

ZVON

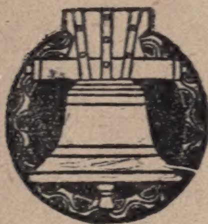
ZVON

TÝDENÍK BELETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

ROČNÍK XXI.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

VYDAVATEL A ODP. REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1921.

Tiskem České grafické UNIE a. s. v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

KRÁSNÁ PRÓZA.

ČLÁNKY POUČNÉ.

FEUILLETON.

LITERATURA.

DIVADLO.

(N. = Národní, po př. Stavovské divadlo, V. = Městské divadlo Král. Vinohrad, Š. = Švandovo divadlo na Smíchově).

HUDBA.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

EPIGRAMY.

UKAZATEL JMENNÝ A VĚCNÝ.

K rubrice „Týden".

El. Krásnohorská:

CO BŮŽEK SNŮ MI DÍ.

Zas u mne stojí ve tmě; vidím jej,
hrůz divou honbou vyplašena ze sna.
Toť on jest, zákeřný ten čaroděj,
jenž do duší štve fantasmata děsná!

„Pryč odtud, zbabělý ty zlobohu,
jenž bezbranné jen spáče přepadáváš
a každou šílenosti mátohu
jim v hrdlo lžeš, a rozum obelháváš.

Pryč, kejklíři, jenž pravdě na posměch
svět mámíš! Bídný ďásek jsi, ne bůže!
Bdím, nechci snít, mne na pokoji nech
a chraň se, krčit se kdy za mé lůže!“

Tu bůžek snů se usmál, sotva znát,
a tichým hlasem duchů zahovořil:
„Snů, mnou ti daných, netřeba se bát,
však těch, jež hrdý rozum sám si stvořil!

Ten hrdý rozum tvůj, ten blouznivec,
jenž ideálům tvým jat na spřežení,
tvé touhy rob, tvé víry horlivec:
co snů s tvým srdcem vysnil v jasném bdění!

Co bludů šalebných ti vyzlatil,
až oslepil tě klamnou jejich září!
Co dnů tvých jarých svůdně utratil,
co pozdních želů zůstavil ti k stáří!

Co padouchů a sobců glorií
ti vystrojil a kázal klanět se jim,
žít v kleci smíru s dravou bestií
a ochočeným věřit mravům jejím!

Sen ve bdění, sen živý zchvátil svět,
sen zchvátil národy, sen zchvátil tebe;
váš sen si vysnil svorné lásky vznět —
a pravda mrazem nenávisti zebe.

Ne, nemám hrůz tak běsně šílených
jak ty, jež pravda tvého světa hostí;
mých mátoh děs jen pro dětinný smích
jest proti peklu lidských skutečností.

Však přijdou nově o záchraně sny,
a sníti budou nová pokolení,
jak povždy od jeseně do vesny
svět znova rodí se — však nepromění.

Snad pravdy spásné přec kdys dojde sen,
jejž slzami a krví lidstvo sytí...
a člověk, sebe výš byť povznesen,
snem nepohrdejž! Snem jest lidské žití!

Karel V. Rais:

SVATBA.

(K. M. ČAPKOVI-CHODOVI.)

I.

Skvostná oznámenka, kterou před tou svatbou posílali, zněla: „Thedor Freilach, majitel obchodu v Karlíně, a Karolina Klaškova, dcera kníž. pojezdného n. o., dovolují si oznámiti, že budou v sobotu, dne 5. srpna 1882, o 11. hodině v děkanském chrámu Páně v — — — oddáni.“

Toho slavnostního dne byli u Klašků

vzhůru již za časného jitra a obě dcery, nevěsta Karolina starší, jistě blízko třicítky, i mladší Máli, tiše šukaly v pokojích i v kuchyni. Byly jen po domácku v schozených střevících, v jediné bílé suknici a v kabátcích s vykasanými rukávky, ale hlavy jejich, obě s bohatými nazlatlými, hedvábnými vlasy, spoutanými množstvím vlásenek a jehliček, i s natočenými papírky nad čelem, zvěstovaly den zcela mimořádný, v němž zaskvějí se v kráse i v nádheře nebývalé.

Byly si podobny, obě hezké, ale Máli, jež byla o půl hlavy menší, ale za to všecka kulatější a kypřejší, měla ještě plnou svěžest mladosti; byla sice poupě už také puklé, ale přece ne zcela rozvité, kdežto větší, štíhlejší Karolina měla pohled vážný, ustálený, zkušený, tváře i s tichýma modrýma očima a s čelem jako z mramoru krásné sic, ale již pevně zmodelované, a v koutcích lahodných úst tkvělo jí něco přísného, trochu trpkého, kdežto Málce v pohledu ještě všecko hrálo.

Teď za jitra zbývalo jim ještě hojně starostí: v kuchyni čekala nejedna příprava pro starou slečnu Ramšovou, bývalou farskou kuchařku, jež chystala zde už včera celé půldne a zvláště dnes měla tu s pomocnicí Andulou kralovati; v ložnicích čekal na slečny úklid, a v pokoji posledním, největším, konečná úprava svatební tabule. Bylo třeba si pospíšiti, aby vše bylo v pořádku dříve, než přijde „madam Feierabend“ se svou adjunktkou, které na obou mladých dámách upraví všecka šatová kouzla, jež čekala teď na pohovce salonu — nevěstino bílé a kypré jako právě napadaná a zčeřená závěj sněhová a družiččino ze skvělého bleděblankytného hedvábu.

Klaškovi už léta bydleli v starším patrovém domě, jenž stál na kraji velikého, ohrazeného dvora městského statku, dvě okna maje do široké Zahradní ulice, a zůstávali tam zcela sami. V přízemku neširoké budovy byly kůlny a skladiště, patrový byt měl tři pokoje s kuchyní v jedné řadě; kamenné schody zvedaly se k předsíňce přímo ze dvora, a byt byl proto vše poměrně laciný, ač kromě nádvorního života nebo kromě občasných nelibých pachů, vycházejících z nedalekých konířen a chlévů, jiných zvláštních nepříjemností neměl; v takových chvílích se nádvorní okna zkrátka zavírala a větralo se jen do ulice.

Starý pan pojezdný Jindřich Klaschka za toho svatebního jitra nevstával tak časně jako dcery, ačkoli šukot jejich probudil ho hned, mělť při svých osmasedmdesáti letech spánek, jak říkával, jako z pavučin; nemaje však před sebou jiných starostí než vlastní slavnostní ústroj, hověl si na boku v slastném polospánku. Až když na žlutém dubovém prádelníku zlacené hodiny na zdobných sloupcích pod skleněným příklopem rychle odcinkaly sedm, pravila mu starší dcera: „Tati, snad abys už taky vstával!“

Otevřel oči, mdle na ni pohlédl, ale přivřel je zas.

„Paní Ramšová už snídani uvařila a tady bude třeba úklidu,“ děla stejně mírně a vlídně.

Nehnul se, ale teprve po chvilce tázal se dutě, jako ze spaní: „Slyšíš, Karolin, v kolik že to od tej Prahy přijede?“

„Jako jindy,“ usmála se, „kolem desíti, před půljedenáctou mohou být tady.“

Pohnul hlavou, zabořenou v poštáři, a broukl: „Vždyť půjdou dřív do hotelu!“ a zívnuv, oči ještě přivřel. I odešla po špičkách.

Pan pojezdný si tupě hověl; myslil, nemyslil, aspoň se o to nesnažil. Z pevného však už vědomí, že dnes je dceřina svatba a že tím i jemu nastává trampota, prodralo se mu přec i další pomyšlení: „Škoda, že se toho nedočkala moje nebožka paní, ta by měla radost a starala by se sama o všecko!“

Objevila se mu, jak tu po řadu let byla: zvadlá, vetchá, bledá, bytem jen se ploužící, dělající vše zvolna, znaveně a zas řadu hodin sedící, ruce v klíně, a jen dcerám radící, co a jak by se mělo dělati; ačkoli byla o hromadu let mladší než on, byla jako pára, chorá srdcem, špatna na dech, a chůze i drobná práce ji hned znavovaly. Div, že vydržela tak dlouho a dočkala se svých sedmapadesáti let. Teď už pět roků byla ‚u kostelíčka‘ pod zemí — — tak ty roky utíkají!

A Heinrich, jediný syn, také se sestřiny svatby nedočkal — dnes jí mohl být mládencem! Člověk, dřív jako hromotluk, ramenáč, červený, osmahlý! Panská služba mu nesvědčila — lítati v polích za každého počasí nebylo pro něj! Ach, panská služba — pan pojezdný ví, co to je! A k tomu Dobršův rod — — ani nejzdravější příroda nepomůže, když je to jednou v krvi! Kdo by to byl před lety řekl — kdo by si byl kdy pomyslil!

Ale ty vzpomínky samy, nevolány, klidně, lehce plovaly páně pojezdného zabořenou hlavou, nevzrušily už, neroztesknily . . . Vstávat se mu však nechtělo, věděltť, že od té chvilky, kdy se zdvihne, pokoje nebude. Nejdřív vlastní paráda, potom se přihrnou hosté, bude poklon, řeči, pláče, žehnání, pojede se do kostela,

potom slavnostní oběd a po něm loučení, všecko zas znova, řeči, řeči, mnoho řečí — to přec už pro něj není — ist doch a alter Mann — má rád den jako den, tichý, pokojný: dopoledne klidnou procházku, po obědě sladké zchrupnutí, potom zas procházku, po ní chvíli v restauraci U věnce, jen co se sklenička piva vypije a cigárko vykouří. Dnes jsou přes to přese všecko čmáry křížem krážem a k tomu samý nepokoj! Takový zmatek ho celého poplete — vždyť má všecko za sebou! Už s tím strojením, které teď nastane — — hrozná práce, hrozná starost! Ale co platno — co platno — dcera se vdává a s tím se nic dělat nedá...

Posadil se, nohy sesouvl s lůžka, zívl si hlasitě a dlouze, povstal a bruče oblékal si ošoupaný župan, na židli uchystaný. Opět usedl na loži, ruce složil v klín, a velká hlava s hebkými, řídkými vlasy, zcela bílými, nad čelem až žlutě lesklými, sklonila se k prsům širokým a jen málo proláklým.

To mu do hlavy padla nová tíha: Karolin ještě dnes odjede a on tu zůstane jen s Málkou! Jak zde potom všecko bude? Dovede to ta holka nerozumná vést v pořádku? Nebude muset každou chvilku na ni křičet a se zlobit? Řekl jí sic už kolikrát: Všímej si, Málinko, dívej se, dávej si pozor! ale kdež taková poslouchá! Stojí, dívá se, ale kdož ví, nač myslí, snad si i v duchu pozpěvuje, hlavou aspoň vrtí do taktu.

Povstav, převázal si župan a prohlížel prádlo, jež mu Karolin večer krásně na stole vyrovnala, nechybí-li někde knoflíček, není-li některá dírka přetržena, košile u krku příliš naškrobena, aby nedřela, jsou-li tkaničky v pořádku. Potom šel ke skříni, aby si vybral slavnostní oděv.

Byl větší než prostřední, široký, úlehlý, ač jen mírně obtloustlý, v šíji a na ramenou malinko sražený, silných paží, zvláště nohou, takže už tlapal hodně ztěžka; v plném ještě, širokém a laločnatém obličeji byl zcela hladký, i obočí měl již velmi nepatrné, sotva znatelné, oční řasy také pořídlé, k tomu kraje víček zardělé, takže modré, zvlhlé oči zdály se tím vším větší, vykulenější a trošku jako uděšené, vystrašené; pod širokým měkkým nosem rděly se mu plné, nalité rty, zvláště dolní, a předních zubů měl také ještě dost.

V skříni hrabal se dlouho, vyndával a opět zavěšoval, několikráte polohlasně zastýskal i zlostně zasyčel, ale když konečně měl všecko potřebné na židli, zardělý tlapal k umyvadlu. Pohleděv oknem až vzhůru k obloze a vida, že je všecka jako z lučních zvonků, vydechl: M—no! a již počal se šplouchati, funět i prskat. Chladné proudy mu lahodily a popřál si jich, až zčervenal. Když však potom oblékal košili, nemohl a nemohl jí u krku dopnouti; hučel, huboval a konečně musela přijíti Karolin. Potom bylo to hned i řekla mu s úsměvem: „Vidíš, jak to šlo!“

Pohladil ji na tváři, srdečně pohleděl jí do očí, pokýval si a vzdychl zhluboka.

„Proč vzdycháš, tati?“ tázala se s úsměvem.

„I jak to bude, jak to všecko bude!“ a rukou beznadějně zamával.

„Dobře, všecko dobře, uvidíš!“ a chvátala zas do kuchyně.

Nové starosti byly, když obléknuv černé nohavice, přendával to nejdůležitější z všedních kapes do svátečních, když obuv si nejnovější boty, vyleštěné tak, že se sám na ně spokojeně usmál a pomyslil si, že babka Tarabková zaslouží dnes prémium, když shrnul přes ně nohavice a přecházeje zkoumal, jsou-li dost dlouhé; šle hned popouštěl, hned opět vytahoval, dupal a snažil se pohleděti i nazad, až na podpatky. Když byl tím vším uspokojen a zvolna si přešel, zdálo se mu opět, že šle řežou do ramene, že vytáhl je příliš vysoko — ach, trápení, jen trápení je s tou svatební parádou! A je to na celý den!

Úprava černého ‚krabátlu‘ pod měkkým límečkem nebyla také jen tak a chvíli se tím před zrcadlem hmoždil; ruce, už těžké, zle bolely, když měly býti chvíli zdviženy až do týla. Když oblékl vestu a navlékl řetízek, podíval se na malé, tenké zlaté hodinky; bylo hnedle osm. Z tobolky vyndal klíček, poťukal jím, zda v něm snad nevězí nějaké smítko, natáhl, poslechl a šel zas k zrcadlu, aby se učesal. Řídké proudy na temeni vyžadovaly péče, než pevně přilehly.

Tu se již Karolin, stále ještě jen tak po domácku, bystře kmitala kolem něho, aby si i ten poslední pokoj uklidila a upravila.

Oblékl všední domácí kabátek, ze šosu vyndal modrý kapesník, potom nevelkou, podlouhlou stříbrnou tabatěrku, nabral mírný šňupeček a přecházeje ode dveří ke dveřím, pomalounku, po chvilkách dával nosu jen přivonět, jako by ho chtěl poškádlit a teprve potom šňupal, ale také jen po trošinkách.

„Ty, Karolin, slyšíš, mám pořád velkou starost!“

„Prosím tě, jakou zas?“

„Na, weiszt du, jak to všecko bude, až tu nebudeš.“

„Povídám ti, dobře, jako dřív, snad to Málka nezastane, vždyť dělala všecko se mnou. A jdi se, tatínku, nasnídat do ku-

chyně, nesmíme si dělat nový nepořádek, když už všecko čeká na hosty."

Šykavě si vzdychl a šel.

V kuchyni kamna již sálala a okno bylo proto otevřeno. Šedivá slečna Ramšová, ještě statná, kulatá, všecka vyžehlená, stála s Andulou u stolu a sekáčky se jim jenjen v rukou kmitaly. Máli tloukla koření, Tarabková cidila kování na velkém kávovém mlýnku.

Pan pojezdný vcházeje, zatvářil se, jak jen dovedl, úlisně. „Pěkně vítám, Fräunlein Rameš, a požehnej Pánbůh!" pozdravil a rty protáhly se mu na úsměv.

„Dobrytro přeju, pane Wirtschaftsbereiter, Pánbůh dej, Pánbůh dej, přičiním se, aby byla spokojenost!"

Rovnou šel k oknu a pozorně je přivřel. „Moje hlava nesnese už s jedné strany horko, s druhé venkovský vzduch, hned zabolí, každá půlka jináč," bzučel spíše jen k sobě. Máli nechala hmoždíře a na stolek před oknem zchystala mu snídani: hrneček s kávou a s hromádkou ocukrovaných koláčků na tácu. „Tak se nasnídej, tatínku zlatej!" a šla za sestrou.

Usednuv, dal se do jídla.

„No, oni se už, slečno, takových obědů nastrojili," po chvíli, maje kousek koláčku na jazyku, lahodně zažvatlal.

„Ach, to nepočítaně — a vždyť jsem na světě proto!" usmála se, v práci neustávajíc.

„To věřím — taková léta na faře a na jaké! Inu, také jsme bývali na pouti nebo na visitace zváni! Musím říct, že to někde bývalo exquisit a býval jsem přec taky nejednou při knížecí tabuli. Když se na takovou trachtu šlo, už se napřed vědělo, co tam bude nejznamenitější, protože každá ta paní nebo slečna už měla svůj, jak se říká, Meisterstück; na ten si zvláště každý dělal zuby."

„Kuchařka je šťastna, jen když hostem chutná!"

„A co nám, prosím, dnes všecko chystají, smím-li se ptát. O tom kapru arci vím, protože to byla moje komis."

„Velkou tabuli, pane Wirtschaftsbereiter, ráčejí se se slečnami tuze vyznamenat: polívečku se svítkem, teda toho kapra na sardelích, rostboefky, obložené zeleninkou, zajíčka na smetaně, kuřátka a koroptvičky s kompotky, dorty a na konec sýry, kávu nebo čokoládu." Když tak slečna Ramšová, ustavši v práci o zelenině, jídla s lahodnou měkkostí vypočítávala, pan pojezdný poslouchaje, jen při tom s koláčku drobně ukusoval a sešpulené rty mu pomlaskovaly, jako když dítě cukrovou tyčinku cucá.

„Na, může to být dobré," zasmál se, když skončila a potměšile zamrkal.

„Dej Pánbůh, aby bylo, naše dobrá slečna si zaslouží trochu práce — a zvláště když to přišlo tak nenadále a k tomu taková partie!"

Neodpověděv, zamyšlen stále tak zálibně ukusoval a pomlaskával. Dokonale si tak polahodiv, zamžoural zase vzhůru k nebi a rychle povstav, pravil velmi roztomile: „Myslil jsem, že moje procházka dnes nebude možna, ale vždyť na mou pravdu není ještě půl deváté, než se hosté sejdou, budu dávno zpátky!"

Slečna Ramšová vyslechla to s úsměvem, ale neodpověděla.

„Nemyslejí?" a šel k ní blíž.

„Jde, prosím, jen o to, aby pan pojezdný byl včas zpátky, protože slečny budou stále mít plno starostí se svým," a hleděla velmi starostlivě.

„Na. pospíším si, obléknu kabát, chytím hůl a už poběžím!" a ztícha zašed do pokojíka, za maličko byl zpátky v světlém kabátku, s měkkým kloboukem na hlavě, s rákoskou v ruce. „Tak se tu zatím mají hezky — pospíším si — chybělo by mi to, do večera je dlouho!" a již dveře za ním zaklaply.

Stará slečna krájejíc mrkvičku, jen povzdychla: „Ach jo — stáří!" Rozuměla, že pan pojezdný honem, honem pospíchal, aby zmizel, dřív než se některá dcera objeví . . .

Té chvíle v zadním pokoji, plném vůně z čerstvých kytic na slavnostní tabuli, Karolin, ještě v bílém kabátku, seděla před toiletním zrcadlem, Málka stála za ní a prstíky obou rukou kmitaly se v jejích vlasech. Byla již v plavém županku, v bílých střevíčkách a bylo patrno, že pod svrchním rouchem je již všecko tak, aby se přes to mohl obléci družičkový blankyt; mladá, plná hruď byla ladně spoutána, boky oblé, a nažehlené sukně dole šustily.

„Ani jí nemohu, Málko, říci, jaká na mne padá úzkost!" hledíc do zrcadla a sledujíc sestřino dílo, vzdychla Karolina.

„Ale šla — nevěděla bych proč! Je to jen starost před změnou, která na ni čeká, a není divu po tolika letech našeho života!"

„Úzkost, úzkost, holčičko, zrovna zima! Najednou se mi zdá, že to všecko šlo přec jenom tuze rychle."

Málka se tiše zasmála. „Jaká úzkost, toť se ví, že to není svatba po nějaké dlouhanské známosti snad už ze studentských let, ale co je do takových! Nedivila bych se jí, kdyby to mělo být s někým někam do neznáma, kdo se jen ukáže a už se jde, jako to udělala Klára Bukovská s tím

sládkem z Ruska, ale Tedáčka jsme přec poznaly, ne?“

„Přec — přec! Přiletělo to tuze náhle!“

„I jaké dlouhé lokte! Přišla láska a je lépe skočit do ní, dokud tak krásně hoří. Já bych úzkosti neměla!“ a srdečně se zasmála.

„Což ona — pořád ještě nemá rozum, a už by —“

„Bodejť, vždyť snad taky trochu přemýšlím! Tedáčka zná, líbí se jí — komu by se nelíbil — ví, že není žádný ztřeštěnec ani připálený, všecko tam viděla a poznala. A bude v Praze, Karli, v Praze, ne v nějakém hloupém hnízdě, kde se člověk může užívat!“

„Není to na chvíli, je to na vždycky a do všeho přece nevidím.“

„Co se jí teda nezdálo?“

„I na mnoho věcí myslím — spát jsem dnes nemohla!“

„Inu, velká změna po tolika letech! Jen počkala, až ho tu bude mít! Já, jak budu moci, frnknu tatimu a budu u vás. Potom se nasmějeme!“

„Ona, ona nerozumo!“

„Závidím jí! To je něco jiného než učit se na kantořinu, nebo mít kdoví nač čekat. Po jedné noze bych radostí skákala.“ Zamlčevši se, obhlížela sestřinu hlavu se všech stran. „Počkala, tuhle to musím připálit!“ a již chvátala do kuchyně.

Karolina podívala se za ní s tichým úsměvem, ale potom si zhluboka vzdychla. Hlavou proletěl jí tichý stesk: Ach, kdyby tu byla maminka!

II.

Málka jdouc prvým pokojem, nahlédla i na pavláčku, je-li tam všecko v pořádku; vkročivši do kuchyně a otce nevidouc, tázala se udivena: „Kam se poděl tati?“

„Povídal, že si trochu vyběhne na procházku, že by mu chyběla,“ s úsměvem odvětila Ramšová.

Jasné oči i všecek svěží obličej Málin se zamračily. „Na procházku — ne, ten náš tati, jak ten je bezstarostný! Jako by nevěděl, že samy máme plnou hlavu, uteče nám a naposledy, až budeme mít jeti, budeme ho muset shánět!“

„I to snad ne, povídal, že si pospíší.“

„Jenom jestli se někde nezapomene, to on umívá, kolikrát se s obědem načekáme. On jen když si provede svoje!“

„Slečinka už jako květina!“ usmívajíc se zabočila kuchařka.

V tom zvenčí bylo slyšeti tiché kroky a někdo zaklepal; čtvero hlav v kuchyni zadívalo se na dveře. Po Málčině vybídce skromně vsunul se mladík vyšší, velmi štíhlé postavy, hlavy kaštanové, hladce učesané, se stezkou nad levou skrání, hnědých, bystrých oček pod nevysokým hladkým čelem, trochu upoceným, v snědých lících pod očima trošku pihovatý; pod nosem, v poměru k obličeji drobným, nad okrouhlými ústy vlnil se mu jemný knírek, jenž na sluníčku, které oknem padalo, hrál do zlatova, a měkké chmýří měl i po kulaté bradě. Oděn byl všecek v černém, ale ne právě nejmoderněji střiženém, a na vysokém stojatém límci měl drobnou černou mašličku.

„Má úcta — má úcta!“ klonil se s úsměvem, ukazuje obě řady krásných zubů a slovíčko ‚má‘ velmi protahuje. Nejdřív postavil hůlku do koutka a potom slečně podával ruku.

„Á — náš pan učitel!“ zvolala a modré oči rychle, ale přece bystře si ho přehlédly. „To jste hodný, že jste přišel a pojďte dál!“ Vzavši jej pod paží, vedla si ho do pokoje. Když odložil klobouk, postavila se před ním jako cvičitel před vojákem a znova, velmi zkoumavě si ho přehlížela. Uvolněný šosatý kabát zapiala mu na horní knoflík, urovnala mu ho a zadívavši se pod krk, pravila: „Neposlechl jste mě, radila jsem, abyste si koupil dlouhou kravatu!“

„I čerta, je jí dost,“ ušklíbl se.

„Dost — dost — ale je jen taková! Nebudeme přece na svatbě sami —“

„Ach, Bože, neříkal jsem to? Ale to jste nedala a teď, sotvaže jsem vešel, dostávám výtopek!“

„I jaké řeči, tuhle si sedněte — hlavu vám dám sama trochu do pořádku!“

„Proč? Vždyť jsem se krásně učesal!“

„Neodmlouvat — tomu já rozumím!“ Ze zrcadla vzala černý hřeben a hrábla jím do pečlivého účesu, takže pan učitel maně zvedl obě ruce, aby si ho chránil.

„Pokoj! Ta stezka musí pryč, nemám ji ráda!“

„Ale vždyť ji mám vždycky —“

„Však proto!“ a klidně počala všecky vlnivé kštice česati vzhůru. Pan učitel, maje ji tak pružnou a ladnou blizoučko před sebou, seděl jako na žhavém železe, a v rukou, nohou mu všecko hrálo. I neodolal, zdvihl páž, aby ji měkce ovinul kolem vábného boku.

„Povídám — pokoj! Takový vážný a rozšafný pán!“ a rychle mu ji odstrčila. „Tak — a teď se podívejte do zrcadla!“

Povstal, podíval se a seznav, že vlasy, zčesané zpátky, dobře mu přiléhají i dost sluší, usmál se: „Nejsem tomu zvyklý, už z domu mám vždycky tu cestičku!“

„Ale mně se nelíbí, zvláště dnes," odbyla ho nevrle. „A ne abyste to zas předělával — ať to zůstane, jak to je!" a pochválivši nový účes zálibným pohledem, pohladila ho po tváři.

Všecek pohled se mu rozsvítil . . . Když to však chtěl také tak nějak opakovati a vstávaje povznášel paže, prudce sevřela mu ruku a odsunula ho od sebe. Potom si ho znova velmi vážně přehlížela. „Počkejte, mám tu po bratrovi krásnou kravatu!" a houpavě, oběma boky vábně hrajíc, šla do druhého pokoje. Díval se za ní očima omámenýma.

„Tu svou dejte hned dolů!" obrátila se ještě za dveřmi.

„Ale vždyť —"

„Žádné ale!" Bylo slyšeti, že otvírá zásuvku prádelníku, něčím šustí a tiše si při tom popěvuje. Zas to cvaklo a již byla zpátky přinášejíc kravatu černou, dlouhou.

„Tak — tu si vezměte!"

Prohlédl ji, usmál se a když před zrcadlem poslušně učinil, co nařídila, zahleděla se naň a vydechla: „No, to je jiná!"

Usmál se spokojeně.

„Tak vidíte, pro samé logaritmy, deskriptivu a me-tó-dy kravatám nerozumíte. Boty jste si také cestou uprášil i zarousal, dám vám kartáč a tuhle na pavláčce si je dejte do pořádku. Snídal jste?"

„Jak pak ne, doma!"

„No tak, ale skleničku vína vám naleju a svatební koláč taky máme."

„I děkuju!"

V minutce byla tu s kartáčem. „Pojďte!" a otevřevši, kynula, aby vyšel. Na pavláčce stály dva oleandry, právě růžově, hojně rozvité, dvě židle a přikrytá bednička.

„Nohu si dejte na tu bedničku, ale pozor na vlasy!"

Maně si na ně sáhl, ale potom rychle setřel prach s obuvi a znova ji leštil.

„Tak dobře a teď pojďte na to víno!"

Když se vrátili, odchvátala do kuchyně, a pan učitel nahlédl zas do zrcadla. Byl spokojen, ale přece si starostlivě vzdychl.

Když přinesla tácek s lahví, s pohárkem a talířek s koláči, pravil jí: „Mně se, slečno, zdá, že se za mne budete jaksi stydět!"

„To jsou řeči!" nalévajíc odsykla. „Sedněte si, jezte, pijte a nějak se tu zabavte, třeba knihu si tuhle se stojanu vezměte, to víte, že teď nemáme kdy. Sestra na mne čeká a mnoho se ještě musí zchystat."

„Snad jsem přišel tuze brzy —"

„Dobře jste udělal, čas utíká a tati si šel jako jindy." Pohladila ho po bradě a již byla ta tam. (Pokračování.)

Josef Thomayer:

HRA SE SLOVY.

Zeptáme-li se, k čemu slouží člověkovi řeč, odpoví as každý prostředně inteligentní člověk, že k tomu, abychom jí projevovali své myšlenky nejrůznějších druhů.

Velice často tomu tak jest, avšak přece jen ne vždy. Nemyslím na plané mluvení, v němž jest myšlenka jako zrnko máku v pytli popelu. Mám na zřeteli něco jiného.

Stává se nejednou, že jistý jednotlivec chce opravdu pronésti myšlenku normální, avšak velmi nesnadno shání potřebná k tomu slova. Není mu dán, jak říkáme, dar řeči. A tento nedostatek těžce naň doléhá, zvláště v okamžiku vážném, na příklad, jestliže vystoupí jako řečník při nějaké vážné příležitosti. V okamžiku, kdy nemůže se dopíditi pravého přiléhavého slova, pomáhá si postižený různým způsobem, na příklad posunkem, pohybem rukou a podobně. Zažil jsem, že proslulý architekt, kterému bůh nedal dar řeči, povstal při jistém banketu, aby pronesl přípitek. Avšak buď po prvních několika slovech selhal mu proud řeči, a on ve svrchovaných rozpacích vstrčil prst maně do hrdla prázdné lahve vinné takovou silou, že po „přípitku" jen s velikým namáháním prst z hrdla láhve vyprostil.

Mnozí si při takovém uváznutí pomáhají jinak. Opakují ještě jednou právě pronesená slova, ale také tak, že vsunují v pásmo řeči slova, která k původní myšlence vztahu nemají, nicméně nic nepokazí, a mluvčího zatím správné pokračování napadne.

Mnohý z nás se as pamatuje, jak jako středoškolský student při zkoušce hýřil slovem tedy, sesíleným někdy do konce v tedy tedy. Mnohý člověk neobdařený darem výřečnosti pomáhá si jiným takovým příhodným útvarem jazykovým. Každý snad zná jednotlivce, kteří vsunují v proud řeči slovo tento, nebo tentononc, nebo tentočky. V dobách mého mládí se říkalo v Klatovech mnoho tak říkajíc, takořka, čemu říkajíc, čímž si mnohý při každé příležitosti vypomáhal. Znal jsem člověka,

který při každé příležitosti vsunul do některé pronášené věty slůvko „víme“. Byl kdysi okresním starostou kdesi, kam zavítati měl tehdejší císař rakouský František Josef, a tu ovšem složen na našeho okresního starostu úkol nad jiné obtížný, pozdraviti vzletně a přivítati císaře. Aby nebyl v rozpacích, napsali mu proslovení, které vzhledem k řečnickým schopnostem starostovým bylo poměrně velmi krátké, a vloženo budoucímu řečníkovi na srdce, aby se přivítání do slova zpaměti naučil. Před samým příjezdem císařovým pravil jeden funkcionář k starostovi: ‚Ne abyste císaři pánu říkal také ‚víme‘“. Císař sestoupil z vlaku, a okresní starosta jej oslovil: Vaše císařské a královské apoštolské veličenstvo, víme, ...

V Praze byl znám před lety starý plukovník na pensi. Mluvil výhradně německy, ale mezi německá slova vsunul každou chvíli české „ačkoliv“. Proslulý herec Národního divadla, František Kolár, ptal se plukovníka jednou, proč slova „ačkoliv“ takovým způsobem podivným užívá. Načež plukovník odvětil, že se mu slovo to líbí.

Znám sám člověka s akademickým vzděláním, který dovede téměř do každé věty, kterou pronáší, vsunouti slůvko „dneska“. Podobných případů by se jistě dalo najíti ohromné množství.

Avšak vedle takovýchto, jen jistou osobností pronášených, tedy individuálních úlomků slovních jsou slova, hesla, ba celé věty, kterých z čista jasna počne užívati celá společnost, celý dav a která stejně k pronášení myšlenek neslouží. Zde však vznik podobných zjevů slovních nekoření v nedostatku výmluvnosti, ale má původně spíše býti projevem žertovným, nebo dokonce vtipným. Také takových projevů jest počet nemalý a panuje v tom ohledu móda. Hesla jednou lavinovitě pronášená a všude slyšená zmizejí za krátko beze stopy a ustoupí jiným stejně planým.

Když jsem před čtyřiceti devíti roky přišel na studie do Prahy, bylo zde slyšeti každou chvíli s nejrůznějších stran slova „jako jedna fiala“. Jestliže se nemýlím, pronesl po prvé slova ta na divadle v nějaké frašce proslulý komik Mošna; ale nevím již v jaké spojitosti. Avšak slova ta se rozšířila lavinovitě nejen po Praze, ale po celých Čechách. Byla také rozmanitým způsobem kroucena a předělávána. Říkalo se na příklad: jako jedna filiala, jako jedna růže a podobně. Ale všecky tyto přeměny i s původním vzorem neměly s pronášením myšlenek, jak dokazovati netřeba, pražádné spojitosti. V téže době mnoho se užívalo slova „brajgl“. Nedá se ani vypočítati, čemu všemu se neříkalo brajgl. Jednotného významu slovo to nemělo. Slyším slovo to pronášeti dodnes, ale také dnes významu jednotného nemá. Pronáší se, abych tak řekl, jen se stanoviska zvukového, aby tu byl zvuk, na kterém si pronášející jaksi odpočine. Říkalo se a říká se pohnutým scénám pouličním, rvačkám, žertovným příhodám, ba i domácím zábavám, tanečním věnečkům a bůh ví, čemu všemu brajgl. Myslím, že z těch, kteří slovo to pronášejí, as málo kdo ví, jak vlastně vzniklo. Mám však za to, že vím správně, odkud se dostalo do českého „pokladu“ slovního. Slova brajgl počali na sklonku let šedesátých minulého století užívati žáci tehdejší pražské malířské akademie v Klementinu, a sloužil jim za podklad k užívání slova toho nizozemský malíř Brueghel, též Breughl, Brajgel zvaný. Brueghelů bylo, jak známo, několik. Jeden z nich, Pieter Brueghel (1564 až 1637), maloval různé divoké scény a výjevy a zove se obecně pekelným Brueghelem a tento pekelný Brueghel stal se kořenem uvedeného slova „brajgl“. Tak mně toto slovo tehdejší žáci akademie, zejména E. K. Liška, vykládali. Nazývány pak s počátku — důsledně se vznikem slova — různé divoké výjevy, hádky, rvačky a podobně brajgl. Teprve později se původní význam slova toho ztratil, a sotva lze říci, čemu všemu za našich časů se říká brajgl.

V letech sedmdesátých minulého století mnoho na sebe předměstská mládež i dospělí povolávali: „Hanzi, pusť ty holuby.“ Jak patrno, celá tato věta neměla žádného významu. Jak se zrodila, nevím, ale troufal bych si to uhodnouti. Jednou nějaký milovník holubů volal na kohosi, třeba svého syna, uvedenou větu. Nějakému kolemjdoucímu svědkovi zavadila dobře o sluch a jal se ji pronášeti zcela bezúčelně. Poněvadž pak věta nedělá zvláštních požadavků na bystrost, nebo paměť ostatních vrstevníků, stala se záhy všeobecným majetkem, aby zmizela, až nadejde nový podobný výkřik.

Asi před patnácti lety povolávali v Praze a na předměstích na sebe lidé velmi mnoho: „Kdo jim pere?“ Našli se lidé, které takováto naprosto bezhlavá otázka velice urazila. Sám jsem zažil jednou při jízdě na železnici, že duchaplný takový tazatel dostal málem nafackováno za tuto otázku. Slyšel jsem o vzniku záhadné této otázky vypráväti tolik: Kdesi poblíž Prahy překotil se na návsi cyklista a spadl do vedlejší louže obsahující málo vody, za to

ale tím více řídkého bláta. To se ví, že nehoda cyklistova přilákala diváky, a jeden z těchto prý posměšně zavolal na cyklistu lezoucího se zabláceným šatem z louže — za všeobecného smíchu ostatních: „Kdo jim pere?“

Na počátku let osmdesátých minulého století pozdravovali se v Praze na předměstích pražských velmi mnoho slovy: „Tě bůh.“ Na tom by ovšem nebylo nic zvláštního, dal se pozdrav ten posouditi jako zkratka z pozdrav tě bůh. Jenom že záhy místo bůh kladena nejrůznější slova. Tak voláno také „Tě policajt“. V tehdejších letech vzbudila na Národním divadle ohromnou sensaci vlašská zpěvačka Turolla. Nepamatuji se, že by kdy od těch dob která zpěvačka sklidila tolik obdivu a nadšení jako Turolla. Nelze se tudíž diviti, že po čas vystupování Turolly na Národním divadle povolávali lidé na sebe „Tě Turolla“. Ale ovšem povolavání takové zase smyslu nemělo. Do dnes slýcháme povolávati na sebe různé lidi, zase bez všeliké rozumné příčiny „s bohem Máry“. Myslím, že zvolání toto má původ svůj v delší větě: „S Bohem, Máry, na okně je klíč“, která v letech sedmdesátých minulého století mnoho byla pronášena. Jak se samo sebou rozumí, zase celá věta tato byla beze smyslu. Jako jiné zde citované výroky, byla i tato věta jistě po prvé pronesena účelně. Někdo ji slyšel, počal ji opětovati a nalezl velice mnoho duchaplných napodobitelů, až konečně zkrácena v pouhé: s bohem Máry.

Do rámce stati této patří také zvyk, před třiceti čtyřiceti roky velice rozšířený, oslovovati každou osobnost stejným křestním jménem. Tak se říkalo na příklad mnoho nejrůznějším lidem Václave. Také slovem Franc se lidé časem mnoho oslovovali, ač se tak nejmenovali. S počátku mělo snad počínání takové býti rozmarné, později u nejednoho jednotlivce stalo se povolávání takové nevyhladitelným zvykem a tudíž zjevem bezmyšlenkovým.

Poněvadž čerpám výroky zde uvedené jen z vlastní zkušenosti a jistě mnoho předměstských, košířských nebo žižkovských podobných zlozvyků mluvy neznám, je vypravování mé, rozumí se samo sebou, neúplné. Avšak já nepřistoupil k psaní této stati jako folklorista, jenž hledí býti úplným, nýbrž chtěl jsem jen ukázat na různé zvyky při mluvě se vyskytující jakožto na zvláštnost psychologicky zajímavou a, pokud vím, dosud nevytčenou.

Fr. S. Procházka:

PAMÁTCE MRTVÝCH HRDINŮ.

Dobojován boj, žnec krvavý
odložil kosu. Křížek u hlavy
v travnatých rovech tiše dřímají
tisíce těch, kteří se nevracejí.
Březové háje nad nimi šoumají,
a naše vzpomínky k nim spějí.

Tři sta let ruce v okovech
sen o svobodě snily.
Tři sta let v porobě se hryzl Čech,
abyste Vy ho vykoupili.

Ó, synáčkové, bratři, Vy tam v dálavách
nezapomenutelni pro nás spíte,
a vlast Vám ozývá se v snách
osvobozenou písní. Vaše sny jsou jasné,
blaničtí rekové, nad nimiž svět žasne!
Co nejvyšší a nejsvětější od věků
je dáno v srdce člověku,
to zavedlo Vás za vítězstvím v dál:
láska k rodu, k domovině, svatý ideál.
A nad hlavami jako plamen vlál
Vám bělorudý prapor pod bouřnými mraky,
patříce naň zhasly Vaše zraky.
Věřiti v právo boje
a vyhrát jej, v tom štěstí máte svoje.
Vám sláva zbyla pro budoucí věky jako pohádka
a nám tu, pro něž umřeli jste, věčná památka.

Vesničky není kolem kol,
kde by pro někoho z Vás srdce nejímal bol:
Hospodář syna želí, měl ho jediného,
matička ovzdychává hocha svého,
a milenka věneček z polního kvítí
věší na svatý obrázek
za toho, jenž pro ni přestal žíti.
Vzpomínky naše, věčný závazek,
tam k Vám jdou nad neznámé rovy,
že pamatujem, ať Vám poví.
V žulu a v mramor Vaše jména ryjem,
pomníky budujem,
lípové věnce Vám vijem
a mramor vavříny lemujem.

Z mrtvé ruky Vaší my živí přejímáme
prapor Váš,
jak vedl Vás i nám se k štěstí rozvlaje.
Praporu Vašemu my věrnou dáme stráž,
v tom Vaše pravá pocta je.

Smrt Vaše jako pečeť na pergamenu:
Věříme v ctnost občanskou, v povinnost
k sobě,
v nejpohnutější době
k bratrské lásce jako k pramenu
nového života jdem.
Jsme svobodný národ a jím zůstanem.
Vyplejem plevel, jenž tak bujně vzrost,
rozšlapem housenky,
zas musí u nás ceny nabýt ctnost,
nejen na papíře v denní půtku,
ale v činech, v pravdě, v skutku,
a lidé poctivé myšlenky.
U památky Vaší, hrdinové,
slibujem, že chceme žití lepší, nové,
Havlíčkovo češství, Riegrovu čistotu
a tak nový základ dáti zkaženému životu.
Za ideál jste padli, jak Vás vedl cit,
my za ideál zase chceme žít
v práci, v šetrném, nesobeckém úsilí
z prachu nízkosti se vznést
a hodnotou zase učiniti čest.
Kde krvaví ženci kosili,
tam vonný kvítek zkvétej spanilý,
buď konec mravní bídy, konec buď!
Dobrý dobrého hledej,
k němu se druž
a dobru služ,
lakotným na pospasy vlast svou nedej!

Chtíč odlože, člověka v sobě každý vzbuď!
Cizincům nevěř vůči zradám bdělý,
co všecky sdružuje, to hledej, ne co dělí,
řekneš-li strana, buď to národ celý!
Nad padlých Husitů hroby
povstaňte Husité nové doby
ke kráse života, k jednotě, k české věrnosti,
k čestných poctivců hrdosti!
Prapor Váš čela nám ovívej
a dobrý duch národa nám k tomu zdaru
dej!

(V Plané n. L. 20. VIII. 1920.)

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

I.

Majetníci dvorů Vostojavky, Kvíčalce a Moutína, dosud svobodní pánové Kadlec, Bláha a Havlíček, sešli se r. 1894 na začátku října v neděli odpoledne v malé újezdské hospodě, aby se pobavili, potěšili a trochu vína tu popili. Takových schůzek mívali do roka mnoho.

Nejstarší Jan Kadlec, dvaatřicetiletý, nejbohatší, zdálo se, ovládal třicítiletého Prokopa Bláhu i pětadvacítiletého Jaroslava Havlíčka. Zdání to vznikalo z jeho mnohomluvnosti, ze sebevědomého napřímení pěkně zrostlého těla a snad i z té důležité věci, že tvář jeho byla příjemná. Napodobil v obleku šlechtice a rád by je byl napodobil i v jiných podrobnostech a vlastnostech. Vychoval jej strýc, starý mládenec, mudřec i podivín Klučina, zámožný kupec vesnický, odpočívající již několik let na újezdském hřbitůvku.

Jan Kadlec, ač mluvka, nikdy se nemísil hned do hovoru, vstoupil-li do společnosti. Tu obyčejně se sebevědomě postavil — zvláště to činil rád, byl-li zde někdo neznámý — a povýšeně se rozhlížel, naslouchal a pozoroval velkýma modrýma očima, lemovanýma tmavými kroužky. Tím neobyčejně cizího člověka omračoval a tím působil i na známé. Růžové, kvetoucí jeho tváře, rusé, tenoučké, ale dlouhé kníry, plné červené rty, hladce oholená brada a zvláště pěkný, orlí nos velice slušely celému tomu sebevědomému držení těla. Hlava ovšem byla dosti malá, čelo nizoučké, ale chvosty tmavých vlasů, vysoko načechrané, poněkud mírnily tento nedostatek. Pohled jeho živých očí, překrásně obrasených, zdál se chytrý a vševidoucí, skoro posměšný, ale okamžitě pozbýval těchto vlastností, jakmile červená ústa něco prořekla. S počátku sám na nic se neptal, pouze odpovídal, ale jaksi trhavě, prudce a křečovitě a jakoby dětsky a přihlouple, takže neznámého člověka tím překvapil a současně všecko kouzlo své ztratil. Brzy se však ukazovala v jeho slovech jakási potměšilost a vychytralost, a když později společnost umlkala, tu on pojednou oživl a rozpovídal se tak hlučně a tak zábavně, že mu všichni rádi naslouchali. Bylo by pří-

padno říci o něm, že byl přeplněný vzpomínkami a že vyléval se z jeho červených úst zvláštní humor, jehož podstatu těžko bylo postřehnouti, neboť vězela více ve výrazu tváře než v slovech, jež pronášel.

Prokop Bláha, kterému patřil Kvíčalec, byl zcela jiný muž, snaživý, hospodárný a neustále vyhledávající nové a nové způsoby, jak půdy využitkovati a inventář rozmnožiti. Na první pohled neomračoval jako Kadlec, podobal se spíše nesmělému, chudšímu studentovi. Šaty jeho neměly dobrého střihu a nezdály se nikdy nové, třeba že i byly. Vyhublá, vysoká postava jeho nezdála se ani přímá, přes to, že byla zcela pravidelná. Zdál se mladší než byl a tvář jeho, kulatá, trochu pihovatá, zasnědlá, s očima velkýma, černýma a nosem malým, kočičím, mnoho dětského výrazu v sobě skrývala. Řiďoučké vousy a vlasy, šedivě černé, byly krátce přistřižené, což dodávalo hlavě kulatosti a mladosti.

Mluvil rád o politice i hospodářství, ale mnoho ze svých myšlenek nevyzrazoval, raději sám se vyptával a velmi pozorně probíral správnost toho, co mu kdo řekl. Přesto nečinil dojem zvědavého člověka, spíše dobromyslného milovníka zpráv a jakéhokoli poučení. Zdálo se, že i při obyčejném hovoru byl nadšen. Kulaté oči jeho stále byly plny přísvitu jakéhosi vnitřního udivení a tím se i neobyčejně příjemně každému vemlouvaly.

Byl jediným synem rodičů zvláštních, záhy zemřelých, takže v patnáctém roce svém byl již úplným sirotkem. Deset let žila ještě babička z otcovy strany, žena pevná a rázná, až tvrdá, s tuhým zdravím a slídivýma očima. Ta byla dobrodinkou jeho a pečlivou vychovatelkou. Přidržovala hocha při hospodářství a při učení, byl i na nižší reálce v K. a vždy a ve všem se osvědčoval. Obávala se dlouho, že bude po otci, nestálém krasavci, světáku a lehkomyslném záletníku, který se záhy o zdraví připravil a ani ne čtyřicetiletý zemřel. Hoch však byl podoben matce, tváří i duší i vlastnostmi nejvšednějšími, a toto poznání babičku uklidňovalo. Děkovala Bohu, že vnuk nebude náchylný k ničemnostem. Vytrpěla mnoho pro jediného syna svého, jejž příliš milovala a jehož život byla jediná dobrodružná a často i nečestná příhoda. V posledních letech života svého oddal se pití a tu míval v opici záchvaty lítosti a bezohledného odsouzení svých skutků. Nadával si nejhroznějšími slovy třeba po několik hodin. Zvláště litoval nebohé, laskavé své ženy, jež zemřela hořem, když bylo Prokopovi osm let. Držela tehda své dítě v náručí a tisknouc k sobě jeho tvářičku, prosila v posledních dnech svého života babičku, aby sirotka jejího, až ji pochovají, ochránila před zhoubnými skutky mužovými.

Bohužel záchvaty pokání u otce záletníka dostavovaly se pouze v opici, jakmile vystřízlivěl, okamžitě se proměnil v pohrdavého krasavce a ihned tropil nové a nové nečestnosti s bezohledností až strašlivou. Prokop otce svého přes všecky tyto špatné vlastnosti miloval, ba lnul k němu jakousi oddaností až chorobnou, takže po jeho smrti velmi trpěl a dlouho chodíval v polích zasmušen a zamyšlen.

Z doby té v paměti Prokopa Bláhy utkvěla živě a jaksi podivně jedna událost, jež byla příliš nápadná a jejíž příčiny zůstaly mu temnými. Přijela tehda do Újezda paní Hejlovcová vdova po majetníku újezdského velkostatku, k němuž náležely původně tři dvory, a právě dvory Vostojavka, Kvíčalec a Moutín. Tato vdova, žijící v Praze, přijela neočekávaně, a ačkoli ji kupec Klučina zval, aby bydlila u něho, že v újezdské hospodě není místa, přece se usadila v této nepohodlné, nepatrné hospůdce, jež rovněž kdysi náležela k jejich majetku, a jaksi úmyslně si libovala, že si tu odpočinula a se potěšila.

Hejlovcová byla vysoká, vyhublá, zamlklá žena, jejíž bledá tvář, zvláště pak veliké, unavené hnědé oči okamžitě každému vnukly myšlenku, že v nesdílné duši vdovině stále se cosi závažného a smutného děje. Prokop Bláha, tehda patnáctiletý, ihned zpozoroval, že jej tato paní úmyslně vyhledávala a že ráda s ním hovořila, že se i vyptávala na věci, kterým nerozuměl, a že dokonce chtěla mu něco důležitého říci. Počínání její působilo naň nepříznivě, až strašidelně, zvláště když znenadání přišla do jejich dvorce a když se setkala s babičkou. Tu obě ženy počínaly si tak vzrušeně a nápadně, že se až polekal. Cítil, když se uzavřely v pokoji a dlouho si tam povídaly, že jde o něj, a neobyčejně se tím znepokojil. Zvláště pak působilo na něj, když jej zavolaly a když obě, vypoulivše starostlivě i hrozivě oči, nakazovaly mu, aby si pamatoval, že si nikdy nesmí začít nic s Vlastou Hrdličkovou, a až doroste, že si jí nikdy nesmí vzít za ženu. Opakovaly mu to několikrát stále důrazněji.

Zákaz ten sám o sobě ho ani nemrzel, ani nelekal, bylať Vlasta dítě as sedmileté, s nímž ani nemluvíval, ale děsil jej celý ten tajemný způsob, jak to obě ženy činily. Sliboval ovšem ochotně. Babička opakovala mu zákaz ještě jednou, když paní Hejlovcová odešla, a dodala: „Pama-

tuj si to provždy. Budu-li živa, až dorosteš, možná, že ti povím, proč si jí nemáš vzít, teď však ne, nemělo by to smyslu.“

Když paní Hejlovcová z Újezda odjela, staral se Prokop hlavně o to, jak už u probuzené zvědavosti bývá, aby co nejrychleji poznal Vlastu Hrdličkovou, žačku druhé třídy obecné školy. Byla to za vlastní přijatá dceruška hostinského Hrdličky, černovlasé, zdravé a neobyčejně veselé dítě. „Proč jen — proč?“ neustále mu tanulo na mysli. Čím pak bedlivěji si Vlasty všímal a čím ona byla rok od roku roztomilejší, tím podivnější a nepochopitelnější i tísnivější se mu stával zákaz babiččin. Jednou dokonce se na to zeptal a tu přísná stařena velmi se znepokojila. Vlastě bylo již šestnácte let. Soudila z jeho otázky, že se mu dívka líbí. Připomněla mu proto zákaz znova, snad vážněji a přísněji než tehda před lety. „Až budu mít trochu času,“ dodala, „povím ti, proč. Musím se na to připravit!“ Ale dříve, než mu to pověděla, zemřela náhle v noci ve své komůrce, aniž se s vnukem rozloučila.

Podivná tato hádanka Bláhu, když nyní, již plnoletý, ujal se dvorce, neobyčejně vzrušovala, zvláště když si přiznával, že se do Vlasty zamiloval. Babička, dokud žila, zasnubovala ho neustále s Pepčou Vaněčkovou, zámožnou selskou dcerkou z Újezda, hezkou světlou dívkou, tichou a pozornou, vždy čistě oděnou i upravenou, vždy se zardívající a přes všechnu tuto křehkost a jemnost velmi pracovitou. Pepča se mu líbila a zvykal již myšlence, že bude jeho ženou, ale neočekávaně se vzmáhající láska k Vlastě Hrdličkové rychle proměňovala bývalá rozhodnutí. Chtěl se po smrti babiččině oženiti, ale když docházelo ke skutku, cítil, že je zaplaven touhou po Vlastě a že není možná, aby s tímto steskem a hořem šel do života.

Snad by se byl neohlížel na zákaz babiččin a na nic na světě, kdyby byla Vlasta nějak ho ubezpečila, že ho má ráda a že by si ho vzala. Toho však nijak nemohl docíliti. Naopak, zdálo se mu, že ona více si všímá přítele Jana Kadlce, který jí patrně — jak soudil — omračoval svým oblekem a jehož dvorec měl o několik hektarů více než jeho. Kadlec skutečně, o tom nemohlo býti pochybnosti, pomýšlel vážně na Vlastu, byl i on zamilován, a to ovšem Bláhu velmi zaráželo a tísnilo. Cítil se vedle Kadlce slabým, zvláště před ženami. Kadlec se uměl směle vychloubati záletnickými příhodami a vypravoval je tak vesele, že ho děvčata neobyčejně ráda poslouchala.

Časem však Bláha rozeznával, že Vlasta ani Kadlcem není okouzlena a že i ten marně usiluje o její lásku. Teď se mu zdálo — a totéž pozoroval i Kadlec — že ona více se kloní k příteli jejich Jaroslavovi Havlíčkovi, majetníku Moutína. Ovšem — tvrditi toho nemohli, ale mívali oba tento tíživý dojem.

Jaroslav Havlíček, nejmladší z těchto tří přátel, byl příjemný, světlovlasý mladý muž, modrooký, s kachním nosem, s růžovými, trochu hubenými tvářemi, s tenoučkými, světlými knírky a s neobyčejně bílými zuby. Vlasy nosíval vždy ulízané. Těla byl slabšího, ačkoli v prsou a zádech byl téměř zavalitý. Zdál se poněkud neohrabaný, v jednání rozpačitý, ale brzy bylo patrno, že stále jde za předsevzetím a že je neobyčejně vytrvalý. Dvorec jeho byl nejmenší, ale v nejkrásnější krajině a měl nejvíce lesů. Byl nejblíže stanice, okresního města, a obytné stavení, velmi rozsáhlé, podobalo se zámečku.

Havlíček vystudoval hospodářskou školu. Hrával rád divadlo a měl velikou knihovnu. Již otec jeho, nedávno zemřelý, vynikal vzděláním. Domácnost vedla ovdovělá Jaroslavova matka, žena s dobrým srdcem a starostlivýma očima, pilná a neobyčejně zkušená. Ta synovi neustále připomínala, že se ženitbou nemusí spěchati — dokud má ji — a že za to může opatrněji si vybrati. Tvrdila, že zamilovaní lidé nejen oslepnou, ale že sami jsou druhým očím kalnou hádankou. Jaroslav dobře cítil, že by velice trpěla, kdyby s některou dívkou mluvil a kdyby dokonce snad pomýšlel na sňatek, proto opatrně o všem konání svém mlčel, zvláště o tom, že často zajíždí do Újezda, aby tu promluvil s Vlastou Hrdličkovou, která se mu nesmírně zalíbila. Zde ovšem shledával se se zprávami o druhých ctitelích Vlastiných, o Kadlcovi a o Bláhovi, někdy se dokonce v hospodě s nimi i setkal, a tu býval velmi zklíčen. Trpěl tichou žárlivostí, ačkoli nebylo k ní ani příčiny. Zdálo se mu, že se Vlasta chová k němu chladněji, že je zvláště Kadlcem okouzlena a že hrají jakousi neupřímnou komedii, ale to skutečně bylo pouhé zdání.

Utěšoval se myšlenkou, že čas nejlépe rozřeší všechny tyto starosti. Věděl již dávno o přání babičky Bláhové, aby si vnuk její vzal Pepču Vaněčkovou, a věřil, že k tomu dojde. Sám kdysi byl Pepčou okouzlen a znal její tiché, nezničitelné přilnutí k Prokopovi, věděl, že ona nikdy nikoho jiného milovat nebude a že právě tato nevyčítavá vytrvalost, tato tichá její bolest zvítězí a že se Prokop sám před ní pokoří. A věřil ještě něco, ale jen jaksi tajně a vzrušeně zároveň, že osud připraví

jinak neočekávanou událost, že totiž Kadlec vezme si starší sestru Pepčinu, Anču Vaněčkovou, která je nejen krásná, milá a vzdělaná, ale i slušná a bohatá. Nevěděl dosti jasně, proč si to myslí, ale napadalo jej to stále častěji, takže tomu nakonec zvykl a uvěřil. Říkával Pepči jakoby žertem: „Uvidíte, že budete paní na Kvíčalci a vaše Anča na Vostajovce!“

Klubko, jež tvořili tito majetníci tří dvorců a Vlasta, dcera hostinského v Újezdě, bylo dojista zvláštní, pozoruhodné a na pohled nerozmotatelné. Nápadné bylo, že právě všechen majetek těchto lidí byl kdysi celkem, že vše to náleželo bývalému velkostatku újezdskému. Snad pojilo je cosi bývalého, snad jen proto seskupili se v tuto družinku, a snad i láska těchto mladých mužů jen z té příčiny vznikala.

Vdovec Hrdlička se svou adoptovanou dceruškou přistěhoval se do Újezda před šestnácti lety. Tehda koupil hospodu, náležející vdově Hejlovcové. Nikdo o něm nic nevěděl, nikdo o něm do Újezda za celá ta léta žádné zprávy nezanesl. Sám pak neobyčejně málo o sobě vypravoval. Byl to muž nevysoký, ale silný v prsou, s hlavou malinkou, kdysi černými vlasy, kratince stříhanými, a řiďoučkými vousy zarostlou. Tváře měl červené, nos nevelký, špičatý, oči černé a pronikavé, malinké jako trnky. Nyní zešedivěl již a tu oči jeho nesmírně vynikaly. Pobíhával mezi hosty pozoruje sklenice, nebo stával u stolu veselých sedláků a chalupníků, s očima bystře se třpytícíma a každý pohyb vyprávějících pozorujícíma. Přikyvoval ochotně a prudce každému, i špatnému vtipu se smával. Bylo hned patrno na jeho pohybech, že chce hostům vyhověti, že nic neodsuzuje, že se chce zalíbiti, že nikomu neodporuje a do ničeho nepříjemného, kde by se hned stal straníkem, vůbec se nezaplete. Uvnitř, za lesknoucíma se očkama, smál se chytrák a zkušený člověk, jehož pohledu nic neušlo.

Před desíti lety zemřela mu neduživá, mrzutá, ale přičinlivá žena, truchlící až do smrti po své dvouleté dcerušce, kterou neočekávaně ztratila. Dítě bylo slaboučké, trpělo střevními katarhy a zašlo ve třech dnech zánětem plic. Později přijali za vlastní čtyřletou Vlastu, dítě zdravé a milé, o němž jim prý pověděl kupec Haštálek, který dojížděl často do Prahy a do Plzně. Sám prý jim tu myšlenku vnutil a o vše se jim postaral. Nelitovali. Hrdličková vroucně Vlastu milovala a umírajíc, s pláčem — tehda dvanáctiletou — odevzdávala svému muži, aby o ni otcovsky pečoval.

Vlasta dorostla v příjemnou, pracovitou dívku bělostné pleti, černých očí, bohatých vlasů, veselé povahy a neobyčejného kouzla. Přes to, že od jejích očí vály teplo a vášeň, vynikala zdrželivostí a opatrností, udržujíc všechny muže v slušnosti. Úsměv její, zdravé, mléčně bílé zuby a ušlechtile vyklenutý nos dojímaly a očarovávaly kde koho. „Ten úsměv! Ty zuby! Ten nos!“ ozývalo se často mezi nadšenými muži. V Praze naučila se šití a vaření. Obecná škola újezdská nedala jí ovšem mnoho vzdělání, ale přes to pilným čtením zábavných i poučných knih a i z vlastních schopností vyvinula se tak neobyčejně, že dovedla jasně viděti a o všem bystře promluviti. Hrdlička ji miloval až dojemnou láskou, obestíral ji až bláhovou péčí, a přes to, že toho nebylo potřeba, střežil ji úzkostlivě a vytrvale.

Nyní bylo jí dvaadvacet let, a ačkoli pohled její hořel záhadným ohněm a rty se smávaly nebezpečnou líbezností, přece až potud s nikým se nezapletla a vždy mohla vesele volati: „Já jsem ještě nikoho nemilovala!“

Snad ani netušila, jakou moc soustředila tím ve své srdce a v celou svou bytost.

Časem bylo patrno, že zájem její o Kadlce, Bláhu a Havlíčka byl větší než o všecky ostatní nápadníky. Ráda s pány ze dvorců žertovala a tvořila tak s nimi jakousi přátelskou skupinku, čili, jak sama se smávala, kroužek dědiců újezdského statku.

II.

Možná, že pojilo tuto skupinku pouhé kouzlo venkovské krásky Vlasty Havlíčkové, ale přec jen zdálo se, že bylo tu cosi skrytého a hlubšího, co sdružovalo těchto několik lidí.

Statek újezdský odedávna patřil rodině Hejlovců, snad již od napoleonských válek. Poslední majetník Hejlovec, mnoho let již mrtvý, byl zvláštní člověk, krásný výstředník, ušlechtilý vášnivec a při všem velmi dobrý člověk. Postavy byl vysoké, přímé, se vznešeným gestem. V oholené, výrazné tváři hluboko vloženy zářily veliké, hnědé oči. Široké a vysoké čelo zaráželo až svou bělostí a čistotou, jako by bylo obrazem neobyčejné duše. Silný i značně vystupující orlí nos a velká brada svědčily o pevné vůli a mocném nadšení. Sevřené tenké rty, skrývající silné, zdravé zuby, zdály se vyzrazovati vytrvalé přemýšlení. Ještě však mocněji Hejlovec zapůsobil, promluvil-li. Hlas jeho, baryton kovového, příjemně znějícího zvuku, jímal

nepostižitelnou líbezností. Byl i dobrý zpěvák, a když ve společnosti nebo při venkovském koncertu se rozjařil a zazpíval některé národní písně, tu vzbouřil nadšení. Všecky zraky se zálibou pozorovaly jeho vznešeně rozhořenou tvář a jeho zvláštní pohyb, když sestupoval s podia a usedl ke stolu. O něm mohlo se bezpečně tvrditi, že je všemi ženami milován a že přes to ani jediná mimo jeho manželku nezmocnila se jeho srdce, že ani jediná nevylákala jej z manželské věrnosti, ač nebyl šťasten a ačkoli jeho žena nevynikala pražádnými půvaby.

Značné jmění dovolovalo mu, aby hořel svým uměleckým zálibám, své lásce ke krásným předmětům, koním a cestám. Pěkný bílý dům s parkem při dvoře moutínském, kde bydlil nyní Jaroslav Havlíček, naplněn byl vkusnými předměty a hostíval vzácné muže i dámy z Prahy, ba často i vynikající hudebníky, herce a básníky. Několikráte do roka dlouho do noci znívala z osvětleného dvorce čarovná hudba.

Okolní obyvatelstvo, třeba že znalo povahu i život Hejlovcův, třeba že vědělo o pravých příčinách této okázalosti, přece ochotně mezi sebou mluvilo jinak. Běží prý Hejlovcovi o to, aby dobře provdal svou jedinou dceru Marii, či, jak ji lidé v kraji jmenovali, Márinku. Nikdo si nevyvrátil této pošetilé pomluvy zřejmou a známou pravdou, že právě tak okázale žil, když byla dceruška dítětem, ba již tehda, kdy ještě ani na světě nebyla.

Márinka Hejlovcová byla z těch neobyčejných dívek, o nichž se říkává: „Prosím vás, krásná a vzdělaná, ale přece jenom je podivná a muž s ní bude mít kříž!“ Hned bylo patrno, že všechno, na co se tu naráželo, měla Márinka z bytosti otcovy, jemuž byla podobna a jehož rysy i vlastnosti duševní u ní nabývaly ještě většího kouzla. Byla rovněž postavy vysoké i štíhlé, hlavu nesla přímo, gesta měla stejně vznešená, nos orlí, oči hnědé, pleť jemnou a bílou, čelo vysoké, vlasy kaštanové, rty tenoučké a zuby bělostné, vše jako otec, jenom že jaksi ušlechtilejší. Ruce její zvláště strhovaly pozornost svou vznešenou umírněněností v pohybech. Jakékoli spočinutí nebo složení jejich vzrušovalo malíře. Moutínské salony ozdobeny byly množstvím jejích portretů od nejpřednějších mistrů. Nebylo portretisty, který, sotva že ji chvíli pozoroval, by nebyl zvolal: „Dovolila byste, slečno, abych vás směl malovat?“ K tomuto vášnivému zájmu umělců přispívalo i její odívání, její vkus i zjemnělé volení barev, vypěstované na nejslavnějších portretech celého světa. Znala všechny galerie, ba i soukromé sbírky evropské a nahromadila ve své knihovně mnoho studií o nich. Nebylo to však jen umění výtvarné, jemuž vášnivě žila, byly to stejně i krásná literatura i hudba. Přihodilo se nesčíslněkráte, že spisovatel, jenž byl u nich na návštěvě, náhodou přečetl její básničku a všechen vzrušen zvolal: „Pro boha, slečno, proč vy nepíšete?“ Nebo malíř, jenž v jejím pokojíčku zahlédl krajinku a vyzvěděl, že ona sama ji malovala, všechen užaslý jí radil: „Malujte, slečno, malujte — uvidíte, že za rok budete vystavovat.“ Neméně uchvacující byla její hra na klavír a zvláště její zpěv. Hudebníci, kteří sem přijížděli a hlas její poznali, spínali ruce: „Pro Krista Pána, slečno, vy hřešíte, že nejdete k opeře! Takový hlas, takové schopnosti a takový kouzelný zjev!“ Všechny tyto chvály vyslechla s úsměvem a jaksi s povýšeným, nikoli však nevlídným odmítnutím, jako by chtěla skromně o sobě říci, že sama dobře ví, kam se může odvážit a co je jí nedostupno.

Z toho všeho zdálo by se, že nesplývala v životem vesnickým a že snad byla více s Praze než v Moutíně. Pravda, studovala mnoho let v hlavním městě a o prázdninách jezdívala s otcem po světě, takže přijížděla domů jen na svátky, ale přesto neodpoutala se od venkova a hlavně ne od přírody do té míry, aby její kouzla a zvláštnosti nebyly patrny v její duši, v jejích hovorech a laskavých úsměvech. Nikdy nebývala vzrušenější a roztomilejší než v takové chvíli, když přijela domů, odhodila cestovní šaty i všecka zavazadla a v lehkém domácím župánku, bez kloboučku a jen v domácích střevíčkách vyletěla do zahrad nebo na luka a do polí. Skřivánčí radost i volnost rozpěnily se v její hrudi. A druhý den už byla mezi vesnickým lidem, v chlévech, při práci na poli i v sadě.í

Jedno bylo snad důležito v jejím životě, totiž ta nesporná skutečnost, že ji vychovával otec a nikoli matka. Možná, že právě tato věc byla nejosudnější v jejím dospívání.

(Pokračování.)

✱

 LITERATURA.

Franta Župan: *Pohádky a povídky.* I. díl. *Karkulka v dědouškově pokoji.* — Knih čsl. spisovatelů sv. IX. Nákl. K. Beníška v Plzni.

Karkulka ráda se zdržuje v dědouškově pokoji, kde je plno zajímavých starých věcí; když dědoušek spí, všechny ty věci i pes Mufek hovoří k ní srozumitelnou řečí, prozrazujíce minulé příběhy a připojujíce k nim zkušené úvahy. Karkulka jim ani vždy neporozumí, zato čtenáře pobaví tato hra na schovávanou mezi skutečností a snem, steskem a satirou. Mnohé z pohádek jsou roztomile hravé, mnohde laškovný povrch kryje jádro hluboce vážné — tak zejména povídka „Co vypravoval Mufek" má vážný základ sociální, „Tam dole" obsahuje tesknou pravdu o pomíjejícnosti násilně zapírané. Zato „Neuvěřitelné příhody kominíčkovy" jsou rozkošnou směsí všech všudy národních motivů pohádkových, spojených s neodolatelným půvabem v celkové skladbě i v podrobnostech. Způsob, kterým Župan své lehké povídky podává, jest měkký, lichotný, jak na pohádku sluší, i hravý, aby její lehké předivo nebylo porušeno. V povídce „Na návštěvě" jest odstavec o hodinách s kukačkou, Dickensovsky rozkošný, a při vší zevní lehkosti obsahově silný. Základním tónem knihy jest jakýsi teskný smír s nenávratnou minulostí, přece však dojem knihy není podzimně zasmušilý, ale jarně svěží a podává se jím v trudnou dobu četba nejšlechtileji zábavná. *Kaz.*

*

Frant. Langer: *Železný vlk.* Nákladem Gustava Voleského na Král. Vinohradech.

Člen I. střeleckého pluku M. Jana Husi našich sibiřských legií shrnuje v tuto knihu povídky a obrázky, které, tuším, byly všecky dříve vydány samostatně osvětovým a informačním odborem v Irkutsku. Jsou to spíše dokumenty a listy z kroniky našich hrdinů než beletrie. Povídkového rázu ještě nejspíše je „Smrt v píscích", líčící sugestivním způsobem děsné umírání lidí zapomenutých v karanténě. Příběh snad není dosti pravděpodobný, ale Langer jej podává tak, že poznáváme, že se i od Dostojevského učil. V „Příběhu Kratochvílově" je vypsán osud průměrného českého člověka, jenž z rakouského válečníka stal se bojovníkem za českou svobodu, spisovatel tedy zobecňuje. Sugestivnost našel Langer i ve „Veliké Vánoční povídce", kde vypisuje vřele a měkce vánoční vzpomínky sibiřských hochů na domov. Zajímavá jest i povídka titulní, historie vítězného českého pancéřového vlaku. Důvěrnost a družnost s lidmi i s věcmi dýchne na nás z každé druhé stránky. Čistě kronikářským záznamem je povídka závěrečná, nejdelší „Za cizí město", vypsání hrdinného, ale marného boje českých vojsk za Kazaň, zajímavé vypravování, třebaže — bohužel — ani tu není dosti jisto a jasno které partie psal kronikář a které básník. Názornost topografická je tu zvýšena mapkou. Kniha jistě ani nechtěla býti velikým slovesným činem, a stává-li se jím místy, dal se Langer strhnouti svým spisovatelským instinktem. Zaujme i svým podáním, jež získá upřímnou prostotou a živě zachycuje kolorit místní i náladový — autor byl sám účastníkem dějů, jež vypisuje a na něž budeme vždy vděčně vzpomínati. Proto především vítáme knihu, která jistě nezůstane jedinou svého druhu. *—blk—*

*

Karol Kálal: *Národnie poviedky.* (Publikácia 313). Nákl. Ústř. nakladatelstva Jos. Rašín.

„Drahému ľudu slovenskému" jako všecku svou práci a snahu, věnuje Karel Kálal také tuto drobnou knížku, do níž slovensky přepsal také několik svých prací z dřívějška známých. Zahajuje ji překrásná črta, dojemná a ve svrchované prostotě pádně výmluvná „ako učil starý učitel v Turzovke"; energickou notou zví tu „Čo píše hvezdár s Kriváňa", vytýkající mnohé vady a slabosti Slovákům; vzácnou, štěstím a hrdostí plnící vzpomínku zaznamenává „Kúzlo českej knihy" — a vedle těchto nejvýznačnějších prací další povídky milostné a vzpomínkové, vždy šťastně sledující úmysl, aby důrazně promluvily k srdci a rozumu těch, kterým jsou určeny. Dle věnování jsou to Slováci, kteří mají býti probuzeni k poznání sama sebe, k odvaze a hrdosti. Ale stejně to jsou i Češi, kteří tu naleznou zdroj nové lásky k Slovákům i naznačenou cestu, jak se jim přiblížiti a učiniti se jim milými. A ovšem v těchto prostých črtách nejlépe poznají snadnou přístupnost okouzlující slovenčiny. Nemůže býti lepšího prostředníka mezi bratry Čechem a Slovákem, než jakým jest jim dán v Karlu Kalálovi. Nová jeho publikace jako četba úrodná zasluhuje největšího rozšíření. *Kaz.*

*

Ze 14. svazku sebraných spisů Boženy Němcové, který obsahuje další část její korespondence a jenž právě vyšel u Laichtra, dovídáme se i o její smlouvě s nakladatelem Augustou v Litomyšli, odkud si spisovatelku odvezl její muž již na smrt nemocnou. Za tiskový arch („na regalovém papíru ve 32ce a písmem garmondovým"), pokud obsahoval věci posud netištěné, měla dostávati Němcová dvacet zlatých, za díla již dříve publikovaná nebo za druhé vydání deset zlatých a to hned po odevzdání rukopisu pro další část sešitového vydání. Mimo to vymínila si 30 autorských výtisků. Smlouvu uzavřela na 15 let s podmínkou, že po této lhůtě neuzavře s nikým jiné, pokud Augustův náklad

nebude vyprodán. Nespokojenost mezi autorkou a nakladatelem začala již měsíc po podepsání této smlouvy (v říjnu 1861) patrně proto, že se Němcová opozdila s dodáním dalšího rukopisu. V témž svazku dočítáme se, jak nešetrně vymáhal Augusta na spisovatelce, již k smrti odsouzené, plnění závazků. Němcová, kterou Světlá označuje jen za placenou korektorku Augustovu, byla odvezena z Litomyšle již v prosinci 1861 a nedočkala se ani prvního dílu svého souborného vydání, jež úpravou nevyniká. Jeho pořadatelem stal se sám nevzdělaný nakladatel, svými listy Němcové smutně zapsaný v stránky českého literárního dějepisu. *—blk—*

DIVADLO.

Otec měl pravdu. Komedie o 3 dějstvích. Napsal Saša Guitry, přeložil Karel Škába. Režie Fr. Hlavatý. Po prvé v městském divadle Král. Vinohrad dne 6. září 1920.

Lehký brak jako sta jiných francouzské machy a námětu Horacova Carpe diem! tedy už za císaře Octaviana Augusta známého. Dialog ovšem plynný a vtipný, ale situace tisíckráte již promrskané, bonvivantské stáří, manželská nevěra velmi lehce překonaná, všude jen povrch, úzkostlivé vyhýbání se jakémukoli hlubšímu motivu. Tak něco, co v hudbě Němci zovou Kappelmeistermusik. Vyprávění pravšedního obsahu bylo by nudné, starý Labiche podobná themata zpracoval do omrzení, nemluvě o Scribeovi. Představitelé úloh snadno zmohli své party a hráli s chutí, zejména vynikli pp. Zakopal a Tůma ve dvojí roli (Adolfa, Karla a Mořice Bellangera) a bavili četné obecenstvo znamenitě. Méně uspokojovala tentokráte pí. Baldová, jejíž naivní úloha (Loulou) nezněla dosti temperamentně, spíše znaveně a jednotvárně. Zato paní Benoniová byla v malé úloze nevěrné ženy dokonalá. Šarže služebnictva (A. Zelenka, pí. Zelenková) sehrány byly krásně. Menší úlohy byly v dobrých rukou sl. Novotné a p. Vrbského. Souhra byla dobrá. Překlad nezněl místy dosti plynně. Už hlavolam na programu: Karel Bellanger Mořic Bellanger, jeho syn, Adolf Bellanger, jeho otec, zněl by srozumitelněji: A. Bellanger děd, Karel Bellanger syn, Mořic Bellanger vnuk. Režie byla dobrá, obecenstvo se bavilo dobře a hojně tleskalo. Bylo by záhodno, aby konversace byla více akcentovaná, aby nic posluchačstvu nescházelo. *Et.*

TÝDEN.

Kulturní attaché. Úřední deník pražský (Čsl. Republika) věnoval 1. září úvodník stati (dra V. Heidricha), v níž se přimlouvá, aby jednotlivým vyslanectvím našeho státu přiděleni byli zvláštní úředníci, jimž dává předem titul „kulturní attaché". Z toho názvu plyne již, oč jde: o úřední sílu, která by v úzkém styku s ministerstvem nár. osvěty věnovala soustavnou pozornost kulturnímu a vědeckému snažení toho kterého státu či národa, všem jeho kulturním institucím, školství, museím, knihovnám, literatuře, umění, hudbě. Tento kulturní attaché měl by o tom všem podávati zprávy domů (vládě), zakupovati významné knihy, starati se o výměnu odborných publikací a vědeckých časopisů, věnovati pozornost stavu lidové osvěty, zkrátka referovati o všem, co pozoruhodného se děje v tom světě, v němž působí. Program je velmi bohatý a dal by se rozpřádati všemi směry takřka do nekonečna. Jde arci o podnět, jemuž patří všecka čest, ale kde nalézt takové všeumělce, síly tak výjimečně schopné, které by to všechno ovládly? Ten kulturní attaché musil by míti smysl i pro organisaci práce a musil by být nestranný, bez osobních sklonův a zálib, bez „koníčků" pro ten či onen směr literární, umělecký, vědecký, snad i bez ambicí osobních. — Dojde-li skutečně k soustavnému vybudování takové sítě zahraničních zprostředkovačů styků cizí kultury s naší (a kdo by si toho nepřál?), bylo by jistě záhodno, aby věc byla zrale uvážena, a aby byli vzati v potaz přední a význační činitelé našich domácích kulturních institucí — vědeckých i literárních, novinářských i uměleckých. Neboť volit povrchně a protekčně, či dokonce stranicky podle nějakého politického klíče, znamenalo by víc než věc zabít: znamenalo by myšlenku správnou a dobrou obrátit po případě v nekulturní zlo! *vč.*

*

A. A. Šachmatov. V Petrohradě zemřel na sklonku minulého měsíce srpna nejlepší ze žijících ruských filologů a přední slavista vůbec, akademik a prof. tamní university Aleksěj Aleksandrovič Šachmatov. Soukromé zprávy, došlé do Prahy, svědčí zřejmě o tom, že zemřel obvyklou nemocí ruské inteligence: duševním a tělesným vyčerpáním — z hladu! A. A. Šachmatov v oboru dějin ruského jazyka od nejstarších epoch, v ruské a slovanské jazykovědě, ve srovnávací filologii slovanské a v dějinách literárních má za sebou množství prací průkopnického a podnětného významu pro většinu ze žijících slavistů ruských i neruských. Jeho zásluhou jest i pořízení největší a nejbohatší knihovny slavistiky při 2. třídě petrohradské Akademie. *vč.*

*

Kroužek přátel jazyka polského, jehož předsedou je prof. krakovské university J. Rozwadowski, konal onehdy v Krakově schůzi za četné účasti filologů a literátů a jednal o propagandě očistných snah jazykových. Kroužek (Koło miłośników języka

polského) vydává za vydatné pomoci krakovské Akademie časopis „J ę z y k p o l s k i“ (pětkrát do roka) a vydal zvláštní „P o r a d n i k j ę z y k o w y“. Stěžováno si tu, že časopis předplácí přes všechno úsilí pouze — 40 lidí, a „Poradníku“ že se prodalo sotva 500 exemplářů, ačkoli polských časopisů a novin vychází nejméně dvakrát tolik. Na 20milionový národ je to opravdu trochu málo. *Vč.*

*

* Myšlenku jednotné řeči světové, po níž se, jak jsme se před časem zmínili, volá s několika stran, jal se prakticky prováděti André Lambert v novém pařížském uměleckém časopise Janus, jehož první čísla (začal vycházeti v červnu 1919) právě nám docházejí. Lambert povýšil za mezinárodní řeč — latinu a navazuje tak jaksi na myšlenku humanistickou. Redaktor, jenž do svého graficky dokonalého časopisu, jenž si bude patrně všímati většinou umění výtvarného, řadí nejrozmanitější rubriky a jenž pro svůj list získal i moderní latinské verše, ví ovšem, že ciceronská latina nevystačila by slovním materiálem modernímu člověku, a proto neváhá vytvářeti pro nové pojmy slova nová. Časopis, jemuž jde především o srozumitelnost spíše než o zvláštní vytříbenost mluvy, byl přijat — patrně hlavně pro svůj ráz umělecký — celkem příznivě. Ale přes to zůstává velmi pochybno, zdali pronikne to, oč jde Lambertovi především: ut in orbe litterato lingua latina rursus fiat universalis — aby se v literárním světě latina znovu stala řečí obecnou. *—btk—*

*

* Nové polské divadlo vzniklo v Poznani, kde Poláci zabavili pro sebe budovu bývalého německého divadla. Divadlo bude činoherní i operní a zahájiti mělo svou činnost již v září t. r. Řediteli činohry se stali Roman Żelazowski, který kdysi i u nás pohostinsky vystoupil jako tragéd, a Bolesław Szcurkiewicz. Řízení zpěvohry se ujal kapelník T. Wierbicki. Jiné stálé polské divadlo v Poznaňsku má město Bydgoszcz, jehož ředitelem se má státi varšavská dramatická umělkyně paní W. Siemaszková. I toto divadlo hodlá zahájiti svou sezónu již letos na podzim. Je vidět, že Poláci snaží se dohoniti na území nově získaném v kulturním směru to, čeho jim za německé nadvlády nebylo přáno. *—btk—*

*

* Osmý kongres Světové Alliance pro volební právo žen, jenž se konal v Ženevě ve dnech 6.—12. června t. r. a na němž bylo zastoupeno 39 zemí (mezi nimi i Československo), doporučuje všem delegátkám pro příští kongres studium esperanta a navrhuje, aby esperanto bylo zavedeno na všech školách jako povinný předmět, jsouc výhodným prostředkem pro udržování přímého porozumění mezi lidmi. Zdá se tedy, že na slovo vzatí filologové (u nás na př. prof. Zubatý) posud neprovedli důkazu, že mezinárodní a všesvětový jazyk je utopií a že může býti dorozumívacím prostředkem jen na čas, kdy se nepočne v různých částech světa, kde by se ho užívalo, samostatně vyvíjet. Skutečnost, která dala na př. volapüku ztroskotati, dává zatím ovšem za pravdu přece jen filologům. A že ani esperanto nemůže býti na prospěch literatuře, která je velikou jen tehdy, je-li literaturou svérázně národní, je samozřejmo. *—btk—*

*

* Podle zpráv francouzských žurnálů schválila francouzská sněmovna v srpnu t. r. úvěr půl milionu franků na zřízení mohamedánské university a mešity v Paříži. Bude to zatím jediný podnik svého druhu v západní Evropě. *—btk—*

*

* Vláda československé republiky navrhla senátu King's College v Londýně zřízení místa asistenta českého jazyka a písemnictví na této universitě. Návrh byl přijat. *—btk—*

*

* Výstava časopisů československé republiky, která byla v červenci t. r. uspořádána Sdružením typografického dorostu v Plzni (jež ostatně uspořádalo výstavu velmi dovedně a připojilo k ní i postup výroby časopisu až po naše dny), názorně ukázala, jak zbytečně mnoho časopisů u nás vychází. Považme jen, že na př. ve veřejné a universitní knihovně pražské, jež na povinných výtiscích dostává zatím jen časopisy vycházející v Čechách, přibývá ročně časopisů na 60 *m* šířky! *—btk—*

*

* L e v B i r i n s k i j, jehož až drze vtipná satira „Mumraj“, hraná kdysi v Národním divadle, způsobila i u nás rozruch neúprosnou kritikou carského byrokratismu, skončil sebevraždou v březnu t. r. Vlastním jménem slul Ottes a byl černovickým židem. *—btk—*

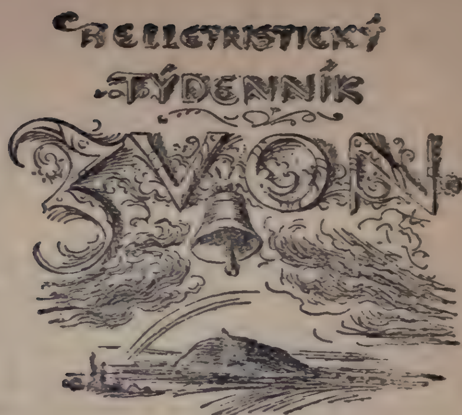
*

P r o r o c t v í a d o b a o s v í c e n s k á. Norimberské Noviny přinesly 22. ledna 1781 zprávu, že jakýs muž prorokoval na rok 1781 všeobecnou válku, do níž budou zapleteny největší státy a v níž bude svedeno 43 bojů a pod. Pražské Interressante Nachrichten z 3. února 1781 schvalují úplně jednání úřadů proti tomuto proroku, že jej totiž jako blázna zavřeli do blázince, neboť jenom blázen je čehosi takového schopen. A četl-li kdos toto proroctví, věz, že původce jeho jest blázen. Doba osvícenská byla s podobnými blouznivci neb dobrodruhy brzo hotova: léčila je studenou vodou nebo bitím. *Jos. Volf.*

V Praze, dne 16. září 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel Mašek:

VEČER PO VÍTĚZSTVÍ.

Nebojte se těch, kteří ubijejí
tělo; ale ducha nemohou ubíti.
Mat. IV. 28.

Přes hory bouře táhne v mraku siném
a za bleskem blesk v šero vyráží.
My doufali, že večer odpočinem
a zase jest nám bdíti na stráži.

V té bouři — tvůrčí jsou či zhoubné síly?
A stavba naše není hotova!
My s večerem jsme chtěli dospět k cíli
a zas nám není přáno domova.

Nuž — v neklidu, však přece umřem rádi,
vždyť marně toužili jsme po lásce —
však ty, ó příští, milované mládí,
zda najdeš pravdu k naší otázce?

21. VIII. 20.

NÁVRAT.

Sny jara prchly v letu prudkém —
kde srdce hru zas najde si?
Mne letní úpal plnil smutkem,
stesk podzimní mne neděsí.

S tím jarním bludem plul jsem mořem
kdes u nemožných ostrovů —
však nyní shledání mé s hořem
jest jenom návrat k domovu.

27. VIII. 20.

VYRVANÉ KOŘENY.

Zlý příval přehnal se a proud jest ještě dravý
a břeh je podemlet, kde kořeny jsme tkvěli.
Však nové lodi tu, jež bezpečně se plaví
a k cestě hlučně zve jich plavců houfec smělý.

Tam zpívá naděje a odvaha se zbrojí
a cílem Kolchis jest, kde štěstí jen se rodí —
a břeh náš řítí se a zhyne, kdo tu stojí
a velí povinnost jít na pomoc těm v lodi.

Tak osud rozhodl. A za bývalé břehy
již loď je domov náš a plavci — noví bratři.
Proč nedůvěra v nich a závist místo něhy?
Proč k břehům bývalým tak teskně oko patří?

A dlouho před cílem jsou opuštěna vesla
a o kořist je svár, loď vzdána vírů tanci..
A třeba posléze nás přece k cíli vnesla —
v tom ráji slíbeném my zůstaneme psanci.

27. VIII. 20.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Nemohlo se tvrditi, že by jí byla matka neměla ráda, nebo že by snad z netečnosti nějaké ji zanedbávala. Naopak, tato vysoká, bledá a kostnatá žena stále se kolem dcery své točila, stále se jí vnucovala, stále o její lásku žebronila, neměla však dosti vnitřního obsahu mimo mateřskou lásku, byla prostou venkovskou ženou malého vzdělání i malé schopnosti vzdělávati se. Stala se záhy obdivovatelkou a nikoli vychovatelkou dceřinou, záhy divákem a ne zkušeným strážcem. Márinka se s ní pocelovala, potěšila, ale nikdy se s ní neradila a nikdy se jí s vnitřním životem nesvěřovala. Nebyla to mladická nadutost, nýbrž vyvinulo se vše samo ze sebe.

Vynikající duševní přednosti Márinčiny i neobyčejná krása její brzy se staly patrnými okolnímu světu, hlavně pak kruhům městským a uměleckým. Zájem o rozvíjející se ztepilou a zámožnou krasavici rychle vzrůstal, rychle se stával patrným a rychle zmohutňoval její sebevědomí. Vesničtí nápadníci ztráceli odvahu, jim stala se záhy nedosažitelnou a zámeček moutínský čímsi kouzelným a panským. Neosmělili se již promluviti na ni, dívali se pouze toužícíma očima, zvláště když r. 1870 objevovala se často na okolních cestách na bílém koni. Tu brzy proměňovala se v sen a kolem ní pěnila se mnohá nejasná, jako mlha vznikající legenda. Podnětů k ní bylo ovšem nadbytek, když vzácných hostí na Moutíně přibývalo a když zahemžili se tu četní mladí muži z Prahy. Otázka, kdo si ji odvede, znenáhla pronikla do všeho okolí.

Hejlovcovi se ze všech těch příčin stala líbezná jeho dceruška celým světem, jedinou pýchou a radostí, květem, na nějž se chtěl stále dívati, jejž stále chtěl pěstovati a jejž toužil nejen sám, nýbrž s veškerým světem velebiti. Kdo se mu chtěl zavděčiti, začínal vždy hovor o Márince, a tu viděl na očích Hejlovcových, jak se rozzářily a tváře jak mu zaplanuly. I on naplněn byl vzrušující otázkou, kdo — kdo asi dcerušku jeho okouzlí a kdo ji odvede? Jenom že do srdce jeho vnikla mnohem opravdověji a hlouběji. Stávala se balvanem a bouřila v nitru jeho uzavřenou starostlivost, zvláště od chvíle, když rozeznal, že Márinka nerada o tom mluví a s ničím se mu nesvěřuje. Býval všechen rozechvěn, když při zábavách pozoroval, že se bavila s některým krasavcem a že byla nějak z míry. Tu zvídal a druhý den hovory zapřádal, jenom že vždycky marně.

Starosti své, ostatně ne nepříjemné a dokonce ne mořivé, rozptyloval zvláštní myšlenkou, které znenáhla navykal a v níž přesto, že s ní nesouhlasil, viděl cosi smělého a snad i moudrého. Zdálo se mu totiž, že všichni ti, kteří se dosud objevili, nebyli hodni vzácné té bytosti, jež jako zázračný květ na Moutíně vyrostla. „Ona má větší rozum než já,“ napadalo jej, když opět nadarmo vyzvídal, „ona sama nejlépe pozná, kdo je jí roven. Třeba jen klidně čekati, neobjevil se ještě ten neobyčejný člověk, který teprv ukáže všemu světu, jak vzácnou duši nalezl v mé dceři.“

Často, když býval rozjařen, a to nejen doma, nýbrž i ve společnosti, horoucně a s podivuhodnou jímavostí zazpíval popěvek ze společenské hry:

Mám dceru krásnou,
nad hvězdu jasnou,
která má tři dvory
o devíti špejchařích!

V tu chvíli býval prý překrásný, šťastný a pyšný, napřímený a usmívající se nejvnitřnějším blahem. Zářící oči jeho rozhlížely se po nadšených tvářích, jako by chtěly co možná nejvíce obdivu na nich sesbírati.

V máji r. 1871 pojednou si uvědomil, že se cosi závažného děje, ba že snad se již zatím mnoho změnilo. Poznání to jej vzrušilo a stísnilo. Napadlo jej to za teplého večera, když Márinka přišla poněkud později z procházky všecka zasmušena a mrzuta. Vyptával se, co se jí stalo, ale ona podrážděně odpovídala, že nic, že nechápe, jaké otázky jí klade, a že je pouze unavena. Všechen tento nezvyklý způsob jejích odpovědí přirozeně vzbouřil jeho ostražitost a starosti. První, co by byl rád zvěděl, bylo, kde chodila, ale neměl odvahy přímo se otázati. Zdálo se mu to vyzrazením vlastních záměrů a vlastního podezření. „Ne, tu otázku ne,“ napadalo jej, „není jí třeba, prozradil bych se, že budu hlídati, — a to nesmí být, její opatrnost by vzrostla a přelstila by mne!“ Umínil si pouze, že bude od této chvíle bdíti nad každým jejím krokem, a nemohl jaksi pochopiti, že se dosud nestaral o to, kam Márinka jezdí a kam chodívá. Rozhodl se nemluviti zatím o tom ani se ženou ani s dcerou, chovati se tak, jako by se nic nebylo změnilo. „Jen

opatrně," říkal si, „jenom to nepobouřit, nic bych pak správně neviděl."

Podivno, nyní všechno, co dcera učinila, všechno, co promluvila, všechno, co se v její tváři zamihlo, vše bylo jaksi jiné a nápadné, vše svědectvím o hluboké vnitřní změně. Proč toho předtím neviděl? Nitro dceřino nemohlo se přece tak najednou obrátit?

Do jeho duše vedrala se úzkost o toto vzácné jediné dítě. Co to asi je? Láska? Co jiného? Zamilovala se, teskní a hledá úlevy v projížďkách na koni, nebo na procházkách večerních. Ale jedno je zřejmo, neraduje se, v očích jejích kupí se tma a na tváři smutek. Není šťastna. Ale — kdo je ten, který ji okouzlil?

Hejlovec vzpomínal na všecky poslední návštěvy a vyvolával si z paměti všecky drobné události a hovory, aby nalezl nějaké stopy, ale nikde jich nebylo. Byla odmítnuta? Či snad ji některý muž zklamal, nebo urazil? Trpí pro někoho nedosažitelného? Opravdu, starosti Hejlovcovy byly čím dále tím větší a týravější. Nepochyboval již. Márinka je nešťastna a na duši její padl balvan temné jakési lásky.

Ačkoli si Hejlovec neustále opakoval, že bude opatrně postupovati, přece bylo ihned zjevno, že Márinka od první chvíle, kdy vzniklo jeho podezření, postřehla, co se v něm děje, a že i ona od toho okamžení jednala s největší tajností. Vycházela a vyjížděla v době, kdy toho nečekal, a sedávala ve svém pokojíčku ve chvílích, kdy se mu zdálo, že jistě půjde do lesa. Zdařilo-li se mu setkati se s ní na lukách nebo v lese, nikdy nikoho s ní nestihl. Ale ani cesty její do Prahy nedaly mu světla. Překvapil ji často rozhodnutím, že pojede s ní, ale ona nikdy se nezarazila a nikdy se nebránila.

Smutek a temné rozrušení dceřino však rychle rostlo. Utrpení její bylo již patrno kde komu, a ovšem i matce. Ta sama muže upozornila.

„Vím," řekl tiše, „trápí se pro něco."

Tu rozhodl se konečně Hejlovec, že s Márinkou promluví.

Bylo v prvních dnech června. Žita kvetla. Teplý večer prostřel se krajinou, plnou šera. Hejlovec, všechen se chvějící, bledý a vzrušený vstupoval do zahrady laťovou brankou, porostlou popínavými růžemi. V široké lipové aleji seděla Márinka s matkou na lavičce. Hejlovcová spatřivši muže vrátila se ihned do zámečku.

„Nebylo by ti příjemnější projíti se?" promluvil na dceru, jež seděla se skloněnou hlavou.

Povstala. Šli zvolna alejí. Oba pocítili tíseň z hlubokého okolního ticha.

Hejlovec vyhledal ruku dceřinu, stiskl ji a zašeptal něžně:

„Má předrahá, má dobrá —"

Márinka sklonila hlavu. Nová vlna ticha je stísnila.

„Víš, dceruško, co bych udělal, kdyby mne něco trápilo?" otázal se Hejlovec po chvíli.

Nazvedla hlavu na okamžik; ale opět ji sklonila neodpověděvši. Hejlovec pokračoval:

„Vzal bych tě za ruku, šel bych s tebou do samoty a řekl bych ti: Moje drahá, tys jediný můj druh na světě, svěřuji se ti, aby se mi ulehčilo. To a to mne trápí. A ty bys mne potěšila a nepochybuji o tom, že by se mé srdce vzmužilo."

Márinka těžce vydechla a zachvěla se. Ruka její zachytla se otcova ramene. Přivinul ji něžně k sobě.

„Povíš mi, co tě souží?" otázal se.

„Tatíčku zlatý," promluvila tiše, „neptej se mne, nemohu . . . netrápím se, jsem snad jen trochu nemocná a stísněná proto, ale — není třeba, prosím tě, neptej se — Mrzí-li mne něco, sama si to chci vytrpět — sama — rozumíš? Nač ty se máš mými hloupostmi zabývat?" Zasmála se, ale smích její byl plný tísně.

„Milá dceruško, mlčím již měsíc — a ty již po celou tu dobu se trápíš."

„Ach ne, to se ti jen zdá, zas budu veselá, uvidíš!"

„Nesvěříš se mi tedy? Nechceš?"

„Neptej se, nic to není."

Umlkli. Hejlovec hleděl do ztmělé aleje. Dech jeho, zdálo se, nápadně se ztížil.

„Dej Bůh," řekl a dodal: „Nebudu tě tedy už tím obtěžovat. Chci věřit, že to vážného nic není a že se zas rozveselíš!"

A jaksi oživen pojednou zrychlil krok a jal se hovořiti o známých z Prahy i o výletu na Šumavu s několika malíři, kterého původně nemínil se zúčastniti.

„Ale já nepojedu!" prohodila.

„Proč?" podivil se. „To by nás všecky mrzelo. K vůli tobě to bylo smluveno."

„A nemůže se výlet odložiti?"

„Mohl by — ovšem, ale řekni mi, z jakého důvodu? Všecko je už vyjednáno! A na kdy to odkládat?"

„Snad až na léto nebo na podzim — teď se mi nechce," promluvila veseleji.

„Nebuď rozmarná — hleď, pány by to mrzelo, všecko se děje k vůli tobě."

Pokrčila rameny, ale pojednou se zasmála a zvolala:

„Nu — tedy pojedu!"

„Tak tedy, tak tedy," rozveselil se Hejlovec, „a všecko bude zas dobře, uvidíš! Možná, že tam tu svou zasmušenost ne-

cháš. Nač je ti trápení třeba, řekni mi, takové mladé dívce? Veselit se máš, dokud s tebou mládí je, neboť — a to nepovídám jen tak — mládí uletí, příšerně rychle uletí a přijde život, uvidíš, a neradostný život a starosti! Tedy — víš už, že to myslím dobře?"

„Ano, tatíčku," řekla tiše a jaksi s úmyslem, aby o tom již nemluvil.

Pochopil její přání a rozhovořil se o včelách, o tom, že o nich četl v posledních dnech velké dílo. Lipová alej byla příčinou, že si na včely vzpomněl. Mluvil záhy ohnivě a se skutečným zájmem, takže i Márinka byla jednotlivými podrobnostmi zaujata. Bylo patrno, že se uklidnil a že obavy jeho ku podivu snadno se rozprchly.

Ale již za několik dní podivil se sám sobě, ba užasl nad sebou, jak že mohl tak bláhově několika slovy dceřinými se zviklati, jak že mohl okamžitě uvěřiti v bezvýznamnost jejího hoře? Ukázalo se jasně, že zamlklost, zasmušenost a i těžká jakási starost z tváře její nemizely, nýbrž naopak že vzrůstaly. Na Šumavu nejela. V poslední chvíli řekla, že nesnese společnosti, že by se z toho zbláznila, a tak urputně a prudce proti otci vystoupila, že odejel sám. Když pak po jeho návratu odjela sama do Prahy a vrátila se jako nepříčetná, všecka chorobně vzrušená, tu konečně odhodlal se promluviti s ní přísně a přímo. Napětí v domě vzrostlo do krajní míry. I matka, dlouho neúčastná, nyní všecka byla stísněná, ulekaná a zmatená. Oči její neustále se upíraly na rty mužovy, Hejlovec vyzval Márinku, aby šla do jeho pokoje. Zavřel dveře. Matka tiše přikradla se do sousedního salonu. Všecka bledá usedla tu tiše na pohovku a naslouchala. S počátku bylo ticho, jen neurčitě zazněl silněji Hejlovcův hlas. Zdálo se, že mluví pouze on a že Márince domlouvá, ale brzy se vše změnilo. Bylo slyšeti zaštkání a hned na to otcovy domluvy. Pak nastalo na chvíli jakési strašné ticho, které na paní Hejlovcovou působilo tak prudce, že se jí srdce rozbušilo. Po tomto tichu ozvaly se kroky Hejlovcovy a zoufalé, chroptivé bědování. Bylo zřejmo, že pobíhá zoufale po pokoji a běduje. Mezi nejasnými jeho výkřiky ozýval se chvílemi dceřin pláč, chvílemi vzdorný a křečovitý, jindy zoufalý.

Poděšená matka připloužila se až ke dveřím a přiloživši ucho ke klíčové dírce naslouchala. A tu rozeznala po jakési nejasné hádce těchto několik vět:

„Teď bych si měl zazpívat," mluvil Hejlovec, „mám dceru krásnou, nad hvězdu jasnou, to by se chytili všichni závistivci za břicha a chechtali se! Tedy toho jsem se dočkal, já, já šílenec důvěry a čestnosti! No — a — nešťastná ubožačko, proč nechceš vyzradit, kdo to byl? Proč ho, padoucha — chráníš? Ty musíš, ty musíš povědít kdo, abych se s ním vyrovnal!"

„Ne, nepovím — nikdy!" ozvala se dcera.

„Lotr je to, vrah — proč ho šetříš? Vzpamatuj se, pochop, že tě zničil a že zasluhuje, abych mu rozbil hlavu! Povíš tedy — nebo nepovíš?"

„Ne!" zvolala Márinka. (Pokračování.)

*

Dr. Em. Fait:

GRUZIE REPUBLIKOU.

Vábí nás to ke kraji, kde trpěl první revolucionář. Nebyl z řad ubohých smrtelníků, nýbrž slunil se na trůně bohů, na Olympu. Lidem přinesl oheň a tím umožnil jejich boj o panství nad pozemskou přírodou. Proto přikován Prometheus, český Přemysl, že napřed myslil — ke skalám Kavkazu.

K těmto velehorám zapuzeni slabší kmenové, kde se mohli opírati o záštitnou hradbu v zápase proti mocnějším útočníkům. Ve spletité směsi jazykové, v roklinách a kotlinách dosud pozlátkem vzdělanosti skrovně dotčených, ztepilostí těla nad jiné sousedy slynou Gruzinci. Sídla jejich soustředěna na j. sklonu olbřímů horských v poříčí Rionu a Čorochu, dílem středního toku Kury. První dvě řeky své smutné vlny donášejí do hlubin černomořských, třetí spěje v ponurém šumotu na východ ke Kaspickému plesu. Přimykají se pak Gruzini v polední straně k republice arménské, na východ k azerbejdžánské. Anglický velitel Kerin pomezí stanovil 1919, musí se však sečkati, až rozluštěna bude záhada ruská, carství zbavená, aby se podrobnosti určily. Předkové dnešních republikánů nad Rionem uznali 1801 dobrovolně nadvládí cara Alexandra I. Tento přijal nabídku národa vnitřními zmatky zmalátnělého, dodal však ve své odpovědi, že říše jeho je dosti veliká a netouží po novém rozšíření hranic, nicméně bude pečovati o blaho nových poddaných. Tedy o výboji v tomto případě se nemohlo mluviti. Počátkem dubna 1920 mladičký stát zasáhl

do vývoje událostí ruských, že pod svou ochranu vzal Denikinovy dobrovolníky, ustupující před náporem rudých zástupů, kdežto francouzské válečné loďstvo přijalo na svou palubu jiné oddíly v Novorosijsku, aby unikly pomstychtivosti odpůrců. Záborem pevnosti Vladikavkázu, na konci proslulé vojenské silnice, vedoucí přes nejvyšší hřbet horstva od Tiflisu na půlnoc, dostali se Gruzini v přímý styk s bolševickým Ruskem. Dle mezinárodních smluv dobrovolci přinuceni odložiti zbraně a vydati všechny válečné zásoby. Státní novotvar bez vydatné pomoci není možno zařizovati. Neutrální pásmo na pomezí není žádnou ochranou proti obnově nepřátelství, jak tisícileté upomínky na Kavkaze výmluvně dosvědčují.

Gruzini od nejstarších stop dějepisu se připomínají jako stát nárazníkový. Jazykozpytec Dr. K. Kramář poukázal na příbuznost jejich řeči se sumírštinou, mluvou to původního obyvatelstva Mesopotamie, jež stavělo hrazená města a vymyslilo zvláštní klínové písmo v době, kdy celá Evropa neznala než kamenné zbraně. Pradědové Gruzinců měli svá sídla v okolí jezera Vanského, odkud vypuzeni do nynějších vlastí. Příhody, jimiž zmítáni po tomto obratu, jsou řadou útrap provázejících zápasy Byzantinců s Peršany, Araby a Turky s jejich pokrevenstvem. Při tom nelidské ukrutnosti na vrub zavilosti náboženské i národní se hromadily na důkaz, že vášně člověčí vždy si dovedou vymýšleti nové důvody, aby se necitelností mohly ukájeti.

Nejkrásnějším plodem domácí slovesnosti je P a r d a l í k ů ž e, jež má sice náměty příbuzné ve východních literaturách, ale ve své podobě docela osaměle se ukazuje. Hlavní osobou je Tarijel, jenž podniká rozmanitá dobrodružství ve vzdálených končinách, zejména v Indii, což upomíná na známou arabskou sbírku rámových příhod v T i s í c i a j e d n é n o c i. Původcem básně gruzinské, pravé perly malého národa, je Š o t a R u s t a v e l i, odměněný za svůj plod názvem dvorského pokladníka. Přepychový život na dvoře carevny Tamary (1184—1212), jež má podobný význam pro rodáky tamější jako pro nás Karel IV., znechutil se básníkovi a přiměl jej vstoupiti do kláštera. Jako mnich navštívil přední svatyně otčiny, až se uchýlil do Jerusalema, kde pout svou pozemskou dovršil. Mnohá rčení z Pardalí kůže kolují v ústech lidu jako přísloví. Některá místa připomínají žalmy Davidovy, a některé narážky svědčí, že tvůrce básně znal Homéra i jiné spisovatele řecké a římské. Nejúčinnějšími zůstávají verše láskou vysněné, proto i dnešní znatelé jejich dovedou celé stránky z paměti odříkávati. Dlouho byla báseň pouze v přepisech rozmnožována a teprve na rozkaz cara Vachtanga VI., 1712 tištěna v Tiflise. Hlavní osoby vedle Tarijela Avtandil a Tinatin jsou čistě gruzinské, ale uvádějí se i jiné, arabské a perské. Literatura kavkazská zůstává nám trochu vzdálena a vybrali jsme pouze její přední démant pro potěchu. Gruzini se sami jmenují Kartveli, Řekové jim dávají jméno Ibérů, Francouzi Georgijců. Za jejich nejbližší příbuzné se pokládají Mingrelci, mohamedánští Lazové, v Turecku usedlí Svaneti, ve velehorských úžlabinách těžký boj s macešskou přírodou vedoucí, Imeretinci, Kachetinci, svým vinným mokem proslulí. Všech se počítá na 1 mil. 200.000 duší a počet tento při kmenové rozháranosti, malé vzdělanosti a síle výbojných sousedů, malou se jeví zárukou pro zdárný vývoj státu.

Lid se třídil ve dvě skupiny, vyšší a podřízenou, méně cennou. K prvním se řadila rodina panovnická, dvořanstvo a duchovní. Do zástupu méně odhadovaných náleželi obchodníci, řemeslníci, rolníci. Nevolnictvo se zrušilo 1867, tedy pět let později než v Rusku. Poměrně málo rolníků se vykoupilo za carské vlády a stali se neomezenými pány vzdělávané půdy. Obyčejně jsou v dědičném nebo dočasném nájmu, nejvíce se podobají našim domkářům, podruhům.

Ohlédněme se po kraji, kde se za doby žní písně hojně rozléhají a práci osvěžují.

Převládají západní větry a shrnují nad nivami úbočí a hřbetů horských vláhu zhuštěna v dešťové krůpěje z výparů černomořských. Proto si v lesních houštích bujně vede kapradina, jež se u domorodců považuje za pravý zdroj zimnice. Tato v nedalekém území čerkeském celé dědiny, ba i kraje lidských bytostí zbavila.

V nepřístupných úskalích a ledovcových pláních přeskakují s výběžku na výběžek stádce kamzíků a kozorožců, medvěd upravuje si své doupě. Hvízdot sviště proniká k uchu poutníkovu na dalekou vzdálenost. Ptactvo velice oživuje vzdušné oblasti z jara a na podzim, když nepřehledná hejna jeho se uchylují do studenějších pásem, neb se vracejí do teplé Afriky. Vlaštovky, křepelky, husy, kachny, labutě, čápy a mnohé jiné lze bystrým zrakem a sluchem postřehnouti. Mezi umdlenými opeřenci bohatou kořist si vybírají supové, orli a četné jejich příbuzenstvo dravců. V onu dobu zobák dravectva nespokojí se

horskou kurou, tetřevem, holubem neb bahenními pernatci.

V hospodářství se nejvíce seje kukuřice a druh prosa gomi, jež zaujímá na jídelním lístku venkovského obyvatelstva přední místo, podobně jako kozácký kašovar kdysi na Podněpří nejraději k tomuto výživnému druhu obilin sahal. Menší pozornost se věnuje pšenici. Pokusy, které na popud vlády učiněny s pěstováním čajovníku, setkaly se se zdarem a před válkou už značné dávky tohoto nápoje byly do obchodu uvedeny. Také výtěžek konopí, lnu a tabáku představují důležitou položku v domácím hospodářství.

K našemu skotu se připojuje buvol a z mléka obou se připravuje kvasem, darem Allahovým, osvěžující nápoj kefír. Hedvábníček od pradávna poutá péči usedlého lidu, a návštěvník za nepatrný peníz může si opatřiti rozmanité hedvábné dárky do své domácnosti. Uhlí se těží v okolí Kutaisu, také jiné nerosty se dobývají, ale těžba celkem jest nevydatná a potřebuje se cizí podnikavosti na vzpruhu. Zlato se v řekách v tak nepatrném množství vyskytuje, že se strojové ani ruční ryžování nevyplácí, podobně jako v naší Otavě. Jason se svou družinou proslavených hrdin by v dnešní Kolchidě po zlatém rouně marně pátral. Územím se vede potrubí pro dopravu surové nafty z Baku do Batumu, čímž tento přístav pro mezinárodní obchod nesmírně získal.

Výhodná poloha jmenovaného města se zdůrazňuje hlavně ochranou před borou, jež nemůže v zátoce zlopověstnou hrůzovládu za jarního a podzimního slunovratu provozovati. Také mořské lázně dovedou mnoho hostí k sobě přivábiti. Na opevnění přístavu vykázala carská vláda desítky milionů rublů. Mezi více než 20.000 ob. představují sice Gruzini většinu, ale vedle nich nacházíme tam zastupce téměř všech kmenů kavkazských a národních skupin z evropského obchodu. Severnější přístaviště P o t i neblaze proslulo otravným podnebím a petrohradské ministerstvo bývalo nuceno značné položky stanoviti, aby zimnice nevymáhala si tolik obětí. Lidu se počítalo (1900) na 8000 duší, z čehož téměř dvě třetiny připadaly na muže a jedna třetina zastoupena ženami.

Nejryzejším gruzinským městem se jeví K u t a i s s nářečím imeretinským. V okolí mimo uhlí dobývá se olovo, mangan, avšak Angličané těžbu mnoho dnes nepodporují, aby zmenšili soutěž pro své vlastní podniky.

T i f l i s jest nejmohutnějším střediskem obchodně průmyslovým na Kavkaze. Počítá se v něm na 200.000 ob. Z toho připadá na nyní vládnoucí národ 26%, na Rusy 25% a Armény 38%. Nepatrnými zlomky zastoupeni Němci, Poláci, Řekové a židé. Také Češi mají tam své jedince, kteří se slušných míst ve společnosti dopracovali. Město rozloženo na obou stranách řeky Kury, která je výborným zdrojem pro výrobu elektrického proudu a také pro paroplavbu se dá využitkovati. Město založeno při horkých, sirných vřídlech a nazývá se gruz. Tbilisi—Teplice. Nepřátelé je neméně než dvacetkráte přepadli, zpustošili, ale vždy se jako báječný fénix ze svého popelu povzneslo. Dnešní jeho tvářnosti rýsována před stoletím. Obec soustředila v sobě všechny vyšší úřady Zakavkazska, vojenské i občanské, a vždy prozrazovala sopečné příznaky. Mnoho mi o tom vypravováno od našich rodáků, což na příchozího konejšivě neúčinkuje. Školství ruské, obecné a střední, poměrně dosti dobře spořádáno, což o domorodeckém není možno prohlásiti. Příklad: Rodilá Pařížanka vyučovala ve třetí třídě stř. školy svému mateřskému jazyku; byla prý přísná ve svých požadavcích, a horkokrevný žák, neuspokojen posudkem vychovatelčiným, tasil kindžal a zkusil jeho ostří na hrudi nebohé, která před tváří všeho žactva dokonala.

Tázal jsem se mladíka asi 16letého, co ví o osudech carevny Tamary; nevěděl ani, že by kdy panovnice toho jména nad jeho otčinou vládla. Na omluvu svou dodal pouze, že se jim o tom ve škole nic nevypravovalo; arci ruštinu lámal nemilosrdně, a bylo patrno, že v ní nenalézá žádného potěšení.

Před válkou se jednalo dlouho, aby bylo založeno pro Zakavkazí vysoké učení, se zvláštním zřetelem pro práce zavodňovací, báňské a elektrisaci. Odborný ústav pro povznesení hedvábnictví dlouho již prospívá.

Všechny lepší stavby provedeny za ruského nadvládí. V hlavní svatyni P. Marie v starém městě chová se kříž sv. Niny, největší památka přední patronky země. Malebnou polohou na návrší se honosí klášter sv. Davida. Kavkazské museum soustředilo převzácné památky národopisné a starožitnické. Vojenské museum nám předvádí obrázky z přečetných pochodů, jimiž panství ruské nad velehorským pásmem zabezpečeno.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Chvilku seděl slastně zadumán, ale potom si přece vzal koláček a z pohárku upil. Nebylo mu veselo — celá ta svatba ho skličovala.

Proč tu musel být? Žádné povinnosti zde dnes nemá, nemládencuje, tedy jen aby jich bylo víc a aby to všecko musel prožít s sebou. Inu, hezké je, že tak o něj stojí, že mají ho jako svého, ale co platno, pro něj to není! K tomu jsou již čtyři dni prázdniny, rodiče čekají, mohl již doma užívat žní, brousit v polích a v lesích, běhat po horách, a to musel ničemně dřepět ve svém hnízdě, chystat se a dnes vystrojen sem se vydat. I řídící brejlil, proč neodjíždí, a panička byla samá všetečnost... Kdo ví, jaké panstvo se tu sejde, co bude řečí a on jen tak žvatlat neumí a kroutit se také ne. Ale to nedaly a nedaly! Slečna Karolina vždycky jen: „To mi přece, pane Čepelíku, neuděláte, abyste ani na mou svatbu nešel — jste přece jako náš!" a Málka taky: „Do nejdelší smrti bych vám toho nezapomněla!" Slečna Karolina — ta dobrá duše! — A Málka — Bože na nebi! Natrápila se ho sice, ať schválně nebo bezděčně, měl velikou příčinu se hněvat, ale co bylo dělati, když se těma svýma očima na člověka tak podívala, až se hlava zamotala! Ach, ach, Čepelíku, kdybys jí neměl pevně na svém místě! K tomu Málky teď o prázdninách tak dlouho neuvidí... Ale ta svatba! Tak nenadále to spadlo a co už z toho bylo! Kdož ví, co tu na něj dnes čeká, co se připravuje — snad přece jenom měl — — Zatřásl hlavou, prudce dopil a přistoupiv k stojanu, zadíval se na horní řadu knih. Samá jen učebnice! Vytáhl si tu, na jejímž hřbetě bylo napsáno: „Tomáš Vorbes, Dějiny vychovatelství", a vplížil se na pavlačku. Nejprve se od zábradlí podíval dolů na hejno krákorek a utkvěl na statném kohoutu, jenž byl vystrojen skutečně nádherně a vykračoval si právě jako zdejší pan okresní hejtman, předseda okresní školní rady; tu již zahleděl se na černého psa, i v tváři huňatě zarostlého, jenž rozvalil se na slunci jak široký, tak dlouhý, pranic nedbaje dvou odrostlých čuňat, jež se hned vedle něho chrochtajíce ryla v zemi, hned zas pitomě se škádlila. Nadívav se, usedl, rozevřel knihu a listy ledabyle převracel. Rousseau — vida, Rousseau! Zahleděv se do stránky, vzpomněl si, s jakou pohrdou a zase s výsměchem hovořil jejich starý profesor o potměšilém ‚prý filosofu', jenž prováděl ztřeštěnost za ztřeštěností, jednal zcela jinak než mluvil a dělal si z lidí jen blázny. Inu, inu, takovým mladým zajícům dalo se povídat — teď se i on, tehdy všemu věřící, také na lecco jinak dívá! V letech života v mnohém se již vlastní pílí poučil, třebaže hlavní obor jeho práce je — — V tom se mu vzpomínky rychle uhnuly a náhle viděl se o letošní jarní neděli na zdejším pěkném náměstí, ovroubeném domy s podsíněmi. Přiběhl sem totiž ze svého působiště na rozličnou koupi, hlavně pro něco k večeřím. Pod jasným, slunným nebem chodil tu sem tam, pozoroval procházející se panstva, oficírky, drnčící šavlemi, provázející mladé dámy, domácí slečinky, šveholící německy, zas mezi krámky zašel, potom na podsíň ke skříni knihkupecké. A v tom spatřil, že proti němu jde pan Bujárek, ředitel zdejší dívčí měšťanky a předseda „Budče"; Čepelíka již spatřil, usmíval se naň, ba mířil k němu. Pan učitel usmál se také a smekl hluboce. Ředitel podal mu ruku, potřásl a mile zahleděl se mu do očí. „Hle, pan Čepelík — vítám vás!" řekl srdečně, ruky mu nepouštěje. „Vím už, vím — udělal jste zkoušku pro měšťanku, četl jsem a upřímně vám gratuluji. Teď ještě pěkné místečko — zadal jste si už někam?" a ukazováčkem pravice počal si kroužiti, jak si při školních výkladech navykl. Čepelík potěšen pověděl, že má už zadáno na Hradecko, na Pardubsko i na Bydžovsko. Ředitel si pokyvoval. „Škoda, že tady právě nic není a pokud z okresní školní rady vím, asi sotva bude. Kolik je vám let?"

„Jde čtyřiadvacátý." „Jste chlapík, ve čtyřech letech vykonat tak obě zkoušky, stojí za to! Co teď po škole děláte?"

„Prosím, učebný materiál si chci připraviti, metódický postup kreslení, od tečky až k nesnadným křivočarým ornamentům — samé velké předlohy — též sbírku dobrých, praktických úkolů početních si snáším, zvláště oříšky sháním —"

„Krásně, krásně," kýval ředitel, jemuž neušlo, s jakým nadšením Čepelík vyslovil slovo metódický, jaký slavný důraz dal na střední ó a že to slovo téměř velebně zapěl — „když si tak vše připravíte, bude se vám potom dobře pracovat." V tom povznesl ruku a jemně si zaluskl: „Ale že si vzpomínám — nechtěl byste si teď,

když máte břímě s krku, ještě nějaký groš přivydělat? Ve vašem městečku, myslím, takové příležitosti mnoho nemáte a naši zde mají toho dost."

Čepelík vyšed z ústavu, působil tři roky na vsech, v prvé za tři sta padesát, v druhé za čtyři stovky a teď byl již přes rok v blízkém městečku Těšíně učitelem definitivním. De-fi-ni-tiv-ním! se slušným pěti set fl. Doma měli radost, maminka říkávala: „Máš to už hezké, hochu, jsi v pěkném kraji, jenom se drž!" a syn, rozvaha, žádný útrata, se držel, šetřil — dobré dvě stovky měl už na knížce! Za byt platil měsíčně dva zlaté, za posluhu půltřetího, za oběd třicet krejcarů, večeře také nebyly drahé, k tomu nějaká ta sklenice piva a cigárko, ačkoli v mládeneckém pokojíku bánival ze sádrovky — to byla všecka útrata. Arciť, knížečky stály větší peníze, ale to jen když si mohl něco objednat! Ovšem, hlavně spisy pedagogické a svého odboru! Už mu také napadlo, neměl-li by se při zdravé náladě pustiti hned do přípravy na zkoušky z odboru druhého.

Slyšev teď dotaz páně ředitelův, povznesl hlavy, usmál se a oči odpověděly za ústa.

„Tak tedy! Je tady nějaká slečna Klaškova, naše bývalá pilná žačka, dcera panského pojezdného na odpočinku; má zkoušku industriální pro měšťanky, ale ráda by udělala literní — sám jsem jí to radil. Dosud připravovala se sama, jen poradit přicházela se k nám. Chce se už letos pokusit, ale teď by přece ráda měla pomoc — víte, algebra, trigonometrie, fysika se přec jen tak snadno nezdolají. Nechtěl byste jí být nápomocen? Zaplatit mohou, žijí slušně, otec má pensi a nějaké jmění tam také bude — o místo industriální se dosud nijak nestarala —" a upřev na Čepelíka oči, čekal na odpověď.

Pan učitel zamyšlen plaše zamžikal očima. „Prosím, pane řediteli, když mi ráčíte důvěřovat —"

„O to nemám starosti!" a poklepal mu na rameni. „Jak jsem povídal, zde zrovna nikoho vhodného nemám, nebo už nějakou hodinu má, a není to jen tak, je to přece učitelská maturita! Vás znám a k tomu máte všecko v čerstvé paměti."

„Prosím, pane řediteli!"

„Dojděte si tam tedy a všecko si vyjednejte — zůstávají v Zahradní ulici, u Sojáků v nádvorním domě, snadno se doptáte. U vás máte také středová a sobotní odpoledne a za drobnou hodinku sem doběhnete, cesta je jako krásná procházka! Písemné maturity bývají na ženském ústavu pražském asi na konci června, dá se tedy ještě udělati dost."

„Prosím, pane řediteli!"

„Opakujte, doplňujte a hleďte hlavně k tomu, kde ve vědomostech poznáte nejistotu, nejasnosti," již zcela spokojeně dodával ředitel. V tom se usmál. „Že byste se náhle zamiloval, o to snad u vás není třeba mít starosti — ostatně slečna je asi starší než vy a to nedělává potom dobrotu."

Pan učitel zas jenom zamžikal a ústa se mu trochu ušklíbla.

„Tedy ujednáno — slečna bude mít radost! Buďte s Bohem a kdybyste si něčeho přál nebo potřeboval, máte cestu ke mně vždycky otevřenu!" Usmál se, potřásl Čepelíkovi rukou a ten, maje smeknuto, čekal, až pan ředitel přešel.

Přijav takto novou povinnost, Čepelík zadumán brousil ulicemi. Nejdřív na Bujárka myslil a v duchu si pochvaloval: Milý, vlídný člověk, žádný nafuka a je přec ředitel; nejeden zdejší pan kolega i ten náš řídící se jináč naparují. Zná člověka, ocení, pochválí, všecko upřímně — jiní jen oči přimhuřují, přehlížejí a závist jim hrdlo stahuje! Hle, jeho, učitele venkovského doporoučí, aby připravoval k maturitě! Právě jej si vybral! Ach, arci, nebude to jen tak, tu čeká jiná práce než starati se jen o studentíka, aby třídou prolezl! Algebra — trigonometrie — fysika — s tou zvlášť bude potíž, když přístrojů k výkladům nebude, ale na to se konečně může zajíti do fysikálního kabinetu, pan ředitel jistě dovolí. Hlavní věc bude, jakou má slečinka hlavu! Počav si práci v nových hodinách představovati, několikráte poškrábal se starostí i rozpaky za uchem.

Slečna pojezdných — snad nějaká městská šveholka nebo dáma s nosíčkem vysoko! Ale to je konec — tu je buďto, nebo! Učit — proč by neučil? Jen ať se při tom nežádá jiných ohledů, nějakého dvoření se, komplimentů, přetvářky. Když učit, tedy učit! a bystřeji šel do Zahradní ulice . . .

Čepelík nebyl snad nějaká buchta, bručoun nebo neotesek, který neví, jak se s lidmi jedná; doma a v působištích svých nejednou pobyl i v rozličných zábavách a již na studiích i do lepších domácností chodíval učit. Věděl, co je povinnost, slušnost, jenom na zbytečnosti si nepotrpěl. Studentských městských flirtů nepoznal; když se v posledním roce ústavu dal také zapsati do tanečních hodin a obětoval na to měsíční příjem z kondice, byl tam všeho všudy čtyřikrát, protože s dívkami jen tak žvatlat neuměl a všichni kolegové ho tedy v přízni těch, jež přece stály za to, předhonili. Že by se mu byla ta, ona nelí-

bila, ach, to ne, to dokonce ne, ba jednou doma hodně zaplanul a dobrou polovinu prázdnin protesknil v polích a v lesích — — To po lesních Pavlince vzdychal i do veršů se pro ni pustil. Krasavice byla však ještě mladistva, jedináček zámožných rodičů, měla všechen růžový život před sebou i kolem sebe a uměla dělat milosti. Všickni rohatí vědí, kdo to již taková poupata naučí, že i člověk s hromadou škol je před nimi malinký. Zahrála si, poškádlila, ale jindy zas nosík vzhůru! Čepelík nebyl nehezký, nepříjemný, vědělo se, že je pilen, že moudře promluvit dovede, ale byl přece jen pan podučitel a nač by se prý takové mladé, sličné, blahobytné stvořeníčko vázalo už teď, v šestnácti letech, na takovou známost je přece času dost, až kdyby lepší štěstí nerozkvetlo. Odjel tenkrát z prázdnin rozželen, nešťasten, ale v školní práci a v přípravách ke zkouškám se všecko zase tišilo; konečně přemýšlel, rozvažoval o tom střízlivěji a na příštích prázdninách, setkav se s Pavlinkou několikráte, bavil se, bavil, ale již zcela s klidem. To tam bylo třeštění!

Ale teď má neznámou slečinku připravovat na zkoušky! Jaká bude? Spanilá snad, či jenom obyčejná nebo uvadlá již, nevědoucí, jak jinak se zaopatřiti? Ó, jsou mezi učitelkami také rozličné sorty — některá jako obrázek, že by se hlava dovedla zatočit, všickni čerti jí šijou, ale jiná zas jako šťovík nebo lineál. Čepelík si v duchu přál, aby slečna Klašková byla raději jako ty poslední. V těch myšlenkách vzpomněl si i na maminku, jež mu vážně říkávala: „Až se, Vášo, budeš chtít ženit, žádnou učitelku si neber, ty jsou tuze chytré a zvyklé dobrému životu!“ a při tom výstražně hrozívala ukazováčkem . . .

Sojákovo hospodářství, kamenný přízemní dům s výstavkem na střeše, se stodolami, chlévy, kůlnami, s prostranným dvorem i s tím domem na jeho konci, našel snadno a hned rovnou tam. Na dvoře nepotkal živé duše, jen holubi tam bukali, poletovali, pleskali křídly a hejna drůbeže zobala a kokotala. Po schůdkách vystoupil, přečetl tabulku na dveřích, v síňce utřel si pot, podíval se po sobě a zaťukal. Ozvalo se huhňavé ‚dál!‘ i vešel. V kuchyni přihnutá babka myla lavičku a když jí řekl, že přichází k slečně, pobídla: „Tak jen jdou dál, budou snad vzadu!“ Vešel do pokoje, ale tam nebylo človíčka, i čekal tedy hned u dveří. Vedle slyšel hovor, ale když nikdo nepřicházel, trošku si odkašlal. A tu se z druhého pokoje otvíraly dveře a v nich objevila se slečna prostřední výšky, štíhlá, hezká, světlovlasá, ladně oblečená, ale ne už zrovna mladá.

„Má úcta!“ pozdravil kloně se. „Posílá mě, prosím, pan ředitel Bujárek, slečna si prý přeje přípravy ke zkoušce.“

Poslouchala, hleděla velmi příjemně a potom pravila: „Prosím, to mě těší!“

Všiml si, že má hlas lahodný, vláčný a r hodně tvrdé. Odstavila židli a pobídla: „Račte se posadit!“ a šla ke dveřím, z nichž přišla. „Málko“, zavolala do nich, „šla sem!“

Čepelík už seděl, hůlku mezi koleny, klobouk na klíně. Přišla druhá slečna, menší než ta prvá, ale mladší, kulatější; měla také bílou nažehlenou zástěrku, byla také zlatovlasá, jasnoká, ale čipera bystrá, svěží, jako na drátkách. Lidé zlatí!

Povstal, klonil se, pozdravoval.

„Pan ředitel Bujárek posílá pana učitele na ty hodiny,“ vysvětlovala starší.

„Ach, prosím, to mě těší, pane učiteli,“ zazvonilo jí z úst a podávala ručku.

„Čepelík, prosím, Václav Čepelík.“

„A vy ráčíte být zdejší?“ tázala se trochu udiveně.

„Nejsem, v Těšíně působím, ale mohu ve středu a v sobotu docházet. Povídal pan ředitel, že teď zde žádného nemá a já jsem právě udělal zkoušky pro měšťanky z třetího odboru.“

Starší slečna si posvědčovala.

„Z třetího — to je dobře, to se zvláště hodí!“ volala mladší. „Ale račte še posadit!“ a usedly proti němu.

„Já jsem se, pane učiteli, učila sama, pan ředitel býval jen tak laskav a poradil mi, bývala jsem jeho žačkou, ale vidím přece —“ a slečna Málka vypověděla, kde by zvláště potřebovala pomoci.

Poslouchal, svědčil a když skončila, pravil: „Nedivím se slečně, matematika, trigonometrie, fysika, chemie vždycky potřebují pomoci. A potom pedagogika, logika, didaktika a metódika — té obzvláště se z knih těžko naučíme, jeť třeba velmi hojných příkladů.“

„A chtěl byste se mne, pane učiteli, ujmouti?“

„Prosím, prosím, jenom stačím-li!“

„Ó, to nemám nejmenší starosti, jenom stačím-li já!“ a skromně skloněna obrátila k němu velké, světlé oči.

Čepelík jenjen že si nevzdychl.

„Musí se, Málko, přičinit, času na to má ještě dost,“ vážně odvětila jí sestra.

„Knihy, prosím, jsou?“

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

L. Kolář: *Lékaři.* „Knih Zvonu“ sv. 29. Nákladem Unie v Praze. Karel de Wetter: *Román Richarda Loma.* „Knih Zvonu“ sv. 30. Týmž nákl.

Povídky „Lékaři“ tvoří cyklus, jenž je provanut týmž nemocničním ovzduším, spiat řadou postav, s nimiž se v knize střídavě setkáváme. Dům utrpení a bolesti jest věrně popsán a nejen lékaři, i pacienti bystře pozorováni ve svých silných i slabých chvílích. Nahlížíme do operačních síní, ambulance, přeplněných sálů i osamocených cel, jsme svědky výjevů, které snad sevšedněly otrlým srdcím, ale vždycky roztesknují soucitnou duši lidskou. Vrchnostenské figury, ubožácí dobráci i intrikáni — o všech je psáno spravedlivě bez osobního zaujetí. Pár ušlechtilých lékařských povah, jež stojí v popředí povídkových dějů představuje nám lékaře-člověka s celým vznešeným údělem jeho povolání. A o to asi také šlo autorovi, když tvořil postavy doktora Racka a doktora Svobody. — Hrdina, s jehož osudem nás K. de Wetter seznamuje, jest jistě sympatický mužský typ. Trochu idealista, trochu snílek, povaha přímá a pevná. Poslední potomek patricijské rodiny vrací se po letech do rodného města jihočeského, aby rozdmychal život v jeho zkornatělých žilách. Jeho duše je plna mecenášských plánů, tvůrčí chuti. — Ještě však nedojel a už je jeho pozornost odvedena k ženě, a — což je pro něho osudné — k ženě jiného muže. Kristinu Rubenovou, ženu statkáře ze sousedství Lomova městečka obdařil autor aureolou skoro světeckou, kdyby nebylo několik zmatených chvílí, v nichž se zapomínají patrně i Kristovy nevěsty a rozhalují svá ňadra před cizími muži. Vlastní kapitoly románu jsou rozděleny mezi milostné výlevy Richarda Loma ke Kristině Rubenové a jeho působení k prospěchu a blahu města, ač tato druhá činnost zřejmě je v pozadí. Bezděčně nás napadne, že měl Richard Lom jistě sta ochotných skřítků, kteří vypracovávali jeho velkolepé plány, kdy on se toulal na sentimentálních procházkách kolem žárovského dvorce, sídla milované ženy. — Láska zprvu zůstává platonická jen náhodně — obětoval na to autor život mladého marně milujícího hocha; teprve při rozluce zříkají se milenci jejího poskvrnění tělesným stykem s uvědoměním, aby rozsvítili nad svými hlavami „čisté neposkvrněné světlo ideálu, které by ozářilo cesty jejich života, zevně rozdělené, leč v jejím (t. j. lásky) světle věčně se pojící.“ — O stylu autorově lze právem říci, že je květnatý, což však nijak nebrání čtenáři, aby četl neunaveně až dokonce. Autor ví, kdy je třeba překvapit vypočítaným efektem, — rozváže se nečekaně střevíček, strhne se bouře, dokonce rána z bambitky přetrhne noční ticho — a najdeme v knize i scény čistě George-Sandovské, které čítaly se před lety se zatajeným dechem. — Jsou knihy, jimž lze něco tu a tam vytknout a které přes to neodkládáme nedočteny. Taková jest i kniha Karla de Wettra. *Aa.*

DIVADLO.

Národní divadlo. V nedostatku novinek pomáhá vždy Bernard Shaw a vzhledem k jeho nespornému významu nemůže býti námitek proti takovémuto útočišti v nouzi. Ale *„Fanina první hra“* (veselohra o třech dějstvích s předehrou a dohrou), kterou jsme viděli po prvé dne 15. září v překladu a za režie Karla Muška a ve výpravě Karla Štapfra, jest nejslabší z věcí, které jsme poznali od tohoto autora, jak vidíme nikoli nevyčerpatelného a před mnohomluvným opakováním námětů již použitých nikoli chráněného. Vše, nač se tu naráží, známe již v lepším podání z jiných jeho her, především osu této veselohry: rozpor generací, protichůdnost rodičů a dětí, opačné účinky výchovy příliš úzkostlivé. Je tedy „Fanina první hra“ buď druhý nálev na dřívější nápady, nebo z minulosti oživlý jejich zárodek. U vědomí této Achillovy paty vytvořil Shaw této veselohře obranný rámec, činící jí hrou ve hře: předehru a dohru, dle nichž vlastní hra jest dílem komtesy, která svou prací objevuje rozdíl mezi světem svým a otcovým; a jsou sem pozváni i čelní kritikové — (v Národním divadle viděli jsme české herce, nikoli anglické žurnalisty, pro něž třeba jen o sokolském sletu bylo lze viděti modely) — se kterými Shaw se v doslovu velmi krotce vypořádává pro domo sua. Z nich jeden praví, že může hru posouditi jen tehdy, zná-li jejího spisovatele. Platí to tedy všude, nejenom u nás. Četli jsme nedávno několikasloupcové referáty o Strindbergovi a nyní při Shawově novince znova, kritika, jenž píše znamenité referáty, má-li po ruce literaturu nebo vůbec informace, ale je bezradný a píše ubohosti o díle, vyžadujícím přísného, samostatného úsudku, na př. o Dykově „Ondřeji a draku“ neb Čapkově „Loupežníku“, ve kterém také konečně neběží o nic jiného než o rozpor mezi stářím a mládím. A tak kde český spisovatel pochodí špatně, spisovatel cizí, renomovaný i dílem hodně slabším předešlých dobude si uznání. „Fanina první hra“ má mnoho výkladů příliš přímých, mnoho řečí místo skutků, mnoho narážek nesrozumitelných, mnoho narážek selhávajících následkem nedostatečného důrazu v podání; mnoho vadila nezřetelnost výslovnosti mladých dam — a tak přes všechen hluk a ruch bylo představení hodně nudné a selhalo, ač obecenstvo jinak rádo přijímá drastičnosti toho druhu. Ale za

dva dny jsme se z novin dozvěděli, že „Fanina první hra“ je stejně znamenitá jako jiné hry Shawovy — neboť spisovatel je znám, má pověst pojištěnu a nedostatky v tomto osvětlení se stávají přednostmi. Zvláštní předností jest, že hra od začátku do konce je pořád exposicí — měříme-li starým pravidlem. — Překladatel neuznává nutnost druhého pádu po záporu, ale je zato štědrý bezdůvodnými instrumentály („jest pravdou“ a p.). *A*

*

Silnější. Scéna. Napsal August Strindberg. *Slečna Julie.* Naturalistická tragedie. Napsal August Strindberg. Přeložil Jiří Ščerbinský. Po prvé na městském divadle Král. Vinohradů dne 13. září 1920.

Proverb Silnější je mstivá kantilena ženy, která od své sokyně pochytila všecky finesy svůdnictví a vlastními zbraněmi sokyně upoutává svého muže a vypuzuje z jeho srdce obraz druhé, která jí muže odloudila. Charakteristický je závěr, kdy na štědrý večer nechává sokyni opuštěnou ve studené kavárně, aby sama šla k teplému krbu rodinnému, k dětem, naslouchala jejich jásotu z dárků a milovala se s mužem. Paní Sedláčková vystřídala v monologu svém všecky rejstříky ironie, žárlivosti, nenávisti a konečného triumfu dle sil svých, které však nejsou ještě harmonicky vyrovnané a umělecky bezvadné. Přes to podala výkon pozoruhodný. Němou úlohu sokyně sehrála paní Dostalova mimicky svým jedinečně dokonalým uměním. Ve Slečně Julii, této truchlohry zvráceně vychované a dědičně zatížené dívky, která z pouhé pohlavní zvědavosti vzdá se sluhovi svého otce a po svém pádu prodělává celé martyrium pozdní lítosti, hnusu až do nepříčetnosti a zoufalství, jehož využitkuje sprostý a zbabělý svůdce a vnutí jí do ruky břitvu, aby si podřízla krk. Přáli bychom interpretce slečny Julie, pí. Iblové, více výrazné perversity, chtivosti, neboť v intencích autorových bylo znázorniti, jak dívka přicházela v nestoudnosti lokajovi více než napolo vstříc (sluha vyčte jí v hádce, že sama ho ohmatávala). Věc tak protichůdná ženskosti paní Iblové, že vzdala se raději uměleckého postulátu realisticky znázorniti animální pud hrdinky. A tak místo démoničnosti, byla slečna Julie naivní všetečkou, nepůsobila ani v jediném výstupu odporně, čímž by krutý trest, jenž ji za to stihl, tragičtěji dojímal. Takto vzbuzen byl v diváku jakýsi pocit čítankový, trest za nekrocenou žádostivost. Lokaj páně Vávrův byl kabinetní výtvor olivrejovaného sprosťáka, neschopného vyššího názoru na život, nechápajícího ani, co spáchal a z veškeré zodpovědnosti zbaběle se vyzouvajícího. Vytkli bychom jen, že i v situacích, kde každý mladý muž se rozplamení, zůstával p. Vávra hladce chladným, nedal postavě své onoho animálního tepla, jež nezkušené dívky zaměňují za lásku. Těžko bylo věřiti, že takové průhledné póse dívka vzdělaná (Julie cestovala světem, zná umělecké galerie) podlehne. Paní Ptákova úloze kuchařčině také nedala vše, co jí náleží, zůstávajíc i při vzrušených scénách příliš nehybnou. Pantomima s lampiony symbolisticky případně naznačovala pád zámecké slečny v přítmí pokojíka lokajova. Úprava scény byla jak v prvé tak i v druhé hře velmi dobrá, obecenstvo hojně shromážděné bylo tentokráte skoupé na potlesk. Hře Silnější prostě nerozumělo. *Et.*

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Lad. Šaloun. Vážný projev Šalounův na kongresu Volné Myšlenky, zasahující do dychtění lidstva kupředu se hrnoucího varovnými slovy objektivně odvažujícího myslitele, připomenul nám, že třeba zaznamenati, že slova ta proslovil nejčelnější představitel naší sochařské pravice a že tento jemný a milý muž dožil se již padesátky let. V řadě našich sochařů má Lad. Šaloun svůj ráz i svůj charakteristický odstín. Projevil se v prvé jeho větší práci, na podiv pevné, nerozkolísané, v soše na atice pražského Městského musea, přihlásil se a udržel se už v jeho pracích pozdějších, v Krakonoši, pomníku Husově i plastické výzdobě Smetanova sálu, abychom uvedli výtvary nejznámější. Před lety přišla k nám z Francie a podmanila si naše sochaře vlna volné plastiky, plastiky do barokní malebnosti rozbujelé, pracující s většími prostředky a kulisovitou štafáží. V díle Suchardově ozývá se nejsilněji v pomníku Palackého. Novější úmysly sochařské tíhnou více k abstrakci, k slohu chladného, tvrdého kamene, myšlenku podřizují principu ornamentálnímu a architektonickému. Šaloun zůstal podnes a je také nejčelnějším představitelem volné plastiky staršího názoru sochařského, nejlépe hovícího jeho vlohám, odchovaným duchem malířským, i jeho záměrům a úmyslům, operující silně látkou. Před sujety moderních sochařů se snad leckterý laik nudí, kdežto výtvary Šalounovy látkově mnoho podávají. V díle jeho zápasící principy malířství a sochařství rozšiřují látku sochařskou. Zabrán bojem o pravdu látky a zamilován v pohyb tvarů, rozprostraňuje a zesiluje život myšlenky do davových skupin, v celé obrazy sochařské, rozšiřuje tak látkovou sféru sochařství. Snad v druhé padesátce Šalounově tvůrčí kvas uklidní se a zhoustne v soustředěnější plastickou ústrojnost, nikdy však nepřizpůsobí se zcela ideálům mladých: zjednodušení přírody, shrnutí a zhutnění, zjevu i posunu do statuární jednoduchosti a statuárního sevření. Živost a hybnost jeho děl bude vždy větší nežli uzavřenost a sepiatost. *E.*

*

TÝDEN.

* Deník „Českoslov. Republika" všímá si nápadně bedlivě Zvonu, třeba Zvon nebyl žádnou politickou partají. Tak nedávno glosovala s velkou nelibostí naši zprávu, že anglická divadla nehrají německých kusů, kterou jsme provázeli poznámkou, že u nás panuje v té věci patrně prakse vyšších hledisk. „Č. R." ovšem nechápe, co to je býti národem jako Angličané, ani toho, že máme trochu citlivější a pyšnější nervy v době, kdy Němci v naší říši střílejí beztrestně legionáře, demolují české školy, zkrvavují české učitele a české děti, kdy karlovarské městské zastupitelstvo zakazuje umělecké hostování Nár. divadla ve svém městě, kdy nám vůbec projevují svou nezkrotnou nenávist, a že se nemůžeme v této době rozehřáti pro restituci užšího styku s germánským uměním. „Č. R." proto promine, že ji pokládáme za nejméně kompetentní, aby nám dávala jakékoli morální lekce v otázce vlasteneckého smýšlení, když jich sama krajní měrou potřebuje s vyšších i s nižších hledisk. *-pa-*

*

* Jako námět, vhodný k hojnému přetřásání, objevila se ve veřejnosti zpráva, že obě hlavní pražská divadla, Národní a vinohradské, splynou pod jedním vedením; na venek by to mělo hlavně ten účinek, že činohra Národního se přestěhuje na Vinohrady. To by ovšem bylo podivné řešení divadelních potřeb pražských: nehledě ani k tomu, že osvědčil se správným požadavek samostatného divadla vedle Národního — povstávalo by tu vůbec ze dvou divadel jedno, zcela proti zřejmé potřebě veřejnosti. Tato těžce nese, že divadlo jest nepřístupno vzhledem k návalu obecenstva a vzhledem k vysokým cenám. Obojí závadě se odpomůže jen rozmnožením místa: divadlem, které by pojalo další procento obecenstva a poskytlo umělcům příležitost k větší pracovní intensitě, totiž aby nový pramen příjmů nutný k úhradě dnešních velkých nákladů umožnil jak snížení vstupného, tak více práce členů i při gážích, dobou vystupňovaných.

Nejbližší řešení na ten čas jest, aby činohře Národního divadla dostalo se samostatného působiště; její členové jsou dnes takořka bez zaměstnání, odsouzeni k nejsmutnějšímu údělu hereckému: choditi před divadlem beze skutečného pracovního úkolu, odsouzeni k živoření v několika obehraných kusech; tohoto chátrání nevyváží sebe větší gáže. Správa divadla sice ohlásila pro zimu slibný repertoár — ale víme pokud praxe připouští splnění takových slibů, ve stálé soutěži se zpěvohrou a při náležitém využitkování všech nastudovaných her. Dnes má konečně každý kus svůj slušný počet repris — a dělíme-li jím počet ročních představení, shledáme, jak málo novinek je možno. Proto nové jeviště pro práci a nové hlediště pro výnos — obé pro skutečný morální účinek — jest jediným východiskem. Jalovost návrhu, aby obě činohry splynuly v jednu, patrna jest ostatně z toho, že nynější činohra vinohradská skvěle prospívá umělecky i hmotně a bylo by bláhové, aby přistupovala na jakékoli kompromisy. *-h*

*

* Na str. 696. minulého ročníku stala se zmínka o Mecséryho cestě jako Pražanům již neznámé. Nebude nezajímavo k tomu uvésti, že cestou tou jest silnice od bývalého letohrádku místodržitelova nad Oborou ke vchodu výstaviště. Je dosud označena jménem Mecséryho, ač už adresář městský z r. 1907 pojmenování toho neuvádí. Několik kroků od letohrádku na východ zastíněn hustým stromovím stojí hranolovitý milník, na jehož západní straně lze čísti vtesaný nápis: Mecserova silnice 1861.

*

* Beletrii Emila Trévala vydávati počne v nejbližších dnech Pražská akciová tiskárna. Soubor zahájen bude románem „Průboj", svého času v našem časopise uveřejněným.

*

* Dne 14. července t. r. zemřel v Madridě vynikající novinář Mariano de Cavia. Poněvadž k žurnalistické obratnosti se pojilo u něho obsáhlé a všestranné vědění, ryzí jazyk i poutavý sloh, mají jeho novinářské besedy („cronicas"), psané posléze pro největší madridský deník El Sol, své místo i ve vzorných anthologiích. Neúnavný boj o čistotu kastilštiny mu zjednal přístup do španělské Akademie. *-li-*

*

* Z úroků nadání pro pěstování vědy a umění, založeného Janem Novotným, architektem v Praze, udělí se cena 684 K dílu z oboru dramatické poesie, sepsanému jazykem českým. Ti, kdož by se o tuto cenu ucházeti chtěli, podejtež žádosti své do 30. října 1920 do 12. hod. polední do podacího protokolu referátu humanitního v Praze I. čp. 267, u Dobřenských.

*

* Nakladatelská akciová společnost Máje, v Praze I-349, rozepisuje soutěž pro spisovatele české národnosti o literární cenu Kč 10.000 za původní, dosud netištěný román ze soudobého českého života, v rozměru aspoň 15 tisk. archů. Lhůta k soutěži končí se dnem 30. června 1922. V porotě jsou p. Fr. Herites, sl. Dr. Zdenka Hásková, p. E. Sokol (K. Elgart) a p. prof. Dr. Arne Novák. Tito čtyři členové poroty zvolí si pátého jako předsedu. Podmínkou udělení ceny jest jednomyslné usnesení poroty. Ostatní podmínky soutěže zašle zájemcům jmenované nakladatelství.

V Praze, dne 30. září 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Jan Karník:

KONEC LÉTA.

Tříšť zlatých fáborů a rudé baldachýny
k svým hodům svatebním když Jeseň rozvěsil,
sám časným soumrakem kol šeré rozvaliny
jak švarný lovec šel a srny vyděsil.

Pak stanul zamlkle, vpřed slídě sivým okem,
kde Léto, děvčice, jak rudé zlato vlas,
šla s polí sklizených, šla s písní plavným krokem,
až kyprý chvěl se prs a plný bok se třás.

Když došla v rozcestí, kde lovec lačně čekal,
je sloučil polibek — však chmurný milenec
se vymknul z objetí, jak by se vášně lekal,
— pak vbodl v bílou hruď jí dýku po jílec.

A skokem prchá v dál, leč vzteklé feny za ním,
a vyjí skučivě, jak zardoušenců sten —
den ze dne v sirou poušť ho ženou divým štvaním,
až kraje zlatohlav je zdrán a popleněn...

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Pověděla, co všecko má.

„To je dobře, to je dobře, kdyby něco chybělo, tedy to přinesu, mám všecko," a mžiknuv na ni, spokojeně se usmál.

„A nebude vám to z Těšína obtížno?" tázala se starší.

„Ó prosím, malá hodinka a vždyť sem také chodívám, zvláště teď budu moci, když mám po zkouškách."

„Ty byly asi perné!"

Čepelík rychle pokýval. „Dření hodně — deskriptiva dala nejvíc práce " a stiskl si prsty, až v nich luplo.

„Už jste v Těšíně dlouho?"

„Přes rok, dřív jsem byl na vesnicích, tady mám učitelskou definitivu."

„Ó tak! A neutečete nám někam na měšťanskou?"

„Do prázdnin ani řeči! Zadáno arci mám na kolik stran," odpovídal s úsměvem, jsa šťasten, že může se pochlubiti, a také srdečné účastenství starší slečny velmi se mu zamlouvalo.

„Na měšťanské je to už krásné, ne?"

„Osm set," vydechl blaženě, ale hned zase víčka sklopil.

„To je krásné, to má náš tati pense za tolik let v knížecí službě."

„No, ale jsou interesy, nesmí, Karolin, zapomenout!“ s chladným důrazem vmísila se Málka.

Sestra však, jak by to byla přeslechla, vyzvídala dál: „A vy jste, pane učiteli, z Těšína?“

„Ach ne, doma mám až u Semil, tam běhám k rodičům na svátky a na prázdniny.“

„To máte dobře,“ pokyvovala si. „A jak dlouho se vždycky budete učit?“

„To jak bude libo.“

„Vše jak vy, pane učiteli, uznáte. Málka musí poslouchat, když se už do toho dala.“

‚Tedy vždycky aspoň dvě hodiny.“

„Tak bychom prosily. A smím se ptát, jaká bude naše povinnost?“

„Ó prosím, na to je času dost, až co si zasloužím!“ usmál se a povstal.

„Ve středu tedy přijdete?“

„Ano, ke druhé hodině budu zde.“

„Budeme se těšit, a kdyby se Málka nečinila a neposlouchala, jen jí vyčiňte, nic nedbejte, že je slečinka!“

„Ó prosím, toho jistě nebude potřeba, pan ředitel mi o slečně pověděl.“

Také pravila, že už teď dopíše do Prahy staré milé známé, paní správcové Nedvídkové, vdově, aby u ní zas mohly bydleti jako o zkoušce industriální.

S úsměvem podaly mu ruce a vyprovodily ho až ke schodům.

Odcházel chvatně, s hlavou rozpálenou. Myšlenky kmitaly se mu s počátku jako roztrhány, pouhé útržky, jediná jen ležela tam těžší a chladnější: neprovedl-li nějakou hloupost nebo zda se v něčem neunáhlil.

Měl obě stále před sebou: starší klidnější, vážnější, ale ještě půvabnou, milou, mladší hybnější, s potměšilostí v očích, chvilkami s úsměvem na rtech, ale zas jako skromnější a oddaně poslušnou. Myška — potutela!

Teprve v náměstí ubral páry a jak se jím maně, spíš nevědomky, rozhlížel, povídal si: „Cákra, Vášo, ta slečna je hezoučká — já nevím, jak ti to půjde!“ a při tom se až zastavil a hleděl jen tak do prázdna . . .

Také si řekl, že to oběma po domácku slušelo, že nebyly ledajak rozhajdané, jak někde bývá, a pokoje že mají vkusné, úpravné, s nábytkem sic ne novým, ale ukazujícím na zámožnost. Inu, pojezdných — je viděti, že bydlívali ve vrchnostenských domech! A hned počal dělati učebné plány.

Cesta k Těšínu byla skutečně jako krásná procházka, to měl pan ředitel pravdu. Hned z poslední ulice vešel bílou silnicí do dlouhé aleje starých, rozlehlých jabloní, jež sice teď, v polovině dubna, nebyly ještě rozvity, ale již všecku rozkoš slibovaly. Snětě i letorosty se jim na slunci leskly, temné pupeny listí zářily a přišedlá naditá poupata květná byla jenjen puknout, ba některým se už vrcholky zbarvovaly bleděrůžově.

Po obou stranách silnice ležely roviny lučin, žlutě zkropených, a polí, v nichž brčálové ozimy se již hebce čeřily, a jaře počínaly se skvíti zelení nazlátlou. Pravá, východní rovina byla velmi širá, seděly v ní vesnice, každá s bílou věží, a tam daleko, až pod skloněným nebem lemovaly ji měkké modravé vlny lesnatých pahrbků; levá byla menší, v zeleni lánů skvěla se v ní též rybničná hladina, teď při plném slunci jako žhavé stříbro, a vroubena byla také modravými rozvlněnými stráněmi, ale z těchto vystupovalo i několik vyšších kuželů, jeden se zbytky zarostlé zříceniny, druhý s boky i vrcholem tmavým, třetí se dvěma vysokými smrky na temeni a kousek pod nimi s bílým chrámečkem, jenž před zadními lesy daleko svítil.

Docela zvláštního půvabu dodávaly těm modravým vlnám roztroušené bílé závěje, tu pouhé kupky, jinde celé dlouhé navátiny, jak by tam ještě byly zůstaly památky vypuzené Zimy, ale zatím byly to již rozvité koruny raných třešní. A nad tím nade vším klenulo se jarní nebe, svěží jako pomněnky, hladké a čisté jako zrcadlo.

Kdykoli Čepelík do té jabloňové aleje přišel, ten rozhled vždy ho upoutal. Bylo to zas něco zcela jiného než jeho krkonošské hory a stráně jako rozbouřené, hučivé, divoké a huňaté a nežli krajská rovina města, v němž studoval. Oči zde volně, sladce bloudívaly . . . Tak i dnes, bylť skvělý jarní den, jakého tu letos ještě neužil.

Ale po chvíli počaly se zas ozývati myšlenky, jež nesl si z města a jež prve krásou krajiny také ztichly. Nejprve jen zmateně vytryskovaly, ale potom dál v klidných polích i když vešel do staré stěpnice, pojily se v celé úmysly — jak tam u Klašků se žačkou začne a jak dál bude látku zmáhati. Cítil, že je to břímě náramné a teď, do toho jara, i málo vábné. A ktomu je to slečinka, dívka z panské rodiny a — jaká! To nebude jako s nějakou školačkou . . .

Vcházeje však do dolíka, v němž skupilo se jeho bílé městečko, rozhodl:

Vzal jsem to jen k vůli panu Bujárkovi, váží si mne a musím tedy úkolu dostáti — ale šel jsem na to skoro trochu zprudka. Jaké však ohledy — zkouška je zkouška, vše musí jít vážně a důkladně! Nejdřív se

pustíme do matematiky, na té nejlíp poznám, co ta slečinka umí.

I na to si ještě už doma vzpomněl, co by jako za tu námahu mohl dostat a byl spokojen, že starší sestra na to pamatovala. Jistě uznají, že to nebudou hodiny jen ledajaké! — —

III.

Ve středu odpoledne seděl již se slečnou u stolu, každý při jedné hraně, takže roh byl mezi nimi. Málka v světlé bluze, s rukávy dole širokými, aby v práci nepřekážely, velkou papírovou tabulku měla před sebou a alabastrem napisovala, co Čepelík diktoval. Přinesl si celou důkladnou a metódicky spořádanou přípravu.

Slečna Karolina, sedíc vedle v pokoji, slyšela jen samé *a* plus *b*, minus *c*, nebo zas *x* plus *y*, plus *z*, či *m*, lomeno *n* a tak všelijak.

Málka počítala klidně, rozvážně, nebo nevědouc si rady, skromně jako školačka zadívala se na pana učitele, důvěrně očekávajíc rady a pomoci. Vykládal velmi mírně, dávaje si záležeti na každém slově a snaže se, aby všechen postup byl logický a jasný. Vykládal, ale na žačku se při tom skoro nepodíval, jenom do tabulky hleděl a pisátkem dodával slovům svým důrazu. Poznal ji však přece blíže hned prvý den, ne snad jen schopnosti a dovednosti duševní, ale také všelijaké jiné zbytečnosti, příkladně, že má tváře obloučké a jako broskve zapálené, brada že je velmi hezká, s důlkem a ještě s měkkým žlábečkem dole, nosík že je snad krapet širší, než by měl být, ale že v obličeji sedí docela krásně, ouška že jsou jako škebličky a zvláště vlasy, vlasy — na ty se ještě nejčastěji zahleděl — že jsou jako nazlátlé jemné prádlo. To všecko však jen prolétalo hlavou . . . Víc poznal slečniny ruce, protože ty byly před ním v stálé práci, a ne snad jen prstíky a dlaň, ale i výš, až na loket, ba ještě výš — ale to ty volné rukávy dělaly, kdo za to může!

Když potom na tabulce kreslili hranol a slečna Málka musela si k tomu několikráte povstati, pan učitel hleděl jen a jen do tabulky.

Také to poznal hned prvé hodiny, že se jeho žačka ráda rozpovídává a zasměje, že potom na ní všecko jenjen hraje, ale přijímal to mlčky, vážně a ten smích ho také nevyrušil. Pomyslil si, že klidem, trpělivostí odnaučí ji všem nepřístojnostem a zbytečnostem.

Když se poučili, slečna krásně poděkovala, podala ručku, a Čepelík kráčel zas do města. Nakoupiv, čeho domů potřeboval, cestou k Těšínu o všem zas přemýšleje, řekl si, že to snad půjde, za zbývající měsíce že se dá ještě hodně dokázat a že by tu maturitu zmoci mohla.

Tak se hodiny opakovaly . . . Čepelík byl spokojen, že slečna všecky písemné úkoly mívala vždy řádně provedeny a na paměť že také všecko umívala, ačkoli jí nakládal dost a dost. Jedno bylo mu proti mysli: že totiž není ostýchava jako on a že odpovídajíc dívá se mu přímo do obličeje, kdežto on zřídka jen a to ještě dost letmo přímo na ni pohleděl. Ale pomyslil si, že to jest asi jen tím, že v něm vidí jen pana učitele a ne mladého člověka mužského pohlaví. Ostatně — tolik také dávno znal — ženské jsou v tom pádu ostřílenější, je jim to snad už vrozeno, vždyť i před lecjakým žábětem bývá i studovaný, moudrý mužský náramně skromný. K tomu je prý Málka starší nežli on, ačkoli by toho byl nikdy neřekl . . .

Jednou, když tak odpovídala a upřeně naň zírala, povznesl přece také sklopené oči a tu mu napadlo, že slečna při té odpovědi přec jen myslí také na něco jiného — — že si prozkoumává jeho obličej! Maně si při tom sáhl na nos.

Když potom cestou domů na ten okamžik vzpomínal, zlobil se, co ho to napadlo. Nemohl však za to, samo to tak přišlo a příčina byla as jen v starém jeho vědomí, že má nos poměrně malinký — vždyť už od dětsví to slýchával. „Hoch jako karafiátek, jenom ten nos by měl mít znánko větší,“ usoudila nejednou sama maminka . . . Když vkročil zas do svého pokojíka, hned se postavil před zrcadlo a zahleděl se na sebe velmi zpytavě; obracel hlavu v levo, v pravo a hlavně jen nos svůj pozoroval. Na konec řekl si však uspokojen, že sice je kapku nižší a kratší, než by snad býti měl, ale že to není tak zlé, obličej že je jinak zcela slušný, knírky že se už počínají pěkně vinout, bradka že se také ukazuje a vlasů že je taková hojnost, že by jich mohl přenechati několika potřebným.

A když si večer před nejbližší hodinou připravoval zas všecku látku, přemýšlel též o všem, co dosud bylo a dál si kreslil, jak zítra všecko zas půjde.

Přijde čerstvá jako kytka, usedne proti němu a nejdřív bude zas vyprávět. To ona vždycky ráda! Jako by mu něco záleželo na tom, kde včera a dnes byla a co jí kde kdo povídal. Jako by mu něco bylo do toho, že si tu kytičku fialek, kterou má pod odhaleným krkem na živůtku, sama natrhala, nebo zas, že už na Sojákově staré zahradě viděla kvésti růžovou jabloň,

nebo že se sestrou byly včera u švadleny a potom zašly k mamince a k bratrovi na hřbitov podívat se, jak hrobník na jejich rově všecko upravil.

Jednu věc při tom na sobě už vypozoroval a neměl z ní radost: Jakmile totiž usedla proti němu, jen za tím stolním rohem, stávala se s ním změna. Něco takového, jako když na ústavě při hodině fysiky položil ruku na kouli elektriky a pan profesor začal točit. Cítil, jak mu podivný třaslavý a brnivý proud vchází do těla. Kdyby tu také byli bývalí kamarádi a přibližovali k němu vyhrocené kotníky prstů, byly by jistě také přeskakovaly jiskry a ozýval se praskot. Divná, divná věc! I říkal si, že to jistě není nic jiného než nahromaděná ostýchavost, ohled až úzkostný a měl zlost, že při té práci, při veškeré svědomitosti, musí přec i na to myslet. Ona si počínala, jako by nic, u ní nebylo žádného podobného ohledu a přece *on* byl učitel, *ona* žačka!

Nebo se na příklad stalo, že se ruce jejich na tabulce setkaly: on uškubl, jako když se spálí, ale ona si ani nevšimla. Dovedla ho docela klidně vzít za ruku a dáti ji stranou, aby něco lépe viděla. Nebo se při práci tak blízko k sobě nad tabulkou přichýlili, že se i čela jejich dotkla. Utrhl, jako když ho bodne, polekán usedl, ale ona jako by nic, ba jednou se mu dokonce zdálo, že se mu i ušklíbla...

Když však o podobných případech myslíval klidněji, rozum mu pravil: Všímáš si toho, protože jsi ztřeštěný zajíc; vždyť jsi přece jen její učitel, člověk cizí, a ta slečinka právě jen tak na tě hledí. Neujde-li jí to, jako že ne, snad se ti potom zasmějí. Jaké čiryčáry, vždyť snad za ní neběháš, nejsi žádný její bálový ‚bavent', ale uvádíš ji do pédagogických bran. Zaplatí ti za to a až bude všecko odbyto, ani na tě nevzpomene — kdož ví, koho nosí v hlavě, je přec k obrazu božímu stvořena a tady v městě je švarných panáků!

Ale tu si sám namítl, že se o něco vážného, nadějného, sotva jedná, protože by se do zkoušky tak nehnala. Čekala as, čekala, a když nikdo doopravdy nepřišel, pamatuje na zadní kola. Je to arci dost divno, protože — toho nikdo popříti nemůže — je jako jarní lilije a to ostatní bude také v dobrém pořádku. Domácnost jejich přece vidí a v hlavě mu také utkvěla Málčina připomínka: „No, ale jsou interesy, nesmí, Karolin, zapomenout!" Interesy — dobrá, pěkná pomoc, ale kdyby pan pojezdný umřel, kdo ví, zda by stačily na živobytí. Pro dvě muselo by jich být hodně. Kromě toho je přece lépe míti nějaké postavení a ne jen tak sedět, neboť pak je teprve vidět, jak let přibývá. Starší sestra šla by as k ní a hospodařila by jí, což by bylo jen dobře, protože potřebuje jistě někoho rozumného, jeť sama ještě mladý větroplach. Což slečna Karolina! Klidna je, rozumna, hospodyně, a srdce má jistě dobré; je škoda, že tak zůstává, někdo by mohl být šťasten!

Konec konců došel však k tomu, že si zbytečně láme hlavu. Učí ji a má se starat, aby svůj úkol zdárně provedl...

Pana pojezdného již také nejednou spatřil, ale mnoho spolu nepromluvili. Když pan učitel přicházíval, starý pán býval na pohovce v zadním pokoji v limbu a nevylézal, dokud nebylo po hodině; jen když se nemohl konce dočkati, vycházeje po špičkách na procházku, uvítal leda: „Hab' die Ehre, pane učiteli, tak prosím, jen jí nepovolej' a jsou hodně přísnej!" nebo: „To ti povídám, Máli, hübsch fleissig sein und Acht geben" a zatvářil se při tom velmi vážně.

Asi třetí soboty, když hodinu skončili, vkročila slečna Karolina a vlídně pravila: „Pane učiteli, nebudete se hněvat, když vás pozvu na svačinu?"

„Ó, děkuji uctivě, děkuji, nejsem zvyklý svačit!" zdráhal se náramně.

„Udělejte nám to k vůli, vždyť přece po takové práci musíte mít hlad!"

„To byste nás zarmoutil, kdybyste nám utekl," přidala se i Málka, a znělo to velmi opravdově.

Zůstal tedy, ač se v duchu ošíval.

Když potom seděli při prostřeném stole, Karolina zamyšlena pravila: „Zas jednou svačíme tři, jindy vždy jen samy dvě nebo každá v jiném koutku. Dokud bývala maminka a když přijíždíval bratr, nebyly jsme tak opuštěny!" a ta slova chvěla se velmi teskllivě.

„Ach, naše maminka bývala, pane učiteli, hodná!" vroucně vzdychla i Málka.

Karolina si tiše svědčila a potom vypravovala: „Maminka byla odtud, Dobršova, z toho domu na náměstí, proto jsme se zde octli. Naše neštěstí, že léta churavěla, ačkoli se při tom stále starala. Na všecko v domácnosti myslila a jak na nás! Nejednou si povzdychla: Jak s vámi bude, až já tu nebudu! Otec je také dobrák, ale je přec už velmi starý, maminka byla mnohem mladší. Odešla nám záhy, už je tomu na pátý rok."

Obě seděly sklesle, ruce v klíně, oči zality. Potom Málka pokračovala: „Bratr Jindřich byl v knížecí hospodářské službě až u Slaného a právě za rok po maminčině smrti musel zastupovat správce, který si

zlomil nohu. Na začátku prosince nás navštívil a potom dvakrát psal, spokojeně, žertovně. V prvé půli března přišel však lístek, že stonal a prosil, abychom k němu některá přijela, že sic je už dobře, ale aby mu bylo veseleji. Chtěla jeti Karolin, ale k vůli otci jsem nedopustila a jela jsem sama. Bože, jaké to bylo shledání! Přestál zánět pohrudnice a posud se bytem sotva vlekl. Býval jako doubek, zdravý, červený a teď mu ramena jen visela, bled byl, kašlal — ach, smutno povídat! Ošetřovala jsem ho, dobře krmila, těšila, ale doktorovi jsem vyčtla hned, proč nám dřív nepodal zprávy. Že prý bratr zakazoval i prosil. Začátkem dubna, když se už zasmály teplejší dni, toužil jeti sem, že se zde doma mezi námi rychleji sebere, o své práci že neuslyší a bude bez starosti. Jeli jsme tedy. Skutečně, zrovna zde radostně okřál. Za jasna chodily jsme s ním vždy jedna do zahrady, do sadů a hřáli jsme se na sluníčku; druhá se doma starala o kuchyň, aby měl dobrou, silnou stravu a mohl se rychle sebrati. Zdálo se, že se choroba obrací, doktor byl pln důvěry, ale byla to jen nedlouhá naděje. Brzy nemoc zas pokračovala a potom bylo všecko podobně jako s maminkou, jenom že ta chřadla léta, u něho šlo to rychleji. V létě sedával už jen na pavlačce, později jenom ve foteilu v pokoji a konečně musel jen ležeti."

„A co míval stále plánů!" vmísila se starší a bílé ruce křečovitě sepiala. „Dělal si už jistou naději, že do roka bude správcem, a tu vždycky jen: ‚Počkejte, půjdete ke mně a užijete zas pěkného života jako za mlada, když tatínek býval ve službě.' Pomyslete si, jak nám bylo, když jsme už věděly, že mu pomoci není. Za podzimních plískanic jsme ho také pochovali."

„To byly doby!" z hloubi vydychla Málka a obě seděly potom beze slova.

Čepelík naslouchal dojat a cítil s nimi upřímně. Připadalo mu také, že je jim v těch chvílích mnohem bližší . . .

Když kávy dopili, Karolina pozvala ho, aby se šel také podívat do zadního pokoje, že tam ještě nikdy nebyl. To byl jejich salón s modrou garniturou, pianem, skleníkem, nízkou, zavřenou kredencí, ale také s šicím strojem a se dvěma dubovými skříněmi.

(Pokračování.)

Václav Brtník:

PÍSNIČKA.

Má duše ve tmách žalující
zas čeká nové na ráno —
Co dávno jsem ti toužil říci,
je ve tvých zracích napsáno.

Tam vzpomínky jsou minulosti
i příslib nových objetí
i chvilky sladkých divokostí —
i všeho světa prokletí.

Co dávno bylo pochováno,
co čeká teprv zrození,
več bylo skoro nedoufáno,
čím znova krev se rozpění.

A jak se do tvých očí dívám,
tu pranic už si nežádám! —
Jen prostou písničku si zpívám
a hlavu v klín ti ukládám . . .

PO PROUDU . . .

Den zvolna hasl na obzoru,
kde slunce zemi zulíbá,
nás v důvěřivém rozhovoru
ve člunku řeka kolíbá — —

Dech polí, jimiž vinula se,
i lesů vůně blouznivá
ti tváře líbá — prostovlasé —
i moje skráně ovívá.

A jak nás řeka proudem nesla
a v boky člunu šplouchala,
já pustil z ruky lehká vesla,
jež hravé vlnky zvedala.

A s šerem v duši jas se zmnožil,
že v žití je to nejiné:
kdo v lásce obě vesla složil,
ten v proudech kalných nezhyne!

J. V. Želízko:

K OTÁZCE O PRAVLASTI LIDSTVA.

Jak paleontologické nálezy dokazují, uzavírá nejdokonalejší tvor, člověk, poslední epochu ve vývoji tvorstva, dostaviv se k nám z dosud neznámých končin ku podivu nejpozději ze všech ssavců.

Nejstarší tělesné pozůstatky člověka spadají v Evropě do druhé meziledové periody, podle chronologie stanovené Penckem a Brücknerem pro zalednění zemí alpských. Byl tudíž pravěký člověk tehdejší svědkem dvou teplých meziledových období s několika obdobími stepními, jakož i dvou dlouhotrvajících period a různých poledových stupňů. Takovým nejstarším zbytkem je známá lidská čelist od Mauer u Heidelberku.

Do uvedené druhé periody meziledové spadá též částečně zvláštní primitivní industrie kamenných nástrojů nahodilých tvarů, jež možno sledovati až do třetihorních vrstev. Tyto kamenné výrobky, nazvané eolity, považují jedni za prajednoduché nástroje zhotovené člověkem třetihorním, čímž by se stáří lidského plemene pošinulo hned o několik milionů let zpět, než původně stanoveno. Jiní badatelé opět soudí, že nahodilý tvar těchto domnělých výrobků sám sebou povstal.

Tak utvořily se jmenovitě v posledních letech mezi badateli dva oposiční tábory, jichž oboustranné vývody jsou sice pozoruhodné i na mnoze duchaplné, které však nedospějí dříve k positivnímu výsledku, dokud nebudou v třetihorních vrstvách nalezeny zaručené pozůstatky — člověka samého.

První určité stopy činnosti člověka pravěkého datují se z třetí meziledové doby a to ze středního stadia s teplamilovnou zvířenou. Tento stupeň paleolitu čili starší doby kamenné nazván je Chelléen, po klassickém nalezišti v městečku Chelles, v departementu Seine et Marne, východně od Paříže.

Pravěký člověk středoevropský, který byl ještě svědkem severského zalednění, byl příslušníkem plemene západoevropského, jehož typickým představitelem byl člověk neandertalský.

Plemeno to, oddané výhradně lovu, bylo malé, průměrné výšky asi 160 cm. A že lidé této první známé rassy zcela jinak vypadali než lidé dnešní, o tom svědčí dosud nalezené pozůstatky, a na jich základě pak zrekonstruované postavy. Nejvýraznější je ovšem tvar lebky, která je nápadně nízká, čelo šikmé, do zadu ustupující, čímž obličej nabývá zvířecího vzezření, jež zesilují silně vyklenuté oblouky nadoční, zastiňující hluboko vpadlé oči. Nos byl široký a nejspíš promáčklý. Kosti krátké, robustní ale pevné, trup zavalitý. Pravěký člověk byl asi také mnohem více zarostlý nežli dnešní, neboť studené období meziledové vyžadovalo takovéto přirozené ochrany; jmenovitě záda, paže, stehna, lýtka a částečně prsa byla hustým kožichem zarostlá.

Toto dlouholebé plémě s velice primitivní kulturou přišlo snad již v dobách předledových na Pyrenejský poloostrov a do Francie, a vnikalo později i dále do střední Evropy. V jižní Francii utkalo se pak pojednou s jiným poněkud inteligentnějším proudem lidstva, přišedším od východu, z krajin severoasijských. Bylo to plemeno aurignacienské, štíhlejšího těla, vyšší lebky a přímější chůze. Také tento člověk byl lovcem. Význačné nálezy uvedeného plemene poskytla v hojné míře jeskynní kultura u Le Moustier, na pravém břehu Vezèry, v Dordogne, rovněž ve Francii. To již bylo počátkem čtvrté, poslední ledové doby, kdy se opět tundra a step počala šířiti po západní a střední Evropě, od kteréž doby prý nejméně 25 až 30 tisíc let uplynulo.

Jakkoli badání o pravěkém člověku zvláště v posledních letech před válkou učinilo značný pokrok, jmenovitě novými objevy ve Francii, Německu a jinde, nehledě k nálezům zámořským, na př. v Americe a dokonce i v Africe, přec otázka o pravlasti lidského plemene evropského zůstala nadále nerozřešena.

Všeobecná směs různých somatických známek poukazuje sice na jeden společný původ člověka, který právě proto mohl jen na jediném místě vzniknouti, než prozatím se nikomu ještě nepodařilo zjistiti domovinu lidského plemene a tím zároveň ústředí jeho vzniku, přes to, že se o to pokoušela celá řada vynikajících učenců.

Tak jedni kladou domovinu lidstva do východní Indie, do Afriky i Evropy, jiní opět do arktických oblastí nebo Jižní Ameriky a dokonce i do Australie, doprovázejíce svoje názory více méně přesvědčivými argumenty.

Vedle jiných badatelů byl to především Darwin, jenž spatřoval kolébku lidstva

v Africe, ježto tam žijí též velké antropoidní opice, gorilla a šimpanz.

Nápadná shoda mezi člověkem neandertalským a moderním Australanem přivedla Schöttensacka na myšlenku, považovati Australii za prasídlo lidstva, kterážto theorie je z ohledů paleontologických neudržitelna. Tato pevnina podobně jako Patagonie a Madagaskar náleží k starotřetihornímu, jihozemskému bloku, kde již miocénem veškerý vývoj ssavců nadobro ustává.

Že by snad pravlastí lidstva byla Amerika, o tom pochybuje zase Branca, namítaje, že člověk náleží k primátům, k jehož nejbližším příbuzným řadí se dnes žijící opice úzkonosé, především veleopi. V Americe však dosud nenalezeny ani jich žijící zástupci ani fossilní zbytky, nýbrž jedině ve starém světě.

Proslulý anglický paleontolog W. Boyd Dawkins hájil přesvědčení, že žijícím zástupcem pravěkého člověka v Evropě je Eskymák, který v době, kdy postupující severské zalednění vytlačilo zvířenu z cirkumpolárních oblastí, také byl donucen k ústupu. Když pak změnou klimatu ledovec opět ustoupil a zvěři nastaly příznivější podmínky k návratu, následoval ji i Eskymák do původní domoviny na severu.

Dawkins soudil tak hlavně na základě kulturního stupně Eskymáka, který má rozhodně mnoho společného s pravěkým člověkem, jenž byl stejně nomádem — lovcem jako Eskymák. Jenže v severních polárních krajinách žijí dosud i jiní rovněž primitivní kmenové, jichž stupeň vzdělanosti dá se taktéž velmi dobře srovnati se stupněm pravěkého člověka evropského. Tak na př. v severovýchodní Sibiři žijící Čukčové jmenovitě vyznačují se nápadně shodnou kulturou, jevící se jak ve výrobě nástrojů tak i v produkci umělecké, jako v rytinách a řezbách v kosti i ve dřevě.

Já sám, zabývaje se po léta studiem srovnávací paleontologie, upozornil jsem znovu na tuto nápadnou konvergenci v několika pojednáních doma a v Rusku.

Kdybychom chtěli podle názoru Dawkinsova srovnávati pravěké nálezy rytin a řezeb ze sidlišť paleolitického člověka na př. v jižním Rusku (Kijev), v Haliči a jmenovitě na Moravě (Předmostí) se shodujícími se výrobky některých žijících „primitivců", nenalezli bychom vhodnějšího kmene nad Čukče, jenž by připouštěl přiléhavějšího srovnání.

Toto jednostranné srovnání neopravňuje nás však ještě k tvrzení, že by také Čukčové musili býti někdejšími obyvateli zmíněných krajin.

Jinak je to otázka nesporně vysoce důležitá, vyžadující však řešení všestranného.

Východisko, z něhož by se byl pravěký člověk se současnou zvířenou různým směrem ubíral z oblastí cirkumpolárních do Ameriky, studené Asie a Evropy, odpovídá asi severnímu studenému pólu, který ještě dnes leží u Verchovjanska v severní Sibiři.

Fossilní nálezy bezpečně ukazují cestu, jíž se arktická zvířena během různých fasí ledové doby ubírala dílem na jih do střední Ameriky, dílem na západ až k severnímu okraji Alp a Pyrenejí, jakož i přes Karpaty. Rozšíření zvířat dalekého severu sahá až k čáře východně Temže. Druhé pásmo, v němž se stýkají severní a jižní zvířata, jako mamut a hyéna, sahá až k okraji vysokého pohoří. Podle toho jak bylo podnebí teplejší a ledovce tály, postupovala severní hranice tohoto druhého pásma stále na sever, dosáhnuvši konečně východního moře.

V Asii sahá rozšíření mamuta, kterého zde bison, cuon, irbis a srstnatý nosorožec doprovázejí, přes Bajkalské jezero a Altaj až ke Kaspickému moři a odtud do evropského Ruska, poté do Uher, býv. Rakouska, Německa, Francie, nejsevernějšího Španělska a Piemontu. Pozemní spojení na místě dnešního britského kanálu dovolovalo přechod na tehdejší britské poloostrovy.

Z druhé strany bránilo zalednění Pyrenejí přechodu do Katalonie a dalšímu rozšíření na jih. Naproti tomu zdá se, že se některým chobotnatcům podařilo vniknouti ve Francii na východ podél Riviery a pak po překročení nezaledněných Appenin k Piemontu.

V každém případě jediný zbytek slona od Turina, jejž profesor římské university Al. Portis srstnatému slonu (Elephas primigenius) přičítá, bude asi poledového stáří. Množství nálezů chobotnatců v římské Campagni a v střední Italii patří dle prof. Portise výhradně jižnímu druhu slona Elephas antiquus, o čemž jsem se r. 1906 při návštěvě u zmíněného badatele sám nejlépe přesvědčil.

Také Wilser považuje území kolem severní točny za pravlast lidstva, v čemž jej znovu utvrdil nález obratle domněle třetihorního stáří, z pampasové formace jihoamerické. Obratel, vyznačující se zvířecími i lidskými znaky, považován za

zbytek záhadné bytosti nazvané Proanthropus neogens, jenž tvoří podle Wilsera protějšek k známému Pithecanthropu z diluvia Javy a pokládán je za přechodní tvar mezi opicí a člověkem.

Nacházela-li se tedy podle Wilsera pravlast lidstva kolem severní točny, mohl se člověk odtud snadno na Javu a do Jižní Ameriky dostati.

Zasloužilý moravský badatel dr. Kříž, zabývaje se též studiem paleolitického člověka moravského, kladl původní bydliště jeho rovněž do cirkumpolárních oblastí, kdež se po Křížově soudu člověk již v době třetihorní z nějaké dosud neznámé bytosti vyvinul a pak počátkem zalednění do Sibiře a odtud do Ameriky a jinam se současnou zvěří se vystěhoval.

Před tím však Kříž, opíraje se hlavně o jazykozpytná srovnání, dospěl k závěru, že praobyvateli evropskými jsou Baskové, zvláštní zajímavý nárůdek, obývající severozápadní část Pyrenejí. Sídla Basků rozkládají se na rozhraní jihozápadní Francie a severního Španělska.

Baskové jako nesporně nejstarší národ v Evropě byli vůbec častým předmětem studia mnoha badatelů, kteří se snažili zjistiti ethnografickou příslušnost Basků, než jak se zdá, nebylo v této příčině ani do dneška promluveno slovo poslední.

V nedávné době proslulý švédský praehistorik Montelius, hledaje stopy Pragermánů, dotýká se též nepřímo otázky pravlasti lidstva.

Ledová pokrývka poslední ledové doby, rozprostírající se po celém skandinavském severu, zasáhnuvši i Francii a ostatní střední Evropu, počala začátkem tak zvané aurignacienské periody ustupovati opět k severu. Ježto postup ledu dál se poměrně rychle, usídlil se také záhy člověk na skandinavském severu. Tito první lidé Skandinavie, jichž příchod na základě geologických poměrů se odhaduje na 15.000 roků, museli býti předchůdci Germánů, kteří ze svých původních dále na jihu ležících sidlišť přitáhli. Tito předchůdci Germanů náleželi dlouholebému plemenu, které je známé pod jménem plémě gro-magnonské. Ve Skandinavii byly nalezeny ze staré doby kamenné čili paleolitické některé kostry uvedeného plemene, jemuž v mladší době kamenné zvláště ve Švédsku největší část obyvatel náležela. Podle Monteliusa všechno dokazuje, že Švédové jsou potomky oněch lidí, kteří se koncem ledové doby ze střední Evropy k severu přistěhovali. V mladší době kamenné vyskytují se ve Švédsku vedle dlouholebých obyvatel ovšem také krátkolebci, kteří se počali koncem paleolitické doby jak zde na severu, tak i ve střední Evropě objevovati. Počet těchto posledních je však ve švédských krajích severně Skandinavie mnohem menší, nežli ve střední Evropě a Dánsku. Neobyčejně čisté plémě dlouholebé udrželo se na skandinavském poloostrově dodnes, přes to, že tisíciletí od jeho příchodu uplynulo.

Poněvadž ve Francii usazení dlouholebci po vniknutí krátkolebých se s těmito po dlouhé doby mísili, jsou obyvatelé skandinavského severu dosud žijící nejčistší potomci rassy gro-magnonské, obývající ke konci ledové doby střední Evropu. Z tohoto jednotného praplemene vznikli pak pozdější obyvatelé Anglie a Francie jako Kelti, na skandinavském severu a v severním Německu jako Germáni a v jiných východně ležících krajinách jako Slované. —

V přítomné době, kdy otázka pravlasti lidstva a tím jeho vzniku ještě není kladně zodpověděna, množí se mezi badateli hlasy, že pravděpodobně asijská území jsou prakolébkou člověčenstva, neboť z tohoto ovzduší pochází známý Pithecanthropus, a na Javě a Borneu žijí dnes také antropoidní opice. Zde v Asii po celou dobu třetihorní a čtvrtohorní trval nepřetržitý vývoj života, zde tedy také člověk, představující nejvyšší pokrok, mohl se nejlépe vyvinouti.

Prof. Abel nepovažuje za vyloučeno, že pravlast lidstva třeba hledati spíše ve studeném stepním klimatu nežli v tropickém. Podle něho snad to jsou střední části Asie, na př. Tibet, nebo jihozápadní Čína, odkud bude možno získati kladnou odpověď na dosud nerozřešenou otázku o původu lidstva.

Samozřejmo, že v pojednání, jehož obsah je přesně vymezen, nemohou býti uvedeny veškeré výsledky studia týkajícího se hořejšího předmětu, než k informaci širšího kruhu čtenářstva dnešní článek zatím snad postačí.

✱

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Hejlovec šíleně vykřikl.

V tu chvíli paní Hejlovcová ze salonu odešla. Bylo jí vše jasno, pochopila, co vlastně se stalo, a se sevřeným hrdlem, s tísní a hrůzou v duši usedla v jídelně jako zmrtvělá.

Za chvíli přiběhl Hejlovec s očima vytřeštěnýma, tváří bledou a rukama chvějícíma se. Přisedl k ženě a pověděl jí několika slovy, co sama již pochopila.

Za několik dní hrozného mlčení, kdy všichni se podobali mrtvě se posunujícím lidským vrahům, odejel Hejlovec s dcerou kamsi do západních Čech. Když se za týden navrátil, již sám, byl tak rozrušen, že se vůbec nikomu neukazoval. Přecházel němě se skloněnou hlavou po pokojích. Nemluvil ani se ženou.

Ke konci června, když kvetly lípy, odhodlal se znenadání k čemusi překvapujícímu. Poznal totiž, že mu není možná žíti zde, že nemůže podívati se na nic, co tu bylo jeho majetkem i životem, a po nedlouhém jednání prodal dvorec Moutín sedláku Havlíčkovi, dvorec Kvíčalec Bláhovi a dvorec Vostojavku kupci Klučinovi, který jej koupil pro svého, tehda devítiletého synovce Kadlce. Pouze hospodu újezdskou zatím si ponechal na přání své ženy, která chtěla míti aspoň nějaký útulek pro stáří. Hned potom z Moutína se odstěhoval do Prahy. Odjeli se ženou v noci, aby jich nikdo neviděl.

Od té doby donášely se do kraje bývalého jejich majetku neurčité, často přehnané, temné, ale často i pravdivé zprávy o jejich osudech. Není divu, že každý o nich vypravoval, že si jednotlivci i přidávali a že některé vypravování podobalo se již nemožným pohádkám. Základní děje ovšem při nejrůznějších těch přehnaných podrobnostech zůstávaly pravdivými. Tak bylo jisto, že zkrušení a pokoření svou drtivou mocí Hejlovce úplně zničilo. Ještě téhož roku v září zešílel. Toulal prý se po venkově, zacházel do hostinců, zamlkle poseděl a vypil-li poněkud více, zpíval prý ohromným hlasem neustále tutéž sloku ze společenské hry:

Mám dceru krásnou,
nad hvězdu jasnou,
která má tři dvory
o devíti špejchařích!

Žena prý jej hlídala, ale přes to podařilo se mu opět a opět uniknouti. V říjnu zmizel na dlouho. Konečně zvěděla, že se potuluje kdesi za Hořovicemi. Vypravila se tam a tu u úřadů zvěděla, že se nešťastný muž ten utopil v rybníce Karezu. Odvezla si do Prahy již jen jeho mrtvolu.

Ještě neurčitější a temnější zprávy žily mezi lidem o Márince. Ta očekávala prý kdesi v Plzni u neznámých, bohatě odměněných chudých lidí narození svého dítěte. Byla prý stále smutná a úplně zamlklá. Potud zněla pověst stejně, ale dále se různila. Jedni tvrdili, že se jí po novém roce narodilo chorobné, zrůdné, člověku nepodobné děťátko. To považovala prý za boží trest a oběsila se. Dítě prý lékaři utratili. Jiní pravili, že ještě před porodem se otrávila, jiní zase se hádali, že se narodilo dítě zdravé, ale ona že nebyla náležitě ošetřena a že zemřela smrtí přirozenou. Ale i dítě prý zemřelo, poněvadž nic o něm dále neslyšeli. Jisto bylo jen to, že byla Márinka mrtva.

Po všech těchto událostech, ať již tak nebo tak pravdivých, vdova Hejlovcová měla asi smutný život. Žila v Praze a neobjevovala se nikdy v krajině, kde bývalo kdysi jejich panství. Hospodu újezdskou prodala a s nikým se nestýkala. Soudilo se pouze, že má značné jmění. V Újezdě objevila se až po letech a to pouze jednou, promluvila tehda jen s několika lidmi o bezvýznamných věcech. Taky u babičky Prokopa Bláhy asi dvakrát se objevila. V paměti majetníka Kvíčalce zanechala zvláštní, nezanikající dojem.

A když se tedy v neděli odpoledne v prvních dnech říjnových r. 1894 sešli svobodní majetníci dvorců Vostojavky, Kvíčalce a Moutína v hospodě újezdské u vdovce Hrdličky, byli vlastně dědici všeho majetku Hejlovcova pohromadě. V nich soustředěno bylo celé bývalé panství, všechno to bývalé štěstí neobyčejné rodiny, oni přeorávali půdu, kterou přeorával Hejlovec, oni chodili cestami i zahradami, kterými chodíval on i jeho nešťastná krásná dcera Márinka.

III.

Hospoda újezdská vedle veliké šenkovny, v níž se o pouti a posvícení i tancovalo, měla ještě menší pokoj, sousedící s bytem Hrdličkovým. Pokojík tento zařízen byl spíše jako dívčí komůrka než jako pokojík pro hosty, ale poněvadž byl dveřmi

spojen se šenkovnou a měl dvě velká okna na náves, sloužil více účelům obchodním. O muzikách sedávali tu zámožnější sedláci i selky a v obyčejnou neděli, sešlo-li se náhodou více hostí, uvelebili se tu majetníci dvorců, učitelé a farář. V šenkovně bylo příliš hlučno, hrávalo se tu v karty, plivalo se na podlahu a strašně se kouřilo ze smradlavých dýmek. To přirozeně lepší hosty zahánělo do tohoto sousedního pokojíka, kam mimo to přicházela Vlasta, dojista největší kouzlo celého kraje. Bylo-li v šenkovně mnoho hostí, starala se obyčejně o malou jizbu sama. Snad i proto přicházeli mladí majetníci dvorců častěji a právě v neděli, kdy býval Hrdlička zaměstnán a kdy přinášela jim víno líbezná a zbožňovaná dívka.

Tenkráte sešli se o třetí hodině. V kostele bylo požehnání, varhany a zpěv zapadaly až k nim. V pokojíku byli sami. Ta chvíle bývala jim nejmilejší, když všichni tři tajně pohlíželi na skleněné dveře, vedoucí do bytu Hrdličkova, zastřené modrou záclonkou, a když čekali, až jimi Vlasta vyběhne. S ní obyčejně vletěl i veselý smích.

Zahlédli již ruku, která posunula na okamžik záclonku, a zahledli i černé oko, které zapátralo, kdo přišel.

Všichni tři se zarděli a mimoděk se i srovnali a upravili. Kadlec přimhouřil své hezké modré oči.

Hrdlička za dveřmi Vlastu zachytil a pošeptal jí:

„Nezapomínej na naši svatou věc!“ Oči jeho se významně a snad až káravě rozevřely. Čelo dokonce se svraštilo.

Zarazila se. Pohlédla naň podrževši ruku na klice:

„Jakou? — A tak!“ pochopila náhle a usmála se z jakéhosi neočekávaného pohnutí. Bylo to patrno i na její tváři, jež všecka se na okamžik proměnila. Hned však se vzpamatovala a se směšným ustrašením dodala: „Mnoho mne nenapomínej, zdá se mi pak, že doopravdy nic nedovedu!“

„Já ti jen připomínám, nic víc,“ odvětil stahuje hlavu mezi ramena. „Jen připomínám!“

„Dobrá, tatínku, ale — na který dvůr se posadit?“ otázala se s úsměvem a žertujíc patrně dotkla se ukazováčkem konečku svého nosu. Oči její leskly se v tu chvíli zvláštním sebevědomím.

„Pamatuj si, Moutín — zámeček — sídlo, to je jako základ všeho, jako královna u včel.“

„Děkuju!“ zasmála se a bystře vstoupila do hostinské jizby, zalité růžovým slunečním světlem, vlévajícím se od západu oběma okny. Všichni tři páni, Kadlec, Bláha i Havlíček seděli v rohu na lavici u zdi proti dveřím vedle sebe. Ve všech šesti očích radostně se zajiskřilo. Tváře jejich byly zardělé, zřejmě po smíchu, patrně po nějaké anekdotě Kadlcově.

„Má úcta, slečno!“ volal každý z nich s jakousi posedlostí, aby hlas jeho byl slyšen. „Má úcta!“ vykřikovali.

Podávala jim ruku. Jeden po druhém při tom opakoval: „Nezáleží na podání, ale na potřesení.“ Kadlec řekl to tak komicky, že se všichni rozesmáli.

„Pánové si přejí vína — že?“ otázala se Vlasta laškovně, nachýlivši hlavu na stranu a podívavši se na každého zvlášť přimhouřeným okem.

„Ano, ano, ano!“ křičeli prudce. „Vína a vás, slečno! Vás! Vás!“

„Co že jste tak rozdováděni?“ otázala se Vlasta. „Nezasnoubili jste se?“

„Kadlec nás rozesmál,“ odpověděl ihned Havlíček, „ale zasnoubeni nejsme, aspoň já ne.“

„A taky jsme se zasnoubili,“ pronesl Kadlec s přikrčeným nosem. „My často!“

„Zasnoubili? Co — že?“ zasmála se Vlasta odstoupivši ke dveřím.

„Ano — v duchu! My se v duchu stále zasnubujeme,“ pronášel Kadlec břečtivým hlasem.

Zasmála se a odběhla.

„Ani nebyla zvědava — s kým,“ zašklebil se Bláha. „Nesedla ti na to, vím, žes chtěl hlavně říci: S vámi, s vámi se stále zasnubuju.“

Havlíček si přihladil světle vlasy, modré oči zesmutněly.

„Chechtám se tu, křičím,“ řekl, „a neměl bych —“

„A proč že bys neměl — ?“ s pitvorným vypoulením očí otázal se Kadlec.

„Brachu, maminka mi stůně.“

Bláha se naň dlouze zahleděl. Kadlec zostřil zrak a pátral v očích Havlíčkových, jako by chtěl říci: „Kamaráde, neházíš udice?“

„A nelíbí se mi to,“ dodal Havlíček.

„Co — tedy? Jak? Co je jí?“ ptal se Kadlec s povrchní vážností.

Havlíček pokrčil rameny:

„Zatím horečky. Kdož ví — aby tak zápal žil — takového něco doktor povídal.“

„Hm,“ zahučel Kadlec dívaje se na stůl. „Snad to není nebezpečné — to strýc měl taky a brzo bylo dobře. Tomu rozumím... nebezpečí není.“

„Není a je,“ řekl Havlíček, „ačkoli je to už lepší.“

„No — vždyť jsem řekl!" s přízvukem své povýšenosti řekl Kadlec.

„Jenom že se to bude opakovat," po chvíli poznamenal Havlíček. „Toho se bojím."

Vstoupila Vlasta s vínem. Usmívala se. Černé oči její, zdálo se, cosi zvídaly ve tváři Havlíčkově. Pak usedla naproti pánům. Připili jí. Oči její jako by pravily: „Je mi dnes veselo, budu se stále smát!"

„Však jsme už slyšeli," řekl Bláha pokyvuje hlavou, „kdo tu dopoledne byl."

„Kdo pak?" podivila se. Okamžitě však pochopila, na koho naráží a zasmála se: „Ach — ten!"

„My nevíme kdo, ale vy víte."

„Ano — byl tu mladý, hezký muž, dokonce z Prahy a — ženich!"

Kadlec udeřil do stolu, Bláha uchopil Vlastu za ruku a Havlíček se zarděl. Chřípí kachního nosu jeho nápadně se rozšířilo.

„Ženich? Povídejte, povídejte!" volali.

„Zámožný, milý — roztomilý člověk," oznamovala s jakýmsi úmyslem, jemuž nerozuměli, „a zůstat tu chtěl, a vyptával se na — někoho!"

„Na koho?" vykřikl Kadlec.

„Na vás!"

„Na mě? Hromtě!" A napil se.

„Ano — hromtě, moc mu na tom záleželo — vypátrat, kterou milujete!"

„Já? Zatracený lišák! Podívejme se! Doufám, že jste mu pravdu neřekla?"

„Nic jsem neřekla, vždyť taky nic nevím. Vás, jak jsem vyrozuměla — se bojí!"

„No — vida! Jenom že na tom všem nezáleží. Hlavnější je, jak se vám zalíbil?" se značnou tísní se otázal. A podívav se na Bláhu i na Havlíčka poznamenal: „Koukejte, jak oba tonou hrůzou, co řeknete. Vzpamatujte se — mládenci! Sakra!" zachechtal se.

„Což o to," odvětila Vlasta živě, „mně se líbil, ale on měl jinam zaměříno. Rád by nám z Újezda odnesl — nejkrásnější holubičku."

„Tedy — vás! Jen vás! Koho jiného?" křičeli stále hlučněji.

„Bohužel, mne skutečně ne! Přišel jinou plašit."

„Koho tedy? Kterou? Pověste nám nějakého bulíka na nos!" volali prudce. „No — řekněte!"

„A uznala jsem, že není hloupý, rozumí dobře, co je hezké a milé, čich má zatraceně ostrý! Nechápete ještě, koho si vyhlédl?" Dívala se po jejich zvědavých očích. „No — netušíte?"

„Pepču Vaněčkovou?" jaksi opatrně otázal se Havlíček obrátiv pohled na Bláhův kočičí nos.

„Taky, ale více se vyptával na Anču, ta mu leží v hlavě —"

Páni zmlkli, jako by je bylo něco zmátlo. Dívali se na sebe a netroufali si zasmáti se nebo jakkoli jinak vysloviti, co si o tom myslí. Vlasta dodala:

„Chlapík věděl dobře, že je zamilovaná —"

„To ani my nevíme," usmál se Kadlec šťouchnuv loktem Havlíčka.

„Jen se nedělejte, však vy dobře víte, že jste jí poplet' hlavu!" zvolala Vlasta Kadlcovi do očí. „Vy šelmo modrooká! Taková dokonalá, moudrá, ušlechtilá dcerka a ztratí rozum!"

Zpráva pány dosti překvapila. O mladší její sestře Pepče věděli, že mluvívá s Bláhou a že i s ním chodívá na procházky, ale o hezké Anči pouze Havlíček někdy promluvil, a ku podivu, vždy tak jako Vlasta, s narážkou, že si tajně myslí na Kadlce. Dokud on to pronášel, nikdo si toho nevšímal, ale jak to vyslovila Vlasta, Kadlec i Bláha zavětřili. Taky způsob, jak to prozradila, přispěl k tomuto zřejmému dojmu. Kadlcovi to zalahodilo, hlavně k vůli Vlastě. Zdálo se mu, že jí v hlavě leží myšlenka: „Je přece jen moc hezký a milý ten Kadlec, nejchytřejší ze všech." Naklonil hlavu dozadu, přimhouřil oči a usmíval se.

„Co že jste řekla?" pronesl samolibě, hlasem jako med sladkým.

„Co jsem řekla? To — co už dávno vím. Anča se do vás hrozně zamilovala!"

„Dejte pokoj — do mne? A proč právě — řekněte mi — Nežertujete?"

„Divím se, že tak mluvíte!" napomenula jej. „Víte to dobře, znám vás, že vidíte i čertu za nehty!"

Kadlec si přihladil rusé kníry a plné rty jeho se rozusmívaly blažeností.

„Myslíte?" řekl tenounkým, protaženým hláskem a zakroutil očima. „Ale já skutečně nic nevím o té Ančině lásce, je-li totiž jaká. Možná, že vy mi zasejpáte cukrového prášku ... sličná Vlastičko!"

„Nemám proč ... ale to je mi divné, jak ten chlapík z Prahy o tom ví, když vy nevíte nic."

„Ten ovšem vidí i ďáblici za nehty!" zvolal Kadlec a převaluje oči od Bláhy k Havlíčkovi i naopak, na dlouho se rozřechtal.

„Láska patrně všecko vyčenichá!" velmi vážně řekla Vlasta. „Hrozně ji miluje! Viděl ji někde v Praze a na věky toho bude mít dost, nevzpamatuje se. Advokát, boháč, majetník domů —"

„Co — že?" vykřikli všichni tři.

„A hezký! A — on nelže, je neobyčejně čestný muž — co něžnosti a horoucnosti cítí k ní! Povídám vám, Anča má štěstí — ani neví jaké.“

„No — a, co tedy? Co ona?“ pojednou se otázal Kadlec se živým zájmem. „Snad — husa —“

„Nechce —“

„Proč nechce?“

„Tu jsme u toho, mluvila jsem s ní, on mne prosil o to — přímo nabídnutí učinil, a ona sklonila hlavu, oči jí zesmutněly a hned: Řekni mu, že mu vroucně děkuju, aby prominul a odpustil, aby se nehněval, já že nemohu — řekni, že nemohu — A slzičky se jí lily po tvářích. — Proč nemůžeš? ptám se, a ona: Vždyť víš —“

Tvář Kadlcova pozvolna zbledla. Oči jeho, Vlastu bedlivě pozorující, neobyčejně zvážněly. Zahrál několikráte prsty svými na stole. Ohledl se na Bláhu. I ten byl jako zaražený.

„Já o tom nic nevím!“ prohodil Kadlec znenadání silným hlasem. „Kdož ví, co si myslila!“

„To já dobře vím, co si myslila, a ten advokát to taky věděl. Měl jste vidět, jak byl zdrcen. Svěsil na chvíli hlavu a nemohl ani promluviti, jak se mu dech zatajil. Až za chvíli mi řekl, že neviděl líbeznější dívky a že nebude lepší ženy než ona.“

„Dejte pokoj!“ zvolal Kadlec hlučně a ihned důkladně se napil.

„No“ — prohodil Bláha, „myslím, že měl hodně pravdy!“

„Jistě!“ dodal Havlíček. „Já Anču ctím... už proto, že je vaše přítelkyně, slečno! Už proto!“

„Což — to já taky!“ okamžitě se přihlásil Kadlec. „Všechna čest— to taky říkám!“ Dopil a obrátil se k Vlastě: „Čtvrtka pryč, podívejte se. Prosím vás, slečno, nalejte mi novou, na takové zprávy se musím trochu rozjařit! Že — kamarádi?“ Rozesmál se.

Vlasta vzala jeho lahvičku a odběhla. Zavanulo od ní veselostí.

„Věříte tomu?“ otázal se Kadlec převaliv oči od Bláhy k Havlíčkovi. „Byl tu za — Ančou?“

„Slečna nelže — slyšel jsi, co bylo.“ řekl Bláha. „Ostatně, já o tom dávno vím, ale mlčel jsem. — Proč taky co povídat?“

„Ta Anča je zajímavá,“ zahučel Havlíček jaksi jen pro sebe, „a hezká!“

Kadlec si srovnal knírky. Plné tváře jeho zdály se rudější, oči stále se obracely k přátelům, jako by chtěly říci: „Každou zblázním, se mnou je těžko zápasit.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Olympijské hry.

Mezinárodní hry olympijské v Antverpách v srpnu a v září 1920 měly význam mnohem větší nežli toliko sportovní nebo tělocvičný, jsouce dnes světovou manifestací tělovýchovnou a tudíž i kulturní, a poněvadž zúčastnili se jich měrou značnou také Čechoslováci, můžeme dojista i tuto věnovati jim svoji pozornost. Oceňovati výkony našich borců, počtem asi 120, po stránce odborné, přísluší ovšem jiným činitelům; zaznamenáváme toliko, že Čechoslováci závodili v lehké i těžké athletice, ve střelbě, cyklistice, šermu, tennisu, veslařství a plavectví, ve footballu a v tělocviku; závody hockeyové byly již v dubnu. Při všech těchto zápasech dobyli třetí ceny v hockeyi a třetí ceny v doublemixte tennisu; Sokolové byli v řadě mužstev na místě čtvrtém, a z athletů jediný dostal se při závodech v běhu na 10.000 *m* do rozhodného kola, — v závodech ostatních nejen že Čechové se neuplatnili, ale byli valnou většinou na místech skoro posledních, ač-li za závodů neodpadávali vzdávajíce se závodění před koncem. Athletiku charakterisuje okolnost, že Američané měli bodů 210, Čechoslováci 3, — výsledek dojista velmi hubený, i když uvažujeme, že druzí v řadě, Finové měli bodů 94. Forum závodů bylo i přes to, že Němci, Rakušané, Maďaři, Bulhaři a Turci byli ze známých příčin vyloučeni, silně mezinárodní, neboť účastnilo se tuším 26 rozmanitých národů, — bezděky tudíž ptáme se, které a jaké byly asi příčiny československého nezdaru, jistě neočekávaného, když přece pokládáme sami sebe za značně pokročilé, pokud se týká tělesné výchovy? Ale v tom právě, myslím, je chyba kardinální, kterou třeba poopraviti aspoň potud, že musíme si dobře uvědomiti, že učí-li se někteří národové v té příčině od nás, jsou zase ještě velmi mnozí, od nichž jest učiti se nám.

Okolnost, že olympijské hry byly vystrojeny krátce po světové vojně tak, že nebylo vlastně ani pořádně kdy na nutné přípravy a kdy všecko lidstvo ještě bylo vysíleno a poměry neurovnány, týkala se skoro stejně všech a tudíž přestává býti polehčující. Ale přece jen nevy-

světluje náležitě nedostatků organisace her, jichž pořadatelé nedovedli dobře čerpati ze starých zkušeností a dopouštěli se chyb sotva omluvitelných. Tyto chyby však také doléhaly stejně na všechny cizí závodníky a bylo na nich a na jejich odborných náčelnících, aby chybám těm čelili.

Čechoslováci přišli tentokráte za svých poměrů naprosto změněných, jakožto příslušníci samostatného státu a svobodného národa; to po prvé na toto kolbiště mezinárodní, kde dosud měli úlohu odstrčených pastorků. Boj za státní vlajku šťastně byl vybojován, ale vlajka československá nezavlála na hlavním stožáru antverpského Stadia na znamení vítězství... Proč tedy neoznačovala aspoň cvičící mužstvo ve Stadiu samém jakožto československé, jako jsme viděli v červnu na sletišti sokolském, když vystupovali tam Američané nebo Švédové? — Že nebylo vlajek československých v mezinárodní výzdobě města tak hojně jako vlajek amerických, francouzských, anglických (Italové sami postarali se o rozšíření své trikolory tím, že ji rozdávali i v miniaturním formátě do všech možných výkladních skříní) a jiných, lze snadno vysvětliti neznalostí; vždyť vlajka naše existuje sotva rok. Vůbec dlužno vzíti na dobré vědomí, že cizina o Československu a jeho resurrexi dávno ještě není informována tak, jak by býti měla a jak bychom si přáli, a pojmy její o nové republice potřebují důkladného objasnění. Jsou to zejména široké vrstvy, které i náš samostatný stát zaměňují ještě dnes s Maďarií a Rakouskem, a bodrý konduktér antverpské tramvaje, vida můj československý odznak, dal se se mnou do řeči jako s cizincem a tázal se mne, je-li velení našich vojsk maďarské nebo německé. Podobných episod zažil skoro každý československý návštěvník několik. Potrvá ještě nějakou dobu, nežli zmizí úplně německá barva, kterou úsilně natíralo nás Rakousko. Vždyť antverpské obecenstvo, rozezlené na československé footballisty, traktovalo je nadávkami „Sales Boches!" — Přes nadšené referáty o tom, kterak diváctvo belgické tleskalo skupině československé (tleskalo všem četám ve slavnostním průvodu při zahájení her, spřáteleným národům sousedním arci nejvíc, a nutno dobře rozeznávati zdvořilost a přátelské smýšlení), přes hrdinství našich legií a přes usilovnou práci našich diplomatů za hranicemi najdete nejen v Antverpách, ale téměř všude jinde v cizině mnoho lidí, kteří o samostatné repuplice naší vědí míň než nic. A to byla jedna z velkých nesnází, která našim borcům stavěla se v cestu. Přijal-li belgický král zástupce čsl. olympijského výboru a deputaci Sokolstva, neznamená to ještě příchylnost celé Belgie.

Snad právě tato okolnost měla povzbuditi naše borce, aby snažili se poučiti cizinu co nejlépe a není pochyby, že dobrá vůle tady byla. Ne vždycky však dobrá vůle stačí, třeba k tomu i schopnosti. Nemohla-li býti příprava náležitá, vzhledem na poměrnou krátkost času, měla býti věnována náležitá péče výběru borců, jejž měla na starosti Českosl. obec sportovní. Dojista jedině správné stanovisko při výběru tom jest ohled na jakost, nikoli počet závodníků, leč tam, kde je předepsán. Olympijské hry, jichž naši sportovci zúčastnili se už nejednou, nejsou k tomu, abychom ještě chodili se na ně učit, nýbrž k tomu, abychom tam ukázali, co umíme, nikoli však, co neumíme. Na závody mezinárodní možno připustiti jenom závodníky vycvičené, kteří již se zúčastnili závodů jiných a v nich se ctí obstáli, nikoli však borce, kteří se zaleknou pískáním rozčileného a zaujatého obecenstva, nebo závodníky, kteří teprve tady poznávají, jak a čím se závodí. Je trapno dovídati se, že to které závodní mužstvo znalo svůj sport toliko theoreticky a závodů mezinárodních účastnilo se po prvé.

Byl-li příčinou neúspěchu Sokolstva, ve které jistě celý národ skládal svoje naděje, toliko malý počet mužstva, rozhodnou odborníci a jsme jisti, že Sokolstvo samo vysvětlí mužně a nepokrytě svůj postup vědouc, že bylo by nesokolské, nepřiznati se k chybě nebo nedoznati převahu jiného. Ale snad nyní proklestí sobě cestu poznání, že k náležitému pokroku v tělesné výchově je zapotřebí i základů vědeckých, na kterých teprve lze vybudovati budovu pevnou a nezbornou.

Více nežli nepříjemnou disharmonií byla nota poslední, kterou vyzněly hry olympijské ve footballu, při němž mužstvo československé vzdalo se předčasně další hry, byť i z příčin psychologicky pochopitelných, — pod nátlakem demonstrujícího obecenstva i za příčinou snad nenáležité zaujatosti rozhodčího. Chápeme rozčilení Čechoslováků, když uslyšeli o pohanění československé vlajky, ale jsou chvíle v životě malých lidí i malých národů, kdy nutno zatíti zuby i pěstě, a nedávati hned protivníkovi do ruky zbraň, jako se stalo odchodem ze hřiště a poté snad i nedostatečným protestem. Bohužel, že zůstaneme ještě dlouho v nevýhodě tím, že nemáme k disposici žurnalistiky světové a že náš obranný hlas dosud je slabý, však proto také naši žurnalisté mají úlohu dvojnásob těžkou i dvojnásob vážnou.

Je přirozeno, že chybující hledí svoji vinu ne-li svaliti se sebe, alespoň vysvětliti a omluviti, a posuzující zdejší jistě rád vezme v úvahu všecky silné polehčující okolnosti, — ale kéž by antverpské hry olympijské, nepřinesly-li úspěchů, přinesly aspoň důkladné poučení, že velké řeči a velké sebevědomí nevede nikdy k cíli tou měrou, jako usilovná, třebas i tichá práce, beze zvučných hesel. *B.*

*

 LITERATURA.

Jaromír Borecký: *Přešely růže*. Kniha sonetů 1886—1920. Hovory básníků 9. Nákl. F. Topiče v Praze. — Bedřich Peška: *Epitafy* 1820—1920. Nákl. graf. edice „Dekor" ve Vršovicích.

Od melancholických, tichou bolestí prožehnutých „Zpěvů života" odráží se nová básnická sbírka Jarom. Boreckého ne sice formálně, ale celým svým ovzduším, základním svým naladěním. Zpívá v ní, zejména v prvé části „Žena", nový, zradostněný život, a třetí část „Vlast a národ" je úplně nová struna na básníkově lyře. V druhé autorově knize „Básníkův kancionál I." je mistrný cyklus „Z loutny moderního trouvéra", žhavě erotický, glorifikující lásku, modlící se k ženě dárkyni slasti nejvyšší, řekl bych, že úvodní kapitola knihy „Přešely růže" připíná se těsně k tomuto cyklu. Jen jednotnou formou sonetu je odlišna od trioletů, rondelů, pastourel, villanel, rond a jak jinak ještě podle svého naturelu pravého parnasisty si zahýřil básník onde. Malíři cinquecenta malovali tak oddáleně a přece vášnivě své madony a světice, jak Jar. Borecký holduje na př. v „Sonetu věnovacím" své dámě, jíž s trsy růží, lilií a fial, s rojem amorettů maluje štětcem Correggiovým. Tvořilo by zajímavou kapitolu vystihnouti tento serafický a zdánlivě paradoxní básníkův poměr k ženě a k ženství, jímž si zabezpečuje zcela osobité místo v naší literatuře. Oddílem „Příroda" dokumentuje nanovo svůj panteistický názor („Mé vyznání"), který projevil již ve sbírkách předchozích. Zajímá mne především básník Borecký v cyklu „Vlast a národ", který je většinou data nejnovějšího. Básník ze šťastného kraje, který révou prýští, vrací se do Čech (Doma) a vidí kraj ve chmurách, vítr drsně sviští, tíha na všem leží jak staletý hřích. Boj a svár kol, bědno! Báseň nepatří dnešku, vznikla r. 1901, ale je ku podivu časová. Velikonoční zvony mu vnukají tuchu, že národ přece jednou mdloby setřese, ač se básníku zdá vždy dál báj o vzkříšení. Slovanstvo je mu obrem neznalým své síly, který radš snáší křivdy; roztěkané jsou jeho údy, rvou se mezi sebou, škorpí a drobí v díly, a slovanská idea básníkova vyznívá beznadějně. Čtyři další znělky vznikly již v duchu osvobození po 28. říjnu (Vzkříšení, Slovensku, Polákům, Velikým mrtvým), tituly jejich napovídají i témata. Všude chvěje se české básníkovo srdce, jásá-li radostí i kárá-li hněvivě zbloudilé bratry. Cyklem literárních portrétů i holdů básníkům a reflektivním oddílem „Duše" je obsah knihy vyčerpán. Co praví mladému pokolení v dopěvu, je ideální pobídka k plodné práci, k čistotě ducha i k uctívání krásy. Forma knihy, jak už básníkovou přirozeností, je vzorem uměleckého díla. Znělka jeho je rytmicky rozmanitá, místy i zpěvná písňově, zazní častěji novým rýmovým zvukem. Nikde kazu ani povrchnosti. Tak si počíná brusič drahých kamenů s nejvzácnější surovinou. Faceta, lesk, třpyt, hra světel — to je znělka Boreckého. — R. 1899 obdržel dr. Jan Herben, tehda redaktor „Času", sbírku náhrobních nápisů, epigramaticky vtipných, břitkých a na léta padesátá, kdy vznikly, hodně smělých, o nichž se nevědělo, kdo je jejich autorem. Dr. J. Herben otiskoval je v „Čase". Svedly také častěji k napodobování. Teprve později se zjistilo, že autorem byl Bedřich Peška, magistr. rada v Praze, nar. r. 1820, † 1904. „Zvon" zmínil se o Peškovi jak o autorovi vojenské písně (r. XX. str. 265). Tuto sbírku epitafů dr. J. Herben nyní knižně vydává. Peška je své doby nemohl uveřejniti, poněvadž jsou častěji nemilosrdné, ale živý vtip a bystrou pádnost zachovaly do dneška. I pěkná úprava vnější knížku dobře doporučuje.

—pa—

 DIVADLO.

Smrt a ďábel. Tři scény. Napsal Frank Wedekind. Překlad a režie Karla Dostala. — *Nápoj lásky.* Fraška o třech dějstvích. Napsal Frank Wedekind. Přeložil Fr. Khol. Režie V. Vydry. Po prvé na městském divadle Král. Vinohradů dne 23. září 1920.

Markýz Casti Piani, bordelář a filosof, umluví jednatelku spolku pro mravní záchranu dívek, baronku Elfridu Malchusovou, že vlastně její spolek je nemravný, olupuje ženy o jediné jejich privileje prodávati svou přízeň a muže o jediný pravý požitek, smyslnou rozkoš, kdežto jeho útulek lásky, že jest institucí lidstvu prospěšnou a skýtající čisté požitky radosti. A hned to demonstruje jako nějaký německý paedagog na prostitutce Lisiace a mladém jejím partnerovi svou thesi, ovšem zase jako německý paedagog nezdařile. Neboť tito dva pokusní králíci pokračují ve filosofické diskusi tam, kde Casti Piani s baronkou přestal, a dokáží si vzájemně, že tělesný chtíč je vlastně bič a trýzeň. Sexus necans. Což jim nevadí, aby nezmizeli v pokojíčku. O svou jedinou životní ilusi oloupený bordelář se coram publico efektně střelí a zamilovaná a o přijetí do nevěstince připravená baronka končí celou tu směsici frásí nad mrtvolou výrokem: To jsi si nemyslil, že panna zatlačí ti oči! Hra, toť diskuse, myslil si patrně i Wedekind, jen že diskuse jeho je toporná, místy banální, do etické opravdovosti a hloubky má míle daleko. Působí asi tak, jako Krkavci Bartošovi, nabubřele, dunivě, ohlušivě, nikoli přesvědčivě. Do úlohy duševně zmrzačelé baronky vložila pí Friedlová co mohla, nejsouc však s to autorem už nesympaticky založenou postavu lidsky nám přiblížiti. Rovněž papírový jest markýz (K. Dostal), připomínající vše

jiné než démonického ďábla, jenž autoru asi tanul na mysli. Paní I b l o v á nadala roli Lisisky přílišnou něhou, neobvyklou u kněžek rozkoše, p. G a m z a pochytil dobře naivnost mládence po prvé obětujícího na oltáři Veneřině školáckou deklamací. Konversace scény chvílemi ztlumena byla do nesrozumitelnosti. Výprava byla pro nevěstinec snad přiměřena, připomínajíc karikovanou trůní síň. — Fraška „Nápoj lásky“ je nejhrubšího zrna a zastaralého obsahu. Kníže Rogožin je dvojenec generála Kaučukova z Fatinicy a hrubý anachronismus. Takový surový hlupák byl snad možný za časů Ivana Hrozného mezi šlechtou ruskou, která nyní slyne svou uhlazeností, a je o sto honů napřed v kultuře před ruským mužíkem. Spíše mezi zpátečnickými junkery pruskými by se taková fossilie ještě nalezla. Rogožin zamiluje se do rozpustilé, mladé své příbuzné Kati, která osiřelá u něho jako svého poručníka bydlí. Kaťa ovšem lásku tu jakožto výplod alkoholismu starého, ženatého muže odmítá. Stále podnapilému Rogožinu vleze do hlavy pitomý nápad, aby informátor jeho dětí Švingerlink, takto bývalý krasojezdec, uvařil mu nápoj lásky a čiperná a negramotná Kaťa aby se do knížete zamilovala. Švingerlink výpraskem a vězněním k tomu donucen uvaří jakýsi lektvar, ale stanoví zároveň podmínku účinnosti: Polykaje nápoj, nesmí kníže mysliti na medvěda. Ovšem, že alkoholik má nyní neustále hallucinace medvědí, a když konečně nápoj lásky bez medvěda vypije, přivodí mu to jen výprask bičíkem Katiným. Ideálem této jest, dostati se do cirku, vše ostatní je jí hloupé. Když pak z pompésní kněžny Rogožinové vyklube se bývalá provazolezkyně a opuštěná manželka Švingerlinkova, zadrhne se zmatek na jevišti tak, že rozuzlení nastává jen útěkem Katiným a Švingerlinkovým, jenž hned na jevišti pro nic za nic Kaťu svede, zaručiv se jí za to, že jí doprovodí do přístavu její touhy, do cirku. Fraška tato je zcela bezcenný brak, uvedení obou her německého autora na jeviště neznamená žádný umělecký čin pro vinohradské divadlo. Úlohy knížete (V o j t a), kněžny (P t á k o v á), Káti (S e d l á č k o v á), Švingerlinka (V y d r a), Lebsenfa, komorníka a zkrachovaného herce (V e v e r k a), šarže komorné (A u g u s t o v á), obou kozáků (K o v a ř í k, V r b s k ý) byly v dobrých rukou. Nenáročné obecenstvo smálo se spíše ubohosti děje než obhroublým vtipům a ošuntělým situacím. Návštěva obecenstva byla, jako vždy při premierách, hojná.

Et.

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

K r u h u m ě l c ů a p r ů m y s l n í k ů. Toto nové sdružení objevilo se na pražských vzorkových veletrzích mezi několika exposicemi umělecko-průmyslovými. Je to úřady dosud neschválené družstvo pro výrobu a prodej interiérů i všech uměleckých předmětů, čítající dosud 72 členů, z nich 25 řemeslníků. Umělecký základ „Kruhu“ tvoří absolventi pražské umělecko-průmyslové školy. Co vyprávějí o svých záměrech a cílech, není nadsázkou, slovy agitačními, chytavými. Vážnost svého snažení prokázali tou troškou, jíž mohl pojmouti malý stánek výstavní. Je to větší sklomalba (skleněná mosaika), dřevěné dósy, sklo, drobná plastika a keramika. Na rozdíl od jiných mládců charakterisuje „Kruh“ toto: že to jsou výtvory, jež nejsou do tvaru vnuceny, věci logicky vytvořené, technicky čisté, potřebově určené. Mají tudíž cenu pro každého, kdo miluje umělecko-průmyslový předmět pro opravdovou potřebovou vhodnost, pro původnost tvaru, zajímavý obrys, ladný a čistý povrch krásné hmoty technicky dobře ovládnuté a zpracované. To praví o těchto mladých autorech, že si uvědomili základní povinnosti pracovníka umělecko-průmyslového a činí jim zadost: že si uvědomili odpovědnost svou za myšlenku a tvar, i za materiál a zpracování, za úpravnost celku.

Prof. Drahoňovský přiložil k této exposici několik drobných výtvorků, jež patří k nejzajímavějším a nejušlechtilejším darům uměleckého tvořivosti a české výtvarnosti umělecko-průmyslové. Jsou to křišťálové gemmy. Většího opaku všech šperků, jež se nejemně vnucují hmotou i přízdobou, lze si sotva představiti. Hmotou skoro nic, průzračné jako vzduch nebo čistá voda, zato tím čistší ve svém výrazu uměleckém, vzdálily se co nejdále ode všech nepravostí materiálových, přehánění a falešného hodnocení vnějšnosti. Jen bohatství, jež si neoblibuje v přepychu, jen vkus nejušlechtilejší nalezne v nich zalíbení.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Sedmdesátiny významného českého spisovatele a redaktora A d o l f a S r b a, které připadly na 24. září, upozorňují českou veřejnost na jméno muže, který náleží k nejskromnějším a nejprostším, při tom však k nejpilnějším a nejrázovitějším našim pracovníkům kulturním. Muž ryzího karakteru, příkladné dobroty srdce a krásné, ideální duše slovanské, jeden z těch, kteří k peru spisovatele a žurnalisty přilnuli opravdu jen z nejčistších pohnutek vzníceného nitra. Plné půl století je ve službách tohoto pera, kdysi jako redaktor „Politik“, potom „Plzeňských listů“, později opět „Politik“ a nyní revue „Osvěty“. A plného půl sta let snášelo to pero svému národu obsažné stati a povzbudivé knížky, zářivé i pohnuté kusy minulosti, jíž umělo oživovati způsobem chvílemi až podivuhodným. Adolf Srb psal vzpomínky

divadelní a spisovatelské, stati politické a kulturní, psal monografie a kroniky, především ovšem několikasvazkové a obsažné dílo „Z p ů l s t o l e t í" a potom stěžejní spis o politických dějinách národa českého od r. 1861, jenž vyšel na přelomu obou století. Článků, statí a studií, které vydal v různých časopisech a sbornících (především i v Ottově Slovníku naučném), dále feuilletonů a skizz politických a kulturněhistorických je značný počet. Přejeme Adolfu Srbovi, obezřetnému a pilnému redaktoru „Osvěty", aby svou sedmdesátku zažil ve znamení nejkrásnějších darů osudu, tak jak jich zaslouží za svou krásnou a užitečnou práci pro národ a za svou vzácnou, šlechetnou duši.

S.

*

* Svrchovaně zajímavý jest pojem práce v té naší bodré republice. Ani nevím kolikráte bylo vytištěno v časopisech nejrůznějších odstínů, že jedině vytrvalá práce všech příslušníků republiky vyprostiti nás může z obrovských finančních nesnází, v nichž se stát náš nalézá. A zatím nám bodrá republika přidala hned o tři sváteční dny více: první máj, výroční den úmrtí Husova a svátek republiky dne 28. října. Při hlásaném fanatismu pro práci bychom si mohli mysleti, že jiné sváteční dny odpadly. Ale není tomu tak! Naši fanatikové kácejí sochy mariánské, rozbíjejí barbarsky kříže — ale mariánské svátky slaví všichni svorně i lidé druhdy pro práci tak nadšení. O svátku marianském dne 8. září všude se nepracovalo, v kancelářích, v obchodech, v továrnách, v tiskárnách i jinde, nevyšel ani jediný večerní list denníků, ba stalo se letošního roku, že po svátku mariánském den na to ani ranní list denníků nevyšel. Jak je vidět, pracuje v jedné věci v národě našem nerušená svornost všech politických stran — v zahálení.

—r.

*

* Na mezinárodním sjezdu pro ochranu autorského práva hudebních skladatelů, jenž se konal v Haagu od 7. do 9. září t. r., bylo Československo zastoupeno místopředsedou českého Ochranného sdružení hudebních autorů Drem J. Branbergrem a právním zástupcem sdružení Drem E. Slabým. Podle usnesení kongresu bude autorské právo hudební chráněno doma i v cizině vlastním ochranným sdružením. Jednotlivá ochranná sdružení navážou proto vzájemné styky a uzavrou smlouvy. *—btk—*

*

* V Záhřebě zemřel ve věku 76 let Dr. L u k a M a r i j a n o v i c, vynikající sběratel národních písní chorvatských. Za svou sběratelskou činnost byl svého času jmenován čestným členem Matice Hrvatské. *—btk—*

*

* Chorvatská vláda přijala ve svou správu divadlo v Osjeku a jmenovala intendantem J i ř í h o P r e r a c e. Dramaturgem se stal M i l a n D e č a k, ředitelem opery M i r k o P o l i ć. *— btk —*

*

* V Bruselu konaly se za účasti vynikajících odborníků porady, jejichž výsledkem je rozhodnutí šířiti v Bruselu mezinárodní universitu. Je to další potěšitelný krok pro sblížení různých národů na cestách kulturních a vědeckých, pro něž se pokusy množí, jak jsme měli příležitost o tom ve „Zvonu" již několikráte se zmíniti. Československou republiku zastupuje v poradním sboru profesor Karlovy university pražské Dr. Tille. Současně s poradou o mezinárodní universitě byla konána i porada bibliografická, která vedla k ustavení Mezinárodního ústavu pro bibliografii a listiny. Ústav tento, jehož literárním orgánem bude zvláštní věstník, chce navázati styky mezi kulturními národy a pracovati na velikém souborném bibliografickém katalogu, jenž — splní-li Ústav úkoly, jež si předsevzal — bude dílem světového významu pro vědecké pracovníky všech národů.

—btk—

*

* Pro zasmání přinášíme citát ne snad z humoristického, ale z vážného feuilletonu ze zemského orgánu bolševického na Moravě. Tímto rozkřídlením dětinského dobyvatele světa vítáno jest založení nové umělecké výtvarné revue, která jistě opírati bude svou existenci o mnohem vážnější objekty než o bordely a syfilidy: „A dnes konečně přicházejí mezi nás, n e j k r á s n ě j š í l e v i č á c i m o d e r n y: nebojácní, hrozní svou odvahou, bezprostřední, ukrutní, milující, schopní, neznámí, mnoho sice již zklamaní, ale ještě více toužící a tušící. Jejich péro bude psáti o nebývalých událostech, bude tvořiti básně dvacátého věku z drsných slov a neopotřebovaných forem, každý obraz bude novou zemí, každý posudek spravedlivým rozhorlením nad všedností. A přece z všedností, téměř z odpadků dnešního světa, z b o r d e l ů a n e m o c n i c v á l e č n ý c h o b ě t í, z e s y f i l i d y, z předměstských východů slunce, z dělníkových mozolů, z bídy a slávy velkoměsta ukují ruce mladých umělců obrazy divukrásné, jimž ani z dálky se nevyrovnají zaprášená veledíla: Mona Lisa nebo Ramsova pyramida." Ubohé čtenářstvo, které očekává nyní kdesi překonání Ramsovy pyramidy! *-pa-*

*

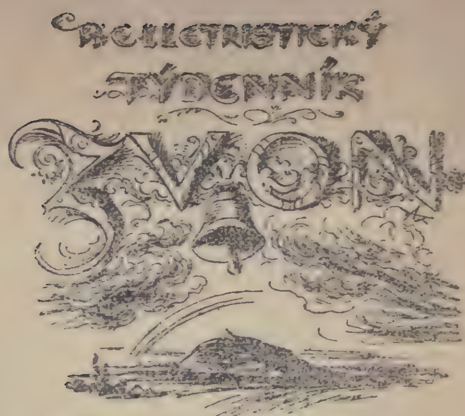
S m r t b á s n í k a.

Byl pánem oblak na svých perutích
a na zemi měl ostrý zrak i čich,
do plachet slávy mnohý dech mu dul.
Chtěje však ještě více,
nejhanebnější smrtí zahynul,
utonuv v politice.

V Praze, dne 7. října. 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Ant. Klášterský:

LÍPA SVOBODY.

Zas zabloudil jsem v svého mládí kraj
a zevšad plno slyšel dávných zvuků;
i starý známý vroucně stisk mi ruku,
leč — jaký v očích ležel mu to taj?
„Když byl jste u nás tady naposledy —
děl s úsměvem — byl obzor ještě šedý,
než, vy jste říkal: Buďte klidni, lidé,
již u konce ta krutá doba běd;
což neslyšíte v noci pukat led?
což nezříte tmy blednout? Již to přijde!
A pak to tedy přišlo, Bože milý!
My svobody dech lačným rtem tak pili
jak zprahlá půda déšť a hned se smáli,
hned plakali. Ta jindy klidná ves
hučela jako úl. Vlak mnohé v Prahu nes,
a chtivě zprávy čekali jsme z dáli,
co Praha a co Výbor národní,
co legie a za kolik už dní
přijede president, a těšili se tuze.
Pak také u nás zabouřily schůze,
a řečí smělých plno na nich teklo,
a podívaná byla na ten div,
jak nejvíce kdo krčíval se dřív,
teď nejhlučněji křičel: Hrom a peklo!
A za pěkné pak jarní pohody,
než první žluťák zablýskl se v trávě,
již nevím, v čí se zrodilo to hlavě,
že budem sázet lípu svobody.
Jí pěkné místo nalezli jsme v krátku,
a celá ves hned strojila se k svátku.
Tři rány kovář za vsí vypálil,
a lidí proud se k místu lil a lil;
sedláci přišli, selky, starci, děti,
družičky mladé plné pestrých stuh
i školní mládež — radost pohleděti.
Hasičské trubky zněly, živý kruh
tu junáků stál stráží u fáborů,
i čeleď všech se přivalila dvorů.
Starosta mluvil, mladý učitel,
a student jakýs vzletnou báseň hřměl,
leč nejvíc k srdci sáhlo, dojemně,
když za písně, s níž odcházeli v dálku
nám naši hoši v krvavou tu válku,
jsme mladou lípu kladli do země.
Již viděli jsme, u vsi naší prosté
jak svobody strom tyčí se a roste,
jak mohutní a s každým novým létem
se všecek bělí drobným sladkým květem,
ba mně, a mnohým jiným snad, se zdálo,
jak lípa pne a šíří ramena,
že slyšet včely — — —“
A co dál?
„Již málo.
Do rána byla lípa zlomena.“
Bez hnutí, slova známý můj tu stál.
Již znal jsem, co se tmí mu pod řasami.
Je více takých škůdců mezi námi?
Číst odpověď mu v očích jsem se bál.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Přichvátala Vlasta, jako by tu nechtěla nic zameškat. Usmála se na Havlíčka a vyptávala se ho, co dělá maminka, jaká je řepa a koupil-li koně, o nichž posledně mluvil. Někdy i něco zašeptala.

Bláha mezitím přiklonil se ke Kadlcovi:

„Mne tohle mrzí.“

„Co?“ otázal se Kadlec tiše, připravuje si doutník.

„Ta nemoc paní Havlíčkové.“

„Jak pak ne — v tom to všecko vězí, taky říkám! Dokud ta je živa, Jaroslav je mimo hru.“

„No — vidíš, kamaráde. Jen si všimni, jak s ním mluví. Nejen ústy, ale i očima, ale to tak něžně, že by mne čert vzal!“

„Taky to vidím. Měli bychom mu tu Anču namluvit!“ zašeptal Kadlec, zamrkal a napil se. Cosi zlověstného blýskalo mu v očích. „V slečně aby se čert vyznal!“ zahučel a znova se napil. „Můj názor o té celé věci je, že my tři — jak jsme tu — se marně namáháme, že ten advokát z Prahy přijel za ní a ne za Ančou. Anča je zástěra — rozumíš? Zkrátka — ten se jí líbí a s námi jen mluví. Řekni, mění se něco? Nic. Je to stále stejné, nikdo z nás jí nezískal. Stále jsme všichni na mrtvém bodu. Ale já s tím zamíchám!“ dodal hrozivě. Natáhl se směrem k Vlastě, uchopil ji za loket a zatřepal s ní. „A co ten advokát, slečno?“

„Neutrhněte mi rukáv!“ odvětila. „Ten advokát vás jistě zabije!“

„Mne? A proč? Ja mu nebráním! Chce-li Anču — ať ji má! Ale — chce-li vás — zabiju ho já!“

„Já taky!“ křikl okamžitě Bláha.

„A já taky!“ připojil se i Havlíček.

„Přijede!“ pronesla Vlasta stručně a důrazně. „Příští neděli tu je!“

„Co že?“ vykřikl Kadlec. „Přijede? A to toho neměl dost?“

„Patrně doufá —“

„To vím — protože mu o Anču nejde, za tou nejezdí!“ pronesl Kadlec s kyselostí a zapálil si doutník.

„Snad se pokusí o Pepču, jenom že — ta se drží tady pana Bláhy,“ řekla Vlasta. „Upozornila jsem ho na ni. Vidím, že nedá pokoj, dokud odtud nějakou tu holubičku neodnese!“

„Zdá se!“ ušklíbl se Kadlec a napil se. Pak se rozohnil: „Holubičky jsou potvůrky, to je to! Přitočí se docela jiná a poletí — checheche — a my tu budeme čumět! Já bych tomu všemu zcela jinak rozuměl. Buď pečeni sníst, anebo ji jinému dopřát — jenom ne — nechat ji zasmrádnout. Vy mi sice nerozumíte, kamarádi — slečna ano, to vidím — pod nosem jí to hraje — ale to nic nevadí. Tahle naše vyčkávací politika — odpusťte — byla blbá. Já jsem pro pohyb — pro změny, mně se zdá, že začíná veselohra a my že hrajeme hloupé Kuby! Nebožtík strýc Klučina, ten by byl řek': Co že to děláš — Honzíku? Dvacet bulíků ti visí na nose — Nevidíš je? Práskni do toho a chyť, co se dá! Klučina — sakra — ten těm holkám rozuměl! “

„Vidíte — a dobře vám radil!“ zasmála se Vlasta.

Povstala a vzavši prázdné lahvičky odešla hbitě pro nové víno.

Kadlec všechen červený a rozpálený uchopil soudruhy za ruce:

„Kamarádi, my hrajeme strašně blbou roli! Nevidíte to? Každou minutu všichni tři, jak jsme tady, máme na nose o bulíka víc. A víte — proč? Poněvadž jsme si ji tak vychovali! Orá s námi a hlavně — chechtá se nám po straně! Nechtěl bych slyšet, co si o nás povídala dnes dopoledne s tím advokátem. To byly asi pěkné věci! A proto jsem si teď řekl, že už dost, že nám došla trpělivost, a — kamarádi — že s tím pohneme! Ano! Což nevidíte, že to nikam nejde? Že už tak několik let přešlo a — nic? Mně je pomalu třiatřicet, tady Prokopovi přes třicet, a ty — Havlíčku? Však ti taky začnou k té pětadvacítce leta naskakovat a my všichni se budeme stále a stále motat kolem, až se nám jednoho krásného rána pokloní a řekne: Tak vám děkuju, pánové, jsem zasnoubena, za měsíc mám svatbu a — jste-li hodní — půjdete mi za mládence!“

Rozblýskané oči jeho převalovaly se od Prokopa Bláhy k Jaroslavu Havlíčkovi. Zechechtal se dvakráte s takovou prudkostí, že se toho sám zalekl.

„Slyšela to asi,“ řekl přikrčiv hlavu, „jen aby nemyslila, že se chechtám jí! Ale — to si už musíme jednou povědít pravdu, kamarádi, abychom nebyli pro smích celému kraji. Tedy — a hlavně ty, Bláho, my nesmíme být zbabělci, my musíme ukázat tvrdé prsty a ostré zuby. Já očekávám, že se chopíte mého nápadu a že s tím zatraceně zamícháme!“ Pojednou přikrčil hlavu a tvář jeho přeplnila se lišáckým výrazem, posměchem a snad i nedočkavostí. V prstech jeho skutečně zahrál vášnivý neklid. „Už jde!“ zašeptal.

Vlasta vstoupila. Bělostná tvář její, zadýchaná kouzlem a veselostí, zapůsobila na pány jako by posměchem, právě tak šalebně, jak Kadlec ji vylíčil.

„Je to pravda,“ zahučel Bláha pro sebe. „Vodí nás za nos!“ A Havlíčkovi pošeptal: „Ta ani jediného z nás nemiluje.“

„Ano,“ stejně tiše zašeptal k němu Havlíček, „a při tom nás nechce ztratit, a chová si nás pro jakési účely, abychom — jak řekl Kadlec — hráli blbou roli.“

Bláha velmi vážně přikývl. Tmavé dětské oči jeho se zkalily.

Vlasta postavila skleničky a opět přisedla.

Kadlec se v tu chvíli podivně nadul, jako holub, když nafoukne své vole a točí se. I on jako by se chtěl otáčeti, pokoušel se obraceti hlavu i prsa. Tvář měl zrudlou, oči zkalené. Chystal se k čemusi nezvyklému a důležitému, takže všichni umlkli a pozorovali jej.

Nalil vína sobě i oběma soudruhům. Přiťukl si s nimi:

„Vypít, kamarádi, na dno! Na kuráž! Tak!“ Opět všem nalil. „A po druhé — tak — na zdar našeho činu!“ Opět nalil. „A po třetí na odpuštění slečně Vlastě — a na její štěstí — chachacha — no, a tak dále!“ Vypili úplně i po třetí, všichni pojednou oživeni odhodláním a jakousi radostí opilců, kteří se dali do pošetilosti s opravdovostí až pitvornou. Povstali a všichni chtěli mluviti a vykřikovati a smáti se. Kadlec je tlačil na židle. „Sedněte, já hned povím, co učiníme! A tak tedy — ticho — tak tedy, slečno Vlasto — My tedy, já — a Bláha a Havlíček, my pozvolna stárnoucí ženiši teď slavně přisaháme a prohlašujeme, že se nejdéle do prvního března příštího roku — oženíme!“ Poslední slovo vykřikl.

Na okamžik jako by Bláha i Havlíček ve tváři zbledli a ztuhli. I oči jako by jim zasvitly ledem. Hned však je zalila táž opilá zdivočilost, jaká je již před chvílí ovládala, a oba, povstavše křičeli: „Oženíme se! Oženíme! Přisaháme a prohlašujeme, do prvního března příštího roku — ano — všichni se oženíme!“

Přísaha byla jim pojednou hrozně směšnou. Rozchechtali se, tleskali, tloukli do stolu, dopili víno a řvali jako posedlí připojujíce ke slibu opilé přídavky.

Vlasta pozorovala je všecka užaslá. Hned se smála, hned se zarážela, jako by z obavy, že tu běží o nějaký chytrácký žert, kterým ji chtějí páni obelstíti. Nemohla však rozeznati na jejich počínání pranic, co by jí jen poněkud osvětlilo tyto domněnky. Když pak, povšimnuvši si pojednou, že páni dopili, přinesla nové víno, tu pochopila, že přísaha je velmi vážná a že — přes to že se opile chechtají a řvou — slib jejich uvízne jim v selských hlavách jako hřeb.

V tu chvíli již všichni tři obraceli se k ní.

„Tak co tomu říkáte, slečno Vlasto?“ volal Kadlec chytaje ji za ruce. „Jak se vám líbíme? Není to moudré, k čemu jsme se odhodlali? Já myslím, že jsme vytáhli stavidlo a že se ty vody teď vylejí — ne? Léta běží — ať to jednou praskne! Nu — co tedy říkáte?“

„Líbí se mi to — myslíte-li to doopravdy!“ řekla pevně.

„Ovšem že doopravdy! Přisaháme!“

„Jenom abyste se pak nevymlouvali, že jste byli opilí!“

„Což jsme opilí? Nejsme! Z čeho? Já mám teď čtvrtou čtvrtku a oni třetí. A vám se to tedy líbí?“ pojednou jaksi zmaten otázal se Kadlec. „Ale ne proto snad, že byste se nás chtěla zbavit?“

„To ne, to nikdy ne, ale že se něco bude dít. Tři ženiši, tři nevěsty, tři svatby, a do pěti měsíců!“

Bláha a Havlíček se zasmáli. Kadlec pleskl rozevřenou rukou na stůl:

„No, mela to bude — Co myslíte, slečno? Nezamknete se někam do komory?“

„Naopak — budu se strojit, když je taková příležitost se vdát!“

„Já nevím, já nevím, já nevím,“ volal Kadlec s pitvorným nářkem chytaje se za hlavu, „nelezeme-li do nějakého lapáku! Když si pomyslím, že za čtyři měsíce se musím oženit, ať mne má vyvolená chce nebo nechce, hlava se mi točí. Ale — nebojte se — to nepovoluju, takový nejsem, přisahal jsem a to postačí. Všechno bych u vás ztratil, to já dobře vím.“

„Dobrá, pánové,“ pojednou promluvila Vlasta postavši, „jsem svědkem vaší přísahy! Kdo slibu nedostojí, je zbabělec a mizera! Vaše otálení mne již mrzelo, viděla jsem, že se stáváte směšnými!“

„Jak to?“ vykřikl Kadlec se smíchem. „Jak to? Jak to?“ volali po něm Bláha i Havlíček chechtajíce se.

„Což se domníváte, že se o vás nikdo nestará? Pánové, jste slepí? Denně se o vás hovoří a uvažuje a denně se osnují plány, denně vás opřádají a denně vám lidé splétají osudy!“ A pověděla to tak nějak vesele a důvěrně, že se s ní všichni rozesmáli. „Ani za to nestojíte. V každém statku, jak se sejdou dvě holky, už je tu otázka: Tak co dělá Kadlec? Viděla jsi Bláhu? Mluvila jsi včera na Moutíně s Havlíčkem? — A oči se jim blyští. Představte si, co bude pohnutí v těch dušičkách!“

Páni se rozchechtali:

„To bude! To bude! To bude!“

„A teď připijeme!“ mávaje rukama křičel Kadlec. „Každý té své budoucí. Jmenovat nemusí — ne, jen pro sebe v duchu. Pukli bychom smíchy, kdyby ji jmenoval!“ Nalil vína. „Kamarádi! Tak! No — Bláho, neleze ti to za nehty? Já začínám stříhat ušima a Havlíček už pátrá, kde by nějaká ta škulinka! Zatracený lišáku, ty moc nemluvíš, ale čert je v tobě! Připij jí — slyšíš? Své budoucí ženě. Tak! Ať žije! — Po svatbě budeme se scházet na svých dvorech — jenom — sakra — každý se bude muset držet té své, to je první pod-

mínka! Slečno Vlasto, slečno Vlasto, pro Krista — ale ne, nechám si to, dost! Přisahali jsme a přisaháme! Do prvního března budeme mít doma ženy — Kriste Ježíši, to je zatracená věc!“ Napil se. „Já toho napleskám a vy oba mlčíte — sakra — děláte to schválně? Havlíčku, to bys rád věděl, co si slečna myslí, viď? Holečku, já taky, ale to ona nám nepoví, checheche, ale my slovo splníme, kdyby třeba — no, řekni, Bláho, co, řekni — no, kdyby třeba i srdce pukalo — ano, a mužně — jako tři kavalíři!“

Napřímil hlavu na široké hrudi a usmíval se. V očích zasvítilo mu sebevědomí a po tváři na chvíli prostřel se zvláštní klid.

V tu chvíli postřehl, že jej Vlasta pozorovala přimhouřenýma očima. Rozechvělo jej to do té míry, že ztratil úplně hovornost a samolibě se obracel, jako by pozoroval, co se kolem děje.

V tu chvíli vstoupil mezi ně učitel Jakoubek, štíhlý, krátkozraký mladý muž s brýlemi a s nápadně bledou tváří. Kam ten vstoupil, tam ihned všecko zvážnělo a zdřevěnělo a všechen hovor stočil se ihned do podivného mudrování o věcech, které nikoho nezajímaly. A tak bylo i teď. Za chvíli uvažovali všichni o tom, je-li dobře a zdrávo spáti po obědě, pak o tom, proč je vlastně nerozumná desinfekce a po chvíli opět o tom, co cítí pták, letí-li proti větru.

Později přišel i řídící učitel i farář. Přisedli k pánům a rozveselili se. Vlasta téměř lítala a hořela.

Majetníci dvorců odešli z Újezda až o desáté hodině.

IV.

Krátce po půlnoci opustili hospodu poslední hosté. Noc byla jasná, s měsícem a s bledými hvězdami. Hrdlička postál chvíli na prahu, jako by tu o něčem přemýšlel. Pak uzamkl a chtěl si lehnouti. Shledal však něco, co jej neobyčejně překvapilo. Vlasta, jež po desáté hodině již odešla do pokoje, dosud bděla. Jindy okamžitě skočila do postele a usnula. Dnes seděla oblečena u stolu.

„Proč nespíš?“ podivil se otec snaže se rozšířiti černá svá očka.

„Nechce se mi... Vůbec ne. Hned bych šla do polí!“ odpověděla jasně a rozhodně.

„Teď? Bavili jste se dobře?“ otázal se a přisedl k ní. „No — rozpálená jsi.“ Vzal ji za ruku. „A teď si hezky lehni, holčičko, bude brzy jedna.“

V tu chvíli Vlasta vyskočila, objala otcovu malou hlavu, položila tvář na jeho husté, kratičké, bílé vlasy a živě prosila:

„Tatíčku zlatý, neusnu, nemohu spát, pojď se mnou aspoň na hodinu ven, musím do polí, cestou k nádraží, je krásně, měsíc svítí — prosím tě o to!“

„Blázníš, dítě? Proč? Jsem uběhaný, spím už, sotva se bráním. Chce-li se ti hovoru, můžeme si pohovořit i doma. Proč teď v noci chodit ven?“

„Ale já ti musím něco vypravovat a při měsíčku by se to hezky povídalo!“

„To jsou v tom nějaké — A já sotva lezu!“ pronesl mrzutě. „A víš ty co? Zhasneme světlo a budeme si povídat po tmě, když už to musí být. Ale nejdřív mi pověz, oč jde, hlavně — kdyby aspoň šlo o naši svatou věc!“ A zasmál se.

„Vidíš,“ všechna oživnuvši zvolala Vlasta, „právě, ano, jde o naši svatou věc!“ A i ona se rozesmála.

Poznámky Hrdličkovy o jejich svaté věci, které rád, a jak se zdálo, se zvláštní vytrvalostí již po dlouhou dobu opakovával, považovala Vlasta za milé žertování, za milé sny otcovy. Vždy se tomu smávala. Bývaly to pouhé zmínky, tak že nikdy nenabývaly vážnějších zájmů a nikdy, aspoň u Vlasty, nestaly se předmětem úvah a starostí. Hrdlička pod tímto pojmenováním vyjadřoval přání, snad opravdové, snad předstírané, aby se Vlasta provdala za některého z oněch tří majetníků dvorců. Zdálo se, aspoň se tak tvářil, že by mu to bylo milé i vítané, ba že by v tom viděl cosi velmi důležitého. Nevyslovil toho však nikdy jako rady nebo jako nátlaku, vždy jen jakoby žertem, a právě pojmenování „naše svatá věc“ dodávalo těmto jeho poznámkám lehkosti a často i nevážnosti.

„To je ovšem něco jiného,“ promluvil živěji, „je-li to o naší svaté věci, půjdu třeba i do polí na hodinku!“ A prudce se zasmál. Černá očka jeho se zaleskla a radostně zablyštěla.

„Je!“ volala držíc jej kolem krku. „A nejen to — stalo se něco neočekávaného —“

„Neočekávaného?“ vydechl otevřev dokořán ústa. „Prosím tě — co?“

A všechna vzrušena pověděla mu několika větami, co se odpoledne stalo.

Naslouchal udiven, ale jaksi nedůvěřivě a možno říci ulekaně. Po tváři jeho rozložila se vážná starostlivost. Oči těkaly v prázdnu, jako by hledaly dojmu, který by dal podnět k myšlence.

„Holečku — holečku — holečku —,“ šeptal nepřestávaje se dívati kamsi mimo vše.

Vlasta, jež se chtěla smáti, zvážněla z tohoto jeho zamyšlení.

„Tebe to nadobro umlčelo," řekla pohleděvši do jeho očí. „Co to?"

„Pravda," řekl usmáv se pro cosi skrytého, „umlčelo, ale hlavně překvapilo. Ale abys nemyslila, že snad mám starosti o naši svatou věc, ne, ta zvítězí" — opět se objevil onen skrytý úsměv na jeho rtech — „ale nahrnula se mi do hlavy starost o ně, o milé přátele, aby neprovedli hloupost." Pojednou se neobyčejně vzrušil, jako by si byl vzpomněl na něco velmi důležitého, co snad již zameškal. „Ach, Bože," zvolal, „teď snad je čas, abych ti konečně ukázal —", a nedořeknuv odešel do sousedního pokojíku svého.

Vlastě rozbušilo se srdce tímto neočekávaným pohnutím otcovým. Měla dojem, že rozhoduje se v tuto chvíli o její budoucnosti. Dech se jí zatajoval a myšlenky jako by jí z duše zmizely; ani představ neměla. Rty mimovolně šeptaly: „Vesele zatoč proutečkem." Nevěděla o tom, co šeptala.

Zmatek její byl přirozený. Hrdlička jevil se jí téměř stále jako člověk nesložitý, bystrý, ale nemluvný, jako by neměl obsahu mimo starost o obchod, který však ji, mladou krasavici, ještě příliš nezajímal. Nesvěřoval se adoptované dceři s ničím, aspoň ne vážně, všechen poměr jejich obsahoval pouze několik laskavých vět, jež přesvědčovaly Vlastu o jediném, o tom, že ji má Hrdlička rád. Každé vybočení z této jednotvárné a jednoduché laskavosti přirozeně stávalo se nápadným, zvláště vzniklo-li za okolností tak zvláštních jako dnes. (Pokračování.)

J. Janáček:

PŘÍSPĚVEK K ŽIVOTOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

(Jaroslav Němec — Pavel Dusbaba.)

Kdy se narodil Jaroslav, nejmladší syn Boženy Němcové, o tom se dosavadní údaje rozcházejí. Nápis na hrobě vyšehradském — Jaroslav byl pohřben do hrobu své matky — hlásá, že se narodil dne 16. června 1841, a Ottův Slovník uvádí jako rok jeho narození letopočet 1843. Nejblíže pravdě je V. Tille, který ve svém díle „Božena Němcová" klade narození Jaroslava Němce do září 1842. Správné jest, že se narodil dne 2. října 1842 a to v č. p. 1049 na Poříčí, jak dokazuje křestní matrika farního úřadu u sv. Petra v Praze[1]). Zápis tento jest však pro nás ještě jinak zajímavý.

Mezi kmotry novorozeného dítěte čteme na třetím místě jméno: Pavel Dusbaba, podinspektor. Nyní víme, kdo byl onen „pan kmotr v Liberci", o němž se Božena Němcová ve svých dopisech tak často zmiňuje. I v listech Josefa Němce se s ním setkáváme.

Pavel Dusbaba byl kolegou v povolání a dávným přítelem Josefa Němce. Seznámili se spolu pravděpodobně v Novém Městě n. M., kde byli oba, jak se dočítáme ze šematismu království Českého na r. 1835[2]), praktikanty u okresní správy komorních důchodků a to Pavel Dusbaba konceptním a Josef Němec manipulačním praktikantem. (Dle V. Tille zastával tam Němec v prvním půlletí 1834 příjemce pohraničního cla.) V r. 1837 byl Dusbaba již poddozorcem ve Vrchlabí a odtud přeložen postupně do Dobrušky, Friedlandu a Litoměřic; v r. 1848 má pak již hodnost vrchního komisaře při VII. sekci finanční stráže v Liberci.[3]) Tam se s ním opět setkal Josef Němec, byv r. 1850 přeložen z Nymburka k téže sekci.

První zmínku o Pavlu Dusbabovi čteme v dopise Němcové z Liberce dru. Dlabačovi do Nymburka ze dne 27. května 1850, kde si stýská na tamní nedostatek společenského života. Píše: „Společenské živobytí není zde pro nás žádné; já nejdu nikam jinam, jen k vrchní komisarce Dusbabové." Dne 18. července 1850 objednává z Liberce u kovolijce Mencla v Karlíně samovar na vaření kávy „pro paní vrchní komisarovou", t. j. Dusbabovou.

Když byl Josef Němec r. 1853 obviněn z politických rejdů a zavedeno proti němu vyšetřování, kterým se mělo zjistit, jak se choval v letech 1848—50, tu tázán byl též Dusbaba. O výpovědi jeho dovídáme se z dopisu Josefa Němce z Ďarmot dne 12. listopadu 1854, ve kterém oznamuje své manželce, co se mu vše klade za vinu. Jako bod šestý uvádí: „Vrchní komisař Dusbaba praví, že Jste v Liberci nosil někdy, ale zřídka, slovanský kroj" a dodává k tomu: „To neměj kmotrovi za zlé, že to psal, něco musel přece psát a co na tom záleží." Poznámka tato je karakteristická pro vzájemný poměr obou kolegů

[1]) Kn. č. XXXI, fol. 189, pol. 280.

[2]) Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1835, herausgegeben von der kgl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, str. 238.

[3]) Šematismus kr. Českého na r. 1848 str. 222.

a ukazuje jasně, jaké upřímné přátelství panovalo mezi nimi a jejich rodinami. Dusbaba, nemoha se patrně nařízenému výslechu vyhnouti, uvádí věc podružného významu, a Jos. Němec mu to také nikterak nezazlívá. Přátelský poměr tento nepřestal ani pak, když byl Němec odsouzen: c. k. úředník Dusbaba zůstal i na dále dobrým přítelem manželů Němcových a dopisoval si s nimi, přes to, že oba byli pod policejní dohlídkou. Vysvítá to ze zachovaných dopisů. Tak upozorňuje Němec ke konci listu ze dne 26. června 1857 z Běláku svou rodinu v Praze na svátek Dusbabův[4]) a ptá se, zdali mu psali. Dne 19. února 1858 oznamuje Němcová mužovi do Zdic: „Dusbabovic mají zase syna — tedy už čtyry děti." As týden na to sděluje mu opět: „Pan kmotr píše, abys mu jakýsi dluh tu vymohl u jedné vdovy, ale já to za tebe spravím" a v nedatovaném dopisu pozdějším, který dle obsahu pochází z doby kolem 8. března 1858, vrací se k této záležitosti: „Skrze tu komisi panu kmotrovi řekla jsem dru Riegrovi a poprosila ho, aby se o to ujal." V. Vávra ve své „Korrespondenci Boženy Němcové" připojuje k tomu poznámku slečny Bohdany Němcové, že se věc týká „Hegra u pohraniční celní stráže", ale tento, bývalý Němcův představený v Litomyšli a kmotr jeho druhorozeného syna Karla, byl tehdy již v Praze v hodnosti kamerálního okr. komisaře[5]) z čehož možno soudit, že se záležitost týkala kmotra Dusbaby v Liberci.

Nejčastěji dočítáme se o „libereckém panu kmotrovi" v dopisech Boženy Němcové synovi Karlovi do Zaháně, zejména jednalo-li se o odeslání poštovních zásilek z Prahy do Zaháně neb naopak. Němcová, chtějíc se vyhnouti celní prohlídce na hranici, adresovala zásilky Dusbabovi do Liberce, který je převezl do Žitavy a odtamtud odeslal do Zaháně. Opačně Karel adresoval věci na určitou adresu do Žitavy, kde si je Dusbaba vyzvedl a z Liberce zaslal do Prahy.

Naposled dočítáme se o Pavlu Dusbabovi v dopise Němcové ze dne 2. listopadu 1858, kde sděluje synovi Karlovi do Postupimi, „že se pan kmotr dostal za ‚amtsdirektora' do Trutnova". Z dopisů jeho nezachoval se v pozůstalosti Boženy Němcové žádný.

Je do jisté míry zajímavo všimnouti si blíže křestních jmen, jež manželé Němcovi dali svým čtyřem dětem. Kdežto prvním třem dítkám dána byla jména běžná, většinou po některém z kmotrů, obdrželo nejmladší dítě jméno slovanské, patrně důsledkem matčina národního uvědomění, které se datuje z Polné a jež se v Praze ještě více prohloubilo.

Nejstarší syn, narozený v Josefově dne 6. srpna 1838[6]), obdržel při křtu jména Hynek Josef po svých kmotrech. Tito byli (v původním znění a pořadí): Josef Steidler, Gastwirth aus Skalitz No 47, Wilhemine, dessen Gattin, Ignatz Schediwy, k. k. Fähnrich bei Baron Mayer Inft. Reg., Kathi Hoch, Tochter des Herrn Verwalter zu Chvalkowitz No 1. — Josefa Steidlera známe z „Babičky"; je to pan kmotr Stanický ze Skaličky, který se svojí první chotí Rozalií, matkou Helenky, byl dětem Panklovým kmotrem.

Druhorozený syn, který se narodil v Litomyšli dne 16. října 1839[7]) pokřtěn byl na jména Karel Jakub. Kmotry byli: Jakob Heger, Unterinspektor,[8]) jehož zastupoval Anton Spilko, Oberaufseher a Josef Steidler, Thierarzt bei der Herzogin von Sagan, který se taktéž dal zastupovat; jméno zástupce je nečitelné. Jak vidno, obdržel Karel druhé jméno po představeném svého otce.

Třetímu dítěti, dceři, narozené v Polné dne 19. června 1841[9]) dáno jméno Bohdana (Theodora) Vilemína, opět po kmotrech. Tito byli: Wilhelmine Steidler, manželka koňského lékaře a hostinského ze Skalice, a Theodor Schmidt, poddozorce u c. k. zemské stráže v Litomyšli. V šematismu z r. 1841 str. 251 čteme, že byl Jakub Heger již podinspektorem v Rumburce.

Nejmladší syn Jaroslav pokřtěn byl druhým jménem Pavel po kmotrovi Dusbabovi. Jeho další dva kmotři byli: Gustav Jelinek, k. k. Gefällenwache-Oberaufseher a Thekla Witzky, Verwaltersgattin.

Se jménem Jelínek setkáváme se taktéž v dopisech Boženy Němcové.

[4]) Petra a Pavla dne 29. června.

[5]) Viz zápisy v křest. matrice farního úřadu u sv. Štěpána z let 1855 a 1857 kn. č. XXV, pag. 281 a 506 o narození dětí Hegrových Františky a Vladimíra a Lehmannův adresář města Prahy na r. 1859, I. odděl. str. 56.

[6]) Křestní matrika farního úřadu v Josefově kn. č. II., pag. 267.

[7]) Křestní matrika proboštského úřadu v Litomyšli kn. č. I, z r. 1839.

[8]) V Litomyšli.

[9]) Křestní matrika děkanského úřadu v Polné kn. C, pag. 168.

✱

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

„Tady má naše Karolin svou výbavu," Málka s úsměvem na jednu z nich ukázala.

„Bodejť by nemluvila," vyčítavě odvětila jí sestra, „jenom o mně povídá a zatím má v té druhé také výbavu svoji. To všecko ještě naše maminka."

Upozornily ho na malované obrazy otce a matky, jak byli brzy po svém sňatku, v albu ukázaly bratrovy i své podobizny z rozličných let života. Díval se na ně s velikou účastí a zálibou; dojímalo ho, když prohlížel obrázky obou rodičů i jejich tří dětí v rozličném věku, děvčátka ještě v krátkých šatečkách a s copánky, i jak potom odrůstaly a stávaly se víc a více slečinkami. Zesnulý bratr jejich býval opravdu hezký hoch, mladík i potom jarý muž, zarostlý krátkými vousy a s dobrýma očima, jež připomínaly pohled sestry starší. A všecky ty poznatky ho hřály...

Zvěděl také, že pan pojezdný byl dán do pense bez své vůle, ředitel s pokladníkem že dělali na panství delší dobu rozličné švindle a že to potom odnesli i nevinní. Nejlepším důkazem bylo, že pan pojezdný neodnášel si ze služby o mnoho více než jen skrovnou pensi, kdežto ti hlavní měli pro vždy dost.

Klaškovi odstěhovali se sem, do domova matčina a také proto, že se tu dcery mohly vzdělávati; otec našel si zde ještě malou službičku v kanceláři průmyslového podniku.

„Ne, že by byl musel, ale nechtěl ještě zahálet," vysvětlovala Málka. „Je tu strýček, obchodník a měšťan Dobrš, maminčin bratr, snad ho znáte; je zámožný a naši měli vždy u něho všecko uloženo. Má to v obchodě a může platit větší úrok než jinde. Dětí už nemá, dvě krásné dcery mu již před lety zemřely — jako květy zvadaly — teď jen s tetou hospodaří; je to neštěstí!"

Čepelík vážně naslouchal; o kupeckém krámě Dobršově věděl, ale majitelů neznal. Pomyslil si však, že se tam trochu ohlédne a také to mu hned napadlo, že by slečny Klaškovy mohly jednou ještě dědit a že k nim ze strýcova obchodu jistě také ledaco p.ileti...

„Naše Málka, když viděla, že já po mamince v domácnosti všecko řídím sama, jaká už je do všeho hrr!, dala se do učení a že si udělá industriální zkoušku pro měšťanky, ne zrovna, že by to muselo být, ale aby měla co dělat. Na měšťance bývala první, maminka nás naučila a dala naučit všem ručním pracím ženským, a tedy jí to šlo snadno. Vyšívání, které u nás vidíte, a tam ty koberečky, záclony, ozdobné skřínky, stojánky, podložky, rámečky velkou většinou sama dělala. Za maminky se nesmělo lenošit!"

„To je krásné, krásné," chválil a jednotlivé předměty si pečlivěji prohlížel.

„Já jsem zas víc šila," pokračovala Karolina, „ty skříně by mohly vypravovat!"

„A pan ředitel Bujárek, když viděl, že se o žádné místo neucházím, řekl mi jednou, abych se pustila do učení dál, na učitelku literní, a tedy jsem ho poslechla. Radil sám, někdy i jinou pomoc získal a také na náslechy bylo mi dovoleno do školy přicházeti. Teď to víte všecko!" a Málka zasmávši se, usedla k pianu a spustila ouverturu k „Normě".

Čepelík poslouchal, chvilkami si dle melodie pokyvoval a v duchu si pravil, že je tu s nimi velmi útulno. Pro Karolinu měl po všem, co seznal a slyšel, tichou úctu, ale Málka — Málka — opravdu, roztomilá je a jako rtuť! Ne však aby se byl na ni nyní pořádně zadíval, to dokonce ne, zas jen tak úkradkem.

Toho dne odcházel od nich mnohem později a skoro nerad.

Následující středy Karolina nebyla odpoledne doma, ale za to pan pojezdný chodil zadním pokojem pokašlávaje. Málka se šeptem zmínila, že se tatínek někde zachladil a teď že jen bručí.

Čepelík po hodině schválně si v náměstí zašel na podloubí a loudal se k Dobršovu obchodu. Patrový dům jejich si už z pozdalečí zkoumavě prohlédl a moudře usoudil, že je sic jeden ze zdejších nejstarších, ale přece také trochu jako zanedbaný, při tom však slušně veliký a na dobrém místě. Potom se před obchodem jako mimoděk zastavil u nevelké výkladní skříně s rozličným nádobím kuchyňským, s lampami, domácími nástroji a šicími potřebami. Pravda, nijak ho to neupoutalo, vše bylo staré, jaksi ošumělé, ale pomyslil si, že při takovém dávném závodu nestarají se už o parádní výklady, protože všechno je u nich lidem dokonale známo. Nahlížeje do krámu, viděl, že stěny jeho jsou od zdola až nahoru přeplněny a že je to vším rázem obchod staroměšťanský. I pana Dobrše spatřil u pultu skloněného až do

veliké, snad účetní knihy; měl šedou, dost buňatou hlavu, pod nosem bílý už kartáček, tváře vrásčité, šedavě ojíněné a na sobě rezavý, ošumělý kalmuk. Seděl a nic jiného než ta kniha pro něj nebylo. Byla arci právě odpolední doba, kdy ani na podloubí skoro nikdo nepřešel, a také u jiných obchodů vlastníci stojíce ve dveřích, lhostejně se dívali do náměstí.

I loudal se podloubím dál, až už skoro na konci spatřil, že proti němu důstojně kráčí zdejší učitel Breburda, maličký, slabý, zarostlý, již silně prošedivělý a trošku jako rozviklaný; ale dával si na sobě záležet! Čepelíkovi zdaleka vznešeně kynul, napřahoval ruku a prsním, rozvlhlým basem volal: „Servus, servus, pane kollego!“ Když si potřásli, pokračoval: „Slyšel jsem, slyšel, že jste se honem hnal do měšťanky a že vám to dopadlo; jenom že taky, přítelíčku, z toho mnoho nekouká — nic není a nebude!“ Tmavá očka se mu za brejlemi kmitala a mluvil velmi jadrně, důstojně i z hluboka. Slyše jen hlas, byl by jistě každý soudil na jiného, statnějšího mluvčího.

„Já vím,“ usmál se Čepelík.

„A vůbec — ani na okresu!“ a Breburda přísně se mrače, vážně rozložil obě ruce.

Čepelík mlčel.

Breburdovi zaškublo v koutcích. „Také jsem slyšel, že jste se hned zas dal do práce u té Klaškovy — — potrháte se, člověče!“ a rychle zamrkal. „Holka se pouští trochu vysoko, má jen měšťanku — našinci museli se léta dřít na ústavech. Ale to dělá ředitel Bujárek, myslí, že měšťanka, zvláště ta jeho, je universita. Pořád ještě nezapomíná, že býval také panem pro-fe-so-rem na staré podreálce. Divím se, že vy jste se do toho pustil!“

„I slečna je pilna!“

„Je to platno! Arci, ženské mají všude všecko lehčí, jináč se s nimi jedná, ale kdyby i prolezla, za mnoho to stát nebude, třebaže i k nám chodila na hospitace; u mne také poslouchala.“ Hrčivě si odkašlal, potáhl knír a když se Čepelík neozýval, pokračoval: „Známe to, když všecko jiné selže, chtějí se chytit na škole a dovedou škemrat. Ta starší mívala nos až u nebe, mladší léta běhala se studentem, ale kdež pak ten; jakmile v Praze stál na své noze, oženil se tam. Teď tedy na učitelství! Takové případy nijak nepovznášejí naší důstojnosti učitelské! Co si lidé pomyslí? Měšťanka, trochu biflování a už se může na podium. Jako dobrý přítel vám radím: aspoň si to dejte pořádně zaplatit — jiné musí rodiče vydržovat v Praze, ať teda za to dření něco máte!“ Hlavičkou při tom pohazoval a rukama vykládal ostře, odměřeně, jak by je měl na šňůrkách jako rytíři na komedii. „A co váš řídící? Nedělá fouňu? Nehoní vás? Ona se do ničeho neplete? Nedejte si nic líbit, nedřete se za něj, takoví mladého člověka rádi využitkují, známe je! Tak servus, servus, těšilo mě, buďte zdráv!“ Sevřel mu ruku, potřásl a hlavičku vznešeně vzpínaje, vážně kejklal se dál.

Čepelík, řečmi malého pána velmi překvapen, chvilku hleděl za ním zaražen, ale potom pohodil hlavou a pomyslil si: „Vida, pan Breburda — jako bych ho neznal — ten je ten poslední! Snad by byl chtěl slečnu Malku učit sám, hrabe prý hodiny, ale to by byla měla světlo! Podučiteloval zde, až už skoro šedivěl, místo si léty vyseděl a jakého dělá hrdinu, jak se naparuje! Jako bych z Budče a z okresní konference nevěděl, jak se pánům klaní, a před inspektorem se natřásá jako Kašpárek.“

Ale slova o Málčině známosti, ne-li známostech, se mu přece v hlavě rozvrtala a z města ho hnala. Nejdřív pod lebkou bouřila, pálila, potom i rozlítostňovala, až teprve ve čtyřech domácích stěnách pravil si: „Snad jsi si, bloude, nemyslil, že čekala na tebe. Na Tebe — chchch! Ty jsi ten poslední, leda pro učení dobrý, té starší snad i pro kousek přátelství.“ A bylo mu ze všeho smutno . . .

Když se však hodně pozdě zchystal k spánku a ulehl, hořce se usmál: „Vždyť se nic nestalo — nic — nic — nic — — Dobře, že jsem toho Breburdu potkal, aspoň mne vzpamatoval — hrdina!“ —

V následující hodině byl ještě vážnější a neusmál se, když k tomu Málka dala podnět. Neušlo mu však, že si ho několikráte stranou bedlivě prohlížela, ale pomyslil si: Dobře tak, ať vidí, a ví a hledí si jen práce!

Slečna Karolina již ani nezvouc, na konci hodiny přinesla kávu pro všecky. Neviděl toho rád a velmi se vymlouval. Počínala si však a rozhovořívala se tak pěkně, že se konečně uklidňoval, se vším smiřoval, zvláště když pověděvši zas něco o bývalých jejich poměrech ještě na venkově, zabočila i na Čepelíkovy a velmi sdílně se doptávala na jeho mládí i na život na studiích. To mu trefila na dobrou strunu. Již vlaze naladěn poslouchal, když potom pravila: „My jsme takto doma spokojeny, máme se spolu rádi a třebaže tati je už letný, o nic se nestará a nevrlý bývá, žijeme klidně a přály bychom si, aby tak jen bylo stále. Po světě a jeho radovánkách netoužíme a známostí nepěstujeme, leda ty rodinné nejstarší.“ V dalším srdečném hovoru přiznala se dokonce, že mívala kdysi lásku, bratrův přítel, také praktikant

že ji miloval, ale potom na vojenském cvičení že se uhnal, dostal zanět plic a ve čtyřech dnech mu podlehl. Přinesla ukázat i podobiznu a zadívala se na ni dlouze, s vroucím pohnutím. Dojalo ho to a opět si řekl, že je dáma milá a Málce že je nejen sestrou, ale i matkou.

A věru, že ani nevěděl, jak mu potom vyklouzlo z úst: „A co slečna?“ a mžiknuv po ní, plaše se usmál.

Seděla dosud zamlklá, ale teď pohodila hlavou a jen se zachychtla. Karolina s úsměvem pravila: „Což Málka! Za matčina života byla stále jen jako bezstarostné ptáče — prolétnout se, rozveselit se na sluníčku, pozpívat si. Pravda, také na ni mohu povědět, že už jako žačka skamarádila se s Pepíčkem Haberským; matka byla stará přítelkyně naší maminky, muž zde byl listovním, chodívali jsme k nim, oni k nám, jak to u spřátelených rodin bývá. Pepíček byl student, výborně se učil, naše Málka byla jako jehla i bavívali se spolu také později a na zábavách potančili. Byl hezký hoch a uměl mluvit. Teď už je kolik roků v Praze u soudu, oženil se tam a mají dvě děti, prvé už leze, druhé chovají!“ a sama se tomu hlasitě zasmála.

Čepelík pozorně naslouchaje, ke konci náhle zdvihl hlavu, oči se mu rozšířily a slečnin smích strhl i jeho.

Přece však se podíval na Málku, co tomu říká. Porozuměla a pravila: „Ach, bývaly to hezké časy, jasné, veselé, bezstarostné, celý svět usmíval se stále jako v máji.“

„A dál?“ ještě vyzvídal.

„Dál?“ zvolna opětovala a pokrčila rameny. „Naše maminka bývala přísna a měla nás na očích! Inu, bavívala jsem se, nebyla jsem žádná jeptiška, na plesích, na věnečkách, na výletech, v neděli na promenádě; zvláště když bratr přijel na návštěvu, přicházeli jeho přátelé, toť víte, jak to je, jsme přece ve větším městě a světu podobny — či ne?“

Potom tedy cestou k domovu vykračoval si jako jelen, hlavu vzhůru, sám k sobě i hlasitě hovoře a o Breburdovi si říkal: „Inu, mudrc, čvančara jako ve všem!“ —

IV.

Konec konců za nějaký den potom došlo uprostřed učení k něčemu, u rozvahy Čepelíka podivnému. Něco slečně na tabulce opravuje, nenadále vzal ji za ruku a — podržel ji. Podívala se naň, ale ruky neodtáhla. Usednuv, zadíval se jí do očí a díval se kolik minut... Učili se zas dál, ale bylo to trochu zmateno, až náhle stísněným hrdlem vyrazil: „Já bych se vás rád na něco zeptal!“

„No tak — jen se ptejte!“ a hleděla naň velmi důvěrně.

Přihladil si vousky, opět na ni pohleděl a konečně vydechl:

„Nemůžu to říct!“ a sklopil oči.

Trošku se zadivila, zamyslila, ale když stále mlčel, vybídla ho: „Tedy to napište na tabulku!“ a schýlila hlavu.

Rozmýšlel se, ale potom si tabulku přisunul, vzal pisátko a rychle napsal: „Smím vás míti rád?“ a tabulku jí přistrčiv, opřel si hlavu a zakryl oči.

Přečetla si, zadumala se. Zvolna vzala pisátko, ale ještě váhala a jako by chtěla něco říci. Potom však rychle napsala a přišoupla tabulku k němu.

Zvolna pohleděl. „Ano —“ stálo na tabulce. Ruce se mu zaklepaly, zvlhlé oči se povznesly. Skloněna ani se nehnula.

Rychle všecko na tabulce smazal, povstal a zašeptal, že musí jít. Mlčky podávala mu ručku. Stiskl a hledě jí tklivě do očí, usmál se na ni. A již po špičkách rychle odešel...

Venku uháněl, jak by mu hlavu byl zapálil. —

Do příští hodiny přišel bled a zasmušilejší než jindy; mlčky zasedl, chladně zkoušel a potom nové věci důkladně, metódicky vykládal. Málka ticha, všecka jaksi schoulena, hleděla si také jen práce, ačkoli jí očima několikráte přejelo něco jako udivená otázka.

Na konci učení Karolina přinesla kávu a s úsměvem pravila: „Musím si pospíšit, abyste mi zas neutekl!“

Hovořilo se, hovořilo, ale Čepelík byl ještě málomluvnější než jindy, nepokojen a brzy pospíchal, že má dnes ještě několik nákupů.

„A dovedete si sám koupit, aby vás neošidili?“ tázala se starší.

„Ó, dovedu, už jako kluk chodíval jsem mamince pro všecko a na studiích jsem si také kupovával.“

„Kdybyste někdy něco nevěděl, jen povězte, ráda bych vám to obstarala.“ Ale pan učitel, že to nestojí za řeč, že to jsou hlouposti.

I nezdržovaly ho vidouce, že je jako poplašen...

Byl pod dojmem otázky, ke které se ondy odhodlal, i odpovědi, kterou obdržel, jako na vlnách. V domácích osamělých, všestranných rozvahách přece se mu zas ozvaly pochyby, zda se nepřenáhlil, zda nemoudře, ještě tak mlád neskáče do proudů, z nichž se už nedostane. Na život je to, na vždy — to je přec na pováženou!

Na rodiče vzpomínal, jak by nad tím hlavy klonili, jak by rozvažovali a jak by konečně radili. Dívka je milá, hezoučká, chytrá, ze spořádané domácnosti, snad bude hodná a pomoc jistě bude mít péknou — — Dostal-li by něco lepšího?

Líbí se mu, má ji rád, v noci se mu o ní zdává, sny jako z božího ráje — co tedy?

Při tom tuše, že také Karolina již o tom ví, ostýchal se jí, do očí se podívat nemohl. Ba i Málky se styděl, že maje u ní svěřen úkol tak vážný, důležitý, že maje ho splniti svědomitě — tak se zapomněl, tak se vlastnímu citu poddal... A jak by se naň podíval pan pojezdný, kdyby věděl?!

Za to v hodině následující zpozoroval, že Málka je zamlklá, myšlenky že se jí nějak zatoulávají a že ho úkradkem pozoruje víc než jindy. Když pak skončili matematiku a měli začíti s didaktikou, seděla schýlena, ruce v klíně a jak by se již o učení nejednalo. Čekal tedy, a ticho, které nastalo, ji prořídilo. Odhrnula vlásky s čela, zadívala se naň zadumanýma očima a potom sklopivši je zas, pravila třaslavě:

„Já bych se vás, pane učiteli, také ráda na něco zeptala!"

„Prosím, prosím, jen račte," rychle odpověděl; oči mu při tom zamžikaly a cítil, že hrdlo se mu zúžilo.

Ještě chvilku mlčela zamyšlena a potom pravila skoro jako trochu chraplavě: „Vy jste se mě ondy ptal — a já jsem vám odpověděla."

„Ano — ano —" kýval a bázlivě se usmíval.

„Víte — přec bych ráda věděla —" v tom zvolna zdvihla hlavu, zahleděla se mu do očí a dodala velmi vážně — „jak to se mnou vlastně myslíte!"

Nepokojně se zavrtěl, prudce zatočil si konečkem vousů a zmateně se usmívaje, odpovídal: „Jak — jak — ani nevím, jak bych to řekl — vždyť přece víte!" a zasmál se hlasitě.

„Nevím!" a zvolna zakroutila hlavou. „Znáte, že nejsme nějaké lehkomyslné bavilky a sháněłky."

„Právě — právě — proto povídám! Inu, myslil jsem si — ale nesmíte se hněvat, když to tak řeknu — že bych si vás vzal!"

(Pokračování.)

 DIVADLO.

Národní divadlo. Romain Roland: *Vlci.* Drama o třech dějstvích. Přeložil Petr Křička. Po prvé 28. září t. r., rež. Vojta Novák, vypravil J. M. Gottlieb.

Velké myšlenky zpravidla jsou zplošťovány malými vyznavači. Nelze pochybovati o upřímné příchylnosti těchto, ale třeba dobře cítili, přece jim není dáno proniknouti pod povrch a jejich hlasatelství nemá potřebného důrazu, nemůže získati pro věc hluboké pochopení. Myšlenka se stává heslem, heslo frásí — náboženství mění se v církevnictví. Z toho povstává zmatek velikých převratů, tak vzniká kal, kterým zastřena je síla i hloubka myšlenky; stačí náraz třeba slabý — zájem osobní, lidská slabost, omyl — a již se vše řítí chybným směrem, souvislost příčin vede k chybným důsledkům. Úsekem takového velikého zmatku jsou Rolandovi „Vlci". Všední episoda z velikých dějin. Dávno před dnešním Bábelem spisovatel vyvodil z minulosti důsledky, dnes nevyhnutelně se uskutečňující. Republika, svoboda, spravedlnost jsou hesla velké myšlenky — a těmi je zmítán houf domýšlivých samozvanců, opíjející se zneužíváním velkých slov. A kde vznikne trochu přísné úvahy, trochu proniknutí v hloubi — tam již sofistika událostí odvrátila cestu v nesprávný směr. Spravedlnost stojí proti frásovité lásce k republice — fráse vítězí proti pravdě, nevinný hyne, vinník je věnčen vavřínem, neboť jest doba malých vyznavačů, kteří vše staví na hlavu. V revolučním obraze z r. 1793 vidíme promítnuty příhody dneška, kdy nikoli poctivost a spravedlnost, ale nepoctivost hlukem maskovaná jest kvalifikací vůdců velikých nových stran. — Romain Roland je Francouz od svých krajanů značně odlišný. Snad proto jsme o něm u nás nic nevěděli, dokud ho neobjevila Nobelova cena. Pak ho nejširší veřejnost poznala ovšem jenom z novinářského zpravodajství, vyvrcholeného jeho vystoupením pacifistickým, což zase stačilo dáti názoru křivý směr. Nutno znáti a chápati jeho celou bytost, míti ho na mysli jako auktora „Jana Krištofa", jako ducha, prostoupeného bytostí Beethovenovou, obrazujícího velké, zápasící lidství Michelagnolovo — pak pochopíme mimořádnou jeho vznešenost, která nutně ho vede k pacifismu, kteréhož však nesmíme poznávati zubožujícím sklíčkem žurnalistiky.

Obraz, kterým zachytil záblesky a stíny, jaké velká doba, velká myšlenka vrhá v drobný, všední svět, měníc lidi ve vlky, byl v Národním divadle proveden výborně. Činohra dokázala,

že jest na výši uměleckého požadavku, že má pevné základy, silné složky, že stojí na dobré tradici, která není zastaralá, naopak, správná a žádoucí. Dokladem toho jest jmenovitě druhé dějství s dialogem vypracovaným zdařile tak, že každé slovo, každý přízvuk, výkřik, každá pomlčka pevně sedí, upoutává, působí (pp. Hurt, Deyl, Roland). Někteří umělci dosáhli nejvyššího: úplně vystoupili ze své osobnosti, s nejmožnějším jejím zapřením vytvořili bytost zcela odlišnou (pp. Vávra, Roland, Focht). Byl to zdařilý večer a působil dobře zejména po posledním, na úrovni žurnalistického tlachu se pohybujícím Shawovi. — *rh*

*

Polibek. Veselohra o 4 jednáních. Maďarsky napsal Lajos Dóczi. Režie Jana Bora. Z komorních her v divadle na Smíchově dne 30. září 1920.

Budiž hned předem řečeno, že ani volba ani kvalita zastaralé této záměnové veselohry není uměleckým ziskem pro scénu smíchovskou, a kdyby Maďaři měli jen hry podobného druhu, byla by dramatická tvorba jejich jen resonanční. Nesporno jest, že celý „Polibek“ je odezvou situačních veseloher Shakespearových, ovšem bez jeho geniality. Nelze nám souhlasiti se slovním doprovodem divadelního programu, že by byla práce tato představitelkou klassické maďarské veselohry jako u nás Noc na Karlštejně, kdež děj odehrává se na domácí půdě, kdežto maďarský autor klade děj do Španěl.

Sever, král aragonský, novomanžel v zelotismu pro čistotu mravů, zapudí od svého dvoru Adolara, bratra z levého boku, pro jeho záletnost a svým poddaným dekretuje naprostou pohlavní zdrželivost, dovoluje lásku jen zákonnou. Proti tomuto zákazu prohřeší se selský párek Carlo a Maritta, a dopadeni uprchnou na území Fernanda, vévody aragonského (nemá tu býti snad kastilského?), u něhož též vypovězený Adolar dlí. Vévoda vydá milence králi, posel jeho, zakuklený Adolar, přimlouvá se za větší toleranci ve věcech lásky a doporučuje milence milosti královské. Adolar vyřizuje králi, že vévoda nabízí sázku o pět sporných vesnic pohraničních, že není dvůr královský tak ctnostný, jak se dělá. Ať vzdálí se král jen na měsíc ze své říše a z nenadání a v zakuklení se vrátí, pak že pozná pravé smýšlení svých dvořanů. Král na sázku přistoupí a odchází, vysloviv dříve ortel nad milenci, že celý rok nesmějí se spolu stýkati a potom teprve že budou spojeni sňatkem. Sotva milý král vytáhne paty, nastane u dvora ohavnost spuštění. Adolar vyhledá svou milenku Angelu, dceru podvodného pokladníka královského Fidelia, selští milenci se líbají na potkání, dvorní dámy i královna sama baví se s Adolarem, jenž královnu upoutává pohádkou o nejošklivějším muži, jenž hledá nejkrásnější ženu, aby jí odevzdal obrovský diamant. Královna vzplane soucitem k neznámému ošklivci a žádá Adolara, aby jí ho předvedl. Král se v přestrojení vrací, a Adolar ho skryje, aby byl svědkem věcí, které se na dvoře jeho dějí. Angela, žárlíc na Adolara, nabízí se Carlovi, dvorní kaplan Sobrinus svádí Annittu, Fidelio, aby si zachránil majetek uloupený Adolarovi, nabízí dceru svou Adolarovi, jenž dlí tu pode jménem André. Svědkem všech těchto nepřístojností je král. Když pak Maritta, v temnosti noci zlíbá krále, považujíc ho za svého milence (!), potěští se naivní král, k čemuž přispěje nemálo psychologické extempore selské, koketní dívčiny o polibcích. Profesorsky přednáší Maritta, že polibek manželský a polibek lásky je věc dvojí. Král zatouží po polibku lásky a pronásleduje a obtěžuje každou ženu, která se mu ve tmě namane. I s královnou se setká (podivno, že za noci ženy se jen tak parkem procházejí) a tato domnívajíc se, že Adolar poslal jí neznámého ošklivce s diamantem, dá králi ono kýžené polibení lásky. Tím je omam s krále sňat, král prohlédne a Adolar odloží své inkognito. Vše dopadne dobře, Adolar dostane Angelu, Carlo Marittu, Fidelio a Sobrinus dostanou výtopek a vévoda svých pět vesnic a divák si oddechne ode všech nepravděpodobných, ryze teatrálních efektů. Naivního krále hrál p. Veverka příliš vážně na komickou šarži, intrikána Adolara p. Merhaut, v průhledném zakuklení, selského synka svěže p. Vydra. Vděčné role Fidelia a Sobrina byly v dobrých rukou pp. Nedošínského a Plavce, čipernou Marittu a pompesní královnu sehrály dámy Čepelová a Králova s přirozenou gracií, prudké Angele dala přiměřený výraz sl. Rychlíkova. Menší úlohy byly v rukou pp. Hájka, Nejedlého, Kolína, Marka. Výprava hry byla moderní, založena na prosvětlených barvách, což poutalo chvílemi více než hra sama. Obecenstvo bavilo se dobře, zvláště při honěné v posledním aktu. Souhra byla dobrá, překlad plynný, některá zdařilá poetická místa mile se poslouchala. *Et.*

TÝDEN.

Milý náš krajan Dr Jos. Štýbr v Pittsburghu v Americe, jenž již vícekráte osvědčil se obratným a šťastným překladatelem básnických děl českých do angličtiny a anglických do češtiny, vydal u Richarda G. Badgera v Bostoně úplný překlad Hálkových *Večerních písní* (*Evening Songs*). Knížka velmi vkusně vypravená (ach, ten papír i tisk!) leží před námi a zaslouží plného uznání. Překlad co do formy (verše, rytbmu a rýmu) i smyslu až úzkostlivě věrný zachovává všechnu plynnou lahodu, hu-

debnost a gracii originálu. V témže nakladatelství vyšla též antologie jihoslovanské poesie (Anthology of Jugoslav Poetry od Beatrice Stevenson-Stanojevičovy), obsahující srbské lyriky, a kniha *Songs of the Slav* (Zpěvy slovanské) od Otty Kotouče s ukázkami básní Jana Kollára, Hálka, Čecha, Bezruče a Machara.

—a—

*

* Cena ruských listů, pokud k nám začaly docházeti, pohybuje se ve výši 300—600 rublů za dvoustránkový výtisk velikosti asi „Národních listů“. Ukázka bolševického ráje, a pak se u nás naříká na drahé předplatné! *—btk—*

*

Czechoslovak Review (Chigago, Ill.) v červencovém letošním svém sešitě přináší angl. překlad básně Ant. Klášterského *„Štefanik“*, jež byla uveřejněna v loňském ročníku Zvonu. Překlad (rým. veršem) opatřil si básník sám.

—a—

*

* Na sorbonské universitě byl od 6. září t. r. pořádán čtrnáctipřednáškový kurs o Slovanech. Vedle známých přátel Slovanů Arnošta Denise a Luise Legera přednášeli na něm i prof. Haumaut a Eisenmann, tento o Češích.

—btk—

*

V Anglii i v Americe velké pozornosti těší se v poslední době španělský dramatik Benavente. Jeho hra „Molquerida“, jež pod názvem „The Passion Flower“ byla hrána v New Yorku, dosáhla velkého úspěchu. Celý soubor jeho dramatických prací vydalo v angl. překladě nakladatelství Charles Scribner's Sons v New Yorku spolu s dramaty Strindbergovými, Galsworthyho, Barrie a Čechova. Jacinto Benavente pokládá se za ducha příbuzného Shawovi a jest dle mínění angl. kritiků z největších dramatiků naší doby. *— a —*

*

* Skladatel Dr. Emil Axman dokončil symfonickou báseň „Smutky a naděje“, provede ji letos Česká filharmonie.

*

* V Paříži byla vydána Ernestem Prévostem a Charlem Dornierem „Epická kniha“ s podtitulem „Antologie básní velké války“. — Jest to výbor karakteristických básní o válce, psaných těmi, kteří se jí účastnili. *Aa.*

*

* V červencovém čísle španělského měsíčníku „La lectura“ podává Antonio López Carballeira zprávu o hnutí mezi katolíky před převratem a po něm, jakož i o založení církve československé. Referát, který celkem správně a pro španělského čtenáře srozumitelně objasňuje, jak se Hus z reformátora církevního stal hrdinou národním, uvádí požadavky reformních kněží československých, líčí jednání v Římě a končí se zprávou o exkomunikaci odbojníků.

-lř-

*

* Na křeslo po Jules Lemaîtrovi ve francouzské Akademii byl povolán Henry Bordeaux, novelista (Les Roquevillards, 1910; Les yeux qui s'ouvrent, 1912), dramatický autor a kritik (Vies intimes, Portraits d'hommes). Po starém zvyku věnoval vstupní přednášku chvále svého předchůdce, že však se obíral dílem Lemaîtrovým, s nímž má mnoho společného, dlouho před tím, stala se z chvalořeči krásná studie, plná nových podrobností a poutavá podáním. — O novém členu Akademie mluvil pak Henry de Begnier. *-lř-*

*

* 14. září t. r. byly v Ravenně slavnostně zahájeny Dantovy oslavy. V basilice sv. Františka byla otevřena původní hrobka, kde byl Dante pochován. Odpoledne na to pronesl vynikající estetik Benedetto Croce (i u nás z překladu známý) v Danteově sále slavnostní zahajovací řeč, načež následovala řada oslavných proslovů zástupců vynikajících korporací u Dantovy hrobky. Oslavy slibují býti důstojnou vzpomínkou 600. výročí básníkova úmrtí. *—btk—*

*

* Při letošní antwerpské olympiadě byla rozepsána též mezinárodní soutěž na slovesné dílo, oslavující tělocvik a atletiku. Soutěž, o níž se dovídáme teprve nyní, nebyla ani v jiných zemích dostatečně publikována; sešlo se k ní jen asi dvacet prací. Cena byla přisouzena Italu Ragnierovi Nicolaiovi za cyklus básní „Olympické písně“. *—btk—*

*

* Svaz německých nakladatelů protestuje proti veliké valutní přirážce, uvalené na zásilky německých knih do ciziny, jež má valutu vyšší. Protože značná část konsumentů velikých německých firem je v cizině, znamenalo by zastavení vývozu německých knih do ciziny, k němuž by posavadní valutní poměry záhy nezbytně vedly, veliké poškození nakladatelství. Svaz žádá proto za zavedení jednotné 50% valutní přirážky. *—btk—*

*

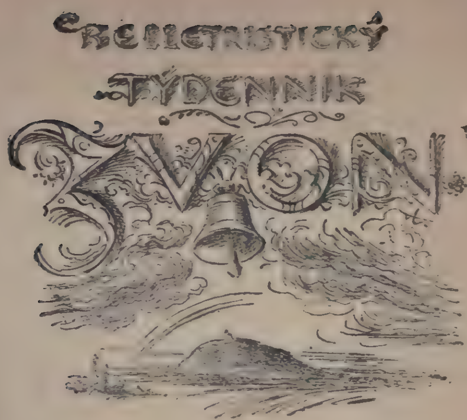
* K autorům, přejícím biografům, přihlásil se v nové době i — Mikuláš Lenin. Kterási italská společnost filmuje román, který napsal v době svého švýcarského vyhnání. V propagaci a popularisaci umění v Rusku otvírá se biografu, pokud můžeme zprávám ruských listů věřiti, vůbec rozšířené pole působnosti.

—btk—

V Praze, dne 14. října 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Müldner:

JSEM ČERVENÝ A BÍLÝ...

Je velká doba naše jako slavný požár,
odlesky vrhá nebem do kraje.
Na lodi naší vztyčen nebetyčný stožár,
však žádná vlajka s něho nevlaje.

Odlesků ohně tváře nezrcadlí.
Žel, smutkem zřím jen hýřit boháče.
— Tož, hekatomby těm, již pro vlast padli?
— Však kromě sirot nikdo nepláče!

Arena vášní, politiky, chleba.
Jen ptactvo jásá Jara úsvitu.
Zdvojené lásky vlasti zachráněné třeba,
zdvojené lásky, míru, soucitu.

Což vskutku těm, již sta let byli raby,
číš Svobody je tolik opojnou?
Což přešlou bědou národ náš tak chabý,
že bratr k bratru jenom v nouzi lnou?

Syn velké doby odlesk v srdcích hledám,
malými lidmi zklamán, zoufalý.
Úřad? Moc? Sláva? Lásky svojí nedám,
kde přesvědčení mění zchytralí.

Na cestu chystám se. A v moři naší bědy
po moři toužím velkých obzorů.
Já nedomluvil v písni naposledy,
mých nepřimrazil očí pohled na horu.

Velikých Mrtvých naše dny jsou dílem.
Ti v dlaň nám tiskli Lásky pochodně.
A malí živí, jimž jen zisk jest cílem,
zmizejí v bouři, v bahnu povodně.

Však pryč, vy ruce, které bez zásluhy
žeň sklízet chcete Mrtvých Velikých.
Svobodu bránit boj je radostný a tuhý.
Za ránu dvě! A na rtech píseň, smích.

Zvýšený ulic hluk dnes moje smysly hladí.
Má Praha roste v město mojich snů.
A naší je a bude! Žiji druhé mládí,
či sním jen? Oh, kéž brzy procitnu!

Náš život hovorem byl smutným s mlčícími.
Nebylo mládí, — bezútěšný věk!
Kdo rozen dnes, má jaro vprostřed zimy
se vstupenkou v říši pohádek.

Po velkých předcích zbyly velké touhy.
Dnes zaplašeny mlhy, jimiž kdysi šli.
Minulost naše? Průvod smutků dlouhý.
A my dnes máme, po čem toužili.

Jen bídný rab, jenž otroctví byl zvyklý,
chce vytouženou, mladou Svobodu
zaměnit za otroctví nové — jed, jejž stříkli
mu do žil vyvrženci jiných národů.

Což vědomí, že naše pěst už nebije se
pro jiné, Tvou sílu vzbudit neumí?
Že každý den vstříc lepším dnům nás nese,
hnid, malicherných záští neztlumí?

Což, Umění, jež duhu nad dny mými kleneš,
výrazu nedáš době v hudbě, kameni?
Že obelisků pyšných k nebi nevyženeš
a nevysáláš radost v barev plameni?

Máš, Umění, i dnes být žalu pyramidou,
bludiště Touhy, Pamír negace?
Což přítomnost má hořknout minulosti bídou,
že potomkům chuť chybí do práce?

Je síly třeba spojit k jedinému cíli,
realisovat předků velké sny.
Znáš bolest mou? — Jsem červený a bílý.
Bez politické víry. Sám, však odvážný.

I v omylech a krvi Svobody krok vidím.
Jí připravujme cesty každým citem svým.
Nechť jiní rostou. Já jim nezávidím.
— Je doma trpko být i velikým!

Kdo lepší hřivny skrýváš, boj se dějin soudu!
Jak tvář, čin před ním nelze ukrýti.
Je v dnešních vodách mnoho zrádných proudů:
zas máme možnost, v ráz vše pozbýti.

Dnes třeba k lidem mluvit novou, žhavou řečí
a slovy, která krásou tváře zrumění.
Svobody cesta k slunci vede klečí,
a přes propasti, mořem srdcí, kamení.

Dnes z houslí starých třeba loudit zvuky nové.
Zapomnít staré, nové tvořiti.
— Cár smutků změnil's v roucho šarlatové...,
a přes to chce se Ti dnes radost popříti?

Zvěř mnohou láká shovívavé houští.
Však zvěře bude, dokud houští jsou.
— Proč není nám, jak naše cesta pouští
by změnila se rázem v pochod oásou?

A každá země svoje vlastní plody rodí,
svou duši má a zákon, tradice.
Přemýšlíš? Nevěstu, hle, Šemík vysvobodí.
Tvou zbraní: pluh. Ves rodná: Stadice!

Dny naše dílem těch jsou, kteří kdys' tu žili.
— Dnes šiky zrádců vidím semknuty.
Znáš bolest mou? Jsem červený a bílý,
jat touhou tvořit, záštím netknutý...

Duj větře, vlno bij v příď naší lodi pyšné.
Schvať, bouři, sta let v jedné vteřině.
A zanes moje srdce touhou hříšné
širokých dálek k vzduté hladině.

Žeň Velkých Mrtvých vděčnou duší sklidím
a vlajek stěžňových chci v barvy přejíti...
— Za malé lidi velkých dnů se stydím,
v jichž zástupech se hledím ztratiti....

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Zamyšleně si přisvědčovala, pomaličku povznášela oči a usmála se naň.

„Arci, teď mám ještě malou službu, pět set, léta také ještě nemám, ale dopadne-li ta měšťanka —“ a čekal, co řekne.

„Tak dobře, tak je dobře,“ ozvala se zvučněji — „já tedy budu čekat!“ to dořekla hodně důrazně a napřáhla ručku.

Vteřinku jako by byl zaváhal, ale potom rychle podal svoji, stiskl a chvilku se tak drželi.

Pravda je, že další učení za mnoho nestálo...

Domů toho dne kráčel si svěže, všecka tíha kolem srdce roztála.

„Už to je — už to je — už je skoro jako má!“ zpívalo mu v hlavě a sám si do kroku pohvizdoval.

Byl už začátek června, stromy v největší zelené kráse, v polích bujné obilí, šťavnatě vonící, lučiny pokropené všemi barvami a nade vším nebe, jediná zvonková hladina. Strnadi na křovinách zálibně protahovali švihlavou písničku, skřivan v povětří div se radostným jásotem nerozsypal a kdesi v hloubi kypícího žita, už metajícího, radostně ozývala se i křepelka. Jenom špaček na samém vrcholu staré hruše stál vztyčen jako monarcha a pouze chvílemi zdlouha, pronikavě zahvizdl.

A takové ostré tóny ozvaly se nenadále také v Čepelíkově hlavě. To byla Málčina

slova: „Tak dobře — tak je dobře — já teda budu čekat!“ Jak by je byl ten špaček zvolna, důrazně vyhvizdl...

Ozvala se a již pod lebkou ryla.

Čekat? Proč čekat?

Hned, když je vyřkla, bodla ho, ale neuvažoval, až teď ve volném kraji se vrátila. Zkoumal je, obracel, rozbíral, hledal smysl.

Čekat! To se přece rozumí samo sebou, a vždyť tu přec podél cesty nestojí ještě jiní, kteří snad také žádají za rozhodné slovo! Vždyť dosud nikdo do opravdy nepřišel, ač — ač sama je starší než-li on. Proč tedy říká: čekat! Cítil z toho slova, že ho jím chtěla jako uvázat, vložit mu na srdce, že bude teď už míti povinnost, vážný závazek, protože ona čeká!

Že ho má ráda, tuze ráda, mu vlastně posud ani neřekla, ačkoli sama jistě zpozorovala, s jakou láskou se na ni dívá. To přece ženské neujde!

Ale tu se usmál: Jak by neměla? Vždyť hned napsala: ano.

Měla-li ho však už ráda tak, že na něj také stále myslila, po něm toužila a že se jí o něm také překrásně zdálo? Či toho u dívek vůbec nikdy není? Či vždycky jen čekají, jak se co ukáže a teprve dle toho srdce si zařizují? Byla by dovedla sama láskou vybuchnout? A již si zase myslil, zda přece jen neměl ještě počkat.

Ach, kdyby se člověk měl v moci jako ony!

Dívka rozkošná, milá, bystrá, veselá a — vše na ní jen hraje! Když na té židli vstává, hned by si ji chytil do náruči, když jde po pokoji, jen se kypře houpá, když se zadívá, hlava se zatočí, když se usměje, člověk by zpíval. Karolina je také půvabná, milá, rozumnější je, ale Málka je přec ještě květ, čipera a úlisa jako pěnkavka.

Ale nač to: budu čekat! A hned rukoudáním se jí musil zavázat! Totě zrovna jako o námluvách na vesnici. Či se o něj bála? Ó, to ho nezná! Čepelík jenom naprázdno švadronit, blázny si dělat neumí; když má rád, myslí to doopravdy. Kdyby byla Pavlinka před léty smýšlela jen poněkud tak jako on, byl by jistě také dodržel, ale Pavlinka byla štíhle ztřeštěné, nestálé, rozmazlené, s nosíčkem vzhůru, protože doma bylo všeho a sama byla ještě mládě. Málka je už rozumnější, ale jinak v ničem tamté nezadá — v ničem, v ničem!

Ale hned zavázat si ho — a to ještě tak, jako by sama čekala!

Jak o tom během dní přes tu chvíli myslil, dospěl i k otázce, zda Málka bude vůbec míti ještě chuť učiti se, připravovati se na maturitu, když — má jeho slovo! Zda si nepomyslí, k čemu by to už bylo, když svatě slíbil, že si ji vezme...

Když však k pojezdným opět přišel, přivítala ho sice velmi radostně, za ruku dovedla si ho do pokoje, ale potom jako jindy rozložila svá lejstra, sedla k práci a odpovídala pozorně. Ani slovíčkem nezmínila se, že by toho chtěla nechat, naopak vyprávěla, co se v těch dnech nadřela zeměpisu, dějepisu, paedagogiky. To ho potěšilo, skoro jí litoval a vyčítal si, že jí v té věci křivdil.

Učení jejich toho dne nebylo však tak pilné, neposekali toho jako jindy, a jen co je pravda, nebyla toho vinna jenom Málka, ale Čepelík, moudrý, rozvážný pan učitel také a to snad měrou ještě větší. Při mathematice si každou chvíli drobnou ruku její podržel, pohladil, zas do očí se jí zadíval, až přestávala odpovídati a dívala se také — očima modrýma, jasnýma, s tklivou vroucností. Potom dokonce, když vykládal o kulovém výseku a když oba při tom stáli hledíce na tabulku, byl u ní tak blízko, že náhle ucítila jeho ústa a vousky na tváři. Škubla sebou, maně sáhla si na to místo, zčervenala a klesla na židli všecka zmatena. Rozpačit, zardělý usedl také a šeptem se tázal: „Hněváte se?“

„Ne!“ tiše odvětila, vlásky odhrnula a již vydechla: „Tak dál!“

Byl by si snad z toho dnes nic nedělal, kdyby byl celé hodiny učení tak zničil, ale vědomost, že Karolina sedí ve vedlejším pokoji, ho vzpamatovávala. Když však učení končili, Málka sama vážně pravila: „Dnes jsme, pane učiteli, nebyli pozorni jako jindy, příště to musíme napravit!“

„Napravíme, napravíme,“ horlivě odpovídal, „nic to platno není!“ ale při tom mu v hlavě vytryskla potměšilá myšlenečka. Když potom Karolina v kuchyni dodělávala svačinu, hned ji také Málce udal. „Hleďte,“ pravil s libým úsměvem, „teď jsou tak krásné dni — vy se nerada učíte venku?“

„Vždyť jsem vám povídala, že si někdy zajdu do parku, Karli se mnou, ale musíme si nalézt nějaký schovaný kout, aby mě to nevyrušovalo. I to její vrtání na nějaké ruční práci mne znepokojuje a sedáme proto každá na jiné lavičce.“

Přisvědčoval a potom navazoval: „Ale ve volné přírodě, v polích se krásně učí! Když jsem byl na studiích a potom když jsem se připravoval ke zkouškám, nejvíce jsem se naučil venku; polními cestami a stezkami jsem chodil, někde na břehu do příkopu jsem se pěkně schoval světu a to se to dřelo! Až za šera jsem se vracíval.“

„Já nejvíc udělám doma, mám tu nejlepší klid, nejvýš že si na pavlačce sednu; ale Karolin mě přece časem vytáhne, říkává, že musím také na vzduch."

„Právě, právě," svědčil, kroutě si vouskem. „Ale vidíte, kdybyste chtěla, mohla byste se jít učit na cestu k nám, tam je lepší pokoj než-li v městském sadě, kde i děti skotačí. Jde se pěkně pomalounku a při tom se studuje. Zazpívají ptáci, zavoní louky a na ty naše modravé vrchy kolem se oči také rády zadívají. Mlčí, nevyrušují, ale pohled na ně ducha povznáší!" Tu se trošku zamlčel a potom pokračoval mírňounce: „Já bych po škole, o půl čtvrté také vyšel, potkali bychom se a probíral bych to s vámi jako tady. I do jiných předmětů bychom mohli zabrousit a všelico by se třeba vysvětlilo!"

„Jenom aby to nedopadlo ještě hůře než dnes!" a stranou, potměšile naň zamžourala.

„No ne, to ne, vždyť lidé v polích okopávají a po silnici také leckdo přejede a přejde!"

„Bojím se přec, že si mnoho času zanedbám!"

„Naopak, mám za to, že ho jen více zužitkujeme!"

Zase se tajemně zasmála a chvilku rozpačitě hleděla k zemi; konečně však pohodila hlavou a pravila: „Tak dobře, bude-li zítra odpoledne možno, tedy to snad po té vaší silnici zkusím, ale nesměl byste se zlobit, kdybyste mě nepotkal, nevím ještě, jak to dopadne."

Čepelík ještě teď, v den Karolininy svatby, na to minulé vzpomínaje, cítil rozkošné teplo u srdce... Jak tenkrát z Těšína uháněl, aby brzy vyšel na planinku a viděl, zda milá dívka po silnici přichází! Ale teprve po půli cesty spatřil ji sedící pod stromem, skloněnu nad knihou. Ještě přidal páry, aby honem byl u ní. Shlédla ho také a zvolna, stále nahlížejíc do knihy, šla mu naproti. Jak jí ty světlé, kvítečkované, přilehlé šaty a bílý klobouček slušely! Jak ladná bytost, jak spanilý květ v té volné boží přírodě... Bože, ta že vyrostla pro něj? Uvolniv kroky, zkoumavě podíval se po sobě, vousky si uhladil a trochu se sám nad sebou zamyslil. Hned se však také rozhlížel, jak je kolem bezpečno.

Když si už byli na blízku, přivřela knihu, zasmála se na něj a šla bystřeji. Šla — šla — ach, jako bílá labuť na vlnách měkce se vznášela! Podali si ruce, oba radostně zardělí, rozechvění. Zadívali se vzájemně do tváří, do očí — chvíli se tak dívali, až se vlaze zeptal: „Smím?"

Sklopila oči... Jemně objal ji kolem krku, políbil na ústa a hlavičku si ještě dlouze, vroucně přivinul.

Hned však pravila, aby se vrátili, protože neví jak to dopadne a že přec ještě musí zajíti do sadů, nebude-li tam sestra.

Vedli se, povídali si — krásně si povídali... Všecko od včerejška do dneška mu vyprávěla a jak se prve z domova dostala, jak sem pospíchala, aby snad nepřišla pozdě, čemu se tu zatím učila, ale jak také stále pohlížela, zda se už objeví. Také do minulosti hovorem zabrousili a Čepelík vyzvídal. Též o Pepíčku Habrovském ji vyslýchal, ale Málka stále jen: „I nic — nic — to nic nebylo. No, hezký hoch byl, ale jen kamarád, proč bych zapírala? Žertovali jsme, dováděli, ale nic víc, vždyť jsem ani ještě neměla rozum!"

Zmínil se též o Breburdovi, o jeho řečech, ale tu Málka spráskla ruce: „Pan Breburda — Božíčku!" a rozesmála se jako stříbrný, bublavý horský pramínek. „Vždyť on naší Karolin kdysi nadbíhal, klaněl se, psaní jí poslal, že by si ji opravdu vzal a aby si nemyslila, že by udělala špatnou partii, že má dobrou, pevnou existenci, budoucnost a pense že je také."

„A slečna?"

„Inu smála se, ale víc se zlobila. Zkoušel to i jinde a uměl si vybírat, ale nepochodil nikde, kdákal! Potom mu snad nějaký dohazovač přivedl nynější paničku, má prý trochu korců polí; Breburda si všade pochvaluje, to že je zlatá věc, že mezi lidmi přidává vážnosti a úcty, protože si člověk může pevně vyšlápnout, ale nikdy jsem ho nikde s paničkou neviděla."

Doprovodil jí až k městu, kde sama ho vybídla k návratu, ale když podával ruku na rozchodnou, povznesla k němu zadumané oči: „Moc jsme se nenaučili — tak by to nešlo!"

„Vždyť to trvalo chvilku —"

„Nic platno, podruhé musíme dbát jenom učení!"

Vraceje se, ohlížel se, dokud mu v ulici nezmizela.

Ta procházka s ní, s rozmilou, hezkou, elegantní, procházka v krásném, slunném luhu, ho ještě více okouzlila, rozohnila. K domovu šel zvolna a před městečkem, korunami stromů zpola zakrytým, sedl si ještě na stráň, hlavu opřel do dlaní a — snil až do tmy...

Opakovali to a Málka — sama již tak nespěchávala.

Starší sestra se při návštěvách u nich doma chovala velmi vlídně, srdečně, i tušil, že o jejich poměru již ví a že proti němu

není; vycítil také, že mu důvěřuje, naň spoléhá a nepochybuje o něm. To se mu líbilo a ačkoli jednal u nich již s menší ostýchavostí, přece důstojnosti své nikdy ani v nejmenším nezadal. S Málkou skoro denně chodili po silnici, povídali si, chvilkami se pomazlili a zas pozorovali jarní vzkypělé luhy, celou spanilou rovinu se vzdálenými vískami, schoulenými v korunách stromoví, s bílými, štíhlými věžemi kostelů, s šedou zříceninou na černém vrchu, s lemem modravých lesů na kraji obzoru. Učení bývalo, bohužel, nejméně; začali, začali, Málka se vyptávala, Čepelík vykládal, ale nikdy to dlouho netrvalo, vždy je příchozí nebo hrkot vozu vyrušil. Když si Málka na to posteskla, svědčil: „To že jsme na silnici; měli bychom zajíti na cesty polní, většina prací je na čas hotova, človíčka vidíte málokde, tichoučko je, ledaže cvrček, koníci a někdy skřivánek se ozývají.“

S tím však Málka nesouhlasila namítajíc, že cesta je tam hrbolata, plna prachu, že by stále na ni musela dávati pozor a že by se tak učili ještě méně.

„Ale ledaco bychom spatřili — květiny, motýly, brouky, dalo by se o nich povídat!“

Nešla přec. Pravil jí, že to myslil dobře, nemrzelo ho to, ba v duchu si liboval, že je děvče spořádané a nechce se tím dostati do lidských úst. Lidé jsou zlí, hned toho namelou, třebaže pomlouvaných ani dobře neznají. On, Václav Čepelík, je člověk řádný, ví, co se sluší a křivého kroku by neučinil! Málka pak je opatrna ažaž, i na tu hubičku je velmi, velmi skoupa a za ruku se dá jen zřídka vzíti a to ji brzy nepozorovaně vyvine.

Ale přec jen ty procházky byly přemilé a krásné!

Až tu do všeho padla rána, jako když z čista jasna udeří ... Když dne 14. června přišel ke Klaškům na hodinu, Málka mlčky, na podiv vážna odešla do salonu a vrátivši se, položila před něj půlarch papíru. Hleděla při tom až ustrašeně. Nahlédl a — ztrnul také. Pozvání k písemným zkouškám maturitním! Pozvání na den 30. června do budovy pražského ústavu pro vzdělání učitelek. Silná úzkost ho sevřela. V slasti lásky, věru, notně zapomněl, co čeká, co jistě přijíti musí ... Ve chvilce teď procítil, jak se proti své svaté povinnosti prohřešil, a že hodně bylo zanedbáno! Místo vážného učení sladké šveholy, laskání, místo střízlivé vědy zmatená horká slova! A ona, chudinka, se tomu také poddávala! On měl mít rozum a neměl myslet na ztřeštěnosti — na ty bylo času dost snad až po zdárném návratu od zkoušek, to by byl měl odměnu nejsladší! Přijal vážný závazek, ale zklamal důvěru. Co by tomu řekl pan ředitel Bujárek? I připomněl si při tom jeho slova: „Že byste se náhle zamiloval, o to snad u vás není třeba mít starosti —“ a viděl páně ředitelovy oči ...

Ale vzpamatoval se a Málku konejšil: ‚Inu, inu, nebylo to tak dlouho, několik dní, a musíme se teď do toho dát s plným ohněm; budu každodenně po škole chodit sem a co schází, musí se ještě zmoci. Ostatně se nebojte, že snad málo víte!“ —

Nastaly dni nejpilnější, nejhouževnatější práce. Málka musela velmi časně vstávati, od učení se potom nehnula, a když Čepelík brzy po čtvrté přichvátal, učili se až do šera. Domů vracíval se začátkem noci a ty cesty ve vlahém vzduchu, při vůni kvetoucího obilí a jetele, pod oblohou čarovně hvězdnatou, bývaly mu denním oddechem ... Jenom když dvakrát za deště, schoulen pod deštníkem, tlapaje do kaluží, putoval tmou, byl mrzut, zemdlen, protože i — bez posily. Slečna Málka byla v té době velmi přísna, nepřístupna. Vždycky jen: „I nic, nic, teď se musí myslit na jiné věci!“ A nemohl jí toho vlastně míti za zlé, když předepsaný den byl téměř na zádech. Vymlouval jí sice tu příliš velkou úzkost, říkaje: „Vždyť to budou jen písemky, po nich zbude ještě hromada času na učení!“ ale kdykoli na některém jejím nedostatku vědomostí uvázli, svědomí mu perně zavyčítalo: „Tvá vina! Nedopadne-li to dobře, jen ty se budeš zodpovídati před Hospodinem i před ní ubohou!“ a potom by byl naráz vyklopil všecku moudrost svoji nebo někam utekl.

Slečna Karolina, hned když úřední pozvání došlo, opětně dopsala pražské paní správcové Nedvídkové, že ta nová starost je tu a zda jim tedy jistě poskytne slíbeného útulku a stravy. Stará paní odepsala ‚drahým dušičkám‘ zas hned, aby už jen bezstarostně přijely, všecko že pro ně připraví, aby se cítily jako doma a že již teď je v duchu objímá. I starala se Karolina o nákup zásoby kávy, cukru a nějakého vařiva, zamluvila si i kachničku a kuřata, aby tam nepřijely s prázdnem. Učící se, zúzkostnělé dvojici říkávala: „Jen žádné takové strachy už teď, vždyť jsi se léta učila, a pan učitel dělal, co mohl!“ Ale ta konejšivá slova bodala Čepelíka až do srdce. Dělal — dělal, co mohl!

(Pokračování.)

Fr. Sekanina:

BÁSNÍK F. X. SVOBODA,

ROMANOPISEC A DRAMATIK.

Jubilejní glosa k šedesátému výročí narozenin.

Ani ne za týden, dne 25. října, uchopí Musa poesie svými měkkými dlaněmi hlavu našeho básníka F. X. Svobody, lehce jej políbí na čelo a zašeptá mu:

„Dnes je ti, milenče můj, šedesát let. Přes dvě třetiny tohoto věku kráčím s tebou ruku v ruce, den co den spolu důvěrně rozmlouváme, ctíme se a máme se rádi. A nezměnil ses mi, nezcizil ses a nezestárl jsi. Neubylo ti svěžesti, kterou jsi mne dovedl tolik uchvacovati před čtyřiceti léty, kdy jsi snil své první lyrické nálady společenské a přírodní, kdy jsi se mi po prvé počal snivě zahlížeti do modrých očí. Tenkráte ti bylo kolem dvacíti. A již tenkráte jsi vášnivě a vroucně miloval svou rodnou zemi, svůj pohádkově krásný podbrdský kraj, ve kterém stála tvá kolébka, miloval jsi své lesy, vonící pole, mateřídouškou kvetoucí mez, vesničky svého venkovského rodného lánu. Srdečnou láskou zbožňoval jsi také svého českého člověka, jemuž jsi uměl hluboce nahlédat v duši, zpytovat srdce. Od toho člověka jsi se nikdy neoddálil, nikdy ses mu nezpronevěřil. Mnoho svůdných lakadel uměleckých nastražilo se ti v cestu za těch čtyřicet let — tys však ani o píď nezabočil stranou, věren své prosté, poctivé tradici českého spisovatele, který vyrostl z lidu a umínil si prohlédnout jeho niterná tajemství. A tak tu stojíš i dnes, umělecky hluboce zakotven, vyzrálý, svůj. Celým národem milovaný...“

Tak asi zahovoří dne 25. října spanilá Musa poesie k našemu jubilujícímu básníkovi. A bude to hovor upřímný, jdoucí od srdce. Ani slůvka v něm nebude nepravdivého.

Vždyť to, co na F. X. Svobodovi máme všichni v národě nejradši a pro co jej zbožňujeme, jest právě jeho nesmírná poctivost a hluboká, dojímající prostota upřímného českého člověka. Vyšel z prostého, zdravého venkovského lidu a zůstal po celý svůj život prostým a zdravým člověkem jakési přirozené české kultury, kterou zjemnil svým předobrým srdcem a zušlechtil, prohloubil svým vzděláním. Jen dobrota, krása, ušlechtilost a zdravé veselí života tryská z jeho knih, které se nikdy nepachtily ani svými sujety ani formou po něčem tak zvaně mimořádném a „vysoce uměleckém“. Dobře věděly, že výše umění záleží v zachycení pravdy a v jemném citovém prozáření. A zde se mohl náš F. X. Svoboda spolehnouti na sebe pevně a s nezvratnou bezpečností.

* * *

Vyřkne-li se u nás kdy jméno Svobodovo, zatane nám obyčejně na mysli Svoboda romancier a dramatik. Zapomíná se v první kmitné představě na to, čím vlastně náš autor „Chladu a tepla“ začal a k čemu se po celý život až do dneška s takovou vroucností a láskou i na venek stále vrací: zapomíná se na básníka. A přece: Svoboda básník — toť vlastně nejzářivější podstata té jeho celé krásné literární bytosti!

Je těžko vyříci, co jemné a planoucí poesie skrývá se vlastně ve Svobodově tvorbě, ať již do jejího ústředí klademe veliké romány „Rozkvět“, „Řeku“ a „Čarovnou kořist“, ať populární dramata rozmarná nebo vážná, takové „Čekanky“ nebo „Směry života“. Poesií vlastně všecka ta bohatá tvorba žije, obrazností plane a dýchá. Toť její vlastní duše, toť její život a nerv. Je pouze třeba analysovati, rozebrat kteroukoli tu knihu — román, povídku, drama — je třeba pohlédnouti blíže na osoby a na děj, abychom poznali, jak je tu všecko v zásadě jednoduché a prostinké, někdy až zdánlivě všednodenní, že by si toho mnohý z našich neb cizích romanopisců nebyl snad ani povšiml, a jak je to v jádře pro literárního tvůrce skoro až nelákavé.

Ale hle, Svoboda si povšiml tohoto drobného kvítečku s venkovské meze, posadil se k němu a zahleděl se naň. Hledí a hledí, a čím déle pozoruje, jako by kvíteček nabýval barev a jako by něčím novým náhle zavoněl. To se naň zahleděl básník. Zahleděl se a zamyslil se nad ním. A každou novou vteřinou opravdu ten kvíteček ožívá, prosycuje se barvami a vůní, nabývá hlubších a složitějších forem, nové a podivné krásy. S ustrnutím naň patříme a náš zájem, naše láska k němu roste. Stává se nám drahou bytostí.

Tak je to skoro vesměs u Svobody s jeho hrdinkami a hrdiny. Na pohled všední, každodenní lidé, prosté květinky s polí a luk, chudobky rostoucí v trávnících měst-

ských parků. Nikdo jich nesel a nesázel, nepěstoval a neštěpoval jejich květů, aby vykvetše oslňovaly tvarem i barvami. Proto také bývají zhusta opomíjeny těmi, kdož kráčejí kolem, třebas — že pro oko, které u m í pohledět — skrývají se v jejich drobných okvětích, kališcích a pestících neskonalé poklady krásy. Musí přijíti básník nadaný zpytavou fantasií a najde tu krásu. Musí přijíti člověk veliké a upřímné lásky, sám ušlechtilý a dobrý, aby se mu sladce a důvěrně ozvala.

* * *

F. X. Svoboda byl vždycky z těchto básníků — citově velice vzácných a jemných. Syn podhorských krajů bohatě zalesněných, dítě poetického Mníšku ukrytého pod vrchem Skalkou v půvabném idyllickém náručí dobříšských lesů, projevil se nám prvně jako l y r i k. Té jeho stránky nesmíme nikde zapomínati, chceme-li plně pochopiti celé tajemství jeho velikých úspěchů epických. Lyrik neobyčejně hlubokého citového fondu, lyrik sladkých poetických závanů, které dovede stejně vyciťovati v přírodě jako v lidské duši. Svobodovi je právě příroda velikým a společným zrcadlem člověčenstva. Vychází z ní, aby mohl odhadnouti člověka. Hledá v ní základní kriteria pro lidské poslání, ocenění a pochopení. Nálada přírody stává se jakýmsi bezpečným analogonem pro duševní náladu všech, kdo žijí v jejím rámci.

Ta sbírka, kterou roku 1883 Svoboda vydal a kterou uvil z básniček podepisovaných v „Lumíru“, „Zoře“ a „Květech“ ženským pseudonymem*), jmenovala se „C h l a d e m a t e p l e m“, a již tenkrát nám zjevila onu hlubokou lyričnost slibného zjevu básníkova. Bylo vidět, jak jeho nitro se umělo rozvlnit každým sebe jemnějším závanem, jak živě a delikátně odhaduje, jak je básníkem odstínů, z nichž právě ony nejjemnější a velice těžko postřehnutelné dodávají předmětu barev a vůní, zajímavosti a vlastního zabíraného karakteru. Již tehdy jsme mohli obdivovati Svobodův zájem o člověka, jehož každé hnutí uměl podepřít hloubkou svého vlastního nazírání a pohledu. To bylo v době, kdy Vrchlický oslňoval rozletem po vesmíru a kdy podmaňoval svou stkvělou bravurou formy, exotičností rýmů, rytmů, forem i strof. Svoboda neměl ničeho z toho, nehledal vzdálených látek, nešperkoval svých vidin obrazy ani slovními kaskádami nových a nových veršů. Jeho verš tekl prostinkým kadlubem a neoslňoval. Však zabíral, promlouvaje k nám onou prostinkou srdečností českého člověka, svou jasnou, čistou, vzácně dobromyslnou duší. Hleďte třeba na tu prostinkou, podzimně zladěnou vidinu Prahy, která nemohla býti řečena prostinčeji, ale která přece jen v sobě skrývá plnost veliké a živé myšlenky:

Je Praha pode mnou, a chladno po kraji,
okolo listí padá do mlhava.
Tam z města výš se věže zdvíhají
a mlha šedá kol je obetkává.

Zrak můj své peruti po šíři rozkládá,
od Hradčan letí na dvě věže Týna.
Já nevím, proč ta mlha upadá,
však vím, proč Týn své ruce k nebi spíná . . .

Svoboda mnoho zde vycházel ještě z Vrchlického a ze Sládka, ale našel se velmi brzy sám, a možno-li v jeho pozdějších knížkách lyrických mluviti ještě o sem tam nějakém vzoru, mohl by to býti snad nanejvýš právě jen Sládek. Hlavně jeho sladké, zanícené přilnutí ku přírodě, jeho výmluvná českost výrazu. Jeho prostinkost a vroucnost především.

(Příště dále.)

*) A. Farkačová.

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

ANDĚL ČI DÉMON?

Četnický strážmistr Ondřej Běhlík jezdíval každé soboty k věhlasnému lékaři do Prahy podat bulletin o stavu své manželky, dlouhá leta na lože upoutané.

Ve voze železničním vídal zpravidla dvě dívky s batohy, o nichž později zvěděl, že jsou obě komptoiristky a vyjíždějí každé soboty za aprovisací. Slečna Lucie Dvorská, bruneta, byla dcerou vdovy po přednostovi stanice, Rézi Götzova, rusovlasá, byla sirotkem a žila u svého děda, k němuž se po smrti rodičů přistěhovala z Kadaně.

Lucie byla kypící krasavice, Rézi pihovatá, s hektickou červení na jařmových kostech. Bydlely v jednom domě a to je spřátelilo.

Běhlík byl padesátník, ale zachovalý a v stejnokroji i chování připomínal spíše důstojníka než četníka. Dlouholeté ošetřování nemocného ho oblomilo a jaksi zušlechtilo.

Za některých jízd prokázal Běhlík slečnám drobné úsluhy, slovo dalo slovo a dívky, když pověděly o sobě, vyptávaly se navzájem po osudech Běhlíkových. Nabyly důvěry i on k nim jaksi po otcovsku přilnul. Vždyť mohl míti i on už takové dcery. Vzdychl si, kdykoliv myšlenka ta přišla.

Vyprávěl, jak ho v devatenáctém roce v oktávě odvedli na tři roky — tehdy se dobrovolnický rok studentům středoškolským nepřiznával — a zkazili mu celý plán životní. Chtěl na theologii. Na vojně učinil si známost s dcerou plukovního šikovatele a aby si ji mohl vzíti, vstoupil k četnictvu. Po nějakém úrazu dostala žena jeho změkčení kostí a leží mu scvrklá a nehybná už na patnáctý rok a musí ji s její starou matkou obsluhovati jako malé dítě. Dcerky dvě jim zemřely v dětském věku a jiných dětí neměli.

Dívky litovaly a postěžovaly si rovněž na osud. Lucii Dvorské zabil vlak otce, matka přesídlila do Prahy a měla studenty na bytě. Když dcerky dorůstaly — byly dvě — nebylo možno studenty míti. Sestra Luciina studovala na učitelku, matka k hubené pensi přivydělávala si jako žehlířka a bývala z plynů uhelných často celá omámena, odstonávajíc každé žehlení bolením hlavy. Lucie měla vyšší dívčí školu a pochlubila se příležitostně vysvědčením na odchodnou, v němž Běhlík četl samé výborné censury. Že je Lucie děvče jemné a velice důvtipné, poznal Běhlík z hovorů velmi záhy.

Rezi za to měla jen kadaňskou měšťanku, uměla dosud nedokonale česky a připadala Běhlíkovi obmezenou.

V Praze u východu z peronu se Běhlík vždy odporučil a šel po svých.

Těšilo ho, kdykoli setkal se s dívkami. Zapomínal na své starosti a účast jejich mu ulevovala. Sem tam jim poradil nějakou praktiku při nákupech, označil, kde by co i v jeho rayonu dostaly. Výměnný obchod s nitěmi a blusami, jejž jim doporučil, dobře se oběma dívkám vyplácel.

Víc a více ho zajímala slečna Lucie. Jaké to švižné, chytré děvče! Vzpomněl na svou rachotinku doma a srdce se mu sevřelo. Šťastný muž, který dostane Lucii Dvorskou! Opatrně vyzvídal, v čem to vězí, že dosud není vdaná — hádal jí nejvýše pětadvacet —, ale slečna Lucie řekla bez obalu, že každý jen hledá peníze a o dobrodružství že ona nestojí. Řekla to resolutně a jak se strážmistru zdálo, trochu pyšně. Ale taková panenská pýcha byla mu zrovna po chuti. Má pravdu Lucinka, ať se nezahodí!

Pak si zvykl bráti s sebou z domova malé dárky, co dům dal: kilo másla, kopu vajec, bochník domácího chleba a pod různými záminkami rozdělil to oběma slečnám. Napřed se zdráhaly, nabízely plat, pak si zvykly a Běhlík se neptal, jak si to vysvětlují. Sám říkal z přátelství.

Oběma přál, ale myslil vlastně jen na Lucii. A vzpomínal hřejivě na každé její vlídne slovo, úsměv, stisk ruky, patrnou radost její, když vstupoval do vozu. Měli smluven již určitý vůz, kde se shledávali.

Když si uvědomil Běhlík, že je zamilován, bylo mu krušno. On padesátiletý, ženatý a tak nicotný proti takové krasavici! Bol i blaho bylo v jeho lásce, plesání a pláč. Po třiadvaceti letech zase zamilován a nemohl, nechtěl vzdáti se nové lásky. Vždyť od ní vlastně ničeho nečekal, nic špatného nechtěl.

Jednou jela s ním Lucie sama. Rezi prý dostala anginu a bála se vyjeti. Snad prý jsou to souchotiny, doložila Lucie, matka její prý podlehla té nemoci a Rezi celé noci prokašle.

Běhlíkovi zdálo se, ač mluvili o věcech obvyklých, že hovor jejich je intimnější, co rozmlouvali výhradně spolu. Víčka její se často klopila v okamžicích, kdy hledal její pohled. Všecek se zatřásl odhalením, jež si vlastně neujasnil. Co řekne? V tunelu před Prahou dotkl se její ruky, zachvěla se, ale neodtrhla a v tom něžném styku zůstali, až vyjeli na bílý den.

Na peronu nepodal jako obyčejně ruku na rozloučenou, ale šel podle Lucie, nesa jí nádobu s mlékem. Ani na ulici neodešel. Nenamítala ničeho. Šli podle sebe a mlčeli. Běhlíkovi bylo vše jako v mlze. Nikoho neviděl, jen svou zbožňovanou podle sebe.

U domu Lucie jako by probrala se z omamu.

„Jdete se podívati na Rezi, pane strážmistře.“

„Prosím,“ zakoktal.

„To ji bude těšit.“

Vystupovali po schodech. Na pátém se zastavili. Pohlédli na sebe. Běhlík poznal, že ona vše ví. Závrať ho jala. Schodiště bylo liduprázdné.

Beze slova, jako dravec chytil ji za ramena. V obou rukou držela břemena. Byla o stupeň výše. Vypnul se a rty jejich se spojily, v kradmém, vášnivém polibku.

Okamžik, a pak rychle vystoupila. Zpřísněla a v černých očích zalesklo se opovržení.

„Co si o mně myslíte?“

A zmizela ohromenému na zatáčce schodů.

Strážmistr Běhlík vyšel z domu. Na Rezi zcela zapomněl.

Byl zdrcen.

Celý týden si říkal: Vidíš, máš, co zasluhuješ. Zcela správně jednala a tím více si jí vážím. Otcem jejím bych mohl býti a ne milencem. Pobláznila dědka! Jak se asi s Rézi smějou! Ale ne, ona jí to neřekne! Je jemnocitná.“

Čekal na sobotu. Ale setkal se ve voze jen se slečnou Götzovou. Řekla mu, že Lucie zvěděla o lepším pramenu a bude jezdit nyní k Benešovu.

Byla ironie v slovech Němkyně? Nikoli, spíše upřímná soustrast. Poznal, že ví vše, že jí Lucie vše řekla. Která žena nedopřeje si toho triumfu? A že ho Rézi upřímně lituje. Že pochopuje, že zatoužil po trošce štěstí v poušti svého odříkání. Mluvil o všedních věcech. A příště začala Rézi vypráveti o Lucii. Vše, co věděla. Že nemá hocha, že je příliš hrda, aby se bez lásky zaprodala. Že tři nabídky vdovců zamítla. A že svědomí její nedovolí, aby jiné ženě brala její majetek.

Běhlík vycítil, že Rezi obratně mu vyřizuje vzkazy od Lucie. A nebylo mu proto lehčeji. Žena takových zásad je neoblomna.

Vzdal se všech nadějí. Ale proto nepřestával s Rézi Götzovou mluviti o Lucii. Byla v tom sladká trýzeň slýchati, kde byla, co přivezla a o čem hovořila.

Pak se rodina Dvorská přestěhovala do Karlína a Rézi ztratila Lucii s očí.

A Běhlík neodvážil se jí vyhledati.

Potom přišly kruté doby nedostatku všeho. Bylo zle o skývu chleba. A Běhlík, jenž měl doma malé hospodářství, krávu, vepříky a zelinářskou zahradu a s obyvatelstvem přátelsky jednal, podporoval svou přítelkyni Rézi tak vydatně, že kde jiní strádali, ona zesílila, rozkvetla a pozbyla stálého kašle.

Již dávno navštěvoval Běhlík jejího děda, cestmistra ve výslužbě. Dobře se shodli. Zlatým mostem k dědouši byl tabák, jejž mu Běhlík dodával.

A jednoho dne s pláčem položila Rézi hlavu na srdce Běhlíkovo a on poznal, že je nevzhlednou dívkou milován, bezvýhradně, bez hrdosti a přes všecek rozdíl věku.

A stal se zcela jejím.

Nenalezl v oddané lásce dívky své onoho štěstí, o němž snil v myšlenkách na Lucii, ale duše jeho nalezla klidu a úkoje a vděčně to uznával.

Minul rok, minuly dva, nic se nezměnilo. Bylo naopak hůř a hůře.

Jednoho dne měla Rézi uplakané oči.

„Byla jsem na pohřbu,“ řekla Běhlíkovi.

„Komu pak?“

„Lucii.“

Zůstal jako omráčen.

Rezi objala ho s pláčem obviňujíc se ze špatnosti, že zatajovala mu, co bylo s Lucií. Ze žárlivosti. Bála se o něho. Ale že Lucii v nouzi podporovala, jak mohla. Ale ovšem nemohla zabrániti, aby z nedostatečné výživy nedostala souchotiny.

„Což neměla nikoho!“ zašeptal Běhlík.

„Nikoho, Andres!“

„Víš, co tím myslím, Rézi!“

„Ano. Tys toho tolik přinášel — že jsem jí mohla také dávat.“

„Věděla, že je to ode mne!“

„Nevím, nikdy se na to neptala.“

Běhlík si těžce vzdychl.

„Ani se se mnou nerozloučila.“

„Andres, myslím, že měla tebe ráda. Ale byla příliš hrda, aby ublížila tvé ženě.“

„Mé ženě!“ usmál se trpce Běhlík. „Ta je ráda, když je obsloužena.“

„Viď, Andres? Také jsem si to myslila. Co s nemocným člověkem? Přece se u ní nezahrabeš! Máš také právo na štěstí.“

Běhlík pokračoval jako v samomluvě stále prudčeji.

„Je to k zoufání, takový ubohý, utracený život! To nebyl anděl strážce, který chránil dívčí čistotu, ale démon, který se štěstím i život její zardousil!“

Slzy vyskočily Běhlíkovi z očí. Polekaná Rézi objala ho prudce.

„Mlč, Andres, mlč! Vše ti vynahradím!“

Zadíval se do modrých očí dívčích florem slz.

„Ona byla beránek, Rézi, nevinně obětovaná. Pojďme, ukážeš mi její hrob.“

Ondřeji Běhlíkovi bylo, jako by ne k hrobu kráčel, ale k oltáři, do chrámu. K oltáři, jehož žároviště vychladlo po ohni s plameny přímo a čistě k nebi mířícími. Nezbylo žádného dusného dýmu a z modrojasné výše zářily mu podvojné černé hvězdy, hrdé, krásné, zbožněné.

Cítil vlání peruti andělovy a duše jeho klekala v pokoře.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Hrdlička přiběhl za chvíli přikrčen, zardělý, s tváří jakoby zcela cizí, jakoby ustrašenou. V ruce držel balíček, velkou, zaprášenou a provázkem několikráte omotanou obálku, patrně s obsahem nějakých cenných věcí, listin nebo dopisů, a pln jakési podivné, až nápadné rozpačitosti položil balíček ten na stůl. Napřímil se pak, pozdvihl hlavu a dokonce i svůj zrak jako kněz před oltářem, a chystal se cosi závažného promluviti.

Vlasta otce svého nikdy v takové zvláštní chvíli a v takovém pohnutí neviděla. Vzrušení její i nedočkavost z příčiny té neobyčejně vzrostly.

Naklonila se a ruka její vztáhla se k balíčku, ne s úmyslem, aby jej vzala, ale bezděčně.

Tu však výraz tváře Hrdličkovy rázem se změnil. Objevil se v ní úžas. Oči se přivřely, rty pevně stáhly a ruce jeho jaksi plaše zmocnily se balíčku, dříve než jej vzala Vlasta.

„Ne, ne," pronesl jen jaksi dechem, „to ještě ne. Napadlo mne — nesmysl to byl."

A všechen zamyšlen, ne však bez váhání a jisté nerozhodnosti odešel s balíčkem do pokojíku.

Vlasta s dechem zatajeným, oněmělá zvědavostí slyšela, jak otevřel zásuvku svého psacího stolku, jak odmyká tajnou přihrádku, jak skládá v ni věci, a jak konečně stoleček zavírá.

„Co to je?" ozývalo se jí tisícerými hlasy v pohnutém nitru. A pak jaksi nervosně a umíněně si šeptala: „Ale — já se nezeptám, ani slůvkem se o tom nezmíním, ne, nikdy ne!"

Netušila, že se otec vrátí úplně proměněn. Očekávala jaksi s úzkostí jeho návrat, soudila, že bude zamlklý, ale on vstoupil veselý, s pohledem jasným a s pohyby plnými jistoty.

Vzal ji hned za ruku, usmál se a sedl si s ní na pohovku. Promluvil:

„Víš, Vlasto, není dobře všechno hned vzíti — jako vážnou pravdu. Úmysly často jsou sazenice bez kořínků. Páni se rozveselili při víně — a v tvé přítomnosti — a slíbili a přisahali, že to a to provedou. Dlouho-li jejich opojení potrvá? Zítra si všichni řeknou: A není to hloupost, co jsme si předsevzali? — Tak asi skončí celá ta srdnatá a rekovská přísaha, tak asi první promluví — víš kdo? Pan Kadlec — navrhovatel celé té věci!" Zasmál se, ale tvář jeho byla nápadně zardělá a napětí a starostlivost i jakási netrpělivost nemohly nijak z ní vymizeti. „Ale ovšem," opět promluvil s pohledem ke stolu zvráceným, „vysmáti se tomu a jen rukou pohodit bylo by přece jen nemoudré. Já nejsem blouznílek, ne, znáš mne, a mám i rozum na pravém místě, přes to však není nutno odejít od toho s úsměvem... Viď? Že si to taky tak představuješ? Pravda — a to skutečně padá na váhu, není lehko oženit se rychle a — vyženiti padesát, sto tisíc, které — všichni to dobře víme — každý z nich potřebuje. Která pak tu má tolik peněz? Široko daleko snad jen ty —"

Vlasta se rozesmála:

„Já? No — to by se spletli!"

„Kdož ví," pronesl s jakýmsi ostrým zasyčením a s jakýmsi vítězným leskem v černých očích, „jsi možná bohatá, bývá tak — je-li otec šetrný a přičinlivý. Aspoň si nemysli, že jsi chudá, dokonce chudší než Pepča nebo Anča Vaněčkovy. A přes to — promyslíme-li to na všechny strany, jsou tyto dvě holčiny jediné, které by se na ty dvorce hodily, ovšem — mimo tebe, tys na prvním místě!" Zasmál se.

Vlasta se podívala tázavě do jeho očí. Nevěděla, žertuje-li nebo mluví-li vážně.

„Už zas to odbýváš žertem!" řekla plesknuvši jej po osmahlé ruce.

Zasmál se krátce a silně, až se všechen otřásl.

„To se ti jen zdá, odbývám to právě takovým způsobem, jakým oni si tu přísahu utvořili. Či — věříš tomu? Domníváš se, že si z toho neztropí švandu?"

„Hned jsem jim udělala slib závažnější — v tu chvíli. Bůh ví, co mne to napadlo!"

„Je vidět, že si zvykáš myšlence — usadit se na některém z těch tří dvorů!"

„Mimoděk, protože stále mluvíš o — naší svaté věci!"

Zasmál se.

„Vidíš, a taky se ti to zdá žertem. Žerty se stávají čerty — chachacha! Promiň, že dnes tak divočím a že si počínám jako nezbeda nebo spíše jako šibal. To bys špatně viděla, kdybys soudila, že pouze žertuju! Já jsem příliš překvapen a užaslý. Představ si, že jenerál připravuje měsíc útok, všecko má vypočítáno — a pojednou nepřítel sám a to zcela neočekávaně začne,

Představíš-li si takového jenerála, máš i můj obraz. To, cos mi řekla, je taková překvapující věc. Žertuju tedy a přece nežertuju — víš? Dívej se na to podle jejich slibu. Povolí-li, dobrá, zařízne-li se jim do kotrb — potom si vzpomínej na všecko, co jsem mluvíval a hlavně, co teď mluvím!“ Zdálo se, že pojednou tvář jeho velmi zvážněla. „Vždyť není ženichů nazbyt a ty je máš všechny tři dost ráda. Není tedy divu, že ty i já jsme takovou neočekávanou přísahou pobouřeni —“

„Já proto nejsem pobouřena,“ poznamenala zamračivši se. „Proč — já?“

„Jsi, má drahá, jsi, to bys nebyla ženská.“

„Ale ne proto, abych se vdala!“ řekla drsně. Pohled její zpřísněl. „Mne to vzrušilo z jiných příčin — já ženicha nesháním!“

„Proto snad ne, ale ty přece jen víš, a já to taky vím, že mezi těmito třemi nevěstami, dojde-li k vyplnění slibu, budeš rozhodně i ty. A v tu chvíli je věc vážná a není divu, že jsme oba vzbouřeni. Žertuju-li, nediv se, neboť mám stále nepříjemný dojem, že bychom se stali směšnými v tom okamžení, jakmile bychom brali věc vážně. Vždyť přísaha při víně nebývá postavena na skále. Nalítnout nechceme, rozhodně ani ty ani já, a sotva můžeš tvrdit, že skutečně ty svatby budou.“

„A proč bych já byla jedna ze tří nevěst?“ otázala se sklonivši hlavu.

„Co ti mám říct? — Budeš!“ odvětil pevně. „Tady nepochybuj!“

Vlasta se pojednou vesele rozesmála: „Vždyť já nepochybuju — co si myslíš? Mám pouze strach, aby ty druhé dvě nebyly cizí, aby to byly Pepča a Anča Vaněčkovy!“

„Tak tak, dobře, to mě těší, že si ukládáš hned na svůj kočár spolehlivé lidi! Obě ty holky se mi vždycky líbily. Schvaluju ti to, ano, a vynasnaž se, abys je skutečně do toho kočáru vzala! Jenje, nikoho jiného, dobře si pamatuj! Umiň si to, přisahej si to, rozumíš mi? Anebo, přisahej hned — a víš co? Přede mnou přisahej, že jen ty dvě a jiné ne, že jinak sama se zřekneš, sama — víš? No, že, že — na očích ti to vidím. Či se bojíš přisahat?“

„Nebojím, mám je obě tak ráda, že to pokládám za povinnost,“ řekla a se smíchem pokračovala: „přisahám tedy slavně,“ pozvedla ruku k přísaze, „a je mi to taky k smíchu, poněvadž moje přísaha je následek jejich přísahy, kterou — možná — čert už zítra vezme! Ale — dodrží-li oni, pak dodržím i já!“ Napřímila se a oči její se zaleskly.

Hrdlička se zasmál a oči jeho zaslídily kolem z jakéhosi starého zvyku, není-li tu někdo, kdo by poslouchal.

„V tobě jistě je pevnější charakter než v nich,“ řekl pak laskavě. „Jenom, ovšem mluvíme jen tak — jenom o to jde, aby dodrželi, když přisahali! A ty jsi už něco nařekla, žes jaksi je trochu zavázala — to byl výborný nápad — jinak, věř mi, zahodili by to všecko a ani by si nevzpomněli. Až bude čas ubíhat a nevěsta pro všechny tři stále jen jedna — No, neblýskej očima, já dobře vím, že si všichni tři vyhlídli tebe — potom se začnou rozmýšlet a couvat! Bylo by proto důležito zvědět, jak se stalo, že k přísaze došlo? Víš něco o tom?“

Pokrčila rameny:

„Smluvili si to, když jsem odešla pro víno. Vrátila jsem se, vypili třikráte po skleničce a Kadlec s tím vyrukoval!“

„Tady vidíš, že to bylo k vůli tobě, smlouvali se za zády. Je to možná jen na tebe nalíčený žert!“

„Proto jsem je hned chytila za slovo!“

„Jenom — jest-li dost pevně? Takové valachy musí chytit člověk u huby!“ Zasmál se.

„Právě — učinila jsem to, a víc ze žertu než vážně, pomyslila jsem si: Počkejte, vy kujoni, já vám dám líčit na mne!“

Hrdlička se opět zasmál a nějakou skrytou myšlenkou znepokojen přešel chvatně po pokoji. Vlasta mezitím snažila se rychle si uvědomit, co vzrušujícího jí uvízlo v duši: „Ach, ano, ten balíček! Pro Krista, co to asi bylo? A vůbec, já od té chvíle zcela jinak se na tatínka dívám a všecko, co mluví, zdá se mi mít jiný smysl, jako bych se byla proměnila já a ne — on! A při tom vytrvám, nezeptám se, co to bylo! Je mu divné, že o tom mlčím, právě teď na to myslí.“

Stanul vedle ní:

„Rozhodně k vůli tobě přisahali, rozhodně!“

„Zdá se,“ zasmála se, „ačkoli bych si to neměla myslit, protiví se mi domýšlivost.“

„A který se ti vlastně líbí?“ překvapil ji Hrdlička s úsměvem téměř dětským.

Pokrčila rameny.

„Nevíš?“ pokračoval ihned vesele. „Nedivím se ti, jsou jako tři koníčci, žádný zvlášť pěkný, žádný zvlášť špatný — viď? Víš, jak žertujeme, když mluvíme o naší svaté věci, a jak říkávám: Moutín! Chachacha! No — a což, když se ti o kapínek víc líbí Bláha? No — že? Nebo — Kadlec? Ten přece jen má vystoupení a — kukuč! Ne? Proto — já vím — není to tak snadné, a často nebudeš spát — ano, já vím, představím si to. Taky zmatek bude, vezmou-li

tu přísahu doopravdy, na to tě upozorňuju! S rozvahou, zvolna, vždyť víš, jak to vypadá, když se tři psi poperou o jednu kost! Chachacha! Nechci tě zrážet, ale jen tak upozorňuju. A ještě mám něco na mysli: Pamatuješ se trochu na paní Hejlovcovou?"

„Málo. Byla u nás!"

„Ano, byla. Tak o té chci — ano — o té — pamatuješ-li si, co ti říkávala?"

Vlasta se zamyslila.

„No — vím jenom, že byla divná a nemluvná a taková chladná — bála jsem se jí."

„Bylo ti asi sedm let. O Bláhovi ti nic nepovídala?"

„O Bláhovi? Tak se mi zdá, že ho neměla ráda a že mi říkávala, abych s ním nikdy nemluvila."

„No — a ty mluvíš!" zasmál se Hrdlička. „Moc tě ty domluvy její nedojaly!"

„Vzpomenu si někdy na to, ale — vážně jsem to nikdy nebrala!"

„Máš pravdu — a právě to jsem ti chtěl říct, abys na to nedala, nevěděl jsem, co si o tom pamatuješ a co všecko ti řekla. Tedy jen to, nu dobrá! Ona ho nenáviděla, byl tenkrát výrostek a asi ji něčím dopálil, nebo ji urazil, nebo vůbec učinil na ni špatný dojem. Tedy — dobrá. Myslil jsem, že snad ti řekla, abys mu nevěřila, aby ses mu vyhnula — a kdyby někdy — až někdy třeba — dejme tomu — proč by byla nemohla i to říct? — tedy, dejme tomu, že by se o tebe ucházel, tedy, abys ho odbyla. Na to jsem tě chtěl upozornit, na to, protože je i to důležité. Takové dojmy z dětství se někdy zařezávají do člověka, a je tady nenávist a ty nevíš proč, a při rozhodování už to padne na váhu, dobrá — na to, co povídala tenkrát ta paní, se vůbec neohlížej. a kdyby se ti líbil Bláha, dobrá, vezmi si Bláhu!"

„Vždyť víš, že ne," zasmála se, „a už proto ne, že bych ublížila Pepči."

„Vím, vím, i to dobře vím, ale přece povídám, a upozorňuju tě na to, že není nutno se ohlížet, co paní Hejlovcová povídala."

„Ano — a mne ani nenapadne ohlížet se!"

„Rozuměj mi, nepovídám to marně," pronesl s jakýmsi zarputilým důrazem, se zcela zřetelným podrážděním a se zvláštním leskem v černých očích, jehož si Vlasta dobře povšimla, „a upozorňuju tě na to ještě jednou, přes to že si myslíš, že by toho ani třeba nebylo!"

Pohlédla na něj dlouze a pátravě. Dech se jí tajil.

Zasmál se a to tak prudce, že se rozesmála s ním i ona. Prohodila:

„Však je to směšné, co tu mluvíme! Na hrstce písku stavíme zámky — a jak! Smějeme se a znenadání jsme v tom! Vždyť jsou to bláhovosti."

„Jsou, jsou," smál se Hrdlička hlasitě procházeje se pokojem rychlým krokem, „ale to nás tak naladila ta směšná přísaha těch klacků. Vždyť to byl tlach, nic jiného! Ty stojíš před nimi a nemůžeš se rozhodnout. Rozumím tomu. Měl bych zpívat jako prý zpívával ten starý Hejlovec, když byly ještě všecky ty statky jeho. Toť se ví, že trochu jinak:

Mám dceru krásnou,
nad hvězdu jasnou,
která chce tři dvory
o devíti špejchařích!

Vím, vím, že se budeš bránit, že nechceš —"

„Taky že nechci!" zvolala zamračivši se. „Proč že bych chtěla dokonce tři dvory?"

„Protože jeden — jsou trosky!" zasmál se, ale jaksi významně, stanuv a napřímiv se. „Já, kdybych byl krásnou dívkou, chtěl bych jen celek a ne trosky!"

„Proč, prosím tě, stále žertuješ?" napomenula jej. „Jak by bylo možná — chtít tři!"

„Pobláznilo mne to všecko, sama vidíš! Pleskám! Ale řekni mi, není naše hospoda troska? Je! A není Moutín troska? Mluvme si, co chceme — jsou to trosky z krásného panství. Jen trochu o tom přemýšlet! Napadlo starého Hejlovce, když se procházel v těch svých úrodných polích, že se to rozbije? A jako se to mohlo rozbít, tak se to může zase spojit!" Zasmál se. „Podívej se, co všecko mne napadá! Divím se jen, že tebe nic nenapadá, jako by naše svatá věc byla maličkost!" Zasmál se, ale pouze nepatrně, tak že Vlasta ho nenásledovala. Pokračoval: „Kdyby sis mohla vzít všechny tři, bylo by staré Hejlovcovo panstvíčko ve tvých rukách celé — slyšíš? Celé!"

Umlkl. Tvář jeho byla všecka rozzářená, ústa tlumila úsměv, jako by z obavy před posměchem Vlastiným. Oči zdětinněly, jako by chtěly říci: „Jsem pošetilý, viď, děvenko zlatá, ale tak už někdy bývá u starců."

„Tos řekl moudrou věc!" zasmála se. „Ne jednoho — ale všechny tři!"

„Nezdá se ti, že jsme jako paní Pepice?" otázal se s jakýmsi smutkem ve tváři.

„Zdá!"

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Ještě E. St. Vráz.

Drahý pane redaktore, prosím, abyste k feuilletonu o E. St. Vrázovi, vyšlému v srpnových číslech Zvonu r. XX., na doplnění dopřál místa ještě několika poznámkám. Čerpám je z materiálu, který mne v poslední době došel jednak přímo z Chicaga a z Washingtonu, jednak od jistého pražského spisovatele.

Pan E. St. Vráz již po mém odjezdu z Ameriky loni na podzim otiskl obsáhlou stať ve třech číslech chicagského „Denního Hlasatele". Hájí v ní a obhájil dokonale svou čest proti pomluvačům zákeřným, nejmenovaným, i proti panu Vojt. Benešovi, jenž ho snad s úmyslem, snad i neúmyslně postavil (také v některých pražských listech) do světla velmi nepříznivého. Na mně jest jenom zjistiti v zájmu historické pravdy, že E. St. Vráz byl spoluzakladatelem Č. Nár. Sdružení v Americe, téhož ústředí, v němž soustředěna byla všecka národní a propagační práce česká, později československá za války. Plná tři léta válečná již trpěl různými nemocemi: růží, kloubovým rheumatismem a rakovinou v dlani levé ruky, která mu připravovala často velké bolesti, jimiž ochromována i ruka pravá, takže leckdy ani psáti nemohl. Z nesprávně zpravených, snad částečně i z kalných pramenů vznikly v české Americe pověsti o tom, jako by byl E. St. Vráz odmítl předsednictví Českého Národního Sdružení. Nebylo mu nikdy nabídnuto, naopak při ustavující schůzi jeho, kdy E. St. Vráz, přítomný jako svolavatel a iniciátor, ze zdvořilosti sám navrhl za předsedu dra L. Fishera (z Chicaga), byl tento zvolen, zprvu zatímně, pak definitivně, a na příště nikdy již E. St. Vráz nebyl ani na schůze další zván, ani jinak o součinnost žádán. Ale přes to pracoval dle sil svých, ač churav, na pozvání ochotně přednášel (v Clevelandu i jinde), upevňoval důvěru v poctivost vedení svou velikou populárností v širokých kruzích, zejména drobných lidí, zastával se prof. Masaryka (tehdy v Paříži pracujícího) proti hlasům nedůvěřivým a pochybovačným.

Byl sám podezříván, často až směšně. E. St. Vráz dle pramenů z Chicaga mne došlých na to odpověděl velmi důstojně: „— — říkali, že prý patřím do té staré školy Palackého a uznávám nezbytnost Rakouska! Lež! V českém národě není člověka, který by byl více nenáviděl Rakousko nežli já. Že prý mám v Čechách statky, o které se bojím, aby mi je rakouská vláda nezkonfiskovala. Není-liž to k smíchu? Což si pletou lidé Vráze s Kubelíkem nebo slečnou Destinovou? říkal jsem. Mé veškeré jmění v Čechách je několik beden knih, a — mé dobré jméno!"

„Když jsem se chystal r. 1910 k odjezdu z Čech, měl jsem veškerého svého jmění asi 700 dolarův amerických. Dnes mám dluhy, nevelké, ale přece jen dluhy, a nebýti podpor mého tchána, zle bylo by mně a mé rodině."

Přes to vše E. St. Vráz r. 1917, před vstupem Spojených států do evropské války, činně se podjal veliké kampaně pro novou volbu W. Wilsona za presidenta Unie, poněvadž spatřoval v něm muže nakloněného Čechům a Slovanům vůbec. Jeho agitaci se podařilo, že ohromná převaha hlasů českých, ale také jihoslovanských mezi občany americkými odevzdána byla pro tohoto demokratického kandidáta, a tím Českému Národnímu Sdružení a jeho snahám urovnána byla cesta do Washingtonu. Ta zásluha v té době byla významná a velmi cenná.

Nespravedlivé agitace proti Vrázovi účastnili se také někteří z českých katolíků v Americe. Nespravedlivé, neboť když si ho v dubnu r. 1916 pozvali do Clevelandu k přednášce, hřímal tam Vráz do lidu, aby pracoval a přispíval na národní fond pro osvobození Českého národa — a tehdy stáli právě svolavatelé oné clevelandské schůze šmahem mimo tu činnost. Teprve v červnu r. 1917 připojili se čeští katolíci v Americe k národnímu hnutí a bylo to teprve tehdy, kdy již Amerika vypověděla válku a naděje českonárodní byly posíleny, a — katolíci dostali pokyn z nejvyšších míst, aby nestáli mimo, že by to Římu v Čechách uškodilo! Taková je poctivá historie.

V polovici listopadu r. 1919 píše E. St. Vráz z Chicaga do Čech jednomu ze svých přátel:

„Co jsem ve svých statích (na svou obhajobu) napsal, není vše. Chráním jisté osobnosti, a pak nepřišla ještě doba vhodná, až tak několik let po mé smrti, ač-li toho pak vůbec už bude třeba. Nemohl bych tím prospěti a škoditi nikdy nebudu."

„Dokud ještě nebyl jsem tak nemocen, chtěl jsem odjeti do Londýna, do Paříže, později na Rus, na Sibiř — k našim hochům. Ale nemohl jsem se na cestu vypůjčiti peněz. Chtěl jsem přednášeti anglicky na universitách i jinde veřejně o našem národě — požádal jsem jednoho, druhého našeho bohatého Čechoameričana o půjčku 300 dolarů. Zamítli. Ó, kdyby veřejnost to vše věděla..."

A v závěru toho dopisu praví:

„Nechť český národ na nikoho nespoléhá! Nejméně na nějakou Ligu národů! Ať si přečte minulé své dějiny. A pracuje sám, s největší houževnatostí, s láskou, a k tomu ať se nejdřív sám obrodí. A všichni přiložte ruce k dílu... Nestůněte ani tak dětskými nemocemi mladé, novorozené Republiky, jako nemocemi zděděnými."

— — — — — — — — — — — — —

Vinc. Červinka.

LITERATURA.

J. Jahoda: *Střepinky*. Nákladem Karla Beníška v Plzni.

Látka souboru Jahodových povídek je z těch, jež se nemusí báti nedostatku čtenářstva. Jsou to krátké črty ze života českých vesnic spíše jaké byly, než jaké jsou. Je vděčno zachytiti jejich svéráz, a Jahoda se toho ujal s chutí i s dobrou znalostí. Nejde mu právě o příběhy, jež prožívají jeho lidi a lidičky, spíše o jejich povahy a zvyklosti. Proto je dějovým jádrem jeho vesnických obrázků, jichž je v knize většinou leckdy jen prostá příhoda, jinde zase reprodukuje se sousedským humorem dialog, vysměje se nepodařeným námluvám, zamyslí se nad drobnými radostmi i starostmi. Je tu prostý a milý život prostě a mile podán. A o více asi ani autorovi nešlo. —*btk*—

*

Jaromír John: *Večery na slamníku*. Tiskem a nákladem Polygrafie v Brně.

Válečný dokument z hořké doby, kdy byli hnáni za hranice naši otcové a bratři, aby dobývali vítězství statu, jehož syny se nezrodili. Historie českého vojáka v měnlivém prostředí zázemních nemocnic, nádraží, albánských hor, dobrovolnické školy. Nevypravuje Jaromír John, nýbrž vojáček každé povídky, svým drsným neliterárním způsobem, svým nářečím. Příběhy veselé i teskné, tak jak je přinesla situace, nálada těch, kteří se kdesi bili a nevěděli proč. Kniha velkého soucitu s jedincem, který odhaluje své lidské ubohé „já“ s upřímností, které nebývá v našich knihách. A nad vším humorný stín, zatrpklý český úsměv, jenž vždycky dojímá víc než rozveseluje. Kniha minulých dní psaná pro ty, kteří dnes vzpomínají a zítra budou soudit hříchy a zmatky rakousství v životě českého člověka. Ne sensační výkřiky o krvi a o rozbitých údech, nýbrž tichá žaloba duší, které si ani nedovedly přiznat své bolesti a svá utrpení.

Jaromír John má ostrý zrak a dovede naslouchati velmi pozorně záchvěvům lidského smíchu a pláče, jejž reprodukuje s živostí, která nám dává docela zapomenouti na to, že jenom čteme příběhy několika lidí, mimo něž bychom neupozornění snad přešli mlčky. *Aa.*

*

Jan Pelikán, *Náš odboj doma a jeho sokolská duše*. Nákladem F. Žďárského v Nuslích. — Anthony W. Chez-Číž, *Americká atletika a Sokolstvo*. Z anglického rukopisu upravil Dr. Josef Müldner. V Praze. Nákladem Unie v Praze.

Jan Pelikán snaží se svou dokumentární knížkou zachytiti českou duši, jak věříc v jediného boha Nacionalismu, neuznávajíc politických stran a přisahajíc na vítězství práva pomáhala doma podpírati vítězný postup našich legií za hranicemi. Probíráme-li se těmito svěže a upřímně psanými dějinami, otevřenými vzpomínkou na sokolský slet v Brně a uzavřenými příjezdem presidentovým, oživujeme si v myslích všechny ony fáze českého utrpení, chvíle naděje i zklamání, vzpomínáme velezrádných letáků, obětí persekuce, zrádcování českých pluků, radostných zpráv o porážce rakouských vojsk, tří památných projevů od poselství českých spisovatelů až po tříkrálovou deklaraci, napětí v době slavností Národního divadla, posvátné přísahy vypovídající Rakousku nesmiřitelný boj, vzpomínáme svého největšího národního svátku 28. října, vzpomínáme slavného dne předvánočního 1918. Pelikán dovedl zachytiti ovzduší a nezapomněl na nic důležitého. Zdůrazňuje správně sokolskou duši českého odboje — právě že jsou to prostě projevy české duše, naplnění dávných proroctví, vyvrcholení dějinné tradice, dovršení národního boje, jenž ještě před sokolstvím k těmto cílům směřoval. Knížka je pádným dokumentem pro každého, kdo by nás za těžkých let, kdy jsme v jediném šiku za vítězství národní myšlenky stáli, chtěl z nečinnosti vinit, je milou vzpomínkou pro nás, kteří jsme tímto životem žili a trpěli různá ponížení, jen aby nebyla poškozena společná věc, a památkou pro ty, kdo po nás přijdou. — Američan Chez-Číž, Čech původem, podává v nerozsáhlé knížce několik poznámek amerického atleta k všesokolskému sletu. Vypráví o rovnováze vývoje duševního s tělesným, jak se u amerického závodníka jeví, projevuje nejvyšší uznání o skvělých výsledcich sletu a podává několik dobrých rad vzdělaného praktika (Číž byl universitním profesorem atletiky ve West Virgini¹, U. S. A.), jichž by si měla všimnout a jež by k svému prospěchu měla uvážiti Česká Obec Sokolská. Nalezne v ní plno podnětů, a ani etická stránka její není podružného významu. Stojí za úvahu, co Číž píše na př. o mravní úrovni moderní naší literatury i časopisecké. Dr Jos. Müldner připojil ke knížce stručný a výstižný životopis autorův. —*btk*—

DIVADLO.

Paní se slunečnicí. Benátský triptych o třech částech. Napsal Ivo Vojnovič. Z chorvatštiny přeložil Jan Hudec. Reprisa na Městském divadle Král. Vinohradů dne 7. října 1920. —

Pieta k pracím zasloužilých spisovatelů je chvalitebná věc. Uvádí-li se však na jeviště práce, kterou autor při odstupu let by jistě viděl raději nenapsánu, zvrhá se pieta v nešetrnost. Umělecká správa vinohradského divadla nemá letos s cizími novinkami při vší své snaze štěstí. Či je to nedostatek vkusu?

Také s prací Vojnovičovou Paní se slunečnicí neudělala trefu. K dramatickému účinu schází tu téměř vše. Dialog není duchaplný, námět je přes sensačnost jen divadelně využitkovaný, charaktery stínovité (zvláštní jest, že ani jediná postava není tu sympatická), architektonika hry nemá gradace, zato plochosti a rozvleklosti. Kníže Malipieri z mladické nerozvážnosti zajede inkognito jako plavčík do Londýna, setká se v noci na ulici s krasavicí, která láká ho za sebou a v bytě mu, uzamknuvši ho, uprchne. Oklamaný jinoch zuří, ale pak oddav se v osud, ulehne na pohovku. Shledá však na ní krev, pátrá a vytáhne pod pohovkou mrtvolu zavražděného muže. Pochopuje, že svůdkyně chtěla, aby na něho padlo podezření, a ona zatím uprchla do ciziny. Malipieri třeští hrůzou a hledí uniknouti z pasti. Spatří, že klíč od skleněných dveří trčí zevně, rozbije okno a unikne. Tento děj odehrává se jako reminiscence v II. obraze, kdežto první obraz znázorňuje ruch v hotelu Monstrepalace v Benátkách, ruch, který s dějem nikterak nesouvisí. Malipieri setká se v tomto hotelu po letech se svým ženským démonem londýnským, nyní hraběnkou Jekaterinskou, a pozná ji. V třetím dějství ukládá hraběnka se svými společníky, lékařem a milencem o bezživotí svého manžela, aby milenci mohla zcela náležeti. Vše to vyslechne (!) Malipieri. Pohrozí hraběnce, že vše vyzradí, nedopřeje-li mu ona toho, oč ho v Londýně ošidila. Hraběnka, než by se stala milenci nevěrnou, raději skočí do moře a utone. — Vše je v této hře náhodné, charakter hrdinky rozeklaný, trochu démoničnosti a zase sentimentalita žabky z pensionátu, blouznící o pravé lásce. Ani umění paní D o s t á l o v é nemohlo postavu tu protepliti a žádoucí jednolitosti jí dodati. Ostatní šarže byly v rukou pp. T ů m y (Malipieri), V á v r y, K a r e n a, V o j t y, R o z s í v a l a a j. a dam M á j o v é, Š o l c o v y, B a l d o v y, P t á k o v y, F r i e d l o v y, M a c h o v y, A u g u s t o v y a j. Žádnému z účinkujících nedala role příležitost nějak vyniknouti, jen p. Tůma zahrál scénu hrůzy s mrtvolou markantně. Inscenace hotelu a laguny byla půvabná, u toalet dámských přišla zvědavost návštěvnic divadla na své peníze. Režii měl p. H l a v a t ý. *Et.*

✳ HUDBA. ✳

Koncertní sezona pražská jest již v plném proudu a vzrůstá — již v počátku — v nadprodukci, což není jistě zjevem zdravým, neboť vedle požitků hodnotných se pak nabízí často také kvítí všeho druhu; takovými koncerty, jichž pořad jest slepen ze všech možných nesourodých čísel, pak trpí večery stylově ukázněné. V našem listě budeme přinášeti zprávy — jako tomu bylo loni — jen o událostech v ý z n a č n ý c h a o novinkách. Tou byla Polívkova „skladba pro orchestr“, hraná Šakovou Filharmonií 7. října. Jaká skladba pro orchestr? Symfonie, polka, impromptu? Název „skladba pro orchestr“ označuje pouze její výrazové prostředky proti skladbě pro klavír, pro sbor; jinak však jest to název zcela bezcharakterní. A touto neurčitostí trpěla celá skladba Polívkova; jest to „skladba nevelikých rozměrů, jakoby momentální (!) nápad, bez přesného programu. Snad radost ze života, nebo něco podobného“ (dle návěstí). Jsou zde názvuky na Smetanu, Fibicha i Strausse, místa plochá (škály) i zase nápady pěkné — kantilena dřev s ostinatem basu — vše v jednom neujasněném, nevyzralém rámci, ač zřejma jest poctivá snaha skladatelova i jeho zápas. Od „Jara“, které mělo podobný charakter, není tato „skladba pro orchestr“ krokem vpřed. *E. Axman.*

✳ VÝTVARNÉ UMĚNÍ. ✳

O b r a z y n a š i c h b o j i š ť z a h r a n i č n í c h byly vystaveny v letohrádku Belvedere. Je to malířská žeň dvou malířských výprav, jež vyslalo ministerstvo Národní obrany do Francie a do Italie, na místa, kde se naše legie zaryly do země, duchem doma, zde okem a sluchem na stráži, kde se střetaly s nepřítelem na odvážných výzvědkách i v krupobití dělové palby, kde bojovaly a mřely. Obrazy tyto mají býti připojeny ke všem těm drobným dokumentům a četným fotografiím „Památníku odboje“, aby také výtvarným projevem, důstojnou formou výtvarnou předváděly nám a potomkům hlavní bojiště našich legií, zachytily ráz těchto památných míst, dříve než pilná ruka lidská zahladí stopy bojiště a válečného zpustošení. K úkolu tomu vybrána česká výtvarnost z krajní levice, malířství naše převracející, mladí revolucionáři v letech výboje, zápasícího o něco svého. Do Francie odjeli V. Beneš a O. Nejedlý, do Italie vysláni Oldř. Koníček a L. Šíma, vesměs malíři proti popularitě obrnění, na obecenstvo nepočítající a nespolehající. Úkol svůj provedli svědomitě a slavnostně, jak jen lze tímto způsobem malby, velmi zjednodušenými výrazovými prostředky výlučné směrovosti. Obrazy většinou nepraví, že autoři přišli do krajin světlých, provzdušených, byť poznamenaných rýhami zákopů, přetrhanými zásekami, zříceninami a pahýly mrtvých stromů, kde byly dříve sady a lesy. To proto, že zrak i srdce těžilo obsah těchto obrazů, zalitých náladou bojišť, zalehlých chmurami smutku i vzdoru. Nejsou to podrobné popisy bojišť, nýbrž myšlenky obrazové, podávané v celé své syrovosti. Prostorová skutečnost podána v základních tvarech, důraznými akcenty tvarotvornými, malířskými i náladovými. V pojetí tomto se jen málo liší; stejné

chtění, příbuzný názor výtvarný, který tyto obrazy vyznačuje, činí je dosti jednostejnými.

Nejvíce tvárné síly a plnosti, nejméně problémování a nejvíce teplého smyslu výtvarného je v obrazech Ot. Nejedlého, v náladové charakteristice někdy až přeostřených. Velikým kusem práce je také soubor obrazů Benešových, spíše stavěných než malovaných. Jeho obrazy jsou často dosti formulové, vždy však pozoruhodny. Ve chvílích ochablosti spokojuje se místy výrazem nehotovým, zběžnými náznaky; pak se barva mění v rozlitou tintu nebo šmouhu. Tak v „Pohledu z okraje Hartmannsweilerkopfu" je popředí hmotou svou přesvědčivé, kopce v pozadí působí papírově, bez konstrukce. To dotýká se spíše ruky a oka než tvůrčí mravnosti Benešovy. Klidněji pracuje Oldř. Koníček a Lad. Šíma, oba přihlédají také poněkud více ke stránce popisné, věcně dokumentární.

Silnou vnější růzností umělecké práce, rázem vloh i uměleckého ducha odlišují se od této skupiny dva malíři: B. Harna a Angelo Zeyer. Prvý z nich, o několik stupňů konvenční, přidává k tomuto souboru drobné dodatky menší váhy dokumentární i umělecké, drobné okrajové poznámky, kreslířské i malířské črty a záznamy. Angelo Zeyer přistupuje ke své práci bez zvláštního zaujetí a bez dostatečného přiblížení se k věci: maluje hebce a líbivě pohledy na italská města, kde byla česká vojska posádkou.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

Spolupracovník našeho listu nám píše: Dovolte mi několik slov vzhledem ke článku o olympijských hrách v č. 3. tohoto ročníku „Zvonu". Nepodněcuji názorů v tomto článku uvedených, jmenovitě jejich všeobecné platnosti, ale jsem odchylného mínění o našem poměru k letošní Olympiadě v Antverpách. Pokud jsem si ze zpráv o ní učinil představu, došel jsem k mínění, že její význam jest přeceňován a že jde jen o „circenses" druhu, jaký nemůže se měřiti s ušlechtilým významem a kulturní úrovní našeho Všesokolského sletu, třebas tento má význam užší, především domácí, proti jejímu reliefu mezinárodnímu. Není třeba míti kocovinu, že jsme z olympijských her nevyšli jako vítězi, a hrýzti se nad důvody pro to. Nesdílím názoru, že — když potupena byla naše vlajka a obecenstvo se projevovalo jako luza — bylo by bývalo vhodno „zatíti zuby i pěstě", podrobiti se cizině za cenu vlastní hrdosti. Takové chování nemělo by, myslím, vůbec smyslu; dokonce n e b y l o b y c t í vítězství před t a k o v ý m obecenstvem a za takových poměrů, a nevím, koho by mohlo těšiti. Jenom ne — jako dříve jsme dělávali — za cenu své hrdosti ucházeti se o uznání ciziny! Pro sebe především máme míti svou cenu a čest, a až jimi budeme pevni, i ostatního si dobudeme. — Článek — více mezi řádky — obsahuje radu Sokolstvu, zajisté dobře míněnou, ale ze stesku nad naším neúspěchem v Olympiadě snad ukvapenou, „že k náležitému pokroku v tělesné výchově je zapotřebí i základů vědeckých". Ale vždyť máme neustále příležitost viděti a stopovati výsledky sokolské práce, její rozvoj i pokrok — a to stačí na důkaz, že můžeme býti s ní spokojeni, na ni hrdi a věřiti v její vzestup — a citovaná rada vyplývá asi ze stanoviska nedosti obeznámeného se sokolskou vnitřní činností. Rozhodně však neznamená pranic, že Sokol — (po prvé po dlouhých letech!) — vrátil se z mezinárodního zápasu bez první ceny, a to ze závodu úrovně a dojmů svrchu uvedených. *K. M.*

*

* O Bedřichu Peškovi, autoru právě vydaných epitafů, psal také Ad. Heyduk ve Zvonu r. II. (1902). K stému výročí narozenin tohoto spisovatele (25. října) obdrželi jsme z jeho korespondence od p. Cyrila Kredby Nerudův neznámý dosud list, který otiskujeme: „Milý Bedřichu! Záležitost zvláštní, sedni a piš! — Snad se ještě pamatuješ, že's nám v hostinci naproti Voršilkám jednou vypravoval rozkošnou historku o jistém pražském občanu či měšťanu, který byl obžalován pro chov — prasátek. Ten proces, pokud se pamatuji, byl dlouhý a prošel několik poschodí či inštanc. Vidíš, nyní bych tu historku velmi potřeboval co episodku kamsi, a ty bys sobě mne velmi k službám zavázal, kdybys mně ji popsal a zaslal. Tedy co možná obšírně, s příčně naznačenou interpunkcí co do délky času a co do prošlých instanc, kterým já, jak Ti dostatečně známo, dostatečně nerozumím! Ale hned! rozumíš?! — Teď se vytiskne sebrání veškerých mých básní, dám Ti jeden poetický exemplář a dvě poetické hubičky za ta prasátka! Těš se tedy! Tvůj J. Neruda".

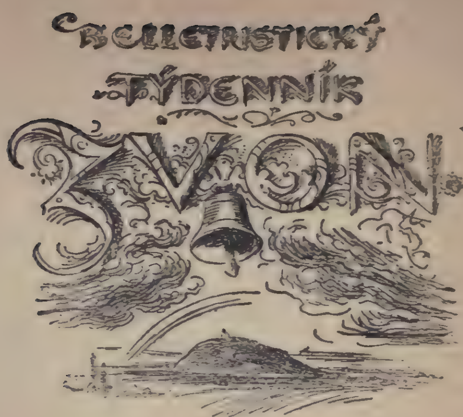
*

* Nadace Al. Turka rozepisuje obvyklé výroční ceny za vynikající díla českých spisovatelů, malířů a sochařů, vzniklá v r. 1919 a 1920. Odměny uděluje městské zastupitelstvo hlavního města Prahy k návrhu rady městské, avšak městské zastupitelstvo i rada městská vázány jsou návrhem, jejž učiní jim komitét sestavený ze zástupců české vysoké školy technické, Umělecké besedy, České akademie pro vědy, slovesnost a umění a Svatoboru. Žádosti podány buďtež do 10. ledna 1921 do 12. hodiny polední v podacím protokole referátu humanitního v Praze čp. 267-I., Betlémská ul. čís. 11 „U Dobřenských" v I. patře.

V Praze, dne 21. října 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká Grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Marie Calma:

DRUHU NEJDRAŽŠÍMU.

Jsem jabloní, jež v stín svůj tebe volá
a květem sype něhu do tvých snů.
Jsem sladkým plodem žíznivých tvých dnů,
jsem písní, které duše neodolá.

Jít kolem mne a nevzít jeden květ,
mně bylo by, že nadarmo jsem kvetla.
Ty pro mne paprskem jsi živým světla,
já tobě neznámé jsem něhy svět.

Jsem čistým ženstvím uprostřed tvých hříchů
a zapomněním pro života žal.
Jsem myšlenkou, kterou ti osud dal,
by v mužnou hrdost proměnil tvou pýchu.

A víc ti jsem, než by ti ženy byly,
jichž vášně sžehly by tě plamenem,
Jsem na tvé cestě čistým pramenem,
jsem živou vodou pro ochablé síly.

ZVEDNI JI!

U cesty našels mou lásku květem.
Zvedni ji do oblak,
napoj ji radostí,
z duše ten všedna tlak,
miláčku, vyhosti,
se mnou pojď citů mých světem.

Květ zvedáš opojen vůní jeho,
miláčku jediný . . .
Zvedni jej, uchovej!
Čistý je, nevinný,
těš se jím, zadýchej,
krásou se opojit
není nic zlého.

SBLÍŽENÍ.

Tvé velké duši přiblížit se snažím,
a je mi, jak když do dálky se dívám.
Tvým obzorem se jasním zas a stmívám,
po jeho nedozírnu touhou bažím.

Tvé duše krásou vzpínám se a rostu,
v pocitu závratném s ní splývám v jedno.
Tak vesmíru jdu s tebou v širé bezdno
myšlenek nejčistších po zlatém mostu.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Ale jen dnes," řekl vážně, „brzy uvidíš, že na světě je vše možné. Nesměj se, však jsi marně nechtěla jít do polí, byla jsi celá vzrušená, jako jsem já teď — ano, a pamatuj si, že je na tebe políčeno! Povídáš, že návrh byl Kadlcův, to ti má být výstrahou — víš? Kadlec je filuta, hraje potměšile, a myslím, že hlavně chce obehrát Bláhu a Havlíčka. I to je možná, že tuší — no, o tom třeba nic — ale což, řeknu to: Dovtípil se asi, že jsi bohatá, ačkoli on je na tom nejlépe, stačilo by mu čtyřicet

tisíc — a dobře ví, jaká nouze je o bohaté nevěsty. Nejsem asi od pravdy daleko, řeknu-li, že o tvém jmění něco zvěděl v těchto dnech a že honem vyvolal tuto přísahu. Nesmíš zapomínat, že dvory ty byly koupeny na kvap pouhými sedláky a kupcem Klučinou. Nikdo z nich neměl tolik, aby mu nezůstal pořádný dluh. Všechny jsou do polovičky u Hypoteční banky a Kvíčalec i Moutín mají ještě privátní půjčky v druhé hypotece. Na takovou věc nesmíme zapomínat."

„Takové věci mne netrápí!" prohodila jaksi zmatena neustálými poznámkami otcovými, že je bohatá. Před tím nikdy o tom nemluvíval. „Nechtěla bych, aby se o mne ucházeli pro jmění. Ať mám co mám, to nikdy rozhodovat nebude!"

V tu chvíli povšimla si, že oči otcovy upřeně ji pozorují a že poznámka její vyvolala v něm vážné zamyšlení. Přejel si rukou po krátkých vlasech.

„Vyspíme se na to!" řekl a svléknuv si kabát rozesmál se znenadání jako po vtipné anekdotě. „Aby nás tak ti kujoni viděli, ti by se chechtali! Do března! Chacha, všichni tři a hlavně — přisahali před tebou, abys ty o tom věděla! Proto — poletuj si vesele, ale pamatuj, že síť je stále na blízku. Já už se v čas přitočím, nestrachuj se! Kujoni! Tenhle Kadlec je zatracený šibal!"

Přes to, že se Hrdlička stále smál, pozorovala jej Vlasta s jakousi napiatou pozorností, ba možná říci, že u vytržení, a když ulehla v malé své komůrce, pomyslila si: „Nikdy jsem neviděla tatínka tak vzrušeného jako dnes. Vůbec — to nebyl on, změnil se a stále jako by něco zastíral. Snad se obavá, že si . . . toto štěstí zahodím, že všechny tři zamítnu. Ale ne — v tom to nevězí! On marně neříká naše svatá věc . . . tu to vězí! Snad neví, ke kterému mne má přistrčit, kde by to bylo výhodnější! A co ten balíček? — A který se mi vlastně líbí?"

A jala se se zálibou vzpomínati na přísahu pánů, představovala si všechny tři a představovala si i to, jak by se vyjímala na Moutíně, jak na Vostojavce a jak na Kvíčalci. S úsměvem na rtech konečně usnula.

V.

Hrdlička procitl již o páté hodině. Vstal, oblékl se a naslouchal u komůrky Vlastiny. Spala. Vyšel na dvůr, dohledl na služebné, a pak pln neklidu vycházel až na náves. O šesté hodině probudil Vlastu. Za čtvrt hodiny spolu snídali.

„Vím že za chvíli poletíš k Vaněčkovům," řekl nachýliv hlavu ke kávě, tak že mu do očí neviděla, „a vím že je poplašíš. Rozmýšlej, než co promluvíš. Breptáním plánům neprospějem."

„Však mi to dělá starosti . . . teď jsem na to myslila."

„Podívej se, co nám ti kujoni nadělali trampot!" zasmál se. „Ale — počkejte, páni přisahači, i proti vám se může — táhnout!" Rozesmál se ještě silněji. „Víš, co byste měly udělat?"

„Kdo? Já s Pepčou a s Ančou?"

„Ano, vy tři! Ano, vy a to by bylo něco! Spolek! Rozumíš?" rozohňoval se zahleděv se na dceru očima neobyčejně zářícíma. „Taky takovou přísahu učiníte, že jedna bez druhé se nevdáte! Buď všecky — nebo žádná!"

Vlastě se třpytily oči. Hladila si co chvíle černé své vlasy.

„Jenom abychom tím nezlehčily jejich přísahu," řekla pokyvujíc vážně hlavou, „podobalo by se to komedii a snadno by pak i oni svůj slib obrátili v žert — to je to!"

„Naopak — vy to uděláte vážně a — čestně budete státi ve slově a budete plnit přísahu, i kdyby oni chtěli obraceti. Tak — a ostatně by se čelilo i tomu, zamýšlejí-li provést pouhou švandu — víš? Když oni legraci, vy taky legraci!" A rozesmál se na dlouhou chvíli prudce a srdečně.

Nepokoj přes to, že Hrdlička chvílemi znova upozorňoval na nespolehlivost přísahy veselých pánů, neopouštěl ani jeho ani Vlasty. Oba přecházeli plni roztržitosti i neklidu a opět a opět se scházeli k poznámkám a starostlivým úvahám.

„Víš, co mne teď zajímá?" otázal se Vlasty potkav ji na chodbě.

„Co?" ochotně a se zájmem se otázala.

„Pojď — sem!" řekl tiše a zatáhl ji do šenkovny. „To — hlavně který z nich přiletí nejdřív! To mne teď zajímá! Protože — to je jako jistota — k tobě přijdou všichni! A já je čekám už dnes, a možná, že už teď je některý na cestě. Neupejpej se, tomu já rozumím! Společně sic přisahali, ale teď se každý z nich vynasnaží ty druhé ošidit. Bude vojna mezi nimi — to známe! Zajíci se taky perou. A tak mne teď zajímá, který se tu zjeví první a jak bude udici házet. Zatracený Kadlec, ten s tím pohnul, na oko připitomělý, ale uvnitř falešný hráč. Skočí-li Bláha jednou, skočí Kadlec třikrát a skočí-li Havlíček, tu ho — nepřeháním — Kadlec přeskočí a je zas před ním. A proto mne to zajímá, jak ta pranice o tebe začne!"

„Bůh ví, o kterou se budou prát!" pohodivši rukou řekla Vlasta.

Pojednou se Hrdlička zasmál a ohýbaje se pleskal si na kolena:

„Podívej se — podívej se, už je tu — už je tu — Kriste Pane —“

A Vlasta přiskočivši k oknu spatřila před hospodou kočárek s jedním koníkem, náležející Kadlcovi, a zahlédla již i myslivecký klobouček i rusé kníry i růžovou tvář majetníka Vostojavky. Plna úžasu opřela se o otce a ani se nezasmála.

„Vidíš ho?“ smál se Hrdlička neustále. „Už je tu, lišák, už je předešel, už si chce s tebou promluvit a proto — jen opatrně, pro Krista, opatrně!“

„A víš co?“ zvolala pojednou Vlasta chvátajíc ke dveřím, vedoucím do kuchyně, „promluv s ním sám! Já si zatím doběhnu přes zahrady k Vaněčkovům!“ A zmizela.

Hrdlička v tu chvíli všechen se vzrušil. Tvář jeho plna byla zvláštní záře, jako před důležitou životní událostí. Vypjal hruď, položil si ruce na prsa a zhluboka vydechl. Nebylo již pochybnosti, že v tu chvíli soustředilo se mu v hlavě několik důležitých otázek, jež žádaly rozřešení, a — bylo patrno i to, že rozřešení bylo nejen těžké, ale i nesmírně závažné, snad osudné. Hrdlička přikrčil hlavu a tvář jeho naplnila se chytrostí. Rozeznávaje pak kroky Kadlcovy na chodbě, tiše odešel do kuchyně, aniž to souviselo s nějakým jeho úmyslem. Zde čekal s dechem zatajeným jako kočka před skokem na blížící se myšku.

V tu chvíli již vstoupil Kadlec do šenkovny svlékaje svrchník. Oči jeho zapátraly kolem. Ranní chladný větřík ošlehal mu tváře až do ruda. Zašel do druhé jizby, kde se chvíli před zrcadlem upravoval, a napřímen, s kloboukem na hlavě pootevřel dveře do sousední jizbičky, sousedící s kuchyní a s nálevnou. Chtěl zavolati Hrdličku, ale ten již přicházel šenkovnou a stanul právě ve dveřích u pokojíka s tváří růžovou a rozveselenou.

„Podívejme se, pan Kadlec — škoda, Vlasta právě odešla,“ prohodil.

„A — právě to mne těší!“ odpověděl Kadlec. Pojednou tvář jeho se na okamžik zakabonila: „A jaká škoda? Není-li tu, přijde, a vy odpusťte, že tentokráte — snad po prvé v životě — hledám vás, a ne ji! Ale — to zase neberte tak, abyste se uzavřel a nemluvil upřímně. Nejde o nic zvláštního, jde o něco, co se rozumí samo sebou a co jste i vy dávno promyslil.“ Upřel na Hrdličku pátravý pohled a pozvolna se rozusmíval, jako by mu chtěl říci: „Ty ferino, viď, že už víš, co ti chci povídat!“

„Ale — podívejme se, to mne těší, že taky já jsem někdy hledán!“ zasmál se Hrdlička.

„A kam odešla slečna?“ otázal se pojednou Kadlec nepřestávaje hleděti upřeně do očí hospodského.

„Někam do polí — a snad zajde až do Nové Vsi.“

„Máte tedy chvíli... A, prosím vás, nikdo dnes u vás nebyl?“

„Kdo by tu byl?“ podivil se Hrdlička neprozradiv ani jediným hnutím ve tváři, že ví, na koho se ptá a že ví i proč se tak ptá. A vida, že Kadlec neustále naň hledí a že pohled ten je stále zkoumavější, pochopil, že v tu chvíli by rád věděl, vyzradila-li Vlasta něco o včerejší jejich přísaze. I zastřela se tvář jeho takovou upřímnou netečností, že byl tím zvědavý a dojista uvnitř velmi napjatý majetník Vostojavky až překvapen a zmaten.

„Možná, že mu nic neřekla,“ pomyslil si, „ženské jsou zmije.“

Pak si sedl na své místo pod zrcadlo, odkud bylo viděti po celé místnosti i do šenkovny a hlavně i na dveře, kterými Vlasta chodívala pro víno, a přitáhnuv Hrdličku k sobě zasmál se:

„Budu-li mít dnes štěstí — sním vás, Hrdličko!“

„Láskou?“

„Láskou vás sním a radostí! Poslouchejte, příteli, jen, prosím vás, na mne dnes nekoukejte jako na tatrmana, a mějte ke mně trochu důvěry. Vy se domníváte, že jsem šibal a že mi není co věřit. To — můj zlatý — by byl velký omyl, to je taková legenda, která se vytvořila o strýci Klučinovi, ač taky ne docela správně, a potom se přenesla na mne. Tedy, mně je možno věřit! A nejen to, na mně lze i stavět. Já ovšem někdy žertuju, ale v tom žertu bývá vždy pravda, jenom že patrná pouze bystrým hlavám. A že jste sám doma, to považuju za dobré znamení. Tedy, abychom neztráceli mnoho času —“

„Tak co? Prosím vás, co?“ přiklonil se Hrdlička ochotně. „Vidím na vás, něco se stalo.“

„Totiž, musím dříve něco předeslati, já jsem si už dávno vyvolil vzor pro život, musíme přece každý mít nějaký ideál, někoho, kdo nás vede — a tak dále. Tedy vyvolil jsem si vzor — a to vás, pane Hrdličko!“

„Dejte pokoj!“ zasmál se Hrdlička. „V čem pak bych já mohl sloužiti za vzor?“

„V čem? Ve všem! Zkrátka, vy jste mi vždycky imponoval svou chytrostí a moudrostí a klidem! Na mou duši, každé vaše slovo jsem lapal.“

„Nejste hloupý —“ tichounce, jen jako pro sebe zašeptal Hrdlička.

„No, viďte, viďte, to mne těší. Ano, ve vás jsem viděl vzor muže a ani netušíte, co zrnek jsem si nasbíral z vašich poznámek a zkušeností. — Usmíváte se, jako byste mi nevěřil. To tedy není žert a to jsem chtěl jenom předeslati, věřte si už nebo nevěřte, tedy to, že jsem vás vždycky ctil a miloval jako otce a jako vzor — jak jsem řekl. Ano, a už dávno jsem si umínil, až se octnu před něčím důležitým, před nějakým rozhodnutím, že se s vámi poradím."

„Snad nechcete prodat Vostojavku?" překvapil jej Hrdlička.

„To ne, ale něco důležitějšího."

„Koupil bych jí Vlastě!" zasmál se hospodský. „Škoda!"

V modrých očích Kadlcových se zablýsklo. Dotkl se čela, jako by si něco rozmýšlel.

„Mohla by ji mít i jinak," řekl podívav se letmo na tvář hospodského. „To vy dobře víte, tatíčku zlatý! Promiňte, že vás oslovuju tatíčku. V duchu jsem vás tak vždycky nazýval. Ach, můj drahý tatíčku — promiňte — já ztrácím hlavu! Tak tedy — Vostojavku — a právě o tom jsem chtěl s vámi promluvit, protože neznám široko daleko moudřejšího muže. Tedy, abychom přišli k věci, nechci Vostojovku prodat, ale začíná mi tam být smutno, stýská se mi, chtěl bych —"

„Ano, ožeňte se!" vpadl mu Hrdlička do řeči, „máte nejvyšší čas!"

„Právě, uhodl jste, o to mi jde! Kápl jste, zlatý tatíčku, na moji starost. Ano, oženit se chci a právě, vy mi jistě porozumíte, nechci učiniti nic nemoudrého, a tu — tatíčku zlatý — promiňte, hned mne napadlo, vy že byste mi mohl poradit."

„Nevěstu hledáte?"

„Ach ne, nevěstu jsem si dávno vyhledal, dávno —"

„Jak tedy poradit?"

„Poradit, vlastně upřímně povědít, mámli nebo nemám-li se odvážit, a vy jistě víte — promiňte, vidíte, že se rdím jako chlapec, víte jistě, že — no — o to právě jde, že si myslím na vaši — dceru."

„Na Vlastu?"

„Na vaši dceru, ano, a bez vás nechci se opovážit poprosit ji, toť se rozumí, jdu nejdříve k vám, tatíčku zlatý, a řeknu vám hned a upřímně, že ji mám už dávno rád, že — zkrátka, ji i vás ctím a zbožňuju, a tedy že přicházím k vám, jak mne tady vidíte, rovnou k vám, toť se rozumí po velikém uvažování — smál byste se mi, jak jsem se připravoval, jak jsem i na knoflíkách počítal — zkrátka, tatíčku předrahý, prosím vás, řekněte mi, mohu, smím, bylo by možná? Dal byste mi ji?"

Modré oči jeho, pozvednuté ke tváři hospodského, neobyčejně se rozzářily.

„Co vám mám říct — Kriste Ježíši?" zvolal Hrdlička. „Co mám — na takové překvapení? Vždyť se mi hlava zatočila! A vy tak prudce —"

„Prudce, tak prudce, tatíčku zlatý, hned, já — promiňte — jsem se rozhodl, protože já vlastně — a to mohu přísahat — vlastně jsem jiné dívky nemiloval, já už mnoho let, hned jak byla Vlastička maličká, jsem jenom na ni myslil, a poněvadž mi to vlezlo včera do hlavy, že koukám, koukám a jen koukám, a že by mi ji mohl někdo před nosem vzít, tedy, dnes v noci jsem se rozhodl a hned ráno jel k vám, a beze všech okolků prosím o ni."

„Toť se ví, koho to může víc těšit než mne?" prohodil Hrdlička usmívaje se a pokládaje ruku na loket Kadlcův. „A kdybych rozhodoval jen já, nerozmýšlel bych se a už bych volal: Ale ano, ano, můj milý, ano, vždyť je to pro mne vyznamenání!"

„Děkuju vám, tatíčku zlatý, to mi stačí," vášnivě pokračoval Kadlec, „více jsem nečekal a ani nemohl čekat, vím přece, že hlavně na slečně záleží, na jejím srdci, na jejím přání, vím, že ji máte rád a že vám jde o její štěstí. Mně stačí, že mi přejete, mně, a že byste, kdyby bylo třeba, malou přímluvičku připojil, že byste řekl: Vlastičko, já myslím, že nejlepší pro tebe by byl Kadlec. Má tě rád, ctí tě, má dobré srdce a veselý je — a i dluh jeho je nejmenší. — Tedy, jen takové polínko když přistrčíte, už se všechno polepší. A nebudete lhát, nebudete, tatíčku milý, já skutečně slečnu miluju a trápím se, že ona je tak uzavřena; ačkoli, to musím říct, je tak i k ostatním ctitelům. A proto jsem teď uspokojen, že jste pro mne, že jste mi přislíbil, že vy ji jinému nedáte — než mně, než mně — tatíčku drahý!"

„Tak jsem to nemohl slíbit," ohražoval se Hrdlička překvapen.

„Ano, slíbil, a prosím vás, nechtějte svůj slib zmenšovat!" zaprosil Kadlec naplniv pohled svůj vroucností a důvěrou. „Řekl jste: ano, ano, můj milý — a mně to projelo srdcem a do radostného pláče mi bylo. Tedy — tatíčku milovaný, váš slib už mám, vaše slovo, které vždy bylo dodrženo, to tedy mám, a půjde jen o slečnu Vlastu —" (Pokračování.)

*

Fr. Sekanina:

BÁSNÍK F. X. SVOBODA,

ROMANOPISEC A DRAMATIK.

Jubilejní glosa k šedesátému výročí narozenin.

II.

Když vydal F. X. Svoboda r. 1883 své první básně, mohlo být každému prozíravému znalci básnické duše jasno, že v něm naše písemnictví získává eminentní a vzornou lyrickou individualitu česko u. Ten rys domáckosti a pravé české venkovské prostoty přímo voněl z jeho veršů, které podmaňovaly kouzlem intimní vroucnosti, měkké milostné touhy a jemným proniknutím tiché, skromné duše našeho venkovského člověka v lesích. A potom: upozornily na sebe dojemnou náladovostí.

Svoboda začal hned jako realista. Vyrostl přímo z půdy, nikdy se za fantasiemi nehonil v oblacích a nepátral po zpoetisovaném daleku, na všecko, o čem psal, mohl se podívati hezky makavě a z blízka — ale nikdy to nebyl přes všecku nahromaděnou skutečnost realismus drsný a strohý. Svoboda i zde uměl nadřaditi nad realistu básníka, umělce velmi náladového. Když popisoval krajinu, neviděli jste jen jejího zevnějšku, ale hned její duši; když popisoval člověka, cítili jste hořeti srdce. První vločky podzimního sněhu nevyvolávají v něm také jenom a pouze nálad zrakových, ale přenesou jeho duši hned kamsi do daleka, zaťukají na mollové struny nitra, kdysi dotčeného bolestí a nyní poznovu rozezpívané.

Padej tiše, volně k nám,
obal měkce volnou zem,
obal snět a větev holou,
padni dolů prvním snem,
padni jako slza boží
v trn a hloží.

Jsi již starý známý nám,
býval's u nás drahně dob,
ale dole na hřbitově
uvítá tě nový hrob. —
Hruda jeho v tobě zmizí...
Jsi mu cizí.

Smír, láska, dobrotivá nálada srdcí — toť mu bývalo vždycky prvním příkazem tohoto básnického apoštolování, tohoto smírného působení na lidské nitro. Miloval zvláště večery, poněvadž za nich i vzbouřená srdce utichají, aby se podrobila náladám smíru. Bloudíval za nich lesy a mezemi, díval se, jak dlouhé stíny se ukládají do polí, jak se pohružují do lesů, aby uspaly ptactvo i zvěř. „Usnou, usnou ... a s nimi vše, co nitro trápí a bolí...“ Anebo se díval z daleka, jak tytéž stíny večerní sklánějí se kol zámku, jak se kypří a jak uléhají pod stromy do kolejí, jak vyvolávají sytý pach za dne zorané hlíny:

Na stezky zahrad šero se sklání,
stín kohos mizí v aleji sliv.
Hluboká píseň chvěje se plání
o těch, kdo žili, tomu, kdo živ...

A tak sníval, zadumán a ztichlý, nad touto zmírňující a smířlivou náladou dumných večerů, sníval dlouho a dlouho do noci. V jedné básničce — ještě z těch prvních vydaných v 80. letech — vypráví nám o takovém člověku, který všecko vypozoroval, prosnil a v srdce si uložil, co mu podvečerní příroda za svého loučení vypověděla — ale který ještě dlouho pak pohlížel k nebesům vzhůru. Všecko spalo, příroda, zvířata, ostatní lidé —: jen on, on sám ještě tak zíral k nebi —

Jen člověk dlouho večer stál
a ke hvězdám se zadíval...

Co v nich viděl? Toho nám ona dotčená básnička nepovídá, ale nalezneme u Svobody i na tuto otázku odpověď v pozdější jeho tvorbě. Ve velkém románě „Rozkvětu“ je tuším místo, kde tyto hvězdy hrají tak velikou a vzněcující, přímo obrodnou úlohu v duši lidské. Naplňují vírou v budoucnost síly, dobra a krásy. Zmírňují lidské smutky, jichž množství přichází na nás jen proto, že příliš mělce a male odvažujeme svůj život, zapomínajíce na vážky věčnosti, na linii širokou, do nekonečna probíhající.

A věru, ať pozorujeme a srovnáváme osobní život básníka samého, sondujeme jeho názory a zkoušíme jeho srdce, ať srovnáváme a posuzujeme názory jeho hlavních hrdinů románových a novellistických, vždycky u nich shledáváme onen základní tón měkkosti a smírného dobra, vyvozeného z věčných zákonů přírody a z jejích řádů. F. X. Svoboda jde v životě jenom za dobrem. Jde ve šlépějích veliké všelidské lásky, která změkčuje srdce a činí lepším. Jeho hrdinové a hrdinky jsou nárůdkem nesmírně různorodým —

původem, výchovou, životním posláním, uzpůsobením rozumu, nitra i srdce.

V jeho díle se shledáme s prostinkými selskými dcerkami i s damami velkého světa, jejichž srdce umí plát rudými květy; shledáváme se s anemickými rostlinkami našich měst i s pyšnými krasavicemi vyrostlými v lesních tišinách, se zakřiknutými otroky a otrokyněmi srdcí i s bujnými jejich vládkyněmi, krotitelkami a mstitelkyněmi. Dobro i zlo, radost i žal, štěstí i neštěstí proudí stranami Svobodova velkého díla, mládí v stáří mu zde poskytlo stravy a materiálu povahového —: ale ať v to psychologické veliké bohatství typů a zjevů a lidských dramat nahlédneme se strany kterékoliv, vždycky se potkáme s výslednou tendencí dobrotivosti a lásky, smíru a štěstí, k němuž ty měkce slovanské románky tíhnou. Vždycky jdou za velkými těmito posláními a pocity, za touto metou, která je F. X. Svobodovi první a základní podmínkou pravého božského našeho předurčení:

A vyšších pocitů že cítím nyní dech,
zvěst mocnou o Bohu, cos o pohrobních snech,
cos mimo člověka, co nesouvisí s ním,
krásného, krásného, s poklidem velikým...

(„Květy mých lučin“.)

To krásné, krásné a velikým poklidem znamenané — totiž veliká touha po takovém — volá z každé Svobodovy knihy. Mohutně to tresklo již z jeho velikého „Rozkvětu“ (1898), před čtyřdílnou „Řekou“ nejgrandiosnějšího autorova díla slovesného. V této knize leží rozřešeno nejedno tajemství Svobodových úspěchů a snad všecky základní prvky jeho umění tají se v ní. Je to především pravý román selský, román autobiografický, kniha přímo grandiosní koncepce, později překonaná jen „Řekou“, smělá po stránce psychologické — v jádře až do dnes jedna z nejčeštějších, nejdomácnějších prací, co jich u nás vůbec máme v posledním čtvrt stu let.

Tento Svobodův „Rozkvět“, který svou výlučnou typičností může dobře posloužiti za jednu z knih nejvhodnějších k rozboru, je vlastně vývojovou (sem tam i úpadkovou) historií českého selského rodu v devatenáctém století. Jak již řečeno: je to román svéživotopisný a vyrostl z nejvnitřnějších vzpomínek, z rodinných tradic autorových. Je to román jeho vlastního rodu, který nám kreslí již děda, prostičkého obyvatele středočeské vesničky a který končí vnukem slibně navazujícím ve hlavním městě na uměleckou dráhu. A tak je to román tří generací za sebou jdoucích, malebná a přepestrá freska zpodobující celou generaci postaviček a postav plných života, román tří různých ovzduší a trojího společenského zápasení.

A proto je v něm tolik všeho zachyceno z celkového uměleckého ovzduší Svobodova!

Tři společenská prostředí obsáhl tu autor dějem své rodinné kroniky Nováků: ves, venkovské město i velkoměsto. Děd prostý drvoštěp a naprosto nevlivná jednotka primitivního svého okolí, vychová v synovi muže rozpínavých a smělých cílů, jemuž nejen že brzy nestačí rodné okolí, ale ani ne duševní a společenský obzor venkovského města, do kterého své působiště přenese. Vlivný a všestranně činný zemědělec i obchodník, jemuž je smrtelně úzko z nizoučké úrovně maloměšťácké, nesen dalekými plány a tužbami, ztroskotá v kritické chvíli a svěří osudy celé rodiny — dvou synů i svůj — velkému městu. Sám mizí a zaniká v jeho nervosním víru, ale jeden ze synů zachycuje a nese rod dál — —

Hle, jeden z prvních českých románů, které se odvážily obsáhnouti v tak širokém a mocnem rozpětí osudy života tří generací najednou. Jsou kritikové, kteří v „Rozkvětu“ vidí vrchol Svobodovy prosy (Arne Novák); jiní jej vidí arci v „Řece“ nebo v některém z románových celků pozdějších, třebas by nebyly budovány na tak širokém základu a neměly tolikeré rozmanitosti postav („Čarovná kořist“, „Vlna za vlnou se valí“, „Pýcha“). Je v těchto pracích ještě jemnější a obzíravější psychologie, je tu vábivější a hlubší odstín, zatím co „Rozkvět“ jásá přímo barvami, sytými jejich žáry. Ale již i tam jsou všecky základní prvky Svobodova velkého umění ve všech polohách a skladech poctivě urovnány; už i zde překvapují svou monumentální silou a odvážností. Už i zde se objevilo vše, čím Svoboda rostl a vyzrával do známých výší: — jeho skvělý talent epický; jeho hluboká, životem a pravdou dýšící psychologie; jeho úchvatná stavba postav; jeho úžasně delikátní umění portretní, projevující se hlavně kresbou rozkošných ženských hlaviček; jeho neodolatelný půvab a pravdivost v náčrtu pukajících mladých niter svých dívenek a hochů...

Hle, to všecko září a svítí v této široce rozklenuté stavbě „Rozkvětu“ světly velice intensivními. Vyrůstá nám tu však

také vzácný malíř české přírody, nadšený milenec jejích krás a jejích domácích půvabů. V této práci nalezl nejvlastnější podklad pro své kypící nadšení a pro svou blaživou lásku. Český kraj i lid, české prostředí sociální ve třech různých obměnách a obrazích, česká povaha a český mrav — hle, všecko to vloženo v jásavý rámec polí lesů i luk, v rušnou staffáž velkoměstského zápolení, pod nízké stropy vesnické i do salonů. Pod suggestivním perem Svobodovým rozrostlo se to všecko do nádherného obrazu opravdového českého života a typických českých osudů... (Dokončení.)

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Jindy jim pravila: „Vždyť snad nejde o hlavu, dopadne to, dopadne!“ Čepelík tomu v duchu svědčil, ale nahlas toho neprojevil. Za to Málka pravila: „Vždycky jsem všecko dobře provedla, i byla by to ostuda, kdybych propadla — ne?“ a při tom posledním slovíčku naň pohlédla, takže honem sklopil oči. Och, rozuměl tomu pohledu! V duchu si již někdy umiňoval, že propadne-li Málka, řekne jim: „Nevídáno, vždyť snad jsem tu ještě já — ne?“ ale bylo mu při tom úzko.

Dne 28. června, poslední navečer před odjezdem, seděl s nimi v srdečném hovoru. Velký kožený kufr a dvě notné ovázané krabice stály již na podlaze, čekajíce na jitro, až je vozka odnese do hotelového omnibusu. Karolina hovořila s Čepelíkem velmi důvěrně, jako s přítelem, ba skoro členem rodiny; také za účet opět žádala, ale Čepelík se smál, že bude účtovati až dle výsledku. Málka také byla přítulnější, nestyděla se ani před sestrou vzíti jej za ruku, pěkně se naň podívati, zažertovati. Svatosvatě mu slíbila, že mu o všem bude psáti, to aby žádné starosti neměl. Po každé zkoušce že pár řádků naškrábne a jakmile to bude všecko s krku, že hned přijedou. Karolina mu také řekla: „Jenom nemějte tolik starostí, dám na ni také pozor!“ a Čepelík vycítil, že myslí tím nejen na zkoušku, ale také na jiné věci... Když už za šera odcházel, Málka vyprovodila ho až ke schodům a tam se chvíli drželi za ruce; konečně sama ho objala a políbila tak dlouze a vroucně, že slyšel andělíčky zpívat... Když pak se schodů sešel, uslyšel ještě přesladká slova: „Tak s Bohem, drahoušku!“ Jaktěživa mu tak neřekla. Rychle se obrátil, ale již byla v prachu... Světlým, dlouho vyzařujícím večerem kráčel k domovu blažen. Západ byl ještě jako z jiskřivého stříbra, a vrchy, bleďounce polité, stály před ním zasněny; jen lesy na vzdálenějším, táhlém úbočí zvolna stahovaly si bělošedé roušky. Z temného pole zvonila ještě křepelka, z luk ozýval se chřástal, a velký, tmavý pták přeletěl před ním zcela tichounce. Sova? Tajemná noční poutnice?

V noci žárem myšlenek spáti nemohl a všecko, všecinko znova provávalo se mu hlavou. Marně volaje už sny, několikráte vstal a posvítil si na hodiny. Horko mu bylo, přikryvku nadobro odkopal. V těch chvílích však pevně věřil, že Málka zkoušky aspoň obstojně vykoná a tak bude u Klašků všeobecná spokojenost a jasný klid. On se snad časem místa na měšťance také dočká, nějaký groš ještě zašetří, ledaco si také pořídí, dojde mu pětadvacet, šestadvacet let a nebude se ženit jako mladý pacholík. Nějakou zkoušku, na př. z němčiny nebo z jiného ještě odboru si také bude ještě moci udělat — pro lepší budoucnost.

Usnul, až když jasnící se východ počal bíle prolínati ostatním nočním temnem...

V.

Ráno v šest již zase skočil s postele. Mysl, nocí ztišená, opět se rozčeřovala. Hned zas na obě sestry vzpomněl a představoval si, jak se vypravují, jaký je u nich hon. V duchu doprovázel jich i na nádraží, k pokladně, do vlaku a když zas byl v denní práci školní, přes tu chvíli šel se podívat do zásuvky stolečku, kde měl otevřený jízdní řád, aby věděl, kde té chvíle asi jsou... Po odpoledních hodinách hnalo ho to na silnici k městu, již tolikráte poutěmi do hodin přeměřil a na níž s Málkou strávil tolik pěkných chvil. Bylo mu teskno... Posledních několik neděl býval u ní skoro denně a teď najednou byla mu tak vzdálena!

Zašel až do města, tu tam po ulicích brousil, přeje si, aby aspoň pana pojezdného potkal a několik slov si s ním o nich promluvil, ale kdož ví, kde se starý pán právě batolil. K domu jejich zašel, na dvůr, na

schůdky, na pavlačku, na okna pohleděl; vše tam bylo jako jindy, ale ticho, pusto... Vrátil se zas do volných polí, usedl na mezi a hledě k jihozápadu, jen vzpomínal... Už jsou v Praze, už se uhostily a teď se snad procházejí ulicemi. Možná, že se šly i do ústavu na všecko bezpečně vyptat.

Hladina nedalekého rybníka, zeleně obrostlého, ležela nehnuta jako třpytná plocha vyleštěného stříbra. Z rákosí ozval se pronikavý hlas vodní slípky a po chvilce bylo ji viděti plovoucí, hlavičkou kývající a zas, jak se přední půlí těla ve vodě šplíchá. Od západních lesnatých hřbetů vzletěly pod bledou oblohu dvě divoké kachny a s nataženými hrdly i zobáky rychle, třepetajíce rozpiatými křídly, vznášely se volnou prostorou, až snesly se do rákosin.

Známé vrchy, západem růžově odychnuté, nehnutě hřály si ještě staré hřbety; v lánech obilí před nimi střídaly se všecky tóny zeleně, ale některé pruhy již také velmi sivěly, šedly...

Večerem, lahodně vlahým, sladkým, po mezích, vonících mateřídouškou, loudal se zase k domovu...

Prvé psaníčko očekával nejpozději v úterý, několik slovíček už v neděli. Dojely, Málka uchystaný lístek napsala a možná, že už je na cestě. Arci, do Těšína! Kdyby on letěl rovnou a bez zastávky!

V neděli od rána čekal — úzkostně čekal — div že po špičkách nechodil, aby ho nezaplašil, ale slůvka nepřiletělo.

Ani v pondělí se nedočkal. Byl znepokojen, stále jako na špendlíkách, ale zkonejšoval se: Kdež vidím do dálky, co a jak tam bylo! Možná, že pozdě přijely, hned dobře nemohly a potom snad už bylo plno starostí a shánĕk.

V úterý byl nedočkavostí již zrovna udychtěn — i ze třídy vybíhal, listonoše vyhlížeje. Nespatřil ho však a když se s ním odpoledne setkal a ptal se, strejc zcela klidně odpověděl: „Nic — nic pro ně nepřišlo!“ Tak si to řekl, jak by mu na tom pranic nezáleželo a lhostejně klátil se dál. Čepelík bleděl za ním, div že mu zad pohledem neprobodl a v duchu buboval: „Máte vy asi, strejče, pořádek — možná, že ani nevíte a nosíte to už od včerejška, kdo ví, kam jste to zastrčil. Je to kříž v takovém malém hnízdě!“

Běžel zas do přírody, ale tentokráte na stranu opačnou. Do širých černých lesů vešel a prohřátým šerem jejich, prochvívaným stálým sborovým bzukotem neviditelného hmyzu a těžkou vůní, dlouho se ploužil, stále vzpomínaje. Až k staré hradní zřícenině se dostal, v stráni, divoce rozkvetlé, ještěrky a motýly plašil, až nahoře usedl na zelený omšený balvan a zadíval se zpět k Těšínu i širými poli dál až k městu, k jeho věžím, výstavným domům v středním kamennem chumlu i k těm v zahradách. Utkvěl v místech, kde as tušil Sojákovo hospodářství a kde tedy stál i dům, k němuž tolikráte směřovávaly jeho kroky...

Zíraje spanilou rovinou, rozjímal, jak ho život do ní zavedl, a co mu zde v poslední době nenadále vykvetlo. Bylo toho třeba? Proč byl vyrušen ze své denní tiché práce, v které byl spokojen a proč bylo mu rozvířeno všecko nitro? Má z toho teď! —

Ale psaníčko nepřišlo ani ve středu dopoledne. To je přece již hrůza! Ten strejc jistě dělá schválnosti! Ačkoli byl opatrný na groš, dal mu na tabák, po zádech ho popleskal a usmívaje se naň, pravil: „Naběháte se chudáku!“ Strejc poděkoval, peníze spokojeně strčil do kapsy a jen zahuhlal: „Ó, to ani žádnej neví — nohy kolikrát necejtím!“

Ne, ten strejc za to nemůže, psaníčka nemá, upřímnost hledí mu z očí, ale v Praze, tam si nevzpomenou, tam je vina! Co to bylo řečí, že vždycky hned, hned bude psát, i Karolina slibovala, že bude pamatovat a tu to máme! Arciť, jim je dobře — v Praze! — to se to běhá a směje! Nebo je se zkouškou zle? Složila snad zbraň hned na začátku? Naposledy místo dopisu přijedou samy! Hned po obědě pustil se k městu a rovnou ke Klaškům. Udychtěn, zpocen vkročil do dvora a úzkostně se chvěje, těžce vystupoval k předsíni. Když stiskl knoflík, zvonek rozezvučel se hlučně a pronikavě jako v prázdných klenbách. Čepelík si už řekl: „Ticho — nejsou doma — zvoní to jako na pastvě!“ Ale v tom uslyšel volné, šoupavé kroky. Pan pojezdný! a bázeň rozlila se mu hrudí, bázeň před tím, co teď uslyší.

Klíč cvakl — bělovlasý, v tvářích červený, lesklý starý pán vyhlédl, a již rozkročen, v lehkém kabátku, župan nesa si na levé paži, stál před ním a zhluboka, zkoumavě naň zíral.

„Ach, Herr Lehrer — pěkně vítám!“ a podával ruku. „Já jsem právě přišel od oběda a chystám se na schrůpnutí.“

Čepelík vstoupil tedy do kuchyně a ještě uřícen vydychoval: „Má úcta — má úcta, račte odpustit, nebudu zdržovati, přišel jsem se jen zeptat, zda slečny nepsaly.“

„Ne, nepsaly — jim psaly?“ a klidně svlékl si kabát a oblékal župan.

„Také ne a mám starost!“ odvětil a pomáhal mu do rukávů.

„Ach was, proč by se lekali! Co pak dnes máme? Mittwoch. No, pravda, už mohly psát, ale podle všeho si dají na čas," a vše to pronesl s největším klidem, ani v širokém obličeji nejevě nejmenší starostlivosti.

„Slíbily, že budou psát hned po každé zkoušce a již snad bude pomalu po všem."

„Mna, možná, že psaníčko je na cestě, vždyť mají rozum a neztratí se."

„Já jen, jak ty zkoušky —"

„Naše Máli vždycky všecko dobře uměla, bude zas umět."

Čepelík poškrábal se za uchem a odporoučel se. „Račte tedy odpustit, že jsem si dovolil!"

„Prosím, prosím, ale to zatím žádnou starost!" Dveře zapadly a zámek cvakl.

Odcházel klidněji, než přišel; kousek lhostejnosti přešel se starého muže i na něj. Až dál městem ozvalo se zas: „Kdež ten tomu rozumí a se stará — jen když se projde, nají a vyspí! Ovšem, myslí si, to že je jejich a má věc, když jsem ji tolik neděl učil. Zaplatí si za to, snad i trochu poděkuje a bude to. A ženské — kdež ty si vzpomenou! Dostanou se do Prahy a zvětří hned. Já tu v starostech zmírám a jich, kdo ví, kde je po všech čertech konec. Blázen jsem, že tak na to myslím a hlavu si lámu. Raději se vesele proběhnout a hledět si zase svého — beztoho jsem se z vlastních zkoušek ještě pořádně nezaradoval..."

Teprve ve čtvrtek před polednem lístek konečně přišel. Čepelíkovi chvěly se ruce, když jej ve svém pokolíku přijímal a teprve, když si u stolu sedl, zvolna na něj pohlédl.

Málka psala: „Velectěný pane učiteli! Zkoušky jdou dost dobře. Možná, že se zde z důležité příčiny krapet zdržíme. Odpusťte, spěchám velmi. Pozdravuje Vás v úctě M. K."

Ani datum připsáno nebylo.

Lístek položil, hrábl si do vlasů a rozchodil se pokojíkem. Zprvu ani nemyslil, hlava byla jako zatlučena... Přistoupil zas ke stolu, vzal lístek, četl znova; a již opět pochod opakoval. „Spěchám — spěchám! Zítra už bude týden, co odjely, a za tu dobu tři řádky — chchch! Ani jediné srdečné slůvko, jen suchá zpráva jako člověku nejcizejšímu!"

Horko ho rozpálilo, srdce bušilo hlasitě. Hned si zchystal papír, obálku a že jim napíše! To že je vděk za všecku ochotu a námahu! On že v samotě své div nezšediví starostmi, a ony si zatím vesele užívají Prahy! Ale na konec přece jenom nechal všeho... Nač — proč?

‚Možná, že se tu krapet zdržíme' — — jak by ne, v Praze! Tam jsou jiné radosti než s venkovským kantůrkem! Kdož za to může, že si dělá těžkou hlavu! ‚Zkoušky jdou dost dobře' — co tedy chce? A to je vděčnost — nebo dokonce láska! Láska — k smíchu! Těch několik dní povědělo víc než všecko ostatní.

Hněv i lítost zmítaly se mu v rozbouřené hlavě. A říkal si: Konec! Dost! Už si ani nevšimnu, ať se dál stará sama; nerozuma bych byl, abych se ještě sháněl — víckrát tam nevkročím — a ať si už psaní nechá!

Když však ani v pátek ani v sobotu žádné psaní nedošlo, zlost i bolest opět se vzpínaly.

Ani v neděli nic nedostal a proto hned po obědě uháněl k městu. Do domu ke Klaškům nešel, jenom z protější strany ulice nahlížel do oken. Ale nikdo se tam neobjevil. Až po notné chvíli spatřil, že se babka Tarabková kejklá dvorem. I hnal se jí v ústrety, až se ho lekla, a usmívaje se na ni, tázal se úlisně: „Slečny jsou doma?"

Podívala se naň hřbetem dlaně utřela si ústa a rozkdákala se: „I kde pak, až prej po neděli některej den!"

„Tak si tam pobudou!"

„No bodejť, kde pak v Praze — jsou taky rády, když se trochu dostanou z domu — ať si tu starej pán brumlá na mne. To já věděla, že pobudou!"

„Psaly?"

„I toť psaly, ale co pak já vím, řekl mi jen, co povídám!"

„Tak děkuju, domníval jsem se, že jsou už doma!" a posmeknuv, odcházel.

„I kde pak, z Prahy, to ono se jim nechce a vědí, že je tu Tarabková!" a sklo-něna kolébala se rychleji.

Hlavu maje jako nabitu, chodil ulicemi nevšímaje si ani, kudy bloudí. Ta lhostejnost, nevšímavost, nešetrnost a co všecko v jednání Málčině viděl, působily naň víc, než kdyby bylo došlo psaní za psaníčkem, jedno druhého láskyplnější. Arci — drtily! Hněval se, ale víc trpěl. Ani sám nevěděl, že tak hluboko nosí ji v srdci a že ji tak má rád!

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Vkus doby.

Asi před dvacíti lety vyslovil se kritik pražského vládního listu německého vydání o Smetanově „Libuši“, že je to skladba „srdečně nudná“. Karakterisoval tím ovšem mimoděk sebe, nikoli Smetanovu slavnostní operu. Nyní, po desetiletích, dočtl jsem se opět ve vládním listě, nyní českém, obdobného odsudku umělce, jehož jsme až dosud měli za velikána. Domnívali jsme se, ne-li o jiném, aspoň o Shakespearovi, že platí rčení o věčném mládí básníkově a domnívali jsme se toho nalézati stále důkazy; nyní k nám volá referát: „Nezapomeňte — Shakespear je starý pán!“ — „hodně těžkopádný, v názorech svých přežitý a nám cizí“. Poučení věru překvapující. Jest obdiv, chovaný pro Shakespeara, pouhou setrvačností?

Referát mluví v množném čísle — „jest n á m cizí“ — a věru myslím, že tu nejde jen o běžnou formu vyjadřovací, že nekarakterisuje tu mimoděk původce referátu svou duševní úroveň, jako v případu uvedeném na počátku, ale že vskutku můžeme tento projev míti za hlas veřejnosti. Rozpomeňme se, co vidělo naše obecenstvo poslední dobou v pražských divadlech: „Montespanovou“, „Velkou Kateřinu“, „Slečnu Julii“, „Smrt a ďábla“, „Nápoj lásky“, „Dámu se slunečnicí“, „Faninu první hru“, „Lulu“ „Večery hrůzy“, zúmyslné, na nejzazší mez vyhnané strojenosti Wedekindovy, Shawovy, Strindbergovy a jiné — a když tak je vychováváno, ba přímo utloukáno takovýmto siláctvím, může se mu líbiti čistá a moudrá poesie „Benátského kupce“, „Večera tříkrálového“, „Zimní pohádky“, může je dojmouti bolest Hamletova, mladistvá láska Romea a Julie, půvab Rosalindin, hry elfů v letní noci, malomocné zoufalství Othelovo, hrdost Coriolánova?

Bylo zbaveno schopnosti vyvinouti se z triviálních zájmů, kterými si přeplnilo svůj pravidelný život, povýšilo si trivialitu na hlavní problém, zapomnělo, že jiný svět je pravou vlastí ducha.

Je to běh času. Nastoupily generace, které si tvoří svůj sloh dle svého vkusu. Sloh, který nám se zdá příliš křiklavým, pestrým, rozházeným, neorganickým. Snad proto také se nám tak zdá, protože se nám prostě poroučí, aby se nám také líbil, aniž by nás kdo poučil, jak jej máme chápati, v čem jsou jeho důvody.

Jeví se ve všech oborech, nejpatrněji v umění výtvarném. Vidíme tvary po našem soudě nemotorné, vzájemně nesplývající, tvrdé, hranaté, barvy přímo drzé, příkře spolu sousedící, a sloučenina tvarů i barev nám objevuje věci jinak, než je přirozeně vidí naše oko — (po případě nápis naznačuje, že představují něco jiného než my na nich vidíme) — a my nevíme proč.

Nejsme nepřáteli pestrosti — jest příznačna našemu slohu národnímu, výšivkám, selskému nábytku — ale jaký rozdíl mezi touto pestrostí a strakatinou, jakou vidíme na př. při moderní výpravě hry v divadle! Nebo si vzpomínáme na výzdobu síní při výstavě Mánesově: stěny u stropu byly vroubeny jakýmisi polénky, šikmo pestře pruhovanými, v rozmanitých mezerách od sebe zavěšenými. Nám zaostalcům vzhledem k dílu Mánesovu níže zavěšenému zdálo se to pěstí na oko. A ty plakáty a všeliké knižní obálky! Ze všech stran to křičí.

Takovéto příkré kladení tvarových i barevných prvků bez přechodu vedle sebe domníváme se shledávati i v hudbě. Jest v ní mnoho naturalistické „zvukomalby“, mnoho samostatných zvuků, jichž spojitostí s ostatními nepostřehujeme, ani když jsme připraveni. Nadvládu má vždy chaos.

A ovšem také v nové mladé poesii nemůžeme sledovati nenadálých skoků s předmětu na předmět, není nám patrným ten pomyslný žebřík logický, po kterém stoupal autor. Rozumějte mi: nechci odbývati podceňováním či dokonce posměchem, co je nové a překvapující, chci — i když nemohu pojmouti k tomu záliby — aspoň to pochopiti, míti k tomu důvěru. Ale v té hlomozné rozházenosti nového slohu nenalézáme nikde vodítka k tomu pochopení, nikde pomocné ruky té důvěře, natož k víře, že to je u m ě n í, nikoli ctnost z nouze.

A myslím, když to tak upřímně přiznávám, že jsem poctivější než snobové, kteří podléhají módě a sugesci a dají si tento vkus prostě diktovati. Válečný zbohatlík, aby odůvodnil, že své jmění zasluhuje, ovšem musí si zaříditi domácnost tímto slohem, třeba ho nechápe, třebas je mu odporný — ale musí se stavěti, jako by jím byl nadšen. Je to ta stará Andersenova pohádka o císařových nových šatech: každý kývá, že vidí jejich krásu, neboť bylo vysloveno, kdo ji neuvidí, že je buď hlupák nebo neschopen svého úřadu.

Shrnuji tu v jednu úvahu o řvavém vkusu doby snad výsledky několika směrů, theoreticky různě zvaných a od sebe odlišovaných. Vím také, že Wedekind a Strindberg, dnes již staří, nenáležejí do stejné přihrádky s moderním uměním malířským a dekorativním. Ale není to nahodilé, že právě touto dobou přišli vhod obecenstvu svou vyzývavou hlučností, přepiatou důrazností tendence. Stejně jako přišly vhod jiné zjevy, od umění odlehlé: krví a trýzněním mokvající romány JackaLondona, do výstředních efektů zhuštěné filmy místo divadla staré formy, a cynický vtip kabaretů místo logické čáry dramatické.

Budoucnost, které se nedočkáme, pozná, co z chaosu přítomnosti usadí se na dně zapome-

nutí a co se vykrystalisuje v trvalé světlo. Ale o Shakespearovi bych si dovolil tvrditi již nyní, že není jen „koníčkem" určitého režiséra, a že následkem slabšího představení, které zkalilo názor referentův, přece jen není těžkopádný a přežilý.

K. M.

 LITERATURA.

Josef Thomayer: *Dojmy pocestné.* Sebraných spisů sv. VI. Nákl. Unie v Praze.

Josef Thomayer je z těch poměrně šťastných jednotlivců, jichž u nás — aspoň ještě v sedmdesátých letech minulého století — bylo pořídku, kteří svá pozorování mohli zostřiti na obzoru širším, než jest vlastní domácnost, a shledáváme ještě po letech u jejich osobností, jak posílena byla pobytem v cizině. Cíle Jos. Thomayera ovšem byly vědecké a jeho význam učenecký jest temenem jeho životní pouti; ale jistě nezůstalo na něj bez vlivu, že přátelství s krásou šlo mu vždy po boku a že volné chvíle na okraj jeho vědeckého badání zapsaly postřehy ostatního života, jehož nenechal minouti netečně. Po stopách takovéto jeho minulosti znova jdeme v šestém svazku jeho spisů, jehož ráz udávají vzpomínky na pobyt v cizině — v obrazy zachycené dojmy chvil, které zůstaly příkrasou denního života v jeho pravidelnosti. Vynikají tu jmenovitě „Londýnská neděle" a „Kresby z Paříže", před dvaceti šesti lety uveřejňované v „Lumíru", stručně a svižné psané, bohatostí poutavé, které dlouho byly vzorem obdobným prácem u nás a dosud mají svou samostatnou cenu jako nejlepší svého druhu, majíce důvěrnou schopnost vyvolati ve čtenáři teplou životní skutečnost. Ale ovšem autor neopomine vedle obrazu z ciziny zařaditi také obraz, vyzařující krásu domova, a tu v novém svazku v črtě „Na hřbitově doma" ve velké prostotě zhušťuje velikou poesii citlivého českého srdce. Šest neobjemných svazků spisů Thomayerových zvučí silným vlastním tónem, který čestně zapadá v harmonii velké české knihovny.

Kaz.

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava prací malíře Jana Kojana a sochaře Josefa Žáka (Rubešova galerie, říjen 1920). — Jako nelze zakázati stromku, aby se chlubil prvými plody svými, zrovna tak těžko vytýkati mladým výtvarníkům výstavy předčasné, na nichž prozrazují své nehotovosti a nedorostlost; i my lidé od pera naléhali jsme kdysi na vydání prvé své knížky, třeba dosti nezralé a nevypracované. S tajenými nebo netajenými rozpaky referuje se však o umělcích, po prvé vystavujících, jestliže dílo nepromlouvá pozoruhodnou intensitou mladistvé, byť i zajíkavé výtvarné výřečnosti nebo jakkoliv neodhaluje aspoň začátků zjevů schopnějších a mocnějších, silných podle oka a štětce.

Dílo Jana Kojana, na dnešku tak málo účastné, neváží mnoho na soudě mladé generace; také představitelé směrů starších neshledají na něm zrna vydatného. Nezhostilo se násad konvenčních, je ještě samá mladistvá vnějšnost a malba úzkostlivá. Po zvrcholení díla svého bude Kojan pohlížeti na svou dnešní práci jako na svou minulost, v níž vlastní umění přicházelo dosti zkrátka. Kojan nevchází s přírodou ve styk přímý a důvěrný, jeho ideál odráží se ústředím přejatých idei. Malířskou povahou svou je dalek veliké barevné přejemnělosti, také něha, snivost a měkkost mu uniká. Co dnes podává, jsou obrazy starší mnichovské formule, těžkopádně vymyšlené, tvrdě a hnědě malované, bez lehkých polotónů. Je nepevný v práci ryze výtvarné i v uspořádání látkovém, jakmile přistoupí k obrazům větším, motivu trochu složitého. „Pouti" schází vkus a takt, celek je neobratný, dřevěný, nebe bez citu nalakované. „Procesí", upomínající v dobrém smyslu slova na staré štíty jarmarečních atrakcí, je původněji pojato a vážněji vypracováno. Nejvíce pokročivosti a malířského citu žije v obraze „Po lovu ryb", kde se snaží o spojovací a jednotící tón a vystižení karakteru vzdušného a světelného.

Ještě neznačnější co do rozlohy své je dílo sochaře J. Žáka, soudě dle toho, co z něho zde vystaveno. Několik výtvorků nevystupuje nápadně a důtklivě, promlouvá však řečí čistší a ukázněnější. Také jeho sochařská faktura není prosta závislosti na škole a celku schází dojem něčeho mladého, životného.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Úmrtím ministerského rady spisovatele Fr. Bílého, kterého sklátila v 66. roce života dne 17. t. m. zákeřná smrt po operaci v nemocnici vinohradské, mizí z našeho veřejného života jedna z nejvýraznějších literárních osobností. Moravan z Brna a žák Bartošův, odnesl si počátkem sedmdesátých let do Prahy na universitu i do celého dalšího života dar neskonalého zápalu pro všecko ideální a krásné, tisíce podnětů ušlechtile výchovných a zjemňujících. V jádře svém byl založen literárně, a tato stránka jeho nadání vybila se hned naponejprv kritickou a přednáškovou činností v tehdejší „Moravské besedě", jejíž řečnický a literární odbor pomáhal organisovati. Praktický život jej

odvedl k úřadu školskému — ale i v něm si uměl nalézti nejkrásnější výchovné poslání a uměl jej prováděti s takovým vroucným nadšením, jakého jen zřídka kdy býváme svědky u lidí nejpoctivějších. Byl učitelem oddaným své věci s celou duší i srdcem; vyučoval moderním jazykům, a byla to hlavně naše drahá mateřština, jejíž krásy uměl Fr. Bílý odkrývati a vnímavě sdělovat mladým duším způsobem nezapomenutelným. České písemnictví nalezlo v něm vroucího tlumočníka; sám spisovatel a vlastně rozený básník, uměl vykládati naše básníky jedinečně. Kdo jej slýchával ve škole, anebo kdo zná jeho rozbory básníků vyšlé knižně, stanou se mu nezapomenutelnými. A při tom psal, redigoval, pořádal a přednášel. Vydal z naší poesie „Patery knihy plodů básnických“, vydal Komenského „Labyrint“, dva krásné výbory z Vrchlického, výbor poesie Havlíčkovy, podrobně nám vyložil Čelakovského i s vydáním jeho korespondence, psal o Máchovi a buditelích, jako že vůbec nám napsal znamenitou knihu o našem národním obrození. Svatobor, Umělecká beseda, Máj, Česká akademie, Moravsko-slezská beseda ztrácejí v něm převzácného přítele a spolupracovníka. Budiž mu zachována v našem národě vděčná i věčná paměť!

S.

*

* Bulharský národ oslavil v těchto dnech dvojí významné jubileum svého největšího básníka: sedmdesáté narozeniny a padesáté výročí básnického vystoupení Ivana Vazova, sopotského rodáka, zakladatele novodobého bulharského básnictví a prvního romanopisce, jehož díla (hlavně román „Pod jařmem“) po prvé pronikla za hranice užší vlasti mezi Slovany a na západ. Ivan Vazov, který prožil pestré a nebezpečné mládí revolučního bouřliváka ještě v době před rusko-tureckou válkou, který musil několikráte z vlasti prchnout před tureckými úřady, jemuž bašibozukové zabili otce a do hor zavlekli bratra, a který později, v době národního osvobození byl nějaký čas i ministrem vyučování — hned od mládí probouzel svými nadšenými výzvami a ódami vlast ujařmenou, psal romány a povídky, stavěl vzněcující historická dramata. A hojně překládal z ruštiny, z polštiny, z francouzštiny i z češtiny, otvíraje dokořán okna, aby jimi mohl prouditi živý literární vzduch zahraniční. Vyrostl z ruských a polských romantiků, miloval Huga, ale jeho původní románová tvorba má zdravý realistický rys, třebas i hojně opřený o domácí dějiny. Naše písemnictví zná Ivana Vazova již od let, neboť hlavně J. Koněrza a A. Knotek nám překládali jeho romány už od konce let devadesátých (Strýcové, Volby, Nová země, Pod jařmem), a již r. 1883 přinesl Slovanský sborník pěknou informační stať J. A. Voráčkovu s ukázkami Vazovových básní. R. 1900 psal o něm Vl. Šak ve Slovanském přehledu, prof. Máchal nám jej přibližoval svými publikacemi a články, stejně i prof. J. Páta, dr. J. Karásek, Weingart a j. V poslední době budil Vazov mnoho zájmu ve vlasti svými vlasteneckými a historickými dramaty.

S.

*

Hra se slovy. K článku pod tímto záhlavím v 1. čísle letošního ročníku Zvonu uveřejněnému zaslal mně spisovatel J. Š. Baar tento zajímavý dopis: „Když tento starý písmák (mlynář Josef Tauer v Klenčí) přečetl si 1. číslo nového ročníku Zvonu, povídá: „Já vím, jak vznikla fráse: „Hanzi, pusť ty holuby“ a vypravoval toto:

Nebožtík císař František II. byl také vášnivý holubář, sám je krmil, a jeho komorník Hanzi svědomitě o ně pečoval. Jednou policejní ředitelství vídeňské vydalo nařízení, že chov holubů se zakazuje, ježto poškozují střechy, znečisťují věže, pomníky, zábradlí atd. — proto aby každý své holuby choval zavřené, jinak že budou postříleni. Komorník Hanzi přiběhl k císaři celý bledý a hned na prahu volal: „Veličenstvo, je zle!“

„Co se stalo? Snad revoluce?“

„Něco mnohem horšího! Nesmíme pouštěti holuby.“

„Kdo to zakázal?“

„Policejní ředitelství.“

„Tak si pamatuj,“ povídá císař, „že každé policejní nařízení trvá jenom čtrnáct dnů, pak se na ně každý vykašle.“

Čtrnáct dní skutečně měli holubi přísné vězení a po čtrnácti dnech jednoho rána povídá císař komorníkovi:

„Tak jdi, Hanzi, a pusť ty holuby!“

Slova tato se stala okřídlenými pro všecky přestupky policejního řádu.

Pan otec tvrdí, že tento výklad četl v letech 1860—1870 v jednom z prvních ročníků časopisu „Obrazy života“, které čítával v Podhrázském mlýně u Kouta.“

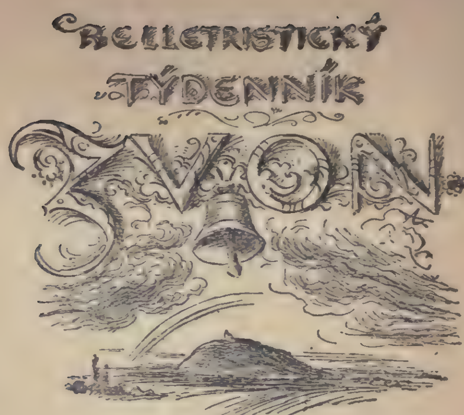
K tomu bych připojil, že podhrázský mlynář byl strýcem nynějšího pana otce Klenečského, a že ve mlýně jeho bylo nemálo českých knih. Sám jsem ve mlýně tom, když za syna podhrázského mlynáře provdala se má sestřenice, četl nejednu knihu. Zejména mám z těch dob (let šedesátých minulého století) v jasné upomínce Czajkowského román „Kirdžali“.

J. Thomayer.

V Praze, dne 28. října 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká Grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Zdeněk Tlamich:

Z KAVÁRNY.

V kout kavárny přitisklý a ospalý trošku,
snem omlženými skly tvou stíhám koketní nožku.
Jak z modrého hedvábí tvých volánů zjevila se:
na okamžik zavábí — a zhasla zase.
Však zelené oči tvé jsou zimní dvě hvězdy.
Němé a mrazivé. A zhrdají vezdy.
Tam není znamení horkého tobě.
Jen led a kamení jsou hvězdy obě.
Lhostejnost ledová tvé platí hlavě.
Jenom těch nohou hra proč mluví tak žhavě?

ZAPOMENUTÝ.

Jak čísi dech by dotek se mé hlavy.
A do mých zraků kalně vyčítavý
se upřel zrak —
Kde zůstal jsi, když lodi pluly kolem,
ty, se svou touhou v dáli a svým bolem
velikým tak —?
Že pluly lodi —? Kdo, ach kdo to říká?!
— A pamět mlčí (pamět trosečníka)
ztonulá do oblak — —

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Jda právě vedle hostinské zahrady, zašel do ní a našel si stůl v zákoutí bezové houštiny; usedl v tom konci sám a sám, poručil si piva a zažehl doutník. Prvý doušek učinil hluboko, jak by všecku hořkost na ráz chtěl spláchnouti. Ale opřev se, hledě do jasného vzduchu, bafal čím dál volněji. Přišly myšlenky rozvážnější: Proč se tolik rozčiluje, vždyť se ještě nic tak hrozného nestalo! Zkoušky se podle všeho povedly a je tedy radost. A že se snad pozdrží — ó, ty si jistě dlouho připravovaly, co všecko si v Praze nakoupí! Teď snad chodí ulicemi, zastavují se u každé skříně, vybírají, radí se. Podívají se na Hradčany, do divadla, do musea, to po zkouškách vyžaduje ještě času. Až se podívají a nakoupí, přijedou . . .

Ale tu se vyhoupla vlna jiná, zas divější . . . Všecko, všecko mohly, ale zapomenouti neměly! Psáti, o všem podrobně psáti byla Málčina svatá povinnost.

V tom je všechen ten smutek! Že se jí při písemkách trochu povedlo, odtrnulo jí, ale na to nevzpomene, že ústní jsou to hlavní a horší že jsou; to jí už nenapadne, co mohla zatím doma udělat. Na radovánky bylo, věru, dost času na konec. Ale bude ona si tím hlavu lámat, o to ať se stará Čepelík, jemu ji dal ředitel Bujárek na starost, on má zodpovědnost! Byl by však bloud, aby se dále tak staral; bude dělati jako ona, již je mu to také všecko jedno. Ať si přijedou, kdy přijedou, ani si nevšimne; nerozuma by byl, aby denně běhal do města, vždyť snad má také jen jedno zdraví!

A dal si ještě jednu.

Ostatních lidiček si nevšímaje, přemílal stále jen to svoje. Všechny návštěvy své u Klašků, od první do poslední, opět si podrobně zopakoval, na všecky milé chvilky vzpomněl, každé Málčino teplejší slovo, v hodinách i na procházkách. Ale dělej, co dělej, na konec zůstalo přece jenom zklamání...

A dal si třetí.

Připomínaje si znova poslední den, potom ten rozchod, byl by zaplakal. Tak vroucně se naň u schodů podívala, tak dětinně, dobrovolně k němu přilnula, objala jej, políbila — dlouze, dlouze! A potom to sladké: „Tak s Bohem, drahoušku!" — A teď?

Jak se to dvojí srovnává? Jak je to možno? Ne jinak, než že to loučení byla přetvářka nebo pouhá měkká, sentimentální nálada ve strachu před tím, co na ni v Praze čekalo. Tak je to!

Líbezný podvečer, kterým potom kráčel k domovu, pranic ho neupoutal; ani si ho nevšiml. Byl zatvrzen na Klaškovy, rozmrzen na celý svět. Také únava se ho zmocnila.

Doma šel hned na lůžko a spal do rána jako zabit. —

Praha ozvala se po druhé teprve ve středu, když už ztupělý a rozmrzen soudil, že Klaškovy slečny jsou jistě z Prahy doma. Ozvala se tentokráte dopisem!

Položiv ho před sebe, díval se na adresu a měl spíše zlost, že ještě píší. Teď kdy už je dávno po zkoušce a když až do krajnosti protrpěl všecky úzkosti a — zklamání! Proč se ještě ozývají? Vždyť jemu je to již lhostejno. Jednání Málčino bylo přece tak srozumitelno, že škoda každého slova. Nejmoudřeji by udělal, kdyby celý dopis, tak jak došel, vložil pěkně do obálky a poslal jí ho domů.

Přece však obálku rozřízl, dopis vyndal a ještě chvilku váhav, rozložil jej a podpíraje si hlavu, počal čísti: „Velectěný pane učiteli! Snad se trochu mrzíte, že jsem Vám tak málo psala a jen lístek poslala, ale věřte mi, že každý den zde tak utíkal, že jsem ani nevěděla, kam se vždycky v samých sháňkách poděl. Až dopis přečtete, pochopíte a uvěříte mi. Jak jsem Vám psala, zkoušky mi šly dost dobře a k ústní maturitě jsem připuštěna. Ale já už na ni nepojedu!"

„Tak!" hrklo a prasklo v Čepelíkově hlavě, a oči vyjeveně zahleděly se na okno, aby se po té větě vzpamatoval. Tak! Neříkal jsem to, že ji chuť přejde? Nepovídala: Tak dobře — já budu tedy čekat? Ale, milá, zlatá, dnes je všecko jinak, dnešní Čepelík není onen tehdejší. Po kopanci, jejž jsem dostal, mám dnes jiný rozum!

„Následující věta Vás překvapí, ale také všecko vysvětlí. Slyšte: Sestra Karolina je nevěstou a na samém počátku srpna bude už svatba. Všecko to šlo velmi rychle, ale je to jistá věc. Tati to také již ví. Já proto již na ústní maturitu jeti nemohu, bude strašně mnoho práce doma, musí se mnoho pořizovat, připravovat, nábytek se sem musí poslat — nebude vůbec kdy. Nejen učiti se, ale ani sem jeti bych vůbec nemohla. A vždyť toho snad není třeba."

Hrom do police! břinklo mu čelem — to jsou zprávy! Vida, vida — sestřina svatba a se zkouškami je hned amen. Když jsem já si to nemyslil!

„Musím Vám přece říci, jak se to všecko stalo. Jak víte, ubytovaly jsme se u naší drahé paní správcové; přijala nás jako matka. Hned té prvé neděle odpoledne navštívili ji jako leckdy jindy dva pánové, také synové jejích starých známých z venkova. Starší, Theodor Freilach, má v Karlíně, v hlavní třídě, zrovna na rohu krásný obchod, hlavně s delikatesami; je mu osmatřicet let a je vážný, elegantní pán. Zpozorovala jsem hned, že mu naše Karolin tuze padla do oka, i přicházel potom každý den, někdy i dvakrát. Doprovázel nás Prahou, byl s námi v divadle, ve Varieté, na Letné jsme byly, ve Stromovce a večer také na ostrovech na vojenských koncertech. Bavili jsme se znamenitě, je to velmi hodný pán, vzdělaný, a obchod má plný zboží, stále čerstvého; každodenně přinášel nějaké dobré věci na ochutnanou. Krásně se chová a zbytečně nemluví. Je z dobré a spořádané rodiny měšťanské, to milostpaní správcová zná. Po Karolině víc a víc hořel a milostpaní se s tím svěřil nejdřív. Potom se i se sestrou smluvili a bude již všecko tak, jak jsem napsala. Tatimu dopsali spolu a Tedáček požádal za její ruku. Ke mně, jakožto k budoucí

švakrové, chová se velmi roztomile. Největší radost z toho má naše milostpaní; směje se, že se to upeklo u ní a že za to musí dostat řádný Kuppelpelz."

„Baba!" nahlas vybuchl Čepelík.

„Tedáčkův bratr Viktor také s námi chodil; je mladší, štíhlejší, ještě o mnoho hezčí a velký fešák. Tedáček je brunett, Viktorek blonďák. Pohybuje se velmi krásně a je úředníkem velkoobchodu, jen v komptoiru sedí a píše. Bavit zná výtečně, nasmály jsme se mu dost a dost. Na svatbu také přijede a bude mládencem, já družičkou. Koupila jsem si už na to jemně blankytnou atlasovou látku. Paní správcová sic tuze varovala, protože prý modrá barva o svatbě přinášívá neštěstí, ale já vím, co se mi líbí a co mi sluší.

Snad se proto, že Viktorek bude mým mládencem, na nás hněvati nebudete, musíte považit, že je to bratr, jako já sestra. Na svatbu musíte přijít, to Karolin řekla hned; poprosí Vás, abyste se strýčkem Dobršem byl svědkem."

Čepelík ustal, poslední větu přečetl si ještě jednou a z myšlenek si pokývál: Tak — tak — Čepelík se strejčkem Dobršem. Krásně!

„Tak se to u nás změní — sestra odejde a já zatím zůstanu s tatínkem sama. Kdyby se toho byla naše drahá maminka dočkala!

Domů pojedeme buď zítra, ve středu, nebo ve čtvrtek. Doufám, že nás brzy navštívíte; budete-li si potom přáti, vypovím Vám všecko o těch zkouškách, ačkoliv, co už na tom záleží. Že jsem v sobě měla tu radost, ani jsem mnoho strachu neměla a snad to proto dopadlo dobře. Bylo to vlastně všecko zbytečno, ač je pravda, že nebýti zkoušek, nebyly bychom sem přijely, a tak jsem vlastně svým učením sestře pomohla k lásce. Půjdu-li na ně za rok, nevím, až jaká bude chut.

Uteklo to zde, ani nevím jak; co je to platno, v Praze se krásně žije, u nás je to přec jenom malé město.

Všecko jsem Vám vypověděla a proto končím. Doufám, že nebudete brumlat, že jsem dřív málo psala, vždyť snad uznáváte, že to nebylo možno. Jistě jste byl také rád, že jste si po tom dření oddechl. Mějte se tam dobře. Karolin se dává poroučet a pozdravuje; chtěla také psát, ale právě sem přišel Tedáček. S přátelským pozdravem oddaná Málka Klašková.'

Mrskl dopisem na stůl a vyhrkl v suchý, ostrý smích. „Tady to máš, tady to čteš, ty — drahoušku! Chchch! Běhal jsi jako blázen, v úzkostech a starostech a představoval jsi si všecko zlé, ale je to stokrát horší! Tedáček — Viktorek! V mukách prožíval jsi hodinu za hodinou, den za dnem, noc za nocí a ony zatím — namlouvaly! To ti přec ani nenapadlo — pěstmi do hlavy aby ses třískal!" a pěsti, podpírající spánky, div jich nerozmačkaly.

„Já tu nespím, div se za nimi nerozběhnu a ona se zatím krásně bavila, nasmála. Viktorek — blonďák — je ještě mnohem hezčí! Však si tě nenadarmo přehlížívala od hlavy do paty, však se ti marně na ten nos nedívala! Sám jsi si říkal, že je to dívka vznešená, jemná, jako květ a že se k tobě ani nehodí! Co se tam asi dělo — co se tam dělo!

I ta Karolina! Přijede, několikrát se setká s člověkem a již si ho bere. Zdála se tak vážná, moudrá a zatím je stejně hrr! hrr! Pak si arci nemohly na mne vzpomenout a namáhati se dopisem!" Opět si dopis přitáhl a četl znova...

Rozhořčen zadíval se do okna. Ty dva párky zrovna viděl.

„Přijdou dva pražští panáci, nadělají komplimentů, pejsoří se, ručičky líbají a je to! Paní správcová, baba chytrá, je přivede a potom se radostně cení, že musí Kuppelpelz dostat. Panáci si je vodí na procházky, do divadla a kam ke všem čertům, mlsky jim nosí a slečinka hodí zkoušky do povětří. Bude ona se dřít, namáhat hlavu, když se může krásně bavit a poslouchat, jak tajtrlík žvatlá... A bude mládencem, ona družičkou! Blankytnou atlasovou látku si už koupila. To asi penízky lítaly — hospodyním!

I bodejť bych se hněval — nevídáno, jen si buď družičkou a třeba si ho hned vezmi, ale za svědka jít mi nenapadne — v páru se starým Dobršem! Budou mi strkat almužnu, abych se nemrzel! Že vás brzy navštívím? To bych si dal — za to za všecko! Půl třetího měsíce jsem lítal, lopotil se — z lásky, z pitomé lásky! Snad má ještě zlost, že musela dřít, a teď že je všecko zbytečno." A tu pro slzy neviděl...

Dopis hodil do kufru, zamkl a klíč strčil do kapsy. Chvíli přebíhal pokojem, ale potom narazil si klobouk a uháněl ven — do polí. Nedbaje, že pomžívá, brouzdal se mokrou travou. Na všecky ptáky zpěváky, na krákající vrány a havrany byl by nejraději vykřičel všechen svůj hněv — i bolest... Po mezích, hrbolatými cestami, sem, tam, ani nevěda, až k městu došel. Ale tu zarazil. Dost — dost — dál ani krok! Nač by to bylo dobré — konec blázněni! — na vždycky!

Ale večer doma hněv zeslábl a z lítosti dostavily se těžké nálady elegické...

Ráno si však opět umínil, že do města nepůjde a že si bude hledět zas jen svého. Aby snad byl z nouze dobrý! Bude prý čekat — chacha — ano, dokud nepřišel jiný. Ženské — ach Bože, těm kdo nerozumí!

Po škole kráčel do lesů a bloudil v nich do samého soumraku. Doma si potom liboval, že se tak přemohl a honem zas ke Klaškům neběžel. Ať vidí! Když ony pro samé milování neměly pro něj tak dlouho slova, nepotřebuje také ohledů.

V pátek provedl totéž, ale v sobotu si řekl, že se v lesích naběhal dost a pustil se zase do polí. Po všelijakých cestách chodil, na březích úvozů sedal, ale jak se stalo, tak se stalo: po páté hodině loudal se Zahradní ulicí a třebaže se vysmíval myšlence, že to činí z velké touhy, přec jen ozývalo se v něm přání, aby ho slečny shlédly nebo aby je potkal. Nestalo se jedno ani druhé a tak se tedy vážně vracel na náměstí, aby si koupil zas něco k večeřím, neboť jen proto, skutečně jen proto až do města zašel. Koupil a spokojeně kráčel k domovu.

Jsa rád, že žádné hlouposti a nesmyslu neprovedl, už spokojeně rozhlížel se ladnou krajinou a tiše si pohvizdoval. Jak je krásně, jak se to obilí čeří a dýchá! Jaký klid vládne kolem a blaží nitro, ještě nedávno tak rozbouřené! Jak měkce si hluboké modráčkové nebe ten letní kraj objímá! Jak milá je mu zas procházka přírodou! Kráčí si s hlavou lehkou, jasnou, jako dříve chodíval. Zaplať Pánbůh za to, vždyť už dobré tři měsíce takové rozkošné cesty neužil! Býval vždy tak rozvážný, usedlý, a najednou se mu takové mlžiny navalily do hlavy. No dobře, stalo se, zkušenost, byť perná, je také dobrá, jen když teď je mír a pokoj!

Silnice se právě trošku kroutila a stoupala k širé planině. Ej, teď mu kolčavka, jako had tenká, bělobřichá, přeběhla přes cestu. Odplivl a broukl: „Kudy tě čerti nesou!" Přeskočila příkop a nežli zmizela v kvetoucím jeteli, ještě se po něm podívala a hlavičkou pohodila. Jde na lov — pozor, myšky!

Proti němu prudce přijížděl nízký vozík s košatinkami; koníček skákal si po dvou najednou. Řezníci — červené telátko vezou! Ještě se za nimi ohlédl, ale v tom jako když ho do čela práskne. Nohy uvízly v kroku, hlava se zamotala; ale již rychle pohleděl v levo, v pravo, kam by se dalo utéci . . .

VI.

Silnicí proti němu přicházely — slečny Klaškovy. Obě v světlém ústroji, v bílých kloboučcích, zavěšeny, Málka nesla si zavřený sluník v levé, Karolina v pravé ruce a kráčely si volně, pohodlně. Pane na nebi!

Ale již ho shlédly — Karolina sluník vznesla a kývala . . . Zle je, zle, Čepelíku!

Úzkost z nenadálé setkané, ze shledání po všech těch zlých, hořkých dnech, ale také náhlá radost, že dívku, na niž tolik myslil, opět vidí, sváděly v nitru jeho divoký zápas. Div se nepropadl a ploužil se všecek zhroucen. Nic už platno není, osudu svému neujde! Blíže se jim, zamával kloboukem a již se rozpačitě usmíval.

„Má úcta!" ještě na kus volala Karolina. „My přišly pána navštívit a on zatím před námi utekl!" Krásně, srdečně jako jindy volala.

Mžikl po Málce. Hleděla lhostejně a sestry se nespouštěla.

„Má úcta — ruku líbám — vítám vás — ale v městě jsem byl, vedle vás jsem šel!" a přendav klobouk do ruky, pod jejíž paží nesl si balíček, podával pravici.

Karolina mu ji stiskla a potřásla, Málka ani se neusmávši, jen tak podala.

„Vy jste šel kolem nás — počkejte, počkejte, tolik dní se neukázat!"

„Nevěděl jsem, že jste doma!" skoro až urputně odvětil.

„Bodejť, nevěděl, snad jsme vám nepsaly, že nejpozději ve čtvrtek přijedeme!"

„Jistoty jsem neměl — už dřív jsem se naběhal nadarmo!"

„Mlčte a nezapírejte, schválně jste nešel, trucoval jste, že Málka málo psala!"

Ačkoli byl ve velikých rozpacích, přece mu neušlo, že Málka se tváří stále studeně, ale že si ho při tom zas prohlíží.

Přešlápl, posadil si klobouk, trošku povznesl oči a vyhrkl: „Ale je to pravda!"

„Je, ale nemusí být hned tak zle, když přece už víte, co se stalo!"

„Byl jsem u vás několikrát, pan pojezdný a Tarabková vědí!"

„Povídali, ale teď už bylo času dost, abyste přišel. A my se vydáme za ním, sotva už dechu popadáme a panáček pryč!"

„To je mi líto!" vydechl, utíraje si zpocené čelo i skráně.

Málka se pohrdavě zasmála: „To jste ukázal!"

(Pokračování.)

J. Š. Baar:

MÁJ.

(Životopis stromu.)

Sám už se na to nepamatoval, ale samotářský buk znal historii všech stromů daleko široko a ten mu kdysi ve sdílné náladě vyprávěl o tom, jak se narodil.

Divoký vichr zlomil jako sirku staletou smrčinu a položil ji měkce do vysoké závěje kyprého sněhu. Na tomto čistém loži smrtelném našel ji ráno lesní a pozval hned dřevorubce k jejímu pohřbu. Poznal, že podlehla zákeřné chorobě „července“ a určil mrtvé její tělo k zpopelnění. Bůh milý ví, kdo se při ní ohřál, ale tolik je jisto, že kolem nahnilého pařezu, i když sešel sníh, válelo se plno jehličí a podlouhlých, válcovitých šišek. Všecky sebrala velice pozorně stará paní učitelová, jež jediná ve vsi dovedla žehlit rýžovým škrobem; odnesla si je do kamen v košíku, pouze jednu jedinou přehlédla, tu, která zapadla mezi dva kameny a z té právě na jaře vyklíčil nový, mladý život...

Snad čtyřicet let uplynulo od té tajemné chvíle a dnes jako mladý bohatýr stojí v řadě bratří překrásný, rovný a štíhlý smrk. Stojí na příkré strani hlubokého údolí, klikaté kořeny jako spáry zadírá do tvrdé půdy prahorní, červenavá kůra jako krunýř chrání pevné jeho tělo a kolem dokola — výše a výš — v pravidelných přeslenech rozpínají se toužebně jehličím větve hustě jako srstí porostlé.

Ve svěží kráse a bujné síle čtyřiceti let stojí na stráni nad dolíkem nejkrásnější smrk ze všech bratří, co jich po Haltravě roste. Jako tiara perských králů zdobí jeho hlavu kuželovitá koruna a o tři přesleny přerůstá celé své okolí. Stojí tu smrk ve své úchvatné síle a nádheře; hluboko pod jeho kořeny, v tvrdém boku skály jako tepna pravidelně bije pramen svěží vody, boží slunce září mu vysoko nad hlavou na čistém, modrém nebi, volá a láká ho k sobě, lehký větřík jako měkká ruka mateřská hladí a čechrá jeho kadeře, ptáci zpívají mu své jásavé písně, v tajemných nocích líbá ho měsíc, přicházejí k němu hvězdy, vlhké mlhy jarní a teplé deště smáčejí ho od hlavy až k patě, stříbřitá rosa jemně, něžně usedá na jeho jehličí a dodává mu kouzelný nádech i pohádkový lesk, a z údolí vystupuje k němu jako kadidlo opojná, sladká vůně konvalinek, petrklíčů, sasanek, kopytníku a šťavelu.

Jaro se blíží. Probudilo se kdesi za devaterými vrchy, vítězně zdvihlo mladou svoji hlavu, vstalo, s písní na rtech a s plnou náručí květů kráčí přes hory a doly blíže a blíž k haltravským porostům...

Už dávno cítil smrk, jak po zimním spánku probouzí se k novému životu. Od kořenů, ze země živitelky prýští míza, stoupá výše a výš, zachvacuje vrstvu buněk po vrstvě, jako žíly v těle bobtnají a nalévají se cevní svazky, lýkové pletivo praská pod šupinatou korou a až ze samého jádra dřevními paprsky dere se na povrch vonná pryskyřice... Po celé délce štíhlého kmene, v každém vláknu, v každém hrotu drobného jehličí proudí bujará síla, smrk rozpíná větve jako ruce, chce se mu žít, objímat a jásat... Ano, letos po prvé prožije ten zázrak, že rozkvete a na svých rovnovážných haluzích, v třásních a krajkách měkkých větviček obalených jehličím zahoupají se po prvé plody — válcovité, smolné a vonné šišky, plné drobounkých semen... Jako by si zavýskl, prudce vystřelil do výše vrškový výhon s přeslenem pěti něžných větviček, hebkých, světle zelených, podobajících se něžné růžici nad jehlanem gotického pilíře...

II.

Mocné kouzlo jara podmaňuje si celou přírodu. Čarovná jeho síla vládne nad horami i dolinami, nad polem i lesem; potoky a řeky, kvítí na lukách a v zahradách, stromy a keře podléhají šmahem jeho moci, na milost a nemilost vzdávají se mu i všichni živí tvorové boží. Hmyz rozbzučel se svou jednotvárnou písní, z kukel jako rakví vylézají motýli, ptačí písní znějí koruny kvetoucích třešní a štěpů, starostlivé kvočny vodí hejna kuřat na první vycházky do sadů a zahrad a husí matky v čele svých dětí podnikají odvážné plavby po hladině rybníka za neznámým cílem...

Bujarým životem probouzí se i vesnice pod černými lesy. Seděla jako velké mraveniště uprostřed polí a luk, tichá, sněhem zavátá, jako mrtva. Jarní slunce rozhořelo se nad ní a hle — všechny cesty i cestičky černají se lidmi. Každý pospíchá buď za pluhem anebo branou, ženy — plné klíny jarních semen — do vlhkých brázd rozsévají jako zlato žlutý ječmen anebo jako stříbro bílý oves, suché chrastí a smrkové šišky nosí z lesa staré babičky s dětmi, po

jetelištích a lukách pilné ruce rozhrabují šedé krtiny, sbírají kámen a po stokách zavádějí vodu na suchopáry... A do srdcí při té radostné práci vkrádá se nevědomky takový opojný cit, lahodný jako vůně stolistých růží, silný jako víno a sladký jako zpěv slavičí... Nikdo se mu neubrání, nikdo mu neodolá. Skrývá se v něm touha i naděje, láska i nenávist, radost i žalost... Když hvězdy vyjdou na modrou oblohu a měsíc posadí se nad čerchovské lesy, když jako pěna nad vlnami vod zachvějí se nad vesnicí zelené koruny stromů a teplý vánek rozšepotá svěže zelené lístky i sněhobílé květy — tu nelze jinak, rozezpívá se, musí se rozezpívat i naše ves pod černými lesy...

„Kdo to de k nám?" ptají se pod lipami za večerního šera hoši.

„Já ho neznám," odpovídají jim vysokými hlasy dívky. A jako by najednou uhodli, jako by se náhle rozpomenuli, všichni sborem zajásají:

„To de k nám máj,
zelenyj háj!"

Ptáci oněmí, větřík se ztiší, nebe i země pozorně naslouchá a píseň po písni letí vstříc tajemnému kouzelníku, neviditelnému, ale mocnému, který svými čarami strhuje pod svou vládu kde koho...

Tak nadchází tajemná noc filipojakubská, ve které o půlnoci odvážní junáci vybírají v lese máje a staví je dívkám před okénko...

Po léta, po staletí snad tiše a tajemně stavěly se máje v každé dědině po celém Chodsku, takže se lidé ráno divívali, jak je to možné postavit štíhlý máj před samými okny a neprobudit ani psa ve statku...

„Potom se divme zlodijom," kývali hlavami otcové a při tom se čtverácky usmívali, vzpomínajíce na zašlé časy, kdy oni se smrčkem na rameni putovali po půlnoci z lesa přes orosené louky k okénku své znejmilejší...

Až letos po prvé zavál k nám cizí vítr.

„I tuto muší přestát. Žádnyj rozdíl nesmí byjt v ničom na světě. Šichni si mušíme byjt roven ve všom ha všudyž. Máj se smí postavit jenom jeden, šechněm společnyj, aby si žádnyj nic nemoh vyčítat ha stěžovat. Postaví se před hospodou v pátek na večer ha v sobotu na prvního máje bude muzika, žádnyj nic nesmí dělat, na nic šáhnout, jenom pít ha tancovat se bude..."

A v předvečer prvního máje opravdu vydali se hoši společně do lesa vybrat máj, máj jeden jediný, všem společný. —

III.

Na stráni nad dolíkem stojí smrk, nejkrásnější ze všech smrků, co jich po Haltravě roste. Chvěje se sladkou rozkoší, tajemnou předtuchou nepoznané dosud slasti... Konečky větví se zarděly, a z tuhých, temně zelených jehlic vyskočily červené jehnědy plné pylu, nalily se i šupinovité, něžné květy samičí, toužebně rozježily své plodolisty a nedočkavě čekají na onu jedinečnou, zázračnou chvíli, ve které rozkvetou černé naše lesy. Omamná vůně zaplaví širý kraj, jemný vánek s mateřskou něhou rozkolébá jehlancovité koruny smrků, mrak vonného pylu jako dým vznese se k modré obloze a roztáhne se po celém porostu lesním, lidé zdvihnou se v polích od své práce, zahledí se k Haltravu, v ohromném úžasu vykřiknou: „Dívejte se! Dívejte se! Lesy se snoubí!" a pak v hlubokém tichu, v jakémsi nábožném ustrnutí pudově pocítí své vlastní bratrství s lesem i polem, s nebem i zemí, s celou přírodou boží. Pouze lesníci a hajní vyjdou večer z lesů, na klobouku, ve vlasech i vousech plno jemného prášku jako pudru, v očích plno záře, v srdci nadšení a v žilách krev, zelenou krev mysliveckou, horkou jako láva, prudkou jako oheň a zamíří s blaženým úsměvem v zarudlých lících k bílým myslivnám a hájovnám...

Smrk na stráni nad dolíkem letos po prvé zúčastní se toho velikého tajemství a připravuje se na ně jako ženich na své svatební veselí — — —.

Ve svatvečer prvního máje vyrušeny byly černé, tiché lesy nad dolíkem hrubým smíchem a surovým pokřikem lidských hlasů. Rázem utichly v lesní svatyni ptačí zpěvy, plachá zvěř skryla se do svých doupat, stromy se zachvěly podivnou bázní, celý les pocítil, že blíží se ne dobrý člověk, ale zlý nepřítel. Na větvi smrku, jako na ruce napřažené k obraně, usedl havran, chvíli se díval na zástup mladíků pobíhajících lesem, ale když spatřil přímo pod sebou modravou ocel sekery, vznesl se přímo do výše, vykřikl varovně třikrát na lesy: „Vrah! Vrah! Vrah!" a přeletěl stráň po celé její délce.

A v tu chvíli ozvalo se pod smrkem:

„Mordýje, chlapci, já našel smrk, že mu rovno není, pote sem! Šichni sem pote!"

Celý zástup poslušně sešel se kolem smrku a jednohlasně usoudil: „Jo! To je chlapák k pomilování! Z toho bude máj vyšší než kostelní věž," a už těsně nad kořeny, u samé země zakousla se sekera do smrkového kmene... Odkudsi přiběhl

starý polesný, skočil ke smrku a při druhé ráně zadržel sekeru výkřikem:
„Pro Boha! Co to děláte?"
„Kácíme máj."
„Kdo vám to dovolil?"
„My sami."
„Čí jsou to lesy?"
„Náše — íčko je šecko náše!"
Šedivý fořt strhl dvojku s ramene, prst položil na spoušť, ale náhle jako by se v něm cosi zlomilo, smrtelně zbledl, chraptivě se zasmál, otočil se na patě a s puškou v ruce pomalým krokem zamířil k loňské myti. Divoké rány sekerou zněly za ním, posměšné hlasy ho vyprovázely a když se ozval strašlivý praskot, jako by se kosti lámaly a temný úder, až zaduněla země, dvě slzy skočily mu do očí a sevřenými rty vydralo se jediné slůvko: „Vrazi!"

IV.

Jako padlý král v bídě a potupě na zemi válel se štíhlý smrk. Chvíli ještě se opíral o zpřerážené větve, ale když i ty mu osekali, celou délkou položil se na mateřskou zem a bolestí i hanbou zaplakal. Z přeťatých svazků cevních pod korou a lýkem drala se na povrch jako trpké slzy čistá míza i vonná pryskyřice, na řezu i pařezu bíle svítily strašlivé rány, které přervaly násilně živé pletivo buněčné a kolem válely se přelámány a pošlapány usekané větve, obalené tuhým, temně zeleným jehličím a prvním květem... Milosrdný větřík zavanul, s mateřskou soustrastí pofoukal smrku čerstvé, krvácející rány a rozběhl se lesem. Rozšuměly se tichým pláčem a smutným nářkem všecky lesní porosty. Pohřební píseň na rozloučenou zpívaly svému zabitému bratru smrčiny i sesterské jedliny, borovice i modříny, soustrastí chvěl se každý lístek na břízách, bucích i osykách ve smíšených porostech, temně hučely vysoké, dozrálé kmeny i vzrůstající mlaziny po mýtích, svorně naříkal náš černý i zelený les.

Na zemi leží povalený smrk, bolestně naslouchá své písni pohřební a tiše se loučí se svým domovem. Celý do hola už osekali, ale zelený vršek zůstal jako hlava na zohaveném kmenu zdráv a neporušený. Proto smrk neumřel, ale dýchá dosud slabě a žije, raduje se a doufá, že snad znovu se zvedne, vzpřímí a zazelená. Vzpomíná si, kolik smrtelných ran už přežil, z jakých nebezpečí šťastně vždycky vyvázl. Už v útlém věku, když na holé pasece spatřil světlo světa, těsně nad hlavou přejel mu ostrý srp zpívající travničky. Tak tak že se přikrčil, když mlsné srny a lesní zajíci za měsíčních večerů vycházeli na pastvu. Rychle se mezi kamením povytáhl do výše, aby ho plevel neudusil. Rostl hbitě; jak se radoval, že vyvázl šťastně z každého nebezpečí, když o vánocích počali probírati hustou myť a vybírati vánoční stromky. Už tehdy smrt kráčela těsně kolem a pocítil její strašný dech. Nedotkla se ho, a smrk radostí poskočil do výše. Ubránil se všem nepřátelům, larvy chrousta, housenky bekyně, zobonosky i kůrovci marně sahali mu na život. Tuhý jeho kmen odolal hromu i vichru, sněhu i mrazu, suchu i mokru, ale podlehl dnes člověku...

Ano, vzpomíná si, jak slyšel i vídával pod sebou dole, po zemi jako mravence kráčeti člověka. Sbíral tu houby i jahody, škrabal smůlu, rval kořeny, chytal ptáky, lovil zvěř, a smrk pocítil k němu bázeň i úctu. Záviděl mu jeho svobodu a moc, a když někdy jako vězeň upoután stále na jedno místo pozdvihl hlavu a se stráně nad dolíkem rozhlédl se v širošírý svět, i jemu zachtělo se volně se rozběhnout, odpoutat se od svých bratří, opustit rodinu černého polesí a letět, jako letí vítr nad ním, jako pták ve vzduchu anebo lehký mráček pod nebesy...

Hřešil, hřešil pýchou a nespokojeností, hřešil touhou vymknouti se z odvěkého řádu svaté přírody a přišel trest. Bolestí chvěje se v něm teď každé vlákno, každá buňka svírá se úzkostí, pouze jeho hlava je dosud zdravá, jasná a neporušená. „Snad, snad přece neumru," kmitá se v ní plamének naděje.

„Tak, chlapcí, íčko čerstva s nim na ramena. Pěkně šichní najednou. Hej — rup!"

Asi dvacet paží po celé délce popadlo osekaný kmen a houpavým, stejným krokem jako na marách odnášelo jej z lesa.

Sluníčko zapadlo za Haltravem, stínem pokryly se ohnivé květy na lukách, nad rybníky srážely se řídké páry a protivné, čejčí skřeky prodíraly se tichým podvečerem. Hejno dětí vyběhlo z vesnice a doprovázelo s radostným smíchem hulákající zástup až před hospodu. Tam byla vykopána úzká, ale hluboká jáma kulatá a kolem vršila se černá, čerstvě vyházená hlína s kamením... (Dokončení.)

✱

Fr. Sekanina:

BÁSNÍK F. X. SVOBODA,

ROMANOPISEC A DRAMATIK.

Jubilejní glosa k šedesátému výročí narozenin.

III.

Svoboda je veliký a velmi originální myslitel. Jen tímto způsobem je možno, že nám dovede zkrášliti a že nám hlubokým zájmem naplní každičký námět, jehož se dotkne. Hluboký, originální myslitel a potom: veliký básník podivuhodné obrazivosti. Jí nám dovede oživiti a prohloubil vše, co pozorováno okem jiného člověka, zdálo by se nám býti bez interesu a všední.

To jsou dvě veliké a neocenitelné vlastnosti našeho milého jubilanta. On „chytá skutečnost“ — je pravda, ale „co je to chytiti skutečnost?“ ptá se sám na jednom místě „Rozkvětu“. Zde nutno podle něho především pochopiti, co to vlastně skutečnost je. „To je hra, báječná hra složená z milionů her vnějších i vnitřních, ať se zadíváš třeba jen na pouhý kámen,“ praví se v tomtéž románě. Jsou statisíce lidí, kteří v tom kameni při pohledu vidí skutečně jen kámen, ale našemu básníkovi vyrůstá z něho právě ona báječná hra nesmírně složitá a stále proměnná, živá hra světel i stínů, dějů ze sebe vyrůstajících, zajímavých a věčně oživených. A je tomu stejně ve všem ostatním. Prostinký životní příběh vyrůstá, Svobodou viděn a podán, v úchvatnou scenerii. Prostinká postavička zdánlivě všedního člověka stává se zjevem složitým a plným výmluvnosti. To všechno vlivem básníkovy přebohaté a oživující fantasie.

Bylo už řečeno o Svobodovi, „že nespokojuje se pouhým pozorováním a zachycením jevů životních“, že „nechce pouze fixovati skutečnost“, nýbrž že „snaží se jíti hlouběji, pokouší se o vysvětlení úkazů, hledá příčiny, následky a vzájemnou jejich pospolitost, chce vypozorovat, proč ty a ony zjevy se vyskytují“.

To jest jeho veliká přednost tvůrčí, která je první příčinou, proč si F. X. Svobody musíme tolik vážiti jako vzácného psychologa. Jde vždycky až hluboko na nervy věcí, nespokojuje se jejich zevním povrchem, „nekončívá popisem šatu“, řeklo se kdysi. A jda za touto psychologií, nečiní to nikdy učeně, škrobenou formou učeneckou, nýbrž hravě a poutavě odhaluje nám nitra zároveň s rozvíjenými ději, nikdy nám těch niter studeně nevykládaje a nepopisuje, nýbrž přímo nám je vždycky už představí jako hotové boží dílo.

A ještě jest jedna veliká přednost Svobody beletristy: má ve svém filosofickém usuzování cosi záhadně dráždivého s odstínem do transcendentálna a mysticismu. Svoboda rád přemítává o vyzývavém tajemství životních náhod, o tom, jak často příčina zdánlivě, naprosto nepatrná, skoro nicotná dovede zauzliti životní osud jednotlivcův trvalým uzlem, ba víc —: jak jej často upoutá k jiným osudům a k celému jejich shluku tragickými vztahy. To jest jedna z velmi oblíbených záhad našeho autora, k jejichž řešení a nejvšestrannějšímu osvětlování přistupuje se všech stran a různými způsoby. Abychom to alespoň na jednom jeho díle dokumentovali:

Obsáhlý román „Vlna za vlnou se valí“, jedna z nejpoutavějších románových fresek F. X. Svobody, vyrostla ze skutečné tragické události, která před lety vzrušovala Prahu téměř po měsíc. Asi před patnácti či více lety nalezen byl jednoho jitra v síni Umělecko-průmyslového musea v Sanytrové ulici zabitý noční hlídač sbírek, sbírky samy byly o několik vzácnějších předmětů oloupeny, a když se počalo pátrati po podrobnostech této vzrušující události, nalezli v besídce musejní zahrádky oběšeného mladého muže. Vyšetřilo se, že zloděj, který se stal bezděky vrahem, skokem s okna do zahrádky zlomil si nohu a nemoha potom přelézti vysokou zeď zahrádky a prchnout, oběsil se v zoufalém zápase nitra.

V mrtvém lupiči uměleckých pokladů byl zjištěn brzy na to jistý — středoškolský suplent.

Ten případ vyvolal široko daleko veliké vzrušení a svými psychologickými detaily, které se později vyšetřily, vzbudil s nešťastným člověkem a s jeho rodinou i hluboký soucit.

Svoboda zmocnil se události a zpracoval ji na román. A snad nikde jinde jako právě zde snažil se ukázati, co dělá v životě člověkově náhoda, jak jej zavazuje a upoutává, jak jím pak zmítá a smýká ze situace do situace a jak jej někdy i tragicky udolává.

Nebohý hrdina románu „Vlna za vlnou se valí" neučinil v první fázi svého nešťastného života nic jiného, nežli že se ve Vrchlického sadech u zemského musea — posadil na jistou lavičku. Šel parkem a zachtělo se mu usednout. Bylo tam několik laviček v dohledu, mohl si usednouti na kteroukoli, ať prázdnou či už někým částečně obsazenou, a hrdina se také i rozmýšlel, kam by si sedl. A jako čímsi záhadným nutkán, usedl si právě tam, kde sedělo už na konci lavičky jakési prosté děvčátko, kterého neznal. A tím si z p e č e t i l o s u d.

Svoboda s opravdovou virtuositou a přímo geniální jistotou rozeného psychologa kráčí za touto nitkou krok za krokem, aby na rušných, spletitých a celým svým založením velmi trudných osudech nešťastného člověka zkoušel opodstatněnost své theorie. Zamyslíme-li se nad ní a vzpomeneme-li různých příhod a zažitků z vlastního života, nemůžeme než dotvrditi velikou pravdu spisovatelova usuzování.

A dotvrdíme mu ji rádi i ve všech ohledech jiných. Všecky nám vypravují o tom, jak F. X. Svoboda jest vzácným psychologem dnešního života a s jakou distinguovanou dovedností a láskou umí nám vykládati o srdcích i duších svých žen, svých rolníků, svých studentů a svých měšťáckých typů, kteréžto čtyři kategorie jsou mu jakožto literárnímu tvůrci nejmilejší. Své studenty a studentky kreslí nám snad uměním nejkřehčím, ke svým ženám přistupuje však s nejhlubší láskou a přímo posvátným porozuměním pro závažnost a častou tíhu duševního jejich života. Kdo třeba přečetl jen typickou knihu „L í p y u n a š i c h c e s t" anebo kdo se zabral do největšího čtyřdílného Svobodova románu vůbec — do jeho „Ř e k y", ten pozná, co lásky a vroucnosti vložil náš básník do studia tohoto věčného problému našeho ženství.

„Vždyť „Řeka" — toť opravdu sám život náš dnešní, toť jeho tok a jeho víry, kaskády, chvilková sladká poleva tichého proudění, však zase hned na to vodopád, pěnivý řev. Bylo správně řečeno o ní, že je to kniha, která sociální i společenskou vahou pomáhá u j a s ň o v a t d o b u, hledajíc nový tón jejího základního nazírání, že je to kniha, která je s to, aby stvořila svěží poměr ke skutečnosti národní a vážně upozornila na aktuálnost nejpodstatnějších jejích bolestí.

Už před desíti lety, u příležitosti Svobodovy padesátky, bylo zde hovořeno o šíři a hloubce základů „Řeky", o jejím nesmírně mohutném založení. Široké je už její prostředí, sociální základna a látkový terén obrazu, který objímá velkoměstské salony, hlučné promenády, ateliery umělců, pracovny úředníků, budoiry dam udávajících tón, tiché rodinné komnaty, koncertní i plesové síně, výstavy, koridory divadel, klidné venkovské letohrádky i malebné villy, stinné aleje i černé lesy, opojně vonící přírodní partie, polozakryté stezky pražských parků... Zde ani zdaleka nejeví se autor fanatikem jediného privilegovaného sociálního ústředí nebo programovým mluvčím určité společenské třídy. Život ve vší pestré tekutosti i měnivé složce byl autorovi jediným vodítkem při výběru i uspořádání látek i při jejich pojetí. Život se svými denními formami, s veškerou syrovostí svého obsahu, nezastřihovaný a nevykombinovaný. A tímto mohutným, široce založeným a stále proměnným tokem svým tíhnoucí stále jen a hlavně ke dvěma ideovým problémům důsažnosti opravdu všenárodní: k problému p o z v e d n u t í ú c t y k ž e n ě a k problému s t v o ř e n í s v ě d o m í.

Nejsou to nové úkoly, před nimiž se tu Svoboda ocitl, neboť již před „Řekou" je řešil způsobem často dost nalehavým. Ale zde si z nich vytvořil dvě centrální otázky, dva ústřední problémy živého a velmi časového jádra. Neřeší jich se studeným chladem analysujícího učence, nýbrž přistupuje k nim — jako ke všem — s rozhořeným a zvroucnělým srdcem. Pocítil jistě sám, jak zničená úcta k ženě a upadlé svědomí jsou krvavým příznakem doby, jejichž osudnost věsí se na paty každého počínání. Svoboda — v této šíři a hloubce p r v n í u n á s — probírá a studuje na živém kulturním pozadí tento bolestný zjev. A tak román o Vilému Řetkovském, který vyšed sklesly a bědný z naturalismu osmdesátých let, utrpením i láskou se niterně očišťuje, jest ideově velikým očišťujícím procesem nitra hrdinova, jest n o v ý m v y b u d o v á n í m o n ě c h d v o u p o b o u ř e n ý c h z á k l a d n í c h s l o u p ů, kterými u nás otřásl jednak naturalism let osmdesátých, jednak současná myšlenková skepse a individualism vyhnaný v krajnost...

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

„Ano, o to hlavně," pokývav hlavou starostlivě pronesl Hrdlička, „nemám tušení, co ona si myslí a kdo se jí líbí."

„Jako já, často si myslívám, že přilnula ke mně, že čeká na mé vyjádření, ale najednou se to zboří! Dítě je, směje se ráda a tak mi připadá jako ptáček, hned je tu a hned je tam."

„Musíte tedy s ní promluvit vážně," řekl Hrdlička sklopiv pohled.

„Ano, teď ano, když mám vaše slovo —"

„Já nic nerozhoduju."

„To by bylo pěkné! Rozhodujete! A — vůbec rozhodujete!" vykřikl Kadlec s neočekávanou rozhodností. „Jsem přesvědčen, že se stane, co vy řeknete! A proto mne těší váš slib, že se přimluvíte, že mne pochválíte, že jaksi jí naznačíte, a tak dále, zkrátka, že jí dáte na jevo své přání. Řekněte: Já mám, Vlastičko, jediné přání — totiž, vezmi si Kadlce, to je dokonalý muž. Vždycky jsem si přával, abys měla Vostojavku, abych tam dojížděl — vždycky, a teď tam budeš paní a on tě bude zbožňovat jako světici! — Tak tak, jako bych vás slyšel, a tomu ona neodolá, vašim slovům a vašemu jedinému přání ne. Svolí a já zapláču a ruce vám vděčností zlíbám!"

Hrdlička pokýval hlavou a rozesmál se.

„Těžká věc — takový nátlak — těžká!"

„Uvidíte, že ne, naopak, vaše přání rozhodne. A mne proto těší, že jí to tak řeknete, jak jste si myslíval, aby měla Vlastička Vostojavku a, tatíčku drahý, hlavně mne těší, že mám z vašich úst slib, že se přičiníte, aby se toto jediné vaše přání splnilo. A to se splní, splní! Ano, tu víru mám — a děkuju vám vroucně za všecko, já věděl, já vždycky věřil, že jste můj přítel, že mne nezradíte a že mi přejete! Děkuju vám —" uchopil jeho ruku a políbil ji. „Nemohu vám ani říci, jak jsem blažen a jak rád bych se vyplakal na vašem srdci!"

„Inu — dobře, dobře, ale Vlastu musíte získat — na to nezapomínejte!"

„Nezapomínám a nebojím se toho, budete-li plniti svůj slib a budete-li jí stále opakovat, že bude mít dobrého muže, že bude mít Vostojavku a tak dále. A vy budete, vy budete," volal Kadlec hlasem tak dojatým, že si Hrdlička pomyslil: „Má tu holku přece jen sakramentsky rád, to je marné!"

„Všecko by bylo hezké," promluvil pak rozvážlivě a s jakousi tísní, neboť v tu chvíli chtěje říci: „Ale, pane Kadlci, já vám nic takového neslíbil," — pocítil pojednou, že bude lépe, nevyřkne-li toho, ba že je dobře, mluví-li Kadlec tímto způsobem, a pomysliv si pouze: „Ty, ferino, nejsi hloupý a umíš to dobře," řekl pak Kadlcovi: „Ano, všecko by bylo hezké, ale kdož ví, nemá-li Vlasta někoho ráda?"

„Nemá!" zvolal Kadlec hodiv rukou. „Nemá!" opakoval neméně prudce.

„Anebo — nemyslí-li si na ni, dejme tomu, pan Bláha, a dokonce i pan Havlíček?"

Kadlec se zarazil. Oči jeho zchladly a zahleděly se do tváře Hrdličkovy.

„No — a co?" řekl pak pokrčiv rameny. „Co by bylo? Myslí si — ano, oba si na ni myslí, což bychom se tomu divili? Ale mám se jich snad bát, když mám vaše slovo? Nikdy! A potom: Vy jste moudrý a zkušený a vidíte za dvacet lidí! Jak by bylo možná, abyste neviděl do všeho i na Kvíčalci a i na Moutíně?" Přimhouřil oči a skulinkou mezi řasami hleděl významně na Hrdličku. „Bylo by to pro slečnu Vlastu? Řekněte upřímně: Hodí se k ní Bláha? Řekněte! Anebo, hodí se k ní Havlíček? Mám je oba rád, i vy je máte rád, ale to musíte doznat, že ani jeden ani druhý se k ní nehodí — vůbec ne! Jaké tu tedy rozmýšlení? Na Bláhu se jen podívám a už jsem doma. Toť se ví, já ho mám rád, mně to tak nevadí, ale řekněte mi, tatíčku drahý, umí se obléci? Ani to neumí, všecko na něm visí jako na věšáku a všecko se na něm hází jako na bidle. Ne, ten neokouzlí. A co ty řeči jeho o dobrém hospodaření? Věříte jim? Já ne!" Přimhouřil oči. „Já ne! Může Bláha něčemu rozumět? Prý podle nových způsobů všecko dělá! A na poli u Dolejší Louky vyhodil za deset tisíc hnojiva a všecko zkazil. Osel! Řekl jsem mu: Chybíš! — Vrták, něco čte a nerozumí tomu, Bláha je dobrák, to je pravda, ale je to muž? Není, a to je právě ta celá jeho chyba. V domácnosti bude vždycky ošlapkem a ve společnosti vždycky chudákem. Tváří se, jako by něco uměl, no — že? Všiml jste si? Ale vlastně klade jen otázky a mluvit musí vždy pouze ten druhý! A k tomu se tváří, jako by to taky věděl. Mne nezmýlí a vás, tatíčku drahý, sotva kdy zmýlil! No — že ano? Že mám pravdu? Jen oči má hezké, dobré, jako dítě — ale koupí si za ně něco? Ani trakař ne! Mohlo by se zdát, že ho pomlouvám, ale já ho mám rád, já bych chtěl, aby byl lepší, aspoň trochu

vkusnější, ale marná věc, ten jiný nebude, naopak, ten bude horší! A proto se Bláhy nebojím a zvláště ne, rozhodujete-li vy! Bláha nebude nikdy — muž! No — že? Že to taky vidíte? No — a mohl byste dopustit, aby si ho vzala? Ne — to vím, že ne, nikdy ne a směju se tomu!"

Na chvíli umlkl a rozhlížel se. Tvář jeho byla červená, všecky nervy rozehrané. Zavrtěl se, podepřel o lokty a jako by tušil, že příliš křičel a Hrdličku již unavoval, jal se mluviti hlasem mírnějším:

„To spíš by člověka spletl Havlíček se svou hospodářskou školou a se svými knihami. Jsou lidé, že sedají na takové věci. Ovšem, mne nesplete a vás — kde pak vás!" Zasmál se. „Vy vidíte tu jeho prázdnotu už od nádraží. Mám ho taky rád, a nepomlouvám — pravda není pomluva — ale komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí — a proto ty jeho knihy a školy jsou pro psa. Ne! Ne, Havlíček by se mi nelíbil — ne! Všiml jste si toho jeho trupu? Prosím vás, nepřipadá vám jako pavouk? Jako by byl trochu sražený? A jak to má ohnutý nos? Všiml jste si? Jako pohrabáč! Chachacha! Ale — konečně, to by všecko nerozhodovalo, kdyby se, dejme tomu, slečně líbil — proč ne? On protivný není — to ani vy nemůžete říci — není protivný, ale jiná věc je tu — ta matka, ten metr v domácnosti! Však já dobře vím — že jste si té věci už dávno povšiml. Holečku — to by měla slečna husara nad sebou! Proto — jak jsem řekl, já se nebojím ani jednoho ani druhého, když vím, že mi přejete, že jste mi Vlastu přislíbil a že Bláhu i Havlíčka dobře vidíte. A co vy byste neviděl? Vy všecko vidíte!" Uchopil Hrdličku za ruku a v jakémsi neočekávaném pohnutí, které se podobalo výbuchu, zvolal: „Já jsem dítě, já jsem věřící dítě a přijel jsem k vám, k otci, a vyzpovídal jsem se upřímně, já chci všecko otevřeně — rovně — protože vás ctím a vím, že i vy jste upřímný!"

Zářící oči jeho spočinuly v očích Hrdličkových. Za chvíli, když hospodský neodpovídal a povážlivě se zamyslil, Kadlec povstal nepouštěje ruky jeho.

„A teď rychle pryč, když mám vaše slovo —"

Hrdlička chtěl říci: „Ale — jaké slovo?" Neřekl však nic a opět si pomyslil: „Lépe bude, pomlčím-li."

„A když slečně upřímně řeknete, co je vaše přání a co se musí stát," dodal Kadlec.

„A proč tak rychle odjíždíte?"

„Lépe hned, sic mne tu některý přistihne."

„Kdo?"

„Bláha nebo Havlíček. Uvidíte, že oba přijdou. Snad víte, co jsme včera na tomto místě slavně prohlásili?" Pomnul si radostně ruce. „Přisahali jsme."

„Ach — to!" lhostejně přisvědčil Hrdlička. „Povídala Vlasta a smála se tomu."

„Ne, ne, to bylo vážné, půjde do tuhého. Uvidíte, že tu oba dnes budou. Ale slovo vaše mám už já, můj drahý, zlatý tatíčku, viďte?"

Hrdlička v tu chvíli pohlédl dlouze na rozpáleného ženicha a přitáhnuv si k ústům jeho ucho pošeptal mu:

„Poslouchejte, každá budova musí mít základy. Získejte si Vlastu, to vám radím, to bude základ. Moje slova nic nerozhodnou."

„Ale ovšem, že si ji chci získat a že se o to přičiním — a jakmile poznám, že mohu mluvit, promluvím. Pak bude vyhráno! Počkal bych teď na ni a řekl jí třeba již dnes, že ji mám rád, ale kde mám zaručeno, že to dobře dopadne? Zatím mi stačí tento úspěch. Provádění chyb ponechám sokům. Ti ať se pokusí u ní třeba hned. Možná, že je oba odstřelí a že tu zůstanu sám!" Rozesmál se. „Já jsem si to včera představoval všecko lehčí," dodal pak s jakousi pošetilou rozpačitostí, „a zatím vidím, že právě u slečny to bude nejtěžší, ano, a právě o ní jsem se domníval, že mne má jistě ráda a že hlavně získati musím vás —"

„Ne, ne, hlavně ji —"

„Snad tedy bude dobře, počkám-li na slečnu —"

Nedomluvil. Venku ozvaly se hlasy a dokonce smích. Zavětřil a vyskočil. U jeho kočárku stál Bláha a rozmlouval s kočím. Překvapení jeho však nebylo tím celé. Z protějšího kouta návsi, od západní strany vycházel Havlíček a smích, který Kadlec zaslechl, byl smích Bláhův, vyvolaný objevením Havlíčkovým. Oba, spatřivše se na návsi, rozpřáhli a spráskli ruce a oba se rozesmáli. Překvapilo je nejen to, že se spatřili, nýbrž hlavně to, že tu stál Kadlcův kočárek. Tento kočárek přímo je polehtával do bujného smíchu.

„Pro Pána, vždyť už jsou tady!" volal Hrdlička, jenž zatím přistoupil k užaslému a zjevně zaraženému Kadlcovi. „Oba, podívejte se, tamhle jde i pan Havlíček! Dobře jste to viděl!"

„Povídal jsem," prořekl Kadlec jen tak mezi přivřenými rty.

VI.

Když vstoupili páni do hostince a spatřili Hrdličku s Kadlcem, pokyvovali hlavami, jako by chtěli říci: „I ty filuto, ty sis přispí-

šil!" Dokonce byla patrna i obava na jejich tvářích a oči Bláhovy kalily se rozmrzením.

Kadlec rozeznav tuto náladu v nich, rozveselil se. Dívaje se pak na Havlíčkův kachní nos, rozesmál se hlasitě. Zašeptal: „Co tu chce s tímto nosem?" Znova se zasmál.

„Já jsem přijel jen proto," volal na ně, „abych vás viděl — jak oba přijdete!"

„Abys mohl smát se a vypálit nám rybník — viď?" odpověděl Bláha, jehož pihovatá tvář zdála se dnes všecka zčernalá.

„Povídal, že přijdete," dotvrdil Hrdlička, stále neobyčejně roztěkaný a pln jakýchsi starostí, „věděl to, a mně hned bylo všecko nápadné. Smluvili jste si švandu a čekáte, že vám sednu na vějičku!"

„Vy? — Nikdy!" zařval Kadlec. „Nikdy!"

„Nic podobného jsme nesmluvili!" volal Bláha. „Naopak —"

„Ano, ne švandu, ale tragedii!" prohodil Havlíček, vyvaluje pitvorně své hezké modré oči.

„Vida, tedy to přece jen něco je!" potřásaje hlavou smál se Hrdlička. „Hned jsem to věděl. Pan Kadlec mi tu začal něco povídat, ale musil bych být důkladný osel, abych věřil —"

„Povídal — co povídal?" uchopil Blaha hostinského za kabát. „Povězte nám — lišák, věděli jsme, že nás předejde."

„Ano, ano," přiskočil k němu i Havlíček, „jen nám to řekněte!"

Ale tu již předstoupil před Hrdličku i Kadlec a všechen rudý, zmatený a jaksi rozčilený volal:

„Vy jste mi nevěřil? Mně? Proč? Nezarmucujte mne, nevrážejte mi nůž do srdce!"

„To je komediant!" vykřikl Bláha. „Podívejte se na něj! Nůž do srdce!"

„Co tedy vám povídal?" naléhal Havlíček na hostinského trhaje jeho loktem, „ať to posoudíme! Pomlouval nás — viďte?"

„Naopak, do nebe vás vynášel!" ihned odpověděl Hrdlička obraceje tvář svou s jednoho na druhého.

Všichni tři snažili se hleděti zblízka a upřeně do jeho třpytících se očí.

„Vidíte — teď se vezměte za nos!" vykřikl Kadlec. „Do nebe jsem vás vynášel, dnes jako vždy!"

„A víte tedy, pane Hrdličko, víte něco o naší přísaze?" otázal se Bláha důrazně, drže hostinského oběma rukama za ramena. „Víte, nebo nevíte?"

„O tom oženění do příštího jara?" zasmál se Hrdlička a mávl rukou. „I vím! Smál jsem se tomu!"

„Ano, ano, nedivím se, vypadáme dle toho!" přisvědčil mu Havlíček. „Já bych se také smál!"

„Nevěříte?" volal Kadlec. „Holečku, tomu věřte, to je ukováno z ocele! A poslouchejte, pane Hrdličko, poslouchejte, vy jaksi neposloucháte — tedy, prosím vás, podívejte se, co byste dělal, kdybychom teď všichni tři najednou řekli o slečnu Vlastu?"

„Co? — Co?" pronášel Hrdlička obraceje pohled s jednoho na druhého.

„Co byste dělal? To nás zajímá, a vy musíte být na to připraven. — No, Havlíčku a Bláho, že? Co byste tedy dělal? Dejme tomu, že všichni tři najednou a hned! Ano, ano, teď nám odpovězte, podívejte se, jak všichni čekáme a jak se nám oči třpytí —"

Hrdlička se usmíval.

„No" — řekl, „nic."

„Co nic? Co nic?" křičeli všichni tři. A Kadlec okamžitě pokračoval: „Nevytáčejte se! Kterému byste ji dal? No — prosím vás, řekněte, kterému?"

„Žádnému!" odpověděl tiše, dívaje se pojednou chladně a vážně.

Uchopili jej za límec, za rukáv, za rameno:

„Proč? Proč ne? Nežertujte!"

„Vždyť nemluvíte vážně," odpověděl, „jste jako tatrmani! Řeknu vám upřímně: Nevěřím vám. Jste veselí páni, ale nepřipadali jste mi nikdy jako vážní muži. Odpusťte, mluvím přímo. Přísaze vaší nevěřím. Kde bude na jaře, až lhůta vyprší? Já bych dceru mohl dáti jen tomu, o němž bych nabyl přesvědčení, že se ožení i tehda, nedostane-li té, kterou má rád. A toho ani jediný z vás nedokáže!"

„Že ne? Já — já první!" zařval Kadlec. „Přisahám! Ožením se — i kdybych nedosáhl té, kterou mám rád! Na mou duši, takový jsem, já ano, znám se!"

„Je málo mužů, kteří plní, co mluví a slibují," pokračoval Hrdlička velmi vážně, „a jen takových si vážím. Co jednou vyřknu a slíbím — je mi svatou věcí. Kdo dovede za cílem pevně jít, mnoho dosáhne, a ne-li — čestně padne, taky něco — sláva mu! Co je do člověka, který nemá plánu, takový za nic nestojí, ale ničema je a pleva a pes, kdo plány své opouští a zrazuje. Když jste přísahu vyřkli, naplňte ji! Tolik vám říkám já, starý zkušený člověk. Nevěst je dost, můžete všichni dobře pochodit — jenom nechtějte všichni jedinou, před tím vás varuju, poněvadž by to byl nesmysl a malér. (Pokračování.)

✱

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *Bílý pták.* Romány a příběhy. — Spisů sv. XXXVII. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Přísná nestrannost pozorovatelská a snaha proniknouti k psychologickým základům každé povahy, k základům, z nichž klíčí pochopení a proto také smír — to jsou hlavní dva zřetele, řídící uměleckou tvorbu Svobodovu. Z nich plynou ty slunné paprsky, které zalévají každou postavu, osvětlují všecky podrobnosti, jichž uvádění jest nutné na základě příčinné vzájemnosti; a ovšem podporou jejich jest také obezřetný klid, na kterém spočívá mistrnost Svobodova líčení. Z osmi prací, seřaděných v knihu „Bílý pták", každá zaujme vážností pojetí, každá dojme snahou, všude vyřešiti dobro jako základní rys člověka — všude vyvolati přímý, neklamavý pud srdce. Povídka, podle které kniha nazvána, ve skupině postav Svobodovskou rázovitostí osvětlených, nejzajímavějším člověkem je myslivec Kubát, na jehož typu básník správně analysuje rozpor vnějšku s nitrem, vyvolávající dojem jakési záhadnosti, kterou rozřeší čistá duše dívčí. Bohatou originalitou vyniká „Lesní dcerka", dítě, nadané pudovou bystrostí, vůdčí a rychle rozhodnou v počinech; při tom tato originalita není úmyslně strojená, ale poeticky rozvinutá. Závěrem knihy jest „Srovnaná propast", selský román, jehož děje provanuty jsou jakousi osudovostí, svádějící nepřátelské živly tak dlouho, až dojde ke smírnému rozřešení, opět k vítězství dobra. A kniha ovšem se krásně čte jako všecky předchůdkyně z téhož pera, honosíc se mluvou bohatou a přece stručnou, křišťálově čistou; třpytnou, poutající k bedlivému čtení a odměňující je ziskem a požitkem. *Kaz.*

*

Růžena Jesenská, *Cizinka.* Román. Nákladem Karla Beníška v Plzni.

Růžena Jesenská zůstává v přítomné knížce věrna sama sobě. Její cizinka, virtuoska na klavír dosti dobrodružného původu (dcera virtuosa, jenž oženiv se s matkou, zamiloval se do nevlastní dcery, uprchnul s ní do Paříže a když tato po porodu zemřela, zastřelil se na jejím hrobě zanechav děvče na starost družce své milenky, jež ho též milovala), tato Rajna Brunátová je z oněch žen, jež jsou sice stále milovány a potřebují lásky, ale láska jejich vždy je neúplná, neklidná, zatrpklá. Tak je Rajně odlouzen svůdnou ženou nejprve milovaný a milující dr. Drachovský, pak v Čechách, kam z Paříže odjede k babičce a přes všechnu lásku k zemi zůstává cizinkou, pomiluje se s ženatým statkářem Přemyslem Mysletou, s nímž má synka, pak zase cestuje na turné do Ameriky s Drachovským, s Mysletou se sejde v Paříži, a vypravování se končí přece jen s výhledem na Drachovského. Jsme už trochu přesyceni touto konvenční erotikou. Jesenské se zato podařilo zachytiti několik pěkných nálad, zejména z českého Podřipska, a ty odškodňují tam, kde se duševnímu životu hloubky nedostává. Román je z těch, které se nemusí báti o přízeň průměrného čtenářstva, jež si jde po práci s knihou odpočinout a citově se vzrušit. *—blk —*

*

Rabindranáth Tagore (Thákúr): *Domov a svět.* Přel. Ant. Klášterský. Vilímkovy knihovny sv. 181. — Nákl. Jos. R. Vilímka. — Giovanni Cena: *Varovníci.* Román. Přel. Hanuš Hackenschmied. Knihovny Zlaté Prahy sv. 82. Nákl. J. Otty. — Herman Bang: *Týna.* Z dánštiny přel. Hanuš Hackenschmied. Severské knihovny sv. I. Nákl. Českosl. podniků tiskařských a vydavatelských. — Gabriela Zapolská: *Smrt Feliciana Dulského.* Z polského přel. Jindřich Wallenfels. Nákl. A. Srdce. — Guy Chantepleur: *Svědomí v růžových šatech.* Dílo vyznamenané francouzskou akademií. Přel. Lad. Rašín. Stýblovy knihovny vybrané četby sv. 20. Nákl. B. Stýbla.

Román bengálského lyrika a filosofa Rabindranátha Thákúra jistě vzbudí obzvláštní pozornost, a jeho překlad vítán jest s vděkem i zvědavostí. Vím, že musíme se tu shledati s novou obměnou podivuhodného umělce a myslitele. Vskutku jest „Domov a svět" útvarem do jisté míry kompromisním — dílem Inda evropského vzdělání; duši lidí své vlasti objevuje formou, evropsky přizpůsobenou. Činí tak v půvabném rámci: tři hlavní osoby střídavě vypravují svou „povídku". A tyto tři osoby — toť známý evropský trojúhelník: muž — žena — přítel. Ale náplní jejich povídek není nevěra a vášeň těla; tato jen nepřímo působí. Oba muži jsou představiteli směrů svého domova: manžel otevřen proudům všelidským ve prospěch bytí národního, přítel jest národovec, ale z osobního zisku a osobní marnivosti, jest hlómozivý a jalový. Žena kolísá mezi tichou hloubkou onoho a oslnivosti tohoto; když nalézá východisko, po mravním prohloubení, končí román smírně, ale bez vyřešení. Dílo jest myšlenkově bohaté, slohově krásné a prosté; není v něm jalových vět, ale mnoho stránek moudrých, útěšných, poznášejících; dostává se nám prací pečlivého překladatele, dbalého vkusu slova a stavby věty a připojujícího hojnost nutných vysvětlivek. — Román Cenův přeložen byl jako vhodná četba pro přítomnost. Zakládá se na větě: „V našich sociálních poměrech jsou mnohé existence příznaky varovného napomenutí." O takových existencích vypravuje tiskárenský korektor, hloubající o sociálních poměrech, až dospívá k sebevraždě. Celek není románovou komposicí;

jest subjektivním vypravováním, volně těkajícím, ne právě původním — máť obsahem mnoho předchůdců (na př. Riccardy Huchové „Z vítězné ulice“, a mnoho prací vzniklých pozorováním bídy), a myšlenky rozpřádá celkem primitivně. Ale tím dociluje přístupnosti, kterou koná své poslání; zachycuje zajímavé, více dojemné než otřásající typy z velkého kaleidoskopu hrůzy a nemůže se minouti účinkem. Překlad jest dílem pracovníka dobře osvědčeného. — Také Bangova „Týna“ jest překlad, který rádi zaznamenáváme, jako všecky práce tohoto osobitého auktora, ač tento román je z jeho prací prvních a ne nejvýznačnějších — v čemž rozcházíme se v zmíněném článku, připojeném k překladu (šifra V. Š.); dáváme přednost pozdějším, zhuštěným pracím Bangovým, vidíme jeho mistrovství v drobné povídce o utajené bídě, čímž ovšem neupíráme „Týně“ ceny a zajímavosti. Informaci o Bangovi, svrchu zmíněnou, rádi jsme v knize spatřili. Bohužel, není úplná. Chybí nejen zmínka o jásavé novele „Bílé velkonoce“, snad jediném jasném zvuku v díle Bangově, nejen informace o jeho činnosti přednáškové, ale dokonce i datum jeho smrti a zmínku o okolnostech, které ji provázely. V tom směru zůstává požadavek po české studii o Bangovi dosud nesplněn. — S jeviště Národního divadla známa jest komedie „Morálka paní Dulské“ od Zápolské; o smrti jejího muže Feliciána vypravuje nám nyní zvláštní kniha. Hlavní osobou jest ovšem zase paní Dulská, extrakt ženy obmezené lakotou a tvrdostí, postava zachycená s drastickým realismem. Jeho podrobnosti jsou ovšem nevyčerpatelné, a — obratně vypozorovány a použity — vždy pádné. Dulský stůně a umírá, a jeho žena chce vzdorovati nemoci i smrti; provede svou i nad mrtvolou, aby pro ni docílila posledního pomazání. Překlad této práce snadno bychom ve svém písemnictví pohřešili. — „Svědomí v růžových šatech“ je doprovozeno poznámkou, že bylo vyznamenáno francouzskou akademií. Z překladu věnování je patrno, že jde o „stránky prací, které auktor napsal a uveřejnil“. Dostaly tedy asi nějaké povzbuzující uznání jako u nás se dává podpora ze Zeyerova fondu, a to patrně za uhlazenou formu. Jinak nechápeme, proč by slavná akademie vyznamenávala sladce sentimentální příběh, v nesčetných obměnách často již vypravovaný. Bude míti ovšem vždy hojně čtenářů, kteří se potěší jeho šťastným koncem, a veškerou tou něžností povah a osudů, jakých život neuskutečňuje. *Kaz.*

DIVADLO.

Alexěj Nikolajevič Tolstoj: *Zlatíčko.* Hra o 4 dějstvích. Přel. Vinc. Červinka. V Národním divadle po prvé dne 22. října t. r. za režie Jar. Hurta.

Historie o mladém knížeti, který všecko prohýřil, a pak se svou milenkou, cirkusovou umělkyní, odstěhuje se na zapadlý venkov ke starosvětské tetě, kde připoutá se k tiché rusovlasé krasavici, a kde jeho milenka svou výstředností obloudí ženicha této krasavice a uchvátí ho za chotě — tato historie jest pouhým příběhem, neobsahuje hlubší myšlenky, neřeší these, není světoborným dramatem, není — přes realismus většiny postav — ani obrazem života; jest pouhou repertoární výplní, oddechem, poskytnutým obecenstvu, ubitému siláckými výkony toho či onoho směru. A jest výplní dobrou, neboť v jejích základech jest přece jen to, co činí divadlo divadlem, totiž vroucí životnost, aspoň v jednotlivostech, ne-li v ústrojném celku; a má jednu neocenitelnou, dnes velmi vzácnou vlastnost: dá se hrát, má úlohy, do kterých se umělci mohou ponořit, z nichž mohou něco tvořiti přirozeně, bez křečovité námahy, učiniti z papíru divadelní schopnost a z nichž také obecenstvo teprve poznává hercovu vlohu. Třebas auktor — soudě dle tohoto díla — jest jen skromný epigon obrovitých krajanů, kteří niternou velikost a záhadnost uskutečňují v dílech na pohled prostých, přece má alespoň schopnost jejich vnější dovednosti, a přejímaje jejich figurky — starosvětskou statkářku, cizopasného dobráka, mladého knížete, zatíženého chandrou atd. — dovede s nimi vystřídati výjevy, kde ostří tragiky a komiky přirozeně se stýkají a nezarážejí, nenanese-li reprodukující umělec příliš silný tón — „nepodškrtává-li“. A dnešní generaci herecké, která již od let se vysiluje na repertoaru, sestaveném většinou z her, kde nutno vlévati krev do papíru, jest nevyhnutelně potřebí takovýchto úloh, kde nejen tvořivost nalézá vděčnější pole, ale kde možno také využíti vášně, která zpravidla je u člověka příčinou, že se věnuje divadlu — touhy rozpnouti mnohotvárnost své bytosti v bystosti jiné, ostrých rysů, silných výrazů, odlišné osobivosti. Proto zdařila se tak znamenitě krasojezdkyně Marja paní Kronbauerové, že umělkyně mohla tu vyzkoušeti výrazových prostředků, dosud nepoužitých, a třeba v tom či onom se jí vytkne napodobení vzorů a třebas i nedostižení jich, jest přece patrno, že jde o umění silné, které jen potřebuje cesty a příležitostí, aby dostoupilo samostatné výše. Proto zablesklo se zase tak rozkošně karakterisační umění p. Želenského, jenž přízvuky, gesty, nadnášivou chůzí obzvlášť případně ztělesnil příživnického šlechtice Abrama Želchutina. Pan Steimar, ač omluven indisposicí, ovládl zcela svůj dobře promyšlený výkon venkovského snoubence, prudké a přísné letory. Mračná maska, se zvlněným obočím a prohloubenýma, vždy zpříma upřenýma očima

byla sama sebou uměleckým činem; jen v prvních výjevech bylo by třeba trochu umírněnosti, vždyť ten Ilja je v jádře dobrák a ne vzteklivec. Venkovskou zasněnost, poděšení z nepochopitelných silných příhod i prostou radost z nových pocitů velmi případně vyjadřovala paní Odstrčilová. Paní Hübnerová ovšem, jako starosvětská statkářka, měla příležitost koncertovati se svou velkolepou, vždy trefnou vynalézavostí — a právě této úloze jest potřebí tak veliké umělkyně, aby překlenula všeliká nemožná střetnutí událostí. Také episodní úlohy byly vhodně obsazeny a pilně sehrány, režie docílila plynulé a náladové souhry (ovšem za nesmírné spotřeby cigaret, patrně auktorem předepsaných; páchlo jimi celé hlediště); toliko hromadná scéna na konci třetího dějství byla trochu bezradná, seskupení šablonovitě divadelní. A rozepsal-li jsem se o této hře tolik, nutno s uspokojením zaznamenati, že také zase jednou překlad se bezpečně poslouchal, byl výrazný a přirozený k přednesu a neurážel nečistotou. *rh*

*

Koráb Tenacity. Komedie o 3 jednáních s proměnou. Napsal Charles Vildrac. Přeložil R. Weiner. Režie V. Vydra. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 19. října 1920.

Autor český, jehož taková literárně cenná práce by dostala se na prkna, propadl by nadobro, jak u obecenstva tak u kritiky. Ovšem Francouz Vildrac nemohl napsati pouhou lyrickou sentimentalitu, nýbrž „zachytil hnutí, světlení a tmění věčné a vždy téže světové duše, jak se jeví v nejběžnějších a nejprostších aktech, které jsou nekonečně výmluvné a plné citlivé vroucnosti, dovedete-li jen pohlédnouti na ně — —“ jak stojí v doprovodu k divadelnímu programu. Ale bojím se, že devět a devadesát ze sta diváků nedovede právě viděti v historii dvou dělníků, hodlajících do Kanady a v milostné pletce jednoho z nich se sklepnicí „detaily věčného smyslu, nekonečné duše“, nedovede „zastaviti u nich zrak, sluch, srdce i myšlenku“ již z té prosté příčiny, že veškeren nedostatek dramatického vzruchu připouští jen smrtelnou nudu, odvádějící myšlenky zcela jinam než na jeviště. Účinkující snažili se seč byli podati děj co nejrealističtěji, zejména p. Zakopal (Hidoux) vytvořil zdařilý typ nezblbělého dosud alkoholika. Úlohy ostatní byly v rukou pí Baldové, Benoniové, pp. Tumy, Vojty, Zelenky. Souhra byla místy příliš provleklá, dekorace (šenkovna s vyhlídkou na moře) podle návrhu Vlast. Hofmana byla líbivá. *Et.*

*

Naši furianti. Obraz ze života v české vesnici o čtyřech dějstvích. Napsal Ladislav Stroupežnický. Slavnostní představení v městském divadle Král. Vinohradů dne 27. října 1920 na paměť založení republiky československé. — Klasická tato veselohra česká přijata byla obecenstvem naplňujícím divadlo s otevřenou náručí, se srdečným porozuměním a byla pádným důkazem, na jaké scestí ředitelství divadelní zabloudilo, hledajíc u Strindberga, Wedekinda, Vildraca, vůbec všude jinde jen ne doma to, co líbí se obecenstvu nepachtícímu se po různých módních heslech, lechtadlech nervových a dráždidlech chorobné chuti. Český lid je zdravý lid a ne degenerovaný a žádá své duševní potravy šťavnaté, syté, totiž pobavení a zušlechtění mysle v zrcadle životních pravd. Práce Stroupežnického má působivé scény pravé a dojemné komiky, v níž k slzám je zrovna tak daleko jako k smíchu, a jež mluví ze srdce k srdci. Večer krásný, zahájený hymnami našimi, zapěnými Hlaholem vinohradským a slavnostní nejen přítomností presidenta republiky, nýbrž i vroucí hrou všech účinkujících umělců, kteří podali vesměs výkony krásné a rázovité. Jak vděčno by bylo obecenstvo české, kdyby po různých cizokrajných experimentech dostalo se mu aspoň občas takového občerstvení, jaké poskytuje retrospektivní tvorba domácích autorů Bozděchů, Jeřábků, Kolárů, Jirásků, Svobodů, Štolbů a j. Dodalo by to též mnohým pevnější páteře, která je i v republice často na podiv měkká. *Et.*

TÝDEN.

* Ke své zprávě o jubileu Ivana Vazova v minulém čísle Zvonu dodáváme:

V dobách nejžalostnějšího národního úpadku Bulharska a nejbolestnějšího porušení samostatnosti, za světové války, vytýkáno Ivanu Vazovu, že i on zakolísal a poklonil se světlu německé kultury. Vysvětlilo se později, když národ neměl už roubíku v ústech, že to nebylo tak zlé. Byla-li subjektivní vina na Ivanu Vazovu, byla jen v tom, že se neohrazoval proti německé dotěrnosti a jejich „kulturní politice“, která šmahem všechno v Bulharsku anektovala pro sebe a svoje cíle. Tak aspoň ubezpečují nás noviny a informátoři, jež považujeme za poctivé.

Ivan Vazov (vlastním jmenem Ivan Minčov, rodák ze Sopotu), zaslouží si srdečné vzpomínky v době svého slavného jubilea také u nás. Ale máme za to, že plodnější než všechny oficielní telegramy bylo by postarat se o dobrý překlad aspoň výboru z jeho povídek, mezi nimiž je několik mistrovských kusů, jak dobře napsal prof. J. Máchal. Většina českých překladů z Vazova je míň než ochotnická. *vč.*

*

* Ministerstvo školství a národní osvěty udělilo tři státní ceny po Kč 5000·— A. Sovovi za lyrickou sbírku nedávno vydanou

„Krvácející bratrství“, K. M. Čapkovi-Chodovi za román „Příběhové Antonína Vondrejce“ a Frant. Balejovi, resp. jeho dědicům, za knihu úvah a kritik J. S. Macharem zredigovanou „O nového člověka“.

*

V Paříži, v dočasném svém vyhnanství, 23. října slavil 50. narozeniny ruský básník, veliký a dokonalý lyrik ruské přírody a ruské vesnice, zkomírajících šlechtických sídel, Ivan A. Bunin. Čistý Parnasista, veliké veršovnické svoje umění prokázal Bunin vedle vlastních básní také četnými překlady z Byrona, Tennysona, Shelleye, z prací prosou psaných největší a nejlepší je dosud velká povídka „Derevna“ (Vesnice), dokonalý a malebný obraz ruské vsi a selského života, který zůstane klasickým obrazem let po zrušení nevolnictví a před světovou válkou. Neboť toto jako zrušení nevolnictví na Rusi (1863) znamená přechod a uzavření staré epochy, kterou znázornili tak výrazně umělecky Grigorovič, Turgeněv, Tolstoj, Pisemskij a jiní, tak také doválečná epocha je nyní uzavřena nadobro, a v ní epikem ruského venkova nejlepším zůstane najisto Ivan A. Bunin. Nyní po válce a po těžkých převratech, občanských zápasech ruská vesnice jistě bude vypadati zase jinak a její vývoj půjde zase jinými cestami. *vč.*

*

V Užhorodu (Podkarpatská Rus) zemřel 12. října nejvýznamnější z rusínských spisovatelů toho kraje, bezmála 65letý Jurij Žatkovič, uniatský kněz. Literárně vystoupil již v polovici sedmdesátých let, a jako historik svého národního kmene psal o něm maďarsky i rusky, ve lvovských časopisech i ukrajinsky. Nejdůležitější dílo Žatkovičovo jest „Národopisný nástin Podkarpatské Rusi“, jehož první část otiskl žurnál maďarské Akademie, další úryvky „Etnografičnyj Zbirnyk Tovaryštva jmeny Ševčenka“ ve Lvově. V jediném domácím časopise „Listok“ a v užhorodském výročním kalendáři (Mišacoslov), který tam po léta vydávalo a vydává „Obščistvo sv. Vasilsja“, otiskl Jurij Žatkovič mnoho drobných statí beletristických i historických obrázků, prozrazujících opravdového básníka, zralý talent znalce lidu i znalce evropské literatury, jejímž byl ve svém zanedbaném kraji jediným zástupcem. *vč.*

*

* Ředitelem divadla ve Splitu stal se Dr. Nikola Bartulovič. Je znám i jako spisovatel. Jeho drama „Mor“ připravuje scéna Národního divadla v Praze. *— btk —*

*

* Jan Patrný vydal v Paříži nákladem Eugèna Figuièra & Cie aktovku „Amour americain“, dle jedné ze svých novel. Dramatická zápletka vzniká z qui pro quo mezi domácí paní a služkou, již domácí paní je nucena zastupovati, když neočekávaná návštěva amerického dobrovolníka a milionáře přijde do domu. Hra provedena bude na jevišti v Nice.

*

* O sbírce pohledů „Malebné Slovensko“, právě nákladem firmy B. Kočího zahájené, zmiňuji se proto, že ji pokládám co do úpravy za typ výdělkářského chytráctví; hlásáme napořád jazykovou identitu mezi naší větví východní a západní, daleko intimnější, než jaká panuje na př. mezi Severoněmcem a Jihoněmcem, každý český školáček rozumí již slovenštině tolik, aby si přečetl texty k obrázkům, ale B. Kočímu to nestačí, musí slovenskou češtinu „překládat“ do češtiny, nebo naopak. A zcela po rakušáckém způsobu byrokratickém, aby každá národnost byla na prvém místě, tiskne obálku vzhůru nohy, obrať sešit, jak chceš, vždy jen jeden nápis je v čele. Odmítám tento vzor kupecky robené nesnášelivosti a dvojnosti a lituji pěkných fotografií Vavrouškových, které se k tomu propůjčily. Ostatně i matná reprodukce a blátivý tisk jsou hluboce pod úrovní soudobé repr. techniky české. „Malebné Slovensko“ má všecky vlastnosti, aby ho nekupoval Čech ani Slovák. *—och—*

*

* V Petrohradě byl konán kongres bolševických básníků, jehož výsledkem jsou stanovy obsahující program odborový i politický. A pak prý „je hnusná ovšem píseň politická“. *—btk—*

*

„Památník odboje“ vydá fotografické album „Návrat českosl. legií cestou kolem světa“, celkem as 160—180 reprodukcí z dlouhé pouti našich hochů světem. Vydavatelství rozepisuje subskripci na toto album po K 100·—, přihlášky do „Památníku odboje“ v Praze I., Staroměst. nám. 30. Bude záležeti na reprodukci a na tisku, aby dílo jak náleží se představilo, i předpokládáme, že vydavatelstvo zde uplatní práce jen prvořadých graf. ústavů českých. Dnes stojí naše reprodukční technika na světové výši a je nedostižna právě v neotypii, pro reprodukci fotografií jedině doporučitelné. *—pa—*

*

* Propagaci německé kultury v cizině má sloužiti nově založená kancelář pro zahraniční universitní a studentské věci v Lipsku, jež chce uváděti cizince do universitního studia a života v Německu a podporovati německé studentstvo při studiu v cizině. *—btk—*

V Praze, dne 4. listopadu 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Nepřekážejte si a uvažujte. Potřebujete peněz, dobrá, ale přes to si pamatujte, že nejsou peníze všechno, a že dobrá hospodyně a milá žena je často více než pytel zlata. Tedy, tak bych se na to díval já, kdybych náhodou měl některému z vás dát dceru, tak bych o vás uvažoval a kde bych viděl nejvíce charakteru, tam bych se sklonil. — Rozumí se, kdybyste o mou Vlastu stáli, ale na to já nemyslím, já ji vychovávám tak, aby všude obstála!"

Tvář jeho byla zardělá, oči rozzářené.

„Ano, ano, to jsou mé názory!" křičel ihned Kadlec. „Když jsme přisahali — přisahali jsme!"

„Ne," opravil jej Bláha, „když jsme přisahali, splníme svou přísahu!"

„Ano, to se rozumí, já jsem takový, i kdybych sám sebe hubil!" křičel Kadlec všechen rozpálen. „Mne nikdo nezdrží, já jsem pevný jako řemen, co řeknu, to se stane, kdyby všecko praskalo. Ach, bože, já se dobře znám! Za Bláhu a za Havlíčka mluvit nemohu, ale já splním, co jsem přisahal: do března se ožením, ožením — ožením, kdyby hrom bil!"

„I když nedostaneš té, kterou chceš?" obrátil se k němu Havlíček.

„Ano, i tehda, to se rozumí, já necouvám, ani neuhýbám, já držím pevně a do konce! To pan Hrdlička ví, zná mne!"

„Čerta znám!" zasmál se hostinský přikrčiv se a položiv ruku na rameno Kadlcovo. „To musíte teprv dokázat, přesvědčit mne! Dosud jste byli veselí páni, zvláště vy, a já jsem se taky tak na vás díval. Možná že ta včerejší přísaha je počátek vašeho zmoudření. Dobrá — mohlo by se stát, a já budu vás všechny z té příčiny pozorovat. Však se brzy ukáže, který se stává mužem a naproti tomu který zůstává tatrmanem. Mne neošidíte, a kdyby se některý ucházel o Vlastu, dostane ji jen tenkráte, bude-li opravdový člověk."

„Dobře jste nám odpověděl," přisvědčil mu Havlíček, „přísaha naše vypadá na pohled jako fraška!"

„Záleží jen na vás, aby se nestala fraškou — že?" vykřikl Bláha.

„Opakuju za sebe," volal Kadlec rozháněje se divoce rukama, aby utišil soudruhy i Hrdličku, „za Bláhu a Havlíčka mluvit nemohu, mluvím tedy za sebe a slavně opakuju —"

„Opakuj to i za nás!" vmetl Bláha do jeho řeči.

„Co — za vás? Dobrá!" okamžitě pokračoval Kadlec. „Opakujeme všichni tři, že tentokráte byla naše přísaha opravdová a že ji splníme!"

Hrdlička se pojednou napřímil, zvážněl a hlavu zdvihl, tak že majetníci dvorců, přes to že byli rozdováděni, zmlkli a zvědavě naň pohlíželi. On pak až po chvíli, když nastalo úplné ticho, pronesl:

„Splníte ji tedy?"

Hlas jeho, přes to že již zcela mírný, zabarven byl takovou podivuhodnou vážností, že všem třem pánům přeběhl mráz po zádech.

„Splníme!" řekl Havlíček vážně.

Bláha opakoval totéž slovo po něm a Kadlec všechen zrudlý a jaksi pomatený jen hlavou prudce kýval a rukama házel.

„Potvrzujete to tedy svou ctí?" zavazoval je Hrdlička dále s vážnou opravdovostí, pohlížeje jim střídavě do očí.

„Ano, ano, ano!" přisvědčili páni.

„Jak je to krásné, jednáte-li vážně," promluvil pak Hrdlička přívětivě, s patrným zalíbením, „vše je hned pevnější a bezpečnější, člověk cítí, že je mezi čestnými lidmi, že nemůže býti ani zrazen ani

zklamán, že může otevřeně jednat a mluvit! Zkrátka — dobře je člověku, bezpečno, jak jsem už řekl. Rozhodnutí vaše, to vám teď rovně řeknu, je velmi vážná věc a bude na vás, abyste nevyvedl některý skopičinu, nějakou — nenapravitelnou hloupost. Rozvažujte, posuzujte a nelezte si do zelí!“

Kadlcovi se zdálo, že se naň Hrdlička při posledních slovech svých přívětivě podíval a že se dokonce i usmál, což si okamžitě proměnil ve slova: „Jen moudře, Jene Kadlci, já ti pomohu a Vlasta bude tvoje.“

Rozveselil se proto a objímaje oba soudruhy kolem krků, vinul je k sobě a volal:

„My si do zelí nepolezeme, my naopak budeme upřímní k sobě — jen se na nás podívejte — a uvidíme-li, že se ženeme za takovou, která už některému slíbila, nebo jiného má ráda — tedy hned pěkně a slušně ustoupíme. No — že, kamarádi?“

„Ano, ano,“ přisvědčili mu oba okamžitě.

„A teď nám přineste každému kus bachořice a víno!“ vykřikl Kadlec vesele. „Bude třeba nadšení, aby to bylo celé!“

„Hlavně — abychom se mohli radovati!“ usednuv za stůl a skrčiv kočičí nos prohodil Bláha. „Bez opice by to sotva bylo možná!“ Rty se mu zkřivily.

Hrdlička odběhl. Kadlec i Havlíček přisedli. Po poznámce Bláhově všichni ztichli. Bláha skutečně narážel na cosi nepříjemného, co oba ihned vycítili, neboť kulaté, tmavé oči jeho, dotud upřené přímo do stolu, jaksi úkradkem se pozvedly a zatěkaly po tvářích soudruhů. Kadlec byl růžový a poněkud veselejší než Havlíček, ale přece jen jakási nejistota zachytávala se mu do usmívajících se rtů. I oči byly nedůvěřivé a slídivé, jako by čuly cosi nebezpečného. Havlíček, zdálo se, zvážněl a o čemsi důležitém přemýšlel.

V tu chvíli chtěl Bláha zvolati:

„Kamarádi, v čem to vězíme?“ A chtěl pak ihned dodati: „V pasti!“ — ale zarazil se a z jakési chytrosti, jež se zakmitla v kulatých jeho očích, pouze se drobounce zasmál a plácnuv plochou rukou na stůl, prohodil: „Ty — Honzo z Vostojavky si dej pozor, abys nezapomněl dobře okovat!“

Kadlec zesupěl obočí a chvíli přemýšlel, co by ta slova měla znamenati, nenalézaje však v nich nic závažného pojednou vyskočil:

„Neseďme tu, pojďme vedle, k tomu stolu, kde jsme včera přisahali!“

A již se hrnuli do pokojíčku, kde obyčejně sedávali. Ale i zde padla na ně zamlklost. Kadlec si prohlížel chloupky na prstech, Bláha zavřel oči a škrabal se v pravém obočí, Havlíček pak s jakousi nelibostí se stále kolem sebe ohlížel, jako by chtěl pochopiti, co se vlastně stalo, co si myslí Kadlec, o čem přemýšlí Bláha a co si myslí Hus i Žižka i Palacký i Bedřich Smetana na obrázcích. Všichni jako by uvažovali o tom, co teď, co dělat, jak na to vyzrát, ale Havlíčkovi se zdálo, že o tom přemýšlí i všechen nábytek i stěny i opožděná, zemdlená moucha, sedící na stropě.

Hrdlička, který přinesl bachořici s chlebem, cibulí a octem, povšiml si okamžitě této zamlklosti, usmál se a běžel pro víno. Havlíček, jenž jej sledoval svýma dobromyslnýma modrýma očima, pomyslil si: „Ty, lišáku, umíš lepší kočírovat než my!“ A schýliv hlavu neobyčejně zvážněl, ba všechen v růžové tváři zestaral. Kachní nos jeho pobledl a světlé vousky visely nějak smutně nad jeho staženými koutky. „No — tak, co teď?“ napadalo jej. „Co s tou přísahou Kadlec myslil? Jsme v tom a ne už ven. Proč jen jsem do toho lez? Jak to řeknu mamince? Vždyť bude nešťastná a neschválí mi celou tu nesmyslnou věc! A což —“ a tu se mu zatajil dech a sevřelo srdce — „nezískám-li jí — a spíše ne než ano, co potom? Oběsit se? Kriste Ježíši, zbylo by mi něco jiného? Mám ji tak rád, že se mi z toho až hlava točí. Chudinka zlatá — a co ona? Co ona bude dělat? Může mít ráda toho mluvku? Ne — já tomu nevěřím, já toho jakživ nepochopím!“ A jal se zvolna nahlížeti do talíře, krájeti bachořici a jísti. Taky Kadlec a Bláha obírali se již jídlem. Bláha zašeptal v okamžiku, než vložil do úst první kousek: „No — však se to ukáže!“

Hrdlička přinesl víno. Usmíval se, přisedl na kraj lavice, pouze na růžek, a prohlížel si pány.

Kadlec na něho zahrozil.

„Mám z vás radost!“ řekl hostinský přívětivým hlasem, ale jaksi úmyslně, aby něco zastřel.

Kadlec se chtěl zeptati, myslí-li tím pouze jej, nebo všechny tři, ale nebylo již času. Vedle ozvaly se dívčí hlasy a smích. Vlasta s Pepčou a Ančou Vaněčkovou objevily se ve dveřích. Oči Vlastiny se široce rozevřely a celá tvář se rozzářila překvapením:

„Pro Krista pána, vy už jste tu zas?“

VII.

Páni vyskočili. Objevení děvčat působilo jako šumivý bonbon. Kadlec přiletěl k nim první s nataženou rukou. Za ním

vystrkovali pravice druzí páni. Smáli se všichni, mluvili cosi a tiskli si ruce. Hrdlička stál opodál s vychytralým úsměvem na velkých rtech. Šeptal si: „Mušky — vida je!“ A zvláště jej zajímal Havlíček, který jaksi nejméně dravosti projevoval. „Ten se točí opodál, aby měl přehled!“ řekl si o něm. „Hraje o ni jinak než Kadlec, ten se valí jako proud. A já — musím se dívat ještě z větší dálky, abych nic nezplichtil. Přijdou vášně — to si musím včas a důkladně předložit. Vášně snad větší než si dnes myslím, vášeň — jako přilítla k Hejlovcovům, když si nejveseleji zpíval: „Mám dceru krásnou! Přilítla odněkud — bůhví odkud — a rozmetla mu všechno pod rukama, všecko se rozprášilo, domov, štěstí, rodina, panství, budoucnost — plány! Ano — a jako prach to vyletělo do povětří. Proto, Hrdličko, tady máš tu hrstku lidiček před sebou, zdá se ti, že je to hračka zatočit si s nimi, jak ti libo, buď však moudrý a nevěř si tolik, není to snadná věc a nebude to lehké z těchto šesti utvořit tři párky. Přijdou vášně — přijdou vášně. Teď se to všechno veselí a chechtá, teď se všechno hrne kupředu a všichni věří. Proto — už teď se musí založit, už teď se musí nasadit vajíčka na všecky případy. Vlasta jako by mi rozuměla, tak jedná, jako by věděla, co chci. Kdybych nebyl opatrný, musil bych si říci: Všechno je vyhráno! — Ale já mám stále před očima osud Hejlovcův a Márinčin. Také viděl všecko vyhrané — a zatím, jak jsem řekl, vášeň se odkudsi vyvalila a přímo na nejkrásnější sloup. Holečku — Vlasta je taky krásná a bůhví, co v ní dřímá!“

Černá očka jeho neobyčejně zvážněla, úsměv vymizel z jeho širokých rtů.

Hlučení mladých lidí bylo tak živé, že se proměnilo v chechtání a ve výkřiky. Každý cosi volal a cosi navrhoval a čemusi se smál. Dívky ani času neměly, aby na otázky úplně odpověděly nebo na někoho déle pohlížely. Tváře jejich byly zardělé, oči vznícené a neklidné, rty stále otevřené, stále mladými zoubky zasněžené, stále růžovým jazýčkem rozkmitané. Nikdo nevěděl, proč se směje, ani proč vlastně se raduje. Ve všech jásaly jitro, mládí, naděje, víra, každý z nich měl sladký sen a každý se snažil skrýti jej v duši a šťastně jej naplniti.

Obě světlé hlavičky sester Pepči a Anči nebyly méně půvabné než černá hlavička Vlastina. O upravených plavých hlavičkách těch na první pohled mohlo se říci, že svědčí o neobyčejné pečlivosti dívek Vaněčkových, o jakési ušlechtilé schopnosti vyniknouti čistou jednoduchostí. Hned bylo patrno, že starší Anča je živější, že přísněji hledí a rozhodněji mluví, ačkoli nijak tím nestínila cudnou zdrženlivost a jakousi jemnou pozornost Pepčinu.

(Pokračování.)

❦

Karel Beneš Jizerský:

POZDRAV MOŘI.

Zlatě vlní se moře — to svítá.
Zdviženy kotvy, na rahnech rudé plá kvítí,
tančí má loď a se zmítá,
touhou po šíru plachty jí svítí.
Ve strážním koši se duše má houpá,
na loupež myslí a výboj,
ve vlnách chtivě touhu svou koupá,
k slunci až dme se jak titánský příboj.

Nepluj, netouži, moře je zrádné —
varuje vítr — přátelským k tobě jen zdá se:
milenec v oběť mu padne!

Směji se, vyplouvám, touhou jen hořím,
vlajkou svou v ústrety kynu všem mořím:
pro krásu žil jsem — chci pohřben být v Kráse!

I. VI. 1920.

❦

Frant. Pražák:

KOMENSKÉHO PODSTATA ŽIVOTA I CÍL.

Ze všech nejmenší a nejskromnější mluví k vám z díla. Člověk jako kůň světem bičovaný, jako hrách u cesty, po kterém každý tlape, jako plot v zahradách, který, kdo chce, otlouká. Hlasem Truchlivého mluví sám k sobě: „Ach, ouvech, nastojte, což jest sobě na tom nešťastném světě počíti? Kam se podíti? Co před sebe vzíti? Ach, kde pomoc, kde rada jaká? Ach, kéž jest za moře někam zaletěti a neb se do hrobu skrýti.“

Tak mu bylo od mládí. Jako holubice sivá šel hoch Slovák do ciziny. Z domu. Nesvítilo tu a nehřálo, nebylo mateřství. Nežil radost dětství, i škola bila, byla temnicí, žalářem volnosti, prvým nepokojem srdce. Snad odtud, že vyhýbal se Komenský vždycky kantorství. Pocítil sám nejtíže problematičnost školy, zkusil krutost školácké pedagogiky a jako stařec vzdychá nad léty mládí, která nikdo a nic nenavrátí. Se ztichlým klapotem venkovského mlýna zešeřil se mu život. Šel do Strážnice z Brodu, ale zkusil tu macešská léta. Příbuzní, studeného a kamenného srdce poodhrnuli mu clonu tíže utrpení. Byla to snad dobrá příprava pro pozdější ahasverská léta. Naučil se píti z hořkého kalichu.

Proto tolik na něho působil v Německu Andrae svou křesťanskou obcí, na niž zakotvuje student plavec ztroskotané lodi. Vzpomínky těchto mladých let jsou v Labyrinthu. Komenský po vzoru ušlechtilého Němce načrtává obec chudých a sirotků, chce pro ně tiskárny, sbírky přírodnické, laboratoře, aby v pravdě a výzkumu učili se hledati útěchu srdce a klid myšlenek.

Jako hotový člověk odchází na Moravu, Přerov, mozek českobratrství působí naň mocně i svojí tradicí. Morava je zemí jeho duše. Tráví tu největší a jediný pokoj života. Je doma. Má rodinu. Ženu a dítě. Jako Bohu se koří prvorozenému dítěti, snaží se mu stláti květy nejlepší na zem, nebe mu snáší dolů, posvěcuje mu svou práci a zpívá nad ním písně o perličkách vzácných. Melanchton prý před dětmi smekal klobouk. Komenský nenalézá dosti krásných, básnických slov, jak by je uctil, jak by se jim pokořil.

Ale i této naděje světa pozbývá. Morem umírá žena i dítě. „Kdo statek ztratil, nic neztratil, kdo poctivost a bezpečnost, polovici ztratil; ale kdo naději ztratil, všecko ztratil.“ Utíká s místa na místo, skrývá se, žije v lesích, v malém brandýském sklípku mučí se smutky. Pochyby rozrývají jeho bezesné noci. Křičí, potí se, nespí. Hlasitě blouzní. K osudu volá. Zmožen přechází světničkou a neví, kde najíti mukám svým konce. Příšera sebevraždy ho láká. Rozhoduje se. Zaškrtí se, uzavře bolesti svého srdce. Ale z temných vidin vyvstává Kristus. Klidný a odhodlaný. „Já jsem ten, kterýž sem na vás toto násilé bojů vylil a zapálil oheň vůkol vás. Já sám nabrousil jsem meč a dal do rukou těch, kteříž vás mordují“, tak přijímá na se viny Osudu. Komenský v něm poznává sílu vůle a sebeodpírání, oddává se mu, rozhoduje se trpět, usmívá se bolestem, a čeká je tvrdý a odhodlaný. Béře Písmo, čte v něm, žije jím, myšlenky i činy jeho jsou Kristovým vtělením. A rouhal-li se, byl tak zbožným, že ani při tom nedovedl bezbožným být.

Bratři se rozdělují. Nucená cesta za hranice rozvazuje Jednotu. Komenský cítí nebezpečí nejtvrdší. Ztroskotání církve. S nadlidskou silou usiluje zachrániti její trosky. „Na všecky strany zle: ukrutný, krvavý meč hubí mou vlast, zámkové, hradové a pevná města se dobývají, městečka, vsi, krásní domové a chrámové plundrují a pálí, statkové se loupí, dobytkové zajímají a hubí, nebohý chudý lid se ssužuje, trápí, po místech morduje a zajímá.“ Truchlivý se ptá: „Ó zuřivý, hrozný Bože, tak-lis sobě uložil zkaziti lid svůj? Zda-li dokonce zamítáš Judu? Zda-li sobě Sion ošklivi duše tvá? Proč nás tak biješ, abychom uzdraveni býti nemohli?“ Komenský sjíždí města za hranicemi, která hostí Bratry. Po pěšku vydává se do Berlína, na Slovensko. Poslední pastýř stáda hledá zřítelnici očí svých, balzam své duše, pokoj svého srdce: hlídá matku církev — pro ni věstí národu budoucnost, veliké chvíle osvobození, znovuzrození, přijde prý zase království naše a velikost povstane z prachu chvilkového otroctví a ponížení.

Proto i Komenský nenávidí Řím a Habsburky. V nich vidí právě nástroje všech pout českých. Je třeba návratu k Husovi dle něho, k jeho pravdě a člověčenství. „Neraduj se ze mne, nepřítelkyně má, že sem upadla, neboť vstanu zase. Sedímť v temnostech, ale mi svítí Hospodin... Vesele tedy hlavy pozdvihuj, i v potupě své nyní ležící Jezukristova církvi! Živ jest Pán tvůj i ty živa budeš.“ Komenský byl člověk zbožný v podstatě, ne pouze ve formě. Musel býti protikatolíkem, protože křesťanství žil do důsledků. Toužil,

aby zavládla jednota lidstva v jednání i v mravích, aby stvrzena byla jednou společnou řečí, která by povznášela jednu vědu, jednu filosofii, filosofii lidskou; křesťanskou pansofií usiloval o světový mír a světové společenství. Aby lidé si byli rovni, aby nebylo šarlatu a kmentu, když je hlad a nahota, aby bylo pro všecky právo jediné: přirozený, mravní vývoj.

Vytýká boháčům, že sami stolují, pijí, jedí, hodují, co zatím zuby chudých musí zaháleti. Že v liščinách chodí a v truhlicích roucha skrývají, co slepí, chromí a vodnatelní, i nešťastní vězňové nazí před chrámy se stavějí. „Když se chudí z chudých rodíme, jakoby se štěnec narodil.“ „Jde-li mimo chudý, a pozdravení dá, ani se nepoděkuje.... Řídký z nich zrak svůj na chudého upře, boje se snad, aby se nenakazil; pakli náhodou pohledí, šetř jen, anť oči rychle zase snese, aby se nezdálo, že ho tím ctí.“ V Listech do nebe zdůrazňuje, že jsme všichni z jedné krve, a nelze trpěti útisk, pošlapávání, zbytečné slze. Sám bojoval s bídou. Žehrá na almužny, které dostává za svou práci z ciziny. I na hlad. V Elblaku žije bez nábytku, na podlaze spí i píše... Krov několikráte hoří mu nad hlavou. Fulnek, Lešno. Z podpor ještě dává, sám podporuje.

Taková je i jeho idea výchovy lidstva. Chce rodinu jako vzornou jednotku společenskou. Kde láska povznáší. Láska uvědomělá a tvorná. Chce školu, aby měla prameny své z takové rodiny. Aby byla jako příroda beze skoků, aby vychovávala vývojem, znenáhla, bez nucení, aby nedělala šašků z lidí, papoušků, ale učila je tak, aby dovedli se sami učiti, sami zkoumali, badali, pracovali. Aby nesílila jen rozumu, ale s ním i ruku, aby učila úctě k práci, k práci jako největší lidské morálce. Aby škola byla krásnou i na venek, aby v ní bylo útulno a teplo, aby se tu všichni vzájemně cítili rovni a šťastni.

A takový chce i stát. Jeho ideje o štěstí národa (Štěstí národa) jsou naším předním politickým a národohospodářským katechismem, ukazujícím v osmnácti zásadách jak spravovati zemi, jak si vládnout, co je to býti samostatným a tvůrčím národem, který není jen pouhým hostem ve veliké společnosti evropské kultury. Jeho národní filosofie nesla se vždy k tomu, povznésti předem člověka na uvědomělou jednotku práce a vysoké mravní úrovně, k níž Komenskému byl předním smysl pro právo a soběstačnost jedince i společnosti. Nešilhal po cizím, nepaběrkoval se stolů cizích, ale mít svůj chtěl vlastní krb dobře spořádaný a ctít ho láskou uvědomělou a tvůrčí.

Amsterodam byl posledním útočištěm Komenského. Jako uštvaná vlaštovice toužil v bílém městě po věčném pokoji ducha. Toužil již po tom osvoboditi se pro příští život, lepší a spravedlivější, život chráněný Hospodinem, ve který věřil. Najíti vlast ztracenou, po které u západního moře nocmi i dny vzdychal, alespoň odlesk její krásy. Osvobodil se, zvítězil. Nesl-li celým životem kolísání mezi středověkem, scholastikou a teologií, žil-li v sobě dva myšlenkové světy a probojovával se o ně: o s t a r ý předsudků, tajemna, víry, mysticismu, předpokladů, hotové vědy (Fysika) — n o v ý plný svítání moderní vědy, jak k červánkům jejím ukázal Bacon, Descartes, Galilei, Kepler, byl pevný a byl i je budoucnem svojí velikou intuicí, svým zřením do dálky. Osobní síla, hrdinnost ducha přemohla v něm třtinu minulosti, Truchlivého, a řídila filosofii i práci autora Hlubiny bezpečnosti, Pansofie, Didaktiky, Informatoria, Via lucis.

Podstatou své práce je Komenský velmi blízký Masarykovi. Česká otázka je sama českobratrství, dílo Komenského je přepsané evangelium kunvaldské filosofie, je na život přepsanou Biblí Králickou, je její realisací. Jak řekl 1892 ve Slavii Masaryk: „My v něm poznati můžeme nejen filosofii českobratrství, ale i filosofii českého národa, české historie...“ Komenský bude nám i svící v myšlenkové tvorbě kulturních českých dějin. Právě jako křesťan a člověk.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Čepelík po ní mžikl a všiml si, že jí Karolina sevřela paži. „Krotí ji,“ kmitlo mu hlavou, „vždyť já se také jen tak nepoddám!“

„Vrátíte se ještě kousek s námi?“ tázala se starší.

„Když dovolíte!“

„Arciže dovolíme, když jsme takovou cestu vážily — ovšem, vy jste ji pro Málku mnohokráte vykonal!“ a tu poslední větu řekla velmi srdečně, takže Čepelíkovi bylo, jak by ho byla pohladila.

Přibočil se k Málce, ale na kousek od ní. Chvilku šli mlčky.

„Teď povězte, co jste tomu všemu říkal!" s úsměvem ozvala se zas Karolina.

„Velmi mě to překvapilo."

„Vidíte, co se tak někdy stane. Ale psáti jste mohl!"

„Pořád jsem jen čekal — — a co jsem měl odtud psát?"

„Viděla, neříkala jsem to?" rychle a břitce vyjela Málka.

„Vždyť je to pravda!" klidně odvětil.

„Ovšem, chch, pan učitel n e v ě d ě l, co m n ě má psát!"

„O zkoušce jste napsala několik slov a kdy teprv!"

„Arci — pořád jen ta zkouška!"

„Měl jsem hrozné starosti!"

„A kdo ví, co jste si o nás myslil," podotkla Karolina, „ale za trest mi půjdete na svatbu!"

Čepelík mlčel.

„Či nepůjdete?"

„Vždyť bude o prázdninách a to já budu —"

„Hned na počátku bude, prvou sobotu, Tedáček pospíchá, chce už mít doma pořádek! Snad byste mi neudělal, že byste nepřišel!"

„Co na mně záleží!"

„To můžete jen tak říci? Podejte mi ruku na důkaz, že přijdete!"

„Ale — já nevím —"

Málka letmo naň pohlédla, ale neřekla slova.

„Musíte ovšem odpustit, že mládencem nebudete," pokračovala Karolina, „ale snad uznáte: Když já si volím družičku, má Tedáček právo zvoliti si mládence."

„Slečna Málka bude ráda," šlehl, dívaje se v dál.

„Ovšem, protože byste dělal drahoty!" odvětila Málka.

„To se neví!"

„Jako jste ji dělal svým dopisem a teď návštěvou u nás!"

„Už se nezlobte a neškádlete; podejte mi ruku, že na svatbu přijdete," pravila opět Karolina.

„Ale kdo na ní bude?!"

„Nebojte se, jenom nejbližší: ženichova sestra a švakr — rodičů již nemá — paní správcová, strejc Dobrš, naši domácí a vy. Tedy?" a napřáhla ruku.

„Když si toho, slečno, přejete —" a podal jí svoji.

„Tak tedy," sevřela a potřásla, „ale ne abyste slova nesplnil!"

„Anebo se jen mračil, to raději nic!" přidala Málka.

„Já se nemračím!"

„A já mám proč!"

„Tak vidíme, slečna nesplnila slova, nechala mě tu v takových nejistotách a já jsem vinen!" durdil se.

„Ale potom jsem přece napsala dlouhanské psaní, vy ani slova!"

„To už bylo pozdě!"

„Již se, pane učiteli, nemrzte," opět smířlivě pravila Karolina, „kdybych se nebyla seznámila s panem Freilachem, byla by jistě psala víc, ale musela se, chudáček, obětovat a chodit s námi. V těch dnech zkoušek měla toho vždycky sama dost a sotvaže se vrátila domů, šlo se po Praze; potom jsme už na ni u ústavu čekávali."

„To ona ráda chodila," pomyslil si Čepelík, „beztoho že měla průvodce — Viktorka, fešáka, blonďáka!"

„I ani se nenamáhala," na sestru obrátila se Málka, „to ví, že pan učitel myslí jen na zkoušky, to je mu to hlavní!"

„Vždyť je škoda té náramné práce!"

„Ano — ano —"

„A vždyť vy jste se měly jinak než já, v divadlech jste byly, na procházkách, na koncertech a kde všude. Vám to krásně utíkalo, ale jak mně tu bylo!"

Smutný tón Málky přece dojal, i pohleděla naň jasněji. „Snad nám toho nezávidíte, už je to odbyto, jsme zas doma a bylo nám líto, že jste tak dlouho nešel!"

„A šli jsme proto za vámi," usmála se Karolina, „ti lidé u vás v domě se dívali, že hned dvě najednou přišly. Nemějte však starosti, pověděly jsme, že jste sestru připravoval na zkoušky a že se jdeme poděkovat. Vždyť jsme dosud vaše dlužnice, účtu svého jsme nevyrovnaly."

Čepelík se zamračil: „Vždyť jsem nepomínal!"

„Ale my víme, co je svatá povinnost. Doufám, že teď už na sebe čekat nedáte, musím vám přece také ukázat sveho ženicha!"

„Prosím — přijdu!"

„Ale jistě — hned zítra! Jsem žádostiva na váš úsudek!"

Že se již zšeřívalo a byli zas u samého města, Čepelík se zastavil a že se musí vrátit.

„Tedy zítra," připomněla mu Málka, „ale ne abyste kabousil zas jako dnes!"

„To víte, že koho nemáme rády, toho bychom na svatbu nezvaly a takovou cestu bychom za ním nekonaly!"

Stiskli si ruce a rozešli se. Čepelík se ohlížel, dokud mu nezmizely a teprve potom jadrně upaloval. Setkaná s Málkou, přec jen toužně očekávaná a nenadálá, rozehrála v něm zas všecky krásné city.

Jako květ byla, jako kvíteček! Ozývaly se sice také dřívější pochyby a výčitky, ale slastné, měkké nálady přece jen nepřemohly. Karolina mu ta slova při rozchodu neřekla nadarmo!

Až zase doma ještě se trochu sotil: „Sama nepsala, nedbala, málo lásky ukázala, já zde trpěl a dnes jsem stál před nimi jako bídný hříšník, pomalu abych byl ještě odprošoval! Ach, ta to zná, ta to se mnou umí, ale co platno, když je taková rozmilá! A snad přece myslila jenom na mne — —“

Když k nim v neděli odpoledne přišel, našel je v nejpilnější práci. Málka seděla u stroje, jenž jenjen drnčel, Karolina šila ručně. Musel s nimi posvačit a potom tedy přinesla podobizny. Mlčky podala mu prvou: poprsí pana Freilacha, ženicha.

Opravdu hezký muž, ne už mladíček, ale v nejstatnějším věku: obličej sympatický, klidný, oči bystré, vlasy uprostřed rozdělené, nedlouhé vousy na bradě rozčísnuté, rty krásné.

„Líbí se vám?“ otázala se, když chvilku ho byl pozoroval.

„Líbí!“ rozhodně přisvědčil.

„To mě těší — mně také!“ zasmála se. „A tu je celá postava.“

Čepelík zahleděl se na pána ve fraku, s cylindrem na hlavě, s bílou mašličkou pod hrdlem. Je as prostředně velký, ne štíhlý, spíš obtloustlý, ale hlava vznešená a celkem elegantní Pražák.

„Dobře jsem volila?“

„Bude-li všecko jako jeho zevnějšek —“

„I snad bude; obchod jsme také viděly.“

Málka sedíc proti nim, bradku měla podepřenu a zkoumavě je pozorovala.

„Tohle je jeho bratr Viktor,“ a Karolina podávala mu třetí kabinetku. Mžikl po Málce. Jaký jas má v očích a div, že si neposkočila!

Díval se na podobiznu. Krasavec — skutečně krasavec! myslil si a měl zlost. Panáček jako z kastle, napálené kudrlinky na hlavě, vousky krásné, na bradě skvěle rozdělené, nos, tvářičky, čelo, všecko ušlechtilé, oči plné touhy, ústa usměvavá, náprsenka skvělá, kabát s růžičkou v límci nejmodnější — ach, Čepelíku, ten nemá nosíček jako ty! A málem, že si na svůj zas nesáhl.

„No?!“ s vyzývavým úsměvem pronesla Málka.

Čepelík jen pokýval.

„Že není hezký?“

„Ó je, je, ale krása není všecko!“

„Chovat se také umí, to je přec na něm vidět — inteligentní člověk, úředník a promluvit také dovede.“

„Tak vidíte!“

„Co vidíme?“

„No — jak dobře jste se bavily.“

„Bavily, vždyť nikdo nezapírá — pánové byli sama pozornost.“

„A snad to, pane učiteli, není nic zlého, vždyť Tedouš si mne vezme a tohle je jeho bratr!“ zasmála se Karolina.

Čepelík mrkl po Málce, ale mlčel. Vždyť rozumím, dobře rozumím! myslel si. Vidím a cítím! Je to jen Tedoušův bratr, ale kdyby chtěl, hned by také byla ruka v rukávě.

V tom však Málka vstala, šla k němu, zadívala se mu do očí, hrábla mu do kštic a rozkývavši hlavičku, pravila: „Vy jste pěkný, ani mi toho mládence nepřejete!“

„Ó přeju, přeju, proč bych nepřál!“

„I mlčte, vy ošklivý!“ šťuchla ho do zad a šla si zas sednout.

A tu zas Čepelík změkl, i oči se mu ovlažily. Tak pěkně mu to řekla a před sestrou se neostýchala. Vida, rozoumek její je přec jen bystrý, umí rozeznávati. Hezký panáček se jí sic líbí, ale rozlišuje pozlátko od zlata. A usmál se na ni velmi krásně . . .

Přicházíval potom aspoň třikrát v témdni. Slečny bývaly však vždycky v plné práci i hovořívalo se spíš jen letmo, nejklidněji ještě při společné svačině.

O Málčiných zkouškách celkem mnoho nezvěděl, začala, začala, ale hned zabočovala jinam; otázek, které dostaly, už si ani pořádně nepamatovala, ač by byl rád posoudil, zda připravuje ji, správně si počínal.

Ani důvěrných chvilek nebylo; hovor býval sice přátelský, sem tam nějaké šelmovství, pohlazení, ale vše jen tak jako mezi lidmi, s nimiž se dávno velmi dobře známe, u nichž jsme jako doma. Chodívala ho vyprovodit až ke schodům, ba i přes dvůr až k vratům, ale tu si jen podali a stiskli ruce. Někdy, jsa s ní chvilku o samotě, zažertoval o Viktorkovi, dobíral si, chtěje tak zkoumati, dopátrati se pravdy, ale Málka buď jen hlavou pohodila, zasmála se, žert odbyla žertem, nebo ho ještě sama schválně dopalovala, takže konec konců byl na všem jako dřív. I říkal si: „Bloude, ženská se nepřizná, ta na sebe nepoví! Mužský by na sebe dávno vyklopil všecko, ale ty umějí mlčet jako hrob. Tím vládnou!“ (Pokračování.)

J. Š. Baar:

MÁJ.

Životopis stromu. (Dokončení.)

V.

V podvečerním šeru zaplavila celý kraj vůně kvetoucích luk, poupata panenských jabloní v sadech a zahradách rděla se krvavým ruměncem, lesy tiše oddychovaly, za humny, na štítě stodoly hvízdal kos svou večerní modlitbu, a v obecní louži rozskřehotalo se hlučně celé žabí plemeno...

Jenom z hospody, ze dveří i vrat, ze dvora i zápraží vycházel odporný dech, celé okolí její čpělo kysele a páchlo plísní i nečistotou. Hrubý křik vznášel se nad katanskou prací seker a pořízů... Štíhlý smrk od paty vzhůru ke koruně zbavovaly necitelné ruce chvatně a bezohledně hladké kůry. Jako nahé tělo prosvitla bílá dřeň, i děti rvaly s ní vláčnou, vonnou kůru jako pásy kůže, šlapaly po ní a smrk naposledy zaplakal. Čistá míza jako veliké krůpěje slz, jako smrtelný, ledový pot kapala z něho na podupanou zemi, smáčela ruce i nástroje horlivých dělníků, kteří už blížili se k samotné koruně.

„Dost!" zazněl náhle povel, „krček muší byjt strakatyj, točte pomálu!" Ostrý nůž zajel teď do kory, spirálovitě blížil se k zelenému vrcholu, a po chvíli už kůra jako temná stuha ovíjela bílý tenký krček a ztrácela se v hustém peručí neporušeného dosud vršku. Sem tam visely s kmene ještě kusy živého lýka; hebká jeho vlákna, dlouhá a ohebná, kývala se jako nitě přetrhaného pletiva, a ostrý poříz lehce je odlupoval od hladkého kmene.

„Ha íčko zavolijte divčata," zavelel opět vůdce celé té strašné práce, v jehož hlavě vylíhla se myšlenka postaviti jeden jediný máj, postavit ho ne tajně, ale veřejně před očima všech. A hle, ani dívky nepocítily, že se zde vraždí něco, co žilo celá staletí, že se zde mrzačí cosi, co neslo na sobě půvab tajemství, kouzla a krásy...

Papírové pentle pestrobarevné zašustěly, a veliký věnec z májového*) a dorotího**) kvítí zapestřil se v jejich rukou...

„Hlavu mi utněte, jenom mne déle nemučte a netupte," úpěnlivě prosil smrk, touže po náhlé smrti, ale nikdo mu nerozuměl a nikdo ho nechápal. Kolem krku na dva dráty zavěsili mu věnec a do jeho kadeří napletli mu jako šaškovi proužky papíru a skořápky slepičích vajec...

Šum a ruch denního života po celé vesnici pomalu utichal, dobytek ležel už na svých stáních pokrmen, z komínů vystupoval přímočárně k temnému nebi modravý dým, hospodyně chystaly večeři, ale hospodáři s dýmkami v ústech vycházeli před vrata, usedali na lavičkách a mlčky pozorovali chasu hemžící se kolem máje. I veliké, nejzvědavější hvězdy vyšly na oblohu podívat se, jak asi zdvihnou ten štíhlý smrk, a jak jej zasadí do hrobu.

„Změřme ho eště, než ho zvíhnem'," vytahoval z kapsy míru tesařský tovaryš a po chvíli už hlásil nadšeně; „rovnyjch třicet metrů má, vo deset je vyšší než náše věž."

„Takovyj máj nepostaví po celým vůkolku," hrdě zaradovali se všichni a už vlíkli patu máje k vykopané jámě.

„Tak vzadu vopatrně zvíhat, hajť se vršek nehulomí — ha tu přidržovat, do zemí mačkat, haby nevyjel," a opentlený, tyčemi podložený vršek už pomalu se zvedal od země, přinesli žebříky a hasičské háky, když nedosáhli rukama, tahali za provazy a máj zvolna vstával, víc a více se napřimoval, až jaksi sám spodkem vklouznul do hluboké jámy.

„Držít ha nepustit," ozval se v napiatém tichu hlas, „lopaty sem ha motyky!"

Černá vlhká země hrnula se do jámy, motyky tvrdé kamení jako klíny zatloukaly kolem bílého kmene, lopaty házely hlínu, ruce ji zarovnávaly, nohy ji udupávaly a veliký kruh diváků stál kolem a s nadšením v očích bděl nad tím, aby máj nestál na křivo.

„Pozor! Šilhá na levo!"

„To je moc! Víc na právo!"

„Přitáhněte ho drobet k hospodě —"

„Eště vo poznání ke kostelu! Tááák! Huž je vyhráno!"

„Huž stojí jako panna!"

Tak cloumali smrkem na všechny strany, až konečně velikými, těžkými kameny utáhli jej se všech stran, že se ani hnouti nemohl.

„Ha íčko nápis sem!" poručil opět vůdce, stoje na žebříku s kladivem a hřebem v ruce. Ochotné ruce podaly mu tvrdou lepenku, na kterou sám pan učitel červenou barvou a velkou literou krásně napsal: „Postavili svobodní mládenci — svobodným pannám." — Ortel smrti byl vykonán, mučení skončeno.

*) Blatouch. **) Kopretina.

„Musíme to zalijt," usoudili všichni a svorně zamířili do otevřených dveří hospody a poručili si, protože nebylo piva, láhev rumu...

A venku máj osiřel...

VI.

Den po dni, noc po noci stál na návsi smrk ve svém potupném, smrtelném rouchu. Převyšoval opravdu celé své okolí; jeho zhanobená hlava čněla i nad zelenající se koruny staletých lip kostelních, svobodně mohla se rozhlížeti krajem, ale nerozhlížela. Bratrská smrč černala se na stráni nad dolíkem, volala naň, a kdykoli se k ní obrátil, pokaždé vzrostl jenom jeho bolestný stesk. Po zemi válelo se pod ním jeho pošlapané roucho, sedřená kůra a měkké, vláčné lýčí tam usychalo, cítil, jak scvrkají se v jeho těle kruhy cevních svazků, jak drobnými trhlinami po celé délce puká jeho pevná dřeň, jak vadne a červená hanbou jehličí v jeho koruně, jak zkáza se blíží...

I ptáci jej opustili a štítili se ho, ač bývali kdysi jeho nejmilejšími přáteli. Snad se bojí těch šustících stuh, jimiž větříček posměšně si pohrává, snad je zapuzuje dech smrti, který ze smrku vane... Slunce nemilosrdně praží do jeho obnaženého těla, a v noci hvězdy se dívají na jeho bolest...

I lidi pozoruje smrk; lidi, kterým se tolik podivoval, teď vidí ve dne v noci. S ohromné výše shlíží na ně, dívá se do jejich příbytků, slyší jejich hádky a lži, a vdechuje jejich ovzduší prosycené vášní a nenávistí...

Právě pod ním postavili prvního máje řečniště, smrk viděl tábor lidu a vyslechl všecky štvavé, sobecké řeči. Průvod s ryčnou hudbou táhl kolem, zvířecí řev opilců zvyšoval jeho utrpení.

„Ach, kde je svaté bratrství, svorný život a velebný mír rodného lesa na stráni nad dolíkem!" vzpomínal si tesklivě a vzkazoval po větru poslední pozdrav černým lesům...

Den ode dne vedlo se mu hůř, umíral, ale neumřel. Řada buněk dosud žila kolem jeho jádra a houževnatě bránila se smrti, po které vzdychal a zoufale už dnem i noci volal. Dlouho volal, marně volal, až smilovala se matka nad mukami svého trýzněného dítěte. —

Parný den rozhořel se nad horami. Mrtvé ticho zavládlo přírodou, stromy oněměly a kvítí na lukách i mezích uctivě sklánělo své hlavičky k zemi. Velebný okamžik se blížil...

Nad Haltravem vyplul černý mrak a zamířil odvážně k slunci. Na věži zvonili odpoledne právě tři hodiny, když mrak pohltil slunce, a černým stínem smutečním pokryl se celý kraj. Strach padl v té chvíli na lidi, odtrhli se od své práce, zahleděli se na mrak a s křikem: „Bouřka! První jarní bouřka se blíží!" utíkali k bezpečným domovům. Divoký vichr prudce zametal cesty, sloupy prachu zdvíhal do výše a hnal přes pole k zčeřeným rybníkům; ptáci utichli, zvěř prchala k lesu a jenom stromy rozhučely se volným, velebným zpěvem, jako ohromné varhany. Temné dunění, jako vzdálený rachot kol, ozývalo se za lesy, ale náhle zahřmělo, dlouze a prudce, jako by sto párů koní vyjelo s vozem na Haltrav a tvrdými kopyty bilo do skal, a skály jako by se řítily střemhlav do propastí... Země se zachvěla, mrak zesivěl. Bouře nešla, nejela, ale letěla. Nad Tyrolskou skalou posvítila si bílým bleskem na širou krajinu a nad vesnicí spatřila zmrzačený smrk, jak zoufale sebou šlehá, aby se vyrval ze strašného zajetí. Viděla jeho odřené, nahé tělo, nad ním temný pásek kůry jak hadovitě otáčí útlý, štíhlý krček, uzřela i vršek, jak marně zmítá hustou dosud kšticí, aby setřásl papírové cáry šaška se svých krásných kadeří....

„Bratře smrku!" ve strašném hněvu zařval sivý mrak jako podrážděný lev.

„Pomoc! Pomoc, bratře mraku!" úpěl k němu smrk.

„Kterak ti mám pomoci?"

„Zabít mě! Hlavu ulomit, abych přestal cítit a myslit!"

„Smrt! Smrt!" vykřikla bouře a spustila se s Haltravu nad dědinu. Všecko rázem oněmělo, i vichr zatajil svůj dech, stromy pozorně se napřímily, lesy utichly, celý kraj jako by ztuhl, příšerné ticho na vteřinu ulehlo jako můra na všecko živé i mrtvé —.

V tom zakmitl se blesk a ozvala se děsná rána —.

„Pámbů s náma, ha zlý pryč — někde hudeřilo," křižovali se lidé a ustrašené zraky upírali okny na střechy stodol a stájí. Nad těmi střechami čistým, jasným plamenem jako pochodeň hořel před hospodou máj. Blesk sjel po něm od temene až k patě a zapálil ohromným žárem i tu patu do země hluboko zaklíněnou...

„Chčestí, že tu stál ten máj," libovali si všichni, „to by jistě bylo luplo někam do chalupy, ha při tom větru mohli sme šichni vyhořít."

Tak zmizel máj. Vítr roznesl jeho prach a popel, a do večera prudký liják smyl poslední stopy jeho...

✱

 FEUILLETON.

Fr. Frýdecký:

Slovenská literatura.

Poslední „Slovenská zpráva" byla ve Zvonu otištěna v lednu 1915, skoro před šesti lety. Ani za šest let se jindy nestalo mnoho literárních událostí na Slovensku; ale šest let tak význačně revolučních, jakými byla léta poslední, jež z tuhé poroby vznesla celý sjednocený národ na výsluní plné svobody, vnutilo zrychlené tempo i na volný chod navyklému písemnictví pod Tatrami.

Uprostřed ryku zbraní odešel v srpnu 1916 tužený bojovník národní, Svetozár Hurban Vajanský. K divokému válečnému tekstu připojil ještě několik břitkých glos; ačkoli v celku své básnické dílo dávno již byl docelil, poesie slovenská náhlým odchodem jeho přece utrpěla ztrátu. Vajanský by byl jistě neméně zajímavě dovedl se dívat na průběh světové katastrofy, jako dávno věštil její příchod.

Tož aspoň druhý zbylý pilíř současného Slovenska literárního, mistr Hviezdoslav, v úžase se zamyslil v strašlivý problém války hned v prvých nedělích po jejím výbuchu: v „Krvavých sonetech" (1919) vykřikl své hoře člověk i Slovan způsobem, jakým mluvívá básník národní ve velkých chvílích a pro věky. I jinak duch pracovného kmetství básníkova je dosud mladý; sebrané spisy jeho, jež uvázly r. 1909 u IV. svazku, záhy budou doplněny dvěma dalšími sbírkami z posledních bohatých žní básníkových, „Lyrou" a „Epikou"; a podle nových známek lze se těšit nadějí, že v ně daleko dosud není zahrnut mistrovy úrody „posledný voz"...

Kromě Vajanského a Hviezdoslava nemalá řada básníků, starších, novějších i docela nových vystoupila na veřejnost za války i po ní. Z mladších zjevů nejvytrvaleji na sebe poutal Martin Rázus: celý jeho básnický vývoj, před válkou pomalý a nesmělý, rychle a směle se rozvinul do šíře v posledním triletí. Tři svazky básní — a silné svazky, ne tenounké sešitky veršů jako u zamlklého Ivana Kraska, — jež od r. 1917 vydal („Z tichých i búrnych chvíľ" 1917, „To je vojna! (C'est la guerre!)" 1919 a „Hoj, zem drahá!" 1920) prozrazují bez skrývaček všechny jeho vlastnosti literární: plodnost, vytrvalost, pohotovost, talent umělecký, spojený s posláním národního buditele a těšitele. Ovšem, svědčila by i těm třem knihám větší autokritika: leckde uvázl verš nehotový, rytmus nedotvořený, myšlenka nedomyšlená, většinou improvisace, málokde faceta; ale i tak slovenská poesie právem je vděčna mladému, nadanému, rychle vyzrávajícímu básníkovi. Skrovněji, jsa vázán i povoláním vojenského ev. duchovního, ozýval se Vladimír Roy, stále slibnější; z posledních jeho veršů formou i myšlenkou zajímá zvláště delší báseň „Náš Ikarus" (1920), posvěcená památce Štefánikově. V poli byl i Hájomil (Bohuslav Klimo); zpěvné dumky „Z ruských hor", cyklicky otištěné v Slov. Pohľadech 1916 a 1919, jsou v jeho vývinu pokrokem, epigon Hviezdoslavův hledá nyní cesty k vlastní osobnosti. Z ruských plání toužily domů také verše Janka Jesenského „Zo zajatia" (1919), prvotně v revolučních časopisech zahraničních otiskované, věrně obrážející city básníka-legionáře a uchovávající kus ovzduší našeho vítězného odboje. Žhavým problémem války zaměstnávaly se — onde s úspěchem, tam zhola bez úspěchu — mysle všech básníků ostatních: Ign. Grebáč-Orlov dumal „V povíchrici" (1919) vojny nad jejím účelem, o jejím smysle hloubal Albert Martiš, pseudonym Viera věřila v její konečné požehnání, ze starších se jí vyrušil Jan Kovalik-Ústiansky (začal, málo známý, vydávat hned soubor svých „Básní" 1919), Vrbický, Podtatranský; bolestné symboly čerpal ze studnice jejích nekonečných hrůz odchovanec bible a poesie Hviezdoslavovy, Martin Sládkovičov, který teprve r. 1917, po třicetileté pilné práci literární, odhodlal se podat veřejnosti prvý soubor svých „Veršů"; rovněž Horal (Petr Bella), známý svými touhami a stesky již od let osmdesátých, teprve před samým odchodem z tohoto světa († 1919) uchystal první svazek svých písní („Piesne z ďaleka a iné verše" 1920). To vše ve dvou, ve třech letech na slovenskou poesii je víc než dost; přidejme k tomu ještě, že v časopisech co chvíle se zjevují nová jména básníků z generace nejmladší, velmi slibné, moderní verše Smrekovy, Krčméryho (vydal již knížku veršů „Keď sa rodila sloboda" 1920), Zory a jiných, zahalených ještě pseudonymů; že vycházejí nově starší sbírky básnické (jubilejní a kritické vydání Sládkoviče, Kraskova „Nox et solitudo"), že jiní autoři (Podjavorinská, Roy) starší soubory i nové knížky chystají k tisku: nemůžeme nezpozorovat, že v poesii pod Tatrami budí se čilý život, nová vesna.

(Dokončení.)

 LITERATURA.

Jan Vrba: *Osudy.* Kniha prós. Ottova Laciná knihovna národní sv. 261. — Nákladem J. Otty. — Týž: *Mučennici.* Novelly. Nákl. Karla Beníška v Plzni. — Týž: *Kniha z přírody.* Prósy. Knih českosl. spisovatelů sv. XII. Nákl. týmž.

Zdá se, že Jan Vrba náleží nejen k nejplodnějším, ale také k nejčtenějším mladým spisovatelům, soudě dle nových vydání jeho starších

spisů. Zasluhuje toho. Jeho úrodnost není na ujmu hutnosti toho, co podává. Každá nová kniha čistěji vyhraňuje příznačné obrysy jeho umění; všecky ssají mízu ze zdravé půdy venkova a přírody. Pro lidi i ovzduší má Vrba bystrý zrak, a nabývá vždy větší pevnosti ve výrazu. Ze tří jeho knih, téměř současně nás došlých, „Osudy“ obsahují krátké povídky staršího data, patrně první práce; v knize lze stopovati prvky prací pozdějších, nalézáme v ní typy a motivy později hlouběji v jiné obměně zpracované, jmenovitě pokud jde o studie patologické. Až na dvě výjimky mají práce ty ráz realistický, kterému spisovatel pak zůstal výhradně věren. „O dvojí smrti Jindřicha Hrona“, „Papínkové“, „Petr Lang“, „Bříza“ působí nejintensivněji, jsou nejvyspělejší a obsahují nejvíce osobivosti auktorovy. — Retrospektivou jsou také nově vydaní „Mučenníci“ — (právě se dočítáme v „Naší řeči“, č. 8. roč. IV., že se má psáti „mučedníci“) — které jsme na tomto místě ocenili před několika lety, při jejich vydání prvém, kdy upoutala nás snaha po nové dráze, svéráz „barokního městečka“, které jest jejich hlavním dějištěm, a pevnými rysy načrtnutá psychologie připojené povídky „Dominik“, vyvažující ze života typy podivuhodné zajímavosti. — Současně s těmito dvěma publikacemi vychází „Kniha z přírody“, o níž z vroucí předmluvy seznáváme, že původci svému jest obvzláště drahá. Navazuje do jisté míry na jeho „Les“, zdá se však, že člověk jest zde již vyrovnanější s přírodou, domácně sbratřený tam, kde dříve byl básnicky vzrušený. Ale ovšem i tu jest auktor básníkem. Jako Marie Majerová a Jaroslav Neumann, o jejichž knihách z přírody zde nedávno bylo psáno, dychtí i Vrba k čistým prazdrojům života a ukazuje k nim cestu. A proto radostně vítáme toto dílo jako jeden z těch čistých pramenů světla, který nad nízkostí velkoměstského života a v zaslepeném ovzduší efemerních zájmů budí pochopení bratrství s nepomíjející krásou. — Kniha je bohatá a rozmanitá. Není ovšem z knih, kteréž se přečtou na posezení, v jednom tahu, vyjma snad poslední dva cykly („Galerie malých“ a „Mládí“), nutno se k ní po chvílích vraceti — a tu hledati souzvuk s individualitou či duševním stavem. Obsahuje poetické líčení i přírodopisná pozorování, humor i drastičnost, vzpomínku i anekdotu, snad i trochu myslivecké fantasie — nevadí, i to patří k věci. *Kaz.*

*

Jaroslav Maria: *Lukrezia Borgia.* Tragický mumraj o šesti dějstvích. Nakladatelství J. Otty v Praze.

Jaroslav Maria „Lucrezií Borgií“ doplňuje „trilogii ferrarskou“, ohlášenou již před několika lety, ve které jde mu o rekonstrukci tří dějinných zjevů, často v básnictví již zpracovaných, zpravidla pod vlivem tradice, odlišující se od skutečnosti. Maria bádal v materiálu, studoval na místě a pak nakreslil Parisinu odchylně od Byrona, Tassa odchylně od idealisujícího zpracování Goethova a nyní Lucrezii Borgii jinak, než jaká se nám jeví — ukrutnice — u Viktora Huga, neb — jemná a vznešená — u Artura de Gobineau; je to trpitelka, oběť několika ukrutnických povah, nad to mučená láskou. Záměr Mariův je z díla patrný, ale výsledek není snaze úměrný. Je to vlivem příznačného auktorova nedostatku: nedostatku poetické síly a uměleckého vkusu. V „Lucrezii“ nejvíce ze všech součástek „ferrarské trilogie“ tento nedostatek vystupuje; zejména mluva, nedbale ustrojená, bez nejmenší snahy po dramatické hutnosti, jest hlavní toho příčinou a staví práci na samu mez starobylé rytířské hry, ne-li přímo krváku. Lucrezie je uplakané stvoření, přímo nechutné tam, kde hýčká krucifix — („mazlím se s tebou, ty mé děťátko, můj tatíčku, můj choti“) — při čemž „slavně“ hlásá, že její „ženskost se utápí v nejsladší blaženosti“. Její muž, Alfonso, i bratr Cesare Borgia, jsou tu hlomozící hastroši, všecky osoby pouhé papírové loutky. A jak se mluví! Cesare libuje si svou sestru: „Dobrá krev — pravá borgiovská“ — jako by si liboval plzeňské. Lucrezie vzpomíná tklivě „měla jsem již jednoho Alfonsíčka“ — pak se „zachechtá“, že vdala se za muže, kterého posílá „ke všem čertům“! Jindy mu vyčítá, že prospěch ze sňatku s ní „shrábne“ pro Ferraru, a na konec ho vítá: „Vrátil jsi se ke své pravé ženě — nu, a šlo to také!“ Věru, v tom směru se nemůže Mariovi vyčítati pathos. — Spiklenecká domina hovoří: „A kdyby po dobrém jsme nemohli se dostat ku předu —“ — „pak — krátké řízení (soudní výraz!) A nyní ani muk!“ O vkusu auktorově svědčí také to, co v závorkách předepisuje hercům. Přes tu chvíli se někdo „zachechtá“ nebo aspoň „jizlivě usměje“; v tom směru nejvíce hrůzy má jíti z ferrarského vévody Alfonsa. Ten se přes tu chvíli „divoce“ jindy, „ďábelsky zasměje“, „zachechtá se a odkvapí“, „divoce a jizlivě hledí do očí“, „šlehne vášnivým pohledem“, mluví „hlasem zlostí se třesoucím“; vyslovuje se: „Tak tedy stojí karta!“, „drobná jsi, ale ostrým drápkem seknout dovedeš“, jindy zase něco „zamumlá“, ale vrcholu hrůzy dostupuje, když zvolá „zhurta“: „Vraha Ercolova chcete znát? (Strašně se zachechtá, nasadí přílbu a zařinčí zbraní) Stojí před vámi!“ Hrůza hrůzoucí! To je úroveň Bensingrových románů. A auktor takového vkusu má býti pojímán jako vážný umělec? — *Kaz.*

*

Viktor Kamil Jeřábek: *Dědina za války a jiná prósa.* Nákladem Pražské akciové

tiskárny 1920. — Karel Beneš-Jizerský, *Děvče s květinami.* Motiv z neznamé tragedie. Nákladem Fr. Jirouška na Kr. Vinohradech. — Helena Čapková, *Malé děvče.* Nákl. Aventina v Praze.

Leckterá česká obec a leckterý rod má svou pamětní knihu, kde nejedna stránka bude po letech vypravovati, jaké poměry vnesla válečná vichřice do jejich klidného života. Beletristickým, ale věrným a proto stejně dokumentárním zpracováním těchto poměrů může býti tato sbírka Jeřábkových povídek pro moravskou ves Borovničku. Bez zbytečné mnohomluvnosti zachytil tu autor několik příznačných příhod a událostí, několik typů, jimž válka dala se zroditi, zpronevěru ženinu za dobu mužova pobytu na frontě, židovského překupovatele a zbohatlíka, ale neomezil se jen na episody z doby válečné. Oživil celou vesnici s jejími tvrdými, sobeckými, neústupnými, mstivými a chamtivými, ale i dobrými a soucitnými lidmi, vzbudil soucit s opuštěným sirotkem, s matkou, jež nadarmo se dřela pro syna, aby z něho pána udělala. Povahy vystupují nám tu zřetelně a sytě před očima: takový hrabivý otec-upír je přímo kabinetní ukázkou povahopisné dovednosti Jeřábkovy. Autor pokud možná dialogisuje své prosté vypravování, nebledaje zvláštních slohových příkras a tím více se v přízeň vemlouvaje. Mluva osob je většinou zbarvena horáckým nářečím a lidovými úslovími. Rádi se setkáváme s takovou četbou, jež dovede býti lidovou, neopovrhujíc požadavky literárními. — Debutující knížka Jizerského neplní očekávání, které vzbuzuje podtitul. Těžiště její není také ve výpravné části, omezené na minimum, v něž je stlačena historie milující a odmítané květinářky. Většinu stran vyplňují essayistické úvahy, které znamenají úsilné hledání sebe sama i rozhodování pro knižní vzory právě jako řadu pokusů o vlastní slovný výraz. Celkem působí knížka dosti zmateně a nedává možnosti souditi, kolik talentu a schopnosti má debutant. — Vkusná knížka H. Čapkové je básnickým záznamem několika nejutkvělejších dojmů z dětství, které zachycuje matinka pro své děti, aby jednou uvědomily si krásu zašlého dětství a pohrály si láskyplně „s uplynulými dny prostých, jednoduchých radostí". Knížka podobá se poněkud knize Marie Hennerové „Pod křídly" — i zde jde tedy o knížku domova, třeba trpčího a krušnějšího, i zde jsou stránky nebohaté epiky vystřídány pasážemi čistě lyrickými, ale Čapková se v prospěch svůj i v prospěch jazyka nenutí do tvarových a vazebných „jedinečností" a násilností. Tím prostěji a pravdivěji ovšem i básnictěji zní její vypravování, místy jen několikařádková poznámka o příhodě, která rozechvěla duši citlivého děvčátka, milujícího pohádkové fantasie a bránícího se ubíjející a rozesmutňující skutečnosti života. Autorka si vykrášlila dětství vzpomínkami melancholického půvabu a dala vznik knížce, která i v čtenáři podobné vzpomínky vzbuzuje.

—*btk*—

 TÝDEN.

Smrt prof. S. A. Vengerova. Přes Helsingfors došla zpráva z druhé polovice září, že v Petrohradě zemřel nejpřednější ruský kritik a historik literátní Semjón Anafasjevič Vengerov. Zemřel asi 65letý, tyfem z hladu, obvyklou již smrtí ruské inteligence, která nechce či nedovede se přizpůsobiti bolševickému režimu. Jméno prof. Vengerova známo je každému, kdo v posledním 30letí jen zavadil o ruskou literární kritiku a literární prameny. Od konce let sedmdesátých činný v různých měsíčnících vědeckých i beletristických, napsal S. A. Vengerov spoustu literárních přehledů, monografií a studií, počínaje Gogolem a Bělinským, a neuzavíraje se ani mladým a nejmladším. Základní a záslužné dílo jeho jest „Kritiko-biografičeskij Slovar russkich pisatělej i učonych". V mladších letech, studuje lidové a náboženské hnutí slovanských plemen, napsal S. A. Vengerov i studii o Husitech a Táboritech. R. 1912 začal vydávati Sebrané spisy, v jejichž dosavadních 5 dílech je velká část dějin novější literatury ruské, zvlášť podrobné monografie Pisemského, Turgeněva a j. *vč.*

*

* Francouzská vláda povolila na návrh Pierra Rameila a Paula Boncoura subvenci 100.000 franků na pořádání lidových představení, která se konají každý večer a mimo to ve čtvrtek a v neděli odpoledne střídavě na velkých pařížských jevištích. Vystupují tu zejména žáci státních dramatických konservatoří. —*btk*—

*

* Ve sbírce L. D. Egelunda byl nalezen list Heinricha Heina z r. 1846, poslaný z Paříže nakladateli Campemu, cenný pro poznání intimního života básníkova v poslední době, kdy již téměř umíral v „žíněnkové hrobce". —*btk*—

*

* Záhřebská akademie věd byla rozšířena o čtvrtou třídu pro slovesnost a umění. Na r. 1921 vydána bude akademií „Revue", ktera přinese přehled o závažnějších novinkách z oboru literatury a umění. —*btk*—

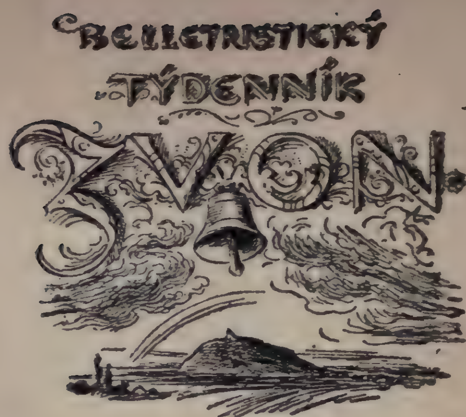
*

* Havlasův japonský román „Okna do mlhy" byl přeložen do chorvatštiny. České japonerie mají štěstí — před časem jsme referovali o překladu do angličtiny. —*btk*—

V Praze, dne 11. listopadu 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Eliška Krásnohorská:

HRAD LEDEČ.

Hej, housle tam hýří, trouby tam víří,
noc naslouchá, hudcem jest na skále hrad;
zve k tanci ta hudba, v tiš luzně se šíří,
až zdá se, že zhřívá kol zimavý chlad;
ba, zdá se, že již i ta skála si skočí
a že se jí hlava, hrad Ledeč, jen točí!

Hrad Ledeč — ten září! Okna mu plají,
jak na šíji zlatý by řetěz mu plál;
sta odlesků v Sázavy proudech tak hrají,
že nad nimi chudne i hvězdnatá dál,
a pláti dnes budou až do zoře ranní,
jak pro svoji slávu chce Ledecká paní,

Dnes památku slaví dvacetiletou,
co vládkyní stala se na hradě tom.
Ji uctívá manžel, jí synové kvetou,
a plodně se rozroste rodový strom;
ať pyšná tu radost dnes rozkoší jásá
a Ledeckých triumf kol do světa hlásá!

Dnes omladlá štěstím Ledecká paní
se zaskvívá v šperku a přeskvívá jej;
host po hostu leposti její se klaní
a dvorně ji unáší v taneční rej.
Vtom kráčí k ní stařec, host neznámých lící,
i šepce: „Pojď, paní, mám tobě co říci."

Svou mrazivou rukou vede ji stranou
v stín arkýře, sám jako stínový zjev;
jen z vrásčité tváře zraky mu planou
a z šepotu chroptí mu hrozivý hněv:
„Ó, chloubo ty slepá! Nech zpupného reje!
Vždyť klenba je puklá a základ se chvěje!"

Než z úžasu svého se vzchopila paní,
host zmizel, a říci si nemohla, kam.
Snad živý tvor lidský nebyl to ani?
Zdaž ďábelský přízrak? Či smyslů jen klam?
Nechť byl to, kdo byl! Ji však pohanil drze
i hrad její, na skále pevný jak tvrze...

Žeh uštknuté pýchy, již potupa stihla,
ji popouzí, aby svou oslavu dnes
až na vrchol památně vznešený zdvihla
a korunou zkrášlila rodový ples.
Hle, nádherný tanec, jak rusalčin plynný,
teď provádí sama jen s oběma syny.

Tu vinouc je k sobě, v démantech září,
zas pouští je z loktů, zas vábí je zpět,
jim polibky posílá s úsměvnou tváří
a před kroky hází jim z kytice květ,
až poklekli před ní; tu na hlavy mladé
jim vínky a žehnajíc ruce své klade.

A hosté, kol řadou při stěnách sálu
v bouř jásotu propukli z líbezných dum,
vše sladkému výjevu hlaholí chválu,
až fanfáry hudců se tratí v ten šum,
a přehlušen tají se zvuk skoro němý,
jenž pod hostů nohama šelestí v zemi...

V ráz hromový praskot — půda se půlí
a rozšklebená zeje k záhubě všem!
Hrad Ledeč se zbortil, a s pýchou i zvůlí
i s rodem i slávou svou sřítil se v zem.
Duch výstrahy, oslyšán, po hrobech bloudí;
dál kronika mluví a památka soudí.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

To ho však přece nejednou tísnívalo, že cítil, že není již všecko tak, jak bývalo, že Málka po něm nedychtí, nehoří; že by ho ráda neměla, přece však souditi nemohl, neboť sotvaže někdy silněji zapochyboval, zamazlila se slaďounce, takže všecky pochyby zkrotly. Sám na sobě také někdy poznával, že neplápolá jako před jejich odjezdem nebo když byly v Praze, aspoň rozumnější že je, ale vysvětloval si to všecko blížící se svatbou a těmi starostmi, s ní spojenými. Slečny neměly kdy...

Když setkával se s panem pojezdným, ten vždycky jen: „Je to šrum, vědí, pane učiteli! Člověk se nenaděje a ženské najednou celou domácnost obracejí. Ale nejhůř je to pro mne — jak se mnou bude — bin doch a alter Mann!“ a zas cupal na své procházky a pochůzky...

Jednou při Čepelíkově příchodu slečny mu zvěstovaly, že včera nenadále přijel Tedáček, ale že se mohl zdržeti jen do večera. Přišel se představiti tatimu a všecko se mu u nich tuze líbilo; pravil prý, že by tu chtěl zůstati navždy a že vůbec byl velmi roztomilý. Vyřizovaly také, že se dává panu učiteli poroučet a těší se na seznámení o svatbě. —

A nastalo balení, zásilky do Karlína, bylo nutno upravovati celý příbytek, z něhož hodně ubylo, a také kuchyňské přípravy začaly. Tu teprv bývalo všecko na ruby a pan pojezdný se chodil domů jen vyspat.

O dnech posledních Čepelík sedával zde mrzut, protože skutečně nezbývalo než jen dívati se. Prázdniny již nastaly, přicházíval tedy denně, ale vraceje se, vyčítal si, proč už raději neodjel do hor. Čekat na svatbu! Vždyť to pro něj není a — čím tu bude? Sejdou se cizí lidé, přijede pražské panstvo, jak to všecko mezi nimi přečká on, venkovský kantůrek? Slečny budou zabaveny, se starým pánem nic není, a třebaže Karolina jednala s ním stále jako s nejlepším přítelem, přece litoval, že jí svého příchodu na svatbu neodepřel. A Málka? Snad by byla raději, kdyby tu nebyl, kdyby jí, družičky, neviděl. Nemusela by míti docela žádných ohledů. Co mu připraví?

VII.

Ve chvílích, ve kterých pan učitel Čepelík na pavlači vzpomínal a dumal, přišla „madam Feierabend“, více než čtyřicetiletá, velmi skvěle upravených plných ňader a boků, okatá, lahodných, kvetoucích tváří, obdivuhodného účesu, se svou mladou adjunktkou, hezkou, útlou, skromničkou, aby díla svého uměleckého salonu na nevěstě i na družičce vlastníma rukama upravily, poněvadž jen ty dovedly každou, i méně vynikající krásu náležitě uplatniti. Ve velkém pokoji, uprostřed něhož čekala vystrojená tabule, nastalo potom ticho, přerušované jenom tichými kročeji, šustotem a povzdechy obdivu i nadšení: Ach! Jejejej! Roztomilé! Teď je to dobře, slečno zlatá! Bože, jako z cukru! Živá, čerstvá lilije! Jako květ — čistý nebeský květ! Jen se račte podívat do zrcadla, andílku!

Obě slečny Klaškovy rozechvěny, zamyšleny, jen mlčky ty velebící vzdechy a výbuchy vnímaly...

V kuchyni slečna Ramšová a její pomocnice Andula rozpalovaly se již kolem kamen, jejichž plotna byla plna rozličných nádob i nádobek, v nichž syčelo, praskalo, bublalo a z nichž vystupovala vůně nejkouzelnějších lahod.

Bylo asi tři čtvrti na deset, když po lehoučkém ťukotu na dveře vstoupil druhý host: dáma drobná, útlounká, zvadlá, jemně zardělá, poměrně velkých, světlemodrých očí, oděná v černých šatech hedvábných a takovétéž okrajkované mantile se světlým, nabíraným límečkem, v temném, nepřiměřeně velikém klobouku s kudrnatým přilehlým pštrosím perem, s korálkovou brašničkou v ruce.

„Má úcta, má úcta — jsem-li pak dobře — na tu svatbu přicházím —“ pozdravovala, něžně se usmívajíc; očima těkala po kuchyni a nosík zahrál jí jako králíčkovi.

„Dobře, dobře, jen račte dál — prosím —“ klonila se kuchařka a otevřela dveře do pokoje.

Dáma drobnými kroky přešla kuchyň a všecka hybna, jako udychtěna, roztřesena vstoupila dál; nikoho tam nevidouc, pohleděla jen na prostřený stůl, na němž stály vinné příbory se skupinou štíhlých zelených lahví, s dvěma bílými misami drobnookých koláčků pod závějemi cukru, s cukrovím, jež člověk při pouhém na ně pohledu slyšel chroupati, a cupala dál poněkud přihnuta, to jak naslouchala, neozývají-li se již lidské hlasy, a s radostným úsměvem na rtech i v očích, jak by se již s milými lidmi setkávala. Ani

v druhém pokoji nikoho nebylo, ale již tu bylo slyšeti šustot, kroky, vzdechy, obdivné výkřiky. Sklonila se ještě víc, úsměv se jí také ještě rozšířil a již zaťukavši, pootevřela dveře.

„Má úcta — má úcta —“ rozsýpalo se v blaženém smíchu — „ach, tu jsou moje nejdražší děti — květiny, nic než květiny. Bože, kdyby to zlatá maminečka viděla!“ a honem, honem rozvírala brašničku, aby vyndala šáteček, protože oči zalily se jí slzami.

„Ach, milostpaní! Gnädige Frau!“ radostně překvapeny volaly Karolin i Máli, stojící nehnutě pod zkoumavými pohledy madam Feierabend a její mamzelky. Hlavy měly již v plné kráse, cupřinky nad čely, Málka drobný vínek z umělých pomněnek na lepém účesu a úbory jako z pěny měly také již na sobě. Obě vznesly ručky k příchozí a ta doběhnuvši k nim, stiskla jim prstíky a na rty každé dlouhý polibek.

„Moje rozmilé děti, jak vám to sluší, jak jste krásné, jedna hezčí než druhá — no, to bude radost, to bude radost!“ stála před nimi s rukama rozpiatýma.

„Opravdu krásné,“ lahodně zavelebila i madam, „to se musí pohledat!“

„Paní správcová Nedvídková!“ představovala ji Karolina, a paní správcová podala ručku.

„Prosím vás, milostpaní, odložte si, posaďte se laskavě a odpusťte, že se právě hnout nemůžeme. To jste hodna, že jste přijela, ó, já jsem věděla, že nás neopustíte!“

„Ach, bodejť bych, nevěsto, nepřijela, k vám, a když jsem tu svatbu vlastně dala dohromady!“ a ta slova šveholila hledíc na Feierabendovou.

„Ták? Ták, milostpaní?“ udivila se madam a v plných, ruměných tvářích rozkvetl jí lahodný úsměv.

„Ano, ano, jistě, u mne se seznámili, u mne padlo to slovíčko, u mne jsme to také oslavili.“

„Ale to má milostpaní náramnou zásluhu,“ stále tak nadšeně velebila madam, jak byla už z mnohých podobných scén nacvičena.

„Mám a také jsem povídala, že Kuppelpelz musím dostat!“ a rozesmála se jemným, slaďounkým smíchem.

„Také vším právem!“

„Prosím, milostpaní, posaďte se a nehněvejte se!“

„Ach šla, snad já tomu nerozumím — jen si dělejte dál — tuhle v koutku si sednu a budu se na vás dívat. Jak tu máte všecko krásně upraveno, pokoj je pln vůně — ó, tomu vy všemu rozumíte!“ A zase k madam se obrátila: „Já jsem se znávala už s jejich maminkou! Arci, oni byli na knížecím, můj tenkráte jen kasírem u barona. Potom jsme se dostali jinam, ale přece jsme na sebe nezapomněli ani po letech; když slečny přijely do Prahy, vždycky věděly, ke komu se mají obrátit.“

„Všickni jste, milostpaní, přijeli?“ už nedočkavě přerušila ji Málka.

„Všichni? Ach ne, vždyť já jsem zde již od večera, to by na mně nikdo nemohl žádat, abych za den dělala dvě cesty!“

„Od večera tu jste? A k nám jste nepřišla?“ překvapena, velmi vážně zvolala Karolina.

„Ale, ale, snad vím, jak v takových chvílích je, snad bych ještě já přišla a přidávala starostí. V hotelu jsem se vyspala, nevídáno pro jednou!“

„Milostpaní, to jste nám neměla udělat! Byly bychom vás uvítaly s největší radostí pro vás vždycky bychom měly času dost!“

„Nehubovala, zlatá Karolinko, mám také uznání! Dobře jsem se vyspala a ráno jsem už byla v obou kostelích, abych se místo vaší matinky Pánubohu poděkovala a pomodlila se za vaše štěstí,“ a utírala si oči.

„Jak jste dobrá!“ a slečně Karolině se také zatřpytilo na řasách.

„Mně toho štěstí dopřáno nebylo, protože jsem dcery neměla,“ velmi srdečně pokračovala správcová, „jediný syn zemřel mi už před šesti lety, soudce v Táboře byl, nevěsta se dvěma synáčky tam zůstala, má tam doma a potom k vůli školám, jsou už na své pány profesory zvyklí, ale hlásí se ke mně věrně, každý rok k babičce přijedou; až půjdou na universitu, budou s matkou u mne — to už budu stará, budu třeba potřebovat pomoci a aspoň mi bude mít kdo oči zatlačit!‘

„Kdož by na to myslil,“ usmála se madam, „milostpaní je posud jako slečinka.“

„A je mi, slečno, pětašedesát.“

„Ne, to by nikdo neřekl!“

„To dělá, prosím, klidný život, proto bych nerada měnila, člověk nikdy neví. Mám na Malé Straně dva pokoje, v jednom také dva studentíky, aby mi bylo veseleji. Ze známosti jsou, také správcovi, tam co můj býval, a tak to jde. Rodiče vědí, že je nemám na výdělek a že jsou u mne v dobré ochraně. Svět je teď zmotaný, lidé se spouštějí Boha, ale já mu sloužím jako moje rodiče. V Praze mě také udržely kostely, když můžu, zaskočím se potěšit, u Kajetánů jsou krásné, dojímavé pobožnosti, to bych jinde nenašla. Starý pan páter Alfons je věrný služebník boží, umí poradit, potěšit, k němu chodívám k zpovědi a věřte mi všecky,

že když jdu k stolu Páně, je to můj největší svátek a jsem potom vždycky jako znovuzrozena. V adventě roráte nevynechám, v postě si zajdu na křížovou cestu, v neděli odpoledne na kázání a na požehnání, na májovou chodím a doma potom ještě o všem přemýšlívám. Ježíš Kristus vždycky potěší. Pojďte ke mně všickni, kdož obtíženi jste, a já vás občerstvím!" Vyprávěla zvolna, srdečně a modré oči při tom klidně hleděly, jak madam a její pomocnice slečny upravovaly.

Když nastal malý oddech, Málka pravila: „Milostpani, prosím vás, pojďte trošku se mnou, musíte se přece posílit, sklenička vína a koláček neuškodí — tady bychom tím slečně překážely!"

„Ach, moje dušičko, ona přec půjde v tom modrém! Nemám pravdu, slečno, že modrá barva o svatbě nepřinášívá štěstí?"

Madam vzpřímivši načesanou hlavu, jemně se usmála. „Říkávají tak, milostpaní, ale co jsme se už modrých šatů na svatby napracovaly a přece všecko bylo šťastné. Ostatně naše slečna družička je jako nebe a to přec nemůže způsobiti nic zlého!"

„Pojďte, milostpaní, prosím!" a Málka vzavši paní správcovou pod paží, dovedla ji do předního pokoje, usadila si ji ke stolu a nalivši vína, podala i zákusků.

„A kde máte znejmilejšího papínka?" náhle udiveně tázala se paní. „Vždyť jsem ho ještě neviděla!"

„Tak to máte, milostpaní, to je náš tatínek!" svědčila Málka. „Ví, jaký je den, co je starostí, ale na svou procházku musel jít. Teď bezpochyby někde stojí a dívá se, jak lidé nakládají či skládají, nebo pozoruje, jak strejc chytá ryby, na koně se zahledí, na psy a zapomene, že ho tu je potřeba. Prosím, račte papat a bumbat!"

„Děkuju, slečno Málinko, vždyť jsem nedávno snídala," upejpala se správcová.

„Ach, to je dávno, do oběda je ještě daleko a co všecko máme před sebou!"

Šla ke dveřím na pavlač, pootevřela a zvolala: „Pane učiteli!"

Čepelík honem vstoupil. Vida Málku, zůstal omámen, a dech se mu zastavil. Jaká spanilost — jaká roztomilost!

„Prosím, to je náš pan učitel — milostpaní správcová Nedvídková," představovala Málka.

Správcová ťapkala mu v ústrety. „Ach, pan učitel — to mě těší, že mám to potěšení! Však mi slečna už v Praze povídala, jak pilně jste se s ní učil a pomáhal jí!" a radostně tiskla mu ruku.

Čepelík byl zjevem jejím překvapen, představovalť si ji mnohem větší, silnou, protivnou, poťouchlých očí, lichometných úst a zatím stála před ním drobná, ustaraná bytost, zamlouvající se hned měkkým pohledem dobrých očí a mluvou přítulnou.

„Dejte sem tu knihu, sedněte si a pijte!" velmi rozhodně pravila mu Málka a hodivši knihu na stojan, nalila mu vína, paní správcové se omluvila: „Promiňte na chvíli, milostpaní," a šla zas do salonu.

„Račte si sednout," s tklivou vlídností pobídla stará paní, „musíme se zatím bavit spolu, ony, chudinky, nevědí, kde jim hlava stojí a papínek jim ke všemu utekl."

„Vida, na takovéto povinnosti si mne sem pozvaly," pomyslil si a usedl proti ní.

„To jsem ráda, že vás, pane učiteli, poznávám, Málinka v Praze nejednou vzpomínala: Co pak by říkal náš pan učitel! Měla drobeček malej starosti s tou zkouškou — ráno, odpoledne, vždycky tolik hodin, přicházela celá utrmácená a ten oběd nebo kafíčko jí potom tuze chutnaly! A když to nebožáček odbyla, všecko se obrátilo a najednou je nadobro po zkouškách!" a paní správcová se dětinně rozesmála.

„Jenom že toho snad je přece škoda po takové dlouhé námaze!"

„Ale proč, ale proč pak, a vždyť to teď ani nebylo možná, povídala, že by se musela ještě pilně učit — ale při té práci a starostech se svatbou! Jak by to jediné, milé sestřičce mohla udělat, aby jí nedoprovodila k oltáři, ale šla si sednout na zkoušky! A není toho ani potřeba, budou pěkně žít s papínkem, do Prahy si časem zajedou — vždyť čeho potřebují, mají! Pan pojezdný bere přec pensi, no, není zrovna největší, můj pán měl skoro jednou takovou, ale můj chudáček musel dosloužit, páni šli dřív. Byl to tenkrát velký poplach, kníže je najednou všecky hodil na pensi — derektor, kasír museli stanto pede — inu, nějaké pšouresky měli za sebou — ale co těm dvěma na tom záleželo, jistě dřív dobře na sebe pamatovali!"

„Pan pojezdný tedy ne —"

„Ach ne, to snad ne, ale měl také svoje, a nebožka znejmilejší paní byla odtud, ze zámožnosti, mohli teda privatisovat. Já je znám dávno, lidé jako kuřata, zvláště nebožka paní byla jako anděl, pro ty děti všecko by byla udělala. Proto jsem měla takovou radost, když mi psaly, že ke mně přijedou. Pravda, měli neštěstí v rodě — zdejšímu bratru nebožky paní dvě krásné dcery umřely na souchotiny, nu a paní pojezdnou taky umořily; bývala

vždycky jako zvadlá, ale vydržela to přec dost dlouho, že aspoň ty děti mohla vychovat, ale potom nejdražšího synáčka taky to chytilo — té rány se na štěstí nedočkala. No, slečny, jsou, chvála Bohu, jako květy, o ty není starost!“ Při té citu-plné řeči, mírňounce a lahodně pronášené, z koláčku po ždibkách ukusovala a také vína si cucla.

„Ale já povídám, povídám, a vy to jistě všecko víte!“ a zahleděla se naň blědě-modrýma očima.

„Nevím, milostpaní, nechodil jsem sem dlouho, jsem cizí člověk!“

„Ták — a odkud, smím-li se ptát?“

Čepelík pověděl a také další otázky po svých rodinných poměrech ochotně zodpovídal.

Paní si při jeho řeči stále přisvědčovala. „Ach, Bože, ach, Bože, co se tak všecko v životě stane, co všecko musí někteří lidé překousnout!“ teskně si povzdychla a na minutku se zamyslila. „Já jsem taky zkusila, mnoho jsem zkusila, když mi nebožtík pán stonal a potom když mi jediný syn, už doktor a soudce v Táboře, na tyfus odešel a dva synáčkové zůstali, ale já se v úzkostech svých vždycky obracím k Bohu, u něho hledám pomoci a posily, on mě nikdy neopustil. Lidé jsou teď nevěřící, na Boha zapomínají, ale když je zle, to každý honem spíná ruce a volá ho na pomoc, jenom že on také každého neslyší. Vy račte být pan učitel, vy tomu rozumíte! Já říkám, jak už jsem od nebožky maminky své slýchávala: V Boha doufej a nezoufej! Ale co jsem chtěla říct — prosím, co jste říkal, když vám Málinka psala, co se zatím přihodilo?“

„Byl jsem, milostpaní, tuze překvapen.“

„Chichi, to věřím, ach, to věřím! Ale to bylo tak: Když jsem to psaní od drahých dušinek dostala, že teda v pátek přijedou, šla jsem se odpoledne pomodlit k františkánům a tu zrovna, když už chci zahnout ke kostelu, vidím pana Freilacha, Tedáčka; někam za obchodem chvátal. Znám ty hochy od mladosti, jejich tatínek míval v městečku, kde můj pán sloužil, kupecký obchod, no, nevelký, jak v takových místech bývá. Tedáček vyučil se doma a teprve potom dostal se sem do jinačích závodů, měl hlavu dobrou. Už jsem ho kolik časů neviděla, od pohřbu jeho paničky snad jen dvakrát.“

Čepelíkem to škublo a překvapen se tázal: „On je vdovec?“

„Vdovec, vdovec — vy to nevíte? Ach, to ony chudinky zapomněly — no, bylo to jen kratinké manželství. Měl dobráček také neštěstí, zařídil si obchod, přivedl si paničku — od nás z Prahy, ze Starého města byla — ale netrvalo ani rok, už ji pochovával. Taky ta suchá nemoc! Byla jsem jí na pohřbu, ale musím říct, že vypadal hrozně, krve by se v něm byl nedořezal. Zaplakala jsem nad ním i nad ní.“

Čepelík poslouchal, ale v hlavě mu kolotalo: Vdovec — tak vidíme, to mi neřekly a pořád jaká upřímnost a přátelství! Vdovec — inu, to už je menší sláva — vždyť jsem si myslíval, co že se takový pražský pán a blahobytník tak najednou potrhl.

A ona, slečna Karolina! Byl bych soudil, že je jemnější, vážnější, vybíravější a to se po první mladé lásce i na vdovce tak honem chytí!

„A jak jsme se teda potkali, povídám: Tak co, Tedáčku, jak se máte? Nikdy ke mně ani nepřijdete a přece jsme se tak znávali! ‚Ale to víte, milostpaní, jak se mám, jsem jako kůl v plotě, všecko mě mrzí!‘ a viděla jsem na něm, že mu veselo není. A tu mi zrovna s nebe napadlo, jaké jsem dostala psaní, i povídám mu: Tedáčku, slyšíte, přijďte ke mně v neděli odpoledne, přijďte, možná, že — a všecko mu vypravuju. Na slečnu Karolin jsem při tom myslela, věkem že by byla k němu. Poslouchal, trochu se usmál, ale dál nic. I ptám se: Či máte už něco jiného? Ale jen rukou hodil, to že ne a kdesi cosi: ‚Která pak si tak hned vezme vdovce, a nějakou bez pomoci si zas já pro obchod vzít nemůžu.‘ No, všecko jsem mu teda vypověděla, co a jak je, slečna že je pěkná, moc dobře vychovaná, vzdělaná, hospodyně, z vážené rodiny a pomoc že bude mít jistě znamenitou, matka že byla z velké zámožnosti, bohatý strýček že je bezdětný a že si vůbec krásně žijou. ‚Ono se to, milostpaní, řekne,‘ odpovídal mi, ‚ale taková slečna hledá jinačí partiji, nemá-li jí už.‘ I podle toho psaní myslím, že ne, naopak, ještě žertíček si udělala, ona že zůstane stará panna. ‚Ale já jsem jen kupec!‘ No, Bože, ale pražský kupec, to je lepší než co jiného, a viděla jsem přec, na jakém místě sedíte a v krámě že máte všeho. No, konec řeči slíbil, že mě v neděli odpoledne navštíví. Přijďte, přijďte, povídám, vždyť to není nic zlého, vždyť jste časem ke mně chodívali! A když jsme se rozcházeli, ještě jsem se smála: Ale to vám povídám, Tedáčku, jest-li z toho něco bude, Kuppelpelz musím dostat! ‚To jistě, milostpaní!‘ a tak jsme se rozešli.“ Sepjavši ručky, dojata mlčela a jen rty se usmívaly.

„A dopadlo to,“ kývl Čepelík, jen aby promluvil.

„Dopadlo. Hned, když se spatřili, uhádla jsem, že Karolin udělala Eindruck a on že se také zalíbil. Jak by ne, vždyt jsou pro sebe jako stvořeni, jak by se byli hledali."

„Šlo to horempádem!" usmál se.

Radostně svědčila. „Každý den přiběhl, někdy třeba dvakrát. Popovídalo se, potom si šli po Praze, já někdy s nimi."

„A co slečna Málka?" rozjařen, s veselou sdílností tázal se Čepelík.

„Ach, Máli! Měla radost, že sestřička našla svoje štěstí, i při té zkroušenosti se zkouškami byla jako čertík a jen se chichtala."

„Zase s tím druhým pánem, ne?" stále vesele pokračoval.

„Taky dost! Což pak Viktorek, to je panáček jako na obrázku, no, ještě trochu lustig pasažér, ale to se usadí jako u Tedáčka. Proč ne? Proč by to taky nemohlo být? Sedí v kanceláři, zle mu není a času mají oba dost. Ale o tom nebylo řeči, to Bůh chraň, jen to tak povídám, nejsem žádná dohazovačka. Budou teď spíš bývat pohromadě a jeden ani druhý by špatně nepochodil. Že by to byl také hezký párek, je jistá věc, Viktorek se měl k světu, ale do toho se už nepletu, jsem ráda, že s Tedáčkem a s Karolin to tak dopadlo, protože mi ho bylo líto a jí taky přeju štěstí. U mne si dali slovo, všecko se projednalo a také jsme to oslavili. Byli jak dva holoubci. Viděl jste ho, když tu byl?"

„Ne, neviděl, přijel jenom na den."

„Ke mně i teď běhal denně a pořád jen Karolinka, Karolinka! Všecinko chtěl o ní zvědět."

„To věřím, slečna za to stojí!"

„Ó, do velkého města je jako stvořena, bude z ní krásná milostpaní a obchodu to jistě také přinese štěstí. Budou si v Praze krásně žít, je to přec jenom jiné než tady. Měl byste také přijít z venkova, říkávala Máli, jak jste učený a pilný — a vždyť jste ještě mladíček, celý svět máte ještě před sebou. Kolik je vám, smím-li se ptát?"

„Jde mi čtyřiadvacátý."

„O jé, o jé, to je ještě mládí — to vaše budoucí třeba ještě chodí do školy; ono není dobře tuze pospíchat, později má člověk lepší oči. Ale Tedačkovu fotografii jste snad viděl?"

„Ano."

„No, bodejť by se nepochlubila! A musíte říct, že se vám líbil, ne?"

„Jistě, velmi hezký pán."

(Pokračování.)

Karel Mašek:

NE, JÁ JSEM NEDOVEDL NEMILOVAT.

Dny mého mládí byly nevázané.
A člověk snadno tulákem se stane.

Kdo hledá, bloudí. Hledaje tak sám
já věřil jsem, že nikde nežebrám.

Já věřil jsem, že bratry najdu všude,
co poskytnou, že darem lásky bude.

A za kus chleba nebo za úsměv
jsem srdce dával, jeho vřelou krev.

A teprv s večerem jsem sobě všímal,
že vždy jsem dával, nikdy nepřijímal,

To vysílí. I v tom je cesty zmar,
zřít, že je srdce nevítaný dar.

A já jsem neuměl je v taji chovat —
ne, já jsem nedovedl nemilovat.

Což hříchem byla touha po štěstí?
Jen sobectví je zdrojem bolesti.

A srdce zbylé musí za pokání
nést tisíceré hoře z odmítání.

A srdce se dnes rouhá starým snům,
že co je svatého jsem dával psům.

NADĚJE.

Naděje vedou nad propasti —
ó srdce, nemáš perutí!
Ty v zaslíbené toužíš vlasti,
a kyne zhynutí.

A proto vzdát se? Malá cena!
Vždyť život méně je než vzdech,
a ona země zaslíbená
mou bude aspoň v snech.

Josef Kořenský:

ZA ČESKOAMERICKÝM NOVINÁŘEM.

Můj dobrý přítel z dávné mladosti již nežije. Úsečná zpráva našich novin oznamovala: Českoamerický novinář Václav Šnajdr zemřel v Kalifornii dne 4. září 1920 po trapné nemoci.

Málokdy psával mi dobrosrdečný můj soudruh tak mnoho jako v posledních dnech krušného svého utrpení. Nerad loučil se se svým druhým domovem, kterým mu byly břehy širého jezera Eriejského, ale opouštěl Cleveland přece, posilován jsa nadějí, že prodlouží svůj život a najde uzdravení v rajském podnebí kalifornského jihu. Neboť který chorý od mlhavých jezer východoamerických zaslechne jenom jména Los Angeles, Santa Barbara, Redlands, San Bernardino, Ocean Park, Santa Monica, Pasadena, ten uzdravuje se již napolo, neřku-li, když ssáti bude v sebe vonné ovzduší věčného jara u samého pobřeží teplého Pacifiku.

Můj milý Václav přával si ve svých dopisech slýchati co nejvíce zpráv o své staré vlasti a o místech, jež jsme společně navštěvovali, když jsme byli ještě studenty. A já přání jeho plnil s radostí, jen aby evropská pošta českého Kaliforňana byla co nejbohatší a nejobsažnější.

Snad nikdo nebyl za veselé a šprýmovné zprávy, jakými jsem chtěl chorého přítele potěšiti, tak vděčný, jako můj Václav pod svými palmami v Pasadeně. Soudím tak z odpovědí a dopisů leckdys až desítistránkových a psaných pevnou, jistou a vyškolenou rukou amerického žurnalisty, jenž sytil svou „Dennicí novověku" americké Čechy po plná třicet tři léta.

Pohlednice a lístky z Polabí a Pojizeří stíhaly vetchého léčence pasadenského každou chvíli a obnovovaly prý živě blažené vzpomínky z jeho let jinošských. Některé dopisy přijala již rodina opuštěná. I na nich mohl by býti nápis: „Listy, které ho nedošly". Tělo zesnulého přítele bylo mezi tím po jeho přání zpopelněno.

Také můj amatérský obrázek rodinného domku mladoboleslavského, v němž bodrý otec Václava Šnajdra provozoval v letech šedesátých své počestné řemeslo ševcovské, a kam chodívali mladí soudruzi Václavovi na přátelské táčky, přišel ke břehům Tichého oceánu již pozdě.

O skonu upřímného přítele kalifornského došla mne zvěst teprve uprostřed měsíce října. Ovdovělá paní píše mi z Pasadeny: „Milý náš pane Kořenský! Oznamuji Vám smutnou novinu, že můj manžel Václav Šnajdr skonal dne 4. září 1920. Přáním jeho bylo, aby se jeho tělo po smrti spálilo, což se také dne 7. září stalo. Náš dobrý Václav rozloučil se s námi navždy. Zkusil mnoho, a naděje v uzdravení nebylo. Školou utrpení budu procházeti nyní já a šest jeho dětí. Psával jste mu často. Také knihy a noviny zhusta docházely. Díky za ně! Ani nevíte, jak se z Vašich zpráv těšíval. S velikou nedočkavostí otvíral Vaše dopisy a radoval se z nich jako malé dítě. Dočkal se sedmdesátitří let, ale duševní čilost jeho slibovala věk ještě požehnanější."

Jindy pracovalo pero Šnajdrovo skoro výhradně pro čtenáře clevelandské „Dennice novověku", a její četné sloupce vyssávaly redaktora a majetníka radikálního listu až do úmoru dnem i nocí. Odpočinku mohl si dopřáti neúnavný žurnalista teprv až na sklonku svého života pod blankytným nebem luzné Kalifornie a plnil svými myšlenkami obšírné dopisy přátelské. Z korespondence té uvedu zde jenom krátké výňatky.

„Ocean Park, Santa Monica, Cal. 403 Hill Str. 27. dub. 1920. Milý Josefe! Na obšírný můj list odpověděl jsi velmi záhy a k mému velikému potěšení také obšírně. Obydlím byly mi tehdy ještě rozkošné břehy lázní Long Beach, kde jsem Tvé milé zprávy dne 30. listopadu 1919 obdržel. Chtěl jsem říci, že jsem tam trávil líbezné dny kalifornského podzimu, ale nemluvil bych pravdu, protože již tehdy bylo mé trávení bídné a horší se každým dnem. Bude-li můj zažívací ústroj strajkovati dále, zahynu. Jsem kost a kůže. Zákeřnou svou chorobu tuším. Lékař ji dojista přede mnou tají a odporučuje mi píti hlavně mléko a kaši.

A teď o něčem jiném. Slýcháme a čteme zde, že v Čechách posud strádáte, ale Tys všecku mou pomoc šetrně zamítl, protože žiješ ode dávna vždycky co nejprostěji a máš potřeb velmi málo. A máš i doma tolik přátel, kteří Tě neopustí. Ale jedno však nezamítneš ani Ty, ani Tvoji a moji milí literáti čeští.

Čtu právě v chicažském listě, že česká vývozní firma Sokol Co. v New Yorku nabízí se zasílati do Čech poštovní balíčky s 9 librami kávy a 1 librou nejlepšího čaje. I pomyslil jsem si, že by Tě takova zásilka nepřekvapila nepříjemně, až na to vyclení, které se provádí teprv in the place of destination. Píšeš mi, že jsou neslýchaně drahá

i pera, inkoust a papír, a že literáti zastaví co nejdříve práci. Proto přibalí se ke kávě a čaji také ještě krabice dobrých per, abys mohl díla svá dokončiti. Všecky ty tretky budou mne zde státi pouze 5 dolarů a 25 centů, proto objednal jsem u řečené firmy několik balíčků také pro Tvé soudruhy. Obdrží je František Herites, jenž bydlil před válkou v Bartolomějské ulici, Alois Jirásek v České Akademii, protože přesnější jeho adresy neznám, dále Ignát Herrmann v Národních listech, všickni s adresou Praha, Bohemia, Czechoslovakia. Rovněž takovou zásilku obdrží prof. dr. St. Souček v Brně, Moravia. Seznámil jsem se s ním roku 1911 na cestě z Luhačovic do Prahy. Divíš se, proč tolik řeči, ale zvíš hned příčinu. U firmy Sokol Co. mají patrně zřízence anglické, kteří česká jména podivně spellují. Tebe píší na př. Koženskу. Nejsou to sice hříchy smrtelné, a chytří zřízenci poštovní se dovtípí, ale za nynějších zlořádů bude přece lépe, když se adresáti Tvou laskavostí dovědí o zásilkách již napřed. Prosím, oznam jim to příležitostně nebo lístkem.

Píšeš také, že ceny prádla stoupají jako hotové salto mortale. Proto, ať chceš nebo nechceš, dostaneš z Clevelandu výbavu a doplníš tak své mizivé zásoby. Muž mé dcery Míly je takový habán jako Ty, a bude bráti míru podle něho.

Potřebuješ-li Ty, nebo přejí-li si Tvoji kamarádi, něčeho od jídla, pište bez ostychu. Hooverův sklad potravin obstará zásilky obratem. Mé vydání nestálo by za řeč, a Vy byste si snad rádi vzpomněli na kalifornského spoludělníka.

Víme zde dobře, že také poměry politické nejsou u Vás potěšitelné, ale skládám všecku naději ve Vašeho presidenta, jenž se v radikálních reformách neukvapí a také se velkých oprav nebude lekati. Nedojde snad k tomu, aby nebezpečné fanatiky neposedla svůdná ďáblice komunismu. V Čechách ta manie řádila již za dob husitských, ale jistě se nebude opakovati a nepřivodí již nových Lipan. Rád bych se dočkal plného štěstí ve staré vlasti, ale zdá se mi, že lampa mého života dohořívá a že tolik prská a čadí. Dobře ještě, že mám děti vesměs dobře zaopatřené až na nejmladšího, jenž o své vůli vyrazil až do Alašky a teď se k mému vyzvání zase navrátil. Je to hoch nadaný, 21letý a hodný, ale potřeboval by zdravého a mladšího otce. Leč nebojím se ani o něho, protože je své cti nejvýše dbalý.

Pravé zimy jsme zde dosud nepoznali, leč poslední to počasí roční nebylo právě nejpříjemnější. V dřívějším domově sužovaly nás studené vichřice, spousty sněhové, cyklony i povodně, ale tady je pobřeží učiněný ráj. Slunečná záře ohřívá nás obden, ne-li každého dne, a oblažuje subtropické bylinstvo tak, že nepřestává vydávati květy a vůni po celý rok. Modř nebeská splývá s modří Tichého oceánu. Ptáci neutuchují ve svém zpěvu, a s rozkoší by mu naslouchal i náš slavík pootavský, milý přítel Adolf Heyduk, oslavující právě svou požehnanou osmdesátku. Jak jen vznikla pověst, že američtí ptáci nezpívají a že americké květiny nevoní! O jak voněl včera rozlehlý park, v němž mají svůj palác američtí invalidi. Vyjeli jsme si tam velikým autovým busem a poznali jsme v několika hodinách všecky půvaby zátiší, jehož jmeno Santa Monica Soldier's Home. Dýchal jsem v sebe libý dech květnic a hvozdu plným dechem a okříval jsem na duchu i těle. Vidíš, že i člověk, který už skomírá, může procitnouti k novému životu, a že při veškerém utrpení nechceme se s ním rozžehnati.

Piš zase brzy a pozdravuj nepatrnou tu hrstku známých a přátel z mladých let. Připomeň mne také presidentu Masarykovi, sejdeš-li se s ním. Navštívil jsem ho, než odjel po slavné demonstraci z Clevelandu, v hotelu a poznal jsem v něm opět téhož skromného a rozumného muže, jako když tu byl před šestnácti lety, aby přednášel zdejším Čechům a zapravil z výtěžku cestu své ženě sem a nazpět. Tvůj Václav."

„Ocean Park, Santa Monica, Cal. 15. čna. 1920. Na druhý týden budeme nejspíše již ve svém vlastním bangalu, v Pasadeně, vzdálené asi 10 mil od blažené osady Los Angeles. Stavení to koupil jsem proto, aby moje dobrá žena nestěhovala se každý rok z té východní Siberie do krajů teplejších a aby po mé smrti měla své stálé bydliště pod líbeznějším nebem. Pasadena je pravý ráj. Je-li naděje v mé uzdravení, potom postavím se zase na vlastní nohy jenom v klimatě zdejším. Bude-li hůře, mám nedalekou nemocnici, Arrowhead Hospital, v horách San Bernardino, a zázračné lázně, vřídla horká, sirná, radiová a otrušíková, jakož i věhlasnou léčbu slatinovou. Vřelé prameny vyvírají v jeskyních, ve kterých se mohou pacienti vypotit podle chuti. Jen přijmou-li mne tam. Jsem kost a kůže a pořád se ještě sesychám. Nepoznal bys mne, tak jsem od hladu zmořen.

Rád bych ještě věděl, zdali balíčky s kávou a čajem došly šťastně do Prahy. Jsou již od dubna na cestě. Až dosud se nikdo z Vás nehlásil, že zásilku obdržel. Či zdrželo se snad zaslané zboží následkem

strajků, které vypukly v Chicagu, Clevelandě a New Yorku? Pozdravuj senátora Jiráska právě novopečeného. Že přeji jemu jako ctiteli výborné kávy dobrého chutnání. Nejvíce bude asi překvapen naš Ignát Herrmann. Snad řekne: Božinku, vždyť mne ten Amerikán ani nezná! Ale znám ho z Karlových Var, když tam byl se svým starším bratrem v léčení. Pamatuji se, jak ho přítel dr. Engel ošetřoval a já s ním zároveň. S Ignátem jsme obědvali u Moravana Gabrhelčíka. S profesorem Součkem jsem si často dopisoval, když se pídil po věcech Klácelových.

Piš opět hodně a brzy a měj na paměti novou adresu. Ocean Park jest jakési předměstí Sv. Moniky. K samému pobřeží mám ze svého bytu asi dva tisíce kroků. Pláž je písečná a v neděli plná lázeňských nadšenců. Tedy příště: 545 Michigan Ave. Pasadena. Cal."

„Konečně se dnes 7. srpna dovídám, že balíček došel, a to neporušený. Psaní bylo plno novinek. Kdes je všecky nasbíral? Jsi jako živé noviny. Budu míti co zodpovídávati. Jen co se trochu zotavím! Včera měli mne v prádle hned dva lékaři najednou a těšili rodinu, že bude lépe. Jsem si ovšem vědom, že nejsem už dávno mladík. Dne 25. září budou mi 73 léta. Jsem tedy o dva měsíce mladší nežli Ty."

„Mám od Tebe tři nové lístky. Svým drobným písmem napěchuješ do nich tolik zajímavostí, že mne povznášíš k výšinám jako aeroplánem. Nemohu-li se nasytit pokrmem, sytím se s velikou chutí Tvými novinkami z českých luhů a hájů."

(Dokončení.)

*

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Bylo hned zřejmo, že příroda dobře rozdělila tyto vlastnosti, že Anča má poněkud hrubší rysy, širší nosík, hustší obočí, plnější rty a větší bradu. Oči obou sester byly nápadně modré, jako tyrkys, ale zadíval-li ses do nich, ihned se ti zdálo, že se v této jasné modři cosi hýbe, že se tam ukazují jakási modrá světýlka, dokonce jakési temně modré tečky, a že do tváře tvé vylévá se z nich příjemné, vzněcující teplo. Taky růžová pleť jejich, jaká sluší plavým vlasům, zdála se býti u obou stejná, plná tepla a svěžesti.

Bylo tedy možno o těchto sestrách tvrditi, že jsou hezké a že nikdy se neoctnou mimo pozornost ženichů. Nebylo nápadno, že přijel za Ančou z Prahy zámožný advokát, jak včera vypravovala pánům Vlasta, a rovněž nemohlo býti divno, že obě z množství selských nápadníků jaksi opatrně se vymykaly a že si myslily na Kadlce a Bláhu. Snad se na první pohled zdálo, že jsou příliš ulízané, příliš umyté, příliš upravené a na selské dívky příliš křehké i jemné, ale ihned každý cítil, že neobyčejná líbeznost jejich vězí právě v těchto vlastnostech.

„Proč by to nebylo možná?" šeptal si Hrdlička krče široká ramena. „Vody vždycky doběhnou, ale koryto musí být. Vždyť — věřím, a věřit je první věc." V tu chvíli pohled jeho nabyl neobyčejné ostrosti. Neklid ve tváři prozrazoval vnitřní rozechvění. „Nikdo z nich ani netuší," napadlo jej, „ani neví, co se začíná, a já — na mou duši, až se mi dech tají — tak hloupě držím karty, že by byla Vlasta užuž do nich nahlédla. Co mne to napadlo? Není třeba, aby — rozhodně ne, to jsem hned pochopil. Aách — Kriste Ježíši, kdo by byl řek', že já — hospodský — tomu Haštálkovi padnu do oka! Co na mne viděl? Proč právě já? To se mi už nalítalo hlavou, proč že já? Pravě já? A tak to zasadí člověku do hlavy, jako moucha červa do masa. Zemřel bych pro to, jdu jako slepý — ale — prosím, jako železný muž, chachacha! Sám sobě se divím, a je svatá pravda, že i obyčejný hospodský může něco dokázat, má-li v hlavě pevně usazenou myšlenku — ne? Jistě může, i hospodský s maličkými růžky, jak mi říkal pan Kocourek. Bože zlatý, hloupě skončil a tolik rozumu měl!"

Vyrušil jej z myšlenek pokřik Kadlcův:

„Ke stolu, k vínu!"

Dívky i páni hrnuli se za stůl s povykem a smíchem.

Hrdlička ustoupil až do dveří, pohlížel chvíli na ně a vyčkav okamžitého utišení, prohodil:

„Vlasto, jdu po svém! Víš —?"

A odešel.

„I jděte! I jděte!" křičeli páni. A Bláha, vyceniv pitvorně drobné, nepravidelné zuby, dodal: „Jste beztoho páté kolo u vozu!"

„Bodeť," přisvědčil mu Havlíček, „všem přikyvuje."

Kadlec na okamžik umlkl a zapřemýšlel o tom, co oba řekli. Svraštil čelo, ale hned se opět rozveselil. Zašeptal Bláhovi do ucha, jenž se náhodou k němu přiklonil:

„Ty se Havlíčka bojíš? Blázne! Dokud má matku — ani o něho nezavadí. Nevíš, jak je jí?“

„Neptal jsem se,“ odpověděl Bláha tiše a hned se otázal hlasitě: „Havlíčku, jak je mamince?“

„No — horečka je... Není to nejlepší.“

„Ale — nebezpečí nehrozí?“ připojil se Kadlec se živým zájmem.

„Snad ne — jistě ne,“ prohodil Havlíček jaksi nedbale, patrně vyrušen z příjemného pozorování. Pohled jeho totiž utkvěl na tváři Vlastině a jemu se zdálo, že cosi neobyčejně pro něho důležitého se v ní prozrazovalo, co jižjiž měl pochopiti, co však otázkami obou přátel se pojednou zaplašilo. „Pitomci!“ zahučel pro sebe.

„Poslyšte, pane Bláho!“ volala Pepča trhajíc jeho rukou, „vy jste někde za horama! Hej — slyšíte? Utrhnu vám všech pět prstů!“

„No no — prosím, co pak se stalo?“ otázal se Bláha stočiv vesele oči jako šilháček.

Pepča povšimla si jeho velikých, odstávajících uší.

„Měl byste nosit dlouhé vlasy,“ řekla s jakousi nelibostí, jež však ihned zmizela. Zasmála se pak a pošeptala mu: „My už víme s Ančou o té vaší přísaze!“

„No — a co tomu říkáte?“

„Rozesmálo nás to. Poslyšte... myslíte to doopravdy?“ Hleděla upřeně do jeho kulatých očí.

V tu chvíli pozvedl se Kadlec a volal:

„Musíme si připít, slečno Vlasto, přineste skleničky, a máte-li zázvorky, a hodně vína! Já hořím radostí, že jsme se dnes tak neočekávaně sešli!“

Pepča i Bláha naň pohlédli. Vlasta vyskočila a okamžitě odběhla. Kadlec usedl a naklonil se k děvčatům Vaněčkovým:

„Pověděla vám o té přísaze? No — hned jsem věděl, že to vyzradí! Připíjete nám!“

„My vám a vy nám!“ vykřikla Anča se smíchem.

„Na co my vám?“ ptal se Bláha. „Snad ne — poslyšte — snad ne —?“

„Taky máme něco — jako vy!“ s přívětivým úsměvem prohodila Pepča. „Povíme vám to — totiž — snad vám to Vlasta poví. Řekla, že poví. Já bych to nikdy neprozradila!“

„No — vida!“ křičel Kadlec. „Hned jsem na vás poznal, že jste se navedly! Ale, my nežertujeme... Poslyšte, Ančo, vy se na to nedíváte vážně?“

„Ano, vůbec — velmi vážně. Ale my vám sotva povíme, na čem jsme se usnesly!“

Veběhla Vlasta se skleničkami, zázvorkami a vínem. Nalili.

Kadlcovy oči se blyštěly.

„Že nepovíte?“ odpovídal Anči. „Když jsme my pověděli, povíte taky!“ Vzal sklenku s vínem do ruky. „Vlastičko, viďte, že povíte?“ obrátil se k Vlastě. „Máte prý na nás ujednání!“

„Ne na vás,“ hájila se Vlasta důrazně, „o vás nám vůbec nejde, vy jako ostatní, ani jsme na vás nemyslily, když jsme si podaly ruce, ale ujednání máme, a svaté!“ vykřikla vášnivě. „Svaté a pevné!“

„Jaké? Prosím vás, jaké?“ volali páni. „Ven s tím!“

„Ne ne, to je pouze pro nás!“ rozhodla Vlasta. „Ne, ne, nenamáhejte se!“

„A — co!“ zařval Kadlec. „My jsme kavalíři! My vám připíjeme, aby se vám splnilo, co jste si ujednaly, a vědět toho nemusíme — že, hoši? Nechte si to! No — tak! Ať se vám to vydaří! Úplně! Do puntíku!“

Páni povstali, pozvedli skleničky a přiťukávali si vesele s děvčaty. Pili a smáli se

„To jste hodní, že to nechcete vědět!“ prohodila Vlasta. „Darmo byste se zklamali!“

„My to chceme vědět!“ řekl Havlíček. „Zvláště já!“

„Však nám to povíte!“ zasmál se Bláha. „Jistě — povíte!“

„Toť se ví, že povíme!“ volala Vlasta. „Ale taky musíme dříve připít vám!“ Pozvedla skleničku. „Aby se vám to splnilo — do puntíku!“

Přiťukávali si ještě hlučněji. Kadlec se točil za stolem volaje:

„Ježíš Marjá, Vlastičko, to vám to slušelo, když jste řekla — do puntíku! Já myslím, že bychom si vás měli zvolit za jenerála a za zpovědníka! Co tomu, kamarádi, říkáte? Že — ano? Míchejte si s námi jak chcete, tak budeme všecko trpět a všecko poslušně dělat, jako numírka v pytlíčku. Já zvláště — Bláho, neřvi! Ne ty, já dělám, co slečně na očích vidím, já, ne ty, a ne Havlíček, ten je sobec, dumlá si něco a tajně se posmívá! A proto, Vlastičko, na mne spolehejte, budu poslouchat. Bláho, nepleť se, a neházej rukama jako blázen, rukáv máš spravovaný a prošoupaný, podívej se — checheche — Tak, Vlastičko, co tedy? Co vy jste si ujednaly?“

„Zajímá vás to?“ otázala se Vlasta. „Rozmyslete si to. Zajímá vás to tedy?“

„A jak! A jak!“ řvali páni. „Zajímá!“

„Dobrá! Povíme vám to tedy! Nechceme míti tajné úmluvy, když vy jí nemáte. My se nebojíme, že slibu nedostojíme, proč bychom tedy neřekly, oč jde? Bude-li se vám to zdát hloupé nebo směšné, nevadí, nic tím na věci nezměníte.“ Vzala za ruku Pepču. „No — Pepčo — viď, že nás nic na světě nezviklá? A Anču teprv ne, ta je stálá a věrná — viď, Ančo? A tak si tedy o tom a o nás myslete, co chcete, my jsme a zůstaneme jeden celek, jako ty tři ručičky na tom kruhu — v Praze jsem to viděla na Hankově pomníku — rozumíte? My jsme si tedy slíbily, právě před chvílí, a taky jsme na to hned slavně přisahaly, že se — jedna bez druhé neprovdáme! Buďto všechny, nebo žádná — a najednou!“

Oči jí zazářily.

Páni na okamžik oněměli Nastalo utišení.

První se vzpamatoval Kadlec. Pleskl na stůl:

„Tohle je dobré — hrom do toho kamarádi!“ A zachechtal se. „A což, když —“

„Já vám to schvaluju,“ promluvil Bláha takovým způsobem, jako by neměl ještě promyšleno, co Vlasta řekla a jako by teprv slova hledal, „ale měly byste uvážit — že to je zatracena úmluva.“ A pojednou živě a jaksi posměšně a výstražně dodal: „To by vás mohlo důkladně vytrestat!“ Havlíček mu prudce přisvědčil.

„Vytrestat?“ zvolala Vlasta, vztyčivši hlavu. „Mohlo by, mohlo by, máte pravdu, ale nevytrestá! Naše úmluva není tak nepromyšlená jako vaše. My si nebudeme vzájemně lhát jako vy, my se nebudeme podvádět a nebudeme si lézti do zelí — — to je to, mí kulihráškové, to je to! Vy ještě nevěsty nemáte, vy hledáte, ale my ženichy máme, my již nehledáme, my jsme již nalezly —“

Páni zjevně ztrnuli a zbledli. Kadlcovi zachvívaly se velké červené rty. Bláha upřeně pohlížel na tyto chvějící se rty. Havlíček, zdálo se, nemohl vydechnouti. Všichni pak vzpomněli si na včerejší vypravování Vlastino o bohatém advokátovi z Prahy, který v neděli přijede do Újezda. Tento neznámý advokát jako by se byl teď u nich postavil a jako by jim položil těžkou ruku na hrdla.

Vlasta pozorovala toto jejich zaražení a pokračovala:

„Nebojíme se tedy a — drazí pánové, ještě něco velmi důležitého vám musím upřímně a důrazně říci do očí. Vy všichni — jste v jakémsi omylu, vy se ženete za něčím, co je pro vás dávno již ztraceno — ano, vy máte něco v hlavě, co je dnes už — nemožnost a vlastně pouhý přelud. Pochopte tedy, hlavně vy, pane Bláho, že by přísaha vaše mohla vás — ano, vás důkladně vytrestat! Tedy — ne nás, ale vás! Vás!“

Páni hleděli jeden na druhého, jako by čekali, který se buď zachechtá, nebo který řekne něco osvobozujícího. Kadlec, zdálo se, cosi měl na rtech, ale nemohl se odhodlati vysloviti to.

Vlasta pak rozhlédla se kolem a spatřivši na růžku svatého obrázku suchý věneček od Božího Těla, vyskočila, věneček přinesla, jako by zamýšlela něco s ním provésti, ale zavěsila jej opět a odběhla z pokojíku. Vrátila se ihned přinášejíc v pravé ruce litý kruh z otvoru nad ohništěm, vybídla Pepču i Anču, aby jej též uchopily pravou rukou a zvolala na pány:

„Vidíte ty tři ručičky? Tak budeme svorny a tak spojeny železným kruhem. A teď s bohem, máme práci, pošlu vám tatínka!“

Kloníce se a držíce kruh ve výši, odcházely veselé dívky z pokojíku před udivenými zraky oněmělých pánů. Ještě ve dveřích zablýskly se živě oči Vlastiny.

VIII.

„Vidíte, kamarádi, jak byl už nejvyšší čas,“ okamžitě promluvil Kadlec nakloniv se nad stůl a vykuliv oči, „vlastně — jak jsme už přišli pozdě! Tady to máte! Došlo na má slova, na mou včerejší obavu. Vidíte, slyšeli jste, a my všichni léta okouníme a cizí člověk nám ji sebere před nosem! Ten můj nápad s tím zamíchal, byli bychom nic nevěděli —“

„Nemluv —“ příkře zvolal Bláha a blýskl po něm očima. Vida pak, že Kadlec zmlkl, otázal se: „Co tomu říkáte? Co tomu, ka-ma-rá-di, ří-ká-te?“

Havlíček potřásaje hlavou nad stolem, krátce se zasmál, ale takovým smíchem, jenž se zdál zoufalý.

Kadlec všechen nabubřen nevrle zvolal:

„Co říkáme? Právě jsem říkal! Proč jsi nevyslechl konce? Tolik říkám: Byl nejvyšší čas, že jsem s tím pohnul a že to vylezlo! Ano! Nesměj se, ale děkuj mi, Bláho — věř! Na kolenou děkuj! Máme jasno —“

„To máme!“ křičel Havlíček krče svůj kachní nos. „Jasno máme! A jaké! Chichi!“

„Máme, ano, a můžeme ještě celou tu stavbu — zbořit — Rozumíte? Dokud nebudou mít ohlášky, nic není ztraceno, tolik povídám já! A divím se, Havlíčku, že hned brečíš a zahazuješ flintu!“

Bláha se jal mávati rukama nad stolem, aby umlčel oba druhy a s nápadnou rozhodností, u něho neobvyklou, zvolal:

„Vy tomu věříte? Vy — blázni, tomu věříte? Vy ty tři ručičky —“

„Nech být ty tři ručičky!“ vykřikl Kadlec a zachechtal se.

„Já se nebojím ani těch ručiček, ani toho advokáta, ani těch tří jejich ženichů!“ řval Bláha, zřejmě již podnícený vínem. „Já tomu všemu vůbec — abych tak řekl — vůbec nevěřím! Což jste si nevšímali Pepči a Anči? Na těch jste mohli vidět, že je to tahání za nohu!“

„No — já viděl,“ tváře se moudrým odvětil Kadlec, „a leccos jsem si o tom myslil, ale co bych se s každou věcí svěřoval? Viděl jsem, hlavně Anča se nedovedla ubránit úsměvu, já vím, a hned jsem si něco podobného myslil, že totiž — zkrátka — ale uznej Bláho, že to všecko může být i pravda, že takové dívky jsou kočičí šelmy, že vlastně — no, uznej, proč vlastně by to nemohlo být, jak povídala? Hó-lečku, nezdá se to tak nemožné a tak divné, naopak, čím víc o tom budeš myslit, tím spíše uvěříš, že — bohužel — tomu asi tak bude, a že my hlupáci — zkrátka — Napijeme se na to, a poněvadž ty, Bláho — věz, jak vidím, hrozně piješ, tvrdím, žes tomu taky uvěřil, a že jenom tak pleskáš, abys trochu z toho bláta vylezl. Chceš si sám něco namluvit, čemu nevěříš. — Zkrátka, že se nafukuješ a že vlastně ze strachu před tím železným kruhem — a těmi ručičkami —“

„Ze žádného strachu! Já se ničeho a nikoho nebojím!“

„Ani mne?“ vypial se Kadlec a podržel si ruku na prsou. Sebevědomí zazářilo z jeho tváře.

„Tebe? Checheche! Tebe se bát? Ne!“

„Co — že?“ užasl Kadlec. „Co si to myslíš?“

„Tu Havlíčka se bojím, ale tebe —“ rozesmál se — „tebe vůbec ne!“

Havlíček naň kratince pohledl a zcela nepatrný úsměv mihl se mu na rtech. Mávl rukou.

Kadlec se zamračil a zafuněl. Pojednou se tvář jeho zašklebila:

„Vlastně — máš pravdu! Rozumím už, co to znamenalo! Znal jsem takového bačkoru, který při pranici v hospodě mlčel, do očí si dal vynadat, zalezl hezky, a když přišel domů a byl sám, tu nikoho se nebál a všecko pobil a rozsekal. Chceš-li se nám vysmát, že jsme utřeli hubu, nafukuj se ještě víc! To mne nebolí, ale bolí mne a rozčiluje to, co řekla ona, to — že jsme v jakémsi omylu, že se za něčím ženeme, co je pro nás už dávno ztraceno — kruci — to jsou slova, nad těmi se mi hlava roztočila! Ale zoufat, nebo zalézt a složit ruce — proč, řekněte mi?‘ Já tvrdím, že není nikdy pozdě! Já se na to dívám rozumně — to je uzel, teď nám svázaly košile dohromady — my nemáme klidu, my rukávy roztrháme a porveme se. Tedy, tak se na to dívám, jsme za plotem a ony v zahradě, ale o to by nebylo — jsou tři a my jsme tři, počet by byl lehký, všecko by šlo — sakra — napijme se na to! — Tak — a kdybychom svorně vystoupili a řekli: Jsme tři a vy jste tři — holky, padněte nám okolo krků! Kamarádi, věřte mi, i advokáti by prohráli. Marná věc, my bychom je měli a všecko by se tak rozřešilo. Ale tu je ta sakramentská česká nesvornost, tu je naše hloupost, my jako taკoví umínění volové čumíme na jednu — a nevíme si rady. Toť se ví — jaká pak rada? Je to nesmysl, není přece možná, abychom —“

„Kdo ti řekl, že já chci Vlastu?“ prohodil pojednou Havlíček bez úsměvu.

Kadlec ztichl. Podivno — mráz přeběhl mu po zádech. V hlase Havlíčkově zaznělo cosi strašného.

Bláha se rozesmál:

„Podívejme se, jak tě to omráčilo! A věru, je to pravda! Jak ty víš, že bychom chtěli všichni jedinou? Možná že ani já bych — možná, povídám možná, že ani já bych jí nechtěl! To jsou takové maličkosti, které lezou člověku do hlavy, když se má doopravdy ženit, že si předloží všecko — a že uvažuje. Horuješ, horuješ o ní, ale když se pojednou řekne: Oženíš se — Tu začneš teprv otevírat oči a opatrně kráčet. Pepča Vaněčková nebude špatná žena, milá je a pilná a upřímná — jenom že — čert mi ten dvorec nasadil, věníčko její by se v něm ztratilo jako nic a všechno by se nám to pak svalilo na hlavu. Ale — jinak — to povídám upřímně, je roztomilá!“

„Je!“ přisvědčil Kadlec všechen jaksi zmaten a vzrušen. „Vždyť povídám, jsou tři a my jsme tři — právě do počtu. Kdož ví, nedalo-li by se to domluvit? Buď — a to by nebyl špatný nápad — dohodneme se dříve sami, podělíme se, toť se rozumí dobrovolně a bez výčitek, upřímně a čestně — půjde-li to — a předstoupíme z čista jasna před ně — ale to by musilo být brzy, třeba hned, nejdéle však do neděle, dokud nepřijede ten advokát — a řekneme: My jsme tři a vy jste tři, nabízíme vám své ruce, ten Vlastě, ten Pepči, ten Anči.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Fr. Frýdecký:

Slovenská literatura.

(Dokončení.)

Tak v slovenské poesii; v slovenské krásné próse vesnin květ se dosud neukázal. Jako jinde i na Slovensku píše se na náměty z ovzduší světové války většinou povědomá poválečná beletrie stejného typu, lehké povídky a vzpomínky bez osnovy umělecké, jen proto, aby zážitky nevyprchaly — píší je i autoři, kteří by jindy byli pera nevzali do ruky; z plodů těchto nejzdařilejší jsou vojenské črty Josefa Gregora Tajovského („Na front a iné rozprávky" a j.). Jeho choť, Hana Gregorová, vydala letos druhou knihu svých ženských podobizen („Môj svet", viz loňský Zvon č. 49/50), umělečtější pokračování „Žen" (1912). Jinak v časopisech se objevují četné práce drobné od Ondreje Kaliny, Eleny Ivankové, Eleny Petrovské a j. Za války bylo tu mrtvo — ostatně nebylo ani kam psát, když slovenské časopisy zanikly a byly potlačeny; jen Puritán (Pavel Stacho) oslazoval hořký život válečný svými tůmovskými humoreskami „Z našich mlynov" (1915, 1917), pilulkami dost lacinými; pozornosti došla i knížka „Slovenských obrázků" (1917) pokrevné dvojice Petra Kompiše a Eleny Petrovské, pěkně zladěných. Nyní se nepochybně i zde zmrtvený proud uvolní; martinská Lipa bude vydávat sebrané spisy Soltészové, Podjavorinské i Timraviny, vydala již prvý svazek novel Vansové (1919), v Ružomberku si vzpomněli na zapomínaného povídkáře, realistu Antona Bielka („Z dôb utrpenia" 1919) — nespoutá-li jen opět uvolněného proudu nynější těžká krise v průmyslu papírnickém a knihtiskařském.

Dramatická Musa slovenská mlčela vůbec; její problém je stále velmi ožehavou otázkou literárního Slovenska. Letošní drama Rázusovo „Hana" vymyká se zatím našemu soudu; zato však musíme zásadně odsoudit dramatická zpracovávání látek, literárně už dávno a dokonale, veršem i prosou vyslovených (Sládkovičova „Detvana", Kalinčákovy „Reštavrácie") — cui prodest? Ani autorovi, ani přepracovateli, ani umění; je to na Slovensku teď nezdravá móda. Zajisté, že brzy pomine; stálá slovenská divadla (v Bratislavě, v Košicích, po čase i jinde) vynutí si nyní častější dramatické pokusy původní, úspěšné mezi nimi.

Slovensko trpělo dosud desorganisací práce literární; má četné povinnosti k své literární minulosti i přítomnosti. Tam na př. vůči Štúrovcům: Štúrovi, Hodžovi, Hurbanovi, Kuzmánymu, Hroboňovi, Matúškovi, Nosákovi a j. (úkol pro Slovenskou Matici); zde veliká povinnost spolupráce a literární shody československé. Příval velikých událostí politických v posledních dvou letech zpolitisoval příliš slovenský veřejný život; ale hladina jeho však se nakonec uklidní, třeba proto připravovat také veliké události kulturní a literární.

LITERATURA.

Růžena Svobodová: *Hrdinné a bezpomocné dětství.* Povídky o mládí i stáří. — Táž: *Ráj.* Letopisy dětské duše. — Spisů sv. XIV. a XV. Nákl. Unie.

Mezi štědrými dary, kterými oplývala obsáhlá a pronikavá tvořivá schopnost Růženy Svobodové byl zvláště jeden tak vzácné výjimečnosti, že zřídka se s ním setkáváme ve světovém písemnictví. Byla to schopnost pronikati a chápati dětskou duši v její křišťálové ryzosti, možnost, zbaviti se všech předsudků, které nanáší na člověka jak postupující stáří, tak pohodlnost názorů celého okolí a rozpoznati tak v nevinné nahotě pohnutky dětských myšlenek i činů, vžíti se v dětskou psychologii a pochopiti pak všecky důsledky její mimo dobro i zlo jako nevyhnutelné. Z této schopnosti vzrostly obě půvabné, okouzlující knihy, kterými pokračují spisy Růženy Svobodové, a které ovšem niterně nejúžeji jsou spojeny. Z nich vidíme, že jasné rozpoznání vlastního dětství, vzbuzené soustředěným úsilím duše, dychtivé poznání, dalo básnířce tuto mimořádnou schopnost, a mimo ně i neustálá souvislost, dychtící projevem svého pochopení zachrániti cizí dětství před tím, čím vlastní mládí bylo poraněno a zatemněno. A nemůže býti pro výsledek této umělecké pitvy přiléhavějšího názvu jako „Hrdinné a bezpomocné dětství", neboť těmi dvěma přídavnými jmény jsou zcela vystiženy složky dětské bytosti, zachraňující se ve svém duševním světě proti nechápavosti dospělých. Dítě má své důvody, podle kterých jedná a bezpodmínečně i hrdinně snáší důsledky, když nedovede vysvětliti těchto po svém soudě samozřejmých příčin. Napsal jsem, že Růžena Svobodová měla schopnost poznati prvky dětské psychologie, protože nezapomněla svého vlastního dětství, včas uvědomila si nutnost nepřezírati jeho zjevy jako malichernost, jako činí jiní lidé, ale povýšiti příležitost tohoto pozorování na první místo. Položivši základ pitvou vlastních prvních let, mohla vytvořiti tak jemné a hluboké povídky o mládí i stáří jako v „Hrdinném a bezpomocném dětství", a vytvořivši tyto, byla schopna umělecké synthesy vlastního dětství v „Ráji". Tím způsobem se obě knihy prostupují. „Ráj" bohužel zůstal neukončen. Jest sice i tak organickým útvarem, uspokojující celistvosti, přece

však budí se lítost, že přestává tam, kde jeho hrdinka přichází v nový svět, který patrně její duši nade vším myslící a ve všem pátrající po příznačné mimořádnosti, skryté zaprášeným a otupělým duším dospělých, objevil zázraky a vytvořil její povahu, položil základy k její bytosti umělecké. Obě knihy okouzlují způsobem svého vyprávění, plným objevených obrazů, analyticky vysvětlujících nebo malebně znázorňujících epithet. Schopnost pochopiti je vyvážena stejnou dokonalostí vypravovati a přesvědčovati o poznaném. Dítě tu s radostí čte o sobě, a se stejnou radostí bude čísti i dospělý, oba se poučujíce a neodpuzováni zúmyslnostmi, jakými smutně proslulo dětské písemnictví a jichž jest tak nesnadno se zbaviti. Růžena Svobodová vše zakládá na struně svrchované prostoty, co jest mimo ni, váží pozorně, přičleňuje krásně i pevně. Obě knihy obsahují veliké bohatství dějů, ve kterých básnířka sloučila krásu a moudrost v dokonalé umění. Je to úrodná žatva pro ty, kdož milují a snaží se pochopiti děti způsobem životným; najdou zde i útěchu pro svou zašlou minulost. *Kaz.*

*

Ot. Štorch-Marien, *Hlomozné ticho a jiné příběhy.* Edice Aventinum v Praze.

Pan Štorch-Marien je mladý muž, jenž má mnoho odvahy a mnoho vysokých cílů: otevřev edici Aventinum snaží se, aby v ní publikoval ve vkusné úpravě věci co možná hodnotné a nové. Vydává i obrazové publikace, začal vydávati umělecký měsíčník a převzal ve svůj náklad i „Lípu“. Dobře míněná snaha a odvaha zaslouží tu pozornosti i při vší nevybíravé překotnosti a nehotovosti. To charakterizuje i přítomnou knížku, kterou po pokusech veršovnických a ještě méně než po pokuse dramatickém debutuje prozaicky. Pan Štorch-Marien je novoromantik, jenž se snaží místy prostředky zcela primitivními vzbuditi úžas a děs a v této snaze daří se mu celkem dobře. Výhledů do duše, proniknutí tajných koutů srdce, vroucnosti a jemnosti najdeme zato v knížce nemnoho. Také dosti zbytečné povídavosti pro domo sua, která nás nedovede zaujmouti obsahově ani formálně — to konečně už je obvyklým zjevem u knížek vydávaných vlastním nákladem. Pan Štorch asi rád čte Przybyszewského a z našich prozaiků zejména Šrámka. Záleží na síle jeho individuality, nepodlehne-li jim docela. Z ducha českého není v knize nic. — Do knížky nakreslil několik divoce primitivních ilustrací Josef Čapek. Udivuje jako obyčejně. Má-li ovšem toto být umění, netroufám si souditi. Sám hledám v umění krásu, ne nestvůry pochybných možností, k nimž Čapek nemá daleko. *— btk —*

*

Fr. Frýdecký: *Čechy a Slovensko v zrcadle literárním.* Nákl. Jos. Springera v Praze. — Jiří V. Klíma, *Adolf Heyduk.* Beseda sv. 4., nákladem Melantrichu v Praze. — Karel Štech: *Mistr Jan Hus.* „Bohatýrstva“ sv. VII., vydala Umělecká výchova nákladem Unie v Praze.

Fr. Frýdecký specialisoval se poslední dobou — jak se zdá — na písemnictví a jazyk slovenský. Přítomná kniha je toho důkazem již několikátým. Mluvíme-li o jazyku slovenském, jest třeba hned na počátku poznamenati, že Frýdecký zastává stanovisko, jež i „Zvon“ zásadně hájí: v reformě Štúrově vidí rozkol a literaturou slovenskou rozumí onu část literatury české, jež je psána nářečím slovenským. Tak i touto knihou, která shrnuje články dříve porůznu otištěné a z části přepracované, snaží se vlastně jen dokázati jednotnost písemnictví českého a slovenského. V prvním díle (Čechy v zrcadle slovenské poesie) je vlastně těžisko celé práce. Frýdecký názorně dokazuje tu stálou závislost Slovenska na literární tvorbě české. Tak hned v první generaci škola Štúrova stojí plně pod vlivem Máchovým. Nejzřejměji to dokazuje Jan Botto svou „Smrtí Janošíkovou“ — paralelu této básně s „Májem“ provedl Frýdecký do podrobností. V druhé generaci je zřejmý rozhodný vliv Vrchlického zejména na Vajanského, patrný zejména ve vzbuzeném kultu formy. Ve třetí generaci dokládá autor na Kraskovi, že vývojová linie nové poesie slovenské dochází ve shodě s novodobou poesií českou k akcentaci národního uvědomění a povznesení národních kladů v umění — Krasko bral se asi touž cestou jako na př. Otakar Theer. Druhý díl práce Frýdeckého (Slovensko v zrcadle české poesie) shledává svědomitě jména a díla, kde lze viděti vliv Slovenska na literární tvorbu českou. Je zřejmo, že Slovensko znamenalo pro české tvůrce spíše zdroj látkový než co jiného. Z básníků, kteří věnovali Slovensku upřímné stránky uvádí Frýdecký zejména Václava Štulce, Boženu Němcovou, Adolfa Heyduka a „Čechoslováka“ Karla Kálala. Tak dospívá Frýdecký k závěru, jejž lze jen podepsati: „— slovenskosti u českých básníků shledali jsme pořídku; daleko více českosti bychom našli v díle básníků — Slováků... Snad je to zcela přirozený zjev, který právě dotvrzuje a utvrzuje skutečnou vnitřní jednotu veškeré duchové tvorby v oblasti dvojjediného národa československého.“ Frýdeckého dovedla k tomuto závěru nezbytně snůška fakt, jež nahromadil v přítomné knize se svědomitostí, jež je hodna uznání. — Práce je psána svěže a čte se pěkně, což je podporováno citací veršů, které Frýdecký užívá hojně a rád. Pro přehlednost je ke knize připojen „Ukazatel“. — Prof. Jiří Klíma, známý jako dobrý popularisátor, vydává tu celkem beze změny přednášku, kterou konal roku 1915 k oslavě Heydukových 80. narozenin v Osvětovém svaze. I zde je to tedy jen důvod k výběru Heydukových básní,

rázu hlavně životopisného. Klíma správně zdůrazňuje, že Heyduk je především lyrikem, primitivním písničkářem, a proto do výboru vybírá výhradně ukázky tvorby lyrické. Ve vypsání života a v úhrnném vystižení charakteru tvorby Heydukovy nedočteme se v brožuře mnoho nového — o Heyduka nebylo v českém literárním dějepise sporů, a proto se autor opírá o studie dřívější, hlavně ovšem o známý posudek Nerudův ve Zlaté Praze. Po zásluze (a v tom se poněkud liší práce Klímova od jiných podobných) ukazuje na literární cenu nejintimnější lyriky Heydukovy, jak se jeví zejména ve sbírkách „V zátiší“ a „Zaváté listy“. Knížka není přeplněna názvy Heydukových knih, zato je v závěru připojena bibliografie, a protože má býti sbírka „Besedy“ pomůckou k pořádání akademií, najdeme tu i výčet písní na slova Heydukova. K bibliografii mohly a měly býti připojeny i práce vyšlé k Heydukovým 80. narozeninám r. 1915: práce Tichého (největší posavadní monografie), Tichého výbor (ve „Světové knihovně“) a pěkný výbor Strejčkův s úvodem. Poslední knížka tím spíše, že přináší i vhodné ukázky Heydukovy epiky. — Knížka K. Štecha zapadá svým rázem dobře do sbírky, jež určena jsouc hlavně pro mládež, zachycuje populárním způsobem nejvýznačnější postavy z české minulosti i přítomnosti. Štech pak sám je dobrým popularisátorem, jen zvylíčení života i významu Husova opřel o spolehlivé autority a zpestřil hojnými citáty jednak z díla a z listů Husových, jednak i z pramenů, z nichž čerpal. Knížka ukazuje dvojí a vlastně trojí význam Husův: čím byl své současnosti, co znamenal pro další vývoj českého národu a čím hovoří v naši přítomnost. Vroucími slovy přimlouvá se v závěrečné kapitole za převýchovu v duchu Husovu, za převýchovu v duchu mravnosti, pokroku, lásky a demokracie, za převýchovu, s níž v duchu Husově (a ovšem i v duchu Masarykově) má každý od sebe počíti. Nerozměrná knížka bude dobrou příručkou každému prostému člověku, kterému nezbývá pokdy, aby se celým dílem Mistrovým probral. A je třeba zdůrazňovati, že znáti zásady Husovy je i pro průměrného českého člověka požadavkem samozřejmým? *-btk-*

DIVADLO.

Svítání. Sociální epopea o pěti dějstvích a sedmi obrazech. Francouzsky napsal E m i l V e r h a e r e n. Přeložil Stanislav Nauman. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 5. listopadu 1920. Básník nazval nám práci tuto epopeí, čímž naznačil, že na jeviště nepomýšlel a jen pro příhodnější výraz myšlenek zvolil rozčlenění v dějství. Tedy vlastně knižní drama, v němž jest „odpor proti běžným prostředkům divadelního úspěchu,“ jak praví O. Fischer v průvodní stati divadelního programu. Jako Barbusse i Verhaeren vypovídá válku válce a veškeré diktatuře jednoho stavu nad národem ústy sociologického spisovatele a dělnického vůdce Hereniena, postavy připomínající poněkud Budila z Jeřábkova Služebníka svého pána a sdílející i osud českého předchůdce. V ideologické této práci rozeseto jest hojně krásných myšlenek, nám již ne právě nových, ale v lepém rouše slovním podaných. Přes to i sebe umnější tirady rhetorické nemají toho účinku, aby zájem obecenstva upoutaly, a kdykoli bylo obecenstvo vzrušeno, byl to spíše zájem kinematografický (scenerie, skupiny lidu) než dramatický. Místy klesal dialog na úroveň duných úvodníků novinářských. Nesrozumitelné mluvení davu a capella působilo trapně. Pravého dramatického úspěchu Svítání nedocílilo, čímž není řečeno, že pokusy správy vinohradského divadla uvésti i nedramatické věci na prkna nejsou zajímavy. Přátelům českého divadla vtírá se bezděky přání, aby jinak úctyhodná námaha věnovaná cizím pokusům, přiklonila se raději k produkci domácí. Autoři českoslovenští vydávají ročně průměrně dvacet celovečerních her, z nichž malé procento dostane se na světlo ramp. Selže-li pokus ten, neutrpí tím divadlo, neboť dnešní obecenstvo naplňuje divadlo i při reprisách Krkavců a Dolf, tedy ať se hraje cokoli. Česká hra doporučuje se již pro možnost, že vychovalo by si divadlo talenty, které bez provedení svých pokusů by se odmlčely nebo zakrněly. Sardou několikráte propadl, než naučil se divadelní technice. Nečekejme na genie. Básník se rodí, ale dramatický básník se vychovává. Tolik per parenthesin. Dekorace dle návrhů Vlast. Hofmana dovedou diváku vždy poskytnouti pastvu pro oči, inscenace pak p. Hillerova má dosti sugestivní síly, aby v diváku vzbudila obmýšlenou náladu. Tribuna lidu Hereniena hrál p. K a r e n, jehož výkon byl jednolitý, ač k závěrku ochabl. Rozpoltěné postavě Haineanově (personifikaci urputné nenávisti?) dodal p. V á v r a dle možnosti páteře, v Kláře nevybavila se pí I b l o v á ze své zastaralé manýry. Ostatní postavy až na konsula (V y d r a) jsou episodní a celkem málo výrazné a nevděčné. Souhra byla v prvních obrazech vyrovnanější než k závěrku. Potlesk plného domu byl skoupý. Režii měl Dr. K. H. Hilar. *Et.*

TÝDEN.

J a k ž i j í r u š t í l i t e r á t i. Osobnost blízká ruským literárním kruhům, která opustila Petrohrad právě posledního července t. r., v pařížském deníku „Obščeje Dělo“ o některých spisovatelích podala informace, jež stručně rekapituluji:

Aleksandr Amfitěatrov z protekce Maksima Gorkého a Šaljapina (slavného basisty) dostal zaměstnání v jednom z „osvětových ústavů" bolševických v Petrohradě. Normální a ‚doplňkové' poukázky na stravování nechrání ho před chronickým hladověním. Vypadá vychrtle a zpustle. Duševně je tak sklesly a přestrašený, že všude kolem sebe vidí samé špehy.

Michajl Arcybašev žije v Moskvě, a není schopen práce, neboť všecky myšlenky jeho zaujaty jsou jen tím, kde a jak by sehnal co k jídlu. Pokusil se již několikrát dostat se do ciziny, ale všecky pokusy selhaly. Velice zestárl, téměř úplně ohluchl, v poslední době mu i zrak kvapně slábne. Hladoví, a trpí neurasthenií.

Nikolaj Ježov, bývalý spolupracovník „Ruského Slova" a „Nového Vremene", žije také v Moskvě. Zaměstnán je v bolševckém vydavatelství a trpí při tom hladem. Nějaký čas seděl ve vězení, vyšetřován za ‚spekulaci' (lichvu). Ale pustili ho.

Aleksandr Roslavlev, básník, žije v Petrohradě. Je těžce nemocen a hladoví příšerně.

Boris Zajcev zdržuje se v Moskvě. Spisovatelství se vzdal. Bližšího nic není o něm informátoru našemu známo.

Viktor Burenin, staříčký spisovatel a kritik literární, jemuž do osmdesátky již mnoho nechybí, při svém stáří nemůže ovšem již pracovat, žije v Petrohradě v děsných poměrech, a svůj chudý ‚pajok' doplňuje tím, že vyprodává postupně knihy ze své bohaté knihovny a zařízení svého bytu.

Vasilij Rozanov je mrtev, ale nebyl zastřelen, jak se původně myslilo. Zemřel přirozenou smrtí, vysílením po dlouhém hladovění.

Michajl Menšikov, známý bývalý feuilletonista „Nového Vremene", o němž se tvrdilo, že má nejskvělejší honoráře ze všech ruských spisovatelů, byl zastřelen. Postavili ho ‚ke zdi' před očima celé rodiny, a komisař, jenž exekuci prováděl, prohlásil výslovně, že trest smrti vyhlášen za stati, které Menšikov tiskl před lety v „Novém Vremeni".

O poměrech v literárním světě všeobecně dodává týž informátor: literátů bolševická vláda zásadně nepouští za hranice, pokud jí nejsou cele a spolehlivě oddáni. Totéž platí o novinářích, neboť nepřeje si, aby lidé schopní pera líčili temné stránky bolševického režimu. Velké a skvěle zařízené tiskárny petrohradské jsou v žalostném úpadku. Stroje většinou pokaženy, literny žalostně málo a jiného materiálu rovněž. V Moskvě jsou tyto poměry o něco lepší. Všecko, co bývalo blízko literárním kruhům, sazeče nevyjímaje, chová se k bolševické vládě s bezmocnou nenávistí, jak prokázaly také nedávné silné srážky jejich s vládou. Je nade vší pochybu jisto, že v Petrohradě i v Moskvě už zase existují ‚podzemní' tiskárny, oposiční vládě, jak tomu bývalo za carského režimu. Komisaři to vědí, a provádějí zoufalé hony na ně — ale marně.

Č.

*

* „Revue des deux mondes" ohlašuje nový román Henrya Bordeauxa „La Résurrection de la chair". Obsah jeho rozechvívá ještě válka, čemuž ostatně nelze se divit, neboť Henry Bordeaux bojoval statečně celých pět let ve francouzském vojsku, a román, o němž se zmiňujeme, jest první jeho větší dílo po těchto pěti letech. *Aa.*

*

* Ilja Rěpin, nestor ruských malířů, a zároveň ze živoucích největší mistr, je skutečně živ a zdráv, přes všecky poplašné zprávy loňské, které ohlašovaly, že kdesi ve Finsku zemřel. Ilja Rěpin žije tou dobou v Helsingforsu a poslal odtamtud pařížskému deníku „Obščeje Dělo" velmi živě psaný feuilleton, v němž líčí svoje umělecké dojmy z tamních sbírek obrazových v „Atheneu". Vtipkuje dokonce na svých 77 let, aby dokázal pravdu pořekadla, že bude dlouho živ, o kom se mluvilo a psalo jako o nebožtíku.

vč.

*

* „Vossische Zeitung" č. 375. přinesla zajímavý článek Richarda Katze „Der Dichter als General" o Jos. Svat. Macharovi. *— btk —*

*

* Anglickými a francouzskými žurnály prošla zpráva, že baronesa Zouche prodává jednu z nejdrahocennějších bibliofilií, skoro úplný prvotisk bible vytištěné v Mohuči Guttenbergem v letech 1453—1455. Je to tak zvaná „mazarinská" bible, nalezená kdysi v pozůstalosti Mazarinově. Za úplný exemplář bylo r. 1911 zaplaceno v dražbě 5.800 liber čili téměř 1 ½ milionu korun. *— btk —*

*

* Nebýti dnešních tiskových nesnází, byly by náklady ruských bolševických listů hodny závidění. Uvážíme-li veliké procento ruských analfabetů, je náklad moskevských „Izvěstijí", vycházejících ve dvou milionech výtisků, jistě úctyhodný. Svědčí to i o tom, že politická výchova je dnes první stránkou výchovy ruského občana. *—btk—*

*

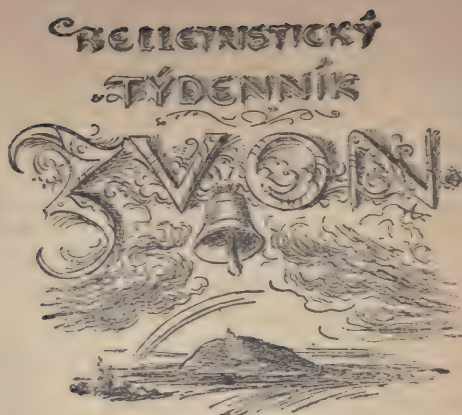
* Podle zpráv anglických listů přihlásil se z vynikajících současných spisovatelů další přítel biografu — *G. B. Shaw*, jenž se chystá uzavříti smlouvu o zfilmování některých svých prací a pomýšlí pro film napsati nová díla.

—btk—

V Praze, dne 18. listopadu 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

J. B. Polom:

SLOVENSKÝM VYSTĚHOVALCŮM.

Nuž s bohem! — Díte „s bohem na
vždycky“ —
je snad to žert váš krutě drastický?

V mých vidinách jste neunavné včely,
jež k úlům rodným nosí čistý pel —,
jimž radostí jest, věk se vracet celý
jen ke prahům svých podtatranských cel —,
jimž dech i touha na pout každou stačí —;
jež pudí k návratům stesk hrudi ptačí,
až k srdci prolnuv cevy vašich těl.

Vy, jimžto dálkou oceán se nezdá,
tak zlehka vždy jste na loď nasedli,
jak by k ní ne ta lidských sudeb hvězda,
leč jenom procházky vás zavedly.
Slib návratů vám jistě hlavy sílil,
ať duben květem, říjen jíním zbílil
lesk perutí tak zvolna vybledlý!

Vám stříbro mincí, kadeří i srdcí
— vše stejně jasný bez poskvrn byl kov,
jejž prahli jste jak vzácné břímě svrci
v klín žen a dětí pod chladnoucí krov
a jiskru z Nových Světů doma vznítit,
jí hřát, jí do temnot a koutů svítit,
jí plašit stíny upírův a sov.

I vzduch jste nesli jiný z každé pouti,
jenž volně proudí lesy, roklemi,
jímž kdekoliv lze od plic vydechnouti,
v němž lání násilníkův oněmí.
I pomohli jste v dáli snovat bouři,
co vrahy zasula a zalkla v kouři
a srovnala jich tvrze se zemí.

A teď, kdy vyhrán zápas nadlidský,
teď — s bohem chcete dát nám na-
vždycky?

„Žel, navždy. A ne sami. S rodinami...“
— Snad jimi v zámoří se pochlubit,
že nedaly si násilím ni klamy
řeč, odkaz věků, vzít i pohubit —?
„Ne pro chloubu. Všem pro kus chleba
pouze.
Či má nás — bezzemky — tu ničit nouze?
Tam za vodou je lépe živu být.“

— Lid, tisíc let zde jatý do poddanství,
teď jedva vstav, vlast tupě pochová.
Však ochuzen, jda přec jen do vyhnanství,
až pouto nové tam jej přiková,
zda nevzpamatuje se, nezasténá
a neproklne bludných rádců jména,
že zbavili jej — nyní! — domova?

Mžik! zadržte —! Ach, opouštíte v prou-
dech
vlast vykoupenou, vlast už svobodnou:
to nejdražší, co jest —! Krev trne v oudech.
Radš jiným jdete rýt zem neplodnou.
Což Slovensku se přec jen osud chystá
týž jako rouchu Pána Jezu Krista:
že katané se o ně dohodnou?

— — Či marno volat? Osud tragický!
Sny ztroskotané — s bohem navždycky!

8. XI. 1920.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Nesmysl!“ prohodil Havlíček odvaliv rty.

„Proč — nesmysl?“

„Což když všecky tři si myslí na jednoho?“

Kadlec se zarazil a delší chvíli se zahleděl do jeho tváře. Pojednou však oživl, mávl rukou a rozesmál se:

„Nesmysl! Ale dejme tomu, že ony taky tak jako my, dejme tomu, tajně si myslí na jednoho, tedy, musíme nahlédnout, že se dříve dobrovolně dohodnou, vždyť víte, co Vlasta tvrdila — že si nebudou lhát a že si nepolezou do zelí. No! A tak jsem u druhého nápadu svého — ten taky není špatný — abychom se jednoduše před ně postavili a řekli: My jsme tři a vy jste tři. Doufáme, že jste se spravedlivě dohodli — nu, rozeberte si nás! Ale ovšem, my bychom musili být spokojeni, ať by to dopadlo jakkoli.“

„Ty se z toho zblázníš!“ posmál se mu Havlíček. „Ani Napoleon neměl tolik plánů jako ty. Musíme si dát na tebe dobrý pozor, hromadíš si kolem sebe tolik slov, že ti do ohniště už nevidíme.“

„Já zas naopak,“ jaksi lhostejně poznamenal Bláha nakláněje se k Havlíčkovi a přikrčuje hlavu, „jsem rád, když mluví. Ať pleská! Však já dobře uvidím — bude-li dělat podkopy — a z toho mluvení si sem tam taky něco vezmu. Ale on jedno přehlíží: že to dělení nebude tak snadné. My všichni — já i vy oba — musíme vyženit mnoho peněz — a bohužel — holky Vaněčkovy tolik nebudou mít. Vlasta ano, ta ano, ale Vaněček statek neprodá a nerozdělí mezi dcery co strží, to všichni dobře víme. Nepochybuji, že bychom se dohodli, že osoby nejsou ta hlavní překážka, ale o věna půjde, a tady je to zlo. Já se na to dívám střízlivě, rád se zasměju, ale naše vojna se nedá odbýt smíchem, tu půjde do tuhého — a věřte mi, kamarádi, snad nejlépe by bylo, kdyby — měly všechny ty tři holky ženichy a my kdybychom zůstali mimo.“ Umlkl, ač se zdálo, že chtěl ještě něco vážného říci.

Havlíček upřeně pozoroval jeho tvář, zvláště oči. Zdálo se mu, že kmitá se v nich neobyčejné světlo, kterého nikdy v dřívějších letech v nich neviděl. Chtěl zvolati: „Pro boha, příteli, co se s tebou stalo? Vždyť — jsi někdo jiný!“ — ale zadržel na rtech tato slova, utkvěl pohledem na jeho očích a usmívaje se vycenil své bílé zuby.

Kadlec nedočkavě pozoroval oba soudruhy a poznávaje, že nikdo z nich nepromluví, pronesl důrazně a jaksi povýšeně:

„A kde je psáno, že musíme dvory podržet?“

„Vida Napoleona — už zas má plán!“ ozval se Havlíček se smíchem.

„Vždycky si vím rady!“ hlučel odvážně Kadlec zpříkřiv svůj pohled. „Proč bys třeba ty, Bláho, nemohl dvůr prodat a s Pepčiným věnem koupit si pěkný statek — abys měl majetek bez dluhů? Anebo — ty, Havlíčku? Proč byste nemohli? Divím se, že jste dávno na myšlenku tu nepřipadli? Já, co se mne týče, řekl jsem si častokráte: Zamiluješ-li se do chudé dívky, vezmeš si ji, dvorec prodáš a koupíš si menší statek! — Není to moudré?“

„Je,“ pouze jedním koutkem úst zasykl Bláha. „Máš do manželství druhá vrátka!“

„Já?“ zachechtal se Kadlec. „Jak to myslíš? Nejsi už trochu — napilý? — Podívej se na něj — Havlíčku.“

„Ta rada má cenu jen pro tebe,“ řekl Bláha suše. „Je vidět, že jsi už i na to myslil.“

Kadlec trhl hlavou:

„Řekl jsem: Kdybych se zamiloval do chudé dívky — Tedy pro ten případ, ale zatím ten případ tu není!“ Vyskočil: „A ona pryč a Hrdlička nejde, a všichni máme vypito!“ Přiskočil ke dveřím, otevřel: „Hrdličko, kde jste? Víno! Hej — nezapomínejte na nás!“ Vrátil se ke stolu. Usedaje povšiml si očí Bláhových. Zářily. „A ty myslíš, že to Vlasta nemyslila vážně?“

„Vážně, ale tys tomu neporozuměl,“ opět tak suše jako prve odvětil Bláha.

Havlíček jej upřeně pozoroval vytahuje pouzdro s doutníky. „Jaký je divný,“ myslil si.

„Jak — vážně?“ ptal se Kadlec.

Přiběhl Hrdlička, všechen rudý, uchvátaný, vzrušený. Pohleděl na pány roztržitýma očima, sebral lahvičky a rychle se vzdálil.

Všichni na sebe tázavě pohledli.

„Co, ka-ma-rá-di, říkáte tomuto chytrákovi?“ otázal se Bláha zvláštním syčivým hlasem, přimhuřuje oči až na uzoučké štěrbinky.

„To je nejlepší člověk na světě!“ vykřikl Kadlec. „Poctivec! Každé jeho slovo dukát!“

Bláha se zachechtal. Tváře jeho se rozšířily, oči zvláštním dravčím svitem se zaleskly.

Havlíček si zapálil doutník a jal se s úsměvem kouřiti.

Kadlec byl chvíli zmaten. Pojednou však tvář jeho zazářila krátkou, nezatajitelnou radostí. Pohodil hlavou:

„Dobře nám to prve řekl — ne? Mám ho rád — ctím ho!“

„A budeš se tím řídit — co on řekl?“ otázal se Bláha, upřev na něho pohled.

„Budu!“ zvolal Kadlec.

Hrdlička přicházel s vínem. Černá očka jeho jako by byla horečně zkalena. Rozestavil lahvičky a učiniv jakýsi výmluvný pohyb — jako by jím naznačoval, že má naspěch — okamžitě bez poznámky se vzdálil.

Páni opět na sebe tázavě pohledli. Bláha sáhaje po lahvičce, usmál se pouze horním rtem, jenž jako by byl na nepravidelné, drobné zuby jeho přilepen.

Kadlec udeřil znenadání pěstí do stolu:

„A co ty, Bláho, jsi dnes tak divný?“

„Jsi mi k smíchu!“

„Proč?“

„Že všemu věříš, a že jsi přilepen.“

„Já — přilepen?“ Ohledl se za sebe.

„Sedl jsi jí na lep!“ šeptal Bláha ostře a se smíchem.

Havlíček vyndal z úst doutník a usmívaje se, prohlížel si jej.

„Já jsem se přilepil a ty pleskáš!“ rozesmál se Kadlec. „Možná že to i to není moudré a pravdivé. Kdož může vědět? V ženách se nikdo nikdy bezpečně nevyznal, ani nebožtík můj strýc Klučina ne — kdož tedy, kamaráde, může vědět, co to všecko znamenalo, co nám namluvila? Ale — a teď jsem u toho hlavního — že jsi jako v ohni, jak jsem tě ještě nikdy neviděl, je ze všeho vidět — že ti pohnula osrdím! — Chachacha!“

„Pohnula,“ zahučel Bláha.

Oči Kadlcovy se zaleskly.

„Co tedy myslíš, řekni tedy?“ otázal se nazveďaje ramena.

„Žes to prohrál.“

„Já?“ vykřikl Kadlec.

„Že ta poslední její slova o tom honění za něčím, co je ztraceno — vztahovala se na ni a na — tebe,“ řekl Bláha s úmyslným klidem. Poslední slovo zašeptal.

Kadlec zbledl. Rty se mu zachvěly. Okamžitě se však vzpamatoval a udeřiv do stolu vykřikl:

„Prosím tě, Bláho, jaký to jsi? Jaktěživ —“

„Pohnula mi osrdím,“ odvětil tiše a velmi vážně. „Vidíš, že mi hlava hoří, co se tedy stále ptáš? Já to poženu rovně — to už vidíš!“

„Proč by to myslila na mne?“ ptal se Kadlec sebe i Bláhy i Havlíčka.

„Patrně nám dělá úkol snadnější,“ odvětil Bláha trhnuv rameny.

Havlíček opět s úsměvem a se zvláštní pozorností i s jakousi rozkoší pokuřoval.

„Nesmysl!“ hlučně odpovídal Kadlec, třepaje pravou rukou před Bláhovou tváří. „Já asi jasně do toho všeho, co mluvila, nevidím, to je pravda, ale tolik je mi patrno, že ani ty víc nevidíš. Mluvila o všech, ne o mne — nechechtej se —“

„Já musím — se zachechtat, aspoň někdy!“

„A ty, Havlíčku, nešilhej jako bazilišek —“

„Mne to hrozně baví!“ přívětivě, až jaksi zpívavě pronesl Havlíček.

„Ty, Bláho, vůbec jsi dnes — opilý! Víno ti rozvázalo rozum, mluvíš za dva a zpyšněl jsi! Vždyť, bůhví, co ty si myslíš?“

„Oči se mi otevřely, nic jiného. Porozuměl jsem všemu, co se tu dnes mluvilo a jednalo a — skrývalo!“

Kadlec chvatně se dotkl rychlým pohledem jeho roznícených očí, a jako by sebral s nich cosi drahocenného, zarděl se a přivřel víčka. Zahrozil rukou.

„Nedivím se ti, že nade mnou žasneš,“ pokračoval Bláha, nepovšimnuv si pohledu jeho ani pohrození, „nikdo mne neznáte, jaký vlastně jsem, když se mne něco dotkne — až na dně srdce! A ty nejméně ze všech mne pochopíš, poznal jsem tě.“

„Co se tě dotklo — na dně srdce?“ vybral si Havlíček z jeho slov a pronesl otázku tu hlasem tenkým a zvláštním, takže nabyla záhadného smyslu a dokonce i jistého napětí.

„Co? Hned to vysvětlím. Já chci hráti otevřeně. Vše povím, vše, co si myslím i co chci dělat. V této hodině, co tu ztřeštěně mluvíme a jednáme, jsem si přisahal, že budu v celé té naší věci — otevřen jako náves. Já jsem — a to není prázdné slovo a nepovídám to s tajnými záměry — od mládí trpěl záludností okolí, nesdílností lidí, tajnými úmysly, zákeřnými přetvářkami — já jsem se až třásl jakýmsi škodným strachem před tím, co mi bylo nejasno, nechť si to bylo sebe malichernější a pitomější. Mne trápilo — pošeptal-li někdo někomu do ucha nějakou tajnůstku. Vždycky se mi zdálo, že je v tom cosi mně nebezpečného. Všecko skryté — můj nepřítel, a nepřítel potud hrozný, pokud ho neznám. Zdám se slabý, toť pravda, zdám se i nepatrný, toť taky pravda, ale řeknu

vám rovně — jsem srdnatý. Jakmile nepřítele poznám, v tu chvíli se nebojím, kdyby byl sebe hroznější."

Kadlec se naklonil k Havlíčkovi:

„Chápeš ho? Nezešílel?"

Havlíček přimhouřil oči a s úsměvem sotva patrným pokynul Kadlcovi, aby poslouchal.

„Nevím, není-li to nějaký můj nedostatek," mluvil Bláha dále, „že jsem tohoto zakukleného jednání viděl kolem sebe příliš mnoho, a že ho vidím tolik i dnes, ale to konečně nerozhoduje, budiž mi prominuto, mluvím-li nejasně, tedy, abych se trochu lépe vyjádřil: Mne to jaksi umlčelo, já jsem se stal jakoby opatrným a jakoby — trochu hloupým. Vy víte! Já jsem neměl za rozumné povídat, co si myslím. Jen si vzpomeňte, jaký jsem býval, znáte mne oba dost dlouho. Já jsem měl dojem, že se zákeřnému světu odhalím, promluvím-li něco o sobě, a tak jsem jen vyzvídal — a každé slovo lidí zkoumal a ohledaval, jako by to bylo kamení, kterým by mohlo býti po mně hozeno. Směšný jsem byl, uznávám, a nic se nedivím, že jste mne oba trochu přehlíželi. Tedy: dnes se to stalo, to, co jsem potřeboval, a to je to, co se mne dotklo na dně srdce. Dokud se mi zdálo, že celý svět je naplněn tajnostmi a zákeřnictvím vůči mně — dobrá, děsil jsem se a snažil se prohlédnouti tohoto nepřítele, ale nic víc, dotud jsem soudil, že musím být opatrný a — bezvýznamný, ale jakmile se začalo hrát o lásku, o nejdražší věc, tu jsem měl dojem, že jsem obklopen lstí a nenávistí, zkrátka, že jste tygři a ne kamarádi a dnes — dnes to na mne padlo jako mrak a — celý jsem se obrátil, oči se mi otevřely. Proti skrytým nepřátelům otevřený boj! A už to bylo! Hned jsem cítil, že jsem silnější a že jsem šlápl na pravou pěšinku. Tedy, já se nikoho a ničeho nebojím a záludnému jednání a tajným piklům se podívám přímo na kůži. Pěkně všecko rozetnu a nazvu to pravým jménem. Snad jsem se trochu zbláznil a snad se tak zdám, to uznávám, ale teď jsem takový. A proto snad jsem trochu jinak rozuměl tomu, co nám Vlasta namluvila."

„Jak tedy, jak jsi tomu rozuměl?" uchopil jej Kadlec za rameno. „Co je s tím advokátem? A co je s těmi jejich ženichy?"

„Řeknu otevřeně, co si myslím: Těmi třemi ženichy, o které se přátelsky dohodly, jsme — my tři "

Havlíček schýlil hlavu, takže celá tvář jeho zmizela pohledu soudruhů.

Kadlec uchopil oběma rukama hlavu Bláhovu a podíval se mu do očí.

„Opakuju — dohodly se o nás!" znova řekl Bláha pevně. „Já to vycítil a otevřeně to říkám. Rozebraly si nás, hrajou přímo, neklamou se vzájemně, jako my klameme sebe. Proto, kamarádi — ony vyhrají!"

Havlíček ještě více se nachýlil. Ruka jeho pohrávala si se skleničkou.

„No — vida!" zachechtal se Kadlec. „A my, ať děláme, co děláme, máme již určeno, kterou dostaneme!"

„Zdá se! Zatím je to jejich plán a jak možno soudit — podaří se jim!"

„Chachachacha!" letělo Kadlcovi z otevřených úst.

„A nemám příčiny zatajovat před vámi," pokračoval Bláha se zvláštní bezohledností, „co jsem vycítil a co mi je jasno, tedy — nemám příčiny neříci vám, jak se o nás rozdělily!"

Havlíček pozvedl hlavu, otevřel nepatrně oči a opět se schýlil.

„Slyšel jsi něco?" zvolal Kadlec.

„Nic jsem neslyšel, vycítil jsem to."

„Dej pokoj!"

„Vím to — a neklamu se. Hlavu dám —"

Kadlcovi přeběhl mráz po zádech. Mlčel. Prsty jeho pohrály si s knírkem.

„Proč se neptáš — jak se rozdělily?" otázal se Bláha s úmyslným klidem. Oči jeho neobyčejně se rozzářily. „Vidíš — dostal jsi strach. Zdám se ti hloupý, ale jistoty přece nemáš, vidím-li nebo nevidím-li správně — viď? A já opakuju: Vidím správně, hlavu dám, a tebe to nemile překvapí!"

„Nesmysl, nesmysl, nic mne nepřekvapí!" jal se znenadání Kadlec vykřikovati, jako by jím byl někdo trhl. „Hádáš a nemůžes tvrdit, že správně hádáš! A já jsem ostatně na všechno připraven! Jen řekni, jen řekni, co si myslíš, nemám strachu!"

Bláha, jako by byl ani Kadlec nemluvil, povstal a počkal, až zmlkl a až nastalo ticho.

„Tedy: Pepča si vyhlédla mne, Anča Kadlce a Vlasta — Havlíčka!" řekl šeptem ohlížeje se opatrně na dveře. „A to je svaté — hlavu na to dám!"

Výrok Bláhův měl zvláštní účinek. Kadlec zřejmě zmaten i zaražen rychle se proměňoval ve tváři. Hned smích, hned vzdor a hned zloba hnaly se v prudkých slovech z jeho nitra. Vykřikoval, že je to nesmysl, ale ihned tvrdil, že je mu lhostejno, co si dívky smluvily, on že ví, na čem je.

(Pokračování.)

✱

Josef Kořenský:

ZA ČESKOAMERICKÝM NOVINÁŘEM.

(Dokončení.)

Pasadena 9. srpna 1920. Milý Josefe! Měl bys vidět zdejší žně! Úroda úžasná. Není ani dost lidí, ani dost vozů k odvážení polních plodů. Amerika je letos zase bohatší. Vlna je laciná. Také ceny bavlny poklesly. Ale více než obchod zajímají mě čeští literáti. Tážeš se mne, odkud je znám a na které se zvláště pamatuji. V jasné paměti jsem zachoval Serváce Hellera, nyní nejstaršího žurnalistu v Praze. Před desíti lety poseděl jsem s ním a Miškovským z Českého Brodu u Pinkasů. Snad ani nevíš, že jsem býval dobrý kamarád se Svatoplukem Čechem, když ještě jako student kouříval jenom dlouhé, štinkadores. V Mladé Boleslavi poznal jsem Jaroslava Golla a několikrát jsem ho navštívil. Vidím v duchu dosud voskovanou podlahu v saloně a pěkný koberec. Goll četl mou větší báseň, půjčil mi Mickiewiczovy Dziady a satyru Heineovou Atta Troll a zval mě do svého bytu v Praze, někde u Štěpánské ulice, kde bydlil s Jaroslavem Martinicem, jehož básnické tvorby připomínám si doposud. Na Siegfrieda Kappra pamatuješ se dobře také Ty. Známe ho dobře z Mladé Boleslavě, kde byl napovědou starostovi Vodkovi, měl-li mluviti k vlasteneckému občanstvu, které se v podvečer pod okny kupeckého jeho domu shromáždilo a provolávalo mu slávu. Více sblížil mě s doktorem Kapprem Vuk Stefanovič Karadžič, vlastně jeho sbírka hrdinských zpěvů srbských. Víš snad ještě, že jsem si všímal kromě polštiny také jazyků jihoslovanských a že jsem z nich horlivě překládal. Později oblíbil jsem si velkoruštinu a zamiloval jsem si lužickou srbštinu. Popudem byla mi sbírka lužických národních písní, vydaná, tuším, samotným králem saským. Měl jsem také styky s Jezberou a musejním Dundrem i Kolářem. Znalost srbštiny uvedla mě jednou k černohorskému knížeti, když přijel do Berlína k Bismarckovi. Bydlel v hotelu Roma a budil u Němců veliký obdiv. Mne poslal k němu Josef Frič s Miletičovou Zastavou, která vycházela v Novém Sadě. V Berlíně jsem žil asi tři čtvrti roku, zajížděje do Drážďan, Lipska, Magdeburka, Štětína, Brunšvika a Hanovru. Tam poznal jsem německého překladatele básní Petöfiových. Škoda jen, že se mi dávné ty osobnosti míhají v paměti jako sklíčka v kaleidoskopu. Až trochu zesílím, dočkám-li se toho, napíši, jak mne vybízíš, kostru svého životopisu. Byl jsem sice k tomu již vybídnut redakcí Ottova slovníku, ale neumím se dráti do popředí, jak sám dobře víš. Korespondenci mám bohatou a zajímavou. Až přijdeš zase do dědin a vesnic, do Katusic, Skalska, Cetna, Krásnovsi, kde jsme bývali jako doma, pozdravuj potomstvo starých vlastenců a vzpomeň si také na svého soudruha a přítele Václava. Víš, jak rád jsem po vlasti putovával. Na Sázavě žil tehdy podivínský kaplan Vlček a obstarával jako zámecký duchovní službu na Komorním Hrádku. Líbilo se mi tam tím více, protože poblíž stával mlýn, v němž vládla švarná teta našeho kamaráda a šprýmaře Samohrda, potomního profesora.

V září čekám sem syna Roberta a okřeji v jeho přítomnosti.

Profesor Souček mi ohlašuje, že už zásilku obdržel. Oblažil mě všelikými zprávami."

„Pasadena Cal. 16. srpna 1920. Milý Josefe! Udělals mi laskominy. Až Ti závidím, že máš takový koncertní žaludek. Snad bych se byl do té svatoanenské husy přes všecken zákaz lékařův také pustil. Važ si toho prosaického štěstí! Raduješ se tedy z Čapkovy knihy „The Chechs in America". Nevěděl jsem, že minulost amerických Čechů Tě tak zajímá. Byl bych Ti spis již dávno poslal, neboť jsem koupil od nakladatelství výtisků několik, chtěje mu udělati chuť, aby i příště podobné knihy bralo do svého nákladu.

Až na Jiráska obdrželi jste zásilku již všickni. Přejete-li si, pošlu všem zase kondensované mléko nebo konservy."

Na obálce toho listu poznamenává Šnajdr krátce, že také Herrmann a Jirásek se ozvali, a že došly tedy všecky balíčky správně.

Nejpozději asi byla doručena zásilka příteli Herrmannovi. Byl již připraven na to, že se i tento přátelský dárek americký ztratil, a že mu nezbývá než odvolati všecky tamější vyslance a konsuly a přerušiti veškeré spojení diplomatické.

Vesele znělo však již psaní dne 3. července. Náš milý Ignát píše mi: „Zvěstuji Vám pověst veleslavnů, že americká zásilka došla dnes neporušená a nevydrancovaná: coffee, tea a deset per z talmového zlata. Patrně se zalekla Amerika mých hrozeb. Ať žije Václav Šnajdr! A teď můžete i Vy klidně spáti. Kráčejte pevně ve stopách

veselého Demokrita a buďte také hodně zdráv!“

Náš americký strýček žil potom ještě dva měsíce. Úmrtí jeho oznámil mi nejdříve přítel Herrmann, an píše: „Jeho přátelská vzpomínka na nás byla poslední labutí písní.“

Václav Šnajdr prožil více než dvě třetiny života v Novém světě, ale pro starou vlast bušilo jeho srdce do poslední chvíle. „Kéž bych s Tebou mohl žíti v lázních poděbradských společně a dívati se na úrodné lány Zlatého pruhu polabského!“ napsal ve svém listě zaslaném mně do města Jiříkova.

Mladost prožíval Šnajdr s nadšením vlasteneckým, často i romanticky a dobrodružně. Čamara, dlouhé vlasy a rudá šňůra se dvěma třapci dráždívala podivínského ředitele gymnasijního tou měrou, že Šnajdra ve třídě urputně za ně tahával a vyháněl tak z jeho hlavy vlastenectví. Z nižšího gymnasia mladoboleslavského odešel potom Šnajdr na další studie do Prahy a spřátelil se důvěrně s Josefem Toužimským a Leopoldem Geitlerem, s jinochy rovněž vznětlivými a o Slovanství velice zasloužilými. Prvý věnoval se později žurnalistice, druhý zachoval po sobě památku důvtipného jazykozpytce. Oba předešli svého amerického soudruha již dříve na věčnost. Geitler skončil ve třicátem osmém roce svého věku život v ústavě choromyslných v Döblinku.

Revoluční myšlenky odvedly třetího soudruha, Šnajdra, ze studií gymnasijních brzy na pole politické. I vidíme ho koncem let šedesátých za hranicemi, a to ve společnosti Josefa Friče v Berlíně, a později na palubě lodi, jež ho odvážela ke břehům světa Kolumbova.

Té doby hledal štěstí za mořem také básník Josef Sládek a děkoval v duchu brémskému Karešovi, že mu cestu do Ameriky ulehčil. Oba mladí blouznivci sešli se mezi americkými Čechy zároveň jako dobří známí, mohli se dáti v Milwauke u mohutného Michiganu v čamarách fotografovati a užívati pohostinství v nedalekém sídle uvědomělého Vojtěcha Maška.

Vyléčen ze svého světobolu krušnou školou životní za mořem vracel se Sládek do vlasti, ale Šnajdr zachytil se pevně v Americe a sloužil své „Dennici novověku“, v Rakousku vždycky zakazované, po několik desítiletí. Prodav svůj list výhodně, zastával potom Šnajdr presidentské místo v pivovarské společnosti a mohl si dopřáti konečně zaslouženého odpočinku. I pospíchal s radostí do Čech, aby v nich mezi svými pookřál a obnovil všecky vzpomínky z mladých let. Zákeřné choroby, která se dostavila teprve v poslední době jeho života, nezbavil se Šnajdr ani v kalifornském ráji. Nad jeho utrpením mohla se smilovati toliko smrt.

Václav Šnajdr byl rodákem českobudějovickým. Narodil se tam 26. září 1847. Do Ameriky se vystěhoval roku 1869 a slavil v Novém světě v říjnu 1908 čtyřicáté výročí své novinářské práce. Za té příležitosti zaznamenal o sobě v „Dennici novověku“ tuto zprávu: „Roku 1868 v měsíci říjnu stal jsem se spolupracovníkem Fričova českého politického týdeníku v Berlíně, kam jsem se tajně utekl, abych ušel pronásledování před rakouskými soudy, které mne stíhaly pro politické zločiny a donutily mne, abych přerušil studie a vystěhoval se z vlasti. Po zániku „Blaníka“, jenž nesměl do Rakouska, pracoval jsem v redakci autografovaných „Correspondence Tchèque“ a „Böhmische Korrespondenz“. Když docházely Fričovi peníze, vyslal mne do Spojených států, abych prostřednictvím Jonášovy „Slavie“ sbíral peněžité podpory na další vydávání oněch dvou listů. Bratři Jonášové přijali mě laskavě a propůjčili svůj list, tehdy nejváženější, mému poslání, které vlivem Karla Jonáše potkalo se se zdarem. Když se Jonášové přesvědčili o mých schopnostech novinářských, přijali mě za svého spolupracovníka. Později, když starší bratr Karel Jonáš odjel do Evropy jako zpravodaj ve válce francouzsko-pruské, byla mi svěřena redakce. Pracoval jsem tam málem tři léta. Když se Jonáš navrátil, převzal jsem redakci „Pokroku západu“ v Omaze. Učinil jsem tak k jeho radě. Potom přijal jsem redakci clevelandského „Pokroku“ a založil jsem po třech letech „Dennici novověku“, kterou rediguji nepřetržitě na 32. rok. První číslo vyšlo 10. října 1877.“

V záslužné knize Tomáše Čapka „Padesát let českého tisku v Americe“, vydané v New Yorku 1911, čtou se o Šnajdrovi tato slova: „Václav Šnajdr byl po Karlu Jonášovi nejvlivnějším novinářem. Žádný současný list nemohl se pochlubiti tak inteligentní obcí čtenářskou jako právě „Dennice novověku“ jím redigovaná. V létě 1910 vystoupil z redakce, ale pera, jímž dovedně vládne, neodložil. Svůj list řídil nepřetržitě od roku 1877 do 1910.“

*

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Hezký a hodný také bude, rodiče také byli spořádaní, tatínek sic někdy míval všelijaké kšeftíčky, ale když je řádka dětí, musí se shánět, jináč to nejde."

„Ale vy, milostpaní, nic nejíte, nepijete — račte si vzít, slečna by se hněvala, že jsem jí nezastal, když pan pojezdný odešel."

„Chudáček pan pojezdný, ten už musí mít léta!"

„Osmasedmdesát."

„Však proto — to už člověk má jen sebe a jiných starostí si nepřipustí."

Na starých hodinách cinkaly právě tři čtvrti na jedenáct, když z kuchyně pronikly zvučnější hlasy, po nichž bylo slyšeti pobídku slečny Ramšové: „Ach prosím, jen račte dál, jen račte dál!" a dveře se otevřely.

Paní správcová pohlédla a již jako koroptvička cupala k salonu a pootevřevši, polohlasně oznámila: „Pražští jsou zde!" Slečna Málka, už všecka upravena, držíc si vlečku, rychle kráčela za ní. Čepelík odplížil se až k oknu. —

VIII.

Nejprve vcházeli dva pánové v nejelegantnějších frakových úborech, každý s velikou kyticí v ruce; vesty měli hluboce vykrojeny, ze sněhobílých tuhých náprsenek zářily brilantky, cylindry drželi v levicích, navlečených do lesklých bílých rukavic.

Přední byl menší, mírně obtloustlý, tmavých vlasů s krásnou stezkou uprostřed; bledý, ba poněkud sinavý, velmi pravidelný obličej s hnědýma očima, hrajícíma až do mdlého šeda, vroubily mu temněhnědé nedlouhé, měkké vousy, na bradě velmi vkusně rozdělené, pod nimiž na stojatém límci usedla bílá kravatka. Veliká kytice, již v pravici nesl, byla z bílých růží.

Ženich! pomyslil si Čepelík a hned také usoudil, že ve skutečnosti vypadá mdlejší, svadlejší než na fotografii.

Druhý pán, mladší, ale větší a štíhlejší, byl prvému sice podoben, ale vousy i vlasy, plné napálených kudrnek, měl rusé, hezký obličej svěžejší, ještě ruměnný a na pěkných rtech sladký úsměv. Krasavec! Nesl kytici z růží červených.

Za nimi vstoupili pán s dámou, patrně manželé, oba již nemladí, muž menší než žena; černý kabát a bílá vesta s tlustým zlatým řetězem objímaly mu notné bříško a na krátkem, širokém krku trůnila veliká, kulatá hlava, trochu odkloněná, krátce ostříhaná, plných, oblých tváří s mocným, načepýřeným knírem pod silným nosem a s důlkem v široké, kypré bradě. Na nízkých, od kolen vzhůru velmi naditých nohách, sedělo požehnané tělo zcela bezpečně a důstojně. Dáma, ještě dost hezká, byla štíhlá, vznešeně houpavých pohybů a toiletu měla vybranou: šedé hedvábné šaty, mantilu černou, zlatý řetěz kolem krku, na hlavě bílý, nevelký slaměný klobouk s bělejšími růžičkami, rukavičky až vysoko k lokti.

Spatřivše Málku a paní správcovou za ní, všickni se půvabně a nadšeně usmáli.

„Ach, Tedáčku!" vyvzdychla družička, takže Čepelík poznával, že je hluboce dojata a slova že jí tonou v slzach. Rozpřáhla paže, ženichu ovinula je kolem hrdla a dali si dlouhanský polibek. „Vítám vás, všecky vás vítám!" skoro zasténala a již přikročila k mládenci, vzala ho za ruku, vroucně pohlédli si do očí a již dávali si tři dlouhé, horké polibky, takže jenjen zahvizdly, a ještě potom se na sebe tklivě dívali. Podal jí kytici.

„Ach, ta je krásná!" div že nezapěla a postoupila k manželskému páru.

„Moje sestra — náš pan švakr, kancelista Hobrland, nastávající listovní — slečna Máli Klašková, naše krásná družička," představoval mladší Freilach, a Málka zajásavši: „Těší nás, to jste hodni!" políbila se třikráte s paní, potom i krátce s jejím chotěm.

Ženich uloživ kytici, se mezitím vplížil dál, aby se honem poklonil nevěstě.

„Račte odpustit, že jsme tak smělí," lahodně protahovala paní kancelistová, „ale byli bychom si pokládali za hřích —"

„Jak by ne, když se ti vlastní bratr žení, to by bylo krásné!" živě zasmál se manžel a čechral si dlouhou, širokou půli kníru, jenž byl s mohutným obočím v tváři jeho tím nejpozoruhodnějším a patrně jeho pýchou.

„Právě, právě," volala Málka, „to by ani jinak nemohlo být! Prosím, odložte a račte se posadit!"

Paní správcová přivítavši prve oba bratry, také se sestrou jejich se líbala a panu kancelistovi v staré známosti rukou potřásala. „Vidíte, miláčkové zlatí, já jsem

tu z vás nejdřív," dojata žvatlala, „ale vždyť taky mám hlavní zásluhu!"

„Jistě?" zadivila se kancelistová.

„No, pane Viktorku, řekněte sestřičce, mám-li pravdu, nebo ne!"

Čepelík stoje stále zcela stranou, měl mravence v celém těle. Viděl, slyšel, nejmenšího mu neušlo a byl pln jediné divé touhy, jež dusila mu hrdlo a byla by se mohla vybíti jenom výkřikem: „Pryč — pryč odtud!" Když se Málka vítala s Viktorem, div že hlasitě nezaúpěl: „Tak — tak — tak je to — tak to v Praze chodilo — ó, já to věděl!" a v očích ho zapálilo. „Tady je má, ti jsou její!" a cítil se tu naprosto zbytečným, cizím, sem se nehodícím.

Tu se naň však Málka podívala a postoupivši k němu blíž, představovala ho: „Prosím, náš pan učitel Čepelík — on mě připravoval k té zkoušce!"

Ženich, právě se blažen vraceje, prvý podával mu ruku: „To mne těší, slečna Málinka nám už v Praze vypravovala, že jste ji učil." Hlas měl zastřený, studený, snad trochu ochraptělý.

Také mládenec šoupl nožkou, uklonil se, podal Čepelíkovi ruku a lahodně se usmál. Paní kancelistová řekla jen: „Těší mě, že mám to potěšení," a kancelista potřásaje mu rukou, pravil: „Servus, servus, zdravíčko!"

„Ale račte si sednout — pane kancelisto, milostpaní, Tedáčku, Viktorku, a račte si posloužit, vždyť jste jistě hladovi, žízniví!" a Málka nalivši vína do pohárků, podávala mísy s koláčky i s cukrovím. Brali si a pokládali na talířky.

„Prosím, prosím, ještě, neračte se dát pobízet —"

„Díky, hladu ani nemám, žízeň spíš! Ve vlaku vyprahlo a při tom strojení v hotelu ještě víc," bzučel si kancelista a vzav číši, zvolal: „Tak na dobré zdraví a samé štěstí!"

Přiťukávali a upili, dámy zcela malinko.

„Bože, ten náš tati, ohledu nemá, jako by nevěděl — na procházku si ještě musel běžet a nejde, naposledy ho budeme muset hledat!" naříkala Málka. „Pane učiteli, prosím vás, přisedněte, nalévejte, pobízejte, když nám to tak provedl!" a podívavši se na Čepelíka velmi vážně, sama dovedla ho k židli.

„Děkuji, slečno, už jsem pil!"

„Prosím, panstvo, nedejte se pobízet, když my obě jsme v jednom honu."

V tom se však pan pojezdný objevil mezi dveřmi. Stanul zardělý, zpocený, volně, skoro přísně utkvěl na společnosti a potom zvolna se kloně, říkal: „Má úcta — gehorsamster Diener!"

„Ne, tati, — ty jsi tati, tak dlouho se procházíš a zapomeneš, že máš přec také povinnost!"

„Ale u švakra Dobrše jsem se stavil, myslil jsem, že půjdeme spolu, ale teprva se šel strojit. To víš, pořád se z obchodu nemůže hnout, běhá, shání, já nevím, kdy si už taky dají pokoj. Kdyby toho byla potřeba!"

Málka mu neznámé hosty představovala, a pan pojezdný kloně hlavu, podávaje ruku, jen si broukal: „Freut mich sehr — pěkně vítám — na, my se už známe, šťastně dojeli!" a ženichovi při tom poklepal na rameni. „Ach, gnädige Frau," usmíval se na správcovou, „uctivě děkuju, že se tak těch mých holek ujaly und dass sie uns wieder einmal besuchen, prosím, račte papat — a já si přec musím taky vzít jiný kabát!" a již tlapal dál.

„Pan pojezdný se pořád drží, posud chodí rovně," tím přivítáním potěšena, chválila paní správcová. „Ó, to býval pán, vždycky jako suk zdravý, červený a hlas míval — když on se po dvoře rozkřikl! Paní zas bývala jako květina, když vidím naši nevěstu, vždycky si vzpomínám, jenom že znejmilejší matinka byla větší. Každou zimu bývala u nás na šlitáži a my jsme zas jezdívali k nim na bál!" Zadívavši se do okna, vydychla: „Ach, kde jsou ty časy!"

„Na panstvích bývaly slavné bály, viďte, milostpaní, doma jsem kolikrát slyšela vypravovat," velmi zdvořile pravila kancelistová.

„O jé, o jé," a stará dáma jen ručkou naznačovala, že darmo o té slávě povídat.

„Taky jsem to vídal," ozval se kancelista, „to když jsem ještě bejval u žandarmerie —" v tom zmlkl a tázavě podíval se na ženu, ucítil, že šťuchla ho kolenem, když si ho však nevšímala, pokračoval klidně: „jenom že páni toho mnoho nenatočili, hned měli dost, sesedali se v pokojíčku ke kartám a paničky nechávali mladším."

„Když si náš dědeček babičku bral — bral —" polohlasně, žertovně zanotoval si Viktorek, a Málka, právě zas vcházejíc, potměšile naň zahrozila.

„Když jsem si to nemyslil," uslyšev prve slovo žandarmerie, v duchu povídal si Čepelík, ale ani pohled a pohyb Málčin mu neušel... Z kuchyně opět bylo slyšeti hlučnější hovor a když Málka pohlédla, honem tam chvátala.

„Ach, náš pan domácí — milostpaní — vítám vás, vítám, to jste hodni!"

„Má úcta, má úcta —"

„Ach, Bože, naše milá slečna jako anděl!"

„Račte dál — prosím, prosím —"

Kolem stolu všickni již stáli.

Vstoupila starší, ale ještě velmi statná paní, také všecka v černém hedvábí, s krajkovým přilehlým kloboukem na prošedivělé hlavě; nebyla to dáma salonní, ale vážná měšťka, milého pohledu, tváří sice měkce zvraštěných, ale dosud se stopami bývalé krásy. Muž, hřmotné vyšší postavy, osmahlých silných rukou, bezvousý, zdravě červený a opálený, byl jí věkem přiměřen a na prvý pohled zámožný měšťan, hospodář.

„Naše milostpaní domácí, pan rada Soják," hlásila Málka a také přítomné už hosty vzájemně jim představovala.

Podávali si ruce, ženich děkoval za poctu a Soják pravil: „To mě těší, velká čest pro nás!" a jenom Čepelíkovi řekl: „My se známe, pozdrav nás Pánbůh!"

„Račte se posadit — prosím, prosím," pobízela jich Málka a když jim nalila vína i podala zákusků, šla opět k sestře.

„My zde tak pospolu žijeme už hromadu let a vždycky dobře," když se usadili a jedli, pravila Sojáková. „Bože, kdyby tu dnes byla paní matinka a pan bratr!" Hlas měla ještě zdravý, příjemný a když domluvila, semkly a zúžily se jí rty velmi líbezně.

Paní správcová přisvědčujíc, jen ručky spínala dojetím.

Vstoupil pan pojezdný, v černém kabátě vážnější a důstojnější, klonil se, říkal: „Pěkně vítám, vzácná čest!" a snažil se usmívati.

„Ráčíte mít veliké hospodářství, že ano?" Sojákové velmi krásně zeptala se paní kancelistová.

Paní domácí mávla rukou: „Mnoho starostí, zvláště teď ve žních!"

„A že si neráčíte oddechnout!"

„Jsme už tak zvyklí, stejskalo by se nám — můj jen když může běžet do polí; na sluníčku, u mandel to je jeho. Nemuseli bysme, arci, děti už také máme odbyty, Julinka má hejtmana od kavalerie v Terezíně, Márinka je ve Vídni, její pán je u ministerium železnic a syn je advokát v Praze!"

„O jé, to je krásné!" vzdychla správcová.

„Všickni nám také říkají: Mami, tati, nechte toho už, ale když sem i s dětmi v létě přijedou, jsou rádi, že toho všeho mohou užít! Tak je to!"

Pan pojezdný podav domácímu šňupeček, sám stál opodál a poslouchaje cituplnou řeč paní domácí, chvilkami si k svému přivoněl.

„Pan ženich se může radovat, jakou dostane nevěstu," k Tedáčkovi obrátila se paní domácí, „musím vzdát všecku chválu!"

„To mě těší, milostpaní," uklonil se.

„Jemná a hospodyně, jen co je pravda!"

„Vidíte, slyšíte, Tedáčku?" drobnince, rozmile zachychtala se paní správcová. „A za to má, paní radová, jen mně co děkovat. Proto jsem povídala, že Kuppelpelz musím dostat!" a šťastna vyprávěla paní domácí, jak u ní se všecko stalo a slavilo.

V tom se dveře zvolna pootvíraly a v nich objevila se šedá, poněkud rozházená a zježená hlava nového hosta.

„Na, endlich!" spatřiv ho, zvolal pojezdný.

„Prosím, prosím, dělal jsem, co jsem mohl!" vsunuv se do pokoje, šeplavě breptal a mnul semknutýma rukama.

„Á, pan Dobrš!" usmála se paní domácí.

Rychle přistoupil, podával ruku, cizím říkal: „Dobrš, kupec" — a všickni se mu také hlásili. Byl dost vysoký, ale přihnutý, v celé tváři jako zaprášený, drobných plachých očí, s šedivým kartáčkem pod skloněným nosem. Oděn byl svátečně, ale staromódně: tmavohnědý kabát, šitý tuze k tělu, zapiatý, měl ještě rovný a vysoký límec, pestrá hedvábná vesta byla na záhybech popraskána a černé nohavice velmi široké. Pod měkkým límečkem košile měl krabátli, podobnou pojezdného, ale byla také jako zaprášena.

Seznámiv se s hostmi, přistoupil zas k švakrovi, mnul rukama, klonil se, jako by stál doma za pultem a z dásní polobezzubých vyrazil jen: „To byl kvalt!"

„Sklenička vína, švaře!" rozpomněl se pojezdný a třaslavě naléval prázdný pohár.

„A koláčky!" To paní správcová povstala a podávala.

„Děkuju — děkuju!" Vzal koláček, strčil ho do úst a ještě dva si položil na dlaň. Z číše si také naváhl.

Paní správcová soucitně pokývala na paní domácí, chtějíc tak říci, že chudinka pan Dobrš je jako uhoněn.

Ve dveřích objevila se paní Ramšová, starostlivě hlásíc: „Prosím, kočáry čekají!"

(Pokračování.)

✠

 LITERATURA.

Ignát Herrmann: *Z povídek nedělního kronikáře.* — Nákl. B. Stýbla, Knihovny vybrané četby sv. XXII.

Herrmann — nedělní kronikář! Knihu za knihou zvolna předkládá svým čtenářům, nikdy jich nezklame, vždy si zůstává věren. Některé z článků nového souboru mají výslovnou souvislost s válkou — a ukazují, že ani tato krutá doba nebyla na újmu tvůrčí svěžesti Herrmannově, jeho šibalskému rozmaru, kterým satiricky osvětloval poměry, jako jím vrhá pronikavě groteskní světlo na své „přátele". Ano za figury svých povídek volí vždy své „přátele" — nejsou to ovšem přátelé ze skutečného, intimního života — ale z oblasti jeho humoru, který své výtvary obléká do slabých stránek, vypozorovaných na bližních, logicky dovedených k absurdním výsledkům — a pak jim říká: „Vstaň a choď!" — a postavy jsou tu živy, neboť skutečný tvůrčí dech vnikl do životních zkušeností. Nový soubor nestojí ani v nejmenším za humoreskami, které založily Herrmannovu slávu, naopak, řadí se k nejlepším. K jeho znamenitým pražským figurkám řadí se „Uzlíky páně Kalkánovy" a „Et Kompaný!" k jeho nejrozmarnějším historkám „Přikázání dvanácté" a „Pedometr", k jeho rodinným anekdotám, tu humorným, tu tklivým „Případ Bonaventury Homolky", „Nevděčný sebevrah", „Šebestova zkušenost"; k burleskám se připojuje „Záhadná krádež" — a nakonec jest stať o zmizelé Praze „O staré zahradě a něco vzpomínek na bývalé pražské zpěváčky", z těch líčení, jichž Herrmann jest tak povolaným vypravovatelem. Vděčným perem zaznamenává tu budoucnosti nárůdek, který — přes to, že vznikl také z obdoby zábavních podniků cizích — dopracoval se přece k samostatnému rázu a pro národní život měl v nejprostších vrstvách svůj význam, dokud z cizích vlivů nenahradil humor lascivností a cynismem. A mimoděk tu napadá, jaký Ignát Herrmann byl a je podnes spisovatel skutečně, věcně demokratický, pravého demokratického jádra — od „Pražských figurek", „Pana Melichara", „Snědeného krámu", „Pražských zákoutí" až po „Vdavky Nanynky Kulichovy", ovšem bez reklamních teorií, jak se liší ode dnešní demokracie politické, novinové, vůbec chvástavé. V tom mu je přítomnost ještě mnoho ocenění dlužna. Ale jemu zajisté stačí vděk čtenářstva, radostně přijímajícího každou jeho novou knihu. *Kaz.*

*

* Nákladem „Unie" počala právě vycházeti redakcí prof. Dra St. Nikolaua ilustrovaná sbírka cestopisů *„Země a lidé"*, která má vyhověti za dnešního nedostatku podobné vzdělavací četby potřebě širšího zeměpisného a národopisného vzdělání mezi lidem a dorůstající mládeží. Jméno pořadatelovo je zárukou, že pro zpracování i překlady budou voleny předlohy vědecky a literárně cenné, jak toho dokladem prvních 10 svazků, které právě odevzdány veřejnosti. Upozorňujeme na sbírku a doporučujeme ji zejména i českým školám, pro jejichž potřebu je také volena i upravována.

 DIVADLO.

F. V. Krejčí: *Jelení skála.* Hra o třech dějstvích. V Národním divadle po prvé dne 12. listopadu t. r. za režie G. Schmoranze s výpravou K. Stapfra.

Všecky dosavadní románové i dramatické práce F. V. Krejčího byly dokladem, že jejich auktor teoreticky zná složky spisovatelství, že má uvědomělou směrnici, rozumově uvážený cíl, a že jen jedno mu chybí: poesie. Ta teprve tvoří umělecké dílo. F. V. Krejčí byl spisovatelem, ale nebyl a není básníkem, tím méně umělcem. V nové jeho hře, „Jelení skála", chybí toho mnohem více než poesie — chybí i vkus i autokritika, chybí schopnost podati obsah takový, aby měl právo na zájem, chybí nejprostší znalost lidí i primitivní technika konstruktivní — a především výraz. Mluva Krejčího je trapná ve své všednosti, nemohoucnosti. Zejména tato nicotná dikce byla toho příčinou, že herci přes všechno usilovné namáhání nemohli oživiti nic z předepsaného textu. — Dle své teorie chtěl F. V. Krejčí hru učiniti časovou a použil mobilisace, aby rozřešila krisi. Ale takováto pomoc zvenčí jest nejčiřejší deus ex machina. Obecenstvo, protestujíc, dokázalo, že má ještě vkus. Zadání této hry k provozování bylo víc než omyl. Zadání její i neúspěch jsou ovšem výsledkem poměrů. Kdyby Národní divadlo bylo hru odmítlo, bylo by opět stiháno chicanami pro potlačování domácí tvorby. Přenechalo tedy odpovědnost autorovi, a ten jest nyní diskvalifikován jako spisovatel i jako kritik. ♣

*

Ve zprávě o provedení „Zlatíčka" omylem vynechána byla zmínka o zdařilém výkonu p. Kohouta, jemuž v této hře dostalo se zase úlohy, jaká mu nejlépe přiléhá. Ovšem jen prvé dějství poskytlo příležitost ke tvoření. — ♣

 HUDBA.

Komenského kancionál. V době, kdy celá naše kulturní veřejnost oslavuje 250letou památku smrti J. A. Komenského, měl by si i český hudebník uvědomiti jeho význam ve vývoji naší duchovní písně. Již r. 1640 píše Komenský podání k obnově kancio-

nálu. Příčin, proč mělo by se vydati nové, opravené vydání, bylo několik. Předně v kancionálu bratrském, jenž byl tak velký (Poláci kromě žalmů měli 282 písní, bratrský z r. 1598 má písní 744), že podobného žádná jiná církev neměla, byly písně, jichž velmi málo se užívalo. Proto lépe jest méně písní, ale jadrných a hodně zpívaných. Ale i v tomto velkém množství chyběly písně pro některé potřeby a příležitosti. Komenský srovnává český kancionál (viz musejní rukopis IV. E. 18) s polským a dochází k závěru, že není písní manželům, hospodařům, vrchnostem, kněžím, o starcích, mládencům, pannám, o válce a j. V některých písních jest řeč slabá a příliš prostá, „nic ozdoby poetické nemající“, rytmus mizerný. Po pečlivé přípravě a kritice starších vydání kancionálu, přistoupil Komenský k vydání „Kancionálu, to jest knihy žalmů a písní duchovních“, v Amsterodamě r. 1659.

V předmluvě, kterou pak otiskl též J. T. Elsner ve svém kancionále (v Berlíně 1753), ukládá Komenský své estetické i hudební názory o zpěvu: „Zpěv a neb zpívání jest hlasem rozličně províjeným (t. j. zhůru a dolů vznášejícím a jednak spěšně skočným, jednak z nenáhla rozvlačitým) sebe neb jiných obveselování: zvláště když se k tomu řeč, rozum v sobě zavinutý mající, a tím liběji tak (zpíváním) plynoucí přidá: nejvíce pak, když se to k slávě moudrému Bohu, kterýž jazyk našemu to umění dal, děje.“

Mluví také o způsobu zbožného zpěvu: zpívati mají všichni lidé, všude, vždycky, uctivě a vážně, bez ohlédání sem tam, s pozorností k notám, slovům a smyslu písně. Zakončuje pak slovy hodnými jeho umělecky naladěné a básnicky bohaté duše: „Když v čas pohostinství svého vlasti zbaven jsa, sem tam utíkám, tvá k zpěvu práva vedou mne smutného. Můžete tedy i vy, vyhnanci a rozptýlení, zpěvy svaté za své písničky míti na každém místě putování svého. A vy doma ještě (v Čechách, Moravě, Slezsku horním, Slovácích) sedící, pamatujíce, že i vy na světě příchozí jste, jako i otcové vaši, nepohrdejte také pomocmi, dojde-li koho z vás co toho. Bůh pak dejž vám všechněm pro milosrdenství své, abyste projdouce všecko zdejší soužení přišli šťastně do zástupu triumfujících v nebi.“

Komenského vydání jest z kancionálových podniků exulantských nejlepší kritickou, uměleckou vytříbeností a praktickou účelností. Proti kancionálu šamotulskému jest v něm však zárodek kazu: překlady písní německých, jichž přibývá v pozdějších kancionálech exulantských. Tragedie se dohrává, bratři v rozptýlení — osamělé ostrůvky — těžce vzdorují příboji cizího moře. Vždyť i Komenský vydává r. 1660 „Kirchen-Haus und Herzensmusica“ (v Amsterodamě), kde jsou mimo jiné v překladu i písně Husovy. Mlhy zahalují český národ, chlad vane po našich nivách a temno.

E. Axman.

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a o b r a z ů J. H e ř m a n a a K. S v o b o d y (v Rubešově galerii, listopad 1920). — Nová jména, jaké individuality? Jak pojímají přírodu, jak jsou osobití v technice a stylisaci? Třeba se tázati obrazů samých, co ony vypovídají. V krajinách Heřmanových těžko se dobíráme individuality: nemají do sebe skoro nic osobitého, leda jak se jeví povaha autorova ve volbě motivů. Jsou to drobné výseky přírody, přívětivé krajiny světlých nálad a několik obrázků mlhavých dálek a údolí horských, pozorované okem klidným, nevzrušeným. Malíř věcně, bez temperamentu zaznamenává, jak krajina vypadá a jaké jsou její atmosferické stavy; nezvedá se nad přírodu, nevypravuje o ní svým způsobem.

Větší intensitou umělecké síly promlouvají obrazy K. Svobody. Přes to, že K. S. je eklektikem nazpět do minulosti odvráceným, práce jeho mluví víc o vnitřním růstu a zápasu malířově, ukazuje svůj tvůrčí proces. Svoboda svým způsobem nazírání přírody nekopíruje, nýbrž od základu ji přetvořuje barvou hutnou a ztemnělou a do větších ploch zhnětenou, barvou, jež má vlastní život, vlastní bytnost. Obraz je pevně stavěn, nic na něm není vnějškově, přídatkově naštěpováno nebo přilepeno. Původce zamiloval se do staromistrovských obrazů galerijních, na nichž vystupují postavy z temného pozadí, a chce se vyslovovati podobným způsobem. Bez routiny a znalosti, bez klidu a hotovosti vydává tato snaha místo obrazů dusivé zlomky: zvětšené studie a skicy, zvětšené náčrty barevné s partiemi vášnivě malovanými i s místy prázdnými, nepodloženými pevným nazorem, pevnou konstrukcí a hmotou. Čistější vzdušnější malebnosti dociluje, když se odpoutává od starých vzorů a jejich novomistrovských následovatelů. Pak v obraze „Z ulice“, který dokumentuje také autorovu schopnost charakterisační. *Emil Edgar.*

 TÝDEN.

15. listopadu skonal J o s e f M a u d e r. Vzpomínkový záznam, spěšně načrtnutý ve chvíli neočekávané, nechce formulovati úhrnný a závěrečný úsudek, nýbrž jen několika slovy zachytiti, jak se nám umělec Mauder jevil a jaké okolnosti pro něho platí.

Mauder nestál v řadách nového pokolení sochařského; proto byl odsunut stranou, proto jsme na něho zapomínali. Byl sochařem z kruhu Zeyerova, Vrchlického, Sládka a Pirnera. To jej

charakterisuje lidsky i umělecky. Historik bude v díle Maudrově spatřovati spojovací článek českého sochařství, navazující na starou plastiku renesanční a z ní vycházející, elegantnější a „líbivější" francouzskou plastiku let sedmdesátých a osmdesátých. Z těchto kořenů vyvodil Mauder své umění, na něm se vychoval v sochaře přísné umělecké kázně, přísné a přec vláčné a vzletné staromistrovské skladby tvarové a liniové, vytříbeného sestrojení plastického a uhlazeného traktamentu povrchového. Zatím co ostatní starší sochaři, ani Myslbeka nevyjímaje, vyšli z renesance a přešli jinam, Mauder zůstal tomuto ideovému světu věren, jen v jeho zmodernisovaných představách dovedl pověděti něco svého, zvláštního, byť ne novotného. Tíhl k němu všemi sklony staromilce, muže tichého, pevně zakotveného a do svého duševního života uzavřeného, zamilovaného do staré plastiky italské, z níž vyčetl v mládí tolik poučení, k níž cítil v duši a mysli své silné příbuzenství. Proto tíhl k alegoriím, k symbolickým postavám přísného a cudného obrysu a k idealistně pojatým pracím dekorativním. Jest v povaze myšlenky pomníku Zeyerova, v povaze snové intimity a neskutečnosti fantomu, že v něm se z této směrové dráhy lehce vychyluje. *E.*

*

* Dne 29. t. m. vzpomínáme sedmdesátin spisovatele Jos. Kratochvíla, rodáka Rychnovského n. K., vlasteneckého lyrika, žurnalisty a politického pracovníka. Vzdav se koncem let osmdesátých profesury věnoval se žurnalistice a spisovatelství, byl redaktorem různých politických listů, naposled jihočeského „Budivoje", který mu za války zastaven, a J. Kratochvíl žalářován. Knižně vydal sbírku lyriky „V mlžinách" a „Písně starého oráče", kteráž svou zpěvnou formou i svým obsahem snaží se přiblížiti národní písni. Pokusil se i v dramatě, a jeho hry „Po krvavém sněmě", „Život za krále", „Eva ze Závořic" dosud se ocitají na venkovských jevištích. Z překladů zmiňujeme se o hodnotném přetlumočení Lessingovi „Miny z Barnhelmu" ve „Světové knihovně".

*

* Dne 16. listopadu zabráno bylo via facti legionáři odvetou za násilnosti německé v Teplicích a za demolování české školy a okrvavení českých dětí v Chebu pražské stavovské divadlo a večer téhož dne zahájila v něm opera Národ. divadla pravidelné české hry „Prodanou nevěstou". Legionářům, kteří brání doma to, zač daleko kladli životy, dostalo se v parlamentě odměny surovou nadávkou germánského sprosťáka. Ovace, jichž jsme byli v divadle svědky, dokládají, jak činem tímto promluveno z duše českého národa, jenž je syt vzpupných násilností Němců proti republice a velezrádných jejich štvanic protistátních. Věc tato měla býti rozřešena hned před dvěma lety jako samozřejmost kulturní, a jistě nebyl by zněl nedávno skandální řev komického dnes Wacht am Rheinu v české sněmovně. Hájiti zájmů národa a prestiže zákonů arci nepřísluší ulici, jiná autorita tu jest, aby trestala tvrdě zločiny proti zákonu a právu. Nečiní-li tak, zaviňuje sama, co se stalo. Zájem národa v právním státě, který jsme si utvořili mnohým utrpením, je nadřaděn osobnímu milosrdenství a osobní politice. Otázka druhého českého divadla v Praze, této nezbytnosti pro rozvoj našeho dramatického umění, je zatím rozluštěna, a stavovské divadlo stalo se součástkou Národ. divadla. Není pochyby, že se snadno najde základna k legálnímu vyřízení této věci, která je nutna. Odstěhuje se sem patrně činohra, která byla zahájena ve středu 17. t. m. za stejného nadšení herectva i posluchačstva přeplněného domu veselohrou Jar. Vrchlického „Noc na Karlštejně". V Praze je radostno po generálním smýčení jako před velikými svátky. Mnoho zdaru v nové umělecké domácnosti! *—pa—*

*

*Čtvrtá třída České akademie věd a umění v Praze usnesla se o udělení výročních cen literárních takto: První cena budiž rozdělena mezi K. Scheinpfluga za román „Pouta soužití" a Ant. Klášterského za lyrickou sbírku „Na českém jihu". Druhá cena Emilu Trévalovi za román „Na prahu Kanaanu", třetí cena Jos. Müldnerovi za román „Poslední kentaur". Ceny sester Havelkových přisouzeny Anně Marii Tilschové za knihu „Město" a Petru Křičkovi za lyriku „Bílý štít". V porotách Jar. Borecký, V. Dyk, Fr. Herites, Fr. S. Procházka.

*

* Nové jihoslovanské stálé divadlo má býti státem zřízeno v Sarajevě. Ředitelem byl jmenován profesor Št. Brakuš, dramaturgem spisovatel Périvoj Jeftić. Divadlo má býti otevřeno začátkem r. 1921. *—btk—*

*

* V září t. r. byla na Národním divadle v Lublani provozována dramatická pověst „Hasanaginica", kterou napsal Milan Ogrizović. Kritika prohlašuje hru za nejlepší drama, jehož námět byl vzat z chorvatsko-mohamedánského života. *—btk—*

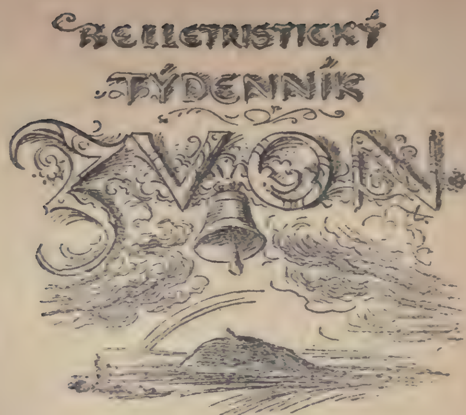
*

* V Mantově zemřel po sebevražedném pokuse dvaadevadesátiletý Roberto Ardigó, původně duchovní, jehož studium positivistů přimělo k vystoupení z církve, načež se stal profesorem dějin filosofie na universitě v Padově. Odborníci pokládají Ardiga za jednoho z předních filosofů italských. Sebevražedný pokus spáchal z nouze. *—btk—*

V Praze, dne 25. listopadu 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Pojezdný, jako když ho píchne, chvátal k dcerám. Hosté povstali, rychle se upravovali a čekajíce, kdy objeví se nevěsta, utvořili uličku, v níž sám, bled a vážný stál ženich.

Málka usmívajíc se, přidržujíc si vlečku, vešla prvá, za ní všecka v závoji, s hlavou schýlenou, tiše kráčela Karolina.

„Ách — áácn!“ obdivně i radostně ozvalo se ze všech dámských úst. Paní správcová měla ruce sepiaty jako v modlitbě. Madam Feierabendová i mamzelka zvědavě vyhlížely za nevěstou, jež vznášela se přímo k ženichovi. Poodhrnuvši závoj, páž v dlouhé bílé rukavici ovinula mu kolem krku a rty jejich spojily se v dlouhém polibku.

Pan pojezdný držel si prve šňupeček u nosu, ale teď mu ruka sklesla. „Wirklich prachtvoll!“ vydechl a z oček mu zasvítilo, ústa se usmála.

„Herrlich!“ nadšeně zvolala kancelistová.

„Já musím radostí až plakat,“ zavzlykla správcová, a paní domácí podavši nevěstě ruku, hladila její a velmi srdečně pravila: „Má rozmilá slečno!“

„Máme čas — máme čas!“ přebíhaje po volném místečku, připomínal pojezdný. Věděl, co ho teď čeká.

Ženich postavil se vedle nevěsty v levo, Málka s Viktorem za nimi a přistoupili k otci. Ten stoje před nimi, náhle dal se do dutého, třaslavého pláče; slzy se neobjevily, oči hleděly široce, ale z úst vylétaly stařecké vzlyky: „Tak s Bohem, Karlinko, Pánbůh ti dej štěstí!“ políbil dceru a ona sehnuvši se, zlíbala mu starou ruku. „Mají ji rád,“ plačky houkal před ženichem, „ona byla vždycky hodná! Udělám vám oběma křížek, taky za maminku.“

Dámy měly šátečky při očích, škytaly hlasitě, a také po mužských tvářích stékaly slzy. Málka, do mládencova ramene zavěšena, přiklonila hlavu až k němu a hlasitě se rozvzlykala.

Madam Feierabend postoupila: „Prosím, slečno nevěsto, račte teď s panem mládencem — slečna družička s panem ženichem napřed!“

Když se stalo, madam s mamzelkou ještě obě slečny obhlédly, tu tam upravily.

„Prosím, teď další páry!“

„Prosím, račte, paní domácí!“ pobízela kancelistová.

„Ó prosím, jen račte vy!“

„Ne prosím, to by bylo pěkné!“

„Ale my jsme tu doma!“

„Prosím, starší mají přednost!“

Konečně postavili se Sojákovi jako třetí, kancelistovi jako čtvrtý pár.

„Já s naším rozmilým papínkem!“ měkce zašveholila správcová.

„Prosím, prosím, milostpaní!“ a pan pojezdný nadnášeje rámě, se přibočil.

„Ještě klobouček si račte vzít!“

Stařec zmaten podíval se na ruce. „Meiner Seel', na klobouk bych byl zapomněl!“ a již zmaten přebíhal, hledaje po všech židlích a skříních.

„Máš ho v druhém pokoji, tatínku,“ připomněla mu nevěsta.

„Ach ja, ach ja,“ a klusal vedle.

„Ne, ten náš tatínek, na klobouk by zapomněl!“ smála se Málka.

Mlčky čekali, ale pan pojezdný vešel všecek zasmušen. „Není tam — nikde tam není, musí být tady.“

„Tak snad vzadu, tati,“ rozmrzele volala Málka, „pane učiteli, prosím vás, pomozte tatínkovi hledat, když on si na nic nepamatuje!“

Čepelík, dosud němý divák, vešel za pojezdným a bylo slyšeti, jak pokojem přebíhají.

„Mně se přeci zdá, že jsem si ho uchystal — ve skříni není, no, podívají se, není — tady taky nikde —"

„Tu je, pane pojezdný!" zvučně zvolal Čepelík.

„Hab' ich's nicht gesagt? Na jarmaře — uchystal jsem ho — tak už pojďme!"

Šli, a Čepelík s panem Dobršem uzavřeli průvod.

Paní Ramšová otevřela v kuchyni obě půle dveří, klonila se, a svatebčané vycházeli na předsíň a po schodech zvolna na dvůr. Stály tam hloučky diváků, hlavně ženských i dětí, vystrojených i jen tak, jak v domácnosti běhaly. Málka držíc kytici růží, usmívala se, ukláněla, pozdravovala a potom s ženichem vstoupili do prvého kočáru, jehož koním vlály bílé pentle s hlav. Dvířka klapla, kočí s rozmarinou na kabátě vyšvihl se na kozlík a povoz popojel.

Za nimi nastupovali do kočárů ostatní — Dobrš s Čepelíkem poslední.

Rozhořelým letním dnem pod vysokým, čirým blankytem povozy ujížděly ulicemi dál. Kdo právě tou cestou kráčel, zastavil se, aby si také svatebčany prohlédl.

„Horko!" aby promluvil, pravil Čepelík sousedovi.

„Je, ale trochu ho snesu, v krámě je pořád chládek, často zima," Dobrš rychle, drmolivě odpovídal.

„Mají rozkošnou svatební cestu, budou na ni pamatovat."

Dobrš sedě přihnut, zamnul rukama. „Jen aby to bylo šťastné — tuze to hnali."

„Náhoda to tak přinesla."

„Právěže, já bych byl tak nepospíchal, ale se švakrem už nic není. Kupec! Nikdo to tam pořádně nezná, protože do toho nevidí! A kdo pak taky ví, bude-li Karolin zdráva — nám obě dcery odešly na souchotě, jim syn už taky, jako nebožka jeho matka."

„Slečny jsou jako trnky," usmál se Čepelík.

„Je to platno! To jsou rány, človíčku, to jsou rány, dítě za dítětem! Byly taky jako květy. Teď jen s mojí běháme jako pitomi — stačit nemůžeme — sami dva — od rána do večera."

„Že si neráčíte vzíti výpomoc!"

„I kdež pak — ještě o cizího člověka se starat "

„Milostpaní ani na svatbu nepřišla —"

„To není možná, krám se zavřít nemůže, lidé jsou zvyklí."

Čepelík si pomyslil, že pan strejček je as trochu sháněl. Nahlas řekl: „Já jsem také nechtěl jít, jsem cizí."

„I proč byste se nešel povyrazit, vždyť jste Málku učil. Jenom že prej z toho všeho nic není a to je škoda, mohla pěkně sedět jako učitelka, mít krásný plat a dobře jim mohlo být."

Ta řeč se Čepelíkovi nesrovnávala: napřed mluvil o zdraví a teď zas že Málka mohla být učitelkou!

Kočár již také předrnčel náměstím a zahnuv, jel volněji; přední už stály před chrámem.

„To jsem rád, že jedeme spolu a — poslední "

„Já taky, já taky," kýval si Dobrš, „nerad lezu mezi mnoho lidí. No, na nás se tuze dívat nebudou!" a již vystupovali. Z kostelních kleneb valily se vlny varhanových hlaholů a vonělo kadidlo. Od vrat až před oltář stála hustá živá ulice, mladého ženského pohlaví nejvíc.

Svatebčané kráčeli zvolna — nevěsta jako živá závěj — Čepelík a Dobrš poslední, oba s hlavami skloněnými.

Bělovlasý děkan v těžkém zlaceném pluvialu už čekal.

Nevěsta poklekla na polštářík, ženich na pravo k ní, mládenec postavil se v levo k družičce. Varhanové hučivé vlny náhle zeslábly a jen měkká, sladká melodie snášela se na diváctvo, jehož bylo v presbyteři namačkáno.

„Pane ženichu, ptám se vás před Pánembohem, berete-li si —" k snoubencům přikloněn a hledě do knížky, počínal děkan.

Družička a mládenec vznášeli nad hlavami klečícího páru bílou hedvábnou stuhu, na níž houpaly se dva drobné myrtové věnečky.

„Chcete-li s ní všecko dobré i zlé a protivné věrně snášeti a trpěti?"

„Chci."

„Panno nevěsto, ptám se vás —"

Pan pojezdný skloněn žmoulal rty a přetlapoval s nohy na nohu.

„Ist kalt hier," zabzučel k paní správcové, jež utírala si oči.

„Ale ne, chládeček," zašeptala a zas postavila se na špičky, aby jí v předu nic neušlo.

„Podejte si tedy pravé ruce — — co Bůh spojil, člověk nerozlučuj — já pak mocí svého kněžského úřadu — —" Děkan navléknuv novomanželům prsteny, obrátil se k oltáři, klekl na stoličku a pomodlil se Otče náš; potom z kropáče oba postřikl, podal jim ruku, řekl: „Dej vám Pánbůh štěstí!" a za ministranty volně kráčel k sakristii. Varhany spustily opět plnými hlaholy.

Novomanželé povstali, obrátili se a tu již svatebčané gratulovali. Čepelík také přistoupil; když podal nevěstě ruku, uplakána si ji podržela, řekla: „Děkuju vám!“ a déle naň pohleděvši, dodala tišeji: „Zůstaňte nám věren!“ Málka stojíc s mládencem stranou, smála se z milého hovoru.

Čepelík s Dobršem odešli do sakristie, aby se podepsali jako svědkové, k novomanželům tlačili se i cizí diváci a blahopřáli...

Za chvíli potom drnčely zas kočáry po hrbolaté dlažbě. To už v prvém seděl Theodor Freilach se svou mladou ženou...

Dveře celého bytu čekaly otevřeny dokořán. Mladí manželé a za nimi celý jejich průvod kráčeli do salonu, aby pohleděli na připravené svatební dary.

Ty stály na kredenci v plné kráse: dvě nádherné, těžké lampy, veliké rozevřené pouzdro, vyložené modrým atlasem, s bohatým stříbrným jídelním příborem, bílý mramorový podnos na salonní stůl, rozkošné porculánové příbory, kávový i čajový, skleněný vinný — a co všecko!

Prohlíželi, obdivovali se, ženské pustily se ještě do řeči o dojmech a pozorováních chrámových, ale pánové brzy hleděli se dostati zas odtud, někde usednouti a trochu zahnati žízeň. Pan Hobrland prvý vrátil se do pokoje s vínem, pan domácí za ním a po chvíli byla tam zas celá společnost kromě páru ženichova a mládencova.

„Horko — horko —“ vzdychal kancelista a utíral si zrudlý obličej.

„Gott sei Dank, že jsme zas doma,“ liboval si pojezdný.

„Ale proč, vždyť to všecko bylo tak krásné!“ ještě všecka dojata odvětila paní správcová.

„Na, wissen's, solche Aufregung — bál jsem se toho — bin doch a alter Mann!“

„Ale taková radost!“

„Prosím, prosím, račte si udělati commot a ovlažit se, libo-li, staframentsky to sluníčko pálí!“ žvatlal.

„Račte se posadit — prosím, paní domácí — prosím, paní kancelistová,“ pobízela i správcová.

„No, já se nedám pobízet a také si sednu!“ pravil Dobrš a suše se zasmál.

Čepelík stál ještě před oknem.

Paní správcová s kancelistovou nalily vína a hosté se napili.

„Ale nesmíme také zapomenout na našeho ženicha a nevěstu,“ švitorně připomněla správcová a vzavši tácek s plným zeleným pohárem, šla ke dveřím. „Pane učiteli, jděte si přece také sednout!“ ještě pobídla a jdouc volně, otvírala dveře. A tu Čepelík, učiniv právě krok směrem ke stolu, ve vedlejším pokoji spatřil — —

Paní správcová sebou škubla, vyjekla, leknutím až vína ucrkla, ale honem zase zavřela.

„Co pak — co pak?“ volal pojezdný.

„Ale trochu jsem škobrtla,“ zachychtla se a teprve nyní šla klidně dál.

Slečna Málka spočívala tam prve ve Viktorově pevném objetí... Pravice měli vzájemně ovinuty kolem krků a rty horoucně spojeny.

Čepelík zahlédnuv to, jenjen že nevykřikl. Hlava se mu zamotala — noha maně couvla zas k oknu a rychle zahleděl se ven. Krev vstoupila do hlavy — svět se s ním točil... Co děje se za ním, neviděl, neslyšel, jen zmatený hukot vířil pod lebkou.

Do pokoje vešla slečna Ramšová, všecka již slavnostněji upravena a prosila, aby panstvo šlo do salonu, že oběd jest připraven. I kráčeli tedy jeden za druhým — jen Čepelík stále stál před oknem.

„Pane učiteli, k obědu!“ volal naň Dobrš.

K obědu? Nač k obědu? Domů — domů! — Tak to bylo — tak — —

Ale tu vstoupil Viktor a rovnou k němu. Vzav ho kolem boků, zasmál se: „Co tu ještě zkoumáte, kantore? K obědu! Slečna Málka hubuje, že se dáte prosit. Pojďte, máte beztoho taky hlad, aspoň já mám pořádný!“

Čepelík vedle něho jen nohama pletl...

IX.

Hosté, řídíce se lístky u příborů, zasedli: v čelo stolu novomanželé, v levo od nich mládenec s družičkou, v pravo paní správcová, dál manželé kancelistovi, vedle mládence paní a pán domácí a pan pojezdný, naproti strýček Dobrš a pan učitel. Tabule byla dlouhá i seděli tedy volně a pohodlně. Hovor byl s počátku tlumený.

Ženich hladě nevěstu po ručce, pravil jí: „Dnes, miláčku, oběduje naposledy doma, zítra už budeme spolu ve svém.“

Pohlédla naň s úsměvem, z vážných očí zazářilo, ručka stiskla jeho. Při všem blahu měla stále všude oči, aby při obědě bylo všecko v pořádku.

„Ale poslouchala — zejtra bude po cestě, bude ve všem novém, jistě umdlena, je neděle, snad abychom raději někam na oběd šli, ví, do Prahy, trochu se ohlédnout, proběhnout, na večeři se také můžeme stavit —“ a ručku jí stále hladil.

„Proběhnout ano, ale jíst budeme raději doma, vždyť všeho přivezu, ještě by se to

zkazilo," mírně odpírala a hned si posteskla: „Tati zůstane tady — chudák, jen s Málkou, ten se bude asi mračit, ale ať se Málka také činí!"

Vešla slečna Ramšová a za ní Anda, svěže upravena, s vysokou bílou, nažehlenou zástěrou, na podnosu přinášejíc vysokou bílou mísu s polévkou. U nevěsty se zastavily a stará slečna děla velmi lahodně: „Prosím, aby si panstvo posloužilo."

Jak Karolina pohroužila těžkou stříbrnou lžíci, aby nalila Tedáčkovi i sobě, polévka se rozkouřila, takže pan kancelista již při tom pohledu utíral si pot s čela i s temene, ale očka mu zablýskala, protože měl už hlad.

Málka si povzdychla, ale jen tak, že slyšel to pouze Viktorek: „Ach, polívečka —"

„Nerada?" usmál se a potměšile přimhouřil oči.

„Nikdy!"

„Mně se zdá, že každá slečinka polívku nerada!"

„Já radši maso."

„A koláčky — ne?"

„Ani tak ne."

„Cukroví?"

„To spíš!" zasmála se.

Manželé Sojákovi seděli vedle sebe mlčky nejvýš způsobně, za to Dobrš přes tu chvíli pohodil hlavou a zamnul rukama; pan učitel vytrvale hleděl do prázdného talíře; pojezdný upiatě pozoroval, když Karolina nabírala, a když se hnědězlatá polévka se svítkem vylila na talíř, jazyk kmitl se mu na rtech.

Andula podávala dál velmi opatrně, chodíc při tom jen po špičkách. Jedlo se tiše, až se paní kancelistová krásně ozvala: „Výborná polívečka, takovou každá kuchařka nedovede!" a oči jí pohlédly v pravo, v levo, co se tomu říká.

„Sehr gut — sehr gut!" a rty i oči pana pojezdného chvěly se velkou rozkoší.

„Moc dobrá!" pronesla i Sojáková, ale oči od talíře nepovznesla.

(Pokračování.)

*

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška.

I.

Ve smutně památném dnu 21. června opustil rodné město také Jan Mašek. Podobal se světlému stínu v tmavém odění, neboť proti radám svých přátel odjížděl do krajského města k doplňovacímu velitelství svého pluku v nejsalonnějším svém obleku, ve smokinkovém kabatu s hedvábnými výložkami a s černou smuteční vázankou na hrdle. Říkali mu sice všichni, že tohle úplně stačí, „aby tam najisto spadl" — ale nedbal. Přeusmíval každou pochybnost, neboť si byl jist úspěchem prvního vystoupení. Ujišťoval bázlivce, že ztratil poctivých dvacet kilogramů své živé váhy, a vypadá proto v hořejší polovině svého těla za úplné nahoty tak pruhovaně jako zebra, poněvadž mu mezi žebry prosvítají kůží plíce...

Bylo možno jeho slovům věřiti: sotva stál na nohou a potácel se jako moucha na jarním slunci. Ale když přes to ho Prach důtklivě upozorňoval na možnost nezdaru, ujistil ho, že se nezapomněl zajistiti, ukazuje na slušný kufřík, naplněný potravinami. Potom vstoupil do vlaku, před nímž se odehrávaly srdcervoucí scény, po chvíli vlak zapískl a vyjel...

A ďas v tom byl! Ještě toho dne odpoledne psal Mašek v kasárním dvoře na koleně inkoustovou tužkou první svůj vojenský lístek. Byl adresován redaktoru Vladimíru Prachovi a pln šibeničního humoru.

Sběhlo se všecko tak zcela prostě, že Mašek sotva postačil chápati. — Když vešel nah do místnosti, v níž trůnila slavná komise, přečetl kdosi jeho jméno.

Major, který seděl u okna, nahlédl do jakési listiny, a aniž se na něho podíval — nakomandoval stručný ortel: „Kriegsdienst!" — —

„—st doch unmöglich!" ozval se lékař.

„W—rum?" udivil se major bohorovně, zvednuv zrak k plukovnímu lékaři.

„Na, schauen sie!" ukázal tento na Maškovu kostru v kůži.

„Aa — herrgott!" uznával důstojník ve zlatém obojku mrzutě. — „Aber, was machen?"

A po chvíli trapného odmlčení rozhodl šalamounsky: „Bewachungsdienst!" — —

Doktor jenom pokrčil rameny — a Mašek vyšel... — —

Teprve k večeru, když jakýsi zupák zavedl nováčky-domobrance do kasárních cel — a když Mašek usedl uprostřed špinavé slámy na kufr, přistavený ke zdi — začal chápati plný dosah skutečnosti.

Rozhlédl se — a hle! Vedle něho seděl na kufru městský asistent Nový — vulgo „Šporna pokroku“ — a vypadal jako zlomená lilie. — — —

Div, že ho Mašek v té chvíli neobjal, neboť se mu zdálo, že sama nebesa mu ho poslala, aby příliš nepoklesl na duchu. Obrátil se k němu a vítal ho nejnadšenějšími slovy. Asistenta Nového však nerozradoval. Seděl na svém kufru, sepiatými dlaněmi objímal levé koleno a k Maškově řeči jenom povzdychával...

„Prosím tě, jenom to mi řekni,“ zeptal se ho nelogicky, sotvaže skončil svou předlouhou řeč, „co pak tam budou s námi dělat?“ — —

„Že se tak hloupě ptáš!“ nadmul se Mašek. „Tlustí vojáci se na frontě neosvědčili, bylo příliš mnoho ztrát, proto teď odvádějí hubené!“ —

Nový však nechtěl rozuměti takovému násilnému veselí. Svěsil hlavu ještě níž a jenom zavzdychal...

Mašek se odmlčel a rozhlédl se po světnici.

Množství lidí přecházelo sem a tam, všude bylo plno šumu, ruchu a hovoru. V zetmělém koutu u dveří rozsvítili si čtyři zoufalci svíčku, přilepenou na víku kufru, rozsadili se ve slámě — a nedbajíce nebezpečí ohně, hráli v karty, obstoupeni houfem jiných, kteří z dlouhé chvíle přihlíželi jejich hře... U protější zdi se válel ve špinavé slámě junák, zpitý pod obraz, který k nesmírnému veselí druhů hned srdceryvně plakal a roztíral si špinavé slzy po tváři, hned bohopustě klel a proklínal vojnu do horoucích pekel — a hned se silným dušováním jistil každého, že ho tam nikdo nedostane. Blízko okna stál zase slunečný optimista, který všecku naději vložil do svého chrupu. Na požádání otvíral každému na podívanou ústa dokořán a chlubil se spoustou vykotlaných zubů, pro niž byl určen k speciální prohlídce na zítřek, kdy teprve mělo býti definitivně rozhodnuto o jeho osudu. A věru, že bylo dosti těch, kteří mu jeho vyžrané zuby záviděli.

Všude bylo mnoho hovoru, kvapu a šumu. Občas se otevřely dveře, v nich se objevil voják s komisním obličejem — kaprál, četař — nebo dokonce pan šikovatel — zahoukal řízně, aby bylo ticho, a zase důstojně odcházel s vědomím vykonané povinnosti, byť nařízené ticho nikterak nenastalo.

Mašek se chvíli díval na podivnou směs lidí, jejichž povahy se tu projevovaly téměř nezastřeně — ale potom, zmrzen jsa vším, otevřel kufřík a pustil se do jídla s takovou chutí, jako by si chtěl nahraditi vše, co byl dlouhým postem zanedbal.

Setmělo se již, když posléz unaven ulehl vedle Nového do slámy, aby přespal svoji první noc na vojně. Neležel však dlouho spokojeně. Několikrát se prohnul — a po chvíli mu bylo, jako by hořel plamenem. Sláma se hemžila hmyzem. Zaklel a postěžoval si druhu v utrpení. Asistent Nový se zvedl, aby ho s mnohým bědováním ujistil, že tohle ještě nic není — to že jsou jenom blechy, ale u pluku a na frontě že je čeká daleko horší neřád. A již se pustil s ohromnou epickou šíří do líčení těchto nežádoucích věcí budoucích...

Na štěstí byl jeho výklad záhy přerušen bohopustým řevem, zaznívajícím z ulice.

Rázem byla celá světnice vzhůru, a okna plná hlav.

Ulicí se sunul proud lampionů, zněly německé písně a volání. V čele průvodu se kymácelo několik opilých maďarských důstojníků, za nimi zástup židů, a potom vojáci puštění z kasáren a bezejmenný dav, pro který později byl vymyšlen titul „nezodpovědných živlů“. A všechen ten povyk a hřmot, úmyslně vyvolaný v pozdní noční hodině několika zmoženými důstojníky, znamenal oslavu ohromného vítězství rakouské armády, které se podařilo dobýti Lvova. Byl to jásot předčasný, jak se později ukázalo, neboť Lvov padl teprve druhého dne — a třetího dne se objevila úřední zpráva, oznamující toto problematické vítězství... Ale toho dne dopoledne hlásaly v novinách tučné nápisy, že je Lvov před pádem — a proto se uzdálo několika lidem spískati noční kočičinu. Nebylo to zhola nic divného, neboť v těch časech bylo všelicos oslavováno a všelijak předčasně.

Maškovi však podívaná zpěnila krev.

Odstoupil znechucen od okna a odtáhl Nového. Když se zase natáhli do slámy před své kufry, zahartusil hlasitě do chování se té bandy na ulici. I nadávka mu vylétla z úst.

A tehdy se přihodila zvláštní věc.

Vedle Maška se zvedl na slámě člověk, posadil se a obrátil se k němu.

„Pánové, já jsem také žid,“ řekl nesměle a odmlčel se, jako by čekal posměch, nebo hrubé odbytí.

Mašek se však k němu obrátil a mlčky ho pozoroval dlouhou chvíli, zatím co asistent Nový zrovna koprněl nad velkolepou situací, v níž se octli, nestřenouce dosti opatrně svých jazyků.

„A co tím vlastně chcete říci?“ odtušil posléze Mašek. „Jste jím patrně z téže

příčiny, která mne učinila Čechem — a dala mi jiné názory a jiné cítění...“

„Jistě!“ zachvátl s odpovědí nahodilý spolubesedník. „Ale to jsem chtěl poznamenati, že svými odsudky přece jenom křivdíte těm dole na ulici. Nerozumíte jim zcela dobře...“

Mašek chtěl cosi namítnouti, ale nedostal se již k slovu.

„Aby nebylo mezi námi nedorozumění!“ zachvátl si neznámý. „Ani já s nimi nesouhlasím, ale nemohu jimi pohrdati — stydím se jenom, a je mi jich líto. Ale rozumím jim. — Podívejte se, stalo se mi, že tu s vámi sedím. Náhoda, neboť kdybych byl jel domů k odvodu, byl by se otec postaral, aby mne neodvedli. Dodává eráru. Byl by tak učinil přes to, že se spolu dobře nesnášíme, poněvadž on je žid-obchodník a já idealista, který se do včerejška domníval, že židovství je pouze vyznání a ne národnost. Přiklonil jsem se mezi našinci k těm, kterým říkáte čeští židé. Líbilo se mi a líbí se mi vaše jednání, protože víte, co chcete a kam jdete. I v tom jsem chtěl jíti s vámi. Proto jsem nehledal postranních uliček — zdálo se mi nepoctivě utíkati ve chvíli, kdy hrozí nebezpečí... Dneska jsem deprimován a cítím jinak; vím, že jsem se nesmírně zmýlil v sobě.

Jsem prostě židem a zůstanu jím. Jsem příliš čistokrevný, a v tom je celé moje neštěstí. Probudil se ve mně pud racy. Snad i toto se jednou podaří zlomiti, ale dnes to ještě není možné. Čím dříve se stane, tím lépe bude pro nás i pro vás. My nežádame mnoho, ani ne lásky — pouze klidného strpění vedle sebe, abychom mohli býti zcela vaši. Dokud toho nebude, nutně nás bude tlačiti pocit osamocenosti vždy na tu stranu, kde je moc a síla, která dává jistotu bezpečí, za kterou je možno snésti i opovržení.

Nepohrdejte tam těmi, pochopte, že již tím si s nimi vyrovnáváte účet, škrtáte svoje pohledávky, které byste u nich jinak měli k dobru. Oni účtují i tam, kde vy jste si dosud účtovati nezvykli. Dneska jim spíláte, poněvadž se radují z toho, co vás bolí. Pochopte jenom, čím jste jim: zamračeným, nepřátelským zástupem, který jde v této chvíli, kdy se všecky zájmy vybíjejí, za svou myšlenkou — ale také zástupem neuhadnutelným, o němž není známo, jak by se zachoval, kdyby vybrál. Všecka chytrost tu není nic platna. Proto vidíte, že se tlačí tam, kde je dosud moc a síla.

Strach je jejich nejmocnější pružinou. U vas je jí vzdor a vzpoura. Nechtějte však těchto ctností na otrocích, kteří příliš dobře vědí, že jsou rozptýleni v nepřehledných zástupech jako kapky v moři — a proto bezmocní a neschopní vzepříti se. Ano, jsme plni strachu, zbabělí jsme a v celku o tom ani nevíme, poněvadž jsme tyto kazy přehodnotili a říkáme jim opatrnost a chytrost. Málo je těch, kteří poznávají pravdu; ale ani ti nemohou se přemoci, a zbývá jim pouze stud. — Ale kdo nás takto vychoval, kdo nám šil žlutá kolečka na ramena, před kým jsme se musili na noc hraditi závorami, kdo při každém záchvatu nás pokopal a poplival...

Neříkejte středověk, ještě dnes je tomu tak. A není to pouze dav, také inteligence — a inteligence je dnes hůře proti nám zaujata, než sám dav. Vidí bystřeji v přítomnosti — ale právě proto si neuvědomuje dobře minulost. — Můžete ovšem pokrčiti rameny a říci: válka! Ano, ale to je právě, co mne ubíjí... Jak možno chtíti, aby v nás poznal kdo lidi — nepoznáváme-li všichni dohromady lidství v sobě samých — trpíme-li tuto surovost, která každého drtí uvnitř strachem — ale na venek — před stádem — nutí stavěti se do pósy hrdiny...

Strach, jenom strach jednoho před druhým, strach bestie před bestií je všecko, co vidíte: opíjení, pláč, jásání, vzdor, křik... Každý se brání jinak... Většina lže, a jenom ti, kteří pláčou anebo se třesou hrůzou, jsou pravdiví...“

Uchvátaně dopověděl a podíval se na Maška, jako by se od něho dožadoval odpovědi.

Mašek se již dlouhou chvíli na něho upřené díval, pololeže a polosedě vzepřen jsa o loket, a jeho zrak, uvyklý již šeru v místnosti, rozeznával dobře podobu židova obličeje. Měl kudrnaté vlasy, nepříliš křivý nos — brada se mu klepala, jako kdyby měl horečku, a oči se leskly právě tak. Nebyla to tvář nepříjemná, ale v celku také nevzbuzovala zvláštní důvěry. A co také tu filosofovati uprostřed nejrůznorodějšího davu se židem, který náhodou vběhl člověku do cesty ve chvíli, kdy je nejméně chuti k diskusi, kdy člověk má sám sebou dost práce.

Mávl proto jen tak rukou, ulehl a obrátil se na bok. Soused si oddychl nosem a ulehl také. Mašek ještě chvíli přemítal, ale posléze usoudil pohodlnicky, že v tomto prostředí lze čerta komu věřiti. Ležel nehybně na boku, pozoruje „Špornu pokroku“, který nějak těžce povzdychával. Teprve k ránu usnul na nezvyklém loži.

(Pokračování.)

✱

Luděk Jan Pospíšil:

NA ŠTÍTNÉM.

Nad rybníčkem zvedal se hrazený dvorec.
Pár krav bylo v chlévě a stádečko ovec,
v konírně kůň řehtal a kopytem hrabal.

Ve zkalené vodě se šplouchaly husy,
které plašil proutečkem chlapeček rusý,
a nade vším svítilo milostné slunce.

Na pole svá vladyka s pluhem sám vyjel,
smutné břízy podél cest, smrčiny míjel;
na své roli kamenné pracoval těžce.

Miloval zem zbožně a blízek byl nebi,
velké, božské myšlenky jeho šly lebí,
jak bolest je rodí a chudobná země.

Minuly věky. Zmizel dvůr celý,
veliké děje krajinou spěly,
chudá však půda zůstala tady
s žíravou touhou po spravedlnosti!

ROZMLUVA SE SRDCEM.

Drsný kraj, a už v něm podzim jest.
Rudé jeřabiny podél cest
navštěvují ptáci... Srdce mé,
na své plody koho pozveme?

„Podzim není dosud v naší krajině.
Skalná pole v ní, leč nevím o vině.
Až nám podzim přijde, bude také snad
z našich jeřabin se někdo radovat.
Dáme vše, co můžem', bratrům, sestrám svým,
jako tento kraj a s citem radostným!“

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

Prvé výročí trvání československé republiky bylo oslavováno velmi okázale v Praze i po venkově. V Praze nebylo domu, který by už den před tím nebyl ověšen prapory. V předvečer všechno obyvatelstvo se vyhrnulo na ulice, tváře mu zářily radostí. Mezi mosty Palackého a Karlovým na Vltavě byla regatta, lampiony osvětlené loďky hemžily se po hladině, pouštěny byly rachejtle, jako před lety večer 15. května. Po nábřeží procházely hrajíce vojenské kapelly. Kdo se chtěl dostati na nábřeží, musil se prve opatřiti vstupenkou. Mosty Divadelní a Karlův byly uzavřeny. Smíchovan, chtěl-li se dostati z Prahy domů na večeři, byl nucen jíti oklikou, Spálenou a Myslíkovou ulicí k mostu Palackého; bližšími k řece ulicemi nebylo možno pro nával lidstva. Také smíchovské nábřeží bylo všeplničko. Vysoká prkenná ohrada byla slezena zvědavou mládeží. Kde mezi prkny zůstala skulina, kde dírka po vyraženém suku, oči se k ní dychtivě přikládaly, aby patřily na vltavskou podívanou. Hojné, všeobecné účastenství lidu svědčilo o jeho slavnostní náladě, o srdečné radosti, že se dočkal svého osvobození a obnovení státní samostatnosti. Druhý den bylo v Praze jako o největším svátku. V kancelářích, redakcích, dílnách se nepracovalo, krámy, hostince, kavárny byly zavřeny, ulicemi proudily průvody a hudby, po chodnících se stěží vyhýbali chodci, ve všech sálech pražských i předměstských konaly se slavnostní schůze a přednášky, věnované našemu osvobození.

Zcela jinak bylo v Praze o druhém výročí. V předvečer nikde nebylo žádného ruchu. S Petřína dva reflektory ještě za

soumraku začaly vrhati snopy paprsků na řeku a na hrad, ale byly jaksi mdlé a líné, jako by se jim nechtělo. Přes mosty se přecházelo volně, před Národním nebylo tlačenice, po Masarykově nábřeží se procházelo několik dívek v kroji, ale nebudily mnoho pozornosti. Před rokem národní kroje na krásných dívkách pozornosť si vynucovaly, po roce nádherné a krásné kroje zůstaly doma. V sám den národního svátku málokterý soukromý dům jak v Praze, tak na předměstích byl ozdoben prapory. Jen budovy veřejné, vládní a úřadní se ozdobily. K veřejným budovám počítají se banky; protože pak banky soustředěny jsou na Příkopech, stalo se, že Příkopy se nejvíce stkvěly v českých barvách národních. Na Příkopech se také procházelo mezi 11. a 1. hod. polední nejvíc obecenstva, jež se překřikovalo německy jako v letech předválečných. Obecenstvo toto, obojího pohlaví, skládalo se skoro naskrze z vyvoleného národa, jenž před rokem jako kdyby byl „ztratil svou řeč“, a po roce zase ji našel. Krámy a dílny byly zavřeny, ale hostince a kavárny vpouštěly obecenstvo zadními vchody. Slavnostní nálady nebylo nijaké. Slavnostní představení v obou zemských divadlech náladu nepovznesly. Obecenstvo přivyklo již tomu, že tato představení jsou jakoby vyhrazena vládním a úřadním kruhům, a necpe se do nich. To je všecko, co možno říci o pražské oslavě druhého výročí. Na venkově se jevila stejná neúčasť.

Porovnáme-li vytržené plesání převratové r. 1918, důstojně radostnou náladu všech vrstev dne 28. října 1919 a úplnou lhostejnost dne 28. října 1920 i toho obecenstva, kterému je samo duševním požitkem, pohybuje-li se v davu, vidíme příliš nápadný rozdíl, nad nímž se je nám pozastaviti a skoumati jeho příčiny.

Nemožno si tajiti, že český lid není spokojen věcmi, jak se v republice vyvíjejí. Známky nespokojenosti viděly se už v prvém roce, ale v den národního svátku ustoupily. Letos už neustoupily, přibylo jich, zakotvily se v duších. Je to jev překvapující i pro toho, kdo přiznává, že jest u nás dost příčin k nespokojenosti. Chlad lidu je passivným projevem, platícím ředitelům státu a nabádajícím je, aby usilovali zasloužiti si jeho vděčné pochvaly. V demokratickém státě vláda nemůže se neohlížeti po tom, jak národ soudí o jejích skutcích, jaké jsou jeho neodkladné potřeby, a za tím, jaké chová tužby a přání. Kdyby se vláda po tom neohlížela, nejednala by demokraticky podle povahy státu a nehleděla by si toho, což je pro ni hlavním příkazem: zhody mezi vůlí národa a skutky vlády. Chlad 28. října byl němý, ale poučný. Aby v demokratickém státě věci dobře pokračovaly, toho se dosáhne, když splněno bude primum necessarium: když vláda i národ stále budou pamětlivy poměru vzájemné důvěry a součinnosti; důvěra ovšem nemůže býti slepá, neodůvodněná a netečná, nýbrž přesvědčená, že jedna jako druhá strana má na mysli dobro státu. Zdravý poměr mezi vládou a národem v demokratickém státě neprojevuje se jen přisvědčováním vládě, nýbrž také věcnou, spravedlivou a upřímnou kritikou její politiky a po případě i opposicí, jež nesmí být umíněná, a stůj co stůj, ani zlomyslná a zásadná, jež není jen protivládní, nýbrž i protistátní. Takovou opposici vedou proti vládě naší republiky Němci a Maďaři, čímž se osvědčují býti jejími zjevnými nepřáteli. Toho nemůže býti při Češích a Slovácích, kteříž stále musejí pamatovati, že jsou budovateli svého státu, pročež se k jeho bytí, trvání i každému projevu jeho života musejí míti s obzvláštní pečlivostí a vroucností.

Správný poměr mezi československým národem a vládou jeho republiky dosud neustanoven. Při buřičském řádění Němců a Maďarů proti státní samostatnosti Čechů a Slováků každý by předpokládal, že Čechové i Slováci učiní vše, aby svůj stát a svou samostanosť obhájili proti této koalici svých historických nepřátel, kteří se spojili již k vyvrácení říše velkomoravské a za naší doby dualismem pracovali již přímo ke zničení československého národa, když považovali za jisté, že již nikdy nedojde k obnovení českého státu a tím méně ke zřízení říše československé, jež je Moravia Magna rediviva. Protistátní nepřátelství německomaďarské koalice lze pochopiti, ale nepochopíš zaslepenosť Čechů a Slováků, že se skutečností tohoto nepřátelství bezpečně nepočítali, zřizujíce svou republiku. V Němcích a Maďarech se Češi a Slováci nemohli sklamati; jestliže pak se nyní přece při nich spatřuje sklamání, musejí původ jeho hledati v sobě samých. Češi a Slováci provozují proti svému státu passivnou resistenci, jež začala již při druhé státní půjčce a odtud se stupňuje. Chlad jejich v den národního svátku je pro ředitele státu zřetelné memento. To by ještě nebylo tak zlé. Porozumí-li vláda tomu napomenutí, bude hledati cesty k srdci národa. Ale máme-li před sebou passivnou resistenci, musíme národu připomenouti, že hraje nebezpečnou hru svou přítomností i budoucností, jíž lehkomyslně zadává svým úhlavním nepřátelům, stá-

vaje se jejich spojencem proti sobě samému.

Národ, Češi jako Slováci, neuvědomuje si svou novou situaci, a v tom je původ všeho zla. Příliš přivykl regimentu vídeňskému a peštskému a myšlence, že z Vídně a Pešti nemůže vzejíti nic jemu příznivého. Čechové byli naproti Vídni ve věčné opposici. Desítiletí 1879—1889, kdy se staročeská politika dala do služeb hraběte Taaffa, na tomto faktu ničeho nemění, neboť právě v tom desítiletí český odpor proti Vídni nabyl netušené síly a smetnuv Taaffa i Riegera osvědčil, že pro sebe ničeho dobrého se nenadá, čeho si nevydobude opposicí naproti ní. Slováci pak, trvající v dlouhověké politické netečnosti, nedoufali vůbec v nic. Psychologie tohoto poměru k vládám cizím přenesla se po převratu i na poměr k vládě své. Chvíle slastného omámení po převratu minula jako sen. Když ta chvíle sladkých illusí prošla a národ ze snění procitnuv i oči si promnuv viděl před sebou holou a pernou, ničím neokrášlenou skutečnosť, byl jat pocitem rozčarování. I v tisku našem se vyskytly články prozrazující, že krušná dějinná skušenosť nevypudila docela z duší českých chiliastické sny. Když se nám chiliastický ráj neuskutečnil rázem a hned, zmocňuje se nás omrzelosť. Neměli jsme se oddávat ani snům, ani illusím; neměli jsme ani na okamžik pouštět s mysli, že státní samostatností není nám dáno nic hotového a úplného, nic už nezměnitelně vypracovaného, nýbrž pouze podmínky samostatné práce. Bez naší pilné samostatné práce nebude náš samostatný stát prospívati; on pak, nebude-li prospívati už na počátku svého trvání, neudrží se a my upadneme nazpět do staré otročiny, jež bude ještě těžší, horší a hanebnější. Totě jasno.

Žádný Čech a Slovák nesmí už ze starého zvyku pohlížeti na vládu republiky tak, jako pohlížíval na vládu vídeňskou a peštskou. Nám trvání rakousko-uherského státu bylo lhostejno. Co rakousko-uherský stát od nás pro sebe chtěl, musil si vynucovat. Cokoli jsme mu dávali, všecko bylo vynuceno, i když bylo dáno bez patrného odporu, protože nešlo z lásky k němu. Ale kdyby se mysl národa nezměnila naproti vlastnímu státu, bylo by běda i se státem i s národem! Nedostatek smyslu pro vlastní samostatný stát pozorují při národě československém i jeho nepřátelé, i zahraniční přátelé, což je něco, co je překvapuje. Nás Čechy to musí méně překvapovati. Je to přirozený následek toho, že v národě bylo dlouho ubíjeno vědomí státoprávní. Ubíjeli je ti, kdo jsou nyní povoláni k řízení českého státu. Hlas svědomí zajisté jim vytýká tu vinu. Potřebují státního vědomí národa a vidí, že je plně mají jen ti Čechové, kteří se nespouštěli myšlenky státního práva. V těch Češích, kteří v sobě pěstovali pouze vědomí národní, je státovosť velmi slabá a vyplývá spíše z uspokojení státní formou, než samostatností československého státu. Nejsme jednotni v nazírání na svůj stát, a z toho vychází, že nejsme jednotni ani ve volbě prostředků, kterými by se dal dobře uspořádat a spravovat, ani v stanovisku naproti jeho nepřátelům a škůdcům. Ti z nás, kteří v sobě vypěstovali pouze vědomí národní, a to ještě podmíněné, nemohou svým nohám najíti pevný bod, aby se naň postavili naproti Němcům a Maďarům, když vidí jejich bouření, úklady a úskoky, čímž se oslabuje také posice státu a vlády naproti vnitřním nepřátelům. K pochopení pravdy, že je třeba prve míti stát a teprve potom že je možno jej zařídit, není třeba velkého filipa. Vzpomeňte si na víno a sud. Víno se chová i pěstí v sudě. Kdyby nebylo sudem omezeno a na uzdě drženo, i nejlepší víno by se rozlilo, zvětralo, se zkazilo, zkyslo v ocet. Nový sud víno sice drží, ale jakosti jeho nesvědčí, neboť víno přijímá od něho zápach duboviny a příchut třísloviny. Vínem prosáklý sud je nejlepší; bylo li v něm chováno výborné víno, i chatrné se jím zlepšuje, je li do něho nalito.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Havlíček pak, který se dosud jen usmíval a odvracel, nemoha se překonati vyskočil, a aby ukryl patrnou vnitřní radost, pitvorně házel hlavou, mnul si ruce a pleskal na stůl. Pojednou se napřímil.

„No, děkuju, teď jsi mi namazal medu kolem úst,“ volal, „ani jsem se nenadál, že nemusím rukou vůbec hnout a že nevěstu mám na hřebíčku. Jsi-li tak mocný, kamaráde, že řídíš lidská srdce a přiděluješ

nevěsty, potom jsi na mne dobře pamatoval — a já ti děkuju! Ale — ale — lžeš-li, děláš-li si z nás blázny, potom — bůh ti odpusť ten nebezpečný žert!“

Kadlec stále ještě volal:

„Nesmysl! Nic nevíš! Nesmysl! Já bych mohl tvrdit něco zcela jiného, ale já nejsem tak domýšlivý, abych se chlubil, že vím, co si usmyslily! Taky leccos vím, ale já to nepovídám! Nesmysl!“

Bláha sotvaže se poněkud vzrušení soudruzi ztišili; pokračoval:

„Mohl jsem mlčet, ale já jsem si řekl: Ne — všecko otevřeně! Oni se přetvařují a já budu do nich bušit jako do žita. Nemusí všecko dopadnout tak, jak si páni jenerálové ustanovili. Jakmile jsem pochopil, a já to nezvratně poznal, že mne Vlasta vyšoupla ze hry — vjelo to do mne jako ďábel. Mlátit do toho budu! Ty, Havlíčku, ještě jí nemáš!“

„To nemám —“ zasmál se Havlíček.

„Nemáš! Kadlec ti už není a nebude nebezpečný, ten už je docela mimo, ten to vůbec projel, ale já ti udělám důkladnou bouřku!“ Pohledl na Kadlce, který si hryzl rty a ve tváři všechen zesinal. „Nehněvej se, kamaráde, je mi tě líto, ale ty musíš procitnout raději dřív, abys aspoň směšný nebyl. Čím dříve se uklidíš, tím více trampot si uspoříš. Já to vím určitě, že — vůbec — že, zkrátka že se nemáš honit za tím, co je pro tebe dávno ztraceno, a že máš být spokojen s tím, co ti osud už dávno chystá — s Ančou, rozumíš? Ostatně, kdybys jen trochu přemýšlel a jen trochu otevřel své zaslepené oči, musil bys uvidět, že to byl nesmysl myslit si na takovou dívku.“

Kadlec všechen zbledlý blábolil:

„Co? — Co že — A jak že ty — A což když — A kdo ti řekl —“

„Věru, když na to myslím,“ pokračoval Bláha nevšímaje si jeho výkřiků, „ten tvůj druhý návrh, abychom řekli: Vy jste tři, my jsme tři, rozeberte si nás — byl přímo vražedný. Byl bys utřel naráz hubu. Takhle se na to aspoň pozvolna připravíš!“

V tu chvíli Kadlec všechen zrudl a oči jeho zasvítily:

„Ne — ty mne — kruci — nezmateš!“

„Tak?“ zaječel Bláha se strašnou prudkostí. „Ty mi nevěříš? Já otevřeně, já upřímně a ty se dál přelháváš? Dobrá — tedy dobrá — odhodlejme se a podívejme se těm holkám přímo do tváří a ať už to dopadne i pro mne špatně, vydejme se jim, aby si nás rozebraly! Je to nápad tvůj, ne můj, a když se stále kroutíš, dobrá, zavoláme je a rázem všecko rozetneme! Vzal to čert, ty mne k tomu nutíš, a než bych poslouchal stále tvé pošetilé nafukování, raději — konec! Havlíček souhlasí — ty taky!“ Vystoupil hlučně od stolu. „A bude jasno! Tvůj nápad, tvůj, abys pak nevyčítal!“

Sáhl po klobouku a po svrchníku. Zdálo se, že poletí.

„Ne!“ zařval Kadlec. „V tom je nějaký podskok! Ne!“ Zadržel jej.

„Podskok? Já jednám otevřeně, tvůj návrh to je! Nemáš tedy — odvahu?“

„Ne ne! Nechci, nesouhlasím!“

Bláha se k němu nachýlil a pošeptal mu:

„Však vím, že ti běhá mráz po zádech. Je to ztraceno, kamaráde, smiř se s tím!“

Kadlec vběhl doprostřed světničky, jako by chtěl cosi smělého podniknouti, ale zarazil se a všechen bledý a zamračený čechral si vlasy.

Zasedli opět, a když dopili, rozhodli se jíti domů. Myšlenka opustiti hospodu naplňovala po všechnu dobu duši Havlíčkovu, měl však dojem, že by návrhem svým cosi důležitého a velmi vratkého pokazil a že by oba druhové odmítli. Vyčkal, až sami Kadlec a po něm Bláha prohlásili, že odejdou.

„Ba — co tady?“ přisvědčil jim. Stále se usmíval. Kadlec by ho byl nejraději udeřil pěstí do krásných bílých zubů.

IX.

Rozloučili se hned u hospody. Hrdlička stál u okna. Kočárek mizel rychle za zahrádkami. Bylo viděti již jen myslivecký klobouček přikrčeného Kadlce. Havlíček jaksi tiše a chvatně zmizel na silnici, vedoucí k Moutínu, a Bláha toče prudce hůlkou všechen zrudlý kráčel za stráň k nízkému lesíku, pod nímž po lukách vedla pěšina na Kvíčalec. „Nikdo si už nebude se mnou hrát a nikdo mi nebude těmi skrývačkami nahánět strachu!“ hučel si hlasitě. „Nikdo! Jakmile něco zpozoruju — bác, už to rozbiju! Vždyť jsem byl z toho nemocný, ve všem jsem větřil zkázu a každý si se mnou točil, jak se mu zlíbilo. A co ta můra — co mi už patnáct let leží na prsou — he? Co to je? Jak tu rozetnu? Proč nebožka babička ty oči tak vykulovala a proč mi nakazovala, abych nikdy s Vlastou nic neměl? Tu je vidět, že už tenkrát ty tajnosti začaly — a tato nejvíc mne skličovala. Co ta hubená bába Hejlovcová tenkrát u nás chtěla? Nenáviděla asi Hrdličku... ale — proč tedy u něho bydlila? No — pamatuju se — bába hrozná, ještě teď se otřesu a ještě teď ji vidím jako živou!“ Rozezlený pohled jeho letěl přes luka k vesničce Kvíčalci s cibu-

lovou věžičkou, za níž na nevysokém návrší mezi stromovím bělal se dvůr Kvíčalec s jednopatrovým, starým obytným stavením. „Ale teď se podívám na kloub všemu a i na tuto můru dojde! Cítím to, že Vlasta jaksi… no, co bych si to nepřiznal?… že jaksi mne odstrkovala a že nikdy vážně na mne nemyslila! V tom je ta bába Hejlovcová! Ach, proč jsem už tenkrát nebyl smělejší? Proč jsem to všecko nechával, až se to nahromadilo a až s tím již nelze hnout? Co ten Hrdlička, co je to za člověka? Proč se mi zdál dnes tak chytrý, nad námi nade všemi? Měl pravdu, nás nebylo možná brát vážně, a nebylo by divu, kdyby nás Vlasta nikoho nemilovala. Nebylo proč, leda pro ty dvorce. A tu jsme u toho!“ Netrpělivost a náhlé teplo zaplavily mu hruď. „Nemiluje ani jediného — to je to: Ale, poněvadž starý chce, aby se stala paní na některém dvorci, vezme si některého — jistě! Není-li zamilovaná, bude volba lehká, sáhne po tom, který jí bude aspoň milý… A nemohu se zbaviti tísně, že — Havlíčka. On tak — chytře mlčí a tak opatrně se vyjadřuje a dbá na sebe. Kadlec, ten mluvka, se jí nemůže líbit, ne, to je zřejmé, a já málo si hledím šatů, dobře to vím. Ale právě to, myslíval jsem si, se jí zalíbí, chtěl jsem skromně vypadat, zdávalo se mi, že se jí líbí, kdo se krčí. Ba ne, to jsem si dnes z hlavy vyhnal! Kde pak! Teď už je mi jasno, že se utvořil v ní názor, tak časem sám ze sebe, že — no, že Kadlec je žvanil, já že jsem bačkora a Havlíček že je přece jen ten nejlepší, kdyby si měla volit.“ Dech se mu zatajoval. Zdálo se mu vše, co si myslil, pravdivé a hrozné. „No — jen Havlíčka, já jsem byl nesnesitelný a ubohý, nafackoval bych si! Co mne tak dělalo nesmělým a nevkusným? To krčení — ale, jak jsem dnes pochopil, je to ten můj strach před nepřítelem, před těmi tajnostmi, které kolem mne stále bujely. Neměl jsem jich trpět! Ano! Teď to vím a hlavní je — hlavní, na to musím stále myslit a stále za tím jít — hlavní je zařídit to, aby se zamilovala. Kdyby se v ní něco hnulo — potom je vyhráno. Dnes nemiluje nikoho, a zůstane-li tak, Havlíček vyhraje. Ale — a to vidím jasně — kdyby bylo možná rozkřísnout v ní plamínek, Kriste Ježíši, to by se to naráz rozhodlo. A to mne žene — já musím nějak, a já nesmím už být tak hrozný, a je-li mezi námi ta Hejlovcová, pak bude třeba o tom promluvit s Hrdličkou, on se na bábu rozhněvá a možná, až to uslyší, že mi sám Vlastu… že mi sám Vlastu dá. Ta Hejlovcová něco proti němu má, a tušila, už tenkrát tušila, když pozorovala mé oči, že se do Vlasty zamiluju. Věděla — Bůh ví, jak to potvora věděla, a už tenkrát tomu dítěti záviděla. Asi, kdož ví, pro něco Hrdličku nenávidí… Jak může člověk tak dlouho nenávidět? A proč to má odnášet nevinné srdce? Co je mi po jejich sporech a nenávisti?“

Myšlenky tyto, tak neočekávaně určité a jak se zdálo jasné a samozřejmé, Bláhu značně uklidnily a brzy nutily jej k tomu, aby co nejdříve a co nejvážněji s Hrdličkou promluvil. Časem ovšem se toho zalekl a nebylo mu jasno, má-li nebo nemá-li se přiznati, že Vlastu miluje. „Lépe jednat a nemyslit o tom,“ napadalo jej, „jakmile začnu uvažovat, už nevím, co a jak, a už se mi to zdá všecko hloupé, co chci podniknout.“ Na konec však přece jen usazovalo se v jeho duši určité rozhodnutí otevřeně promluvit. Cítil v duši své, že se změnil k dobrému, a zdálo se mu, že je vážnější a že i myšlenky jeho jsou obsažnější. „Zalíbím se Hrdličkovi,“ napadalo jej, „vždyť je třeba vzpomenout si, jak mluvil. Řekl nám to přece zřetelně, že jsme povrchní, nezkušení muži, a pověděl nám, jakými nás chce mít. Měl pravdu… To všecko jsem pochopil, a cítím, že jsem již rozhodnější a vážnější.“

V dojmech z posledních událostí a v úvahách jeho objevovalo se cosi zvláštního. Nemohl si klidně vzpomínati na Kadlce, ba s jakousi plachostí a zaleknutím snažil se z hlavy své všecky takové představy zapuditi. Vše v něm zhořklo a křečovitě se svraštilo, vzpomněl-li si na slova, jimiž Kadlce zmalomyslňoval. „Jak mne to jen — jak mne to jen napadlo?“ říkal si. „Kde se to ve mně vzalo? Já nechtěl, já vlastně… jsem to nechtěl. Či chtěl?“ Tu se hlasitě zasmál, ale tak zvláštně, že se zasmání to podobalo povzdechu, a na očích bylo patrno, že se cosi lišáckého, dokonce až lstivého na okamžik rozložilo jeho duší. Rázem však to zhaslo a tvář jeho přeplněna byla těžkou vážností. Bylo mu pak třeba značné chvíle klidného uvažování o onom strachu před tajnostmi okolí, aby se vrátil k určitým svým úmyslům a aby viděl rozhodnutí své jasné a správné.

S Hrdličkou podařilo se mu promluviti v pátek. Zaslechl náhodou, že je ve vesničce Kvíčalci u sedláka Kuby pro berana. Okamžitě seběhl s návrší mezi zahrady a v tu chvíli již zahlédl Hrdličku před statkem Kubovým. Počkal, až dojednali, a když Hrdlička prošel mezi srstkovými ploty za vesnici na pěšinu, vedoucí k Újezdu, dohonil jej.

„Co pak tu u nás děláte?“ oslovil jej vesele a srdečně.

„Berana jsem koupil."

„A o mně jste nevěděl? Mám taky berany."

„To už dávno mi nabízel — no, vy se domyslíte —" usmál se Hrdlička a ohlédl se za sebe. „Kam pak vy jdete?"

„Jen tak jsem vyběhl. Je pěkný den!" řekl zálibně a pohleděl na modré nebe. Den byl skutečně teplý, jasný a příjemný. Na polích leskly se pavučiny. Na oranicích objevovaly se vrány.

„Doprovoďte mne."

„Rád, rád," okamžitě přikývl Bláha. Šli chvíli bez poznámky. Oba, jak bylo patrno na jejich tvářích, chtěli promluviti, ale rozmýšleli co, a hledali jen vhodná slova. Bláha konečně dotkl se ruky Hrdličkovy a prohodil:

„Dobře, příteli, že jsem vás uviděl. Vzpomněl jsem si na něco a už dávno jsem se vás chtěl na to zeptati."

„No — tak —"

„Pamatujete se, jak tu u vás byla ta paní Hejlovcová?"

„Jak bych se nepamatoval?"

„Ovšem, ale počkejte, o co mi jde. Pamatujete se, že chodívala k mé babičce?"

„Taky se pamatuju —"

„No — a to vám je divné, počkejte, hned vám to vysvětlím: Víte, že spolu něco kutily?"

„Ale jděte?" podivil se Hrdlička velmi živě. „A — co?"

„Na to právě chci se vás zeptati!" zasmál se Bláha zatřepav hlavou. „To je to!"

„To bude asi těžká odpověď, nemám tušení!" pohleděl Hrdlička na jeho nápadně vzrušenou tvář. „Je to už dávno a já jsem si sotva všiml, co dělala... A vy taky už víc o tom nevíte? To je málo."

„Vím víc, ale nerozumím tomu."

(Pokračování.)

 FEUILLETON.

Povýšenci.

Malá úvaha.

Převrat převrací. Povýšené ponižuje a ponížené povyšuje, dělaje z nich povýšence. Dějepisec kulturní i politický snadno by na to sehnal dokladů habaděj, dovolávaje se, dejme tomu, revoluce francouzské, jejímž prvním a předním povýšencem byl Napoleon a po něm houf jeho trabantů. Nemusíme však pro příklady choditi daleko, aniž sahati do hluboké studnice uplynulých let: doba právě přítomná je pařeništěm povýšenců i ponížených, kteří s oněmi ruku v ruce jdou, a netřeba než ohlédnouti se kolem kol, a oči nám přejdou z tohoto převráceného světa. Co je dnes celá řada císařů a králů s odloženými korunami a co Leninů i Trockých s korunami nedávno nasazenými? To jsou jen tak nejmarkantnější případy jakožto následky převratu — drobnějších je spousta, skoro všude.

Ale svět se převrací pořád, nejen tu a tam a tak okatě, jako se stalo za poslední vojny; i každá palácová revoluce, větší menší, má svoje převraty, a svět je taková kolová houpačka, ve které co chvíle někdo hned je nahoře a hned zase dole. Každému hrají chvilku, praví přísloví.

Co je povýšenec? Dříve mu říkali po francouzsku parvenu, kterýž výraz má rozsah poněkud užší. Parvenu — definují Francouzi — je ten, který nabyl jmění mnohem většího, nežli jaké se srovnává s poměry, v nichž se zrodil. Tato definice má tedy na zřeteli toliko poměry majetkové a nám nedostačuje proto, že slovem českým „povýšenec" míníme také člověka, který nabyl ne-li přesměrného majetku, ale také přesměrné moci, v nejširším slova smyslu úřední, ke které neopravňovaly ho ani jeho (dříve) rod ani jeho vychování nebo původní působení, aniž posléze jeho schopnosti. Zdá se, že ve Francii takových lidí není, když francouzský výměr jich nedbá.

Zato nepokládáme za povýšence toho, kdo nabyl vysokého vzdělání, valně odlišného od méně vzdělaného prostředí, z něhož vyšel. Vzdělání takového nelze nabýti jinak nežli usilovným přičiněním; vůbec pak všecko, čeho člověk dosahuje vlastní silou a prací, povyšuje jej sice, ale nečiní ho ještě povýšencem. Také dostatečná schopnost mírní, ačli neodstraňuje vůbec, výši, na kterou se člověk dostává. Proto vlastní smysl povýšence tkví v tom, že síla, které získal, ať již záleží v penězích anebo v úřadě či postavení sociálním, přišla mu bez valného jeho přičinění a nesrovnává se s jeho schopností. Říkáme, že vynesla ho vlna poměrů a proto má pak to slovo do sebe cosi nepříjemného, ne-li dokonce hanlivého. Je to disharmonický akord, zejména pro ten nesouhlas jindy s nyní, toho, co se žádá s tím, co se podává, nesouhlas, který pak vynikne tím víc, když povýšenec nutí se do něčeho, seč není, nebo když ve snaze vyrovnati se novému prostředí, přestřeluje buď neznalostí nebo neohrabaností. Jako když diktátor přes noc se domnívá, že jen hrubství a pýcha mu teď sluší, nebo když zbohatlice navléká si prstenů

přes kotníky. Na sta, ne-li tisíce anekdot dobírá si podobné parvenus i parvenues, již myslí, že s jejich výší shoduje se užívání cizích slov, smyslem jim třeba docela neznámých.

Není tedy povýšencem továrník, který z dělníka stal se až po letech majetníkem továrny sebe větší, který znenáhla a usilovnou svou prací, ať tělesnou nebo duševní, přecházel z poměrů nízkých do poměrů vysokých; před těmi máme úctu. Ale nemůžeme míti téže úcty před nádeníkem, jejž sociální poměry učinily přes noc ředitelem továrny, ve které do včerejška konal práce nejpodřízenější. Nemáme jí také před člověkem, jemuž milion spadl do klína buď výhrou nebo dědictvím, a který obratem, sám nevěda jak, stal se mocným pánem, — pokud peníze obsahují moc. Nejméně ji máme před tím, kdo zbohatl snadno a rychle na úkor svých bližních, užívaje ke svému obohacení jejich nesnází.

Také není povýšencem učenec z rodičů sebe prostších nebo starý kardinál-arcibiskup z chaloupky vyšlý, který začal kaplanovat někde v horách, nebo starý generál, který sloužil „od píky“ a prošel všemi stupni vojenských hodností, aniž i nejvyšší úředník, který začal jako nejnižší a postupoval po žebříku hodnostních tříd, byť i poněkud rychleji nežli kolegové. Pracuje-li tu vlastní schopnost, nikoli protekce, můžeme mu sice záviděti, ale nepozbýváme úcty k němu. Tato úcta se tratí vždycky, jakmile na místo vlastního přičinění nastupuje zmíněná již vlna poměrů nebo přízeň čili protekce, vynášející bez podstatného důvodu do výše, o níž se povýšenci samému ani nesnilo.

Před takovýmto druhem povýšenců chrání postup, řečený úřednický, ale nechrání amerikanismus, o němž teď bývá často řeč, a jenž zdá se býti u nás loutkou, oblékanou do šatů docela jiných, než na jaké byla ražena její hlava. Při obvyklém postupu úřednickém nebo vojenském či při postupu vůbec možno každou sílu pěkně vyzkoušeti a poznati dříve její schopnosti tak, že s pravděpodobností velmi silnou lze usuzovati, čeho jest a bude schopna čili nic. Při amerikanismu tak řečeném mají sice rozhodovati schopnosti, ale rozhoduje velmi zhusta jenom příslušnost stranická, nehledě k tomu, že schopnosti vyzkoušejí se až v úřadě samém, kdy často bývá už pozdě. Ostatně moudří zákonodárci naši, vyciťujíce dobře nevhodnost závratné rychlosti americké pro centrum Evropy, stanovili, že do roka skákat se nesmí a přeskakovat vůbec ne.

Povýšenci rodoví vyšli už z módy a náleží namnoze — dosud ne všude — k antikvitam anebo ke kuriositám jako stará krinolína. Bývali také druhu dvojího: vyznamenanci za opravdové zásluhy a ti, kdož si rod a erby s ním spojené kupovali, nebo dokonce milci. Ani povýšenci z opravdových zásluh neušli posměchu šlechticů starých, pyšných nikoli na sebe, nýbrž na své předky. Pro posměch byli tedy vlastně oni sami, tím spíše, když za své povýšení děkovali také jenom povýšencům, svým předkům. Jenom že se na tyto staré nebo prastaré povýšence už zapomíná.

Konec konců roztřídili bychom tedy povýšence podle dvou fundamentů divisionis: podle moci, kterou dává majetek anebo úřad, na povýšence majetkové a povýšence úřední, při čemž toto adjektivum znamenej obecně nějaké společenské postavení, spojené s vykonáváním jisté moci, — pak na povýšence z vlastní síly a povýšence z nějaké, pro ně šťastné, pro jiné mnohdy (ne vždycky) nešťastné náhody. Spojením obou těchto dvojích druhů dostaneme pak povýšenců rozmanitých čtvero.

Někdy je dosti nesnadno rozeznati, pokud povýšenec dostal se nahoru přičiněním vlastním a pokud jen šťastnou náhodou; možná, že obé tu působilo dohromady. To jsou cvikýři mezi povýšenci.

Na povýšence rodové, novopečené šlechtice, tuto nebéřeme zřetele: v naší republice neexistují. Také mlčením pomíjíme ty, kdož nabyli statků před oltářem. To jsou chudáci a povýšenci vlastně velmi podivní.

Existuje mnoho z těch čtyř odrůd a obdobně k nim mnoho ponížených, při kterých vlastní přičinění hraje skoro vždycky úlohu jen podružnou: poníží je obyčejně osud pro ně nešťastný, pro jiné zase šťastný, neboť uprazdňují místo jiným.

Má-li povýšenec své oprávnění?

Tak jako každý tvor. Co je živo, chce vždycky žít, a nelze tedy říci, že je nutno každého povýšence hned zardousit, ač jsou lidé, kteří by je s chutí na lžíci vody utopili. To ti, kteří zůstali za nimi a lepí se jim na šosy, aby se s nimi také trochu svezli.

Koupí-li si parvenu, který najednou dostal se k penězům — předpokládaje, že způsobem nikoli nebezpečným neb aspoň jakž takž slušným, — palác s gobeliny a jezdí-li ve stotisícovém automobilu, ač ještě nedávno jezdíval s trakařem — habeat sibi. Nikomu to neuškodí, obchodnictvu a celé řadě jiných lidí snad prospěje. Dovede-li tento zbohatlík se svým jměním zacházet náležitě, posměch, kterým bylo s počátku jeho počínání snad provázeno a který byl silně promíšen závistí, přestane brzy. Je-li chytrý — a jsou takoví povýšenci, neboť výhra v loterii nepředpokládá nutně jen hlupáka, — a užije-li aspoň z části svých peněz na dobré věci, budou mu ještě k tomu žehnat. Neví-li však, co s penězi, buď že si je všecky schová do punčochy nebo že je vyhazuje plnou hrstí oknem, nezasluhoval svého štěstí, ostatně často problematického, jak utěšují se ti, kterých to štěstí nepotkalo.

Člověk, který nabyl velikého jmění vlastním přičiněním, vždycky dovede ho oceniti a užíti pravým způsobem. Proto také ta úcta před ním.

Také lidé, kteří sami nejdříve učili se poslouchati, později poroučeti dovedou, a těm vkládáme moc do rukou rádi a s důvěrou.

Nebezpečni, a to velmi, jsou povýšenci, kteří najednou dostali se k veslu nevědouce jak, a jimž dostalo se moci, jejíž síly sami nikdy nezkusili. Nedovedou jí užívati, nýbrž zneužívají jí a jsou nejhoršími následky všech převratů, protože snad nikdy neprospívají, nýbrž vždycky škodí svou nezkušeností a svou pýchou, která dýchá peklem. Dostali do rukou břitvu, o níž nevědí, že jest ostrá.

Ani velkým pánem nebudeš dobrým bez učení, které jediné vede k umění. *B.*

 LITERATURA.

Josef Müldner: *Smutek políbených.* Povídky o milenkách. Knih. Zvonu sv. 28., nákladem České grafické Unie v Praze.

Soubor povídek obsahuje beletristickou žeň dvaceti let. Přes to nevidíme ani u povídek vzniklých v dobách nejodlehlejších valného rozdílu a vývoje látkového ani formálního: ve všech se blíží autor k ženám s rozkoší stěží zatajovanou a znovu vždy propukávající ve vášnivé pasáže obdivu, se spíjející závratí znovu uchvacuje milenky do horkých objetí, nezamýšleje se nad duševními hloubkami a nedbaje většinou ničeho mimo nádherné, ve sladké pokušení uvádějící tělo milenčino. Je zřejmo, že život i živá představivost tu byly stejně zdrojem námětů. Nespornou předností prós Müldnerových je sugestivnost jejich nálad, střídajících se od napovídaného smutku teskného rozesnění (zachyceného i verši, jimiž jest jedna z povídek proložena) a od okamžiků erotických erupcí až po chvíle ustrašujícího děsu v povídce o noci ztrávené ve vozíku horské lanové dráhy, jiiž pokládám v souboru za nejlepší. Kniha Müldnerova je z těch, jimž se není báti nedostatku čtenářstva, ač nejeden čtenář se v duchuo táže, proč Müldner v ženě nenašel více než stále znovu v opojení uvádějící zdroj smyslné rozkoše, jež se ve výrazu ani nejdelikátnějším podrobnostem nevyhýbá. —*btk*—

*

Josef Rezler a dcera: *Ze života průkopníků sociální demokracie.* Nákladem A. Svěceného v Praze.

Josef Rezler vypsal své paměti, kde slohem neumělým, ale prostě a upřímně, místy dokumentárně podává obraz dob, kdy vedle majetných tříd se vytvářela nová, stále vzrůstající, nuzná třída dělnická, která přísahajíc na slova Karla Marxe, v němž viděla největšího a snad i jediného myslitele doby, byla zprvu vysmívána, pronásledována a trestána. Život proletáře v továrně, tajné i vzdělávací schůzky prvních sociálních demokratů, výslechy, vězení — to vše podává Rezler tak, jak může jen ten, kdo protrpěl se celým tímto utrpením. Dnes, kdy původní hesla: osmihodinná doba pracovní, minimální mzda, rovné právo do sborů zákonodarných, byla namnoze zaměněna za touhu po diktatuře proletariátu, připadá tato kniha samorostlého inteligenta hodně minulostně. Snad bude po čase psáti podobné paměti duševní pracovník, jehož práce je dnes znehodnocena. Bude to četba stejně dokumentární a stejně trpká. Bude ovšem i literárnější a bez zbytečných hrubostí, jimž se nedovedla vyhnouti ani Rezlerova dcera, která upravovala pro tisk paměti svého otce, snažíc se jim dáti ráz beletristický. —*btk*—

 DIVADLO.

Dáma skřítek. Veselohra o 3 dějstvích. Napsal Calderon de la Barca. Ze španělštiny přeložil Jaroslav Vrchlický. Po prvé v městském divadle Král. Vinohrad dne 23. listopadu 1920.

Veselohrám Calderonovým chybí onen monumentální, ženiální rep, jehož si tak vysoce ceníme u vážných dramat tohoto spisovatelského velikána. Situační milostná qui pro quo, komické silhouety postav, praktická ironie projevovaná ústy sloužících, šerm jazykem i „dýkou", slovem středověká komedie ušlechtilejšího zrna jest tato práce. Žádné stěžejní dílo umělecké. Rytíř přibyvší do Madridu, aby učinil poklonu v královském zámku, ubytován jest u přítele dona Juana, v pokoji s otáčivou skříní, zakrývající vchod do pokojů mladé, vdavkůchtivé, dvěma bratry střežené vdovy. Překonávání tajemných záměn a překážek a na konec vysvětlení a zmatek, toť obsah celé hry, působící na diváka hodně zastarale a místy nudně. Úlohy jsou pro herce velmi vděčné. Hrdina Don Manuel byl v dobrých rukou p. Karenových. Komickou figuru nešťastného milovníka Dona Louise sehrál p. Dostal poněkud přemrštěně, úloze šaškovitého sluhy Cosme p. Zakopal dodal více mimikou než slovy drastického výrazu, jenž chyběl analogické roli sluhy Rodriga (Kovařík). Paní Májová jako dáma skřítek zhostila se své úlohy s měkkou gracií, rovněž tak pí Friedlová menší úlohy Beatriz. Čipernou služku podala pí Baldová a pěknou šarži druhého milovníka p. Pištěk. Nové dekorace a kostýmy dle návrhů Č. Jandla došly u obecenstva příznivého ocenění. Režie přičinila se poctivě o rychlé proměny scenerie a plynulý děj. Obecenstvo naplňující hlediště bylo vděčno za sebe menší výtrysky humoru a hojně tleskalo. Režii měl p. Hlavatý. *El.*

HUDBA.

Na pátém koncertě naší České filharmonie byly novinkou písně Jarosl. Weinbergera na slova F. X. Šaldy „Muka zraku“ a Müldnerova „Z lesa se píseň ozvala“. P. Weinberger začínal před lety jako zázračné dítě společenských salonů; od té doby se mnoho učil a technicky mnoho se naučil. To jest zřejmě slyšeti z jeho písní, psal je neobyčejně obratný instrumentátor, při tom však hudebník ironický, to jest negativně založený, jenž nemá přísného poměru k umění. Dnes v horečce napíše vídeňské redakci dopis zostouzející české skladatele, zítra chce psáti píseň, jež vyrůstá z nálady rodné půdy a pod dojmem jihočeské roviny (píseň Müldnerova), — jindy zase napíše pantomimu, dnes je subjektivním ironikem, zítra kolektivním socialistou. Umění u něho není mysteriem, není to proud z bolesti tryskající a hluboce zdůvodněný. Jsou to technicky dobře udělané věci. Takovou jest i následující jeho novinka „Scherzo giocoso“, kterou provedla Šakova Filharmonie 18. t. m. Ironicky burleskní, vulgárně „duchaplný“, na obratné instrumentaci a laciném efektu založený ráz krajních částí třídílné formy ukazuje zřejmě p a n a Weinbergera — zde každá rána na buben, chřest řehtaček a klapaček se dobře p r o d á. Střední zpěvná část, ovlivněná Dvořákem a Fibichem, ukazuje, že by se nemusela lámati hůl nad Weinbergerem; jeho nadání však neprošlo přísnou školou mravní ukázněnosti.

Na tomtéž koncertě provedl O. Nedbal sedmou symfonii Beethovenovu. Byl to čin geniální, dojem mohutný a vzácný. Škoda, že tak divně odrážel se od nedávného „večera valčíků“ provedeného týmž O. Nedbalem v úmrtní den Komenského. Tohoto vídeňáckého umění by nás mohl O. Nedbal ušetřiti. *E. Axman.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

53. v ý s t a v a s p o l k u v ý t v a r. u m ě l c ů „M a n e s“ (č l e n s k á), Obecní dům, říjen—listopad 1920.

Z těch několika korporací uměleckých, jež máme a jež pod jednu střechu sdruženy daly by nám úplný obraz, jak se dnes u nás výtvarnicky tvoří, sp. u. v. „Manes“ byl táborem naší umělecké přítomnosti a budoucnosti. Lety ubývá výstavám „Manesa“ svéráznosti a umělecky podnětlivé síly, smrt odvolává rázovité osobnosti, nové zjevy vedoucí, silní, pronikaví organisatoři „Manesu“ nevyrůstají. Pojímáme-li tuto výstavu jako resultát převratů a pokusů, jež jsme v posledních letech ve výtvarnictví zažili, pak prokazuje, že z členských výstav „Manesa“ vytrácí se a chudne mladý „manesácký“ ráz, uplatňují se znaky ochablosti umělecké vůle a momenty konservativní. Objevují se hlavně na straně těch, kdož malují zámluvné, běžně krásné krajiny. Krajní body vývojové představují poslední směry více méně ovládané, jimž skýtal „Manes“ vždy místa na svých výstavách, nechť je „měšťácký“ názor světový považoval za vyšinulé, uhnané a představitele těchto směrů podezíral, že vystupují na špičky a hrají si na „originální umělce“.

Chápeme, že „úkoly“ impulsivních, siláckých povah a křečovité hledání osobního a modernistického rázu svým nahým výrazem, schválnostmi a bizarnostmi odpuzuje lidi, vychované k ideálu krásy, jaký si utvořil „měšťácký“ (nevím, jak bych jej charakterisoval stručněji) světový názor. Levice malířská lpí více na technice a modulaci výrazu, staví své teorie a formule nad tradici, již hází přes palubu. Nedotýkáme se řemeslného podkladu malířství, nechceme také reprodukovati atelierová mínění mladých. Přijímáme nové směry jako nové zjevy vývojové, jsou-li dalším vzděláváním malířských prostředků vyjadřovacích, a vítáme je, jestliže zintensivněná barva a linie zvýšila také svou duševní nosnost, t. j. není-li ryze technická, jestliže vedle života smyslového rozvíjí také duševní osobnost. Mocným kvasem dme se a vzpíná v obrazech Ot. Nejedlého. Osobnost žije také v mystickém díle J. Zrzavého, spoutána technikou a formami topornými, násilnými, nerozřešenými. Zvratem nazpět je vystavené dílo V. Beneše, trpící divným dualismem: jiným nervem výtvarným žije drsně traktovaná půda, jiným nebe líbezně a líbivě obarvené. Obrazy Hrskovy trpí ledabyle skicovitou konstrukcí, ledabylou prací vůbec.

Docela mimo směrovou čáru mladých stojí krajiny Blažíčkovy, B. Dvořákovy, Laudovy a zvláště „Pojizeří“ Ulmannovo, zastírající svou protvářenou strukturu tónovostí zajímavou, leč málo rozhodnou. O prostém, nezkaženém a nezmateném názoru mluví zvláště krajiny Blažíčkovy a Šímovy, kdesi uprostřed mezi olejem a barevným dřevorytem stojí obraz Dvořákův. Ve figurálních obrazech Šimonových klesá výstava pod jistou úroveň. Šimon hledá souvislosti s tradicí, vychází však z toho jen „národní“ malování bez potencované lidovosti, bez hlubšího smyslu duševního a živějšího dojmu smyslového. Uprostřed mezi těmito křídly a směry stojí originální povaha M. Švabinského. Pravým kusem vítězným jsou čtyry dřevoryty „Rajské sonaty“, v nichž je tolik duševní i technické síly a jemnosti.

Nad směrovou roztříštěnost a ochablost tábora malířů vyčnívá jako klidný celek plastika, technicky i niterně jasnější a pevnější. Myslbek representuje umění své a své doby. Vedl žáky své k solidnosti, tvrdé, nepolevující práci, učil vidět a pojímat tvar souhrnně, jeho poučky pod-

pořily a upevnily vlohy mládců. To se také ve výtvarech žáků zrcadlí: nerozvíjejí dále díla Mistrova, rozvíjejí však jeho poučky, po všech pokusech se k nim vracejí. J. Štursa, z nich nejvýznamněji vystupující, dochází od plnokrevných těl ženských, od vystupňovaných tvarů přírody k efebským zjevům, vyrůstajícím z čistých a vzletných akordů duševních. Nové zájmy technické dokumentuje větší socha ze dřeva. Jako kusy výrazného života plastického pamatuje si některé plastiky Karla Dvořáka (č. kat. 170, 172, 177), L. Kofránka (200) a O. Ševce (249).

Levice architektů, představovaná dvěma „výlučnými" povahami, jež si zakládají na tom, že stojí stranou, upjala se na nový, dočasný program: barevnou architekturu. J. Gočár se vnitřně upevňuje a zakořeňuje, P. Janák nevychází z experimentů. Barevná zdoba, jež má u Gočára ještě jistý architektonický řád, je u Janáka roztřepaná, zůstává pouze „směrem" (č. kat. 258). Zvláště na drobných, nejprostších stavebních produktech. Architektura má býti synthesou užitkovosti i umělecké kultury, ve výrazu svém má nalézati správný poměr mezi věcností, jasným úsudkem a uměleckým temperamentem. Užitková architektura zvláště musí sloužiti celku a životu, musí se do této služby zařaditi jako každý jiný lidský kon pracovní.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Masarykův národní fond, který dosáhl výše čtyřiciti milionů Kč, počíná zvolna uváděti v život své kulturní a humánní úkoly Byly stručně naznačeny v dopise pana presidenta p. kancléři dru Přemyslu Šámalovi dne 15. listop. Pan president uvádí, že peněz, štědrými dárci v republice Československé složených, má býti užito dle programu Jana Amosa Komenského k účelům vzdělávacím a humanitním, a připomíná řadu korporací a institucí, k nimž má národní fond vzíti zřetel. Nás zajímá hlavně, že na výhodách fondu má podíl bráti také umění divadelní (nár. divadlo Moravskoslezské a nár. divadlo v Bratislavě), asyl herecký, fond výtvarníků a Česká filharmonie. Účelů spisovatelských a žurnalistických tu vzpomenuto není, ale p. president praví, že jeho seznam obojích institucí a korporací může býti pozměněn, resp. rozšířen. Eksistuje u nás „Pensijní fond Spolku českých spisovatelů beletristů Máj", jediná spisovatelská instituce toho druhu v republice, ale její možnosti jsou tak nepatrné, tak chudičké, že zabezpečují spisovatelům od 55 let věku pensičky jen po 400, 600, 800 a nejvýš 1000 Kč ročně!! To jsou sumy méně než žebrácké. Mluvilo se také o spisovatelském asylu (dříve než o hereckém), byla v ministerstvu školství a nár. osvěty zvolena komise k tomu cíli, v níž zasedal dnešní ministr vyučování, sešlo se také několik tisíc K na spisovatelský útulek, určitějších forem však věc nenabyla. Spisovatelstvo nepředstavuje si jménem útulku budovu, zámek, ústav à la sv. Bartoloměj, nýbrž velký fond, vládnoucí dostatečným kapitálem, z něhož by se potřebným a zasloužilým spisovatelům platil byt a po případě i výživa, kde a jak by si oni sami přáli. Také důležitý podpůrný spolek spisovatelský „Svatobor" není ještě tak opatřen, aby mohl konati své úkoly, jak potřeba vyžaduje. Jeho četné fondy, vázané podmínkami zakladatelů, nikterak nestačí, aby vyhovovaly potřebám spisovatelů, kteří za dnešních drahotních poměrů vyžadují daleko více hmotné podpory než kterýkoli stav jiný. Budiž zde zmíněno i „Společnosti Jaroslava Vrchlického", která vydává cenný svůj „Sborník" a stojí právě nad problemem, jak vyrovnati desítitisícový účet za tisk nového ročníku. Jsme přesvědčeni, že munificence p. presidentova má na zřeteli i tyto a jiné humánní instituce spisovatelské a žurnalistické, třeba jich výslovně v dopise zmíněném neuvedla, a že seznam bude v tom smyslu dle nápovědi p. presidentovy doplněn a rozšířen.

*

Dnem 1. října t. r. začal v Paříži vycházeti český měsíčník „Pařížský Čecho-Slovák", vydávaný českou kolonií. List chce pomáhati k soustředění českého života v Paříži a zpravovati o událostech ve vlasti. —*btk*—

*

* Spolek „Svatobor" v Praze rozepisuje z úroků fondu Řandova čestný honorář 800 K za původní historické drama, dávané ponejprv v pětile í 1916—1920 jako hra celovečerní na Národním divadle v Praze nebo v Brně, neb na divadlech v Plzni a Kr. Vinohradech. Honorář udělí se bez ohledu na to, zdali snad hra již byla odměněna cenou jinou. Přihlášky do 31. prosince 1920 u jednatele Svatobora, spisovatele Dra Jiř. St. Gutha-Jarkovského v Praze II., Příčná ul. 4.

*

* Zajímavé myšlenky chopilo se francouzské ministerstvo orby: vypsalo soutěž na filmy, jež by v rámci hry upozornily na nové metody v zemědělství a v chovu dobytka. Tato část hry nesmí trvati déle než 10 minut. —*btk*—

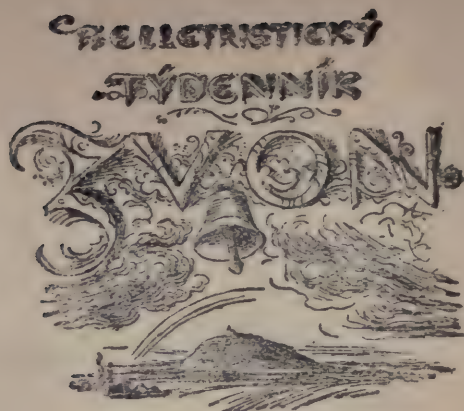
*

* Belgie chce dokázati, že uhájila svou pracovitostí čest svého jména a napravila škody způsobené válkou. Proto chystá se uspořádati r. 1926 v Bruselu velikou mezinárodní výstavu. —*btk*—

V Praze, dne 2. prosince 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká Grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Hrdlička přejížděl si rukou po čele:

„Kdybych si jen mohl vzpomenout, zdá se mi, že se tenkrát cosi u nás o vaší babičce mluvilo, ale kde pak za ta léta! No — a co vy víte? Na co vy se o tom pamatujete?“

„Já si myslím, že ta paní Hejlovcová něco proti vám měla.“

„To je možná.“

„Že? Vidíte, to by se shodovalo!“ zasmál se Bláha zvláštním, trochu hochovským způsobem, což Hrdličku přinutilo, že se naň zadíval. „Vždycky jsem měl dojem,“ pokračoval Bláha, „že vlastně mezi vámi jakási mezera je — viďte?“

„No — trochu —“

„Jen to řekněte!“

„Já nerad o takových věcech mluvím.“

„No — dobrá, zkrátka měl jsem tedy dobrý čich!“ Zasmál se Bláha. „Podivíte se, až vám to řeknu, jak proti vám jednala. Baba!“

„Hm —“ pomnul si Hrdlička vousy na bradě.

„Je to snad směšné, možná, že i vy se tomu zasmějete, ale nevadí, mně to směšné nebylo, naopak, na mně to leželo jako můra. Ta paní myslila do budoucnosti, a právě její tušení jistých věcí mne udivuje. O to mi jde, a vy poznáte, že skutečně proti vám jednala, já teď sám vidím, že ano. A jak podivně! Naštvala proti vám i mou babičku a — pomyslete si — i mne vlastně chtěly naštvati. Tu je ta věc, neboť — co je to jiného, než nepřátelství, když se dohodly a babička přišla ke mně, vytřeštila oči a jako divá mi nakázala, že nikdy si nesmím mysliti na vaši dceru.“

Do očí Hrdličkových skočil úžas.

„Na Vlastu?“ vydechl. A náhle se prudce zasmál.

„A bylo jí sedm let! Pomyslete si! Sedm let! A tak strašidelně se babička tvářila a tak mi to opakovala a nakazovala, že jsem měl z toho trampoty.“ V tu chvíli se podíval na Hrdličkovu tvář a sotva se ubránil překvapení. Nespatřil v ní ani úžasu ani veselosti, jak očekával, nýbrž shledal, že jej chytrý člověk ten jaksi vážně a tajně pozoruje. Pocítil tíseň pod jeho pohledem a na chvíli umlkl. Pak dodal: „Později, ale to už byla paní Hejlovcová dávno pryč a Vlastička už vyrostla — řekla mi babička, že mi poví, proč si nepřeje, abych s Vlastou mluvil a — vůbec — tedy, abych si na ni myslil, že mi to vysvětlí, ale pozapomněla a pak náhle umřela. Vy víte, že to přišlo naráz. No, řekněte mi?“

„No — co?“ pokrčiv rameny zasmál se Hrdlička, ale Bláha obrátiv se k němu opět jej přistihl, že pronesl slova svá jen tak a že jej upřeně, vážně a jaksi přísně pozoruje.

„Proč to — tedy?“ prohodil zmateně. „Vás na tom nic nepřekvapuje?“

„Ne. Já věděl, že Hejlovcová se stále do všeho v mém domě pletla a že měla stále jakési ženské starosti. No a co vy jste si o tom myslil?“

„Divné mi to bylo. Vlastu jsem ani neznal, a jak jsem řekl, sedmiletá byla! Prosím vás, co jsem si měl o tom myslit?“

„Později — co později?“ zcela tiše se otázal Hrdlička.

Bláha chvíli zaváhal a pak se zasmál.

„To si můžete myslit, že bylo všecko právě naopak! Od té chvíle jsem se tím stále obíral a to se rozumí, stále více se staral — o vaši dceru.“

„Hm —“

„To ostatně bylo přirozené, že právě — — Ne?“

„Pravda, zdá se —"

„Ale já chci slyšet něco od vás," pojednou pronesl Bláha rozhodně, „co tomu říkáte? Jak se na to díváte? Co mám já dělat?"

„Vy?"

„Ano, co já, mám-li vůbec na to myslit a ohlížet se na to? Řeknu vám totiž něco, co vás snad překvapí. Já totiž vaši dceru mám rád."

Hrdlička se naň podíval.

„Vidíte, jak to zakazování a varování bylo marné!" pronesl dosti suše.

„Právě že marné. Ale já teď tu stojím před otázkami, co vy řeknete, a hlavně, víte-li něco, přejete-li si dokonce i vy — zkrátka, věc není tak prostá. Ty vykulené babiččiny oči mi zůstaly v duši, toť víte! Ptám se proto a hlavně vás, neboť na tom všem záleží, a to, prosím, řekněte přímo, mám se ohlížet na babičku, mám snad poslechnout a odříkat se toho nejdražšího?"

Hrdlička položil teplou svou ruku na jeho prsty:

„Do toho já se nikdy nepletu. Čiňte, co sám za dobré uznáte."

„Ale řekněte mi, co v tom zákazu babiččině mohlo být?"

„Nevím — co," zahučel Hrdlička jaksi nevlídně, „jak to mám vědět?"

„A myslíte tedy — neohlížet se na to?"

Hrdlička chvíli mlčel. Pak řekl:

„Já bych se neohlížel."

„To jsem chtěl slyšet, máte pravdu, člověk se takovými ohledy jen mate. Jaký by to mělo smysl, abych já dnes po patnácti letech plnil nějaký takový ženský rozmar? Proč?"

„Tím spíše," poněkud tiše a jak se zdálo i trochu posměšně pronesl Hrdlička, „když tu jde pouze o vás, o cit, o pouhý cit. V tom nikdo nemůže vám bránit. Jak vám mohly rozkazovat, abyste si na Vlastu nikdy nemyslil? Vy si můžete myslit i na princeznu, myšlenka je svobodná."

Bláhu slova ta zamrzela.

„Ovšem," řekl.

„A potom," promluvil ihned Hrdlička, „vždyť jste babičce vyhověl. Já si toho sice mnoho nevšímám, ale slyším tak sem tam něco. Pepča Vaněčková je pěkná a vzorná dívka."

„Vy myslíte, že —?" pronesl Bláha překvapen jeho poznámkou.

„No — povídá se, nevím, co na tom pravdy. Možná, že nic. Vím, že i tak to má háčky a že je třeba uvažovat. Padesát tisíc Pepča nemá, ale každý člověk ví, že nemusí vše býti tak uspořádáno, jak běží kolej. Lze se přece rozběhnouti jinou cestou."

„Nezapírám, že jsem měl Pepču rád a že si jí vážím, bude dobrou ženou i hospodyní, to vím, ale za srdce člověk nemůže. Vám to řeknu rovně: Zdá se mi, že bez Vlasty nebudu živ!"

„Tolik ji máte rád?" přívětivě se otázal Hrdlička.

„Tolik!" prudce přisvědčil, ale když pohlédl na Hrdličku, shledal opět, že výraz jeho očí a jeho tváře není přívětivý, nýbrž vážný, a že Hrdlička upírá pohled svůj na něho pátravě jako prve. „To je zas samá tajnost," pomyslil si se zatajeným dechem. „Vyzvídá a něco zamýšlí... bůh ví co důležitého." Srdce se mu rozbušilo.

Hrdlička si pomnul vousy na bradě. Zašustily.

„Vlasta mi o tom nic neřekla," poznamenal, jako by se tomu divil.

„Nemohla, vždyť nic neví," zasmál se Bláha. „Ale řeknu jí to při nejbližším setkání. Je třeba upřímnosti... Já dnes se na všecko jinak dívám."

Oči i rty Hrdličkovy nemohly ukrýti uspokojení. Usmíval se víc a více.

„Býval jste snad příliš skromný," poznamenal přívětivě.

„Právě, to bylo to. Ale o něco důležitějšího mi jde... o pravdu. Je mi hnusno z těch věčných tajností. Řekněte mi poctivě, nemá slečna Vlasta někoho ráda?"

Hrdlička se zachechtal:

„To nevím."

„Vždyť vy všecko vidíte, a není možná, abyste vůbec nic o tom nevěděl."

„V těch věcech jsem slepý."

„Myslíte tedy, že ne? Nevíte o ničem?"

„Ne, upřímně řečeno — ne!"

„Ona totiž si s námi zažertovala. Řekla nám, že to, za čím se ženeme, je pro nás dávno ztraceno, a pak nám naznačila, že — ale to se ovšem dá vykládat všelijak — že s Pepčou i s Ančou jsou smluveny, že ženichy si již vyhlédly. Kadlce to znepokojilo, mne méně, já to mám za žert."

„Hm, Kadlec si na ni tedy taky myslí?"

„Kadlec?" vykřikl Bláha. „A vy se tomu divíte?"

„No, divím."

„To není možná. A že i Havlíček — o tom taky nic nevíte?"

„Nic nevím. Jak bych mohl co vědět? Na žertíčky a slovíčka a laškování nic nedám a vy všichni tři jste dosud nic jiného nedělali."

„Máte pravdu! Proto jsem se rozhodl promluviti s ní otevřeně a taky s vámi."

„Ke mně, prosím vás, až potom. Ona má hlavní slovo, pak teprv promluvím já."

Bláha naň bystře pohlédl:

„To je zatracených závor, než se k ní člověk dostane!“

„Je. Ale jinak to nejde!“

„Mně se zprotivily tajnosti. Já chci naráz vědět, na čem jsem. Řeknu vám poctivě: Já vaši dcerušku miluju — na smrt. Pepču jsem měl rád, měl, nezapírám, ale vaše dceruška je pro mne jako svatá — na mou duši! Tak jí to přímo a poctivě řeknu, ať ona zas přímo a poctivě mi odpoví.“

„No — nevím, já na takové hartusení -“

„Myslíte, že by mne mohla zamítnout? Řekněte —“

„Nemám ponětí, co zamýšlí, nevím nic, ale já bych tak prudce nejednal.“

„To je to, vy do mne nevidíte. A co, prosím vás, víte o tom advokátovi?“

„O jakém advokátovi? Ach — myslíte —“

„Minulou neděli byl u vás —“

„Ano, z Prahy byl. Nic o něm nevím. Bavil se s Vlastou.“

„Právě, právě... A není snad nějak ve spojení s tím, co nám slečna Vlasta nadhodila? Není snad jedním z těch tří ženichů?“

Hrdlička si přejel rukou tvář a příkře pak hleděl do země.

„Nevím,“ odpověděl, „nic nevím.“

Bláha pokrčil rameny.

„Bude třeba promluviti s ní — přímo — a — jak jsem řekl. Já budu sázet na jednu kartu, na upřímnost a rovné slovo.“

„V tom vám nemohu zabraňovat — Konečně, ať máte jasno! Já vyčkám, až co ona, protože nic nevím!“

Bláha se pojednou zamračil a rozmrzel. Stanul. Obočí jeho se zkřivilo, oči přimhouřily. Podal ruku Hrdličkovi:

„Já vám tady všecko vypleskávám, a vy mlčíte jako kamení! Vždycky tak bylo a je zas! Ale právě to já nechci! Buďte přece trochu — přímý!“

„No — co pak? Co pak?“ dívaje se mu do očí chlácholil jej Hrdlička.

„Nic — jsem troubal — A právě — já nepovolím!“ zvolal v jakémsi neobyčejně prudkém pohnutí zatínaje pěstě. Mávl pak rukou a vrátil se ke Kvíčalci. Slunce hřálo, nebe se modralo. Bylo viděti do nesmírné dálky. „A každý je jako zavřená bedna!“ zahučel zlostně. „Na každého sekeru! A na Havlíčka klín a sekeru!“

(Pokračování.)

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Záhy se probudil s hlavou těžkou nevyspáním a s tělem poštípaným tak, že nebylo na něm čtverečného centimetru, který by nebyl pokryt několika zarudlými skvrnami. Klel svorně s ostatními na blechy a na včerejší rozprávku se židem ani nevzpomněl.

Hůř ještě bylo, když přistoupil k oknu, a zrak mu padl na kabát. Jeho salonní úbor úplně pozbyl bezvadné černě a měl nyní barvu školní tabule týden před prázdninami. Podíval se na ruce... A věru, kdyby byl tři dny sázel řepu, nebyly by vypadaly hůř. Stál hezkou chvíli bezradně, jako zřídka kdy v životě, neboť zároveň mu bylo do smíchu i do pláče.

Že se druhé nestalo, bylo zásluhou včerejšího žida, neboť v té chvíli se rozletěly dveře, a do nich vpadl asistent Nový. V jedné ruce držel mýdlo, v druhé ručník, vlasy mokré a naježené jako vykoupaný vrabec — ale v obličeji byl bledý jako stěna. A již vykládal, že se jeden na záchodě oběsil.

Čistotný Nový šel záhy zrána do umývarny, která byla zařízena i umístěna v samorostlém a původním stylu rakouských kasáren — byla jí řada kohoutů vodovodu, trčících ze zdi po celé délce jedné strany místnosti, zatím co druhou zabírala řada úplně otevřených kabin útulků úzkosti. Tak se stalo, že se Novému dostalo, když se obrátil, osvěžen jsa studenou lázní, od vodovodu — na lačný žaludek vzrušujícího pohledu na oběšence.

Kdo byl ve světnici, chvátal se podívat. Šel i Mašek.

Naráz poznal včerejšího vyznavače strachu — a pohled na něho byl nevýslovně teskný. Kdosi před Maškovým příchodem do viselce šťouchl, takže se nyní houpal sem a tam, a jeho lakýrky o sebe dutě klepaly. Žalostno bylo se podívat na oběšence, žalostněji ještě naslouchati obhroublostem chasy, která se sem sběhla — a nejžalostnější ze všeho: býti svědkem zupácké surovosti, která tu vystřelila v předposlední chvíli Rakouska v exotický květ zpoličkování nebožtíka.

Mašek znechucen si odplivl a sešel do dvora, kde ztrávil celé dopoledne na procházce po obvodu rozlehlého čtverce, uzavřeného se všech stran budovami. Přemýšlel zarytě, o čem se mu včera pře-

mýšleti nechtělo, neboť dovětkem nočního besedníka nabyly jeho zpola zapomenuté věty netušeného významu a síly. — —

A když ho tu k polední vyhledal Nový, kterému ještě bylo mdlo od žaludku, překvapil ho neočekávaným obviněním.

„Poslechni!“ řekl stroze, „není vyloučeno, že jsme tomu člověku byli poslední příčinou. Ale proto se trápit nemusíme — kdybychom nebyli my, byl by někdo jiný. O to mi však jde, není-li to případ Safiánův číslo dvě: rovnice o jiných a jinak hodnotných exponentech se stejným resultátem. Mně se dokonce zdá, že je ciferně pochopitelnější, a proto srozumitelnější — až na podivné paradoxon léčení strachu před smrtí sebevraždou. Není mi ještě jasno, která alternativa je správná: buď jsou tito lidé degenerovaní, a proto se odklízejí sami, aby nenakazili stáda, které má nesporné opičácké sklony — anebo prostě jsou nutni k naplnění počtu poznamenaných k stříži. První je problém metafysický, druhé mystický — a mezi oběma se houpám na dvoře kasáren. To je, co mne ze všeho dráždí nejvíc.“ — —

Dořekl, nechal Nového stát — a pokračoval ve svém bludném kruhu.

II.

Čtvrtého dne odpoledne vyvedli budoucí statečné obránce Rakouska na dvůr a zahnali je všechny do zadní jeho části, kde za dlouhým stolem seděl tlustý major, který měl výložky pluku, k němuž byli určeni. Přišli sem všichni z rozkazu i se zavazadly, takže celek poskytoval obraz nadmíru malebný. Potom se přihrnulo ještě několik důstojníků se zástupem ohvězdičkovaných vojáků, kteří se vmísili do davu. Byli jaksi otecky pohrdaví a říkali všem, kdož tu stáli s ranci a kufříky, neznalí věcí budoucích — „zelení rekruti“. Ale přes to byl jejich příchod dobrodiním, neboť pověděli všem, že je odvezou k pluku do Uher. První jistota, neradostná sice — ale přece byla přijata vděčně, neboť znamenala změnu.

A již se odehrávala první předůležitá vojenská ceremonie.

Jakýsi zupák vykřikl znamenitě řvoucím basem jméno domobrance, který byl povinen přihrnouti se k stolu se vším, což jeho bylo. Zde mu vyplatil jiný zupák z brusu novou dvoukorunu a přidal k ní dva kukuřičné desetihaléře. Jen se stalo, hned se zdálo, jako by byl každý z těchto ubohých za zlatý deset prodal čertu duši. Z několika stran zahoukali vojáci, ukazujíce mu cestu buď na pravou nebo levou stranu nádvoří. Bral sice každý stejný peníz žoldu — ale přes to byla veta po občanské rovnosti. Privilegovaní „jednoročáci“ se ubírali vpravo, kdežto obyčejným smrtelníkům byla vyhrazena strana zatracenců. Ale v jedné i v druhé skupině vládla již vojenská quasi-kázeň; bylo nutno řaditi se do čtyřstupů a zachovati toto seřazení i v nejvolnějším pohovu.

Mašek si sedl na kufr a vyčkával trpělivě příchodu Nového. Oba problémy — mystický i metafysický se mu dávno vykouřily z hlavy, a nyní byl cele zaujat myšlenkou vnésti nekázeň do řad armády již v tomto jejím embryonálním stavu. Smluvil se proto se sousedy, že pustí Nového k němu. Stalo se. Jakmile byl vřazen do čtyřstupu, začalo za zády strážců stěhování kufrů a měnění míst jejich držitelů. Všem zúčastněným bylo, jako by omládli o řadu let, neboť se jim — nováčkům neostříleným — zdálo, že provádějí bůhví jakou odvážnou klukovinu.

A když posléze se „Šporna pokroku“ usadil po boku Maškově, spustil tento patheticky:

„Začínám vážiti si Rakouska pro jeho věrnost k tradici. Řeklo si jednou „Divide et impera!“ — a provádí to dodnes. Neříkám, že s plným úspěchem — ale s částečným jistě, neboť hlavu vsadím, jak mám jenom jednu, že je mezi námi hezká hromádka blbů, kteří si nesmírně zakládají na své „pravosti“. Na několik bych mohl již teď prstem ukázat.“

Asistent Nový však nebyl v růžové náladě. Povzdychával jenom a hrozil se daleké cesty do evropské Afriky — a ještě více pobytu v ní. Podařilo se mu nalézti mezi vojáky známého — občana zubřanského — čemu dík byl znamenitě informován. Vykládal přesvědčivě, že budou v té Sakrabonii ubytováni v táboře za městem na pokraji nekonečného močálu v rozškvířených barácích, kde řádí malarie, cholera a všechny druhy tyfu. Hrozil se zcela upřímně neutěšené vyhlídky — a jediné, co ho poněkud upokojovalo, bylo další ponaučení, že jednoročáci v tomto táboře ztráví pouze šest týdnů výcviku, a potom se stěhují do města do školy, aby tam byli za dva měsíce vyučeni důstojnickému řemeslu.

Mašek vyslechl trpělivě jeho dlouhý poučný výklad — a v zápětí ho ujistil, že je také jedním z těch blbnoucích „pravých“.

Avšak té ironie osudu! Neuplynuly ani tři hodiny — a již odprošoval Nového, neboť musil plně doceniti výhody své odlišnosti.

Horlil sice cestou na nádraží nad malověrností Rakouska, které je obklopilo četou vojska s nasazenými bodly na puškách, aby snad nikomu nenapadlo ještě v poslední chvíli vzíti do zaječích — ale umlkl, když na nástupišti hloučku „pravých" byly přikázány vozy druhé třídy, kdežto všichni ti, v nichž nedřímala jiskérka důstojnické možnosti, byli nacpáni do vozů plebejských, nebo dokonce — do dobytčáků.

Uvelebil se pohodlně na měkkém, konstatuje uznale, že ho chce Rakousko přece jenom převychovat, kdyžtě s ním tak jemně zachází — a litoval své české paličaté zarytosti, která způsobí, že se přes to přese všecko dočká od něho špatného vděku.

Posléze se vlak hnul a jel — nejel. Plazil se hlemýždím spěchem — patrně proto, aby nevytrousil nic z drahocenného nákladu. A vytrousil přece. Jeli noc a den — a druhé noci v Komárně vynesli z vlaku nebožtíka. Mašek byl druhy schválně probuzen, aby mu neušla neutěšená podívaná. Podíval se oknem, zahlédl zakrytá nosítka — a vzpomněl si na žida. Procedil skrze zuby, že to s Rakouskem přece jenom není pěkné, umírají-li mu vojáci už cestou k pluku. Ale to řekl jen, aby něco řekl. Nebylo mu dvakrát volně. Hlavou střílela myšlenka za myšlenkou — a nejhorší: když usedal, zahlédl tvář asistenta Nového, který seděl proti němu. Byla křídově bílá, a oči z ní třeštily. Znechucen vším, stiskl víčka — a přesilně se mu zachtělo nemyslit, zapomenout na všecko a spát — spát jako pařez. Ale marně! Zadrkotal vlak, jeli a jeli — nekonečně jeli — a neusnul. Každým nárazem kol o kolejnice bylo hůře.

Dostavila se konečně i u něho deprese.

Z nekonečné jízdy začala ho surově bolet hlava, a bolest se stupňovala až k pocitu nevolnosti.

Potom se rozbřesklo kalné ráno, v němž v jakési neznámé maďarské stanici se vlak zastavil na dvě hodiny, aby vypostěným byla podána po prvé vojenská strava. — Černá káva, a po ní — nefalšovaný maďarský guláš. (Pokračování.)

*

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Za převratu většina naší společnosti podivně si mátla pojem státu a jeho formy. Zvolili jsme si státní formu republiky, ale český stát zůstal starý. V starožitnosti národ měl spatřovati jeho přednosť. Pro státní spojení Čechů se Slováky historie má ještě starší fakt než stát český — stát velkomoravský. Tisícileté dějinné zkušenosti mohly by nám podati dostatečného poučení, co máme dělat a čeho se varovat, aby česko-slovenský národní stát ve formě republiky lépe prospíval, než ve formě království. Změnou formy nemění se podstata věci. Ale když už vlastní dějiny nestačily, aby nám byly poučením, proč jsme se neohlédli po současnosti a z ní poučení nečerpali? Francie nám poskytuje příklad, jak se pořádá a žije stát, přešedší od formy monarchie k formě republiky. Němci přiměli Francii, že se stala republikou. Stala se jí ne pro krásu toho slova, nýbrž proto, aby republikánským zřízením byly k činnosti vyvolány a zorganisovány všecky síly národa. V monarchii všecka odpovědnosť za osudy státu lpí na monarchovi a jeho pomocnících, ať jsou voleni jím, nebo národem; v republice odpovídá za osudy státu i své sám národ a proto je nutno, aby se v republice všechny třídy národa, všichni jeho lidé zúčastnili státního života a práce. Státní vědomí v republice musí pronikati každého občana, i takového, který na veřejnosť nevystupuje. U nás toho není. Náš národ i v republice má názory monarchické a vinu toho, co se mu v řízení státu nelíbí, nesvádí na sebe, nýbrž na jeho hlavu. V republice občanstvo má právo všecky věci, které se v ní dějí, veřejně posuzovati a tím působiti, aby nastala náprava ve smyslu občanstva. Vyjádřím se s přímostí, jež jest u mne obvyklá. President Masaryk, jenž byl před dvěma lety vším národem uvítán jako jeho osvoboditel, je po dvou letech předmětem kritik velmi nepříznivých, jež na jeho hlavu svalují vinu všeho, co se českému občanstvu nelíbí, ale kritiky ty nejsou republikánsky otevřené a veřejné. On možná ani tušení nemá o tom, jak je posuzován, a kdyby to věděl, zajisté by učinil, aby si zachoval lásku a vděčnosť národa. Ve Francii osoba presidentova není povýšena nade vší kritiku, tisk jeho činy i výroky posuzuje, humoristické a satirické listy nerozpakují se ho karikovati; ale při tom žadný Francouz nezapomíná, že president jest hlava jeho státu a že proto i ten, kdo jej posuzuje,

jest mu povinen úctou, kterou ctí svůj národ i sebe. U nás dosud není tak, ale musí býti. Naše občanstvo nezachovává náležitou míru ani v poměru k presidentovi. Jedni se mu příliš byzantinsky klanějí a jsou pilni, aby se mu ani slovo pravdy nedoneslo k uším, druzí pak tropí pekelnou kočičinu, aby si jeho poslech vynutili. Není tu rovnováhy, mysli jsou ještě příliš rozbouřeny převratem. Buďte pamětlivi výroku, jejž T. G. Masaryk učinil bezmála před třiciti lety: Demokracie, toť diskusse. Nic není tak význačné pro naši veřejnosť, že ani tehdy, ani nyní nikdo mu nevychází na junácký mejdan, aby s ním diskutoval. Já se tehdy nabízel redakci Národních Listů, že s ním na jejich sloupcích budu diskutovati o jeho thesích a zásadách, s kterými jsem nesouhlasil. Redakce mého nabídnutí nepřijala, že prý s T. G. Masarykem diskutovati netřeba. V čem jsem se s jeho směrem srovnati nemohl, vybilo se v knize „Zájezd na Rus". I myslím, že jako jeho starý, ale loyalný opponent mám právo k výtce, kterou jsem učinil jak jeho zbožňovatelům, kteří v jeho blízkosti přestávají myslit, aby ho tou smělostí neurazili, tak jeho protivníkům. Vyskytl se ještě třetí spůsob, který ukázal, jak se s presidentem jakožto hlavou státu jednati nemá. Nedávno jej v Radotíně vítali socialní demokraté, jejichž řečník jej oslovil takto: Soudruhu Masaryku, dobře jsi nám padl do rukou, abychom ti otevřeně řekli, že tu republiku špatně řídíš. Ten občan si popletl pojmy o republikánské rovnosti a bratrství.

Podobně neurovnaný je poměr občanstva k ministrům republiky. Křičelo to zvláště za koaličního ministerstva. Strany tehdy pokládaly ministry za své dobře placené zřízence a představovaly si, že ministři jsou k tomu, aby sloužili stranám, a nikoli státu. Tribunové byli povzneseni na ministerská křesla a sami nebyli s to, aby se vymanili z té úlohy, kterou dotud ve své straně hráli. Ministerské tribunství bylo hájeno názorem, že ministru není třeba znalosti toho oboru, který jeho péči svěřen, a že je toliko představitelem své strany ve vládě. To mělo za následek, že ministři byli nuceni dávati svým straníkům v ministerských kancelářích místa právě tak bez oborové spůsobilosti, jako nebyla žádána od nich. Kanceláře některých ministrů nacpaly se příživníky, jimž lidový vtip dal název „vyžírači republiky". Republiku vyžíralo obojí pohlaví. Historickým zůstane „bobeček". Občan vešel do ministerské kanceláře, hledaje pana radu X. Y. U stolu seděla nastrojená krasavice a četla román. Pan rada se díval z okna. Občan se táže dámy, může-li mluviti s panem radou X. Y. Dáma zavolala: „Bobečku, šel sem, má tu ňákého pána." Podobných historek kolovalo po Praze mnoho. Když koaliční ministerstvo padlo, jednomu z nových ministrů se zdálo, že přejímá příliš mnoho ženských sil, které jsou zbytečny. Rozkázal, aby byly podrobeny malé skoušce spůsobilosti, jež vypadla velmi bledě: na 300 mladých dam bylo pak z toho ministerstva propuštěno, protože neuměly ani psát na stroji, ani vůbec psát pravopisně.

Koaliční vláda se neosvědčila. Spojenství sociálně-demokratické strany s rolnickou bylo nepřirozené. Bylo nejen chybou, nýbrž proviněním. Ne nespravedlivě bylo nazýváno „němým neb sodomským hříchem". Socialní demokraté měli na mysli socialnou revoluci aneb aspoň třídní boj, jenž je vyloučen u rolnictva. České rolnictvo vždycky bylo stavem, zachovávajícím národ, a v samostatném československém státě nemohlo být ničím jiným než základem státu. Spojivši se se socialními demokraty, rolnictvo se zapomnělo nad sebou, nad národem i státem, a hledělo jen k svým hmotným výhodám, ke kšeftu. Tím se přesunulo na jinou, sobě nevlastní půdu. Rolnictvo je v naší společenské organisaci hlavním článkem mezi středními stavy. Jiného místa pro ně není. Ono nemůže vésti třídní boj, ale musí třídní boj vydržeti, je li mu vnucen, spolu s ostatními články středního stavu. Myslili-li agrárníci, že koalicí se socialnými demokraty tomuto boji ujdou, zmýlili se. Útoky sociálně-demokratických listů na rolnictvo koalicí se nezmírnily. Nemohlo býti jinak, nežli že se v rolnictvu ozval silný odpor proti koalici, jenž ustal s jejím rozpadem.

Dílem koalice je volební zákon pro národní hromadu. (Užívám staročeského a slovanského slova hromada, neboť shromáždění je něm. Versammlung. Nepochopuji, proč bylo zavrženo slovo sněm, staré tak jako český národ. Ale když se toto slovo znelíbilo, mělo býti pamatováno, že třeba zvoliti slovo takové, které snadno mohou vysloviti všechny jazyky, čehož při slově shromáždění není.) Volební zákon vypracovali společně právníci agrární a socialně demokratičtí. Vzor jeho prý našli v některém nepatrném kantoně švýcarském, jehož obyvatelstvo je národně jednolité a žije si ve svých horách idylu, které mu mohou Češi záviděti, ale kterou by marně napodobili, protože jejich vlast jest

odvěkým bojištěm národností a jím zůstane, ať je Čechům libo nebo ne. Volební zákon měl zřejmý účel oslabiti národní Čechy i Slováky, posíliti v republice jinorodce a převahu dáti socialistům. Tento neblahý volební zákon trhá národní tělo v kusy a strany jsou jako vrány, sletující se na rozsápané mrtvé tělo. Neděste se tohoto obrazu vy, kdož milujete národ a věříte v něj, ale zamyslete se nad jeho pravdivostí. Matkou našeho volebního zákona byla theorie protinárodní, vidoucí v každém uvědomělém národovci svou překážku. Uvědomělý národovec jest jí šovinistou, zpátečníkem, černosotěncem. Národ ve své ústrojnosti jest jí společenský útvar přežilý, určený k tomu, aby ustoupil organisovanému davu. Také ruští socialní revolucionáři měli tento blud v hlavách, když se jali káceti pilíře svého státu národního, a zničení státu i národa podařilo se jim velmi brzy. U nás by to šlo ještě mnohem rychleji, kdyby se Čechové nevzpamatovali v čas a nepronikli se horlivým přesvědčením, že jejich stát může býti pouze národní a teprve na půdě tohoto státu národního že je v něm možno úspěšně prováděti všeliké reformy, socialné mezi nimi. Volební zákon dra Meissnera, dra Bobka a prof. Hötzela zůstane nezdařeným a škodným experimentem a bude třeba nahraditi jej novým, hledícím k politickým podmínkám republiky i k tomu, že československý národ jest jediný její budovatel i zachovavatel, k čemuž musí býti stále přihlíženo, aby význam jeho rostl a nikoli mizel. Nelze říci, že volebnímu zákonu bylo dopomoženo nebdělostí národovců. Nikoli, národovci důrazně ukazovali na jeho nebezpečné stránky, ale proti koalici zůstali v menšině. A parlamentští zástupci rolnictva stali se spoluvinníky skutku zřejmě protinárodního. Volební zákon má ještě jinou temnou stránku, na kterou se nesmí zapomínat při jeho posuzování: činí volby příliš nákladnými. Jistý Slovák odhadl, že volby do Národní Hromady stály republiku víc, než je cena té části Oravy, bohaté krásnými lesy, kterou Dohoda na naše útraty darovala Polákům. „Vy to obojí můžete dělat," dodal Slovák ironicky, „kusy vlasti nepřátelům zadávat, i vyhazovat nesčíslné miliony na věci daremné."

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Paní správcová útlá, nízká, že jí při tom stole bylo drobet, jedla mlčky, po trošinkách a když potom lžíci položila do prázdného talíře, s tklivým úsměvem pohleděla na ženicha a na nevěstu, jemně zakývala, jak by řekla: „Tak vidíte, děti!"

„Na, pane učiteli, pochutnali si?" tázal se pojezdný.

„Děkuji, byla velmi dobrá," skromně odvětil Čepelík a jen z podobočí kmitl pohledem po Málce. Ta uslyševši otcovu otázku, také k tázanému pohlédla, ale hned zase sklonila hlavu naslouchajíc, co Viktor povídá.

„Já říkám, že není nad dobrou hovězí polévku!" velebil pojezdný.

„A to já taky," svědčil Dobrš a stiskl si klouby, až luply.

„Jenom kdyby ona vždycky mohla bejt jako tahle — když ono je hodně masa a drůbež k tomu, to to jde!" znalecky a s mírným úsměvem poznamenala kancelistová.

„Ale horko!" zhluboka vzdychl si choť. Seděl opět vzpřímen, ruce sepaty v klíně; velký, kulatý obličej všecek rudý seděl mu nad podvázaným sněhovým ubrouskem opravdu jako měsíček nad bílým obláčkem.

„Je horko, je, ale zaplať Pánbůh, že se to tak vydařilo — toť byla jízda, nebe jako chrpa, naši miláčkové budou mít celý život nač vzpomínat!" a paní správcová opět tak něžně pohleděla na mladý párek.

„Když prší, říká se, že jim padá štěstí a když je krásně, je to prej taky dobře," zachechtl se Dobrš a zamnul dlaněmi.

„Já mám rád hezky," Málce bzučel Viktor, „co je po breku, když se v něm nikam nemůže. Počkala, až přijede, nějakej pořádnej vejraz si uděláme!"

„Chodíváte?"

„No toť, do Šárky, k Mateji, do Krče, do Kunratic — pěknej hec se vždycky splaší. A do divadla, takhle na Krásnou Helenu s Bochettkou —" zmhouřiv oči, mlsně se usmíval a kroutil si knírkem — nebo na Malého vévodu, na Boccaccia, jindy zas do arény třeba na Faráře a jeho kostelníka nebo na Rodinnou vojnu, legrace náramné, člověk se nasměje, že má na tejden dost!"

„Já bych ráda na Hugenoty nebo na Němou z Portici —"

„To třeba půjdeme do německého.“

„Slečno, nevěřte mu,“ přes stůl je pozorujíc, žertovně napomínala kancelistová, „on náš Vika rád plaušuje.“

„I vždyť mně, milostpaní, vypravuje jen o divadle!“ nevinně usmála se Málka.

„To je jedno, on umí všecko opentlit. Když k nám loni přijel, všecky slečinky byly paf, i ty nejpřednější, a teď, když mě potkají, vždycky jen co pan bratr.“

Viktor hrál si s vousky a jen se usmíval.

„Má Pražák, když přijde na venek, dělat poustevníka? Ať to trochu roztočím, ne? Ať zvědí taky o životě, beztoho tam nic nemáte!“

„To si myslíš, bývají také krásné zábavy!“

Kysele i výsměšně zkrabatil nos i ústa a Málce potom bzučel cosi o venkovských balících.

Slečna Ramšová s Andulou vcházely nesouce slavnostně prvá mísu s rybou, druhá tác, se vším k ní příslušným.

„Slečno kuchařko, to byla polívečka,“ sotvaže vkročily, velebila správcová.

„To mě těší, milostpaní, jen když chutnala!“

„Celé vzácné společnosti!“

A již s kaprem zvolna putovaly od místa k místu.

Když pan pojezdný dvě běloučká soustka ochutnal, jen si vzdychl: „Mmm — wunderbar!“

Několik hlav přisvědčilo, ale dávajíce pozor na kosti, mlčeli.

„Masíčko jako z peří — brambůrky taky ausgezeichnet!“

„Slečna si dala tuze záležet, ta šťáva je báječná!“

„Opravdu, desatero kuchařského umění pohromadě!“ choti svědčil pan domácí.

„Andulko, řekněte tam slečně, že zaslouží premium!“ vzdychala správcová. „Na rybě se pozná, co kuchařka umí.“

„Ten kapr sám nevěděl, co v něm vězí,“ chválil i mládenec.

„To náš tati ho obstaral, má všude známosti — viď, tatínku?“ a Málka se na otce krásně podívala.

„Je říční — z dobré vody,“ kývl pojezdný a jazyk kmitl se mu na rtech.

„My chodíváme na ryby do Troje,“ bzučel Viktorek.

Málka ustala v jídle a obrátila se k němu: „Co na takovém výletě děláte?“

„Co? Jíme, pijeme a potom se všelico splaší: zpívá se, hraje, tančí, honíme se —“

„Kdo?“

„Paničky, slečny, páni.“

Málka povznesla k němu vážný pohled a prstíkem zahrozila: „Mně se zdá — mně se zdá —“

„Nic zlého, Málinko, všecko v největší uctivosti!“

„Takový výlet by se mi nelíbil, to bych nechtěla.“

„Ne — a proč?“ tazal se s koketní nevinností.

„Nadělá se mnoho hluku a co z toho. My jsme dřív s Karolin také do podobných zdejších zábav chodívaly, ale přešlo nás to.“

Naslouchaje pohrával si při tom ubrouskem — skládal, rovnal, až z něho zrobil koníčka. „Hop — hop!“ udělal jím proti Málce.

„Tajtrlík!“ mžiknuv k nim, pomyslil si Čepelík.

„Takhle kdybychom někam šli sami, jenom naše rodina — to ano!“ v hovoru s Viktorem pokračovala Málka.

„Hop — hop — hop —“

Chytla koníčka za ucho a již bylo po něm. „Aspoň dá pokoj!“

„Ale — škoda ho! — Půjdeme teda sami, jenom bude-li se Tedovi chtít, bývá už pohodlný.“

„To by bylo — nedáme mu s Karolin pokoj, až ho vytáhneme!“

Viktor se usmál a počal tichounce popěvovati: Roste vosika — vedle lesíka — kdo jí nesekal — ať jí neseká —“

Nevěsta s ženichem také si povídali.

„Udělal to, Tedáčku, všecko, jak jsem mu psala? Přestavěl to tak?“

„Všecko, jak poručila — pokoje prohlédly — kolik dní jsme se s tím párali.“

„To bývalé prodal?“

„Z větší části.“

„Obrazy také už visí? Mám je ráda, jsou po mamince — ta garnitura také. Piano není nové, ale velmi dobré. Tepichy také leží?“

„Ale arci, nevím ovšem, bude-li má hlavička spokojena, našinec se v tom nevyzná a má svoje starosti.“

„Mnoho?“

„Hodně — obchod je obchod a je mladý, co je to dva roky? Konkurence je veliká, vše musí jít akuratně, zboží vždy prima a nesmí se hledět na veliký výdělek!“

„No mlčel, zas doma bude mít útulno, tam si vždycky oddechne. Jak já se na ty zimní večery těším!“

Sevřel jí obě ručky, povznesl je a konečky prstů líbal.

Správcová slastně na ně pohlížela a modré oči jí pravily: „Jen se těšte, děti!“

„Já jí nesázel — sekat nebudu — na tě, má milá — nezapomenu!“ Málce téměř do samého ouška bzučel Viktor.

Ostatní také se bavili.

„Každý má svou zálibu," klidně opřen vykládal Hobrland, „někdo příkladně z ryby nejraději hlavu, nebo z bažanta jen nohu, z husy biskupa — já zas stehýnko!"

„A já prsíčka — wissen's, to je přec jen to nejlepší — se zelím a s knedlíkem, není nad to — jenom že toho mnoho nesním, je to těžké, hned musím brát salispulver!"

„Ale, ale," divila se paní domácí.

„Ten a opiumtropfen musím pořád nosit v kapse. Ja, ja, nejsme už mladí!" a pan pojezdný vážně pokrčil rameny.

„I jen když pořád ještě chutná!"

Zamyšlen si přisvědčoval, ale potom oči široce otevřev, spustil s velkou důležitostí: „To jsem měl jednoho kolegu, důchodního, člověka, že se jen valil, a ten — to by nevěřili — z koroptví jedl hlavně jen drápky, to už na něj s nimi všude pamatovali — ale vědí, sehr gut gebacken, aby křupaly, byly až do černa. Měl na ně zuby a jen to chroupalo, všickni se dívali jenom na něj. A tolik se vždycky smával: Vidíte, co jím a pořád na mně přibejvá!"

„Ale co jiného ještě snědl, neřekl!" smál se pan domácí.

„To mají pravdu — ale každý má svůj mls. Když jsem byl v městečku, jezdíval tam vždycky v sobotu pan notář — chchch. Ten den si vybral, protože věděl, že hospodyně tlučou; hrnek podmáslí vždycky už na něj v hospodě čekal. Ale ne aby je byl pil samotné — Gott bewahre — půl sklenice podmáslí, půl nad to piva — zamíchal tím a říkal, že když to pije, slyší všecky andělíčky zpívat!"

Rozesmála se i slečna Ramšová, a pomocnice její, podávajíc hovězí, až vypiskla.

„Tak to maj' — tak viděj'," spokojen usmál se pan pojezdný, a vzav si kousek hovězího, nožem rozsekával si je zcela na drobno.

„Uzené s povidlovou omáčkou by třeba také nechutnalo, a když jsem byl na moravské straně ještě u žandarmerie —" v tom pan kancelista zmlkl. Překvapen pohleděl na choť, ale třebaže si nevšímala, nedopověděl, sklonil hlavu a hleděl si jen talíře.

„To jako zas dělají vajíčka na másle cukrovaná nebo čočku s cukrem," usmála se paní domácí.

„Chchch — čočku se sázeným vajíčkem, to jo, ist sehr gut, ale s cukrem!"

Pan učitel s Dobršem starostí se zábavou neměli; poslouchali a mlčeli. Tomu byl Čepelík rád, ale jinak bylo mu zde stále nevolno. Proč jen měl tolik ohledů a přišel? Teď viděl, že docela dobře mohl odříci; Karolina by se byla snad v prvé chvíli hněvala, ale teď viděla už jen Tedáčka! A Málka? Ó, hned když psala, že sestřin nápadník má bratra, dobře tušil. A zvláště, když tam stálo: Je mladší, štíhlejší, o mnoho hezčí a velký fešák! Pražský panák, švadroňka — ale to u ženských platí odjakživa: jen když mužský hodně žvastá! Hned byla jeho — krátce a dobře — už mu visela kolem krku... Jak je to, Bože, tak čerstva možno...

Ne, ne, sem už vkročiti neměl! Tak ho potupit! Sám před sebou se styděl! Byl tam prve sám, mohl se krásně ztratit. Ale to jsou ty jeho věčné ohledy. Jak — jak jen se teď dostati odtud? Nějakou křiklavou věc přece provésti nechtěl. Jsou tu hosté, slušní lidé, ti přece nic netuší a za ženskou mizernost nemohou; sprosťákem Čepelík nikdy nebyl! Ale že k nim už nevkročí, zaklel se svatosvatě.

Jíst mu nechutnalo, jen se se vším piplal; za to piva si nejednou pořádně naváhl. A jen hořel!

Viktor s Málkou byli stále jen ve vlastních hovorech a žertech. Prve sic také několikráte zamžourala šikmo přes stůl, usmála se, potom i vyčítavé oči dělala, ale když Čepelík vždycky jen oči sklopil a dál si nevšímal, přestala s tím také.

„Poslouchala, ten váš kantor je nějaký kyselý patrón," pravil jí jednou Viktor.

„Ale není, to se jen zdá!"

„Jak pak není, vždyť jen zahlíží. Ten také patří do lepši společnosti!"

„Není zvyklý."

„Z nějaké hloupé vesnice! Anebo — poslouchala, Málinko —" při tom výstražně povznesl prst, přimhouřil oči a tajemně usmíval se do vousů.

„I kdež pak — hodný je, pilný, ale nesmělý!"

„No, nevím, nevím, co má v hlavě — a v srdci!" —

(Pokračování.)

✱

DIVADLO.

Romain Rolland: *Danton.* Drama o třech dějstvích. Přeložil Hanuš Jelínek. V Národním divadle po prvé 26. listopadu t. r. za režie K. Želenského s výpravou J. M. Gottlieba.

Základem „Dantona" jest politicko-historická úvaha, nikoli děj. Přes rozpory, které se tu vybíjejí, přes osobnosti, které se tu střetají, není dramatem, a tak, jak jest pojat — aby věrohodně ožily velké historické osobnosti, vysvětlující řadou řečí a debat ráz a poměry doby, — spíše se jeví jako román. Jest zajímavo viděti Dantona, Robespierra, St. Justa, Desmoulinsa názorně ztělesněné, vyvolané střízlivou nestranností — ale jest do té míry střízlivá, že neposkytuje, až na několik výjimek, příležitosti ku hereckému tvoření, nýbrž jen k poučnému přednesu úvah a názorů. Herecká reprodukce pak ilusi života spíše zeslabuje. Vzpomínali jsme celý večer na román Anatola France „Bohové žíznějí", jehož prostá četba zanechává živější dojmy z velké revoluce než Rollandovo drama, přes všechny jeho hlučné výbuchy. Nejvíce zajímavosti tkví pak v jednotlivostech, dokazujících, že historie se opakuje; i tu lze spolehnouti na střízlivost spisovatelovu, který psal tuto svou práci před dvaceti lety, tudíž bez tendence k přítomným poměrům, které tu nalézají mnohý odlesk, nabývající zabarvení až satyrického. — Jak řečeno, nenavíjejí se scény Dantona k žádnému ději; není tu vnějšně ani vnitřně ni peripetie ni krise, které by událost činily složitou — leda bychom jich hledali příliš uměle. Danton se vrací do Paříže, Robespierre se svými ustanoví, že musí být odstraněn a soud v třetím dějství toto poslání vykoná, toť vše. A celý obraz doby podán jest se suchopárností zpravodaje; nikde nepozorujeme, že by autor byl zaujat srdcem — a to vždycky jest na úkor uměleckému dílu a jeho účinu. Překvapuje to právě u Rollanda, jenž tolik srdce dal nejen Kryštofovi, ale i Beethovenovi a hlavně Michelangelovi. Pak ovšem také herci mohou dáti jen vnějšek a nikoli nervy. Příležitost k vyniknutí měli pp. Vávra (Danton), Deyl (Desmoulins), Hurt (Robespierre), Tesař (St. Just), Matějovský (Vadier); ostatní — i dámy — odsouzeni jsou textem k pouhému sekundování. Pp. Vávra a Matějovský mohli uplatniti též znamenité masky. Přes všechnu souvislost s přítomností a přímo časovost politickou nalezla hra v hledišti při reprisách málo ohlasu, snad ani ne tak pro nedostatek děje jako pro nedostatek tvůrčího tepla.

Ah.

*

Strach má velké oči. Veselohra o třech obrazech. Napsal Alfred de Vigny. — *Kočár nejsvětější svátosti.* Veselohra o jednom aktu. Napsal Prosper Mérimée. — Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohradů dne 2. prosince 1920.

Večer věnovaný romantické veselohře. Po nudných, až dutě patetických pokusech, jimiž vinohradská scéna překvapovala své publikum, byly tyto veselohry blyskotnými bludičkami, tančícími ovšem nad studeným bahništěm a nezanechávajícími v duši žádného tepla, žádné zušlechťující vzpomínky. Hladký, do duchaplných point a paradoxů vybroušený dialog, ostré psychologické postřehy, pikantní ač už opotřebované situace, pěkné, v záplavě světla zářící dekorace, elegantní úbory (dle návrhů Vlast. Hofmana), poskytovaly více oku a sluchu zabavení než duši. V prvé veselohře opuštěná novomanželka, vévodkyně (pí. Sedláčková) miliskuje se se svým cavalierem servant, jehož medailon stále líbá. Lékař (p. Dostal), jenž shledá fysiologickou příčinu častých nevolností mladé paničky, zajede do Versaillu, aby novinku tu sdělil diskretně manželovi (p. Vydra), jenž na záchranu rodinné cti vykoná u své zákonité choti noční návštěvu a v rozmluvě o všem možném, jen ne o lásce manželské, pobude u ní až do svítání. Reputace vévodského domu je zachráněna, přijď co přijď. Falešný, neživotný, bezkrevný tón zní celým kusem, divák s lhostejnou zvědavostí sleduje hru slov, o nichž srdce jednajících osob neví. Theatrální šarži komorné sehrála paní Baldová. Souhra ani nevynikala, ani nebyla pod uměleckou úrovní. Rušněji vedla si pí. Sedláčková jako svůdná herečka Pericholova v aktovce Mérimeově. Překypující temperament její dodal úloze té životnosti a tím i zajímavosti. Ovládala všecky muže rojící se kol ní, místokrále, biskupa i licentiata svým animálně upřímným ženstvím, lačnícím ne po jediném muži, ale po polyandrii. Zamilovaný místokrál, ač ví, že není jediným jejím milovníkem — sekretáře, jenž mu o aventurách Pericholky vyprávěl, vyžene — daruje jí kočár, jejž od papeže z Říma darem dostal, a v němž herečka, projíždějící městem, srazí se s kočárem své pomlouvačky markýzy a „pomačká jí kyčle". Na usmířenou za tento skandál daruje herečka kočár i se spřežením mezků katolické církvi, aby sluhové Páně nemuseli choditi pěšky, začež biskup i licentiat div za svatou ji neprohlásí. Vděčné úlohy místokrále a licentiata sehráli pp. Vávra a Vojta velmi pěkně, zejména maska tohoto byla výborná. I p. Veverka vedl si dobře mimikou v nevděčné roli tajemníkově. Biskupa sehrál p. Dostal poněkud nekněžsky. Kostým paní Sedláčkové byl přiměřen rozpustilé hře, krinolina. Režii v obou hrách měl p. Dostal. Obecenstvo naplňovalo celý dům a odměňovalo představitele hojným potleskem. Zábavně zabitý večer.

Et.

TÝDEN.

* Se jménem Vítězslava Nováka, jenž 5. prosince slavil své padesátiletí, je spojen rozvoj české hudby za posledních pětadvaceti let. Čtvrtstoletí tvůrčího zápasu nejen že ukazuje dílo skladatelovo dosti celistvě, nýbrž dovoluje i kritické ocenění podepřené i časovou distancí — byť nevelkou. A tu možno říci, že dílo Novákovo jest závažným kamenem ve stavbě české hudby. — Začínal, jako začíná jiný — mnoho mladé touhy a proto právě i mnoho bolesti. Romantikové tudíž byli mladému skladateli nejblíže — Schumann, z pozdějších Grieg. A již v této mladé fysiognomii zříme rysy, jež pozdější vývoj ještě hlouběji zbrázdil — čte se v nich: žena, příroda. Žena to jest, jíž Novák zpívá své „Serenády", „Barcaroly", „Eklogy" jsou to, v nichž ukládá své rozkochání přírodou. Čteme-li pak na „Eklogách" věnování J. Brahmsovi, zazní jméno, jež mělo velký vliv na komposiční techniku Novákovu, na niž ovšem i jeho učitel Dvořák měl zásadní vliv (to se obyčejně přezírá). — Novák, již jako mladý skladatel, byl talent rvavý, autokritický a vynalézavý, který se nespokojuje. Dřímalo v něm světlo, které se dralo z přítmí a mlčely doposud struny, které žádaly zaznění — bylo třeba jen na ně uhodití. Takovýmto úhozem byla Novákova návštěva Moravy r. 1896. Tehdy přišel do krajů, kde žije přirozený lid, sanguinicky — Novákovi příbuzně naladěný. Tehdy základní rysy Novákova profilu nabývají pronikavějšího světla. Novák nehledal a nenacházel zde pouhý folklor — nýbrž stykem s Moravou a Slovenskem očišťoval a nacházel sama sebe. Na př. v „Sonatě eroice" není folkloru, byť i téma bylo čistě břeclavské. Co však z toho tématu vyrůstá, jaká mohutná stavba, jak smělá invence — jaký to hrdina smělých očí, rovného postoje, nebojácného gesta! Taková jest vise Novákova slovenského hrdiny dlouho před převratem, kdy na hrudi Slovenska stál ještě Maďar. To by se nemělo přezírati! — Právě tak „Tatry" jsou zbarveny slovensky, ale také ne jen folkloristicky, ač rythmy jsou lidové. Ale jak všelidské jest prožití dojmu horských štítů, mlhami zahalených, jimiž prodírá se vítězné slunce (i zde jest symbol). Jak rozplývá se zde slovenské téma v individuální barvy — slyšíme zpěv syna národa o drahých horách. — Jsou-li „Tatry" projevem přírodní lásky Novákovy, jsou v „Bouři" spojeny oba jeho rysy: příroda v nejmohutnějším svém dojmu — bouři mořské — jest úchvatným pozadím, na němž se odehrává nemenší drama — lásky. A zase břeclavské téma — a přece jest to moře. Nejvelkolepějším projevem Novákova názoru na svět jest klavírní báseň „Pan". To jest kredo celého Nováka: jeho komposiční techniky, vrchol jeho invence a nejúplnější obraz jeho názorů. Slyšme názvy vět: Les, Hory, Moře, Žena — zase jest to příroda a zase žena, jimž zpívá Novák své rozjásání. — Nebyl by úplným tento letmý obraz, kdybychom se nezmínili o protipólu touhy — melancholii, která v díle Novákově jest krystalem, jenž září v několika dílech. Jsou to cykly písní „Melancholie", „Melancholické písně o lásce", „Trio v baladovém tónu", překrásný cyklus „Údolí nového království" jest vykupujícím činem v tomto stesku. A kde přepadá nejhlouběji člověka milujícího přírodu teskná vlna melancholického zadumání? V noci. To jsou noci Novákovy — ať už „Notturna" či „Písně zimních nocí" nebo „Noc" v „Slovácké suitě" — nejlepší číslo této populární skladby, zachycující dojmy z Velké u Strážnice.

Novákovy „Svatební košile" jsou dílem, v němž se věnuje skladatel příliš detailu; pochopil epicky Erbenovu báseň, ne jako drama pohybu — jak velmi pěkně zdůrazňují kresby Vl. Hofmanna nedávno vyšlé. Tím vyvstaly lákavé problémy technické, k jichž řešení se Novák dříve již rád klonil. Také jeho opery „Zvíkovský rarášek" a „Karlštejn" jsou sporné, a budoucno ukáže, do jaké míry jsou prožity a jak jen technicky vyřešeny. *E. Axman.*

*

* Francouzská vláda vyznamenala v nedávných dnech za příležitosti slavnostního zahájení prací Institutu français de Prague řadu vynikajících mužů, učenců a spisovatelů řády čestné legie a palmami akademickými. Dlužno těšiti se z tohoto důkazu přátelství a zejména z uznání dlouholetých snah i práce našich lidí, jakož i z vrcholného významu aktu, kterým francouzský vyslanec p. F. Couget veřejně prohlásil promoci vyznamenaných. Ale věc má svůj háček. Zákony naší republiky docela jasně zrušují nejen šlechtictví, ale i veškery řády, tituly a vyznamenání, povolujíce toliko osobám vojenským některé výjimky. A přece teď čím dál více se trousí zprávy o udělování řádů a titulů civilistům a nyní dokonce celou hromadu jich oznamují bez pokrytu i listy úřední a diplomatické, tím spíše, když v cizině dobře znám je náš zákaz řády přijímati a nositi. Tedy patrná nesrovnalost. Buď je zde zákon, jejž dlužno plniti bez výhrady, anebo připouští tento zákon výjimku, a pak třeba to poznamenati v jeho novelle, — ale novella k zákonu řádovému a šlechtickému tuším ze dne 10. dubna 1920 nic o takových výjimkách nepovídá. A přece řády se udělují a přijímají. Nechceme tuto rozhodovati o meritu uvedeného zákona, ale události dokazují, že tu je něco, co vyžaduje nápravy po té či oné stránce a rádi bychom měli v té věci jasno, aby nám naposledy celou tu řadu vynikajících našich mužů, kteří se proti udělení neohradí, na konec nezavřeli. Arci ohraditi se je dosti nesnadno, když už předběžným jednáním udě-

lení bylo schváleno a nelze přece dopustiti se urážky vůči státu ještě k tomu spřátelenému, a jemuž vázani jsme vděčnosti. Také nelze ignorovati udělení jakéhokoli vyznamenání tím, že je prostě zavřeme do zásuvky svého stolku: vyznamenání, řády i tituly udělují se proto, aby se nosily, a udělující pak právem je nemile dotčen, ba i uražen, vidí-li, že se jeho uznání ignoruje. A podle zákona nesmíme řádů nositi ani v cizině, ni na „půdě neutrální". Kdybychom neměli v milé své republice mnoho jiných problémů velmi důležitých a vážných, mohli bychom také o této otázce říci, že je to problém, při kterém třeba také vzíti v úvahu, že podle obecných zvyklostí stát, který přijímá pro své občany vyznamenání, zavazuje se k odvetě podobným způsobem. — Říká se, že malé dárky, arci vzájemné, udržují přátelství, a to nejen osob soukromých, nýbrž i celých říší. Vším způsobem je to buď poučení, že dělati zákony demagogické není vhodno, nebo je to nejasnost, která zasluhuje objasnění.

*

* Čapkův „Loupežník", úspěšná hra českého Národního divadla, nesmí býti hrán v Bratislavě. Ohradilo se proti němu slovenské obecenstvo (!) jako proti hře nemravné. —*btk*—

*

* Recitační večery pražské začínají se pohybovati ve chvalně známých vyježděných kolejích. Slyšíte do omrzení známé verše šablonového výběru, večeru dá se dobročinné heslo „ve prospěch spolků žurnalistických" k vůli reklamě v novinách, program sestaví se tak, aby tam byly zastoupeny všecky „klíče" i nejnovější bolševický a pokud možno i divadelní referenti, a kolo se otáčí jak čínský modlicí mlýnek dál. Tak tomu bylo i v pátek v síni Sladkovského, kde jsme neslyšeli nového nic ani výběrem textů ani přednesem. Naopak slyšeli jsme jinde na př. Bezruče mnohem výrazněji a plněji přednášena, jeť tento lapidární básník přímo určen mužskému hlasu. —*ol*—

*

* V říjnu t. r. zemřel Richard Falkenberg, profesor filosofie v Erlangen, jenž je i u nás znám z překladu svých důkladných „Dějin novověké filosofie." —*btk*—

*

* Výroba obrázkových knih pro mládež je v této době ztížena víc než kdykoli dříve. Úžasná drahota papíru, štočků a tisku vůbec žene knižní kalkulaci do zámezí. Proto vázne obrázková kniha, a letošní trh vánoční bude z nejchudších. Jako novinky uvádíme další dva svazky cyklu Říhových pohádek, Artušem Scheinerem ilustrovaných a „Unií" vydávaných, „Dvě Maričky" a „Růženka". Obě pohádky jsou ovšem jen varianty, ale krásně vypravované a skutečně umělecky vypravené. Scheinerovy barvité, častěji s humorem podávané kresby, vystihující i národní prvky a ráz, mají už svou proslulost. Neméně tyto knížky doporučuje i levná cena (Kč 10), tu tedy máme vánoční dárek milého uvítání.

*

* Angličan Edward Fitz Gerald seznamuje nás svým překladem s perským básníkem Omarem Khayyamem. Před několika sty lety ve své vlasti známý astronom a matematik Omar Khayyam byl také hluboký pěvec, a jeho báseň Rubaiyal je podivuhodnou vzácností. Dílo Peršana, který je dnes počítán ke klasikům, vyniká odvahou myšlenkovou, hlubokou filosofií a rytmickou přesností výrazovou. „Revue mondiale" činí dokonce přirovnání s Anakreontem. Do španělštiny přeložil Omara Khayyama Muzio Saenz Pêna. *Aa.*

*

* Sir Harry Johnston vydal péčí Oxford-University-Press první svazek obsáhlého díla o jazycích bantuských, v němž jde o všechny jazyky národů afrických od mysu Dobré Naděje k Nigeru a k Nilu. Proti 50—100 známým tvarům objevil na čtyři sta bantuských a 87 polobantuských forem nových. *Aa.*

*

* H. Duhamel, autor „Života mučenníků" a „Civilizace", vydal novou knihu pod názvem „Entretiens dans le tumulte" (Hovory v bouři), která je přísnou kronikou dnešní doby; ukazuje barbarské činy těch, kdož stáli v čele, všechny zločiny proti soucitu, pravdě a lidskosti a pod závojem dobrodušnosti a prostoty nemilosrdně šlehá vinníky. *Aa.*

*

* Gustav Duffroy vydal a dlouhým úvodem opatřil posmrtnou sbírku Maurice Rollinata, uznanou „Fin d'oeuvre". Ve sbírku jsou pojaty básně autorem původně nazvané „Gouges", prvotiny básníkovy, nápodoby E. A. Poea a několik rodinných psaní. *Aa.*

*

* Je potěšitelno zaznamenati, že podle úředního výkazu bylo na území republiky zřízeno 460 nových českých škol, do nichž chodí na 40.000 žáků. —*btk*—

*

* Rozmach filmového průmyslu zvyšuje i odvahu filmových režisérů, kteří se odvažují inscenovati stěžejná i oblíbená díla světových literatur. Jak pařížské listy oznamují, přibylo k filmovým dramatům v poslední době provedení Zolovy „Práce". Za to dědicové Viktora Huga, z něhož jsme i na plátnech pražských kin viděli „Bídníky" a „Zvoníka u Matky Boží", zakázali další filmování románů Hugových. Ten, kdo ví, jak libovolně zpracovali si filmoví režiséři na př. Flaubertovu „Salambo", jistě se tomu nediví. —*btk*—

V Praze, dne 9. prosince 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

R. Bojko:

DĚTI MÉ.

Byly jste lehkými dosud jako sen ranní
pro víčka přivřená, jako rozpuklý květ
pro mladou jabloň, pro zlatou lipovou snět.

Děti mé, rostete, zráte. K zemi se sklání
prohnuté větve. Větší a větší je tíž.
Větší též láska. Nic nechci pro sebe již.
Budu vždy jako bohatý poutnický krám.
Pojďte a vyberte sobě, poutníčci smaví.
Všechnu tu krásu pro vás jen, zadarmo mám.
Budu jak studánka, která s úsměvem praví:
Zaberte, hrnéčky hladné spusťte až na dno.
Pramenem lásky se opět naplní snadno.
Budu jak úl váš. Jen přijďte, zdvihněte česna.
Všechen med, který mi přála jásavá vesna,
vůněmi zrající léto, radostně, ochotně dám.

Ničeho nechci, jen vedu, pozorná cesta.
Ukáži na směr jak ruka na křižovatkách,
podtrhnu, pozorný čtenář, glosuji v zkratkách,
úsměšku provázkem bílým potáhnu, strhnu.

Děti mé, koruno žití z dobrého zlata,
tížíš, však nesu tě rád. Vím, na konci cest,
u brány věčného města do prachu klesna,
rodákům dobrý dar postoupím, radostnou zvěst.

*

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Ale když vystoupil nepřehledný zástup mladých lidí z vlaku, bylo mdlo z pohledu. Nevyspalé tváře, strhané obličeje — z nichž na mnohém bylo patrno, že v milosrdných temnotách nočních tekly po něm slzy. Nebylo hluku, nebylo žertování. — Začínala se již proměna v stádo. A všichni se pustili do jídla — jedni skutečně z hladu, druzí ze zvědavosti — a jiní proto, aby se vůbec něčím zaměstnali. Mnozí znalecky prohlásili, že guláš je pravý — a hle! — zachutnal všem. — Sotva se však najedli, ozvala se trubka, nastalo chvatné nastupování — a vlak se hnul. Nad nekonečnou rovinou pšeničných lánů, krvavě prokvetlých spoustou divokých máků, se rozhoříval prudce parný letní den, jakého dosud nepoznali ti, v nichž začalo účinkovati pekelné jídlo.

Vlak jel a jel hlemýždím klusem, bylo v něm dusno k zalknutí — a každému v něm seděla na jazyku neuhasitelná žízeň.

Po poledni se konečně doplazil k cíli.

Na povel všichni vystoupili, seřadili se do čtyřstupů — a již spustila plukovní kapela řízný pochod, aby je tak zvesela dovedla do ležení. Což muzikantům, těm bylo hej — ale za nimi se potáceli zástupové stínů, jejichž řetěz se neustále dloužil — potom i trhal — a posléze se i rozsypával podél cesty. Nikdo se nad tím nepozastavoval. Byli tu již zvyklí na horší věci. Nic se nemohlo přihoditi. Věděl každý, že opozdilci dojdou — v táboře jim každý ukáže cestu k pěti barákům, do nichž byli napěchováni nově přibylí. Utéci nelze — není kam.

Mašek sice nebyl mezi nejunavenějšími, ale také ne mezi prvními. Usoudil, že není příčiny k chvatu, a proto se plouhal s asi-

stentem Novým pomalu silnicí s vysokými morušovými stromy, z níž se po levé straně otvíral nekonečně daleký pohled do pusty, která právě kvetla a voněla modrým balšámem.

Udělala mu tato nekonečná planina svou hloubkou a dalekostí, jakých by v Čechách marně kdo hledal. Neustále se po ní rozhlížel, jako by se nemohl od ní odtrhnouti. Barákový tábor ho za to vůbec nezaujal. Našel v něm barák, který byl přikázán jeho skupině, uložil v něm své věci — ale sotva se dověděl, že jsou ještě na několik dní svobodni a nepodléhají vojenskému řádu, kterému ostatně valně ubylo z přísnosti, již svěřil kufřík starostlivosti druhů a přemluvil Nového, aby s ním vyšel do pusty. Zmalatnělý Nový byl ochoten ke všemu; padla na něho můra, jíž se nedovedl za svět zbaviti — a proto mu byla vítána možnost rozptýlení.

Vyšli z ležení a pustili se dlouhou silnicí, velmi širokou a přímou, a proto ohromivou, který dojem nemálo byl zvýšen převysokými morušemi a dřezovci. A právě zde, sotvaže poodešli maličko od ležení, udála se příhoda, která nesmírně a upřímně rozveselila Maška — a dokonce i Novému dovolila, aby na chvíli zapomněl na všechen trud a žal.

Šel proti nim silnicí důstojník. Mladý člověk ještě, jehož kabát nebyl znešvařen ani velkou, ani malou; stříbrnou, ani zlatou — dokonce ani stopy po nejhloupějším „signu laudis“ nepostřehl bystrý zrak Nového, který na vzdálenost dobrých šedesáti kroků vyčetl přesně z límce protijdoucího poručickou hodnost. Mašek ještě polohlasem usoudil, že to je asi nějaké protekční dítě, nebo šikovný povaleč. Důstojník zatím přišel zcela blízko — a tehdy se přihodilo... Podíval se bystře po Maškovi, zarazil se — a zvedl po vojensku pravici k čapce.

V té chvíli zkoprněl Mašek i Nový. Ale jen na chvíli, neboť v druhé již byl poznán Maškem v neznámém druh ze studií — filosof Klimeš. V ten ráz propukl Mašek v smích, tropě si žerty z důstojníka, který salutuje před „kmánem“ — a to ještě neoblečeným. Klimeš chvíli rudl v opravdových rozpacích, ale záhy se opanoval, zvoliv jedině správnou cestu z prožluklé situace: kamarádský tón... A hned sliboval, že se pokusí ze všech sil ulehčiti jim nezávidění hodný los rakouského pěšáka.

Bylo to setkání veselé a prospěšné, jak se záhy ukázalo. Mašek ho hned nedocenil — právě naopak, jakmile Klimeš poodešel, poučil Nového, že spatřil jednoho z nejzabedněnějších filosofů, který je žalostným vtipem na jméno svého povolání, jakým je většina c. k. rakouských profesorů. Pověděl obšírně i historii této své známosti, která začala o kterémsi menším pražském flámu v Perniolově sklepní vinárničce — uprostřed sporu o významu délky v českém přízvučném verši.

Nového, jehož vzdělání bylo obchodní, celá historie velmi málo zajímala — tak málo, že si uprostřed Maškovy řeči nehorázně zívl. Dohřál tím vypravěče, jak náleží, takže v zápětí se mu dostalo výčtu všech jeho nadšeně vlasteneckých projevů, učiněných v mezích zubřanských humen, až do stavění barikád proti Rakousku, které neohroženosti byly ovšem v příkrém kontrastu se zíváním za příkopem vojenského ležení.

Marně! Odvod, tři dny kasárenského pobytu a drkotavá jízda vlakem — ta hlavně — vytřásla z Nového všechen enthusiasmus, jímž býval vždy nabit jako granátové jablko zrny.

Ale také Mašek, vysoptiv se, umlkl a zapomněl na všecko před nádhernou podívanou, která se rozprostřela před jejich očima. V daleku za pustou zapadalo slunce. Celé nebe pojednou začalo hořeti nejkrvavějšími máky. Zploštilo se podivně a snížilo skoro až nad hlavu, a brunátná jeho plocha vlnila se proti nim nespočetnými hrbolky oblaků-beránků. Všecko kolem bylo zatopeno rudým a růžovým přísvitem, v němž i drobné modré květy divokého balšámu kajícně zfialověly. A v dálce padalo slunce — ne za obzor, jak vídávali doma — ale uprostřed krajiny — topilo se v nekonečné pláni země.

Oba procitli z udivení hezkou chvíli po západu, kdy již dávno se nebe nad nimi zvedlo do ohromné výše, aby se přiblížilo k hvězdám, které se potom na něm tiše a velce rozhořely. A když vstali — udiveni vším, a nevědouce, kdyže usedli — zahovořila k nim pusta znovu řečí tmy a vůně. Její dalekost byla taková, že až lekala — a každý předmět v její tmě blížením závratně rostl do neuvěřitelných rozměrů. Byli naplněni obdivem, ale také děsem z neznámosti.

Dostavilo se záhy rozčarování. Když došli k ležení, zastavila je stráž, která nechtěla rozuměti jejich snaze dostati se podloudně do tábora podlezením ostnitých drátů. Bylo třeba mnohého vysvětlování, než pochopila, že jsou z nováčků-domobranců, kteří dnes rozmnožili počet příslušníků pluku. Teprve potom slevila ze svého justamentu, aby jim v náhradu nectně vynadala.

— — — — — — — — — — — —

Dva dny ještě tak bezstarostně uplynuly. Nikdo se o nováčky kloudně nestaral. Byli sice přiděleni k polní kuchyni číslo 3, kde také řádně obdrželi, co jim patřilo — ale jinak směli hospodařiti svým časem po libosti. Dověděli se pouze, že čtvrtého dne budou „oblečeni“ — a potom začne vojna jako řemen; ale to právě způsobilo, že užívali nemírně posledních chvilek zdánlivé svobody. Jedni se opíjeli uherským vínem a cpali paprikovaným špekem, druzí vypátrali v městě vykřičený dům v náhlém roztoužení po tělesné úhoně, která by jim pomohla zaměniti „pole cti a slávy“ za nemocnici — a jiní opět, poučeni zkušenějšími, pelešili se s cikánkami, tábořícími v nedalekém akátovém lesíku. Byl prý tento způsob ještě spolehlivější, než vykřičený dům — dík zásluze vojsk obou polovin říše. V obou posledních případech hrozilo sice nebezpečí náhlých vojenských prohlídek — a skutečně také denně byla přiváděna eskortou řada takových provinilců — ale ani to, ani vězení, které bylo trestem nedovolenému počínání, neodradilo šibeničních hráčů, vsázejících všecko na poslední kartu.

Starší a slušnější mezi vojáky tomu říkali „jižní proměna“ a vyprávěli o maďarských dívkách i osamělých paničkách z města historky, při nichž by se byl sám otec Boccaccio červenal jako nevinná panna — o ušlechtilém Balzacovi již ani nemluvě. —

Sodomská hrůza navštívila tuto jinak zapadlou končinu přílivem vojska.

A bylo to spuštění tak ohromné, že vrátilo Novému jeho ztracený enthusiasm v nové formě. Stal se z něho národní nadšenec, který pojednou odpouštěl svému národu všechny všední hříšky a prohlašoval neustále, že proti tomu, co se tady děje, jsou Čechy přece jenom učiněné království boží na zemi.

Mašek, který se rovněž vybavil z deprese, potrhoval jenom rty a varoval ho, aby nepřechválil — dokud není všecko skoncováno — a ujišťoval, že i vzdálené špatné příklady mohou pokaziti dobré mravy prostřednictvím moderních vymožeností, zejména tisku — a že dokonce i všeobecná gramotnost může tu býti klíčkem k Pandořině skřínce.

Zamilovali si pustu a její dlouhou přímou silnici. Vydali se po ní každého dne do dálky. Šli tudy i v posledním dnu „občanského odění“, jak jej pojmenoval Mašek. Ale právě tehdy tak neučinili dobrovolně, a také nešli tak bezstarostně, jako v předchozích dnech. Vzkázal toho dne poručík Klimeš Maškovi po svém vojenském sluhovi, aby k večeru si vyšel s Novým na procházku do míst, kde se po prvé potkali, protože jim chce říci cosi důležitého. Mašek, vyslechnuv vzkaz, slíbil vyhověti, ale vrtěl velmi podezřívavě hlavou a zamýšlel se, zapomínaje krotiti fantastické naděje Nového.

Dočkali se oba — a ukázalo se, že tušení Maškovo bylo správné.

Za větrem a za dohledem z tabora čekal již Klimeš, který se tvářil velmi utrápeně. Začal s mnohými oklikami, a trvalo dlouhou chvíli, než se vytasil s Jobovou zprávou, že jsou ve vojenských aktech po čertech špatně zapsáni dvěma písmenami politicky podezřelých. A že Mašek neprojevil nejmenšího zděšení, nýbrž právě naopak — jenom se ušklíbl a prohodil, že nic jiného nebylo možno čekati — zvážněl a poučil ho, cože taková věc na vojně znamená. Řekl mu, aby se vzdal každé naděje na zařazení do důstojnické školy — a vůbec na získání této hodnosti; že ho očekává nejvýše dvouměsíční výcvik, a po něm neodvolatelně — fronta, ač-li by se mu zatím nepodařilo jakýmkoli způsobem odstraniti toto proskribující znamení ze svých listin.

„Za živého Boha se nepokusím o nic podobného!“ vyklouzlo Maškovi z úst, a když ho Klimeš znovu varoval, poučil ho klidně: „Už ty dva měsíce budou pro mne zkouškou trpělivosti, zkouškou takovou, že nelze si dobře o ní učiniti správné představy. Ale tolik síly troufám v sobě nalézti, abych ji šťastně přestál. Čeho bych však nikdy nedovedl, jest usednouti za stůl s těmi ohvězdičkovanými pacholky, z nichž dobrá polovina vzešla z českých matek, které by byly učinily lépe, kdyby byly potratily před porodem, než aby je přivedly na svět proto, aby si oni pro kus lenošného žrádla zparchantili poctivá jména, pošklebovali se řeči svého původu a všemu, co je každému poctivému člověku svato, a plivali sprostě po těch, jimž nejsou hodni jazykem olíznouti umazaný podpatek. — Toho bych nedokázal: seděti s nimi a poslouchati mlčky a s přiblblým úsměvem všecky ty urážky a věřiti o sobě, že jsem dobrým Čechem, jako činí snad tisíce našich lidí. Cikán by toho nedokázal, cikán by vzkypěl. Rozhodně bude lépe tak! Co mi hrozí? Že mohu ztratit kejhák — anebo jej zachránit a jednat čestně po svém! K obojímu vede jedna jediná cesta, takže není výběru — a právě tato je volná.“

Klimeš se po jeho prudkém výpadu odmlčel — a zřejmě zestydl. Seděli potom dlouho beze slov před nedozírnou dálkou

pusty. Potom poručík jaksi upiatě vstal, omlouvaje se neodkladnou povinností služební, velmi studeně se rozloučil a šel k táboru.

Nový se za ním zadíval — a potom prudce vytkl Maškovi nemístnost takového radikalismu, kterým odpudil člověka, jenž mohl oběma ještě mnohým prospěti.

Mašek však ho změřil přimhouřenýma očima, což bylo vždy špatné znamení — a již vybuchl.

„Miláčku!“ řekl, jako by másla ukrajoval. „Mně se zdá, že tě přepadl stesk po ztraceném snu, ale i tu ti mohu dáti dobrou radu: stůněš-li tak přespříliš po špornách, podej si žádost o přeložení k dragounům. U těch je nosí i „sprosťáci“. — A pokud se Klimeše týče, nelituji ani slabiky. Dostal lekci, která ho může vzpamatovat. Nestane-li se, není škody — mluvil jsem už ve svém životě častěji do vzduchu. S tebou, jak vidím, nejméně tisíckrát. Člověk nikdy neví, kdy má mluvit — a kdy mlčet. Dnes na příklad mne mrzí nesmírně, že jsem nemluvil s oním oběšeným židem v noci, kdy vyléval před námi srdce do shnilé slámy. Teď je mi jasno, že to byl hrdina, hrdina proto, poněvadž nalezl v sobě odvahu přiznati se ke své zbabělosti. Ty jí nemáš.“

Dořekl a odmlčel se.

Mlčel však také Nový. Uraženě a vytrvale.

Zvedli se proto velmi záhy a vleklými kroky se vrátili, aby ulehli v baráku na společnou pryčnu, druh ke druhu zády obrácen. Dlouho do noci se oba nespokojeně převalovali, aby rozvaděni usnuli a ve vádě vstali. Vojna však je nepřítelkyní každé ctnostné vytrvalosti, a proto je záhy svedla. Ještě před polednem.

Dostavila se pojednou jako blesk z čista jasna chvíle převlékání.

Před devátou vstoupil do baráku brunátný šikovatel a rozkřikl se jako na lesy, oznamuje všem, že za půl hodiny se musí dostaviti do plukovního skladiště, kde jim „budou vydány v abecedním pořádku šaty, boty a vůbec všecko, co pořádný voják potřebuje a musí mít“. — Pověděl a odešel, aby záhy za ním se trousili jednoroční dobrovolníci husím pochodem ke skladišti.

Mašek a Nový obdrželi nadílku téměř současně. Odnesli si své balíky do baráku a nezdrželi se, aby nezkusili, jakže jim bude slušeti „roucho ponížení“, který termín zplodil Nový v záchvatu šibeničního humoru, jímž byl posedlý ve chvíli svlékání občanského šatu. Oblékli se v stejnokroj — a když se na sebe podívali, vybuchli oba v nezadržitelný smích, který byl sice v první chvíli srdečně upřímný — ale poznenáhla hořkl, aby se nakonec usadil kolem ústních koutků a na lícních kostech v rysy násilně vydrženého pošklebku.

Nebylo jinak ani u ostatních. Barák se s počátku jen otřásal smíchem, který potom zvolna tichl — a vyšlehl znovu a na krátko pouze tehdy, když někdo ze známých „z konce abecedy“ — později přišedší — se opět oblékl v maškarádu rakouského vojáka a objevil se v tomto zohavení své lidskosti před tváří obce druhů. Ale i to přestalo — a v baráku zavládlo mlčení, jako v domě, kde odsouzenci čekají na smrt.

A když odpoledne jim setník Rotfeld přivedl četaře, dva desátníky a pět svobodníků, kteří z nich měli v několika týdnech vychovati statečné vojáky, odmlčeli se všichni ještě hlouběji. Nerozveselila jich ani krkolomná čeština setníkova — a tím méně po jeho odchodu trvalá přítomnost oněch vetřelců, kteří se uhnízdili na nejlepší pryčně a ještě téhož dne začali vystrkovati rohy.

Druhého dne na cvičišti pak poznali postižení, že skutečně nelhala pověst, jíž do té chvíle nechtěli věřiti: že nejhorší vojnu v době výcviku zakusí „jednoročáci“, jimž jsou přidělováni nejhorší psi z poddůstojnictva, kteří cítí chorobnou rozkoš, mohou-li týrati studované lidi jenom proto, že před vstupem do vojska nesloužili u krav a koní, jako oni.

Daleko však jich bylo tehdy, aby poznali pravou příčinu tohoto rakouského chytráctví, které v nich touhou po mstivé odvetě mělo probuditi snění o důstojnické hodnosti a horlivé snažení se o ni krčením hřbetu a podlým zapíráním všeho, co by mohlo ohroziti příští toužené milosti. Nevěděli, že v nich začíná hnilobný rozklad, kterému dávno podlehl stát, vytvořivší bezprávím a křivdami tábory naplněné žlučí a nenávistí, která stravovala jejich sílu a činila tak z nich lehce ovladatelná stáda.

Ani Mašek ani Nový toho nepostřehli. Byli příliš zaujati sebou samými.

Nový prostě poklesl na mysli a vzdychal, kudy chodil, sužován nepotlačitelnými představami svého konce, o kterém neustále se nedovedl ujistiti, jakže nastane — bude-li jím střelná rána do břicha s příšernými bolestmi, nebo vznešené skácení se s probitým srdcem — nebo dokonce utržení hlavy výbuchem granátu, které přijde náhle jako blesk.

Vysedal jenom a povzdychával.

Mohl tak činiti, neboť ani Mašek se mu nepošklebovaI. Byl vhroužen do sebe — a trpěl ještě bolestněji, protože ne strachem, nýbrž ponížením. Surově ho sužoval pocit ztráty vlastní individuality. Všecko, čeho si dříve cenil, nebylo tu ničím; sama vůle se tříštila a lámala jako zpuchřelé dřevo — každý její projev byl k smíchu, protože nerozumnou záminkou k novému ponížení. A nejhorší: viděl dobré své známé, lidi, jichž si dříve vážil, jak plují pitomě po proudu, jak mu radí, aby činil totéž, protože nelze jiného činiti — jiné viděl, že činí ještě více: že podle podlézají, že dovedou v sobě zapříti všecko — a hůř, než židé na poušti před zlatým teletem, klaněti se před volem ve zlatém límci.

Pochopil, že je pouhou jednotkou, číslem, mužem — kusem, hnaným k jatkám; ale právě to uráželo, bolelo a popouzelo až k třeštění. Tehdy ještě se v něm neprobudil vzdor, jímž by ozdravěl, a který by mu dovolil rozuměti dobrým radám těch, jimiž právě pro ně pohrdal.

III.

Velmi pozdě se mu rozbřesklo v hlavě.

Byl již zařazen do pochodové setniny, která byla částí čtrnáctého náhradního praporu. Za krátko měl jíti do pole, kamsi do Haliče, odkud pluk zoufale volal po doplnění prořídlých řad. Rakouská generalita tam zase vyrovnávala frontu a „brala příliš vpřed posunuté části zpět do posic předem určených“ s takovou důkladností a kvapem, že všechny choulostivce, které tlačila kuří oka, zanechala za trest v rukou Rusů, protože byla škoda stravy pro tak neužitečný materiál. Situace byla v důsledku toho tak vážná, že neprodleně musily býti postaveny do pole dva náhradní prapory. Třináctý byl právě sestavován, když došla Jobova zpráva velitelství, které si hned vědělo rady: s chvatem jalo se sestavovati čtrnáctý z nováčků sotva vycvičených. Došlo naplnění proroctví poručíka Klimeše. Nejen Mašek a Nový, ale ještě celá řada jejich druhů byla bez dlouhých cavyků zařazena se slibem zpětného zavolání k absolvování důstojnické školy, jakmile tomu poměry dovolí.

Lehce se napsalo do plukovního rozkazu, lehce se přečtlo — ale hochům nebylo veselo. Chodili jako polití studenou vodou, na cvičišti se pohybovali jako mátohy a domů psali srdcervoucí dopisy. Při tom žili v ustavičném vzrušení, neboť nebylo dne, který by nebyl přinesl neuvěřitelnou zprávu. Hned se vyprávělo, že mezery v rakouské armádě byly vyplněny německými formacemi, takže jejich odjezd do pole bude o měsíc odložen, hned byl uzavřen mír na všech stranách, takže jejich statečnosti — jaký žel! — již vůbec nebude třeba. Zejména toto uzavírání míru bylo téměř fixní ideou, která se zarputile vracela nejméně dvakrát týdně. Nic nepřekáželo, že došlé noviny každého dne rozfoukly takovou zcela zaručenou zprávu jako mýdlovou bublinu, neboť v zápětí se narodila jiná, která opět utěšila pokleslá srdce na den a noc.

Ale jednoho dne bylo toto snové předivo roztrháno nenapravitelně. Byla rozdána polní výzbroj od jehel a nití až k svítilničkám, ostrým nábojům a náhradnímu páru obuvi — a na druhý den ustanovena slavnostní přehlídka. Co taková věc znamená, věděl i plukovní pes — a proto celý čtrnáctý náhradní prapor byl zachvácen nebývalou depresí. Jenom zázrak byl by mohl odvrátiti katastrofu — a v zázraky přece jenom nikdo nevěřil.

Přehlídka, která druhého dne byla vykonána, jenom potvrdila hrůznou skutečnost svými zřetelnými průvodními zjevy. Byl čten rozkaz a jím — odvoláni všichni důstojníci, o nichž se vědělo, že jsou protekčními dětmi, a kteří proto byli až do této chvíle zárukou, že jízda do pole ještě z blízka nestraší. A bylo-li komu třeba ještě dalšího důkazu, dostalo se mu ho v kyselých tvářích nově přikázaných důstojníků, mezi nimiž se z čista jasna objevil také — poručík Klimeš.

Mašek se v té chvíli div hlasitě nerozesmál. Ani ho nenapadlo uvažovati, proč že je tento opatrník trestán zařazením do pochodového útvaru. Zmocnila se ho cele taková radost přejícnosti zla, kterého sám zakoušel, druhému — že jí nemohla přemoci sebe naléhavější myšlenka... Ale v zápětí ho za takovou škodolibost stihl ironický trest...

V dalším obsahu rozkazu bylo povyšováno mužstvo — a jemu se dostalo hodnosti — svobodníka. Ztuhl nevírou a překvapením do té míry, že úplně přeslechl jméno Nového, který byl obdařen stejně pochybnou ctí.

Teprve když přišel do baráku se dvěma hvězdičkami v hrsti, aby si je povinně přišil na límec, spatřil Nového, sedícího na pryčně jen tak ve vestě a lopotícího se již stejnou prací.

„Ty taky?“ vyhrkl překvapeně a svalil se vedle něho na pryčnu, roztřásaje se smíchem a vyrážeje ze sebe vroucí díkůčinění nejvýš spravedlivému Bohu, že ho v této ostudě nenechal samotného.

„Poslechni, Šporno Pokroku,“ řekl posléze, když smích už ho přešel — „uvážíš-li, že jsme nyní jednoročáci dobrovolníci titulární svobodníci, musíš chtěj nechtěj uznati, že je v celé věci příliš jedovatosti, aby mohla býti nazvána špatným vtipem.“

Ale Nový vůbec neodpověděl. Byl právě hotov s prací, a proto si velmi důkladně oblékal kabát. Potom vytáhl zrcátko, podíval se do něho — v zápětí si odplivl, vstrčil ruce do kapes a beze slova vyšel z baráku.

Mašek neváhal. Vyskočil s pryčny a chvátal ke dveřím. Viděl Nového, jak rozhořčeně míří do kantiny. Naklonil hlavu, ušklíbl se a procedil skrze zuby: „Nelze mu upříti duchapřítomnosti! To je nejlepší, co mohl udělat.“

A šel zpátky, aby si rychle přišil „hanebnost“ na kabát — a po té se vypravil za Novým.

Nebylo mu však dopřáno, aby své rozhodnutí uskutečnil. Ještě se náležitě nerozložil na pryčně a neshledal všech krejčovských potřeb, když se před ním kdosi zastavil. — Zvedl hlavu a spatřil poručíka Klimeše. Chvíli vládlo mezi nimi mlčení, ke kterému bylo na obou stranách dosti důvodů, neboť poručík Klimeš se Maškovi vyhýbal ode dne oné slovní půtky, strhnuvší se mezi nimi na silnici za táborem.

Ale záhy bylo jasno. Klimeš požádal Maška, aby s ním vyšel na procházku — k hovoru, pro který není v baráku místa. Mašek přivolil, ovšem s podmínkou, že počká, až si našije na kabát hvězdičky, protože — poznamenával jedovatě — pak půjde už s vojenským hodnostářem, za kterého se nebude musit stydět. Klimeš neodpověděl, ale usedl opodál — dávaje tak na jevo odhodlání dohovořiti se s ním stůj co stůj.

Vyšli posléze, a od té chvíle byla celá jejich společná cesta mučivou zpovědí Klimešovou. —

Přiznal se Maškovi, že to byl jenom strach, co ho nutilo krčiti se a zapírati se, usmívati se k urážkám, kterých by jinak nebyl snesl. Chodil s pitomou cháskou protekčních oficírků, poněvadž věděl, že v jejich společnosti je jist před každým překvapením. A to všecko proto, poněvadž se mu nezdálo hráti si zbytečně s nebezpečím fronty — poněvadž nechápal, proč by se měl vystavovati prahloupé náhodě, jakou je zbloudilá střela nebo střep šrapnelu. Soudil prostě, že jako všecko, ani válečné běsnění nepotrvá věčnost — a až přestane, oddechne si osvobozeně, postaví se zase zpříma — a řekne těm pitomcům otevřeně, k čemu že mu sloužili, a co že si o nich myslí. Těšil se na tuto chvilku upřímně, a dlouho trvalo, než přišel k poznání, že se vůbec nedostaví. — Poslední jejich rozhovor ho poučil. Přemýšlel po něm znovu o všem a dospěl k poznání, že jeho čestné napřímení — až bude všecko skoncováno — bude velmi problematické, dočká-li se vůbec vytoužené chvilky. Bylo neustále větším uměním a vyžadovalo čím dále, tím větší trpělivosti a sebezapření — udržeti se u kádru. A při tom poznal, že bude-li všecko skoncováno sebe ubožejším vítězstvím této strany — nejen že se nikdy nenapřímí, ale celý život se promění v nekonečné přikrčení a plození právě takových skrčenců. A stane-li se opak, jak se bude moci napřímiti před těmi, kteří šli zpříma a znali ho pokrčeného. Pochopil posléze, že tak, jak žije, pozbývá vůbec práva na přímou chůzi. A rozhodl se. Ozval se několikráte při stole, snesl několikráte upřený pohled podplukovníkův a majorův — a byla nad ním zlomena hůl.

Když dopověděl, oddychl si a obrátil se mlčky k Maškovi.

Ale ten šel a šel, nic nepovídal — jenom se upřeně díval do země, jako by luštil neuvěřitelný jakýsi případ z oboru psychopathologie. A když posléze zvedl hlavu, zahovořil tak podivně, že se Klimeš ulekl, nepomátl-li se na smyslech.

„Poslechni,“ řekl, „to už je třetí způsob řešení stejné rovnice, který znám. Prakticky — o tom není sporu — je nejhorší ze všech, poněvadž je nejzdlouhavější — ale za to dává nejsprávnější výsledky. Tvoji rovnici řešil už u nás jeden zahradník methodou nacionálně pathetickou — a ten se zastřelil, potom ji řešil žid methodou pasivně internacionální — a ten se oběsil; první byl s počtem hotov za dvě hodiny, druhý potřeboval celou noc až do rána. Teď jsi to počítal ty asi dvanáct měsíců — a jdeš na frontu, čili jinými slovy: dospěl jsi po dlouhém počítání tam, kam dospěje každý osel pouhým narukováním.“ —

Odmlčel se, a když po chvíli Klimeš přiznal, že mu ani za mák nerozumí — rozesmál se a podal mu ruku, ujišťuje, že mu jednou porozumí velmi důkladně, poněvadž se k věci ještě vrátí, jakmile se naskytne potřebná volná chvíle.

Pohříženi v živý hovor došli potom k baráku, kde se před vchodem spolu srdečně rozloučili. Ve dveřích baráku stál právě voják Velhota. (Pokračování.)

*

Karel Babánek:

NOVÉ KVĚTY.

Je vše to tam, je vše to tam,
a na všem leží sníh,
však nové jaro skryto je
ve hnědých pupencích.

Je vše to tam, je vše to tam,
a bíle prokvet vlas,
a přece novým květem vždy
rozkvétá srdce zas.

STŘÍBRNÁ NOC.

V tajemném záření měsíčné noci,
jakoby spředené ze mléčné páry,
svítí a lesknou se hřebeny střech.

V stříbro se mění vše, v zvonivé zvuky,
a jakby ze skla vše křehké má tvary.
Jako by stříbrný zazvonil vzdech.

PODZIM.

Stál v květu strom a hudbou včel
se s jarem zase rozzvučel
a novou písní ptačí.

Teď podzim je, slyš větru svist,
a za listem, hle, zvadlý list
jak slzy kane v pláči.

STESK.

Pro klas ten skosený srdce mne bolí,
vánkem jenž vlnil se, žloutnul a zrál,
pro chrpy modré a rudý mák v poli,
pro ně, ach, pro ně teď svírá mne žal.

Pro léto odešlé, růžová jitra,
dosud zpěv skřivánčí v duši mi zní,
pro květy smutné, jež odkvetou zítra,
pro radost prchavou minulých dní.

Pro léta zašlého vyváté vůně,
pro lásky prchavé mladistvých let,
pro vše, a pro to mi srdce teď stůně,
co už se nevrátí, nevrátí zpět.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

X.

Když byla hlavní část oběda odbyta, nevěsta šeptala ženichovi: „Půjdu se přestrojit, sedí se mi v tom nepohodlně.“

„Já půjdu s ní —“

„Ne, ne, jen tu počkal!“ a stisknuvši mu ruku, odešla. Ale za nedlouho šel za ní přec.

„Co se stalo? Snad není naší nevěstě nedobře?“ Málky tázala se správcová.

„I snad ne, milostpaní, ale šla se přestrojit.“

„To dobře dělá milenka — v takovém horku!“

Když Theodor Freilach otvíral dveře do pokoje vedle kuchyně, byly zamčeny, ale pronikal odtamtud šepot a kroky, z čehož soudil, že slečna kuchařka mladé ženě pomáhá. Usedl tedy a čekal, až zámek cvakl. Vida teď ženu již v rozkošných světlých šatech letních, hlasitě vydechl.

„Přece neposlechl?“ usmála se naň.

Prudce ji objal a sedaje, strhl si ji na klín.

„Ale vždyť si šatečky pomačkám — on je —“

Dlouhým polibkem zamkl jí ústa.

„Ale Tedáčku, Tedáčku — to ne —“ úzkostně nabírala, „vždyť slečna Ramšová je vedle —“

Maje hlavu její položenu na levé paži, líbal tváře, oči, čelo — —

„Tedáčku, prosím ho — ale —“ Sotvaže objetí povolilo, vymkla se, všecka planouc.

Směje se do vousů, rychle přecházel pokojem. Žena před zrcadlem upravovala si pocuchanou hlavu i šat.

„Musíme přec zase ke stolu," po chvilce ozvala se, oči majíc však stále sklopeny.

Stál teď před oknem, rychle kroutil si vousy a hleděl do zelena květin.

„Či jemu se tam nechce?"

Neodpověděl i postoupila o dva krůčky.

„Tedáčku —"

Zvolna se poobrátil, ale hlavy nezdvihl.

„Poslouchala, miláčku —" Znělo to již obyčejně — beze vší milostnosti.

Pohlédla naň trochu udivena.

„Poslouchala — co jsem chtěl říci — ano, rád bych jenom několik slov promluvil s tatim — tam to nejde —"

„S tatim? O čem tak najednou, smím-li se ptát?" a usmála se.

Hrábl si do vlasů a hned zas uvolňoval si límec. „No, jak bych to řekl — Povídal jsem jí, že člověk má také starosti — musím pamatovat na všecko; chtěl jsem se přec také zmínit o věně —" a mluvil stále volněji i zamyšleněji.

„O věně?" podivila se a div že nepřidala: Teď? tak najednou?

„Jen pár slov —"

„Ó, to může být bez starosti, to je u strýčka, vždyť jsem povídala — máme to po mamince — strýček už ví —"

„Ano, ano, ale tomu ona tak nerozumí," zvolna pokračoval, stále skloněn a zamyšlen hledě k zemi. „Jsem obchodník, mám právě velkou objednávku kávy — neměla za zlé, že jsem už na to hřešil, jsem zvyklý akuratese, jednám promptně, platím vždy hotovými, taková solidnost váží —"

„Povídám, byl bez starosti, řekneme otci a ten se již u strýčka postará — jakože se jistě už postaral!"

„No dobře, ale strejček by mohl myslet, že je na to času! Povinnost je povinnost, nechci, aby starost teď ležela v hlavě —"

Karolina se zamyslila. Oheň, kterým jí hlava prve plála, pobledl.

„Nic zlého, rozuměla mi, několik slov stačí —"

Schýlena hleděla k zemi. „Snad by to mohlo počkat až před odjezdem —"

„Proč by nemohlo," usmál se, „ale potom bude jiná sháňka."

„Ale budeme rušit společnost!"

„Nevídáno, pro minutku."

„Dobře, já tedy otce zavolám." Šla, ale po třech krocích opět se zastavila. „Já nevím —"

„Ale vždyť to nic není!" zasmál se hlasitě.

Přešla tedy druhým pokojem, ale opět se vrátila.

Slečna Ramšová s Andulou nesly právě mísu se sýry a nakrájené chlebíčky.

„Prosím vás, slečno, pošeptejte tam tatimu, aby byl tak laskav a trochu sem přišel," pravila jí všecka nevolna a vrátivši se do prvého pokoje, usedla do rohu pohovky.

„Snad se na mne nemrzí?" tázal se jí muž.

„Ach ne, ale je to zbytečno, strýc to jistě už dobře ví."

„No tak, to je dobře!" a zase hleděl do okna.

Pan pojezdný volně, klidně vešel. Podívav se po obou, tázal se: „Mám sem prej přijít —"

Zeť usmívaje se, přistoupil k němu: „Prominou, tatínku, že vyrušuju — právě jsem mluvil s Karlinkou — jsem obchodník, chtěl jsem jen poprosit — — To psaní se zprávou o věně jsem také dostal a vím, že pan strejček —"

Tchán, ústa maje pootevřena, díval se naň ztrnule, ba, jak by myslil na něco jiného.

„Chtěl jsem se pana strejčka zeptat —"

Pojezdný volně přejel si ústa dlaní. „Vždyť jsem psal, že svou pretenci mají obě holky u švakra, leží tam léta, platil nám šest procent!" Stoje nehnutě, slova dost ostře vyrážel.

„Ano, to je dobře a doufám —"

„Osmnáct set, osmnáct set rejnskejch má tam každá, to je bez starosti!"

Freilach se prudce napřímil a škubl hlavou. „Osmnáct set?"

Ta slova vyrazila mu z přivřených úst, jako když nůž v drsném papíru zasyčí, a chladné oči se na tchána široce rozevřely.

„Osmnáct set každá, vždyť jsem psal."

„A úroky?" náhle živěji vyhrkl zeť.

Čelo pana pojezdného se stáhlo. „Úroky ne, kdepak ty, to se u nás přece spotřebovalo, pense nestačí!" a znělo to mrzutě.

„Jen osmnáct set?"

„Vždyť jsem jim to tenkrát psal."

Freilach volně zavrtěl hlavou, jež se potom opět sklonila. „Nepsal — paní správcová říkala —"

Karolina úzkostně naslouchavši, rychle povstala. Paže se jí chvěly. „Ale vždyť jsem to snad paní správcové sama také řekla!"

„Nerozčilovala se, Karolinko," a mužovy rty se zkřivily, „paní správcová mluvila vždycky, jako by tady bylo náramně —"

„Osmnáct set, to je u švakra, to on splatí, ví to —" bublal pojezdný.

„My jsme také nikdy nic jiného neříkaly — co paní správcová, nevím —“ a Karolina opět klesla na pohovku. Slzy jí zatopily oči.

Manžel na ni stranou pohleděl, ale neřekl slova.

„Oni čekali víc?“ zhluboka tázal se pojezdný.

Zeť neodpověděl, jen vousy na bradě rychle poškubával.

„Víc nikdy nebylo, ne!“

„Tak aspoň ty aby mi splatil.“

„Splatí, ví to, und ist ein höchst ordentlicher Mann!“

„Mám velikou objednávku kávy, potřebuju to hned!“

Dolní ret pojezdného se pohrdavě ohrnul. „Že by to měl zrovna s sebou, pochybuju, ale jináč žádná starost. Ostatně jim ho sem pošlu!“ a zase tlapal, odkud přišel.

Karolina, šáteček majíc na očích, zavzlykla.

„Snad by neplakala — pořádek je pořádek!“

„Mám také ještě čtyry stovky svoje, už za maminky jsem si šetřila, vezu je s sebou,“ vyrážela plačky.

„No tak viděla, nač plakat!“

Strýc Dobrš přihnal se jako velká voda. „Tak co — co se stalo?“ a stoje před Freilachem, mna dlaněmi, zkoumavě hleděl mu do očí.

„Pane strýčku, promiňte, pan tchán mi řekl, že nám splatíte věno,“ s úsměvem pravil Freilach.

Strýc pohodil šedivou hlavou. „No jo, no jo, to se přec rozumí — už jsem dal strejcům Vosinkovi a Maráškovi vejpověď; povídali, že to přinesou.“

Freilach zkrabatil čelo. „Ale já to, pane strejčku, potřebuju hned — psal jsem Karlince i panu —“

„No bodejť, švakr povídal, dal jsem teda vejpověď, jsou to pořádní lidé!“

„Jsem obchodník — pražský obchodník — závod je mladý, vše musí jít promptně — mám velikou objednávku kávy —“

Strýc sebou škubl, zasmál se a poklepal Freilachovi na rameni. „Nono, tomu taky, přítelíčku, trochu rozumíme, máme taky obchod a starý! Povídal Vosinka: Jojo, to se rozumí, v takovém pádu přestává všecko! a Marašek taky že přinese, za pšenici dostane.“

„A kdy by to asi bylo?“

„Kdy? No, jak povídám! Myslím, že do měsíce jistě, už to nějakej čásek vědí, jistě pamatujou; může to bejt taky každou chvíli!“

„Pane strejčku, odpusťte, ale já to potřebuju hned; spoléhal jsem na to, zařídil jsem se dle toho.“

„Prosím vás, z rukávu to vyklepat nemůžu, tomu přec taky rozumíte!“

„Vždyť je to na vás pakatel! Musím to mít nejpozději do tří dnů.“

Dobrš semkl rty, až se mu bílý kartáček pod nosem zježil. „Staframente, to máte nějakej divnej kalup!“

„Pořádek je pořádek; myslil jsem, že to povezu dnes s sebou!“

„Nevěstu i s pretencí,“ ušklíbl se Dobrš. „Inu, musím teda udělat, co budu moct!“ a řehtavě se zasmál.

Mezi dveřmi objevil se zas pojezdný; u stolu se mu věc lépe rozsvětlila.

„No tak, je to v pořádku, ne?“ tázal se s mírným úsměchem.

„Ale není, není, švakře, pan zeť chce hned, a kde to mám tu chvíli vyklepat!“

„Vždyt je to šmorn na váš obchod!“ už pohněvaně odvětil Freilach.

„Šmorn — vy jste Pražák, ale my to hned netržíme!“ a obrátiv se k švakrovi pokračoval: „Povídal jsem ti, že Vosinka a Marášek to už vědí, že přinesou, ale v šupleti to nemám. Udělám, co budu moct, sám k nim doběhnu!“

„Ale prosím, nejdéle do tří dnů.“

„To je hrůza, jen to, švakře, poslouchej! Že prej káva — tolik kávy — a kdyby!“

„To by neměli na švakra tak nastupovat, er ist a solider Mann, da überall bekannt — Dobrš, kde pak Dobrš, to tu ví každý!“

„Tedy uctivě děkuju — do tří dnů prosím na určito — odpusťte, že jsem se zeptal a vyrušil od oběda.“

„Nu also — vždyť jsem to povídal zrovna!“

„To je rámus najednou — hned a hned!“ a pojezdný se švakrem vraceli se zase ke stolu.

Karolina seděla na pohovce zbledlá, rozechvěná až do hlubin. Manžel rychle přecházeje pokojem, potahoval si vousy.

„Mám to nadělení!“ myslil si pohleděv vlevo, vpravo k zemi, jak by hledal, kam si odplivnouti. Přistoupiv ke dveřím na pavlačku, roztřesen zahrál prsty po skle a zahleděl se ven...

Málka, když se do jídelny nevraceli, tušíc už, že se něco nepříjemného přihodilo, šla se po nich podívat.

Freilach zpozorovav, že vešla, vystoupil na pavláčku. Málka vidouc sestru tak zhroucenu, polekána přisedla k ní. „Um Gotteswillen, was ist den gescheh'n?“ tázala se, aby snad v kuchyni nerozuměli, a objala ji kol ramen.

Karolina jen rukou znaveně pohnula a vydechla: „Hrozné — hrozné!“

„Co se stalo?“

Zaplakala: „Ono je mu málo, co mám, a chce to hned! Strejc že hned nemůže!“

„Komu je to málo?“

„Tedovi!“ a rychle pověděla, jak mluvil a jednal.

Málka ztrnula. „Což mu tati nepsal, kolik dostane?“

„Prý napsal — a všecko jsem mu nakázala!“

„To má našeho tatiho, nic nezařídí, s ničím se naň spolehnouti nemůže. A strejc by taky mohl mít rozum — takové jmění mají a osmnáct stovek by hned položit nemohl! Je ono v něm pořád kus karhana selského, lakomého!“ Málka, také zbledlá, zamračena mluvila velmi břitce.

„I vždyť on to strejček udělá,“ lkala Karolina, „ale mně je to líto, strašně líto — jaká pak je to láska!“

„Že by nemluvila! Tedáčkovi se nedivím, je obchodník a ví, jaká je jeho povinnost. Co by se zlobila, že na to čekal, bodejť by nečekal, každý by byl s tím hned počítal, zvláště když má závod mladý a chce ho rozšířit.“

„Ale tak hartusit, hned po oddavkách — lásku a peníze má pohromadě — kdybych já to byla věděla!“

„Prosím ji, že by nemluvila! Kdyby byl takový, jak ona si myslí, byl by se ozval před svatbou.“

„To správcová udělala — kdo ví, co mu naštěbetala — snad proto hned tak hořel!“

„To jistě — snad je nerozvážný chlapec! Řekla mu, že si také sama ještě zašetřila?“

Karolina jen víčky přisvědčila. Seděla stále všecka skleslá, ruce majíc v klíně křečovitě sepiaty.

„Nedělala z toho hned aféru! To je náš tati se svou bezstarostností; nikdy na nás nemyslil, vždy všecko nechával jen mamince. A strejc, kdyby nebyl na groš, mohl to mít uchystáno, věděl to dávno!“

„Ale mně je hrozno, že je mu toho málo — prý pakatel, šmorn —“ a znova se rozplakala.

„Snad ho někdo nutil! Nechala Tedáčka, to je, věru, solidní pán!“

V tom Freilach vkročil zas do pokoje. Ztícha zavřev, pravil s dobromyslným úsměškem: „To je hned zátopa, viděla, Málinko! Pro mne uznání žádné, pro pana strýčka všecko! Jako by také nerozuměl, co je obchod!“ a přistoupiv k choti, vzal jí skráně do dlaní a políbil ji na vlasy.

Ani se nepohnula, neusmála, hlavy nepozvedla.

„Také jí to povídám, ale nediv se — je jí to všecko líto!“

Freilach opět ženu tak políbil a přešel doprostřed pokoje. „Hned dnes taková nemilá věc, jako bych za to mohl — starat se musím,“ pravil jako sám k sobě. Potom si pohodil hlavou a pokračoval hlasitěji: „A snad se na mne bude zlobit ještě víc! Tolik jsem se těšil, jak spolu dnes pojedeme a zatím potáhnu sám!“

Málka rychle povznesla hlavu a oči se jí rozšířily velkým údivem.

„Proč? Co to povídáš?“

„Teď přece Karli nepojede, jen tak to zde nemůže nechat! To by si pan strejček vzpomněl kdo ví kdy!“

Karolina hlasitě zaúpěla a plačíc, sklonila se na polštář pohovky.

„Přece se pamatovala, co lidé řeknou!“ Málka jí rozčileně šeptala a povstavši, přistoupila k švakrovi. „Tohle přece nemůžeš udělat, Tedáčku!“ pravila mu s výčitkou velmi dojemnou, ale i rozhodnou.

Zkřiviv ret a hrábnuv si do vlasů, pravil: „Ke mně nejste uznalé, jen k sobě! Měla's tu strejčka slyšet, když jsem ho prosil, aby do tří dnů! Mám objednávku odvolat? To bych si na vždycky dal. Když jsem tak dlouho poustevničil, musím to ještě tři dni vydržet. Když tu Karli bude čekat, pan strejček nebude odkládat; přestávají všecky ohledy, obchod je náš, můj i její. Bude-li potom Karli chtít, ať jen telegrafuje a přijedu pro ni třeba až sem!“

Karolina se na pohovce všecka chvěla a hruď pracovala jí bouřně.

„Toho jsem si na něj přec nepomyslila, Tedáčku,“ vážně pravila Málka a šla zas k sestře.

„Jste jako děti!“ a již rychle kráčel do jídelny.

Paní správcová vidouc ho vcházeti, sepiala proti němu ručičky jako v modlitbě a úzkostně zavzdychala: „Stalo se něco?“

„Karli se udělalo nevolno,“ zasmušen odvětil.

„Ach, moje maličká, já si to myslila hned!“ a honem vstávala, aby se na churavou podívala.

„Prosím, milostpaní, račte trošku počkati,“ prosil ji.

„Hned prve jsem si pomyslila, že se k obědu měla přestrojit,“ muži pravila kancelistová, „kdež pak, přes celý oběd sedět tak sešněrovaná, s utaženým žaludkem!“

„To máte pravdu,“ svědčila paní domácí, „tak to bude!“ Ale i ti lidé tušili, že se přihodila nějaká mrzutost.

„I jo, o svatbě se kolikrát všelijaké věci stanou!“ sedě pohodlně opřen, moudře přikyvoval kancelista.

„O, ano — zvláště nevěstám, nevolno, mrákoty, mdlo — není divu po takových chvílích, které každá opláče.“

„To když jsem byl ještě u žandarmerie, jednou byla u nás v městě náramná svatba, tabule kolosál, a co se nestalo: sama paní krajská polkla při obědě rybí kost a bylo zle a zle. Nežli přiletěl doktor, byla v Pánu.“

„Ale, ale —“

„Jistá pravda! Dělali, co mohli, ale byla tuze silna a ta kost ji zadusila. To se dá myslet, že oběd nedojedli.“

Paní správcová šourala se ke dveřím, až v nich zmizela.

Theodor Freilach sedě teď vedle bratra, hleděl velmi zasmušile; po ostatních se ani nepodívav, Viktorovi přece úryvkovitě pověděl, oč se jednalo.

„Vidíš, já jsem ti to říkal!“ vážně kýval bratr.

„I ta správcová pořád žvatlala — to bylo samá pretence, interesy — spoléhal jsem, utvrdila mě v tom a bál jsem se, abych si to u nich nezkazil. Karli je hodná — — Kdyby teď aspoň ten strejc!“

„Budeš mít élent zas!“

„Z nejhoršího si přece pomůžu — má taky ještě pár set svých.“

Viktor pohnul hlavou spokojeněji.

Slečna Ramšová s Andulou přinášely černou kávu.

„Jak pak tam je, zlatá slečno?“ tázala se Sojáková.

„No, nevěstinku jsme teď trochu uložili — jak to už bývá: nevolno, ouzko a z toho hned pláč. Povídá slečinka, že hodná migréna, a tak to bude, to se o svatbách tuze často stává!“ slečna měkce, soucitně vykládala.

„Musím se taky na našeho drahouška podívat!“ a paní kancelistová povstala.

„Šla tam, Máry, šla a poradila,“ dojat žádal ji Theodor. „Taková byla pořád roztomilá a najednou — najednou! Bude-li pak moci chudinka jet?“

„I taková věc přejde, jak přišla,“ spokojeně zabroukal Hobrland.

Strýc Dobrš naslouchav, rozběhl se k ženichovi. „Opravdu je špatně?“ tázal se, rychle mrkaje.

Freilach obrátil k němu studený pohled a pokrčil rameny.

Strýček se nahnul. „Snad ne pro tu věc? To se už spraví — člověk hned v první chvíli neví —“

„Dojalo ji to, chudinku.“

„Žádnou starost — snad zejtra, pozejtří — Vosinka a Marášek musí!“ a mna dlaněmi, šel opět na své.

Manželé Sojákovi hovořili spolu, kancelista najeden a napit byl by si nejraději trochu zdříml, pojezdný opřen, ruce maje na prsou sepiaty, jen chvilkami cucl si kávy. „Já vlastně nemám,“ vykládal o tom, „srdce už nedělává dobrotu. Opiumtropfen a Salis nosím pořád u sebe, ale člověku to nedá — a chutnala by!“ a potměšile přivřel očko.

„I Bože, jednou za čas,“ svědčila paní domácí, „zvláště o takové radosti!“

„Právě, právě, taky si myslím a navečer se přec ještě proběhnu.“

Jen pan učitel seděl stále mlčky, ledaže Dobršovu nebo pojezdného otázku zodpověděl. Že se něco přihodilo, vypozoroval dobře a tušil oč se as jednalo. Z venkova znal, že se o svatbách všelijaká mrzutost stává. Byl by tomu býval rád a v duchu si již říkal: „Panáci — pražští panáci — dělají se a zatím jsou mazaní!“ Málce toho přál, tuze přál. „Teď vidí, jací jsou to ptáci! Dřív se jen rozplývala, Viktorku sem, Viktorku tam a div že mu na klín nevlezla. O, já to věděl! Já to věděl!“ a všecek rozpálen, jenjenže se hlasitě škodolibě nerozchechtal.

Obě dámy se po chvíli vrátily: paní kancelistová vznešeně vážna, správcová skromnince usměvava.

„Jak je, milostpaní, prosím vás?“ dychtivě tázal se jí ženich.

„Nono, jen se ne lekat, dobře bude, dobře bude zas! Pěkně si hoví milenka, dřímá, snad si usne. Není divu, můj Bože! To bylo starostí po řadu neděl a dnes rozčilení hned od rána, venku parno, v kostele zas chladno, tady také horko a k tomu tak utažena!“

„Žádnou starost, zas bude všecko v pořádku!“ povýšeně pravila i kancelistová.

„Jenom bude-li moci jet!“

„Ach, to nevím, Teďáčku, to nevím, snad by přece bylo lepší — v kolik že jedeme?“

„O půl šesté, milostpaní,“ odpověděl Viktor.

„A kolik máme teď?“

„Čtvrt na čtyry.“

„Času je ještě dost, ale skoro bych neradila — neradila! Zas by se musela starat, snášelo by se, skládalo, oblékat by se musela — věřte mi, lepší by bylo, kdybyste si sem pro drahouška zejtra, pozejtří přijel.“

Škubl si bradou a schýlil hlavu.

„To by pan ženich nerad — cesta ze svatby je přec jen jednou za život!" soucitně pravila Sojáková.

„Ale zdraví nade všecko, milostpaní!" ozval se i pojezdný a zálibně přiváněl si ke šňupečku.

Paní kancelistová úkradkem všeptla muži: „Mně se zdá, že se Téda zmejlil a že nenahrabe, jak si počítal."

Kývl hlavou do týla a zas až k prsům, ale neřekl slova.

Ženich starostlivě zasmušen opět povstal a že musí zas ke Karlince, že tu klidu nemá.

„Pozdravuj také ode mne," volal za ním Viktor, „a ať nestraší, to že s dneškem nejde dohromady."

Čepelík se v duchu divil, proč také tento povídálek za nemocnou neputuje, zvláště když je Málka u ní, ale v tom již vracela se sem živa a usměvava.

„Jak je, slečno družičko?" dychtivě vítala ji Sojáková.

„Děkuju, paní domácí, snad to nebude zlé!"

„Káva jí zatím vystydla," pravil jí Viktor, když došla k svému místu.

„Nevadí, já studenou také ráda," usmála se a ostatním dodala: „Až si trošku usne, bude zas dobře."

„Ale jak pojede?"

„Nepojede!" odvětila mu rozhodně. „Snad bychom jí teď nenechali — ať jen si odpočine — zejtra, pozejtří je také den!"

„To bude bratra bolet!"

„Neměl všecko tak hnát, nebylo toho kvapu třeba — je to z toho!" Řekla to důrazně, jsouc jista, že Viktor už všecko ví a — porozumí.

Nesedla si k němu, ale stále usměvava šla kolem stolu a zastavila se u strýce. „Jak se máte, strýčku náš?" tázala se velmi rozmile a ruku položila mu kolem krku.

„Ó, děkuju, Málinko, dobře, to víš, jako na svatbě!"

„Jste hodný, ale tetinka také mohla dát krám zavřít a přijít; pro jednou by nebylo bývalo zle!"

„Ale to nejde, dítě, vždyť přec taky rozumíš!"

„Měla tu být, vždyť jste přec naši nejbližší!" a pustivši ho, postoupila k Čepelíkovi.

Seděl zardělý a zkaboněn. Nahnula se k němu, s žertovným úsměvem zahleděla se mu do očí a pravila vesele: „Mně se zdá, pane učiteli, že vás přec jen mrzí, že nejste už doma na prázdninách!"

„Ó prosím, prosím!" zamžikal, ale do tváří se jí nepodíval.

„Nemračte se, vždyť toho ještě užijete — šest neděl, to je doba!" a strýci zas vykládala: „Pan učitel nechtěl a nechtěl na svatbu čekat, pořád že musí domů, a byl by nám to udělal; ale to by bylo pěkné, abychom ho pustili, jsme mu vděčni a rádi ho máme!"

„No bodejť!" svědčil strýc.

„To je pravda, pan učitel si dával velkou práci, sami jsme s mým vídali, co se sem nachodil!" chválila i paní domácí.

Ale Čepelík se ani neusmál a jen hořel jako pivoňka.

Málka nahnula se mu až nad ucho: „Ne abyste potom utekl — budeme samy — všecko vám povíme!"

„Prosím, prosím," odvětil hlasitě.

I vrátila se k panu kancelistovi.

Ale Čepelík jí rozuměl, ó, tuze dobře rozuměl! Zakrývá, obrací — chytrá je — něco se stalo a proto i k Dobršovi přišla. Ale jaké už zbytečné řeči! Tak ho zhanobit! Tenkrát mu pravila: Tak dobře, já teda budu čekat! Čekat — chch! — jenom že já nebudu čekat, až — jak to s jiným dopadne!

Všecko mu v hlavě kolotalo, hořko i těsno mu bylo. Jen už pryč — na vzduch — daleko odtud!

Paní kancelistová vážně Málce vyprávěla o městečku, z něhož pocházela, a o celé jejich rodině, paní správcová také vzpomínala na živé i na mrtvé, Sojáková spustila zas o dcerách, zetích i vnucích. Veselo však nebylo, ani Viktorovy vtipy nerozesmávaly. Málka k němu zas přisedla, bavili se, šeptali, ale nebylo to jako dřív; i Viktor byl zamlklejší.

Po čtvrté hodině paní správcová povstala a že musí do hotelu, aby si na cestu všecko zchystala.

„Ale to my také musíme!" starostlivě přidávala se kancelistová.

„I vždyť je ještě čas!" broukl Viktor.

„Ty máš vždycky času dost, vám mužským je hej, ale my si musíme všecko pořádně uložit a připravit. Ostatně se ještě vrátíme."

„My také nebudeme déle zdržovati," ozval se i pan domácí a také povstali.

„Je to pravda a budou taky rádi, že si konečně oddechnou!" horlivě svědčil i Dobrš.

„Ale proč byste tak pospíchali! Ať oni si to tedy v hotelu připraví, ale my se přec můžeme bavit dál!" bránila Málka.

(Pokračování.)

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Podle vzoru volebního zákona pro Národní Hromadu zdělán také volební řád pro obce. Výsledek obecních voleb byl takový, že Němci právem jej mohou pokládati za veliké svoje vítězství. Jejich národní menšiny všude se uplatnily. V pražském obecním zastupitelstvu nebylo Němců bezmála čtyřicet let, nyní jsme jich tam uvedli hezký počet, ale dosud žádný z nich neučinil návrhu, který by čelil k dobru a zvelebení obce. Nyní i v kuratoriu vyšší dívčí školy pražské sedí Němec, v kteroužto možnosť nebyli by věřili před šedesáti lety její zakladatelé, kdyby jim ji byl někdo předpověděl. V zastupitelstvech českých obcí zástupci německých menšin mají velké slovo a vliv, ale obráceně není. V obcích převahou německých zástupci české menšiny jsou umlčeni a ze schůzí vypuzováni, nechtějí li mluviti německy. Politický úřad dosud ani v jediném takovém případě nepomohl ku právu Čechu a českému jazyku.

Od voleb teprve Němcům narostl hřebínek. Volebními řády Čechové vtiskli jim do ruky proti sobě ostrou zbraň, jíž oni obratně i směle se oháňějí. Již také starý furor teutonicus bez ostychu na Čechy cení zuby. Octli jsme se naproti Němcům v nevýhodném položení, jež dlužno nazvati hloupým, protože jsme je sami zavinili. Ve dnech převratu Němci byli malincí a skromňoučcí. Byli si vědomi svých bezpočetných hříchů a proto s jistotou očekávali, že Čechové s nimi zúčtují. Místo toho Čechové začali se s nimi mazlit, na kteréžto skutečnosti ničeho nemění některé přehmaty a výstřednosti, jimž se nelze ve chvíli převratné ubránit. Kromě těch několika případů Němci mohli býti toliko mile překvapeni, jak rytírsky jim Čechové vycházejí vstříc, a kdyby kruté rány světové války a těžkých porážek byly poněkud mysl jejich změnily, byli by vděčně uznali laskavosť Čechů a chovali se tak, aby si jí zasloužili. Potom, ale nejinak, bylo by možno bylo dosíci míru s Němci a zahájiti v Čechách, jež povždy byly klasickým jevištěm slovansko - německých bojů, novou éru vyrovnaných národních protiv pro příklad všem zemím, kde bývají národní třenice, a všem národům, kteří se dosud pro národnosť a jazyk se svými sousedy znesnaďovali. Čechové nemyslili na odplatu a pomstu. V Praze Sokolové střehli německé domy, z kterých bývali Čechové provokováni, aby jim hněv lidu neublížil, kdyby se probudil. Tenkrát měli Němci příležitosť porovnati se s námi a zabezpečiti si takové postavení v republice, které by je učinilo druhým státním národem vedle Čechoslováků. Avšak jejich nezlomený pych nepřipustil ani takového pomyšlení. V ně se příliš hluboko vžila domýšlivosť, že jim všude náleží prvé místo, aby se spokojili vedle Čechů místem druhým. Oni vedli válku za prvenství ve světě a za potření všeho Slovanstva, kdo pak by je přesvědčil, že jim nenáleží nadpráví a nadvláda nad Čechy? To ovšem nešlo. Nejprve by se museli zříci nároku na nadpráví, jejž v nich vypěstovaly vlády rakouské, a teprve potom by se mohl poměr mezi nimi upraviti na základě občanské rovnoprávnosti. Ale to slovo Němci dávno vypustili ze svého slovníka. Oni chtějí nad Čechy vládnout, Čechy vyssávat, Čechy odnárodňovat, a nikoli s nimi pokojně žíti v rovnoprávnosti. Český idealism viděl se jim sněním, slabostí, řekněme hlupstvím, a podle toho sezařídili.

Našinci z poněmčeného území ujišťují, že Němci ve dnech převratu byli připraveni, že jim Češi vezmou všechno, čím je na ujmu Čechů štědře obdařilo Rakousko; ale když se Čechové k tomu neměli a jako holoubci jim vrkali o světovém zbratření národů, jehož chtějí dáti ve svém státě stkvělý příklad všem národům, Němci neotáleli, aby českou rozcitlivělosť vykořistili ve svůj prospěch. Rázem se vzchopili ke skutkům plným nenávistí naproti českému státu i národu. Nejprve chtěli býti od Čech odtrženi a připojeni k republice rakouské, a když Dohoda zůstavila jejich přání bez povšimnutí, jali se tropiti věci, které jsou nekonečnou řadou velezrad a stupňovaly se až ke vzpouře. Zamýšleli proti Čechům a republice zorganisovati všechny jinorodce a postaviti se jim v čelo. Doufali, že získají i Slováky a pomocí jejich, podkarpatských Rusů, Maďarů a Poláků, jakož i pomocí nenárodních Čechů opanují v republice a nenáviděné Čechy poníží pod svou patu. Se Slováky se jim plán nezdařil, ale Maďaři se s nimi spojili ochotně. Půl třetího tisíce mladých Maďarů přišlo do Prahy, kde s Němci snují tajné pikle proti republice.

Čechům v poněmčeném území bylo v druhém roce československé republiky

snášeti pekelná muka. Stav jejich je horší než za Rakouska. Čechy bojkotují, z bytů vypovídají, všemi způsoby pronásledují, i zbíjejí. Žádného zákona neuznávají, nejméně předpisů slušnosti a lidskosti. Za Rakouska Češi mezi Němci mohli doufati v lepší budoucnost, za republiky vší naděje pozbývají, a to je nejhroznější. Všichni Němci jsou zajedno proti Čechům, socialista Kreibich jako rolník Křepek jdou slepě za Lodgmanem. Velmi poučné pro české socialisty a rolníky! Na protičeských schůzích běsní a zuří, naši republiku nazývají „Saustaatem", obrazy presidenta Masaryka poplivávají a spalují. Mají svou tajnou vládu, státní úřady, obzvláště politické, jsou jim pro posměch, a nemůže jinak být, pokud jim vláda nepomůže k autoritě. Za koalice politické úřady měly rozkaz neviděti německé nezákonitosti. Jaký byl k tomu důvod, nikdo neuhodne. Němci se vládním neodporováním zlému neumírnili, neboť oni holubičí mírnosti nerozumějí, pokládajíce ji pouze za slabosť. Myslila li si vláda, že nezakročování proti německým výtržníkům bude v českém obecenstvu buditi zdání, jakoby v zněmčeném území všecko bylo v nejlepším pořádku, přepočítala se, neboť přece bydlíme s Němci pod jednou střechou a není možná, aby se hospodář bytu nedověděl, co se děje v domácnosti jeho podnájemníka. Chtěla li vláda úředním tichem dosíci, aby na české Němce nebyla upozorněna cizina, zase jednala bláhově, jakoby Němce zhola neznala. Čeští Němci spoléhají na německou žurnalistiku zahraničnou, že jim bude po válce prokazovati tytéž služby, jako před válkou. Německá žurnalistika v Čechách je bezvýznamná, ale německá žurnalistika zahraničná je velmi vysoko vyvinuta a zachovala si staré spojení s jinými zeměmi, s jejich novinami i politiky přes to, že Německo bylo poraženo. Tím způsobem mohou naši Němci proti nám agitovati i v té cizině, na přátelství které nám záleží. Budou o nás vytrvale a soustavně rozšiřovati pomluvy, nepravdy nebo zkroucené pravdy, a když to bude trvati dlouho, naši zahraniční přátelé přece konečně se proti nám zaujmou a Němci dostihnou svého cíle. Do chování německé vlády k nám nemáme dosud stížností, ale ona nebude vyvraceti lží, které o nás v německém tisku rozšiřují čeští Němci. My nemůžeme paralysovati tuto nepřátelskou činnosť. Jsme cizině nový národ, nemáme do ní dávno vyšlapaných stezek, nemáme s ní tolik osobních i literárných styků, jako Němci. A na těch okolnostech se zakládá jejich výpočet a oni si mohou dovoliti tak drzé balamucení zahraničného tisku, že to až do komičnosti zachází. Právě čtu, že Bremer Zeitung uveřejnil dopis o neslýchaném utrpení, které Němci zakoušejí od Čechů: mnozí se osvobodili sebevraždou a jiní upadají v černou melancholii, jež je také k sebevraždě dovede. A jsou to právě nejlepší i nejzámožnější lidé mezi českými Němci, kteří tomuto krutému osudu propadají. Možná, že dost brzy přibude do Čech nějaká zahraničná misse, aby Němcům pomohla. Němci vědí, žeby se taková misse obrátila také na Čechy, aby je slyšela, a Češi by jí dokazovali, že nic toho se v Čechách neudálo, co Němci za hranicemi rozšiřují, ale Němci i v tom případě něco získají: jejich tiskovými intrikami se v cizině utvořil proti Čechům předsudek, a ten již zůstane. V příčině tisku zajisté jsme proti Němcům v nevýhodě, ale ta nevýhoda nebude menší, když politické úřady zůstanou naproti velezrádným rejdům našich Němců passivnými jako dosud. Naopak je nutno a nevyhnutelno, aby jim politické úřady nestrpěly ani jediné nezákonitosti. České impotentní mazlení není nic pro Němce. Oni mají rádi, když se s nimi mluví i jedná krátce a určitě. To ti zákon dovoluje, to ti nedovoluje; budeš li jednati po zákoně, dobrá, nám to bude vítáno, ale budeš li jednati nezákonitě, stihne tě takový a takový trest bez vyjímky a pardonu. Ničím Čechové nevzbudí respekt Němců, než přísnou zákonitostí. Neubližujte jim zbytečně, varujte se všelikého bezpráví, ale neházejte sami Němcům pod nohy zákon a právo! Budete li pak Němcům činiti po zákoně, cizina to brzy pochopí, porozumí Čechům a pojme k nim úctu. Schvalně a zlomyslně nešlápněte Němci ani na kuří oko, ale nebojte se ho trestati, když přestoupil zákony.

Mezitím, co se v zněmčeném území proti naší republice organisoval odboj, mezi námi chodili tichošlápkové, agitující pro úplnou českou passivnosť k německé výbojnosti. Za hranicemi prý nám německé stesky strašně na pověsti škodí; Dohoda prý se od nás odvrací a lituje, že nám potvrdila státní samostatnosť; vytýká prý nám, že neumíme vládnout, t. j. Němce uspokojit, a myslila prý si Československou republiku tak, že hlavním účelem jejím bude uspokojení Němců. Není pochyby, že agitaci tohoto způsobu provozovali mezi námi sami Němci skrze své věrné pomahače, kteří jim v republice slouží jako za Rakouska, po válce jako před válkou, a vždycky se objevují s tváří

ustaranou o naši budoucnosť a dobré jmeno, a nyní už jim jde i o budoucnosť republiky. Netřeba tyto lidičky blíž označovat, ale bylo by dobře, kdyby se každý Čech naučil je poznávat na prvý pohled, aby ušel jejich znemravňujícímu působení. Teprve když v červnu přijeli do Karlových Varů angličtí novináři a vyslovili své ustrnutí nad tím, že se tam československý ráz republiky ani úředně neosvědčuje, vyjasnilo se českému obecenstvu, co Dohoda od česko-slovenského státu očekává. Dotud Čechové úpění českých menšin neslyšeli a nepozorovali, že „uzavřené" území jest ještě uzavřenější od té doby, co se uzavírá ne již českému království, nýbrž československé republice. Ano, naším úkolem je státi na stráži proti rozpínavosti „Drangu nach Osten", jenž je po válce ještě útočnější, než prve, a to z dvojí příčiny. Prvou je, že Němci po ztrátě kolonií nemají kromě východní strany, kam by se tlačili. Na západě jsou pevnou hrází proti nim Francouzi, tudíž Slované a jiní národové, na východ od Němců položení, pocítí všechen jejich nápor a musejí se připraviti na takové boje s nimi, jakých dosud neměli. Druhá příčina nepokojného hnutí mezi Němci je dychtění jejich po odvetě. Jejich síla světovou válkou zlomena nebyla, pouze jí ubylo. Úbytek ten myslí velmi brzy si nahradit a do dvacíti let podstoupiti své dohodové nepřátele novou válkou, od níž si už nyní slibují jistojistá vítězství. Tuto lhůtu jejich agitátoři v našem poněmčeném územi výslovně jmenují. Až do nové války budou stále zběsilejší. Furoru jejich bude přibývati ne po rocích, nýbrž po hodinách. Zradili bychom Dohodu i sebe, kdybychom jejich příprav neviděli a nekonali, co nám káže spojenecká věrnosť i starosť o svůj život. V té příští válce půjde o naše bytí i jako státu, i jako národu. Bdělost naše musí býti stále napjata a pěsť zaťata. Špatně bychom se připravovali na své vítězství, kdybychom už nyní Němcům čelili jen nahrbenými zády, aby na ně nakládali a tím svaly svoje tužili. Všeliká naše ústupnosť Němcům budí v našich spojencích podezření, že nejsme dosti spolehlivi a že snad se nakonec spojíme s Němci proti nim.

Naši officiosové doporučují nám naproti Němcům trpělivosť do nekonečna a sebezapření do nelze. Snaží se vzbuditi zdání, že v té ústupnosti se tají vyšší státnická moudrosť, což populárně vyjadřují tak: Ano, Němci jsou násilní, ale kdybychom se také my k násilí utíkali, byli bychom podobni Němcům, protože pak toho nechceme, musíme činiti pravý opak toho, co činí Němci. Zdvihne li tedy na tebe, milý Čechu, Němec pěsť, ty svou strč do kapsy; bude li tě urážeti, ty jej vychvaluj a veleb; rozejde li se jistým směrem, ty mu s cesty ustup, abys mu nebyl překážkou a nekopl do tebe; zachce li se mu tvého dědictví, dej mu je, aby si ho nevzal a nedopustil se hříchu proti pátému přikázaní; zachce li se mu také ženy nebo dcery, uveď ho do její ložnice, obsluhuj je a postav se na stráž, aby nebyli vyrušováni. Ne, ta rada je špatná, aby Češi dělali vždycky opak toho, co Němci! Všecko má svou míru, míru musí mít i česká ústupnosť. Za hranice cti ustupovati nemožno. Když Němci české lidi ožebračují, když do krvava zbíjejí české děti, když boří české školy, zbudované z vdovina groše, tu jest okamžik, kdy i zhnilá krev má právo vzkypěti, kdy i nejpassivnější člověk má povinnosť zvolati: Ne dále! a vzchopiti se k obraně trýzněných a urážených. Kdo chceš, individualně si neodporuj zlému a udeří li tě zlá ruka na jednu tvář, nastav mu druhou; ale děje li se to tvému bližnímu, jsi povinen se ho zastati; libo li ti, sám si křivdu trp, ale nestrp, aby se křivda dála tvému bližnímu. O Ježíši Kriste, jak se mizerně před našima očima zvrhá nejvznešenější tvoje zásada! Bližní, láska k bližnímu! A Čech Čechu nemá býti bližním? Není bratr bližnější, než cizí člověk? Není mi ten, kdo mluví stejným jako já materským jazykem, mému srdci bližší, než ten, kdo mluví jazykem cizím? Není národ soubor bližních jednoho jazyka, a není ten, kdo zavrhuje pojem národa a národnosti, odpadlý nejen od národa, nýbrž i od humanity? Zdaliž se nezpronevěřují i humanitě, kdož hlásají, že Čech se má pokorně podrobovati německému pychu a němě snášeti německé násilí?

Češi jsou nezlobní a nemstiví. Boj s nepřáteli se jim protiví, raději se škorpí mezi sebou. Nejsou ani hrabiví a zištní, potřeby jejich jsou nevelikě a když je ukojili, chtějí mít svatý pokoj. Majíce pokoj, upadají v dřímotu. Pokud se týká psychologie, skutečně jsou pravým opakem Němců bdělých dnem i nocí, kořistivých, důsledných a systematických. Pochopuji, že Němci Čechy, pokud trvají ve stavu ospalosti, pokládají za lid, který jest jim dán, aby mu panovali a z něho tyli. Na tomto poměru mezi oběma národy za tisíc let nezměnilo se nic. Na nich možno vésti důkaz, že v každém národě žije duše věčná, s vlastnostmi nezměnitelnými. Ale když je Čech ve své ospalosti dlouho a pořád nešetrněji znepokojován, náhle do něho vjede ruch a on jako Golem rozhodí pěstmi a

ruší, co zasahne. Potom se Němec diví a jest uražen Čechovou opovážlivostí. Radí li officiosové Čechům, aby jednali právě opačně, než Němci, neradí jim dobře. Dobrá rada by byla, aby se Češi bránili ospalosti, aby si zhnusili stav ospalé snivosti, aby byli bdělí a systematičtí jako Němci. Tyto vlastnosti Čechové musejí v sobě uměle vypěstovat, když jsou jim přírodou odepřeny. Ovšem, to by se v Čechách krásně vládlo, kdyby také Němci byli ospalí, ale toho se od nich nedočká ani republika. Je zajímavo i poučno pozorovat, jak se staré, odvěké vlastnosti Němců a Čechů objevily hned po vyhlášení samostatnosti československého státu, a jak se projevují stále ostřeji. Ale je patrno, že vláda s psychologií obou národů nepočítala. Vidouc u vlastního národa, že po dokonaném převratu chce se oddati pohodlí a dřímotě, pilně se starala o to, aby pekelný rámus z poněmčeného území nedoléhal k uším Čechů a nebudil jich. Vládní orgány trpěly Němcům všecko protičeské tropení, až se již utajiti nedalo a Čechy vzbudilo.

Naši znalci poměrů v poněmčeném území tvrdí, že je dosud jen asi 200.000 Němců agitátory zrevolucionováno a že ještě není pozdě, aby tam byl zjednán klid. Věci tedy nedošly ještě do posledních konců, ale aby nedošly, třeba jest, aby němečtí velezrádci a zuřivci byli po zásluze podle zákona trestáni, aby státní úřady zachycovaly německou ruku, napřahující se na Čechy a Republiku, dřív než dopadla, ale aby v nejmenším nebylo ublíženo žádnému německému obyvateli, který k tomu nezavdal příčiny. Na tom záleží všecko, abychom rozeznávali tři kategorie Němců: zavilé nepřátele českého státu, národa a jazyka, pokojné obyvatelstvo, které chce pracovat a vydělávat, o politiku hrubě se nestarajíc, a přátele naše, jichž snad už mezi námi není, ale mohou se ukázati zas. Myslím, že odrodilí Čechové, mající na sobě třeba již po několik generací německý nátěr, budou se navraceti k národnosti svých předků a že to přijde samo sebou, bez nátlaku a uspěšování s naší strany, jimiž by se naší věci mnohem víc uškodilo než prospělo.

Na návrat k české národnosti jistě dojde, až bude patrno, že nynější mocenský stav Evropy potrvá a Němci nemají už naděje na obnovení své moci a významu. Tím právě Němci Čechy, zvláště české děti v německých školách, pro sebe získávali, že jim líčili všecko německé jako nedostistižně veliké, vznešené, panské a mocné a všeliký, i kulturný odpor jiných národností proti poněmčení vydávali za známku duševní omezenosti. Politickým vůdcům českých Němců již v letech 90. šlo jen o to, aby početný poměr obou národností fixovali, nedoufajíce, žeby ještě kdy nabyli síly Čechy odrozovati. Toho fixování chtěli dosíci katastrováním národností, kterážto myšlenka se zalíbila i mnohým Čechům. Katastr vylučuje možnosť zpětného dobytí. Mezi Čechy a Němci není pevné, ustálené ethnografické hranice. Budiž tak i příště, aby Němci, vzniklí z odrodilých Čechů, nebyli odpuzováni.

Probereme po řadě ostatní národnosti, jak se v druhém roce Republiky chovaly k ní a Republika k nim. Nejprve o *Židech*. „Prager Tagblatt" uveřejnil dne 11. srpna rozmluvu s předsedou židovské delegace při mírové konferenci v Paříži, ruským židem Sokolovem, kterou s ním jeho zpravodaj měl za židovského sjezdu v Karlových Varech. Sokolov mluvil vděčně o presidentu Masarykovi i Republice, jež uznala Židy za národ, což je pro ně velkým úspěchem. Více Židé v československé republice dosíci nemohli, pravil Sokolov, protože hranice ústupků menšinám v osvobozených státech je stanovena klausulí v mírové smlouvě. Ministr Beneš snažil se pro menšiny v Republice vymoci mnohem víc, ale odpor byl příliš veliký. Každý by očekával, že Židé budou Republice osvědčovati vděčno také skutky, ale těch není. Židé jsou jako vždycky bývali bojovnými spojenci proti nám a jsou nebezpečnější než oni, jsouce znalí českého jazyka. Češi obyčejně nemají v poměru k jiným národnostem jiného sudítka kromě jazyka. Požadavky jejich v té příčině jsou skromné. Když jim jinojazyčník ukáže dobrou vůli povrchní znalostí jejich jazyka, již si dobyl jejich srdce i důvěry. Tu českou vlastnosť již odpozorovali i Němci a chytřejší z nich nabádají německou studující mládež, aby se učila česky a obsadila v československém státě úřady a rozličná výnosná i důležitá místa. Ode dvou let, co trvá Republika, všechna česká inteligence hrne se do státních úřadů a ústředen, tak že již není dostatečného dorostu českého pro službu soudní a německým soudcům se otevře cesta do českých měst a krajů. Podobně se věc má s katolickým dorostem kněžským. Češi do seminářů skoro nejdou a brzy se dočkáme, že Němci budou obsazovati české fary. Židé kráčejí před Němci jako světlý vzor. Ještě před desíti lety se mělo za to, že Židé nejsou s to, aby se naučili bezvadnému literaturnému jazyku českému. Nyní už máme několik spisovatelů Židů, kterým

co do správnosti českého jazyka nelze činit výtek. Jsou li Židé vážní pracovníci, jsou vítáni. Kdyby Židé vnášeli do českého písemnictví a veřejného života nezdravé a nenárodní směry, je na Češích, aby to v čas rozpoznali a udrželi je rozumnou kritikou v mezích českému duchu neškodných. Kdo některým jazykem dobře spisuje, zajisté si jej zamiluje. Ale až na těch několik vyjímek Židé zachovávají věrnou lásku jen jazyku německému. Česky se učí po převratu i ti, kteří se před tím hradili proti každému českému zvuku. Znám ve svém sousedství bohatého Žida, který až do převratu svou dcerušku bíval, když od služky nebo na ulici pochytila nějaké slovo české a doma je opakovala. Také pan Petschek, známý „uhelný baron", zjednal už svým dětem učitele českého jazyka. Ale český jazyk tito Židé mají a míti budou jen pro styky s Čechy. V domácnostech jejich vládne němčina a i v českých společnostech zabrušují do němčiny, jak jen mohou. Čeština v židovských ústech je spolehlivým barometrem toho, jak akcie české politiky stoupají nebo klesají. Stoupají li, Židé mluví česky veřejně a dělají pravé Čechy. (Nezapomenutelná jest anekdota z r. 1914, když Pražané čekali k sv. Václavu příchod vítězného ruského vojska Tehdy se prohlásil nějaký pražský Žid: Nám Čechům není se Rusů bát, nám Čechům Rusové neublíží.) Klesají-li akcie české politiky, Židé se vracejí k němčině a to tím okázaleji, čím je klesání hlubší. Lid, do politických tajů nezasvěcený, má v tom spolehlivé znamení, jaký je kurs české politiky za hranicemi. Ale znamením rostoucí židovské lásky k českému jazyku, národu a státu židovská čeština není. Ve dnech právě minulých elegantně oděná dáma se zastavila před Stavovským divadlem a prohlížejíc si nalepenou českou ceduli, prohodila hlasitě: „Heute wird in Hundesprache gespielt." Pán, který to slyšel, přistoupil k ní a vyzval ji, aby s ním šla na policejní ředitelství ta slova opakovat. Dáma zcela správnou češtinou svůj výrok popírala a pán, nemaje svědků, ji propustil. Podoba její byla typicky židovská. A co říci o chování obou židovských listů pražských, „Bohemie" a „Prager Tagblattu"? Prvý z nich píše tak fanaticky vztekle proti Republice, že je to neslýcháno. V dobách nejprudší opposice proti Vídni a Rakousku žádný český list nepsal tak buřičsky a nenávistně. „Boh." svým anglickým sloupcem denuncuje nás v Anglii a budí tam nedůvěru k Čechům, aby důvěru její získala pro Němce. Proti Republice a Čechům snaží se pobuřovat i Slováky a vřaditi je do jednoho nepřátelského šiku s Němci a Maďary. Němce pak vystavuje jako příští jejich „osvoboditele od českého jha". Druhý z obou listů, „Prager Tagblatt" píše pokrytě a farisejsky. Zdánlivě věcně rozbírá otázky dne, ale když stejným způsobem rozeberete jeho rady, vidíte, že jsou falešné a českému národu nepřátelské. Toto jednání se nesrovnává se stanoviskem „světových Židů", jejichž oligarchie nepozorovaně, ale citelně řídí za našich dní osudy států a národů a získávají z jejich míru i válek. Když na jaře 1919 byly v Praze protižidovské výtržnosti, president Masaryk je ukonejšil ukázav, že ti světoví Židé byli příznivci našeho osvobození a pomáhali mu; a tito naši příznivci ovšem by nelibě nesli, kdyby se Čechové chovali nepřátelsky k Židům. Čechové porozuměli a utišili své pobouřené mysli. Oni světoví Židé by měli právo očekávati, že také jejich souvěrci a v jistém smyslu poddaní v československém státě budou se k českému i slovenskému národu chovati přátelsky a učiní vše, seč jsou, aby se Republika dobře spořádala a ustálila. Židovské nepřátelství k Republice je tedy odbojem proti neviditelným hlavám židovského národa, odbojem, který se zdá býti známkou, že Židé se již nepodrobují kázni ani vlastních náčelníků a neposlouchají jich, když by to bylo na ujmu jejich slabosti k Němcům. Čím bezuzdněji se projevovalo jejich nepřátelství v jejich pražských tiskových orgánech, tím více koaliční vláda Republiky byla pilná, aby plnila každé jejich přání. Jejich lidem otvíraly se ministerské kanceláře, dávána jim i vojenská důstojenství a lidový vtip ironisuje, že při tom hleděno, aby byli co nejméně znalí českého jazyka. Poměr Židů k republice a československému národu nebyl tedy v druhém roce republiky zcela uspokojivý, ale vina toho je na Židech. My víme, jak vydatnými pomocníky by nám mohli býti, kdyby chtěli; ale museli by to chtít upřímně, museli by se snažit, aby české duši porozuměli a vážili si jí, — slovem museli by konati dobré služby Československému národu, aby dosáhli jeho uznání. Bez jejich upřímnosti a očividných důkazů to nepůjde.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

X.

Včera zdál se ještě Bláhovi nejtajemnějším a tudíž nejnebezpečnějším hospodský Hrdlička, neboť viděl v něm skrytého ředitele všech těchto osudů, o něž mu šlo, ale po dnešní rozmluvě změnil své poznání a zdálo se mu, že nejméně jasným při poslední společné rozmluvě v hostinci byl mu Havlíček. Pojednou tento jaksi nápadně opatrný druh jej prudce znepokojoval a výraz jeho tváře, jaksi posměšný a povýšeností naplněný, neustále se mu zjevoval s určitostí až trýznivou. Odpoledne vyjel si úmyslně kočárem do města, aby se mohl pozastavit na Moutíně a vyzvěděti hlavně, co se děje s Jaroslavem, a uzdravila-li se již jeho matka. Nalezl Jaroslava teprv. když se vracel z města, a to nápadně neklidného, pobledlého a koktavého, zřejmě návštěvou touto rozmrzelého. Zvěděl zde hlavně, že matka Havlíčkova se již uzdravila, jak si přál, a o to, pravil, nejvíce mu šlo. Nelhal. Usedaje do kočáru, pomyslil si: „Ku podivu nervosní je, to jsem si nemyslil!"

Havlíček skutečně byl návštěvou jeho jako vyplašený. Přemoci se nedovedl, a mluvil proto velmi nejistě a zmateně. Příčina toho nevězela však pouze v této návštěvě, nýbrž také ve včerejší rozmluvě jeho s matkou. Havlíčka ihned, sotvaže se v pondělí dopoledne vrátil domů, s počátku jaksi blažen a uspokojen, začala pozvolna znepokojovati myšlenka, jakým způsobem oznámí matce, že zamýšlí se oženiti? Cítil, že je nutno promluviti o tom, ale věděl, že právě tato věc je nejtěžší a nejnepříjemnější. Matka jeho byla paní jednoduchá, mírná, s očima přívětivýma, plnýma lásky, ale v tu chvíli, jakmile se jí dotkla obava o syna, že jí ho odcizí nevěsta, všecka se podráždila, znepokojila a jindy klidná ta žena mžikem se proměnila v bytost zuřivou se svítícíma očima. Jaroslav o tom dobře věděl a bylo mu proto těžko oznámiti jí, co zamýšlí. Dokud byla nemocna, přirozeně se neodvažoval k takové rozmluvě, ale jakmile se pozdravila, uznával, že se k tomu musí odhodlati. A právě toto odhodlávání jej neobyčejně zchorobnělo.

Včera večer konečně k této důležité rozmluvě došlo. Paní Havlíčková sedíc v koženém křesle, odložila noviny a pochlubila si, že je opět zdráva. „O mne nejde," dodala s jakousi vážností a důrazem, „já už tu nic nemám, ale ty mne potřebuješ."

„Opravdu," přisvědčil, „co bych si zde bez tebe počal?" Sklonil hlavu a začervenal se. Uvědomil si, že se šťastně dotkl nejdůležitější své věci a že musí toho využitkovati. Rozbušilo se mu srdce a na chvíli se mu zatajil dech.

Matka pokývala hlavou, sepiala ruce na stole, ale nepromluvila.

„Věru — co je člověk?" pronesl slabým, nejistým hlasem. „Jsme doopravdy pára nad hrncem. A mne hned trápí myšlenka, co bych si počal? Hrozný strach jsem o tebe měl, ty horečky strašily a já — a já —"

Havlíčková se naň zadívala. Všiml si toho a pocítil na okamžik novou tíseň.

„A já —" pokračoval sháněje rozprchlou větu, „vlastně — a strach jsem měl, že bych něco hloupého provedl v takovém soužení. Nejsem zkušený," mluvil již pevněji, „a lidé by najisto využitkovali mé situace."

Pohled matčin zbystřel. Ale ani teď nepromluvila.

„Co bych si počal?" opakoval s povzdechem.

„Nedej bůh, aby se co takového stalo!" pronesla konečně matka hlasem velmi vážným. „Tebe by to nejvíce stihlo!" Pokývala hlavou. Tváře její, poněkud zrůžovělé, pojednou pobledly.

„Hleď, maminko, měla bys mi dát rady pro život, pro takové neočekávané chvíle. Pravda, nejsem dítě, ale zvykl jsem si na tvou starostlivost a nedovedu nic bez tebe udělat."

Pohladila jej po světlých, pečlivě ulízaných vlasech:

„Máš pravdu, chlapče, máš pravdu."

Zachytil její prsty a políbil je.

„Podívej se, maminko," pronesl pevněji, ale hlasem velmi něžným, „podívej se, už ta otázka, vždyť já bych nemohl být bez hospodyně, musil bych se oženit."

Havlíčková přivřela víčka a slabý nach opět pokryl její zbledlé tváře. Zdálo se, že se zamyslila.

„Inu, musil bys!" přikývla pak jaksi náhle a ostře. „Co jiného?"

„A tvé rady bych neměl."

„Chudinko!" pronesla laskavě se zvlhlýma očima. „Až mráz mi z toho přeběh' po zádech. Je to pravda."

„Snad bychom si měli přece jen někdy o tom spolu pohovořit, abych alespoň věděl, koho — koho bych — tedy alespoň to, kterou bych si měl vyhlédnout. Vždyť je to tak důležitá věc.“

„Ano, ano,“ pojednou chvatně a jaksi všecka zadýchaná promluvila Havlíčková, „bude třeba, bude takové porady třeba, protože by tě bůh ví jaká potvora chytila a zničila. Znám nynější dívky a hrozím se jich, a tys dobrák a důvěřivý jako dítě, ano, ano, sama se tím trápívám a právě teď v té nemoci, hlavně v noci, mne ty myšlenky strašily dvojnásob zle! Musil bys — a v tom soužení! Pane bože, až úzko je z toho! Já jsem dávno na to myslívala, ale vždycky jsem si řekla, že jsi příliš mlád na ženění, a jsi, to sám cítíš, ale přes to, že tedy, přes to jsem si všímala těch zdejších nevěst. Můj milý bože, je to strašná myšlenka, že by sis musil některou z nich vzít!“ Sepiala opět ruce a pozvednuvši oči vzhůru vroucně zaprosila: „Dej mi zdraví, dej mi hodně zdraví a dlouhý život, můj bože!“

„Tady se ti tedy žádná nelíbí?“ jaksi stísněně se otázal Jaroslav.

„Ne, vůbec ne, ani jedna, tady opravdu nic není!“

Jaroslav pozvedl ramena a spustil ruce na stůl.

„Či se ti tu některá líbí?“ otázala se pojednou tak chvatně a s takovým bleskem v očích, že se zarazil.

„Líbí, nelíbí,“ odvětil konejšivě, „já se o ně nestarám.“

„Ty nesmíš zapomenout na jedno: že máš balvan na sobě. Takový zadlužený dvorec — toť břemeno, chlapče! Vždyť víš, co se nastaráme, nadřeme oba, a víš dobře, že se z toho vyškrabat nemůžeme. Musí být nejprve — bohatá!“

„Pravda, taková je tu pouze jedna —“, prohodil nenápadně. „Opravdu, tady je to zlé!“

„Jedna? Tady? Já myslím, že ne.“

„Je, maminko. Jedna tu je a myslím, že velmi bohatá.“

„Prosím tě, která pak?“ zasmála se matka upřevši naň pátravý pohled. „Snad ti už někdo něco nenamluvil?“

„Je, je, maminko, ale tím nic neříkám, vždyť o tom jen náhodou mluvíme.“

„Která pak?“ vyzvala jej pevně.

„Vlasta Hrdličková z Újezda,“ řekl co možná lhostejně.

„Ta?“ vzrušila se matka. „Ty tomu věříš? Povídá se, ano, že bude mít hodně, ale ty věříš povídání? Hochu, hochu —“

„Proč bych nevěřil? Musí na tom něco být, Hrdlička je šetrný a chytrý!“

„Ano, šetrný je a hlavně — chytrý! Umí roztrousit mezi lidem báchorku o svém bohatství, ví dobře, že tím dcera jeho získá. Nevšiml sis jeho očí? Neřekly ti nic? Ten umí hrát na lidských slabostech! Kde kdo věří a opakuje, že Vlasta je bohatá, že bude mít věno jako dcera velkostatkáře nebo fabrikanta! Chachacha! Tak mohou být lidé pošetilí, tak sedají chytrákovi na lep, tak on to dovede zařídit, aby chytil některého s velikým statkem!“ Přihladila si lesklé šedivé vlasy, upřela vybledlé, šedé oči na zardělou tvář synovu a přitáhla ho k sobě: „Nikdy nesmíš všemu věřit, ale vždy musíš přemýšlet, je-li možná, co se povídá. Vlasta může něco mít, může mít i patnáct i dvacet tisíc, ale může mít padesát? Jen si to počítej a sestavuj! Nemůže!“ Rozevřela oči a zcela zblízka naň pohlédla. „Vidíš — jak on tu vějičku nasadil — všichni to opakujete po něm! I ty, i ty tomu věříš! Blázínku —“ Umlkla jaksi náhle a chvíli pak jej upřeně, až přísně pozorovala.

Jaroslav pohyboval prsty na stole, svíral rty a mlčel. Chvílemi pokrčil rameny a nápadně zahryzl bílé zuby do dolního rtu. Matka si toho povšimla.

„Ta není pro tebe,“ řekla tvrdě a přísně, „té myšlence nezvykej a hned mi slib, kdyby bůh dopustil a já odešla —“ tu tiše povzdychla a pokývla hlavou — „že se Vlasty nechytíš.“

„Ale, maminko, proč takové sliby? Což když mezitím Vlasta zbohatne?“

Matka naň přísně pohlédla.

„Vidím, že už jí máš plnou hlavu!“

„Nemám — proč — co?“ koktal jaksi rozdurděn, všechen zčervenalý. „Je přece na světě taková věc možná! Já věřím, že všechno je možná! Věřím! A slíbit ti mohu jen tolik, že bych si na ni pak nemyslil, kdyby neměla tolik, co budu potřebovat.“ Povšiml si, že jej matka přísně a upřeně pozoruje. Když pak viděl, že dlouze pokyvuje hlavou jaksi z úžasu nad jeho bláhovostí a snad i protože prohlédla jeho srdce, upadl v tísnivou rozpačitost a umlkl.

„Ty ji máš v hlavě!“ pronesla po chvíli podrážděně. „Tušila jsem to už dávno. Pozorovala jsem často, že nemluvíš dost moudře a že zabíháš na procházky. Každý zamilovaný zpitomí, zvláště muž! Já jsem ti už dávno řekla, co si o tom myslím. Nač tobě jsou takové trampoty? Nač je tobě myšlenka na ženění? Není toho třeba, je práce třeba!“

„Ale, maminko,“ chtěl se obhájiti vztahuje k ní obě ruce.

„Maminka dobře vidí," řekla spěšně, „nelži mi nesmysly. Víš, že v těchhle věcech jsem tvrdá a že nepovolím. Ty myslíš na to děvče už dávno a nevěděl jsi jen, jak s tím ke mně přijít. Teď se ti má nemoc hodila, přišel jsi opatrně, abych se nelekla, a já, poněvadž jsem to už pět let čekala, mám dobře promyšlenou odpověď. Vlasta je hodné i pilné děvče, ale pro tebe není."

Jaroslav zčervenal, oči se mu zaleskly, tváří šlehl vzdor.

„A musím si podržet Moutín?" vykřikl vyceniv své bílé zuby.

„No — vida! Už i tuhle myšlenku ti starý chytrák nasadil do hlavy! Řeknu ti, že i to jsem čekala, poněvadž jsem doslechla několikráte, že Hrdlička před tebou a před Bláhou i Kadlcem jakoby mimochodem nápad ten prohodil. Toť se rozumí, mohl bys prodat Moutín, vzíti si Vlastu — až tu nebudu — ano, mohl bys to udělat a jít na malý nějaký statek nebo přímo do újezdské hospody, ale — řekni mi, je to postup? Šel bys výš anebo níž? Vzpomeň si na otce, co ti říkával a co ti kladl na srdce, a vzpomeň si, jak se přičiňoval, aby dvorec udržel!"

„Dobrá," vyvlékal se Jaroslav z důvodů matčiných, „uznávám všecko, co mi povídáš, ale já jsem přesvědčen, že se mýlíš, že Vlasta je skutečně bohatá a že proto Hrdličkovi křivdíš! Já to vím, já to určitě vím!" volal vášnivě. „To není zpitomění, jak ty soudíš, já mám zcela zdravý rozum! Je bohatá, je velmi bohatá! Je!" Oči mu zazářily.

Pohlížela naň užasle a zaraženě. Čelo jí zvlhlo.

„Řekni jen přímo, že ti popletla hlavu!" promluvila slabě a chraplavě.

„To je vedlejší!"

„To není vedlejší. Dokud máš popletenou hlavu, budeš na ní všecko vidět tak, jak si tvé oči přejí a jak si tvé srdce žádá! I peněz bude mít, cokoli budu chtít, to už teď na tobě pozoruju! Teď už křičíš: Je bohatá! Je!"

„A — je!"

„No vidíš, že jsi ztratil rozum! Opakuješ ten nesmysl tak určitě, jako když se krejčí Rubeš zbláznil. Tvrdil, že má v nose ševcovskou dílnu — křičel: Je tam dílna, je! — A byla tam?" šedivé oči její nápadně zledověly a neobyčejně se leskly.

„Ale, maminko, vždyť se můžeme přesvědčit!"

„Jak se chceš přesvědčit? Bude ti Hrdlička ukazovat spořitelní knížky nebo akcie nebo zlato? Řekne, že bohatá je, a ty to zas budeš opakovat s určitostí jako krejčí Rubeš šílenou svou domněnku, že má v nose ševce i s verpánkem!"

„Mně šlo jen o radu, kdyby se stalo a já jsem se octl sám v životě," pronesl vyčítavě, div ne plačtivě.

„No, a já vidím, že skutečně té rady potřebuješ!" zvolala přísně.

„A přece jsi mi neodpověděla na mou otázku!" odvážil se namítnouti.

„Jakou?"

„Pro ten případ... je-li bohatá?"

„I není, chlapče, není! Ten případ vůbec není a netřeba naň proto odpovídat!" rozhorlila se matka. „Jsi slepý!"

Jaroslav znenadání zrudnuv až do hladkých světlých vlasů udeřil pěstí do stolu:

„Ale — pro Krista — což se nemůžeš mýlit?"

„Ne!" vykřikla matka stejně prudce. „Nemýlím se! Já vidím jasně, já nejsem láskou zpitomělá jako ty! Přišel-lis o radu, musíš si taky dát poradit, můj milý chlapče. A já ti tedy říkám: Vlasta bohatá není, Hrdlička je chytrák, ale nevěříš-li mi dnes, dobrá, ponechej to zatím, a až zavru oči, potom si vzpomínej na mém hrobě, co jsem ti teď řekla. Možná, že potom budeš mít už jiný rozum, a možná, že bude Vlasta dávno vdaná! Teď mi stačí, že se ženit nemíníš, až po mé smrti, a to je moudré, za to tě mám ráda."

Tvář Jaroslavova všecka se zasmušila. Hleděl do stolu. Víčka oční mu zčervenala. Matka shledavši, že jí nevidí, pokývala nad ním starostlivě hlavou.

„A řeknu ti," promluvila vlídnějším hlasem, ba možná říci, že jaksi soucitně, „mně často otázka ta dělá starosti. Nic bych nenamítala ani teď proti tvému oženění, kdybys nalezl vhodnou nevěstu. A řeknu ti ještě, že už pět let nevěstu takovou hledám. Ráda bych tě viděla v bezpečí, protože o tebe má člověk stále strach. S takovými názory a zkušenostmi, jaké ty máš, chlapče, to se dělají jen hlouposti!"

Jaroslav povstal. Bylo hned patrno, že je velmi vzrušen. Hleděl k podlaze a přivíraje oči šeptal si v jakési nesnesitelné netrpělivosti: „Ale — co teď? Já přece musím něco říci!" A v tu chvíli, jako by se do něho vlily nezadržitelné proudy, stržen byl překvapujícím rozhodnutím. Nohy mu podklesly, a on naráz padl vedle matky na kolena, přitiskl prudce k ní hlavu a vášnivě zaprosil: „Maminko, nekřivdi jí a neubližuj mi! Mám ji rád, a to je pravda a toho já nikdy nezapru a nikdo na tom nic změnit nemůže. Není možná jinak, není možná —"

Matka pokyvovala nad ním hlavou všecka bledá. Hruď jeho otřásala se pod jejíma nehybnýma rukama.

„Už mnoho let ji mám rád,“ pokračoval, „a nevím, jak ti to říci a jak tě poprositi, abys ji měla i ty ráda, neboť, co by mi všecko bylo platno, i kdyby mne sama horoucně milovala, když bys ty neměla z toho radost? Tisíckráte jsem se odhodlával, a ne dnes, už před léty, svěřit se ti, potřeboval jsem upřímné srdce, s kterým bych si byl mohl o tom pohovořit, ale nikdy jsem ani nezačal, jak jsi byla nepřístupná. Proč, maminko? Ze strachu o mne? Proč? Proč právě já bych nešťastně volil, řekni mi? Sama říkáváš, je-li někdo dítě a je-li oslepl͏ý, že k němu v osudných chvílích přistupuje anděl strážný. Není to pošetilost, je to hluboká pravda, věřím v tyto anděle. Já nemám těch obav jako ty a vůbec jich nechápu ani u tebe. Sama jsi řekla, a mne to, maminko, těší, že je Vlasta dívka pilná a hodná — nu, co tedy se stalo tak hrozného, že se děsíš mé lásky? Chybil jsem? Je tu snad některá, která se jí vyrovná? Není a tisíckráte ti budu opakovat, že není!“

Tvář matčina neobyčejně se zasmušila. Jaroslav pozdvihl hlavu:

„Dopustil jsem se opravdu takového hrozného skutku, že máš příčinu se ho děsit a spínat nade mnou ruce? Vidíš štěstí lidské v penězích?“

Oči její na něm spočinuly:

„Vy jste si už dali slovo?“

„Ne,“ odvětil s jakýmsi náhlým úžasem, „ona — o tom nic neví.“

„Ale — tuší?“

„Snad.“

„A co — ty? Soudíš z něčeho, že se jí líbíš?“

Pokrčil rameny. Matka nepatrně pohnula hlavou.

„Pravda, směšné je to,“ řekl a zasmál se.

„Je,“ pronesla tak zvláštně nevrlým hlasem, že se mu až dech zatajil.

Povstala a neřeknuvši již ani slova odešla do své komůrky. Toho večera již se neukázala. Zdálo se mu asi o desáté hodině, že zaslechl zaštkání. Naslouchal chvíli u dveří, ale nic se neozvalo. „Přece jen,“ napadalo jej jaksi mimovolně, „neměl jsem mít před matkou tajností. Chybil jsem.“ Toto — chybil jsem — opakoval si toho večera nesčíslněkráte.

XI.

Tento rozhovor s matkou, jejž nazýval Havlíček „nešťastný“, velice jej zneklidnil a jaksi oslabil. Rozmnožily se v nitru jeho nejistoty. „Přišel jsem s tím pozdě,“ říkal si se zvláštní zarputilostí a neodůvodněnou důsledností, „to se mělo stát alespoň před rokem. Byl bych maminku znenáhla na vše připravil a byl bych měl odvahu i vůči Vlastě. Dávno bych byl promluvil, dávno se jí přiznal a dávno snad se s ní zasnoubil. Jsem teď v nebezpečí, že prohraju, neprohrál-li jsem již. I to je možná.“ — Toto zneklidnění jako by vzrůstalo každým okamžikem, takže příjezd Bláhův a rozpačité jeho vyptávání i slídivost tím více naň působily. Uznával stále pevněji, že bude třeba nějakého skutku, nějakého šťastného činu, ale právě z té příčiny, že uznával tuto nutnost, pocítil nejistotu před výsledkem a znervosnění jeho ještě se zvýšilo. Bláhovo pondělní ujišťování, že vše je již rozhodnuto, že se děvčata o ně důvěrně podělila, že si Vaněčkovy slečny vybraly Bláhu a Kadlce a Vlasta jej, potěšilo ho tehda i poplašilo, ale dnes právě toto Bláhovo ujišťování stávalo se čímsi záludným a krajně znepokojujícím. „Tu je nějaká skrytá hra“, myslil si, „třeba být opatrným. Proč tak mluvil? Vždyť, řekněme si upřímně, nebylo k tomu vlastně příčiny? Zdálo se, že chce podlomit odvahu Kadlcovu, tak aspoň já jsem na to hleděl, ale to konečně se mohlo stát i bez tohoto tvrzení. Pravda, byl tehda poněkud opilý, počínal si výstředně, což jsme mu i několikráte řekli, ale přes to není pochyby, že se odhodlal podniknouti cosi neočekávaného. Nechybím, budu-li ho hlídat.“

V sobotu ráno procitl Havlíček jaksi bezradný a sklíčený. Matka byla již v kuchyni a asi dvakráte, než vstal, přišla do sousední jídelny. Shledával, že jej naplňuje silný stud a že se mu nechce jíti jí na oči. Zachtělo se mu nějak se vyhnouti její přítomnosti a zmizeti do polí, ale znenáhla, než se oblekl, vyvstala z jeho duše výstraha, že by tím věc svou jen poškodil, i posnídal s matkou snaže se býti klidným. Brzy však shledával z nepatrných projevů, že názor její se nemění, že se na něho dívá jako na pošetilého chlapce, a právě tato jistota její zviklávala víru jeho ve vlastní úsudek o Vlastě. Bál se však přiznati si to, a že nemohl v tu chvíli ubrániti se vtíravé představě malých, černých očí Hrdličkových, až nápadně chytrých i bystrých, lekal se hluboko v nitru jakési ponižující směšnosti a snad i krutého zklamání. Matka mnoho nemluvila, hlas její nezněl však teple jako dříve a ačkoli se domníval včera večer než usnul, že si pro mračení matčino hlavu nesrazí, přece se teď ukázalo, že je mu to

nepříjemné a že brzy by mu to bylo i nesnesitelné.

Vyšel do polí. Den byl slunečný, po ranní mlze přívětivý a teplý. Podíval se k lidem, pracujícím na řepách, ale brzy odtud odešel k lesu. Zmocnil se ho nesnesitelný neklid, obava, že něco důležitého zanedbává a že snad již rozhodující události propásl. „To Bláhovo mluvení v pondělí bylo zákeřné," věřil čím dále tím pevněji, „ochromilo mne a snad ochromilo i Kadlce. Jemu přerazil hnáty a mne ukolébal. Od pondělka jsem nehnul rukou, tak jsem byl uspokojen a jist svým vítězstvím, kdežto on zatím bůhví co podnikl. Vždyť i teď... Co mi to včera řekl? Ano — já že se mohu jen klidně dívat, jak si on a Kadlec srazí vazy. Je už patrno, kam míří a jak pracuje: Ukolébává mne! Zdá se mu, že jsem ješitný hlupák a že mne uspí a hlavně — oslepí."

Myšlenky ty jej ještě více znepokojily. Cítil stále naléhavěji, že bude třeba co nejdříve nějakého rozhodného činu. A v tomto neklidu, aniž se nadál, přešel les a stále rychlejším krokem ubíral se silnicí k Újezdu. Rozhodl se promluviti s Hrdličkou, a brzy shledával, že rozhodnutí to jej uklidňuje a že tísnivá nejistota mizí. „Zítra by možná bylo již pozdě," opakoval si hlasitě a domněnka ta tak jej ovládla, že nedaleko Újezda zvolal: „Měl jsem nejvyšší čas!"

Hrdlička právě přišel od nádraží, a usmívaje se podával Havlíčkovi obě ruce:

„No, co že vy? A víte, že jsem právě na vás myslil a že — a že jsem vás takřka čekal?"

„Vidíte, a já zas po celý týden jsem byl na skoku k vám a hned vám řeknu proč. Pro ty vaše názory o nás, jak jste nám je naházel do tváří. Měl jste pravdu, ale mně to nedalo pokoje. Chtěl jsem k vám letět, zatřepat s vámi a zavřískat vám do tváře: Pane Hrdličko, snad přece z nás některý stojí za trochu tabáku, či ne? — Tak mne to žralo. Byl bych běžel, ale styděl jsem se býti směšný — neboť, to vím i bez vás, že jste mne čekal, protože jistě přiběhli k vám Kadlec i Bláha!" Pohodil rukou vida, že chce Hrdlička něco prohodit. „Dobře dobře, však si rozumíme, přiběhli, ale právě že oni přiběhli, nemohl jsem přiběhnouti já. Dnes však to na mne sedlo," usmíval se na Hrdličku a zálibně hleděl do jeho čtveračivě se jiskřících oček, „a přiběhl jsem taky. A víte proč? Protože je mi již lhostejno, jsem-li směšný nebo ne."

Hrdlička se stále usmíval.

„Slečna nás poslouchá, podívejte se!" prohodil Havlíček radostně ukazuje na skleněné dveře se záclonkou.

„Není možná, vždyť odešla."

„Není doma?"

„Není."

„Promiňte, ale já poznal její oči zcela určitě."

„Vlasto!" zavolal Hrdlička. Nic se neozvalo. Vzal Havlíčka za ruku: „Podívejme se!" Vedl jej ke dveřím, otevřel. Nikdo tam nebyl. „Vlasto!" zavolal do kuchyně.

„Slečinka odešla," bylo slyšeti služčin hlas.

„Ale pak odešla právě teď," zašeptal Havlíček pro sebe a zasmál se ztísněně.

„Vidíte," pravil Hrdlička, „odešla. Bude nešťastná, až přijde, že vás neviděla."

Havlíček se naň podíval:

„Asi." V tu chvíli vzpomněl si na matku a na její posměšné kývání. Pomyslil si: „Maminka marně tak nemluvila o něm, je skutečně chytrák." A jaksi zaražen zasedl za stůl požádav o salám a víno. „Proč nechtěla se mnou mluvit?" napadalo jej. „Co si mám z toho vzít? Nebylo by nejrozumnější mlčet o tom všem, sníst salám, vypít víno, zachechtat se a — jít? Vždyť — to bylo smluveno. Jak mne tu spatřili, rozhodla se, že se mi vyhne!"

Hrdlička přinášel snídani. Usmíval se. Tváře měl zardělé. Zapátral v pohledu Havlíčkově.

„Tedy upřímně," řekl, „já jsem vás skutečně čekal. Mrzelo mne, a hned vám řeknu, že mnoho — že jste právě vy nešel. Uhodl jste, přišli oba." Přisedl k němu a pronesl několik vět, které Havlíčka překvapily a udivily: „A řeknu vám ještě něco. Uhodl jste i to, že se na vás teď Vlasta dívala. Byla doma, ale dnes — rozumějte tomu, dnes nechtěla s vámi mluvit." Vypoulil černá očka. „Nevím proč, a vy taky z toho nic nevyvozujte! Nemluvila ani s Kadlcem ani s Bláhou — Ten ostatně nebyl zde, chytil mne na Kvíčalci a doprovodil mne."

„Vždyť já z toho nic nevyvozuju!" zvolal Havlíček vysokým, téměř veselým hlasem.

„Právě, byla by to chyba." Pomnul si krátké vousy na bradě. „A — co? Jak je mamince? Stůně ještě?"

„Už dobře, dva dni už je zas v kuchyni."

„Hm," pronesl Hrdlička mezi zuby a skloniv hlavu umlkl na chvíli.

(Pokračování.)

✱

 FEUILLETON.

K. Emingerová:

Záchrana našich hudebních památek.

Slyšíme neustále o nutné záchraně našich vzácných památek z oboru stavitelství, malířství, sochařství a písemnictví, o záchraně památek hudby, na ono nám zvláště drahé umění, došlo teprve nyní. Ministerstvo školství a nár. osvěty čsl. republiky jmenovalo řadu odborníků jakožto konservatory, kterým uloženo bdíti nad úkazy hudební kultury našich předků. Nám jest povinností dbáti, by originály, soudobé spisy, prvotisky a hudební nástroje nepřišly nazmar neb nebyly odvezeny do ciziny. Doufáme, že nám i naše obecenstvo půjde v ústrety s pochopením naší vlastenecké snahy ve prospěch zachování dokumentů našeho hudebního umění zašlých věků, které byly základem chrámu naší dnešní hudby, o jejíž mohutnosti a významu vskutku evropském neměli naši předchozí ani tušení.

Při nastávajícím soupisu starých hudebnin a starožitných nástrojů nejde o nějaké jejich zabavení, o nějakou uměleckou rekvisici — nikoliv, podnikneme pouze jejich sepsání, zjištění jejich existence a mnohdy jejich záchranu před zánikem buď zevnějšími vlivy (vlhkem v místnosti, kde jsou uschovány) neb nezaviněnou nevědomostí majetníka. — Můj zájem o starou českou hudbu vzbuzen zejména r. 1916 výstavou na staroměstské radnici „Praha r. 1750—1850“. Na výzvu pp. prof. J. F a n t y a Dra. V. V. Š t e c h a pracovala jsem při uspořádání hudebního oddělení oné výstavy. Nelituji ni času, ni námahy jí věnované, naopak zachovávám onomu podniku vděčnou upomínku. Podáno mi tenkráte mnoho inspirací a námětů k dalšímu působení. Četné hudebně-literární články a přednášky vznikly u mne na základě pozorování nashromážděných tu staropražských památek hudebních.

Přidělen mně v prvé řadě soupis některých soukromých sbírek. S potěšením jsem seznala, jak vzácných výtisků pražského umění uschováno v našich starousedlých rodinách a to s jakou pietou a v jakém pořádku! Pro jejich značný počet a vzhledem k malým místnostem, nám k disposici daným, nemohly býti všecky tyto hudební relikvie vystaveny. Vybráno tedy jen, co bylo nejvýznačnější. Byla to především, opětně jen u výběru, exponovaná, bohatá kolekce hudebnin, odborných knih a hudebních nástrojů zemřelého profesora konservatoře O. H o r n í k a (nyní v Českém museu, ale dosud nepřístupná). Ona sbírka měla na čtyřicet tisíc čísel, a ta čísla — unikla. Zastoupeni tu veškeří staří mistři počínaje Janem Zachem (1699—1773) až po zakladatele naší národní hudby Bedřicha Smetanu, s náčrtem církevní skladby. Rovněž zajímavé byly Horníkem nashromážděné hudební nástroje. Staré barokní varhany ze sv. václavské kaple na Hradě pražském, různé méně známé nástroje, na př. t. zv. „serpent“, foukací nástroj pitvorného tvaru, jehož zvuky za starých dob o půlnoční mši vánoční napodoben pastýřský šalmaj. Jediné svého druhu bylo znázornění vývinu lesnice*), od jejího primitivního začátku až k umělecky dospělému nástroji našich dnů. V řadě oněch exemplářů byla i lesnice, na níž hrával při návštěvách svého rodiště Žehušic náš slavený krajan V á c l a v Š t i c h (1748—1803), dle tehdejšího zvyku povlaštěn na Giovanniho Punto. Štich se honosil tak skvělým jménem, že sám Beethoven, největší skladatel všech věků, napsal r. 1799 pro něho skladbu, kterou pak náš virtuos přednesl za klavírního doprovodu Beethovenova veřejně ve Vídni, ovšem opětně s velkým úspěchem,

Druhá, rovněž vynikající sbírka byla a jest dosud majetek p. E. Homolky, mistra-houslaře na Král. Vinohradech. V ní jsem spatřila mnoho cenných hudebnin a podobizen skladatelů a výkonných umělců minulých století. Samozřejmě mne nejvíce vábily nejstarší pražské tisky klavírních sonat od F r a n t i š k a D u š k a (1736—99**). — Znamenité vzpomínky na V á c l a v a T o m á š k a (1774—1850) a jeho žáky V o ř í š k a (1791—1825) a K l u g r a (začátkem XIX. století) chová sbírka p. Med. Dra L u d v í k a H o r n o v a na Smíchově. Mimo četné hudebniny náleží zdařilá olejová podobizna Tomáškova (od Machka) a různé osobní památky na slavného skladatele „Staré Prahy“ na př. vlastnoruční kresby, čestné dary a pod. k přednostem Horrovovy kolekce.

Archiv pražské konservatoře hudby (nyní již sestátněný) byl zastoupen hlavně vzpomínkami na pobyt Mozartův hudební blahé paměti r. 1787. Byly to: zpěvohry „Don Juan“ (zvláště pro Prahu složen), „Cosi fan tutte“, „Figarova svatba“ a symfonie v klavírních výtazích, práce našich tehdejších předních hudebníků J. K u c h a ř e, Fr. D u š k a a V. M a š k a***), prof. J. N ě m e č k a první životopis Mozartův z r. 1798 a podobizna populárního harfeníka J. Häuslera. O tomto posledním lidském

*) V Čechách zavedl onen kovový nástroj hrabě František Spork. Dal své domácí hudebníky Svidu a Rohlíka vycvičiti r. 1682 v Paříži na nástroj tehdáž nově vynalezený.

**) Výňatky z nich jsem uveřejnila ve svých vydáních „Výběr klavírních skladeb starých českých mistrů“ a „České sonatiny“ (Edice Barvitiova).

***) Nutno opětně upozorniti na omyl, vloudivší se špatným porozuměním Dlabačovy poznámky o Maškovi, totiž že upravil Mozartovy zpěvohry pro klavír (er ü b e r s e t z t e Mozartische Opern für das Klavier) a nikoliv že by je byl p ř e l o ž i l do češtiny. První český překlad „Dona Juana“ pořídil teprve J. Štěpánek r. 1825.

zbytku „Mozartovy Prahy" — byl viděn ještě ve čtyřicátých letech minulého století — koluje pověst, že jemu Mozart věnoval thema pro jeho nástroj. Litografie Quastava, podobizna J. Slavíka (1806—33), onoho „českého Paganiniho", jak jej jeho polský ctitel B. Chopin nazval, a rukopisné skladby Smetanovy z let 1843—44 vynikaly nad ostatní vystavené předměty.

Z nástrojů jsem si zapamatovala t. zv. „žirafový klavír", který náleží museu Náprstkovu a pochází z pozůstalosti básníka Julia Zeyera. Nástroj malé klávesnice, se strunami vzhůru vedenými v pouzdře podlouhlém, úzkem, na pravou stranu zaokrouhleném, protož jeho název „žirafa". Druhý, přímo kabinetní kousek salonního nástrojařství, byl empirový spinett, majetek p. V. Štěpánka. — Podala jsem jen črtou, co bohatý obraz radniční výstavy skýtal, v úmyslu upozorniti znovu na význam našich hudebních památek. Nechť se již neopakují pověsti, jak se podtápělo v kamnech vzácnými partiturami a jak se na skladbách starých českých mistrů pekly posvícenské koláče . . .

 LITERATURA.

Antonín Sova, *Krvácející bratrství. Rozjímání ranní i navečerní*. Básně. Spisů sv. XII. Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. — L. N. Zvěřina, *Plavbou k ostrovu radosti* (1914—1918). Nákl. Českosl. podniků tisk. v Praze. — Jan Amos Komenský, *Písně některé nábožné*. Vydal Fr. Tichý v Berouně.

Vydání této knihy Sovovy vzbuzuje mimoděk jisté reminiscence, k nimž dává podnět nejen mohutný vlastenecký pathos národního „Jarního zpěvu před osvobozením", ale zejména petitová autorova vysvětlivka k básni „Sloky spisovatelům" na str. 28, jíž se ohrazuje proti tomu, aby rudý prapor v básni té byl vykládán se vztahem k úzce třídní politice, rozuměj bolševické. Nebylo to s oním rudým vláním praporu tak samozřejmé. Báseň otištěna byla dne 29. května 1919 v „Červnu" v době vítězící ofensivy bolševické proti Polsku. Redakce „Června" v témže čísle vítá tento projev Sovův, jímž prý se hlásí „k barvě, drahé barvě, k drahému praporu pracujícího (!) lidu, toho lidu, který přes hlavy štváčů a darebů podává si již bratrské pravice k dílu, jež provedou svorně dělné ruce, mozky a srdce". Básník tenkrát toho falešného výkladu o barvě neodmítl, ale potvrdil jej za dva měsíce podepsáním českého a německého manifestu „Všemu produktivně pracujícímu lidu", adresovaného „zítra vítěznému lidu k pochodu do nového světa" vedle Huga Sonnenscheina, Franze Werfla, Ivana Olbrachta, St. K. Neumanna a j. Konečně dne 6. listopadu 1919 přinesla Sovův podpis kopie Rolandovy „Clarté" v Brně vedle podpisů výše uvedených. Shoda těchto okolností zmátla i dobré přátele Sovovy v domněnkách o nové orientaci. „Krvácejícím bratrstvím" A. Sova nyní promluvil k této věci jasně a zřetelně, odmítnuv onen „drahý prapor" a postaviv nad něj vysoko věrný cit českého básníka s Mommsenovou minulostí. Dostalo se mu za to již také odměny v týdeníku St. K. Neumanna „Kmen" 28. října, kdež se praví, že tato nová kniha Sovova jest „bezúčelné tápání a vysilující mávání rukama proroka, kterého již opouštějí síly". Sem se hodí dobře citáty z „Harlekýna a společnosti" v této Sovově knize o vraždách jedněch proti druhým a o morálním zabíjení, známém ze salonů a klik, a z „Narození Páně" (str. 34), v němž člověk vymřel na sta mil s vychladlým srdcem sobců. Nejhorší řádky zápalného ekrasitu čtou se ovšem na str. 59. v břitce satirickém „Československém karnevalu", kde básník praví, že „v ministerském tu fraku křepčí, kramářské ceny jenž zpevní a zlepší. Ministerský tu křepčí rada, talmi antibolševíček, vládě smrt blízkou hádá . . . křepčí tu talmi bolševíčkové, úřední parvenue, poslanečkové, duchaplní lovci karier, zbrklí ševci" atd. a v krásné básni „K výročí 28. října" na st. 79., kde básník naslouchá hlasu „o nekrvavé smírné revoluci, když spravedlivě srovná a poděluje a přece nerozvrátí celek svorný pro trubce líné". Druhá část knihy „Rozjímání ranní i navečerní" nemá oné horké účasti s dneškem, je abstraktnější a hlubší inspiracemi všeobecně lidskými. Některé rušivé tiskové chyby a jiná nedopatření nové vydání zajisté odstraní: Znám ruka smekne-li se nahá, se syly, otců řevnivost (?), — míjet jich (jejich) blesky — poprve — a matky jich (jejich) — vy ti samí (týž) — hladovícím (hladovějícím) — svadla (zvadla) — počla (počala) pěti a j. maličkosti. Kniha obdržela podle zásluhy s akcentem svého spolutvůrčího významu národního státní cenu, jak jsme již jinde zaznamenali. — L. N. Zvěřina zasílá nám svou novou lyrickou sbírku ze slovenského Dol. Smokovce, a v knize samé jsou místa, která poukazují k inspiracím z nového okolí a prostředí. Ostrovem radosti a poutí k němu symbolisuje básník zkrásněný náš příští život národní. Pro slovansky zjihlé srdce básníkovo má zvláštní vroucnost slovo vlast („Píseň zpívaná ke chvále výšin"). Těmito čísly přihlašuje se opět k slovu autor „Českých rapsodií" vroucího nacionálního naladění, jinde zase inspiroval se plným sluncem, vesnou, ptačí idylkou v sadě, lednovým jitrem, srpnovým soumrakem na vsi ctitel a milenec přírody, pod nímž je země tělem ženy odevzdané. Třetím tónem sbírky jsou básně subjektivní reflexe o životě, jeho určení, o cíli lidstva vyslovené formou sevřenou, vyznívající plně a zvučně

jako údery na zvon. Miluji básníky důsledné, neměkkýšových allur, tvrdé ve svém přesvědčení, L. N. Zvěřina naleží k nim. — Zbožně pečlivou sbírečku „Písní některých nábožných", Jana Amosa Komenského, kterou podle kancionálu amsterodámského z r. 1659 uspořádal Frant. Tichý, dlužno přiřaditi k pietním komeniánům jubilejního roku letošního. Písně, vlastně básně „O smrtedlnosti lidské", o dobrodiní božím, „O církvi svaté rytěřující" dokládají, že Komenský byl nejen filosofem a pedagogem, ale i básníkem a komponistou písní na svou dobu znamenitým. Dlužno upozorniti na toto vydání pořadatele zpěvníků nové české církve, soudím, že z písní Komenského lze lecco znovu v život uvésti. —*pa*—

*

Fr. S. Procházka, *Děti*. Díla Fr. S. Procházky sv. 4. *Dušičko, naslouchej!* a 5. *Višně*. Nákladem České grafické Unie v Praze.

Ve šťastnou chvíli předvánoční vyšly tyto knihy, určené nejmladšímu čtenářstvu, pro něž bývá dobrá literatura nejskoupější. Kvitujeme je vděčně za ty, kteří ani nevědouce budou v nich přijímat silné prvky českého básnictví. — Radostné, neotřelé obrázky, humorné i vážné básničky a básně, písně čisté melodie a skočného rytmu, svěží portrety dětských hlaviček, hravé nápady a říkánky vedle příběhů pohádkových z české minulosti, vše jest sneseno dětem bez jakékoliv okaté výchovné tendence, která provázívá nepohádkovou literaturu pro mládež; kus české balady, národní písně. Čítali jsme je kdysi v „Malém čtenáři", jehož redaktorem je básník už po třicet let, a podnes vybavují se nám nesetřeny z paměti a vracíme se k nim po deseti, po patnácti letech s vděčným vzpomínkovým úsměvem za chvilky radostného překvapení, které nám tehdy způsobovaly. A hodnotíme-li je po stránce formální i obsahové (hlavně oddíl „Slunečka" I. svazku), pak jest nám jen litovati, že spádné verše, v nichž je přece tolik vyslovené národní hudebnosti, nenašly ještě svého pravého skladatele. *Aa.*

*

J. Š. Baar: *Hu nás*. Povídky z chodské hyjty. Knih čsl. spisovatelů sv. VIII. Nákl. K. Beníška v Plzni.

J. Š. Baar, jak se představuje v knize „Hu nás", je lidový povídkář dobrého zrna, novodobý představitel onoho způsobu tvorby literární, jakou pěstovali František Pravda, čestné paměti, po případě Václav Kosmák. Zná duši lidu, jak ji poznati může jenom kněz, a na základě zkušenosti, nezmaten úmyslem ani literárním ani jinakým, dovede vypravovati o lidu pro lid. A proto cosi spolehlivého vane z jeho knihy, neboť stále cítíme, že neklame nás žádný úmysl, že shledáváme se s pravdou života, poctivě rozpoznanou. Našemu písemnictví jest velmi potřebí takových knih, neboť podávají skutečnost povznesenou nad zmatek, v jaký jí vrhá na př. psaní novin či využitkovávání pro cíle politické, vždy jednostranné. Čteme-li o povahách, jako byl „Kravárek", „Stryjček Hadam", sedlák Veverka v „Kožichu" — povídce neodolatelného, jadrného humoru — a Kuželka i všecko jeho okolí v „Pohřbu", dojemně imposantním, tu cítíme přesvědčivě, že nepodává se nám pouhý výmysl, a čerpáme z knihy důvěru v život i naději v budoucnost lidu, který má takové prvky. Vedle prací zmíněných, převážně povahopisných — ať se zřetelem k jednotlivcům či celku — obsahuje kniha i zajímavé vzpomínky dějepisně založené, „Ze zajetí" a „Hlad", a humoresku „Exekucí", kde Baar nejvýrazněji projevuje také ovládnutí bohaté lícně. Sloh má vůbec čistý a obsažný, vyhýbající se jalovým větám, a tím umělecky vyniká nad své předchůdce, prve jmenované. *Kaz.*

*

Otokar Levý, *Inkvisitor*. Nákladem A. Srdce v Praze. — J. F. Karas, *Božec Adam*. Historická povídka z XVIII. věku. Nákladem „Českobratrských hlasů" ve Frýdku.

Horlivý překladatel moderních autorů francouzských šel si do Francie i pro vzory, pod jejichž vlivem debutuje prvou vkusně vypravenou knížkou. Nevybral si předlohy nejšťastnější: jeho práce, většinou nerozlehlé básně v próze, obsahově i formálně připomínají vyjeté koleje umírající dekadence, celou její myšlenkovou perverzi a výrazovou přetíženost. Levý má jemný instinkt pro vystižení okamžiků intimních nálad, má smysl pro původní metaforizaci, má chvíle básnického postřehu, ale nemá naprosto myšlenkové dynamiky, života. Odtud i jeho věty rozvitých substantiv a zbytečné rozvádění smyslových vjemů. Dojmy autorovy jsou při tom zřejmě více literární než životní. Je náhodou, že jednu ze svých próz nadepisuje titulem jedné z nejvýraznějších knih české dekadence „Pozdě k ránu"? Až se autor probere ze zášeří, v něž se nyní s oblibou utíká, dovede sám nejlépe posouditi tyto své první pokusy. — Vypravování Karasovo dějstvuje na Valašsku v době, kdy nad Beskydami triumfuje jezuitská protireformace. V té době žije tu božec Adam, písmák, jenž je prozrazen synovcem, vůdce těch, kdo vyhlazují kacířské bludy, kterému učinil dobrodiní. Adam vidí, že před jezuitskými pochopy nelze trvale uniknouti, a chce se obětovati i za svého mladého přítele Jaroše, jenž porazil sochu sv. Xaveria, která měla býti výrazem dokončeného díla protireformačního. Jaroš z lásky k vyvolené dívce zaváhá, ale oběti nepřijme — oba mužové, spiati řetězy, mučeni a lískovkou pobízeni jsou hnáni do Uher na pevnost. Prosté své vypravování dovedl Karas zpestřiti svéráznými provincialismy

a zejména pěknými obrazy krajinnými. Neobjemná knížka je psána svěže, s láskou a proto najde své čtenářstvo zejména mezi těmi, jimž se Valašsko zalíbilo. —*blk*—

*

Josef Čapek: *Nejskromnější umění.* Edice Aventinum, Praha.

Přece trochu světla vniká přítomnou knihou za nepřístupné stěny Čapkova umění. Kniha není sice kredem umělcovým, ale tyto zápisky (ne vždy nového data), zaznamenané po setkáních se zajímavými věcmi, jsou i kusem jeho nazírání na život, na člověka a na věci jeho denní potřeby. Čapek má velkou schopnost básnickou: viděti věci, je svrchovaně všímavý ke hmotě a uctivý ke všemu, co je z ní vyrobeno. „Nejskromnější umění" vychovává náš vkus ne na předmětech, vytvořených v uměleckých dílnách, nýbrž na věcech nejprostších, určených k dennímu praktickému užívání, které spatřujeme v krámcích zastrčených pražských ulic. Jest to zvolání k mimojdoucím netečným chodcům, kteří míjejí slepě a němě hokynářské, pekařské nebo uhlířské krámy s vývěsnými štíty primitivními, neumělými a líbeznými, aby se s hlasitým podivem zastavili nad ozářenou výkladní skříní s nechutnými kýči. — Čapek všímá si všech odvětví průmyslu a živností, při nichž se mohla výtvarně projevit tvořivost lidu. (Podotýkám: nejde o lidové selské umění, nýbrž o skromnou tvorbu uliček velkého města, která si na název „umění" nároků ani nečiní.) Čapek nás učí a nutí dívati se správně na tyto předměty, nežebrající, nelákající křiklavostí k pohledu naše oči, učí nás hledati osobitý ráz na vývěsních štítech, hliněných hrncích, vázičkách, na hadrových a dřevěných hračkách, na tomto mimovolném nechtěném „umění" řemeslných rukou. Píše s podivuhodnou láskou o vší této „chudobě, která nemá sprosté tváře", a jeho živý cit k věcem dává mu cele chápati význam prostoduchého vyjadřování nekultivovaných „umělců" natěračů, sklenářů, řezbářů, malířů pokojů, truhlářů nebo fotografů. — Úvodní kapitola jest velmi závažná pro poznání, v jak nerozlučnou jednotku splývá básník a malíř v Čapkově osobnosti. *Aa.*

*

Země a lidé, poučná a zábavná knihovna zeměpisných prací, vědeckých a dobrodružných cest a povídek z cizích krajů. Rediguje Dr. Stanislav Nikolau. Nákladem Unie v Praze.

Po cestopisech byla v poslední době na českém knihkupeckém trhu značná poptávka. Snad že si české čtenářstvo chtělo jimi vynahraditi to, čeho doba válečná nedovolovala: cestování. Této zvýšené poptávce přijde velmi vhod nová sbírka populárních cestopisů, z níž vychází prvních deset svazků. Knihovna jest určena především studující mládeži a tou bude zajisté upřímně přivítána, neboť prvních deset svazků presentuje ji lépe, než by ji doporučila nakladatelská reklama, sebe lépe stylisovaná. Knihovna ani nemohla býti zahájena příznivěji než vzpomínkami inteligentního a duchaplného Američana Harrise Francka, jenž ve třech svazcích líčí svou veselou cestu kolem světa bez haléře. Vzpomínáme při něm tak trochu na barvité líčení Otakara Nejedlého, jehož vypsání cesty do Indie a Ceylonu vzbudilo svého času zaslouženou pozornost. I Franck má zajímavé vzpomínky z Ceylonu, ale i z Egypta, Syrie, Palestiny, Malajska, Siamu a Japonska. Že sbírka dovede spojiti příjemné s užitečným, toho důkazem je svazek druhý, Jürgensenovy „Povídky z Konga", které výpravným způsobem jen zvyšují zájem o poznání kraje, lidí a zvyků. Svazek třetí (Wiliams, Eldoradu severu, a Allsat, Zlatokopové v Aljašce) a čtvrtý (Rasmussen, Noví lidé, rok u sousedů severní točny) uvádějí do kraje věčného ledu, svazek šestý (Gustav Ferry) do divočiny mexické, osmý (J. Dvořák), zatím jediná původní práce této sbírky, ke Kirgizům do Asie, devátý (Štěpán Kotze) do australského bushe a desátý (Rohlfs) do písečného moře severoafrického. Díla do sbírky pojatá nejsou ovšem pojímána úplná — vydavatelstvo podotýká, že nejde o podnik vysloveně literární — nýbrž s náležitými škrty, které jen usnadňují četbu průměrnému čtenáři, podtrhujíce sestručněním stránky hlavní. Plán sbírky slibuje, že provede celým světem, ale že i naší republice věnuje zvýšený zájem. Mezi autory dalších svazků čteme z cizích Sven Hedina, Roosevelta, Svenssóna, Scotta, Amundsena, z našich cestovatelů a zeměpisných odborníků Hrdinu, Štolbu, Hroníka, Nikolaua, Švagra, Štůlu, Horáka a j. Jméno redaktorovo samo zaručuje, že pro sbírku budou vybírány práce hodnotné, které populární a zábavnou formou podají více poučení a vzbudí více zájmu než rozlehlé svazky sebe vědečtějších prací odborných. Čtenáři přijdou vhod ilustrace i mapky a plány, připojené ke každému svazku. Tedy jak řečeno: sbírka přichází v pravý čas a slibuje býti souborem, jenž si žádá upozornění i upřímného doporučení. —*blk*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava obrazů Oldřicha Koníčka (Dům umělců, listopad-prosinec 1920). —

Na některé obrazy Koníčkovy upomeneme se z výstav, teprve dnes však poznáváme je v takové úplnosti, že se můžeme vžíti do jeho životního díla. Zde obsahá léta 1912-1920. Tedy

zastávka pracovníka uprostřed díla, jež pokračuje a rozrůstá.

Neodstrašuje „buržoasní“ oko takovou měru jako jiní jeho druzi, přes to, že nehledá cest, vedoucích k srdci těch, kdož kupují salonní obrazy. Neklame, neokrašluje, nezpříjemňuje svých obrazů nějakými triky. I průměrný divák může jim však „rozuměti“, neboť vystupují v tvarech souvislých, srostlých, jsou dobře vrstveny; vůbec, dají se čísti“ a přehlédnouti.

Ohledáte-li a omakáte-li (odpusťte slovu) výtvarnou podstatu prací Koníčkových, neupřete tomuto malíři vážného snažení v hranicích jeho osobnosti a jeho směru. Od počátku je to malíř, který pracuje více pro sebe, pro splnění své víry než pro publikum, malíř, jehož práce není lehkou improvisací; ničeho není tak dalek jako povrchnosti a bezpáteřnosti dnešní běžné malby. Koníček je z našich malířů revolucionářů umělecká povaha, z nejvážnějších a nejvyrovnanějších. Je to malíř bez gest a pathosu malířů romantických, bez drobných lásek staromilců, malíř, odpovídající citové a duchové stránce doby. Je „racionální“, bez intimity a teplé srdečnosti, malíř trápený různými nejistotami a pochybami dnešního vyšinutí a rozvratu představ i malířské optiky. Co dělá, dělá však poctivě, bez šilhání napravo. Dílo své životně podkládá. Od kusých zrakových postřehů jde k větším celkům. Barvy Koníčkovy jsou od počátku nelíbivy. Lehkým si svůj úkol nečinil nikdy; spíše cestu svou ztěžoval a znepřístupňoval, než aby jí zlevňoval a přisluhoval publiku. Paleta jeho je dosti pochmurná, jen v některých studiích krajinářských (č. kat. 64, 65) ozve se živějším a světlejším akcentem barevným. Obrazy jeho energicky pojaté, jsou strohé, silných kreslířských tahů; je třeba jen více hutnosti koloritu, aby byly více malířskými, více plnozvuké, aby daly zemi a věcem více plastiky. Jeho alegorické obrazy měsíců nejsou replikami známého tematu bez vlastní mozkové práce a bez snahy po vlastním výrazu, zůstaly však více zvětšenými ilustracemi než obrazy; schází jim síla pravé malířské synthesy, uklidněná, pevná povaha obrazová. Bez estetických výhrad přijímáme „Rybník ve Stromovce“, krajinu energické komposice, a kusy silné nálady, jako rozedraný „Kostel v Šabaci“ a „Zima v Přešticích“. To leží v povaze věci, že Koníček-krajinář jeví se nám vyrovnanějším a klidnějším než Koníček-figuralista. V krajině spíše než na obrazu postavy lidské sneseme lehkou deformaci, břitké přestupňování, sestručnění nebo podškrtnutí výrazu a tvaru. *Emil Edgar.*

*

 TÝDEN.

Karel Kovařovic, šéf opery Národního divadla v Praze, zemřel 6. prosince. Narodil se 9. prosince r. 1862 v Praze, studoval od r. 1873 na konservatoři klarinet a harfu, skladbu u Zd. Fibicha, vedle toho však byl i výborným pianistou, ba i tenoristou zvučného hlasu — měl tedy všechny předpoklady pro kariéru divadelního kapelníka, jímž byl v Plzni, v Brně a od r. 1900 v Národním divadle v Praze. Svého času byl K. Kovařovic naším nejlepším skladatelem; bylo to po r. 1900, kdy zemřel Fibich, a r. 1904, kdy odešel Ant. Dvořák (Novákova nejlepší díla ještě neexistovala). Jeho skladatelskou popularitu založila a udržuje opera „Psohlavci“ na libreto K. Šípka. K její oblibě přispívá známý román Al. Jiráska, dle něhož libreto zpracováno, a ovšem: látka z dějin českého lidu; hudební zpracování ještě více podbarvuje tuto popularitu. Nezapírá, že Smetana byl zde vzorem nejen v osobě hrdinově, Kozina — Dalibor, ale i v melodice, i dramatická výstavka jednotlivých scén upomíná na způsob Smetanův — ovšem bez nadání dramatického ani tento způsob práce by se Kovařovicovi nebyl zdařil. Proto ještě dlouho přežije svého tvůrce. Hudebně zdravější i bohatší jest lyrická opera „Na starém bělidle“ dle „Babičky“ Bož. Němcové. Ostatní jeho činnost jest značně neorganická a různocenná. Kovařovic byl opravdový talent, nadaný lehkou tvořivostí, proto (v devadesátých letech) tvořil mnoho a všelicos. Vedle opery „Ženichové“ jsou zde ještě opery „Cesta oknem“, „Noc Šimona a Judy“, balet „Hašiš“, opereta „Edip král“ — ve stupnici klesající, mimo to jiné z vnějších popudů a tedy časově zatížené skladby. Proto jako skladatel bude žíti K. Kovařovic hlavně dvěma shora jmenovavanými díly. Jako dirigentovi vždy bude mu k zásluze počítáno, že jeho příchodem se značně zlepšila úroveň Národního divadla jak repertoárem, tak i provedením. Smetanovy opery našly zde teprve svého reprodukčního objevitele, a provedení Wagnerových oper byl také čin, který v dějinách našeho divadla nikdy nepozbude svého významu. *E. A.*

*

* Dne 5. t. m. o 10. hod. dopol. stalo se konečně Stavovské divadlo oficiálně součástkou Národního divadla. Užší výbor členstva Nár. divadla vládl v něm po zabrání od 16. listopadu. V protokole, sepsaném na památku události, se uvádí, že „předání“ stalo se za smluvených modalit a přání, která zástupci země tlumočiti budou zem. správ. výboru, a zároveň „předána“ hotovost a vkladní knížky na Kč 199.217·99, příjem za dvacet dní. Protokol, jenž je historickou listinou a slibuje, že Sta-

vovské divadlo bude nyní věnováno naší české mateřštině, měl této mateřštiny především sám dbáti a dáti výhost šerednému germanismu „předávání", který se v něm několikrát opakuje. Doufáme, že správa Nár. divadla především přihlédne v převzatém divadle k cenám míst, jež byly v prvopočátečním entusiasmu vyšroubovány do nemožných výšek. Lid, národ divadlo zabral, jemu především náleží, když za dnešních poměrů Nár. divadlo stalo se mu nepřístupným. Jen tak může Stav. divadlo zkvétati a plniti svůj úkol. Jaká bude dělba umělecké práce mezi oběma ústavy, dosud patrno není, ale vyvine se časem a vyhrání též.

*

* Snímky ze sokolského sletu jdou světem a budí všude zaslouženou pozornost. Někdy však cizina neví, jaká se to vlastně slavnost konala. Tak na př. čteme v zářijovém čísle jednoho španělského měsíčníku pod reprodukcí příjezdu amerických Čechů, že přijeli „oslavit dvousté výročí samostatnosti své vlasti" (para asistir a las fiestas del segundo centenario de la independencia). List ovšem ochotně uveřejní zaslanou opravu, ale pro nás je to opět poučením, jak málo se o nás v cizině ví. O něčem neznámém říkáme my, že je to „španělská vesnice", pro Španěly to platí zase obráceně. *—lř—*

*

* V Anglii chystají se slavnostně k šestistému výročí smrti Dantovy. Na londýnské universitě budou pořádány veřejné přednášky o něm; bude výstava knih, rukopisů a uměleckých děl, vztahujících se k italskému básníku, a konečně bude vydáno dílo o Dantovi péčí zvláštního komité, jehož předsedou je italský vyslanec a v němž zasedají profesoři A. Cippio, Edmund Gardner, W. P. Ker a Dr. Walter Seton. — Oslavy Dantovy budou v květnu příštího roku. *Aa.*

*

Večer mladé lyriky dne 2. t. m. v Grégrově síni. Recitoval B. Karen. Úvodní slovo J. Knapa. Byli to nejmladší z mladých; básníci posledního roku, které znají jen čtenáři „Cesty" a „Kmene". Co asi chtějí novotou svého umění, naznačil ve svém příjemném úvodu J. Knap. Nechtějí být tendenčními. Jedině ideu demokratického individualismu jest prý třeba zdůraznit. Jdou k věcem, k lidem, k životu, jako šli jiní před nimi, ale zdá se, že se nevykupují už tolikerou bolestí. Mnoho je už hotového před nimi, cesta je snazší. Recitátor B. Karen dal svému hlasu sílu i něhu, smích i zármutek, zbožnost i touhu, vzrušení i skleslost. Jeho přednes básní Němcových a Píšových dojímal jemností v odstínu hlasových poloh.

„Večer mladé lyriky" nezklamal jistě posluchačů (nečetných, a vesměs mladých), kteří sotva z poloviny naplnili Grégrovu síň Obecního domu pražského. Mládí ukázalo se nevizionářské, nepokrytecké, zdravé a hlavně odvážné. Odvaha tato zasluhuje sice uznání, ale sama není ještě uměním. To se jeví i ve zmáhání formy, již naši „mladí" příliš bagatelisují (nechci říci, že jí podléhají), spokojujíce se mnohdy jen pohodlnou rytmickou prózou — přece jen prózou. *Aa.*

*

* V listopadovém čísle španělského časopisu „Hojas selectas" uveřejnila Magda Donato (Donátová?) článek o umění v naší republice (El arte en la república checo-eslovaca). Začínajíc oběma velkými exulanty, Komenským a Hollarem, zmiňuje se o Jos. Mánesovi, Mařákovi, Strettim a Švabinském, končí pak nedávnou výstavou našeho lidového umění v Paříži. Chápeme sice, že na čtyřech stránkách není možno vyjmenovati všechny naše výtvarníky, ale přes to se nám zdá, že text neměl po této stránce přestati na jmenovaných čtyřech umělcích, zvláště když nadpis je velmi široký. Litujeme dále, že článek nebyl doprovozen ani jednou vhodnou reprodukcí, neboť ty čtyři obrázky, které má, (dvojí pohled na Hradčany, Belvedere a president Masaryk ve své pracovně) k textu nijak nepřiléhají. *—lř—*

*

* Za příležitosti 25. výročí Národního divadla v Záhřebě byli vyznamenáni nejstarší herci této scény řádem sv. Sávy III. nebo IV. tř.: Marie Strozziová, Milka Trninová, Dragutin Freudenreich a Nikola Smiljakovič. *—btk—*

*

* Zajímavý článek, psaný k 50. výročí smrti Prospera Mériméea († září 1870), přináší říjnové číslo „Revue Mondiale". Kritickou studii, ostatně pochvalnou, zakončil autor Nicolas Ségure větou trochu podivnou: „Nemám Mérima příliš rád, ale ctím ho nekonečně." Tak je přijímán dnes básník, jenž i za své doby dostával s jedné strany vavříny s druhé — kopance. *Aa.*

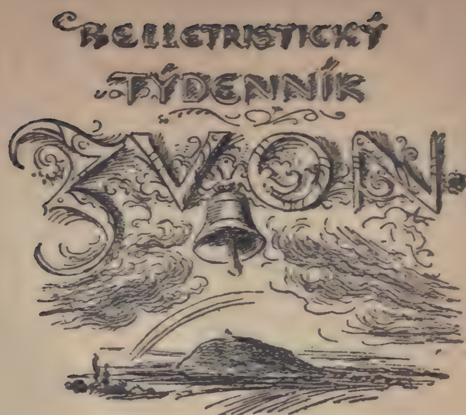
*

* Ogrizovičovo drama „Hasanaginice", o jehož lublaňském provedení referoval Zvon na str. 140, se hraje s úspěchem v překladě Jana Hudce na městském divadle v Plzni. Od 16. října, kdy byla premiéra, bylo provedeno do konce listopadu t. r. asi desetkrát. Český překlad národní „Žalostné písně o šlechetné Hasanaginici" byl otištěn v plzeňských denících dne 18. října t. j. Vyplniti nedostatek dramatičnosti epické skladby se Ogrizovičovi nezdařilo úplně, za to však vyniká jeho dílo lyrickou náladovostí a ryzí básnickou mluvou. *—lř—*

V Praze dne 16. prosince 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Havlíček zapátral v očích Hrdličkových a stopa jakési důležité myšlenky zračila se několik vteřin na jeho tváři. Jal se loupati salám a pozvolna jísti.

„Máte teď s námi švandu!“ zvolal znenadání. „Co si s tím počnete? A co si počneme my? Kdyby aspoň bylo jasno —“

„To jsou těžké věci, pane Havlíčku.“

„Právě, jsou. A pro vás neméně než pro nás.“

„Vždycky jsem říkal Vlastě, vy že jste moudrý člověk, třebaže nejmladší.“

„To ovšem není všecko a to vždycky nerozhoduje!“ zasmál se Havlíček.

„Pravda — nerozhoduje.“

„A vy myslíte —“ obrátil se k Hrdličkovi s upřeným pohledem, „vy skutečně myslíte, že já jsem taky do slečny Vlasty zamilován a že i já se budu o ni ucházet?“

„Nehněvejte se,“ usmál se Hrdlička, „myslím si to.“

„Co bych se proto hněval? Je to ostatně pravda a není třeba skrývat to.“

„Checheche! Dobře jste to řekl!“

„Důležitější bude, co vy tomu říkáte?“

„Já?“ zdvihnuv ramena co nejvýše zvolal Hrdlička. „Co já řeknu? Nevím, bude-li to tak důležité, jak vy si myslíte. Rozhodně důležitější bude, co řekne Vlasta.“

„No, vy už asi víte —“

„Já? Řeknu vám upřímně, věřte si nebo nevěřte, že nemám tušení.“

„To jste řekl i těm —“ pohodil dvakráte hlavou, „i těm druhým bláznům?“

„Ano, úplně tak, či nevěříte?“

„Věřím, věc je důležitá a nesnadná, třeba mluviti opatrně. Já nechci vyzvídati a naléhati na vás, mně postačí úplně to, co jste mi pověděl. Ostatně, kdykoli má člověk na vybranou, vždycky je na rozpacích a neví si rady.“

„Jste skutečně moudrý.“

„No — snad trochu, matka myslí, že jsem hloupý chlapec.“

Hrdlička pozvedl k němu pátravé své oči. Neřekl nic. Havlíček ihned dodal:

„Znáte staré lidi a jejich názory. Ona se čerta ptá, co syn cítí, ona má svoje staré cestičky a myslí, že se musí jít pouze po těch — odpusť jí Pánbůh, já se s ní o to hádat nebudu.“

Bylo patrno, že poznámka ta Hrdličku velmi zajímala. Přisvědčil významně a usmál se. Po chvíli řekl:

„Poslyšte, příteli, vy jste dobré srdce, máte maminku rád, i ona vás má ráda, kdož by nechápal, ale tak se mi zdá, že s ní budete mít velikou potíž.“

Havlíček svěsil hlavu; tvář jeho všecka zesmutněla.

„Vy se vzepřete, dejme tomu,“ upíraje naň bystrý pohled pokračoval hospodský, „vy si houknete, že musí být po vašem, pěstí si třísknete na stůl, až hrnky vyskočí, ale jakmile trochu hněv opadne, uvidíte, že taková stará žena trčí před vámi dál se svou zatracenou umíněností jako sloup.“

„Tak dalece já —“ chtěl Havlíček cosi prohoditi, ale nedořekl.

„Vím, vím,“ chvatně přisvědčil Hrdlička a zasmál se.

„Možná, že se přece jen důkladně narovnám,“ pojednou oživl Havlíček, „až bude třeba. Někdy nepatrný potok zkypí a břehy potrhá — to taky bývá!“ Hlas jeho vzrostl a oči mu zahořely.

„Bývá — někdy —“ přemýšleje o čemsi připojoval Hrdlička. Zatřepal pak hlavou a vzav Havlíčka za ruku otázal se: „Prosím vás, není v Moutíně nějaký statek na prodej?“

„V naší vesnici? Statek?“ vzpomínal Havlíček. „Sotva.“

„Koupil bych statek.“

„Snad Vyzuna by —“ drže si ruku na čele mluvil Havlíček jaksi udiveně.

„To je nic, já bych rád koupil velký statek... A co možná brzy.“

„Tam jsou jen dva velké statky, a ty na prodej nejsou. Rozhodně ne.“

„No — bude jinde!“ jaksi nedbale prohodil hospodský neodlučuje od tváře Havlíčkovy pátravého pohledu svého.

Havlíček se pojednou drobně zasmál a očima jeho svitl zvláštní, jakoby radostný, ale současně i uděšený pocit. Hrdlička si toho povšiml, pohryzl si dolení ret a taky se drobně zasmál. Naklonil se pak k Havlíčkovi a pošeptal mu hlasem tak zvláštním a nápadným, že nebylo možná nepovažovati to za důležité, ba snad za jakési rozhodující pokynutí: „Víte, co mi uděláte k vůli? Zajděte si hodinku, jděte přes Kvíčalec, navštivte sedláka Kubu a vyzvídejte, prodal-li by statek? Ovšem, o mně se nesmíte zmínit ani slovem, jako byste sám kupoval — rozumíte?“

„Proč ne? Přejete-li si —“

„Ano, prosím vás.“

Bylo nutno vyjíti ihned. Havlíček dopil víno a jaksi oživlý a neklidný, s tváří v některém okamžiku až jízlivě se smějící, se rty blízkými jakémusi úžasnému výkřiku opustil hostinec. Umínil si, že se nepodívá na skleněné dveře se záclonkou. Měl rozechvívající pocit, že se naň potají Vlasta dívá. Odešel chvatně.

„No — vida!“ pomyslil si hned na návsi. „Už vidím na dno, už je to tu. Maminka je zkušená a otevřela mi oči. Hned byl doma, jak jsem se o mamince zmínil a hned lacino zbohatl! Co ho to stojí říci: Koupil bych statek!? Chachacha! Nic! A proč by neřekl hned — velký statek? — Dokonale ho maminka prohlédla! Směšná historie. Mně ovšem čerta na tom záleží, bude-li Vlasta bohatá, mám ji rád i chudou, ale ten lišák mne zajímá! Jak on hned uhodne, že matka brání k vůli penězům a jak to hned zařídí, abych se domníval, že má bůhví co peněz! Na mou duši, byl bych se na to chytil, kdyby nebylo matky. Má pravdu, jsem dětinský. Tak bych to byl vzal, jak to řekl, a zatím — jak je to vychytrale nastrojeno na mou bláhovost! Lidé, jak je člověk jako jsem já vidí, jsou lidé vlastně s maskou, uvnitř zcela jiní, ale maminka, zkušená paní, ta rozeznává tuto masku! Tak jasně teď vidím, když mi řekla těch několik slov o Hrdličkovi, a všecko je hned jako na dlani. Chytrák! A jakmile tomu vidím na kloub, jak směšný je s těmi svými lapadly, které na nás líčí! A nejen já, jistě i Kadlec i Bláha jsou takoví medvědi, že by se na ten lep chytli, neboť nikdo z nás nerozeznává, že je to — lep. Statek by koupil a hned velký statek a já, právě já, chachacha, právě já se mám zeptat Kuby, prodal-li by statek! Proč já se mám ptát? Já? Proč ne on? Jak je to chytré a hloupé zároveň! Ale ovšem na nás osleplé blázny je to dokonale nachystáno, ta hloupost patrna je teprv zkušeným, my bychom neprohlédli do smrti. Ale já nechci Vlastu, protože je bohatá nebo že se o ní povídá, že asi bude bohatá, já ji mám rád, protože je kouzelná a dobrá a moudrá a taková — řekněme — zatraceně milá! Proto ji chci! Nač ty řeči o penězích? Kdyby aspoň to mělo ten výsledek, že by tomu maminka věřila a nebránila mi — pak bych Hrdličkovi za ty lapáky poděkoval! Ale maminka nevěří, ta má oči jako jehly.“ Za vsí se hlasitě zasmál. Odbočil se silnice. „Mám zajít k tomu Kubovi? Vždyť je to komedie, posílá mne tam jako o aprilu pro komáří sádlo. Vím přece napřed, co tím chce docílit, ale když mám otevřené oči, je to již zbytečná věc, já nemohu jinak soudit.“ Vrtěl hlavou a chvílemi se hlasitě smál. „Ale — proč bych tu radost Hrdličkovi neudělal? Rozhněvat si ho nesmím a otázka toho bohatství je pro mne skutečně vedlejší.“

Kráčel pěšinou ke Kvíčalci, vesničce s věžičkou za lukami. „A právě Kubu si vyhlédl, Kubu, který má největší statek!“ zasmál se Havlíček. „Co mi ten člověk řekne? Co si pomyslí, proč já kupuju statek? Vždyť z toho vzniknou jen zbytečné povídačky!“

Do Kvíčalce přišel o jedenácté hodině. Kuba nebyl doma. Nalezl jej však na nedalekém poli u lesíka, právě při cestě vedoucí k Moutínu. Vyorávali brambory. Kuba stál uprostřed velikého pole rozkročen, opřen o hůl. Vyrudlý plstěný klobouk se schlíplou střechou značně skrýval očadlou jeho tvář, zdravě plnou. Povšimnuv si, že k němu Havlíček přichází, popošel mu naproti. Ukázal vpravo.

„Zvedají se už daleko,“ řekl.

Havlíček pohlédl v tu stranu. Houf koroptví zapadal kamsi do vzdálených polí.

„Vidím vás tu stát,“ promluvil podávaje sedlákovi ruku, „a napadlo mne něco, co snad by vás do smrti nenapadlo!“

„Ale — co pak?“ otázal se sedlák s krátkým úsměvem na oholené tváři.

„Co? Podivíte se! Toto: Kdyby vás někdy napadlo prodávati svůj statek, abyste si vzpomněl na mne, já bych jej koupil.“

Kuba se kratince, ale velmi nápadně usmál. Pohodil hlavou:

„Aha, nevydržel mlčet!“

„Kdo? Co?“

„Vy mi rozumíte. Slyšel jste už — já vím!“ zasmál se sedlák.

„Co víte? Nic — nevím, na mou duši! Povídám jen: Kdybyste prodával, nezapomeňte na mne!“

Kuba se zahleděl do jeho tváře:

„No, možná, že jste slyšel něco kokrhat a že nevíte co. Přišel jste totiž pozdě. — No, nerozumíte?“

Havlíček hleděl naň s udivenýma očima.

„Pozdě jste přišel,“ opakoval Kuba, „už jsem prodal.“

„To je škoda! — Ale — řekněte mi, nežertujete? Je to pravda?“

„Je. Prodal. A dobře! Za hotové. Postěhuju se do Prahy, nikoho nemám, užiju trochu starých let. Víte — číst si noviny v kavárně, o tom už dvacet let blouzním.“

„Ale — prosím vás, já koukám jako blázen!“

„Chachacha! Já taky! Ano, ano, už jsem prodal! Už už! A vy byste byl sám ten statek chtěl? K čemu by vám byl? Něco jiného je u Hrdličky.“

Havlíček užasl:

„Co? Proč — u Hrdličky?“

„No — on to koupil.“

„Hrdlička? Kriste Ježí—“

„No — co se tak divíte? Tam to má smysl. Bude patrně dceru vdávat!“

„Poslouchejte,“ všechen vzrušen koktal Havlíček, „co mi to povídáte za novinku? Vlasta že se bude vdávat?“

„Zdá se podle toho. Chce mít pro ni věno — statek. Chvátal a byl by to koupil za každou cenu. No — já — znáte mne.“

„Já, já jsem nad tím jako ve vidění. A což — on má tolik peněz?“

„Hrdlička?“ pronesl Kuba zpívavým a vysokým hlasem. „Ten asi má ještě na jeden takový statek a možná na dva ještě. Nebyl bych řek', teď to vidím.“

„Já obyčejně přijdu pozdě,“ zasmál se Havlíček podávaje Kubovi ruku, „obyčejně. A tak i dnes. S bohem!“

Teprv když odbočil na cestu, vedoucí k lesíku, poznával, že je nezvykle rozrušen a že se mu srdce i hrdlo svírá.

XII.

Vdova Havlíčková okamžitě při obědě rozeznala, že v nitru synově cosi neobyčejného se odehrálo. Vše v jeho tváři bylo sebevědomé a jaksi přísné. Napadlo ji ihned, že byl v Újezdě a že mluvil s Vlastou nebo s Hrdličkou. Byla by se již otázala, ale právě ten sebevědomý výraz jeho tváře ji zarážel. Nevěděla, jak začíti a brzy se jí zdálo, že syn rozpaky její postřehl a že mu to působí vnitřní potěšení. Tím ještě více se podráždila a znepokojila. Obávala se stále více a více, že se určitě cosi rozhodného stalo, že dokonce snad se Jaroslav zasnoubil, a že neví jen, jakým způsobem by jí to oznámil. Měla dojem, že se to stane při nahodilém nějakém sporu a že po prvé bude syn její hrubý a necitelný. V očích jeho, jež častokráte v hovorech s lidmi nazývala tichými studánkami, kmital se neovládatelný posměch; to, zdálo se jí, viděla jasně.

Tak znenáhla vyvinulo se mezi nimi tísnivé napětí. Jaroslav po obědě zašel do svého pokoje, kdysi salonu Márinky Hejlovcové, obráceného k jihu a do parku, s vyhlídkou na lesy a na dva proužky vzdálených hor. Pokoj byl poměrně pěkný, útulný, se žlutou tapetou, uchovanou ještě z dob, kdy se zde scházívala vybraná společnost a kdy slavnostně vzrušený Hejlovec pobíhal desíti osvětlenými pokoji prvního patra. Havlíček rozhodl se, že napíše Vlastě list, v němž jí prostými slovy bez předhánění s Kadlcem a s Bláhou vylíčí svou lásku i své úmysly. Soudil, že bude tak lépe, že nechce být směšný a že napsaná slova učiní na ni hlubší dojem. „Přečte si je v samotě,“ ubezpečoval se, „dokonce přečte si je několikráte, znova a znova, bude o nich přemýšleti. Ostatně já nedovedu promluvit plynně a uchvatně, aspoň se mi tak zdá, kdežto písemně dovedl jsem se vždycky vyjádřiti. Dopis ten však musím napsati ihned a ještě dnes jí jej poslati. Minuty hrají teď úlohy roků, Kadlec asi již s ní mluvil a jistě jí nabídl sňatek.“ Myšlenkami těmi se značně znepokojil. „Mám ji rád,“ zašeptal něžně, „a teď ještě víc, když maminka hloupě brání.“ Ale když zasedl ke stolku a namočil pero, podlehl jakémusi tísnivému rozechvění, rozpakům, jimž nerozuměl, které však působily naň tak mocně, že pero odložil, ruce přitiskl si na tvář a ostře, jako by se s někým hádal, prohodil: „Je třeba uvažovat, je třeba dvakrát měřit! Škodit si nesmím, a bůh ví, co se zatím stalo, Hrdlička mluvil opatrně, dokonce vyhýbavě.“

Zatoužil po procházce žloutnoucím parkem. Seběhl dolů bez svrchníku a bez klobouku. Matka, jež jej zahlédla ze svého pokojíku v přízemí, vyšla okamžitě za ním.

„Ty člověku utíkáš,“ zavolala, „ale já přece jen musím s tebou promluvit!“

(Pokračování.)

✱

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Zlobou roku 1920 byla těšínská otázka. Při ní se do ostrého světla postavila obzvláštní státotvarná nejapnost Čechů. — Zopakujeme si stručně, jak se těšínská otázka vyvíjela, abychom ji měli v přehledu. Ona nevznikla teprve po převratu, nýbrž připravovala se dávno před ním. Češi se od ní vždycky vzdalovali, smyslu a zájmu neměli ani pro opavské, ani pro těšínské Slezsko. O Slezsku se naše děti učily ve školách, že je třetí zemí české koruny, a tím bylo Slezsko odbyto. Soudní rada Václav Hrubý a poslanec dr. Fr. Sláma namahali se seč byli, aby v Čechách vzbudili zájem pro Slezsko, ale s nevelkým úspěchem. Sám Julius Grégr nemohl se rozhoupati, aby Národní Listy otevřel soustavnému stopování slezských otázek, a Ignát Hořica, jenž Slezsko navštívil a rozpálil se pro ně, musel Julia Grégra v pravém slova smyslu donucovat, aby otevřel Národní Listy jeho článkům o třetí korunní zemi české. Zejmena Těšínsko bylo úplně vypuštěno z české hlavy i srdce, a teprve Petr Bezruč svými vášnivými a bolestnými výkřiky vynutil mu pozornosť aspoň tam, kde deklamovali verše. Těšínsko se nám odcizovalo zrovna před očima a s naší strany nedělo se nic, abychom je k sobě strhli. Za naší paměti superintendent Haase poněmčoval těšínské evangelíky, kteří si tak jako evangelíci Slováci zachovali biblický jazyk český, a s naší strany nebylo proti tomu učiněno ničeho, leda že jsme si někdy v novinách na to postěžovali. Mezi majiteli uhelných dolů na Těšínsku byl jediný Čech, Vladimír Vondráček, a on jako bílá vrána byl nucen ustoupiti s pole. Prodávaly se nové uhelné parcely: žádný Čech, žádná česká banka nebyla mezi kupci. Těšínská uhelná pánev má pokračování na Krakovsku. Před patnácti lety prodávaly se uhelné parcely i tam; všechny je koupili Němci, ponejvíce z říše, a Židé; Češi se opět nezúčastnili, ačkoli je tehdy i Poláci k tomu vyzývali. Tato nevšímavost se na nás po převratu vymstila.

Národně jsme Těšínsko popouštěli Polákům. Češi se tam museli hájiti na vlastní vrub, ale mezitím česká politika uvolnila Polákům cestu i na Moravu, nežádajíc od nich žádné vzájemnosti. V Haliči jsou zajisté města, kde by se našlo dost českých dětí, aby pro ně zřízena byla česká škola. Za polskou školu v Polské Ostravě mělo se nám dostati české školy v Krakově. Kdybychom se všude přidržovali zásady vzájemnosti, Poláci by nemyslili, že se české země otevírají jejich Drangu. Poláci vůbec byli naší slabostí. Pro velikou jazykovou s nimi příbuznosť zapomínali jsme hluboké různosti mezi naší a jejich historií od husitských válek. Zdálo se nám, že Poláci převysoko stojí nad námi, majíce národní šlechtu, mající starou praxi ve vedení politiky. Při tom jsme zapomínali, že tato šlechta, která zakopala polský stát, jedva je spůsobilá býti dobrou ředitelkou osudů svého národa v době naší, kdy v celé Evropě odzvonili feudalismu a kdy se všichni národové organisují na základě demokratickém. Kdybychom byli věci polské posuzovali se stanoviska demokratického, byli bychom dospěli k úsudku, že my jsme Poláky ve vývoji daleko předčili a že oni k nám choditi musejí do školy, ne my k nim. Ale naší romantické sentimentalnosti nade vše se líbily společenské formy Poláků šlechticů a pro ně se nám zdálo, že jsou nám nedostižnými vzory svými rutynami a pořádky, i svým politickým pletkařením, jež se naší naivnosti vidělo vyšším uměním. Co se tkne *práce*, Češi měli vědomí, že vynikají nad Poláky, ale i práci ponižovali, ponižujíce se vedle nich; nepracujícímu Poláku přece přiznávali prvenství nad sebou. V takovém poměru k Polákům zastal nás převrat.

Hned po převratu dva členové Národního Výboru ze své vůle telegrafovali do Moravské Ostravy dru Pelcovi, předsedovi tamější české národní rady, aby uzavřel s Poláky pakt o Těšínsko a postoupil jim tři okresní hejtmanství: bílské, skočovské a strumenské. Dr. Pelc v dobré víře, že má provésti rozkaz národního Výboru, sezval Poláky a oni ústupek tří okresních hejtmanství ochotně přijali. Pakt sepsán, Poláci jej poslali do Paříže dohodové konferenci, jež jej vřadila mezi mezinárodní dokumenty. Neštěstí bylo hotovo. Poláci, když jim podán prst, žádali celou ruku, celé Těšínsko. Ještě by se byla chyba česká napravila, kdyby dr. Pelc a ostatní, s ním pakt podepsavší, byli své podpisy odvolali a přiznali před konferencí pařížskou, že jednali v omylu; toho však oni neučinili a pakt zůstal v platnosti. Zásada státního práva koruny české byla protržena. Když se ho dr. Kramář a dr. Beneš

před konferencí dovolávali, řekli jim, že je na to pozdě, že se ho Češi neměli vzdávat. Lloyd George nechtěl v otázku těšínskou hlouběji vnikati, byla mu v souboru velkých otázek, které konferenci bylo řešiti, příliš nepatrná. Clemenceau spíše rozuměl i českému právu, i českým potřebám, a prohlédl také, že Češi dopustili se chyby, které litují; ale tu se Poláci vytasili s novými důkazy, že těšínskou otázku nutno řešiti národopisně, jak oni žádají, a nikoli historicky. Ukázali na práce filologické i národopisné českých učenců, z nichž dovozovali, že Češi sami uznávají polskosť Těšínska. Usneseno, aby otázka byla rozřešena plebiscitem, a taktéž otázka Oravy a Spiše.

Nic není národu nebezpečnějšího, než když, vypracovav se z nížin pouhého národopisu k výši vědomého života politického, klesá nazpět v nepolitický národopis. V každém velkém státním národě dosud se tají národopisné prvky, které jej držely; tyto prvky vyhledávají jeho protivníci a snaží se z nich vypěstovati škodlivé bakterie v těle státním. Když Němci stáli v Šampani, nebojovali proti Francouzům jen vojensky, nýbrž také vědecky. Filologové jejich zkoumali lidový hovor lidu a nacházeli, že se v mnohém liší od spisovného jazyka francouzského. Kdyby Němci byli zvítězili, zajisté by se byli brzy pokusili, aby odcizený Francii kraj „osvobodili", t. j. dali mu vlastní spisovný jazyk. Podobně v Belgii vědecky podporovali flámštinu. Kdyby národněstátní vědomí Francouzů upadlo, vytvořilo by se ve Francii několik elementarných národopisných literatur, nejprve provençalská. Kdyby se Německo rozvalilo v trosky, není pochyby, žeby Němci, mluvící plattdojčem, tíhli národně i politicky k Hollandsku, a při velikých nářečových různostech němčiny nebylo by nesnadno vyvolati v život celou řadu krajových literatur německých. Kdyby v tom případě vítězní sousedé Němců nedovedli tomuto rozkladnému processu vědecky napomoci, osvědčili by, že jsou daleko za Němci schopností národy ovládat. Chceme-li na živém příkladě pozorovat, jak se nejmocnější stát rozpadá v národopisné prvky, popatřme na současné Rusko. Za války Němci až dojemně žalovali, že opomenuli dáti vznik literatuře běloruské, jako se jim to podařilo s maloruskou. Ani Italie není národně politicky tak scelena, aby se jí nebylo báti rozpadu v národopisné prvky, kdyby tam zvítězila revoluce. Národopisné studium je krásné a může být i mravným posílením národnosti, ale běda, kdyby nebylo oporou politickému životu národa, běda národu, kdyby se vlasť jeho proměnila v národopisné museum a lidé v živé figuriny v něm!

Všecky slovanské jazyky stojí k sobě v poměru dialektů, tak nedaleko se dosud rozešly přese všecko vlastní i cizí o to přičinění. Proto není mezi nimi příkrých jazykových hranic. Přechody od jazyka k jazyku nejsou náhlé, nýbrž tvoří je široká pásma, jimiž jsou někde celé země. Tak jest i mezi Čechy a Poláky. Poláci v českých zemích vždycky byli pilnými sběrateli slov a tvarů, totožných s polskými aneb aspoň podobných jim. Bezelstní čeští učenci jim v tom pomahali, aniž jim přišlo na mysl, že to Poláci jednou politicky vykořistí. Kdybychom jednali také tak, mohli bychom stejným vědeckým právem nejméně celé Malopolsko prohlásiti za české. Tyto věci bylo nesnadno učiniti pochopitelnými členům mírové konference. Oni vyrozuměli aspoň tolik, že rozhodnutí o Těšínsku musí býti zůstaveno samému jeho obyvatelstvu, aby ono svobodně projevilo, ke které z obou národností se hlásí. Tedy plebiscit.

Poláci, protože Češi jejich činnosť na Těšínsku nikdy nehatili, měli pro sebe půdu výborně připravenou, Češi nic. Tím jasněji se vidí, že státní právo bylo tam jedinou naší oporou a na téj půdě že měl státi každý Čech i všechen český národ. Ovšem dokud byl čas. Jako jsme opomenuli užíti ve prospěch svého obnoveného statu státního práva, zanedbali jsme také hacení cizí agitace, provozované filologií. Polomaďar Sámo Czambel dávno do převratu po přání maďarské vlády dokazoval učeným apparátem, jejž měl v moci, že slovenčina není dialektem českým, nýbrž jihoslovanským. Vědecky byl s naší strany odbyt Fr. Pastrnkem, ale česká žurnalistika se touto věcí nezabývala, podceňujíc její význam; ale zatím politická agitace maďarská přenesla se do jižní Moravy, budíc tam slovenský separatism. Sám jsem se r. 1908 nahodil k tomu, když maďarský emissar, Slovák, přišel do společnosti Slováků moravských a hlásal jim, že moravské Slovácko bude připojeno k Uhrám jakožto třináctá slovenská župa. Veličané emissara vyhnali a vzkázali po něm Maďarům, že se jim stane také tak, až přijdou jejich kraj si vzít. Jako si Poláci osobovali Polskou Ostravu, že se nazývá Polskou, tak Maďaři dovozovali, že jim jižní Morava patří proto, že tam leží Uherské Hradiště, Uherský Brod, Uherský Ostroh. Přidáme-li, že Němci dávno o Moravu uložili chtě-

jíce ji roztrhnouti germanisatorskou Ferdinandovou drahou, vidíme, že Poláci, Maďaři i Němci činili si nápad na dědictví po nás a dělili se o kůži, jež nám ještě s těla nesedřena. A my se na to dívali mlčky a majíce ruce založené, ano dokonce jsme je v tom podporovali. Kladouce národopis výše nad politiku, uznávali jsme, že moravské Slovácko náleží k Uhrám, a leda jsme se podivili, když polský apetyt žádal pro sebe i Trenčansko. Zálusky našich dobrých sousedů dosud se ozývají. Dosud myslí, že se jim podaří země naše rozchvátit, při čemž Poláci počítají už na celé Slovensko, nabízejíce se mu za „osvoboditele od českého jha". V měsíci říjnu roku 1920 někdo, podepsavší se Vítkovič, žádal v „Národních Listech", abychom dvěma vesnicím jihomoravským, jež rakouská vláda v XVII. stol. osadila Charváty, dali charvátské školy a zabránili jejich odnárodnění českou školou. Nejspíš se brzy dočkáme, že někdo bude žádati polské školy i pro Chody, jejichž předky prý Břetislav I. převedl do jejich sedlišť na západní hranici Čech, o čemž, mimochodem řečeno, já pochybuji, protože některé zvláštnosti chodského podřečí táhnou se celým Pošumavím až k Horním Rakousům. (V slovostředí *d* před *e* mění se v *r* (děroušek), v násloví *a* dostává přídechové *h* (harest) atd.)

V těšínském Slezsku dialektických zvláštností je bez konce. V mnohých vesnicích se mluví na každém kraji jiným různořečím. Již za příprav ku plebiscitu naše vláda poslala na Těšínsko mladého filologa studovat jazykové poměry, a ten plesal radostí, nacházeje polonismy i v místech, která měla rozhodné vědomí české. Toho nedbaje, náš filolog referoval vládě, že ta místa po právu náležejí Polsku. Na štěstí pro českou věc zatkly ho pruské úřady, když na své badatelské cestě zašel do Horního Slezska, pokládajíce ho za českého emissara. Tak pracovala česká věda, aby český stát ztratil zemi, která k němu náležela 600 let a kterou polský historik Lalewel v min. stol. prohlásil za ethnograficky českou.

(Pokračování.)

Quido M. Vyskočil:

ZVONY.

Jde soumrak Prahou. Stříbro hvězd
čelenku v kadeř jí noří...
V poupě se skrývá, co chtělo vzkvést,
červánky v daleku hoří.

Zdřiml si rozum. Srdce pták
na lov snů neslyšně letí,
v nitru je blaženě náhle tak —
to duše svatvečer světí.

Co bylo dříve tajemstvím,
jasnou teď promlouvá řečí,
a hvězdy, mluvící k smyslům tvým,
žes blízko zazraků, svědčí.

Zvony se modlí. Naslouchej!
Minulost mluví v nich k tobě;
duši svou odvahou opásej,
co mrtvo — vzbouzí se v hrobě!

ZIKMUND.

Do mlžin staletí letí můj hlas,
odkud se ozvěnou vrací,
významných dějů že nadešel čas,
jenž modly minula kácí.

Svědek já odvěký znovu zas
český lid burcuji k práci.
Spěžový štít můj chce chránit vždy vás,
k svým hnízdům vraťte se, ptáci!

ZVONY TÝNA.

Nejsvětější krve pramen
tryskal tady v moje lkání,
hořel obzor, zrudl kámen,
zem' jen měla slitování.

Od Týna až k Bílé hoře
lkaly vody, lkaly lesy —
teď, kdy nová svítá zoře,
kdož jste dnes tu — vzpomeňte si!

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Ustoupil s cesty Maškovi a chvilku ještě nerozhodně postál ve stínu za dveřmi, ale potom přišel za ním. Byl na pryčně Maškovým sousedem na levici, kdežto na pravici líhal Nový. A byl zajímavý voják-nevoják, s nímž si na vojně nevěděli rady, protože byl tolstojovec a vegetarián. V občanském životě byl učitelem... Mezi mládeží, z níž byl sestaven prapor, byl rozhodně nejstarší, neboť mu nescházelo mnoho do čtyřicítky, a požíval pověsti neuvěřitelného rebela, s nímž ničeho nesvedly soudy, a kterého nenapravily žaláře. Odmítal důsledně jísti maso a vzíti do rukou zbraň. Od počátku války se pokoušeli všichni vojenští páni od vysokých důstojníků až po auditory, aby ho přiměli k povolnosti — ale marně. Nic na světě nepomohlo. U pluku si ho všichni ukazovali, a když seděl v žaláři, chodili se na něho dívat jako na předpotopní zvíře. Na námitku, že přece složil služební vojenskou přísahu, klidně přisvědčil a ujistil každého takového nechápavce, že ochoten uposlechnouti každého rozkazu, jíti kamkoliv a konati všecko, jenom ne to, co mu zakazuje jeho svědomí. Zkrátka originální zvíře, tak originální, že po roce souzení a žalářování jej poslali zpět k pluku s příkazem, aby si tam s ním dělali, co chtějí...

Přišel do ležení — a zde opakovala se historie znovu. Velitel podplukovník Pellischeck spustil na něho zostra, a hned zas jako když máslo krájí — ale ani tak, ani onak ničeho nepořídil. Velhota zůstal Velhotou. Přikázali mu škrábati brambory v kuchyni — Velhota škrábal; rozkázali mu pomáhati tesařům při stavbě — Velhota stavěl. Přidělili ho k nováčkům — a Velhota chodil na cvičiště a cvičil až se ohýbal — jenom zbraně nepřijal.

Posléze je omrzel a zařadili ho beze zbraně do pochodového praporu. A zde byla objevena nová jeho vlastnost. Stal se ochotným sluhou každému. Mohl ho požádati třeba osmnáctiletý kluk o službu — Velhota vstal a šel. Mašek, který si vybral schválně v baráku místo vedle něho, poněvadž byl varován, aby se s ním nestýkal, nechce-li si ještě více zhoršiti věc nahoře — často soptil hněvem, vida takové dobráctví a pohoršlivé jeho zneužívání jinými. Činil Velhotovi prudké výtky — ale ten ho poučil, že právě takovým vyhověním možno spíše pokořiti a zahanbiti člověka, než odepřením — neboť tak může každý názorně poznati, jak je ošklivé užívati služeb druhého člověka k svému pohodlí. Mašek, když uslyšel jeho výklad, svalil se na pryčně na záda a nemluvil s Velhotou tři dny. — Čtvrtého dne však zpozoroval, že zásadní abstinent Velhota přinesl jednomu z druhů láhev piva a hrst cigaret. Zaradoval se jako malé dítě — a již chvátal za hříšníkem, který ve své služebnické vášni zapomněl svého přesvědčení. Popadl Velhotu za rameno, a již mu činil nejprudší výtky.

„Než jsem šel," ohradil se napadený, „říkal jsem mu, aby nechal pití i kouření a neškodil si zbytečně na zdraví, ale neposlechl mne."

„Dobře, ale šel jste — vy, abstinent, jste šel najednou pro cigarety a pro pivo! Jak to srovnáte se svým přesvědčením? Kde tu je jaká důslednost — pro Boha!" horlil Mašek.

Leč Velhotu naprosto nepřivedl do úzkých.

„Vy zapomínáte," poučoval ho tento v zápětí s nejvážnější tváří, které nebylo možno viniti z přetvářky nebo neopravdovosti — „vy zapomínáte, že Tolstoj sice nabádá k varování před zlem, ale přikazuje neodporovati mu."

Mašek zůstal stát s otevřenými ústy, a trvalo hezkou chvilku, než se zase vzpamatoval.

„V každém fanatismu je jistá dávka jezovitství!" vyhrkl posléz. „To už patří k věci." — A vida, že Velhota se na něho dívá zcela prostoduše, jako by se divil, že jeho zcela jasnému vysvětlení nerozumí, přistoupil k němu a řekl, jak dovedl nejnakvašeněji: „Já už se nedivím, že s vámi nikde nemohli nic svést — to je mi jasné; ale čemu se tuze divím: že vás nezavřeli do blázince!"

A nechávaje státi rozpačitě se usmívajícího Velhotu uprostřed baráku, vyšel ven, aby v podvečerním šeru pod volnou oblohou přemýšlel o neuvěřitelném člověku, který je sama důslednost v kontradikcích. Do půlnoci chodil za baráky, přes chvíli kroutil hlavou a konce se domysliti nemohl. Domysliti nemohl, ale cit a samo srdce mu říkalo horoucně přesvědčivě, že nelze sice dosti dobře pochopiti — ale přes to, že musí míti toho klacka rád. Potom přestal mysliti na Velhotu a začal přemýšleti o Rusku. O ohromném kolosu, který pro svou šíři nemůže dostoupiti dna své hloubky — a

který pro svou neuvěřitelnou objemnost přijímá se stejnou opravdovostí a vroucností klad, jako zápor, prost každé bázně před škodou, a proto i prost jakéhokoli pessimismu. Hovořil ve vzpomínkách s Ivanem, Mitěnkou i Alješou — Smerďakova vzpomněl — aby se mohl podivovati ohromným rozlohám v bratřích, synech jediného člověka Fedora Michajloviče. A stejně, jako dříve u Velhoty dospěl k poznání nutnosti nerozumné a nelogické lásky, právě tak nyní bez domyšlení rodila se v něm a zvedala hlavu vášnivá touha stůj co stůj spatřiti širou, černou a svatou mátušku Rus. Pravoslavnou zem — zem tmy a budoucího věčného světla, které tam spí v srdcích a duších a čeká svého vzkříšení, které nadejde po věcích muk a utrpení, aby rozsvítilo nový den celé zeměkouli.

— — — — — — — — — — — —

Bylo dost podivné, že na všechno to Mašek vzpomněl ve chvíli, kdy po rozloučení s Klimešem usedl na pryčnu, a kdy za ním přišel a tiše se vedle něho posadil Velhota. Bylo mezi nimi takové sladké ticho — a hlavou Maškovou letěla myšlenka za myšlenkou.

Potom naklonil se k němu Velhota a zeptal se ho, zná-li se dobře s poručíkem Klimešem, a je-li ten český člověk.

„Závisí na tom, jak pojmu rozumíte — myslím, že ano!" odtušil reservovaně Mašek.

„Myslím, má-li již nějakou draze koupenou zkušenost, která ho naučila jednati nerozumně — ve smyslu průměrných lidí," dodal Velhota na doplněnou.

„Mohu vás upokojiti: před několika dny si ji koupil — a první splátku odvedl dnes ráno!" usmál se Mašek.

I jeho druh se zasmál, a opřev se rukama o kolena, setrval chvíli v nahrbení a mlčení. Potom se zase napřímil a začal hovořiti:

„To je naše česká specialita," usmál se mezi slovy, „že se teprve takovou zkouškou docelujeme. I já ji mám za sebou. Nemyslete si, že tento Velhota, který sedí vedle vás, je stár třicetdevět roků — není mu ještě ani jedenáct. A bývalý Velhota, kterého nosilo toto tělo, které tu dřepí, byl zcela jinaký chlapík. Mladý pan učitel v bohaté vsi, kde sedláckým dcerkám bylo vrcholem blaha provdati se za takového pána. Byla to ves zapadlá, ale jak vám říkám, bohatá — tím si vysvětlete. Velhota byl svobodný učitel — a proto mu bylo velmi veselo. Nebyl tolstojovec, nebyl ani abstinent. Pokuřoval cigárka a trunčil, že ho často musili sedláci odvést do bytu, aby se do rána maličko prospal a nepřišel do školy s přetěžkým jazykem. — Ani děvčata mu nebyla cizí. To, co dělají venkovští chasníci, dovedl Velhota také. Lezl selské dcerce okénkem do komůrky a zapletl se s ní důkladně. Holka nebyla zrovna svatá Barbora, a proto všecko mělo konec, jaký je v takových případech pravidlem. Zatím však přišla na školu učitelka — a Velhota hořel. Nescházelo mnoho, a byla by se historie opakovala. Nic mu nepřekáželo, že ve statku řeže denně bohatý sedlák dceru, protože tam vyšlo na jevo, že se dopustila s mladým kantorem, který běhá za jinou. Už se taková ostuda jednou ve vsi přihodila — že měla selská dcerka pancharta s učitelem — ale třebaže je to pro selskou pýchu nejkrutější mravní rána, přece se nikdy sedlák nepokoří, aby se šel dorozumět s vinníkem. Stokrát raději pruhuje hovadsky dceři záda do krve — a chodí kolem jejího galána s čepicí furiantsky naraženou a s rukama v kapsach. I ji Velhota potkával — měla na obličeji skvrny těhotenství, mezi nimi po kostech nazelenalé staré modřiny i čerstvé podlitiny. Dívala se stranou a chvátala pokaždé, jako by ji kopřivami šlehal přes šlapadla. Ale on si chodil nafoukle, bylo mu ze všeho veselo — a mrzelo-li ho něco, byl to stesk po ženském mase, protože ta druhá dělala větší drahoty. Nebyla ještě dost zpracována.

A právě tehdy — na štěstí ještě v čas — doběhla Velhotu hloupá náhoda.

Byla muzika, trdlil skoro do rána, nachmelil se — a když došel k domu, sedl si v opici na práh a usnul. Druhého dne už cítil mrazení v zádech, a proto si uvařil heřmánek a lehl do postele, aby se vypotil. Trvalo to pocení hezky dlouho! — Přišel doktor — a řekl: zápal plic! — Řídicí napsal Velhotově matce, která přijela, chudák, celá hříšná. Div, že rukou nespínala v prosbách. Ale hříšnost ji brzo přešla, ještě téhož dne večer.

Vidím to všecko, jako by dnes bylo. Bylo již v pokoji šero, když pojednou se otevřely dveře a zase zavřely — a někdo u nich stál a plakal. Věděl jsem zcela určitě, že je to Markéta, ale matka toho ovšem vědět nemohla. Šla proto k ní, aby se jí zeptala — a div, že neomdlela leknutím. Markéta se jí svezla k nohám, začala jí líbat ruce a uprostřed pláče žalovat na mne, na sebe i na otce. Záhy bylo jasno, a potom se jí začala matka ptát. — Když se dověděla, že otec je v hospodě a selka sama doma, vzala Markétu za ruku a odvedla ji domů. Co vlastně dělala ve statku, nedověděl jsem se dodnes. Přišla zpátky krátce před půlnocí. Přišla, stoupla si k mému

loži a zkrátka a břitce se zeptala, chci-li si holku vzít, když jsem ji zkazil.

Vzepřel jsem se, jak jsem dovedl nejprudčeji. V tom že mi nemůže předpisovat nikdo na celém širém světě — ani ona ne — jsem jí řekl.

Vynadala mi. Tak hrubě a nevybraně, jak bych od své matky nikdy nebyl čekal. Potom mi oznámila, že jí nesmím domů a na oči, dokud bude živa, protože se ke mně nechce znát. Obrátil jsem se ke zdi v nadutě uraženosti, neodpověděv jí slovem — a jist, že se jí do rána všecko vykouří z hlavy. Nemluvila již, ulehla, ale ráno si sbalila své věci a odjela.

Zbyl jsem zase v rukou vesnické posluhovačky, která mi pověděla, že si o všem vypráví vesnice — a jak už bývá — všechen lidský posměch že se obrací proti té, která si chtěla pana učitela vyžalovat u jeho maminky. Byl jsem vesnickým hrdinou dne — a člověk je i v horečce ješitné zvíře. Nemálo jsem si na tom zakládal a ještě více ztvrdl ve svém odhodlání.

Ale potom se stalo. Navštívil mne kaplan, který docházel do školy vyučovat náboženství, a přinesl mi Tolstého „Vzkříšení". Aby mi prý nebyla dlouhá chvíle. A nebyla! Ta knížečka mne zabíjela. Ve čtvrtek jsem ji začal číst, hned ráno, jak se rozsvětlilo — a v sobotu byl ze mne docela jiný člověk. V neděli po poledni, kdy je na návsi nejvíc živo, kdy děvčata se pohihlávají na lávkách pod okny statků a mezi jejich vraty besedují a pokuřují sedláci — v tu dobu jsem vstal, oblékl se do svátečních šatů — a s mrazením v zádech a horečným třeštěním v hlavě jsem se vydal na námluvy. Byly to námluvy, jakých nebylo pamětníka široko v kraji — a o nichž se bude jistě dvěstě let povídat. Asi čtvrt hodiny jsem vydržel v zamýšleném pokorném postoji, snášeje sedlákovy nadávky — ale potom už mi vzkypěla žluč. Vybuchl jsem také — a nyní jsme stáli proti sobě, třesouce pěstmi a bušíce jimi do stolu a lajíce si jako koňští handlíři o výročním trhu. Sám Bůh ví, jak by bylo všecko skončilo, kdyby se mi v nejprudší hádce nebylo udělalo mdlo. Svezl jsem se na židli, z úst hrkůčkem vystřikla na stůl krev — a potom jsem se ocitl pod stolem. Co se dělo dále — nevím.

Později mi řekli, že sedlák zůstal stát jako solná štátue Lotovy ženy — a když se vzpamatoval, zapřáhl do bryčky a jel tryskem do města pro doktora. Ze statku jsem již nevyšel — osm měsíců jsem tam ležel, než jsem se vykřísal. Po celý ten čas mne pilně navštěvoval kaplan a nosil mi z města knihy Tolstého, které jsem hltal, nad kterými jsem rozjímal a ze kterých jsem se modlil. Udělaly ze mne za těch osm měsíců jiného člověka. Na statku jsem byl jako doma. Ošetřovala mne Markéta, vyjma asi tři týdny, kdy ležela i ona. Dítě však nevydrželo. Děvčátko to bylo. A tehdy se o nás starala selka.

(Pokračování.)

❀

Jan Karník:

ZPĚVÁK NA TRŽIŠTI.

Kde se všecko zaprodává,
kde je všecko ke koupi,
kde se trží čest i sláva —
anebo se uloupí,
kde se pravda licituje
a kde krev se nabízí,
kde se práva ustřihuje
po jidášském penízi —
v tomto trhu lačném všeho,
bohatců i bídáků,
kdo by všim' si zboží tvého,
zaleknutý zpěváku!?

Stojíš stranou s písničkami,
třebaže v nich vře tvá krev,
krčíte se v koutku sami
jako kupka planých plev...
Proto zahoď starou lyru,
jejíž struna láskou zní,
zavrhni svou v dobro víru
jako marné blouznění.
Potom zanoť novou píseň,
s které bomby rachotí —
před krámkem hned bude tíseň,
dva ji chutě zanotí.
Novému se majestátu
pokloň hlavou bláhovou,
odmění tě — po převratu
aspoň čapkou šaškovou!

✱

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Pokračování.)

Nedali se však již zdržeti.

„Ale to je mi líto — takové to bylo hezké!"

Pan pojezdný stál a neříkal nic.

„Teď jen odtud!" myslil si Čepelík. „Ale kudy vyletět!" Oči mu svítily a v žilách cítil sílu, že se nikým už zdržeti neda... Volně kráčel za ostatními, jak by jen vyprovázel.

Střední pokoj, na jehož pohovce Karolina teď odpočívala, se plnil. Vstupovali po špičkách, ale vidouce, že má oči otevřeny, oživovali.

Manžel seděl u ní a držel ji za ruku.

„Ach škoda, věčná škoda, že jste nás opustila — takové to bylo krásné!" volala paní domácí.

„Ale ještě přijdeme, všickni ještě přijdeme, miláčku!" a paní spravcová ji mazlivě hladila.

Theodor pohleděl na hodinky a hned, že se také zaskočí přestrojit. Tedy i Viktor sháněl cylindr.

Karolina všecky prosila, aby odpustili, že krásné chvíle tak zkazila, a opět děkovala za nádherné dary.

Paní domácí přistoupila. „Tak ještě jednou: mnoho štěstí a děkujeme za tu čest! Buďte ujištěna, že jsme vás měli vždycky rádi, a budeme srdečně na vás vzpomínati. Jestli nám zítra neujedete, ještě si sem dovolím zaskočit!" a vroucně políbila ji na čele.

„Prosím, milostpaní, přijďte, přijďte!" a slz měla plné oči.

Přistupovali kancelistovi, pan domácí i strýček Dobrš.

„Tak s Bohem, Karlinko, a žádný zármutek a starost!"

Pan pojezdný vzadu také všem děkoval, díky přijímal a podával ruce; třásly se mu a také vrásky v lících se chvěly.

„Ale ty jsi, strýčku, mohl ještě počkat!" držíc Dobrše za ruku, tesklivě vyčítala.

„Už nemám stání, dítě, teta je tam sama, všecka starost je na ní!"

„A přijďte k nám — to vám povídám — a do Prahy k nám musíte přijet!"

„Ó chocho, do Prahy, to půjde ztěžka!"

Rozloučili se i s oběma Freilachy a hrnuli se dál; Málka se slečnou Ramšovou už tam čekaly s výslužkami.

Ke Karolině přistoupil Čepelík a podával ruku.

Dívala se naň překvapena. „Vy přec ještě neodcházíte!" a ruky mu nepustila.

„Musím, milostpaní, nic platno, mám ještě všelijakou starost — ráno jedu!"

„Ale to nám přece neuděláte!" a oči, teď široce otevřené, měla plny úzkostného smutku.

„Odpusťte, musím!"

„Ví to Málka?"

Čepelík mrzutě pohnul hlavou a pokrčil rameny; náhle hleděl zamračen i hněviv. Užasla a — ruku mu pustila.

Několik vteřin stál ztrnulý, ale potom znova vzal ji za ruku a vtiskl na ni tichý polibek.

„Co se tu stalo?" vydechla ustrašena.

„Milostpaní, slečna Málka vám snad poví, co se v tomto pokoji před obědem stalo. Přeji vám mnoho štěstí a děkuji vám za všecko!" Ukloniv se, tiše odešel.

Když Málka v kuchyni shlédla, že si už sehnal klobouk i hůl a s otcem se loučí, užasla.

„Vy přece neodejdete!" zvolala udiveně i přísně.

Také jemu všecka krev vběhla do hlavy.

„Musím, slečno — děkuji vám uctivě!"

„I nenene, jen se hezky vraťte, to by bylo krásné nechat nás najednou tak samy!"

„Vaši panové ještě přijdou."

„A to byste mi mohl udělat?" zabzučela přistoupivši až k němu.

„Musím — nemohu všecko vidět!"

„Co jste viděl — prosím vás —" výsměšně zasykla.

„Viděl a nechci, abyste na mne ještě čekala. S Bohem!" Řekl to tlumeně, ale zlostně a již letěl za Dobršem.

Stála jako z mramoru...

Domácí šli domů přes dvůr, hotelová společnost před vraty se znova rozloučivši, dala se v levo, Dobrš s Čepelíkem na pravo.

Pan strýček tuze pospíchal, učitel sotva mu stačil. A Dobrš si stále něco pološlasně bzučel. Náhle obrátil se k Čepelíkovi: „Nějak se mi to nelíbí — hned, hned peníze, jako bych je nosil na dlani!"

„Kdo?"

„I ten Karlin! Má prej velkou objednávku kávy, ale mně se zdá, že se to vůbec tuze hnalo."

Čepelík vzpomínal, co by řekl, ale měl hlavu plnou svého.

„Není tady u nich, kdo by měl rozum. Nic jim nechybělo, ale ženská, i taková,

jako je Karli, když přijde mužský, je hned bez sebe. Nono, musím běžet!"

„Vždyť jsem to věděl!" prolétlo Čepelíkovou hlavou, ale hned si také pomyslil, že pan strejček je divný pudivítr a má snad také zlost, že musí skládat pretenci.

Tupě loudal se na podloubí...

* * *

Za soumraku tehož dne seděly obě sestry Klaškovy vedle sebe na pohovce. Pan pojezdný šťasten dostal se přece ještě na procházku; ženské v kuchyni dosud hospodařily, ale v pokojích bylo vše již sklizeno.

Nahoře oknem prosvitovala ještě bělavá obloha, ale dole mezi ztemnělými listy květin prolézalo šero.

Sestry ztuleny, hlavu vedle hlavy, držely se za ruce a tiše hovořily.

„Čím víc o tom myslím, tím víc poznávám, že to přec jen nemělo jít tak rychle," zadumána, ještě se známkami pláče kolem očí, pravila Karolina.

„Jaké už myšlení! To přece vidí, že Tedáček ji má rád."

„Ale jak!"

„Bože — že se o ty peníze hlásil! Neměla se tak rozčilit!"

„Když jsem viděla, že je mu toho málo! Měla ho vidět, když tati vyslovil: osmnáct set!"

„Měla mu tedy říci, že strejc to svoje také s sebou jednou nevezme!"

„Ještě to — vždyť teta má svou stranu!"

„Přec!"

„Ne — ale on měl mně dříve, už v Praze, říci, že potřebuje mnoho peněz. O těch nikdy nemukl."

„Který mladý obchodník by nepotřeboval! Co jí po tom všem ještě říkal?"

„Abych se mu nedivila, že teď s tou kávou je trochu v tísni, potom že to zas půjde. Ach, já nevím, jak budeme žít — nevím nic — ale nejvíc mě bolí ta jeho urputná tvrdost, že tu musím zůstat a na peníze čekat. Málko, to není láska!" a stírala slzy, znova se hrnoucí.

„Tomu já se zas nedivím, vždyť viděl, že strejc je liknavý potentát. Možná, že měl také nějaké zkušenosti s první ženou."

Karolina smutně svědčila. „To mi také už napadlo — kdo ví, jak jí tam bylo!" a vzdychla zhluboka.

„Snad by ještě takové myšlenky volala! Tedáček je dobrák — no, potřebuje do obchodu, a správcová mu asi nejvíc nažvatlala."

„Co jí Viktor potom říkal?" po chvilce znaveně ptala se Karolina.

„O čem?"

„O tom všem!"

„Nic."

„A jinak?"

Málka se krátce, suše zasmála. „Také nic."

„A ona si myslela — — Já jí to už v Praze říkala! Tomu by to teprv bylo málo!"

„Tuze zval, abych brzy přijela."

„Ale nebyl už jako dřív — dobře jsem si všimla!"

Málka pohodila hlavou.

„A Čepelík tak odešel!"

„I však zas přijde!"

„Nevím — nevím — tuze pochybuji. Byl zcela jiný — ani jsem ho nepoznávala."

„Ať teda nechodí! Jela bych na zkoušky zas!"

„Málko, Málko, je to hodný člověk!"

„Až moc rozvážný patrón — jen ho nechala!"

„Ona nemá rozum, ale uvidí a pozná!"

Ztuleny k sobě, seděly potom mlčky, obě zamyšleny.

Tmavá opona večera tiše uzavírala svatební den Theodora Freilacha a Karoliny Klaškovy...

XI.

Za šest roků potom, právě zas na počátku svých prázdnin, byl Václav Čepelík v Praze na kreslířském kursu. Hlásaly se nové výtečné směry a metody a proto horlivec neváhal použíti příležitosti... Po všecka ta léta působil na měšťance, teď již druhý rok ve větším městě východních Čech, a při pilné práci školní vykonal též jiné notné dílo: udělal si ještě zkoušku z odboru druhého, zkoušku z němčiny, odbyl kurs pro školy pokračovací, kurs ovocnářský, včelařský a snad ještě nějaký. Hnal se z jednoho do druhého, těšily ho nové a nové dovednosti a kromě toho — dobrý jest balíček takových příloh, při žádosti přece také pomáhá tlačit...

Za toho pobytu na pražském kursu hleděl si po celý týden práce, ale v neděli odpoledne přece si vyšel; na Hradčany hodlal.

Horko bylo, vzduch těžký, plný jemného prachu, a Čepelík brzy utíral si pot s tváří, pěkně již obrostlých kaštanovými vousy. Domy stály ospalé, krámy byly zavřeny, ale lidí chodilo ulicemi i po mostech dost.

Prošed středem Mostecké, postál, zahleděl se na mikulášský chrám, na jeho skvělou zelenou báň, klenoucí se až pod šedavou mdlou oblohou, a zas nikoho si

nevšímaje, zamyšlen kráčel napříč náměstí, míře k ulici Ostruhové.

Tam se mu po chodníku nešlo dobře, nerad se stále uhýbal, i přešel opět na dláždění. Dívaje se po starých šedých domech, pomyslil si, že v nich v takových vedrech není asi příjemno, to že se v domečkách venkovských měst přece lépe dýchá, a vida tu tam v oknech lidi polo-odstrojené, s rozhalenými hrdly, usmíval se, že to leze za vzduchem jako králíci k děrám z kotce.

Hledě zas do ulice, příkře stoupající, po chvilce maně všiml si drobné, stařičké, černě oděné paničky, jež také sama proti němu ťapkala. V tom však sklopil hlavu a rychle zahnul trochu v pravo, k chodníku.

Panička přešla.

Nedalo mu však — zastavil se a ohlédl. Ale již ho to mrzelo... Paní správcová Nedvídková! Stála také a dívala se za ním. A hle, již se zasmála a cupala zpátky k němu. Nebylo pomoci, i postoupil také o nějaký krok.

„Mně se zdá, že se náhodou sešli dva známí,“ zachychlala se, „snad se nemýlím — pan učitel Čepelík?“

„Prosím, milostpaní!“ a také se rozpačitě zasmál na stařenku, jíž svraštěná očka přece ještě mile hrála.

„Byli jsme spolu na svatbě Karlinky Klaškovy — vidíte, já jsem vás hned poznala. Koukám, koukám a myslím si: Toho pána bych měla znát — a jistě, třebaže jste se trochu změnil.“

Usmál se a svědčil: „Mně to také náhle blesklo hlavou!“ A podali si ruce.

„Tak jak se pořád máte?“

„Děkuji, ještě to ujde!“

„Posud svoboden?“

„Posud.“

„No, proč ne, jste ještě dost mladík, ale něco ono přec už bude uchystáno!“ a patřila naň s tklivou důvěrností.

„Není, milostpaní!“

„Ne — ale to by byla chyba, léta utíkají!“

„Není ani kale kdy!“

„To by bylo! Není dobře hnát se jenom do práce a na všecko jiné zapomínat!“

Usmívaje se, jen rameny pokrčil. Hlavou mu kmitlo: „Bože, jen chtít!“ Kolik vzkazů již dostal a ne ledajakých: dcera ze mlýna, z velkého statku, v městě také nejedna se naň usmívala, a doma maminka také se často zmiňovala zas o jiných!

„A vidíte, jaká já jsem už stará — sedmdesátka je, pane, pryč!“

„Ale běháte jako slečinka!“

(Dokončení.)

Jan Václ. Rosůlek:

JEDNOU RÁNO.

Vyšli jsme do hor časně, časně ráno.
Políčka malá, všude rozoráno,
někde i pluh je v brázdách opuštěný.
Nad krajem bouře, boží dopuštění.
Slunce je bledé, smutné v mlhy závoji.

Jdeme do hor, do zákopů, časně ráno.
Vesnice nám v cestě. Malá, bídná, Cervignano.
Viděli nás. Telefony mluví. Jistě, že již míří!
Nedomyslím. Střela hvízdá, praská, střepy vzduchem víří.
Slunce zdá se veselejší, mlhy protrhává.

V zákopech jsme, v horách, nevyspalí, časně ráno.
Prokleta buď cesta, z hor co dole ústí Cervignano.
Každý kilometr cesty mrtvolou je zaplacený.
Ale nač si hlavu lámat! pětadvacet mrtvých nemá přece ceny.
Slunce rudě na východě vstává.

FEUILLETON.

Smutné stáří.

Nikdy není stáří veselé, leda v povídkách a v některých legendách. Zpravidla starost není radost — krásné dni ty tam. S přibýváním věku života ubývá... A přece starým zasvítilo slunce nového, krásného žití památného 28. října 1918. Mdlé oko jejich se zalesklo, shrbená šíje drobátek se narovnala, a zvadlé rty žehnaly mocnostem. To těch, kteří po léta a desítiletí snili o lepších českých časech a pracovali, pokud mohli, a pokud jejich slabé síly stačily, jeden více, druhý méně, jeden zjevně, druhý potají, ale všickni se stejnou láskou k české vlasti a stejnou touhou, aby národní vědomí rostlo a mohutnělo. Ti všichni kopali základy příští samostatnosti a příštího státu, připravovali půdu, nikoli okázale, takořka jen pod zemí. Bez nich nebylo by a nemohlo by býti to, co dnes jest. Snášeli rádi šikány dřívějších těžkých režimů, nehonili se za poctami a řády, ledva že tu a tam některý za poctivé své dření ve svém povolání, když už věc tuze křičela, dostal obnošený titul nějakého rady. Snášeli i bídu válečnou, která rvala jim sousta od úst a zabíjela jim syny a zetě, podporu a světla jejich stáří, neboť naděje je sílila čím dál větší. Pak radost jejich z nové svobody byla nekonečná, protože oni, po léta a desítiletí uhnětení, ba pronásledovaní, pociťovali nejvíce ten veliký kontrast mezi porobou a volností...

A teď jsou z nich staropensisté, bytosti nejvíce ubohé z nás všech, protože radost jejich nevyváží trpkého zklamání a těžké, přetěžké bídy života. A naděje, že bude lépe, klesá den ode dne, čím bližší je smrt. Je mezi nimi bezpočet i spisovatelů a těch, kteří po příkladě starých buditelů burcovali ještě zaostalé spáče. — Je na příklad profesor, který po všechen svůj věk vedl mládež k velkým ideálům, a, jak říkáme nebo říkávali jsme, „vlastenecky pracoval". Stopy jeho práce nese i literatura. Zchromlý syn těžce dodělává studie, ze kterých vyrušila ho před léty vojna, a otec může vycházeti, jen pokud hoch je doma, protože oba mají dohromady jediný kabát. Služku dávno pustili, a stará paní dělá teď všecko. Ale těm není nejhůř, protože mají dítě, třeba že staré zálohy se vyčerpávají, prádlo se rozpadává, lepší věci jsou rozprodány a drahota stoupá. Jen až hoch dostuduje, a snad se ještě dočekají.

Zle je tam, kde není ani dětí. Je mnoho takových „buržoustů" starých, kteří, jsou-li tak šťastni, že mají uhlí, sami si je vynášejí ze sklepa, nemají-li, po celý den ohřívají se v postelích, už zchudlých, když lepší peřiny jsou rozprodány. Vycházejí co nejmíň, aby ušetřili šatstva a zejména obuvi. Staré manželky jejich vidíš na ulici jen ráno a podvečer, za šera, protože úbory jejich, pečlivě sešívané a spravované, dávno již vyšly z módy. Měli snad nějaké úspory, nějaký státní papír, — teď kupony z toho ani nevyplácejí.

A takových pensistů, soudců, úředníků a vysloužilců všeho druhu je na sta a na tisíc. Poznáte je podle popelavých tváří, vlasů a vousů nepěstěných a nestříhaných, podle trpkého výrazu a uslzených očí, podle odřených kravat a otřepaných rukávů. Sem tam jsou arci nějaké podpůrné fondy, ze kterých smí se dožadovati pomoci. Ale fondy tyto jsou stříženy na doby předválečné, kdy pět, šest set korun něco znamenalo, — dnes je to moucha na vítr, co si za to koupí? Kdo byl tak obezřelý, že střádal na životní pojištění, tomu dnes vyplacený peníz, ještě k tomu státem zmenšený více než o šestinu, má cenu desetkrát menší, nežli doufal a po léta se těšil. Matematika prostá a jednoduchá: cena všech potřeb životních se přinejmenším zdesateronásobila, — a kdyby jen zpětinásobila, možno své požadavky v tom věku snížiti na pětinu, neřkuli na desítinu, když příjmy ještě k tomu odpadnutím všelikých aktivních a drahotních přídavků se snížily? Pojem „plné pense", kdysi snad trochu vábný, dávno vybledl: dříve znamenal úbytek několika set, dnes několika tisíc, ba i desítek tisíců. Vybídnete snad staropensisty, aby se organisovali, — ale co chcete od takových stařečků bez energie, když k tomu ještě ani nemohou platit organisačního příspěvku. Všecky příspěvky už dávno přestali platit, spolkové i dobročinné, sami potřebujíce dobrodiní. K hladu fysickému druží se jim také hlad duševní, není peněz na předplatné, neřku-li na knihy, časopisy i v kavárnách jsou nedostupny a už ani korespondenci nelze navazovati. To všecko bez jejich viny a za práci celého života.

Nemluvím o starých literátech bez pense, kterým hlad vyráží pero z ruky se třesoucí — to je prastará česká bolest. Ti jsou na tom ještě hůře než pensisté. A někteří u vysokém věku ještě musí lopotiti, kdy by měli dávno odpočívat.

Máme ministerstvo sociální péče, pečujeme o dítě s dojemnou úzkostlivostí, není tohle také kus největší sociální bídy, protože čiší nevděkem za obětování nejlepší části života! A tito staří pracovníci, drobní sice, ale nikoli bezvýznamní, s trpkým úsměvem čtou nekrology o svých spolutrpitelích, z nichž druh po druhu odchází, hned po smrti oslavován, a s pocity ještě bolestnějšími stopují články o významu práce, o zakládání celých akademií práce, pořád jen řeči o práci, — jako by před tím oni byli nepracovali! Utěšují se však, že mladá republika, na kterou přece jen jsou hrdi, potřebuje mladých svěžích sil, aby držely a spravovaly nový stát.

Nemo.

 LITERATURA.

J. S. Machar, *Vzpomíná se*. Nákl. G. Dubského v Praze. — F. X. Šalda, *In memoriam Růženy Svobodové*. Nákl. O. Štorcha-Mariena v Praze. — Arne Novák, *České písemnictví s ptačí perspektivy*. Týmž nákladem.

„Vzpomíná se" přináší podle autorovy obvyklosti otisknouti vše, co napsal, zase řadu feuilletonních prós, většinou polemických z let minulých. Dnešní poměry činí mnohé z nich bezpředmětným a opravdu jen vzpomínkovým. V distanci časové tím více viděti, jak horký vztah měly bojovné a polemické články autorovy k tehdejšímu dni. Budoucnost lecco korigovala, neb obrátila i naruby, ale tím neubylo knize hodnoty kulturního dokumentu. Nicméně čtenář osvěží si rád některé autorovy výroky, které nikdy nepozbudou platnosti. Na př. „Zodpovědnost spisovatele a vůbec každého inteligenta v národě, jehož vývoj jest okolnostmi a hříchy cizími a vlastními tak opožděn jako právě vývoj národa našeho, zodpovědnost ta má být bdící jak hodiny a citlivější než lékárnické vážky". Nebo: „Soud nad ukončeným dílem mohou vytknouti pouze literární dějiny a ne měnivá léta přítomnosti". Kniha končí se 28. říjnem 1918, kdy nastala nám povinnost „od Vídně osvobozenou vlast předat bez středověkých strusek našim potomkům". — Velmi vkusně vypravený životopisný medailon F. X. Šaldy má především tu přednost, že není životopisem a přece podává lidskou i tvůrčí bytost Růženy Svobodové věrnými, lapidárními rysy jako bronzovou statui. Není to ani kritika autorčina lidství, nýbrž psychická charakteristika jejího života „tvůrce a člověka, ducha i srdce", nápověď zorného úhlu, jímž má býti nazírána a měřena. Vše, co tu F. X. Šalda uvádí, nemohlo býti vyčteno z jejího literárního díla, ale musilo býti sdílně spolužito. R. Svobodová byla bytost názorová, básnířka zraku, přijímala zákon od svého předmětu. Z knih brala podněty k přebásnění nebo dobásnění. Velká část jejího díla je mythová a baladová. Milovala přírodu jako svůj rodný živel, z něhož byla vyhoštěna. Umění bylo jí práce nikdy se nekončící, jejíž úkolem je vystihnouti podstatu věci a její jedinečnost. Odmítala lepenkový sloh různých lžibásníků dekadantního nebo symbolického směru, nebo načechraných feuilletonních kritiků, bezcharakterně se honících za každou bublinou mody. Velmi ráda cestovala, milujíc zvláště Italii pro naivnost italského člověka. Uměleckých formulek se odříkávala, opovrhujíc uměleckými recepty. Tvořila z nesmírné lásky a sympatie světové. F. X. Šalda dotýká se dále okruhu její četby, k níž vyšla především od ruských tvůrců, a vroucími slovy načrtává její povahu lidskou, při čemž věnuje vzpomínku také otci R. Svobodové Janu Čápovi, jenž byl buditelem národním i hospodářským, literárně vzdělán a básnicky nadán. Jako neznala R. Svobodová zbabělosti, tak cítila hluboce, bytostně sociálně, ze sympatie a lásky ke všemu živému. Šaldovo „In memoriam" vyznělo ze sourodé duše a jest pietním epitafem trvalé hodnoty. — Informativní a hlavně k cizině obrácený spis Arne Nováka vznikl z popudu ministerstva zahraničních věcí, které mělo dobrý úmysl, aby vydáním jeho v několika jazycích byla cizina poučena za příležitosti všesokolského sletu o kulturní stránce našeho národa. Také jiní učenci a spisovatelé jiných oborů byli vyzváni o podobné práce, s nimiž zavčas byli hotovi, aby povstala účelná encyklopedie ministerstvem zamýšlená. Mělo by se vysvětliti, proč ministerstvo dobré té věci neuskutečnilo, majíc přece k tomu všecky prostředky. Tím, že spis určen pro cizinu, dán jeho obsah i rozsah. Autor nehromadí jmen ani letopočtů drže se toliko vývojové logiky jevů literárních. Dotýká se jen vrcholků a zkratkově je charakterisuje. Začínaje nejstaršími památkami literárními stol. XI., poukazuje zcela správně k jejich národnímu rázu, který si písemnictví české zachovalo do dneška v tisíciletém svém vývoji a proudění. Výstižně a teple mluví o Husovi jako o českém spisovateli a prostonárodním kazateli, jenž našel cestu k srdci českého lidu, o Chelčickém a Českých bratřích, zvláště o literárním díle Komenského a jeho světovém významu. Zajímavý je tu autorův výrok, že Komenský, předchůdce encyklopedistů, v krvavé době třicetileté války snil o harmonii všech národů, států a náboženství a předpověděl tak Svaz národů. Vrstevníky Jungmannovy nazývá pokolením bohatýrským, poněvadž hesla proměnilo v činy, provedlo národní probuzení a založilo novou českou literaturu. Vlastenecké období romantické školy Čelakovského, Erbenovy a Tylovy svým nadšením přispělo nejvydatněji k uvědomění českého národa. Vždy jen spisovatelé to byli, kteří pozvedli ráz a sílu národní duše, uvědomujíce lid a tvoříce z něho národ v jeho celistvosti. Tytéž idee vedly Šafaříka, Palackého, Havlíčka, Němcovou, Světlou, Nerudu, Heyduka, Čecha, Krásnohorskou, Sládka, Vrchlického, Jiráska, Raisa a j., tvoříce vývojový tradiční řetěz až k dnešní době, v níž charakterisuje Arne Novák stručně několik typických představitelů a zástupců různých směrů soudobých. Přehled jeho jest jasný, věcný, nijak suchopárný, vpravdě ponaučný pro cizinu, je tedy dvojnásob litovati, že nebyl odevzdán účelu, pro který vznikl. Zakončuje se větou, jež by měla dobře utkvěti v paměti všech: Málo kde v Evropě je prostřeno k hostině života tak bohatě jako v mladé Československé republice.

„Jenom tehdy budou to však hody požehnaného života, stane-li se jejich předpokladem tvořivá práce a to v tradičním duchu oněch myšlenkových hodnot, jejichž nejvěrnějším zrcadlem jest české písemnictví v šesti stoletích svého vývoje.“ —och—

DIVADLO.

Zamilovaná. Komedie o třech dějstvích. Napsal Georges de Porto-Riche. Přeložil Hanuš Jelínek. Po prvé v městském divadle na Král. Vinohradech dne 17. prosince 1920.

Obsah této manželské triangulární komedie oznámili jsme již čtenářstvu Zvonu v referátu o komorních hrách v Mozarteu. Dlužno zmíniti se pouze o provedení na vinohradské scéně. Nepropracovaný talent paní Sedláčkové v hlavní úloze projevil znovu své přednosti i nedostatky. Kde běželo o výraz prudké vášně a lomoznou akci, podala umělkyně tato výkon vynikající. Kde však šlo o intimnější, teplejší rejstříky hlasu i mimiky, o finessy dialogu, o vyrovnané, harmonické modulace hlasové, selhávala, nedávajíc roli své, co jí náleželo. Je zjevno, že vývoj nadané umělkyně není hotov, a možno nadíti se i v tomto směru pokroku a prohloubení jejího impulsivního charakteru. Pan Karen jako choť zamilované vedl si místy příliš neučenecky a nesrdečně. Vážnější akcenty při mluvě o vědeckém poslání by byly úloze jen prospěly a daly jí výraznějšího reliefu. Trapnost surového vydání ženy příliš milující, nevkus autorův, nedovedl ovšem zmírniti. Dobře znázornil touhu po vážné práci, utápěje se ve vlnobití neustálého flirtu. Role jeho je valně obtížná a náleží k tomu suverenní umění oživiti ji ve všech peripetiích smyslného roznětu, únavy a vzdorného oprosťování se z erotické tyranie. Passivní roli domácího přítele, jemuž manžel vžene v náruč svou ženu, sehrál p. Veverka dosti chabě, rovněž vedlejší úlohy neposkytly dámám Ptákové, Augustové, Gabrielové a Purkrábkové žádného popudu ku vytvoření zajímavých typů. Překlad hry je plynný a správný, souhra měla místy překotné tempo, takže část obecenstva dům naplňujícího nestačila duchaplnosti a jiskřivé pointy autorovy sledovati. Potlesk byl hojný. Režie p. Hlavatého vypravila scénu za příjemný, elegantní interieur. *Et*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava výtvar. odboru Umél. Besedy (členská, Obec. dům, prosinec 1920 — leden 1921). — Mnoho obrázků a skic, málo obrazových hodnot. Mnoho počátků a pokusů mladého rašení. Nejistota kroku, citu i názoru. Studie, které mají větší smysl v malířově atelieru nebo po boku hotových děl jako doklady tvůrčího růstu než osamoceny. Vše to promlouvá zde mnohem určitěji než bojovnost, novotářská radost nebo svěžest objevů. Na všech stranách dotýká se nás rozpačité i bezradné mládí, malířsky poctivě pracující, s hmotou a výtvarnou realitou upřímně se rvoucí.

Jen divák, ochotný čísti náběhy a úryvky místo dokončených povídek a románů, neodejde odtud rozmrzen, že nenalézá hotovost, klid a odpočinutí.

Skoro každý z těchto mládců má svůj svět a způsob nebo způsobeček, jak se staví ke své látce, jak svou myšlenku chytá, přede a válí. Platí subjekt a jeho způsob nazírání, snažící se o nejúčinnější výraz, o vyloupnutí a zdůraznění aktivních součástí jeho; nehledá jen reprodukci smyslem, disponuje obraz také duševně. To vede ke zkratkám, k zjednodušování a koncentraci, k odchylkám od všeobecných zrakových zvyklostí. Odlišnost osobní je však větší než výtvarný přínos. Ironické a přeakcentované je malování Pravosl. Kotíka. Sympatičtějším smyslem charakterisačním vyznačuje se Jan Rambousek. Vtipně vyříznuty jsou obrazy K. Holana, spíše ilustrační než obrazové hodnoty. Dokumentárním kusem dobové psychologie je „Cigareta“ L. Ondrušové-Melkové. Rozhodným hutným výrazem malířským jsou podány krajiny K. Boháčka a Vl. Rady. Rada procitá z utemnělých představ barevných, uvolňuje se a zjasňuje duchovně i malířsky. Jakýmsi oddechem po mozkové práci, kterou výstava diváku ukládá, jsou obrazy malířů, kteří se spokojují „pouhým opsáním přírody“, kde objekt (krajina) hraje větší roli než subjekt malířův. Skoro jako osvěžení pociťujeme přírodní barvy „objektivně“ viděných krajin J. Hlaváčka.

Vlastní jádro výstavy tvoří soubory prací malíře V. Rabasa a J. Jareše. Nespokojují se jen studiemi, dovedou malovati obrazy. V. Rabas maluje před válkou přebarvené dekorativní a symbolické obrazy ve slohu gobelinu. Odchází do své rodné dědiny. Od té chvíle jako kdyby mu spadla páska s očí; nový svět se před ním odhaluje, Rabas nalézá sám sebe. Obsahem jeho života stává se rodná půda venkovská. Láska k zemi, to je jeho předností. U něho motiv není nahodilým, nevyrovnaným výsekem z přírody; jeho poměr k látce je hluboce lidský, malířsky vyjádřen původně, syrově, bez líbezné, zpříjemňující, obrázkářské úpravy.

J. Jareš, s počátku temný, nezřetelný, přechází přes sféru Preislerovu ke klidným, plošným krajinám. Dnes vychází z jiných myšlenek, jinou látku si přisvojuje, lépe řečeno: jinou látkou se mučí; neboť Jareš je patetický hledatel, malíř plný úsilí, věčně zápasící, prudce a daleko mířící, dále než jej vlastní fysiologická a výtvarná síla může donésti.

Plastika! Nového popsání a vyložení myšlenkového obsahu a uměleckých úmyslů sochaře Fr. Bílka jistě není zapotřebí. Nová sochařka se objevuje, Marie Vořechová-Vejvodová; pracuje v keramice na tradiční půdě slovenské keramiky (Modrá), vžila se v představy lidové keramiky a dovede také slovenskému lidu něco dáti (keramická deska „Hospodine, pomiluj ny"). Architektura (hlavně návrhy váleč. památníků) je dosti eklektická. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Před štědrým večerem vyšel jako 43. svazek Sebraných spisů Al. Jiráska „Husitský král", výjevy z velikého dramatu, jenž již jako rukopis má svou historii. Počal vycházeti ve feuilletonu „Nár. Politiky" r. 1916, ale při V. kapitole pokračování zakázáno pražskou policií. Po druhé vyšel v témže listě již volně r. 1819—20. Vydání knižní zatím stručně oznamujeme.

*

Lev N. Tolstoj a bolševici. 10. výročí smrti Lva N. Tolstého sovětská vláda oslavila řadou meetingů, přednášek a divadelních představení. V Moskvě říšskému museu dáno jméno „Museum Lva N. Tolstého", a sám Lunačarskij, komisař lidové osvěty, měl slavnostní řeč, v níž prohlásil: „Kdyby dnes Lev N. Tolstoj byl živ, jistě by šel s námi." Nemohl by jinak, než jíti se stranou, která chce stvořiti nové Rusko a uskutečniti jeho starý, největší ideál: ráj na zemi, v němž je stejná rovnost pro všecky!" Nad touto smělostí jistě se ubohý Lev Nikolajevič Tolstoj v hrobě obrátil. Neboť on snil předně o „království Božím na zemi", což je v podstatě něco zcela jiného, než bolševický „ráj", a za druhé ze všech přikázání Desatera největší důraz kladl na ono, které praví: „Nezabiješ!" A ruští bolševici, jak známo, jsou toho přikázání horliví stoupenci. Č.

*

250. výročí smrti J. A. Komenského vzpomněl i španělský deník „El Sol", vycházející v Madridě, článkem ze dne 28. listopadu t. r.

—btk —

*

Nový tiskový zákon blíží se k své publikaci. Některým ústavům a úřadům byla již předložena osnova, jaká bude asi k sankci předložena zákonodárným sborům. Jest jen litovati, že v různých otázkách bylo zase více dbáno odborníků právnických než spisovatelů, žurnalistů a knihovníků, jichž posudků mělo býti šetřeno zejména tam, kde mluví tiskový zákon o literatuře a knihovnictví. Proto je pochybno, vydrží-li zákon dlouho bez doplňků a oprav.

—btk—

* Ke své zprávě o perském básníku Omaru Chajjámovi a o přebásnění jeho rubajjátů E. Fitzgeraldem r. 1859 dodáváme, že tuto Fitzgeraldovu parafrasi anglickou přeložil americký tlumočník Hálkův Dr. J. Štýbr do češtiny, a že knižní její vydání se připravuje. Překlad přímo z originálu Chajjámova provedl Dr. Jaromír Borecký, ukázky přinesl „Zvon" r. 1904, a připravuje se k vydání ve „Sborníku světové poesie."

*

Další úspěchy Smetanovy tvorby jsou hlášeny ze Záhřeba, kde na scéně Národního divadla byl proveden „Dalibor" a „Prodaná nevěsta".

—btk—

*

* „Mercure de France" vyvrací anekdotu, která kolovala Francií o Flaubertově nadšení „Mužstvím" Camilla Lemonniera. Je dokázáno, že tento román byl vydán za tři čtvrti roku po smrti Flaubertově — filius ante patrem. *Aa.*

*

* V literární pozůstalosti Maupassantově zachovalo se 114 listů velkého formátu s neznámým dosud rukopisem prvních kapitol „Života", jenž měl být pravděpodobně definitivní úpravou, kdyby nebyl Maupassant změnil plán i koncepci svého románu. Rukopis, jenž má v záhlaví Maupassantovu poznámku: „Vieux manuscrit", provází Jeannu již od jejího pobytu v klášteře až do dní posvatebních. Rozdíly mezi tímto zněním a známým vydáním jsou značné. Datum vzniku však není známo. — Louis Barthou, člen Akademie, obrací se v „Revue des Deux Mondes" k „starému rukopisu" obsažnou studií postupu Maupassantova tvoření. *Aa.*

*

* V Praze má býti zřízena vysoká škola žurnalistiky, patrně podle vzoru žurnalistických kursů a škol, jaké existují ve Francii a v nové době i ve Švýcarech. Vyučování bude české i německé a státními stipendii a osvobozením od školného má býti umožněno studium i nemajetným. Bude tak tedy patrně realisována mimo jiné i myšlenka Masarykova, jenž se za zvýšení naší žurnalistické úrovně přimlouval již před delším časem, jak se za ně ostatně již dávno zasazoval náš list a jak činí každý, kdo se probírá našimi politickými žurnály.

*

Říše lvů.

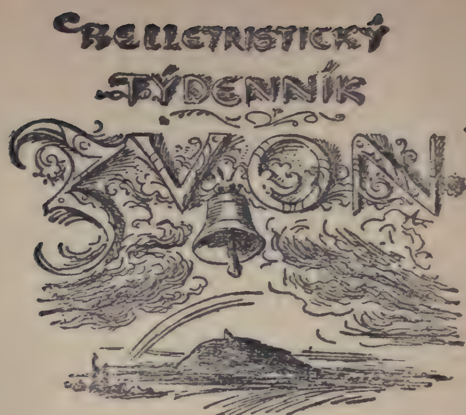
Říše lvů? — Jsou lvi již u nás vyhubeni,
říší lvů již česká země není,
říší kun spíš, lišek, sov a netopýrů,
říší lvů je česká země v básních, na papíru.

J. Kalus.

V Praze, dne 30. prosince 1920.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel V. Rais:

SVATBA.

(Dokončení.)

Ručkou odmítala, ale očka pravila, jak ji to těší. „I to se zdá, ale všecko je už pryč. Chvála Bohu, že opuštěna nejsem, žiju s nevěstou a s dvěma vnuky — mládenci jsou jako jedle, starší už udělal první státní a druhý šel na medicinu. Veselo je teda dost, ale já mám svůj pokojíček a zbytečně nepřekážím, není to dobře. Že by mě neměli rádi, nemůžu si naříkat, a co mám, bude jejich. Teď už skoro jen Bohu sloužím — právě běžím od Kajetánů, ale snad se ještě stavím u svatého Tomáše. Je to má posila — Bůh neopustí, když se ho člověk nespustí." Sklonila hlavičku, trošku se zamyslila a vzdychnuvši, pokračovala: „Tenkrát na té svatbě jsme byli ještě veseli, kdo by si byl pomyslil, že se to tak změní. Ale to vy jistě všecko víte —"

„Nevím nic, milostpaní!" a nepokojně pohnul rameny.

„Ne? Já myslela, když jste tam tak blízko!"

„Nejsem, hned po těch prázdninách dostal jsem se až za Pardubice a nikdy tam nepřijdu."

„A proč?"

„Je mi to z ruky a nemám tam co dělat; jen do hor k rodičům jezdím."

„Tak vy nic nevíte a zatím se staly takové věci! Tenkrát na svatbě zpozorovala jsem hned, že se něco přihodilo, ale co, jsem nezvěděla, až když jsme jeli ke Praze. To mi Tedáček povídal: ‚Vy jste se, milostpaní, hrozně zmýlila!' Já? A proč? ‚Inu, protože u Klašků většího jmění není!' Povídám: Ale vždyť přeci tak krásně žili — říkali, že peníze jsou u strejčka, interesy že se berou — a tenkrát přec ti páni museli stanto pede do pense, protože byly nějaké pšouresky — no, pan pojezdný ne, ten ne, ale přec jsem si myslila, že také k něčemu přišel a potom — nikdy se u nich zbytečně nevyhazovalo, kam by se to teda dělo! ‚Ale mají jen po osmnácti stech po matce.' Divila jsem se, hrozně jsem se divila, a už jsem všemu rozuměla, Tedáček si zřídil obchod jen za své, s první paničkou mnoho nedostal, byla to ještě láska kupeckého mládence, potom mu ke všemu stonala a tak musel krám zavřít. Za nějaký tejden přece si zas pomoc sehnal, ale potom už jen čekal na nějakou větší pretenci. To všecko jsem já arci tenkrát nevěděla. I povídám mu: No, Tedáčku, osmnáct set jsou taky pěkné peníze! ale odpověděl, že takový obchod vyžaduje mnoho a že s tím jsou velké starosti. Povídám: I jen žádnou ouzkost, bohatý strejček to taky s sebou nevezme! ale tu mi řekl, že se panu strejčkovi nechtělo ani splácet. Nebylo to tak pravda, Dobrš to dal potom hned a Karlinka za nějaký den přijela i s penězi."

„A tak bylo všecko dobře," trpce usmál se Čepelík. „Svatba pro peníze!"

„Ó, to ne, to dokonce ne, vždyť se do ní u mne zamiloval, náramně zamiloval a musím říct, že potom žili jako dvě hrdličky; kolikrát jsem u nich byla, ale nikdy jsem špatného slova neslyšela. Ale po zimě přišlo na ně to neštěstí!" a smutně rozkývala hlavičku v staromódním krajkovém kloboučku.

Teď pohleděl na ni dychtivěji.

„Vy to nevíte — ach, Bože, Bože! Je to hrozné, když taková nemoc je v rodině — kam ta zasedne, je konec, dělej, co dělej! No, dostala se milenka do jiného stavu, jindy by to byla radost, ale ji to zhubilo. Hrozně při tom scházela a začala kašlat. Takhle koncem dubna se jí narodilo nedonošené děťátko mrtvé. Potom o ní myslili, že se zas bude sbírat, ale šlo to

k horšímu. Málka k nim přijížděla a konečně si ji odvezla k nim, aby byla na zdravějším vzduchu. A tak ten starý pan pojezdný měl doma už třetího pacienta a všecko šlo tak jako u nebožky paní a znejmilejšího syna. Starý člověk a mít tohle kolem sebe!“

„Nebylo lépe?“

„Tedáček tam dojížďival a musím říct, že ho to tuze sbíralo. Ukázalo se, jak ji měl rád. A to žádný neví, jaká psaní mi tenkrát psávala Máli!“

„Karolina byla velmi hodna!“ zamyšlen svědčil Čepelík.

Paní správcové zajiskřilo v očkách. „Vy jste ji znal a vidíte, že jsem Tedáčkovi nemohla lépe radit! Inu, měli neštěstí, holoubci. Když přišel podzimek, byl konec; v kom jsou ty zlé kořeny, tomu marno pomáhat. Uvadla, uschla jako lilije — pochovali ji tam u nich k mamince a k bratříčkovi!“ a skloněna, utírala šátečkem oči.

Nerušil jí, bylť také upřímně dojat. Teprve po chvilce se tázal: „Co on?“

Pokrčila rameny. „Kdo by se divil, že při tom všem nemohl obchodu sloužit, jak by byl chtěl! A vidíte, našli se i zlí lidé, kteří mluvili, že špekulant vybral si vždycky souchotinářku, aby si jejím věnem pomohl. Takové řeči jsem sama slyšela ve známosti, ale to se hrozně mýlili — já to znala! Pravda, asi za měsíc po její smrti musil krám zavřít, ale to už to udělal nadobro. Nechal toho a je teď u veliké firmy v kanceláři. Neměl štěstí — a tak se měli rádi! Vídám ho zřídka.“

„Neoženil se?“

Mávla ručkou. „Vždyť zkusil už dost.“

„Ke Klaškům jezdívá?“

„I to nejezdívá, po tom pohřbu byl mezi nimi konec. Tomu se nedivím, to jináč nechodí!“

„A co slečna Málka?“

„Slečna Málka, milenka moje!“ a sepiavši ruce, opět se trošku zamyslila.

„Vdala se?“

„I kdež pak! Má naučení od sestry, ví, co by ji v manželství také čekalo. Vždycky o můj svátek mi psává — je věrna. Že škol pořád přibývá, byla tam u nich potřeba nové industriální učitelky a tak to vzala. Psala mi: Má zlatá milostpaní, každý den ráno před desátou a odpoledne před druhou běhám s pompadurkou do školy. U dívenek je mi dobře a potom doma zas vzpomínám na maminku, na bratra, na svou drahou Karolin a tak na všecko. S tatínkem to všelijak pleteme, babku Tarabkovou posud máme, zle nám není a budu vždycky mít, čeho potřebuju, jenom že tati už je hrozně divný. Na ty procházky ještě chodí, třebaže se už skoro jen šoupá!“ a paní správcová se jemně usmála. „Je to, Bože, co říct — přes osmdesát let je a všem, až na tu poslední dcerku, se díval do hrobu.“

Zmlkla a jen si z myšlenek pokyvovala. Čepelík stál jako zařezán.

„Ale vidíte, v jednom se všickni zmýlili: Každý si myslil, jaký je pan Dobrš boháč a zatím! Na konec zůstal mu z celého hospodářství jen zadlužený domeček a obchůdek. Aspoň u pojezdných se nevědělo, jak zle to má zaseknuto. Ale to bylo z toho, že jim vlastní krásné děti umřely, že rodiče zůstali sami a tak potom běhali jako zmámeni. Sháněli a zatím šlo všecko pozpátku. Řekněte, že to tak není? I na té svatbě byl jako uhoněn, zaprášený. Lidé soudili, že shrabujou kapitály a zatím, chudáci, dělali dluhy. Ano, ano, v takovém pádu je v hlavě všecko zmotáno a všecko lidem z ruky padá.“

Čepelík poslouchaje, mimovolně vrtěl hlavou.

„To mi už sám Tedáček řekl; ještě když tam ke Karli jezdil, někde to tam doslechl. Vždyť on Dobrš i tenkrát na tu její pretenci už nemohl vypůjčit a musel prodávat pole.“

„A co pan Viktor?“ a Čepelík si v tom dusnu odkašlal.

„Ten?“ a správcová se zase drolivě zasmála — „i to je pořád lustig pasažér. Nic s ním není! Ale tak jsem se s vámi zapovídala — když jsem, Bože, měla chudáky tak ráda! Tak vy jste nic nevěděl! Když je člověk starý jako já, mnoho pozná a uvidí, jak se s lidmi děje. Na světě je málo radostí, snad ještě za mlada, a někteří lidé i to mládí mají zlé. Musím běžet! Mějte se dobře a pamatujte na mou řeč. Jsem ráda, že jsem vás tak náhodou viděla a teď zas poběhnu do kostelíčka a pomodlím se také za ně.“

Podala ručku, potřásla, usmála se a ťapkala dál.

Čepelík chvilku se za ní díval... Stařenka drobounká, malinká, švitorná, ale nemohl říci, že by nebyla dobrá. Zestarala, zvetšela a teď jen lidské osudy citupině rozbírá. Ale tu se usmál: do všeho vklouzla myšlenka, že ten Kuppelpelz tenkrát asi sotva dostala...

Když však stoupal Ostruhovou ulicí dále, byl rozmrzen, že se s ní potkal. Pokoj už měl, všecko v něm dávno usnulo a najednou ta paní přijde do cesty a všecko zas rozbouří! Proč raději i dnes nezůstal doma? Tak se na tu vycházku těšil! Marně přál si nenadálý chu-

mel myšlenek prudce a rázem vyhnati z mysli, vířily v ní dál a všecko minulé se vracelo: Prvý příchod k pojezdným — Karolina, Málka, pan pojezdný, ba i ta stará Tarabková — všechen život v domácnosti — všecko jako živé! Celá doba jeho návštěv — učení se s Málkou i co se mezi nimi dělo! Ó, hezká byla, rozmilá, bránil se, jak mohl, ale — byl přec jen ještě mladík. Ale potom ta Praha! Ještě teď prochvěla ho silná vlna hořkosti a těžkého hněvu. Z domova odjížděla s láskou, ale jak se tady hned rozmilovala! Vždyť hned po tom jejím dopise tušil, že jí byl jen doma dobrý, ale sotvaže vyšla do světa, že povolila své chuti. Dobře to po jejím návratu cítil, marně se ještě stavěla! Ó, ženská nemiluje s plnou silou a oddaností jako muž, ta vždycky ještě čeká!

S těmi myšlenkami dostoupil až nahoru na vyhlídku před zšedlým hradem a znaven, rychle dýchaje, utkvěl pohledem na protější zeleni Petřína, hustým vzduchem ošedlé, na sadech pod věžemi strahovskými, při tom ostrém světle až oslnivě bílými, na prahnoucích trávnících, ale co vidí, jen chabě vnímal — jiné, zcela jiné zjevy se mu představovaly: S jakou bezmeznou radostí se Málka o svatbě vítala s oběma Freilachy! Jak ji potom spatřil ve Viktorově pevném objetí, žhavě visící na jeho rtech . . .

Ještě teď se zachvěl a hlava se rychle obrátila dál na Prahu. Ale daleká, široká zátopa prosluněných střech, mdle se lesknoucích, místy i jiskřících, hořící zlaté hřebeny bání a hroty věží, zvláště však rozžhavená Vltava rozdráždily oči . . . Opřev se o kamenné zábradlí, sklonil pohled do stínu před rudými stříškami nízkých domů a přivřel víčka.

Celá svatba u Klašků, scéna za scénou tiše pluly načervenalým temnem.

Jak tehdy po svatbě do Těšína došel, ani nevěděl. V noci spal jako ubit a ráno prchal do hor, hlavu maje natřískánu řezavou bolestí i hněvem, na Málku i na sebe, proč tam ještě šel. Doma se vyhýbal lidem, ale toulal se po horách a lesích, vraceje se jen na noc.

Asi po čtrnácti dnech, sotvaže hlava okřála, přišlo Málčino psaníčko. Proč se ještě teď k němu hlásí?

Zcela přátelsky vypravovala, že Karolina hned třetí den zdráva jela do Prahy, Tedáček že se jí už dočkati nemohl a teď že jsou tam spolu jako v ráji. A tázala se ho: ‚Proč vy se neozývate? Snad se pro něco nemrzíte? Nevěděla bych proč a doufám, že to hned nahradíte a napíšete psaní pořádně dlouhé.‘ Ale neodepsal, jen bratrovu kravatu, již mu o svatbě půjčila, zabalil a poslal na její adresu.

V druhé polovině těch prázdnin došel dopis od paní Karoliny — laskavý, srdečný, a bylo mu, jak by ji viděl a slyšel. A také v něm byly otázky: proč se neozývá, že snad přece tak rychle nezapomněl — Málka že jí také na něj žaluje.

Odepsal jí pěkně, jak doma tráví prázdniny a jak horskými toulkami posiluje duši; přál jí všeho blaha, dal se poroučet i panu choti, ale — o Málce ani slova.

Potom byl už o prázdninách klid, až na samém jich konci dostal z Pardubic úřední výzvu, aby jako zatímní učitel nastoupil na měšťanku, o niž žádal a na niž byl už presentován. Radostně chvátal s tím k otci a k matce . . .

Rozloučil se s domovem a putoval zas do Těšína, aby si u okresní školní rady vymohl propuštění a aby složil své zboží. Vše šlo dobře a proto si třetího dne odpoledne zaběhl na městské nádraží, aby na vše se vyptal a všecko si vyjednal. Do města schválně už nešel, ale namířil si rovnou vozovkami a stezkou podél luk.

Když se večer vrátil domů, hlásila mu domácí, že hledal ho tam stařičký pán s hezkou slečinkou; má prý mu vyřídit, že se přišli poděkovat, vyrovnat, co jsou dlužni a že když ho nenalezli, tuze prosí o zásilku účtu. Usmál se a řekl: „I vždyť to nespěchá!“ ale když byl potom v pokojíku sám, bylo mu milo, že nebyl prve doma a ušel tak úzkosti hrozně trapné.

S otcem přišla — jistěže domluvit se chtěla! Domluvit se? O čem? Že to tenkrát byla jen mladistvá ztřeštěnost? Pouhý výbuch radosti ze štěstí sestřina a projev přátelství? Ach, jaké už výklady! Čepelík také cítí a má už svůj rozum!

Nepsal již, ale po dvou dnech se z Těšína stěhoval. A byl konec nadobro . . .

Teprve nyní zahleděl se opět na Prahu a přimhouřenýma očima bloudě od věže k věži, určoval si, který je to chrám. Věžní okna proti západu sršela bílým ohněm, to jak slunce hazelo na staré stěny celou houšť ostrých blesků. Šedavý opar visel nade vším, vzdálenější výšiny byly skoro ve mze a pojily se s olověným nebem, Žižkova hora měla boky obaleny šedomodrou průsvitnou rouškou . . .

Hle, tmavé věže karlínského chrámu! Do kterého as z těch sterých domů kolem něho přijela Karolina Klašková po svatbě, přivážejíc muži peníze? Jak tam žila? A tu v šedavých parách před temnějším pozadím duchem spatřil velkou, štíhlou bílou

rostlinu, zvadle se klonící, a na jejím vrcholu jediný kvítek užuž zvadající...

Prudce se otočil a jako poplašen uháněl k bráně hradní... Bílé dláždění sálalo žhavě, kroky na něm zvonily. Proběhl prvým nádvořím a v druhém zamířil rovnou do průjezdu, za nímž temněla se houšť starých stromů nad Jelením příkopem. Tam v stínu, jenž svěže pohladil mu rozpálené tváře, vydechl si zhluboka a zvolnil kroky.

Podél královské zahrady, pod korunami krajních javorů loudal se k Belvederu. Vísky po vzdálených severních výšinách seděly před modravými lesíky jako hejna bílých holubic. Zahleděl se k nim, zahleděl se ještě dál... Duchem viděl dům na konci Sojákova dvora a v něm stařičkého muže, jak stojí uprostřed pokoje, šňupeček drží v prstech a po chvilkách si přivání. A u šicího stroje sedí ona — Málka... Právě ustala v práci, podepřela hlavu, zamyslila se...

Ale v tom sebou škubl, jak by něco setřásal, pohodil hlavou a bystřeji zabočil v pravo do zeleně sadů. Co již — co již! Je to pryč — nic z toho nezbylo. On má už dávno svoji cestu naměřenou! Ve škole pevně stojí, mimo ni jaře kráčí... Uplynou léta a dočká se také ředitelství, ba snad — snad — proč by ne? — i panem inspektorem by mohl být! Přípravu pro to má a může mít ještě větší! A hledě po věkovitých javorech, lipách, platanech, poslouchaje kosy a pěnkavy, oddychoval spokojeně...

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Stanul a pohlížeje na ni s pohrdavým úsměvem řekl:

„Na tebe já už nic nedám!“

„Co povídáš?“ užasla. „Cos to řekl? Že na mne nic nedáš?“

„Nemohu, vždyť ses hrozně řízla!“ zasmál se úsečně a jaksi podrážděně.

„Čím pak?“

„Tím povídáním o Hrdličkovi! Nesmysly! Kdes to vzala, že není bohatý? Ten teprv je! Víš, že koupil za hotové Kubův statek v Kvíčalci?“

Havlíčková upírala naň nedůvěřivý pohled. Ve tváři její rozlévalo se sebevědomí. Stáhla koutky a pokyvovala hlavou.

„To není povídačka,“ mluvil dále nápadně hrubým hlasem, „to nepustil do světa on sám, to je pravda. Že by úmyslně povídal — chacha — ten nepotřebuje roztrušovat takové řeči, ten je skutečně boháč! Mělas slyšet Kubu, co o něm řekl! Hotově zaplatil a dobře!“

„No, a kdyby? Co z toho?“ pojednou vykřikla ječivým hlasem.

„Co z toho? Potom bych se mohl o Vlastu ucházet — Či ne?“ Oči mu zahořely.

„Ne! Ani potom ne!“ prudce zvolala přímo do jeho tváře. „Potom teprv ne!“

Upřel na ni příkrý, svítící pohled.

„Milá maminko, teď už na tvé řeči nic nedám. Vidím, že se dovedeš důkladně zmýlit a to mne nutí, abych jednal po svém. Budu, po svém rozumu budu jednat, to ti teď povídám a zcela klidně. Z toho, co ti z úst vylítlo, poznávám, žes nebyla včera upřímná. Já se o Vlastu ucházet budu, mám ji rád —“

Havlíčková se pokřižovala. Oči její zaleskly se jako první led.

„Chudinko, ty chudinko máš rozum!“ pronesla tence mezi prořídlými zuby s takovým pohrdáním, jakého by byl Jaroslav nikdy v ní nehledal.

„Co zas proti ní máš?“ vykřikl vážně. „Včera byla pilná a hodná, nic bys byla nenamítala, jen že je chudá! A když slyšíš, že chudá není, tu zas máš něco jiného! Nechci jinou!“ Mávl rukou. „Nechci! Rozhodl jsem se!“

Matka jej pozorovala v jakémsi nebezpečném podráždění, na samém kraji výbuchu, ale v pohrdavém pohledu bylo možná čísti, že uvažuje a že hledá, co by řekla. „Brousí slova,“ pomyslil si Jaroslav pod jejím pohledem.

Rozesmál se drobně a zapátral k modré obloze. Chvěl se.

„A myslíš si, chudinko, že by tě ta pyšná holka chtěla?“ pronesla Havlíčková tiše, ale tak pronikavě, že v Jaroslavově hrudi až zamrazilo.

„Pokusím se o to,“ řekl. „Možná, že bude chtít.“

„Tys tedy ještě s ní nemluvil? To je tvé štěstí!“

„Ale dnes jí to napíšu!“

„Tak jen napiš, ale hezky, aby se ti nevysmála! Nemysli si, že si tebe vyhlédla. Dobře vím, že za ní lítá Vostajavský i Kvíčalecký — je šalebnice! Dělej si tedy, co chceš, ale abys jednou nelitoval a abys

nevyčítal, že jsem tě neupozornila na všecko, řeknu i upřímně: Já s tím souhlasit nemohu. Možná, že tě nebude chtít, pak to odpadne samo sebou, ale možná, že se tě chopí oběma rukama, je chytrá! A tu ti řeknu něco: Hrdlička byl náš nepřítel, zvláštní nepřítel, tatínek tvůj se ho bál jako prašiviny. Nevím, co spolu měli, ale muž, kdykoli se s ním setkal, byl jako vytřeštěný a mluvil jako šílený. Někdy až zuřil nenávistí k tomu člověku a vždycky mi nakazoval: Vyhni se mu na sto mil. Však se pamatuješ i ty na něco —"

„Pamatuji," zahučel Jaroslav všechen překvapen tím, co mu právě matka řekla.

„Otec tvůj se tím netajil, vidíš, sám si na leccos vzpomínáš. Neznala jsem na širém světě člověka, kterého by se byl tak bál jako Hrdličky a kterého by byl tak — až na smrt nenáviděl. To je had, říkal o něm, všude číhá, všude mi leze do cesty. — Podobalo se to někdy až nepříčetnosti. Muž viděl v něm hrozného, nebezpečného nepřítele, jemuž sice vždycky v rozhodné chvíli utekl, ale který se mu hned zas ukázal v patách — a to strašnější než dřív! Mne to soužilo, zvláště v posledních letech, kdy tatínek nosíval revolver a kdy říkával: Přijde-li mi ten ďábel ještě jednou do cesty, vpálím mu kulku do hlavy."

„Na to se pamatuju — To byl Hrdlička?" zašeptal Jaroslav temně.

„Ano, on, vždyť povídám. Čekávala jsem s hrůzou, kdykoli šel tatínek do Újezda, že přijde domů uřícený, že padne na židli s vytřeštěnýma očima a že vykřikne: Už má dost!"

Jaroslav mlčel. Tvář jeho všecka byla zasmušena.

„Nediv se," mluvila dále, „že jsem toho člověka taky nenáviděla a že ho nenávidím i teď. Pronásledoval muže až do smrti, na mou duši, jako pes zajíce."

„Ale — jak? Jak mohl?" koktal Jaroslav.

Havlíčková pokrčila rameny.

„Mohlas přece uhodnout z jeho slov, co to bylo," vzrušoval se Jaroslav.

Opět pokrčila rameny. Po chvíli řekla:

„Dotíral se k nám. Kdybychom mu byli ukázali jen trochu vlídnou tvář, stále by tu byl seděl. Lísal se a mluvil jako dohazovač, ale jak viděl, že ty kejkle nepomohly, obrátil, a jak jsem povídala, štval tatínka jako zajíce."

Havlíček přejel si rukou tvář.

„A může to děvče za to?" pronesl mírným hlasem.

„Nemůže, pravda, ale řekni ty, můžeš jenom tak bez uvážení do toho skočit?"

Jaroslav sklopil oči k zemi a mlčel.

„No, řekni, vzpomeneš-li si na tatínka, můžeš-li to jen tak udělat?" otázala se.

„Hrdlička nikdy o tatínkovi špatně nepromluvil," s jakousi skrytou výčitkou prohodil Jaroslav, „a vždycky se ptá na tvé zdraví."

„To je to! Právě! Tady tak — a tam tak! Jak jsem řekla, s počátku se lísal a potom kousal. Nemůžeš tušit, oč ten chytrák usiluje. Já mu nevěřím!"

„Vše to může být, jak povídáš," pojednou promluvil Jaroslav jakýmsi pevnějším a skoro až povýšeným hlasem, „pronásledoval otce, chytrák je, tajné plány má, ale co to všecko je vedle mé lásky? Může jí to ublížit? Může ji to pošpinit? Nikdy! Vlasta je milá a hodná a pilná a bude bez odporu dokonalou ženou."

„Vidím, že jsi oslepl!" zvolala žalostně uchopivši jej za obě ruce. „Ale tak mi aspoň slib, že posečkáš, že budeš uvažovat, že z lehkomyslnosti nic nerozhodneš. Já hynu úzkostí — chlapče drahý!" Oči její, dotud jako skelné, zamžikaly a vlhce se zaleskly.

„Ale — pro Krista, co ta má láska?" zvolal podrážděně. „Má zhynout? Není hlasem božím? Vezmeš si to na svědomí?"

Havlíčková upřela naň dojatý svůj pohled. Bylo patrno, že nevyřkla, co chtěla říci při první jeho větě. Slabá, vyhublá hruď její se pozvedala, prsty její se neklidně chvěly.

„Maminko, já nejsem lehkomyslný člověk," promluvil Havlíček laskavě, jako by v tu chvíli hleděl na dítě, „já jsem se nezamiloval jen tak, já jsem poznal, že je to děvče hodno takové upřímné a silné lásky. Bolí mne to, cos mi řekla o tatínkovi, budu se proto i trápit, ale věř mi, že lásky mé se to ani netkne. Nemůže! Protože, věř mi nebo nevěř, já nemohu jinak a já nevidím v tom neštěstí nebo nebezpečí — naprosto ne! Budiž — mezi otci byl takový strašný poměr — ale je tím řečeno, že mezi dětmi nesmí být proto již nikdy poměr jiný? Prší-li nesmí již nikdy slunce vyjít?"

Ruce matčiny zachytly se obou rukou synových. Zbledla, přivřela oči a zapotácela se.

Odvedl ji do její světnice. Čekal, že něco řekne, že projeví trochu laskavostí, jak z dřívějších dob uvykl, ale nedočkal se. Nepromluvila již. Bledá tvář její zůstala zachmuřena, oči přivřené.

XIII.

Podivné vyzrazení nepřátelství mezi zemřelým otcem Jaroslavovým a mezi

Hrdličkou, doprovázené zarputilostí staré matky, zabralo starostlivost mladého statkáře měrou neočekávanou. Jakmile zašel do svého pokoje shledal, že je rozrušen a sklíčen. „Proč mi neřekla, oč vlastně šlo?" napadalo jej. „Není možná, aby nevěděla. Pronásledoval prý otce, štval ho, ale — proč a nač? Odpověď odmítla, krčila jen rameny. Nepamatuji se, že by se bylo stalo něco zvláštního. Otec býval zasmušený a mrzutý, to jsem ovšem pozoroval, ale soudil jsem, že jsou to starosti finanční. Z části asi byly. Dřel se, aby statek udržel, to všecko jsem tisíckráte slyšel, vyčítal si, že provedl hloupost, když od starého Hejlovce koupil dvůr a když pěkně zařízený svůj rodný statek prodal, to denně opakoval a za hlavu se proto chytal, ale že ještě cosi jiného jej trápilo, strach před Hrdličkou, o tom jsem neměl ani tušení. Opravdu, byl bych přisahal, že měl jedinou rozčilující starost: Udržet pro mne Moutín! Ano — a tisíckráte, na to se ovšem dobře pamatuji — prohodil přede mnou, že povinností mou bude dobře a bohatě se oženit. Pravda — jinak by to ani nešlo, mám-li dvůr udržet. — Co to tedy mezi těmi muži bylo?" Brzy shledával, že do jeho nitra přes všecku snahu hleděti na celou věc klidně a opatrně vniká podivný strach, jenom že neurčitý, takže nemohl rozeznati, zda je to strach před Hrdličkou či před umíněností matčinou. „To není ještě vše, co proti Vlastě má," pomyslil si, „přijde ještě s něčím."

(Pokračování.)

★

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Rakouské vládě podařilo se během posledního půlstoletí vypěstovati na Těšínsku polskými školami Slezany polského jazyka, ale rakouského státního vědomí, tak zv. „Šlonzakovce", jejichž vůdcem jest učitel Koždoň. Tito Šlonzakovci byli původně odpůrci českého státního práva i Čechů, jak je tomu naučila Vídeň; ale po rozvratu Rakouska přenesli svou věrnost státu na československou republiku. Za boje o Těšínsko Šlonzakovci skutky dokázali, že svou věrnost Republice pojímají vážně, čímž na sebe uvalili ještě větší zlobu Poláků, než Čechové, neboť Poláci je pokládali za zrádce a renegáty. Když se Šlonzakovci přidali k nám, zbylo na Těšínsku málo pravých Poláků, jejichž počet Krakov rozmnožil polskými přistěhovalci, kteří na Slezsko přišli za živobytím. Poláci tedy měli všecku příčinu báti se plebiscitu, předvídajíce jistou svoji porážku. Poláci přistoupili na plebiscit teprve, když jim bylo slíbeno, že na něj nedojde — a nedošlo.

Poláci skočili a vojensky okupovali Těšínsko. V Těšíně se usadila mezinárodní komisse, aby dozírala na přípravy k plebiscitu a bděla nad pořádkem. Předsedou komisse byl Francouz pan Manneville. Češi pozorovali, že pan de Manneville i ostatní Francouzi od prvého dne, co přišli, stranili Polákům. Politikové to vysvětlují tím, že Francie více spoléhá na Poláky, protože jsou početnější Čechů a že jich spíše možno užíti k boji proti bolševickému Rusku, i proti Německu. Také starými styky polskofrancouzskými to vysvětlují, jež udržovala emigrantská diplomacie. Senátor dr. Witt vysvětlil to v Národní Radě prostěji. Hned jak pan de Manneville do Těšína přijel a české i polské plebiscitní komisse ho vítaly, tázal se: „A což, pánové, postarali jste se nám také o dámskou zábavu, abychom se nenudili?" Češi nebyli slova mocni, na všecko jiné myslili, jen na to ne. Ale Poláci se obrátili a telegrafovali do Krakova a Lvova, čeho je panu de Manneville zapotřebí. Již nazítří přibyly do Těšína čtyry krásné dámy, jedna z nich bývalá rakouská excellence. Pan de Manneville a jeho druhové měli s kým se bavit a o plebiscit se nestarali. Oznámení svá do Paříže spisoval pan de Manneville podle informací, které mu dávaly jeho krásné společnice, a těm se jich dostávalo od polské plebiscitní komisse. Za tu práci měl pan de Manneville od Republiky osmdesát tisíc korun měsíčně, a všechny plebiscitní práce stály nás 5 millionů denně.

O Těšínsko se rozpoutal mezi Čechy a Poláky boj, kterého dlužno hluboce litovati, že na něj došlo. My v něm byli napořád v nevýhodě a vedli jsme jej toliko obranně, což nás ospravedlňuje; ale útočivost, vášnivost, krvelačnou sveřepost a zpronevěřilost na straně Poláků nelze omluvit ničím. Poláci páchali zvěrstva, za která by se i Asiaté styděli. Úkladné vraždění Čechů, jejich žen i dětí, ničení jejich domů a majetků, to vše by po světové válce nebylo ničím neobyčejným. Neobyčejný jest už případ Čecha Kubíčka, o němž vypravoval dr. Witt. Kubíček

zmizel, ani stopy po něm nezůstalo. Po nějakém čase byla jeho mrtvola nalezena v kanále. Při ohledání mrtvoly byly nalezeny lidské výkaly v jeho ústech i jícnu, což byly známky, že byl živ do kanálu vstrčen. Češi mu to neudělali. Spisovatel Sokol Tůma, když na sjezdu československých novinářů v Trenčanských Teplicích referoval o věcech těšínských, mimo jiné vypravoval o ženě Češce, kterou Poláci rozpjali na kříž, kleštěmi jí otevřeli ústa a do nich plivali. Pro pařížskou konferenci Poláci potřebovali důkazů, že také Češi se dopouštějí ukrutností. I fingovali je tím způsobem, jakým se arranžují výjevy pro film a je fotografovali. Tím není řečeno, že Češi jen trpěli a nikdy neoplatili. Snad i někdy přestoupili meze nutné sebeobrany, ale to těžko vyměřit. Češi — vláda, plebiscitní komisse i představitelé naši v Paříži — pořád ještě vyhledávali kompromissy a snažili se spor urovnati smírnou dohodou, ale Poláci žádné úmluvy nedodrželi. Ministr Švehla učinil o tom vládní prohlášení v Národní Hromadě. Pravil: „Poláci okupovali Těšínsko proti všem ujednáním, která jsme s nimi učinili ještě do převratu v Moskvě, Kyjevě Washingtoně a posléze v Praze; nedodrželi zatímnou smlouvu, kterou uzavřel Národní Výbor český ve Slezsku 2. li stop. 1918 s polskou Radou Národovou v Těšíně. Ale nechtěli jsme Polákům rozmnožovat obtíže domnívajíce se, že jich mají dost na své východní i západní hranici. Dohoda nám původně přiznala celé Těšínsko, což dokumentováno jasně (dle min. Švehly) její notou, podanou 10. ledna 1919 vládě peštské, i opovědnou notou anglickou, odevzdanou v lednu téhož roku rakouské vládě ve Vídni.“ To na ukázku, jak diplomatisují Češi. Neutíkají se k úskokům, nechovají skrytých zámyslů, hledí, kterak by se dohodli se spornou stranou k uspokojení svému i jejímu, ale ten sousedský způsob, jenž se dobře osvědčuje v záležitostech soukromých, nehodí se do politiky, jak nás poučila skušenost na Těšínsku nabytá, a jak nás bezpochyby bude muset poučit ještě skušenosť mnohá jiná, než se dopracujeme k vlastní methodě, která by základnou vlastnosť české povahy, důvěřivou dobrodušnosť a prostodšnuosť, ohradila neprůbojnou pevnotou jednání, stále majíc na očích konečný cíl a pamatujíc, že ve věcech národa a vlasti nesmí se ustupovati tak lehce, jako ve věci osobné. K větší pevnotě má nás i poznání, že věčným ustupováním a smlouváním nezískáváme ani na vážnosti svých protivníků, kteří nás za tuto vlastnosť nazývají „slovanskými Židy“, a přezdívku tu nám nechávají i potom, když jsme se dosmlouvali své škody. Poláci svou diplomatickou methodu charakterisují pořekadlem „nie honorowo, ale zdrówo“. Tato wallenrodovská zásada dokonce se nesnáší s českou čestností, a kdo by Čechům radil, aby ji od Poláků převzali, zle by radil. Opakuji: svou českou diplomatickou methodu musíme vypracovat, jež bude ve formě mírná, ale ve věci tvrdě neústupná.

K historii česko-polského sporu o Těšínsko Národní Listy uveřejnily 20. července dopis z Těšínska, pocházející z pera paní Míly Liscové. V něm se praví, že ve Varšavě původně na Těšínsko ani nemyslili. Žádali sjednocení Polsky, přičlenění Haliče k ní, ale o Těšínsku nečinili zmínky. Teprve když z Prahy dne 29. října 1919 byla těšínským Polákům nabídnuta tři těšínská okresní hejtmanství, tito inspirovali prvou okupaci Těšínska a užili prvé příležitosti pro hazardní pokus, za kterým tehdy ještě nestála ani Varšava, ani všechen polský národ, nýbrž jen Krakov. Teprve nejasnosť a nejistota českého jednání, nepochopitelná váhavosť českých rozhodujících činitelů, neustálé nabízení kompromissů o tom, co nám náleželo nesporně, teprve to vše mělo za následek, že se polský pokus přesunul na pole realné akce, jež konečně získala půdu i na mezinárodním foru v Paříži.

Kompromissní politika česká dopustila, že 3. února 1919 podepsána byla v Paříži úmluva o „prozatímných hranicích“, jíž větší polovina Těšínska s městem Těšínskem, s košicko-bohumínskou drahou, s obcemi čistě českými (Dětmarovice a j.) dána byla Polákům. Nyní teprve Češi si uvědomili, že bez košicko-bohumínské dráhy nemohou být, protože jest jedinou jejich cestou do severního Slovenska, a že také uhelných dolů na Těšínsku nevyhnutelně potřebují ke svému dalšímu průmyslovému rozvoji. Z uhelné pánve těšínské dostávalo se Polákům 85% a Čechům jen 15%. Při tom nutno míti na paměti, že uhelné území se táhne z Těšínska na Krakovsko, že Poláci mají pod zemí uhlí daleko a daleko nad svou potřebu v přítomnosti i budoucnosti, zvláště když nemají průmyslu, ani nedovedou těžiti je, což jim přinese hospodárské i národní nebezpečí, protože se v území to vtírati budou cizinci, cizí průmysl, cizí kapitál, cizí práce. Přes to Poláci zavázali si nás, abychom jim ze svého těžení uhlí dodávali. Ale Poláky nevázaly žádné

úmluvy a pokračovali v útočném boji proti nám bez ohledu na ně i na Dohodu, jejíž přízeň získali zvláště svou válkou s ruskými bolševiky. Všecko se na Těšínsku obracelo v neprospěch Čechů, a to teprve probudilo všecken jejich zájem o tuto zemi. Tak s námi bývá obyčejně: musíme mít boj proti všem, abychom se rozkývali, ale potom už bývá pozdě na dosažení úplného vítězství.

Když se posléze všechen národ dostal do proudu, bylo pokládáno za jisté, že plebiscit vyhrajeme nejen na Těšínsku, nýbrž i v Oravě a Spiši, ale od tohoto výsledku Poláky zachránila Dohoda, ohlásivší, že plebiscit odvolává a rozhraničení že provede konference velevyslanců v Paříži. Ministr Ed. Beneš hájil na té konferenci zájem republiky dobře, ale mohl už jen zachraňovat, jak řečeno. Dne 4. srpna odůvodňoval ve Stálém Zahraničném Výboru svou těšínskou politiku; výbor ji schválil 11 hlasy proti 10.

(Pokračování.)

*

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Těsně před začátkem školního roku jsem se oženil — a po veselce vkročil do školy s nemalým ostychem. Učitelky jsem tam však nenalezl. Neptal jsem se po ní, a nikdo mi také nic neříkal. Lidé jsou někdy diskrétní. Ale když i místo známého kaplana přišel jiný, nedalo mi, abych se po bývalém nezeptal. Měl jsem ještě pět jeho knih. A tu mi prozradil učitel Bozděch, kroutě rty, že dostal v kraji faru a vzal si s sebou loňskou naši učitelku, kterou prý zpracovával pro sebe po celý čas mé nemoci. I jeho vzkaz mi vyřídil: těch knih že nemusím vracet. Nevrátil jsem jich.

Měl jsem radost, že všecko tak pěkně skončilo.“

Chvíli vládlo ticho, a potom se Mašek křečovitě a neudržitelně rozesmál.

„Ten váš kaplan,“ dusil se smíchy, „ten se vydařil nejlíp! Vás obrátil na víru, udělal z vás tolstojovce — a sám se schoval pod kutnu Ignáce z Loyoly! — Znamenitý pták!“ — . —

Velhota jenom pokrčil rameny.

Teprve po chvíli se zase ozval.

„Ale vidíte, zapomněli jsme, o čem jsme vlastně začali hovořiti.“ A vstávaje dodal: „Snad bude lépe projíti se před barákem.“

Mašek byl ještě radikálnější. V baráku bylo po krásném dnu nesnesitelné vedro. Vzal proto pokrývku a pobídl Velhotu, který se také nerozpakoval přespati noc pod širou oblohou, jak tu činili zhusta vojáci. Vyšli za baráky a natáhli se na travnatý zákop pod ostnitým táborovým ohražením. Mašek mlčel napiatě, protože byl zvědav, cože mu chce Velhota říci. Teprve od chvíle jeho výzvy k procházce mu byla nápadná jeho dnešní srdečnost a sdílnost. Velhota však mlčel také, jako by teprve nyní všecko náležitě rozmýšlel. Uplynula tak dobře čtvrt hodiny, když posléz mávl rukou.

„Dovědět se musíš beztak za dva nebo za tři dny — a do té doby můžeš vykonati kus platné práce!“ řekl polohlasem, ale přece bylo patrno, že se mu ulevilo.

Udivil nesmírně Maška tónem i nenadálým tykáním, které sice bylo v baráku a vůbec u pluku nejvšednějším zjevem, ale vzácností v ústech Velhotových. Nachýlil se tím zvědavěji k hovořícímu.

„To víš,“ pokračoval Velhota, „že na frontě naši hoši utíkají na druhou stranu. Připravují se na to ještě dřív, než tam přijdou, protože se ukázala taková práce teprve tam velmi obtížná — a všechny formace, které teprve na frontě se dohadovaly a organisovaly, těžce pohořely a většině se vůbec nic nepodařilo. Proto se dneska pracuje hned u kádrů. Třináctý prapor je úplně připraven i s důstojníky-záložníky — v našem praporu jsou už důstojníci také na naší straně. Jenom o Klimešovi neví, co je zač. Znají ho z důstojnického kasina, kde prý se choval všelijak, a proto je jim divné, proč se dostal k pochodové formaci. Bojí se všichni, že snad „regimentští“ něco vědí — a proto ho poslali špiclovat.“

„M-hm!“ chápavě zabroukl Mašek. „Ale to jim jenom řekni, že se nehorázně matou. Klimeš je přeložen z trestu. Že prováděl dříve, co neměl, to je pochopitelné: každý se nerodí se lvím srdcem pod žebry — Klimeš tam má zaječí! Proto konečně pochopil, že věčné krčení také nepomůže, poněvadž konec konců i takového zajíce pes musí vyčuchat. Zvedl se tedy z pekáče a nyní nesměle hopká. Ručím ale, že — až k tomu dojde — bude utíkat ze všech nejlíp.“

„Přes to by snad bylo dobře opatrně s ním promluviti," mínil Velhota.

„Už jsem s ním mluvil — a bohužel — hodně neopatrně, už dávno — a dneska ještě neopatrněji! Proto přece říkám, že za něho ručím," posmíval se Mašek. „To je nějakých tajností!" — —

„Ty's už věděl?" ptal se udivený Velhota, jak dovedl nejnaivněji.

Mašek se div nesvalil s příkopu.

„Člověče!" zaúpěl, duse hlas, „dej už pokoj! Nediv se tolik. Příčinu k údivu mám spíše já! S takovými tajnými myšlenkami jde přece na vojnu každý. Či se domníváš, že jsem sem šel, abych se nechal jednoho krásného dne zastřelit jako kotě? To jsem mohl udělat sám doma podle formulky Safiánovy. Ale to mi řekni: jak to přijde, že i ty — tolstojovec, neodpírající zlu — najednou se pouští do podobných věcí. To je přece zatraceně nedůsledné."

„Ó, není!" posadil se Velhota, hotov hájiti svého přesvědčení třeba až do bílého rána.

„Je pravda, že Tolstoj učí zlu neodpírati, ale přikazuje v něm nesetrvávati, jakmile bylo poznáno, jemu vzdorovati a jemu unikati. Zakazuje pouze činiti násilí vůli druhých, kteří ještě nepoznali, poněvadž dobro, které není vědomé, je pouhým padobrem, které nemá daleko od zla — alespoň v očích těch, kteří jsou nuceni podrobovati se. Každé násilí je zlem, byť i plodilo dobro, neboť toto dobro nemůže býti dobrem."

„Dost! Člověče, dost!" vzpřímil se Mašek. „Nečiň mi misionářského násilí! Já tolstojovcem nebudu. — Je to všecko hezké, co's povídal — ale to tvoje dobro a zlo je v tom jediném pytli přespříliš pomícháno, aby mne zlákalo k přebírání. — To, co's mi řekl dřív, než jsem se dotkl sféry tvé bludné vášnivosti, bylo nejmoudřejší ze všeho, co jsem kdy od tebe slyšel. Ale, jakmile jsi začal se svým dobrem a zlem, poznáváním, neodpíráním, vzdorováním a unikáním — nemohu si pomoci, ale mám dojem, že's vklouzl pod kutnu Ignáce z Loyoly právě tak, jako tenkrát ten tvůj kaplan."

Velhota chtěl cosi namítnouti, ale Mašek se již položil a přitáhl houni k bradě.

Vzdychl si proto jenom, rozhlédl se a položil se také.

V dálce kdesi se střídala stráž. Povely zmlkly, zachrastila zbraň — a zase bylo ticho.

Potom se ozvaly kroky — blížily se. Přecházela obchůzka.

Důstojník . . .

Došel až k nočním besedníkům a naklonil se přes ostnatý drát. Vida však, že spí, zabručel cosi a šel ospale dál. Bylo sice zakázáno, ale čert aby vzal všecky pitomé zákazy, které jsou tu pro kočku— v ležení! Přestoupení domácího řádu! Domácí vězení! Ulož je v barákovém ležení! A k tomu udávání, raporty — zbytečné psaní.

Zívl do široka a šel vratkým krokem dál, klna na pitomou službu — která mu dnes znemožnila víno, holčičky, karty — a čert ví, co ještě . . .

IV.

Uplynula ještě řada shnilých dnů — a potom pojednou a zcela neočekávaně je vyhodili rozkazem z baráků . . . „Je" — to znamenalo: oba pochodové prapory.

Vyvedli je na cvičiště — na kraj pusty — a nařídili, aby tu na noc rozbili nízké polní stany. Učinili podle nařízení, ale spali vedle nich; jenom ti nejchoulostivější vstrčili pod stan hlavu, aby jim nekáplo na nos, kdyby náhodou v noci pršelo. Je prý takové probuzení velmi nepříjemné — malé děti z něho mohou dostat snadno leknutím psotník . . . Vykládal tak aspoň podivně rozradovaný Velhota devatenáctiletému jelimánkovi, kterému se ještě pořád stýskalo po mamince, a který často v noci v baráku plakal, jak zjistili ti, kdož spali vedle něho, ačkoliv nařčený popíral a velmi prudce se hněval, jak jen se mu někdo zmínil.

Také veselost Velhotova byla zvláštní, nebývalá. Skoro zjasněl — a uklidnil se do hloubky, podoben jsa nemálo horskému jezeru, které je také plno čarokrásného klidu — před bouřkou.

A před bouřkou tenkrát bylo! Věděli to všichni, třebaže o tom vůbec nehovořili. Nejdéle tři dny trvávalo, dle zkušenosti starších, toto volné táboření, které mělo býti jakýmsi předevikem pro příjemnosti polní služby — a současně posledním vyzkoušením tělesné zdatnosti všech jedinců stáda, spočteného před odesláním na jatky.

Všichni se proto odmlčeli a jaksi pohroužili do sebe, věnujíce se pokud možno nejméně svému okolí. Mnozí dokonce byli podobni Novému, na kterém byl patrný předsmrtný strach v bledosti tváře i v hojnosti potu, jímž byl každé noci sužován. Jednou se dokonce i zoufale zachytil tohoto potu, jako tonoucí stébla, a s nejvážnější tváří se ptal Maška, neměl-li by se přece jenom hlásit k lékařské prohlídce, protože se mu zdá, že je opravdu churav. Ale nepodařilo se mu. Mašek si ho jenom změřil,

zadrtil mezi zuby něco o svíčkové bábě — a varoval ho před podobnou hloupostí, nechce-li, aby oba prapory protestovaly proti možnému jeho vyřazení z pochodové formace. Byla taková společná jejich úmluva, že setrvají věrně pospolu, aby snad nebyli v poslední chvíli vřazeni do praporů nespolehliví lidé. Úmluva byla tajná, nevěděl o ní nikdo v táboře — a přece pro ni požívali svrchované úcty všech vyšších důstojníků pluku, kteří se mohli udivit nad neslýchanou loyálností těchto Čechů, jimž jinak ve vojsku nikdo nemohl přijíti na jméno. Nesměli proto toho času něměčtí vojáci ani důstojníci dopřáti průchodu své nenávisti, jíž byli plni, a která se v nich v důsledku toho hrozila podebrati. Ano, byť znělo sebe neuvěřitelněji, byla to pouhá a čirá pravda: od chvíle, kdy byly tyto pochodové prapory pevně sestaveny, nehlásil se z jejich počtu ani jediný nemocný. Nikdo se nesnažil uniknouti obávané polní službě, v níž ani ztráta života nebývá vzácností. Tedy zjev, který byl pravým opakem všech dřívějších zkušeností.

Nemohl ovšem nikdo věděti, že nejsou to dva tisíce poslušných poddaných a vojáků, nýbrž dva tisíce rebelů, odhodlaných provésti svoji stůj co stůj.

Proto ještě dříve, než byli naloženi do vlaku, došla k pluku v poli zpráva o nich — o železně disciplinovaných dvou praporech, nad které spolehlivějšího materiálu nedodal pluk armádě od počátku války. Později ovšem byl podplukovník z trestu přeložen k jinému pluku, a všichni ostatní vojenští páni, pokud se škrtili ve zlatých oprátkách, chodili dva měsíce schlíple, ani nemukajíce o tom, cože bylo psáno v důvěrném psaníčku, které došlo po několika týdnech. Teprve mnohem, mnohem později se podřekl jeden z nich a prozradil, že ani polní zbrojmistr by se neodvážil říci poslednímu desátníku polovinu toho, co jim tehdy napsal generální štáb.

(Pokračování.)

 LITERATURA.

Maurice Maeterlinck: *Moudrost a osud.* Přeložil Ladislav Vojtig. *Zátiší, knihy srdce a ducha,* nákl. B. M. Kliky. — Albert le Boulicaut: *Pout do Mekky a Mediny.* Přeložil Jos. Thomas. *Otázky a názory XLIX.* Nákl. Jana Laichtra. — Pierre Loti: *Poutník angkorský.* Přeložil Franta Štěpánek. Nákl. J. Kotíka. — S. Sergějev-Censkij: *Výbor povídek.* Přeložila Marie Klímová, úvodní studii napsal Jan Máchal. Světové knihovny č. 1392—1398. Nákl. J. Otty.

Meditace Maurice Maeterlincka mají svůj ustálený ráz. Není to hluboká filosofie, opřená o vlastní systém, jsou to jen útěšná rozjímání, přístupně a zámluvně psaná, která tiše ukolébávají, sladce smiřují. Knihy, které ukazují srdcím snadné pěšiny k vážnému zadumání a smírným, třeba smutným výsledkům, jsou trochu mnohomluvné, auktor potřebuje obšírnosti, aby se učinil pochopitelným, aby logiku rozvedl do všech záhybů; proto „Moudrost a osud" jest četba lidí, kterým shon životní ponechává dosti klidu a času k širokému hloubání a tak připravuje půdu schopnou odezvy jmenované knize. — Albert le Boulicaut jest — dle informace překladatelovy — teprve pátým křesťanským cestovatelem, který podnikl, ovšem na zapřenou, nebezpečnou pout do posvátných měst mohamedánských a zúčastnil se všech obřadů; zmínka ta stačí, abychom jeho knihy chopili se se zájmem. Úryvky z ní, z pera téhož překladatele, vyšly před několika lety ve feuilletonu Národních listů a vzbudily touhu, poznati knihu celou. Jest to cestovatelský deník záznamů rázu značně lyrického a jest nejpůsobivější tam, kde lyrika jest na místě, tedy více v episodách než v samotné podstatě knihy, to jest v líčení náboženských obřadů. Ale tato osobivost jest také její předností. — Lyrický ráz cestopisných dojmů jest příznakem také „Poutníka Angkorského" od Pierra Lotiho. Zde auktor příliš rouchem slovním, které jest mu již běžným, skryl podstatu toho, o čem chce vypráděti. Melancholická sladkost slohu vyznačuje všecky tři uvedené knihy, sdružuje jejich vypravovatele ve zvláštní galský typ — a má zajisté u nás své ctitele. O „Poutníku Angkorském" zmiňujeme se také proto, že konečně je to zase jednou kniha slušnější úrovně literární, Kotíkovým nakladatelstvím vydaná, což, bohužel, bývá zřídka. Má také vkusnou ač prostou výpravu. — Sergějev Censkij je pozoruhodný zjev. Jeho tvorba literární plyne z bolesti nad sociální nespravedlností. Ve výboru právě vydaném jsou práce sestaveny způsobem stupňované účinnosti. První, „Hřbitov", jest pouze provanut malomocným steskem jako Čechovovy „Tři sestry". „Nuda" jest vystupňováním této malomoci až ke zkáze. „Věřím" již vyznívá ideální naději, „Zahrada" jest širokým líčením kontrastu duše, žijící při-

rozeným optimismem, se zvráceným řádem společenským a osvobozujícím se primitivním činem odvety jednoho za všecky. „Mlčelivci“ konečně hlásají čistý, veliký idealismus za spasitelné osvobození. Vše jest črtáno silnými rysy a má úchvatné výjevy, pro jichž hluboký děj má spisovatel přiléhavý, přesvědčivý výraz. Příznak doby: knížka celkem o 201 stránce — dvanácti malých arších a devíti stranách, (z čehož signatura po archu 12. počítá osm stran za arch 13. a zbývající jednu stránku označuje jako začátek archu 14.) — počítá se za sedm čísel světové knihovny a stojí 7 korun. Dříve se počítávalo až 90 stran za číslo jediné. *Kaz.*

 DIVADLO.

Hagenbek. Satyrická komedie o třech dějstvích. Napsal Fráňa Šrámek. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 22. prosince 1920.

Satyrická komedie Hagenbek není proti naivně vrženému Létu pokrokem v dramatické tvorbě Šrámkově, jehož force je spíše v tvorbě novelistické a verších. Není to ani komedie, spíše vaudeville, jakási scénická revue, jakýsi kaleidoskop světové války v době převratu, charivari jednotlivých postav, až na figuru generálovou nepropracovaných, jen nastíněných a tím dramaticky neúčelných. I ten Gabryš, nejživotnější z vedlejších figur je šarže nenová, už Sancho Pansa komické paměti je jejím předkem. Hra nemá jednotné dramatické páteře, scény jsou libovolně podle sebe seřaděny. Základní ideou hry jest, jak si malí lidé při velkých událostech počínají. Většinou malicherně. Důsledně provedena jest jediná podstata generála Hönebeka. A zase i proti této jsou námitky. Takový generální hlupák aby se, nejsa rodilým aristokratem, k tak vysoké hodnosti vojenské jen tak dostal, není pravděpodobno. Takový šplhavý chlapík musí míti mimo svou bezcharakternost a kompromisnost také své kladné přednosti, energii, chytrost nebo ženskou protekci. Hönebekova generálská hodnost není ani duševně ani jinak motivována. Hloupost přece ani v Rakousku na postup nestačila. První akt hry je rušný, zábavný, až na dlouhé povídání doktorovo, druhý akt je již roztříštěn a není gradací prvého, třetí akt jako by chtěl zabíti celou hru. Je nudný. Umělecká cena tohoto vaudevillu je pochybná, jen časové její pointy udrží ji na scéně, hlavně ochotnické. Hrálo se s chutí. Vydrův generál byl výborný, ač místy až do nepřístojnosti překarikovaný. Dobrá šarže byla simulanta rytmistra na kolečkové židli (p. Vojta), dále sluha Gabryš (p. Zakopal), hrabě (p. Vávra), plukovník (p. Hlavatý), z dámských postav paní generálová (pí Ptákova), sestra Hilda (Augustova). Nejasných a nedokreslených rolí Řehoříka, kvardiána, nadporučíka, slečny z Hönebeků zhostili se dle svých sil pp. Veverka, Jiříkovský, Pištěk, sl. Machova. Nové dekorace dle návrhu Vlast. Hoffmana byly ku scenerii hry přiléhavé, jen v třetím aktu po oponách barev habsburských očekávalo obecenstvo oponu barvy červenobílé, aby naznačen byl převrat politický. Souhra místy vázla. Po prvém nejzdařilejším dějství byl autor vyvolán a přijal květinový dar. Potlesk obecenstva najmě dámského byl hojný a lomozný. Režii hry měl p. Dr. K. H. Hilar. *Et.*

 TÝDEN.

O divadle a divadelním obecenstvu v sovětském Rusku otiskla „Volja Rossiji“ besedu s V. I. Kačalovem, režisérem moskevského „Uměleckého divadla“. Kačalov barvitě a zajímavě, často s humorem líčí svoje zkušenosti z doby válečné a z let posledních, ze sovětského regimentu. Líčí i ruský venkov, jak jej poznal za rušných převratných let při pohostinských hrách v Tule, Rjazani, Nižním Novgorodě, Kazani a jinde. Tam na venkově, tvrdí, rozdíl mezi starým a novým obecenstvem nebije do očí. Snad ani není toho nového bolševického publika mezi divadelními návštěvníky, anebo ho není tolik, aby jeho přítomnost byla nápadná. Převážnou většinu tvoří stále drobná buržoasie a skromná, nadšená pro divadlo inteligence. Jinak jest arci v Moskvě. Tam už za válečných let v Uměleckém divadle zažili návaly nového, zcela cizího návštěvnictva. Nejdřív to byla mocná vlna uprchlíků válečných z Polska, z Litvy, z Volyňska, která plnila všecka divadla. Měla mnoho peněz, lístky kupovala za drahé peníze od překupníků, a v divadle při lyrických scénách se nudila, jemnému humoru Čechova a Ostrovského nedovedla se smát. Zdálo se nám někdy, že nehrajeme v Moskvě, nýbrž někde v Žitomiru nebo v Bělostoku. Toto obecenstvo chodilo k nám ze snobismu anebo ze zvědavosti, a jeho nuda přelévala se občas i na jeviště. První měsíce bolševického převratu spláchly vlnu tohoto publika a přišly doby horší. Dojem byl s počátku tísnivý. Chuligáni plnili naše hlediště. Přijížděli na automobilech a lichačích (rychlých saních) často opilí, s veselými dámami, s browningy a důtkami, a v hledišti seděli v čapkách na hlavách, s papirosami v zubech. Mezi hrou loupali pomeranče, louskali ořechy, rozvalovali se v křeslech, někdy i spali. Naše divadelní administrace měla s nimi mnoho potíží. Nebylo dne, aby nedošlo ke skandálu. Na prosbu sundati čepice nebo nekouřit — hned browning k nosu,

a tříposchoďové nadávky. Naše krásné koberce bývaly poplivány, poházeny oharky a slupkami ovocnými. Jen tu a tam na galerii tísnily se ubohé zbytky našeho bývalého milého obecenstva, ale tón udávali tito noví hosté, divocí a hořcí. Ale bohudíky přešlo to za jednu sezónu. Už na sklonku r. 1918 začínala lepší disciplina v obecenstvu, k nám chodila inteligentnější část dělnictva a drobná buržoasie, a přece jen pomalu vytlačen byl nejhorší nános revoluční massy. Třeba přiznati bolševické vládě, že sama se starala o lepší zábavy dělnictva, a nejhorší výstřelky potlačovala. Zakládala dělnické kluby a divadla specielně pro dělníky, zvala na ně nejlepší herce a zpěváky i hudebníky a lepší, spořádanější dělnictvo z okrajin, postupně vychovávané tím uměním, začlo se tlačiti do města, a především k nám. A jsem povinen přiznati, že lepšího publika, vnímavějšího pro tragiku i pro humor, pro lyriku i pro myšlenkový obsah kusů jsem nepoznal, než je toto drobné publikum, pozorné až k nábožnosti, pro něž naše Umělecké divadlo bylo novinkou. To platí o sezónách r. 1918 a 1919, a zajímavo jest, že toto obecenstvo nejevilo naprosto porozumění pro specificky revoluční a tendenčně komunistický „nový" repertoir, který mu chtěli vnucovati. Několik pokusů, které jsem v Moskvě zažil, nemělo vůbec úspěchu. Za to náš starý, buržoasní repertoir, především Čechov a Ostrovskij, nemohl si přáti nadšenějších, vnímavějších, vděčnějších posluchačův a diváků, a nikdy v životě nezapomenu těch žádostivých očí, upřených na scénu, plných strachu, aby jim nejmenší pohyb a jediné slůvko neušlo, a těch nábožných výrazů velkolepého uspokojení, požitku duševního, jaký tomuto novému, skutečným uměním básnickým zdisciplinovanému publiku poskytl náš ruský repertoir. Č.

*

*Spolek německých spisovatelů (der Schutzverband deutscher Schriftsteller) otiskl toto prohlášení: „Spolek německých spisovatelů vzal s potěšením na vědomí, že knihkupecké jednoty se rozhodly pro zlevňování knih a časopisů a že chtějí zrušiti drahotní přirážku na knihách a na časopisech podle možnosti. Bohužel jest konstatovati, že část obchodů a zvláště nádražní knihkupectví i nadále zvyšují drahotní přirážku až na 20 procent. Tím se odnímá obecenstvu kupní zájem a trpí odbyt knih, na němž jsou interesováni spisovatelé duševně i hospodářsky. Spolek německých spisovatelů jako povolaný zástupce německého spisovatelstva protestuje veřejně proti dalšímu trvání tohoto nesprávného stavu." A což, není něco podobného i u nás?

—blk—

*

* Z amerických listů se dovídáme, že fond, jejž před časem založil miliardář J. D. Rockfeller ku podpoře obecného vzdělání v U. S. A. a to pro všechno jeho občanstvo bez rozdílu plemene, pohlaví a barvy, dosáhl koncem r. 1919 částky 70,000.000 dolarů. 50,000.000 má býti věnováno na zlepšení učitelských platů a 20,000.000 na podporu studia lékařského. Fond je spravován generálním úřadem pro vzdělání jako jiné fondy, které podporují zejména četné koleje a vysoké školy. *—blk—*

*

Francie žádá, aby Německo dostálo požadavku mírové smlouvy, aby zřídilo zničené knihovny belgické a severofrancouzské, zejména proslulou knihovnu lovaňskou, která od Německa vymáhá 300.000 tištěných svazků a 150 rukopisů (pro srovnání uvádíme, že veřejná a universitní knihovna pražská měla na konci r. 1919 asi 420.000 tištěných svazků, 4000 rukopisů, 1500 prvotisků, 30.000 programů středoškolských, 12.000 doktorských rozprav a 30.000 obrazů a rytin). Francie se domnívá, že by Německo mohlo dostáti tomuto požadavku darováním knih, které od 1. srpna 1914 přibyly v lipské sbírce „Deutsche Bücher". Tomu se Německo vzpírá, nechtějíc připraviti o úplnost sbírku, která shromažďuje od r. 1900 veškeré německé tiskoviny a činí si tak nárok na název německé knihovny národní. *—blk—*

*

Jak se snaží spřátelená cizina podporovati vědeckou práci v československé republice, toho dokladem mohou býti nabídky, učiněné veřejné a universitní knihovně v Praze, která svými bohatými knižními sbírkami i dějinnou tradicí zdá se býti předurčena k tomu, aby se stala základem příští knihovny národní, jejíž potřeba stává se u nás stále naléhavější. Francouzská vláda nabídla universitní knihovně, že za ni zaplatí předplatné odborných francouzských časopisů, které knihovna odbírá, že doplní celé knihovny vydané francouzskými nakladateli a že jí dá ochotně i nové odborné i beletristické knihy, za něž bude požádána. Některé přední anglické a americké knihovny slibují pražské universitní knihovně, že jí jednak dají, jednak na libovolnou dobu půjčí asi 3000 anglických a amerických publikací, vydaných za světové války. Královská srbská akademie darovala pak universitní knihovně všechna vydání řádných svých publikací. Tento zájem a účinnou podporu ciziny o český kulturní život lze jistě jen vděčně kvitovati. *—blk—*

*

* Obecenstvo milánského divadla ohradilo se při provozování hry Francouze Tristana Bernarda ostře proti tomu, aby na italských jevištích byly hrány kusy cizích autorů. Při čtení této zprávy vzpomínáme dnes (ovšem že jsme „šovinisté") na repertoár našich divadel v r. 1918 před převratem... *—blk—*

V Praze, dne 6. ledna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Fr. S. Procházka:

NOVÉ HRADČANSKÉ PÍSNIČKY.

PAVLÁČKA.

Má fantastickou pavláčku
můj dům,
je vystavěna z obláčků
mým snům.
Z ní výhled do daleka
na pohádkový hrad,
a šumí pod ní řeka
z jezových vrat.

Osleplá okna na hradě
zřím rád
se osvětlovat po řadě
a plát.
Už bělmem nestraší mne,
tam život, život vjel,
chocholy vlají dýmné
v oblačnou běl.

Tam vítěz přijel zdaleka
sta mil
snít s kříže syna člověka,
by žil.
Sedmibolestná matka
má usměvavou tvář,
jeť bolest dnes tak sladká
a z temna zář.

Mám fantastickou pavláčku
jak skrýš,
z ní vidím v srdce chytráčků,
níž, výš,
do mozků myslitelům,
jak pod povrchem lžou,
na prsty činitelům,
jak hbité jsou.

Do duší bratřím u pluhů
tu, tam,
u parních kladiv, soustruhů
a jam:
hlas jejich „já“ zní příliš
v jas dnů i v noční tmy.
Příteli, snad se mýlíš,
má zníti: „my“.

Že radostného veselí
pln kraj,
že s polí výzvy zazněly:
zraj, zraj!
že vítěz k hodům žití
tě v pospolnosti zve:
nemůžeš pochopiti
pro jáství své.

Úkosem okna blikají
zas tmou,
zlé stíny se k nim smýkají
a štvou.
Ztvrd jejich úsměv shůry
v tak sarkastický rys,
v ně tlukou šeré můry
a noční hmyz.

KLEPADLO.

Je staré šeré zákoutí,
tam zpívají jen kohouti,
tam gotické klepadlo visí.
Kdo ťukal jím otevřte! kdysi?

Kov zrezavělý pozvedám,
ťuk, ťuk, zda slyšíte vy tam!
Nic nehne se za vrátní temnou,
a není, kdo mluvil by se mnou.

Ó, vím, kam vede klenutí,
a vzpomínka mne přinutí
si vykouzlit obrázek živý:
Hle, krvavý jezdec tu divý

od Bílé Hory, krev a prach,
a na klepadlo bouřně sáh.
Buch, buch... je teď skončiti kvasy.
Kdo prohrál, jen útěk ho spasí!

A rozlítly se vrátně v ráz.
Král prvý, za ním králka záz —
zní tepoty podkov a klení...
Tou chodbou se království smění. — —

Stín vidím šeré postavy,
zas číhá jezdec krvavý,
by klepadlo popadl k ráně
a na poplach udeřil v bráně.

Zlo vrací se, je mnoho cest
pro lačnost lupu, klam a lest.
Jen jediný prostředek k štěstí:
klepadlo k srdci musí vésti

pro ruce těch, jež deptal pych,
pro život znovuzrozených,
pro snažení včelího úle
a pro slovo jednotné vůle.

KRYSY.

Občane, postůj, když se ptáš
a hlavou k hlavě potřásáš.
Je tu tam ještě v koutech puchu,
je tu tam ještě málo vzduchu,
a v sálech pod starou podlahou
to ještě habsburské krysy jsou.

Máš kostrbaté ulice
a dynastické tradice,
v komorách, spížích ještě plíseň,
pištěním přerývanou píseň:
to v sálech pod starou podlahou
ještě ty habsburské krysy jsou.

Kolkolem, všude k pomezí
s pastmi se přičiň, železy,
zotvírej okna, nasyp jedů
na starých hříchů novou bědu,
když v sálech pod starou podlahou
ještě ty habsburské krysy jsou.

Hospodář bdělý v domě svém
každý pak zmládle okřejem,
okna se lesknou v slunném plání,
a v srdcích jarní radování,
když v sálech pod starou podlahou
habsburské krysy již mrtvy jsou.

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Přihodilo se však mnohem později, kdy bylo těžko honiti bycha, poněvadž zmizela všecka možnost nápravy. Z barákového ležení vytáhl třináctý i čtrnáctý pochodový prapor v plné slávě, s hudbou a písněmi — a dokonce se tyto formace dočkaly vzácné cti. Celý důstojnický sbor v plné parádě je doprovodil na nádraží, kde podplukovník slavnostně řečnil a loučil se s nimi, prohlašuje veřejně, že jsou mu nejmilejší vojáci ze všech, kteří byli pod jeho velením vycvičeni k vznešenému úkolu ochrániti vlast i trůn milovaného a stařičkého Veličenstva proti sveřepým a zarputilým nepřátelům, kteří budou zdrceni a potrestáni tak, že hrůza trestu bude výstrahou pro věky každému, kdo by drze vstal proti nerozbornému Rakousku. Potom pohnutě předal oba prapory setníku Rotfeldovi, který na jeho prosby, aby byl

tomuto krásnému mužstvu pravým otcem v každé chvíli — přehorlivě jistil, že vojíni těchto praporů jsou „Memile téty“, a on jejich „brafy tátynek“.

Plukovní kapela k tomu zahrála předojemně „Zachovej nám Hospodine!“ — a vlak se zvolna hnul.

V té chvíli vyplivl Mašek oknem a v návalu nemírné a skoro nepochopitelné radosti kopl Nového, který zhrouceně o čemsi přemýšlel, že až vyskočil a vytřeštil na něho zděšeně oči.

Ale Mašek nedbal. Rozpřáhl patheticky náruč a zanotoval zcela po kněžsku:

„Comoedia est finita! — Te Deum laudamus!“ — —

— — — — — — — — — — — —

Jeli a jeli...

Čím déle jeli, tím byla nálada neutěšenější. Potkali cestou vlak raněných, a již se roznesla zpráva, že na frontě roztrhávají české prapory a rozstrkávají je mezi německé a maďarské jednotky po setninách, protože Češi trpí nezřízeným pudem dostati se pokud možno nejzáze na východ. Všichni se po takové novině zamračili a kleli jako pohani, zapřisahajíce se, že provedou svoji, kdyby je třeba na řetízek přivázali.

Nový sice několikrát vzdychal, ale Mašek umlčel jeho stenání jízlivými pošklebky o stavbě zubřánských barikád ještě před mobilisací, kdy jeho občanskyrevolucionářská nátura nebyla pokropena studenými sprchami přehlídek, rukování a execírek.

Ukázalo se však k nemalé radosti všech, když dojeli, že zpráva nebyla plně pravdivá. Velitelství vřadilo je jako zálohu na úsek, kde první linie vojsk, stojících proti sobě, byly od sebe vzdáleny několik set metrů. Bylo jim tedy zcela zřejmě přáno, dík zprávám, které o nich došly. A kdyby toho ani nebyli tušili, byli by se toho dověděli od setníka Rotfelda, který — přes to, že byl kovaný Němec — nesmírně zradostněl pod dojmem rozkazu, který obdržel. Bylo to tím podivnější, poněvadž během cesty byl neustále zamlklejší, jako by ho právě čtyřikrát netěšilo, že má cediti krev na poli slávy za milované Veličenstvo. Také jinak se cestou proměňoval: v ležení nebylo mezi důstojníky horšího psa nad něho, cestou však jihl a měl na jazyku neustále „memile téty“ — a tvářil se, jako by neviděl pošklebků mladších přidělených důstojníků a neslyšel ani velmi hlasitých poznámek mužstva. Toho dne pak, v němž obdržel první rozkaz v poli — div dokonce neobjímal každého, koho potkal. Byl už jako máslo...

Důstojníci však, kteří věci rozuměli, se pomračovali a netajili se obavami, že právě tímto malým vysazením bitevnímu nebezpečí je vážně ohrožen společný záměr. Namlouvali však sobě i ostatním, že teprve na místě bude možno správně posouditi situaci.

Druhého dne pozdě odpoledne se vydali na pochod, aby v noci dorazili na určené místo a zaujali nařízené postavení. Pochod byl tichý, tichý byl i večer, a tichá byla i noc. Časem jen zachřestila puška o řemení nebo o přesku, zacinkala miska na tlumoku — jinak zněl pouze tlumený dusot kroků, neboť šli travou, a blýskaly se v měsíčním světle konce hlavní, vyčuhující z dřevěného obložení. Nezetmělo se, byla světlá noc a — tím hrůznější.

Téměř nikdo z těch, kdož tudy šli, nebyl ještě v poli — a proto pociťovali všichni nadmíru ostře přítomnost záludné a krvežíznivé tlamy. Vnucovala se jim, cpala se jim do uší, do očí — cítili výpar ztuchlé krve ze země a ze vzduchu čmoud prachu. V dálce kdesi mručela děla, jako by se pozdravovala na dobrou noc. Potom prasklo několik ran mnohem blíže, a z dalekého návrší prudce vytryskla do výše stuha světla, aby nervosně zatěkala po obloze, podobna jsouc předlouhé dýce, která nemá hrotu a hledá na nebi věčnou ránu, ve které jej zapomněla. A vzápětí se rozlehl šum, který sílil v rachot — a nad jejich hlavami se objevilo letadlo jako nestvůrný pták — hranatá obluda, jaké ani předpotopní příroda nevytvořila, jsouc příliš dbalá zákonů svého velmi primitivního vkusu. Letadlo přetáhlo oblohou a zmizelo v dálce. Zase všecko ztichlo a ulehlo — jenom děla broukala z dálky, a těm, kteří šli měsíčnou nocí, zdálo se, že to bručí sama země pod jejich nohama.

Nebylo jim veselo. Velmi mnohých se již zmocnila první „polní horečka“. Třásli se, jako by jim bylo zima — a nejvíce ze všech setník Rotfeld, kterému drkotaly zuby jako kladívko elektrického zvonku. Mašek aspoň ujišťoval Nového, že přesně napočetl — jak šel setník kolem — kmitočet komorního á...

Ale potom už bylo venkoncem smutno.

Před půlnocí prošli dědinou. Na mapě to ještě byla dědina.

Již před ní se jim dostalo prazvláštního uvítání. Před vchodem stál starý, rozložitý ořech. Z dálky se ničím nelišil ode všech ostatních ořechů, co jich po světě roste. Ale když přišli blíž, spatřili, že na jeho spodních mohutných větvích se houpou dva viselci. Sedláci asi. Jeden byl jenom ve

vestě, tak, jako by právě vstal v senci od stolu — a druhý měl kabát. Ten zcela oblečený se obracel k nim zády nejinak, než jako by si předůkladně prohlížel rozpraskanou kůru kmene. Za to druhý se díval plnou tváří. Přes levé oko mu visel chuchvalec zvlhlých vlasů — takových drátenicky rovných a dlouhých — a druhé, vypoulené, se dívalo zrovna na silnici nějak velmi vzpurně. Tlustý, zmodralý jazyk měl vyplázlý, pod svrchním rtem se blýskala v úzké štěrbině úst řada ostře bílých zubů, která protivně kontrastovala s temnou barvou zduřelého obličeje, téměř zčernalého podlitou krví. Že bylo bezvětří, neklátili se viselci, jenom maličko se točili kolem vlastní osy. Tím příšernější podívaná, na které stydlo bledé světlo měsíce jako na mokrém prádle, pověšeném přes noc na zahradě.

Vojáci táhli mimo bez hlesu. Zněl jenom tlumený zvuk kroků, který splýval spolu v nepojmenovatelnou rytmickou jednotu. A bylo to, jako by přízraky táhly kolem přízraků.

Ani dědinou nebyla utěšenější chůze. Zdálo se, že celá patří dvěma oběšencům na ořechu.

Jediné stavení nemělo střechy — krovy byly ohořelé a zřícené dovnitř, ohořelé byly i rozlámané ploty, pokud tu ještě strašily jejich zbytky. Dveří neměl ani jediný barák; byly zcela jistě rozvlečeny po zákopech. Po návsi i ve dvorech bylo plno děr, zdivo roztřískáno, takže chůze byla jako nekonečné klopýtání při nejbedlivější pozornosti. Človíčka tu nebylo, zvířete nebylo — ani opuštěný pes se neozval. Ve vlhkém a studeném vzduchu ostře čpělo spáleniště.

Oddechli si všichni, když vyšli na druhém konci z rumiště, které kdysi bylo lidskou osadou.

Oddechli si, ale příliš volně jim nebylo. Děla v dálce broukala vytrvaleji a jaksi rozzlobeně, jako by nemohla usnout, a tuze se proto hněvala.

Nešli ještě čtvrt hodiny — a bylo nekonečně hůř.

Vypialo se před nimi návrší, do něhož se cesta zakousla hlubokým úvozem. Ti, kteří šli vzadu, se udivovali, proč přední řady obcházejí úvoz a klopýtají po nerovné stráni. Umlkli však, když přišli blíž... V úvozu byla sama hrůza. Koňské mrchy se tam válely s lidskými mrtvolami mezi rozbitými vozy. Nejméně celá kolona vozatajstva tu vzala za své. Všecko rozbito, roztrháno — spousta, jaké lidské oko nevidělo od počátku světa. Byla nutna tisíciletá lidská kultura, úsilí milionů mozků — pokrok techniky i neuvěřitelné vymoženosti vědy — aby byla možna. Nad úvozem a kolem něho ležel jako hustý mrak mrtvolný zápach — nepojmenovatelný puch — do kterého jsi zrovna vrazil nosem.

Kus cesty výše vyrážel ze země strom. Byl asi kdysi mohutný. Jeho peň by sotva objali dva muži. Těžko říci, zda to byl dub — byla lípa, či borovice. Bylo možno poznati pouze, že to byl strom, jehož koruna byla nízko nasazena. Nyní tu stál pahýl, otřískaný do běla dělovými ranami, který se ve výši rozbíhal v hroznou zmateninu větvových pahýlů. Kostlivec, příšera v měsíčné noci. A nejpříšernější! Na straně nad úvozem, nad nějž se nakláněl, byl na ostré pahýly větví naražen úplně nahý člověk. Jedna ostrá štěpina projížděla hrudním košem, druhá stehnem levé nohy. Visel tak roztažen nad propastí ve své lidské hanbě, jako příšerně bezezvuký výkřik.

Vojáci šli, klopýtali po druhé straně úvozu — a jejich hluboké mlčení bylo jako úděs ze všeho, co ještě uvidí a poznají jako dílo lidských rukou.

Když vyšli na návrší, poznali příčinu hrůz, jejichž stopami šli. Po hřebenu a svahu vrchovinného pásma táhla se klikatá čára zákopů. Byly strašně rozbity dělostřelbou a zase plny příšerných věcí, jejichž hrůzy neumenšila četa vojáků-hrobařů, kteří v dohledu pracovali při měsíčku.

Přešli ještě dvakrát zákopovou linii. Tyto zákopy byly již vyprázdněny, ale nebyly nikterak přívětivější. Snad nedávná podívaná působila, že i z těchto čpěl zápach a vyrůstal děs.

Šli ještě kus cesty, když pojednou vpředu se zvedl znepokojivý šum. Ozvalo se zavolání stráží.

Narazili na zákop, který byl řídce obsazen Maďary. Dlouhý had vojska, který už se vlekl hodně potrhaně, se vpředu zastavil a vzadu se srážel. Šli již dávno v nepořádku — jak koho napadlo — a proto nyní se utvořily houfy. Chvíli tak postáli. Vpředu se zatím důstojníci dorozuměli — a zástup vojska se zase hnul a táhl podél zákopů do úpadu, kde byla vesnice.

Všichni se zaradovali, když se zpráva roznesla, neboť došli k cíli. Tito Maďaři měli podle rozkazu postoupiti do linie, a oni zaujmouti jejich místo. A zaradovali se dvojnásob, protože už všichni toužili, aby mohli natáhnout hnáty a prospat se.— Ne z únavy pochodu, chtělo se jim aspoň na chvíli ve snu zapomenouti všech ošklivostí, které se jim vetřely. Spát, aby spánkem byla otupena přílišná ostrost dojmů, aby

se stala minulostí — a jaksi méně pravdou. I vesnice se jim zalíbila, když ji posléze objevili. Byla ještě poměrně zachovalá, protože ležela těsně pod kopcem — skoro přilípnuta k prudké stráni — a z obou stran chráněna lesem, který byl sice již hodně roztřískán, ale přece jenom ještě dostatečně kryl oba její boky. Kouteček, jako za větrem. Všichni se znovu a ještě silněji zaradovali.

Žel jenom, že jejich radost neměla dlouhého trvání.

Na návsi čekal již major maďarského pluku, který přijal hlášení setníka Rotfelda, a hned mu nařizoval, aby neprodleně pokračoval v pochodu a zaujal ustanovené posice v první linii. Temným mručením letěla nevítaná a zmrazující zpráva od úst k ústům po obou praporech, zatím co setník Rotfeld stál před vyparáděným majorem s otevřenými ústy a s tak nechápavým výrazem v tváři, jako by byl k němu hovořil čínsky. Vzpamatoval se teprve, když si major na něho vyjel; zaprotestoval proti jeho nařízení, dovolal se rozkazu, který obdržel od velitelství úseku — a poukázal lidumilně na únavu svého mužstva.

Dostal však za vyučenou, aby mu pro příště zašla chuť na podobnou troufalost. Maďar si na něho vyjel ve své sladké mateřštině, která v prudkém hovoru není nepodobna štěkotu podrážděného psa, a když se byl dost vyzuřil, začal německy — a tu teprve pochopil setník Rotfeld, jak je maličký před tímto zlatým límcem. Hanbou se zrovna propadal do země, neodvažuje se na nikoho podívat. Zatím co se toto dělo, vyběhli ze stavení vojáci a důstojníci, kteří nešetřili pošklebky a posměchem.

Trapnou scénu přetrhli posléze důstojníci, přidělení oběma pochodovým praporům. Sestoupili se v hlouček, uradili se — a již se hrnuli k soptícímu majorovi. Jejich mluvčí se ukázal ještě ráznější, než major. Přetrhl několika břitkými slovy jeho nadávky — a ohromil ho tak, že lapal po vzduchu, svrchovaně pobouřen takovou opovážlivostí. A než se vzpamatoval, již byl stručným mluvčím žádán, aby jim přikázal průvodčí a varoval se projevů, pro které již beztak podá na něho důstojnický sbor obou praporů důraznou stížnost.

A že podstatnou složkou maďarské přirozenosti je zbabělost, neučinil ničeho, než že uposlechl, dal příslušné rozkazy, a zavrčev, obrátil se neslušně zády ke všem a zašel do protějšího baráku, odkud se hned poté rozlehlo hlučné spílání.

Setník Rotfeld svěsil malomyslně hlavu, důstojníci se rozběhli po svých oddílech — a zástupy se hnuly. Maďarské stráže je dovedly až na návrší, kde muž za mužem vstupoval do spojujícího zákopu, aby husím pochodem došli do linie.

Byla to chůze trapná. Bláto žvechtalo pod obuví, obnažená země obou stěn zákopů čpěla syrově a jako plísní, děsila svou oněmlostí, která dusila i zvuk kroků, ale za to nechala ostře a nepříjemně zníti každý hlas kovu. Bylo tu neurčité přítmí — ba i hvězdy nad zákopem jako by pozbyly poloviny lesku. (Pokračování.)

★

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Podle mého mínění min. Beneš učinil seč byl, zamlčíme-li počátečnou jeho chybu, že zanedbal položiti všechen důraz na státní právo, což se ale vysvětluje tím, že jeho strana dobývání státního práva neměla v programu. Mimo to příliš důvěřivě spoléhal na spravedlnosť představitelů Dohody, spravedlnosť pouhou a idealnou, jaké obyčejně lidé nemají. Národ byl rozdělením Těšínska sklamán a odtud min. Beneš počíná pozbývati veliké popularity, jíž si dobyl svými zásluhami o osvobození. Takový jest osud politiků a státníků. Ale národ, chce-li býti spravedliv, musí nejprve sebe sama pokárati za to, že otázky těšínské až do poslední chvíle si nevšímal, jejího významu pro český stát vědom si nebyl, a dlouho ještě, když už hořelo, netečně se díval. I pražská žurnalistika musila být událostmi donucována, aby k Těšínsku obrátila svou pozornosť. Jediná Národní Politika poslala do Těšína jednoho ze svých redaktorů, Jana Hejreta, aby její obecenstvo soustavně obeznamoval s vývojem věcí na Těšínsku. Z Těšínska dojížděli do Prahy deputace, vykládaly, zaklínaly, prosily, dokazovaly, že bez Těšínska československá republika nebude státem a prohrajeme li naproti Polákům, že se nestanou našimi pokojnými sousedy, nýbrž ještě bolestněji bušiti budou do našich slabin. Poslouchával jsem je v Národní Radě a byl jsem přesvědčen, že všecko je tak. Národní Rada ráda by pomohla, ale nemá moci. Pan Kožďoň si tam stýskal do jednoho mini-

stra, kterému dokazoval články polských listů a jednáním Poláků, nedostanou li se Šlonzáci k Republice, že budou od Poláků ze msty dílem vyhlazeni, dílem násilně převedeni do Východní Haliče. Ministr pokrčil rameny a pravil: „Tak to chodí v politice: někdo vyhraje, někdo prohraje, a kdo prohrál, musí nésti toho následky.“

To je výrok hrozný, jakého bych se nenadál od žádného Čecha a nejméně od českého ministra. V národě a národním státě nemůže býti, aby vláda, aby společnost zůstala tupě lhostejna k osudu těch, kdo se za stát obětovali a tím se uvrhli do škody, do neštěstí a snad dokonce do zkázy. Mezi námi musí býti souručenství, státi musíme jeden za všechny a všichni za jednoho, a kdo při tom utrpí, musí míti odměnu v uznání a vděčnosti všech ostatních, a byl li postižen ujmou hospodárskou, musí se mu dostati náhrady. Jen taková společnosť, která se spravuje tímto nepsaným, ale samozřejmým řádem, je mravná a zdravá, jen ona má spůsobilosť svůj stát dobře pořádat a upevňovat.

Spor o Těšínsko bude míti ten dobrý následek, že ustanoví poměr mezi oběma slovanskými národy. Češi nebudou již Polákům sentimentalně ustupovat, nebudou se v citech rozplývati, když Polák od nich něčeho požádá, nebudou se na ně dívati jako na mistry v politice a diplomacii. Češi na Těšínsku, Slováci v Oravě a Spiši utvoří proti nim pevnou hráz, přes kterou páteři Machajové, Hlinkové a Jehličkové nepropašují polský vliv pod kutnou římského klerikalismu. Budou bdělými strážci českopolské hranice a pozornosti jejich neujde nic, co se na polské straně kutí. Mezi Čechy slezskými bylo již tak veliké napjetí, že byli hotovi sahnouti k svépomoci, kdyby Poláci, jak hrozili, vojensky je přepadli. To budou věrní hraničáři Republiky. Vývoj věcí tomu chtěl, že se Poláci konečně objevili před námi tak, jak je Pánbůh stvořil, bez umělých příkras a falešných zástěr. My jsme pořád věřili, že Poláci jsou tací, jak si je malovalo naše srdečné přání, a přesvědčili jsme se, že jsou jiní. Jednou na to muselo dojít. Poznali jsme, že slovanské pokrevenství a jazyková blízkosť u nich nic neváží. Slovanské cítění, slovanské vzájemné ohledy, jdoucí za tím, aby se mezi Slovany všechny spory urovnávaly rozumnou a šlechetnou dohodou zúčastněných, jsou duši jejich cizí. Jako je XIX. stol. nenaučilo býti Slovany, neodnaučilo je ani výbojným a úskočným praktikám, jež si osvojili od stol XVI. a jež srostly s jejich národní povahou tak, že určují jejich jednání v životě soukromém i politickém. Vlastnosti tyto, korunované neslýchaným sobectvím, zahubily už r. 1772 jejich mocný a bojovný stát, a zahubí jej zas, neboť ony v době nové mohou sice Polsku rychle znova vybudovati, ale nebudou míti síly, aby ji utvrdily a zachovaly. Poláci budou brzy hořce vzpomínati, že od sebe odpudili Čechy, nejbližší své pokrevence. Odcizení to bude trvalé a Praha se neopováží šlapati city Slezanů, Moravanů a Slováků a s Polskem vcházeti ve styky, které by se nesrovnávaly s národní ctí a státní důstojností. Jisté realné vztahy ovšem mezi námi budou jako mezi sousedy, kteří jsou v tom onom na sebe odkázáni, ale srdečenství bude ze vzájemného našeho poměru vyloučeno. Na jak dlouho? Na vždy? Ne na vždy.

Společenská struktura u Poláků je příkře různá od naší. My jsme národ demokratický, a takovým musí být i náš stát. Nemáme české národní šlechty, ona jest u nás pobělohorskou vetřelkyní a čím více cítila, že se blíží rozhodnutí o našem osudu, tím se víc od nás oddalovala. Za světové války někteří její představitelé dokonce se stali zrádci české věci. Šlechta tedy v našem obnoveném státě je bez významu a nikdy již ho nenabude. U Poláků je zcela jinak. Tam je šlechtic dosud vším jako ve středověku. Feudalism tam vládne i bez roboty, neboť nevzdělaný a nemyslivý „chłop“ se mu slepě podřizuje ve všech otázkách veřejného života; do války táhne na šlechticovo poručení poslušně jako před stalety zbrojnoš, jemuž kynulo osvobození, když se chrabrostí vyznamenal. Tuto největší službu chłop koná šlechtici dosud, koná ji konservativně a je šťasten, když může v bitvě padnouti na místě, na které ho šlechtic postavil. Ale tento poměr nemůže již déle trvati, patří do oddílu dějin dávno překonaného. Žádná protekce cizích mocností neodvrátí od Poláků, co je dějinnou nutností. Společnost jejich musí se přeustrojit, vláda nad ní přestane být výhradným privilejem šlechty, demokratismu bude pomoženo k vítězství nad přežitým aristokratismem, z chłopa se stane uvědomělý a sebevědomý člověk, jenž bude o politických osudech vlasti svobodně rozhodovati společně se šlechtou, někdy shodně s ní, někdy proti ní, jak za dobré uzná; ale duchovným rabem jejím už nebude.

Základný rozdíl mezi Čechy a Poláky spůsobilo husitské hnutí. Bylo tehdy dosti

demokratických Poláků, kteří husitství porozuměli, ale zůstali v menšině, krakovský biskup Zbihněv Olešnický zvítězil nad šlechetnými pány Šafranci. Polští čechofilové přijímali také učení českobratrské a po Bílé Hoře poskytovali pronásledovaným Českým bratřím útulek. Tito lepší živlové v Polsku nevyhynuli a najdou k českému srdci cestu zas. Na Polácích jest, aby se učili od Čechů, jak se společnosť demokratisuje. Kdo by pochyboval, že v Polsku na tento společenský převrat dojde, pochyboval by o budoucnosti polského národa a lámal by nad ním hůl. Možná, že vyjde na jevo, že krakovský útok na československou republiku měl ten skrytý účel, aby se chłop zfanatisoval proti Čechům a tím se obrnil proti demokratickému a republikánskému jejich vlivu. Až chłop dospěje k poznání, že ho šlechta i tentokrát nesvědomitě využitkovala pro své sobecké zámysly, Češi mu odpustí, čím se na nich v r. 1919—20 provinil na Těšínsku, v Oravě a Spiši.

Nyní se odebereme na Slovensko a přesvědčíme se, jaké tam byly poměry v druhém roce trvání Republiky. O nich podám zprávu očivideckou. V druhé polovině července podniklo české novinářstvo hromadný zájezd na Slovensko, jehož jsem se zúčastnil, abych nabyl o slovenských věcech vlastního a jasného ponětí. Několik dní před tím Dr. Herben udeřil v Národních Listech na poplach, že „Slovensko je podminováno". Toho poplachu bylo zapotřebí, aby se v Čechách vzbudil opravdový zájem o Slovensko. Ta zásluha patří p. Herbenovi; ale jinak je třeba zpředu prohlásiti, že to s podminováním Slovenska není tak zlé, jak se v prvé chvíli myslilo. Dějí se pokusy, aby Slovensko podminováno bylo, ale ono podminováno není a bohdá nikdy nebude. V tom smyslu se vyjadřovali také vlastenci slovenští, Herbenovi osobní přátelé.

Mezi Slováky je dost uvědomělých a vzdělaných mužů, kteří netají, že státní jednota Slovenska s Moravou a Čechami jest jeho záchrana od jisté maďarisace. Dne 25. června vyslovil se v zahraničném výboru slovenský poslanec Hrušovský ze strany čsl. socialistů: „Formulovaného historického práva tu sice není, ačkoli český stát už v době arpadovské po více než 150 let vojensky uplatňoval své nároky na Slovensko, — ale po celých tisíc let Slovensko hospodárský i kulturně těsně bylo spjato s Moravou a tím i s Čechami; s českými zeměmi tvořilo jediný kulturný celek; bez českého kvadrátu Slováci dávno byli by zmizeli s mapy Evropy". Čím více bude na Slovensku přibývati vzdělaných lidí, tím více se bude svazek československé jednoty upevňovati.

Maďaři od 35 let všecko úsilí obraceli k tomu, aby školami slovenský dorost odnárodnili a zároveň aby přerušili národní, duchovnou a jazykovnou jednotnost jejich s Čechy. Před 35 lety jsme myslili, že se ďábelský tento plán nikdy nemůže zdařiti, ale nyní, když je vytržen z tlamy maďarské saně, Slovák poctivě přiznává, že měl namále. Maďaři kradli slovenské děti a zaváželi je na pusty mezi čisté Maďary, aby mezi nimi zapomněly své mateřštiny a předělaly se v Maďary. Ani toto „herodesovství", jak je nazval Svetozar Hurban Vajanský, nevedlo rychle k cíli. Rychleji se odnárodňování slovenských dětí dálo školkami, do nichž je Maďaři odváděli bezmála od prsu mateřského. Když slovanské dítě dospělo šestého roku, rozumělo již tolik maďarsky, aby mohlo býti vstrčeno do prvé třídy obecné školy jako dítě maďarské. Maďarisace jeho potom pokračovala každou vyšší třídou. Slováci přiznávají, žeby tímto spůsobem byli bývali do dvacíti let šmahem odnárodněni. Zločinné dílo bylo podporováno socialnou změnou, která se děje v celé Evropě: vzrůstem průmyslových měst na úkor skromných, ale soběstačných vesnic a zesilováním života městského na ujmu selského a na Slovensku i pastýrského. Slovenské děti, maďarskou školou porušené, dosud nemohou přivyknouti novému stavu. V každém slovenském městě vidíte jich skupiny, any hrajíce si maďarsky mluví a pokřikují. Kdyby se byl Maďarům ještě zdařil úklad, ku kterému se propůjčil Samo Czambel, Slováci byli by do dvacíti let přestali i psát svým nářečím. Maďaři už činili přípravy k tomu, aby roztrhli literaturný jazyk slovenský a postavili naproti literatuře západní, jejíž ústředí je v Turčanském sv. Martině a jež tíhne k češtině, literaturu východní, která by spisována byla nářečím šaryšským. K dobré vůli jen spisovatelů se jim nedostávalo. A byli by četných dialektických zvláštností slovenských užili, aby spisovný jazyk slovenský ještě více rozstrojili a rozdrobili, čehož by byli dosahli založením několika místných časopisů, které by lid otravovaly maďaronstvím. Již z toho se vidí, že český spisovný jazyk má pro Slováky moc jednotící. Pouhá blízkosť češtiny dávala slovenčině vniternou a mravnou jednotu.

Převrat rázem zastavil maďarské úklady a Republika již v prvém roce opatřila Slovensko tolika slovenskými školami, že se to vlastencům slovenským ještě rok před tím ani ve snách zdáti nemohlo. Bývalý ministr pro Slovensko, Dr. Dérer, podal o tom dne 3. června Národní Hromadě následující číslice. Do převratu bylo na Slovensku národních škol 344, letos 26.622; do převratu nebylo ani jediné slovenské střední školy, letos jest jich 25. Ale i školství jinorodců Republika zvelebila. Německých obecných škol bylo na Slovensku do převratu 22, letos 115, utrakvistických 15. Střední školy Němci neměli ani jediné, letos mají 2 a utrakvistické 3. Slovenských časopisů bylo na Slovensku do převratu 20, nyní 87, německých listů bylo 6, nyní 10; maďarských bylo 25, nyní 55. Zemědělských družstev založeno po převratu 112, do převratu jich vůbec nebylo. Organisovaných dělníků bylo do převratu 15.000, nyní 140.000.

Tyto číslice nevývratně ukazují, jak obrovský osvětový ruch převrat Slovensku přinesl a že prospíval i Němcům i Maďarům. Němci a Maďaři ovšem toho nepřiznají, a budou se vynasnažovat o restauraci starého stavu. Nedá se ani myslit, že by se zpupný Maďar spokojil občanskou rovnoprávností se Slovákem, jímž opovrhoval, ano ani za člověka ho nepovažoval — „Tót nem ember". Maďara bude vždy dopalovat a rozčilovat pomyšlení, že nenáviděný Slovák, jejž zúmyslně zanedbával, za změněných poměrů v nějakých 10—12 letech osvojí si vyšší kulturu, než maďarská — vyšší proto, že bude přirozená, kdežto maďarská jest umělá, protože sama maďarská společnosť je taková. Kdo je dobrý a probudilý Slovák, děkuje bohu za tu zázračnou změnu, a děkuje i českému národu, bez jehož pomoci na lidských silách i na statcích by se toto veliké dílo neprovedlo. Vděčností k Čechům jsou skutečně naplněni všichni poctiví Slováci a netají toho. Slováci, kteří jsou k Čechům nevděčni, kteří jim spílají, na ně kleveti, proti nim slovenský neuvědomělý lid popuzují, nejsou poctiví a nejsou hodni, že byli mlékem slovenských matek odkojeni.

(Pokračování.)

✱

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Ale právě tyto starosti a onen nešťastný rozhovor jeho s matkou poučily jej a úplně přesvědčily, že Vlastu miluje a že by se již nedovedl odříci její ruky. Užasl, jak neobyčejně v posledních dvou dnech láska jeho vzrostla a zkouzelněla. Každá vzpomínka jeho na Vlastu, každá představa její tváře provázena byla hlubokým pohnutím, blaženým opojením a tesknou nedočkavostí. Zachvacovaly jej neklid, nervosa a rozechvívající obavy proto jen, že neměl tušení, co se v ní děje, koho z nich miluje, koho si vyvolí, anebo dokonce nemiluje-li záhadného toho advokáta, který má zítra do Újezda přijeti. „Co teď s tím vším dělat?" opakoval si hlasitě po chvilkách, procházeje pokojem svým a sousední velikou knihovnou. „Co jen podniknout? Mám psát? Mám s ní mluvit? Mám to učinit co nejrychleji, či počkat? Poslouží mi rozhodnost či váhání? To jsou, holečku, zatracené otázky! Nic se nedivím Bláhovi, že se děsí tajností a že chce míti teď kolem sebe jasno. I já to tak vidím. Samá tajnost kolem mne a všude nebezpečí, Jak tím projít, abych neprovedl hloupost? Co si vybrati z těch Hrdličkových řečí? Přeje mi, nebo nepřeje? Vede mne za nos, nebo to myslí se mnou dobře? Snad se to ukáže, snad, ale — nebude-li pozdě? Všecko prý rozhodne Vlasta, dobrá, ale to mohou být pro něho zadní dvířka. Maminka mne postrašila... Byl by skutečně tak hrozný? Jeho řeči, to musím upřímně si přiznat, jsou opatrné, úmyslné, podivné... a kdož ví, nejsou-li i záludné? Opravdu — jak dnes dopoledne se mnou mluvil, jak mne pozoroval a jak mi otevřel oči s tím koupeným statkem Kubovým, to všecko je zatraceně divné. Ale kdož ví, nebylo-li v tom něco, co by mne vlastně mělo těšit?

Zdá se, že uhodl nepřátelství maminčino a že proti němu bojuje. Tah to byl, na mou duši, obratný, to musím uznat! Jenom, myslí-li na mne, stalo-li se to v můj prospěch a není-li to jen staré pronásledování naší rodiny? — Co tedy dělat? Vždyť nesmím zapomenout, že Kadlec neotálí, že snad s ní už mluvil, že ani Bláha nečeká! Ten zvláště byl bojovný! Je tedy opravdu nutno něco podniknout, něco moudrého, nebo aspoň tam jít a bdít."

Myšlenka napsati Vlastě dopis vracela se mu chvílemi s naléhavou prudkostí. Zasedal ke stolku a psal, ale když si věty své přečetl, vždy nalezl v nich něco bláhového nebo nemoudrého, dokonce i nebezpečného, a dopis odložil. Zvláště s nadpisem, s oslovením nebyl spokojen, nic nebylo mu dost vřelé, dost případné. Čím více pak se mu začátků těch nakupilo, tím více pochyboval o správnosti tohoto kroku. „Jen nic psát," říkal si se živými pohyby, „jen nic psát!" A až se mu dech zatajil z představy, že by byl list odeslal a že by jej byla Vlasta čtla.

Zato rozhodl se k večeru, že půjde do Újezda. V sobotu bývalo v hostinci Hrdličkově nejživěji. Scházívali se tu všichni sedláci, učitelé i úředníci z blízkého cukrovaru. „Kdyby nic jiného, aspoň něco zvím," řekl si všechen ve tváři zvážnělý.

Než vyšel, čekalo jej překvapení. Lipovou alejí před zámečkem přicházel Bláha. „Pro boha," užasl Havlíček, „ten má rtuť v těle, už je tu zas!"

Neočekávaný a v první chvíli i nevítaný host byl zardělý z večerního chladného vzduchu. Obzory byly zamlžené, z vesnic zněly vřesky husí, křik dětí a odkudsi zapadalo sem s neobyčejnou určitostí supání nákladního vlaku.

„Nehněvej se, že jsem tu zas," promluvil Bláha, „ale já nemám stání a myslím, že ani ty ne. Ale řekni, nepřicházím-li vhod."

„Povím ti úplnou pravdu. Chtěl jsem jíti do Újezda a zamrzelo mne, když jsem tě tu dole uviděl, ale jak jsi promluvil, už jsem pochopil, že mne vlastně návštěva tvoje těší."

„Víš, kamaráde, já nepřicházím jen tak, já jsem včera a dnes mnoho přemýšlel, to mi ostatně budeš věřit, a to, že mne tu vidíš, je výsledek toho uvažování." Rozhledl se po pokoji a povzdychl si. „Je to pitomá věc!" zvolal zavrtěv hlavou. „Aspoň my dva musíme mít rozum a musíme spolu mluviti bez falše — viď?" Pohleděl naň teple svýma tmavýma očima. „To cítíš jistě i ty!" dodal po krátké pomlčce.

„Pravda, měli bychom."

„Rozhodně!"

Havlíček pojednou vyskočil a se zvláštní srdečností, ba možno říci s radostí zvolal:

„Počkej, k tomu si nalejeme vína! A jedl jsi? Ne? No dobrá, mám tu salám!" Vyběhl a hned se vrátil. „Pohovoříme si, máš pravdu, já jsem ti dnes porozuměl."

„No, že? Viď?" oživeně volal Bláha. „S tebou je možná mluvit, Kadlec je blázen a dravec, tomu se raději vyhnu!"

„Dravec jsi ty," pronesl Havlíček jaksi žertem a usmál se.

Bláha v tu chvíli pátravě pohleděl do jeho tváře.

„Kotě, ne dravec," řekl a zasmál se.

Havlíček o čemsi zapřemýšlel, to bylo úplně zjevno na jeho přivřených očích a stisknutých rtech, ale pojednou všechen oživl:

„Řekni mi, co o tom soudíš? Je dobře, že nás ten bláznivý Kadlec vehnal do té situace?"

„Je — to je dobře," velmi tiše a jaksi nerad prohodil Bláha, „bylo toho třeba."

„A myslíš, že je už něco rozhodnuto?"

„Nic."

„Nezískal si Kadlec Hrdličku? Nenapadla tě ta otázka?"

„Nic se dosud nestalo."

Vstoupila služka se salámem a vínem, dívka vrtivá a náchylná k žertům, s černýma očkama. Pošilhávala po Bláhovi. Odcházejíc obrátila se ve dveřích a narazila na ně. Páni se usmáli.

Havlíček pobídl Bláhu, aby jedl. Nalil víno do skleniček a prohodil:

„A co my? Co — my — učiníme?"

„To je to — co my?" pohlížeje do jeho očí opakoval Bláha.

Chvíli hleděli na sebe beze slova.

„Je možná, abychom se dohodli?" otázal se pak Havlíček s nedůvěřivým úsměvem.

„Všecko je možná."

„I to?"

„I to! Přemýšlel jsem o tom. První věc: Nedělejme tajností, nepřelhávejme se!" co možná srdečně řekl Bláha pokládaje ruku na ruku Havlíčkovu. „My, jak už vidím, se domluvíme! My provedeme svůj zápas čestně!" Vzal sklenku do ruky. „Připijeme si na to!"

Přiťukli si a umlkli na chvíli. Cosi vážného zaujalo jejich myšlenky. Havlíček zapátral náhle v očích Bláhových.

Bláha, jenž chtěl promluviti, pojednou se rozhodl jinak a jal se chvatně jísti. Jedl i Havlíček. Mlčení jejich stávalo se tísnivým. Po večeři začal Bláha klidným hlasem — v němž však cítiti bylo napětí:

„Nežádám a nenutím tě, abys ustupoval, a nežádáš toho ode mne ani ty. To je základ! Jsme přesvědčeni, že ani jeden ani druhý zbraně nesložíme. A taky proč? Ani ty mne, ani já tebe nemiluju tak, abychom přinesli oběť! Ale hlavní věc: Nezapomeňme nikdy na starou pravdu, když se dva perou, že vyhraje ten třetí. Tedy — proto přicházím. Tuto pravdu si zasaďme hluboko do srdcí. Budeme-li se my práti, může se státi, že ten vostojavský mluvka nám Vlastu ukradne před

nosem. A to ti hned řeknu: Než on, raději ty. To jeho vychloubání a žvanění nesmí zvítězit, to by mne hrozně žralo a žralo by to i tebe! A vyhraje, ještě jednou tě varuju, budeme-li se prát."

„Já se nebudu prát," řekl Havlíček s jakýmsi zvláštním zasmušením.

„Nevíš, nebudeš-li! Nejde o zjevnou rvačku, jde i o tajný zápas. Proto přicházím, abychom si řekli, že nebudeme nic tajit, aby nám oběma bylo neustále všecko jasno. Doufám, že rozumíš: My musíme nejdříve toho mluvku odstranit."

„A potom se vrhneme na sebe my!" zasmál se Havlíček.

„Ano, a právě o to mi jde, abychom se nevrhli."

„Ty se vrhneš —"

„Já? Proto přicházím."

„Tys jako divý od několika dnů. Kadlce jsi umlátil — chachacha!"

Bláhovi svitlo v očích. Krátká vlna zvýšené pozornosti přešla jeho tváří. Odpověděl pak:

„Měl bys mi za to poděkovat — ale já jsem ani nechtěl do něho tak bušit."

„Zdálo se — ale švanda to byla. Úplně jsi ho popletl."

Bláha sklopil oči. Usmál se.

„Nechtěl jsem ani, tak samo to přišlo, a potom jsem pochopil, vlastně až doma jsem pochopil, že tak bylo dobře. My bychom měli oba — tak — Je to vlastně brepta, a Vlasta, taková dívka krásná, řekni mi, není naší povinností vyrvat ji z jeho drápů?"

Havlíček mlčel. Prsty jeho sevřely sklenku. Napil se.

„To mne jen tak napadlo," nejistým hlasem promluvil Bláha, „že by vlastně bylo naší povinností zachránit ji, a šlo by to zcela lehko. Sám jsi viděl, jak se mu podlaha lámala pod nohama. Ale, jak jsem řekl, já vůbec neměl takového úmyslu a žasl jsem nad sebou. Dokonce mne to mrzelo a trápil jsem se... Když jsem pochopil, že to bylo z pití."

„Hm, a ty, jak vidím, měl bys teď chuť pokračovat."

„Ani nevím, tak mne to napadlo. Stále uvažuju a stále více je mi jasno, že je Kadlec mluvka a že je pro něho Vlasty škoda. Stále si říkám: Dopustíme-li toho, hříchu se dopustíme!"

„A co můžeme dělat?" vykuliv oči otázal se Havlíček.

„Co? Chachacha, hodit ho do smetany v kaťatech!"

„Do vlastní smetany — ne?"

„Ano! Ty ani nevíš, jak snadno se stane směšným to, co se u něho zdá zajímavým!"

„To u každého."

„Ale u něho zvláště. Takhle pohneš rukou a už je to všecko jiné. Z parády je břečka. A proto by nebylo mnoho práce potřebí a Vlasta by viděla — břečku a ne parádu. Jen o to by šlo. Kdyby mu člověk ubral trochu sebedůvěry, toho ohně, který ho ozařuje, věř mi, že bude okamžitě všecka hloupost jeho zřejmě vidět. Je to kůň!"

„A ty — myslíš —"

„No, jen tak povídám. Napadlo mne, že je to vlastně naše povinnost."

„Já žasnu."

„Proč?"

„Nad tebou. Co se s tebou děje?"

„Co by se dělo? Nerozumím ti."

„Láska člověka obrátí nohama nahoru," řekl Havlíček, ale jen tiše a jaksi jen pro sebe. A zasmál se. Po chvíli vzal Bláhu za ruku: „A my?"

„My se přece rvát nebudeme?" vysokým a jako by podrážděným hlasem zvolal Bláha.

„Což se chci rvát?"

„Neříkám. Právě proto jsem přišel. Mezi námi dvěma se bude rozhodovat."

Havlíčkovi se ztajil dech. Vzpamatovav se poznamenal:

„A co ten advokát?"

„V toho nevěřím. Opakuju: Mezi námi se bude rozhodovat."

Pohlédli si do očí, ačkoli si ani jeden ani druhý pohledu toho nepřál, a tváře jejich na okamžik ztuhly. Havlíček přivřel pak oči a usmál se:

„Možná, ale jisté to není."

„Je. Jen mezi námi, ale já bych nerad, abychom se chytili spolu do křížku — to by pak Kadlec přilít a Vlastu by odnesl. Nechci tedy —"

„Nechceš," šeptal si Havlíček.

„Nechci a ty asi taky ne — viď? A o tom jsem přemýšlel, jak to učinit, abychom se nervali a aby přišlo rozhodnutí." Sklopil oči. „Aby — tedy — předně bylo mezi námi stále jasno, abychom, abych tak řek', šli nejprve spolu a pak aby se to jaksi rozhodovalo bez nás."

„Podřídit se nějakému cizímu soudu — ne?"

„Ano, třeba — jejímu."

Havlíček se zamyslil. Očima jeho přelétaly stíny vnitřního neklidu.

„Jejímu soudu," šeptal si pokyvuje hlavou, „to ostatně bude i bez našeho přičinění."

„Vidíš," živě zvolal Bláha, „nač tedy se rvát?"

„Pravda, ale zakroutím-li ti krk, nebude třeba se rozhodovat, budu tu sám!“ zasmál se Havlíček divoce. „Tedy — ono to není lehké. Ale to říkám jen tak, já se prát nechci.“ Chvíli pak usmívaje se mlčel. Pak dodal: „Ale, kamaráde, ono to bude všecko jinak, než jak my si myslíme. Neurčíš oblakům, odkud a kam mají letět, a neurčíš ani Vlastě, jak má cítit a kam má jít. Je tu ještě mnoho lidí, kteří mají v tom ruce.“

„Ano, ale my se přece nebudeme rvát!“ vykřikl Bláha podrážděným hlasem.

„Doufám, že nebudeme — je-li v naší moci taková věc,“ opět jen tiše řekl Havlíček.

„Co by nebyla? Je! Chtít musíme!“ důrazně zvolal Bláha pozvedaje k jeho očím svůj nápadně zkoumavý pohled. „Zkrátka, my se rvát nebudeme!“

„Jenom,“ zasmál se pojednou Havlíček otevřev dokořán ústa, „abys potom, až porazíš Kadlce, neskočil na mne a nezadávil mne — jsi šelma!“

Bláha se hlučně rozesmál:

„Kde se v tobě vzala tahle nedůvěra? Nebýval's takový —“

„Jde člověku o všecko.“

Bláha si pohryzl dolní ret. Nepatrný úsměv snažil se vniknouti do jeho koutků.

„Ty, jak vidím, Vlastu přece jenom hrozně miluješ,“ řekl jakoby zklamaně.

„No — víš, kamaráde, tu je na místě říci: Na život a na smrt.“

„A myslíš, že já méně?“

„Nedivím se a proto nevěřím té naší upřímnosti, o které mluvíš.“

„Proč?“ zahoroval Bláha. „My oba Vlastu stejně ctíme, stejně milujeme! Ona nás sloučí! Z lásky k ní — rozuměj mi z lásky k ní domluvme se a přisahejme... že ten, kterého zamítne, hezky sklopí oči a bez poznámky a bez hněvu — pokorně jako nějaký svatý — víš, já mám o tom takové myšlenky — že se podvolí a už o tom mluvit nebude. Ano — víš, aby ona neměla žádné starosti, lítosti a žádné bolesti. Tedy z lásky k ní to navrhuju a my z lásky k ní, ať už ten nebo ten, poneseme hrdinsky rozhodnutí. To tedy mi leželo na srdci a proto jsem přišel.“

„Já se ti divím, to je nesmysl!“ řekl Havlíček tvrdě a chladně.

„Nesmysl?“ užasl Bláha. „Nejsi schopen takového skutku?“

„Já?“ zasmál se Havlíček s výrazem tváře až nápadně přísným. „Já ano, ale ty ne!“

(Pokračování.)

Růžena Schwarzová:

ZA DUŠÍ SLOVENSKA.

POHŘEB DÍTĚTE.

Na detvanském hřbitově voněly po dešti rozmoklé šalvěje, když pochovávali mrtvé děťátko. Obřady v kostele byly nekonečné. Mladý kněz seděl u bíle prostřeného stolku nad rozevřenou modlitební knihou a zřejmě se nudil. V zadních lavicích klečely nemarnivé ženičky detvanské s bílými, nevyšitými rukávy, děvčata s oplecky vyšívanými oranžově, s bílými, po krajích nebarevně zdobenými šátky. Několik gazdů a voják stálo vzadu za lavicemi.

Pod kůrem na zemi na bílé šatce ležela rakvička pokrytá rudými jiřinami. Při ní stál mládenec pohřební, patnáctiletý hoch v parádní detvanské kazajce z černého sukna s červeným lemováním, v širokých gatích s třepením, s oranžovým pruhem. V ruce držel kytku s dlouhými pestrými fábory a malinký kulatý klobouček s vybíjeným páskem. Tvářil se vyznamenaně.

V lavici u kněze, zády k oltáři stál předříkavač, vysoký, lysý děda s brýlemi na čele; držel tlustý, pobíjený zpěvník a notoval třaslavým, důležitým, monotonním hlasem nekonečné starodávné naivní písně pohřební. Posmutnělé tetky v lavicích polohlasně mu přizvukovaly.

V písních loučilo se dítě s rodiči, s příbuznými, s každým zvlášť. Děkovalo matce za lásku a péči, přálo jí radost na zemi a nebe po smrti, oslavovalo otce, krstného otce a krstnou matku, starého otce i starou matku, dávalo s bohem všem „tetkám predrahym“, strýcům, dětem, celé vesnici.

Konečně zdvihli rakvičku a průvod se hnul. V čele šla kostelnička, vysoká hubená žena v šedém šátku, bosá, s hlavou černě zakuklenou a nesla důležitě černý kříž. Za ní kráčel mladý gazda s dřevěným křížem náhrobním. Následovalo několik gazdů, mezi nimi voják, pak kaplan s kostelníkem. Pak vyparáděný mládenec s rakvičkou v náručí. Za ní sypaly se posmutnělé ženy, bosé, s čižmami opatrně zavěšenými na rukou, mezi nimi černě oděná

matka děťátka. Modlily se polohlasem růženec.

Umíráček naříkal na kostelní věži. Kaplan vybíhal co chvíle z řady, sháněl v houfu se hrnoucí ženy a řadil je do dvojstupů. Počínal si jako na cvičišti. Potkali jsme dva rozhovořené, rozesmáté detvanské chlapce. Měli růžičky za městskými klobouky a široké černé zástěry s pestře vyšitými pruhy. Zvážněli a smekli před průvodem. Přešel vážný, zasmušilý, krásný gazda, vysoký a černý jako Černohorec s malinkým kloboučkem s vybíjeným páskem na temeni hrdé hlavy. Zastavil se, zahleděl se na průvod a stál dlouho s obnaženou hlavou.

Neoplocený hřbitov, položený na stráni, podobal se zpustlé zahradě. Šedé, smutné, dřevěné kříže vyrůstaly nade hroby. V mokré trávě svítily bledé plamínky ocúnů. Šípek tryskal v ohebných, zraňujících, dlouhých prutech z propadlých mohyl a chytal se uplouhaných temných sukní žen. Hořely na něm krvavé, orosené plody. Mezi hroby bělaly se kapličky křížové cesty, na konci hřbitova vršila se Kalvarie s kostelíkem.

Průvod se zastavil. Složili rakvičku do mokré trávy. Kněz odříkal bezmyšlenkovitě církevní modlitby a spěchal s kostelníkem od hrobečku. Předříkavač zanotoval starodávnou píseň o otvírající se nebeské bráně. Matka se rozkvílela, ženy soucitně zaplakaly. Gazdové odstupovali a utírali si oči. Mládenec hloubil jámu pro kříž.

Pod kopcem na stráních halekali pasáci, toulala se zvonící stáda, v dálce toužila šalmaj a samotářské lazy ležely soběstačně pod lesy.

*

DOBRÝ PASTÝŘ.

Hezký šedivý farář s mladým leskem v očích stál na kazatelně chudého horského kostelíka a kázal na thema: „Nestarejte se, co budete jísti, čím se budete odívati.“ Lidé tohoto kraje, sedláci, horalé, ustrojení docela bíle, naslouchali mu ušima, očima i ústy. Mluvil humorně, dorozumíval se s nimi šelmovskými úsměvy, domlouval jim, aby věřili Kristovým slibům.

„Kristus pán necigání (nelže),“ ujišťoval je přesvědčivě.

Přešel na sedmé přikázání. Vrátil se z návštěvy přítele-faráře. Přítel má rozlehlý, neoplocený, ovocem požehnaný sad. Nikdo se ovoce nedotkne. Kdyby to bylo zde — v oholené tváři hloubily se šelmovské důlky — orvali by osadníci farské ovoce za jedinou noc. A třeba za bílého dne. Rozpačité ruměnce rozlévaly se po tvářích věřících. Čekala jsem co chvíle, že vševědoucí prst ukáže na vinníky.

Bílé ženy a bílí gazdové vzbuzovali představu sněhové závěje, čistého letního rána. Mladičké dívky stály půlvěncem u oltáře. Hlavičky pečlivě přihlazené, copánky v týle svázané vlajícími, dlouhými stuhami. Převládaly stuhy růžové, rudé, světlemodré. Mezi ženami bylo mnoho hezkých, polodětských jemných tváří. Vdávají se sedmnáctileté. Před rokem, snad před třemi měsíci ještě bylo jejich místo u oltářní mříže. Hleděly očarovaně na faráře. Mluvil k nim o hospodářství, o kravách a ovcích, o hynoucích, překotně kácených lesích, o práci a o zahálce, o pálence a židech. Mluvil nefarářsky, bratrsky, kamarádsky, s účastnou upřímností.

Zajímal mne živě ten originál. Počkala jsem si naň před kostelem. Usmál se na mne, pozval mne na faru, uhostil mne u svého stolu. Bílá, klenutá kuchyně nestačila návštěvám. Nahrnuli se tam gazdové. Dva studenti seminaristi přišli se loučit. Hošík-učitel přišel ucházet se o místo na nové škole. Sbíralo se na kostel, ale farář dal postavit školu, protože jedna nedostačovala — a že uznal, že první ze všeho jsou děti.

Byl to laskavý pastýř. Měl nevinné zábavy: rybolov, včely, růže. Byl to farář ze zapadlých vlastenců, farář Jiráskův, farář Raisův. Vyprávěl vzpomínky ze svého ubíjeného mládí, mluvil o zlobě maďaronův, o ústrcích chudého studenta, o tom, že byl z trestu přeložen do hor, že se nenaučil, nechtěl naučit nenáviděné řeči. Nabízeli mu pohodlný úřad v Bratislavě. Měl opustiti hory, včely, růže, ovečky, třicetiletou práci. Odmítl vyznamenání, zůstal v horách, v chudobě, přes protest příbuzných, přes nářek hospodyně. Úporný, s větry života bojující krášlil dále svou vesnici pevným, statečným srdcem. Nechtěl se vzdálit od pravdy a bolesti lidské.

Seděl proti mně ve své ošumělé klerice, v bílé farské kuchyni, ověšené lesklým nádobím, důvěrně ozářené zeleně zastíněnou lampou, nemohl se naposlouchat slovenských písniček, hovorů o Praze, o Čechách, o české věrnosti, o touze po Slovensku, úvah o knihách, o bohu, o duši lidské. — Usmíval se humorným, dobrým úsměvem, a jeho něžné oči podobaly se nevinným, šibalským očím chlapeckým.

*

CIKÁNI.

Veliká, široká louka, olemovaná duby, zelenala se vesele. Horoucí slunce ji spalovalo. Svítilo na kopce, na pokojné ovečky, na bledé plaménky ocúnů, na všechen chudý, půvabný horský svět, na krásné, posmutnělé srpnové louky.

Za vsí ve vrbinách stál odstrčeně malounký, z bláta a hlíny jako vlaštovčí hnízdo slepený, povržený cikánský domek. Neměl dveří, jedinou, temnou, dlaňovitou síňku. Uvnitř hořel oheň. Dvě rozedrané cikánky škubaly venku slepici a hádaly se o cosi spěšným cikánským nářečím, snad se jen bavily.

U silnice, pod nízko přepadajícími větvemi dubovými, ležel nemladý, bosý, prostovlasý cikán v sametové, odřené vestě. Přivíral líně oči a fajčil. Polonahé, černé děti s velikými životy dováděly okolo něho. Proháněly se na slunečné louce jako hříbata.

Obklopily mne s pokřikem, donutily mne zastavit se. Žebraly s vytrvalou dotěrnou úlisností. Podivila jsem se sedmi čokoládovým cikáňatům. Oslovila jsem cikána.

„To jsou všecky vaše?“ zeptala jsem se.

Cikán převalil se líně v trávě, v jeho očích zaplál kalný oheň. Nechtělo se mu odpovídat. Ukázal mrzutě na jedno z cikáňat:

„To nie moje, ale aj to ja šatrim (šatím).“

Tříletý čokoládový cikánek byl docela nahý. Na černém krčku hořel mu proužek červených, skleněných korálků.

LITERATURA.

Josef Šimánek, *Bitva stínů*. Próza. Nákladem J. Otty v Praze. — Vojtěch Mixa, *Medvědi a tanečnice*. Nákl. Aventina v Praze.

Šimánkovy prózy mají pečeť originálnosti a individuality. Autor jejich znovu a znovu dokazuje, že moderní beletrie ještě ani zdaleka nevyčerpala bohatých zdrojů, jež jí poskytuje život antický, život lidí vyspělých kulturně i citově do té míry, že nemají k bohům daleko. Šimánek věří této stálé renaissanci, ale zabarvuje při tom své příběhy romanticky — je vynalézavý ve vyhledávání překvapujících situací, úděsných nálad, jímavě tajemných scenerií. Jeho lidé vystupují před námi silní a čistí v područí pudů a vášně, jako sochy z mramoru vytesané, které přenášejí svou krásu i svá tajemství z věků do věků, aby před námi znovu ožívaly a znovu nás upoutávaly svými nevšedními příběhy. Šimánek nás s nimi sbližuje i tím, že často uvádí moderní lidi v úzký styk s lidmi i s polobohy zrozenými pod helénským sluncem. Ideově mají tak Šimánkovy prózy většinou jediný podklad: je to nepomíjivá víra ve věčný život, umění a krásy, o niž výpravný spád udržuje zájem a pro niž získává způsob podání. — Vojtěch Mixa nepředstavuje se za to v přítomné knížce (jinak vkusně vypravené, jak jsme na to u edice Aventina zvyklí) nejlépe. Jeho příběhy jsou nenové, čpí všedností a banálností i tam, kde se autorovi přece podaří načrtati typ (Měšťáci), jeho lidé stále si mluví něco po straně a stále nám zůstávají cizí nebo i odporní. Aforismy, které si navzájem pronášejí, jsou pochybné ceny. Erotika hraje tu prim, ale milostné vztahy osob, s nimiž nás Mixa seznamuje, nikde nevzbudí našeho zájmu. Závěrečná historie padlé dívky (Slávka), která nás zavléká v nejšpinavější bláto, vzbudí leda hnus. Má-li autor ve věcech sexuálních nečistou představitost, nic mu nedává práva, aby čtenáře seznamoval s podrobností a brutalitou soulože tak, jak to činí Mixa, a aby ho s chutí uváděl mezi opilé nevěstky. Mluva knížky je na úrovni obsahu — oplývá banalitou i hrubými nesprávnostmi. *—blk—*

*

Růžena Jesenská: *Pohledy do duší*. Povídky a novelly. Nákladem J. Otty v Praze. — Petr Fingal: *Redakční tajemství*. Nákladem Akademického knihkupectví v Praze.

Jesenská je nám dnes spisovatelskou individualitou, jejíž každá nová kniha dokazuje znovu, že jest třeba odlišovati autorky-ženy od spisovatelů-mužů. U Jesenské je vystupňováno ono ženské estétství, které si libuje ve ztlumených melodiích a v odstínech, v eterických láskách, které si v měsíčním svitu vyzpívávají svůj zvroucnělý bol, z každé stránky je tu zřejma snaha hledati a nalézati duše co nejsensitivnější u lidí ideálně krásných, kteří jsou leda jen pro zvýšení své krásy vystřídáni hrubci a ošklivci. V tomto „romantickém realismu“, jak to autorka sama nazývá, je sice mnoho konvence, která splétá i rozplétá vlákna dějového podkladu, ale je v tom i mnoho životního vyznání, mnoho optimistické víry, že zbystřenému zraku lze nalézti křehkou krásu i tam, kde by jí zraky jiných nepostřehly. A není zvláště za dnešních

poměrů tento optimismus skoro závisti hodný? Takový je ráz i těchto prós dějem nebohatých a námětů nenových — leckde lze hovořiti jen o básni v próze. Sympatická je i stále zdůrazňovaná láska k Praze v těchto povídkách, jež najdou jistě více snivých čtenářek než přemýšlivých čtenářů. — Fingalovy „črty většinou indiskretní“ jsou prvním souborem fejtonistických jeho prací a mají následovati ještě další dva. Literární kritik dívá se obyčejně na podobné soubory s nedůvěrou — pod čarou našich žurnálů objeví se začasté leccos, co nezasluhuje zachování v knize. Ale Fingal dovedl vybírati: nejsou tu jen časové obrázky, jež časem svěžesti nepozbudou, je tu zachycena svěže i lecktérá zábavná episodka, lecktterý svérázný typ ze světa literárního a uměleckého a leckteré nevtíravé, ale účinné memento, jak je denní události vzbudily. Kniha se tak místy stává veselou kronikou soudobého českého života a přes svou povídavost, jež jest ostatně u fejtonistů obvyklá, dovedla se ubrániti banálnosti a nevkusu a blýskne se leckde duchaplným nápadem, jenž chce více, než rozveseliti — tak je tomu i tam, kde fejtonista mluví i pro domo sua. Tím vším stává se soubor jednou z těch knih, jež dovedeme doporučiti i nejprostšímu čtenáři s dobrým svědomím, že nebude zklamán, dá-li se zlákati tím příslibným a rozmarným obrázkem, jenž je nakreslen na obálce. —*btk*—

*

Dr. Jiří St. Guth-Jarkovský, *Společenský slabikář.* Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. Týž autor *Společenská výchova* a *její význam.* Nákl. Studentské kliniky v Brně.

Oba spisky, z nichž prvý má i velmi vkusnou úpravu typografickou, sledují týž účel: naučiti společenské slušnosti a libému vzájemnému obcování a vystupování za rozmanitých příležitostí veřejných i v soukromí rodinném. Řekl bych, že autor velkého trojdílného katechismu společenského podal zde stručnými rysy jeho základy. Denně se přesvědčujeme, že neumíme společensky žíti, že jsme nevychováni pro nejprimitivnější požadavky veřejného života. Kdybychom se tomu naučili, co by zmizelo neřestí, jak by zkrásněly naše styky, jak by pominuly pouliční excesy i facky v parlamentě! Druhou knihu adresuje autor přímo studentstvu, neboť jeho prvou povinností jest, aby si osvojilo základy společenské výchovy, s níž potom vstoupí do veřejného života. Již starý veršovec z XVI. věku Jan Jičínský napsal k tomuto tématu: „Slušná a chvalitebná jest věc poctivostí vespolek se předcházeti a jednomu každému toho, což komu náleží, udělovati podle důstojenství a povolání jeho, buď jest toho hoden, nebo nehoden, tak aspoň nikomu neubližíš“. —*och*—

*

De Stendhal, *Červený a černý.* Přeložil Otakar Levý. Díl I. Nákladem Al. Srdce v Praze. — Comte de Las Cases, *Napoleon na ostrově svaté Heleny.* Přeložil Dr. Josef Kaňka. — Anatole France, *Crainquebille a několik jiných líčení.* Přeložila Marie Sedláčková. Světové knihovny č. 1401—05 a 1406—08. Nákl. J. Otty v Praze.

Nakladatelství Srdcovo předsevzalo si vydávati ve vkusné úpravě a v dobrých překladech románová díla, jejichž první vydání jsou již dávno rozebrána. Tak je tomu i s románem Stendhalovým, jejž po prvé přeložil J. Vodák pro Sokolovu „Vzdělavací bibliotéku“ (1899). Román, jemuž sám autor dává podtitul „Kronika devatenáctého století,“ je vedle „Kartuziánky“ nejlepší prací Stendhalovou. Spisovatel jí chtěl dokázati, že sám chápe to, čeho nedovedl klasicismus: že úkolem románu je vystihnouti lidi, mravy a kraj. Tak uvádí do Francie po revoluci, mezi její lidi, jež psychologickou analysou proniká až do hloubi srdce. Ústřední osoba románu, Julius Sorel, vchází ve dvaceti letech do společnosti, aby poznal její intriky a prodejnost, ale nicméně aby energicky domáhal se v ní svého místa. Ten, jenž má dosti síly i schopnosti, aby se stal pánem, padá, neboť neměl štěstí. Tím se stává Stendhalův román i protestem proti společnosti, která se dostává po revoluci k úpadku. Vedle Saint-Beuva bývá Stendhal pokládán za zakladatele francouzského románu psychologického. Nepůvodnost a nesvéráznost slohu, na něž ukazují v nové době francouzští kritikové, nedovedou ublížiti vnitřní hodnotě románu, jenž i dnes najde četné příznivce. — Comte de Las Cases vypsal v pověstném memorialu svatohelenském pád a utrpení velikého bojovníka a císaře. Jeho paměti, psané částečně přímo pod diktátem slavného vyhnance, mající cenu dokumentární. Císařovy poslední dny jsou vypsány podle zpráv Napoleonova osobního lékaře a k memoriálu je připojen i dodatek o slavném převezení jeho ostatků do Francie od syna de Las Casova. — Četné překlady z duchaplného Anatola France jsou rozšířeny o nový neveliký soubor drobných povídek, z nichž zvláště úvodní výstižná studie dobráckého pařížského pouličního prodavače, se pěkně a zábavně čte. Důraz na povahovou stránku příběhů dává všem šesti prózám, v knížku pojatým, jednotný ráz. —*btk*—

 DIVADLO.

Paul Bourget: *Tribun.* Hra o třech dějstvích. Přeložila Zdeňka Pospíšilová. V Národním divadle 4. ledna t. r., režisér Gust. Schmoranz.

Paul Bourget, pohrdaje myšlenkovým světem

lžipokrokářů, kteří ho nazvou zpátečníkem, hájí božstva a ideály, které povrchní rozvoj doby má za překonané: manželství, náboženství, Boha. V „Tribunovi“ připojuje k nim rodinu. Přes silné theorie o individuální svobodě jest hlasatel jejich překonán otcovským citem, a vítězstvím tohoto se hroutí všecka jeho minulost, takže vydá se znovu na cestu, by! shledal, kde byla pravda a kde omyl. Hlasatelem tím jest předseda ministerstva, socialista, zvaný „tribunem lidu“; zájem veřejný jest mu vším, na všem svém okolí žádá popření citů osobních, v odhalení a ztrestání úplatkové aféry chce popřáti průchodu neúprosné spravedlnosti, a když je před ním vysloveno podezření, že snad i státní zástupce a soudce jsou podplaceni, přizná se čistě po způsobu lidí svého druhu: „Skoro by mi to bylo milé!“ Ale když se objeví, že způsobem svrchovaně kompromitujícím jest ve věci zúčastněn jeho syn a že tomuto nezbyla by leč sebevražda — přemůže lidský pud všecky teorie, a musí ustoupiti vše, co „tribun“ vyznával, aby zachránil syna. Vyrovnání se spravedlností poetickou, nikoli lidskou, dosahuje spisovatel pokáním, k němuž odsuzuje hlavně účastníky konfliktu.

„Tribun“ jest thesové drama oné obratné formy, dějově složité a napínavé, zevně hladké, jak ctitelům francouzského dramatu na sklonku minulého století po stránce technické byla vrcholem umění divadelního. Dneska jsou ty technické pomůcky, kterými děj jest kombinován, scény připravovány a řešení dosahováno, velmi průhledné ve své úmyslnosti, a tato průhlednost a ovšem také zastaralost osob i prostředků jest velmi na újmu účinnosti výsledku, kterého spisovatel hodlá docíliti, ba, působí téměř proti němu, neboť jádro věci se tím oddaluje od životnosti. Ostatně — široké obecenstvo snad necítí této strojenosti, snad si ji na jevišti přímo libuje a na úspěchu hry, jakého premiéra se dodělala, i na pozornosti, s jakou sledováno bylo obšírné, ale vždy obsažné a poutavé řečnění hry, bylo patrno, že nevyzněla na plano. Přes všecky námitky, které můžeme míti, jest to zase jednou hra, ve které se vyslovuje cosi podstatného a dobrého.

V souhře, dobře řízené řed. Schmoranzem, vynikli pp. Želenský v úloze hlavní, Wiesner, Tesař, pí. Odstrčilová, Hübnerová, Kratinová a jiných mnoho. Některým postavám by snad bylo prospělo jiné obsazení. Skladba hry sama zavinila, že v posledním dějství jednotliví mluvčí upadali v tón příliš kazatelský. ♣

*

Pelikán. Hra o třech dějstvích. Napsal August S t r i n d b e r g. Přeložil Jos. Jedlička. — *Ona je vším vinna.* Hra o dvou obrazech. Napsal hrabě L. N. T o l s t o j. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 5. ledna 1921. —

Tísnivý pocit v ovzduší sanatorií duševních nemocí a degenerovaných lidí ovívá diváka při všech hrách Strindbergových. Matka, která okrádá svou rodinu, aby hověla svým chtíčům, je osou hry. „Je sprostá na služebnictvo, zlá na děti, nechá všech hladověti a mrznouti a nají se lépe sama“, praví v úvodním slově programu berlínský Kerr. Řešení konfliktu matky s dětmi není žádné, matka je nevyléčitelná. Nejlépe vše zapáliti, aby zůstal jen prach a popel z veškeré té duševní i tělesné mizerie. A tímto „řešením“ se autor též spokojuje, nestojí mu za to, aby hledal jiný korektiv tohoto mravního úpadku. Hra byla psána výrazně, tentokráte bylo přepínání p. T u m o v o (syn) na místě. Všichni účinkující: pí. B e n o n i o v á (matka), I b l o v á (dcera), p. V r b s k ý (zeť), P u r k r á b k o v á (kuchařka) podali dobré typy. Inscenace hry byla příhodná, rozlehlý, studeným větrem stále provívaný pokoj. Obecenstvo přijalo hru dobře, potlesk byl velmi silný. Ve vzduchu poletovalo patrně biblické rčení fariseovo: Děkuji ti, bože, že nejsem jako tento publikán. — Druhá hra večera „Ona je vším vinna“ byla jako vlahá lázeň po dlouhé polární výpravě. Mužické prostředí ruské, kypící životným optimismem. Pod drsnou, animální korou teplé lidské srdce. Dvojice opilých mužíků (V o j t a, V o š a l í k) byly kabinetní kousky maskou i hrou. Pocestného, jenž pohoštěn mužíky, za to zrána jim ukradne čaj a dobrotivým odpuštěním mužíkovým do breku je dojat, sehrál s lajdáckou emfází p. K o v a ř í k. I policista (p. Z e l e n k a) byl dobrou šarží. Dámské úlohy podány byly slaběji (pí. P t á k o v á a P a č o v á), nerušily však celkového utěšeného dojmu. Vděčně přijatá hra Tolstého byla šťastným zakončením večera a jest jí přáti četných repris. Inscenace ruské jizby selské byla pěkně názorná. Režii měl při obou hrách p. Karel D o s t a l.

Et.

TÝDEN.

D e n i s o v ý m ú m r t í m, o němž jsme zvěděli v posledních hodinách dne 5. t. m., ztratil československý národ bez odporu svého nejkrásnějšího, největšího a nejoddanějšího přítele na celém kulturním evropském západě. Věhlasný Francouz, vědecký odchovanec Palackého a Vrchlického žák již z prvních sedmdesátých let, zamiloval si Prahu, Čechy a vůbec Slovany již jako jinoch a přilnul k našim politickým i kulturním dějinám s takovou láskou, že nemáme podobného příkladu v celém novějším období. Denis, cizinec, učil nás milovat českou minulost a pomáhal v nás budit svými knihami víru v budoucnost. Připoutal se k období husitskému, studoval Poděbrada, napsal překrásnou knihu o konci naší samostatnosti

a o Čechách po Bílé hoře, nehledě k mnoha a mnoha článkům, brožurám a knihám jiných, jimiž nás posiloval, budovav naši posici za strašně světové vojny. Jeho duchaplná bystrost a úžasně živý postřeh při vhodném odstupu z dáli podmínily pravdivost jeho knih; jeho vlastnost cizince docílila (při naší povaze), že jsme mu věřili víc, než bychom byli věřili svému vlastnímu dějepisci. To všecko při vzácné kvalitě Denisova díla bylo pro nás dobrodiním a zůstane nám jím i do budoucnosti. Není tomu dávno, jen několik málo neděl, co jsme měli štěstí potěšiti se naposled Denisovou přítomností v Praze, jeho láskou a teplým kouzlem jeho osobitosti. Praha, do níž před padesáti lety po prvé přišel, aby se počal vědecky zaučovati a aby nastoupil dráhu mladého učencehistorika, stala se divným řízením osudu i místem jeho posledních vědeckých konferencí a rozkladů. Přímo od nich, těžce churav a zmožen bolestmi, odejel do Paříže pod chirurgův nůž, aby nám odešel navždy. Celý československý národ bude jeho památky vzpomínat s láskou neskonalou, vděčnou i nehynoucí.

—n—

*

Do ústupčivých smiřovaček s Němci, o něž se u nás usiluje z důvodů prostému českému rozumu nepochopitelných, zaléhá mi právě několik citátů z knihy Hanuše Jelínka „Pařížské kroniky", jež autor pojmenoval drobnými poznámkami z velkých dnů (vyšlo nákl. Grosman a Svobody). Autor prožil a procítil, co zde črtá „in margina svého hlavního úkolu". Neběží mi o popis Paříže vítězné a poválečné, ani o úžasné poušti měst Němci rozbitých a se zemí srovnaných, ale knihou rozseto je několik dojmů a sentencí českého člověka, ty mne zajímají; vracím se k nim a připomínám tím i knihu, která právě pro náš parlament je horce aktuální: „Co vytrpěla Francie za války, přesahuje prostě lidské pomyšlení. Z toho všeho je jediný výslední dojem: Neodpustit! Neodpustit a nezapomenout! Nehlásám pomstu, ale spravedlnost! Národ, který rozpoutal takovou strašnou hrůzu nad nešťastnou zemí, nemá práva dovolávati se slitování. Co jsem viděl, mne navždy vyléčilo z každé sentimentálnosti a falešného humanitářství vůči německému národu. A to mi nikdo nevyvrátí: národ byl v té ničivé práci za jedno se svými vůdci, tito vůdcové byli jen exponenty národního smýšlení... Kdybych měl tisíc tváří, rděl bych se studem za ty, kteří zneužívají okamžitých a jistě napravitelných nesnází k tomu, aby seli dračí semeno rozkolu mezi jednotlivé třídy národa a sní o slávě a moci Trockých a Leninů..." Kdo se chce trochu posílit v blahovůli k rasçe, která tři sta let stála brutální botou na české šíji, sáhni po této knize bezprostředních svědectví a dokumentů. Chyba, snažíme-li se smazati minulost. Budoucnost se nám za to pomstí.

—pa—

*

Dr. K. H. Hilar byl jmenován chefem činohry Národního divadla. Vítáme tuto změnu, ježto příchod nové osobnosti v umělecké vedení N. D. jest nutný; očekáváme tu s důvěrou jeho nové působení, třebas bude mu zde osvědčiti se ve velkém a historickém ovzduší Národního divadla jak při volbě repertoáru, tak při jeho nastudování jiným směrem než na scéně vinohradské, k experimentům shovívavé. A vítáme tuto změnu v předpokladu, že neznamená centralisaci — že i nadále divadlo vinohradské bude scénou samostatnou, konkurenční; centralisace znamenala by nejen uniformování, či při nejmenším jednostrannost, ale také rozptýlení sil a tím oslabení výkonu. Práce pro jednotlivce jest v nynějším Národním se Stavovským sdostatek. Pro Vinohrady odchod Hilarův znamená sice citelnou ztrátu, ale pro Hilara nové působiště, značně větší námahu a odpovědnost; ucelený soubor vinohradský ve staré tradici a s nadějným vůdcem K. Dostalem má postavení snazší.

*

V č. 29. minulého ročníku ve feuilletonu „Malý cíl" pojednali jsme o povšechné nízké úrovni prósy mladších spisovatelů českých. V témž smyslu poukazují dnes na její bezobsažnost dr. K. Čapek (24. m. m. v Nár. listech), dr. Ant. Veselý (v novoročním čísle Československé republiky) a při rozličných příležitostech dr. Arne Novák ve „Venkově", prof. Vodák v „Čase" a Fr. Sekanina (v novoročním čísle „Národní politiky"). Vzhledem k požadavku dneška starší generace spisovatelská náhle dochází ocenění, kdežto tvorbu generace nejmladší, přes pozoruhodnosti v jednotlivostech, karakterisuje bezobsažnost. Dr. Čapek v N. L. výslovně žádá na krásné próse: lidovost, tendenčnost, morálnost, a jest to věru požadavek vyslovený z duše všeho vážného čtenářstva, které má již dosti té sobecké šedi bez vysokého požadavku, jaká je příznačna nejen souborům povídek prostředních spisovatelů, ale i umělcům v jednotlivých případech favorisovaným.

K. M.

*

* O neznámých pracích Heinových píše M. J. Loussert v revui „Les écrits nouveaux". Jsou to především dva zlomky z „Cesty Harcem", potom úryvky burleskní epištoly bavorského krále králi pruskému a konečně jakýsi pamflet protiheinovský, tepající básníkovy rodinné nesnáze.

Aa.

*

Oprava. V básni „Zpěvák na tržišti" strana 205, 2. sloupec, 5. řádek zdola čti dav (místo dva).

V Praze, dne 13. ledna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

El. Krásnohorská:

OTČINO!

DR. JIŘÍMU ST. GUTHOVI JARKOVSKÉMU K ŠEDESÁTINÁM.

Nemáš nebetyčných velehor
ostříbřených pověčnými mrazy,
koruny své pnoucích na obzor,
pod nímž pokorně se mračna plazí.

Nemáš jižních rájů nádhery,
s květů přepychem, jenž věčně mladne,
s úrodou, jež hýří bez měry,
plod až nejsladší sám v dlaně padne.

Ani obrovitý veletok
rušným tancem lodí nepásá tě;
tvojich robat nekřtil slaný mok,
neshlížíš se v moře majestátě.

Síly velkých, mocných výhody —
nemáš! Nemáš, čemu svět se koří;
nejsi kolos mezi národy,
není vojů tvých co písku v moři.

Peruť dalekých tvých pamětí
nedoniká v mythickém svém letu
v úsvit dávných tisíciletí,
posvátný a slavný všemu světu.

Vedle nich, ač mláda původem,
skromna mezemi a rodu množstvem,
velká jsi svým malým národem,
svatá tím, co Řím zval neznabožstvem.

Jak tvým exulantům bylo as
v cizích dálkách po tvých truchlodějích!
Směleji tvůj mladší rod spěl zas
do všech končin světa v stopách jejich.

Nešel tesknit, k Bohu horovat;
k národům šel, o tobě dát zvěsti,
myšlenkou i krví bojovat
za tvou svobodu a za tvé štěstí.

Otčino! Byť syn tvůj přešel svět,
co v něm oblastí kol zemské osy,
vždy svou myslí létá k tobě zpět,
všady tebe v srdci s sebou nosí.

Všady s ním jde vroucí vědomí,
čím že menší naše vlast, tím dražší;
jde s ním víra, jíž nic nezlomí,
vlast že bude velká láskou naší.

Žeť v ní dědičný duch rekovný,
vrhnuvší se zářným ostřím práva
s temným světem v boj, kdys nerovný,
jenž dnes malé, velké vyrovnává.

Věří, naším posláním že jest:
učit svět, že národové malí
bojem za spravedlnost a čest
velké ušlechtí a zdokonalí.

Otčino! T a k zjev se poutníku,
jenž půl země — neb snad půle obě
proputoval z točen, z rovníku
k tvému srdci! k tvému dílu! k tobě!

Zdrav ji radostně, tu věrnou pouť
k službě tvojí! Zdrav to platné žití,
zdrav dni jeho, požehnány jsouť!
Spřeď je Sudička tvá dlouhou nití!

Odměny mu přej té největší:
z myšlenek, jež sel, ať plody sklidí!
Dej, ať vítězství a bezpečí
šťastné, svobodné své vlasti vidí!

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Pokračování.)

Všecko bylo vykonáno v tichu. Třináctý prapor zaujal místo v zákopech vpravo od spojovacího, čtrnáctý vlevo. Vystřídaní Maďaři se stáhli zpět do zálohy. Dávno již poslední z nich odešli — ale v zákopech bylo stále nepříjemné a dusivé ticho. Všecka únava zmizela, a místo ní se dostavil pocit nejistoty. Byl to instinkt zvěře, která cítí, že je blízko nebezpečí, o kterém si nedovede vytvořiti představy. A třeba druh s druhem slova nevyměnil, přece v srdci každý děkoval nebi za to, že se po něm začíná na východě rozlévati první vlna svítání.

V prvním rozbřesku dne se rozešli důstojníci, aby prohlédli okolí a zjistili všechny důležité okolnosti svého postavení. Když se opět sešli, vědělo již i mužstvo dosti, aby bylo znovu zneklidněno. A důstojníci mohli jenom potvrditi jeho poznatky — a učiniti je odborným výkladem ještě znepokojivějšími.

Prvotní zprávy neklamaly. Zákopy, které obsadili, byly vidlicovitě rozevřeny proti ruské frontě, která se táhla tmavou čarou v dálce osmi nebo devíti set kroků — tedy dosti daleko, aby byl velmi ztížen, ne-li dokonce znemožněn každý pokus o sběhnutí. Ale co horšího! — Na pravé straně sousedili s honvédským plukem — ne levé s polskými legiemi — a jejich pluk byl bůhví kde. Byli tu vraženi mezi dvě nepřátelsky zaujatá tělesa, která je hlídala na vyčnělých křídlech — a k dovršení všeho civěla v týlu zesílená maďarská záloha, která měla v rukou zpáteční spojovací linku, takže mohla kdykoliv vniknouti do zákopů mezi ně a rozraziti je na dvě půle.

Byli v pasti! — — —

V.

Oba pochodové prapory, které vytáhly do pole s nejodvážnějšími sny, trčely již plný den v zákopech, neodvažujíce se pohnouti. Jejich pluk byl bůhví kde. Trapná situace! Tím trapnější, protože se jim zdálo, že všecko bylo předem bedlivě připraveno, a oni ve svém zaujetí a ve své jistotě sebou samými vběhli do tenat ták hloupě jako měsíční koťata. Celý den se rojily nejdivočejší zprávy.

Jejich pluk byl při posledním postupu úplně rozbit — do posledního muže! —

Jejich pluk přešel k nepříteli — celý, celičký.

Je v Moskvě.

Ne, v Petrohradu!

Vozí jej po Rusi ukazovat.

Jak se všechny ty podivuhodné zprávy rodily, nevěděl nikdo. Vyvstala náhle, rozlétla se po obou praporech, utíkala délkou zákopů — a zase se vracela zpátky, nepoznávána svým tvůrcem, který ji vyslovil jako velmi nesmělý dohad, aby ukonejšil příboj otázek, který mu hlučel v hlavě. A jak by ji také mohl poznati, když se vrátila pyšná absolutní jistotou, která přesvědčila dva tisíce lidí. Žila sice nejdéle půl hodiny, aby v zápětí byla vystřídána jinou, ještě neuvěřitelnější, ale právě proto ještě přesvědčivější — neboť zde, ano — zde bylo všecko možné.

Prošli velmi dobrou školou lehkověrnosti, jíž bylo barákové ležení v Uhrách, kde se rodily nejsensačnější kachny. Jenom českých králů — ovšem nekorunovaných — se tam narodilo asi pět. Jednou jím byl Nikolaj Nikolajevič, který už dokonce se chystal táhnouti v čele všeho ruského vojska do Čech, aby za hlaholu pražských zvonů a pod vlající korouhví s českým lvem vystoupil na Hrad a vešel do dómu k slavné korunovaci. Týden poté byl jím zcela určitě jeden ze synů anglického krále, který už se pilně učí česky — a dostane jaksi věnem od svého otce jedno z menších dominií světové říše, které bude potom zámořskou osadou českého státu. Bylo to docela jisté; nevědělo se pouze, bude-li touto osadou Ceylon, nebo „něco“ v Africe.

Až do večera žili v učiněném ohňostroji nejnemožnějších nápadů a dohadů.

Jitro bylo o maličko chytřejší večera.

Nepostačovaly již zprávy vlastní výroby — a všecko usilí se obrátilo k získání pramenů spolehlivějších. Ukázalo se, že mezi mužstvem jsou tři lidé, kteří dovedou obstojně mluviti polsky, a dva že ovládají maďarštinu. Jeden z nich se dokonce naučil této obdivuhodné řeči soukromou pílí za pobytu v táboře hovorem s cikány, s pomocí Vymazalovy brožurky „snadno a rychle“. — — —

Jakmile bylo zjištěno, ihned byl učiněn pokus o navázání styků se sousedy.

Skončil fiaskem a způsobil na tři hodiny znamenitý pokles nálady. Maďaři se chovali velmi zdrželivě a upjatě — a polští legionáři řekli vyslanému bez obalů, že Češi jsou zrádci.

Zchvátila je po takovém nezdaru sklíčenost, která dala vznik zprávě, že vším je vinen setník Rotfeld, který věděl, že je vede na jatky.

Na štěstí se podařilo důstojníkům přesvědčiti pobouřené mužstvo o pravém opaku dříve, než mohlo dojíti k nepříjemným a nežádoucím výstupům. Vysmáli se prostě smyšlence, ujistivše zneklidněné, že taková baba, jakou nesporně Rotfeld byl, za svět by se nebyla dala vypraviti z táboru, kdyby jen zdaleka byla tušila, jakže všecko dopadne. Nebylo třeba ani mnoha slov, neboť pouhý poukaz na viditelnou — či snad lépe na neviditelnou skutečnost postačil úplně. Nespatřil totiž dosud nikdo Rotfelda v zákopech. Hned první noci zalezl do betonového krytu a setrvával tam jako jezevec v zimním brlohu.

První krise minula tak hladce — ale záhy bylo mnohem hůře.

Touha po sebe menší jistotě rostla a zachvacovala kde koho. Bylo těžko odolávati — a podlehl jí posléze četař Veselý z třináctého praporu. Zachtělo se mu podívati se, cože dělají bratři Rusové na druhé straně. Vyskočil na výstup a neopatrně vystrčil hlavu nad úroveň zákopu. Nadporučík Ledvina, který stál asi patnáct kroků stranou, vida, co se stalo, trhl sebou uleknutě a prudce vykročil. Ale než mohl vykřiknouti, než učinil první krok — stalo se. V dálce jaksi suše a vesele praskla rána, ťuklo klepnutí, jako koncem hůlky na napiaté sukno — a četař Veselý, rozhodiv ruce na strany, zvrátil se a padl do bláta zákopu. Zapřel se hlavou a patami do blátivé kaše, vypjal se obloukem a zase polehl. Několikráte potrhl bezmocně údy — a potom již se začal zimomřivě teteliti. Všecko se odehrálo beze zvuku, beze zasténání. Z maďarského i polského křídla zapraskaly rány, na které Rusové velmi důrazně odpověděli. Jenom český střed se neozval. Všichni tu stáli v zákopu jako ztuhlí, někteří byli velmi zsinalí v tváři, jiní upírali oči k zemi — a jiní bloudili pohledem po zemitých stěnách a pískem naplněných pytlech, jako by zkoumali, nemůže-li tudy proletět „druhá". Přibíhali jiní a jiní — ale zaražené ticho jenom rostlo.

Veselý ležel před nimi, pravou tvář tiskl do bláta, levý ústní koutek byl maličko pokřiven jakoby v mírném úleku, ale ve spánku zela dírka, co by dítě prst vstrčilo — a od ní přes oko a nos se táhla stružka krve.

První padlý. První mrtvý — z nich...

Takové ulehlé ticho naplnilo zákop, jaké bývá v tichém podzimním dnu v opuštěném lomu, kde ani vánek stéblem trávy nepohne.

I Mašek přišel. Naklonil se, podíval se — a mlčky odstoupil, aby o několik kroků dále usedl na primitivní lavičku, urobenou ze dvou kůlů a latě. Zamyslil se nad člověkem. Taková dírka po kousku olova, který snad ani v lebce nezůstal. Myšlenky, znalosti, výsledky práce — všecko je to vyraženo. Ani ne do vzduchu! — Nikam, absolutně nikam. To byla rovnice s veličinou, které se říká nekonečná.

Mašek se držel za čelo a snažil se pochopiti. Viděl už umírat na posteli se všemi náležitostmi loučení, pláče a nářku — ale tenkrát ho t a t o myšlenka nepřepadla. Vypadalo to spíše jako přechod přes lodní můstek a vstup na loď, jako bolestné loučení se s vlastí — navždy — před cestou na onen svět. Ale takto — to bylo hrozné. To n e b y l k o n e c — ani lidské komedie, ani tragedie. Opona nepadala. To bylo ustání uprostřed a n e p o k r a č o v á n í... Něco jako otevřená ústa člověka, který v té chvíli oněměl. Poznání nekonečna — nicotnosti — — Hrůza a bestialita zároveň. Ticho, a přece ne ticho — křeč v hlavě a svírání v prsou. Děs! —

Mašek si držel čelo — a snažil se pochopiti.

Ale než mohl dospěti k jakémukoli závěru, nastalo živé pohnutí v zákopu. Jeden z mladších důstojníků, jednaje po návyku vcepované hlouposti, donesl setníku Rotfeldovi zprávu o první ztrátě — a vrátil se pohněván i nakvašen jeho rozkazem. Nařídil doslova vyhoditi mrtvého ze zákopu před násyp, aby uvnitř nesmrděl. Sotva se dovědělo mužstvo takový vzkaz, nastalo jitření, které vyvrcholilo ve výzvě jednoho z nejstarších, aby se zdvihli všichni, jak tu jsou — vytáhli „dědka" z díry a vyhodili jej přes násyp na ruskou stranu.

Nápad se tak zalíbil, že rozvážlivější musili užíti krajní měrou svého vlivu i výmluvnosti, aby zabránili činu. Jenom poukaz na to, že by skutkem byly zhaceny a znemožněny jejich záměry, odvrátil vzkypělé množství od úmyslu.

Příhoda však přinesla poznatek, zneklidňující sice a hrozivý, ale v důsledku velmi blahodárný, neboť způsobil, že místo planého rozvažování bylo přikročeno k činu. Když bylo mužstvo uklidněno, sešli se důstojníci, aby porokovali. Nadporučík Mleziva, nejstarší a nejzkušenější z málopočetného sboru, který již přestál jedno

tažení, ukončené slavně sebezraněním do svalstva levé nohy — promluvil první a ukázal bez úvodů na zjitřenou náladu mužstva, které se může každé chvíle vymknouti z rukou a vyvolati katastrofální událost. Prohlásil rázně, že je proto nutno jednati, aby bylo přesvědčeno, že všecko to, čím se utěšovali v táboře a cestou, co zaručovalo až dosud kázeň, není pouhým planým povídáním, nýbrž nejvážněji míněným záměrem. Je prostě nutno se snažiti, aby mužstvo chápalo, že musí zůstati klidno a ovládati se: — musí věděti proč. Stane-li se, bude pokoj a napiaté vyčkávání, kterého neporuší sebe dráždivější příhoda. Nutno tedy vytvořiti jistotu, byť sebe zdánlivější a pochybnější — na její ceně nesejde, neboť filosofií zákopů je především křečovitá víra — třeba v mamutí hloupost.

Po něm hovořili jiní — a dlouho se spolu radili, aby se posléz rozešli ke svým oddílům s tajuplnými tvářemi, v nichž na ústech seděl záhadný úsměv a na čelech lehký mrak starostlivosti. To vzbudilo pozornost, stejně jako rozkaz, aby byl vyklizen jeden kryt, a v něm uložena mrtvola četaře Veselého. V hovorech bylo obojí spojováno — a vytvářeny nejutěšenější dohady.

Potom přikvapila noc — a ráno se roznesla překvapující zpráva. Ze zákopů se ztratil poručík Klimeš. V noci nepadla rána. Proto šířila se zpráva zákopy radostnou vlnou, a bylo jí ku podivu jednoznačně rozuměno. Důstojníci ji potvrzovali každému s úsměvem, který byl jako němé potvrzení onoho tušení, které nejlépe vyjádřil Mašek.

Seděl právě v krytu a hovořil s nenapravitelným tolstojovcem Velhotou o neodpírání a unikání zlu a jeho životním kladu, který se jeví poznáváním jeho zápornosti — když tu došla zpráva o zmizení poručíka Klimeše. Ustal v hovoru, plácl plnou plochou dlaně do Velhotova kolena a rozesmál se na celé kolo.

„Neříkal jsem to?“ řekl vesele, „neříkal jsem to už tenkrát v baráku, že bude první ze všech, kdo tam doběhne?“ — —

A jenom smíchem odpovídal na ujišťování Velhotovo, že nutno pohlížeti na tento čin skoro jako na sebeobětování pro dobro ostatních.

Předpověď nadporučíka Mlezivy se však vrchovatě naplnila. Celý den od rána až do večera uplynul klidně. Nebylo vzrušujících zpráv, nebylo rozčilených hovorů — to všecko usnulo, vládlo pouze klidné a důvěřivé vyčkávání. Teprve večer se znovu rozvlnila radost, která byla způsobena podivným rozkazem, jehož se dostalo prvním nočním strážím: aby nestřílely a nezastavovaly voláním nikoho, kdo by se v noci blížil k zákopům.

Té noci nikdo oka nezamhouřil. Zmizel všechen klid, jako by se byl propadl do pekel — a zavládla zimničná nedočkavost. Zvolna se plížily hodiny, a každá z nich byla nekonečná jako moře. Teprve skoro k ránu se objevil Klimeš, jako by s nebe spadl.

Vyprávěl potom, že se musil plaziti po čtyřech a v egypské tmě si nebyl jist, neodchýlil-li se od správného směru. Nevěděl proto, když dospěl k zákopu, nezabloudil-li k Polákům nebo k Maďarům. Ležel tedy na břiše přes tři hodiny a čekal, nezaslechne-li slovíčka, které by mu pověděło... Záhy sice někdo zaklel, ale z toho nezmoudřel, protože klení je stejné ve všech jazycích světa. A zase bylo dlouho ticho, až skoro po dvou hodinách se kdosi ptal tlumeně stráže, není-li nic nového. Jen zaslechl, převalil se přes násyp — a jsa ztuhlý citelným chladem a ležením na studené zemi — spadl jako pytel do zákopu.

Neprodleně se sešli důstojníci, vyjma setníka Rotfelda, který hnípal ve svém krytu.

Jejich porada netrvala dlouho, a již byli zavoláni aspiranti a četaři, kteří se záhy rozešli po oddílech, aby zpravili ostatní. Když se konečně rozšeřil den, nalezl v zákopech lidi tak rozradované, jako by měl každý z nich před veselkou. Právě tak, neboť každý se snažil seč byl udržeti svoji radost pod pokličkou.

Přesně v deset hodin vystoupili nadporučík Mleziva s Klimešem na ochoz a směle zvedli hlavy nad úroveň zákopového násypu. Až po ramena se vystavili nebezpečí. Na ruské straně se nic nepohnulo. Teprve když sestoupili, praskla tam rána. Jediná — a zase bylo ticho.

Nadporučík Mleziva se v té chvíli usmál a stiskl Klimešovi silně ruku.

Potom už všechny přípravy nasvědčovaly, že se přibližuje hodina rozhodnutí.

(Dokončení.

❦

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Narážím na faráře Andreje Hlinku a jeho společníky. Já jsem se Hlinky na tomto místě před rokem zastal, když se zdálo, že je v mysli pobouřen kácením křížů, jež na Slovensku v prvých dnech po převratu prováděly nekalé živly, přiběhlé na Slovensko z Čech a bůh ví kým poslané; ujal jsem se ho, když jsem měl za to, že byl v Hlinkovi hluboce uražen náboženský cit a že vydrážděná religiosnost klade mu v ústa slova fanatického nepřátelství k Čechům. Domnívám se, že moje stať „Prvý rok československé republiky“, ve Zvonu uveřejněná, měla vliv na Hlinkovo propuštění z vazby i na to, že zastaveno jeho vyšetřování pro zločin velezrady.

Skutky Andreje Hlinky a jeho společníků v r. 1920 přesvědčily mne, že to jsou skuteční velezrádci. Všecko, co předstírají, jest jim pouze záminkou k velezradným rejdům. Tehdy Hlinka proti Čechům nebrojil, když ho v Praze oslavovali. K osobním oslavám mu Češi byli dobří, ale když jdou Slovensku na pomoc, aby je politicky i kulturně osvobodili, pojímá ho nezkrotná k nim nenávisť. Kdyby Hlinka jediným vláskem byl slovenský vlastenec, jak se tváří, nemohl by se vyhnouti citům vděčnosti k Čechům a neřezal by na vrub všeho českého národa činy, kterých se dopustili někteří jeho synové, odsouzení za to i řádnými soudy, i veřejným míněním českým. Kdyby Hlinka měl trochu svědomí, citu a slušnosti, spokojil by se tímto zadost učiněním a neštval by víc. Ale on nemá ani svědomí, ani citu, ani slušnosti. Je to zatvrzelý, zlý člověk, v kterém není ničeho křesťanského. Křesťanský duch je smírný, Hlinkův rozbrojný, neurvalý, ano rabiatní.

Hlinka a jeho společníci křičí, že jim jde o svržení českého jha a o to, aby Slovákům přiznáno bylo právo rozhodnouti o svém osudu sebeurčením. Ale i to je pouhá záminka. Oni vědí, že Češi nezachvátili Slovensko, nýbrž že o jeho sloučení s královstvím českým stejně jako o volbě republikánské formy společného státu usnesli se slovenští předáci. Tito slovenští politikové přáli si, aby splynutí Slovenska s českými zeměmi bylo co nejúplnější a k jejich návrhu Češi se ustanovili, že pro úplnou správní jednotu zavedou i u sebe župní zřízení, na Slovensku zakořeněné. Zákon o župním zřízení byl Národní Hromadou přijat, ale neprovádí se, z čehož se zdá, že bude podržena rozdílnosť správy, že tedy bude Slovensku ponechána jistá autonomie. Není tedy třeba křičet o Hlinkovi českém jhu, lidem dobré vůle postačilo by ukazovati, co považují pro Slovensko za účelnější a prospěšnější, a když by si zjednali souhlas slovenských politiků, Čechové by jim nekladli odporu.

Ani katolické duchovenstvo nemyslí, že by Hlinkovi šlo jen o blaho Slovenska a prospěch církve i víry. Jeho jednání vysvětlují jeho nezřízenou a neukojenou ctižádostí. Kdyby prý mu byli hned po převratu dali Párvyovo biskupství, nebylo by na Slovensku většího čechomila a horlivějšího republikána. Aby se tato politická chyba napravila, Hlinka byl jmenován mezi kandidáty na arcibiskupský stolec olomoucký. Zdá se, že jeho kandidatura jest už zažehnána a že nebyla míněna vážně. Arcibiskupství olomoucké Moravané pokládají za dědictví metodějské. Dokud jsme nebyli svými pány, nemohli jsme míti vlivu na to, aby se na kathedru olomouckou nedostávali lidé, duchu sv. Metoděje odporní a nehodní toho, aby zváni byli nástupci velikého věrozvěsta československého. Hlinka by byl jedním z nejnehodnějších a on v hodnosti olomouckého arcibiskupa byl by nejen chybou, nýbrž hříchem těch, kdož to spůsobili. Kandidatura jeho vybízí nás, abychom se v duchu přenesli do epochy kyrillometodějské a velkomoravské, a tu se nám otevírají oči a my jasně vidíme, že už tehdy byli na Slovensku živlové, podobní Hlinkovi a jeho souspřežencům, kteří byli protivníky sjednocení národa pod žezlem Mojmírovců, i protivníky národní církve kyrillometodějské; byli spojenci Wichingovými, přáli církevní latině a pomahali Maďarům vyvrátiti i velkomoravskou říši, i kyrillometodějskou církev. Na Hlinkovi a jeho souspřežencích vidíme, že tento druh lidí ze Slovenska dosud nevymizel. Najdete je jak v kutnách katolických kněží, tak mezi nekněžími. Na ně Maďaři spoléhali, na nich stavěli svůj znemravňující a odnárodňující systém. Aby lid slovenský nepoznal pravou jejich tvářnosť, maskovali se provincialným separatismem a bili se v prsa, oni že jsou praví slovenští vlastenci, a sloven-

ský a uherský bylo v jejich pojímání jedno a totéž. Vítězství tohoto separatismu, vybojované Maďary r. 905, bylo kletbou Slovenska, jež sňata s něho teprve po tisíci letech. Každý separatism v Republice byl by zločinem. Moravany Němci a rakouské vlády také vychovávali na separatisty, a ejhle, jak pevně a věrně Moravané stojí pro jednotu! Separatism na Slovensku je vlastizrádný, ano vražedný. „Roduverný" Slovák nemůže jíti za Hlinkou, nemůže býti jeho spoluvinníkem.

Andrej Hlinka není ani dobrý křesťan. Na katolickém sjezdě v Praze ve dnech 28. a 29. srpna 1920 pronesl osobnou a při tom myšlenkově jalovou řeč, v níž prohlásil, jde li o jeho odpůrce, že se nespravuje Kristovým přikázaním o milování bližního, nýbrž zásadou „oko za oko, zub za zub". Zásada ta je židovská a turecká. Přidržuje se jí Andrej Hlinka, duchovně odpadl od křesťanství a dal se na stranu jeho starých, nesmiřitelných protivníků. Je s podivením, že Hlinka pro tento nekřesťanský výrok nebyl ani předsedou sjezdu pokárán, aniž který z účastníků proti němu se ozval. Z toho mlčení musí se souditi, že také přítomní souhlasili s jeho židovsko-tureckou morálkou. Jsou li jí nynější katolíci blízci, budiž; ale praví křesťané jsou a musejí být proti ní i proti jejímu hlasateli.

Hlinka nezůstal jen při slově. V Pruské se konala slavnosť svěcení praporu „Orla". Lidí se sešlo na šest tisíc. Hlinka řečnil, ale nikoli o významu slavnosti a účelu orelských jednot, nýbrž o tom, že hospodáři jsou při mletí obilí obtěžováni úřady. Legionář Jan Machálek, Slovák, zvolal: „Pane Hlinka, to je lež!" Na to jakýsi farár stojící na blízku: „Dajte mu na hubu!" Strhla se rvačka, v níž bylo několik osob raněno, mezi nimi dva legionáři. Ještě hůře bylo dne 16. října v Náměstově v oravské župě. Konala se veřejná schůze lidové strany, mluvili Hlinka a senátor Klimko. Popuzovali proti Čechům, hlavně proti učitelům. Několik vojáků, stojících opodál, hlasitě protestovalo. Posl. Dr. Labay vzkřikl: „Mlčte, vy Rakušáci!" Dav napadl na neozbrojené vojáky a zbil je valaškami tak, že sedm jich bylo zraněno, dva z nich smrtelně. Přivolaná vojenská hlídka, vedená důstojníkem, chtěla jednoho vojáka vyprostit. Došlo k nové rvačce, v níž usmrceny dvě osoby z davu. Mezitím bojovní wichingovci Hlinka, Klimko a Labay odešli do sousední dědiny, kde v protičeské štvanici pokračovali.

Přes tuto fanatickou horlivosť klerikálům již pšenice nekvete. Nejlépe to dokazuje výsledek voleb do Národní Hromady. Klerikálů jen málo prošlo, ačkoliv užili všech balamutných prostředků, jimiž mistrně vládnou. Katoličtí kněží ohlupili své ovečky tak, že jsou jako polští chłopi. Kněze mají ne za svého duchovního učitele a rádce, nýbrž za čaroděјníka. Bojí se ho, věří a poslouchají. Když jim kněz káže s kazatelny: Češi jsou vinni, že vám krávy nedojí; vinni, že je sucho; vinni, že je mokro — dejte hlasy jejich protivníkům!" — mohou být jisti, že zrno těchto „evangelických pravd" nepadne na skálu. A což teprve, když spustí hrozným hlasem: „Češi vám berou Pánaboha! Češi vám kácejí kříže!" Ale již do těchto temnot padají paprsky světla. Katolický lid slovenský počíná myslit a uvažovat, posuzovat. V jedné vsi u Bratislavy před volbami kněz popouzel proti Čechům, že kácejí kříže. Ze středu posluchačů se ozvala jistá selka: „A čo vy môžete hovoriť o krížach, vy, ktorí ste Rakúsku predali zvonov! Kde ste boli vtedy, keď nám zvonov brali?" — Také mladé katolické kněžstvo se již odvrací od Hlinky.

Ale jest už svrchovaný čas, aby těm křížovým afferám učiněn byl konec. Nejprve kácení křížů a posvátných soch nesmí se opakovat. Aby se neopakovalo, k tomu jest působiti po dobrém i po zlém. Po dobrém se působí domluvami rozvážných a rozšafných lidí. Vyšší ministerský úřadník, inženýr, mi vypravoval, jak se v městě Šťávnici v měsíci září nahodi k tomu, když vojáci chtěli strhnout památný barokový trojsloup, stojící na náměstí. Přinesli si dlouhý provaz, aby jím ovázali figuru, kterou je sloup ukončen, a již se někteří chystali vyšplhati se nahoru. Podál stál kapitán a mrzutě se na to díval. Inženýr k němu přistoupil a tázal se, rozumí li vysoké umělecké hodnosti toho starožitného díla a může li se klidně dívati na jeho zničení. — „Nemohu si pomoci," odpověděl kapitán. „Kdybych vojákům domlouval, provedli by svou přece, a já bych ve věci nevojenské a mimoslužebné vydal v šanc svou autoritu." — „Promluvím s nimi sám." — „Pokuste se." Inženýr se vmísil mezi vojáky a začal: „To budete tu krásnou uměleckou památku opravovat, pravda?" — „Ne," my ji strhneme a rozbijeme, aby jí nebylo." — „A jste vy Češi?" — „Ano, Češi." — „Od které pak doby Češi ničí umělecké předměty, zvláště starožitné?" — „A to my flanďákům na truc." —

„Jaký pak uděláte flanďákům truc, když své české jméno pokálíte hanbou? Tento trojsloup jest i v knihách zaznamenán a vyobrazen. Až ho nebude, lidé se budou ptáti, kam se poděl. Odpovědí jim: Barbaři jej rozbili. A kteří barbaři? Češi, čeští vojáci, poslaní na Slovensko upevnit osvobození svých bratří a dělat jim pořádek." — Vojáci se zastyděli a zamyslili. Ti, kteří se chtěli vyšplhati na sloup, vypustili provaz z rukou. Všichni mlčeli. „Chlapci, pojďme domů," ozval se konečně jeden a památka byla zachráněna."

(Pokračování.)

*

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Kočičí oči Bláhovy se zaleskly.

„Vždyť sám ti to nabízím," řekl, „jak tedy bych nebyl schopen takového skutku?"

„Promiň, ale já ti nevěřím."

„Cože povídáš?" užasl Bláha. „Mně, mně že nevěříš?"

„Ani trochu. Povídám ti to upřímně, abys neřekl, že jsem samé tajnosti, jako ti druzí. Já ti nevěřím, poněvadž mám z tebe dojem, že provedeš brzy něco nepředloženého a že brzy nebudeš vědět, co děláš. Usazuje se v tobě ďábel, ustlala mu tam láska."

Bláha zkřivil rty:

„Blázne!" řekl tiše. Pojednou však pokrčil rameny a zasmál se: „Jak chceš! Budeme tedy v křížku. Tušil jsem, že už máš jakousi naději — no, na cestě taky ještě se leccos přihazuje!" Povstal. „Tedy každý na svou pěst."

„Ano, jaké pak přísahy? A k čemu? Budu se rvát o Vlastu, ano, o tu se budu rvát třeba i s ďáblem."

Bláha stáhl rty. Požádal pak, ale jaksi jen mimochodem, může-li promluviti s paní Havlíčkovou? Jaroslav odmítl dosti určitě, vymlouvaje se, že matka má právě mnoho práce v kuchyni a že je dnes velmi mrzutá. Bláha, zdálo se, vyslechl výmluvu tu netečně. Odešel bez mračení a poznámek, spíše vesele než poklesle. A to právě bylo příčinou Havlíčkových starostí, jež po jeho odchodu nebezpečně vzrostly. Rozhodl se, že zítra v neděli poběží do Újezda již o osmé hodině. „Zítra se mnoho rozhodne!" říkal si.

XIV.

Bláha ubíral se ostrým krokem domů. Setmělo se již. Na zamžené obloze prozrazovaly se kalné hvězdy. Na západě rudl tenounký srpek počínajícího měsíce. O osmé hodině zabělaly se široké zdi Kvíčalce na návrší, k němuž Bláha kráčel. V nevelkých oknech bylo světlo. Hospodyně Kotrčová připravovala stůl k večeři. Rozsáhlé nádvoří bylo již úplně upraveno na neděli, vozy i pluhy srovnány, chlévy zavřeny. V bytech čeledě dokonce již zhasínala světla. U vrat pobíhal pes.

Kotrčová okamžitě poznala na Bláhovi zvláštní vzrušení, či jak si pro sebe říkala „odhodlání", a bedlivě jej pozorovala. Bývala zvyklá povídati mu, co se zde i v okolí zatím přihodilo, ale dnes jaksi neměla odvahy mluviti naň. Zájem jeho, jak bylo ostatně v očích viděti, směřoval kamsi mimo domov. Soudila, že vzrušení jeho souvisí nějak s nezdařeným nějakým obchodem, snad dokonce s událostí, o níž by byla ráda Bláhovi něco pověděla. Odhodlala se k tomu až, když poznala, že se připravuje kamsi ještě odejíti.

„Milostpane," rozhodla se k přímému slovu, „byl tu Hrdlička."

„Cože?" vykřikl Bláha. „Zde? U mne?"

„Ne, ve vesnici. Procházel se s Říhou z Vostajavky. Ten ho sem doprovázel. Chodili na louce u Nákla a pořád hlavy dohromady. Já tuším, co to asi bylo!"

„Hm, co mi po tom!" odbyl ji Bláha a oznámil, že odjede ještě k příteli Kadlcovi na Vostojavku. Vrátí prý se asi o půlnoci. Kotrčová otevřela ústa dokořán a s pohledem neobyčejně užaslým odešla beze slova z pokoje.

Bláha za chvíli odjížděl v kočáre jabloňovou alejí k Vostojavce. Když projížděl vesnicí, nakupenou před dvorem, zaťukal před Říhovým statkem kočímu na záda, aby chvíli počkal, že zaskočí něco si zde s Říhou vyjednati. Říha nebyl však doma. Dcera Lidka, dívka bledé tváře a vybledlých očí, pověděla mu, že otec je v hospodě. Zaskočil tedy Bláha do hospody.

Zde seděli tři muži. Sedlák Říha, vyhublý, zřejmě zanedbaný, nyní oživený a rozpovídaný, a dva chalupníci s dýmkami v ústech. Naslouchali hlučnému breptání sedlákovu. Bláha ani nemusel Říhu vyvolávati a ptáti se na to, co mu leželo v hlavě, sedlák sám opakoval to udive-

ným chalupníkům, takže Bláha jen přisedl jakoby na sklenici piva a všechno zvěděl: Hrdlička koupil dnes od Říhy statek a zaplatí cenu hotovými.

Bláha vypil rychle pivo a odjel do dvora, velikého, neobyčejného shluku hospodářských budov, se široko rozloženým přízemním stavením, krytým šindelem. Kadlec byl po večeři a četl si noviny.

„Kde tě tu čert bere?“ užasl, když se Bláha objevil ve dveřích.

„Nesu ti zajímavou zprávu,“ živě a jaksi vesele šeptal Bláha přisedaje k němu.

„Zprávu? To rád slyším. Voníš hospodou.“

„Hospodou a bůhví čím ještě. Nebyl jsi v Újezdě?“

„Byl, ale s Vlastou jsem promluvil sotva pět slov. Poslouchej,“ přitáhl si Bláhu za kabát, „moc se mi to nelíbí, tam se skutečně něco děje.“

„Ovšem. Víš, že koupil dnes Hrdlička Říhův statek?“

„Pro Kri — Cože? Co to breptáš? Našeho Říhy?“

„Tady, bodeť, ve Vostojavce. A ty nic nevíš?“

„Vůbec ne. S Hrdličkou jsem před hodinou mluvil a ani slovem se nezmínil.“

„Proč by se zmiňoval?“ usmíval se Bláha. „Nám to stačí, my víme teď, co dělat.“

„A nač vlastně ten statek kupoval?“ stále ještě žasl Kadlec. „To mi řekni!“

„Dceři. Bude ji provdávat,“ jaksi bez důrazu řekl Bláha, „to je zjevno.“

Kadlec zapátral tázavě v jeho očích. Pojednou povstal, pospíšil ke dveřím na chodbu, rychle otevřel a nahlédl ven.

„Bylo by to možná?“ usednuv opět otázal se po chvíli.

„U Hrdličky je všechno možná! Proč ti nic neřekl? Věc je hotova, nebylo příčiny co tajit, ale právě, že on hraje se samými tajnostmi, že chce, abychom nevěděli, co zamýšlí, neřekl ti ani slůvka. Říha to kváká v hospodě, ví to už každý, i moje Kotrčka to už věděla, a ty nevíš o ničem... třebaže jsi před chvíli mluvil s Hrdličkou.“

„Ale, řekni mi, to vypadá, jako by ji chtěl provdat za člověka, který by si přál být sedlákem, anebo vůbec za sedláka!“ všechen vzrušen otázal se Kadlec. „A proč právě, řekni mi kamaráde, koupil statek zde, zde, kde jsem já? Není to nápadné?“

„Není, koupil, kde se dalo, to nemá s tebou nic společného! I takový pražský advokát může mít venku statek. Možná, že se na něm, až se Vlasta provdá, usadí sám Hrdlička, že má hospody dost. Proto povídám: všecko je možná. Ale na každý způsob je to věc nápadná a myslím, že pro nás zlá.“

„Myslíš?“ pronesl Kadlec ulekaně, ale přece ještě s nedůvěřivým svitem v modrých očích. „Ty jsi teď jako divý a umíš člověku nadělat trampot! Myslíš tedy doopravdy, že by se něco dělo? Já sám, právě dnes — povídal jsem ti, taky jsem si to pomyslil.“

„To je trapné, Vlasta je asi zasnoubena,“ pronesl Bláha s povzdechem.

Kadlec zbledl:

„Máš pravdu, ty tajnosti aby čert vzal! Nikdy neuhodneš, co si ten zatracený Hrdlička myslí a kam míří! Kdyby ten Říhův statek chtěl jí dát jako věno — to je to — mohlo by se to vykládat i tak, že by —“ Zarazil se.

Bláha se rozesmál:

„Bodeť, chce ji dát tobě a chce ti statkem Říhovým zvětšit pozemky!“

„No —“

„Jsi ty starý blázen! Čím tě má člověk praštit do hlavy, abys prohlédl? Neřekla ti to Vlasta dost jasně? I já jsem ti to naznačil a snad až hrubě, protože jsem byl podnapilý — ty mi promineš, plácal jsem až příliš, div že jsem ti to neřekl naplno! Nemohu ti přece povídat všecko, chytrý člověk pochopí, a ty chytrý jsi, — nu tedy, jaké pak tajnosti, ty vezmi čert! Já teď chci mít všude jasno a taky sám se tím řídím, řeknu všecko rovně, co vím! Tys to prohrál, dávno — a to ti přece musí postačit, abys věděl, jak jednat a jak si zachovat trochu úcty. Nebudu ti povídat, co vím a jak jsem se o tom dověděl, není toho třeba — k čemu? A pro tebe bude lépe, když se vůbec o to starat nebudeš.“

Kadlec pohlížel naň se ztrnulou tváří a zledovělýma očima. Otevřená ústa jeho chtěla něco říci, ale neměla moci k tomu. Pak povstal a naslouchal, není-li někdo na chodbě. Po chvíli usedl.

„Neděs se toho,“ pokračoval Bláha všímaje si bedlivě tváře soudruhovy, „já to nemám lepší. I já jsem to projel a taky dávno, vím už všecko! Nás oba zaváděly ty tajnosti, ale já včas jsem si řekl, že se prosekám k pravdě a teď vím, na čem jsem. A tobě povídám: Neptej se mnoho a hleď se z toho dostat bez rozbité hlavy. Čím dříve, tím lépe.“ Umlkl. „No, co koukáš? Nevěříš?“

„Pochopit to nemohu —“

„No tak hraj si tu blbou roli dál, mně je to jedno!“ zachechtal se Bláha. Oči jeho zašilhaly.

„A — ty?“

„Já ji hrát nebudu, ale nebudu mlčet. Já —“

„Co? Pokusíš se ještě?“

„Ne, já budu jen do všeho mlátit!“ rozesmál se. „A až to všecko rozbiju, vezmu si Pepču!“

Kadlec si povytáhl kníry a přemýšlel chvíli. Opět naslouchal, není-li někdo za dveřmi. Pak se otázal:

„A co vlastně víš? Proč mne Vlasta nechce?“

„Má patrně ráda jiného! Co ti mám na takovou otázku odpovědít?“

„A koho? Havlíčka?“

„Snad. To je jediné, co nevím bezpečně. Možná, že je to Havlíček, ale mohl by to být i ten advokát. Zítra dopoledne přijede — nezapomněls na to?“

„Vím!“ zahučel Kadlec. „Zítra.“

„Já s tebou cítím a mám tě rád, protože jsem poškozenec jako ty!“ mluvil Bláha měkce. „Chytili jsme to oba stejně. Kdybych byl zlomyslný člověk, mlčel bych a nechal tě hrát hloupou roli, ale já, jak jsem řekl, s tebou cítím, já naopak chci, abychom se dohodli a posílili, já nemohu snésti když se ti všichni po straně chechtají a říkají ti Hloupý Honza z Vostojavky. Ne, toho já nesnesu a nemohu se ti s nimi posmívat, to — prosím — vezmi na vědomí.“

Kadlec položil hlavu do rozevřené své ruky a přejížděl si čelo.

„Nehněvej se, že jsem upřímný,“ pronesl Bláha pohlížeje na rozcuchané vlasy Kadlcovy.

„Jaké pak hněvy!“

„A poslouchej — Hloupý Honzo z Vostojavky — odpusť — věříš ty Havlíčkovi?“

„Jak to?“

„No, že jde čestně a že neužívá nekalých zbraní — víš? Neměli bychom být před ním opatrnější? Já sice nic nevím, ale jen tak povídám — No?“

„Já mu nevěřím!“ řekl Kadlec určitě a prudce. „Ne — už ne!“

„Vidíš, já taky ne! To mne těší, že máme oba stejné mínění o něm.“

„Posledně mlčel jako ryba a stále se jen usmíval, to se mi nelíbilo.“

„Máš pravdu, příliš mlčí, je úplný tvůj opak, ty příliš mluvíš, odpusť, ale to dobře není. Chtěl jsem ti už častokráte poradit, poněvadž já to vidím, ty se nemůžeš pozorovat a posuzovat, abys tolik nemluvil. Víš, nehněvej se, ty přece jen tak vtipný a nadaný nejsi, abys mohl stále povídat, za chvíli musí každý poznat, že je v tobě málo. To nemáš dělat. Jak jsem řekl, už kolikrát jsem tě chtěl na to upozornit, ode mne bys to byl mohl přijmout, jsem tvůj přítel a k tomu upřímný přítel, který řekne všecko rovně a pojmenuje všecko pravým jménem. Jsi hezký muž, to ti nikdo nevezme, a kdybys byl jednal opatrněji, byli by ti po straně Hloupý Honza taky neříkali. Ovšem, jsou tu ještě všelijaké směšnosti, chtěl jsem tě taky na ně upozornit, ale s tebou bylo těžko, tys na přátelské slovo nikdy nedal, ale kdybys se viděl, hned by ti bylo jasno. Jsi totiž samolibý a to je hrozná vlastnost, ta tě vlastně zabila před Vlastou. To ovšem bys musil sám na sobě vidět — jak bezmezně jsi směšný a víc, zkrátka, znáš takové ty krasavce s vymydlenými červenými tvářemi, kteří se nafukují a při tom bučí. I tobě je hned protivný, obyčejně se o takové tváři říká, že prosí, abychom jí nafackovali, no, a ty toho nepozoruješ a čumíš a plácáš, a já si rady nevím, jak ti to říci. Nehněvej se, ale ty musíš jednou slyšet pravdu, protože bys to projel i u Anči Vaněčkové, až by tě poznala.“

Kadlec hleděl upřeně do stolu všechen zakaboněn. Hryzl si rty.

„Ta tě dnes má slepě ráda,“ pokračoval Bláha stejně prudce, „to víme všichni, i ty, a řekla ti to onehdy i Vlasta, ale bojím se, že se i o tuto lásku připravíš, a bojím se ještě něčeho, toho, že se ty potom do Anči zamiluješ, až ona vystřízliví. Uvidíš! Vzpomeň si na mne! Ty jsi hezký, to je pravda, hezčí než já tisíckrát a i hezčí než Havlíček a kdybys býval jen trochu chytrý — musils Vlastu získat! To ti mohu říci určitě! Ale ty tvé směšnosti a to nafukování, to je mor na tebe.“

V koutcích Kadlcových chvílemi zaškubalo podráždění. Mlčel však zarytě i teď.

„Víš, příteli,“ mluvil dále Bláha sahaje na bubnující prsty jeho, „nevím, nebylo-li by moudré, abychom my, jak už jsem jednou naznačil, přestali se hloupě pachtit a vzali si Pepču a Anču!“

„Chachacha!“ zaječel znenadání Kadlec. Tvář jeho přeplnila se kyselostí.

„Dobrá, ty se tomu dnes směješ, ale já ti povídám, že jednou sám, rozumíš, sám to budeš chtít, ale bude pozdě!“

„Před Havlíčkem flintu nezahodím!“ pojednou vykřikl Kadlec bije pěstí do stolu.

„Kdož ví, neprohrál-li taky!“

„I ne, to je on, on asi má něco od Vlasty slíbeno! A on asi mi u ní podryl půdu!“

„Možná, kdož ví — Já to tvrdit nechci!“

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

B. Viková-Kunětická: *Před lety.* Nákl. „Unie" v Praze.

Pátý svazek díla B. Vikové-Kunětické tvoří črty psané v desetiletí 1886—96. Jest to dvanáct povídek venkovských i městských, v nichž autorka obrací se spravedlivě, a lze říci uctivě, nejen k zajímavým lidským typům a individualitám, nýbrž i k zvířatům a k věcem („Husy", „Políčko"). Stařecké portréty jsou kresleny s dojímavým soucitem i s nelítostnou pevností. Ani na otázku manželskou není zapomenuto; není však na ni vrženo světlo právě nejpříznivější. Všednost, „každodennost" jsou to, s nimiž nás chce autorka smířit ve své povídce „Po všem", jako zase ve „Zbožňované ženě" ukazuje nezdravost přílišného klidu a měšťácké citové lenivosti. — Velkou předností díla B. Vikové-Kunětické jest zdravá rozumnost; v něm nenajdeme ani hysterických křečí, ani fňukavé sentimentality t. zv. ženské literatury. Neulpívá na malichernostech, za to více péče věnuje psychologickým jevům. Její povídky jsou poctivé práce, a není třeba se obávati, že brzy zestárnou. *Aa.*

*

Libuše Baudyšová: *Kvasí-li mládí.* Vilímkovy knihovny sv. 179., v Praze. — Jaroslav Hašek: *Dva tucty povídek.* Nákladem J. Otty v Praze.

V druhém samostatném díle trilogie „Jányšové" přesunula autorka těžisko zájmu ve vypravování o druhu mladého Jányše filosofa Sezímy, nemajetného a hluboce založeného hocha, jenž obětuje myšlenkám své horké hlavy existenci stávaje se jedním z vůdců právě se tvořící „Omladiny", a relegován z university volí si nejisté povolání redaktorské, z něhož ho vytrhuje odsouzení na čtyři léta žaláře, jímž se končí tato kniha. Mezi oba studenty, Sezimu a Jányše, vkreslila autorka roztomilou dívčí hlavičku — její dospívající Věra, do jejíchž očí se zadívali oba hoši, je z těch sladkých děvčátek, jejichž probouzející se ženství a váhavá láska dovede zvyšovati zájem o příběhy, jaké vždy nalézají obliby u čtenářstva. Kniha o mládí vyprávějící stává se již volbou své látky četbou svěží a poutavou. Baudyšová mimo to rozhovořila se, bohužel ne právě konkrétně, o plánech, jež bouřily mladé duše v letech devadesátých a seznamuje nás stejně s vůdčími osobnostmi „Omladiny" jako s kvasem v dělnictvu, v jehož vzdělavacích schůzkach rodí se a sílí socialismus. Dovedně a taktně dovádí nás i k profesoru Masarykovi, v jehož bytě dokonává se na studentstvu učencovo dílo vychovatelské. — Jaroslav Hašek je širším vrstvám čtenářstva znám jako humorista námětů druhdy hodně rozpustilých a slova zřídka kdy ostýchavého. Humorista mluví i z této knihy, vydané v době, kdy její autor byl nezvěstný. A přece několik příhod, o nichž se tu dovídáme, několik situací hraničí úzce s tragikou: tu roztrhá člověka medvěd, mstící zabití svého lidského druha, tu sníh zasype salaš, kde marně spásu čekají pastýři odsouzení k smrti, tu umírá ubožačka svedená zchudlým šlechticem. Ale Hašek i tu blýskne se vtipem, svede k posměchu. A přece je v knize více: je tu svérázně a sytě zachyceno prostředí maďarské a polské, kde dějstvuje většina těchto povídek, je tu několik zajímavých figur a figurek, najdeme i milou a upoutávající idylku milostnou, zábavný cestovní záznam. A vše to je podáno přirozeně a svěže, s náležitým spádem výpravným. Mezi zábavnou literaturou najde si proto soubor čestné místo a najde si i čtenářstvo. *-btk-*

*

L. Grossmannová-Brodská: *Z rodu silných a z rodu slabých.* Nákl. Šolce a Šimáčka v Praze.

Autorka starala se poctivě, aby v „řadě vážných i veselých obrázků z Ruska" sblížila čtenáře s ruskou společností. Zavádí nás sice jen do patricijských rodin, ale nezapomíná při tom karakterisovati i t. zv. nižší třídu. Máme zde vzpomínky z poslední epochy carismu, důstojníčky, generálská prevoschoditělstva i prosté vojáčky, mužické typy, staré energické báriny i oddané děvušky typu turgeněvského románu. Povídky nepáchnou papírově ani formou ani obsahem, a přece cítíme, že ti, o nichž je psáno, stejně jako kdesi za Volhou mohli se zrodit v našem Polabí. Věru není lehko kreslit obrázky z Ruska, netkví-li kořeny celé naší bytosti v této východní, těžké čerstvé zemi. Žij si tam rok, dva, desítiletí, dívej se, zpytuj — kdy však do dna zbádáš ruskou duši, tak příslovečně upřímnou? A píšeš-li o ní, sotva se ti podaří obraz věrný, měj si za vzor sama Čechova. *Aa.*

*

Charles-Louis Philippe: *Karel Blanchard.* — Francis Jammes: *Anýzové jablko.* Kruh četby zábavné a vzdělávací, sv. V. a VI. Nákl. A. Srdce v Praze.

Drobné kapitolky „Karla Blancharda" líčí výjevy z bědného dětství chudého hocha, jeho citové a rozumové probouzení. Pozadí, na něž je vržen chudokrevný a duchový profil hošíkův, prokresleno je do podrobností s básnickou jistotou a silou, jež dovede vdechovat život všem věcem, které má za nehybné průměrné oko. Knížka, žel nedokončená, jest prohřáta nesmírným soucitem s člověkem, jako jím je prohřáto celé dílo tohoto delikátního umělce, jenž nedovedl pohrdat lidmi, ani jich nenávidět. Překlad O. Levého neubírá knize hodnoty ani čtenáři neobyčejného požitku slovní hudebnosti Charlesa-Louise Philippa. — Toho nelze však říci o J. O.

Novotného překladě „Anýzového jablka". Nemáme sice originálu, abychom mohli srovnat obě znění, přece však nás zarážejí ztrnulé obraty, doslovné převody a galicizmy. „Pihy, které posévají její líce plané růže" — „v růžových křídlech svého nosu" (proč ne prostě a správně „chřípích"?) — „půvab unaven býti půvabným" atd. — vybírám namátkou z prvních stran. Věřím, že není snadno překládati Jammesa, přece však větší péče a zároveň svobody slova zasloužila by tato psychologicky velmi jemná studie dívčí duše. Jammes vypisuje skryté, ale tím bolestnější utrpení probouzejícího se děvčátka, jemuž říkají podle jeho příjmení „Anýzové jablko"; děvčátko je kulhavé, trpí svou vadou, odmítá lásku mladého muže, protože nevěří, že lze milovat nedužívce, a konečně se zasnubuje Bohu. Posledních patnáct stran jest věnováno studii o zázračných Lourdech, kde i „Anýzové jablko" hledalo ovšem marně — uzdravení svého chorého údu.

Aa.

*

Bedřich Fürst: *Lesem a luhem.* Nákladem časopisu „Československý lesník" na Vinohradech.

Autor jest již z dřívějších prací znám jako duchaplný a bystrý pozorovatel půvabů přírody a jejího života. Těmto zálibám zůstává upřímně oddán i v této knížce, kde vykreslil řadu milých akvarelů, vystihuje harmonii vládnoucí krajem a vedoucí člověka k jemnosti, k daru bratrství a odpouštění. Příroda je hlavním činitelem i tam, kde je krajinné scenerie užito při prostém nápadu výpravném. Protože Fürst dovede populárním způsobem upozorniti na zvláštnosti života zvířat i rostlin, stává se jeho knížka i dobrou a spolehlivou knížkou naučnou, jež nezklame toho, kdo se rád aspoň v myšlenkách do přírody zatoulá.

—btk—

TÝDEN.

* Trojí literární jubileum zaznamenáváme dnes: dne 2. ledna dožil se padesátky romanopisec a novelista Karel Žák, odpovědný redaktor Národní Politiky, dne 19. téhož měsíce dožívá se jí dramatický spisovatel a kulturní redaktor „Venkova" Jaroslav Hilbert, a dne 24. ledna oslaví svoji šedesátku dr. Jiří St. Guth-Jarkovský, ministerský rada v kanceláři presidentově a hradní ceremoniář. Guth-Jarkovský počal nás zajímati svými barvitými „causeriemi z cest" již od samého počátku devadesátých let, tu od čarokrásného Lémanu švýcarského, tu z kraje Sahary, tu z Francie a středomořského pobřeží, tu zase od severských fjordů, do kterýchžto končin doprovázel mladého tehdy knížete Schaumburg-Lippe jako vychovatel. Jeho cestopisy, jichž během dob značně přibývalo i z Ameriky a z Řecka a z nichž ony první podpisoval pseudonymem Gaston Humbert, přímo oslňovaly živými a svižnými postřehy, nádherou nálad, vyznačujíce se hlavně i jemnou slohovou elegancí a chicem. V polovině devadesátých let počaly se k cestopisům (a překladům) přidružovati i knížky drobných románků a novel společenských, hlavně z prostředí profesorského, takové „Počátky a konce", „Nad propastí", „Idylky páně adjunktovy", „Drobné genry", „Vřes a kapradí", „Na podzim v ořeší"... a jak se jmenovaly všecky ty knihy prostých, jímavých a velmi srdečně vypravovaných příběhů, nezřídka teple humoristických a bodře rozmarných, jimiž se Guth (pod pseudonymem St. Jarkovský) velice živě zapisoval do srdcí čtoucího obecenstva. V posledním desítiletí věnuje svou péči a hlubokou delikátní znalost jemnější společenské výchově, všude svrchovaně uznávané a potřebné. Jsou všude dnes velmi populárni Guthovy veliké společenské katechismy, nesmírně oblíbené a výchovné. Autor nesleduje v nich pouze povrchu a zevního pozlátka, ale jako jemně cítící gentlemen a vzácný ethický psycholog sestupuje hluboko do nitra jednotlivců a celé společnosti, aby působil na cit, na mravní instinkty a na smysl esthetického člověkova založení. Četná nová vydání a různé obměny těchto společensky výchovných knížek jsou nejkrásnějším dokladem jejich široké obliby a potřeby.

Se jménem Hilbertovým potkali jsme se prvně v polovině let devadesátých při velikém dramatickém vítězství jeho „Viny" na Národním divadle. Odtud rychle rostla jeho popularita a šířil se okruh ctitelů jeho dramatické muzy, která v mohutném nábožensky revoltujícím dramatě „O Boha" (později „Pěst"), ve „Falkenštejnu", v „Kolumbovi" a v „Hnízdě v bouři" dostoupila svých uměleckých vrcholků. Hilbert, jehož nejprvnější počátky byly vlastně novelistické („Lili a jiné povídky"), napsal také veliký román „Rytíř Kura" ze světa technických podnikatelů. V posledních letech uplatňuje se Hilbert svými temperamentními články ve „Venkově" hlavně jako divadelní kritik a dobrý kulturní bojovník.

Karel Žák, který rovněž v devadesátých letech mile na sebe upozorňoval drobnými beletriemi zejména v „Rozhledech", „Květech" a ve „Zlaté Praze", na dlouho se beletristicky odmlčel, věnovav se novinářství. Teprve v poslední době se živěji rozhovořil opětně jako básník, vydav svůj novelistický triptychon „Agonie léta" a hlavně svůj veliký román (poněkud autobiografický) „Princ z malého království", práci svěží a živou, lapidární, silně akcentující život a vyznačenou překvapujícím množstvím typů, osobností a postav plasticky kreslených, odvážně vyrvaných přímo ze ži-

vota, což přímo souvisí se vzácnou mužností jubilantovy povahy a s jeho všestranným vzděláním. —*m*—

*

* „La Revue Mondiale" naříká na zlý osud, jenž pronásleduje francouzské dějepisce hudby. Dosud ani jednomu z nich nepodařilo se dokončiti začaté dílo. Adrien Lafage zemřel dřív, nežli dopsal oddíl svých „Obecných dějin hudby a tance" o antické hudbě východní.

Félis ohlásil osmisvazkový „Dějepis hudby" a vydal jich jen pět. Konečně Jules Combarieu, jenž sliboval třídílné „Dějiny hudby", dovedl nás až k Beethovnovi ve svých prvých dvou svazcích vydaných r. 1914. Tyto poslední dějiny budou však přece dokončeny, díky jednomu ze spolupracovníků a přátel zemřelého autora, a „Revue Mondiale" slibuje si od nich, že jak po stránce vědecké, tak i umělecké, budou z nejlepších hudebních dějin, které kdy byly napsány. *Aa.*

*

* Ke svému referátu o zbytečném překladu knihy „Pochybení" od slovenského spisovatele Števa Kosorkina dodáváme, že tento pseudonym náleží Samovi Czambelovi ze Slovenské Lupče u Báň. Bystřice. Debutoval r. 1913 knihou výše jmenovanou. Jest samouk, učil se stolařině, čehož musil pro chatrné zdraví zanechati. Vzdělání nabyl u svého strýce, pešťského dra Sama Czambela, známého nepřítele českého národa, pak studoval v Praze na obchodní škole. Před válkou byl úředníkem Zvolenské ľudové banky. Mimo „Pochybenie" uveřejnil novelu „Vytrezvenie" a řadu menších povídek ve „Sl. Pohľadech". Delší dobu se úplně odmlčel. (Viz Zvon XIV. str. 82.)

*

* O příčině, proč se hrají v Anglii málo dramata Shakespearova, dovídáme se z interviewu redaktora „Daily News" s divadelní ředitelkou sl. Lilianou Baylisovou. Velké množství osob, jichž si dramata Shakespearova žádají, znamená při pořizování nebo aspoň vypůjčování kostymů a vlásenek, jejichž cena se nejméně zečtyřnásobila, režii tak velikou, že by jí ani zvýšené vstupné neuhradilo. Shakespeare náleží tedy vlastně také mezi — válečné poškozence. —*btk*—

*

* Švýcary, zvolené za sídlo ústředí Svazu národů, staly se vhodnou půdou i pro vznik mezinárodního divadla, jež bylo založeno v Curychu. Divadlu dostalo se zatím podpor z Francie a z Německa. Očekává se, že i ostatní země, především ovšem Italie, poskytnou vydatnou pomoc zajímavému podniku.

*

* Literární svět obrací se s pozorností ke Clémentu Marotovi. „Bibliotheca Romanica" (Štrasburk) vydala nedávno jeho Žalmy s původními melodiemi a nyní zase Walther de Lerber, franc. autor, vydal spisek o jeho vlivu na XVII. a XVIII. století. Dočítáme se, že Clément Marot byl zakladatelem celého pokolení básnického, v němž mimo mnoho neslavných objevují se i jména: Hamilton, J. B. Rousseau, Voltaire a j. *Aa.*

*

* Šest posud neznámých (a prý velmi zajímavých) dopisů Jorise K. Huysmanse adresovaných lyonskému spisovateli J. Esquirolovi a lístek psaný týden před smrtí jeho přináší „L'Almanach des Essaims nouveaux pour l'an de paix 1920". *Aa.*

*

* „Proti Leninovi a Dostojevskému jsou všichni vojevůdcové naší doby hlasateli míru, neboť bojovali jen za svou zemi a za její klid. Jsou kulturní lidé a vědí, že jsou a mají býti jiné národy mimo ně. Tito barbaři však — Lenin má jako Dostojevskij tatarsko-kalmuckou lebku — nestrpí, že je něco jiného, než jsou oni. Lenin to jmenuje osvobození lidstva, Dostojevskij dokonce pravým křesťanstvím." Tak čteme ve „Frankfurter Zeitung" č. 599. „Geniální objevitel", jemuž Dostojevskij, postavený do jedné řady s Leninem, je barbarem, popíratelem krásna, nekulturním a povrchním spisovatelem, jmenuje se — Emil Lucka. „Zvon" přijme ochotně informace o tomto výtečníkovi. Bylo by patrně evropskou kulturní škodou, kdyby měl i se svými fenomenálními objevy klesnouti nepaměti do propasti. —*btk* —

*

* K jubilejní poctě poslal nám p. Al. Zlatník, továrník ve Dvoře Králové, Kč 1000·— pro spisovatelský útulek.

*

Vláda lidu.

„Kdo tu vládne?" — „U nás, pane, máme
vládu lidu."
„Je tu hojnost?" — „Té nemáme, jenom
holou bídu."
„Pracujete?" — „K práci není pořádného
klidu."
„Což zákony?" — „Nových máme celou
pyramidu."
„Dluhy?" — „Jen je zapisujem: máme dobrou
křídu."
„Štěstí?" — „Dosud v Čechách o něm ani
slechu, vidu."
„Svoboda, což?" — „Chcem ji prodat Němci
nebo židu."
J. Kalus.

V Praze, dne 20. ledna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel Mašek:

DO NOVÉ DOBY.

Východ se zarděl záplavou, prapory vzplály nad hlavou,
písněmi vzduch byl prosycen, nadějí, touhou roznícen,
zpívala hudba do kroku, ustala vřava útoků
a do propastí propadla se rozbitá pouta otroků.

Modrem se nebe zaskvělo, z dálky jen někdy zahřmělo,
zazněly zvony v nadšení slavíce zázrak vzkříšení,
budí se země zakletá, jaro se krajem rozlétá
a svobodně a hrdě, slavně jde volný národ do světa.

Šíro smíš křídla rozepnout! Žehnána budiž tvoje pout
z nadějí dědů spředená, otců tvých činy svěcená,
zas ve znamení obrody jdi rovný mezi národy
vždy věrný předků ideálu bratrství, pravdy, svobody.

Vítězství není dobyto, ač krve mnoho prolito,
kdo umdlévá a ustává, ten ztrácí zas a prohrává,
učení bludná svádějí — zbraň opět sevři pevněji,
ó, šťasten, kdo máš v paži sílu a v srdci věčnou naději.

Svobodu dej — a svoji braň, za srdce žádej lásky daň,
bratrství hlásej — kde je dáš, poctivou rovnost požádáš;
ty pravdy chraň, ať nezmění se v sobectví a šílení,
ti, kdož je píší na prapory, však nectí jich — jdou v ztracení.

Velký a hvězdný miluj cíl, zápas a let ti dodá sil,
však poutí k svatým vidinám nezapři nikdy sebe sám,
jsi spoután s hrudou, její syn — a zradíš-li ji, stíháš stín,
jen věrnost k zemi, kde jsi vzklíčil, tvůj sen ti může vtělit v čin.

Minulých vzpomeň staletí, čí zášť jala tě v zakletí,
tvůj dům buď pevný a buď čist — buď třeba sám — však sebou jist;
kdo dobrý, ten se spřátelí — a tebe víra zocelí,
že ti, kdo jitro probudili, nadarmo pro ně nemřeli.

Mohyla jejich tesklivá k svatým tě slibům vyzývá,
bys za nejvyšší vůdčí z hvězd si volil hrdou jejich čest,
jí obhájil svou svobodu, ji z květů pěstil do plodů —
pak budeš hoden bráti s pole té svaté setby úrodu.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Ale já ano, znám ho, tichošlápka! Ale ať se neraduje, já mu mohu ještě dvacetkrát nohy podrazit! Když já ne, ať on taky ne!" vykřikl a zrudl.

„To nech mně!" zcela tiše a s úsměvem řekl Bláha.

„Ne, to si já vyřídím! Ty si dělej co chceš! Havlíčkovi rozšlápnu hlavu já!"

„Ale — bláhovče, nech ho... Anča je hezká a možná že tisíckrát lepší."

„Ne, ne," rozčiloval se Kadlec stále prudčeji, „to dělá on, to on!"

„Nezdá se mi!" řekl Bláha a povstávaje dodal: „Musím jít."

Kadlec se na něho udiveně podíval, jako by ho bylo cosi důležitého napadlo, anebo jako by nechápal, co se děje, ale pohled ten okamžitě se změnil, užaslé oči zhasly a přivřely se.

„Víš, s tím statkem to není jen tak!" řekl.

„Není," okamžitě se připojil Bláha oblékaje se do svrchníku, „přemýšlej o tom. Já myslím, že tu jde o toho advokáta."

Kadlec šel s Bláhou k širokým dveřím. Byl zamračen. Netrpělivé hrabání koní se ozývaloz nádvoří. Když otevřeli dveře na chodbu, zahlédli služku Tonku, jak se snažila uprchnouti. Kadlec se zarděl, ale neřekl nic.

Rozloučili se téměř mlčky a dosti rychle.

„Divím se, že mi nenafackoval!" pomyslil si Bláha a zasmál se. „A co ta Tonka? Hlídá ho?" Cestou několikráte rozlila se mu nitrem podivná, až skličující tíseň. „Jsem šílenec!" zašeptal si, když vjížděl branou moutínskou.

Než ulehl vzpomněl si opět na Kadlce, jak byl neklidný a jak neustále bděl, neposlouchá-li někdo na chodbě, a vzpomněl si i na okamžik, jak tam přistihli Tonku, a tu znenadání všechno v jeho bytosti vášnivě vykřiklo, oči zasvítily, tvář zaplanula, hruď se vypiala, rty se otevřely... Bylo jisto, že prošla jeho duší neobyčejně důležitá, neočekávaná myšlenka. Jal se pobíhati po pokoji a na spaní nebylo již pomyšlení. Bděl až do čtvrté hodiny ranní. Vstal již o šesté všechen znaven. Nespal však o nic hůře a o nic lépe než Kadlec a než Havlíček. I ti vstali zmořeni.

XV.

Návštěva Bláhova u Kadlce sama o sobě byla cosi zvláštního a jistě neočekávaného. Již to stačilo, aby byl Kadlec vyrušen. K tomu však přidalo se mnohem více, předně zpráva, že Hrdlička koupil ve zdejší vesnici statek, a sice statek největší a nejlepší, a za druhé bezohledné a až hrubé Bláhovo opakování, že Vlasta Kadlce dávno se zřekla, poněvadž je směšný.

Na první pohled by se zdálo, že nebyl Kadlec tak bláhový, aby lehkomyslně tomuto poslednímu povídání uvěřil, ukázalo se však, že stal se opak, že rychle a úplně uvěřil, ba že se mu nyní zdálo, že totéž sám dávno věděl a dávno tušil. Nebylo pochyby, že tu šlo o hlubší příčiny, že bylo tu cosi temného, z čeho toto snadné uvěření Kadlcovo vyvěralo. A poněvadž uvěřil, upadl rázem ve ztísněnost, ba až ve sklíčenost, jaké co živ byl nepoznal. Jindy by byl takového nešetrného přítele důkladně zkřesal a zajisté i u Vlasty si vynutil vysvětlení, ale teď upadl v bezmocnost až zoufalou.

Již v tu chvíli, když Bláha odejel, chtělo se mu vybuchnouti hněvem, ale zvláštní bylo, že ani v samotě sám před sebou neměl odvahy uleviti si, a že i tu jaksi opatrně si počínal a pohnutí své střežil.

Dvakráte přiblížil se ke kuchyni, ale nevešel. Vrátil se, aniž si uvědomil, proč se vrátil. Hospodyně, stará Krupková, kulhavá žena s bledou tváří, zdálo se, ještě bděla. I Tonka byla dosud vzhůru. Připravovala si třísky na ráno, neboť zaznívalo z kuchyně jemné štípání borových polínek.

Pojednou však Kadlec vyšel po třetí na chodbu a okamžitě a jaksi hlučně vstoupil do kuchyně. Stará Krupková seděla u stolu. Látala zimní svůj kabát, Tonka štípala nožem borové polínko. Přisedl ke stolu:

„Musím vám, Krupková, povědít novinku."

Pozvedla k němu bledou tvář sundavajíc si s hnědých očí brýle.

„Hrdlička z Újezda koupil Říhův statek," řekl Kadlec s nevysvětlitelnou jakousi tísní v hrdle.

Zakolísala nevelkou svou hlavou:

„A k čemu?"

Kadlec pohleděl kradmo na Tonku. Nůž uvízl jí v polínku. Naslouchala.

„K čemu?" odpověděl ihned. „To vás nenapadá? Bude vdávat dceru."

„Podívejme se! A koho si bere?"

„Nevím. Snad nějakého advokáta z Prahy. Jezdí tam."

Po těchto slovech povstal a ihned odešel krokem hbitým a dokonce s krátkým zasmáním. „To je to, kdybych to mohl hnát rychle, aby nikdo neměl ani času dívat se kolem!“ pomyslil si, jakmile usedl ve svém pokoji na širokou pohovku. „Ale Havlíček má v tom ruce, v tomhle taky. Něco vyčuchal a o to druhé se postaral. Viděl jsem, nemá čisté svědomí, ani se mi posledně do očí nedíval. Bláha je hlupák, to není tak, jak on si to myslí! Já, holečku, nejsem směšný a nemluvím tolik, abych proto ztratil kouzlo před ženami! Kde pak! Nesmysl! Ale Havlíček je v tom a tajně a hodně po straně, takže nikdo nic netuší. Všivák!“ vykřikl hlasitě a zahrozil pěstí. „To vím, tím že by mne zabil! Teď se mi vyjasňuje celá ta jeho mlčenlivost. Jen ale — aby sám nepohořel a aby ten advokát — Chachacha!“

Ráno připravil se rychle na cestu, ač nevyspalý, a o osmé hodině ubíral se již k Újezdu. Po polích i lukách svítila jinovatka, ale poněvadž nebylo větrno a slunce již hřálo, šlo se příjemně. Stále se rozmýšlel, neměl-li by jíti oklikou přes nádraží, aby viděl, přijel-li onen advokát, jak jim před týdnem Vlasta řekla, ale shledával, že je pozdě. Vlak z Prahy přijížděl o půl deváté a do té doby nebylo již možno dojíti tam.

Do Újezda došel o půl desáté. To, co zde nalezl, velice jej překvapilo. Před hospodou stála malá bryčka, žlutavá košatinka sedláka Kuby z Kvíčalce. Kočí seděl na kozlíku a koníci, zdálo se, stáli zde již dlouho a netrpělivě čekali na pohyb. Z košatiny čouhaly houně. Vše to ovšem nic neznamenalo a taky by si byl toho ani nepovšiml, ale v hospodě setkal se s Havlíčkem, sedícím za stolem, zamračeným, a jak bylo hned patrno, velmi mrzutým.

Podali si ruce s pohledy, které prozrazovaly, že oba si pomyslili: „Tebe mi byl čert dlužen!“ A tu okamžitě zvěděl, jaký důležitý smysl má před hospodou stojící bryčka:

„Všiml sis?“ otázal se ho Havlíček jaksi chvatně a zlobně.

„Čeho?“

„Té bryčky Kubovy!“

„No — a co?“

„Čeká na Hrdličku a na toho advokáta z Prahy, pojedou do Kvíčalce.“

„K Bláhovi?“ užasl Kadlec.

„Ne, ke Kubovi. A víš proč?“ zostřiv pohled zašklebil se Havlíček. „Napsati smlouvu, koupil jeho statek.“ Rozšklebil sta úa vycenil své hezké zuby.

„Co povídáš?“ uchopil ho Kadlec za ruku. „Jsem blázen já nebo ty? Kubův statek že Hrdlička koupil? Taky? Vždyť koupil včera u nás ve Vostojavce statek Říhův!“

„Aáá —,“ zvolal Havlíček a položil si ruku na čelo. Pak si přitáhl Kadlcovu hlavu a zašeptal: „Teď už tomu rozumím, proč pojedou z Kvíčalce na Vostojavku. To mi to nadělalo trampot. Tedy dva statky koupil.“ A dech se mu zatajoval.

Kadlec upřeně pozoroval jeho tvář. Oči Havlíčkovy zapátraly tajně kolem. Zde v menší hospodské jizbě byli sami, vedle v šenkovně sedělo několik vesničanů. Právě jim přinesla Vlasta pivo. Kadlec ji zahlédl a zavolal na ni.

Přišla ihned, ale v černých očích jejích světélkoval nepokoj. Kadlecovi se zdálo, že naň hledí úplně lhostejně.

„Víno mi přineste, slečno!“ řekl, ačkoli si připravoval na první oslovení zcela jinou větu. „Kde máte tatínka?“

„Někam šel... a hned zas pojede. Vrátí se až odpoledne!“ odpověděla odcházejíc skleněnými dveřmi

Havlíček se k němu naklonil a zřejmě na Hrdličku pohněván zašeptal:

„Jsou s tím advokátem u Vaněčků.“

Úžas ve tváři Kadlecově neobyčejně vzrostl:

„Tam jsou? A to ti řekla Vlasta?“

„Ne, přišel jsem právě, když odcházeli. Byl bych nevěděl, kam jdou, ale Vlasta prohodila ke starému, aby pozdravoval Pepču i Anču a to mi stačilo.“

„Přece by tedy jezdil za Ančou?“ pronesl Kadlec. „Podívej se, kamaráde!“

„Ale slyšel jsi, co tenkrát Vlasta povídala, že Anča má ráda jiného — tebe, a že nikdy advokáta toho milovat nemůže. Což o tom již nevíš?“

„Nebral jsem to vážně. A prosím tě, jaký je ten advokát?“

„No — advokát! Pražan! Upravený ve vyžehlených šatech, ostříhaný, s černými knírky, s hezkými slovy. Děvčatům se asi líbí.“

„Anči ne!“ s jakýmsi skrytým úmyslem prohodil Kadlec. Když pak Havlíček na to nic neřekl, sáhl na jeho ruku a otázal se: „Mluvils s Vlastou?“

„Jen několik slov, víc nebylo možná.“

„Říkala ještě něco, z čeho bychom poznali, že se marně namáháme?“

„To snad nám již nemusí říkat,“ zasmál se Havlíček. „Či ještě doufáš?“

Kadlec zahrozil prstem a blýskl očima.

„Zabiješ ji?“ otázal se Havlíček s úsměvem v koutcích, chytiv jej za hrozící prst.

„Ji ne, ale tebe!“ zvolal Kadlec zdvíhaje supí své obočí.

„Kamaráde, nedej se bulíkovat Bláhou, že by chtěla mne. To jsou jen zaječí kličky!“

„Ne proto, ale ty — nejsi přítel!“ zasyčel Kadlec, zarývaje ostrý pohled do tváře Havlíčkovy.

V tu chvíli přišla Vlasta s vínem. Postavila sklenku i lahvičku před Kadlce a s úsměvem, jenž více byl ozvěnou její vnitřní radosti, než projevem příchylnosti k pánům, okamžitě odcházela do šenkovny. Provázeli ji pohledem.

„Počkej,“ živě se vzchopil Havlíček, „jak to myslíš, proč nejsem tvůj přítel? Co se ti stalo?“

„No, víš, tys mi podryl půdu pod nohama!“

„Já? Já že jsem —?“

„Ty! Kdo jiný?“

„A jak bych ti ji mohl podrýt?“

Kadlec chtěl cosi zvolati, ale zarazil se a ústa jeho zůstala otevřena. Teprv po chvíli řekl:

„Domnívám se, žes mne pomluvil!“

„Blázne!“ zvolal Havlíček s takovým povýšeným pohrdáním, že se Kadlec zarazil.

Uchopil Havlíčka za ruku a rozpovídal se s prudkostí až nepřirozenou:

„Já to neřekl jen tak, já jsem se opravdu domníval. Nikdo není svatý, ani ty ani já! A Vlasta dříve o mne stála, to jste oba viděli. Proč tedy najednou se odtahuje? Kamaráde, zradí-li žena ženu, to nic není, ale zradí-li muž muže, pak je ten zrádce pes! Dobytek! Zabít ho! Na hlavu mu šlápnout jako hadu. Já bych taky moh' jít k Vlastě a našeptat jí něco jedovatého, ale k tomu se já nikdy nesnížím, a nesnížil bych se, ani kdybych i něco o tobě věděl.“

„No tak — pamatuj si pro vždy, že já takovým způsobem nebojuju!“ vážně a skoro káravě promluvil Havlíček.

„Nechci tě už podezřívat... vždyť ani nemůžeš o mně nic špatného povídat,“ řekl Kadlec, „či víš něco? Řekni — víš něco? No!“ Oči mu zaplanuly. „Klepům přece nikdy nevěříš, doufám, a sám nic nevíš!“

„Nejednal bych takovým způsobem ani kdybych věděl!“

„Ale ty nemůžeš nic vědět!“ křičel Kadlec všechen již zrudlý.

„Povídám jen, — ani kdybych věděl!“

„Já mám z tebe dojem, že ty něco skrýváš, že ti skutečně někdo něco namluvil, ale pak tě prosím, abys mi to upřímně řekl. Mně není dnes lhostejno, co se o mně povídá. Víš tedy něco? Řekni, jen řekni rovně, buď přítelem, jako jsem já! Když asi před měsícem se ve společnosti proti tobě řeklo, že jsi opatrník, sakra, vstal jsem a pověděl jim, kdo jsi! Řekni mi tedy, co jsi slyšel, buď přítel, řekni!“ naléhal trhaje jeho rukávem. „Já to vědět musím!“

„Nerozčiluj se, nic nevím!“ s úsměvem prohodil Havlíček již jaksi nedbale, neboť pozornost jeho obracela se k šenkovně, v níž dvakráte zamihla se mu Vlasta.

V tu chvíli vše se proměnilo. Do hospody veběhl Bláha a za ním Hrdlička. Bláha spěchal ihned do pokojíka, v němž zahlédl Kadlce a Havlíčka. Hrdlička kmitl se v šenkovně a zmizel kdesi v bytě. Bláha vykulil oči:

„To je ten advokát, co si sedl do Kubovy bryčky?“

Kadlec i Jelínek vyskočili a vyhlédli oknem.

„Je — je — to je on!“ přisvědčil Havlíček. „Pojedou na Kvíčalec, ale ke Kubovi, ne k tobě!“

Na bryčce sedící advokát byl muž asi pětatřicetiletý, nevelký, v černém lesklém zimníku, s měkkým černým kloboukem na hlavě. Po stranách nevelkého tupého nosu tměly se velké, kulaté, bůh ví kam zahleděné oči. Pokládal si zelenou houni na kolena.

V tomto příhodném okamžiku Kadlec opatrně se rozhlédl a tiše zmizel skleněnými dveřmi do bytu Hrdličkova.

„Tatíčku, tatíčku,“ šeptal ihned stihnuv hospodského před otevřenou skříní, „odpusťte, že vás tu chytám, vy chvátáte, já vím, prosím tedy, tatíčku zlatý, jen o to, abyste mi řekl, co je — co je?“

„Nic není —“ zahučel Hrdlička, ale takovým způsobem, že se zdálo, jako by se byl zasmál. Zastrčil pravou ruku do zimníku.

„Nemám to pokaženo?“ naléhal Kadlec pomáhaje hospodskému do kabátu. „Není pozdě? Není ještě slečna zasnoubena?“

„Nic není —“

„Pro Krista Ježíše, tatíčku, nezapomněl jste na slovo?“

„Jen se neplašte“, obrátil se k němu Hrdlička v nevkusném, boudovitém svém zimníku, a tiskna mu obě ruce dodával: „není zasnoubena, není pozdě — zkrátka, nic není! Nevzdávejte se naděje a nedejte se ničím mýlit. Jsem rád, že jste za mnou přiběhl a že jsem vám mohl tuto věc pošeptat. Na nic nedejte a kdyby se dělo co dělo, a kdyby se vám i zdálo, že se to už jinak rozhoduje, nelekejte se a neztraťte hlavu!“

„Můj tatíčku zlatý, můj tatíčku jediný!“ děkoval mu se zářícíma očima.

Hrdličkovy oči se zablýskly, malá hlava přikývla. Spěchal k bryčce. Kadlec vrátil se ke svému stolu ne potěšen, ale zaražen lišáckým svitem v očích Hrdličkových, jehož si byl povšiml. Bláha s Havlíčkem stáli u okna beze slova. Kadlec, jenž tiše se za ně postavil, spatřil, že Vlasta mluví s advokátem a že mu podává ruku. Plné červené rty jeho pod černými kníry se usmívaly. Její černé oči se leskly, rty se pootvíraly. Všem třem majetníkům dvorců zachvívaly se nohy.

Hrdlička vsedal do bryčky k advokátovi Mityjovi. Vlasta běžela k hospodě.

(Pokračování.)

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

SVĚTLO VĚČNÉ AŤ MU SVÍTÍ...!

Úmrtí. Včera k večeru zemřel chřipkou vrchní finanční rada Cyril Jantar, osobnost v kruzích státních zaměstnanců vážená — — —

Noviny vypadly slečně Pie Doubravské z rukou a zašustěly šelestem suchého umrlčího věnce.

On, Avouš mrtev! Hrůza! Nepochopitelno. Srdce sevřelo se v surové, železné pěsti, vlna krve vystřikla a vystupovala žhavě vzhůru do očí, jež rozhořelé hasily se slzami. Řinuly se po zbledlých lících do klína na roztřáslé, bezvládné ruce.

Smrt! Smrt! Rychle za ním!

Ale údy nesloužily, zmrtvené, těžké neposlouchaly vůle.

Avouš, její Avouš mrtev! A ona nebyla při něm, ač to vždy slibovala. Rodina jeho dlela mimo Prahu — ode všech opuštěn umíral — jako pes.

Ztichla.

Zvenčí linula se oknem vůně kvetoucích akátů, donikaly jásavé hlasy pěnkav a ve výhledu zelenala se celá šťavnatá nádhera letní.

Lež, lež je to, že ho přestala milovati. I když se rozešli. Lež je to, že jím opovrhovala, když se nezabil. Klamala samu sebe, když se přemlouvala, že to očekává. Myslila, že je to zbabělost od něho. Ale ta zbabělost byl její život, nyní věděla, že šetře svého, šetřil její život. Byla by zemřela žalem pro něho.

Nepřiznávala si a nechtěla, že ho stále miluje a že se rozešli, tím více. Proto nechodila na místa posvěcená jejich blahem. Bála se, že svou lásku prozradí, potká-li ho, a blížíc se k rohu ulice trnula, že se Avouš za ním objeví. Trnula a byla zklamána, že se marně strachovala. Snad vídal i neviděn. Jak mu záviděla! A přece, kdyby se setkali, šla by kol něho tak — kamenně — a na pozdrav by neděkovala. Pohybem by si zadala, sřítila by se stavba její hrdosti a z rozvalin vyšlehly by plameny vášně. Ale on nešel...

Trpěla strašlivě. Celá bytost její se trhala, pukala, dech její vycházel jako ze spáleniště, z vydoutnalých hlubin. Zvolna však stydlo její černo a prázdno a čpavá, nakyslá zloba rozlévala se po jejích zhořeleništích a mrazný vítr metl přes ně vločky žalob: Učinil mne nanejvýš nešťastnou! Pak vše ulehlo. Až nyní!

Fičelo to nyní znovu, ne však mrazivě. Ale šlehem ohnivých metel. Znovu v ní zahořelo. Zuhelnatělé srdce její. A kroutilo se v bolesti a syčelo jako tisíc hadů, jako když žhavý uhel do živého masa padne.

V nesnesitelné muce přistoupila k oknu.

Rychle! Rychle!

Zarazila se. Život zajásal jí do tváře. Slunce, štěbot ptačí, hvizd lokomotiv, drnčení elektriky, hlasy lidí, skřípot kol a ržání koní. Vše žilo, žilo, jen on jediný dožil v temnu a chladnu, bez lásky.

Ani ona u něho nebyla. Z minulosti znělo jí jeho: Piuško! A vzájemné jejich sliby, že jeden nesmí bez druhého zemříti.

A nyní přece! Nejhroznější se stalo.

Avouš — přezvala ho tak po jediném zemřelém bratru — ji opustil. Její první a jediná láska, muž, jenž trojnásobně ji miloval: jako otec, bratr a milenec. A ona jeho stonásobně. Šíleně.

On že ji opustil? Ale vždyť to není pravda. Ona dala výhost jemu. V záchvatu slepého hněvu, otrávena démonickou pomluvou. Nyní smrt sňala zákal jejího vidu, nyní jasně viděla, kdy nemohla už nic napraviti.

Vina, veliká, hrozná! Vražda! Kdo zabil lásku?

Vášnivou, úžasnou, nepodobající se ani lidskému milování, ale spíše hučícímu vodopádu stříbrných dnů a nocí. Věčné jaro bylo po jeho boku, minutami hodiny a při rozchodu dychtění po příští schůzce.

Nenasytná, šíř i hloubi víc a více zabírající byla ta láska, hovory jí nevyčerpávaly; dávali si deníky psané v hodinách, kdy se neviděli. Číslovaným písmem, aby nepovolanému nic nepravily. Řekli si věci nejzávažnější a v zápětí příjemné nicotky, vyměnili sliby těžce závazné a vyprávěli si své sny, přeli se, kdo koho více miluje.

Pojily je stejné sklony, stejné povahy a rozuměli si až do samého podvědomí. Jako by byli jedné krve. A připadalo jim, že nemohou se nikdy, nikdy rozejíti.

Avouš nebyl volný, ale také ne vázán. Se ženou žil duševně i tělesně rozveden, ač žili pod jednou střechou a v jedné domácnosti. Každý z nich byl světem v sobě uzavřeným, a doby společenských bouří a bojů jim dávno minuly. Byli si dobrými, ač chladnými přáteli.

Ale Pie, vášnivé Pie by nevadilo, kdyby byl Avouš i více vázán. Ona by si právo své už obhájila i proti zákonité jeho manželce. Přirozeným právem lásky. A ta je zákonem všech zákonů.

Seznali se náhodou a hned poznali, že se po celý život hledali. Že stvořen jest jeden pro druhého. Když byli spolu, přešel ji pro ostatní svět zrak i sluch. Místa, která spolu navštěvovali, stala se jim posvátnými.

Když se rozcházeli, ukládali si, v kterou dobu na sebe co nejintensivněji budou mysliti a vyslýchali se žárlivě při příštím setkání.

Jak často žebronil Avouš, aby Pia seznámila ho s rodiči. Prahnul po tom navštěvovati ji doma. Bránila se tomu, bojíc se, že se prozradí a že zarmoutí starého otce i smutnou matku. Smutnou, že pochovala před dvěma roky nadějného syna profesora.

Pia nebyla jako jiné dívky. Nápadníky odbývala i když jí byli sympatičtí. Bála se pudově manželství. Až přišel její osud, muž nemladý a ženatý. Jantar, její Avouš. Celá apatická, zádumčivá povaha její vzplála. Pro něho počala se smáti, strojiti se, pro něho rozkvétala do takové krásy, že mužové údivem postávali na ulici a sledovali podivnou krotitelku smyslů oddaně a toužebně. Drzouny odbývala úsečně a mrazivě.

Krátký rok nebeského omamu ulétl jako bílý sen. Pak zasyčel mezi milujícími démon. Z přílišného štěstí zbujněli, znervosněli. Padala slova neprozřetelná a byla brána na zlaté vážky. Jako dříve ve všem byli souhlasní, tak nyní jako by je někdo od sebe rozpačoval. Slova, pouhá slova, ale zabodávala se jako by jehlami píchal a nítily spíše hněv než bolest. Pak nastávaly vzdorné chvíle mlčení a vzájemného obviňování. Ona první počala s výčitkou. Nemáš mne rád! A opakovala to při každé neshodě a tak často, až i jeho tomu naučila.

Když po prvé ji podezříval, byla uražena a vypověděla lásku. Byl to on, jenž třetího dne ji vyhledal, bledý a přepadlý. Přišel za ní do domu, na štěstí za nepřítomnosti rodičů. Smířili se. A přilnuli k sobě tím horoucněji. To byl zenit lásky, na nějž Pia vzpomínala teskně v hořkých, vlekoucích se dnech samoty. Vyjeli si drahou za Prahu, bloudili v lesích a plnými doušky pili siličnou vůni jehličí, lámali zdětinělí chvojí a kytice lučních květin. Rozčesávala v lese před Avoušem své dlouhé vlasy, splývající jako plášť po kolena a on hladil a líbal jejich vlny. A v kupé směle, přede všemi položila svou hlavu na jeho rámě, hrda na svou překypující lásku.

Pak přišla katastrofa.

Avouš učinil něco, před čímž ona ho varovala. Podceňoval věc, na niž ona zase snad přílišnou váhu kladla. A osud tomu chtěl, že v zápětí o tom a z cizích úst doslechla. Věc, která ho ponižovala a její ješitnost urážela. Znevážila si Avouše a namlouvala si, že nemůže ho více milovati. Podezřívala i vše, co v minulosti konal, a otravovala si i minulé blaho lásky. Vina jeho rostla do nebetyčna a hněv, že zkalen byl její ideál, v ní se rozkvasil. Uhodila na něho příkře a nemohla mu odpustiti, i když se kajícně doznal. Snad by byl lépe učinil, kdyby byl zapíral. Prosil, kde měl panovati, měkl kde měl býti pevným, osud sám pudil ho k tomu, aby konal vše, co se jí nelíbilo. Ponižuje se před ní, nebudil soustrasti, nýbrž opovržení. Zapuzovala ho stále rozhodněji, ale nemohla přervati pouta, jež je pojila. Což je opravdu v jeho područí, myslila si s rozhořčením. Nemá už silné vůle, nedovede ho odmítnouti, jako odmítla několik jiných a lepších jeho? Trpěli oba, ale ona byla přesvědčena, že více milujíc více trpí. On že snad rozchodem najde kýženou volnost pro své galantnosti.

Konečně sebrala svou energii a dala mu s bohem navždy. Nežádala si dalších schůzek.

Tu vzplanul v zoufalé bolesti. Vrátil jí její poslední intimní lístek, vtiskl ji jej do ruky, jíž držela na srdci, až jí v srdci bodlo. Za tuto surovost roztrhala lístek a šlápla na útržky.

„Lež! Lež!“ říkal on ukazuje na slova lístku. Odcházela, v srdci zničující požár a hořelo to v ní celé dni i noci. Dusivý čmoud ji naplňoval, že lapala dech a div nekřičela o pomoc. Hněv, lítost a opovržení zalévaly její požáry kalnými vlnami.

Avouš přinesl jí druhého dne její podobizny. Pět mu jich dala a on jí tolikéž. Přijala je za novou urážku, mrzíc se, že ho v tom nepředešla.

Rozešli se.

Vídala ho potom někdy v průjezdu domovním, v kostele. Cítila, jak lačně se na ni dívá, a bývalo jí mdlo. Ale nevyhledala jeho očí.

Pak cítívala, že ji Avouš vídá ze skrytu, a posléze, jako by zmizel někam hodně daleko od ní.

Nyní tomu minul rok. Rok, jejž nežila, ale v mátohách bloudila, umírala.

A co nyní, probůh, co nyní? Pohlédla-li na bývalé urážky, připadaly jí tak malichernými, proti velebnému a stálému plamenu lásky! Samu sebe oklamala, sama své štěstí zavrhla, sama se odsoudila. A jeho zabila.

Poušť marného hoře, nekonečná, nedohledná ji obklopovala. Den jako druhý, noc beze spánků, sledovaná řadou sester. A všecky naplněny obžalobami, jalovou kajícnosti.

Dokud byl živ, stále byla možnost, rozběhnouti se k němu, pohnati ho k odpovědnosti, říci mu, čím srdce její stonalo a co by nikomu jinému na světě neřekla. Ke komu půjde nyní? Kdo jí uleví? Kdo polituje? A kdo pomiluje? Kdo pochopí bídu jejího pyšného, nelítostného srdce?

Chodila mimo jeho obydlí, kde on snad už umíral, a ani vzpomínky na chvíle ekstasí tam prožitých s ním, nezastavily jejích kroků, nepřiměly ji, aby vešla, pozeptala se na něho, uviděla ho snad na chvíli, krátkou chvíli, v níž by mu dala s bohem před smrtí!

S bohem! Co by za to dala, kdyby ožil na okamžik, mohl slyšeti jediné její slovo: Miluji!

Pak by byl odešel lehce, věda, že ona půjde za ním. A zatím — půjde mu na pohřeb, ale hrobu jeho nikdy neuvidí, neuloží na něm květin, nevyroní slzy. Odvezou ho k spálení, popel jeho hozen bude do Labe. Tak si ustanovil.

Strašlivý neklid rozeštval Piu. Chápala se věcí, jež v zápětí pouštěla z ruky, vychylovala se z okna a couvala, hlubcce a křečovitě nabírajíc dech. Zadržovala úsilně výkřiky divoké, z hrdla se jí deroucí, jen slzám dala průchod. Těžkým, neúlevným.

Neměla dosud chvíle takového bezedného zoufalství, a chápala, že život je nejhroznějším břemenem, kde nemožno je dýchat, myslit, jednat v klidu a se srdcem, v němž jest ještě jakási jiskérka štěstí.

Proč nepřišla na ni nemoc, mor, neštovice? Jak by je vítala! S otevřenou náručí, s jásotem. A volila nejvražednější.

Octla se u okna. Dolů do zahrady, s prvního patra. Ne dosti vysoko na smrtelný skok. Na půdu? To bude o patro výše. A na tvrdou dlažbu, do ulice. Jistá smrt.

Zaťala zuby a zamířila ke dveřím.

Kašel vedle. Její starý otec. Dva staří lidé, ona je dorazí. Nohy vrůstaly jí do podlahy. Oči bloudily nade dveřmi. Zavěsily se na kříži. Drobná tvář Kristova jako by se měnila. Pia promnula si oči. Má přeludy? Tvář trpitelova měla rysy — Avoušovy. Nemohla odtrhnouti očí, tak pevně visely na Ukřižovaném.

On ho spasil, On ho vykoupil, protože pro lásku mnoho trpěl. Což kdyby obrátila se také na Něho, aby i jí odpustil, i ji vykoupil? Pro utrpení z téže lásky? Vždyť byla jen člověkem, chybujícím, slabým k náporu zloby.

Vybředala z temné, hučící vody a chytala se břehu.

Kol ní svítalo. Zorou bývalé víry dětské, důvěry v nekonečnost božího milosrdenství. V pomocnou ruku, vyvádějící laskavě zbloudilce ze zmatků života, odpouštějící a smývající viny sebe černější v bezvinnost nad sníh bělejší.

Hučící příboje opadaly, tichly. Světlo a balsámy linuly se do vydoutnalých ran a bolest pozemská pročišťovala se v pokornou oběť.

Zkouška byla na ni seslána, aby se stala hodnou účastnicí díla Spasitelova. Pro všecky lidi trpěl, tedy i pro ni.

Slitování nejvyšší měkkými třásněmi pokrývalo živé rány ženy zhřešivší proti lásce a proti svému štěstí.

Bledý květ naděje počal se zvolna rozvíjeti v duši. Naděje ve shledání v záhrobí, kde nebude nedorozumění ani nedůvěry. Shledání ve věčném míru. Hlava se klonila, kolena poklekávala, dlaně a čelo kladly se na podlahu v uctívání zázraku zkonejšivšího zoufanlivé její srdce. A rty ševeliły:

Světlo věčné ať mu svítí!

❧

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Příklad tento ukazuje, že se český člověk rád dá vyvésti z bludu, ale je třeba někoho, kdo by ho poučil. K poučení nevzdělaných a málo vzdělaných jsou vzdělaní. Ale na neštěstí právě mezi vzdělanci českými dlužno hledati původy vandalství, které zhyzdilo v prvých dvou letech Republiky idealný obraz obnoveného českého státu, jejž jsme si představovali jako semeniště všech dobrých lidských snah, národních i společenských, všeho pokroku, umění, krásy, mravné ušlechtilosti. Jedna z nejšerednějších obrazoboreckých episod udála se ve Slaném. Tam se v předvečer Husova svátku přihrnulo na náměstí asi 200 lidí a obklopili sloup svaté Trojice. Najednou jeden vylezl na sloup, dal Bohu Otci pár facek na pravou i levou tvář, načež mu kladivem rozbil hlavu. Několik jiných přiskočilo a pomohlo rozbíti celou sochu. Zástup buržoustů se na to netečně díval. Nenašel se mezi nimi ani jediný muž, který by jak onen inženýr v Šťávnici kazisvěty poučil, že se dopouštějí skutku, který bude hanbou jim i národu. Vyšetřováním, jež ještě není skončeno, vyšlo na jevo, že podnět ke zboření svatotrojického sloupu vyšel od gymnasialného professora. Pachateli nebyli dělníci, socialní demokraté, jak oznámila prvá zpráva, nýbrž jakési nové společenské živly, kterých prve v českém národě nebývalo a které teprve světová válka vyvolala k životu. Živlů těch stále přibývá a den co den se ohlašují smělými krádežemi, loupežemi a vraždami, provozovanými obyčejně diletantsky, ale vždycky surově a cynicky, tak surově a cynicky, že to až překvapuje svou novostí, zvláště hledí-li se ke hromadnosti tohoto zjevu, jenž není ničím zvláštně českým. Jím se nám podle všeho hlásí „Nová Evropa", po níž už naši pradědové toužili. Jinak si ji ovšem představovali, než jak ji před námi vytváří současná zvrhlosť mravů, citu, vkusu i každého ponětí. Jako příznak doby zaznamenávám dva případy, nemající sobě rovného, z nichž jeden stal se v Klášteře Hradišti u Olomouce a druhý ve Vídni. Tam zločinci vyloupali starodávnou hrobku, balzamované mrtvoly obnažili, jednu postavili jako na stráž, čtyrem srazili hlavy, jež narazili na plot, bezhlavá těla pak roztloukli a rozházeli. Ve Vídni současně hyeny obnažily mrtvoly, uložené v umrlčí komoře a čekající na křesťanský pohřeb, roucha jim ukradli a mrtvoly na sebe položily, mužskou na ženskou. Tím obojím je daleko předstiženo vše, co se dosud nazývalo zhovadilostí.

Obviňují li Hlinkovci z obrazoborectví český národ a přezdívají li mu proto „pepíků", je to zlomyslnosť a zjevné nepřátelství k Čechům, jež nemá hlubší příčiny, než že jsou Češi — Češi. Toho si nepotřebujeme hrubě všímati a většího významu přikládati, než zasluhuje. Ale pozorujte při tom, oč ve výhodnějším světle jeví se duch slovenských evangelíků! Katolíci, kněží, jsou fanatičtí, nesnášeliví, osobiví, štvaví, žádostiví cti a vlády, špatní učitelé a vůdcové lidu, jejž ohlupují a zastrašují boží nemilostí a pekelnými tresty, nebude-li jich slepě poslušen. Zcela jiní jsou duchovní evangeličtí i stádce jejich. Tu se vám objevují všecky krásné ctnosti křesťanské, jež by zbytečno bylo vyjmenovávati: jsou pravým opakem nectností druhé strany. V poměru k Čechům a českému jazyku jsou evangelíci na správné cestě. V živé paměti dosud chovají, že předkové jejich byli žáky Čechů a dali jim jazyk nejen spisovný, nýbrž i náboženský. Duchovné svazky mezi Slováky evangelíky a Čechy bez rozdílu vyznání nikdy nebyly přetrženy, nepodařilo se to ani latině, ani maďarštině. Všimněte si, že ani jeden protičeský štváč na Slovensku není evangelík, naopak že mezi evangelíky jsou nejvěrnější občané Republiky, nejhorlivější budovatelé společného státu československého a přívrženci národní jednoty. To budiž konstatováno a na vědomí vzato.

Obrazoborectví dosud neustalo a i v Čechách se páše, obyčejně ve vší tichosti. Vládě bylo dosud oznámeno 273 případů pokácení křížů a soch. Nejvíce se děje ve východních Čechách a kolem Prahy. Od východu z Prahy jde na sever, od Prahy na západ k Plzni, ale zde ho již ubývá. Český jih zůstal tímto nešvarem docela ušetřen. Mohla býti domněnka, že kácení křížů má podklad náboženský, protikatolický, ale domněnka ta je vyvrácena faktem, že s kácených křížů ztrácejí se částky železné a j., které mají nějakou cenu. Dřevěné kříže si obrazoborci odnášejí na palivo. Tyto známky nasvědčují, že tu jde o sprosté krádeže a svatokrádeže. V někte-

rých případech je zajisté původem ideové poblouzení, jemuž dán směr rozkazem vlády, aby kříže byly odstraněny ze škol. V Praze je v měsíci lednu popeláři vyváželi se smetím. Slyšel jsem od lidí, kteří se o náboženství nikdy velmi nestarali, jaký dojem zděšení a duševního zdrcení v nich byl vzbuzen, když viděli za smutného zimního rána školní kříže, vyčuhující z naloženého popela a smetí. Takovému dojmu neodolá nikdo, kdo má cit v těle a kdo si pomyslí, že tu způsobem schvalně nešetrným, přímo rouhavým ničeno je něco, co ne snad jemu osobně, ale jeho bližním je posvátno. Myslíte, když u nás všecko je humanita, že humanita nepřikazuje největší šetrnosť k tomu, co tvoří duševní život bližního, k jeho náboženství? — že se humanita prostírá pouze na tělesný život lidí, pečujíc toliko o jejich nasycení, o hmotné jejich zaopatření, o pomoc v jejich nedostatcích a chorobách? Pojímáte li humanitu tak, je vaše ponětí o nejvyšší ušlechtilosti lidského srdce velmi chatrné. Avšak tato chatrnosť, což se nesmí zapříti, je v naší době a v našem národě téměř všeobecná. Humanita v tom bludném ponětí je něco novodobého, předešlým věkům neznámého, něco, co bylo zplozeno tímto materialistickým věkem z rozumové vyspělosti a může tudíž provozováno býti bez účastenství citu. Takové ponětí o humanitě je nesprávné a musí býti zavrženo, čím dřív, tím líp. Lidstvo se vrátiti musí k humanitě evangelické, starožitné jako Evangelium a již tím stářím posvěcené, k humanitě ne materialistické, ne mechanické, ne na společenské organisace omezené, k humanitě, která stejně přihlíží ku strastem duše, jako ku bědám těla, a nejen tělo, také duši chrání, aby jí nebylo ublíženo zbytečnou bolestí. A právě kříž je symbolem křesťanské humanity. Kdo se za něj může stydět v zemi, která si zakládá na své pokročilosti? Český národ, jenž měl tušení křesťanské morálky, ještě před svým pokřesťaněním, a když se seznámil s naukou Kristovou po celá staletí bojoval za její čistotu v praxi, ten český národ, pokud je si vědom své celé, své historické bytosti, nemůže jinak, než s pocity hlubokého hoře a zahanbení pohlížet na kácení křížů a na jejich vyklizení ze škol. (Jiné jsou otázky, kdo a jak má vyučovati na školách náboženství a má li se provésti odluka státu od církve. Otázek těch se nedotýkám, jen vyslovuji podivení nad tím, že se kněží odluce protiví.)

Že vyhazování křížů ze škol bylo pobídkou k jejich kácení, jest očividno; protože pak kácení křížů v polích, zvláště na Slovensku, ukázalo se ohromnou politickou chybou, nemůže jí nebýti vyhazování křížů ze škol. Ano, tato chyba jest jedna z nejhrubších, kterých se dopustila vláda Republiky v prvých dvou letech jejího trvání. I jest na vládě, aby se opět starala o její napravení. Mám na mysli hlavně Slovensko. Je nutno odčiniti křivdu, která se stala na náboženském cítění Slováků, a z duše jejich dokud čas vyhladit nepříznivý dojem, kácením křížů způsobený. Stát nevyhnutelně potřebuje, aby mezi Slováky a Čechy panovala láska, důvěra a úcta. Nezískáme li jich, zůstane mezi Slováky a Čechy duševná roztržka, jež bude míti nežádoucí následky pro naše společenství národní a státní. Aby se provinění, jež, jak jsem dovodil, bylo by nespravedlivo svalovati na všechen český národ a jež na svůj vrub spáchali přerůzní jeho pobloudilí synové, je třeba, aby Republika dala na Slovensku všecky pokácené kříže na svůj náklad znova postaviti i aby vyhlásila, že kácení křížů a posvátných soch, prznění chrámů a svatokrádeže trestány budou v budoucnosti jako státní zločiny; pachatelé, budou li známi, buďtež přidržováni budoucně k tomu, aby restaurace provedena byla na jejich náklad.

Jsem jist, že se neklamu, dím li, že kácení křížů nezůstalo bez účinku i na jakési jazykové odcizení mezi Čechy a Slováky. Češi, zaujímající na Slovensku místa úředníků a učitelů, vidouce, že Slováci jsou k nim chladni, snaží se vycházeti jim vstříc, aby je získali, a pěstují i prohlubují různosť mezi češtinou a slovenčinou. Když za mých časů dráteník přišel do Čech, žádnému Čechu ani ve vsi, ani ve městě nenapadlo, žeby byl cizinec. Svůj přišel ke svým. Zajisté i dráteníci přicházeli na Moravu a do Čech jako domů. Na tom realném základě bylo třeba pracovati nám i Slovákům. Všechny učené czambelovštiny jsou figle. Již před čtyřiceti lety Čechové přiznali, že literárná roztržka slovenská má býti pokládána za věc nutnou, když na Slovensku nemohly býti zakládány české školy, aby se Slováci naučili českému spisovnému jazyku. Jaroslav Vlček před třicítipěti lety napsal knihu „Literatura na Slovensku", čímž se rozumělo: Literatura česká, spisovná slovenským nářečím. Pravda, vzdělávaní materského jazyka ve školách otupuje smysl pro jeho dialekty. To se pozoruje u intelligence české i slovenské. Nad slovem nebo tvarem jen po-

poněkud odchylným intelligent stane jako nad neproniknutelnou záhadou a nepoznává, že to slovo a tvar patří jeho vlastnímu jazyku. O rozdílech jazykových pak intelligenti rozšiřují pravé pověry. Přítel Jaromír Čelakovský jednou mi vypravoval, jak se ve vlaku, jeda do Vídně do říšské rady, setkal se Slovákem, který se vytrvale snažil zapřísti s ním hovor; ale Čelakovský jej odmítal, Slovákovi to bylo líto, i pravil: „A prečo sa vám nepáči so mnou hovoriť, pán Čelakovský?“ — „Vy mne znáte?“ — „E hej, veru znám, z Viedňa“. — „Tedy vám to řeknu: nemám Slováky rád, protože se od nás odtrhli.“ — „A ako že sa Slovákom neodtrhňúť, keď vy hovoríte dob*ř*é *ř*áno?“ Takovou představu o českém jazyku měl slovenský intelligent za nedávných dní. Jak ohromný to úpadek proti onomu dráteníkovi! Ten slovenský intelligent dokázal, že nikdy českého jazyka neslyšel, nikdy české knihy nebo časopisu do rukou neměl, což samo sebou bylo žalostné; ale mohli jsme se utěšovati, až někdy mezi Čechy a Slováky nastanou styky, že se věc obrátí a napraví.

Nyní tvoříme jeden stát, styky mezi námi jsou tisíceré, ale svědčiti nemůžeme, žebychom se jazykově sjednocovali. Slováci, i nejpilnější zastanci a spolutvůrci státní jednoty, bojí se silnější češtiny a dávají úzkostlivý pozor, aby se v hovoru s Čechem vystříhali čechismů. Vidouce to Čechové, nečiní podobně, nýbrž přispůsobují se. Tuto přispůsobivosť já nikterak nemám za nejlepší vlastnosť Čechů, neboť často i charakter se přispůsobuje a nemá potřebné tvrdosti. Nejen Slováci, také Češi na Slovensku varují se každého čechismu víc než hříchu, což předpokládá větší znalosť slovenského dialektu, než jaké Čech kdy může nabýti. Češi Slovákům také tvoří vědecké názvosloví a vytkli si praktické pravidlo: každé slovo společné s češtinou je špatně slovenské; tedy bezvadně slovenské bude to, co se úplně od češtiny liší. Jistý český paedagog sepsal geometrii pro slovenské střední školy; názvosloví, pochopitelno, mnoho se ho natrápilo, když chtěl, aby se každý název lišil od českého. Slováci dosud říkali jako Češi: obdélník. Náš milý paedagog pro obdélník vymyslil slovo: obdlžník — ale slov. dlžník = dlužník!

Slováci nebyli připraveni na to, že budou s Čechy spojeni v jeden stát. Maďaři, Němci i Turčanský sv. Martin se přičiňovali, aby nám je co nejvíc odcizili. Ani ti Slováci, kteří odolali a nedali si vštípit žádný předsudek proti Čechům, nezachovali si duchovnou blízkosť s námi. Ve Sv. Mikuláši superintendent Janoška a továrník Jan Pálka, jenž se stal znám tím, že svou velkou továrnu koželužnu dobrovolně zesocialisoval a spokojil se místem předsedy závodní rady dělníků, vidouce mne divili se, že jsem živ. — „A proč bych nebyl?“ — Odpověděli: „Asi před třicíti lety jsme si koupili vaši knihu Ruskočeské kapitoly. Pídili jsme se po jiných vašich pracích i po zprávách o vaší osobě, ale marně. Dvacet let jsme tak pátrali, a když jsme se ničeho nedopátrali, usoudili jsme, že jste na pravdě boží.“ A což teprve ti bezpočetní Slováci, kterým se žádná česká kniha do rukou nedostala, kteří žádného českého spisovatele ani podle jmena nepoznali, ve kterých žádný zájem pro českou knihu vzbuzen nebyl! Daný příklad ukazuje, že duchovné zbližování mezi námi a nimi musí začít od samých počátků, musí býti promyšlené a soustavné, ale nikoli překotné. Mnoho by se pokazilo, kdyby Slovensko najednou bylo zaplaveno českou literaturou, a to bez výběru a bez ohledu na potřebu Slováků. V té příčině pan Karel Kálal, jejž vláda umístila v Báňské Bystrici, zajisté vykoná služby platné. Pionýry české knihy na Slovensku nemohou býti spisy nejmodernějších směrů. Také ať čeští nakladatelé nemyslí, že jim Slovensko bude odbytištěm zbytků, které jim zůstaly nerozebrány na skladě. Rovněž dárcové knih buďtež upozorněni, že by Slovákům a jejich duchovným svazkům s námi neprospěli, kdyby jim posílali brak svých knihoven. Výběr českých knih pro Slovensko musí se díti pečlivě se stálým přihlížením k jejich vkusu i k látkám, které je zajímají. Duše slovenská je panenská, nedotknutá. Jí se každý Čech musí přibližovati s myslí čistou, upřímnou, bezelstnou. I česká kniha, která se Slovákovi podává, musí býti taková. A chvála bohu, není nedostatek českých knih, z kterých Slovák čerpati může duchovné potěšení i poučení. Ne jiné české knihy pro Slováky vybírejte a získáte české literatuře jejich vděčnosť. Česká literatura musí si na Slovensku dobýti uznání, že je dobrodiní. Ona musí na Slovensku přinésti požehnání osvěty a nikoli rozvracení primitivních duší. Bylo by dobře, kdyby v Praze byl orgán, který by nad tím bděl. Myslím na Československou Jednotu. **(Pokračování.)**

Jan Vrba:

INTERMEZZO.

Válečné osudy Jana Maška. (Dokončení.)

Klimeš obcházel jednotlivé čety, přikazuje ženatým, aby si vyměnili identitní lístky s nejmladšími. Dělo se tak jednak proto, aby byl dovršen zmatek, způsobený jím v plukovních seznamech, dříve než postoupil svůj úřad v kanceláři — jednak proto, že ženatí, jako rozvážlivější živel, měli v noci nejdéle setrvati na svém místě a udržovati nutnou kázeň, čímž byli vysazeni nebezpečí prozrazení, kdyby se jim přihodilo „něco nepříjemného". Všichni porozuměli. U pluku bylo „zameteno", ale doma zůstaly rodiny, které byly živy ze státních podpor. Byla proto záměna prováděna zvesela — a nescházelo ani šibeničních scen. Mašek, když uslyšel, vytáhl z kapsy identitní lístek a postavil se před Nového a spustil s nejvážnější tváří takovou orací: „Šporno pokroku! Nechal jsi doma ženu a tré nezaopatřených dítek, nad nimiž jediný já se mohu ustrnouti, neboť u obou praporů není druhého svobodného jednoročního dobrovolníka titulárního svobodníka. Proto, byť byla mezi námi mnohá a mnohá nedorozumění, zapomínám všeho a pravím ti: zde vezmi moji a dej mi svou umrlčí visitku!"

Nový sice v prvé chvíli vytřeštil na něho oči jako na šílence, ale pochopiv, odevzdal mu žádané a rozechvělým hlasem — „pro všechny případy" doporučoval svoji rodinu jeho péči a starostlivosti. V kroužku známých způsobila událost na chvíli nemírné zveselení, ale záhy se na ni zase zapomnělo. —

Tehdy již byli vyrozuměni o plném rozsahu podniku, který měl býti uskutečněn v blížící se noci, a všech se zmocnilo rozechvění, jemuž podlehli i strůjci. Všecko bylo vsazeno na jedinou kartu — a věděli dobře, co je čeká, kdyby se plán nezdařil.

Až do večera se nepřihodilo nic zvláštního, s večerem však, jako by se všecko spiklo proti nim.

Setníkův sluha, který byl do všeho zasvěcen, nevycházel z krytu. Dávno se již zetmělo — do daleka se rozkládal klid — a oni stáli v zákopech připraveni a nedočkaví, ale pohnouti se nemohli. Uplynula hodina, uplynuly dvě — a v hloučcích již začínala kvasiti prudká nespokojenost, která naháněla strachu důstojníkům, poněvadž každý neopatrný čin mohl v situaci, v jaké byli, zmařiti všecko. Míhali se zákopy jako stínové a upokojovali hrozbami i mírnými slovy zneklidněné. Bylo již ustanoveno, že se Klimeš vydá znovu na druhou stranu, nebude-li možno začíti s přechodem před půlnocí.

V nejkritičtější chvíli však napětí rázem povolilo. Očekávaný vyšel z krytu — vypotácel se, jedva stál na nohou, a oči mu ve tmě svítily. Hněvem — vztekem — opilostí? — Nebylo času na hloupé vyptávání, Padla jediná otázka, která byla zodpověděna němým přikývnutím — a již několik lidí zmizelo opatrně v krytu.

Míjela závratně napjatá chvíle. Z krytu se neozval ani hles.

Potom zase lidé vyšli — a v několika vteřinách byly primitivní dveře zabarikádovány tak dokonale, že by bylo bývalo třeba buvolí síly, aby mohly býti z vnitřku vyraženy.

Důstojníci se rozběhli na ustanovená místa — a již právě uprostřed posice vystoupila první vlna lidských těl ze zákopu. Přelila se a zmizela v tmách. Potom v pravidelných časových intervalech se přelévala vlna za vlnou. Zdálo se, že nic již nemůže zabrániti plnému zdaru.

A přece! — Právě když asi polovina třináctého praporu byla na cestě, začalo světliti v mracích a šeřiti nad krajinou. Nadporučík Mleziva, který řídil postup přesně dle ručiček radiového ciferníku svých hodinek, rozhlédl se znepokojeně po obloze — a zrychlil časový sled jednotlivých vln. Neučinil dobře, neboť způsobil tak nové zneklidnění, které rostlo, čím více se světlilo. Zlomyslný vítr přiháněl jakoby naschvál protrhaná mračna, která propouštěla do krajiny pruhy světla.

Množství ze zákopů sledovalo se zoufalou pozorností postup druhů, který byl prožluklou hrou světla a stínu znamenitě zdržován. Jasnilo se víc a více, studené světlo neustále častěji a trvaleji bloudilo krajinou a zimničně roztřásalo nabitou ulici nedočkavců. Chladnokrevnost a rozvahu si snad zachoval již pouze nadporučík Mleziva, který vystoupil na ochoz zákopu, a vstrčiv hodinky do kapsy, řídil postup dle situace.

Nebylo dosud příčiny k bezhlavosti. Přecházející byli zevrubně poučeni o tom, jakže si mají počínati — a chovali se opravdu vzorně, vědouce, že na jejich poslušnosti a opatrnosti visí životy několika

set druhů vzadu. V krajině byl úplný klid — ani zvuk se neozval.

Ze zákopů již vystupovaly první vlny čtrnáctého praporu, když se stalo...

Z ruské linie začal se pojednou do krajiny rozlévati neurčitý šum, který sílil v podivnou zmateninu zvuků. Nadporučík Mleziva se vypial jako struna, a neustávaje na chvíli v řízení, střílel očima na všechny strany. Pět, šest, sedm minut se nic nového nedělo. Ale potom se ozval podezřelý šum vpravo: maďarské zákopy se probouzely.

V té chvíli se rozlehl zvučný hlas Mlezivův, který svou neočekávaností zmrazil, ale hned zas rozpálil.

„Hoši! — Je zle! — Tryskem kupředu!"

Sám předešel dobrým příkladem. Vyskočil a již letěl krajinou.

Za ním jako mračno zástup několika set lidí.

Bylo nejvýš na čase, neboť právě v té chvíli zapraskaly první rány z pravého boku — a v zápětí z levého začala pražiti polská legie. V davu se ozvalo několikeré prudké zaklení, několik ostrých výkřiků.

Kdosi do zmatku vykřikl povel — a bezhlavý dav se položil na břicha. Jenom na chvíli, neboť v zápětí bylo zpozorováno, že z maďarských zákopů vyskakují linie honvédů, aby zaskočily prchající české zrádce. Vyskočili znovu — a v té chvíli oživly také ruské zákopy. Začaly na nich vyskakovati řady ohnivých jazýčků. Chaos byl dovršen.

Na utíkající zástup narazili z boku Maďaři, a již se rozvinul boj na blízko — muž proti muži a na nůž. Velhota, který — věren svému přesvědčení — běžel vedle Maška beze zbraně, se pojednou obrátil, donucen jsa instinktivním tušením nebezpečí, napřáhl ruce před sebe — a v téže chvíli mu projel prsa maďarský bodák. Ale v zápětí, dřív než mohl honvéd trhnout puškou zpátky, dostal od kohosi zezadu pažbou do makovice, až se svalil, strhuje s sebou Velhotu k zemi.

Současně vyrostla na ruských zákopech řada postav, rozlehl se křik a dupot. Rusové vypadli a hnali útokem. Maďaři maličko zaváhali před přesilou — ale potom se rychle obraceli a brali do zaječích. Ruská pěchota proběhla zástupem a utíkala do prázdných zákopů.

V téže chvíli za ruskou frontou zaduněla první — druhá — třetí dělová rána, a již sílilo hřmění — do něhož zprava i zleva řvali ruští důstojníci povely, křičeli vojáci, vyskakující k útoku, zařehtaly strojní pušky. Zmatek nad zmatek. Vlastního slova nebylo slyšeti.

Octli se po prvé blízko zející pekelné tlamy, sestrojené s největším důmyslem a s použitím všech vymožeností moderní techniky. Kolem nich a přes ně šlehaly blesky reflektorů, nad nimi ve vzduchu vrčely, hvízdaly, řvaly a praskaly šrapnely — a oni uprostřed tohoto šíleného lidského dopuštění letěli kupředu s očima vyvalenýma hrůzou, neohlížejíce se napravo ani nalevo — až posléze doslova spadli do ruských zákopů.

Nestrpěli jich tam. Přikázali jim několik vojáků, a již je hnali nazad. Zpozoroval ještě, jak vystoupila nová ruská vlna, rozvinula se v těsnou útočnou linii a s pokřikem letěla kupředu. A nové a nové oddíly chvátaly spojujícími zákopy do rozpoutané divočiny, která běsnila za nimi. Pokřikovali z vesela na ně uděšené — ale slova jim nebylo rozuměti.

Utíkali bez pobízení, nepozorujíce ani, že tichne nebezpečné hvízdání, které nutilo instinktivně potrhovati a uhýbati hlavami.

Vzpamatovali se teprve druhého dne v nádvoří jakési rozlehlé budovy v Tarnopoli. Čemu kdysi sloužila, bylo těžko uhodnouti. V místnostech byla spousta potopy, zdivo otřískáno — a celek působil dojmem chaosu, jaký byl asi před stvořením světa.

Vehnali jich sem za jitra několik set. Byli tu příslušníci všech setnin obou praporů. Kde byli ostatní — těžko říci. Zbraní již neměli, a nikdo se o ně nestaral. Ale přes to byli dokonale spokojeni, snad šťastni. Chodili rozčileně nádvořím, usmívali se, druh s druhem se zastavoval, hovořili zmateně — a bylo jim jako dětem, které šťastně utekly výprasku.

Před Maškem se znenadání objevil Klimeš. Byl zablácený, potrhaný, ale na rtech a na lících mu sedělo za tisíc zlatých štěstí. Vykládal uchvátaně, že na jejich „zradě" založilo ruské velení celý plán, který byl zahájen dělostřeleckým řezáním do záloh a prudkým útokem na první linii v ohromné šíři, aby bylo zaskočením z jejich opuštěných posic docíleno širokého průlomu. Celá akce že je v plném proudu, jásal — a bylo mu možno věřiti, poněvadž v dálce hřmění dělostřelby neustávalo, nýbrž právě naopak sílilo a rostlo tak, že i zde se chvěla země, zdi i vzduch.

O polednách projížděla městem tryskem kozácká jízda, a za ní ujížděla děla a dlouhé kolony vozatajstva. Současně donesla se k nim zpráva, že se průlom podařil, a austriáci utíkají nazad jako zajíci.

Nebylo konce radosti...

A přece ještě toho dne došlo k ošklivé příhodě.

Pozdě odpoledne přivedli dva ruští vojáci na dvůr — setníka Rotfelda! Byl velmi schlíplý, pravou polovinu obličeje měl silně zduřelou a kulhal. A sotva se „bráfy tátynek" objevil, vyvolal salvu smíchu, která však tichla a proměňovala se v bouřlivou náladu, když začal zajatým spílati velezrádců a jiných ušlechtilých jmen rakouského slovníku, vybraných k označování české národnosti.

Ale než mohlo k čemu dojíti, vyhrnul se z krajního hloučku Rotfeldův sluha. V první chvíli ho nikdo nepoznal, jak byl změněn v obličeji. Hořel krví, brada mu jen jektala — a oči třeštily nejprudší vášnivou nenávistí.

Setník Rotfeld před ním couvl o tři kroky a hmátl k boku, kde mu visívala zbraň.

Více učiniti nemohl, neboť v té chvíli mu svalnatý chlapík zasadil pěstmi do obličeje ránu, která by byla stačila na zabití býka.

Rotfeld se shrnul, ale nepomohlo mu. Chlap do něho bušil s obdivuhodnou silou, zručností a vytrvalostí, že setník jenom skučel — a než se mohl kdo vzpamatovati, nabral jich nespočítatelných.

Posléze odtrhl zběsilce poručík Klimeš, čině mu za souhlasných projevů všech nejprudší výtky.

Ztichl však — a ztichli všichni ostatní — a zástupem letěl mrazivý úděs ošklivosti.

Pokáraný se prudce ozval a odhalil v setníku Rotfeldovi hnusné německé homosexuelní zvíře, kterému se právě po zásluze pomstil za své lidské ponížení.

Sotva dopověděl, začal se se země sbírati potlučený.

A tu, uprostřed zmrzlého ticha, do kterého bouřilo z dálky hřmění děl, naklonil se poručík Klimeš a prudce naplil do tváře svému bývalému nadřízenému . . .

 LITERATURA.

Alois Jirásek: *Husitský král.* Výjevy z velkého dramatu. Spisů díl XLIII. Nákl. J. Otty v Praze.

V období světové války pro Čechy nejsmutnějším, v r. 1916, začal v denním listě vycházeti „Husitský král", světlý paprsek do temné doby, znamení, že silný, velký strážce našeho národního života bdí a pracuje. Bylo přirozeno, že po velkých epopejích, ve kterých zpracoval slavné epochy českých dějin, počínaje Václavem IV., sáhne k přímému pokračování — k době Jiříkově — a přece uskutečnění této naděje vzbudilo zvlášť radostné přijetí, když v době nejkrutšího úpadku a nejslabších nadějí začala se dychtivému čtenářstvu útěšně rozvinovati kronika o demokratickém králi, povznesším moc a slávu české země proti celému světu. Bylo také přirozeno, že rakouské vládní orgány zamezily za krátko další vydávání práce; ale věděli jsme, že vykonán byl čin a český národní poklad že byl rozhojněn. Po převratu došlo opětně k uveřejňování v denním listě, a dnes konečně dostává se „Husitský král" čtenářstvu ve vydání knižním, z něhož lze teprve využíti plného dojmu.

Kniha, radostně čekaná a vítaná, nezklame těch, kdož po ní toužili, a přináší nové naděje: jest na svém závěru označena jako prvé dějství, otevírá výhled v pokračování, slibuje, že i další desetiletí, vršící českou slávu a prohlubující český život živlem českobratrským, jenž zvolna nabývá vrchu, budou nám oživena nejpovolanějším mistrem, který nejen poznal a pronikl minulý čas jako moudrý dějepisec a sdílný kronikář, ale posvěcen uměleckým procítěním dovedl tak čerpati z hlubokých základů češství, že jím jako živou vodou křísí zašlý život, boří hráze času a strhuje k onomu soucítění, které — přes zevní rozdíly, vyvolávané postupem dob — zůstává základem bytí. Minulost v jeho líčení přestává býti dějinami, jimiž se stala v učených knihách, a stává se životem, který nás unáší; co pomíjivě přešlo, objevuje se jako trvalé, není již pouhým schematem, sehraným maskovanými herci, tlumočícími tu neb onu ideu, názorně třeba, ale vzdáleně od teplého proudu životního. U Jiráska dějiny splývají se životem — a nám Čechům právě jest svrchovaně zapotřebí tohoto lidského vyrovnání s dějinami v díle uměleckém, živoucího sbratření s vlastní minulostí, abychom pochopili sami sebe, aby v nás ožilo, co v našich předcích bylo dobrého — nehledě ani k pochopení dějinné tendence jako příčiny naší existence vůbec.

V Jiráskovi znovu se vtělil ten český typ, silný, poctivý, neposkvrněný, přímého a čistého smýšlení, který — jako typ hromadný — budoval nejslavnější období naší minulosti a její duchovní proudy. Proto tak snadno ovládl ovzduší, které líčí, a ovšem toto naprosté proniknutí je doplněno nejpřesnější znalostí zevních znaků, vzhledu míst a krajů do nejmenších podrobností, a nade vše schopností velkého, zkušeného srdce, které dovede pozvedati a oceniti lidská nitra, z nich vytříbiti, co nepomíjivého, a dle toho tvořiti postavy a

vdechovati jim jiskru života, že podmaňují čtenáře svou bytelnou přesvědčivostí.

V „Husitském králi“ přečteme první ze tří úvodních kapitol, o starém šaškovi Palečkovi pod kvetoucí třešní — a jsme zaujati jarním, poetickým kouzlem; přečteme druhou, plnou již postav — a jsme sbratřeni s ruchem v králově dvoře; a třetí, kde Matěj Louda z Chlumčan pořizuje o svém jmění, poskytuje nám první stopy duchovního základu světa, ve kterém jsme se octli. Poté zvolna a jistě sunou se mohutné složky rozlehlého vypravování: veliké akce politické, soustřeďující se k osobě Jiříkově a jeho plánům, přísný požadavek mravní, rostoucí s hnutím českobratrským, svět starých bojovníků, druhdy námezdných, a živel lidový, hemživě bohatý pestrými postavami. Jaké množství typů již vytvořil Jirásek ve svých pracích a co jich tu jest opět zcela nových, jadrných, podmanivých! Především šašek Paleček, přísný Louda z Chlumčan a Litvín z Výrova, čeští bratří skupení kolem písaře a knihaře Eliáška, obě bekyně Dorotky, a postavy humornější: paní teta Marta stará husitka, Petr Pícek, zvědavý královský kuchař, oba krejčí Martin i Martínek. Neméně plnými a přesvědčivými tahy jsou vystiženy postavy, kde fantasie byla obmezena zřetelem historickým: nejprve Jiří král, se svými příznačnými zvyky, jeho přední politikové, Hanuš z Kotvic, biskup Jošt, Zdeněk Konopišťský, hofmistr Valečovský, Zdeněk Kostka a jiní, zejména legát Fantin de Val. V pozvolném proudu široké exposice prostupují se ambice politické a pronásledování bratří, obé znázorněné v soukromém životě hlavních osob; jako dějiště střídá se Praha malebná a lidnatá se sněmovním zasedáním v Chebu, a tichem tvrze Výrovské. Děj stává se složitějším uniknutím bratří z vězení, sňatkem Noemy a v hlavní linii dějepisné návratem poselstva z Říma; tu dospívá čtenář k fási, kdy nelze mu již pustiti knihu z ruky a odročiti četbu; jest plně uchvácen mohutně líčeným vírem velikého děje. Příchodem Fantina de Val, rozhořčením, kterým vzruší se po jeho vystoupení celá Praha, jeho pokořením a uvězněním vyvrcholuje první dějství velkého dramatu, a kniha se končí. Jsme uspokojivě vzrušeni, ale jsme také svrchovaně napjati; s lítostí, neradi se vracíme do přítomné skutečnosti a dychtivě se tážeme: kdy shledáme se opět s přáteli, kterých jsme nabyli v této knize, jimž přes vzdálenost staletí jsme se stali tak blízkými, sloučili s nimi svůj zájem, žili s nimi jedním dechem? Takového sbratření se světem znovu stvořených postav nevyvolá nikdo do té míry jako kouzlo Jiráskova vypravování, srdečné, vroucně pravdivé a nad to bohaté mluvou k závidění krásnou. K nejlepšímu, co Jirásek vytvořil ve svých dějinných epopejích, připojil dílo nemenší podmanivosti, stupňované však síly — stupňované úměrně s významem rozvoje doby, ze které je váženo. Kdo učinil víc pro národ, aby poznal sama sebe, svůj dobrý základ i své osudné chyby, své poslání, ve kterém zvítězí? Nejen pro národ, ale pro lidstvo vůbec objevuje tu záchranné světlo ten, kdo českého ducha v době, kdy popřáno mu bylo nejvíce samostatného rozvoje, pochopil, vzkřísil, ztělesnil. V tom duchu třeba nám žíti, chceme-li žíti vůbec — především však otevříti srdce apoštolovi, který ho hlásá. Lid, ve kterém se dílo mistrovo vžilo, vděčně a šťastně přijme nový jeho článek. *Kaz.*

*

Fr. Herites: *Pozlátko.* Román. — Spisů sv. XV. — Nákl. J. Otty v Praze.

V ruských pohádkách vyskytuje se postava Bídy, která některého člověka sleduje krok za krokem, skrývá se v jeho krbu a lpí na něm jako kletba. Pohádka jistě vznikla z pozorování lidského typu, kterému jest věrno neštěstí. Je snad řídký, ale tím nápadnější. Takového člověka, pronásledovaného neštěstím v každém počinu, učinil Herites hlavní osobou svého „Pozlátka“, kterýmž pozlátkem míněna bída úřednická z byrokratické éry rakouské, kdy k nedostatečné odměně hmotné přistupovalo ještě otroctví duševní. Román Heritesův je životopisem revidenta Oula, jehož právnická studia zkřížila láska a jehož poctivá povaha odtud prodělává křížovou cestu, osvětlenou jen několika vlídnými paprsky. Vypravování je uvedeno zajímavým pozorováním ze života úřednického v ulicích malostranských a jeho činnosti v kancelářích, s pronárodem byrokratů a jejich souputovníků; pohledem pozorovatele, který sám v takových poměrech se cítil cizím hostem, vše jest poněkud zostřeno. V kontrastu s ovzduším kancelářským jest líčena tichá domácnost Oulova, později třetí svět, venkovský, u Oulova bratra, sedláka v malém městě. Tu opět nalézá Herites nové představitele všedního života, jichž základní prvky dovede tak správně vypichovati, zejména urážlivou srdečnost ploše cítících žen. Bedlivé líčení nese se stejnoměrným, klidným proudem až do konce, na podkladech přesně logických. Je to teskný pás všedního života a mnohou podobností vlastních osudů bude blízkým čtenářstvu širokých vrstev, trpících neúprosnou malostí malomocného bytí, prachem, z něhož není vybřednutí. *Kaz.*

*

E. N. Čirikov: *Román v kleci.* Vilímkovy knihovny sv. 177. — Týž: *Cizinci.* Nákladem Vilímkovým. Obě knihy přeložil Emerich Čech. — Anatole France: *Petříček.* Topičových Dobrých knih přeložených sv. 40. Autor. překlad J. Nevole a H. Preissové. — René Boylesve: *Má láska.* Přeložil Jos. Marek. Čsl. podniky tiskařské a vydavatelské. — Gustav

Wied: *Veselé historky.* Přeložil Hugo Kosterka. Týmž nákladem.

Z Čirikova vycházejí opět dva překlady tohoto ruského autora, který u nás nepřestává býti módním. První z nich, „Román v kleci", jsou povídky o manželství. Čirikov ironisuje a často až karikuje své postavy, jež v honbě za fatou morganou lásky vpadly do klece manželství, klece sbité z trvanlivých latí všedních potřeb, rozčarování, předsudků, omrzelosti. Zdá se, že jest autorovým názorem toto opovržení k „špíně života", které chce vsugerovat svým čtenářům. Román „Cizinci" jest nesporně hlubšího pojetí, luštící sociální problémy mladého marxismu. Setkáváme se s celou společností novodobých Bazarovů, Něždánovů, Mašurin a Marian, s mladou inteligencí, nadšenou pro „věc", a utloukanou nepochopením jak na vsích, tak i v městech, snášející příkoří buržoasních veličin, se společností lidí, pro něž není ani rodiny ani příbuzných, kteří jsou a zůstanou „cizinci pro všechny tyhle lidi". Několik zajímavých, ale nenových tváří, zvláště ženských upoutá nás v románu Čirikově. Známe už z Turgeněva tyto koketní Jeleny Michajlovny, obětavé Sofie Iljičny, nadšené Zinajdy Petrovny. — Říká-li se, že ve vzpomínkách na mládí stává se každý člověk básníkem, platí to plnou měrou o autobiografické knize Anatola France. Duchaplný autor vyčaroval tu před námi pestrou směsici lidí a příhod, zdánlivě k sobě nepřičleněných, rozhovořil se o dětských radostech, starostech i uličnictvích a zachytil ráz měšťácké společnosti francouzské. Ukazuje, jak se vytvářila vnímavá dětská duše vlivem všech těch, s nimiž se stýkal hošík, u něhož nikdy nebylo nouze o vtipný nápad, jak se vytvářela i vlivem všeho, co pozoroval. Vše, co kdy spatřil, vzbudilo jeho zájem, protože na vše promítal prostě stavy své duše. Jemná ironie, s níž jsou psány tyto pestré kapitolky, zvyšuje zájem při knize, jejíž překlad se dobře čte. — Knížka Boylesvova rozšiřuje beztoho již rozměrný okruh přeložené literatury erotické. Je vyprávěním o lásce od prvních myšlenek na ni až do úplného ochladnutí. Je z těch prací, jež mají své čtenáře již předem určeny a proto se nerozpakují této oblibě učiniti sem tam nějaký ústupek. — O čtenáře nemusí se báti ani knížka dánského autora, známého z českých jevišť veselohrou 2 × 2 = 5. Vtip její je dosti suchý, ale přes to působivý. Literární cena je jinak neveliká, což ostatně platí o většině překladové literatury, která zaplavuje zbytečným množstvím náš knihkupecký trh.

—vab—

TÝDEN.

* Z belgických časopisů dočítáme se o skvělém úspěchu premiéry Jiráskova *„Otce"* na divadle Théâtre Royal du Parc v Brusselu dne 6. ledna. Hru přeložil do francouzštiny Hanuš Jelínek za přispění pí. Patouilletové, ale premiéru její, r. 1914 v Paříži připravovanou, znemožnila válka. Premiéra brusselská, jež ponejprv uvedla českou hru na francouzské jeviště, měla slavnostní ráz za přítomnosti belgického ministra věd a umění, vyslance naší republiky, zástupců brusselské obce spisovatelské a sboru diplomatického. Časopisy „XXe Siècle", „L'Eventail", „Journal de Bruxelles", „L'Indépendance Belge", „Soir" přinášejí vesměs velmi příznivé posudky. Vděčí řediteli divadla p. Viktoru Redingovi za tuto krásnou literární iniciativu a za uvedení originální, od obvyklého repertoáru pařížského naprosto odlišné hry. Upozorňují na realistické dílo lidové inspirace ve vysoce literárním smyslu a chválí jeho výraz života, citů a duše lidu. „Velikost, krása a mohutnost opravdu lidového umění, to znamená vyvolati největší dojmy s nejmenším úsilím, jako tomu bylo ve starých epických básních. K nim především musíme se obraceti, chceme-li studovati národní literatury nových národů — literárně mluveno — jako jsou Srbové nebo Čechové... Záchvěv velikých dojmů otřásl duší —" Tak píše na př. „Journal de Bruxelles". Zaznamenáváme fakt, jenž se stává pro české drama historickým datem.

—pa—

*

* Slavista Nicolaas van Wijk, profesor university v Leidě, jenž ztrávil letos v létě v Čechách několik neděl, napsal do holandského předního týdeníku „De Gids" o naší republice rozsáhlou informační studii, jíž pak vydal jako samostatnou knížku. Knížka jest ovšem psána pro Holandsko, ne pro nás. Ale jedno memento bychom z ní mohli přece jen si uvědomiti: Češi budou národem Komenského a Chelčického, splní-li to, čeho se nepodařilo Rakousku — dovedou-li ve státě s více národy býti národem vůdčím.

—btk—

*

* „Proletkult" v Moskvě vypisuje soutěž na původní dramata obsahu sociálně revolučního i na zpracování starších prací jiných autorů (sovětský tisk uvádí díla Hugova, Londonova a Gorkého) podobné tendence. Za původní drama jsou ceny 40 a 30 tisíc, za zpracování 25 a 15 tisíc — sovětských rublů. Autor, jenž cenu dostane, může míti naději, že uskrovní-li se, bude míti týden co jíst.

*

* Město Lvov darovalo polskému básníkovi Kasprowiczovi stavební pozemek, na němž mu bude do podzimu t. r. postavena vila. Je to vděk autorovi, jenž žije ve Lvově přes třicet let a odmítl i jmenování profesorem university v Poznani. U nás by se podobný vděk vyjádřil asi jen čestným občanstvím, členstvím a diplomy. Ba ani to někdy ne.

—btk—

* Gorkij, u něhož je snaha o stálý zájem literární veřejnosti více než známa, posílá do světa o sobě novou zprávu: pozbyl prý důvěry v sovětskou vládu, pročež chce opustiti Rusko a usídliti se na ostrově Capri, jakmile mu to dovolí rodinné poměry. Bude-li Gorkij našim literárním teoretikům bolševictví vzorem i v důslednosti svého přesvědčení, nepodivíme se, vrátí-li se jednoho dne tam, odkud vyšel nejeden z nich: k básnění nacionálnímu. —*btk*—

*

* Velké hnutí za zjednodušení pravopisu nastalo v Německu, kde se vyskytlo mnoho hlasů, zejména vrstev učitelských, aby byl zaveden pravopis fonetický. Přes prohlášení „Obecného německého spolku jazykového", jenž přítomné doby neuznává za vhodnou k radikální opravě, vede se zejména časopisecky spor s německou důkladností a důsledností dále. Pokud je známo i z Anglie a z Francie ozývají se hlasy žádající zjednodušení pravopisu transkripcí fonetickou. —*btk*—

*

* Zdá se, že se Rusko za svého režimu stává zemí uměleckých a literárních sensací. Novou z nich hlásí „Izvěstija". Je v živé paměti ještě zábava Měšťanské besedy pražské, kde byly sestaveny „Mluvené noviny" — sami autoři předčítali své rubriky. Něco podobného bylo zavedeno ruskou telegrafní agenturou ve Smolensku, ovšem zcela vážně. Redaktoři předčítají na volném prostranství dvakrát týdně své příspěvky, takže se posluchači dovědí všeho, čeho by se dočtli z novin. Snad se tak pečuje o to, aby i analfabetům se dostalo politické výchovy. Zakládá-li se informace „Izvěstijí" na pravdě, pak byly tu vlastně založeny jediné noviny světa, jejichž „vydání" zatím záleží tedy jen — na pěkném počasí. Ovšem že je zatím všechny literární a umělecké zprávy ze sovětového Ruska přijímati s reservou. —*btk*—

*

* Je známo, že v programu Svazu národů je i článek o převzetí dědického práva literárního státem. „Norský spolek spisovatelů" navrhl, aby literárního majetkového práva vůbec za několik let po smrti ujal se stát, což vyvolalo horlivou diskusi. Spisovatel Hj. Söderberg poukazuje ve švédském „Socialdemokratu" na následky provedení takového návrhu. Přiznává se, že byl z rozhodných odpůrců toho, aby stát sám prováděl činnost nakladatelskou. Spíše se přimlouvá za to, aby časem nabídl majetkové literární právo, jehož se ujal, ve veřejné dražbě. Obává se „literární kliky", jež by znemožnila vydávání spisů některých spisovatelů, jakož i toho, že s vývojem a se změnou vkusu stávají se některé knihy méně cennými a jejich vydávání bylo by pak zbytečno. —*btk*—

* Cizí listy přinesly vskutku bohatou žeň pochvalných úsudků o mravní a tělesné zdatnosti českého národa, které napsali nadšení účastníci VII. sletu všesokolského. Je při tom jediná trpkost: čteme-li totiž místy, že návštěvníci ciziny přijížděli na slet nezřídka s nedůvěrou, kterou v nich vzbudily — české politické časopisy, píšíce o svých spoluobčanech s despektem jako o lumpech a barbarech. Dovedou aspoň pochvalné články v cizozemských a cizojazyčných listech, dovedou aspoň výroky cizinců, z nichž zvláště H. G. Wells se do českého národu přímo zamiloval, povzbuditi naši národní hrdost a ztupiti hroty nevybíravých zbraní, jichž užívá stranická zášť? —*btk*—

*

* Sympatickou knihu o československém vojsku na Sibiři napsal francouzský bývalý poslanec Lasies. Předmluvu k ní napsal generál Maudhuy, jeden z nejhorlivějších hlasatelů přátelství česko-francouzského, jenž praví doslova: „Jako všichni Francouzi, všichni Lotrinčané a všichni vojáci miluji, chápu a podivuji se našim věrným spojencům Čechoslovákům, těmto vojákům svobody." Dále se těší na to, že mu bude přáno navštíviti je v jejich vlasti.

*

* Učitelé němčiny na českých školách mají trpké postavení — jejich žáci se zpěčují učiti se němčině i tam, kde je němčina povinným předmětem vyučovacím. Může-li jim býti co útěchou, je to stejné postavení učitelů němčiny ve Francii, jak se o něm dovídáme z „Tempsu". Sám Poincaré uznal za dobré působiti na prospěch znalosti němčiny ve Francii. Označil právě němčinu za nejlepší zbraň proti Němcům. Myšlenka ostatně není jeho: i Římané snažili se poznati galské a germánské jazyky, chtěli-li nad barbary vyniknouti a vlásti jim. —*btk*—

*

* V Kahýře bude zřízena americká universita, pro niž bylo již zakoupeno staveniště, a na jejíž filosofické fakultě začne se vyučovati již letos v říjnu. Mimo tuto fakultu bude míti i fakultu učitelskou, pro orientální jazykozpyt, obchodní a zemědělskou. —*btk*—

*

* Psali jsme svého času, že Maeterlinckova žena je rozhodnou zastankyní filmu, jehož jest si nyní v literárních rubrikách všímati. Nově se dovídáme, že filmu i Maurice Maeterlinck přeje: podepsal smlouvu s americkou filmovou společností Goldwyn, že jí ročně napíše jedno filmové libreto. —*btk*—

*

* Román ministra školství a nár. osvěty Dra Šusty „Cizina" přeložila (podle „Nár. listů") do italštiny J. Veselá. —*btk*—

V Praze, dne 27. ledna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Maryša B. Šárecká:

NA PASECE.

Pod bukem ležím na pasece.
Je jitro slunečné a vlahé.
Slunce mi líbá šíji, plece
a rosa zdobí ruce nahé.

Jak vějíř chví se větev buku
nad tělem mým a sladce stíní...
Je ticho bez hlasu a hluku,
jen hmyz se snoubí v ostružiní.

Přede mnou lesknou se kry skalin.
Komáři hýří nad mou hlavou,
a kolem pnou se keře malin.
Mé rty jsou zbroceny jich šťavou.

Tak sním v svém vonném loži z trávy
a hledím ve hloub lesních stínů,
kde svítí pohled fauna žhavý,
jenž stíhá nymfu přes mýtinu.

A jiné pohádkové divy
tu oko okouzlené vidí,
v tom mrtvém tichu, jež sny živí,
svět bájí blíž je než svět lidí.

Zde zapomínám klamů světa,
v němž doposud jsem klidně žila,
a duše náhle k výši vzlétá,
jak nad časem by zvítězila.

A zase v opojení klesá,
když vzduchem plují těžké vůně,
jež nesou milostný dech lesa
a vábí rondo vil v hloub tůně.

Dál ležím tiše bez myšlenky...
Zde ze snění mne nevyruší
ni plaché kroky lesní ženky...
Je ticho v přírodě i v duši.

V to velké ticho konejšivé
slunce své zlaté proudy lije,
a vzduch je, jak zdroj vody živé,
z něhož má duše lačně pije.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román.

III. Díl.

HLAVA PRVNÍ.

Následky čestného soudu.

I.

Onen památný den narodil se nad zubřanskými střechami jaksi zvlášť rozjásaně. Již za prvního jitřního rozbřesku rozhlaholily se slavně s věží všechny zbylé zvony k nezvyklému klekání — a potom se ozývaly znovu a znovu až do půl desáté, kdy byla zahájena slavná a děkovná hrubá mše. Děkanský chrám ovšem dávno před ustanoveným časem tonul v záři nespočetných voskovic, které plály na hlavním oltáři, a všechny jeho čestné lavice byly parádně vyzdobeny purpurovým

suknem se zlatým krumplováním. Byly zakrátko napěchovány hodnostáři, kteří se tu z povinnosti objevovali jenom několikrát do roka. Tož hned na krajíčku první lavice naproti evangelní straně oltáře předůstojně si hověl hejtman Řehořec, vedle něho seděl gymnasijní ředitel — a potom všecko ostatní státní úřednictvo pěkně po pořádku podle hodnostních tříd se zlatými límci napřed. — Naproti epištolní straně rozkládal se v první lavici neméně důstojně purkmistr Slaba, vedle něho radní a okresní starosta Buffka — a za nimi ostatní městští radové a výboři obou zastupitelstev. Nejzáze — až za všemi krčila se šestičlenná deputace c. k. privilegovaného sboru zubřanských šorfšiců ... Zbylé lavice vyplnili studenti vyšších tříd a učitelské sbory chlapeckých i dívčích škol, jejichž péči svěřená mládež spolu se studenty nižších ročníků vyplnila ostatní prostory chrámu. Zubřanského občanstva tu nebylo ... Nedostalo se mu patrně včas zprávy ...

Úderem půl desáté zaklinkal zvonek u dveří zákristie — a již dlouhým tahem se ubíral k oltáři nekonečný průvod. V jeho čele, mávaje do široka kadidelnicí, velebně kráčel kostelník Rybák, muž nevídaných rozměrů výškových i šířkových, o němž přesvědčivě tvrdil jeho nejlepší přítel, obchodník I. V. Lábl, že nosí místo břicha zeměkouli. Za ním šlo pěkně v párech osm ministrantů — potom kaplani ve zlatých dalmatikách, za nimi farář z blízké dědiny v neméně skvoucím pluviálu — a na konci se klátil nedávno instalovaný děkan Novotný, který za poměrně krátkou dobu několika měsíců, kterou tu působil, slynul pověstí tak štědrého podporovatele chudiny, lidumila a vzorného kněze, že mu nejen věřící, ale ani kaplani pro samou dobrotu nemohli přijít na jméno ...

Když došel průvod až k oltáři, ozval se v chrámu čilý šum a ruch. Hodnostáři vstávali, aby nezaspali nejslavnější chvíli, a studenti a školní děti obojího pohlaví chystali si tenké ohmatané zpěvníčky ... Potom se pan děkan před oltářem nadmul a zanotoval důkladným basem: „Te deum laudamus" ... A již zahřímalo z několika set hrdel do kvičení varhan, které měly po nedávných rekvisicích píšťaly v ukrutném nepořádku, hymnickým chvalozpěvem: „Bó-že-chvá-á-lí-mé-e-Té-e-be ..."

A všechna ta sláva, všechno vzrušení, všechen jásot jenom proto, že napadlo na italské frontě Karlu Habsburkovi ve stavu silnějšího rozjaření přeplavat automobilem potok, který byl o málo širší délky vozidla. I přihodilo se, že automobil se převrátil a z dopuštění božího vyklopil nejjasnější náklad do vody ... Pověděl to za chvíli pan děkan od oltáře v krátkém kázáníčku — formou ovšem poněkud poetičtější, neboť veličenské kousky, byť byly sebe hloupější, musí býti podány budoucím poddaným vždy tak, jako pohádky — aby v nich bylo jádro ušlechtilé příkladnosti. — — —

Slavnou mší však nebylo ještě daleko všecko skoncováno. Byla pouhým úvodem.

Vlastní projevy loyálnosti měly býti teprve složeny k nohám hejtmana Řehořce v jeho úřadovně. Odešla proto všecka honorace rovnou z kostela do její předsíně ...

Čekali tu, hovoříce tlumeně, až se dostavil děkan, neboť Řehořcův smysl pro dvorní ceremoniel byl neúprosný ... Chodil sice kanceláří sem a tam jako na jehlách, vyhlížel přes chvíli netrpělivě oknem a klel hlasitě na děkanovu nedochvilnost a na všecky pátery, kterých neměl rád, protože byli v jeho očích nejdražšími státními úředníky, jejichž práci by snadno zastal pro celý okres jediný pořádný kancelista ... Ale nic platno, čekat musil: věděl, že jsou nahoře tuze dobře zapsáni, a že jejich drápky dosáhnou daleko. Proto raději se snažil vycházeti s nimi v dobrotě, pamětliv jsa výstrahy lidového pořekadla, varujícího pouze před dvojím — před vzteklým psem a kněžskou mstou.

Zato s nimi nikdy nevedl dlouhých řečí. Ani tentokráte neučinil výjimky z pravidla ...

Když se posléze děkana dočkal, přijal ho sice přede všemi, aby blahovolně vyslechl jeho ponížený projev — ale sotva se stalo, pochválil ho stroze za to, že to moc pěkně pověděl — a ujistiv ho, že je s ním docela spokojenej, vyprovodil ho ze dveří ...

Děkan Novotný, který byl po prvé u Řehořce o slavném přijímání, a proto dosud neznal jeho zvyků, vyšel z úřadovny všecek vyjeven a s očima na vrchu hlavy. Málo duchaplné jeho vzezření způsobilo živé pohnutí mezi čekajícími, kteří se dovtípili všeho v rozpomínce na svá první setkání s Řehořcem — a proto se mnohá tvář rozšířila úsměvem — a zazněl mnohý tlumený výbuch smíchu. Děkan však, podrážděný již nehorázností hejtmanovou, naprosto nepochopil pohnutek jejich veselí. Zajat jsa v kněžské podezřívavosti, změřil je drtivým pohledem, jaké metal vždy po neznabozích a bezvěrcích, nafoukl se jako páv a uraženě vyšel ...

Způsobil tak jenom stoupnutí veselé nálady...

Ale již se ubíral k audienci c. k. profesorský sbor místního gymnasia s c. k. vládním radou v čele. I tu bylo jisto, že se deputace u hejtmana Řehořce dlouho nepozdrží. Jednak proto, že byl Řehořec příliš poctivý chlap a nemohl se podívat zpříma do očí gymnasijnímu řediteli — z praprosté příčiny: oba byli radové a titulovali se tak v hovoru s náležitou obřadností a důrazem, že až z toho bylo Řehořcovi horko — to proto, že věděl příliš určitě, jak to s jejich radovstvím vypadá — že by hnal místodržitel jeho právě tak nepěkně, jako vláda gymnasijního ředitele, kdyby se odvážili vykládati jim své rozumy... Jednak také podezříval celý profesorský sbor, že jeho úcta, jakou mu oficielně projevuje, je veskrze falešná. Snad bylo na tom něco pravdy, neboť nezřídka byla na hejtmanství donesena zpráva o posměšném nebo málo uctivém výroku, který pronesl některý člen sboru o zástupci císaře pána na okresu. Hejtman Řehořec přimhuřoval obě oči nad takovými poklesky, nechtě vnášeti nesoulad a rozpory do ctihodné rodiny c. k. úřednictva — ale mstil se... Při jakémkoli styku s profesory zůstával vždy studeně obřadný; nikdy se nesnížil před nimi k důvěrně blahovolnému tónu, který dobře znali jeho oblíbenci...

Styk s profesory ho zmrazil vždy tak, že potřeboval hodnou chvilku, aby se náležitě vzpamatoval.

Proto ani hovor se zástupci obecní a okresní samosprávy nebyl tak srdečný, jaký by byl určitě býval za jiných okolností. Snad také přítomnost Slabova byla do jisté míry na překážku...

Zato však úplně roztál, když do dveří vstupovala deputace učitelských sborů. Na prahu se nejdříve objevily učitelky — a tu hejtman Řehořec nemohl přemoci vrozené mu galantnosti, která sice byla velmi hrubé jakosti, ale tím srdečnější.

„To jsou k nám zase jednou za čas hosti!“ — spustil patheticky, rozpřahuje náruč nejinak, než jako by chtěl objati seniorku sboru měšťanské dívčí školy, dámu již ne právě dívčího zjevu... „Tak, slečny, vemou si u nás místo! Páni postojí, protože tu máme málo židliček...“

Učitelky, které se těšily na tuto chutnou chvilku celý týden, rozběhly se jako hejno křepelek a posedaly do židlí rozestavených kolem dlouhého konferenčního stolu s mnohým špitáním a hihláním. Nejstarší z nich usedla s komickou důstojností do širokého křesla v čele stolu. Nehověla si však dlouho na čestném místě, neboť v zápětí zpozoroval hejtman Řehořec porušení svých výsostných práv — a již se přihrnul s důrazným protestem.

„Nezlobějí se, slečinko,“ — povídal rozšafně — „ale tady v tom fódélu sedám obyčejně já! Rozumějí tomu: mně by na tom ani tak nezáleželo, kam si sednu — ale muší to bejt: ouřad je ouřad!“

Na štěstí znala postižená hejtmana Řehořce již řadu let, a proto nemohla býti překvapena. Zachránila dokonce situaci až neženskу odvážně, neboť v kritické chvíli, kdy již již hrozilo nebezpečí, že zahřmí výbuchy prudkého smíchu — vstala z křesla, odstoupila maličko — a tváří v tvář hejtmanovi jala se odříkávati s nejhlubší vážností pečlivě naučené věty gratulačního projevu. Byly to věty sestavené jiným členem sboru tak opatrně, aby jim nemohl býti vytčen nedostatek loyálnosti, ani její přemíra. Za jejího projevu bylo ovšem nutno zdržeti smích — a zdržoval jej každý rád, neboť byl řečnici zavázán díkem, za to, že obětavě přijala úkol, kterého se v předpořadě sborů učitelských každý zříkal v zoufalé naději historických věcí budoucích...

Bylo proto ticho jako v kostele — a hejtman Řehořec se díval upřeně na majestátní postavu řečnice... Těžko však říci, naslouchal-li jejím slovům. Z odpovědi, kterou ji překvapil, to aspoň nebylo patrno...

Sklonil maličko hlavu a povídal: „Děkuju jim, moc pěkný to bylo... Ale vědí, jak se tak na nich dívám, tak je mně jich vod srdce líto...“

„A proč, pane rado?“ — udivila se řečnice na vrch hlavy, ale v zápětí již litovala uklouznuvší otázky.

Řehořec ve své odpovědi zabral do široka...

„Vědí, to mají tak!“ — rozhovořil se s nejsoucitnější tváří. — „Každý stvoření, který Pán Bůh na svět postavil, má tady svůj oukol. Každý takový stvoření má ňáký svý potěšení a ňáký soužení. S člověkem to není jináč. — Nu, a vidějí — žádný ženský se to nevopováží stát zakázat, jenom učitelkám — jenom jim, protože mají ty haranty na starosti, protože mušejí koukat, aby z nich vyrostlo něco pořádnýho — proto mušejí tak bídně zaschnout...“

Sotva dořekl, obrátili se mužští členové deputace čelem vzad, a učitelky jako na povel zrudly až ke kořínkům vlasů. Ale ani jedno, ani druhé nezmátlo hejtmana Řehořce, který byl v ráži...

„Proto se nemušejí červenat,“ — obrátil se ke stolu — „že jim to povídám. Já už jsem starší člověk a žádnej větroplach. Už mne to častějš napadlo, tak jsem jim to jednou mušel říc', protože s nima cítím. Já vím, že jsou to pokrokářský rozumy, a že bych tak jako c. k. místodržitelskej rada myslit neměl, ale mám srdce v těle — a potom vím, jak mně bylo, když jsem byl půl léta vdovcem...“

Sám Bůh ví, kam až by byl došel ve svém otecky soucitném hovoru, kdyby se nebylo ozvalo zaklepání...

„Hérajn!“ — obrátil se Řehořec ke dveřím, přerušiv řeč...

Na prahu se objevil sluha Hostaš. — Vešel, zavřel za sebou a postavil se na tři couly přede dveřmi jako svíčka, drže v podpaží balík dopisů.

„Ráčejí poroučet — jemnostpane — pošta!“ — zavrčel po dávném zvyku lakonicky...

Řehořec se zamračil, a přijav listiny, propustil mlčky svého oblíbence... Ale jen se podíval na vrchní objemný dopis, nekřesťansky zaklel...

„Zatracený umrlčí archy!“ — ulehčil si: „Už je jich zase krosna!“ — A obrátiv se k přítomným, dodával roztrpčeně: Tak může-li pak mít člověk jeden den spokojenej! Tejden neuteče, abych nedostal na okres nadělení: padesát — šedesát nebožtíků a mrzáků. A potom tu mám den co den pět — šest ženskejch, a každá mně tu brečí a fňuká, jako bych to byl já všecko zmrzačil a potlouk'. — Vyhodit je nemůžu, protože mám srdce na pravým místě a vím, co jsou to děti... Mám je pro Boha taky... Křísit nebožtíky neumím — a mrzákům taky nemůžu dát nový hnáty... A tak je to už za trest bejt okresním hejtmanem...“

Mezi řečí otevřel obálku, rozevřel svazek archů a učinil několik kroků k psacímu stolu... Uprostřed cesty se však zarazil...

„Ajajajajaj! Chudák — chudák!“ — zahořekoval zcela opravdově, a obrátiv se k přítomným, dodával: Takovej mladej, šikovnej člověk — a už je tam taky! Desítku bych radši neviděl... Mladej Mašek! Dej mu Pán Bůh věčnou slávu. — Je ho škoda! Pravda svatá, všelijakou čertovinu mně vyved' — ale měl jsem ho vod srdce rád, třebaže by tady byl leckdo na něho nejradši nastrčil psí hlavu...“

„Chudáci mladí — na ty to přišlo!“ — povzdychl si ještě a sklonil hlavu do aktů, aby ji v zápětí zase prudce napřímil...

„Chrm...“ odkašlal hlučně a jaksi nesvůj se otočil k hostům... „Tak vidějí! Člověk se těšil jednou za čas na kousek pobesedování — a všecko je to zkaženo. Zatracený časy!“ — — A již — pokyvuje melancholicky hlavou — podával všem po řadě ruku a vyprovodil je ke dveřím...

Sotva se však za nimi zavřely, objevil se na jeho tváři nejstarostlivější výraz. Přešel úřadovnou k psacímu stolu, zadíval se do rozevřeného archu a zavrtěl hlavou... Potom se odvrátil a houkl na dveře sousední kanceláře: „Pane komisar! Jdou sem na slovíčko...“ (Pokračování.)

Václav Brtník:

VALČÍK.

Slyš, flétna výská, cello kvílí
a píseň zpívá viola!
Tvá hlava k hrudi mé se chýlí,
a valčík volá do kola.

V sál trylků peřej divě slétla,
noc plná snů a zázraků!
Tvář ohněm žhne, a hvězdná světla
se rozeplála ve zraku.

Tvá rudá stuha sálem vlaje
a svítí bílá ramínka.
A kolem rtů ti úsměv hraje
jak na polibek vzpomínka.

Dnes blázní nebe, blázní země,
vše jeden smích a vír a rej!
Nuž, jenom blíž se přitul ke mně
a v pokušení uváděj!

Dnes všechno plá a lká a šílí
i jásá, zpíjí závratí —
Je všechno dáno v také chvíli —
a kdo ví, zda se navrátí?!?

Z knihy „*Na rozcestí*“.

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Bude li se Slovákům do rukou dostávati jen taková česká kniha, která se jim hodí, duše slovenská ji bude dychtivě ssáti jako vyprahlá země déšť a česká literatura bude všemu lidu slovenskému tím, čím byla někdy evangelické jeho části literatura českobratrská, a poměr Slováků k české literatuře bude rozřešen. Otázka tato na úsvitě Republiky znova vystupuje, a to není dobré znamení, neboť odtud snadno může vzejíti nekonečné theorisování a sporování, plané a bezúčelné. Andrej Hlinka již hlásá, že Češi a Slováci nejsou dvě větve téhož národa, nýbrž dva národové různí s různými od sebe jazyky. Pravda není ani tvrzení, že jsou Češi a Slováci dvě větve téhož stromu. Čechové a Slováci jsou týž národ, jenž ale neměl štěstí, aby od počátku svého dějinného života žil ve společném státě. Odtud se vyvinuly rozdíly mezi jeho východní a západní částí, ale různosti ty dosud jsou nepatrné a vyrovnávají se částí střední, Moravou. Také jazyk obou částí národa jest jeden. Touto skutečností chtějí někteří otřásti. Kdyby se jim to podařilo, dovedlo by to v konci konců k záhubě obou částí, a především části východní, v politickém boji nezkušené a nezakalené. V romantickém středověku se stávalo, že dva pobratimové před bitvou spjali se řetízkem, aby v boji buď společně padli nebo společně zvítězili, a jeden druhého aby chránil od nepřátelských ran. Takovým úvazkem jsou nyní spjati Češi a Slováci. Věcí jejich jest, aby společně žili i bojovali, jeden druhého chránili a rány na něho namířené odvraceli, aby společně vítězili a, kdyby toho nedovedli, společně padli. Na jiný osud počítati nemohou. Běda jim, kdyby se byli k sobě jen proto spjali, aby se drali mezi sebou a nikoli s nepřítelem! Jaká nesláva, jaká pastva pro posměvače! Jaká neschopnosť, jaká nedovednosť!

Jiní myslí, že národní jednotu československou utvrdí jmenem Čechoslovák. V tom jest veliké nedomyslí. Čechoslovák je každý státní občan československé republiky, nechť si je Němec, Maďar, Žid, Polák. Nedávno býv. kněžna Auerspergová Zelenohorská byla v Reichenhalle vyloučena z promenády, vyhrazené Němcům. Bránila se, že je Němkyně a pochází z rodu německých knížat Hohenlohů. Řekli jí: Nikoli, vy jste Čechoslovačka, a při tom zůstalo. Také pan Lodgman, pan Naegle atd. jsou Čechoslováci. I pro Čechy a Slováky to jméno platí, jde li o to, aby bylo označeno jejich státní příslušenství. Ale národní jednotě československé nebude vadit, budou li Čechové jako dosud nazývat jen Čechy a Slováci jen Slováky. Leda mohou říkati jako my říkali v letech osmdesátých, když jsme budili smysl pro národní jednotu československou: Já jsem Slovák od Vltavy — já jsem Čech od Váhu.

V Praze je při vládě zřízena tak zv. „unifikační komise" pro sjednocení správy a soudnictví se Slovenskem. Slušelo by se, aby podobná komise ustanovena byla pro sjednocení jazykové, aby snad věci nedospěly k neočekávané anomalii, za které by Slováci s Čechy úžeji byli spojeni v administraci a justici, zatím co by se jazykově více rozeklali, než se podařilo Bernolákovi a Štúrovi. Současná intelligence slovanská všude působí tak, že se slovanské jazyky spíše rozcházejí než přibližují. Ještě v šedesátých letech min. stol., když v Srbsku kníže Michal směle rozvinul prapor sjednocení všech balkánských Slovanů pod vedením Srbska, bylo možno spisovným jazykem srbským docíci literaturné jednoty srbsko-bulharské, ale spíše intelligence srbská než bulharská byla pro vzdělávaní zvláštního písemnictví bulharského. Tak i utvoření spisovného jazyka ukrajinského je společným dílem intelligence maloruské i velkoruské. Roztržka byla spečetěna prohlášením petrohradské Akademie nauk, že se stanoviska filologické vědy nelze proti tomu ničeho namítati, aby si lidé psali, jak se usnesou a dovedou. Rozumějme: přísnému filologu badateli je to jedno, jak lidé mluví a píšou: jej stejně zajímají pravidelnosti jako nepravidelnosti, jazyková správnosť jako nesprávnosť, čistota jako nečistota a zrůdnosť. Ale pro živý národ je tento zamrzlý názor osudný. Národ se musí vyvíjet a vzdělávat, a vzdělávati se může pouze jazykem vzdělaným. Aby se jazyk stal nejen zpisovným, nýbrž i vzdělaným, musí jím spracovány býti všecky obory lidského vědění, a k tomu je zapotřebí práce celých pokolení mužů, kteří dostoupili vrcholu vědy a poznání. To je práce dlouhá a těžká, a nevykoná se usnesením žádného komitétu vědeckého nebo nevědeckého, žád-

ným politickým zaujetím nebo osobní ctižádostí malých lidiček, kteří mermomocí chtějí vzrůstem vyniknouti a radují se, když aspoň pidimužíka přerostli, nemohouce obra, — k té práci trpělivé, obětavé, nadšené dlužno zasednouti v klausuře skromného pokojíku nebo laboratoři a vytrvati při ní po celý život bez nároků na přiměřenou hmotnou odměnu, ano často i bez nároků na tolik slávy, kolik si osobují zakladatelé rozkolnictví literatury. Na Ukrajincích vidíme, že dělají všecko možné, aby vymýšlením nových slov neznámých velkoruskému spisovnému jazyku a dotud i maloruskému lidu, oddálili jak nejvíc novou literaturu od staré materské; to činí, aby opatřili zdánlivě závažnější důvody svému počínaní. Ale dosahnou toliko, že maloruští žáci budou ve škole s vymyšlenou řečí tíže zápasiti, než dříve zápasili se spisovným jazykem velkoruským. A tím se ukáže, že důvody větší srozumitelnosti, jež tvůrci rozkolniči literatury uváděli, jsou plané, za vlasy přitažené a jsou právě tak umíněným výmyslem, jako umělý jejich jazyk.

Utvoření spisovného jazyka ukrajinského bude na nenahraditelnou škodu vzdělanosti Velkorusů i Malorusů. Velkorusové mají nastřádané poklady literatury i vědy, z nichž může bráti pokolení úpadkové; ale Malorusové nebudou mít ani lidí, ani prostředků, ani času, aby si stejné duchovné bohatství nahromadili. Současné Rusko nám může býti v mnohé věci výstrahou, a ve věci jazykové roztržky obzvláště. Slováci i Češi, působící mezi nimi, musejí dobře uvažovati, čím Slovensku prospějí a čím by mu uškodili. Proti vzdělávaní krásného písemnictví slovenského Češi nemají ničeho, ano přejí si, aby rozkvétalo a mělo hojně obecenstva nejen na Slovensku, nýbrž i v Čechách a na Moravě. Ale pro dobro všeho národa československého zrážeti musíme od toho, aby vytvářena byla slovenská literatura vědecká, čehož počátky jsou ve vymýšlení vědeckého názvosloví slovenského, o čež se, jak už bylo zaznamenáno, sami čeští paedagogové na Slovensku nešťastně pokoušejí. České vědecké názvosloví je dílem celého XIX. století a směle mu možno vydati svědectví, že dosahlo stupně dokonalosti. Počátky byly klopotné a málo se z nich zachovalo. Nezdařené pokusy byly zamítány i opětovány, až konečně se ustálily názvy dobré a všem požadavkům vyhovující, odborným i filologickým. Toto názvosloví je hotovo i k potřebě Slováků, postačí je přizpůsobiti jejich dialektu. Zbytečno je lámati si hlavu vymýšlením „obdlžníků."

Slovenský lid ukazuje v té příčině cestu intelligenci. Do Národních Listů napsal nedávno Čech, který se po prvé octl mezi Slováky, tuto jazykovou zkušenosť. Mluvil s jakousi vesničankou, jež se divila, že se tak brzy naučil po slovensky. „To je česky," poučil ji Čech. „Ne, ne, to je slovensky," trvala Slovenka na svém, „česky bych já prostá osoba nerozuměla. Čeština je cizí jazyk, jak nám páterkové říkají". Naproti tomu mladá česká básnířka se mi chlubila, že již po čtrnáctidenním pobytu na Slovensku hbitě mluvila slovensky, — takový má stkvělý talent pro řeči! Slováci po městech nyní rádi pořádají ochotnická představení. Ochotnická divadla v Čechách a na Moravě vykonala před 40—60 lety značný kus národní práce. Zdá se, že ani při probouzení a vzdělávání národa nemůže býti náhlého skoku a že tatáž cesta je vyměřena všem. Slovenští ochotníci jsou nuceni sahati k divadelní literatuře české, původní i přeložené. I překládali si kusy do nářečí. Čeští vojáci v Báňské Bystřici ukázali, že to jde i bez překládaní. Mluví na jevišti česky, jen místo ř vyslovují r a přehlasované samohlásky uvádějí na původní znění. A slovenské obecenstvo nejen rozumí, nýbrž i se diví pěknému slovenskému jazyku českých vojáků.

Domnívám se, že spisovný jazyk český v lecčems vyjde vstříc vkusu Slováků. V martinských Národních Novinách jsem kdysi četl, že Slováci musejı býti proti češtině, protože „níká": ve všech rodech i v obou číslech říká (v 1. a 4. pádu), „radikální" (politik, strana, heslo, politikové, strany, hesla), kdežto slovenčina má: radikálný, —á, —é atd. Již tehdy jsem si pomyslil, že této výtky by se čeština snadno mohla zbýti, a to ve vlastním prospěchu, neboť široké adjektivné koncovky jsou i libozvučnější, i co do smyslu určitější. Naši milí češtináři usoudili jinak, oni učí, že čeština musí níkat, aby byla češtinou. Níkají, aby měli různost od slovenštiny; ale mám pevnou naději, že přestanou níkat, až se z nich docela vykouří duch rakušácký, jenž mnoho úsilí tomu věnoval, aby každá různosť i odlišnosť mezi slovanskými jazyky byla fixována a nové aby byly stvářeny. Ve spisovné slovenštině dokonce ne všechno je lepší, než v češtině. Na př. genitivy: Hlinku, Hodž*u*, Bell*u* atd. jsou čiré barbarismy, jež neobstojí. Také genitiv Kristov*ho* nehodí se do čistého spisovného jazyka. Ale v čem

bych si přál, aby slovenština měla vliv na češtinu, jest výslovnosť, jež zvláště v ústech ženských je lahodná, měkká a hudebná. Pražským damám, jejichž výslovnosť je všední a nedbalá, by svědčilo, kdyby si výslovnosť slovenských sester odposlouchaly a jí se přiučily.

Pro jednotu Čechů a Slováků má ohromnou důležitosť kniha „Československý rozkol", jíž sepsal a v r. 1920 v Turčanském sv. Martině vydal Dr. Milan Hodža. On vědecky dokázal, že jazyková jednota československá vždycky byla a trvá. Bernolák neměl v úmyslu přivoditi jazykovou roztržku, nýbrž chtěl pouze slovenské provincialismy vkládati do češtiny, aby se přispůsobila negramotným a škol nemajícím Slovákům. O roztržce možno mluviti teprve při Štúrovi, ale po něm hned tu byl Hattala, jenž hledaje pro slovenštinu grammatické zákony nemohl jinak, než opět ji přiblížiti češtině. Rozluka, jak Štúr sám přiznal, stala se k vůli zemanstvu (slovenskému) a maďarstvu. „Rozluka bola štedrým a predčasne poskytnutým ústupkom maďarskému štátu a jeho feudálnej náročivosti — teraz bude naša slovenčina hojnou a sviežou studnicou našej novej kultúry." Kniha Hodžova je slavným skutkem pro jednotu československou a mně nelze nevysloviti podivení nad tím, že ji česká veřejnosť tak málo ocenila. Příčina je snad v tom, že i nefilologické kruhy české intelligence dosud jsou zakabbaleny rozlučným duchem starorakouským a proto mají mnohem více smyslu i pozornosti pro to, co Čechy a Slováky rozdvojuje, než co je spojuje. Pro úplné rozdvojení jsou čeští typografové na Slovensku, počítající si slovenskou sazbu dvojnásobně jako při každém cizím jazyku.

Velký význam pro duchovné sjednocení Čechů a Slováků bude míti všesokolský slet, konavší se v Praze v letě 1920. Slováci, kteří si naň do Prahy zajeli, byli jím uchváceni a jali se hned, jakmile se vrátili domů, zakládati po městech sokolské jednoty mužské i ženské. Porozuměli i občansko-mravnému duchu sokolskému a dobrovolné kázni, jež jím jest podmíněna. Finský učenec dr. Mansikka, jenž také byl mezi diváky na sletišti, se mi přiznal, že nadšením a radostí zaplakal, vida před sebou rozvíjeti se živé obrazy lidské krásy, síly, ústrojnosti a sebekázně, a jakoby cítě kolem skrání svých vláti neviditelná křídla genia českého národa. Jestliže si z letenského sletiště tak mohutný dojem odnesl úplný cizinec, kterakž by odolala bratrská srdce Slováků? Zakládaní sokolských jednot na Slovensku je třeba věnovati všecku péči.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

XVI.

Jakmile bryčka odjela návsí a zmizela v severním rohu jejím na silnici vedoucí ke Kvíčalci, podlehli všichni tři majetníci dvorů úžasu z neočekávané skutečnosti, že Hrdlička koupil dva statky a že odjel s advokátem sepsati smlouvu. Pozastavili se v první chvíli nad tím, proč právě koupil statky ve Kvíčalci a ve Vostojavce, ale otázka pozbyla znepokojujícího významu, když Havlíček prozradil, že zamýšlel Hrdlička koupiti statek i v Moutíně, ale že tam nic příhodného nebylo. Úžas jejich však ještě více vzrostl tímto doplněním. Rozhodně tušili jakési spojení se svými zájmy. Proč právě ve vesnicích, kde jsou jejich dvory, ano, proč právě v těch se usazoval? Vždyť je v okolí více vesnic a dosti pěkných statků. Vybral si pouze tyto tři vesnice a není pochyby, že časem koupí něco i v Moutíně. Proč to? Byli by zaslepeni, aby neviděli, že tu o něco běží. Jenom, jak vypátrati oč? Taky to, že zašel k Vaněčkovům s advokátem, začínalo se v nitrech ženichů povážlivě usazovati. Není již pochyby, jde tu o cosi důležitého a rozhodujícího. Čím více o tom uvažovali, tím více se vzájemně nastrašili, tak že na konec cítili zcela zjevně a určitě, že se octli před nebezpečím a že tu doopravdy běží o jakési tajné plány, při nichž oni budou ošizeni. Tato nedůvěra k Hrdličkovi rychle vzrostla.

Nebezpečí, které se před nimi tak náhle objevilo a tak vysoko zdvíhalo, bylo živou příčinou rychlého zapomenutí vzájemných bojů i podkopů. Ba ještě více, pojednou byli za jedno, smlouvali obranu, vymýšleli, jak tajnosti Hrdličkovy odkrýti a jak zabrániti, aby se Vlasta neprovdala do Prahy.

Ze slov jejich bylo ještě cosi nového zjevno: Vlasta v očích jejich stoupla. Nebyla to pouhá hezká dívka s malým jměním, dcerka hospodského, jež nemůže si příliš vybírati a jež pozorností takových pánů, jako jsou oni, musí se pokládati vlastně poctěnou, nýbrž byla to dívka pojednou nesmírně bohatá a krásná, bůh ví, kam až viditelná, bůh ví, kým hledaná, dívka, která asi o jejich zadlužené dvory nestojí a která má nějaké odvážné sny provdati se do hlavního města. Na užaslých tvářích jejich, na tichých poznámkách a na skromnosti, s jakou ji oslovovali, když se mezi nimi objevila, nejlépe byla patrna jejich ztroskotaná bojovnost.

Chvílemi umlkali. Vlasta jim unikala, v prázdno upírané jejich pohledy tomu nasvědčovaly. Plány, s nimiž sem dnes přišli, úplně se změnily. Bláha přispěchal s určitou vírou, že rozetne všecko jedním rázem. Zamýšlel stůj co stůj vyhledati Vlastu a odhaliti jí svou plamennou lásku. Třásl se nedočkavostí, když se sem ubíral a byl i přesvědčen, že prudkostí svou Vlastu strhne. Bylo mu jaksi samozřejmé, že je třeba smělosti a že všecko se rozhodne v jeho prospěch. Vypátral ve svých vzpomínkách několik drobností, které jako by neobyčejnou výmluvností jej přesvědčovaly, že Vlasta dávno jej miluje, že cosi tajemného je pojí, že je třeba jen jednati. Tyto drobnosti provázely jej cestou až do Újezda, množily se, vyrůstaly a vytvářely ze sebe jakýsi kouzelný obraz budoucího, již nedalekého šťastného života. Přesvědčil záhy sám sebe, že všecko je připraveno a tajemství úspěchu že vězí v jediné věci: Promluviti otevřeně a jediným rázem všecku neurčitost rozehnati! — Zde však, sotvaže vyslechl, co se zatím stalo a kam a s kým odjíždí Hrdlička, rychle podlehl prudké tísni. Teď slova Vlastina, která k nim v pondělí promluvila, nabývala silného důrazu a přímého smyslu. Ano, bude asi pravda, že ji ztratili a že se ženou za něčím, co zmizelo. Skličující malomyslnost dolehla na něho a zkoušela jeho bojovnost. Nedrtil již Kadlce a jaksi udiveně hleděl na své včerejší počínání.

Z tohoto vnitřního vystřízlivění a z této do jisté míry pokořující skličenosti vyvíjelo se častější a častější vzpomínání na Pepču Vaněčkovou. Připadalo mu, že vidí hlubinu modravého dýmu a v něm že poznenáhla probarvuje se čistá, plavovlasá hlavička Pepčina, s tvářemi růžovými a očima modrýma. Dívala se naň klidně a teskně jako by jej chtěla potěšiti a jako by mu chtěla vzpomenouti na časté procházky jejich za zahradami, odkud se dívávali na večerní záplavy. Bylo mu nejasno, jak se stalo, že se rozešli, že jaksi vychladli? Proč se zamiloval do Vlasty? Proč se stal bezvýznamným jejím otrokem? Či je něco jiného? Udržovala jej stejně jako ty druhé — v záloze. Teď je věc jasná. Žádný z nich nedostal se k tomu, aby ji získal, nebo aspoň s ní otevřeně promluvil. Ale jej čeká z toho ještě jiná nepříjemnost a porážka. Ztrácí i Pepču. Ke všemu Hrdlička koupil právě ten statek, který on zamýšlel koupiti v případě, že by si vzal Pepču. Byl by Kvíčalec prodal a Kubův statek byl by koupil. Tušil to ten vychytralý Hrdlička a hodil mu i tento klacek do cesty?

Přeplněn takovými myšlenkami a představami mluvil málo a k tomu ještě tak, jako by byl po každé s měsíce spadl, ale ku podivu, nápadnost ta nebyla nápadna, poněvadž Kadlec i Havlíček zabořeni byli rovněž až po kolena do podobných zmatků a i oni při každé poznámce padali s měsíce.

„Hrdlička je má zkáza,“ napadalo Havlíčka, jenž po přestávkách, vyplněných hořkým posměchem a nakazovanou si lhostejností podléhal prudkému rozechvění, „a sám sobě se divím, že jsem dříve nic neviděl! Ničil mého otce a ničí teď i mne! Proč? Jaké jsou příčiny? Je tu cosi dávného, nebo snad bůh ví jaké neznámé záměry? Na matce nejlépe je vidět hrůzu z toho člověka. Věřit mu nesmím, to si hlavně musím uvědomit, nikdy věřit, je podskočný! Ach, Vlastičko, strašně tě miluju! A co že ty jsi taková divná? Máš mne trochu ráda? Ach — mne to umučí! Já bez ní nebudu živ! Nebudu — a ona je taková lhostejná, taková roztěkaná a taková nepřístupná, že jsem před ní zaražený a nesmělý. Ach — mohli jsme tušit, že to tak dopadne! Jiný nám ji odnese! Cizí člověk si ji povede k oltáři! Vlastičko, Vlastičko, což nevidíš, že se pro tebe už dávno trápím? Vždyť ty ani nevíš, jak nesmírně tě mám rád a jak je hrozno z myšlenky, že tě ztratím! Ne — to není možná! Viď, že to není možná, viď, že se vrátíš, že nebudeš nástrojem toho chytráka, viď, že se ozve tvé srdce, viď, že mě máš trošičku ráda! Trpím pro tebe, hrozně trpím! A ty nic, ty nic, jako bych nebyl!“

Z tohoto teskliveho zmítání padal chvílemi do nahodilého, nuceného hovoru skutečně jako s měsíce.

„Sakra, kamarádi,“ prohodil Kadlec, „my vypadáme žalostně!“

Havlíček nazvedl ramena. Bláha sklonil hlavu.

„Ale už ne já sám jako minule,“ mluvil dále Kadlec, „došlo taky na vás. Kriste Pane, Bláho, ty jsi zkrotl! To je na tebe podívaná! Hrůza z tebe šla, když jsi chtěl ty uzly rozetínat, a teď tu sedíš schlíplý jako náš Sultán, když má psinku! Kam jsi, poslouchej, zahodil meč? A jak jsi to všecko rozsekal? Máš jasno, viď? Chachacha! Já taky! Neprojel jsem to sám, jak jsi mi chtěl namluvit, projeli jste to i vy oba, a tak si nemusíme nic závidět a můžeme si pošeptat, že jsme oslové. Jsme!“

„Mlč, přišlápnutý červe!“ zasyčel Bláha a zachechtal se.

„Nedopálíš mne,“ vesele odpověděl Kadlec, „já vím, že je to ze zoufalství. Dnes, kdybych byl lehkověrný, mohl bych já jásat, ano, ale já už nikomu nevěřím. Tu jsou samé ukryté hry, samá faleš a na tom právě všecko záleží.“

„No — konečně to vidíš!“ vykřikl Bláha. „Konečně se ti rozbřesklo!“

„Vidím, ale rozetnout nedovedu to právě tak, jako tys to nedovedl.“

„Tu je cosi hlubokého,“ pomyslil si Havlíček, vyslechnuv jejich hovor.

„Nedovedl,“ opakoval nevrle Bláha po Kadlcovi, „nedovedl, ale možná, že přece dovedu!“ Zamračil se. „Meč jsem ještě nezahodil! Kdybych měl takové kladívko, kterým bych mohl rozklepnout Hrdličkovi hlavu a nakouknout dovnitř, aby se při tom taškářovi nic nestalo, potom bych už věděl, co dělat!“

„To je to!“ zvolal Havlíček s neočekávaným účastenstvím.

„Teď už to vidíme všichni,“ připojil se i Kadlec k tomuto názoru se živostí, možno-li ještě větší než Havlíček, „že Hrdlička nás vede za nos, že nás zkrátka vede jako tři voly — a my funíme a pokojně jdeme. Už mu rozumím!“ Položil si ruce na prsa a pohybem tím získal ihned pozornosti. „Kdybych vám pověděl, co mi před chvílí řekl, byli byste doma. Mluví jistě totéž i vám: Chlácholí nás a udržuje nás — chachacha — v naději!“

„No — tak! Konečně se ti rozbřesklo!“ vykřikl Bláha a prudce mu sevřel ruku. Náhlý blesk, zdálo se, svitl v jeho očích. „Co mně toho nasliboval, koukali byste!“

„Já už to dávno pozoroval,“ horlil Kadlec, obraceje se k Havlíčkovi, který pojednou zvýšil pozornost, „že hlavní jenerál je Hrdlička a ten že nás udržuje ve tmě. Dnes se mi všecko vyjasnilo! Vylákal jistě na vás, že máte Vlastu rádi — jistě, na očích vám to vidím, jen to upřímně doznejte, chachacha! To se vám stáhly nosy a koutky — vy pytlíci! Toť se ví, takhle má s námi lehkou hru! S tím jsme měli počkat, ale to je právě ta naše česká závist! My jsme si hlavně záviděli a honem, honem se chtěli přelstít. Přelstili jsme se, ano, přelstili — chachacha! Zatracený život!“

V tu chvíli stalo se něco, co všechny tři pány mocně vzrušilo a co nade vše očekávání tak skončilo, že tíseň jejich ještě více vzrostla.

Zaslechli totiž radostné vypísknutí Vlastino a zvědavým pohledům jejich objevily se v šenkovně svátečně oblečené obě dcerky Vaněčkovy. Vlasta k nim přiskočila, zavěsila se do jejich lokýtků a živě jim cosi šeptala.

„Povídá jim, že jsme tady,“ pomyslili si všichni tři páni.

Bylo patrno, že šeptání její na dívky působilo, že rozevřely oživené oči, že se zasmály a že se hned cosi ještě Vlasty ptaly.

„Ať nevyvedeme nějakou hloupost, až sem vejdou!“ napomenul Kadlec své soudruhy. „Mluvme opatrně a málo!“

„To platí hlavně tobě,“ odvětil Bláha, „a budeme-li chytří, můžeme z nich něco vylákat!“

Všichni tři zbledli napětím. Podobalo se, že chce Vlasta své přítelkyně zavésti k nim a že již sem veběhnou. Dcerky Vaněčkovy v modrých kostymech zdály se štíhloučké a neobyčejně hezké. Havlíček se dotkl svých knírků, Kadlec si rozhodil vlasy, Bláha si stáhl vestu.

Stalo se však něco, co nečekali. Děvčata nevešla, nýbrž šeptala si ještě cosi a pak odkvapila i s Vlastou na náves. Venku ještě chvíli s nimi Vlasta postála a pak kvapně se vrátila. Vaněčkovy dcerky šly kamsi ke kostelu.

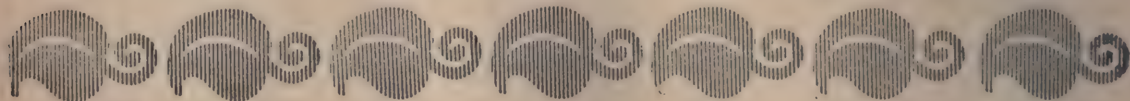
„Sakra — teď už musíme vidět, že je konec!“ prohodil Kadlec se sevřeným hrdlem. „Hrdlička s advokátem to dnes pekou. Už ty holky o nás ani nestojí — chachacha!“ A jindy růžová tvář jeho všecka zezelenala.

XVII.

Krátce po desáté hodině rozhodl se Havlíček, že odejde. Hledal jen vhodnou příležitost, aby s ním nikdo nešel. Bylo mu nesnesitelno dívati se na Vlastu, která od nich stále prchala a kterou nijak připoutati nemohli. Nikdy nebyla tak krásná jako dnes, nikdy tak zvláštní a nikdy tak vzdálená. Rozčilovala jej přítomnost kamarádů, dráždily ho jejich poznámky, jejich

zklamání. Zvláště Kadlec zdál se mu hloupý jako žok. Hnusil se mu. Všecko neštěstí své viděl v tom, že se s nimi míchá a že s nimi uzavírá spolek svatební. „K čemu to?" myslil si pln nevrlosti. „Nač je mi třeba vléci takové dva balvany? Sám jsem měl jednati, sám se o Vlastu ucházet. Dobře nám to řekl Hrdlička, jsme tatrmani a ne muži, nelze nám věřiti, podobáme se lehkomyslným klukům. Vždyť to řekl přímo, mohli jsme si to vzít k srdci, že by nám dceru nedal. Ovšem, bůh ví, na co on počítá, jaké plány má! Ale přece, ať je jaký je, ať zamýšlí co zamýšlí, já Vlastu miluju a neměl jsem se s těmito klacky míchat. S nimi to nemohu vyhrát, ne, s nimi mohu jen všecko ztratit — jako se snad už stalo! A proto: dost těchto dvou tatrmanů, a je-li dosud čas, chopím se věci doopravdy! První, co se musí rozřešit, je — Hrdlička. To napětí mezi ním a matkou musí se vyjasnit. Ano, musím ho prokouknout, kdo je, co měl s otcem a co zamýšlí teď. Kdož ví, je-li takový ďábel, jak se zdá a jak si maminka i my všichni stále myslíme. A s Vlastou musím mluvit, vidím teď, že jsem jí měl to psaní napsat. Měl, rozhodně — měl jsem jí upřímně lásku vyznat. Napadalo mne tolik hezkých myšlenek, tak teskliv mi bylo — Bože drahý! A ostatně, já ji mám skutečně rád! Jistě by ji těšilo, kdyby zvěděla, jak na ni stále myslím, jak sedávám v knihovně a při otevřené knize místo čtení jak šeptám: Drahá, drahá, nejdražší, nejmilejší na světě — co teď děláš? — Kdyby věděla, že ji nazývám má pápěrečko, má větvičko, můj kvítečku, má ovečko, můj stromečku! Snad by se tomu smála, ale viděla by, jak ji mám rád, jak po ní toužím, jak pro ni trpím! — Dnes ani sem nejde, jistě k vůli těm klackům. Vždyť ji obtěžují svou domýšlivostí. Mne zevšedňují oni a ji zevšedňuje Hrdlička! Možná, že v duši její žije táž čistá láska jako ve mně, právě takový tichý stesk, právě taková nesmělá touha. Opravdu, teď vidím, že jsem měl to psaní napsat, každá chvíle rozhodovala, a já, já zabedněnec — pro nějaké bláhové obavy a pro matčiny úzkosti se dám zviklat a všecko prohraju! Bylo by možná, aby ten advokát přijel za ní? A je možná, aby se jí líbil? Snad touží po Praze... vdala by se tam i bez lásky. Ona byla vždy taková zvláštní, jakoby opatrná, nebo jako by vůbec nikoho nemilovala a jako by nikoho na světě nechtěla si rozhněvati. Proto si myslí i Kadlec, že ho miluje. Ale — kde pak! Není možná! — Či jsem bláhovec a bylo by to možná?" Podíval se na ně.

(Pokračování.)

 LITERATURA.

Emil Tréval: *Průboj*. Román a pravda. — Sebrané spisy. — Nákladem Pražské akciové tiskárny.

Každá kniha Trévalova jest bohatá zkušenostmi, označení „román a pravda" by vůbec mohlo býti jednotným označením jeho sebraných spisů, „Průbojem" zahájených. Spisovatel má ovšem schopnost nejenom si pamatovati příběhy, kterých život ho učinil svědkem, ale také vysondovati jejich význam v poměru ke smyslu života vůbec, a ostrým osvětlením jejich zdánlivou běžnost povýšiti na událost. „Průboj", když jej začínáme čísti, zdá se nám příběhem, dávno známým z nesčetných zpracování literárních: o chudém studentu z venkova, který bídou je stále strhován ke dnu, stále mění zaměstnání, aby se zachránil. Ale velkým řetězem lidských dokumentů, patrně přímo ze života převzatých, rychlým jich střídáním udržuje spisovatel zájem; pod tříští událostí nechává mohutněti duševní vývoj svého reka, Václava Schwerta, a tu nastává řešení, které z pravdy činí román: Václav Schwert není udolán bídou, on odolává, dospívá k mimořádné ukázněnosti, která činí ho na povrch pasivním — mimořádně snášelivým, ustupujícím, pokorným, ale vyvinuje v něm sílu, která přes nesčetné překážky a nevýhody dovede ho bezpečně ke kladným výsledkům; jeho průboj končí vítězně. Román obsahuje tři serie příběhů: ze života studentského, klášterního — z nichž mnohý mimoděk vyzní anekdoticky — a úředního. Tento oddíl jest ovšem nejdelší, oplývá množstvím postav, z nichž patrně žádné nechybí model ze skutečnosti. Děj položen jest v polovici devatenáctého století a poslední části jsou pozadím politické poměry v Uhrách a působení rakouských soudců na této půdě, čímž spisovatel nejen křísí zajímavé období, ale dosahuje nutného činitele pro své zamýšlené kladné řešení životního příběhu Schwertova. Sloh jest přesný a vyprávění při vší stručnosti vyčerpávající, a jako první svazek sebraných spisů kniha jistě vzbudí zájem svého čtenářstva. Pražská akciová tiskárna, která knihu vydala, vystupuje nyní častěji jako nakladatel beletrie: vypravuje knihy s prostým

vkusem, na slušném papíře za ceny poměrně levné. *Kaz.*

DIVADLO.

Karel Čapek: *R. U. R.* (Rossum's Universal Robots.) Utopistická hra o vstupní komedii a třech aktech. V Národním divadle po prvé dne 25. ledna t. r., režisér Vojta Novák; výprava: Bedřich Feuerstein; kostumy Josef Čapek.

Konečně — konečně dočkali jsme se české původní hry, která přináší cosi nového, cosi jiného, než dosud jsme zvykli, která vyrůstá z vyšší ctižádosti, pne se k silnějšímu rozmachu, vyššímu hledisku, nad milostné a umělecké aféry, nad pathologické zjevy osobní i společenské, a neztrácejíc souvislosti s časovostí, vyvozuje z jejich hlubin důsledky myslitele nezmateného bludem doby. Hra Čapkova proráží hradbu konvence, a to nikoli opačnou malomocí, snobismem nebo siláckou moderností, nýbrž myšlenkou prostou a jasnou — to samo již naplňuje nás dostiučiněním, i kdyby se pokus setkal s nezdarem. Ale Karel Čapek jest schopný tvůrce — nadto jest ze šťastných auktorů, kterým se jde vstříc s důvěrou, v které má pomocníka,potírajícího prostřednost chápání.

„R. U. R." jest novým článkem v řadě utopistických snů o budoucnu, ale nepatří k dobrodružným románům, které si usnadňují jen množství napínavých kombinací libovolnými hypotésami. Čapek nutně se uchyluje k fantastice, aby měl pole, kde může k extrémům vytvořiti důsledky, k nimž jednostranně se žene proud doby — povrchní způsob života, žádající pohodlí, blahobyt, oprostění od práce, podporovaný technickým pokrokem na úkor cesty, která vede k zušlechtění ducha. Z toho vyplývá: nenávist k práci a — jak si doplňujeme my, diváci — duševní neschopnost vyrovnati sociální protivy. Technický pokrok nalezne prostředky, aby člověk se zbavil práce a všech nepříjemností z ní plynoucích, sestaví „roboty", — lidi stroje, snadno schopné práce, snadno přijímající, nic nepotřebující, prosté zbytečností, které člověku bývají na překážku v práci; ale neschopné také vynalézavosti, necítící, s obmezenými smysly — bez duše. Ale člověk, který přes všechen „pokrok" v nitru zůstal špatný, zneužije tohoto vynálezu ke zlu (válkám), rozpoutaná nadvláda jednostranného technického pokroku ho přemůže a vyhubí, ale bez lidského ducha nová síla sama zaniká. Tu mimoděk vzpomínáme obdoby z nedávné četby — z románu „Jindrové" od K. M. Čapka-Choda, kde několik odstavců věnováno jest úvaze o zápase kovů s člověkem, v němž člověk podléhá svému vynálezu. Stejná časová bolest vznítila sourodou myšlenku. —

Jde-li spisovatel mimo přítomnost, mimo skutečnost, vyčítá se mu, že si práci usnadňuje. Jde-li o dílo vážné, není tomu tak. Auktor přizpůsobí si vnějšek — ale jinak má tu více povinností dbáti na pevnost základů díla a má choulostivější podmínky, aby stavbu myšlenky udržel. Čapek si toho byl vědom. Fantasii popřál volné pole ve fabuli, žádá připuštění několika předpokladů pro rozvoj děje zevního, ale ve vnitřním logickém řešení je reálný a přísný. Dochází k závěru, že život a štěstí nejsou možny bez práce, a že práce (lidé-stroje) nemůže existovati bez duše a bez lásky.

Vstupní komedie, kteráž jest exposicí, je skvělá obsahem, dialogem, spádem řečí i děje — zaujímá, strhuje a napíná. Byla také nejlépe hrána a zejména paní Vrchlická lidským rozhorlením poskytovala účinný kontrast proti lidem, již na polo zmechanisovaným. Groteskní fantasie snoubená s humorem chytne nejširší obecenstvo, obsažnost stručných vět budí důvěru. V následující hře samé musí humor ustoupiti, a v rozvoji mnoho děje jest nahrazováno pouhým referováním. To samo sebou nebylo by vadou, ale přece to nevýhodně působí po bystrém proudu úvodu. V logickém řetěze pak sem tam nastávají skoky, chybí podrobnost vysvětlující, proč nastalo to a ono, co se nám tvrdí jako hotová událost. Ale přijímáme to vše jako nutný prostředek. Méně příznivo je pro dojem hry, že jí postupem ubývá úsečné věcnosti, že čím dále tím mocněji rozmáhá se mnohomluvnost, tlumočená nadto v reprodukci jednotvárným a zbytečným fortissimem. A zejména v prvé polovině dějství posledního se zbytečně a mnohokráte opakuje stále totéž. A konečně i řešení by se nám zdálo příznivější thesi auktorově, kdyby nová obroda byla způsobena skutečnými lidmi místo lidmi umělými. Ale lze i toto řešení přijmouti jako symbol: že život nabývá schopnosti tam, kde dostaví se schopnost smíchu, ješitnosti, bolesti, lásky a podobných „zbytečností". Ostatním námitkám svrchu uvedeným snadno lze čeliti provedením a úpravou.

Pro české drama znamená Čapkovo dílo významný čin. Nesmí ovšem vyvolati napodobitele, ale doufáme, že dá popud proudu myšlenkovému světu hlavně obecenstva, aby z vyježděných kolejí vyrazil na dráhy jiných procesů.

Provedení hry ukládalo úkoly stejně vděčné jako obtížné, především hercům. Tu přestává realismus a je tvořiti representanty myšlenky, ztělesnění určitého poslání. Centrální ředitel nemůže býti v předehře prostě namlouvajícím si hejskem, v druhém starostlivým manželem, v třetím zasvěcencem smrti upadajícím v mystiku — tu nutno najíti základní tón, zabraňující přelomům. Úřad „psychologa a vychovatele Robotů" musí býti vyjádřen

celou bytostí, tu nejde o pouhého „přednostu ústavu". Druhé dějství má překrásné místo: oslovení lampy jednotlivci z obležených lidí. Toto místo měl režisér zvlášť pečlivě vyřešiti, dbáti odlišnosti proslovů — a v karakteru jejich mohli představitelé najíti základní strunu pro svůj výkon. Největší zdar z představitelů vedle žen, citlivé Heleny (pí Vrchlická) a přísně zbožné chůvy (pí Hübnerová), kde představitelky skutečně zevšeobecněly typ, měl p. Roland (komerční ředitel), výborně zahraný v ensemble, k nepoznání změněný invencí nových gest a pohybů. Tato invence svědčí o mimořádné schopnosti herecké a je velmi vzácná. Vkusný výkon podal pan Třebovský jako lékař, a pan Tesař prostředky nejméně nápadnými docílil výraz masky.

Hra ovšem poskytuje i výpravě příležitost, budovati na nejzazších vymoženostech dneška. Ale tu fantasie obou spolupracovníků nešla tak daleko do budoucnosti, jako kombinace básníkova. Ženská móda, až na nějakou hlučnou podrobnost, přizpůsobena byla rázu dneška, mužské kroje — až na vzorky látek — opíraly se spíše o včerejšek než o dnešní směrnici módy; výprava interieurů — soudě dle dnešního stavu výtvarného umění — ukazovala na budoucnost nejvýše desetiletou. Oplývala množstvím barev (v posledním dějství odůvodněných hlavně zajímavostí, jak jich bylo docíleno osvětlením), jichž pestrost splývala na vhodný stupeň, aby tvořila pozadí bizarnímu světu utopických vynálezů. Konečně připojeny byly i zvukové dojmy, někdy bez patrné příčinnosti a ze záhadných pramenů, ale náladu ucelující, jako vždycky. *ch*

*

Návrat. Tragedie o třech dějstvích. Napsal Frant. Zavřel. — *Hydra.* Groteskní scéna. Napsal Jiří Mařánek. Literární soirée městského divadla na Král. Vinohradech dne 22. ledna 1921.

Přes veškeré bouchavé, z francouzských cizoložných komedií známé effekty, zívá nuda na celé kolo z této tragedie, nuda jako při četbě těžkopádných, upocených veršů Theerových nebo mnohomluvných románových tasemnic nebožky Terezy Novákové. Papír padělaných květů šustí hrou, sem tam přirozený květ, myšlenky nové v poušti nedokončených rozběhů, nedolíčených záměrů a nahromaděných řečnických nejasností. Sem tam silnější dramatický rozmach a zase únavné plochosti. Děj několika slovy: Profesor malíř vrací se po čtyřleté válečné vzdálenosti ke své ženě, zpronevěřivší se mu zatím s jeho přítelem. Ve válce se profesor přerodil, všeobecný rozvrat na Rusi působil na něho léčivě. V zajetí se teprve do své ženy zamiloval, sám sebe a své pravé umění našel. Chladným přivítáním ženiným zaražen, tuší a nakonec dovídá se o její nevěře, která nezůstala bez fysiologického následku. Konflikt řeší autor „ne více neobyčejnou cestou" — dvěma výstřely. Folií děje jsou otec, svůdce a jeho sestra, dramatická umělkyně s průbojnými plány a stavitel čili třtina větrem se klátící. Dunivé, dlouhodeché deklamace protkávají, ale neoživují děj. Hráno bylo dobře a snaživě. Pan Dostál (stavitel) nalezl přirozené akcenty vášně, též paní Iblová podala roli rozeklané duše věrojatně. Slabší byl p. Rozsíval (profesor). Měkkýšovitou povahu Nolovu znázornil p. Vrbský výstižně, paní Friedlová byla půvabnou herečkou. Otce sehrál p. Vojta jadrně. Potlesk hojně shromážděného obecenstva byl slabý. Po druhém jednání, autor tleskajícím studentstvem vyvolaný, zveselil truchloherní náladu svými groteskními pohyby na scéně. — Groteskní scéna Hydra je efemera cirkusová bez jakékoli umělecké ceny, inscenovaný úvodník předměstského, nevybíravého týdenníku. Škoda práce herecké (Vydra, Augustová, Vrbský a j.) i inscenátorovy (Vl. Hofman). Režii měl v prvé hře p. Vávra, v druhé p. Dostal. *Et*

TÝDEN.

* Nepodepsaný úvodník „Českého Slova" se dne 26. ledna rozkatil na „Zvon" pro epigram „Vláda lidu"; tupí náramně, ač sám je vinen, poněvadž ironie mezi nadpisem a verši nepochopil — aspoň se tak staví. Je však dobře, že epigram otiskl, neboť věříme, že lid, jehož se úvodník tolik dovolává, porozumí náležitě. Na to ostatní štítíme se odpovídati.

*

* Spisovatel Primus Sobotka oslavil v plné životní svěžesti a síle dne 30. ledna svou osmdesátku. Své pero zasvětil nejkrásnějšímu úkolu v národě, totiž populárně poučnému z oboru přírodopisu a národopisu, formou s beletrií úzce souvisícímu. Redigoval velký beletristický týdeník „Světozor" v době jeho největšího rozkvětu, „Matici lidu", řídil vydávání Ottova Slovníku naučného, napsal populární svou „Kratochvilnou historii měst a míst v zemích koruny svatováclavské", která s rozšířeným titulem o nová území vyšla právě u Vilímků v novém vydání. Překládal z [Longfellowa a Tennysona, Stanleyovy cestopisy a j. Jubilant je z oněch literárních pracovníků, jejichž dílo organisační, pořadatelské a vnitřní uniká častěji vnější pozornosti, ale žádá právě proto rukou tím oddanějších a pracovitějších, vlastností to, jimiž se honosí opravdoví muži práce. K dalšímu dílu jeho mnoho zdaru!

V Praze, dne 3. února 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Antonín Sova:

BÁSEŇ O BUDOUCÍM MĚSTĚ.

Obrazy příštích perspektiv,
své Město si mladá touha přede.
Budoucí slunce zlatohnědé
zří v mravenčí kopec, jak měniv, jak živ.
Já stavím to Město. Jeho rys
se v nekonečné kouře táhne,
tu obrovským mostem přes údolí
se sváhne,
tu zelení domky jako mys
Naděje Dobré, své rozlévá stříšky
čtvercem, jenž rudě hlaholí
a stoupá v kopců daleké výšky.

Nad horečku práce měnivé
podnikatelské firmy tyčí
své štíty dešti šedivé
a z železa, z betonu, z cihel, z vřavy a z ruchu
to rodí Město z milionů, z krve, mozků a duchů,
že křečmi rodičky úpí a před blahem křičí.

Tam vzadu starého Města jádro se choulí
s věžmi a paláci, domy —
masivní spousta střech.
V nich ulice splétají se a lomí
a na výšinách zahrady jsou-li,
jak zelený svítil by mech.
To tragické Město minulosti,
jež hovoří vůlí, řad hrobů jen hostí,
však časem do duší zahřímá
jak herec tragéd, své tváře zlíčí,
jed, nádherných barev jed, západem věků křičí,
své kamenné dějiny má
a vrásek plné své obrysy
v tmách nocí a za dnů světly vzdušnými promísí.

A Město hovoří staré, hlas jeho dálkou se tříští.
Minulost zabitá. Jde přítomnost, jiná, jde příští.
Jak vlny zní ten hlas, když v rhytmu rozbijí
se přes břehy a do šíra v obzor se rozlijí.
Chór vášní životů, prokletí, modliteb,
se o nebeskou milost rve a o pozemský chléb.
Tu z domů starých, schodišť, ze sadů mdlé trávy
se s věky dohovoříval den, mizící proud dravý
učením tragickým: Čím život rozklenu,
ráj z práce vytvořím, či z krve pramenů?
Sen pýchy královské tu sníval zločinem:
já rdousím svobodu popravčím pokynem.
Sen aristokratický v chmurném paláci
tu o robotě snil, jak v kraj se potácí.
Smlouvaly s nebem věže pyšné kathedrály,
jak ovec pokorné by stádo uhlídaly.
Snil v čtvrti sklepních děr, kde krysy čenichají,
msty rudou potopou paria o svém ráji.
Snil ten, jenž kramářstvím a vše svou ukryl maskou,
lichvařit s nenávistí znal i se svou láskou.
Cos mumlá, křičí, řve, cos soudí, žaluje,
vše mluví k srdci dávnem. Přelom času je.
Jen ten, jenž zvítězit šel, nesnil již. Ten prací
a vůlí živoucích se v heroů dny vrací.
Co mroucí, opusť, řek'. To, co mi brali kdysi,
pod mýma rukama se obživuje, křísí.
Hle, podnikavá píle pionýra věku,
jdu rozrůstati, množit, svítím, letím, teku.
A jako vězeň propiluje mříž a staví
obrovské Město kolem. Vzduch chce, slunce, zdraví.

* * *

Ta dávnost v tmu uliček zhuštěna
tu končí a v jiné už Město vplývá,
v boulevardy široké, vlající stromů kde hříva
se do dáli řadami ztrácí, a laskána, pěstěna
se ze široka občansky rozbíhá ulice
toť jímka tisíců lidí práce, již hlučíce

v svá předměstí
se v domovy ubírají, co aut řvou signály
a drožky letí a omnibusy patrové, kymácivé
s lidmi na točitých schůdkách, zábradlích, zbotnaly,
že se spěchem splývá tu zdar i zrudne neštěstí.

Jak vězeň je staré Město, jenž dívá se mříží
obřího mostu, jenž přepíná údolí, dálky víží
a naslouchá tunelu hřmění, jenž chrlí tramwaye, vlaky
a polyká spousty lidí a vyplivne před jeho zraky.
Kol dokola budov trojúhelníky a čtverce
rozťaté křižovatky ulic, nad nimiž, zdá se, plovou
budovy vzdušné, jak koráby mlhou pohádkovou
s vížkami trčícími mladě tak, jak pérce,
kde paláců vládních a škol labutí skupina,
chrám bílého divadla
kde v mírné výšině usíná
a dívá se do řeky zrcadla,
kam od města mateřského po řadě za mostem most
se klene v spěchu a perspektivu tvoří
nesčetných mostů, za nimiž modře hoří
Vltava s loďmi, jichž hravá míjivost
spojuje čarami šněrujícími běh
s protějším břehem, lesk dává vodě a stříbrný šleh.

Toť svobody obraz, vzdušné průhledy všeho v dál
tu do šíra, cesty hvězdovitě rozvětvené,
spěch stálého vynalézání a zisku o lepším snu,
jenž poctivě posed a jal,
neb pevnou mzdou cinká ti k řemesla dnu,
jež demokratické vždy teď rovně tě s každým cení,
jsi bezpečen s ženou a dětmi, že od Města do kraje
jak okem se vpíjíš a nasloucháš pozorným sluchem,
neb daleko zrada je, —
jsi mezi rovnými, kde vyvýšíš se jen duchem.

To Město obrovskou prací roste a zpívá.
To Město láskami mladými říjí.
Již v nesmírný rozrostlo kruh,
jak od jádra broskev zralá.
Zkřížené boulevardy hoří tisíci barev a duh,
lesíčky, parky a hájky zeleň stálá
se rozzeleněla na periferii.
Vše hučí jak harfa lidských radostí a muk,
jež dotýkána je miliony ruk
a věčně živá
i s mrtvými si na hřbitovech zpívá.

Z celého světa černé, napiaté žíly
jdou v bouřlivé srdce nádraží,
tak náhle vběhly a růst svůj zapustily,
se světly na stráži.
Tu od všech větrných směrů bouří rychlovlaky,
bohatství s kulturou nesou a spřátelenými zraky
cizinci objímají tvé Město v seskoku,
tvá skladiště plní se zámořským zbožím,
co spousty, jež vyvážíš ty, se hromadí a věží,
vagony praskají tíhou, kde miliony leží
pod zrakem božím,
tvé vojsko mladé, tvé učené expedice,
tvé zámořské hrdinné výpravy
mláď tvoje tu vítá a se starci, zjasněné líce
si doma pak vypráví,
tu bouřné větry ti vanou se všech světových stran
jazyků zpěvavých Bábel,
ty slyšíš, Bůh mluví i chechtá se ďábel,
jsi milován, hledán i štván.
Hřmí, promlouvá město tvé, budoucí,
jak otec by k synovi řek:
Buď svým a svým zůstaň a neprohřeš se sobě,
buď světovým, však českým v životě i v hrobě,
svých velikých mrtvých nezapomeň pro zítřek.
Žij, vyjdi, do života, nechej žít,
svobodný osvoboď, tak budeš vítězit,
nezraď a neživ zrádce,
vždy blízký pravdě vůlí, vírou horoucí,
pionýr práce.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Kadlec cosi vykládal o své důvěřivosti a dokazoval Bláhovi, který ho vůbec neposlouchal, že by všeho snadno dosáhl, kdyby nechtěl jíti ve všem poctivě. Bláha nejen že ho neslyšel, on dokonce se naň mračil. Bylo patrno na jeho tváři, že se mu Kadlcovo povídání dávno zprotivilo, že cosi jiného vězí v jeho hlavě, ba že čemusi

jinému naslouchá a pro cosi se pobuřuje. Skutečně, Havlíček postřehl, že v šenkovně kdosi chvílemi vykřikuje. Byl to opilý stařec Rak, bývalý pomocník řeznický. Nyní žil u dcerky své, chalupnice Vojtové ve Kvíčalci. Byl zamlklec. Nosil z lesa dříví, ošetřoval krávu a vůbec vypomáhal v nevelikě chalupě dceřině. Někdy byl zjednáván po okolních vesnicích, aby zabil prase a nadělal jitrnic. Potom obyčejně výdělek propil. Tak bylo i dnes. Opici míval zlou, ryl jako svině, říkávalo se o něm, a proto v takové chvíli se ho kde kdo stranil. Nakonec se stávalo, že jej z hospody vyhodili. Nebyl však kliden, venku nadával a neztišil se, dokud se z opice nevyspal. Dnes zahlédl v sousedním pokojíku Bláhu a stále mu vězel v hlavě. „Co pak, že náš milostpán kvíčalecký kouká jako bubák?“ vykřikl. Po chvíli opět zvolal: „Dnes se povedu domů s panem Bláhou — on si dal taky ode zdi ke zdi!“ — Bláha to dobře zaslechl a poněvadž to slyšela i Vlasta, velice se tím pobuřoval. Když pak opilý stařec neustával a opět a opět něco prohodil, Bláha vstoupil do šenkovny a s vysoka se naň podíval. To Raka rozesmálo.

„Já se tě nebojím!“ vykřikl, mávaje oběma rukama jako posedlý.

Bláha zbledl. Přemohl se.

„Jděte domů, Raku!“ řekl jen, odvrátiv se od něho.

„Co?“ povstal okamžitě opilý stařec, a otevřev bezzubá, šedivými řídkými vousy obrostlá ústa, podivně veliká a uslintaná, pozdvihl do výše zaťatou pěst. „Co?“ ječel. „Já že mám odejít? Já? Mistr Rak? Pan mistr Rak? A ty mne posíláš? Ty? Takový kluk? Ó — to si počkáš, tak daleko ještě nejsme!“ A vykasával si rukávy.

Bláha zčervenal, zbledl a opět zčervenal. Ovládl se a odešel do pokojíka. Kadlec i Havlíček stáli však již u dveří. Havlíček platil Vlastě víno. Hleděl smutně do jejích očí očekávaje patrně nějakého vlídného slova nebo úsměvu. Ve tváři jeho vše mluvilo vyčítavě. Ona však byla neklidná a neviděla jeho pohnutí a jeho lítostivosti. Obracela se rozmrzena na opilého Raka.

„Proč jste ho nenechal?“ vyčtla Bláhovi. „Teď bude řvát!“

Havlíček vida, že si ho již Vlasta nevšímá, odešel z hospody. Nezdržoval ho ani Kadlec ani Bláha. Uzardělý, stísněný až do němé sklíčenosti ubíral se k Moutínu.

V hospodě vznikla vřava. Bláha snažil se zachovati klid, ale Rak neustále ječel a ryl. Několik mužů jej krotilo. Potácel se, ale napomenutí Bláhovo vězelo mu v hlavě jako zatlučený hřeb. Chválili ho, chlácholili, hrozili mu, pít mu dávali, vše marně, on stále ječel a stále se vracel k tomu, že se Bláha opovážil poslat ho domů. Znova a znova vybuchovala v něm uražená pýcha z opice. „On mne pošle — on — Bláha?“ křičel, ba možná říci řval. „Já, který se dřu na lenochy, já mám poslouchat takového nafoukaného mladíka? Všichni jste živi z mých mozolů!“ (Kdosi se prudce zasmál; Rak na okamžik umlkl a červenavá, nečistá očka jeho pátrala chvíli kolem.) „Mně nesmí nikdo poroučet, ani má dcera, a hlavně ne ty — ty kvíčalecký floutku!“

Bláha se prudce obrátil a popošel hrozivě k Rakovi:

„Mlčte už! Vyhodím vás!“

„Proč ho nenecháte?“ ozvala se Vlasta těsně u jeho tváře a černé oči její hněvivě se zaleskly. „Vidíte, že je opilý!“

Bláha se zmírnil a váhavě odcházel ke Kadlcovi, stojícímu ve dveřích. Hučel si pro sebe několik divokých zaklení a vět.

Ale hrozba jeho, že Raka vyhodí, působila na opilého starce jako plamen. Celý zahořel. Strašný hněv slil se v jeho zkřivené, ohyzdné tváři.

„Ty že mne vyhodíš?“ křičel popocházeje o tři kroky ke dveřím pokojíka, „ty — mě? Víš ty, lenochu, z jakého já jsem rodu? Víš ty, kdo byl můj táta? Víš ty, že byl mistrem řeznickým v Kolíně a že zabil tisíce volů? A co byl tvůj táta? Myslíš, že jsem ho neznal? Domníváš se, že nikdo už tady v kraji neví, co to bylo za prase a za ničemu? Do tváře jsem mu naplival — já — Rak — já — a snes' to, protože musel mlčet a protože musel ještě prosit, abych mlčel! A ty se budeš nafukovat a mne vyhazovat? Co jsi? Syn chrapouna! A já, syn mistra řeznického, se mám dávat urážet? Z mých mozolů jste všichni živi, i ty, ničemo!“ (Opět se kdosi zasmál a Rak opět na okamžik umlkl a ztrnule a jaksi pitomě hledal očima, kdo to řekl.) „Já se vyhazovat nedám, mě nikdo vyhodit nesmí, a — hergot — od tebe si to nedám líbit, od tebe zvláště ne, protože jsem měl tvého tátu v hrsti a protože jsem mu dobrodiní prokázal, — ano, já jemu! Vrah to byl —“

„Zavřete dveře a neposlouchejte ho!“ zašeptala Vlasta Bláhovi a Kadlcovi.

„Mne to baví!“ zasmál se Kadlec. Koutky se mu stáhly.

„Nepřestane, dokud vás tu bude vidět! Zavřete a on se ztiší!“ naléhala.

Bláha chvílemi se pobuřoval, obracel, očima blýskal, ale výbuch jeho Vlasta již

napřed zachycovala. Konečně sama dveře zavřela. Tu se vztekle zasmál a zahleděl se na náves.

Kadlec se po něm ohlédl. Cosi zvláštního zaujalo v tu chvíli jeho pozornost, cosi ve vlastním nitru, jakási neobyčejná myšlenka, neboť si vjel rukou do vlasů a úžasem vytřeštil oči.

„To jsou věci, to jsou věci," mluvil jaksi z podvědomí, „co všecko kořalka udělá!" A přikrčiv se jako kočka před skokem naslouchal chvíli u zavřených dveří. Tvář jeho byla neobyčejně oživena, ba možno říci osvícena vnitřní rozkoší.

XVIII.

Kadlec a Bláha opustili hospodu újezdskou o jedenácté hodině. Šli spolu silnicí k nádraží, což nikdy nečinili. Ačkoli bylo mezi nimi cosi neurovnaného, ačkoli se chvílemi i vzájemně kousli, nebo se jeden druhému posmáli, přece se nemohli rozejíti. Cosi nedobrého — jak si pomyslila Vlasta, vyhlížející za nimi oknem — je slepovalo. Cítila, že mezi těmito soky je nahromaděn zcela jiný kvas než mezi Havlíčkem a kterýmkoli z nich. Havlíček, zdálo se jí, jaksi odpadával z jejich kruhu, jako by byl z jiného těsta a z jiného cítění. Čím více o tom myslila, tím jí to bylo patrnější a pozorování všech těchto nápadníků působilo jí nejen mnoho starostí, napětí a hádanek, nýbrž i mnoho vzrušující rozkoše.

Srdce její dávno uhodlo, že všichni tři ji milují, a právě toto poznání bylo jednou z příčin, které zavinily, že dosud sama nevěděla, kterého má nejvíce ráda. Ovšem, příčin tohoto zjevu bylo několik, hlavně to, že majetníci dvorců utvořili klubko a že na její srdce působila současně srdce tři. Bylo to jakési neustálé drobné vznikání a zanikání, jakýsi droboučký, ukrytý zápas, který nedopouštěl, aby kterýkoli z těchto mládenců ovládl pole. Sotva že se zdálo vítězství některého z nich poněkud patrnějším, ihned je druzí společným, v podvědomí vznikajícím útokem zničili.

Bylo zcela přirozeno, že ji vzájemný poměr těchto tří ženichů nadmíru zajímal, ba vzrušoval a že všecko, co mezi nimi vznikalo, dráždilo její bdění. Dnes neměla času přisednouti k nim a snad by byla ani nepřisedla v tom případě, kdyby byla čas měla, tak ji v posledních dnech ochromilo záhadné napomínání otcovo, ale přes to rozeznávala velmi snadno a naráz při pouhém pohledu, že vztah jejích ctitelů je všechen pozměněn. To zbystřilo její pozornost.

Cosi se dělo, to bylo jasné. Ale co? Jakási temná síla valila osudné události, aniž bylo jasno, odkud vzniká a kam směřuje, kdo ji rozdmychuje a kdo konejší, vede-li ke štěstí nebo ke zkáze. Hluboko v duši Vlastině vznikl ukrývaný temný strach, strach stále větší a patrnější její citlivé pozornosti, o němž v posledních dnech soudila, ač z příčin zcela nejasných, že je to strach před otcem, strach neodůvodněný sice, ale vnuknutý neznámými vyššími silami. Přiznávala se zcela přímo, ovšem s úžasem až drtivým, že se Hrdličky bojí, že tento podivný, úplně tiše pracující muž, jenž ji čtyřletou přijal za vlastní, jest kdosi, jemuž ona slouží za nástroj bůh ví k jakému hanebnému plánu, třeba že stále říkává „naše svatá věc", že zkrátka za účelem tím ji tehda již za vlastní přijal.

Od oné neděle, kdy majetníci dvorů přisahali, že se do jara ožení, vznikalo v její duši toto neobyčejné rozechvění a tyto překvapující změny. Nebylo pochyby, to jasně viděla, otec její začal vášnivě jednati, ale činy jeho byly tak všední a tak neviditelné, že se z nich na nic určitého nedalo souditi. A tu se jí po uplynutí několika dní ukázalo toto strašící poznání: Otec a hlavně jeho skutky měly dvojí podobu. Byly jednou krotké, všední, tiché a po druhé byly záhadné, osudné, veliké, strašné. První dojem vznikal, hleděla-li na ně přímo a zblízka, a druhý vznikal, přemýšlela-li o nich. A tak bylo i s Hrdličkou. Mluvila-li s ním, hleděla-li na něho, pozorovala-li jej v hospodě nebo o samotě v domácnosti, jevil se jí jako člověk velmi jednoduchý, skoro prostý, se starostmi velmi všedními, bez jakýchkoli velkých záměrů, ba někdy až lhostejný k událostem a to i k událostem týkajícím se jeho zájmů, jeho „svaté věci", ale vzpomínala-li na otce v jeho nepřítomnosti, zvláště když spáti nemohla, což se v těchto dnech pravidelně stávalo, tu viděla jej zvláštního, naplněného jakýmisi záhadnými záměry, slepě cosi valícího, dříče, který nese vášnivě jakési skály na ramenou, který zatahuje nyní i ji do tohoto podivného zápasu. Z představ těchto, jež vznikaly samy sebou a jež nižádným způsobem zaplašiti nemohla, vylíhl se a zesílil rychle onen temný strach.

Otázka, kdo je její nevlastní otec, dříve lhostejná, nyní se usazovala na jejím prahu a neustále se jí zjevovala na očích. A nejen to, znepokojovala ji otázka, kdo

asi byli její rodiče. Proč jí nic Hrdlička nepověděl? Pouze jednou prohodil, že zemřeli oba morem, že byli chudí a že nikoho příbuzného na světě nemá. Možná však, a to bylo pravděpodobné, že to řekl úmyslně, aby spíše zvykla jemu a že bylo vše zcela jinak. Připomněla si nyní podivný balíček, který jí před týdnem otec přinesl, ale který opět — a to za nápadných okolností — uschoval. Tento balíček, tak aspoň se jí teď s určitostí zdálo, souvisel nějak s její minulostí. Tam asi je vysvětlení všeho. Proč jí chtěl před týdnem balíček rozvázat? A proč toho neučinil? A nejen to, proč i ona si ihned umínila, že o tomto balíčku nikdy nepromluví? A ještě podivnější bylo, že i teď, jakmile o tom přemýšlela a jakmile zatoužila zvěděti, co je uvnitř, ihned se zapřisahala, že se nikdy, nikdy otce na to nezeptá.

Pod těmito četnými a dojista složitými dojmy vzrostlo v ní pozvolna tísnivé poznání, že nemá vlastní vůle a že se z jakési vrozené slabosti stala nejobyčejnějším nástrojem v rukou Hrdličkových. Cítila, že se děje, co on chce a že bude tak, jak on si přeje. Doznávala si, že vykonává slepě rozkazy, ale když o tom hlouběji uvažovala, tu shledávala — a opět k velikému úžasu a ke vzrůstu onoho temného strachu — že se mýlí, že jí Hrdlička neporoučí, co by měla činit, že však ona sama z jakéhosi vnitřního pudu uhaduje jeho přání a dělá jen to, co jeho záměrům vyhovuje. Vždyť je stále s ní spokojen a přijímá ochotně její nápady. Jak je to možné? Či by dovedl každý její skutek okamžitě proměnit si v koníčka k vlastnímu vozíku? Nebo snad nemá dosti myšlenek a je skutečně pravšední člověk, který číhá na její nápady a pouze jí pomáhá? Ale ne — ne, tato domněnka, ač se jí chvílemi zdála vykřiknutá přímo z pravdy, rychle se jevila pošetilostí.

Vždy a vždy dospěla k tomu, že je v rukou Hrdličkových čímsi důležitým, dávno vyhledaným, dávno k tomu účelu pěstěným. Zdálo se jí však ještě cosi jiného, velmi však neurčitě, že právě tak jako Hrdlička ji, posunuje kdosi neznámý Hrdličku. Záhada tato, tušená v temnu a v hloubce co možná nejzazší, vzrušovala ji zvláště dnešní noci. Vzpomínala vytrvale na nesčíslné podrobnosti z posledních dob, ale čím více se jí těchto podrobností v paměti kupilo, tím rychleji cítila, že se ocitla v houštinách a že bloudí.

Nejvíce ji udivovalo a proto i mátlo to, co se stalo s Vaněčkovými děvčaty. Nemohla si již za živý svět jasně vzpomenouti, jak se stalo, že se octly v celé té otázce. Kdo se o nich první zmínil? Zdálo se jí, že v neděli v noci, když oznámila otci, na čem se páni dvorců usnesli, vyslovil on první jména obou děvčat. Myšlenku však, aby na druhých dvorcích byla Pepča a Anča, kdyby ona na některý se provdala, pronesla sama. To věděla určitě. Otec pak se myšlenky té chopil. Ale — proč? Jemu byla rozhodně již něčím jiným než jí, to se stále zjevněji ukazovalo v následujících dnech. Ona tehda jen z přátelství to prohodila a pak protože se jí dávno obě ty dívky svěřovaly, Pepča s láskou k Bláhovi, Anča ke Kadlcovi. A sama se snadno smiřovala s myšlenkou, že by si vzala Havlíčka. To bylo jednoduché a jaksi samozřejmé. Představovala si život svůj na takovém dvorci a bylo jí příjemno přáti si, aby měla milé sousedky, a kdož tu byl bližší než Pepča a Anča? Dojížděly by k sobě a život jejich byl by veselý i zábavný. Proto i zvykla trochu myšlence, že ona bude na Moutíně, Pepča na Kvíčalci a Anča na Vostojavce, a poněvadž cítila, že ji všichni tři páni milují, soudila, že bude nějak možná přivoditi rozhodnutí, jakého si přála. Přísahu pánů i přísahu svou považovala přece jen více za žert než za závaznou věc, zvláště pro případ, jenž by příliš do osudu a do života zasahoval. Všecko tedy vzniklo jaksi lehce a žertovně, ale tu opět bylo cosi záhadného v jednání Hrdličkově. On okamžitě dcery Vaněčkovy do svých záměrů pojal, ale proč a nač, zůstalo Vlastě ještě tajemnějším než co jiného.

Nejistota a zmatek tento vyvinul se v jejím nitru v neposlední řadě i z té podivnosti, že Hrdlička neřekl jí nikdy s určitostí, čeho si přeje a kam směřuje. On jí jen radil, a to ještě jaksi neurčitě, aby prozatím pro nic se nerozhodovala. Z jeho počínání nebylo možná uhodnouti bezpečně, co by měla učinit, aby nepochybila. Někdy se jí zdálo, že je otec pro Havlíčka, pro získání Moutína, ale jindy soudila, že myslí na Bláhu, jindy zase, že pracuje pro Kadlce. Mohla se ovšem zeptati, ale ona naplněna byla vždy zvláštní umíněností neptati se na to, co před ní tajil. Mohla však chytře vyzvěděti více než vyzvěděla, to se zdálo, ale ona vždy se přesvědčila, že Hrdlička chce mlčeti, že právě na tom nejvíce záleží mu a že zakalená voda stala se mu nejdůležitější mocí. A tak se stalo, že zmatek její a onen strach před temnými plány otcovými stále vzrůstaly.

Přes to, že uplynul teprv týden od počátku těchto změn a že sama téměř nic v té věci neučinila, téměř s nikým o tom všem nic zvláštního nesmlouvala a ani o tom příliš nemluvila, cítila, že se cosi velice důležitého děje, že věc ta se rychle vyvíjí, že tu působí mocná síla, snad právě — nejistota.

Neočekávaná tato myšlenka ji napadla, když se dívala dnes oknem za Bláhou a za Kadlcem. Pochopila s určitostí, že se mezi nimi cosi vzrušujícího vytvořilo, čemu oni snad dnes ještě nerozumějí, a že vůbec poměr všech tří ženichů je změněn. A teď jasněji než ve vlastním případě pochopila, že i oni octli se v moci této záhadné nejistoty, která proměňuje a vytváří rozhodující události.

Nenadála se před týdnem, že z přísahy rozveselených pánů vedere se rychle do jejího nitra tolik spletitých, stále se proměňujících otázek a tolik nejistoty i obav.

(Pokračování.)

✱

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Slováci vzdávají chválu také českým paedagogům. Pochvalují si i železnictví, jež prý se naproti r. 1919 změnilo zázračně. R. 1919 nebylo vagonů, nebylo lidí, trati byly porouchány; po roce již se vozba děje pravidelně. Závady byly jen ještě na dráze Košicko-bohumínské, ale i ty zmizejí s postátněním této dráhy. O působení českých úředníků se úsudek Slováků různí, ale výtky, které se jim činí, ani zdaleka nejsou tak zlé, jak do Čech donesla r. 1919 pověsť. Můžeme míti dobrou naději, že i v činnosti úřadnictva bude rok od roku pokrok. Mnoho bylo stesků do bezohledného rekvirování obilí. V některých horských okresech uloženy rolníkům větší dávky, než sklidili, a také dobytka jim posbíráno tolik, že jim chlévy zůstaly prázdny. Horalé naříkali, samy župní úřady se jich u vlády (bratislavské) ujímaly; byli tam vysláni noví úředníci, kteří se přesvědčili, že uložené dávky byly nespravedlivé, a slibovali dojatě, že věc bude napravena; ale nebyla, vláda neulevila. V takových případech, praví Slováci, nejlépe ničeho neslibovati, poněvadž Slovák, je li jednou sklamán, po druhé nevěří a úřad se u něho připravil o autoritu. Toho musejí býti pamětlivi v Bratislavě i na Hradčanech, že je třeba na Slovensku bídu nikoli rozmnožovati, nýbrž zmírňovati. Lid nemá a nemůže míti jiného měřítka pro změněné poměry, než daří li se mu hospodářsky líp nebo hůř. To pak má vliv i na jeho politické chování.

Dokud slovenský lid neuvidí, že se má v Republice lépe, než pod Maďary, peštští agitátoři budou u něho docházeti sluchu a budou pod Slovensko „klásti miny“, abych užil fráze Herbenovy. Slováci jsou velmi konservativní a již ta vlastnosť sama je Maďarům na ruku. Každá změna jim působí duševné i tělesné nepohodlí a zdá se jim, že v okovech, kterým dávno přivykli, přece jim bylo lépe, než ve svobodě, jež jim jest nová a nezvyklá. Tímto psychologickým momentem vysvětluje se také houfné jejich stěhování do Ameriky, jež nás v 2. roce po převratu překvapilo. Do Ameriky se nehrnou lidé nemajetní, nemající doma do čeho kousnout, nýbrž poměrně zámožní. Změněné poměry ve vlasti je tísní svou novotou, i domnívají se, že v Americe, kam je tolik strýců předešlo, a kde si blahobytu dobyli, lépe a zvykleji jim bude mezi svými, než ve vlasti mezi Čechy, na něž jejich páterkové a Maďaři kydají tolik hany. Důvěra v dobrou vůli Čechů, důvěra, že Češi dovedou životní jejich poměry upraviti tak, aby se jim žilo spokojeně, přemůže i horečku vystěhovaleckou, i podvratnou agitaci maďarskou. Maďaři neustanou Slovensko podminovávati, ale n i k d y h o n e p o d m i n u j í, nikdy nedosahnou toho, co obmýšlejí: aby se celé Slovensko proti Republice vzbouřilo a poprosilo pány Maďary, aby je milostivě přijali nazpět pod své jho. Maďaři mohou semtam svésti několik horkokrevných a nepoučených hlav, ale to bude vše.

Ze Slováků jsou Republice nebepečni toliko n i t r a n š t í z e m a n é. To jsou lidé dvojího jazyka i dvojí duše. Jazyk jejich je podle potřeby maďarský nebo slovenský, a taková jest i duše jejich. V Republice hrají si jednou na „roduverné“ Slováky, po druhé jedou do Pešti a konspirují proti Bratislavě i proti Praze. Protože slovenský lid je pokládá za své, je důvodům jejich spíše přístupný, než poučování Čechů. Až bude vhodný okamžik, Republika zajisté neopomene zatočiti nitranskými zemany jako živly státu nebezpečnými a rozdělí jejich půdu mezi slovenský lid.

Od Maďarů nebudeme mít nikdy pokoje, ale nutno míti na paměti, kteří to Maďaři ohrožují náš pokoj. Známo, že si Maďaři vypěstovali nadbytek intelligence a polointelligence, která se živí politickou agitací a musela by zemříti hlady, kdyby nemohla tropiti politické rejdy. Tuto živnosť provozovala po desítky let. Nyní se jí pole zúžilo, proto se vrhá za hranice, do Československa i do Jugoslavie. Tak budou ti lidé činiti, dokud nevymrou nebo nebudou vyhlazeni. Republika, aby byla s nimi brzy hotova, zatáčej s nimi bezohledně. Každou zhovívavostí toto zlo poroste i tím i jeho nebezpečnosť. Koaličná vláda neměla správného ponětí o povaze této agitace a proto jí hověla. Vyskytl li se někde rázný župan, jako dr. Fábry v Košicích, byl odstraněn a na jeho místo dosazen úřadník bez energie. V Košicích jsme byli půl třetího dne, do čehož padla neděle. V sobotu večer jsme viděli, jak mladí páni, hrajíce na kytary, doprovázeli po ulicích slečny, jež se před nimi tanečním krokem vznášely. To se rozcházeli ze schůze, ve které smluvili, že zítra, v neděli, uspořádají protistátní demonstraci. Skutečně zítra třicet košických slečen provolávalo Republice zmar a „My chceme jednotnou maďarskou vlasť". Policie je zatkla a mladé dámy plakaly na strážnici, že nevěděly, co dělají, a že jim agitátoři slibovali úplnou beztrestnosť. Současně bylo v okolí Košic zatčeno 30 maďarských důstojníků, kteří si vyšli vyvolati povstání. Takové kousky dějí se na Slovensku neustále a událosť, kterou zde zaznamenávám, byla tak všední, že se ani nedostala do novin.

Přes to bylo by hrubou chybou, kdybychom všechny Maďary házeli do jednoho pytle a každého Maďara již pro jeho původ považovali za nepřítele svého státu a národa. Jako mezi Němci, tak i mezi Maďary jsou živly nadějné, jež musí politický bystrozrak poznávati, disposici v nich rozvinovati a československé vlastenectví pěstiti.

Všeobecným zlem, tížícím na Slovensku Slováky i Maďary a prostírajícím se také do Podkarpatské Rusi, jsou notárové. To jsou obecní písařové či tajemníci, jež uherská vláda vnucovala všem obcím městským i vesnickým, aby zdánlivě byli oporou obecním správám, zákonů neznalým a často negramotným, ale vlastně byli dozorčími orgány vlády, jejími špehy a nadhaněči. Snadno si lze představiti, že institucí notárů bylo otevřeno široké pole všeliké veřejné nemravnosti, libovůli, mstivosti, vyděračství. Notárové měli privilej obohacovati se z obecního i soukromého, a za to dělali vládě pomyšlení. Zlá pověsť notárů již dávno se rozšířila až na Moravu a když si moravští Valaši vynadali „ba i do notárov", vzcházely z toho vážné rozepře pro urážku na cti. Všechno obyvatelstvo Slovenska i Podkarpatské Rusi ždá od Republiky, že je sprostí těchto upírů a vlkodlaků.

Ale všeho důležitější a pilnější je na Slovensku, aby tam rychle a poctivě provedena byla pozemková reforma. Kdyby obyvatelstvo vidělo, že se o pozemkové reformě vážně pracuje, zamhouřilo by oči nad mnohým, co se mu nelíbí, a mělo by důkazy, že se Republika stará o jeho hospodárské povznesení. I rekvisice snáze by snášelo. Pozemková reforma je vlastně jádrem slovenského problému. Na Slovensku více záleží na jejím uskutečnění, než v Čechách a na Moravě, kde je zámožný selský stav, mající průměrné prostranství půdy, a kde jde pozemkovou reformou o to, aby se půdy, odňaté velkostatkům, dostalo i domkářům a bezzemkům, chtějí li se živiti rolnictvím. Na Slovensku, právě tak jako v Uhrách, v Polsku a Rumunsku, dále na Baltě, ve Finsku a Irsku, veškerá půda je majetkem velkých i menších velkostatkářů, zemanů, a obecný lid jest odkázán, aby si pozemky buď najímal, nebo na velkostatcích robotoval. Provedeme li na Slovensku a v Podkarpatské Rusi šťastně pozemkovou reformu, navždy obyvatelstvo připoutáme k Československému státu, protože nám bude vděčno ve všech pokoleních.

Přebudiž bohu žel, že pozemková reforma na Slovensku neprovádí se tak, jak by náleželo v prospěchu obyvatelstva a státu, ba že obyvatelstva a státu naprosto se při tom nedbá. Provádění mají v rukou banky, jež si vedou takto: vykoupí od statkáře statek a uzavrou s ním smlouvu, která původnímu majiteli vyhrazuje právo zpětné koupě, kdyby statek byl znova na prodej. Úkolem bank je koupený statek rozparcelovati a parcely prodati lidu na mírné splátky; ale to je v očích původních majitelů prodejem, pro kterýžto případ smlouva jim zaručuje přednosť. Koupí tedy statek nazpět a stanou se opět jeho majiteli. Banka zhrábne zisk z dvojího prodeje — a lid je bez půdy jako byl. Tak si podle mého informátora vedou všecky banky, české i slovenské.

Nejbolavějším místem Republiky je Podkarpatská Rus. Tam se v křiklavých barvách ukazuje všecko naše neumění zemi spravovat. Pravda, když k nám Podkarpatská Rus rozhodnutím svého

obyvatelstva připadla, poměry tamější byly nám zhola neznámy a my se s nimi nejprve museli obeznámiti; ale Podkarpatská Rus není obšírné Rusko, aby k jeho seznání bylo zapotřebí celého života. Za dvě leta bylo možno leccos vykonat, a ne li víc, aspoň poměry si rozložit, aby byl snazší přehled i jejich uspořádání. Ale zatím vidíme po dvou letech poměry mnohem zamotanější, než byly. Z Podkarpatské Rusi přichází do Prahy deputace za deputací, stěžují si, dostávají sliby, že bude lépe, ale místo toho je pořád hůř. Důkaz to, že se správa země nedostala do pravých a schopných rukou.

Pamatujte na korridor k Rusku. Kdo nám odcizuje srdce Podkarpatských Rusů a bere jim důvěru v nás, dopouští se státního zločinu, neboť pracuje o to, aby československý stát zbaven byl jedné z hlavních podmínek svého rozvoje i trvání. V českých listech bylo číst i takovéto rozumování: Nač nám Podkarpatská Rus? Budeme li ji spravovati dobře, ona zesílí a odpadne od nás k Rusku, jakmile bude moci; abychom to předešli, musíme ji spravovati nedobře. Jak zvrhlé to myšlení! Čiňte, ó Čechové, každému dobře, kdo vám nečiní zle, konejte spravedlnosť, kárejte křivdu, šiřte pořádek a mravnosť, a každý lid bude šťasten ve vašem státě a daleko ho bude každé pomyšlení, aby se státu vašemu zpronevěřil. Bude li Podkarpatská Rus v Republice šťastna, nebude toužiti od ní, naopak bude vábiti k ní. Mějte na mysli, jak už nyní se bojí Poláci, aby se všecka Červená Rus nerozhodla dáti se po příkladě Rusi Podkarpatské pod správu Československé republiky. Takovou bázní vždycky se projevuje slabosť; ona je zároveň přiznáním, že na straně, která bázeň budí, je síla. Ukázali jsme vpředu, že dobrá správa Slovenska bude Republice nejlepší ohradou proti úkladům maďarským i polským. V míře ještě větší to platí o Podkarpatské Rusi. Poláci chtěli nás zabráním celé trenčanské župy odtít od Slovenska. To se jim nezdařilo. Tím více nyní napínají síly, abychom pozbyli Podkarpatské Rusi. Raději budou, podpadne li nazpět pode jho Maďarů, než aby zůstala článkem Československé republiky a byla v rámci jejím spokojena a šťastna. Vidí se, že nejen důvody naší vnitřní politiky, nýbrž také důvody politiky zahraničné nás pudí, abychom pro Podkarpatskou Rus učinili vše, co je v naší moci a dokázali i svým nepokojným sousedům, i všemu světu, jenž pozorně naše skutky sleduje, že dovedeme býti dobrými správci i takových krajů, kde jsou poměry od našich zcela odlišné.

Zbývá nám zmíniti se ještě o některých věcech, pro druhý rok Republiky význačných, byť ne potěšlivých.

Ústředny zůstaly — k veliké nespokojenosti obyvatelstva. Ústředny jsou dědictví po Rakousku, jež je za války zřídilo, aby získalo dělnické massy, jež je pokládají za vydatný krok k uskutečnění socialistického státu. Praví se, že plán jejich vypracoval ještě nebožtík Schäffle, když byl rakouským ministrem. Za války zdály se ústředny opatřením nutným; ale národ náš jimi velmi trpěl, protože Rakousko se spravovalo při rozdílení a prodeji poživy zásadou, kterou místodržitel Coudenhove prozradil deputaci, která přišla k němu se stížností, že obyvatelstvo je špatně zásobováno. Pravil: Zuerst kommt das k. u. k. Militär, dann kaiserliche Residenzstadt Wien, und was übrigbleibt, bekommt Prag und Böhmen. Nyní jsme od Rakouska osvobozeni, zásobujeme se sami, ale neděje se to ke spokojenosti obyvatelstva. Úroda v r. 1919 byla výborná, ale vláda se nemůže obyvatelstvu zaručiti, že tak bude každý rok, že tak bude vždy. Ode žní až do konce října příděly mouky byly pravidelné, ale dosti skrovné. Mouka nebývá nejlepší jakosti, někdy bývá stuchlá, někdy dostaneme všecku mouku ječnou, což netěší naše hospodyně ani jejich strávníky. Ale proslýchá se, že zásoby mouky budou na jaře 1920 vyčerpány a potom že nastane nové hladovění. Chléb je špatný jako za války. Po čem krejcarová houska? Po 70 haléřích. Více nás moří nedostatek šatstva a prádla, jež si nemůžeme doplňovati pro nedostupné ceny. Ústředny hubí poctivý obchod a nutí obchodníky keťasovati. Lichva oděvní jest úžasná. Hospodář prodává kilo vlny za 30—45 Kč, ale 500—7000 gramů celovlněné látky je za 400—600 Kč. Ústředna kožní dle zprávy z 29. června prodělala 11 mill.; ústředna lihová prodělala 200 mill., prodavši jej lacino do Haliče; potravinová ústředna má za dělnickými konsumy sta millionů. Dne 3. července se usnesla ministerská rada nahraditi kožní ústředně schodek ze státních prostředků. Nic jiného nezbude, než učiniti tak se schodky všech ústředen. Dne 31. srpna stál před pražským trestním soudem úředník oděvní ústředny, jenž byl před tím 27krát trestán. Když se opět octl na lavici obžalovaných, pravil, že šel z oděvní ústředny sám, protože by se tam byl — zkazil. O poměrech v té ústředně pravil ve své řeči státní žalobce:

„Na lavici obžalovaných sedí tu vinník jediný; ale na této dlouhé lavici měli by usednouti všichni funkcionáři, aby byli souzeni nejen tímto soudem, nýbrž veškerou naší veřejností. Kdyby tam nebyly nepořádky, nemohl by na tak důležité místo přijat býti člověk, kterému se hemží na rejstříku trestů šest krádeží a 21 zpronevěr.“ To postačí na důkaz, že ústředny nejsou při engažování svých úředníků příliš úzkostlivy. Jádro úřadnictva bylo jimi převzato po zesnulém Rakousku.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román.

Doubravský vešel lehce zachmuřen a již ve dveřích pohodil kadeřavou hlavou oním posunkem, který značí stejně otázku jako údiv, neboť nedovedl za svět uhodnouti, proč ho „starý“ zase volá. Jakmile však ho spatřil, kousl se do rtů, aby potlačil smích — neboť bylo veta po Řehořcově hejtmanské důstojnosti. Seděl za stolem jako hromádka neštěstí, drže již zase v rukou neblahý svazek listin...

„Tak jdou, jdou“ — úpěl — „jdou se kouknout, co nám ten zbrklej člověk zase vyved'... Tady to mají černý na bílým: padl při přebíhání k nepříteli! — Tu mají! Přečtou si to!“ — —

Doubravský hmátl nedbale po listině, nedav se másti vzezřením „starého“, který byl poslední dobou příliš často nesvůj, aby taková věc mohla ještě vzrušiti. Povrchně chtěl přelétnouti list pohledem shora dolů, aby již byl hotov odpovídati na Řehořcovy zoufalé otázky — ale! — Zakopl se hned o první řádku a nemohl dále... Její písmena se mu roztančila před očima...

Jan Mašek! — Proto ho tedy „starý“ volal — ten padl při přebíhání k nepříteli...

Ještě se nevzpamatoval, ba ještě ani nedomyslil, když zaúpěl za svým stolkem Řehořec tak srdceryvně, že až Doubravskému se leknutím podlomila kolena...

„Ježíš — Marjá — Józef! — D v a p a t a l i ó n y! — Pro Krista živýho! To je nadělení!“ — sténal, mačkaje v pěstích důkladný arch, jímž mu bylo velmi opožděně oznamováno sběhnutí dvou praporů, jejichž mužstvo z valné části pocházelo ze zubřanského okresu, a nařizováno, aby vyšetřil příčiny této hromadné velezrady a provedl konfiskaci jmění a korespondence provinilců... Podal posléze listinu Doubravskému, který ji pročetl — a beze slova položil na stůl...

„Tak co tomu říkají?“ — zeptal se po dlouhé chvíli odmlčení Řehořec... „Co máme těm moudrým pánům ve dvojím sukně napsat? Jim se to snadno nařídí: vyšetřit! provést! — Ale pro Krista Pána, co pak my tu máme vzít spíš do ruky? Každý, kdo má hubu, jenom poroučí...“

Doubravský potřásl hlavou a pokrčil rameny.

„Vypadá to už“ — vyhrkl posléze podrážděně — „jako bychom byli plukovní kanceláři, a ne politickým úřadem. Napřed začal generální štáb, ale teď už komanduje každý novopečený major! — Kdyby záleželo jenom na mně, napsal bych jim, že nejpřísnější domovní prohlídky nepřinesly nejmenšího výsledku — a pokud se týče velezrádných skutků zdejších příslušníků, prohlásil bych rigorosně, že dle všech zmámek vykonaného šetření dlužno míti za to, že podlehli agitátorům, působícím rozvratně v řadách vojska.“ —

„Poslechnou, pane komisar,“ — zajásal Řehořec — „voni mají zlatý nápady! — Mají docela pravdu! — Když voni na nás tak, tak my na ně taky tak; jak se do lesa volá, tak se z lesa vozejvá... Napíšou to, já to za ňákej tejden podpíšu — a je odbyto...“

Doubravský se netrpělivě hnul, ale hejtman Řehořec ho zadržel výmluvně důvěrným gestem.

„Počkají,“ doložil — „když už jsme jednou v tom, tak bych se jich rád ještě na něco zeptal.“ — —

Vstal, podepřel si levicí bradu a přešel v zamyšlení rázným krokem kancelář, tváře se nejinak, než jako Alexandr Veliký nad gordickým uzlem. Posléze se zastavil na krok před Doubravským a tal...

„Poslechnou, pane komisar! Voni mne znají, voni vědí, že se mně můžou svěřit se vším na světě. — Voni vědí, že jich mám radši než vlastního syna... A tak jim povídám: nic se na to nekoukají, že jsem c. k. místodržitelskej rada, a řeknou mně na čistý svědomí: věřejí voni ještě, že to může Rakousko vyhrát?“ — — —

Doubravský pohlédl zpříma na Řehořce, který stál proti němu bezelstně a

prostě, takže nebylo možno jej podezřívati. Dívali se mlčky a hezkou chvíli druh druhu do očí, až posléz odtušil Doubravský...

„Už dávno ne, pane rado!“ —

„Tak vidějí!“ — řekl na to těžce Řehořec, pokyvuje hlavou... „To je divný, to je moc divný, že voni — státní ouředník — tomu nevěřejí. Ale to by ještě nebylo zlý, protože na nich stát neleží. Nejhorší je, že už o tom začínají pochybovat okresní hejtmani — a to je zrovna tak, jako kdyby se viklaly základy státu... A dají pozor, co jim teď řeknu: mne už to moří měsíc jako můra! — Pořád jsem se tomu bránil, pořád jsem tomu nechtěl věřit — ale dnes vidím, že je to pravda... A nic se tomu nedivím. Voják je v každým pořádným státu k tomu, aby vojákoval, když je mír, a válčil, když je válka; ale jak se začne plést do politiky a do ouřadů a chce mít rozum za jiný — tak je konec!“.

Chvíli mlčel, ale potom zakýval hlavou a řekl tesklivě: „S tím už bych se teda smířil; ale to mi nedá pokoj, co potom bude s náma... Tuze se bojím, že nás sežere Prajz i s kožichem — a že nám bude ještě daleko hůř, než nám je teď...“

Komisař Doubravský se zadíval na hejtmana Řehořce — a stál tak dlouhou chvíli bezradně, nevěda, má-li či nemá-li jej vyvésti z bludiště, v němž se potácel. V první chvíli ho zachvátila tak prudká vlna sdílné radosti, že by mu byl nejraději vyklopil srdce a pověděl všecko, čím žije a čím šílí Praha, čím jsou silni všichni čeští lidé — všecko, co se roznáší šeptáním od ucha k uchu — onu ohromnou směs pravdy a fantasie o dalekosáhlých událostech za hranicemi, o kterých již vědí ve Vídni, aniž mohou prstem hnouti... Ale přece mu cosi bránilo... Se stěn se dívali Ferdinand, František Josef i Karel — všecko tu bylo prosáklé rakušáctvím — a oni dva sami tu stáli proti sobě v parádních kabátech s dvouhlavými potvorami na žlutých knoflících... Cítil, že by tu zněla každá věta radostných nadějí dutě, nepřesvědčivě a falešně...

Pokrčil proto jenom rameny, nechal na tváři škrabošku přetvářky, pronesl několik ledabylých — rádoby útěšných vět — a vyšel s pocitem palčivého studu, jehož příčiny neznal, ale kterého se nemohl zbaviti. — Měl pocit, jako by se tu chtělo dvěma otrokům zpívat o volnosti a svobodě, ale oba se neodvažují začít z bázně, že by to zaznělo po čertech přiškrceně...

Ve své kanceláři se poněkud uklidnil, ale za stůl již neusedl, poněvadž ho začala hrýzti nepříjemná výčitka svědomí, že vlastně hejtman Řehořec se zachoval ve chvílích právě uplynulých mnohem upřímněji a poctivěji...

Přešel několikráte místností na výsost nespokojen — až konečně vzpomněl na redaktora Pracha... Podíval se honem na hodinky, jichž ručičky ukazovaly půl dvanácté — a již skládal do skříně parádní kabát, aby jej zaměnil za občanský. Potom vyšel spěšným krokem do chodby, seběhl po zpuchřelých a vyšlapaných schodech a již zamířil ulicí nejkratší cestou k Prachovu bytu.

II.

Přišel s křížkem po pohřbu...

Pracha zastihl v nejvyšším vzrušení tvůrčí posedlosti. O Maškově skonu se dověděl již před hodinou od členů deputace učitelských sborů, kteří neměli nic pilnějšího na práci, než roztrubovati honem po celém městě novinu, kterou se právě dověděli na hejtmanství... Bylo proto zcela pochopitelno, že Prach přecházel prudce světnicí, šermuje před sebou perem — a že na jeho psacím stolku se bělala čtvrtka papíru s neuschlými dosud řádky nekrologu pro příští číslo „Probuzení“.

Marně se snažil Doubravský vyrušiti ho druhou zprávou o neuvěřitelném převrácení hejtmana Řehořce. Prach byl doslova ztravován vnitřním žárem žurnalistického zanícení, takže neprojevoval nejmenšího zájmu o vzácnou událost. Podíval se na komisaře nepřítomnýma očima — prořekl cosi o hlouposti — a již se zase rozešel od dveří k oknu...

Doubravský byl jeho netečností nepříjemně rozladěn. Rozloučil se s ním chladně — a vyšel...

Zakrátko však plně pochopil...

Sotva vešel do hostince, v němž se stravoval spolu s většinou svobodné „náplavy“, již se na něho sesypali všichni přítomní hostinského nevyjímaje, dožadujíce se naléhavě potvrzení zprávy a bližších podrobností o Maškově smrti. Nikdo nehovořil o jiném, nikdo neměl smyslu pro nic jiného...

Ještě hůř bylo v městě, které se probralo touto zprávou z dvouleté téměř ztrnulosti a bylo všechno pobouřeno. Dosud vědělo ovšem pouze první strohou zprávu s Řehořcovou poznámkou „o leckom, kdo by byl nejraději nastrčil na Maška psí hlavu“ — ale to již stačilo k prudkému vzkypění, neboť nebylo třeba výkladů, kdože byl míněn... Zubřanští

hořeli nově propuknuvší nenávistí proti Matiáši Buffkovi...

Bylať v té době Maškova postava již obetkána mučednickou legendou.

Vznikla z nešťastné poznámky souseda Kabourka o zasedání čestného soudu na zubřanské radnici, jíž se stal Mašek obětí Buffkovy mstivosti. Marně tehdy se obhajoval ctihodný okresní starosta a městský radní, marně se dovolával svědectví hejtmana Řehořce — a marně hrozil soudy pro urážku na cti. Pomluva sice veřejně utichla, ale v srdcích prostých Zubřanských žila dál, neboť tito usoudili, že s pány by byly těžké soudy, protože nikdy nebudou „od sebe" — a neradno si tedy s nimi něco začínat. A že prostého srdce byla většina Zubřanských jak v domech na rynku, tak na předměstích — zůstala v nich tichá nenávist, která jenom čekala hodiny svého uplatnění...

Dík neopatrné poznámce hejtmana Řehořce propukla nyní plnou silou a rostla až do večera na živelnou bouři... Odpoledne totiž pronikla již na veřejnost i zpráva o všech okolnostech Maškovy smrti: že byl zastřelen při přebíhání k nepříteli — kterého záslužného skutku se s ním dopustily dva prapory vojska, v nichž bylo plno, plničko Zubřanských...

Večer se již hovořilo v hospodách jenom o dvou patalionech „našich lidí", ačkoliv ze Zubřan neodešel dosud na vojnu ani jeden — a druhého dne vykládal pekař Kostřec, v němž se zase probudil na dlouho zaražený vojenský věhlas, každému na potkání, jak to vlastně bylo o tom přebíhání. Kreslil hůlkou na zemi linie zákopů rakouských i ruských — a při líčení ohromné řežby, která se strhla — „když to ze zadu viděli" — šermoval tak živě posluchači holí před nosem, až mu přecházel zrak i sluch. Věděl dokonce i to, že se z těch dvou patalionů „zformoval zubřanskej regiment, kerej stojí v ruskejch mundurech naproti rakouskýmu vojsku a štramácky se drží". —

Sám Bůh ví, kde sebral své přesné informace, o nichž ujišťoval, „že na puntík tak to přišlo na hejtmanství, ale — toceví — že to nemůžou pustit ven"...

Bylo mu však lačně nasloucháno — a bylo mu i věřeno, neboť takové zprávy příjemně polechtávaly lokální ješitnost i velezrádný patriotismus a dovolovaly nositi hlavy pyšně vzhůru...

Tím však se stával Mašek osou obecného zájmu, neboť na něm soustředili Zubřanští všechnu svou pýchu: byl jim vtělením zubřanské velezrádnosti, jejím květem — a jejím hrdinským mučedníkem...

Purkmistr Slaba, duše obchodnicky vypočítavá, správně zvážil náladu města. Oblékl se do císařského kabátu, navlékl b í l é rukavičky a zašel k Maškovým rodičům, aby jim projevil soustrast. Zpráva o tom se rozlétla městem — a v zápětí se ukázalo, že spekuloval dobře: stoupl v kursu jako akcie před vydáním nové emise...

Doprostřed takového pobouření vyšla sobotní čísla místních listů...

Radniční „Pravda" hovořila v první lokálce proloženými řádky o „našem drahém rodáku" — redaktora Matějovského „Zubřanská poselkyně" jistila o téže osobnosti ve třísloupcovém feuilletonu, „že věru on v pravdě padl na poli cti a slávy" — ale to všecko ještě nebylo ničím proti Prachovu nekrologu v „Probuzení", který zabral celou první stranu a ještě hodný kus na druhé...

„Pro slzy nevidím na tyto řádky, které píši se srdcem překypujícím dravou bolestí..." prohlašoval pisatel hned na počátku — a záhy poté jal se v předlouhé litanii vypočítávati všechny ctnosti a přednosti přítelovy, chyb se nedotýkaje.. Zubřanští plakali, když to četli — ačkoliv to ještě nebylo hlavní věcí, již položil Prach do závěru — a sazeč na druhou stránku...

Když tam dospěli Zubřanští, zatajil se jim dech — a srdce přestala na pět minut tlouci...

Redaktor Prach pathetickým gestem snímal s úst svých pečeť mlčení a ohromně vzdutými větami oznamoval, že smrtí Maškovou nebyly ochuzeny pouze Zubřany, nýbrž celý národ, který jej čítal mezi nejsilnější a nejrázovitější literární talenty. Vyjmenoval poctivě jeho práce, roztroušené po časopisech, zmínil se i o jeho první knize, která před časem probudila živý zájem — a skončil posléz omračující větou, že v drahém mrtvém odešel jeden z největších synů tohoto města — který za živa chodil mezi svými, jimi nepoznán a nepochopen...

Zubřanští zkoprněli... Za svět nemohli pochopiti, jakže je to možné, aby se v jejich městě — a z jejich krve narodilo něco kloudného... A nebylo nic přirozenějšího, než se že z jejich ohromení narodila nekonečná pýcha na toho, kdo je tak příjemně překvapil...

Druhého dne pak došly pražské noviny, z nichž ve dvou bylo hovořeno obšírnými lokálkami o Janu Maškovi a o Zubřanech — potom se objevovala stejná chvála v jiných a jiných novinách i v uměleckých časopisech... Po dlouhé době chodili zase

Zubřanští měšťané do čítárny, která jinak zela prázdnotou, aby si plaše přečetli pochvalné a litující články, v nichž ve všech se blýskalo jméno jejich města...

Nikdo nepamatoval, že by se bylo někdy tolik a tak pěkně psalo o Zubřanech v novinách.

Jejich pýcha byla však podivně plachá a zamlklá... Zmáhal ji jakýsi neurčitý a nepojmenovatelný stud. Byli ve svém jádře příliš poctiví a svědomití, aby si neuvědomili, že nemají práva hlásiti se tuze nahlas k Maškovi, dokud by nebylo vyrovnáno nedorozumění mezi ním a jimi — dokud by si ho jaksi neusmířili...

Zamlklý a stydlivý stav trval plných čtrnáct dnů, neboť nikdo nevěděl, jakého zadostiučinění by se mělo dostati Maškově památce. Nebylo v nich vůbec pochyb o tom, kdo že je jediným a pravým viníkem — příčinou jejich trapné mravní situace... Matiáš Buffka bez úmluv a dohodnutí byl dán ve psí. Všichni Zubřanští se mu vyhýbali, na jeho pojednou podivně přátelské a ochotné pozdravy — odpovídali jenom medvědím bručením a ledabylým hmatáním po klobouku, které vypadalo spíše jako přesvědčování se o tom, mají-li něco na hlavě, než poděkování za pozdrav... Ale to všecko ještě nijak nepostačovalo. Cítili všichni, že musí dojíti k zřejmému projevu nepřátelství, který by napadený ostře pocítil, a kterým by byl osobně dotčen... Vyskytl se i návrh, aby byl bojkotován Buffkův biograf — ale rozvážlivější ukázali na to, že k udržení jeho provozu stačí úplně návštěva služek a učedníků, takže by tu nejen nebylo docíleno zamýšleného výsledku, nýbrž právě naopak Buffka jenom utvrzen v přesvědčení o své nezranitelnosti...

Byla proto — jako v Zubřanech vždy — dobrá rada drahá.

A tu, jako vždy, musil přiskočiti na pomoc rozum neměšťana. Tentokrát byl jím k hanbě všech „od kořene“ i „od pařezů“ občan ze sedláckého předměstí, hospodář Říha, který se zle rozhněval na Matiáše Buffku a o nejbližších rekvisičních dodávkách dobytka vstrčil do chřtánu vojenského eráru nejlepší svoji dojnici, již mu až dosud před takovým nebezpečím pečlivě ochraňoval veškerým svým vlivem okresní starosta z té prajednoduché příčiny, že mu dodával mléko...

Dopoledne se stalo — a odpoledne vyjela ze vrat Říhova statku Buffkova služka s prázdným krajáčem a hroznou novinou, že ode dneška až na věky věkův nemůže hospodář dodati ani krapet mléka — tekutiny v té době již nad pomyšlení vzácné...

V domě Buffkově zavládlo po vyslechnutí této Jobovy zprávy nevyličitelné zděšení. Marně lamentoval Matiáš Buffka do nejčernějšího nevděku toho chrapouna a ujišťoval Moudrou Saloménu o včasném svém zákroku ve prospěch Říhovy krávy, marně dokazoval úmyslnou schválnost jeho činu: krajáče tím mlékem nenaplnil. Ten stál na stole před ohromenou paní domu jako velmi výmluvný náznak příštích dnů... Pochopila také mnohem rychleji, než její muž, podklad Říhova jednání...

„To ti spískal ten — Bůh mne netrestej! — zkažený student. Ani po smrti nemůže dát pokoj!“ — ulehčila si, jakmile se jí vrátil dar jazyka. Nezdržovala se však dlouhými výklady a hbitě přikročila k činu. Zavolala starého Andresa, zavolala i služku — vtiskla oběma do ruky ucho prázdného krajáče a nařídila jim přísně, aby se vydali na svědomitou pochůzku městem a dům od domu hledali nový zdroj mléka a nevraceli se dříve, dokud by ho nenalezli... To když se stalo, ustal i Matiáš Buffka ve svém hořekování, a jal se obdivovati a velebiti neuvěřitelnou pohotovost a bystrost své ženy...

Moudrá Saloména však naprosto nesdílela jeho radostného optimismu. Podívala se po něm velmi opovržlivě, jak se asi dívají k podzimu včely-dělnice na trubce, obrátila se a beze slova vyšla z pokoje, jsouc velmi znepokojena tušením svízelných věcí budoucích...

A že její mlčení bylo vždy výmluvnější řečí, umlkl zaraženě její manžel, podíval se dlouze a bázlivě na dveře — a potom, pozvedna pravice, zaškrábal se rozpačitě na temenu hlavy.

Zatím co zavládlo ulehlé ticho v počestném měšťanském domě, putovala Buffkova služka jednou, a starý Andres druhou půlí města. Avšak jejich putování bylo bludné a marné. Bezvýsledně vcházeli do domů, v jejichž dvorech lákavě voněly hovězí stáje, marně klepali na sousedské dveře — marně hladili kliky. Již o polednách vědělo celé město o Říhově činu a zajásalo nad ním, plně jej schvalujíc. I nacházeli všude jenom zatvrzelá srdce, dostávalo se jim jenom pokrčení ramen a vyhýbavých, nebo dokonce i ostře odmítavých slov...

(Pokračování.)

 LITERATURA.

K. M. Čapek-Chod: *Jindrové.* Román. Nákl. Pražské akciové tiskárny. —

V množství českých prosaiků jest K. M. Čapek nejen jediným z onoho mála spisovatelů, které vyniká nad malomoc, na niž — jak nedávno v „Týdnu" jsme zaznamenali — ozývají se souhlasné stesky, ale jest také umělcem, jejž tvůrčí schopnost, jako výsledek ovládnutí četných činitelů, staví na úroveň světové konkurence a jenž v tuto mimo vlastní podstatu díla přináší český ráz, vítězně uhajující své stanovisko i mezi prvními zjevy Ruska, Anglie, Francie a literatur severních. V českém písemnictví jest dnes takořka jediným spisovatelem, který zmůže komposici velkého moderního románu. Z romancierů — ovšem nejen českých — někteří sledujíce thesi, opouštějí život a tvoří lidi a osudy papírově, zůstávajíce na šablonách; jiní realisticky se spoutají s modely a místo, aby ovládali, jsou sami ovládáni. Velké dílo tvoří jen taková vyšší schopnost, jaká je údělem Čapka-Choda: proniká život, užívá modelů — dovede si najíti nové — podrobí je však své tvořivosti, ovládá je vůdčí myšlénkou a vytvoří román nejen jako napínavý děj, ale jako osud. Má ovšem mimo zkušenost praktickou i knižní, beroucí se cestou nevšední, také silné slovo, které nikde neselže, ani v místech, která každého stylistu vysazují nebezpečenství nezdaru; má dikci, plynoucí z ryzosti jazykové, bohatou obrazy a obraty, kteráž schopnost vyjadřovací jest rovnocenným činitelem na uměleckém výsledku. Nový román Čapka-Choda „Jindrové" vyrovnává se svým silným předchůdcům z téhož pera; vzestup, či aspoň změna, jeví se v tom, že jsa časovým — čerpaje osudové vlivy z dějů válečných — stává se do jisté míry i tendenčním. Není v něm ovšem tendence, jaká bývá postrachem čtenářů a jaká zúmyslností podlamuje účinek díla uměleckého. Jest to jen jakási osa, o kterou se opírá názor, plynoucí z jasného pozorování vlivů, kterými je přítomnost zmítána. Osou touto je požadavek mravnosti — cudného citu a vkusu — který zachraňuje duševní štěstí člověka. V antagonismu měšťáka a proletáře, kteří jsou tu representováni otcem a jeho nalezeným synem, jenž — přes to, že již jako chlapec přešel ve vrstvy otcovy, vlivem otřesných dojmů v dětství jest „proletářem", jest požadavek výše zmíněný zastáván a k důsledkům doveden synem. Přísnost požadavku, jeho důslednost a jeho vítězství — řekněme po staru „poetická spravedlnost" — naplňuje čtenáře uspokojením přes to, že osudy lidí, s kterými tu sympatisuje, neřeší se konvenčně „šťastně". „Jindrové" jsou krásné a čisté dílo — a stačí vlastně to konstatovati, upozorniti na ně — neboť úvahy a rozbory staly by se vedle díla sama zbytečně mnohomluvnými a nemohou dosti učiniti jeho tvůrci vedle práce výsledku tak kladného, který — ve srovnání s tím, co se nám předkládá — jest k chloubě českého písemnictví. — Pouze pokud jde o podrobnosti, nemůžeme zde smlčeti uspokojení z toho, jak v díle jest vystižena pražská společnost, sdružená v „Opálce", celá ve vleku dobové povrchnosti, necitelně banální a samolibě poživačná, urážlivá prázdnotou svého zdánlivého vzdělání. A z četných krásných míst, úvah, líčení i psychologických postřehů znova nutno zde vzpomenouti passáže o zápase kovů s člověkem (str. 349—351), která vyciťuje obdobné ohrožení lidské duše, jaké vyjádřil auktorův jmenovec ve hře „R. U. R.", jak na svém místě bylo vzpomenuto. To je „časovost", která se povznáší nad okamžitý význam, svědčí o myšlenkovém proudu obrozujícím a projev její jest opětným důvodem naší hrdosti a radosti z nového díla. *Kaz.*

•

Karel Scheinpflug: *Odborníci.* Humoresky, satiry a ironie. Nákl. Pražské akciové knihtiskárny. — Teréza Nováková: *Dva obrazy staropražské.* Spisůsv. XII. Nákl. Jos. R. Vilímka.

Odborníky jsou filosof, který neuznává hmotnost světa, lékař, který nečistí svých přístrojů, fotograf, pracující beze světla, obchodník, který nepodřizuje svého rozmaru zájmům obchodu, misogyn, který nepoznal žen, a jiní a jiní buď „všemurozumitelé", buď odborníci bezděční. Společný základ, vyjádřený názvem, staví knihu výše nad obyčejné soubory humoresek a jest důkazem povýšeného stanoviska, se kterého auktor činí svá životní pozorování a vyvozuje z nich satirické a ironické závěry. Třebas někde skutečný model je skryt za figurou literárně tvořenou, přece proniká všude životní zkušenost a z ní také temení živý sloh vypravěčí, vtipně se rozvinující. Tak zejména „Kožíšek z genetky" jest věc švižně stupňovaná a dramatickou stručností hovorů a jejich spádnými obraty působivá. — Oba obrazy staropražské — „Z jarních dob" a „Z jeslí" — mají více význam kulturně historických vzpomínek než novelistické komposice. Kratší z obou, druhý, předvádí malý svět, hokynářský krámek v Žitnobranské ulici proti Tůním, líčí skupinu rázovitých postav a popisuje hlavně karakteristické pražské „jesle" a jejich představení. Prvý, rozměrnější, obráží ruch vlastenecký a politické události let šedesátých v životě české úřednické rodiny. Poznáváme její výlety do Kunratic, do Královské Obory, návštěvy Prozatímního divadla, společnost vlasteneckou, měšťáky bodré i obmezené, přirozeně se tu proplétá vzpomínka na básnířku Vlastimilu (patrně Růžičkovou) a ožívá v obou pracích mnoho vlastního zažitku, jak

poznamenává připomenutí vydavatelovo. Tato osobní účast dává jistý život prostému vyprávění, kterému přesná umělecká forma není účelem. Ve volbě námětů, jak patrno, působil zde příklad Karoliny Světlé, sloh přizpůsobuje se prostému a srdečnému líčení B. Němcové. Jest přirozeno, že dílo Terezy Novákové bylo doplniti i těmito pracemi, v nichž zachráněn kus staropražského dechu. *Kaz.*

*

Boh. Brodský: *Jeho druhá žena.* Nákl. Českosl. podniků tiskařských a vydavatelských v Praze. — Karel Červinka: *Zmítání.* Týmž nákladem. — Pavla Buzková, *Mlhy úsvitu.* Povídka. Nákl. Šolce a Šimáčka v Praze. — F. Volný: *Lichvářský dům.* Nákl. Mor.-slez. Revue v Brně.

Boh. Brodský náleží k lidovým, hojně čteným autorům českého venkova, a každý jeho román podává nám důvody této obliby: především barvitost a zachycení typů, rušný výpravný spád a zdravá erotika. Nový svůj román založil na protikladu dvou povah: poctivého a pracovitého mlynáře Kornela Tardona a prázdného a smyslného mluvky „doktora" Josefa Ladiny, který se přes to dočasně domáhá úspěchu jako poslanec i jako milenec Tardonovy půvabné ženy. Ta odpyká svou vinu smrtí, a konečné vyrovnání nastává i Ladinovou sebevraždou. Brodský dovede zaujmouti své čtenářstvo a přece se dovede vyhnouti banálnostem, ač větší výrazová hospodárnost zvláště v dialogu by byla mu na prospěch. — Karel Červinka vypravuje o pozvolném rozvratu života pražského advokáta, jenž zúčastniv se nebezpečné peněžní spekulace, prohrává a dostává tak první smrtelnou ránu, která jeho energii ochromuje do té míry, že další jeho život jest už jen řadou marných pokusů o záchranu. Román, jenž zdá se hlavní výpravnou osnovou i určitou kresbou vedlejších osob ukazovati na skutečnou událost, vzbuzuje tísnivou náladu hned na prvních stránkách a dovede ji udržeti až po sebevraždu advokátovu, v níž je jediné rozuzlení. Je to poctivá románová práce, jež by si vedle čtenářstva zasloužila i vkusnější obálky. Čtenářům „Zvonu" je známa. — Pavla Buzková je realistka, která se svou povídkou pokouší rozřešiti, bohužel více dialektikou než ideově, moderní poměr inteligentní ženy a inteligentního muže, dvou rovnocenných individuí. Těžiště práce je ovšem právě v těchto úvahách, pojímaných především se strany vdané kandidátky filosofie Olgy, kdežto její partner nám zůstává stále poněkud nepoznaným. Konečné milostné splynutí obou těchto zdravých a pantheisticky založených bytostí jest ovšem předvídáno od první stránky příběhu, jež má nesporné přednosti hlavně v partiích lyrických, jimiž neskrblí. Psychologicky prozrazuje individualitu, která řeší poměr po svém a v tom nalézá své spisovatelské právo. — F. Volný (moravský redaktor Skýpala) zaznamenává typy lichvářských pijavic, které tyly za války ze svých obětí. Knížka bez děje nějak zvláště napínavého je psána se zřejmým odporem k nim a chce býti patrně po čase dokumentem zvrácených poměrů hospodářských. Do galerie válečných „keťasů" ovšem nenáleží jen lichváři v českých městech. —*blk*—

*

Joe Hloucha: *Pavílon hrůzy.* Nákladem Jana Kotíka na Smíchově. — Jos. Fr. Karas: *Starosvětští lovci.* Humoristický snímek. Týž náklad. — Jaroslav Pasovský: *Přeludné lásky.* Prosy. Nákladem Karla Beníška v Plzni. — F. V. Kříž: *Noc.* Kniha bolesti. Nákladem? Expeduje St. Kočí v Brně.

Joe Hloucha vydává další svou japonerii, souhrn sedmi povídek, „které vyprávěl pan Murakami Sagoró sedmi synům svých přátel v zahradním pavilonu v Akasace v Tokiu kolem půlnoci jednoho říjnového dne letopočtu Mejdži, aby je odnaučil strachu a zbabělosti." Těchto sedm příběhů, většinou pohádkového a směle fantastického rázu, má dobrý výpravný spád a vystihuje celkem dobře místní kolorit, jejž ostatně zvyšuje jen hojný počet drobných i celostránkových ilustrací v japonském slohu. Méně se podařilo Hlouchovi zachytiti sugestivní děs a hrůzu, jíž chtěl zkušený vypravěč působiti na své mladé posluchače, a autor si marně pomáhá bouřlivou nocí, hlášením požáru a jinými prostředky, aby tuto hrůzu zvýšil. Je chvályhodno, že se dovedl při vyprávění tohoto rázu vystříhati banálnosti a mnohomluvnosti. — Plodný J. F. Karas vydává zábavnou knížku sousedského humoru z české pohorské vsi, kde dovedl zachytiti několik dobráckých figurek a uvésti je do situací, jež rozesmějí prostého čtenáře. O více mu asi nešlo. — Prosy Jaroslava Pasovského nevynikají nad průměr invencí ani podáním. Přijdou vhod čtenářům, kteří posud nejsou přesyceni vyprávěním o lásce, žárlivosti, zradě a o všem tom, co lásku a milkování provází. Barvitosti jejich pomáhá leda postavení příběhů v různá místa i doby, jež ostatně nebylo nevyhnutelným. — Kříž debutuje (?) knížkou básní v próze, která více chtěla než mohla. Věřím, že byla psána poctivě a upřímně, ale prostá logika provozuje v sešitku tanec tak bizarní, že sotva najde se čtenář, jenž by jí se zájmem dočetl až do konce. —*blk*—

*

A. P. Čechov: *Když se člověk zapomene a jiné humoresky.* Přel. A. J. Kučera. Nákl. Československých podniků v Praze 1920. — M. D. Arcybašev: *Krvavá skvrna.* Novelly. Přel. A. J. Kučera. Náklad týž.

Dnes jest již jistým uměním objeviti povídku Čechovovu, která by dosud nebyla přeložena. Dílo tohoto jemného humoristy, náladového

povídkaře a lyrického dramatika jest dobře známo i čtenářstvu nejširšímu. Přece však se panu překladateli podařilo nalézti v dědictví po předčasně zemřelém umělci vedle některých humoresek, též příliš dobře známých (na př. Noc před soudem, Ó, tohle obecenstvo, Přišel do novin atd.) i povídky, jichž knižního vydání u nás nepamatujeme (Vidění, Lékárnice, Silné pocity, Sázka, Zpověď). Ovšem i v nich tklivý úsměv soucitu s lidskou ubohostí. Sbírka povídek s úvodní biografickou studií jest vydána k šedesátému výročí Čechovových narozenin. — Nový překlad z Arcybaševa, ač obsahuje novely pro autora příznačné, pokládám za zbytečnost. Ruská inteligence již před časem pochopila zvrácenost a nezdravost próz autora, který jako by neznal nic jiného než bouřící se dav, popravované revolucionáře, znásilňované dívky a prostitutky. Kdy i naše čtenářstvo začne rozlišovat literární hodnoty a módu, umělecký požitek a rozkošnickou perverzi, jíž Arcybašev hoví? — Překlady obou knížek se čtou pěkně.

—*vab*—

 TÝDEN.

Dne 23. února 1921 oslaví Anglie, a s ní jistě celý vzdělaný svět, sté výročí smrti svého slavného básníka J o h n a K e a t s e, jejž Angličané milují nejen jako tvůrce přejemné sensitivní lyriky, autora *Endymiona* a *Hyperiona*, nýbrž i pro předčasný jeho skon, zemřelť Keats v Římě, kde jest pochován, ve věku 25 let. Z přečetných básní, jež byly věnovány jeho památce, nejznámější stala se Shelleyova elegie „Adonis". U nás překládali z Keatse Sládek, Vrchlický, Klášterský a j. K uctění památky Keatsovy ustavilo se v Anglii komité, jež založilo zvláštní Keatsův fond, z něhož má býti koupen Keatsův dům s příslušnými pozemky a proměněn v Keatsovo museum. Ve prospěch fondu toho připravuje se kniha holdu Keatsovi (Book of Homage to Keats), jež bude obsahovati studii o Keatsovi z pera profesora anglické řeči na universitě v Birminghamu Dra Ern. de Selincourt, bibliografii prací básníkových a literární příspěvky vědců a básníků celého vzdělaného světa. Z anglických básníků přispěli dle prospektu Thomas Hardy, Sir Rennelt Rodd, Laurence Binyon, John Drinkwatter, Bernard Shaw a j., z ciziny přislíbili účast Anatole France, Pierre Loti, Ibanez a j.

—*a*—

*

* Z nových zpráv ze sovětového Ruska jest zaznamenati především, že zrušení osobního majetku bylo rozšířeno i na soukromé knihovny. Knihovny mohou nadále býti jen majetkem státu, obcí nebo průmyslových podniků. Je zřejmo, že se Lunačarskij vskutku stará, aby veškerá osvětová činnost v Rusku zmizela úplně.

—*btk*—

*

* Přední deník v Riu de Janeiro přinesl v portugalském překladu tři práce z knihy „Světla dalekých přístavů" Jana Havlasy, jednu humoresku Ig. Herrmanna a asi deset výňatků ze spisů presidenta T. G. Masaryka.

*

* A n t o n i M i e c z n i k, polský spisovatel a novinář, rodným jménem z Motylewských, zemřel 12. ledna ve Varšavě. Narodil se 13. června 1870 v Čenstochově, pobyl nějaký čas v semináři katolickém, ale vystoupil odtud a dokončil studia filosofická v Kijevě. — Několik let ztrávil v ruské Bessarabii, a odtud čerpal látku k četným novelám a obrázkům genrovým, jež tiskl v různých listech polských, především v „Kurjeru Warszawském", jehož byl stálým spolupracovníkem. Napsal i mystické drama „*Mistrz Twardowski*", překládal Schopenhauera a francouzské i vlašské filosofy. Filosofií zabýval se velmi usilovně, a zanechal v rukopise dílo „O narodzie polskim rozmyšlania", které bude brzy vydáno tiskem. — Plicní choroba zkosila ho neočekávaně mezi prací a četnými plány literárními, jichž byl stále pln. *vč.*

* V prosincovém čísle „T h e C z e c h o s l o v a k R e v i e w" otiskuje náš krajan, dr. J o s e f Š t ý b r, překlad Erbenovy balady „Štědrý den". Dr. Josef Štýbr vydal nedávno, jak je našim čtenářům známo, knižně krásný překlad „Večerních písní" pod názvem „Evening Songs" v Bostonu. Nyní, jak se podobá, pracuje soustavně na překladě Erbenovy „Kytice", neboť „The Czechoslovak Review" přinesla již před tím jeho překlad „Zlatého kolovratu". Je až na podiv, jak dr. Josef Štýbr, lékař pittsburský, rodák z Chyňavy u Berouna a žák naší university, mistrovsky ovládá básnický jazyk anglický. Jeho překlady jsou vzorné. *František Tichý.*

*

* Polská spisovatelka J ó z e f a S a w i c k á, známá pod pseudonymem O s t v i a, zemřela ve Varšavě 23. prosince m. r. ve věku 60 let. Byla svým povoláním učitelkou polštiny na soukromých školách a v různých pensionátech varšavských v době největšího útisku ruského za Apuchtina. Svoje práce literární, z nichž krátké novely byly velmi ceněny pro klasickou přímo formu a teplý kolorit, začala tisknouti r. 1882 ve varšavské „*Pravdě*" a v petrohradském „*Kraji*" (polském). Vydala řadu knih, „Szkice i obrazki" (1886), „Powieści prawdziwe" (1892), „Nowele" (1893), také několik delších povídek a románů, avšak mistryní zůstala přece jen v drobných novelách a črtách.

vč.

*

* „Památník Odboje“ připravuje k vydání album „Návrat čs. legií kolem světa do vlasti“ podle fotograf. snímku reprodukcí neotypickou prováděnou v „Unii“ a zaručující výkon prvého řádu. Bude tu předveden jako ve filmu vítězný pochod českých sibiřských vojsk Sibiří do Vladivostoku a odtud několika moři a pevninami do vlasti. Subskripční cena alba 100 Kč v „Památníku odboje“, Praha I, Staroměst. nám. 30.

*

* Knižní ruch v Sovdepii. Bulletin o nových knihách, vydaných během prosince, uvádí: Bystrjanskij, „Komunismus a náboženství“, 55 stran za 50 rublů. — Lemke, „Dvě stě padesát dní v hlavním stanu carském“, velká kniha o 850 stranách za 600 rublů. — Lunačarskij (komisař lidové osvěty), „Vasilisa Přemoudrá“, dramatická pohádka, 112 stran za 80 rublů. — Chilkund, „Dějiny socialismu ve Spojených státech“, 280 stran, cena 170 rublů. — Turgeněv, „Vlk“, 15 stran za 3·60 rub. — Davydov, „Jablečný mol“, 4 str. za 5 rublů. — Příznačná jest závěrečná poznámka v tom bulletinu o novinkách knižních: Knihy vydávají se pouze pro knihovny a organisace, jednotlivcům se neprodávají. Počet exemplářů je totiž velmi omezený pro nedostatek papíru. *vč.*

*

* Výstava ruských legionářů — výtvarníků pořádána „Památníkem Odboje“ MNO jest otevřena od 3. do 28. února v pravém křídle výstavních místností pražského Obecního domu a od 3. března do 31. května v letním refektáři klementinském (od 9 do 5 hod. denně). Výstava chce býti historickým dokumentem a podati obraz života, bojů, krajinné a národopisné scenerie ruské legionářské epochy účastníky viděný a zaznamenaný.

*

* Mickiewiczovy „Dziady“ v úpravě Wyspiańského byly scénicky vypraveny v předvečer „Svátku svobody“ (t. j. dne 31. října) v divadle Słovackého v Krakově. *—btk—*

*

* České knihy v cizině. V Novém Yorku byla zřízena v prosinci 1919 česká knihovna jako filiálka knihovny ve Welster Library na A. ave 78. ulice. Ředitelkou se stala miss Griffitova. V knihovně byla uspořádána výstavka prodejných moravských kraslic, jež se těšila velikému zájmu. — V Paříži přijalo české knihy do komise francouzsko-ruské knihkupectví Povolského na nároží Rue Bonaparte a Rue des Beaux-Arts. *—btk—*

*

* Rabindranath Thákur, bengálský básník proslavený teprve od té doby, kdy byl poctěn Nobelovou cenou, o němž dříve nevěděl v Evropě nikdo mimo několik Angličanů, byl pozván holandskými teosofy na turné a přednášel v Amsterodamě, Leydenu, Haagu, Utrechtu a Rotterdamu s velikým úspěchem. Tematem většiny přednášek bylo školství a výchova. Básník doporučoval tu syntesu západního názoru na výchovu s východním, z něhož by si měl západ zejména vybrati větší zřetel na výchovu mravní proti posavadnímu zdůrazňování vyučování věcného. Thákur kladl za vzor vlastní školu, kterou zřídil v Indii, kde je ctěn téměř jako světec. Mimo to přednášel i o nové indické poesii a recitoval ukázky svých veršů. Přístup do přednášek Thákurových byl volný, odměnou byly básníkovi příspěvky pro jeho indickou školu. Pořadatelstva však jsou přece po skončeném turné zklamána. Bedřich van Eeden trpce si stěžuje, že se Thákura zmocnili holandští boháči, kteří mu zabránili poznati tři veliká hnutí evropská, katolicismus, kalvínismus a protestantismus, a přiměli jej dokonce k tomu, že své přednášky pro ně upravoval v mírnější formy. Tak prý tomu nesmí býti z jara příštího roku, kdy se chystá druhé turné Thákurovo do Holandska. *—btk—*

*

* Za převzetí autorských práv státem po třicetileté ochraně přimlouvá se mnichovský spolek novinářů a spisovatelů. Předpokládá, že z peněz takto získaných bude stát podporovati další tvorbu slovesnou. Návrh takový byl naší vládě již před dvěma lety od redaktora tohoto listu učiněn a to v tom smyslu, aby zisk věnován byl na pense spisovatelské. *-btk-*

*

* Dějinám všech národních bojů za svobodu od vídeňského kongresu až do naší doby je věnována *Historia de los movimientos nacionalistas*, velké dílo o 532 str. vydané právě v Barceloně. Odpor Čechů proti Vídni a Slováků proti Pešti mají tu svou kapitolu v části jednající o národech, jichž jařmo bylo nejtěžší a osvobození nejúplnější. Je zajímavé, že „Dějiny“ nejsou bez tendence. Autor Rovira y Virgili je katalánský vlastenec a napsal je katalánsky pro povzbuzení krajanů v boji za samosprávu Katalonie ve španělském státě. Do španělštiny je přeložil Francisco Carbonell. *-lř-*

*

O hře Merežkovského v Městském divadle Král. Vinohradů referátu nepřineseme, ježto referentu Zvonu, ač tři dni před premiérou o vstupenku se přihlásil, žádná reservována nebyla.

V Praze dne 10. února 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

XIX.

Hrdlička s advokátem Mityjem vrátili se o druhé hodině, takže bylo již pozdě na vlak, kterým chtěl host odjeti. „Nelitujte," řekl mu Hrdlička, „je dnes krásně, vyjdete si s děvčaty na louku." Vybídl pak Vlastu, aby došla pro Vaněčkovy holky. „Taky půjdeš s nimi, nepotřebuju tě odpoledne. Mělas toho dost — A co — ti? Přijdou?"

„Nevím."

„Nic se tu nepřihodilo?"

Vlasta vypravovala mu o opilém starci, jak pro nic za nic vynadal Bláhovi. Výstup ten, jak se ihned ukázalo, Hrdličku velmi zajímal. Vyptával se na podrobnosti a dokonce se při vypravování dceřině zasmušil. Zajímala jej i poznámka, že Havlíček odešel o hodinu dříve než Bláha s Kadlecem, a zamyslil se na několik minut, když mu řekla, že všichni tři byli zřejmě rozmrzeni.

„Jen se nezavazuj," podotkl jako bez příčiny, „jen to ne... kdyby ten nebo ten začal. Čekal jsem, že se už některý rozhodne!" Zasmál se krátce.

„Ne, nic nikdo neříkal!"

„Nelžeš?" prohodil Hrdlička, ale jaksi vesele, jako by žertoval. A nečekaje odpoví-li, řekl s nápadnou živostí: „Marně nás ta Hejlovcová tenkrát před tím Bláhou nevarovala."

Poznámka tato uvízla v mysli Vlastině. Přemýšlela o ní, když šla k Vaněčkovům, a soudila, že přece jen otec nepřeje Bláhovi tak, jak se jí před týdnem zdálo. Tehda dokonce věřila, že Bláha bude jeho vyvolený, a k vůli Pepči značně se tím znepokojila. Teď se potěšila a ihned to řekla i Pepči.

Děvčata rychle se připravila. Než se advokát naobědval, byla u Hrdličků.

Vyšli na luka za vesnici o třetí hodině. Slunce svítilo, vzduch byl průhledný a teplý, nehybný a neobyčejně lahodný. Všude širý klid, obloha modrá, bez mráčku, vyhlídka úžasná až k pohraničním horám.

Pepča i Anča svlékly si modré své kabátky. V růžových halenkách jako by oživly a zkouzelněly.

Vlasta soudila, že bude advokátovi žádoucno jíti s Ančou, že se pokusí zalíbiti se jí, jak se zdálo z horování jeho předešlé neděle, ale k velikému údivu svému zpozorovala ihned, že o to nestojí, ba naopak, že se vyhýbá rozmluvě s jediným děvčetem, a to s kterýmkoli, a že snaží se neustále obklopovati se všemi, jako by se zachraňoval před důvěrnějším hovorem, nebo dokonce před vyzvídáním. Tento dojem vznikl v nitru Vlastině nejdříve a značně ji znepokojil. Pocítila pevně, že mezi ním a mezi otcem je skryta dohoda, že tito dva pracují na společném záměru. To ji nutilo k opatrnosti a pozornosti.

Advokát byl neobyčejně veselý, právě tak veselý, jak bývá člověk, kterému se zdařil těžký úkol, nebo jako ješitný muž, jenž se octl mezi krasavicemi. S prchavým, ukrývaným úsměvem pozoroval své nažehlené, proužkované šedé kalhoty, kdykoli se po něm některá ohlédla.

„Tedy vy jinak ne — než všechny tři najednou?" prohodil, když přešli potok.

„Ano," odvětila Anča.

„Tedy, když bych si chtěl jednu z vás vzít, musil bych se ještě postarat o dva ženichy."

„Nemusilo by to být, ale bylo by to nejlepší!" zasmála se Pepča.

„A co ti tři z těch dvorců?" prohodil významně, naznačujíc tím, že o všem ví.

„Ti mají svou přísahu,“ odpověděla Anča, „s těmi by se mělo počítat, jsou právě tři.“

„Ale —“

„Ale všichni se chytli jednoho sloupku!“

„To by se mohlo zařídit tak,“ odpověděl advokát velmi váhavě a s patrným úsměvem, „že by někdo chytrý a obratný jim ten sloupek nepozorovaně odnesl a zapíchal jim tam jiný sloupek. Mohli by pak trpělivě stát dále a po případě mohli by být lidem pro švandu!“

Vlasta si povšimla těchto slov a povšimla si i onoho stálého úsměvu jeho.

„Taky peníze v tom hrají roli!“ prohodila Pepča.

„Peníze?“ podivil se odvokát, zřejmě bez opravdovosti. Úsměv jeho byl patrnější.

„Nemáme tolik,“ pokrčivši ramínky řekla Anča, „kolik potřebují. Bez velkých věn ty dvory se neudrží.“

„Však je to hloupost, vlézti do takového tvrdého chomoutu, jako vlezli ti jejich předci,“ velmi vážně řekl advokát. „Dvorec! Hlava se takovému sedláku zatočila a honem své lacino prodal a honem se usadil na veliké místo a dřepěl a nafukoval se a myslil, že svět puká závistí. Nepukal a kluci to podědili s celou tou ohromnou starostí. Pro ně je jedno osvobození: buď vyženit po stotisících nebo vyženit málo, ale dvorec dobře prodat a koupit si menší statek, aby nebylo dluhů. Dluhy jsou šelmy, přicházejí hrýzti hlavně v noci.“

Pepča i Anča upřeně pohlížely na jeho tvář. Bylo patrno, že několik těch jeho vět neobyčejně je zaujalo.

„A tohle ty pány ještě nenapadlo?“ s posměchem a s důrazem zvolal advokát.

„Zdá se, že už ano,“ odvětila Pepča, „zaslechla jsem to.“

Oči advokátovy oživly. Pojednou se zachechtal:

„Taková myšlenka se musí roztrušovat... to je to! Divím se vám — chacha! To jste nevěděly?“

Vlasta jej pozorovala. Tvář jeho zdála se jí zvláštní, ne však příjemná, nýbrž chladná a jako pěkné doupě, ukrývající zákeřné šelmy.

„Mně se už zdá všechno strašné,“ pojednou si pomyslila a usmála se, „tak jsem nastrašena.“

„Vy nejste pověrčivy?“ obrátil se advokát k sestrám Vaněčkovým.

Pohlédly naň tázavě. Nevěděly, jak odpovědít.

„Totiž — proto se ptám — napadlo mne to, nemyslíte-li si, že na všech těch dvorcích lpí něco strašného, řekněme to přímo — nějaká kletba? Znáte přece tu historii?!“

„Známe,“ řekla Pepča.

„No — a vám je to jedno? Nesedí tam trpělivě v koutku — neštěstí?“ Hlas jeho zazněl tence a jaksi nepřirozeně. „To vás nenapadlo?“

„No —“ pozvedla Anča ramínka.

„Což se ta Márinka na bílém koni nikomu nezjevuje?“ živě se otázal.

„Ach — jé!“ zvolala Anča. „Tu je povídaček. Kdekdo ji už viděl!“

Vlasta upřeně pozorovala vše, co se zjevovalo a proměňovalo ve tváři advokátově. Byl zřejmě zaujat tím, co sám povídal, i tím, co právě slyšel A nechtěje se patrně vzdáliti od těchto myšlenek a dojmů z nich, pozvedl hlavu a podíval se nad lučiny k dalekým obzorům. Několik vran tiše se neslo nad krajinou. Chvíli všichni mlčeli. Zdálo se, že všem probouzelo se v duších cosi příbuzného.

„Chudák — Márinka!“ zcela tiše povzdychl si advokát. „Ta projela život!“

Modré oči Pepčiny na okamžik ustrnuly v pohledu k dálce.

„Projela,“ řekla Vlasta, „ale vlastní vinou. Prosím vás, což neměla rozumu?“

„To je těžko posuzovat. Milovala asi nadmíru toho... Tady se nic nepovídá, koho to milovala?“

„Tu se toho povídá!“ zasmála se Anča. „I to, že prý to byl sám Hejlovec, její otec — pomyslete si!“

„Asi někdo z Prahy to byl,“ obrátila se Vlasta k advokátovi. „Zdejší nebo z blízkého kraje by se byl neskryl, to uznáte. Taky jsme si s tatínkem často o tom povídali! I on myslí, že byl z Prahy.“

„Asi... No, případ byl divný, chtěl bych jej rozmotat!“ potřásl hlavou advokát a začervenal se.

„Na to už je pozdě! To by se bylo musilo stát hned tenkrát!“ řekla Vlasta.

„Ó ne! Právě ne! I příčiny musejí uzrát, mne ten případ hrozně zajímá!“

Vlasta zapátrala v jeho černých očích. Zdály se nezúčastněné a podivné. Luskl prsty pravé ruky, jako by prozrazoval, že jej cosi důležitého napadlo.

„No — tušíte něco?“ živěji se ho otázala.

„Myslil jsem, že pan Hrdlička něco závažnějšího ví, ale neví... samé povídačky.“

„Ví, co my víme!“ pronesla Anča. „Nic!“

„Anebo moc!“ zasmála se Pepča. „Všichni víme až moc!“

„A jak to asi bylo s Márinkou?“ se zvýšeným přízvukem otázal se advokát.

„Víte některá něco zvláštního? Rozešla se s matkou? To se mi zdá důležité.“

„Kdo pak ví!“ pozvedla Anča hlavu.

„Proč by se s ní rozcházela?“ soudila Pepča. „Proč by ji matka opouštěla v takovém soužení? To se mi nezdá!“

„Vy se se starou paní Hejlovcovou neznáte?“ obrátila se pojednou Vlasta k advokátovi.

V očích mu podivně zasvitlo. Koutky se na vteřinu stáhly.

„Pravda, ta by mohla člověku nejvíce povědít!“ rozesmál se, jako by vlastní hlouposti. „Já vyzvídám na vás a o tu starou paní se nestarám. Ale — je i to možná, že na dceru zanevřela! Pomyslete si, co ta nešťastná Márinka způsobila! Jen si to představte! Ona zničila rodinu, zničila majetek, zabila otce! To jsou přece jen hrozné věci! Kdož ví — nevznikla-li v té matce nenávist a nesmiřitelný hněv, je prý to stařena podivná, suchá, až na živou bolest střízlivá — kdož tedy ví. Ale — tatínek se s ní zná, byla prý tu dokonce u něho.“

„Ano, i já se na ni pamatuji,“ řekla Vlasta: „No — a ptal jste se ho?“

„Ptal, ale on celkem neví nic, tak jako vy. Myslím, že se o to příliš nestaral, že vůbec není zvědavý, a že ho osud rodiny Hejlovcovy nezajímal. A nač — taky? Jemu byla hospoda a vy milejší věcí a zajímavější starostí než tisíce bláhových Márinek a jejich krutých osudů. Co konečně s tím? Možná, že se ani o Márince nebo o jejím otci a vůbec o těch všech příhodách před tou starou paní nezmínil. Ona pak — prosím vás — kdo si na takovou hanbu rád vzpomene? — byla třeba ráda, že o tom nemluví.“

„Ale — proč sem jela?“ překvapila Anča advokáta. „Chtěla přece zvědět, co se tu o nich povídá a snad zamýšlela lži vyvrátit — ne? To je to!“

„Hm,“ stáhl advokát rty, „mohla sem jet čistě za dojmem a to za dojmem vlastním a nejskrytějším. Táhlo ji to sem, jako by to bylo každého táhlo! Prosím vás, měli tu panství, byli tu prvními lidmi, ona tu prožila své líbánky, své manželství, své největší životní dojmy. Každé místo a celý kraj, každá cesta, každý stromek — všecko jí uvízlo v paměti. Není ani možná, aby jí vzpomínky netáhly podívat se ještě jednou na místa, kde byla šťastna! Chtěla jistě uvidět pěšinky v parku, kudy její Márinka, dokud byla ještě malá holčička, běhávala!“

„To by mohlo být!“ přisvědčila Anča.

„Taky asi tak bylo,“ tvrdil ihned advokát, „ale přece jen zbývá stále otázka, co bylo pak s Márinkou? Jak zemřela? A co se stalo s dítětem?“

„Dítě zemřelo!“ s určitostí až překvapující řekla Vlasta.

„No — to se nemůže tvrdit!“ namítl advokát.

„Může! Kdyby bylo zůstalo na živu, dejme tomu, kde by bylo? U babičky! A je tam?“

Advokát se na chvíli zamyslil.

„Ovšem — zemřelo!“ přidala se Pepča k přítelkyni. „To se samo sebou rozumí!“

„Inu — zdá se, a asi tomu tak je,“ pronesl advokát tiše, jako by jen pro sebe. „Zkrátka, na všem lpí tajemná zkáza... já bych se, slečny, těm dvorcům vyhnul na tisíc honů!“ zasmál se. Tvář jeho naplněna byla spokojeností a veselím. Rozhlížel se po krajině. Dokonce se zdálo, že tají jakousi velikou radost.

„Ty se nám vyhnou samy!“ zasmála se Anča.

„Vy — myslím — jste uzavřely spolek na dobytí těchto tří dvorců,“ s posměšnou otevřeností vpadl advokát, „a nevíte si s tím rady! Neměl bych to vzít já do prádla?“

Všechny tři se pak zasmály. Poznámka advokátova okamžitě se jejich krátkými výkřiky rozpadla. Patrně ani jediná neodpověděla, jak čekával. Hovor následkem toho proměnil se v žertování. Vrátili se do vesnice.

O páté hodině advokát odcházel. Děvčata doprovodila jej v hlučném hovoru za zahrady. Vlasta pak chtěla zaskočiti s přítelkyněmi k Vaněčkovům, Hrdlička řekl jí, že může přijíti až o šesté hodině. Tu však mezi stodolami na široké, travnaté zahradě starostově, přes niž chtěly dívky přejíti, zastoupil jim znenadání cestu Havlíček, zřejmě vzrušený, s pohledem vznícenym.

„Slečno Vlasto, musím s vámi mluvit!“ řekl v tu chvíli narovnávaje se, jako by chtěl býti co možná nejvyšší, „dělejte co dělejte, musím! Aspoň několik slov!“

Přikrčila se a černé oči její na okamžik vlily svůj svit do jeho očí.

„My odejdeme,“ ochotně řekla Anča. A ihned, jako by se jich byl zmocnil větrný chvat, stiskly ruce její i Havlíčkovy a pospíchaly domů.

(Pokračování.)

✱

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Pokračování.)

Ministerstvo spravedlnosti za vlády koalice hovělo převratným myšlenkám minulého století. Zlodějství a všeliké přečiny i zločiny proti bezpečnosti majetku rozmnožily se měrou úžasnou. Zpronevěry a krádeže peněz státních, peněžních ústavů i soukromých dějí se co chvíle a obecenstvo se obyčejně doví o nich z novin, jen že se staly, ale byli li vypátráni vinníci a potrestáni, o tom už noviny neoznamují ničeho. Zdá se tedy, že se tyto zločiny provádějí „šťastně", bez následků pro pachatele. V Bratislavě státní pokladna byla oloupena o celou hotovosť $1^1/_2$ mill. Kč. Víc o tom slyšeti nebylo. Žijeme tak rychle, že dnes zapomínáme, co se událo včera. Tato zapomnětlivosť obecenstva velmi podporuje praxi zákona o podmínečném potrestání, jehož se nejčastěji užívá při zlodějích. Zloděj dostane podmíněné tři nebo čtyry měsíce žaláře a jde vesele domů maje jistotu, že jeho jmeno a odsouzení nikomu neuvízne v paměti, ani když bude v novinách zaznamenáno. Přihlásí se o podporu v nezaměstnanosti, dostane ji a provozuje zlodějské řemeslo chutě dál, počítaje s pravděpodobností, že do vypršení podmínečné lhůty při krádeži dopaden nebude, neboť veliká většina zlodějů zůstává nepřistižena a nevypátrána. Chytají se jen ti, kteří mají „smůlu". Zločiny proti majetku souvisí psychologicky s keťasením a tvoří k němu protějšek. Jako keťasové, tak i zloději jdou za lehkou a rychlou náživou. I z keťasů jen smolaři se dostanou do kriminálu, většina jich řádí beztrestně a žije si v přepychu, zatím co lidstvo, které ani neketasí, ani nekrade, moří se nedostatkem. Což divu, že strádajícím drahotou a nouzí konečně se tento stav přejídá, že se s keťastvím i zlodějstvím smiřují, pokud nepostihuje jich samých, a na zločince proti majetku pohlížejí spíše se závistí, než s opovržením. A to je se stanoviska společenské mravnosti nesmírně povážlivé, zvláště když je tento stav podporován strážci spravedlnosti. Jiné odpomoci již nebude kromě nejpřísnějších trestů. Praktičtí Amerikáni sahají k drakonickým trestům vždy, když chtějí radikálně vyhubit nějaký zločin či neplechu, šířící se epidemicky. V letech 40. min. stol. bylo v Americe houfně porušováno poštovní tajemství, aniž bylo možno dopíditi se vinníků. I vydán zákon, že pověšen bude každý, kdo se porušení poštovního tajemství dopustí. A rázem bylo pomoženo, poštovní tajemství je od té doby svaté, a nestálo to ani jeden život, ani jeden smrk na šibenici. Zákon o podmíněném odsouzení je velmi krásně myšlen pro idyllické doby, kdy se občané předhánějí v dobrém a zlého se dopouštějí spíše z nerozmyslu a pochybení, než ze zločinné mysli. Žel, že nežijeme v takové idylle.

Rozvrat působilo ministerstvo socialné péče, řízené Drem. Wintrem, tím, jak se chovalo k bytové komisi. Se stanoviska socialného je bytová krise svým původem nejvýš povážlivým zjevem. Vláda a její orgány přijímají ji jako fakt a jí hovějí jako všemu, co jest anebo se zdá davovým hnutím; ale měly by studovati příčiny bytové krise a ty příčiny odstraňovati, neboť jiného prostředku proti ní není. I bytová krise souvisí s tou společenskou, hospodárskou i moralnou chorobou, která se projevuje keťasstvím. Choroboplodné keťasské baterie tahnou se do měst, zvláště do velkých. Zde žijou lidé, kteří také chtějí žít a se odívat, a to ve velkém počtu. Keťasové obíhajíce zákony, jež jsou jim na posměch, dodávají městům zásoby, protože ty, které jim odměřuje úřad, nejsou dostatečné. Za tím účelem musejí bydleti v městech, která si vyhledali za oběti. Máme na mysli hlavně Prahu, kde je bytová krise nejcitelnější ano nejnebezpečnější. Za byt v Praze dávají ohromné summy, jaké nemohou dáti dosavadní jejich držitelé. Nájemníky chrání jen zákon, za tím účelem vydaný. Bude li tento zákon zrušen a nájemníci, byť nejsolidnější, hozeni na pospas vetřelcům, nastane krise nová, ještě horší, neboť najednou přestane všechen spořádaný společenský život, jenž bude lidem k ničemu. Nastane pak počátek anarchie. Do Prahy se tahnou také keťasové venkovští, jež mrzí veliké peníze, nesvědomitě nahrabané, a chtějí se za ně v Praze „dobře pomět". Praha, jež dříve byla známa svým klidným starožilstvím a poměrnou zachovalostí mravů, chce býti dědičkou zhýralé Vídně, neslavně dokonávající. V Praze vznikla ve dvou letech řada místností, kde se za noc utrácejí tisíce. Návštěvník, vstupující do jedné z nich, musí prý při vchodu složit 4000 Kč, z nichž se mu nic nevrátí; jaké požitky se mu za to poskytnou, nevím. V jiné

prý platober řekne „Děkuji“ teprve, když dostal zpropitného nejméně 50 Kč; 20 Kč vezme mlčky, 10 Kč s opovržením odstrčí. To jsou nejvyšší body, kterých Praha dosahla. Zábavné místnosti její, kde člověk utrácí nebo prokarbaní za noc tisíce, lákají také „selské barony“ z blízkého i dalekého okolí. Jen vzdálené končiny zachovávají si ještě čistotu.

Tito nemravní živlové jsou vlastními vinníky bytové krise v Praze. Kdyby úřady označené místnosti zavřely a kdyby každý, kdo se chce v Praze zdržeti déle jednoho dne, musel udati, za jakou záležitostí přijíždí, bytová krise by se machem zmírnila. Keťasové a hýřilové, jimž je Praha nevyhnutelna, vyvolali v život „Černou ruku“, jež jim za dobrou odměnu byty vyklizovala násilím. „Černou ruku“ ministerstvo socialné péče považovalo za lidovou svépomoc a proto passivností činnosť její podporovalo. Pravda, „Černá ruka“ někdy zabírala byty pro sebe, ale také pro keťasy, kteří za to bohatě zaplatili. Pro paměť buďte zde zaznamenány dva případy, jeden prvého, druhý druhého druhu. V novinách o nich čísti nebylo.

V Holešovicích bydlel v podnájmu tajemník jistého úřadu se svou starou matkou a služkou Andou. Našel si vhodnější byt na Vinohradech a byt, jejž opouštěl, byl pronajat druhému, jenž se měl přistěhovati hned, jakmile se tajemník vystěhuje. Bylo to v září. Před večerem přijel vůz pro nábytek tajemníkův a vůz s nábytkem jeho nástupce čekal na ulici. Anda jala se mýt podlahu, aby odevzdala byt čistý, jak se to ještě nedávno mezi spořádanými lidmi dělávalo. Najednou se přihrnulo sedm mužů se zlými tvářemi. „Co to děláte?“ tázali se Andy, jež odsekla: „Čistotu, aby se vidělo, že tu přebývali lidé.“ „Hned toho nechte! Nevíte, že je to nedůstojno, dělat buržoustům čistotu? Vtaňte, neplazte se tu po buržoustské podlaze jako červ!“ Anda neposlechla a drhla. „Nabijte jí a vyhoďte!“ rozkázal jeden. Tajemník uznával za svou povinnosť Andy se zastati. Jen se ukázal, když jeden z mužů vzkřikl: „Rozpárejte ho!“ „Ale bratří,“ pravil tajemník, jak mohl nejjemněji, „proč pak byste mne párali? Za chvíli nás tu nebude, proč bychom si pro ten krátký okamžik naší známosti dělali nepříjemnosti?“ „Je zdvořilý,“ praví náčelník, „nechme ho být.“ Zdvořilý tajemník, vyváznuv, běžel na policejní komissariát a oznámil tam, co se děje. „Buďte rád,“ pravil mu vrchní komisar, „že jste tak lacino vyvázl. Co byste si na nich vzal, kdyby vás skutečne rozpárali? A nám je nařízeno proti „Černé ruce“ nezakročovat.“ Nástupce tajemníkova do bytu nepustili. Za muži přišly jejich milenky a nocovali tam. Nikdo v celém domě již se neopovážil piprout.

Druhý případ. Pan M. má v Žitné ulici dům, v němž provozoval hostinskou živnosť. Hostinství se mu znechutilo, i koupil si na venkově mlýn a činil přípravy, že se tam přestěhuje. Rodinu již do mlýna odvezl, ale všecky věci ještě nechal v starém bytě ve svém pražském domě. Večer jednoho dne v měsíci září vrátil se do Prahy, sám si byt otevřel, a šel do svého bytu v prvém patře. V předsíni slyšel pustý řev a smích. Kdo by to byl? Nechal dveře otevřeny a po špičkách se přikradl, aby viděl nezvané hosty; podívá se nejsa pozorován a pospíší na policii, aby vetřelce pozatýkala. Viděl několik hodovníků, kteří užívali jeho stolního náčiní a pili šampaňské, jehož jim nalévala nahá ženština. Poznal, že je to jistý nadkeťas se svými kumpány, s nimiž každý večer utrácí aspoň 1000 Kč. Může si to dovolit, neboť den co den dováží do Prahy 5—6 vagonů potravin. Pan M. se zticha odkradl a běžel na policii, kde mu řekli: „My již o tom víme, to provedla „Černá ruka“, již si nadkeťas k tomu najal.“ „Tak?“ pravil p. M., „slavná policie o tom vloupání ví a ničeho proti němu nečiní? Potom je spoluvinnicí.“ „Pane, to je „Černá ruka,“ na ni se policie nesmí odvážit, to je jí zapověděno.“ „Co mám dělat?“ „Nic.“ „A to je pěkné! Ve svém vlastním bytě nesmím ani přespat.“ „Přespěte u nás a ráno něco uděláme.“ Majitel svého domu a bytu byl nucen noclehovati na policii. Druhého dne policie prostředkovala a oblomila nadkeťasa tak, že přivolil, aby si p. M. složil nábytek a všecky věci z celého bytu do zadního pokoje; ostatního bytu bude užívati vetřelec a opatří si jej vlastním nábytkem. P. M. podal na násilníka žalobu, jež dosud nevyřízena.

Nemalé naše obavy budilo také vojsko Republiky. Přiznávám se, když prvý ministr vojenství, Václav Klofáč, vyhlásil všeobecné bratrství v armádě, že jsem tu myšlenku pokládal za šťastnou a krásnou, v pravdě českou, husitskou; ale brzy jsem o ní začal pochybovat. Viděl jsem, jak voják, jda po ulici, bez pozdravu minul staršího důstojníka. Důstojník se obrátil řka: „Bratře, proč jsi mne nepozdravil?“ „Já jsem bolševik,“ děl voják na vysvětlenou. „Ah tak!“ udělal důstojník, ze zvyku salutoval, ale voják bez

pozdravu šel svou cestou. Tak to nepůjde, pomyslil jsem si, a nešlo. K bratrství nelze lidi komandovat, a mladší staršímu je povinen úctou. Bratrství se neskliží bez úcty a lásky.

V letě 1920 navštívil starou vlasť Dr. Písek z Chicaga. Slyšel jsem ho vypravovati: „Zajel jsem si nejprve do Sibiře, abych viděl naše slavné legie. Byl jsem nadšen jejich vzezřením i jednotným vážným duchem. Protože všichni legionáři pracovali, co každý uměl, nic jim nescházelo, žili v blahobytu. Jen po vlasti se jim stýskalo a steskem tím se projevovala horoucí vlastenecká láska. Legionáři neměli už na dobrém bydle v Sibiři stání, neodolatelně se jim chtělo domů. Jakmile jsem přijel do Prahy, zašel jsem do Štefanikových kasáren, abych se zase potěšil milými legionáři. Našel jsem je zamlklé a skoro smutné, docela jiné, než byli v Sibiři. Chlapci, tážu se, co se s vámi děje, co je vám? Neodpovídají. Když otázku opakuji zas a zas, jeden praví: V Sibiři jsme se měli tak rádi, žili jsme jako praví bratří, a jakmile jsme se octli v Čechách, bylo po lásce, a to nás hněte a rmoutí. Slova ta zasluhují, aby o nich bylo uvažováno. Zdá se, jako by na české zemi lpěla jakási odvěká kletba. V cizině se Češi milují, bratrsky k sobě lnou, milují se, jsou svorni, ale jakmile se vrátí na českou půdu, je veta po těch ušlechtilých citech, Češi se rozbratřují, škorpí, nenávidí.“ Tak vypravoval Dr. Písek, americký Čech.

Nový min. vojenství gen. Husák prostým provoláním k armádě podchytil ji upadající. Ukázalo se, že vojsko naše má dobré jádro a smysl pro kázeň. Min. Husák ohlásil, že hodlá armádu odpolitisovat. Zkušenost, nabytá sněmovními volbami, skutečně to přikazuje. Doufejme, že armáda pochopí, že místo její jest nad politickými stranami a nikoli v jejích bojích. Podrobí li se vojsko v mládí dvouletému postu od politiky, přesvědčí se, že to půjde k duhu i jemu, i státu, i národní politice. Učí li se člověk téměř ještě v školních lavicích posuzovati politické věci národa jen se stanoviska jedné strany, nikdy nenabude širšího politického rozhledu. (Pokračování.)

Vladimír Vodák:

VZPOMÍNKY...

Vzpomínky milé, jak jste útěchou
v mdlých trudech dneška, v labyrintu snů
a v stavbě budoucnosti nevlídné!

Jde život cestou šerou, neznámou,
a tobě zdá se, že tě vede tam,
kam cesta vedla s křížem Ježíše,
v smrt zmořeného dlouhým trýzněním. —
Zem sirá pije potu krůpěje,
jež kanou tobě s čela žhavého,
ty cítíš onu utrpení tíž
a domýšlíš bol zlého osudu — —

A přijde čas, že ohlédneš se zpět,
že popatříš na cestu trnitou,
na cestu trudů, žalu, bolesti,
kol ní však uzříš vonné růže kvést,
jak ze šlépějí tvých by vzpučely — —
— — — — — — — — — — — — —

Jdou sladké chvíle, nevážíme jich,
hřmí život dusný v hlučných peřejích —
sny zaniknou — a zbudou vzpomínky. —

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

Vrátili se již za tmy — a s nepořízenou... Moudrá Saloména vyslechla jejich zprávy s tváří zkamenělou bolestí a hněvem, neboť — ačkoliv byla připravena na nejhorší — naprostého odepření celého města přece jenom neočekávala. Byla připravena vyslechnouti a mlčky spolknouti nejhrubší vzkazy, byla připravena na milostivé gesto všelijakého sedláka nebo kravičkáře z předměstí — ona, měšťanka „od kořene z domu na rynku i v ulici“ — ale, že by se i tito ponížení tvorové před tváří Hospodinovou odvážili odepříti — to bylo cosi nade všecko pomyšlení příšerného... Nebyla schopna slova, a pohnutím se pod ní roztřásla kolena. I sesula se do pohodlné lenošky, vzdychla z hluboka a upřela na Matiáše Buffku pohled plný výčitek. Ten se podíval ke stropu, na zeď a k zemi, rozpačitě zčervenal a potom začal nejistě přešlapávati, jako by stál v tajícím sněhu...

Ale ještě dřív, než mohla promluviti jeho ctná paní, zahlaholil celým domem chraplavý zvuk zvonce upevněného nad domovními vraty. Potom pádem se zavřela vrata a v klenutí průjezdu se ozvaly rázné kroky...

A podivno! Toto náhlé a neočekávané přerušení předbouřkové nálady bylo jako prudké povzbuzení, jako výzva k neklesání na duchu a k víře v dobrotu a lidská srdce Zubřanských. Jakési nepochopitelné rozjasnění a nedočkavost příští chvíle se zmocnila všech. Matiáš Buffka pošoupl rozčileně nožkou sem a tam a třesoucí se rukou smetl s výložky kabátu uvízlé peříčko. Jeho ženě dokonce vjela do nohou nová síla, takže se majestátně zvedla a upřela nedočkavý pohled na dveře...

Cvakla klika, a do světnice vstoupil — jejich zeť, profesor Fousek.

Tváře obou manželů protáhly se v dojemné a řídké shodě úžasem, neboť každé jiné návštěvy by se byli dříve nadáli, než právě této.

Ale dříve než mohl kterýkoli z nich pronésti slova, stiskl jim chvatně zeť ruku a spustil spádně: „Chvátám k vám, co mi nohy stačí. Posílá mne žena... Nastojte! — —“

Po tomto zoufalém výkřiku, který byl jako rána z pušky do ticha počestného domu, se odmlčel, chytil se pravicí za svou profesorskou štětku, a mocně ji táhna kupředu, utíkal za ní přes celou délku pokoje až k oknu. Tam se obrátil, poškrábal se ve vousu, a vztyčiv ukazovák pravé ruky nad hlavu jako hromosvod, opakoval již hlasem mnohem slabším:

„Nastojte! Ten darebák, ten kravičkář uzáplatovaný, nectný a zištný, aniž dříve zpravil zákazníka svého, odvedl své dobytče pro spotřebu vojsk stojících v poli. Mléka nám odepřel večer vzkazem po služebné pro dnešek i pro příští dny. Těžko mi pro jitro hledati náhrady... A tu chvátám k vám, abych — — —“

Nedopověděl své rozjeté věty, neboť v téže chvíli sesula se Moudrá Saloména po druhé do lenošky s takovou prudkou umíněností, jako by jí chtěla naznačiti, že do božího rána nevstane...

Profesor Fousek se podíval udiveně na ni — a potom s němou otázkou se obrátil k tchánu...

Těžko bylo, přetěžko Matiáši Buffkovi před jeho pohledem... Nové sesutí se Moudré Salomény naznačilo mu velmi zřetelně, že divoká bouřka, která se již již vzdalovala, vrátila se znovu do nebezpečné blízkosti — a že stačí jediné neopatrné slovíčko, jediné gesto — a už se zablýskne, zahřmí a uhodí — a kdo to odnese, že bude — jako vždycky — jenom on...

Mžikl úkosem po barometru domácí pohody a zrovna poskočil úlekem, neboť ukazoval hluboko, nesmírně hluboko... Nebyla už ani bouřka, a hrozilo přijíti, nýbrž cosi mnohem horšího — snad smršť, snad průtrž mračen... Moudrá Saloména seděla: ruce křečovitě sepiaté hluboko v klínu a skelně ztrnulé oči obrácené k trámoví stropu...

Matiáše Buffku zamrazilo v kříži — a pudový kategorický imperativ mu vnukl šílenou touhu stůj co stůj uniknouti z dosahu tak nebezpečné „níže“.

„To je nejničemnější a nejpodlejší komplot, drahý zeťáčku“ — zaúpěl pisklavým hláskem, třesa se jako osikový list — „i nám se stalo stejně. Říha nám vypověděl...“

„Nastojte!“ — udivil se profesor Fousek. — „Ale co, medle, jest nám nyní činiti?“ — — —

A tu Matiáš Buffka jaksi ukvapeně zradostnělý tím, že dosud ani nezablýsklo, nabyl takového sebevědomí a jistoty du-

ševní pružnosti, že se bez váhání pustil do řešení otížného problému...

„Nezbude nic jiného" — odtušil — „než abychom se uchýlili na nějaké dva nebo tři dny k čaji, dokud se nám nepodaří nalézti náhrady..."

„Ano — ano, zajisté, pane tcháne" — hovořil rozpačitě profesor Fousek — „ta cesta je jistě správná, pokud se nás týče, ale zapomínáte, že nelze tak nahraditi mléka našemu robátku, které již není účastno dobrodiní mléka mateřského, jsouc déle šesti týdnů odstaveno..."

Sotva to dořekl, věděl již Matiáš Buffka, že vyvedl cosi přenesmírně hloupého, že všecko ukrutně zbryndal, a že je velmi zle... Nevzpomněl ve svém strachu před hrozící domácí bouřkou na svého vnuka! Přehoroucně zatoužil, dokud čas, ještě všecko napraviti...

„Vida, vida!" — chytil se zoufale za čelo. — „V té starosti jsem zapomněl jako na smrt"...

Nedopověděl již: poslední slovo doznělo mrtvě, zabito jsouc jinými, tragičtějšími...

„Matiáši Buffko!" — zaznělo v té chvíli takovým tónem, že oslovený zesinal, jako by to byl na něho zavolal záhrobní hlas, ačkoliv nemohlo býti pochyb, že slova vyšla z úst jeho ženy Salomény. Ale v tom byla hrůza: za celou dobu jejich věrného manželství oslovila jej žena příjmením pouze třikráte... A Matiáš Buffka jenom velmi nerad a s děsem, při němž naskakovala mu husí kůže po celém těle, vzpomínal oněch ošklivých tří příhod...

Nyní se stalo po čtvrté... Nebylo proto divné, že ho ona dvě strašná slova div neporazila. Zavrávoral zrovna, zahmatal po židli a tiše a pokorně na ni usedl, sklopiv hlavu, a vyčkával krupobití, které — věděl jistě — že se nyní přihrne...

Světnicí letěla hluchá a dutá chvíle, jaká míjí při každé bouřce mezi prvním prudkým zablýsknutím a praskajícím hřměním.

A již zahřmělo...

„Já tu umírám úzkostí a bolestí nad tím dítětem" — úpěla Moudrá Saloména — „a on na ně z a p o m e n e, jako by to bylo štěně a ne vnouče..."

„Ale co se divím? Mohla jsem čekat něco jiného?" — přešla do polohy řečnických otázek... „Může být dobrým dědem, kdo byl celý život špatným otcem?" —

Profesor Fousek, vida děsivost počátku bitvy, o níž se domníval, že ji vyvolal, chtěl smírně zakročiti, ale tchyně ho umlčela nejráznějším gestem, jakého byla schopna...

„Ne, můj drahý!" — doložila — „kdyby ani toho nebylo, sama bych se postavila proti takovému snižování, protože mám v těle ještě kus měšťanské cti... Já pocházím z poctivé rodiny, která je tu od kořene už ve dvanáctém kolenu..."

Řekla velmi pyšně a odmlčela se, pamětliva jsouc všech podmínek účinnosti mluveného slova...

Matiáš Buffka jenom povzdychl... Těch dvanáct kolen bylo pro něho novinkou... O poctivých devíti věděl... Ale za svět by se byl nezeptal, neboť byl jist, že by potom tucet kolen rázem vyrostl nejméně na mandel...

„Č a j řekne!" — začala zubřanská měšťanka s dvanácti koleny předků novou a nejzávažnější kapitolu svého horlení: „Č a j! To je snídaně? To je leda pro „náplavu"! Takový neřád se nevařil v měšťanských domech, co Zubřany stojí! Spařenou trávu, a sám Bůh ví, jaký ještě šmejd — to pít k snídani a k svačině? V měšťanském domě? Aby si celé město o tom vyprávělo? Abych pro hanbu nemohla vyjít na ulici, kde by si lidé na mne prstem ukazovali? — Ne, nenene — Matiáši — ta slota mi nesmí přijít do stavení..." — — —

„Radši úkrop nebo zapraženou polévku... Radši bych se najedla vody po vařených vejcích, než tvého čaje..."

„Saloméno, já myslil" — vzdychl sténavě nehodný měšťan...

„Matiáši, nemysli! — Pro Boha živého tě prosím: nemysli!" — nedala mu domluviti žena... „Jak ty začneš myslit, dopadne to pokaždé jako cvoček: špičkou navrch — a někdo se píchne. Nemysli a pamatuj si: co Zubřany stojí, vaří se v každém poctivém měšťanském domě k snídani a k svačině kafe, a bude se vařit zase! — Kdybych měla dřevěnou kozu podojit, mléko mít musím! — Jen se seber a jdi do hotelu a řekni nájemci, že nám musí pro dnešek přenechat aspoň dva litry mléka. Má je, vaří snídani pro „náplavu", a t a — t i m l a d í f l o u t k o v é se mohou nasnídat č a j e... Pamatuj si to! A kdybys mu měl dát výpověď, to mléko musí poslat — hned, ještě dnes!" — — —

Ještě nedopověděla, již byl Matiáš Buffka u skříně, vytahuje odtud klobouk a svrchník. Pronesl několik nadšeně souhlasných slůvek a již se tanečními krůčky vynesl ze dveří, jsa rád, že hromobití tak brzo přešlo — a že tak lacino vyvázl...

Po jeho odchodu se konečně dostal k slovu i profesor Fousek. Pronesl řadu obdivných vět a kajícného doznání, že na toto nejjednodušší řešení svízelné situace by nikterak nebyl vzpomněl...

„Umřeli byste všichni, kdyby nás nebylo“... řekla krátce na jeho řeč moudrá tchyně, a v několika jejích slovech chvěla se sebevědomá pýcha celého — slabšího sice — ale neskonale praktičtějšího pohlaví...

„Ale tím, že máme mléko na dnešek a zítřek, není ještě všecko hotovo,“ poučila v zápětí neznalého nejstarostlivějším tónem... „Z hotelu nám mohou vypomoci jenom na dva, na tři dny. Jednak nemohou pořád své strávníky krmit čajem, protože by jim pěkně poděkovali — jednak by se město záhy domáklo, kdo nám pomáhá. Lidé by jistě vypověděli i nájemci mléko a — potom bychom byli všichni v bryndě. — Jak jsem řekla: to jenom tak na dva, na tři dny... Potom musíte mléko obstarat vy!“ — — —

Profesor Fousek leknutím zavrávoral...

„Kdeže bych já —“ pokrčil pochybovačně rameny...

Daleko však bylo Moudré Salomény, aby se dala zmásti jeho úlekem a pochybováním...

„Ano, ano!“ — řekla jenom přesvědčivě. — „V městě, můj milý, mléka nedostaneme. Holka a starý Andres už oběhli všechny hospodáře — a přišli s nepořízenou. Poděkovat se za to můžeme tomu zkaženému studentu, který ani po smrti nedá pokoj... A tak nezbývá, než abyste řekl ve škole několika přespolním, aby přinesli s sebou ráno bandasku mléka a večer si ji zase vzali prázdnou domů...“

„Chraň Bůh! Paní tchyně...“ uděsil se profesor...

„Nononono! Ne-ví-dá-no! — Těm klukům přece s erbu neupadne, vezmou-li do ruky bandasku. — A potom! Zadarmo na nich nikdo nic nechce. — Pomohou-li jejich rodiče vám jako profesoru jejich dětí, není to přece nic trestného, ani zlého, nebo nedovoleného... A nám? Není tu v městě studentská kuchyně, kde se zrovna přespolní stravují zadarmo? Nepřičinil se o její založení právě můj muž? Není okresním starostou, který pečuje o blaho všech venkovských obcí? A nezaslouží si proto, aby mu ti vornáti pomohli, když toho potřebuje — p o p r v é v životě?“ — — —

„Ano! Zajisté... Nelze upřiti... Do jisté míry“ — kroutil se profesor Fousek jako na skřipci...

„Nu, tak vidíte!“ — doložila Moudrá Saloména naprosto přesvědčivým tónem, jímž uzavřela jako tečkou hovor o této věci, naznačujíc zřejmě, že je naprosto zbytečné ztráceti o ní ještě slov...

Její zeť měl sice ještě jisté pochybnosti a mravní skrupule — ale čím déle se nad věcí zamýšlel, tím zřejmější se stávala, takže konec konců musil uznati, že tu vlastně není zhola nic závadného. Jde tu o dodávku pro okresního starostu — a nikoliv pro něho — profesora střední školy... Komu potom starosta ze získaného zboží část přepustí, jest jeho věcí, do níž nikomu nic není...

Neuplynulo ani čtvrt hodiny — a již byl plánem, o jehož zdaru nemohlo býti nejmenších pochyb, velmi nadšen — takže o rozloučení a odchodu na tchyninu připomínku jenom ochotně a souhlasně přikývl...

Doma před ženou se rozhovořil o tchynině bystrosti a všestrannosti — a nikterak neskrblil slovy chvály a obdivného uznání.

Druhého dne pak velmi lehce se mu podařilo nalézti tři ochotné žáky, u nichž jen to ho mírně zamrzelo, že vesměs byli z těch, o nichž nebylo možno tvrditi, že by si je byl vyvolil Duch Svatý za svůj dočasný stánek...

III.

Všecko bylo tak hladce vyřízeno, všecko se ukázalo tak snadné, že se profesor Fousek na vrch hlavy udivoval — a jeho tchyně se vítězně usmívala u vědomí naprosté své praktické převahy nad takovým přeučeným „budižkničemu!“ — jakým je každý profesor...

Ale čert nikdy nespí... Nemůže-li někam, nastrčí za sebe babu — a kde by ani ta nebyla nic platna, tam podpíchne žurnalistu...

Dříve však, než se stalo, osvědčil se ještě jednou bystrozrak Moudré Salomény.

Pouze dvakrát vypomohl nájemce hotelu „U zlatého jelena“ domácímu pánu, a již Zubřanští, rozezlení takovým úskokem, důrazně zakročili. Třetího dne z rána přišli do hotelu oba hospodáři, kteří sem dodávali mléko, a pohrozili nájemci odepřením dodávek... Dověděli se však, že Buffka si již mléko pro sebe i zeťovu rodinu obstaral. Na zvědavé otázky — kdeže a od koho — nedovedl odpověděti. Nevěděl toho... (Pokračování.)

✱

 LITERATURA.

Marie Majerová: *Ze Slovenska.* — Táž: *Dojmy z Ameriky.* — Knihovny „Holubice" sv. IV. a V.

„Ze Slovenska" jest kniha básníka, který v nové zemi, se kterou se sbratřuje, našel mnoho, čemu jeho srdce dávno bilo vstříc, v krajině i v lidech. Horkým citem rychle obráží odlišnost typů — od něžné dětské psychologie Feďkovy přes dívčí rozmarný půvab Bomky v „Oravském zámku" až ke slepému Ondrášovi či stařečkovi v Žilině či farským manželům v „Planoucí jeseni"; typy naprosto odlišné a vesměs plně, plastickými tahy zachycené. Odstavce o matčině smíchu ve „Feďkovi" jsou velmi půvabnou básní a jemnou pitvou psychologickou. Popisy krajin nikdy čtenáře neumdlí, vždy zaujmou barvou a vůní. Málo spisovatelů má tuto schopnost. Všude hovoří srdce básnické, a proto je tak milá a silná ta malá, originelně vypravená knížka, podávající nový doklad, že Marie Majerová je básník, mající v moci sílu i krásu slova. — Zcela jiného druhu ovšem je kniha druhá, „Dojmy z Ameriky", cestovní zápisník. Tu nemluví básník. Usmyslil si ji sepsati sociálně-demokratický teoretik, ale v proudu líčení, pestrém a zajímavém, kde nejde o přímý výklad teoretický, neb referáty o jednání, na které byl vyslán, často se prozradí člověk praktik, učiněný měšťák, vkusem i požadavky. Záznamy jsou zajímavé jak popisem cizího ovzduší, tak poznámkami vzhledem k ovzduší domácímu. Z těchto citujeme některá zajímavá doznání: „Dobývati jsme nemohli, vždyť jsme v tak mnohém předběhli i státy, vyhlášené státy pokrokovými a mající gloriolu států, usilujících o sociální spravedlnost." — „Nelze svobodnou nazvati zemi, kde není svoboda slova ani svoboda přesvědčení, kde pracuje násilí bohatých a zvůle milionářů." Doufejme, že i doma spisovatelka bude hájiti svobodu přesvědčení a popírati právo násilí. — „Nejvíce podivu vzbudilo naše vyspělé a pokročilé dělnické zákonodárství. Ovšem, tu dlužno si říci, že mezi slepými jednooký králem, a že jsme jen proto vypadali tak pokročilí, že nebylo na sjezdu Ruska" — ovšem, Potěmkinem omalovaného, domníváme se my. — Nejvíce nás zajímal tento záznam: „Tu jsem pozorovala, že naši radikálové jsou ze všech nejmezinárodnější. Dovedou mnohdy zapomenouti na svůj vlastní zájem, na zájem český, čeho ostatní nedovedou. Naše povaha má nejvíce prvků, z nichž se tvoří cit mezinárodní pospolitosti. Jiní, patrně následkem dlouhé samostatnosti národní a tradic, které z toho povstávají, stanou vždy před jakousi barierou a na jakémsi kothurnu; teprve s této své výše odhadují vztahy k ostatním národům." Logika těchto vývodů je hodně vratká — ale i když ji připustíme, jaké to smutné, zahanbující vysvědčení. Nehledě k sobeckému přísloví, že košile je bližší než kabát, jímž jiné národy se patrně řídí — jak moudří jsou tito, když poznali, že napřed nutno míti pořádek a sílu doma, má-li býti docíleno něčeho spojením mezinárodním. Ostatně však — to jsou patrně zastaralé úvahy nás, kteří jsme zůstali doma. *Kaz.*

*

Emil Vachek: *Dech smrti.* Knihu novel a povídek. — Knih čsl. spisovatelů sv. XV. — Nákl. Karla Beníška v Plzni.

Je tomu právě třicet let, co Ferdinand Schulz zahájil ve „Zlaté Praze" prudkou kampaň proti „realismu", kladenému jako protivu proti „idealismu". Ale přirozený běh věcí nedal se zadržeti a realismus vyhrál, aby připravoval půdu dalšímu rozvoji. Týmiž argumenty, jakými tehdy byl realismus obhajován, hájí jej Emil Vachek v několika větách doslovu ke své knize. Má ovšem povšechnou pravdu. Ale praví-li: realismus — toť životnost — a bereme-li za doklad této věty jeho knihu — nemůžeme s ním souhlasiti. Popisný realismus, jaký tu shledáváme, jest mrtvý obraz: života dostalo by se mu teprve myšlenkou, stanoviskem, povznášejícím spisovatele nad tento obraz, odvažující z něho duši. V knize „Dech smrti" neuspokojují nás popisy umírání, které — právě proto že jim chybí vyšší hledisko — jsou tu trapné, tu nechutné. Jest ovšem pochopitelno, že jako každý nadšený realista i Emil Vachek rád se dává svésti k zevrubnému líčení věcí hrůzných a odporných, shledávaje právě v tom hlavní právo realismu. A schopnost popisovací má velmi vytříbenou, jeho slova nejsou všední, věty se snaží býti nově věcné, analysujíce původními obrazy a samostatně vyjadřujíce postřehy. Někdy zazní to až příliš hledaně („shledával se malým a malicherným jen ve vzduchoprázdném prostoru vývěvy své duševní analysy"). Při poutavé bohatosti dikce neradi shledáváme tak hrubé chyby mluvnické, jako „zúčastniti se jej", „musí to být lump", „musí o tom věděti" (místo „asi n. jistě o tom ví"), „říkalo se o ní, že je zlou ženou, drakem" a pod. — Proti „Supu", románu téhož auktora, mají tyto kratší celky ukázněnější formu, ale většinou jsou pouze studiemi k románům, dokumenty, zapsané sečtělým inteligentem. V „Supu", aspoň v některých partiích, bylo více umění.

Kaz.

*

Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického. Nákladem Společnosti, v komisi Unie a. s. v Praze.

Společnost Jaroslava Vrchlického vykazuje literární činnost svých členů letos již pátou

ročenkou, která vyšla redakcí prof. dra P. M. Haškovce a která zachovává vysokou úroveň ročenek předešlých. Jest uvedena francouzskou básní Cannizzarovou „Au vaillant poète Mr Jaroslav Vrchlický“ a třemi básněmi Vrchlického, posud neznámými (první z nich je variant básně známé). — Doc. M. Weingart pokouší se rozlehlou studií o rozbor „bludného kamene“ ve tvorbě básníkově, jak byl kdesi nazván „Bar-Kochba“, jejž srovnává s historickými prameny a posuzuje i se stanoviska psychologického, sociologického i estetického i étického. V otázce „epos či drama?“ rozhoduje se Weingart pro drama a podává poznámky, jak by si představoval divadelní text epopeje. K studii přidává i výčet hebrejských motivů u Vrchlického, jež si budou ovšem žádati studie zvláštní, k níž může práce Weingartova býti dobrým úvodem. (K bibliografii o „Bar-Kochbovi“ jest vzpomenouti i na práci B. Grabowského, Varšava 1900). — Josef Kozlovský píše o vzniku veselohry „Noc na Karlštejně“, k níž podle jeho dohadu dal milostně vzrušenému básníku popud Neruda známou romancí o Karlu IV. a historické údaje hlavně Palacký. Kalousek vidí na zápletku i vliv Šamberkův a Shakespearův. — Dr. Václav Brtník v studii „Vrchlický-Mickiewicz“ podává „několik poznámek a trochu materiálu“ k styčným bodům obou básníků. Studie jest především revisí posavadních pramenů. K tomu přistupuje rozbor básnického portrétu Mickiewiczova, jak je nalézáme ve Vrchlického básni, výčet jiných básnických zmínek, poznámky k studii o Mickiewiczovi, k překladu „Dziadů“ (kde je uvedeno několik dat o vzniku, srovnání s původním zněním překladu, zapsaném v neznámém sborníku prací Vrchlického, i dohad o míře pomoci Fr. Kvapila při překladu), k „Twardowskému“. Mimo to je zevrubně srovnána báseň „Vlčí stopa“ s Mickiewiczovou „Czaty“. Zhuštěná studie je provázena četnými poznámkami bibliografickými. — Josef Kopal navazuje na Šímův článek v předešlém Sborníku a srovnávaje „Elou“ Vrchlického se stejnojmennou básní Alfreda de Vigny doplňuje i částečně polemisuje s prací Šímovou. Ideovému rozboru „Eloy“ jest věnován i článek Bohumila Raka. — K životu Vrchlického vzpomíná prof. J. V. Sterzinger na básníkovy sestry. Zajímavý jest otisk části korespondence Vrchlického se Zeyerem, dobře obrážející rozdílné povahy obou velikých básníků až po roztržku. Z korespondence jest publikován i list Štefánikův Vrchlickému. Prof. Haškovec věnuje posudek studii Weingartově, která byla svého času i ve „Zvonu“ posouzena se stanoviště jejího určení. Některé zajímavé údaje čteme mezi „Zprávami a drobnostmi“ většinou z péra Haškovcova. Sborník jest uzavřen pečlivým bibliografickým seznamem původních básní, knižně vydaných, podle prvého verše, který sestavil M(iloš) B(orecký) (letos písm. J). — Sborník zaslouží hojné pozornosti a hlavně účinné podpory české veřejnosti, potřebné hlavně za dnešních obtížných poměrů tiskárenských, které nijak neprospívají jeho ceně a tím i přístupnosti. Členské přihlášky do „Společnosti Jaroslava Vrchlického“ přijímá prof. dr. Jos. Thomayer (Praha-II., Václavské nám. 72).

DIVADLO.

François de Curel: *Poplašená duše.* Hra o třech dějstvích, přeložil a scenoval Gustav Schmoranz, v Národním divadle po prvé dne 4. února 1921.

François de Curel byl uveden na české jeviště provedením „Figurantky“ v Národním divadle as před dvaceti léty, s výbornými výkony Isy Grégrové a Jiřího Bittnera. Pak upadl u nás v zapomenutí a byl loni prohlášen za objev divadla Vinohradského při provedení „Nové modly“, kterou kritika vychvalovala a proti které odborníci lékařští měli velmi věcné námitky. „Na „Poplašenou duši“ dostal se zpravodaj tohoto listu teprve při druhém představení, když před tím ve všech denních listech — vyjma jediný — se dočetl, že je to hra špatná a nudná a vůbec nikoli dramatická a také velmi špatně hraná. Takto připraven, šel do divadla očekávaje nejhorší nudu a trpký večer — ale skutečnost nebyla tak zlá jako očekávání. Hra jednotlivců patrně se zatím zdokonalila, neboť pan Vávra velmi výrazně a s rozmyslným rozčleněním mluvil svou hlavní přednášku v druhém dějství, a výkon paní Hübnerové v úloze titulní — prostoduché ženy, v choulostivém věku čtyřicítky zachvácené zmatkem lásky — přičetl bych vůbec k jejím nejlepším, výše než mnohé, hrané s větším vynaložením rafinovanosti; neboť vésti tak logicky a důsledně a bez nadsazování tuto prostoduchou povahu v situacích a v utkáních druhdy dosti choulostivých mám za umění velmi těžké. Práce sama ovšem není dramatickou hrou; jest projevem myslitele, odlišně žijícího a smýšlejícího, jenž v několika dialozích a na příběhu nuzně prostém demonstruje názory o lásce zvířat a lidí. Není vždy zábavno to poslouchati, pravda, ale přece se tím čas ztráví užitečněji, než slyšíme-li pseudofilosofii lásky v „Nočním hlídači“ Guitryho nebo Guinonově „Štěstí“, i jiných hrách s názorem přizpůsobeným pohodlně lidské choutce.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava soutěžných prací na úpravu letenské pláně. (Umělecko-

průmyslové museum, leden 1921.) — Československý výtvarnický rok 1921 počal velmi závažnou uměleckou událostí: prvním velikým oficiálním pokusem o řešení příštího stavebního vývoje Velké Prahy, soutěží návrhu na úpravu letenské pláně. Jí lze také měřiti osud české architektonické tvorby. Nepatrná pozornost, věci této věnovaná, ukázala znovu, jak význam velké práce architektonické není u nás veřejně oceňován, jak je archtiektonická tvorba i massám vzdělanců cizí, nesrozumitelna. To platí také o našem denním tisku. Posudky jeho přišly pozdě a ponejvíce věc stručně a neodborně odbyly. Je nyní na odborných listech, aby aspoň ony nevyhnuly se podrobnějšímu a hlubšímu zkoumání a ocenění této práce jedné generace umělecké, práce, svědčící o pochopení moderních zásad regulačních u nás, kde zůstaly dosud teorií nebo soukromým pokusem. V listě literárním není k tomu místa, zde si můžeme všimnouti jen myšlenky základní.

Státní regulační komise vyznává ve své zprávě, že hlavní příčinou soutěže byla potřeba umístiti budovy pro správu našeho státu nutné. Je dosti důvodů soustřediti je v této části Prahy. Ústřední úřady republiky budou vždy tíhnouti k oficiální čtvrti Prahy, blízko k hradu a Malé Straně, a je dobře, vyhovuje-li se této nutnosti včasným opatřením. Na tomto kvadrartu, vyznačeném Letnou, Prahou VII., Hradčany, Břevnovem, Bubenčem a Dejvicemi až k Šárce, neúplně zastavěném, může se Velká Praha stavebně nejvolněji rozvinouti; je to úsek vnitřní Praze dosti blízký, jen pro výškové překážky s Prahou nedostatečně spojený. Myšlenka: jak spojiti kvádrant Letenské pláně prakticky a esteticky uspokojivě s vnitřní Prahou, je podkladem všech regulačních plánů.

Úkol má již jakousi tradici svou v soutěži obce Pražské r. 1909 na úpravu vstupu do projektovaného průkopu v pláni Letenské při vyústění mostu Sv. Čecha. Otázka byla tehdy takto postavena: průkop v šířce 20 *m* se stoupáním 1 : 35 až 1 : 30 až k silnici Belcrediho, vstup architektonicky vyřešiti, současně zjednati komunikaci mezi oběma průkopem oddělenými částmi sadu a architektonicky upraviti partie přilehlé.

Přes to, že jsme věc před lety už probrali, vyzískaná zkušenost není veliká. Skoro všechny návrhy mají za ústřední myšlenku zase toto radikální řešení komunikační: průkop nebo tunel, sdružený s průkopem, jímž má procházeti všechen pohyb těchto předměstských čtvrtí do vnitřní Prahy. Závěrečným pohledovým bodem průkopu je monumentální veřejná budova, zpravidla parlament.

Všechny tyto projekty průkopové předvádějí obraz budoucnosti, o níž nevíme, kdy bude možna. Jestli kdy, zvláště dnes a v době dohledné nelze idealismus průkopové tendence sloučiti s realismem prostředí a doby, velkým nákladům stavebním tak nepříznivé. Je prostě hospodářskou nemožností, odstraniti a složiti někde ohromné massy půdy, získané průkopem Letné až k silnici Belcrediho, v návrhu Šejnově a Skřivánkově až za trať Buštěhradské dráhy. Volání po průkopu mělo by utichnouti, když dva mladí architekti Fr. Vahala a Vr. Lhota dokázali, že průkopu není třeba, že je možné realističtější řešení, jež terén co nejméně odkopává a bourá. Tito architekti v návrhu svém spokojují se u mostu Sv. Čecha s půlkruhovým předmostím, jež se do stráně Letenské mírně zařezává a pohodlným sestupem s Letné serpentinami, jež nemají větší stoupání než silnice Chotkova, jsou tedy snadno schůdné a sjízdné.

Teprve po zmožení této překážky komunikační mohli pomýšleti na to, obejmouti úkol soutěže v celé jeho šíři: ovládnouti stavební vývoj těchto částí Velké Prahy, jak jej může lidská mysl předvídati a vyřešiti tak, aby vyhovoval účelně novému životu, rostl do ulic a náměstí účelně vytvořených, aniž vezme Hradčanům vůdčí postavení pohledové. Regulaci celého pásma Letenské pláně podřizují Hradu. Odtud až k Vořechovce a Břevnovu navrhují řidčí zastavění v zahradách. Hmota i povrchové pásmo Letenské pláně zůstává tak neporušeno. Teprve nad mostem Štefánikovým vyvstává jako pohledová dominanta velká budova Národního shromáždění a senátu, charakterisovaná dvěma pohledově rovnocennými kopulemi. K bývalé kadetce kladou náměstí státních úřadů, za náměstí techniky (budovy vysokých škol technických) směrem k Šárce umísťují Stadion, pamětlivi toho, že o sietech mohou budovy techniky posloužiti za dočasné šatny.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Ve „Spisech“ Růženy Svobodové vyšel první díl největší románové skladby spisovatelky „Irémské zahrady“, obsahující první a druhou část. Práce, líčící skon staré rodové šlechty a vznik nové generace demokratické, má šest částí a vyjde ve třech knihách. Vrátíme se k ní zevrubnějším posudkem při posledním svazku. —*btk*—

*

* Ochotnictvo Sokola v Baltimore provedlo na divadle Everybody's Flayhouse Kvapilovu hru „Oblaka“ v anglickém překladě Charlesa Pechta. Dle zprávy baltimorského deníku „Sun“ docílila hra krásného úspěchu.

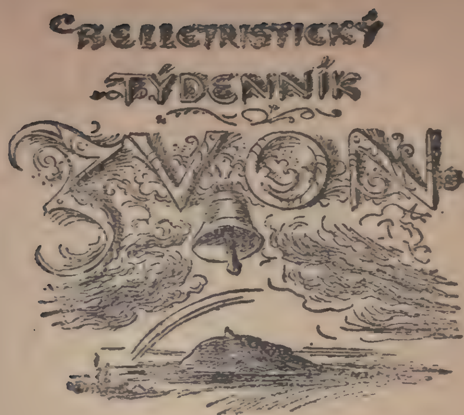
*

* Vídeňské nakladatelství Nestroyovo ohlašuje překlad „Rodolfinerhaus“, jejž z J. S. Machara pořídila Hedvika Veleminská. —*btk*—

V Praze, dne 17. února 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Ant. Klášterský:

ASTRY.

Již na tvém hrobě první uschla tráva,
a srdce moje stále ještě bolí!
Jak ten tvůj hrob se nový propadává
a bez květů jak černá se tu holý!

Než vesna přijde — kéž jen přišla ranněj! —
pár bílých aster hodím jenom na něj.

Pár aster jen. Nechť uschnou též a zvadnou,
ty ucítíš dech jejich v hloub svou chladnou!

*

Kdys bránili ti, matko, chodit ke mně,
ó, cítím ještě dlouhých let těch muku! —
a nesměla jsi vlásky hladit jemně
mých dětí malých, nebohých svých vnuků.

Ni zpívat jim, ni vyprávěti zkazky,
jen na chvilku jim svitl jas tvé lásky.

Kdys bránili ti, matko, chodit ke mně,
a dnes tu zeď zas — těch tří sáhů země.

*

Já uvěřil jsem všemu ve svém žití,
co říkali mi: že mám křídla z vosku,
že, po čem toužím, nemůže přec býti,
že, co jsem vztyčil, rozpadlo se v trosku.

Že marné byly sny mé, malé dílo,
že, kde dřív květ byl, teď je sněhem bílo.

Jen jednomu jak uvěřit v svém smutku?
žes odešla ty, odešla mi vskutku.

*

Vím, pevný muž se za svou bolest stydí
a starostlivě skrývá slabou chvilku,
neb dvojnásobně bolí posměch lidí,
již spílají mu bláhovců a snílků.

A přec mi, matko, někdy je tak těžce
v tom světě trudu, sobectví a měšce.

Tak těžce, že bych skráň, kam trn se vtíná,
chtěl zabořiti do tvého zas klína.

*

Den před svým skonem ještě odnesla jsi
z mých příhrad sobě do své síňky knihu,
kde moudrost lidská pestrý obraz tká si
běd, bojů, lásky, která snímá tíhu.

A znaménko, hle, v knize — svědek němý,
a ty tu chladná na holé jen zemi.

Co byla ti ta lidská moudrost celá,
kdy brána tajů se ti otevřela!

*

Když u nás všecko ztichne v noční tiši
a já jen bdím tu ještě v knih svých středu
a co mi anděl šeptá, vznícen píši,
neb se svou duší rozhovory předu:

Tu zdá se mi, že otevrou se dveře
a krok tvůj ke mně potichu se béře.

A něžně tak a káravě zas trochu
díš: „Je už pozdě, nepůjdeš spat, hochu?“

*

Oh, matko, matko, chtěl bych také spáti,
jen kdyby život nedrásal tak lítě,
jen kdybys bděla nade mnou, ty máti,
a držela mne, jak když byl jsem dítě.

Oh, noc je dlouhá — hlava má se zmítá
v starostech, bez snů — kéž už aspoň svítá!

Oh, noc je dlouhá, s věže tři již tlukou.
Pojď, ztiš mi srdce duchovitou rukou!

*

Jak mnohou hořkou prožili jsme chvíli,
viď, matko, spolu, když nás rvala nouze?!
Ti druzí ještě líbezný sen snili,
a tak jsi se mnou plakávala pouze.

Na Nový rok jsme čekávali spolu.
Zda bude lepší, míň-li bude bolů?

Zda bude lepší? ptám se ještě nyní
a na obraz tvůj hledím v tiché síni.

*

Vím, nemohlo to býti ani jiné,
dřív neb později dožije se drama,
a přece bol v mém srdci nepomine,
žes umírala sama tak, ach, sama.

Zda volalas nás, nebo mrtva rázem,
nic nevěděla, když jsi klesla na zem?

Snad vlídnější v tom k tobě byl tvůj osud,
leč obraz ten mé srdce drásá dosud.

*

Tak odešlas mi v taji, bez loučení,
jak hořkých slz bys ušetřit mne chtěla,
a nevtisklas ni jedno políbení
před dlouhou cestou na mých dětí čela.

Slz ušetřit mne? Pláči usedavě.
Ni slůvko jedno? Jak to ryje v hlavě!

A cítil jsem, v tvou lednou hledě líci,
jak ještě mnoho měli jsme si říci!

*

Spi klidně, matko! Nechci sen tvůj tichý
již rušiti svým teskným žalováním,
ať za cizí či za své trpím hříchy,
něm stojím tu již a jen hlavu skláním.

Spi klidně, matko! Nechť se ve snách zdá ti,
že kolem sebe vidíš nás si hráti.

A přibíhati k tobě s květinami
a polibky tě dusit: „Mami — mami!"

*

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

XX.

Vlastě se rozbušilo srdce.

„Já se bojím," řekla, ohlížejíc se prázdnou zahradou.

„Čeho se bojíte?"

„Řekla bych vám to, ale kde si tu můžeme klidně spolu promluvit?"

„Netěší vás, že jsme sami, viďte!"

„Ovšem! Jak by mne to mohlo těšit? Zahlédne nás někdo a budou řeči."

„Za těch několik minut se tu nikdo neukáže. Pojďme úvozem ke křížku. Tam nikdo není!"

„A co mi chcete?"

„Pojďme, prosím vás!" řekl a vyšel s ní ze zahrady do úvozu. „Co vám chci?" zašeptal jaksi plaše. „Je to krátké a přece je toho mnoho. Pojďte, prosím vás a nebojte se. Já to mám horší než vy a nebojím se. Poslyšte, já už tu komedii hrát nebudu! Mně se to zhnusilo a rozhodl jsem se odpoledne, po rozmluvě s matkou — všecko vám to vysvětlím! — tedy po té rozmluvě — že vám řeknu

všecko přímo do očí, ať si už tomu řeknete cokoliv. Já, slečno Vlasto, vás mám už dávno rád —" zrychloval krok.

Sevřela rty a svěsila hlavu. Srdce se jí zachvělo. Podivná, dotud jí neznámá úzkost prolétla jí nitrem. Zdálo se, že chce něco říci, ale neřekla.

„Překvapilo vás to," odhaloval dále své pohnutí, „ani jinak nebylo možná. Čekal jsem to, třebaže vám to není ničím novým. Musila jste tušit — ovšem, vidím to na vás — a tušila jste dávno a právě z toho důvodu, že vlastně nebylo už co skrývat — povídám vám to otevřeně. Já vás mám nesmírně rád, já — jak říkám — už dávno jsem se rozhodl říci vám to otevřeně. A teď to opakuji: Vlasto, já jsem si přisahal a matce jsem to dnes řekl, že nepovolím, že jinak se nikdy nerozhodnu, že bez vás, zkrátka, nechci na Moutíně žít. Nebudu a nechci — bez vás. A to říkám i vám a už nikdy jinak mluvit nebudu!"

„Dobrá, ale což si myslíte, že je všecko tak snadné?" prohodila úplně zmatená a zardělá.

„Nic si nemyslím," horlil ještě vášnivěji s hlavou pozdviženou a s pohledem upřeným ku předu, „věřím, a vůli mám a lásku, a přisahal jsem si, protože já jinak nemohu! Myslíte, že bych si mohl vzít jinou? Nemohu!" Na okamžik umlkl. Pohodil hlavou. „Snadné! že to není snadné! Budete-li chtíti vy, bude to snadné! Neleknu se ani čerta, řeknete-li vy ano! Na vás záleží, ne na vašem otci a na mé matce!"

„Nevím, co by tomu řekl tatínek, ale tady to máte — vaše matka je proti tomu!"

Zarazil se:

„Je, ale záleží něco na tom? Mně to nepřekáží!"

„Vám! Ano, vám ne, ale — jak by bylo potom? jaký život?"

„Vlasto, už to mne těší, že o tom aspoň mluvíte, že připouštíte možnost, že mne neodmítáte. Já bych si zoufal. Nedovedete si představit, jak jsem šel z domova rozčilen, vidět byste musela můj život, vidět do mého srdce, jak vás mám rád, a vidět byste musela tu pošetilou matku, co dělá, co mluví a jak se brání! Vím, že vás tím zastrašuju, ale já chci mluvit pravdu, abyste všemu jasně porozuměla! Ona nic proti vám nemá — proti vám nic, naopak, ví, že jste dobrá i pilná, to sama již několikráte opakovala, ale otce vašeho nenávidí!"

Vlasta se zarděla:

„Proč?"

„Vidí v něm hrozného nepřítele, ale já tomu nerozumím!"

Vlasta k němu udiveně vzhlédla:

„Proč by — Ne! Asi se mýlí! Nepozorovala jsem nikdy, že by byl proti ní nebo proti vám!"

„To i já říkám, ale ono v tom bylo něco jiného. Mého otce prý — pan Hrdlička pronásledoval a ničil a týral. — Tak něco matka mluví."

„Nemám tušení —"

„Zkrátka, matka se děsí vašeho otce, vidí v něm zašitého vlka. Prosím vás, není to nesmysl?"

„Není," pomyslila si Vlasta svěsivši hlavu. Hlasitě pak řekla: „To je divné!"

„Nehněvejte se, já za to nemohu, ani tomu nevěřím, ale ona je taková. Třas po ní běží, když o tom mluvíme. Čerta v něm vidí, strašného člověka! Řekl jsem si: Bláznivá ženská! A jednoduše tomu nevěřím! A i kdyby bylo bývalo nějaké to nepřátelství mezi mým otcem a mezi vaším — což je to důvod, abychom se i my nenáviděli?"

„Ne, jistě ne, — ale je mi to divné. A co o tom maminka říká?"

„Jako šílená je! Jak řeknu Hrdlička, třese se hrůzou. Otce prý děsil jako příšera, pronásledoval jej i hubil. Nevěřím tomu! A řekl jsem si: Vyzvíš to, snad se mýlí, snad se i otec můj mýlil. Někdy tak bývá — A já to kamení s cesty odvalit musím, a odvalím je, i kdyby to skála byla!"

„Ale přece ta vaše maminka musí něco vědět! Ať vám to vysvětlí!"

„Nic neví! Tvrdí jen, že otec můj před panem Hrdličkou prchal jako před šelmou, že se ho bál jako ďábla a že o něm mluvil jako o své zhoubě. Jen to povídá!"

„A vy — tedy — nevěříte, že na tom něco bylo?" otázala se Vlasta s jakýmisi plachými rozpaky, jež ji v tuto chvíli přepadly.

„Věřím — nevěřím! Co mohu věřit a co nevěřit? Já to považuju za minulou věc a snažím se jen o to, aby se maminka uklidnila! Mně jde o vás, o mé štěstí, já nechci myslit na to, co je dnes stín a prach! Mám vás rád a na to myslím. Celý týden zápasím s tím, mám-li nebo nemám-li vám říci pravdu. Chtěl jsem psát, ale dnes konečně jsem se rozhodl promluvit s vámi. Vím, že nedostanu odpovědi, jak bych si přál, to vím napřed, protože vy žádného z nás ráda nemáte, ale mlčení by mi teprv nepomohlo. A pak: Já chci, aby bylo mezi námi jasno. Já chci, abyste mne poznala, abyste viděla, že nejsem prázdný tlachal, jak se vám snad někdy jevíme. Tedy — mně jde o to,

abyste mne ocenila a abyste rozezrávala — naše lásky. Nechci však tím zlehčovati ani Bláhu ani Kadlce, ale věřím si, věřím ve svou lásku, věřím, že je velká a trvalá."

„Uhodl jste, já žádného z vás nemiluju," řekla Vlasta tiše, jako by se domnívala, že prozrazuje osudné tajemství.

Havlíček zbledl. Na chvíli se mu dech úplně ztajil. Advokát s černými kníркy, sedící v bryčce před hospodou, mihl se mu v představě. Pohlédl na zarudlý západ.

„Ale — nejste zasnoubena?" vyhrklo z něho. Oči jeho ustrašeně se rozevřely.

„Já?" rozesmála se. „Zasnoubena? S kým?"

„Tak mne napadlo! A nenamlouvá vám otec někoho z Prahy?" otázal se se zatajeným dechem.

„Ne," odpověděla pevně.

Havlíček na chvíli úplně se zalkl radostí.

„Slečno Vlasto," řekl pak s nezvyklou vroucností, „nelekejte se mé matky, ona není ani zlá ani panovačná, ona je pouze vystrašená. A to všecko já spravím!"

„Nikdy jsem se nebála vaší matky, ani jsem na ni nemyslila . . . Ale, bůh ví, jak to všecko bude!" překvapila jej smutným hlasem.

„Co bude? Co by bylo?" zvolal ustrašeně.

„Něco — čeho nikdo nečeká," zcela tiše a zasmušeně vydechla. „Uvidíte!"

„No — co by mohlo být?" jen jaksi pro sebe mluvil Havlíček. „Co? Na vás záleží, vy na konec budete rozhodovat, nikdo jiný."

Vlasta mlčela. Černé oči její, nápadně smutné, upřeny byly na nevelký železný kříž, stojící mezi dvěma lipovými stromky naproti rudému západu.

Havlíček ji chvíli pozoroval.

„Tatínek vás přece jen k něčemu nutí, to už vidím!" řekl s tísní v hrdle. „Nemá pro vás ženicha?"

„Ne," odpověděla určitě.

„Čeho se tedy bojíte?" zahoroval. „Nerozumím vám!"

Vlasta pojednou popoběhla, zablýskla očima a podrážděně zvolala:

„Ale já se nedám — zavléci!"

Pohlížel na ni vzrušen i ustrašen. Bílé zuby její pod napiatým rtem zasvitly dravčí silou.

„Kdo vás chce zavléci? Co to mluvíte? Nikdo!" snažil se vymluviti jí podivnou tu domněnku. „Já přece ne! A nikdo! A otec, tvrdíte, nikoho vám nenutí. Čeho se tedy, pro boha, bojíte?"

„E — nevyzvídejte!" pojednou nevrle zvolala. „Nemohu vám nic o tom povídat. Jsou to jen takové obavy — snad hloupé obavy!"

Rozhodný zvuk jejího hlasu jej zakřikl. Pohlížel chvíli beze slova k západu.

„Obrátíme se!" řekla všecka mrzuta a zamračena stanuvši jakoby vzdorně proti západu.

„Hněváte se?" pronesl plaše obraceje se.

„Ne — nesmysl! Proč bych se hněvala? Ale čím dál, tím víc již vidím, že musím být hrozně opatrna. Vy jste mi dodal tou zprávou o strachu vaší matky před mým otcem."

„A — jak? Co vy s tím máte společného? Nic! Nevšímejte si toho!"

„Eh!" chytila se za hlavu. „Neleknu se ničeho! A bude-li třeba — provedu něco!"

Havlíček snažil se rozeznati nějaký smysl jejího výbuchu v rozblýskaných očích. Ona pak, jako by to cítila, odvrátila se.

„Nahlédněte tedy, že potřebujete pomoci a opory!" domlouval jí živě. „Někoho, kdo vás bude mít rád a bude s vámi dobře smýšlet. Mně je trapno, mám-li se chválit sám, ale já cítím, že bych vám dovedl přinésti spokojenost a štěstí, já to vím, protože není nikdo na světě již, kdo by mi byl tak drahý jako vy! Myslím jen na vás, vy jste má první a má poslední radost. Dovolte aspoň, abych vám byl přítelem, zatím přítelem, který bude pečovat o vás, radit vám, a kterého vy časem pochopíte a doufám i oceníte!" Vzal ji za ruku. „Odpovězte mi něco . . . vidíte, že . . . s úzkostí čekám!"

„Čekáte odpověď!" vybuchla. „Ale já nemám odpovědi! Já nevím, co říci! Takovou mne teď máte! Nevím! Nemám vás ráda! Nemám nikoho ráda! Tatínek mne tak dlouho napomínal k opatrnosti, až vůbec nevím, co dělat. Mlčím! Je ze mne sloup! No! A myslíte, že bych něco jiného řekla Kadlcovi nebo Bláhovi, kdyby přišli s takovou otázkou? Totéž bych jim řekla. Nemám jich ráda jako vás a nemohu si jich proto vzít!"

„A co ty vaše plány s Ančou a Pepčou? Co ta veselost a ty řeči, že už se všecko rozhodlo?"

„Vy jste tomu věřil? Což jste nerozeznával, že to bylo všecko totéž, co vy jste dělali? Tehda to bylo jako proud, bylo, uznávám, prudké a neočekávané jako povodeň, a snad i upřímné. Nic nelžu, tak bylo, jak říkám, rozhodly jsme se jako vy, ale za týden všecko se změnilo! Za týden! A vím dnes, co je? Nevím, vůbec nic nevím!"

„A — prosím vás, co vlastně se stalo?"

„Co se stalo?" zvolala vášnivě. „To je právě to, že se nic nestalo, na co bychom mohli všichni ukázat, ale přece se všecko změnilo! A jak! Úplně! Před šesty dny ještě jsem věděla, co dělat, a kdybyste byl přišel a řekl mi to, co jste dnes řekl, bylo by se všecko naráz rozhodlo, aspoň mezi námi dvěma. Věříte, že jsme se— já a holky Vaněčkovy — o vás tři rozdělily?"

Havlíček se zarděl až do vlasů. Oči jeho zahořely:

„A co tedy — co jste to povídala, — že se honíme za něčím, — co nám už dávno uletělo?"

„Jak jsme to měly udělat?" zvolala pohoršivši se jeho otázkou. „To byl nápad387Ančin. Povídala: Všichni tři drží se tebe. První náš čin bude seknout je přes ruce, aby se pustili!"

„Bláha to uhodl —," vyjelo Havlíčkovi z úst.

Zachytila jeho slova, ale neprodlela u nich a pokračovala o nápadu Ančině:

„Teprv až se pustí, usmyslily jsme si, bude možná si je rozebírat, dřív ne! A proto jsem vás sekla přes ruce!"

„Popletlo nás to!"

„To jsme chtěly. A teprv, když se mne už nikdo nedržel, měl jste vy přiskočit a bylo to!"

„Vlasto!" zašeptal Havlíček horoucně. „Vlasto, — já jsem chtěl!"

„Vy jste chtěl! Chacha! Měl jste se dovtípit! Víte přece, že Pepča má ráda Bláhu a Anča Kadlce! Čekaly jsme, že ti dva se jich potom chytí! Já jsem vás nijak nemilovala, to víte sám, ale zvykla jsem myšlence, že se tímto způsobem o vás rozdělíme! Zdálo se mně totiž, že i tatínek má tento úmysl. On mne přivedl na myšlenku vzíti do spolku Anču a Pepču — vůbec, o vás mluvil více a narážel, že Moutín je hlavní."

„Bláha to povídal —," opět zašeptal Havlíček v úžasu. „Bláha — něco tušil —"

„Vidíte, ten je nejbystřejší a já vám řeknu, že v pondělí, jak jsme prováděly tu komedii, jsem byla Bláhou celá popletená. Najednou něco se mi v srdci ozvalo. Jak jsme se domluvily, já že si vezmu vás a jak jsem ho tu viděla, začalo mne něco trápit — že vlastně on, že on je mi nejbližší a nejmilejší."

Havlíček všechen ztrnulý se k ní obrátil.

„No vidíte," pokračovala, „před tím ne, před tím se mi zdálo, že si vezmu vás. Na Bláhu vůbec jsem si nepomyslila. Snad proto, že ho má ráda Pepča a že jsem nechtěla prohřešit se na ní. Ale v pondělí mi to vlezlo do hlavy — že ho miluju. Ne, ne, nemilovala jsem ho, to se mi jen tak zdálo v té chvíli, když jsme se o vás podělily! Tedy ne, nemiluju ho!"

„No, — a co? No — tak! Vlasto! Chcete to zamluvit! Prosím vás! Slitujte se— vy vy jste se zamilovala?"

„Ne!"

„Ne! Viďte, že ne! Vždyť — pro pána boha — já bych se zbláznil! Mám vás tolik rád! A proč že teď nevíte, co dělat? Co se stalo?"

„Nemohu za sebe. Mám teď ze všeho strach, ukázalo se to jinak. Neptejte se mne, já o tom mluvit nemohu. Mám zkrátka strach..." dech se jí na chvíli úplně zatajil — „všecko je to složitější, než si myslíte! Přijdou věci, že všichni ustrnete!"

„Vy milujete Bláhu," pronesl temně a zoufale, „prozradila jste se!"

Pomlčela chvíli.

„Ne!" řekla pak ohlédnuvši se. Nikdo nešel osamělým úvozem. „Ale — zavléci se nedám a za nástroj nekalým plánům také sloužit nebudu!" dodala tiše a vášnivě.

Došli k zahradám.

„K nám dnes nechoďte!" řekla. Podala mu ruku. Chvíli hleděla do jeho zlekaných očí. Zdálo se, že pohled její na okamžik zlaskavěl.

Odešel pěšinou za ploty a stodolami k Moutínu se zmatkem v srdci.

(Pokračování.)

*

Josef Holeček:

DRUHÝ ROK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.

(Dokončení.)

A toho si musíme přáti v prospěchu národa, aby naši lidé, obdaření ústavou všemi politickými právy, nebyli politickými slepci, nebo slepými nástroji v rukou stranických agitátorů a vůdců, kteří často mají jiné cíle, než národní. Vojsko československé musí býti po každé stránce vzorné. Dobylo li si za války pověsti, že patří mezi nejvýbornější, musí si nyní, ve svém národním a svobodném státě, tuto slávu utvrdit a všeho se vystříhat, čím by si ji umenšilo nebo podkopalo. To nejsou upřímní jeho rádcové, kteří mu říkají, že nyní, po světové válce, nastane všeobecný

mír bez konce, že vojsk nebude zapotřebí, že se zbraně mohou rozkovat a že státu postačí, bude li míti ke své nuzné obraně jakous takous domobranu. Kdo to hlásají, chtějí dosíci, aby národ zhola byl beze vší vojenské ochrany a musel přijmouti diktáty, kterými jej chtějí překvapiti strůjcové vnitřních převratů. Ale došlo li by na diktáty, národ bezbranný musel by se jim podrobiti také, když by přišly zevně; byl pak by hříčkou každého silnějšího, ztratil by státní neodvislost i politickou svobodu a byl by současníkům na posměch, potomkům na výstrahu.

Vnitřní rozstrojení vojska mělo za následek, že pozbylo vážnosti a přestalo být obávaným. Za nepokojů v Aši a Chebu německé davy vrhaly se stonásobnou přesilou na vojenské hlídky, jimž dán rozkaz, aby klidně strpěly všecky insulty Němců. Byla to krutá zkouška vojenské kázně. Vojáci byli pohlavkováni, čepice jim sráženy, ale oni ani malíkem nehnuli k sebeobraně, čekajíce na povel důstojníků. Ale bylo by nebezpečno takové zkoušky opakovat. V každém Čechovi vzkypěla krev, když uslyšel o neslýchaně drzém ponížení svých vojínů. Z těch událostí soudím, že není déle možno nechat vojíny československé armády pobíhati beze vší zbraně. Zvláště u důstojnictva je to nemyslitelno. Důstojník si seď bez zbraně doma, v kruhu rodinném, ale je li bez zbraně na ulici, jde o jeho vážnosť. Podobně se to má s mužstvem. V nějaké formě musejí vojsku býti vráceny zbraně. Důstojnictvu bez výminky, mužstvu pak třeba tak, žeby je obdrželo po dvouměsíčním výcviku, až by mělo za sebou periodu nováčků. Odnětí zbraně vycvičenému muži buď veřejným znamením, že se provinil a tím spůsobem je potrestán. Jsou li důvodné a velké obavy, žeby vojsko zbraně zneužívalo, znamenejž odnětí zbraně, že ten, nad kým bylo vyřčeno, jí zneužil a z trestu za to že mu byla vzata až do polepšení.

Sny o trvalém, neřku věčném pokoji nikdy nebyly tak nemístny, jako v naší době. Za Rakouska jsme rozuměli Čechům, vzpěčujícím se vojenské službě, že nechtějí sloužiti ve vojště rakouském, a neměli jsme ničeho proti tomu. Ale kdo by se zdráhal sloužiti ve vojsku československém? Takových bohdá mezi námi nebude. Popatříte li na světovou situaci, uvidíte, že světová vojna nikterak není skončena, naopak se podobá, že jedva uplynulé její pětiletí bude toliko počátkem, toliko prvým obdobím skutečné vojny světové. V Evropě dosud všecko vře, Německo vztyčuje hlavu, revolučné strany ve všech státech se hýbají. Který národ by myslil, že v této době ve svém celku může býti antimilitaristou, sám by nad sebou zpíval rekviem. Pokračování světové vojny bude mnohem strašnější, než její předehra. Národové pozdvihnou proti sobě všecky své massy a budou ne tak bojovati, jako se usmrcovati zbraněmi a spůsoby dosud nebývalými, které jim do rukou tiskne technický pokrok. V srpnu 1920 se o budoucí válce vyslovilo v „Žurnále král. anglického ústavu“ několik anglických důstojníků. Jeden prorokoval, že plyn učiní v příští válce takový převrat, jako před 500 lety střelný prach. Nepřátelské břehy budou ostřelovány plynem, jenž udusí všecko živé, co bude ve sféře jím otrávené. Ponorka bude při tom konati znamenité služby. Stejného mínění o plynu byl plukovník Fuller, jenž byl velitelem tankového zboru ve Francii; on praví, že tanky budou plynovou otravou usmrcovati celé armády i všecko obyvatelstvo nepřátelské země, kam až proniknou, kam dosahnou, všecko živé zahyne. Země se budou rovněž brániti plynomety, postavenými na hranicích v opevněních, k tomu zřízených. Pásmo podél hranice bude pásmem smrti. Obležení budou plynem zadušováni. Gen. major Swinton napsal, že člověk musí ve válce upotřebiti všeho, co usmrcuje, každé přírodní síly, kterou má v moci. Upozornil na světlo. Věda nás brzy naučí usmrcovati paprsky. Máme li paprsky x, světelné, tepelné, proč bychom neměli smrtelných? Smrtelné paprsky nepřítele spálí, otráví, ztuhnutí mu přivodí, nebude-li chráněn. Účinnou zbraní budou také bakterie nakažlivých nemocí, jimiž otráven bude nepříteli vzduch i co jí a pije.

Majíce takové perspektivy před sebou, co učiní národové? Bude se každý sám v sobě usmrcovati, aby nepříteli uspořil námahy a nákladu, anebo se připraví, aby nepřítele hubil týmiž prostředky, kterými on jemu záhubu strojí?

Každá mírotvorná činnost je nyní pošetilostí, ano sebevraždou. Bohdá, náš národ nebude ani pošetilý, ani se nerozhodne pro sebevraždu z ohledů humanity k nepříteli. Světová válka v pokračování zachvátí celý svět. Amerika a Japonsko chystají se k válce o vládu nad Tichým oceánem již od r. 1905, od války rusko-japonské. Na Blízkém Východě množí se zmatky a nové otázky, jež nebude možno vyříditi pokojnou dohodou, protože právě v dohodě jest jejich vznik, ovšem v dohodě jednostranné, ukládající o kožich med-

věda, který ještě nejen běhá, ale je vydrážděn ke krajnímu sebeobrannému odporu. Prof. Alois Musil, náš výborný znalec Orientu, napsal 10. října 1920 do Venkova článek „Asie proti Evropě“, jenž podává poučení o asijském hnutí, jež vyvolávají bolševici. Dne 2. září konal se v Baku velký sjezd Asiatů. Turci, Kurdi, Peršané, Arabové, Tataři, Hindové, ano i Malajci byli tam zastoupeni 1800 představiteli. Sjezdu předsedal bolševík Zinovjev (Apfelbaum), a porad se zúčastnil horlivě Enver paša, jenž si dával titul krále Kurdistanu. Bylo přijato na sta resolucí, podle nichž má býti přeměněn celý Orient od Marokka až po Egypt a od Palestiny až po Jávu. Nejvíce se mluvilo proti Anglii, jež byla prohlášena za největšího nepřítele lidstva a — bolševictví. Enver paša zvolen za vůdce vojsk, která vtrhnou do Indie. Enver paša žádá od bolševického Ruska aspoň 100.000 mužů pomocného vojska. Jakmile toto vojsko vstoupí průsmykem Chajbarským do posvátné Indie, vojska všech východních národů přitrhnou k němu, a válka Asie s Evropou bude zahájena. S Evropou a ne pouze s Anglií, protože všecky evropské státy, které mají v těch oblastech državy a zájmy, musejí se postaviti Anglii po bok. Po odvedení evropských vojsk do Asie vzchopí se Německo, starý spojenec Turecka, aby jeho i svým nepřátelům zasadilo rány v Evropě. K Německu se přidruží bývalí jeho spojenci, jakkoli válkou rozbití. Co potom učiní národ československý? Řekne liž: Já se musím potírati sám s sebou, a naproti jiným jsem antimilitarista?

Není liž dosti jasno, že národ náš, chce li býti živ, nesmí svůj meč vraziti do pochvy? Není liž jasno, že vynikající vlastnosti českého vojína musí býti nejen zachovány, nybrž nad to neunavně pěstovány, aby československé vojsko pořád bylo na výši doby? A kromě toho se musíme opatřiti věrnými a chrabrými spojenci. Těmi jsou na prvém místě S r b o v é. Všechen národ cítil a uznával, jak dobrý krok v z a h r a n i č n é p o l i t i c e učinil min. Beneš, když dne 13. srpna zajel do Bělehradu, aby uzavřel spolek Československé republiky s královstvím Srbů, Charvatů a Slovinců. Spolku tomu připravily půdu staré sympatie mezi oběma národy, vydatná pomoc našich legionářů u Soluna, vojenské poselství gen. Hadžiče a zájezd jihoslovanských novinářů do Čech, na Moravu a na Slovensko v březnu 1920. Na hostině u mp. Vesniče min. Beneš pravil: „Nikdy nebylo na světě dvou národů, kteří by si tak dobře rozuměli, jako náš a váš. Jest na nás, abychom se k sobě přimkli co nejtěsněji a ukázali Evropě, že mezi slovanskými národy jsou dva, kteří v srdečné shodě chtějí spolupracovati. Jest na nás, abychom v této chvíli zdůraznili slovanskou spolučinnost, jež pro nás oboje znamená upevnění uvnitř a bezpečnosť na venek. Tato spolučinnosť oběma národům zabezpečí provedení podepsaných mírových smluv, bezpečnosť a mír.“

S m l o u v a s J u g o s l a v i í zavazuje každou z obou stran k branné pomoci proti Maďarům, kdyby se odvážili přepadnouti ať československé, nebo jihoslovanské území. Žádná z obou stran nemůže uzavříti jiné alliance s některou třetí mocností bez předchozího uvědomění strany druhé. Smlouva platí na dva roky ode dne schválení. Po vypršení té doby každá z obou stran smí smlouvu vypověděti, ona však zůstane v původní působnosti ještě šest měsíců ode dne výpovědi.

Z Bělehradu min. Beneš jel do Bukurešti, kde uzavřel stejnou smlouvu s Rumunskem. Tomuto trojspolku dáno jmeno „Malá dohoda“. Základem Malé dohody je spolek mezi Československem a Jugoslavií. My jako Jihoslované musíme se starat, aby se náš spolek dále utužoval a měl trvání ne dvouleté, nýbrž věčné a byl nerozborný. Od tohoto spolku musí začíti realná slovanská politika, jež se zhostí všelikého zmateného blouznění, jež unáší ducha do nadoblačných výšin, kde člověk nemůže nic vykonati. Konati mu je možno pouze na této bídné hrudě, a to prostředky, které jsou mu dány. Je to prvá alliance našeho obnoveného státu. Již proto musíme si jí pečlivě hleděti, a odvraceti od ní vše, co by úvazek její oslabovalo a obapolnou závaznou věrnosť podrývalo. Že je Rumunsko třetím členem Malé dohody, neodporuje slovanské myšlence, jež ve svém dalším vývoji musí se vypracovati v system; potom pak slovanská myšlenka bude objímati všecky země a národy, spadající do toho systému, a prospívati jim tak, jako Slovanům. Při rozšiřování Malé dohody dlužno šetřiti největší opatrnosti a podrobovati kandidáty nejpřísnějšímu výběru. Jedním kandidátem jsou Bulhaři. Přijmutí jejich závisí od Srbů, kteří s nimi ještě neskončili své účty od r. 1913, kdy u Bregalnice bulharské vojsko zákeřně přepadlo srbské a tím zahájilo bratrovražednou válku. I toho by Srbové mohli zapomenouti; mohli by zapomenouti všeho, co se dálo na bojištích mezi muži, ale těžko se jim bude zapomínati, že Bulhaři v té době krajně kritické,

kdy srbské vojsko bylo nuceno ustoupiti z vlasti, aby nebylo rozdrceno velikou přesilou Mackensenovou, že Bulhaři mečem, olovem i provazem vyhlazovali v zemi pozůstalé starce, ženy a dítky. Německý kancléř Bethmann Holweg prohlásil na počátku války, že to bude válka na vyhlazení Slovanů, a Bulhaři vyhlazovali v tom duchu všecko srbské „až do červa v prachu", odřekše se prve slovanského původu. Ty rány budou Srby dlouho bolet, a nebyli by Srby ani lidmi, kdyby nebolely. My bychom dávali na jevo hrubou necitelnosť, kdybychom těchto citů nešetřili a mermomocí na Srby dotírali, aby se prohlásili pro přijetí Bulharů do Malé dohody, jež by se tím způsobem roztřásala, a neupevňovala. Až Srbově obdrží od Bulharů zadostučinění a budou moci jim odpustit, otevře se Bulharům cesta do Malé dohody.

Rumunský ministr Take Jonescu zajel si po krátkém pobytu do Varšavy a verboval pro Malou dohodu Poláky, kteří se domnívali, že rumunský státník mluví za Čechy a na jejich přání; proto dělali milosti. Češi ovšem p. Jonesca nezmocnili, aby jejich jmenem s Poláky vyjednával, anebo jen mluvil. Take Jonescu brzy pochopil, že jeho dobrá vůle je hrubým omylem. Dostala se mu do rukou mapa, kterou polští politikové agitují pro myšlenku Velké Polsky. Chtějí obnoviti polský stát v jeho „historických hranicích", jež zahrnují celé Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a půl Maďarska, Moldavii, Bílou Rus až po Smolensko, celou Malou Rus a Chersonskou gubernii, a konečně celé Pobaltí. K tomuto plánu možno říci Polákům: Šťastnou pořízenou, ale všechny vyjmenované země, Rumunsko mezi nimi, musejí Poláky pokládati za své nepřátele potud, pokud nezmoudří a pokud se jim tato fantasie nevykouří z hlavy. Do Malé dohody mohou býti přijati všichni národové, polským velikášstvím ohrožení, ale Poláci nikoli. Toho si buďtež vědomy státy, které Malou dohodu utvořily, Československo na prvém místě, jsouc výbojným Polákům nejblíž.

Co se týče Československa a Jugoslavie, duchovné jejich zblížení bude velice posíleno tím, že nová československá národní církev, poznavši, že není apoštolská a žeby byla isolována, rozhodla se proměniti v československou církev pravoslavnou. Ujednání to stalo se v Praze v měsíci srpnu za návštěvy nišského biskupa Dositeje. Českoslovenští katolíci nejsou tomuto kroku příznivi, ale měli by se s ním smířiti, protože pro československou národní církev, jak se dosud nazývá, není už návratu do lůna církve římsko-katolické. Československá pravoslavná církev spojí náš národ duchovně nejen se Srby, nýbrž se vším slovanským východem. Bude to veliká událosť nejen v dějinách českého národa, nýbrž všeho Slovanstva. Rakousko se v Čechách ničeho tak nebálo, jako pravoslaví. Za jeho trvání nebylo možno, aby se Čechové ve větším počtu sjednotili s pravoslavím, neboť každý jednotlivec, který se toho odvážil, byl proskribován. Spojení české pravoslavné církve se Srbskou podporují i president Masaryk, i min. Beneš, pochopujíce ohromný jeho význam.

Posléze slovíčko ku Praze a k Pražanům. Na luhačovském sjezdě československých novinářů jeden z Moravanů měl velmi prudkou řeč proti Praze, jak si vede po převratě. Příčinou jeho rozhorlení byla dlouhá netečnosť Prahy k osudu Těšínska. Na Prahu, pravil, dívali jsme se dosud se zbožnou úctou jako na hlavu národa, jako na matku měst, jako na královskou vdovu, jejíž krása a důstojný smutek naše srdce dojímaly. Praha je nyní docela jiná. Královská vdova si podkasala sukně a tančí nám na podívanou tango, foxtrott a všechny nejmodernější, světové tance, které nastoupily na místo zastaralého kankánu. Praha lehkomyslně hýří a zapomíná se nad svým velebným významem, který měla pro všechen národ. Na nic jiného kromě hýření a smyslných rozkoší Praha nemyslí, leda ještě na to, jak by si opatřila prostředky na další hříšný život. Aby jich měla dostatek, je hotova zaprodati se bohatým cizincům, odkudkoli přišlým. Sní o tom, že bude velikým světovým městem, do kterého snášeti budou své poklady Západ i Východ. Sní o tom, jako před válkou Sofie, že bude hlavní stanicí na obchodní cestě, kudy národové Západu potáhnou na Balkán a na Levantu, a ona bude od nich vybírati poplatky a z nich týt. Morava, Slezsko a Slovensko musejí se vzepříti proti této Praze a vymoci si, aby sídlo vlády přeneseno bylo na Moravu, kde jest ještě národní idealism. Praha je nedůstojná, aby byla hlavou Republiky, a to mi nikdo nevymluví!

„Já se o to pokusím", přihlásil jsem se. Upozornil jsem řečníka, že nečiní rozdílu mezi vládou a obyvatelstvem, mezi Hradčany a vlastní Prahou. Hněv jeho platí vládě koaličné, ale tato vláda netěší se sympatiím národa ani v Čechách, ba ani ne v Praze. Ale i kdyby byla vláda jiná, občanstvo ve svobodném státě má právo

i povinnosť tvořiti veřejné mínění a tím působiti na vládu, aby své skutky přispůsobila smýšlení a vůli národa. Potřebují li zase Moravané, Slezané a Slováci působiti na veřejné mínění Prahy a získati je pro sebe, však vědí, jak se to dělá. Mají přicházeti do Prahy ne pořád jako deputace, nýbrž jako plnoprávní občané státu, mají tam pořádati schůze a meetingy a otevřeně pověděti své stížnosti a přání. A nepotkají li se hned po prvé s úplným porozuměním, mají přijíti zas a burcovat veřejné mínění, až se probudí.

Tím byl prudký útok odražen, ale Praze a Pražanům přece neuškodí, dovědí li se, že národ mimo Čechy je velmi nespokojen tím, jak si vedou v otázkách všenárodních od té doby, co máme státní samostatnosť. Praha skutečně musí mysliti na vážnější věci, než jsou radovánky a rozkoše. Republikánská Praha musí dbáti, aby měla pro národ nemenší význam, než měla Praha královská. O všecko, co se týká všeho národa a celého státu, musí se zajímati, všecko věděti, o všem si tvořiti rychlý a správný soud, o potřeby všeho národa musí pečovat, hlouběji a hlouběji ho poznávat a — což je neposlední — milovat, milovat ne pouze slovy, nýbrž skutky. Z novin moravských, slezských a slovenských musí se stále poučovat o tom, jak se tam žije, co se tam děje. Praha nemůže odvyknouti listům vídeňským, ač už pro Čechy nemají většího významu, než provincialné listy německé. Jim třeba dáti výhost a obrátiti plnou pozornosť k východním stranám Republiky. Není možná, aby Praha pozbyla ctižádosti býti hlavou všeho národa, ale je třeba, aby mu byla i srdcem.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Ale Zubřanští byli odjakživa lidé pozorliví... Jakmile zvěděli Buffkovi sousedé takovou novinu, měli oči na stopkách a střehli vrata ctihodného domu jako draci. Dík tomu spatřili druhého dne před osmou hodinou ranní tři studentíky s bandaskami. Vklouzli do vrat Buffkova domu a záhy vyšli bez nich, pospíchajíce do školy... Za chvilku poté vyšla z domu služka, nesoucí důkladný krajáč mléka, a chvátala k bytu profesora Fouska...

Zubřanští byli poraženi a soptili hněvem...

Věděli si však rady. O polednách zaklepal na dveře Prachovy redakce sedlák Říha...

Chvilku nemotorně přešlapoval, nevěda, jak by měl začít — ale potom, osmělen přátelským tónem, jímž Prach s ním hovořil, rozpovídal se široce o všem: o zamýšlené odvetě za Maška, o úmluvě zubřanských hospodářů proti Buffkovi i o jeho neočekávaném úskoku... Dojal svou řečí Pracha tak, že mu stouply slzy do očí — a nebyl v první chvíli schopen slova. Ale potom chytil sedláka Říhu za ruku, tiskl mu ji silně a ujišťoval, že se jejich věci ujme, jak nejlépe dovede...

Večer, když se setmělo, zašel do bytu profesora Klímy, s nímž se radil dlouho do noci — a když posléze odcházel liduprázdným náměstím k domovu, vesele si cestou pohvizdoval...

Přišla sobota — a vyšlo „Probuzení"... Zubřany tentokrát na ně čekaly jako na boží smilování. Ale nic tam nebylo, než zcela malá, ale za to potutelná lokálka...

„Aprovisační obtíže (četli zvědaví sousedé a měšťani) dostupují v poslední době v našem městě svého vrcholu, a poměry stávají se nesnesitelné zejména v ohledu zásobování mlékem. Posledními dodávkami byl valně ztenčen počet chovných kusů bravu, zejména dojnic, čímž nejnutnější spotřeba mléka byla vážně ohrožena. Nelze utajiti obav, neboť stav je skutečně kritický, a měli by mu věnovati orgánové státní nejsvědomitější pozornost, což se bohužel neděje. Tím radostněji však zaznamenáváme případ vzácného porozumění z řad občanstva. Zásluhou jednoho člena sboru profesorského byl učiněn pokus o zásobování města zdravým a výživným mlékem z našeho horského venkova, který se šťastně zdařil, a můžeme prozraditi, že jsou již dvě rodiny takto zásobovány. Dík patří také venkovskému studentstvu, které radostně se chopilo výzvy svého učitele, a odhodivši nemístnou ješitnost a falešný stud, donáší tuto nepostradatelnou živinu. — Slibný začátek byl učiněn, a jest nyní na ostatních členech profesorského sboru, aby následovali nabádavého příkladu a ulehčili tak místním výrobcům jejich svízelné postavení, neboť jinak nebudou moci zásobiti občanstvo postačitelnou měrou..."

Sousedé si přečetli — a byli v první chvíli naprosto zmateni větami, které byly plny chvály...

Ale tehdy — byť to znělo sebe neuvěřitelněji — osvědčil se bystrozrak koncipisty Hroznaty... Jako vždy, četl i tentokráte odpůrčí list hned pod obloukem loubí před krámem knihkupectví, v němž si byl výtisk koupil. Když došel k aprovisační lokálce, vyvejřil na ni oči — a již zahlaholil...

„Mordije! — Té pravda! — Té nápad! — Nač pa' by naší lidi lili mlíko do křtánu „náplavě", dyž ho nemáme sami dost... Toceví, že muší zdejší napřed pamatovat na zdejší — a co nejsou zdejší, ať si vobstarají mlíko inde!" — — —

Hroznatův hlas dozněl — a již několik sousedů nadšeně souhlasilo.

Potom se dorozumívala skupina se skupinou, a než nastal večer, byl stvořen nový nenapsaný zubřanský zákon, jehož ostří směřovalo proti „náplavě" — a v prvé řadě proti místním ženatým profesorům. Uplatnilo se lokálně hrdé heslo: Svůj k svému! — a že se stalo v Zubřanech, uplatnilo se po zubřansku...

V neděli ráno, když vyšly nakoupiti, dověděly se v trhu profesorské paničky o hrozícím nebezpečí. I bylo toho dne mnohé lkání a naříkání — a deset profesorských obědů bylo nenapravitelně zkaženo... Všecko jen hrálo podle Prachova výpočtu...

V pondělí po stejně zkažené a plačtivé snídani šlo deset profesorů do školy, a každý z nich byl zuřiv, rozkacen a hrozný jako pohněvaný lev. Druh s druhem nemluvil, a ve sborovně byla předbouřková nálada. O přestávce v deset hodin se konečně strhla mela... Dojemné při ní bylo, že se ve sboru objevila vzácná jednomyslnost, jaké nebylo pamětníka — což byla věc tím pozoruhodnější, poněvadž o svém záměru druh druha nezpravil, druh s druhem nepohovořil.

A přece se stalo! Po odzvonění desáté se všichni sešli — v ředitelně...

C. k. vládní rada gymnasijní ředitel Bartoloměj Wiederšperk zbledl jako plátno když spatřil dlouhý řad pomračených paedagogů sunouti se dveřmi, nedomnívaje se jiného, než že vypukla pod střechou ústavu, svěřeného jeho péči a starostlivosti, palácová revoluce...

Uklidnil se však, když se ujal slova profesor klasické filologie Vojtěch Uchytil, senior sboru, neboť bylo vyloučeno, že by se tento vážený občan a pramizerný paedagog postavil v čelo akce, která by se nesrovnávala se stavovskou ctí a důstojností... Ale přece — čím déle profesor Uchytil mluvil, tím větší nový neklid zachvacoval srdce vládního rady Bartoloměje Wiederšperka. To proto, že všechny vnější znaky nasvědčovaly mocnému vzrušení niternému, které u profesora Uchytila pravidelně končilo tragicky.

Nebylo ani tentokráte jinak. Sotva začal Uchytil prudce hovořiti, naskočily mu na lících dvě kosočtverečné rudé skvrny, které se neustále šířily a neustále hořely brunátněji. Zprvu dbal ještě formy řeči, ale když, po vylíčení rodinných scén z hrozícího mléčného nebezpečí, přešel k jádru věci — k označení vinníka, tu se již neovládal. Zaútočil prudkými výpady nejen na profesora Fouska, nýbrž i na ředitele...

„Ano, dlužno, zajisté i to, pohříchu, říci, že spoluvinen je i odpovědný, který takový stav trpí!" soptil proti c. k. vládnímu radovi v nejvyšším rozhorlení a nejinak, než jako by i on pil svou ranní kávu z přespolního mléka uvařenou...

„Není to důstojno našeho stavu — a není dokonce zajisté správné ani se stanoviska paedagogického, užívá-li učitel a vyžaduje-li, pohříchu, služeb málo nadaných žáků. Nutno míti za to, že nemůže býti pak plně spravedliv, což zajisté musí býti zpozorováno žactvem, jemuž zajisté ani příčina neuniká ... A výsledek je žalostný! Takový učitel musí zajisté pozbýti důvěry svých žáků, upadá ve vážnosti — a s ním zajisté trpí i nevinní jeho druhové — celý sbor ... Je to jasné v této chvíli — ano právě v této chvíli je mi to tak jasné jako slunce — a zachvacuje-li mne hnus nad nehodným kolegou, cítím nebeskou blaženost, že já sám jsem čist a..."

„A — á — á — —" vyrazil drsně hrdlem, stočil hlavu k ostatním, a rozhodiv ruce vysoko nad hlavou, zvrátil se v křeči epileptického záchvatu...

Včas ho zachytili dva druzi a odnesli na pohovku, zatím co třetí běžel k umyvadlu pro džbán s vodou. Nastal zmatek, v němž uchoval si rozvahu jedině přírodopisec — profesor Hrdal, který se sklonil nad ochořelým a všemožně se staral, aby mu nevyklouzl jazyk z úst a nedostal se mezi zuby...

Ředitel Bartoloměj Wiedršperk se třásl zimničně na celém těle, a neschopen slova, přecházel drobnými krůčky kolem oken a utíral si batistovým kapesníkem s čela bohatý pot.

Na štěstí netrval záchvat dlouho... Po čtyřech, pěti minutách křeč ustala — profesor Uchytil ochable přilehl na pohovku a začal stísněným hrdlem oddy-

chovati, jsa ještě v hlubokém bezvědomí. Všichni stáli kolem něho zamlklí a polekáni, jenom ředitel Wiederšperk měřil drobnými krůčky délku ředitelny podél oken. Utišení zmatku a hluboké odmlčení, přerušované pouze výdechy chorého, vyrušilo ho posléze z tohoto počínání. Zastavil se, podíval se — a potom jaksi váhavě přikročil blíže...

„Pánové!" — zablábolil, cítě potřebu něco říci, a nevěda co — „Pánové, to je tragické — to je velmi tragické — chm..."

A v téže chvíli posměšně se ozval droboulince crnkavý hlásek elektrického zvonku, umístěného před sborovnou, aby pověděl, že už uplynulo dvacet minut respiria, a je nejvýš na čase, aby slavný c. k. profesorský sbor pustil z hlavy myšlenky na mléko a odešel do tříd napájeti žíznivých krásami Homérů, Liviů, Ovidiů, Tacitů — logaritmickými formulkami, letopočty lidských jatek a vším tím, co uchem vejde a časem z hlavy vypadne...

Současně také otevřel oči profesor Uchytil — a jaksi rozpačitě a nepřítomně se usmál...

Tehdy se již vládní rada úplně ovládl. Sáhl na psací stůl po hrušce a stiskl její knoflík přivolávaje školníka — a sotva tak učinil, obrátil se k shromážděným v póse všemohoucího pána na ústavu...

„Některý z pánů" — zahovořil již svým suchým, do slabik rozčlánkovaným hlasem — „bude tak laskav a zasupluje za pana kolegu Uchytila, jemuž bude třeba několika dnů k úplnému zotavení... A pak prosím některého z pánů, aby požádal pana kolegu Fouska o setrvání ve sborovně na několik chvil, jichž bude třeba k dohovoru, neboť zde zůstane pan kolega Uchytil se školníkem... Ve věci ovšem zakročím! — Je nutno přísně zakročiti..." — —

Dořekl, maličko se uklonil hlavou — a již stál vzpřímen a s vypiatou hrudí u psacího stolku jako krotitel divoké zvěře...

A všichni, kdož vešli jako lvové řvoucí, chýlili pokrotle hřbety, ukláněli se před majestátem a šourali se pochlíple dveřmi do chodby...

Sotva vyšel poslední, zaklepal na dveře a vešel do ředitelny školník...

„Pan vládní rada ráčí poroučet..." ozval se, ztuhnuv v nejpřísnějším pozoru, jakého byl schopen v dobách své šikovatelské a četnické minulosti...

Zároveň také se stydlivě posadil na pohovce profesor Uchytil, z jehož pohledu i tváře bylo zřejmo, že si dosud neuvědomuje nic z toho, co se právě odehrálo — a je si pouze jist svým trapným stavem...

„Neračte se, pane kolego, přemáhati..." přichvátl si lehce znepokojený ředitel Wiederšperk. „Odpočiňte si klidně. Zařídil jsem již potřebné — a pan školník u vás setrvá, až se zotavíte do té míry, abyste se mohl odebrati v jeho průvodu domů. Také není třeba, abyste přicházel vyučovati před úplným zotavením — páni vás na několik dnů zastoupí... Sám odcházím, abych věc vyšetřil a zakročil přísně proti každé nepřístojnosti... Račte jen zůstati!" — dodal na odchodu, vida, že Uchytil chce uctivě povstati, nemoha v sobě přemoci železný zvyk úcty osmé hodnostní před šestou...

A již vykročil do chodby...

Vzpřímil se, nadnesl hlavu, vypial prsa a přimhouřil zrak...

Před sborovnou lehce zakašlal, aby zpravil vinníka o svém blížení a popřál mu času k zaujetí povinně uctivého postoje... Potom neuchvátaně sáhl po klice a vešel...

Profesor Fousek, znatelně jsa pobledlý v tváři, stál u rohu dlouhého konferenčního stolu v nejuctivější póse a čekal... Němě se uklonil příchozímu — ale ředitel Wiederšperk nic. Vešel, upíraje pohled do okna — beze slova přešel sborovnou až k němu a tam se zastavil, vyhlížeje několik dlouhých vteřin ven... Potom se obrátil a druhou stranou se blížil k Fouskovi, donutiv ho tak obrátiti se proti světlu.

„Pane profesore, tušíte zajisté, proč jsem vás požádal o rozmluvu..." řekl ztišeným hlasem, odděluje ostře každou slabiku...

Profesor Fousek úlekem zpopelavěl... Podle počínání Wiederšperkova tušil hned při jeho vstupu, že je velmi zle — ale jeho „pan profesor" ho div nezabil, neboť byl přesvědčivým důkazem, že situace je kritická. „Panem profesorem" tituloval ředitel Wiederšperk pouze suplenty, kdežto s ostatními členy sboru si zdvořile kolegoval, povznášeje je tak obrazně k výšinám svého c. k. vládního radovství, na němž si nemálo zakládal. Bylo proto projevem svrchované nelibosti a nemilosti, opominul-li jím vytvořeného rozdílu mezi silou provisorní a definitivní. Před očima Fouskovýma se hustě rozpršely ohnivé jiskry všech barev...

„Nemám tušení, žel mi, nejmenšího tušení, pane vládní rado..." vydechl...

A řekl to plným právem, neboť skutečně nevěděl o spiknutí ostatních. — Šel již do třídy, když mu sdělil profesor Hrdal,

chvátající za ním po schodech, že se má vrátiti do sborovny, poněvadž s ním chce „starý" mluviti... Bylo mu sice divné, proč sborovna zela o přestávce prázdnotou, proč byli všichni v ředitelně — ale po sdělení Hrdalově se domníval, že byli zavoláni oběžníkem, který mu již nemohl býti pro krátkost doby školníkem doručen — a že nyní mu ředitel dodatečně sdělí obsah důvěrného jakéhosi nařízení, která v pohnuté době jen pršela...

Stál proto jako solný sloup — a jenom jakási matná předtucha v něm hrkala...

„To je smutné, velmi smutné, pane profesore!" — začal po dlouhém odmlčení zase slabikovati ředitel Wiederšperk. — „Velmi smutné proto, poněvadž každý vychovatel mládeže má si býti plně vědom, až pokud sahá mez dovoleného v jeho poměru k žactvu..."

„A právě do tohoto vašeho nedostatku stěžovala si dnes většina členů sboru — a právě nejváženější z nich!" — zase se dlouze odmlčel a zakroutil hlavou, naznačuje tak zřetelně škrcení zlatého límce, aby hříšný profesůrek pochopil, kteří členové si stěžovali... Potom káravě zakýval hlavou a pokračoval: „Ovšem, že ani já nemohu souhlasiti... Studentů nesmí býti zneužíváno k nošení mléka, byť poměry životní byly sebe svízelnější. Odporuje to všem zásadám vychovatelským, je to nepřístojné a nepřípustné — a proto nic podobného se nesmí díti na ústavě, který je svěřen mé péči — a na kterém jsem zodpověden za prospěch žáků po stránce vědecké i mravní. Nestrpím toho a zakazuji takové počínání nejpřísněji! — — Doufám, že mi rozumíte?" — — —

„Račte... Pane vládní rado... Jenom tolik bych rád... Můj tchán..." koktal nesouvisle profesor Fousek a umlkl uprostřed marného pokusu o ospravedlnění, neboť ředitel Wiederšperk se před ním napřímil tak, že se zdálo, jako by o hlavu vyrostl — a zamračil se jako Joviš.

A také zahřměl...

„Já si, pane profesore, vašeho pana tchána upřímně vážím — a právě proto nedovolím, aby byl zatahován do interních věcí našeho ústavu, s nímž nemá zhola nic společného... Váš pan tchán má své ambice, do kterých mi zhola nic není — ale já mám také svoje... Nehodlám jíti do výslužby v té hodnostní třídě, které jsem až dosud za svoji úmornou práci dosáhl — a také nechci umříti v Zubřanech. Nedovolím proto nikomu, aby ohrožoval svévolně plodů, jichž se chci k stáří dočkati: na mém ústavě bude klid a soulad ve sboru a kázeň mezi žactvem. Pošlete mi tedy ihned do ředitelny ony žáky, jichž se týče. Zakáži jim přísně nedovolené počínání — a vás — — vás, pane profesore, žádám mocí svého úřadu, abyste mi již nezavdal příčiny k podobnému zákroku..."

Otočil se, obešel zdrceného Fouska a nezvykle rázně zavřel za sebou dveře...

„Nastojte, nastojte!" — vydechl osamělý, přešel sborovnou a zastavil se u okna. Ještě však ani minutku nepostál — a již se v něm ozvalo profesorské svědomí... Vytáhl hodinky, jejichž minutová ručička již utíkala od římské šestky. Ulekl se, že uplynulo bezúčelně dvacet minut — a honem chvátal do třídy... Na cestě se zastavil u jiné, než do které spěchal, a vyvolav odtud tři žáky, poslal je do ředitelny...

Vyučoval však až do jedné s poledne velmi roztržitě, a když se ubíral ze školy domů, málem by byl zašel do hostince, kde za svobodna obědval...

Ani doma se nemohl probrati. Nechutně převracel žvance v ústech a neustále se vracel k výstupu ve sborovně, který ho strašil, poněvadž mu zastřel úplně vyhlídku do příštích dnů... Jeho postavení ve sboru nebylo nejpevnější ani nejpříjemnější; byl pokládán všemi za vetřelce, který se na školu dostal protekcí. Starší členové se vůči němu chovali méně upiatě, mladší se však nikterak netajili nepřátelským zaujetím. Přes to však bylo dosud všecko snesitelné, neboť nepřátelství mladších kolegů vyrovnávala přízeň ředitele Wiederšperka, vykupovaná mnohými úsluhami jeho i tchánovými... Musilo proto býti zakročení starších členů sboru velmi rázné, odhodlal-li se Wiederšperk k tómu tak ostrému...

Zamyšleně pokyvoval hlavou, ze zvyku jedl a povzdychával, aniž o tom věděl...

Jeho žena Žofie ho bystře pozorovala, ale střežila se vyrušiti ho... Byla dcerou Moudré Salomény, a proto věděla dobře, že je třeba nechati muže pomučiti se, aby posléze sám přišel... Věděla, že vyzvídání je nejhorší společník důvěrnosti — a že ve chvílích nejkrutější zvědavosti je ženské mlčení nad zlato...

Ale tentokráte jí trpělivost růží nepřinesla...

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Franta Župan: *Pohádky a povídky*, díl II. *Pod jabloní*. Knihy čsl. spisovatelů sv. XIII. Nákl. Karla Beníška v Plzni.

Nedávno referovali jsme zde o prvním díle Županových pohádek, mile prostých, důvěrných pravým pohádkovým teplem. Druhý svazek přináší nové doklady o samostatném karakteru, který Župan vytvořil svým pohádkám. Nelze ovšem při nich nevzpomenouti Andersena — ale při obrovské rozmanitosti motivů, které tento klasik umělé pohádky zpracoval, není možno také nevybnouti se jeho pramenům. Županova samostatnost záleží ve vyprávěcím tónu, jenž zní, jakoby hovořeno bylo šeptem o černé hodince, kdy předměty v soumraku splývajíce se stíny nabývají živé měkkosti — a tím vzbuzují důvěru v možnost ožití. Téměř každé pohádce podkládá Župan symbolický nebo satirický ráz, malým čtenářům vyzírá z nich pravda podaná se šetrnou krásou, dospělým jest okrášleným odleskem jejich zkušeností. Zcela zvláštních efektů docíluje spisovatel hříčkou slov působící neodolatelně v povídce o Vendelínkovi, který šel do lékárny koupiti stud. Moderních vymožeností zmocňuje se příběh „Pobloudilého automatu", filosofickou ironií vyniká povídka o medvědu, který čekal, až voda v řece odteče, unášivě poetickým jest vyprávění o zatoulaném mrazíku, krutě groteskní jest povídka o nosu, a v roztomilý rámec vypravování kosova jsou sevřeny pohádka o kolu — na motiv oddané, ač zneuznané lásky — a o jepicích, kteráž jest nejlepším číslem knihy a způsobem svrchovaně prostým přivádí k povýšenému nazírání na život. *Kaz.*

*

Karel Šípek: *Sladké nesmysly*. Kniha humoresek a vzpomínek. — Topičových Dobrých knih původních sv. 18.

Vzpomínkový ráz stal se příznakem všech prací Šípkových, v posledních letech publikovaných; i tam, kde příběh vytvořen jest obrazivostí spisovatelovou, okrašluje jej podrobnost vzpomínky z bohatých a vděčných zdrojů, u kterých auktor ztrávil většinu svého života: jsou to léta učitelská a příprava k nim, zlatá doba rozmachu českého divadla a střídání moderní doby se starou v „Mokrosouši", malém středisku venkovském na významné křižovatce Čech. A záliba, kterou Šípek má v tomto náladovém oživování zašlých dob, spojená s tvůrčí schopností, i bohatá zkušenost a znalost dávají utěšenou výslednici. S vnitřním jádrem činí Šípkovy knihy milými i zevní roucho. Auktor má svůj osobitý výraz úsečný, trefný, karakterisující i překvapující vtipnými obraty, má i svůj slovník, pro který si přizpůsobil několik výrazů. V novém souboru nazvaném dle úvodní, nejdelší práce „Sladké nesmysly" hluboce nás dojímají práce, jimž název sladkých nesmyslů ovšem nepřiléhá. Jsou to dvě kapitoly o slepcích — o stařeně, které prohlédnutí před chvílí smrti připravilo jen bol, pak o žáku, kterému se zrak vrací. K nim druží se články významu kulturně historického („Na večer bílé soboty", „Kde Chrudimka Labi se snoubí"), k nimž bychom připočetli i „Strejčka Pilsofra", „Pochod Radovánku", a „Tonku Hájemskou", křísící výrazné typy. Zajímavými postavami a líčením ze života kandidátů učitelství oplývají „Sladké nesmysly", „Čestná funkce" a „Coufalíkové", humoresky dobrého zrna, neboť humor jejich netkví v kombinaci, ale v životě, zdroji humoru jedině přirozeném. Tím také prospěšně se liší výše vzpomenuté črty maloměstské od maloměstkých humoresek, jaké u nás šablonovitě byly pěstovány, karikujíce život beze skutečné souvislosti s ním. Šípek, upoutávaje je v pevné prostředí, tvoří v tom směru literární vzor. *Kaz.*

*

Otomar Schäfer, *Vtělení Pampylasovo*. Knih čs. spisovatelů sv. 17. — Pavel Sula, *Pokušitelé*. Téže sbírky sv. 16., oboje nákladem Karla Beníška v Plzni. — Adolf Červinka, *Pošetilé historky*. Nákl. Českomoravských podniků tisk. a vyd. v Praze.

Otomar Schäfer navazuje svým fantastickým románem na povídku „Stiperdacův elixír" v knize „Hrdina Lackmann", poctěné kdysi Turkovou cenou a oblíbené v čtenářstvu pro nevšednost námětů. Přítomný román překonává dobrodružností svého námětu onu prózu: jde tentokráte o učencův pokus ztotožniti nevinného spisovatele ve stavu hypnotického spánku se zločincem Pampylasem k smrti odsouzeným, v hodině popravy, aby bylo vneseno světlo v taje záhrobní. Spisovatel je k tomuto nebezpečnému pokusu zvláště uzpůsoben tím, že sepsal a vydal sensační paměti Pampylasovy a poznal tak důkladně život zločincův. Nebezpečí pokusu ukáže se záhy po procitnutí: Pampylasova zločinná duše oblíbí si v těle media, jehož v hodinách nočních používá k nejodvážnějším loupežím a rvačkám. Účastníci pokusu vypovídají se sami s nešťastným mediem z města, aby unikli následkům Pampylasovy zločinnosti, ale ta jim znemožňuje i pobyt v dřevorubcově chatě v lese. Teprve při pokusu převésti Pampylasovu duši v počatou matku nastává osvobození: slovo matka je Pampylasovi blahoslaveným slovem vzkříšení z mrtvých. Schäfer odvážil se svým vypravováním, jiskřícím se místy ironií a proloženým logickými úvahami, připomínaje tak způsob podání Poeových bizarerií, k samým hranicím možnosti. Dovedl upoutávaje vyhnouti se chtivosti sensace a banálnosti a dovedl literárně zmoci po-

divuhodný příběh a učiniti jej nositelem ideje. „Vtělení Pampylasovo" nebude míti nouze o čtenářstvo a zaslouží si toho. V době oblíbeností podobných námětů dovede literárními hodnotami převážiti nadbytek obdobných překladů. — Sulovy povídky jsou nebohaty vnějším dějem. Tím zajímavější a tím hlubší je charakteristika jeho lidí a typů, ať již je to přemýšlivý holič-vynálezce nebo stárnoucí herec nebo slepec s pohřbenými nadějemi nebo v němé v lásce obětavá ošetřovatelka nemocniční. Sula dal svým prózám prolnouti láskou a soucitem, které vzbudily místy lyrické pasáže měkkého a vroucího názvuku, s jakými se v nové próze setkáváme nezřídka. Celá knížka se jimi stává milou a útěšnou i v místech tlumeného a snivého smutku. V něm se Sulovi daří bezpečně lépe než v divokém rozeplání smyslných vášní, jak ukazuje „Pohádka bez pláče". — Dobrácký ale působivý vtip mají humoresky Adolfa Červinky, čerpané většinou z právnické prakse a dávající tušiti skutečnostní podklad. Červinka spokojuje se místy s pouhou komikou situační, ale dovede situaci plasticky zachytiti a plně jí využíti. Na ilustracích nedal si Josef Krejčí dosti záležeti. —*btk*—

*

Prokop Miroslav Haškovec: *Proudy*. Stati z dějin literárních. Knih Zvonu sv. 31., v Praze nákl. Unie a. s.

První literárně-esejistická kniha, která vyšla v „Knihách Zvonu", není určena jen pro literární gourmandy, kteří po ní zajisté sáhnou a kteří ji s chutí přečtou především. Duchaplným a zábavným způsobem podání však zaujme prof. Haškovec i jiné čtenáře. Studie jsou různorodé. První, nejrozsáhlejší z nich jest věnována panu Smilovi Flaškovi z Pardubic a podává rozbor jeho „Podkoního a žáka", „Sváru vody s vínem" a „Nové rady", jež umísťuje, užívaje velikého aparátu srovnávacích dějin, v básnictví své doby. K panu Smilovi vrací se Haškovec i historickým obrázkem „V tvůrčím jiskření". Poslední část knihy tvoří tři studie týkající se „Písemnictví o ženách", „Cesta k Shakespearovu „Zkrocení zlé ženy", „Žena v dramatech Al. Dumase syna" a „N črt o strašném údělu Helenině". Z těchto studií je nejzajímavější poslední, sledující postavu cizoložné ženy Menelaovy v písemnictví od Homéra až po Verhaerena. Ke knížce je přidán seznam jmen a věcí. Knížka, ač neoslňuje stálou a důkladnou citací pramenů, dokazuje, že je na těchto údajích založena co nejspolehlivěji. Dovedl-li autor použiti těchto pramenů způsobem tak zajímavým, jenž nemá daleko k beletrii, jest si toho vážiti tím více. —*btk*—

*

Anna Řeháková, *Tři dalmatské povídky*. N. klad. Šolc a Šimáček v Praze.

Z povídek Anny Řehákové jest zřejmo, že autorka ztrávila nějakou dobu na slovanském jihu, že poznala dalmatské Chorvaty i jejich zájmy a tužby a že si je upřímně zamilovala. Tato vřelá sympatie, jak je zřejma z každé stránky neobjemné knihy, je první její předností. Není to jen zájem o příběhy jedinců (kde jsou ovšem milostné historie v popředí), nýbrž jde i o zájmy celého národa a národního živlu, ohrožovaného sousedstvím italským i mocí italskou. Autorka dovede vyprávěti jemně i poutavě a dovede zachytiti názorně i místní kolorit. Vkládání chorvatských pozdravů a úsloví ve vyprávění nebylo snad ani k tomu třeba. —*btk*—

*

V. Blasco-Ibáněz: *Krev a písek*. Přeložila M. Votrubová-Haunerová. Nákladem K. Beníška v Plzni.

Překladatelka v několika úvodních slovech nazývá Ibáňezovu knihu „průvodcem po Španělsku", „ekvivalentem železničního lístku" pro ty, kdož touží se podívati po světě a jimž to nynější poměry nedovolují. A vskutku není kniha ta románem, ale karakteristikou španělské duše, navinutou na typickou osu nejprostšího děje; informuje nás obdobně jako ruské romány nás seznámily s ruským lidem a jeho duší mnohem správněji a hlouběji než jakákoli pojednání a líčení. Vypravování Ibáňezovo je bohaté podrobnostmi, vyčerpávající všecky složky a vrcholící v karakteristických projevech hromadných. Jádrem jest ovšem osud slavného zápasníka s býky, tu se sbíhá vše, co souvisí s jeho vývojem, povoláním, i to, jak splývá jeho osoba s veřejným životem a obráží se v něm, jsouc representantem národní vášně. Vrcholem jsou líčně jednak zápasů a příprav k nim, jednak náboženských průvodů velikonočních. Pozorování spisovatelovo rozbíhá se do všech směrů, využívá všech typů i vlivů, dotýká se všech vrstev společenských od vznešených klubů po nejhorší polosvět a předvádí plnokrevné typy: množství typů lidových i z vrstev vznešených, vesměs chycených s pravou španělskou malebností. Nevynechá ovšem také ani jediné variace týrání zvířat i lidí. Nejzajímavější postavou jest banderillo, primitivní duše, cítící nespravedlivost sociálního zřízení, ale zmátožená kázáními politických vůdců. Je to zajímavé čtení a je přeloženo leskle, barvitě a s péčí o výraz pružně přiléhavý pestrosti líčně. S mluvnicí je překlad bohužel na štíru ve věcech tak prostých jako „jseš", „třech" (místo „tří"), „vidíc je každého roku" (m. vídajíc), „vstana, šel" (místo „vstav, šel" — na „vstana" by měl následovati čas budoucí), „mimo" s genitivem atd. Množství chyb pravopisných, jmenovitě veliký zmatek v *i* a *y* v koncovkách sloves nutno patrně přičísti na vrub korektury nedosti dbalé.

Kaz.

*

DIVADLO.

Nerozhodná. Veselohra o třech dějstvích. Napsal J a c q u e s D e v a l. Přeložila Anna Benešova. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 11. února 1921. — Říjící vdovička Arleta Leternova běhá tu po scéně, nerozhodná, pro kterého ze dvou nových nápadníků se má rozhodnouti, zda pro silného a ovládaného Henriho nebo pro něžného, oddaného Sergeje. Nejraději by se provdala za oba dva. Tělo a smysly její podléhají Henrimu, a dává mu toho důkazy, kdykoli se mu zachce, zato „duše" její náleží Sergěji. Něžný Sergěj, zvěděv o nevěře zbožňované samičky, chce uprchnouti do Anglie, ale Arleta, snad nedosti ukojena silným Henrim, zadrží něžného Sergěje a přesvědčí ho, že ona i v náručí jiného jen jeho, Sergěje vlastně objímá. Něžný Sergěj bere tedy zavděk s nedojedky po jiném, ale s hrdou frází: Nedobýti ženy, ale udržeti ji jest pravou láskou. A ožení se s ní s utěšenou vyhlídkou na velkovýrobu manželských parohů. Ve hře mluví se sem, mluví se tam, banálně i duchaplnicky a stále jen o pohlavních věcech. Situace na scéně vynikají spíše svou odvážností než originalitou. Závěrek druhého jednání, kde dopodrobna veškeré přípravy k souloži se vykonají, budil hrůzu, aby akt nebyl coram publico, jako ve starořímských cirkusech proveden. Opona jej však v nejkritičtějším okamžiku cudně zakryla. Třetí dějství hry je psychologický nesmysl, nevkus, přímo vražedná hloupost. Pustý, ztracený večer. Umělecky neznamená kus ten pranic a autor asi tolikéž. Hráno bylo s úsilím lepší věci hodným. Silného muže sehrál p. V á v r a markantně a jednolitě, něžného Sergěje p. V e v e r k a zeslabil až do odpornosti. Vilnou Arletu podala mistrně pí S e d l á č k o v a, zvláště ve svůdných scénách, vyrážejíc animální zvuky rozvichřené smyslnosti. Jen v posledním dějství ochabla. Role kajícnice jí prostě „neleží". Moudrou matronu in rebus amoris sehrála výstižně paní B e n o n i o v á a naivní dcerku její poněkud nevyrovnaně pí M a c h o v a. Z nevděčné šarže baronky ani umění pí M á j o v é nemohlo nic kloudného vykřesati. Dobré episodní figurky podali pp. H l a v a t ý a V o j t a. Režii kusu měl p. Hlavatý. Inscenace hry byla vkusná. Obecenstvo, hlavně dámské, bylo na rozpacích, má-li tleskati, jen mládež škole odrostlá kvitovala dodatečnou pohlavní výchovu vděčným potleskem. Myslíme, že největší užitek z propagace takového umění měly toho dne noční místnosti v Praze. *Et.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Tvrdošíjní a hosté. Výstava III. (Krasoumná jednota, leden-únor 1921). — Produkcí této krajně experimentální skupiny, představující svou vrstvu a svou chvíli, končí naše malířská tradice náhle zlomena. Věřím těmto malířům, že jde o poctivé: musím, nemohu jinak! že jde o hlubší snahy převratové, o jakousi osudnou revisi uměleckých prostředků, negující dosavadní základy soudobého malířství. Není však lehko, dohovořiti se, dorozuměti se s těmito obrazy. Tito malíři vidí jinýma očima a jinak; nedotýkají se volně obecných zkušeností zrakových, nejsou také obsahově vždy snadno pochopitelni. Přestává spolehlivý styk mezi malířem a divákem, který ne vždy vystihne nebo vytuší, co chtěl malíř vyjádřiti. Látka z života, z přírody i snu čerpaná není přijímána trpně a oddaně, nýbrž rozložena v problémy, rozpitvána a mučivě kritisována. Obraz vzdává se nejčastěji iluse prostorové, zůstává formálně plochou, obsahově nádrží ssutin, křečí a hádanek. Zformování a vyjádření látky je od objektivní skutečnosti krajně neodvislé. Je to nejkrajnější zjednodušení, přestylisování a přetvoření výtvarného výrazu, vědomá, nepřirozená primitivnost, hřešící úmyslně proti perspektivě. Postavy mají několik os, věci nepřirozená měřítka. Jedni obrazy „staví", „skládají"; zde je starší princip přírodní harmonie nahrazen jakýmsi principem architektonickým. Před obrazy Jos. Čapka myslíme ještě na matematicky přísný řád kubismu, kdežto obrazy Fillovy jsou bez všelikého skladu. Zde lze mluviti právem o vyzývavém radikalismu pro radikalismus. Nejvíce „malířským" ze všech je Kremlička, jdoucí za ztuženou komposicí, zhuštěným výrazem malířským a plastickým účinem. Vidíte už, že je nespojují dogmata sborové vůle; skoro každý z nich má své způsoby výrazové, jde svou cestou. Těžko lze si v tomto pomezí představiti většího zrůznění názoru a výrazu než je malířství Fillovo vedle Mařánkova nebo sochařství Gutfreundovo vedle sochařských prací Karly Bulovčevové.

Výtvarně i psychologicky je toto tvrdošíjně modernistické malířství a sochařství podmíněno prostředím i logikou vývojovou. V soudobém malířství je tolik staroby, konvence, stagnace a bojácnosti. To budí odpor, vyvolává krajní oposici vývojovou, navazující na proudy a tendence posledních let, bijící proti trpnému opisování přírody. Nejdříve barvu rozkládaly (neoimpresionismus, pointilismus), pak se postavily proti této malbě analytické, vědecky optické nejsilnější redukcí na nejpodstatnější složky jevové nebo resumující linii, silněji zdůrazněnou než řeč přírody. To jsou vývojové spojky k „Tvrdošíjným". Je to umění syrové i přemudřelé, hádankovité jako dnešní člověk. (K psychologickému výkladu bylo by třeba zahleděti se hlouběji do duše těchto umělců). Také na ostatních polích má dnešní život své

výsledky i svůj chaos, své rozvraty, útrapy a trosky. Jak by mohlo vše to zůstati bez důsledků na duši i techniku malířovu? Nedivno, že se tato fáse dobového vývoje projevuje i výtvarně. Je to vývojová fáse průchodu a přechodu. K čemu? Umění „tvrdošíjné". Lze je chápati, lze mu rozuměti, ale milovati je?

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Dne 27. t. m. oslaví náš literární svět sedmdesátiny spisovatele Fr. Heritesa, předsedy „Máje", místopředsedy „Svatobora", tajemníka IV. tř. České akademie věd a umění a milého druha našeho. Zbývá samojediný z proslulé vodňanské trojice: Herites, Mokrý, Zeyer, a dočkává se svého jubilea v dobrém zdraví, bodré mysli a uprostřed práce. Zaznamenáváme dnes jen stručně toto datum, k němuž se vrátíme obšírněji v příštích číslech. Tiskneme milému jubilantovi ruku a přejeme mu, aby mu bylo ještě popřáno užíti hodně toho štěstí osvobozeného a vykoupeného národa, v něž celý život věřil a k němuž svým perem pracoval. Na dlouho let ještě!

*

Petr Aleksějevič Kropotkin, ruský spisovatel a učenec, jenž zemřel v kmetném věku 78 let v Dmitrově na sever od Moskvy 8. února, byl pro svoje vědecké práce přírodovědecké a sociologické považován za hlavu vědeckého anarchismu, či komunistického nihilismu, a přece, příliš veliký a lidský básník, stal se na konec svého života nesmiřitelným nepřítelem ruských komunistů, kteří svou zevní moc postavili na násilí. Narozen z knížecího rodu v Moskvě 26. listop. (8. pros.) 1846, Petr A. Kropotkin vylíčil děje vlastního pohnutého života, od vzpomínek útlého mládí až po dělný život ruského exulanta, v bohaté knize „Paměti revolucionářovy", která mu zaručuje čestnou paměť ve světě literárním, jsouc jakousi obdobou slavného románu Tolstého „Dětství, chlapectví, jinošství". Jím vymřel starobylý rod Kropotkinů, a zbyla po něm jediná dcera Aleksandra, jež chová prý mnoho materiálů jeho vzpomínkových i vědeckých. *V. Č.*

*

* Profesor Eppstein zakládá v Praze „Klub hebraistů", jenž má pečovati o oživení hebrejštiny. Není to nové sdružení k propagaci židovské světovlády? *—btk—*

*

* Ministerstvo věcí zahraničních vydalo v únoru t. r. propagační brožuru „Jean Hus dans la ville de J. Calvin". *—btk—*

*

* Časopis „Das literarische Echo" konstatuje, že za dvacet let trvání Nobelovy ceny dostali cenu: 23 Němci, 21 Francouzů, 9 Angličanů, 8 Švýcarů, 6 Američanů, 6 Švédů, 5 Dánů, 5 Holanďanů, 4 Italové, 4 Belgičané, 3 rakouští Němci, 2 Norové, 2 Rusové, 2 Španělé, 1 Polák, 1 Skot a 1 Ind. Z těch byly 4 ženy. Zajímavá statistika vybízí k otázce, rozhodovala-li o udělení ceny vždy vskutku jen literární a vědecká hodnota prací konkurentů. *—btk—*

* Dvousvazková kniha o skladateli Skrjabinovi (I. „Život", II. „Hudba") byla francouzsky napsána švagrem umělcovým, Borisem Šlecerem. Přeložena také do angličtiny. Ruský a německý překlad její vydá ruské vydavatelstvo „Skify" v Berlíně.

*

* V lednu tohoto roku začal v Berlíně vycházeti redakcí profesora A. S. Jaščenka kritickobibliografický měsíčník „Ruskaja kniga". Časopis má za účel informaci o ruské literární a vydavatelské činnosti v celém světě, tedy i v sovětské Rusi. Aby dosáhl svého cíle, chce býti mimo jakékoliv politické boje. V prvním čísle „Ruské knihy" lze upozornit na Jaščenkovu stať „Ruská kniha po říjnovém převratu" a potom na obšírnou kroniku „Osud a práce ruských spisovatelů, učenců a žurnalistů za r. 1918—1920", jež bude pokračovati i v dalších číslech. *Aa.*

*

* Rumunské úřady vydaly dekret, jímž se zakazuje přívoz jakýchkoliv zahraničních ruských vydání a knih jakéhokoliv obsahu do Besarabie. Úřady vidí patrně i v básních Puškinových ohrožení rumunské vlády.

*

* V Paříži zemřela v lednu t. r. spisovatelka Daniel Lesueur, žena Jindřicha Lapauze, autorka básní, románů i dramat, slavená a vyznamenávaná de Francii i v cizině a známá i u nás z několika překladů. *btk.—*

*

* Večer básní ruského básníka K. D. Balmonta byl v lednu v pařížském sále „de Société Savante". Autor četl své básně posledních tří let, jež chystá teď vydati v Paříži ve třech knihách. *Aa*

*

5 obrazů z Muchovy „Slovanské epopeje" bylo vystaveno 19. ledna t. r. ve velké ústřední síni brooklynského musea v Novém Yorku a těšilo se z veliké pozornosti. *—btk—*

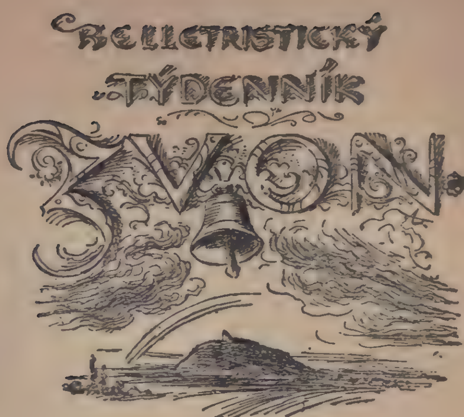
*

* Pro fond spisovatelského útulku zaslal nám šlechetný mecenáš p. Dr. Cyril Seifert v Napajedlích dalších Kč 2500·— jako celoroční náhradu okres. výboru silničního za r. 1920 za své předsednictví.

V Praze, dne 24. února 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Marie Calma:

ÚDĚL ŽEN.

V ulici oživené
nad průchodem s barevnými světly
znám jedno okno osvětlené.
Jednou tam růže kvetly.
Teď ten, kdo sedá tam
a nad knihou se chylí
do noci — sám —
klid hledá. Snad se mýlí,
snad bázeň poutá ho
v samoty stín.
Tam vejdu jednou —
neznámá z ulice —
vyhledat pohled těch očí,
až víčka se zvednou.

Přinesu v náručí růží kytice
a usednu tiše u dveří.
Proč vejdu?
Říci těm očím, jež nevěří,
že prosit nejdu
a nic že nechci vzít
než smutek —
a, jak jsem přišla jít.
Říci těm očím, že vím,
co je údělem žen:
dát radost a býti snem,
co blažit má v tichu,
a odejít přede dnem.

VYZNÁNÍ.

Vše přebolí, pomním-li na věčnost.
Příhody dneška nejsou zítřku ničím.
Když dávám, nepomýšlím na vděčnost,
když ztrácím, nové naděje si vztyčím.

A nezastavím kroků pro překážku.
Když je to kámen, pokorně ho zvednu,
když je to lež — nemyslím na přetvářku
a v zapomnění pochovám ji bezdnu.

Když je to krása — k ústům přitisknu ji,
a radost přijmu, bych měla co dáti;
když je to dobro, srdcem pomiluji
a v duši své je nechám v plody zráti.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Profesor Fousek ještě nedojedl, když u dveří chodby zadrnčel zvonek . . .

Buffkovic služka zvonila a přicházela se vzkazem, aby pan profesor hned přišel k paní starostové . . .

Pozvaný odložil nůž a vidličku a vstal zachmuřen a zřejmě odhodlán nevyhověti. Ale ještě dříve než otevřel úst svých, padl jeho pohled na ženu, která tu stála nedaleko a nejinak, než jako anděl s me-

čem plamenným, střehoucí bran rajské zahrady před každým, kdo by chtěl do rodinné harmonie vnésti jen nejslabší rušivý tón. A bylo dobře, že se na ni podíval, neboť v následující chvíli již si povytáhl kravatu, narovnal límec kabátu a vyšel beze slova do chodby, kde na věšáku čekal klobouk a svrchník. Potom vyšel z domu a capal vedle služky dlouhou ulicí k příbytku svého tchána...

Šel, jako když za vlasy táhne... Měl sto chutí zeptati se děvčete, cože se stalo, a proč je volán — ale vědomí profesorské důstojnosti mu přece jenom bránilo rozpřádati hovorů s dívkou služebnou...

Želel za krátko, že tak neučinil, neboť když vstoupil do příbytku svého tchána, div ho neranila mrtvice na samém prahu... Za stolem uprostřed pokoje seděl nejhloupější kluk z oněch tří, kteří byli ředitelem zbaveni povinnosti donašečů mléka — před ním na stole stál koflík kávy a důkladný kus bábovky. Moudrá Saloména seděla naproti němu, zářic vítěznou pýchou, zatím co kluk mačkal mezi koleny obouk, knihy a prázdnou bandasku a přitrouble se šklebil...

„Nastojte“ — řekl jenom, neschopen nejen dalšího slova, ale vůbec jasné myšlenky...

Ale i kdyby byl chtěl hovořiti, nebyla by dovolila jeho tchyně, která byla tak nabita radostí, že honem jí musila aspoň polovinu někomu sděliti...

„Že jdete! Čekáme už na vás jako na trní...“ spustila povzbuzujícím tónem...

„Vím už, co se sběhlo ve škole... Nu, Pánu Bohu poručeno!“ — a mávla do široka rukou, jako by drzý hřích ředitele Wiederšperka ze srdce ráda svému zeti odpouštěla...

„A není také proč se hněvat...“ přiblížila se konečně k jádru věci, a její tvář ještě vítězněji zazářila. „Když mi hoši pověděli o zákazu pana ředitele, napadlo mne, že by všechny obtíže byly rázem odstraněny, kdybychom si koupili kravičku. Chlév ještě ve dvoře — chvála Bohu — stojí, vyhodí se tedy harampádí, které je tam složeno, vyčistí se žlab, nastele se — a kravička bude jako v pokojíčku... Napadlo mne tak, a zeptala jsem se... A tady ten pan študent ví o dobré dojnici, která dává přes tři litry mléka na jedno podojení. To je denně víc, než dohromady potřebujeme. A bude po milostech, a bude po obtíži, a bude po starosti. Jeho pan strýček má tu krávu, a jeho tatínek dnes k němu zajde, všecko vyjedná — takže zítra bude nutno jen se vydati na cestu, koupit a ve zdraví kravičku přivést... Naše Anča je z hospodářství, umí dojit — už jsem se jí ptala... Není už tu obtíží...“ — — —

„Tak, pane študente, poproste tatínka, aby všecko vyjednal — a zítra že tam pan profesor přijde.“ —

Dořekla a již vecpala klukovi do kapsy nesnědený kus bábovky a mrštně ho vypravila ze dveří... Všecko se odehrálo dřív, než se mohl profesor Fousek vzpamatovati z nového ohromení... Sotva se však stalo, již se vzchopil k protestu...

„Nemíníte snad vážně, paní tchyně...“ řekl studeně...

„Proč pak ne?“ — s posměšně sladkým údivem splatila paní Saloména otázku otázkou, neboť byla i na tuto scénu plně připravena...

„Nesrovnává se, paní tchýně, se ctí mého stavu...“ nakousl — ale nedopověděl...

„Nununu, nevídáno — ne-ví-dáá-no...“ vpadla mu do řeči, pozdvihujíc pohrdavě ramena. — „Jak pak ne. Ztratíte zlatý límec, který nemáte!“ — píchla do nejcitlivějšího místečka zeťova srdce...

Odmlčela se, přešla pokojem, aby ještě prudčeji vypadla v nové tónině.

„S vaší ctí se nesrovnává! Tedy má běžet okresní starosta! S jeho ctí se srovnává... Šedivý člověk! Upachtí se, nastydne a položí se mi do postele... Máte svědomí? — — A potom! Pro koho se staráme! pro koho sháníme? Můj zlatý, dneska je čest sem, čest tam! To jsou dnes jiní páni, radové i inspektoři a rektoři — a jezdí pěkně z Prahy na venkov s pytlem na zádech a s bandaskou v hrsti dvakrát třikrát týdně! To jsou otcové, kteří mají srdce na pravém místě — a nebojí se, že jim upadne s erbu...“

Zase přešla pokojem a zase se zastavila, jako by neviděla, že zeť už zjihle přešlapuje...

„Ale nedbala bych“ — začala rozšafněji — „poslala bych Matiáše, jenom kdyby tam byl něco platný. U těch lidí má vaše slovo daleko větší váhu, protože jeho bratrovo dítě chodí k vám do školy.. Tak pěkně by to šlo, ale holt k vůli vaší cti...“

„Taková kráva!“ — zaúpěla spínajíc ruce a obracejíc oči ke stropu...

„Hm — chrm!“ — odkašlal profesor Fousek a dodal nesměle a smířlivě: „Věru, nesporé jsou zdejší kravičky horského plemene...“

„Nesporé! Nesporé!“ — zaúpěla Moudrá Saloména. — „Kráva dává na jedno podojení čtyry litry mléka, a on řekne „Nesporé“! — Vás tak poslat samotného, a

jistě byste přivedl, co by vám vstrčili, jen když by to bylo rohaté... Vemeno by to již ani nemusilo mít... Štěstí, že mi slíbil soused Stejskal, že půjde s vámi."

Fousek chtěl sice cosi namítati, ale poznámka o řezníku Stejskalovi ho tak překvapila, že na své filologické námitky zapomněl...

„Ale nač medle trváme ve při?" — zahlaholil radostně, pocuchávaje pravicí bradku. — „Nezdráhal-liž jsem se souhlasiti s vaším přáním u vědomí svých naprostých neznalostí? Jinak ovšem, budeli mým průvodčím muž znalý. Není tudíž námitek..."

Moudrá Saloména se na ta slova zastavila uprostřed chůze světnicí a pohlédla na něho káravě a vděčně... Potom lehce oddýchla, a rty jí zvlnil sebevědomý úsměv ženy, která po třicetipětiletém manželství je si bezpečně jista, že ví, jak se má s mužským zatočit...

Byla tak dokonale spokojena, že propustila zetě v milosti, hladíc ho na odchodu po zádech, jako by mu chtěla naznačiti, že dnešní nedorozumění zůstane pouze mezi nimi — a že nechce zkaliti klid v jeho domácnosti vyprávěním dceři...

Ale třeba že tak pěkně všecko skončilo, nebyl profesor Fousek spokojen...

Šel ulicí k domovu, šel zamyšlen — levicí si cuchal bradu a díval se v neurčito před sebe...

Bylo mu, jako by mu někdo škodolibě našeptával, že to zase po čertech špatně dopadne...

IV.

Tichý, sluneční předpodzimní den, jaký se jen zřídka vydaří, ležel od božího rána mezi Zubřany a Pasekovem, jako by na něco čekal... Vzduch se tetelil nad zemí jako v jarních dnech záhy po poledni, mateřídouška voněla poslední silou s mezí, a její vůní zvábeni, potulovali se tu čmeláci, opatření již opatrnicky důkladnou kožišinou z obavy před nastuzením. Dálka byla průzračně modrá, a lesy v dalekui na blízce měly lehce nasivělý nádech, jaký nabíhá na lesklé ploše čerstvě skrojeného olova...

Lesy ležely do daleka po horách a sbíhaly do kraje — sbíhaly dlouhým chobotem až k samému městu. Byly to zubřanské lesy, které však nebyly už po několik staletí celistvé. Uprostřed nich byla řada prázdných míst, na nichž seděla chaloupka nebo dvě, a kolem ní několik kusů polí. Samoty... A byla tam i větší holá místa, na nichž se krčily drobné a nuzácké horské osady. Na největší holině byla dokonce i vesnice... Karikatura vesnice: baráček vedle baráčku, a v každém bezzemek-nebezzemek: kravičkář... A to byl Pasekov. Jméno dostal po pasece, na které před půltřetím stoletím vznikl — a jeho obyvatelé byli lesní dělníci, tesaři a zedníci. Každý tu měl dva, tři kousky políčka — tak právě, že nemusil kupovati chleba a ve chlévě jednu, dvě krávy, pro které žena nebo dcery nakradly v lese trávy. Ovšem, krávy si tu chovali jenom lesní dělníci — v chalupách zedníků a tesařů mečely v chlívcích kozy... To proto, že hajní zamhuřovali oči jenom nad krádežemi žen prvních, kdežto ženy druhých zle honili po lese a z lesa. Neměly ony konečně ani tolik času, kolik ženy dřevařů, neboť jim mužové ani z rána, ani podvečer nevypomohli v práci — starost o celé hospodářství ležela jenom na nich z té prajednoduché příčiny, že od jara až do podzimu nebyli jejich mužové doma. Odjížděli do světa za výdělkem a vraceli se s prvními zámrazy s několika bankovkami úspor v náprsní kožené tašce, ukryté pečlivě na holém těle pod košilí... A když přijeli, byli plni lásky — která potom v nejparnějším létě proklatě zdržovala jejich ženy v práci, neboť v ten čas se nejméně v polovině pasekovských chalup se zoufalou každoroční pravidelností vyrojily kolíbky a hejčadla se řvoucími dětmi, které utahané mámy proklínaly do horoucích pekel. Ale chraň Bůh, aby jim byly děti po vůli! Pasekovská novorozeňata měla kočičí život. Vypráví se, že jednou jedna Pasečanka před dávnými časy odložila jedenácté dítě v lese. Ale ono se neztratilo. Protlouklo se životem samo — a když mu byl rok a umělo již chodit, vrátilo se k mámě a mělo ukrutnou radost ze šťastného shledání... Máma prý ne, dokládá jedovatá historie — protože už měla zase jiné...

Takový byl tedy Pasekov...

Tichý, slunečný předpodzimní den, který již od rána ležel mezi ním a Zubřany, jako by trpělivě čekal — se dočkat musil, neboť již ráno zahlédl v Pasekově podezřelou věc, která by každého napjala na skřipec zvědavosti. A což teprve, kdyby byl měl dnešní den pozdní zkušenosti včerejšího! — —

V něm — uprostřed odpůldne došel „Havluc študent" domů, a ještě dřív, než zasedl za stůl, aby se pozdě naobědval, obrátil se k otci — dřevaři Havlovi — a takovou řeč s ním vedl: že ředitel zapověděl studentům nositi mléko do města, a že ho proto nechá prosit stará paní

okresní starostová, aby šel na strýčka Pavluc a přemluvil ho, aby prodal starostovům do města krávu Straku, která hodně dojí. Že jest o mléko v Zubřanech velká nouze — a teď po tom zákazu — nejen starostovic, ale i profesorovic Fouskovic by byli bez mléka... A že zítra sem do Pasekova přijde pan profesor, aby tu krávu zaplatil a odvedl...

„Chlapče, kakraholte, já nevím ..." povídal táta Havel a zaškrábal se za uchem... „Co pak s Matesem! S Matesem by byla eště řeč — ale Manka, chlapče, Manka! — Víš, každá Manka, pamatuj si to — každá Manka má jazyk jako břitvu — ale Matesova Manka, jak je to před Pánem Bohem má vlastní sestra — Matesova Manka, ta má hubu jako meč! — A jaktěživo jí nic nebylo recht! — Já nevím, chlapče, já nevím..."

Ale vstal, vzal čepici, vrazil fajfku do úst, a vypustiv prvního bafa mezi dveřmi, vyšel ze stavení, aby se nějak chytře dohovořil se švakrem. A třeba Jirka Havluc nesnědl zrovna věrtel vtipné kaše, přálo mu toho dne štěstí do té míry, že už mezi vrátky dvora ho napadla šikovná myšlenka: co aby mu hned nabídl svoji jalovici za mírnější peníz? — — Měl s ní sice, pravda, jiné plány — těšil se, co za ní dostane od řezníka pod rukou, kdyžtě dobytek tak utěšeně stoupá v ceně — ale, co člověk pro dítě neudělá... Něco za něco, a nic za nic... Udělá to! Snad potom ti profesouři, když uvidí dobrou vůli, nebudou kluka tak mořit učením... Je to hrůza! Pořád jenom v těch lejstrech se hrabe, je už jako šindel — a co toho petroleje spálí! — — —

Moudřil v duchu — a měl toho dne štěstí ještě víc, než rozumu. Zrovna před vraty Pavluc chalupy se srazil s Matesem.

Ten se tuze divil, kde se tu Jirka bere...

„Kýho výra!" povídal...

Ale Jirka hned na to: „Kde pa' výra!" — A už vykládal, že tu jde o krávu a jalovici...

Mates — to se ví — ze začátku nebral a dělal drahoty, protože viděl, jak Jirkovi tuze na tom záleží, aby se v dobrotě shodli. Vymlouval se na to a na ono — a Jirka stále na jalovci slevoval, až se potil při pomyšlení, o kolik přijde. Začal tedy s domluvami, ukazoval na chlapce, který v těch školách tak zkusí — až posléze obměkčil Matesovo srdce do té míry, že si spolu plácli...

A jaká by to byla koupě, kdyby ji nebyli zašli oslaviti litkupem...

Popíjeli, hovořili, zatím co se stmívalo — popíjeli, hovořili, a bylo už k půlnoci — a popíjeli ještě, když zazpíval první pasekovský kohout. Tehdy se zvedli a vydali se na cestu k domovu. Jirka Havel vyprovázel švakra, a chůze obou byla nejistá a vratká. Řeč pak jejich byla jako řeč dětí...

Matěj Pavel byl tak trochu trucovitý a upjatý, jako dítě, které ví, že dneska na něm tuze záleží a že je vzácnější, než jindy. A Jiří Havel byl stejně prostého srdce. Hovořil měkce a s podlézavou něžností s tímto velikým, dočasně vzácnějším dítětem, takže oba byli dojati...

Šli bratrsky objati a klopýtajíce — a Jirka jihl neustále víc a více — až posléz před samými vraty Matesova baráku mu srdce přeteklo...

„Víš," škytl — „víš, Mates, víš — já tě mám rád! — Já tě mám moc rád. — Já tě mám tak rád, že — že bych tě láskou sněď'!" — — —

„Já vím, já vím! — A potom vy.... do trní! — Ve' — ved..." lakonicky a nevěřícně odmítal takové námluvy Mates, obraceje se vrávoravě ve vratech a gestikuluje na krátko před obličejem posvisávající dlaní...

Na návsi byla milosrdná tma, tam bylo dobře...

Ale v senci u Pavlů blikala ještě lampička. Stála na stole, a stůl stál zrovna proti dveřím. A co bylo nejhoršího: Matesova Manka nespala... Třásla se pod peřinou vztekem, a jazyk ji pálil, jako by jej byli poštípali mravenci. Jak by jí tedy mohlo ujíti, že muž při vstupu do sence chtěl mermomocí překopnout práh.

Jen se stalo, vylítla z postele, jako by ji šidlem píchl...

A spustila na celé kolo...

„Ženo, nedělej randál!" — velkým gestem zarážel Mates Mančinu výmluvnost... „Nejde o žádný outraty — já pil dneska s Jirkou na litkup..."

„Tuto bych ráda věděla na jakej litkup! Co jsi zase zašantročil ty jeden šantalo..." vejřečnila Manka...

„Prodal jsem tomu profesourovi z města, co učí Jirkovo chlapce, Straku s handlem na Jirkovo jalovici!" nadmul se Mates směšnou pýchou opilého...

„Ježíš, Marjá, Józef! Pro Krista Pána ukřižovanýho! Já nešťastná ženská!" — nezadržitelně se roztřásla Mance vyřídilka: „Nač já se tu dřu? Nač já se tu sháním? Nač já se tu starám? — Já sbírám zrníčka pro slepičky — a on svině pouští čapem! Zatracený hospodářství, abych neklela — Pán Bů' hříchy odpusť! — A to bych se na to koukla! — Já Straku nedám! — — Ičko ji pustím, když máslo stojí přes

štyrycet korún — a eště návdavkem dostaneš cikára... To bych se zrovna mušela zbláznit...“

„Už jsem ji prodal, a basta!“ — magnátsky bouchl do stolu Mates, až lampička na něm leknutím prskla a shasla...

„To ce ví!“ — ozvala se neumlčitelná Mančina huba. — „Beze mne se nic neprodává, já jsem paní na půl gruntu — a já ji nedám! — — —“

„Krucinál, fagot!“ — došla Matesovi trpělivost. — „Já tě dám paní — počkej, ty sloto — já tě dám paní na půl gruntu! Já tě ukážu paní! — — —“

(Pokračování.)

Fr. Sekanina:

K HERITESOVU JUBILEU.

(Ke dni 27. února 1921.)

Když na samém počátku osmdesátých let Jan Neruda rovnal příspěvky pro svou příležitostnou divadelní publikaci „Národ sobě“ (později tolik populární a dnes tolik vzácnou), zařadil tam i Heritesovu roztomilou fantasii „Zvonečky, zvonky, zvony“ („Campanula“). A netrvalo dlouho, objevil se ve varšavské „Nivě“ rozsáhlý článek Litwosův — Henryka Sienkiewicze, — do něhož bylo rozlito tolik obdivného zahraničního nadšení, tolik chvály právě na zmíněný obrázek našeho Heritesa, že to i za tehdejších poměrů vyvolávalo vzruch. Sienkiewiczovi, jenž v době svých evropských a amerických cest psával tenkrát hlavně pod uvedeným pseudonymem, bylo v té době asi pětatřicet let, našemu vodňanskému rodáku a jihočeskému básnickému občanu asi třicet. Oba byli v rozmachu svých básnických perutí, oba stáli v zenitu svého tvůrčího nadšení. A oba pak rostli, individuelně vyvíjeli se dál...

Ty „Zvonečky, zvonky, zvony“ staly se rok na to jednou z nejpěknějších ozdob Heritesovy knihy vydané pod názvem „Z mého herbáře“. Je z úhelných kamenů Heritesova díla. A je z nejvýznamnějších dokladů, že literární dráha našeho jihočeského malíře lidu není umělecky vyznačena jen zdravou vyrovnaností karakteru a vzácnou duševní ušlechtilostí, nýbrž i jímavou vtipností invence a působivým darem originality.

* * *

František Herites je jihočeský rodák z Vodňan, přímý krajan Chelčického, jehož památná vesnička je pro Vodňanské „na krásný dohled oka“. Tichá, měkce do kraje rozlitá rovina, zavlažovaná čistou zadumanou Blanicí, skýtá vnímavému pohledu hojně čarovných kouzel. K severu šíří se žírné roviny lučinaté až daleko k Písku, Mirovicím a Milevsku, k jihu a jihozápadu — opět „na krásný dohled oka“ — vrší se to však již mocnými kupami lesů, odvěkými strážci nádherných šumavských hor, v nichž a pod nimiž se tají drahé nám osady, města, pralesní scenerie boubínské. Vodňany jsou již tak jaksi na rozhraní mezi jihočeskou rovinou a jihočeským lesním hřebenem hor. Jejich prachatičtí sousedé jsou již „horáci“, ráz kraje blíží však vodňanské spíše k píseckým nebo k budějovickým „dolákům“, kteří vyrostli z dobrodiní řek. Z Vodňan měl přirozený spád občanstva vždy také hlavně namířeno k Písku nebo do Budějovic, málo kdy do bližších měst pošumavských a podhorských. I Herites prožil svá studijní mladá léta v Písku, jeho nerozlučný druh mládí a literární vodňanský spolupracovník Otakar Mokrý prožíval je v Českých Budějovicích. Do blízké Šumavy chodili oba už jako studentíci „jen cestovat“....

Až bude někdo studovati literární i lidský karakter Otakara Mokrého a bude jej srovnávat s Heritesovým, nalezne mnoho styčných a shodných bodů. Mokrý byl arci vyložený snílek a sensitiv — to již u bodrého Heritesa povaha vždycky byla vyhraněnější a pevná. Ale mají společný dar nesmírné ušlechtilosti a daru poesie. Oba romanticky podložení, už v pouhém pohledu měli cosi idealisujícího, přikrašlujícího a zjemňujícího, což s nimi vcházelo i do jejich knih. Snad ten zasněný, ladný a smírný jihočeský vodňanský kraj vdechl jim tuto duši. A tento tichý mír krajiny přivábil časem i třetího, už od přírody shodně naladěného, do známého triumvirátu —: Julia Zeyera. Romantika a snílka par excellence, duhového ptáka naší literatury, který do kraje nad Blanicí zavítal kdysi náhodou, na slavnost Havlasovu, a už v něm zůstal na dlouhou, rozhodující část života. Je přece tolik známa ona významná literární idylla vodňanská, kterou zde od června 1887 prožívali naši tři spisovatelé. Notář, lékárník a básník-snílek samotář, jež v bratrskou jednotu spojilo péro a důvěrná intimita vlídného jihočeského městečka, společné sny o slávě,

společné zájmy o českou kulturu a rozkvět spoutané vlasti, společné základní rysy povahové — a v nejedné příčině sem tam i rysy značně odlišné, protichůdné, však právě proto se doplňující v životnou náplň společenské harmonie.

* * *

Známe z „Vodňanských vzpomínek" Heritesových, jaké byly jeho literární počátky. Nelišily se valně od tak mnohých literárních počátků jiného debutanta, ale přes to měly svůj osobitý půvab. Tenkráte už Herites nebyl na píseckém gymnasiu — to už „lékárničil" v tatínkově vodňanském domě na rohu velkého náměstí před kostelem, když se mu do hlavy i do duše počaly nasazovati ty první rozhodující sny o literárních revoltách, o převratech ducha, „jimiž se omladí zpukřelý svět". Velmi rozmarně Herites na ně vzpomíná, s humorem, kterým dovedl později tak roztomile a dobromyslně prozářiti své maloměstské historie a obrázky. S Mokrým se znal už jako klučina, hned od těch dob, kdy na račickém vrchu za městem sváděli své první zápasy dřevěnou šavlí a pěstmi. Bylo to v době, kdy „bledou závist" mohly u klučiny vyvolat půvabné ohnivě červené poděbradky s bílým kožíškem a roztomilé vysoké boty s holinkami, opravdovskými podkůvkami okuté — kusy chlapeckého úboru, v jakém se jednou v neděli objevili oba nadějní hošíci Mokrých. Gymnasium na čas oddálilo nadějné revolucionáře, ale rok 1869 je opět pojednou sblížil. To pro ty vykvetlé literární a básnické sny!

Herites, Mokrého asi o čtyři léta starší, psal verše již na gymnasiu a roku 1869 se uzřel po prvé tištěna ve „Světozoru". A snad ona okolnost rozhodla. I navázalo se s oktávány celých jižních Čech, navázalo se i s Mokrým v Budějovicích. . . . „Zamýšleli jsme svět trochu pobořit, převrátit, udolat jej pádnými ranami svých geniů; psali jsme lyrické verše, vydávali psaný časopis, c h y s t a l i a l m a n a c h; niti se předly do Budějovic a Jindřichova Hradce, a kdo byl tam našinec, přihlásil se. Mezi nimi Mokrý Otakar. Poslal báseň . . ."

Tak to alespoň čteme v Heritesových „Vodňanských vzpomínkách". I o tom, jak vlastenecké náhodné slavnosti a příležitostné okamžiky dovedly na mladé mysli působit vzpružující a výmluvnou silou, jak utužovaly přátelství, přibližovaly a rovnaly duše, jak zocelovaly karakter. Je to pro onu generaci zjev příznačný. „O slavnosti husinecké" (píše Herites) potom přátelství naše bylo více ještě upevněno, zpečetěno. Bratrství jsme uzavřeli, pobratimství po způsobu jihoslovanském, jak nám je líčil „Jih" Chocholouškův. Zcela opravdu, vážně brali jsme to bratrství."

„Neprolili sice krev svou jeden za druhého, ale věru, že jsme byli tenkráte hotovi k tomu každý z nás. A společně za to, co jsme jmenovali „naší svatou věcí". S přesvědčením líčím náladu, v jaké se nalézaly v mládí naše duše."

„V Husinci jsme tvořili čestnou stráž kolem praporu Akademického spolku, v řadách sražených jsme hrdě šli s Mokrým podle sebe, v čamarách, šerpy červenobílé kolem, na hlavách čapky se sokolím pérem, v rukou rapíry . . ."

„ . . . Mokrý byl tak nadšen, tak uchvácen, že c h t ě l u m ř í t . . . Určitě se pamatuji (píše Herites), jak jeho horoucí duševní povznesení zvrcholilo v ta slova. . . . „Umříti jako Enjolras v Bídnicích," bývala myšlenka, k níž v mládí často se vracíval; ten měkký, snivý a v sebe uzavřený, čistý Hugův člověk byl jeho ideálem, a je v tom jistě charakterní rys jeho povahy . . ." —

Ne nadarmo zachycuji a uvádím tyto velmi výmluvné momenty spisovatelových vzpomínek na dobu prvního uměleckého zápalu, z jakého vyrůstal strůmek Heritesova díla. Je to doba příznačná letům šedesátým a sedmdesátým, do jejichž ovzduší zasáhlo nejvíce námětů Heritesových a z nichž vlastně vyklíčily i ony významné A n e m o n k y, „první jihočeský almanach" Heritesem a jeho druhy r. 1871 do světa vyvolávaný a rok na to z jara skutečně také vyšlý. Jak víme, mnoho oné revolty nevykonal, až v něm debutovalo několik jmen později populárních. „Evropa se nezbořila a také českou literaturou to neotřáslo v základech," píše Herites. Hálek svým střízlivým referátem mladé básníky jak se patří pokropil studenou vodou, ač jednotlivým básníkům talentu neupřel. Obsah A n e m o n e k zapadl také časem do vod zapomenutí, až snad na jedinou báseň Vrchlického, kterou si potom básník pojal do první sbírky „Z hlubin". Je zajímavo, že v tomto „prvním jihočeském almanachu" Vrchlický vlastně debutoval. To zůstane snad pro vždy největším literárně-historickým momentem „Anemonek".

(Dokončení.)

★

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

XXI.

Vlasta se přikrčila a opatrně rozběhla se pod nízkými švestkovými stromky starostovy zahrady k domovu. Hrdlička setkal se s ní na chodbě u kuchyně. Nesl několik sklenic piva. Pohledl jí do očí, ale neřekl nic. Pouze pozvedl ruce s pivem, jako by chtěl jí připomenouti, že má mnoho práce. Upravila se rychle, povečeřela a přišla mu pomoci. Nevyptával se na nic, ani nečinil zvláštních poznámek, ale pozoroval ji při každé příležitosti upřeně, ba zkoumavě. Napadalo ji chvílemi, že by mu měla říci, co se stalo, co jí před večerem Havlíček pověděl, ale vždy se zarazila. Shledala, že v tu chvíli Hrdlička na ni vždy hleděl a to očima nezvykle rozevřenýma a studenýma, jako by jí nedůvěřoval, nebo jako by čenichal v jejím nitru cosi důležitého, úplně však ukrytého. Čekala proto jaksi neklidně, že ji překvapí nějakou otázkou, nebo že s ní vážně pojedná, jakmile trochu času se naskytne, ale on nejen že toho neučinil, on dokonce poslal ji spát, když hosté zeřídli.

Nikdy ještě neshluklo se v duši její tolik znepokojujících příhod a drobností jako dnešního dne. Byla znavena, ale věděla, že neusne a že zaplavena bude kvasivými starostmi. Přes to, že se bála těchto myšlenek, shledávala, že po nich lační, že ji lákají v samotu, že ji táhnou, aby se jim všecka odevzdala. Ulehla a pohroužila se do nich.

Ohnisek, z nichž tyto myšlenky se vyvíjely a křížily, bylo několik. Hlavně byla to rozmluva s Havlíčkem, a sice spíše ona podivná, překvapující zpráva o vlčím nepřátelství jejího otce k zemřelému již otci Havlíčkovu, než samo vyznání. To nebylo jí novinkou, to dávno čekala, ale vyzrazení, že Hrdlička starého Havlíčka neznámým způsobem štval a ničil, působilo na ni mocně a zvláštně. Podivná zpráva tato neobyčejně zvýšila záhadnost otcovu, beztoho již v duši její značně vzrostlou. Neméně vznětlivé byly i dojmy z advokáta Mityje, podivné jeho vyzvídání i uzavírání před důvěrnějším hovorem, pak dojmy z výstupu Bláhova s opilým Rakem.

Vše to pozvedalo v nitru jejím ukrytý strach před otcem, tušení, že ona je v jakési, a možná že v nepoctivé hře hlavní osobou. A opět se ptala: „Kdo je můj otec — Hrdlička? Přijal mne za vlastní, má mne rád, — proč? Odkud jsem přišla? Co mi o tom řekl? Nic určitého. Nějaký Haštálek, kupec, prý mne k němu přivedl. V tom balíčku je asi odpověď... ale nepřišel čas. Snad jsem — pro Ježíše," — a tu ji napadlo cosi úžasného, „dcera nešťastné Márinky Hejlovcové!" Všecka se zachvěla a hruď její zalila se horkem. „Snad, snad, bože můj, — všecko je to možná! Věk, narození, všecko by se shodovalo! Ale ne! Ne! Proč bych nebyla u babičky? Ne!" Vlna úžasu neopouštěla její nitro. „Leda že by ji byli zklamali, a řekli jí, že dítě zemřelo, a mne tajně odvlékli. Všecko je možná! Potom by se dalo vysvětlit, proč sem Hejlovcová přijela. Mohla by míti tušení, že ji podvedli a mohla by mne hledati! Skutečně, to by se shodovalo! Byla asi na stopě, ale oni ji opět ošálili! Opravdu začíná to být všecko nápadné! Babička! Ta hrozná paní má babička! Ale možná, že není tak hrozná, že ji otec v mých očích tak vytvořil. A ten advokát má v tom určitě prsty. Proč se vyptával? Neposlala ho paní Hejlovcová, — aby pátral?" Hrdlo se jí úžilo rostoucím pohnutím. Nová vlna úžasu se přivalila. „Vida, že jsem na dobré cestě — že něco na tom je. A ta nešťastná Márinka že by byla moje matka? Ach, chtěla bych, aby to bylo pravda! Tolik mne zajímal její osud, tolik slz jsem pro ni vyplakala! Moje matka! Ona moje matka! Je to možná? Proč tomu hned věřím? Proč jen si toho žádám? Ale potom — Hejlovcová svou vnučku hledá! Snad by bylo dobře promluvit s ní, vyhledat ji v Praze. Kde bydlí? Nikdy mi otec neřekl, nikdy se o ní nezmiňuje. Ano, je možná, že ji podvedl, neboť jinak bych nebyla u něho, nýbrž u babičky, a je možná, že má nějaké plány se mnou! Bude nutno, abych bděla, abych si všeho všímala! Teď taky chápu, proč je ta nejistota... která nás všecky naplňuje. Ach, bože, zalknu se z toho! Je to možná? Nešílím? Není to nesmysl? Nevznikla ta bláhová domněnka z těch dnešních dojmů? Vznikla, ano, vznikla, ale — proč by byla proto bláhová? Naopak, bylo to vnuknutí, rozsvětlilo se mi v duši a všecko, co mi po celý minulý týden bylo strašidelnou temnotou, nyní se vyjasňuje! Můj bože! Má maminka! To že byla má maminka? Ta krásná dívka na bílém koni? Ne, ne — já šílím! Položila tvář do podušky a vášnivě se zazmítala. „Proč si

myslím takové bláhovosti? Co to dnes se mnou je? Z čeho se mi tak hlava zatočila? Vždyť je to nesmysl! Kdyby na tom něco bylo, dávno by to byla paní Hejlovcová vypátrala!"

Dlouho oddávala se těmto myšlenkám i představám rozvětvujíc si je do celých dějů a příjemných osudů. Tyto děje měly však mírnější pohyb, splývavější barvy, klidnější povahu. První vzrušení pominulo, úžas se rozplynul, víra se proměňovala v příjemné snění. Nežádala si, aby to bylo pravda, spokojovala se, že neobyčejné ty domněnky a dojmy přišly, že je prožívá a že vzniká v její duši nevšední sen, ono úžasné zdání, ona neurčitá možnost, ono rozechvívající tušení, že stává se majetnicí sladkého, opojujícího přeludu, k němuž bude se často a ráda vraceti, který ji bude těšiti, vzrušovati i okouzlovati.

O jedné hodině ještě bděla. V tu dobu ozvaly se v sousedním pokoji opatrné kroky. Otec přišel. Poslední hosté před chvílí smáli se na návsi.

Pojednou bylo jí vše nepochopitelné, ale nejen to, co se stalo a co si právě snila, nýbrž i věci kolem, pokojík, hospoda, Újezd.

„Ty otázky advokáta Mityje mne tak podivně naladily!" pomyslila si. „Marně jich nepronášel, ten určitě směřoval k nějakému důležitému plánu. Jak asi je to mezi otcem a mezi ním? Je to přátelství nebo nepřátelství? Táhnou za jeden provaz, nebo se podvádějí? A proč chce rozluštit osudné ty události v rodině Hejlovcově? Tak divně o tom mluvil, že je až smutno z myšlenky provdati se na některý ten dvorec! — Tatínek už leží — co asi má v hlavě? Myslí na mne? Nebude mu divné, že jsem dnes zamlčela — setkání s Havlíčkem? Nemohla jsem, ty zprávy o štvaní jeho otce mne tak zarazily! Je to divné a věřím tomu. Ale co já teď — s Havlíčkem? Bylo mi ho až líto, jak se třás'! Má mne rád, věděla jsem to, ale přece mne to překvapilo! A co ten Bláha? Proč na něho už týden myslím? Proč mi byl v pondělí tak milý? Věru, dnes nevím, koho vlastně mám ráda a koho bych si vzala! Vždycky jsem si myslívala, že Havlíčka, byl pozornější a jemnější, Bláha zdával se — takový zanedbaný a jako věčný student. Nemohla jsem Pepču pochopit, co na něm vidí? Ale teď se mi zdá, že je zajímavější, prudčí a rozhodnější — že je i hezčí, — že je v něm zvláštní oheň . . . Pro Krista, — bylo by možná, že bych se do něho zamilovala? Ne, to jest jen takový zmatek, nevím vůbec, co dělám, a všecko to zaviňuje ta nejistota. Jak bych mohla Pepču zradit?" Těžké starosti navalily se jí do duše. „Co však se stane, zamiluju-li se skutečně? A co učiním, vyzná-li mi Bláha lásku? Pro Krista — co udělám?" Všecka se chvěla neklidem. „Ovládnu se? Snad — snad! Ale což když se neovládnu, když mne jeho oheň strhne a unese? Co potom? Co řekne tatínek, co řekne Pepča, co učiní Havlíček a Kadlec? Všecko by se zbořilo a změnilo! A ten Havlíček mne doopravdy miluje! Tak dojemný byl, jako dobré dítě a ta jeho matka — jaký stín je to v její duši? Ach, jsem-li já dcera Márinky Hejlovcové — co bude? Všecko se změní, jako když do karet foukne! Advokát Mityj je asi ten člověk, který mne má vysvobodit! Hrdlička mne střeží a Mityj něco tuší a chce mne z toho zajetí vyvést!" Dotkla se planoucího čela. Bylo neobyčejně horké. „Tak, ano, tak to je, teď už je mi všechno jasné. Proč jen jsem s Mityjem více nemluvila? Několik slov by bylo stačilo a všecko by se bylo vysvětlilo a i změnilo! A — on, tuší něco? Ví, že je na stopě?" Opět se dotkla svého horkého čela. „Já šílená už myslím, že je pravda, co mne prve napadlo! Nesmím se však dávat unášet vlastní blouznivostí! Ach — co by se stalo? Co by dělal — Hrdlička? Tuší, že jsme na stopě jeho — podvodu?" Zazmítala se a zasmála: „Už zas věřím té šílené myšlence! Ach — zblázním se! Nesmím věřit! Nejsem Marinčina dcera, ne, ne, nemiluju Bláhu — Mityj mne nepřišel vysvobodit — to všecko jsou mé přeludy a zmatené dojmy z té věčné nejistoty."

Posadila se na posteli. Srdce jí bušilo. „Neusnu," pomyslila si, „není možná! A což, abych si vzala trochu šatů a — utekla?" Tu však pozvedla ruce do výše, jako by je sama nad pošetilostí svou spínala a hlasitě se zasmála. „Na to ještě dnes není čas, to snad se stane později. Ale — co asi — by Hrdlička, bože, ani tatínek mu už neříkám — co by udělal, kdybych teď otevřela dveře, zbudila ho a řekla mu: Já jsem dcera Márinky Hejlovcové, všecko už vím!" Opět sepiala ruce nad hlavou a opět se zasmála. Nohy její svezly se s postele. Sestoupila. Dech se jí ztajil. „Co by dělal? Co by řekl?" V tu chvíli vzpomněla si na nevysvětlitelnou jednu věc, která ji všecku zarazila a zmátla. Bylo to ono neurčité varování vdovy Hejlovcové před patnácti lety, když sem přijela, aby nikdy nic neměla s Prokopem Bláhou. „Co to znamenalo? Řekla jí to jen tak? Ne, to nebylo jen tak,

když na to nezapomněla a když se to usadilo v její paměti. Řekla to tehda Hejlovcová významně a s určitými záměry. Bylo by to snad, protože tehda byla u babičky Bláhové na návštěvě a snad — jak tehda Hrdlička prohodil — zamýšlela koupiti zpět Kvíčalec, ale byla zamítnuta? „Vida, jak se mi to v paměti vyjasňuje,“ napadlo ji, „ano, tak by se to dalo vysvětlit. Vrátila se pohněvaná . . . Ale potom asi v tom bylo ještě něco jiného. Bláhovi bylo tehda patnáct let. Možná, že něco o mně prohodil, třeba že jsem hezké děvčátko, a že pak se o tom s babičkou Bláhovou rozhovořily. Tak asi ano, tak by to bylo možná. Taky snad, že otec Bláhův měl tak špatnou pověst . . . .vždyť jen — co ten opilý Rak dnes o něm povídal! I to by bylo možná! Dnes ovšem je dávno mrtvý . . . proto mi asi tatínek řekl, abych se na to, co řekla paní Hejlovcová, neohlížela. Skutečně — vždyť mi to před týdnem vymlouval. Je vidět, že to přece jen cosi důležitého bylo, jinak by byl o tom již nevěděl.“

Popošla ke dveřím. „Co ten člověk se mnou zamýšlí?“ proletělo jí hlavou. Naslouchala položivši ucho na dveře.

V tu chvíli se všecka zachvěla. Poznala podle zvuků, že otec stojí za dveřmi.

Dech se jí zatajil, srdce téměř zastavilo. Postála tak, nehýbajíc se, několik minut.

XXII.

„Co to, že nespíš?“ ozval se pojednou Hrdličkův hlas.

„Zdálo se mi, že ty nemůžeš spát,“ řekla otevřevši dveře.

„Několikráte jsem zaslechl, jako by ses smála nebo plakala. Není ti nic?“

„Ne.“

Vzal ji za ruku a zavedl ji do svého pokoje. Rozsvítil. Natáhl na sebe ošuntělý župan a ji pokryl vlněným šátkem. „Je chladno,“ řekl. „A co že nespíš?“

„Nevím, nechce se mi spát.“

Usedl s ní na starou pohovku u stolu. Zahleděli se na sebe. Odmlčeli se na delší chvíli. Vlastě se ztížil dech. Oči otcovy jako by se černaly až u její tváře.

„Nepletl vám hlavu ten doktor Mityj?“ otázal se s úsměvem, jenž však mihl se v koutcích jen na okamžik a jen jaksi mimovolně.

„Ani o nás nestál,“ odpověděla sklonivši hlavu, „myslila jsem, že chce mluviti s Ančou, on však se každé takové příležitosti vyhnul.“

„Mně nadělal starostí a velkou hlavu,“ překvapil Hrdlička dceru.

Pozvedla k němu nápadně pohaslé oči; díval se na ni upřeně, tak aby mu nic v její tváři neušlo.

„O nás příliš nestál,“ řekla, ačkoli chtěla se otázati, proč mu nadělal starosti? Uvědomila si však, že by otázkou svou pátravým jeho očím vyzradila jen své podivné ustrašení a že by zcela určitě poznal, co všecko si před chvílí myslila, a pronesla pouze těchto několik odlehlých slov. Hrdlička si jich proto ani nevšiml a pokračoval:

„Jako by si byl umínil, že bůh ví co vím a že mu bůh ví co povím, po celou cestu tam i zpátky kladl otázky a vyzvídal. A že toho mnoho nevím, domníval se, že mlčím z chytrosti a vrtal a pátral jako soudce.“ Usmál se.

Vlasta sklonila hlavu. Několik těchto vět zapadlo do její duše jako dráždivé světlo do citlivých očí. Všecky smysly její zbystřely.

„Stále mu o něco šlo,“ mluvil dále, „co se tu povídá o těch Hejlovcových! Co pak já vím? A kdo dnes může říci, kde je pravda a kde je lež — ne? A jako bych já musil vědět nejvíc, kladl mi otázku na otázku — proč?“

Vlasta přimhouřila oči pohnutím. Zdálo se jí, že se otec dotýká jejího nejskrytějšího nitra a že odhaluje již nejmladší její tajemství.

„Hlavně, vím-li prý něco o dítěti té hezké Márinky?“ rozjitřoval Hrdlička nitro Vlastino. „Zemřelo-li nebo je-li živo? Což já vím? Neumřelo-li, žije, umřelo-li, nežije — chachacha povídal jsem a zvedal ramena. Koukal na mne se strany tím svým černým lišáckým očkem, jako by mi nevěřil. Co jsem měl s ním dělat? Dušovat se? Ani mne nenapadlo! A že mu na tom záleží a že by to chtěl prozkoumat! Pomysli si! A jen a jen mluvit s tebou a s děvčaty Vaněčkovými! Musil jsem mu to zařídit. No — a vyzvídal?“

„Vyptával se nás,“ odpověděla s obavami, že není dost chytrá.

„Tedy přece! Chacha! Ale co jste mu vy mohly povědít? Nic, jako já!“

„Navedla jsem ho, aby si nalezl paní Hejlovcovou, ta že bude nejvíc vědět.“

„No tak, vida, co všecko! Chacha!“ liboval si Hrdlička se zvláštním, až nápadně radostným svitem v očích. „A co on?“ (Pokračování.)

*

LITERATURA.

Zikmund Winter, *Pražské obrázky.* Sebraných spisů sv. 13. Nákladem J. Otty v Praze.

Čtvrtá řada Wintrových „pražských obrázků" má týž ráz i tytéž přednosti, jež měly řady předcházející. Winter, zamilovaně začtlý do stránek starých kronik a archivních památek, dovedl jedinečně oživiti suché jejich záznamy, jež jsou mu místy jen foliem k příběhu. V popředí povídek stojí úvodní „Panečnice", historie dívky pokládané za lehkou ženu, ale jen osudem pronásledované, jíž se obětavě ujme syn váženého pasíře a zachrání i zabezpečí jí, vzájemnou láskou podporován, čest, snášeje odevzdaně i prokletí zatvrzelého otce. Winter jest i mistrem v kreslení typů zašlých dob: příslušníci cechu, alchymista doby Rudolfovy, hrdý, pražský měšťan, hrubozrnný, ale dobrácký soldát atd. atd. tvoří pestrý kaleidoskop, jehož rušný život sledujeme se zájmem i proto, že jest nám o něm vypravováno mluvou jadrnou a pádnou, přiměřeně archaizující. Jinde omezuje se Winter, zříkaje se osnovy výpravné, na pouhou kulturní studii, ale ani o té nevypravuje vědecky vážně a suchopárně, nýbrž zavede nás na dějiště v určitý den, zpestří představení vtipem, přímým hovorem. Obrázek ze šermířské školy je vzorným příkladem. Neprospěla by snad těmto a podobným knížkám Wintrovým v názornosti mapka Prahy ze 16. a 17. století? —*btk*—

*

Vinc. Červinka, *Za oceán.* Listy z Ameriky. S předml. kapit. Em. V. Vosky. Nakl. J. Otto v Praze. — Adolf Zeman, *Československá Odyssea.* Týmž nákladem. — Fr. Pajeken, *Ve východních Skalných Horách.* Přel. Rudolf Pazderník. Nákladem Unie a. s. v Praze. —

Červinka zavděčí se čtenářstvu, které čítalo loni v Národních listech jeho listy z americké cesty, jimiž chtěl — jak sám doznává — zachytiti bezprostřední dojem bez vlivu jakýchkoli pramenů, tímto jejich souborem, kde je otiskuje beze změn. Pojímá v ně i „Nevyřízenou bolest", známou čtenářstvu „Zvonu". Červinkovi šlo především o nákres života našich krajanů za oceánem a jeho listy přicházely v pravý čas, kdy se u nás o organisaci českého života v Americe jevil zvýšený zájem. Zkušenosti milionu amerických Čechů, jejich život za mořem i ráz amerického života, jak jej názorně vypisuje Červinka (kterouž názornost zvyšují ovšem i případné ilustrace), nepozbývají aktuality i zábavnosti ani dnes. Lze se lecčemus přiučiti z knížky Červinkovy a způsob jejího podání dovede nad to i pobaviti. Kapitán Voska doznává v předmluvě, že Červinka projevil nad to v pozorování amerického života vzácnou objektivitu. — Kniha Zemanova chce podati „dojmy čsl. novináře-dobrovolce z cesty na lodi ‚President Grant' z Vladivostoku do vlasti. Zeman byl z těch legionářů, kteří se vraceli podél Číny, Rudým mořem, suezským průplavem a Středozemním mořem. Nejzajímavější a nejšťastnější je ona část knihy, kde autor se zmiňuje do podrobností o životě dobrovolců na lodi, unavených a po vlasti toužících. Méně šťastné jsou jeho vzpomínky na Sibiř, jeho úvahy politické a jeho soudy o Rusech i o organisaci českého vojska. Ponecháváme soud o nich povolanějším, ale jsme přesvědčeni, že údaje Zemanovy neobejdou se i ve věcech zásadních bez značných oprav. Homérem, jímž se chtěl Zeman státi českým Odysseům, není ovšem ani zdaleka. Autor s knihou pospíchal a nepozorností přehlédl mnohé, co při čtení zaráží (ať připomeneme jen řadu chyb v anglických citátech, třebaže se Zeman snaží vzbuditi zdání, že mluví anglicky perfektně; že „Christos voskres" není „Kristovo zrození", ví i ten, kdo se rusky neučil; i nad češtinou spíná filolog ruce). To, co Zeman pro výplň nakupil do knihy mimo své vzpomínky (popis měst a území a jejich dějiny atd.), je zcela zbytečné — dověděli bychom se o tom lépe z jakéhokoliv „Průvodce". A útočí-li na př. na tisk čsl. vojska jen proto, že nebyl k pomoci přizván, působí jeho uražená ješitnost — ač ji popírá — jen trapně. Tím vším zklame kniha Zemanova toho, kdo po ní sáhne — a při citovém vztahu, jejž máme k sibiřským legionářům, nebude těchto zklamaných čtenářů málo. V zájmu věci samé je škoda, že Zeman není z povolaných. — Pajekenova knížka, která vychází jako 11. svazek Nikolauovy sbírky „Země a lidé", uvádí ve vzpomínkách povídkového rázu do zálesáckého života v západoamerických státech Wyomingu a Montaně ve Skalných Horách, z části obývaných Indiány. Pajeken vypravuje o svízelné cestě písečnými pustinami, o přepadení lupičským gentlemanem, o koupené Indiánce, o útěku před Indiány, o indiánských mravech a zvycích, o životě trapperů. Mládež, která ráda čítá Cooperovy dobrodružné romány z divokého západu, najde v těchto povídkách, náležejících asi do osmdesátých let předešlého století, dobrou knížku zábavy i poučení, čemuž prospějí i obrázky a připojená mapka. —*btk*—

DIVADLO.

Orloj světa. Komedie o 3 dějstvích. Napsal Otokar Fischer. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 22. února 1921.

Profesorské drama knižní. Krásné, poetické a namnoze originální myšlenky o současné duši našich vrstev společenských po převratu stří-

dají se s psychologickým zobrazováním rozeklaných povah, jež velká doba s sebou vleče a unáší, nedovolujíc jim, aby vytvořily si své pevné hlediště a pravý poměr k valícím se událostem, přemáhajících jejich slabé síly, nedohledným jejich obmezené ostrosti zrakové. Všecky postavy hry jsou mluvčími autorových pochyb, ironií a reflexí, jest v práci té týž ideologický var a kvas jako ve Svítání Verhaerenově. Děj komedie je chudičký. Kapitán Jiří Paulus vrací se z války ke svému starému profesorovi, jehož dceru Ljubu si zamiloval. Nalezá ji však zchladlou a podezírá ji, že více tíhne k bratru jeho Františkovi než k němu. Ljuba zase odůvodňuje svou nechuť poukazem na zvláštní zjev, že vždy ten z obou bratří je jí milejší, jenž je vzdálenější. Nyní, když jsou u ní, odmítá oba dva. Kapitán, z počátku jarý, nakazí se duševní rozervaností bratrovou a své bývalé nevěsty, zoufá si a deklamuje a vzchopí se teprve ve třetím dějství, když zvolen poslancem, obmezí svůj program životní a žádá si jen dle sil svých řiditi orloj světa, aby vrátil se z divokých pokusů do pravidelného vývoje. Ljuba pak oddá se lidumilství ve své rodné zemi Rusku. Jak již řečeno, knižní drama, přes veškeré rušné, theatrální scény, přes náběhy ke kresbě odlišných charakterů ze soudobé společnosti. Scény jsou ideologické diskuse únavných délek. Dobrá, ku přemýšlení ponoukající četba, úctyhodný sociologický pokus. Herci, ač se snažili, nevykřesali z úloh nic kloudného, není tu výjevu, jenž by diváka a srdce popadl, vzrušil, vše odehrávalo se mimo diváka hluchým šumem. Ve hře zaměstnáni byli v čelných úlohách pp.: Z a k o p a l, K a r e n, D o s t a l, V y d r a, H l a v a t ý, K o v a ř í k, V o j t a, z dam D o s t á l o v a, M a c h o v a, B a l d o v a. Masky byly dobré, souhra místy vázla a plošila se. Autor byl vyvolán a dostalo se mu květinových darů. Klaka (semitská) byla tentokráte nesnesitelně dotěrná. Vážný autor, jakým je Fischer, nemá jí potřebí. Inscenace — pracovna ve knihovně klementinské — dle návrhu Vlast. Hofmana — byla dokonalá. *Et.*

*

Komorní hry na Smíchově, pokud vypravují novinky ruských autorů, nemají při vší péči, jež je věnována jejich nastudování, valného štěstí. To, co bylo naposled (15. února) vypraveno ze Sologuba (*Rukojmí života*), je vše jiné spíše než drama. Dvě děti, jež se sobě zaslíbí, vidíme zase po čtyřech a půl letech. A při tom všem se strašlivě dlouze a strašlivě nudně mluví, sotva dvě, tři radostnější a jasnější chvilky se najdou. Časový interval mezi akty zaviňuje jen ještě větší bezbarvost povah a bezpáteřnost osob. *—btk—*

*

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

I. v ý s t a v a K r u h u v ý t v a r n ý c h u m ě l k y ň (Obecní dům, únor 1921). — Nový spolek výtvarnický povstal přeměnou výtvarného odboru při Ústředním spolku českých žen v nezávislý „Kruh výtvar. umělkyň". Prvá výstava jeho má svůj ráz, svou úroveň, dýše jiným uměleckým ovzduším než výstavy našich výtvarníků. Je zřejmo, že výtvarná práce žen — viděná jako soubor — nemá takový životný obsah a přízvuk; výstavy výtvarníků jsou také jaksi odborněji a přísněji vybírány. Je tedy v této výstavě výtvarných pracovnic, netříděné mužskou porotou, něco zvláštního, jiného? Je. Je však těžko vyšetřiti pro to zvláště čestné tituly, nechceme-li referát vyčerpati několika galantními oplesky.

Kdo zná v přísném smyslu slova umění jediné: individuální, setkává se zde se zjevem, opakujícím se v celých dějinách umění výtvarného: málo umělkyň rázovitých, málo pravých malířských temperamentů a malířské vniternosti, málo malířek, které by byly každým coulem jen malířkami. Co však hledáme na výstavách? Chceme viděti malbu, koncepci, techniku, individuální rozmanitost. Všechny členky „Kruhu", až na dvě, patří k vyzkoušenému umění starému; na levici, usilující opodstatně nové zření, neshledáváme. Vývoj a boj není zde životem žen umění. Výtvarné umění ženské nemá dosti životní mocnosti, nejméně útočné; živelné pudy ženské, zdá se, nevybíjejí se v malířství a sochařství. Ženy podléhají spíše námětům, místo aby je ovládaly. Proto převaha nevtíravých tlumočnic, proto převaha obrazů povahy přírodních záznamův, dále obrazů žensky líbivých a úpravných spolu s převahou práce uměleckoprůmyslové. I tato poslední činnost je dosti konservativní, provázena archaismy sotva žádoucími (ikony), volným dekorativním malováním na dřevě a dekorem povahy textilní na kovových vázách.

Na plném výčtu vystavujících z těchto důvodů nezáleží. Zdenka Burghauserová a Jul. Winterová-Mezerová jsou z nich zjevy nejsilnější. Fischerová-Kvěchová je v dobrém smyslu nejženštější a výtvarně nejčistší tlumočnicí sklonů ženské povahy, přes to, že výtvorby její jsou látkově tolik zatíženy. Zd. Burghauserová je silný temperament malířský, libující si ve vědomém oposičnictví. Zde lze mluviti o něčem vážnějším než „ženské malování": o opravdovém zápasu zmoci chaos duše, přetlumočiti něco silnějšího, temnějšího: psychické sensace a zažitky. Nedivno, že výtvarný výraz nedrží vždy stejnou váhu a míru s myšlenkou, není myšlence rovnomocný. Nejvíce ztroskotal v obrazu „Stoupající varhan tóny", námětu, nepřetlumočitelném tímto způsobem, pro oko

divákovo jest namáhavým (nutí je sledovati samé vertikály). Bledý obraz „Jasno a klid' na horách" je ohlasem Hodlera. „Hanba" má výraz nejintensivrější, „Leda" je obrazově nejucelenější. Nadání J. Wintrové-Mezerové, povahy více prostorotvorné, zaujme také opravdovou výtvarnou prací, jak látku svým způsobem přetavuje a staví: resumující linií a barvou úzké škály a trochu smytou. Nejvíce mohutnosti výtvarné nesou v sobě „Tatry". Pokus Marie Kálalové o fresko má pravé tóny malby murální, zůstává však jakousi změtí, obsahově i výtvarně neovládnut, nedopověděn, nedopředen a nesvinut. Na obrazech Mil. Fialové, jež se dovede tak něžně pokochati něžnou a světlou náladou zimní a při tom zastaviti před přeslazením barvy, na těchto obrazech lze velmi názorně dokumentovati, jak selže výtvarný názor ženy, jde-li o to, reprodukovati barvou mocnou skladbu hmot a tvarů, monumentální výsek staropražský. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 22. t. m. zemřel po delší nemoci u věku 56 let architekt Ant. Balšánek, profesor vysoké školy stavitelské v Praze. Náležel k oněm představitelům stavebnictví českého, kteří vycházejíce z české tradice snažili se o vytvoření architektury osobitě českého rázu. Budiž vždy čest snaze takové. Byl tvůrcem budovy Měst. musea v Praze, Obecního domu, Mostu legií, Měst. divadla vinohradského, divadla v Plzni, v Pardubicích a j. Založil odborný časopis „Architektonický obzor" a napsal díla o Belvederu a o Českých štítech a attikách. Stavitelství české ztrácí v něm vynikajícího tvůrce a učitele.

*

Naše slovanství. Máme ho pořád plná ústa, ale šedivá životní prakse přes tu chvíli ukáže v našem denním tisku i v literatuře, jak je to slovanství v podstatě ignorantské. Již několik neděl jsou pražské deníky plny zpráv o chystané konferenci státníků v Portorose. Co to bylo nářků na nebože rakouské c. k. korbyró, jak nám hyzdí novinářský jazyk svou ignorancí a nenávistností ke všemu českému a slovanskému. Máme nyní svou vlastní československou, bílo-červenou Č. T. K. (Čsl. tiskovou kancelář), ale tu ani nenapadne, aby vzala k ruce také občas Bohdaneckého Slovník a přesvědčila se, že Portorose na slovanském pobřeží jaderském se jmenuje Rože. A náš čsl. denní tisk při všech platonických sympatiích k Jugoslavii píše pořád o konferenci v Portorose. — Naši „salonní bolševici" političtí a literární leží na břiše před sovětským Ruskem a jeho rudým carem, ale nic je nepřiměje k tomu, aby si aspoň slušně osvojili znalost ruského jazyka. Dr. B. Šmeral ve své „Pravdě o sovětském Rusku" každé druhé ruské slovo zkomolil, Dr. Arnošt Dvořák dal hráti a nedávno i tiskem vydal svůj překlad Čechovovy aktovky s nemožným a směšným názvem „Na velké cestě" (orig.: Na bolšoj dorogě), což znamená opravdu česky: Na hlavní silnici. *vč.*

*

Drahota papíru a tisku, která zastavila nejeden časopis u nás, má oběti také jinde. Dovídáme se právě, že pro tyto obtíže přestal od nového roku vycházeti v Madridě vědecko-literární měsíčník La lectura, vydávaný družinou uznaných spisovatelů. La lectura si všímala politického i kulturního života českého a kromě překladů z ruštiny a polštiny první přinesla původní překlad jedné Korutanské povídky od Gabr. Preissové, jak jsme kdysi ve Zvonu zaznamenali. Proto je zaniknutí listu škodou i pro nás. *—lř—*

*

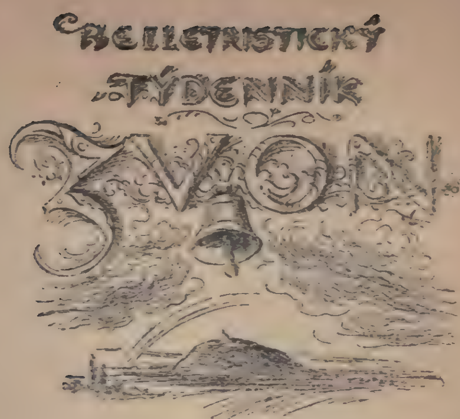
Runebergův den. Finsko — nyní svobodná republika — dovede uctívati svoje národní hrdiny a básníky. Již dříve, dokud bylo pod ruským panstvím, slavilo každoročně den 5. února jako narozeniny svého nejpřednějšího básníka národního Johana L. Runeberga (1804—1877). Nyní ustanoven ten den za přední národní svátek, a celé Finsko, především však Helsingfors jako hlavní město republiky finské zahaluje se v les národních praporů. Nesprávně říká se o Finech, že je to národ zasmušilý. Je pouze vážný, ale dovede i jásati a zpívati. Letos všecky spolky, všecka divadla a kulturní instituce uspořádaly večery Runebergovy v den 5. února. Recitovaly se a zpívaly jeho písně, opěvající finskou přírodu, srdečný život venkovský, přednášely se jeho vlastenecké balady, které jeho jméno tak proslavily, hrála se národní hymna finská „Wort Land", jejíž on jest skladatelem. — Na hlavní třídě helsingforské — na Esplanádě — u jeho pomníku, jenž je dílem jeho syna Waltera — hořely ohně, vršily se hory živých květů, a po celou noc za jiskřivého mrazu střídaly se tu deputace spolků, hromadné návštěvy studentů, dělníků, dívky a ženy finské konaly tu čestnou stráž. V den Runebergův zpravidla utichají i všecky běžné starosti a spory. Tak i letos 5. února bez předběžné dohody všecky finské deníky zastavily svoje tuhé spory politické, a národ celý a sjednocený chtěl aspoň na 24 hodiny ukázati, jak uctívá svého prvního národního básníka.

Tout comme chez nous. U nás by, možná, zrovna v ten jubilejní den nějaký list zahájil anketu o otázce, nebylo-li by vlastně vhodnější, uctívat takhle nějakého jiného básníka? Proč zrovna Runeberga, ač je to ovšem hodný muž a zasloužilý... ale snad by se našel druhý, stejně zasloužilý? *V. Č.*

V Praze, dne 3. března 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Pelíšek:

RUS.

Břízečko ruská s kmenem bílým,
to skutečnost je, nebo šílím:
kmen zelení tvou nesvítá,
jsi všecka krví zalita,
nad vsí, nad městy, nade chlumy
hovorem snivým nezašumí
tvé lístky kdysi zelené,
tvé lístky krví slepené — —

Břízečko ruská, před let řadou
já vídal jsem tě čistou, mladou
panenku svěží mezi stromy:
ty stínila jsi klidné domy
a kraji dodávala's krásy
a na hřbitovech stávala jsi,
by slyšet moh' tvůj rodný zpěv
Dostojevskij i Turgeněv:
Nad tmou, nad zimou, nad bolem
byla jsi víry symbolem,
byla jsi úsměv v smutné zemi,
byla jsi jara slib již prvý — —

Břízečko ruská, mukou je mi
vidět tě hynout v krvi, v krvi.

— — — — — — — — — — — —

Kultury květ byl zlomen něžný,
vaz srazil mužík, v trojce pádě;
za skývu chleba ruské kněžny
jsou nevěstkami v Cařihradě:
Ó, starče z Jasné Poljany,
zříš národ ukřižovaný?
Pochopí v hrobě popel tvůj,
kdo vyzval cháma: Ukřižuj!?

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Břízečko ruská — — Lípo naše — —
Proč, duše má, jsi zmlkla plaše,
otázka jaká zoufalá
teď do tebe se zaťala? — —

27.-II.-21.

J. Stan. Guth-Jarkovský:

BYLA VOJNA...

Vlastějov je líbezné městečko v kraji poněkud zapadlém, jejž dodnes ani železná dráha neznešvařila. Kdo nemusí, nejede tam, poněvadž neví, co by tam dělal, ale kdo musí, jede tam rád, protože tam je, jak se říká, bodrý lid a krásné špacírky na starý hrad Bergpurk i jinam. Mimo to mají tam vzduch, jaký býval v Čechách ještě před padesáti lety, a na půdách obruče z krinolin. Jako zvláštnost ukazují tam v době prázdninové profesora Slanečka, který tady tráví léto se svou chotí a společně se zdejším nejslavnějším rodákem vrchním berním Hoblíkem, bratrem zdejšího mistra truhlářského, a dodělává tu již po několik let svoji pověstnou Cvičebnici mathematiky pro nižší třídy středních škol.

A najednou do této tišiny sletěl balvan: na dvou protějších rozích náměstí nalepil městský dráb plakáty, právě v den svaté Anny, nedělní, slunný a teplý, ve chvíli, kdy hospodář Skřivan vracel se z obchůzky svých krásných polí a luk počítaje úrodu.

„Hrom do toho," ulehčil si, když to přečetl . . .

. . . A teď nastaly také Vlastějovu válečné chvíle, plné rozčilení a hrůzy. Legruti odcházeli do boje už s přesným naučením, kterak přeběhnout k ruským přátelům a odtamtud pálit do nenáviděných Maďarů. Také si to naučení vlastějovští synkové brali k srdci, neboť co chvíle přicházely teď a obzvláště později zvěsti, že ten který je chvala pánu Bohu už zajat a v Rusku. Jako dříve kolovaly po městečku rozmanité recepty na mediciny nebo vzácné nákypy, tak teď ve vrstvách boje schopných mužů šeptaly se návody, kterak vyvolati nemoci na ulejvání z vojny.

O té vojně strašlivé věci se povídaly. Nestačilo několik exemplářů deníků denně sem dovážených večerní poštou; docela jinší věci se povídaly, nežli v novinách, o kterých je obecně známo, že lžou. Listonoška Bureška roznášela nejen poštu, ale všecky nejnovější zvěsti dušujíc se, že to je pravda. Tak že ve Vídni u jednoho Srba se našlo dvacet pět nebo snad padesát, ano, padesát kilo utrejchu, kterým měl otrávit vídeňský vodovod, a u Litomyšle chytili šestnáct nebo šedesát mužských, přestrojených za ženské. Hospodářský adjunkt rozséval pověst, že seberou také slečny učitelky, protože chodily s mapou k Bergpurku, a že bude třeba provádět důkaz pravdy, že to nejsou přestrojení špioni. V hostinci na Rathouse mnoho se mluvilo o provedení tohoto důkazu, a starým i mladým oči při tom mlsně svítily. A povídalo se docela vážně, že čtyřicet pět pruských regimentů sem dorazí už zítra a u paní Karáskové kupcové že budou bydlit dva generálové. Však se Karásková už naparovala, jako tenkrát, o manévrech . . . Ale nebylo kdy o tom uvažovat, neboť v zápětí ozývali se hlasové, že Rusové přijdou nejdříve sem, potrestat Vlastějov, protože před nedávnem byly zde ty manévry, a že Vlastějov se na tu vojnu připravoval. Kupec Karásek navrhoval, aby se zřídil ihned občanský sbor na ochranu majetku; čul komunismus. Ale nálada nebyla té ruské invasi příliš nepřízniva, dílem z národního a slavjanofilského uvědomění, dílem proto, že Rusy předcházela pověst, že to jsou vesměs silní, hezcí hoši, a ženské ve Vlastějově věděly z těch manévrů, co znamná takové zdravé vojsko. Horší bylo, že u Benešova chytili jednoho kulhavého Srba, který měl u sebe několik litrů bacilů, které rozhazoval, kudy chodil. Jak ho pronásledovali, odhodil berle a utíkal. Bylo tedy důležito stanovit směr větrů v posledních dnech, foukalo-li od Benešova čili nic, a byl učiněn v Panském domě návrh, aby se na to zvolila zdravotní komise. Sešlo z toho, když přišla zpráva, že u kapličky pod strání táboří šest set cikánů, a celý Vlastějov pospíchal se tam na ně podívat. Ale nebyl tam ani jeden, a hospodský u Kapličky vyšenkoval toho dne veškero svoje pivo a rozprodal zásoby svých syrečků do jednoho.

Jinak všecko šlo po staru, jen pan strážmistr vyrostl do nebývalé výše. Vždycky to byla sic osoba, z jejíž jediné ve Vlastějově uniformy šla zlověstná záře v den vzkříšení Páně, Božího těla a císařských narozenin, ale v tento velmožský svátek toho roku 1914 obzvláště se komisní knoflíky leskly. Když teď jediný ten opravdový a upřímný representant rakouské říše po ulici kráčel, div že vlastenecké děti před ním neutíkaly.

Srpen ke konci se chýlil, a Srbové pořád ještě nebyli potrestáni. Nebudou asi tak hned, když Rusové a Francouzi jdou jim na pomoc. Byla z toho radost, arci pečlivě tajená, a strach nelíčený ze všech zpráv, které strážmistr ochotně rozšiřoval. Toho dne kráčel vážně po náměstí, s telegramem v ruce, rovnou k panu starostovi Řehákovi. Za fuchsiemi svého okna pozoroval jej pan pošmajstr, který sám jediný znal obsah strážmistrovy zprávy, ale ven s ní nesměl, pokud strážmistr sám toto úřední tajemství neuvedl ve známost veřejnou. Četnický velitel mračil se strašlivě, jako devět hromů. Byl dopálen na nepřítele, neboť právě dostal z hejtmanství zprávu, že Francie dopravuje do Ruska zlato automobilem, který této noci bezpochyby tudy projede. V telegramu stálo docela vážně, že se mluví o třech stech milionech ve zlatých francích, a bylo teď na strážmistrovi, aby s pomocí pana starosty nepřítele zajal a miliony dopravil na místo bezpečné. Bylo nutno učiniti rozsáhlá opatření.

Ovšem že netrvalo věky a zvěst se rozšířila po Vlastějově rostouc podle přísloví, takže Vlastějovským z toho milionového zlata motala se hlava jakoby ze samého plzeňského. Kdyby tak nějaký ten milion aneb alespoň dvacítifrank se utrousil . . .

Slunce sklonilo se za vysokou skalou Bergpurku, nebe sezelenalo a údolím zavanul svěží větřík; ponenáhlu se smrákalo a černé oumysly nepřítelovy mohly míti volné pole. Ale hrom do toho — naproti západu najednou se rozjasnilo a vyvalil se odtamtud měsíc jako lívanec. Jako by také chtěl vidět, co se bude dít, anebo

bude automobilu svítit na cestu. Ať tak či onak, mrzutá věc, neschová-li se ten neřád za mraky, jak nespolečensky vyjadřoval se strážmistr. Vlastenecký lid byl by se z toho těšil, kdyby ouplňkem nebyla klesala naděje na utrousený milionek. Hostinec na Rathouse i Panský dům byly nabity a o rozum všelijaký nebyla nouze; kdežto lid obého pohlaví, zvláště drobný, pokud na kutě jíti mu ještě nebylo, s horečnou zvědavostí stopoval konání příprav.

Před učitelovic domkem seděl na lavičce profesor Slaneček s chotí a vrchní berní Hoblík také rozumujíce.

„Neznám nazpaměť váhy dvacítifranku," mínil profesor na danou otázku, „ale přibližné srovnání možno učiniti s měnou korunovou. Razí-li se z jednoho kilogramu předepsané směsi 147·6 dvacítikorun, tož milion by vážil — počkejte, to je padesát tisíc děleno sto čtyřiceti sedmi . . . asi 338, a tři sta milionů řekněme 101.400 kilo nebo okrouhle 1000 metrických centů zlata — možno-li to naložit na automobil?"

Hoblík, kterému tanul na mysli toliko tučný státní příjem, neodpovídal, nechtěje se loučiti s vábnou představou. Paní profesorová s paní učitelovou, která zatím přišla, radily se, kterak nejlépe zavařit ostružiny. Byly smýšlení positivnějšího nežli dnes celý Vlastějov.

Strážmistr lítal po náměstí jako netopejr. Především na obou koncích silnice, protínající náměstí, kázal postaviti stráže: podomek panskodomský na konci jednom, kovář Perlík, získaný vyhlídkou na pár sklenic, na konci druhém: oba dva pověstní siláci, osvědčivší se při rozmanitých zábavách vlastějovského lidu. Obzvláště podomek Franc dovedl zacházeti s podroušeným člověkem, jako by to byl kopací míč. Aby měli oba svoje pohodlí, byly postaveny k silnici na obou těch koncích židle, a Pepka panskodomská měla přikázáno občas a střídavě donášeti těmto hrdinům dnešní noci po půllitru piva, aby neusnuli. To všecko na státní útraty. Ale zdálo se, že Morfeus je z obou stolic vyloučen, neboť na obou koncích silnice chumelilo se zvědavých, že na spaní nemohlo být ani pomyšlení.

Jakým způsobem měl Franc anebo kovář Perlík zaraziti řítící se miliony, nebylo dosti jasno, ale panskodomský měl připravený mohutný klacek, jejž mínil vraziti automobilu „do žeber", to jest do předního nebo zadního kola a přivésti takto ubohý ten vehikl k nezbytnému přemetu.

„Sakra, Francku, to se ti pak budou sbírat ty dukáty, viď?" poznamenal truhlář Hoblík, bratr vrchního berního, jehož firma se skvěla tady na rohu, s kytičkami v počátečních písmenech. Všecky firmy, práce zdejšího malíře Štětičky, vynikaly touto ozdobou velice fantastickou, poněvadž nikdo nemohl povědít, jaké to kytičky vlastně jsou; na zdejších lukách anebo hrbech nic podobného nerostlo . . . V duchu Hoblík si umiňoval, že oka nezamhouří; bude sedět u přízemního okna celou noc a v dané chvíli vyskočí a bude sbírat s sebou. Venku čekat nesměl, neboť oba mistři, strážmistr i purkmistr přikazovali, že po desáté všecko musí za vrata, aby byl vzbuzen dojem, že všecken Vlastějov klidně spí, nemaje potuchy o blížících se milionech. Byla to nezbytná válečná lest.

Hlavní opatření následovalo po té. Strážmistr zašel ke kupci Rybářovi vedle učitelových a za chvilku bylo slyšeti řinčení, jako když svatý Mikuláš v měsíci prosinci obchází se svojí mitrou Vlastějov. Za strážmistrem objevil se ve dveřích osvětleného krámu Rybář, loupne významně očima na profesora a vrchního berního a zarachotí mohutným řetězem v náručí. Mlčky pak následuje strážmistra směrem k panskodomskému Francovi. Kdyby se jeho manévr nepodařil, bude tu mocná překážka druhá: od akátu k akátu po obou stranách silnice byl Rybářův řetěz napiat a náležitě obtočen kolem pňů, nevalně mohutných.

„To vám to oba ty stromečky přerazí, a automobil pojede dál," soudil přítomný znalec, milovník okrasného stromoví.

„Ty troubo," bylo mu odměnou od vedlejšího souseda za dobré mínění. „Cák na tom, když to přece jenom tu káru zarazí. Vem čert dva stromečky, však ty budeš jináč pískat, až budeš sbírat . . ."

Nesoulad v názorech byl by se možná ještě stupňoval, kdyby se u Skřivanů nebyla otevřela vrata v pozdní té chvíli a jimi nezahrčel fasuněk; hned na to od hospodáře Kláska druhý. Silné ruce pacholků i mohutných děveček dirigovaly prázdné ty povozy na silnici a postavily je tam jako vozy husitské, slavné paměti, nebo jako tanky ve vzdálenostech panem strážmistrem stanovených napříč. Byly to barikády. Kdyby měla selhati opatření podomka France i kováře Perlíka, který se dušoval, že ten kočárek popadne ho-

lýma rukama a zarazí, až z toho ti rajzendři vyletí i se svými miliony, kdyby i řetězy neodolaly nárazu tak mnohého zlata, bude tady konec docela bezpečný: automobil vrazí do fasuňku, ať z té neb oné strany a je na hromadě. I kdyby ten první přeletěl, na druhý mu už jistě nestačí dech. (Dokončení.)

✱

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Nevím. Přisvědčil mi, že mám pravdu, Hejlovcová že by mu mohla nejvíce povědět!"

„Nejsi hloupá!"

„Ale řekla jsem taky, že je dítě mrtvo, Bylo by přece u babičky — ne?" pronesla s tísní až nápadnou a s pohledem poplašným.

„Ovšem," přisvědčil velmi vážně, jako by se byl v tu chvíli proměnil. „To je největší důkaz!"

„Leda že by Hejlovcová o něm nevěděla."

„O dítěti?" jaksi jen pro sebe se podivil. Na okamžik umlkl. Zamyslil se. Pak řekl: „I to by bylo možná."

„Snad je ta smutná paní hledá, snad je bude hledat po celý život. Kdož ví, není-li už taky šílená, nic bych se nedivila. Kdož ví, když sem tenkrát přijela, nehledala-li již v naší krajině. Byla opravdu — jako šílená. Strach jsem z ní měla." Hlas jí selhal.

Hrdlička položil Vlastě ruku na rameno a pohlédl jí pátravě do očí:

„Ty máš divné nápady!"

„Proč? To není nic zvláštního!" odhodlaně napřímila hruď.

„Ten advokát Mityj asi trochu žvanil!" zasmál se. „Je ještě mladý, hned jsem si to myslil. To bych byl přece na Hejlovcové poznal, kdyby byla dítě hledala! Kde pak!"

Vlasta přivřela oči, zdálo se jí, že by otec zahlédl jejich podezřelé světlo a že by se pak cosi nepředvídaného a strašného stalo. „Jen papírek nás dělí," pomyslila si, „prstem šťouchnout a bylo by to . . . oči by se rozevřely."

Pocítila strach.

„Chce se mi spát," pronesla tiše pohleděvši na nástěnné hodiny.

„Dnes mám mnoho starostí," řekl Hrdlička, prohlížeje si vráskovitou ruku, „někdy se to nahromadí . . . Já rozhled nesmím ztratit, to je to." Pozvedl hlavu: „A — co ty bys vlastně udělala, kdyby ti Kadlec řekl, že tě má rád?"

Otázka ji překvapila ne tak svým obsahem jako spíše důrazem, jímž byla vyjádřena.

Pozvedla oživlou tvář. Oči se jí rozevřely, ramínka stáhla, šíje napiala.

„Kadlec?" otázala se sama sebe. „Co bych udělala? Nic. Řekla bych, že ho ráda nemám —"

„Ty ho nemáš ráda?" vletěl do její odpovědi a ve tváři všechen oživl.

„Ne, nemám," odvážila se říci hlasitě. „Překvapuje tě to?"

„Nepřekvapuje, ale kdyby se stalo a a začal . . . takto mu neodpovídej!" Černé oči jeho se zvětšily a zpřísnčly. „Ten zatím musí zůstat v nejistotě.!"

„Proč? Co je mi do něho!" zakabonila se. „Či chceš, abych si ho vzala? Koupil's proto statek od Říhy?"

„Sám ještě nevím, co chci", zahučel, „ale naše svatá věc se nesmí poškodit. Je třeba —"

„Nejistoty."

„On — ano, on musí zůstat v nejistotě," opakoval všímaje si bedlivě jejího výrazu ve tváři i v očích. Usmál se a pohladil ji po vlasech. „Miloučká! Chechе! To by bylo chyba! Víš, ono se to jejich klubko ani to vaše klubko nesmí rozpadnout —"

„Proč?" otázala se káravě a nespokojeně.

„Pro naši svatou věc." Zvážněl a po celém obličeji zrůžověl. „Pamatuj si, nesmí se rozpadnout, a jak bys Kadlce zamítla, už by to bylo.

„A co mu mám říct?" zvolala podrážděně.

Opět ji pohladil:

„Miloučká — přijde-li s takovou řečí, no — co jiného — než že budeš překvapena a že to nějak rozmluvíš, že rozhodování není lehké, aby nechvátal, že je ti milý, on zvláště že je ti milý, ale že jsi nikdy o tom nepřemýšlela."

Pozoroval ji. Tvář její všecka se zakabonila:

„Mám lhát?"

„To nebude lhaní. Vždyť dnes sama nevíš, který z nich se ti líbí."

„Co bych nevěděla? Vím!“ zvolala a v tu chvíli se zarazila.

Hrdlička bez poznámky se na ni zahleděl. Mlčeli celou minutu. Pak řekl vážně:

„Já od tebe nechci nic jiného, než abys zatím k ničemu se nezavazovala. To přece není mnoho. Vzpomínej, udělal-li jsem někdy něco k tvému neprospěchu. Snad se ti to zdá bláhové a pošetilé, řeknu-li, že právě na tom všecko záleží, ale je tomu tak.“

„Co — všecko?“ otázala se odvážně. „Co všecko na tom záleží?“

„Celý můj život, celý tvůj život, srovnání velikého utrpení, naplnění slibů a přísah, celý veliký svět —“ vzplanul znenadání.

„A to visí na takovém malinkém hřebíčku?“ pronesla nevlídně.

„Na takovém hřebíčku, ano, na takovém visí naše svatá věc.“

Vlasta — cosi zahučela. Hrdlička po ní blýskl okem:

„Je ti to tak těžké?“

„A co mám říci Havlíčkovi, přijde-li s takovou nabídkou?“ překvapila jej neočekávaně pominuvši jeho otázku.

„Ten už přišel! Už přišel! Už!“ uchopil ji za ruku. „Cos řekla? Cos odpověděla?“

„Právě tak, jak jsi řekl, abych odpověděla Kadlecovi.“

Bylo zřejmo, že se mu ulehčilo.

„On tedy už přišel! Už!“ otřel si šátkem čelo. „Hned jsem to na tobě poznal.“

„Večer, když jsme se vracely z nádraží, mne chytil a řekl mi to.“

Pohled Hrdličkův znenáhla zlaskavěl.

„Miloučká,“ pohladil ji po černých vlasech, „dobře jsi učinila. Vidíš, že to není mnoho. co žádám, a že snadno vyplníš mé přání. A tak učiníš i v případě, kdyby přišel s nabídkou Bláha.“

Sklonila hlavu:

„Tu nevím. Možná, že bych nemohla.“

Zbledl. Pomnul si vousy na bradě. Oči jeho zapátraly v její tváři:

„Tedy — ten by —“ zašeptal.

Sklonila hlavu ještě více. Nach rozlil se po její tváři.

„Nevím,“ řekla v jakémsi novém neklidu, „nic nevím, ale zdá se mi, že mne k němu něco pojí, že snad ho mám ráda, a nemám-li, že budu, že budu, — zdá se mi, kdyby mi prudce řekl, že mne miluje, tu — nevím — mám dojem, že by se ve mně všecko zpěnilo a že bych se neovládla.“

Hrdlička se zasmušil. Chvíli přemýšlel. Vzal ji pak za ruku:

„Nepletl jsem se nikdy do tvých radostí a citů a nebudu se plésti ani teď. To ti tedy napřed povídám. Já nespínám nad tím ruce a neděsím se. Já si jen přeji, abys ještě počkala nějaký čas, pak ti řeknu, kdy ta chvíle přijde — rozumíš? Potom si sama zvolíš, co se ti bude zamlouvat a líbit — rozumíš? Dnes neříkám ani bílé ani černé, dnes ti nevymlouvám, ani neschvaluji, co se ti líbí — dnes ne, a jen tě upozorňuji, že jde o veliké věci!“ Oči mu zazářily. „Tak málo na tobě žádám, tak málo! Tak málo!“

„A oč jde?“ pozvedla k němu vznícené oči.

„Už jsem prve řekl,“ nevrle se odvrátil. „Ty mne svým nevděkem překvapuješ.“

Bávala se vždycky této výčitky. Sklonila hlavu a chvíli mlčela.

„Já ráda dělám vše, čeho si přeješ“, proměnila nedůvěřivý zvuk svého hlasu v tón velice mírný, „vždyť víš, a opět udělám, ale mne moří v tom něco, co by nemusilo být..“

„Nu?“

„Ta nejistota, to že o ničem nevím.“

Vzal ji za ruku a tiskna její prsty zašeptal, jako by ani předměty a stěny nesměly toho zaslechnout:

„Nesmíš — miloučká — nesmíš o tom vědět!“

Pohlédla naň.

V tu chvíli mráz přeběhl po jejím celém těle. Někdo neznámý, ne Hrdlička, ne otec, nýbrž někdo strašně vážný a nepochopitelný zblízka se na ni díval.

„Nesmíš, nesmíš, právě ty — ty — nesmíš,“ šeptaly jeho velké rty.

„Já jsem to uhodla,“ řekla všecka bledá ve stavu podobném bezvědomí.

„Co jsi uhodla?“

„Že ta nejistota je vlastně — ten obr — co ten celý mlýn —“

Čekal vzrušen, co ještě řekne, ale její rty se sevřely a zmlkly. Slova její, jak bylo zcela jasně viděti na jeho tváři, neobyčejně pohnula mu nitrem.

„Musíš mi porozumět a uvěřit, miloučká,“ pohladil ji něžně po skráni. „Žádná nejistota, žádný obr, žádný mlýn —“

Naklonila hlavu vzad a na rtech jejích krátce se zjevil pohrdavý a až bolestný úsměv.

„To snadno splníš, o co tě žádám!“ prohodil vyčítavě.

V očích jí zasvitlo. Všecka tvář neobyčejně oživla:

„Ano, snadno, ale mne pokořuje a trápí to — že jdu se zavázanýma očima. Dobře, neřekni mi nic, nech si to, ale já si budu dělat taky, co budu chtít. Mne nikam ne-

zavlečeš, mne nedostaneš tam, kam máš namířeno! Já se nedám vést, abych nevěděla kam! Už týden mne to trápí, čím dál tím víc!“

Hrdlička v tu chvíli neobyčejně zvážněl a všechen se zasmušil:

„Toho jsem se bál — toho — od první chvíle.“

Pozorovala jej přimhouřenýma očima.

„Toho — toho,“ opakoval, „na to mne i Haštálek upozorňoval — toho, toho, a už to tu je! Najednou mi nevěříš, protože na tebe zašilhala zvědavost. Ženská podněcuje, to je pravda, ona i vášnivě pomáhá, ale nesmí vědět, kam jde, sice se jí hlava zatočí — a všecko rozhází a všecko v poslední chvíli zkazí. Nezkazila by, kdyby v ní neseděla zvědavost. Jak se ta ukáže, je zle! A už tu je! Najednou se ti nechce dál, že máš zavázané oči. Mohlalis jít tak deset kroků, proč bys nemohla jít i jedenáctý? Proč ne?“ Pohleděl na ni. Mračila se zatvrzele. „Čeho se bojíš? Co je ti v cestě? Co ti působí potíže? Nic! Ale zvědavost se v tobě probudila! A už nemůžeš jít dál, už se ohlížíš a kopeš jako jankovitý kůň!“

„Tím mne nepopoženeš!“ zasmála se znenadání všecka se začervenavši.

„A co vlastně — chceš vědět?“ upřel na ni káravý pohled. „Povím ti, co bude možná povědět.“

„No, na příklad, kterého — si přeješ — abych si vzala?“

„Zatím žádného a přece — všechny!“ odpověděl okamžitě a pevně.

„Ale přece!“ zachvěla se umíněností. „Naznač mi, abych věděla, alespoň věděla, a abych neprovedla nějakou hloupost! Budu-li vědět kterého, mohu již opatrněji mluvit nejen s tím vyvoleným, ale i s těmi druhými. Či mi nevěříš? Či myslíš, že jsem hloupá husa?“

„Chceš vědět víc, než vím sám. Nic více nemohu říci, než jsem řekl. Opakuji: Zatím žádného a přece — všechny! Toho se drž a dle toho jednej. Točí-li se ti hlava a provedeš-li něco podle svého vzdorného rozumu — všecko poplave! Potom se vrhneš na kolena, budeš si rvát vlasy a spínat ruce: Co jsem to dělala? Co jen jsem to dělala? Proč jsi mně nenařezal? Proč jsi mi hlavu nenapravil? — Ano, ale bude pozdě a ty budeš sedět u těch rozbitých necek jako ta žena v té pohádce o Zlaté rybce, jak jsme tuhle večer čtli!“

„No, a co ten advokát Mityj? Co si o něm myslíš?“

Otázka tato Hrdličku neobyčejně překvapila, takže okamžik cosi nesouvislého koktal. Vzpamatoval se však velmi rychle.

„Co ten— co ten ti nedá spát? Na toho vůbec nemyslím. Advokát z Prahy! Svěřil jsem mu provedení převodu těch dvou statků, které jsem koupil, jinak mi po něm nic není. Chachacha!“

„A nač jsi ty statky koupil?“

Naklonil se k ní a vytřeštil oči:

„Kde jen se v tobě tolik zvědavosti líhne? Podívejme se! Nač jsem statky koupil? Nikdy tě moje podniky nebavily a teď se do všeho pleteš! Nač jsem koupil? Chachacha! — Tedy si pamatuj: Kapitál jsem v nich uložil!“

„A jaký smysl má můj spolek s Pepčou a s Ančou?“ pokračovala s neporušenou umíněností:

Otázka ta Hrdličku podráždila. Zrudl a pohazoval hlavou:

„To se ti povedlo! Tak se mám ptát já tebe a ne ty mne! Sebe se ptej!“

V koutcích jejích objevil se zvláštní nestálý úsměv, který se zachytával po chvílích a vždy jen na okamžik.

„A což — tohle,“ stejným hlasem se ptala dále, „co říkáš tomu, že je paní Havlíčková proti mně?“

„Proti tobě je? O tom ani nevím, a je-li, jakáž pomoc? Zas ne já, ale ona by ti to mohla vysvětlit.“ Zasmál se a zavrtěl hlavou.

„Není to snad k vůli tobě?“

Zarazil se. Povšimnuv si, že jej pozoruje, zasmál se znenadání:

„K vůli mně? Leda, že by ji mrzela má lhostejnost. Na ženění jsem starý a ona by si taky už mohla dát pokoj!“

„Co — pro boha — ona?“ užasla Vlasta, „Ona — chtěla?“

„Nic nic, o tom nerad mluvím a taky nic — netvrdím. To mne jen tak napadlo, když jsi mi řekla o tom jejím nepřátelství. Možná, že v tom je něco zcela jiného.“

Vlasta přemýšlela o nové otázce všecka rozrušena. Konečně ji vyřkla:

„S nebožtíkem Havlíčkem jste se asi neměli rádi?“

„Možná, že žárlil, kdo pak ví!“ mávl Hrdlička rukou. V očích jeho leskl se žehavý plamen.

Vlasta byla odpovědí jeho úplně zmatena. Umlkla. Hrdlička se k ní naklonil: „Havlíček ti něco řekl?“

„Ne, jen tak několik slov,“ odvětila, „že jste se s jeho otcem neměli rádi, a že proto je teď matka proti mně.“

Hrdlička na okamžik se zamyslil. Čelo jeho se nápadně zachmuřilo. Ve tváři za krátkou tu chvíli prozradilo se několik prudkých vnitřních dojmů. Zahučel cosi pro sebe. Vlasta zaslechla pouze několik slov, z nichž poznávala, že se pro něco na

sebe horší. Pojednou nazvedl hlavu a prohodil:

„Ještě něco chceš vědět? Co vím — povím!“ Zasmál se s jakousi ukrytou zlobou ve hlase.

„Kdo byl ten kupec Haštálek? Často o něm něco prohodíš.“

V očích mu blýsklo.

„Kdo to byl? Kupec! Vím právě tolik, co ty víš! Chachacha! Kupec! Přivedl tě k nám maličkou, čtyřletou a ujel. Kupec! No — co by byl? Snad nějaký tvůj příbuzný, staral se o tebe. Pamatuju se, že hned slzel a že měl stále červená očka a brebentil jako ženská. Někde tě nalezl opuštěnou, slitoval se, když zvěděl, že hledám sirotečka, přivezl tě.“

Vlasta lačně naslouchala. Povstal.

„Vždyť už jsem ti to tisíckrát všecko povídal. Nového nic nevím. A teď už jdi spat!“

„Dobrou noc!“ řekla odhodivši vlněný šátek. Zhasla pak petrolejovou lampu a zašla do svého pokojíčku. Pantoflíčky její zamlaskaly.

XXIII.

Pokojík šuměl jako mušle. Neobyčejná tma jej naplňovala. Vlasta skočila do postele, schoulila se pod peřinu a poddala se nesčíslným vlnám úžasu, které se v tu chvíli se všech stran v její nitro přivalily. Odpovědi otcovy, třebaže zcela prosté a jednoduché, podobaly se světlům blížících se rychlovlaků. Oslepovaly ji, lekaly, bouřily. Zdálo se jí, že se vrátila vzrušenější a že nedůvěra i obavy její nebezpečně vzrostly. Ani jediná odpověď otcova ji neuspokojovala. Když byla s ním a slyšela jeho slova, soudila na okamžik, že má on pravdu a že vlastně zbytečně se rozčilovala, ale jakmile se vrátila do své vystydlé postýlky, zachvácena byla touto složitou bouří. Snažila se sice opakováním těchto jednoduchých otcových odpovědí uklidniti se, ale smysl a síla slov jako by neměla moci vedle živých představ, které se probouzely v její duši. Byla to hlavně zkoumavé oči otcovy i překvapená tvář jeho, co neustále viděla. Byla by mohla slovům dáti význam, jenž byl s to, aby ji upokojil, ale právě tyto stále se jí zjevující oči a tvář jeho ji vybodávaly z klidu.

Nejvíce úžasu vlévalo se do jejího nitra z podivných otcových narážek, jimiž snažil se vysvětliti jí nenávist paní Havlíčkové. „Bylo by to možná?“ vracelo se jí do rozkypělých myšlenek. „To paní že si myslila na něho? Muž její zemřel asi před šesti lety, pamatuju se na to, i na pohřeb, byla jsem na něm, máj byl, slunce svítilo, mně bylo šestnáct let, Jaroslav byl tenoučký v černém svém kabátku a tiše plakal. Kolem hrobu byly jílovaté hroudy. Já jsem stála s otcem nedaleko. Jak se tvářil? Pro boha, jak se tenkrát tvářil? Co říkal? Nic už nevím, ani co řekl, jen se mi zdá, že byl nápadně vzrušený a neklidný, že se nepokojně ohlížel a že třikráte promluvil s plačící vdovou. Tolik si vzpomínám, více nic, a možná, že se i mýlím. Ale tolik se mi přece jen zdá, že ho smrt pana Havlíčka vybouřila, že byl tehda jako vyplašený a že mnoho jednal. Možná, možná, že se mi to jen tak nyní zdá, ale přece jen — ano, ano, divný tenkrát byl, a nemýlím-li se, šel potom několikráte na Moutín. A ještě něco!“ vzpomněla si znenadání. „Tenkrát na jaře, to snad bylo rok po té smrti, sháněl voňavku, než tam šel. Smál se, že není ještě tak starý a že se chce líbit. To mohlo mít i jiný smysl! — Pokrop mne, řekl mi, ať není ze mne cítit hospoda. — Vida, na to si teď velice živě vzpomínám. Rozhodně šlo mu tenkrát o důležitě věci, to bylo ze všeho vidět. Snad i zamýšlel vdovu si vzít . . . chtěla-li ho, jak mi naznačil. Ale mohlo by tu být něco jiného,“ zalévala se tísní, „když ví, komu je dvorec připsán! Anebo snad — proč by to nebylo možná? — ještě za života starého Havlíčka — bylo něco mezi starou a mým otcem. I tak by tomu mohlo být. Můj bože! Proto ubohého štval a pronásledoval! No — nebylo by to možná? Ach — já se do toho zavrtávám jako krtek — a proč? Proč? Což je mi toho třeba? Ať si mne stará Havlíčková nenávidí, ať synovi brání — co mi na tom záleží? Dnes nic, dnes nic . . . Ať bylo co bylo — nenávist z něčeho musí být — a obyčejně prý z lásky.“ Pocítila únavu a touhu po spaní. Představy se jí mátly. Pojednou se však živě pohnula. „Jaroslav to musí vyzkoumat!“ pomyslila si otevřevši oči. „Pro mne je to důležité, já musím odhalit, kam to všecko směřuje! To je široká hra — ta nezačala před týdnem, ta začala už tehda, když se krásná Márinka vášnivě a tajně zamilovala! A proč asi ten advokát Mityj do toho nakukuje? Co ten? Neměla bych se s ním spojit? Tatínek se na něho dnes horšil — snad by bylo tedy dobře promluvit s ním.

(Pokračování.)

*

Fr. Sekanina:

K HERITESOVU JUBILEU.

(Ke dni 27. února 1921.)

(Dokončení.)

„Anemonky“, jejich idea i redakce, byly prvním Heritesovým vážným krokem do literárního světa. Po nich se to už veseleji pohlíželo do ideálního daleka, kam snivé mladé hlavy toužily a kde tušily ten vysněný krásný ráj národního umění.

Toť se rozumí, že se do něho vcházelo především branami básnickými! Bude zajímati vzpomínka, že i Herites, který přec je u nás vynikajícím „zakladatelem maloměstské arabesky a humoresky“, začínal jako básník. Haldy veršů z konce let šedesátých zničil sám autor, snad z přílišné autokritiky, snad proto, že již tenkráte, přes všecky poetisující sklony, chýlil se vlastně k realismu.

A přece to byla jen zas báseň, kterou se v r. 1869 prvně představil čtoucímu obecenstvu v tehdejším „Světozoru“ — a přece to byl zas jen veršovaný román — „Memoiry mrtvého“ se jmenoval — který následoval v „Lumíru“ několik málo let poté (1875). Román, k němuž jistě první impuls byl podán Pflegrovým „Panem Vyšinským“, vzbudil ohlasy a velmi slibně poukázal na mladý talent. Ale zájem daleko pronikavější byl přece jen přijat k drobným autorovým črtám prosaickým, které se zatím — ba také už rok před tím — časopisecky počaly objevovat a které hned v prvních počátcích poukázaly na dvojí svéráznou umělcovu dovednost: na břitký a bodře založený postřeh, s jakým se umí zahledět na soudobou maloměstskou společnost, a potom na jímavé akcenty poetické! Byly to zejména nevelké črty „Rhododendron“ a „Před prvním plesem“.

Nebylo by těžko sledovati mladého adepta po všech těch předních českých časopisech sedmdesátých let, do nichž se uchyloval s pracemi. Byl to na prvním místě „Lumír“, jeho časopis nejmilejší, nejvěrnější a později takřka osobní, — ale byly to i „Květy“, „Světozor“, „Osvěta“, později „Zlatá Praha“, „Ruch“, „Domácí krb“ a „Švanda dudák“, kde byl velmi rád viděn a kde se mu s ochotou otevíraly sloupce. Byla to doba nových a nových pokusů, zrání a vývinu, která však již tenkráte dala dobře nahlédati v nejskrytější spisovatelovy zájmy a která už tenkráte dala rozpoznat, že hlavní těžisko Heritesovy tvorby bude spočívati ve venkovském — a to speciálně maloměstském genru a v maloměstské novele.

Myslím, že to byly právě „Národní listy“, které počátkem osmdesátých let rázem daly vyzráti mladému adeptovi v uznaného, populárního spisovatele. Počal tam totiž pod čarou uveřejňovati později proslulé svoje „Feuilletony z mého herbáře“ — a jimi si získal za krátko tolik interesu, že se o spisovatele, sotva třicítiletého, počali zajímati nakladatelé. A tak vidíme v témže roce 1880 vycházeti Heritesův knižní debut „Arabesek a kreseb“, brzy nato ucelený svazek originálních črt „Z mého herbáře“, dále novelu „Za dědictvím“, která nedávno před tím zaujala čtenáře „Osvěty“ — a pak už to šlo vesele dále. Svazek následoval za svazkem — a tu to byly satirické, vážné neb humoristicky zladěné črty z malého města, tu šíře založené novely vzpomínkové, tu poetické náčrtky z přírody... „Tajemství strýce Josefa“, „Psáno pod čáru“, „Maloměstské humoresky“, „Dvě povídky“, „Vrásky duše“, román „Jan Přibyl“, „Že starých časů“, Povídky“, „Tři cesty“, „Bez chleba“, „Drobná prósa“, „Na niti humoru“, „Všední zjevy“.... hle, tak asi šla za sebou a vlnila se ta nemalá řádka rázovitých, jadrných a pestrých obrazů i obrázků ze společného ovzduší maloměstského, z něhož vyrůstala celá galerie postav svrchovaně výrazných, životně zachycovaných. Toť ono, v stručnosti vyjmenované dílo dosavadní, které v posledních letech bylo ještě doplněno svěží a bodrou memoirovou knížkou „Vodňanských vzpomínek“, poetickou „Botanickou pohádkou“ a dvěma romány „Křemen a hlína“ a „Pozlátko“.

Před třinácti lety začaly vycházeti Heritesovy Sebrané spisy a byly zahájeny jeho „Maloměstskými povídkami“. Dobře tenkráte náš spisovatel vycítil, v čem tkví kořen jeho práce a co je u něho nejvýraznější notou. Z těch čtyř svazků maloměstského ohledávání otevírá se nám opravdu celá kronika naší nedávné venkovské minulosti, našeho malého města

let sedmdesátých a osmdesátých, jež Herites pronikl až do samého ledví jako rodák a jako dlouholetý obyvatel a bystrý, přísný pozorovatel. Arabesku, tu pestrou, drásající, ironickou i jemným humorem kořeněnou, ale vždycky výraznou a bystrou kresbu autor sám vlastně stvořil, tak jako zdokonalil genre a bodrostí prodchnul humoresku. V těch čtyřech svazcích obsaženy jsou snad nejlepší práce autorovy, už proto, že se stanoviska ethického a mravního pro náš venkov také nejvíce znamenají a že jimi do naší venkovské společnosti proniklo mnoho zdravých, výchovných prvků. Naši malí lidé, obchodníci, drobní průmyslníci i řemeslníci, úředníci, sedláci, ba i ti pracovníci nejprostší nalezají tu svoje výrazně obrážející zrcadlo, které jim ukáže nejkrásnější záhyby niter. Sympaticky, bez vášně a s vřelou příchylností bratrskou jsou tu vykresleny jejich tváře i masky, s citem i srdečně založeným soucitem načrtán jejich těžký mnohdy zápas o skývu chleba a jejich tvrdý boj existenční. Naleznou se tu ve svých bodrých, rázovitých a svrchovaně sympatických stránkách, ale i ve svých malichernostech, směšnůstkách a šosáckých předsudcích. Všecko, co kazivého a přirozenou povahu zlehčujícího nalezl na nich, předvedl před jejich zraky, ne aby je zlehčil, ale aby je na neřest upozornil. Heritesa, kdo jej zná ze společnosti, nejvíc si musí vážiti pro jeho bodrý, přímo a do očí čelící, zdravý odboj, jejž projevuje všude tam, kde uzná za vhodno. Je svrchovaně upřímný, rozumově uvážlivý, vroucně zaujatý pro pravdu — ale i ve svém nejpříkřejším odporu laskavě přátelský. A není jiný ani jako spisovatel — ba jest ještě zvroucnělejší. Proto také ony uchvacující portrety, v nichž účinně léčil vše, co podle jeho soudu mohlo ničivě působiti na ryzost přirozeného karakteru, nikdy neurážejí a nikdy nemohou naplniti hořkostí ani těch, jichž se týkají přímo; a léky, které jsou tu podávány ve vonných flakoncích humoru a bodré satiry, jsou jistě méně žíravé, než byly ony, které těmže svým lidem vodňanským posílal kdysi ze své tradicionální rodinné lékárny.

Humor a satira jsou význačným živlem Heritesovým a jimi jest velmi živě podmalována dlouhá řada jeho maloměstských obrázků. Živel tento se bratrsky prolíná a zápolí se zmíněnou jeho vroucnou poetičností, s jakou se autor zejména přiklání k přírodě a k jejím odvěkým tajemstvím. Kniha „Z mého herbáře“, kterou vydal r. 1882, a potom také už dotčená „Botanická pohádka“, napsaná o třicet roků později, jsou toho výraznými doklady. V obou těchto knihách — zejména v první — snaží se symbolicky vyznačiti příčinné i následné vztahy přirozenosti, jak se nám vzájemně jeví mezi lidmi a bylinami i květy — a to tak, že lidský typ se tu vždycky kryje pod význačnou bylinou. Realismus je tu přibarven trochou symbolismu a romantické fantastičnosti, která celku jen dodává zajímavosti a poetického půvabu. Postřehneme tu i jemné stíny pathosu; ale ani ony nejsou na újmu dojmu, zvyšujíce jen jeho tendenční snahy. Myšlenkově i zde se všecko nese za výchovnými cíli, za mravními a ethickými metami, jimž je za základ podložena českost, vlasteneckost a humanita.

Nejvroucnější a nejintimnější je Herites tam, kde se z paměti rozpomíná na doby dávno prchlého mládí a vůbec na ony idylické doby našich dědů a pradědů. „Nálady a zátiší“, „Ze starých časů“, „Tajemství strýce Josefa“... to jsou asi ty nejroztomilejší ze všech, které vypadají jako kouzelné gobeliny polopohádkové vůně, jaká vyvanuje ze starých selanek. Jich nemá Herites zrovna mnoho, ale to, co přece jen v tomto genru vytvořil, stačilo by rovněž na studii plnou svéráznosti a sytě zachycovaných půvabů.

A byl by tu konečně třetí význačný druh Heritesovy tvorby: jeho práce memoirová. Je zastoupena prozatím „Vodňanskými vzpomínkami“ (1904) a je přislíbena „Pamětmi“, jejichž jistá část je už v rukopise. První kniha — a jistě že i většina druhé — odnáší se k dlouholetému společnému soužití přátelského kruhu Zeyerova a Mokrého. O „Vodňanských vzpomínkách“ bylo svého času hodně psáno a všichni jim v dokonalé míře přiznali to, co tvoří jejich půvab nejcennější: bodrou srdečnost, hlubokou vroucnost citů, jemný humor a něžnou přátelskou příchylnost, která už sama sebou je zárukou naprosté živoucnosti a pravdy.

* * *

Bylo už podotknuto, že Herites vyrůstal a zrál v době zvýšeně vlastenecké. Jeho mládí kvetlo v jitřních hodinách našeho velkého národního jara. Byla to doba novodobého politického probouzení, které rostlo z nás jako proti-

tlak vídeňského absolutismu a tvrdé protičeské reakce. Herites podnes nezapomněl na mohutné dojmy, které si odnesl z veliké národní slavnosti v Husinci r. 1869, kde všecko naše studenstvo shromáždilo se pod vlastním praporem, v čamarách, s červenobílými stuhami, a kde řady Sokolů a studentů udržovaly čestnou stráž s rapíry v rukou. Herites podnes nezapomněl na ten živý ruch vlastenecký, který se jevil tehdy v divadlech, v přednáškách, v celém zevním jaksi hrdém a sebevědomém vystupování národa, pojednou živě omlazeného.

A tehdy i v něm se počalo zkypřovat vlastenectví. Mohutné ohlasy vyvolalo v něm národní a bratrské tíhnutí Heydukovo za Slovenskem a vůbec všecky ty jeho mocné slovanské ohlasy. Už tenkráte také navázal přátelství s Holečkem, který se zanítil pro bratrství jihoslovanské, hlavně černohorské a srbské. S Mokrým a Holečkem vydal se na cesty mezi slovenský lid, navštívil Tatry, zasnil s nad Kriváněm, štítem Lomnickým a nebetyčnou Gerlachovkou, a s city těchto hor zatoužil k nebi, výš, požalovat Bohu všecky ty křivdy, jimiž nebohý slovenský lid byl tolik bičován maďarskou zlovůlí. Z těch cest rodilo se plno zanícených vlasteneckých básní zejména u Mokrého — Herites pak střádal své dojmy v duši, aby je později vyměnil za zlatý kov svého maloměstského genru.

Zde, v těchto časech rostl a sílil kořen Heritesova vlastenectví, které pak přeléval do svých knih. Venkovské město, zdravé a čisté ve svém jádru, bylo tohoto vlastenectví nejbedlivějším strážcem a nadšeným plnitelem. A zase jen můžeme nahlédnouti do veliké řady maloměstských povídek Heritesových, bychom se o tom přesvědčili. Pro toto oživující a horoucné vlastenectví náš spisovatel miloval své rodné ovzduší, miloval také svůj lid. A jeho láska projevovala se přímo tím, že se s ní netajil — ale projevovala se i nepřímo tím, že ten svůj lid chtěl míti ještě dokonalejším a ještě lepším, a že tedy způsobem svrchovaně přátelským tepal a káral jeho nedostatky a chyby, především národní vlažnost a odrodilství. Že věřil v jeho budoucnost a v jeho národní osvobození, víme dnes nade vše ujištění. A nemusíme se nořiti ani do jeho národních otázek, jež řešil v „Janu Přibylovi“, nemusíme se vmýšleti ani do různých veřejných zápasů románu „Křemen a hlína“ — stačí nám rozevříti jen zase jeho „Vodňanské vzpomínky“ a najdeme tam tolik důkazů této nezvratné víry v osvobozenou budoucnost našeho národa, že to vzbudí pro ona léta až úžas. Na jednom místě Herites píše:

„Byla to silná, vzrušená doba na konci 60 let! Kdo ji spolu nežil, nedovede si ji dobře představiti, věrný obraz sobě učinit o tom mohutném hnutí, jež hýbalo v kypících, pěnivých vlnách celým naším národem. Nevím, jak dívali se na dobu ti, kteří byli tenkráte starší —; my, kteří jsme byli tehdy mládí, viděli jsme v ní cosi velikého a slavného, k čemu národ náš, jehož syny jsme s hrdostí byli, po dlouhém pokoření rychlými kroky spěje *a musí dospěti!* Neměli jsme o tom ani představy, kterak a jakými prostředky, jakými cestami ten vítězný prapor se vztyčí, ale byli jsme přesvědčeni, *že tak bude, že se tak stane — a to co neviděť!*“

A na jiném místě píše Herites:

„A když zase někdy to národní sebevědomí schlíplo a když i staří, rozvážní, počali pochybovat — *nás přece jen neopustila víra našeho mládí v budoucnost našeho národa, v budoucí jeho silný a vlastní život!...*“

Tak věřil náš Herites již na konci šedesátých let, a jeho pevná, nezlomná víra docházela nejkrásnějšího přesvědčení — rovněž i čtenáře posilujíc a vychovávajíc — také v jeho novelách a románech. Dnes vidíme, že věřil správně a že jeho pevná důvěra ho nezklamala. Československý národ je osvobozen. Zvítězil nad cizím nepřítelem a zbývá mu ještě zvítěziti nad sebou samým, pokud se utápí ve známých nectnostech doby. I tyto nectnosti tepával Herites ve svých knihách, stavěje národu před oči zrcadlo ideálně jasné a čisté. Věříme pevně, že i těchto chyb se národ náš zbaví a že se vychová do čistého pevného karakteru. A aby se to stalo co nejdřív, ze srdce přejeme Františku Heritesovi, karateli národních poklesků a apoštolu zdravého vlasteneckého života, k jeho sedmdesátým narozeninám.

✱

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Hlaholil turem, snímaje opasek...

Tehdy už Manka podle zvuku hlasu a podle chřestu přesky na pásku poznala, že je zle, neboť už byla několikrát bita. Jela proto honem k posteli, neboť pod peřinou se už snáze něco vydrží. Ale neuspěla! Ještě před ní ji popadl Mates...

Milosrdná noc přikryla mnoho z toho, co se dělo, ale následků přece jenom zakrýti nemohla. Manka byla ráno modrá jako vikvové pole v květu a škaredila se jako mráka před bouřkou. Mates na ni nemluvil, a ona na něho také ne, třebaže ji jazyk svrběl... Raději by si jej dala uříznout, než aby začala první... Mates zase si byl příliš vědom, že prodal dobře — a proto se tvářil ještě uraženěji, než Manka. Ale to ji jenom tím víc žralo...

Minulo tak bezhlesé dopoledne, míjelo odpoledne — a už se sklánělo ke čtvrté...

Tehdy klapla vrátka branky, na záprsní se ozvaly dvojí mužské kroky — a již vstoupili do sence — Jirka Havlů a profesor Fousek... První vešel potichu, poněvadž nechal přede dveřmi dřeváky — a druhý, všed, snímal rychle opocený skřipec, aby o něco nezakopl...

Mates Pavlů vyšel důstojně vstříc příchozím, loupnuv cestou vztekle očima po Mance... Ale Manka nic... Jako by nevěděla, že má hosty pozvati za stůl, že má přinésti chleba a kousek másla — aspoň „na vzetí do huby"... Okouněla kolem plotny, a pysk jí visel jako starý okapový žlábek pod střechou...

Štěstí ještě, že byl profesor Fousek městský člověk a neznal vesnických moresův. Chvátal také, neboť věděl, že se za chvilku začne šeřit — a cesta do Zubřan že daleká, zejména má-li člověk na starosti nerozumné dobytče, které je plno nevyzpytatelných a roztodivných rozmarův. Přerušil proto zavládnuvší odmlčení a přikročil k jádru věci...

Rozvážlivě byly znovu probrány podmínky koupě a výměny, a hovor ještě nebyl skončen, když již vešel řezník Stejspal, který zatím oběhl vesnici „po kšeftu". I vyšli všichni do dvora, aby tam hospodář vyvedl Straku z chléva, a řezník ji zkušeně obhlédl a ohmatal... Již byla i tato ceremonie skončena, již profesor Fousek vyplatil smluvený peníz, který si již i švakři rozdělili — když tu vyšla Manka na zápraží... Mates po ní střelil sebevědomým pohledem, jist si, že už jistě přišla k rozumu, vyslechnuvši podmínky koupě. —

Ale po čertech se zmátl! Manka byla vzteklá jako každá ženská, nejde-li po jejím... Pysk sice zvedla, ale lépe by bylo bývalo, kdyby tak nebyla učinila — neboť co přes něj pustila, změnilo rázem situaci...

Jirka Havlů, jak jen sestru spatřil, přešlápl uleknutě v louži močůvky a již již otvíral ústa, aby ji předešel a nějakým moudrým slovem zabránil nežádoucímu výstupu...

Ale, kde by jazykem muž ženu předstihl!

Manka už spustila: „Mates! Já jsem tě už jednou řekla, že já tu krávu nedám!"

„Manka, Manka — prosím tě, Manka, — měj rozum..." vyhrkl pozdě Jirka...

„Milá panímámo!" — uleknutě ozval se profesor Fousek, pln jsa obav, aby se věc v poslední chvíli nezhroutila, a on nemusil s nepořízenou zpět... „Věřte, za dobrou úplatu jsem získal dobytče toto, kterému dobře bude pod krovem naší stáje, kde ničeho se mu nebude nedostávati..."

„Láry, fáry" — odrazila jeho námluvy Manka — „mluví hůř než Talián, a bude vykládat, že rozumí krávě! — Takovej brejlovec!" — ťala posměšně, daleko jsouc ovšem úmyslu spáchati přečin urážky na cti, neboť naprosto nechtěla nazvati profesora Fouska jedovatým plazem. „Brejlovcem" byl totiž v pasekovském jargonu každý, kdo užíval dobrodiní skel...

Po jejím prudkém výpadu nastalo odmlčení, neboť i Mates byl Mančinou rázností ohromen.

„Já jsem tady paní na půlce gruntu, a já tady taky poroučím!" — sekla ještě jazykem, využívajíc nemírně dočasně příznivé situace...

Ale potom už se Mates vzpamatoval...

„...—fix nochomól!" — zařval rozkaceně a skočil k chlévu, kde popadl na zemi ležící rozporku.

Jak to shlédla Manka, nečekala... Už jela k vrátkám — a jimi ven na náves... Ale ještě se vrátka za ní nedovřela, když už do nich cvakla rozporka s takovým rámusem, jako by je chtěla ve dví rozštípnout... Měla Manka na čase. Kdyby jí byla rozporka chytla přes záda, byla by ji přerazila...

Ale Manka zůstala před vraty stát jako solný sloup... Bylo proč! Před stavením

stála bába Markvaska, držíc na provaze kozu, jediný žalostný kup řezníka Stejspala, který byl určen nahraditi zubřanským žaludkům „skopové“.

Bába Markvaska byla pasekovská ježibaba, největší klepna vesnice, která znala všechny zjevné i tajné hříchy, spáchané ve vsi i daleko za jejími humny — a do hbitosti jazyka byla sama Manka proti ní učiněná břidilka. Právem se lekla Manka, neboť tato setkaná byla ještě mnohem horší věc, než rozporka, která letěla za ní. Zastavila se před vrátky jako šlakem trefená...

Bába Markvaska se na ni ušklíbla, blýskla očima vpravo — vlevo, veliká, chlupatá bradavice na bradě zajezdila nahoru a dolů, v rozchlípených ústech se růžově zasvítily dásně, a již vyšlehl jazyk, aby mrštně a mlsně olízl pysky...

Než by pět napočítal, jela jí huba jako kolovrat...

Manka však byla dost chytrá, aby se nenechala svésti k důvěrnosti... Mžikla po bábě očima a procedila skrze zuby, že běží honem k Jirkovo na radu — a neztrácejíc času, chvátala návsí do bratrovy chalupy, která se krčila na druhém konci cesty...

Markvaska zaklepala hubou na prázdno a zadívala se za ní nejinak, než jako kočka za špačkem, který jí právě před nosem ulítl... Ani ze dvora, byť bystřila sluch sebe víc, nezaslechla potěšlivého slovíčka, takže jí nezbývalo, než pracovati dohadem, ve které tvůrčí práci se ovšem vyznala líp, než špatný novellista.

Zanedlouho se rozevřela vrata, a na náves vyšel celý průvod. Řezník se maličko zastavil, vzal od báby koupenou kozu, přivázal ji ke strace — a již hnal k městu. Za ním šli oba švakři, aby vyprovodili pana profesora na kousek za ves.

To všecko viděla Manka škvírou ze dvora bratrova a všecka se třásla vztekem. — Zašla do sence k švakrové, ale pochopení nedošla. Polekaná chalupnice jenom ukazovala na to, jak lacino jim prodali jalovici, a to jen proto, aby dítě ve škole tolik nezkusilo... Ale Manka řečnila a řečnila, až přišel Jirka, který byl nebratrsky nakvašen — a sotva ji spatřil, pustil se do ní jako do syrového žita. To bylo na Manku přece jenom mnoho... Nedala se! Slovo dalo slovo — a nakonec ji Jirka vyhodil z chalupy...

Zajíkajíc se prchlivým vzrušením, letěla odtud rovnou k starostovi.

Pasekovský starosta byl z míry hodný člověk, který požíval mezi svými svrchované úcty pro svou učenost, neboť čítal denně „Pražský deník“ a věděl zhruba o všem, co se právě dělo ve světě. Měl proto o nedělních besedách v hospodě hlavní slovo. Byl zpravodajem své vesnice, jejím politikem, stratégem ve vzrušené době a od nepamětných časů i jejím rozšafným soudcem...

Když k němu Manka přiběhla, vstal od kamen, rozsvítil lampu, nasadil si kostěné okuláry — sedl za stůl s lejstry a jal se pozorně naslouchat. Manka spustila sáhodlouhou řeč... A v tom bylo tajemství starostovy rozšafnosti i jeho soudcovských úspěchů, že nechal každého do libosti se vypovídat. Věděl dobře, že každého, než se zúplna vypoví, přejde zpola vztek — a je pak mnohem přístupnější moudrému slovu...

Na neštěstí však nebylo Mance dopřáno, aby se vypověděla...

Čert si ještě nedal pokoj! Nepořídiv ani s babou Markvaskou, nastrčil sem nyní četníka...

Vešel právě, když Manka byla asi v polovině výkladu — a všecka rozpálena hněvem...

Byl to mladý človíček, který před několika dny přišel do Zubřan rovnou z pole, kde ho vystřídal jeden z místních strážců ohrožené bezpečnosti Rakouska — a byl pln služební horlivosti, jenom aby se nemusil záhy vrátit tam, kde je služba nepříjemnější a do jisté míry i nebezpečná...

Předložil starostovi knížku k podpisu, rozhlédl se — a zvědavost mu nedala... Vida rozpálenou ženskou, zeptal se Manky, cože se jí přihodilo...

Starosta sice na ni mrkal, aby mlčela — ale nic nebylo platno... Manka, jak byla v ráži, vyhrkla s pravdou ven. — A tu se četník hned starostlivě ptal, zač muž krávu prodal, kolik asi vážila, — v kterém čísle bydlí — a všecko si pečlivě zapisoval do notýsku. — Tehdy už mu Manka odpovídala po čertech neochotně, ale nebylo zbytí: četník je četník! — — —

Když si byl všecko zapsal, poplácal jí po zádech a slíbil, že věc vyšetří. Potom si hodil na rameno břízu, zakroutil knírek a vyšel hbitě do soumraku...

Starosta se podíval přes okuláry na svou návštěvnici, zakýval hlavou nad lejstry a povídal: „Manko, Manko! Ženská nešťastná! Proč pak jsi nedržela hubu? Dyť jsem na tebe mrkal! — Nu, počkej! Ty to odneseš! Já bych nechtěl držet, až ti je bude Mates nakládat!“ — — —

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Josef Thomayer: *Různé příběhy.* — *V ovzduší Aeskulapově.* — Sebraných spisů sv. VII. Nákl. „Unie".

Jak již měli jsme příležitost kolikrát zdůrazniti, jsou vskutku jedinými svého rázu „různé příběhy", které Josef Thomayer zaznamenává, ať ze všeobecného pozorování ať z „ovzduší Aeskulapova". Zachycují ovšem zjevy velmi prosté, ale Thomayer je jaksi systematicky zařadí mezi dokumenty psychologické či sociální, nepoužívaje k tomu jiné metody, leč svého osobitého, prostého, ale markatního slohu, který je v takovém souhlasu s tendencí vypravovaného příběhu, že se zdá býti přímo jeho výslednicí. Mnoho z článků, seřaděných v VII. svazek spisů, opětně analyzuje lidskou hloupost, tak překvapující v případech, kde stačí nejprimitivnější zkušenost, mnoho jich vyzní ironicky, „Nadějná herečka", „Společnice na cestu" a zejména „U železničního neštěstí" mají pointy klasicky groteskní a vynucují na překvapeném čtenáři hlasitý výbuch smíchu. — Druhý oddíl obsahuje pozorování z činnosti lékařské, drobnosti z okraje vědy, zajímavá a poučná, připouštějí trochu nahlédnutí do „kuchyně" lékařovy a dovolují vyvozovati lehké důsledky. I tu realistické prostředí („Ze života ve velké nemocnici"), celkem anekdotické, a úvahy ironické („Zlato", „Básníci a lékařství") střídají se s vážným poučením („O polykání"), velmi účinným a s jakousi lékařskou filosofií lehké formy („Je nemoc neštěstím?" a j.). Článek poslední jedná o popularisování vědy lékařské a končí přáním, aby nezůstal hlasem volajícího na poušti. Kniha rázu knih Thomayerových, doufejme, jím nezůstane. *Kaz.*

*

Čestmír Jeřábek: *Výzva.* Nákladem vydavatelského družstva Moravsko-Slezské Revue v Brně.

Upřímně řečeno: jsem dosti na rozpacích, mám-li referovati o Jeřábkově povídce. Sama její ústřední postava, starý poutník Šimon, zůstává nám v celém vypravování, místy hodně sugestivním i dějově napínavém, dosti nejasná a nezřetelná. Jeho příchod do vesnice, setkání s podivným pasákem, nález zabitého děvčete, pobyt na statku u chmurného hospodáře a svůdné krasavice selky, šílená jízda zavátým krajem, Šimonův odchod do světa — to vše se střídá skoro bez přechodu, s jakousi stálou tísní, stále zatemněno, plno neurčitých nápovědí. Nejlépe však se daří Jeřábkovi líčně krajinné: tak zaujme hned úvodní scenerie nachylujícího se podzimu za večera, zakrváceného rudou záplavou nad lesy. V takových partiích dokazuje Jeřábek spisovatelskou oprávněnost — nedokázal-li ji samotnou prací, která by místy potřebovala komentáře. *—btk—*

*

* Dr. Jan Frič: *Život a dílo Aloisa Jiráska.* K sedmdesátému výročí narozenin. Nákl. Gust. Voleského na Kr. Vinohradech.

První vlaštovka zvěstující letošní jubilejní léto. Pečlivá, o dobrou kritickou literaturu Jana Jakubce, Zd. Nejedlého, A. Tučka, Jana Voborníka a j. opřená práce dra Jana Friče jeví především jednu velikou přednost: skládala ji láska a oddanost k velikému dílu Jiráskovu i k osobě jeho tvůrce. Působí proto zvláštní prostou srdečností, čímž dociluje populárního účinu. Autor líčí především život Al. Jiráska, jeho mládí, studie, jeho učitelskou působnost v Litomyšli, všímaje si rozmanitých momentů životních i styků, které měly vliv i na jeho tvorbu, až po slavný dějinný okamžik, kdy na jaře r. 1918 vstupuje A. Jirásek na řečnickou tribunu politickou jako mluvčí celého národa a přednáší i přijímá národní přísahu, zavazující nás i pro všecku budoucnost. Druhá část knihy obírá se dílem Al. Jiráska, oceňuje je a hodnotí, třídí dle vzniku i dle děje a uvádí ideový obsah až po dobu dnešní. Literární i lidská osobnost Al. Jiráska, „nejčeštějšího z českých literátů", jak praví dr. Frič, je tu podána výstižně, plnými barvami, a nebude to jen studentstvo, které se jí chopí, ale i občanstvo, aby seznalo podrobně představitele pravé českosti, vychovatele generací v cítění národním a nejčelnějšího budovatele našeho osvobození. Pro pořadatele jubilejních přednášek bude spis Dr. J. Friče neocenitelnou pomůckou. *— och —*

*

František Balej: *Zlaté péro.* Spisů sv. 3. — Nákl. J. Šnajdra na Kladně. Výprava knihy od Jaroslava Maříka.

Šnajdrovo nakladatelství na Kladně vydalo vždy v prosté úpravě obzvlášť sličné — Balejovy překlady Rabindranátha Thákúra. Nyní vděčně plní povinnost i ke spisům překladatelovým, široké české veřejnosti teprve představujíc jeho osobnost, vídeňského Čecha vynikajícího duševního života, neznámého, nepovšimnutého, konečně po smrti uráženého, duše ušlechtilé, jakých pořídku. Dostává se nám nyní třetí díl jeho spisů, redigovaných Macharem; obsahuje dvě práce. „Zlaté péro" pitvá poměr dárce k udělované almužně, poměr člověka prokazujícího dobrodiní k obdarovanému, kterým jest zde trpělivec neskonalé pokory, čekající a doufající přes jedinou řadu zklamání a neúspěchů. Touto pokorou ten, jenž chce mu dobře činiti, jest veden ke snaze vymaniti se z „dobročinění" almužny, ke snaze plniti prostě povinnost člověka k člověku — ale při nejlepší vůli se této snaze nedaří, tolik je zvyklostí, tolik automatičnosti života, že jedincům nelze vyrovnati této kollise mezi sebou. Redaktor spisů nazývá

tuto práci „nepropracovanou stavbou". Proč? Jako studie stačí úplně, vyčerpává zcela svůj námět. Spíše druhá práce, „Tajemství", kde meditace vychází více z názvů „tajemství" a „neznáma" než z pojmu, který ta slova obsahují, zdá se býti zlomkem, ojedinělým článkem delšího řetězu. — Výprava vydání Šnajdrova, obdobná s ostatními jeho publikacemi, i zevně činí památník Balejův důstojně úpravným.

Kaz.

 DIVADLO.

Georges Duhamel: *Světlo.* Lyrická hra o 4 dějstvích. Přeložila Josefa Hrdinová. Ve Stavovském divadle — (Komorní hry Národního divadla) — po prvé dne 26. února t. r. Rež. Vojta Novák, výprava J. Weniga.

Stavovské divadlo, jehož získání rozmnožuje konečně možnost činnosti činohry divadla Národního, svou ideální akustikou jest obzvlášť výhodno pro vzornou, intimní činohru, pro jakou stal se obvyklým název komorní hry. Tomu — a řekněme hned: také volbě nového šéfa činohry dra Hilara, jenž hned napoprvé osvědčil velice šťastnou ruku — vděčíme, že dočkali jsme se konečně hry myšlenkové hloubky, ušlechtilého, posvěcujícího vzletu a krásného slova, hry, jaká jest vskutku fatamorganou v hrůzách pathologie, křiklavosti, triviality a hrubosti, které jsou pro vzdělání a neostýchavé probouzení českého obecenstva vybírány za vzor ze světového repertoaru zejména na divadle vinohradském. Duhamelovo „Světlo" svým označením „hra lyrická" a svým zařazením do komorních her jako příliš literární nebude arciť vábiti obecenstvo jako hry, které se studují „pro potřebu běžného repertoaru", jak říkávají divadelní bulletiny, ale jen ať obecenstvo jde si ji poslechnout bez předsudků, s dobrou vůlí vskutku poslouchat, co se mluví — a bude odcházeti z divadla s čistou myslí a povznesenou duší, probuzeno k přemítání vysvobozujícímu ze všednosti. Hru „Světlo" lze chápati jako snahu básníkovu vystopovati slepcům útěchu co nejúčinnější — ale zároveň mluví ke všem lidem vůbec jako k slepcům a obrací jejich meditaci do hloubek nitra a k pramenům odlišného myšlení, vedouc k lásce vítězné, jelikož zbavené vlivů smyslových, hmotně rozptylujících a k bludům svádějících. Poslední výjev dvou slepců nad propastí, který symbolicky naznačuje tento obrat, jest z nejkrásnějších, nejmohutněji působících výjevů vnitřní dramatičnosti, jaké jsme kdy viděli. Nesouhlasíme s názorem, projeveným většinou denní kritiky, že jeho hra má podobnost dílem Maeterlinckovým — to zdání snad bylo způsobeno výpravou, ale jinak v jádře věci je naprostý rozdíl, myšlenkový proud jde k opačnému, jasnému cíli. — Provedení bylo ovšem pečlivé, ale účinkující budou se musit přizpůsobiti výborné akustice a nenanášeti přílišných akcentů, zejména laskavá slova a ušlechtilé myšlenky nepronášeti se vznešeností tak okázalou. Pan Deyl v hlavní úloze vynikal výkonem nejdůsledněji propracovaným mezi hrdým vzdorem a nesmírnou dobrotou srdce, vzrostlou ze slepcových dum. Výprava dekorační byla trochu pestrá, se světelnými efekty, vycházejícími z opačných stran od přirozených zdrojů, závěsová dekorace druhého dějství zbytečně vzdálena naprosto od realismu. Za to obleky byly vhodné, jakéhosi trvale jednotného rázu; podivili jsme se velmi přání jednoho referátu, aby hlavní úloha ženská hrána byla v moderní krátké sukni — takové přílišné spojení s dneškem by ji proměnilo v běžnou, šlechetnou naivku; tomu se paní Suchánková správně vyhnula, a kde tlumila akcenty, bylo lze ceniti její vzácně správnou výslovnost.

Máme v tomto případě po prvé příležitost zmíniti se o hře ve stavovském divadle, o jehož vhodnosti panují velmi rozmanitá mínění. Nemůžeme souditi o jevišti, zákulisí, orkestru — ale na návštěvníka hlediště jak starobylý vestibul, tak foyer s prostou výzdobou ve zdařilém zpracování materiálu činí dojem velmi ladný a hlediště poskytuje nejpříjemnější pobyt ze všech pražských divadel. K první komorní hře byl vydán program s článkem o auktorovi a článkem o instituci komorních her; tento úvodník psán byl slohem zbytečně po estétsku šroubovaným. Dodali bychom k němu, že k pojmu komorní hry náleží též dodržeti datum premiéry a ne je dvakráte měniti, jako při hře nahodile studované; a též obecenstvu třeba připomenouti komorní chování, to jest usednouti včas na místa a ne trousiti se v celých zástupech až do čtvrt na osm.

* * *

V Národním divadle dne 10. února t. r. byl provozován nově studovaný Wildeův „Ideální manžel". Intriková komedie jeho druhu je hodně z mody, ale tato je zábavná a ne jalová. Na provedení bylo patrno, že třeba, aby si účinkující navykli konversačnímu tónu, v souhře harmonisovanému, aby paradoxa nevypichovala se s nenuceností tak nucenou a duchaplnosti nenosily se slavnostně na talíři. Mimo to lordové chodili s rukama v kapsách a považovali za vznešenost tvářiti se staře a ošklebeně. Častější reprisy to snad vyhladí a docílí jemnosti — neboť obliba hry si vymáhá stále její opakování.[1]

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava L. Vacátka (Topičův salon, únor 1921). — L. Vacátko je

umělecky postava vyhraněná a výjimečná. Býval důstojníkem; z doby té zůstal v něm jezdec a znalec koní, záliby pro koně, siláctví, postavy boxerské. Také v jeho uměleckém zápolení s látkou je cosi vojenského, řízného a siláckého. Vyhledává akt v pohybu, má rád pravé, těžké koně; je jim také umělecky více práv než lidskému tělu. Přes všechnu divokost, přes všechnu furiosnost námětů a podání převažují v díle jeho konservativní tendence. Utkvěl na malířství rázu mnichovské malby z prvých let našeho století; celým rázem svým má blíže k Mnichovu, tam nalézá spíše příbuzné duchy než u nás (Angelo Jank a j.).

Vysvětlení podává Vacátkovo úvodní slovo k této výstavě ve větách, zdůrazňujících, že jakékoliv umění, má-li býti dokonalé, obsahovati musí dvě složky: stránku ideální, abstraktní, metafysickou a stránku reelní, konkretní, naturalistickou. Od malby naturalistické chce směřovati ke klasické bezčasovosti, ke transcedentnímu naturalismu.

Tato programová slova vysvětlují, co z této kumulace názorů vychází: obsahově i formálně naturalismus velmi akademický. Moderní malíř naturalismus redukuje, momentálně nebo expresivně resumuje; Vacátko ho akademisuje. Máme dnes zcela jiné představy o mohutném podání, energickém nánosu barev, výrazy to, kterýmiž bylo dílo Vacátkovo před lety znamenáno. K této látce možno míti dvojí, trojí umělecky čistý a výrazný poměr: buďto lze ji více sepnouti a zladiti s pozadím, s krajinou, jež by dodala stavbě obrazu i celku více soudržnosti, architektonické i malířské jednoty; nebo lze vystupňovati tělesnost věcí jadrněji a reliefněji. Vždy by zde byl pevnější sklad věcí i větší umělecká pravděpodobnost. Vacátko znázorňuje akce prudkého pohybu v prázdném prostoru, v divoké hře tvarů, světla a stínů, v níž pevné hodnoty tvarové a kresebné mizejí. Vše je v kalupu, rozmávlé a uštvané. Jeden názor (akademický a naturalistický) utlačuje druhý. Pro klasické představy a fikce vyprchává mohutnost, jadrnost a pach tělesnosti; místo monumentálních obrazů vystupňovaného, siláckého života vycházejí z toho plošné akty, silácká gesta, vzedmuté, dekorativně zvětšené ilustrace. To lze odvážiti na několika podobiznách, jež nutí malíře podati postavy v klidu. Kusy opravdu representativní (co do pojetí i práce malířské) jsou dvě velké jezdecké podobizny presidenta Masaryka.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

Filmová čeština. Kinematografické podniky buď jak buď staly se součástí veřejné zábavy společenské, nahrazují mnohým lidem, celým společenským vrstvám drahá a těžce dostupná divadla (ač biografy už dávno přestaly být zábavou zrovna lacinou!), a jsou také, zásluhou solidních podnikatelův a uměleckých živlů, které pro tento moderní obor průmyslový byly získány, kulturním činitelem, jehož vlivu nelze podceňovat. Kruhy literární a divadelní, stejně jako výtvarnické měly by aspoň dbáti, aby při enormním rozšíření tohoto průmyslu a při jeho nesporných vývojových možnostech do budoucna právě stránka kulturní výchovy, vkusu a mravní ušlechtilosti byla co možná zdůrazňována a hájena. Filmová censura ovšem není všemohoucí, a na dlouho zůstane tu ne-li směrodatným, tedy aspoň velmi vážným činitelem vkus obecenstva. A tento vkus vychovávati, dle možnosti jej vésti, a nikoli dáti se jím vésti, budiž příkazem a snahou solidních podnikatelů, ať již jsou to jednotlivci, či různá osvětová a humánní sdružení, kterým v poslední době u nás právě řada předních divadel filmových byla svěřena. Literární listy, a ovšem i denní tisk, jenž nyní již pravidelně věnuje filmům pozornost, z části i vlastní rubriku, měly by tu kriticky a soustavně spolupůsobiti. Přiznáváme rádi, že v posledních letech v lecčems docíleno pokroku. Jak ve výběru filmů, tak v jejich — sit venia verbo — literární části: v textovém doprovodu. Tím trapněji působí, zjišťujeme-li, že některé původní české podniky filmové předvádějí se s texty, v nichž přes tu chvíli kmitne se povážlivě kostrbatá vazba, jakož i hrubá pravopisná chyba! Víme, že výprava původního filmu stojí desetitisíce, že režie těchto podniků, velmi lukrativních, a jejich peněžní obrat činí do roka miliony. Snad by se v tom koloběhu milionů také již uhledala položka nějaké té stovky, za níž by řádný literát (či aspoň kloudný češtinář) byl ochoten revidovati tu filmovou češtinu, aby zabránil przněni jazyka mateřského.

V. Č.

*

Jak se píše literární historie. Známý literární historik vydal ve zvláštním otisku svůj článek „Bílá Hora v české literatuře", kde na str. 29. píše, že „Frant. Kvapil v drobných básních z počátku let sedmdesátých, jež roku 1918 vydal jako Bělohorské melodie, psal české ohlasy polských vlasteneckých žalmů Faleńského". Konstatujeme, že Felicyan Faleński, tento mistrný, ale při tom často až příliš chladný ciseleur polského verše, který zpravidla se vyhýbal každému vřelejšímu projevu citovému, nikdy žádných „vlasteneckých žalmů" nepsal, ani vůbec jiných básní, jež by tímto názvem mohly býti charakterisovány a měly s Bělohorskými melodiemi jakoukoli vnitřní nebo i jen vnější souvislost.

*

* I kdyby byla slovenská zprávička o svolání ankety o nové české národní hymně jen zbožným přáním starých rakušáků, svědčí o značné otrlosti, která ji znovu pustila do veřejnosti. Otázka národní hymny byla již definitivně odbyta. Naše hymna je posvěcena tradicí, je součástí historie našeho probuzení a konečného vítězství, rozléhala se za nejdojemnějších a nejosudovějších chvil z úst našich legií po celém světě. Kterým „národnostem" se nelíbí nevinná její řeč, těm jistě nezamlouvá se ani pojmenování naší republiky a toužily by po nějakém jiném pojmenování „se zřetelem k ostatním národům". Tedy hands off!

*

Staré polské drama. Prof. J. Kallenbach našel nedávno v rodinném archivu knížat Czartoryských v Krakově rukopis neznámé dosud pětiaktové komedie Julj. Ursyna-Niemcewicze. Je to komedie psaná r. 1830 a má název *„Dva stolky"*. Je psána neobyčejně prý svěže, ačkoliv autoru byly tenkráte již 73 roky, je proníknuta duchem velmi vlasteneckým a to byla patrně překážka, proč v tehdejší době nemohla být hrána, a proto uvázla v rodinném archivu knížete Czartoryského, s nímž autora pojilo vřelé přátelství. Zvlášť zajímavé jest, že nově objevená komedie některými svými motivy silně připomíná třetí část Mickiewiczových „Dziadů", které vznikly o dvě léta později. Intrika komedie záleží v pronásledování tajných sdružení mezi mládeží varšavskou se strany senátora ruského Novoselcova. Stará novinka bude hrána ještě v letošní sezoně, nejdřív v Krakově, a potom na několika jiných polských scénách. *vč.*

*

* Norman Macdermott pokusil se v londýnském předměstí Hampsteadu založiti t. zv. „repertoarní divadlo". Toto „Everman Theatre" mělo hráti jednu hru jen v určitý den, tedy neopakovati téže hry několikrát za týden, za měsíc nebo za rok. Zatím zůstalo při pokuse, za jehož doby byla provozována dramata Shakespearova, Shawova, Ibsenova, Galsworthyova a j. Zdar divadla, jež chce pečovati o pestrost repertoáru, závisí zatím na finančních prostředcích, s jejichž nedostatkem jest mu zápasiti. Část anglického tisku vyslovuje se o podniku pochvalně. *—blk—*

*

* Město Paříž dostalo od vnučky George Sanda, paní Lauth-Sand, sbírku uměleckých předmětů, které byly majetkem její slavné babičky. Ve sbírce jsou skulptury Clésingerovy, skicy Delacroixovy, karikatury a rukopisy Chopina, Musseta a jiných ještě umělců. Mimo to celá galerie maleb z minulých dvou věků, která se vztahuje k rodině G. Sanda. *Aa*

Ve vzpomínkách na Sienkiewicze, uveřejněných v posledním čísle časopisu The Progressive Thinker, zaznamenal Ant. Niedermayer také tuto příhodu, kterou prý slavný spisovatel často vypravoval: „V Biarritzi jsem se seznámil s mladou Angličankou a hovoříval s ní o spiritismu. Po jedné takové rozmluvě se mi zdálo, že před velmi vysokým domem stojí umrlčí vůz a za ním rusý, modrooký mladík v modrých šatech s kovovými knoflíky. Ten sen mám několik dní po sobě, leká a rozrušuje mne. Za několik neděl jedu do Paříže. Má anglická známá přijela do hotelu, kde se ubytuji, již dříve. Druhý den ráno, když jdu k vytahovadlu, spatřím před sebou olivrejovaného mladíka, který je řídí; toť živý onen boy, kterého jsem několikrát ve snách viděl. Vybízeje mne, abych vstoupil, činí stejný posuněk jako onen, když mne zval do umrlčího vozu. To mi postačilo, že jsem sešel pěšky po schodišti. Rozčilen vejdu rychle do čítárny. Přestrašením ztratím vědomí. Když přijdu k sobě, vidím několik mrtvol natažených v předsíni. Vytahovadlo se strašným pádem se zřítilo a mezi mrtvými byl onen sluha." *—lř.—*

*

* Únorová porada německých nakladatelů v Berlíně vyslovila především tyto požadavky: zavedení přesných cen knih a odmítnutí prodejných podmínek, které vyslovil spolek německých knihkupců. Tomuto spolku má býti zároveň navrženo, aby zrušil valutní přirážku, která se připočítává při prodeji německých knih do ciziny. Nedoporučovalo by se i u nás realisovati první požadavek? *—blk—*

*

* Pařížský deník „Poslednija Novosti" ohlašuje novou knihu povídek hraběte Aleksjeje Tolstého „Navožděnie" („Svedení"). Náklad „Rodnaja Zemljà", Paříž, 1921. Autor referátu Ne-Bukva (J. M. Vasilevskij) má Tolstého náměty a sloh za tak čistě ruský, že vůbec pochybuje o možnosti překladu do evropských jazyků, jenž by této knihy citelně nepoškodil. *Aa.*

*

* Podle nově vypracovaného návrhu zákona maďarské vlády má býti při budapešťské universitě zřízena stolice slovenštiny. Chytrácká politika. Dokud měla Slováky ve své zemi, jí nezřizovala.

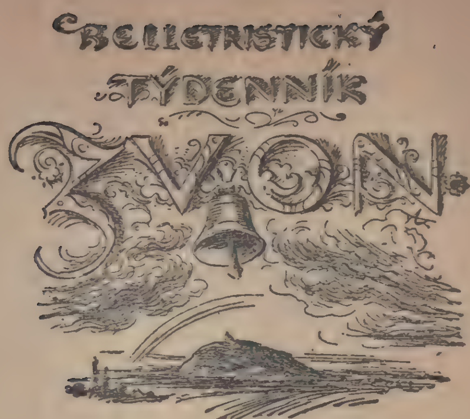
*

Výstava ruských legionářů výtvarníků, pořádaná „Památníkem Odboje" MNO v letním refektáři klementinském, je otevřena v měsících březnu, dubnu a květnu denně od 9.—5. hod. odpol.

V Praze, dne 10. března 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

ALKYONEUS.

Jaká hrůza! Nebe a země v boji.
Tamo jasní bohové, tady chmurní
prachu vládci, zrozeni sami sebou,
děti to země!

Jsou to mocní synové okamžiku,
lásky, hmoty z objetí slunce — země — —
matko, rodičko všech nás, velká dobrá,
věčně tak rodíš.

Podléhají bohové. Stromy hoří,
pyšné cedry, duby jak meteory,
mocné páže železný jako jeřáb
točí a tříská.

V nebe mecí balvany, kmeny, hory,
až se v třesku kovová tříští klenba,
prach tu, rachot, kletby a vzkřeky hrůzné
nad rachot hromů.

Moře prýská na žezlo Jovišovo,
uhásí je, selhaly nicotné blesky,
bohům z rukou nezdolné padly zbraně,
ztraceno všecko!...

Neboť síla země se probudila,
pocítila sebe, že mocná vůle
nad moc bohů je, nad klid věčna
skutek je mžiku.

V čele zemských Alkyoneus rve se
poslední on zrozenec země, dosud
plné hlíny oči má, bláto plije
pevnými rety.

Nesmrtelný na rodné stojí zemi,
na své matce, kořeny s ní jsa spojen,
krví svojí, čerpá z ní stále nové
nadšení, sílu.

Athéno, buď kletba ti, paní krutá,
svému Otci Jovovi v pomoc přišlá,
tebou chytrost vítězí, z rodné půdy
gigant je vlečen.

A když jinam odvlečen, zbaven síly
mateře svojí, marno je potom všecko,
marné boje, Alkyoneus mrtev,
vítězem Olymp.

Tyran jásá, nová hned kuje pouta,
v Tartar věčný přemoženého vrhá,
nikdy už se nevzmohou v nový odpor
synové země!

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Jenom — mohu-li věřit tomu, co otec povídá? Mám dojem, že všecko, co mi teď odpověděl, bylo jen dělání tmy před očima. Ti jsou smluveni! Ti si hrají na ruku! Ne ne, na Mityje si musím zatím dávat pozor! Kdož ví, proč

mluvil o dvorech, o té kletbě na nich, něco falešného mu svítilo z očí. Snad ani ne tak na té procházce, ale teď teprv rozeznávám, že nemluvil ze srdce — ne — rozhodně ne — a i ta vycházka s námi na louky — byla smluvena! Óóó — to je divný člověk! Všecky jeho poznámky byly malé udičky! Rozhodně! Můj bože, až horko je mi z toho! Nebreptaly jsme hlouposti? Já ne, byla jsem opatrná, ale co holky? Ale ne — ani ty ne! Mityj byl rozhodně nespokojen, nepochodil!" V tu chvíli všecky její myšlenky zmizely. Uvědomila si, že jest neobyčejně vzrušena a že ani teď ještě neusne. „To je strašné!" šeptala si. „On chce, abych prozatím se o nic nestarala, každému rozhodnutí se vyhnula, že to bude jen pro mne — jen pro mne! Jak to může tvrdit? Může vědět, po čem toužím? Ale to je to — má se stát, co on chce, tedy jeho přání se má naplnit, ne moje. Tak málo prý na mne žádá, tak málo! A nevděčná jsem! I té pasti na mne užije. Zapomíná však, že se v tu chvíli musíme zeptat: Ale proč nesmím o ničem vědět? A že si hned musím odpovědít: Poněvadž bych s tím nesouhlasila! — To je to! Proto nesmím o ničem vědět! — Ale ne! Já se nedám vléci jako hloupé tele na trh! Ne! Jde o mne! O mém osudu se rozhoduje! Nevěřím, že je to pro mé štěstí — proč právě štěstí, když tu nic nevzešlo z mého srdce a z mé touhy? Naopak, strach mám! Ale já mu ty plány prohlédnu! Jaroslav mne má slepě rád — chudinka, až líto mi ho bylo! On musí vyzkoumat, co to měl můj otec s jeho otcem a s jeho matkou — tam se ukáže povaha a na tom mnoho bude záležet! A já — a já, dobře vím, že jsem všemu na blízku! Opravdu, až mráz mne přešel! Kde nosívá tatínek ten klíček? Prve ležel na psacím stolku, viděla jsem jej. Tam je ten balíček, tam v některé zásuvce! Proč už mne to nenapadlo?" V tom se Vlasta zazmítala, jako by jí bylo nutno na okamžik rozčilující tuto myšlenku rozmetati a osvoboditi se od ní aspoň pro jediné oddechnutí. „To by bylo těžké," pomyslila si pak posadivši se na posteli. „To není jen tak! Kdy? Kdy by to bylo možná? Ach ne, tak ne — právě, když by byl doma a nosil pivo! Stačily by dvě minuty, jen otevřít, balíček vyndat, uschovat a — bylo by to. Ach, nebude to lehké! Myslím, že ten klíček nosí ve vestě. Snad by to šlo — kdyby ji na okamžik svlékl, to dělává, když si vzpomene víti si šle — v tu chvíli by toho nepozoroval!" Tísnivé rozechvění dusilo jí hruď. „Ale pro boha, což to nejde jinak? Proč bych nemohla vyhledat paní Hejlovcovou a říci jí, co si myslím? Ta ví nejvíce a všecko se mi krátce vyjasní! A i s tím advokátem se spojím, abych ty pikle rozmetala! Prý pro mé štěstí! Jaké štěstí? Ví otec, koho bych si přála za muže? Ani to neví. Ach, co asi Bláha dělá? Spí a nemá tušení! A Havlíček se trápí, ten nespí. Neměla jsem s ním dnes jít, byl by nemohl o tom mluvit . . . Teď je mi to nepříjemné, líto je mi ho — a co mohu dělat? Jak začal mluvit, už jsem cítila, že ne, že jsem ho vlastně tak ráda neměla, jak jsem si myslívala. Od pondělka ne, od pondělka — Ach, vždyť sama nevím, co dělám, a co si myslím! Vždyť ani to ne, a bůh sám ví, jak to je. Uvnitř srdce všecko se třeba převrátí, až přijde čas!" Pojednou prudce se položila. „Já bych mohla jen tu zásuvku odemknout! nic víc. A tak nechat! Až by na to přišel, domníval by se, že zapomněl zamknout! Ano! To by bylo nejprostší! A nic přede mnou neskryje, všecko vypátrám, všecko!" Zavřela oči a snažila se usnouti. Zachytávala se úmyslně na rozmanitých vzpomínkách, aby se odpoutala od dráždivého světa poštvané své zvědavosti a úžasu, ale žádná vzpomínka a žádný obraz neměly té síly, aby ji pro sebe zajaly. Letěly hlavou její jako mraky, zanikaly, nevracely se. Teprv když se objevily dnešní události, zdálo se, že se vpalují v její duši. Hádka Bláhova s Rakem, advokát Mityj, podivná kyselost majetníků dvorců, když tu dopoledne byli, vycházka na louky, sestry Vaněčkovy v modrých kostymech, obě jako by stále zmatené a jako zbytečné, hlavně pak setkání s Havlíčkem na zahradě starostově. Při této vzpomínce jako by se rozestřela nad ní konejšivá, podzimní nálada. Rudý západ, příjemně studený vzduch, žluté stromy, hluboký klid. Prosebná slova Havlíčkova, aby s ním šla úvozem ke křížku, zazněla zcela jasně v jejím sluchu. Slyšela i kroky své i jeho povzdechnutí. „Věřil, že mne získá?" napadlo ji. „Jistě věřil, jinak by se byl k vyznání svému neodhodlal. Jak asi mu bylo, když jsem promluvila? Nebyla jsem strašná? Bože můj! Jak asi se trápil, když šel večer domů? Jak asi se rozhlížel po kraji a jak se díval — k Újezdu? Každý máme své hoře . . . A co ta jeho matka? Co se v tom srdci děje? Je divná — divná — a on chudák — A když lesem šel — z Moutína je vidět — až k nám —" V tu chvíli zastřelo se jí vědomí. Usínala. Hluboký spánek, jaký přepadává člověka rozrušením vyčerpaného, přepadl i ji.

Zdálo se jí, že seděla s otcem u stolku, otec že byl černý, zamračený a neobyčejně svalnatý. Neměl vestu a chrastil klíčkem v zámečku. Otevíral zásuvku a vyndal balíček, nebyla to bílá krabička. Na ní nápis: Dr. J. Mityj, advokát v Praze. Oba se zachechtali, otec i ona. Krabička byla malá, jako na obálky. Otec na ni hleděl, měl velikou tvář, ale oči malinké jako máčky, nic větší, takového však lesku a takové ostrosti, že z celé té široké tváře nejvíce vynikaly. Sáhl na víčko krabice: „Mám otevřít?“ smála se. „Mám nebo nemám?“ A když poprosila, aby otevřel, učinil tak, a tu z krabičky vyskočil malý, živý, bílý koník s malinkou jezdkyní, dívkou sotva decimetr vysokou, ale s podrobnostmi tak živými, že otec i Vlasta s úžasem na sebe pohledli. A teď zase jako prve se na ráz stejně zachechtali. Koníček se vzpínal a po stole psacím před nimi poskakoval. Třikráte zadupal. Měl i sedlo, třmeny, i uzda se leskla, a dívka v černém oděvu, s lesklým cylindříčkem obratně se nesla, obratně koníka řídila a malinkou ručkou Hrdličkovi i jí pozdrav posílala. Tu, bůh ví proč, na Vlastu padla hrůza, chvěla se a volala: „Zavři krabici, zavři!“ Otec zakýval na koníčka i jezdkyni, zavolal „Šups!“ a už bylo vše zavřeno.

V tom Vlasta se probudila. Byl již den, dokonce již devět hodin.

Hrdlička právě klepal na její dveře. A podivno, klepání jeho úplně se podobalo dupání malého bílého koníčka na psacím stole.

„Už! Už!“ zavolala Vlasta. „To klepáš po druhé?“

„Ano, po druhé! Honem, honem, musím odejít!“ odpověděl.

Oblekla se rychle a posnídala. Hrdlička připraven na cestu obešel dvakrát stůl, u něhož seděla; nepromluvil však. Zasmušen, přemýšleje o čemsi, odešel. Vlasta pocítila zvláštní neuspokojení, jakési těžké rozpaky, jako by se byla dopustila veliké, osudné chyby nějaké.

Sotvaže zmizel Hrdlička v levém rohu návsi, veběhla Vlasta do jeho pokoje a stanula před psacím stolem. Měl tři zásuvky, prostřední velkou a dvě malé po stranách. Všechny byly uzamčeny. „To bylo divné, jak ten bílý koníček s tou malinkou slečnou tady poskakoval,“ pomyslila si, ale té hrůzy jako v onom snu již nepocítila.

XXIV.

Hrdlička, jakmile se ocitl na pěšince v lukách, pod oním nízkým lesíkem, kudy se šlo nejkratší cestou na Kvíčalec, zrychlil neobyčejně krok. „To jsem si nemyslil, že první klacky pod nohy mi hodí Vlasta!“ opakoval si několikráte potřásaje hněvivě hlavou. „Ale to se rozumí,“ sám sobě přisvědčoval, „na nic se člověk ohlížet nesmí, slabosti a vášně budou vždycky! Už i ty vystrčily růžky, však jsem si dobře všiml té poznámky o Bláhovi. Vida ji! Ale s tím se musí počítat!“

Za necelou hodinu procházel již vesnicí k návrší, kde stál dvorec. Chvátal přikrčen, jako by si nepřál, aby ho lidé poznali. Kamenitá cesta ozářena byla sluncem. V důlcích za kameny bělalo se jíní po malém nočním mrazíku.

Bláhu nalezl doma. Seděl ve svém tříoknovém pokoji u širokého stolu. Psal dopisy a poukázky hvízdaje si chvílemi. Na stole bylo ještě nádobí od snídaně. Spatřiv Hrdličku, vyskočil radostně a vedl jej ihned k pohovce.

„Přišel jste se podívat do naší vesnice na svůj statek — ne?“ zasmál se, usedaje vedle něho.

„Ani ne — to bylo včera odbyto, ale k vám jsem přišel.“

„Ke mně?“

„Ano, mívám tak někdy všelijaké nápady. Poslouchejte, musím s vámi mluvit!“

„Prosím,“ všechen potěšen zvolal Bláha, „děláte mi radost, já taky si přál — právě — měli bychom si spolu upřímně promluvit, člověk toho má na srdci trochu mnoho.“

„Právě, však to vím, a naznačil jste mi to nedávno, do srdce vám vidím. Nemůžete si pomyslit, jak mne tenkrát dojala vaše upřímnost! Já už jsem řekl a říkám i dnes, do ničeho se nechci plést a nic nechci rozhodovat, to ať Vlasta si učiní, ale přece — toť se ví, každý má své záliby a mám je proto i já — myslívám si, no, že bych si přál — Ale nač to povídat, že? Hlavní věc je, aby se všecko vytvořilo tak, jak si tajně v srdci přejeme.“

„Ano, ano, právě — o to jde!“ horlivě svědčil Bláha, teď již úplně vzrušen.

„Ovšem, nic nemohu ustanovit sám, to vy víte, ale radit mohu, zvláště tomu, koho mám rád. Mám příležitost vidět a vědět přece jen víc, než vy všichni. Můžete si pomyslit, že pozoruju každé Vlastino hnutí — a hlavně bych rád vyzkoumal, co si to smluvila s Vaněčkovými? Vy netušíte? Chtěl jsem se vás zeptat —“

„Kde pak, ani zdání nemám! — A potom — bojím se toho!“

„Nebojte se!“

Bláha pozvedl k němu své kulaté rozzářené oči, přeplněné zvědavostí:

„Chtěl jsem vás prosit, a těšilo by mne, kdybyste mi trochu poradil. Mne, víte, nejvíc moří ta nejistota."

„Ano, ano, to je to," zahučel Hrdlička, „ta moří i mne. Vy se domníváte, že já bůh ví co vím a že budu dokonce i rozhodovat. To se jen zdá — poslední kolo jsem. Ale poradit mohu a — tak trochu přistrčit, checheche!"

„To věřím!" zasmál se Bláha. „Vy můžete víc —"

„No, nepřeskakujme, říkejme zatím tolik! Poradit, ano, poradit mohu, sem tam i před Vlastou nějaké to slovíčko utrousit, — toť se ví, taky to něco znamená, — tedy tolik mohu. A vy myslíte, že to není důležité?!"

„Já?" užasl Bláha. „Naopak! Všecko na tom závisí, právě na tom, co vy řeknete! A směl bych vás poprosit o nějakou tu radu?"

„No — stojíte-li o to, proč ne? Rád poradím, zvláště vám, vy jste jaksi — no, jak bych to řekl, jakoby nepatrný, a právě to se mi zalíbilo. Víte, jde o každý krok, teď by se mohlo všechno na jeden ráz zkazit."

„Jak pak ne!" pohodil Bláha hlavou. „Je stále všecko na jedné kartě!"

„Víte," velmi vážně řekl Hrdlička položiv ruku svou na ruku Bláhovu, „teď je hlavní — nic nepodnikat!"

„Nic? A já myslil, že naopak!"

„Ne, ne, teď nic!"

„A prosím vás," uchopil Bláha ruce Hrdličkovy, „řekněte mi upřímně, co ten advokát, dáte mu ji? Je v tom něco? Viďte, že ne! Aspoň v té nejistotě mne nenechávejte!"

Hrdlička se usmál:

„Kde pak! Já ji do Prahy nevdám!"

„Jistě ne? Tedy ne?" oživl Bláha jako by se byla rozlila neobyčejná blaženost do jeho celého těla. „A mne to tak rozčilovalo! Ale sám taky si myslím: K čemu by to bylo? Proč do Prahy? Tady se o ni perou, má na vybranou a zná nás. Což takový advokát nemůže být zakuklený podvodník anebo alespoň ničema? To mne těší, že se na to díváte jako já! Jenom nechápu, proč teď nic nepodnikat? To mi vysvětlete! Já — jak jsem už řekl — já naopak soudil, že právě přišel čas, že na tom všecko závisí, že zkrátka teď nebo nikdy. Nejsem přece hloupý a nezkušený a já jsem viděl na jejích očích, a to už od pondělka, že se v ní něco ozvalo, že mne má ráda, že je třeba jen rychle jednat, využitkovat té příhodné chvíle — zkrátka zafoukat do toho ohníčku, aby neuhas'. Rozumíte mi?"

Hrdlička naslouchal všechen zasmušen. Zpozorovav, že naň Bláha pohlédl, usmál se:

„To byste byl tomu dal! Kde pak! Jen nic nepodnikat — teď ne!"

„Ale já cítil v pondělí, že jsem v ní probudil —"

„To je možná a taky se mi to zdá, ale klíčí-li něco, nesmí se člověk stále na to koukat a stále to povytahovat. A potom: Vy čerta víte, co se zatím děje!"

„Co?" zvolal Bláha. „Děje se něco?"

Hrdlička na chvíli ztichl, jako by uvažoval, má-li říci, co říci chce. Pak se odhodlal:

„Kadlec to žene!"

Bláha zesinal zlostí. V očích se mu zablýsklo. Trhl hlavou:

„Ten? — A co?"

„Jede čtyřma a práská do toho, tak že letí jako čert, ale takový snadno zvrhne!"

„A — prosím vás, co tedy dělá? Já nemám tušení!" lekal se Bláha.

„Co dělá! Žene to — povídám! Víc nevím! A co taky mohu vědět? To znáte, že v lásce má každý karty u samé tváře. Ale tuším to — chvátá! A Vlasta — já nevím — taky hned chytá a větří!"

V očích Bláhových znova se zablýsklo.

„Dobře vím, proč Kadlec chvátá!" podezřele se zasmál. Zloba zaškubla mu oběma koutky. „Vždyť už ta přísaha naše mu měla posloužit. Však nejsme tak hloupí! On by se nejraději naráz oženil!"

Hrdlička velmi napjatě čekal, co ještě řekne. Zdálo se, že pozornost jeho vzrostla a že všecko nitro jeho se proměnilo. V prstech zachvěla se mu netrpělivost. Pronesl pak jaksi mimo své pravé pohnutí:

„Pravda, je z vás nejstarší, je snad o třináct let starší než Vlasta."

„Proto nechvátá, ale rád by — toť se ví, já si to jen myslím — rád by všecky překvapil! Tak, aby nikdo netušil, a bác — aby to bylo!"

„Hm —"

„Hlavně ty ženské na Vostojavce!" zašklebil se Bláha. Drobné, nepravidelné zuby zezlily ještě více jeho tvář.

„Tam žádné nejsou! Které — prosím vás?"

„Nóó — myslím, že ho jedna hlídá," vyzrazoval Bláha s patrnou rozkoší, která jej úplně již ovládla.

„Pochybuji."

(Pokračování.)

★

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Nebylo třeba ani jeho výkladu. Manka sama pochopila, že vyvedla ohromnou hloupost. Všecka pokrotla, sklesla, a rozloučivši se jen tak na půl úst, šourala se návsí domů...

Zcela jinak si stejnou dobou vykračoval četnický závodčí po silnici lesem. Šel řízně a pohvizdoval si, neboť si byl jist, že oba honce dobytka dostihne. Žena jejich jmén neznala — a neptal se také po nich, slyše, že sotva před třemi čtvrtěmi hodiny vyšli z dědiny... Jenom zostra vyšlapoval.

Teprve když vyšel z lesa a nezahlédl před sebou živého človíčka, maličko se ulekl a ještě více zrychlil krok, neboť v nedaleku před ním se již rozlévala za temným kopečkem žlutá záplava, hořící nad městem.

A tak, tak že došel! — — —

Mezi prvními domky na předměstí dostihl sledovaných.

Zastavil je rázným příkazem a přivedl pod první pouliční žárovku. Zjistil řezníka, zapsal — a obrátil se k druhému, který mu velmi neochotně podal úřední legitimaci... Četník se udivil, váhavě ji otevřel — a zkoprněl... Držel v rukou legitimaci c. k. gymnasijního profesora...

A cítila-li před hodinou v Pasekově Matesova Manka, že vyvedla hloupost — pronikl nyní stejný pocit četníka. Zaškrábal se rozpačitě v týlu, ale rady si nevěděl: v Pasekově vyslechl udání před svědkem — zde se událo před svědkem... Nebylo pomoci! — Zapsal si liknavě jméno a vrátil legitimaci...

„Ale co vás to, pane profesore, napadlo!" — řekl nějak lítostivě a — — zasalutoval před hodnostní třídou z hloupého návyku...

Potom se obrátil, a nechávaje oba stát uprostřed ulice, chvátal dále, nespokojen s lovem a jist si, že tato horlivost mu nepřinese zhola nic příjemného...

Postižení hleděli beze slova za ním...

„Tfuj!!" — vzpamatoval se posléze řezník Stejspal. — „Teď jsme v tom! V pěkný bryndě!" — —

„Nastojte!" — plačtivě dotvrdil profesor Fousek oblíbeným slovem, nevěda, co právě chytřejšího říci...

Nakvasil však jenom svého druha, který neměl porozumění pro krásné tvary své mateřštiny.

„Stát nám íčko nic nepomůže, ani kdybychom tu stáli do rána a vystáli dolík!" — zahartusil na domnělou profesorskou nejapnost. — „Íčko musíme hnát, aby se dobytek dostal pod střechu!" — —

A plácal plnou dlaní krávu po zadku, až to luplo jako výstřel z pušky...

Straka se hnula, koza zamečela, a Stejspal trhl dobytkem kupředu.

I profesor Fousek vykročil a šel vzadu malátně a mdle.

Ano — pokyvoval hlavou — jeho tušení mu říkalo... Ale, že by to tak mohlo dopadnout ani z daleka mu nepřišlo na mysl...

Ředitel... Ředitelna... Sborovna... Disciplinární vyšetřování...

Jedna představa horší druhé — a nejhorší! — že jistě ani jedna nezklame...

V.

„Já to věděla, že to tak skončí!" — zaúpěla Moudrá Saloména, když vyslechla Jóbovu zprávu...

Svezla se do pohovky — do té černé s bílými porculánovými cvočky — ale hned se zase vymrštila, vzpomenuvši, že situace je příliš vážná, aby dovolila obligátní omdlévání, které by jenom oddálilo řešení.

„Kam já jsem rozum dala, když jsem vdávala dceru! Komu jsem ji svěřila do rukou! Nešťastná holka! — Teď to má! Teď je v tom!" — úpěla Moudrá Saloména zpěvavě, jako by odříkávala loretánskou litanii... „Říkala jsem jí to pořád: neber si ho! rozmysli se! Já to věděla, že každý profesor je učiněné „budižkničemu"... Já to už tenkrát tušila! Proto mně bylo o svatbě tak ouzko!" — — —

„Nastojte! Paní tchyně!" — trochu uraženě, ale víc strachuplně ozval se Fousek...

„Prosím vás, s tím vaším „nastojte" už mne nedopalujte!" — vyjela na něho Moudrá Saloména, která v podobných kritických chvílích nesnesla slovíčka mužského odporu...

Obrátila se k němu zády, a davši tak výraz svému svrchovanému pohrdání, maličko se odmlčela, aby pak tím prudčeji se obrátila proti svému muži...

„Matiáši!" — zahřměla na něho znenadání...

Útok neminul se s výsledkem. Matiáš Buffka, který do té chvíle ticho tichoučko,

bázlivě a rozpačitě přešlapával s nohy na nohu u okna jen se staral, aby nevzbudil pozornosti rozhněvaného božstva — lekl se tak, až poskočil... Jazyk mu zmrtvěl úděsem, a on sám ztuhl na rampouch... Ale to právě bylo zamýšleno, neboť Moudrá Saloména dobře věděla, že jen v tomto stavu je schopen nerušeného vnímání. Za jiných okolností se jeho pozornost roztptylovala jako u děcka při školním vyučování...

„Matiáši! Ty na tom neseš největší díl viny!" — hřměla ctná paní muži do duše... „Nebýt tebe, nikdy bych nebyla naši Žofii tomu člověku dala! Ale ty sis pořád vedl: pan profesor, pan profesor — pan pro-fe-sor, až jsi mne umluvil..."

Matiáš Buffka byl by mohl sice namítnouti, že zrovna obráceně je to pravda — že celou tu veselku skuplovala ona — ale ani ve snu ho nenapadlo odvážiti se takového hrdinství. Věděl, že pravda je pojem ryze subjektivní, který dokonce je určován náladami a potřebami přítomné chvíle, takže se velmi často podobá lži a naopak: že vlastně není hranic mezi těmito dvěma — a u jeho ženy dokonce, že jich mezi nimi nikdy nebylo. Proto mlčel — a jen klopil provinile hlavu...

„A teď máš, co jsi chtěl!" — doložila posléze po dlouhém a významném odmlčení. — „Teď se přičiň, aby ses z té ostudy dostal..."

Dořekla, obrátila se a odešla do kuchyně jako vtělené uražení rodu, který počítal své měšťanské předky „od kořene" do ctihodné dálky dvanácti kolen...

Profesor Fousek, který dosud nebyl účasten tak prudkého výstupu — stál tu všecek zdřevěnělý a koukal na to jako blázen.

Zato Matiáš Buffka po posledních slovech své ctné paní téměř zázračně oživl. Znal ji — a proto věděl, že poslední odmítavé gesto je právě slibem spásně moudré rady, o kterou bude ovšem nutno poprosit — ale která určitě bude dána...

„Zeťáčku, prosím vás..." zahovořil šeptem k Fouskovi, — „nic si z toho nedělejte! Vy jí ještě dobře neznáte, ale ona je Saloména z gruntu srdce hodná ženská. Vybouchne, vyletí — ale obrátí se, a již o tom neví. Buďte bez starosti! Já se s ní poradím — a zítra do oběda bude všecko spraveno. Jenom žádný strach! — A teď, prosím vás, jděte pěkně domů a bez starosti se vyspěte..." — — —

„Ale prosím vás! Žádný hlouposti a hněvy!" — dokládal pohnutě a jímavě, vida, že chce zeť jíti přímo do chodby... „Jenom zajděte k ženě do kuchyně — dát s Bohem! — jako by se nic nestalo... Ona si na to potrpí... Tuze by ji mrzelo — tuze byste ji urazil... Bože, mezi svými se přece lecco strhne... Nu, jen pěkně jděte..."

A profesor Fousek zvrátil krok...

Moudrá Saloména se obrátila od plotny, když vešel — rozzářila se, utřela si ruku o zástěru a dala mu s pozdravem pro Žofi i mateřskou hubičku na rozloučenou — jako by se nebylo zhola nic přihodilo...

Matiáš Buffka, který se pozorně díval škvírou pootevřených dveří, si vesele při tom zamnul ruce. Věděl proč, neboť v té chvíli měl vyhráno... Jistě že ona vytušila dobře, kdože způsobil tohle profesorské vstrčení hlavy do chomoutu — (quis sub iugum inimicum missit — byl by řekl profesor Fousek klassicky) — a uznala tajně v srdci svém, že přece jenom Matiáš je zlatý člověk...

Potom Fousek odešel — a v tichu a v pokoji bylo povečeřeno...

A když po večeři začala služka v kuchyni hřmotit nádobím ve dřezu, rozhovořila se paní domu tak jímavě, že Matiáš Buffka poslouchal bez hlesu a každé slovo si zapisoval za uši, jen aby zítra na nic nezapomněl...

Potom přišla noc — a po ní rozbřesklo se ráno...

Se zubřanských věží zahlaholila osmá — a jako vždy za jejího hlaholení — přešel vážným krokem po chodníku, vedoucím z náměstí na c. k. okresní hejtmanství — c. k. místodržitelský rada Řehořec. Sotva ho shlédla Buffkovic služka, která stála na rohu ulice na číhané, obrátila se a utíkala domů, jako by jí hlava hořela...

„Matiášku!" — ozvalo se z kuchyně, sotvaže se za služkou zavřely dveře, z úst Moudré Salomény — „pospěš si, pan rada už šel!..."

Na ten zvuk a na ten hlas již vklouzával Matiáš Buffka do ladného kaiserfraku, jímž vyměnil od chvíle svého okresního starostenství někdejší — neblahé paměti — čamaru. Nutno však přiznati, že ho ta změna s počátku tuze mrzela, a jeho vlastenecké svědomí mu činilo mnohé a trpké výčitky... Ale potom přišla válka — a Matiáš Buffka žehnal svému rozhodnutí. A dnes, když oblékal bezvadně černý kaiserfráček, mile ho zahřála vzpomínka, jakouže měl radost hejtman Řehořec, když ho v něm po prvé spatřil. — „Vidějí, takhle se mně líbějí! To je přece voblečení pro rozumnýho a usedlýho člověka! A ty vopičky, co v nich napřed chodili, to už nechají mladším bláznům..." povídal pochvalně...

Usmál se Matiáš Buffka, navlékaje bílé rukavičky, usmíval se, bera tvrďáček a otíraje jej rukávem — a s úsměvem na rtech vyšel, když byl ještě na schodech se všech stran pečlivě obhlédnut ženou na ulici ... A čím šel blíže k hejtmanství, tím více ladil tvář do naivního údivu, takže před vraty vypadal již dokonale hloupě. Jda chodbou, pošoupával v chůzi nožkou, vmýšleje se do posice, kterou zaujme, až stane před tváří zástupce císaře pána na okresu ...

Na neštěstí se mu nepodařilo uplatniti ji ...

První osobou, kterou v kanceláři spatřil — vešed na zvučné Řehovcovo „hérajn!“ — byl četnický strážmistr! Matiáš Buffka se ho lekl tak, že by se na něm byl v té chvíli krve nedořezal ... A aby jeho zděšení bylo ještě větší, spustil v té chvíli hejtman Řehořec ...

„Ježíš-Marjá-Józef! Eště štěstí, že jdou!“ — zahalekal na něho, pokročiv mu prudce vstříc a sprásknuv ruce .... „Prosímich, řeknou mně, co pak to zase ten jejich profesor vyveď? Kdo pak mu to napískal, koupit krávu pod rukou nad maximální cenu! Dyť jsou na to setsakramentsky vostrý „foršrifty“ ... Z toho kouká kapitálná pokuta a kriminál nádavkem!“ ....

„Zrovna mně to tadle vykládá pan strážmistr ...“ dodal po odmlčení mnohem mírnějším tónem, neboť se mu zželelo Matiáše Buffky, který stál před ním — bledý jako stěna a třesoucí se jako rákos na Špačkovic rybníku.

„A co pak si vlastně přejou?“ — zeptal se už po sousedsku, neboť mu bylo po čertech nepříjemné, že tak vyjel před četnickým strážmistrem na okresního starostu, který byl ve svém úřadu potvrzen samotným Veličenstvem! —

„Já přicházím — já přicházím ...“ koktal Buffka, lově pravicí v šosu kaiserfraku — a utíraje si, když byl vylovil, bělostným šátkem zapocené čelo ...

„To já vidím, že přicházejí,“ broukl netrpělivě Řehořec — „ale řeknou mně proč?“ — —

Matiáš Buffka se na něho zase tak zoufale podíval ...

I roztálo srdce hejtmana Řehořce úplně ...

„Tak vědí co? Jdou sem! Sednou si tadle u nás a povídají pěkně po pořádku, co chtějí! Pan strážmistr zatím počká ...“ hovořil už zcela měkce a soucitně ...

Matiáš Buffka učinil několik cupkavých krůčků, rozhodil šosy a uvelebil se na židli. Zamnul rozpačitě rukama, složil nohy v lýtkách křížem přes sebe a potom, chytiv oběma rukama kabát za výložky, srovnal jej potáhnutím na těle nejinak, než jako by se jím chtěl hejtmanovi pochlubit ...

„Právě proto přicházím, pane císařsko-královský rado,“ spustil pokorně a sladce ... „Včera byl můj zeť v Pasekově, aby zakoupil pro moji domácnost kravičku ... Jevilo se takové opatření nutné, protože v celém městě nemůžeme dostati mléka ... A mléko a chléb — to je půl živobytí ...“

„Vidějí! Vidějí, pane starosta!“ — vpadl mu do proudu řeči hejtman Řehořec, který byl dobře zpraven o revoltě města proti Buffkovi ... „To jsou sám vinen! To mají z toho, že neumějí lidem vyhovět! Já jim to dycky říkal, s lidma že se muší umět jednat ... Esli pak mně se to může stát, aby mně tu lidi neprodali mlíko! — — Tak vidějí ...“ — —

„Ale já jsem nemohl nic jiného dělat, když už to tu bylo ...“ povzdychl si Buffka. — „A tak tedy zeť šel, koupil kravičku — a když ji s řezníkem přihnal, přijde ke mně a ptá se celý udivený, proč ho četník zastavil — a vykládá mi všecko... Mně hned napadlo, cože se stalo. I ptám se ho, jak krávu platil? A on na to, že dal těm lidem, co požádali ... To do mne, jako když píchne. Celou noc jsem oka nezamhouřil — a hned ráno sem chvátám tám ...“

„Nu jo! Holt profesor!“ nadnesl se na židli hejtman Řehořec, obraceje se k strážmistrovi ... „Já vím, že nemá zdání vo tom, co je to kilo na živou váhu — a takovej člověk jde kupovat krávu! Můžou se potom divit, když něco vyvede? — Já ne!“ — — —

Dořekl a položil se na lenoch ...

Četnický strážmistr se pouze povinně a služebně pousmál a přešlápl s nohy na nohu, pochopiv, že nastala naprostá změna situace ...

A již se ujal slova osmělený a rozradovaný Buffka: „Právě proto, pane rado, chvátám sem, zeptati se, jak nutno si počínati, stalo-li se snad z nevědomosti nějaké nedopatření ...“ **(Pokračování.)**

✱

J. Stan. Guth-Jarkovský:

BYLA VOJNA...

(Dokončení.)

Měsíc pohlížel na všecky ty přípravy dost klidně a jakoby kulatou svou hlavou kroutil. Sám maje volný rozhled, asi nikde žádného auta neviděl, a byl zvědav, jak to všecko tady dopadne. Jenom že hustý mrak, ponenáhlu od obzoru vystupující, zakryl mu vyhlídku a na zemi se černilo. Vlastějovským bylo to vhod, však jim ty očekávané miliony svítily dost: v obou hospodách dlouho do noci se o nich rokovalo a v obou těch stáncích pivní moudrosti zavládlo obecné, třebaže nikým zjevně nepronesené mínění, že ty zlaté peníze z větší části se z Vlastějova nedostanou. Až se ten automobil rozbije a zlaťáky budou na hromadě, však on si strážmistr také dá říct. Ševcovský tovaryš Anton, co pracoval na náměstí u Svobodů, připravoval si pantofle, jichž podešve natřel ševcovským mazem. Až nadejde ta posvátná chvíle, vezme střevíce na ruce, poleze po čtyřech a dukáty se mu nalepí na podešve samy. Do ruky nevezme ani jediný, nebude to teda krádež. Četnější rodiny byly ve zřejmé výhodě, jako když se chodí na houby nebo na brusinky.

Pro větší ještě jistotu byly přineseny z obou statků dlouhé pavézy a položeny na fasuňky tak, aby se automobil nemohl ani vyhnout, a když ne do fasuňku, aby vrazil aspoň do pavézy.

„Dyť bude mít lucerny, já to znám," podotkl řemenář Syrový, který viděl jezdit automobily v Brně. „Budou to všecko vidět z dálky a vyhnou se. Anebo se nám obrátí před nosem a budeme mít po Káčinej svatbě," dodal, konče lidovou sentencí.

„Však já jim ty lucerny rozbiju", kasal se Perlík, už poněkud namočený.

„Nerozbiješ nic," konejšil jej hospodář Skřivan. „Přece si nebudou svítit na cestu, když pašujou."

Tato moudrost byla obecně a mlčky uznávána.

„Tak, a teď domů... sypte se!" kázal strážmistr všem klukům zde čumícím. „Máte beztoho už dávno chrnět," podotkl pedagogicky.

Opravdu kluky omrzelo už to čekání a brejlení na podomka France tady a kováře Perlíka tam, kteří sedíce na svých židlích, statně popíjeli. Pepka nestačila lítat. V Panském domě i na Radnici zářila okna jakoby nedočkavostí a i strachem uvnitř pronášeným, aby snad sousední Hrabešín, kde dojista se také vědělo o projíždějících milionech ve zlatě, vzácnou kořist zatím Vlastějovu nevyfoukl. Jen kdyby bylo jisto, kudy automobil pojede!

„A pojede-li vůbec!" dovolil si uváděti v pochybnost úřední zprávu lékárník Mastička.

Bylo ticho v dalekém, širokém okolí, leda že odkudsi, jakoby za horama občas zahřmělo. Prvním tím hromem byl Franc uveden v omyl, a domnívaje se, že to rachotí automobil, vyskočil se židle tak prudce, že sklenice piva pod ní to odnesla a pivo svlažovalo vyprahlou zemi. Ani hlídka vyslaná na zvědy na Bergpurk nedovedla zjistiti, že by se něco blížilo. Nemohla ani dobře: byl to pan oučetní městský, který sám ochotně se nabídl k této noční službě, poněvadž věděl, že nebude v houštinách Bergpurku sám. Neměl pak tam ani chuti, ani vlastně náležitého smyslu pro okolí nejbližší, neřku-li vzdálenější. Byl jako tokající tetřev.

Páni z Panského domu i živnostníci z hostince na Rathouze ještě v noci obešli oba fasuňky, opatrně, aby nenarazili, a poněvadž pivo oči jim klížilo, odhodlali se nečekati na automobil a šli na kutě. Však, až vůz pojede, bude rámus, Franc i Perlík budou křičet a probudí je to. Lehali ustrojeni, v botách, pod které bylo jim z rozkazu manželek podložiti staré noviny nebo hadry, aby neumazali postel.

Z kostelní věže bila půlnoc a Vlastějov spal jako myš na měchu. Kovář Perlík svalil se pod svou stolici do silničního prachu a chrupal, až se to po celém náměstí hlasně ozývalo. Kdyby byl teď jel automobil, byl by Perlíka přejel vejpůlky. Podomek Franc ještě statečně seděl: pod stolicí měl půllitr a na klíně seděla mu Pepka, tulíc se k němu v nočním chladu...

Měsíc byl pod mrakem, ze kterého drobýtek krápalo. Jako ohlas vzdálené bouřky.

Doopravdy bděl střízlivě jenom strážmistr, ale poněvadž měl stanoviště za vraty, v teplém průjezdě, neví se s určitostí, zdali také netloukl špačky. Ponocný, používaje obecného rozrušení, dnes vůbec se neukázal.

Nikde nic, ani z blízka, ani z dáli. Po milionu nikde ani potuchy, leda ve vlastějovských snech, ve kterých honily se zlaté dvacítifranky a ruble velmi zběsile.

Až v jednu hodinu cosi se šustlo. Kde se vzal, tu se vzal — po náměstí motal se Václavíček, pobuda. Ten chlap vždycky byl tam, kde nikdo ho nečekal, ale vždycky podroušený. Kde šenkovali, Václavíček nikdy nešel mimo. V té srpnové, bezvětrné noci kořalka z něho páchla na sto honů, jako z bálové dámy parfum. Pro Pepku i France jako by to byla vůně šeříku nebo jasmínu, či kterých květů, rozvíjejících se v měsíci máji, měsíci lásky. Neviděli a neslyšeli nic pro prudké milování, ani když tichem noci nesl se refrén Václavíčkovy zamilované písně ještě z jeho válečných let: „In der Švajc, in der Švajc, in Tyrol . . .“ Nikdy nikdo z té písně jiného neslyšel nežli tuto geografickou připomínku.

Václavíček také nic neviděl, ale ten pro alkohol, a pojednou bylo slyšet rachocení a bouchnutí hned poté, zdvojnásobené nočním tichem.

„Zatracená potvoro,“ zaznívala teď z prostřed náměstí prosa místo zpívané melodie, tam, kde stál Skřivanův fasuněk, „který pak hovado tohle sem postavilo? Mít ho tady po ruce, tak ho zvochluju . . .“

Václavíček nemluvil po tichu: rozčilení, v jaké uvedla ho rána do hlavy, pavézou a zadkem fasuňku učiněná, dodala jeho hlasu zvláštního silného timbru. Perlíkem to nehnulo. Za to Pepka uskočila z opatrnosti a France to dopálilo. Podle hlasu poznal hned Václavíčka a rozčileně odpověděl, okolnostem přiměřeně.

„Drž hubu, ty ožralo, to pan strážmistr.“

„Dyť jsem si to myslil,“ blábolil Václavíček bez ohledu na spící Vlastějov. „Co blázní, holomek pitomá.“

A přidával ještě jiná epitheta ornantia, naprosto nespisovná. Slovo dalo slovo a mezi Václavíčkem a Francem rozpředl se dialog dosti hlučný.

Z četnických vrat vyřítil se strážmistr v plné zbroji, ale rozespalý. Slyšel jen lomoz, nevěděl oč jde, ale v uších rachotil mu automobil. Pospíchal k vozu, odkud to znělo nejhlasněji, ale popletl si orientaci a vraziv do voje, natáhl se na silnici jak široký tak dlouhý. Bouchlo to a pozornost Václavíčková byla obrácena v tuto stranu. Přimotal se honem a vida tady cosi ležet, jal se to ohmatávat, těžce udržuje se při tom na nohou. Podle šavle poznal i přes svůj zastřený rozum strážmistra, se kterým vůbec často míval úřední styky.

„I koukněme na to, pan strážmistr taky se dnes ožral . . . No jó . . . To on byl ondyno svátek císaře pána . . . a on to pan strážmistr ještě oslavoval . . .“ rozumoval s jemnou ironií.

„Mlčíš, ty chlape, tak ti jednu vrazím,“ sliboval zástupce vládní moci.

„Ale jak pak by mohli, pane wachmajstr, vždyť je na to tma . . .“

V domech na náměstí tu a tam objevovalo se světýlko a některé okno se otevřelo. Otevřela se i některá domovní vrata. Bylo slyšet dupot. Strážmistr byl už na nohou, vystihl situaci a upaloval domů, aby ho tu nikdo nepřistihl: prach na uniformě i v měsíčním polojasu byl zřetelný. Václavíčkovi zítra nikdo neuvěří, to z něho bude mluvit alkohol. Až v průjezdě svých kasáren se oprašoval.

Dupot se násobil a blížil z protivné strany, tam, kde byl napjat řetěz, na nějž se však úplně zapomnělo. Jen tovaryše Antonína bylo slyšet: běžel bos a na obou rukách měl naraženy nasmolené pantofle, které však při pádu přes řetěz vyletěly do neznáma. Ne úplně, neboť hned po té ozval se výkřik osoby, před ním na řetěz narazivší a teď s mnohými válející se na silnici:

„Ježíš Marjá, copak mně to vletělo do ksichtu!“

Byl toho celý chumáč na silnici, jako včelí roj a Václavíček stál na tím všecek udiven.

„Celý Vlastějov je dnes namočenej . . .“ poznamenal klidně, filosoficky a motal se dál, pod most, kde cítíval se v největším bezpečí, pokud nebyla velká voda. Tam spával klidně do božího rána.

S Bergpurku sestupovaly dva stíny, ale pozorujíce na náměstí rozruch vyhnuly se do ulice.

Miliony nikde.

Ráno na jednom konci náměstí zela prázdná židle a pod ní nedopitý půllitr piva, na konci druhém také prázdné sedadlo a vedle něho kovář Perlík, pořád ještě v blahých snech. Miliony rozprchly se jako noční tmy a jenom slunce hází ještě dodnes svoje zlato Vlastějovským na ustarané jejich hlavy.

★

LITERATURA.

Růžena Schwarzová: *Vítězové.* Příběhy statečných srdcí. Knih Zvonu č. č. 32. — Nákl. „Unie".

V povídkách o mladých láskách zřídka lze nalézti co nového, něco jdoucího do hloubky. Thema této věčné písně jest pro nevyvolené básníky zcela vyčerpáno a pokusy jsou stíhány kletbou jalovosti. Ale Růžena Schwarzová zdá se z vyvolených. Podružný název její knihy — „příběhy statečných srdcí" — naznačuje, že v jejích pracích nejde o bolnou sentimentalitu milostnou. Jen první povídka, knihy „Studený máj", má námět běžného rázu milostného, ale i tu jde pojetí nešťastné lásky dvou dvojic do hloubky, k psychologickým kořenům povah, a jsouc vyzdobeno pečlivou mluvou, někdy snad až přeciselovanou, šťastně uniká všednosti. Obě další práce — „Moře" a „Vítězové" — překvapují hloubkou názoru, přísným požadavkem a poetickou silou životného řešení. Jsou to práce mladého vznětu, ale mládí vědomého si své nenávratné ceny — a to je vzácný zjev. Eva v „Moři" a Wanda ve „Vítězích" mají svůj nespoutaný půvab, křehkou něhu, bláhové, překypující touhy, ale také přirozenou, svatou cudnost, která rozhoduje v osudné chvíli. Mravní požadavek na minulost mužovu (v „Moři"), který zprvu bolí a děsí, propůjčuje v zápětí sílu pomoci k nápravě, posvěcuje příští svazek. Ve „Vítězích" s podivuhodným pochopením je vystižena delikátnost lásky mezi milenci věkem značně rozdílnými; a také tu s pevným taktem uměleckým vyhnula se spisovatelka banálnímu řešení a zabránila vstupu všednosti, jako v „Moři" vkusně končí bez zbytečného aranžování závěrečných, vysvětlujících scén. Čtvrtá práce — „Svatá píseň" — jest pouhá psychologická episoda, pojící se k probuzení dívčí duše ze zavádějících bludů sladké marnivosti, ale jest jímavá a teplá prožitím. — V hojné kresbě detailní a ve slohu, kterému jest příznačno množství epitet — přídavných jmen, tvořených ad hoc z vazeb, a adverbií, tvořených ze jmen podstatných a sloves, což někdy hrozí státi se manýrou — jeví se vliv velkého příkladu Růženy Svobodové. Ale právě tato mistryně uvedla mladou básnířku na dalekou cestu přemýšlivého tvoření, tak že lze očekávati, že vyroste z ní dobrý romancier.

Kaz.

*

Marie Hayová, *Zimní královna.* Z angličtiny přeložila M. Kottova. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Redakční poznámka ke knize poznamenává, že překlad díla anglické spisovatelky vyžádalo si nakladatelství na radu vynikajícího universitního odborníka. Není-li tento odborník jmenován, není to ovšem již doporučením knihy. Přes to pokládám Hayové román o choti „zimního krále" Bedřicha Falckého za dílo hodnotné. Sleduje jeho půvabnou choť Alžbětu Stuartovnu ode dne slavného vjezdu nevěstina do Heidelberku až po její smrt a vzpomíná tedy ovšem i oné nešťastné doby kolem bitvy bělohorské, kdy Alžběta dlela se svým chotěm v Praze. Bývalá anglická princezna je tu vykreslena ve vší své vroucí ženskosti jako milenka a matka i v hrdosti a odhodlanosti jako česká královna. Třebaže se Hayová snažila užíti všech historických pramenů, nemůže býti její zajímavý román zván historickým — nemá na př. toho historického koloritu, jímž na nás působí Wintrův román z doby české Golgathy, nemá ani té plastické barvitosti a ovšem ani citového vztahu a hřeší místy i proti historickým faktům. Některé z těchto omylů opravila redakce (proč je mistr Jesenius zván i pak Jenseniem?) V tomto směru tedy nevyrovná se román Hayové ani zdaleka „Mistru Kampanovi". Přes to je z nejlepších svazků Vilímkovy sbírky „Láska a život slavných mužů a žen", kde vyšel současně s vydáním ve „Vilímkově knihovně".

— btk —

HUDBA.

V Národním divadle byla 5. března premiéra Zamrzlovy opery „Simson", po níž následovala nově vypravená opera „Svatební noc" téhož skladatele. Nebudu o těchto operách referovati v tomto pořadu, a bylo by také dobře, kdyby i v divadle se dávaly v pořádku obráceném — je zde pro to důvod genetický a také autoru se lépe poslouží, neboť se tím dokumentuje jeho růst.

„Svatební noc" (premiéra r. 1913) jest z těchto dvou oper slabší; nejen svým libretem, ale také falešným pojetím dramatického principu. Dramatičnost hudby Zamrzlovy opírá se zde příliš o vnější pohyb, o viděné, hrané — tam kde má vyjádřiti hnutí ducha či srdce, tam se své povinnosti vzdává, na př. při loučení Kristy a Petra. Hudební prostředky, jimiž tuto dramatičnost Zamrzla vyjadřuje, jsou známé — křečovité záchvaty žestů, šelest tremola, trilek, pohyb, jímž se líčí dynamika pohybu na scéně — hudba však pravá, vroucí, která musí pronikati i projevy dramatické líčně, zde ustupuje stranou. Škála, trilek, akord žestů jsou pouze prvky, z nich třeba složiti organismy napojené chvějivým, lyrickým vzrušením. Dramatik je především lyrik a dramatičnost stupňovaná lyričnost. Že však Zamrzla k takovéto vnější dramatičnosti se nepotřebuje uchylovati, dokazují vroucí hudbou naplněné lyrické části v „Simsonovi". Opera tato psána jest na tragedii Fr. Zavřela a má výhodu, že již libreto

její jest velmi účinné. Simson jest opravdu rek, jehož význačné rysy dostupují až výraznosti symbolu. Postaven jest v tragický zápas, kde jeho síla podlehne smyslné vášni vzbuzené Delilou. Jest to tedy konflikt věčně starý i nový — zápas mužné, čisté síly a smyslného pudu. V milostném laskání jest Simson Delilou oslepen — tím padá, a nad zhrouceným rekem chechtá se dav Filištínů, které ještě včera síla rekova držela na uzdě. — Hudba Zamrzlova měla zde za vzor opery Richarda Strausse, a z nich hlavně „Salome" nepřešla bez zásadního vlivu. Ale vzdejme se předsudků, chápejme autora tak, jak se podává — jak to naznačuje v rozboru opery vydaném u Fr. A. Urbánka. Odsuňme také poznání, že hudba i tragedie sama jsou plody předválečné dekadence, z níž my dnes právě hledáme východisko. Vmyslíme-li se v tento rámec, pak přiznáme skladateli velkou schopnost dramatického výrazu, jenž zde na rozdíl od „Svatební noci" více slouží duševní líčni, jest značně diferencovaný, vystačí pro výraz síly Simsonovy i jeho vznikající vášně několikrát přerušené, pro perversní záchvaty Deliliny i pro lyrické, hudbou bohatě obdařené zpěvy láskyplného obdivu Simsonova. Nade vším pak vznáší se tragický pathos, to co je tajemstvím každého pravého dramatu — připomínám hlavně velmi účinné líčení osudné noci, noci nabité čímsi neodvratným, strašným, co přibližuje Simsona krok za krokem s hroznou jistotou jeho pádu. To má také Fibich, ať v „Messinské nevěstě" či v „Hippodamii". Též Zamrzlův „Simson" jest hudební tragedie o s u d o v á, a mohla-li opera vzbuditi dojem takovéto charakteristiky, jest to známkou, že jde o dílo vynikajících kvalit — instrumentace jest přímo mistrovská. To, co pravím, platí o opeře až do pádu Simsonova, neboť následující závěr jest v libretě mnohdy plochý a zeslabuje jen dojem. Další škrty by byly jen k prospěchu opery. — Opera byla provedena řízením skladatelovým velmi účinně; divadelně velmi působivá, herecky znamenitá byla Delila pí Horvátové, též p. Schütz v Simsonu vytvořil postavu zpěvem i hrou velmi dobrou.

E. Axman.

TÝDEN.

„V d e v á t é m n e b i." V hvězdářském rukopise z patnáctého století čteme také, že „nejnižší nebe, na němž jde svým během měsíc" a dále: „Nad tou hvězdou a nad jejím nebem jest třetí nebe, na němž také jest jedna hvězda, jenž slove Venus a česky vedle výkladu Smilnice. Té říkají lidé dennice. — Příchylnost dává k okrasám, zpěvání, k hudbám, ke hrání a což k smilství přísluší jakožto kadeře, tanec, objímání, freje a jiné takové věci. Slunce je čtvrté nebe — nad sluncem je páté nebe, jenž také má na sobě jednu hvězdu, Mars. Jupiter, kralomoc jest šesté nebe, sedmé nebe nad tím a má jednu hvězdu Hladolet. Osmé nebe, na němž jsou hvězdy, kteréž mají obyčejné a jednostejné točení, a má nad sebou deváté nebe a to jest největší, ježto jinými hýbá nebesami". Je-li pořekadlo svrchu napsané z dob, kdy učení, neučení věřili v devatéré nebe? *J.*

*

Jiráskova „Filosofská historie" vyšla koncem minulého roku v chorvatském překladu Dra R. Trstenjaka ve sbírce „Svjetska biblioteka" (č. 43—44.), kterou vydává V. Vošický v Koprivnici. Druhý chorvatský překlad „Filosofské historie" vydán nyní ve sbírce „Knjižnica čeboslovačkih pisaca" (č. 1.) v Záhřebě. Překlad jest od Jindry Procházky.

*

* P e t r B e z r u č a A n t. S o v a několika ukázkami básnickými objevili se v poslední době v polských listech. Onen v poznaňském literárním časopise *„Zdroj"*, tento v novém měsíčníku varšavském *„Nowy Przeglad Literatury i Sztuki"*. — Že se Bezruč, „slezský bard", objevuje v poznaňském listě, svědčí o tom, jak jinak a věcněji dívají se Poláci na vášnivé útoky protičeské v tisku krakovském a varšavském právě k vůli Slezsku. *vč.*

*

Z r u s k é h o l i t e r á r n í h o t r h u. V Berlíně začal vycházeti počátkem t. r. kriticko-bibliografický měsíčník *„Russkaja kniga"*, redakcí prof. A. J. J a š č e n k a. Dosud vydané dva svazky mají informace o osudech a literárních pracích ruských spisovatelů, učenců, žurnalistů za poslední tříletí občanských válek na Rusi (1918—20), pokud je redakce mohla sebrati, o novinkách ruského písemnictví, vydávaných za hranicemi, a j. — V Sofii obnovuje P e t r S t r u v e vydávání vážného ruského měsíčníku *„Russkaja Mysl"* (založeného v Moskvě r. 1880 S. A. Jurjevým), jenž nyní v dočasném vyhnanství pokouší se soustředití všechny živé duševní síly Ruska, rozptýlené po celé Evropě. Ze známých spisovatelů ruských slibují spolupracovnictví I. A. B u n i n, A. I. K u p r i n, E. N. Č i r i k o v. — V Sofii vyšly také *„Vzpominky"* knížete E. N. T r u b e c k é h o a C h r a p o v i c k é h o *„Slovník k dílům Dostojevského"*, a chystají se vydati historické materiály o revoluci a občanské válce v Rusku N. Ž e n u l i n a N. S u v č i n s k i j. — V sovětském Rusku (v Moskvě) minulý měsíc vyšla jediná knížka nové beletrie, povídka A. R e m i z o v a *„Elektron"*.

vč.

*

Masarykův fond při Českoruské jednotě vypisuje tři ceny na rukopisné práce: souborný spis o F. M. Dostojevském, přehledná studie

o Rusku a otázce národnostní, studie o přírodním bohatství, obchodu a průmyslu v Rusku. Soutěžící práce přijímá prof. Jiří Polívka (Vinohrady, Hálkova 49) do 31. prosince 1921.

*

* Vyučování esperantu bylo oficiálně zavedeno na středních školách v Sasku, v Brunšvicku a v Hessensku. Zavádí se i na školách bulharských. Zdá se, že i jinde rozhodují o školství neodborníci. *—btk—*

*

* Z novinek filmových zaznamenáváme úpravu Macharovy „Magdaleny", provedenou zdařile Lloyd-Filmem s původní hudbou K. Weise. *—btk—*

*

* Podle Statistické příručky Republiky československé, kterou právě státní úřad statistický vydal, bylo r. 1919 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 7875 knihoven. Pěkná tato číslice dává příležitost k stručné úvaze. Náklady velmi dobrých našich literárních časopisů kolísají mezi 1000—5000, náklady dobrých sbírek a knih autorů literárně uznaných mezi 1000—4000 výtisků (vyjma některé zvlášť hledané autory). Je otázka, co odebírá a kupuje těchto skoro 8000 knihoven? Čím duševně živí své čtenářstvo? Kdyby jen třetina jich konala svou povinnost, bylo by zajištěno na prvý ráz aspoň 2500 exemplářů odbytu dobré literatury básnické i prosaické. Spočítejme, kolik dobrých knih vyjde do roka, a shledáme, že to není počet tak značný, aby naň 8000 knihoven nestačilo. Je nejvyšší čas, aby tyto knihovny byly provětrány a přidrženy ke své povinnosti. *—pa—*

*

* Paní Marie Haunerová-Votrubová uveřejnila ve feuilletonu večerního vydání Národních listů dne 4. března t. r. dvousloupcovou obranu, protkanou posměšky, proti výtkám po stránce jazykové, které jsme uvedli v posudku o jejím překladě románu „Krev a písek" v č. 23. t. l. Jest s podivením, že redakce N. L., která jinak „Zvonu" nezná, ochotně propůjčuje místo této čistě soukromé věci, a jest s podivením, že paní překladatelka přenáší věc před jiné čtenáře, než kteří čtli posudek. „Zvon" byl by ochotně popřál místa jejím námitkám, ovšem věcným, bez jízlivých duchaplností. Ale je tu cosi horšího, čeho literátka takové vážnosti neměla by se dopustiti. Paní Votrubová uchyluje se k obraně — jak tvrdí — ne ze spisovatelské nedůtklivosti, ale aby uhájila svou překladatelskou schopnost. To ve čtenářstvu N. L. musí buditi dojem, že posudek o ní byl vůbec odmítavý. Avšak čtenáři „Zvonu" naopak mohou se přesvědčiti, že celkový úsudek byl velmi uznalý, a že výtky byly rázu podružného. To paní Votrubová zamlčela. Úsudek o tom přenecháváme čtenářstvu, a pokud jde o jazykovou stránku překladu, podrobíme se úsudku „Naší řeči," jež tu je příslušna a vždy velmi liberální.

*

Literární soutěž rozepisuje nakladatelská firma „Universum Kučera," v Bratislavě. I cena 5.000 Kč, II. 3.000 Kč, III. 2.000, na práce beletristické prosou psané, též dramatické, ze života lidu slovenského, dosud neuveřejněné, psané hlavně slovensky (nebo i česky), slohem přístupným. Rozsah nejméně 4 tiskové archy, u prací dramatických celovečerní hra nebo více her pospolu na celý večer. Lhůta soutěžní do 1. září 1921. K pracím budiž připojeno pouze heslo nebo značka, jména autorova neprozrazující. Při rozepsání konkursu bývá zvykem uvésti ihned jména poroty, čehož firma nečiní. Snaha její po dosažení prací psaných dobrou slovenštinou je chvalitebna, neboť „překládati" z češtiny do slovenštiny i naopak je holá zbytečnost.

*

Z pěkného přehledu hudebního ruchu ve Španělsku, který nedávno uveřejnil Adolfo Salazar (El año musical en España), se dovídáme, že na něm byly tentokrát hojněji zastoupeny české skladby vokální i instrumentální, zejména ovšem díla Smetanova a Dvořákova. Tak na př. Pablo Casals měl na programu Dvořákův koncert pro violoncello, a Smetanovu předehru k Libuši hrála na jednom koncertě Národní společnosti hudební (La sociedad nacional de música) madridská Filharmonie (la Filarmónica). Z českých písní národních i umělých byl sestaven pořad propagačních koncertů sl. Tonči Urbánkovy. Jména skladatelů — Jindřich, Kovařovic, Bendl, Novák, Nedbal, Štěpán, Smetana, Dvořák — jsou celkem (až na nějaký ten háček nebo čárku) přepsána správně, zato však z písní slovenských se staly zase — maďarské. *—lř.—*

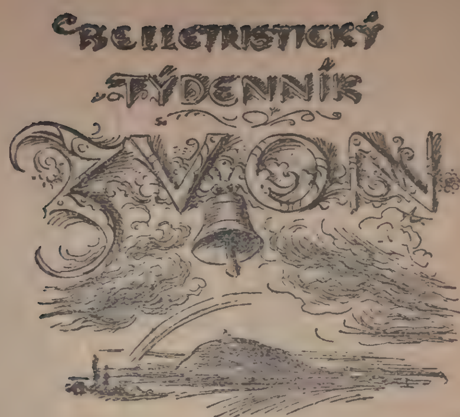
*

* O zisku, jejž může míti Německo z poznání Ruska a zvláště z ruského písemnictví, rozhovořil se dr. F. Enders v „Münchener Neuste Nachrichten". Hodnotě vysoko Merežkovského román o caru Alexandrovi, v němž nalézá více cenného materiálu než v odborné dějepisné knize, dokazuje, že studium Ruska je pro inteligentního Němce přímo povinností. Politicky stačí si Němec sám, ale znalost ruského písemnictví, zejména Dostojevského, znamená pro Německo prohloubení a zvroucnění života nábožensko-mravního. V době, kdy jsme z Německa slýchali, že z Ruska nic dobrého nemůže přijíti, jsou tato objektivní a vřelá slova včasnou připomínkou, že ani pro nás není zbytečná. *—btk—*

V Praze, dne 17. března 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

„Nepochybujte. Znáte tu hezkou Tonku?“

„Jakou Tonku?“

„Tu — služku jeho. Neznáte? Chachacha! Nóó — na tu byste se měl podívat, ta je z hadích ocásků a ta ho hlídá!“

„No — třeba se vám to jen zdá. Víte něco?“ otázal se Hrdlička.

„Řekl jsem už, že nevím. Já taky nic netvrdím, jenom že ho hlídá. A to jsem viděl.“

Hrdlička povstal:

„Tak jsem vám řekl, co si myslím, a mohu jít. Můžete si pomyslit, když jsem k vůli tomu přišel, že to něco je. Tedy hlavní věc: Teď nic nepodnikat! Nic — nic! Nedat se strhnout!“

„Mne to překvapuje — a rád poslechnu, ale vy jste mi neřekl proč, a já — já — nesnesu té vaší neurčitosti. Mne nejistota donutí, že něco vyvedu!“ zvolal důrazně a povstal.

„Právě,“ usmíval se Hrdlička, „to je u vás hezké, ta touha po jasnosti, po otevřené krajině, kde jsou všecky cesty vidět. A já vám taky rovně odpovím: Chcete si vzít Vlastu? Chcete! Nu — tak! Podniknete-li teď něco, řeknete-li jí, že ji máte rád — zamítne vás! To je marné, teď ano! Teď jistě! Ale za čtrnáct dní — nóó, pane Bláho, to už bude něco jiného! Potom vám dám znamení — a zkrátka, budete Vlastu mít! Tedy — proto vám radím, abyste nic nepodnikal!“ Podal mu ruku. „Tedy to je rovná odpověď na to vaše proč!“

„Doprovodím vás!“ sáhl Bláha po čepici, ležící na stole.

„Ne, ne, nesmí nás nikdo spolu vidět — ne, to nedělejte, zůstaňte doma. S bohem!“

Hrdlička přikrčen seběhl s návrší ode dvora do vesnice. Zašel do chalupy Vojtovy, ležící u silnice k Moutínu, a promluvil tu se starým Rakem. Požádal jej, aby mu přišel zítra nebo ve středu zabíti prase a nadělati jitrnic. Rak ochotně slíbil přijíti hned zítra v úterý.

„Tak tedy jistě,“ řekl Hrdlička, „mám novou kmínku!“ Zasmál se a za ním hned zasmál se i Rak.

XXV.

Vlasta byla překvapena, když jí Hrdlička oznámil, že zítra bude zabijačka a že přijde Rak. Nikdy u nich tento milovník kořalky nezabíjel, vždy býval tu řezník ze sousední vesnice. Ale to nebylo vše, co ji překvapilo. Podivila se taky té zvláštnosti, že prase bylo nedorostlé, nevykrmené ještě a podle dřívějších rozpočtů určené k zabití až o masopustě. Prohodila sice, že je prasete škoda, co že si tatínek vzpomněl, ale on ani slůvkem na to neodpověděl. Zdálo se, že je rozmrzen a že se mu vůbec nechce do hovoru.

Rak přišel hned ráno, ještě za šera, ku podivu veselý a živý. Dal se ihned do práce. O druhé hodině bylo vše skončeno, a Hrdlička zasedl s ním v onom pokojíku, kde sedávala lepší společnost. V tu dobu nikdo zde nebyl. Rak popíjel kmínku a brzy se rozveselil.

„Raku, vy jste obratný, to jsem se podivil!“ pochválil jej Hrdlička.

Podíval se na hospodského zapadlýma, zčervenalýma, ale živě se blyštícíma modrýma očkama.

„Já?“ položil si ruku na prsa. „Chasníka přeskočím.“ Potřásl hlavou.

„Ani jsem netušil, že jste tak dobrý řemeslník. „Sakralente, to vám to šlo od ruky!“

„Checheche!“

„Vy už jste dlouho v téhle krajině — že?"

„Aá — jé!"

„Narodil jste se tu?"

„Já?" utkvěl pohledem na Hrdličkovi. „A kde bych se byl narodil? Tady — právě ve Kvíčalci. Přes čtyřicet roků tu zabíjím prasata. Tady taky. Před vámi to míval spachtováno Vykárek, to byl chlap jako měděný — snědl dvacet jitrnic na posezení. Vykárku, že už nesníš ani jednu! jsem říkal a on zas a ne jednu, hned čtyři — panečku, to byl měch! Aá — tady jsme se veselívali, tady se pilo a řvalo do rána — a zas a zas."

„Jestli pak jste vídával starého Hejlovce?"

„Já?" upřel pohled na tvář hospodského. „Já? Hejlovce? — Takhle jako s vámi jsem s ním častokrát sedával. Ten uměl zpívat!" A v tu chvíli ochraptilým hlasem pokusil se zazpívati: „Mám dceru krásnou, nad hvězdu jasnou, která má tři dvory o devíti špejchařích!"

„A tu Márinku jste taky znal?"

„Já?" mávl rukou. „Já jí podržel koně a ona seskočila a hned bylo řečí jako krup."

„Nu — což, vy jste byl asi veselý chlapík?"

„Já?" opět mávl rukou. „To by dnes — panečku — ti kluci, ti všiváci — já bych si to všecko nacpal do fajfky — panečku, já uměl promluvit!"

„Nic nepijete! Co to? Nechutná vám?" nalil mu. „Podívejte se! Hup tam s ní!"

Rak vlil kmínku do hrdla a rozkoší zachrochtal.

„Panečku, ta holka, ta Márinka — panečku — škoda, že jste jí neznal, to byste byl viděl jalovičku, — já s ní jednou tancoval a tady!" ťukal prstem do stolu. „Tady!"

„To byl na těch dvorech jiný život než teď, viďte?" otázal se Hrdlička.

„Aá — jé!" mávl rukou Rak a zašklebil se. Několik vyžraných zubů zdivočilo jeho tvář. „Víte, to je jako by hrdlička chtěla krákat po vráně, anebo jako byste vy chtěl hrát na fagot! Tak mi připadají ti tři na těch dvorcích. Ani jeden nesvítí tím pravým ohněm, jako třeba já nebo vy. My jsme na místě, to je ta pravá věc, vy hospodským, protože jste hospodský, já řezníkem, protože jsem řezník, ale Kadlec nemůže býti pánem na dvorci, poněvadž je prase, a Bláha nemůže být velkým statkářem, poněvadž je malým sedlákem. Havlíček by moh', kdyby — moh'!" Zachechtal se. „Má ale děravé kapsy, všecko mu z nich vypadlo!"

Hrdlička nalil.

„Podívejte se, Raku, zalejte dušičku. Hup tam se slzičkou!"

Rak vypil naráz. Blýskl očima, zachrčel a zachechtal se.

„A vidíte," odhodlal se Hrdlička pronésti větu, kterou si již před chvílí připravil, „a minulý týden prý si hrál na pána a posílal vás domů."

Rak se napial a vytřeštil oči:

„Co? Mne? Pana Raka? Nesmí, nikdo nesmí, to je svatá regule, nikdo —"

„To vím, ale Bláha vás posílal!"

„Bláha? Checheche! Bláha?" smál se divoce. Pojednou zvážněl.

„Ani za týden — dobytek Bláha!" zaječel Rak a vypil. „Zrovna ne, pan Rak si poroučet nedá. Já bych moh' poroučet, kdybych uznal, že právě — já ano, vy taky, protože něčemu rozumíte — a neporoučíme . . . On ať si jde včas domů!"

„Tak, tak, Raku!" poklepal mu na rameno. „Na nás, řezníka a hospodského si pán na dvorci nepřijde! To my umíme odrazit!"

„Na mne ne!" vykřikl Rak. „Já uhodím sekerou prase do palice a svalí se. Tak jen ať mnoho nemluví a předloží si, než něco řekne. Já dlouho mlčím — dlouho mlčím, ale — sakra, domů mne nikdo nesmí poslat!"

„Ať si s vámi nehraje!"

„Ten? Co — povídáte? Ten — kluk? Takhle jako vrabce jsem držel v hrsti jeho tatíka! Panečku, to byl všivák!" Zašklebil se. „To byla rohatá svině!

„Vy byste moh, Raku, leccos povídat, to by se zelenaly hory! A co že nepijete?"

„Piju — Co že — povídáte?" Cheche!"

„Čtvrt hodiny tu ta sklenička stojí a čeká, že se smilujete!"

„Já? A že mne posílá Bláha domů?" Vypil naráz. „Ta hne osrdím!" Upřel na Hrdličku rozplývající se pohled. „U vás budu vždycky zabíjet — a všecko — Hrdličko malovaná, ty starý lišáku! Ale — to tě mám rád, Hrdličko, to já tak plácám, odpusť — kamarádc, sloto milovaná! Cheche!"

„Ty — kluku — svítíš očkama!" zálibně a s úsměvem, něžně a láskyplně pronesl Hrdlička. „A jak žes toho starého Bláhu držel — jako vrabčáka?"

„Chachacha tak! Tak!" Usmál se, ale pojednou se zarazil. Prohlížel si prsty.

„A co že ti ulít? Pustils jej?" otázal se Hrdlička.

„Zubatá mi ho vyfoukla, checheche! Zcíp' a — krávě na rohu visí chudák za nohu!"

„A co jste to spolu měli? Napij se, Raku, a povídej!"

„Ty — šelmo popelavá!“ rozesmál se Rak. „Víš, že jsem přisahal? To je, panečku, už několik přes dvacet a pořád je jazyk za zuby! Udělej něco takového, zkus to! Víš, nikoho se nebojím, ani tebe, ale boha se bojím... A přisahal jsem — rozumíš?“

„Vždyť já o to nestojím, blázne! To jen tak, že tě rád poslouchám!“

„Ale to jsem nepřisahal jemu, ne, ne, abys nemyslil — ne, jemu ne, praseti — to jí, jí, — jen jí, chceš-li něco vědět a přes dvacet let — a jí dej pán bůh nebe, andělovi, jako svatá se vznáší přede mnou —“ Umlkl a pozoroval Hrdličku, jako by byl ztratil myšlenku a nevěděl co dále.

Hrdlička téměř nedýchal. Šeptal jen: „Vždyť já vím, Raku, já vím, přisahal jsi, — ano, jí, andělovi — Márince —“

„Přisahal — jí — andělovi — ne jemu —“

„Já taky, ano — dobře jsi řekl, víš — jak svatou ji vidím — tak vznášet se — víš?“

Rak přikývl. Tvář jeho i oči nápadně ztupěly. Vztáhl ruce nad hlavu a hrabal prsty svými ve vzduchu. Pojednou zrudl a podrážděně vykřikl:

„Jí jsem přisahal a nikdy — dej si pozor, Hrdličko, — rozumíš? Nikdy jí nezradím! Kdybych byl přisahal jemu, dávno bych byl všecko pověděl, ale že jí — jí — a že stále ty její oči vidím — panečku, ten strach, nikdy, pamatuj si to, Hrdličko, nic nepovím!“

„Nepověz, Raku, to bys byl pes, kdybys —“

„Pes — byl pes prašivý — A taky nepovím — protože jí jsem přisahal!“

„Za to tě ctím!“

„A ten kluk si řekne, abych šel domů!“ pojednou se rozlítil Rak. „Já! Mistr Rak!“

„Bodeť — a jeho táta vrah — viď?“

„Vrah —“ trčel Rak pohledem v prázdnu, „rohatá svině! Chytit jsem ho měl a za uši mu dát — anebo ho svázat a dovézt Hejlovcovi, aby ho spráskal! A já ho nechám — a já — a on si hezky odejde — zbabělá mrcha — a ona se tu třese přede mnou chudinka a ruce spíná — a já přisahám, tak — hned — sám — ona ani o to neprosila, jen oči její se dívaly — A já povídám — já sám — a třesu se jako ona — Toť se rozumí, já náhodou, chtěl jsem si uříznout hůlku v houštině — tak povídám — Jako že je bůh nade mnou, nebojte se, slečno Márinko — povídám, já do smrti nikomu nic neřeknu, — a taky ne, přes dvacet, ty popelavá šelmo, přes dvacet roků mlčím — nezkameněl jsi? Co tak čumíš? Tak jsem ho držel jako vrabce — vidíš, a on taky se podle toho choval. Má úcta, pane Raku, — a já taky podle toho — však si lidé všimli, já taky, sotva jsem mu poděkoval. A že jsem mlčel a mlčím, to pro ni, to jsem jí přisahal — a nebudu povídat ani tobě, třebaže tě mám rád — chlapíku! Čert tě drbal za ušima, to je to, ale srdce máš jako jehně, dobře tě znám, mrško — že? Chacha! No vidíš —! Nač je ti třeba vyzvídat? Nepovím — do smrti si to pamatuj. Jí — jí — jí jsem přisahal — a ruce mi usekni, takhle, až sem, neřeknu — šelmo popelavá. No — co čumíš?“

„Nic nic, mám tě rád, a nikomu nic nepověz, do smrti ne — slyšíš? Nikdy si o tom s nikým nezačínej — přisahal jsi andělovi, třásla se — víš, a ruce spínala a dívala se a očima prosila —“

Rakovy oči zářily.

„Třásla se, třásla — ruce spínala,“ opakoval blábolivě po Hrdličkovi.

„Mlč tedy — a dost už, já nechci nic vědět, ani to ne, že ruce spínala, nic, nic,“ položil mu hospodský obě ruce na ramena, „a napij se, chutná-li ti, ale máš-li dost, odpočiň si — vyspat se můžeš, dovezu tě a trochu kmínky ti dám s sebou — rozumíš?!“

„Proč bych spal? Nechce se mi — dovézt mne můžeš — a povídal jsi, nó, já toho znám, tady bylo příhod, a ty nechceš nic slyšet — blázne? Počkej, kamaráde, checheche.“

„O tom dost — nechci, přisahal jsi!“

„Bodeť, šedivá šelmo — nic už, pst, pst, checheche, ty kluku se mi líbíš!“ zašklebil se Rak. „Ale já tobě chci povídat, tobě to povím — a chci!“ Udeřil pěstí do stolu. „Jen tobě, abys věděl, že tě mám rád. Tak — posloucháš?“

„Ne, ne, já nechci nic slyšet — vzpomeň na ni, jak se třásla —“

„Co?“ utkvěl Rak pohledem v jeho očích. Výraz tváře opilého starce rychle se měnil, zdálo se, že buď vybuchne v zuření, anebo že se dá do křečovitého pláče. Hrdlička chvatně jej konejšil.

„Jak se třásla — vzpomeň si — a proto mlč — A dost!“ tlačil jej k židli „Seď a mlč a napij se a na nikoho se nehněvej — jsi dobrák — povídám ti, Raku! Slyšíš?“

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

HUDBA LETNÍ NOCI.

Červnový večer skanul znavenou na zem,
svěžestí zavál z luk a rozdýchal kvetoucí lípy —
nesmírné ticho stéká v tůně potoka,
za horou slunce zhasíná zlatými šípy.

To kraj si zdřím', a potok jej uspává písní,
olše se krčí v tmě, roj světlušek šerem se kmitá,
zem churaví láskou, touhou po polibcích
a prudce voní večerem opojným spita.

Dech dávných nálad náhle v duši mi zadých',
zřím stíny dva v šeru — ten bílý, ach, ten je můj vlastní —
A touha pláče ve mně prudká a smutná
po jednom létě, v němž tolik byli jsme šťastni . . .

Jos. Lelek:

K ROMÁNU BOŽENA NĚMCOVÁ A JAN HELCELET.

Rušný rok osmačtyřicátý zastihl Němcovou na Domažlicku, kde pobývala již na třetí rok v upřímných stycích s chodským lidem, se kterým prožívala tu líbánky svobody, kde zdárně pokračovala její literární činnost, počatá před tím v Praze.

Brzy po svatodušních bouřích pražských v červenci toho roku bylo jí však opustiti milované hory a stěhovati se s rodinou do polabské roviny, do Nymburka, kam manžel její službou byl přeložen. V Nymburce dlouho se jí stýskalo po milém Chodsku, nemohla přivyknouti rovině, v okolních vesnicích nenacházela oné srdečné upřímnosti, jako u vesničanů na Domažlicku a též v literární činnosti cítila se tu bezradna. V Praze měla oddané rádce literární, Nebeského a Čejku, na Domažlicko psával jí povzbuzující dopisy Havlíček, jenž byl však v této době cele zaujat časovými událostmi politickými.

V této opuštěnosti její vzrušil ji na podzim toho roku hlas z Moravy. Vynikající buditel národní již v době předbřeznové, Frant. Matouš Klácel, augustinián v Brně, učitel filosofie tamtéž, básník a novinář, uveřejnil ve svém Týdenníku 21. září odůvodněný návrh a výzvu, aby Čechové a Moravané na základě pravé (na církvích nezávislé) božnosti sbližovali se v bratrstva stejně smýšlejících, by vzájemným poučováním šířili lásku mezi sebou a obrodili lidstvo v nové Jednotě bratrské. Navrhovateli tanul na mysli vzdálenější zářivý vzor staré Jednoty Českobratrské (ovšem bez dogmatického náboženství) a novodobá lidumilná organisace svobodného zednářstva.

Němcová pozdravila s radostí tento návrh, který zakládaje se na vroucím náboženském citu, plném naděje a lásky, sliboval vzájemné vzdělávání a pěstování bratrské družnosti, čímž splňoval vroucí touhu srdce jejího.

Proto bez váhání přihlásila se Klácelovi za prvního člena navrhovaného bratrstva, následkem čehož začali si vzájemně dopisovati a bratr Klácel potom uveřejňoval ve svých časopisech vzdělávací články ve formě dopisů adresovaných „sestře Luděnce“, jak Němcovou byl přezval.

Ráz jejich soukromé korespondence vyznačil Klácel r. 1850 v dopise příteli Šembergovi: „Dopisy naše vždy stávaly se vroucnější, t. j. takové, jak snad budou kdysi vůbec v člověčenstvu. My spolu tu poesii ze světa uprchlou tajně si přilákali.“ Veřejně Klácel charakterisoval poměr svůj k sestře Ludmile: „Zdá se mi, nevím jak tobě, že naše duše nejsou ani dvě, nýbrž jen v úkaze dvojím, ačkoli toho, co jiní lidé nazývají láskou, nebylo nikdy mezi námi.“

Tato korespondence Němcové s Klácelem trvala v letech 1849—50, v kteréžto době Klácel uveřejňoval ve svých Moravských Novinách poučné besídky adresované sestře Luděnce a snažil se získati bratrstvu nové

členy. Němcovi zatím na počátku r. 1850 přestěhovali se z Nymburka do Liberce a v téže době dostal se do Brna na nově zřízenou techniku za profesora hospodářství a přírodních věd M. dr. Jan Helcelet, jenž do té doby vyučoval těmže předmětům na universitě v Olomouci.

V Brně Helcelet záhy spřátelil se s Klácelem, jenž mu dával čísti dopisy sestry Boženy, které Helceleta velmi zaujaly, neboť z nich poznával smýšlení, básnický vzlet a ušlechtilou povahu ženy, kterou znal dosud jen z nečetných jejích prací literárních, v nichž se osobnost její málo jen projevovala. Klácel pokusil se přidružiti k bratrstvu též svou mladou žákyni, sličnou Veroniku Vrbíkovou, kterou v polovici listopadu 1850 povzbudil, aby se hlásila k Boženě Němcové jako nová sestra.

Němcová jí odpověděla sesterským dopisem ze dne 25. t. m. vítajíc ji upřímně do bratrstva, povzbuzujíc ji k horlivosti vlastenecké a k oddanosti bratru Klácelovi.

Nedlouho před tím byla Němcová v Praze odvádějíc tam starší své syny Hynka a Karla do českých škol a setkala se tam ve spřátelené rodině M. dra V. Staňka s prof. Janem Ignátem Hanušem a jeho chotí Laurou. Hanuš již na druhý rok přednášel filosofii na pražské universitě byv před tím profesorem téhož předmětu na universitě olomoucké zároveň s Helceletem, s nímž žil v upřímném, důvěrném přátelství. Manžely Hanušovy si Němcová hned při prvním seznámení upřímně zamilovala; psala o tom vzrušeně ještě ve vzpomínce jsouc hluboce dojata: „Ona tak něžná, dobrá, že mne to chvílemi nutilo k srdci ji přivinout co sestru milou; jeho mužná postava — ta rázná jasná tvář tak na mne hned na první pohled působila, že bych ráda mu byla řekla: bratře, zde ruka má a mé přátelství!“

Brzo po tomto setkání byl manžel Němcové jmenován vrchním komisařem v Uhrách v Miškovci, kde měl nastoupit po novém roce 1851, a Němcová před tím v prosinci přestěhovala se s dětmi do Prahy. Hanuše o tom zpravil Helcelet z Brna dopisem ze dne 18./12. 50 dodávaje: „Nuž, není to pro Tebe vánoční vázané, ta moje zpráva? Že já to vím, to je tím, že jsme se (já a Božena) n e j n o v ě j i k sobě hlásili za bratra a sestru! Matouš mi dával čítati její dopisy, z nichžto jsem ještě mnohem lépe než z jejích tištěných spisů poznal zajímavou její povahu, a poněvadž ona jistě Tvým pobídnutím, v každém dopisu Matoušovi se zmiňovala, aby přece si hleděl bližšího obcování se mnou, jakož jsi Ty to samé mně psával, začínali jsme se poslušně častěji scházeti a on vždy více shledal, že se mnou může bez roušky zacházeti a já též s ním a já mohl čítati všechny Boženiny dopisy, ve kterých tolikerá byla zmínka o mně; tedy psal jsem jí sám a tak jsme již dobří známí, ačkoli já nejsem tak šťasten jako Ty, abych ji znal osobně.“

Dopis Helceletův zastihl Hanuše bolestně sklíčeného, neboť byl ve vážných starostech o život své dcery Klemeně, která po několik neděl zápasila s velmi nebezpečnou nemocí. Proto odpověděl až 29./12. zmiňuje se o Němcové jen krátce: „Boženu jsem dosud neviděl, ač již více než osm dní mešká v Praze.“ O sdružování v bratrstvu Klácelově psal však Hanuš skepticky, ba s trpkým úsměškem. Když Helcelet z dopisu toho zvěděl, v jakých starostech přítel žije, chápal jeho skepsi a ironii k tvořícímu se bratrstvu, přece však hájil ho tím, že aspoň zbavuje účastníky pout konvenience, kterou se zakrývá neupřímnost ve vzájemných stycích společenských. Brzo však Němcová kouzlem své osobnosti a svým životním utrpením získala Hanuše zase pro bratrstvo. V Praze totiž octla se s dětmi v okolnostech velmi neutěšených: Nenadálé stěhování z Liberce, výprava manžela do Uher, starosti o zaopatření rodiny v Praze působily nepříznivě na její nepevné zdraví, že již v lednu upadla do nebezpečné nemoci, za které ji Hanuš pilně navštěvoval. V dlouhých rozhovorech upřímně se mu vyzpovídala ze svého minulého života, jak toužila po kráse, lásce a štěstí, jak dychtila po vědění a zušlechtění života, ale jak hrozných zklamání se dožila zvláště v manželství; jedinou oporou a útěchou při tom jí bylo, že nacházela vždy dobré přátele, z nichž vroucně vzpomínala posledních: Klácela a Helceleta. Její upřímnost a citová bezprostřednost zaujaly Hanuše velmi mocně. Psal o tom Helceletovi: „Tak objektivní ženštinu jsem nebyl ještě viděl a až ji uvidíš, sfanfrníš se docela. Prožila trpký kus živobytí a zkusila asi dosti trampot, ba i sprostoty, avšak přece si zachovala jemnost těla i duše. Klácel výborně na ni působil a nepotřebí u ní více vymetati pověr; Klácel všecky povučiny duše již odstranil, a ona je s Pánem Bohem tak dobře známa jako Ty a já. Škoda, že nemá jiného manžela, ba lépe by bylo, kdyby neměla vůbec žádného. Ale viď, to jsou pia desideria. Až se ještě jednou narodíme — budeme — — — zase tací.“

Hanuše bolelo, že bytost tak ušlechtilá tolik trpí nemocí a bídou, rád jí pomáhal,

jak mohl, ale sám na to nestačil; proto hledal pomoci přátel. Teď zblízka poznal cenu „bratrstva“, jehož účelem byla též vzájemná pomoc v nouzi. Proto přihlásil sebe i manželku svou Lauru Klácelovi za členy bratrstva a dožadoval se pomoci pro strádající sestru Boženu. Klácel poslal pro ni peněžitou pomoc a Helcelet vypomohl Hanušovi půjčkou. Bratr Hynek a sestra Laura, ač měli doma nemocnou dceru, střídali se u Němcové v častých návštěvách a Hanuš podával bratřím brněnským v každém dopise zprávu o stavu její nemoci.

Po celý únor trvala nemoc hrozivě a teprve na začátku března nastal potěšitelný obrat. Hanuš, jenž se domníval, že je z bratří první v přízni Boženině, nerad viděl, že Němcová s takovým nadšením se chystá na cestu do Uher, na kterou se těšila zvláště proto, že se shledá osobně s bratrstvem v Brně, jmenovitě s Helceletem, jehož dopisy ji velmi zajímaly.

O jejím pobytu v Brně, kam dojela na den sv. Jiří (24./4.), napsal Helcelet Hanušovi v dopise nedlouho potom: „Božena přijela šťastně v dešti, nicméně však vyvezli jsme ji dle návrhu Matoušova hned na místě na Mniší horu, totiž na myslivárnu asi hodinku cesty nad Brnem. Byla s námi Verunka a pan Tomáš*) a přálo nám nebe tak, že se vyjasnilo a při dobrém víně a při klokotání jarních slavíků prožili jsme rozkošný večer pod širým Perunem. Líbila se mi velmi, takže, když večer Verunka a Bratránek se poroučeli, nemohli jsme se já a Matouš od ní ještě rozloučiti, nýbrž v redakci (Moravských Novin), kdež měla nocleh vykázaný, s ní jsme celou noc pobyli, a málo chybí, probděli. Ráno o třech hodinách zavedli jsme ji na železnici, kdežto však pro nějakou předešlou náhodu potah teprv o 5. h. r. odjel. Dlouhým snad čekáním či nějakým nepořádkem neobvyklým přišlo jí jaksi od žaloudka na nic, což však, jak doufám, na volném povětří brzo snad pominulo. Jsemť žádostiv, co bude o tom psáti. — — — O poměru Tvém k Boženě ani s Matoušem ani s ní samou nebylo místa mluviti, ač mi řekla, až se vrátí z Uher, kdežto s námi chce několik dní po horách a lesích se loudati, že ten předmět s námi jak náleží rozebere. Poněkud zdá se mi, že bratr Hynek zaujímá teplé místo v sestřině srdečku; či nic?“

Němcová pobyla u muže v Miškovci tři neděle a v polou května jela nejdříve do Vídně k A. V. Šemberovi žádat ho o přímluvu za mužovo povýšení a přeložení v úřadě, načež chtěla ještě několik dní stráviti v Brně, jak bratřím slíbila. Klácel mínil jí sám jeti vstříc do Břeclavy a provésti ji nedalekým nádherným parkem lednickým, ale všecky ty úmysly neočekávaně byly zmařeny, neboť u Šembery čekal Němcovou dopis, že nejmladší syn její Jaroslav v Praze nebezpečně onemocněl tyfem, pročež neprodleně jela z Vídně do Prahy. Psala o tom po měsíci Šemberovi: „Byla to trudná cesta z Vídně, nejinak jsem myslela než že chlapec již mrtev bude. Klácel mne vyprovodil do Třebové a těšil všemožně, ale nic platno; já se nemohla upokojit a když jsem již dojela domů a na schody k bytu šla, myslela jsem, že nohy pode mnou klesnou úzkostí. Ale byl špatný ten hoch tuze, neznal nikoho, neslyšel, nemluvil a to trvalo s ním ještě více než týden, že nevěděl lékař, zdali zůstane či ne.“

Nebylo tedy popřáno Klácelovi, aby sám provedl sestru Luděnku po parku v Lednicích, nedošlo již k novému „dekameronskému“ výletu do Vranova nebo jiného „milostivého“ místa, jak se těšil Helcelet, sestra Božena nemohla již vykládati bratřím Ivanovi a Matoušovi o poměru svém k bratru Hynkovi, jak jim to byla slíbila. Vášnivý bratr Hynek hned po jejím návratu žárlil na Helceleta více než před tím, ač mu Helcelet vylíčil pobyt sestry Boženy v Brně velmi opatrně (jak uvidíme). Hanuš vytýkal Němcové, že se zdržela v Uhrách příliš dlouho, rozčilovalo ho, že chtěla na zpáteční cestě pobýti zase v Brně hned na několik dní a vykládati bratřím o jejich vzájemném poměru. V žárlivosti obviňoval Němcovou z neupřímnosti, zanevřel i na bratrstvo a konečně z něho Klácelovi vypověděl.

Němcová hned po příjezdu do Prahy psala Helceletovi, ale o Hanušovi se nezmínila; za to v dopisech brzy potom následujících je stále řeč o pobouřeném bratru Hynkovi.

*

O vzájemných poměrech členů bratrstva (Klácel, Němcová, Helcelet, Hanuš) poskytují nám zpráv jejich dopisy, pokud se zachovaly. Nejvíce je zachováno dopisů Helceletových Hanušovi, méně Hanušových Helceletovi; z dopisů Klácelových ostatním členům bratrstva není zachován snad žádný, málo je dopisů vyměněných mezi Helceletem a Němcovou. V Záhořově Výboru z korespondence Boženy Němcové je uveřejněno 5 dopisů Helceletových Němcové a 6 dopisů Němcové

*) Dr. Tomáš Bratránek (1815—1884), klášterní druh Klácelův na Starém Brně, svým příbuzenstvem spřátelený s Hanušovými a s Helceletem; byl profesorem filosofie a esthetiky v Brně, později vyučoval řeči a literatuře německé na universitě v Krakově.

psaných Helceletovi v období 1851—56, což je tam označeno jako úplná jejich korespondence. Jest ovšem z poukazů v korespondenci zjištěno, že Helcelet na žádost Němcové nejdůvěrnější dopisy její spálil a že z dopisů Helceletových jí psaných některé jsou ztraceny, takže závěry činěné na základě dosavadního materiálu nemohly býti ve všem nepochybné. Vzájemná korespondence Helceleta s Němcovou byla označena ve zmíněném Výboru za úplnou toho času, kdy kniha byla vydána, a vzhledem k tomu, že nebylo naděje, že by se objevily ještě některé neznámé listy, když vnuk Helceletův Mojmír i dcera Němcové Dora odevzdali veřejnosti vše, co dle udání měli. Avšak Dora Němcová měla schované ještě dva dopisy Helceletovy z r. 1851, se kterými se po 60 let nikomu nesvěřila; vydala je až teprve před svou poslední osudnou cestou do Prahy k oslavě stých narozenin své matky.

Tehdy pozvala mne k sobě a sdělila mi, že ji pražské dámy důtklivě zvou na slavnost, která se bude konati v užším kruhu u matčina hrobu na Vyšehradě. Ač není zdráva, pravila, má přece za svou povinnost vyhověti tomu pozvání a podívá se do Prahy snad už naposledy. Než odjede, chce mi svěřiti z písemné pozůstalosti matčiny poslední zbytek — dva dopisy Helceletovy, o kterých po 60 let ještě nikomu nepověděla. Teď, kdy z Jičína odchází a neví, kdy se vrátí a zdali se vůbec vrátí, obává se, aby se ty dopisy nedostaly do rukou nepovolaných. Proto mi je dává na památku s výhradou, abych se o nich nikomu nezmiňoval, pokud ona bude na živu. Loučila se se mnou pohnutě a tklivě, ale nikterak jsem netušil, že se již neshledáme. Jako nějakou záhadnou mocí byla puzena k matčinu hrobu, aby do něho sama pak byla pochována za týden po památném 4. únoru 1920 dovršivši téměř sedmdesátýdevátý rok věku svého. Dnes mohu tedy podati literární veřejnosti poslední dopisy z odkazu Dory Němcové.

První z dopisů Helceletových je neobyčejně zajímavý tím, že poskytuje přímý pohled do intimního života „bratrstva“ a osvětluje nám povahy jednotlivých jeho členů. Helcelet v něm obšírně a duchaplně vykladá svou filosofii lásky, žárlivosti a věrnosti v lásce, jak k ní dospěl svými životními zkušenostmi a zvláště studiem básníků „hřeckých“ a „nejvyššího“ znalce lásky Boccaccia.

Po věcné stránce nacházíme v dopise překvapující novinku, že Helcelet v uvedeném svém dopise Hanušovi (z posledního dubnového týdne) opatrně neprozradil všeho, co se stalo v oné „slavičí noci, kdy sv. Jiří vstává, zemi odmykává“ - - -

Z dopisu Helceletova poznáváme také obsah dopisu, jejž Němcová mu psala na sklonku května, kterýžto dopis Helcelet po jejím přání později vysloveném spálil. Jeť následující šťastnou náhodou zachovaný dopis Helceletův odpovědí k onomu zničenému dopisu Němcové. V něm Němcová zajisté horovala o své lásce k Helceletovi, která zachvátila celou její bytost, tam mu však také psala o svých pochybách a zmatcích, ve kterých se octla vůči Hanušovi a Klácelovi. Domnívalať se, že i Helcelet byl zachvácen mocnou láskou k ní, jako ona k němu, a že podle toho jí odpoví a poradí, jak by se měla chovati k druhým členům bratrstva.

(Pokračování.)

Luděk Jan Pospíšil:

DOPIS OD MILÉ.

Psala mi moje milá,
že by mne navštívila,
abych jen sdělil, kdy as vlak jede.
Že si mne představit nedovede,
kterak hospodařím,
čaj a kávu vařím,
topím, prach utírám
a jak se dobře mám.

Psaní jsem přečetl, radostí poskočil,
třikráte dokola šťasten se otočil!
Ale teď starost mám,
kterak vše udělám,
aby moje milá
tady ráda byla,
aby kol krku mne vzala,
s láskou ta slova mi dala:
„Dočkat se nemohu až budu s tebou!
Trochu sic nožky mne zebou,
je tady ukrutně sněhu!
Ale ty dáš mi svou něhu,
a až se zasmějem,
všecko tu rozhřejem!“

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

LOVEC PEREL.

Spisovatel a novomanžel Jiljí Škýz, autorským jménem známý Pavel Boleráz, trávil líbánky v Zakopaném.

Byl do své Miladky zamilován až „katastrofálně“, na dlani by nejraději nosil růžovou, drobounkou rusovlásku. Utrhl panenku svou nedávno, jako vonnou, sladkou dcerku lesního Rabase v rozlehlých lesích brandýských.

Všemi dokonalostmi stkvělo se sladké to dítě, usměvavé, nevinné, do všeho ji šťastný její muž teprve zasvěcoval, klaně se jí při tom jako božstvu, opěvaje ji veršem jako nejvzácnější perlu, již v plavbě svého života, on, smělý lovec, vylovil Nesnil ani o takovém štěstí, jaké mu Miladka dala a soužití jejich rozezpívalo se krásným, dionysovským paianem.

Jak jsem blažen! opakoval si každé chvíle, rozhlížeje se v překvapujícím pocitu síly a uvědomuje si vzácné štěstí úplné nežádostivosti. Tatry, překrásná pohoda, veselá, zábavná společnost v hotelu u mořského oka, výlety do romantických dolin a na vysoké polany, pod jejichž srázy spala modrá horská jezera — vše to převyšovalo jeho nároky i očekávání. Nakladatel jeho dal mu vydatnou zálohu, kritika nadšeně referovala o jeho poslední knize básní — věru svět je přece krásný! jásalo to v nitru Bolerázově.

A nade vším jako mléčná, čistá perla v drahocenné koruně jeho fortuny zářila ona, Miladka, duše jeho duše, jeho druhé já. Nebylo, co by jí nevěnoval, co by jí nesvěřil. Veškeré myšlenky i činy jeho jsou i její. Veškeré? zarazil se. Nikoli! Ženy jisté stavy duševní, jisté úchvaty překypujících dojmů nechápou. Jako na příklad onu příhodu včerejšího dne z výletu k mořskému oku. Svěřiti se s ní, bylo by setříti její motýlí pel.

U „vodohřmotů Mickiewiczových“ sesedli s auta. Miladce nechtělo se ve znoji stoupati do mírného svahu k vodopádům. Zanechal ji tedy v rytířské ochraně inženýra Sapiňského a dal se s jinými turisty kopcem vzhůru. Vodopády ho okouzlily, v pěnách jejich rojily se mu obrazy jako v kinematografu a tvůrčí um jeho je obratně rozvíjel do dějů. Až osaměl. Rozhlédl se. Přece nebyl sám. Černovlasá Rusálka v zeleném úboru zbyla tu s ním, mladá, sličná. I ona zadívala se do duhové tříště padajících vod. Odrážela se čarovně od stříbrných závojů pěn, jako křehká malba na kovovém zrcadle.

Pavel Boleráz byl krasavec, temnokučeravý, hladkých lící. A od dob, kdy v živých obrazech představoval Dionysa i jiné hrdiny, věděl, že může svému temperamentu dopřáti, co by jiným mužům bez trestu neprošlo. A jako spisovatel lovil dojmy, kde mohl. A nejmarkantnější dojmy jako perly navlékal na niť své obraznosti v poetický, bleskotný náhrdelník své Muse.

Kouzelným zjevem před vodopádem, vlnami světla i vod a náhle vznětlým návalem bujné krve zpit, Boleráz skočil a zchvátiv rusálku do náruče políbil ji, než mohla hlavou uhnouti, na šíji.

„Proše pana!“ mohla přepadená pouze vypraviti, zarděla se, zamžikala prudce víčky a zatínajíc zuby do rtů, vyškubla se z náručí.

Boleráz odstoupil, smekl a provinile sklonil hlavu. Rusálka utřela si kapesníkem šíji, chtěla něco říci, ale odvrátila hněvivý pohled a jen pevněji zaťala zuby. Rozhlédla se, zda nikdo pohanění její neviděl, a vykročila na odchod, pyšným, vznosným krokem, oči sklopené na cestu a s dmoucími se ňadry.

Díval se za ní, očekávaje slova opovržení. Na zatáčce se obrátila, změřila si útočníka pohledem, ale už ne hněvivým. Ba zdálo se Bolerázovi, že šibalství kmitlo jí očima.

Bohudíky! oddechl si Boleráz. Pochopila, že nebylo tu urážlivého úmyslu, že byl to výtrysk úchvatu, důkaz její neodolatelnosti. Vytušila snad umělce, kdož ví, zda nebyla i sama umělkyní, také lovkyní perel. A pochopiti znamená odpustiti, praví Francouz.

A hlavní věc, nikdo je neviděl. Pátral po ní na schronisku, ale marně.

Patrně náležela ke společnosti, vracející se od mořských ok a do Zakopaného. Byla diskretní a spoléhala též na jeho diskretnost.

Takovou perlu by Milada ovšem neocenila, a proto ji Boleráz, jenž čtenářům jinak vše na sebe tiskem řekl, moudře ženušce zamlčel.

Po hojné libaci v hostinci vraceli se manželé Bolerázovi za lunojasné noci do své villy. Měli pokojík v prvém patře dřevěné budovy a Boleráz smával se, když Miladka lekala se prudkého dunění na schodech pod dostupy hostů, vracejících se později než oni. Ostatně byli obyvatelé vily lidé slušní. Inženýr s paní

z Varšavy, oba již starší lidé, rodina nějakého úředníka krakovského s dvěma studenty a v přízemí byt domácí pan Čaplevičovy. U ní měla svůj zvláštní pokoj souchotinářská Bulharka slečna Hromova, která zastavovala se zde po berlínských studiích.

Bolerázu nebylo do spaní. Laškoval s ženuškou, a unavil ji tak, že dala se do pláče, aby jí už dopřál spánku.

Nebyla tak temperamentní, jak by si Boleráz přál, ba přiznával si — aniž by Miladka proto méně zbožňoval — že je poněkud nehybná. Má sice zcela pravdu, že vše má svůj čas, ale shledával, že je to pravítková korektnost a že ji Miladka poněkud přepíná. Uznal však její právo na spánek, a nemoha sám usnouti, vyšel si ven do zahrádky před vilou a zapálil si papirosu.

Noc byla tichá, obloha hvězdná, hluboká. Ze záhonů voněla noční viola a od plotu linula se etherová vůně svízelu. Listy stromů chvěly se černě v stříbrném lunosvitu. Písek mezi záhony při dostupu tiše chrastěl a za chvílkových závanů od Giewonta kroužívým pádem snášel se mrtvý list k zemi.

Červencové šero a snivo.

Jakýsi žel, divná touha vlály tichem, chvílemi ozval se z neznáma melodický zvuk, žbluňknutí, tón čellové struny. Bílý Dunajec slabounce hučel v dáli.

Boleráz stanul dívaje se do bílého terče měsíčního, jenž plul na bezoblačné tůni nesmírna.

Tlumené lkání, marné volání ozvalo se v duši, vzpínání zahrálo v nervech, stíny lidí bývalých, duší zaniklých jako bílé páry vystupovaly ze země. Veliké osamění vyhlubovalo propast mezi živoucím světem, ztajeným ve spánku, a říší toužebných snů. Rozpínala se náruč po neznámém, neprožitém a nedosažitelném. Taková horoucí tužba zachvívala nitrem, tužba po výšinu ze známých oblastí k nevídanému, neslýchanému, po odplynutí, zasnoubení se s věčností a nepomíjitelností. Nedomyšlené silhouetty představ táhly vysoko nad vrcholy vědomí, jako orlové nad štíty alpskými.

Boleráz pocítil temně, že někdo je mu na blízku. Prohlédl.

Z přízemí vynořila se ze tmy jako část její, tmavá postava a ulpěla na prahu verandy.

Zakašlala. Bulharka.

Boleráz se již dříve s ní seznámil. Vysoká, kostnatá, v obličeji neštovičnými jízvami zbrázděná, dívala se na něho vždy výmluvně lačnýma očima. On jediný s ní mohl mluviti v mateřštině. Znal téměř všecky slovanské jazyky.

A přece vyměnili jen několik banálně zdvořilých vět.

Bulharka byla Bolerázovi příliš oškliva. Vyhýbal se jí, ona na něho číhávala na schodech, aby ulovila jeho pozdrav, pohled.

Nebylo jí více než dvacet, ale choroba snad činila ji starší. Rysy její byly vážné, znalé světa, snad i ona zabředla do jeho bahna. V černých, vášnivých očích hořela jí buď horečka neb bludičky trpkého pohrdání. Pohrdání vším, proč idealisté život milují. Ale vedle pohrdy svítila tu lačnost, chtivost erotická osob plicní chorobou strádajících. Boleráz nebyl lékař, ale to věděl, že milovala by až k smrti. Je to ženské, je to pochopitelné a je to zábavné.

Boleráz vzpomněl si na Miladku, která ani dost málo nebyla temperamentní. A bylo mu, jako když z útlaku otravné atmosféry unikl na osvěžující, zdravý vánek.

Proč rozjímá o záhadné, temné bytosti, maje po svém boku bílého anděla, strážného anděla?

Chtěl odejíti, vrátiti se nahoru, do tiché svatyně manželské lásky, ale nohy mu zdřevěněly, trnuly neposlouchajíce vůle.

Ovšem, co se může státi? Sama se mu Bulharka nenabídla, tomu zabrání její ženský stud. Stud, velká věc! Veliká moudrost přírody. Ženě dává štít proti mužské žádostivosti. Jsou ovšem také ženy — ale to již nejsou ani ženy, nýbrž bytosti zrůdné, které samy si žádají a se projevují. Vyhýbal se takovým ženám pudově. Proč vlastně? Vždyť on, spisovatel, psycholog, by měl vše znáti a pokud možno i prožíti. Jen z prožitého vytváří umělec formy věčné krásy. Neprožité zůstává stínem, nárysem bez barvy a životnosti.

Spisovatel nemá ani práva vyhnouti se novým poznatkům, které se mu nabízejí, novým zkušenostem v analysi duševního dění. I talent zavazuje.

Vždyť měl už své zkušenosti, své ostré postřehy u mužů i u žen. A hlavně u žen, které jsou méně složité, animálnější a rozhodně temperamentnější umělkyně života než mužové.

Svatá zvědavosti! Jsi chapadlem, jež rozpřahuje se do široka, přinášejíc potravu stále lačnícím ústům talentu.

Jaký as duševní život je skryt v ženě, která se k němu blíží, která si ho žádá, která ho miluje? Beznadějně, jak jistě sama uznává. Ona zná přece jeho ženu,

ví, že boj s ní by byl marný, že láska čistá, pravá, odráží její žádostivou ruku a zastírá můžům zrak, aby mimo milovanou ženu, žádnou jinou na světě neviděl.

Jaký by to byl člověk, aby pro dojem okamžiku, chtěl si zneklidnit svědomí?

A co neznámého může mu vlastně jiná žena dáti? Jakou perlu ulovil by u ní? Věděl napřed, že byla by episodou, snad bouřlivou, chorobnou, ale krátkou v jeho duševním životě. A lítostivě by se vrátil k své čisté ženě, jako pes lezl by k jejím nohám, skuče o odpuštění. Sám by si nikdy neodpustil.

Nemožno, naprosto nemožno! Bylo by to poskvrnění. Co je mu vůbec po té noční létavici?

Zahvízdnul si nějaký nápěv. Stín od verandy se odtrhl a pokročil proti němu.

Je to možno, že se ona sama blíží? Nezná už vášeň její ohledů?

Rozvětřilá fantasie jako v oslnivém bengálu ukázala mu episodu milkování s náruživou, smrti zasvěcenou ženou. A byl v tom jakýsi hnusně ostrý půvab. Noci, noci klamná, co činíš? Kdyby byl den a mohl podívati se útočící ženě do tváře, okamžitě by schladl.

Milování v smrti! Jaký hnus a jaký omam! Něco jako nekrofilie. Horečka zalomcovala v jeho nitru. Čelisti se rozdrkotaly, doutník vypadl z úst a na zemi roztřepil se ve věnec jisker.

Rozhlédl se. Kol zahrady jako by vytyčila se mlžná zeď, kolem do kola.

Kdosi vzdychl na blízku.

Jiljí! Jiljí!

Jako by Milada zavolala a milá tvář její vysvitla. Úsměv kvetl stále na jahodových rtech — ale nebyl ten stálý úsměv jaksi banální, porculánový?

Halucinace! Napial sluch. Nic.

A tmavá žena šinula se blíž a blíže. Ani písek nechrustěl pod jejíma nohama. Jako šerý přízrak, vlk.

Dojem! Perla! A on byl lovec perel. Jak zúrodněna by byla jeho tvůrčí síla!

Mlžná zeď přisouvala se ze všech stran a už obklopovala dva lidi jako na dně studny, na dně vysoké věže.

Když byli u sebe jako na povel vztáhli oba ruce. Její dlaně pálily horečkou.

Tak, beze slova jen?...

Pocítil, jak těla se přižehují, jak nehty její zarývají se mu mezi žebra zad v divokém objetí.

Zuby jejich srazily se s cvakotem...

Ladislav Dymeš:

JSEM ČLOVĚK ODEVZDANÝ...

Jsem člověk odevzdaný...

Vykročím ráno naproti vycházejícímu slunci
a půjdu dalekou pout...
Až najdu pramen zefyrů jarních,
uhasím velikou žízeň!
Vidinou opiji se —
člověk jsem odevzdaný!

Vykročím s letrím polednem
a půjdu dalekou pout...
Půjdu a přitisknu nahé své srdce
na ňadra ženy s ledovým dechem — —
a zamávám kloboučkem z jarního kvítí:
já — člověk odevzdaný...

Navečer — v předloktí vůni
a v srdci dvanáct úderů slunce
a mládí v jiskřícím oku —
obejmu bezkrevný přízrak
a zahlaholím červenými slovy
snu milostného —

jak člověk odevzdaný — — —

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

Prosímich!“ — vyhrkl Řehořec... „Nezlehčujou to, neříkají nedopatření, když jsou na to tři nařízení s haldama paragrafů s pokutama a kriminály... Jenom tak smazat to nepude! — U nich a u toho jejich profesora je to už snadná věc; voni tady byli vo radu — a to je jako by se byli šli udat. Voni mušejí íčko,

jak se dověděli co a jak, hned tu krávu dobrovolně vrátit, rozumějí? — A jsou z toho venku . . .“

„A voni,“ obrátil se k strážmistrovi — „voni podají udání na toho sedláka! Ten si to vypije, chrapoun!“ — —

Strážmistr poslušně se uklonil a vyšel . . .

Vstal i Matiáš Buffka s vodopádem mnohých slov díků v ústech . . .

Výřečnost však mu zarazil Řehořec: „Nechají darmýho povídání“ — řekl — „a chvátají honem domů a pošlou tu krávu na váhu. Lístek si potom schovají, aby se jím mohli prokázat — a řeknou, že jak podle váhy na to přišli, že je ta kráva přeplacená přes maxmiální cenu, tak že ji hned poslali zpátky. Rozumějí?

Jak by byl Buffka nerozuměl! Samou radostí mohl hejtmanovi ruku rozmačkat... Potom letěl se schodů hejtmanství, div že hlavy nesrazil — a v pěti minutách už stál před ženou, které obšírně všecko vyložil . .

Moudrá Saloména pak, nejen že splnila do písmene a tečky nařízení hejtmana Řehořce — učinila ještě více . . . Starého Andresa hned poslala s kravou na váhu a služku k řezníku, aby odpoledne krávu odvedl zpět a — nezabíjel kozy, kterou včera koupil, nýbrž zavedl ji do jejich chléva a neprodleně ještě zakoupil k ní aspoň dvě, aby jí nebylo smutno . . .

Ano, tak zatvrdila vůči kravám své srdce, že se zapřisáhla do smrti nepíti jejich mléka . . .

— — — — — — — — — — — —

Byla pak toho dne jedna s poledne, kdy milosrdné zavolání zvonku ukončilo v gymnasiu každodenní trýzeň vědychtivé mládeže i jejích paedagogů . . . V několika vteřinách po té byla zubřanská universita vylidněna až na přízemek, kde v téže době usedal školník k obědu . . . Všechno ostatní obyvatelstvo zubřanské, které nebylo ve styku s vědou, bylo již ovšem dávno naobědváno a v důsledku toho v dobré míře . . .

Jen o jediném člověku toho nebylo možno říci. — Byl jím řezník Stejspal, u něhož účinek dobrého oběda byl zrušen ženiným sdělením, že se musí na přání Moudré Salomény vydati znovu na cestu do Pasekova. Štěstí ještě, že opatrná žena mu pověděla Jobovu zprávu po obědě, neboť jinak by se byl vztekem ani nenajedl. Jsouť řezníci velmi prudké nátury.

Stál proto nyní před stavením a klel, až se hory třásly — na sakramentské živobytí, do kterého aby hrom uhodil, do sekýrování všelijaké zatracené baby, která na večer neví, co se jí bude zdát ráno — — když tu právě chvátal kolem ze školy jdoucí profesor Hrdal . . . A že přírodopisci jsou od stvoření světa tuze žádostiví nových poznání, zanechal chvatu a zastavil se, nedbaje, že úderem třetí musí býti zase ve sborovně, aby se zúčastnil rokování „malé konference“. Zastavil se se sousedem Stejspalem, svým dvorním dodavatelem, aby se ho účastně poptal po příčině jeho hlučné lamentace . . .

Stejspal vytáhl dýmku z úst, odplivl si stranou — a už vychrlil všecko, co věděl: včerejší kroniku i dnešní vzkaz Moudré Salomény až do těch koz . . .

Hrdal přes svůj pokročilejší již věk zrovna poskočil po takovém sdělení . . . Politoval souseda, poplácal mu po ramenu — a již zase chvátal k domovu, neboť — „malá konference“ — nebyla na zubřanském gymnasiu věc k smíchu, dík c. k. vládnímu radovi Wiederšperkovi, který si ukrutně potrpěl na předsedání a každé zpoždění považoval za úmyslnou urážku svého majestátu . . . Ale nad to! Právě pro tu novinku bylo velmi žádoucno, aby byl ještě před třetí ve sborovně. Jazyk ho svrběl už teď . . .

Ale právě tak pln neklidu byl i profesor Fousek. Od božího rána se mu točila před očima zlatá kola ze strachu, jakže všecko dopadlo a dopadne. Celé dopoledne byl klukům ve všech třídách jenom k smíchu. V sekundě namočil do umyvadla kapesník a přehorlivě jím utřel tabuli, v kvintě chtěl zapisovat hodinu do třídní knihy roubíkem křídy a v kvartě dokonce začal zkoušeti z Gebauerovy mluvnice opakování německých číslovek, které uložil v tercii . . . Zkrátka — byl naprosto nesvůj . . . Doma požil jedva několik soust — a již vstával od stolu, aby se rozloučil se ženou a svěřil jí, že se musí ještě cestou pozastaviti v domu tchánově, aby se poptal — — — Po čem že — už mu jaksi nechtělo vyjíti z úst . . . Jeho Žofie rozuměla však i tak. Zakývala hlavou na půl káravě a na půl soucitně a mlčky jej propustila . . .

Šel ulicí, a bylo mu horko — neboť za svět nedovedl uhodnouti, jakých se asi doslechne zpráv . . .

Neulehčilo se mu ani, když vešel do příbytku tchánova, kde zastihl oba své parodiče, jejich tváře sice se netměly mrakem hněvu, hoře a smutku — ale také nezářily nadzemským jasem. Matiáš Buffka při jeho vstupu jaksi rozpačitě vstal, popotáhl si vestu na břiše a zapial její spodní dva knoflíky. Moudrá Saloména zůstala sedět, podívala se na něho vyčítavě a zakývala káravě hlavou . . .

A již se ozvala . . .

„Pěkně, tuze pěkně to skončilo! Vy si ovšem můžete výskat, protože vás Matiáš z té bryndy vytáhl. Vrátili jsme tu vaši „lacinou“ krávu, abyste neměl tahačky se soudy... Vám může být veselo... Co vám na tom sejde, že my, staří lidé, k vůli vaší šikovnosti budeme musit pít na stará kolena kafe z kozího mléka! V měšťanské rodině „od kořene“!... Ale musíte se postarat, když jste to tak pěkně vyveď, aspoň o kravské mléko „pro své robátko“... Tomu kozí dávat nemůžete...“ dokončila pichlavě...

Ale profesor Fousek si v zápětí oddechl tak upřímně a zhluboka, že jí div neranila mrtvice...

Jeho štěstí bylo, že hned v zápětí sliboval hory, doly — — Že třeba sám denně bude procházkou docházeti do některé z okolních vísek pro potřebný objem živné tekutiny, jenom když — chvála Bohu — všecko aspoň tak dobře skončilo... A široce se rozpovídal o strašlivých možnostech, které mu hrozily...

Dojal — zejména svou oteckou obětavostí — tchyni tak, že spolkla břitké věty, které se jí hromadily na jazyku, a jenom hořce poznamenala, že už nic neříká a nestěžuje si, poněvadž jí záleží na tom, aby byl v přízni svatý pokoj a mír — ale do smrti že mu toho nezapomene...

Fousek vykoktal několik omluvných slov...

A již se rozhovořil Matiáš Buffka, aby k strohému sdělení ženinu podal obsáhlý komentář, prošpikovaný samými magnátskými já — já — já —

Konec jeho výkladů musil utnouti profesor Fousek omluvou, že musí již pospíšiti, aby se dostavil včas do konference, neboť jinak by byl rozpovídaný tchán řečnil do večera...

A bylo nejvýš na čase, neboť s věže udeřily tři čtvrti, když vykročil z domu na ulici.

Na štěstí nebyla gymnasijní budova daleko...

Vykročil však přece rázněji — a šel zcela sebevědomě a s hlavou vzpřímenou. Všecko nebezpečí zmizelo. Nebylo se již obávati důvěrného zavolání do ředitelny na ostré slovíčko, nehrozilo nebezpečí protokolárního disciplinárního vyšetřování v přítomnosti zapisovatele a dvou nejstarších členů sboru, kterou formalitu zavedl a drakonicky zachovával c. k. vládní rada Wiederšperk.

Důstojně prošel již vchodem a vystoupil po schodišti...

Vešel do sborovny....

Hned ve dveřích se však zarazil, neboť vzhled sborovny byl velmi nezvyklý. Nebylo ruchu a šumu kolem konferenčního stolu, v němž bylo právě tolik truhlíků, kolik na ústavu profesorů — nebylo přebíhání a snášení potřebného materiálu... Ani hovoru nebylo... Všichni, i nejctihodnější členové sboru, stáli ve skupinkách podél stěn a u skříní — a zraky všech byly upřeny na dveře a — na něho. Zamrazilo ho lehce, neboť přese všecku ukrutnou vážnost profesorských tváří mu neušlo, že v očích hrají všem potměšilé jiskřičky a v ústních koutcích třesou se podezřelé vlnky a vrásečky... Proniklo ho jakési nepříjemné tušení — ale nebylo času na úvahy. Povraštil čelo — a jaksi sebevědomě a nad potřebu důstojně vkročil, zavřel za sebou dveře a pozdravil...

Nic... Ticho...

Uraženě se rozhlédl, pohodil hlavou a vykročil k věšáku, stojícímu mezi okny v čele místnosti.

Tam stál, opřen o okno profesor Hrdal a tvářil se nejinak, než jako by měl hryzení, anebo byl natažen na skřipci.

Profesor Fousek si ho úmyslně nevšiml...

Ale právě, když natáhl ruku, aby pověsil klobouk, napřímil se Hrdal a zahlaholil mu těsně u ucha pronikavým hlasem...

„Mhé-hé-é-é-é-é...“

Fousek se lekl, jako by byla na něho smrt sáhla. Klobouk mu vypadl ze vztažené ruky a zakutálel se rovnou pod stůl...

Sborovnou zahřměla salva bouřícího smíchu, jaké ctihodná místnost snad dosud neslyšela. Ani sedmé hodnostní třídy přes své zlaté límce neodolaly tak mocnému pokušení a vybuchly v smích, podrževše ovšem opatrně svá blahobytnická bříška z obavy, aby se v záchvatu mladistvého veselí neroztřásla. Dokonce — ačkoliv to byl hřích — zástupce církve! katecheta — plácal šíleně mohutnými tlapami a řehonil se, až mu slzy tekly...

Profesor Fousek byl bledý jako křída. Stál chvíli nepohnutě, potom prudce zapolykal, a změniv barvu do nejbrunátnější červeně, hnal se v krutých rozpacích pod stůl — za kloboukem...

V téže chvíli tichl smích, jako by zavál sborovnou morový dech, rostlo nejhlubší ticho — a když profesor Fousek zvedl hlavu z podstolí, stál tváří v tvář řediteli Wiederšperkovi, který byl v té chvíli podoben hromovládnému Zevovi před bouřkou...

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Literární kostky.

Z dob nedávno minulých, z nejtěžšího válečného období jsou v nedobré paměti dosud různé náhražky potravin. Nesvědomití spekulanti a překupníci využitkovávali doléhající nouze a na místě živného, poctivého zboží nabízeli různé padělky, které formou, zevnějším vzhledem, barvou, někdy i zápachem připomínaly solidní zboží, ale při bližším zkoumání poznalo se ovšem, že jde o pouhý surogát, klamavou náhražku, ne-li přímo o podvod. A nejhorší při tom bylo, že mizerná, bezcenná, často přímo škodlivá náhražka prodávala se při nejmenším za stejnou cenu, zhusta i dráž, než poctivé zboží, které měla ta náhražka nahraditi, ale rozumí se, že ani zdaleka nenahradila.

Toto náhražkové hospodářství patří k nejtemnějším stránkám válečné doby, a trpěli jím všichni, i ti, kdo nebyli přímo postiženi smrští válečné vichřice. Podnikatelská a obchodnická solidnost jako by byla rázem vymizela, kvetla lidská hamižnost, šidily se lidské kapsy a žaludky zároveň — a postihovalo to právě vrstvy hospodářsky slabé a nejslabší. Teprve opožděně a — rozumí se — jen výjimkou lichevní úřady jaly se stíhati tento druh lichvářství a podvodů potravinářských. O případech zvlášť drzých a nestoudných mnoho se psalo v denních listech, a některé skončily před trestním fórem, kam plným právem patřily. Naše veřejnost pamatuje se jistě na serii soudních přelíčení, která se zabývala křiklavými padělky tak zvaných „polévkových kostek".

Obecenstvu konsumujícímu se namlouvalo, že v dobách tísnivé nouze o maso a příšerné drahoty jeho tyto polévkové kostky, obsahující masový a zeleninový výtažek, schopny jsou svojí vydatností, chutí, výživností i barvou plně nahraditi polévku z masa — a ukázalo se, že jde o bohopustý švindl, že to není nic jiného, než znečištěná sůl, napuštěná jakýmsi bezcenným barvivem. V jednom případě to barvivo nebylo dokonce ani zcela bezvadné, naopak spíš zdraví lidskému škodlivé. Podvodné vyráběče „polévkových kostek" sice zavřeli, ale pozdě, když už se byli nestoudně obohatili a ošálili tisíce, statisíce lidí. Ano i potom, když už drzí „továrníci kostek" byli dávno za mřížemi, našlo se mnoho nesvědomitých překupníků, kteří jejich bezcenný výrobek klidně prodávali dál, a našlo se i mnoho lehkověrných konsumentů, kteří jej dále kupovali...

Proč toho všeho vzpomínám? Poněvadž tato neplecha, velmi nápadně, až frappantně připomínající případ „polévkových kostek" válečných, objevila se nedávno i — v české literatuře! Nakladatelství *„Českého Deníku"* v Plzni patří smutná zásluha, že na literární trh uvedlo jakési „l i t e r á r n í k o s t k y", a pojmenovalo je názvem velmi honosným: *„Soubor nejkrásnějších děl literárních ve stručných výtazích"*.

Nesporně jde tu o jeden z nejkuriósnějších, ale také politování nejhodnějších případů literárního padělkářství ve velkém. Nejmírněji lze to kvalifikovati jako hokynaření s literaturou. Nakladatelství na svém „Souboru" neuvádí redaktora či pořadatele. Snad zatajil své jméno ze studu, snad z opatrnosti, aby se vyhnul případnému soudnímu stíhání. Ale o tom později. První serii asi pěti svazečků svého „Souboru" doprovodilo nakladatelství jakýmsi reklamním prospektem, v němž vykládá jeho program: chce „podávati čtenářstvu zhuštěný obsah literárních děl obsáhlejších, a proto též nedostupných nejen pro drahotu, ale i pro nedostatek času, potřebného ku pročtení celého originálu". A rozvádí tento svůj „program" ve stýskavém povídání, jak prý jsou dnes knihy drahé, jak si jich nemajetný čtenář nemůže dopřáti, a jak je světová literatura bohatá, takže ani nejpilnější čtenář nemůže jí zmoci. Obojí tu potíž slibuje famosní „Soubor" odstraniti jedním rázem — jako když dvě mouchy jednou ranou zabíjí.

Pravda, dnešní knihy j s o u d r a h é. Jsou leckdy svou cenou nedostupny nejen nemajetnému, nýbrž dejme tomu i inteligentu — úředníku poměrně slušně placenému. Světová literatura je vskutku bohatá, a poznati ji „dokonale" (jak slibuje „Soubor") — neumožní arci náhražka tak fušerská, jakou poskytuje plzeňské nakladatelství. Vydalo v něm prozatím 5 knížek, podávajících excerpty z Komenského („Labyrint světa a ráj srdce"), Flauberta („Madame Bovary"), J. Londona („Jerry z ostrovů"), L. N. Tolstého („Sonata Kreutzerova").

Není času a není chuti, není zde ani místa, rozebírati podrobně, jak je pořízena ta redakční, či lépe řečeno nádenická práce „zhuštěných obsahů". Možno jen litovati, že největší český a světový klasik paedagogický má býti doporučován českému čtenáři jaksi „v kostce", zhuštěně, poněvadž prý „není času soustřediti myšlenek na dílo obsahlé" — jak praví doslovně prospekt. Stačí uvědomiti si, kdo je G. Flaubert, sám o sobě mistr zhuštěného slohu, co je a jaké místo má ve světové literatuře jeho slavný román „Madame Bovary", v němž není snad věty prázdné, neúčelné, zbytečné — aby bylo možno litovati, že našel se někdo, kdo se opovážil vyklestiti jeho dílo, a vydávati je za ... literaturu. Školská práce k slohovému cvičení, snad i k pravopisnému nebo krasopisnému — budiž, ale tisknouti to a vydávati za literaturu, za oprávněnou náhražku básnického díla??

Podobně má se věc s proslulou „Sonatou Kreutzerovou". Literární druh mě upozornil, že ubohá zkomolenina, kterou vydalo nakladatelství „Českého Deníku" v Plzni jako č. 6.—7. svého „Souboru nejkrásnějších děl literárních" na 24 stránkách hrubého „válečného" papíru za 2·40 Kč, je vykradena z mého překladu „Sonaty Kreutzerovy", jenž vyšel svého času (1909) v Ottově „Světové knihovně" (č. 738 až 739), má i s doslovem Tolstého a s mým úvodem 164 strany, a stál původně 40 hal., stojí nyní 2·— Kč.

Není-li to případ až frapantně podobný oněm „polévkovým kostkám", za něž za války podvodní vyráběči byli zavíráni do kriminálu? Tam celá, úplná literární práce světového básníka, která sic nepředstavuje vrchol jeho díla životního, ale rozhodně jednu z nejpříznačnějších jeho prací, znamenavší svého času myšlenkový převrat, silná, dramaticky přímo klasicky zhuštěná a obsahově nabitá povídka, v níž není (podobně jako u Flauberta) jediné stránky plané a jediného obratu slovního zbytečného, zde ubohý, zmrzačený výtažek, podávající jakž takž dějovou kostru, a stojí o 40 hal. víc, než poctivý celek! Tím padá jako nesvědomité, vypočítavé předstírání i hlavní záminka nakladatelského prospektu, že „Soubor" jeho zkomolenin se vydává prý proto, poněvadž celá díla jsou pro drahotu čtenářstvu nedostupna!

Srovnáváním zkráceného textu „Sonaty Kreutzerovy" zjistil jsem (aspoň ve třech prvních kapitolách) značnou pravděpodobnost, že bylo vykrádáno z mého překladu. Netvrdím to nezvratně. Není vyloučeno, že kradlo se z překladu podepsaného jiným jménem a vydaného svého času nebožtíkem Pelclem, jako sekvestorem bývalého (prvního) nakladatelství B. Kočího, o němž vím positivně, že byl zkraden z mého překladu ve „Světovce". Jak opatrný byl „redaktor" či upravovatel Souboru, že se nepodepsal na svoje opus! Mohl míti soudní opletání s původním překladatelem, i s původním nakladatelem.

Ale nejde o to. Jde mi docela věcně o zájem všeobecný. Denní žurnalistika, pokud mi známo (až na světlou výjimku kolegy K. Scheinpfluga v „Nár. Listech") skandál „Souboru" pominula mlčením. A je to přece jen literární ostuda, je to falšování domácí i světové literatury, o nic méně zavržitelné, než bylo falšování potravin za války. Bohužel na tyto „literární kostky" nemáme žádného lichevního soudu, který by zakročil se vší přísností.

 DIVADLO.

Jules Renard: *Domácí chléb.* Hra o jednom dějství. — *Modlářka.* Komedie o dvou dějstvích. Přeložil Hanuš Jelínek. Komorních her večer druhý, ve Stavovském divadle dne 12. března t. r. Režisér Karel Želenský, výprava J. Gottlieba.

Druhý večer komorních her byl opět velmi šťastný, jak volbou her, tak provedením. „Domácí chléb" i „Modlářka" jsou práce umělce mužného, vážného názoru, jenž přes to, že s dílem svým pojí tendenci a že buduje z pozorování realistických detailů, jest přece vždy tvůrcem díla nevšedního, výsledku pravdy a krásy. Obě hry v komorním večeru u nás provedené vzájemně velmi se liší, a tím dokazují velké rozpětí ducha, který je stvořil. „Domácí chléb" jest pouhou večerní rozmluvou dvou lidí z rozličných manželských dvojic. Po několikaletém manželství, dosud mladí, propadají touze po kouzlu nevšedního, mimomanželského milování, vzájemná zpověď roste ve vroucnost, opojení, již již dostavuje se krise — ale nad okamžitou touhou po vášnivém požitku vítězí silný, mravní názor životní. Kde setkáváme se ve francouzské literatuře s takovýmto etickým požadavkem, povzneseným k vyššímu lidství? — Řeč hry je třpytná i obsažná, zábavná i hluboká, výborně ji tlumočili pí. Nosková a pan Jičínský, jenž měl obzvláště šťastný večer; francouzskému světáku dal sice příliš české, dobrácké usedlosti, ale důsledně naladil postavu na jeden základní tón. To může býti zaznamenáno jako významný úspěch. — „Modlářka" úzce souvisí se „Zrzkem" téhož autora, hraným as před pěti lety v Národním. Je tendence protikněžské; vliv farářův prosycuje ovzduší a na všech osobách zachycuje se jeho odlesk. Nám v Čechách, a zejména „obyvatelům měst" — (když výrazu „měšťáků" byl vnucen jiný význam) — jest dosti cizí taký vliv kněží, kteří ve Francii mají svůj zvláštní ráz, ale přece ihned se do ovzduší vžíváme, neboť je mistrně zachyceno v jednotlivcích, povahách. Osou obsahu a cílem tendence je žena starostova, která svou povahou, prosáklou kněžským vlivem, je nesnesitelna všemu okolí, sama to cítí a přece nemůže si pomoci, aby jednala jinak, ať jde o pouhé vyhovění manželu při obědě či o zásnub dcery. Tato postava ovšem dala příležitost paní Hübnerové, aby rozvinula obrovskou stupnici své tvořivosti nejbohatším způsobem. Její vzhled, docílený hladkým černým účesem, její polokněžské pohyby, plovná chůze, břitký tón, marně se snažící sládnouti, její malomocná nervósa nad manželem na konci prvního jednání, to vše byl jediný koncert, při čemž nic nebylo nadsazováno, nic okázale vyslovováno. Dokonalé umění. Vedle ní jako umlčený manžel, ve kterém při styku s jinými lidmi se objevuje dobrosrdečnost i moudrost, znamenitý plavou huňatou maskou výborně se uplatnil pan Želenský; pí. Suchánková a Odstrčilová jako syn a dcera v masce i hře snažili

se dociliti podoby každá s jiným z rodičů. Množství vedlejších postav bylo dobře sehráno. Výběr her i jejich obsazení osvědčilo znova schopnost šéfa činohry, dra Hilara, známou již z Vinohrad: že dovede dobře zaměstnati personál. — *Jh*

*

Čapka a šišák. Bohatýrská hra o pěti dějstvích a šesti obrazech. Napsal François Porché, přeložil Jaromír Jahn. Po prvé v městském divadle Král. Vinohrad, dne 11. března 1921. —

Již název bohatýrská hra působí na návštěvníka, jenž chce v divadle se baviti, neblahou předtuchou. Tanou mu na mysli různé „tragedie národa", „sociální epochy" s nudně deklamačními scénami, sáhodlouhými monology a se vším ošuntělým theatrálním brimboriem, unavujícím spíše než poutajícím pozornost. Snad sem tam některý literární labužník pochutná si na paštikách básnických metafor, vybroušeného verše a pathetických apostrof, divák prostý marně však očekává vzrušující děj, dramatické konflikty, ztrácí únavou nit děje a zůstává chladný a bezúčastný. Čapka a šišák je skutečně, jak v mnohomluvném úvodu programovém jest uvedeno, jenom dokumentem své doby, efemerou a jako literární dílo jen kusem dvou rolí, heroiny a heroa. Do sclanky venkovského sídla panského vpadne hunská rota německá, loupíc a vraždíc. Lid se pozdvihne a brání se škůdcům hrdinsky a nakonec rukou svého representanta, inženýra Mirada, zaplaví celý kraj a vytopí Němce jako krysy. Nechce uznati požehnání německé kultury, která z krve a ohně vzdělati chce mu nový ráj na zemi. Mimo zmíněné dvě vděčné role, princezny a inženýra, jsou ostatní postavy stínovité, podle starých šablon, tlumočící jen zásady všeobecné, sice chvalitebné, ale ne nové, o vlastenectví, obětavosti a cti. Posluchač má chvílemi dojem, že slyší známé „šlágry" našich velkohubých demagogů. Mnohomluvnou, fysicky vyčerpávající roli princezny podala pí Iblová v prvých obrazech pěkně, později maskovala únavu zvýšeným úsilím hlasivek. Partner její inženýr Miron representován byl p. Karenem theatrálně, deklamatorsky, ne však dramaticky, což ostatně nebylo vinou jeho. S rolí špehouna Buca, nevěděl si tentokráte p. Zakopal rady, založil jej spíše komicky než působivě intrikánsky, jak asi bylo v intenci autorově. Byla to spíše zlá opice, než nebezpečný zlosyn. Markantně podal maršála německého p. Vydra, jedinou postavu hry, jež má pevnější páteř. Z četných spoluúčinkujících uvádíme ještě pí Ptákovou, p. Tumu, Hlavatého. Čapka a šišák není uměleckou akvisicí pro divadlo vinohradské a volba tohoto kusu je zase repertoirním přehmatem, jejž neodčiní ani sešitkové programy, ani křiklavé plakáty. Obecenstvo hojně shromážděné nudilo se zoufale, potlesk byl líný, ani klaka tentokráte se nerozohnila. Snad že nemohla vyvolati autora. Scénickou výpravu pořídil p. Vl. Hofman vkusně, jako vždy. Režii měl p. Hlavatý. Souhra místy kolísala, scény ensemblové se nedařily. *Et.*

 TÝDEN.

* Dne 15. t. m. zemřel ve svém rodišti v Mnichovicích po delší nemoci spisovatel a pens. ředitel Slavie Jos. D. Konrád, před lety také vynikající činovník nakladatelského družstva „Máje" a jeho spoluzakladatel. Hojné literární jeho dílo kvetlo v letech devadesátých, kdy napsal několik povídek i románů, jimiž si získal popularity: „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo", „Sázavské vlny", „Albatros", „Malkah židovka" a j. Sebrané své spisy počal vydávati u Neuberta, ale vyšly teprve čtyři svazky. Jos. D. Konrád byl duše ušlechtilá, ideálního smýšlení a jest literární škodou, že mu nebylo popřáno cele své dílo uspořádati. Nepřinášel sic výbojů ani nedostupných výšin, ale uměl do svých novel vložiti lidské srdce. Literární historik nemine jeho rovu, aniž se zastavil. — Dne 23. března t. r. vzpomínáme abrahamovin spisovatele Jana Ostena, rodáka zdislavského, úředníka technic. oddělení poštov. ředitelství v Praze. Debutoval v „Nár. Listech" pracemi feuilletonními, jimiž rázem na sebe upozornil. Řadou novel v „Lumíru" a ve „Zl. Praze" dotvrdil své dobré literární jméno. R. 1893 vydal svou první novelistickou knihu „Drobné črty", načež následovaly rychle za sebou další prósy novelistické i románové, k nimž bral autor látky jednak ze svých četných cest ve Švýcarech, Německu a Italii, jednak z každodenního života pražského drobných lidí, z malých hospůdek, z kanceláří, vináren atd. Rozmarné pero Ostenovo rádi vídávali i redaktoři našich humoristik ve „Šv. dudáku", „Humor. kalendáři" a j. Známy jsou jeho knihy „Kancelářské obrázky", „Páni a měšťáci", „Cestou života", „Raněná srdce", „Duše a srdce", „Láska a flirt" a „Páni a paňáci," velký román „Veliké cíle" atd. Formou jeho jest realistický genre se sklony karikujícími, rušného pohybu a utlumených barev. J. Osten je veselý společník bodrého naturelu, jímž zůstane zajisté i po své padesátce, která mu není nijakým nepřítelem. Mnoho zdaru! *—pa—*

*

Karel Vaněk ve knize „Charašó Pán, Da? 1914—19. Zápisky všelijakého vojáka" píše na str. 176.: Nebožtík profesor Thomayer chodil nahý na mráz, stoupal si mokrý do průvanu, aby dokázal své tvrzení, že nastuzení neexistuje; sklízel za to hrdinství obdiv — — — —

Dovoluji si připojiti k této zajímavé zprávě zcela nepatrnou korekturu. Za prvé nejsem ještě docela mrtev a za druhé uvedené pokusy jsem nikdy nekonal. Konal je milý můj přítel Chodounský. J. Thomayer.

*

* V sobotu dne 12. t. m. sešlo se u Piskáčků na Příkopech české spisovatelstvo a hosté „Májem" pozvaní k přátelské večeři na počest tří jubilantů Dra Jiřího St. Gutha-Jarkovského, Fr. Heritesa a Fr. S. Procházky. Jubilanty pozdravil srdečným proslovem jednatel „Máje" Fr. Sekanina, za Svatobor promluvil prof. Dr. Fr. Mareš, za Českou akademii věd a umění Al. Jirásek, jenž napověděl, jaké reformy v Č. akademii nastávají, že bude otevřena i ženám spisovatelkám, redaktor Jos. Miškovský za Jednotu českosl. novinářů, za Spolek knihkupců E. Šolc a Vikt. Dyk za „Kruh", „Uměl. besedu" a za „Syndikát čes. spisovatelů", zdůrazniv zejména národní a vlastenecký smysl životního díla jubilantů. Při té příležitosti proslovil znamenitou řeč starosta hlav. města Prahy Dr. K. Baxa, jenž vzpomněl, že spisovatelé čeští to byli, kteří svým jarním poselstvím r. 1917 rozptýlili politické dusno, prostírající se nad naším národem. Dotkl se neméně svízelných dnů dnešních, v jejichž zmatené politice jest člověku dnešní večer skutečnou oasou a duševním osvěžením. Projevil důvěru, že spisovatelstvo i pro budoucnost bude na stráži u nejdražších statků národa, a že neopomene ozvati se zase jménem národa, když taková nutnost se dostaví. Vroucně akcentovaná tato promluva byla odměněna hlučným souhlasem a potleskem. K návrhu min. rady Ad. Černého aklamována byla z této první spisovatelské schůze v naší republice srdečná zdravice panu presidentovi a telegraficky mu odeslána. Četně shromážděná společnost setrvala v přátelské shodě a zábavě a při výborné obsluze hostinské do pozdních hodin.

*

* Akci za zvýšení autorského honoráře podnikli za vedení spisovatele Sieroszewského autoři polští. Nakladatelé se ovšem brání, vymlouvajíce se hlavně na to, že za dnešních poměrů vycházejí knihy jen v nevelikém nákladu jednoho až dvou tisíc výtisků. Spisovatelé dohodli se s organisací typografů, která slíbila, že bude kontrolovati náklad jednotlivých děl. Podle toho chtějí pak spisovatelé v každém jednotlivém případě stanoviti své požadavky. —*btk*—

*

„Parostrojní mše". Tak zní název nového „bolševického" dramatu Anatolije Kamenského, jehož premiera byla začátkem února t. r. v Saratově. Sám Lunačarskij, ministr lidové osvěty moskevské vlády, otiskl v moskevských „Izvěstich" 15. února rozbor díla, jež velice chválí, a nazývá je přímo vzorem propagandy práce, která má spasiti Rusko. Skutečným „hrdinou" dramatu (v originále „*Parovoznaja obědňa*") jest parostroj, lokomotiva, a Lunačarskij odsuzuje velmi ostře nemístnou prý kritiku některých bolševiků, kteří v dramatě vidí mysticismus a fetišismus proto, že dělník v kuse na jednom místě nazývá lokomotivu „bohem", a jinde praví, že práce „vdechuje v železo a kámen život". Drama Kamenského propaguje stavbu lokomotiv a vůbec práci na železniční dopravě, neboť její katastrofální stav je nejhorší metla nynějších poměrů sovětského Ruska. *vč.*

*

* Letošní cena Akademie Goncourtů byla přiřčena M. Pérochonovi za román „Nène" (Madeleine). Cenu „Femina-Vie-Heureux" dostal Edmond Gojon za sbírku básní „Le Jardin des dieux". —*btk*—

*

* Za monopolisaci kinematografů v Jugoslavii nabízí sdružení švýcarských bank jugoslavské vládě půjčku 500.000 franků na vybudování hlavních kulturních institucí: národní knihovny a musea, university, galerie, malířské akademie, operního divadla atd. v Bělehradě, činoherního divadla a musea v Záhřebě a podobných a jiných institucí ve Skoplji, Lublani, Novém Sadě, Cetyni atd. Všechny instituce mají býti z této půjčky, splatné za 20 let a bezúročné, vybudovány a zřízeny do sedmi let. U nás se biografy rozdělily kulturním institucím, ale spisovatelé se svým pensijním fondem ještě nemají nic a shánějí milodary. —*btk*—

*

* Francouzští učenci prohlásili svůj boykot Německu do té doby, pokud neodvolají smutně proslulý manifest z r. 1914 a neodsoudí německé barbarství na frontě. Ukázalo se to na schůzi francouzského výboru pro světový kongres srovnávací pathologie, který se má konati letos v Římě. Italští svolavatelé hrozí demisí, nezaujme-li francouzská věda smířlivější stanovisko. Francouzští učenci, ač vědí, že jejich neúčastí může celý sjezd ztroskotati, odmítli jednomyslně účast, budou-li na kongres pozváni zástupci býv. ústředních mocností. Trvají tedy na usnesení, na němž se ve shodě se zástupci jiných akademií usnesli r. 1919 v Bruselu. —*btk*—

*

* Stálé rusínské divadlo bylo zřízeno a 15. ledna t. r. slavnostně otevřeno v Užhorodě. Po proslovu předsedy osvětového spolku „Prosvita" v Podkarpatské Rusi bylo sehráno národní drama M. Staryckého „Oj nechody Hrycin". —*btk*—

V Praze, dne 24. března 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Ad. Heyduk:

Z KNIHY „STESKY NA STEZKÁCH STARÉHO ZPĚVÁKA“.

VEČER V LESE.

Za dálné hory slunce se kloní,
purpurné slzy po nebi roní,
vesnický zvonek skotácky vříská,
na stráni k severu skloněná břízka
ustává zvolna v třepotu listů,
les ustal v hněvu bouřného chvistu,
jalovec k zemi k spánku se krčí.
Mrtvo kol, ticho, pod lipou kradí
svíjejí hnízdo dva lejsci mladí,
bez zpěvu, bez ruchu, jako dva stíny:
kolebku ptačí pro mladé syny.
Skončili práci. Bez ruchu, tiše
tulí se do své manželské skrýše,
k ženušce manžel družně se lipne,
naposled ještě v dobrou noc pipne.
Třeslice kolem hnízdečko skrývá
a kol je ticho, jak v hrobě bývá.

STESK.

V nevlídných dnech za temných dešťů
přilétá druhdy do mojí síňky
bez hluku, tiše nevlídný pták
černého peří, ohnivých očí,
kolem mé hlavy letmo se točí,
potichu stále budí mne v snění.
„Co žádáš?“ – ‚Hovor!‘ Prch, už ho v ráz není.
Zase se jeví, třepotá křídly,
nutí mne z domu pod širé nebe,
k východu letí. Má duše za ním
v lesnaté kraje. Rychleji, čilej
k letu mne nutí:
‚Leť jen, ty musíš, či nemáš chuti,
poshlédnout místa jednou ti drahá?
Poleť jen, nech tvůj krátí se dech,
starosti všecky doma však nech!
Vyhoď je oknem v zvlněnou řeku!
Za mnou! V dům rodný, ke zdroji léků!‘

Chystám se letěti s hovorným ptákem,
kmet — jsem dnes jeho poslušným žákem.
Vznáší se se mnou, hledí mi v oči,
dlouho, až hlava mi kolem se točí,
domlouvá stále mi, zrak svůj v hruď noří
a sype mi ze žhavých, divných svých očí
do srdce mého touhu a stesk.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

(Pokračování.)

Veselost — pánové!“ — spustil ostře, odděluje po svém zvyku každou slabiku — „jest jistě projevem duševní svěžesti, a jest si jí přáti jak u žactva, tak u učitelů. Ale musí býti mírná — a nesmí býti vyvolávána projevy, které by každý v primě musil odsouditi jako honění pod lavicemi. Nejméně jsou pak místné takové počiny před vážnou povinností, jaká nás právě čeká... Pánové! — Nebudete mi proto jistě

zazlívati, požádám-li zejména mladší členy sboru nejdůrazněji, aby se pro příště uvarovali všeho, co by právem mohlo zavdati podnět k rozhořčení ostatních pánů kolegů . . ."

Ticho . . .

A do něho pojednou poctivým basem profesor Hrdal: „Zcela můj náhled, pane vládní rado! Zcela můj!"

Několik profesorů se chytlo křečovitě židlí — a katecheta sepial ruce úžasem nad takovou nestydatostí a zakroutil očima do výšky, hledaje na stěně kříž, kterého tam nebylo. Visel tam jenom František Josef, shlížející do sborovny právě tak vážně, jako c. k. vládní rada Bartoloměj Wiederšperk, který v téže chvíli zahovořil po druhé . . .

„Děkuji vám, pane kolego," — dojatě povídal, obrácen jsa k Hrdalovi — „děkuji vám vřele, byť mi bylo hořké věděti, že tak daleko pokročil rozklad doby, že je třeba děkovati za věci samozřejmé . . ."

Profesor Fousek ani nehlesl. Mdle se došoural k věšáku, pověsil klobouk a roztřeseně se vysvlékal ze svrchníku . . .

Ředitel Wiederšperk zatím usedl, a s ním celý sbor . . ,

Zavládlo ticho, v němž znělo jen klepání špačkem tužky do stolu, způsobované ředitelem, který metal blesky po svlékajícím se profesoru Fouskovi . . . A když konečně i ten usedl, zahájil rokování . . .

„Začněmež tedy, pánové! — neboť dosti jsme již byli zdrženi nepřístojnostmi a opozdilci!"

Fousek jenom vzdychl . . .

— — — — — — — — — — — — —

Ještě před večerem vědělo město všecko — od pasekovské krávy až ke kozám a k výstupu ve sborovně . . . Zubřanští jásali nad zdarem své pomsty, a ve své radosti by byli raději sami mléka nepili, než aby o ně připravili některého člena sboru profesorského, který se tak krásně ujal jejich pře . . .

Zpráva o radosti celého města dolétla záhy i pod krov ctihodného domu Buffkova, kde způsobila neslýchané pohoršení...

A když dokonce podvečer několik uličníků začalo mečeti pod okny, bylo veta po duševní i tělesné síle Moudré Saloměny. Zaúpěla vysoce, rozhodila ruce a skácela se na zem. Z toho poznal hned Matiáš Buffka, že je to mdloba tuze vážná, neboť obvykle omdlévala na pohovce.

Křísil ji — křísil půl hodiny — a když ji nemohl přivést k sobě — poslal služku lermo pro doktora . . . .

Vzpamatovala se z toho, ale velmi těžce . . .

Tři dni potom ležela . . .

A jak už bývá: když tě něco nemilého postihne, o posměch se nestarej!

Našla se huba nedobrá, která roznášela po Zubřanech klep, že ta mdloba tentokrát nebyla jen tak obyčejnou mdlobou, že to byla slabší mrtvička, která však — na štěstí — jí netrefila na jazyk! —

HLAVA DRUHÁ.

Jak se v Zubřanech narodily politické strany.

VI.

Dům i rod Buffkův upadl v opovržení — a jako vždy i tentokrát byla to pýcha, která předcházela pád. Všechny ony události, které se odehrály, nebyly by samy o sobě vyvolaly odstup a mrazivé zchladnutí města vůči jedné z nejstarších a nejváženějších rodin — ba, ani kozí mléko, které bylo všeobecně udáváno za příčinu, nebylo by ještě daleko postačilo, kdyby nebylo bývalo pýchy Moudré Saloměny, která po léta letoucí píchala kde kterou počestnou zubřanskou matronu. Léta letoucí, ať se šustlo kde chtělo, co chtělo — ať se přihodilo v některé měšťanské rodině sebe menší nedopatření, ať byl spáchán sebe menší přestupek proti starodávným zvyklostem a řádům zubřanským — hned byl slyšán hlas a soud Moudré Saloměny... Neřekla, pravda, nikdy nikomu svého soudu přímo do tváře — to by bylo venkoncem odporovalo ctihodným tradicím — ale tu na trhu, tu před kostelem po „půldvanácté", tu při jiné veřejnější příležitosti sekla jazykem — a již jel její výrok jako po drátu . . . Donesl se zpravidla do hodiny k sluchu postiženého nebo postižené, jimž nezbylo, než kousnouti se do rtu a — mlčet . . . Uraziti se? Dokonce už nemožno! Když potkal takový člověk Moudrou Saloménu, nezbylo mu, než po dávném zvyku přeuctivě pozdraviti, byť mu bylo při tom všelijak . . . A Moudrá Saloména? — Vykouzlila na rty nejsladší úsměv a pokývla hlavičkou, jako by chtěla říci: Vidíš, chlapečku! — nebo: vidíš, holčičko! — a nesla se dál — královsky důstojně — vznešeně jako labuť . . .

Byla učiněným svědomím celého města!

A nyní — pojednou toto . . . Kozí mléko! — V měšťanském domě! — V rodu s devíti nebo dvanácti koleny!

Mohlo se přihoditi něco chutnějšího? —

Ale také Moudrá Saloména věděla, že je zle — nade všecko pomyšlení zle — a proto trpělivě devět neděl těžce stonala, devět neděl nevykročila z domu. Dokonce i tak hrdinsky zapřela své pohlaví, že dala Matiášem rozhlásiti po městě domnělý lékařův zákaz návštěv. Věděla dobře, že nejlepší protijed proti ženskému uštknutí jest — nepustit žádnou k sobě. A užila ho, byť se tím vysadila nebezpečí, že jí ujde dobrá polovina zubřanských klepů, neboť její dcer Žófi měla daleko k dokonalosti své vzácné máteře . . .

Chtěla Moudrá Saloména svou střídmostí a postem vykoupiti mnohé utrpení — ale nejhoršímu přece neušla . . .

Když uplynulo devítinedělí její choroby, vypravila se po prvé do kostela na slovo boží. Tvářila se utrápeně a přepadle, zejména když po „půldvanácté" vyšla před kostel, neboť tato chvíle byla rozhodující. Věděla, že nyní se k ní přihrnou všechny počestné matrony rodů „od kořene z rynku", aby jí blahopřály k uzdravení — a nebudou-li štípat nyní, nebudou už štípat vůbec . . .

Stalo se — a hle, jejich řeči byly velmi umírněné . . . Neodvažovaly se . . . A tak se již již zdálo, že všecko bude hladce skoncováno — když tu se s náramným šumem přihrnula purkmistrová Slabová ...

„Chvátám, abych nezmeškala a nepřišla poslední s gratulací," povídala slaďounce Moudré Saloméně. „Však je to novina! To se rozumí, že ze srdce přeju mnoho zdravíčka . . . V kostele jsem se ani nepovšimla, teprve v zákristii mi povídal kostelník, že dnes zase přišla p a n í r a d n í na „půldvanáctou". — — —

Moudré Saloméně se zkřivil vztekem obličej . . . Nejen že ta slota řekne, že si jí nevšimla — ona dokonce ji tituluje „paní radní" — a ví to, že je okresní starostová . . . Ale vší silou se snažila překonati své pohnutí, neboť jediným mžikným pohledem kolem sebe zachytila tolik párů posměšných plamínků v očích, kolik tu stálo měšťanek . . .

Ale nedopila ještě do dna svého kalichu hořkosti . . .

Purkmistrová Slabová se otočila jako na obrtlíku k nejbližší sousedce a jala se jí rozhořčeně vykládati . . .

„Co byste tomu řekla?" — začala řečnickou otázkou, která byla v Zubřanech od nepamětna oblíbenou zdobou počátku ženských hovorů . . . „Já si včera objednám u mlíkařky Vencové šest litrů mléka — a baba mi dneska ráno přinese k o z í! Že prý nemohla jiného sehnat, a že prý se už kozí pije v městě v moc fajnovejch rodinách . . . Neptejte se, jak jsem ji hnala . . . Kozí mléko — do měšťanské rodiny! — Tfuj! — Já se takového neřádu napít — rok stůňu!"

Moudré Saloméně se zatmělo před očima, jak to dobře sedělo . . .

Ale byla silná, jako Samson silná — hned se vzpamatovala, a již tasila i svůj dvojbřitký . . .

„Což to — p a n í S l a b o v á" — zahlaholila hrdličkou v háji a v tváři jediný úsměv . . . „Kozí mléko ještě není nejhorší neštěstí pro měšťanskou rodinu. To je daleko horší k u p o v a t o d b a v o r s k ý c h p a š e r á k ů s u k n a a p r o d á v a t j e z a e n g l i c k á — a d o k n i h z a p i s o v a t z l a t k y m í s t o k o r u n, aby berní ouřad přišel o polovic daní a m ě s t o o p o l o v i c p ř i r á ž e k . . . Poctivost je nade všecko, s tou se nejdál dojde — i k d y ž s e p i j e k o z í m l é k o — ale špínu nepoctivosti neumyje nikdo do běla ani k r a v s k o u s m e t a n o u!" — — —

Dořekla, zakývala hlavičkou na paní purkmistrovou — a již se nesla náměstím k domovu . . .

A sedělo to také — ještě líp, než špička paní purkmistrové, které ctné dámě se točila nyní před očima ohromná zlatá kola. Ani vzpamatovat se nemohla . . . A když se posléze stalo, marně se snažila tvářiti se hrdinně před ostatními matronami. Viděla na jejich tvářích málo zastřené úšklebky — a neovládla se: zubřanský slovník rozbil rázem všecku purkmistrovskou vznešenost a odkryl bytelný kramářský fundament. —

„Je to ale coura! Co?" — ulehčila si, a již následovala příkladu své soupeřky, ustupujíc z bojiště, které — žel! — nemělo vítěze . . .

Šla však domů velmi těžce, neboť na nohy se jí věšela jako závaží — myšlenka na muže . . . Co ten řekne, až se doví! Jeho nejhlubší obchodní tajemství byla vykřiknuta na rynku . . . A co z toho vzejde?

Bylo příliš jisto, že její hřích nezůstane utajen, že z něho vzejde ostuda, která padne na jejího muže, na jeho obchod i dům a otřese znamenitě dost pošramocenou jeho vážností. Znala Slabu a věděla, jakým dovede být silákem proti ní . . . Před očima se jí hustě rojily zlaté, zelené i modré jiskry při pouhém pomyšlení na boží dopuštění, které se u nich strhne, až se muž všecko doví . . .

Šla — bylo jí do pláče, a nohy ji sotva nesly . . .

A za ní — před kostelem — už zasedl babí sněm . . .

Jízlivé věty Moudré Salomény byly tam právě rozemílány na hrubo... Počestné matrony kývaly hlavami... Ano, ony to už dávno tušily, že takové jmění při takovém blahobytu, jaký u Slabů je, nemohlo být nahromaděno v poctivosti... Ale tak dlouho se chodí se džánem pro pivo, až se ucho utrhne! — Tu to máme, jaký je pan purkmistr čistý pták! S pašeráky se polčí — a dost možná, že také se zloději! — A i kdyby ne — není už zlodějstvím okrádat město o přirážky? Každý řemeslníček, každý chudák švec na předměstí je musí poctivě platit — a podívejme se na něho, na pana purkmistra, jakou fintu on si vynašel, aby se vykroutil, a měšec mu tuze nesplaskl... Však až se to doví na berním úřadě — ti mu natřesou mandle! — — —

Ujme-li se čeho ženský jazyk — Bůh pomoz!

O polednách bylo rokováno v celé řadě měšťanských domácností jen o purkmistrových hříších, které, jsouce rozmnožovány osobními reminiscencemi, rostly do závratných rozměrů. Nebylo nejmenších pochyb o tom, že Slaba okrádal nejen město, nýbrž kde koho. Každý si honem vzpomněl na tu neb onu dávno již zapomenutou koupi a naráz věděl, jakže byl tehdy napálen... Rozhořčení se vzmáhalo a rostlo — a když vycházeli počestní občané na odpolední posezení do hospod — mělo všechny charakteristické znaky řítící se laviny...

Vyšel i — nic nevědoucí koncipista Hroznata a nesl se náležitě důstojně náměstím, když tu pojednou vyrazil z poboční ulice soustružník Šedivý, člověk spravedlivý, praporečník „Sokola“ a veliký vlastenec před Hospodinem. Zamával rukama jako lopatami větrného mlýnu — a již se hnal šířkou náměstí k Hroznatovi. Jeho tvář byla jako proroka Jeremiáše nad zříceninami Jerusaléma...

„Sakramente, sakramente! Víte to — víte to, co je novýho?“ — spustil tragicky...

A to se ví, že Hroznata nevěděl... Zafuněl, zaklátil hlavou, jako by ji chtěl shoditi na zem, a honem se zeptal...

„Nu ta’, co pa’ víte?“

„Že je náš pulmistr zloděj!“ — vybuchl v spravedlivém hněvu Šedivý.

„Dite, dite, sousede, co pa’ to povídáte...“ hrozil se Hroznata, ale špicoval uši jako rys...

„Pěknýho máme pulmistra, který vokrádá vobec — jen co je pravda!“ — horlil už bouřlivě Šedivý, neohlížeje se vpravo ani vlevo, a odkrýval před užaslým Hroznatou tajemství Slabových neodvedených desátků a přirážek...

„’žíšmarjá! Tuto? — Dyk na to je kriminál!“ — usoudil na konec Hroznata a honem změnil původní záměr a chvátal se sousedem Šedivým do hospody „U zlatého berana“ místo do hôtelu „U zlatého jelena“... Co by tam také dělal, kdyžtě se dověděl, že Šedivý chvátá do schůze poplatníků-řemeslníků, kterou narychlo svolal redaktor Matějovský...

A věru nepochybil...

Když vešli, byla již šenkovna plnička — kouře, že v něm hůl mohla stát a řečí jako o jarmarku. Učiněné vzbouření...

Hroznata, který byl vysoké postavy, se rozhlédl jako čáp — a už zamířil k parádně prostřenému stolu, v jehož čele velebně trůnil redaktor „Zubřanské Poselkyně“.

Sotva Matějovský spatřil Hroznatu, zaškaredil se tak, že šla z něho hrůza. Nebylo také divu, neboť naprosto se mu nehodilo, aby do jeho karet nahlédl některý z radničních shonů, kdyžtě právě si byl umínil využíti situace kalné vody k lovu proti radnici...

Hroznata se však jeho zaškaredění ani trošku nelekl...

„To se divíte, že jsem taky přišel“ — povídal neomaleně svému opovědnému nepříteli — „ale je to pochopitelný! — Dyk ’by se jeden zrovna sežral zlostí nad takovým zlodějstvím!“

A už plul plnými plachtami v nových vodách....

Matějovský jenom pokašlával, měřil si ho nedůvěřivě a mlčel, odhodlávaje se uvnitř, že se mu nedá — a kdyby něco začal, že ho rozseká na capart. Chvíle byla nad jiné příhodná, a proti radnici měl Matějovský v rukou takové trumfy, že se mu o nich jaktěživo ani nesnilo... Proto hned o polednách pochopil, že udeřila jeho hodina — že dnes, anebo nikdy. Buď užije této řídké shody okolností a rázem se domůže významného místa v životě staroslavného města, nebo ji promešká — a potom až do smrti zůstane redaktorem nevýznamného a dýchavičného plátečku... Rozhodl se! A nyní, když v rychlosti všecko znovu uvážil, zdálo se mu, že je právě dobře, že Hroznata přišel... Pokusí-li se ohrožovati jeho dílo, zatne mu žílu hned na počátku, hned na počátku jej ukřičí, zesměšní a znemožní, aby mu později nemohl býti nebezpečný.

(Pokračování.)

*

Jos. Lelek:

K ROMÁNU BOŽENA NĚMCOVÁ A JAN HELCELET.

(Pokračování.)

Obšírná, ale rozvážná a celkem zdrželivá odpověď Helceletova sotva plně uspokojila její očekávání. Helcelet vzplanul k Němcové náhlým enthusiasmem smyslů, ale srdce jeho nebylo zasaženo láskou hlubokou zachvacující celého člověka, jak tomu bylo u Němcové. Jí proto asi málo znamenaly filosofické jeho rozbory lásky, věrnosti a žárlivosti, neboť její smýšlení o lásce bylo velmi prostičké, jak vyznala: „Já poznala moc kouzla lásky a poddávala se mu bezbranně s celou vroucností své duše;“ a podle ní: „láska je nemoc, ale uzdravit se nechce.“ Vybrala si z dopisu Helceletova, co souhlasilo s jejím smýšlením, tím se utěšovala; ostatek jí bylo vedlejší. Sama charakterisovala tento dopis, pokládaný dosud za ztracený, v odpovědi Helceletovi: „Byl mi velmi milý a začasté ještě přečtu si ho; je v něm mnohý trn, ale i mnoho růží.“ Zde jeho text:

2. června 851.

Když Tvůj dopis, milá Boženo, sem došel, nebyl jsem doma, nýbrž s Matoušem a Rybičkou Třebovským*) v Čejči na botanickém výletu. Teprv v neděli pozdě večer přijda domů, přírodou potužen aneb aspoň poněkud stranností, snadno doma v člověku vznikajících, zbaven. Uložil jsem se do lůžka a pokojně a nepředpojatě ač dosti žádostiv a překvapen, četl jsem řádky Tvé. Otázky které mi předkládáš jsou tak vážné či aspoň nesnadné, že je zodpovídati na prosto a určitě nelze. Jsouť takové, jakéž Hřekové předkládali prorokujícím božským svatyněm, a pravý smysl odpovědi byl ten, jejž potazující sám v ně položil. Nečekej tedy předně ode mne rozhodnutí, nýbrž od sebe samy. Mé mínění milerád Ti vyjevím, ač to snad, zvláště dopisem, dosti sukovaté jest a křivému porozumění podrobeno. Že z bývalého bratrstva já asi jsem v záležitosti té nejchladnější a nejnedotknutější, zdá se mi ovšem; pročež nehodím se zle asi k tomu v té věci slovo pronésti. Vy všechny, ježto snad dalece mne převyšujete v jisté moudrosti aneb aspoň (abych ani Vám nedělal rozpaky lahoděním, ani sobě příkoří bez příčiny) v přirozené i vycvičené obratnosti plavby na proudu praktického života, vy všichni, pravím, najednou zahořeli jste vášnivostí, které se, znaje Vás, nelekám sice, ale poněkud musím pousmáti, vida an my předce již mezi děti nenáležejíce, najednou jako reminiscencí mladosti zahořeti můžeme tragickým pathosem pro lásku pro kterou, tak asi sobě myslíváme, jen mládež krvelačné meče tasí, anebo do vody skáče. Přede vším tedy, Boženko, nezazli na mne, že se Ti trochu pousmívám, což jako od bratra můžeš dobře přijmouti, neboť mezi námi se ještě ten svazek nepotrhal. O té přístupnosti pro lásku ostatně praví sv. Otec Boccaččio, jehož v té věci také je slušno vyslyšeti, příležitostně mluvíc o jistém stařičkém záletníkovi takto: „il quále essendo giá vechio di presso a settanta anni, tanta fú la nobiltá del suo spirito, che essendo giá del corpo ogni natural caldo partito, in sé non ſchifó di ricevere le amorose fiamme.“*) A předce u Tebe Boženko ještě nemizí ono „natural caldo del corpo;“**) tedy nepotřebuješ se proto styděti, že se směju. Jiná ale otázka jest, máme-li pro lásku ještě b l á z n i t i, jako mladá chasa, aneb — jak má ubohá, tak hodná a ušlechtilá Laura praví, které tolik skutečných, nejen domělých, trampot natropíte vy dva lidičky z horka nakvašení, jářku, máme-li pro lásku s v o b o d u z t r á c e t i? Nuž to já odpovídám určitě: „Ne! věru ne! A m y ubozí, co do našich měšcových a občanských okolností, již dokonce ne!“ — Že se Hynek hněvá, srovnává se dobře s jeho povahou energickou, která právě proto není prosta pánovitosti a násilnosti, kterou Matoušovi pod jiným titulem vytýká a na kterou Ty ne samojediná, co na despotismus mužský, naříkáš. Leží to ale v povaze každé jednotlivosti (individualnosti), že sebe každý zachovává, přivlastňováním sobě jiné. Vše co milujeme a užíváme, to sežíráme, ničíme; i Vy to s námi neděláte lépe, anebo litujete jen, když nemůžete. Tuť platí bezvýminečně: Kdo s koho, ten s toho! Jen ať, když se jedná o osoby, tedy o l i d o žroutství, jen ať ten, kdo oktrojuje

*) M. dr. Fr. Rybička, lékař v České Třebové, přítel Helceletův i Klácelův; s drem Rybičkou setkala se Němcová osobně za pobytu svého na Horách Třebovských 1851, snad i za zastávky na témže místě r. 1852, konečně pak za pobytu svého v Litomyšli 1861, kdy prodala mu svůj poslední granátový náramek.

*) „který, byť již skoro sedmdesátiletý, byl takové ušlechtilosti ducha, že ač všecka přirozená vřelost opustila tělo, neodmítal vzněcovati se milostnými plameny.“

**) „přirozená vřelost těla;“

či zezříti druhého míní, ať tomuto neupírá právo revoluce a zpoury a stejných sežíravých libůstek.

Že Hynek vystoupil z bratrství, též mne nepřekvapilo, aniž toho lituju; neboť se tím nic nemění ani mezi ním a Matoušem, ani mezi ním a námi. Nevímť mnoho-li Matouš si na tom bratrstvu zakládá a mnoho-li očekává, že se nad touto zpourou Hynkovou mrzí, ač ani slovem to nevypověděl. Játv tom bratrstvě nikdy více nehledal, podle mé nevěřivé povahy, než co ještě po vypovězení bratrstva zbylo; a než co mezi mnou a Hynkem již bylo, ježto jsme si tykali, ač neříkajíce si bratři; a než co mezi Laurou a mnou bohdal ještě trvá, ačkoli ještě nikdy jsme si netykali; a než co mezi Tebou i Hynkem i dále bude, ač si nebudete více bratrovati a sestrovati. Mně se ale líbilo, že to Matoušovo bratrstvo zavdalo příležitost si vzájemně říci, my k jiným méně, k sobě ale dobře svědčíme; odhoďme vědomě ty konvenienční roušky i škrabošky a působme na sebe nenuceněji, svobodněji. — O bratrství tedy se nermuť. Mezi Hynkem a Matoušem vězí ovšem cosi, čímž se snáze mezi sebou trknou; nebude to asi tak jejich r ů z n o s t jednoho od druhého, než naopak jistá jim s p o l e č n á v l a s t n o s t, která jaksi s jistou energií souvisí; jeden jak druhý, ovšem pod jiným titulem, vytýká druhému podmanivost. Proto předce jen jsou sobě blízcí a zůstanou mezi sebou i s námi „Našinci" jak tomu kdysi Laura řekla, když jsme se po nejprv spolu políbili.*) Pod jeden ale nás klobouk sjednotiti, nás všecky! totě asi těžká úloha; a to může jen asi dovésti na chvíli dobrá láhev vína a jasná příhodná hodina; a to snad právě jest naše šlechta, že jsme tak naskrz nepodmanitelní každý a každá. A ty najednou chtěla bys nad tím zplakati? — Že jsi přišla, jak myslíš, u Hynka o víc nežli bratrství, i to není tak veliké neštěstí, jak se ti zdá. Že se on hněvá nad Tvým dlouhým pobytím v Uhrách, jest přílišnost, v jeho povaze založená, a křivdou. Laura ale dobře ho zná, a musím jí přisvědčiti, že se domlouváním nedá nic dělati, že se to ale rozumným, nenáruživým chováním znenáhla napraví, poněvadž Tě ještě rád má; že se to, pravím, n a p r a v í, ale douťám a přeju si, jen na takový stupeň, jak se to se svobodou obou a bez ublížení Laury srovnává, a ne jak si to náruživá Boženka z počátku přála, a jakby Tě to buď žárlivostí protiv Lauře trápilo, aneb jak bys toho pro zrádu na Lauře nevyhnutelně pykala. — Poměry pohlavní jsouť jedna z nejnesnadnějších stránek socialní svobody. Ten krásný a smělý enthusiasmus, plný ale zároveň sebezapomenutí ano sebe vzdání, nímž ve přírodě nové se plodívá, není sám v sobě něco podlého, buď si u „jelenů" buď si u člověků. Bohové Olympičtí tak rádi ním zahořívali. Jen hmotné nesnáze občanské skutečnosti a socialní harmonie vůbec kážou jednotlivcům uzdu rozumovou si uložiti, kterou Olympický bůh nepotřebuje; věrnost pohlavní jest proto instinkt oekonomický, pečující o existenci a vychování dítek a to tím více, čím méně o ně dbá obec zřízená. Poněvadž ale ani láska nemá svobody rušiti, smějí se olympičtí bozi žárlivým bohyněm. Pročež také láska nemá nic s věrností společného; láska může býti bez věrnosti, a věrnost bez lásky. Láska má právo neodcizitelné a nezná ohledů mimo krásu; věrnost ale váže jen veřejně, oekonomicky; proto ale nám, ježto nejsme věkožizní bohové, často bývá uloženo, věrnými býti, kdežto jsme snad nikdy ani nemilovali. Totě t r p k á stránka onoho slepého enthusiasmu, když není na s v o b o d ě, nýbrž jakkoliv nouzí neb omylem upoután. Oekonomie přírody a společnosti ale tu nedbá o ušlechtilou možnost s v o b o d n é h o enthusiasmu — nýbrž, i v kleci s nevyvoleným samcem musí hrdlice vyseděti své vejce, a hřebec arabský v ohradě musí zavděk vzíti s oslicí, ačkoliv by hrdlice byla tolik něžnosti schopná na svobodě, a hřebec arabský tolik bojů by podnikl pro hřebici bystrou. Rovně tak ve společnosti lidské. Bohové mohou zamilovati kde co krásného shlednou, než smrtelník, byť sebe více i bohem býti si troufal, uvázne někdy tak neb onak v nevděčném loži manželském, z něhož mu vzrůstá uzel gordický, jehož jen tragickou katastrofou možná přetrhati a přetínati. — Jsmeť sobě tuto spolutrpělci, i mohli bychom si ledacos povídati. — Nuž, chceš-li raději, jak to Hynek očekával, tragickým mečem rozetnouti osudem neuprositelným tobě souzené pouta, tu aspoň si spomeň, jaký konec pravidelně smrtelný heros neb herojna tragická mívá; Sappho*) se vrhá do moře, a Me-

*) Za tak zvané „attické noci" (jaké slavíval Helcelet s Hanušovými v Olomouci) v předvečer 1. máje 1848, kdy z velkého poháru pili a kdy Laura spokojena s Helcelelem pronesla: „Již je on našinec!" (Dopis Helceletův z 18./12. 50.)

*) S a p f ó (lat. Sappho), nejslavnější básnířka řecká, žena mohutných vášní, o níž se vyprávělo, že zahořela prudkou láskou ke krásnému plavci a pěvci Faónovi, jenž však zůstával vůči všem jejím nástrahám chladný. Ze žalosti nad zhrzenou láskou vrhla se pak Sapfó s pověstné Leukadské skály do moře.

déja*) povraždivši děcka svá zničí plamenem každou stopu toho domu, kde chtěla blaženství sobě vymoci, jehož ale předce nedosáhla.

Anebo chceš-li, k čemuž já se kloním, uvolniti resignací a chladnokrevností tak dalece nitky pout tvých, abys aspoň „ve svátek", totiž v příznivé okamžení po olympicku jakž takž se pooblažiti mohla? — Kdo si volí prvější, smí býti žárliv; kdo však volí druhé, stává se žárlivosti směšným a mine se svým úmyslem. ——— Mnoho a všelicos leží v tom, co jsem takto povídal, ač nerád abych Tě urazil, aneb abys mi jako křivě rozuměla. Vybírej si tedy opatrně z toho věští (oráklu), co se ti z něho hodí; přede vším ale nekvap a čekej; možnáť že mohu později do Prahy přijeda nějak ti to dopověděti. Rád bych abys to i Lauře dala čísti, chceš-li; snad leckde mezeru vyplní, nebo leckde přílišnou hránu okulatí. Možná také že semo tam se jí budu v řádcích mých zdáti hrozným, a že mi prstem pohrozí; předce však až se s ní sejdu, budu brániti co jsem tu řekl, ale snad jejím přičiněním i opravovati. (Pokračování.)

*) Hrdinka Euripidovy tragedie Médeia, dcera krále kolchidského, zamilovala se vášnivě do rekovného Jasona, když se svými druhy připlul z Řecka do Kolchidy pro zlaté rouno, jehož se potom zmocnil jen pomocí Médeinou. Podle daného slibu Jason pojal Médeiu za choť a vrátil se s ní do své otčiny Thessalie, odkud byli později vypověděni do Korinta. Tam Jason, zatouživ po větší vážnosti a po nové lásce, věrolomně opustil Médeiu a zasnoubil se s dcerou krále Kreona, jenž zapuzenou manželku i její děti vypověděl z Korinta. V uražené Médei vzbouří se vášnivá nenávist k Jasonovi a strojí se vykonati na věrolomném muži krutou pomstu. Vyžádá si na Kreonovi den lhůty, než odejde do vyhnanství, smíří se na oko s Jasonem, jehož žádá, by se přimluvil, aby aspoň děti její směly v Korintě zůstati a na podporu své prosby posílá po nich nevěstě Jasonově a otci jejímu dary — roucha a zlaté věnce — jedem napuštěné. Jason slíbí přímluvu a odejde. Médeia dočká se dětí se zprávou, že je jim dovoleno zůstati v Korintě, dočká se hned na to toužené pro ni zvěsti, že nevěsta Jasonova i tchán jeho zahynuli jejími otravnými dary, načež odhodlá se k dovršení pomsty povražděním vlastních dětí, aby Jason byl potrestán nejen ztrátou naděje na nové potomstvo, ale i ztrátou dětí dřívějších. Jason přichvátá, aby svých dětí chránil před pomstou pozůstalé královské rodiny, vrazí za nimi do nádvoří — v tom však spatří Médeiu s mrtvolami dětí ve zlatém voze boha Hélia, neseném v povětří okřídlenými draky, odkud Médeia nad ním triumfuje.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Rak, značně již opilý, snažil se povstati.

„A — co ty mi chceš zakazovat, abych nepovídal?" řval ochraptělým hlasem. „Já chci jen tobě — jen tobě —"

„Ale já už to všecko vím!" zašeptal mu hospodský do ucha. „Všecko jako ty —"

„Plácej, blázne, plácej!" rozječel se Rak. „Nic nevíš, a víš-li, tedy povídej ty!"

„Budu, budu, až bude k tomu čas, ale teď si povídejme něco veselejšího! A což, zpívat neumíš?"

„Co?" opět utkvěl Rak dlouhým, zmateným pohledem na Hrdličkovi. „Já — zpívat?"

„Ty i já!" smál se hospodský a jal se zpívati „Ryby ryby ryby, rak rak rak —" Luskl prsty ve vzduchu a vybízel řezníka, aby taky zpíval. Podařilo se mu konečně vypuditi z jeho hlavy vzpomínky na Márinku Hejlovcovou a rozveseliti jej. O čtvrté hodině dal zapřáhnouti jednoho koníka, naložil Raka na lehkou bryčku a rozloučil se s ním.

Vstoupiv do kuchyně, utkvěl pohledem na Vlastě. Vařila kávu. Nevšímala si ho. Popošel až k ní. Zdálo se, že by jí rád něco řekl, ale že neví jak. Konečně prohodil, zcela však tiše:

„Teď už vím, proč Hejlovcová ti řekla, abys nikdy nic neměla s Bláhou."

Pohledla k němu všecka překvapena.

„Proč tedy?" prudce se otázala. „A měla pravdu;" řekl, pominuv její vášnivou otázku, „věděla asi... No, tím se už trápit nemusíme. Ale — ovšem — Bláha —," pohyboval podivně rukou, jako by někoho odmítal, „ten už jaksi — rozumíš mi?"

„Ne!" zvolala Vlasta všecka se zarděvši.

„Ostatně," řekl, změniv zřejmě výraz své tváře, „nemysli na to. Ani by dobře nebylo, dnes se tím obírat — já na nic nezapomenu! Kriste Ježíši, to jsou věci!" Pokývl užasle hlavou.

Vlasta jej pozorovala příkrým, nedůvěřivým pohledem, ale nepronesla již o tom ani slova.

Bylo patrno na jeho otálení, že by ještě něco rád řekl, dokonce cosi důležitého, ale že váhá a že naplňuje se nitro jeho pozvolna jakousi starostlivostí. „Měl jsem mlčet!" pomyslil si. Ale pojednou se zasmál a zašel do svého pokoje.

XXVI.

Večer sešlo se hojně hostí na jitrnice a ovar. Hrdlička se neobyčejně rozveselil. Pobíhal živě a přisedal ke karbaníkům, kteří dnes nápadně hlučeli. Odtud, kdy by se byl každý domníval, že nahlíží do karet chalupníka Hrušky a že přemýšlí, jak by se mělo vynášet, pozoroval přimhouřeným okem Vlastu. Zdálo se mu, že je neklidná a že se čímsi obírá, co však on nijak prohlédnouti nemohl. To jej znepokojovalo, ale počínal si tak opatrně, že by byl toho nikdo na něm nepoznal. O desáté hodině posílal ji spat, ale ona, což bylo velmi nápadné, nechtěla jít.

Po dvanácté hodině, když hosté se rozešli, Hrdlička laskavě Vlastu pohladil a podíval se jí zblízka do očí.

„Já ti v ničem bránit nebudu,“ řekl, „buď pokojná.“

Vlasta pak, jako by byl nic neřekl, překvapila jej:

„Příští týden pojedu do Prahy.“

„Jeď — potřebuješ — vím vím. Kup si na zimu kožešinu.“

„Taky klobouk a leccos ještě,“ dodala jaksi nelaskavě.

„A teď se hezky vyspi,“ pravil ve svém pokoji, do něhož právě vešli, „jsi uběhaná.“ A vida, že oči její zatěkaly kolem, jako by něco hledaly, dodal: „No, co pak ještě? Hledáš něco?“

Zarděla se.

„Co bych hledala?“ prohodila urputně a, políbivši jej chladně, zašla do svého pokojíka.

„Já to musím prohlédnout!“ letělo jí hlavou, jakmile osaměla. „Musím a musím! Rak mu něco na Bláhu vyzradil — bůh ví co — strašného! Měla bych ještě, než pojedu do Prahy, s Bláhou promluvit. Snad přijde v neděli, ale budou tu všichni a nebude příležitosti. Což, abych mu vzkázala, že ho čekám v sobotu? Ale — co by se stalo, kdybychom byli sami? Okamžitě by promluvil a srdce otevřel, to vím napřed! Kriste Ježíši, co potom? Ubránila bych se? Nestrhlo by mne to? Pro Boha — mám ho ráda nebo nemám? Co mne k němu táhne? Zdá se mi to, nebo je skutečně ve mně — láska? To dnes zas na něho myslím! Včera jsem neustále viděla Havlíčka — a líto mi ho bylo a milý mi byl. Skutečně, ve mně je samá nejistota — samá — i v této věci, Vím, koho mám ráda? Vím to? Ne, vůbec ne, jen se mi zdá, když jeden prosí, že mám ráda druhého, ale já se stále mýlím, ve mně je samá nejistota, a tu všude nasil otec, všude, do všech a do všeho. Proč? Co strašného v tom vězí? Ale já to musím vyzkoumat! Pojedu do Prahy, naleznu Hejlovcovou a vrhnu se k ní, přímo k ní: „Slyšte, slyšte, nevíte-li o tom — já jsem vaše vnučka!“ — Ano, tak to učiním, přímo, jednou ranou! — Ale s Bláhou promluvím dříve, to mne znepokojuje. Co znamenaly ty otcovy poznámky dnes? Ví prý už — proč Hejlovcová mi řekla, že nesmím s Bláhou nic mít. Co ví? Co mu ten Rak namluvil? Ale — pro Krista — neprovedu hloupost, řeknu-li to Bláhovi? Vždyť nemám tušení, oč jde. A což, začne-li s láskou a ztratím-li hlavu? Je jako v ohni a já jsem od minulého pondělka zmatená. Ale tatínka se už na nic nezeptám, je strašný, nic nevyzradí a jen a jen nové nejistoty mi hodí na hlavu. Co je to za člověka? Kde se vzal — v mém životě? Jak to všecko přišlo? Vždycky se mi zdávalo, že je skromný, zamlklý — a najednou tu stojí přede mnou — Kriste Ježíši — jako příšera! Jak to přišlo? V několika dnech! Je to nějaký vůdce — nebo kdo? Co to řídí? Tak, na mou duši, připadá mi jako by celou skálu valil! A on to říká, on něco takového už několikráte řekl! Škoda, že si to nepamatuju, měla jsem si zapisovat, když tak něco prořekl, teď bych z toho mnoho mohla uhodnout! Ale já se nesmím ničeho zaleknout a musím a musím to prokouknout!“

Svlékla se a ulehla. Vše kolem, tma i předměty i svět jako by byla jediná tísnivá nejistota.

„A tak blízko je to, tak blízko,“ šeptala si, „jen se do toho stolečku dostat!“ Nitrem letělo jí krátké zachvění odvahy. „To přece není tak těžké! Už dávno jsem mohla vše vědět. I teď by to bylo možná!“ Dech se jí ztížil. „Klíček je na stolku, viděla jsem jej, leží vedle tobolky a vedle klíčů od sklepa a od komory. Otec třeba spí a třeba tvrdě spí. Musila bych však jít pozorně, bosa a dveře by nesměly zavrznout. Pro Krista — ale což kdyby procitl? Tu bych se k němu vrhla a volala, že mne tížil strach — o něho, že jsem měla hrozný sen a že jsem se přišla podívat! Nic by nepoznal! Ach — jak mi srdce buší! Vždyť je to šílený nápad, zatočila by se mi strachem hlava a upadla bych! A procitl by! Jistě! I já bych procitla, kdyby někdo vešel. Ach — to je hrozná věc! Ale komu přeje štěstí? Komu? Jen odvážným! Čeho se bát? Vejdu tiše ... poslechnu ... spí-li, půjdu dále, tam o nic nezavadím, měsíc svítí, je trochu jasno. I klíč může zachrastit. Procitne-li, nic nepochopí, řeknu, že jdu k němu, že se mi zdálo, jako bych byla zaslechla volání.

Ale on teď bude spát, on obyčejně tvrdě usne, vždyť jsem kolikráte prošla jeho pokojem a nevěděl nic! No tedy! Čeho se bojím? Já to musím vyzvědět, musím!"

Vtom jako by něco ve vedlejším pokoji zapraskalo. Byly to zvuky, jaké se ozvou někdy v kloubech člověka, který jde po podlaze bos. Vlasta se posadila na posteli a zbystřila sluch. Všechny tepny jí prudce bily.

„Opět poslouchá," pomyslila si s tísní v prsou, „má podezření!"

Ale tu zavrzly dveře a klapla klika, ale ne dveře u jejího pokoje, nýbrž dveře v pokoji Hrdličkově, vedoucí na chodbu.

„Šel ven!" napadlo ji bleskem. „Teď přišel čas!" Kolem ní všecko se rozhučelo.

Seskočila s postele. Mžikem stála u dveří. Naslouchala. Ticho. Jen srdce jí bušilo.

V tu chvíli, jako by ji byl vítr zachvátil, všecky úvahy její zmizely a zaplavena jakousi strhující vlnou otevřela dveře, ponechala je dokořán a po špičkách několika skoky octla se u otcovy postele. Sáhla na ni — byla prázdná. Nesmírné vzrušení a chvat ji naplnily.

Mžikem byla u stolku, sáhla po klíči a přes to, že se třásla, otevřela levou zásuvku tak rychle, jak by toho byla ani v klidu nedovedla. Sáhla dovnitř a jiné štěstí ji čekalo. Balíček byl právě v této zásuvce. Nahmátla jej okamžitě, vytáhla, zásuvku zavřela, ale nezamkla a klíč položila tam, kde jej vzala. Vzrušená, jako nepříčetná, držíc balíček v obou rukách před sebou, šla zvolna, jako by již neměla sil, nebo jako by jí nohy nechtěly sloužiti, k otevřeným dveřím svého pokoje.

A ztrnula. Balíček jako by ztratil váhu svou a jako by se chtěl vznésti do výše. A tu vzpamatovavši se z úžasu vidí, že ze stínu za otevřeným křídlem dveří vystoupil její otec a oběma rukama, chechtaje se, bral její kořist. Tvář jeho v měsíčném svitu zdála se široká a neobyčejně rozšklebená.

„Tak jdi už spat, jdi," řekl hlasem zúmyslně tichým, dokonce jakoby konejšivým a odnášel balíček ke svému stolku.

Vlasta vběhla do svého pokojíku a zavřevši prudce za sebou dveře vrhla se do postele. Vše se v ní chvělo. „Až se trochu vzpamatuju, prchnu odtud, vyskočím oknem!" letělo jí divoce hlavou. „Ráno mne již neuvidí — již ne, již nikdy ne! Příšerný člověk — strašné to bylo — ďábel!" vyslovovala hlasitě do podušky. „Ďábel!"

Zdálo se jí pojednou, že slyší hlas. Pozvedla hlavu.

V otevřených dveřích stál Hrdlička.

„A až mi nejvíc nepříjemností způsobíš," mluvil vyčítavě i hněvivě, „až mi nejvíc klacků pod nohy naházíš, až mi třeba i vynadáš a třeba i nejhorší, nejbolestnější urážky vmeteš do tváře a až přes to přese všecko já nepovolím a — dojdu, pak — a to ti v tuto chvíli důtklivě povídám a to ti předpovídám — pak mi budeš ruce líbat a budeš plakat a děkovat! Tak — a teď se vyspi!"

Odešel zavřev tiše dveře za sebou.

Zaražena a zmatena zvolna se položila a zhluboka vydechla. Dlouho ještě bděla, ale již žádná určitá myšlenka jí nezaujala. Usnula pak všechna znavena a po neklidném, sny přeplněném spánku, procitla o sedmé hodině. Služka jí oznámila, že otec odešel kamsi do vesnice, snad tele koupit, a že dopoledne sotva se vrátí. Vlastě přišlo to vhod, uklidnila se. Vrátil se až o druhé hodině. Byl růžový a veselý. Prohodil, že byl v Praze. Vlastu hned napadlo, že se cosi velmi důležitého rozhodlo, a podivila se, že není zvědava. Ani slovem se neotázala, proč jel do Prahy a s kým mluvil. Advokát Mityj a stará paní Hejlovcová vyvstaly z jejích představ. Nebylo však strachu v jejím nitru a bylo jí i nepochopitelno, proč chtěla v noci oknem utéci.

XXVII.

V neděli dopoledne, před kázáním, když se scházeli lidé z okolních vesnic na služby boží ve farním chrámu újezdském, Hrdlička se pojednou rozběhl na hřbitov. Tak aspoň doma řekl. Odpočívala tam u hlavní pěšiny jeho žena a on skutečně tam občas zaskočil, aby se nad mrtvou manželkou zasnil a zamyslil.

Hřbitov, ovinující svou zelení a chudými křížky barokní kostel, byl neveliký. Dosud se sem pohřbívalo, kostel se hřbitovem stál na návrší na konci vesnice a farnost nebyla veliká.

Hrdlička ještě na návsi předběhl mladou ženu pěkného vzrůstu, vkusně oděnou, černovlasou, s kloboukem na hlavě. Ohlédl se po ní, a jako by hádal, kdo je to a nezmýlil-li se, připojil se k ní. Byla hezká, snědá, velkých tmavých očí.

„Hned jsem si myslil," řekl, „že jste to vy, pamatuju se."

„Já taky!" zasmála se mladá žena. „Tancovala jsem u vás!"

„Taky se pamatujete?"

(Pokračování.)

✱

 LITERATURA.

Generál ruských legií R. Gajda: *Moje paměti*. Československá anabase. Nákl. „Vesmíru" v Karlíně. — Rudolf Medek: *Blaník*. Úvahy, poznámky, sny, výzvy a dokumenty o československém revolučním vojsku 1916—1920. Nákladem „Památníku Odboje" v Praze.

Stalo se již u nás bez počtu pokusů o historické zaznamenání událostí, vytvořivších československé legie na Rusi a jimi samými tvořených, ale vše to byly většinou ochotnické práce, tu a tam pozoruhodné různými detaily, ale bez dokumentárnosti a pragmatičnosti. Teprve u spisu generála Gajdy viděti jistý odstup od složitého víru, jímž jest úžasná historie našich legií v Rusku, a jeho ovládnutí. Autor jako významný činitel a účastník všech těch událostí má po ruce přesná historická data, vojenské mapy i spoustu fotografických snímků, a tak povstává obsáhlý, pěkně vypravený jeho spis, jenž tvoří úhelný kámen příští této historie. Líčí vznik českosl. vojska v Rusku a jeho vystoupení po odchodu jisté části z Ukrajiny na francouzskou frontu, osvobození Sibiře, boje s bolševiky za vlády direktoria, potom za diktatury a proti ní, a celý ten dlouhý řetěz událostí, jímž byl postup českých vojsk sibiřskou drahou a podél ní až do Vladivostoku, odkudž nastupovala cestu do vlasti. Z líčení gen. Gajdy je zjevno, jak nesmírně důležitým činitelem byla pro spojence naše českosl. vojska v Rusku, neboť překazila ohromné armádě německých zajatců, aby se vrátila v pravý čas a posílila frontu ve Francii. Tato naše pomoc dohodě, soudí autor, dobyla nám samostatnosti, a v dějinách českých bude naše sibiřská armáda prvním novodobým vojskem národním, prvním slavným vojskem od dob husitských. Krásná kniha ne bez vnitřních vztahů a důvodů věnována jest Aloisu Jiráskovi. — Jinou metodou psána je kniha *Rud. Medka*. Autor jest také český voják s tělem i duší, ale při tom i básník. Již ze symbolického titulu knihy je zjevno, že autor nevzal si úkolů historických, ale citových, čistě subjektivních. Horké srdce české chvěje se v ní, neboť „tehdy ještě měla slova „draze milovaná vlast" živý, dojímavý přízvuk, jenž dovedl v lidském srdci roznítit lásku a vůli k činu". Obírá se psychou českých vojáků a konstatuje, že nikdo ze států Dohody nedal iniciativu k jejich organisaci. To byl spontánní přerod, kdy českosl. voják stává se pod bíločervenou růží neodlučitelným a nejsilnějším orgánem národního těla. Nacionalismus vystupňovaný v nejvyšší mravní sílu činí z vojska nejcitlivější nástroj národní vůle, ohlas pomsty, odvety a soudu, jaký prorokovali básníci a umělci. Zamýšlíme se dnes nad těmito krásnými výroky a ptáme se, kde se tedy u nás vzal zase onen ohavný protipol tohoto ušlechtilého cítění? Také přišel z Ruska a také ho přenesli lidé oblečení v ruských vojenských pláštích. Disciplina, ona úžasná síla, která prováděla divy před světem, nenáviděla lenochů, ospalců, nemilovala tichošlápků, obílených hrobů, farisejů a lhářů. Kam se poděla dnes? „V dojemný hlas naší národní hymny vkládá náš voják všechnu svoji vášnivou lásku k otčině . ." a dnes se mluví o jakýchsi anketách, aby se tato hymna vhodila do starého železa. Člověk se neubrání hojným glosám při četbě této vroucí knihy dobrého Čecha a vojáka, jenž volá výstražně k českosl. vojsku: Chraňte si plodotvorný idealismus, nedopusťte, aby tento nejkrásnější květ národní síly byl hříčkou v rukou nezodpovědných lidí. „Blaník" kladu těsně vedle básnické sbírky „Lví srdce" téhož autora, kterou pokládám za nejcennější český básnický počin, vzniklý v legiích. *—och—*

 DIVADLO.

Frank Wedekind, *Zámek Wetterstein*. Hra o 3 dějstvích. Překlad, scéna a režie: Jan Bor. Ve Švandově divadle 20. března 1921.

„Zámek Wetterstein" je z těch siláckých výtvorů mnohomluvného a laciné sensace chtivého buršáctví, po nichž vycházíme z divadla s dojmem, že jsme byli v řeznickém krámě plném zahnívajícího masa. Hra, spojující tři dějství bez jednoty dějové, převádí zájem s majorovy ženy, která velmi snadno z nenávistného odporu přechází v náruč vraha svého muže, postupně na její dceru, která požívá vývoj z lehkomyslné oficírské slečinky k vítězné nevěstce v nájmu jednoho z Jehovových vyvolenců, od jejíhož triumfu k okamžiku, kdy nad její odkopnutou mrtvolou cítíme jen hnus a nedůvěru k nejsvětějším ideálům, jest jen krok. Hru uvedl pan Bor (patrně po vzoru Mahenových proslovů před oponou) informační apologií pochybného romantika a pochybnějšího umělce, kde mluvil i o pochybném dluhu českého divadla k němu a dal na jevo, že jen pruderní měšťáci a omezení kritikové nepřijmou hry s nadšením. Důraznými „pst!" zezadu hlediště snažil se udržeti zájem obecenstva unaveného papírovými aforismy dějství prvního a provokující sprostotou posledního. Z hereckých výkonů jest uvésti hlavně Effii slečny Schubertové, která dala své úloze gestem i slovem slunnou bezstarostnost dívčiny, hrdou svůdnost maitressy ze společnosti i výbušné zoufalství vzpomínající nevěstky — zkrátka více práce a péče, než tato hra o mase bez ducha zasluhovala. Ta nezasluhovala ani vkusné scény dějství druhého a třetího. *— btk —*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava prací Rich. Laudy (Topičův salon, březen 1921) připomněla, že v díle tohoto skromného zobrazitele jihočeského venkovského života, jež od počátku jaksi churavělo bledou, narezavělou barvou (vzpomínám na jeho barevné litografie), nastává od r. 1916 jisté rozmezí po stránce formální. Nejdříve pokouší se v krajinách o plastičtější vymezení, o ztužení linie i barvy, členěné do vystouplejších komplexů tvarových a barevných. Dříve zaujal se více o myšlenkový a citový obsah svého díla, dnes domýšlí nově stránku formální i v obrazech figurálních, s krajinou sloučených. Postava i přírodní hmota není už v obraze shrnuta v jednu tónově zdušenou plochu, nýbrž vystupuje pevněji, oblaka jsou skoro stylisována. Hledá nové akcenty; chce vypracovati námět v zesílenou výtvarnou formu, chce dospěti k malbě silnější odrůdy. Snaží se o hlasitější malebnost, o větší rys a pádnost, nutí se přejíti z dřevorytové plošnosti do většího, obrazitějšího „udělání".

Netajím se, že jsou mi starší výsledky Laudovy milejší než dnešní jeho, zevně důraznější výtvarná práce. Je to způsob dosti zevní, nucený, chybí tomu pravý nerv. Stačí, srovnati je s drobnými barevnými náčrty Laudovými, mělkými a vlahými, malířsky bezprostřednějšími, aby se vidělo, že tu hraje větší úlohu rozumová práce, obmyslné chtění než teplý život smyslů (krásně rozehraný v slunné a vřelé „Skřivánčí písni"). Vidím-li dílo Laudovo celé ve svém pohybu a růstu, mám zato, že starší způsob Laudův odpovídal lépe jeho duševní sféře, měl v sobě více pravého rázu a prosté přirozenosti, více vnitřního bohatství a duchový obsah svůj lépe sléval se svou formou. Proti kvalitám prostě výtvarným staví kvality zevnější, nucenější. Ziskem je jen větší, zjasnění a živější barvitost jeho palety.

Výstava soch Pera Pallaviciniho (Rubešův salon, březen 1921). Je to mladý Jihoslovan, u nás školený; povaha akademicky založená, bezpečná před rozkladnostmi moderní plastiky. Ač přišel z jiného pásma, neodlišuje se dosud duchovně ani výtvarně; nezbavil se doléhání a násad Školy. Co do stylového rázu svého stojí mezi dvěma svými učiteli, Myslbekem a Štursou, jemuž více podléhá, jen větší křehkost, cudnost a přísnost linie brání tomu, že nehledáme na podstavcích jeho rozsedlých žen jméno Štursovo. Celkem pocvičená a zkušená práce plastická, jíž se nedostává dosud dosti odvahy a tvůrčího výšvihu k individuálnímu výrazu, aby se vypracovala k znakům původním, pozvedla se k osobitějšímu vyslovení. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

A. Serafimovič v divadle. Spisovatel Serafimovič, člen bývalé literární skupiny M. Gorkého a L. Andrejeva, odsoudil v sovětských novinách současné sovětské divadlo. „Hle, tři léta již upadá a rozkládá se staré divadlo, ale rudého divadla pořád ještě není, a mrtvolný zápach divadelního rozkladu stojí nad Moskvou."

„Sedím v divadle. Hraje se nějaká truchlohra. Před námi odehrává se kousek života. A v tom životě — zlí, neúprosně ukrutní popi, s nelidskými kamennými srdci. Ale mezi tím dobytkem jeden pop dobrý, s dobrou, laskavou tváři, s dobrým, hluboce lidským srdcem. A diváci rozcházejí se z divadla nikoli s myšlenkou, nýbrž s pocitem, že kdyby všichni popi měli srdce tak citlivé, jako tam ten jeden, byl by krásný život na zemi.

A zase sedím v divadle. Počkejte, co se to hraje? „Lid." A zase na scéně popi! . . . A mezi nimi, zlými, jedovatými, kroutícími se jako hadi, je jeden krásný jako slunce, s velikou duší, s krásnou, oduševnělou tváří. Pop-socialista. A rozcházíme se pomalu, ne s myšlenkou, nýbrž s pocitem: Kdyby všichni popi byli, jako tam ten, kvetoucí zahradou byla by naše země.

A zajdu do komorního divadla. Nu, to už je hotová svěcená voda: na scéně odehrává se zázrak! A když je konec, jdeme domů pohnuti, v očích slzy, srdce sevřená: nač všecky ty revoluce, krev, muka? Pořiďme si pluky, celé brigády výborných, lidských popů, a oslepující záři štěstí zaplaví celý svět.

Konečně dávají taky jeden revoluční kus. Ale což pak revoluce je taková třeskutá, frázovitá, nadouvlá? A teď chtějí ještě na větší čest a slávu revoluce upraviti a pro revoluční vkus předělati „Hamleta", „Revizora", některé komedie Ostrovského. Jako by to byly kalhoty, jež možno obrátiti na ruby.

Geniální vynález!"

V závěru svého pojednání A. Serafimovič tvrdí, že přelom doby žádá si energického počinu. A dává positivní návrh, o němž nelze říci definitivně, je-li míněn vážně, či ironicky: „Postavte na první místa činné a tvrdé komunisty, na místě divadelníků, kteří jsou organicky svázáni s minulostí. Však se tomu také naučí a nebudou se dívati stále za sebe, nýbrž ku předu, a pevnou rukou budou říditi kormidlo našeho churavého, rozviklaného divadla."

vč.

*

* Ředitelství Svatobora udělilo Řandovu cenu za léta 1916—20 St. Lomovi za hru „Děvín" a cenu Náprstkovu za r. 1920 Karlu Čapkovi za hru „Loupežník". V porotě Fr. S. Procházka, F. X. Svoboda a Dr. Jos. Štolba.

* Sovětové Rusko snaží se propagovati v cizině i bolševictví v umění. Proto chystá se „Narkaupros“ k organisaci výstavy ruských futuristů, jež má býti poslána na ukázku do ciziny.
— *btk* —

*

* Kodaňský deník „Extrabladet“ vyzývá ke sbírce mezi dánskými dětmi, z nichž každé by přispělo 25 oery, aby byl pro Dánsko zachován rukopis Andersenovy „Pohádky mého života“, otištěný posud jen ze tří čtvrtin. Rukopis je zatím majetkem jednoho herce kodaňského královského divadla, jenž jej chce prodati za 20.000 dánských korun americkému sběrateli. „Extrabladet“ vidí ve sbírce dětí jedinou, poslední záchranu, protože jinak nemůže žádná z dánských veřejných knihoven vyplatiti za rukopis žádanou částku. —*btk*—

*

* O české hudbě na základě zkušeností ze zájezdu do Prahy rozepsal se v deníku „Svenska Dagbladet“ švédský kapelník A. Järnefelt. Na scéně Národního divadla zalíbili se mu zvláště Kovařovicovi „Psohlavci“, jež doporučuje k provedení švédským divadlům. Mimo to oblíbil si Suka a chystá se některé jeho skladby uvésti na koncertní podium.
— *btk* —

*

* Mnichovský profesor dr. August L. Mayer referuje v „Zeitschrift für bildende Kunst“ o nově objevených pěti obrazech Velasquezových. — *btk* —

*

Družstvo českého Národního divadla rozpisuje tři ceny 5000 Kč, 3000 Kč a 2000 Kč na českou celovečerní hru (tragedii, činohru, veselohru) pro Nár. divadlo v Brně. Práce dosud neprovozované a tiskem nevydané přijímá do 30. listopadu 1921 do 12. hod. polední ředitelství Národního divadla v Brně. Jméno a bydliště autorovo budiž v uzavřené obálce opatřené heslem z titulního listu zadané hry. Přijímají se jen rukopisy psané na stroji. Bližší podmínky oznámí interesentům ředitelství Nár. divadla v Brně.

*

* Židovské divadlo bude založeno v Užhorodě přičiněním židovských uprchlíků z Polska. Ředitelem má se státi člen židovského divadla v Oděsse Salo Hapert. —*btk*—

*

S t e f a n Ž e r o m s k i, největší dnes umělec mezi polskými romanopisci a novelisty, měl ve varšavském „Teatrze Polském“ 8. března premiéru pětiaktové komedie B i a l a r ę k a w i c z k a. Je to směsice lyrismu a melodramatických scén, dílo velmi zajímavé s některými scénami velmi působivými, ale také strašlivými. Celek zklamal, div že nepropadl. Hrají tu hrabata, lichváři, banditi, dobrodruzi, chvílemi to vypadá jako prostopášný zmatek, jako nevázaný, splašený film, lidský zvěřinec. Silný autor dává se poznati jen chvílemi ze scény neobyčejně plastické, barvité, aby hned na to překvapil diváka disharmonií. Polská kritika přijala dílo slaveného básníka chladně, upiatě, s velkými výhradami. *vč.*

*

* Podle „La nouvelle revue française“ podražil ve Francii papír o 800—1300%, práce knihařské o 400—500%. Knihy přes to stouply sotva o 100%. Poměry u nás jsou ještě neutěšenější. — *btk* —

*

* V Belgii zřizuje se nová druhá akademie belgicko-francouzská (vedle královské flámské). Bude míti vedle členů dopisujících 30 členů řádných, z nichž bude 20 spisovatelů a 10 jazykozpytců. Za první členy byli jmenováni: M. Maeterlinck, F. Séverin, Gust. van Zijpe, J. Gilkin, A. Giraud, Carton de Wiart, G. Eekhoud a A. Mockel. Edmond Picard své jmenování odmítl. — *btk* —

*

* Amerika je nejbohatší i na biografy — má jich 18.000. V samém Novém Yorku je 3500 kin, na Broadwayi, největší třídě newyorské, 65.
—*btk*—

*

* Přehled francouzské literatury za třetí republiky podává v „Humanité“ Jules Romain. Přes to, že vláda nepodporovala písemnictví, uvádí kladné výsledky literatury, representované jmény Taine, Renan, Flaubert, Goncourtové, Maupassant, France, Rosny a Gide.
—*btk*—

*

* V universitní knihovně v Upsale nalezen byl rukopis baletu René Descarta. Slavný filosof pracoval beletristicky v svém mládí. Libreto baletu jest zatím prvním známým plodem této jeho činnosti. —*btk*—

*

* Královská Akademie belgická chystá se k druhému jubileu. Letos slaví 75. výročí zřízení třídy krásných umění a r. 1922 150. výročí svého založení. K prvním slavnostem, jež se konaly v nedávných dnech, byly pozvány delegace evropských akademií. *Aa.*

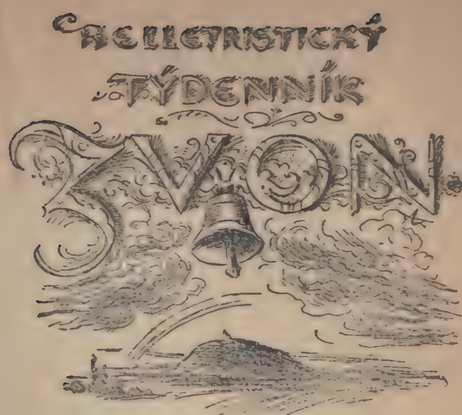
*

* Nevydaný „Lorenzaccio“ G e o r g e S a n d a jest předmětem dvou literárních úvah v časopisech „Le Figaro“ a „Le Gaulois“. Oba články jsou nechvalné; prohlašují tuto dramatickou skizzu za rozvleklou a nejasnou. — Tedy, ve srovnání s M u s s e t o v ý m dramatickým pojetím příběhu Laurenta de Medicis George Sand je v nevýhodě. *Aa.*

V Praze, dne 31. března 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

„Á — jé!“ opět se zasmála. „Už před desíti lety.“

„No — a to budete věčně jen na Vostajavce?“

Pokrčila rameny.

„Poslouchejte, Toničko,“ obrátil se k ní s jasným pohledem, „nešla byste sloužit ke mně? Já bych vám lepší zaplatil než Kadlec.“

„To vím!“ řekla hrubě. „To jistě!“

„No — vidíte! Pojďte —“

„To je těžká věc!“ rozmýšlela se. „To já nevím.“

„Vám se nechce z Vostajavky... ale já tam mám statek. Víte, že jsem koupil Říhovu usedlost?“

„Vím. A vy myslíte tam? Do toho statku?“ otázala se ze zájmem.

„No, ještě nevím, napadlo mne to teď, když vidím, že se nechcete s Vostajavkou rozloučit. Možná, že se tam přestěhuju. Zatím ovšem ne... ale... váš pán se snad ožení.“

Tonka trhla rameny, zbledla a stanula:

„Kdo vám to řek'? To není pravda!“

„Co by nebylo? Je. Ožení se!“

Ovládla se. Hezké rty její se usmály:

„A koho pak si vezme?“

„Tolik nevím, má zlatá, já ho nehlídám. Slyšel jsem to a nedivím se, dvorec mu hyne a leta utíkají, má čas. Myslil jsem, až se ožení, že se tam leccos změní a že po případě půjdete pryč. Rozmyslete si to, Toničko, budete se mít u nás dobře.“

„Má to své velké potíže,“ řekla smutně, „nevím, udělal-li byste to tak, jak bych já chtěla!“

„Co bych neudělal?“

„Nechme toho, vím, že ne. A kde jste to slyšel, že se ožení?“

„Ano, ano, Kadlec se chce oženit —“

Pozorovala jej upřeně černýma očima.

„Ale ono to nepůjde jen tak!“ prohodila podrážděně zarděvši se. „To si ještě dvakrát rozmyslí!“

„Možná!“

„Proč mi neřeknete, kde jste to slyšel? Já nikomu nic neřeknu.“

„A k čemu to chcete vědět? To je vedlejší! Vám se zdá, že to není pravda a že byste z odpovědi mé poznala, není-li to klep. Řeknu vám tedy: Není to klep! Ožení se — a řeknu vám, že do jara!“

Přimhouřená očka jeho stopovala rostoucí její vzrušení.

„Do jara, do jara!“ opakoval zpívavě. „Než bude fiala!“

„No — to nevím — bude-li mít kuráž!“ zaječela zlobně. Pohodila hlavou a stiskla rty.

„I bude! Proč ne?“ zasmál se. „Poblázněný ženich má vždycky kuráž!“

Mlčela. Oči její byly rozblýskané. Pojednou se k němu obrátila:

„Vy mu ji chcete dát?“

„Koho?“

„Dceru!“

„Já? — O to nejde!“ odpověděl tiše. Chvíli šli mlčky. Řekl pak: „No, nešla byste ke mně sloužit, kdybyste ve dvoře nezůstala?“

„To je těžká věc,“ řekla skloniv̌ši hlavu. Hlas její zazněl opět smutně. Pojednou oživla: „No, kdybyste uznal, že člověk není ošlapek — možná, že by to šlo.“

„No — oč vám běží?“ otázal se laskavě. „Domluvme se, třeba to půjde.“

Chvíli se rozmýšlela. Rty její se zachvívaly. Odhodlávala se těžko.

„O chlapce mi jde, abych ho mohla mít u sebe,“ promluvila nesměle, hlasem selhávajícím a s dechem se zatajujícím.

„Vy máte chlapce?“ otázal se po krátkém pomlčení, se zvláštním radostným vzrušením, jež naplnilo všecku jeho tvář.

„Mám — devítiletého.“

„No, počkejte, abych vás tím netrápil a vy abyste se zbytečně nebála mluvit. Tedy — to jsem věděl.“

„Vy jste to věděl?“ užasla. „Jak?“

„Taková věc se neutají,“ upřel na ni pohled, „nedivte se.“

„Nikdo to nemůže vědět — pro Krista — jak? Kdo vám to pověděl?“

„Mlčte o tom — já se nikde nezmíním, chcete-li.“

„A lidé to vědí?“

„Nikdo nic neví — to náhodou tak, no, nelekejte se toho. Vím, že vám na tom záleželo a záleží, aby nikdo nic nevěděl. Neví, jen já vím!“ Zašeptal ještě: „Jen já to všecko vím.“

Obrátila se k němu, jako by ji byl bodl. Oči její zahořely, ale ihned zchladly.

„Tak co víte?“ otázala se zamračivši se urputně. „Řekněte tedy, co víte?“

„Všecko, Toničko, ale o to nejde. Jde o toho chlapce. Mám srdce, je mi vás líto a nedivím se, že ho chcete mít u sebe. Dokonce vás za to chválím, je mu třeba lásky a dozoru a rady.“

V očích Tončiných rozlil se stesk. Svírala rty, jako by překonávala pláč.

„Potom možná, že bych to udělala a šla k vám,“ promluvila po chvíli.

„Máte ho daleko — že?“ otázal se.

„Daleko.“

„Toť se ví, jemu na tom záleží —“, pronesl tiše a přece ne bez přízvuku.

„Komu? Co myslíte?“

„Otci — cheche —“, odvětil odvaliv rty. „To je přece přirozené — ne?“

„Nemůžete nic vědět — a nevíte!“ zvolala vášnivě. „Vyzvídáte!“

„Milá Toničko,“ zasmál se a kývaje hlavou rychle zvážněl, „nezapomeňte, že mám hospodu a že tam chodí i — on, a vzpomeňte si, co toho opilci nažvaní. Tedy — řeknu vám otevřeně: Vím všecko, ale mimo mne nikdo jiný, a já o tom nemluvím a mluvit s nikým nebudu!“

„Ne — vy nevíte, kdo je to, nevíte! Nikdy jsem se ani slovíčkem neprozradila!“

„Vy ne, ale — on! Chechechе!“

Zarazila se na chvíli. Bylo patrno, že uvažuje o tom, co řekl.

„Kdo tedy je to?“ odhodlala se k přímé otázce. „Řekněte mi to do očí!“

„Toničko, já vám to řeknu, ale nezalhávejte nic a nekřičte. Zapíráte-li, nic tím nespravíte a mně už nic nenamluvíte. Vím dobře, že zatím mlčíte, že zatím — chcete mlčet, že je vám i prospěšno mlčet. Já bych taky o tom nemluvil a toho člověka nejmenoval, ale vy byste se domnívala, že nic nevím, a tak vám to řeknu. Hned však vás ubezpečuju, že toho ode mne nikdo jiný neuslyšel ani neuslyší! — Ale, pro pána boha, snad vás to nerozčiluje? Celá se třesete! Já pomlčím, nechme toho —“

„Ne ne,“ chopila jej za ruku.

„Je to — Kadlec!“ zašeptal jí u samého ucha.

Chtěla se opříti, chtěla volati, že ne, že se mýlí, ale zahlédla jeho pátravý pohled a všecka se zachvěla malomocí. Svěsila hlavu.

„Vidíte, že jsem to věděl!“ řekl. „A já vím ještě víc! Nic se nedivím, že vám záleží na tom, aby se neoženil, že ho hlídáte a že on vás přelhává a že se oženit chce a sice rychle, abyste se toho ani nenadála.“

„Já bych mu nebránila, aby se oženil,“ řekla důrazně, „nejsem tak hloupá, abych si myslila, že si snad jednou vezme mne, ale ošidit se nedám.“

„Máte pravdu,“ pronesl šeptem, „ať se o hocha postará — že?“

„Ano, ať mi dá deset tisíc a nikdo se nic nedoví. Uklidím se a budu ráda!“

„Mluvila jste s ním o tom?“ otázal se rozhlížeje se, neposlouchá-li jich někdo.

„Ach — jé! Kolikrát!“

„A co tedy? Co tomu říká?“

„Co říká! Říká, že se topí v dluzích, že by musil vyženit sto tisíc a že taková nevěsta nikde není. Mám dojem, že mne chce ošidit.“

„Nemyslím, ale máte pravdu, bděte a nedejte se. Soudím taky, že tam teď ještě musíte zůstat, bylo by to nápadné a snad ani nechcete — máte ho asi ráda—“

Tonka si setřela slzy.

„Toť se ví, jsem mu navyklá,“ řekla tiše. „Mně to bude hrozné, až budu muset jít... a dokud mne tam má —“, hlas se jí lámal, „přece — přece přijde ke mně —“ V tu chvíli prudce se zachvěla a slabé zaštkání vylétlo jí z úst.

„Právě, Toničko, já vám rozumím, a zde máte ruku, slib, že nikdo na světě nic o tom ode mne neuslyší!“ Podával jí ruku.

Přijala ji jaksi nejistě, jako by mu nevěřila. Pozvedla tvář:

„Viďte, že má rád slečnu Vlastu?“

Stáhl hlavu mezi ramena a po chvílce odvětil:

„Možná, zdá se — já se málo o to starám.“

„Ba má! Nemýlím se. Jsem proto teď ráda, že jsem vám řekla o tom vyrovnání. On není zlý, snad nechce mne jen tak od-

hodit, ale je v tom špatně. Ten zadlužený dvorec mu vypíjí srdce. Ale kdybyste vy — vy — mu dal dceru, snad by to šlo. Zmizela bych odtud.“

„Já říkávám, Toničko, že všechno na světě je možná! Pamatujte si to a zatím bděte a mlčte. Tak, tady leží má žena — pomodlím se — s bohem, Toničko!“

Zašla do kostela.

Hrdlička postál na hrobě své ženy. Byl neobyčejně oživen, ale nechtělo se mu do hovoru se známými, kteří se k němu zde hlásili. Vysvětlil jim ihned, že se mu zdálo dnes o ženě a že — ačkoli má práce nad hlavu — odskočil sem aspoň na okamžik, aby se pomodlil.

XXVIII..

Odpoledne se oteplilo, obloha všecka se pomračila a o druhé hodině již drobně pršelo. Vlasta vyšla před hospodu, patrně ze zvědavosti, nepřichází-li některý z jejích nápadníků. Byla neklidna, věděla, že přijdou všichni tři a že snadno dojde k nepředvídaným a snad důležitým událostem. Neklid její vznikal k podivné té skutečnosti, že nevěděla v tu chvíli, čeho si přeje, že nebyla rozhodnuta, co učiní, že nebylo v jejím srdci určitého ohně lásky. Před týdnem věřila, že hluboko v jejím nitru probouzí se touha po Bláhovi a že zplanulo v ní cosi neočekávaného, ale dnes nápadně byla k těmto pocitům vychladlá. „Jsem tam, kde mne chce tatínek mít,“ uvědomovala si a ne bez podráždění, „je jisto, že běžím sama, kam on poroučí. Ale já nesnesu té vlády, já chci být volna, mne rozčiluje ten chomout!“ Tvář její všecka zaplanula odbojem. „Vymstila bych se, kdybych věděla aspoň, kterého si vybral! Slíbila bych ještě dnes druhému nebo třetímu, jen abych ukázala, že se nedám vésti potmě! Ale já nevím nic, úplná nejistota je ve mně a ta mi brání, abych něco provedla! Kdybych se odvážila, učinila bych jistě to, co on chce, jistě jen to a v tu chvíli, jako bych už viděla, díval by se na mne a šklebil se — jako tuhle v noci.“

Pojednou, jako by si byla na něco důležitého vzpomněla, veběhla do šenkovny, kde seděli dva domkáři z Vostojavky, a oznámila otci, že by asi na hodinku šla k Vaněčkovům.

„Jdi,“ ochotně přisvědčil, „jdi, děvenko zlatá, pobav se — a přijdou-li ti vaši kavalíři, možná že vám je tam pošlu. Rozeberte je trochu!“ Zasmál se.

Nápad jeho okamžitě se Vlastě zalíbil.

„No tak! Ale jistě je tam pošli.“

„Ať kára zas trochu popojede,“ naznačil Hrdlička oběma rukama.

„Jenom, aby ne — zpátky!“ pronesla Vlasta výstražně a naprosto ne žertem.

Hrdlička ji pohladil na skráni:

„V koho bych věřil, když ne v tebe?“

Poznámka jeho ji zmátla, množství neklidných myšlenek jejích jako by se rázem umírnilo. Pohledla naň, utkvěla na okamžik v jeho přimhouřených očích a zamyslivši se vyběhla z hospody.

„Možná, že tam něco pochopím,“ napadalo ji, když pospíchala pěšinou přes zahrady a potok ke statku Vaněčkovic, širokému stavení o osmi oknech, čistě vybílenému, se střechou taškovou, nedávno dokonale vyspravenou. „Proč se mají svézti se mnou?“ pomyslila si. „Jen proto, že se známe a že je mám ráda? Dělá to tatínek jen k vůli mně a mému přátelství k nim? Je takový lidumil, aby myslil na radost druhých lidí? Nevím, ale sotva! Má i tu nějaký plán. Kdož ví, nenajde-li se v tom nějaká skulinka, kudy do toho lépe uvidím! Tento týden zašel k nim dvakráte a včera dokonce dlouho mluvil s Vaněčkem — a jak házel rukama!“

Dcerky Vaněčkovy zahlédly Vlastu oknem a vyběhly jí naproti. Měly modré své kostymy, jako by se byly chystaly na procházku.

„To je škoda, že prší!“ volala Anča zavěsivši se za Vlastino rámě. „Jdeš pro nás?“ Pepča uchopila ji z druhé strany.

„Ne, jdu k vám a na celou hodinu! Možná, že sem přijdou za námi!“

Děvčata okamžitě pochopila, kdo. Pepča jako bleskem se rozzářila.

„Moje nebíčko se prý rozjasňuje!“ vypískla a přitlačila se k Vlastě. „Už má modré lysinky!“

„Jak to?“ obrátila se k ní Vlasta zvědavě.

„Nevím, jak, ale prý se rozjasňuje. Pan Hrdlička mne vzal včera za bradu a řekl: Pepčo, vaše nebíčko se rozjasňuje — máte štěstí!“

Vlastiny oči na chvíli se zasmušily. Zamrzelo ji cosi.

Vstoupily zelenými vrátky na široké, neobyčejně čisté a urovnané nádvoří.

„Já tomu všemu dost nevěřím,“ pronesla Anča jaksi rozmrzele.

„Proč?“ zachvátala Vlasta. „Komu hlavně nevěříš?“

„Počkej, povíme si to v pokoji.“

Vstoupily do příjemné, prostorné světnice se dvěma okny. Žlutý dubový nábytek z let šedesátých, výbava paní Vaněčkové, zdobil tento čistý pokoj dívčí.

Všechny tři usedly na pohovku pod velkým zrcadlem.

„Tak tedy, Ančo," okamžitě začala Vlasta, „čemu nevěříš?"

„Tomu hlavně, že by to pan Hrdlička myslil jako my."

„Jak to?"

„Abych já si vzala Kadlce. Počkej, mně to dělá starosti, já teď každou noc, když nemohu spát, o tom přemýšlím. S počátku jsem si toho ani nevšimla, zdálo se mi to přirozené, že nám necháš ty drobečky, a také — vlastně i moudré, když víš, že mám Kadlce ráda, a Pepča, že už dávno s Bláhou mluvila. Toť se ví, nemusila bys na nás hledět, v takových věcech se to nedělá, ale tys sama řekla, že žádného z nich ráda nemáš, a kdyby sis musila některého vzít, že by to mohl býti i Havlíček. No — a tak mně to všecko nebylo divné, naopak — víš sama hned — že jsme se nadchly a hned se toho železného kroužku držely. Věř mi, že jsem tomu věřila, že mi to bylo lehké a že jsem už snila, jak se budu na Vostojavce nafukovat. Nasmály jsme se s Pepčou, až nás všecko bolelo, ale při tom jsme tomu věřily úplně. Prosím tě, ona na Kvíčalci a já na Vostojavce a ty na Moutíně — pomysli si, jaké by to bylo blaho!"

„No!" oddychla si vášnivě Pepča a ztulila se vedle Vlasty. „To by bylo něco!"

Vlasta hleděla ke stropu. Na tváři její nejevilo se pražádné pohnutí, jako by byla ani neposlouchala. Anča si toho povšimla, ale nezarazila se, nýbrž pokračovala ještě živěji:

„Prosím tě, má-li člověk rád, chytá se každého stebýlka! Já už jsem se namučila k vůli tomu Jendovi, že ti to říct nemohu! Tak jako Pepča k vůli Bláhovi! Víš — my už jsme takové, my se můžeme zamilovat jen jednou, jen jednou — marná věc! Kdyby mne tuhle kolem lámali, já bych si toho doktora Mityje nevzala! Ostatně — on by mne ani nechtěl, jak jsem před týdnem při té procházce na lukách poznala — byl to beztoho nějaký takový chytrácký tah, abych měla před očima mlhu — ale o to nejde, ať to bylo, co bylo a ať mne chce nebo nechce — já bych si zkrátka nikoho jiného než Kadlce nevzala. Ne-li toho, raději nikoho! To už my s Pepčou jiné nebudeme. Nediv se tedy, že jsme se toho železného kroužku chytily a hned věřily a hned jako blázni čekaly, že si nás rozeberou! Zdálo se nám to tak lehké jako nevím co! Jen se vzít za ruce a tři párky jsou tu! A zatím, podívej se, jak to vypadá!"

„Mně se nebíčko rozjasnívá!" zašeptala Pepča u Vlastina ucha.

Vlasta pokývala nedůvěřivě hlavcu. Snad i posměšek byl v tomto kývnutí.

„No — nevypadá to dobře!" řekla pak a to hlasem zvláštním, možná říci varovným. „Aspoň ne tak, jak jsme si představovaly!"

„Ale nediv se," přispíšila si Anča, „vždyť my nic nepodnikáme! Kdo to vlastně řídí?"

„To je to!" prudce se zasmála Vlasta. „To je to! My ne — to je to!"

„No — právě, a to se mi nelíbí, proto tomu všemu nevěřím!" vysvětlovala Anča stále ohnivěji obracejíc a pohupujíc se na pohovce. „My si něco slíbíme a jiní nás vedou jinam! Rozhodně! A víš, jak jsem na to přišla? Co mi nasadilo do hlavy podezření? Ten Mityj! Ten — Nevím, jestliže sis toho všimla, ale on nám vymlouval Kadlce a Bláhu!"

„Jak?" podivila se Vlasta.

„Vidíš, ani sis toho nevšimla! Dělal to chytře, a mně to bylo hned nápadné! Pepča si toho taky všimla. Nadhodil několikráte, že na těch dvorcích lpí kletba starého Hejlovce, řekl to již v neděli dopoledne, když tu byl s panem Hrdličkou u tatínka, sice trochu jinak, ale bylo to totéž — zkrátka on nám naznačoval, abychom po těch dvorcích netoužily!"

„No — a co?" pousmála se Vlasta její starosti. „Co z toho plyne?"

„Nic by to nebylo, kdyby mu byl náš tatínek nepřisvědčil, a kdyby byl i pan Hrdlička před námi totéž neprohodil! Tu teprv jsem otevřela uši i oči a řekla si: Óóó — ti se na nás domluvili a mají nějaké jiné plány!"

Vlasta zbystřila pozornost. Černé oči její se roztěkaly:

„A nic nevíš? Tatínek tvůj nic neříká?"

„On vlastně taky nic dohromady neví. Už taky povídal: ‚Já nevím, já nevím, co ten Hrdlička kutí — má-li dobrý rozum Než ten člověku nějaké to zrnečko pravdy pustí, to trvá!' "

„A co myslíš, bude to tak, jak si přeješ?" pojednou se otázala Vlasta a to zřejmě s úmyslem zavésti jiný hovor.

„Já věřím — že bude!" tleskla rukama Pepča. „Já už věřím!"

„Já ne!" odpověděla Anča velmi důrazně, jako by žasla nad sestřinou důvěřivosti.

(Pokračování.)

*

Věra Viednerová:

RÁNO.

Je březnové ráno,
k pomilování.
S písničkou na rtech
člověk se obléká,
aby už ránu
s veselýma očima
mohl podat své mladé ruce.

Před vrátka vyběhne,
jako by kohosi od vlaku čekal,
a zatím
jde tam jen proto,
aby se pomazlil
se vzduchem vlahým
a lnoucím k čelu
jak polibky milencovy.

Silnicí z ranní jdou
stařenky,
mající v uzlíčku svázaný
svůj minulý život
a starci
s modlitební knihou.

A člověk si v duchu tak výskne,
že mu je teprve
osmnáct let,
do smrti že ještě má daleko,
a že má milého
s hezkýma očima,
že ráno je třpytivé
jako kapička rosy,
a pod svahem
sněženky že už rozkvetly
v trávě zelené, čisté,
a nade vším že je
tekoucí radost žhavého mládí
a píseň skřivánčí,
jak pobídka k tanci.

Jos. Lelek:

K ROMÁNU BOŽENA NĚMCOVÁ A JAN HELCELET.

(Pokračování.)

Co se konečně týče nás dvou? Nuž, jak to mám vyřknouti, nemaje toho sám ještě u sebe jasné. Předně dle mínění mého, nepotřebuješ ani ty se za onu noc styděti; neboť i já jí nelituju. Myslím, že to byl tak kousek enthusiasmu olympického? Jen prosím Tě, nezažehnávejme toho malého okřídlence hned štólou věrnosti a svěcenou vodou navěčnosti! Vzrostlo by nám z toho málo blahého; Tobě totiž nepotřebné žárlivosti, mně nesvobody; i obelhávali bychom sebe samy a vespolek. Štěstí lásky snad již samo sebou jenom jest okamžité. Tušilť a natoužívalť jsem se po blaženosti, jaká musí ve shodlosti s milou osobou se zavírati, kterou i po vystřízlivění za hodný předmět svého enthusiasmu lze považovati. Nedostalo však se mi toho. Jak se zdá, i tobě ne. Není však to ale ani tak snadná ani hojná věc. Zeptejme se ale i Hynka a Laury, ježto v ohledu tomto zajisté šťastnější byli a jsou, užije-li se té shodlosti jinak leč v krátkých pomíjejících okamženích? — Nuž, co tak těžko a jen na okamžení lze najíti, a co jsme i ty i já nenalezli, dokud jsme byli v květu lásky schopnosti i lásky hodnosti, chceš-li pak to nyní tak pošetile hledati, by se ti toho s t á l e a n a v ž d y dostalo? Chtěla bys toho v Hynkovi hledati, jenžto ač Tě rád má, předce již i stíny Tvé zpatřuje, a jemužto nikdy tedy nemůžeš podle idealu jeho zadosti učiniti, aniž on tobě; a to snad ne jen, že jste již oba ze stromu poznání okusili, nýbrž již proto, že trvale nikdo nikomu celky zadost učiniti nemůže? Anebo chtěla-li bys se o to pokusiti ve mně? Bláhová! vždyť mne ještě hrozně málo znáš. Myslíš, že jsemť já jablko bez ohryzka? a s Hynkem mne porovnáváš? Na dno ani já tebe, ani ty mne nepoznáš; člověk jest studně hluboká. Neobelhávej se tedy ani v prospěch můj! Pravíš ale, že jsem tě dojal příjemně. Dobrá! Ty mne taktéž. Můj tón k tvému tónu hodí se; proč bychom neměli radostně se pokusiti společně souzvuk utvořiti. Ale ani Ty ani já nejsme ani tak nevázáni, aniž bychom v tom snad na věky výmezně zalíbení nacházeli, bychom spolu do Arkadie utéci a se vespolek zavázati měli, že chceme pořáde a jedině spolu souzvukovati a

v tom souzvuku se kochati. Nechejme si to tedy na „svátky“, to jest na jasné příhodné doby, srovnáváš-li se se mnou. Až nás tedy zase kdysi příznivá náhoda svede, hodlám tě zase tak s dobrým svědomím zulíbati, jak v onu slavíkovou noc a víc, ač budu(li) se ti ještě tak líbiti, jak tehdá; ale do té doby — což bychom si marně smlúvami a úmluvami tu trochu poesie života v prósu překládali.

A co se Hynka týče, nehrej si ani na Sappho ani na Medéju, nýbrž snaž se býti vážnou, a nepokoušej se o to, bys se řečmi před ním očisťovala. Čekej času, jak husa klasu; však on se Ti znenáhla sám zase odhlaví. Ale! šetř Laury, jako bych já rád pokud možná i Němce šetřil. — Nuž a Matouš? i toho hleď udobřiti; i byť i žárliv byl, nebudeť on tak hrozný v žárlivosti, myslím jako Ty. Příčíme i my se sobě, totiž on a já; předce však velmi si ho vážím a nerad bych ho urazil, kde bych se tomu mohl vyhnouti. A jestli on komu co oktrojuje, ať ten se ozve k opposici; umíť on odpor snésti.

A tak tedy především hleď, aby se Jarouš brzo zotavil, a abys Ty a ostatní děti zdrávy byly, a hleď si to uvnitř sebe tak uspořádati, abys se, když přijde příhodná chvíle i z života potěšiti mohla. Okolnosti a přirození postavily Tě na hladkou půdu, umíš i blažená býti i blažena činiti; nechtěj toho neskromně.

Tvůj Ivan.

*

Jak z úvodu k tomuto dopisu i z dopisu samého poznáváme, byl poměr členů bratrstva takový: Hanuš navštěvuje Němcovou za její nemoci v únoru a březnu, zahořel k ní vášnivou touhou a domníval se, že dojde u ní vyslyšení. Když potom Němcová v dubnu setkala se v Brně s Klácelem a Helceletem, okouzlila je tak, že oba vzpláli k ní milostným plamenem, ale srdce její rozhodlo se pro Helceleta, na něhož potom žárlili Hanuš i Klácel. Hanuš popudil se tak, že vystoupil z bratrstva vyčítaje Němcové, že dlouho pobývala v Uhrách u muže, o němž říkala, že k němu žádné lásky nechová, ba obviňuje ji z neupřímnosti a falše k sobě i ke Klácelovi. Rozlítostněna a uražena obrátila se Němcová dopisem k Helceletovi doufajíc, že poskytne rady a útěchy, a vyznala se mu, že žije teď jen v lásce k němu. Z odpovědi, psané charakteristickým, uměle vytříbeným slohem Helceletovým, Němcová poznala jen jeho názory na lásku, jež nic tak necharakterisuje jako odkaz k renaissačnímu básníku lásky Boccacciovi. Toto pojetí lásky se však naprosto lišilo od toho, jak pojímala lásku Němcová.

Helceletovi je láska božským enthusiasmem smyslů — láska má pravo absolutní neznajíc ohledů mimo krásu — láska je boj individualit, v němž vítězí ta, která je méně podmanitelná („kdo s koho, ten s toho“) — láska nesmí poutat svobodu — kdo žárlí, ten trpí a podléhá v boji individualit — věrnosti není v lásce třeba („láska může být bez věrnosti a věrnost bez lásky“) — blaženost ze shodlosti s milou osobou i po vystřízlivění ze smyslového enthusiasmu je věc velmi vzácná a nelze ji udržeti trvale — manželství je v podstatě jen konvence ekonomická — — to vše jsou myšlenky, které se vyskytují i v moderním písemnictví zbarvené nejrůznějším přízvukem životní zkušenosti od dobrodružné renaissanční poživavosti až k těžkému osudovému tragismu.

Helcelet jeví se v tomto dopise jako epikurovec, harmonický, vyrovnaný, čerpající právě ze své theorie převahu v boji lásky, smiřující výhodně smělost svých myšlenek s praktickou úctou k existenčním, „ekonomickým“ konvencím, která jim ulamuje hrot obmezujíc svobodný enthusiasmus volné lásky opatrnou péčí o — vnější dekorum. Proto radí Němcové, aby s resignací a chladnokrevností hleděla t a k d a l e c e uvolniti nitky pout manželství, aby aspoň „ve svátek“, totiž v příznivé okamžení po olympsku jakž takž se pooblažiti mohla — —; nenamítal by ničeho, kdyby se téhož od ní dostalo i Hanušovi, ale! šetř Laury, jako bych já rád pokud možná i Němce šetřil — i Matouše hleď udobřit; i byť by žárliv byl, nebudeť on tak hrozný v žárlivosti myslím, jako Ty — okolnosti a přirození postavily Tě na hladkou půdu; umíš i blažená býti i blažena činiti, nechtěj toho neskromně!“

Lze si sotva představiti větší rozdíl v názoru na podstatu lásky, než jaký byl mezi Helceletem a Němcovou. V ní cit lásky vznikal hluboko v srdci, zachvacoval celou její bytost a povznášel mysl za vysokými idealy: „Jaké mocné, nevyzpytatelné kouzlo — ptám se mnohdy sama sebe — spočívá v jistém člověku, že nás jediný jeho pohled, jediný potisk ruky o všecku sílu připravit může, že chvění jeho hlasu jako třtinou námi zmítá? Proč pokojně bije srdce, když jeden přítel ruku nám stiskne, proč potisk druhého žár do žil vlévá? Já poznala moc toho kouzla a poddala se mu bezbranně, s celou vroucností své duše!“

U Němcové smyslný plamen zažíhající tělo přecházel v hřejivý proud, pronikající

celé nitro, u ní nebyla to jen touha po chvilkové rozkoši smyslů, nýbrž po blaživém souladu dvou duší cítících jen pro sebe a vzněcujících se vzájemně k dokonalejšímu duševnímu životu. Pověděla to o pozdější své lásce k Jurenkovi v dopise psaném Václavu Bendlovi: „Ale jedné naděje nechtěla jsem se odříci, viděti ho v řadách našich rytířů Ducha — co statečného bojovníka! Já se kojila vždy tou marnou radostí, že byla láska ku mně osten, který ho vypíchl z té nečinnosti a omrzelosti duševní, i doufala jsem, ctižádost muži příslušná a cit vřelý pro pravdu a právo, že ho požene dále — ale zklamala jsem se. — Co to nyní vím klesl. Abych ho vždy před sebou viděla v stejné světlosti, aby svazek duchovní náš nepokalený zůstal, stálý a shodlý, to jsem si přála, tělo jeho bych lehko oželela, neboť cit pohlavní jedině nebyl u mne nikdy pohnutkou k milování, ani nebude, a jen co následek hlubší sympathie může mi býti rozkoší.“

Němcová stala se svým životem a svými spisy oslavitelkou lásky v tom, v čem jí Helcelet neuznává a popírá — jí bylo také souzeno, aby se stala současně mučednicí lásky, jíž se vzdávala pokorně a bezbranně napřed srdcem a potom smysly. Střízlivě realistickému umělci života, jakým se nám jeví Helcelet, bylo chvilkové opojení smyslů ne-li vším, tedy zajisté hlavním cílem lásky. Ona zadávala po každé svou svobodu nemyslíc na ni; Helcelet je především dbalý toho, aby láskou neztrácel svobody, a právě tato myšlenka je thematem lekce, kterou dává ve svém dopise bytosti nejméně schopné porozuměti jejímu pravému smyslu. Helcelet je uměleckým esthetem v oboru lásky, Němcová pokornou vyznavačkou její, pravým poetou lásky. — A přes to, že byli tak rozdílných povah, Němcová si Helceleta zamilovala ohnivě a hluboce a lásku k němu po léta v srdci chovala, ač jeho láska k ní brzy vyprchala a on psával o ní Hanušovi nešetrně, často s povýšeným úsměškem. — Jeť ženské srdce v lásce nevyzpytatelné!

*

Z uveřejněného dopisu Helceletova nově seznáváme, že hned za prvního setkání s Němcovou v Brně nastalo mezi nimi erotické sblížení, kdežto dosud se soudilo z dopisu Helceletova, psaného hned po schůzce Hanušovi, že Němcová s Helceletem byli celý večer i celou noc stále ve společnosti aspoň s bratrem Klácelem. V dopise Němcové Helcelet mluví již zjevně, ničeho nezatajuje a navrhuje dokonce Němcové: „Rád bych, abys to i Lauře dala čísti“ omezuje toto přání dodatečně připsaným slovem: „chceš-li“. Z další korespondence seznáváme, že Němcová s tímto dopisem Helceletovým se nesvěřila Lauře, chtějíc patrně, aby intimní styk s Helceletem zůstal jejich tajemstvím.

Jak smýšlela Němcová o obsahu dopisu Helceletova ze dne 2./6., toho se můžeme jen dohadovati, neboť neodpovídala naň čekajíc, že se spolu dorozumějí lépe ústně, až Helcelet přijede do Prahy, jak ve svém dopise se zmínil.

Helcelet psal potom Hanušovi v červnu dva dopisy. V dopise ze dne 5./6. píše o Hanušově výpovědi z bratrstva; soudil, že se tou výpovědí vlastně nic nezměnilo ve vzájemném poměru členů, neboť nepovažoval nikdy spolek za tak závazný a svobodu omezující, jak se snad domníval Hanuš, viděl naopak mnohé dobré stránky takového sdružení, proto nechápe prý Hanušova prudkého vystoupení proti bratrstvu a litoval by, kdyby se teď měli násilně zase osamotňovati. „Různici mezi Tebou, Boženou, Matoušem nepovažuju za tak vážnou, neboť jen náš čas a naše stáří jest toho příčinou, že zatoužíce někdy po idealu ještě jako mladíci, přece upokojiti hotovými osobnostmi se nedáváme; neměli bychom ale to, co nás neupokojuje, jak bychom si přáli, hned jako něco urážejícího od sebe odvrhovati? — — (týče se Němcové). Krátký smysl dlouhé řeči nebudiž žádný návrh nového spojení, nýbrž jen obrana proti prchlému rozervání toho svazku, jenž fakticky jest.“ Ke konci zmiňuje se o botanickém výletu do Čejče (s Klácelem a Rybičkou) a zavírá narážkou na Němcovou: „Mně ostatně mezi bylinami přece ještě po lidech se zasteskne, ovšem ne po ledajakých, zvláště nějaká exsestra nebyla by k zahodění.“

V dopise ze dne 15./6. Helcelet vykládal Hanušovi, že bratrstvo podle jeho úsudku proto se rozpadlo, že nebylo mezi členy příležitosti k častějším bezprostředním stykům, bez kterých není možná potřebná assimilace, a dále, že vzájemné přizpůsobivosti vadil pokročilý věk některých. O poměru svém k Němcové napsal: „Dopisuje-li si Matouš s Boženou, nevím; anebo i mezi nimi vypuklo nějaké nepohodnutí? Mně aspoň Matouš už nesděluje žádné psaní její, jak toho dříve dělával. I Božena, s kterou jsem si po krátkém pomíjejícím poznání začal dopisovati (to jest asi 2×) neodpovídá mi na dopis můj poslední (z 2./6.), který jsem jí kázal aspoň Lauře sděliti, s kterou — pravila — ještě v nepřetržité

přízni trvá. Může býti, že buď jsem velmi upřímně mluvil, aneb velmi nesrozumitelně, a že pro jednu neb pro druhou příčinu nemile jsem ji dojal."

Helcelet rád by byl upokojil Hanuše, proto chtěl, aby Hanuš zvěděl obsah jeho dopisu Němcové ze dne 2./6.; jí psal tehdy: „Rád bych, abys to i Lauře dala čísti chceš-li, Hanušovi teď oznamuje, „že k á z a l Němcové poslední svůj dopis aspoň Lauře sděliti".

Němcová vyhýbala se stykům s Hanušem a zatím psala Helceletovi, jak mu to v Brně byla slíbila, pohádku o Viktorce do kalendáře Koledy, jejž Helcelet pořádal. Pohádku psala za smutné nálady, neboť se obávala, že vlivem popuzeného Hanuše pozbude snad lásky Helceletovy. Hanuš nikterak se neukonejšil dopisy Helceletovými, naopak v odpovědech svých psal o Němcové podrážděně a nešetrně; uváděl proti ní pomluvy o jejích stycích s Nebeským a Čejkou a tvrdil o ní, že nezasluhuje vůbec víry. Proto Němcová, posílajíc Helceletovi 29./7. „Viktorku", píše mu resignovaně, takřka beznadějně: „Když nechcete věřit, nemohu si pomoci, ač mi je to líto, protože se necítím tak vinnou, jak mne Hynek dělá, a zvláště nevím, v čem bych Tebe byla obelhala — ale lhářku nemůžete trpět ve Vašem spolku, to jisto. — Že Tobě již nejsem tak milá, dobře pochopuju; Hynek tak pěkný obrázek o mně podal, že bys musel mít ke mně více důvěry a úplněji mne znát, abys mne ještě miloval a mohl uznat, co pravda a co předsudek. Jeho déle znáš, jemu snáze věříš. Ještě před nedávnem jsem se těšila, že se do Prahy podíváš, často jsme s Laurou o tom mluvily — velmi jsem se na Tebe těšila — doufala jsem, že ta všeliká nedorozumění si vymluvíme — nyní ale nechci se těšit a oželela jsem vše — — — Že Prahu navštívíš, o tom nepochybuju, neboť byla řeč o tom — ale já Tě sotva uvidím. Kdybys neměl ke mně tak upřímně se chovat jako při prvním seznámení se, bylo by mi líto, a lépe, když Tě neuvidím. Jak o mně soudíte, byla by to milost, abyste mne mezi sebe přijmuli, a já zase jsem tak hrdá, že bych to nepokládala co milost, ani jako takovou přijmouti chtěla. — — Na Tvůj poslední list (2./6.) dávno už byla bych odpověděla, ale Ty sám řekl jsi, abych toho nechala, až si ústně promluvíme; — ale byl mi milý, a začasté ještě přečtu si ho, je v něm mnohý trn, ale i mnoho růží. Tys milý, rozumný, šetrný přítel. — — Buď s Bohem! Řekla bych Ti, abys mne alespoň pozdravoval, ale snad by to bylo marné? — Čas ukáže, byla-li jsem hodnou být Tvou sestrou, buď zdráv!

B."

Helcelet odpověděl jí po 10 dnech 9./8. dopisem povzbudivým: „Pohádku pro kalendář zaslanou vděčně přijímám a musím Ti, drahá Boženo, upřímně říci, že jsi jí křivdu činila, váhajíc ji pro Koledu poslati. — — Co se týká té prožluklé hádky je mi ona věru! tím nemilejší, čím více Tě ujistiti mohu, že v té věci zúplna ve tmě váznu, nevida z strany jeho ani dostatečné příčiny k tolikeré hořkosti ani vůbec jaké důvodné souvislosti v celém tom tragikomickém ději. Neboj se, abych já tak prchlý byl proto, že a jak se Hanuš hněvá, nějaký předsudek proti Tobě utvořiti. Že Hynek praví, že se já hněvám proto, že jsi mne obelhala, tomu musím upírati, neboť nevím, že by tomu tak bylo.— Co se týká mého mínění o Tobě a mé přízně, nemohu jinak říci, než že Tvůj obraz nepozbyl krásy neb zajímavosti, nýbrž jen zřetelnosti pro mne. Tak asi jako by dýchání na ně Matoušovo teplé a Hynkovo chladné (?) se bylo na něm jako na zrcadle co mlha srazilo; i nechci na něm mnoho tříti a mazati, nýbrž čekám, doufaje, že jak to uschne, mlha se rozptýlí, a obraz bude, jak býval, jasný. Jsi-li tak s tím srozumělá? — — Ty ale, milá, hleď, abys neprospěšných kormutlivostí co možná se sprostila a zase svěžího zdraví a jasnoty mysli nabyla; a nepiš mi tak, jako bys měla mne co smiřovati aneb mne se ostýchati" (bez podpisu).

Sotva přečtla Němcová dopis Helceletův, rozradostnělá psala ihned odpověď:

Dne 11. srpna v 10 hodin večer 851.

Kdyby možná bylo, přání každé v skutek uvést, to bych nyní přála si, být u Tebe, bych Ti ústně povědět mohla, jak mne list Tvůj potěšil. Za každičké srdečné slovo bych Tě zulíbala. — Ty se usmíváš, viď, výraz ten zdá se Ti trochu náruživý — ne, nemysli tak, Ty nevíš, jak jsem želela Tvé lásky; zcela přirozeno tedy, že se radují vidouc, že jsem ji posud neztratila. Že obraz můj trochu zastřen mlhou a ne tak jasný, nemůže jinak ani být, doufám však, že když budeš vždy mírně a nestranně soudit, že se opět zcela vyjasní a že zůstaneme svoji. — — Stran Tvého příjezdu do Prahy úplně s Tebou souhlasím. Jestli nebude jinak, moudřejší bude to rozdělení Tvého pobytí, den u H., den u mne, jestli Ti jinak moje domácnost překážet nebude. — — Mám jet do Domažlic a kdyby to nebylo spojeno s tolikerými obtížemi, ráda bych toho použila,

tam bych mohla do syta se koupat, po horách běhat a toho arkadického života užít. Věděla bych proto ráda, kdy hodláš Prahu navštívit? — — Měla bych se Tě jistě mnoho co ptát a Ti povídat, ale pozdě již a list dochází konce. Nemluvíš dosud s Matoušem o mně? — Prosím Tě, nesděluj listy mé n i k o m u, to, co bylo, není, nač tedy ta bratrská svědomitost. — — Buď zdráv, Ivane můj. — —

Líbá Tě Tvá

B.

(Pokračování.)

*

Ema Řezáčová:

TY NEVÍŠ A NETUŠÍŠ — — —

I z dáli
tvůj modrý zrak mě pálí
horký jak den —

A blízká
tvá přítomnost mi vtiská
do duše sen,

sen žhavý
jako dech, jenž z rozžhavených skrání
při stisku dlaní
ti vane vstříc —
A nevíš nic,
a netušíš,
že mám tě ráda —

Kol hlavy tvé již léta sklon
své teskné nitky spřádá —
a nevíš
a netušíš,
že mám tě ráda — —

*

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Honem si proto v duchu zopakoval všechny nadávky, jichž by mohl proti Hroznatovi použíti — od škrabáka páně purkmistrova až do placeného radničního žoldnéře — a posílen tímto pocvičením vstal a zakašlal...

Několik nejbližších sousedů začalo syčením zjednávati ticho...

Šum a hřmot pozvolna utichal... Ozývalo se již jenom cinkání sklenic o tácky, jak někteří příliš žízniví honem ještě dopíjeli — a vyklepávání dýmek náruživých kuřáků, kteří o překot si nacpávali z měchuřin nedělně nadmutých... Potom se ozvalo několikeré škrtnutí sirek a první mocné bafy...

A již Matějovský sáhl do kapsy a zacinkal perořízkem o sklenici...

„Sousedé! Poctiví občané! Lide řemeslný, dělný a potlačovaný!"

Zahlaholil mohutně a vyčkal chvíli, neboť věděl, že nyní nastane ticho jako v kostele, v němž teprve se náležitě rozlehne jeho hlas a uplatní se jeho výv ody... A když zavládlo, Matějovský pokračoval:

„Vy víte všichni, proč jsme se sešli. — My jsme se sešli, abychom porokovali o věci hanebné, která se bolestně dotýká našich zájmů — a která nás zarmucuje. Já nechci jmenovati osobu, kterou všichni znáte, ale o čem musím hovořiti, jsou její činy, o kterých se dnes roznesla městem zpráva. Jeden z předních hodnostářů města byl veřejně obviněn z jednání velmi nečestného, ba trestuhodného. Pomíjím onu pověst, která ho viní ze styků s podloudníky a z podvodné ziskuchtivosti — a tím i z vyděračství na spoluobčanech. To pomíjím zcela, aby se nemohlo říci, že mi jde o osobní mstu za to, že jsem byl snad ošizen při koupi látky na šaty... Ale čeho nemohu vám smlčeti: tato osobnost dopouštěla se i veřejného podvodu falešným udáváním svých zisků, aby tak připravila stát o spravedlivou míru daní...

Sousedé! Poctiví občané! Lidé řemeslný, dělný a potlačovaný! — — —

Vy víte, co vím já: že nám tento stát k srdci nepřirostl... A třeba stojí v písmě: „Dejte, co je císařovo, císaři!" my to neuznáváme, my jsme nad takové hlouposti povznesení, protože víme, že řekl náš Karel Havlíček: „Nic jim nevěřte, nic jim nedávejte — ni muže, ni haléře!" — —"

„Výborně, tak jest!" zahlaholil v té chvíli Hroznata a strhl svým projevem a mohutným zaplácáním rukama celou řadu naslouchajících k stejnému počínání.

Matějovský mrskl po něm nedůvěřivým pohledem, rozpřáhl proti množství obě ruce v umlčujícím gestu — a zvýšeným hlasem pokračoval...

„Ale my — sousedé! Poctiví občané! Lide řemeslný, dělný a potlačovaný! — my nesmíme zapomínati, že státní daně souvisejí přímo s dávkami a přirážkami obecními... Proto ten, kdo okrádá erár o daně, okrádá také obec o přirážky... Ale nezapomínejte, že obec musí dostat, co potřebuje — a nezaplatí-li větší poplatník všecko, co na něho připadá, rozdělí se jeho nedoplatek na ostatní poplatnictvo... A potom i ten nejmenší a nejchudší řemeslníček musí platit za boháče, který se nestyděl okrást obec..."

„Hanba mu!" — duněl Hroznata, a s ním sborem všecko přítomné poplatnictvo...

„Sousedé! Poctiví občané! Lide řemeslný, dělný a potlačený!" — řičel do hluku Matějovský, gestikuluje levicí v povětří a pravicí hřmotě sklenicí o tácek. — „Za takových poměrů je naší svatou povinností, abychom se postarali o to, aby pro příště byla vyrvána správa našeho města z rukou takových lidí. V nás je síla a v nás je moc, která se musí uplatnit a dosáhnouti svého cíle, budeme-li chtít! Proto se musíme semknout, podat druh druhu ruku a jíti společně...

„Sousedé! Poctiví občané! Lide řemeslný, dělný a potlačovaný! — My se musíme zorganisovat! Musíme odhodit všecky předsudky, které nám až dosud bránily jasně viděti, nesmíme se lekati čerta na zdi — zkrátka a dobře, my se musíme posocialisovat! — Ano, nesmíme se toho leknout, protože chceme právě to, co chtějí socialisti: aby měl každý v obci stejná práva, aby ti, co mají nejvíce, taky nejvíc platili — a ne, aby si dělali, co chtějí — čachrovali mezi sebou, a aby potom místo nich a za ně platili chudáci. Já tedy navrhuji, abychom dnes založili socialistický spolek. Kdo je pro, ať se vyjádří!" —

Dopověděl svědomitě připravenou řeč, a přemožen jsa únavou, těžce usedl...

Chvíli bylo ticho, neboť socialism bylo přece jenom silné koření na zubřanské měšťany. Dívali se druh na druha, ale žádnému se nechtělo kousnout do proklatě kyselého jablíčka...

Potom pomalu, jako by se mu nechtělo, se zvedl kamnář Pikart a povídal rozvážlivě: „Já myslím, sousedi, že by bylo dobře, kdybychom si všecko pořádně rozmysleli a za týden se zase sešli, a potom si řekli, co a jak..."

„Jaký pa' dlouhý rozmejšlení!" — vystřelil proti němu pekař Kostřec. — „Já jsem pro to, aby se ten spolek založil. Podle mýho rozumu je spolek jako spolek; a bude-li mít drobet divočejší jméno, to je tím lepší — aspoň z nás budou mít na radnici větší strach!" — —

„Tak jest!" přitakal mu rozradovaný Matějovský, který už umíral strachy o zdar díla...

„Nu, já tento — nic zlýho" — couval na celé čáře Pikart — „já jenom myslel, abychom se do toho nehnali tak šturmem a radši drobátko s tím počkali..."

„A' 'de pa', 'de pa' — nač pa' ňáký čekání! Té k smíchu!" — hlaholil tuřím hlasem proti němu Hroznata, bera mu tak poslední špetku odvahy — a již mocně zanotoval z plných plic:

„P r y č s t y r a n y a z r á d c i v š e m i ..."

Ale jen spustil, vylítl redaktor Matějovský, jako by ho někdo šídlem píchl. Zrudl, vyvalil oči na Hroznatu a bouchl pěstí do stolu, až sklenice zadrnčely o tácky.

„I kušte, mordie!" — zaburácel ve svrchovaném hněvu novopečeného politika... „Dyk my jsme přece n á r o d n í a ne rudí..."

„A tak!" — chápavě pronesl Hroznata, přerušiv zpěv. — „'Ste měl teda říc'!" — A již, nadmuv se po druhé, spustil s vrozenou nestydatostí: „S p i, H a v l í č k u, v s v é m h r o b e č k u..."

A už lezl svým hrdinským tenorem do tak ukrutně falešných výšek, že jistě všem nebožtíkům vstávaly vlasy na hlavě hrůzou, aby nespadl...

Pohříchu zvolil však písničku, která ode dávna měla mohutný vliv na souseda soustružníka Šedivého. Jakmile zaslechl třeba z dálky její notu, všechno mu padalo z ruky, a on jihl a jihl — a stalo-li se náhodou v hospodě — tu nemusil být podroušený, aby propukl v pláč a pustil se do hlasitého a kajícného rozjímání. Nebylo jinak ani tentokrát. Ještě nedozpíval koncipista Hroznata první dva verše, a Šedivý se již napřímil s nejžalostnějším výrazem v tváři — oči se mu zaleskly vlhkem, a dvě veliké slzy vyvalily se mu na líce... Potom sepjal ruce, zaštkal a již rozryvným hlasem žaloval k začouzenému stropu: „A ty můj zlatej mučedníku brixenskej, kdybys nás viděl, ty bys nad námi zplakal, jakej jsme to dobytek..."

Bohužel však jeho sebepoznávací lamento se úplně ztratilo v šumu a hluku, který zavládl šenkovnou — a do něhož vykřikoval redaktor Matějovský, aby se tedy u něho hned přihlásili všichni, kteří

jsou pro to, aby se založila ta nová strana. Dva nebo tři z přítomných se vytratili dveřmi — a všichni ostatní se hrnuli k Matějovskému. Chumel lidí, tísnících se kolem stolu, vytrhl teprve koncipistu Hroznatu z pěveckého vytržení...

„Vo co pa' 'de?" — ptal se honem nejbližších sousedů, jako by byl spadl s měsíce... Ale sotva byl poučen, již se naklonil k Matějovskému a potahuje mu vyložením kabátu, nalehal kamarádsky: „Tak si mne taky poznamenejte — to se ví, že 'du s váma..." — — —

Matějovský psal a zářil jako měsíc v úplňku. Na přihlášku Hroznatovu se sice maličko zamračil, ale ani ona nemohla porušiti jeho dokonalé spokojenosti. Zapsal posléze posledního, a zvednuv hlavu, rozhlédl se šenkovnou... Jeho pohled padl na soustružníka Šedivého, který seděl za stolem u kamen s hlavu složenou na loktech a křečovitě plakal. Nebylo to zhola nic divného, neboť tak končila každá jeho havlíčkovská lamentace — a v tomto duševním stavu nebylo lze s ním hovořiti, poněvadž ztrácel smysl pro přítomnost. Matějovský proto maličko zaváhal — ale potom si zapsal i Šedivého do seznamu přihlášených...

Znovu zazvonil nožem o sklenici, a když zavládlo utišení, přikročil k volbám přípravného výboru...

Výsledkem jejich však valně nadšen nebyl, třebaže byl se vzácnou jednomyslností a na přímluvu samotného Hroznaty zvolen předsedou. To proto, že zvolen byl i Hroznata — jednatelem!

A Matějovský správně pochopil, že zubřanský socialism nemohla postihnout větší rána, než tato, kterou mu zlomyslné sudičky položily věnem hned do kolébky.

VII.

Druhého dne od svítání nehovořil v Zubřanech nikdo o jiném, než o Matějovském, o nové straně, o nové oposici proti radnici a o socialistech... Každý v městě již také věděl od purkmistrovic služek, že se včera večer — „když pán přišel domů" — strhlo u Slabů boží dopuštění, že pan purkmistr nadával a láteřil do půlnoci a dokonce vyhrožoval Moudré Saloméně žalobou. Nežaloval jí ovšem, a když se ho později někteří zlomyslníci jedovatě vyptávali, prohlásil čistotně, že se s tou ženskou nechce špinit...

Jeho královský hněv odnesl hned v pondělí dopoledne — koncipista Hroznata, který přes noc důkladně vystřízlivěl ze záchvatu socialistického cítění, uvědomiv si, že přece nemůže být řeči o předvolební kampani, když sám Pán Bůh ví, jak dlouho ještě potrvá válka, která pojišťuje Slabovi jeho purkmistrovský prestol. Šel proto ráno do úřadu velmi malátně a zhola nežádostiv věcí příštích, jimž se vyhnouti nemohl. Napadlo ho sice, aby se roznemohl — ale v zápětí zavrhl takovou zpozdilou myšlenku, neboť již jednou se rozstonal za stejně podezřelých okolností — a jenom nerad vzpomínal, jak Slaba neváhal doběhnouti si na něho do bytu, a tam — — Ano, Hroznata na to raději ani nevzpomínal.

Šel proto do kanceláře, kde od osmi hodin do půl desáté stál u okna, vyhlížeje s úzkostí na náměstí, brzo-li se ukáže Slaba... A když se ukázal, honem sedl za stůl a rozevřel před sebou čtyři knihy a devět lejster — a tvářil se tak zoufale, jako by chtěl mermomocí do večera přivést radnici do pořádku.

Ale nepomohlo mu...

Cvakla klika, prudce se rozlítly dveře a do kanceláře, founě hněvem, vkročil purkmistr Slaba...

„Voni, pane koncipisto, voni jdou se mnou!" — zabouřil a již flákl za sebou dveřmi purkmistrovské svatyně...

„Hned, hned!" — vyjekl Hroznata a vyskočil se židle, rovnaje třesoucíma se rukama cosi po stole, čemu naprosto nebylo třeba rovnání... Potom se napřímil, zatvářil se jako Daniel před uvržením do jámy lvové — a šel...

„Poslechnou voni, pane koncipisto!" — vítal ho Slaba hned na prahu... „Voni si myslejí, že si můžou dovolit pod sluncem všecko. Ale já jim povídám, že ne. Já už mám jejich kousků zrovna po krk... Všelijaká klepna vyštěkne na rynku něco o purkmistrovi, pár hejlů se na to chytí — a mezi nimi — to se ví: městský úředník... Človíčku, vy víte dobře, že máte pořád na kahánku, že by stačilo rýpnout do vašeho pořádku — a poletíte! Vy chcete šťourat do mne, do purkmistra? Vy chcete dělat socialistu proti radnici? — Jednatelem se nechá zvolit — jednatelem! Pro Kristovy rány! Koncipista z radnice!" — — —

Přešel světnicí, aby si po prudkém výpadu oddechl. Potom se zase zastavil, a vrátiv se z prudce vzkypělého do sebevědomě purkmistrovského tónu, dodal bohorovně: „Můžou jít! Ale to jim říkám: nebudou-li do večera venku z toho socialistickýho spolku, tak se postarám, aby se dostali ven z radnice!" — —

„Ale 'do pa' by myslel na takový věci!" — odvážil se konečně promluviti Hroznata... „Dyk já s největší radostí, 'dyž

'de jenom vo tuto... Mně to beztoho hned ráno mrzelo, 'dyž jsem si to představil. Jeden s tím taky nic zlýho nemyslel — holt jako v hospodě: řeč se mluví, a pivo se pije..."

Slaba už však neposlouchal, sedě zamračen za stolem — a proto se Hroznata vytratil...

Krok za dveřmi se mu ovšem vrátila mužná statečnost. Odplivl si a zabručel...

„Zatracená pejcha kramářská! Hadrník! — Študovanej člověk aby se tu před ním klaněl jako před zlatým teletem!" — —

Jeho projevy však šly jenom od plic, byly vysloveny takřka pouze na uhájení autority před čtyřmi stěnami vlastní kanceláře — v hloubi srdce byl rád, že má hromobití za sebou a že z něho tak lacino vyvázl... Čekal mnohem horší bouřku...

Postavil se proto spokojeně k oknu, a vyhlížeje na náměstí, uvažoval o celé věci znovu. A pojednou mu bylo jasno, že asi Slabovi není ze všeho dvakrát dobře, neboť kdyby bylo, byl by na něho jistě jinak zahoukal! Hm, bude asi na tom něco pravdy! Ale potom — pomoz Bůh — jak ho v sobotu pocuchají Prach a Matějovský! — — —

Jen vzpomněl, vynořila se před jeho duševním zrakem hlavička radniční „Pravdy"...

V té chvíli bylo mu již všecko jasné jako v červenci o polednách...

Proto! — On ho bude Slaba potřebovat, aby zase psal palcátové úvodníky, aby ho umýval ze špíny, kterou na něho ti dva vylijí... Proto! — —

A už sedal ke stolku a psal psaníčko redaktoru Matějovskému: že si to s tím jednatelstvím rozmyslil — že má mnoho práce, která by mu nedovolila řádně vykonávati nové povinnosti, spojené s tímto čestným úřadem — a že konečně jako městský úředník učiní nejlépe, zůstane-li neutrální... Aby se proto nehněval a vyškrtl ho ze seznamu členů...

Napsal, zalepil — zazvonil na sluhu, a když přišel, poslal ho s vytáčivým psaníčkem k Matějovskému... Osaměv zase, luskl vesele prsty, zamnul si ruce s uličnickým posunkem na dveře purkmistrovy kanceláře a prohodil: „Nu, počkáš si, počkáš! A budeš koukat, jaký já budu dělat drahoty!" — — —

Přešel několikráte kanceláří a zase se postavil k oknu...

S věže právě tlouklo jedenáct...

A tehdy spatřil, jak z gymnasijní ulice vyrazil na náměstí profesor Klíma a pustil se jeho délkou. Byl již toho dne prost školských povinností, a proto v jeho objevení se na náměstí nebylo nic podivného. Jinak bylo se směrem jeho cesty — neboť v tu stranu, kam se ubíral, neležel ani jeho byt, ani hostinec, v němž se stravoval. Podezřelý byl i jeho chvat...

Vyhlížel proto za ním Hroznata velmi pozorně oknem radnice...

A hle! Jeho předtucha byla správná! —

Poťouchlý profesůrek zašel do domu, v jehož prvním patře byla redakce „Probuzení".

Hroznata se usmál sebevědomě... Jak by neuhodl! Včera praskla purkmistrova aféra, odpoledne založil Matějovský socialistickou stranu — a takové události jsou zrovna chléb pro novináře... A že je Klíma s Prachem spřažen — toho se už Hroznata dávno domyslil... Začíná to, začíná — výskl si v duchu, odstupuje od okna...

A v zápětí se mu dostalo potvrzení dohadu...

Cvakla klika purkmistrovské kanceláře — a Slaba tu byl...

Mrak ležel na jeho čele, a v hloubce zraku se tměla nejistota. Z každého pohybu pak byla patrna rozpačitá bezradnost. Přešel beze slova délkou kanceláře, v níž seděl za stolem Hroznata, nakloněný nad kusem papíru, který právě nahmátl a na který zuřivě psal pod sebe řádky cifer, jejichž smyslu neznal nikdo pod božím sluncem — ani sám Hroznata.. Zasvěcenci říkali takovému počínání významně „radniční práce" a posmívali se, že byla vynalezena jenom proto, aby šťouraví lidé nemohli tvrditi, že město živí armádu svých úředníků zadarmo...

Purkmistr Slaba přešel jednou, přešel po druhé — ale potom již stanul před Hroznatovým stolkem. A když koncipista zvedl poslušně hlavu od papíru, vytáhl Slaba palec zpod vesty a bodl jím do vzduchu směrem k oknu...

„Viděli ho, jak tam jel?" — zeptal se lakonicky...

„É ba!" — odtušil stejně skoupě Hroznata... „To zas bude někomu zvonit v uchu!" — —

Purkmistr se zaškaredil...

„Mně se zdá" — povídal drsně — „že jim nemusím vykládat, komu by mělo zvonit; ale pamatujou si, že nezvoní! Taky by mně na tom nezáleželo, co ti dva zase spískají — ale jde tu o čest radnice! Proto se musejí včas všecko dovědět, abychom mohli zakročit!" — — —

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jaroslav Nauman: *Dvě.* Knihovny „Paprsek“ sv. IV. Nákl. F. Svobody v Nuslích.

Svérázný básník pohanské lásky k přírodě a z ní rostoucí lásky k vlasti podává první delší práci prosaickou, která, ač má silný a zajímavý námět románový, není auktorem označena jako román, patrně u vědomí výtek, které číhají při prvém pokusu toho druhu. Hlavní osobou jest Jiří Klíma, profesor kreslení, jenž ve věku čtyřiceti let — když v dřívějším životě byl se poddal běžnosti, při které jeho láska k umění i přírodě jen živořily, přizpůsobil se i nahodilému manželství s hezkou, hodnou ženou — nachází lásku ideální, utvářející naprostým pochopením i prolnutím dokonalý poměr muže k ženě v povýšeném smyslu. Opustí s milenkou Stáňou tajně domov a v Paříži naleznou úplné štěstí v harmonickém spojení a vždy svěžím svazku rodinném, z nichž Jiřímu roste veliká schopnost tvůrčí. Trestem za štěstí tak sobecky veliké jest Jiřímu vědomí zrady na první ženě, která věrně uctívá památku muže domněle mrtvého; a po její smrti, kdy Jiří domnívá se míti právo hlásiti se ke svým dětem, jsou mu tyto odepřeny. Námět jest velice vábný a zajímavý, nový tím, jak povahy Jiřího a obou žen auktorem jsou pojaty a novým rozporům přizpůsobeny. Spisovatel osvědčil schopnost k jeho zpracování tím, že udržel hlavní postavy důsledně v přesvědčivých rysech — a tu především Stáňu s jejím živelným, ženským půvabem, neselhávajícím a vítězným, a vedle ní Jiříka, rovněž povahu živelných složek, soustřeďujícího v sobě úvahy o všech zevních dějích a energicky rozhodujícího. Přiměřenou folií jest zahradník Chalupec, povaha, jejíž klid a životní filosofie rostou z rázu povolání, a jeho žena Marianna, drobná, rtuťovitá Francouzka dobrého srdce. Také na vystižení trvalého napětí lásky Jiříkovy a Stániny stačila auktorovi síla — což mnoho znamená při přílišné ideálnosti poměru, který chybným líčením snadno by mohl nabýti rázu směšného neb trapného. — Hlavní děj postaven jest do proudu přítomnosti, od převratu 28. října až po Sokolský slet, vystřídají se tu odlesky všech událostí — až to přivedlo spisovatele do choulostivé situace, že děj musí končiti až za pět let po dnešní přítomnosti. V podrobnostech je práce hodně přetížena — auktor dopřává zevrubných odboček všem svým zálibám, vzpomínkám a příležitostným úvahám. Ovšem tím dílo nabývá časovosti, která je pro budoucnost kvalifikuje na román historický; s odvahou sobě vlastní nechává auktor vystupovati i známé, dnes žijící osobnosti. — Třeba mnohá úvaha o přírodě jest příliš didaktická, mnohá úvaha časová příliš feuilletonistická, a vůbec tyto odbočky — jak při prvém pokusu pochopitelno — nejsou tak ovládnuty, aby organicky splynuly s hlavním dějem — přece nutno uznati, že budou s prospěchem čtenářstvu jako projevy dobové, jako obraz smýšlení člověka, hledajícího sobě i svému národu správnou cestu do nových poměrů. Výslední dojem knihy je velmi příznivý a nutí čtenáře k dalšímu postupu myšlenkovému, což je vždy hlavním požadavkem na knihu. *Kaz.*

*

B. Bečvářová, *Dávno . . .* Kus zapomenuté kroniky z jižních Čech. Nákladem B. Stýbla v Praze. — Josef Roden, *Naše malička.* Nákl. A. Neuberta v Praze.

Kdyby ona část rodinné kroniky, o které nám chce Bečvářová vyprávěti, byla zůstala docela zapomenuta, nepocítilo by české písemnictví nikdy újmy. Autorka totiž je z řady těch spisovatelů, kteří pod záminkou, že píší pro lid, publikují nedozrálé pokusy a špatnosti úrovně kalendářové — a takhle přece nemá demokracie v písemnictví vypadati. Příhody jihočeské rodiny, s níž se seznamujeme, nepřesvědčují nikde o tom, že zasloužily literárního záznamu. Každý z nás by mohl o něčem podobném vyprávěti. Bečvářová mimo to prostě reprodukuje, bez zásvitu hlubší myšlenky, bez výběru slova a únavně. Bez zájmu čteme o mistru Šťouralovi i o jeho dceři Marjánce a s oddechem ji odkládáme. — Roden stal se kdysi svým „Irčiným románkem“ naráz oblíbeným autorem našich patnácti- a šestnáctiletých. Nezklame jich ani svou novou knížkou: má bystrý postřeh, působivý vtip a úsečnou mluvu. Lze ovšem mluviti zatím jen o talentu, jemuž se snad posud nedostává odvahy k větší a závažnější práci. Knížka však přesvědčuje, že autor dovede přesně, třeba s ironií zachytiti známé figurky a že se dovede vesele zvláště žabkám do srdéčka podívat. Takové knížky ovšem mají už samy sebou čtenáře i ctitele. *—btk—*

*

Selma Lagerlöfová: *Proklatec.* Severské knihovny sv. II. Českoslov. podniky tiskařské a vydavatelské v Praze.

Román je data nejnovějšího. Tendenční, jako celé dílo této švédské autorky, poctěné před lety Nobelovou cenou a u nás hodně populární. Výkřik duše věřící v spravedlnost a pohoršené nad kolísavým svědomím světa. Zde Sven Elversson, prokletý všemi za to, že domněle v zoufalém hladu požil masa z mrtvého těla spolucestovatele na Severní točnu — a tam netrestané zástupy, vraždící nevinné živé. Ke hroznému divadlu volá Selma Lagerlöfová své čtenáře. Nad utonulými mrtvolami v Severním moři, nad těly s očima vyklovanýma a s nabubřelými životy, nad těmito plujícími děsnými zbytky po námořních bitvách volá své prokletí „strašné příšeře“ — válce. Přikázání lásky k bližnímu jest jí přikázáním nejsvětěj-

ším a k němu přivádí i všechny hříšníky svého románu. *Aa*

*

Sven Hedin: *Dobrodružné cesty* I. — Dr. Susie Rijnhartová, *Mezi tibetskými mnichy a kočovníky.* „Země a lidé" sv. 12. a 13. Nákladem Unie v Praze.

Nové svazky populární sbírky cestopisů, která si záhy získala obliby, uvádějí do plání, hor a pouští tibetských. Dobrodružné cesty švédského cestovatele Sven Hedina po Tibetu, jež nově přeložil a upravil Dr. Fr. Štůla, jsou dobře známy z větších jeho knih, které vyšly v českém překladě, a nepotřebují zvláštního doporučení. V přítomné knize zajímá zejména nebezpečná plavba po neprozkoumané řece Tarinu a odvážný přechod pouští Takla-Makau, na němž zahynuli dva Hedinovi průvodčí. — Lékařka Rijnhartová vydala se do Tibetu se svým chotěm, křesťanským misionářem, jenž zahynul mezi tibetskými loupežníky na cestě k zapověděné Lhasse, právě jako její dítě, jež nesneslo cestovních obtíží. Pobyt mezi tibetskými lamy a zvláště cestu s podezřelými průvodci z kočovných kmenů líčí odvážná a energická žena způsobem svrchovaně napínavým.

— btk. —

*

Jos. B. Foerster: *Stůl života.* Nákl. B. M. Kliky v Praze.

Při vyslovení jména Jos. B. Foerstera vybaví se obyčejně představa snivého skladatele, hlubokých, do přísných dálek upřených očí, milého úsměvu, na němž chvěje se melancholický rys — ryzí duše, hudbou bohatě obdařené, oddané a vroucí — tak portretoval jej v této knize Jan Květ. Ale zapomíná se, že Foerster jest také spisovatelem, kterému se nedostává tohoto titulu snad náhodně, nýbrž který má za sebou brázdu hlubokou a široce zoranou. Knihou touto začíná vydávati B. M. Klika souborné vydání literárních prací tohoto skladatele-spisovatele; vydání uspořádal velmi pečlivě J. Květ. — Vedle autobiografické črty Foersterovy jsou zde drobty se stolu života; zachycují v drobných obrázcích teplým, nenapodobitelným slohem — tak blízkým Foersterově hudbě — tu filosofickou moudrost, tu zase životní vzpomínku, jež vyznívá dechem hlubokého prožití, tu nějaký postřeh lásky, osudu, člověka, živcta a smrti, umění, boha — těch myšlenkových světů, jež umělec rázu Foersterova vždy poutají svou věčnou, nerozřešitelnou hloubkou. Kniha přináší dále seznam Foersterových skladeb, rozbor první symfonie, Evy, Cyrana z Bergeracu, suity ze Shakespeara, Legendy o štěstí, vzpomínky na Smetanu, Dvořáka, Fibicha, Čajkovského, Mahlera, Heše a j. — Jest to kniha, jež poučí, potěší, zušlechtí. *E. A.*

*

K. Emingerová: *České sonatiny.* Nakladatelství Barvitiusovo už po druhé vydává redakcí K. Emingerové klavírní sonatiny starších mistrů českých — tentokráte Dusíka, Vaňhala, Myslivečka, Koželuha, Duška. Čin tento je velmi záslužný. Neboť skladby tyto mohou zcela dobře nahraditi cizí příručky, užívané na nižším stupni klavírního výcviku a také pro hudebního historika jsou nemalého významu. Vydání jest populární, t. j. nerespektuje zásady ediční prakse, ač přece i v tomto rámci se jim mohlo přiblížiti, na př. udati, kde a kdy vyšel originál skladby, kde se nachází, zdali se staly nějaké změny ve vydání. Ale i tak poslouží sonatiny svému účelu — v klavírní výchově poskytnouti dobrou cvičebnou látku našeho domácího původu. *E. A.*

*

Vilém Windelband: *Novověká filosofie.* Přeložil a a úvodní studií opatřil Rudolf Procházka. Ottova Naučná knihovna, sv. 8. Nákl. J. Otty v Praze.

Heidelberský profesor filosofie Vilém Windelband jest z nejvýznačnějších současných dějepisců filosofie. Jeho skvělé „Dějiny novější filosofie" i jeho známá „Učebnice dějin filosofie" budou na dlouhou ještě dobu vzorem všem budoucím dějepiscům filosofie pro opravdu suverenní historický rozhled jejich autora, pro jeho jedinečný smysl pro růst a logickou filiaci myšlenky, pro velkorysost jeho filosofických koncepcí a v neposlední řadě i pro nedostižnou stylistickou formu, tak řídkou u jeho filosofujících krajanů. Šlo-li tudíž o převod nějakých dějin filosofie do češtiny, nemohl míti překladatel šťastnější ruku, než sáhl-li právě po něm a stlumočil-li nám stručnější, nikoli však méně významný příspěvek Windelbandův, který byl vydán ve sbírce „Die Kultur der Gegenwart", a v němž autor znovu nastínil vývoj novověké filosofie od doby renesanční až po naše dny. — Překladatel v úvodě nakreslil výstižný filosofický portrét autorův, kde vedle Windelbanda-historika filosofie došel instruktivní zmínky též Windelband-myslitel, kulturní filosof a étik. Překlad je plynný, neochuzuje výrazového bohatství originálu a také po po věcné stránce není proti němu námitek. Jen jedné výtky nelze překladatele ušetřiti: že překládal z vydání prvého (vyšlo 1909), a nikoli z doplněného a rozšířeného vydání druhého (1913), které přece nebylo o nic méně přístupné. Nedostatek tento jeví se pak zejména ve výběru literatury na konci knížky uvedeném, který následkem toho není právě na výši doby. *— dp. —*

 DIVADLO.

William Shakespeare: *Coriolan.* Tragedie o pěti dějstvích a 14 proměnách. Přeložil J. V. Sládek. Režie a inscenace K. H. Hilara, účast výtvarná Vl. Hofmana, scénická hudba

V. Maixnera, technické vedení J. M. Gottlieba. V novém nastudování v Národním divadle 23. března 1921.

V slavné a významné tradici Shakespearova repertoiru na českém divadle zaujímá „Coriolan" malým celkem počtem svých představení jen místo podružné, ale přece čestné a zajímavé již tím, že při jeho premiéře ve Stavovském divadle r. 1857 strhl k sobě po prvé mimořádnou pozornost J. J. Kolár svým velkým uměním charakterisačním, samostatně a osobitě tvůrčím, a že tato titulní role stala se pak vábným hereckým problémem i jeho nástupcům Karlu Šimanovskému a Vojtu Slukovovi. Do Národního divadla přešla tragedie z Prozatímního divadla až r. 1887, patnáctým svým provedením, zmizela po třech reprisách z pořadu her, aby znovu, teprve po 34 letech, v novém Sládkově překladu a jako prvý projev nového uměleckého režimu za vůdcovství Hilarova osvědčila svůj mohutný účin. Je to hra, jejíž nejcennějším jádrem je přeskvělá kresba hlavního hrdiny, důsledná do všech podrobností a svou tragikou lidství mocně rozechvívající, hra, která i formálně a technicky je nejvyspělejší ze tří římských tragedií nesmrtelného básníka. Zaujme plně osudem vášnivě hrdého, mužně sebevědomého patricia Caia Marcia, který dosáhnuv slavných vítězství nad nepřátelskými Volsky, pod čestným názvem Coriolanus vrací se do Říma, aby se tam stal konsulem. Senát přichází mu vstříc se všemi poctami, ale hrdý vítěz, maje získati pro svou volbu i široké masy lidu, jím nenáviděnou římskou plebs, zmítanou nejrůznějšími sobeckými zájmy a poštvanou nadto nedůvěřivými tribuny, ve své aristokratické povýšenosti střetne se příliš záhy s nevzdělaným davem a je odsouzen k vyhnanství. Z pomsty nad touto pohanou i nevděkem Coriolan spojí se s Volsky a táhne na Řím. Marné jsou prosby senátu, vysílajícího nejlepšího z jeho přátel Menenia, aby odvrátil zkázu města, teprve slzy matčiny jsou s to, aby obměkčily srdce Coriolanovo, který sic zachrání Řím, ale jako zrádce Volsků splatí nejryzejší lidský cit svou smrtí. Dalo se očekávati, že Hilar napne všechen svůj režisérský um a všecky své tolikrát osvědčené schopnosti, aby dokázal, že místo, jež mu bylo přiznáno, také zasluhuje. Vypravil a vyšperkoval tragedii s honosnou pompou, v monumentálních liniích a se svými uměleckými spolupracovníky dal se na zcela nové cesty inscenace, které jsou dalším krokem ve vývoji Shakespearova kultu na našem jevišti. Obrazy a výjevy zářily malebností, ve všem byl vkus, důstojný a velkorysý styl, hodný klasického díla, každý z interpretů nesl význam své role ve tváři i postoji, davové scény překvapovaly a vzrušovaly svým výcvikem, ukázněností, svým ruchem a souhrou, jen hlavní postava tragedie, Coriolan, jako by se ztrácela někam do pozadí ve všem tom přepychu průvodů, hluku a ryku rozvášněných mas, který přeplňoval chvílemi scénu a dával zapomínat na osud hrdinův. „Coriolan" není a nebyl psán jako davové drama a neměl být tedy jako takové provozován. Je to především tragedie jedince, při níž dav hraje celkem podřadnou roli, a je proto také básníkem tak mělce charakterisován. Hilara, vedle časovosti konfliktu, lákal ovšem tento módní problém, jemuž již při Verhaerenově „Svítání" věnoval všechen režisérský zápal, velkou vynalézavost a úspěšnou gradaci, ale nevěřím, že by se v tom směru mohlo jíti ještě dál, nemá-li nastati únavné opakování jednou dosaženého dojmu, jako vůbec nevěřím v budoucnost nějakého davového divadla, v jehož vnější a rafinované formě vězí cosi z německého cirkusového umění, a nejméně již věřím v další vývojovou možnost jakéhokoli přenášení jevištní akce do hlediště, protože jím trpí nejen illuse, ale zejména soustředěnost divákova. Jeviště a hlediště jsou dva odlišné světy, jichž splynutím mizí pojem, smysl i účel divadla. Přes tyto námitky mělo představení „Coriolana" značně vysokou uměleckou úroveň, v Národním divadle tak dlouho postrádanou, a je zásluhou Hilarovou, že bohatou svou erudicí a kolikerými impulsy vnáší do zlatého domu hned na poprvé tolik světla a nadějí. P. Nový v titulní roli měl pyšný a tvrdý vzhled sebevědomého vítěze, dbalého svých povinností k vlasti, ale citlivého na svoje zásluhy, o jichž uznání nedovede žebrat u nenáviděné, protivné mu chátry. Jeho hlas, plný mužnosti i příkrosti, znal jihnout jen pod dotekem slz matčiných a jeho duševní zápas před vyjednáváním s lidem i pod hradbami Říma měl mocný dramatický účin. Volumnii pí. Hübnerové krášlily všecky rysy hrdé Římanky a její ušlechtilý pathos byl prodchnut odvahou i vřelostí. Výborný byl bodrý Menenius p. Jičínského i rvavý a štvavý tribun páně Steimarův. Ostatní postavy jsou více méně episodního rázu, ale dlužno tu vyzdvihnout jejich skvělou souhru i výstižné masky, tak především Aufidia p. Deylova, Tita Lartia p. Matějovského (nádherná hlava), Cominia p. Želenského, Bruta p. Třebovského, Virgilie p. Suchánkové, Valerie pí. Kronbauerové a všech ostatních, přičinivších se o zdar celku. Lví podíl na úspěchu večera přísluší tentokrát ovšem výkonům mohutně rozvětvené komparserie.

Karel Engelmüller.

*

Zrádce. Biblická hra o čtyřech dějstvích. Napsal Eduard Lederer-Leda. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 27. března 1921.

Šotek náhody zahrává si s českými literáty: Křesťanští autoři píší židovské hry (Tréval: Válka bohů, Lom: Vůdce) a židovští zase křesťanské (Langer: Sv. Václava, Leda: Zrádce). Hra Ledova je pokusem jakési mravní reha-

bilitace Jidáše z Kariotu, vysvětlení jeho zrady na Kristu z psychologického stanoviska. Themata biblická, najmě z nového zákona, svou monumentální epikou příčí se dramatickému zpracování, utlačují je svou lapidární závažností a podmaňují si i autora v bezděkého nohsledu. Velicí poetové psali evangelia a jen kongeniální duch dovede se od suggestivní síly jejich emancipovati. Panu Ledereru-Ledovi se to nepodařilo a podal nám svou hrou zdramatisovanou, lépe řečeno zdivadelněnou parafrási známého příběhu Jidášova z bible. Veškeré postavy hry, až na hrdinu, líčeny jsou tradicionálně, povahy postrádají žádoucí osobitosti, jsou reflexy bez vlastního světla. Jediný Jidáš má v povaze náběh k dramatičnosti, representuje boj rozumu proti citu, analysy proti víře. Jemu nestačí snad, je mu třeba důkazu, aby věřil. A zázraků, ne cizíma, ale vlastníma očima viděných. Jidáš má bližence mezi apoštoly, Tomáše, také pochybovače, jenže ne tak důsledného, který nakonec věří, i když nevidí.

První akt hry je rušný, zejména výstupem Jidášovým proti kněžím a tetrarchovi, jimž vytýká licoměrnost, obchodování s vírou a poživačnost. Ale ostatní části hry nedovedou upoutati pozornost divákovu, rozptylujíce se do lyrických výlevů a episod (klepy z Říma, výstup tyrských tanečnic), které s dějem naprosto nesouvisí. Není tu gradace, vyvrcholení a spádu děje, slova zvučí na jevišti bez ohlasu v mysli obecenstva, místy činí citáty z bible dojem až blasfemický. A zase jsou místa, kdy zejména u žen bigoterie až odpuzuje. Autor svou dobře míněnou hrou nedocílil účinku, jenž mu tanul na mysli. Vlekla se hra až do jedenácté hodiny, unavovala. Obsazení úloh nebylo případné, zajistě na př. úloha Kaifášova nenáležela p. Hlavatému, jenž ji hrál spíše jako Klubko ze Snu noci svatojanské, než jako velekněz. Rovněž mladistvé Purkrábkové stařecká úloha Marie Salome nesvědčila, role Petronia a Seneky naprosto bezobsažné ani pp. Veverkovi a Tumovi nepřiléhaly. Annan Vydrův byl dobrý, titulní úloze dodal p. Vojta výbušnosti v prvém dějství, ochabl však v dalších, nikoli jen vinou autorovou. Apoštolé byli charé stíny až na Tomáše (Kovařík), jenž však nesympatickým hlasem úlohu spíše karrikoval. Antipas p. Vrbského byl hodně prkenný, u Marie z Magdaly místo kající kurtisány ztělesnila pí Friedlová — jak jí autor předepsal — modlící se jeptišku nadzemského původu. Herodias pí Benoniové nebudila nikterak dojmu panovnice. Procula Pontia (pí Ptáková) a Pontius Pilatus (p. Rozsival) byli pouhé mluvící figuriny. Inscenace hry byla vhodná, příliš dlouhé přestávky mezi akty nepřispívaly k animovanosti obecenstva. Potlesk byl slabý, autor tentokráte vyvolán nebyl, což je u vinohradského divadla úžasná neobvyklost. Přes to uvedení této hry domácího autora na scénu dlužno jen schváliti. *Et.*

 TÝDEN.

* Dne 29. března zemřel v Chrudimi u věku 71 let věhlasný kulturní pracovník a spisovatel JUDr. Karel Pippich, nedočkav se uskutečnění poslední své velké myšlenky, totiž provedení Jeremiášova „Mistra Jana Husa" spojenými východočeskými jednotami pěveckými v Pardubicích o dnech Husových, k němuž vykonal již s mladistvým svým nadšením všecky organisační přípravy. Oddán od prvopočátku ideálnímu sokolství Tyršovu, věnoval mu všecky své síly. I do politického života českého vnášel jako temperamentní řečník jeho čisté ideály. V kulturním ruchu českém, v divadelnictví, v umění hudebním i literárním nikdy nechyběla jeho nadšená a plodná účast. Třeba literární zásluha jeho ustupovala činnosti výše zmíněné, pracoval i tu se zdarem mnoha směry, články propagačními i kritickými v oboru hudby a divadla, jemuž napsal řadu her, svou dobou oblíbených a četně hraných („Svět zásad", „Slavomam", „Slečna nakladatelka", „Z české domácnosti a j.). Také Národní divadlo pražské má jich několik v historii svého repertoaru. Pro hudbu složil operní texty „Vlasty skon" a „Hraběnka Marie". S čistým štítem vzácného charakteru, pracovníka duší tělem národu oddaného žil a a také s ním odchází. Vděčná mu paměť!

*

* V „Kuryeru Poznańském ze 4. a 5. března t. r. referuje Nikodem Pajzderski o krásně zachovalých freskách, které byly nalezeny při opravě chrámu sv. Jana v Hnězdně. Fresky tyto jsou ze 17. století a Pajzderski se domnívá, že vznikly pod vlivem české školy malířské. Polská vláda ujala se jejich obnovení. *— btk —*

*

* V postupimském nakladatelství Kipenheyerově vyšla kniha „Tschechische Erzähler" v překladu stranického překladatele z češtiny Otty Picka. Ve výboru jsou zastoupeni: K. M. Čapek-Chod („Na rotačce"), R. Svobodová („Rána"), Fr. Langer(!), bratří Karel a Josef Čapek, F. X. Šalda a Otakar Theer. Výběr novodobé české prósy, nechceme-li o něm říci, že není nejpřípadnější, není ani zdaleka správný. *—btk—*

V Praze, dne 7. dubna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Ant. Klášterský:

NÁŠ MILÝ KRAJ.

MUDR. FR. SVÁTKOVI.

Náš milý kraj hned přede mnou tu leží,
jen přimknu oči: Pole, louky svěží,
rybníky, kopce. Písecké, hle, hory
se modrají, vsi bělají a dvory.
V meandr v lukách Blanice se skládá,
blíž Maletic se pasou klidně stáda,
křepelky tlukou. Kostel Mýšenecký
se nad vším zvedá modrých do oblak,
leč tichý Žďár se pod stráň tulí tak,
jak přesnít chtěl by světa zmatky všecky.
Chaloupky nad ním jsou jak ptačí hnízda.
Zář západu, klid hluboký. Jen vlak
si z Protivína uličnicky hvízdá . . .

HŘBITOV U TRATI.

Co hřmí kol vlak a těžce oddychuje,
vždy zahledím se na ty jeho hroby,
jež pomníky a kříže, květy zdobí,
na staré stromy, bezy, šípky, thuje.

Již zdaleka mi bílou zídkou kyne,
jež ve zoraných polí svítí tmavu,
a ještě pak, když vlak jej rychlý mine,
zpět po něm dojat dlouho točím hlavu.

Ve vlaku parno těžké tak a dusné
a planý hovor, křik a smích a váda,
tam chlad a vůně, klid, jenž ve sny spřádá,
a mlčení, v němž každá bolest usne.

Co vlaků přes den supá kol a letí,
a v každém tváře znavené a bledé:
ten zisk už sčítá, za nímž je mu spěti,
ten za láskou a za štěstím ten jede.

A na hřbitově v teplé vánku lázni
se listí chví a jak hlas mrtvých šumí,
a zdá se mi, jak v svoje slyšel dumy
bych tiše zníti: Blázni — blázni — blázni!

MÁ PÍSEŇ JE JAK RACEK.

Ta píseň má je jako racek bílý,
jenž nad rybníky vzlétá v jarní chvíli
a na hládi co plá sta zlatých šupin,
svým křídlem mávne, vzkřikne ze vší síly.

Mé rybníky, má luka, lesné stráně,
jak toužil jsem k vám, lítosti se bráně,
když chlad mne ranil, kde dřív teplo bylo,
a v síni své když na sklo tisk jsem skráně.

Zas mohu s tváře sejmout klidu masku
a býti svůj a šeptat vám svou lásku,
jen bojím se, že nesmím na hláď patřit,
bych na svém čele nestih novou vrásku.

Na hrázi sedám pod olšemi kradí,
a pohled můj jak když vod čelo hladí,
leč zdá se mi, šum rákosí a sítí
ne jak šept lásky, zní jak sykot hadí.

A pak se ztrácím lesů ve hluboku,
leč ohlédám se při svém každém kroku.
Bláhový snílku! zasměji se sobě,
jaký to přelud hledáš po svém boku?

Ta píseň má je jako racek bílý,
jenž nad rybníky vzlétá v jarní chvíli;
a jedni praví, že se racek chechtá,
a druzí říkají, že smutně kvílí.

*

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Té nemožný, pane pulmistr! Té nemožný!" — bránil se však neočekávaně Hroznata purkmistrovskému příkazu s tváří tak opravdovou, že Slaba přímo zkoprněl, neboť se domníval, že koncipista bude po obdržené lekci nejméně měsíc poslušný jako beránek...

Na chvíli zavládlo ztrnulé ticho, ale potom Slaba podrážděně vyrazil...

„Tuze rád bych věděl proč!" — a doprovodil zahřmění zdrcujícím pohledem...

„Nemožný!" — dotvrdil ještě jednou Hroznata, zachovávaje ledový klid... „To bych mušel párkrát mezi tu honoraci, a na to není ani pomyšlení. Válka trvá kolipakátej rok, všecko je kolipakrát dražší — a obec nás platí zrovna tak, že neumřeme hlady. Kus hadru si jeden nemůže na sebe koupit. Já už nemám ani pořádný kalhoty — jak pa' teda můžu jít mezi lidi — a kór mezi takovou honoraci! — Byl bych tam jako vošustal" — — —

Oči purkmistra Slaby zeskelněly...

Díval se chvíli beze slova na Hroznatu, potom zachrul a odplivl si...

„Přijdou si teda odpoledne ke mně do krámu, aby na ty kalhoty měli!" — zavrčel, otáčeje se — zrudlý hněvem — k němu zády, a již zmizel ve své svatyni, připrásknuv za sebou nehorázně dveře...

Hroznata hodil papír s ciframi do koše a zamnul si vesele pod stolem ruce.

„Já ti dám, neřáde, votvírat si na člověka hubu!" — pobroukl vesele, mrsknuv okem po dveřích purkmistrovské kanceláře...

A šťastný úsměv už mu s lící nesešel, neboť pochopil, že odpoledne neodejde z purkmistrova krámu pouze s látkou na kalhoty — že mu jistě Slaba a rád přidá ještě na kabát a na vestu i s přípravou k tomu... A dokonce! Kdo ví, nezmůže-li se i na pořádný zimník, po jakém už tři léta touží... Věděl, že Slaba ho jistě zatáhne do skladu, aby s ním důtklivě pohovořil a získal jej pro nové bojovné tažení k uhájení cti i důstojnosti... A tentokrát bude, panečku, purkmistrovi tuze na tom záležet, aby jej získal, protože má zatraceně pošramocenou reputaci. — — —

Ještě toho dne se ukázalo, že se Hroznata nikterak nemýlil ve svých optimistických dohadech.

I na zimník dostal! —

Přípravu si ovšem musil koupit, neboť Slabovi by bylo srdce utrhlo pouhé pomyšlení, že dal někomu něco bez kšeftíčku... Hroznata byl však i tak zcela spokojen a dlouho ještě si liboval, jakéže si pořídil kapitální oblečení za dvě stovky.

VIII.

Nikdy se nedověděl Slaba, že se zbytečně polekal...

Pravda, hladina zubřanského veřejného mínění se prudce vzbouřila spravedlivým rozhořčením nad prozrazenými hříchy jeho zištnosti — „Zubřanská Poselkyně" zahájila bubnovou palbu z nejhrubších kusů, takže námezdný žoldnéř radniční „Pravdy" musil na chvíli zaměniti pero palcátem — ale to všecko nemělo zhola nic společného se schůzkou profesora Klímy s redaktorem Prachem v neblahém pondělku...

Profesora Klímu nezneklidnil Slaba, nýbrž redaktor Matějovský...

Historik v něm ani na chvilku neusínal, dnem i nocí upíral pohled do let na věky věkův minulé české slávy — a od ní jej obracel do budoucna, od něhož si sliboval něco zcela analogického. A všecko, co se dělo za hranicemi, a o čem pokradmu a potají docházely i do Zubřan z Prahy nadměrně zveličené zprávy, utvrzovalo v něm toto přesvědčení. Ano, české hnutí na Rusi, účast Čechů na francouzských bojištích u Verdunu a Douaumontu, i první zprávy o české práci v Italii — to vše způsobovalo, že profesor Klíma se jaksi radostně vzdával svého kriticismu a někdejší nedůvěry do té míry, až ho musil redaktor Prach krotiti... On byl hlavním dodavatelem těchto vzrušujících zpráv, které přivážel ze svých častých zájezdů do Prahy, jejichž účelu neprozrazoval — tím méně, že ani nebyl na něj tázán. Ni-

komu na něm nezáleželo — a nejméně už profesoru Klímovi, který žil zcela svým snům a ilusím... Naslouchal novým a novým zprávám vždy hladověji — často se slzami v očích, aby potom vstal, beze slova stiskl Prachovi vděčně ruku a vyšel nejen z jeho bytu, nýbrž i daleko za město — a tam na osamělých polních cestách nebo i po mezích bloudil pozdě do večera nebo i dlouho do noci...

Záchvaty vzrušení ho přepadaly i ve škole. Často se mu přihodilo uprostřed přednášky ve vyšších třídách, že se zamlčel a zastavil před oknem, vyhlížeje kamsi do neurčité dálky... A když se zase vrátil do přítomnosti, leskl se mu zrak — snad vlhkem — snad vnitřním vzrušením — a on ztratil v takové chvíli po každé souvislost... Ale kdo se nehněval, kdo mu jeho podivné roztržitosti nezazlíval, byli právě studenti... Co jim bylo do všech Xerxů, Dariů, Alexandrů, Pipinů, Ludvíků, Ferdinandů, Mansfeldů a Gustavů, jejichž minulé existence znamenaly pro ně jenom nechutné dření letopočtů vlád a lidských masakrů... Daleko milejší jim bylo, když se Klíma zastavil u kathedry a bubnuje prsty do vrchní desky, pronášel ztišeným hlasem: „Hoši! Vy nechápete, v jaké době žijete, do jakých dnů rostete — a jakých milostí budete v nich účastni! Největší duchové našeho rodu tři sta let snili o hodině, která se blíží — a nedočkali se jí... Přichází teprve dnes, kdy nejlepší již ztratili v ni naději a zalomili nad ní rukama, aby nás zastihla malé a nehodné... Na nás již ne, ale na vás bude, abyste kladli základy k novému životu a a k nové slávě této zmučené země...“

Hoši v těchto chvílích seděli v lavicích nedutajíce — a byli potom tiši celou hodinu, byť jim Klíma vykládal partii sebe nudnější. Zamilovali si ho a s ním i jeho předmět, takže — nevědouce o tom — zbavili ho trpkosti, která jediná by mu byla mohla zkaliti slunečnou pohodu, v níž žil...

Ano — Klíma, kdysi skeptický a málo nadšený Klíma, uvěřil znovu ve svůj národ a v jeho poslání. Všecko, co se dělo za hranicemi, bylo mu jenom důkazem nově propukající síly, krásou letu ptáka vypuštěného z klece — a věřil, že stejná síla dříme i v množství, které dosud mlčelivě přechází v ohradě, obklopené kolem dokola zástupy nepřátel a střežené jejich neustále nepokojnějšími pohledy. A snil o chvíli, kdy neznámá jiskra zapálí a uvolní utajenou energii, dá jí mohutné rozpětí — kdy silný duchovní proud pohne zástupy, aby s bdělým vědomím jasnozřivých bez dohovorů a bez domluv spontánně se hnuli jediným směrem k společnému cíli...

Proto byl vzrušen a zneklidněn činem Matějovského. — — —

„Věřte mi, neprožil jsem dosud hroznějších hodin nad tyto...“ — promlouval k redaktoru Prachovi, kterého zastihl uprostřed příprav na cestu a nad rozevřenou cestovní taškou. Chystal se právě na cestu do Prahy, kam chtěl odejeti půlnočním vlakem — a předčasnost svých příprav dobře zdůvodňoval jednak zapomnětlivostí, o níž tvrdil, že je věrným stínem nejpečlivější opatrnosti, jednak tím, že člověk nikdy neví, koho v nežádoucí chvíli čert přinese — jako se stalo právě nyní... Přes to však po tragické větě Klímově se napřímil, odsunul brašnu ke zdi a zapálil si cigaretu...

Na dotaz Klímův, ví-li již o včerejší schůzi Matějovského, jenom mlčky přikývl — a po chvíli ticha skoupě procedil, že jenom tomu je rád, že se tak stalo ještě před jeho cestou.

Tehdy se již Klíma nezdržel...

„Vás to nezneklidňuje?“ — zeptal se skoro tragicky...

„Ani dost málo...“ odtušil Prach.

„Mne ano, poněvadž doba je zralá, aby se tu objevilo zdravé hnutí v lidu — a bojím se, aby takový Matějovský nezavedl všecko takřka ještě před zrozením na scestí. Nebylo by horší tragiky nad tuto...“

Prach se zakuckal dýmem cigarety — a jeho kašel se měnil v smích, v smích tak prudký a posměšný, jako by se mu byl naučil od Maška...

„Prosím vás, snad nečekáte, že se v Zubřanech narodí národu Mesiáš?“ — pochechtával se Klímovi do tváře... „On — pravda svatá — Nazaret byl nejmenší a nejbědnější z měst Judských, ale buďte jist — že existuje-li dosud a má-li sebe horší obecní zastupitelstvo, žalovalo by vás pro urážku na cti, jakmile by se dovědělo, že jste jej přirovnal k Zubřanům!...“

„Nejde mi o Zubřany“ — odmítal posměch Klíma — „a nejde mi také o Matějovského. Ale to mne leká, že je typem, a to typem příliš početným v celku, abych se neobával hromadné analogie...“

Prach silněji zadýmal a zamyslil se. Potom přikývl...

„Vzpomínal jsem právě na Maška, a proto se nedivte“ — pronesl na omluvu svého výbuchu. — „Od té doby, co opustil Zubřany, poslouchám jeho rad — a je mi dobře. Z jakési podivné vděčnosti se tedy stalo... Ale lhal bych, kdybych chtěl nyní doznati, že mne Matějovský znepokojil. Jeho čin by mohl býti velmi povážlivý,

kdyby se byl udál v jiném prostředí, a kdyby byl vykonán jiným. To jsou okolnosti, které jeho význam zeslabují. Mnohem horší by bylo, kdyby tu byl ještě nebožtík Tochor se svým „Čistým štítem", poněvadž v něm bylo hodně ryzího socialistického cítění — a krom toho byl člověkem neúplatným, nepodkupným, chudáčkem evangelické prostoty, který však byl schopen opravdového zanícení pro věc bez jakékoli postranní tendence — a hlavně! — opíral se o zcela jinou vrstvu, která jedině by mohla býti plodnou nositelkou idejí, které chce Matějovský — a sám ďas ví, v jaké zpotvořené formě, naroubovati na zdegenerované a shnilé pařízky zubřanského měšťanství. — — — Ovšem není vyloučeno, že dříve nebo později pozná svoji chybu a bude hleděti ji napraviti. Ale i tehdy nebude moci přes noc přesedlati, poněvadž je odvislý od své „Zubřanské Poselkyně", která je tvrdohubá jako jankovitá kobyla, dík své vybrané předplatitelské a odběratelské obci. Zbývá nám proto v každé příčině dosti času k nápravě... A začíti s úsilím o ni, je druhý úkol mé nedaleké cesty..."

Tu se Prach odmlčel a zahleděl se se špatně tajeným úsměškem na Klímu...

„Ale dříve, než přikročím k hovoru o tomto obšírném thematu" — pokračoval po chvilce ironicky — „musím využiti zištně vašeho nevšedního zájmu ve prospěch zubřanské kultury. Nelekejte se však, nechci na vás nic jiného, než oč prosívám obvykle, ztratím-li se na čas z tohoto města: zastoupení v redakci... Ne ovšem úplné, nýbrž pouze po stránce přípravy lokálkového materiálu — a snad i feuilletonek by bylo možno napsati... Ostatní obstarám již sám, neboť přijedu ve čtvrtek poledním vlakem..."

Klíma právě netrpělivě přikývl, když se náměstím rozhlaholil polední zvon...

Podíval se proto vyčítavě na Pracha, který však se smíchem se omlouval: „Nezlobte se, o nic vás nepřipravím. Jakmile se naobědvám, přijdu si pro vás a vydáme se za město, kde se nám oběma bude lépe hovořiti. Chce se mi také vyzpovídati se, neboť maličko — a uzavru nejbludnější kapitolu svého života. O tom však odpoledne... A abyste neodešel příliš zvědav a s prázdnem, prozradím vám aspoň jádro svého tažení proti Matějovskému: založím v Zubřanech státoprávní demokracii!"...

Klíma se jenom pousmál a přikývl hlavou.

„Tušil jsem to, poněvadž je to jediné možné řešení" — podotkl — „které má však tu nevýhodu, že jím naznačíte Matějovskému pravou cestu, kterou se má bráti. Ale vzal to nešť! Každý podnik má své risiko. Matějovského pak — aspoň zde — ještě větší, než náš... Je to při nejmenším také útěcha..."

Vyšli, před domem stiskli si ruce a rozešli se...

Ale ještě neuplynula hodina, a již vítaly je první stromy silnice, vedoucí k pasekovským lesům. Bylo jasné zimavé odpoledne, a půda silnice byla zkrabacena přímrazkem, kterého ani polední slunce neobměkčilo. Na jeřábech, zbavených již listí, rděly se chomáče plodů a na ostnitých prutech šípkových keřů visely jiné, mrazem změklé a svraskalé jako kapky schnoucí krve. Nebe bylo vybledle modré, a v dálce na horách se již blýskal první neurčitý sněhový poprašek jako lehké zamžení. Bylo klidné bezvětří. Vzduch studený a svěží — a voněl ještě, ne sice již výrazně zemí, spíše jako touhou po jaru, které spalo prvním tvrdým spánkem v tuze zavitých pupenech stromů a pod šedivou a suše šustící travou mezí a svahů...

„Přemýšlel jsem" — hovořil právě Klíma — „o vašem plánu a znovu jsem musil přiznati jeho nevyhnutelnost i jeho jisté nebezpečí. Nelekám se ho, poněvadž je mi příliš jasno, že i toto řešení může býti pouze provisorní, neboť pravá stavba může začíti teprve tehdy, až se nad námi smiluje osud a dovolí přijíti toužebně čekanému snu. Ale to bych rád věděl: nemyslíte, že dílo, v němž chceme pokračovati a v němž vlastně již pokračovati musíme, poněvadž bylo zahájeno, že toto dílo vnese do roztodivného hnízda, jakým jsou Zubřany, jenom rozpory a zmatky? Že jenom stará komedie bude zmnožena novou, snad ještě horší a bědnější?" — —

„Jistě, že ano! Také jsem o tom přemýšlel. A dokonce zdá se mi, že všecka ta práce, která dnes bouří po našich zemích, je marná a má pouze dočasný význam. Míním tím práci, vykonávanou právě státoprávní demokracií. Úsilí této strany je nesporně dobré a je jistě řízeno — aspoň dosud řízeno nejpoctivějšími úmysly; ale té absurdnosti: sjednotiti, stmeliti živý národ v jeden jediný celek, nadšený jedinou myšlenkou, jdoucí za jediným cílem! Nikdy toho nebylo dosaženo — a nikdy nebude..."

(Pokračování.)

Jos. Lelek:

K ROMÁNU BOŽENA NĚMCOVÁ A JAN HELCELET.

(Pokračování.)

Helcelet obdržev láskyplný dopis Němcové, zatoužil po důvěrném setkání se s ní a poněvadž poznával, že taková schůzka v Praze pro rozpory s Hanušem byla by velmi nepohodlná, uchopil se zmínky Němcove, že se chystá do Domažlic, a navrhl důvěrnou schůzku tam. Tento dopis Helceletův z 14./8., dosud neznámý, je druhý, jejž mi odevzdala Dora Němcová před svou smrtí. Helcelet psal jej na pospěch, list nebyl vložen do obálky, jen přeložen a zapečetěn prstenem Helceletovým opatřeným jeho heslem vyrytým kyrilicí: Krasota, pravda, sloboda. Dopis byl z opatrnosti bez nadpisu i bez podpisu:

14. srpna 851.

Na Tvůj přípis od 11. t., jejž jsem právě obdržel, dávám Ti ve spěchu následující u vědomost: Předně neporozuměla jsi mi dobře když jsi myslila, že bych mohl přijmouti pohostinství v Tvém bytu v Praze tak, abych u Tebe přebýval; já mluvil o návštěvě. Za druhé radím Ti, bys co nejdříve do Domažlic odjela, neohlížejíc se na můj nejistý příjezd do Prahy; já v srpnu jistě tam již nedojedu. Hodlám napřed do Vídně asi na 8 dní. Odtud pojedu přes Linc a České Budějovice. Jakmile tedy dojedeš do Domažlic, piš mi zkrátka, že tam jsi a kde? a jak dlouho chceš pobýti, a to pošli do Budějovic „poste restante" (a v takové formě, aby Tě to nemrzelo, kdyby se ten list ztratil!). Jakmile já do Budějovic dojedu, vezmu Tvůj list na poště, a z o d p o v í m T i h n e d, navštívím-li Tě v Domažlicích, aneboli kdy do Prahy dojeti míním. Tak bychom se vyhnuli všem kollisím s H.

Tolik jsem Ti myslil v krátkosti oznámiti, odpusť spěšnosti a nedbalosti řádků těchto; ostatek si dopovíme ústně. Sem do Brna již mi nyní nepiš, poněvadž by mne dopis zde sotvy již zastal.

Zdravstvuj a šťastné shledání.

*

Němcové byla by schůzka s Helceletem na Domažlicku zajisté velmi vítána, ale nebylo tak snadno ji hned uskutečniti. Čekala, že dobrý její známý, sedlák Bor v Chrastavicích u Domažlic, pro ni přijede, aby ji s dětmi odvezl k nim, kde by byli jako doma, ale v době žní nebylo to lze provésti kteroukoli dobu. Pomoc jí však přišla s jiné strany. Klácel, jenž by se byl také rád sešel se sestrou Boženou, navrhl jí, aby se vypravila na zotavenou s dětmi do jeho rodiště, České Třebové, kde by mohli přebývati v rozkošné lesní samotě „Na Horách", kde jsou i lázně a hostinec. Němcová s radostí přijala nabídku Klácelovu a oznámila mu, že na počátku září přijede s dětmi na Hory. Zajisté psala o tom též Helceletovi poste restante do Budějovic, aby věděl, kde ji má hledati. Více než čtrnáctidenní pobyt na Horách uplynul Němcové ve společnosti Klácelově blaženě, jak o tom psala s nadšením sestrám Rottovým; nicméně však s touhou čekala Helceleta, jenž 20. září časně z rána překvapil je na Horách, ani ještě spali. Napsal o tom Hanušovi 24. září: „Byl jsem uvítán laskavě i srdečně s obou stran, takže bych je byl urazil, chtěje hned zase odjeti v 10 hod. ráno, jak bylo zprvu úmyslem mým. Zůstal jsem tedy přes noc, abych odjel nazejtří ráno. A přece jenom byl bych ušetřil trpkých hodin příteloví, kdybych byl nezůstal; neboť stalo se, co prý dobře předvídal, ale snad se měl za silnějšího, než je; neboť zvláště n a j e h o přimlouvání, abych zůstal, dal jsem sobě říci. Zkrátka dvě sousední komůrky ubytovaly v onu noc obyvately velmi opačných vášní, či aspoň citů. Neboť z rána druhého dne bylyť patrně oči jednoho vybdělé a uplakané! (.....) Nevím, jednal-li jsem po bratrsku či zrádně, mé aspoň svědomí mi opomenulo čeho povídat. Také nepotřeboval jsem byliny, jižto nazývají bohové moly"*) a poklidnou, svobodnou myslí odrazil jsem od břehů Ogygie**) a šťastně domů jsem doploul."

Zde na Horách sešli se opět milenci a splnilo se, co Helcelet sliboval Němcové v dopise ze dne 2./6.: „Až nás tedy zase kdysi příznivá náhoda svede, hodlám Tě zase tak s dobrým svědomím zulíbati, jak v onu slavíkovou noc a víc!"...

Po druhé užili olympské rozkoše netušíce snad, že je to naposled...

Nevíme určitě, pokud Klácel při prvním setkání v Brně tušil, jak bratr Ivan se sestrou Boženou zasvětili se lásce — zde na Horách byl toho nejbližším svědkem. Po tolika krásných blažených dnech, pro-

*) Moly byla rostlina, kterou Hermes dal Odysseovi, aby odolal kouzlům čarodějnice Kirky.

**) Ostrov, na němž nymfa Kalypso hostila Odyssea, chtějíc ho láskou u sebe pozdržeti.

žitých se sestrou Boženou, nenadál se takového zakončení; na ni však hněvati se nedovedl; palčivému bolu svému ulevil pláčem za probdělé noci. Šťastný sok jeho odjížděl jako vítěz zachovávaje svou „svobodu", neboť byl láskou „nepodmanitelný"; láska nijak nezasáhla jeho srdce, svědomí nic mu nevyčítalo, že by byl zradil přítele, a dobře byl obrněn proti šípům Erotovým se strany přítelkyně...

Němcová odjela s touhou v srdci po Helceletovi, jemuž psala 26. září v poetickém nadšení o své horoucí lásce k němu. Byl to zajisté jeden z nejkrásnějších jejích dopisů, jejž bohužel Helcelet po jejím přání spálil. Vyjádřil se o něm v opožděné odpovědi více než po měsíci: „Chtěltě jsem hned po obdržení milého listu od 26. září, n a n ě m ž s e r o z k l á d á j a k á s i č e r v á n k o v á z á ř e, všelicos Tobě psáti protiv všeličemu v řádcích Tvých; neučiním však toho poněvadž není možná v dopisech o tom jasnosti docíliti; jen toliko dotýkám, nejsi-li milovnice illusí, nepouštěj se příliš do barevného malování svého idealu, k němuž, jak se aspoň z řečí Tvých podobá, zachtělo se Tobě mne sobě za vzor obrati. Bezděčně bych Ti co chvíle kazil tahy sotva domalovaného obrazu. Přece jen příliš málo spolu jsme byli, než abychom se poněkud lépe znáti mohli. — — S Matoušem spolu žijeme v dobré přízni asi tak jak před prázdninami, ačkoli se ne tak hojně scházíme, čehož jsou okolnosti nahodilé příčinou, jenom ten jest rozdíl, že spolu o Tobě nemluvíme, žádný nechce začíti a náhodou-li o Tobě zmínka se stane, spěšně, téměř bázlivě se smykne rozmluva dále na něco jiného; já z jakési šetrnosti, on, zdá se mi, z jakési bázlivosti, abych mu neporušil jeho ráj, jehož jsem takřka zlým duchem."

Přes veškeru zdrželivost a upiatost Helceletovu Němcová nepřestávala ho stejně vroucně milovati; byl jí, jak v odpovědi píše „vždy přítomen a na tisíce myšlenek jejích zalétalo denně k milému Ivanovi". Vše mu odpouštěla, všech jeho námitek pomíjela a žila jen své milostné touze. I s Klácelem si dopisovala v oddaném přátelství. — Jen Hanuš byl od schůzky na Horách proti ní pobouřen více než před tím, neboť Helcelet mu o této schůzce psal odkrytěji než o prvním setkání v Brně, jen stále důrazně připomínal, že je vůči Němcové zcela chladný. Hanuš nešetrně a jizlivě špičkoval Němcovou pro její chování na Horách, vyčítal jí proradu a nevděčnost ke Klácelovi a svým neopatrným hněvem vůči Němcové vzbudil u své ženy Laury žárlivost, že se na Němcovou na čas rozhněvala. Němcová psala Helceletovi 17./12. 51 dotýkajíc se poměru jeho s Klácelem: „Ty „hora" jsou to jediné strašidlo mezi Vámi a protož myslím, že by i Matouš rád s Tebou o mně mluvil, neboť vím, že rád o mně mluví někdy — a je to traplivé, když máte vyhybat v řeči, abyste nikdy o jméno mé nezavadili. — Avšak Tys delikátní, Matouše miluješ jako já, tedy zbytečno, že něco radím. — Nyní však Tě prosím a to snažně, bys mi psal upřímně a jasně — jestli a co jsi psal Hanušovi o Tvém pobytí na „horách", já to m u s í m vědět, bych se věděla dle čeho řídit. Ráda bych tedy věděla, co o tom Hanuš ví, uhodneš snadno, jak by mi to líto bylo, kdyby při sejití se s Matoušem anebo v dopise měl se té bolestné stránky jeho hrubě dotknouti; a jinak H. nedá. M i l o b y m i b y l o s l y š e t o d T e b e, že (několik nečitelně psaných slov azbukou značících patrně jejich nejintimnější vztah) z ů s t a n e t a j e m s t v í m n a š í m; i j á se bojím, by mi někdo nezašpinil zakoptěnou štětkou můj nejkrásnější obraz." — Jak zaslepena byla Němcová svou láskou k Helceletovi, když se domnívala, že by byl nepověděl o tajemství jejich lásky Hanušovi a že by byl o tom tajemství nevěděl ani Klácel! Helcelet láskou nedotčený neodpověděl ovšem Němcové k jejímu dotazu, ale pokoušel se rozmluviti Hanušovi jeho bezdůvodné nevražení na Němcovou. Bylť Helceletovi velmi nemilé, že jeho dávný upřímně přátelský poměr k Hanušovi je zakalován takovými, dle jeho mínění malichernými věcmi, jako jsou hádky Hanušovy s Němcovou. 25./12. 51 mu napsal: „Proč Boženu tou měrou nenávidíš, ježto vlastně přec jenom litovati se musí, jest mi velmi divné. Vždyť pravíš, co druhý má v košili, potom třetímu nic není. Káráš ji z nevděčnosti k Matoušovi, velmi omylem, on jí věren, on s ní spokojen, on ji vzývá co světici, nuže, co nám po tom?" Když však Helcelet z odpovědí poznával, že Hanuše není lze upokojiti pouhými domluvami, rozhodl se rázem vše ukončiti — přerušením všech styků s Němcovou. Svému přátelství s Hanušem obětoval i svou „sváteční" lásku k Němcové. Napsal o tom Hanušovi v dopise z 18./1. 52: „Co mi píšeš o Slezině,*) tomu jsem se trochu pousmál [...]. Snad mi nemůžeš ještě dosti vyrozuměti (t. j. o intimním styku s Němcovou), ale nechci široपustý traktát či konfessie à la Rousseau psáti,

*) Této nepěkné, zarážející přezdívky užívali Hanuš i Helcelet v následujících svých dopisech pro Boženu Němcovou!

kdežto ústně to kdysi můžeme při sklenici náležitě přetříbiti, neomrzí-li se nám to do té doby, až se sejdeme. Zdali Slezina chtěla naše, mezi mnou a Tebou, přátelství zrušiti, nevím a nechci souditi, že však k tomu malá vyhlídka možnosti, to zajisté v krátké době jejího se mnou potkání a řídkého dopisování zajisté tak dobře poznala, jakož skutečně ani zmínky o nějakém tomu podobném pokusu jsem posud neznamenal. Ty ji tak náruživě nenávidíš, že mi to až podivno a nesnadno ku pochopení, a já jsem zde tak chladný a nedojatý, že ačkoli nechtě ji zastávati, nemohu téměř nic říci, co by Tebe nepopudilo, abys ku př. mne bránil před opanovánu — bytím či podmaněnu — bytím. Víš, že před Tebou ničeho netajím, věř tedy a buď ubezpečen, že ta věc je na nejpřirozenější cestě, by tam došla, aby bylo, jako by se byla nestala; neboť i já zde žádného panování sobě nežádám. Jedině o to tě žádám, kdykoli bys se s ní měl ještě sejíti, nemluv ani o mně aneb nenarážej na české hranice,*) i mohu se Ti za to zavázati bez velkých nesnází, že m i m o snad ještě jednoho dopisu, který jsem jí dlužen, i b e z m i m o, už více s ní ani nebudu dopisovati. Ale sočiti proti ní, ana mne neurazila, bylo by chlapcovsky aniž vím proč. A tak kéž by tímto mohla ta nelepá věc býti odbyta. — — —"

(Dokončení.)

*) t. j. na schůzku na Horách u České Třebové nedaleko českých hranic.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Já taky ne!" řekla Vlasta tiše, ale jaksi hrozebně. A pomyslila si: „Poněvadž se mnoho změnilo... Vy ani netušíte!" A podívala se na Anču i na Pepču.. Té řekla: „Tvé nebíčko se rozjasnívá, viď?" A pomyslila si: „Nezatáhne-li se mrakem!"

Pepča, jako by byla uhodla, co si pomyslila, udiveně a jaksi zaraženě se podívala do jejích očí.

Chvíli pak a to nápadně dlouho mlčely všechny tři. „Na co asi každá z nás myslila?" napadlo Vlastu. „Já na to, že i mezi námi je nejistota... a i v rodině Vaněčkově, jak sama Anča doznala!"

„Já se obávám," promluvila konečně Anča hlasem velmi tichým, „že sice jsme si přisedly s Pepčou do tvého kočáru — jak říká tvůj tatínek — abychom dojely na Vostojavku a na Kvíčalec — že však tam nejedeme, nýbrž že jedeme obráceně."

„Není divu, že si to myslíš — já ti sama nemohu říc', jak se stalo, že na tom kočáru sedíte! To přišlo najednou, jako by se ty myšlenky samy líhly."

„A k čemu tam jsme — bůh suď!" krčila Anča rameny.

Vlasta se rozesmála:

„A já hloupá čekala, že se tu něco dozvím!"

„No tak, a my čekáme den ode dne, že ty nám něco povíš. Připadáme si jako slepé, nevíme, co učinit a nic se neděje. Představovaly jsme si po těch přísahách, že bude všecko lítat a zatím nic — ani nejmenší znaménko, že by se něco hýbalo!"

„Milá Ančo, ono se toho děje víc, než si myslíte!" Překvapila je Vlasta.

Obě ji uchopily za ruce:

„Prosím tě, co?"

„Myslím, že obě užasnete, až se to všecko objeví. Já začínám větřit."

„Tak — co? Co víš?" volaly sestry Vaněčkovy.

„Nic nevím, jen větřím, že to bude všecko jinak, než jak si myslíme a než jak to chceme! Ostatně, já nevím, co chci — my jsme si řekly, že se jedna bez druhé nevdáme, a rozebraly jsme si je — ty tři blázny! Vy obě jste zamilované, ale já nejsem. Domnívala jsem se, že se mi nejvíce líbí Havlíček — snad ano — snad ne — sama nevím. Veřte mi, kdyby byl řek' tenkrát, že mne má rád, beze všeho bych byla kývla — tak to bylo jisté, ale teď, na mou duši, já nevím, co dělat!"

„No — vidíš!" zamračila se Anča. „A to je všecko z toho, že se to tak loudá! Proč se to nehýbe? Kdo to zdržuje?"

„Nevěř, že se nic nehýbe, hýbe se, ale bez nás. Měly bychom to nějak prokouknout! Ano —"

„Ano!" mimoděk vpadla Anča.

„Ano, dokud nás nezavlekou tam, kde nás chtějí mít!"

„No — chtějí-li mně mít na Kvíčalci," ozvala se Pepča, „ať si to vedou sami, já se jim do toho plést nebudu."

„A — což, když ne?" krčila Vlasta rameny. „Máš to tak jisté?"

„Víš, Vlasto," pojednou promluvila Anča, „v té věci já věřím, že skutečně jde o to, abych si já vzala Kadlce a Pepča Bláhu, , totiž — toho si přeje tvůj tatínek."

„A podle toho — já Havlíčka?" zvolala Vlasta se smíchem, ale přece jen ve tváři její prostřel se na chvíli neobyčejný úžas.

„No — asi. Podívej se, poznáš z toho, co ti řeknu, že se tou myšlenkou už dávno obíral. Letos v létě sešel se s námi o senách na vaší louce. Dopoledne. Začal si hned o Vostojavce a o Kvíčalci. Šlo mu hlavně o to, nechci-li Kadlce jen k vůli dvorci. Kolem toho se stále točil a nevěřil mi, že bych si ho vzala i tehda, kdyby mu dvorec prodali a kdyby měl jen malý statek. A když jsem ho ubezpečila, že bych ho chtěla i úplně chudého, tu mne pochválil — a jak se určitě pamatuju, byl všechen tím potěšen a jakoby uspokojen. A tak mluvil i s Pepčou." Podívala se na Vlastu. Vlasta poslouchala pozorně, ba možno říci, že s napětím. „Vidíš," pokračovala Anča, „to už měl něco v hlavě a já myslím, že mu ty plány zkřížila jedna věc: to, že se do tebe zamilovali všichni tři!"

„Vždyť je to nesmysl, co povídáš!" odbyla ji Vlasta, vydrážděna poslední její větou.

„Ne ne," s urputností bránila se Anča.

„Ale — jaké plány?"

„Ty — abych já si vzala Kadlce, Pepča Bláhu a ty Havlíčka!"

„Co by z toho měl?" smála se Vlasta. „Proč by se o vás staral? Jde mu přece hlavně o mne, a milují-li mne všichni tři, tu není nic zkaženo. Možnost vzít si Havlíčka je tady!"

Anča byla odpovědí její popletena. Bylo patrno, že i překvapena a že nemohla soustředit své myšlenky, aby Vlastu přesvědčila, že chtěla říci vlastně něco jiného a že se jen špatně vyjádřila. Mávala rukama:

„Ale ne, ale ne — víš, tvůj tatínek hlavně chtěl dostat do svých rukou některý z těch dvorců. Už dávno! To jistě měl v hlavě — měl, mluv si, co chceš!"

„Vždyť nic neříkám — to je možná! Ale teď, sama vidíš, když mne chtějí všichni tři, můžeme mít kterýkoli dvorec, třeba i Vostojavku!"

„Ano, vím, ale on už dávno chtěl některý z nich koupit, abys měla viditelné bohatství!"

„Taky možná — já však o tom nic nevím!" poněkud zaražena řekla Vlasta. „Víš ty něco?"

„Tenkrát v létě se zmínil o tom. Povídal: Ti tři hlupáci zahynou vysílením. Chtěli být pány, ale nedorostli na ně ani vzděláním ani majetkem. Dluhy je budou užírat rok od roku, až je zahubí. No — vidíte, dovedou si nalézt nevěstu se čtvrt milionem? Nedovedou. Na to jsou příliš — skutečnými hrbety. Pražanka sem nepůjde a na venkově není takových nevěst. Má-li některá tolik, chce do města a chce vzdělaného člověka — a má pravdu. A když jsem některému nadhodil, že bych jeho dvůr koupil, hned se nafoukl a zježil — hloupý milostpán. Ať tedy hynou dál — s pánembohem! Já počkám, až se budou chtít oženit! — Tak povídal, a už je to tady. On rozhodně chtěl některý dvůr koupit, a jak tatínek náš řekl, šlo mu hlavně o Moutín. Tam prý se dral — a všelijak už starého Havlíčka nutil — ale marně."

Vlastě se ztajil dech. Přivřela oči a přinutivši stisknutím ruky Anču, aby na chvíli umlkla, opakovala si v duchu poslední větu její.

„To je možná, to všecko je možná," šeptala jako by jen pro sebe.

„No, a proto asi chce, aby sis vzala Havlíčka!" s úplnou jistotou dodala Anča.

Vlasta si urovnávala záhyby na sukni, zřejmě z neočekávaného dojmu. Mlčela. Dvakráte pozdvihla hlavu, pootevřela oči a usmála se. Okamžitě však hlavu schýlila, úsměv zmizel a zvláštní vážná zasmušenost opět se rozložila celou její tváří.

„Nevím," prohodila po chvíli, možná! Ale — co vy dvě v tom mém kočáře?"

„Vidíš, taky tě to napadá! A jak to nemá mne napadnout? Z těch posledních úkazů, z těch poznámek o té kletbě je patrno, že se plány změnily a my že zas z kočáru — poletíme!" Anča se po těch slovech rozesmála. „To už je ze všeho vidět!"

Pepča třepala rukou ve výši:

„Ne ne ne — mé nebíčko se vyjasnívá! Plány se nezměnily! Pan Hrdlička není kam vítr tam plášť, ten má všecko na rok ustaveno a co řekne —"

„Ten nic neřekne," zvolala Vlasta. „A když — je toho po čertech málo!"

„A přece řekne, přece něco řekne, málo, ale přece řekne! Jenom uši musíte mít takové, které v nepatrném slovíčku slyší celé věty a v malinkém zaklinkání celý hlahol zvonů!"

„Prosím tě!" podivila se Anča se zálibou, že má tak vtipnou sestru. „Co pak ti řek'?"

„Nauč nás rozumět takovým slovíčkům!" posmála se Vlasta. „Možná, že jsme husy!"

„Nejste, ale já nejsem netrpělivá jako vy dvě! Já jsem hned od začátku věděla, že to všecko nadarmo není. Jde tu o těžký úkol, to je jisto! My ho řešit nedovedeme, proto nic nevíme a všecko se děje za na-

šimi zády. Zcela v pořádku! Vy byste to vykvákaly — já taky — a byla by bryndanice. Takhle to vedou muži, hlavně pan Hrdlička, a tomu věřím."

Anča pohleděla s úsměvem na Vlastu: „Tak mne posiluje! Jak povoluju, má ke mně řeč — a zas jsme v tom!"

„No — Pepčo," otázala se Vlasta, „nějaké to tatínkovo slovíčko, kde jsou namačkány celé věty! Vyhnula ses odpovědi."

Pepča se usmívala. Stahovala hlavu mezi ramínka:

„Včera taky něco řek'! Povídal tedy, že se mé nebíčko vyjasnívá, že mám štěstí, a pak pustil mou bradu, pozdvihl prst a zašeptal: Ale — vysvobodíme Bláhu!"

Vlasta pohlédla na Anču, Anča na Vlastu. Chvíli se tak na sebe tázavě dívaly, pak zavrtěly hlavami a zasmály se.

„Slyšíš ty celé věty?" otázala se Vlasta. „Já ne."

„A hlahol zvonů taky neslyším," přisvědčila Anča. Vzala Pepču za ruku: „Co ty, prosím tě, v těch třech slovech ještě slyšíš?"

„Kdybych poslouchala vždycky jedním uchem jako vy, taky bych nic nerozuměla, ale já si pamatuju všecko, co mi kdy pan Hrdlička řekl, a tak tu slovíčko a tam slovíčko — a už tuším. Když řekl — ale vysvobodíme Bláhu — hned jsem všecko věděla! A kdyby Anča nebyla blázen, taky by to musila uhodnout!" Položila si dlaň na čelo. „Prve povídala, jak řekl: Ty tři hlupáci zahynou vysílením. — A nechápe! A já vím, co to všecko znamená, co tím vysvobozením myslí, třebaže mi to dál nevysvětloval. On něco ode mne chce — a já už vím co — a on ví, že to půjde — a hlavně ví, že budu vděčná!"

Zvláštní, až rozčilující ticho snad na celou minutu naplnilo pokoj.

„Já už taky vím — co!" hlasem plným důležitosti a ovládnutého vzrušení řekla Vlasta.

Anča se na ni podívala, po chvíli pohleděla i na sestru a zapřemýšlevši řekla nejistě:

„A já už taky tuším!"

XXIX.

V tu chvíli zmocnil se Vlasty nápadný nepokoj. Tvář její zčervenala, oči se co chvíle zachmuřovaly jakoby starostmi a netrpělivostí. Vyskočila pojednou s pohovky.

„Nejdou," řekla suše, „podívám se domů."

„Ty jsi dnes divná, Vlasto," pozdechla si Anča.

„Jsem!" odpověděla Vlasta chvatně. „S bohem!" A přes to, že dívky s ní chtěly vyjíti v přátelském vedení a hovoru až na dvůr a že ji následovaly až ke vrátkům, nezastavila se již a nepromluvila. Vyběhla k potoku ani se neohlédnuvši.

„Chrt, chrt!" vlítlo jí ostře do myšlenek, hned jak se octla o samotě na pěšině. „Teď už vím, co je — chrt! Lakomec, šílenec, mamonář, celý život shání, škrtí, dře se a — proč? Potřebuje? Naprosto ne! Říká, že pro mne! Ale to je podvod, to je nejpodlejší lež! Lakotil už přede mnou a možná že lakotil už jeho otec. Pepča se zdá zamlklá, ale prohlédla ho. Je to pravda, má ty plány! Všecko chce spolknout, za každým krejcarem letí, celý kraj by zabral! A dělá, jako by pro mne, ale to jen proto, abych neprohlédla a abych provedla, co on chce! Proč pro mne? Chci něco takového? Vůbec ne! Ale on ve mně chce míti pomocníka, já jsem mu důležitým nástrojem, aby provedl šílený ten plán! Bůh ví, kde mne vyčenichal — ach, pro Krista, to je skutečný blázen, když si vezme takovou věc do hlavy! A já mu mám pomáhat, já mám být cestičkou, po níž dojde k Moutínu! Zdávalo se mi to dříve prosté, obyčejné přání, jaké má skoro každý člověk, ale teď tuším, co to je: Ďábelský plán! Smělá dravost! Šílená myšlenka! — Proto ty tajnosti, proto mlčí a slibuje mi štěstí! Proto! Ví však takový člověk, co je štěstí? Bude to pro mne štěstí, když on se zahrabe až po hlavu v dukátech? Já vidím štěstí své zcela jinde a jinak! Vždyť, kdož ví, co se mnou bude, až dosáhne všeho? Možna, že mne potom zahodí jako nepotřebnou věc! Ale — ne, to snad přece ne, to ne, má mne rád, ale mně nebude volno v takovém naskrbleném majetku, já se v tom budu dusit a trápit. A teď už se mi taky vyjasnilo, co bylo mezi ním a mezi starým Havlíčkem! Tedy tak to bylo. Chtěl mu vyrvati z rukou dvůr! Chtěl ho připraviti o Moutín! Ano ano, na ten měl spadeno, na ten hlavně si namířil. Bůh ví, co všecko prováděl, aby toho starého sedláka přinutil k prodeji! Vida, teď tomu rozumím! A starý Havlíček — i to chápu — třebaže se v dluzích dusil, nemohl se dvorce vzdát — ne, to nemohl. Tak nechtěl před světem stát! Byl to asi zavilý zápas, když i na paní Havlíčkovou padla taková hrůza! Ale kde tolik peněz nalakotil? Už asi dávno a už asi jeho otec . . . Jaký to byl člověk?

(Pokračování.)

★

LITERATURA.

Anna Ziegloserová: *Klamná vítězství.* Povídky a črty. Knih. „Zvonu" sv. 33, nákladem Unie a. s. v Praze. — Franta Štěpánek: *Paní zeleného světla* a jiné fantastické novely. Nákl. Jana Kotíka na Smíchově. — G. R. Opočenský: *Dychtivé mládí.* Románky. Nákl. A. Neuberta v Praze.

Při knize i při jejím titulu vzpomeneme mimoděk „Nedobytých vítězství" Boženy Benešové. I Ziegloserová dovede se trpce a bolestně zamysliti nad tím, v čem lidská malichernost vidí cíl a nač vynakládá své úsilí. Hořká otázka „Proč?", na niž není odpovědi, ozývá se v knize v nejrůznějších variantech, nejdůrazněji v povídce téhož jména, kde mrzák syn trpí za vinu matčiny lehkomyslnosti. Chmur a soumraku, bolestí a smrti vypsala autorka v knize mnoho. Ale není vždy radno utkvívati tak na stínech života — ubírají autorovi síly zmoci zvolené náměty. Ziegloserová, soudíme-li podle posledních jejích knih, vydává se odvážně, aby zmohla toto nebezpečí. V zachycení nálad, zvláště v okamžicích milostného roztoužení, staví se čestně po bok jiným našim autorkám — tento lyrický nádech není z posledních příčin, proč literární dějepis vyhrazuje spisovatelkám zvláštní kapitolu. — Na novelách Štěpánkových je zřejmo, že vznikaly mezi překlady sensačních děl Gastona Lerouxa a Maurice Leblanca, na jejichž převody se Štěpánek specialisoval a jimiž nakladatelství Kotíkovo plní s dojemnou horlivostí knižní trh, začínající váznouti. Štěpánek podlehl docela nebezpečí a nedostihl ani svých „zářivých" vzorů. Nevzbudí zájmu, nýbrž unaví. Jeho logika chtěla místy udělati akrobatický přemet, a udělala kotrmelec. — Opočenský rovněž zklame své čtenáře svými románky — nedošel v nich dále než k tuctové erotice, jaká se sice stále ještě čte, ale bohužel, že se čte. Někde se milenci dostanou, někde pro změnu také ne — ale to přece ještě nestačí na novelu, jež si žádá pozornosti. Hlubšího výhledu do duše nenajdeme a kniha se hemží i nejhrubšími poklesky jazykovými. Nač uváděti takovýmito zbytečnými knížkami v pochybnost nadání básnické a vypravovatelské schopnosti, o nichž nás autor za jiných příležitostí dostatečně přesvědčil?

— btk —

*

Na Bílé hoře. Vydal A. B. Černý v Praze.

R. 1911 vyšla kniha tato, o níž se rozdělili Teige, Kuffner a Herain, v prvním vydání a zatím rozebrána. Pětisté výročí osudného dne, jehož vzpomínati lze, kdy nejhorší následky jeho jsou již odčiněny, bylo podnětem vydání druhému, proměněnému a rozhojněnému. Zatím umřel Herain a jeho stať nahrazena nyní novou; článek Kuffnerův otištěn nezměněn, jen diagramy k němu položeny zpředu dozadu. Jos. Teige (jehož úmrtím právě tento čas 6. března jsme byli žalostně dotčeni) svou úvahu „O příčinách naší porážky na Bílé hoře" přepracoval, vlastně interpoloval obšírnějšími vložkami zejména o Ferdinandu I. Sepsání jeho dýše hlubokou láskou k národu a psáno jest takořka krví vlastního srdce — ale přece nelze s ním souhlasiti. Je to askétická meditace, zatížená pessimismem, a proto nespravedlivá; dojista nebyli čeští stavové vzorem charakterů, ale třeba dbáti celé doby; ztratili jsme svou samostatnost vlastní vinou, ale ne jenom jí; byla-li u nás „nekonečná mravní skleslost", pak národ vlastně nezasluhoval, aby žil... Teige vidí jen hrozný konec, a ten kalí mu zraky pro správné chápání dřívějška; mimo to zanesen jsa obrovskou prací svou, nesledoval již děl novějších, na př. o poměrech bratří a novoutrakvistů a tak stál pod vlivem staršího víc romantického, sebetrýznivého nazírání; i několik věcných nedopatření tím vysvětlíme. Mravního svého však poslání, líčením viny a soudu dějin buditi české svědomí, dílo Teigovo snad právě svým zabarvením tím spíše dosáhne. — Nově napsal A. Hajn „1620—1920" ukazuje v břitké hutnosti, jaké následky měl pád bělohorský až do naší doby, pokud, jak a čím jsou a mají býti odčiněny. — M. Hýsek, „Bílá hora v č. literatuře", provádí nás krásným písemnictvím, pokud se dalo inspirovati Bílou horou. Je příznačno, že teprve Mácha první pochopil a procítil její tragiku, poněkud Vocel a Turinský, nikoli však buditelé doby obrozenské. Jinak se žilo za absolutismu, a Bílá hora neměla historie... Teprve po r. 1860 roste chápání a kult nešťastné vzpomínky, přece však až doba nejnovější dala zazněti plným tónům porozumění v Nerudovi, Sv. Čechovi, Zeyerovi, Vrchlickém a ostatních, ovšem i v prosaicích ve Svátkovi světovostí, u Třebízského elegií, u Jiráska hlubokou jímavostí, u Wintra dobovým uměním. Nejmladší následují. Tato kapitola je cosi nového a pozoruhodného. — Zd. Wirth úctyhodnou bohatostí materiálu a přece ekonomicky vypisuje stavby posvátné na Bílé hoře, jejich historii, zařízení i stav nynější. Nakladatel nešetřil úpravou ani výpravou, aby se dostalo českému lidu upomínky důstojné a trvalého významu.

Šimák.

*

Horlivý přítel české literatury anglický básník P. Selver vydal v Londýně (Kegan Paul, Trench Trubner & Co) před nedávnem novou antologii české poesie s názvem „Modern Czech Poetry". Na knihu nutno se dívati jako na doplněk starších jeho výborů z české literatury „An Anthology of Modern Bohemian Poetry" a „Anthology of Modern Slavonic (slovanské) Literature", která přináší i ukázky

české prosy. První z těchto výborů obsahoval jakýsi celkový přehled novější české poesie a podával vedle předzpěvu k Slávy dceři ve výborných překladech Selverových ukázky z Auředníčka, Babánka, Bezruče, Boreckého, Březiny, Czecha z Czechenherzů, Sv. Čecha, K. Červinky, K. Dostála-Lutinova, X. Dvořáka, Erbena, Geisslové, Hálka, Heyduka, Holého, H. Jelínka, Jesenské, Kaminského, Klášterského, Krásnohorské, Fr. Kvapila, Jiřího Karáska, Em. Lešetického, Machara, Müldnera, Nerudy, S. K. Neumanna, Opolského, Fr. S. Procházky, Raise, Sekaniny, Šelepy, J. V. Sládka, Sovy, F. X. Svobody, Theera, K. Tomana, Vrchlického, Q. M. Vyskočila, Ad. Weniga, de Wettera, Wojkovicze a Zeyera. Nový výbor vybírá z této spousty jmen mimo Vrchlického (15 básní) jen Bezruče, Březinu, Machara, Sovu, Theera a K. Tomana. Není pochyby, že je výbor ten velice úzký, ale pořadatel dává se vésti buď jen vlastní zálibou nebo trochu jednostranným hlediskem jedné části české kritiky, omlouvaje se, že jiné básníky opomíjí, malým rozsahem knihy (79 str.). Vedle překladu anglického objevuje se tu též český text originální (kniha byla tištěna v tiskárně Grégrově v Praze,) takže kniha bude dobrou pomůckou těm, kdož se s lekturou anglické poesie blíže seznamují. Překlady samy o sobě jsou znamenité, vystihují věrně a vzorně smysl každého verše, zachovávají přesně formu originálů a to i ve slokách velice těžkých a složitých (na př. u Vrchlického) a čtou se tak lehce a plynně, jako by to byly verše původní. Překladům předesílá P. Selver úvod, ve kterém načrtává pevnými liniemi profil básníků do knihy pojatých. *—a—*

HUDBA.

Mimořádný koncert České Filharmonie 3. dubna dirigoval mladý český dirigent Dr. Jaroslav Krupka, rodem z Vyškova na Moravě, druhý sbormistr „Hlaholu" a profesor konservatoře; a to velmi úspěšně. Má temperament, široká gesta, jimiž lehce podřídí si orchestr i zástup sboru, dovede gradaci vystavěti do strmých výšek, hrané skladby snaží se podati nejvýš stylově, ale i s individuelním pojetím. To bylo znáti hlavně na Beethovenově „Egmontu". Zajímavou ukázkou Sukových začátků, kdy skladatel vycházel z Dvořáka a Brahmse, byla jeho první symfonie, zpěvná to, milá, dobrá muzika, v níž hlavně scherzo upomínalo na otce Dvořáka. — O Jirákově „Žalmu" nebylo zde po premiéře referováno; činím tak nyní u příležitosti jeho nového, velmi dobrého provedení Krupkou. Není pochyby, že vše, co Jirák tvoří, má svou výši, neboť ji zaručuje jeho opravdový talent. Ale nemá vše stejnou výši. V „Žalmu" neslyším hledání boha; idylický začátek, který se změní přímo v žoviální, bezstarostný popěvek, svědčil by nanejvýš o nalezení boha, ač i zde cum grano salis. To překrásné jeho písně „Meditace" jinak jej usvědčují z duševní krise. Jirákovo nebezpečí tkví v jeho velké a snadné tvořivosti. Není-li v přísné, tvrdé, autokriticky očištěné tvoření vnucen problémy, bolestnou krisí, pak unikne mu pod prsty něco, co jest na škodu vysoké linii ostatních jeho skladeb. Jest povinností říci to jemu, jehož si vážíme a jehož umění milujeme.

E. Axman.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XXXV. jarní řádná členská výstava Jednoty výtvarných umělců (Obecní dům, březen—květen 1921). — Ve výstavních místnostech Obecního domu pražského vystřídaly se už tolikráte všechny naše větší spolky výtvarnické. V tomto sledu výstav nelze neviděti silné rozrůznění duchů i výtvarné práce u nás, jak se odlišovaly jinými hodnotami, jinými cíli a cestami. Výtvarný odbor Umělecké Besedy se přerozuje; radikálnější, více západnicky orientovaný směr „Manesa" se proměňuje v liberalismus (v politické terminologii vyjádřeno), „Jednota výtvarných umělců" svůj konservatismus ještě více utužuje, ba není bez zjevů sterilních. Platí to častěji o tendencích, námětech i o uměleckých kvalitách.

Po delší době dochází k většímu výstavnímu vystoupení J. Dědiny souborem kreseb, jež režie výstavní nemohla odděliti od těžkých obrazů samostatným prostorem. Dědina klade na stůl drobné cukroví: samé kresby a kresbičky, barvou lehce přilíčené, jež i jako celek mají málo váhy. I větší obrazy (jsou to oleje, vypadající jako pastely) mají ráz kolorovaných kreseb. Jiným omylem je „Bouře" od Jos. Fialy, obraz divadelnicky stavěný, i formátem přehnaný. Ilustrační téma, jež mohlo býti vyčerpáno grafickým listem, je nuceně protahováno do velkých rozměrů obrazových. Oč je tematicky i malířsky přirozenější jeho „Chodka", větrem ošlehaná, s přírodou se rvoucí kostnatá žena určité rasy! Zajímavější než velké krajiny C. Jelínka (suchá, nezvládnutá „Oběť vichřice") jsou Součkovy a Holanovy krajinky drobnějších aspirací, studie vlahé a svěží tonality.

Ze sochařů vyniká Fr. Kodet dobrými reliefy, zvláště však „Šárkou", dílem nesporné monumentality, přes nepropracovanost přírodního detailu v převelkém měřítku (nadživotní velikost) a jistou špalkovitost svého spodku. Je architektonicky i plasticky přísněji založena, proto dává také silnější statutární účin než Šalounův návrh pomníku pro Chrudim. Šaloun je roztoulán do různých světů a sfér, hledá nové

umělecké podněty; bez hlubšího názorového založení experimentuje v drobné plastice, jež je mu tím, čím malíři grafika. Dojem duchové i výtvarné nesoustředěnosti, rozkolísavosti Šalounovy zesiluje několik starých modelů děl Maudrových, toho starého sochaře přísně klasického ideálu, názorově hluboce zakotveného a pevně usměrněného. Úprkova soška (čís. kat. 204) má pravou vervu své rasy.

V malé umělecko-průmyslové exposici zaujme zvláště Milada Poláková, nové jméno v naší umělecké textilii, vkusně a klidně harmonovanými batikami. *Emil Edgar.*

 TÝDEN.

V Užhorodě ustavil se literárně-naukový odbor spolku „Prosvita“ (Osvěta, analogie našeho Svazu osvětového, ale postavená na širším základě a posvěcená dlouhou tradicí na krajině ruské a zvláště haličské), který bude sledovati cíle, u národů větších a velkých prováděné učenými společnostmi a akademiemi. V čele stojí spisovatel Avhustyn Vološin. Mezi členy čteme mimo jiné jméno jediného literárního dějepisce Podkarpatských Rusínů Evmenia Sabova, autora „Chrestomathie,“ která byla vysoce oceněna odborníky jak u nás (prof. Fr. Pastrnkem) tak zvláště v Rusku (prof. Francevem z Varšavy a Petrovem z Petrohradu).

F. T.

*

Revoluce a literatura. V Petrohradě vychází od loňska měsíčník s názvem: „*Kniga i Revoljucija*“, jehož spolupracovníky jsou výhradně literáti sovětští. Ruský tisk přináší výňatky z posledního, šestého čísla měsíčníku (únor 1921), dle nichž Bystrjanskij ve stati nadepsané „Revoluce a literatura“ vytýká kriticky veliký nedostatek uměleckosti v proletářském písemnictví. I. Stěpanovu připadl nevděčný úkol konstatovati, že sovětská vláda potlačením všech soukromých nakladatelství knižní trh a literární rozvoj úplně podvázala. Jediná soustavná sbírka literární, „Vsemirnaja Litěratura“ (Světové písemnictví) Gorkého jakž takž se udržuje při životě, píchajíc do očí sovětské literáty. Není jim patrně dosti pravověrná, ač ani zdaleka neplní a nemůže plniti všech těch úkolů, které si vytkla ve svém programu. — Cena měsíčníku je v tom, že přináší soustavnou bibliografii a zároveň stručné recense o všech knihách, vyšlých v Sovdepii od let 1917—18. Dříve vůbec nebylo nejen přehledu, nýbrž ani vodítka žádného, a publikace v posledních 3 letech na Rusi vyšlé jsou vůbec nedostupny v západní Evropě, až na náhodnou výjimku, a jsou vydávány také v počtu velmi omezeném pro citelnou nouzi o papír. *vč.*

*

* Ve schůzi IV. třídy České akademie věd a umění dne 5. t. m. zvoleni byli členy řádnými Jos. B. Förster a Jan Štursa, členy mimořádnými Ant. Hudeček a Otakar Ostrčil a členem dopisujícím Franta Úprka. Zeyerův fond vydá verše K. M. Píši „Dnem a nocí“ a Beatrice Breskové „Opojené srdce“. V porotě F. Herites, Ant. Klášterský a F. V. Krejčí.

*

Z polských literárních novinek, které jen zněnáhla a skoro nahodile se k nám po skončení světové války dostávají, zasluhují pozornosti publikace dvou našich upřímných a nyní již tak vzácných polských přátel: Vitolda Bunikiewicze „Ballady“, vydané loni, a Jiřího Pogonowského knížka novel a náčrtků prosou „Z chvíle boje“, jež vyšla letos. V „Balladách“ Bunikiewiczových najdeme jen skrovně prací, na něž by se název ten hodil, po většině jsou to lyrické a epické básně různého obsahu. Lyrika, někdy popisná nebo prostě citová, z větší části však kontemplativní, vyniká nejednou vzácným naladěním a účinným myšlenkovým spádem. V drobné epice dostavuje se též lyrické zbarvení, nikoli však na škodu věci, a barvité podání a dobré stupňování děje jest náhradou za tužší soustředěnost i výraznější plastiku, jimž jsme zvykli při balladách anglických a skotských. Ve tvorbě Bunikiewiczově, jenž chystá k tisku obsáhlou anthologii moderní české poesie, znamená tato sbírka význačnou metu. — Také Pogonowski se obírá se zálibou studiem a překládáním moderních našich básníků, z nichž v různých lvovských časopisech uveřejnil zdařilé ukázky. Jeho „Z chvíle boje“ svědčí o tom, že i v prose lze od něho očekávati práce zralé a cenné. Již ve sbírce Bunikiewiczově silně se ozýval ohlas posledních světových událostí, zde je však tónem skoro výhradním. Válečné ty motivy jsou však podány nikoli šablonou, leč individuelně s prudkým sklonem k realitě. Kde jest k ní nejblíž, jako v črtách „Major Tod“, „Z chvíle boje“, „Smrt lorda Kitchenera“, podává autor obrázky plné života, síly a barvitosti. Ale i tehda, když Pogonowski naladí struny jemnější, jako v črtě „Co spatřil slepý vidoucí“, umí dojíti zamýšleného účinku. V záplavě válečné literatury poslední doby jest knížka „Z chvíle boje“ příjemnou výjimkou. *—l.*

*

Dvě nová stálá polská divadla budou zřízena ve Varšavě. Řediteli jejich byli jmenováni Ludvík Haller a Richard Ordyński. *—btk—*

V Praze, dne 14. dubna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Xaver Tejřov:

BÍLÉ NOCI.

(Z PACOVSKÝCH SONETŮ.)

I.

Chvíle jak čarovná! Kraj — řek' bys — do pohádky
že náhle vkouzlen byl. Je světlo jako za dne—
Van líci pocelem, jenž sametově hladký —
Tiš, slyšeti že mníš, jak rosa v lupen padne.

Plavými stíny rej světlušek víří vrátký,
šeř stromů z mlžného jak prediva, a ladné
— svit jeden měňavý a z netělesné látky! —
zjevy jí rojí se a tančí v trávě chladné.

Rythmus jich pohyby jsou hudby, jež v dol země
jak snivé mžení se s rajských sfér line jemně,
tušena spíše než slyšena v kráse dumné.

Všech luznější však snů, jež kdy sem schvěla dráha,
zjev, v ženu ztělesněn — ó, jaká studna blaha!
je můj a stojí u mne!!

II.

Brunát vlasů voní jí
rosným pelem večera,
útlá šíje do šera
svítí sněhem lilií,
z hledů, jež jak zlaté včely
luhu tmou se rozsršely,
odlesk ráje vyvěrá.

Snětmi jak se probijí
mléčné svity měsíce
— teď jí padly do líce,
teď jí celou ovijí! —
bez šupin mé smysly zřely:
Nesdílí mou zemskou celi
víla, ale světice! —

III.

NA ZÁMECKÝCH VALECH.

Divocé zarostlé parkány pod valy
jasmínu, akátů a noční fialy
vůní tak sytí vzduch, že těžko se v něm dýše.

Ač pokročila noc, a nebe bez mráčku
si volně bloudit dá tu snivou tulačku
Lunu v své, hvězdami zrosené lesklé líše.

Jak starých kaštanů jej vrhá klenutí,
stín horký na valy leh' mrtvě, bez hnutí.
Ni snítka jediná v korunách nezakníše.

Níž dole město mé, bizzarní drůza střech,
dům k domu hýří už prvního spánku v snech . . .
— — A samoty mé tiš mi vzácněj' zavoněla— —

Žil spáčů volný tep i klidný vnímám dech
a vonný zdravím pot jich upracovaného těla —

IV.

Noci bílá, noci stkvělá,
kolikrát's mi provoněla
hlavu horkou, rozjitřenou
klidu svého lahodou!

Kolikrát z tvých hlubin zněla
tajemně mi nota smělá,
sílu jaříc, uschopněnou
ovlást dny, jež v zítřcích jdou!!.....

Čirou vzpomínání stěnou
zažitky se s dojmy ženou
bytím jepic nad vodou:

Před vítězstvím byly rány —
po nich život požehnaný
jak ty, noci, pohodou — — —

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Skrblili a nepřáli si, vedli život chudý — šílenci. Teď koupí dva statky, chtěl koupiti dvorec, platí hotovými a já žiju jako dcerka chudého chalupníka, musím pracovati jako služka i jako sklepnice — proč? Aby měl ještě více? K čemu? Ubezpečuje mne, že všecko dělá pro mne. — Kdo ho o takovou práci žádal? Já ne, já jistě ne! Kdo tedy? Jen jeho lakotné srdce! Pro sebe shromažďuje, pro své šílenství, pro svou radost. Já že mu budu potom ruce líbat? Vábí mne, když vidí, že jsem prohlédla a že se nepropůjčím k takovým ohavným rejdům! Ne, za takové věci mu ruce líbat nebudu, mně stačí, nechá-li mé srdce, aby si podle svého vyvolilo — ano, a ať mi dá pokoj! Beztoho způsobil mi již v duši zmatek, sama již nevím, co chci a koho mám ráda. Já lakotu nenávidím, hnusí se mi, a proto neučiním nic, čeho si bude přát, nic, naopak, všecko mu zkazím! Nedám se, ne, nikdy! Už tomu vidím na dno a už vím, co dělat. Žádnými tajnostmi už mi oči nezaváže. Ne! Já — hloupá — šla jako ovce, kam on pokynul. Ztrestat bych se za to měla, zbít jako pes! Ale už nebude po jeho — už ne, od této chvíle už ne, ani bych nemohla, ruce chci mít čisté, nebudu se rvát o statky, nebude chrtem, aby se přede mnou lidé třásli hrůzou, jako se třásl starý Havlíček před ním. Ne! Není možná! Nemohla bych! Ne!" opakovala pospíchajíc po omoklé pěšině přes starostovu zahradu. „A jak chytře si připravuje Vostojavku a Kvíčalec, aby i ty spolkl!" přivalily se v její nitro nové myšlenky a nový úžas. „Nestačil by mu Moutín, chce všecko, chce celý kraj! Připravuje si ta sousta jako smrt nemocného. Strašný člověk! A já jsem tušila... Proto mám Anču a Pepču v kočáře — vida ty plány! Všecky tři nás má jako nástroje. A proto jim ten Mityj namlouvá, že je na dvorcích kletba — vida, ten je s ním spojen!" Až dech se jí při té myšlence zatajil. „Pro Krista, to jsou ničemnosti! Jak je možná, že jsou na světě takoví lidé? A už od mých mladých let trousí přede mnou ta lstivá slova: Naše svatá věc! — Ne naše, jeho svatá věc! On propadl mamonu, ne já!" Všecka zardělá octla se na návsi. „Rozhodně — Pepča dobře vidí — on chce, abych si vzala Havlíčka, chce, tak počítá; jenom že o tom prozatím nechce mluvit, ale přeje si toho —" napadlo ji, „ale jemu nejde o to, abych byla šťastna, jemu jde o to, aby se zmocnil Moutína. Ubohý Havlíček! A on mne má tak rád, tak upřímně rád a tolik do toho spěchá! Kdyby tušil, oč tatínkovi jde! Kdyby tušil, do jakého chomoutu by vlezl!" Pojednou trhla hlavou. „Pro Krista, na co si teď vzpomínám! Když jsem se jednou ptala, na který dvůr se mám ohlížet, řekl: Moutín! To víš, že Moutín! Ten je jako u včel královna! — No — marná věc, je tomu tak. Chce, abych si vzala Havlíčka. Chce a chtěl! Proto vždycky, kdykoliv šlo o ty tři nápadníky, napadl mne Havlíček. Proto! Měla jsem to za tu poslední dobu různými poznámkami otcovými namluveno! Určitě. Byla jsem v síti. Ach, teď všemu již rozumím, i tomu, proč jsem tak nerozhodná a nesvobodná!"

Vstoupila do hospody. V šenkovně bylo ticho. Seděli zde tři hosté. Proběhla tudy

do kuchyně povšimnuvši si, že dveře do pokojíku jsou zavřeny. Napadlo ji, že tam sedí některý z jejích ctitelů, že však se všichni ještě nesešli.

V kuchyni vařila služka kávu. Zpívala si.

„Kde je tatínek?" otázala se Vlasta, rozhlédnuvši se kolem, jak to činí lidé, když chtějí hned zas utéci.

Služka si přitáhla její hlavu a významně zašeptala:

„Tady vedle ve svém pokoji. Teď tam zalezl s panem Kadlcem. Vzal si ho tam!"

„Přišel jen Kadlec?"

„Ne, jsou tu všichni!" pozdvihla služka husté obočí a zašklebila se: „Už chvíli!"

„Neměla jsem se ještě vracet!"

„Proč?" podivila se služka. „Já myslím, že to už hoří. Mně by se taky pan Kadlec líbil!"

„Ale — mně ne!"

Služka se k ní přiblížila a pošeptala jí:

„Už je to hotovo, slečinko, teď to smlouvají. Hezký chlapík. Hořel jako před první hubičkou. Pán si ho vedl pod paží a jen a jen: „Vy musíte poslouchat a musíte mít odvahu." A on — jak jsem zaslechla — jen a jen: „Můj jediný, můj drahý tatíčku!" Rozplýval se!"

Vlasta se poněkud zarazila, ale mávnuvši rukou, odešla k hostům.

XXX.

To, že Hrdlička před chvílí vstoupil do pokojíku, kde seděli již všichni tři páni z dvorců a že požádal Kadlce, aby s ním šel na několik slov, způsobilo přirozeně neobyčejné napětí. Bláha i Havlíček na sebe pohlédli a dorozuměli se okamžitě o nebezpečí. Kadlec ovšem zahořel, vyskočil a ochotně jako malý chlapec letěl za Hrdličkou. V pohybu jeho bylo tolik radosti a chlouby, tolik nadutého vítězství, že Bláha zesinal a Havlíček že se všechen odporem otřásl.

Hrdlička vzal Kadlce za ruku a vedl jej kuchyní do svého pokoje.

„Musím s vámi mluvit," šeptal mu, „a nevěděl jsem, jak to zařídit."

„Tatíčku zlatý —"

„Jak jen to udělat, aby to nebylo nápadné? Ale pak jsem si řekl: Čím rovněji, tím lépe! A už vás vedu, ať si tam o tom soudí, jak jim libo!"

„Tatíčku jediný —"

„Já totiž musím s vámi mluvit!"

„Tatíčku — věřil jsem stále, já věděl — Kriste Ježíši!"

„Vy musíte poslouchal a musíte mít odvahu!" promluvil Hrdlička hlasitěji. To byla ona slova, která služka zaslechla. V tu chvíli vstupovali do pokoje.

„Bože, já mám odvahu, o tu není, a poslouchat budu, o to taky není!"

Usedli na pohovku. Hrdlička se zadíval do jeho očí a pomyslil si cosi vážného; bylo to patrno ze zvláštního výrazu jeho tváře. Pak, jako by se byl lehce neodhodlal, vzal jej za ruku a tiše, velmi však důrazně promluvil:

„Vy se musíte s tou holkou vyrovnat, a ona musí pryč!"

Kadlec ztrnul a zbledl. Modré oči jeho zmrtvěly. Nadzvedl ruku, ale ihned ji zase spustil.

„Pochopuju, že vás to zarazilo!" povzbudil jej Hrdlička. „Není to maličkost."

„Ale — tatíčku zlatý — já nevím —"

„Vy nevíte, ale já vím. Divíte se, že nic nezůstane skryto, ale tomu se nedivte, to už můžete ze školy vědět, že vyjde pravda navrch jako olej na vodu. Zkrátka, chcete-li se oženit, rozumějte mi, vůbec oženit, musíte nejdříve tu holku upokojit."

„Řekla vám něco?" vydechl v těžkém svém zmatku.

„Nic neřekla, od ní nic nevím. Pochopil jsem všecko — rozumějte mi, vy nesmíte uvažovat a hledat skulinky, kudy byste tomu ufouk', vy musíte mít odvahu a jednat, dokud je čas! Ten už dlouho nebude!"

Tvář Kadlcova se znenáhla změnila. Zrudla a oči se rozblýskaly:

„To bych rád věděl, kdo — kdo —"

„Už vidím, že nic neumíte a že ničeho nedosáhnete. To jsou zbytečné okliky. Řekněte: Mnoholi chce?"

Kadlec pozvedl oči a rty se mu zachvěly. Nazvedl ramena. Hrdlička jím třásl:

„Musíte se vzpamatovat a musíte mít odvahu. Kroutíte se jako přišlápnutý červ. Ten neodleze, to víte. Já bych byl o tom mlčel, ale to by vám nepomohlo, vy musíte nejprve překážky odklidit!"

„Nedivte se, tatíčku —" zabědoval Kadlec, sklopiv oči.

„Já se nedivím, už jsem řekl, ale nevykrucujte se, chcete-li slyšet mé rady! Mnoholi chce?"

Kadlec chvíli mlčel. Rty se mu zachvívaly. Pak odpověděl až příliš tiše:

„To je to . . . hm . . . deset tisíc."

„Dejte jí je a buďte rád, že se uklidí. Rozumíte? Čím dřív tím líp."

„Můj bože, tatíčku drahý, to mne to mrzí," rozbědoval se Kadlec, a růžová, mladistvě svěží pleť jeho všecka povadla z nesnesitelného toho zahanbení, „ach, kdybyste tušil, jak je to trapné a jak toho všeho lituji. Kdybyste věděl!" Políbil mu ruku. „Smilujte se, sám vidíte, že studem

hořím. Oh, kolikráte jsem už zatratil a proklel tu nešťastnou chvíli, ta nerozumná léta, ty špatné přátele! Domníval jsem se, že je všecko ukryto! Devět let nikdo neměl tušení — ale proč jen, proč to teď najednou puká?"

„Protože se chcete oženit a to se zatajit nedá!"

„Vždyť jsem nikomu nic neřekl! Jsem opatrný a proto jsem, bože tatíčku, nehněvejte se, proto jsem si myslil, že do toho musím praštit a skočit rovnýma nohama!"

„Proto ta přísaha," zahučel Hrdlička, stáhnuv koutky, „rozumím —"

„Ano, tatíčku zlatý, aby se to už jednou zlomilo!"

„Ovšem, ale to se utajit nedá a holka větří, bojí se propást příhodnou chvíli."

„A jak vy jste se o tom dověděl, jak to bylo možná?"

„Slepý to vidí, jen chvíli jsem tu holku pozoroval," jaksi nerad a váhavě řekl Hrdlička.

„Vím, v neděli jste tam byli s tím advokátem. Povídala, že vás u Říhů viděla. Bože můj, tatíčku zlatý, co si počnu? Poraďte mi, neopouštějte mne!"

„Což vám neradím? Chcete-li se oženit, musí holka s cesty!"

„Ono se to lehko řekne," žalostně pronesl Kadlec, „ale jak to udělat?"

„Musíte ji těch deset tisíc dát, jiné pomoci není, s tím se musíte smířit, a odhodláte-li se k tomu, máte cestu volnou."

„Nedoví se o tom slečna Vlasta?" upřel na Hrdličku prosebný pohled. „Podívejte se, tatíčku můj předrahý, vždyť bych z toho zahynul!"

„Snad ne, ale to v moci mé není. Ovšem, bude-li holka pryč, bude všecko jiné. Potom se i víc promine. Zkrátka, vy musíte... těch deset tisíc dát."

„Ale — kde je teď vezmu? Teď— před svatbou? To bych mohl jen z věna ženina —"

Hrdlička se zamyslil. Pokrčil dvakráte rameny:

„Máte to špatné, nechtěl bych být ve vaší kůži — to vám říkám upřímně!"

„Vidíte, můj dobrý tatíčku, to já taky chápu a proto se tolik soužím. Vím, že holka větří, přemlouvám ji, chlácholím, že jí potom, až se ožením, na krejcar těch deset tisíc vyplatím, ale ona je jako divá, že jinak ne, než hned."

„Inu, já se jí nedivím!" zasmál se Hrdlička. „Byla by blázen!"

Oči Kadlcovy naplnily se zoufalou bolestí. Povzdychl si:

„To byla blbost — ta má přísaha. Co mne to napadlo?"

„Hm, to už tak bývá," usmál se Hrdlička, „takové nápady našeptává člověku čert."

„Od té chvíle je všecko v kole, se vším se pohnulo!"

„Pohnulo, máte pravdu."

„Ale — kde já, pro Krista Pána, vezmu těch deset tisíc?"

„Vždyť — kdož ví — vyženíte-li tolik!" rozevřev široce své ukrývané oči, upozornil jej Hrdlička.

Kadlec sklonil hlavu. Tvář jeho všecka se zalila starostlivostí a soužením.

„Což vy byste mi Vlastičku nedal?" pozvedl pozvolna pokorné oči své k Hrdličkovi. „Mohl byste být tak krutý? Slovo vaše mám, slíbil jste přimluviti se, a já vám tolik věřil!" Uchopil jeho ruce. „Tatíčku můj, přelaskavý, nenechávejte mne v zoufalství, viďte, viďte, že mi svou dcerušku dáte!"

„Slibovat nemohu nic, to musíte za těchto podivných okolností uznat. Povídám jen tolik: Ta holka musí s cesty."

„Ale — jak? Kdo mi půjčí tolik peněz?"

„Ovšem, je to těžká věc, vy jste zadlužen —" promluvil Hrdlička důrazně, „ale — proč už jednou nemáte odvahu přiznat si, že děláte hlouposti? To budete mít tu krávu stále na krku uvázanou? Co z toho dvorce máte? Uplatil jste si něco? Nic! Naopak, dluhy rostou. Nedovedete se jednou vzchopit a říznout do toho? Já ve vašem případě bych dvorec prodal. Za hotové, které bych dostal, koupil bych statek a zaplatil z nich i těch deset tisíc. Možná, že by ještě něco zbylo. Byl byste bez starostí."

Kadlec podlehl po radě té tísni a zřejmému zasmušení. Oči jeho podobaly se očím zklamaného dítěte.

Hrdlička mávl rukou:

„Vám není rady . . . nechme toho! Pojďme!" A povstal.

„Tatíčku zlatý, vy se na mne hněváte?" zabědoval Kadlec. „Nedivte se mi. Co bych potom byl? Sedlák, obyčejný sedlák, který si na bohatší nevěstu ani myslit nemůže!" Stáhl jej na pohovku.

„Proč si tedy nenajdete bohatou?" zasmál se Hrdlička. „Myslit si na ni můžete teď jako potom, to je zadarmo, ale taková si vás nevezme ani teď ani potom!"

„Já jsem si myslil na jedinou — na jedinou —" se zbožností šeptal Kadlec.

„Ano, ale při tom žil s jinou a pořád ještě . . . dejte mi pokoj!"

„Tatíčku, ne, ne, věřte mi, už ne!" volal Kadlec zoufale.

„Však i teď, holka je hezká!" zabručel Hrdlička. „Proč byste ji měl u sebe?"

„Ona si to vynutila!“

„Já vím!“ opět povstal Hrdlička. „Pojďme! Už jsem vám řekl, co jsem říci chtěl, že — chcete-li se oženit, musí ta Tonka s cesty! — A dělejte si s tím, co chcete! Kdybyste se byl dovedl směle chopit mé rady, byl bych měl další nápady a snad i pomoc, ale s vámi není řeči. Vy jste polepený pozlátkem a domníváte se, že vás lidé mají za boháče, div ne za velkostatkáře! Nemají! Neklamte se!“

Kadlec držel Hrdličku za obě ruce a táhl jej na pohovku:

„Neopouštějte mne, prosím vás, rozhněváte-li se ještě vy, co si potom počnu? Pak už vůbec bude všechno ztraceno! Kriste Ježíši, tatíčku zlatý, vždyť já se všeho chápu, co mi radíte, já to uznávám, a já to chci i udělat!“

„Koukáte jako hloupý, žádná jiskra ve vás není. Pane, takhle mi někdo poradit, já bych se toho chytil!“

„Já všecko udělám, co jste mi poradil, udělám, jen se nehněvejte!“

V tu chvíli ve tváři Hrdličkově, hlavně pak v očích objevil se zvláštní neklid, dokonce jakési radostné rozzáření, po němž vlila se do celé jeho bytosti neobyčejná živost.

„Poslouchejte, mám nápad,“ mluvil tiše, ale naléhavě, „mám myšlenku, za kterou byste mi měl ruce líbat!“

Kadlec skutečně jal se okamžitě ruce jeho líbati.

„Pochopíte-li, bude vám pomoženo. Mám — ano, ano, takový nápad, že i mne potěšil!“

„Všecko, všecko udělám, co řeknete,“ vášnivě sliboval Kadlec, „všecko na světě. Do ohně skočím!“

„Ale nenutím, to hned říkám, protože výhody dávám já a ne vy! Já od vás koupím Vostojavku!“

„Kriste Ježíši!“ uchopil Kadlec jeho ruku. „Jako by hrom do mne uhodil!“

„No — co se děsíte? A dám vám za ni čistý statek Říhův a ještě padesát tisíc na hotovosti, a dluhy převezmu!“

Tvář Kadlecova přeplněna byla úžasem a zvláštním zmatkem, v němž jakoby svítily i radost i víra i naděje. Čelo se mu zapotilo.

„A — Vlastičku?“ zašeptal v jakémsi neobyčejném roztoužení.

„Tu zatím vám dávat nemohu, mějte rozum! Ona sama rozhodne. Rozhodne-li se pro vás — v tu ránu je to hotovo. Toto, co vám nabízím, je první krok — rozumíte? Za týden může být Tonka pryč a o to hlavně jde. Bez tohoto kroku nemůžete dělat druhý, a bez něho vůbec si nesmíte na Vlastu myslit. Dovedete-li být mužem v pravé chvíli, zalíbíte se jí a vezme-li si vás, bude i Vostojavka vaše... nemůžete to pochopit?“

Úžas Kadlcův byl skutečně úplný. Zdálo se, že hlava jeho proměnila se v rozrojený včelí úl.

„Já vám tak věřím,“ šeptal, „já vám tak věřím, tatíčku nejlaskavější, že ani nejmenší pochybnost mne netíží. Vy jediný jste moudrý, vy umíte všecko chytit za pravý konec. A jen tak, jen tak to půjde, jak vy povídáte, krok za krokem, a ta Tonka musí pryč, to se rozumí, hned, a učiním všecko, jak vy pokynete, a hned, a nemyslete si o mně, že jsem špatný, nebo že takový budu, až se ožením. Přisahám! To byla mladá léta a vychování strýcovo. Vy jste ho znal málo, strýce Klučinu, škoda, potom byste všemu rozuměl. Mluvíval vesele a velmi lehkomyslně, ačkoli jen tak od plic, ale přece jen, na kluka všecko působí, on byl můj svatý, a přirozeně i vzor. A přece to byl nejmoudřejší člověk v celém kraji, o samotě četl a přemýšlel, mezi lidmi vesele mluvil, jako by se jim posmíval a za nic je nepovažoval. A čím více v těch knihách a v tom mudrování ležel, tím více děvčat měl. Pán Bůh sám ví, co se ty ženské kolem něho tak hemžily. Jako mouchy kolem cukru. A starý mládenec. Pomyslete si, tatíčku nejdobrotivější, když jsem měl tohle stále před očima! Věřte mi, hodný budu, věrný, jen když mi to všechno odpustíte a když nikomu nic neřeknete!“ Oči jeho, přeplněné prosbou, dívaly se na Hrdličku, v tu chvíli velmi zamyšleného.

„Nechápu!“ hučel si hospodský pro sebe. Kadlec to zaslechl.

„Co nechápete?“ otázal se starostlivě.

„Že si tu holku vezmete k sobě a při tom se domníváte, že by bylo možná oženit se!“

„Máte pravdu, osel jsem!“ žasl Kadlec sám nad sebou. „Kdybych jen trochu přemýšlel, nemohl bych to udělat. Jsem dobrák a slaboch, bál jsem se jí, hrozila mi! Vždyť jsem s tím vystál už dosti muk!“

„Jakž jinak?“ usmál se Hrdlička. „Proto nesmíte otálet, ohlížet se, na kapsy si pleskat, nýbrž musíte hned jednat. Tonka ať je do týdne pryč a nenápadně. Zítra vám přinesu deset tisíc pro ni a hned se o všem smluvíme. Pak teprv bude možná mysliti na sňatek a na — klidný život.“

(Pokračování.)

Boh. Bauše:

NÁVRAT K PŘÍRODĚ.

Co jest příroda? — Příroda a umění. — Přírodní výběr. — Mozek lidský. — Vzpoura člověka proti přírodě. — Návrat možný jen prohloubením badání přírodovědeckého.

Toto a podobná hesla ozývají se v naší době, tak bohaté na zmatky, jako prostředky k uzdravení rozrušeného lidstva. Staré řády v základech se otřásají, a nové o překot se budují nevalně povolanými proroky. Povrchní nátěr lidské kultury setřela válka a poměry poválečné, a horší přirozenost člověka, ovládaná hmotnými pudy egoismu a materialismu, vystoupila na povrch. Mocný pud „sebezachování" jest všem duším společný, ale nikdy nebudou si, jak zkušenost učí, všichni lidé rovni. Vždy byli a budou silnější jedinci, vládychtiví, ješitní a domýšliví, kteří místo aby řídili se přirozeným vývojem věcí, stanoví jista dogmata, jež terorem udrží třídy a masy ve fatalistické víře, že lid vyšší mocí odsouzen jest ku věčné porobě.

Všichni myslící duchové uznávají, že jest mnoho „nepřirozeného v našem životě pospolitém i individuelním, a odtud ono heslo po návratu k „přírodě".

Heslo ovšem není nové. Mohli bychom zpět jen o dvě stě let, kdy Jean Jaques Rousseau nesmírným svým vlivem na literaturu, morálku a společenské poměry ohnivým a vášnivým slovem vrhl do přecitlivůtkářské, převyhýčkané i frivolní společnosti svou důraznou výstrahu: „Zpět k přírodě!"

Od té doby mnoho se změnilo v náhledech filosofických, přírodních, sociálních. Poměr člověka k přírodě všestranně probírán, a co do positivně cítící stránky, veliký vliv měla nauka Darwinova „o přírodním výběru (selekci)", o boji o život ve vývoji tvorstva a úvahách, jak dalece platí hesla tato i o vývoji lidské společnosti.

Je-li mnoho nepřirozeného a zvráceného v lidské společnosti, snad bylo by možno říditi se vzorem přírody, která přírodním výběrem, bojem o život vymýtila vždy, co k životu jest neschopného, a tak stále tvořila jen tvorstvo vždy lépe na panující okolnosti přizpůsobené.

Avšak lidstvo ve svém vývoji nedalo se vésti jen prostou selekcí přírodní; svým vývojem rozumu vzepřelo se pozvolnému vlivu záměn životních podmínek. Celá činnost rozumová budovala říši lidskou v zápase o podmínky životní sebe nepříznivější. Člověk stěhoval se do nových oblastí, kde jen svým rozumem mohl se udržeti. Velicí plazi doby jurské vymřeli; přizpůsobivost vyžaduje věky a pozvolné změny tvorů, kteří neměli na to dost duševních schopností. Kdyby tedy lidstvo celou svou kulturu zavrhlo a oddalo se jenom přírodnímu výběru, vyhynulo by záhy, ztrácejíc rozumovou činnost v ovládání sil přírodních.

V tomto smyslu jedině mají platnost hesla o návratu k přírodě, o návratu k půdě a pod. V kulturních státech vyspělých, jako v Anglii, Francii i Německu, pracují nyní ankety a společnosti vědecké usilovně o povznesení a rozšíření studií a práci přírodovědeckých. Onoho ruchu u nás dosud postrádáme.

Jasně a logicky přetřásá předmět tento mezi jinými pracemi svými Dr. Edvin Ray Lankester v slavnostní řeči na universitě Oxfordské, starém semeništi kultury. Sledujeme zde některé jeho myšlenky, všeobecně platné.*)

Co jest „příroda?" Slovu tomuto přikládal se v různých dobách též různý význam a vymezení.

Kdož může celý vesmír, s jeho duchovními i hmotnými zjevy jednotně pojmouti našimi obmezenými smysly? Tvoříme si však pojmy všeobecné, do kterých jednotlivosti lze vřaditi, tak aby se nám staly pochopitelné. Vědy přírodní jsou tedy dílo ducha lidského, a mají za účel učiniti nám skutečnost pochopitelnou. „Příroda" je též takový pojem, který se béře v širším neb užším smyslu. Moderní věda pojímá přírodu jako celý mechanism všehomíra ve všech jeho částech, v nejmenším broučku jako v pohybech těles nebeských. Zákony přírodní, jak k nim empirie došla, platí, pokud nové zkušenosti snad o jiném nás nepoučí všude a od věčnosti, v malém prvku jako v celém vesmíru.

Nazýváme-li tedy přírodopisem jenom nauku o zvířatech, rostlinách, minerálech, myslíme tím přírodu v užším smyslu, jak zvlášť při tvoření živých tvorů jest činná.

V tom smyslu již Shakespeare vyjádřil činnost přírody slovy Perdity

*) Srov. Nature and Man; s předmluvou Dr. K. Guenthera v Lipsku a Londýně.

a Polyxena, kde praví Perdita mluvíc o pestrých karafiátech:

„jich strakatost prý dělá umění, jež pomáhá velmocné tvůrčí přírodě.“ Načež Polyxenes:

„přírodu neopraví žádná věc,
není-li sama z přírody: a tak
nad uměním, o kterém pravíte,
že přírodě přispívá, ještě jiné
jest umění, jež pošlo z přírody.
Štěpný roub sloučíme s planým kmenem
a zúrodníme kůru sprostější
vzácnějším pupenem: to umění
přírodu šlechtí — aspoň mění; přec je
to umění příroda sama.

Zde se projevuje Shakespeare jako současník filosofického ducha Giordana Bruna, jenž první chápal přírodu, jako jednotnou sílu, světovou duši ovládanou nejvyšší monadou; v nejmenším broučku působí přírodní zákony tak jako v nekonečném prostoru všehomíra. Naše země jest jen prášek ve světě hvězdném, jeho tvorstvo pokrývá jen jako pavoučinka povrch jeho, a lidstvo jest jen článek ve vývoji ústrojného života.

Jestliže člověk pojímal druhdy přírodu jakožto protiklad umění, které on má sám a sám (Schiller), změnily se náhledy naše na „hmotu“. Jestliže člověk zpracovává hmotu bezživotnou na výrobky a tvoří díla umělecká, čerpaje z rozumu svého ideje k nim, svou bytostí zůstává tvorem pozemským, a co krásného, vznešeného, souměrného a neladného z díla jeho vzniklo, tkví od počátku ve schopnosti oné hmoty, z níž vzešel život a projevuje se jako tvůrčí síla, kterou oživen jest každý atom v nekonečné rozmanitosti podmínek všehomíra. Člověk hledá, tvoří, boří, ale obmezenými smysly svými zůstává bytostí věčně nespokojenou: snad důkaz, že ozývá se v něm idea vyššího nějakého stupně vývoje, k němuž jest určen. Různé cesty, kterými umění jeho se bralo, pokusy, manýry, poblouznění a trvalý úspěch, vždy, když zvítězil zdravý názor — vracely se k prameni — zpět k přírodě, prazdroji vší tvůrčí síly, v němž tkvíme celou svou bytostí, kerou ovládáme svým rozumem, pokud zákony její poznáváme.

Nauka vývojová, tušená od starověku, ovládá dnes názor všech oborů. Svět neovládají dnes démoni, víly, zlobohové, kteří by libovolně přirozený běh života mohli rušiti. Poznán byl běh těles nebeských, složení kůry zemské, chemické a fysikální pochody, odehrávající se ve všech živých bytostech, poznána stavba tělesná člověka, obdobná stavbě zvířat a postup vývoje tvorů pozemských od nejjednodušších po nejsložitější. Člověk jest částí této přírody, výsledek všeobecného mechanismu vývojového. Vězí ještě všemi pudy svými ve zvířecích vlastnostech svých dávných předků. Nad jiné tvory však vynikl vývojem mozku a jinými přednostmi, které jej učinili schopným ovládati síly přírodní ke svému prospěchu nepodati se slepě onomu bezohlednému mechanismu přírodnímu. Zrak jeho obrátil se vzhůru do světa mimozemského, poznal neodchylný běh řádu světového, jevící se nejen ve drahách hvězd, ale i ve vývoji každé živé ústrojné bytosti. Není nic nahodilého v přírodě. Náhoda jest vyloučena při vzniku i vývoji druhů.

Právě tím, že člověk poznal vývoj ústrojných druhů, jevících při rozmnožování jednak dědičnost, jednak variabilitu, podařilo se mu umělým výběrem získati ono zušlechtění — ve smyslu ovšem prospěchu člověka, — zvířat a rostlin.

V přírodě panuje přírodní výběr či selekce ve smyslu nauky Darwinovy. Jako člověk vybírá k plemenitbě jedince nejvhodnější a docílil tím nekonečnou rozmanitost plemen předem jemu se hodících, tak panuje od nepaměti i v přírodě princip výběru ovšem v nesmírně dokonalejší míře, nežli jsou chabé pokusy člověka, jakož vůbec díla přírody překonávají umělá díla lidská.

Rostliny a zvířata plodí zárodky a mláďata, mnohdy v nesmírném přebytku; celá země jest úplně přesycena, kde životní podmínky jsou vhodné, zárodky, z nichž jen minimální zlomek může se uplatnit. K životu schopnými zůstanou jen ti, kteří nejlépe zvláštním podmínkám se přizpůsobují, za jakých život ten žíti má. Tedy „přežití nejvhodnějších“, jak Spencer to nazval, v boji o život, který panuje právě mezi jedinci téhož druhu jest nemilosrdné síto, kterým plodnost jistého druhu se obmezuje.

Heslo konkurenčního „boje o život“ bylo druhdy přepínáno a falešně vykládáno, jakožto mocný činitel pokračujícího vývoje a vzniku nových druhů. Ve velikém mechanismu světového dějství křižují se nesčíslní činitelé ve vzájemném tření, zmaru i zdaru jedinců, z nichž vychází nicméně odvěká harmonie celku.

(Dokončení.)

Karèl Beneš Jizerský:

NEJTIŠŠÍ HODINA.

Slunce poledne zvoní,
znavená s výšek skřivany střásá;
horkým vínem kraj voní,
les je jak tančící bajadéra:
letí jím nahá, vítězná Krása.
Teple tiskneš se ke mně,
zmožené srdce ti přestává tlouci.
Toužíš, jarní jsi země.
V těle krev mi na poplach bíje,
jediné slovo na rtech mi vykvetá vroucí.
Tančeme, milujme, — poledne svádí!
Trhejme víno, — uzrálo pod sluncem mládí! —

Slyš... Proč žhavý zvon slunce nezvoní,
— proč?
Zemřela srdce, či zlatý sevřel je kruh?
Proč mluví ticho a zpívá: „Bílý na oblak
vkroč?"
Kdo vyšel z hloubi lesa? Kdo velký šel mimo,
našich dotkl se duší? — Šla láska, dotkl se Bůh!

*

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Ale naše práce bude míti zcela jiný smysl: budeme zabíjet staré Zubřany. Přežily se, jsou nestvůrou tak stařecky marastickou, že bude pro ni pravým dobrodiním, zprovodíme-li ji se světa. A podaří-li se nám, bude mít krásnou smrt, jaké si ani nezasloužila — bude umírat s nejbrunátnějším bengálem! — A skoro bych řekl, že je naší povinností toto dílo provésti — je jaksi Maškovým odkazem. Proto mu věnuji všecky své síly a vynasnažím se po celý ten čas, který tu ještě ztrávím, dovésti je pokud možno nejdále. Děkuji Maškovi za velmi mnohé, za více, než tušíte — a to je mi hlavním důvodem."

Za těchto Prachových slov se Klíma zastavil a zadíval se upřeně na svého druha...

„Jak to?" — zeptal se po chvíli odmlčení udiveně. — „Vy pomýšlíte opustiti Zubřany?" —

„Ne hned," odtušil Prach — „ale koncem příštího roku jistě. Je to věc, o které jsem chtěl rovněž s vámi hovořiti, neboť bych byl velmi nerad, aby zplaněla nebo dokonce zanikla brázda, kterou jsme tu ryli. I „Probuzení" by byla škoda. Je také Maškovým odkazem, neboť — dokud tu byl, pracoval jsem většinou v jeho intencích. Musím proto zajistiti dříve i další trvání listu. Spoléhám tu plně i na vaši pomoc. Ale to jsou věci, které budeme řešiti jindy a ve chvíli příhodnější... Dnes se mi chce vyzpovídat, jak jsem vám již ráno řekl. Pochopíte pak mnohé, co vám až dosud bylo nejasné, a zejména můj vztah k Maškovi, jehož dílem je i zakončení mého zubřanského pobytu...

Seznámil jsem se s ním v Praze na studiích krátce před tím, než jsem provedl největší hloupost svého života, která mne přivedla do Zubřan. Křivdil byste však Maškovi, kdybyste se domníval, že měl na celé věci nejmenší podíl. Příčinou byla Božena Brožková. Všecko, co vybájil její bratr o našich vzájemných příbuzenských svazcích, byly plané žvásty — ostatně tak nejapné, že je prohlédla nejobyčejnější zubřanská klepna a domákla se pod nimi pravdy...

Každý v životě musí podstoupiti tuto zkoušku — ale já jsem ji prodělal zvlášť důkladně. Poznal jsem svou lásku o zcela nahodilé návštěvě v rodině přítelově a již jsem hořel prudčeji, než věchet slámy v červenci o pravém poledni... A nejhorší: všeho se záhy dopátral otec, jemuž jsem zhatil jakési směšné plány... Až na ně byl a je můj otec zcela rozumný a dobrý člověk, pražský patricij — který si nesmírně potrpí na to, čemu nejen v Zubřanech, ale i v Praze říkají: čest rodu... Pátral po informacích, a když jich nabyl, objevilo se, že předmět mé lásky z velmi pádných důvodů nemůže býti přijat pod střechu našeho domu...

Tehdy se u nás odehrálo několik prudkých výstupů, jimiž jsem byl ve svých jistotách i odhodláních velmi zviklán — takže jsem se svěřil Maškovi a poprosil ho, aby mi ulehčil rozhodnutí. Šel tedy se mnou na návštěvu do rodiny, v níž jsem Boženu poznal, a kde jsme se spolu nejčastěji scházeli... Dodnes vidím všecko živě před sebou. Neuplynulo ani čtvrt hodiny, a již byli pohříženi v živý hovor. Mašek

na chvíli od ní neodstoupil, neustále ji čímsi zaměstnával, nedovoluje ani mně přerušiti proud jejich řečí, takže věc nemohla uniknouti pozornosti ve známém prostředí. Nescházelo ani úsměvů známých — a přiznám rád, že mi nebylo právě nejvolněji... Ale když jsme vyšli na ulici, poznal jsem po prvé v životě Maška...

„Jste zneklidněn, příteli!“ — povídal mi, zapínaje si svrchník a ohrnuje límec vzhůru... „A já se vám nedivím: husa, husička bělоučká s prachovým peřím, které kdybyste oškubal, objevil byste silnou vrstvu sádla, která by vás dokonale přesvědčila o velmi rozumné životosprávě duchovní — nestráviti všecko docela, nýbrž zakládati pro suchá léta... Hlouběji je patrně maso a vnitřnosti, z nichž o přítomnosti nejušlechtilejší velmi pochybuji... A je-li tam, je jistě ztučnělé — srdce myslím...“

Podal mi ruku — a od té chvíle jsem ho neviděl až v Zubřanech...

Pochopíte, že jsem mu nevěřil — že jsem byl i jeho diagnosou uražen, byť se po čase ukázala správnou; ale jisto je, že počátek jeho léčby byl dobrý a nebyl by se jistě minul s výsledkem, kdyby mi bylo bývalo dopřáno pomalu stráviti první svoji opravdovou hloupost. Zakročil však můj otec — a zmatek byl dovršen. Božena zmizela z Prahy — a pomocí přátel jsem se dověděl, že odjela za bratrem do Zubřan. Spolu bylo mi také oznámeno, na čí naléhavou radu se stalo — a já poznal — prsty svého otce. Následoval prudký výstup mezi mnou a jím, v němž jsme si pověděli celou řadu velmi nepříjemných pravd — rozchod se všemi náležitostmi, mezi nimiž nescházel ani záchvat mrtvice jako v každém pořádném románu...

Týden poté jsem již byl v Zubřanech a uprostřed příprav k založení „Probuzení“.

Zde jsem se zase setkal s Maškem. Byl jste při tom! A ještě téže noci dostalo se mi druhé lekce, jíž nechci opakovati...

A konec historie znáte... Božena již má za sebou uzenářskou kariéru — a já před sebou poslední státní a rigorosum. Potom ještě „odabsolvuji“ návrat ztraceného syna a komedie bude skončena... Než i ten závěr je dílem Maškovým — a rád bych slyšel jeho pošklebek, kdyby se mohl dověděti, jak učelivého našel žáka — on sám existence záhadná: student-nestudent, pathetické gesto v křivém postoji, pravda v pošklebku, talent, který nechtěl býti sežrán osly...

Mýlil byste se však, kdybyste se domníval, že mne celá ta tragikomická Odyssea mrzí. Naopak, kdybych byl jist, že není ve mně šosáckých sklonů, zůstal bych v Zubřanech, neboť to by byl nejhamletovštější kousek od stvoření světa. Musil bych však býti Maškem, abych ho byl schopen. Zatím jsem pouze synem svého otce, a dědičnost sklonů je věc hájená věrohodnými autoritami... Každé stáří je pošetilé — a což, kdybych ve svém ze zbabělosti uvěřil v individuální posmrtný život... Najisto bych se zbláznil při myšlence, že někde na blízce se toulá Maškův duch a křiví pysky nad žalostností mého úpadku...“

Profesor Klíma se usmíval, pokyvuje mlčky hlavou...

Kráčeli právě vzhůru lesnatým svahem prvního horského pásma nad Zubřany. Vysoko navršené okopy po stranách vozové lesní cesty, jíž se ubírali, dosvědčovaly příliš zřetelně, že se tudy nesjíždí pohodlně povozům, obtíženým nákladem dříví. Taková příkřina, která i v mrazivém dnu chodce zapotí...

Právě uprostřed její délky se Klíma zastavil, aby si odpočinul a utratil několik slov, neboť učiniti tak v chůzi se mu nechtělo z obavy, že by si překousl jazyk na vymleté a kamenité vozovce.

„Tedy výsledek vašich řečí je ten: jste už syt Zubřan, na kterých vám vůbec nezáleželo, vyčkáte tu ještě, dokud bude třeba z vašich osobních důvodů, a potom vyrazíte prach z obuvi své a půjdete za novou, snad méně vzrušenou, ale jistě příjemnější a pohodlnější kapitolou života, který v důsledku toho bude podoben špatně napsanému románu, v němž kapitola ke kapitole přiléhá asi tak, jako rozškvířené dveře k veřejím.“ —

Prach se na něho překvapeně podíval — a dlouhá chvíle mlčení se položila mezi ně...

„Nechci vám tím činiti výčitek,“ přerušil zase Klíma ticho — „nemám k tomu práva. Ale je mi smutno ze všeho, co jste mi řekl... Hleďte, letošní jaro bylo nazváno jarem národů, a v nás vyklíčily v něm nejkrásnější naděje. Mnoho jsem tehdy přemýšlel a od té doby přemýšlím neustále, poněvadž jsem přesvědčen, že již není daleko chvíle naší slávy a znovuzrození. Vy jste mi neustále připomínal Maška... I já vám ho připomenu... Pamatujete se jistě, jak se pošklebovaI nepřipravenosti, v které zastihla válka celý národ... Přemýšlel jsem o příčinách tohoto zjevu a pochopil jsem, že jsme tím byli vinni všichni. Zatracené heslo Habsburků „Rozděl a vládni!“ se nám vstřebalo do krve tak, že jsme první půli práce vykonali sami. Oni nás rozdělovali unifor-

mami a zlatými límci, vytvořili kasty a hodnostní třídy — a my jsme učelivě tento systém prováděli do nejkrajnějších důsledků: inteligence se oddělovala ve své hlouposti čínskou zdí od ostatních a posmívala se na jedné straně sedláku a na druhé měšťáku jako omezencům a štítila se dělníka, protože páchl potem. Sedlák nadával pánům lenochů a měšťák je ctil „náplavou“, a oba mezi sebou spílali si chrapounů a dřízďáků. A dělník, který byl ze všech nejvíce přitlačen k zemi, zatínal zuby, syčel vztekem a nenáviděl všechny ostatní na smrt... Inteligence neplnila svého poslání, nebyla jednotícím tmelem všech těchto složek, nýbrž pouze jedinou z nich, čímž rozpory jenom množila, místo aby je vyrovnávala... A víte, čeho se bál Mašek? — Aby nás i mír nezastihl nepřipravené; a tento jeho strach dozrává k naplnění. Nezměnilo se na těchto poměrech nic, nejmenší nic — a dokonce už ne k lepšímu. A uprostřed těchto smutných věcí bude naplněn náš třístaletý sen. Co se tu stane, až padnou poslední závory, až se nám vysmeknou uzdy z úst, až vypadnou otěže z bezmocných rukou těch, kteří nás do poslední chvíle práskají karabáčem? — Nepodrápeme se jako vzteklé kočky navzájem, nevyškrábeme druh druhu oči? — To bude zase maturita naší inteligence — a já se bojím, že při ní po druhé hanebně propadne...

Až do dnešního dne, ba — až do chvíle hovoru s vámi jsem věřil, že všecko půjde hladce a lehce, že v rozhodné chvíli v nás ožije starý duch, horující pro pravdu a právo, pro poznání těchto obou pojmů, které jsou jedno, že zvedne hlavu ryzí hnutí, které zchvátí jako mohutná duchová vlna každého bez rozdílu, sbratří zástupy, druha vtiskne v náruč druhu a přinutí je, aby se pocelovali... Že promluví v nás krev svatých a otců našeho rodu: sladkého Mistra Jana z Husince, přísného Petra Chelčického z Chelčic — všech velikých podobojí — mudrce a proroka Jana Amosa Komenského i Bratří Jednoty...

Ano, takto jsem snil já, kterému jste říkali — skeptik! Snílek jsem byl, já jediný! Živil jsem se pergamenovou veteší, díval jsem se do minulosti a zapomínal jsem odložiti velký zorný úhel při pohledu do přítomnosti... Snílek jsem byl a blázen. To chápu teprve dnes, dnes teprve cítím, jak směšné, komické a hloupé bylo — takto sníti — v Z u b ř a n e c h!

Vy jste mi jasně ukázal... A není to výčitka, co vám teď řeknu... Vy se pouze vracíte, abyste pokračoval tam, kde jste přestal... Nad vaší řečí se však vznášela jakási únava, řekl bych: touha po odpočinku, po pohodlí — a toho se bojím... Bude-li nám vráceno všecko, co nám bylo vzato, kolik se tu otevře plných žlabů — a kolik bude těch, kteří se k nim s otevřenou hubou poženou! S takovým chvatem poženou, že zapomenou na sobě i zlaté límce, že nesvléknou ani kabátů se žlutými knoflíčky a nesmeknou čák na dvě facky... Každý přikrčenec pojednou v sobě ucítí duševní rozpětí zrovna královské mohutnosti. Kolik tu bude Lžismerdisů, kolik Herostratů? A kolik bude těch, kdož pochopí, že před tváří boží je více prostý voják na svém místě, než hlupák v generálských kalhotách. Bojím se, že těch generálů budeme mít nepoměrně víc, než vojáků — a generálové — v tom je tragika věci, generálové nebojují — ti se jenom koukají, jak se řezají jiní...“

Domluvil — a zase se mezi ně položilo ticho...

Šli prudce do vrchu, silně oddychujíce... Bylo třeba tak jíti, aby nebylo možno hovořiti...

Vzdálili se jaksi od sebe a nyní přemýšleli...

Vyšli z vysokého lesa na paseku a došli až do jejího středu, kde se zastavili. S holého temene návrší se otevřela před nimi nádherná vyhlídka do kraje... Za nimi rostlo v dálce do výše sedm horských pásem, každé modře světlejší předchozího, takže poslední nejvyšší bylo již jenom jako mlžný přelud mdle nadýchnutý na lemu obzoru... Před nimi však nížil se kraj a daleko — až do nedozírna — ležela úrodná země... Zubřany ležely na samém jejím krajíčku široce rozběhlé, přišedlé stářím, mohutné vlnou půdy, která je nesla na svém hřbetu, a pyšně slavné omšelými věžemi...

Oba se na ně zahleděli... A tu pojednou totéž ticho, které je až dosud rozlučovalo a oddalovalo, počalo je sbližovati...

Profesor Klíma učinil pravicí bezradné gesto, a vzhlédnuv k Prachovi, řekl: „Vidíte, srdci nedá, aby jich nemilovalo... Musím je milovati, třeba vím, že jimi nikdy nebudu milován. To proto, že jsou mi životem a prací. Vám byly a zůstanou pouhou zkušeností... Vy se nyní na ně díváte jako doktor — já jako kdosi příbuzný... Oba víme, že je nutno, že zákon doby přikazuje naočkovati je nakažlivinou... Oba víme, staré Zubřany zajdou, narodí se nové... Jenom v tom je rozdíl: vy jste zvědav, jaké ty nové Zubřany budou — a já mám strach, aby nebyly horší starých...“

Prach se rozesmál . . .
„Je to vůbec možné?" — prohodil . . .
„Bojím se, že ano!" — odtušil Klíma velmi vážně, odmlčel se na chvíli a potom dodal: „Ale konec konců jisté je, že jim pomoci není — jsou pacientem před operací . . ."

Společný smích je sblížil tak dokonale, že na zpáteční cestě již hovořili o Praze, a Klíma odměnou za svoji vyžádanou službu uložil Prachovi tolik úkolů a povinností, že se jich až děsil a svědomitě ujišťoval, že jich dobrou půli zapomene . . .

IX.

Neuplynul ještě ani měsíc od vylíčených příhod — a purkmistr Slaba by byl nejraději pukl vztekem. Na Hroznatu se ani podívat nemohl, a když už ho náhodou spatřil — třeba jen z dálky — odplivoval v pomyšlení, jak se napálil . . . Na šaty a na zimník mu vlastní rukou naměřil za jeden jediný článeček! Jaktěživ nikomu tak královsky nezaplatil . . . Vlasy by si byl rval a ženu, která byla vším vinna, nejraději proklel . . .

A to dokonce Hroznata napsal jenom úvodní článeček, takový vykládací a přípravný, po kterém dle jeho strategického plánu měly přijíti „fulminantní, kerý by to rozsekaly na kaši", jak prohlásil — ale kterých — bohužel — nebylo vůbec třeba . . .

Proto také, když o druhé prosincové neděli po prvé si vyšel Hroznata na rynk v novém přiodění a v magnátském zimníku s viržinkou v ústech se nesl mimo jeho krám, zašel Slaba do svého skladu, postavil se tam do ztemnělého koutku a plakal hořce . . .

Měl proč . . .

Jeho hříchy nezaměstnaly Zubřany tou měrou, jak očekával . . . První náraz byl sice velmi prudký. Redaktor Matějovský v „Zubřanské Poselkyni" hlaholil hlásnou troubou o jeho nepravostech a svolával na jeho hlavu dštící síru a pokuty státních úřadů, ba ve své troufalosti zašel i tak daleko, že ho vyzýval, aby jen podal žalobu — že on, redaktor Matějovský, je odhodlán i před soudním tribunálem říci mu své obvinění do očí a domáhati se jeho potrestání . . .

V radniční „Pravdě" zase prohlašoval Hroznata nejpoctivějším prsním tónem s gestem proroka a jasnozřivého, že jistě v dnešním čísle dokáže „Zubřanská Poselkyně" svou ženskou přirozenost a babskou zchátralost ohříváním klepů, které nasbírala minulé neděle po půldvanácté před kostelem od svíčkových bab . . .

Ano, doslova tak psal, nic nedbaje toho, jaké pohoršení vzbudí u vážených měšťanek, neboť byl kryt nesmírně blahovolným ujištěním Slabovým, že může psát, jak se mu zlíbí, jenom když se mu podaří poraziti Matějovského na hlavu . . .

Zcela jinak se však zachovalo Prachovo „Probuzení". —

Nebylo v něm nejmenší zmínky o purkmistrově afeře — a nemělo dokonce ani úvodníku . . . Celou první stránku zabralo veliké pozvání všech přátel pokroku a upřímných Čechů k důvěrné schůzi v Žahourově hostinci . . . Věc záhadná a tajuplná, která napiala pověstnou zubřanskou zvědavost po dobu dvacetičtyř hodin na nejstrašlivější skřipec, což samo bylo neomylnou zárukou ohromného úspěchu . . . Tím spíše, poněvadž nikdo nevěděl, že redaktor Prach, který se zdržel v Praze o den déle, než předpokládal, a v důsledku toho neměl již času napsati úvodník, zabil tak dvě mouchy jednou ranou . . .

(Pokračování.)

Jos. Lelek:

K ROMÁNU BOŽENA NĚMCOVÁ A JAN HELCELET.

(Dokončení.)

Ze slov Helceletových je patrno, že srdcem nedovedl pochopiti hlubokou lásku Boženy Němcové, ba při své pochybovačné povaze snad ani v možnost takové lásky vůbec nevěřil; za to však dosti důrazně se zastal Němcové proti sočení vášnivého Hanuše, jenž, zaslepen svou žárlivostí, obviňoval Němcovou nespravedlivě.

Společensky jemně vytříbenému, pro krásu a soulad zaujatému Helceletovi nebylo snadno provésti to, k čemu se Hanušovi zavázal. Téměř dva měsíce odkládal, než se odhodlal napsati Němcové dopis, kterým jí 16./3. 52 oznámil, že přestane si s ní přátelsky důvěrně dopisovati, což odůvodnil tím, že mu je nesnesitelná dissonance, která pochází z úzkého jeho spojení s Hanušem i s Klácelem. O bývalé jejich lásce píše: „Nemysli snad, že chci za rozkošný hřích přísným pokáním zadost a

nápravu učiniti, podle mé víry má krásný hřích svou mravní důstojnost a zásluhu a takto i roz(h)řešení sám sebou už pojištěné a co v něm nekrásného, samo sebou se trpce trestá, a toho ovšem jest litovati, ač nesnadno napraviti." Dále píše: —„nechej hořkosti, ku které, chceš-li, měla bys příčiny ovšem, nýbrž podej mi ruku k obnovení bývalého přátelského mezi námi příměru, bez dopisování mezi sebou jiného, leč za příčinou skutečnou, věcnou." A končí: „Ať bys ale tu věc i hořčeji pojati měla, než se podává, proto přec jenom věz, že se tím jakož i ničím jiným nedám mýliti, abych nezůstal vždy nepředpojatým ctitelem Tvých dobrých vlastností a Tvým upřímným přítelem."

Jak přijala Němcová rozhodnutí Helceletovo, není známo, nevíme, zdali a kdy k jeho dopisu odpověděla, také v korespondenci Helceleta s Hanušem není o tom zmínky. Helcelet v dopisech Hanušovi po tři čtvrti roku vůbec se nezmiňuje o Němcové, potom mluví o ní jen ledabylými, často úsměšnými poznámkami. — Můžeme se právem domnívati, že Němcová Helceletovi r. 1852 a 53 nedopisovala, prožívajíc v té době nový román s drem Dušanem Lamblem a těšíc se z přátelských styků se sestrami Rottovými. Láska k Helceletovi žila v ní však dále nezměněná, i když si nedopisovali ani se nevídali. Jest román její s Helceletem románem neukojené touhy. Tato touha prochvívá tklivým lyrickým epilogem, jejž napsala této své lásce v posledním dopise psaném Helceletovi 19./6.56, když byla pochovala i poslední svou lásku k Jurenkovi. Vypisuje v onom listě své tehdejší soužití s mužem, dotýká se svého poměru k Jurenkovi a končí krásnou vzpomínkou na Helceleta: — — — „Muž je tu ještě (t. j. v Praze) než dostane nějaké místo a nedostává po dva měsíce skoro nic. Je to divné živobytí mezi námi, Ivane — někdy je mi ho líto a dělám si předhůzky, že jsem tak příkrá — a když zase považím tu jeho slabost, nečinnost, tu nevědomskou lehkomyslnost, zhnusí se mi. Já hledím, aby měl, co potřebuje a kdybych měla, dala bych mu ještě více; žijeme v pokoji, ale bez radosti. — A když je někdy mrzutý, jsem tichá a myslím si, vždyť on má pravdu, že se mnou šťastný není, že nemá se mnou pražádnou radost, nyní, kdy by mu bylo té rozkoše potřeba, aby se rozveselil — neboť tato povinnost manželská je u něho základ všeho a tu právě si nemůže ani prosbou, ani hrozbou vynutit. Pro takového člověka jako on, je to ovšem hrozná věc, a já se divím, že mne návidí, ale ono ho to ještě více dráždí, a tak bůh ví, jak by to dále mezi námi bylo, kdyby nebylo rozloučení. — Snad až bude zaměstnán, přijde do staré koleje a nemaje mne před očima, bude dělat, co dříve dělával a u mne snad smaže čas nepřemožitelnou ošklivost, která mi nedá poslouchat, co páni páteři přikazují. A přec bych ráda někdy v tom chrámu Venušiném obětovala, oh, velmi někdy toužím, a všecku sílu sebrat musím, abych se přemohla, ale to víš, člověkem být a člověcký cit ukázat nazývá svět hříchem. Hynek mi ovšem nevěří, jemu zdá se to nepochopitelné, abych já majíc dosti příležitosti, neužívala ani s mužem, ani s jiným, čeho si tělo přeje a co k životu úplnému náleží. A přece tomu tak a výše roku již. — Že prý bych byla blázen. — Možná, ale mám se snad kompromitovat, to by mi ještě více nadali, já si jen loňského roku zauličníkovala, aniž to vše hlubší mělo podstaty — a dost jsem zkusila od jedovatých hub (týká se známosti s Jurenkou). — A pak neznám ani jednoho muže, kterému bych si troufala říci: „Popřej mi rozkošné chvíle v tvém náručí!" Každý by mi řekl: „Jdi, hříšná Magdaleno!" Já myslím, že bys i Ty mně za zlé pokládal, mně i každé ženě, jak tedy jiný. A konečně, co je do všeho, kde není jakási harmonie neb zalíbení vespolné. — Robota jako robota! — Dobře, že ještě mám tolik zaměstnání a že mne podobné myšlenky nemohou dlouho pronásledovat. —

Ty si naříkáš, že stárneš, Ivane, ale neděje se to jen Tobě. Kdybys mohl mne nyní lépe seznat, viděl bys ten rozdíl, jaká jsem a jaká jsem byla, když jsi mne po prvé viděl! Ivane, tenkrát jsem byla velmi divá a nerozumná — a kdybychom byli v jednom místě bydleli — byla bych sebe i Tebe nešťastnými učinila, věř. Já posud nesnesla bych vedle sebe jiné, mající stejného se mnou práva, a jakž tehdáž! — Dobře, že jsme se málo viděli, tak se alespoň mezi nás nic nevetřelo, co by nám památku pokalilo, a památka na Tebe je mi tak milá, že Ti to povědít nemohu. To několikeré potkání se s Tebou jsou sladké melodie, které člověk, putuje světem, tu a onde zaslechne a které se mu tak do mysle vryjou s veškerou svojí lahodností, že ho po celý život provázejí. — — Mladá jsouc tropila jsem hříčky, v hrdém nerozumu odmítla jsem mnohé šlechetné srdce, ale nyní je mi toho líto. — Já vidím nyní, že to přece jen nejkrásnější a bez ušlechtilého srdce (nebo citu) že nespasí ani rozum, učenost, krása, ani což

jiného, omámit může to vše, i mne ty vlastnosti u mnohých omámily, ale netrvalo to dlouho a nezůstalo potom v srdci ani památky — ale kde i srdce mne zajalo, tu zůstala i stálá památka a tak u Tebe, Ivane!

Buď zdráv a pamatuj na Tvoji

B."

*

Krásný a srdečný projev její nedojal Helceleta tak, aby k němu byl podobně srdečně odpověděl. Možno však, že byla jeho odpověď proto tak vyhýbavá, že ji posílal prostřednictvím Hanušovým, ač toho nebylo tehdy již potřebí, neboť Němcová žila s Hanušovými již půl třetího roku v nejlepší shodě. Helcelet odpověděl Němcové: „Co se týče Tvých lamentací, za kterými neomylně notný kus čtveráctva vězí, nepustím se ani do rozjímání ani do pathetického těšení; jakž tak člověk přece vyjde, jen když je zdraví a pojištěnost nějaká o věci pánovitější, jichžto nedostatek tuším člověka nejvíce do poroby uvrhuje. Ty ostatně veliké náklonnosti k trudnomyslnosti nemáš a na hustou krev netrpíš?

Se srdečným pozdravením

Tvůj starý Ivan."

Za rok potom setkali se osobně — snad naposledy v životě — za návštěvy Helceletovy u Hanušů v Praze. Němcová napsala o tom mužovi do Běláku 20./8. 57: „Je tu Helcelet z Brna na několik dní, byla jsem s nimi (t. j. s Hanušovými a s ním) dvakrát na večeři. Také hodně sestárl, ale dobře vyhlíží; je to dobrý člověk a milý, ten si také zůstává vždy věren.— —"

Ano Helcelet zůstal si vždy věren, ale Němcová sobě taktéž; on řídil se v lásce svou esthetisující filosofií, ona ji pojímala svým hlubokým citem a čistým poetickým duchem.

Román Boženy Němcové s Janem Helceletem je nám dnes úplně jasný, hrdinkou v něm však byla jen Němcová.

FEUILLETON.

Nová báseň K. Havlíčka Borovského dosud neznámá.

Kde domov můj?
Boreáš kde věčně hučí,
Šakal vyje, medvěd bručí
Zhoř a kuna v hradu svém
Hady drží pod sněhem
Dobrou noc kde dávají lišky
Země ruská domov můj!

Kde domov můj?
Zákony kde píše vláda
Knutou národům na záda
Přirozené právo kde
Kozák ekšplicíruje
Otrokem kde jeden nejni
Mezi Rusy domov můj.

Kde domov můj?
Pro myšlénku radikální
V Kamčatce kde jsou tiskárny
Spolkování svobodné
Dovolí Siberie,
Železná kde ruka vládne
Zem otrocká domov můj.

Kde domov můj?
Veškerému kde vzdělání
Prozřetelná vláda brání
Kde posud osvěty den
Nezhasnul pověry sen.
Temná noc kde ducha svírá
Tam vlast má, tam domov můj.

V soukromém zápisníku, jejž pro sebe si založil nadšený vlastenec a buditel národní v dobách předosmačtyřicátých, písmák a básník samouk J a n V l a s t i s l a v P l á n e k, našel jsem opsánu i píseň označenou jménem Havlíčkovým. Tento vážený měšťan strakonický a truhlář, rodilý z V l a c h o v a B ř e z í, usadiv se v Strakonicích, znám jest odtud jako důvěrný přítel a povzbuzovatel našeho básníka Fr. Lad. Čelakovského, s nímž si až do smrti jeho dopisoval. Prostřednictvím Čelakovského seznámil se pak Plánek i s jinými předními muži v národě a jevil pro celý tehdejší národní život i literaturu neobyčejný zájem. Bohatá knihovna jeho obsahovala snad všechny plody tehdejšího písemnictví českého, a i sám vynikal znalostí dějin i filosofie.

V zápiskách zmíněných, jež po něm se zachovaly,*) ukládal si tento básník-samouk vedle mnohých vlastních plodů literárních, básní příležitostných a povídek i své osobní paměti a různé výpisky a myšlenky ze spisovatelů cizích, především obsahu dějepisného i filosofického. Zápisník založený r. 1825 vedl si až téměř do konce života svého.

*) Zápisník jest v majetku Řemeslnické besedy „Plánek" ve Vlachově Březí.

V této knize jest vzadu, téměř na posledním listě i báseň nadepsaná: Havlíčkova píseň sepsaná v Brixenu. Jest to jakási parafráse naší národní hymny, tehdy již široce známé písně Tylovy.

Můžeme zajisté věřit i udání současníka Plánka, že vznikla, rovněž jako nejlepší Havlíčkovy básně: Tyrolské elegie, Křest sv. Vladimíra a Král Lávra, na půdě smutného vyhnanství básníkova v Tyrolsku.

Není zajisté nahodilé, že vybral si Havlíček právě Tylovu píseň, by použil její formy ke své parodii, a dá se tento čin vysvětliti poměrem Havlíčkovým k Tylovi i k sentimentálnímu vlastenčení tehdejší doby, které básník náš potíral.

Havlíček i v této písni objevuje se jako tentýž duchaplný pozorovatel, jemně vystihující a ostře charakterisující poměry ruské, jakým jej vidíme v jeho proslulých Obrazech z Rus. Tato skladba brixenská jako by byla jich doplňkem či trestí všech jeho poznatků ruských. Básník líčí tu a krátce v několika řádcích takřka vystihuje celé to despotické, militaristické Rusko carské, do něhož s vlasteneckým nadšením Slovana se ubíral a jež blíže poznav s nechutí opustil. Pro tu porobu a despocii, jakou na Rusku viděl, nadobro se od něho odchýlil a šlehá ji pak nejostřejší satirou. I v Rusku poznal Havlíček národní společnost, která viděla v tomto způsobu vlády svůj ruský ideál a prohlašovala tento ruský samovládný system za system národní.

I Tyl se svým směrem národním zdál se Havlíčkovi podobným, a proto jeho píseň, vyjadřující naprostý, milující cit národní, lásku horující na místě účinného, pro vlast pracujícího snažení, hodila se mu za nástroj k jeho satiře.

V básni ponechány všechny nesprávnosti pravopisu a nedostatky interpunkce, jež můžeme položiti na vrub opisovače, nedbajícího rovněž i jinde ve svých písemnostech příliš školeného mluvnického výrazu.

Jos. Brož.

Otiskujeme bona fide tuto zprávu p. prof. Jos. Brože, jakkoli není vyloučena možnost mystifikace hned v zápisníku Plánkově. Jest žádoucí, aby věc došla objasnění.

Redakce.

 LITERATURA.

Dr. Frant. Mašlaň, *Komenský a svobodní zednáři.* Spisů „Dědictví Komenského" čís. 220. — Rudolf Richard Hofmeister: *Pravěk Čech.* Nákl. J. Otto v Praze.

„Zvon" přinesl svého času ve fejtonu Volfově studii o poměru „učitele národů" k činnosti zednářské. Mladý literární historik vrací se znovu důkladnou studií k této otázce. Pokud vím, přivedly Dra Mašlaně k badání o svobodném zednářství, z nichž je přítomná práce jen zlomkem, studie o Bolzanovi. V době, kdy se projevuje činnost některých zednářských loží i na venek, kdy jsou zakládány i v Praze české lože nové, jejichž členy se stávají význačné osoby našeho písemnictví i politického života, jako jsou jejich členy i vůdčí osobnosti v cizině, v době, kdy někteří němečtí pracovníci dokazují, že právě svobodní zednáři (Wilson, Clemenceau, Venizelos, Lloyd George a j.) skřížili kordy nad rakví Německa (tak na př. Wachtel), přečteme se zájmem Mašlaňovu práci, z níž se dovíme i potřebné údaje z dějin zednářských a kde najdeme vyčerpávající výčet literatury o zednářství rakouském, uherském a českém. Vliv svobodného zednářství na Komenského a ohlasy zednářských zásad v jeho učení nalezl Dr. Mašlaň spolehlivě a doložil je hojnými citáty. — Nová kniha Hofmeistrova, jejíž některé kapitoly čtenáři „Zvonu" již znají, tvoří po dříve vydaném „Životu v pravěku" druhou část chystaného Hofmeistrova cyklu o pravzniku. Čtenáři „Zvonu" vědí, že by byl — doufám, že příjemně — zklamán ten, kdo by se domníval, že práce Hofmeisterovy jsou vážným a těžkopádným vědeckým pojednáním, citujícím odbornou literaturu a vypočítávajícím hypothesy o tom, jak vznikla země, jak vypadala v pravěku a jak byla oživena. Hofmeisterova kniha je naopak knihou čistě beletristickou. Autor je udiven zázračností původu země a života, vmýšlí se do jednotlivých období vývoje, sleduje s radostí stálé zdokonalování, vystřídává lyrické a filosofické pasáže epicky spádným vypravováním, jež je nejzajímavější tam, kde vypravuje o úporných bojích pravěkých netvorů. Tak vypravuje o zemi (a titul „Pravěk země", nebýt několika stručných zmínek o Čechách, byl by skoro případnější než „Pravěk Čech") od doby, kdy se vynořila „z propasti věků", od doby prahorní až po dobu křídovou. Výrazová hospodárnost byla by knize prospěla — i tím, že by ji zlevnila. Ke knize připojil čtyři obrazy Jarosl. Panuška, svou fantastičností vhodné k fantastické a zajímavé knize.

—btk—

 DIVADLO.

Gunnar Heiberg: *Tragedie lásky.* Čtyři dějství. Přeložil Antonín Bernášek. Režisér Jiří Steimar. Vypravil Josef Čapek. Po prvé ve Stavovském divadle v komorních hrách dne 9. dubna 1921.

Gunnar Heiberg náleží k severským autorům u nás jevištně dosud neznámým, k autorům, kteří i ve své vlasti byli oficiálními literárními kruhy jaksi přezíráni pro své výlučné umělecké vyznání a i zastiňováni světovým významem svých velkých předchůdců, jakými byli Ibsen a Björnson. Vyšel z generace o nějakých dvacet let mladší a debutoval současně s Knutem Ham-

sunem, s nímž má mnoho společného osudově, umělecky i ideově. Divadelně upozornil na sebe několika společenskými a sociálními dramaty dosti bojovnými, z nichž žádné však nedocílilo úspěchu dvou pozdějších jeho her, jimiž pronikl nejen jako dramatik, ale i jako básník a které staví ho mezi nejpřednější representanty norské divadelní literatury. Jsou to dramata „Balkon" z r. 1894, hraný loni na brněnském divadle, a pak „Tragedie lásky" z r. 1904, jíž dnes 64letý básník, žijící v Paříži, představuje se pražskému obecenstvu. Co vyznačuje jeho dílo a v čem tkví všecka jeho hodnota a krása, není ani tak v povaze a vnitřním obsahu řešených problémů, jako v subtilní, psychologicky hluboké analyse, s jakou zmocňuje se nejtajemnějších a nejzáhadnějších stavů a pocitů lidského srdce, které zná a jemuž odposlouchal všecku jeho smyslnou zmatenost, sobeckou vášeň a krutou bolest nad zmařenými ideály a sny. Jeho Karen v „Tragedii lásky" je bytost zachvácená nejryzejší láskou, opojená, téměř smyslů zbavená oddaností k svému muži Erlingu Krusovi, třeba by světem bloudící a štvaný básník Hartvig Hadeln dovedl na chvíli otřásti jejím klidem a jejím rozjásaným štěstím. Ale přijde okamžik, kdy Karen zatuší, že kouzlo a krása jejího snu měly by vyprchati, kdy Kruse jí naznačí, že vedle lásky a chimer věčného roztoužení je tu i skutečný život se všemi svými právy a povinnostmi, se svým vyrovnaným, tichým, zdravým a moudrým štěstím, které trvá, rozvíjí se a kvete z mízy a kořenů všech minulých prožitých krás a snad jen tím silnější a trvalejší — a je konec. Karen nerozumí, nechce rozumět. Sleviti ze svého snu, znamená pro ni nemilovat víc. V chorobné až hysterické horečce upíná se k posledním důkazům své lásky, a když Kruse nepochopí, vrhá se v jeho nepřítomnosti, v divoké smyslné jakés křeči do náruče básníka Hadelna, milujícího ji však jako cudný, nejčistší sen. Je zklamána jeho chladným objetím, a když Kruse se vrací, Karen v zoufalství nad svým proviněním se vraždí, zatím co Hadeln hyne stržen do propasti v jakémsi hvězdném zanícení. To, co Heiberg vložil do třetího dějství své hry, je kvintesense nejdelikátnějších, nejněžnějších a zároveň nejkrutějších citů lásky, smyslné lásky ženy a muže, a jím také celé drama stojí a padá. Exposice i rozuzlení posledního dějství působí v mnohém divadelně a efektně, a tragický závěr, tak jak je násilně připraven, dokonce neuspokojuje. Ale rozhodně jsme divadlu vděčni za vzácné osvěžení repertoiru. Vypraveno i sehráno bylo drama se zřejmou péčí a s plným úspěchem. Pí. Vrchlická byla půvabnou, rozněžnělou, celou svou bytostí a všemi nervy o svůj sen zápasící Karen, a p. Steimar horoucně cítícím, ale mužným, zdravě a energicky se ovládajícím Krusem. Blouznivého, bludného básníka Hadelna pěkně charakterisoval dobrou maskou i hrou p. Kohout. Režie i výprava daly hře dekoračně i náladově působivý rámec.

Karel Engelmüller.

Bajazet. Tragedie o 5 dějstvích od Racina. Přeložil Jar. Jahn. Scénická výprava Josefa Weniga. Po prvé v městském divadle v Král. Vinohradech dne 13. dubna 1921.

Hned předem budiž řečeno, tentokráte dobrá volba. Lví spár velikého spisovatele francouzského jeví se v každé scéně, v každém verši této hry. Kdo by si troufal tvrditi, že tragedie tohoto klasika ze sedmnáctého století je zastaralá? Věčné mládí, prýštící z hluboké znalosti lidských povah i citů, ze vznešeného pochopujícího ducha, jako teplá záře nezapadajícího slunce projasňuje hru a budí v nitru posluchačově krásné vzněty a ozvěny. Děj je prostý. Bajazet, bratr sultána Amurata, miluje princeznu Atalis, milován, je však též sultánovou favoritkou Roxanou, která nevykonává rozkazu na bojišti vzdáleného sultána a váhá Bajazeta utratiti. Naopak, nevědouc o lásce princově k Atalidě, nabízí Bajazetovi trůn, učiní-li ji svou sultánkou. Celá hra točí se kol boje obou sokyň o lásku Bajazetovu a končí se tragicky zahynutím všech hlavních osob. Obsazení úloh bylo tentokráte vhodné. K Bajazetovi měl p. Karen ušlechtilý postoj i úbor, jen v deklamaci veršů místy chyboval. Úskalí veršované deklamace nevyhnula se vždy se zdarem ani výtečná pí. Dostálová (Roxana), ač k dokonalému přednesu scházely jí jen nepatrné změny tempa. Při reprisách dojista i tyto malé kazy se vyhladí. Paní Iblova jako Atalis byla půvabná, upadala však do svého zlozvyku přepathetisovati vzrušená místa své úlohy. Touž chybu má p. Dostál, jenž jinak úlohu velikého vezíra provedl správně. Ve vedlejších rolích Osmína, otrokyň Zatimy a Zairy jmenujeme chvalně p. Vojtu, pí. Friedlovou a Machovou. Inscenace hry (v serailu) byla úpravná a sugestivní, spád hry dobrý, přestávky v meziaktí byly co nejkratší. Návštěva divadla vykazovala mezery, zvláště v ložích, potlesk byl zdrželivý, ač pozornost obecenstva byla napiata. Překlad díla je výborný. Večer plný krásy pro obecenstvo vytříbeného vkusu. *Et.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Posmrtná výstava Jana Vochoče. (Dům umělců, duben 1921.) — Podobizna ukazuje Rodinovskou hlavu, přátelé vzpomínají rázovitého života, ztráveného na hoře Athos, v Bulharsku, v Praze a v Paříži. Člověk profilu ostře řezaného, který nenasadil dosti síly, aby uplatnil sebe a své umění.

Práce jeho nemluví o vyhraněné osobnosti umělecké, nýbrž o malíři, který nedospěl sebe-

jisté umělecké hotovosti, který (v povýšeném smyslu slova) do smrti snaží se ovládnouti své „řemeslo". Dlouho trvá, než se propracuje z prvotních těžkostí a úzkostí. Z doby jeho mnichovského školení nespatřujeme zde nic, je však i v následující bulharské periodě umělecky dosti slabý a temný. Odchází do Paříže studovati světlou malbu. Toto pozvání stalo se proň východiskem nového vývoje: snaží se jíti cestami impresionismu a pointilismu. V Praze specialisuje se na Malou stranu (hlavně na nejmalebnější její kostel sv. Mikuláše), přibližuje se však k ní s nové stránky. Nehromadí motivů stále stejných a zvykle viděných, chce podati Malou stranu nově (na př. duchaplně viděný a vykrojený motiv „Štíhlé věže sv. Mikuláše", „Malostranské střechy") a v novém uměleckém přepisu, pointilisticky! Od obrazů rázu „Nerudovy ulice", studie „Malostranské střechy" a „Velký pohled s věže sv. Mikuláše", přes svou podrobnou prokreslenost tak lehce a světle stínovaných, vedl k pointilismu jediný krok — nejsou-li vlastně prvým opouštěním pointilismu (nejsou datovány).

Toto úsilí přibližuje Vochoče výtvarnému vzruchu doby, v tomto předsevzetí a činu tkví také zvláštní episodický význam Vochočův v našem malířství. V těchto obrazech Vochočových, složených ze samého tečkování, je mnoho vážného úsilí obnovného a jemnosti i noblesy optické. Úmysly jsou však větší než výsledky. To tkví v povaze látky. Obrazy, jež přepíná později do lehkosti a světlosti přeludu, kolísají nutně mezi světlým rozplýváním a určitostí architektonického obrazu. Jestli kde, v této látce uplatňují linie a barva svoje práva. V této technice stará architektura látkově i výtvarně ztrácí, mnohého se vzdává; pointilismus věci zlehčuje, odhmotňuje a odbarvuje. Na obrazech starých architektur milujeme (a bezděky hledáme) plastickou stavbu hmot, hutnou barvu, jež podává věci s celou svou struktivní podstatou a texturou v silném a mocném obrazovém úhrnu. Pointilista ztrácí plastickou podstatnost i důraznost věci i jich pravou pokožku; proto nedospívá k pravému konci pokojné a mocné práce malířské.

Po letech také Vochoč ochabuje a vrací se k plošnému způsobu malby, v němž se skutečnost uplatňuje větším podílem než v pointilistickém technikářství. Žel, že v posledních letech pro nešťastnou obživu dělá věci zlé, obchodnické zboží, jakým je nevkusně přebarvený „Karlův most". Pro ně nezapomínáme úctyhodného hledače malířského a veliké práce objevitele nových pohledů pražských, který chtěl svládnout velké panoramatické obrazy a snažil se zvýšiti je experimentem pointilistickým.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 17. dubna připravilo oddělení prof. pí. M. Laudové-Hořicové na státní konservatoři hudby v Praze příjemný večer „na oslavu šesti básníků-jubilantů" a prokázalo nejen skvělou uměleckou kázeň, ale i několik krásných nadějí do budoucnosti. Zmiňuji se především o mladinké sl. Olze Dobšové, která přednesem Heritesových „Zvonečků, zvonků, zvonů" dobyla si palmy večera. Má záviděníhodný dar hlasu, jenž vzbudil iluzi dávné naší heroiny. P. Jan Škoda podal sytě Boreckého báseň „Podzimní bouře" a sl. Helena Červená vypointovala s náležitým procítěním Procházkovy verše „Probuzení" a „Českou legendu" z „Černého orla". V úryvcích z Hilbertova „Falkenštejna" vášnivými partnery byli sl. M. Marková jako královna Kunhuta a p. Vlad. Šrámek, jako Záviš. Několik snaživě charakterisovaných figurek postavili mladiství adepti v Jiráskově herecky vždy vděčné „Lucerně", z nichž jmenuji zejména resolutní Kláskovou sl. Mády Schillerové a dobře skřečeného vodníka Míchala p. Jar. Šáry. Ve Svobodově „Poupěti" byla roztomilou Anežkou sl. Mir. Holzbachová, hrou i pružnou postavičkou. Klášterní refektář na Slovanech, proměněný ve zkušební divadelní síň, byl přeplněn animovaným posluchačstvem. Jen ty bysty německých básníků a skladatelů na zdi byly trochu anachronistické. Pí. M. Laudová-Hořicová měla dobrý nápad, že tomuto vystoupení svého žactva dovedla dáti hlubší ideový podklad. Bude jí k zásluze, jestliže i nadále takovým způsobem bude seznamovati jednak své žactvo, jednak i obecenstvo s našimi básníky.

*

* Société des Beau-Arts vystavuje v letošním jarním Pařížském saloně také asi 300 obrazů polských z 19. a ze 20. století. Propagaci polského výtvarného umění, jemuž tak bude moci býti v Paříži po prvé věnována větší pozornost, financuje polská vláda, která zaplatí veškerou režii a obstará převoz uměleckých děl z Polska do pařížského Grand-Palais.

* *—btk—*

K vánocům 1920 vydala lipská firma Reclamova překlad části postily Petra Chelčického o božském míru („Vom Frieden Gottes") v překladu ředitele zmíněné firmy A. S. Mágra. Kniha vyšla jen v padesáti výtiscích a je tedy bibliofilskou vzácností. *—btk—*

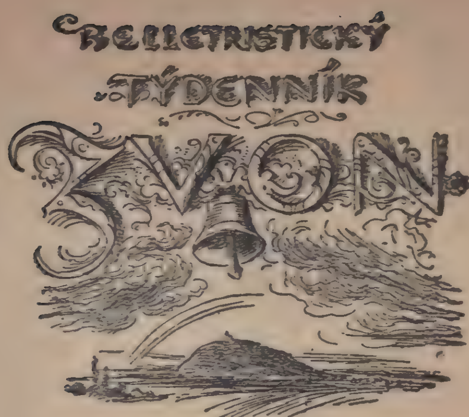
*

* Lasserrovu cenu ve výši 10.000 franků dostal Pierre Hamp. Cena presidenta republiky byla přidělena literárnímu kritiku listu „Journal des Débats" Ant. Albalatovi. *—btk—*

V Praze, dne 21. dubna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

(Pokračování.)

Druhého dne trousili se hned po poledni k Žahourovi ‚přátele pokroku‘ i ‚upřímní Češi‘ — první byli příslušníci „náplavy“ a druzí měšťané, neboť tak bylo po Zubřanech výzvě rozuměno... Dávno před třetí hodinou byly obě větší místnosti Žahourovy hospody přeplněny, takže musil redaktor Prach pronésti svoji řeč na prahu dveří mezi oběma... Byla fulminantní, hodná placeného korteše... Půl třetí hodiny mluvil za hlubokého ticha... Nejprve se dotkl schůze, uspořádané Matějovským minulé neděle, a ukázal, že to byly pouze pohnutky hmotné, které vyvolaly ono hnutí — tedy neideální, a hnutí samo že mělo býti živeno nenávistí jednoho k druhému, že mělo mohutněti novými sváry v městě — zkrátka, že tu někdo na základě bůhví jakého klepu rozvířil kalnou vodu, aby v ní mohl loviti pro své sobecké účely.

„Je to správné počínání“ — ptal se hromovým hlasem — „nabádati k sváru a hádkám ve chvíli, kdy celý národ trpí pod přetěžkým jhem, kdy na východě již svítá růžovým příslibem radostnějšího příští? Nebylo by lépe nabádati všechny, aby se spojili, aby si odpustili všechny hříchy a šli společnou cestou za novým cílem — za osvobozením z pout a samostatností svého národa?“ — — —

V hospodě bylo ticho jako v kostele — a Prach nadšeně vykládal dál...

Že se v Praze utvořila nová a mohutná strana — „Státoprávní demokracie“ — která všemi dovolenými i nedovolenými prostředky pracuje k tomu, aby byl učiněn konec vládě cizozemců a nepřátel nad námi, aby stará sláva česká byla vyhrabána ze staletého hrobu a znovuzřízen český stát, k němuž by bylo přičleněno i celé Slovensko. Oznamoval ohromeným, že chvíle zhroucení se prohnilé monarchie není daleko, že brzo se naplní věštba Komenského, a vláda našich věcí vrátí se do rukou našich — že se naplní Havlíčkův sen i pyšná slova Palackého o nás, kteří jsme byli před Rakouskem a budeme i po něm! — —

Nemohlo býti jinak — řeč působila ohromným dojmem! Většina zubřanských měšťanů slzela, mnozí štkali jako malé děti, a soustružník Šedivý ležel na desce stolu, roztřásal se křečovitým pláčem a jen úpěl: „Můj ty zlatej mučedníku brixenskej, jakou ty bys měl radost, kdybys to slyšel!“ — — —

I příslušníci „náplavy“ byli pohnuti...

Vrchole však dostoupilo vzrušení teprve tehdy, když připomenul Prach přítomným ony syny a spoluobčany, kteří již na bojišti vykonali svoji povinnost a konají ji dále — a vyzval je, aby se přičinili býti jim podobnými spojením se ku práci za stejným účelem, čehož ovšem snadno může býti docíleno založením „Statoprávní demokracie“ v Zubřanech!

Hluboké ticho — jako před výbuchem — rozložilo se na chvíli kolem po jeho výzvě...

Jenom na chvíli — neboť v druhé vsta již od stolu koncipista Hroznata s kapesníkem u očí a hlaholil uprostřed štkání: „Bé — bé — — To ce ví, že jsem s váma! — Já to cítím až pod srdcem, jak je to dobrý — to ce ví, že to vyhrajem'! Mušíme - mordýje!“ —

A už řval hrdinným tenorem...

„Héj — Sló-vá-né — ešte — na-a-še-e...“

Prach div neomdlel, spatřiv Hroznatu, kterého do té chvíle nezpozoroval... Zakročiti však již nemohl, neboť bezprostředně po jeho výstupu zachvátilo vzrušení množství, a kde kdo byl, chvátal, aby

se dal zapsat do nového, tak krásně velezrádného spolku ... Ukázalo se později, že této památné neděle utekli Matějovskému skoro všichni novopečení socialisté, čehož důsledky byly pro něho tragické, neboť v sobotu neprodal ani čtvrtinu nákladu „Zubřanské Poselkyně", kterou mu i většina předplatitelů vrátila se štiplavými poznámkami ...

A ještě jeden radostný výsledek přinesla Prachova schůze: padli si po ní do náručí měšťané „od kořene i od pařezu" s „náplavou". — — Měšťané dokonce se „náplavě" podřídili, nereptajíce proti tomu, že všechna funkcionářská místa byla obsazena přivandrovalci — a že dokonce ani Hroznata nebyl vyznamenán hodností jednatelskou nebo aspoň zapisovatelskou.

Celé město bylo vzrušeno, každý hovořil jenom o novém spolku, a všecko ostatní propadlo zapomenutí. I hříchy purkmistra Slaby, který se sice na schůzi neodvážil, ale hořel tak trýznivou nedočkavostí, že o půl desáté večer poslal lermo služku k Hroznatovi, aby hned k němu přišel ... Hroznata byl doma a ukrutně se lekl, že zase něco na něho prasklo. Třesoucíma se rukama natáhl boty a oblékl kabát a všecek hříšný chvátal noční temnotou. Na štěstí však uhodl cestou, cože purkmistr chce — a proto vešel důstojně a skoro kamarádsky vyložil Slabovi, o čem bylo hovořeno ve schůzi. Nezatajil mu ani, že vlastně se ho redaktor Prach ujal a odsoudil pomluvy, které nadělala Moudrá Saloména ...

Slaba se z toho velmi zaradoval, ale také udivil, neboť za svět nemohl pochopiti, proč pojednou „náplava" tak zkrotla. Nelíbilo se mu to příliš, tušil nějakou čertovinu — ale přece jenom uznal, že bude nejlépe nepřipomínati se nyní, dokud je jeho ostuda ještě příliš teplá, veřejnosti, jejíž zájem byl tak neočekávaně a příznivě obrácen v jinou stranu ... Zeptal se ještě Hroznaty na to a ono, chodil chvilku sem a tam po pokoji, tváře se pokud možno nejzamračeněji, aby se zdálo, že přemýšlí — a na konec řekl svému bojovníku, aby zatím schoval meč do pochvy, nepsal nic do příštího čísla „Pravdy" a počkal, až jak se věci vyvinou ...

Vyvíjely se obdivuhodně ...

V sobotních číslech zubřanských žurnálů nebylo o purkmistrovi ani slovíčka ... „Probuzení" přineslo v čele náramně vlastenecký úvodník a bouřilo zle proti jalovému socialismu, který počíná býti hlásán ze zištných a osobních důvodů lidmi, kteří nemají nejmenších znalostí o základech tohoto ideálního učení, jímž má býti přetvořena společnost v útvar spravedlivější a dokonalejší — a které proto může býti jenom zkarrikováno a zesměšněno, je-li hlásáno ústy pustých demagogů ...

„Zubřanská Poselkyně" jako by byla tušila, že tohle najisto přijde, křičela hned na první stránce palcovými literami: „Patentovaní vlastenci, čili nová strana „kam vítr, tam plášť", jinak také: zubřanská státoprávní demokracie". — V obsahu úvodníku pak spílal Matějovský nevybraně zrádců, přeběhlíků a prodejných duší všem, kdož opustili nectně rozvinutý prapor pravdy a uchýlili se do tábora ještě mrzáčtějšího baťtipánství, než bylo staré radniční ...

To byla ovšem silná slova, aby nemohla zůstati bez odvety. Zubřanští se rozlítili, a sílu jejich hněvu ucítila Matějovského kapsa ... Řezník Hála ujišťoval aspoň hned v pondělí po této události každého, že ani nebožtík redaktor Tochor mu neprodal nikdy tolik papíru na balení masa, kolik tentokráte přivlékl Matějovský neprodaných čísel „Zubřanské poselkyně" ... Zaradovala se po takové zprávě srdce Zubřanských, a zkormouceno bylo ledví Matějovského, který pochopil, že je zle — že přestřelil, že ukrutně prohloupil, neuváživ předem věc do důsledků. Chodil proto velmi schlíple, nemoha se na ničem ustanoviti ... Minul týden, vyšla „Zubřanská Poselkyně" obsahu tentokráte nad obyčej mírného ... Nehovořila o politice, úvodník její horoval o zdokonalení národního školství, neboť byl šikovně opsán z kteréhosi učitelského časopisu, a lokálky jedna za druhou byly tak neviňoučké, jako šestileté družičky o marianském procesí ...

V „Probuzení" bouřil ovšem Prach proti pustotě a zlolajnosti péra, které se neštítí ani posměchu nejryzejším citům, vloženým samotnou přírodou do srdce člověka — lásce k vlasti a oddanosti svému národu ... Matějovskému se třásly ruce, když četl břitké výpady odpůrčího listu, a na čele vyvstával mu pot ... Jeho víra, že bude Zubřanskými přijat na milost, byla jako zkomíravý plamínek krejcarové svíčičky ...

A věru: bába roznašečka se vrátila po páté s balíkem nepřijatých čísel. Odepřeli přijetí nejen ti, kteří již předešlé číslo vrátili, ale ještě četní jiní, přičiňujíce k svému rozhodnutí velmi nepříjemné vzkazy ... O dveře redakce celé sobotní odpoledne nezavadil nikdo, aby si přišel koupiti číslo ... Ani v neděli nikdo nepřišel ... I stál v pondělí ráno Matějovský

nad haldou neprodaných čísel jako prorok Jeremiáš nad zříceninami Jerusalema, a bylo mu také do pláče. Vzdychl si po chvíli a odnesl zase všechen neužitečný papír řezníku Hálovi...

Dočkal se nového pokoření. Řezník Hála povytáhl pysk a spustil s vysoka, že papíru nepotřebuje, že ho má na půl roku dost — zkrátka — dělal drahoty... Na konec však přece koupil — po dlouhém smlouvání, zaplatil však již o půl druhé zlatky méně, ačkoliv papíru bylo nejméně o dvě libry víc, a ještě na rozloučenou prodrolil skrze zuby, aby už k němu s těmi hadry nechodil — že jich nekoupí...

Matějovský by se nebyl tak rmoutil, kdyby se bylo přihodilo v lednu nebo v červenci, kdy většina odběratelů poslala v pořádku předplatné na půl roku... Ale byl tu prosinec, Vánoce na krku a Nový rok přede dveřmi... S Novým rokem se blížila první sobota — a první číslo nového ročníku „Zubřanské Poselkyně“... Mžitky se mu dělaly před očima, zlatá kola tančila, a modré, zelené, žluté i fialové jiskřičky jen pršely, jakmile na tyhle konce pomyslil...

A potom! — Žena! — —

Jak ta mu hrála a co mu řekla v trudných dnech jeho duševní bídy, nebyl by se odvážil napsati Hroznata ani Prach v nejbřitčích úvodnících, protože by je byl hnal před porotu pro zločin urážky na cti, spáchaný veřejným tiskem...

Trudno mu bylo na pouti do Canossy... Zase napsal takové krotké a polepšené číslo, že školáčkové je mohli bez pohoršení čísti. Vytiskl je jenom v polovičním nákladu — a pozměnil pyšnou rubriku v záhlaví; tam, kde dříve bylo psáno, že „předplatné se přijímá pouze celoročně a půlletně“, zmizelo slovíčko „pouze“ — a místo něho se objevily číslice čtvrtletního i měsíčního předplatného — a hrůza! — i tučně vytištěná poznámka, že jednotlivá čísla možno obdržeti ve všech místních knihkupectvích...

A skutečně! Ještě před třetí hodinou poslal bábu roznašečku ke knihkupcům s balíky čísel... Neměl však stání, a proto vyšel na náměstí, aby zjistil, s jakým úspěchem se potkalo jeho pokání... Nesliboval si příliš, ale že by se mu dostalo takového ponížení, přece jenom nečekal...

Před prvním knihkupectvím stál hlouček občanů a mezi nimi Hroznata třímal v kovářské pěsti radniční „Pravdu“... Sotva však spatřil Matějovského, zanechal čtení svého výrobku, rozkročil se široce, a ukazuje prstem na mimojdoucího, zahalekal jako pastevec za vsí: „Jo, jo — každá pejcha má smutný konce! Napřed se fouká s vysoka, a když 'de z tlustejch do tenkejch, tak se tochoruje!“ — — —

Matějovský, zaslechnuv drsnou Hroznatovu větu, zbledl jako košile, obrátil se a chvátal domů. V celém životě nezažil chvíle větší sklíčenosti... Teprve po výkřiku Hroznatově pochopil celý rozsah svého úpadku. S nebožtíkem Tochorem je srovnáván — s redaktorem dýchavičného „Čistého Štítu“, kterému se sám ve svém listu posmíval... Chtěj nechtěj musil uznati, že na Hroznatově srovnání je něco pravdy — neboť: neutekl se v nouzi do knihařských krámků, neponížil tak „Zubřanské Poselkyně“, které nikdy nebylo třeba, aby za svými čtenáři běhala, kdyžtě oni sami si zhusta přicházeli pro ni do redakce? Nevytiskl na její záhlaví částky měsíčního a čtvrtletního předplatného?

Seděl celý zbytek odpůldne až do večera, pohřížen v truchlivé myšlenky — a ani druhého dne mu nebylo lépe. Čím však déle uvažoval, tím hůře mu bylo. Přítomnost byla krutá, neboť znamenala prohru na celé čáře — a vyhlídka do budoucnosti ukazovala vítězné prvenství „Probuzení“ a jeho redaktora, který dovedl šikovně využíti jeho nedobře promyšleného činu ve svůj prospěch...

Nejhlouběji poklesla však jeho nálada teprve v pondělí ráno, kdy mu knihkupci odevzdali všechny výtisky „Zubřanské Poselkyně“, které jim byl svěřil k prodeji. Schlíple je sebral, svázal motouzem s těmi, které mu ještě zůstaly v redakci, a šel — tentokráte k řezníku Stejspalovi... Ale nastojte! I ten ohrnoval pysk a krčil rameny — dělal drahotu — a hodil posléze balík papíru na váhu velmi urážlivě a vyplatil několik papírových korun tak, jako by uděloval almužnu...

Tehdy popadl redaktora Matějovského vztek.

„Když vy tak, tak já vím taky jak!“ — reptal na zpáteční cestě... „Když myslíte, že tochoruju, tak je dobře! Ukážu vám, co Tochor nedovedl! Já se neoběsím — to mne nenapadne...“

A šel a šel — nikoli však domů... Zaměřil v onu stranu, kde se rozkládalo předměstí „Za vodou“, neboť v jeho hlavě uzrál černý plán... Cestou se zastavil v židovském krámku a posilnil se k nedalekému dílu čtvrtkou rumu. Bylo mu hned, jako by se byl napil elixíru. Mírně se rozjařil, myšlenky hned byly růžovější, a všecko všecinko tak snadné a lehce proveditelné, že div radostí netančil...

Potom se pozeptal povykujících dětí, a když mu ukázaly, vešel do nízkého ba-

ráčku, kde se zeptal pomračené a nedůvěřivě si ho měřící ženy, je-li p a n Pajšek doma. Nezvyklé titulování muže učinilo ženu tím nedůvěřivější. Pomračila se ještě víc a řekla, že není, ale že přijde za chvíli k obědu . . .

„A můžu tady na něho, m i l á p a n í, počkat?“ — zeptal se zdvořile Matějovský . . .

Pajšková se ale zatrachtile urazila. Podepřela si ruce o boky a povídala: „Blázny si z jednoho dělat nemušejí! Já nejsem žádná jejich „milá paní“ — já jsem Pajšková a dost! Chtějí-li si počkat na mýho, tak si sednou a nezdržujou mne. Já muším koukat, abych byla v čas hotova s obědem — nebo bude zase randál . . .“

Obrátila se resolutně k němu zády hleděla si plotny. Matějovský zaraženě odkašlal, posadil se na lavici, která se táhla podél obou stěn úhlu světnice, v němž stál stůl . . . Potom se ozval venku polední zvon — a než by padesát napočítal, byl tu Pajšek z práce . . .

Člověk-hromotluk, o hlavu vyšší než nejvyšší Zubřanští, muž nebojácný, o jehož síle se nesla pověst krajem. Byl nejvěrnějším druhem nebožtíka redaktora Tochora a hlavou zubřanských dělníků, zejména ovšem oné málo početné hrstky, jíž bylo spíláno kverulantů a karbonářů, poněvadž si založila spolek, o němž se před časem roznesly městem nejdivočejší zprávy. I o anarchistech hovořili Zubřanští, aniž si byli vědomi smyslu slova.

(Pokračování.)

✱

Boh. Bauše:

NÁVRAT K PŘÍRODĚ.

(Dokončení.)

Smrt jednoho podmiňuje život druhého. Slovo „příroda“ vykládá se dle stanoviska a názorů v různých dobách v rozličném smyslu. Nejčastěji se personifikuje: jednou jest starostlivá láskyplná matka, která se o každého červíčka stará, jindy macecha bezohledná, která drsnou bezohledností dítky své vychovává, jednou hojí každou bolest, jindy krutě smetá celá pokolení.

Onen přírodní výběr vytvořil právě ústrojné bytosti, které svou životní silou přizpůsobily se poměrům, v nichž možno jim žíti a se množiti. Třeba tu počítati s neobmezenou dobou, v níž tvorstvo se vyvíjí. Zajíc polní má barvu hroudy, zajíc polární jest bílý, staré druhy vymírají, aby učinily místo novým.

Nelze si představiti, že by za daných, ale neznámých podmínek mohlo všemožné vzniknouti „náhodou“. Lidé si na př. vymýšleli rozličné nestvůry, symbolické bytosti, složité formy z několika rozličných zvířat (sfingy, kentauři, faunové, mořské víly a pod.); ani jedna takto vymyšlená bytost není stavbou svou pohybu ani života schopna. Ve stavbě každé rostlinky, každého života poznána taková účelnost a plánovitost v nejmenší podrobnosti, že vyloučena jest každá nahodilost v přírodním výběru tvorstva.

Z tohoto pozemského živočišného světa vzešel konečně i č l o v ě k. Kdy a jak se to stalo, jest otázka temná a předmětem stálého badání, které jen tolik v moderní vědě dokázalo, že původ člověka klade se do stále starší doby.

Není to jen doba mamutů a nosorožců, která se za současnou s objevením člověka pokládá, ale jisté stopy v ložiskách křemenných, ležících 500 stop nad niveau nynějších řek, t. zv. eolithy poukazují ještě na starší původ. Jakkoli ještě badání domněnky o původu a rodokmenu lidstva rozšíří, aby se nám tato záhada všech záhad představitelnou učinila, tolik jest jisto, že se význačný typ ve vývoji a odlišení člověka od zvířectva jeví v nepoměrné velikosti mozku a tím v současném zvýšení jeho schopností a činnosti. Nevíme mnoho, jak žili a vyhynuli obrovití ssavci doby třetihorní, předkové recentních nosorožců, koňů, šelem, ale tolik jest jisto, že mozek jejich poměrnou vahou k váze celého těla byl mnohem menší nežli nynějších potomků. Mozek obrovských nestvůr druhohor, oněch Dinosaurů, Diplodoků a j. byl teprv nesmírně nepatrný v poměru k velikosti těla.

Velikost mozku ovšem nerozhoduje, vždyť jen jeho menší část nervové soustavy zde soustředěné ovládá nutné pohyby a a vnímá dojmy smyslů: — rozdíl ve velikosti mozku Isaaka Newtona a australského negra neodpovídá nijak rozdílu v duševních schopnostech obou, — ale tato část byla asi nejvnímavější a výchovy nejschopnější, takže zde nastal veliký pokrok ve přizpůsobivosti novým poměrům prostředí u tvorů takto vyzbrojených.

Objevením se člověka počíná však nová éra v celém ústrojném světě naší planety. Nikoli pojednou. Lidstvo se vyvíjelo po-

zvolna; statisíce let snad minuly, nežli vznikla bytost, která svou silou vůle, sebevědomím, poznáním, rozumem naučila se, jak zajisté bylo založeno v celém plánu tvorstva, ovládati síly přírodní. Ze schopností zvířecích, z nižších fází svého vývoje vyvinulo lidstvo činnost, jež namnoze změnila tvář země.

Neúprosně prováděla dříve příroda příkaz: co není života schopno, zemři. Boj o život netýkal se boje mezi různými druhy, zde udržována vždy jistá rovnováha mezi slabšími a silnějšími, mezi dravci a jich kořistí. Ale nedochůdčata, bytosti nepodajné, jež se nedovedly vyhnouti hladu a zkáze, byly nemilosrdně vyloučeny z řady žijících a rozmnožujících se. Jinak člověk vystoupil proti přírodnímu výběru. Nastaly-li v přírodě poměry, jež mrazem, vedrem, hladem vedly k vyhynutí živých tvorů, vzepřel se člověk: „Chci žíti!" Rozum a vůle učinily jej schopným přeplouti řeky a moře, oděvem chrániti se před zimou, přístřeším před vedrem a bouří, ohněm připraviti si nekonečně rozmanitou potravu proti hladu. Když ovládl své okolí tím, že přizpůsobil lépe rostliny a zvířata pěstováním a chovem své potřebě, rozšířil nepovědomý pud ochrany mláďat, jak vrozen je zvířatům, v uvědomělou a účinnější péči o potomstvo a větší láskou ku pospolitosti ke kmeni, plemeni, národu. Vyvinuje se řeč z pouhých zvířecích zvuků, jež zachovala myšlenky a vědění od pokolení k pokolení, vznikly obce, státy, říše.

Nelze již nazpět do přírodního stavu: „myšlenka jest tak nesrovnalá, jako myšlenka, že by dospělé zvíře mohlo vrátiti se do lůna mateřského".

Člověk se v mnohém ohledu vzepřel přirozenému běhu věcí, jak před zjevením jeho na zemi „přirozený výběr" podmínky života ovládal. Pokroky jeho v ovládání přírody během historické periody děly se úžasnou rychlostí. Za posledních dvou století nesmírně opanoval mechanickou sílu, změnu svých sídel, zemědělství, průmysl všeho druhu a umění, zmírnil účinky nemocí, moru, a nákazy i bolestí. Výzkum přírodovědecký vložil tyto zbraně do rukou lidstva.

Nevíme ještě, kam až schopnost člověka ovládati přírodu může dospěti. Místo stálého klidného pokroku, klidné kontinuity zaručující cestu k lidskému blahu, vidíme rozvraty k barbarství, ničivé pokusy vší kultury a vědecké práce.

Člověk dnešní kulturou trpí přeceňováním. Již nepřenechává přirozený běh věcí pouhému přírodnímu výběru. Zasahá rušivě, jako odbojník do života všech živých organismů, které s ním jsou spojeny. Návrat k přírodě může jen znamenati, že jen úsilovnou prací a badáním udrží svou moc, ovládáním sil přírodních a vniknutím do životních dějů, pozná všechna nebezpečí a prameny zla, které jej obklopují. Neboť každé odchýlení od přirozeného vývoje se mstí na člověku a uvolňuje stále nová nebezpečí, která jej ohrožují. Ti, kdož mají říditi osudy společnosti lidské, nesmějí klidně přihlížeti, jak těžce dobyté kulturní statky se pustoší a práce badatelské zlehčují i zanedbávají. Rozum lidský jest jenom část rozumu všesvětového; je třeba stále člověku připomínat fakt, že ukazuje nejen v pravěku, starověku, ale i podnes svým počínáním zvířecí původ.

Je-li lidstvo povoláno k vyššímu určení a v říši lidské — regnum hominis — jak o ní Francis Bacon snil, trvalé vlády a jistoty se domoci, pak musí živlem jeho býti neúnavná práce a nekonečná v badání přírodních zákonů ovládajících vesmír, v malém i velkém. Zde platiti bude stále heslo: „Zpět k přírodě!"

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Ale —" vyjelo pojednou z Kadlcových úst a zřejmá úzkost zračila se mu ve zbledlé tváři.

„Co — ale?" nepřívětivě se otázal hospodský, povstávaje.

„Bude mne potom Vlastička chtít, až nebudu mít Vostojavku?"

„To je vaše starost, to je druhý krok —"

„To je to, tatíčku zlatý, to je to! Obávám se, jak sletím s Vostojavky, že budu jako oškubaný páv!"

„Ne ne, můj milý, žádný páv, obyčejný holub, na Vostojavce holub, a dole na statku zase jen holub. Nesmíte se domnívat, že vás někdo má za páva! Každý ví, že jste zapřažen do těžké káry dluhů — a že to jednou uváznout musí. Kde pak páv! Chachacha! To právě byla a je vaše chyba, že se považujete za nádherného páva

v očích ženských, máte-li Vostojavku. Ale kdež! Vždyť lidé nejsou slepí. Pozorujete snad, že by se o vás ty bohaté nevěsty praly? Já nic takového nevidím! Takové Tonky, ano, ty se vás chytají, ale ty vám spíše škodí než prospívají. Vy jste to měl tak neobratně zařízeno, že byste byl scházel, stárl, chudl, až byste se byl jako starý mládenec jednou svalil na mez před Vostojavkou a podivil se: Pro Krista Ježíše, tohle býval kdysi můj dvorec!"

Kadlec seděl se sklopenou hlavou.

„Já bych všecko udělal," zabědoval, „jenom dostanu-li ji!"

„Řekl jsem, že je to druhý krok, který vůbec nebude možný bez kroku prvního. Učiníte-li první, dostanete možnost druhého."

„Ovšem —"

„No tak! A pojďme už! Zítra k vám přijdu s penězi, můžete ještě o tom doma uvažovat."

Kadlec povstal. Zdálo se, že je všechen znaven, jako po velikém zápase.

„Tatíčku, jak se taková tajnost mohla vyzradit?" obrátil oči k Hrdličkovi.

„Tomu se divíte? Já bych se divil, kdyby se nevyzradila!"

„A soudíte, že to snad ještě někdo ví?" zašeptal starostlivě.

Hrdlička mávl rukou:

„I to víte, že ano, kde pak by se taková věc mohla utajit!"

„Kriste Ježíši!" zabědoval, „to bych se zastřelil."

„No tak pojďme, a nemudrujte, zítra budete z bláta venku!" vedl jej Hrdlička ke dveřím. „Měl to leckterý ještě horší a vyškrabal se z toho. Musíte chtít a ne čekat, až vás budou lidé vytahovat. Kde pak! Strčili by vás ještě hloub!"

Teprv teď Kadlec cítil, jak je zdrcen, a jak závažně věci se právě odehrály.

„Tatíčku nejdražší, smilujte se!" šeptal zoufale ještě ve chvíli, když se vrátili do pokojíka mezi ostatní. Seděla tam i Vlasta.

XXXI.

Hrdlička bystře si povšimnuv, že Bláha cosi vášnivě vykládal, že byl zrudlý a jaksi podrážděný, kdežto Havlíček, že mlčky seděl a že zbožně pohlížel na Vlastu, obrátil se a odešel bez poznámky. Vlasta se za ním ohlédla. V černých očích jejích zasvitlo pohrdání.

Kadlec přisedl jako žák, který se vrátil po nepodařené zkoušce. Zdálo se mu, že je skutečně oškubaný páv a že o jeho tisíckráte prokletém poměru s Tonkou ví dojista i Bláha i Havlíček, ba možná, že i Vlasta sama. Rozmrzení jeho rostlo, sklíčenost úplně jej pronikla.

Podala mu ruku a zapátravši v jeho očích, pronesla všetečně, ne však se zájmem:

„Co pak je vám?"

„Nic, nic!" vzpamatoval se Kadlec „jenom mne tak něco napadlo."

„Nepříjemného?"

„Tak něco, v cukrovaru mne včera dopálili. Čert je vezmi!" pohodil hlavou. Obrátil pak oči k Bláhovi i k Havlíčkovi, a po celém nitru rozlila se mu nesnesitelná závist, že oni nemají poměrů s Tonkami a že nemají devítiletých synků. Připadal si jako bezruký, který si má utrhnout nad hlavou zralé jablko.

„Víte, co jsem si myslila, když jste přišel tak — tak —" jala se Vlasta živěji mluviti.

„Jako vypráskaný pes! Checheche!" rozesmál se Bláha.

„Skoro jste tak vypadal — což mne zamrzelo, to vám říkám, pane Kadlci, protože jsem byla zvyklá viděti vás vždy jako bujného koníka."

„Co co?" užasl a prudce se obracel. „Co povídáte? Tak že jsem vypadal? Proč? Proč bych tak vypadal? Co vás to, blázni, napadlo? Naopak, dusil jsem se radostí, to vám mohu prozradit. Radostí! Pamatuj si to, Bláho, a jednou, až se ti všecko rozjasní — vzpomeň si na tuto chvíli, že jsem ti to řekl. Radostí! A naprosto ne vypráskaný pes! Chachacha! Kde pak! To bys asi něco takového rád viděl! Že?"

„Počkejte, nedořekla jsem prve, co jsem chtěla říci! Víte, co jsem si myslila, když jste přišel mezi nás tak — tak — jak jste právě řekl — udušený radostí?"

Bláha se prudce zachechtal, Havlíček tiše se usmál, skloniv hlavu.

„No? Co pak?" otázal se Kadlec.

„Že jste požádal o mou ruku —"

Kadlec na okamžik užasl, ale nevybuchl, ztišil se a ztišili se i druzí páni.

„A kdo ví, jestli ne!" vzpamatoval se pojednou Kadlec a vykuliv své hezké, modré oči pohlížel s jednoho na druhého. „Možná, že jsem řekl, chachacha! Možná! Podívejme se, jaká vy jste bystrá, jak umíte myšlenky číst. Dejme tedy tomu, že jsem řekl, no tak — co? Co z toho bylo? Víte i to? No tak! Chachacha! Co mi tedy pan Hrdlička odpověděl, že nevíte?"

„Myslila jsem si, že dvakrát dobře to nedopadlo — podle té vaší radosti — ale z toho byste si nemusel nic dělat, já nejsem otrok, stane se, co já budu chtít!"

Vlasta pojednou zčervenala. „Mně nikdo nebude rozkazoval, a myslím si, že udělám všecko naopak, než jak si bude tatínek přát!“ Při těchto posledních větách neobyčejně zvážněla. „Právě naopak!“ dodala po chvíli ještě důrazněji.

Slova její všechny tři pány překvapila. Bláha zapátral v jejích očích, Havlíček sáhl si na knírky, Kadlec se nedůvěřivě zasmušil. Nemohl ani obsáhnouti množství dojmů, které jej naplnilo z rozmluvy s Hrdličkou, natož ještě tyto neočekávané nové myšlenky Vlastiny, které se objevily jako spása i jako zatracení. „Ví to, nebo neví?“ letělo mu hlavou. „Zdá se, že neví! Či ví? Kriste Ježíši, kde to ten Hrdlička vyčuchal? Vždyť nikdo nic nevěděl! Odkud to má? Ale — proč zoufám? Chce mi ji dát, jinak by se o mne nestaral, abych se osvobodil od té pijavky! — Ta už mne stála trampot! Rozhodně ano, Hrdlička se mnou počítá. Jenom, co to ona povídá, že učiní všecko naopak? Jaká to zas je komedie?“ Pohleděl na Vlastu. Čekala, že některý něco řekne.

„Ale, slečno,“ promluvil Bláha s nedůvěřivým úsměvem, zřejmě se snahou usvědčiti ji, že mluvila neupřímně, „vždyť vás pan Hrdlička k ničemu nenutí, to jste na omylu, on nám všem stále říká, že on nic nerozhoduje a nerozhodne; na vás všecko záleží!“

„Ano, ano!“ přisvědčili Kadlec i Havček.

„Možná, že to říká,“ nezalekla se Vlasta, „nechci se o to přít, ale věci jsou přece jen trochu jinak, než vy si myslíte!“ Tvář její zpřísněla. Obrátila se ke Kadlecovi: „Vám bychom měli za ten váš nápad s celou tou přísahou namlít, co by se do vás vešlo! Myslíte, že jste provedl něco moudrého? Naopak! To byla největší hloupost, která se vám kdy ve hlavě zlíhla! Čert aby vás za to trestal! Jak jste s tím přišel, už bylo zle. My jsme se potřeštili, vy i my, čekali jsme, že se bude něco neobyčejného dít, ale zatím se udělala jen tma. Nic jiného než tma! A nic bych za to nedala, že to nebyl váš nápad! Viďte, že ne? Viďte, že jste byl nastrčen a že vám tu myšlenku někdo nahučel!“

Kadlec hleděl na ni všechen užaslý, oči měl roztěkané.

„To ne, to ne!“ volal oživnuv. „To jste na velikém omylu! Ta myšlenka je má, ta vyrostla na mém políčku, já si od nikoho nic nahučet nedal!“

„Nechťsi!“ okamžitě vpadla Vlasta. „Věřím vám, ale je možná, že jste na omylu vy, že se jen domníváte, že myšlenka je vaše, že však jste ji někde vdychl — rozumíte? Ani jste netušil, už do vás vlítla a už ve vás jezdila jako myška — chachacha, a už vás nutila, abyste mluvil a jednal.“

„Ne, ne, ta myšlenka je moje, ta se vylíhla ze zatracených starostí!“

„Možná i to, že se vylíhla — povídáte ze starostí — dobrá, což konečně je vedlejší. Já chtěla jen na jedno upozorniti vás i pana Bláhu a Havlíčka, totiž na tu tmu, co se udělala po vaší přísaze. Přiznejte se, že jste očekávali něco zcela jiného, že jste očekávali bůhví jaké věci, jakési lítání, psaní, domlouvání a pomlouvání a rvačky a motačky a hlavně zasnubování, a zatím nic! — A to je to, co překvapuje vás i nás! To je to! Nic se neděje a přece se děje. Žádný nic nevíme, a přece všichni cítíme, že se mnoho změnilo. A nevíte žádný nic a nevím ani já a neví nic ani Anča, ani Pepča. Všichni čekáme s otevřenou hubou toho pečeného holuba a on neletí!“

Kadlec, který naslouchal s otevřenými ústy, rozpačitě se ohlédl kolem. Rty sevřel. Bláha, jenž upíral na Vlastu roznícené své kočičí oči, zasmál se a oživl:

„Dobře jste řekla s tou tmou! Ta mne bolela do očí hned první dny. Vzal jsem na ni nůž a chtěl jsem ji rozkrájet. Tma zůstala tmou, rozřezat se nedala. A teď, abych pravdu mluvil, mám z toho samou nedůvěru. Nevěřím vám, nevěřím Hrdličkovi, nevěřím Kadlecovi, a nevěřím Havlíčkovi. Připadáte mi všichni jako šelmičky s blýskavýma očkama — na mou duši!“

„Nic se vám nedivím!“ řekla Vlasta. „Nemůže být jinak. Já vám taky nevěřím!“ Krčila rameny a prohlížela si střídavě pány! „Skutečně! Nemohu, nevěřím!“ Zavadila pohledem o modré oči Havlíčkovy — Byly plny záře a smutného stesku. „A věřím-li,“ pocítila nutnost říci laskavější slovo, „nevím pak, co si počíti, jak se rozhodnouti!“

„Zkrátka,“ vztáhl Bláha rozevřenou ruku do výše, „jsme na mrtvém bodu! A to je celá ta věc. Věděl bych pomoc, věděl bych, jak tu tmu rozsekat, vím, kdo by to mohl jediný udělat — ale — ale — právě z toho nám běhá mráz po zádech!“

„Kdo by to mohl, řekněte, kdo?“ nápadně se otázala Vlasta.

„Vy!“

„Já?“ užasla. „To se velice mýlíte, můj zlatý! Nevím vůbec, co bych mohla učinit, aby bylo jasno!“

Všichni tři se pohnuli a všichni dali najevo, že všecko vězí v její moci.

„Já že bych mohla?“ divila se. „Prosím vás, jak si to představujete?“

„Kdybychom se toho nebáli,“ promluvil Bláha se zřejmou váhavostí a opatrností, „kladli bychom vám otázky, a kdybyste na ně odpověděla upřímně a pravdivě, bylo by po tmě a po mrtvém bodu!“

„No tak se ptejte!“ zvolala vysokým hlasem a zasmála se.

„Tedy na příklad, co ten doktor Mityj,“ s tísní zcele patrnou osmělil se Bláha, „je to váš nápadník, nebo ne? Pan Hrdlička mne sice ujistil, ale já přece jen nevěřím — nemohu — představte si to všecko!“

„Můj nápadník?“ rozesmála se. „Proč právě on má být mým nápadníkem? Řekla jsem vám, že se neobyčejně zajímal o Anču, ale že se dověděl o její lásce,“ pohlédla na Kadlce, „a že přirozeně o tom přestal mluvit. To je všecko!“

Odpověď Vlastina nejvíce vyrušila Bláhu. Bylo zřejmo, že právě tato věc byla nejtěžší můra na jeho hrudi. Dotkl se rozevřenou dlaní svých hustých, kratičkých vlasů a přeplněn radostí, zapomněl na další otázku, již měl již pro Vlastu připravenu.

„Ptejte se dál!“ vyzvala slečna pány s jistotou až překvapující.

Havlíček se začervenal a rozpačitě schýlil hlavu. Kadlec se chvatně rozhlížel, jako by se připravoval chytit a zadusit každou takovou otázku, které se bál.

„Bylo by dost otázek,“ odvážil se Bláha. „Hlavně jedna by byla — jedna sakramentská otázka, ale ta by to všecko tak rozházela, jako dynamit.“

„No, řekněte ji, co se bojíte?“ rozloživši ruce, pobídla jej vesele Vlasta.

„To máte tak: Přímá odpověď, ať je tak nebo tak, bude znamenati jednu radost a dvě popravy!“

„Právě!“ vletěl do hovoru Kadlec. „A proto raději nic!“

„Kdož ví, co by bylo lepší!“ zašeptal pro sebe Havlíček. „Ta nejistota člověka umoří!“ A hlavou mu letělo: Proč stále mlčím jako zařezaný? Co mi vzalo odvahu? Ta Bláhova smělost? To, co mně o něm před týdnem řekla? Miluje ho? Ne, jistě ne, ona nelže — ne, ale mohlo by se stát, že by se do něho zamilovala. On neobyčejně oživuje láskou, v něm hoří jakýsi divný oheň, on skutečně má v nitru něco, co se jen v takovýchto chvílích probouzí. A čím on je smělejší, tím jsem já zamlklejší.“ Sáhl si na kapsu. „A dopis jí dám!“ Vášnivá nedočkavost zachvěla jeho nitrem.

To, co řekl Bláha, že odpověď Vlastina znamenala by jednu radost a dvě popravy, Vlastě okamžitě vyzradilo, oč jde. „Chtěli by vědět, kterého mám ráda!“ pomyslila si. V očích jejích rozzářilo se temné vzrušení. „Chtěli by, ale každý jen v tom případě, že by to byl on!“

Pojednou se vzpřímila:

„Dejme tomu, že byste chtěli vědět, kterého z vás mám ráda!“

Páni zbledli a jako zdřevěnělí se na ni zahleděli. Dech se jim ztajil. Všem se zdálo, že nejosudnější chvíle nadešla. Oči Bláhovy, kulaté a temné, zahořely a utkvěly v její tváři. Kadlec se podobal zločinci, očekávajícímu odsouzení. Velké, hezké rty jeho se nemohly ani slabostí sevříti. Havlíček se vzpamatoval a pohled jeho tak neobyčejně se zalil touhou a jakousi dávnou vírou, že zkouzelnil bohatě všecku jeho tvář. Zdálo se mu, že tato chvíle bude míti rozhodující vliv na to, co Vlasta za vteřinu promluví, a cítil, že horoucí láska jeho jako světelné proudy přelévá se v její nitro.

„Konečně, chcete-li, mohu vám to říci!“ promluvila vážně.

Mráz proběhl jim celým tělem.

„Nikdo se na to neptá, Vlastičko,“ vztáhl k ní Kadlec ruku. „Neříkejte to!“

„A já vám to přece řeknu!“ zasmála se. „Nikoho! Ale není to tak docela pravda. Snad někoho přece, ale já nevím — koho!“

Odpověď její vlastně všechny potěšila. Na jejich tvářích objevil se úsměv. Havlíčkův pohled zvroucněl vděčností.

„Nevím!“ mluvila ihned živěji, „a jak na vás vidím, nikoho to nezarmoutilo. A tu jsme zas tam: Nejistota je v nás! Nejistota! Jen o tom trochu přemýšlejte! My všichni na to hubujeme, všichni tuto nejistotu proklínáme, ale ve skutečnosti — nastane-li okamžik, že by měla padnouti, — všichni si oddechneme, když nepadne! Jako vy teď! Ale věc je zlá, nemyslete si! Ta nejistota v člověku vězí jako hřeb. Věříte, že jsem před čtrnácti dny věděla víc než teď? Když jste přisahali a když my jsme přisahaly — teď vám to mohu říci, — bylo všecko bez velkého uvažování hotovo. Vzaly jsme to vesele, lehce, tak jak to má být a jak by to bývalo nejlepší. Při té veselosti a při tom chechtání jsme si vás rozebraly. Na mou duši! A byly jsme zcela spokojeny. Toť se ví, narazily jsme hned na překážky. My jsme se dohodly, ale vy ne. Kdybyste byly pochopily, že i vy se musíte dohodnout — možná, že by se už připravovaly tři svatby.“

„Já jsem to chtěl,“ vpadl Kadlec. „Já jsem to stále navrhoval!“

„A já jsem věděl, jak jste se o nás rozdělily!“ máchnuv rukou zvolal Bláha.

„Nebylo to těžké uhodnout a proto, když jsme viděly, že vy máte jiný rozum a že se nedohodnete, navedly jsme se, že způsobíme mezi vámi zmatek. Pamatujete se asi! Zkrátka, kdyby byl tuhle pan Havlíček před čtrnácti dny se na nic neohlížel a řek', že mne má rád, byla bych mu ihned dala slovo. Určitě! Ale propás' tu chvíli a začala nejistota. Před týdnem už bylo všechno zcela jinak. Věřila jsem, ale to mluvím pravdu, věřila jsem, že mám ráda pana Bláhu. Kdyby byl v tu dobu přišel a řekl, že mne miluje — už to bylo! Ale ani on nic neřekl, a dnes už je to zas jiné."

Kadlec se zarděl. Celou tváří jeho zahořel zvláštní neklidný oheň. Bláha, zdálo se, byl zmaten a v nitru jeho rodila se, jak zvláště jemné, v prázdno upřené oči prozrazovaly, jakási nová myšlenka. Havlíček, který o těchto Vlastiných změnách věděl již týden, byl nejklidnější. Pohlížel na ni se zbožným pohnutím a teplou věrou. Chtěl i promluviti, vlastně zašeptati několik vřelých slov, ale nebylo jaksi možno a rty jeho sotva že se otevřely, ihned se opět sevřely.

„A kdo dělá tu nejistotu?" pojednou se nazvedl Bláha.

„Uvažujte o tom!" odpověděla Vlasta. „Jste tři a rozumu máte dost!"

„Myslíte, že pan Hrdlička? Ten mluví o tom právě tak jako vy. Jeho slova jsou stále táž, že vy rozhodnete. .Rozhodněte tedy a hned se všecko pohne! Teď máme jen dusno. Blesk musí přijít"

„Já rozhodnu," zamračila se Vlasta. „až uhodnu, čeho si přeje tatínek."

„Vy nevíte?"

„Nevím!"

„To není možná!"

„Je to možná! A jakmile vypátrám, kterého z vás nenávidí a kterého z vás nechce v rodině mít, toho si zvolím. Na mou duši! Nežertuju!" Oči se jí na chvíli rozblýskaly. „Jen toho, jen toho, jen toho!" křičela.

Páni se navzájem na sebe podívali. Slova její způsobila neobyčejné překvapení, dokonce rozpaky, a ve tváři Kadlcově i úas a ustrašení.

„Mne nemá rád, to vím!" řekl ihned a zčervenal až do vlasů.

„A slečna tě taky nemá ráda!" okamžitě vykřikl Bláha se zdivočelým svitem v očích.

„To nevíš!" ještě prudčeji zvolal Kadlec.

„I vím! Nemá!"

„Nemám, ale ani vás ne, ani Havlíčka," řekla Vlasta, stahujíc koutky, „ale vezmu si toho, jak jsem řekla, kterého tatínek zavrhne. A hned mu dám slovo, hned, jak to poznám!" Opět se jí zablýsklo v očích a opět se všecka zarděla. Pak vzala prázdné láhvičky Bláhovu a Kadlcovu a odešla pro víno.

XXXII.

Až do této chvíle domnívali se páni zdejších dvorců, zvláště Kadlec a Bláha, — ovšem i Havlíček, ale ten byl od minulé neděle hovorem s Vlastou trochu zviklán, — že Hrdlička je s dcerou dorozuměn, že oba mají určitý plán a že je nutno získati si oba. Teď však se ukázalo, a to zjevně a neklamně, že je mezi otcem a dcerou nedorozumění, že je Vlasta na otce rozmrzena.

Neočekávané to poznání je překvapilo. Všichni se zalekli, a všichni chtěli zvolati to, co vyklouzlo pouze Kadlcovi, že je Hrdlička nemá rád. Měli dojem, že se všechno změnilo a že bude nutno rychle něco učiniti, aby neprohloupili. Bylo to viděti na jejich tvářích, na roztěkaných očích, a hlavně vyzníval úplný tento zmatek z jejich zamlklosti.

Snad nejvíce rozrušen byl Kadlec. „Vždyť musím honem všecko uvážit," letělo mu duší. „Chytám se Hrdličky, jen — tatíčku zlatý, jinak ne — a ono je to zatím všecko pro psa. Zítra bych mu prodal Vostojavku, stal se malým pánem a jako oškubaný páv točil bych se pod svým bývalým dvorcem — s košem od Vlasty. Tak by to dopadlo, a nejen tak, i s Tonkou by všecko prasklo a já bych byl rád, kdyby si mne potom Anča vzala!" Snažil se zmocniti se nějaké myšlenky, ale té nikde nebylo a rozčilení stále větší vkrádalo se do všech jeho nervů. Oči mu lezly z důlků, jako by ho vrazi škrtili.

Bláha se zamračil. Opřel si bradu o pravou ruku a hryzl si rty. „Vyznej se v takové tahanici," napadlo jej, „prokoukni takové mlhy a neproveď hloupost! Co si mám myslit a co dělat? Hrdlička mi řekne, abych nic nepodnikal... Jak to provést, aby Vlastě řekl, že by si přál do rodiny Havlíčka, nebo Kadlce? On jistě by řekl, že mne — na mou duši, až pot na mně teď vyskočil! — jistě, já už mám takový osud. — Jenom — co teď? Nejen že má člověk před očima tmu — jak Vlasta dobře řekla — ale ono to i všecku vůli ochromuje!

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

K. Rožek: *Hory.* Román. Díl I. a II. Nákl. Zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze. — V. V. Roštínský: *Z oltáře přírody.* Črty mrtvých miláčků. Nákl. Knihovny „Zvířeny" na Smíchově.

Rožkovo dílo, jež se nám dostává do ruky teprve po smrti autorově, zaslouží pozornosti: je to poctivá a hodnotná práce, jež chtěla býti pokusem o český román a stala se takovým románem. Dějstvuje v zapadlém koutě Orlických hor a vypráví o rozkvětu i úpadku rodiny zámožného sedláka Valenty, tvrdého a neústupného jako prostředí, v němž žije. O to se snažil Rožek: uvésti lidi v soulad s jejich krajem, charakterisovati jedno druhým, zachytiti v lidech ráz kraje. Tím se mu zdařila kresba několika typů a podařilo se mu i několik silných scén, jež přesvědčují o ceně románu. Není ovšem i bez vady: celý úpadek Valentův jest zaviněn vlastně skoro jen krupobitím, jež zničí polní úrodu a svede zámožného sedláka do spárů lichvářových, z nichž není vyváznutí. Proti Valentovi a jeho synovi Janovi postavil Rožek postavu vlčnovského Pavla, zakládajícího nový zdravý rod horský, vykreslil postavy snaživých synů Valentových Václava a Vojtěcha, jimž se daří dílo právě jako podnikavému synu přistěhovalce Pohla, přidal něžný profil dívčí a rozhovořil se i o počátcích socialistického hnutí v dělnictvu na českém venkově. Takovou, prostou, přímou a poctivou představujeme si literaturu pro lid, jejíž místo bude ve veřejných knihovnách. Rožkovi zdařilo se dílo svérázné, s nímž se setkati je právě tak milé jako řídké. — V krátkých črtách vypravuje Roštínský s přesvědčující vroucností o životě zvířectva, zachycuje jeho význačné vlastnosti, život i touhy a stavě je do přírodního prostředí. Neobejde se to vypravování, nemající vysokých cílů literárních, bez všedních míst ani bez laciné sentimentality, ale rád se v ně začte, kdo stejně miluje přírodu a soucítí s živými tvory jako spisovatel. Knížka je plna bystrých postřehů, které dokazují, s jakou láskyplnou vnímavostí byla pozorována oživená příroda. *—btk—*

*

Jan Amos Komenský: *Jednoho jest potřebí.* Z latiny přeložil Dr. Jaroslav Ludvíkovský. Otázek a názorů sv. 50, nákladem Jana Laichtra na Král. Vinohradech.

Poněkud opožděně k výročí smrti velikého učitele národů vyšla jeho závěrečná kniha, v níž sedmasedmdesátiletý stařec předkládá k úvaze konečnou filosofii svého díla a života. Co jest člověku jako člověku nejvíce potřebné, aby unikl zbytečnostem světa, jimiž zemdlelo jeho tělo i duše, čeho je mu třeba, aby vyšel ze světského labyrintu? Aby byl moudrý: t. j. aby dovedl obcovati s věcmi, s lidem a s Bohem. To je tím jedním potřebným, jež hledati kázalo slovo Kristovo, to je cesta k splynutí v míru a pokoji s božskou podstatou, jež je hlubina bezpečnosti a jednotou samou. K tomu připojuje stařičký učenec, mluvící k lidu svému hlasem otce i proroka, konečné své vyznání vroucně a hluboce, jak snad v žádném jiném ze svých děl: „V přístavu končí má pout... V Kristu končí má pout... Celý můj život byl putováním a neměl jsem vlasti. Ustavičně jsem měnil místo pobytu; nikdy a nikde jsem neměl stálého domova.. Již tedy jen jednoho jest mi potřebí, zapomenouti na věci, kteréž jsou za mnou a chvátati k odplatě svrchovaného povolání božího." — Překladatel, jenž překládal podle prvního vydání amsterodamského, pracoval pietně, češtinou bohužel ne nejsprávnější. Ke knize připojil úvod a poznámky, z nichž některé byly zbytečné. Po překladu Šmahově dostává se nám druhého překladu tohoto hluboce založeného díla. *—btk—*

HUDBA.

6. dubna slyšeli jsme „Pěvecké sdružení pražských učitelek" — výborné, disciplinované těleso svěžích hlasů, dokonale ovládané prof. Meth. Doležilem. Na programu bylo několik novinek. Kálik ve svých sborech ukázal lyrický fond, jeho cyklus „Návrat" jsou skladby pěkné, až líbivé, někde příliš jednoduché; milostnou náladu textů zmáhá. Za to Bláha-Mikeš se v textu topí; zazní pak plouhavé tónové chiméry bez ladu a skladu. Pozoruhodná byla novinka F. Zrnova, zdravě cítěna byla Kuncova píseň. — Malátnou, sladce milostnou náladou zavál naráz prudký van, když zazněl originální sbor Janáčkův na smělý a originální text Fr. S. Procházky „O Kašparovi Ruckém". To už je znakem Janáčkovy individuality, že jste teoreticky proti němu a přece vás strhuje. Také zde — místy vůbec nerozeznáváte textu — a přece kladu takovou hudbu výš než sladké, hudební vzdechy. Pražské učitelky v něm dokázaly, že intonačně zmáhají značné technické požadavky.

Česká Filharmonie pokračuje v hostování mladých dirigentů. Zdravá myšlenka! Adolf Heller, doposud konservatorista, řídil 9. dubna; nejlíp zdařila se mu Mahlerova symfonie prvá, provedená bezpečně, vzletně a zase s vlahou měkkostí těch míst, jež zajisté její tvůrce tvořil ve vzpomínce na širé, rovinaté dálky rodného českého kraje.

Národní divadlo vypravilo nově Mozartovu „Figarovu svatbu" ve znamenitém podání Ot. Ostrčila. Zvláště rámec Stavovského divadla se velmi dobře hodí pro toto nesmrtelné dílo — Mozartovský orchestr zde dobře zní, rokokové gracii, melodické lehkosti a rytmické hravosti

dostává se zde patřičného stylového rámce, jehož přece jen v Národním divadle není. Ze zpěváků vyniká nadaný p. Zítek.

Hlahol provedl 14. dubna Beethovenovu „Missa solemnis". Tento obrovitý projev geniův byl doposud proveden v Praze řízením Škroupovým, Knittlovým, Piskáčkovým. Nynější sbormistr „Hlaholu" K. B. Jirák zapisuje se nyní čestně vedle těchto významných činitelů v historii spolku. — „Missa solemnis" není zdaleka mší, jež by měla sloužiti liturgickým obřadům, byť by to byl i prvotní účel skladby. Během práce vzrostla Beethovenovi do hloubky a do šířky, jež vůbec nemá co činiti s církevní formou. Jeť „Missa solemnis" dílo universální — dílo, jež prostě zanechává v ustrnutí silou a obrovskou klenbou hudební koncepce a jest věčné svou filosofickou hloubkou, blízké české duši pacifistickým řešením problému člověka ke světu a bohu. Jest nad církvemi, společnostmi, národy, ukazuje daleko do budoucna. Potvrzuje thesi, že jen to dílo přežije hranici věků, které jest něčím víc než jen uměním pro umění, pouhou ornamentální výplní, že umělec svou hudbou má být hlasatelem pokroku, pravdy, v tom jest pak vyšší smysl jeho hudby. A zvláště dnes dovedeme oceniti velkost Beethovenovu, jeho modernost, neboť dnešek jest též revoluční čas, jako před sto lety. A v době revoluční jděte pryč s milostným vzdycháním, s cetkami, které vznikají jen proto, aby byly napsány!

Provedení Beethovenova veledíla nebylo stejnorodé. Nejlepší byly sbory a je nutno zdůrazniti snahu a práci K. B. Jiráka a oceniti jeho výsledky, jež byly nejlepší, jaké za daných okolností — i pěvecké spolky prožívají část revoluční krise — býti mohou. Méně dobrý byl orchestr, snad vinou malého počtu zkoušek. Solisté nebyli beethovenští — zpívat Beethovena znamená něco více než zpívat noty, to není operní arie nebo píseň. Platí to hlavně o sopránu. Vadí ovšem, že vůbec nemáme tradice pro pojetí Beethovena; nedostatek dramatické koncepce u spisovatelů a nedostatek pojetí gigantických rozměrů Beethovenových u dirigentů jest paralela. (Nesouvisí to s nerozvitou dosud duší českého člověka, který tři sta roků se snažil, aby jen mohl žít?) Velmi dobrým byl přednes houslového sola koncertního mistra St. Nováka. To mnoho znamená, tak hrát Beethovena!

E. Axman.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

I. výstava G. U. B. (grafiků Umělecké besedy), Topičův Salon, duben 1921. — Grafikové Umělecké besedy neobohacují grafický ruch náš o větší samostatnou skupinu v sobě uzavřenou. Je to deset mladších umělců, z nichž většina buďto graficky teprve počíná, nebo vůbec nastupuje teprve cestu vývoje. Nejsou také všichni výhradní grafikové. Rabasa a Vl. Radu znáte také jako malíře. Vl Rada pokouší se v leptu rukou nejistou, prozrazující technickou nehotovost i nepokoj uměleckého hledání. Václav Rabas je z nich vedle J. Rambouska talent nejgrafičtější. Je to malíř klidně se vyvíjející, prostý a nehledaný, sympatický záviděníhodnou harmonií vší vnitřní organisace. Krásný a pravdivý návrat k přírodě, jež je zde předmětem takřka jediným. Jan Rambousek pohroužil se do doby a času s očima referentskýma a srdcem sociálně zaujatým. Je trochu konvencionální, přes to však výrazný, když kreslí lidskou bídu, jemný a čistě grafický v barevném ztónění svých litografií. Vojt. Sedláček, víc perokresebný ve svých leptech, je výtvarně málo obsažný; jeho skicky nejsou hotovým uměleckým dílem, utkvívají na nápovědi. P. Kotík, F. V. Mokrý a Ant. Slavíček nosí v sobě jistou módní rozpornost; umělecký organism je zde poután chtěným a obmyslným primitivismem, rozvrácen tvrdohlavou technikářskou primitivností. Přirozeně a jistotněji projevují se L. Hřímalý, J. Vodrážka a V. Živec, jen silnějšího hovoru světla, stínu a linií, více sezdatnění v zesíleném a zjemněném postřehování a podávání zjevů třeba jim přáti.

Celkem výstavka, jež nedává vysoký součet. Málo výrazných rysů, málo silného, zralého umění. Malíři výtvarného odboru Umělecké besedy dali nám umělecky více.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 19. t. m. zemřel v Praze po krátké nemoci spisovatel J a n O s t e n, jehož padesátky jsme nedávno (viz čís. 27.) na tomto místě vzpomněli. Tam jsme podali také stručný jeho literární relief, k němuž čtenáře odkazujeme. Jan Osten měl rozepsanou práci pro náš list, kterou patrně již nedokončil, překvapiv svým nenadálým odchodem i své nejlepší přátele.

*

* Vzácné staré tisky byly nalezeny v knihovně básníka Samo Chalúpky v Horné Lhotě u Brezna na Slovensku. Knihovna, obsahující asi 500 starých knih, mimo jiné původní výtisk bible kralické a první vydání Lutherovy Postilly, byla šťastně zachráněna před požárem, jenž zničil téměř polovinu této staré, českobratrské osady.

*

* Macharův „Řím" vyšel německy v nakladatelství E. Stracha ve Warnsdorfu ve výstižném převodu známého překladatele Emila Saudka. „Jed z Judey" vyjde slovinsky v převodu známého překladatele M. Zalara, tajemníka filosofické fakulty v Lublani a s literárně dějepisným úvodem o autorovi od Dra Prijatele.

—blk—

Svépomocnou organisaci zakládají spisovatelé polští. Zahájili ji ostrým honorářovým bojem proti polským nakladatelstvům, která jsou z velké části v rukách německo-židovských. Příšerná drahota, která se v posledních třech letech (1918—1921) stupňovala do té míry, že hodnota dřívějšího, předválečného 1 ruble v kongresovce = 1000 marek polských, 1 německé marky v Poznaňsku = 500 markám polským, a 1 rakouské koruny v Haliči skoro 400 markám, zproletarisovala především polské spisovatelstvo, jehož honoráře průměrně stouply sotva víc, než deseti až dvacetinásobně oproti normám předválečným. Nakladatelé hájili se proti požadavkům spisovatelstva poukazem na to, že náklady polské beletrie jsou malé, ale bránili se veškeré kontrole o tom. V té věci přiskočily spisovatelům ochotně na pomoc organisace sazečů a tiskárenských zaměstnanců, které se jim nabídly příslušnou kontrolu nesvědomitých nakladatelův obstarávati.

„**Svaz polských spisovatelů**", nyní utvořený za předsednictví romanopisce a novelisty **Waclawa Sieroszewského**, hodlá založiti vlastní nakladatelství a vydavatelství, na jehož příkladě ukáže, jak možno nejen slušně honorovati spisovatele, ale zároveň nepředražovati knih. Jejich drahota došla tak daleko, že kniha 10archová běžného formátu stojí 280—320 marek polských, brožurka 1—2-archová na nejbídnějším papíře 40—60 marek. Krom toho ještě knihkupci přirážejí si 20% v drobném prodeji. Dochází však k takovým zjevům, že spekulanti zakupují celé náklady knih nově vydaných, když tuší dobrý odbyt, zadrží na několik týdnů prodej, a pak hodí knihu na trh za cenu 3—5násobnou. „Svaz polských spisovatelů" chce se postarati také o **podpůrný fond** pro literáty, aby jim pomohl vytrvati v případných mzdových sporech, a prosaditi lidské smlouvy s nakladateli a vydavateli časopisů, aby zabránil vykořisťování literátů. *—vč—*

*

* Moderní vysoká škola žurnalistická byla zřízena za vedení Maxe Pembertona a za účinné podpory předních anglických časopisů v Londýně. Účastníkům školy má se dostati i zaměstnání v redakcích anglických listů, o čež pečuje zvláštní zaopatřovací oddělení zřízené při škole. *—btk—*

*

* K Havlíčkově parafrazi národní hymny v minulém čísle uveřejněné píše nám prof. Dr. Mil. Hýsek, že ponejprv otištěna byla r. 1863 v „Boleslavanu", pak přetištěna v „Čase" (1897). Nár. hymna Tylova se v letech čtyřicátých hojně parafrazovala a obměňovala. Záhy vznikla parafraze českých katolíků, z r. 1840 je parafraze slovenská, z r. 1848 srbská; parafrazovala ji i jednotlivá města, tak vznikla parafraze králodvorská, poděbradská a j. Též z Moravy jsou obměny známy. Své „Kde domov můj?" psali i umělí básníci, na př. Villani (1844), Jos. Tichý (1852) a j. Sotva lze tedy říci, že by parafraze Havlíčkova vznikla z nějakého jeho poměru k Tylovi. Tyl, kdy byl Havlíček v Brixenu, měl už za sebou revoluční činnost žurnalistickou, a činnost jeho směřovala k týmž cílům jako Havlíčkova (prof. Vlček, Nové kapitoly z lit. čes.). — Tím doplňujeme zprávu p. prof. Jos. Brože a jeho nový přepis.

*

Pařížský ústav „Bibliothèque et musée de guerre" chce uschovati válečnou literaturu všech zemí a národů pro budoucí časy. Česká válečná literatura bude vedle slovesných památek na světovou válku v jiných slovanských jazycích zařaděna do oddělení literatur východních(!) Bibliografické údaje české literatury válečné poskytl hlavně materiál oddělení povinných výtisků pražské universitní knihovny. *— btk. —*

*

* Ze sovětského Ruska bylo objednáno u finských tiskáren 80.000 výtisků evangelia.

*

* K 70. narozeninám Ivana Vazova vydala bulharská vláda serii známek s jeho podobiznou, s obrázky jeho rodného domu a osob z jeho románů. Takováto pocta je posud jedinou svého druhu. *— btk—*

*

* Jean de Pierrefeu prohlašuje v „Journal des Débats" za největšího spisovatele Francie Maurice Barrésa, z jehož děl cení si zvláště román „Les déracinés." (Tento „román národní energie" byl přeložen do češtiny R. Klementem s názvem „Na cizí půdě" a vyšel svého času ve „Vzdělávací bibliotéce".)

*

* Kleistovu cenu za nejlepší německé drama poslední doby dostal Hans Henry Jahn za hru „Pastor Ephraim Magnus". Část německé kritiky prostestuje proti výroku poroty, jež udělila cenu dramatu, jež nedovede vzbuditi leč odpor a hrůzu. *— btk —*

*

Kristian Pešek o Husových kázáních. Luterský duchovní v Žitavě píše 14. pros. 1854 svému příteli, katolickému duchovnímu v Písku (něm.): „Jsou česká kázání Jana Husa také tištěna? Jistě! Vždyť je nyní vydává lužický duchovní v německém překladě. Jsou tak výborná, tak biblická, tak prostá, tak praktická a tak pravověrná, že není divu, že si jimi získal takové obliby. Takového muže upáliti — toť k zbláznění!" *Jos. Volf.*

V Praze, dne 28. dubna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Pelíšek:

JARNÍ.

V ztrnulém, mrtvém klidu
života pro mne není,
ač často moje chtění
po klidu prahlo jen.
Změny a nepokoje
dán zákon v nitro moje,
v ztrnulém, mrtvém klidu
bouřlivý klíčí sen;
— pták, který křídly bije
o těsné klece mříž,
omamná melodie,
jež blíže zní a blíž.

Své vůle přísným slovem
jsem zabíjel svá přání,
do hrobu odříkání
jsem kázal duši jít:
Zdálo se, nad hřbitovem
modré se nebe vzklene,
sny hlava zapomene
a na svou bolest cit,
zdálo se, zdálo — rázem
když zavál jara dech,
a srdce, ztuhlé mrazem,
je znovu v plamenech.

Ó, touho nevýslovná
po novém, plném žití,
po hvězdách, jež se třpytí
nad láskou lidí dvou!
Co silou se ti rovná,
zeleně prvý nádech
— když jaro pučí v sadech
a prvé vůně zvou!
Když země, zúrodněna,
se tuchou plodů chví,
a vábí nová žena
a její tajemství!

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Vždyť se teď musím bát s Hrdličkou promluvit.— Tak se mi zdá, že jsem měl Hrdličku nechat Hrdličkou, neposlouchat jeho rady a jednat! Sama Vlasta řekla, že by mi byla před týdnem dala slovo, kdybych byl promluvil. Proč jsem mlčel? Co mne tehda zdrželo? Ten — Havlíček! To je to! A nemýlil jsem se, chtěla ho, dobře jsem to cítil. Ale v tom je ta jeho matka. Jakmile se pozdravila, Vlasta se odtáhla. Holečku, jen opatrně, všecko musím rozebrat. Z jediného se těším, že je dosud čas, že není nic zmeškáno. Jen pro boha, aby teď nevstoupil Hrdlička a nedal mi nějak na jevo, že nadržuje mně! Ulítla by mi— na ráz by byla pryč! A mně se prve zdálo, že se na mne usmíval — určitě, zrovna do očí se mi díval, a to s takovou láskou, jako by chtěl říci: Bláho, jen vy, jen vy se mi líbíte, Kadlec je mluvka a Havlíček je bačkora! — Musím ho v té lásce zarazit. Ale že jsem Vlastě neřekl nic, to byla chyba. To byla chyba! Pro pána — nelhala? Myslila to vážně? Byla by mi skutečně dala slovo? Je-li to pravda, pak bych se z toho zbláznil! Měl jsem dělat, co mi srdce velelo a ne co mi nakukal Hrdlička! Čert ho přinese a zarazí mne. Já bych byl psal, jistě bych

byl psal, nebo k ní běžel; byl jsem všecek žhavý! Co teď? Co teď mám dělat? Dobře to Vlasta prve řekla — otevřít hubu a čekat pečeného holuba. Na mou duši! Všichni máme huby otevřené a čekáme. Já nejvíc!" Zamračil se ještě více. „Na štěstí ti dva jsou hlupáci a k ničemu. Dokud je matka Havlíčkova zdráva — ani čert by tam Vlastu nedostal. Toho se bát nemusím. A Kadlec svým paráděním už jí taky hlavu nesplete! Už ne! A proto — jednat! Ano, jednat!" Chvílemi zapátral po Havlíčkovi, jenž si pohrával s drobečky a kmínem na ubruse, a po Kadlcovi, který stále více rudl a divočel. „Jako nepříčetný je!" pomyslil si o něm.

Havlíček dívaje se do kroužku, jejž si na ubruse vytvářel z drobečků, oddával se svému silnému pohnutí, které s počátku rychle se měnilo, ale znenáhla červánkovělo nadějemi, Oči jeho vroucněly, tvář laskavěla, rty se usmívaly. „Co může zvítězit?" soudil znova a znova. „Jen vroucí láska, jen vroucí láska! Dnes cítím, že ji miluju tisíckráte víc, než před týdnem. Není chvíle, abych na ni nemyslil, není myšlenky, aby nebyla její bytostí naplněna, není zachvění, aby nebylo pro ni. Za těch čtrnácte dnů jako bych byl nový člověk. Věřím! Bůh ví, proč věřím, ale věřím! Bude má! Bude má, protože láska má stala se svobodnou. Na ničem nezávisí, nic jí nepoutá, nic jí nehubí a nezahání! Miluju bez výčitek a snad i bez obav, hořím jediným plamenem. Od neděle, kdy jsem jí srdce otevřel, rychle se všecko ve mně očistilo. A teď, v tuto chvíli, jako by se všecko rozjasnilo a jako by už nebylo pochybnosti. A není! " Sáhl si na náprsní kapsu. Ucítil dopis pod rukou. „Nepřečte ho jednou, bude jej čísti častokráte, je v něm vše!" Jednotlivé věty jeho zazněly mu v duši. Byl by si jej teď rád přečetl, zdálo se mu, že by se napojil novou věrou, že by ještě více okřál, že by zažil neobyčejnou, nevyslovitelně teplou rozkoš. „A budu jí psáti často," umiňoval si, „aby věděla o mé vroucnosti, aby žila se mnou, aby cítila mé pohnutí, neboť zvítězí jen silná láska. Až přijde chvíle rozhodnutí, co potom budou vedle vroucí lásky takové malicherné vzdory, jako jsou ty, o nichž teď mluvila? Což neodnáší proud pěny? Odnáší... A je snad toto vše něco jiného, než lehké pěny? Vezme si toho, koho bude mít ráda, a ne toho, koho bude Hrdlička nenávidět!" Neobyčejná víra rychle se rozšířila celou jeho bytostí. Měl chut udeřiti pěstí do stolu a vzkřiknouti: „Sláva!"

Vlasta, vrátivši se s vínem, dobře viděla toto překvapení pánů, jí dokonce neušlo ani jejich různé pohnutí. Ale právě, protože si za tu krátkou chvíli mlčení dobře povšimla tohoto různého výrazu jejich tváří, přihodilo se jí cosi neočekávaného. Naplnil ji zmatek. Bylo skutečné nápadno, jak byl Kadlec zděšen a jak Havlíček byl rozzářen. Čekala opak. „Není pochyby, s otcem je dorozuměn Kadlec!" soudila okamžitě. „Už to, že první vykřikl — „Mne nemá rád, to vím!" — ho prozradilo. Ano, on je to, který je s otcem dohodnut. Jak jsem si mohla mysliti, že je to Havlíček? Byla bych přisahala!" příjemné ulehčení šířilo se jí nitrem. „Tu vidím, jak je třeba opatrnosti. Chtěla jsem tatínka zničit prohlášením, že si vezmu Kadlce — no, a byla bych učinila, jen co on chce! Strašná věc! Zde to vidím jasně! Ale jak je to všecko možné? Před chvíli bych byla přisahala, že jeho celý plán jest, získat Moutín! No — a teď se zdá, že ne! Mýlila jsem se, nebo se mýlím? Či mi ti páni nevěří? Taky je to možná! Mají mé prohlášení za plané povídání? Snad! Ale přece jen! Proč jest Havlíček rozradostněný, proč tak najednou vzplál? Rozhodně na tom něco je, on tím prozrazuje, že je otec jeho nepřítel... prozrazuje, ano... a to zděšení Kadlcovo taky mluví. A jak je teď na nich vidět rozdíly jejich povah! Bože, ten Kadlec je hrubý a tak se mně zdával elegantní. Všecko, co řekne a co udělá, je takové prázdné a neupřímné! Jen proto si ho otec vyhlídl k celé té nekalé práci! Rozumějí si! A Bláha? Co to je za člověka? Takový temný a zanedbaný — a přece tak zvláštní! Opravdu, připadá mi, jako by v něm ukryt byl ještě jeden člověk, zcela jiný, úchvatný, — zhoubný, a ten, že jen někdy se probouzí — jako tenkrát v pondělí — a jako teď! Zase se mi zdá, že se dívá z jeho kulatých očí! Jenom že už jsem to poznala, že o tom vím a že se — bojím! Tak mne to tenkrát strhlo a popletlo, teď už se mi hlava netočí, jenom ten rozdíl vidím — toho obyčejného Bláhu a toho skrytého! Není to snad pouhý klam? Sama nevím — teď, teď se dívá, teď je ten plamen v jeho očích! Hned padají na člověka mrákoty, a jako tma a jako volání — ne, už mne nezláká! Pro boha živého —" Sklonila hlavu. Po chvíli usmála se na Havlíčka. „Přece jen ty školy jsou na člověku vidět!" pomyslila si s jakýmsi úmyslem zahnati vzrušující dojem z Bláhy, „Havlíček je nápadně jiný — ušlechtilejší. Mnoho čte, je jemnější, a oči jeho plny jsou teplé lásky. Má mne rád, neochabuje, čeká, věří. Bylo rozhodně nejmoudřejší, když jsme se hned na začátku rozdělily, každá toho, koho má ráda.

Mně byl Havlíček z nich nejmilejší. Každá jsme měla otázku i odpověď jasnou. Bohužel ani přísahou, ani třemi ručičkami na kroužku jsme nepřinutily pány, aby se dorozuměli. Stále se všichni drží mne. Připadá mi to naše klubko, jako několik uškrcených ptáků! Jsme v oku, máme dráty kolem krčků. Všichni! A teď už vím, v jakém oku! Házíme sebou, ale nic nám to nepomůže. Ulítnout nemůžeme, chytil nás, mamonář! I plán jeho leze ven. Je hanebný! A já tuším ještě něco hroznějšího, chce ošidit všechny, i starou Hejlovcovou! Teď mne napadá — povídalo se o Márince i to, že zmizela a že — když se s matkou shledala, bylo dítě pryč. Kde — nevyzradila a tak i zemřela. Snad, snad se otec toho chytil — snad se toho ten strašný počtář chytil, nalezl si nahodile sirotka — mne — a bude chtít staré Hejlovcové namluvit, že já jsem to dítě... Div že mne to nezadusí. Ten advokát Mityj má v tom ruce, ten s otcem provádí ty zlodějské plány. Tak už to nastrojil, že mne to samotnu napadlo, že já jsem to dítě! Opravdu — a to on chce! On tak to připraví, že já sama tomu uvěřím a budu společně s ním rvát dědictví po staré paní. Je bohatá — prý ohromně bohatá! Všecko jmění je uloženo, vzrůstá, zdvojnásobilo se, ona prý žije skromně — pamatuji se, že o tom několikráte mluvil — a to mu nedá spát. No — přisahala bych, že jsem to odkryla. Kují s Mityjem plány — lapit statisíce! Proto ty tajnosti, proto ty opatrné jejich schůzky a lži! Co zas dělal otec v Praze? A jak poťouchle se ten Mityj vyptává! Je však při tom tak hloupý, že se vyzradí!"

Tyto domněnky, které rychle ji přesvědčily, rozmetly všecky její dřívější úvahy. „On dobře ví, že má ve mně nepřítele," pomyslila si s divokým bleskem v očích, „netají se tím. A má! Já mu to rozmetám!" V tu chvíli povšimla si Kadlce. Otíral si pot s bledého čela.

Vzpřímila se. Na tváři její rozložilo se prudké vzrušení.

„Poslouchejte, pánové," promluvila téměř tichým hlasem. „Buď vidíte nebo nevidíte! Vidíte-li, poslechněte mne! Jsteli slepí a neuposlechnete-li, půjdete jako berani na porážku. Vy se sami seberte, zapomeňte na mne, na Anču i na Pepču, rozjeďte se po kraji, do Prahy, po celých Čechách a hledejte nevěsty! Naleznete! Uvidíte, že naleznete! Hodné, hezké a bohaté. Uvidíte! Zachraňte si dvorce, osvoboďte se od nebezpečí!"

Slova její, zvláště pak opravdovost, s jakou je promluvila, pány úplně ochromila. Dívala se pátravě po ztrnulých jejich tvářích. Očekávala, že všichni tři něco vykřiknou, nebo že se vášnivě její myšlenky uchopí a že se všechno za krátko pohne a promění, ale viděla, že byli překvapeni a že je naplnila po prvním ztrnutí jakási rozpačitost, pak němá pátravost, a za chvíli bylo již patrno, že zaujala je dokonce zvláštní opatrná nedůvěra.

„Tma na tmu," šeptal si Bláha, „nic jiného, ale moje kočičí oči prohlédnou i tmu."

„Chce se nás zbavit!" rozsvítilo se v hlavě Kadlcově, „má těch našich pitomostí dost, anebo — ale Kriste Ježíši, to by mne zbláznilo — anebo milovala mne, a dověděla se tu hrůzu o Tonce. Pak je zklamaná a nešťastná a posílá nás všecky ke všem čertům!"

Havlíček vrátil se ke svému pohrávání s kmínem a s drobečky na ubruse. Tvořil z nich prstem kroužek a snažil se zachrániti si rovnováhu v pohnutém nitru. „Ne ne, na nic nesmím dát, na nic, ať se stane cokoli, věřit mohu jen své lásce, jen ta mi bude svítit, jenom ta!"

V tu chvíli objevil se ve dveřích u šenkovny Hrdlička a s úsměvem pátral, co se tu děje.

Kadlec vyskočil a pospíšil k němu. Vzal jej za rukáv a šeptal úzkostně:

„Tatíčku, smilujte se a řekněte mi svatou pravdu: Ví Vlasta něco o té Tonce, nebo neví?"

„Nic neví!"

„Mně se zdá, že ví, a mně se zdá, že to ví i Bláha a Havlíček. Je mi mezi nimi hrozně!"

„Nikdo nic neví! Povídám vám to důtklivě, abyste naposled sám něco nevypleskal!"

Kadlec se na něj zahleděl. Pohled jeho byl plný zoufalé prosby.

„Opakuji vám, že nikdo nic neví!" pošeptal mu Hrdlička ještě jednou.

„A jak jste se to tedy dověděl?" tetelil se dosud Kadlec. „Jak? To mi vysvětlete!"

„Netrapte se takovými zbytečnými otázkami. Vím to sám, nikdo jiný."

Kadlec chtěl se ještě na něco zeptati, ale přistoupil k nim Bláha a ihned Hrdličkovi pověděl, co jim právě Vlasta poradila.

„Měla pravdu!" zasmál se Hrdlička. „Já vám to taky říkám!"

„To je zvláštní, že vy všecko, co ona!" snažil se jej chytiti Bláha. „Máte spolu porady nebo nemáte?"

„Vůbec ne, ona sama se rozhodne — sama!" s jakýmsi čtveračivým pohledem dotvrzoval Hrdlička. „Já se zatím do ničeho nepletu, leda že sem tam poradím."

„A co nám tedy teď radíte, když slečna nás vyzvala, abychom si hledali štěstí jinde?“

Kadlec se zachechtal a rozčechrávaje si vlasy, pronášel neustále: „To jsou motačky! To jsou motačky!“

Hrdlička naň zamrkal a usmívaje se, řekl Bláhovi neobyčejně sladkým hlasem:

„Nic vám neradím. To je vaše věc. Já jen vím ze skušenosti, že všecko na světě se mění jako počasí. Na vlny nedejte, vždycky jen tuhle na to!“ Napial levou ruku a pravou pleskl na její svaly. „Jen na to!“

Tato jejich rozmluva připravila Havlíčkovi neobyčejnou příležitost, aby mohl Vlastě podstrčiti psaníčko.

„Co mi to dáváte?“ zašeptala.

„Dopis slečno, prosím vás schovejte si jej!“ dotýkal se něžně jejich prstů. „Prosím vás!“

Usmála se a dopis zastrčila do kapsy u zástěrky.

„Co mi v něm píšete?“ zažertovala.

„O své víře a o své lásce. Uvidíte! Jen — prosím čtěte si jej vícekráte, až budete sama. Poví vám všecko! Já vám zůstanu věren, neuchýlím se ani vpravo, ani vlevo, ať se děje co děje. Posílejte si mne kam chcete, třeba do širého světa, já zůstanu u vás!“

„Mluvte tiše —“

„Víte, slečno, v co ještě věřím? — Podivíte se! Ve váš zdravý úsudek. To nejvíce mne uklidnilo, a třebaže jsem byl v neděli po rozmluvě s vámi všechen sklíčen, přece jsem se vzpamatoval a nalezl naději, neboť nemáte-li nikoho z nás ráda, jak stále opakujete, budete míti nestranný úsudek o nás. A tu věřím ve svou lásku — protože — já jsem neměl nikoho jiného rád než vás, a já si nedovedu představiti, že by bylo možná, vůbec možná ve velikém řádu světa, aby právě tato jediná, vroucí láska byla zklamána. Vy nás budete všechny tři pozorovati a jistě i zkoumati — toť víte, že nikdo z nás neodejde do světa za nevěstou — a jistě se nakloníte tam, kde srdce vaše ucítí nejvíce vroucnosti a oddanosti a něžnosti a věrnosti a —“

„Vy jste podivně upřímný člověk —“

„Věřící — a čím dál tím víc věřící! A právě v to věřím, až nás budete bez předsudků pozorovat, že opět a opět se zastavíte u mého srdce, a zamyslíte se a —“

„Vy hezky mluvíte! Kde se to ve vás vzalo?“ pohlédla s úsměvem do jeho zářících očí.

„I za to jsem vám vděčen, za každé dobré slovíčko. Však vy, když jste tak volna a když jste se ode všech osvobodila, dobře budete rozeznávat — jinak bych byl po nedělní rozmluvě nedoufal. Ale teď stále víc a víc věřím. Zaleknu-li se, jako prve, když jste nás posílala do světa, to je jen na chvilku, než kouř přejde!“

Ohlédla se ke dveřím. V očích jí zasvitlo. Zašeptala:

„Přeje vám otec, nebo nepřeje?“

„Nevím, nestarám se o to. A nevěřím, že může někdo jiný člověku pomoci. Mně jde jen o vás!“

Odpověď jeho ji překvapila. Zdálo se podle zvláštního zapřemýšlení, že ji cosi v jeho slovech zaujalo.

„Víte, příteli zlatý,“ řekla velmi tiše, ba se zřejmou opatrností, „ono tu běží o velkou hru a možná, že o zapovězenou hru. Zatím vám povídám jen tolik, — možná, že si o tom jednou víc promluvíme. Teď už dost, — aby to nebylo nápadné!“

A přiblížila se k Bláhovi, jako by chtěla i zde něco slyšeti, ale dříve, než se jí povšimli, odcházela skleněnými dveřmi do kuchyně. Havlíček hleděl do ubrusu na kmínový a drobečkový svůj kroužek. V tu chvíli vrátil se k němu Kadlec. Byl stále neklidný.

„Prosím tě, řekni mi,“ oslovil Havlíčka „kde bere ten Hrdlička peníze?“

„No — co?“ podivil se Havlíček zvláštní tě otázce. „Patrně je má!“

„Ale tolik — Kriste Ježíši!“ A zarazil se; pak si rozčechral vlasy a zasmál se: „V ničem se tu nevyznáš, kamaráde! Bláha se ho ptal, co máme dělat po té Vlastině radě, cheche, a on — že nám to taky radí!“ Zapátral po Hrdličkovi. Poklepával právě Bláhovi na rameno a přivřenýma očima vyjadřoval jakési příjemné pohnutí.

„Neměl jsem vaší rady poslouchat,“ řekl mu Bláha tak hlasitě, že to slyšeli i oni.

„Ovšem, že neměl,“ rovněž tak hlasitě odpověděl Hrdlička, „stále vám říkám, že na mně nezáleží a že já nic nerozhodnu. Já mohu jen poradit, ale taky to může být rada špatná, kdož čerta hlídá, aby mi nemohl nic našeptat, ale vy nemusíte poslechnout, a ani nemáte — nejste dítě! Mně v těch letech nikdo neradil, a míval jsem větší starosti!“

A vyhledav na okamžik pohled Kadlcův usmál se lišácky a zašel do šenkovny.

XXXIII.

Teprv když se Vlasta chvíli pozdržela v kuchyni a zvláště když zašla i do svého pokojíku a pohlížela oknem na omoklou zahrádku, uvědomila si, že je nezvykle a nějak podivně vzrušena. Vše jako by bylo

jiné a jakoby důvěrné, poslední listy na stromech jako by chtěly něco promluviti, cesta ke kostelu, na niž odtud viděla, jako by plna bylo záhadné krásy a ticha. Vytáhla z kapsy dopis Havlíčkův a sotvaže naň pohlédla, všecka se čehosi nepovědomého polekala. V hlavě jí šumělo. Jednotlivé věty, které k ní Havlíček před chvílí promluvil, nyní jako vykoupané, jasnější ještě než byly, zněly jí v duši. Smysl a moc jejich byly však jiné, daleko tajemnější a kouzelnější. Bylo jí jako člověku příjemně vínem opojenému, když starosti denní v něm zanikají a sny a radost se probouzejí. Právě jako on ještě střízlivý kladl si skleničku s vínem na rty, tak ona pila plným douškem úplně střízlivá slova Havlíčkova. Opojení přišlo až teď.

Vlasta, ač již dvaadvacetiletá, ač zdravá a krásná a dokonale vyvinutá, nikdy ještě se nezamilovala. Snad ta zvláštnost, že od prvních dívčích let nejvíce mluvila s těmito třemi pány, byla toho hlavní příčina. Tři nápadníci, všichni jaksi stejní, stejných citů, stejných zájmů, všichni ji prudce milovali, všichni stejně mluvili a žertovali, nikdo z nich zvláště nad druhé nevynikal, aspoň ne v jejím dívčím úsudku; jak jinak měl se poměr jejich vyvinouti? Někdy se zdálo, že vítězí elegantní strojení Kadlcovo, jindy vášnivé pohledy temných očí Bláhových, jindy vzdělání a sčetlost Havlíčkovy, ale tu vždy, jakmile se taková věc ukázala, druzí dva okamžitě vyvinuli tolik úsilí, že zdánlivý úspěch prvního úplně srovnali. Mimo to, jak bylo dnes Vlastě již úplně jasno, zasahovaly tu neviděné ruce Hrdličkovy. Od prvních jejích dívčích let jaksi stále bylo někým, bůhví kým určeno, že mužem jejím bude některý z těchto tří pánů, ale při tom neustále se domnívala, že se prozatím nemůže a nesmí nic rozhodnouti. To vše jako by vznikalo v ní, z jejího úsudku a z její potřeby, ne z chytrých poznámek otcových. V posledních letech se vše jasnilo a ona zvykla myšlence, že mužem jejím bude Havlíček. Proč? Jistě i tu zasahoval otec. Pamatovala si, že několikráte vyřkl větu: Moutín je jako královna u včel — ale nikdy jí nenapadlo, že odtud by mohlo vycházeti její rozhodování. Zdálo se jí tedy, že si vezme Havlíčka, ale ukázalo se i teď, co se ukazovalo vždy: Druzí to ihned cítili a vyvinuli tolik živosti, že nebezpečí odvrátili. Tentokráte byl to Bláha, který zadržel její rozhodnutí.

Přes to přece jen v složení tohoto přátelského klubka dědiců panství Hejlovcova v posledních dnech mnoho se změnilo. Ono rovnoměrné rozložení sil, které nutilo Vlastu do života bez lásky, které jí bralo vůli a které ji udržovalo v podivné opatrnosti, nyní neočekávaným nápadem Kadlcovým, aby se konečně všichni tři do jara oženili, se porušilo. Nastaly v pánech těch nepokoj, nestejné plány, náhlé činy, a tu konečně ukazovalo se i v nitru Vlastině jakési nové pohnutí, těkání, nejistota a pátrání a dokonce i — jak se právě před čtvrt hodinou stalo — porovnávání těch, kteří se jí zdáli po řadu let stejnými. Postřehla, že se neobyčejně různí. Pojednou stáli před ní tři muži, kteří se v ničem sobě nepodobali, naopak, muži tak rozdílní, že nebylo již možno domnívati se, že jsou jí stejně příjemní a že by mohla kteréhokoli si vzíti nebo kteréhokoli zamítnouti. Jako by jí záclonky s očí spadly, viděla teď pány tak, jak byli, zdálo se, že všichni tři z jakési mlhy vystoupili před ní do úplného světla. Kdyby jí nyní šlo o rozhodnutí kterého si vzíti, nikdy by již nemohla říci „kteréhokoli", nebo „nemám ráda žádného", jak ještě před půl hodinou řekla, ale začala by porovnávati a uvědomovati si vlastnosti jejich.

Jedna věc, snad nepatrná a snad na pohled nevýznamná, totiž ta, že dosud se pro nic nerozhodla a že nyní jakákoli přízeň její k některému z pánů, stávala by se tajemstvím, že se zkrátka vyvinulo vše tak, aby mohla ponořiti nohy v proudné vody o samotě, neviděna, tedy tato věc stávala se vábivou a kouzelnou. Byla volna a mohla v úplném úkrytu rozeznati v srdci svém sémě lásky a vypěstovati je. A ona, aniž o tom věděla, že se tak stalo, uvědomila si tuto možnost tajemství a zatoužila po ní. Uprostřed všeho zmatku, který ji obestřel, uprostřed nedůvěry k otci, uprostřed temného strachu z nekalých úmyslů jeho, pocítila touhu zachytiti se něčeho silného, co by ji upoutalo, co by ji chránilo i vedlo a — jakkoli se to zdá bláhové — ona cítila v tomto tajemství nejbezpečnější a nejpřirozenější svou spásu. Naplnily ji blažené uklidnění a lahodivá radost a jakmile se radosti té oddala, rozeznávala, že vzniká z nepatrného pocitu, tak vratkého jako vejce, z pouhého přiznání, že je teplým proudem široce tekoucí lásky Havlíčkovy oblažena, ale sotvaže se myšlenkou tou dotkla této lásky, viděla, že se v tu chvíli v ní láska ta uchytila.

(Pokračování.)

V. Lesný:

OTÁZKA VLIVU BUDDHISMU NA KŘESŤANSTVÍ.

Buddhismus a křesťanství jsou si v lecčems podobny. Oboje náboženství učí lásce k všemu tvorstvu, mírnosti a milosrdenství, sebeovládání a odříkání. Cílem obou nauk jest vysvobození člověka. Jak buddhismus tak křesťanství hlásá, že jenom v jeho lůně lze nabýti pravého spasení. Cesty vedoucí k tomuto spasení jsou si místy velmi podobny, třebas starý buddhista může spoléhati jen na sebe, křesťan však spoléhá na láskyplnou pomoc svého Boha. Starý buddhismus nemá sice Boha v smyslu křesťanském, avšak pozdější buddhismus již má podobné postavy božské. Také v životě obou zakladatelů jest leckterá podobnost, i nelze se diviti, že křesťanství bylo srovnáváno s buddhismem, a poněvadž buddhismus jest starším náboženským útvarem, bylo dokazováno, že do křesťanství vnikly některé prvky z buddhismu.

Ale otázka tato nebyla vždy řešena kriticky. Nebyl by to ovšem ojedinělý úkaz ve výměně náboženských názorů, kdyby se dokázal vliv buddhismu na křesťanství nebo naopak, neboť může jíti též o vliv křesťanství na pozdější buddhismus. Ale než uznáme, že některá látka byla přejata, jest třeba opatrnosti. Ani pálijský kánon nevznikl najednou a na to zapomínají někteří spisovatelé neindologové, nestarajíce se o to, zda snad buddhistická paralela není z doby pozdější. Za druhé nutno uvážiti, zda náměty podobné v obou náboženstvích nemohly vzniknouti odděleně. Neboť vyskytne-li se na dvou místech stejná myšlenka, z toho ještě nutně neplyne, že na jednom z nich byla myšlenka ta přejata.

Někteří spisovatelé nemohou býti bráni vážně. Tak L. Jacolliot v díle „Le Bible dans l'Inde" v Paříži 1869 (druhé vydání r. 1881) tvrdí, že Kristus studoval od dvanácti let do třiceti v Indii. Své čtenáře přímo klame N. Notovich „La vie inconnue de Jésus-Christ", třebas jeho kniha byla velmi oblíbena, neboť byla r. 1894 vydána v Paříži již po sedmé. Neodůvodněnými předpoklady a smělými závěry takovýchto spisů dal se svésti u nás Rudolf Máša ve spisku „Po stopách Starého a Nového zákona, dokumenty o vývoji křesťanství z kultů a nauk staroindických", v Praze 1920.

Vědecky řešil vliv buddhismu na křesťanství Rud. Seydel v spise „Das Evangelium von Jesu in seinen Verhältnissen zur Buddha-Sage und Buddha-Lehre. Mit fortlaufender Rücksicht auf andere Religions-Kreise untersucht", v Lipsku r. 1882. Stručněji pojednal o téže otázce v díle „Die Buddha — Legende und das Leben Jesu nach den Evangelien" v Lipsku 1884, kterýžto spis byl po smrti Seydelově vydán po druhé jeho synem ve Weimaru 1897. Seydel sestavil buddhistické paralely k evangeliím a domníval se, že křesťanský skladatel užil buddhistického vypravování a jeho zpracování stalo prý se podkladem vypravování našich evangelií.

Chybou Seydelovou bylo, že nečinil rozdílu mezi starou vrstvou buddhismu a mezi vrstvou pozdější, a že připouštěl přejetí poměrně lehce. G. A. van den Bergh van Eysinga v práci „Indische Einflüsse auf evangelische Erzählungen" v Göttingách 1904, druhé vyd. 1909*) správně vykládá, že leckterá podobnost mohla vyplynouti ze stejných okolností a z podobného vývoje, kterým se bral jak buddhismus tak křesťanství. Eysinga upozorňuje, že předpoklad Seydelův, jako by předlohou kanonických evangelií bylo buddhisticky zabarvené zpracování evangelické, není ničím odůvodněno. Eysinga omezil také počet přejetí a předpokládá jen ústní putování látek.

Správnost methody dosavadních pojednání zkoumá katolický učenec Louis de la Vallée Poussin v práci „Le Bouddhisme et les Évangiles canoniques á propos d'une publication récente" v Revue biblique 1906 str. 353 n. Poussin navazuje na třetí vydání Alberta J. Edmundse „Buddhist and Christian Gospels now first compared from the Originals", jež po prvé bylo vydáno ve Filadelfii 1902, po čtvrté pak po práci Poussinově r. 1908 a 1909. Poussin přesně odlišuje látky v kanonických evangeliích a v evangeliích podvržených a dokazuje, že v kanonických evangeliích není buddhistického vlivu. V díle „Bouddhisme. Opinions sur l'Histoire de la Dogmatique" v Paříži 1909 dotýká se této otázky jen letmo, ale praví velmi případně, že by bylo nerozumné, kdyby někdo chtěl tvrditi, že buddhistická legenda nemohla býti známa na západě v době před narozením Kristovým, ale že by bylo stejně dětinské již z toho usuzovati, že látky

*) Holandské vydání je z roku 1901.

byly přejímány, což prý není sice a priori nemožno, ale jest prý to nepravděpodobno a nedá prý se to dokázati. Po třech letech v pojednání „L'histoire des religions de l'Inde et l'apologétique" v Revue de sciences philosophiques et théologiques 1912 str. 490 n. pak popírá buddhistický vliv i na podvržená evangelia a připouští buddhistický podklad jen v legendě o Barlaamu a Josafatovi.

J. Dahlmann v druhém díle cestopisu „Indische Fahrten" ve Freiburce 1908 na str. 130 ukazuje, že nová idea laskavého spasitele a vykupitele lidstva, která jest v pozdějším buddhismu, není v buddhismu starém, i soudí, že tento cizí prvek vnikl do buddhismu vlivem křesťanství. Dahlmann však se nestará o možnost, že se tato představa mohla v buddhismu vyvinouti zcela organicky.

Zvláštní změnu názorů prodělal R. Garbe, který v článku „Was ist im Christentum buddhistischer Herkunft" v Deutsche Rundschau roč. 36. sv. 144 (1910) str. 73—86 tvrdil, že ona vypravování kanonických evangelií, která mají nějakou podobnost s vypravováními buddhistickými, nejsou nikterak specificky buddhistická ani indická. Dokažuje, že buddhistický vliv pronikl do Palestiny přes Alexandrii nebo Syrii a že není pravděpodobno, že by tento vliv byl patrný již v prvním století po Kr. V evangeliích podvržených se však vyskytují již specificky indické zázraky, jejichž účelem jest vzbuditi u člověka údiv. A právě rozdíl mezi domněle buddhistickými látkami v kanonických evangeliích a mezi zázraky v evangeliích podvržených ukazuje podle mínění Garbova v tomto článku na přejetí. Toto pojednání bylo přeloženo do angličtiny a bylo vydáno v 21. svazku časopisu Monist (r. 1911) str. 509—563. Proti Garbovi ozval se Edmunds v 22. svazku (1912) téhož časopisu na str. 129—138 v článečku „Buddhist Loans to Christianity (with Special Reference to Richard Garbe)". Edmunds sestavuje vypravování kanonických evangelií s buddhistickými paralelami a ukazuje na jejich podobnost. Podobnost tato podle Edmundse přesvědčuje, že vypravování ta byla přejata. Že styk mezi Indií a západními zeměmi na východním pobřeží středomořském byl čilý, ukazuje prý Arrianův Periplus maris Erythraei. A také doba prvního století byla prý příznivá přejímání, doba to, kdy se křesťanství tvořilo a přejímaly nové myšlenky. Doba pozdější nepřipouštěla již v svůj uzavřený celek nových prvků, nýbrž plodila jen nové sekty.

A Garbe se dal přesvědčiti. V knize „Indien und Christentum" v Tubinkách 1914, kdež jest přehledně sestavena i důležitá literatura této otázky, připouští, že i v kanonických evangeliích prosvítá v některých povídkách buddhistický vliv, ovšem vliv tento není v nich bezprostřední, jako v evangeliích podvržených, neboť specificky buddhistické rysy se otřely, dříve než se látka dostala k sluchu křesťanského skladatele.

U nás pojednal o této otázce opatrně a kriticky J. Čihák ve výroční zprávě gymnasia v Žitné ulici v Praze 1914 v pojednání „Buddhismus a křesťanství". Čihák soudí, že není příčinné souvislosti mezi prameny křesťanskými a buddhistickými, aspoň prý není dosud historicky potvrzena ani literárně exegeticky nutna.

Jde-li o otázku, zda buddhistická látka byla přejata křesťanstvím, jest nutno, máme-li postupovati methodicky správně, předem stanoviti, zda styk s Indií a s Palestinou nejpozději v době prvního století po Kr. byl takový, aby přejetí bylo možno, za druhé jest dokázati, že buddhistická látka, o kterou jde, jest nepochybně starší. Jsou-li pak tyto dvě možnosti dány, jest třeba dokázati, že shody mezi oběma podáními jsou takové, že ukazují zřetelně na přejetí.

Pokud se týče první otázky, není sice dokázáno nade vši pochybnost, že styk mezi Indií a Západem v stoletích před Kristem byl tak čilý, abychom mohli pokládati za pravděpodobno, že i literární látky putovaly na západ, ale přes to možnost tu musíme připustiti. Výprava Alexandra Velikého otevřela totiž cestu do Indie a je nepochybno, že se ani státy řecké na pomezí Indie neuzavřely před kraji na březích Středozemního moře. A hlásá-li Asókó, indický vladař z III. století př. Kř., na třináctém skalním nápise, že poslal buddhistické věrozvěsty k vladařům středomořských zemí, je pravděpodobno, že byla tehdy aspoň možnost vyslati hlasatele nové víry do těchto zemí. Pro první století po Kr., tedy pro dobu složení kanonických evangelií, máme již literární doklady o obchodním styku s Indií. Strabo, jehož akmé spadá ještě před narozením Kristovým, vypravuje v druhé knize svých Geografik § 12. (u Teubnera 1. sv. str. 157), že v Rudém moři bylo připraveno 120 lodí, aby vypluly za obchodem do Indie. Strabo se zmiňuje též o indickém

poselství C. Augustovi (XV. 1. 4). Také Plinius († 79 po Kr.) vykládá, že obchodní loďstvo vyjíždělo do Indie pod silnou vojenskou ochranou (srov. Nat. hist. VI. 26, vyd. u Teubnera sv. 1. str. 472). O Indech v Alexandrii se zmiňuje Dion Chrisostomos (zemřel asi 100 let po Kr.): „Vidím mezi vámi nejen Řeky a Italy a jejich sousedy ze Syrie, Libye a Kilikie, i muže vzdálenější, Aithiopy a Araby, nýbrž i Baktry, Skythy, Peršany a některé z Indů". O této otázce dobře jedná zejména G. Faber v spise „Buddhistische und Neutestamentliche Erzählungen" v Lipsku 1913 str. 10—29 a R. Garbe v jmenovaném spise „Indien und Christentum" na str. 23. J. Kennedy v pojednání „The Gospel of the Infancy ... or the Transmission of religious Legends between India and the West" v Journale of the Royal Asiatic Society 1917 str. 209—243 a 469—540 dokazuje sice, že se buddhismus setkal s křesťanstvím až asi koncem prvního století po Kr., ale tím není vyvrácena možnost, že se některá látka mohla dostati do Palestiny již před koncem prvního století po Kristu.

Další otázka ovšem jest, zda se také stopy buddhistických látek v evangeliích skutečně jeví. Van den Bergh van Eysinga připouští celkem šest přejatých vypravování v kanonických evangeliích, Richard Garbe již jen tyto čtyři:

1. Světec Asitó blahoslaví Buddhu za stejných okolností jako Simeon Krista v evangeliu Lukášově 2. 25 n.

2. Buddha jest pokoušen ďáblem jako Kristus v evangeliu Matoušově nebo Lukášově 4. 1 n.

3. Učenník Buddhův jde bezpečně po hladině řeky, dokud dlí myšlenkami u svého mistra, ale klesá, jakmile se ze svého ponoření vytrhne, jako Petr v evangeliu Matoušově 14., 29 n.

4. Buddha sytí jedním chlebem 500 stoupenců jako Kristus v evangeliu Matoušově 14., 15 n., Markově 6. 35 n. i Lukášově 9. 13 n.

Z těchto čtyř paralel jest zase nejzávažnější a nejbližší buddhistické látce biblické vypravování o starci Simeonovi a přejetí jest tu nejpravděpodobnější, jak doznává i Winternitz v „Geschichte der indischen Literatur" 2. sv. 1. díl. str. 281 (v Lipsku 1913), který jest velmi opatrný, a jak připouští i Čihák v zmíněném spisku na str. 15. Obě vypravování jsou nejlépe srovnána u Edmundse v čtvrtém vydání jeho díla „Buddhist and Christian Gospels" ve Filadelfii 1908 1. díl str. 185 n. a v článku „Buddhist Loans to Christianity (Monist roč. 1912 str. 129 n.).

V evangeliu Lukášově 2. 25 čteme:

A aj, byl člověk v Jerusalemě, jemuž jméno Simeon. A člověk ten byl spravedlivý a nábožný, očekávající potěšení israelského, a Duch svatý byl v něm.

A bylo jemu zjeveno od Ducha svatého, že neuzří smrti, až by prve uzřel Krista Páně.

Ten přišel, ponuknut byv od Ducha, do chrámu: A když uvodili rodiče Ježíše děťátko, aby učinili podle obyčeje zákona při něm, tedy on vzal jej na lokty své i chválil Boha a řekl:

„Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, podle slova svého, v pokoji.
Nebo viděly oči mé spasení tvé,
kteréž jsi připravil před obličejem všech lidí, světlo k zjevení národům a slávu lidu tvého israelského."

Otec pak a matka jeho divili se těm věcem, kteréž praveny byly o něm. — —

Před tímto vypravováním jest v bibli uvedeno velebení andělské i velebení pastýřů, které není v bibli v organickém spojení s vypravováním o kmetu Simeonovi.

V buddhistické paralele velebení andělské jest úvodem k legendě o starci Asitovi. Legenda tato jest v buddhistické literatuře zachována v Suttanipátě III. 11, str. 679 n.), Lalitavistaře (VII. 101—112), Mahávastu (II. 30 až 15), v Ašvaghóšově Buddhačaritě a v jiných biografiích Buddhových. V nejstarší podobě jest v Suttanipátě a jest obšírnější než vypravování křesťanské. Stručný obsah jest:

Stařec Asitó jest upozorněn andělskými chory na Buddhovo narození, sestoupil k branám Suddhódanova paláce a přál si viděti prince. Uviděv jej, byl naplněn radostí, ale vzpomenuv si na své stáří, zaplakal. Příbuzní se ulekli náhlého smutku světcova a tázali se, zda princi nehrozí nebezpečenství. Ale světec Asitó je ujistil, že princi nehrozí nebezpečenství, že nabude nejvyššího osvícení a že se stane velkým učitelem světa. On sám prý jest zarmoucen jen proto, že jsa stár, neuslyší jeho učení. Slovy těmi způsobil všem velikou radost.

(Dokončení.)

*

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

Příchozí, spatřiv Matějovského, zamračil se hněvivě — a již se ptal, čeho tu pohledává...

Redaktora opustila všecka zmužilost...

Vstal, odkašlal a uvolnil si límeček, který ho ani dost málo netísnil — a již spustil... Jeho řeč však neměla plynulosti, Matějovský neustále obcházel kolem jádra věci, jako pes okolo horké kaše. Hovořil o rostoucí korupci, jíž je vinna měšťanská klika, vládnoucí radnicí — o neudržitelnosti tohoto systému — o lidských právech proletariátu, kterému již musí býti přiznána účast na řízení veřejného života... Zkrátka — mluvil s Pajškem tak vznešeně a učeně, jako ještě jaktěživ s nikým. Mezi řečí pozoroval, jak mrak na čele Pajškově se rozplývá, jak rty mu potrhuje úsměv, a proto již nepochyboval o plném zdaru a vyhodil poslední trumf: nabídl Pajškovi a jeho straně spojenectví a list, jako kdysi bylo za redaktora Tochora...

Účinek jeho řeči byl ohromný — neočekávaný...

„A ty lumpe jeden neřádná!“ — jadrně spustil Pajšek... „K Tochorovi on se bude přirovnávat! Tochor byl pořádnej člověk, kerej s náma cítil, kerej měl srdce na pravým místě a kerej s náma držel, ať se mu vedlo dobře nebo špatně... To já věřím, že by íčko byli dobrý sociálistí, 'dyž teče voda do bot, aby kupovali za zlodějský peníze noviny, kerý nikdo nečte... A až by se zase votočila fanglička na věži, kopl bys sociálisty do zadku a táhl bys zase s pánama za jeden provaz. A ba ne, z tutoho nic nebude — jenom koukej, klacku, 'de nechal tesař díru — nebo... Mordýje, set sakra — nohy ti přerazím.“ — —

K většímu důrazu pronesené pohrůžky zamával Pajšek rukama, zakoulel hlavou s ramene na rameno, jak se rozhlížel po koutech světnice, kde by bylo něco vhodného k popadnutí do ruky... Pajšek byl silák, a v té chvíli šla z něho hrůza... Proto se naráz scvrkla v Matějovském dušička jako suchá švestka. Již ani nemukl, otočil se jako na obrtlíku a vyrazil dveřmi do dvora a brankou ve vrátkách na předměstí, jako by mu hlava hořela... A dobrých sto metrů cesty od Pajškova stavení běžel po předměstí poklusem, než se poněkud vzpamatoval... V náhlém pomyšlení, jakáže by to byla ostuda, kdyby to někdo zpozoroval, zvolnil krok a rozhlédl se... A hrůza hrůz... Lidí tu bylo víc než dost; mužští právě přicházeli z práce k obědu — a před mnohou chalupou stála i ženská — vyhlížející, nejde-li už její... A všichni se zastavovali a dívali se na něho — na Matějovského — ve zřejmém údivu, proč že asi tak upaluje podél stavení... K dovršení ostudy objevil se v té chvíli před svým barákem Pajšek s proštípkou v ruce. Podíval se a již ji zvedl, a hroze jí, nadával velmi nevybraně... Všichni, kdož se před chvílí zastavili, chvátali nyní k němu...

Jenom Matějovský ne. Zrudl studem tak, že až ho uši pálily jako v nejprudším mrazu, sklopil hlavu a zase zrychlil krok, jenom aby se, pokud možno záhy, dostal z dohledu... V hlavě mu hučelo, a on šel a šel s očima upřenýma k zemi bez cíle a bez myšlenky... Již dávno minul poslední stavení, již byl hezký kus cesty za městem, když zvedl hlavu a zpozoroval, že nemá daleko do vsi Pálovic. Ozýval se v něm hlad — a také se otřásal zimou, neboť na venkovskou procházku přece jenom nebyl oblečen. Rozhodl se proto, že zajde do hospody...

Žel Bohu, zlé časy způsobily, že jeho hody daleko nemohly býti nazvány lukulskými. Kus chleba a skoupý talířek rozdělaného tvarohu bylo vše, čeho se mu z protekce a s velikou milostí dostalo od známého hospodského. Místo piva přinesl dobrý muž kalíšek rumu... Piva nebylo, neboť vzácné této tekutiny vařily pivovary tak bědně málo, že kdysi denní tekutý chléb se proměnil na nápoj skoro božíhodový, který byl na vsi čepován jen o nedělích a svátcích... Ale redaktoru Matějovskému přišel rum právě vhod. Psával sice v „Zubřanské Poselkyni“ nejméně desetkrát do roka palčivé a dlouhé lokálky proti alkoholu, „jímž zejména lihopalny našich odvěkých nepřátel židů otravují bodrý český lid“ — ale to mu nikterak nepřekáželo, poněvadž věděl dobře, že tyhle lokálky jsou jenom jakousi ctností z nouze. Psával je tehdy, když potřeboval ještě „kus do čísla“, a psával je rád, neboť věděl, že jimi způsobí radost svému čtenářstvu, kterému se nesmírně zamlouvalo „praní do židů“... Ale konec konců nemračil se nad těmito lokálkami ani Frédy Bloch, který měl v Zubřanech „továrnu“ na lihoviny a

likéry — ba právě naopak, zapálil si vždy čerstvé viržínko, zvedal je vítězně do výšky tuhým sevřením rtů a s chutí četl... Jeho úsměv byl pak nejoprávněnější, neboť věděl dobře, že všichni ti, kdož si dnes mnou ruce nad touto lokálkou — ba snad sám Matějovský, který ji psal — si pošlou k němu zítra nebo pozítří — když pro nic jiného, tož aspoň pro jeho „osvědčený žaludeční likér“, který v každé nemoci účinkoval téměř zázračně, ale kterého Frédy Bloch sám nikdy nevypil ani náprstek...

I rum, který stál na stole před Matějovským, byl stejného původu... Redaktor se sice díval na zarudle hnědou tekutinu, ale nepřemýšlel o ní. Hnětly ho jiné starosti. Plán s Pajškem se nezdařil, i bylo nutno snouti nový, neboť nebylo daleko do konce roku, a „Zubřanské Poselkyni“ bylo třeba obroku.

A ku podivu! Jako již o polednách, nyní zase účinkoval čertovský nápoj znamenitě. Ze srdce Matějovského se vytrácela pokleslá nálada — a budoucnost se mu zjevovala v růžovějším a růžovějším přísvitu... Ano, netřeba ještě zoufati, když se mu nepodařilo získati ani drobnější měšťany, ani Pajškovy socialisty, to všecko — i s „náplavou“ dohromady ještě není ani půl města! Jsou to však ještě obyvatelé tří předměstí, kteří jsou ostatními pokládáni za živel méněcenný, jsou tu učedníci a tovaryši, o které se nikdo nestará... Ano, spojiti tyto všechny v jediný mohutný zástup, to by znamenalo založiti nejsilnější stranu v Zubřanech — to by znamenalo šikovně ovládnouti situaci... O to se rozhodně pokusí se zbylou hrstkou svých věrných...

Matějovský již pil druhý a třetí kalíšek, ale jeho myšlenky byly neustále jasnější a určitější. Již měl před sebou na stole bloček papíru a drtil tužku mezi zuby, snuje první věty pathetického provolání, které mělo býti úvodníkem nejbližšího čísla...

Kázal hostinskému, aby nalil čtvrtý kalíšek — a potom už psal a psal a psal.

X.

Zubřanská státoprávní demokracie — dík usilovné snaze redaktora Pracha a profesora Klímy, který se rovněž pro věc rozohnil — vzmáhala se utěšeně, ale přece ne tou měrou, jak oba očekávali. To bylo tím podivnější, poněvadž již bylo známo, že se Matějovskému nepodařily námluvy u Pajška, které Klíma předvídal a jichž se upřílišeně bál... Přes to však příliv členstva nebyl tak silný, jak by si byly zasloužily paličské jejich řeči, pronášené každého týdne dvakráte — ve čtvrtek a v neděli — na schůzích v hostinci Žahourově. Byl pro ně zavolán Prach na hejtmanství k zodpovídání, ale stalo se to formou tak ušlechtilou, že užasl každý, kdo znal Řehořce. — Zástupce císaře pána na okresu neposlal tentokráte pro rebelantského redaktůrka svou pravou ruku — sluhu Hostaše, poslal levici — komisaře Doubravského, kterému přísně a důtklivě nařídil, aby řekl p a n u Prachovi, že by s ním rád mluvil a že ho proto „nechá p r o s i t“, aby byl tak hodnej a přišel k němu na chvilku do ouřadu, a ž b u d e m í t č a s...

Nebylo slýcháno, že by byl někdy někomu c. k. místodržitelský rada tak zdvořile vzkázal, a proto jeho čin vyvolal v nejužším kroužku „náplavy“ bezmezný údiv. Doubravský se musil třikrát slavně zadušovat, než mu bylo uvěřeno, že nelže. — Prach půl hodiny potřásal a půl hodiny kroutil hlavou — a na konec usoudil, že ho asi chce vláda vyvézt do Brixenu, poněvadž jinak si vůbec nelze vysvětliti Řehořcovy zdvořilosti... A že mu byl vzkaz pověděn pozdě večer v hostinci, nezamhouřil zvědavostí oka celou noc — a sotva ráno udeřila osmá, již chvátal k hejtmanství, takže málem by byl předstihl samotného Řehořce, který byl přesný jako nádražní hodiny na hlavní trati.

Nelitoval však své poslušnosti a dochvilnosti, neboť se mu dostalo neomylného důkazu o vnitřním přerodu Řehořcově, o kterém sice již dávno ujišťoval Doubravský, jemuž však nebylo dáno víry.

„To jsem rád, že přišli!“ — povídal hejtman bodře, sotvaže překročil Prach práh jeho svatyně... „Ale počkají; co jim chci říc', to je jenom pro jejich uši — a tady na hejtmanství si musím i já dát pozor na jazyk. To vědí, časy jsou zlý!“

Řekl, šel a zavřel obojí dveře své kanceláře na klíč. Potom vzal Pracha za kabát a vedl ho do kouta svého rohového pokoje mezi okna, a tam k němu zahovořil tak, že Prach hezkou chvíli nevěděl, sní-li nebo bdí...

„Tak jsem se dověděl, že voni pořádají často schůze bez ohlášení a že na nich vykládají všelijaký tajný věci!“ — spustil Řehořec pološeptem a honem chytil Pracha za výložky babátu, postřehnuv, že chce cosi namítati... „Počkají — pro Krista Pána — až jim to dopovím, a nemluvějí mně tady! Tady mají i zdi uši! Dyk já jich taky nevyslejchám, já jim jenom

soukromě povídám, co jsem slyšel — a chci jim dát dobrou radu... To, co voni vědí, to já vím taky, že to s naším erárem smrdí na všech stranách, a že se to všecko co nevidět sesype. Ale povídat se to nesmí! Rozumějí mně: tak se to nesmí povídat, aby to přišlo ven... Nu! Mám jim říc' eště víc — přece se říká: chytrýmu napověz!" — — —

„Mně jde vo to" — naklonil se zase, když Prach za hezkou chvilku nemohl ze sebe vypraviti slova — „aby jich někdo neudal, protože potom by bylo všecko marný, a já bych jich mušel zavřít. Rozuměji? — Tak jenom šikovně!" — —

Potom blahovolně odmítal díky a ještě mezi dveřmi otecky radil, kdyby snad se někdo zeptal, proč byl na hejtmanství, aby jenom řekl, že k vůli nějaké vojenské věci...

Prach vyšel, scházel se schodů a jen vrtěl hlavou ve svrchovaném údivu. Ještě před budovou hejtmanství se otočil, aby se ujistil, a — dostalo se mu překvapujícího ujištění. Nad hlavním vchodem visel od pradávných dob veliký tepaný rakouský orel. Vždycky visel zpříma a díval se jednou hlavou na východ a druhou na západ — vždycky... Dnes však visel nakloněn, jako by se chystal spadnouti...

Čtyřikrát denně procházel hejtman Řehořec pod tímto orlem — a poslední silnější vichřice dula jistě nejméně před třemi týdny... Prach si vesele pohvizdl, a byť to znělo sebe neuvěřitelněji, uvěřil viselci orlu, co nechtěl uvěřiti c. k. místodržitelskému radovi...

Ještě téhož dne pověděl ostatním, a jejich radost nebyla menší Prachovy...

Žel Bohu jen, že téhož večera dověděl se úzký kroužek „náplavy" ještě zprávu jinou, která — byť zněla velmi neurčitě — byla přece jenom povážlivá... Přinesl ji právník Prukner, který meškal v Zubřanech na krátké dovolené. Bylť jedním z těch statečných, kteří byli ochotni sloužiti do roztrhání — ale jenom ne na poli „cti a slávy"... Seděl pěkně za větrem v kanceláři vojenského soudu, mnul si v ní vesele ruce pod stolem a udatně válčil se svými představenými — o dovolené, aby se mohl aspoň jednou měsíčně vydati na výpravu za srdcem, které nechal v Zubřanech a které tam po každé zase zapomněl.

Byl na náměstí dům, a v domě bydlila u svých rodičů dívka, která to srdce měla — a Prukner neměl odvahy, aby jí o ně řekl. Snad byl dokonce rád, že je má přes válku tak dobře schované. Kdo ví...

Jezdíval však pravidelně na své dovolené do Zubřan k nemalému pohoršení všech usedlíků, kteří mu zazlívali, že byl chytřejší ostatních a dovedl se hbitě vytáčeti oné povinnosti občanské, která podle výroků povolaných je sice ze všech nejčestnější, ale může skončiti dost nepříjemně... Prukner však nedbal soudu svých drahých bližních, a kdykoli meškal v Zubřanech, vycházel každého odpoledne se svou pannou na procházky za město a večer se vracel. A byl každého dne tak rozradován a pln štěstí nad tím, že jeho schované srdce je něžně opatrováno, že nemohl jinak, než dlouho do noci blouditi zetmělým městem sám a sám, dívati se do hvězd, jako by z nich chtěl vyčísti tajemství příštích časů, a pobroukávati si úsměvně zcela náhodné melodie... Zkrátka počínal si nejinak, než jako každý, kdo je pořádně zamilován...

Na jedné z těchto svých toulek potkal v zešeřené ulici — redaktora Matějovského...

Bůh by nebyl doma, kdyby zamilovaného napadla rozumná myšlenka. Nenapadla ani Pruknera. Bylo v Zubřanech veřejným tajemstvím, že si časem Matějovský potrpí na milostné pletky — dokonce měl proto kdysi i domácí nepříjemnosti. Na to vzpomněl Prukner, a nebyl by směl býti Zubřanským, kdyby vzpomenouti nebylo znamenalo současně zvědavě se obrátiti a pozorovati, do kterých vrat se nese milostná touha pozdního chodce... Matějovský pak šel a šel — a vklouzl do vrat Buffkova domu...

V té chvíli ztuhl Prukner jako roubík a povyrostl o dva couly úžasem...

Pro Ježíše Krista! — napadlo ho — právě v ten čas je představení v biografu... Matyáš Buffka naprosto není doma... Aby Moudrá Saloména ?— — — — Hoj! — — Aby chodil Matějovský Buffkovi za starou? — —

To v něm zahovořilo Zubřanství, které tak neomylně podrželo primát nad právnickým citem, který v něm byl rovněž silně vyvinut — jen o kapánek méně, než Zubřanství a proto se již v druhé chvíli přihlásil k slovu věcnými námitkami... Především ho napadlo, že Moudrá Saloména je už paní letitá a dávno v odkvetu — a nad to nade všecko matrona počestná... Matějovský, pak že přece jenom ještě neztratil poslední špetky vkusu, aby lezl přes hradbu do zahrady, v níž na haluzích nerdělo se lákavě ani pozdně dozrávající kožené jablko... Příčina tedy vězela jinde

— a Prukner se do jejího hledání pustil s chutí starého advokáta, jemuž záleží na tom, aby pronikl k jádru sporu, k pohnutce činu — a tak udeřil na zlatý couk falešné kličky, z níž by mohl těžiti pro svého klienta a pro sebe...

Uvažoval...

Matiáš a Saloména jedno jsou. Ale pěti částmi této společné veličiny jeMoudrá Saloména — a toliko jednou jedinou Matiáš. Asi jako v bance: akciový kapitál a orgán zastupující jej na veřejnosti. Chce-li tedy někdo získati v takovém podniku vlivu a vládne-li dostatečnými prostředky, skoupí prostě akcie a nenamáhá se jalovým podplácením úřednictva. Risiko je tak menší, ztráta vyloučena a efekt absolutní. Nač by se tedy mořil Matějovský s Buffkou, může-li takto pěšinkou dojíti spíše a bezpečněji úspěchu.

Potom vzpomněl i toho, že sláva Matiáše Buffky a celého toho rodu velmi vážně poklesla, že právě v poslední době byl učiněn Moudrou Salomenou pozoruhodný pokus o převrat v mínění města a odvrácení jeho pozornosti na jinou osobu — že v této snaze první přiskočil jí na pomoc redaktor Matějovský, který vládne jednou ze tří zubřanských hlásných trub...

Tehdy, když až sem v myšlenkách dospěl, chodil již po náměstí... Žel však! Ani jednou nepozvedl zraků svých do ztemnělých okének domu, v němž spala jeho milá a věrná strážkyně schovaného srdce. Neslyšel ani úderů hodin, ani volání hlásného a ponocných, nýbrž mnul si vesele ruce jako dobrý advokát, který právě „na to“ přišel — a nyní letí a letí v myšlenkách a hledá bouřlivé fráze a silná slova, kterými to o hlavním přelíčení rozbije na capart...

A toť! Buffkovi bylo třeba zastání v místním tisku jako soli — a Matějovskému stejně podpory, aby jeho „Zubřanská Poselkyně“ se nerozloučila se životem... Všecko tak prosté a zřetelné, jako první paragraf každého zákona, který bývá i laiku srozumitelný, poněvadž zpravidla nic neobsahuje...

Prukner pojednou chápal, kde vězí příčina nezdaru — nebo alespoň neúplného zdaru Prachova díla, kdo podlamuje růst a mohutnění zubřanské státoprávní demokracie...

Když byl takto dořešil problém až do konce, nedala mu právnická duše, aby nepochyboval o správnosti svého řešení. Zaujal proto stanovisko odpůrčí a snažil se otřásti svými závěry...

Nedařilo se mu však. Všecko bylo tak solidně založeno, tak pevně stmeleno a skloubeno, že vzdorovalo každému otřesu.

I řekl si, že jitro bývá moudřejší večera — a šel domů, aby se vyspal...

Ale ani druhého dne se mu nevedlo lépe. Přemýšlel celý den s výjimkou hodin ztrávených odpoledne na dostaveníčku, a večer nemohl učiniti nic jiného, než zajíti do Žahourova hostince a tam oznámiti nejužšímu kroužku „náplavy“ svůj objev.

Potřásali nad tím hlavami, vrtěli jimi — ale Prukner setrvával neoblomně na svém, a zatvrzoval se tím více, čím důrazněji bylo pochybováno o správnosti jeho závěrů.

A když profesor Klíma skoro posměšně je nazval zubřanskými fantasiemi, ohradil se prudce a dovolával se svědectví nedalekého budoucna...

Stalo se pak, že jeho podivný svědek mu dal záhy za pravdu...

HLAVA TŘETI.

Tribun lidu.

XI.

Až do vánočních svátků vládlo v Zubřanech podivně zneklidnělé ticho. Každý čekal, brzo-li se něco přihodí — ale nedělo se neustále nic... Bylo nyní na Matějovském, aby promluvil, ale „Zubřanská Poselkyně“ mlčela i v příštím čísle jako zařezaná — a také nebylo náznaků, že by Matějovský chystal nějaké zvláštní překvapení. Bylo by jistě město něco o tom vědělo, neboť až dosud nebylo v Zubřanech sjednáno nic tak tajného, aby to týden předem nezpívali všichni vrabci po střechách... Známo bylo pouze fiasko Matějovského, které utrpěl na předměstí „Za vodou“, když se tam pokoušel uzavříti spolek s červenými socialisty, neboť tuto jeho hanbu vytroubil do světa Hroznata v radniční „Pravdě“. — „Náplava“ pak mlčela, neboť považovala zprávu Pruknerovu za pouhý okamžitý nápad — a snad za omyl, který postrádá jakéhokoli věcného podkladu.

I vánoce uplynuly klidně...

(Pokračování.)

FEUILLETON.

V. V. Škorpil:

Karel Havlíček — Hermenegildu Jirečkovi.

Byli přáteli a spolupracovníci ve „Slovanu". když je opustil Josef Jireček, získán vídeňskou vládou k redigování úředního listu Vídeň. Denníku, a rozešli se, když i Hermenegild vylákán bratrem šel do vídeňského ovzduší. Ve sbírkách městského musea vysokomýtského leží Havlíčkův dopis, patrně poslední svému příteli, datovaný z Kutné Hory 9. srpna 1850. Dopis zní doslovně:

Milý Příteli!

Odpusťte, že jsem Vám posud nic nepsal — není to ovšem nic krásného, ale znáte již mou slabost v tom ohledu. K tomu ještě ustavičně jsem úmysl měl do Prahy jeti, nyní tedy abychom pořádnost učinili, jest Vašich výtisku ze Skály vytištěných až posud asi 106 str. in octavo na dvakrát nám ještě zbývá.

Myslím, že nebudete nic proti tomu namítati, když Vám tištěný arch ve „Slovanu" za 8 zl. stř. zúčtuji, proto že tuto práci asi na stejnou míru s překlady béřu a že jest z větší části opis.

Podle toho by Vám za 7 archů id est za 112 stran přišlo 56 zl. stř. a poněvadž asi snad ještě osmý arch bude, tedy 64 zl. Poněvadž jsem Vám ale již dříve a sice 17. 2. 20 zl. stř. a 22. 4. též 20 zl. stř. vydal, odesílám ještě 24 zl. stř.

Strany budoucích výpisek, myslím abyste knihu odevzdal Krásovi, který by mi vybíral a od někoho dále opisovati dával. Myslím totiž, že již tyto dni do Vídně odjedete. Kdyby Vám samotnému libo a možno bylo ještě něco mi z toho zaslati, přijal bych to ovšem vděčně, ale obávám se, že snad již času nemáte.

Nejmoudřejší dle mého individualního mínění by bylo ovšem, kdybyste do Vídně a Víd. Den. ani docela nechodil. Nesmíte si totiž tajiti, že k ouřadu jen pro forma půjdete v těchto okolnostech, skutečně ale jen k redakci, že ale při Víd. Den. jestli ne hned tedy časem svým jistě přinucen budete proti nám všem jednati; a ne jen proti naším osobám, nýbrž i skutečně proti pravému prospěchu národu, zkrátka, že se stanete sluhou aristokratie a dynastie, kdežto my národu sloužíme: to si netajte žádným eufemismem.

Čert, jak praví přísloví, nepopadne člověka nikdy najednou celého, nýbrž z počátku jen za jeden vlásek.

Budete toho kroku jednou velice litovati, proto, že máte cit. Neřiďte se podle bratra svého, on jest člověk chladně počítající, ale pomyslete si, jaká budoucnost vnitřní Vás někdy čeká. Buďto vyhrajeme my a nebo ta strana, kterou zastupuje Víd. Den. Jestli my zvítězíme, budete osamocen, jakožto jeden z přemožených protivníků — jestli oni zvítězí a my padneme, nebude Vás vítězství teprva těšit, až uvidíte jeho následky. Netajte si jenom tu sv. pravdu, že vláda nynější a strana Vídeňský Den. vydávaj cí našemu národu nic dobrého nepřeje a že jen působí k našemu oslabení, třeba to bylo sebe indirektněji. Již jen ta okolnost, že ku př. skoro zjevně pro Haasovu stranu při volbách v Praze se prohlásili, musí Vám oči otevřít: jen si pomyslete, co by bylo z naší ubohé češtiny, kdyby ti přišli v Praze k veslu.

Tendence jejich není odjakživa jiná, než aby čeština vždy zůstala řečí nižšího lidu, jemužto k vůli jako z křesťanského milosrdenství se tak trpěti bude až ani toho již potřeba nebude!

Rozmyslite si to a nešalte sám sebe, řekněte si sám určitě, jestli schopen jste býti zrádcem svého národu?

Vy moje smyšlení přece dobře znáte a víte, že jsem odjakživa nemohl vystát ty křiklouny, kteří si dávají jméno radikalistů: vidite, ale že strana Víd. Den. nás právě za takové křiklouny považuje! Již to Vám musí oči otevřít!

Radil bych Vám, abyste rádější vší žurnalistiky se odřekl, a buď k profesuře neb k jinému ouřadu šel, a při tom si literárních prací dle mého přesvědčení hleděl. A těm ve Vídni se raději nějak třeba zdravím vymluvte.

Nemyslite si, že snad Vy sám nic proti nám psáti nebudete, vy ale přece pomáhati budete svou prací k rozšiřování tendencí, které jen naši stranu seslabí. Nemohl jsem se zdržeti, abych Vám alespoň své přátelské mínění neřekl, proto že Vás opravdu rád mám a nepřeji Vám někdejší nespokojenost. Byl bych velmi rád, kdybyste mi ještě na tento list odpověděl.

Váš

H. B.

LITERATURA.

Josef Thomayer: *Příroda a lidé.* Sebraných spisů sv. VIII. Nákl. Unie a. s. v Praze.

Přítomný další svazek Thomayerových spisů liší se poněkud od svazků dříve vydaných — obírá se přímo tím, k čemu i dřívější vzpomínkové sbírky jevily zřetelné sklony. V prvním dílu jsou to prosté obrázky z přírody, lyrického zabarvení, zachycující život rostlin i zvěře právě jako nálady ročních období a ráz krajiny. Tyto přírodní causerie pocházející asi z let osmdesátých nepozbyly posud své přirozené svěžesti, která jim získávala přízně a pozornosti, když byly otiskovány svého času v „Lumíru". Z téže asi doby pocházejí i ostře kreslené charakteristiky lidových typů, které tvoří druhou část knihy, oplývající stejně bystrými postřehy jako jadrným humorem. Takový typ obecního dareby, kočujícího komedianta, kramáře nebo holubáře, jak se o něm u Thomayera dočteme,

už dnes vymírá. I proto se s ním rádi setkáme v Thomayerově momentce a ze zdařilých momentek je sestavena vlastně celá kniha, vyšlá po prvé právě před třiceti lety, ale obsahovou výplní a svérázným podáním posud upoutávající. —*btk*—

*

R u d o l f M e d e k: *Ohnivý drak*. Román. Nákl. Vojtěcha Šeby v Žižkově. — V l a d i m í r G l o g a r: *Austrijáci*. Bělohradský román. Nákl. R. Prombergra v Olomouci.

Mezi význačnými díly z původní české prózy, která vyšla v poslední době, jest jmenovati Medkův román na prvním místě. Je to práce vážných literárních cílů, psaná energicky, uvážlivě a mužně a zachycující kus kroniky českého člověka v době, která dozrávala k pádu Rakouska a k vytvoření samostatného českého státu. Celý kvas doby obráží se sytě a přesvědčivě na společnosti několika malých lidí z pražského prostředí i na několika lidech z hor Orlických. Z myslivny v horách Orlických pochází především student Jiří Skála, čistý a bezelstný hoch, jenž se se vší mladou prostotou a upřímností sdružuje s Vlastou Žďárskou, dívkou, která vyšla pokořena a popleněna z náručí nemilujícího spisovatele, zpola estéta, zpola rétora, ale vždy odvážlivého Budecia. V myslivně v horách žije i Jiřího sestra, vášnivá Maryna, dlouho se vzpírající a přece posléze s živelnou prudkostí vrhající se v objetí Jihočecha, myslivce Březy, poctivého muže, jenž žije v úzkém styku s přírodou od svého mládí, kdy byla jeho matka zastřelena z bujné svévole mladým šlechticem, jenž se na ní vymstil za nezdar z lovu. V horách Orlických žije také starý písmák Jirák, v jehož chyši scházejí se horští přemýšlivci k úvahám a vážným hovorům, mezi nimi i socialista Jonáš. Socialistou a anarchistou je i člen pražské společnosti typograf Štěpán. Pražskou společnost doplňuje půvabná a svůdná žena paní Kolárová, jejímž živlem jest i v nejvážnější době smyslnost a láska, malíř Hora a jeho milenka, Srbka Helena. Po jásavém jaru překvapuje tuto společnost doba sarajevského atentátu, předválečné napětí, dny mobilisace a válka sama. S ní vystupuje na obzor i typ českorakouského důstojníka, jeden z těch zjevů, jež nebyly posud zachyceny tak určitě a na něž by bylo škoda zapomenouti, typ svobodomyslného žida, jenž nedovede si české budoucnosti představiti bez Rakouska, i několik provokatérů ve chvílích, kdy je nebezpečno vysloviti, čím hořela v té době všecka česká srdce. Srbka Helena je zatčena, Bříza i Jiří odcházejí do pole, svůdnice a samička paní Kolárová je zardoušena zšíleným Budeciem. V samém závěru románu přináší z ruského zajetí uprchlý malíř Hora radostnou zprávu věstící nové jaro: o tvořící se družině české v ruském vojsku, do níž se přihlásil i Březa, otec dítěte Marynina, a Jiří. Román rušného děje je prohlouben ideově a propleten místy vážnými úvahami, které snad jsou poněkud na úkor románové technice, ale svým obsahem vzbudí plný zájem a znovu přesvědčují o poctivosti a promyšlenosti, s níž řadil Medek v románu větu k větě. České ovzduší vážné této doby nebylo posud tak zachyceno, jak se to zdařilo Medkovi v díle, jež nese pečet prožití a procítění dějinných těch okamžiků. — Román Glogarův dějstvuje v Bělehradě v době, kdy byl obsazen rakouskými vojsky, jejichž důstojníci, shromažďující kolem sebe svůdné kandidátky učitelství, z nichž nejedna z učitelky avancuje na metresu velitelovu, pečovali o výchovu srbské mládeže v duchu rakouském. Zachycení roznícených požárů krve a vypsání půvabu krasavic daří se Glogarovi lépe než charakteristika ovzduší. V popředí vypravování stojí láska českého dobrovolníka Vysokého, jenž posléze umírá jako velezrádce, s židovkou Ankou Wernerovou, která končí sebevraždou po smrti svého miláčka, a historie jiné židovky Sáry, které se smrtelně nudí po chvílích přepychu a rozkoše v náručí brigadierově a odchází posléze s chorvatským malířem Ivou do Prahy, která nevyniká věrností k habsburskému rodu. Je tu i řada vedlejších historií, je vypsána i poprava srbských zrádců a děj pokračuje vzrušeně, takže i tato kniha, mající místy větší cenu dokumentární než literární, najde si bezpečně své čtenáře. —*btk*—

*

F r. F r ý d e c k ý: *Slovensko literární* od doby Bernolákovy. Nákl. Ad. Perouta v Mor. Ostravě. — Týž autor: *Slovenská poesie XIX. století*. S ukázkami tvorby moderní. Nákl. J. Otty v Praze.

Po antologii „Hlas Tatry" loni u Topiče vydané vycházejí z rukou pilného literárního historika téměř zároveň dva objemné svazky, oddané literatuře slovenské a navzájem se doplňující. Literatura slovenská není stará a má historii vlastně nedávnou, jíž jsou dosud pamětníci. Teprve rok 1844 je datem, kdy literární tvorba česká na Slovensku odlučuje se od jazyka spisovného a přijímá za svého tlumočníka nářečí lidu. Autor soudí, že literatura česká a slovenská, vytvářejíce nyní mezi sebou ostrov spisovného separatismu, mají touž výplň a touž snahu opět se spojit v jediný literární proud. Bohužel, nesdílím tohoto idealisujícího názoru, separatismus literární je uměle, řekl bych úředně živen a posilován, v zápětí jde mu separatismus politický a oba nejsou bez tragické perspektivy. Jan Kollár, největší básník Slovák, byl ovšem učitel a vůdce generací, i Štúrovců a po nich, a napsal ironicky v jedné znělce Slovákům: „Spisatelé! rozmnožujte hříchy, na spojení s Čechy repcite, zmařte řeč a národ z h l o u p é p ý c h y . . .", ale Hlinkové se od něho ničemu nenaučili. Fr. Frý-

decký třídí a hodnotí velmi liberálně, zaznamenávaje věci i literárně málo významné. Nestačí mu vydané knihy, i časopisy se probírá a příspěvky jejich zaznamenává. Místy dějinné události mohly být kritičtěji uvedeny. Na př. „Detvan" vznikl z jiných příčin, a historik je nalezne v starých protokolech Moravské besedy z r. 1882. Tam odtud vyšla ideově stmelena a posílena většina dnešních politických a kulturních vůdců Slovenska. Jinak vystihuje Fr. Frýdecký omyly, jimž ideově podlehli někteří slovenští pracovníci, na př. Vajanský, a závěrové charakteristiky podává výstižně a směle. Přichází až k letům nejposlednějším, ke generaci nejmladší, již však ve své antologii zastoupiti nemohl. Také zde čteme nejedno plané jméno (Ústianski, Milkin, Vrbický a j.), jež mohla docela dobře ustoupit Kraskovi, Royovi, Rázusovi, Jesenskému a j. Poněvadž o těchto autorech v předmluvě se píše, jest jen litovati toho, že tu byly „technické obtíže", které ukončují knihu tam, kde vlastně byla by nejzajímavější a nejpůvodnější. Neboť velká většina básníků slovenských brala přirozeně své podněty a vzory v jazyce spisovném, čemuž se neubránili ani nejčelnější představitelé. Fr. Frýdecký slibuje, že nutný tento doplněk vyjde jako druhý svazek „Moderní slovenské poesie" samostatně.

* *—och—*

* „Vybrané spisy Jana Nerudy", které právě za redakce Arne Nováka nakladatelství Topičovo publikuje, jsou předzvěstí blížícího se uvolnění nakladatelského práva Nerudy a jeho skutečného zpopularisování — pokud arci zákon o autorském právu nezmění dosavadního třicítiletí. Zahájeny dvěma svazky, poesií a beletristických prós, dva další svazky, jimiž bude toto vydání ukončeno, přinesou výbor z feuilletonů a kritické a jiné články úvahové. Myslím, že tímto výběrem se přiblíží k původnímu přání Nerudovu, jehož bylo při vydávání sebr. spisů nedbáno nijak na prospěch díla. Vždyť sebrané spisy nejsou vlastně dosud ukončeny, a chybí ještě dva svazky. Výbor je pečlivý a účelný, za to tisk je ledabylý, zalitý a rozmazaný. Už bude čas přestat hřešiti na válečnou mizerii, zejména když jinde u nás vydávají se knihy vzorně vytištěné na výborném papíře. Cena všech čtyř svazků 110 Kč není ovšem ještě populární, a skutečné laciné lidové vydání Nerudy bude asi nutno řešiti ještě jinak. *—pa—*

DIVADLO.

Fráňa Šrámek: *Zvony.* Hra o třech dějstvích. Režisér Jaroslav Hurt. Výprava Vlast. Hofmana. Po prvé v Národním divadle dne 22. dubna 1921.

Ve své hře „Léto" představil se Fráňa Šrámek jako básník jemného psychologického postřehu a náladové suggesce, v „Hagenbeckovi" jako bezohledný satirik, ve „Zvonech" hlásí se v něm naturalista. Jeho lyrické založení probleskuje však všude zřejmě na povrch, a tu ve „Zvonech" zasazen je příběh přímo do symbolického rámce. Hra má opět válečné pozadí a líčí jednu z nejmarkantnějších episod vojenského běsnění, kdy v zoufalství z nedostatku válečného materiálu vzpomenuto i kostelních zvonů. Hlaholí slavnostně, rozezvučí se v molových, teskných akordech, rozhučí se časem temně a varovně. Je v nich kus našeho citového života, kus svědomí. Proto když vojáci přišli a sňali zvony s věže kostelíka, lidé ve vsi jako by náhle ztratili všecku svou mravní oporu. Muži hýří a ženy propadají smyslné závrati. Nastávající noc dýše hříchem, chlípností a rodí zločiny. Pak, ráno, doví se ves, že rekvisice zvonů je odvolána. Trpké a trapné vystřízlivění zchlazuje krev, svědomí se budí a vrací, dochází k všeobecnému pokání, do něhož zvony mísí zase svou smířlivou píseň. Takového něco tanulo Šrámkovi na mysli, když psal svou novou hru, a byl by jistě docílil hlubšího výsledku, kdyby byl podložil svůj motiv nějakým hutnějším dějem, rozvíjejícím se a rozuzlujícím v logickém postupu a sevření, nespoléhaje na improvisaci a náhodné scény, s nimiž si rád v jakési umělecké neodpovědnosti hraje a často zřejmě bez vnitřní tvůrčí kázně a nutnosti. Jeho postavy a povahy jsou málem jen napověděny, a jeho fabule je odvisla od rozmaru a nálady chvíle. Tak se stalo, že básník, chtěje nám líčiti noc zadýchanou vilností a smyslným rozkypěním, naznačuje to jen velmi problematicky churavou stařenou, která ze žárlivosti chce podpáliti lože nevěrného jí muže, děvečkou Rozárkou, která sice přichází od muziky všecka rozpálena, ale utrhuje se na sedláka, který ji chce svésti několika papírky, a pak mladou ženou Jirovcovou, nabaživší se příliš rychle kdesi venku za humny jednookého invalidy Luky, třeba by jinak tato scéna byla nejlepší a nejsilnější z celé hry. I v humoru a vtipu autor rád přestřeluje, upadaje leckde až v nevázanost a hrubost, která více skličuje než baví. V názorech, citech, mluvě i povaze sedlák Šrámkův není českým sedlákem, zde zůstal nám dramatik nejvíce dlužen. A tak usuzujeme-li v celku, nepřinesly „Zvony" do naší dramatiky nějakého vzrušenějšího dojmu a jakéhokoli vkladu. Věřím, že Šrámek je dosti vážným umělcem, aby to cítil sám. Ani provedením hra nezískala. Režie nedovedla zladit vše k náležitému účinu, v dobrou souhru, a výprava nevyšla jí vstříc, naopak. Hra má značnou řadu postav a figurek, z nichž nejlépe charakterisovala a sehrála Jirovcovou pí Rydlová. Stará Peterková uměním pí Hübnerové vyzrála v podrobnou pathologickou studii, sedláka Peterku vybavil režisér p. Hurt působivými, obvyklými rysy a z ostatních snad jen ještě podařený Kuťápka p. Rolandův

a dobře sehraný Luka p. Matějovského na chvíli zaujali. *Karel Engelmüller.*

 TÝDEN.

* Jako polští kandidáti Nobelovy literární ceny jsou uváděni spisovatelé Reymont a Žeromski, známí také u nás z několika překladů. Návrh na jejich jmenování vypracuje prý tajemník švédské akademie Alfred Jensen, dlící právě ve Varšavě, jakmile polská akademie vyvolí z obou definitivního kandidáta. *—btk—*

*

* Po příkladě moskevské „Universální knihovny" a německých „Reclamek" začaly v Berlíně vycházeti v nakladatelství „Mysl" ruské neobsáhlé a všem dostupné brožurky, omezující se zatím obsahově jen na díla ruské klasické a moderní literatury. Měsíčně má vycházeti sedm čísel po dvou markách. Zatím vyšla antologie ruského básnictví, svazek básní ze dnů bolševických, menší díla A. Tolstého, Dostojevského, Krylova a Puškina. Podle množství ruských knih a časopisů, jež v Německu vycházejí, lze souditi, že Německo je centrem znovuzrozených ruských vydavatelstev, není-li jím ovšem Paříž. *Aa.*

*

* Washingtonský „Geographic News Bulletin", vydávaný departementem školství, otiskl v čísle z 21. března t. r. článek o Komenském jako průkopníku názorného vyučování. Článek je provázen několika reprodukcemi.

*

* V Litoměřicích byl založen svaz vydavatelů německých listů v československé republice, mající podporovati hospodářsky veškerý německý tisk v republice. *—btk—*

*

* Mírové hnutí má podporovati nově založená Strindbergova cena v částce 300.000 marek, kterou založili Strindbergovi přátelé a která bude udílena každého roku 22. ledna (v den spisovatelových narozenin) za německy psané dílo mírové tendence. *—btk—*

*

Světová válka přerušila nebo omezila styky mezi národy i na poli vědy. Jako v jiných oborech, tak i tu nyní Němci pilně vyplňují mezery. Severoamerický ústav v Berlíně zprostředkoval právě výměnu 133 beden po 2 *q*, plných naučné prózy ze Sev. Ameriky, za 97 beden německé literatury, vydané za války a po ní. *—lř—*

*

* „Tribuna" referuje o cenném vynálezu dra Cherana, který má v budoucnosti býti rozhodčím při obrazech, jde-li o starý originál či o novodobou kopii. Dr. Cheran dokázal, že staré obrazy, užívající minerálních barev, jen nesnadno propouštějí x-paprsky, jimž nečiní překážek dnešní barvy a laky. Vloží-li se tedy pochybný obraz mezi zdroj x-paprsků a citlivou fotografickou desku, ukáže fotogram dobu jeho vzniku a cenu. *—btk—*

*

* Podle časopisu „Izvěstija" bylo v sovětovém Rusku zrušeno předplácení časopisů soukromými osobami. Smějí je odebírati jen úřady a průmyslové podniky. To je bolševická osvěta!

*

První výstava španělského malířství za hranicemi byla uspořádána minulého podzimku v Londýně. Mimo světoznámé mistry. Murilla, Velázqueza a Zurbarána byli v síních londýnské Akademie zastoupeni Greco a Goya jakož i malíři moderní j. Sorolla, Zuloaga, Zubiaurre, Rusiñol a j. Španělský tisk si pochvaluje, že výstava dosáhla úplně svého účelu, totiž chtěla patrně ukázati, že novodobí španělské umění snese srovnání jak se svými klasiky tak s jinými národy. *—lř—*

*

* Pěkný soubor nové ruské poesie „Lyrika něžných souzvuků — k novým obzorům" vydal literární kritik E. Ljackij. Obsahuje většinou básně, jež byly čteny v literárních večírcích, jež Ljackij pořádal.

*

* Lipské vydavatelstvo „Inselverlag" počalo s vydáváním dvou sbírek, jež budou přinášeti v originálech vynikající díla světových literatur. V první edici „Bibliotheca mundi" vyšel zatím: Baudelaire, Kleist, Musset a výbor ruské poesie (Ruský Parnass). Druhá sbírka „Pandora" obsahuje ve čtyřiceti posud vydaných svazcích: z latiny Cornelia Tacita; z němčiny Kanta, Eichendorffa, Schillera, Goetha, Gotthelfa, Stiftera, Silesia, E. T. A. Hoffmanna; z francouzštiny Molièra, Stendhala, Racina, Corneille, Mériméa, Balzaca, Villona, Gallanda, Voltaira Musseta, la Fontaina, de Costera; z angličtiny Shakespeara, Emersona, Irvinga, Popea, Dickense, Byrona, Barret-Browningovou, Longfellowa, Macauleye, Shelleye, Miltona, Poea; z italštiny: Leopardiho, Petrarcu, Boccacia; z ruštiny Dostojevského, Turgeněva; ze španělštiny Caldecrona a Cervantesa. Dojde časem i na ukázky z české poesie a prózy? *—btk—*

*

* V Bělehradě bude zřízena nová universitní knihovna. Událost tato je tím významnější, že nová knihovna má se státi ústřední jihoslovanskou knihovnou, která chce nashromážditi všechna díla týkající se Jugoslavie. Na zřízení této nové knihovny povolila správa Carnegiova fondu, jež k ní dala popud, 5,000.000 franků. *-btk-*

V Praze, dne 5. května 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Jos. Karník:

KDYŽ LÍPY KVETOU.

Ó není větší slávy v polské vsi,
než zlatistě když lípy kvetou!
Poutníče, v stínu jejich pohov si,
než větrů křídla zlato smetou.

Jak jiskry tryskající z požárů
sem včely ze všech úlů letí,
roj celý used' v zkvetlém stožáru
a k hodům neustává pěti.

Slyš! V zasnění tvé šumí dumný zpěv
a opájí tě sladké ve sny,
ta hudba tlumená ti čeří krev
jak ve dnech ztracené tvé vesny.

A jsi zas doma hochem rozvěrným,
kdes v doušce mateří si hovíš,
svým druhům v pastvě v mžik jsa nevěrným,
sám čmeláky si pro med lovíš.

A náhle slyš — co z městečka sem zní?
Co bručí tam a dudle sladce?
Toť jako hudba o mši půlnoční —
nuž za tím! — kluk se rozhod' krátce.

A běžím k městu — západ krvácí —
mně v patách kluše bosá četa,
a Nácek řičí: Jsou tam dudáci!
Hý, cahý! Po pastvě dnes veta.

I žene, žene kozy šmatlavé
a urputně je v chlívek vhání —
ó, hrajte, dudy, v notě bručavé —
a dudy hrály do klekání...

Dnes v červencový den zas po letech
— v čas krvavého krupobití —
to včely hudou v lipách na květech,
ty dudy zdávna slyším zníti.

A jak mi včely krouží nad hlavou,
tak touhy k rozletu se vzpialy — —
ó, letím, letím širou dálavou,
jsem zase kozipasec malý,

jenž domů žene prašnou ulicí,
kde svatvečerní „Ave" zvoní,
kde maminka ho čeká s krajíci —
oh, rozpínám již náruč po ní!

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Ale po svátcích vyšlo poslední číslo „Zubřanské Poselkyně" — ročníku 1917, které opět bylo hltavě čteno a kupováno... To proto, že s první stránky křičelo tlustými literami „Provolání k Zubřanským", které nezbytně musilo přesvědčiti každého, že Matějovský nejen nesložil zbraní, nýbrž právě naopak, že je nabrousil na ostro k nejlítější seči, jaká kdy byla v Zubřanech chystána — a že dokonce svoji bitevní linii pojistil zálohami netušeně dobrých kvalit.

„Svrhněte jho cizozemců! Nedovolte jim, aby vládli nad vámi a vlékli vás jako tupé stádo po cestách svého prospěchu!" — hlaholil Matějovský jarým

turem hned na prvním řádku — a aby nebylo pochyb o tom, kohože pokládá za cizozemce, vykládal o kousek níže proloženě, že přilezlíci vychytrale vystrčili vějičku vlasteneckých hesel, kterou pokřtili na „Státoprávní demokracii", aby na ni nachytali národně cítící občanstvo zubřanské — a po straně se mu vysmáli a pojmenovali je hejnem hloupých hejlů. Horlil proti tak nečestnému počínání lidí, kteří pro vlastenecký cit měli do nedávna pouze nadávku fangličkářství — a nyní se do něho na oko farizejsky nutí...

Ale nebyl by býval Matějovský Matějovským, kdyby hned na tento jed nebyl znal protijed.

„Svůj k svému! Zubřanští k Zubřanským!" — hlásal v třetím odstavci, v němž oznamoval restauraci „Spolku přátel pokroku" v duchu ryze moderním a národním a na základech naprosté rovnosti — jeho přeměnu ve spolek, který bude plně odpovídati potřebám doby, v němž nebude pánův a kmánův, a v němž členové svobodně si zvolí své činovníky ze svého středu — a ne několik vybraných lidiček, které jim nakuká kandidátka připravená čtrnáct dní předem...

„Proto vzhůru dnes všichni Zubřanští a dostavte se večer do biografu!" — volal ve stylu kolotočových plakátů Matějovský na počátku posledního odstavce, v němž sliboval, že před zahájením skvělého dnešního představení přednese stručně důležité informace o novém spolku, jeho cílech a významu...

Prach a Klíma četli spolu sáhodlouhé provolání pod obloukem loubí, a když dočtli, podíval se mlčky druh na druha s němou otázkou v očích.

„Není to dvakráte hloupé," ozval se uznale první Prach — a hned dodával: „Dokonce ani chyb není v celém výrobku. Nezdá se vám, že Matějovského posedl duch svatý, který je podoben profesoru Fouskovi jako vejce vejci? Krk bych vsadil, jak mám jediný, že celý úvodník nepsal nikdo jiný — a že Matějovský jej po svém chvalném zvyku pouze ‚upravil' pro tisk." — —

Klíma zakýval hlavou a zahleděl se na dlouhou chvíli v neurčito před sebe. Potom se prudce vyrušil z odmlčení a procedil skoupě skrze zuby: „Mně se zdá, že měl Prukner pravdu." —

„Mně se to nezdá" — zasmál se mu do tváře Prach — „já už tomu věřím! A chápu také, že to je nejšikovnější tah, který mohl býti proti nám učiněn. My jsme se snažili uspati v Zubřanských zubřanství a nahraditi je čímsi vyšším — a Matějovský se svou novou gardou je burcuje ze spánku. Ďas by v tom byl, kdyby jeho práce se nepotkala se zdarem. Je rozumnější a skromnější, než my, neboť podává zdánlivě totéž: semknutí se do stáda, ale to je mu už cílem — nežádá nad to, jako my, ještě nádavkem vnitřního přerodu a práce na sobě. Jistě nám zasadí citelnou ránu, ale co na tom! Hlavní věc je, že po dlouhé mrtvé periodě zase začíná dráždivý vzruch, pohyb a život... Já si rozhodně dnes zajdu vyslechnout Matějovského, poněvadž je třeba znáti protivníkovy zbraně..."

„Vzruch, pohyb! — — Rvanice, řekněte, nechutné tahačky, malichernosti..." horlil Klíma se zlými plamínky v očích a s tváří staženou do bolestné škaredosti... „A všecko v době, která již již dozrává... Já se bál pozdvižení opravdového, které by mohlo zabočiti na scestí a ohroziti dílo, ale přece mocného, ideového a obrozujícího... A místo toho — ubohost, malichernost, nechutnost — groteskní výsměch — oplzlá parodie! — A vy ještě div nejásáte horováním o vzruchu a pohybu!" — —

„Nehorlete, příteli!" — konejšil ho Prach — „ujišťuji vás, že jste sám vinen, ne já. Vy se touláte někde v oblacích a sníte s otevřenýma očima — a já, nemohu za to, já cítím pod podrážkou zubřanské dláždění, kterému se nezazdá, aby se proměnilo na zlato a drahé kamení, kdyby se k němu a přes ně valila sebe slavnější a vznešenější doba. Zůstane žulou a křemenem, jako bylo dříve..."

„Nemohu toho už slyšet!" — ohradil se vzrušeně Klíma. — „Máte pořád na jazyku Zubřany a Zubřany — a uniká vám celek — národ! Kdo vám ručí za to, že není v Čechách a na Moravě padesát — sto — dvě sta takových Zubřan?" — —

„Myslím, že nejste daleko pravdy.." setrvával v posměvačném tónu Prach.

„Nu — a co potom?" — děsil se Klíma.

„Nic!" — odtušil bohorovně Prach. — „Zcela nic, protože jste nenapravitelný, historický fantasta. Vy horujete pořád o veliké době, jako o něčem, co se má naroditi najednou z davu — po kouscích z útrob každého jedince, ale kdyby se stalo, byl byste první, kdo by se pěkně poděkoval za tak zplozenou velikou dobu... Už dnes byste mohl jasně viděti, že to bude zcela jinaké: že veliké době stačí několik silných lidí, několik duchů, kteří dovedou zapálit to, čemu říkáte národ, svou myšlenkou a svým snem, vtěliti jej

všem — a takto zvítěziti. Tedy pravý opak vašeho názoru. Bylo to vždy tak, a bude i tentokrát. A Zubřany? — Nebojte se jich, až přijde rozhodná chvíle, svezou se s celkem, budou dělati to, co ostatní. Přihodí se řada ukrutně směšných věcí, ryze zubřanských — tak zvaní vážní lidé budou zoufale lomiti rukama a hořekovati, že je nedůstojno veliké doby a tak dále... A až uplyne dvě stě — tři sta let, zůstane veliká doba velikou dobou, Zubřany v ní v historické dálce vyrostou a budou také veliké, protože se vytratí z paměti malí lidé, kterých bylo devět desetin, ale o kterých historie nikdy nemluví... Potom zapadne do Zubřan nějaký nový profesor Klíma, idealista a zažraný historik — a řekněme, že se dochová d› těch časů starobylý hotel „U zlatého jelena“. Budoucí historik Klíma se před ním zastaví a zasní se o tom, jaké asi děje a jaké vzácně vzrušené momenty viděla tato památná budova ve veliké době! A zatím ve velké době byl v ní biograf, a přednášel tam Matějovský o restauraci „Spolku přátel pokroku“. — Radím vám proto a zvu vás: vzhůru večer se mnou do biografu!“ —

Profesor Klíma stál před Prachem zřejmě pobouřen. Byl v tváři zardělý, a rty se mu lehce v koutcích zachvívaly. Na Pracha se díval skoro nepřátelsky...

Teprve po dlouhé chvíli těžce vydechl.

„To nemyslíte vážně...“ řekl.

„Jako že před vámi stojím: ano!“ — odtušil Prach, zvážněv. — „Ale zdá se mi, že jste pohněván — ani ne tak obsahem, jako tónem mé řeči... Byl bych nerad, aby mezi námi vzniklo nedorozumění — a dovolte mi proto, abych se pokusil vás přesvědčiti...“

„Hleďte! Zubřany a bývalí Zubřanští prožili před pěti sty lety husitskou dobu a před třemi sty lety Bílou horu. V první velké době stáli pod kališnickou korouhví a v druhé na straně direktorů. Prožili tedy obě velké doby slavně. To je líc! Rub snad znáte. Ne-li, zajděte si do zubřanského archivu a najdete v něm po pracném hledání mnoho. Je tam psaní jednoho ze správců země — Jana Žižky z Kalicha... A co píše zubřanským? — Napomíná jich, aby jakési vdovy netlačili, jí nesužovali a jí i jejím sirotkům pravdy a práva přáli... Tož! Husitům musí nejslavnější husitský hetman připomínati první a zásadní větu učení Mistra Jana několik let po jeho smrti! Pěkná sebranka to byla! — A hledejte dál a naleznete. Právě ve dnech nejhorší bídy české handrkovali se zubřanští konšelé se svými poddanými a se sousedním městem. A po roce naleznete, jak se pustě přeli, kdo byl z nich vinen, že se nepostavili na stranu císařských, která vyhrála — v důsledku čeho jim bylo pobráno valně pozemského zboží. A o maličko dále dočtete se, jak nejzámožnější a nejváženější mužové města vyšli daleko za bránu, aby poníženě uvítali španělského hnidopicha dona Huertu z Maradasu, který přijížděl v čele sprosté soldatesky obracet kraj na nejpravější víru římskou vraždami, věšením a przněním žen a děvčat... Jak mu ponížení konšelé div pat nelízali, jenom aby na ně milostivě shlédl a nezpůsobil, aby Ferdin ndek, který tehdy stonal rozdávací manií, nepobral jim jejich polí a luk a neuštědřil jich páterům místního kláštera...

To jsou tedy obrázky z velikých dob, o jejichž pravosti se můžete přesvědčiti na vlastní oči... A dnes se Zubřanští pyšní, že stáli na straně kalicha, že byli městem rebelů, ztrestaným po Bílé hoře — a profesoři historie jim všecko přiznávají a hovoří vzrušeně o velkých dobách po líci...“

Prach domluvil a zadíval se na Klímu, který stál nyní zamyšleně a díval se na červenavého holuba, capajícího náměstím.

„Nehněvejte se,“ dodal po chvíli — „že jsem vás zase rozladil. Je to moje choroba: nemohu vystát, dívá-li se někdo na svět, jako dítě na sníh, o němž si nepřipustí myšlenky, že z něho bude kalná voda, špína a bláto, až si na něj slunce posvítí.“

„Ne,“ vyrušil se Klíma — „bylo to dobré. Máte pravdu...“

A po chvíli dodal: „Ale do biografu s vámi přece jenom nepůjdu... Projdu se za městem...“

Beze slova stiskli si ruce — a Klíma zaměřil na západ.

Prach hleděl chvíli za ním, a potom mávl rukou...

„Jde větrat těžkou hlavu!“ zasykl posléze a zaměřil k Žahourovu hostinci, aby tam porokoval s přáteli o výpadu Matějovského...

Hovor byl pak tak zajímavý, že ani nevzpomněl biografu a přednášky Matějovského — ačkoliv právě o něm bylo nejvíce hovořeno... Osvědčil se tentokrát obdivuhodně otec Žahour, který se dostavil domů teprve k večeru, kdy se již chystala „náplava“ odejíti. Svlékl kabát v obytné místnosti, posadil na hlavu černou sametovou čepičku se zlatým vyšíváním a ještě zlatějším střapcem

— a vešel do šenkovny, právě když první hosté stáli u věšáků... I zavřel za sebou dveře, a opřev se o ně zády, rozpřáhl ruce do široka v zabraňujícím gestu...

„Tak!“ — zahlaholil nejsrdečnějším svým basem. — „A to by bylo pěkné, abyste mi teď utekli! Já se už celé půldne plahočím dům od domu jako pátkový žebrák, sháním zprávičku ke zprávičce, abych vás překvapil — a málem bych byl přišel pozdě. — Ano, ano — jen si ještě sedněte! Zatím co jste tu hádali a hádali se, já jsem chodil — vy na konec nevíte nic, ale já už vím všecko...“

„Hned tu budu!“ — zahoukl ještě na usedající bratrstvo nejdůvěrnější „náplavy“, a popadnuv svůj březový korbílek, hrnul se do výčepu...

Ve chvilce se vrátil, usedl, chutně se napil a pošoupl čepičku k uchu...

„Do biografu nikdo z vás nemusí!“ — spustil posléze uprostřed napiatého ticha poloztlumeným hlasem. „Tam ještě dnes Matějovský neukáže ani, jaké jsou trumfy — má dost času, protože tam bude kázat před každým představením... Ale já vám odkryji hned celou kartu, abyste do ní viděli a věděli, na co se máte připravit a jak se zařídit. — A pánové, to vám napřed říkám: není to špatně vymyšleno, ba ne — Moudrá Saloména není hloupá ženská, třebaže to všecko vypadá tuze hloupě... Ale na Zubřany je to jako ušito...“

„Jde tu o založení parádního zubřanského spolku, ve kterém bude Duchem svatým Moudrá Saloména, tajným výkonným orgánem profesor Fousek, veřejným redaktor Matějovský a pátým kolem u vozu Buffka. Hlavních účelů je hned několik — prvním je potlačení Státoprávní Demokracie, jako živlu zubřanským mravům nebezpečného vzhledem k osobám, které stojí v čele tohoto hnutí — druhým je rehabilitace pokaňhané reputace Buffkova domu — třetím záchrana „Zubřanské Poselkyně“ před pádem a čtvrtým konečně uchvácení moci ve městě pro všecky případy... A aby všecko šlo snáze, je nutno, aby byla pořízena fangle, spolkové šarže, uniforma a Bůh sám ví, co ještě...“

„Zkrátka a dobře, celá ta komedie se může pojmenovat třeba: jak čamara v Zubřanech zase přišla ke cti...“ dodal a rozesmál se srdečně, vida, že všichni přítomní se na něho dívají jako na člověka, který se ocitl s rozumem na scestí...

Potom pošoupl vesele čepičku do týla a začal vyprávěti obšírněji a mnohem srozumitelněji.

(Pokračování.)

V. Lesný:

OTÁZKA VLIVU BUDDHISMU NA KŘESŤANSTVÍ.

(Dokončení.)

Křesťanská i buddhistická verse jsou si tedy velmi podobny, bývají uváděny i jednotlivosti, které jsou v obou versích a které vyniknou při podrobném srovnání. Ale přes to, máme-li postupovati vědecky, jest nutno se otázati, zda snad obě vypravování nevznikla odděleně, bez vnější spojitosti. Vnitřní spojitost obstaralo to, co jest v člověku obecně lidské. Tvořivost lidská představuje si, že u kolébky obou velkých učitelů stane stařec, jenž velebí novorozeně a jeho budoucí dílo. V buddhistické versi však jest v souhlase s indickou zálibou, která zdůrazňuje protiklady, určitěji vysloven rozdíl mezi nemluvnětem, které se stane učitelem světa, a kmetem na konci životní dráhy, jenž již neuslyší spasonosné nauky. Stařec Asitó zapláče, když si vzpomene na svůj pokročilý věk.

Zbývá nám odpověděti na třetí otázku, zda buddhistická verse, podle které, jak se mnoho badatelů domnívá, toto evangelické vypravování vzniklo, jest zaručeně starší. Odpověď na tuto třetí otázku jest totiž nejzávažnější. Připustili jsme při první otázce možnost, že látky literární již před složením evangelií mohly putovat z Indie na západ. Rozhodování při druhé otázce, jak dalece si jsou látky podobny, zda přejetí jest pravděpodobno či nikoliv, jest více méně subjektivní. Na otázku třetí lze odpověděti s větší určitostí.

Vypravování o Asitovi jest dochováno, jak již bylo uvedeno, v několika buddhistických pramenech a také v Suttanipátě. Není pochyby, že Suttanipátó jest jednou z nejstarších sbírek buddhistických a že zejména některé části jsou zlomky z literární tvorby nejrannějšího buddhismu. (Srv. H. Oldenberg „Buddhistische Studien“ v Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 52. sv. 1898, str. 634 n.). Nemůžeme ovšem říci, že

vypravování o Asitovi náleží k těmto nejstarším textům Suttanipáta. Ale již bairátský nápis Asókův (nastoupil r. 269 př. Kr.) doporučuje studovati mnichům a mniškám patrně i texty ze Suttanipáta a snad právě pokračování vypravování o Asitovi, a proto se domnívá Winternitz v „Geschichte der Indischen Literatur“, v Lipsku 1913, 2. sv. 1. díl str. 281, že tato legenda byla jistě již v třetím století př. Kr. Jest sice pravděpodobno, že vypravování toto bylo již v třetím století, ale jisto to není. Hranici jistoty musíme posunouti o několik století kupředu, rozhodně však před dobu složení kanonických evangelií. Suttanipátó tvoří sbírku buddhistického kánonu, který byl napsán podle ceylonských kronik v prvním století př. Kr. Kdo nepokládá ceylonské kroniky za dosti spolehlivé, posune hranici tu ještě o něco níže. Legenda o Asitovi byla již v textu sanskrtském, který byl přeložen do čínštiny mezi rokem 68—70 po Kr. (srovn. Bealovu předmluvu v XIX. sv. Sacred Books of the East, nebo pojednání Edmundsovo „Buddhist and Christian Gospels“, ve Filadelfii 1908, 1. díl, str. 85.).

Shrnuji: buddhistická verse jest starší verse křesťanské; styk s Indií byl již v době před složením evangelií; obě verse jsou si velmi podobny, ale, i když nehledíme k odlišnému rysu, není vyloučeno, že podobnost vyplynula ze stejných okolností a obecné lidské podstaty. I nelze utvořiti jiného závěru, než že přejetí jest sice možné, ale že dosavadní prameny nestačí, aby je bylo lze dokázati.

K obdobným závěrům přijdeme, uvažujeme-li o dalších třech paralelách v kanonických evangeliích.

Že v pozdější době, již v druhém století, byl vliv východních náboženství a také buddhismu patrný na učení některých i vynikajících jedinců, jež právě v důsledku tohoto vlivu bylo prohlášeno za kacířství, lze již dokázati.

Počátkem druhého století po Kr. žil v Alexandrii Basilides, který byl za svého života pokládán za největšího křesťanského učitele (srovn. Clemens Stromata 7. 17. 106, vyd. Dindorfovo v Oxfordě, str. 345. O Basilidovi pojednává obšírně J. Kennedy v Journale of the Royal Asiatic Society, 1902, str. 378 n). Náboženská filosofie Basilidova jest úplně prosycena buddhistickým učením. Podle Basilida jest na světě jen utrpení a cílem člověka jest utrpení zničiti. V tomto životě pyká člověk za hříchy životů předcházejících a dobrý jeho život bude v příštím životě odměněn. Na utváření duševní substance mají vliv skutky minulé. V životě přítomném člověk jest svoboden a může býti spasen. Ale spaseni nejsou všichni, nýbrž jen vyvolení.

To jsou zásady buddhistické a nelze se diviti, jestliže v podvržených evangeliích, které jsou většinou gnostického původu, jsou patrny stopy buddhistického vlivu. Jest to zásluhou E. Kuhna, že ukázal na shodu apokryfních evangelií s látkami buddhistickými (srovn. Gurupúdžákaumudí, sborník prací věnovaný A. Weberovi, v Lipsku 1896, str. 116 n.). Pozdější prameny buddhistické líčící Buddhův život, libují si v nadsázkách a zázračných událostech. Tak v Lalitavistaře čteme, jak sochy bohů, když Buddha vkročil do chrámu, sestoupily s podstavců a padly Buddhovi k nohám. Vypravování to čteme i v evangeliu Pseudo-Matthaei 23. V Lalitavistaře jest fantasticky líčen příchod Buddhův do školy a zcela podobné líčení jest v evangeliu Tomášově 6. Obě tato vypravování jsou čistě indická, cizí duchu kanonických evangelií; buddhistické vypravování jest starší a zcela v souhlase s duchem tehdejších náboženských představ a literární záliby, i jest těžko nevěřiti v spojitost, ač i tu Louis de la Vallée Poussin v pojednání „L'histoire des religions de l'Inde et l'apologétique“ (v Revue des sciences philosophiques et théologiques 1912, str. 490 n.) popírá.

Kotvil-li Basilides svým jádrem ještě v představách hellenistických, stál Mání (žil v 3. století po Kr.) již zcela na půdě náboženství orientálních, jak to i sám hlásal, a stoupenci jeho předávali prvky tohoto náboženského synkretismu literatuře západní a křesťanství. Vždyť sám sv. Augustin byl s počátku stoupencem Mániovým. O manicheismu jednají v poslední době dvě důkladné práce: É. de Stoop „Essai sur la diffusion du Manicheisme dans l'empire romain“. Recueil de travaux par la faculté des philosophie et lettres Gand fasc. 38 (1909) a Prosper Alfaric „Les écritures manichéennes“, v Paříži, 1. díl 1918 a 2. díl 1919; o sv. Augustinovi pojednává Alfaric v studii „L'evolution intellectuelle de Saint Augustin I. Du Manicheisme au Néoplatonisme“, v Paříži 1918.

Mezi zlomky přinesenými z Turkestánu (Mání sám se delší dobu skrýval v Turkestáně) jsou i zlomky ztracené literatury manichejské. R. 1905 byl nalezen v Idiqut-Shährí, hlavním městě říše Uigurů, zlomek, jehož text jest velmi podoben

vypravování o čtyřech Buddhových potkáních před jeho rozhodnutím opustiti domov a odejíti do „bezdomoví". Za čistě buddhistickou látku nelze tento text pokládati proto, že jiné listy zřetelně z téhož celku, mluví o Mesiáši; jest to tedy látka buddhistická, zpracovaná ve smyslu manichejském.

Zlomky tyto uveřejnil A. von Le Coq „Ein Christliches und ein manichäisches Manuskriptfragment in türkischer Sprache aus Turfan" v Sitzungsberichte der Kön. Preussichen Akad. der Wiss. 33 (1909) str. 1202 n. Jak životopis Buddhův putoval na západ, jest patrno z jiného zlomku, který uveřejnil A. von Le Coq „Türkische Manichaica aus Chottscho I. 5—7 v Abhandlungen der Kön. Preuss. Akad. der Wiss. phil.—hist. Classe 1911, a o němž S. d' Oldenburg (srovn. Izvěstija Imp. Akademii nauk 6. řada (1912) str. 779 n.) dokázal, že jest skoro totožný s vypravováním o životě Barlaama a Josafata, jak je zachoval Peršan Ibn Bábawaih († 991).

Tak se potvrzuje s jiné strany to, co dokázal již na sklonku minulého století E. Kuhn o tomto křesťanském románě, že látka jeho jest vzata z buddhismu a že jeho podkladem jest vlastně životopis Buddhův (srovn. E. Kuhn: „Barlaam und Joasaph". Abh. der phil. philol. Classe der Kön. Bayer. Akad. der Wiss., 20. svazek, 1897, str. 1—88). Jméno Judasaf neb Joasaf, Josafat jest zkomolenina stind. Bódhisattva — neboť při zpracování z pehleví „j" a „b" mohou býti snadno zaměněny. A že byl Barlaam a Josafat zpracován původně v pehleví, lze usuzovati z toho, že čteme ve Fihristu, že život Bilauharův a Júdasafův zbásnil spolu se známou sbírkou Kalila a Dimna básník Al. Raqâschî († 852); Kalila a Dimna byla přeložena z pehleví, i jest pravděpodobno, že i zmíněný životopis byl zpracován z tohoto jazyka. Tento román, ve středověku hojně čtený, byl záhy zpracován i česky. Rukopis psaný v Jindř. Hradci jest z r. 1470. Tištěn byl román tento r. 1504 a 1512 u Mik. Bakaláře, pozdějším jazykem byl tištěn v Hradci Králové r. 1840.

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Psaní Havlíčkovo zachrastilo pod jejími prsty. Otevřela je a ukryvši se za záclonku k oknu, jala se čísti. Líčka její rychle zrůžověl onou vyzrazující září, jež vystupuje pouze z panenských ohňů.

Obsah listu, věta za větou, toť bylo šumění, radostné, živelné šumění mladého potoka. Vlastě čtlo se lehce, nejinak než jako by čarovnému proudnému jarnímu šumění naslouchala. Bylo jí — a právě tato věc ji ihned napadla — jako by unavena starostmi, omrzena nesvobodou, ztýrána strachem a znechucena záludností lidskou odběhla do olšin k potoku, v klid přírody a zde naslouchala konejšivému, opojivě lahodnému prozpěvování šumného proudu. Dočtla a ihned se vrátila k začátku a čtla znova. Zdálo se jí, že by nejraději unikla všem na celé odpoledne i večer a v samotě oddala se tomuto čtení.

Pak napsala tužkou na malý papírek:

„Jsem šťastna, pište mi zas, a nikomu ani slova!"

„A je to pravda!" napadlo ji. „Co že to hloupého provádím, že se ohlížím na lidi a hlavně na tatínka? Havlíček řekl: Mně jde jen o vás! — Proč se stále činím závislou na nějakém neznámém plánu otcově? Proč se vůbec o to starám? Proč nejsem jako Havlíček, který se neohlíží na nic? Mým prvním a posledním pramenem všeho má být mé srdce a má láska! Na té mám být závislá, jen na té! Co mi po všech ostatních lidech a jejich úmyslech, to je již jejich věc, ne moje! A právě protože jsem se ohlížela na lidi, ztratila jsem vědomí o sobě, vedli mne oni a nevedlo mne již vlastní srdce. Vzešla ta nejistota — zradila jsem sama sebe. Ale teď všemu již rozumím, je to jako den! V takovém postavení, v jakém jsem byla v neděli, nemohla jsem Havlíčkovi jinak odpovědít. Když řekl, že mne má rád, ohlédla jsem se kolem sebe — kolem ano, jenom nej po svém srdci — a odpovídala jsem. Jak to mělo dopadnout? Vždycky jsem k němu nejvíce lnula, vždycky mi byl nejbližší, třeba se o tom nemluvilo; a já řeknu, že nevím, koho mám ráda, že — zkrátka, že nic nevím! A jak jsem měla vědět, když se držím cizí vůle, cizích přání, cizích rozkazů a bůhví čeho ještě? Proč si neřeknu: Pryč odtud, pryč od těch otcových piklů! Na to třeba myslit!

A čeho se Vlasta ještě ani před chvíli nenadála, bylo tu: Cítila v nitru ulehčení, ba možno říci osvobození od trýzně, od stra-

chu a od nesčíslných mořivých domněnek. „Vida," řekla si, „mé nebíčko se taky vyjasnívá!" A uvědomila si, že je plna radostného neklidu, plna touhy po daleké procházce, třeba v dnešní nepohodě, plna jarního šumění, plna lehkého smíchu. „Pro boha," žasla, smějíc se, „jaký vítr to fouká? Vždyť já se točím, že ani na to nestačím! Za hodinu jsem se obrátila na všecky strany. Kam jsem byla zády, jsem teď obličejem! Jen svého plůtku se držet, jen svého, to jsem měla dávno vědět!"

Přečtla si, co napsala na papírku a zapřemýšlela o čemsi. Naslouchala. Bylo sem slyšeti hlas Bláhův. Bouřil. Pak ukryla papírek v kapse u zástěrky a odběhla do kuchyně. V radostném spěchu, jako by zamýšlela provésti nějaký žert, pošeptala služce, aby okamžitě doběhla k Vaněčkovům pro Pepču i Anču. Služka zablýskla vesele očima, otřela si ruce, přehodila přes hlavu šátek a vylétla nejbližší pěšinou přes zahrady k Vaněčkovům.

„Na mou duši," vzrušila se Vlasta, „všecko je jako jarní vítr! Ale — proč? Proč?" s jakousi nápadnou vášnivostí uvažovala, a jako by jí odpověď unikala, a jako by se nemohla nijakým způsobem uchytit vhodných slov, šeptala stále živěji: „Co se vlastně stalo? Co se to stalo? Proč je všecko jako jarní vítr? Vždyť já sama nevím, či — vím? Nevím, vůbec nevím, vždyť se nic zvláštního nestalo! Či — stalo? Co se vlastně dnes stalo? To Havlíčkovo psaní? Vždyť už před týdnem mi lásku vyznal a nebylo nic. Proč by — teď? Nechápu, vůbec nechápu, co se dělo teď odpoledne. Přilít' nějaký vítr a zatřepal se mnou jako s makovicí. Mohu to pochopit? Nemohu, nic nemohu — a je to tu, a nic se nestalo, a přece jako by se bylo bůhví co stalo, jako by byl někdo člověka obracel — pro boha, vždyť já — smát se musím! Tady mne to postavil a já koukám jako vyjevená, co to bylo a jak se to stalo!" Rozesmála se: „Jen když mi to hlavu neutrhlo!" Na okamžik se zasmušila, jako by se sama na sebe hněvala: „Jsem blázen — jako všecky!" Ale zasmušení její v tu chvíli již se měnilo v radostný úsměv, který dosvědčoval, že i toto kratinké zasmušení bylo projevem neklidného rozradování.

XXXIV.

Za chvíli přiběhly sestry Vaněčkovy. Vlasta je očekávala před hospodou a uchopivši je za ruce, vedla je k pánům. Chvátala jako by chtěla děvčata něčím překvapiti, něco neobyčejného jim ukázati.

„Prosím tě, co je?" šeptala k ní Anča. „Slyšíš, jak Bláha řve?"

„Musíme s nimi trochu zamíchat!" shoupla se k ní Vlasta vesele.

Páni, to bylo hned patrno, neočekávali této návštěvy, ale dojem, jak se zazrcadlil v jejich očích, byl velmi různý. Kadlec, jako všichni lidé, kteří jsou stísněni a vítají jakoukoli změnu, zřejmě se potěšil. Položil ruce na stůl takovým způsobem, jako by byl řekl: „Už byl nejvyšší čas, že jste otevřely dveře, byl bych se zadusil." Ještě více a patrněji se rozveselil Havlíček. Povšiml si radostného rozjásání Vlastina a okamžitě mu bylo, jako by toto rozjásání na něho padlo jako plamen. Očekával Vlastu v nejistotě a v neobyčejném rozechvění. Věděl, když dlouho se neobjevovala, že si čte jeho dopis, a přes to, že se přesvědčoval nutností býti klidným, a že se konejšil nejrůznějšími nadějemi, přece jen upadal chvílemi v rozechvívající nejistotu. Teď, když Vlasta živě přiběhla, růžová, vzrušená, jarně rozšuměná, když přiváděla přítelkyně, nějak rychle rozveselené, okamžitě všecka jeho tíseň se zvedla a odplula jako lehké páry. „Já věděl, já věděl," šeptal si zbožně, „já věřil! Už je to jiné než před týdnem!" Hledal její pohled. Zavadil o něj. Zasvitl v něm teplý plamínek. Zdálo se mu, že se v tu chvíli usmála. „Marná věc, ten dopis byl pěkný, jako proud," napadalo jej neustále, „a já jsem stále věřil —"

Podivno, že největší a nejzjevnější rozveselení objevením dívek nastalo v Bláhovi. Nikdo by byl nečekal, že se dnes vůbec ještě usměje. Tak byl zamračen po všem, co se před chvílí mluvilo a stalo. Jal se píti a hučeti si pro sebe zlověstné úmysly. Opět mu padlo na prsa, že je kolem samá tma a samá záhada. Chtělo se mu všecko roztřískati, zahubiti a pokořiti. V době, kdy Vlasta čtla dopis Havlíčkův, rozhovořil se a brzy se octl v kázání. Kočičí oči jeho se rozhořely. Kousal dnes více do Havlíčka než do Kadlce. „Ty jsi nic, ty jsi už na hnoji, ale tuhle ten moutínský jezevec mi pije krev!" opakoval několikráte. Proklínal vše, co se stalo, hrozil, že provede neočekávané kousky, podezíral Vlastu, že si s nimi pohrává a za nos je vede, křičel, že jí nelze věřit, že má jakési tajné plány, navrhoval soudruhům aby provedli něco smělého, aby se rozjeli do Prahy a hledali si tam nevěsty. Nazýval se svatým bojovníkem, porovnával se s Jiřím, který jde na draka, na tmu, která si stále hrozivě a zhoubně k němu lehá, ale draka dosud nemůže ubíti, předpovídal jakousi blízkou zkázu všech pletich, a bije pěstí do stolu, syčel, že buď

on zvítětí, nebo všecko zničí. A do tohoto jeho křiku vnesla se znenadání dívčí radost.

Vytřeštil nejprve oči a opřen oběma rukama o stůl jako žabák o břeh, díval se užasle na neočekávané hosty. Rozzářená tvář jeho jako by volala: „Dnes se všichni opijeme! Čert to vzal!"

„Jdete se na nás podívat?" rozesmál se. „Patrně létací kontrola, jak naše záměry pokročily!" V tu chvíli celá tvář jeho se proměnila. Cosi někde zahlédl. Ukazoval ke dveřím a nehlučně se chechtal.

Tam stál Hrdlička a usmívaje se, kýval prstem na Anču. Anča k němu poskočila. Hrdlička si ji přitáhl k sobě a pošeptal jí:

„Taky vaše nebíčko se vyjasnívá!" A strčiv do ní, aby šla k pánům, dodal hlasitě: „Pozor! Perla letí! Pozor!" A směje se a nečekaje, co řeknou, zmizel v šenkovně.

Anču zašeptání Hrdličkovo ohromně vzrušilo. Zarděla se a utonuvši v radosti, objala sestru, Vlastu, vykřikla, zasmála se, a přiskočivši ke Kadlcovi vdechla mu do ucha: „Moje nebíčko se vyjasnívá!"

Kadlec hleděl na ni všechen užaslý. Cítil na svém uchu vlhkost a teplo jejího dechu, koktal cosi a smál se jako idiot. Anča se točila s pozdviženou rukou do výš a volala: „Tady vidíte, jak lehko se člověk rozraduje!" Oči její, pojednou rozhořené, stále se vracely k udiveným očím Kadlcovým. Naklonila se k němu: „Co koukáte? Moje nebíčko se vyjasnívá!"

„Ale moje ne!" zkyselil tvář.

„Právě proto se moje vyjasnívá!" shýbnuvši se k němu chvatně řekla. „Moje, moje — rozumíte?"

Vlasta k ní přiskočila:

„Prosím tě, co ti to tatínek pošeptal?"

„Že i moje nebíčko —"

„Se vyjasnívá?" zvolala Vlasta živě. „Opravdu?" Přiklonila se k uchu Ančině: „I moje — i moje!" A pozvednuvši významně obočí, rozevřela široce své černé oči.

Rozesmály se. Strhly do smíchu i Pepču. Chopily se za ruce a ohýbaly se a klátily.

„Na mou duši!" zaklínal se Bláha vesele. „Jako vítr jste přilítly!"

„No — a jaký!" okamžitě přikývla Vlasta celým tělem. „Všecko rozfoukáme, všecko zamícháme a všecko nohama vzhůru obrátíme! Však už je čas!"

„Je! A neučiníte-li to vy, udělám to já!" křičel. „Právě jsem přisahal, že všecko rozmlátím!"

„To jste měl dávno udělat!"

Kadlec hleděl na ně s úsměvem, ale v patrném zmatku. Anča vzala jej za ruku:

„Vy se díváte jako dítě! Ještě jste se mi neoženil?"

„Já? Kde pak!" Otázka Ančina zazněla mu podivně. „Co se to s ní děje?" pomyslil si. „Jistě se zasnoubila!" V tu chvíli zdála se mu líbeznější. Divil se: „Kde se to v ní bere?"

„Já si na vás myslím," usmívala se, dívajíc se na něho, „už dávno, pamatujte si to, a až vám bude zle a žádná vás nebude chtít — tu, budu-li volná, vezmu si vás se zamhouřenýma očima!"

„Prosím vás," žasl, „co vy to povídáte? Zdá se mi, že chápu. Jak takhle mluvíte, to jste už vyhrála!"

„Napolo, napolo," klonila se živě, „teprv napolo. A co vy?"

Bláha, který zaslechl část jejich rozmluvy, pohodiv rukou zachechtal se:

„Ten není na vyhrávání, ten je na prohrávání!"

Kadlec se jen usmál. Zdálo se mu, že se před ním svět převrací a že by nestačil ani dívat se na to. Anča, tak jak byla nyní, oživlá a humorná, byl někdo zcela nový. Znal ji jen tichou, nesmělou, se zamilovanými pohledy, teď však byla rozveselená, jasná a smělá. Zdálo se mu, že vše, co řekla, mělo smysl, dokonce závažný smysl. Nemohl si však již vzpomenouti, co řekla. „Je zasnoubena, je už jistě zasnoubena," napadlo jej, „a já — Kriste Ježíši, ta Tonka, to je zatracený balvan!"

„Tak co? Co vy?" upomenula jej o odpověď. „Jste zasnouben?"

„Já? Já taky napolo," rozlila se pojednou jeho hořkost v nevlídném hlase. Ale v tu chvíli jej zamrzelo, že se neovládl a že dokonce odpověď jeho má nebezpečný smysl. Dech se mu ztajil, čelo zbledlo a zpotilo se. „Já nevím, co mluvím," děsil se v myšlenkách, „všecko na sebe vypleskám."

Odpověď jeho skutečně Anču překvapila. Zamyslila se a utkvěla pohledem v jeho očích. Něco ji asi napadlo, s čím si nevěděla rady, a proto zmlkla.

Kadlec se polekal. Pohled její ho povážlivě znepokojil. Napadlo jej:

„A vím já, že ta Tonka nechodí od nevěsty k nevěstě a nevyzrazuje jim... co se mnou má?" Čelo jeho zbělelo úplně a opět se zpotilo. „Kriste Ježíši, to jsem si nadrobil věci! Hrdlička má pravdu, ta musí s cesty, to je první krok. Třeba deset tisíc — třeba, to je jedno... jen když budou... zítra už! Ale kde bere ten člověk tolik peněz?"

Pohled Ančin stával se mu nesnesitelným. Odvrátil se se sevřenou hrudí. Zahlédl podivně se smějící oči Bláhovy a

Pepču zcela zblízka naň pohlížející. Oba se smáli a patrně spolu žertovali. Pepča byla neobyčejně oživlá, růžová a sebevědomá, Bláha zřejmě udivený. Dokazovala mu roztomile, že se zaběhl, že zapřel staré sliby a že zabloudil. Snažil se vyvraceti jí upřímné ty poznámky, ale ona se smála a otevřeně mu řekla, že se každý chlapec vymlouvá, když něco nekalého provedl. Marně prý se kroutí, vrátí se domů, jako se rád vrátí každý zbloudilý, nalezne-li cestu. Vrhala své milé větičky tak určitě, že se Bláha ani náležitě ubrániti nemohl. Bavilo jej to i udivovalo. „Kde se to v té holce bere?" stále jej napadalo. „Bylo by možná, že už o mne nestojí a že má ženicha? Vždyť i ta Anča je taková i Vlasta. Jak jsem řekl, jako vítr jsou. A my? My jsme byli zalezlí jak červi pod kamenem a ony zatím pěkně čarovaly! Chachacha! To mne zajímá, ta holka mne teď zajímá! Rozhodně se už k vůli mně netrápí!"

„Vždyť vy už o mne nestojíte!" mávl proti ní rukou, když mu opakovala, že se pojednou začne ohlížet, kam se mu Vlasta ztratila, a když nikde jí nebude, že se dá do breku a že se rozběhne zpět, přímo k ní, k Pepče.

„Neměla bych, ale stojím o vás!" zazvonila svým, bůhvíkde vznikajícím smíchem.

„To byste takhle nemluvila! To právě je důkaz, že si ze mne nic neděláte!"

„Myslíte?"

„To je jisté, že ne! Přece vás znám — ne?"

„Patrně ne! Protože — já vás mám ráda! A vy ani nevíte jak!" vesele zvonila. „Skutečně! Vy mi nevěříte? Na mou duši! Mám! Jen to zkuste a požádejte mne o ruku! Hned bude vaše, v tu chvíli! Zkuste to! No, jeden, dva, tři!" Podávala mu ruku. „Zde je! Odvažte se!"

„To tak, a vy mne pak odmítnete a vychechtáte se mi!"

Tohoto žertování jejich použila Vlasta a podstrčila Havlíčkovi papírek. Skryl jej a všechen se vzrušil. Sklopil oči. Vlasta k němu přisedla a zpozorovavši, že jich nikdo v tu chvíli nepozoruje, zašeptala:

„Já už vím, proč váš otec na mého otce zanevřel, dnes jsem se to dověděla!"

Havlíček se na ni užasle podíval. Pokračovala, ohlížejíc se opatrně na Kadlce a Bláhu:

„Teď už vím, proč se vás tatínek děsil. O dvůr šlo. Moutín v tom byl!"

Oči Havlíčkovy lapaly každé hnutí v její tváři. Vzal ji za ruku:

„Víte — že mne to několikrát napadlo?"

„Nic jiného to nebylo. Můj otec chtěl mu tenkrát vyrvat dvůr — je chamtivec, a pronásledoval ho bůhví jak dlouho a bůhví jakým způsobem! Chápete to?"

„Chápu!"

„Musel byste mého otce znát, ten, když se do něčeho zapřáhne, nepovolí, dokud nedojede!"

„Ale v posledních letech, co je můj otec mrtev, nebylo již o tom ani řeči."

„Nemyslete si, že nebylo, nebo že se můj otec té myšlenky vzdal!" pronesla živěji, zarděvši se až nápadně. „Nějak se to změnilo, ale má to v hlavě dosud! Má — a jak!"

V očích Havlíčkových zasvitlo:

„Bože — bylo by to — kdybyste si mne vzala! Jaké pak dlouhé úvahy?"

V tu chvíli zahlédl, že ve dveřích tiše stanul Hrdlička a že se na ně zadíval. Upozornil na to Vlastu. Ta zbledla a zamračila se.

„Jako pavouk — tak tiše číhá," napadlo ji, a neobyčejný odpor k otci naplnil jí hruď.

„Co dělá?" otázala se tiše Havlíčka, nechtíc se ohlédnouti.

„Ani se nehýbe," zašeptal, „je jako pěna, a jako by zbledl —"

„Víte — že se celá třesu?"

„Pozoruju to na vás!"

„Já toho nesnesu, musím to napětí přetrhnout!" zasyčela mezi sevřenými zuby. A v tu chvíli zpřísněvši v celé bytosti, šla k otci.

Havlíčkovi se ztajil dech. Sklonil hlavu a oči jeho tajně se za ní obrátily.

Došla až k otci. Nevěděla, co mu řekne, ale cítila, že něco zlého, anebo aspoň nevlídného prohodí. Sotvaže však k němu došla, stanula všecka ztrnulá.

Tvář jeho byla podivně ozářená, oči zalité slzami. Láska a radost, nikdy v takové záři u něho neviděné, bohatě svítily z jeho celé bytosti. Stál jakoby trochu přikrčen, tiše, opravdu jako pěna, jak řekl Havlíček, užaslý i opojený, šťastný i vzrušený tím, co viděl.

Vlasta sklonila hlavu jako bleskem oslněna.

„Chtěla jsi jet tento týden do Prahy," šeptal k ní, „povídalas něco... Bude Všech svatých a Dušiček, počkej s tím. V sobotu přijede k nám paní Hejlovcová."

Vlastinou hrudí valil se úžas. Pozvedla k otci otázkami přeplněné oči. Usmíval se a pak, dotknuv se krátce její hořící tvářičky, tiše se obrátil a odešel.

(Pokračování.)

 LITERATURA.

Pierre Loti: *Fantom orientu.* Přel. Otakar Hanačík. Sborník cizí prósy sv. IV. Nákl. J. Springra v Praze. — Ergole Luigi Morselli: *Glaukos.* Tragedie. Přel. Rudolf Procházka. Nákl. Karla Beníška v Plzni. — Henrik Ibsen: *Catilina.* Drama o třech dějstvích. Z norštiny přeložil Viktor Šuman. Světové knihovny sv. 1415—1419. Nákl. J. Otty. — Waclaw Sieroszewski: *Osud a jiné povídky z Japonska.* Přel. Jiří Tichý. Nákl. Karla Beníška v Plzni. — Gabriela Zapolská: *Smrt Felicyana Dulského.* Přel. dr. Jaroslav Rypáček. Světové knihovny sv. 1461 až 1469. Nákladem J. Otty v Praze. — De Stendhal: *Červený a černý.* Kronika devatenáctého století. Přel. O. Levý. Nákl. Al. Srdce v Praze.

Stesk pro pomíjejícnost, nenávratnost jest základní strunou všech prací Pierra Lotiho, počínaje „Rybářem islandským" — stále nejlepším jeho dílem — přes „Bratra Yvesa", „Námořníka", „Vypuzenou" atd. — stálý zápas s bolestí loučení. „Fantom orientu", kde básník se vrací po stopách své „Azyiadé", má poetická místa, která dojmou, a jiná, která pouze rozcitlivují; jest v něm však přece více vroucnosti, více výsledku skutečného bolu vlastního srdce než v pracích téhož auktora posledně nám přeložených, a zaujme cele zvláště toho, kdo nezná ještě příliš mnoho prací Lotiho. — Drama „Glaukos" vyvolalo loni v Italii značný rozruch. Z českého dobrého překladu pozná náš čtenář, že zvýšená pozornost, k dílu se upínající, jest zasloužená. Je to zase jednou skutečná báseň dramatická, hrdý, neodvislý sen a spolu tragedie podstaty lidské lásky, úchvatná prostotou, lidské lásky, která — zmařena — i božství činí neštěstím. Báseň má okouzlující něhu i hýřivý přepych krásy, obojím opojujíc, unáší do vysokých, čistých říší. Na pražských jevištích ovšem není místa pro toto umění, posvěcující život a probouzející duši ze všednosti; ta přemírou patologické akrobatie a silácké necudnosti — aspoň vinohradské divadlo již dlouho — vychovávají obecenstvo k hrubosti a otrlosti a pečlivě je odcizují kráse povznášející. Jest pochybno následkem toho, že by mohl umělecký soubor, takto zaměstnaný, sehráti „Glauka". — Překladem „Catiliny" doplňuje Světová knihovna řadu děl Ibsenových. Třebas v díle jsou zárodky konfliktů, na kterých vyrostlo umění Ibsenovo, stále jediné svého druhu, přece látkou i formou je tak odlehlé od prací, které následovaly z téhož pera, že zůstane vždy jen literárním dokumentem, který zřídka ožije na jevišti. Jako ke knize vrátí se k němu rád každý, kdo chápe Ibsena jako člověka a ne jako výtvor estetických předsudků, jakým se stal dnes příliš mnohým. — Japonské povídky Sieroszewského jsou holdem, bez jakého se neobejde spisovatel, který se dá zaujmouti tímto bohatým, pestrým, ale pro Evropana vždy záhadným ovzduším. Toto zaujetí přešlo ovšem i na široké kruhy čtenářstva, a kniha japonerií má vždy svůj úspěch. Polský spisovatel, jak se zdá, dosti pronikl v povahu země a národa, kam podnikl literární výlet, a vedle obou povídek realistických jest to duchové „Usmíření", které vyvolá hluboký účinek silou osudovosti. Jinak překládání z polštiny, dosti zbytečné — nemají-li Poláci nic jiného, než jest většina toho, co se nám překládá — rozmáhá se opět tak epidemicky, že honem byla vydána ještě jednou „Smrt Felicyana Dulského", o níž jsme tu podali zprávu dle překladu vyšlého v jiném nákladu. — Se skutečným povděkem zato nutno zaznamenati nový překlad a nové vydání Stendhala — „Červený a černý" — ve vkusných a většinou dobrým výběrem řízených edicích Aloise Srdce. O knize významu tak ojedinělého a světového netřeba se zvlášť šířiti a nalévati vodu do moře. Stačí upozorniti, že český čtenář má příležitost do své knihovny zařaditi zvlášť cenný svazek.

Kaz.

*

Pekař Jos.: *Bílá hora.* V Praze, nákl. Vesmíru 1921.

Ještě jedna kniha, věnovaná vzpomínkám bělohorským. Obírá se touž úlohou jako pojednání Teigovo (viz str. 418), avšak je daleko klidnější, hlubší a širší. Ve třech kapitolách líčí, jak došlo k povstání a k porážce, které byly následky bělohorského pádu, bližší i další, jaký byl osud české emigrace, její naděje i díla až do 18. století. Neměli jsme dosud díla, které by při vší stručnosti formy probíralo tak všestranně a vážným kritickým soudem všecky bolestné vztahy české tragedie; nejenom politické a náboženské, jakž bývalo dosavad, nýbrž i kulturní, sociální a hospodářské. Vážným soudem, ale i soucitnou láskou. Pekař hledá přední vinu porážky mimo chyby domácí ve spletení české historie tehdejší se světovou, jež sahalo nad lidské síly a v převaze románsko-katolické kultury nad německo-evangelickou, v jejímž okruhu stála i naše zem. Kárá přísně, avšak i odmítá křivé žaloby, jež se na stavy valí; ukazuje, že boj byl stavům vnucen, že bojovali za vyšší ideu, nežli jejich protivníci; želí v Bílé hoře národního neštěstí nesmírného dosahu, jehož kletba trvala století a vedla i k tragickým vinám proti vlastní zemi. Mravní hodnotu vítězů nejlépe odhalují další vývody o následcích Bílé hory, jež obrátily zemi v poušť. Avšak i tu Pekař opravuje dosavadní některé mylné názory, tak ukazuje, že i v těchto bídách a temnotách bylo přece jen také světlo, že nesmí se všecko

odsuzovati. Již v dobu Balbínovu nutno položiti počátky nového vzkříšení; jakkoli Bílá hora přemnoho pohřbila, dala, byť i nepřímo, opět mnohému život vedoucí ke spáse, za předbělohorskou vlažnost a kosmopolitství zrodila horoucí vlastenectví a cit slovanský.

Šimák.

 DIVADLO.

Alfred de Musset: *Rozmary Mariannin y.* Komedie o 2 dějstvích a šesti proměnách. Přeložil Hanuš Jelínek. Hudba Jaromíra Weinbergera. La Fontaine: *Kouzelný pohár.* Veselohra o 1 dějství. Přeložil Mirko Rutte. Obě hry v režii Vojty Nováka a v scenické výpravě Jos. Weniga. Po prvé v komorních hrách ve Stavovském divadle dne 3. května 1921.

„Rozmary Marianniny" byly vydány r. 1833 a dne 14. června bude tomu právě sedmdesát let, co hrány byly po prvé v Théatre Français. Za tu dobu zrevolucionovalo se divadelní umění několikrát, ale jevištní dílo Mussetovo, byť nemělo pravé dramatické krve, podržuje svůj vábný romantický nimbus, lyrický vzlet a hlubokou poesii. Je přecitlivělé, snivé, melancholické a fantastické, ale vítězí vždy svou ryzí básnickou hodnotou, svým horkým a vášnivým dechem života, svou podivuhodně vřelou zpovědí, v níž chví se duch dávno zašlých let, především však věčné mládí, touha, štěstí, hoře i nuda lidského srdce stejně pravdivě včera jako dnes. V „Rozmarech Marianniných", v této rozkošné hříčce s láskou, vzdechy, zklamáním, slzami a smrtí, ožívá Musset celou svou básnickou bytostí, promlouvá k vám brzy v čistém, zbožném, horoucím zanícení Coeliově, brzy v hořkém, pesimistickém, bujném a zhýralém výsměchu Oktaviově, jemuž není na světě již nic svato až na přátelství, jemuž věnoval poslední nejušlechtilejší hnutí svého nitra. A uprostřed mezi oběma těmito muži vznáší se krásný přelud, zjev ženy a milenky, jak o něm tolikrát snil a jím tolikrát trpěl básník, Marianna, se záhadným svým úsměvem a ještě záhadnějším srdcem, nevypočitatelná ve svých rozmarech, věrná svému starému, sobeckému, žárlivě ji střežícímu choti Claudiovi, doháněící milujícího ji Coelia v zoufalství a ochotna jíti za Oktaviem, který jí pohrdá. Láska a jen láska je v těchto krátkých šesti proměnách, z nichž každá má po krásné scéně, kde myšlenka, cit i slovo básníkovo splývá v jedinou melodii, sladkou a vzrušující, připomínající nejvonnější květy mussetovské lyriky.

Komedie byla velmi pěkně sehrána a také režie i výprava s pravou pietou vystihly všecko její kouzlo. Malebné, delikátně zladěné obrazy Wenigovy, orámované bohatou stylovou draperií, měly romantický ráz a slušely dobře tomuto neapolskému příběhu. Do Marianniny křehké krásy a rozmarné bytosti vtělila pí Vrchlická mnoho z vlastní své něhy a ženského půvabu, tlumočíc každé slovo básníkovo s jemným porozuměním a s hravou líbezností. Oktaviovi dal pan Kohout potřebnou lehkost, pružnost, a jeho deklamační pasáže vyzněly s vervou i procítěním. Také Coelio p. Tesařův byl ve své plachosti a něžném rozcitlivění dobře vystižen. O groteskní živel postarali se v komedii p. Třebovský jako Claudio, a p. Váňa jako podařený Tibio.

Doplněk večera, komedie „Kouzelný pohár", kterou slavný francouzský bajkář a povídkář Jean de La Fontaine napsal za spolupracovnictví herce a dramatika Charl. Chevilleta de Champmeslé, a jež po prvé provozována 16. července 1688, nečiní velkých nároků, ale zajímá stejně jako bajky tohoto klasika, ani ne tak originalitou, jako spíše barvitým podáním, v němž hýří humor, smích a břitký vtip. Málem půl třetího sta let staré aktovce je podkladem boccaciovský motiv o pečlivě vychovaném chlapci, který nikdy nepoznal ženy a náhle setkává se s nejroztomilejší z nich, svůdnou Lucindou, a o čarovném poháru, který tomu, kdo z něho pije, prozradí, je-li mu žena věrna, či nic. Veselohra vyžaduje nespoutané, bujné komiky a až drsného i dravého fraškářského humoru a toho se jí také, ku podivu na dnešní složení ensemblu, dostalo v dokonale pitvorných figurkách vychovatele Josselina p. Merhautova, nájemců Bertranda a Thibauta pp. Rolanda a Jičínského, venkovského šlechtice p. Viesnerova, Gaskoňce p. Kolárova a Normanďana p. Matějovského. Dovádivé koketky Lucindu a Perrettku švižně sehrály dámy Odstrčilová a Rýdlová a šťastně prohlédnuvšího Lélia p. Kohout.

Karel Engelmüller.

*

Veliká událost. Komedie o 4 dějstvích. Napsal Arnold Benett. Z anglického přeložila Anna Křížová. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 29. dubna 1921. — Výstižněji by zněl název hry: Chvála peciválství. Malíř Ilam Carve, jehož umění mrzí, sláva obtěžuje a lidé nudí, použije nahodilé záměny své osoby se zemřelým sluhou, aby pro další život převzal roli tohoto sluhy, oženil se s vdovou duševní úrovně kuchařky a žil ve skrytu v bázni boží jako soběstačný šosák a pecivál nejvšednějším zájmům. Osudný dar umělecký mu tento krásný sen zhatí. Carve nemůže se vzdáti nadobro mazání plátna, a znalec obrazů Ebag šťastně po čichu umělce najde a postaví ho před alternativu: buď uznati obrazy po domnělé své smrti malované za pravé, nebo podrobiti se skandálu veřejného procesu pro podvod. Malíř rozhodne se uznati obrazy za své, ale jen pro Ameriku, a odstěhovati se tamže i se svou prostoduchou polovicí. Divadelní večer velmi zábavně ztrávený, hra drží se s chvalitebnou

důsledností jen povrchu, podává s humorem jen čiré všednosti, persifluje slávu uměleckou, i veškeru bolestnou snahu po uplatnění uměleckého poslání. Situace jsou průhledné, postavy velmi známé. Žonglérství slov a anthites. (Existují vůbec lidé, nemilující svůj talent?) Hráno bylo s chutí, zejména úlohu nevychovaného, plachého umělce provedl náš mnohotvárný Zakopal věrojatně a životně. Zato jeho kuchařku pí Baldová pojala více sentimentálně než bylo asi v intenci autorově. P. Vávra nesympatickou postavu bratrance malířova ještě přiostřil, p. Hlavatý znázornil úlohu obchodníka s obrazy výrazně, p. Rozsíval měl lepší masku než hru. Interieur u lorda Alcara (p. Jiříkovský) byl přes kubismus svůj ubohý. Souhra místy vázla. Hojně shromážděné obecenstvo vlídným potleskem projevovalo své pochopení hry. Překlad hry je obstojný. Režii vedl p. Hlavatý. *Et.*

*

Studující VII. a VIII. třídy vinohradského gymnasia sehráli v Národním domě dne 29. dubna 1921 Plautovu veselohru „*Chlubný vojín*“, zčeštěnou Ferd. Stiebitzem za režie ředitele ústavu Ot. Smrčky. Na diletanty sehrána byla hra čiperně, takže hojně shromážděné obecenstvo i se slovenskými hosty znamenitě pobavila. Efebové i roztomilé studentky hrou i deklamací upoutávali nenáročné posluchače. Sluneční úsměv věčného mládí leskne se na dosti obhroublé práci římského autora, překlad je plynný. Retrospekce taková mohla by i jiným zapomínaným autorům (i českým) jíti k duhu a prohlubovati všeobecnou znalost písemnictví. *Et.*

TÝDEN.

Polská agentura literární a dramatická. V Krakově utvořila se svépomocná instituce „Ars“, jejímiž členy jsou osobnosti z kruhů literárních, uměleckých i právnických, která chce položiti základ k mezinárodní agentuře za příčinou řádného zužitkování autorských práv doma i v cizině. Chce býti přímým a pokud možná nezištným prostředníkem mezi polskými literáty i dramatiky a tiskem domácím i cizím, mezi zahraničními scénami, vydavatelstvy atd. Tato agentura získala již práce (románové i dramatické) St. Žeromského, Danilovského, Perzyńského, Grabińského, Novaczyńského, hraběnky Wielopolské, hraběte Rostvorowského a jiných, a získala od nich i práva překladu pro cizí jazyky. Agentura „Ars“ chce sama navázati styky s dobrými překladateli zahraničními, s divadelními agenturami v Evropě i v Americe, aby tak jednak šířila kult polského literárního a dramatického umění, jednak chránila svoje klienty před vykořisťováním všemi právními prostředky. Správu agence tvoří trojice : prof. Dr. Maryan Szyjkowski, Dr. Seweryn Gottlieb a malíř Stan. Kamocki (Krakov, Ul. Wolska, 36). Věc je to rozumná a stojí za pozornost také u nás. *vč.*

*

* Ruské novinky literární. O Michajlu Arcybaševu, jenž živoří v Petrohradě a z kruté nouze stal se lokálkářem sovětského tisku, rižský deník „*Segodňa*“ (Dnes) sdělil, že píše velký román z revolučního dneška. Poslechl svodův a příkladu Maksima Gorkého a v beletristické formě přijímá i hájí program komunistů do všech důsledků. — Nový historický román D. S. Merežkovského „*14. prosince*“ (z povstání ruských děkabristů), který vycházel loni ve feuiletonu varšavského ruského týdeníku „Svoboda“, bude vydán v nejbližší době knižně v Berlíně. — Tamtéž vyjdou i vzpomínky gen. Komarovo-Kurlova „*Konec russkago carstva*“, a v Paříži jiná kniha memoirová „*Před třiceti lety a dnes*“ od Vlad. L. Burceva. *vč.*

*

* V Helsingforse ve Finsku vyšlo nedávno první z posmrtných děl Andrejevových „Dněvnik Satany“, datující se z r. 1919. Jeden z Andrejevských chmurných obrazů t. zv. kulturní evropské společnosti před válkou. Dějstvuje v lednu až v květnu r. 1914. Druhé z posledních děl, „Posmrtný deník“, vyšlo v Paříži nákl. Uměl. Rus. Sborníku. *Aa.*

*

* Veřejná a universitní knihovna pražská obsahuje podle stavu na konci r. 1920 celkem 3.537 rukopisů v 3.921 svazcích, 199.441 děl tištěných v 397.463 svazcích, 15.419 programů středních škol, 24.250 disertací vázaných jednotlivě a 2.624 svazků disertačních konvolut, na knihy české připadá z toho 34.042 děl v 73.089 svazcích. V počet tento nejsou zahrnuty spisy universitní, drobné, hudebniny, mapy, obrazy, rytiny a listiny, s nimiž obsahuje přes 500.000 kusů. Za rok 1920 přibylo koupí 1.977 kusů, 291 darů a 6.108 povinných výtisků. Mimo to docházelo do knihovny 1.353 časopisů. Knihovnu navštívilo v r. 1920 celkem 77.475 čtenářů, jimž bylo mimo knihy z příruční knihovny vydáno 39.158 knih. Objednacích lístků bylo vyřízeno 57.592, poštou půjčeno 1927 svazků. *—btk—*

*

The Art Institut of Chicago (chicagský umělecký ústav) poctil cenou moravského Čecha Albína Poláška za relief Ch. L. Hutchisona. Polášek, u nás téměř neznámý, dopracoval se v Americe již hojných úspěchů a je svými díly zastoupen v předních amerických uměleckých galeriích a ústavech. *— btk. —*

V Praze, dne 12. května 2191.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

František Kubka:

SEVERSKÉ MOTIVY.

I.

Rád bych uleh' v šumícím rákosí
a zavřel oči.
Kolem mne bezedný močál a prales,
veliká hnědá řeka... a zapomenutí...
Nade mnou šedé, zamlžené nebe,
klín divokých husí, brázdících vzduch,
nesených větrem.
Rád bych uleh' v šumícím rákosí
a zavřel oči a čekal....
Nebolelo by srdce nesmírnou touhou,
bylo by ticho ve mně a kol mne,
za bílých nocí slyšel bych vlky,
ze sna hvizd ptáků,
viděl bych hvězdy, velké jak zraky,
přimhouřenými řasami viděl bych odlesk
severní záře. —
A čekal bych na den květů a štěstí. —
Rád bych uleh' v šumícím rákosí
a zavřel oči...

II.

Spí prales, řeka v temném snění,
spí sever jarem prodchnutý. —
Spí mlha, noc i zapomnění,
i luny šperk v noc vetknutý.

Spí bolest, slzy, pláč a hoře.
Proud usnul v svitu modravém.
a fialek v noc voní moře,
a voní vody, nebe, zem...

Vzdech' šumot lesů vlnou dlouhou,
pár labutí se kmitnul tmou...
A já se chvěji jarní touhou
jak zlaté hvězdy nade mnou.

RUSKÁ NOC.

Tichou, žhoucí ruskou nocí,
tichou, žhoucí jako ty,
plíží se k nám sotva slyšny
letních stromů šepoty. —

Tichou, žhoucí ruskou nocí
pějí z dálky chorovod.
Odkveť jasmín, šeřík pyšný,
měsíc zapad' v páry vod.

Tiché, žhoucí ruské noci
na hruď opřen dol pad' v sny. —
Sklonily se travin stvoly,
motýl vzlét' a zmizel v tmy.

V tiché, žhoucí ruské noci,
tiché, žhoucí jak tvé rty,
líbám zem, noc, klasy polí,
objímám sen, — v němž dlíš ty...

❀

Jaromír John:

BENJAMINŮV ŽAL.

Z klenutých chodeb gymnasijní budovy, bývalého jesuitského kláštera vyšel na náměstí zaplněné nedělním obecenstvem kvintán Vendelín a namířil ke kostelu. Kráčel jako na jehlách, neboť tlačily ho nové, módní gudayerky, a zdravil děvčata tímže pichlavým způsobem, nadzdvihuje úsečně svůj zelený klobouk s mysliveckou štětkou; podobaje se panáku, jehož končetiny vymršťují pera, jak se tak halabala šinul proudem obecenstva, vytáhlý, hubený výrostek, tlapající dlažbu kolenatýma nohama, na nichž se klátily široké nohavice, bledý v nečisté uhrovité tváři, posupně drzého výrazu, s vychytralýma, vodnatýma očkama, nosem dvakrát prolomeným a pohrdlivě rozkrojeným hořejším rtem, nad nímž vyráželo něco prvního chmýří. Čím více se blížil ke kostelu zalitému milostným jarním sluncem, před nímž na chodníku zevlovala selská mládež, a kde bosá děvčata nabízela fialky a petrklíče, tím rostl jeho odpor k zbytečné povinnosti, tím více pocukávala jeho hlava na tenkém husím krku s vyčnívajícím ohryzkem, který poskočil při každém polknutí slin, jichž crkání skrze zuby obloukem na umyté teplé kameny dlažby byl způsob, jak vyjadřoval hluboké opovržení ke všem pravdám vychovatelským, moudrosti otcovské a — vůbec-brabec — k ustálenému běhu tohoto světa.

V kostele hrály varhany, jimiž vládl hnusný přisluhovač katechetův, žák osmé třídy Krčmář, hmataje o překot do klávesnice, rejdě nohama, rozčilený, zpocený, co píšťaly proti jeho vůli naříkavě kvílely a zle durdivě troubily vrčivými basy. V lavicích seděli staří profesoři, na dlažbě klečely babky a u zlaceného oltáře, u něhož sloužil mši katecheta ústavu, důstojný pán Th. Dr. Kocábek, stál houfec primánů jako strachem semknuté stádo. Zpívali tenkými ječivými hlásky „Bože před tvou velebností“, a nad jejich hlavami, v presbyteři, na barokových podstavcích rozpínali svá zlacená křídla dva velcí andělé. Pravý držel pravici prosebně vzhůru a — k protějšku v natažené levici třímal brkové péro. Anděl proti němu stojící pohlížel k nebesům s výrazem nejhlubší odevzdanosti do vůle Nejvyššího. Zpívající, dokořán ústa otvírající primáni znali už starý, dědičný studentský vtip. Anděl s brkovým pérem žádá svého druha: „Bratře, dej mi namočit!“ Protějšek, zaklínající se očima, odpovídá: „Na mou duši, nemám ani kapku!“

Náměstí hlučelo sváteční, jarní promenádou a chodníky byly zaplněny proudem, přetrhaným kastovní skupinou soudních radů, profesorskými rodinami s chůvami, bylo tu celé dívčí lyceum, tvořící světle barevné, bělostné, blankytné i růžové řetízky prolínající černou lesklou hmotou svátečních císařských kabátů, z ulic přicházely nové hloučky, jakoby samých snoubenců, ženichů a nevěst, vmísily se nastrojené, hedvábím šustící paní ze mše svaté, z hlavního kostela i od kapucínů, a z kasáren stoupala ulicí svatého Martina na náměstí vojenská hudba, ohlašujíc se třepetavě vyskakujícími křídlovkami, dunícími ranami bubnu a praskajícími podtrhy blýskajících mosazných trumpet.

Tu našel Vendelín spolužáka Toníka, zavalitého, vykrmeného hocha růžových tváří, esteta ústavu, syna nájemce dvora, milovníka cukroví, sběratele mincí a pikantní četby, populárního i v širších kruzích, s jehlicí v podobě žárovky, kterou při večerní promenádě rozsvěcoval v kravatě z kapesní baterie, blížila-li se Anička Roubalová, dívka jeho srdce.

„Už je čas,“ vytáhl Vendelín svůj husí krk a podíval se na radniční hodiny.

Sešli Martinskou ulicí přeplněnou lidmi a povozy, přešli lávku mlýnského náhonu a spatřivše na viadukt vjíždějící lokálku dali se v běh.

Na povoznický vůz, u něhož dohlížel z loňské sezony jim známý komik Kaplánek, nakládali těžké, železem pobité bedny. V dostavníku hotelu „Beránek“ seděl ředitel a dámy. Naivka společnosti, slečna Vydrova, v sukních po kolena, v nesmírném klobouku s fialovým pérem, pobíhala od dostavníku k vozu.

„Ale to je hrozné. pane řediteli, mně zapomněli ve vlaku koš — prosím — zakročte — to je prekerní — prosím — prosím —“ a její „r“ znělo mazlivě: phosím, phosím.

K dostavníku přistoupila dáma v cestovním šatě a skořicovém závoji, štíhlá, odměřeně hrdá, mhouřic výrazně černé oči nápadné na bledém, napudrovaném obličeji souměrného oválu.

„Je volno, dámy a pánové?“

„Jen račte,“ zachraptil ředitel a poposednuv, zakymácel dostavníkem.

Vendelín mačkal v kapse cigaretu, plival skrze zuby a smál se. Toník mlčel.

Naivka, slečna Vydrova, skočila do rozjetého dostavníku. Ve dvířkách srazila

do týla svůj nesmírný klobouk s fialovým pérem. Z ujíždějícího vozu zněl ženský smích.

*

Vladimír večeřel s nechutí. Křivou vidličkou napichoval kousky bramborů, těkal očima po voskovaném plátně plném kaněk, díval se chvílemi rozpačitě otevřeným oknem do ulice, zaplavené sírově žlutým jarním sluncem, kde se honili vrabci a pokřikovaly děti, a zapomínal polykati sousta, tak mu bylo krušno z těch každodenních řečí bytné, vdovy po konduktéru, jež stála u pelesti jeho studentské postele a mluvila v jednom proudu: jak si jeho tatínek, pan oficiál v Hliněném Oujezdě, může myslit, že z těch pár stovek, které na něho platí, ona ještě může ušetřit pro sebe a děti, že je dlužen za prádlo, a včera si vypůjčil pan Vladimír pět korun a nedal se ostříhat, a ať se podívá na své podrážky, a to jeho tatínkovi napíše, že čte jen samé zábavné knížky a že se teď po divadlech toulá — mluvila rychle a vyčítavě, až odložil vidličku a pokrčil se na židli, že zdál se ještě menší v kabátku z bratrovy vojenské bluzy, hošík nepatrný, špatně živený, bledý, světlých, řídkých vlasů, dětských, hubených rukou, moudrých očí, které se předem vzdávaly každému na milost a nemilost, přijímajíce dobré i zlé stejně udiveným důvěřivým způsobem. A pro tyto jeho velké, dětské oči, jež odzbrojovaly, měli ho spolužáci rádi; byl nejmenší ve třídě, v tělocviku stál na posledním místě řady a Benjamínka podávali si hranatí výrostci jako hračku, chovajíce ho jako nemluvně v náručí a všelijak s ním zkoušejíce neurvalou sílu. Však také při slavnostním, tělocvičném večeru, před vánoci, když žáci vyššího gymnasia tvořili plastickou skupinu „Svícen", Benjamin stál nejvýš, na rameni sekstána Shejbala, zvaného buvol, a mával praporečkem československých barev. Neubližovali mu valně a oplácel jim ochotným poslíčkováním a úkoly k opisům, ačkoliv byl průměrným žákem, snad proto, že se pořád bál, měl strach z mračících se profesorů, mrzutého školníka, hranatých spolužáků, věčně utrápeného tatínka, z klnoucí, nevlídné bytné, a měl trému i ze sebe sama, ze života, který od mládí ukazoval se mu jako pán situace, jako síla neohledná, nevlídná, strašná ve svém umíněném toku, který ho nesl proti vůli, silou, s níž nebyl s to, příliš chudý a nepatrný a jemuž se resignovaně vzdával jako uchvácené stéblo. A přece byla na světě bytost, které se nebál, a to byla jeho maminka, která se nad něho nevypínala a kterou proto miloval, jako ona chránivě milovala jeho. Chtěl být knězem, žít pro lásku a mírnost, také proto, že si to maminka a kmotříček přáli. Chtěl si dobýt někde skromného místa v zastrčeném koutě, aby svět o něm nevěděl a přece aby byl řádným členem společnosti lidské, jak říkával třídní. Pátý rok žil v městě, ale v pravdě dlel duchem doma u maminky, a s ní a sestrou hovořil v tichých chvílích večera, kdy sedával na kufru u oprýskaného okna dívaje se nemytými tabulkami na mechem porostlou střechu hospodářského stavení a vzpomínal rodinného stolu v Hliněném Oujezdě, kde v tu dobu hoří lampa se stinítkem v podobě rytířského hradu, u níž je skloněna matka, spravujíc svými kloubnatými prsty prádlo, kde Pepouš čte „Tisíc mil pod mořem" a sestra Mařenka s bolavou nohou na stoličce, bledá, křehká, jako ze žlutého vosku háčkuje vzorek a zvolna praví:

„Maminko, což kdybychom teď vyhráli los?"

Otec zdvihne hlavu z novin, pohladí pleš a usměje se. Staré thema neselže. „Vystavěl bych si domek, držel prase a chodil střílet zajíce jako náš rada," říkává hlava rodiny. „Mně by slušelá hedvábná blusa a napálené vlasy," navrhuje Mařenka. „Kupte mi magnet a stomílové boty," žádá bratr. A matka se usměje: „To bych si oddychla, přestala na vás spravovat, prát a žehlit, držela bych si služku, a měli byste každý den šodó s piškoty." „Ja — ja — milé děti," vzdychne otec, přejede po novinách chlupatou rukou a svraštiv přísné úřednické čelo, dá se do čtení. — Tak nezapomínal Vladimír svých milých rodičů, miloval nemocnou sestru, modlíval se za ni večer u své postele, rád zacházel ke kapucínům do kostela, kde ho znali a kde loni ministroval, tajně, aby se mu spolužáci nesmáli; byl bohabojný, skromný, dbal na čistotu těla i duše a žil v milosti a bázni až do nedávna, kdy se naplnilo jeho srdce city, kterých se nejméně nadál.

*

Hodinu před otevřením pokladny tísnil se zástup studentů před vraty starého divadla, zdobeného podivnými gotickými oblouky a cimbuřím, v němž měl býti hrán Vrchlického „Soud lásky". Zarachotil klíč a Vladimír, učiniv několik obrátek, byl přiražen k zábradlí pokladny.

„Tři do chléva," křikl ze zadu Vendelínův hlas.

„Vladimíre, mně jeden na galerii," volal Toník.

„Netlač se, trumbero!"

Ředitel vystrčil masitou, laločnatou hlavu z okénka: „Pánové, legitimace!"

V poloosvětleném hledišti naplnila se místa k stání. Tajnými přípravami vlnila se opona s neumělou malbou Libuše pod košatou lipou, mezi kmety a vladyky, vztahující paži k oblačné vidině zlaté Prahy.

Aách! povytáhli plynový lustr a řadami studentů prodírali se první návštěvníci sedadel.

Hlediště zradostnělo.

Nádvoří paláce paní Fanetty z Romaínu v Avignoně představoval vybledlý prospekt pohádkové zahrady. Troubadour Cigalla huhňal, Doria byl mladíček sotva škole odrostlý, Esparbilla, tajemníka soudu lásky, hrál otylý herec s vyšeptalým hlasem, pan Vilém Balby, hrabě z Ventimille, měl na hlavě antickou přílbu s koňským ohonem, Petr, milovník, čapí nohy, a když vystoupila čtveračivá Ysoarda, natáhla se ve studentském parketu jakási opičí ruka a zatahala Vendelína za vlasy.

„Ticho!“ řekl soused.

„Pst! — pst!“

„Dej mu pod žebro!“

Smích.

„Pst! — pst!“

Jako čarovný motýl pobíhala škádlivá Ysoarda kolem láskou zmámeného Petra. Bělostná sukně vlála dráždivými praporci, souměrně rostlé nohy vykračovaly brzy s koketní rozpustilostí, brzy zdrženlivě, dlouhý, rozpuštěný vlas vroubil ovál tváře bledé jakoby utrpením lásky, usměvavé hravým šibalstvím, z níž planuly podmalované oči černé, co malá dívčí ústa sotva se otvírala, pronášejíce mazlivým altem verše:

Jste nezkušený ještě v lásky řádu,
pro týden vaše čelo plné chmur.
Až celý rok a déle citů vádu,
ba devět let, jak slavný Ventadour
vy prožijete — přihlaste se znova.
A nyní s Bohem, pane, ani slova!

Uklonivši se hluboce, zasvítila na rozpačitého Petra řadou bělostných zubů, zatočila sukní a rozesmála se.

Ysoarda, krásná Ysoarda!

Všichni herci se shromáždili na jevišti v pestrých sametových krojích, baretech, nabubřelých rukávcích, rytíři i šlechtičny, dvě pážata a dvorní dámy. Fanetta v černé, sametové říze s vlečkou slavnostně usedla na křeslo. Zatroubena fanfára:

Trub hlahol všemu světu ohlásil,
že lásky soud svou schůzi zahajuje!

Vladimír hledal Ysoardu. Hle! — tam stojí, obklopena dvorními dámami, veselá, rozpustile cosi vykládá, ale milostnice ty jsou mrzuté, tváří se kysele, ba věru jen chvílemi se vzpamatují a hrají. Ale Ysoarda sleduje pozorně hru, všude je jí plno, šeptá cosi hezkého jednomu panu rytíři a při tom však poslouchá řeč paní Fanetty, a je první, která volá, mávajíc krajkovým šátečkem:

„Buď sláva, paní naší, Fanettě. . .!“

„Sláva!“ dodává pivním basem herec při rampě, který se opozdil.

Přítomností Ysoardy zdá se ruch na scéně čilejší, verše zvučnější a hra zábavnější. Esparbilla, kterému padají listiny na zem, budí v hledišti mnoho srdečného smíchu.

Vladimír čekal, až Ysoarda zase promluví. A učinila tak vášnivě, odvážně, přiznavši napolo svou náklonnost k Petrovi. Zastyděla se hned potom převelice, skrývala svůj obličej v dlaních, ale náhle, jako ze vzdoru pohodila hlavou a tvářila se jako dřív, velmi vesele a nenuceně.

Ve druhém jednání přednáší Dorio své verše o smutku očí, které nezří tu, po níž jeho srdce prahne.

Ach, k čemu oči mám, ach, k čemu, rcete. Je jaro, vůně, květy, krása... láska ho vraždí, mučí; ovšem, chce on, Dorio, svou bolest snášet mužně, neb z toho utrpení jen dobro vypučí. Aspoň kdyby poznala jeho nesmírnou touhu, shlédla v úsměvu laskavém, něžně pokynula, vždyť její krása je lékem utrýzněné duši — rcete! k čemu, k čemu oči mám? Kam jít má nešťastné srdce, lkající v bolestech nesmírné lásky, kde je cesta jeho, když ona, půvabná královna, nedovolí pro ni žíti? Kde nalézti kraj, kde by bylo možno se bez ní obejíti? Tolik sladkých písní skládá milující srdce, tolik, ach, tolik lásky chová pro ni, tolik něhy skrývá ve své horké dlani. Ne! Paní má, nad mým žitím a nad mou smrtí nikdy neuzříš, že se tvé lásky vzdám:

Byť měla vraždit mne, chci mrtvým být
a tomu přednost dám,
než tu, pro kterou planu, neuzřít —
Ach rcete, rcete, k čemu, k čemu oči mám?

V divadle bylo ticho a dusno. Vladimír díval se přes rameno souseda, nerozeznával osob, jen světla, že planou, a pomalá, citu-plná slova zní a prostorem se nesou.

Můj Bože! Jaký jest život chudý a ubohý! Láska! Co je láska? Něco velikého nade všecky rozměry, tajemného jako božství, něco, co přesahuje pomyšlení lidské a co tak slastně chvěje duší zmatenou.

Poslouchal hlasu Doria i hlasu svého srdce, přivíral unaveně víčka a tiskl svou horkou tvář na chladné železo sloupu.

Ve třetím jednání došli všichni milenci vyplnění svých vroucných přání, a také

Petr směl obejmouti Ysoardu, jako nevěstu. Láska zvítězila a jeho svatost papež nebránil již vytouženému spojení.

Před divadlem čekal na Vladimíra Toník s Vendelínem.

Seběhli podsíní po „Slepičích schůdkách" a kráčeli k domovu tmavými ulicemi, nad nimiž klenula se tmavě fialová jarní obloha, s velkými, jiskřivě planoucími ohni.

*

Na odlehlém zcestí městského parku sešli se tři kvintáni. Prohlásil Toník, vůdce:

„Jde — absolutně — o velkou věc. Zítra navštívíme Vinickou. Přisahejte, že nic neprozradíte!"

Tři přátelé zdvihli pravice a podali si levice.

„A co ona?" tázal se Vendelín.

„Ta?" mávl světácký Toník ledabyle rukou, „musíte říkat svá jména?"

„Pravda. Dejme si jména! Já se jmenuji Křemen a jsem syn majitele realit."

„Dobrá. Ty?" obrátil se Vendelín na Vladimíra.

„Já jsem Živec!"

„To ne —!"

„Tedy Benjamin!"

Výborně, Benjamin! Bankovní úředník Benjamin!"

„A já jsem Renseiv," obrátil své jméno Toník. „Rensejv, obchodní cestující!"

„Kdo ponese kytici?"

„Já!" přihlásil se Vladimír, s něhož spadl strach.

„Bankovní úředník Benjamin podá slečně kytici," prohlásil slavnostně Toník.

Druhý den po obědě natočil si Vladimír u studny konev vody a polosvlečen, v papučích, myl se a máčel vlasy, až byly na podlaze louže. Růžový námahou, v čisté, vyspravené košili, mořil se s účesem, který se nedařil, na temeni odstávala nepěkná štětka, pěšinka se lámala a ke všemu zlu stála ve dveřích ve spodničce bytná, ruce v bok a zle se mračila.

„Kdybyste se raději učil!"

„Mám všechno uděláno!"

„Pan profesor Šťovíček na vás žaloval!"

„To je nespravedlnost!"

„Že se nestydíte," vtáhla děti do kuchyně a bouchla dveřmi, až sklo zařinčelo.

Natíral boty krémem, jezdil po nich kartáčem a představoval si, jaké velké věci nastanou v hodinách příštích. Za zlatou desítikorunu, kterou přivezl Toník z domova a na niž Vladimír s Vendelínem přispěli velkomyslností svého vůdce rovnou třetinou předválečné hodnoty, a kterou s kyticí nesou jako čestný dar slečně Vinické, bude rozumí se, posláno pro víno a zázvorky. Víno patří k veselé společnosti. Budou seděti v jejím pokoji, jehož stěny jsou ověšeny věnci, stuhami národních barev a jinými uměleckými trofejemi, na pohovce, u stolu pokrytém lahůdkami. Spanilá královna jejich mladých, studentských srdcí bude jím vypravovati o úspěších, cestách, dobrodružstvích s kavalíry. Budou velmi veselí. Je nutno býti při takových hostinách nadmíru veselým. Smáti se na celé kolo, radovati se, hlučně mluviti, zpívati, předstihovati se otázkami. „Všechnu upejpavost hezky, Vladimíre, stranou; budeš jako dospělý muž, zaplatil sis radovánku, třeba se ukázat a nedat se zahanbit soudruhy, kteří vynaloží všechen svůj um, aby se zalíbili. Soupeřství Vendelína, známého neotesance, se Vladimír nebál, byl ostatně ponížený sluha bohatého Toníka, který však se ovšem vyznal v záletech, dovedl úlisně mluviti a nosil se velkoměstsky. Jenže on, Vladimír, má zase vlastnosti, kterých nemá Toník. Zalíbí se slečně svou prostotou, upřímností a hlavně dobrotou srdce, které dovede míti rádo bez klamu, vlichotí se svou oddaností, s jakou bude tiše naslouchat jejímu vypravování; bude přímo viseti na jejích rtech a ona záhy pozná, že ji má opravdu rád jen on, Vladimír, tou pravou, velkou láskou, sdruženou s nadšeností pro všechno ideální, krásné, jemné a ušlechtilé. Bude píti mírně, opatrně, a až budou soudruzi zmoženi, najde chvilku, kdy se k ní důvěrně nakloní a s celou vroucností své duše zarecituje jí verše z role Ysoardy:

> Chci srdce mužné, plné lahody
> a vytrvalé, ne jak lesklá vážka,
> od třtiny která letí ke třtině
> a jinou volí v každé vteřině —

Jistě se podiví jeho vědomostem, znalosti dramatu a snad dokonce pochopí skrytý smysl veršů. Ale on vstane, ukloní se, šoupne dvorně nožkou a zapře: „Naučil jsem se těmto veršům pouze z úcty k velkému mistru české poesie, Jaroslavu Vrchlickému a z úcty k vám, spanilomyslná slečno, jako dokonalé představitelce důležité role jednoho z nejkrásnějších jeho dramatických děl." Tu mu napadlo, že by se mělo říci lépe „dramatických prací". Ale hlavně, aby se nezačervenal.

*

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

XXXV.

S dojmem, jenž uchvacuje člověka jako proudy, strhuje a úplně zastírá všechen rozhled, vracela se Vlasta ke stolu. Ale tu zatím připravilo se s kvasivou rychlostí cosi nového, rovněž neočekávaného.

Bláha, jenž z Pepčou žertoval a zcela určitě byl prazvláštní a milou smělostí její uchvácen, ba okouzlen, pojednou si povšiml Havlíčkových očí, obrácených za Vlastou. Lesk i výraz jejich jej neobyčejně podráždil. Zbystřil svůj pohled. Srdce udeřilo mu v hrudi prudce jako člověku, který z nenadání poznal, že v bytě jeho je lupič. Bláha skutečně se nazvedl a chtěl i cosi vykřiknouti, ale ovládl se a s otevřenými ústy opět se posadil. Pohledu svého však od Havlíčka neodvrátil.

Snad by se bylo dále nic nestalo, ale to, že o tom všem Havlíček ani nevěděl, že byl pozorováním Vlasty úplně zaujat a že dokonce potají, pod okrajem stolu cosi si přečítal, zřejmě něco od Vlasty, Bláhu vznítilo. Tvář jeho divoce se rozšklebila. Zvedl se, vztáhl jednu ruku k Havlíčkovi a druhou k Vlastě, která právě se vracela ke stolu.

„Vy myslíte, že jsem hlupák?“ volal na ně zlobně, se zuby ke kousnutí vyceněnými. „Vy si myslíte, že nevidím a že jsem tupý beran? Tady nastrčíte Pepču, aby mi prováděla kejkle před očima a vy abyste si mohli dělat co chcete, a domníváte se, že já všecko snesu?“

Vlastě připadalo jeho vzrušení s celým tímto výbuchem jaksi nesmyslné, dokonce odporné. Úžas její z toho, co právě u dveří viděla a slyšela, byl tak veliký a zájem její o to tak živý, že každý jiný hovor a každý jiný pocit jí překážel a dráždil, jako by dráždilo hladového člověka, kdyby mu pojednou někdo mísu s jídlem před očima odtáhl.

„Nesmysl, sedněte si!“ pronesla nevrle, odstrčivši jeho ruku.

„Prosím tě, co tě to napadlo?“ povstal Havlíček naproti němu, všechen jaksi zaražený.

„Myslíte, že nevidím?“ vášnil Bláha, s očima rudě zakalenýma. „Chcete udělat ze mne hlupáka! S takovým čarováním můžete jít tuhle na toho,“ pohodil hlavou ke Kadlcovi, „ale ne na mne!“

„Dej pokoj a sedni si!“ zatáhl ho Kadlec za šos. „Jsi blázen!“

Bláha se naň ohlédl jako na psa, zasyčel jen a okamžitě se obrátil zase k Vlastě a k Havlíčkovi:

„Teď jste se prozradili, že už bylo všecko dávno umluveno! Jenom jste nevěděli, jak s tím ven, abyste tyhle dva vlky,“ ukázal na Kadlce a na sebe, „nepodráždili. Věděli jste dobře, ti že číhají a že by se na vás okamžitě vrhli! Ano, ano, odvahy jste neměli a dobře jste věděli proč!“

Vlasta pozdvihla podivem ruce nad hlavu a zasmála se pohrdavě. Bláha nevšímaje si toho, pokračoval:

„Ale vzdá-li se vás Kadlec, já se vás tak snadno nevzdám! Už za tu podvodnou hru ne! Tisíckráte jsem si přisahal, že se přelstít nedám, a že se budu rvát do posledního okamžiku! Budu! Za tu komedii vám nedám pokoje, za to, že jste dělali z nás hlupáky, že jste dávno věděli, co chcete, ale že jste dělali pitomé a lhali, a to ne — za to ne! Dobře jsem cítil, že mne vedete za nos! To bylo stále tajností, to bylo kouře a mlhy, to bylo krčení ramen, abychom nepochopili, co se děje! Chachacha, odkryl jsem vás, nevíte, co honem lhát a jak se vymluvit! Chachacha!“

Vlasta zdvihnuvší ramena a zamračivš se, příkře zvolala:

„Já vás nechápu — zbláznil jste se?“

„Nezbláznil, i nezbláznil!“ zaječel, zkřiviv rty a svraštiv tvář. „Mám jen trochu cti v těle a nedám se vodit za nos! Tady vylezla ta celá vaše přísaha!“ Ukázal kolem „Anča si chytla Kadlce, Pepča mne a vy Havlíčka! To byl celý váš plán — jasný jako křišťál — na ten jste nemusily dělat tolik lží a přetvářek! Plán jako — pařez!“

„A — kdyby!“ napřímila se Vlasta proti němu. „Proč by to nemohlo být? Dejme tomu, že ano. — No tak — co? Nesmíme si dělat, co chceme? Vidíte! Vás se nikdo nebál a žádné lži nebylo! Vy sám víte, že vás má Pepča ráda a sám víte, že jí přeju, abyste si ji vzal! K tomu nebyl třeba ani lží ani přetvářek. Právě jako Anča Kadlce! Nesčíslněkráte jsem vám to řekla! Dobře jsem cítila, že jsem příčinou jejich trápení a nedivte se, že náš plán byl skutečně takový. Byl! Vždyť jsem vám to před hodinou řekla. Zdálo se nám to tak samozřejmé a tak lehké, že jsme se domnívaly uskutečniti jej slibem. Nebylo tajností!“

„A co jste nám tu před chvílí vykládala — to, už nevíte?“ utrhl se Bláha prudce.

„Zde, právě zde, že nikoho z nás ráda nemáte a nikoho nechcete!“

„Nejen vykládala, já jsem tomu i věřila!“

„A — teď?“ zavěsil se na ni vášnivým pohledem.

„Zas už je to všechno jinak! Sám jste řekl, že jsme jako vítr. Jsme! Dnes ano! Dvacetkrát jsem se za hodinu otočila. Nevím, co bude za pět minut, všecko se proměňuje a přeskakuje jako světýlka. Chraň mne bůh nějakého slibování! Bála bych se toho, protože za chvíli je všecko úplně jiné. Ale nejen že se všecko mění a točí, já sama si připadám jako sklenička, kam nalévají hned vodu, hned čaj, hned víno. To je vám hrozné! Já se děsím něčeho — a obratem jsem plna radosti, Co mne strašilo, to je pojednou ozářeno sluncem a je to vlastně růžový stromeček!“

„To jste pěkná povaha!“ rozchechtal se znenadání Bláha. „Plášť ve větru!“

„No — vidíte!“

„Děkuju pěkně! A to se vám líbí?“ ječel s chechtotem, obraceje se kolem.

„Líbí! Teď — ku příkladu — je mi, jako když slunce vyjde!“

„Po bouřce — ne?“

„Po bouřce, skutečně po dusné bouřce! Právě tak je mi. Vy se smějete, ale co vám mám říct? Je mi tak, právě tak!“

„Vlasto!“ vykřikl pojednou temně a zvláštním způsobem, jakoby velitelsky, takže všichni ztichli a zahleděli se na jeho tvář. Byla v tu chvíli jako mramorová, podivná, všecka změněná. Temné oči, třpytící se, podobaly se leštěným černým kamenům.

V tu chvíli někdo opatrně zavřel dveře u šenkovny, jež byly jen přivřeny. Nikdo si toho nepovšiml. Kadlec dotkl se ruky Ančiny.

Vlasta utkvěla pohledem v očích Bláhových. Vzrušující mráz přelétl jí po těle Oči jeho měly sílu májových dní. Spoutávaly, vyčítaly, opojovaly a zapřísahaly.

Havlíček stanul vedle ní. Zašeptal tak tiše, že se zdálo, jako by byl ani rtem nepohnul:

„Čekal jsem to... ale já věřím... Slyšíte mne?“

Ani mrknutím nedala na jevo, že zaslechla, co řekl. Bylo jen patrno na její tváři, že nemůže se zmocniti pobouřených dojmů a myšlenek.

Dnes se to zařízlo, jde to do tuhého,“ promluvil Bláha neočekávaně mírným hlasem, tak že se zdálo, jako by byl stísněn, „rozhoduje se o té naší otázce — dnes doopravdy, Vlasto! Mne hubily tajnosti, já se v nich dusil, ale nemohl jsem s nimi hnout! Tma a jen tma! Mně však musíte rozumět, já mívám pouze záchvaty vůle. Tři, čtyři dny se mi zdá, že je mi všechno jedno. Ale — vzal ji čert — sám si říkám a je mi lhostejno, koho si vezmete. Pojednou však oživnu, vyletím a všecko se ve mně vzbouří, zdá se mi, že není možná, abyste náležela jinému, že jsem propásl vhodnou příležitost, že je třeba jednat — a hořím a toužím po vás, a miluji vás tak ohromně, že se mi celý svět od lásky té setmí.“ Tvář jeho se v té chvíli ro zářila a hlas jeho zesílil. „Nechci lhát a ani snad nemusím lhát, věřte mi tedy všechno! Já jsem měl Pepču rád, a vlastně já ji mám stále rád, je mi stále blízká, ale to, co k vám cítím, to jsou záchvaty, které přicházejí po přestávkách jako vlny. Když přiletí, všechno odplaví. Kde se to vezme, čerti vědí! Zkrátka — hořím, nejste na světě než vy! A v té době si taky věřím, zdá se mi, že všechno mi s cesty ustoupí, že bych vůbec všecky pobil, kteří by mi překáželi!“

Vlasta úplně zardělá sklonila hlavu, víčka její se úplně zavřela. Havlíčkovi se zdálo, že zašeptala:

„Mlčte již — není možná —“

Ale ona nic takového nezašeptala. Cosi snad uklouzlo jí se rtů, možná však, že pouhý povzdech.

„Neumím to tak povědít, jak bych chtěl,“ mluvil Bláha dále, „ale připadá mi to, jako by hořely ve mně dva ohníčky. Jeden tichý, malý — stále hoří, druhý kdesi ukrytý, který vyšlehává z nenadání, jako by do něho vítr zadul. Vy sama cítíte a vidíte ten plamen — viďte?“ zvolal jakýmsi prosebným hlasem.

Vlasta přikývla hlavou otevřevši na okamžik oči. Hned však je zavřela jako před nesnesitelnou září. Pepča položila hlavu na stůl. Uši její zčervenaly.

„Kdykoli se mi zdálo, že vás ztrácím,“ pokračoval Bláha, upíraje pohled na Vlastina chvějící se víčka, „vždycky to ve mně vzplanulo! Vy víte! Vždycky! A vždycky jsem měl dojem, že jsem vás zachytil. Byl to přelud, vím. Z nejistoty jsem se nevyškrabal nikdy, ta mne stále hubila a ta se stala mým strašidlem. Ať jsem pohlédl kamkoliv, ať jsem chtěl učiniti cokoliv, samá tajnost, samá tma. To ze mne učinilo blázna, který mluví jako já teď. Mluví a prohrává, protože kdo chce vyhrát, nesmí nic vyzrazovat. Podívejte se na Havlíčka — jak mlčí a stále hlavu dole a stále si přede myšlenky. Tak číhají kočky. Osel jsem!“ zachechtal se. „Ale já nelžu a řeknu to rovně,“ rychle zvážněl. „Dnes je to tu a vyhnout se tomu nemohu! Budu snad zlý, snad zoufalý, snad nebezpečný. Mám vás rád — to už mluvím bez tajností —

jako zjevení andělské, které nám uniká. Pepča mi to odpustí —“ položil ruku na její rameno, — „celá se třese. Já za sebe nemohu... a povídám: O život půjde! Dost jsme se už těm našim motačkám nasmáli, je čas, aby se už jednou někdo pořezal!“

V tu chvíli Pepča poněkud se nazvedla a jala se něžně hladiti jeho ruku, položenou na jejím rameni.

„Nevyhrožujte mi,“ zašeptala Vlasta.

„Vyhrožuju sobě, ne vám! Nejste ďábel a nevlečete mne za sebou, já vím! To mne popohání nějaký zloboh, mne — ve mně sedí! Dokud o něm vím a dokud o tom mluvíme jako teď, není třeba obav... Ale já se bojím, že — pak — to vyšlehne a já poletím — kam a do čeho, to jen čerti vědí!‘ Oči jeho leskly se jako sklíčka, tvář zesinala a zdála se jaksi plochou.

Pepča opatrně stáhla jeho ruku se svého ramene, položila ji na stůl a líbala ji.

Kadlec si hladil vlasy. Prsty jeho byly bledé a nápadně se chvěly. Anča upřeně hleděla do jeho tváře.

„Na co teď myslíte?“ zašeptala, ale úmyslně tiše, tak tiše, aby toho vůbec neslyšel. Bylo zřejmo z jeho nepříčetných očí, že celý tento podivný a do jisté míry nepochopitelný výbuch Bláhův vyvolával v něm zvláštní zamyšlení, dokonce úvahy.

„Vůbec — život je motanice, tak do slova strýc Klučina říkával,“ napadlo jej, „a ty — mezuláne, v něm toneš a slámy se chytáš! — Vyznám se v tom? Čemu věřit a čemu nevěřit? A co já chci s těmi povřísly na rukou? Jsem svázán — a Bláha vůbec, jako bych nebyl... Kopka hnoje jsem, nic jiného! Ach, bože, kdybych věděl, že o tom ví jen Hrdlička — zítra bych udělal, co mi poradil, zítra... osvobodil se, Vostojavku bych prodal a Anču si vzal a na statku hospodařil, a byl bych spokojen, bez úzkosti bych žil — a třeba bych se jí i vyzpovídal, ta — ta by odpustila, jako ta Pepča, vida — jak mu chudinka ruku líbá —“

Vlasta, když Bláha domluvil a když oči jeho nabyly onoho skelného lesku, upadla do zřejmého zmatku a temného rozechvění. Nevěděla, co říci, ke komu se obrátiti, zda si usednouti nebo odejíti. V jejím nitru rozšířily se neurčité obavy, které ji tak ochromily, že vůbec nic neučinila, ba ani Havlíčka si nevšimla, který napiatě očekával, že se k němu aspoň obrátí a pohled s ním vymění. Toto její vyšinutí bylo neočekávané a u ní zvláštní, až neuvěřitelné, takže přirozeně způsobilo u všech udivení. Cítili, že se skutečně stalo cosi divného, že — chybí její odpověď.

Bláha vida to zašeptal:

„Věděl jsem, že ještě není konec — a není!“

Zašeptání jeho zaslechla jen Vlasta. Dotklo se jí jaksi z dálky, zvláštně, jako zahřmění za lesy. Zdálo se jí, že musí něco říci, ale nic jí nenapadlo.

Větrně veselou a živou náladu, jež tak líbezně ještě před chvílí oživovala tuto malou společnost, výbuch Bláhův pokazil. Nebylo již možná vyvolati, co minulo. Zdálo se, že se všech zmocňuje neklid, že každý má cosi v hlavě, co se nedá srovnati s tímto okolím, cosi, na co nemůže nemysliti, co však mu brání, aby mluvil o tom, co by všechny nějak zaujalo. Nebylo již žertů a smíchu, zábava hynula. Přišel učitel Jakoubek a zaváděl hovor o politice.

O páté hodině rozloučila se děvčata Vaněčkova. Pepča vyvedla Hrdličku na chodbu a chvatně mu řekla, jak se všecko pokazilo. Zavrtěl hlavou a zasmál se:

„Klidně, Pepčo, — opakuju vám: Vaše nebíčko se vyjasnívá.“ Poklepal i Anči na rameno a laskavě se na ni usmál. V počínání jeho bylo však cosi netrpělivého, čeho si obě dívky povšimly a co je znepokojovalo.

„Zeptej se ho,“ zašeptala Anča Pepči do ucha, „hněvá se snad.“

„Mrzí vás něco?“ otázala se Pepča. „Chybily jsme?“

„Nic nic, jen už jděte, jen už jděte,“ tlačil je z chodby k východu, „i na tom záleží, kdy člověk odejde! S bohem!“ A opustil je skoro chvatně.

Nahlédl do pokojíka k pánům. Seděli sami s Jakoubkem. Kadlec, zdálo se, pomýšlel na odchod. Jakoubek držel jej za rukáv.

„Kde pak máte slečnu?“ otázal se Bláha Hrdličky jaksi nedůvěřivě a posměšně.

„Nevím, podívám se,“ odvětil Hrdlička a odešel.

Nalezl ji v kuchyni zřejmě vzrušenou. Přecházela podle oken, jako by něco rozpočítávala.

„Nechoď tam už,“ řekl jí vlídně, „omluvím tě!“ Pohladil ji něžně.

Souhlasila. Oznámil pánům, že ji bolí hlava, aby odpustili. Nepodivili se, ani nic neřekli. Zaplatili a odešli. Nejklidnější z nich byl — což překvapilo Bláhu — Havlíček. Zapálil si doutník, ohrnul si límec svrchníku, rozevřel deštník a vyšel živě na náves. Učitel Jakoubek díval se za nimi oknem.

XXXVI.

Deštivý, nevlídný den, jako by byl přišel Vlastě vhod. Páni ze dvorců odešli dříve

a nedělní hosté ze sousedních vesnic i cukrovaru se neobjevili. V pokojíku za šenkovnou zbyl pouze Jakoubek a ten si ihned přisedl ke stolu v šenkovně, kde chalupníci hráli mariáš.

„Můžeš si něco číst a brzy si lehnout," řekl Hrdlička Vlastě, „tady to sám už obstarám."

Povšimla si něžného pohledu otcova. Lila se z něho podmaňující radost.

„Z toho Bláhy mám strach!" prohodila mimoděk, zatěkavši kolem poplašenýma očima.

Poznámka tato zřejmě Hrdličku zaujala. V očích mu zasvitlo a rty jeho se usmály.

„Dětino!" hladil jí ruce, „nic se neboj! Sedni si v kuchyni, je tam teploučko a čti si něco!" Chtěl odejíti. Usmíval se na ni. „Nic se neboj —," dodal významně.

„Tatínku, co to — že přijede paní Hejlovcová?" povznesly se k němu její oči.

„Nevím, ale myslím si — nediv se. Tento týden je dušiček, přijde jí smutek na duši, a asi se chce ještě jednou podívat na ta místa —" hlas mu poněkud selhával, — „kde bývala šťastna. Není to jen tak, musí si to člověk představit."

Na okamžik se zamyslil.

„No —" řekl pak odcházeje, „rád jí uvidím. Bude u nás. Pak si s ní dojedeš do Prahy."

Vlasta snad ještě nikdy nebyla naplněna takovým neklidem a takovou proudivou zvědavostí jako dnešního večera. Mnoho otázek, přímo nedočkavých, tlačících se jí na rtech, nutilo ji mluviti s otcem, ale dobře cítila, že on všecky otázky ty tuší a opatrně se jim vyhýbá.

Kdykoliv se objevil v kuchyni, vždycky vyskočila a vždycky s ním promluvila, ale nikdy rozmluva její, chvatná a krátká, nedopadla tak, jak si přála. Sotvaže odešel, ihned ji napadalo, na co se zeptá: „Proč slzel, když se odpoledne na nás díval? Proč byl šťasten? Proč se choval s patrnou pozorností ke Kadlcovi a proč si ho vzal do svého pokoje? Proč ho neleká bouřlivá hrozba Bláhova? A proč — teď ta Hejlovcová? Teď? Právě teď? Po tolika letech — a proč tak vyhýbavě o tom mluví? Souvisí to všechno s mým osudem? Jsem dítě Márinčino? Či jsem podstrčené dítě, které má Hejlovcovou oklamat? Jsem v rukách podvodníka?" — Všechny tyto otázky nutily ji k slepé odvaze, a sotva že Hrdlička odešel, okamžitě si některou z nich připravila a čekala s ní jako s hořícím mečem, odhodlána vyřknouti ji přímo a jasně. Nikdy však se jí to nezdařilo, jako by v tom bylo cosi nepochopitelného, jako by jí v poslední chvíli někdo neviditelný hořící meč ten z rukou vyrážel. Jakmile se jí Hrdlička tohoto večera objevil, vždy pocítila cosi podivného, co dosud jen někdy a v míře mnohem menší pociťovala dojem, že se objevil před ní ne ten otec, kterého znala, ne ten zamyšlený, všedně starostlivý člověk, nýbrž někdo neobyčejný. Podlehla vždy tak zvláštnímu pohnutí, že připravená otázka pod tímto dojmem se rozplynula. Vyslovila-li pak přece něco, byla to jen neurčitá, obyčejná, neobsažná věta, na kterou snadno odpovídal. Chvíle, kdy jej odpoledne chtěla raniti, kdy ho nenáviděla a kdy viděla v něm jen vášnivého mamonáře, kdy však místo toho všeho, jak bleskem ozářen objevil se jí s očima zaslzenýma a s tváří blaženou, z temného jakéhosi štěstí, kdy objevil se jí anděl strážce místo satana, chvíle tato způsobila tyto změny v její duši, tuto podrobující se odvahu, tento mocný pocit, že stojí před ní člověk neobyčejný.

Proto, když o desáté hodině poslal ji spat, ukázalo se, že vůbec spáti nemůže. Bylo jí ihned zřejmo, že bude bdíti a na otce čekati. A třeba že jí nic toho večera nepověděl, nic nezjasnil, přece bylo jí třeba jeho přítomnosti, jeho blízkosti, jeho nepochopitelné síly. Přecházela nesvlečena po svém pokoji. Třikráte přečtla si Havlíčkův dopis. Lahodil jí i teď, ale neměl již v sobě tolik jarního vanutí jako odpoledne. Měla vůbec nyní jiný pocit při vzpomínce na Havlíčka a na Bláhu, než jak očekávala, pocit velmi složitý, způsobující kolísání jejího nitra a zcela patrné změny v rozhodování. Vznikl v ní stesk po opoře, po radě, cítila se osamělou a samota působila jí pojednou tíseň až úzkostnou. Viděla nyní jasně, že vše, co se jí zdálo moudré i nutné učiniti, co i skutečně vykonati chtěla, že vše to bylo nesmyslné, co chvíle jiné a jiné, takže by byla provedla jen hlouposti. „Ty se zatím nerozhoduj," stále jako by slyšela otcova slova, „vyhni se určité odpovědi, nic neslibuj!" Několikráte opakoval jí tyto rady v posledních týdnech dokonce vážně a důtklivě. „Co by řekl?" napadlo ji. „Je vidět, že tato věc není hlavní, že rozhodnutí, koho si mám vzíti, závisí na jiných mně neznámých ještě událostech. Na čem? Hejlovcová —," vydechla hlasitě. „Co řekne teď o mně a o — Bláhovi? Zapomněla na to, co o něm tenkrát povídala? Bože můj, — a co se v tom Bláhovi děje? Rozumím mu? Jaký je to člověk? Nenávidí záhady a sám je záhada. Hrozí. Čím mi to hrozí? Zkázou? Proč? Poněvadž ztrácí nad sebou moc... poně-

vadž láska — poněvadž láska jeho vyšlehává neočekávaně jako plamen... Jak podivně krásný je v tu chvíli! A já dobře cítím proč! Já dobře vím — něco tajemného je v něm... Ale — co já pro boha učiním — nastane-li taková chvíle — nastane-li jednou —" Všecka se zadýchala rozechvěním.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Matějovský skutečně uzavřel spolek s Moudrou Saloménou, která s ním a se zetěm Fouskem vybudovala celý plán tak groteskní a bizarní, že opravdu mohl býti nazván vrcholem všeho, co dosud bylo v Zubřanech vymyšleno a provedeno... Neboť ani o posledním nebylo možno pochybovati, poněvadž Matějovský se zbytkem svých po celý čas, kdy Moudrá Saloména a Fousek pracovali na svém díle, prováděl tichou, ale tím účinnější agitaci dům od domu — a to právě v těch vrstvách, které byly až dosud pomíjeny. Učinil svoji věc heslem drobných řemeslníků na předměstí, tovaryšů a učedníků — a dokonce vyhlídkou na význačnější roli v „nové straně" zlákal a převedl mnohého, který by jinak byl šel za ostatními do náručí náplavy.

Nemohlo býti pochyb o tom, že „Spolek přátel pokroku" ožije v mnohem horší ještě podobě, než v jaké živořil v poslední době, za to však v mnohem lákavější a vábnější — pro Zubřanské.

Viditelným znakem příslušnosti spolkové měla býti čamara, „náplavou" tupená a posmívaná — a dokonce i Matiášem Buffkou zavržená čamara — symbolem pak červenobílý prapor, ozdobený zubřanským městským znakem, který naň vyšije Moudrá Saloména vlastní rukou — a táž ctná paní bude mu kmotrou o svěcení. Funkcionáři spolkoví pak budou dekorováni různými ozdobami, shledanými v knihách, pojednávajících o bouřlivém roku 1848.

Poslední vymožeností nového spolku bude pak na výsost čestná funkce, jakou se dosud nemůže pochlubiti žádný ze zubřanských spolků a společků: hodnost veřejného řečníka, který bude o význačných vystoupeních spolkových za všechno členstvo promlouvati, za ně jednati s úřady a hájiti jeho zájmy. Bude se jmenovati tribun lidu! — Jméno prý je dílem profesora Fouska — a za prvního voleného tribuna lidu předem určen — redaktor Matějovský...

„Prosím vás, děláte si z nás dobrý den, či co?" — zaúpěl redaktor Prach, když dospěl otec Žahour ve vyprávění až sem, a zahmatal honem po kapsách, hledaje kapesník, protože mu z očí tekly hrkůčkem slzy. Ale ani ostatním nebylo lépe — svíjeli se v záchvatu křečovitého smíchu...

Jediný otec Žahour se tvářil vážně a uraženě...

„Tu to máme! Já se honím celý den po městě, abych všecko pořádně vyzvěděl — a nakonec se mi řekne, že si dělám dobrý den..." horlil zcela opravdově. — „Svatosvatou pravdu povídám, hostii mohu na to vzít..."

Nebylo však tak svatokrádežného důkazu třeba, neboť v téže chvíli se rozlétly dveře šenkovny a na prahu se objevil uřícený soustružník Šedivý...

„Sakramente, sakramente!" — spustil hned ve dveřích... „Já sem utíkám rovnou vocamcaď, až si můžu paty urazit... Dyk to není pro Kristáčka možný! — Prápor prej — prápor budou mít v tom novým spolku..."

„Pro Boha živého, už to začíná doopravdy!" — dusil se Prach znovu a utíral si oči...

„Sakramente, začíná — to se lehko řekne," horlil pobouřený Šedivý — „začíná! Ale dyk to není možný! Jak pa' by k tomu přišla naše rodina? V Zubřanech byli od jakživa práporečníky jenom Šediví a nikdo jinej! Náš tatík, chvála Pánu Bohu, eště ho nosí veteránům, bratr šorfšicům, a já jsem u Sokola. Pořád to stačilo — a íčko najednou si zmyslí takovej spolek, že bude mít taky prápor!" — —

Soustružník Šedivý se odmlčel nad tragickým neštěstím, které se již již sráželo jako nejčernější bouřlivé mračno nad dědičnou praporečnickou rodinou Šedivých, jež prokázala dosti dobré vůle zásobiti město novým praporečnickým dorostem pěti syny obou bratří, kteří však — žel! — dosud chodili do školy, a proto nebyli schopni ujmouti se dědičné důstojnosti..

Soustružník Šedivý chvíli mlčel — ne dlouho, neboť jeho trpělivost byla lámána bázní. A když nikdo nevyslovoval útěšného slova, vybuchl znovu a prudčeji.

„Sakramente, sakramente — íčko přece nemůžeme stát jako solný sloupy; proti tomu se muší něco dělat!“

Tím ovšem napiatou situaci znamenitě napravil...

Prach, který se až dosud vší silou přemáhal — pojednou vyprskl, a již se otřásal hlaholivým smíchem, který bouřil a bouřil tak, jako by nikdy nechtěl přestat, a který posléze končil prudkým a bolestným hysterickým zajíkáním... Nebyl však sám — všichni přítomní se ohýbali smíchem, nevyjímaje ani otce Žahoura.

Jenom Šedivý se nesmál. Stál uprostřed šenkovny — oči vytřeštěné — a v rukou mačkal čepici. Bylo mu s počátku, jako by byl spadl s měsíce do zástupu bláznů — smíšků — ale potom se mu v hlavě jasnilo... Vydechl a zamračil se...

„Sakramente, tuto není k smíchu!“ — zabouřil posléze, a na spáncích se mu cukaly žíly, jako palce naběhlé mohutným vzrušením. — „Tuto není k smíchu! Člověk sem běží, protože myslí, že tu najde ňáký zastání — a zatím tuto... To se teda rozejdem'! Já už nejsem žádnej kluk — já jsem poctivej a zachovalej zubřanskej měšťan! — Já to nepotřebuju, aby se mně vyřehtala všelijaká „náplava“! — Kruci týrkn! to ne!“ — — —

Nasadil si prudce beranici na hlavu, uplivl, otočil se na podpatku a čtyřmi kroky byl ve dveřích, kterými za sebou práskl, až okna zadrnčela...

„Pán Bů' s námi, a zlý od nás!“ — pokřižoval se otec Žahour, jako při bouřkovém zablýsknutí... „Už je to tady — a potom, že nic...“

A obrátiv se k Prachovi dodal s náramně vážnou tváří: „Nu tak! Je to tady, nebo to tady není? Měl jsem pravdu, nebo ne?“ — —

Pošoupl čepičku z týlu na čelo, zvedl se, popadl březový korbílek a šoural se s ním do výčepu...

Prach se zvrátil na židli a sepial ruce...

„Mašku, Mašku!“ — zahlaholil v novém záchvatu smíchu... „Proč jsi tu mezi námi nezůstal! Co jsi ty pil, byly učiněné patoky! Teprve tohle, co se nám začíná nyní čepovat, je víno silných a nejsilnějších! A ty jediný bys je byl dovedl jak náleží vychutnati!“ — — —

XII.

Byl to lehkomyslný smích, kterému se bezuzdně oddal redaktor Prach v Žahourově hostinci po odchodu soustružníka Šedivého, a smálo se mu dobře a lehce, neboť v té chvíli nevěděl, že provedl jednu z největších svých chyb, jíž by se nebyl Mašek nikdy dopustil. Lehce se smálo i všem přítomným členům „náplavy“, neboť ani je nepřepadla myšlenka, že takovou malichernou příhodou mohla býti vážně ztížena zdařile začatá práce. Nevzešli z krve Zubřanských, nechápali proto tajuplných cest jejich logiky, a jejich psycha byla jim už dokonce bengálskou džunglí. Jediný otec Žahour se díval na věc střízlivýma očima; potřásal chvilku hlavou — ale potom z ní všecko pustil, neboť nechtěl kaziti svým hostům nálady...

Déle než čtvrt roku také nebylo příčiny k zneklidnění.

Do příštích schůzí státoprávní demokracie se sice nedostavil soustružník Šedivý a několik jeho přátel — ale to bylo pochopitelno i očekáváno. Proto se také nikdo nermoutil. Doneslo se také, že jeho odpadlictví je naprosto dokonalé: že spílá po městě „náplavě“ i jejímu spolku, že agituje proti němu v kruzích zubřanského měšťanstva a že dokonce vstoupil do „Spolku přátel pokroku“, kde byl přijat s otevřenou náručí a poctěn i pozváním Moudré Saloměny k přátelské rozmluvě...

Ale ani to nedovedlo zneklidniti...

Lehkomyslný redaktor Prach jenom se smíchem poznamenal, že se těší na tu jundu, až soustružník Šedivý ponese o nějaké necírkevní parádě, neboť k církevním ani v Zubřanech Sokolové nechodili, prapory obou spolků — neboť to prý bude i pro Šedivého ořech k nerozlousknutí: do které ruky má který prapor vzít, aby se ten nebo onen spolek neurazil...

Tehdy již se odmlčeli přítomní měšťané a tvářili se tak rozpačitě, že si zjevu Prach — chtěj nechtěj — musil všimnouti. Zamrzela ho věc — a co ztřeštěný redaktor nevyvedl! Ve třech číslech „Probuzení“ za sebou následujících tepal nejohnivějším rozhořčením vlastenecké fanglíčkářství, které bylo zubřanským měšťanům nejsvětějším symbolem národních citů. Chtěl je převychovati — a to teprve byl ztřeštěný nápad! Výsledek jeho nemohl býti jiný, než že hezká řádka měšťanů vystoupila ze státoprávní demokracie a přešla do tábora „Spolku přátel pokroku“, kde jejich zubřanské city nebyly ani nejmenším uráženy.

Po celou tu dobu šila a vyšívala Moudrá Saloména prapor spolku — a usmívala se nad svou prací, neboť všecko šlo přesně podle jejích pokynů a vše se dařilo znamenitě... Matiáš Buffka hořel znásobeným nadšením pro svůj biograf, který byl posvěcen novým účelem a posláním — který, tak říkaje — dostal duši; ob-

jednával pro nová a nová a stále četnější představení neustále napínavější, divočejší a krvavější filmy a mnul si ruce v bezmezném opojení nad krásou svých programů...

„Jako v Paříži! Jako v Londýně!" — říkal pyšně. — „Učiněná universita!" —

A měl pravdu, třebaže neříkal jaká... Jaktěživo se neudálo v Zubřanech tolik krádeží, jako v posledním čase, a všechny byly mistrovskými činy vzácné dokonalosti. Policejní komisař Šíp byl z nich vrtohlavý, neboť dostati se na kobylku tak vyškoleným lumpům bylo opravdu umění pro něho nedostupné. Trousil proto po Zubřanech klepy, že zloději zvolí Matiáše Buffku z vděčnosti předsedou svého spolku, ne-li dokonce zakládajícím a čestným členem s prominutím tax a poplatků — o sobě samém pak zcela bez obalu prohlašoval, že půjde do pense, nevezme-li do roka čert biograf...

Jeho řeči však byly jen leda řeči, kterých nikdo neposlouchal — nejméně už pak Matiáš Buffka, který byl v poslední době vůbec povznesen nade všecko...

Zubřanští poslouchali řeči zcela jiné: řeči redaktora a tribuna lidu Matějovského.

Naslouchali jim se zalíbením... Nebylo ani možno tuze se diviti. Matějovský řečnil před každým představením nejinak, než jako vyvolavač před zvěřincem anebo museem rarit. Náramně se tím pocvičil — a nejen to, že vyspěl po stránce technické: během času nabyl také vzácné zkušenosti, které fráze a šlágry nejlíp účinkují, po kterých se ozve potlesk, po kterých hlahol souhlasu — a po kterých dokonce už publikum ječí v šíleném a opojeném nadšení, jako by je na nože bral... I sestavoval své řeči tak, že s nejslabšími frázemi začínal a nejsilnějšími končil — a sestupoval s podia za ryčného řevu všecek zrudlý štěstím a ukláněje se na všechny strany jako hrdinný tenor — jako héros — jako polobůh! — A byl jím, neboť mnohé srdce pro něho hořelo, mnohé rty šeptaly: k pomilování! — —

A Matějovský všecko to věděl, vším tím si byl jist... Jeho „Zubřanská Poselkyně" už se dávno vystonala z krise. Bylo to patrno i na jeho zevnějšku, neboť začal-li své apoštolské poslání v říze pracovní, pořídil si později ošňůrovanou čamaru — a ještě později se ozdobil hedvábnou a za dvě dlaně širokou slovanskou trikolorou, přetaženou pod vestou šikmo přes náprsenku, takže mu běžela od srdce k žaludku, což ovšem nebylo nikterak symbolické. —

Zkrátka: učiněný demag — — — tribun lidu, jímž byl hned v lednu o valné schůzi „Spolku přátel pokroku" slavnostně a jednomyslně zvolen.

Jeho řeči byly také neustále smělejší a smělejší. Mluvil již dávno s mnohem vznosnějším pathosem, než redaktor Prach ve schůzích náplavy, mnohem prudčeji útočil proti Rakousku a válce — a že také mnohem hloupěji, Zubřanským nepřekáželo. Nebylo pochyb — v Matějovském přese všecka tisíciletá přísloví vyrůstal prorok ve své vlasti. Vrstvy, o kterou usiloval, se již dávno zmocnil, dík Buffkovu biografu a moudrým radám jeho Salomény — a postupem času přibývalo mu zvolna přívrženců mezi drobnějším měšťanstvem „od pařezu". Radnice ovšem z přemnohých důvodů zachovávala náležitý odstup, ale také pečlivě dbala toho, aby se nezdálo, že snad sympatisuje s „náplavou". A jako činila radnice, činili i přemnozí z měšťanů „od kořene"... Dařilo se proto dílu Matějovského nadmíru znamenitě, poněvadž neměl takřka odpůrců mezi Zubřanskými. Žalostnou výjimku činila pouze jeho žena, kterou posedl běs žárlivosti. Vypráví se, že důvodné — že dokonce prý jednou přistihla svého muže, stopujíc jej na jeho spádech po kterési zvlášť fulminantní přednášce — in flagranti s jakousi švadlenou; ale těžko tvrditi něco určitého, neboť jazyky zubřanských klepen jsou zlolajné a napojené žlučí...

Mnohem horší a vážnější nepřítel vystal mu v osobě c. k. místodržitelského rady a okresního hejtmana Řehořce, který patrně nemohl snésti, aby ho někdo dorůstal v popularitě. Počátkem jara přestal pojednou choditi do Buffkova biografu, kterou výsadní povinnost až dosud svědomitě plnil — a oblažil jí komisaře Doubravského, který div nezešílel z tohoto jeho rozhodnutí — čemu se nebylo lze diviti, neboť Buffkův biograf s přednáškami Matějovského bylo přece jenom příliš požitku najednou. Doubravský ovšem záhy si věděl rady... Šel jednou, dvakrát — a potom zůstal doma, dodržuje přísně dobrovolnou samovazbu po celý čas trvání produkce. Činil tak z důvodů duševního zdraví, jak ujišťoval své přátele.

Po čtrnácti dnech však na něho udeřil znenadání hejtman Řehořec...

„Tak poslechnou, pane komisar, íčko už tám byli kolikrat" — spustil bez dlouhých úvodů — „tak by mně mohli poctivě povědět, co tomu chlapu říkají..."

„Kterému, pane rado?" — udivil se

Doubravský a vyvalil oči na vrch hlavy úžasem...

„Prosímich! Že se tak hloupě ptají! Proč pak jsem jich tam poslal? Aby se koukali na pitomý vobrázky přece ne... A to snad poslouchali, co tám ten rapl vykládá..."

Doubravskému se leknutím podlomila kolena, neboť se v té chvíli nedomníval jiného, než že se starý dověděl o jeho hříšném zanedbávání povinností. Ale nebyl by býval Doubravským, kdyby se ihned nebyl vpravil do situace... Nadnesl sebevědomě lehkomyslnou hlavu, pohodil jí se vznešenou pohrdou, až se na ní kudrny zatřásly — a již odrážel sek...

„Co bych říkal!" — cedil, ohrnuje rty. — „Ten chlap už dávno dozrál pro blázinec!" — —

Hejtman Řehořec zalomil zoufale rukama...

„Pane komisar!" — úpěl bolestně. — „Já jim to pořád říkám, že voni mě připravějí vo rozum! Já z nich nic pořádnýho nevychovám! Kdo pak to jakživ slyšel, aby takhle mluvil státní ouředník. Pamatujou si, že žádnej státní ouředník neví, co je to blázen. To je něco, co si vymyslili doktoří — a do toho nám nic není. My známe jenom dvojí lidi: pořádný občany, a ti jsou tu proto, aby platili daně — a lumpy, pro který jsou kriminály! — — A to jim říkám, že už by byl dávno za mřížema, kdybych se nebál, že by mně sem potom poslali pár shonů, kteří by tu vyčenichali i ledaco jinýho — a já bych to nakonec odnesl sám..."

„Ten chlap má z pekla štěstí!" — hučel Řehořec jako bouřka, přecházeje kanceláří... „Na něm mně ani tak nezáleží — ale na tom, co může vyvést! Je to tu vrták vedle vrtáka — já je znám! Jsem tu, pro Krista Pána, takovou řadu let, zrovna jsem s nimi srost, tak vím, co se tu může stát... A pamatujou si, co jim povídám — na mý slova dojde! 'Esli je bude ten chlap plašit ještě dva, tři měsíce, zjančí je tak, že se splaší a vyvedou nám takovou patálii, že pro vostudu nebudem' vědět kudy kam... Pamatujou si to, že jsem jim to povídal..."

Doubravský skutečně této rozmluvy nezapomněl — nemohl, neboť neuplynulo ani půl roku a naplnila se v celém svém rozsahu tak dokonale, jak ani sám Řehořec netušil... (Pokračování.)

LITERATURA.

Platon: *Ústava.* S užitím překladu dra. E. Peroutky přeložil dr. Fr. Novotný. Nákl. Jos. Laichtera v Praze.

Prof. Novotný, který nám již dříve krásně přeložil některé Platonovy dialogy (Symposion, Timaia a Kritiu), obohatil nás nyní překladem Platonova spisu největšího a nejdůležitějšího. Platonova Politeia, psaná v době jeho největšího tvůrčího vzmachu a v nejlepších mužných letech (asi 380 př. Kr.), je z těch mistrovských děl světové literatury filosofické, která přes časovou propast několika tisíciletí neztratila ničeho nejen ze své myšlenkové a stylistické krásy, ale ani ze svého ideového vlivu a hluboké působivosti; jest matkou a vzorem všech sociálních románů a utopií, v něž společenští reformátoři středověku i raného novověku vtělili své vise příští lepší společnosti. Její vedlejší název jest: „O spravedlnosti", a myšlenka spravedlnosti jest vůdčím motivem, který sledoval Platon při své koncepci nejlepšího a nejdokonalejšího státu, spravedlnosti, uskutečňované k prospěchu všech vládou nejvzdělanějších — filosofů. Blaho celku jest nejvyšší maximou, ve jménu jeho třeba se odříci všech osobních zájmů, které odvádějí od služby společnosti a svádějí k nejhorší neřesti, sobectví, třeba vzdáti se soukromého vlastnictví, ženy i dětí. Tak dospívá Plato k absolutnímu komunismu, avšak ke komunismu aristokratickému, k diktatuře nikoliv proletariátu, nýbrž osvícených; sám si byl ovšem dobře vědom, že jeho ideál státu je za daných okolností neuskutečnitelný, že šťastná a dokonalá společnost není možna bez obrození a mravního zušlechtění lidí: hledejte nejprve spravedlnosti a vše ostatní bude vám přidáno! Proto v dnešní vzrušené a sociálně vznícené době mluví k nám jeho odkaz řečí dvojnásob blízkou, hodnou pozorných uší a otevřených srdcí. *—dp—*

*

F. Chudoba, *Básníci, věštci a bojovníci.* Nová řada. Nákladem Karla Beníška v Plzni 1920.

Ctitel Šaldův nazývá své eseje pokusy a srovnává je právem s náčrtky, které se snaží i kus duše zachytiti. Na rozdíl od Šaldy vybírá si však Chudoba spisovatele a umělce, o nichž může psáti s láskou. Opíraje se o spolehlivé prameny, především ovšem o sama díla těch, o nichž píše, a prokládaje hojně své studie

citáty, dovede sdíleti své lásky i zájmy. Tak je tomu v přítomné knize zejména v eseji o Browningovi, úvodní a nejrozsáhlejší práci souboru. Vedle Browninga jsou tu studie o praerafaelistech, Ruskinovi, Rossetim a Meredithovi. Kniha přijde vhod odborníkům, jejichž úkolem bude i kontrolovati věcný obsah prací, u nichž se spokojujeme oceněním podání. Najde někdy i české písemnictví stejně oddaného vykladatele? —*btk*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Přehled české moderní architektury. (Retrospektivní výstava Společnosti architektů v Uměl. průmyslovém museu, duben—květen 1921.)

Je to retrospektiva generace, představující (vedle mladého „Sdružení stavební tvorby") českou moderní architekturu, retrespektiva moderních tvořitelů domů a bytů, jichž vůlí a plány se naše prostředí tak málo řídilo. Je to velký přehled české práce, ostatní naši tvorbu stavební umělecky přebíjející, a přece tak málo uplatněné v stavitelském okolí našich ulic přes všechnu vykladačskou, propagační i polemickou práci, prožitou hlavami nadšením zapálenými.

Moderní architektura přišla k nám jako středoevropský příliv myšlenkový, podpořený později ohlasem uměleckého života německého a anglického. Český svět spojil s tímto obrozujícím hnutím Jan Kotěra. Takový je jeho dějinný a vývojový význam: Je myšlenkově i umělecky pokračovatelem O. Wagnera, materialisty a racionalisty architektonického, myšlenkově ostře oposičního proti pseudostylové minulosti a přítomnosti, v umělecké praksi své ne vždy důsledného. Kotěra prvý vytvářel u nás moderně pojaté druhy české architektury: nájemný dům, rodinný dům, výstavní architekturu, stavbu musejní a j., prvý ukázal, jak se mají v celém svém utváření říditi dle svého účelu, druhu a materiálu. Stavební možnosti a kulturní prostředí naše dostatečně charakterisuje, že poslání moderní architektury: obsáhnouti a ze základů moderního žití vytvořiti všechny stavební úkoly naše, není podnes zcela naplněno a realisováno. Schází nám moderně vytvořené velké divadlo, velký obchodní dům, velké nádraží a moderní chrám. Přes to přehled díla Kotěrova (je zde celé, bez prvých počátků) přes četné projekty nerealisované stvrzuje, že Kotěra mohl se umělecky vybíti nejvíce a všestranně.

Vzrůstající potřebová složitost dnešních stavebních úloh, vyžadující veliké přípravy a speciálních znalostí technických, povede, zdá se, k uměleckým zjevům, omezujícím se více méně pro určité kategorie architektury. Takový specialista pro školní budovy vyrůstá nám, zdá se, ve Fr. Vahalovi, v jehož díle projekty škol nad jiné převažují. Jeho projekt reálky pro Turnov na př. je po stránce potřebové i v hmotové sestavě své prací dokonale promyšlenou a druhově výraznou, nesenou uměleckou koncepcí, vysoko vynikající nad průměr našich novodobých školních budov.

Život stavebního umělce není osudem isolovaným, osudem poustevníka; co dělá, není jen osobní jeho záležitostí, je úzce spiato s životem sociálním a hospodářským. Z výhledů, jež se dnes stavebním umělcům otevírají, je hořko a truchlivo. V letech příštích, nezaručujících realisace projektů vyžádaných, nebude nikomu dopřáno bohatě se rozvinouti. Těžko se bude bojovati o uplatnění i těm nejvýznamnějším ze žáků Kotěrových, jež vyznačuje stejný duchový a umělecký poměr ke své látce, těm věcně poctivě pracujícím architektům, jichž úlohou je pronikati do šířky, přetvářeti stavební vzhled našeho okolí, zvýrazniti a odstíniti charakter české moderní architektury svou individualitou. Podněty, jež lety zobecněly, nejsou již velkou zásluhou. Ve zpětném pohledu na své dílo jistě ani původcové nepohlížejí na vývoj svůj bez výhrad a bez námitek. O. Novotný a B. Hübschmann jsou dva z nejzkušenějších a nejpracovitějších, oba mohli také dosti prací svých realisovati. Srovnáte-li tematicky dosti blízké práce obou, Hübschmannův návrh justičního paláce pro Sofii, druhého návrh královského paláce v Sofii, uvidíte nejnápadněji, jak se oba liší pojetím i uměleckou tvorbou svou. Návrh Hübschmannův je solidní a klidný, s návrhem Novotného nevím si rady; má ráz pavilonkovitých, provisorních výstavních budov. Novotný marně ohlíží se po linii Janákově a Gočárově; u něho vystupuje přídatkově a nuceně, bez hlubšího důvodu a vnitřního smyslu. Nestejnost hodnot patří také k charakteristice L. Machoně. Zkušený a plodný Fr. Kavalír, architekt pevného uměleckého jádra, jistě se lety zbaví ornamentální přízdoby malířské povahy, jež stavby jeho zneklidňuje. Fr. Roith, lepší v nevystavených projektech poslední doby své, byl dosti akademický, když se dostal k větší úloze. M. Urban je šťastnější ve fantasticky rozběhlé, skutečností málo poutané ideové, programové tvorbě (úprava Velké Prahy) než při konkrétní, úže vymezené práci. Ant. Engel, které hlasatelsky a studijně mnoho vykonal, zůstává výtvarně příliš programovým, Wagnerovsky, akademicky studeným. Jeho konvenční projekt katolického chrámu není vůbec moderně myšlen. R. Stockar tíhne spíše k uměleckému průmyslu, schází mu však schopnost rozplynouti se v něm, vžíti se zcela v tyto drobné věci, v jich materiál a techniku; jsou cítěny spíše architektonicky než umělecko-průmyslově.

Člověkem své osobité dráhy je Dušan Jurkovič, který kultivuje staré stavební způsoby své domoviny a přenáší je na pole měšťanské

kultury, přizpůsobeny novým potřebám životním a novým požadavkům zdravotním. Na jiné pole dostal se Jurkovič obnovami starých zámků, upravovaných pro moderní komfort továrníků a velkostatkářů. Školy své Dušan Jurkovič nestvořil, následovníků nemá.

Jinak se vyvíjeli odchovanci B. Ohmanna, který po historických reminiscencích ve své secesní periodě zvykal na kvality vnější, nejnápadnější. Dryák, tvůrce rázovitého sletiště sokolského, ještě ve svých nájemných domech v Bubenči nevymaňuje se z vlivu Ohmannova; nedovede stvořiti pohledově souvislé domy, ulici o façádách jednotně členěných. Také Ant. Pfeifer ve svém paláci „Koruně“ nespojuje architektonicky čistě účel a výraz domu obchodního a bankovního, není bez prvků a motivů secesních. Z tradice Ohmannovské dokonale vyprostil se K. Šidlík, který i v stavbách užitkových tíhne k monumentálnějšímu, přísnějšímu výrazu, geometricky vázanému.

Svůj umělecký směr vlastního ražení přinesl k nám a ve svých žácích podmanivě uplatnil Plečník. Žáci jeho, hledíme-li k resultátům, mají se žáky Kotěrovými málo společného. Odlišuje je větší převaha umělecké obraznosti nad racionalistickou tvorbou, odlišuje je jiný názor a výraz tvarový, pracující více s prvky plastickými i archaisujícími. Společnost architektů sdružuje také jen malý počet bývalých žáků Plečníkových. Ed. Hnilička propůjčuje architektuře Plečníkovské ražby trochu barvitosti. Al. Mezera hledá se, kolísaje mezi Plečníkem a Janákem (rodinné domky málo ušlechtilé úpravy); příklon k Plečníkovi umělecké povaze Mezerově spíše svědčí.

Novou „církev“ uměleckou tvoří P. Janák, J. Gočár, Jiří Kroha a Č. Vořech. K nim třeba ještě přičísti Vl. Hofmanna a J. Chochola, kteří na výstavě scházejí. Tito umělci vnášejí do moderní architektury české způsobem dosti násilným ne nové odstíny, nýbrž nové doktriny, novou oposici. Nejvýznačnější z nich je P. Janák, který má ve své mladé minulosti takové umělecké hledy jako návrh na přestavbu Staroměstské radnice (návrh klasické ukázněnosti, řešící celý dolní prostor Staroměstského náměstí) a architektonickou úpravu z betonového mostu ze Štvanice do Prahy VII., jeden z nejlepších mostů středoevropských. Dnes je to umělec neusazený, zkoušející se, drsný a chladný, silně podnětlivý, leč ne vždy vytrvalý experimentátor, který má zuřivou radost z toho, může-li prásknouti měšťáka mezi oči. Jeho výraz tvarový je jakýmsi donucovacím prostředkem, který terorisuje a poutá, nedopřává však ani rodinnému domu intimnějšího charakteru domu útulného, teple a srdečně našeho. Ducha velmi příbuzného jest Jóža Gočár, je však měkčí a vřelejší až do barokní přebujelosti; v jeho tvorbě žijí smysly silněji než chladně kombinující a tvořící rozum. Může býti sotva většího nedbání genia loci než jeho návrh radnice pro Zlín. Jiným záběhem je případ Jiřího Kroha, ještě větší měrou přecházejícího vše, co tvoří reálné základy moderní architektury a neujasněně hledajícího své tvarosloví; na strojové součástky upomínají některé jeho tvary. V modelu se poněkud ujasňuje, rebusovité tvary se zjednodušují. Soudím, že i v očích původcových jsou to rozběhy, byť krvavě vážně míněné, ne však definitivně přijatelné výsledky, zralé pro ovzduší staveniště; a věřím, že se po letech vybouří z opojivého a svádějícího vědomí, že představuje největší kvas české moderní architektury. *Emil Edgar.*

 TÝDEN.

J a s n á P o l j a n a. Londýnské „Times“ otiskly vypravování osoby, která nedávno se vrátila se Sovdepie, proživši déle osmi let v rodině L v a N. T o l s t é h o. O Jasné Poljaně a osudech členů rodiny velkého spisovatele pověděla několik nových podrobností. V bývalém sídle Tolstého, které bylo znárodněno, t. j. prohlášeno za státní majetek, žije prý tou dobou na 70 sovětských úředníků, dělníkův a zřízenců: komisarů, knihovníků, konservátorů, tesařův a hlídačů. Jejich povinnosti jest spravovati dům Tolstého, tamní museum, čítárnu atd. Mezi nimi žije i hraběnka T a ť a n a L v o v n a-T o l s t á, starší dcera spisovatelova, provdaná S u c h o t i n o v á, která návštěvníkům ukazuje pokoje, v nichž žil její otec. Nabízeli jí za to měsíční plat, ale odmítla. Zvlášť mnoho návštěv bývá tu ve čtvrtek a v neděli. Minulou zimu Taťana Lvovna pokoušela se zříditi školu pro selské děti. Ale pokus neměl úspěchu, a tak začala děti učiti dělati aspoň lýkové střevíce, ale nebylo možno dostati nikde potřebného materiálu, a tak byla nucena i toho zanechati. Její mladší sestra A l e x a n d r a L. T o l s t á byla odsouzena na tři léta do vězení. Taťana i místní sedláci přimlouvali se u Lenina i Trockého, aby její osud byl zmírněn, ale nadarmo. Mladší syn Tolstého S e r g ě j L v o v i č žije se svojí ženou v Moskvě o hladu a nouzi. Až dosud zachránil se tím, že poslední věci a oděv prodal a vyměňoval za chléb. Padlo již všecko jeho bohaté zařízení, koberce, čínský porculán, zlaté i stříbrné věci. Všechen nábytek bezmála spálil za poslední zimy na otop. Stará hraběnka S o f j a A n d r e j e v n a T o l s t á zemřela již v říjnu 1919. Z jejího deníku, který vedla si velmi pečlivě, vysvítá, že žila před smrtí v těžkých obavách o životy dcer i vnuček. Tušila a předpovídala jim, že zemrou hlady. Ta předpověď splnila se již napolo. Neboť Taťana Lvovna se svojí dcerkou, její nejzamilo-

vanější ze všech dětí, živy jsou v Jasné Poljaně jen z milosrdenství sedláků. Oděv i prádlo bezmála všecko už rozprodaly.

Nejstarší syn Tolstého, prvorozený Lev Lvovič, rovněž spisovatel, jenž svého času vystoupil literárně proti některým zásadám Lva Nikokolajeviče, žije tou dobou v cizině.

vč.

*

* Nákladem polského propagačního úřadu vyšel „Almanach Polonais pour 1921“, jenž má informovati cizinu o důležitějších datech v dějinách Polska od počátku světové války. V příručce, k níž jsou připojeny i mapy, a jež by jinak mohla býti vzorem informační knížky pro cizinu i u nás, přiznává se Polsko otevřeně, že za světové války byly jeho sympatie na stranách centrálních mocností.

*

* Aktuální stává se otázka spolupráce Augusta Maqueta na dílech Alexandra Dumase. Podle ochrany autorských práv, jejíž doba je ve Francii stanovena na 50 let, kteráž doba byla pro válku prodloužena o tři léta, uvolní se r. 1924 díla Dumasova. Dědicové Augusta Maqueta, který umřel teprve r. 1888 a jehož práce jsou tedy chráněny až do r. 1938, domáhají se však toho, aby nová vydání děl Dumasových vyšla se společným jménem obou autorů Dumas otec-Maquet a chtějí se děliti s dědici Dumasovými o honoráře tohoto stále hojně čteného spisovatele. Budou-li tedy chtíti dědicové Dumasovi zachovati Dumasovu slávu a neuznají-li Maquetovu spolupráci, ač o jejím rozhodujícím vlivu na Dumase nemá literární dějepis pochyb, za rovnocennou s Dumasem, nezbude jim, než aby se zřekli tučných příjmů, jež by jim kynuly až do r. 1938. Což jest ovšem lákadlo velmi svůdné. Dumas sám doznal, že mnohé ze svých prací pouze koncipoval.

-btk-

*

* Přistoupení Čs. republiky k revidované bernské smlouvě k ochraně děl literárních a uměleckých bylo minist. radou přijato dne 1. února 1921 a vstoupilo v platnost dnem 22. února 1921. V našich novinách nebylo o této velmi důležité věci ani slova, jako by se netýkala veřejnosti. „Knihkupecký Oznamovatel“ dovídá se ji z „Börsenblattu für den deutschen Buchhandel“, s nímž je ministerstvo zahraničních věcí v bližším styku než s českými novinami. — Pro původní tvorbu literární má přístup k bernské konvenci nemalý význam. Ochrana původních děl pro překlady se rozšiřuje totiž z dosavadních tří let na deset let, to jest: cizojazyčná novinka nesmí býti přeložena a vydána bez autorisace spisovatele i původního nakladatele do desíti let od jejího vydání. Konvence týká se Francie, Velké Britanie, Belgie, Italie, Švýcar, Španělska, Německa, Hayti, Lucemburska, Monaca a Tunisu. Tím bude značně obmezen příliv překladů, proti němuž jsme byli bez obrany a v němž se původní tvorba utápěla.

—pa—

*

V Anglii byl za války značný úbytek knih. Nyní však počíná knihkupecký trh znovu oživovati. Za rok 1919 vyšlo přes 8600 děl, z nichž bylo přes 7300 novinek. Na krásnou literaturu připadá 1712 knih, z nichž jen asi 8 % jsou překlady. Cena anglických knih proti cenám mírovým jest jen asi dvojnásobná.

*

* V nově vydané knize „Écrits nouveaux“ vyslovuje se vynikající francouzský kritik a essayista André Suarès proti přílišnému hodnocení Marka Aurelia. Popírá dosud mu připisované mravní kvality a srovnávaje jej v nové době s Voltairem mluví proti tomu, aby platil za představitele starověké ctnosti a moudrosti.

-btk-

*

* Lipské knihkupecké ústředí vyhlásilo neúprosný boj znemravňující literatuře a hrozí vyloučiti knihkupce a nakladatele, kteří ji budou podporovati. I u nás by bylo třeba podobného kroku dnes, kdy bezcenný a znemravňující brak většinou z překladové pseudo-literatury zaplavuje knihkupecký trh a kdy stará pornografická literatura vychází v nových vydáních — v době, kdy se na dobré písemnictví našim nakladatelům papíru nedostává.

*

* O zajímavém kočujícím podniku kulturním referuje „Giornale del Contadino“. Tento italský deník zakoupil parník „Mazzini“, jenž bude jezditi po řece Pádu a bude rozdávati a půjčovati v italských dědinách zábavné i poučné knihy. Zábavě a poučení má sloužiti i biograf, vezený na lodi, na jejíž palubě budou pořádána kinematografická představení. *—btk—*

*

Na zámku knížete Hermanna z Hatzfeld-Wildenburgu byla nalezena literární pozůstalost Ferdinanda Lasalla, pokládaná posud za ztracenou.

*

* Ve Švýcarsku byl založen „Švýcarský svaz duševních pracovníků“ se sídlem v Bernu. Svaz, do něhož delegovalo své zástupce 23 vědeckých, literárních a uměleckých korporací, má na 12.000 členů. Jeho předsedou je profesor Roethlisberger. První valný sjezd svazu má býti konán asi v prosinci tohoto roku.

—btk—

V Praze, dne 19. května 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel Dewetter:

UMÍRAJÍCÍ SLAVÍK.

(Pí. MARY MAASOVÉ.)

Byl slavík stár a zmdlen a v smutné tuše skonu — —
Dech máje sadem vál...
Noc tkala hvězdami safírnou nebe clonu.
A slavík vzpomínal....

Co růží uviděl, jak v svitu rosy vzkvetlo! —
Kde byly dnes? — Ty tam.
Co vzdechů, polibků a přísah k hvězdám vzlétlo! —
Vše stín dnes, sen a klam.

Co písní vyzpíval, kdy citů oceánem
hřmívalo ve hrudi! —
Ó, kdo dnes v předivu strun zlatých přetrhaném
čar písně probudí? ! —

Své zpěvy dozpíval. Ó, ticho, pusto zeje
dnes v srdci pěvcově...
Jen tklivá vzpomínka se tiše duší chvěje,
jak tráva na rově — —

A dnes, noc vonná tak a čarovná a nyvá! —
Proč, pěvče, jsi tak něm? —
— Ó, pěj, chci láskou mřít! — To poupě tiše kývá
na keři růžovém.

A hrudí slavičí se vzdulo citů moře — —
zpěv zapěl poslední.
— Pěj sladce, pěvče můj, pěj srdce ples i hoře,
pěj, než se rozední! —

A slavík zpíval svou a růže sotva dýše...
Pak v trávu padl tich —
A na hruď zmrtvělou, jak slzy padal tiše
dešť lístků růžových...

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Matějovský jančil vesele dál, a Moudrá Saloména se pečlivě starala o to, aby se jeho třeštění pohybovalo v mezích zubřanského vkusu. Jednomu však zabrániti nemohla a také ani nechtěla. Matějovskému nechtěly vyjíti z hlavy socialistické myšlenky. Příliš ho zahanbovalo, že byl odmítnut Pajškem a jeho stranou, když nabízel svých služeb, a proto toužil vytvořiti nepřátelskou socialistickou stranu, která by svou mohutností zesměšnila směšný hlouček nafoukaných nádeníků. Horoval proto ve svých přednáškách o rovnosti, volnosti a bratrství — říkal pyšně „my socialisti" a bušil se při tom pěstí do prsou... Moudrou Saloménu to s počátku zaráželo — nejvíc ta rovnost jí nebyla po chuti, ale konec konců usoudila, že — „čert ví, k čemu to bláznovství nebude dobré" — a tím myslila přírůstek členů do „Spolku přátel pokroku" z vrstev neměšťanských na předměstích...

„Náplava" se sice všemu ještě smála, ale její smích už byl hodně nepřirozený, poněvadž dávno poznala, že její sen o uchvácení nadvlády v městě náramně hanebně ztroskotal. Zesílila sice velmi pěkně, byla třikrát početnější než dříve, ale co to bylo všecko platno, když Matějovského socialismus se šířil jako morová rána. „Spolek přátel pokroku" čítal nejméně pětkrát tolik členů, kolik měla ‚náplava' ve státoprávní demokracii. Profesor Klíma věšel nad takovými konci malomyslně hlavu, a redaktor Prach zuřil. Otevřel v „Probuzení" zvláštní rubriku — „Koutek pro zasmání", kam ukládal nejkrásnější perly z řečí Matějovského, ale ani to nebylo nic platno...

A tak posléze přišel první máj — den pro Zubřany historicky památný, neboť v něm pochopila „náplava", že všecko její snažení je marností, poněvadž je nesmírně daleka chápání duší zubřanských.

Profesor Klíma prohlásil toho dne přesvědčivě, že se zblázní ze zármutku nad svým národem — a Prach mu na to kousavě řekl, že ho potom jistě zvolí čestným členem „Spolku přátel pokroku". Ale to byla také jediná věta, kterou toho dne pronesl. Zbytek dne i večera mlčel jako zařezaný...

Byl první máj dnem nepopiratelného vítězství redaktora Matějovského a Moudré Salomény...

Již několik roků před válkou bylo zvykem Pajškových socialistů, že toho dne nepracovali, nýbrž sešli se ve svém hostinci, aby vyslechli řečníka, kterého si do Zubřan pozvali — a po schůzi, která končívala před polednem, prošli tiše a důstojně městem v čtyřstupu, nesouce v čele rudý prapor... Byla to taková tichá, ale podezřelá manifestace, při níž všem ostatním Zubřanským naskakovala po zádech husí kůže, protože nevěděli, cože by to mělo znamenat...

A právě na tomto socialistickém zvyku založil Matějovský svůj slavnostní plán. Plamennou výmluvností pohnul k souhlasu i Moudrou Saloménu — a potom se již dařilo všecko zcela hladce... Na prvního máje byla ustanovena slavnost svěcení praporu „Spolku přátel pokroku"...

Již ráno procházela ulicemi města hudba c. k. privilegovaného sboru ostrostřelců a vyhrávala budíček... Zubřany byly hned na nohou, protože každý věděl, cože se bude díti. Když muzikanti si odbyli svoji první povinnost, odebrali se na předměstí „Před lesy", kde se již dávno sešlo členstvo „Spolku přátel pokroku" a stálo sešikováno v dlouhém hadu čtyřstupů, jehož ocas utvořili učedníci a všelijací jiní zevlaví a zvědaví lidé, kterým nesmělo nic ujíti...

Úderem osmé zařinčely činely a zahřímal buben — zavřeštěly trouby a — již se průvod hnul směrem k náměstí... Byla to krása nevídaná! Hned za muzikou si vyšlapoval soustružník Šedivý, který třímal nový prapor — a za ním v hedvábných šatech se nesla jeho kmotra — Moudrá Saloména, ozdobená na dmoucích se ňadrech třepotavou červenobílou stužkou... Ale to ještě daleko nebylo všecko... Nešla sama. Po levici provázel ji předseda spolku, její Matiáš — a po pravici vznosně si vykračoval slavnostní spolkový řečník — tribun lidu Matějovský. Jeho čamara, jeho široká trikolora — to již nebylo nic nového... Jinou součástkou úboru upoutával pozornost: na hlavě měl poděbradku, která nad čelem byla ozdobena slovanskou kokardou, z níž vyrůstalo sokolí péro, které trčelo kolmo vzhůru jako roubík. Vypadal v tom náramně krásně — hnedle jako Petr Fastr na obrázku z L. P. 1848.

Před kostelem čekal už pan děkan Novotný v parádním pluviálu — a celé prostranství před kostelním vchodem bylo změněno k nepoznání. Do kostela se vůbec

nemohlo, protože vchod byl zabarikádován improvisovaným oltářem, u něhož měla býti sloužena po vysvěcení praporu hrubá mše...

A když průvod došel, a všecko se jakž takž urovnalo a uklidnilo, pustil se děkan do řečnění. Demosthenem rozhodně nebyl, leda z té doby, kdy ještě koktal — kromě toho nezvyklé prostředí — a snad i májová pohoda byla příčinou, pro kterou nemohl dobře s místa... Páchal tedy slohovou chybu na gramatickou, neboť byl v mateřském jazyku náramně honěn, a když jich nadělal hezký růženec, utřel si čelo, bohatě zarosené takovou lopotou, a přestal. Předstoupil praporečník Šedivý — a nádherný spolkový prapor se schýlil na lokty své kmotry, aby se nezvedl a nerozvinul v plné kráse, dokud pan děkan nevykonal obřad...

Jakmile se stalo, zahlaholily slavně zvony, hlásajíce široko daleko do kraje radostnou událost.

Pan děkan se na chvilku ztratil za oltářem, a když se zase objevil, byl již v mešním rouchu a začal sloužiti mši, při níž mu již čeština nečinila obtíží...

Ale teprve po mši došlo k hlavnímu číslu...

Na červenobílé řečniště vystoupil tribun lidu Matějovský a zamával proti zástupu na pozdrav opeřenou poděbradkou. A již se nesl náměstím jeho kovový hlas...

„Lide můj! — Plesá mi srdce v této chvíli a dme se hruď nevýslovnou pýchou, vidím-li před sebou váš tisícehlavý zástup, který přichvátal, zanechav na den práce, aby důstojně manifestoval své cítění a svoji příslušnost ke straně, která první v tomto městě zdvíhá zdeptaný a ponížený prapor práva a pravdy, který bohdá brzo bude i praporem svobody — a zatřepotá se pak jásavě nad našimi hlavami... Stojíme tu s ním po prvé v plném počtu, před nímž blednou tváře nepřátel našich bázní a zavistí" — — lhal nestydatě, ačkoliv viděl na pět kroků před sebou redaktora Pracha a komisaře Doubravského, kteří byli červení jako krocani zadržovaným smíchem...

Ale Matějovský hlaholil dál o staré české slávě, která se probouzí řadami členstva „Spolku přátel pokroku" k novému životu a novým hrdinským činům. S neodolatelným pathosem prorokoval, že Zubřany se dnešním dnem nesmazatelně zapisují do dějin, udávajíce nový tón, nový způsob myšlení i cítění, kterým bude řízen nový směr života v drahé a milované české vlasti...

Potom udeřil bohatýrsky do strun své obehrané socialistické harfy — a tu teprve se nesl jeho řečnický výkon až k mezi nepravděpodobnosti. Výhledy, které vykreslil před svými posluchači, byly svůdné a lákavé. Česká země v nich oplývala víc, než kdykoli dříve, mlékem a strdím — a život v ní byl nepřetržitou rozkoší nedělí a božích hodů, ovšem — půjde-li celý český národ pěšinou, kterou mu vyšlapal zubřanský tribun lidu Matějovský, které štěstí — na štěstí nehrozilo...

Bůh sám ví, co by byl ještě pověděl a objevil a kam by se byl dostal, kdyby ho nebyl o půl dvanácté zatáhl Matiáš Buffka za šos čamary. Bylo to smluvené znamení, jímž měl býti Matějovský upozorněn na plnost času, neboť ještě zbývalo poslední číslo programu: ohromný manifestační průvod městem s kapelou. A bylo třeba takového upozornění, neboť Matějovský po každé, „když byl v tom", nevěděl, kdy přestat...

Tentokrát však přestal, jako když utne. Vypověděl ještě několik ryčných frází a skončil velkolepým: „Zdar! i Nazdar!" — Potom za neutuchajícího potlesku slezl s tribuny, a již se stavěl v čelo průvodu, záře rozkoší nad zdařeným dílem. — A již třeskly činely, zaduněl turecký buben, a dav se hnul náměstím dolů... V té chvíli se udála s tribunem lidu obdivuhodná proměna... Velmi zbledl, a všech jeho údů zmocnilo se tetelivé chvění. A bylo to pochopitelné, neboť v nejbližších chvílích měla býti pomstěna jeho pohana, jíž se mu dostalo před půl rokem od Pajška. — Ano, průvod měl přímo táhnouti před hospodu „krvavých socanů" na předměstí a tam za hlaholu národní hymny provolati do oken třikrát hřímavou hanbu! —

Chtěl tomu Matějovský, a mělo se státi. Byli zpraveni věrní v zástupu — i hudba obdržela příslušný rozkaz. Proto nebylo divu, roztřásala-li hrdinu dne radostná tréma...

Ale jak už v životě bývá — všecko spletla podivná náhoda...

Právě když docházel průvod k zachované městské bráně, blížil se k ní s druhé strany průvod „krvavých socanů" s Pajškem a rudým praporem v čele... Situace tragická, protože brána byla úzká a za ní těsná ulice, z níž nebylo východu... A jde-li Čech proti Čechu, zdali někdy ustoupí? —

Oba průvody se potkaly...

A tu muzikanti měli šťastný nápad! — Muzikant se vždycky vyzná v tlačenici... Kapelník zavelel — a celá banda se otočila zády ke zdi — a postavila se na stranu ulice... Aby pak plně vyhověla i záměru

Matějovského, spustila — ne sice hymnu — ale za to tím ryčněji: Slovan jsem a Slovan budu! — —

V ulici stáli těsně proti sobě „krvaví“ a „nekrvaví“ — čelo proti čelu a prapor proti praporu...

Kratičkou chvíli vládlo napiaté ticho...

Potom se již ozval šum jako v pobouřených úlech — a rostl a rostl na bublání a repot. Do něho kterýsi statečný člen „Spolku přátel pokroku“ vykřikl ze zadu: „Krucinál! Dite na stranu „krváci“!“ —

Pod hozenou nadávkou zrudl Pajšek, který kráčel důstojně ve svátečním oblečení vedle rudého praporu. A již letělo z jeho úst zpátky: „Vlezte nám na záda, posvěcení sociálisti!“ —

Výkřik, který účinkoval hůř než petarda...

„Mordie! Dyk voni nám nadávají!“ — zaúpěl v zástupu koncipista Hroznata, který nesměl nikdy nikde scházet — a již jeho hlas zněl jako polnice, pobízející k udatenství v nedaleké srážce: „Tuto si přece nenecháme líbit! — Hrr! na ně — mordije... Co pa' se jich bojíme? Dyk je jich pár, a každej jako za groš kudla!

Volání jeho se neminulo s výsledkem. Ještě nedokončil, když už vpředu padala nadávka za nadávkou. V zástupu „Spolku přátel pokroku“ nastalo pozoruhodné hnutí: zpředu couvala nazad Moudrá Saloména, která tušila správně, že se to co nevidět semele — a ze zadu si razil mohutnými tlapami cestu ku předu koncipista Hroznata. Jeho nozdry byly rozšířeny, oči se leskly a býčí zátylek byl bojovně naježen. Šla z něho hrůza... A aby byla ještě zvýšena, spustil několik kroků před nepřítelem: „Bejvali Čéchové—slavní joná-ácí, bejvali rékové — muží co kvě-ét!“ — —

A málem by byl i se svou válečnou písní přišel pozdě, neboť srážka už nastala. Matějovský totiž v nezkrotné pýše svého tribunství šťouchl velmi nešetrně do konkurenta Pajška, začež ho na místě ztrestal nosič rudého praporu, přetáhnuv ho žerdí přes zadek. A že touto žerdí bylo důkladné dubové rahno, prohnul se Matějovský ve své parádní uniformě jako kluk pod kantorovou lískovkou...

V té chvíli právě vyrazil ze zástupu Hroznata...

„Herdek, filek!“ — zařval, spatřiv pohanění tribuna lidu... „Lumpové! A vy tak na nás?“ — Skokem byl mezi rudými, něco prasklo — a jejich prapor byl mezi kobylinci v prachu silnice...

Nejhbitější pero nevypíše, co se potom dělo. Hroznata se oháněl kusem nepřátelské žerdi jako zběsilý a mlátil do všeho s náležitým citem, což mohl nejlépe dosvědčiti Matějovský, který se mu připletl pod ruku a slízl jednu nebernou, tak poctivě naloženou, že z ní tři neděle kulhal. Pajškovi socialisté, vidouce, co se stalo s jejich rudým praporem, vrhli se jako lvové proti praporu „posvěcených“, z čeho vzešla nehorázná rvačka, při níž se i posvěcený prapor důkladně vyválel na dláždění. Tekla i krev, a modřin bylo k nespočtení...

Nakonec ovšem couvli „krvaví“, kterých bylo mnohem méně, a odnesli s sebou i trosky svého praporu, z kterého visely cancoury, jak s pýchou prohlašoval Matějovský, podrbávaje si dvakrát pohmožděnou kyčel... Jeho prapor ovšem také nevypadal nejzachovaleji — byl velmi pocuchaný, a jeho atlasové pentle byly ty tam. Že sám zůstal v celku, za to děkoval jen solidnější látce, ze které byl vyroben.

„Spolek přátel pokroku“ však již nepokračoval v zamýšlené pouti městem. Po krátké poradě činovníků se vrátil na náměstí, kde zapěl před hotelem „U zlatého jelena“, kam byl odnesen i prapor a uložen ve spolkové místnosti...

Teprve když poslední človíček zmizel s náměstí, objevili se před radnicí pobledlí policajti — a za půl hodiny poté přichvátal i četnický strážmistr, aby porokoval s komisařem Šípem o dopoledních událostech, o nichž musil zevrubně zpraviti hejtmana Řehořce.

XIII.

Dozvuky všeho byly již mnohem prozaičtější.

Hejtman Řehořec zuřil, když mu odpoledne přednášel zkroušený strážmistr povinné hlášení — a pohříchu musil přiznati, že celé komedii nebyl přítomen, poněvadž se mu nedostalo rozkazu z hejtmanství...

„Poslouchají, voni — pane strážmistr“ — vyletěl Řehořec ze svého křesla — „voni mají bejt überhaupt všude, kde se něco šustne! Vod toho jsou tady, a za to jich erár platí! Voni nemají čekat na žádnej pefel z hejtmanství. Co pak si myslejí, že může dnes — za války! bejt hejtman s jednou p..... na desateru posvícení? Jenom pěkně jdou a koukají, aby do večera všecko vyšetřili vod začátku až do konce, protože to není žádná maličkost. Chce-li se někdo prát, může jít na vojnu — tady ale muší bejt pokoj. Tak íčko jdou, a zejtra ráno ať jsou tady...“

(Pokračování.)

*

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

Krátce po dvanácté hodině, když všecko v hostinci ztichlo a když se Hrdlička objevil ve svém pokoji, Vlasta pojednou vběhla k němu a klesnuvši před ním, objala jeho kolena.

„Pro Krista, co se děje?“ shýbl se k ní polekán. „Co je ti, Vlastičko?“

„Trápím se, nemohu spát!“ zaúpěla vášnivě a zoufale. „Nemohu — nemohu —“

Pozvedl ji a odvedl k pohovce. Usedli. Držel ji něžně za obě ruce.

„Proč pak se trápíš?“ vyptával se laskavě. „Ublížil ti někdo? Bojíš se Bláhy?“

„Ne, tatínku, ale já už v té nejistotě nevydržím, já v ní zhynu!“ zašeptala prudce.

„V jaké nejistotě? Domníváš se, že já jsem v menší nejistotě? — No — pozvedni hlavičku!“

„Nevydržím toho, nevydržím, a smiluj se nade mnou a co víš, všecko mi pověz, jsem už jako šílená, myšlenky se mi honí hlavou — nic, jen bláznivé myšlenky — a strach a hloupé nápady — už i prchnouti jsem chtěla, v noci — oknem — vidíš, jako šílená!“

Hleděl pozorně do jejích vytřeštěných očí. Smutek znenáhla prostíral se jeho tváří.

„Já už taky vidím, že i ty neseš břemeno,“ promluvil laskavě, „a že tě už příliš tíží. No — co?“

„Smiluj se a řekni mi něco o Márince Hejlovcové!“ upřela pohled svůj pevně v jeho třpytící se oči. Ruce její, ač je držel, vášnivě, se sepialy.

„Co chceš o ní vědět?“ se zřejmou obavou se otázal, odtahuje se, jako by ji chtěl viděti z větší vzdálenosti.

Z jejích úst vylila se horoucí otázka:

„To chci vědět a to mi musíš povědít; jsem já — to — její dítě?“

Užasl. Zbledl. Tvář jeho proměnila se v nehybný led. Zdálo se, že nic se v ní nechvěje, že i v jeho hrudi všechno ztuhlo. I oči jako by hleděly a neviděly. Jen ruce jeho se zvedaly, jako by jí chtěly ústa zakrýti.

„Jsem nebo nejsem?“ volala v jakési hrůze před odpovědí. „Vidíš! Nemůžeš odpovědít, ale všecko víš! Pověz tedy! Nesnesu už té hrozné nejistoty. Mučí mne celé dny i noci, mučí a děsí, mám plnou hlavu strašidel!“

„Mlč, mlč!“ vydralo se ze sevřených úst Hrdličkových. „Co tě to napadlo?“

„Straší mne to, spát nemohu, stále na to myslím. Pozoruju všecko, co se děje, všecko, co ty děláš, a zdá se mi, že se se mnou dějí nějaké podvody!“

„Mlč, mlč!“

„Jednou se mi zdá, že pracuješ pro něco dobrého, obratem ruky však vidím, že jsi — zločinec — Kriste Ježíši, vyslechni mne a neděs se tak, to se mi jen zdá — jen se mi zdá, že třeba zas nejsem to dítě Márinčino, že však mne chceš za ně vydávat, že máte s doktorem Mytijem takový ďábelský plán paní Hejlovcovou připravit o jmění!“

Úžas Hrdličkův, možno-li tak tvrditi po úplném prvním jeho ztrnutí, ještě více vzrostl. Oči jeho podobaly se v tu chvíli mrtvým očím.

„Já vím, že ne! Já vím, že ne!“ volala, děsíc se jeho zhaslého pohledu. „To mám z té nejistoty, to se mi líhne v hlavě a straší mne to. Napadne mne za noc takových myšlenek na tisíce a všecko jen, protože nevím, co se děje a co si myslíš!“

„To ďábel! To ďábel!“ zašeptal Hrdlička tak užasle, že Vlastě přeběhl mráz po zádech.

„Co — ďábel?“ polekala se.

„V poslední chvíli — ďábel —“, šeptal a objav ji pojednou, strhl ji na svá prsa a sevřel ji na nich, jako to činí matka s ustrašeným dítětem.

„Odpusť mi, já vím, že jsem ti v myšlenkách křivdila!“ prosila vroucně na jeho prsou.

„Co tě to jen napadlo? Co tě to napadlo?“ šeptal z hluboka, z jakéhosi vnitřního strachu.

„Nemohu za to, taková myšlenka přiletí a já jí hned věřím. A každý den něco jiného. Hned to a hned to; hned že jsi zapřažen do nějakého těžkého vozu, že něco hrozného neseš a že trpíš, a hned zas, že jsi lakotář, že chceš všecko skoupit, že chceš kde koho zničit —“

„Co to mluvíš?“ hrozil se, tiskna chvějícíma se rukama její hlavu.

„Že jsi chtěl vyrvat starému Havlíčkovi Moutín, že jsi mu strojil úklady, on že se tě bál jako ďábla, — že — že — s Pepčou a s Ančou máš plány, — že —“

„Jak jsi mohla?“ vydralo se mu z úst a zhaslé oči se opět zaleskly. „Jak jsi mohla mít o mne tak hrozné mínění?“

„Měla! Celé noci jsem probděla a děsila se, že sloužím nějakým strašným záměrům,

a napadalo mne neustále, že se musím vzbouřit, že musím utéci, že se musím co nejdřív zachránit, a že už jsem chtěla — tenkrát v noci — oknem vyskočit — Ach! Ty nevíš, co všecko mi duší lítalo a lítá!"

„A — proč jsi chtěla jet do Prahy?" otázal se, hledě jí starostlivě do očí.

„K paní Hejlovcové!" stejně prudce jako prve řekla Vlasta. „Přímo k ní, zeptat se, nejsem-li to dítě Marinčino. A třeba varovat ji, aby nevěřila, až přijdete na ni se lží —"

„To všechno jsi chtěla?" divil se Hrdlička, ale již oživlý a uspokojený, dokonce s laskavým úsměvem.

„Každou chvíli něco jiného!" přisvědčila. „Čiré nesmysly!"

„Bál jsem se toho, říkal jsem ti... bál jsem se, a vidím, že jsi skutečně nesla břemeno. Taky vím už proč. Hloupost to byla! A má! Je mi tě až líto, chudinko, že tě tak hrozné věci napadaly. Teď ti rád věřím, že ses trápila a divím se, že jsem toho ani nepozoroval. Ale dnes už, viď — viď — jak jsi sama řekla, už vidíš sama, žes mi křivdila. Bláhová! Dítě! Takové věci! Chachacha! Já! Chachacha!"

„No — jen, protože ta nejistota —"

„Ano ano, rozumím, teprv teď vlastně celé soužení tvé chápu! Prve jsem se toho lek', ale neprávem. To ďábel! Vylítlo mi — viď — ovšem bláhově. Ne ne, nebyla u tebe ani zvědavost, ani ta ne, a neměl jsem se tím znepokojovat. Tys mi rozhodně klacky pod nohy házet nechtěla, to jsem ti tenkrát křivdil — ach, chudinko!" hladil jí vlasy. „Já — osel!"

„Co tedy — tatínku —" zašeptala.

„Počkej," položil jí ruku na hlavu, „všecko jsem sám zavinil. Vidíš, jak i starý mudrlant chybí! Provedl jsem tenkrát hloupost — čert ví, co mne to napadlo! No, ale co dělat, napadlo, a následky jsou tu!" Usmál se. „Co všecko, co všecko — chudinko — sis vybájila. Ale ovšem — jak ne? Každý by si byl vybájil, každý, kdyby se mu byla taková věc stala!" Zapátral v tváři dceřině a vida, že lačně naslouchá, pokračoval: „Tedy — nedivím se a všemu už rozumím. Ano ano, jen to, jen ta hloupost s tím balíčkem!" Vlasta v tu chvíli rozevřela oči. Hrdlička přikývl: „Jen to, nic jiného! Já přinesu balíček, rozumí se — zavázaný — abych ti něco důležitého ukázal, ty čekáš — rozumí se, bůh ví co, — a já si to pojednou rozmyslím, balíček ti seberu před nosem a uzamknu. Když už jsem jej přinesl, měl jsem ti ukázat co jsem chtěl! Takhle ses darmo pobláznila zvědavostí... Bože, jak by ses zklamala! Tady člověk vidí, co dělá taková mladá fantasie. Co všecko si vymyslí. Chachacha! A já jsem ti tenkrát viděl na očích, že tě to zatraceně podnítilo, že však dělalas pyšnou a nechtěla ses ptát! Taková hloupost — a co to nadělá zlých myšlenek a trampot! Však jsi potom — víš dobře — no, já to chápal — Ostatně, co jsem mohl čekat jiného? Sám jsem to zavinil, a ukazovat ti dodatečně hrášek, když čekáš zeměkouli, se mi už nechtělo. Bože, myslilas tenkrát v noci, bůh ví, co si neseš — a já ti jen ušetřil zklamání! Víš přece — jak jsem se usmíval! Byl bych ti to nechal, ale nač ti radost kazit — tu myšlenku, že je tam — bůh ví co!"

V očích Vlastiných prozradil se smutek. Uchopila ruku otcovu:

„Tedy — nejsem —?"

„Vlasto," promluvil velmi rozvážlivě a vážně, „odpovím-li ti přímo, jak ty chceš, znamená to, že já — člověk udřený a ustaraný, s rancem na zádech upadnu mrtev dva kroky před branou, kam jsem po celý život šel. Počkej, nes vedle mne i ty svůj raneček trpělivě — dojdeme brzy. Prosíš a vyzvídáš — ty, má předrahá, a já — vidíš — se bráním, poněvadž vím, že oba zkameníme, odpovím-li. Neptej se tedy — počkej, ještě několik dní počkej!"

„Několik dní?" zašeptala v jakémsi temném úžasu a padnuvši na klín otcův, všecka se schoulila, jako by byla malým dítětem.

„Věděl jsem," hladil jí vlasy, „že ty mne nezklameš, půjde-li do tuhého. A neboj se! Já vím, čeho se bojíš!"

„Čeho?" pozvedla k němu tvář se zářícíma očima.

„Počasí, má milá dceruško," promluvil povýšeným hlasem, „vždyť se přiblížily tvé žně. Je-li jasné nebe, vyjdi na pole, zůstaň však doma, vystoupí-li hrozivý mrak!"

Upřela na otce tázavý pohled.

„Však ty to pochopíš, co jsem řekl," odpovídal laskavě jejím očím, „až jen se trochu v samotě zamyslíš. Jsou lásky jako jasná obloha a jsou lásky jako bouřkové mraky."

Ztišila se, jako by se byla zamyslila nad těžkou otázkou.

Pohladil ji a řekl, že je čas, aby šla spat.

Políbila jej a němě odešla do svého pokojíku jaksi utišená, klidná až nepochopitelně. „Vida, stačila pouhá lžička studené vody a je po varu a po šumění!" zasmála se sama sobě, když uléhala.

Nelhala. Otázky, je-li nebo není-li dítětem Márinčiným, má-li nebo nemá-li otec hamižné plány, úplně zmizely, jako by se

byly rozplynuly. Zůstalo v její duši jediné jaksi oživlé vzrušení, neurčitost vlastní hlubiny, kolísavost nejskrytějších jezírek. starost, kdy má vyjíti na pole, jak jí před chvílí významně řekl Hrdlička, zda v době, když je nad ní obloha modrojasná, či tehda, když se roztáhl daleko nad obzor černý mrak. „Jak je možná, že všechno vidí a ví?' napadlo ji. „Lásku Havlíčkovu přirovnal k jasnému nebi, lásku Bláhovu k temnému mraku. Má pravdu!" A jala se vzpomínati na vše, co řekli jí odpoledne; slyšela jasně jejich hlasy, zvláště vášnivé výkřiky Bláhovy, viděla jejich tváře, jejich oči a jejich mračení i úsměvy. Nebylo však již v těchto vzpomínkách rozčilujícího nepokoje. Měnily se znenáhla v obrazy, v jasnou oblohu nad plochým krajem, dole na polích zrálo obilí, voněla žita a ještě po západu slunce pěli vysoko v modru nebeském drobní skřivani. Široký klid ukládal se kolem. Usínala.

XXXVII.

Ráno v pondělí ležela v kraji hustá mlha. Země byla omoklá a studená.

Vlasta i Hrdlička o sedmé hodině vstali a jaksi nedočkavě se vyhledali, plni nezvyklé něžnosti, pozornosti a jakéhosi radostného vzrušení. V obou byly patrny veliké změny, ale ani on ani ona nevěděli, proč přišly tyto změny. Vlasta měla stále před očima kraj se zrajícím obilím, s modrou oblohou, se zpěvem skřivanů. Hrdlička myslil na cestu ke Kadlcovi na Vostojavku. Smáli se a chtěli si vzájemně posluhovati. Hrdlička žertoval. Dvakráte zatřpytily se mu oči slzami.

Při snídaní se znenadání otázal:

„A co myslíš? Nutil bych tě, aby sis vzala, koho bych já chtěl?"

„Ne!"

„To rád slyším. Nechal jsem ti na vůli, mohla sis vybrat kteréhokoliv!"

„Ale věděl jsi, koho si vyberu?"

„Věděl!" rozesmál se.

„A ty myslíš, že jsem si už vybrala?" rozesmála se ona.

„Myslím. A právě toho — koho jsem si přál! Tys jistě věděla, který se mi líbí — a chtělas mi udělat radost!"

„Víš, tatínku, tak určitě jsem si ještě nevybrala, ale trochu již ano, a možná, že je to ten —!"

„Jistě! To ani jiný být nemůže!"

„Bděl jsi — viď?" zajiskřilo se v jejích očích.

„Ovšem, že bdíme nad nejdražším pokladem!"

„A což, kdybych byla se zamilovala do jiného, jsou všichni tři hezcí a všichni mají dvory a všichni mne milují. To se přece mohlo lehko stát!"

„Mohlo, ale nestalo se!" rozesmál se Hrdlička.

„Proč se to tedy nestalo?"

„Poněvadž jsi měla starostlivého anděla strážce, neohlížel se, kde co letí, bděl pořádně!"

„Jenom proto?" zavyčítala s úsměvem a svitným pohledem.

„Hlavně proto a pak, poněvadž jsi měla kdy na uváženou a poněvadž máš zdravý rozum. Na ten jsem nejvíce spoléhal. Štěstí přálo, nebyla jsi zamilovaná, rozum nebyl zakalen. Bylo jen třeba dáti mu dostatek času a volnosti."

„Což pak je mezi těmi pány takový rozdíl?"

„A — je! To už teď víš!" zasmál se. „A jaký rozdíl!"

„Což kdybych si byla přes to přese všechno vybrala Kadlce?" uchopila otce za ruku.

„Nic by bylo nevadilo. Jen trochu bych ti byl oči otevřel a sama by ses byla z toho vypletla!"

Utkvěla na minutu pátravým pohledem v jeho očích. „Ne, nezeptám se proč," pomyslila si.

„Jsem rád, že toho nebude třeba... právě toho," promluvil Hrdlička vážně, jako by byl tušil, co si Vlasta pomyslila. „A že ti nemusím vysvětlovat, proč by sis Kadlce nevzala. Můžeš taky trochu člověku věřit a bude lépe, když se o to starat nebudeš."

Temné oči její opět utkvěly v jeho neočekávaně zvážnělé tváři.

„Ostatně — poví ti to jednou Anča," řekl. „A nepoví-li, bude ještě lépe."

„Myslíš, že si ji vezme?" živě se otázala.

Neřekl nic, pouze přimhouřil oči a nepatrně pohnul hlavou.

„Nebíčko se jí tedy vyjasnívá?" objala Vlasta se smíchem otce.

„Holečku, té se vyjasnilo úplně!"

„Úplně?" zvolala Vlasta, ohlížejíc se po pokoji, jako by někoho hledala. „Tedy druhý párek?"

„A třetí bude taky!" jaksi nedočkavě a vesele pronesl. Pojednou se zarazil.

(Pokračování.)

*

Jaromír John:

BENJAMINŮV ŽAL.

(Pokračování.)

Na rohu ulice krále Jiříka z Poděbrad čekali k večeru oba druzi.

Byl nevlídný dubnový den. Obloha zatažená olověnými, kalnými mračny hrozila deštěm. Chodníky byly povlečeny mazlavým blátem. Ulicí rachotil venkovský vůz, v krámech zhášeli světla a s rachotem stahovali závěsy. Nízké domky krčily se k sobě chladem a vlhkem, se šindelových střech kapalo a z blízkého výčepu kořalky zněla harmonika.

„Pospěš si, Benjamine,“ volal Vendelín.

„Nemáš rukavice?“ tázal se Toník.

„Nemám.“

„Vezmi tyhle,“ řekl a podal Vladimírovi bílé, sportovní rukavice a kytici.

Spěchali Koželužskou ulicí do kopce ke kapucínskému kostelu, přešli náměstím a vkročili do Židovské ulice. Byla prázdná a pustá. Před dům vetešníka Löviho vyšlo děvče se džbánem a zvědavě se dívalo.

Zastavili u starého, sešlého domu, z jehož přízemí zela zamřížovaná sklepní okna, skladiště železáře a nad krámem klátila se rezavá tabulka. Do domu vedly stupně, dlážděné opukovými deskami, po nichž seskočila kočka, a skákajíc přes kaluže zmizela ve stínu protějších domů.

Toník s Vendelínem patřili z prostřed ulice do dvou jasně osvětlených oken prvního poschodí, za nimiž viděli kytice květin, záclony a kus modře pomalovaného stropu.

„Hoši, co je?“ šeptal Vladimír plný strachu.

„Je doma,“ prohlásil Toník a v jeho mysli uzrával plán.

„Benjaminku, udělej nám něco k vůli. Nemůžeme k ní jen tak — absolutně — beze všeho vpadnout.“

„To jsem si zrovna myslil,“ vpadl Vendelín.

„Jdi nahoru sám!“

„A co řeknu?“

„Co bys řekl?“ opakoval posměšně Vendelín.

„Víte — hoši — já nevím. Radši bych nešel. Potom vám udělám všechno k vůli. Půjdu třeba pro víno.“

„Jaké víno?“ podivil se Vendelín.

„Benjamine, to je absolutně jednoduché. Vejdeš nahoru, zaklepeš a řekneš: Slečno, promiňte, že obtěžuji...“

„To přece dovedeš, hlupáku!“ skočil do řeči Vendelín. „... Teda ... řekneš ... slečno, promiňte, že obtěžuji, a představíš se: Benjamin, bankovní úředník... pak jí podáš kytici ... a tu desetikorunu...“

Toník opatrně vybalil zlatý peníz z hedvábných papírků a vtiskl jej Vladimírovi do ruky.

„A co dál?“

„Nic dál,“ rozkřikl se Vendelín. „Řekneš, že čekají dole ještě dva přátelé a dojdeš pro nás...“

Strčili Vladimíra do tmavé síně domu a sběhli na druhou stranu ulice.

Vladimír, šoupaje nohama, sunul se zvolna hustou tmou chodby, v jedné ruce svíraje kytici, v druhé zlatou desetikorunu. Narazil na pytle, zakopl o škopek a plný strachu, aby nespadl po schodech do sklepa, došel konce a spatřil točité, dřevěné schody, matně osvětlené olejovou lampičkou, svítící pod velkým křížem. Kladl opatrně nohy na vrzavé stupně a vkročil na zasklenou pavláčku. Slyšel bíti své srdce a jakýs vnitřní hlas pravil mu: „Utec — utec — z toho nepojde nic dobrého — zachraň se, Vladimíre —“ Ale jiný, hrubý, jako byl Vendelínův, vysmíval se: „Hlupáku, sketo — zrádče — dals své čestné slovo — proveď svou věc, jsi-li hrdina!“

Do šeré pavláčky ústilo několik špinavě bílých dveří. Na čelních byla tabulka s namalovanou botou.

Tu uslyšel známý altový hlas o čemsi dlouho, jednotvárně promlouvající; umlkal náhle a zas rozčileně volal, vzdychal, tu s něhou, tu se smíchem.

Má návštěvu. Chvála bohu! Sejde na ulici a oznámí chlapcům, že je po radosti.

Obrátil se, když tu zlatá desetikoruna proklouzla mu mezi tlustými prsty vlněné rukavice, cinkla o kamenné dlážky, vyskočila, a kovově vrníc se zakutálela.

„Nevadí, hned se najde,“ pomyslil si náhle rozveselený Vladimír a připlíživ se k obuvníkovým dveřím, klekl a hmatal po tmavé podlaze.

Setmělo se docela. Skly pavláčky zasvítil chvílemi měsíc z mračen, které se hnaly velkou rychlostí po obloze. Na dvorečku mňoukaly kočky a zdaleka, z kterési ulice zněl klinkavý zvonek. To kráčel páter Kryšpín od kapucínů, s kostelníkem panem Melchiorem, někoho zaopatřovat.

Škrtl sirkou a hledal v koutě u chrastí, klečel na podlaze a hledal ztracený peníz kolem špalku a ve smetí, hmataje pod špížku. Otevřely se dveře obuvníkova

bytu a jasný proud světla zaplavil pavláčku.

„Kdo je tu?“ zvolala žena v nedbalkách.

„Já —“ ozval se Vladimír a vzpřímil se.

V zápětí vyšel tlustý, athletický muž v zástěře, bos a nesl lampu.

„Copak tady hledáte?“

„Ztratil jsem peníz.“

„A ke komu jdete?“

„Prosím — já — hledám spolužáka.“

Obuvník utřel si začerněnou rukou knír a opatrně postavil lampu na spížku mezi krajáče s mlékem.

„Tady holečku, nebydlí žádný student. A co jste, medle, ztratil?“

„Zlatou desetikorunu.“

„Zlatou... a kde?“

„Tady se zakutálela do rohu,“ ukázal Vladimír.

„A to aby čerchmant...“ řekl a vzal lampu a svítil po podlaze.

Dívali se pozorně, chodili pozpátku, vraceli se do těchže míst, pátrali u schodiště a svítili do koutů.

„Tady je pořádek!“ odlehčil si mistr, „Ženo,“ zvolal, ztěžka se narovnávaje, „pojď sem!“

Vyšla jeho manželka v červené kazajce, s vlasy do rulíku. „Copak hledáte?“

„Tady ten študent ztratil desetikorunu.“

Změřila Vladimíra pichlavýma očima. „No, pozdrav Pán Bůh — vy doma dostanete; kde pak jste ji vytrousil?“

„Proklouzla tudyhle,“ vsunul ruku do rukavice a roztáhl prsty.

„Najít se musí!“ prohlásila resolutně, a jala se zručně hledat.

„Pepíku, pojď svítit!“

Ze dveří vyšel učedník, utřel si ruce o kalhoty, vzal pánovi lampu a chodil před paní mistrovou, která vytáhla z roští prut a vymetala smetí pod skřínkou na potraviny. Peníz, jako by se propadl do země.

„A co je tohle?“ ukázala žena na kbelík s popelem, na němž ležel hedvábný papír, z něhož se vysunuly červené růže.

Vladimír mlčel. Žena pohlédla na muže. Obuvník, plivnuv si do dlaní, odstavil spížku, s níž sletěly s rachotem kůže, polekavše šváby, a Vladimír svítě sirkou, pátral u zdi, pokryté pavučinami a prachem.

Ve dveřích Vinické zarachotil klíč a ona vyšla v lehkém, růžovém kimonu, v domácích střevících a tímže sympatickým, měkce se linoucím hlasem, jako mluvila na jevišti, podivila se:

„Co pak se tu děje?“

„Vyrušujeme slečnu z učení,“ počala poníženým hlasem obuvníkova žena, „ale tuhle ten mladík ztratil desetikorunu.“

„Zlatou desetikorunu,“ dodal muž.

Vladimír stanul jí tváří v tvář. Patřil na úzký, pudrem poprášený nosík, vysoký účes, bledý, lehce povadlý, oválový obličej, turecké náušnice; zíral na nahý, štíhlý krk hubené krásky, zavadil o temné, na plno rozevřené oči a zděšený uvědomil si, kterak se kácí vznešená stavba jeho snů, že se mu věci vymkly nadobro z rukou, že stojí proti této ženě, jako kterýkoliv neznámý, cizí člověk, kterého potkalo neštěstí a který má právo na její účast, asi jako chlapec, který rozbil džbán s pivem a naříká na ulici. Mlčky a úzkostně pozoroval, že její černé oboční oblouky, jež byly zprvu vážně a tázavě napiaty, zvolna a chvějně se chýlily k humornému rozvlnění.

„Ale to je nepříjemné,“ pronesla, povolivši konečně dobrému rozmaru, který mu vehnal horkou červeň do tváří, počerněných sazemi.

Jala se sama hledati, postupujíc krok ze krokem, ťukajíc o dlážky podpatky domácích střevíčků, a ukazujíc Vladimírovi vysokou vlnu účesu, v němž byl zatknut želvový hřeben s nepravými démanty, křivku skloněné šíje, po níž splývaly uvolněné praménky vlasů, a hubené, modrými žilkami mramorované ruce, jimiž si přidržovala k tělu tenký, růžový šat.

„Nenamáhejte se, slečno,“ řekl mistr.

„Ale ráda pomohu,“ odvětila a hodivši pažemi, aby srovnala široké, s ramen spadlé rukávy, odběhla do pokoje a přinesla velkou svou lampu s bronzovým držadlem.

Peníz jako by země pohltila. Ustali a dvě světla na spížce jasně osvětlovala skupinu lidí, uprostřed nichž stál rozčilený Vladimír.

„Nic si z toho nedělejte, mladý pane, ta se ráno najde,“ dodával mu srdce obuvník.

„My vám ji poctivě odvedeme,“ řekla mistrová.

„Ale ovšem, vždyť se najde,“ těšila Vinická, „budeme všichni hledat.“

„Tak jest,“ oprašoval se mistr.

„Dobrou noc, slečinko,“ řekla mistrová a odnesla svou lampu.

Osaměli. Díval se na pošpiněné, pavučinami pokryté šaty, prachem počerněné rukavice a myslil na to, jak by utekl. Náhle vedraly se mu slzy do očí. Zaleskly se ve světle její lampy a skanuly mu na modrou, pokřivenou kravatu. (Dokončení.)

 DIVADLO.

Ibsenova *Divoká kachna* byla dne 10. května znovu nastudována a obsazena k 25. výročí umělecké činnosti Karla Želenského v Národním divadle. Postava Hjalmara Ekdala, fotografa a vynálezce, je dávno z nejpůsobivějších, nejvýraznějších a také nejlepších výkonů tohoto vynikajícího umělce a lety přibylo jí jen na dokonalosti a ryzosti charakteristiky a hereckého podání. Ekdal, tento životní illusionista a mistr v sebepřelhávání, tento komediant, jemuž životní lež je nutností i potřebou a jehož sobecké štěstí a rodinné blaho záleží jen v zakrývané pravdě, našel v Karlu Želenském skvělého představitele v každém hnutí mysli i těla, v typickém postoji a výborné deklamaci, která sebe nepatrnějšímu gestu i slovu dodává vnitřního přesvědčení a účinnosti, takže s obdivem stopujete, jak se tento extatický, do sebe zamilovaný a svou zdánlivě lepší podstatou opojený žvanil a chvástal zvolna hroutí pod dotěrným fanatismem mravních názorů Gregerse Werleho, odestírajícího z jakési umíněné povinnosti závoj minulosti jeho ženy Giny. A tak přesvědčil nás jubilant opět o dosud svěžím a bohatém zdroji své tvůrčí mohoucnosti, o vzácné a zralé síle svých uměleckých schopností a projevů, jimiž řadí se po celé čtvrtstoletí mezi nejpřednější členy našeho činoherního souboru, mezi umělce, kteří jsou vždy připraveni znovu zazápasit a výbojně pustit se do nového slibného rozletu. Jeho čestný večer v Národním divadle byl také krásným a zaslouženým holdem jeho významné práci a vytrvalému úsilí. Nová byla Gina Ekdalová pí Hübnerové, sehraná nejvýš prostě, životně s náležitou dávkou duševní obmezenosti, vystihující tuto ubohou bytost s jejím proviněním i poctivou přičinlivostí. Čtrnáctiletou Hedviku hrála jako host dcera jubilantova pí Laura Želenská s něžným, dětským půvabem, s hravou a mazlivou přítulností a s vhodnými i účinnými dramatickými akcenty. Byla milým překvapením a bude nutno na ni pamatovat. Neobyčejně obtížná role Gregerse Werla patří k známým a úspěšným výkonům p. Vávry, za to starý Werle neslušel p. Jičínskému a vyzníval v jeho interpretaci příliš patheticky. Zdravě cynickému doktoru Rellingovi dal p. Třebovský podařenou masku a starému Ekdalovi p. Hurt plachou, chorobnou dobrodružnost. *Karel Engelmüller.*

*

Umělecké divadlo moskevské zavítalo v květnu 1921 do Prahy, aby uspořádalo na scéně městského divadla Král. Vinohradů řadu vzorně provedených představení: Čechovova Višňového sadu, Gorkého Na dně, Hamsunových U bran království, Dostojevského Bratrů Karamazových, Ostrovského I největší chytrák se spálí a Sugarčevových Podzimních houslí. Hry byly ovšem nestejné umělecké hodnoty, přes to, že všecky měly úspěch, je důkazem, jak umění herecké může i nedramatické práci dodati dojemné životnosti. Ve hrách účinkovali pp. Pavlov, Komisarov, Baljšejev, Berseněv, Šarov, Masalitinov, Alexandrov, Kačalov, Tarchanov, Vasiljev. Dámy: Grečova, Orlova, Kryžanovská, Čechovova, Skulská, Germanova.

Umělci tito podali nám důkazy nejen své mnohotvárnosti, ale především dokonalého ovládání a proniknutí charakteru svých úloh nejen v prostě životním významu jako typů, nýbrž i ve vztazích a citech jejich ku prostředí a době, v nichž děj se odehrává. Nejen celý soubor děje obrážel se v každé složce jeho, v každé postavě a úměrně i v každé scéně, ale i mimika, pohyby, dynamické odstíny hlasu a pomlky přimykaly se jednolitě k celkovému rázu hry. Povahy byly jako z kovu vytepány a řadily se v harmonická skupenství určitého rázu. Naplňovalo až úžasem, dojímalo k slzám, strhovalo i na mělčinách, které všední život nevšímavě pomíjí, bohatou náplní podrobností, prohněteností uměleckých tvarů, veliké umění mimů. Mimika doplňovala relief slova, takže i obecenstvo ruštiny neznalé z pantomimy vycítovalo povahy i děj jednajících osob. Úžasná pravdivost reprodukce až omračuje diváka i posluchače a dodává i pouze epickým neb lyrickým scénám netušené dramatičnosti, očím drobnohledných čoček, aby i pod zdánlivě plytkým povrchem viděly ruch, bdělost a život. Nejen čelné, nýbrž i podružné osoby her byly virtuosně podávány jedinečným uměním moskevských. Veliké umění jejich kryje i nedostatky inscenace, která ovšem nepadá na účet Rusů.Ký div, že uchvácené obecenstvo neubrání se hlubokému dojmu, nejevícímu se hlučným potleskem, nýbrž hlubokým zamyšlením, odvádějícím ducha z prašné atmosféry politických rvaček a hamižnosti, do čistících, osvěžujících sfér. Zvítězilo veliké umění na celé čáře. A odkud nám přišlo? Je to možno, že ze země, kde zrazuje, komolí a barbarisuje se několika kořistníky celý národ slovanský? Utrpení ovšem prohlubuje, zušlechtuje, sílí. A co je Rus nynější, než veliká Kalvarie plná křížů a holomků? Výši ruského umění převyšuje jen ruské mučednictví. Ale nezapomínejme, že po umučení následuje vzkříšení. A Rus je hluboce náboženská, mladá a nezmarná. *Et.*

*

Karel Želenský, člen činohry Národního divadla a její režisér, dovršil dvacátý pátý rok své činnosti na první naší umělecké scéně. Byla to činnost obsáhlá a mnohostranná. Původně — jak svým junáckým zjevem, tak všemi zevními, obzvlášť příznivými prostředky — určen byl za představitele hrdinů a bohatýr-

ských milovníků, nástupce Slukovova; ale jeho břitký tón, úsečný přednes kvalifikoval ho i pro úlohy t. zv. intrikánů po Bittnerovi a brzy — v nedostatku představitelů postav kmetných a karakterních — byl vítanou silou i v tomto oboru, a to vždy jak v tragedii historické, tak ve hře moderní. Byl tedy pro divadlo silou vzácnou a náležel vždy k umělcům obecenstvu nejsympatičtějším. Je téměř nemožno vypočítati aspoň hlavní výkony jeho a neukřivditi opomenutím některému neméně vynikajícímu. Uvádíme tedy namátkou ty, které nejmileji nám utkvěly ve vzpomínce: je to Hernani, Faust, Hjalmar (v „Divoké Kachně", ve které oslavil i své jubileum), Honza (v „Pampelišce"), skvostný Diogenes („V sudě Diogenově"), Uhlíř („Vina"), student („Dceruška hostinského"), dvořan („Lucerna"), Lebduška („Žně"), Vilém Balbz („Soud lásky"), nevzpomínaje množství výkonů z doby poslední, postav navzájem tak odlišných, že je neuvěřitelno, jak vyšly z jediného nitra. Nejnověji otec v „Modlářce" byl skvělým důkazem umělcovy mnohotvárné tvořivosti. — Herec tělem i duší jest Želenský zároveň iniciativní a vytrvale pracovní složkou v hereckých organisacích, o něž získal si velikých zásluh. Mimo to jest činný jako spisovatel a jmenovité jeho veselohry, opřené o zkušenosti z hereckého života, nemíjejí se nikdy s účinkem. Po čtvrtstoleté činnosti stojí Želenský na scéně tak svěží, pružný a zvučného hlasu jako při svém vystoupení prvním a slibuje tak obecenstvu ještě bohaté plody svého svěžího umění, k čemuž mu ze srdce blahopřejeme.

 TÝDEN.

* Pátý a poslední díl Jiráskova „F. L. Věka" se skvělým obrazovým doprovodem Ad. Kašpara právě u Ottů vyšel. Tím jest ukončeno toto ilustrované vydání velkého Jiráskova obrazu z dob našeho národního probuzení. Je potěšitelno shledati, že tisk zejména po stránce ilustrací ničím nezadává tiskům předválečným, jimž se kniha i celou úpravou a kvalitou papíru vyrovnává.

*

* Spisovatelstvo, sdružené v „Máji", se zúčastnilo četným počtem o svátcích slavnosti položení základního kamene k pomníku Havlíčkovu v Něm. Brodě, která byla dostaveníčkem veškerého národně cítícího obyvatelstva města i dalekého okolí. K slavnosti se dostavil také zástupce p. presidenta republiky a zástupcové ministerstev. Skvělý průběh slavnosti, podporován i krásnou jarní pohodou, přispěl nemálo k utužení národního cítění v celém kraji. Pomník má býti hotov a odhalen za rok. Zvláštní zmínky zasluhuje originální vypravení Stroupežnického hry „Naši furianti" v městském parku, k vůli němuž vystavěna tam celá vesnička s rozložitou návsí a zvoničkou uprostřed.

*

* Dne 12. t. m. konal „Svatobor" svou výroční valnou schůzi za předsednictví svého předsedy prof. Dra Fr. Mareše a za hojné účasti členstva. Činnost této naší první a nejvážnější podpůrné korporace spisovatelské posílena byla letos zejména značnou podporou ministerstva školství a národní osvěty, jež uložila Svatoboru ještě rozšířenější péči o tuto materiální potřebu českého spisovatelstva v Čechách i na Slovensku. Objeví se bezpochyby žádoucím, aby veškera tato podpůrná činnost u nás soustředěna byla v jedněch rukou a se netříštila jak dosud jinými podpůrnými fondy téhož oboru. Jen tak se docílí nutného přehledu a podpor se dostane skutečným spisovatelům, jich potřebným. Ředitelství „Svatobora" připravilo k vydání zajímavé „Paměti Karla Mattuše" (cena v subskr. 40 Kč, u knihkupců Kč 55·—), přihlášky pokladně Svatobora v Praze, II. Zemská banka. Do ředitelství zvoleni pp. Fr. Herites, Ig. Herrmann, Al. Jirásek, Frant. Schlaffer, F. X. Svoboda a Boh. Zahradník-Brodský.

*

* Oratorium „Mistr Jan Hus" od Fr. S. Procházky a Jar. Jeremiáše provedeno bylo dne 15. t. m. v Pardubicích východočeskou pěveckou župou Fibichovou s velkolepým úspěchem. Ve vojenské jízdárně pardubické se vystřídalo v neděli o dvou představeních osm tisíc obecenstva, které se sjelo na ověnčených vozech z celého okolí. Velké dílo se 400 pěvců řídil dokonale p. Ant. Vendl, Husa zpíval Emil Burian, královnu Žofii Anči Šikolová-Krátká, hudební část opatřila pražská Filharmonie. Radostný úspěch díla dlužno připsati částečně i zásluze nebožtíka dra K. Pippicha, jenž nikoli bez překážek dovedl sloučit tak veliké pěvecké těleso k výkonu, který svým zdarem naplnil každé srdce upřímnou radostí. Pěvecké výkony sborů spojilo a vyjadřovalo nadšení, jež nebylo podřízenou příčinou celého úspěchu. Celkové provedení bylo přesněji a vroucněji inscenováno než druhdy v obecním domě v Praze, kdež mělo ráz obvyklého koncertu za nevalné návštěvy, kdežto v Pardubicích jsme viděli veliký svátek, slavnost, bohoslužbu v pravém slova smyslu. Krásný požitek!

*

* Podle nového universitního zákona, jenž se v SHS projednává, bude míti Jugoslavie tři university: v Bělehradě o šesti fakultách (vedle obvyklých fakult i hospodářskou a technickou), v Záhřebe o sedmi fakultách (s fakultou hospodářskou, technickou a zvěrolékařskou) a v Lublani o pěti fakultách (s fakultou technickou). Samostatná fakulta právnická v Subotici a filosofická ve Skoplji budou přiděleny k universitě

bělehradské. Rektor každé university bude volen z profesorského pléna na tři roky.

— *blk* —

*

* Za knihu, která dosáhla ve Francii v poslední době největšího úspěchu, označují francouzské listy román „Koenigsmark" od Pierra Benoita, zpracovaný i dramaticky a zfilmovaný a vydaný také již v českém předkladě (u Topiče). Autor prý se stal již několikanásobným milionářem.

— *bkt* —

*

* Psychologický esay o Ježíši Kristu jest nevydaný dokument Renanův, uveřejněný v „Revue de Paris". Esay má dvě části, úvod a modlitbu. První část popírá, že by byl Kristus plodem řeckého ducha, druhá část prohlašuje ho za výtvor zvláštních zákonů psychologického řádu. *Aa.*

*

Dobrý plagiát J. J. Kolára. V druhém díle Vzpomínek a dojmů Bohumila Benoniho čteme na str. 146, při zmínce o J. J. Kolárovi, toto místo: „Kolár se při aféře své Moniky povznesl na zajímavé stanovisko, které jest s individuální kostrbatostí stylu vysloveno v jádru zcela přiléhavě a zní: ‚V mém svědomitém počínání ani aristarchův literárních mračnozraky lekem mi srdce neomráčí, ale ani nedospělců chvalné potleskování duši radostí neopojí. Oněch hana a těchto chvála jednoho jsou zrna. Komu se podařilo okovy duchovního otroctví se sebe svrhnouti, svobodně posoudí svobodného umělce. Kdo pak větší došel přízně Musy, přines vděčnější vlasti své obět.' " —Citované místo není však individuálním duševním majetkem Kolárovým, přes zdánlivě Kolárovskou grotesknost slohu. „Zajímavé stanovisko" své Kolár si tu prostě bez udání pramene vypůjčil z Benediktiho předmluvy k „Počátkům českého básnictví" (v Prešporku r. 1818), kde je na str. 8. čteme v úplném původním znění (ve vyd. Světové knihovny na str. 9). „Je prends mon bien où je le trouve" — bylo i heslem Kolárovým; takových literárních „výpůjček" by se našlo as mnoho v jeho „individuelních" feuilletonech, právem se tedy jeho tvorbě vytýká nepůvodnost. Benoniho vzpomínku dlužno v tomto směru doplnit a opravit. *Fdký.*

*

* Podle zpráv amerických listů vyšlo v Americe v roce 1919 nových knih 7625 a 969 nových vydání. Z těchto 8594 děl bylo 7179 od amerických spisovatelů. Románů a novel bylo 904, dramat a básní 500 a 433 spisů pro mládež.

—*blk*—

*

* Je známo, že na výtvarnických výstavách kupují se často spíše „jména" původců než díla sama. Tomu chce učiniti přítrž pařížská výstava „Bezejmenných". Jména původců nejsou uvedena na obraze, ani ve výstavním katalogu a budou oznámena kupci teprve po koupi. Veřejnost doví se o autorech až po uzavření výstavy.

—*blk*—

*

* Ruské vydavatelstvo „Sjevernye ogni" ve Štokholmě (redakce J. A. Lundela a E. A. Ljackého) vytisklo druhé vydání výboru moderního básnictví ruského s titulem „K novym daljam". Nevelká, ale vzorně vypravená knížka obsahuje intimní a náladovou lyriku Balmonta, Brjusova, Lochvické, Tjodorova, Makovského, Sologuba, Merežkovského a j. Jedním z dalších svazků „Severních ohňů" je ruský překlad povídek Selmy Lagerlöfové pod názvem „Pušinka" („Chmýří"). *Aa*

*

* Kníže N. C. Trubeckoj, soukromý docent sofijské university, vydal nákladem Ruskobulharského vydavatelstva v Sofii plod svého desetiletého přemýšlení a práce, knihu „Evropa a lidstvo', v níž viní kulturu ze všech světových zel. Podle něho evropská kultura je lží a zrůdou a nad to ještě není vlastně kulturou všeho lidstva, nýbrž jen omezeného počtu, romanogermánů a také jenom jim potřebna. Pro každý jiný národ jest poevropštění jistým zlem. Radí Rusům, aby se obrátili k Evropě zády proto snad, aby s větším pochopením vrátili se k asiatským divochům, o jichž kultuře rozepisuje se s plamennou výřečností. Soudíce podle referátu, který přinesly „Posljednia novosti", pařížský ruský deník, o knize Trubeckého, nejsou Rusové autorovi příliš vděčni za jeho rady.

* *Aa*

Posměšná modlitba k papeži Kalixtovi. Poslední stránka Theobaldovy Husitské války v univ. knihovně obsahuje lat. a českou modlitbu k papeži Kalixtovi, by dovolil kněžím užívati dvou nebo tří žen „svobodně". Modlitba tato ze 17. stol. zní: Bože, jenž jsi skrze nařízení nepromĕnitedlné a věčné někdy blahoslaveného otce Kalixta, papeže svaté paměti, nás kněží těžkého břemene sprostiti a ženiti se nám jsi zapověděti ráčil, popřej nám tedy milostivě, abychom skrze přímluvu a zásluhy téhož sv. papeže dvú žen aneb tří svobodně místo jedné užívati a s nimi do věčnýho ráje dostati se mohli a to skrze orodování našich svatých proholenců za nás. *Jos. Volf.*

*

* Prohlašuji k uvarování různých domněnek, že pseudonym Lapier, objevující se v „Humor. Listech", nenáleží mně.

Fr. S. Procházka.

Oprava. V básni Jana Karníka v č. 34 na str. 465 budiž čteno ve sloce osmé „co včely hudou —".

V Praze, dne 26. května 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Jan Karník:

MONOLOG ROZPAČITÉHO PLAVCE.

Co děd kdys vyčetl z posvátných run,
slavně se splnilo. Vyjíždím v moře,
jež poslušně koráb můj nese jak rybářský člun.
Ku předu letím, radostně v příboj se noře,
koráb je hrad můj, na přídě pevný můj trůn.

Hoj, proč se vlny zvedají,
ve vzdorný hřeben náhle se ježíce?
Proč zmítá se loď jak zpuchřelá pramice?
Proč chvěje se v základech jak proutek osyky?

Ó, krysy, ohavné krysy v jejím dně otvor hlodají,
ohyzdná havěď, jež ani se netají
zlým dílem zkázy — —
Hle, živel již dravý lačnými jazyky
spodinu líže, vlny se valí
jak ohromné zmije, jež na slunci spaly —
Když do nitra korábu již se mi plazí,
jej v propasti bezedné strhnouti chtějíce,
proč civím jak somnambul za svitu měsíce?
Proč moje oči jen v dálavě chimer sledují rysy?

Proč otálím netečně? A proč nekřísnu krysy
po lebkách drzých, po zubech hlodavých?
Proč písek nesypu do zraků krhavých?
Proč havěď záškodnou,
poctivé rány nehodnou
nechávám hlodati bez trestu,
aniž bych bičem ji vymrskal na cestu?

Kdo jen mne probudí z mrtvého ztrnutí?
A kdo mne gestem vůdcovským přinutí,
abych se netvářil pitomě jak spadlý s nebe
a činem zmužilým s korábem zachránil sebe?

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

ÚLEVA.

Na smrt znaven zhroutil se oficiál zemského výboru a spisovatel Fráňa Prokeš, když mu žena jeho Fanuška v náručí dodýchala.

Celé ztýrané, dlouhou agonií manželčinou vysílené tělo ho bolelo, v hrdle prahlo, od žaludku bylo závratno a ošklivo, v očích se temnilo a v uších hluchlo.

Byl zničen.

Víčka mu samoděk zapadala a tupá bezvědomost zalehla jeho smysly.

Ach, spát! Spát! Věčně, neprobuditelně!

Ztrácel se do hlubin — vtom jako elektrická rána, děs ho vyrušil. Chtěl vstáti, prchati, ale olověná tíže věznila všecky údy nehybností.

Nehybností, nikoli však blahodárným nevědomím. Naopak, v strašidelné až plastičnosti vystupovaly dosud tlumené rozpomínky, hlavně ze čtyřletého soužití s ní, která sama už nebyla více, než vzpomínkou. Seznali se v úřadě. On byl praktikantem, ona tipmamselkou v téže úřadovně zemského výboru. Jemu bylo třiadvacet, Fanušce tolikéž. Stoly jejich byly čelem proti sobě; ký div, že se sblížili, zamilovali, a když Prokeš za dva roky postoupil, vzali se.

Oba dva byli osiřelí, on úplně, ona žila s vdovou matkou, která pro jedináčka svého nádeničila po domech jako pradlena.

Fanuška byla štíhlá, éterická plavovláska, červená a bílá jako obrázek. Měla měšťanku a chtěla na učitelství. Nebyla však pro přílišný nával přihlášených přijata. Zachytila se tedy v úřadě.

Fráňovi byla jako madona. Nevýslovná čistota a něha z ní vanula, voněla jako bílá, právě rozkvetlá růže. Taková něžná, běloučká a křehoučká byla. Do roka měli dítě, andílka, jenž nebyl stvořen pro tento svět a odlétl brzy v pravý domov svůj do neznámých výšin. Zrození jeho stálo matku mnoho krve, smrt dítěte pak zlomila její duši. Zesmutněla, ochabla, pokašlávala. Vzali matku k sobě, aby dceři pomáhala. Fanuška polehávala, vadla. Lékař přímo přikazoval pobyt na jihu. Ale odkud vzíti peněz? Dcera i matka měly oči stále uplakané a Prokeš četl v pohledech prosby a výčitky. Pálily ho. Ve Fanušce probudilo se něco, co ho zotročovalo. Dostávala záchvaty lidské úzkosti, volala, aby jí nenechali umřít, obviňovala muže, že ji připravil o zdraví. Vyhrožovala, že ho zde nenechá, že neodejde sama se světa, že on musí s ní. A že má-li ji rád, jak tvrdí, že učiní vše, aby se uzdravila.

Hlava se Prokeši mohla rozskočiti přemýšlením, jak pro Fanušku získati peněz na cestu a pobyt v cizině. Vzíti v úřadě zálohu, žádati o mimořádnou výpomoc nemocenskou, to vše nestačilo.

Náhoda pomohla. Prokeš byl dobrým vypravěčem, zejména anekdoty dovedl podati s vážným klidem a neomylným účinem. Dovedl též vymýšleti varianty, jež působily jako novinky.

„To bys měl napsati a dáti do Humorů,“ navrhl mu jednou kolega Hamáček v úřadě.

Napsati? Tisknouti? To utkvělo Prokešovi v hlavě. Nikdy dosud ničeho nenapsal, ani nesnil nikdy o kariéře spisovatelské. Nebyla to touha po slávě, která způsobila, že návrh prohozený kolegou nazdařbůh, uvázl Prokešovi na mysli. Za myšlenkou objevilo se hned hmotné pozadí, honoráře, možnost dáti ženu na jih.

Myšlenka nešla mu z hlavy. Sedl tedy a psal. Šlo mu to napřed jako psu pastva, těžce, zpotil se při tom, rozkousal dvě násadky a kdyby nouze nenutila, praštil by perem a poslal písemnictví na horoucí skálu. Byly to podivné inspirace, pohledy na zkomírající ženu, na nevraživé mlčení tchyně, na prospekty lázní na stolech (on o ně nepsal), inspirace k veselým historkám, žertům a paňácovským kotrmelcům. Se zaťatými zuby vyplňoval archy výplody svého vynuceného humoru. Zašel pak do redakce a zanechal tam své výplody. Líbily se, tiskly se a v brzku první honoráře octly se v rukou novopečeného spisovatele Liblinského. Pak dočetl se v novinách o lukrativních zájezdech krále anekdotářů Šlegra na venek. Nový výhled na kynoucí zlaté proudy paktolské se mu otevřel. Si hic et ille, cur tu non Augustine? Stálo to za pokus. Redakce mu přátelsky zatlačila a pasovala Liblinského tiskem za mistra anekdot s prominutím tax. A za nedělí, později i za sobotních odpolední, zahájil mistr anekdot Liblinský své výpravy na venek i do pražských pivnic.

A Fanuška jela s matkou na jih.

Prokeš nemohl si své spisovatelství a samozvané mistrovství pochvalovati, byla to robota. Ale vytrvalostí a cvikem nabyl brzy dobré techniky spisovatelské. Četl jen a jen humoristické věci a neváhal ani cizích myšlenek použíti, vážné karikovati. Příjmy jeho vedlejšího zaměstnání hodně převyšovaly řádný jeho úřední plat. Přicházelo to Fanušce k duhu, vrátila se z jihu na podiv zotavená. Ovšem v pražské kouřové a prašné atmosféře netrvalo zlepšení její dlouho. Za dva měsíce nastala recidiva plícní choroby a nezbylo než vypraviti Fanušku do Cirkvenice, odkudž jela s matkou na léto do Zakopaného. Vrátila se až na zimu a vydržela zase do března bez recidivy. V březnu objevila se krev a chorá odjela do Heringsdorfu k moři zase s matkou. Ale bylo jí hůř a hůře a uprostřed léta vrátila se téměř umírající k mužovi.

Nebyla už způsobilá k cestám, ani k pobytu venku. Mrazilo ji neustále, nohy jí otékaly, a když popadl ji kašel, křičela bolestí a dívala se nenávistně. Na muže i na matku. Záviděla jim zdraví, chuť k jídlu, dobrý spánek, vše. Chtěla tak horoucně žíti a zoufala si, že musí zemříti. Žádala, aby muž lehal těsně vedle ní, tiskla se na něho celým stále zpoceným tělem, dýchala na něho a líbala ho dlouze a přissávavě a zlobila se, když se odvracel. Chtěla mu vočkovati svou nemoc, aby zemřel s ní, aby nedostala ho po ní jiná. Zakazovala mu psáti ve své přítomnosti, zaměstnávati se něčím jiným než jí. Div že mu cesty do úřadu nezapověděla, zdržujíc ho doma co nejdéle a posílajíc si pro něho často do kanceláře. Žádala, aby jí přisahal, že si žádnou jinou nikdy nezamiluje, hrozíc, že by ho jinak přišla strašit, a zase jí musil i s lékařem na čestné slovo ujišťovati, že ona není tuberkulosní, že má jen chronický katar trubic a že z jara dá se do energického léčení své nemoci injekcemi, jichž se

dosud bála. A v zápětí vyčítala zlobně svému muži, že ji pro svou rozkoš do toho stavu přivedl, a když spatřila, jak ho tím ranila, v převratu svého citu ho laskala a žádala si nejintimnějších zas a zase opětovaných objetí.

Muka!

V noci skoupaná v potu probouzela se s výkřikem a hledala rukou svého muže, zda je podle ní. Kolik nocí proseděl v lenošce u jejího smrtelného lože! Přitahovala ho k sobě a zase odstrkovala, že jí ubírá vzduchu. Až za březnového, deštivého odpoledne počala chrliti proudy krve. Držel jí umyvadlo, třesa se na celém těle. Oči její koulely se zoufale v jamkách. Vzal ji do náručí, nevěda ani co činí, a za chvíli byl postříkán jako v jatkách.

Lékař zastavil konečně krvácení, ve mdlobách, bezkrevná ležela Fanuška na loži. Očí už neotvírala a slabounce dýchala. V nohou postele stál lékař, bokem držela matka ruku dceřinu. Pak přišel kněz — dlouhé, nepochopitelné hodiny skonávání. Pak počalo Fanušce kloktati v hrdle, váznouti na chvíli dech. Strašné okamžiky očekávání, hrůza vála pokojem — konečně vztáhla Smrt svou neodvratnou ruku.

Matka otvírala okna — surová vlhkost zaproudila ovzduším. Pach mrtvé země.

Hrozné, úžasné utišení v pokoji. Bez dechu, bez hlásku. Kdosi jako by mu zatlačoval oči. Umřel i on?

Když Fráňa Prokeš procitl z letargického spánku, byl prvý pocit, jenž ho prolnul, pocit nevyslovitelné úlevy.

Z čeho se mu ulevilo? Ze smrti Fanuščiny? Zhrozil se. Vždyť ji miloval. Všecko vonné kouzlo prvního roku manželského ovanulo ho sladkým bolem! Kdyby mohl, svůj život by dal, aby ona tu zůstala.

A přece úleva neodstupovala. Konec! zatanulo mu na mysli. Čemu? Bolesti, zápasům, trudu a starostem.

Pohlédl na mrtvou. Ležela bílá, klidná a jako usmířená. Konec i jejímu utrpení, i ona má úlevu.

Byla to úleva posvátná, nedělní. Odpočinek po práci. Neměl přání, neměl závisti. Vzpomněl, že když pro nebožku byl v Zakopaném, záviděl jí, kolik zajímavých zemí poznala. Co vše on, spisovatel, by z toho vytěžil! Nyní tu závist nepochopoval.

Nikdy nepoznal slávychtivosti. Jemu Musa nebyla lepou bohyní, přinášející sladkou trýzeň, mocné vzruchy tvůrčí, zmnožený pocit života. Jeho Musa měla hamižný pohled, rukávce z voskovaného plátna, pokaňhané prsty, stinítko na očích a zapáchala petrolejovou lampou. Rozkoš tvorby! On jí nepoznal. Ždímal své myšlenky z vyprahlého mozku, nerad a pracně lapal do síťky vůle nápady poletující jako motýli, hnětl, osekával, lepil a žmolil vše do karikatur, nad nimiž se čtenáři chechtali, on však by plakal. Tvořit a tvořit! On musil, proto ho to netěšilo.

Nyní už nemusí. A v tom je jádro jeho úlevy.

Vrátí se své kanceláři, svému nanáročnému životu. A mimo kancelář nikdy už nesáhne na pero! Ďas vem spisovatelství! A složí též řád mistra anekdotářů. Ať si zase jiný mluvka vyjíždí otřásat bránici břichatých tatíků při pivě vtipy čím kluzčími, tím bohatěji honorovanými.

Vale Muso! Fráňa Prokeš ti dává navždy s bohem!

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

S tím budou potíže! Bojím se toho dnes víc než včera!" odpověděla, zachmuřivši tvář. „Proto jsem řekla, že jsem si ještě pevně nikoho nevybrala; a nelhala jsem. Bláha přijde a zmate mne. On vždycky přijde, když se mám rozhodnout a vždycky mne od Havlíčka odtrhne — a až hrubě."

„Znám ho a dobře vím —"

„Nemohu za sebe, nikdy se mu nedovedu uzavřít, hned mám hlavu spletenou. Je prudký a kalný a hrozivý — a přece milý. Někdo jiný, než obyčejně bývá. Měla jsem dát Havlíčkovi slovo už dávno, ale ty —"

„Ne, právě ne, to by bylo bývalo nebezpečnější!" prohodil Hrdlička, zamysliv se na okamžik.

„Bláha přijde ještě jednou —"

„Vím —"

Ohlédla se po pokoji. Temné oči její nezářily již veselostí.

„Co bys byl učinil," otázala se z nenadání, „kdybych si ho byla zvolila — tak snadné to bylo —" V tu chvíli zbledla a ztajil se jí dech. Úsilí překonat se objevilo se ve staženém obočí jejím.

„Nic," řekl tiše, pokrčiv rameny.

„Nic?" podivila se.

„Poněvadž by to bylo totéž, jako by sis ho byla nezvolila.“

„Proč?“ otázala se tak vzrušeně a uděšeně, že si toho Hrdlička povšiml a na okamžik zaváhal s odpovědí.

„Poněvadž si ho nemůžeš nikdy vzít,“ řekl po chvíli jaksi smutně a ztlumeně, jako by si byl přál, aby toho raději ani nezaslechla.

„Ne, nezeptám se proč,“ umiňovala si jako prve, obrátivši k otci pátravý pohled.

Odvrátil se, zaváhal, povstal a odešel k oknu, zakalenému mlhou.

„Musím se dopoledne podívat ke Kadlcovi na Vostojavku!“ prohodil.

„Všimla jsem si, žes včera s ním něco ujednával.“ Poběhla k otci a objala jej. „O mně?“

„Ne ne,“ zcela tiše odpověděl. „O jiné věci jde. Rozháním poslední mraky.“

„Ne, nezeptám se na to,“ opět si pomyslila, plna příjemného vzrušení. „Stále se něco důležitého děje a stále mimo mne, napadalo ji, „dříve mne to děsilo, ale dnes již ne.“

Hrdlička chvíli otálel. Povšiml se konečně, že se Vlasta nevyptává a že již několik důležitých poznámek jeho, zvědavost podněcujících, úplně v nitru svém pohřbila.

Pohladil jí po vlasech, usmál se na ni a oči jeho zamžikaly.

„Bez trpělivosti nikam člověk nedojde!“

Opět se oba rozveselili.

Za chvíli Hrdlička odešel.

Sotvaže osaměla, přiznala si v jakémsi radostném vytržení, že se již Bláhy nebojí. Všecka nejistota a temný strach zmizely. „Stále se něco děje a přeměňuje a já nevím, jak a proč!“ zvolala. „Nikdy si ho nemohu vzít — nikdy! Je to divné! A už tenkrát paní Hejlovcová cosi takového řekla. Co v tom asi je? — Ale ne,“ vzpřímila se, „nebudu pátrat a nebudu na to myslit. Nebe je pomalu bez mraků! Samy přicházejí — samy odcházejí.“

Poskočila, zašla do svého pokojíka, vyhledala dopis Havlíčkův a napojila se jeho vzrušenou láskou, věrou a radostí. Když dočtla a když začínala znova, přinesla jí služka tenký balíček, převázaný provázkem, prý z Moutína. Byla tu poslice, stará Bártová, a prý nakazovala šeptem a s vyvalenýma očima, aby to hned Vlastě odevzdala. Bylo patrno, že Havlíček píše. Vlasta nedočkavě rozvázala provázek. Vytáhla z obálky papíry a rychle spočtla, že dopis obsahuje dvaatřicet stran. „Psal celou noc!“ pomyslila si, a usednuvši k oknu jala se okamžitě čísti. Opět táž čistá víra, táž silná láska, totéž oslňující mladistvé proudění.

Dříve ještě než dočtla, vyrušily jí mužské kroky, zaznívající z hostinského pokojíka. Srdce se jí rozbušilo. Uschovala dopis do kapsy a naslouchajíc povstala. „Bláha!“ napadlo ji. Strachu nepocítila, naopak, nitrem zavanula jí odvaha, přání tváří v tvář se vyrovnati. Oklikou přes kuchyni přichválata a vstoupila. Nemýlila se.

U stolu seděl Bláha. Oživl, vyskočil a podával jí obě ruce.

„Jste prý sama doma. Mám štěstí. Letím k vám jako šílený — podívejte se, bláto je!“

„Je! — A jste už hodnější než včera?“ prohodila, jako by ji něco nutilo zavésti hovor k věci.

„Nebyl jsem hodný?“

„Ne. Zlý! Nelíbilo se mi to!“

„Nedivte se, vášeň je jako proud. Kdyby tu byli neseděli — ti — snad bych se byl nedal strhnout tak příliš, ale — oni — všecko se ve mně bouřilo. A vy jste se mi v tom nelíbila, vy, hlavně vy! Vidíte na mých očích, že jsem celou noc nespal. Slečno, my si musíme o tom promluvit přímo. Zaplať pán bůh, že jste sama doma — otec váš hraje proti mně, a to je strašný hráč, toho jistě učili maryáš čerti —“

„Není proti vám!“ řekla jako dítě, které se zlobí.

„Je, do toho vy nevidíte! Je! Ale já se ani jeho neleknu!“

„On není proti vám, ale myslím, že proti vám je osud!“

„Jak? Co? Víte něco?“ uchopil ji za ruce. „Co jste to řekla?“

Usedli. Pokračoval:

„Osud? Já se osudu nebojím, nevěřím v něj, věřím jen v pevnou vůli. Vlasto, nedejte se vodit takovými cestami. Havlíček vám snad něco namluvil, ale je to jistě nesmysl. A ne-li Havlíček, tedy sám pan Hrdlička. Opakuju vám, nedejte se vodit takovými cestami! Povím vám něco: Trumfy v téhle hře byly — tma. Samá tma, samá záhada!“

Naslouchala se svislými rameny a s očima v dálku upřenýma.

„Nikdo jste toho neviděla,“ pokračoval prudčeji, „jen já, jen já! Rozhodl jsem se několikráte, že to všecko rozmetu a vyjasním. Byla jedna cesta, byla a je, vy, vy, vás získat, vaše srdce, — a potom by byl čert vzal všecky ty trumfy a celou tu hamižnou hru! Byl jsem odhodlán roztrhat ten uzel, bouřilo to ve mně, několikráte jsem letěl k vám jako divý, cítil jsem, že vás přesvědčím, že vám oči otevru, že pochopíte, ale tu vždycky v poslední chvíli někdo mne zadržel, odstrčil, někdo — sám nevím kdo, nějaká neviditelná ruka — a

opět jsem v té tmě tápal — a vy taky! Ale dnes, dnes konečně se mi poštěstilo, dnes —" hleděl v její zrak očima rozníceným — „Vlasto, chápete to, chápete, co znamená, že jsme sami? Přišla chvíle, kdy můžeme všecku tu lež kolem sebe rozmetat!" Tvář jeho neobyčejně se rozzářila. „Vlasto!" zachvěl se. „Vlasto, já cítím, že na dně duše — hluboko — mne máte ráda!" Horoucí pohled jeho vléval se do jejích ustrnulých očí.

Pojednou tvář její nápadně zbledla:

„Vy si mne nikdy vzít nemůžete...!"

Úžas vletěl do jeho očí a ledová bledost pokryla čelo i všecka líce jeho.

„Proč?" zašeptal.

„Nevím."

„Nevěřte tomu!" vykřikl. „Nevěřte tomu!"

„Věřím tomu," řekla pevně.

„Vždyť je to nesmysl, Vlasto! Proč bych si vás nemohl vzít? Brání snad váš otec? Řekněte!"

„Ne — on ne —"

„Kdo tedy? Pak není síly, která by mohla nás roztrhnout, milujete-li mne!"

„Nemohu říci, že bych vás milovala! Byly chvíle, kdy se mi to zdálo —"

„A ty chvíle zase přijdou, ty chvíle se promění v celý život, uvidíte! Sám jsem zavinil, že se tak již nestalo, i vy jste to jednou doznala, mne vždycky někdo přelstil! Mám vás rád, Vlasto, mám vás tak rád, že nikdo a nic na světě mne od vás již neodtrhne! Přisahám, že ne, přisahám, že se ničeho neleknu, že nebudu již tápat ve tmě, jako jsem tápal, jenom si přiznejte, že skutečně ve vašem srdci žije láska ke mně, že je třeba jen si to potvrditi!"

„Kdož ví, snad by to bývalo bylo možná," promluvila tiše a smutně, „bývalo mi skutečně někdy po vás teskno, ale byl to spíše temný strach —"

„Jaký pak strach? Ne ne, byla to láska, která by byla vyrostla, kdybych se byl nestal obětí falešných hráčů. Podvedli mne Ale ona vzroste i teď, uvidíte! Vlasto, můj cit je prudký, neděste se ho, má láska je zdivočelá zoufalstvím, nebojte se mne, ale ona se změní, jakmile mi podáte ruku!"

„Ne — vy si mne nikdy vzít nemůžete!" řekla tiše.

„Co to mluvíte? Proč bych nemohl?" vykřikl.

„Nemůžete... Uvěřila jsem, že nemůžete!"

„Ale — proč?"

„Nevím, proč!"

„Tedy zase nějaká tma!"

„Snad! Chtěla jsem ji prohlédnouti, chybovala jsem; chtěl jste ji rozehnati, chyboval jste. Tma nemusí člověka ničit, ona může někdy i před zkázou zachránit! Netrapte se, kdož ví, jak to všecko bude!" Pohled její neobyčejně zlaskavěl. Usmála se na něho.

Pojednou hrozivě povstal:

„Proč se na mne usmíváte? Proč neřeknete, že máte ráda jiného? Proč lžete? Povězte pravdu, že si mne sama vzíti nechcete a — já vás zastřelím!"

Vzala ho za ruku. Nevýslovná něha byla v jejím pohledu. Promluvila vroucně:

„Můj prudký kamaráde, vy jste se vždycky mýlil a mýlíte se i teď. Nelžu, řeknu-li, že jsem vás měla ráda a že i teď — někdy cítím tu lásku. Cítím. Nevyhrožujte mi, nejsem ničím vinna. I já jsem se bránila té stálé nejistotě, ale co to bylo platno? Nesla mne dál. Může se voda v potoce sama zastavit? Ne, ani mraky v letu ne, ani vy ne. Všichni někam letíme. Řekl jste mi včera, že jsem plášť ve větru — Jsem! Ale i vy jste plášť ve větru."

Svěsil hlavu. Lesk očí jeho pohasl, do tváře nastlalo se mu hoře.

„Vy, Vlasto, nebudete tedy nikdy mou ženou?" otázal se tichým hlasem.

„Uvěřila jsem, že ne...!"

Hryzl si rty. Chtěl zabrániti slzám, vlévajícím se do jeho očí. Usedl. Sklonil hlavu a mlčel.

„Víte už asi, koho si vezmu!" řekla, ale sotvaže to vyřkla, všecka se zachvěla.

Nepobouřil se, kývl jen mlčky hlavou. Hoře svíralo jeho rty.

„Vy skutečně trpíte," promluvila něžně, „a souží vás, že jsem se zamilovala do Havlíčka. Teď můžete porozumět Pepči... teď ji můžete úplně pochopit. Má totéž hoře jako vy. Proto vám včera tak porozuměla! Všiml jste si toho? Víte, když nejvíce jste bouřil a dokazoval mi, že beze mne nemůžete být na světě, jak něžně vám líbala ruku? Jak s vámi cítila? Nikde jsem neviděla tolik bolesti jako na jejích přivřených, zčervenalých víčkách. Má zlatá!"

Mlčel chvíli, pak povstal:

„Vy jste mne na prach roztloukla!"

A Vlasta, jako by byla ani neslyšela jeho bolestné poznámky, překvapila jej:

„Víte, kdo k nám v sobotu přijede?" A nečekajíc jeho otázky ihned řekla: „Paní Hejlovcová!"

„Ta?" zašeptal, a podivná chmura nakupila se mu po celé tváři.

„Jsem na ni zvědava. Myslím, že vás taky navštíví."

Bláha pojednou všechen se proměnil. Jakýsi zvláštní prudký neklid se ho zmocnil. Šel k oknu a hleděl ven. Pak učinil ně-

kolik kroků a pohybů rukama, i rty, jako by se chtěl něčemu posmáti, ale vždy se přemohl. V očích jeho bylo možná čísti zcela jasně střídání vnitřních pocitů, velmi různých a prudkých.

„Nu, což," řekl pojednou s krátkým, neveselým zasmáním, „ať si to tedy běží všecko jako voda a jako mraky — beztoho nikdo neví, co bude." Mrskl rukou a vycenil zuby.

Sáhl po svrchníku. Oblékal se. Nezdržovala ho.

Teprve po jeho odchodu pocítila, že byla všecka vzrušena a dojata, ale jinak než jindy, jaksi v hlubinách, v oblastech srdce i duše, jichž si nikdy nevšímala.

Když se v poledne vrátil Hrdlička, vyběhla mu naproti do předsíně a prudce jej objala. Byl neobyčejně veselý, samý žert a smích, plný náchylnosti sdělovat se, ale ona umiňovala si, že se na nic nezeptá. Prohodil, promnuv si ruce:

„Kadlec jednou ocení — ten snad ocení, jak jsem mu prospěl! Jako pták na jaře je teď... Štěstí nám přálo!"

Ale ani teď Vlasta na nic se neptala. Jala se vypravovati otci o Bláhovi i o dlouhém dopise Havlíčkově. Naslouchal pozorně, ale do řeči jí nevpadal a úsudků nepronesl. Jen ji pohladil něžně po skráni a usmál se.

XXXVIII.

Od neobyčejných dojmů včerejších, hlavně po rozmluvě s otcem v dnešní noci Vlasta nabyla, aniž se toho nadála a aniž mohla všecky ty změny vysvětliti, blahého uklidnění, jakéhosi pevného bezpečí víry, že stačí pustiti již z rukou vesla a ponechati loďku proudům. Není pochyby, dopluje sama a šťastně. Z nedůvěry k otci stala se obratem důvěra. Bylo pojednou sladko a příjemno oddati se jeho nejasnému vedení, bylo pojednou jisto, že blíží se kvapem ono vysvětlení, po němž s úzkostí toužila. Dokonce pocítila chvílemi i lítost, že pomine tento stav napětí, rozestřený celým jejím životem, a pocítila i obavy, že bude zklamána, jak otec dnes v noci napověděl. To zdržovalo ji od zvědavosti, ale nejen to, zdržovala ji i zvláštní radost, která vzniká v duši z očekávání velkých událostí. Pojednou bylo všecko příjemné a všecko důležité, nač jen si pomyslila, ba zdálo se jí, že čas příliš letí a že nebude ani možná všecku tuto blaženost ve dnech před blížícím se odhalením vyssáti a zažíti. Bylo patrno, že zachvacovalo ji den ode dne víc a více radostné vzrušení, jemuž, jak se jí zdálo, podlehali všichni, kteří kolem ní byli a kteří k ní přicházeli. Pepča i Anča Vaněčkovy denně s ní mluvily a hořely nemenším vzrušením. Každé chvíle objevilo se některé z nich nové nějaké znamení, stala se nepatrná událost, která ukazovala na budoucí nedaleké rozhodnutí, tak, jak si ho přály a jak dávno již o ně usilovaly. O Všech svatých mluvila Anča s Kadlcem, byl — jak potom vypravovala — všechen jako omladlý, krotký a milý, hovorný a zmoudřelý. Že všeho jeho projevu hned prý bylo vidět, že je cosi za ním, že vyplul z proudů na břeh. Je mírný, libuje si, či lépe řečeno, spokojuje se tím, co je, a neohlíží se. Bude prý jednou Anči vypravovat, co prožil. „To by byl román," pochválil se, „ten kdyby tak dovedl někdo napsat!" Řekl prý i to, ožení-li se, že bude žíti na menším statku, ne na prodluženém dvoře, dokonce prý má cosi již vyhlédnuto. Je přirozeno, že Anča vypravovala tyto věci vzrušeně. S nemenší prudkostí překvapila Pepča sestru i Vlastu večer o Dušičkách zprávou, že se odpoledne setkala na hřbitově s Bláhou. Podivné prý to bylo, nezapomenutelné. Byl na hrobě svých rodičů a tak prý zesmutněl, že se ho až ulekla. Stál dlouho, ani se nehýbal, s kloboukem v ruce, s očima na hrob upřenýma. „Líto mi ho bylo," vypravovala, „protože mu nikdo z vás nerozumí, a nejméně ty, Vlasto! Tu lítost jsem četla na jeho smutné tváři. On se zdá někdy trochu zanedbaný, to je pravda, ale tatínek náš říká, že vyrostl v hrozných poměrech. Víte obě, jaký byl jeho život a co matka jeho vytrpěla! Co ten chlapec doma viděl? Matka i on třásli se před rozmarným otcem světákem a před jeho novými a novými kousky. Nebylo divu, že si chlapec znechutil svět a že se zanedbával. A to jeho občasné zplanutí, jak o něm v neděli mluvil, to jsou odrazy otcových plamenů. Věřte mi, jen to, jen to zůstalo z otcovy povahy v něm, nic více!"

Při tomto vypravování oči její neobyčejně se rozzářily. Pak povídala, jak jej oslovila a jak dlouho spolu přecházeli od hrobu k hrobu. Vypravoval prý jí o zemřelých, které znal, a vypravoval prý jako člověk, který po velikém utrpení a zklamání chce se smířiti i se svými nepřáteli. Poznala prý zcela určitě, že toho dne po prvé v hlubinách svých oceňoval její věrnou lásku. Neřekl to, ale ona to zcela určitě cítila.

„Já vám teď více rozumím než dříve," opakoval mi několikráte," vypravovala Pepča, upadajíc do zanícení stále většího. „Vlasta mi vlastně otevřela oči," říkal, „sama Vlasta, a tak podivně, div mi při tom srdce nerozkopla! Vy jste velice trpěla,

když jste viděla, že jsem se zbláznil do Vlasty, to já dobře vím, vlastně teprv teď to vím; vy jste mi ani nepsala vyčítavé dopisy, ani jste Vlastu nepomlouvala, ani mi nenadávala, ani mi nenadbíhala, vy byste byla — já vím — už vás dobře znám, ještě Vlastě domluvila, aby mne chtěla a aby mne netrápila!“ Vlasta i Anča naslouchaly se zvlhlýma očima. Přikyvovaly. „Pomyslete si,“ vypravovala Pepča dále, „že mi celou hodinu povídal o svém soužení, jak už ví, na čem je, jak se připravoval k něčemu — bůh ví k čemu — a jak jsi jej, Vlasto, palicí do hlavy udeřila, tak že prý sotva domů došel. A vyzpovídal se mi ze všeho, jak ho ta láska zdivočila, že se mu i povaha kazila, že přemýšlel celé noci, co podniknout, jak to udělat, aby Kadlce i Havlíčka přelstil a třeba i zničil. Žasl sám nad sebou, jaký že byl prudký a zlý a krutý. Ale to jsem taky dobře viděla, že se dosud trápí, že toho má plnou hlavu a že stále ještě cosi čeká. To se musí objasnit, opakoval několikráte, „to — proč byla to komedie —“

„Však se to objasní!“ pronesla Vlasta tiše.

„Dva si vzít nemůžeš!“ zasmála se Anča. „Ne?“

„Ovšem, a ani bych Bláhu nechtěla!“

A jako by jí toho bylo v tu chvíli třeba, Vlasta přinesla dopisy Havlíčkovy a četla jim z nich. Dívky se přitulily k ní. Teplé vlny mladé lásky, šířící se z jednoduchých vět i z hlasu jejího, brzy zaplavovaly všechna tato dívčí nitra.

„Vidíte,“ volala Anča všecka zrůžovělá, „zdálo se nám to bůh ví jak těžké, když jsme se toho železného kolečka držely, a ani jsme snad nevěřily, že by se mohli ti tři bláhovci dohodnout — a vida, už je to tu!“

„Nepleť se, ti se nedohodli!“ velmi vážně řekla Vlasta.

„Ale je to tak, jak jsme to chtěly!“

„No — zdá se! Ale bez jejich dohody, a možná, že se v některém chystá odboj!“

„Pro Krista,“ ulekla se Pepča, „snad nepochybuješ?“ (Pokračování.)

Josef Kratochvíl:

RESIGNACE.

Žalovat bohu — to nepomůže,
žalovat lidem — vzbudí jen smích.
Nekvetou nikdy v zahradách růže,
dokavad na ně sype se sníh.
Člověka vůle hříčkou je cizí.
Ta-li se vzepře, ona hned zmizí,
jako když plameny pohltí vích.

Marně se hlava do výše tyčí,
šíje když ve dví zlomena jest.
Nechať však vichr kolkolem fičí,
nevracej kroků s počatých cest.
Každá sic tužba hledá své chvíle,
rozvaha klidná nechvátá v díle,
podniknout je však poroučí čest.

Léta jak ptáci veslují dále,
sotva jim stačí síla a dech.
Nemůžeš mladým zůstati stále,
vadnout a chřadnout losem z nás všech.
Nežli se rozvijí naděje tvoje,
ukončíš trudné života boje,
hlavu tvou stáří pokryje mech.

Jestliže cíl tvůj na poušti stojí,
s odvahou jarou do ní hned vkroč;
jestliže ke dnu studně se pojí,
nemeškej, ale rychle tam vskoč.
Obava často výsledek maří.
Když ti však dílo šťastně se zdaří,
jásej a čapkou vesele toč.

Pakliže přes to nedojdeš cíle,
nezdar svůj s tichou pokorou nes;
zvlášť, když to byla poslední míle,
na kterés náhle slabostí kles.
Byla-li vždy ti myšlenka svatou,
ta, s kterou šel jsi s mužností vzňatou,
svatou ti zůstaň ještě i dnes.

Nikoho neviň, že ti stál v cestě,
nebo ti vpadl úkladně v týl.
Nelaj a nehroz! Nesvírej pěstě,
uraziv cesty alespoň díl.
Klesl jsi prostě v poslední chvíli,
že jsi už neměl potřebné síly,
které si žádal vzdálený cíl.

Jaromír John:

BENJAMINŮV ŽAL.

(Dokončení.)

Usmála se a pohladila ho po pečlivě učesaných a cukrovou vodou slepených vlasech.

„Jak se jmenujete?“

„Vla—di—mír,“ zaštkal, skrývaje svůj obličej v kapesníku.

„Neplačte, pane Vladimíre, váš peníz se najde a odevzdá,“ řekla pomalým, vážně ztichlým hlasem. „Takový hezký hoch a pláče,“ dodala, nutíc se do žertovného tónu.

Na schodech ozvaly se kroky, zaklení, a náhle rozlehl se tichým domem drsný Vendelínův hlas:

„Vladimíre!“

Chopila se lampy, aby mu posvítila.

„Rukulíbám,“ zamumlal, napolo obrácen, navlékaje rukavice a přidržuje se zábradlí.

„Dobrou noc, pane Vladimíre,“ zvolala jasným a konejšivým hlasem.

Vykročil do ulice, která byla černější než hrob. Pršelo a oba jeho druhové stáli pod okapem s ohrnutými límci kabátů.

„Cos tam tak dlouho dělal?“ vyrazil užasle Toník.

„Jak ses měl?“ ušklíbl se Vendelín.

„Hoši milí — já za to nemohu —“ pronesl, lapaje po vzduchu.

„Co ti řekla?“

„Dals jí kytici?“

„Nedal —“

„Tak cos tam tropil?“

Zřel temné, hrozivé tváře a četl z nich zvědavost, zlobu a nepřátelství. Zmužil se a patře do Vendelínových supovitých očí, pronesl zvolna a kajícně:

„Kamarádi, nehněvejte se, já ztratil peníze...

Přišel jsem na pavláčku, až před její dvéře, dívám se, a najednou — tak —!“ vysvětloval a roztáhl prsty rukavice, ukazuje prstem, kudy proklouzl peníz.

„A nic jsi nenašel?“

„Hledal, a nic nenašel. Také švec hledal a ševcová hledala — přišla slečna — a nic — pranic.“

Temné, u sebe stojící postavy na blátivém chodníku pod okapem, na chvíli oněměly. Ulicí, ponořenou v nevlídnou tmu vál studený vítr, kývaje skřípající tabulkou obchodníka železem. Drobné kapky deště padaly se šumotem na propadlou, hrbolatou dlažbu, na níž šířily se černé kalužiny, vylévající líným crkotem blátivou vodu do kanálu.

„Myslíš, že ti věříme?“ řekl temným hlasem Toník.

„Proč jste zhasli světlo?“ vpadl Vendelín, a rozmáchl se rukou.

„Hoši — na mou čest — mám svědky — nebijte mne —!“

„Za naše peníze!“ zvolal Vendelín a uhodiv prudce Vladimíra svou pěstí do hlavy, dal se s Toníkem ve zběsilý útěk.

Zapotácel se. Ztratil vědomí a padl na stěnu domu, do kouta, na mokrou hromadu kalu, kde se zhroutil. A jeho hlava přepadla na okapní rouru, v níž rachotila dešťová voda...

*

Kdysi viděl, ve výkladu místního knihkupce pohlednici, znázorňující skladatele v lenošce, hrajícího na spinet; oknem padá do chudé jizby fialová zář měsíce a v bledém světle stojí průsvitná postava krásné ženy, která mu žehná.

Téže noci, kdy se v horečce obracel na svém loži nemoha usnouti, kdy bolela ho rozhořená hlava, v níž ve spáncích bily tepny mučivými kladívky, rozpřádala jeho obraznost román slávy, štěstí a žalu. Jaké útrapy musí prožíti hrdinná duše, aby si vykoupila chvíli štěstí a dlela po boku milované bytosti, tak vznešené a — ach, tak nedostupné? Hrával v sálech, zářících světly zlacených lustrů. Studenti vypřáhli mu koně a on jel s líbeznou paní svého srdce v kostymu Ysoardy k domu, jehož komnaty jsou plny vavřínových věnců a stuh. Šťastni, smějící, sedí u stolu, — obrazy jejich chvějí se jako stolujících párů v biografu — pijí víno z jiskřivých kalíšků, přikusují zákusky a ona nespouští pokorných zraků s jeho tváře, které tak sluší anglický knírek (jako má mladý Rosenzweig), jako on s nemenší vlídností dívá se do široce otevřených, mámivých očí, jež jako by patřily spíše čarodějnému přiznaku. — Krásnou Ysoardu usmrtila láska. Vydechla v jeho náručí, když přijala slib věrnosti a opakovala slábnoucím hlasem verše Doriovy, které nade vše milovala.

Jektají zuby zimnicí, s čela stéká pot. V pokoji hlodá myš, v kuchyni kašle dítě, a utíkající hodinky na nočním stolku jako by kamsi spěchaly. Uliční svítilna vrhá na nízký obílený strop dva táhlé, světelné pruhy a zvenčí zaléhají do tichého pokoje hlasy napilých chodců.

V šerém, modravém světle plynové svítilny, jako ze záhrobí vynořuje se mrtvá Ysoarda v bílé, skládané sukénce, kráčí jako přízrak pokojem, sklání se nad ložem, ruce napřahuje, po vlasech hladí.

Zavřel oči a ležel v červeně pruhovaných peřinách, klidný, usmívající se. Život prchá, jako by měl navždy usnouti líbezným snem, tak žalně i slastně bije opuštěné, pokořené srdce, jež si vroucně přeje smrti vykupitelky, aby vyprostila z hrubého světa a dala duši jako holubici vzlétnouti do končin blaženého míru.

Usedl, hlavu oběma rukama uchopil. Surová pěst s tvrdými kotníky znovu dopadla na jeho čelist. Klesl do polštářů, cítě horkou, napuchlou tvář a krev v ústech, bolavý jazyk, drásaný trnoucími zuby. Poznával známé světlo pouliční svítilny, uvědomil si, že tam pod okny je úzká, vlhká ulička, zapáchající chlévem a po ní, jako po jiných, po náměstích a po silnicích proudí, zmítají a bijí se lidé slovy a pěstmi, že tu vládne morálka, nevybíravá v prostředcích, jež bez milosrdenství odstrkuje slabé, jež šlape svou hrubou botou každou povýšenou krásu snu.

Krče pod peřinou bolavé údy až k samé hlavě, skrčuje se v klubíčko, zimomřivě přikryt, jako by se chtěl sám sobě ztratit, poznával po prvé, jaká je hrůza ze samoty, opuštěnosti člověka a co je opovržení a nenávist.

*

Jak mohla zůstat utajena dobrodružná výprava tří kvintánů, když si ji vyprávěly paní v krámech řezníků za třesku seročiny, dopadající na hovězí kosti, na trhu, kde stály s taškami póru, petržilky a hlávkového sálatu, když si o ní šeptala na večerní promenádě děvčata, nížící koutky úst a postrkující dopředu bradu na znamení štítivého opovržení?

Stali se hrdiny dne. Vladimíra vyhledávali studenti, kterých ani neznal: „Pane Vinický, není tohle váš zeměpis?“ — „Pane Vinický, vemte mne s sebou, až půjdete zas na výpravu!“ — „Největší Don Juan ve městě je pan Vinický Vladimírus.“ Chvástavý Vendelín nehorázně šperkoval návštěvu, Toník se vyhýbal lidem a bál se vyšetřování.

Vladimír snášel narážky mlčky, klopě oči a červenaje se.

V přírodopisném kabinetu, stoje u skříně s vycpaným krokodýlem, s pláčem pověděl svému třídnímu na sebe všechno. A když potom stál s Vendelínem a Toníkem v prostranné sborovně, proti obrazu presidentovu, skvostně namalovaným profesorem kreslení Ticháčkem, před stolem, potaženým zeleným suknem, za nímž seděl pleno corpore profesorský sbor, a ředitel, nasadiv si zlatý skřipec, četl z protokolu důtku, přešlapuje ve svých krátkých, podsazených kalhotech, dívaje se mlhou svého zraku ne bez výčitky na svého třídního, nechápal, proč se usmívá tím svým sladce vyholeným brunátným obličejem, proč se usmívají všichni mladší profesoři a proč, když je propustili a dveře za nimi zavřeli, rozpoutal se ve sborovně tak bouřlivý hluk hlasů.

*

Počátkem května divadelní společnost odjížděla. Hodinu před odjezdem večerní lokálky procházel se Vladimír po prázdném peronu. Prozkoumal železnou tabulku s nadmořskou výškou, díval se na mapu místního turistického spolku, studoval jízdní řády a rychlíkové spojení Paříž-Varšava se spacími vozy a opíraje se o železné zábradlí, rozletěl se bloudivým zrakem po chladné, bledězelené obloze. U skladiště stála lokomotiva s baňatým komínem, z něhož valila se žlutavá mračna kouře a za ní, jako by poslušně klečelo několik vozů, z nichž skládali pytle na chrastlavé trakarce. V ospalém nádraží cinkal návěštní zvonek.

Na peron vletěla naivka, slečna Vydrová, rozhlédla se a odběhla.

Prošel čekárnou a spatřil u pokladny ředitele, rozdávajícího lístky. Jako při nahodilém setkání pozdravil Vinickou, která se bavila s Doriem, žvýkajícím viržinku.

„Neviděla mne,“ pomyslil si, když přešel. Znovu proběhl peronem, důstojně vešel do čekárny, kde podlaha pod jeho ráznými kroky duněla, zastavil se před zrcadlem, upravil nákrčník, naslinil dlaň a přihladil si vlasy, kapesníkem oprášil šněrovací boty a vzpřímený, aby byl větší, kráčel chodbou.

Obrátila se včas. Uctivě smekl a uklonil se. Kývla hlavou lehce a vznešeně. Vzdaluje se od ní, jak se domníval, příliš dlouhými kroky, věděl, že se dívá a že jeho pozdrav vzbudil obecnou pozornost.

„Pane Vladimíre!“ zvolala, poznavši studenta.

Spěchal k ní s hlavou odkrytou.

„Nebyla bych vás ani poznala,“ řekla, usmívajíc se pod závojem zeleného, mužského klobouku, a ukazujíc řadu bílých, svítivých zubů. „Ani mi ruky nepodáte?“

Dotkl se hladké, vonící rukavičky.

„Vaše záležitost skončila dobře, že ano?“

„Tak jest, slečno, děkuji za optání.“

„Ale kytici jste mi pěkně podal!“ kárala ho.

„Odpusťte, prosím —“

„Ale byla mi stejně milá,“ dodala rychle.

Do nádraží vjížděla lokálka.

„S Bohem, pane Vladimíre, na shledanou!“

„S Pánem Bohem, slečno, přeji všechno nejlepší,“ řekl, ukláněje se, a patřil, jak se zavěsila v rámě tlusté kolegyně a náhle se čemusi velmi rozesmála.

Vyběhl tryskem z nádraží, do bílého prachu silnice a hnal se podél plotu, dehtem natřené topírny, přeskočil příkop, zahnul na polní cestu, podlezl spuštěné závory a rozběhl se, klouzaje travou na svah, ke zdi hřbitova Svatého kříže; prudce dýchaje usedl mezi hudoucí cvrčky.

Nad nádražím zvedl se vysoký sloup bílé páry. Koleje, tušíce na dálku těžké břemeno, sténaly jemně, pak hlučněji a náhle se roznaříkaly, když přiblížila se upachtěná, jako kačena se kolébající lokomotiva.

Stál ve vysoké trávě, stoupal na špičky, zdvihal klobouk a mával šátkem.

Nespatřil nikoho z herců. Z okna posledního vozu, na němž byla zavěšena červená svítilna, díval se rekrut, maje kytku za kloboukem, a křikl: „Na zdáár!“

Jako smršťující se dešťovka, šinul se vlak rovinou po polích, na nichž dlouho se převalovaly roztrhané cáry bílého kouře, a plazil se k modrým vrchům českomoravské vysočiny, za nimiž kupila se hrozivá noční mračna. —

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

Strážmistr odešel — a přišel komisař Doubravský, který byl ráno na náměstí a zúčastnil se všeho až po rvačku v bráně. Vyprávěl o věci mnohem obšírněji, ale z jeho řečí měl hejtman Řehořec teprve teplou hlavu. Vyšlo na jevo, že nejen redaktor Matějovský, ale také děkan Novotný řečnil na náměstí politicky, že v tom dokonce měl prsty i okresní starosta Buffka a jeho žena — zkrátka, že tu šlo o tábor lidu, který nejen nebyl hejtmanstvím povolen, ale který vůbec nebyl ani oznámen...

Případ zcela mimořádný, jaký se hejtmanu Řehořci nepřihodil za celou dobu jeho služby...

A nejhorší: krčil nad ním rameny i Doubravský, uznávaje sice, že by tu mělo býti exemplárně zakročeno — již vzhledem k výjimečným poměrům, ale na druhé straně zase neradil k zákroku obvyklou úřední cestou, ukazuje na pobouření, jaké by věc vyvolala „nahoře“. Rady však nevěděl...

Rozešli se toho dne nesjednoceni, ale se slibem, že oba budou přemýšleti, jak by bylo nejlépe prožluklou příhodu řešiti. A rozdíl mezi nimi byl ten, že hejtman Řehořec celou noc oka nezamhouřil a převaloval se na posteli jako v Záhořově loži, kdežto Doubravský, který si nikdy nepřipustil zbytečných starostí, spal jako dudek.

Ráno, sotva udeřila osmá, byl tu jako na koni strážmistr, který však rozmnožil včerejší údaje komisařovy pouze o zevrubné vylíčení rvačky pod branou.

I radil se znovu celé dopoledne Řehořec s Doubravským, radili se odpoledne — a teprve k večeru byl problém rozluštěn k plné hejtmanově spokojenosti. Ještě téhož večera byly napsány obsílky všem hlavním vinníkům, jimiž byli voláni nikoli k výslechu, nýbrž k vyslechnutí rozsudku, a odevzdány Hostašovi, aby je zítra ráno roznesl...

Potom přišel pátek — Řehořcův obvyklý soudný den...

Přišel tentokrát do úřadu v parádní uniformě — a také jeho úřadovna měla nezvyklý vzhled. V rohu u druhého okna objevil se menší stolek s krucifixem a dvěma svíčkami vedle talíře, který zastupoval pokladnu pokut — a za ním usedl komisař Doubravský... Úderem desáté otevřel Hostaš dveře — a do úřadovny vešli dlouhým tahem a husím pochodem provinilci: děkan Novotný, Matiáš Buffka, redaktor Matějovský, socialista Pajšek, koncipista Hroznata a purkmistr Slaba... Hejtman Řehořec těžce usedl do soudného křesla...

„Tak začneme!“ — řekl pro sebe, a obrátiv se k Doubravskému, doložil: „A voni, pane komisar, zapisujou; hlavně to, co každej zaplatí...“

„Pane děkan!“ — hlaholil znovu; „mně je moc líto, že jich muším trestat. Ale voni se dopustili celý řady přečinů proti veřejnýmu pořádku. Voni řečnili na táboru lidu, kterej nebyl ve výjimečný době ohlášen, a při tom se dopustili veřejného pobuřování. Za to zaplatějí panu komisarovi sto korun, a můžou jít...“

Děkan Novotný se narovnal jako prkno, neboť právě měšec byl jeho Achillovou patou. Sháněl a schráněl denárky tak vášnivě, že ani kloudného kusu jídla nedopřál kaplanům, kteří mu proto šmahem utíkali — takže konsistoř dokonce mu dala ultimatum, posílajíc posledního kaplana se vzkazem, že uteče-li mu ten také, nebude se mu již o žádného starati...

„Pane hejtmane!“ — nadmul se děkan — „s tím nemohu býti spokojen. Já jsem o prvním květnu kázal“...

„Pamatujou si, pane děkan“ — vskočil mu do řeči Řehořec — „že jsem pro nich dycky c. k. místodržitelskej rada! Já jim taky jejich titul neberu. A 'esli jsou se mnou spokojenej, nebo nespokojenej — do toho mně nic není. Voni se mne taky neptali, 'esli budu spokojenej s tím jejich kázáním na rynku. Po druhý si pamatujou, že je pro kázání kostel, a nebudou musit platit pokutu.“ — — —

Děkan se zamračil a šel k Doubravskému, kde se ukázalo, že s sebou přikázané částky nemá...

Bylo mu oznámeno, že pro doplatek si přijde odpoledne na děkanství sluha...

Vyšel zrudlý jako krocan nad utrpěnou pohanou a škodou — a hned za dveřmi sepial ruce, vzývaje Boha, aby dal zemříti někomu majetnějšímu, na jehož pohřbu by se mohl zhojit...

V té chvíli byl již před Řehořcovou soudnou stolicí Matiáš Buffka, který ke stu korun pokuty dostal nádavkem zákaz pořádati nedovolené a zejména politické přednášky před biografovými představeními. Byl sice uražen do hloubky své starostenské duše, ale ani nemukl, neboť byl rád, že hejtman se mu nepomstil na biografu... Toho jediného se bál jako smrti...

Zaplatil a odešel...

Horší pořízená již byla s Matějovským, který zle reptal proti sto padesáti korunám pokuty a hlavně proti zastavení „Zubřanské Poselkyně“ na měsíc. Nazval hejtmanovo jednání pašovstvím a prohlásil, že nezaplatí — že si to raději odsedí...

Ale Řehořec byl jako skála... Nedbal jeho řečí a jenom hlavu otočil směrem k Doubravskému, rozšiřuje svůj rozsudek o donucovací opatření: „Poznamenají si, pane komisar, že muší zaplatit do měsíce, a když nezaplatí, nesmí vycházet ten plátek ještě dál — až zaplatí!“

„Vo jejich sezení se jich nikdo neprosí — a na státní outraty jich živit nebudem v takový drahotě! Můžou jít!“ — prořekl k Matějovskému, a již diktoval Hroznatovi a Pajškovi za vyvolání pranice stejnou pokutu padesáti korun...

Pajšek prohlásil stroze, že jeho pokutu zaplatí organisace, proti čemu Řehořec ničeho nenamítal, řka, že mu nic není po tom, kdo zaplatí, jen když tu budou do osmi dnů peníze... Pajšek hrdě odešel — a sotva zavřel dveře, spustil Hroznata lamentaci, jakže on k tomu přijde — obecní úředník s mizernými příjmy, aby platil takovou baronskou pokutu...

„Poslouchají, voni,“ — spustil Řehořec — „'esli to nevědějí, tak já jim to řeknu! Kdybych to vzal všecko pořádně do ruky, tak jim to přijde vo hodně dráž — ani kriminálu by neutekli! Jsou teda rád, že jim to tak lacno projde, zaplatějí a jdou!“

Hroznata zavzdychal — a znenadání se obrátil na purkmistra Slabu...

„Pane pulmistr,“ — spustil zcela dobromyslně, jako by neuměl do pěti počítat — „von by jeden rád zaplatil, 'dyby bylo z čeho... 'Do pa' taky na tuto pamatoval, aby si vzal sebou tulik peněz... To ce ví, že 'de jenom vo pučení — dyk má jeden přece karakter, ne?“ — —

Slaba se po něm podíval jako vrah, ale nechtě prodlužovati scény, sáhl do náprsní kapsy a vyplatil Doubravskému pokutu za Hroznatu, který se náramně ochotně vytratil...

Byl ostatně Slaba ukrutně zvědav, jakže je on do věci zapleten, kdyžtě se jí vůbec nezúčastnil — a dokonce již dávno vystoupil ze „Spolku přátel pokroku“, jakmile vycítil, že jeho vedení začíná obraceti všecko své úsilí na zvrácení jeho prestolu v budoucnosti.

A hle! Řehořec vstal ze svého křesla, z čeho bylo neomylně jisto, že k němu nebude hovořiti číslicí pokuty... V tom se nezmýlil, překvapení však bylo tím horší, neboť žádná pokuta nebyla by tak zdrtila Slabu, jako drakonický příkaz, který vyšel z úst Řehořcových...

„A jich jsem si dal zavolat, pane purkmistr,“ — začal s obvyklou obřadností a neobvykle přísnou tváří — „abych jim voznámil, že vode dneška zavádím v Zubřanech policejní hodinu. Aby věděli, co to znamená, tak jim to řeknu: všechny hospody, kořalny, hotely i restaurace, zkrátka všecko, kde se pije, musí bejt v devět hodin večer zavřeno, a nesmí se nikde nikomu ani kapka nalejt. Kdyby někdo neposlech, příde vo koncesí. Každej den, jak uhodí devátá, budou chodit četnící vod hospody k hospodě prohlížet, je-li všude prázdno. Nebude-li, vyházejí hosty na ulici a hostinskýho udají... Nechají

to teda hned vodpoledne vybubnovat a vyvěsit na rohy. Rozumějí?" — — —

Slabovi pršely mžitky před očima... Bylo mu mdlo, a slova neschopen.

Taková rána na Zubřany! Větší všech egyptských dohromady...

Beze všeho mohli býti Zubřanští: bez kostela, bez hejtmanství, beze škol — a dokonce i bez radnice — jenom ne bez hospod a piva! I v nejsvízelnějších dobách se pečlivě starali, aby na pivu neutrpěli újmy a sama městská rada prodávala sedlákům do okolí dříví za ječmen, jenom aby měl sládek dost sladu na várky. Že tím jsou zvyšovány aprovisační obtíže, nedbal nikdo... A hospody? Byly druhým domovem Zubřanských! Proto se purkmistr div neskácel, slyše Řehořcovo nadělení...

„Pane císařský rado!" — zaúpěl — „to není možné!" — —

„Dyž jim to říkám, tak tomu věřejí!" — nafoukl se všemohoucně Řehořec. — „A vostatně pamatujou si, že na hejtmanství je všecko možný — i kdyby se jim to nezdálo... Já jsem tady zodpovědnej za pořádek, a proto nemůžu trpět takový učiněný revoluce, pamatujou si to... Takový pitomosti se vždycky smluví v hospodě, a proto jsem je zavřel — a zůstanou tak dlouho zavřený, dokud nebude svatej pokoj. Když nedovedou voni zjednat pořádek, tak ho zjednám já... Už jsem řek', a všechno prošení je marný. Poděkujou se za to tomu ztřeštěnýmu redaktoru!" — —

Obrátil se k Slabovi zády na znamení, že je audience skončena, a začal se přehrabovati na stole v lejstrech...

Purkmistr vyslal zoufale prosebný pohled ke komisaři Doubravskému, ale když i ten jenom povýšeně pokrčil rameny, pochopil, že je opravdu zle, a že tuto ránu od Zubřan již nikdo neodvrátí... Neochotně se obrátil a sklíčeně vyšel... —

Záhy po poledni zaduněl na náměstí policajtův buben... A když se seběhli Zubřanští, ozval se i policajtův hlas... A potom...

Potom se šířil městem takový děs, že z něho všem Zubřaňanům naskakovala na zádech husí kůže.

Záhy se pak na zubřanském náměstí utvořily tři shluky lidí, kterých si nikdo nemohl poplésti s frontami na maso, chleba, nebo jiné užitečnosti. To proto, že jednak nebylo v nich žen, jednak také že stály na neobvyklých místech...

Před radnicí kázal k zástupu Hroznata — „tuto že není nic inčího, než stanný právo, kerý jim hejtman nasolil za to májový pozdvižení"... A hned se pochlubil, že i on musil platil jako mourovatej — padesát korun!

Před purkmistrovým krámem stál dav nejvážnějších občanů — celé městské zastupitelstvo — a v jeho středu sám Slaba, který zevrubně líčil ranní události, nafukuje ovšem do ohromných rozměrů svůj marný boj o zmírnění trestu, jímž bylo postiženo město. I jméno pravého viníka pověděl... Ale i kdyby tak nebyl učinil, nebylo by zůstalo utajeno...

Redaktor Matějovský se tím netajil, poněvadž věděl dobře, že čím větší je skandál, tím větší i reklama. Stál na druhé straně náměstí pod obloukem loubí a vykřikoval do zástupu svých nejvěrnějších, že ho chce hejtman zničit po maďarsku — pokutami a zastavením listu... Přisahal slavně, že však nepřestane a nepovolí — a sliboval hejtmanu, že mu vrátí všecko i s úroky, až přijde pravá hodina...

Mohl se směle stavěti do tak hrdinné pósy, neboť věděl, že Zubřanští jsou kavalíři, že nikdo z nich nepožádá vrácení předplatného za měsíc, v němž upadne „Zubřanská Poselkyně" v nucené mlčení... Učinilť mu hejtman Řehořec svým rozsudkem pravé dobrodiní — proti němuž pakatýlek pokuty byl tuze směšným trestem... Ale ovšem, pro forum et decorum bylo nutno stavěti se do havlíčkovské pósy národního a žurnalistického mučednictví... Hlavně k vůli kšeftu...

Město konečně ani příliš nepátralo po pravdě. Stačil mu prostý fakt, který byl večer neotřesitelně potvrzen. Sotva odbila devátá, objevili se na náměstí dva četníci s bodlem na pušce a zašli do radnice, odkud vyšel po chvíli každý z nich v průvodu policajta, aby provedl prohlídku hospod v polovině města...

A hned příštího dne byli tři hostinští pokutováni stem korun a pohrůžkou odnětí koncese za nedodržení policejní hodiny.

Zubřanští byli zdrceni...

Neschopni odporu, neschopni vzepření — jako by jim byl hejtman Řehořec svým zákazem pustil krev ze žil a nalil do nich syrovátky. A nebylo také divu... Léta slýchali fráze o porobeném a ujařmeném národu, o vládě násilí nad sebou — léta o táborech, o národních slavnostech a o voličských schůzích provázeli taková silná slova ryčnými projevy souhlasu — ale všechna ta dlouhá léta na sobě necítili ničeho podobného... Až nyní se jim dostalo důkazu: hejtman jim sáhl na hospody! — — —

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

Stanislav Klíma, *Slovenská vlasť.* — *„Jahody“.* Knižnica slovenskej mládeže. Za redakce Stanislava Klímu. Svázok I.—V. — *„Žatva“,* I.—III. Sostavil Stanislav Klíma. Vesměs nákladem Unie v Praze.

Z učitele Stanislava Klímy stává se pracovník, jenž se snaží slovenské zemi a Slovákům věnovati své nejlepší síly a schopnosti. Jeho kniha „Slovenská vlasť“ je populárním zeměpisem, jenž podává prostou formou hlavní data o Slovensku a má všechny dobré vlastnosti, aby se mohl státi — jsa slovensky psán — školskou učebnicí. Kniha má vedle úvodu a obecné charakteristiky Slovenska pět kapitol, v nichž je postupně pojednáno o Slovensku západním, o Nitře, o Slovensku středním, o Podtatransku, o Slovensku východním, k čemuž se druží stručná stať o Podkarpatské Rusi a výčet literatury. V každé kapitole knížky hojně ilustrované jsou data lidopisná, vodopis a horopis, údaje o komunikaci, hospodářství, průmyslu, obchodu a školství, načež jsou abecedně sestavena hlavní města a místa jednotlivých částí Slovenska s charakteristickými daty, jejichž výhodou je stručnost, takže kniha vedle populárnosti vyniká i přehledností. Je k ní konečně připojeno i šest mapek. Na místě byla by vhodnou i mapka celého Slovenska, na niž může být pamatováno u příštích vydání, jichž se kniha zajisté dočká. — Vkusně vypravené svazečky „Jahod“ jsou určeny patrně především pro mládež obecných škol na Slovensku. Přinášejí zatím vypravování o původu četných zámků na Slovensku (s 10 obrázky Janka Alexyho), krátké pověsti ze Slovenska, veršovaný sborníček „Zo života malých“ od Martina Braxatorise Sládkoviče, anekdoty o cikánech a čtyři pohádky Boženy Němcové ze Slovenska. — Dospělejší mládeži slovenských škol je určena druhá sbírka přinášející v prvním svazku „Sborníček mladého Slovenska“ se stručnou charakteristikou dnešní literární tvorby na Slovensku a s příspěvky veršovanými a prozaickými od 13 slovensky píšících autorů a autorek, jejichž některé práce jsou tu otištěny po prvé. V druhém svazku jsou kratší české a slovenské práce českých autorů, pokud se týkají Slovenska, jsou mu adresovány nebo z něho vyváženy. Je tu zastoupen především Heyduk, Němcová, Jirásek, Zeyer, Svatopluk Čech a Tereza Nováková. Veršované práce jsou zachovány ve znění originálním. Mohlo tak být i s prósou.

—btk—

*

Thomas P. Krag, *Na Rozkoši.* Z norštiny přeložil H. Kosterka. Severské knihovny nákl. Čsl. podn. tisk. a vyd. v Praze sv. III. — Mistři novelistiky severské. Uspořádal Dr. Gustav Pallas. Nákl. J. Otty v Praze.

Kvietista Krag náleží k předním soudobým norským romanopiscům, byl u nás znám posud jen z překladu svého nejvýznačnějšího románu „Měděný had.“ Nový překlad nedostihuje onoho díla svou uměleckou hodnotou, ale přes to je dílo zajímavé a svérázné. Vypravuje o rozkladu, jenž nastává v staré rodině norského námořníka tím, že si přivedl za ženu podivnou krásku cizího původu. Provinil se tak proti tradici a tajemný osud těžce doléhá na jeho rod. Vášeň, která pustoší lidské nitro a zanechává jen vzpomínky, je oblíbeným motivem tohoto norského „dekadenta“ — proto je i přítomný román charakteristickým pro celou jeho tvorbu. Svérázný, ač hloubavě poněkud těžkopádný je i způsob podání, dobře vystižený Kosterkovým převodem. — Pěknou knihou je soubor Pallasův obsahující v překladech pořadatelových, Kosterkových, Šumanových, Hackenschmiedových a Vettiových význačné ukázky z autorů norských (Björnson, Hilditch, Skramová, Lie, Thoresenová), dánských (Andersen, Drachman, Rung, Ewald, Michaelisová), švédských (Strindberg, Levertin, Kléen, Lagerlöfová, von Heidenstam, Hansson) a finských (Aho a Järnefelt). Kniha však seznamuje nás nejen s autory, z nichž někteří jsou u nás posud neznámí, nýbrž i se směry severské tvorby i se svérázným krajem, kde se světlo prodírá mlhami a kde se žije životem tvrdým a poctivým. Severští autoři mají u nás již vrstvy svého čtenářstva a lze se od nich leccčemus naučiti: zejména tomu tajemnému a nevyslovitelnému „Něčemu,“ co tvoří skutečně svéráznou literaturu národní, jež jest jedině schopna svou vnitřní hodnotou proniknouti za hranice země, v níž a pro niž především byla napsána. Ke knize, jaká by se snad doporučovala i pro výbor z jiných literatur, připojil pořadatel stručný doslov o nové severské literatuře s informacemi o hlavních jejích představitelích.

— btk —

*

Jubilejní cíle sledují dvě publikace u Hejdy a Tučka vydané, totiž nové vydání Havlíčkova „Křtu sv. Vladimíra“, které provází Karel Novotný populárním životem Havlíčkovým a vypsáním osudů této básně, které byly velmi složité, ježto báseň za života Havlíčkova nemohla býti tiskem vydána a stalo se tak teprve dvacet let po jeho smrti. Nové vydání Hejdy a Tučka provázeno ilustracemi K. Stroffa, které povstaly v době staré censury, kdy i karikaturista musil se uchylovat tak jako Havlíček za rozmanité alegorie. Dnes to odpadá, a proto mělo ilustrování „Křtu“ býti podniknuto znovu, volným, nespoutaným perem. Na svého karikaturistu dnes „Křest“ čeká. Ani starší ilustrace

K. E. Lišky nemohly vystihnouti to, čemu se Havlíček vlastně vysmívá. To není Rusko a car baťuška, nýbrž staré Rakousko a habsburácké plemeno s vídeňskými hofráty a celou c. k. kamarilou. Má tedy opakování starých ilustrovaných edicí této satiry dnes jen retrospektivní cenu. — Do téhož jubilejního ovzduší zapadá týmž nákladem vydaný spis „Sviť, měsíčku, polehoučku...“, který přináší hrst drobných literárněhistorických vzpomínek na Karla Havlíčka Borovského z pera Karla Novotného. Práce nejsou nové, vyšly již před lety v Nár. „Politice“, „v Máji“ a „Hlase Národa“. Mají populární určení a účelu svému dobře vyhoví. *—och—*

DIVADLO.

V. K. Klicpera: *Zlý jelen*. Fraška o čtyřech dějstvích. Ve Stavovském divadle dne 24. května t. r. za pohost. režie Karla Dostala, ve výpravě Č. Jandla.

Konečně dostal se na jeviště Stavovského divadla v nové jeho éře starý český dramatik, který tu míval za onoho času své premiéry. Plodný V. K. Klicpera tvořil, vzdálen jeviště, a to mělo vliv na jeho práce, že — čím dále tím více — vzdalovaly se možnosti praktického provedení, nejen předpisy technicky neproveditelnými, ale i formální rozptýleností. Ale ve všech je jiskra pravého dramatika, a to jmenovitě v bystrosti dialogů, vedených druhdy dikcí strojenou, ale přece samostatné barvy, zasluhující dnes zvláštního ocenění pro svůj samorostlý půvab. Ředitel F. A. Šubert dobře rozpoznával dramatickou kvalifikaci Klicperovu a snažil se fedrovati ho na jevišti Národního divadla, nepřemohl však nikdy nedůvěry či nechuti herců, kteří — nemilujíce idylické naivnosti Klicperovských postav — zpravidla se nenaučili úlohám. Pamatuji příšerné v tom směru představení na oslavu stých narozenin Klicperových; dával se po prvé „Hadrian z Římsu“, herci byli přesvědčeni, že se hra bude provozovati jen jednou, a mimo Mošnu, Kvapilovou a tuším Muška neuměl úlohy nikdo, a blábolilo se, co kdo z napovědovy budky vylovil a co ovšem bylo hroznou zkomoleninou roztomilého textu Klicperova. Výkonem Mošnovým stala se hra přitažlivou, hra se dávala často, ale při nedbání textu zůstalo. Podobně mělo se to i v jiných případech („Zlý jelen“, „Žižkův meč“, „Kytka“, jedině půvabná „Veselohra na mostě“ mívala větší štěstí), a reprodukci nedostalo se nikdy přesvědčivosti se strany herců, která získává obecenstvo. Tento nešvar, bohudíky, již pominul, dnešní generace herecká pochopila, čím je povinna starému, třeba prostému dílu, a již při „Pražském flamendru“ a „Divotvorném klobouku“ přesvědčila se o účincích. Nyní dostalo se výborné reprodukce v souhře i jednotlivostech „Zlému jelenu“; fraška ta je rázu trochu Kotzebuovského, kdežto v jiných pracích je Klicpera mnohem samostatnější, a na př. „Žižkův meč“, pro jehož hlavní osoby máme v pp. Merhautovi, Rolandovi, Váňovi a Wiesnerovi znamenité karakterní komiky, jistě by se neminul účinkem. Ale ovšem také „Zlým jelenem“ se obecenstvo srdečně pobavilo, následkem souhry plné svěží chuti. Hostující režisér p. Karel Dostal řídil večer velmi případně a osvědčil smysl pro požadavek biedermajerovské hry; z účinkujících hlavně pan Kohout (Vítek) měl pravý Klicperovský tón. Komické šarže byly výborně zastány pány svrchu jmenovanými. Jinak prostota hry — snad mimoděk, snad naschvál — vyvolala manýru trochu ochotnickou. Výprava byla v primitivním slohu, v jakém hráni byli za Kvapila „Ženichové“, poté „Divotvorný klobouk“; stupňována byla napodobením starého olejového osvětlení a hudební kočičinou v meziaktích. Tak máme si představovati někdejší sloh českých odpoledních her ve stavovském? Či jaký je vztah mezi starým českým dramatikem v pražském provedení a hudebními výkony špatné venkovské kapely? — Proč nám nemá býti uveden vážně, proč se doprovází takovou hansvuřtiádou? Také rozmnožení textu narážkami na komunisty je zbytečné. *ň*

*

Nevěrná. Komedie o třech dějstvích. Napsal Roberto Bracco. Přeložil Eugen Brand. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohrad, dne 21. května 1921.

Skvělá bublina. Doužkování jiskrných nápadů a point, plynná divadelní konversace, málo věrojatnosti, hojně literárnosti. Vlašský známý autor, jenž dovede i hluboce zarýti, neměl tentokráte patrně ani úmyslu podati hlubší a vážnější věc. Jen jakousi virtuosní hříčku slov a duchaplných sentencí. Umístil své duchaplné paradoxy jako parádní draperii kol tisíckráte promrskaného námětu o žárlivém manželi, koketní ženušce a přihlouplém a na konec ošizeném galánovi. I žárlivost i koketerii i „lásku“ domácího přítele persifluje autor ve výplody zahálčivosti a prázdnoty světa, v němž se nudíme (děj hraje v prostředí aristokratickém), vše je tu lepenkové, líčené, jen hrou na život, nikoli životem pravým. Technicky je kus dle známých šablon velmi dobře udělán a pobavil tu trochu obecenstvo, které nedalo přednost vycházce do májově kvetoucí přírody a navštívilo odpoledn premiéru na Vinohradech. Uvítali jsme návrat marnotratné dcery Thaliiny pí. Šíblové (hraběnka Sangiorgi) na prkna divadelní s povděkem a konstatujeme, že na své divadelní svěžesti a roztomilosti jen nepatrně ztratila. Pan Vávra jako hraběcí manžel mohl býti hybnější, pan Veverka byl milovníkem postavy v každém

ohledu smutné, jak tomu ostatně autor chtěl. Proud hry byl místy překotný, věta vplétala se do odvěti, což činilo dojem odříkávání. Inscenace vyhovovala. Režii měl p. Vávra.

Et.

HUDBA.

Oslavy svého šedesátiletého jubilea korunoval pražský „Hlahol" zájezdem do Jugoslavie, kde právě nyní se svými oběma dirigenty K. B. Jirákem a drem Jar. Krupkou pořádá řadu koncertů sborů smíšených, mužských a ženských s průvodem i bez průvodu. Dne 11. května před svým odjezdem přednesl „Hlahol" tyto ukázky sborové skladby české. Byla to celá revue, která do jisté míry naznačovala vývoj sborové skladby u nás. Byla zde klasická čísla sborové tvorby Křížkovského „Utonulá" a „Prosba odvedeného" (časovou distanci pociťujeme v harmonii a modulačním plánu), Smetanova věčně svěží „Rolnická", byl zde zastoupen Jos. B. Foerster svými význačnými a v uměleckém účinu tak působivými sbory „Z osudu rukou" a „Velké širé rodné lány" a smíšeným, méně známým sborem „Česká píseň", škola Dvořákova zastoupena lidově zbarvenými, náladovými sbory J. Suka, a konečně moderna representovaná sbory Lad. Vycpálka „Naše jaro", který se mi zdál na první poslech roztříštěný, a Jar. Křičky, jehož „Staroměstská věž" jest znamenitě řešena komposičně i zvukově.

Měl tedy „Hlahol" svůj program do Jugoslavie promyšlený a dobře volený. Otevřenou otázkou však zůstává, zdali „Hlahol" jest tím, kdo by naše reprodukční umění ukázal v jeho nejvyšším vypětí. Myslím, že jím není. Přes ohromnou práci obou snaživých a ve sborovém zpěvu již rutinovaných dirigentů „Hlahol" nedostoupil v žádném čísle té výše, na níž se naše reprodukční umění opravdu nalézá — a to hned několika pěveckými tělesy.

Tuto ochotnickou úroveň ukazoval nejlépe zvuk sboru — „Hlahol" měl snad dvojnásob členů než naše sdružení a přece ve zvuku ho nedosahoval, přednes nebyl vždy tak ukázněný, zvukově kyprý, jak tomu jsme u nás až příliš zvykli. Při amatérské povaze pěveckých spolků se tato úroveň ovšem těžko dá zvýšiti. Zde jest potřeba, aby se spolky pěvecké změnily na umělecká reprodukční tělesa s určitým počtem hudebně (!) a pěvecky vzdělaných členů a se závaznými zkouškami. Vzorem v této obrodě by mohla býti ukrajinská kapela.

Není však pochyby, že „Hlahol" potká se v Jugoslavii s nadšenými úspěchy, což při počátečním vývoji pěveckého ruchu jihoslovanského a do jisté míry i politickém smyslu zájezdu jest pochopitelno. To však ať činitele „Hlaholu" nezmate a ať dále pracují na započatém díle, jak z vysoké úrovně, které „Hlahol" tímto krásným koncertem dosáhl, vystoupiti k nejvyšší úrovni našich sdružení či ukrajinské kapely.

Radostným překvapením byl koncert vinohradského „Hlaholu" dne 20. května; neboť tento spolek shora naznačené ideální výši značně se přiblížil. Dirigentem zde jest A. V. Aim, mladý, jiskrný temperament, jemuž patrně náleží zásluha o ojedinělou výši, na níž se vinohradský „Hlahol" téměř naráz ocitl. Sbor zpívá neobyčejně ukázněně, zvukově kypře, skladby má propracovány do nejmenších detailů, intonačně zmáhá nejvyšší požadavky velmi lehce. — Také vinohradský „Hlahol" provedl ukázky z vývoje českého sboru smíšeného od Bendla, neprávem podceňovaného a zapomínaného, přes Fibicha, Dvořáka, Foerstera, Nováka, Suka až k posledním modernistům — Vycpálkovi, Štěpánovi, Křičkovi. Z nich zajímaly novinky: Foersterův „Vzhůru, vstaňte spáči" svým hymnickým vzletem, Novákův „Zpívaly hořící hvězdy", v němž skladatel se zdarem pokouší se o Březinovskou mystiku. Vycpálek ve sboru „Svůj chléb kdo jídal" přiblížil se velkému umění, Štěpánovo „Nešťastné shledání" svým textem staví si aspirace nevysoké, ale hudebně jest na výši.

Koncert, jemuž lesku dodala návštěva presindentova, byl krásnou ukázkou umění vinohradských a jejich dirigenta. Tož jen vytrvat, jen výš!

E. Axman.

TÝDEN.

* Jiráskovy jubilejní oslavy zahájeny byly imposantním způsobem v neděli dne 22. května v Smetanově dvoraně Obecního domu v Praze. Bylo to spisovatelstvo české, které vzdalo hold tímto způsobem svému čelnému druhovi; k spisovatelstvu přidružili se i představitelé života politického, zástupce Jugoslavie a zástupce českých legionářů mimo ctitele Jiráskovy z lidu a obecenstvo, které naplnilo síň do posledního místečka. Pan president odjížděje za hranice na zotavenou poslal srdečný list, který přečetl kancléř p. Dr. Přemysl Šámal, za spisovatele promluvil starešina jejich Antal Stašek, vzpomněv zejména květnového manifestu českého spisovatelstva z r. 1917, který rozptýlil dusno v Čechách a dal naší politice určitý směr. Al. Jirásek byl z nejživějších podněcovatelů tohoto historického projevu. Předseda Národ. shromáždění p. Frant. Tomášek tlumočil vroucími slovy vděk Al. Jiráskovi za vše, co pro národ a jeho osvobození vykonal, prof. M. Murko s temperamentem Jihoslovanům vlastním opětoval za bouřlivého potlesku osudově silné heslo

z r. 1918 „Věrnost za věrnost a navždy!“ a apostrofoval Al. Jiráska jako básníka a představitele slavné minulosti českého národa. Slovenský poslanec p. Dr. Vávro Šrobár vysvětluje, proč Slováci nemohli se zúčastnit manifestačního projevu spisovatelstva českého před čtyřmi lety a tlumočí vrúcnú vďaku slovenského národa teraz už svobodného a šťastného a přeje si, aby jméno Al. Jiráska bylo svatým symbolem naší československé jednoty a bratrstva na věčné časy. Podplukovník p. Rud. Medek prohlašuje, jak silný vliv měly Jiráskovy knihy na české vojáky, kteří je nosili „jako drahocennou kořist ve svých tlumocích“ a blahořečí Al. Jiráskovi k tomu, že se dočkal osvobození, pro něž pracoval. Dojatými slovy děkoval Al. Jirásek všem řečníkům a celému shromáždění a promluvu svou ukončil těmito památnými slovy: „Dožil jsem se velikého štěstí, dočkal jsem se osvobození našeho národa československého a teď, abych s Komenským pověděl, kdy čas mne podává k termínu věčnosti, teď na konci svého života mám jen jedno toužebné přání: aby, nač jsme v nedávné krásné minulosti tu, v těchto místech přisahali, aby ten společný náš ideál zůstal nám všem, všem vrstvám našeho národa i do budoucna, aby nad všechny rozpory stran, nade všecko byly nám blaho a zdar naší republiky, aby naše mladé generace šly za tímto ideálem, aby rostly z velkých myšlenek našich dějin, aby se vyvarovaly našich pochybení a utvrzovaly naši vybojovanou samostatnost na základech zdravého češství, na základě demokratismu a sociální spravedlnosti.“ Jednotlivé projevy byly prokládány pěveckými čísly Pěveckou obcí československou za Kličkova průvodu varhanového, pěl se chorál „Kdož jste boží bojovníci“, „Bývali Čechové“, „Liepa naše domovina“, „Nad Tatrú sa blýska“ a naší národní hymnou slavnost ukončena. Čestnou stráží na schodišti a ve dvoraně stáli Sokolové. Do rozvášněných poměrů dnešních a do politické vřavy, ochabujícího národního cítění zvláště mezi dorostem budou oslavy Jiráskovy vážným ukazatelem pravé cesty ztraceného idealismu a ostatních ctností pravého češství.

*

* Dne 23. května vzpomněla Morava a zvláště Haná šedesátin spisovatele Otakara Bystřiny (dra Ferd. Dostála, advokáta v N. Jičíně), rodáka z Věrovan u Dubu, jehož originální drobnokresby z Hané i ze Slovácka a Valašska řadí se k oné folklorem zbarvované beletrii, jež je průpravou k umělecké tvorbě literární osobité barvy i vůně, která Moravě nastává. Široký humor, ironicky hrocený, ani obhroublosti se nevyhýbající a dialekticky kořeněný vyvěrá z jeho rasového naturelu, není chtěn, jak to někdy vidíme na nepodařených oklepcích toho druhu jinde. O. Bystřina debutoval r. 1889 sbírkou obrázků „Na vsi“, črtal své alšovské „Hanácké figurky“, vydal národopisnou „Hanáckou legendu“ a rozmarné „Pápení“, není pochyby, že jde za svým vyšším cílem uvědoměle a pracně. Myslím, že přemnoho zvláštních a rázovitých úsloví, vět a vazeb zachytil pouze on v ústech svých figurek a že i po té stránce má hodně zásluhy.

—och—

*

* Porota Turkovy ceny za r. 1919 a 1920 usnesla se navrhnouti měst. zastupitelstvu tato díla: „Boží mlýny“ Jana Vrby, román „Sup“ Emila Vachka, lyriku „Tichá píseň“ Vojtěcha Martínka a knihu Karla Pelanta „Amerika, jaká je vskutku“.

*

Benito Pérez Galdós, patriarcha španělského románu nové doby, srovnávaný často s Dickensem, Balzacem i Tolstým, začal jako novinář a prokázal tu své politické straně nemalé služby horlivou a všestrannou prací. Zabrav se však do spisování historického a dramatického, vzdal se redaktorství. Po letech zašel jednou v noci po divadelním představení do redakce jedněch novin. Návštěvu přerušil lokálkář, který přišel se zprávou, že kdesi hořelo. Galdós, vzpomínaje dřívějších dob, požádal ředitele listu, aby směl sám připraviti zprávičku o tom pro tisk. Ředitel svolil. Galdós si dal opakovati věcné podrobnosti a pak se pustil do práce. Pot mu při ní stékal s čela hrkolíkem, ale zprávy — slavný spisovatel nesestavil. — Victor Gabirondo, z jehož vzpomínek na Galdóse tuto drobnost čerpáme, dodává, že asi člověk zapomene psáti po pár řádcích, když se naučí psát velké romány.

—lř—

*

V poslední době lze pozorovati v románském i anglosaském tisku větší zájem o junáckou píseň srbskou. Podnítila jej díla dalmatského rodáka, sochaře Branka Deskoviče, který za války bojoval v černohorském vojště a po ní se usadil v Paříži. Na podzimní výstavě „Salonu“ vystavil jízdeckou sochu králevice Marka a „Vítězství svobody“, jimiž chtěl symbolisovati jednak hrdinskou minulost srbskou, ztělesněnou v králevici Marku a v jeho Šarci, jednak vítězství jihoslovanské myšlenky. Obě díla Deskovičova, která vlivu Rodinova nezaprou, dosáhla rozhodného úspěchu — „Vítězství svobody“ bylo zakoupeno pro museum ve Washingtoně — a pomohla také literatuře, mající touž látku.

—lř—

V Praze, dne 2. června 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel Babánek:

ČERVEN.

Červnovou krajinou, silnicí s topoly
kráčel jsem, klasy se vlnily na poli,
dědiny míjel jsem, dvory a samoty,
růžičky voněly v zahrádkách za ploty.

Tulákům u cesty, bez lásky, domova,
světem co bloudí bez vlídného slova,
bratře, jsem říkal a pohodu vlídnou přál,
stromu též, opuštěn v širém jenž poli stál.

Silnicí kráčel jsem, cestičkou do polí,
po něčem steskne se, srdce tě zabolí.
Zabolí, steskne se, pokosen padne klas,
u cesty života loupežník číhá Čas.

O všecko obere loupežník poutníka,
jako když pozvolna krev ze žil uniká,
jako bys ubohý žebrák šel do světa,
jako když nalomen smutný květ odkvétá.

Dědiny míjel jsem, dvory a samoty,
růžičky voněly v zahrádkách za ploty.
Silnicí kráčel jsem, cestičkou do polí,
po něčem steskne se, srdce, ach, zabolí!

K. Leger:

IDYLLA ZE SMUTNÝCH DOB.

V naší literatuře má již každá doba české historie svoji ustálenou formu, svoji barvu a náladu. Jako v každé povídce z dob Rudolfových potkáte se jistě s nějakým alchymistou, tak po bitvě na Bílé hoře nezbývá než útěk pro víru, řádění surové soldatesky, jesuiti a žaláře, beznadějný smutek a zoufalství, po celé století pak pronásledování tajných nevěrců, úpění utlačených robotníků, opět jen všady dusivý, černý příkrov na všem, co živo.

A přece i tehdy byly dojista jasnější dni, chvíle veselejší, bylo přece i tehdy mladé, lehkomyslné, bezstarostné mládí, které ani v bídě a strádání nedovede utajit svůj smích. Tehdy — i v tom temnu žalostných dob — tiskly, prodávaly a zpívaly se rozpustilé jarmareční písničky, bezejmenní kantoři po venkově skládali taneční melodie a vánoční pastorály, sedláci na robotě ulehčovali si jedovatými posměšky na nelidské pány, babičky vymýšlely pro vnoučata pohádky, mládenci malovali děvčatům modlitební knížky, děvčátka fintila se jako kdy jindy a vyšívala si ozdobně nové kroje. Bylo i tehdy jaro, mládí a láska!

Tichounko pod nehybným, smutným povrchem rodila se v lidu nová kultura. Neboť to, co bylo před hroznou válkou třicetiletou, bylo vyhubeno, zapomenuto, vymizelo z paměti, setlelo, rozpadlo se. Velmi málo lidového umění, písní, pověstí, pohádek přečkalo onu vražednou záplavu. Všechno muselo znovu být budováno, vymýšleno, vyzpíváno. Rostlo to pod zemí jako podhoubí, klíčilo to jako travní semínka, neviděno v české půdě, až pomalu v příznivějším čase vypučelo vše a vykvetlo. Pomalu rok za rokem budovány znovu vypálené vesnice, stavěny nové chalupy s malovanými lomenicemi, dřevěné koste-

líky, do nichž umělci neznámí vyřezávali oltáře se soškami svatých i zpovědnice, kovali ozdobné mříže. Bylo všady plno práce, krušné ovšem, ale nebylo přece v té práci kousek radosti? Neboť byla to práce úspěšná při všem trudu a bídě, byla v ní naděje lepších dob. Děti, které vyrůstaly v chalupách jako pampelišky na jaře, živily tu naději. Dětství v každé době má svůj úsměv, nedá se o něj připravit ani hrůzou nejděsnějších dob.

A byla vždy ta mládež nerozumná, rozpustilá, nevázaná stejně jako dnes! Léta Páně 1728 taková bujná cháska nadělala mrzutostí opatrným pánům radním v městě Kolíně. Dne 18. měsíce augusta na den sv. Heleny žaloby přišly do rady, že v ulicích pod kostelem blíže školy žáci nezbední dobou večerní neplechy tropí, zpěvem, křikem, hvízdáním pokojné sousedy vyrušují, po hřbitově kolem kostela se honí, přes hradbu na parkán přelézají. A všichni přítomní páni radní přisvědčili, že veliká je nezvedenost mládeže nynější a zkaženost hrozná! Kdož jiný tu vinen nežli učitel, že nedrží svěřené mu žáky pořádně na uzdě! Poslal tedy primas Paroubek pro kantora Matyáše Olivu i pro subkantora Jana Prokopa, aby jim před tváří celé městské rady udělena byla důtka a patřičné napomenutí.

Zatím co servus do školy se rozběhl, přišly nové stížnosti. Do rady vpadl kovář, Appenzeller, Němec, který se teprve před nemnohými lety do města přistěhoval, přiběhl naježený, zarudlý vztekem, v umouněné zástěře, jak z dílny vyskočil. Žaloval divným, nějakým tyrolským nářečím na nezvedenost městské mládeže, která se mu po ulicích vysmívá a vyšklebuje za to, že je Němec, a přezdívku po něm vykřikuje. v takové ošklivé slovo V... On se jmenuje poctivě Appenzeller, jeho otec se jmenoval Appenzeller, jeho děd byl Appenzeller, a žádný V...! Proto si zakazuje takové zlehčování, u městské rady hledá ochrany, žádá, aby každý kluk uličnický pro to neuctivé slovo byl příkladně ztrestán pro výstrahu. Neboť nejen jemu, ale i paní Appenzellerové nezvedenci přezdívají!

Tehdy v důsledku záhubné války třicetileté a morových ran obyvatelstvo v městě prořidlo, vymřelo, rozuteklo se pro víru i před útrapami válečnými, mnoho jich dohnáno bídou odešlo s holí žebráckou do širého světa. A léta klidnější nenahradila ještě všechny ztráty. Zato do města nastěhovalo se hojně cizinců, nejvíc ovšem Němců; ale i Taliánů a jiných. Mnoho vojáků se zde usadilo, oženilo se. Cizí živel vnikl do ulic mezi sousedy, dojista směle a bojně vystupoval. Velmi brzy však tu všechen příliv jiné krve rozplynul se mezi domácím lidem, vymizel, jako když do země se vsákne. Sotva to či ono jméno se zachovalo. I v radě městské bylo několik přistěhovalců; syndikus městský Tadyáš Zobl, mládenec vždycky dle nejnovější módy vyšňořený, s parukou nakadeřenou, v aksamitovém kabátku, vroubeném běloučkými krajkami (tuším, že po něm až dosud zachoval se posměšek: „Jenom nóbl, herr von Zobl!“), rád si zařečnil po německu, ale jednání a zápisy městské rady byly vždycky české.

Když vyslechl primátor Paroubek nářek milého kováře, zoufale podíval se ke stropu, všemi desíti zajel si do ryšavé paruky a vzdychl: „Toho Němce čert nám sem přinesl! Ještě budeme kluky po ulicích honit, jako bychom neměli jiných starostí. Proč ho sem pouštěli?“

Radní Martinelli, Talián, který neuměl dobře ani česky ani německy, ptal se souseda šeptem: „Was ist das V...?“ Soused nedovedl mu přezdívku přeložit.

Rozzlobený kovář Appenzeller přinesl do rady rozruch a nebylo už žádného pořádku; hovořil, křičel jeden přes druhého a všichni shodovali se v tom, že mládež je příliš nezvedená a že za to třeba potrestat kantora, po případě umenšením deputátu. Obecní starší, Bartoloměj Citron, mistr řemesla krejčovského, vytasil se s archem počmáraného papíru a vykládal rozčileně sousedům: jeho synek hodný, Samuel, učí se punčochářství u poctivé vdovy Doroty Černé na horském předměstí, hodný hoch — patnáct let je mu — kuřeti neublíží, ale kluci rozpustilí, školáci pokoje mu nedají. Každý den s pláčem domů přijde, ubližují mu smějou se. — Tu se podívejte, páni radové, tohle mu poslali, jako by list za vyučenou; i dokola ornamenty načmárali jako na opravdovském listě a píšou tady, že poctivý mládenec Samuhel Citron z Hamsterodámu v zemi Holanské — kluci! — chvalitebně se choval, vysvědčení se mu dává na věčné časy (náhodou to písmo zachovalo se podnes), že žádného truňku silného píti nemůže a žádného jídla tučného jísti nebude, nežli toliko kaši pšeničnou od kuchařky — a takové horší hanebnosti ještě tady píšou! Kdybyste páni znali mého Samuela! tři pinty dobře na posezení vypije — on že má slabou náturu?“ — Už zase jiný soused do toho křičel, každý měl nějakou stížnost, žaloby na školní mládež i na kantory.

Starý pán, Jiří Galaš, prve vojenský důstojník, také cizinec, ale dávno již tady usedlý, rozvážně kýval hlavou, do stříbrné tabatěrky dva prsty ponořil a pravil mou-

dře: „Tohle vidím všady — u nás v Čechách lidi, staří i mladí, tuze rádi úštěpky si dělají ze všeho a z každého. Jinde jsem toho nepozoroval a prošel jsem přece světa kousek!

„Snad máš pravdu, pane sousede,“ přisvědčil mu mistr Čejka, kožišník a muzikant horlivý a cechmistr bratrstva literátského, dobrácký, staromódní, ale čilý ještě mužíček: „Něco posměvačného je v našem lidu. Když nemůže jinak, aspoň posměchem chce bodnout a pomstít se. I takové písničky mají ti naši sprosťačkové na vsích. Onehdy jsem slyšel ve Třech Dvorech — jsou tam tajní kacíři odedávna; Bůh je zatrať! — jdu tam okolo po městských lukách a slyším, jak tam pasák nějaký zpívá: „Když jsem nebyl doma, stala se mi škoda; odnesla mi mou — a mou chaloupku, odnesla mi voda —“ Mistr Čejka potichu si bručel notu. „Šel jsem do kostela prosit Pánaboha, aby zase mou — a mou chaloupku vrátila mi voda. Když jsem domů přišel, chaloupku jsem našel —“ Přimhouřil oči, usmál se a pohrozil prstem: „To jistě ti kacíři složili, aby se posmívali nám katolíkům, že věříme v zázraky!“ Rozpomněl se, kde jest a zase poslouchal, co primátor Paroubek vykládá.

Nežli se podařilo zjednat pořádek a klid ve shromáždění a rozzuřeného Appenzellera vyprovodit ze dveří, vrátil se servus Kmoch s nepořízenou sám. Nenašel nikoho ve škole, ani kantora, ani succentora. Starý pán, kantor Matěj Oliva, sedí na kruchtě v kostele u varhan, skládá prý posvícenskou mši a hnout se nechce, a succentora, učitelského, pomocníka, nikde není. Ve škole boží dopuštění, žáci se na hlavy staví, z oken pokřikují, po střeše lezou. Primátor jen zoufale ruce spráskl, pokýval hlavou: „Ano, ano! Starý už je náš kantor, pořádek neumí udržet, bylo by na čase, aby odešel. Pomocník už by to ve škole také sám zastal.“

Mistr Čejka přisvědčil: „Také myslím!“

Ale čas ubíhal a mnoho důležitějších věcí bylo třeba dnes projednat. Čert vezmi školu, kantory i nezvedené žáky — však jsme sami lepší nebývali! myslí si páni radní. Syndikus čte přípis zámeckého hejtmana o mlýně hrobském, a lukách v Doleháji — všechno by zámečtí nejraději pobrali! Čte o vyhořelém dvoře obecním ve Štítářích — Pánbůh trestá město nešťastné, o císařském patentu proti kacířům, o tom, že dle rozsudku soudu apelačního v Praze také jeden podruh zdejší, Čulík jménem, z předměstí zálabského, poslán má býti na galeje pro bludy kacířské, o nových daních, že zvýšeno clo a cena soli, o nedostatcích městského důchodu, stížnost na vojáky císařské, že neprávem hospodáře trýzní — bylo těch starostí mnoho a mnoho. Teprve dlouho po polednách rozcházeli se páni z rady domů. Zamlklí a ustaraní. Nebylo štěstím tehdy zasedat v radě městské.

Mistr Čejka, muzikant, šel s hlavou sklopenou. Zlé časy! zlé časy! myslel si, uvažoval o nových daních a dávkách. Kde sebrat potřebné? Už tak se každý krčí a utahuje! Bída všady! Přemýšlel, a najednou postřehl, že si k tomu nevědomky hvízdá notu: Když jsem nebyl doma...

* * *

Mistr Čejka měl domek v ulici pod školou. Škola stála na hřbitově za kostelem; zemřel-li kantor, obyčejně jej pochovali u samých dveří školních. Byla přistavěna ke staré hradbě městské, okna vedla na parkán. Lehce možno tam s okna vyskočit. Za Čejkovým domkem byla zahrádka jako dlaň, hradba jí stínila, vysoká hradba z kamene už hodně vydroleného. Drahný čas už nikdo hradby městské neopravoval. Na zahrádce jediný štěp vyrostl do výšky až nad okraj hradby, ke světlu, ke slunci rozpínal široké větve. Mezi listím červenala se dozrávající letní jablka.

Toho dne zrána, když mistr Čejka odešel na radnici, řekla paní matka Čejková dcerušce: „Jdi, Evičko, do zahrádky, utrhni několik zralých jablíček, udělám koláč nějaký!“ Maminka v bílém čepečku, v široké zástěře, boubelatá. Dceruška jen tak po domácku v košilce, v modré, krátké sukénce, rákosové střevíce na bosých nožkách; lýtka hezounká, kulatá, jako vysoustruhovaná. Děvče jako andělíček, v očích jiskry, důlky v růžových tvářičkách.

Chytila Evička pletený košík a hop! do zahrádky. Uměla jako veverka po stromech lézti — nu, dítě ještě! rozum nemá, říkala o ní maminka. Už byla nahoře ve větvích, až do vrcholku jabloně vylezla, tam jsou jablíčka nejzralejší!

„Dobré jitro, Evičko, přeju vám nejupřímněji!“ ozvalo se pozdravení z hořejška, s městské hradby.

Ani se neohlédla, natahovala právě ruku po jablíčku na konci větve: „To jste vy, pane učiteli? Prosím vás, co tu pořád děláte nahoře na zdi? Jak vyjdu na zahrádku, už jste tady, což nemáte jinší práce, nežli tam na zdi sedět?“

(Dokončení.)

*

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Řehořec mohl plným právem zajásat, neboť účinek jeho řízného zákroku byl víc než obdivuhodný.

V městě utuchl všechen život, všechno kypění — lidé chodili tu jako zmámení a jako ve snách — bez radosti, bez úsměvu... Jenom jediné potěšení jim zbylo: Buffkův biograf! Ale i tam, když se sešli pospolu, zasedli smutně, upřeli oči na plátno a čekali. Ani tehdy, když začaly tančiti po plátně poškrábané obrázky, nebylo lépe — Zubřanští i v biografu vypadali jako tajemná společnost hluchoněmých.

Matiáš Buffka se činil seč byl. Objednával nejrozbitější filmy s největšími blbostmi, které zplodil tento průmysl, vymyšlený pro potěchu negramotných — ale marně! — Zubřanskými nepohnul a na tváře nevyloudil úsměv ani film tak vzácných kvalit, jakým nesporně byl „Lemanova svatba s překážkami", v němž si lidé tloukli smetákem na hlavách obrovské šváby...

XIV.

Zakročení hejtmana Řehořce bylo tak silné, že svým účinkem zmátlo i „náplavu", která začala věřiti ve zvrat situace ve svůj prospěch. Zubřanští ztratili na ráz všecku odvahu a přestali se zajímati o veřejné věci. Neshromažďovali se v sobotu odpoledne, aby rokovali o obsahu novin — a nevěnovali pozornosti ani událostem na radnici, ačkoliv za klidných poměrů bylo by se tak jistě stalo, neboť ve čtvrtečním zasedání městské rady pronesl purkmistr Slaba dlouhou a prudkou řeč proti hejtmanovým nařízením... Odnesl si to hned druhého dne stokorunovou pokutou, neboť Řehořcovi se zalíbilo v roli tyrana tak, že by byl pokutoval bez ustání...

Ale jinak nic nenasvědčovalo tomu, že by náhlé naděje „náplavy" mohly dojíti splnění. Členstvo „Spolku přátel pokroku" zůstávalo věrno svému praporu. Přičiňoval se o to redaktor Matějovský, který měl nyní — v době zastavení svého listu — času nazbyt. Zahájil drobnou práci, v níž byl dostatečně pocvičen z nedávna; obcházel členy — a snadno se mu podařilo přesvědčiti je, že v celé věci má prsty „náplava", bez jejíž rady by se byl hejtman neodvážil k podobnému zákroku.

A aby se mu práce podařila dokonale, o to se postaral nepředloženým kouskem redaktor Prach.

Přihodilo se třetího nebo čtvrtého dne po hejtmanově řízném řízení.

Po šesté hodině — právě když se Prach chystal vyjíti na procházku, bylo silácky zaklepáno na redakční dveře — a na pozvání vstoupil — socialista Pajšek... Prach se všecek vyjevil údivem. Uvítal hosta, a netaje se před ním překvapením a úžasem, nabídl mu židli... Pajšek však zůstal stát a zamračil se nejinak, než jako by usednutí znamenalo úplatnost...

„Já sem sem nepřišel na žádný námluvy" — povídal s odmítavým gestem — „tak taky není proč bych si sedal. Mne sem posílá organisace. My sme měli hned po tý pranici schůzi, abysme se usnesli, co máme jako dál dělat proti tim „posvěcenejm" — a řekli sme si, že nic, jenom že budeme naši organisaci rozšiřovat a že budeme nutit každýho dělníka, aby šel s náma. Potom sme taky mluvili vo vás a řekli sme si, že vás budeme podporovat a že pudeme s váma, 'dybyste nás k něčemu potřebovali, protože máme stejný nepřátele. — Ale taky vám mám říct, abyste si nemyslili, že sme proto vaši, a že s náma můžete vorat. To zase ne! My i při tom zvostaneme svý, protože sme iná třída — my sme holt proletariát, a vy ste a zvostanete pánečkové i 'dybyste byli celí zlatí."

Dopověděl — a teprve nyní, kdy bylo všecko jasné a určité — si hřmotně usedl, naprosto vyčerpán nezvyklým řečnickým výkonem.

Redaktor Prach se div nezalkl radostí po jeho slovech. Přešel vesele pokojem a mnul si rozechvěle ruce. Podivný Pajškův postoj k „náplavě" ho naprosto nezarazil. Naopak! Nejen, že se vůbec nepokusil vymluviti mu jeho názor — dokonce mu jej schválil a ujistil ho, že nikomu ani nenapadne, aby vnucoval komukoli nějaké nové náhledy — že si každý z „náplavy" váží osobitosti a svobody, kterých dvou věcí nikoho nechtějí zbaviti právě proto, poněvadž si jich sami na výsost cení, a nevzdali by se jich ani za království světa...

Pajšek po takovém vysvětlení si oddychl spokojeně a vstal, slibuje, že všecko vyřídí ostatním ještě dnes — a že tedy pro příště se mohou na „jeho lidi" úplně spolehnout.

V Zubřanech se neutajila ani Buffkova koza. Jak by se byla mohla utajiti tato dalekosáhlá věc, jakou nesporně bylo spojení „náplavy“ s „krváky“. Prasklo to ještě dřív, než uplynul týden — a tehdy ukrutně litoval Matějovský zastavení svého listu. Sebral honem peníz pokuty a letěl jako švec na hejtmanství, kde komisaři zaplatil vyměřenou částku — a hned poté se hrnul do kanceláře k Řehořcovi. Ale marné byly prosby, marné všecko lkání a naříkání, že je existenčně zničen, že jeho nevinná rodina trpí... Řehořec zůstal tvrdý jako skála...

„To všecko mohli vědět taky napřed a mohli si dát pozor na hubu. Už jsem jednou nařídil, a vostane při tom, co jsem řekl. Ouřady nejsou pro blázny. Ty jejich noviny nebudou měsíc vycházet a dost! Vona to není žádná škoda.“ — —

Dořekl a otočením se zády — obvyklým to u něho způsobem nemilostivého propuštění — vyobcoval Matějovského z kanceláře...

Nezbylo mu, než odejíti. I šel a skřípěl zuby a zatínal ruce v pěsti, slibuje cestou, že se jednou strašlivě pomstí, jenom až se naskytne šikovná chvilka... Pokoje si však nedal. Běhal zase neúnavně od domu k domu a všude roztruboval nejnovější nevlastenecký hřích „náplavy“. A dařilo se mu, poněvadž celé město bylo pochopitelně rozzuřeno na „krvavé“, neboť se neutajilo, že se jim podařilo o májové srážce strhnouti do prachu prapor „Spolku přátel pokroku“, na němž byl vyšit erb města! A urážka erbu — se neodpouští ani v Zubřanech...

Jediný Klíma postihl dobře, co se stalo — a proto v nejbližší schůzi Státoprávní demokracie vytkl redaktoru Prachovi jeho čin, podotknuv správně, že překročil jím meze své pravomoci, poněvadž právo uzavírati úmluvy s jakoukoli druhou politickou stranou náleží pouze výboru, nebo valné hromadě — nikoli však pouhému členu, byť zaujímal ve spolku místo sebe významnější. Ale Prach se proti němu zle naježil, pošklebuje se posměšně, že zubřanské spolky daleko nejsou anglickým parlamentem, aby musilo být dbáno úzkostlivě všech záhybů každé formy — zejména v tomto případě, kde šlo o získání vrstvy, která může v době velmi dohledné znamenati více, než kterákoli jiná — takže získati na ni vliv má rozhodující význam. Stručně pověděl i obsah svého hovoru s Pajškem, zdůrazniv nejvíce jeho zprávu, že „krvaví“ provádějí právě prudkou agitaci, snažíce se rozšířiti svoji organisaci na všecko zubřanské dělnictvo.

Podařilo se mu tak uklidniti znepokojení a dosáhnouti schválení svého činu všemi, jenom ne Klímou, který ještě po schůzi v důvěrném hovoru mu vyčítal, že uzavřel se zubřanskou lehkomyslností dalekosáhlé společenství se živlem, jehož charakternost je sice nepopiratelná, ale spolehlivost nepatrná, poněvadž právě v nejrozhodnějších chvílích a v nejdůležitějším podnikání podléhá pokynům svého ústředí — tedy činiteli jsoucímu mimo Zubřany, který svoji politiku řídí ve velkém měřítku národního celku, sám při tom podléhaje ideově theoriím mimonárodním, takže se naprosto nemůže starati o to, je-li snad náhodná odchylka v takovém hnízdě, jako jsou Zubřany, správná — a že dokonce, i kdyby ji za takovou uznal, musí ji zamítnouti pro kázeň celku.

Prach poslouchal netrpělivě. Nechtěl se přiznati k chybě, která byla nepopiratelná — ale také nenalézal důvodu, ba ani ne omluvy pro svůj čin. Odbýval proto Klímu posměšnými vytáčkami, z nichž však byla patrna nespokojenost a roztrpčenost.

Prořekl několik takových kousavých vět — a Klíma se po něm podíval a ustal...

„Příteli“ — podotkl unaveně — „je mi příliš zřejmo, že věci rozumíte — a chápu také, proč přes to přese všecko setrváváte na svém. Je proto zbytečno kázati a filosofovati do hlucha... Je to jedna z našich kleteb: příliš jsme podlehli jášství — udělali jsme z individualismu skoro — papeženství...“

Ale i to řekl do hlucha...

Rozešli se nespokojeni a podrážděni, jako již častěji, aby se zase sešli a smířili v bratrském utrpení nad hloupostí bližních, jíž bylo v Zubřanech tolik, že by ji bylo lze měřiti věrtelí...

Uplynula řada dnů — a jedné soboty vyšla zase „Zubřanská Poselkyně“. Úvodník byl ovšem věnován národní zradě „náplavy, vlastenčící hubou“, jíž však skutek utek' — ale nezajímal již nikoho, poněvadž přemílal věc dávno odbytou a otřepanou...

Na Zubřany padla po jarním vzrušení letní únava, kterou nedovedly pohnouti ani nejplamennější články Matějovského, jemuž dokonce i Prach přestal odpovídati ve svém „Probuzení“. Matějovský sice hlaholil o zbabělém ústupu, o útěku z bojiště, o prohrané kampani — a Bůh sám ví, o čem ještě, třebaže v Prachově mlčení cítil příliš velikou dávku pohrdání, aby se nad ní „nežral vzteky“. Hlavně ovšem proto, poněvadž věděl, že takto bude nejsnáze ubit, neboť chtěl-li se kdo v Zu-

břanech udržeti na hladině veřejného zájmu, musil neustále vzrušovati, neustále zaměstnávati — jinak byl zakrátko zapomenut, i kdyby byl třeba před půl rokem objevil druhou Ameriku. Taková už byla povaha Zubřanských — a nejméně v moci Matějovského, aby ji změnil.

Vedle pohrdavého mlčení Prachova byla pak ještě jedna věc, která Matějovského ukrutně hnětla... Moudrá Saloména od májových událostí velmi citelně ochabovala ve své náklonnosti k němu. A to byla věc zlá, neboť nikdo nedovedl častěji a prudčeji vzrušiti město, než ona — a při tom měla výhodu, které se netěšil jiný: nestřehl jí zbystřený zrak hejtmana Řehořce a nepodléhala jeho kárné moci... Věděl proto Matějovský, že bude s ním zle, ztratí-li tuto oporu — že zmizí zase v propadle a bude, jako dříve, jenom veličinou druhého, nebo dokonce třetího řádu. Přemýšlel, přemýšlel — až našel příčinu jejího ochladnutí. A že byl Matějovský, objevil příčinu matějovskou: nepochopil, že byl pouhým mouřenínem, který byl odsunut, když vykonal svůj úkol — nýbrž nalezl kořen zla v zákazu hejtmana Řehořce. Nesměl konati přednášky v biografu, a tím — pro Matějovského aspoň o tom nebylo pochyb — ochabl silně výtěžek podniku, který sice byl veden pod firmou „Spolku přátel pokroku", ale o němž zpívali vrabci na střechách, že je zlatým dolem Matiáše Buffky a celého jeho rodu, neboť od chvíle jeho vzniku neviděl nikdo, ani spolkový pokladník, podrobného vyúčtování, kterého se ovšem dožadovati nesměl na náčelníku jednoho z předních rodů „od kořene", aby se nedopustil urážky majestátu. Bylo totiž v Zubřanech silou staleté tradice zakázáno i domnívati se o kterémkoli z členů předních rodin, že by byl schopen nepoctivosti...

Tím méně ovšem směl se odvážiti Matějovský vyjíti s objevem svým na světlo boží.

I trpěl dvojnásob...

A že každým utrpením a každou bolestí, zvlášť je-li tak vnitřní, jako byla Matějovského — je člověk přiváděn klikatou cestou myšlenek k větší nebo menší moudrosti — došel k čemusi podobnému i on. Nebyla to sice neobyčejná moudrost, ale dobrý nápad přece. I cosi podobného snaze o správné sebepoznání v něm bylo... Pochopil prostě, že nestačí vésti boj proti všem — ba, že i Prachovo „Probuzení" si udrží primát v dovednosti překvapovati, nepodaří-li se mu v „Zubřanské Poselkyni" zavésti cosi zcela nového — cosi, co by zcela zaujalo — „chytlo", jak se říká...

A to se mu povedlo. Vzpomněl si ve své tísni na přítele z dob mladosti, na kterého již skoro zapomněl. V jejich osudech bylo mnoho příbuzného — i v povahách, jen ten rozdíl byl mezi nimi, že jeho druh byl šikovnější, a proto se dovedl lépe protlouci životem. Zvolil si stejné povolání s Matějovským, ale na rozdíl od něho pochopil záhy, že solí i omastkem novinářského chlebíčka je politika — politika co možno stranická a k tomu hodně vrtkavá: dnes zde a zítra onde — ale vždycky „ubi bene, ibi patria". — Proto také nezkysl na venkovském hnízdě, jako Matějovský, nýbrž hnal v zátočinách vod bezpečně svoji lodičku, až šťastně veplul do novinářského Eldoráda — do Prahy. Zkrátka — vyšinul se... To byl důvod, pro který Matějovský nikdy na něho rád nevzpomínal, až nyní, kdy pochopil, že mu může být prospěšný...

(Pokračování.)

✱

Emanuel Lešehrad:

PÍSEŇ.

Jak pestrá kytka rozkvet' svět
v nádherné váze země,
sluneční jas jak motýl slét',
celuje tvorstvo jemně.
Co díš té kráse rozechvěn?

— Je čarovné slunce, je čarovný květ,
však nyní můj údiv div divoucí jímá:
v kolébce dítě dřímá!

Jak brány ráje paže žen,
rozkoš jak sady svádí,
pták srdce zpívá opojen
o věčném jase mládí.
Co díš té kráse okouzlen?

— Je čarovná žena, je čarovný sen,
však nyní jak na zázrak zrak můj se dívá:
v kolébce vesmír zpívá!

✱

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

My se toho kruhu nepustíme, ani kdyby některý přišel na nás s flintou! Ale tam konec není, tam ještě něco v poslední chvíli vybuchne — to čekejme!"

„Vidíš!" vyskočila Anča, „taky si to myslím! Proto — holky — věrně a pevně!"

„Myslíš — Bláha?" polekala se Pepča, obracejíc se k Vlastě.

„No — myslím, co bych ti to tajila? Vzpomeň si, co v neděli povídal! Víš, jak řekl: ‚Mně musíte rozumět, — tři, čtyři dny se mi zdá, že je mi všechno jedno; vzal Vlastu čert, je mi lhostejno, koho si vezme, ale pojednou vyletím, vzbouřím se a je zle! —' Vzpomeň si, jak vyhrožoval, že půjde o život a že za sebe nemůže, že ho štve ďábel!"

„Snad už je to za ním," osmělila se Anča. „Věčně se to přece opakovat nebude — to vybuchování a vyskakování!"

„Vždyť před chvílí Pepča o něm řekla, že toho má jistě plnou hlavu!"

„Má!" přisvědčila Pepča. „To má!"

„Ale — co se toho lekáme?" vesele je objala Vlasta. „Může se v nás něco změnit? Už jistě ne! Naše ruce se kruhu nepustí, že? Ať se již stane cokoliv, my jsme přisahaly a přísahu splníme! O dobrý výsledek veliké zásluhy nemáme, to je pravda, leda to, že jsme se slibu nezpronevěřily, ale to nevadí, my věříme, že se všecko do poslední čárky naplní tak, jak jsme si ustanovily!"

„Do jara?" vylétlo pojednou z otevřených úst Ančiných, jejíž tvář nezvykle se rozzářila.

„Do adventu!" vykřikla Vlasta. „Nač — do jara? Do adventu!"

Všechny tři vypískly, objaly se a s chechtotem cloumaly svými krásnými hlavami.

V tu chvíli naslouchal za dveřmi jejich slovům a výkřikům Hrdlička.

„Bože, děkuju ti, že jsi nade mnou bděl," povzdychl si z hluboka a vážně, „žes nedopustil, abych ztratil hlavu a sňal těm bláznům šátky s očí! Všecko by byly pošlapaly a zkazily!"

Pojednou zaslechl těžké kroky v šenkovně. Kdosi tam vletěl, kdosi zběsilý. Zahlédl Bláhu, jenž tam stanul, rozhlížel se a vykřikl cosi. Hlas jeho zaduněl prázdnou místností.

Hrdlička bleskem vletěl do pokoje Vlastina s rukama poplašeně zdviženýma.

„Pryč, pryč!" rozkazoval ostrým šeptem. „Zmizte! Tam — do kuchyně a přes zahrady pryč — hned pryč!" Tvář jeho všecka byla změněna, oči plny šíleného úžasu.

Dívky se zachvěly jako papírky a oněmělé strašlivým výrazem Hrdličkova pohledu a překvapujícím tímto rozkazem, mžikem odtud unikly a tetelíce se hrůzným tušením, prchaly po mokré zahradě k Vaněčkovům.

Hrdlička pak rychle se vrátil a neohroženě vstoupil proti Bláhovi do šenkovny.

„Proč pak tak hlučně? Co se stalo?" překvapil jej dříve a to se zvláštním, možná říci s udiveným úsměvem.

Bláha zbledl a všechen se otřásl. Zběsilost prozradila se kolem jeho úst. Řekl chvatně a tiše:

„Vypořádat se jdu —"

„Ale? Vypořádat? Nejste mi nic dlužen!"

„S vámi se jdu vypořádat!" syčel Bláha neovládaje se. „S vámi! Jsem vám dlužen! Sto ran do žeber! Ošidil jste mne, přelhával mne, za nos jste mne vodil!" Ustal náhle. Hrdličkova tvář jej pojednou upoutala svými podivnými změnami. Čekal, co se stane.

Hrdlička naznačoval mu široce otevřenýma očima, pozdviženým obočím, pootevřenými ústy, co možná nejvíce vzpřímeným tělem a oběma rukama do výše zdviženýma, že chce cosi neobyčejného říci.

Bláha skutečně ustal v běsnění a zuřivost jeho tváře zaměnila se okamžitě napětím a očekáváním. Nemohl odloučiti pohledu svého od tajemného počínání Hrdličkova.

Oba mlčeli. Napětí vzrostlo.

Hrdlička vytáhl z kapsy u vesty tužku a vyhledal v tobolce své neveliký papírek. I tyto pohyby jeho byly nápadné. Bláha všechen užaslý stopoval jeho počínání.

A naznačiv, že se hned doví, oč jde, jal se Hrdlička psáti. Pak podal papírek Bláhovi. Stálo na něm:

„Bylo třeba i lži, sám uznáte. Přijďte sem v sobotu večer, čeká vás veliké překvapení."

Chvíli si hleděli mlčky do očí.

„Přijďte!" řekl Hrdlička srdečně a podal mu ruku. „A už se netrapte!"

Bláha rozpačitě přisvědčil a ihned odešel. Zdálo se mu, že se s ním náves točí. „Přece tedy, snad tedy — přece?" napadalo ho. „To ovšem by bylo překvapení, a pro Havlíčka strašné překvapení!"

XXXIX.

V sobotu odpoledne, jak již v neděli Hrdlička oznámil Vlastě, přijela do Újezda stará paní Hejlovcová. Očekávali ji oba s vozíčkem na nádraží. Vlasta byla velmi vzrušena, když ji spatřila. Utkvěla lačným a jakýmsi oddaným pohledem v unavených hnědých očích vdoviných, nápadně velkých a nezářivých. Oči ty — alespoň se tak Vlastě zdálo — v tu chvíli se neobyčejně rozsvítily vnitřní radostí. „Jsem její vnučka," prolétlo myslí Vlastinou, „jsem, jsem!" A políbivši staré paní ruku, přitiskla hlavu jako malé dítě k jejímu huňatému rukávu. „Poznám to všecko bez vyptávání," napadalo ji, „není možná, aby se srdce její přemohlo!"

Na sedadle v košatince se k ní přitulila. Přimhouřila oči. Hejlovcová se podívala na její růžovou tvář. Naproti nim sedící Hrdlička — všechen rozzářen, — pozoroval dceru i starou paní. To vše Vlasta sledovala mezi řasami. Tisíce dojmů a myšlenek hrnulo se jí do duše krátkou cestou z nádraží. „Proč jsem se nikdy v Praze u ní nezastavila?" divila se. „Dávno jsem mohla všechno vědět. Vždyť není tajností! Všechno je stále jasné, když je pozoruju. Není třeba říkati slovy, co cítíme a co si myslíme, vyzrazují to oči, rty, tvář i ruce i vše. Hle, tatínek se vychloubá, jaká jsem pěkná a způsobná, je patrno, jak je uspokojen a jak očekává uznání, a jak je sebevědomý a šťastný. Jaké jsou tu tajnosti? Žádné!" Ale za pět minut jevilo se vše zcela jinak.

Nehovořily mnoho. Hejlovcová, jak brzy Vlasta rozeznala, opatrně kladla otázky a to ještě velmi všední, většinou o zdraví, kdo ze známých ještě žije, i kdo v posledních letech zemřel. Bledá, vyhublá tvář její, jak záhy se ukázalo, byla plna jakési nedůvěry. Třebaže Vlasta tisíckráte slyšela o ní, že byla vždycky taková, přece jen radostná Vlastina nálada se kazila z tohoto odměřeného, nápadně opatrného a jaksi vyčkávavého jednání. Hrdlička zřejmě zamlklou paní těšil, toho zvláště a ne bez rozechvění si Vlasta povšimla; všelikými narážkami připravoval ji na překvapující události, a tu, těsně před Újezdem, snad jen z jakési rozmarnosti a bujnosti, nebo snad z dojmů a domněnek, jimiž v minulém měsíci trpěla, napadlo Vlastu: „Veze si nás v té košatince, jako pavouk dvě mouchy!" Usmála se krátce a jen koutky úst, ale ne protože by se jí bylo zdálo pošetilé to, co ji napadlo, nýbrž protože jí v tom okamžení Hrdlička pozoroval. „Skutečně, jako dvě mouchy!" pomyslila si rozhodněji pod vlivem otcova pohledu. A jako by před jejíma očima někdo kulisou trhl, všecko se mžikem měnilo. Hrdlička nebyl již blažen, tvář jeho ukrývala pojednou pod umělými úsměvy a pohledy zcela jistě jakési dalekosáhlé záměry, Hejlovcová nepřijížděla, aby se shledala se svou pravou vnučkou, ona byla podvedena a leze teď do pasti. Tyto myšlenky, bůh ví proč, rozhemžily se jí v duši jako prach, a všecku ji dusily.

„Nesmíš se rmoutit pro tu její zamklost," pošeptal jí Hrdlička, když sestoupili s vozíčku, „ona jiná nebude!"

Ani tato poznámka Vlastu nepotěšila. „A což abych s Heljovcovou promluvila přímo, jak jsem zamýšlela," napadlo ji, „ano, otevřeně — pak bude hned jasno! On ji chce přelstít, je nějaká lhostejná, jako bez myšlenek, dá si všecko namluvit. S tím Mityjem něco otec ukutil, jistě jsou to dva kejklíři — Ne ne, co mne to napadá? Nešílím? Mohlo by se stát, — ale co by se mohlo stát? Nic se nestane! Obejmu ji a všecko jí vypovím, jakými trpím pochybnostmi, a jakými se trápím domněnkami." Vzrušení její rostlo. Čekala na starou paní. Hrdlička ji pozoroval.

Hejlovcová, kterou ubytovali ve Vlastině pokoji, však nevyšla a poněvadž se uzamkla a chtěla si patrně odpočinouti, nebylo možná nyní s ní mluviti. Vlasta netrpělivě přecházela. Když pak přišli do hospody první hosté a Hrdlička k nim odešel, odběhla k Vaněčkovům. Pověděla děvčatům, že paní Hejlovcová přijela, vylíčila, jaká je, jak zestárla, jak je zamlklá, ale více povídati nemohla. Vrátila se nepotěšena.

Otec se oblékal do svátečních šatů. Měl čistou košili, bílý límeček, jako v neděli dopoledne, když si chtěl odskočiti na ranní mši. Rozžal pak lampu.

„Taky se trochu uprav!" řekl Vlastě, „Bude to dnes večer."

„Co bude — dnes večer?" Pohlédla do jeho oživených očí.

„Účty složím," pronesl, „došel jsem šťastně, bude možná si již odpočinout." Usmál se na ni. „No tak hezky se oblec, ať jsi milá!" Přitáhl ji k sobě: „Ty mouchy už ti odletí, bláhová! Máš jich stále plnou hlavu."

Poslední jeho slova ji překvapila.

„Ne, nezeptám se na nic!" pomyslila si a chtěla odejíti. On však se nehýbal. „Chce mi něco říci," kmitlo jí v duši.

V tu chvíli pohlédla do jeho očí. Nevýslovná něha a radost vylévaly se z nich na její tvář. Uchopila jeho ruce a políbila je. Odběhla pak převléci se. Chvat a vzrušení jí všecku z nenadání zachvátily.

„Šílím!“ opakovala si hlasitě několikráte mezi zvláštním smíchem a neurčitým prozpěvováním.

Dříve ještě, než se podívala do zrcadla, aby viděla, jak se upravila, vstoupil k ní Hrdlička s opatrností, aby nezahlučel a aby dvéře nezavrzaly.

„Než vstane,“ šeptal, „něco si ještě přečteš! Chtěl jsem ti to povídat, ale bude lépe, když se zatím v koutečku ztišíš.“ Vytáhnuv pak z kapsy u vesty klíčky, odemkl zásuvku svého stolku a podal Vlastě balíček, ten, který jí kdysi chtěl ukázati a jehož se ona jednou v noci zmocnila. „Otevři jej a přečti si nejdříve ten sešitek, na němž je napsáno: Má poslední prosba. — Začíná psaníčkem tobě!“

Vlastě se chvěly ruce i nohy. Zdálo se jí, že drží v rukou celý svět. Úzkost i radost srotily se jí v nitru. Přimhouřila oči. Hrdlička v tu chvíli tiše zmizel.

„Kriste Ježíši!“ zašeptala Vlasta zhluboka, jako by stála před branou života a smrti.

Spíše ztrnulá než vznícená, došla ke stolu a usedla. Po třech minutách úplného ztišení jala se třesoucími se prsty rozvazovati provázek a otevírati balíček. Z jejího pokojíčku ozvalo se slabé zakašlání staré paní. Podivno, že i tohoto nepatrného zakašlání si povšimla.

Sešitek, o němž se Hrdlička zmínil, ležel navrch. Podobal se školním sešitkům, v modrých obálkách. Na jeho štítku bylo, napsáno: „Má poslední prosba!“ Vlastě se ztajil dech, když začala čísti tužkou psané věty, písmo črtané rukou ochablou:

„Nejprve volám k Tobě, má droboučká, sladká dceruško, mé drahé dítě! Zemru se zoufalstvím v nitru, s hořem, jež mne zahubilo, ale i s vírou, že přijde vyrovnání. V hrozných, bezesných nocech uvěřila jsem, že ty, moje teploučké robátko, smyješ mé provinění, srovnáš strže, které vyrvány byly v krajině mé a mých milých rodičů zdivočelými bystřinami mého mládí. Šeptám k tobě, ačkoli tu ležíš němá a tichá: Buď zdráva, vyviň se šťastně a krásně a naplň můj smělý sen o usmíření hrozné minulosti tvým štěstím! Věřím, že budeš to ty, která pochopí jednou mé utrpení a která se zamyslí nad vybledlým obrazem mým i nad dávným mým hříchem, i nad veškerou zkázou naší rodiny, která se zamyslí a neodsoudí, ale zapláče nade vším slzami nejvřelejšími a nejčistšími!“

Vlastě se v tu chvíli vylily slzy z očí. Políbila sešitek a všecka se chvěla velikým pohnutím. Trvalo chvíli, než mohla čísti dále:

„Opatruj tě spravedlivý Bůh na všech náhodných cestách, plných nebezpečí a zkázy, a zachovávej si srdce čisté, napájené pokorou a ne vášněmi. Byla bych si přála býti tvým strážným andělem a vésti tě ale nebude mi toho dáno, skonám mladá a krutě potrestána. Loučím se s tebou, dceruško má droboučká, a loučím se těžce, jest však nejvyšším přikázáním nésti statečně toto božské ustanovení. S Bohem, s Bohem, vlnko má maličká, nezanikej a spěj; dobře se měj a na mne, nešťastnou, si s láskou vzpomínej!“

Vlasta položila hlavu na stůl a neuvěřitelně velká lítost zalomcovala její hrudí. Ticho kolem ní složitě zašumnělo širým mořem. „Proč nejsi živa, má drahá maminko?“ zašeptala teskně. „Proč tě nemohu hladiti a líbati a proč ti nemohu nahraditi něžností a láskou velké tvé utrpení? Strašné hoře jsi prožila... S Bohem, s Bohem, vlnko má maličká — to jsi se na mne droboučkou dívala a oči tvé plny byly bolesti a tak jsi psala — tak něžně a láskyplně a statečně... Maminko, maminko, pro Boha, to tě nikdy neuvidím? Nikdy tě neobejmu? Nikdy tě nepolíbím? Nikdy se u tebe nevypláču?“ Pozvedla hlavu a udiveně hleděla kolem uslzenýma očima. Neztišitelný, hluboký žal naplňoval všecko její nitro, zcela nový žal, jakého nikdy necítila. Všechen život její rozšířil se o nový, neobyčejně bohatý svět, o množství velikých dějů a osudů. Pojednou náležela k nesčetným oněm povídkám, pojednou tisíceré ty příběhy rodiny Hejlovcovy spojovaly se s jejím životem, vzrušovaly ji jinak, bolely ji jinak. „Ach — tu odpočívá v mém pokojíku nešťastná má babička, má vlastní babička... Proč jsem nebyla u ní? Jaký to všechno mělo smysl? Proč mne dali do neznámé rodiny? Proč mne vytrhly z pokračování toho — neblahého děje?“ Při této otázce zatanula jí v mysli i nejasná odpověď na tuto otázku. „Ano — bylo snad nutno učiniti tak a bylo to snad to nejmoudřejší, co učinili,“ šeptala si vážně.

Vzala sešitek do rukou a znova si čtla slova určená pro ni od umírající Márinky. Nyní však zdály se jí jednotlivé věty mnohem významnější a důležitější. ‚Uvěřila jsem, že ty, moje teploučké robátko, smyješ mé provinění...‘ opakovala si hlasitě.

(Pokračování.)

 LITERATURA.

Růžena Svobodová: *Zahrada Irémská.* Román o šesti dílech (Spisů sv. XVI. až XVIII. Praha, Unie 1921).

Román není nejnovějšího data a jednotlivé díly vycházely samostatně; v Lumíru (III. díl, r. 1898), ve Květech (I., II., IV. díl, r. 1907) a v České kultuře (poslední díl, r. 1912—13) jak poznamenává v doslovu vydavatel „Irémské zahrady" básník F. X. Svoboda. Autorka měla v úmyslu zpracovati ještě velkou látku svého díla, a jeho revise byla prací jejích posledních let. Chtěla rozvinout některé díly, prohloubit vztahy dějstvujících osob a zanechala obsáhlý poznámkový materiál k celému dílu, podle něhož pak byl vydán. Autorčina definitivní úprava omezuje se na několik kapitol prvního dílu.

„Zahrada Irémská" jest dílem aristokratickým v dobrém smyslu slova. Ne pro knížecí původ hlavních postav, nýbrž vysokou ušlechtilost názoru, křehké vyhranění formy a neobyčejnou zjemnělost výrazovou.

Román předpokládá čtenáře vychovaného filosoficky a hlavně umělecky. Jest třeba rozuměti freskám, znáti cenu gobelinů, nerozmýšlet se nad jmény dějinnými, míti v paměti bájesloví, chápat duchovost Carirèových podobizen, aby nám neušlo kouzlo některých odstavců.

Růžena Svobodová neznala povrchnosti ve vědění, nelitovala nižádného odborného studia, bylo-li ho třeba pro kapitolu třeba dvoustránkovou, a tutéž nepovrchnost žádá i od těch, kdož čtou její román.

„Zahrada Irémská" jest román sociální. Blíží se „soumrak králů a knížat, soumrak kultur". Na obzoru zjevuje se Irém, město o tisíci zlatých sloupech, ranní záře obecního demokratismu. Úpadek šlechty, její neslavný skon a zrození nového člověka nové síly, jež vítězí nad světem a nad životem tím, že se bratří s prací a vytrvává všemu na vzdory.

A tato nová síla nevykypí v otrlém plebejci, nýbrž je vypěstována vlastní vůlí právě těchto úpadkových šlechticů.

Představiteli nových idejí a zákonodárci nové lidskosti jsou Albert a Isida. Dvě milující se statečná srdce, rozvedená na úsvitě života nízkými intrikami a scházející se konečně, aby vystavěla nový Irém. „Vystavíme zlatou věž až k nebi stoupající a se svou nadlidskou věrou v mesianism staneme se novým kmenem atd."

Albert je šlechtic, jak je chápala Božena Němcová, když psala svou „Pohorskou vesnici": šlechetný, ušlechtilý, šlechtic-dělník, neznající rozdílů třídních, demokrat, socialista vážící si majetku jen proto, že lze ho užít k prospěchu druhých. Proti němu Isida, vlastní hrdinka románu, přece jenom si zakládá na svém původu a štítivě se vyhýbá „obchodníku s kořalkou", jemuž byla rodinou prodána za záchranu rodové slávy. Konvence zahrála si s životem šlechtické dcery, ale tam, kde by zahynulo deset jiných, Isida, duše jasná a vysoko mířící, nedotknutelna prochází všedností měšťáckého kapitálu, neponížená brutálnostmi, nechabnoucí v střízlivém prostředí, a poslední stránky románu zastihují ji již na prahu Irému, zahrady vysněné, kam si ušla svých „stodvacet let" cesty a utrpení.

Všechny postavy mají svůj svobodovský ráz, své osobní kouzlo: starý kníže, podivín idealista, pyšná kněžna, marnotratný syn Eduard, jenž prohrál život i jmění u nohou krásné světačky, pasivní Marianna, umělkyně Agata, cynická Magdala, věčný zápor, jako je Isida věčný klad. Úzkého rodinného vztahu v knížecí rodině není; rodiče milují v dětech jenom pokračovatele rodokmenů, děti nemají, proč by jich ctili, a sourozenci jsou si vespolek vzdálenější nežli povrchní známí.

Ukázkou měšťanské pýchy a malicherného měšťáctví jest mnohočlenná rodina Gelderová, svět intrik, pomluv, nízkostí a rozkošnictví, v nichž tone, co by bylo jinak dobrého a zdravého v povahách těchto zbohatlých kupců. Do jejich prostředí hodí se i žena Albertova Arna, slibující v dívčích letech cosi ze zdravé emancipace a klesající vedle svého ušlechtilého muže — podivno — na lepší nevěstku. Takový jest i Rokyta, ničeho nelitující člověk, pustý milenec.

Jest mnoho postav různorodých v „Irémské zahradě", o nichž by bylo třeba zmíniti se, povah jedinečných, statečných i zmořených srdcí, silné kontrasty záporu i kladu; ale ať jsou si jakkoliv nepodobny, přece ve chvílích důvěrné upřímnosti, zvlášť mluví-li sami o sobě, zpovídají se všichni týmž jazykem. Šestnáctiletá Isida hovoří o umění vyspěle, jako někdo, jenž léta studoval na světových universitách, Eduard a Rokyta stávají se filosofy, uvažují-li o pustotě svých minulých dní. Ústy Růženy Svobodové mluví všichni tito lidé ve svých dobrých chvílích, a stránky jejich hovorů nesou celý ten smysl ohromné látky románové. A ze soumraku šlechtické slávy a plebejského kapitálu probouzí se jitro nového člověka v malém synu Isidy a Geldera, Pavlovi, jenž stane se kdysi dědicem idejí svého duchovního otce Alberta.

„Irémská zahrada" jest kniha poetická, milostná báseň, hrdinská epopej. Bez přípravy nelze však k ní přistoupit, neboť průměrný vzdělanec dočetl by ji s únavou.

A. Brtníková.

*

* Jubileum Al. Jiráska dalo podnět k vydání historie „Projevů" českých spisovatelů „1917",

jak v úvodu poznamenává její autor Jan Heidler. Chtěl „spravedlivě, a dokud ještě paměť účastníků jest svěží, věrně vylíčiti, proč došlo k prohlášení českých spisovatelů r. 1917" i zaznamenává zajímavě politickou náladu té doby i vojenskou situaci válčících mocností, z níž rodila se stále bezpečnější jistota, kdo konečně bude vítězem. Poučno je sledovati, jak se tu začínaly přebarvovat politické strany, zejména sociálně demokratická, stojící dříve mimo naše národní úsilí, jak i jednotlivci, kteří až do r. 1914 plnými žlaby pouštěli k nám německou literární a uměleckou kulturu a prováděli prospěchářskou politiku vídeňsko-berlínskou, najednou stoupají vpřed událostí, které musily přijít. Škoda, že autor tento důležitý etický moment nepodrobuje zevrubnější kritice. Také dosti kuse zaznamenává „bojovnou frontu" těch, kteří stáli s Al. Jiráskem, neví nic o spisovatelích, kteří nejen teprve od r. 1917, nýbrž po celý svůj život svými pracemi živili naděje osvobození, kteří byli exponováni přede všemi a týráni policejními pohrůžkami. Knihy jejich byly na indexu hned r. 1915 a konfiskovány věci jejich i retrospektivně. Také dosti kuse uvádí časopisy, které trpěly konfiskacemi, jimž šlo o existenci a jež nařízenými loyalitami musily vykupovat své trvání. Praví-li autor na př., že celý kruh „Lumíra" stál v řadě bojovné s Al. Jiráskem, A. Staškem, Janem Lierem, Jos. Thomayerem, Ad. Heydukem a K. V. Raisem, musí vědět, že právě jmenovaní spisovatelé patří ke kruhu jinému, který nebyl v této věci nijak za kruhem „Lumíra". Ale to jsou věci, jež lze snadno napraviti při druhém vydání. Spisek doplněn přílohami politických projevů z r. 1917 a doslovným zněním památného manifestu spisovatelského. Jen podpisy spisovatelů chybějí. Proč? Ty přece patří také historii. *—pa—*

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava Sdružení výtvarných umělců moravských v Praze (Obecní dům, květen—červen 1921). Národ náš i německá Vídeň má své nejlepší umělce soudobé z markrabství, kulturní malířství české má tam i své ideové základy. Na Moravě vyrůstali umělci mezi rasovým lidem jadrné, rázovité podstaty, v barvitém prostředí, jež školilo zrak a vedlo duši od prvých let dětských; k tomu si přimyslete starou lidovou kulturu, dosud živou. Proto vyrostlo zde tolik tvůrčích sil. Nechci vytahovati a omývati vybledlé vývěsní tabule, vzpomínám jen, že „Sdružení" znamenalo určitou frontu. Oproti západnicky interesované Praze stále za cizím poznáním tíhnoucí vůdčí členové „Sdružení" hledali svůj domácí myšlenkový i citový svět, národní samobytnost v podstatě i formě a myslili na slovanské umění.

Od let zakladatelských leccos se změnilo. Na vrub osobní i spolkové politiky, pražské i moravské třeba přičísti, že část nejvýznačnějších umělců se od „Sdružení" záhy odtrhla, část zůstala doma. M. Švabinského i A. Muchu, D. Jurkoviče i V. Jíchu, J. Štursu i dobrého freskaře J. Köhlera nebo A. Kašpara marně byste zde hledali. Zestárlo nebo zesláblo také leccos ve sféře duchové. Není už té vroucí oddanosti ke své myšlence, kterou rádi vyznačovali slovy „Láska k svému, k tomu, co dosud máme". Bratří Úprkové, B. Jaroněk, zdá se, jsou (vedle D. Jurkoviče, Al. Jaroňka a Frolky) již jedinými umělci, kdož jsou prostoupeni positivním vědomím tohoto směru a zůstali nositeli a hlasateli jeho. Tyto tři starší umělce (zvláště selsky robustního a selsky žijícího J. Úprku) nelze si vůbec představiti bez úzké souvislosti se svým krajem. Úprkovo Slovácko je jen znásobením jeho vlastní bytosti. Fr. Úprka je nejelementárnější tam, kde starost o zdobný národopisný detail krojový ustupuje, nepoškozujíc formálních zájmů sochařských, které chtí povrch silné kostry sestručniti, mocněji slíti. Stačí srovnati „Gajdoše", bezčasového „Kováře" (nebo nevystavené „Narikačky") s jinými plastikami. B. Jaroněk je člověkem jemnější kultury. Jeho známé barevné dřevoryty z Valašska, tak plné a syté v obsahu a delikátní v celkovém sladění, mají svůj dějinný význam jako jedny z nejprvnějších a nejlepších moderních barevných dřevorytů českých. Opravdovou cenou svou stojí nepoměrně výše a svou vahou tkví také nepoměrně hloub než četné pozdější práce mladších grafiků, vzniklé dle cizích předloh.

Jaroňkem přecházíme ke krajinářům. Al. Kalvoda, dnes v čele „Sdružení" stojící, je milý a obsažný v malých formátech (zvláště v „Zarostlé vesničce", do posledního tahu štětce promilované), ve větších formátech upadá však buď do stylu divadelní dekorace („Slovácká náves") anebo upomíná na velký fotochrom s dobrými malířskými detaily (voda v obrazu „Nad potokem"). Také Roman Havelka je podivně různý. Je lhostejný, když dělá bez hlubšího zaujetí romantické krajiny s divadelním přísvitem; chytá zrak i srdce houslovým pianisimem jednolité vise „Letní noci", za „Lesem", obrazem starofrancouzské rozkoše z barvy (vypadá jako Monticelli, leč slitější a jednolitější). Obrazy Lolkovy zjevují několik vývojových momentů umělcových. Nejlepší je ve svých horizontálních dálkách pod vysokým nebem, vzduchem a světlem prochvělých. Lolek je malířem zvířat, dříve mařákovsky temných a podrobných, až přestudovaných; „Liščí rodinu" maloval už zkušený plenairista, který dovedl vyjádřiti materiál a neztrácet se v něm, zachovat věcem i celku jiskru a oheň.

Pravým zjevením je Martin Benka. Vzpomenete-li, že do nedávna vzýval svého mistra, Al. Kalvodu, můžete změřiti jeho odvahu oka a ruky, odvahu probíjet si vlastní cestu. Silný temperament přináší svou visi Slovenska jako krajiny monumentální, heroické a hledá pro ni typické linie, souzvučnou techniku, kterou utkává z dřevorytu, z goblenu a z poučení, čerpaného u expresionistů. Krajiny jsou pevně stavěny a plny rozruchu; v suchých, bezradných partiích nebe odhaluje se tvůrčí zápas nejvíce. Blízek je mu druhý Slovák, Cyril Jančálek v obrazu „z práce", výrazově sytém a poctivě dělaném; ještě v lyrickém „odpočinku" biedermayerovského rázu je jen vkusným eklektikem.

Z figuralistů zasluhuje nejvíce pozornosti Emil Kopřiva. Má všechny schopnosti a vlastnosti, aby se stal z něho módní portretista druhu Laszlova. Dovede se vyhnouti strojenosti, i šaty dobře maluje! Vedle toho je dobrý psycholog, vystihující individuální znaky s podrobnou věrností fotografického aparátu, která činí obrazy jeho příliš udělanými, tvrdými. Bude z něho něco více nežli skvělý konvenční portretista, jestliže se více osmělí, jestliže se tvůrčím procesem většího žáru a rozpětí vůle dostane do jeho díla větší přízvuk subjektu i vnějšího traktamentu, neseného jedním tahem vůle. Vedle Ondrúška, který zůstal věren temné malbě mnichovské, znamená také světlejší a energičtější autoportrét Lasákův malířské i subjektivní plus. J. Obrovský dostal se na nové křižovatky. Po obrazech silné, přímo naturální fysiky obrazy vysněné, v barvách zdušené. „Jarní touhy" jsou inspirovány Preislerem, „Trávnice" připomíná barevně chudý zor R. Laudy. Frant. Hoplíček je rozený malíř, ale člověk dosud nehotový, tematický i technicky roztoulaný; podává vkusné malování bez hlubšího názorového založení. Z ostatku zaznamenávám si procítěnou „Maminku" J. Pelikána a grafika J. Votrubu, eklektika technicky dobře stylisujícího. *Emil Edgar.*

 TÝDEN.

O postavení, které zaujal Maksim Gorkij na rozdíl od jiných ruských spisovatelů k sovětové vládě, bylo často psáno a úsudek zpravidla vyzněl v neprospěch Gorkého. Jiného mínění jest anglický sociolog Bertrand Russell, který Ruskem cestoval a své zkušenosti i rozhovory s předními muži podává v měsíčníku The nation. Navštívil v Petrohradě také těžce nemocného Gorkého, dlícího na loži, změněného k nepoznání a stiženého zlým kašlem, který mu bránil déle mluviti. Russell praví o Gorkém, že podporuje tuto vládu, nikoli že by neviděl jejích chyb, nýbrž že každou jinou alternativu pokládá za horší. Fanatické víry v ruské marxisty však nemá, neboť před tou ho chrání a od ní vzdaluje veliká láska k ruskému lidu, jehož nynější mučednictví ho velice trápí. Prosil Angličana, aby ve všem, co bude o Rusku psáti, opět a opět ukazoval na toto utrpení. Russell soudí, že Gorkij udělal vše, co jeden člověk udělati mohl, aby zachoval intelektuální a umělecký život v Rusku; ovšem ovzduší je prý takové, že umění, které je v základech anarchistické a vzpírá se každé tuhé organisaci, v něm vzkvétati nemůže. Také inteligenti, s nimiž Russell mluvil, prý se netajili, že jsou Gorkému mnohým zavázáni. — Péči Gorkého o strádající duševní pracovníky potvrzuje, jak se zdá, nedávná zpráva novinářská, že Gorkij uveřejnil ve finském tisku výzvu ku pomoci hladovějícím spisovatelům a umělcům. Ale nedlouho po ní přišlo ohrazení proti tomu, aby Gorkij byl pokládán za zástupce těchto kruhů.

—lř—

*

* Ředitelství „Svatoboru" udělilo cenu V. Beneše Třebízského za r. 1920 k návrhu poroty (Jan Kabelík, Fr. S. Procházka, Boh. Zahradník-Brodský) knize „Hu nás" od J. Š. Baara.

*

Francouzští výtvarníci, kteří se činně zúčastnili světové války, měli letos v Paříži samostatnou výstavu, již pořádalo Centre d'Art Français. Hlavními pořadateli byli malíř Reni-Mel a sochař Preyal, který ve válce přišel o pravou paži. *—lř—*

*

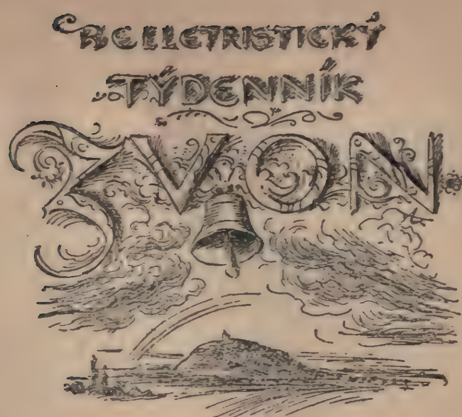
Komedie Hildegardis, provozovaná v Perně 21. ledna 1631. Winter vypravuje, že M. Berger navrhl r. 1616, když se konaly mezi pražskými učitelimistry a profesory porady o tom, co by se mělo v akademii hráti, komedii Hildegardis. Též komedie sehrána od českých exulantů v Perně v lozumentu Jana Volavky v lednu 1631, krátce před návratem exulantů do Čech. Píše o tom Nosidlo ve svých rukopisných Pamětech, že český kazatel Samuel Martinius z Dražova, Nosidlův nepřítel, vida hněv Boží nad sebou i svými posluchači čím dáleji tím více plápolati a maje své posluchače k pobožnému a pokojnému životu a k pokání napomínati, netoliko vždycky posluchačům uši lektal, je chválil, že to neb ono dobře učinili — o pýchu a sodomské hříchy, jichž více než ve vlasti od mnohých pácháno bylo, nikdy ani nezavadil, nýbrž ke kratochvílím příčiny podával, dada se pro prebendu hojnější s některými zemanskými i jinými pacholátky do provozování komedií, z nichž jednu, Hildegardis, tohoto dne provozoval u Jana Volavky, pochlebníka svého.

Jos. Volf.

V Praze, dne 9. června 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Rudolf Medek:

SONETTY.

I.

Toť večer, jehož jsme tak čekali!
Modř safírová unavena zmírá
v ohnivých kleštích, jimiž západ svírá
den zkomírající a nestálý.
Toť chvíle, jíž jsme tolik hledali!
Radosti letmé skromná prška čirá,
cit chvějný, z vlhnoucích jenž očí zírá,
hlas srdce jasný, klamu neznalý!

To vše nás vítá ku prostému stolu,
jenž srdce lačná něhou pohostí.
Píť' budem' z lesní studánky dnes spolu!
To vše den sváteční nám rozežíhá
nad pochyb, běd a shonu úzkostí.
V té chvíli ruky stisk nás k Věčnu zdvíhá...

II.

Noc celou probděla jste, srdce, lkající
a naplněna zmatkem vířivým,
noc celou probděly jste, duše, lhající
svým srdcím vzdor a pýchu čelům svým...
Zlé vášně tajemství, za noci plající
na moři signálem dnes bloudivým,
v mém i v tvém srdci už svou setbu zrající
vítězně žne teď srpem ohnivým...

Té strázně! Neujdeš, má duše, tělu svému...
V zakletí hmoty živa budeš věčně?
S cest hvězdných vraceti se budeš k pozemskému,
prašnému životu? A srdci blouznivému
jen sny své zpívat' můžeš nekonečně
o noci lásky svojí k tělu nehmotnému...

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Pokračování.)

A pak: „Buď zdráva, vyviň se šťastně a krásně a naplň můj smělý sen..." Vzrušila se a všecka zaplanula vůlí. „Ano, ano," mluvila hlasitě, „naplním — chci, chci — naplním —" A uslzené oči její rázem oschly a zazářily. Dívala se kolem a bylo jí vše nepochopitelné. V tu chvíli zašeptala: „Co by tomu řekl Havlíček?" A neobyčejně příjemný pocit chvěl se v jejím nitru. „Chtěla bych, aby tu nyní byl a aby četl se mnou tato slova mé maminky. Jistě by byl dojat jako já. Ale —" a tu pojednou se zasmušila, „co řekne babička mé lásce — co řekne Havlíčkovi?"

Vroucí, zářící oči její v tom okamžení plny byly ulekání. „Ne, ne," zavášnila, „kdyby chtěla, abych si vzala někoho jiného, třeba advokáta Mityje, padnu před ní na kolena a zapřisahám ji, aby mne neničila, že miluji jen... Havlíčka!"

A po prvé, od tisíce sil a pout osvobozena, do jiných dějů připiata, uvědomila si a snad i po prvé bezpečně pocítila, že Havlíčka miluje.

Zavrzly dveře. Pohlédla k nim. Hrdlička stál v pokoji s tváří plnou zvědavosti.

„Čtla jsi?" šeptal, zdvíhaje k ní ruku. Oči jeho obrácené k světlu petrolejové lampy leskly se slzami.

Vyskočila, letěla k němu a stulila se v jeho náručí. Šeptal jí něžně:

„Márinka Hejlovcová je tvá maminka.. Márinka Hejlovcová..."

Vlasta se tiskla prudce k jeho hrudi. Zaslechl její zašeptání:

„Bože můj — co teď bude?"

„Odpusť, že jsem tě vyrušil; čti si dále, — nemoh' jsem se ubránit — stojím tam v kuchyni a třesu se... nejnemožnější sny se naplňují! Jdi, sedni si a čti," nutil ji, „než přijde stará paní." Všechen se zadýchal.

Vtom však již vstupovala ze sousedního pokojíka Hejlovcová.

XL.

Hrdlička zaslechl ze šenkovny Bláhův hlas.

„Taky už tu je," pronesl živě, trhnuv rukama, a okamžitě odběhl.

Vlasta přiskočila k Hejlovcové a objala ji:

„Babičko, — babičko!" Hrdlo se jí sevřelo. „Jsi má babička?"

Hejlovcová přejela jí rukou čelo a pohlédla do jejích očí. Rty zadržovaly vzlyk.

„Už víš?" promluvila nejistě, ohlédnuvši se ke dveřím, jimiž Hrdlička odešel. „Pověděl ti, čí jsi dcera?"

Přikývla a sevřela Hejlovcovou s neobyčejnou vášnivostí. Oči jí zářily a upřeně hleděly do bledé, ustarané tváře babiččiny.

„Pověděl ti to?"

„Čtu, tam to čtu," ukázala na rozbalený svazeček papírů, „čtu a pláču —"

Hejlovcová ji políbila.

„Chtěli jsme tě ušetřit trápení," řekla, ale jaksi mimoděk a slzíc pojednou, jakoby z nějakého ustrašení, přitiskla si hlavu Vlastinu na hubenou hruď.

„A neušetřili jste! Tak je mi všeho líto, že se vzpamatovat nemohu a že snad se z toho zblázním!"

„Snad máš pravdu, že jsme trápení nezmenšili, ale přece jen... Považ, že rány mé jsou stále živé!" Vedla ji ke stolku. Zahleděla se na sešitek. „Nad tím jsem se naplakala! A tys to už čtla? Moje teploučké robátko — vidíš, jak tě měla ráda a jak jí srdce pukalo! No a dál jsi čtla? To všecko?"

„Ne, dosud ne, pouze to, co ke mně promluvila!"

„A co mně uložila — uvidíš! Mně, ubohé, utrápené matce! Jak jsem to mohla všecko podniknout? On — on mi pomohl, on," ukazovala rukou ke dveřím, „houževnatý člověk — A kam že se ztratil?"

„Jsou tam lidé."

„Já vím, já vím, ale měl by tu být, nevím si rady. Tys tedy čtla — Má vlnko maličká — vidíš, jak něžně tě milovala — můj chudáček! A co, co tedy, ty ho máš ráda?"

„Koho — babičko?"

„Toho Havlíčka!"

Vlasta užasla. Hejlovcová jí hladila vlasy a dívajíc se do jejích planoucích očí, mluvila dála:

„Hrdlička mi stále všecko psal, každé tvoje hnutí; nediv se, že to vím. Máš ho tedy ráda? Tak samo všecko přišlo, jak jsme si přáli. Podívej se — není v tom řízení Boží? A tebe všichni měli rádi, vím, ty zprávy o tobě, to byl vlastně celý můj život, pro nic jiného jsem tu nebyla, jen to jsem měla a těšila se na každý dopis jako na nové ráno, a odříkat jsem se musela, ani vidět jsem tě nemohla; vedl to jako železný generál bez milosrdenství!" Pojednou sepiala ruce, zdvihla je k výši a z hluboka zvolala: „Proč chudák muž teď nežije? Přála bych mu té chvíle! Proč toho milosrdenství není, aby se moh' aspoň podívat, aby mohl aspoň zaslechnout —"

„A je to pravda?" rozlila se prudká hrůza po Vlastině tváři.

„Co?"

„Že se dědeček utopil v Karezu?"

„Utopil, utopil — Vidíš, už jsme v těch ranách, a nač? Nač? Napravil něco z těch dávných věcí? Jistě by toho byl neučinil, kdyby byl pochopil, že tím Márinku domučí. To jí vrazil nůž do srdce — jí i mně! Chudák, chudák! Nemoh' unést neštěstí — já dobře vím. A kde že se Hrdlička toulá?" Ohlédla se ke dveřím. „Ale — to snad se třeseš radostí, ne hořem? Osmnáct let se na tuhle chvíli těším a osmnáct let jsem nevěřila, že by to bylo možná, aby se stalo skutkem takové blouznění. A už to tu je — chudinko, vždyť ti zoubky cvakají — a ty jistě řekneš: Jak jste mohli tak dlouho mne okrádat o babičku? — Vidíš, tak se to udělalo a nechybilo se. Hrdlička řek': To mi dáváte veliké břemeno, ale já ve jménu svaté věci je rád a trpělivě ponesu! — Zapálil se tenkrát do toho a nevyhas — ale ty snad ani nevíš, co všecko to bylo! Tu je to: Má poslední prosba. Sama dala myšlenku — vždyť ty ani netušíš, jaká to byla hlava a jaké něžné srdce!" Naslouchala. „Nejde? Povídal, že mi dnes přivede toho Bláhu — Strašil prý tě svou smělostí a vyhrožoval — no, zaplať Pánbu', že sis vybrala jiného!"

Vlasta, zdálo se, již ani nevěděla, co babička povídá, vzrušena hleděla jen do

jejích velkých očí, tiskla ji, hladila, šeptala cosi, tulila se, smála se i plakala, pronášejíc krátké, radostné i teskné věty.

Mezitím zcela nepozorováni vstoupili do pokoje Hrdlička s Bláhou. Stanuli u dveří.

„Podívejte se na ně," šeptal Hrdlička, „hle, jak paní Hejlovcová má Vlastu ráda! Pojďte!" A popošli k nim. Hejlovcová se vzpamatovala. Uzardělá tvář její rychle zbledla, oči zchladly. Povstala:

„To je tedy pan Bláha... patnáct let jsem vás neviděla," podávala mu ruku. „Už se asi nepamatujete." Tvář její neobyčejně se zasmušila.

„Pamatuji se, milostpaní, ač jste se změnila," řekl v jakýchsi náhlých rozpacích.

„Vaši babičku jsem dobře znala i maminku. Mučednice!" Oči jí nápadně zpřísněly.

Hrdlička dotkl se jejího ramene. Šeptal:

„Pojďte na okamžik se mnou."

Obrátila se tiše k němu:

„Chcete je nechat o samotě?"

„Ne, s vámi musím několik slov... ještě..." A cosi očima chtěl jí prozraditi. Nechápala. Vzal ji za ruku a vedl ji k pokojíku Vlastině. „My se hned vrátíme," obrátil se k Bláhovi a Vlastě. Ti stáli mlčky naproti sobě.

Jakmile vstoupil Hrdlička do pokoje a zavřel za sebou, uchopil Hejlovcovou za ruku:

„To musilo být. Uvidíte — nejtěžší ořech rozlouskneme! Musil jsem ho pozvat, nebojte se ničeho."

„Věřím vám —"

Hrdlička se naklonil až k uchu babiččině, na jeho dechu poznala, že je rozčilen. Pošeptal jí:

„Já už taky vím, kdo Márinku zkazil."

Hejlovcová, ač stará, napřímila se tak úplně a prudce, jako by jí byl projel blesk.

„Co? Co — Kdo? — Co?" vylétalo jí z otevřených úst.

„Taky to vím, a hned jsem uhoď', že jen vy to víte a že jste musila mlčet, že jste Márince slíbila! Kriste Ježíši, to jsou osudy! Vidíte, tam stojí bratr se sestrou!" ukázal k sousednímu pokoji. Malé oči jeho hořely jako černé granáty.

Hejlovcová, zdálo se, nemohla promluvit. Zkameněla. Jen oči její se hýbaly.

„Náhoda mi to přinesla," šeptal k ní u vytržení, „ačkoli jsem to tušil a moh' jsem se toho i domyslit! — Kriste Ježíši, takový krásný stromeček zlomil — pes mizerná!" Oddechl si. „Vím to tedy. Pojďme. A zaplať Pánbůh, to nám prospělo! Vy byste byla mlčela až do hrobu."

Nečekajíc již na odpověď vedl Hejlovcovou zpět. Bláha i Vlasta oba, patrně po rozechvívajícím mlčení, se k nim obrátili. Pihy na bledé tváři Bláhově nápadně vystupovaly. Byl až ošklivý. Nejistota a očekávání zeskelněly jeho oči. „Dostanu ji, anebo mi řeknou — proč si jí nemohu vzít?" opakovalo se opět a opět v jeho rozžhavené mysli.

XLI.

Hrdlička v tu chvíli, jakmile byli opět pohromadě, všechen se proměnil. Oživl zvláštním způsobem, jako by byl uchvácen neobyčejnými zájmy, jako by byl praporem, do něhož zadul slavný vítr a ve svěžím, hučícím proudu svém jej velebně zvedl a rozestřel. Vlál široce a bezpečně, oznamuje všemu okolí, že nadešly významné chvíle. Všední tento člověk, chytrák, jak jej nazýval všechen kraj, pojednou ozářen myšlenkou, která jej úplně naplnila a celý jeho život zabrala, podobal se vznešeným lidem a slova jeho, třeba nevybraná a do krásných vět nevprouděná, zněla přes to vše slavnostně a dojímavě a uchvatně. Vedl Bláhu i Hejlovcovou k pohovce:

„Pojďte, drahý příteli," mluvil k němu, „hned všecko pochopíte. Naříkával jste si, a trpěl jste tím, což vám ke cti slouží, že jsem samá tajnost a že jste byl i s těmi druhými i s Vlastou obestřen těmito tajnostmi. Musilo tak být, můj milý kamaráde, protože právě tyto tajnosti byly hlavním základem mé celé stavby. Vás jsem dnes pozval, pouze vás, poněvadž na vás hlavně záleží, postavíme-li i poslední střechu. Ještě vy se musíte osvědčit člověkem se srdcem, jako jsme se osvědčili my. Nepochybuji o vás, řeknu vám hned upřímně, že právě o vás nepochybuji a nepochyboval jsem, vy učiníte, co očekávám. Hleďte, dejte sem ruku, a ty, Vlastičko, přistup sem — ukaž i ty ruku, a neboj se, nezasnubuji tě," sblížil jejich ruce, „vidíte, jak tu stojíte ruku v ruce, jste bratr a sestra, nikdo jiný než bratr a sestra, ne v nějakém podobenství, jste ve skutečnosti bratr a sestra. Žasnete a blednete a červenáte se, a díváte se oba nedůvěřivě. Nepochybujte, je ták, jak povídám. Teď vám může být jasno, proč paní Hejlovcová tenkrát, když tu byla, připomínala vám, drahý příteli, že si nemáte s Vlastou nic začínat. Ani já jsem nevěděl, co to znamenalo, nedovtípil jsem se, nenapadlo mne to. Vysvětloval jsem si to podřeknutí paní Hejlovcové všelijak, jen ne správně. Posloužila mi však náhoda a otevřely se mi

oči, a hned jsem všecko pochopil, jako by mne byl blesk osvítil. Byly-li snad pochybnosti, dnes — teď před chvílí jsem shledal, že všecko je svatá pravda, že paní Hejlovcová nemohla a nechtěla vyzradit, co jediná na světě věděla. A tak se všecko mezi vámi tímto vyzrazením mění a nastupují nové city. Mějte se rádi, tak rádi, jak se mají milovati bratr se sestrou! Co můžeme jeden od druhého na světě víc chtít, než trochu té podpory, důvěry a lásky?" Pohlédl na Hejlovcovou. Hnědé oči její zdálo se, po prvé se rozzářily.

Bláha všechen červený a rozpačitý, drže neustále Vlastu za ruku, stál tu v úplném zmatku. Pohlížel tázavě hned na Hrdličku, hned na Vlastu, hned na paní Hejlovcovou. Chtěl i promluviti, ale vždy poznal, že nemá slov na to, co se v jeho nitru sváří, a rozpačitě jen hlavou zakýval. Úžas Vlastin byl zcela jiný. Zčervenala sice jako Bláha, rozpačitě se obracela pohledem jako on, ale vzrušení její bylo radostné a jaksi jarní; chtělo se jí smáti se a mnoho mluviti. Věřila všemu, co právě slyšela, vše ihned přijala za pravdu tak, jak to otec vyslovil, kdežto Bláha nevěděl, co si má o tom mysliti a není-li to nakonec nějaký pouhý žert? Jen vážný a slavnostní, zřejmě vzrušený a dojatý hlas Hrdličkův přesvědčoval jej, že tu jde skutečně o cosi neobyčejného.

„Vidím, že vás to překvapilo," mluvil k němu Hrdlička, „a že ani pochopit nemůžete, a že se chcete ptáti, a že snad ani všemu nevěříte. Ale věřte — a hned uslyšíte! Číst budeme, zde, zde to je," šel ke stolku a přinášel sešitek Márinky Hejlovcové, „tady v tom sešitě, slzami častokráte promočeném. Tady vidíte, přečtěte si: Má poslední prosba! — a oči se vám budou pomalu otvírat jako po mrákotě. To psala krásná a nešťastná Márinka Hejlovcová v posledních dnech svého života." Usedl k němu. „Dívejte se, já budu číst nahlas!" A četl nejprve loučení Márinčino s dítětem. Obracel se mezi čtením k Vlastě a při poslední větě položil ruku svou na její hlavu. I oči Bláhovy naplnily se slzami.

„Vy už tušíte, že Vlasta je to děťátko, ta vlnka maličká," usmál se Hrdlička na Bláhu, „a už taky asi počínáte chápati, že otec váš byl jejím otcem. Nechť Bůh jej soudí za to vše, my povoláni jsme byli jen k tomu, abychom zmírnili hoře a vyrovnali strže." Pozdvihl sešitek a okamžitě četl dále: „Drahá maminko, ty mlčelivá, tichá mučednice, k tobě se obracím, plná zoufání a lítosti! Vím, že za několik dní mne tu nebude. Tvoje rty i tvoje oči snaží se přesvědčiti mne, že budu živa, ale já právě na těch rtech a na těch očích jasně čtu, že je jinak ustanoveno. Zemru. Jsem připravena, jsem věčnosti odevzdána, a dokud ještě srdce mé bije a dokud smím těšiti se z robátka svého, uvažuji, zpovídám se, pokání činím. Nechci omlouvati, ani zmenšovati svůj hřích. Vím dobře, co se stalo. Krásný, šlechetný, čestný a dobrácký otec můj zdědil panství po otci svém, pracoval na něm, zveleboval je, pěstoval dobytek, zahrady i pole a zbohatl. Měl Tebe, tichou, obětavou ženu a narodila jsem se mu já, pro kterou pak jedině žil. Po celém kraji bylo známo, že mne horoucně miloval a že sny jeho o mé budoucnosti vzrůstaly bůhví kam. Rostla jsem, studovala, zkvétala a krásná prý jsem byla. Čeho se mi zachtělo, vše ochotně otec mi dával. Přijížděli hosté na Moutín, učenci i umělci, velebili mne i zbožňovali. Zdálo se, že úplné a největší štěstí naplnilo život dobrého otce mého. I koupil mi k narozeninám bílého koně, dar. jaký se dává jen princeznám. Vyjížděla jsem z moutínského zámku po krajině, nejčastěji na Kvíčalec a na Vostojavku. A tu se stalo, že v lesíku mezi zelenými břízkami jednoho dne uviděla jsem státi okouzleného muže s očima zářícíma. Neohlédla jsem se, nechtěla na něj myslit, ale myslila jsem a vzpomínala. Řekla jsem ti, kdo to byl a ještě teď zapřisahám tě, abys jeho jména nevyzrazovala. Nechť byl to sám ďábel — milovala jsem jej. Jediný člověk ještě o tom ví, ale ten je prostý a zavázal se mi slibem, že bude mlčeti. Tehda tedy začalo neštěstí, vyjížděla jsem na bílém koni do jeho čarovného a hrozného města. Opět a opět objevovala jsem se v lesíku na silnici, opět a opět viděla jsem zářící oči okouzleného muže. A tak jsem pro opojení své zapomněla na všecko, i na to, že zhoubný plamen mé lásky zapaluje stodoly a dvory mých předků, že podkovy mého bílého koně rozdupávají teplý můj domov, že hřích můj rozmetává vše a vyhání mého nešťastného otce v šílenství a hroznou smrt. Vidíš, vím dobře, co jsem zavinila! Zkázu, hrůzu, zmar a smrt přivedla jsem do našeho šťastného hnízda! A o tom všem teď uvažuji, na to všecko teď vzpomínám v bezesných nocech svých, vedle svého dítěte, vedle své droboučké dcerušky! Jakž jinak je možná, než že mne naplňuje hrozná lítost a strašlivé zoufalství? Majetek po předcích jsem rozmetla, otce jsem zahubila! (Dokončení.)

Jan Kabelík:

LITERÁRNÍ PRAMEN BOZDĚCHOVA BARONA GOERTZE.

Závěr třicítiletí, uplynulého od dobrovolné smrti Em. Bozděcha r. 1889, vyvolal několik vzpomínkových článků o tomto „velmi schopném a jemně vzdělaném“ muži, který pronikavě zasáhl do vývoje českého divadla, aniž našel přímé následovníky, a který alespoň na jevišti uvedl češtinu do salonů císařských a společnosti šlechtické, jako by tam ta lehká a švižná mluva jeho odjakživa byla domovem, aniž se mu podařilo to, co kdysi Wielandovi v Německu, získati naší literatuře aristokracii, která české divadlo prostě ignorovala. Znova se hodnotí jeho divadelní hry a při tom bylo upozorněno ve stati M. Hýska Dramata Bozděchova (Jeviště 1921, č. 1), že snad Scribe, jehož vliv se stal Bozděchovi až osudným, svým kusem Bertrand a Raton uvedl jej látkově na skandinavský sever, z něhož čerpána naše dlouho nejlepší tragedie, Baron Goertz.

Dohad ten je pravděpodobný; ale najisto spíše nežli Scribe rozhodl o volbě látky z doby a okruhu působení Alexandra severu, Karla XII., a mocněji na skladbu Barona Goertze zapůsobil jiný spisovatel, nyní už dávno zapomenutý, ale svým časem čtenářstvem německým hltaný, C. F. *van der Velde* (1779—1824). Plodný tento povídkář německý otevřel obecenstvu německému a ovšem také české čtoucí inteligenci, vzdělávané veskrz německy, ponejprv výhled do minulosti skandinavské, z níž vzat byl děj zvl. povídek Königin Kristine von Schweden und ihr Hof a Arwed Gyllerstjerna. — Obliba jeho jest nejlépe patrna z přízviska „německý Walter Scott“, které jest ovšem nadsázkou; nemáť van der Velde ani barvitého a plastického líčení tvůrce Wawerleye, ani národního rázu jeho. Ale široké čtenářstvo bylo nadšeno jeho nesporně slušnou schopností vyprávěcí a obratně osnovaným zajímavým dějem, a tak i u nás byly drobné svazečky jeho sebraných spisů ve vídeňském vydání hojně rozšířeny. Mladý Bozděch znal je asi již za dob studentských a použil z nich k svému Baronovi Goertzovi trojdílné povídky: Arwed Gyllerstjerna.*)

Van der Velde učinil osou povídkového děje svého milostný příběh titulního hrdiny, kdežto zájem Bozděchův se nesl jinam a poměr hlavní osoby jeho hry, Olafa Knudsona, který je zcela výtvorem obrazotvornosti Bozděchovy, k Ebbě, má sice význam pro osnování zápletky dějové, ale v celku je přece podružný. Za reka „tragedie slavomamu“ se ovšem rytířský a vlastimilovný Arwed s ušlechtilou touhou svou, býti odleskem hrdinného krále, nehodil; proto jej Bozděch povahově změnil v dumavého bohoslovce Olafa tak, aby se z a s t e j n é s i t u a c e stal „stínem“ Karla XII. a jeho zhoubcem. Také něžnou a prostou Ebbu vytvořil Bozděch sám, a neulpělo na ní nic z německy sentimentální partnerky Arwedovy, Jiřiny Goertzové.

Všechny historické osoby Bozděchovy hry převzaty jsou z povídky; G y l l e r s t j e r n a starší zastoupen je R h e n s t j e r n o u, s nímž se povahově asi kryje. Také Karel XII. kreslen u obou spisovatelů shodně s historií a s Voltairem. U Ulriky k nenávisti ke Goertzovi, která, stejně ostře pointována, jak uslyšíme doleji, je převzata z předlohy, přistupuje v dramatě neméně význačná touha po moci, jíž právě lépe nežli v povídce je záští její motivováno; stojíť Goertz princezně nejvíce v cestě. Megret jest u van der Velde postava velmi významná, u Bozděcha jen episodická, jako naopak Siquier v povídce; oba typy dobrodružných Francouzů v cizích službách, v podstatě rysů sobě podobných. Ale právě tu našel Bozděch Siquiera stigmatisovaného jako spoluvinníka na kralovraždě, z níž se ho snažil Voltaire z krajanské lásky očistiti, a touto skvrnou zatíženého ponechává jej také v dramatě; ovšem jest motivování kralovraždy proti plochému povídkáři vzorné. Baron Taube je tu i tam věrnou stvůrou princezninou.

Zcela se Bozděch od předlohy odchýlil, charakterisuje Goertze a jeho odpůrce ze švédské šlechty. Van der Velde sympatisuje s Goertzem, vida v něm věrného služebníka králova a přezíraje vady i viny jeho proti Švédsku, kdežto jako přesvědčený přívrženec absolutního království pruského do velmi nepřízni-

---

*) R. 1873, když Bozděchova tragedie vydána již i tiskem (r. 1871), objevil se v Kolíně nákladem Fr. Hoblíka překlad této povídky od Fr. V r a t i s l a v a, který, chtěje těžiti z popularity dramatu, nadepsán byl: *Baron Goertz a jeho přátelé* (221 str. v 8°). Překlad je velmi chatrný a plný hrubých chyb jazykových; nicméně k našemu účelu dostačí, abych nemusil vesměs používati citátů z originálu. Opravil jsem jen rušivé chyby pravopisné, jinak ponechávaje tekst beze změny.

vého světla postavil jeho odpůrce ze švédské oligarchie šlechtické, což se více blíží historické pravdě. Naopak Bozděch, který pojal tento rozpor zcela jinak, dívaje se naň pod zorným úhlem českého vlastence z doby státoprávního zápasu našeho r. 1866 a promítaje takto jako syn své doby její bolesti, strasti a nenávist do minulosti, již zobrazuje. I on, jakkoliv světoobčan nejušlechtilejšího rázu, jako Čech cítil útlak tehdejší germanisující a nám tak krajně nepřátelské soustavy, jejímž představitelem byl Bedřich baron Beust. A jeho měl právě na mysli, kresle Goertze jako pletichaře, který zničiv jednu zemi, hubí druhou; proti vládě vídeňské se obrací, háje slovy Ribbingovými „práva zvláštnosti, jež v sobě každá bytost chová, nechť osobou se zove, církví, národem", i lidu proti všelikému útisku. Proto také idealisoval zástupce šlechty švédské, kresle je jako šlechtické obhájce státoprávní individuality koruny české. Jeho Ribbing je také jako u van der Velde (str. 84) „kamenný", ale v ušlechtilé nepovolnosti, s kterou hájí svých čistých zásad proti diplomatickému kejklíři, dokud ho nepřivede k zaslouženému pádu. Tak i Bozděch zachytil ve své hře „stenání tón i kvílení zvuk" trpící vlasti své a budil k ní lásku i soucit. Učinil tak po způsobu Viléma Tella, z něhož celý národ německý čerpal posilu v jařmu Napoleonově a jenž zůstává vždy blízký srdci našemu, protože se v něm ušlechtilý nacionalismus snoubí s čistou lidskostí, nesníživ se k tendenčnosti rázu Laubova Náměstka bengálského. Proto také zůstal baron Goertz účinným, i když se časovým jeho narážkám už nerozumí, a jeví se více nežli ostatní hry Bozděchovy n a š í m, a to právě tím česky srdečným zájmem pro útisk národa i porobu lidu.

Ježto dramatický děj vyrůstá z charakteru jednajících osob, zřejmo, že všecky příspěvky k charakteristice jejich, které jsou vyčerpány z van der Velde, mají f a b u l a č n í význam pro naši hru. Ale ovšem osoby Bozděchovy jsou vesměs psychologicky mnohem prohloubenější a tím i přes vzácnou ekonomii dramatickou plastičtější.

Velmi důležito jest pro další rozvoj dějový, aby se Olaf dostal co nejrychleji do Stockholma. Způsob, jakým se to děje v průvodu Siquierově (III. 8.) připomíná vypravování povídky, jak se tam octl Arwed Gyllerstjerna s plukovníkem Brenem, který měl vedle Siquiera podati zprávu o smrti královĕ (55).

Jako moto předeslal van der Velde své povídce znělku, kterou český překladatel podal neúplnou a nepřesně prózou; bude o ní ještě řeč později. Uvádím zde z originálu toto dvojverší:

„Wie soll des Staates Uhrwerk sich gestalten,
dass es zerstörend nicht sich selbst vernichte?"

Jestliže byl Bozděch tímto příměrem státního zřízení k hodinovému stroji uveden na myšlenku scény s hodinami, ve které pojímá Olaf plán, zjednati si kralovraždou nesmrtelnost (II, 6) — a vzhledem k četným převzatým motivům jiným i tento lze připustiti — je veliká důležitost jeho pro fabuli dramatu očividná.

Mnohem více převzal Bozděch ze své předlohy s i t u a c í a z nich vyplývajících aneb i odjinud z knihy převzatých reflexí, nevyhýbaje se ani přejímání doslovnému.

O mírovém jednání Goertzově s carem jedná povídka takto:

Str. 27. „Přicházíte z Alandu?" tázal se Rhenskiöld napnutě. „Co nám odtamtud přinášíte?"

„Bohudíky," zvolal Görz, sepna ruce, „přináším vám podmínky míru s Ruskem." „Mír?" zvolal Rhenskiöld... „Byť jste i sebe snesitelnější podmínky obdržel, král je nepřijme."

„Znamenité výhody, které mu přináším, zajisté nezavrhne. Car podrží z dobytých zemí jen Livonsko, část Ingrie a Karelii. Vše ostatní nám vrátí zpět... Rusko spojuje se s námi toho samého Stanislava nastoliti, kterého dříve zahnalo, a pošle 80.000 mužů, toho samého krále Augusta sesadit, pro kteréhož deset roků válčilo. Rusko převeze na svých lodích 10.000 Švédů do Angličan k podporování Stuartů. Spojeno se Švédy uhodí na Hannover, my dobydeme Bremensko a Verdensko, přinutíme Prušáka, aby dobytou kořist vrátil..."

V dramatě jsou ohlasem toho tyto dvě scény:

I. 6. Görz: Přicházím z Petrohradu a přináším předběžné podmínky spolku s carem Petrem.

Král: A co žádá můj milý spojenec a přítel?

Görz: Kuronsko. Estonsko, Livonsko a...

Král: A co ještě? Nikdy!

Görtz: Již viděl jsem, jak slavný Alexander severu zpupné Dánsko pokořil, jak Sasa, Hannoverána vyhnal — s Bohem, krásné sny...!

III. 7. Král: Draze mi to zaplatíte... Ve spolku s carem vás rozdrtím všechny, všechny, Bremenska opět dobudu, Verdenska, Pomořan, i ten milý Stralsund bude opět mým. Na Varšavu potáhnu, chlipného Augusta svrhnu, Leszczyńského opět nastolím, s ním do Anglicka vrazím, Jiřího jako chlapce vyženu, Stuartům vrátím dědičný trůn, pak —

(Dokončení.)

✱

K. Leger:

IDYLLA ZE SMUTNÝCH DOB.

(Dokončení.)

Na zdi succentor, pomocník učitelský, Jan Prokop, dojista se začervenal: „Když vás tak rád vidím! Tak rád se na vás dívám!“

„Máte se nač dívat!“ Evička stála vysoko na stromě na větvi, ne dál než na sáh od zamilovaného učitele. V zeleném listí trhala jablka. „Chcete jedno?“ a jablíčko dopadlo na zeď.

„Děkuju, Evičko!“ zaťal zdravé zuby do sladkého ovoce.

„Máte hlad, viďte?“ jaksi s politováním pravilo děvče. „Tatínek říká, že učitel má vždycky hlad, i po posvícenském obědě. Tu máte ještě jedno! — Ale co děláte?“

Pan učitel naklonil se velmi nebezpečně s hradby. „Dívám se, jak bych se dostal k vám, dolů do zahrádky!“

„Jen se opovažte!“ durdila se. „Aspoň počkejte, až sama slezu. Raději mi povězte, co je v městě nového?“

„Což já vím? Nic, nežli že jste hezká, jako hvězdička nebeská!“

„Mlčte! že se budu hněvat! Tuhle jste mi poslal po školákovi veršíčky nějaké — hodila jsem je do plotny, abyste věděl!“ (Nebylo to pravda ovšem!)

Mladík zoufale povzdechl.

„A co ještě je nového? Slyšela jsem, že chytili nějakou čarodějnici v Nové Vsi. Co myslíte, bude spálená? Viďte, že ne? Bylo by to tak ukrutné!“

„Kdyby měly být všechny čarodějky upáleny —“

„Nu? co jste chtěl říci?“

„Že by vás bylo škoda, Evičko!“

„Fi! ošklivý! Což pak já jsem čarodějka?“

„Budu-li na věky zatracen, jenom vy jste toho příčinou!“

„Tak?

„Ano! Když vás vidím, má panenko, v tom kostele klečeti, nemohu se modlit k Bohu, musím na vás hleděti!“

„Jé! pane učiteli, vždyť by z toho mohla být písnička!“

„Už jsem ji napsal!“ pochlubil se mládenec.

„Písnička po groši i se zpěvákem, jak je na jarmarcích prodávají!“ smála se mu rozpusta na stromě.

„Evičko, kde jsi tak dlouho?“ volala panímáma z domu.

„Už jdu, maminko!“ a dceruška spouštěla se s větve na větev, nesouc košík plný jablátek.

„Zůstaňte ještě chvilku!“ žadonil pan učitelský, „ať se aspoň dosyta na vás vynadívám!“

„Kdy pak byste se nasytil? Tatínek říká, že každý učitel je hladový i po — Ale, prosím vás, co děláte? Zabijete se!“ vykřikla zděšeně.

„Ať!“ Mladý Prokop obratně smekl se po zdi, chytaje se vyčnívajících kamenů a doskočil na zahrádku, právě pod jabloň. Roztáhl toužebně náruč vzhůru.

Evička chtěla křičet, ale maminka stojí na zápražl, přišla by, hubovala by, proto raději děvčátko zaťalo zoubky do rtu a mlčky spustilo se s větve přímo do rozevřené náruče. Jenom oči zavřelo, jako když do vody skočí se strachem, že se utopí. Nebylo to tak zlé, neutopila se holčička. Jenom jablka se po zemi rozkutálela. Evička docela bezpečně spočívala smělému mladíku v rukou. Teprve, když pocítila na tvářičkách horké polibky, otevřela oči, aby se podívala, co se děje.

„Ale, vy jste příliš opovážlivý, pane učiteli!“ šeptala vyčítavě. „Já myslila, že máte hlad a chcete mi vzít jablka.“

„Ne, děťátko, ty vám nechám, ještě vám je pomohu sebrat, vidíte, jak jsem hodný!“

Sebrali jablíčka spolu, ale dlouho to trvalo, protože dívčiny tváře byly stejně červené jako jablátka a pan učitel se mátl.

„Ale jak se dostanete odtud?“ starala se Evička.

Učitel podíval se po příkré hradbě a pokrčil rameny. „Bůh ví, jak odtud vylezu. Ale tak je to se mnou: zadíval jsem se do vašich oček a jako když se nade mnou voda zavře. Ztracený člověk! Už mi pomoci není; vidím, že nevyváznu. Aspoň kdybych věděl, že mne trochu ráda máte, Evičko —“

„Maminka už zase volá, slyšíte?“

„Máte mne ráda? Řekněte!“ prosil, tiskna jí ruku.

Evička klopila oči. „Já nevím! Já se zeptám maminky a tatínka!“ šeptala.

Pan učitelský zbledl. „Ne, nedělejte to! Víte, co by se stalo? — Vyhnali by mne zítra ze školy a z místa — to by bylo! Šel bych jako cikán do světa a nikdy víc už bych vás nespatřil —“

„A proč?“ Evička nedůvěřivě se ptala.

„Vždyť jsem jen ubohým školním pomocníkem! Kdybych byl alespoň kantorem — ale do toho daleko! Co by řekl pan mistr, váš tatínek, že se opovažuju, třeba jen dívat se na vás!“

„Kdybyste se jen díval—" řekla; cítila, jak ji ještě tváře pálí od polibků. Uznávala, že má pravdu pan pomocník. „A kdy budete kantorem? Kdy dostanete školu?"

„Náš principál, pan Oliva, už je stár, říká, že by rád šel si odpočinout — kdyby odešel, snad bych školu dostal — ale nejde! To hudba jen ho drží, varhany, sám skládá mše, oratoria, hudebník dobrý —"

„Vy prý také jste muzikant výborný, říkává tatínek —"

„Snad! Ale co platno, čekat musíme, Evičko, čekat! A mlčet se svojí láskou!"

„Láskou? Myslíte, že já —?" durdila se.

„A nepovězte na mne, že jsem vám vzal těch několik hubiček!"

Evička šelmovsky přimhouřila oči. „To bych dostala od maminky!"

„Dovolíte, abych sem do vaší zahrádky někdy s hradeb, s parkánu seskočil? — Tomu štěpu tady sám Pánbůh vyrůst dal hodně do široka, není sem odnikud vidět."

„Ale zabijete se, jistě se zabijete! Zeď je tak vysoká!"

„Ať se zabiju, bude to pro vás, Evičko!"

„Maminka volá, musím jít!"

„Tedy hubičku ještě jednu na rozloučenou!"

„Už dost, udusíte mne! Jako hladový! Tatínek říká, že každý učitel —"

„A pamatujte, děvčátko zlaté, mlčet musíme, nikdo zatím nesmí ani tušit! Sladké tajemství uschovat musíme ve svých srdcích. Dovedete?"

Evička již odcházela — ohlédla se ještě. „Myslíte, že nedovedu?" řekla najednou vážně. „Vždyť už vás mám ráda tak dlouho, skorem celý rok a nikdo netušil —"

Mladík zajásal. „Ani já, Evičko! Ty — ty mne máš ráda? Jak jsem blažen! Pojď, zulíbám tě —!"

Ale Evička zmizela už ze zahrádky, ulétla mu jako vyplašená sýkorka. A milý pan succentor, opojen nenadálým štěstím, chopil se za hlavu, stokrát si opakoval: „Má mne ráda! má mne ráda!" Oči mu zaslzely, hlava se točila. Opravdu, on nevěděl, že už tehdy, když jen ostýchavě dívával se v kostele na hezkou Čejkovu Evičku, jak u oltáře klečí, a neodvážil se k ní přistoupit, ona už ho milovala — zlatá Evička! zlatá!

Pak trochu starostlivě podíval se vzhůru na vysokou hradební zeď — je třeba pomyslit, jak by se odtud dostal. Ale byl mlád, švižný, obratný, vyšplhal se na parkán a ještě dříve, než principál, starý kantor Oliva z kostela se vrátil, succentor vpadl do školy, pohrozil rozdováděným žákům rákoskou, větším nadiktoval úlohu nějakou a s malými opakoval: a — e — i — o — u.

* * *

Druhého dne časně zrána sotva vyšla Evička na zahrádku, zaslechla s hořejška, s hradby: „Dobrý den! dobrý den, zlato moje!"

„Už jste tam zas?" řekla jenom. „Snad že jste tam přenocoval na parkáně?"

„Čekal jsem, až mi hvězdička vyjde!"

„Anebo odněkud od korbele jste se vrátil? Tatínek říká, že —" škádlila Evička a pan učitel na hradbě vzdychal..

„Jenom jsem odskočil, abych tě zahlédl, Evičko! Musím do kostela, náš principál složil mši posvícenskou, teď bude zkouška, přijdou páni literáti poslouchat."

„Já vím!" řekla Evička, „tatínek taky půjde. A já s ním, také chci poslechnout, to víte, jsem zvědavá jako všechny Evy."

„Přijď, Evičko, přijď a klekni na stupních u presbytéře, budu se na tebe s kůru dívat!"

„Ne, za sloup si někam stoupnu, abyste mne neviděl, abyste neměl výmluvu, že se nemůžete modlit k Pánubohu!" zasmála se Evička a již odběhla.

Za půl hodiny na to v kostele shromáždili se někteří z bratrstva literáckého, mistr Čejka ovšem byl tam první. Přišel i pan děkan v ošumělé klerice, statný a zdravý, klepal měkkými prsty na víčko stříbrné tabatěrky a se sladkým úsměvem ji všem nabízel. Kostel byl prázdný, v oknech hrálo ranní slunečko po barevných sklech. Pod klenutím splašeně štěbetaje poletoval nějaký zabloudilý vrabeček.

Succentor Jan Prokop rozhlédl se s kruchty po kostele — neviděl, koho hledal. Evička snad nepřišla, anebo schovala se opravdu někde za sloup. Ale už mu pan principál položil ruku na rameno:

„Pane kolego, prosím pěkně!" řekl, „zahrajte za mne moji skladbu, ano? Chci poslouchat, abych mohl lépe posoudit chyby a nedostatky!" Principál chvěl se rozčilením, stařeček sehnutý, s dlouhými, bílými vlasy, které mu padaly lehce zkadeřeny až na ramena.

Succentor ochotně přistoupil k varhanám. Páni bratři literáti usedli na kruchtě po lavicích, skromný skladatel v koutku opřel hlavu do dlaní, aby poslouchal.

Jan Prokop rozevřel noty, bylo tam pěkným písmem namalováno: „Pjseň kostelni op. 39. k chvále boží a panenky Marie — comp. Oliva Matheus, cantor atque chorregent". Kostelník přiběhl šlapat měchy, varhany zahučely, literáti napiali sluch. — Velebně nesla se píseň pod

klenbou starého chrámu a když dozněla, zvedli se všichni bratři literáti i sám děkan a kvapili ke stařičkému skladateli. Gratulovali mu opravdu uneseni, očarováni, nelichotili zbůhdarma, píseň jeho byla krásná, zdařilá, slavně a velebně zněla, jistě závodit může s nejskvostnějšími hymnami církevními. Starý kantor zaplakal, veliké slze padaly mu po svraštělých tvářích, vysoké rty se zachvívaly. Nemohl slova promluvit.

I Jan Prokop byl dojat. Umělcem je náš principál! pomyslil si. Opravdu kumštýř veliký, muzikus! — Ale kde je Evička? Přišla již? Klečí u oltáře? — Skočil, nahnul se dychtivě s kruchty přes zábradlí. Evička klečí opravdu na kamenných stupních u presbyteria. Div náruč po ní nerozpřáhl.

„Ještě slova k té písni, případně nějaký text!" mínil mistr Čejka.

„Ano, ještě slova!" kývnul hlavou kantor. „Velebný pan děkan ráčil pro mne najít nějaké latinské verše, ale nehodily se mi — víte, páni," usmíval se dětinsky, „melodie už mi zvučela v uších a ta latinská slova nepřiléhala —"

„Škoda," litoval děkan, „verše, které jsem nalezl ve starém žaltáři — O regina, coeli stella — jsou velmi zbožné. Ale —" vzpomněl si najednou, „snad by mohl subkantor tamhle, Jan Prokop, složit nějakou tu sloku, slyšel jsem, že dovede verše psát!"

„Ale tuze světské, myslím, jenom!" poznamenal kdosi z literátů mrzutě.

„Ano, řeknu mu," souhlasil kantor.

Literáti vyslechli skladbu, rozcházeli se už po schodech s kůru. Zůstal tam kantor sám se svým pomocníkem. Mistr Čejka došel si dolů do kostela pro dcerušku. Subkantor viděl s kruchty, jak Evička vstala, pokřižovala se, viděl, jak po straně pohlédla nahoru k němu, usmála se. Milému mládenci hlava se zatočila. A v tom pravil mu principál: „Zahrajte mi, prosím, kolego, ještě jednou tu píseň! Něco tomu ještě schází, zdá se mi —"

Mladík jen skočil, sedl k varhanám. A jak se píseň rozzvučela kostelem, najednou Jan Prokop se rozezpíval. Nevěděl snad ani o tom, že zpívá, Evičce tam dole zpíval: „Když tě vidím, má panenko, v tom kostele klečeti, nemohu se modlit k Bohu, musím na tě hleděti! Kdybych Boha tak miloval, jako miluji tebe, byl bych dávno za svatého jako andělé z nebe!"

Jak to dobře šlo do noty, slova splývala s melodií!

Kantoru skladateli upadl z ruky modrý šátek, kterým si oči otíral, stařeček zahořekoval:

„Mládenče, pro Boha! co jste to učinil? Vždyť jste mi nadobro moji píseň zmařil! Neznám se k ní! ne! ne!" Ruce zoufale spínal. „Radost jste mi zkazil!"

Dole mistr Čejka odváděje Evičku z kostela, zastavil se, naslouchal. „Ten učitelský tam na kruchtě, myslím, už nějaký text nalezl!" pravil rozvážně. „Jenže nějaký tuze světský. Zpívá jako zamilovaný drozd. Ale má pěkný hlas!"

Evička bledla a rděla se, nejraději by se do země propadla, zlobila se, plakat se jí chtělo. Oh, ten tam! ten učitelský! Včera sliboval, že zachová tajemství a dnes to s kruchty rozhlašuje. A tatínek všechno uhodl! Jak pak by neuhodl?

* * *

Na večer po škole plížil se pan subkantor trochu zkroušené parkánem od školy. Věděl že provedl něco nerozumného. Ale když ta písnička mu tak bezděky vyletěla ze srdce zamilovaného! Snad se Evička naň hněvá! S hradby se naklonil — Evičky nikde. Hněvá se! Teprve za chvíli přišla — jako by věděla, že na ni čeká! Zajásal:

„Evičko drahá!" Chystal se s hradby seskočit do zahrádky.

„Jen tam zůstaňte!" zakřikla naň.

Hněvá se tedy přece? — „Já jen na chvilku, Evičko!"

„Nic! Už nikdy mi tady nebudete s hradeb skákat, rozumíte, pane učitelský? Ještě abyste se tady zabil! — A umíte pěkně tajemství zachovat, jen co je pravda! Ještě jste měl na rynku vyzpěvovat!" vyčítala mu.

„Evičko, já nevěděl ani o tom, že zpívám!"

„Na posvátném místě! to bylo rouhání!"

„Vždyť já se tou písničkou modlil!"

„Ke komu?"

„K andělíčku svému —!"

Evička pohrozila nahoru prstem. „Dejte si pozor, aby tomu andělíčku nenarostly růžky!"

Směje se! Evička se směje, nehněvá se! Mládenci na hradbě se ulehčilo.

„I třeba s růžky, já bych toho andělíčka samou láskou snědl!"

„To vím, tatínek říká, že je každý učitel hladový na všechno i po posvícení!"

Pan učitel byl asi opravdu moc hladový, aspoň zdálo se, že s hradby mermomocí chce seskočit dolů.

„Ne! ne! ne! Jen si tam zůstaňte nahoře! Tatínek povídal, že touhle tou cestou přes hradby už nikdy k nám nesmíte, že je to nebezpečné!"

„A tys všechno tatínkovi pověděla?" zklamaně se ptal.

„Musela jsem, když už všechno uhodl z té písničky. A tatínek povídal, když chcete k nám přijít, abyste přišel hezky dveřmi a vzal svoje housle s sebou, že byste mohli spolu hrát. Slyšte, pane učiteli, tam nahoře —!"

Ale nahoře učitelského mládence už nebylo, ubíhal přes parkán do školy.

Nežli se Evička vrátila ze zahrádky domů, seděl už mládenec s mistrem Čejkou v parádním pokoji, kde všechno vonělo levandulí, kde byly dvě postele vysoko vystlané bílými peřinami, truhla pěkně malovaná s Eviččinou výbavou, skříň s cínovými talířky, a kde u okna stál největší poklad mistrův, starodávný spinet, v dražbě si ho nedávno koupil.

„Posaďte se u nás, pane učiteli!" sousedsky zval mistr hosta. „Housle máte, jak vidím — dobře, dobře! Zahrajeme si spolu tu novou písničku, víte: Když tě vidím má panenko... — Líbí se mi, má hezkou notu — ovšem je to kostelní píseň, ale myslím, že ji v kostele zpívat nebudou!"

* * *

Zde se končí idyla. Neboť život takového chudého kantora a jeho ženy v oné době, dojista nebyl žádnou idylou.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Dopsal mu, pověděl mu o své bolesti — a než uplynul týden, měl tu odpověď. A v ní všecko příznivější, než mohl očekávati. Starodávný přítel nejen že neprojevil nelibosti nad tím, že tak dlouho o něm Matějovský nevěděl — nýbrž srdečně se radoval z jeho zaťukání a sliboval hory, doly. I to bylo Matějovskému příjemné, že plul jaksi ve stejných vodách, jsa redaktorem listu socialistické zájmové sektičky, nepříliš početné, ale za to tím radikálnější...

A že jeho přátelské sliby nejsou pouhými sliby, toho důkazem byl svazeček papíru, jehož strany byly polepeny nejrůznějšími novinovými výstřižky, mezi nimiž se černaly řádky chvatného a mizerně čitelného rukopisu. — První jeho příspěvek pro „Zubřanskou Poselkyni" — a dokonalá ukázka žurnalistického příštipkářství... Matějovský se však zaradoval, a jeho radost by byla bývala nesporně ještě větší, kdyby jeho pražský přítel byl projevil méně honorářové zištnosti... Ale která radost je bez krůpěje pelyňku...

Za to v sobotu překvapila „Zubřanská Poselkyně" neslýchanou novinkou. Hned na první stránce v nabubřelém úvodníku vykládal Matějovský ze široka o povinnostech řádného listu, jímž jeho — jako nejlepší místní — jest: že má informovati spolehlivě a zevrubně své čtenářstvo zejména v tak pohnuté době, jakou jest přítomná, a aby toho bylo dosaženo, že nesmí litovati sebe značnějšího nákladu. Vědom si této povinnosti — holedbal se Matějovský dále — opatřil listu zprávy přímo od pramene, ze stověžaté, zlaté naší matičky Prahy, získav za stálého spolupracovníka vynikajícího redaktora čelného pražského listu — a doufá proto, že mu nebude odběratelstvem zazlíváno mírné zvýšení předplatného, nýbrž právě naopak, že zvýšenou přízní bude odměněna jeho horlivost a dobrá snaha přivésti aspoň nejlepší zubřanský list na úroveň, o které se ostatním místním plátkům ani nezdá...

A když překvapení Zubřanští otevřeli list, četli tučný nadpis první rubriky: Pražské novinky — a pod tím proloženě: Píše stálý spolupracovník listu, redaktor V. K. z Prahy.

Něco podobného nebylo v Zubřanech od stvoření světa. Kde kdo byl, zamlkle si prohlížel list a zvědavě se začítal do zpráv pražského redaktora, z nichž každá byla nakonec opepřena několika stručnými sice, ale pádnými slovíčky. Tak na příklad u zprávy, která nezněla právě příznivě pro český sluch, stálo: Nu, z toho mračna asi pršet nebude! — Jinde zase: Povídali, že mu hráli! — A zase jinde: Až se dáme! — —

Zkrátka — šikovný človíček tenhle pražský redaktor. Hle! Nebojí se, a všechno řekne tak, jak to právě člověku v té chvíli, co čte, na srdci narůstá. Každý by čekal nějaké ohromné učenosti, kterým nikdo nerozumí — a zatím on — milý — hovoří s nimi, jako by seděl za stolem „U zlatého jelena"... A přece pražský redaktor! Je to co říci! — — —

Zubřanští si ho nemohli vynachválit, jak jim chutnal. Bylo jim tak nějak vznešeně, jako by je byl ten milý človíček sblí-

žil s Prahou, jako by se byly Zubřany jeho zásluhou staly takřka pražským předměstím. A ovšem i „Zubřanská Poselkyně“ nabyla zcela netušeného významu — byla jim čímsi na způsob světového listu, takže mohli na ni býti právem hrdí... Ano, byla zase jejich nejmilejším listem — a div jí neodprošovali za nedávnou svoji zpronevěru...

Marně Prach hlasitě láteřil v hostinci u otce Žahoura — marně v příštím čísle „Probuzení“ tvrdil, že všecko je bohopustý humbug, vypočtený na dětskou naivnost čtenářstva a odběratelstva Matějovského plátku... Ani jediný Zubřaňan mu neuvěřil. Každý byl přesvědčen, že z něho mluví jenom konkurenční zášť a vztek, že sám nepřišel na tak chytrý nápad. Příští sobota víru jejich jenom potvrdila. Matějovský napsal do „Zubřanské Poselkyně“ sáhodlouhý úvodník, v němž hovořil stejně, jako soudili Zubřanští — a vypíchnuv tučnými literami Prachovu neopatrnou poznámku, „že je vůbec pochybno, existuje-li skutečný p r a ž s k ý r e d a k t o r V. K. — není-li pouhou zástěrkou, za niž se skrývá jeden místní profesor, který vůbec vystupuje tiskem pouze pod ochranou Matějovského a jisté obstarožnější dámy“ — poctivým prsním tónem prohlásil, že současně s vydáním dnešního čísla vykládá za okno redakce obálku, v níž došly rukopisy v čísle otištěné, dopis svého pražského přítele a kolegy i jeho rukopisy, aby se mohl každý na vlastní oči přesvědčiti o jeho jsoucnosti i o trestuhodné ničemnosti redaktora „Probuzení“, který ve své nenávisti zašel příliš daleko...

Zubřanští se trousili jako ořerou k okénku redakce „Zubřanské Poselkyně“, za nímž skutečně na tuhé lepence byly připevněny doklady Prachova hříchu... A všecko dopadlo hůř, než mohlo býti očekáváno, neboť v celém případu nebylo možno upříti Matějovskému rafinované chytrosti. Neprozradil ve svém listu jména svého spolupracovníka, ponechávaje toto nejsilnější víno až na konec — pro ty, kteří žádostivě přijdou se přesvědčiti. Byl přesvědčen, že přijdou všichni Zubřanští — do posledního, jakmile první poznají radostné tajemství. A nemýlil se! Zubřanští objevili svého rodáka — Vítězslava Kulhánka... Chodili-li pak od tří do čtyř jako ořerou, od čtyř do večera byl to hotový sběh lidí. Naráz se rozpomněli na uličnického studenta, kterého v kvartě vyloučili z gymnasia, který poté se vyučil v místní tiskárně sazečem, načež zmizel z města a utonul ve světě. Nebyl ovšem ryze „zubřanský“, nebyl ani „od kořene“, ani „od pařezu“. Jeho otec byl přilezlík, dělník v místní továrničce — později se odstěhoval, a po celé rodině již ani paměť nezbyla. Až nyní pojednou! Ale Zubřanští se hned k milovanému pražskému redaktoru hlásili jako k svému a plným právem, poněvadž se v Zubřanech narodil, která okolnost mu dodala ohromné ceny...

Byli pyšni — a byli podrážděni. Jejich prudký hněv se obrátil proti Prachovi... „Náplava“! Přilezlík! — Otírá se o jejich člověka, který to dopracoval až do Prahy a t a m se stal redaktorem, kdežto tenhle mládeneček se čtyřmi fousky v pěti řadách pod nosem musil do Zubřan, aby se jím stal, protože ho v Praze nemohli potřebovat! Celou tu dobu, co tu je, jen se pošklebuje — ale aby dovedl napsat něco tak kloudného, jako jejich člověk — to chraň Pámbů‘...

Zubřanští běsnili, a Matějovský se procházel hrdopyšně po náměstí... Věděl, že je hrdinou dne — a to vlastní zásluhou... Proto také večer po biografu se nikterak netlačil v hotelu „U zlatého jelena“ k Matiáši Buffkovi. Usedl sice za týž honorační stůl — ale na druhém konci, a vůbec se nesnažil připomenouti se jeho vzácné pozornosti. Nač také by se s ním dělil o nabytou popularitu, když tě se on k němu před krátkým časem tak nešetrně zachoval, odtrhnuv se od něho jako od prašivého na pouhé zahoukání hejtmana Řehořce, jehož sláva se beztak chýlí ke konci...

A dobře učinil, neboť toho dne Matiáš Buffka zmizel, a na výslunní všeobecné pozornosti se otáčel jenom on, on — redaktor Matějovský, který ještě před půl rokem byl dán všemi ve psí. Viděl dobře, jak Buffkovi hoří v očích zlé plamínky, ale nedbal toho — radoval se tajně v srdci, že mu může tak záhy odplatiti — a nebál se. Byl si jist, že redaktor Kulhánek mu na dlouho udrží přízeň a pozornost města.

Nebál se ani redaktora Pracha, jsa hotov utkati se s ním v nejjunáčtějším boji — ale pohříchu nebylo toho třeba, neboť Prach již v „Probuzení“ ani nemukl. Studoval k poslední státní a k rigorosu a neměl proto valně času nazbyt — a že toho nepověděl Matějovskému, utvrdil ho v přesvědčení, že má dost na prvním „chlapáckém nářezu“, kterého se mu dostalo — a bojí se, aby po druhé nedostal ještě víc... „Probuzení“ také ztratilo mnoho ze své ostrosti. To proto, že úvodníky psal profesor Klíma, a ostatek čísla vycpával Prach ve čtvrtek dopoledne

výstřižky z novin a časopisů z minulého týdne...

I byla „Zubřanská Poselkyně" královnou listů a každým číslem spěla výše a výše k absolutní dokonalosti. Matějovský záhy vyzkoumal, cože nejvíce chutná čtenářům ze zpráv přítele a kolegy, a při své osvědčené učenlivosti si brzo osvojil techniku jeho závěrečných střilných vět... Netrvalo dlouho — a šel o něm po Zubřanech jeden hlas, že by docela dobře mohl býti redaktorem v Praze v „Národní Politice", nebo někde jinde, protože už píše skoro jako ten pražský „náš rodák"...

Snad by ho byli Zubřanští i povýšili nad něj — kdyby jim nebylo bránilo dvojí: jednak cizokrajná a dobrodružná příchuť skoro zapomenutého rodáka — jednak také neopatrné přiznání Matějovského, že mu za zprávy musí platit krvavé peníze. To ovšem jim dodávalo zvláštní ceny i respektu.

Ale v celku nebyl to právě špatný obchod, neboť i při krvavých penězích Matějovský ze svého přítele a kolegy tyl.

Toho však netušil, že bude příčinou jeho tragického pádu...

Plný čtvrt roku trvala slunečná pohoda. Celou tu dobu přinášela „Zubřanská Poselkyně" zprávy redaktora Kulhánka, které byly od čísla k číslu smělejší, vzpurnější a rebelantštější, takže bílá místa v nich nebyla zvláštností, nýbrž pravidlem — a celou tu dobu byl Matějovský dost zevrubně o všem informován přátelskými dopisy tak vyzkoušeně spolehlivě, že jim věřil jako písmu svatému...

Až pojednou!

Ano. Redaktor Kulhánek škobrtnul, zakopl se — a neštěstí bylo hotovo...

XV.

Psalo se toho dne 14. října 1918. — —

Zcela obyčejný den to byl — od božího rána. Nic na něm nebylo zvláštního — a podobal se ostatním, které tou dobou Zubřany prožívaly, jako vejce vejci. Počestné matrony musily ráno zadem k řezníkům, aby pod rukou koupily kus masa, před třemi pekařskými krámy, v nichž „byl chleba", se tlačili lidé, jako by tam boží dárek opravdu rozdávali — a k polednímu bubnoval policajt, že „se budou vydávat" zítra ráno „cukřenky" a lístky na „salám chudejch".

Dokonce do jedné s poledne se neudálo naprosto nic zvláštního...

Ale potom! — ✦ —

Úderem jedné bylo zaklepáno na dveře redakce „Zubřanské Poselkyně" — a než se Matějovský vzpamatoval, stál před ním uchvátaný listonoš a podával mu doporučený spěšný dopis s dodacím lístkem. Listonošův chvat byl pochopitelný, neboť taková exotická zásilka listovní pošty byla v Zubřanech zvláštností, o níž si vyprávěli poštovní úředníci čtvrt roku. A dokonce už nebylo možno diviti se Matějovskému, že podivně zneklidněl — a že se mu třásla ruka jako v horečce, když podpisoval dodací lístek. Přihodilo se mu po prvé v životě, že obdržel takové zvláštní psaní — na jehož obálce poznal rukopis přítele a redaktora Kulhánka... Dávno již odešel listonoš, ale Matějovský se dosud neodvážil psaní otevříti — ba, ani se ho nedotekl. Přecházel světnicí sem a tam, nervosně se chvěl na celém těle a přes chvíli na něco sáhl, aniž si toho uvědomoval. Konečně postál před stolem, utřel si s čela pot — a odvážně vztáhl ruku po psaní...

Právě v té chvíli vstoupila do místnosti jeho žena, jíž nedalo, aby se nezeptala, cože to přišlo za psaní... Ale Matějovský již měl oči vykulené do papíru a na její poptávku jenom zamával rukou ve vzduchu, jako by rozháněl mouchy... Potom vykřikl a zavýskl a začal se točiti na podpatku nejinak, než jako by byl vyhrál hlavní výhru — anebo jako kdyby se mu byla pomátla kolečka. Potom honem schoval list do náprsní kapsy a přešel místnost drobnými krůčky, brebtaje cosi — zastavil se před věšákem, vzal klobouk a plášť a již mířil ke dveřím... Před nimi však stála jeho žena, jako anděl s plamenným mečem. Přilehla na ně celým tělem, a z jejích planoucích zraků mohl čísti odhodlání, že ho dobrovolně přes práh nepustí...

„Já už mám tvého děvkaření dost!" — spustila stroze. — „Hanbou už nemohu vyjít na ulici..."

Ale to bylo také všecko, co řekla, neboť v druhé chvíli zrovna zkameněla před svým mužem, který se pojednou proměnil tak, že z něho šla hrůza. Povyrostl o půl loktu do výšky, na čele mrak, v očích blesky — a nos jako dva sopečné krátery. To již nebyl redaktor Matějovský, to byl lev — ba, ještě neskonale víc — to byl tribun lidu v plné kráse svého divokého majestátu...

(Pokračování.)

✦

FEUILLETON.

In memoriam.

„Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor".
Vergilius.

Trojí dojemná panychida shromáždí v těchto dnech česká srdce vespolek. V neděli 19. června vzpomíná národ náš na staroměstském rynku pražském třístaleté výročí krvavé exekuce pobělohorské. V Litomyšli odhalují pomník učiteli národů J. A. Komenskému a u blízkých Morašic na „růžovém paloučku" památník Českých bratří.

„Povstaniž mstitel z našich kostí..." ta stará slova zmírajících hrdin nosilo v srdcích devět pokolení. A po tři sta let, jak dí legenda pražská, se v půlnoc červencovou rozvíraly zapadlé hrobky, zpráchnivělé kosti ožily v postavy a průvod jejich, ztajený smrtelníkům, kráčel z chrámu salvatorského k Týnu. Pan hrabě Šlik, velebný Budovec, vážný Harant i Kaplíř a Ota, stářím sklonění, a všichni ostatní, jichž krev kdysi polévala dlažbu staroměstskou, jichž těla se zmítala na popravčím provaze, tu přistupují k stolu Páně a odtud jdou ke věži radniční a k starému orloji. Ale hvězdy nesvítí a tajemná znamení orloje nemluví... „Ještě není čas". A kohout zazpívá a smutný zástup se rozplývá v půlnočních mhách.

V týž čas června měsíce blíž Litomyšle, kde kdysi slavně vzcházela Jednota Bratrská, počínají se rdíti drobné stepní růžičky na paloučku mezi lesy. Nikdo jich netrhá, posvátny jsou. Vyrostlyť ze slz exulů, loučících se s vlastí laskavou.

Onino pro vlast a víru vylili svou věrnou českou krev. Tito v cizině, rozptýleni po širých, nehostinných pláních, daleko milé země české, v bídě teskníli. V sterých bojích se bili ve službách — cizích, za to, že se zapomněli nad vlastí svou. Hořký žalm Jeremiášův byl jejich modlitbou, v „Truchlivém" vzal Komenský vzdechy tisíců v ústa svá, splakávaje viny, pro něž Pán, poslal hněvy své na český Jerusalem. Ale poté v „Hlubině bezpečnosti" našli útěchu a v „Nedobytedlném hradě jméni Hospodinově" i sílu v utrpení. „Světlo z temnosti" budilo novou víru, již otec synu, syn vnuku odkazoval.

Než i toto „Světlo" se ukázalo bludičkou. Na černém, železem zavřeném nebi plála jen krvavá kletba: „Mene, thekel, ufarsin".

Dobojováno! Bez vykoupení. Za tolik utrpení, krve, obětí, opět zklamání a zrazení. A ten, který je vedl a vzpřimoval skloněné šíje, bratr Amos, po druhé jako vyhnanec bloudí cizinou až na kraj světa. Bolestně sčítá rozplašené a hynoucí své stádo a píše „Kšaft" své opuštěné církvi, jížto je pastýřem posledním. Je nadarmo životní jeho úsilí? Zajde vše, čím chtěl povznést „milostný" jazyk svého lidu, čím chtěl vyvýšiti svůj národ nad národy? Ba, vlastní jeho krev, Figulové-Jablonští, se odcizí rodné řeči a z jeho kmene vzejde jen čest a oslava nevlídné cizině.

Nikde už světélka. Po všem už veta. Kdož nesvěsil by hlavu v malomocném odevzdání, kdož nešeptal by s Jobem bezútěšná slova: „Půjdu do země tmavé a přikryté mrákotou, do země bídy a temnosti, kdežto stín smrti a hrůza přebývá; odkudž se zase nenavrátím?"

Avšak nikoli! Ze chmur a sklíčení zní slovo nezlomné důvěry v Pána, divomocné naděje, spoléhání, jež hory přenáší, „*Věřím, věřím, věřím!*"

* * *

Podivuhodné jsou kroky dějin. To, co bylo před třemi věky jednou z příčin naší zkázy, spletení maličké vlasti naší s ohromným nesvládným vlnobitím světovým, jež nakonec rozmetalo příbytek spravedlivých a vyzdvihlo protivníky, aby se smáli — to se po přejítí tří set let obrátilo v dobro, jako zlořečení Balaamovo v požehnání. Z nás samých chtěli nepřátelé připraviti zpupně novou zkázu nám, ale zmateny byly jejich úmysly a vyraženy zbraně z rukou. Před časy se oddali otcové naši lehkovážnosti a příliš sloužili cizím — teď jsme se našli, vrátili k vlasti a národu tam, kde je hlubina bezpečnosti a opravdové světlo v temnotách.

„Nepřátelé tvoji poníženi budou a po vyvýšenostech jejich šlapati budeš." Před třemi lety ještě sotva jsme doufali, že se splní věštba třístoletá. A splnila se. Víc ještě, nežli jsme doufali. „Obnovil Pán dny naše, jak byly za stara a vláda se vrátila do rukou našich." Národ Komenského však netouží po tom, aby ponižoval padlé nepřátelé své, ani šlapal po jejich výsostech; jen v horoucím vděku jest, že je zase živ, posvěcen svobodou, nikdy netušenou, a volně zas může růsti jako ratolest podle studnic, ratolest rostoucí nad zeď. Kéž jenom nalezne odpočinutí mezi národy, kéž nezarmoutí se již nad ním nebe pro přestoupení mnohá!

Sladko jest vzpomínati v klidu a bezpečí na strasti minulé. Věčná paměť všem, jichž v těchto dnech v dojemném vděku vzpomínáme, mučeníkům, obětem i velkému proroku. Toť oni svatí, kteří pro Pána vydali těla svá. Dnes v noci červnové již nepůjdou žalostné stíny rynkem staroměstským, nenesou se vzdechy nad „růžovým paloučkem". Dnes se radují pod zářnou duhou nebeskou, která je sprovázela v den jejich poslední, spolu s druhými vyhnanci a s učitelem národů, ovíti růžemi zrosenými slzami, ale slzami radosti, pějíce z hloubi věrného českého srdce: „Velebí duše má Hospodina."

Šimák.

 LITERATURA.

F. X. Šalda: *Strom bolesti.* Cyklus básní z roku 1920. Nákl. Ot. Štorcha-Mariena v Praze.

Již první spis autorův vzbuzený ztrátou, která se dotkla přímo osudově celé jeho bytosti, dokládal, jak duševní jeho život osiřel. Musil přirozeně ve své bolesti promluviti vedle filosofa a kritika i tvůrčí básník, což učinil totou knihou dedikovanou památce R. S. Na Božím srdci odpočívá ta, jež odešla, jest Skutečností sama, středem světa a rozkvetlou Slávou, tak intonuje sbírku patnácti básní duch hluboce věřící a uzavírá ji modlitbou, jíž vyslovuje touhu viděti Boha v jeho největší skrytosti a přesvědčiti se, že „všecky člověčího ducha výboje jsou jen ku zmnožení a vzrůstu nebeského pokoje v těch duších přešťastných, jež Bohu v pokoře se oddaly". To jest velká útěcha poznání, která přichází jako tišivý balsám na poraněné srdce, to jsou ony hojivé plameny, po nichž touží v prostinkém, ale vroucně a tklivě vysloveném „Předjaří". Mezi oběma těmito póly pohybuje se stupnice smutku, touhy, slz a bolesti, sloky přímo halucinované („Velká noc"), výkřiky smrtelně poraněného ztrátou, toužícího po návratu Radosti, která přijde teprve, až spadne s básníka ubohé tělo, jako spadl kdys s Lazara rubáš, a on vzlétne za tváří Boha, odvěké Lásky. Celou sbírkou zní ladění violoncelového nokturna na motiv bolesti, trpké a drásavé, ale mužně vyrovnané a resignované a koncem se hymnicky rozjasňující u víru věčného shledání.

—*pa*—

*

Mistři novelistiky světové. Seveřané. Svazek II. Uspořádal Dr. Gustav Pallas. Nákladem J. Otty v Praze.

Druhý svazek souboru, o jehož první části zmínili jsme se pochvalně v 37. čísle letošního ročníku, snaží se doplniti obraz moderní tvorby severské novelistiky ukázkami z autorů, z nichž někteří jsou nám již známi z dřívějších překladů. V dobrých převodech Huga Kosterky, Viktora Šumana, Miloše Suchého a Hanuše Hackenschmieda jsou tu tentokráte zastoupeni z Norů: Hamsun, Obstfelder, Krag, Finne, Seest, Kielland, z Dánů: Jacobsen, Bang, Wied, Jensen, Gjellerup, Pontoppidan, Rode, Larsen, Nielsen, Lange, ze Švédů: Geijerstam, Blanche, Hallström, Claineová, z Finů Tavaststjerna — rozšiřuje tedy výbor naše průměrné znalosti o severském písemnictví asi o osm nových jmen. Je-li tento druhý díl, jak se zdá, posledním dílem antologie z novelistiky severské, měl pojmouti i ukázku z písemnictví islandského, kde rovněž lze nálézti autory svérázné (na př. Svenssona a j). Ke knize jest připojen opět stručný literárně dějepisný a informativní doslov z pera pořadatelova, obsahující hlavní data o jednotlivých autorech pojatých v soubor a snažící se je umístiti ve vývoji severského písemnictví.

—*blk*—

*

Mládí našich vynikajících mužů a žen. Z jejich vlastních vzpomínek upravil Jos. Horčička. Nákladem České grafické Unie a. s. v Praze.

Čtvrtá kniha Horčičkových čítanek sleduje mládí předních českých pracovníků literárních podle vzpomínek, jak je sami zaznamenávali, zmiňuje se o celém jejich životě a díle a doprovází vzpomínky i výklady četnými ilustracemi. Na první místo jest postaven Josef Jungman několika výňatky ze „Zápisek". Následují Jan Ev. Purkyně („Výryvky z mého života"), Jan Kollár („Paměti z mladých let"), František Palacký („Vlastní životopis"), Karel Havlíček Borovský (z dopisů a různých vzpomínek), Božena Němcová („Babička" a „Pan učitel"), Jan Neruda (z fejtonů a arabesek, sem mohly býti pojaty i rozmarné „Letní vzpomínky"), Karolina Světlá („Upomínky"), Svatopluk Čech („Z dávných vzpomínek"), Alois Jirásek („Z mých vzpomínek"), J. S. Machar („Konfese literáta"), František Adolf Šubert („U nás v Dobrušce"), Jindřich Mošna („Jak jsem se měl na světě"), Růžena Svobodová („V rodné vsi" a „Ráj"), Gustav Habrman („Z mého života") a Tomáš G. Masaryk („Spomienky moje na mladosť" a „Čím vším jsem chtěl býti"). Je známo, že všechny autobiografie bývají nejsvěžejší i nejzajímavější tam, kde vypravují o mladosti. Dokazuje to i výbor Horčičkův, jenž se čte pěkně a zábavně. Pokrokový duch, jímž je knížka provanuta, je rovněž z jeho předností — i proto lze knihu doporučiti za domácí četbu žactva našich škol. Je k ní připojen i slovníček vykládající cizí a méně známá slova.

—*blk*—

 DIVADLO.

Zločin v horské boudě. Veselohra o třech jednáních. Napsal Josef Štolba. Po prvé v městském divadle na Král. Vinohradech dne 5. června 1921.

Nový úspěch rozmarné Musy Štolbovy. Jest ku podivu, jak tento veterán divadelní uchoval si svěží tvůrčí srdečnost, jež působí na nenáročné obecenstvo neodolatelně. Obratná technika zkušeného spisovatele dramatického činí záživnými i scény odjinud známé, vynalézá k nim varianty překvapující slovním i situačním humorem. I filmový výjev vpleten je do proudu hry dosti šťastně. Starý mládenec, ředitel měšťanské školy dívčí Květenský, podnikne se společností, v níž je i bohatá vdovička Dvorská, zimní výlet do Krkonoš. V horské boudě, kdež chtějí noclehovat, není dosti místa, takže nemá-li Květenský spáti na studené chodbě, musí se nad ním slitovati půvabná

vdova a vzíti ho na přespání do svého pokoje. Ovšem s podmínkou, že oba dva budou ležeti v dressu a hodně daleko od sebe. Rozmarný dialog noční je vrcholem hry. Mládenec s vdovou zaměňují si lehátka, až se octnou vedle sebe v posteli, ovšem oddělení deskou. Mají týž sen, že si hrají na slepou bábu a nakonec že si padnou do náruče. Sen je diváku při zatmělém jevišti filmem předveden. Oba dva až do rána zůstanou bezúhonni. Společnost vrátí se do Prahy, kdež je už zostudila pomlouvačná paní Barcalová, která s nimi byla na Krkonoších a ráno přede dveřmi shlédla podle sebe obuv Květenského a paní Dvorské, přichystané k cídění pro domovníka. Ujišťování Květenského, že nic intimního mezi ním a mladou vdovou se nestalo, nikdo nevěří, a Květenskému nezbývá nakonec, než zločin spáchaný v horské boudě odčiniti nabídkou k sňatku, což kompromitovaná vdova ke všeobecné spokojenosti obecenstva přijme. Hráno bylo s chutí a dosti plynule. Roli Květenského pojal p. R o z s í v a l příliš mladě, byl to Romeo a ne starý a dle intencí autorových poněkud bručivý mládenec. Lépe a snad jedině výstižně byl by ji zahrál p. Zakopal. Takto otupeny byly komické její pointy nemístným pathosem. Advokát p. H l a v a t é h o podán byl příliš broučkovsky, bez náležitých psychologických nuancí. Dobrá byla paní P t á k o v á (choť advokátova), nedokreslenou postavu Andy Šrámkové hrála pí. M a c h o v á dle dané možnosti. Výborná byla Mařka sl. P u r k r á b k o v y. Episodní úlohy okresního školního inspektora, paní Balcarové a sklepníka zhostili se pp. V á v r a, V o š a l í k a pí. S o m r o v á. Inscenace kusu byla slušná a případná, režii vedl pan Hlavatý. Obecenstvo pro úmorné vedro ne příliš četně shromážděné, bavilo se znamenitě, autor byl po druhém aktě opětovně vyvolán, květinami obdařen, potleskem zvláště četně shromážděných dam odměněn. *Et.*

*

H. R. L e n o r m a n d: *Tourné*. Komedie z uměleckého života o pěti dějstvích (čtrnácti obrazech). Přeložila B. Fischerová. Režisér Vojta Novák, výprava Josefa Čapka.

Básník a herečka, dříve, než práce a život rozhodnou, jsou-li vyvolení mezi povolanými, octnou se na šikmé ploše. Ona jde na turné se šmírou, on jde s ní, dávaje se od ní živiti, a než uplyne šest měsíců, je ona oddána prostituci, on alkoholu, jehož působením on ji ztrýzní a usmrtí, sebe zastřelí. Thema ne nové a řešení úplně banální. Ale chátrání obou v okolí, které je svírá bídou morální i fysickou, je provedeno literárními prostředky velmi rafinovanými, na pohled prostými, ale — po délkách a nudě — drásavých point. A příležitost k takovému vypracování zdá se býti úmyslem auktorovým a tím účelem díla; abychom se k jeho sledování s ním spojili, musíme odpustiti mnohé psychologické předpoklady a potlačiti mnoho realistických „proč?“ v ději; hlavně pak nutiti se stále do francouzského ponižujícího názoru na ženu a pohlavní život, názoru tak protichůdného onomu, který vyplývá z ethické tradice našich dějin, kteroužto tradicí tak rádi máváme jako mravní vlajkou našeho národního karakteru. Žena nemůže se smířiti s tím, že by měla půl roku spáti bez muže, proto on musí zanechati své práce a svých výdělků, a tím je neštěstí způsobeno. Výklad si můžete připojiti dvojí: buď to auktor nemyslí doopravdy a jen to sestrojil, aby se mohl zabývati rafinovanostmi bídy, anebo je to hrubá, tendenční historie s morálkou, „kam to vede, když . . .“ a v obojím případě se z b y t e č n ý m i naturalistickými detaily, čiře pornografickými.

Objektivní k r i t i k může věc takto literárně dobře ustrojenou připustiti, uznati, chváliti. Ale č l o v ě k, jehož nitro je přístupno ozvuku, musí se odvrátiti. Jak již opětovně řečeno: za vnější prostotou skrývá se rafinovaná zúmyslnost. Od obrazu k obrazu je divák stupňovaně otravován bezútěšností, ubíjen malomocí, doháněn k zoufalství nad životem. Ptám se: jest nějaká z o d p o v ě d n á vzájemnost mezi uměním jeviště a nitrem divákovým? — O tom přece není pochybností! Nepřipouštíme arciť názoru, že divadlo je zábavní místností, kde se odpočívá bezmyšlenkovitě po lopotě dne; ale pak nesmíme připustiti ani opačného extrému — nesmí býti také ohniskem, ze kterého se otravuje víra v život, ničí se možnost, dopracovati se jasného názoru. Prodělává-li divák — a to není dnes vzácností — ve svém soukromém životě řadu smutných dní a trpkých zápasů, třebas i otřesné katastrofy, je stísněn buď vlastním osudem, buď veřejnými poměry a potřebuje síly je snášet, vytrvat, bojovat a pak hledá v umění ne-li útěchu, aspoň souzvuk, posvěcení — a tu místo toho celý večer dostává rány do hlavy a do srdce a je propuštěn ubit a vržený zpátky do malomyslnosti a bezútěšnosti — je to poslání umělecké? To je ubožácké umění, které nedovede řešiti duševní bídu a vyvolati soucit jinak, než trapností, literární strůjí bez úmyslu ušlechtilosti a při tom napodobiti život zbytečným přívažkem obscennosti.

Píšeme to proto, že většina repertoaru obou velkých našich divadel v uplynulé saisoně vyznívala v tyto tóny, ještě zostřené a podškrtávané, kde byly v popředí, aniž se jim dostalo dostatečné protiváhy. Jinak při této poslední novince divák jen trochu zkušený v úkladech spisovatelských může se utěšiti, že v tomto „Tourné“ je všecko papír, až na několik realistických šablon dosti známých. Je to všecko literární povídání, tato „provinění, abych se ti vyrovnal poskvrněním“, a „provinění, abys

mi měl co odpouštěti", či jak podobně si obě hlavní osoby pořád vykládají své činy, podle známého předpisu, který vyšel od Przybyszewského a byl rozředěn napodobícími ho pseudopsychology.

Hra byla obratně scénována tím, že ve většině obrazů byla aranžována jen polovice jeviště a druhá zamaskována tak, aby mohlo se za ní stavěti pro příští výjev. Režisér Vojta Novák podal nové doklady o svém vzestupném vývoji. Herecké výkony byly téměř vesměs dobré.

 TÝDEN.

* V „Journalu des Débats" dočítáme se obšírné zprávy přítele a propagatora česko-francouzských styků pana Alberta Emila Sorela o přednášce Dra Em. Čenkova v Montpellieru a v Angoulêmu o vzájemnosti idei a zájmů obou národů, o zápasu českého národa na poli mezinárodním a o nacionálním protirakouském proudu moderní básnické literatury české. V Čechách nebylo austrofilských básníků a spisovatelů; všichni byli jednosvorni v tom, aby připravovali a v duších lidu živili myšlenku samostatnosti národní. A. E. Sorel uvádí z přednášky zejména Al. Jiráska, tvůrce husitských epopejí, Svat. Čecha, autora „Písní otroka", J. S. Machara a V. Dyka, podněcovatele národní energie, Fr. S. Procházku, pěvce ironických a revolučních „Hradčanských písniček", a Ant. Sovu, autora pádné repliky Mommsenovi, rozbíječi českých lebek. Srdečně píše o Dru Em. Čenkovovi, o jeho básních, překladech z Huga a Bourgeta a o horlivém propagatoru vzájemnosti českofrancouzské. Přednáška Dra E. Čenkova sklidila nejkrásnější úspěch a vyjde v Angoulêmu tiskem. O tomto tourné referoval také „L'Eclair" a „Le petit Meridional".

*

* Spisovatel Bohdan Kaminský připravil k vydání soubor svých prosaických i básnických spisů, které počnou vycházeti nákladem „Unie" ve vkusné úpravě autorem samým řízené v nejbližších dnech. Dva svazky, jež vyjdou na začátek zároveň, obsahovati budou ironickohumoristickou veršovanou povídku „Pohádka o nejšťastnějším člověku" a humoresku „Král pianistů". — „Spisy Emanuela Lešehrada" počaly nedávno souborně vycházeti nákladem Fr. Švejdy v Praze. Zahájeny, ač force Lešehradova tkví ve verši, dvěma svazky prós; první přináší novely „Zločiny lásky", druhý román „Villa na konci města" ve 2. vydání.

*

* Americká umělecká revue „Artand Archeology " věnovala květnové číslo t. r. českému umění. Úvodní informativní studii o české tvorbě umělecké napsal český vyslanec dr. Štěpánek. O českém malířství se rozepsal Aleš Hrdlička, americký Čech, známý anthropolog, o lidovém umění prof. Karel Chotek, o sochařství a o architektuře Oldřich Heidrich. Číslo bylo vypraveno velmi pěkně, ač ve Washingtoně, kde sborník vychází, nebylo právě po ruce dosti materiálu, aby články mohly býti provázeny reprodukcemi českých význačných děl uměleckých. *—btk—*

*

* Podle slov Sieg. Wagnera k spolupracovníku „Leipziger Zeit" lze pomýšleti na znovuzahájení her v Bayreuthu teprve po příznivém výsledku peněžní sbírky v jeho prospěch uspořádané. *—btk—*

*

* Zeyerovy novely „Christus vom Lichte" a „Samko der Vogel" byly vydány s tímto názvem v překladu Wilhelminy Rauchové-Franklové nakladatelstvím Habbelovým v Řezně.

*

* Dánská Společnost věd (Bidenskabernes Selskab) zvolila zvláštní výbor, jenž by pečoval o rozšíření dánského vědeckého písemnictví v oněch státech a zemích, které si ho nemohou pro špatné poměry valutní opatřiti samy. Tak se má dostati i hlavním knihovnám v československé republice zdarma knih a časpisů, které vyšly v Dánsku od 1. ledna 1919. Ostatní žádosti přijímá Bidenskabernes Selskabs Kontor for Bogforlender Heibergsgabe 18 v Kodani. *—btk—*

*

* Křesťansko-národní hnutí, o jehož vzrůstu na evropském západě jsme přinesli svého času poznámku jako o důsledku světové války, proniká i v písemnictví maďarském. Není prý to, podle maďarského dopisovatele časopisu „Das literarische Echo", právě na prospěch uherskému písemnictví, v jehož čele stojí F. Herczeg, známý i z českých překladů.

*

Pes psa jísti nebude. Hejtman skalský žaloval r. 1692 před právem turnovským souseda městského, ale šlechtice, rytíře Rudolfa Litického z Lidře a Šonova, z neváženého zbiti dvou pacholat, jichž otec a poručník se utekli až k vrchnosti. Uroz. a stat. rytíř řekl: „Nežli on dobrý slovo dá, aby ho čerti vzali, že radčj krk dá." Hejtman se táže, proč sám si právo bere, proč nejde k soudu, stane-li se mu zkrácení? — „Že pes psa jísti nebude!" — Primas: „Což jsme my psi?" — „Arciže, jeden druhého zastává; voběste mne, aneb zaplaťte mi můj dům, já vám ho prodám." Rozsudek neznám.

(Manuál z r. 1636, fol. 8.) *Šimák.*

V Praze, dne 16. června 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Adolf Heyduk:

Z NOVÉ KNIHY „NÁPISY A EPIGRAMY".

UMĚNÍ.

Umění je božským vínem, nestejně každému svědčí:
Silného povznáší výš, slabého poráží v prach.

TALENT A GENIUS.

Zákonem umění řiď se, kdo talentem nadán jsi s nebe;
k velkosti genius jen vzlétá, pout zákona prost.

BÁSEŇ A PRAVDA.

Krásné jest líčiti pravdu, pravda však není vždy krásná;
vybrat kdo umí, jen ten umění knězem buď zván!

INDIVIDUÁLNOST.

Nejdi z kraje, kde ses zrodil!
Později neb spíš,
nežli's hory doly schodil,
duši utratíš.

Vše, co člověk je, co platí,
nevyrůstá dost,
jestliže to nepozlatí
slunce jas, v němž's rost'.

KRITIKA.

Kritika je spleť hadů:
Jeden se vine, druhý se tyčí,
třetí se plazí a čtvrtý syčí,
všecky vespolek se čtoucímu příčí.

DEKADENTŮM.

Proč vaše píseň, bratři drazí,
jen v duše bolestech se plazí,
proč stále naříká a nyje,
proč bdíte jen, jak chorý v snách?
Což není v našich dějinách
a v žití lidu poesie?

PRO DOMO.

Mne pomluvit jste chtěli ven a ven,
tož s těla strhli košili a gatě.
Kdo vhod vám, napořád byl bez vad, jen
když v moderním vám vstříc šel šatě.
Leč nevím, nevím, bude-li v tom shoda,
až přijde jiný čas a jiná moda,
a chtít až bude člověk touhou jatý
znát tělo přírodní spíš nežli šaty!

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Z cesty!" — houkl na ni tak, až jí poklesla kolena — takže i kdyby byla chtěla, nebyla by mu mohla v té chvíli vyhověti. Nebylo také třeba, neboť téměř současně vztáhl ruku, popadl ji za rameno a smýkl jí stranou, až se zapotácela — a slavně hlučným krokem vyšel do chodby. Potom se ozvalo ještě několik hlučných kroků po kamenech průjezdu — a zase bylo hlucho...

A ještě uplynulo několik dlouhých chvil, než se Matějovská vzpamatovala do té míry, že mohla propuknouti v štkání... Dlouho potom vykládala, že již v této chvíli poznala, že se s jejím mužem přihodilo něco zcela zvláštního, že od té chvíle ji popadl strach a divná předtucha.

Matějovský však nedbal, co se děje za ním. Již před domem pustil z hlavy domácí výstup, který se byl právě odehrál — a hnal se jako orel náměstím do bytu kapelníka Dlabače, kterého zapřisáhl živým Bohem, aby nejdéle do páté hodiny sehnal dohromady svoji bandu, připravil všechny zakázané pochody, hymny a písně — a byl hotov na první zavolání vytáhnouti... Kapelník se bránil zuby nehty — ale ne dlouho — nejvýše pět minut... Neboť Matějovský naslouchal jeho větám se zřejmou povýšenou pohrdou — a když jich měl již dost, naklonil se k jeho uchu a zašeptl jedinou větu... A když kapelník se překvapeně napřímil, jako by byl spolkl hůlku, a vyjevením vykulil oči a otevřel ústa dokořán, sáhl Matějovský do náprsní kapsy kabátu, a vytáhnuv odtud Kulhánkovo psaní, zaklepal na ně ukazovákem a řekl diktátorsky: „Tady jsem to dostal černý na bílým — expres rekomando!" — —

A zase psaní vstrčil do kapsy — a beze slova vyšel...

Potom zapadl do nejbližšího měšťanského domu, jehož pohlavár byl jedním ze sloupů „Spolku přátel pokroku". Ale ani tam dlouho nepobyl. Za krátkou chvíli vyšel s mocně vzrušeným spolkovým funkcionářem. Beze slova se rozešli před domem, a každý chvátal do jiného domu... A než uplynula hodina, podobaly se Zubřany mraveništi. Na náměstí, v ulicích, na předměstí — všude přebíhali lidé sem a tam, takže již nemohlo býti pochyb o tom, že se bude díti něco mimořádně důležitého, neboť pro věc malichernou zejména v Zubřanech nemohlo nastati takové pozdvižení lidu...

V té době se již také redaktor Matějovský ubíral domů. Ale jak! Jeho zjev byl bohatýrský. Plášť za ním vlál jako zlověstné mračno, prsa měl mohutně vypiatá a hlavou div nepobořil příčného břevna vrat, když vcházel do domu...

Vešel do bytu, ale uplakané ženy si ani nevšiml... Usedl za stůl a vytáhl z náprsní kapsy dopis, který jej tak vzrušil — a znovu hltavě se pustil do čtení. Zraků nemohl odtrhnouti od tří hustě popsaných jeho stránek. Chvílemi se prudce napřímil, chvílemi zamnul ruce, nebo se spokojeným zachrutím posedl na židli... Potom vyskočil, několikrát přešel světnicí, drkotaje nesrozumitelná slova — a již otevřel skříň — a nedbaje svrchovaného úděsu ženina — jal se převlékati.

Natáhl ženicí kalhoty, navlékl na prsa svoji slavnou za dvě dlaně širokou slovanskou trikoloru, oblékl si čamaru a na hlavu narazil poděbradku se sokolím pérem. V deseti minutách tu stál — tribun lidu — v plné slávě a lesku... Potom se postavil před zrcadlo — a již šepotal a šepotal, provázeje svou tajemnou řeč vzrušenými gesty s takovým zanícením a vnitřní opravdovostí, že chvílemi byl v tváři rudý jako dobře vypálená cihla.

Jeho žena stála u kamen se sepiatýma rukama a s očima plnýma slz, jsouc už najisto přesvědčena, že se zbláznil...

Nebylo se jí možno ani příliš diviti, neboť jeho zrak hořel podivným vnitřním světlem, a celým jeho tělem lomcovala jakoby prudká horečka. Jsou taková výsostná vzrušení a tak mocná vytržení, která na střízlivého pozorovatele působí stejně jako propukající šílenství. — Ale kde bylo šílenství od Matějovského! Chvěl se sice ještě víc, když po druhé vyšel z domu a zaměřil k radnici, kde se již tměl ohromný zástup lidí, a v jehož popředí se blýskaly hudební nástroje skupiny muzikantů. Bylo však to chvění, jaké se zmocňuje hrdinů před vrcholnou chvílí jejich života, v níž mají sáhnouti po daru nesmrtelnosti...

Šel blíž a blíž — a jak se blížil, tichl šum v zástupu — až zmlkl docela... Lid tak uvítal svého tribuna projevem nejhlubší úcty, jakou možno hromadně vyjádřiti. Tehdy již také opustilo Matějovského chvění. Jako král se zastavil

na tři kroky před shromážděnými a zaburácel...

„Seřadit!“ —

Potom se díval pyšně, jak jeho povelu bylo bez hlesu uposlechnuto — a když se již řady srovnaly jako zeď, dal povel hudebníkům... Sám se postavil v čelo průvodu, ještě před praporečníka Šedivého a nakročil, vyčkávaje prvního taktu hudby...

„Bum — bum! Džin — džin! Bum!“ — — zahřímal za ním buben a zařinčely činely... Matějovský vykročil, a za ním se hnul dav, jako voda zbavená hráze.

A do kroku všem spustila hudba zubřanskou velezrádnou a veleoblíbenou parodii:

Já na vojnu nepojedu,
já na vojnu nepůjdu,
kdyby pro mne četník přišel,
vezmu na něj sekeru — —

Za jejích zvuků přešel zástup náměstí a zahnul do ulice a na prostranství před budovu okresního hejtmanství...

Když první ryčné zvuky hudby udeřily do oken hejtmanství, vyskočili tam téměř současně dva lidé od stolků a hnali se k oknům: hejtman Řehořec a komisař Doubravský. Druhý, jakmile spatřil v čele zástupu Matějovského, chvátal honem do sousední hejtmanovy kanceláře, vytušiv instinktivně, že situace je vážnější, než se zdá na první pohled...

„Dobře, že jdou!“ — uvítal ho hned na prahu hejtman Řehořec. — „Uspořili mně aspoň cestu ke dveřím. Jdou se podívat! Ten rapl už zase jančí! — Mně se zdá, že nebude mít spíš pokoj, dokud ho nezavřem'! Ten chlap mně pije krev!“ —

„Pane rado!“ — spustil opatrně Doubravský, nevěda, jak je Řehořec popuzen neočekávaným shluknutím lidu — a zda nenarazí... „Myslím, že by bylo dobře, kdybych se tam šel podívat — abych mohl, kdyby snad byla věc vážná, neprodleně zakročiti. — Upřímně pověděno: doba je velmi nejistá, takže není vyloučeno žádné překvapení...“

Řehořec se na něho vyjeveně zadíval a zcela zřejmě se zarazil...

„Nu, dělají, jak rozumějí...“ — řekl posléze stísněně — „ale to jim povídám, bude-li ten splašenej redaktor tropit tuze velkou vostudu, tak mu jich tam třeba pár strčejí...“

Poslední slova už zněla do zavřených dveří, neboť Doubravský měl znamenitě nakvap. A to hejtmana Řehořce zarazilo ještě víc. Zavrtěl hlavou, zabručel a obrátil se k oknu...

Komisař Doubravský přichvátal právě včas. Průvod se zatím seskupil kolem kašny, na jejíž roubení se vyšvihl — tribun lidu — redaktor Matějovský...

V té chvíli utichla hudba, a uprostřed hlubokého ztišení sňal Matějovský opeřenou poděbradku a zatočil jí nad hlavou.

„Buď pozdraven, lide svobodný!“ — zahřměl z plných plic proti hejtmanství tak mohutně, že tam div nepopraskaly všechny okenní tabulky, jak jeho hlas na ně nalehl...

„Sotva přede dvěma hodinami došla mne radostná — ba, co dím — vítězná zpráva, která mi naplnila prsa nezměrným blahem a štěstím! Jenom pro ni jsem vás zavolal na toto místo — před tváře násilníků a potlačovatelů našich, abychom se zde zaradovali, abychom zde zajásali, abychom si zde výskli, že konečně jsou zlomena naše pouta a zničena na věky věkův moc všech Řehořců, kteří zastavovali nám vydávání listů, kteří byli zarytými protivníky osvěty, vzdělání a pokroku, a kteří dokonce neváhali sáhnouti ani na náš nejdražší statek — na občanskou svobodu.

Hanba jim! křičte, přátelé, beze strachu, protože už nám nemohou ublížit — protože už jim vypadaly vyžrané zuby!“ —

Zástup učinil Matějovskému po vůli — ale jeho „Hanba“ byla mu patrně příliš slabá, neboť zaburácel ještě divočeji...

„Nebojte se již vykřiknouti! Mlčeli jsme dost dlouho, dost dlouho jsme potichu skřípali zuby a kousali se do jazyka... Tři sta let, lidičky zlatí! Ale teď už je tomu konec! — —

Na věky věkův konec! — —

Nikdo už nám nebude smět nic poroučet a nikdo nám nebude smět nic zakazovat, protože jsme svobodní!“ — — —

Odmlčel se, sáhl do náprsní kapsy a vytáhl psaní redaktora Kulhánka. Rozevřel je a zatřepal jím ve vzduchu...

„Radujte se všichni!“ — vzepjal se k novému bombastu. — „To, co třímám v ruce, je spěšný list, který mne došel od slavného našeho rodáka a vzácného spolupracovníka mého listu — a jeho obsah musí rozechvěti každé české srdce...

V Praze vypukla revoluce! — —

V Praze byl prohlášen český stát! — —

(Pokračování.)

Jan Kabelík:

LITERÁRNÍ PRAMEN BOZDĚCHOVA BARONA GOERTZE.

(Dokončení.)

Největší shoda jeví se ve scénách, připravujících smrt královu a ji provázejících. Oba spisovatelé se tu ovšem mohli přidržovati historie, ale z ukázek vysvitne, že Bozděch čerpal zajisté z van der Velde. Tak hned tam, kde jde o práce v průkopech. Povídkář nám předvádí Karla XII. v rozmluvě s Dückerem (str. 19):

„Čtvrtého dne průkopy otevřeny!" pravil král velmi mrzutě, ukazuje prstem na plán; „jde to velmi zdlouhavě!"

„Pravda, majestátnosti...; přicházíme do pokušení mysliti, že ředitel těchto prací neumí, ne-li snad že je nechce včas zhotoviti, a plukovník Megret rozumí přece svému řemeslu..."

(Str. 40.) Vtom se vrátil Siquier a uděšen šeptal Megretovi do ucha: „Král půjde ještě téhož večera do průkopů!"

„Ďáble," zvolal Megret, „nemohl jsi mu to vymluvit?"

„Vymluvit!" pravil Siquier. „Neznáš krále. Zařiď své věci..."

(Str. 45.) Tu král se najednou zastavil a podepřev se na svůj veliký kord, „A nic dále, Megrete?" nemile se tázal.

„Země jest nadmíru zamrzlá, vaše královská milosti," vymlouval se celý zaražený. „Kdyby průkopy se ve skále tesaly, nebylo by to skoro těžší."

„Času bylo dost!" pravil král. „Já jsem zcela nespokojen!"

„Vsázím svou hlavu," dí Megret, „že v osmi dnech bude pevnost naše."

„Uhlídáme," pravil král.

U Bozděcha vypadají obdobné scény takto:

III. 2. Král: Čtyři neděle před tím hnízdem! Hanba na nás! Megrete, jak jest s průkopy?
Siquier: Není ho zde, královská milosti...!
Král: S průkopy to jaksi nejde arci kupředu. Siquiere, oznamte plukovníku Megretovi, že se dnes večer do průkopů podívám. Běda mu, pakli zahálel.
Siquier: Tobě běda dnes večer v průkopech...
III. 5. Král: Jak jest s pracemi? O nic dále pane plukovníku?
Megret: Odpusťte, královská milosti; země jest tuhým mrazem tak ztuhlá, tak pevná —
Král: Pevnější než vaše vůle. Věřím rád. Avšak já tomu chtěl, by práce šla rychleji. Jak dlouho jste v naší službě?
Megret: Na čtvrtý rok, královská milosti.
Král: A ještě nevíte, že se státi musí, co jest vůle má? Těžko se učíte, pane podplukovníku...!
Megret (polekán): Královská milosti!
Král: Nepotřebuji vás více!

I Písmo svaté, kterým se král večer před smrtí obíral stejně jako vzpomínkami na Gustava Adolfa (nad jeho obrazem), našel Bozděch ve své povídkové předloze. A rovněž i „starou baladu o smrti Gustava Adolfa", z níž „napolo zpívá" Swedenborg úryvek (str. 48). Český překlad prózou setřel s něho všecek básnický půvab, pročež uvádím jej v originále:

„Der mein Brot isst, mit Füssen mich tritt,
so geschah Gustavo von dem Vierten,
der mit ihm dem Lager entritt."

Jenže to slyšíme zpívati u van der Velde až po smrti královĕ, kdežto Bozděch dosahuje právě tím mocného účinku a baladicky chmurné nálady, že voják zpívá píseň **před** smrtí Karla XII., který na ni připíná svoji úvahu o smrti velikého vzoru svého s prosbou, aby také třeba padl, ale jenom jako vítěz. A scéna potom zvláště účinně vyznívá, když Karel zavražděn, konečnou slohou písně, přidanou od Bozděcha.

I z dozvuků smrti královy v dramatě se ozývá vliv jeho povídkového pramene (str. 47):

Všichni tu stáli v němém úžasu. Konečně přetrhl Megret toto všeobecné mlčení, řka: „Dokonáno...! (48) „Tedy o samotě," zvolal kníže (hesský), „o samotě dokonal hrdina, jehožto zbraně zvuk celou Evropu strachem a podivením naplňoval! Což jest velikost lidská!"

Obé spojeno jest v III. 7. v toto zvolání Olafovo nad mrtvolou královou:

„Dokonáno! Kde jest ten mocný duch, jenž světy na rub chtěl obrátiti? A to byl velký, slavný král...!"

Nářek věrného Swedenborga (str. 47):

„Tak's i ty musil zahynout, statný reku, úkladnou vraždou! Proč nebylo padnouti tobě poctivou rukou nepřítele v širé bitvě?!"

arci slyšíme v dramatě už dříve z apostrofy rozechvěného krále III. 7.:

„Ó velký vzore můj! Byl-li jsem nástupcem tebe hodným, nedej mi dříve zemříti, než pokořím protivníky své. Pak nechť umru, umru, co vítěz."

O událostech týkajících se volby královské po smrti Karlově vypravuje povídka na rozličných místech toto:

(Str. 50.) „Král náš mrtev," pravil Dyck pohnutým hlasem. „Bolesti nad touto náramnou ztrátou a té těžké otázky, jak padl hrdina ten, ponechávám na pokojnější dobu. Nyní však naší svatou povinností jest, bychom osiřelou korunu, jak se na poctivé many a bojovníky sluší, věrně hájili a spolu se i starali, aby na hodnou hlavu přišla. Známoť vám, druhové, že dvoji ruce po ní se vztahovati budou, a u mnohých v pochybnosti jest, zdali synovec aneb sestra Karlova k ní větší právo má. Já sice to pevné přesvědčení mám, že mladší sestra synovi starší sestry ustoupiti musí; tyto ale důvtipky nechať si potom vezmou na starost ti, kteří perem oháněti se umějí, když by k tomu přijíti mělo. Já držím se zatím vůle královy, který tolikráte skvěl se před námi v bitvě... Karel miloval svého synovce otcovsky, jsa i od něho sám synovsky ctěn a milován. On vzal ho s sebou do pole, aby před jeho očima jeho hodným následníkem se stal. Své sestře Ulrice král odjakživa nepřál a jen pomyšlení na ženskou vládu bylo mu nanejvýše protivné; i každému věrnému Švédovi vláda taková protivná být

musí hned od Kristiny odpadlice. Pročež myslím, že nepsanou tuto poslední vůli velikána věrně vykonáme, když vojevodu holštýnského na švédský stolec povýšíme . . .“

Str. 102. Hrabě Horný, jakožto přednosta při zemské radě v minulém rokování přímo na královně žádal, aby udělení královské důstojnosti vůli stavů zanechala; to jediné že jí korunu zachová, jižto by jinako snad i ještě ztratiti mohla.

„Volená nebo dědičná královna, není to jedno?“ ptal se Arwed.

„Stavům není to jedno,“ dí Konrád; „královně rovněž. Král dědičný má toliko Bohu a svým předkům za korunu svou co děkovati; volený ale jesti stvůra volitelův, od nich závislá.“

„A kdyby pak i Ulrika na svém dědičném právu stála?“ ptal se Arwed dále.

„Pak,“ dí Konrád, „mohla by snadno pro takové násilné jednání stavy popuditi, že by dědičné právo vojevody holštýnského ještě jednou do vyšetřování vzali, kteréž by jistě lépe obstálo nežli její.“

Str. 74..: „Však ale vojsko také má svůj hlas; a že mladý kníže větší právo k panování má, jest tak patrné jako slunce na nebi . . .“

Str. 186. „Švédové svobodní!“ počal mluviti řečník. „Údové zemské rady a shromáždění stavové tohoto království mocí volebního práva, jakož jim přísluší, z nedostatku krevního dědice vlastní sestru našeho zvěčnělého krále, její královskou výsost a knížecí osvícenost, Ulriku Eleonoru na pozůstalý trůn za královnu švédskou a gotskou vyvolili . . .“

Z Bozděchových dvou scén IV. 8 a V. 4, jasně se ozývají nejen tyto myšlenky, nýbrž i slova povídky.

IV. 8. Ribbing. Mrtev! Ó králi nešťastný, žes přezrál, moha býti ještě dlouho kvetoucím!

Rhenstjerna: Jak zhubila ukrutná smrt ten život bujarý?

Ulrika: V průkopech před Frederiksteenem jej zasáhla kule dánská . . .

Goertz: Ó té kulí dánských úslužnosti . . .!

Ribbing: Zemře-li král bez dědiců, má nejstarší člen jeho rodiny ve vládu se uvázati, až posloupnost se rozhodne. Tak psáno jest v zákonech této říše, jež by správce její lépe znáti měl.

Goertz: Buď si! Nechť vládne princezna několik těch dnův, než pravý dědic trůnu, vévoda holštýnský z Norvéžska se vrátí.

Ulrika: Pravý dědic? Ten jsem já, jediná sestra zesnulého krále.

Goertz: Vévoda, syn starší sestry jest. K vůli královĕ se odvolávám, jenž odjakživa v sestřenci vídal nástupce.

Ribbing: Kde toho důkazy? Kde zákon takového obsahu?

Goertz: Přečasto vůli svou mi projevil . . .

A Ribbing, háje práva země, vece: „Já zákona se ptám a zákon dí: Neustanovil-li zákonem král bezdětek posloupnost sám, ustanoví ji sněm. Umklo právo dědičné a zemi jest volno vyhledati si krále.

V V. 4. Ribbing ohlašuje, že se má Ulrika podrobiti podmínkám.

Ulrika: Podmínkám . . .? Nikdy!

Ribbing: Nezbývá stavům, než hledati mysli povolnější, a najdou ji, myslím, u vévody holštýnského . . .

Ulrika: K vám se tedy utíkám, vojínové statní, a pod vaši ochranu dávám právo královské . . . Musí však povoliti a Ribbing ji provolává za královnu.

Také konečných příhod Megretových a Siquierových užil Bozděch shodně s povídkou ve svém dramatě.

Tam vypravuje Megret, jak byl propuštěn bez povýšení a bez platu (str. 221):

„Královna nepochybně viděla, že se mi dle zásluhy odměniti nemůže, protož ujala se nejpříhodnější cesty a odměnila se, jak veliké panstvo obyčejně se odměňuje, za vděk nevděkem.“

A v IV. 7. volá Siquier:

„Ó nevděku, všude bujíš, kam noha lidská sémě tvé zanesla, haluze však nejbujnější vyháníš na trůnech královských!“

Dále V. 3.:

Rhenskojeld: Vám se hodí jen příjmení francouzské, a třeba pouze, byste jméno své opravil.

Siquier: Jak?

Rhenskjoeld: Co říkáte příjmení *Le sicaire*? . . .

Siquier: Pane maršálku! Žádám zadostučinění.

Rhenjskoeld: Pánové, smí se šlechtic švédský bíti s tímto člověkem?

Důstojníci: Nesmí!

Kdo by neviděl v tom na první pohled zdialogisované vypravování Siquierovo z van der Velde (str. 260)?

„Konečně na své uši slyšeti jsem musil, jak nestydatý smích mých nepřátel mé poctivé jméno v „*sicaire*“ obrací, aby tu ohavnou obžalobu jedním ohavným slovem vyslovili. Vyzval jsem jich několik, ale nic platno.“ —

A z dalšího vypravování Siquierova (str. 261): „Řízení zemské dalo mne zavříti jakožto šíleného, a když jsem konečně dosti bídně se pozdravil, dostal jsem propuštění s tím rozkazem, abych Švédsko opustil,“ vidíme, odkud se vzal týž rozkaz ve formě rady Ulričiny u Bozděcha (V. 6) a odkud myšlenka nechati skončit Olafa v blázinci (mimochodem řečeno jediný to, na štěstí málo rušivý anachronismus ve věrném jinak obraze válečné doby Karla XII.).

Jsou tu ještě patrné drobnější reminiscence, jež vysvitnou, postavíme-li paralelní místa prostě vedle sebe.

I. 5. Ulrika vidouc Goertze, jdoucího ke Karlovi: Jak ho nenávidím, tak ze srdce nenávidím!

Arwed Gyllerstjerna: (Str. 25.) „Neznám člověka, který by mně byl tak protivný a jehož bych více nenáviděla, jak tento Goertz,“ připojila princezna, a její oko tak divě jiskřilo, že Jiřina, kteráž ve svém ukrytu tento pohled zahlédla, se hrůzou zachvěla.

Odtud patrně potom vzešel příměr Bozděchův k pohledu zmije.

Když (IV. 3) Ulrika káže, aby se Goertz okamžitě před ni dostavil, namítá Taube:

Odpusťte, královská výsosti, smím takto mluviti s všemohoucím ministrem?

Ulrika: Smíte, smíte!

podle povídky (str. 26) kde vyslovuje týž Taube pochybu svou takto:

„Nevím, zda vaše královská výsost dobře činí svou nelibost na tento způsob dáti najevo. Uražená ctižádost jest mstivá, a Goertz jde přímo ku králi.“

Tuším, že je možno i zvolání Goertzovo (IV. 8):

„Mrtev! Ó Goertzi nešťastný, ta smrt jde útěžkem s tvým pádem!“

vysvětliti si jako reminiscenci na náhrobní nápis Goertzův, který si složil sám před smrtí a jehož závěr recituje Arwed v povídce (str. 122) takto:

„Mors regis fidesque in regem et ducem mors mea.“

Chybné pojmenování předměstí stockholmského „Südermalm“ místo „Södermalm“ našel Bozděch v této povídce a také Olaf Knudson má v ní co do rodového jména otce ve vedlejší osobě, která sluje Knud (str. 147).

Snad není příliš smělý dohad, že povídkářův Arwed Gyllerstjerna nezůstal bez vlivu ani na ideovou stránku Barona Goertze. Bylo už dotčeno moto, předeslané povídce. Vyplynulo z upřímného možná přesvědčení rozšafného královského soudce pruského a zároveň německy loyálního poddaného samovládného krále Bedřicha Viléma. Zamýšleje se nad spletí dějinstva, jehož výsek nám v povídce své předvedl, spisovatel se táže, jak má býti řízen stát k svému prospěchu, a odpovídá si, že jenom ta vláda je dobrá, která vedouc moudře a pevně národ, tvoří jeho štěstí, ať už je útvar státu jakýkoliv; tak vládna jeho panovník, Bedřich, panuje nejlépe neobmezeně. Tato šosácká filosofie dějinná ovšem nijak nevyhovovala názoru českého dramatika, který jako dramaturg uvedl do českého divadla Sardouovu Vlast, ani překladatele povídky, který prostě poslední slohu znělky raději nepřeložil. Ale snad se nad ní mladý Bozděch zamyslil a pocítil, že v tragedii, jejíž hybnou silou je vášeň, kterou dovedl v tolika zdařilých obměnách nám představiti, nevystačí už se scribovsky povrchním názorem na dějinný vývoj a pohnutky, z nichž vyvěrá, a dospěl k vyššímu pojetí dějinstva, které vyjádřeno je pěknými slovy Ribbingovými (IV. 11):

„Té lidské chytrosti! Dravec dravce požírá a pýchou se nadýmá, že kus dějin utvořil. Nad ním věčná moudrost se usmívá — chytrák byl jí nástrojem.“

A je to také tato myšlenková hloubka proti francouzské hravosti a někdy i povrchnosti veseloher Bozděchových, která činí nám vedle předností už zmíněných Barona Goertze tak milým a vpravdě naším.

Řada věcí tuto uvedených, které Bozděch čerpal, jak jsme zjistili, z literárního pramene svého, povídky Arweda Gyllerstjerny od van der Velde, neubližuje nikterak ceně dramatu ani nezlehčuje původnosti Barona Goertze. Vidíme zejména na W. Shakespearovi, kterak dramatik má dobré právo, použíti k budově svého vlastního kusu za stavivo kamenů ze starší stavby cizí. Toho práva použil také náš Bozděch. Ale ovšem způsob, jakým jich podle vlastního pojatého plánu užil, jak je myslivě přitesával a technicky jistě pozoruhodně do své stavby včlenil, učinil tuto stavbu dílem úplně jeho vlastního ducha, dílem přes jednotlivé zvláštnosti, které prozrazují je jako výplod údobí staršího (časté mluvení stranou i monology) stále svěžím a životným.

✱

F. X. Svoboda:

TŘI DVORY.

(Dokončení.)

Jaká muka asi prožil, než se mu myšlenky zastřely a než zabloudil do rybničních vod? Kdo změří jeho hoře a kdo změří mou lítost? Kdo změří jeho pokoření a kdo změří mučivost mé lásky?“ V tu chvíli ustal a obrátil se k Vlastě. Štkala, ruce na tváři. Mezi prsty vylévaly se jí hojné slzy. Dotkl se jí něžně a pohleděl na Bláhu. Ten díval se k podlaze, jakoby upřeně a zasmušile, ale i oči jeho byly zčervenalé a zaslzené. „Nedivím se, nelze bez slzí přečísti této poslední její prosby.“ A četl dále: „A tak uprostřed tohoto soužení obrátila jsem se nejprve k své maličké dcerušce, šeptala jí, žalovala na sebe, prosila, aby svým životem vykoupila aspoň část mých hříchů. Nevím, jak se to stalo, ale mně se v tomto uvažování ulehčovalo a brzy rostly ve mně touha i víra, že ona, slzička má nejhoroucnější, stane se tímto vykupitelem. Bolest má se myšlenkami těmi konejšila a den ze dne rostlo mé osvobození, má naděje, že vštípím myšlenku svou tobě, drahá maminko, která tu jediná z našeho kroužku zůstaneš, jediná a snad nejsmutnější. Slyš mne tedy, slyš mne, má rodičko milovaná, přijmi mou myšlenku, nezavrhuj jí, nedej jí zahynouti, pěstuj ji stále v duši své a věř i ty, že ona se naplní, až čas přijde! Má

dceruška nechť je zdráva, nechť šťastně vyroste a nechť spojí, co jsem já rozmetala! V ní ať se vrátí vše, jak bylo u nás, ona ať opět spojí rozházené panství a opět utvoří na Moutíně teplý domov tak, jak byl! Maminko, ženo nejbolestnější, uchop se této mé jediné naděje, tohoto mého sloupu, kterého se v zoufalství svém držím, a hleď, aby se vše naplnilo pro spásu našich duší. Jmění, které je v tvých rukou, nechť se rozmnoží a nechť pomůže ti vyplniti poslední mou prosbu. Mluvila jsem již o tom s panem Haštálkem, dobrým člověkem, který tisíckráte nade mnou zaslzel, a ten myšlenku mou přijal jako část svého života Je jí naplněn, žije jí, věří v ni. S ním se spoj, jeť on na pohled nepatrný a skromný, ale zčervenalá očka jeho hoří odevzdáním a sevřená ústa mluví o vytrvalosti a horlivosti. Od okamžiku, co jsem mu pověděla o své víře ve vykupitele, všechen se změnil, takže mi připadá jako svíce v koutě pohozená, kterou jsem nalezla a rozsvítila! Prosím tě tedy naposled, maminko má nejspravedlivější a nejlaskavější, vyslyš mne a bdi nad mým dítětem, aby prospívalo a rostlo a aby se stalo vykupitelem všeho strašného rozvratu, který jsem způsobila! Líbám tvé ruce, tvou tvář, tvé čelo i tvé smutné oči a prosím tě pokorně, odpusť mi úplně v srdci svém a neměj již výčitek v duši své, až přijdeš a postojíš u zelených traviček mých!“

Hrdlička ustal. Hlas se mu zkalil. Spočinul pohledem svým na tváři staré paní. Zdálo se, že si přeje, aby něco řekla, ale smutné oči její hleděly ztrnule jako bez života. Obrátil pohled k Bláhovi, ale ani ten nepromluvil. Odnesl tedy sešitek na stolek a váhavě se vracel. „Umřela chudinka, a ta prosba tu zůstala,“ řekl vážně, stanuv vedle Vlasty. „Prosba těžká jako mlýnský kámen. Mohla se jí paní Hejlovcová vyhnout? Je na světě mateřské srdce, které by bylo okamžitě nepřijalo všechen ten úkol? No, a tak jsem se k tomu dostal já. Tam —“ ukázal ke stolku — „je všecko doloženo, jak se to stalo. Kupec Haštálek byl chatrného zdraví, ale hlavy bystré. Hned posoudil, sám že nestačí. Dopátral se mne, muže, jakého hledal. Povídal mi: To a to mám za úkol, churavím však a není jisto, vydržím-li s dechem až do konce. Potřebuji člověka, který přijme myšlenku zemřelé Márinky za celý život svůj, za krev svou, za jedinou radost svou, a věřím, že jste to vy. —“ Mohu říci, nadchl mne tím, hlavu mi vyplašil, myšlenky rozmnožil. Přijal jsem náraz; byly i veliké výhody z toho a já byl celkem chudý podsudní, a tak začala má práce, má svatá věc, jak jsem od té chvíle říkal. Snad tři měsíce trvalo, než jsme se domluvili na pevném plánu. Sedmkráte ke mně Haštálek přijel a vždy dva, tři dny u mne pobyl. Uvažovali jsme, radili se, hádali i hněvali, neboť tak prudce jsme cítili a pevně za svými nápady stáli! A to hlavně se mu u mne líbilo. Říkal: „Ne nadaná hlava uchová a donese myšlenku cizí, ta nese jen svou, ale tvrdá a umíněná hlava ji může uchovat a ochránit, až k jejímu času!“ Opravdu, měl jsem dojem, že mám v hlavě drahocennou věc, skutečnou věc, tak mi to ten chytrý člověk namluvil a odevzdal. Nemyslil jsem na nic jiného, nestaral se o nic na světě, jen o to, jak spojit v jedno rozprodané dvory. S počátku, dokud byl ještě Haštálek živ, doufali jsme, že je koupíme, ale to nešlo za živý svět. Nikde jsem nepochodil. Ani ten, ani ten nechtěl se pustit stínu, kterého se chytil, každý se cítil budoucím šlechticem. Hnal jsem na starého Havlíčka všemi možnými útoky, penězi, po dobrém i zlém, ale marně. Utíkal už přede mnou, bál se mne jako čerta. Taky vaše babička nechtěla ani slyšet,“ obrátil se k Bláhovi, „sama paní Hejlovcová u ní tenkrát byla. Když to nic nikam nešlo, zbývala nám jen myšlenka s Vlastou. Byl jsem k vůli tomu u Haštálka, tenkrát už sám nemoh’ z domu, byl tuze špatný, ale moudrostí byl nacpaný i tehda. Vlasta rostla, a co nás kdysi napadlo, že by totiž, bude-li hezká, mohla se na jeden dvorec přivdati, to se nám teď velmi zalíbilo. Vždyť za tou příčinou jsme ji odtrhli od babičky, aby nikdo netušil, ani ona, aby rostla bez tohoto velikého neštěstí, bez těch stínů, ale taky proto, aby naše myšlenka se neprozradila a abychom stále byli zde u samého ohniště. Dalo se soudit, že dítě hezkých rodičů bude samo hezké. Bylo! Na Vlastě rok od roku bylo vidět, že bude krásná holčina a tak naděje naše rostly. Brzy jsme viděli, že dosáhnouti jednoho dvora bude snadná věc, zvláště, když majetníci byli prodluženi a my peněz měli dost a dost. Těžší bylo koupiti pak ty druhé. Haštálek než umřel, stále mi opakoval: „Jen nepovolit a do poslední chvíle mlčet. Hlavně zvědavosti ženské se vyhněte!“ — Já, jak jste viděli, plnil jsem věrně všecky příkazy a štěstí nám přálo.“ Na chvíli umlkl, napřímil se a zřejmě připravil k důležitému prohlášení: „Vlasta si vezme Havlíčka, získá Moutín a — a — Vostojavku jsem již koupil! Kadlec vyměnil si se mnou statek Říhův. Pochodil dobře, dostal ještě značnou hotovost, může přikoupit polí i dobytka, a může si vzíti Anču — a mohu

již i to prozradit, že si ji vezme! Hodné děvče, nechybí!" Oči jeho zatěkaly kolem. Setkal se s užaslým pohledem Bláhovým. „A teď k vám se obracím, k vám, bratříčku naší Vlastičky, abyste i vy přispěl k naplnění příkazu a prosby nešťastné Márinky Hejlovcové. Otec váš — nesoudím ho — byl příčinou toho neštěstí; až bude čas, povím vám o tom víc. Vy, jeho syn, máte v moci odčiniti aspoň v této myšlence provinění jeho. Ukažte se mužem a dobrým srdcem, nemějte stínu a lítosti v hrudi své pro marnost své lásky. Jste bratr, vzít si Vlastu nemůžete! Ale láska vaše může žíti jako láska bratrská!" Pohlédl na Bláhu. Oči jeho byly zrudlé a zaslzené, tvář bledá, všecka hlubokým pohnutím naplněná. „Vyměňte i vy," pokračoval Hrdlička, „dvorec svůj za statek Kubův, který jsem už za tím účelem koupil. Pochodíte dobře. Dluhy na Kvíčalci převezmeme a ještě vám vyplatíme hotově šedesát tisíc. Pepča má taky něco a život váš bude nestarostný, přikoupíte polí i luk i dobytka, nebude dluhů, bude jen veselý pospěch do předu!"

Umlkl, zahleděv se na Bláhu užasle a nedočkavě.

Vlasta se ohlížela v jakýchsi nepochopitelných rozpacích.

Bláha pojednou povstal, zarděl se a učiniv krok k Hrdličkovi, podal mu ruku. Tvář jeho v tu chvíli všecka se rozzářila. Chvíli stáli, tisknouce si pravice. Z očí do očí přelévala se jim radost.

Hrdlička se obrátil k Hejlovcové:

„Poslední prosba vaší dcery je celá vyplněna!" A klesnuv k ní na kolena rozplakal i rozesmál se na jejím klíně jako malé dítě.

„Dobře — dobře —" mluvila jaksi nesrovnaně a pomateně — „já vidím — děkuji vám — ani uvěřit jsem nemohla — a podívejte se — Kéž by nebožtík muž — můj bože, můj bože!"

XLII.

Na druhý den, první listopadovou neděli, smluvili společnou schůzku tří pánů a tří dívek, kteří před několika týdny přísahali, oženiti a provdati se do příštího jara. Bláha slíbil dojíti dopoledne ke Kadlcovi a zaslechnuv, že paní Hejlovcová s Vlastou zamýšlejí o desáté hodině zajeti na Moutín k paní Havlíčkové, rozhodl se ihned připojiti se k nim. Na Vostojavku poslal hned ráno posla s dopisem a o desáté hodině byl na moutínském zámečku. Hrdličkova bryčka s hnědou košatinkou, v níž seděly Hejlovcová a Vlasta, právě se zjevovala v aleji. Podivoval se osudu a duše jeho přeplnila se bratrskou láskou. Počkal u vrat a šel pak s Vlastou a paní Hejlovcovou společně ke schodišti.

Vlasta byla vzrušena, měla i zřejmou třesavku, ale přes to, či snad právě proto s neklidným smíchem vyzvala Bláhu, aby šli chodbou, až jim vyjde Havlíček naproti, zavěšeni.

„Musíš mne vést, bratříčku," řekla, všecka bledá a vzrušená až k radostnému drkotání zoubků. „Kdo jiný má mne odevzdat ženichovi?"

Nápad její rozesmál i babičku. Hnědé oči staré paní, těkající v pohnutí po známých místech, po známých okrasách, zákoutích i schodech, pojednou oživly. Bláha i Vlasta zůmyslně mluvili hlasitě a zesilovali kroky, aby Havlíček hluk zaslechl a vyšel. Mimo to, kdosi ze služebných již před chvílí běžel mu oznámiti, kdo přichází. Ostatně již v tu chvíli, když vystoupili po schodech na chodbu, stál u svého pokoje a očekával hosty. Běžel k nim.

Spatřiv Vlastu zavěšenou v rámě Bláhovo zarazil se, stanul a všechen se třesa bledl jako papír.

„Nelekej se, to nic není!" vykřikla Vlasta, mávajíc druhou rukou. „To je jen žert!" A uvolnivši se, letěla k Havlíčkovi a objala jej: „Já žerty neumím dělat! Celý se třeseš — tak tedy to nic není — ach Ježíši... To nás přišlo — viď?" Hleděla radostně a zblízka do jeho očí. „To je moje babička!" dodávala, ukazujíc na Hejlovcovou. „Paní Hejlovcová, má babička!"

Chápal z jejího neočekávaného tykání a vůbec ze všeho tohoto projevu, že se rozhodly důležité věci, že i jeho touha je naplněna a že zakrátko zahrnut bude radostným zmatkem. Uhodl rovněž okamžitě, že neznámá stará paní je Hejlovcová, jenom nechápal, proč že je Vlastinou babičkou. Rozradoval se proto neobyčejně a jal se obraceti se od jednoho ke druhému jako poplašená opice. Mluvil nesouvislé věty, na každého jinou, ale všecko dohromady, a pobízel, aby šli dále, ačkoli neřekl a ani neukázal, do kterých dveří mají vstoupiti.

Udivení, radost i zmatek jeho, nejvíce snad zajímaly Bláhu. Okamžitě pomohl točícímu se příteli, sám otevřel dveře u knihovny a pobídl hosty, aby vstoupili.

„Jen dál, Vlastičko," řekl velmi něžně. „Neostýchej se!"

Havlíček užasle naň pohleděl. „Nedělají si ze mne blázny?“ pomyslil si. „To bych je postřílel!“ Vzpomněl si, že nemá kravatu.

Vlasta se zasmála a přiskočivši k němu konejšila jej:

„Nelekej se, já si tě vezmu; to je bratr! Nediv se tolik! Je! Bratříček!“

Havlíček všechen zmaten, točil se od jednoho ke druhému. „Vezmete — vezmeš —“ opakoval si hlasitě.

„Zavolejte taky maminku!“ prohodila paní Hejlovcová. „Slyšíte?“

„Ano, ano, hned!“ mluvil u vytržení. „A co — jak to?“ obrátil se k Bláhovi. „Neblázněte mne!“

„Maminku zavolej, slyšel jsi?“ odpověděl mu Bláha se smíchem.

Havlíček se ještě na všecky podíval, jako by nechápal, a chytiv se za hlavu, jako by jej bylo znenadání cosi napadlo, odkvapil do sousedních pokojů.

„Chudinka, on se mi zblázní!“ volala Vlasta starostlivě. „Bůh ví, co si teď myslí!“

„Zblázním!“ opakoval u dveří vedlejšího pokoje, zaslechnuv její zabědování.

Bláha vzal Vlastu za ramena a dívaje se jí zblízka do očí zahoroval:

„A bude to docela hezké, uvidíš! Strašně se mi to líbí! Myslil jsem v první chvíli, že se budu trápit, ale naprosto ne! Naopak, já se ti těším na Pepču jako dítě! A ty, ty, ty jedna, tys musila něco tušit — viď? Kriste Pane, kde by mne bylo před týdnem napadlo, když jsem tak bláznivě řádil — Teď, toť se ví, teď je nám už všecko jasné — A budeš nás mít vždycky ráda?“

„Vždycky!“ vykřikla Vlasta, a radostně vyskočivši, v tu chvíli Bláhu prudce objala.

Právě veběhl Havlíček, připínaje si kravatu, všechen poplašen:

„Maminka sem nechce jít, je jako malé dítě, prosím vás, milostpaní, jděte pro ni!“

Hejlovcová pospíšila k ní. „Bože, můj Bože!“ šeptala si. Podlaha vrzala právě tak, jako před třiadvaceti lety. „Mohu se smát jako oni? Ne, ne, tak ne... Ale ať se radují, jsou mladí!“

Když Havlíček přiběhl k Vlastě, držela ještě Bláhu okolo krku. Oči její se živě leskly. Bláha jí hladil vlasy a usmíval se. Havlíček se vzrušoval, stoje vedle s kravatou, dosud nepřipiatou:

„Tak co, prosím vás, co to je?“

„Tu kravatu si pořádně připni!“

Vlasta se rozesmála, pustila Bláhu, přiskočila k Havlíčkovi a uchopila jej kolem krku:

„Ne do jara, Jaroslave,“ volala, „ne do jara, ale do adventu bude všecko hotovo! Neboj se, Bláhu si nevezmu, to je bratříček, no, na mou duši! Bratr! Ano! A jak jsme to my dívky chtěly, tak to bude! Já tebe, Pepča Bláhu a Anča Kadlce!“

„No — to jsem blázen!“ třepal hlavou. „Slít' jsem s nebe?“ A připínal si kravatu.

„To jsem věděla, že budeš tak směšný!“

„A jak je tohle všecko možná?“ srovnával si vestu pod bradou.

„Povíme ti to, jen co přijde maminka. Už nebude proti mně — uvidíš!“ Ohlédla se vpravo, odskočila od Havlíčka a letěla starým paním naproti. Přicházely právě v jakémsi dojatém hovoru. Paní Havlíčková dokonce stírala si šátečkem slzy.

Odešli nyní všichni do sousedního salonu a usedli na pohovku a do křesel. Byli netrpěliví; zvláště Bláha. Vždyť sotvaže dosedl, vyzrazoval ihned události, jimiž byl Havlíček omráčen. Vlasta vpadla snad jen třikráte do jeho sedmi vět a již bylo všecko vysvětleno. Radost se rozlila v nich i kolem nich. Žasli, vzpomínali, smáli se i slzeli. Havlíček pod břemenem štěstí byl neustále směšným. Dlouho nedovedl Vlastě tykati. Při prvním „ty“ všechen se zarděl.

Popili vína. Paní Havlíčková stále se Vlastě omlouvala:

„Kdo by si byl pomyslil, že to bylo takhle!“

Odjeli až o půl dvanácté.

Odpoledne se sešli všichni, i dívky Vaněčkovy. Podobali se až do večera rozveselenému, živému klubku. Hrdlička neustále se objevoval ve dveřích a okukoval je třpytícíma se očima. Nemohl ani pochopiti, jak uletělo těch osmnácte let, co nesl v hlavě horoucí přání Márinky Hejlovcové, a nemohl ani uvěřiti, že se všechno vyplnilo.

Sám stále nad tím vrtěl hlavou.

*

LITERATURA.

J. S. Machar: *Roky za století.* I. Oni. — II. On. Psáno 1911—1916. Nákl. Šolce a Šimáčka v Praze.

V dalším chronologickém postupu svých kritik a soudů lidstva, jež básník nazval „Svědomím věků", nemohl arci minouti francouzské revoluce a z ní vyrostlého Napoleona, neboť to byly události, jež tvořily epochy v dějinách světa a měly vliv na politický i kulturní stav celé Evropy. Z obou svazků je zřejmo, že básník tomuto svému úkolu oddal se po hlubokých studiích historických, že nejednou úmyslně dává mluviti soudci historikovi víc než básníku. Tak v prvém svazku „Oni", rozděleném ve dvě části, líčí jednak předrevoluční období let 1762—1780, jednak revoluci samu. Kreslí její průběh přímo dramaticky řadou kapitol, které nazval „Z deníku M. de T.", až koncem objevuje se nad chaosem jméno generála Bonaparta, onen „On", jemuž věnován celý objemný svazek druhý. Básník zkoumá, ilustruje a dopovídá události dějin. Hledá jejich duši, ty vnitřní příčiny všeho, co přišlo a musilo přijít. Je tu rozmařilá, mrhačná doba dvou Ludvíků, lehkomyslná a nádherymilovná Rakušanka Antoinetta, intriky a flirty dvorské kamarily, královské kurtisány, veškerý ten bezhlavý tanec nad sopkou, která konečně vybuchuje a počíná se tanec kolem guillotiny. Mistrně řadí autor příběh k příběhu v logický řetězec, až konečně po všech Maratech a Dantonech a jejich krvavém šílení ozve se nad dobytou Svobodou toužívý hlas:

„Má pořádek být, potřebí je pána" a ten pán přichází, je to „On". S vervou zvláštního zájmu obírá se básník osobou i skutky geniálního Korsičana, kreslí jeho prvý konsulát, styk s papežem, korunovaci vlastní rukou, Napoleona vojevůdce, vítěze, zbožňovaného generalitou i prostými vojáky, příchod Josefiny do jeho života, pak Marie Louisy a „římského krále", veškerý ten závratný ruch občanský i válečný, který Napoleon zvířil kolem sebe, tragedii ruského tažení, Lipsko, konečně osudné Waterloo a poslední etapu la petite île St. Helenu, kde 5. května 1821 dodýchal muž, jemuž byl úzký svět, mistrovský květ tvůrčí síly přírody, jenž měl cílem svého já jen já své bezohledné, jemuž byl život druhých lidí jen číslicí, jíž on dával smysl bytí, On, jenž zemskou kouli chtěl mít za podnož své nohy, „neb sílu ducha měl, jež posvěcuje činy před tváří Věčnosti". Z veršů Macharových, jen řidčeji osvěžených lyrickými vložkami lehýnkých nápěvů (V zákoutí dějin, Pětadvacet Písečáků, Dítě) vane dech velké doby, jíž se básník zmocnil videm vrstevníka a jíž proniká odstupem a klidem filosofa. Mohutným duem dvou žebráků „La Gloire" se končí mohutný cyklus. Co je lidu sláva? Kus chleba. Osvobozený občan od despoty pláče pro něho, poněvadž se mu dal najíst. V tom je všecka moudrost života: blahobyt, ať jej dává císařství nebo republika.

—pa—

*

Emil Tréval, *Kdo za pravdu hoří...* Román a pravda. Nákladem Pražské akciové tiskárny v Praze.

V druhém díle románu „Průboje" vypisuje Tréval historii autodidakta Schwerta, jenž za svého pobytu v Uhrách se stal z úředníčka právníkem a jako právník se vrací na Moravu. Není přijat vřele ani příbuzenstvem, ani občastvem ani mezi kolegy, kteří stále cítí rozdíl mezi nimi, kteří prošli právnickou fakultou a mezi tím, kdo dostoupil jejich postavení vlastním přičiněním beze škol. Schwert však není jen soudním úředníkem: jest i z prvních dobyvatelů českých posic v zněmčelých městech moravských, čímž ovšem se nezapisuje u nadřízených úřadů nejpříznivěji. V popředí vypravování stojí proces zahradníka Lamfrana, obviněného ze zavraždění své ženy. Poctivý a pilný Schwert neukazuje při tomto přelíčení, kde svědčí proti obžalovanému všechny okolnosti, jen svou právnickou bystrost, nýbrž i své šlechetné srdce, jemuž jde pravda nade vše. Není jen úředníkem-ochráncem zákonů, jest i člověkem, jenž soudí i citem, byť se tím dostával do nejpříkřejšího sporu se svými kolegy. Lamfran jest sice odsouzen, ale pravda, jíž Schwert hájil s takovým úsilím, vychází přece konečně na jevo. Schwert posléze poznává, že nemůže setrvati ve službě judiciální, kde pravda sama nebývá rozhodujícím argumentem. Vzepře se nátlaku, jímž se na něho působí při sporu proti právu a zažádá za notářské místo — spěchá „vzdáti se moci křivdy kárající a vykonávati jen mírnější heslo z poslání Spravedlnosti: Dobré chrániti!" — Tréval poznamenává v podtitulu, že vypisuje „román a pravdu". Přesvědčuje o tom celý způsob podání, ekonomického, ale výstižného. Kresbou prostředí moravských měst stává se jeho práce i kronikou života v nich kolem roku 1870. *—btk—*

DIVADLO.

Antický večer v Národním divadle dne 13. června t. r. — Euripidova *„Medeia"*, Sofokleovi *„Slídiči"* v překladu F. Stiebitze, režie dra Hilara, za výtvarné spolupráce Jos. Weniga.

Naděje, že uslyšíme klasické dílo, byla snad jediným prostředkem způsobilým dodati opět chuti k návštěvě divadla po odstrašujícím dojmu z „Turné". Euripides — básník, zmocňující se filosofií nejponurejších vášní, novotář v názoru na ženu a její právo, oblíbenec Sokra-

tův, tvůrce velikých postav a otřásajících scén, ve kterýchž zmohutněly trpkosti vlastního života! Medeia — „barbarka“, živelná bytost, za své nejčistší a nejpřirozenější city urážená a ponížená v zemi zvrácené kultury. Dílo, kde vládne nejzákladnější zákon tragedie, kde slovo vítězí svou čistou silou a brání se porušujícím vlivům dnešní divadelnosti. — A při tom víme, že hrůza tragiky na každé „proč“ má svou lidsky logickou odpověď, ne papírovou úmyslnost.

Scenovati antickou tragedii pro dnešní obecenstvo znamená všem režisérům hledati kompromis; a ctižádostí jejich jest, dělati něco jiného, než dělali režiséři předešlí. A čím více snahy po novosti, tím více utrpí — starý auktor. Kvapil ve scenování „Oresteie“ i „Hippolyta“ měl značný zdar, a zejména „Oresteiou“ prolomil netečnost obecenstva, ačkoli šetřil klasického rázu a přimykal své řešení k zásadám antického divadla. Dr. Hilar mnohem více vyšel vstříc požadavkům dnešního obecenstva na úkor antické celistvosti — a ježto dílo Euripidovo samo není tak čistým a pevným celkem jako tragedie Sofoklovy, ale má svou váhu v jednotlivostech — prospěch i újma řešení Hilarova se takořka ruší. Teorie jeho je správná: hlavní věcí je slovo, vše se vypravuje, nic se neděje na scéně, proto nutno k němu soustředíti pozornost — a proto dr. Hilar nechává celé okolí tonouti v neurčitosti a zřejmě vystupovati jen mluvícím osobám. Ale tím celé provedení tone v neklidu, nehledě k tomu, že přísvity a zákmity světelné a barevné po celý večer jsou pravou mučírnou pro oči. Proti vší tradici rozřešil Dr. Hilar umístění chóru (v pozadí), což máme za nejvýhodnější jeho čin pro tento případ a docílil po většině i srozumitelnosti ve hromadném přednesu. Přes všecky námitky zaznamenáváme úsilnou a svědomitou práci pro úkol tak cenný a vážný. Jedno ovšem „antickému večeru“ chybělo — totiž antika, jak jsme již naznačili, antický klid, klasické linie, a to i v jednotlivých výkonech. Jako Medeia vrátila se na jeviště Národního divadla pí. Dostalová, jejíž umění se nezmenšuje malichernými aférami, kterým podlehla při svém výletu na Vinohrady. Jest nejvyspělejší naší velkorysou tragédkou, mající roveň leda v minulosti, v Šamberkové a Sklenářové; a tak její Medeia byla duševně prohloubena, technicky promyšlena, s posvěceným nadšením sehrána. V líčení licoměrnosti — předpokládajíc asi, že tak hráno bylo ve starověku — použila primitivní drastičnosti. Ale jinak nebylo možno hráti bez moderních prostředků mimických. V jednom však bylo by snad lze více šetřiti antické linie: totiž vyhnouti se stálému těkání po jevišti, vystupování a sestupování po schodech kolem lavičky, umístěné zde rovněž zcela proti zásadám antického jeviště. — Téměř všichni představitelé domnívali se, že tragický pathos záleží v přepínání hlasivek. Ze všech výkonů nejvýše stál po mém soudě posel páně Hurtův. To byl mistrovský přednes, členěný, stupňovaný, v postoji téměř neproměnném, dramaticky strhující, silou slova k sobě upoutávající — tak představujeme si přednes klasické tragedie, oproštěný od vnějších prostředků. Na závadu byl toliko kostým, poněkud titěrný a pestrý. —

Překlad, jistě svědomitý, plynul velmi přirozeně a měl svá silná i poetická místa; vedle toho i místa velmi všední — (dokonce strašlivé „a vůbec“), ale patrně věrně zrcadlící originál; místy těmi lze snad také vysvětliti, že Řekové dávali přednost Sofoklovi před Euripidem.

K tragedii — po anticku — připojeno bylo satyrské drama, objevené před desetiletím, jedno ze dvou, které všeho všudy z tohoto genru zůstaly nám zachovány — Sofoklovi „Slídiči“. Námětem jest rozkošná mytologická episoda o Hermových šelmovstvích po jeho zrození. Díla zachován toliko zlomek, kdo je doplnil k provozování v celek, zůstává zahaleno rouškou skromnosti. Nicméně jest doplnění vhodné, třeba měkkost lyrického horování o lýře a obchodu mezi Hermem a Apollinem prozrazuje modernost. I v přednesu této hry se zbytečně mnoho povykovalo; jinak sbor kozonohů — až na přílišnou stlačenost — byl šťastně řešen. Pan Rašilov j. h. karikoval chlapce Herma v podobě kluka z Manesovy illustrace k nár. písni „Nepůjdu domů“. Hra působila na obecenstvo jaře a jistě je poučila, že antiky není se co báti. „Medeia“ bohužel toho účinku neměla, ač se dnešnímu vkusu (?) tak kompromisně vyšlo vstříc. *ih*

*

Smrt Dantonova. Hra o dvanácti obrazech. Napsal Georg Büchner. Dramaticky upravil A. N. Tolstoj. Přeložil Vincenc Červinka. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 15. června 1921. —

Dramatická sekanina, nestojící za námahu dramatické úpravy ani za překlad do češtiny. Pathetické imbroglio odjinud známých tirád, které za doby spisovatelovy snad působily nově, ale dnešního dne už zatuchly starobou. Spousta osob vystupujících promíšeně, při čemž ani jediná není výrazně charakterisována, lidsky nám pochopitelna a dramaticky myšlena. Konflikty přicházejí tu zvenčí a nikoli z povah osob, z rozporu idei a nikoli z hlubin náruživostí lidských. Hodně papírové literatury. Souboj Dantona revolucionáře, ale nasyceného už krví spoluobčanů, s věčně krvežíznivými deologem Robespierrem. Tento nekalou zbraní, využiv poživačnosti Dantonovy, poštve proti němu luzu pařížskou, Danton hájí se skvěle před soudem, ale proti obžalobě z požitkářství, úplatků od monarchistů svěsí hlavu a umlkne. Propadá guillotině.

Hra neměla očekávaného úspěchu, zejména davové scény naprosto selhaly. Závěrečný výkřik vdovy Desmoulinsovy: Ať žije král! vyzní do prázdna jako výtrysk okamžitého sebevražedného vzdoru. Hrálo se mdle, někteří z herců neuměli své úlohy. Dobrá byla paní Friedlová (žena Desmoulinsova) v podřadné a dosti nevděčné roli, v níž měla příležitost zpěvem libozvuk hlasu prokázati. Paní Májová (žena ve shawlu) i Zdenka Baldová (nalíčená žena) své pasivní úložky podaly výstižně. Pan Karen pathos své úlohy přepínal a zase místy bezdůvodně chabnul, taktéž nevyrovnaně podal svého Robespierra p. Vydra, jemuž mimo to vypovídala paměť. Do papírových postav Desmoulinse, Séchella a Phillipeauxe nevlévali pp. Tůma, Vávra a Vojta nikterak života. Z četných ostatních spoluúčinkujících jmenujeme p. Boh. Zakopala, jeho výborného Simona, Vošalíka, žalářníka šibeničního humoru. P. Veverka v úloze veřejného žalobce a Hlavatý jako předseda tribunálního soudu měli charakteristické masky.

Režii hry měl p. Vydra, scenickou výpravu navrhl p. Wenig, vhodnou a pohotovou. Potlesk obecenstva, dům nenaplňujícího, byl dosti skoupý. *Et.*

*

Nedopatřením vynechána byla v posledním našem referátu zpráva o uměleckém výkonu paní Májové v úloze Boženy Dvorské ve Štolbově Zločinu v horské boudě. Postava půvabné vdovy byla středem hry a sehrála paní Májová zejména scénu noční delikátně a zcela v intencích autorových. *Et.*

TÝDEN.

* Dne 13. t. m. vzpomínala obec literární a žurnalistická padesátin redaktora „Venkova“ a spisovatele Antonína Nečáska, rodáka ze Sobčic u Hořic. Redigoval krajinské listy „Český venkov“ a „Hlasy z východ. Čech“, po jistou dobu byl členem redakce „Nár. Politiky“. Beletristická činnost jeho rozvíjela se široce v prvém desítiletí tohoto věku a to hned několikerým směrem, než zakotvil pevně v politické žurnalistice. Psal drobné realistické obrázky z ovzduší svého kraje a jeho lidu („Pestří ptáci“, „Pampelišky“), svěží a vtipné humoresky („Nápady a rozmary“, „Vločky“), drobnými románky a povídkami naplnil řadu knih („Bez mráčku i pod mrakem“, „Brázdami života“, „Němá tvář“, „Zlaté topoly“), napsal i velký román útisku národního a sociálního „Jařmo milionů“. Také divadlu dal dobrou lyrickou hru „Almužna“, provozovanou r. 1906 s úspěchem na Národním divadle. Jubilant setkává se se svým Abrahamem v nejlepším zdraví a v plné jarosti, jeho bodrá letora dlouho nepřipustí, aby ho léta tížila.

*

* Výroční valná schůze „Máje“ konala se v pátek 17. t. m. za předsednictví Fr. Heritesa a za hojné účasti členstva i přespolního. Z obšírné a počiny bohaté zprávy jednatelské, Fr. Sekaninou přednesené, bylo zjevno, v jakou závažnou stavovskou organisaci spisovatelskou „Máj“ vyrostl, a že zejména široká agenda provozovacích práv, z níž spisovatelstvu dramatickému připadly statisícové položky, je zdrojem příjmů i pro pensijní fond „Máje“. Je povinností dramatického spisovatelstva českého nezadávati provozovacích práv nakladatelům, ani jednotlivcům, nýbrž ve vlastním zájmu jedině „Máji“. Roční členský příspěvek zvýšen na Kč 24·—, a zápisné na Kč 300·— rokem 1921 počínaje. Peníz Kč 7.000·—, jenž byl před časem sebrán pro dceru Dostojevského ve Švýcarsku a jehož příjem ona šetrně odmítla, nepotřebujíc ho, věnován fondu ruských uprchlíků k ruce Dra K. Kramáře. Potleskem přijat návrh pozdravného dopisu čestnému členu „Máje“ Al. Jiráskovi k jeho sedmdesátinám. Do výboru zvolen akklamací opětně Aug. Eug. Mužík, Fr. Sekanina, Dr. Jos. Šimánek a nově Jos. Hais-Týnecký, za náhradníky A. Zieglo-serová a Jaroslav Zika-Borotínský, za revisora Jar. Markus. Pěkná nálada valné schůze vyvrcholena zprávou o skvělém daru rozsáhlého pozemku pod Hřebenkami města Smíchova k účelům „Máje“. Je žádoucí, aby naše peněžní ústavy a akciové podniky po příkladě České grafické Unie, přistoupivší tisícovým příspěvkem za zakládajícího člena „Máje“, zámožní jednotlivci ve svých závětech a vůbec čeští vlastenci pamatovali na české spisovatelstvo v „Máji“ pro jeho pensijní a vdovčí fondy ze svých přebytů a pomáhali „Máji“ dobudovati velké úkoly humánní, jež má před sebou.

*

Koště vejce nesoucí. L. P. 1580 Anna pastejřka, žena Vaňka, pastejře Jehnědského, kouzelnice, na trápení vyznala, že jest jí jistá pastýřka naučila, aby koštiště vejce neslo, položivše do něho nějaké koření a říkavše nějaká slova, a to koště že jest jim každodenně dvě vejce kládávalo, a kdyby byla chtěla, že i tři by bylo kladlo. Na tom umřela a na hranici spálena jest.

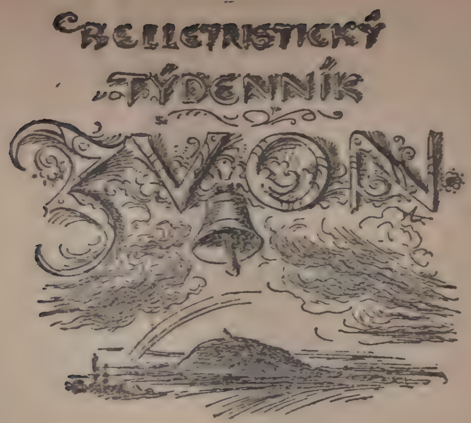
Z archivu města Milévska.

Fr. Křemen.

V Praze, dne 23. června 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

Válečná legenda.

Velká válka trvala již dlouho se střídavým štěstím. Převalila se z východu na západ a zase nazpět, miliony životů pohubila a stále novými byla živena.

Radko měl v ní štěstí až do dne, kdy byl jeho oddíl při postupu náhle opuštěn a obklíčen. Velitel to pochopil až v poslední chvíli, až padly do nich výstřely s obou boků. Zarazil svoje, ti se bezděky shloučili k sobě blíž, a v tom se již proti nim postavily strojní pušky. Pochopili, že jsou ztraceni.

„Ruce vzhůru!" vykřikl velitel, a všichni poslechli krom jediného Radka, jenž stál v nejkrajnější řadě.

„Ruce vzhůru!" udeřil jej soused.

Teprve tehdy pustil pušku a zamračen poslechl.

Tak byli zajati. Ale než byli odvedeni, ještě když úzkostně čekali s rukama zdviženýma, zasvištěl nad nimi ze zadu šrapnel, s jejich strany. To as je přátelé zpozorovali a uznali je za zbytečné. Šrapnel však nevybuchl a nikdo nebyl raněn, jen Radkovi bylo, jako by jej někdo klackem po rukou udeřil. Sklesly mu a přeraženy se zakývaly po boku. Vše prchlo, jej obestřely mrákoty, a padl.

Když procitl, hlava mu hořela, ale přece pochopil, že je v poli, jež právě požíná smrt; šrapnely skučely a praskaly, protínajíce zmatený bitevní ryk určitými ranami. Pohnul se a strašná bolest v rukou mu připamatovala vše. Zaklel. Chtěl se znovu zvednout, ale zeslábl již tak, že sotva hlavou pohnul. Věděl, že se to blíží konec, že vykrvácí.

„Po takovém zápase o úspěch," pomyslil si, „po tolika pokusech vybavit se z otroctví zajdu jako pes."

Pak mu slabost opět zastřela smysly. Když se probudil po druhé, byl bílý den, a lidé chodili polem a sbírali raněné. Poznal nepřátele, i zahryzl se do rtů a zastavil i dech, bálť se, aby v něm nenašli zbytek života a nevzali mu ho; byl tuhý a věřil, že vydrží, neubijí-li ho.

Bylo marno. Zastavili se u něho. Zavřel oči, aby neviděl, a když se ho dotkli, omdlel po třetí.

Nabyl vědomí až v jasné světnici na loži, mdlý, sklesly, ale živ. Dlouho se díval do stropu a poslouchal. V koutě mluvili příbuznou řečí, pak se však přímo vedle něho ozvala slova, při jejichž zvuku mu zmizel strop nad hlavou a viděl chvět se nad sebou zelenou bučinu, jíž prosvítalo nebe, cítil táhnout vůni lesa a louky opodál, do toho mu zaštěkal pes a zazvonil smích, a kdesi v pozadí za tím vším tušil matku.

Vzdychl blaženě — a zmizelo vše, jen dva hlasy hovořily jeho rodnou řečí dál. Hlupotky to byly, ale jej blažily.

„Co — prý — bude dnes k obědu?"

„Ale to víš, kaše. Netěžko hádat."

„Dobrou umějí vařit, čerti, lepší než naši doma."

„To ano, jen kdybychom se k ní nebyli museli prokousat takovým světem."

„A co, buď rád, že to dopadlo tak. Víš ty, proč jejich kaše tak chutná? V peci ji vaří, ne na sporáku, a půl dne, ne jako u nás chvilečku. Všeličemu se člověk naučí." —

Radko poznal, v čí je to nemocnici, a vzdychl si. Co s ním asi dělali? Proč ho nenechali zajít? Zvedl ruce, pohleděl; a byly to jen pahýly skoro po loket uříznuté. Spadly bezvládně na pokrývku. Zaskřípěl zuby, a těžké slovo se mu dralo na rty, kde se změnilo v sten. To nad ním máchla

budoucnost černým křídlem po blahém zamyšlení v minulost.

„Zase proklínáš?“ naklonil se k němu soused.

„Ruce mi vzali.“

„Koho myslíš?“

Radko přelétl zlým pohledem jizbu.

„A to ne, Radko,“ namítl Štěpán a hlas mu ostřel. „Viděl jsem tě padat, stál jsem vedle. To ti je naši urazili, rána přišla ze zadu. Všecky by nás byli, myslím, nejraději — protože, co s takovým ztraceným stádem dobytka? Ať ho nemá nikdo, když jim přestal sloužit. Leckdo jsme dostali něco na památku, nu, tobě vzali ruce. Až se vrátíš, můžeš zase žádat o takový plíšek.“

Pohodil hlavou ke kabátu, jenž visel u něho a s něhož blýskal kříž a medaile.

„Zasloužil jsem si je,“ skřípěl zlostně zuby.

„Vím. Proto jsem tě tam nechal i ležet. A kdybych byl mohl být s nimi, když tě našli, byl bych jim řekl, aby tě ubili, jako jsem jim to řekl pak. Nebylo by o člověka míň, jen o zvíře.“

Radko zesinal: „Tys jim řekl?“

„Lekáš se?“

Neodpověděl a zavřel oči, neboť právě přistoupila bílá ošetřovatelka, sáhla mu na čelo a jako náhodou mu pak pohladila tvář. Uškubl, ale ona si patrně nevšimla a řekla vesele: „Horečka přešla.“

Rozuměl slovům i hlasu, a hněv v něm ulehl.

„Měli jsme o vás strach,“ pokračovala, „báli jsme se sněti. Rány byly velmi nečisté.“

„Zasloužil si jich,“ bodl zase Štěpán, „právě jako těch vyznamenání.“

„Stále vás píchají,“ usmála se.

„Protože jsem byl při tom, jak jich získal.“

Odepiala je, vsunula je do kabátu a otázala se: „Bude vám tak lehčeji?“

Radko bezděky přisvědčil, ač platila otázka Štěpánovi.

„Vidíte?“ utrhl se Štěpán. „Bojí se jich u vás. Eh, vlk.“

„Nechte ho, Štefku, teprve vyvázl, a vy jste již skoro zdráv. Je také jen člověk.“

„Dobrý voják,“ ušklíbl se.

„Teď již jen člověk a ubožší než vy,“ zamračila se.

„Něco za něco,“ zavrčel ještě, nemoha se zastavit, ale hned také odprošoval sestru, jí k vůli že udělá všelicos, protože ji má rád.

„Něco za něco?“ zasmála se a pohrozila mu.

„Skoro je to tak,“ zafilosofoval si Štěpán zkrátka.

Sestra se ještě jednou dotkla Radkova čela. Neuhnul, neviděl, jak se její ruka blíží, protože za Štefkových slov zavřel oči. Zdálo se mu, že nad ním visí černý mrak a houstne v krůpěje, žhavé a palčivé, jak roztavené olovo, a propalují se mu k srdci. Nebyl by snesl jejího pohledu.

Ležel od té chvíle jen naznak, aby se s ničím pohledem nesetkal. Raději hleděl do mraků své minulosti, z nichž pršela žhavost, kdykoli se jich dotkl cizí zrak, což bylo často, přicházeliť lékaři, ošetřovatelé a ošetřovatelky i mnozí lidé z venku. Ti byli nejhorší, protože hledali syny, muže, otce a nosili v sobě i svůj osobní žal, nejen všelidský. V jejich nářku i radosti slyšel hlasy jiných, kteří marně hledají a čekají, a co naříkají jenom do prázdnot, protože on, Radko chtěl nasytit svou pýchu a chtivost. Ty žhavé deště spálily jeho srdce.

Jednoho dne mu lékař řekl, aby se začal učit sedět a pak vstávat, že již smí.

„Musím?“ polekal se.

„Ne, ne, ale smíte a bylo by vám líp.“

„Nemohu,“ zavrtěl hlavou.

„Zkuste.“

Sestra dodala, že mu pomůže, a pohladila jej. Dělávala vždy, jako by mu zkoušela horkost. Pohnulo se v něm v té chvíli něco jako touha po životě, třeba bez rukou, ale přece po životě jakémsi. Jen se však pohnul, stáhly se nad ním mraky bouřlivěji a on pomyslil: „Jak lze žít, není-li budoucnosti a jen minulost?“

Minulost byla strašná i jen ve vzpomínkách, jak se měl do ní vrátit? Běda, že mu doktor řekl, běda, že v něm probudil touhu, běda, že jej vůbec zachránil, když nelze žít a nelze mezi lidi!

Hořko! Nemluvil již a jen se rval s myšlenkami, jež mu nasadili do hlavy. Dávno již se roztrousili ranění po chodbách, po zahradě i po městě, a jej stále ty myšlenky bolely, ba víc než dřív.

Když myslil, že je sám ve světnici, podlehl jim a chtěl se zvednout, ale nemohl bez rukou a bez cizí pomoci. Byl sláb, i sklesl a zatrpkl proti sobě za ten pokus.

Nebyl však sám v pokoji, sestra seděla u okna a šila. Sotva se pohnul, přišla a beze slova jej pozvedla a obložila polštáři, tak že viděl z okna na čisté nebe a jedinou haluz, jež do něho trčela. Seděl na ní vrabec.

„Jak krásné! Jak krásné!“ myslil.

Rozhlédl se po sále a dojem se nezměnil. Bylo kol něho prázdno, širé, bílé prázdno

a ticho, a on jediný tu seděl na loži jak vrabec na větvi; jediný ve vesmíru, pokud jej viděl. Malý toliko rozdíl mezi ním a vrabcem: ten tam může a smí kdykoli do dálky se své větve, a nic ho nemučí — a on? Sestra je dobrá, pravda, sestra je laskavá a pomůže mu, bude-li chtít, ale jak jej přijme život?

Hlava mu sklesla, zaplakal. Slzy byly horké skoro jako krůpěje výčitek.

„Proč pláčete?“ otázala se.

„Ach, život,“ vzdychl si.

Druhého dne jej zvedla v takovou chvíli, kázala mu nohy spustit s lože, opřela jej, a když zavrávoral, zachytila a objala jej jako velké dítě a vedla k oknu. Věděla, kam jej touha pudí. Každým krokem se před ním rozvíjel svět: objevily se vrcholy stromů, pak v dálce obzorová linka a mezi nimi širý, plochý kraj, plný svěžího, zeleného života.

„Je dnes krásně, dívejte se trochu,“ pravila otvírajíc okno.

Radko se do něho položil a dýchal a díval se a poslouchal. Svět je krásný. Nejkrásnější tomu, kdo jej spatřil po dlouhém rozloučení. I neodtrhl se, pokud se mohl udržet na nohou. Pak usedl, aby aspoň vzduch naň přímo vanul.

Když se počali vracet vojáci, chtěl odejít, nebylo však sestry. Pochopili a vzali jej, a jemu bylo těžko, že naň vlídně hovořili, že musí na ně pohlédnout, na hochy dobrých, modrých očí. Těžko mu bylo z lidí, nejtíže z toho, že od nikoho z nich neslyšel výčitky, jako by jej považovali za člověka.

Sotva ulehl a uzřel nad sebou svůj strop, snesly se naň za to mraky minulosti, a lán jeho bolesti pil žhavou jejich vláhu.

„Je sladko žít, a svět je krásný,“ kvetla myšlenka jak rudý mák na jeho poli. „Ale viny!“ vzdychl, a rudý květ opadl.

Když jej pak sestra učila pomalu pahýlů užívat, zeptal se, nač že mu to bude.

„Abyste se mohl aspoň v nejnutnějším sám obejít.“

„Sám? Nelze bohužel osamět.“

„A dobře tak, neníť života bez lidí.“

„Je těžký s nimi.“ Pomlčel, než se odhodlal k otázce, jež mu stále teď tanula na mysli, je-li možno vinu odtrpěti.

„Každou,“ potvrdila určitě.

„Nelze však vrátit života.“

„Za to nahradit ano.“

„Co taková náhrada? Je jak ty moje ruce: je a není a je trýzní a utrpením pro všechny.“

„Myslíte?“ usmála se prostě. „Posuzujete jen dle sebe, ne dle jiných, a připadá mi, že máte stále horečku, ač jsou ruce zdrávy.“

„Tam to hnisá,“ dotkl se hrudi.

Pohladila jej beze slova, a jemu se zdálo, že srdce, jež bylo nadobro spáleno, přece se ještě pohnulo, ale bez kletby a bez úzkosti. Od té doby myslil často na tento krátký rozhovor, tím častěji, čím více sílil.

Jednou překvapil jej lékař zprávou, že ho pošlou domů výměnou, s mnoha jinými, boje neschopnými.

„Těšíš se?“ tázal se ho Štěpán, po prvé zase něčím podrážděn.

„Nevím.“

„Budeš zase moci připnout medaile, abys nepřijel jen tak a aby ti neupřeli důchody. Ty, panečku, nesou.“

Radko sklopil hlavu udeřen, ale zuby nezaskřípěl.

„Třeba tě i drábem udělají, všaks chtěl vždycky být pánem,“ nemohl si odepřít ještě posledního bodnutí, a Radko sklopil hlavu ještě níž.

Když odcházel z nemocnice, pohlédl pokorně na Štefka. Ten se zamračil a odvrátil, ale pak se ho dotkl a nemoha mu ruky podat, pravil drsně: „Také bych šel rád domů, ale nesmím. A ostatně ani nechci, poslali by mne znovu na jatky. Pozdravuj.“

Tenkrát pohladila sestra Štefka místo Radka.

II.

Mnoho mrzáků s ním přijelo do města, i mohl se ztratit okázalé soustrasti; neušel však úředním obřadům.

Připomněli mu vyznamenání — nechtěl se na ně pamatovat; nabídli mu peníze — nechtěl vědět, co s nimi, a prosil, aby je poslali do jeho rodné obce. Vyměřili mu invalidní penši a řekli, že mu ji bude obec vybírat, a konečně jej propustili.

Prchal téměř, aby ušel zvědavým pohledům, a teprve daleko v polích usedl. Byl rád, že si nedal zaplatit, což byla jediná radost jeho návratu. Jedinou jeho tíhou zatím zůstala otázka, o níž se celou cestou rozhodoval, a jíž nerozřešil: „Co teď? Kam jít? Domů?“

Na mezi v širém poli ji rozřešil. Podíval se v domácí stranu, pohleděl na ostatní, a byl hotov: Jen ne tam, kde všichni jej znají, a kde by se vše ovinulo kolem něho jako mrak, černější a strašnější než ten, co nad ním ležel všecky dny jeho uzdravování. Kamkoli jinam. V chladu ciziny bude hledat, jak napravit svou vinu.

Dal se na západ a šel a šel.

Tělesné úsilí dává zapomenout a svět přináší mimochodem drobné myšlenky, i bylo mu dobře, pokud míjel zdaleka vesnice, bylo mu blaze lahodou vzduchu a něhou kraje. Unavil se však a vyhladověl, a blížil se i večer, tak zašel těžkomyslně do vsi. Posud se nemusel starat, nemusel lidí vyhledávat, až dnes po prvé, a to musel prosit, žebrat. Dovede to? A což bude-li odbyt? To raději hladovět a přespat někde v lese — uvažoval rozpačitě na návsi.

Přes cestu se mu blížil stařec. Má k němu promluvit? Než se rozhodl, oslovil jej stařík sám: „Chcete-li přespat, všude ve vsi je místo; mnoho jich odešlo tam, odkud vy přicházíte. Spokojíte-li se, můžete třeba k nám."

Ulehčilo se mu.

Usedl na lavici za dubový stůl. Bylo zde jinak, než v jeho kraji, ale bylo stejně teplo a známá domácká vůně v jizbě.

„Z daleka?"

„Z města."

„Tedy vás pustili — jste přece voják?"

„Byl jsem."

„A daleko jdete? Nezdáte se od nás."

„Nevím, kam dojdu. Domů ne, nemám domova."

„Ani doma! Bez rukou, bez přátel; těžké časy, těžké, a nevím, zda jsme jich zasloužili a zda jsme je chtěli. Jak chcete vyžít jen z císařského groše?"

„Ani toho nemám, provinil jsem se," sklopil oči pro lež, jež byla i vyznáním.

„I ve válce je možno se provinit?"

Vzdychl si. To slovo volalo příliš mnoho zpět; ale přijal je pokorně, byloť z osudu, ne ze zlé vůle.

Odmlčeli se. Selka přinesla na stůl, dcerka přistoupila beze slova a podávala mu sousto za soustem. Přijal to od ní a neřekl, že i sám dovede, mělať v sobě něco, co připomínalo sestru z nemocnice, a to bylo milé.

Nocleh si vyžádal ve stáji. Svolili, když viděli, že by jej přílišná laskavost bolela.

„Všimla sis jeho očí?" ptala se dcerka matky. „Má takové nejisté, dobré i — podivné."

„Utrpení dělá člověka nedůvěřivým," řekl stařík.

„Ale hlas měl čistý a měkký, nehodil se skoro ani vojákovi," dodala dcerka.

Radko je slyšel, mluviliť na zápsí a okénko stájové bylo otevřeno.

„Moje utrpení," pravil si, „naučilo mne věřit; ale vina činí pohled nejistým. Má vina! Má vina!" — —

Ráno mu pravil hospodář, chce-li několik dní pobýt, že může, však že domů nespěchá.

Radko si vzpomněl na dcerčin zvědavý pohled a odmítl: „Nespěchám, hospodáři, ale je mi těžko posud vydržet na místě. Děkuji vám za vše." Sklopil oči, aby ho nezrazovaly.

„Jak chcete, ale půjdete-li někdy dědinou, nevynechejte nás. Cilko, ukroj chleba na cestu."

Dala mu krajíc do kapsy a řekla s bohem. I on, a protože nemohl podati ruky, podat pohled se bál a slov podat neuměl, odešel skoro nevděčně, až za ním Cilka hlavou potřásla.

Byl rád, že je zas venku, v samotě polí a lesů, ač potkal napoprvé dobré lidi. Pak si však řekl, že zlomí pýchu, jako přemohl zištnost, poněvadž jen z nich vzešla jeho vina. A šel večer odhodlaně poprosit do vsi o sousto a o nocleh. Stanul u prvých dveří a zaprosil: „Jsem bídný člověk, ale nemohu jinak, darujte mi kousek chleba."

Nikdo se neozval; snad ho neslyšeli. Opakovat se styděl, i shrbil se pokořen a odešel vedle, ale hlas mu již v prosbě selhával. Hospodyň vyhlédla a vidouc mladou, statnou postavu, práskla dveřmi s hlasným hubováním. Schoulil se ještě hloub. Hrdlo se mu stahovalo a nitro se chvělo, když se měl odhodlat k třetímu pokusu.

Tu se před ním zastavil drobeček a povídá: „Nedali ti? Maminka strašně ráda hubuje, nemohla by být bez toho živa. Na." Podával mu buchtu a náhle se zarazil: „Kams dal ruce?"

„Nemám."

„Usekli ti je na vojně?"

„Ustřelili."

„To nejde, obě najednou, to mi nepovídej. Já vím, náš Františk je tam také. Ale — jak ti dám buchtu, když — ?"

„Dej mi ukousnout, nezbylo by ti."

„Máme ještě. Ale nedosáhnu na tebe."

Radko klekl a octl se tváří v tvář malému, jenž mu nastrkoval buchtu a při tom si jej bedlivě prohlížel.

„Smím ti sáhnout do kapsy?"

„Sáhni."

„Co je to?" vytáhl blýskavou medaili.

„Hračka. Vem si ji za tu buchtu."

„Zase mě šidíš. Já vím, to se nosí na kabátě, starý Benický to má také."

„Tak to nos na kabátě. Jak pak ti říkají?"

(Pokračování.)

*

Beatrice Bresková:

VLČÍ MÁKY.

Nejmilejší květ můj v dětství byly máky.
Z žit když bledozlatých zavýskly v mé zraky
oslnivým nachem,
rozradostněna jsem skokem u nich byla,
v kytici je vila.

Máky, rudé máky! Přešla mnohá léta...
Vím dnes: pomíjivým kouzlem vaším zkvétá
v lidském žití roztoužené krve vření,
pyšná radost těla, smyslů opojení.

Věříte však, máky? Podnes mám vás ráda,
podnes v zrak i duši zavýsknutím vpadá
nach váš strhující,
že bych nejraději, zkvétáte-li v žitě,
k vám zas, máky, rozběhla se jako dítě.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

V Praze visí na domech naše české a slovanské prapory — ve všech ulicích a na všech mostech jsou barikády, hřímá střelba z pušek i děl, a široká, stříbropěnná Vltava rudne krví našich nepřátel. — Praha bojuje za svobodu a samostatnost — a tímto listem k nám volá, abychom šli s ní, abychom provedli převrat v Zubřanech — a bude-li toho třeba, přitáhli jí na pomoc!" — —

V té chvíli se v omráčeném zástupu ozval výkřik.

„Ježíš-marjá! Šorfšici muší vyrukovat!" — a již si razil davem cestu kupec Menčík, vykřikuje zběsile: „A školníka vyhodíme z kchóru! Zatracenýho chlapa četnickýho!" — — —

„Ano, přátelé drazí!" — patheticky bouřil Matějovský dále, nedada se rušiti Menčíkovými výkřiky... „Svoboda je nám na dosah ruky, ona svoboda, po které jsme tak toužili, a která nám musí býti dána, protože ji máme zaručenou základními státními zákony!" — — —

„Umučená hodino!" — neudržel se výbuchu smíchu Doubravský... „Revoluční svoboda — a rakouské státní základní zákony! To tu ještě nebylo!" — —

Ale dal si...

Na výsost rozezlen se obrátil proti němu Matějovský, který byl jeho výkřikem přiveden z konceptu, a proto honem zaměnil vysokou češtinu, kterou se až dosud oháněl za jadrnou zubřanskou mateřštinu: „Vono tady leccos nebylo, co tady níčko bude! Ale vy už tady nebudete, protože hned zejtra vyletíte z hejtmanství i s hejtmanem — a ouřadovat tam budeme my! — Hned, jak bude po táboru, zvolíme si „U zlatýho jelena" revoluční vládu, a ta vás vyhází jednoho po druhým. My víme dobře, co máme dělat a co smíme a co všecko můžeme. Tady je to do puntíku všecko vypsáno!" — holedbal se Matějovský a natřásal se na roubení kašny, bije plnou dlaní do psaní redaktora Kulhánka, až papír chrastil...

A když komisař Doubravský, cítě, že situace ho začíná přemáhati, se obrátil a chvátal k hejtmanství — hlaholil za ním tribun lidu vítězně jako hlásnou troubou: „Vidíte ho, pana komisara! Koukněte se, jak to mete! Už cítí dobře, že jejich sláva doklinkává! Jen ať si vzpomenou, že jsem jim to slíbil, že se s nimi jednou vyrovnám!" — —

A sevřenou pěstí zahrozil do oken hejtmanství, z nichž v jednom stál hejtman Řehořec...

Doubravský doběhl na hejtmanství a vrazil rovnou k hejtmanu Řehořcovi, jemuž se div smíchy neskulil pod nohy...

„Prosímich, jsou tak dobrej a zblázněji se mně tu taky eště voni, když tam ten už má popletený všecky kolečka!" — spustil Řehořec otcovsky starostlivým tónem, jímž však se mu naprosto nepodařilo zakrýti zneklidnění... Viděl oknem, jak se proti Doubravskému rozsápl Matějovský — a viděl také, jak c. k. okresní komisař bez odkladu opustil bojiště. Slov ovšem neslyšel, neboť bylo jaksi pod jeho ctí, aby otevřel okno a poslouchal. Proto ho celá věc tím více znepokojila. —

„Je to k zbláznění" — dotvrdil mu Doubravský — „protože ten chlap plácá, co mu slina přinese na jazyk. A člověk by se usmál k smrti, kdyby věc nebyla příliš vážná... Je-li pravda, co tam povídá, tož vypukla v Praze revoluce..." — — —

„Prosímich, řeknou mně to eště jednou..." — nevěřícně zapochyboval Řehořec...

„No, má tam jakýsi dopis z Prahy od redaktora, který mu píše do jeho plátku pražské zprávy, a v něm všechny podrobnosti o pražském povstání — a zevrubné instrukce, jak si mají počínat zde. Je-li všecko pravda, pak to vypadá v Praze pro vládu velmi zle: barikády v ulicích, srážky a revolucionáři mají vrch... A zde chtějí zvolit revoluční výbor, nás sesedit a zmocnit se vlády..."

„Pro Kristovy rány!" — zaúpěl Řehořec a svalil se do svého křesla. — „To to pěkně začíná, jen co je pravda..."

Doubravskému bylo v té chvíli Řehořce ze srdce líto. Zástupce císaře pána na okresu byl úplně zhroucen. Na první pohled bylo patrno, že není schopen soudné myšlenky... Řehořec tuto chvíli čekal — ba, snad si jí i přál — ale nyní, když ho překvapila, bylo mu jako člověku, který jaktěživ ani z dálky neviděl moře, a nyní se pojednou ocitl uprostřed jeho ohromnosti na chatrné kocábce a bez vesla... Zvenčí zaléhalo sem bouřlivé volání, hřímavý potlesk — a konečně zaduněl zase buben...

Doubravský přistoupil k oknu a viděl, že zástup odchází na náměstí...

A v té chvíli vzklíčila v něm první pochybnost.

— Přece by i Prach něco věděl, kdyby to byla pravda — napadlo ho — a kdyby věděl, jistě, že by ho včas zpravil... Myšlenka byla lákavá, ale přece se mu jaksi nechtělo jí uvěřiti... Téměř mimovolně přistoupil k hejtmanovu pracovnímu stolku, vzal do ruky sluchátko a zazvonil...

„Prosímich, co pak to dělají?" — zachroptěl hrobovým hlasem Řehořec...

Ale Doubravský neměl času na odpověď.

„Zde okresní hejtmanství! Slečno, rychle — spojte mne s číslem dvanáct! Redakce ‚Probuzení'!" — houkal do telefonu...

„Prosím, pane komisaři — obsazeno! Pan Prach už mluví půl hodiny s Prahou!" — ozývala se úřednice...

„Dobře, slečno! — Tak mne s ním spojte hned a zavolejte mne, jakmile přeruší hovor!" — odložil sluchátko a obrátil se k hejtmanu Řehořci, který seděl v křesle jako hromádka neštěstí a díval se vytřeštěně na něho...

„Pane rado, něco asi na tom bude — protože Prach mluví s Prahou" — řekl a lehce zavrtěl hlavou.

„To se ví, že bude..." — škrtil se sípavě Řehořec ve zlatém límci... „Jak pak by se ináč mohl ten halama vopovážit něco takovýho pod voknama hejtmanství ..."

A zase míjela dlouhá, trapná a zmrtvující chvíle...

Potom zařinčel zvonek...

Lvím skokem byl Doubravský u telefonu...

„Zde Doubravský — Prachu! Jsi tam?" houkal —

„Aha! Máš strach z revoluce! Přiznej se" — smál se Prach v telefonu na celé kolo...

„Prosím tě, nedělej si blázny — my jsme tu všichni jako na měsíci... Co je v Praze?"

„Ale nic, nic — miláčku! Dalo to práci! Dovolal jsem se jí teprve, když jsem lhal, že jsem okresní hejtmanství s úřední neodkladnou zprávou. Vezmi laskavě na vědomí! — Mluvil jsem právě s „Národními listy" — a podle jejich zpráv mělo dojíti dnes nebo včera — tomu jsem dobře nerozuměl — k nějakému revolučnímu projevu se strany socialistů. Ale věc byla před časem prozrazena, a policie učinila všecka opatření... Na ulicích je vojsko ve válečné výzbroji, strojní pušky a všechny ostatní náležitosti. Na straně občanstva naprostý klid. Nedošlo k nejmenší šrůtce a k nejnepatrnějšímu projevu. — Matějovský patrně obdržel předčasnou zprávu, která buď byla přehnána, nebo jí nerozuměl — jinak si věc nedovedu vysvětliti... A maličkou poptávku: co s ním uděláte? Povídá mi právě Klíma, že už provádí revoluci do důsledku — volí prý právě revoluční výbor!" — — —

Z telefonu se ozval smích tak srdečný, že vzkřísil i Řehořce...

„Co uděláme, ještě nevíme — ale patrně mu zatneme žílu" — smál se nyní vesele i Doubravský, děkuje za zprávy...

Potom odložil sluchátko a odzvonil...

„Povídá mi Prach, že je v Praze klid...“ obrátil se k Řehořcovi... „Chystalo se tam prý cosi, ale nedošlo k ničemu. Matějovský slyšel patrně něco zvonit a zjančil se... Ale teď co s ním, pane rado? Zarazit to musíme, aby ostuda nebyla příliš velká a zůstala pod pokličkou... Ven to nesmí za žádnou cenu! To by bylo nadělení, za které bychom dostali oba obratem pošty po modrém archu!“ — —

„Hergot! Himl-laudon! Kůň aby už byl okresním hejtmanem, a ne člověk!“ — láteřil c. k. místodržitelský rada na své povolání... „Já už toho mám po krk! — Vědí voni, pane komisar, co? Já jsem marod... Já jim předávám vedení okresní politický správy, a dělají si tady, co chtějí, a jak tomu rozumějí. — Já jsem starej člověk, už mám dávno čas do pensí — a já se tedy nezblázním! A kdyby náhodou přišlo něco shora a nevěděli si s tím rady, tak se přijdou zeptat!“ — —

Vstal, popadl čepici, hodil na sebe plášť — a vyšel, připrásknuv za sebou dveře, jak ještě jaktěživ nepřipráskl...

Doubravský stál uprostřed kanceláře všecek nemoudrý... Vyhlédl oknem — a viděl, jak Řehořec chvátá po chodníku k domovu...

Pokrčil rameny a přistoupil k telefonu...

Nejdříve zavolal na četnickou stanici a nařídil, aby se všichni přítomní bez prodlení a v plné výzbroji dostavili na hejtmanství. — Potom zavolal Pracha a poprosil ho, aby učinil stejně bez výzbroje.

A potom — odloživ sluchátko, sáhl do náprsní kapsy a zapálil si cigaretu.

Odfoukl první kotouč modrého dýmu, postál v zamyšlení — a posléze, povraštiv lehce čelo, postavil se k oknu, aby tu vyčkal příchodu zavolaných...

HLAVA ČTVRTÁ.

Smrt Matiáše Buffky.

XVI.

Snad jediným člověkem, který neměl ani tušení o „zubřanské revoluci“, byl Matiáš Buffka...

Již před druhou hodinou s poledne se odebral v průvodu spolkového sluhy na poštu, kde přijal balíček filmů pro večerní představení — a již chvátal do „dvorany“ hotelu „U zlatého jelena“, aby je natočil, vyzkoušel — a kdyby snad bylo třeba, i opravil... Zkrátka, aby přichystal vše, čeho třeba k večernímu představení. Tato příprava byla mu věcí nejúzkostlivějšího svědomí. Nebyl by jí za svět svěřil jinému — a také nikdo, vyjma spolkového sluhu, neměl k této předběžné zkoušce přístupu. To proto, že o ní užíval divácké rozkoše Matiáš Buffka sám. Spolkový sluha točil filmy ve zvláštní komůrce — a Matiáš Buffka se díval s balkonu na běžící obrázky nejinak, než jako generál před bitvou na plán. Bylo-li třeba opravy, nebo čehokoliv — zaskočil honem do komůrky, poradil i ruku přiložil, ale sotva stroj začal klapat, už byl zase venku — na tváři úsměv a oči na stopkách...

Nebylo jinak ani toho dne... Jak by tedy mohl věděti, cože se děje před radnicí, nebo před hejtmanstvím...

Blaženě přetočil filmy, připravil je na poličce v komůrce po pravé straně promítacího přístroje, komůrku zamkl — a již sestupoval po schodišti do průjezdu hotelu, poklepávaje na rameno svému nerozlučnému druhu v hodinách rozkoše — spolkovému sluhovi — a hovořil: „Bude to zase prográmeček, co říkáte? Paříž by nám mohla závidět!“ — — —

„A což to, což to...“ přisvědčoval sluha vesele, protože byl rád, že si odbyl zase jedno trápení, jak říkal s naprostým nepochopením své osvětové práci... Seběhl se schodů a nad pomyšlení hbitě vyběhl z domu, jen aby snad jeho principála nenapadlo vrátiti se ještě jednou a přetočiti znovu některou zajímavou partii, aby ji viděl i v normálním postupu — a ne pouze od ocasu k hlavě, jak se nutně dělo zhusta, došly-li filmy z nedokonaleji zařízeného biografu.

Dříve takové zavolání sluhy zpět nebylo vzácností, ale v poslední době se přihodilo velmi zřídka, neboť Matiáš Buffka během času nabyl takové zběhlosti, že luštil děj filmů, kdyby byly před ním přebíhaly v jakékoliv poloze...

Slunce právě zapadalo, když vyšel před dům...

Podíval se na východ, na západ — přelétl pohledem po obloze. Nikde stopy po obláčku — a proto víc než jisto, že nejméně do zahájení představení počasí vydrží, takže ani takové „dešťové baby“ nebudou odraděny od návštěvy...

Zamnul si radostně ruce — a v té chvíli ztuhl překvapením...

Zaduněla rána v buben, za ní druhá, třetí — zařinčely činely... A již hřměla celá kapela odkudsi od hejtmanství... Matiáš Buffka zavrtěl hlavou. — Přece nemá dnes hejtman svátek — a o nějakém jeho novém povýšení nebo jmenování rovněž neslyšel... Co by to tedy mohlo být? — —

Ale hudba zněla dál — a zdálo se mu, že se valí blíž...

Nestál a neudivoval se dlouho...

Z ulice v úhlu náměstí vyrazil prapor „Spolku přátel pokroku", vedle něho Matějovský v plné kráse a slávě své tribunskosti, za ním bouřící hudba a mračno lidí...

Ne, Matiáš Buffka se již neudivoval, ačkoliv by byl měl jako předseda spolku k takovému počínání plné právo. Hrklo v něm jako ve starých hodinách, rozevřel oči i ústa do široka a zůstal ztuhle státi, uvědomuje si pouze jediné: že je zle — že Matějovský zase vyvedl něco ohromně oslovského, za co nebude trestán pouze on sám, nýbrž s ním i spolek a jistě i jeho předseda — on, Matiáš Buffka! — Potom ho ještě přepadla myšlenka, že by měl ihned — na místě — resignovati na spolkovou funkci a vystoupiti z řad členstva...

Ale tato myšlenka zapadla hluše již v nejbližší chvíli pod ohromným dojmem netušené události... Celý průvod se totiž uprostřed náměstí na pokyn Matějovského zatočil v pravém úhlu a zamířil přímo do vrat hotelu „U zlatého jelena", kde on stál...

Jako blesk projelo mu hlavou: Matějovský chce mluvit ve „dvoraně", usmyslil si tak učiniti, třebaže ví o přísném zákazu hejtmana Řehořce... Zničí ho, připraví ho o koncesi biografu! Chce se mu pomstíti za nevšímavost, jakou vůči němu projevoval od „májových" událostí...

Úzkost úzkostí roztřásla mu kolena a vtlačila do očí slzy...

Rozeběhl se proti zástupu se sepiatýma rukama...

„Lidičky zlatí! Sousedé drazí! Pro Boha živého, mějte rozum!" — úpěl srdceryvně. — „Pamatujte na biograf! Na jedno jediné, co nám zbývá v těchto krušných dobách... Stačí jenom málo, maličko — a hejtman nám zavře všecko, zruší koncesi, odejme právo... A vy právě dnes si usmyslíte, kdy jsem vám uchystal nádherný program! — Mohutný román o pěti dílech: „Vším je vinna jenom žena" — film tři tisíce pět set metrů osmdesát centimetrů dlouhý..."

„Na stranu!" — zahoukal mu v té chvíli do ucha Matějovský — a proud lidí ho strhl do průjezdu.

Vyprávěli mnozí později, že potom ještě se dlouho stavěl proti davu, že plakal, lomil rukama a cosi zoufale vykřikoval... Ale nikdo mu nerozuměl, nikdo ho ani neposlouchal. Valící se dav ho nesl i vzhůru po schodech — ještě před vchodem do „dvorany" byl viděn naposledy — a potom zmizel... Ale nikdo si toho ani nevšiml, neboť obecný zájem byl upoután věcmi mnohem důležitějšími, než byl Buffkův biograf...

Celý dav se pozvolna vtlačil do dvorany, kde byla hlava na hlavě a šumu a hluku jako o výročním trhu na zubřanském náměstí. Z počátku se zdálo, že vůbec bude nemožno zjednati pořádek v tomto zmítajícím se a rozvlněném zmatku, uprostřed něhož docházelo k politování hodným scénám. Z jednoho rohu zaznívaly výkřiky a lání několika občanů, kteří se o cosi nepohodli — z druhého se zase rozléhaly mlaskavé argumenty dlaní o tvář, provázené úpěním — a právě ve chvíli, kdy na podiu zvonil Matějovský ohromným zvoncem, domáhaje se klidu, ozval se sálem suchý praskot dřeva — a dlouhá jedna řada sedadel, draze Buffkou zaplacených, se poroučela na zem i se svým lidským zatížením, které úpělo a bědovalo, prohlížejíc si potrhaný šat i pohmožděné údy...

Ale právě tehdy se znamenitě osvědčila vynalézavost tribuna lidu Matějovského...

Až dosud bylo známo v Zubřanech, že rozvášněný a pobouřený dav může schladit jenom voda, řekněme — pokropení stříkačkou. Ale Matějovský objevil prostředek mnohem účinnější — a daleko, daleko kulturnější a humánnější...

V nejkritičtější chvíli skočil ke zdi a zapial hlavní proud elektrického vedení...

V sále bylo již znamenité šero — a proto v ten ráz, kde kdo byl, chytal se za hlavu a zakrýval si oči, neboť jako blesk zalil „dvoranu" ohromný proud světla. Hořel parádní lustr na stropě, hořela „salonní obloukovka" nad podiem a všechny žárovky, co jich bylo po stěnách kolem dokola. — Učiněný ohňostroj...

A hlavního bylo také dosaženo. Každý, kdo tu byl, ztichl překvapením, takže „dvoranou" zavládlo v té chvíli ticho jako v kostele...

Duchapřítomnost Matějovského byla však neuvěřitelná. Než se kdo mohl vzpamatovati z prudkého překvapení, stál již zase na podiu, třímaje v ruce důkladně již pomačkaný cár papíru — psaní redaktora Kulhánka — hřímal do zástupu...

(Pokračování.)

✱

M. Levá:

V PŘÍRODĚ.

Z drobného městečka v zasněném údolí
stromovou alejí vyběhnu v šíro,
k lesům a do polí,
světlo kde volně se rozlévá krajinou,
nebe je široké a cesty k horám
vinou se dolinou.

V stráni se zastavím, do dálky zadívám,
z minula za čímsi milým a dobrým
vzpomínkou zakývám . . .
Přešlo to — řeknu a všemu se pokořím,
na srdci přírody neklidným lidským
ohníčkem zahořím.

Zahořím, v studánce oči si ochladím
a jako k úkonům posvátným harfu,
přes víry proměn a bolesti času
duši svou k novým zas povzletům výše,
k novému poznání, moudrosti jasné
slavnostně naladím.

Tereza Svatová:

HORSKÁ ROMANTIKA.

Črty vzpomínkové.

Touha po klidu zahnala mne do klínu domácích hor. Velká vesnice rozložená malebně po zelených kopcích, za kterými se táhly pásmem kopce jiné, vyšší a zalesněné, připoutala mne na mnoho měsíců. Připoutala mne svými rozlehlými starými statky s vysokými lomenicemi plnými okének a oken, i bílými chaloupkami, volně od sebe vzdálenými a rozběhlými až k samým hranicím Pruska. Zde ve vzduchu prolnutém vůní horského koření a silou výdechů pryskyřnatých lesů trávila jsem nezapomenutelné dny a prožívala dojmy zcela nové. Zamilovala jsem si nejen malebnou ves, ale drahé mi bylo celé její okolí.

Hluboké lesy, vysluněné paseky, rozkvetlé louky, zlato obilí v nížině, měkká, hedvábná zeleň lnem osetých lánů ve vyšším pásmu hor — to vše rozněcovalo srdce až do něhy sladkého přeludu. Ozlacené kučerky obláčků na vysoké obloze zdály se mi býti zde krásnější, mraky běžící nad lesy hrozivější než jinde, a mlhy krajem rozploužené a horským, výše stojícím sluncem ožehované zaháněly obrazotvornost až ke hranicím bajky, tak jako rubínové svity západu tlačívaly se mi až do snů . . . A dosud, po řadě let, vyplyne pojednou v představě kouzelná vidina horského kraje se všemi stále se měnícími odstíny zeleně a modra tak, jak proměny vzduchu je poskytovaly. Čas neudusil ve vzpomínce krásy obrazů přírodních ani sílu tehdejší mé touhy. Touhy prolínati srdcem celý kraj, spočinouti na každé mezi, na každé rozkvetlé louce, dotýkati se každé větvičky, rozechvívati se každou bylinou, každým plodem divokého keře a pak jako v opojení zatisknouti tvář do vlhkého mechu . . . V úzkém styku s přírodou a jako na nějaké neznámé výspě vnímala jsem nenasytně vše, co mne obklopovalo: kouzla barev a zvuků, oduševnělost pohybů rostlin a vod, výkřiky i pomlky živlů i tajemné proměny světla a tmy vesmírného prostoru.

Šumivý chvat vln, chorály lesů, zlato slunce a tvárná bujnost horských květů rozněcovaly mne za dne — za večerů pak se srdcem pokorně schouleným pohlížela jsem z okna svého lomenicového bytu do kraje bílým světlem jako zavátého. Tu zdávaly se mi hvězdy v milionech prostorem rozhozené krásnější, svit měsíce kouzelnější, bělavý pruh mléčné dráhy záhadnější . . . Velice prosaicky vytrhla mne jedenkráte domácí stará děvečka z těchto mých večerních meditací, vysvětlením, „že ty bílé pruhy na obloze mezi hvězdami zanesl tam před dávnými časy vítr!“

To stalo se tak: Chudý člověk kradl lakomému sedlákovi v noci seno a nosil je z louky do svého baráčku. Když časinko ráno vstal, uviděl, že cestička od louky k jeho baráčku je hustě senem postlaná. I lekl se — a protože v sousedstvu se již

ozývaly hlasy a na uklízení natroušeného sena nebylo již pomyšlení, začal se ve své úzkosti modlit.

A tu v tom, co se modlil, zdvihl se náhle vítr, sebral z cesticky seno a zanesl je vysoko do oblak. Od té doby je tam po nebi rozhozené —

„Podle toho je vidět, že panbůh chuďasa v těžké chvíli neopustí," vysvětlovala mně nakonec plna nezdolné víry v boží shovívavost a milosrdenství.

— — — — — — — — — — — — —

Bloudíc krajem poznala jsem poznenáhlu nejen všechny krásy a zajímavosti přírody, ale také to, co do zákoutí horského vnesl člověk. Všechny ty kapličky, obrazy na sloupech a stromech, kříže a sochy přesvědčily mne, jak mnoho citu mystického chová srdce našeho horala. Zlacené anebo prostě vyryté nápisy vysvětlují jeho sklony, vyjadřující pokorné prosby, touhy, výlevy vděčnosti, pietní vzpomínky, často i dovolávání se spravedlivého soudu Nejvyššího. Leckterý z těchto náboženských pomníčků obestírá kouzlo neznámého činu, nebo záhada nadpřirozené události. —

Zastavila jsem se u kapličky na vyvýšené mezi podle silnice. V nehlubokém výklenku živě omalovaná socha matky boží se svatým dítětem na pozdviženém rameni. Baculaté pacholátko s hlavičkou poněkud kupředu pochýlenou, s očkama sytě modrýma a trochu vypoulenýma, chtivě natahuje rozpřažené ručičky — jako by očekávalo, že mu někdo něco podá. Čerstvé i suché květiny trčely v zelené dřevěné mřížce zakrývající zpola vchod do kapličky, kde na prahu usedla drobná babička v tmavém, zeleně květovaném šátku na pokos uvázaném. Uvítala mne po křesťansku a nějak přátelsky se rozhovořila.

„Zázrak, zázrak opravdový se tu stal, paní," sdělovala; „moje nebožka máma dobře pamatovala, kdy se to přihodilo."

Dověděla jsem se toto: Chudá žena, žebračka ze sousední vesnice, zastavila se tu tenkráte se svým děckem, neduživým, chromým mrzáčkem, aby se pomodlila. Děcko bylo samá boule a samá vyraženina, matka dala mu do ruky kousek chleba, aby neplakalo. Dítě ohlodávalo kůrčičku a tu pojednou zpozorovalo proti sobě dychtivě natažené ručičky Ježíškovy. Radostně zahoukalo a hned družně podávalo okousanou kůrčičku děťátku v kapličce. Matka uleknutá a považujíc počínání děcka za neúctu k malému pánu nebes a země, snažila se odvrátit pozornost hošíkovu od jeho úmyslu; ten však vší silou dral se z jejího náručí a snažil se vložiti chlebíček do nastavené dlaňky kamenné sošky. V tom také ozval se krásný hlas: „Nech maličkého — a za tři dny propusť jej ke mně na hostinu —" To matka páně promluvila a za tři dny povolala nemocného mrzáčka k sobě a synu svému na nebeskou hostinu...

Když stařena dopověděla, tmavě zavitá její hlava vážně se rozkývala v absolutním pochopení toho, že chudé matce bylo takto nejlíp posloouženo, nebo blaženější jest smrt než život mrzáčka v chudobě a soužení. —

* * *

Nevelký obraz vysoko na stráni, na mohutném smrku upevněný a z daleka viditelný, uvábil mne tak, že podnikla jsem svízelnou cestu vzhůru po uzounké, klikaté pěšince plné překážek. Přes spoustu lesních zákrsků, vyvstalých kořenů a ostrých výčnělků rozesuté stráně dospěla jsem konečně vrchu. Když jsem však stanula u cíle své zvědavosti, ustrnula jsem nad nebezpečím, které místo toto obklopovalo. Strom s obrazem stál na samém pokraji příkré skály, nad propastí neviditelné se strany, kudy jsem vystupovala. Dole pod skalou, hluboko v údolí tekla divoká, rozjiskřená řeka, do jejíhož vyzářeného toku vrhala hrozivý stín skalní stěna, plna ostrých hran, divokých keřů a žlutě kvetoucích trsů ostřic. Strom na skále zelenal se vesele ve zlatě slunce, řasnaté větve jeho poklidně splývaly přes okraj rámu starého obrazu, na němž zobrazen štětcem dosti dovedným hrůzostrašný výjev: Srázná stěna skalní, holejší a ostřejší než ve chvíli mé návštěvy, pod ní zapěnělá, vzedmutá řeka a nad ní vysoko ve vzduchu obloukem letící mužské tělo, hlavou dolů, ve starodávném selském kroji. Dlouhé šedivé vlasy ve vzduchu rozletělé budily soustrast tak jako ruce úzkostně a křečovitě vpřed vztažené.

Podél rámu dole opršalý, nečitelný nápis, pod ním do rámu vydlabané znamení kříže. Snažím se rozluštiti děs příšerné scény, odehrané zde jistě déle než před stoletím, neznámý děj rozehrává mi nervy.

Kdo že to jen byl, jenž touto strašlivou cestou dospěl prahu věčnosti? Kdo volal zde kdysi v zoufalé úzkosti, kdo bránil se napětím posledních sil přesile vrahů na něho se vrhnuvších?

Jaká to byla vášeň, která rozhodla nad životem a smrtí šedivého starce, co bylo příčinou, že krví potřísnil se věkovitý kámen, že v úleku zpěnila se panenská nedotčená horská řeka, že do posvátného

ticha zapadlého kraje vjel zoufalý výkřik s životem loučícího se člověka?

Čas zevšedněl událost, věkem vyvanula hrůza a jen zvratně působí stará malba na mysl poutníkovu...

Dřevoštěpové dále v lese pracující rozluštili ochotně mé dohady.

Před sto lety bydlil zde ve vesnici baráčník, neženatý, podivínský, „takový nepodobný spratek", jak podotkl jeden z dělníků, který měl vypravování přímo od svého děda, ten jen se pořád dřel, morousnil na svém malém políčku, sám si vařil, v neděli jen do kostela chodil, s nikým se nestýkal a sešel-li se s některým sousedem, tu nejradši jen kázal. Každému jen lenost vyčítal a hlavně na pašeráky měl svrchu. Ty zrovna nenáviděl a kde mohl, jim škodil. Po lesích je stopoval, na tajných průchodech lesních do cest jim nadbíhal a uviděl-li je s ranci v noci domů se plížiti, pokřikoval na ně, že je udá úřadům. A také udal. Číhával na ně ve tmě blíže hranic a „Gränzjägři" leccos by nebyli mohli zabavit, kdyby nebylo jeho. Jak je uviděl a rozpoznal, kam který míří, běžel úprkem na celnici a strážníci za tepla provedli prohlídky.

Odměnu za to nevzal žádnou a jen měl radost, když je v poutech, s pašem na zádech odváděli k městu.

Za to pašeři se odměnili jemu; pozdě sic, ale důkladně. Byl již hodně starý, když si na něho počíhali, jak je za měsíčné noci stopoval, chytli ho, zacpali mu ústa a vynesli jej sem na skálu. Poloudušeného a utlučeného rozhoupali pak a bez milosti hodili dolů do řeky.

Úřadům se neprozradilo nic, ale každý ve vsi věděl, jaký soud pašeři s udavačem provedli.

„A prosím vás, kdo by také přitěžoval chuďasům, kteří pro nějaký ten krejcar výdělku nasazují život," omlouval šedivý, sukovatý strýc tvrdou pomstu — a plivnuv do mozolovitých a jako dřevo tvrdých dlaní, zatínal těžkou sekeru do pařezu dále...

* * *

K mému oblíbenému odpolednímu útulku na výběžku travnatého svahu, ve stínu stěny smrkových kmenů, přibíhaly s mezí a blízkých pastvin děti. Přátelily se pozvolna, s trochou dětské nedůvěry ve světlých i tmavých očích — pojednou však, beze všeho úvodu začínaly rozhovor. To nejprve Vincík Jirsů, vytáhlý světlovlasý, do hněda opálený hoch s pěkně vyklenutým čelem a modrýma, jako roztouženýma očima. Na ruce nosíval svého jednoročního bratra, za ním chodívala nebo moudře postávala velká, ve hřbetě hodně již proláklá koza. Na mé otázky, když se ponejprv u mne zastavil, zvláště způsobně odpovídal. Brzy zvěděla jsem biografii jeho i celé jeho rodiny. Matka byla vdova po krejčím, posluhovala na faře, u starostů, ve škole. Doma měl ještě dvě malé sestry, pěti- a sedmiletou; Venda, kterého měl na starosti, narodil se po tatínkově smrti za měsíc; nejstarší bratr sloužil již na vojně a byla mu dvacet dvě léta. Chalupu měli svou a kousek pole za ní, ale přičinit se museli maminka i on. Také obě sestry již se přiživovaly, pásly husy paní starostové. Maminka podělkovala, on, Vincík, uklízel doma, vařil, dítě choval a pásl kozu Šerku. Protože matka neměla jinou pomoc, byl ve dvanácti letech od školy uvolněn a těšil se, že za rok, „jak se malý Venda jen trochu odkulí," půjde do města na učení a do vsi se nikdy, nikdy již nevrátí, leda na chvilku, na návštěvu. Město, město byla vidina jeho dnů, sen jeho nocí.

Poznal je za návštěvy u bratra vojáka, a od té chvíle představa rušného, vojenského města nevymizela z duše. Ulice, náměstí, parky, kostely, vyzdobené krámy, hostince i hlučná kasárna probíhaly vnímavým mozkem i ve snu. Také do bytu vysokého důstojníka, u kterého byl bratr sluhou, nahlédl. Co tu bylo jen krásy!

Skvostný nábytek, obrazy, zrcadla, měkké koberce, všude plno krásných drobností — nevídaný přepych bohatého příbytku vydražďoval i ve vzpomínce hochově pocity rozkoše.

„Máte doma také pokoje?" zeptal se bez okolků, a když jsem přisvědčila, divil se, proč jsem jen přišla k nim do vsi, kde nic takového nemám. „Já bych se z města ani nehnul," horoval se zrakem rozhořelým; „sedal bych v pokojích, v kostelích, na bílých lavičkách v těch krásných zahradách, poslouchal bych vojenskou muziku a díval bych se na vystrojené lidi." Rozkošnicky založené jeho srdce nechtělo připustit námitek, nechtělo pochopit výkladu o čisté, přirozené kráse volné přírody, o vzácných darech jejích, podávaných člověku přímo rukou Stvořitele. Také v obrázkovém časopise, který jsem pro něho k lesu přinesla, pomíjel mimoděčně všechna vyobrazení související s přírodou, a přímo hltal žíznivýma očima pohledy na města, budovy a rušný život velkých měst.

Živočišná touha po nových dojmech přímo jej dusila, hořel žádostí po požitku líčení neznámých mu věcí. „Povídejte o něčem od vás," vybuchl jedenkráte, a když

jsem se mimo jiné dotkla i stinnějších stránek života v městě, zabodl svůj moudrý zrak do mých očí a řekl pevně: „A já tam půjdu stejně — vždyť ono je něco všude.“

Proti této neúprosné logice jeho názoru nedalo se nic namítat, a já sama musila jsem přisvědčit v duchu jeho slovům, při pohledu na jeho malé, otlučené nohy, na jeho unavené rámě v umouněném rukávu, na kterém neúnavně se vrtěl a poskakoval malý Venda, na napiatou ruku druhou, kterou vodil na provaze kozu Šerku proto, aby mu stále do lesa nezabíhala...

Jindy drobné dcerky hor přibíhaly ke mně v družné zvědavosti dětské. V touze po seznámení bývaly plné nápadů: kytka borůvčí černými perlami plodů obalená, hrstka červených malin na velikém listu lopuchy, nebo několik proutků bujně rozkvetlého náprstníku sbližovalo nás rázem a beze slov malých dárkyň. Po druhé se již rozpovídaly, rozštěbetaly a nejednu písničku pak bez ostychu zazpívaly nebo pohádku vypovídaly. Černooká čiperná holčička vdovy Čabelkové v sepraných, vyrostlých šatičkách s pěti knoflíky na zádech, s tmavou, pevně rulíčky opletenou hlavičkou „do zahrádky“ bývala zvláště neúnavná ve vypravování a měla v zásobě pohádek spoustu. Všechny je měla od jejich babičky z výměnku — ta jich uměla tolik, že by byla mohla vypravovat až do smrti, vysvětlila mi krátce, když jsem zapátrala po zdroji pohádkového pokladu Anežčina. Nejzajímavější bylo ovšem to, že všechny příběhy přihodily se zcela blízko místa, kde jsme seděly.

Místa události byla přímo na dosah ruky. Tam v „Sekyří“ to přece bylo, jak jednou chudý chlapec hledal houby a tu najednou uviděl pod stromem ve světle bíle oděnou paní sedět na stříbrné židli, jak předla na zlatém kolovrátku a při tom zpívala:

Pěnkava bílá,
růže zlatá,
koruna skvostná —
z moře vzatá!

Hoch leknutím vykřikl — a tu náhle světlo zhaslo, kolovrátek se zvrátil a bílá paní se ztratila bůh ví kam. Chlapec si však písničku zapamatoval a později se přesvědčil, že to, co paní zpívala, bylo proroctví. Když mu rodiče zemřeli, musel do světa na učení. Učil se nejdříve ptáčníkem, pak zahradníkem a naposled rybářem. Neměl dlouho štěstí a teprve když po dlouhé službě vylovil z moře místo ryby zlatou korunu, zvolili si ho rybáři za krále.

„Příběh princezny Nezasmálky stal se tamhle na tom vysokém kopci,“ tam položila Anežka s jistotou děj o smutné princezně a hloupém Honzovi, který ji svými hloupými kousky konečně rozesmál a pak si ji vzal za ženu. „Babička říká, že tam stál za starých časů pevný hrad otce Nezasmálky a Honza že pocházel z některé vesnice odtud...“

(Pokračování.)

Věra Viednerová:

KOSOVI.

NAŠÍ MÁTI.

Každý den ráno
budí mě kos.
Čekám už
s očima přivřenýma
na jeho polnici
radostně břesknou,
na jeho staccata
ostrá a jará
a na jeho
sametové hloubky.

Kosáčku,
živoucí písničko
slavných rán jarních,
srdcem už vždycky ti
naproti jdu
a v písničce tvojí
nahoru stoupám
po schůdkách ze stříbra,
až pod nebe stoupám,
abych tam
na srdci slunce
nechala dosnít
tichým svým snům
a abych se vrátila
zas radostně dolů
jak bílý obláček
nad naši zahradu.

 FEUILLETON.

Vzpomínka na Moskevské z r. 1906.

O našich slavných hostech z dálné, nešťastné země slovanské mnoho již bylo napsáno, mnoho o nich hovořeno.

Praha byla okouzlena jejich kultem, uctívajícím umění, nadšena stejně jako byla před patnácti lety, jejich trpký lidský osud psanců, dějinná tragedie jejich mučené vlasti přivinuly je tím úže k našemu srdci.

Nebude pro českou veřejnost bez zajímavosti čísti o ruských hostech poznámky ze zápisníčku velké básnířky naší, zvěčnělé paní Růženy Svobodové.

Paní Růžena Svobodová viděla Moskevské po prvé r. 1906 v Berlíně, pak v Praze a napsala si tehdy o Uměleckém divadle, stvořeném v roce 1898 soukromě hercem a dramatickým spisovatelem Němirovičem Dančenkem, několik poznámek, z nichž citujeme.

„Moskevské divadlo je bez zneužívání tohoto slova zázrakem dokonalosti a harmonie, vytvořené nejjemnějším vkusem, nejpoctivější prací, hlubokou úctou k básníkům a umění, absolutní disciplinou, silou poslušnosti a oddáním celku.“

Paní Růženu okouzlovala poctivost práce ruských herců, jejich touha po dokonalé pravdivosti hry, po oduševnění díla, proniknutí a pochopení jeho autora, udivovala ji trpělivost padesáti až osmdesáti zkoušek, jimiž projemňují každou nově studovanou hru.

Okouzlovalo ji to, v čem dle jejího úsudku leží síla Moskevských, to, že slouží v řadě, že pracují, jako pracovali staří dělníci chrámu, pro celek.

„Jeden večer hraje týž umělec roli celého večera, druhý den malou episodu — a vždycky je celý člověk, celý při věci.

Není velkých a malých, hlavních a episodních, mladých a starých rolí. Všecko je vyrovnáno vážností, poslušností, dobrotou.“

Jsou to celí lidé, celé povahy, neznají ješitnosti, předbíhání, zloby.

„Ruský herec objevuje se tu veliký a nekonečně laskavý, se srdcem přetékajícím něhou, jako autoři jimi hraných dramat.“

Viděla je ve „*Strýčku Váňovi*“, ve „*Třech sestrách*“, v Gorkého „*Na dně*“, ve „*Višňovém sadu*“, v „*Caru Fedoru Jovaniči*“, v Sofoklově „*Antigoně*“ a napsala si o nich do deníčku:

„Nejsou to herci, ale dobří známí. Ani na chvíli se vám nezdá, že jste na scéně. Jsou něžní k dílu, k sobě, k básníkovi, jsou něžní a uctiví k člověku, k bytosti lidské bez rozdílu, protože jsou sami skutečnými lidmi v nejvyšším slova smyslu. Jsou to gentlemani s vysokou inteligencí, kteří pokorně přijímají nauku, kteří věří věrou Čechovovou v budoucí jednotu krásy bez rozdílu a hranic. Jsou přesvědčeni, že umělec nemůže žít egoisticky, i uznali, že umělec musí se státi sekretářem bolesti, z níž má vznikati naděje a ne zoufalství. Láska v jejich pojetí jest jen nejkouzelnější fáze bolesti.

„*Tři sestry*“, to je smutek světa. Nikdy jsem neviděla trpěti s takovou tichostí a s takovým utrpením, právě proto, že bylo trpěno ve třech, smutkem slovanským.

Plakala jsem na nich celý večer.

Nade vším a nade všemi nese se podivná, čarovná atmosféra, cosi nám neznámého, smutek, bezmezný, nesmírný smutek, který zalil celý svět, smutek bez trapnosti, bez přísnosti, lahodný, čistý, vysoce cítěný a nepomíjející smutek, plný dobroty a něhy, smutek z lásky, z roztoužení, z rozluky, smutek Turgeněvovy „neznámé dálky, bezejmenné Rusi“ a Gorkého Fomy Gordějeva. Dálka, neznámá nám, kteří se, v této malé zemi, druh druha dotýkáme lokty, dálka, která je dělí, zapadlé v malých dědinách, anebo pustých, malých městech od kultury, od pravdivých, pracujících lidí, od studní vzdělání, dálka, která odnáší milence důstojníky do východní Sibiře, prázdná, strašná, vše pohlcující dálka naučila je truchliti a loučiti se s takovou čistotou a pravdivostí citu, s jakou my tu odcházíme jenom na věčnost.

Pouze v nejvážnějších chvílích světového umění, v době soudu věků, pouze na obrazích italských, hledajících mistrů možno nalézti úsměvy tak v neznámo rozlitého hoře.

Jenom černý rek na fresce Gozolliho, jenom bledé madony Boticceliho mají před zraky takovou visi truchlivých dálek.

Smutek a něha leží ve shledání, v nervním laskání, v rozloučení, v políbeních, kterými se celují stokrát za večer, kterými se vážně a svatě líbají na neshledanou, jako políbila v poslední chvíli sestersky, v slzách, krásná Olga Veršinina do bílých vlasů, ve chvíli, kdy již hrála poblázněně hudba jeho posádky do Sibiře odjíždějící.

O Ljubov ve „*Višňovém sadu*“ cituje Růžena Svobodová slova paní Čechovové: „Ljubov, to je role jako jemná krajka, položená přes celý kus.“

„Je to nový, neposkvrněný svět, nová země,“ píše o „Višňovém sadu“. „Člověk si tu zamiluje z ruského herce jako z ruských autorů krásu a pokoru utrpení a odpouštění všem a všemu.

Po celý večer zdá se vám, že tímto jevištěm prošla, nebo že je někde na blízku Eleonora Duseová.

Nejhlubší smutek, tichý, krásný, odevzdaný, smutek srdcí, která se vzpírala, která toužila a milovala, kterým všecko, co získala hned a navždy uniká. Svět je samo utrpení, sama

bolest pro všecky a všude. Ale všechno to je šíleně krásné, protože láska všecko vyrovnává a přebíjí.

Konec je taková zhuštěná krása a něha, sladkost bolesti, krása slitování, věčnost lásky, že přiblíží se našemu srdci celý svět, že zmizí pojem nenávisti a nepřátelství a zůstane jediný: touha trpěti, odpouštěti a milovati všechny pro krásu.

Jdete z divadla, smysl světa nebyl vám nikdy tak blízký a nikdy tak otevřený. Cítíte, že oblak něhy a věrnosti objal celý svět. Není nepřátel, všechno sesládlo, všechno je zharmonisováno. Cítíte, že není lidí zlých, ale že jsou ubozí a smutní, že jediná kariéra světa je dostoupit nejvyšší dobroty, že všichni, kteří strádají, trpí jenom proto, aby mohli býti utěšeni, že všichni, kteří působí druhým bolest, působí ji jenom proto, aby jim mohlo býti odpuštěno a aby mohla nad každým jejich činem vyrůsti něha, moře lásky tak hluboké, aby pokrylo všechno hoře a hořkosti světa."

A takto myslila paní Růžena Svobodová po odjezdu Rusů:

„Vím dnes, že je potřeba všechno dělat přesně a zcela se oddat svému dílu. Po jejich odjezdu jsem to poznala.

Chtěla bych teď jenom všechno to, co uvidím na cestě, všechno to málo třeba, krásně a plně zpracovat. Od ruských herců teď vím, že krása je plnost, poctivost, píle, snaha, že jest to stavěti malou věž babylonskou sám ze svých myšlenek a dostavěti jenom tam, kam síly stačí, chtět však dostavěti ji do nebes a věřiti tomu. Tak má člověk nalézti své nejvnitřnější poslání, své pravdivé tóny, zladit je, vyžít je. Jsem šťastna, že mi Rusové přinesli potvrzení v této víře."

 LITERATURA.

Stanislav Zima: *Z deníku starého člověka.* Verše. Hovory básníků sv. 11. Nákl. F. Topiče v Praze. — **Jaroslav Kolman:** *Cassiovy listy.* Téže sbírky sv. 12. — **Milan Fučík:** *Jak léty zpíval člověk-Čech.* Třetí kniha veršů. Náklad. druž. Máje v Praze. — **Jan Hanský:** *Stesky a touhy.* Verše. Nákl. L. K. Žižky v Praze.

Od r. 1883, kdy St. Zima debutoval svazkem kontemplativní lyriky, jest „Z deníku starého člověka" třetí jeho básnickou sbírkou. Nerozdává tedy nijak štědře svou úrodu, ale zato kdykoli se jeho nová kniha objeví, čtenář může být jist její hodnotou. Po těžkých a hodně meditací a filosofií obdařených „Rhapsodiích" (1906) zjevuje „Deník" zcela novou tvářnost autorovu. Jakoby omládlá struna zní v této svěží, lehounce zpívané a místy velmi blízko národních zřídel stojící lyrice, která překvapuje mile toho, kdo zná staršího Zimu. V první části „Obrázky a vzpomínky", do níž autor zařadil žánrové náměty, převládá malba a kresba prostých rysů, drobné charakteristiky lidí i přírody (Pan profesor dějepisu, Žid z Kolomyje, Pražská hospůdka), druhá část „Z vojny" obírá se tímto tematem. Ale St. Zima vidí vojnu vlastníma očima, v nichž se rozžehují jiskérky ironie (List ze zajetí), jako divák z dálky plný soucitu a resignace (Vojáci). Zde by čtenář čekal prudší, odmítavé gesto, ale autor hude pochodové popěvky a vojácké písničky, aniž vojáctví soudí. Třetí část „Mé smíchy a bolesti" je subjektivní lyrika, trochu meditující o přírodě a osudech lidských, trochu romantisujícího sentimentu (Poslední píseň truvérova). Ani v této sbírce nezapřel se ctitel Macharův a to hlavně formálně. Je prostý, plynný, jadrný, úsečný, oddaný formové kázni. „Starým člověkem" jest autor jen v titulu, a pěkná sbírka tato jest vlastně květem druhé mladosti. — Docela jiného rázu je kritisující — polemická lyrika Jaroslava Kolmana. Nedbaje formy, rythmu a řádu hrne se vpřed jako bystřina, což dokládá zejména úvodní fingovaná korespondence Cassia (autorův novinářský pseudonym) s Ruskou Annou Sergějevnou, aby mohl odsoudit žalostné důsledky nauk Lassala a Marxe, které v „ideových" letech čtly ruské kursistky a gymnasistky s nadšením a hlubokou věrou v budoucnost. Dnes vládne tvrdě rudý vkus, a ze Smolného institutu špinavé ruce vedou Rus, v níž před podlcem vše se chví jako za samoděržaví. To je smutná bilance. Jest přirozeno, že forma výměny dopisů poskytne autorovi nejednu příležitost, aby na účet Anny Sergějevny zaironisoval si také o našem životě

Ó, Cassie, být v Čechách mužem,
jakou to je vám asi slastí!

A Cassius na to:

Nu chcete-li nás zahanbit,
jen přijďte v svobodný náš dům...
Dnes rudá, zítra bílá platí.
Jenom program, hesla, prázdná slova
nad mohylami dutě zní.

Ani literární invektivy, dobře zasazené, si neodepře:

Můj pěvče — v nešťastnou jsi chvíli
zastrčil prapor červenobílý
a rudou vlajkou zamával!
Pro co jsi zradil starou bídu?

Nicméně pevná důvěra v konečné vítězství pravdy a opravdové demokracie vyznívá z řádek vržených na papír prudce, spíše s parátností žurnalisty bojovníka než básníka:

Volební, rudé plakáty
vyblednou v slunci pravdy prosté....
Nebude stran... nebude tříd...

Také ostatní obsah sbírky zjevuje mocné zaujetí pro moralitu dneška, kdy nutno říci vážné slovo i k 1. máji 1919, i k 5. červenci, i běžci 28. října i českému komediantu. Jest přirozeno, že někdy elan nadšení předstihuje krok hlubší věcnosti a stane se nedomyšleností („Hold mladých"). „Křest děla" mohl vzniknout jen r. 1913, dnes by musil končit jinou pointou než Palte! — Třetí kniha veršů Milana Fučíka, rovněž trojitě členěná, objímá časově období dvacíti let; již z toho vyplývá, že nemůže býti jednotně naladěna, ač se o to autor s pěkným úspěchem snaží. Vložil uprostřed pod zvláštní záhlaví „Intermezzo", což mu poněkud rušilo paralelism mezi částí I. „Zpíval člověk" a částí II. „A zpíval Čech", a docílil tak rovnováhy. První část je osobní, autor s upřímností doznává své slabosti

Odpusťte, že jsem člověk jen

a také to, čím život ho, mnohdy dosti bolestně a nemile jako veřejného, ne vždy přesného bojovníka navštívil:

Ranit jsem spíše dovedl, než ránu nebo křivdu snést
... naivním jsem, naivním Gaskoňcem.

Dokladem jeho osobní polemičnosti je tu na př. báseň „Invektiva", v níž napadá „bradaté starce", kteří „se smávali vznětům našim bradami třesouce směšni..." „mručení jejich, které zní, jako čápi když z hladu zobáky klapou, neudusí nikdy již duše naší sílu, vzlet náš i pýchu..." Báseň je z roku 1906, autor mluví majestaticky, ale vrstevníci si nevzpomenou, že by se roku toho od „bradatých starců" bylo dálo něco tak děsného. Příroda, moře, jeseň střídá se náladou, a nadšeně ideální znělka „Vánoce Budoucnosti" stupňuje přechod. V „Intermezzu" umístěny epické skladby o mnichu Antonínu, jejž usmrtila touha lásky, a o Alainu Chartierovi, středověkém francouzském básníku a spisovateli, jenž odměněn byl darem největším — polibkem královny. Temata části třetí jsou většinou vlastenecká: „Bílá Hora", „Věřím", „Přísaha na poli Martově" a nejmohutnější zpěv celé knihy „Hudba dějin", nebo příležitostná: „Na první číslo Samostatnosti", „V zápas jdoucích", „Ukolébavka z r. 1916", „28. říjen". Reflexe bělohorská z r. 1904 vyznívá mu beznadějným akordem;

„A my? — Ne k vítězství, spíš vstříc jdem nové smrti."

Jak by bylo krásné, kdyby právě mocní a vlivní činitelé uváděli v praxi, co prohlašují básníci:

válku věčnou křivdě, útisku a bídě,
nesmí být u nás hladových ni nahých.
Válku tvrdým srdcím, ďáblu sobeckosti.

Celkem lze říci: kniha pro autora velmi významná, upřímně místy rozhorlená a lepšího člověka chtějící. Básnické fysiognomii autorově nového rysu nepřidává, jenž by se lišil od obou svazků předchozích. — Beznáročně vydaný, ale velmi úhledně vypravený svazeček Jana Hanského jest zasněné, melancholické privatum, z něhož „srdce dech" vane vstříc neznámé, na níž autor dávno čekal bolem umdlen. Zdá se, že básně jsou většinou staršího data, resignovaným epilogem uzavřené, když ráj srdce nepřišel. Fragment „Rozlet" zůstává svou nedopověděností fragmentem i v knize. Básně mi připadají jako okrajové poznámky a glosy k životu duše hluboce filosofické, spíš přísnou vědeckou erudicí se obírající ale ideálních, básnických sklonů, jež jsou jí potřebou a nutností, pseudonyma jemného srdce a citu, přemítavého a zasnívajícího se bezpochyby i v denní lopotě. Skutek, jímž si to srdce ulevilo.

—pa—

*

Jan Lier: *Za okřídleným kolem.* Povídky železniční. — Sebraných spisů sv. VII. Vydává dr. Václav Brtník. Nákladem „Unie".

Nový svazek Lierových sebraných spisů přináší povídky, které svého času založily auktorovu oblíbenost u českého čtenářstva. Jsou to povídky ze železničního ovzduší; a byl kdysi literární spor o to, kdo první v českém písemnictví začal pěstovati tento obor, zda Jan Lier či Irma Geisslová, spor ovšem velice zbytečný, jako již samo třídění literatury dle ovzduší, kterým se zabývá. Lier v prvém svém povolání jako železniční úředník nalezl si dekoraci pro literární práci a dovedl ji umělecky osvítit; i v prose života shledal souvislost poetickou. Jeho železniční povídky zároveň přinášely v české písemnictví v době historismu a romantiky prvky realistické, aspoň po stránce zevní; v dějích i postavách zůstala umělost. Nicméně četba jejich dnes působí mnohem svěžeji než leckterý Lierův román; není v nich tolik umělé konstrukce v postavách a mluva jest přirozenosti bližší. Několik z nich, které v intencích auktora byly v tento soubor pojaty, podstatou svou ovšem nesouvisí s železničním ovzduším, ale tím také uchráněna jest kniha před jednotvárností. Smírné konce většiny příběhů bývaly patrnou hlavní příčinou jejich obliby a budou jí zajisté i dnes, neznamenají však ústupek čtenáři, na němž hutnost slohu vymáhá soustředěné pozornosti. — Vydání jest velmi pečlivé, řízeno důslednými zásadami a opatřeno nutným úvodem a vysvětlivkami.

Kaz.

TÝDEN.

* V neděli dne 19. t. m. zúčastnil se český lid tří významných událostí. Bylo to odhalení památníku Českým bratřím na Růžovém paloučku u Litomyšle, které přivábilo přes strastné

svízele cestovní zvláště z Ukrajiny (stěžoval si mi jeden z potomků exulantů, že byl na polských hranicích přímo lupičsky obrán o vše, co s sebou přivážel), z Německa i Polska, ba také až z Transvaalu potomky českých exulantů. Sem přišel lid poslechnout řeč Aloisa Jiráska a pozdravit národního jubilanta. Odpoledne odhalen v Litomyšli před Smetanovým domem pomník Janu Amosu Komenskému, u něhož promluvil prof. J. V. Klíma z Prahy. Oba kovové pomníky jsou dílem Vl. Durycha, profesora řemeslnické školy v Litomyšli, jejího profesorstva i žactva. — Na Podřipsku v Obříství smeknuta běločervená rouška s pomníku Svatopluka Čecha, vkusné bronzové bysty na prostém, dobře učleněném podstavci žulovém dle návrhu prof. V. Macha. Zde promluvil spisovatel dr. Fr. Hamza. Všech slavností zúčastnila se vláda a zvláště spisovatelstvo svými deputacemi. Přítomnost potomků českých exulantů, jejichž předkům konfiskován majetek, staví do popředí již nadhozenou otázku, zda by osvobozený národ po zjištění všech rodů a majetků neměl odčiniti loupež císaře Ferdinanda II. a jeho katana Liechtensteina. Statek uloupený je zde, má jej pobělohorská německá bývalá šlechta, po spravedlnosti byl by tedy navrácen těm, jimž náležel. — K těmto národním slavnostem druží se památka třistaletého krvavého letopočtu, který napsali jezuité perem bigotního zbabělce habsburského a mečem kata Mydláře. Měla důstojný průběh u večer dne 20. t. m. a v radniční síni dne 21., ale představoval jsem si, že uspořádání jejímu bude dán širší, lidovější program. Kde zůstalo na př. vojsko, jehož bylo před 300 let plné náměstí? I děla měla hřmít. Tenkrát skučela mstící vítězoslávou, když dřeli kůži za živa z českého lva, dnes by jásala odplatou a vyrovnanou spravedlností. Pietní výstavka musejních památek na výstavišti dovršila oslavu mučedníků. Sestavena chronologicky z písemných i obrazových dokumentů a starých pergamenů od prvopočátku až po naše dny. Toto nejposlednější období bylo však hodně kusé a neúplné jak po stránce literární, tak obrazové. Ad. Kašpar na př. maloval přímo akt stínací jako ilustraci veršů. Vrátily-li nám všecky tyto povznesené chvíle jen znánko onoho ducha opravdového, nezištného a obětovného češství Budovcova, Komenského a Sv. Čecha, nedály se nadarmo jako mnohé, co prchavě mine za dva dni v zapomenutí. *—pa—*

*

* Hořká slova o bídě německých spisovatelů, která však lze aplikovati snad na spisovatele všech zemí, napsal Hans Ryser do časopisu „Berliner Tageblatt" 169. Doufá, že říšská kulturní daň učiní přítrž této nouzi: Právě spisovatelé, kteří při tvorbě svého díla myslí nejméně na zisk a nejsou pro nakladatele tak výnosni, aby dosáhli příznivých podmínek nakladatelské smlouvy, byli především přinuceni, aby se pro udržení na živu chopili jiných povolání. Mnozí si koupili ze svých malých úspor z časů mírových malé hospodářství, jiní pracují pro reklamu všech možných řemesel. Jiní prý jsou místy zaměstnáni jako lektoři větších nakladatelstev, jiných potřebuje průmysl, a velká část žije z podpor nezaměstnaných, ač při svých znalostech jazykových by mohli býti zaměstnáni jako domácí učitelé, překladatelé, tajemníci a korektoři. Nejlepší z nich, pokud našli zaměstnání, plní osm hodin denně své povolání a osm hodin své spisovatelské poslání. *—blk—*

*

* V dubnu t. r. byla ve Varšavě sehrána s velikým úspěchem tříaktová hra „Válka a láska" („Vojna i miłość"), jejímž autorem jest debutant Vladimír Chełmický. Komedie je čerpána z let válečných a byla očekávána s napětím. Přes námitky proti ní uznává i kritika, že autor je sibný začátečník, jenž má smysl pro dramatický spád i pro scénickou úspěšnost. *—btk—*

* Zajímavý pokus se zdařil v červnu t. r. Při představení berlínské státní opery bylo na jevišti umístěno několik mikrofonů. Jimi zachycené zvukové vlny byly drátem sdělovány stanici bezdrátové telegrafie Königswusterhausenu u Berlína, odkud byly rozeslány v okruhu 12.000 km. Celé představení bylo lze dobře sledovati na př. v Římě a v Londýně s dostatečnou zřetelností. *—blk—*

*

* S československým filmem má svět seznamovati v Praze nově vycházející „Internationale Filmschau", psaná česky, německy, francouzsky, anglicky a vlašsky a mající vedlejší redakce ve Vídni, v Berlíně, v Budapešti, v New-Yorku, v Římě a v Miláně. V prvním čísle je zejména článek E. Kische o „Praze a filmu" a upřímný dopis vyslance Mr. R. Crane, pozdravující list, jenž má pomáhati zprostředkování styků mezi Československem a Amerikou i na poli filmové výroby. *—btk—*

*

* „Chronique des arts" ohlašuje nové vydání Ch. Mauricovy studie „Paul Gauguin". Autor knihy, jenž žil s Gauguinem, jedním z tvůrců moderního malířství francouzského, v jeho dobrovolném vyhnanství na Tahiti, v přítomné studii podává výrazný obraz života a díla umělce, jehož E. Carrière, Degas, M. Denis slavili jako svého učitele. *—Aa—*

V Praze, dne 30. června 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

(Pokračování.)

Svobodný lide! —

Občané v revoluci! —

Sešli jsme se dnes v této ctihodné síni, která viděla nepatrné počátky našeho hnutí, které tak záhy zmohutnělo k dějinnému významu, abychom pokračovali ve své práci — ba, vlastně, abychom k ní teprve přistoupili, neboť vše, co se odehrálo venku pod širým nebem a co vás bez výjimky naplnilo takovou radostí a pýchou, jaké jste od svého narození nepocítili — bylo pouhou předehrou, pouhým prvním výkřikem, pouhým zajásáním z plna osvobozených plic...“

Oddychl si, nahlédl do papírku — a již řečnil dál...

„Revoluce je krásná věc — avšak povinností všech, kdož k ní přikročili — a jakmile k ní přikročili, jest — aby udrželi pořádek a starali se ze všech si o jeho zachování. To se ví, že na docela jiných základech, než na jakých stál starý, který se dnes shnile zhroutil... Proto my dnes lid revoluční — z moci své, kterou nám dala revoluce, zrušujeme všechny úřady, a zítra zbavíme všechny držitele moci jejich míst i výsad, které jsou nepřípustné v novém pořádku. Ode dneška není okresního hejtmanství — a hejtman nám nemá co poroučet — — není také purkmistrovského úřadu a purkmistra. Ode dneška platí jenom moc revoluce a její zákony, které si dáme sami — a které vykonávati budou jenom svobodní občané — ti z našeho středu, které si zvolíme, a kterým dobrovolně dáme do rukou moc nad sebou...“

Zase si oddechl a přečetl si kousek Kulhánkova psaní.

„Ve všem musí být systém! Musí být i v naší svobodě! —

Proto neprodleně musíme přikročiti k volbě, musíme zvoliti ze svého středu muže hodné naší důvěry, kterým se zavážeme poslušností, a kteří se hned zítra ráno ujmou vlády na radnici i na hejtmanství, kteří se budou starat o naše blaho — a kteří zároveň budou prováděti všecka nařízení a pokyny, které dojdou z Prahy z hlavního revolučního stanu. — Jakmile si tyto muže zvolíme, jest povinností vás všech, kteří jste přítomni, abyste jejich jména uvedli ve všeobecnou známost, aby hned zítra ráno věděli i ti, kteří se z různých příčin nemohli zúčastniti dnešního našeho památného revolučního shromáždění, koho mají poslouchat. — Oznamovati to můžete kdekoliv, i v hospodách, protože — to se rozumí samo sebou, že i Řehořcova policejní hodina je zrušena, neplatí — a můžete být v hospodě třeba do rána...“

Sotva vypustil ta slova z úst, rozlehl se „dvoranou“ hřímavý potlesk — volání slávy, a dobrá stovka žíznivců se obrátila čelem vzad a začala si raziti cestu k východu... Hrozilo vážné nebezpečí, že nastane ještě větší chaos, než jaký byl na počátku...

Ale s podia — vida, co se děje — hřměl již Matějovský...

„Stát! — Ani hnout! — Nikoho nepusťte! — Nikdo nesmí ven!“ —

A ukázalo se, že jeho moc nad Zubřanskými byla převeliká, neboť několika pouhými slovy se mu podařilo všechny žíznivé zadržeti a přiměti k setrvání. Byl to skoro zázrak — rozhodně však čin bohatýrský, jehož velikosti nepochopí nikdo, kdo nepoznal z vlastní zkušenosti zubřanské žízně. Světem prošlí lidé tvrdí alespoň, že velblouda lze snáze zastaviti před oasou uprostřed pouště, než pravého Zubřaňana před hospodou, žízní-li... Matějovskému se to však podařilo naráz u sta! — —

Vypial se proto náležitě hrdě a hlaholil. .

„Musíme si zvoliti revoluční výbor, který sestává z dvanácti členů a předsedy. Každý člen výboru bude pověřen určitou funkcí, která bude ještě blíže označena a vymezena — a na svém místě bude zodpovědný jenom presidentovi, který se jmenuje — jako ve francouzské revoluci representant. Říká se mu „občane representante" a tyká se mu! On dohlíží na všecko, každý ho musí na slovo poslouchat — i členové revolučního výboru! On je víc, než purkmistr, hejtman a okresní starosta dohromady — on vládne a je zodpovědný jenom hlavnímu revolučnímu stanu v Praze!

Občané v revoluci!

Já se vám nevnucuji, ale musíte uznat, že jako tribun lidu jsem dosud mezi vámi zastával náramně podobnou funkci — a že, tak říkaje, už v tom umím chodit! Proto by bylo dobře, kdybyste si zvolili mne — a já vás ujišťuji, že bych dělal všecko možné, abyste byli se mnou docela spokojeni...

Já nikoho nenutím a nikomu neříkám, aby pro mne hlasoval — ale kdo je „pro", ať zvedne ruku!" — — —

Les, nepřehledný les lidských ramen se zvedl v „dvoraně"...

Kdosi vzadu vykřikl: „Ať žije Matějovský! Sláva!" — A již bouřilo volání ze všech hrdel, jako řev bouře — jako dravý jek vichrem zbičovaného moře...

Matějovský mohl zvonec strhat...

A když hlahol poněkud utichl, zahovořil v nejměkčí své tonině, záře nebeským blahem...

„Občané v revoluci! —

Děkuji vám ze srdce za projev vaší lásky a příchylnosti. Vložili jste svou volbou na má bedra těžký úkol — ale vaše přání je mi rozkazem. Vaše důvěra mi dodává nových sil — a proto se nebojím, že nebudu s to, abych vám vládl moudře a spravedlivě..." — — —

Řeč Matějovského a jeho pohnutí nebylo by skončilo tímto rozběhem. Naopak, zdálo se, že ani za hodinu nebude hotov se svým representantským díkůčiněním. Ale právě v této chvíli se udála ona trapná a ošklivá příhoda, která zmrazila všechny Zubřanské — a smetla jejich právě zvoleného občana representanta s královské výšky rovnou na dlažbu...

Ve dveřích za Matějovským se pojednou objevil komisař Doubravský v parádní uniformě, vedle něho redaktor Prach — a za nimi dva četníci s bodly na puškách. A tito jakmile vešli, zastavili se u dveří a již drželi zbraň, připravenou k střelbě, proti zástupu...

Současně se ozval od druhých dveří v pozadí „dvorany" zoufalý výkřik: „Ježíš-marjá! Četníci! — Nestřílet!" —

Třemi rychlými kroky ocitl se Doubravský na podiu vedle Matějovského, který tu stál jako solný sloup — a jediným hmatem mu vytrhl z ruky pomačkaný list redaktora Kulhánka...

Matějovský v úleku učinil mimovolný pohyb, aby psaní zachránil — ale již v druhé chvíli mu ruce bezvládně klesly...

„Ani hnout! Tam stojí!" — vykřikl na něho Doubravský a ukázal ke dveřím na četníky...

A tribun lidu — občan representant — redaktor Matějovský couval pozpátky s podia a třásl se jako osykový list ve vichřici a bledl jako plátno na měsíčku...

„Ve jménu zákona!" — hřměl Doubravský k ztrnulému množství, nevšímaje si již padlé veličiny, ke které významně přistoupil jeden z četníků — „vyzývám všechny přítomné, aby setrvali na svých místech! Všechny východy jsou obsazeny četnictvem, které nepropustí nikoho dříve, dokud nebude dovoleno odejíti! — A žádám vás, abyste pozorně vyslechli řeč pana redaktora Pracha!" —

Odstoupil — a na jeho místě se objevil redaktor Prach...

Byl vážný a skoro smutný, když začal promlouvati...

„Drazí spoluobčané!" — řekl tiše a odmlčel se... „Jen nerad a skoro na rozkaz pana komisaře uvolil jsem se pověděti vám ryzí pravdu... Chápu plně vaše překvapení a pochopím i vaši bolest, ale pravda, pověděná včas a záhy je lepší, než dlouhý klam, ze kterého byste byli dříve nebo později ještě hůře vytrženi... Je sice pravda, že na včerejší nebo na dnešní den bylo v Praze chystáno cosi podobného tomu, o čem jste dnes slyšeli — ale bohužel, o věci se dověděla příliš záhy vláda a policie. Byla proto učiněna nejpřísnější opatření — takže k ničemu nedošlo a ani dojíti nemohlo... V Praze je naprostý klid a ticho. Na ulicích stojí vojsko ve válečné pohotovosti, v plné výzbroji a se strojními puškami. — To je pouhá a ryzí pravda, kterou jsem zjistil telefonickým hovorem se svými pražskými přáteli... Slyšeli-li jste něco jiného, pak vám bylo vyprávěno, co se snad mělo díti — ale nestalo se."

Ustoupil s podia — a v téže chvíli se rozlehl sálem hlas Hroznatův, který nikdy nikde nesměl scházet...

„Mordie! Tu to máme!“ — ječel — „Dyk mně se to zdálo hned vod začátku ňáký voškilvý... Té taky rozum! Co pa' se dělá revoluce s troubama a s tureckým bubnem? — Na to muší bejt kvéry, kanony a barikády...“

„Ticho!“ — zahřímal Doubravský s podia a přetrhl tak Hroznatovi řeč v nejkrásnějším rozběhu... „Každý projev je zakázán! — Slyšeli jste všichni, co řekl pan redaktor Prach, jemuž jistě můžete věřiti, kdybyste již nechtěli uvěřiti mně. Byli jste zbytečně pobouřeni a dopustili jste se činů, které jsou v přítomné době přísně stíhány. Vyšetřování ukáže, čí vinou se stalo — a není pochyb, že hlavní viníci budou přísně potrestáni. Proto vás vyzývám ve jménu zákona, abyste po jednom a v klidu opustili tuto místnost. Ve dveřích oznámí každý četníkovi své jméno, a bude zapsán za účelem dalšího vyšetřování. Poté se každý odebere přímo domů; každé shlukování a shromažďování na náměstí a v ulicích je přísně zakázáno!“ — —

Odstoupil a od obou dveří místnosti se ozval lehký šum... To zubřanští revolucionáři odcházeli... Krotce a poslušně — nejinak, než jako slepice podvečer a po dešti na hřad...

Doubravský si stoupl k Prachovi a hovořil s ním, nevšímaje si již davu...

Teprve když již byla místnost zpola vyprázdněna, poodešel a zavolal k sobě Matějovského, který stál dosud u podia a klepal se strachy, třebaže už četník od něho dávno odstoupil a ujal se práce ve dveřích...

„Poslechněte,“ — povídal mu téměř šeptem — „hleďte se také ztratit, a máte-li doma ještě něco, co by vás mohlo při prohlídce zkompromitovat, ukliďte to zavčas, poněvadž není vyloučeno, že už ráno budete zatčen a dopraven do vyšetřovací vazby!“ — — —

Občan representant nebyl slova schopen. Uklonil se jenom a již hledal tesařskou díru z „dvorany“.

„Ty's ho pustil?“ — zeptal se Prach, sotva že se k němu Doubravský vrátil...

„Divíš se tomu?“ — opáčil otázku komisař... „Spíš než toho, měl bych zavřít tebe! Ten tu žvanil celkem pitomosti, ale těch pár vět, které jsi ty pronesl, by dávno stačilo na šibenici. Člověk si tě pozve, abys mluvil loyálně — a ty mi „bohuželuješ“, že to s tou jejich revolucí není pravda!“ — —

„Poslechni!“ — odsekl Prach, pohlédnuv na něho úkosem — „Pamatuj si, že po druhé bych se již ani k tomu nepropůjčil! Je mi až stydno...“

(Pokračování.)

Václav Brtník:

SNIVÝ VEČER.

Zahrady růžemi vykvetly,
po cestách tlí lístky magnolií —
Nápěv z dálky přilétlý
do duše se vpíjí.

Břeh plný střemchy a jasmínu
do noci vůní dýše
tam, kde můj člunek ve stínu
kolébá se tiše.

Stříbrem hrá měsíc na vlnách,
chvílemi ke dnu se hrouží...
Blouznivý stesk mi k srdci sáh',
písnička pláče a touží...

Tak se mi zoufale zachtělo
měsíci všecko říci,
který tě líbá na čelo
po boku jinému spící.

Růžemi zahrady kvetou zas,
vzpomínky vzbouzejí znova...
Písně hlas po vlnách se třás',
v hrdle dnes dusí se slova:

Za stejné noci že blouznila
o štěstí se mnou dívenka hezká,
v polibcích mnohé slíbila,
kde však je dneska?

Zažehnal proutek myrtový,
co chtělo odvážné mládí...
Neboj se, písnička nepoví,
jak jsme se měli rádi...

PROMĚNA.

Tytéž cesty jako loni,
jako jiné roky —
A přec, jak to kolem voní,
kam mne nesou kroky!

Kde dřív honila se mračna
po krajině nízko,
dnes má duše dobyvačná
k nebi má tak blízko!

Jaký všude odstín nový,
kde dřív oko sleplo,
co vše šumný pramen poví,
jaké všude teplo!

Jaký mír to táhne v lesy
z podvečera snivě!
Jak se moje zraky věsí
na vše žádostivě!

Všude milo, jako doma,
a přec všecko vzruší!
To že tebe, milenko má,
mám tak plnou duši!

Z knihy „Na rozcestí“.

Tereza Svatová:

HORSKÁ ROMANTIKA.

(Pokračování.)

Bohuška, dceruška respicienta finanční stráže, jemné světlovlasé děvčátko, stále nažehlené a jako z cukru poslouchávalo Anežku jako vyjevené, jako opojené proudem vypravování i obsahem pohádek. Pohádka o šťastném chlapci tenkráte zvláště ji dojala. Také ona znala jednu a také o šťastném hochu. Nevypravovala jí však babička — ona zde žádné neměla — ale matinka přečetla jí povídku „Jak Jaromil k štěstí přišel“ z velké obrázkové knihy, kterou poslala paní kmotra z Prahy a ve které jest ještě mnoho pěkných věcí vytištěno. Matinka řekla, že knihu sepsala krásná, nešťastná paní — Božena Němcová že se jmenovala, a pan Němec že byl úředníkem při finanční stráži jako její, Bohuščin tatínek.

A Bohuška nějak hrda na stavovské příbuzenství se slavenou spisovatelkou, vítězně pohlédla na usmolenou Anežku, ujišťujíc však, že vzácnou knihu z Prahy přinese zítra sem k lesu. Anežka, pohodivši tmavou, copánky opletenou hlavičkou, vyhodila také svůj trumf — a ona že se dnes večer naučí od babičky pohádku tu nejkrásnější a zítra že ji tady bude vypravovat . . .

— — — — — — — — — — — — —

Často zacházela jsem ke mlýnu v údolí. Mlýn byl starý, rozlehlý a z větší části ze dřeva; zděné bylo jen stavení obytné s vysokou podezdívkou a se špýcharem v podkroví. Přístavky, pavláčky, schody a schůdky byly zčernalé věkem, omšeně a smutně vyhlížely i staré kryty šindelové. Nazelenalá okluzká vrstva pokrývala vodní žlaby, vantroky i široký bedněný podkrov, v němž skoro stále se otáčela dvě velká, věčně vodou prosáklá černá kola. Tmavé stavivo starodávné pilky při boku mlýna vystavěné vystupovalo posupně ze zelena sametově měkké louky a vrhalo pitvorný stín na její osluněnou plochu. Osamotnělá, starobylá stavba nad tichým ocelově šedým náhonem řeky, s hradbou smutných lesů na zvýšeném pozadí, nebyla zrovna vábivou a když se mi ponejprv za ostrohem lesa zjevila, nenapadlo mne nic jiného než strašidelná loď z Wagnerova „Bludného Holanďana“. Čím blíže, tím přívětivěji měnil se však obraz, a když vešla jsem na velký dvůr, zasmálo se na mne celé prostředí, naplněné živností mlynářskou a polním hospodářstvím. Rázem zalíbila se mi celá vnitřní úprava dvora, domu, příbytku i starodávné „mlýnice“. Líbili se mi mladí, umoučnění lidé s úsměvem v oku, v čilé práci mezi stohy pytlů naplněných vzácným pokladem obilného zrna; líbily se mi rozechvělé bílé proudy mouky, stejnoměrně a jako z nevyčerpatelného zdroje se řinoucí do velkých moučnic, za veselého klapotu starého stroje mlýnského a za šumivého zvuku vody ve vodním žlabu pod koly. Síla proudného živlu země, spojena s vynálezem důmyslnosti člově-

kovy, spojovala se zde s vonnou blízkostí daru božího v jediný, radostný pocit klidné spokojenosti. Klidná spokojenost zářila také z tichého zraku kulaťoučké paní mlynářky i z trnkových, šelmovsky se usmívajících očí hodně již zestárlého pana otce. Přes to, že vyhlížel zevně jako Raupachův lakomý mlynář v Dušičkové komedii, uvnitř byl člověk dobrý, přející, ducha veselého. Tiše žil zde v závětří svůj pracovitý, beznáročný život se svou rovněž laskavě cítící panímámou. Bystře však pozoroval mírně se vzdouvající vlny okolního života a pilným čtením a odebíráním časopisů nezůstával ani událostem a době ničeho dlužen. Rád si zapolitisoval a ukazuje do dálky přes hřeben pohraničných lesů říkával, že náš berlínský pan soused by nás nejraději spolkl. Při tom složiv ruce v zápěstí k sobě, napodobil rozevřením dlaní tlamu krokodilovu. Svůj starý mlýn zálibně si pochvaloval a také to, že mu hory dobře slouží.

„Kašlu a kašlu třicet let, ale nehorší se to," říkával spokojeně, když se vykuckal a honem dodával, že jeho nebožtík otec se tu dokašlal pětaosmdesáti let.

„A veselý a žertovný byl do poslední chvíle!"

„To když ho pár dnů před smrtí navštívil kamarád také již osmdesátiletý a k tomu hodně dýchavičný, honem ho pobízel: „Poslouchej, Anton, vylez si támhle na naši „citrónku" a natrhej si hrušek plnou čepici a třeba plné kapsy — já ti to dovoluju!"

„A to se, chudák, posledně rozesmál a posledně také viděl svůj oblíbený strom obalený ovocem."

Když mi tuto příhodu pan otec vyprávěl, zadíval se na ohromný, v kmeni již rozeklaný, pečlivě však trámky semknutý strom a řekl: „Já bych tu hrušeň nedal porazit ani za nic. Již proto ne, že nebožtík tatínek se z postele na ni díval ve své nemoci, že byla poslední radostí, které se mu zvenčí dostávalo.

Jindy vypravoval o dřívějších držitelích starého mlýna, o rodině Roudných, od kterých jeho otec mlýn s polnostmi zakoupil. Jako chlapec slýchával o nich doma i ve mlýnici od krajánků mnoho zajímavého vypravovat. „Starý Roudný byl člověk jako obr; do žádných dveří nemohl vejíti, aby nemusel sehnout hlavu, a prsty u rukou měl silné jako ručky malého děcka. Potkal-li ho cizí člověk v polích nebo v lese, zarazil se nad jeho obrovitostí a děti před ním hned obrátily jako před lidojedem z pohádky. A on přece jen nejraději vepřové tučné s hrachem pojídal, jak říkával a proto že je tak silný. Byl samý žert a samá mlynářská šelmovina. Ze svých dětí měl radost hlavně proto, že se zvedly zcela po něm, co se týkalo tělesné zdatnosti. Později ovšem leccos přišlo, co mu snad radost kalilo. Nejstarší z hochů vysloužil vojnu a když se vrátil, byl hotový pijan. „Když mám dva groše v kapse — tak se mně perou, musím tedy pít," říkával v šalandě mlečům, vrátil-li se ze vsi napařený.

Jiný z nich byl známý pro svou velikou sílu široko daleko. Rád se sázel v hospodě hlavně s německými sousedy z Pruska, kteří v jeho silácké výkony nechtěli věřiti.

Na každém rameni unesl korec pšenice a ani se nesehnul. Jedenkráte se vsadil, že vynese na zádech do dřevěných schodů na násypku devítiloketní cíchu plnou obilí, a také vyhrál. Ovšem že se schody pod ním při tom rozčísly, tak že se dolů již po nich nedostal a musel skočit oknem.

Nejmladší z Roudných hojil zlomeniny, vymknutiny a vždycky dobře. Sám doktor z města chválíval jeho výkony, zvláště co se vymknutin týkalo, a říkával, že Tonda Roudných má na takové věci dost síly a to že je to hlavní.

Ztužené oudy a zkamenělé otoky dovedl rozmazat tak, že zvláčněly jako máslo, třeba že pacient při tom mazání často i omdlel.

Lidé říkali, že těch Roudných je všude jako jednou tolik a když přijdou k muzice, že je jich plné kolo. A oni také bývali často v kole samotni. Nelíbila-li se jim právě společnost, vyvolali pranici a za chvíli vyházeli z hospody všechny ostatní tanečníky. A tyhle jejich kousky se starému Roudnému právě líbily. „Dobře jste udělali," říkával, „vždyť snad nejste žádné kočky."

A když jedenkráte spunktovali ve vesnici za hranicemi rvačku, že tam až na poplach zvonili jako k ohni, tu se mohl smíchem zalknout a pořád jen — jak hoši dobře udělali, že těm Němcům tak naprášili! Divná však věc — všichni dost brzo zemřeli, žádný z nich šedesátky nedožil. Jediná sestra jejich všechny přežila. Můj nebožtík otec říkával, jaká to byla pěkná ženská. Veliká, silná, po tvářích jako růže, vlasy jako havran a hlavu že nosila pyšně vzhůru jako jelen. Nade všecko milovala veselost, zpěv a tanec byly jí nade všecko. Když ji rodiče k muzice nepustili, vyskočila v noci třeba oknem a hrrr na hora do hospody, kde se tancovalo od neděle odpoledne až do pondělka do rána. Tam také se seznámila s rodinou nějakého profesora z Berlína; zpívávala jim české písničky a protože měla krásný hlas, přemluvili ji,

aby jela s nimi a dala se vyučit k divadlu. Rodiče nechtěli ovšem dovolit, ale nakonec vyplatil jí starý Roudný její věno a ona odjela do Pruska a již se nevrátila. Psávala však, pokud byli příbuzní na živu a chválila své postavení. Byla zpěvačkou u dvorního divadla, a nakonec si ji vzal nějaký hrabě. Byl jsem již hezkých pár roků tady na mlýně hospodářem, když jednoho letního odpoledne zastavil před vraty velký, cestovní kočár s premovaným kočím a služebníkem na kozlíku. Z kočáru vystoupil bělounký stařeček s dlouhými vousy, v šedivém svrchníku a v šedivém cylindru; za ním slezla vysoká, statná ještě paní s vlasy rovněž bílými pod střechou tmavého klobouku. Pán zůstal venku, ale paní vešla do dvora a rovnou přes násep do světnice k nám jako stará známá. A hned srdečně a pěkně, abychom odpustili, abychom dovolili, že by ráda manželovi ukázala mlýn a místa, kde se narodila. Tatínek její že se jmenoval Roudný. Toť se ví, že jsme radostně vyhověli jejímu přání a všude jsme panstvo provedli. Ten starý pán byl opravdu hrabě a ona jeho paní. Oba měli dětinskou radost z každé maličkosti; pánovi bylo u nás ve mlýně vše nové, ale paní všude napřed podle paměti a se smíchem a slzami v očích stále pánovi vysvětlovala, co a jak bývalo u nich, dokud byla doma. Měla radost, že se mnoho nezměnilo a celá omládlá proběhla příbytek, mlýnici, k vantrokám zašla, na pilku, ke splavu, do zahrádky. Staré stromy objímala, keře hladila, kytičku lučního kvítí na louce si natrhala a tu kytičku, že ji musí dát suchou do rakve — zaprosila hraběte.

I malou svačinu přijali u nás a vlídně jako příbuzní pak odejeli. Hrabě mně poslal po čase bedničku cigár a paní mé ženě krabici všelijakých sladkostí. Více jsme však o Roudných Josefce ničeho nedoslechli . . .“

Krásně bývalo tu ke konci dne na kulaté lavičce, urobené ze starého vymletého kamene mlýnského, postavené zrovna pod jezem stále hučícím a nepokojným, s oblou linií vody na kamenité, vyzděné hraně a s rozčeřenými choboty zpěněných vln pod ní. Voda šuměla bez přestání, chvílemi v hloubce zaklokotalo, píseň nejkrásnějšího živlu země rozplývala se neviditelně vzduchem, zatím co zrůžovělý odlesk západu přilínal kouzelně na povrchu vody. V takových chvílích pitoreskní silueta starého mlýna zkrásněla též a se vším okolím nabývala mluvy své . . .

Nikdy nenasycena dojmy přírody, neslyšně odcházela jsem k domovu ve vsi, někdy vyčkávala jsem, až bylo možno hospodářům vzdáliti se ze stavení, stále ruchem naplněného. Přicupala paní mlynářka, všecka naškrobená, zrůžovělá pohybem celodenní práce, rozjasněná vlídným hnutím přátelského srdce.

Vyslechla jsem malé události dne, drobné příhody v domácnosti, drobné stesky, drobné starosti a radosti — všechno to, z čeho se skládá a čím se udržuje trpělivý, beznáročný život dobré venkovské hospodyně.

Později zvolna, sehnut přitáhl pan otec. Moudré, blýskavé jeho oči zapátraly po okolí, neblíží-li se odněkud člověk do jeho mlýnské samoty. Měl lidi rád, rád si zahovořil a požertoval. Po louce, pěšinkou v trávě utajenou přibíhala ženská, nevelká, nemladá, oblečena od hlavy k patě do vybledlého kartounu. Sepraný, květovaný šátek měla stažený hodně do osmahlého, vrásčitého obličeje, ale jak se před námi zastavila, šátek na hlavě zneklidněl a v jakémsi pravidelném poskoku kmital se na temeni hlavy. Také kůže na čele stahovala se ženě stále od obočí k vlasům a zase zpět.

„Tak, Peterková, odkud — anebo kam?“ zahovořil pan otec jako žertem. Babka se potutelně usmála, opatrně se ohlédla a za zrychleného poskoku šátku na hlavě sdělovala, že pro trochu tabáku a kafe běží „na druhou stranu“. A již uháněla dále ke kopci a lesu.

„Potkáte-li prajského krále, tak ho ode mne pozdravujte!“ volal za ní pan otec. Peterková, se smíchem to že ano, to že jistě nezapomene. A než jsme se nadáli, ztratila se nám v šeru lesa na protějším vrchu. Mlynář zvážněl, žertovný úsměv na rtech mu pohasl.

„To máte také takového chuďasa,“ řekl soucitně; „běží pro trochu kávy a tabáku a na to běžení sem a tam — potřebuje skoro celou noc! Je to stará pašerka a známá po všem okolí. Za mlada zásobovala bezmála celý kraj a financům dala práce více než deset jiných. Málokdy se jim podařilo s něčím ji lapnout, jako kolčava jim všude proklouzla. Jedenkráte, hodně již v podzimu, hnali se za ní z kopců do údolí, ale když přiběhli k řece, někde se jim s očí ztratila. Běhali kolem Orlice a nevěděli, že tetka sedí nedaleko v řece pod olšemi a ranec se zbožím, že drží na hlavě. Kolik hodin čekali pak na můstku marně a když je to omrzelo, celí prokřehlí odtáhli. Peterková to však tenkráte zle odstonala a do dneška prý jí zůstalo po té lázni loupání v těle.“

„A čeho se měla, prosím vás, chytit? Brzy ovdověla, dětí bylo hromadu, starou

mámu měla ještě u sebe a na tolik krků by poctivá práce jedněch rukou nebyla stačila. Tak se odvažovala na život i na smrt. — Jedenkráte koupil náš šenkýř v Prusku čtyřiadvacet židlí do zahrady a měl je složeny u přechovavače v pohraničné vesnici támhle za kopcem. Šlo jen o to jak židle dostat přes hranice. Peterková se nabídla, že je přenosí — ale jen až se najde příhodná chvíle. — Ta příhodná chvíle se konečně našla. Přihnala se bouřka před samou nocí, hrom tloukl, blýskalo se, vítr se zrovna vztekal a z nebe teklo jako ze žlabu. Psa by nebyl člověk vyhnal, jak tenkráte na horách bouře řádila. Peterková však bez dlouhého rozmýšlení vyrazila do toho božího dopuštění v naději, že finančníci budou zalezlí v celnici, v té psotě že se jistě ven neodváží. — Dvanáctkráte přeběhla přes hraniční čáru od vesnice k hájovně na naší straně, až židle šťastně přenesla, zatím co hrom třískal okolo ní do všech koutů lesů. Teď pašuje více ze zvyku a je zdravá při tom běhání jako málo kdo, přes to že je vyschlá jako louč. Ten šátek jí na hlavě poskakuje proto, že kůže na lebce se jí stále natahuje a stahuje a i uši se při tom pohybují. Ona říká, že to má od samého naslouchání, nejdou-li strážníci, a od samého strachu, aby ji nechytili."

(Pokračování.)

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Pokačování.)

Pepek. To je stříbrné, že?"

„Plechové, Pepíku."

„Pořád šidíš, to není hezké."

„Co tam děláš?" zakřikla naň matka ze síně.

„Je tu bezruký, mami."

Žena vyšla, přehlédla jej klečícího a ostrost zmizela z jejího pohledu. „To jste vy prve?" Radko sklopil oči. „No, člověk nemá kdy prohlížet, mohl jste říct, aby nebylo potom člověku hanba. Pepíku, zaveď jej do kuchyně."

Radko se poslušně zvedl a šel za hoškem. Hospodyň mlčky dala na stůl, přistavila hochovi židli, a hoch se vtípil. Radko i to poslušně přijal.

Když byl hotov, mrskl klučík okem po mamince, a vida, že se nedívá, ukázal mu medaili v hrsti, jako by se ptal: smím? A když přisvědčil, pohladil ji, obrátil ve světle a pak šup s ní do kapsy. „Už jsme hotovi, mami," prohlásil a Radko vstal, děkuje.

„No, no, kam pak ještě půjdete! Noc je na krku. Chcete-li přespat, pacholkova postel je prázdná. Zaveď ho, Pepíku. Jsem tu sama, víte, muže mám pryč a tu ten v práci nepomůže. Ráno se přijďte nasnídat. Tak dobrou noc." — —

III.

Radko rozdal záhy potom i kříž a stal se žebrákem. Připadalo mu to dobrým skutkem pro bývalou pýchu. Naučil se prosit po svém. Stoje pod lipou nebo u kříže na návsi, zpíval měkkým hlasem tesklivé písničky, až se k němu sběhly děti, jeho nejmilejší dárcové. Měly nejméně, ale on nechtěl víc a ony dávaly tak, že ho to nebolelo.

Tak došel až horských vsí, jež se mu zdály dost chudobny, aby si nemusel vyčítat chtivosti, a dost daleky jeho domoviny. Tam se stal žebrákem kraje, Radkem Bezrukým. Nemohl se mnohým odsloužit, ale co mohl, to dělal náružívě rád. Nosíval nůše dříví a chrastí, pytle borků z lesa, když mu je uvázali na záda, zapřahal se do vozíku chudačkám, aby svážel hubenou úrodu, nosil poselstva a vzkazy ze vsi do vsi, vodil děti na houby, o nichž věděl záhy líp než kdo jiný, nebo i pohlídal tu drobotinu doma, když všecko muselo ven, i odrostkové, poněvadž nebylo mužů.

„Dobrý je," říkávali, „ale smutný, neumí se smát."

Děti to však rozhodně vyvrátily, tvrdíce, že jich nikdo neumí tak rozesmát jako on, a stará kovářka to potvrdila, slyšelať ho jednou.

To bylo na Kalečníku, na kopci prostřed lesů. Radko šel z pochůzky ztracenými, samotářskými pěšinkami, jichž neznali leda hajní a dřevorubci. Zarazil jej dětský pláč, takový tlumený, z něhož se ozvalo úzkostné zavolání: mami! mami! Zachvěl se a v prvém otřesu chtěl prchnout, pak klesl na kolena jako zlomen neviditelným břemenem, ale když se zvedl, běžel jako pes po stopě a dral se vzhůru houštím po hlase. Poznal však, že se děti daly strachem na útěk. Jejich pláč se stal ještě úpěnlivějším. Stanul, stiskl víčka, z nichž

se mu již již draly slzy, a přiměl hrdlo k veselé písničce, jaké již dávno nezpíval. Zpíval, zpíval, ale všecka bytost naslouchala do lesa, zda se dětské nožky zastavují. Stanuly. A když dozněla sloka, zavolalo to nejistě z povzdálí: „Radko?“ — „Ano! Já Radko Bezruký!“ zasmál se, zatím co stíral slzu. „Kde jste, drobečci?“

Šel k nim a našel Adámka a Marylu ze své vsi, jako párek hřibů schoulené za borovicí. „Kde jste se tu vzali?“ — „Zbloudili jsme.“

Maryla se dala úlevou do pláče, i požďuchl ji Adam: „Neplač, no neplač, hloupá,“ a rozplakal se s ní.

Nebylo to již úzkostí, ale Radkovi se chvělo srdce jako kleštěmi uskřípnuto. Co s nimi, aby je utišil? Přisedl k nim do mechu a laskal a tišil je slovy, ale marně. I ustal a najednou vesele vzkřikl: „Aha, veverušo, mám tě! Neutečeš mi. Mám s sebou Adámka, ten tě šiškou srazí, počkej! — Vidíš ji, Adámku?“

„Kde?“ umlkl a vykulil oči.

„Támhle na té borovici. Za kmen se schovala, jen hlavička jí kouká, za druhou větví, tam, tam! Kde jsou šišky? Marylo, sbírej, chytneme ji!“

Maryla povzlykovala, až jí to ramínkama škubalo, ale hledala, a hlavně se dívala po hlavičce, na jejíchž ouškách jsou prý štětičky. Obešli borovici, ale veverky nebylo.

„Ta tu má hnízdo a schovala se do něho. Nevidíte ve kmeni díru?“

„Vidím,“ tvrdil Adam.

„Tak je tam. Kdybych měl ruce, kdybych měl ruce! Ale víš, Adame, co? Zdvihnu tě a nakoukneš.“

Klekl, Adámek mu vlezl na ramena, dal se zvednout, ale žel, ani na první haluz nedosáhl, aby vyšplhal.

„Nechytej tam rukama,“ varoval Radko, „kousla by tě, má tam jistě mladé. Počkáme potichu, až vyleze, a potom jí dáme!“

Složil svého jezdce do mechu a jal se obírat Marylou. „Viděla's mladé veverky? Ne? Oh, to ti máš čeládku! Začervenalé a malé jsou jak božíhodová buchta, očka černá jako hrozinky v ní, nu docela buchetka, jen že se nedá sníst, ale sama do všeho kouše. Viděla's zubatou buchtu? Zase ne? A já ano. To jsem byl malý jako Adam a měl jsem ruce. Jednou maminka upekla plnou ošatku buchet, ale nedala pozor, udělala jednu zubatou. Strčila ji naspod, aby jí nebylo vidět, ale to si, pane, dala! Postavila je do komory chladnout a šla do kuchyně. Zubatá se zatím dole vrtí, žduchá, hned že se ta na ni tlačí, hned že by chtěla také vidět pytel mouky, z kterého se narodila. A když žduchání nepomohlo, chlamst, slupla sousedku, a chlamst, slupla druhou, jen se po nich zaprášilo. Ostatní se zhrozily, začaly do ní bušit a mačkat ji; ale bylo pozdě. Vyrostla z těch dvou tak, že se teď pustila kurážně do všech. Že neměly nohy, nemohly jí utéct, a tak šup! šup! ztrácela se v ní jedna za druhou a zubatá rostla a tloustla, až jí byla plná ošatka. Teď měla kolem sebe volno, i na pytel viděla, jen že se jí nelíbil. — „Jak — prý — jsem se tam mohla narodit? Z mouky! Když do ní fouknu, celý pytel se rozpráší, a já, heleďte, jaká já jsem pevná a silná a červená!“ — Nafukovala se, nafukovala, až trochu na boku praskla a bylo v ní vidět hrůzu tvarohu a hrozinek. No, ze všech buchet, co jich snědla, to je co říct! — Já jsem zrovna dostal hlad. Ženu se do komory, buchet nikde. — „Mami!“ volám — „mami, kam jste je dala?“ — „Na ošatku! Což nevidíš?“ — „Je tu jen jedna!“ povídám. Maminka skočila polekána, kdo že jí je sebral — a spráskla ruce, když to uviděla. — „Oh, ty zubatá!“ zanaříkala. „Věděla jsem, že mi uděláš nějakou hanbu, ale toto! Co si teď počnu? Co dám na stůl, až přijde tatínek?“ — „A tatínek zrovna přišel. — „Co pak se stalo?“ ptá se. — „Ale, plnou ošatku buchet jsem napekla, takových pěkných žluťoučkých a červených jako kuřátka, a ta zubatá, jediná nepovedená, všecky mi je snědla.“ — Tatínek se podíval a dal se do smíchu, když uviděl zubatou na ošatce širokou a nafouklou jako kvočnu na kukani. „Buchta zubatá snědla nám kuřata,“ smál se; a maminka se zlobila, protože nevěděla, jakou ctí teď zachránit oběd. I vzal tatínek nůž a šmik, šmik, rozkrájel zubatou na kousky. Já jsem skákal po síni a smál jsem se: „Buchta zubatá snědla nám kuřata, ale přišel pantáta a buchta je rozkrátá.“ Jak živ jsem se neměl jako tenkrát.“

„Proč?“ zavřela vyjevená Maryla hubičku.

„Protože tatínek jedl samé kraje a já samé prostředky.“

Maryla spolkla na plano, jak se jí dělaly laskominy, ale Adam kopal špičkama do mechu a říkal: „Buchta zubatá snědla nám kuřata, ale přišel pantáta, a buchta je rozkrátá.“ Pak se převalil naznak, dal se do smíchu a výskal na celý les: „Buchta zubatá!“

„Jak se to zpívá?“ zeptal se z ničeho nic.

Radko vstal, vykročil kolem borovice a zazpíval, zatančil, až mu rukávy vlály.

V tom přišla stará kovářka, že prý nemohla odolat, aby nevypátrala, kdo že se

to tu směje a zpívá a výská. Kus cesty do kopce se za nimi vláčela. „Ale," dodala tišeji, dopověděvši, „divný byl ten Radkův smích, hrdlem, ne srdcem. V očích měl takový strach při něm nebo co, ani nevím, ale pravý smích to nebyl." —

IV.

Radko opravdu nesnesl dětského pláče, všimli si lidé potom. Tu uměl najít tolik laskavůstek, žertů, písniček a pohádek, uměl tak zaujati, že žádná drobná tvář neodolala, na každou vyvábil smích. Děti ho měly rády, on je také.

Ale když si ho začali lidé již všímat, postihli, že Radko vůbec již není, jak býval, ale den ode dne smutnější, a nejvíce, když k němu byli nejvlídnější. Zdálo se, že mu oči denně zapadají hloub a hloub a obestírají se stínem.

„Proč?" otázala se ho jednou Vojta, jež bývala k němu nejlaskavější. „Pro ruce? I bez nich možno žít, vidíš."

„Mezi dobrými lidmi," připouštěl smutně, „ale já žiji většinu času se zločincem, a to konečně umučí. Proč já mám svou vnější ubohostí zakrývat jeho mizernost?"

Pohlédla naň nechápavě, a když dodal: „Žiji sám," uhnula zlekána jeho pobouřenému pohledu.

„Neptáš se dál? Nechceš ničeho o mně vědět?"

„Nechci a nikdo nebude chtít, protože jsi dobrý člověk, Radko, a co bylo — kdo z nás může soudit vinu a nevinu? I naši se jednou vrátí a bude na nich lpět krev a vina. Čí vina? Chtěli oni tomu všemu? Šli tam rádi?"

„Já však ano."

„Jsou viny, jež možno odlitovat, jiné lze odtrpět, některé napravit."

„A jiné jen nést a nést, až tě zardousí, protože lítost na ně nestačí, utrpení se ti mezi dobrými lidmi vyhýbá, a napravit jich nelze. Neměl jsem, Vojto, chodit mezi vás. To mne teď bolí. Domů toužím, kde mne všichni znají, po konci války toužím, aby se vrátili všichni, kdo o mně všecko vědí, protože jak jinak mohu trpět? A já chci a musím, nemohu jiného. Kdybyste mne aspoň donutili, abych řekl, vy však se vyhýbáte a nechcete vědět, a já již pod svou vinou klesám."

Hlas jeho tak prosebně vyčítal, že přes všecku bázeň zašeptla: „Pověz tedy, může-li ti to ulehčit."

„Sneseš tolik zla?"

Přikývla.

„Byl prý jsem dobrý hoch," počal a hned se trpce přerušil: „vidíš, chci pro pokání mluvit a prvým slovem se vymlouvám."

„Ne, ne, všecko pověz, sama poznám, co bylo a muselo být."

„Vyrostl jsem v kraji, ale v chudobě chalupnické, a když jsem dorostl, selští hoši mne vyhnali ze svého středu. Žebroto, prý. Byl jsem pyšný, i chtěl jsem se mstít. Vida, že i oni jsou žebrotou větším zase pánům, hleděl jsem se vetřít třeba jako otrok tam, abych byl nad nimi a mohl oplácet. Podařilo se mi to, a že jsem byl učelivý, záhy jsem se přiučil jejich řeči i tvrdému chladu, přehlíživosti a tvrdým skutkům, jež omlouvalo jen sobectví. Mstivě jsem se učil.

Páni sledovali zvídavě mé pokusy, a patrně jsem nastoupil dobrou cestu, slíbiliť mi, že mne udělají drábem, ač jsem nebyl ještě ani mužem, ale klukem. To byla vyhlídka na postup, Vojto, i napial jsem síly a v duši se již chystal, jak potom té selské žebrotě budu oplácet.

Ale vypukla válka. Všímal jsem si všeho, a tak i tehdy jsem ihned pochopil, že se to mocní postavili proti mocným, aby byla jen jediná síla pánem světa; mezi sebe postavili svoje raby, dost silné, aby se rvali, slabé však, aby o sobě rozhodovali. Vida to a vida, že se za krátko musím octnout také mezi mlýnskými kameny, přihlásil jsem se raději dobrovolně dřív, aby se pohled panský ode mne neodvrátil. A byl jsem dobrý voják, jak jsem cítil shora i zdola.

Svým jsem byl milý jako v těle trn. ‚Proč jsi zde, když ještě nemusíš?' tázali se. ‚Chceš být i tu drábem?' ‚Ano,' řekl jsem jim tvrdě, ‚je lépe bít než dát se.' ‚Koho chceš bít?' ‚Kdo se dá.'

Cítili, že k tomu brzo dojde, že budu jistě prvý povýšen, a že pak dovedu být drábem. Proto jsem jim byl tak milý.

Vím, řekneš, že to byla jen zpupnost, kterou lze lehko napravit, ale já o ní mluvím jen proto, že to byla půda, z níž mé všecky další skutky klíčily. Je to úhor, z něhož neroste než trní a býlí a kopřivy a blín.

Stal jsem se tedy drábem a kráčel jsem rychle po svých stupních a od pochvaly k vyznamenání. Slyš, jak, a neprchej, pokud nedopovím. Chci, abys mne znala ty a celá tvoje ves, než se zas nade mnou slitujete a budete ke mně dobří.

(Pokračování.)

 FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Ruští spisovatelé za občanské války.
(1918—1921.)

Jen pomalu odhaluje se hustá clona, která zahalovala nám i všemu kulturnímu světu na západě evropském všecko, co dělo se na slovanském východě od převratného revolučního roku 1917. Pro nás v Čechách všechen přímý styk s literárním světem ruským byl násilně zpřetrhán vlastně již od druhé polovice r. 1914, od samého začátku světové vojny. A každý z nás, kdo míval do války nějaký osobní, ať přímý, ať nepřímý styk s literárními, publicistickými, divadelními, vědeckými či uměleckými kruhy ruskými, zpravidla těžce jej odpykal. Dopadlo to dobře, užil-li jenom nepříjemností a úředních či policejních šikán.

A přece není druhého národa slovanského, jehož vztah k Rusku byl by tak živý, intensivní a vlastně samozřejmý, jako byl vztah náš k ruské kultuře — zejména ruská beletrie byla u nás horlivě, byť ne soustavně překládána a také čtena, a právě za světové války zájem o ni potěšitelně vzrostl a prohloubil se. Velcí klasikové ruského realistického románu a ruské povídky od Gogola až po Čechova měli silný a často bezprostřední vliv na naše vlastní literární tvoření. Avšak právě tenkrát, kdy nesmyslné censurní závory u nás trochu povolily, kdy s nadcházejícím koncem a krachem světové války vzcházela naděje na obnovení styků, nové, hroznější bouře dolehlé na nešťastné Rusko, zahalily je mlhou hustší, než dříve, a s počátkem r. 1918 nastává příšerná perioda ruských občanských válek a s ní spojená emigrace tak grandiosních rozměrů, jakých civilisovaný svět od starověkého stěhování národů nepoznal.

Odhaduje se, že při skrovném počítání nanejmíň rovný milion ruských emigrantů žije tou dobou mimo hranice své vlasti. Nejvíce z nich v Evropě střední, západní a jižní, pak v severní Americe (ve Spojených státech severoamerických) a v Japonsku. Z evropských velkoměst největší kolonie ruské inteligence mají tou dobou Berlín, Paříž, Varšava a Londýn. Dosti značnou část inteligence vědecké a středoškolské pojaly a na svých ústavech školních i jinak ve státních službách umístily oba slovanské státy balkánské, spojené království Srbo-Chorvatsko-Slovinské, a Bulharsko. Přišla jim vhod tato ruská inteligence při značné jazykové příbuznosti již proto, že oba státy při svém znovuzřizování poválečném měly citelný nedostatek inteligence vlastní, akademické i technické.

Velké ruské obce emigrantské v Evropě, v nichž inteligence vědecká, literární a umělecká je velmi silně zastoupena a čím dál zřetelněji se uplatňuje, při nevyjasněnosti poměrů politických i sociálních ve vlasti nabývají pomalu povahy kolonií stálých, které snaží se žíti pokud možná svým vlastním životem kulturním, a odtud značný počet časopisectva politického i literárního, denního, týdenního, měsíčního. Není dnes již téměř velkého města evropského, v němž by nevycházel aspoň jeden ruský časopis. Vedle Paříže, Berlína (kam měli Rusové a ruští literáti dosti silný sklon již před světovou válkou), Londýna, Štokholmu, Sofie i Praha stává se samostatným střediskem kulturního života ruského a vydavatelského ruchu. V Praze máme tou dobou již tři nakladatelství ruských knih (převážně beletrie a učebnic): „*Naša Rěč*“, „*Kreml*“, a „*Slavjanskoje Izdatělstvo*“, vychází tu ruský deník („*Volja Rossiji*“) vedle několika časopisů drobnějších, a chystá se velký měsíčník, věnovaný hospodářským a kulturním zájmům zemí východní Evropy s názvem „*Novyje Zaprosy*“ (Nové úkoly) — a ruských divadelních představení, koncertů, přednášek atd. měla Praha v uplynulé právě sezóně zimní tolik, že se někdy až hromadily.

Za nejpotěšitelnější zjev pro nutnou kontinuitu ruského kulturního života lze považovati, že křísí se, vstává pomalu k životu živé slovo ruské obce spisovatelské, a za hranicemi vlasti zatím ujařmené živlem cizího a slovanské kultuře nepřátelského ducha obnovují se staré ruské „tlusté žurnály“ — měsíčníky literární a literárně - společenské i vědecké i ruské „sborníky“, specielně ruská forma vydavatelská, při níž ve společných velkých svazcích vycházela beletristická (většinou) díla celé skupiny spisovatelů, buď vrstevníků, buď aspoň poněkud ideově si blízkých.

Z těchto jednak obnovených, jednak nově vzniklých měsíčníků sluší jmenovati: „*Sovremennyja Zapiski*“*), obnovený měsíčník „*Russkaja Mysl*“**), „*Russkije Sborniki*“***) a posléze měsíčník nového typu, vyvolaný specielními potřebami doby, literárně kritický a především bibliografický časopis „*Russkaja Kniga*“, který v Berlíně založil a rediguje prof. A. S. Jaščenko, jenž přednášel dříve mezinárodní právo na universitě petrohradské, a z jara r. 1918 poslán universitou v Permi na studijní cestu do Evropy, unikl šťastně ze Sovdepie, a pracovav již dříve v otázkách vědecké bibliografie ruské, učinil si úkolem sbírati a soustře-

*) Vycházejí v Paříži za redakce N. V. Avksentěva, I. I. Bunakova a j., dosud 3 svazky à 10 Frc.

**) Vycházela v Petrohradě od r. 1880, od letoška v Sofii redakcí Petra Struve. Dvojsvazek leden-únor 1921 za 50 lvů.

***) Rovněž v Sofii, redakcí E. D. Grimma a K. N. Sokolova. Dosud 2 svazky à 25 lvů.

diti všecka data o knižním ruchu ruském i všem souvislém s ním ruchu kulturním na Rusi samé i po celém světě, kde a jak se projevuje.

Jak z knihopisných a životopisných dat „Ruské knihy“*), tak z jiných pramenů, roztroušených po různých listech ruských, vybírám data o životních osudech a literární činnosti, o nových pracích předních spisovatelů ruských za poslední bouřlivá léta, přihlížeje arci především k těm, kteří u nás jsou známi svým významem uměleckým, zvukem svého jména a svými pracemi do češtiny přeloženými. O některých porůznu objevily se již, třebas opakované, zprávy v různých českých listech denních i literárních. Také „Zvon“ v posledních letech pilně zaznamenával literární zprávy či aspoň drobty z velkého okruhu ruské obce spisovatelské. Je pochopitelno, že mnoho z toho, co zejména denní tisk zaznamenával, bylo buď neúplné, buď nepřímé, leckdy chybné, jak ani nelze jinak při nedostatku přímého spojení a hlavně kontroly. Pokud možná soustavný přehled, třeba zhuštěný, dá možnost přesnější orientace, a dá také aspoň zběžný přehled o stavu dnešní ruské produkce literární. Mnozí z literátů ruských, i jmen nejzvučnějších, za války pracovalo a pracuje dosud v různých žurnálech a v politické publicistice.

(Pokračování.)

*) „Russkaja kniga“, nákl. ruského nakladatelství „Moskva“ v Berlíně. Dosud svazky 1.—3. po 6 markách. Hlavní zastupitelství pro Prahu a Čsl. Republiku pro tento i dříve jmenované měsíčníky ruské má nakladatelství „Naše Řeč“ v Praze II. Kateřinská, 40.

 LITERATURA.

Franta Župan: *Pepánek nezdara IV.* (Herci. — Kontracht velkého dědečka). Topičových dobrých knih původních sv. 19. Nákl. F. Topiče. —

Předešlé díly Županovy vesnické kroniky rodinné, připiaté k ústřední postavě Pepánka Bartošova, vítali jsme zde vždy s upřímným oceněním, vážíce si této knihy, českým srdcem psané, jako čistého zdroje ve rmutných dobách. S radostí pozdravujeme také svazek čtvrtý. Obsahuje dvě delší kapitoly, jichž hrdinami jsou oba dědečkové Pepánkovi, povah tak různých. Prvá — „Herci“ — odhaluje cípek herecké minulosti „malého dědečka“ a přivádí na vesnici divadelní družinu, ve které dosud působí dědečkova bývalá láska, která ho na čas do světa odvedla. Líčení hereckých typů naplňuje celou kapitolu, vesnický živel ustupuje do pozadí, jsa ovšem svou planou tradicí příkrým kontrastem k herecké bídě i lehkomyslnosti. Nejzajímavější je tu filosofické credo „strýčka Hamleta“, ve kterém čtenář vytuší dědečkova potomka z doby přechodné lásky. Samostatnou povídkou jest v kapitole té krásné a dějově originelní vypravování „mexikánovo“. Druhá kapitola — „Kontracht velkého dědečka“ — jest bližší osnově knížky; rozvádí tragedii stáří, dobrodušného a lehkověrného až k vlastní záhubě; ale hlavními osobami děje, napínavého a tklivého, jsou opět Pepánek, Lojzek a filosofický Vojta — vesničtí kluci, jejichž činům, které dospělí mají za špatné a trestuhodné, čtenář musí dáti za pravdu na základě psychologie, kterou auktor ho přesvědčuje. Toto pochopení dětské duše je vzácným uměním jak v životě, tak v písemnictví, a tím, že Župan je úplně ovládá a že je sděluje se čtenáři prostředky tak prostými, jakých je mu třeba a jaké jedině jsou pro ně vhodny — tím stává se auktorem, mimořádného významu u nás a který ztěží nalezne soupeře v cizině. Ze života zdánlivě nejprostšího vyváží nevšednost, a dílo jeho vždy povznáší a očišťuje.

Kaz.

*

Anna Bajerová: *Svatodušní bouře v Praze r. 1848* — ve světle soudního vyšetřování. Nákl. Karla Beníška v Plzni.

Anna Bajerová hned po převratu v říjnu 1918 vydala spis „Z české revoluce 1848“, napsaný na základě soudních akt o svatodušních bouřích pražských. Psán a k tisku chystán byl ovšem ještě za doby útisku a proto volnost slova byla obmezena. Nyní spisovatelka vydává celý výsledek práce nadmíru pilné a svědomité, pravé zpracování soudních spisů té doby, která — přes to že není vzdálena a že s námi žilo mnoho jejích pamětníků — zůstávala nám stále nejasnou. Uveřejněním soudních spisů — jichž osudy a nalezení, vylíčené v předmluvě, samy sebou jsou velmi zajímavy — dostává se dějinám roku osmačtyřicátého v Praze konečně pevné páteře; všecky paměti jimi budou vzácně doceleny, postaveny na pevný základ a budou umožnovati snadnou kontrolu dosavadních prací. Těšíme se zejména, že se jimi dostane konečně také dostiučinění J. V. Fričovi v jeho „Pamětech“, dosud nedoceněným, snad proto, že nepřehledně (bez nevyhnutelného rejstříku a poznámek) vydaným. Jest znovu připomínati ideální postavu J. V. Friče, jenž jediný z našich předchůdců ve své nadšené víře cílil tam, kam jsme převratem dospěli. — Kniha Anny Bajerové jest četbou bohaté zajímavosti a opatřena rejstříky, komentářem a mapami jest cennou pomůckou historického studia. *Kaz.*

 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů L. Kuby. (Rubešova galerie, květen 1921.) — Známe L. Kubu také z jiných rovin lidské činnosti jako zasloužilého a energického muže osobitých zájmů.

Varhanickou školou začal, k učitelství přešel, stal se sběratelem slovanských písní, teprve v 28. roce věku šel na akademii. Je v tom více dřiny a obětavé práce, než vzestupného života. Tato speciální výstavka soustřeďuje na čas, co maloval Kuba na slovanském jihu při sbírání písní: drobné záznamy kresebné i obrazy, stavby lidové, črty a studie typů lidových. Povstaly pro látku, ne pro zpracování; proto poutají více látkou než přednostmi znázornění. Obsahově jsou to postavy neulíčené, bez pos, technická stránka obrazů těchto je však málo zajímavá; osobitým zájmům malířovým chybí osobitý ráz smyslového vyjádření. Malířská tvorba Kubova je ovlivněna různými vlivy, hlavně malířství mnichovského; malířsky nemá Kuba určité fronty, určitého osobního názoru. Jen tak mohou povstati také podobné obrazy rozkolísané, nejednotné faktury: lokální barvou podané postavy pod nebem dodatečně plenairovými vločkami oživeném, v terénu, který plave, nemaje dosti hmotné tíhy. Pro malíře větší mohutnosti tvůrčí, živějšího temperamentu a zoru znamenala by cesta na jih nové, daleké obzory, optický přerod, přetvoření výrazových prostředků novým duchem a jižním sluncem; L. Kubu neosvobodila ze zajetí vlivů staršího malířství mnichovského. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Podle „Jeviště“ hodlá jihoslovanská komise hráti v Záhřebě českým ensemblem Jiráskovu „Vojnarku“ a v Praze chorvatským ensemblem Petrovičův „Liják“ k poctě Jiráskově. *—blk—*

*

* V květnovém čísle letošního ročníku časopisu „Deutsche Rundschau“ otiskuje Paul Fechter ostrý protest proti tomu, že letošní Kleistova cena byla udělena dvoudílnému dramatu „Pastor Ephraim Magnus“, které napsal Hans Henny Jahnn. Kleistovu cenu vymohl tomuto dramatu, které prý co do nudy předčí vše, co kdy bylo pro scénu napsáno, Oskar Loerke. Jeho a nakladatele S. Fischera, který drama vydal, po případě jeho lektory, činí posuzovatel odpovědnými za ostudu, kterou je udělení ceny dílu tak mizernému. Fechtera zlobí zvláště to, že cena byla udělena v době, kdy oči celého světa jsou obráceny na Německo (!) a kdy tedy mají býti ti, kdo spolupracují na německém písemnictví a umění, zvláště obezřetni. Protest Fechterův proti dramatu Jahnnovu není ojedinělý (srv. Edgar Gross „v Das literarische Echo“, jenž drama nazývá erotomanským), třebaže kritika uznávala, že Kleistovo nadání je do jisté míry jen podnikem soukromým, ač jméno Kleistovo je prý společným majetkem národním. *—blk—*

* Blahodárný déšť v podobě korun čs snesl se z „Národního fondu Masarykova“ na prahnoucí úhory. Stručně zaznamenáváme v řadě všecky účely, na něž bylo pamatováno: Studentstvo 27 milionů, vědecké a školské účely 14 mil., divadla a herecký útulek 7,900.000, humanitní a národohospodářské účely 2,600.000, Národní rada 2 mil., zdravotnické účely 1,650.000, dělnická učiliště a výchovny 1 mil., účely průmyslové 1 mil., legionářský podnik „Památník odboje“ 750.000, výtvarné umění 500.000, žurnalistika 500.0000 (česká a německá rovným dílem), hudba 350.000, pensijní a podpůrné instituce spisovatelské 300.000, musea 200.000, ženské zájmy 100.000, slovanské snahy 100.000 a ženský útulek něm. 50.000. Celkem rozděleno 50 mil. Kč.

*

* První noviny redigované a tištěné ve vzduchu mají vycházeti za pravidelného vzduchového spojení mezi Londýnem a Paříží. Informací časových má se dostávati vzdušné redakci jiskrovou telegrafií. Vedle Paříže a Londýna, kde bude ovšem sbírán i hlavní informační materiál, budou prý zřízeny prodejny listu v Amiensu a Boulogni. Na cestě z Paříže do Londýna vyjde list v jazyce francouzském, na cestě z Londýna do Paříže v anglickém. Uskuteční-li se tento podnik dosti dobrodružný, bude světové časopisectví rozšířeno o novou kuriositu. *—blk—*

*

* Nadbytek českého časopisectva, který znemožňuje sledovati zprávy v četnějších listech a pro nějž unikají průměrnému českému čtenáři informace důležitější a zajímavější, vedl Jednotu přátel Masarykovy Akademie Práce (v Praze I., Staroměstské náměstí 16) k otevření kanceláře pro novinové výstřižky, jejíž potřeba byla u nás uznávána již delší dobu. Úkolem této kanceláře bude upozorňovati české kulturní pracovníky na závažnější objevy a práce v jejich oboru. O významu této informační kanceláře pro českou práci odbornou není třeba zvláště se šířiti. *—blk—*

*

* „Journal des Débats“ z 10. června t. r. přináší posmrtnou vzpomínku na Renata Serru, vlašského spisovatele a kritika, jednoho z mladých stoupenců listu „La Voce“, zabitého rakouskou kulí 20. července 1915 ve věku 31 let. Oceňují jeho studie o Carduccim, Pascoliovi, Orianovi, d'Annunziovi a vidí v něm jednu z nejkrásnějších, bohužel předčasně zhaslých nadějí Italie. *Aa.*

*

Oprava. Titul literárního pramene Bozděchova Barona Goertze zní: Arwed Gyllenstjerna, ne jak omylem vytištěno v čís. 39. a 40. Gyllerstjerna.

V Praze, dne 7. července 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Eliška Krásnohorská:

STARÝ NÁČRT.

List rýmů starých, útržek to pouhý
již požloutlý a zapomenutý,
mi přišel do ruky. Mé dávné touhy
čte na něm vypsané zrak pohnutý,
a přes dálavu čtyřiceti let
se vmýšlím v zapadlou tu črtu zpět:

„Pot na tváři jest šlechtickým nám znakem.
Kdo nepracuje, jest jen lidstva brakem,
neb sám se vypovídá mezi plevy,
kdo tvrdým, zdravým zrnem nechce býti.
Jen při zásluze radostno jest žíti,
a baločlověk ten jest, kdo to neví.
Jak! Člověk pyšný pravdě té se vzpouzí,
že k práci příroda v něm život vzbouzí?
On, samozvaný vladař tvorstva všeho,
jak potupy a jha se práce leká?
A neví, v slupce žití pro člověka
co víc než slupkou jest, žeť dílo jeho?
Vždyť dala věčnost práci původ přímý —
ta velká síla s blesky klikatými,
jež v nesmírnosti spřáhla globy zlaté
a horstva ukovala k zemi syré!
Jeť práce všeho bytí jádro čiré,
jeť genia i prášku fatum svaté.
Když plod svůj tvůrčí — svět náš v plné zdobě
v dar lidstvu dala, zjevila svou vůli:
Zde oddávám ti druhou práce půli;
ty pracuj, osud vlastní urob sobě! —

A lidstvo jarým lopotí se ruchem,
jak dobrý dělník tvoří rukou, duchem.
Hle, národové — jací pracovníci!
Stroj síly obří slabým rukám slouží,
an důmysl i mrtvou hmotou krouží
i láskou krev a pot všem stírající.

Hle, lidstvo v díle! V horečné své píli
k své vlastní síle poutá živlů síly:
tu blesky jako ochočení ptáci
a bujný vítr chycen za perutě,
ba oheň s vodou, svářivší se krutě,
syn země spřáhá ke smířlivé práci.

Jeť práce mocnou bohyní všech moří,
i v horstva útrobách jí oltář hoří,
hle, před ní kleká velbloud v pouště pláni,
zář její v komůrce plá nad mudrcem;
jeť práce hybným, vroucím země srdcem,
jež tepem svým jí plodí požehnání.
Jeť práce mocnou, obrovitou paží,
jež lidstvo objímá, je tísníc blaží,
jeť svátostí, jež krotí dravé sobství,
křtem horké rosy své je zažehnává,
tak soky sbratřuje a vyrovnává;
jeť svoboda jen v jejím svatém robství.
Ctí dob jest práce, národů jest slávou,
všech kmenů vesnou, říší plodnou šťávou.
Však práci věků kdo svou zvůlí hubí,
kdo svému bratru setbu v brázdě ničí,
„jsem obnovitel světa“ kdo se chlubí,
„kdo proti mně, ať zhyne!“ zpupně křičí,
„mně požitek — a jiným trud“ kdo hlásá:
ten lidskost bije v tvář a v oči drásá.

Nic nestvoří ten, kdo se dílu rouhá,
jež vykonala dějin práce dlouhá,
ať pílí mozolných či něžných rukou,
ať umem duchů, v odkaz jejich snahy!
A kdež jest výtvor nad náš jazyk drahý,
v němž srdce otců slavně k našim tlukou?
Kdež arcidílo nad tu sladkou skladbu,
kde chrám, kde tvrze nad mocnou tu hradbu?

Kdež poklad nad řeč lásky našich matek?
Kde čistší zrcadlo jest českých duší?
A čí že pěst mu hrozí a v ně buší,
chtíc obraz v něm dát v pospas, v tříšť
a zmatek?...“

— Tu končí starý náčrt rýmování.
Však nebýt písmen vyrudlých, pak ztěžka
bych klamnému se ubránila zdání,
že čtu a vnímám plný ohlas dneška.

Z tak dávna táhly myšlenkové mraky,
až k bouřlivé se srážce duchů střetly?
Co nám tak dlouho zastíralo zraky,
než poznali jsme bleskové ty metly
dnes mrskající staré světa viny —
i naše též i naší domoviny?
Co v zašlém věku večer zameškáno,
nuž, vzhůru do toho! Je čas, je ráno,
a světlo nebes život křísí k práci!
Nuž — srdce k svým, dlaň k dílu, sourodáci!

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

„Hm!“ — ušklíbl se Doubravský, zapaluje si cigaretu... A když odfoukl do vzduchu první modrý kotouč dýmu, dodal: „Myslím, že bych se již po druhé také tak neexponoval... A stydno? Upřímně pověděno — je mi také! Příčina je ovšem poněkud jiná...“

Prach se na něho podíval s němou otázkou...

„Nechápeš?“ — odfoukl komisař nový oblak dýmu... „Tak se podívej na ty revolucionáře! Stačilo jediné houknutí „ve jménu zákona!“ — a lezou ze dveří, jako zmoklé slepice... Uvaž, že do jara to jistě praskne — že revoluce tu bude stůj co stůj — a pochopíš, že bude nutno, abychom měli štěstí, jako hloupý Honza v pohádce... A nebudeme-li ho mít, vezme čert všecko, spíš než se otočíme!“

XVII.

Když oba přátelé po odchodu četníků vyšli na náměstí, ukázalo se, že Doubravský velmi správně ocenil statečnost Zubřanských. Nebylo tu človíčka — a také ulice byly jako vymeteny. Poslechli prostě všichni do písmene daného příkazu...

A kdyby byli mohli oba pozorovati rozchod revolučního shromáždění, byli by teprve užasli. Nescházelo ani těch, kteří utíkali rovnou domů, jako by jim za hlavou hořelo... A nejrychleji ze všech ubíral se k domovu sám původce vzbouření — tribun lidu Matějovský...

Vpadl do světnice tak prudce a bez dechu, že až se jeho žena v úleku pokřižovala...

Věděla již o mužově podniku, nikoli však o jeho konci... Ale přes to byla, jako vždy, i tentokráte plna nedůvěřivosti v jeho zvláštní podnikání, neboť dlouhá zkušenost manželského soužití jí poučila o tom, že Matějovskému štěstí ještě jakž takž přeje, dokud se drží svého kopyta — ale jakmile si jen poněkud vyhodí, již se přihodí cosi, co ohrozí klid a hmotný pořádek v jejich domácnosti...

Jakmile vstoupil do dveří, uhodla naráz, že je zase zle...

„Já nešťastná ženská!“ — spustila hlasité lamento hned za pokřižováním, jedva že za Matějovským zapadly dveře... „Kam já jsem rozum dala, když jsem si tě brala! Kdybych si tenkrát byla nahá sedla do kopřiv, líp bych byla udělala...“

Nejstrašlivějším gestem, jakého byl schopen, zarazil jí Matějovský řeč v hrdle — svalil se na židli a rychle popadl dech...

„Nekvákej!“ — vyrazil drsně... „Nekvákej, nechceš-li bití! — Já nemám čas tě poslouchat, já mám na starosti důležitější věci! Doba je taková — žijeme v době...“

Zarazil se, rozpomněv se, že už nestojí na podiu před revolučním shromážděním — a zamával rukou, jako by litoval i toho kusu darmé řeči, který vypustil z úst...

„A nač pa' jaký řeči...“ — utrhl se. — „Co pa' bych vykládal do sudu! — Máš v kamnech oheň?“ — — —

A ještě dřív, než mu mohla přisvědčiti, stál již u okeničky a přesvědčil se sám...

Potom skočil ke dveřím a zamkl je na klíč...

Sotva učinil, obrátil se k ztrnulé ženě a řekl tragicky: „Vo tom, co teď bude, neřekneš nikomu ani muk! Na vejklady není čas — to si povíme jindy!“ —

A již přikročil ke skříni, v níž měl narovnané přerůzné papíry. Staré rukopisy, výstřižky z novin a všelijakou jinou veteš. Říkal této své sbírce, která již toužila po myších, velmi pyšně: redakční archiv... Rozevřel skříň a začal prohlížeti první svazek listin... Několik papírů odložil stranou — a zase chvatně hledal dál... Pojednou se však zastavil a podíval se na stěnu na hodiny... Změřil pohledem skříň — a rozhodl se jinak. Shrnul rozložené papíry na jednu hromadu — a již byl s nimi u kamen a cpal je do okeničky... Jak také jinak? Do rána by s tou spoustou nebyl hotov! — — —

V kamnech prudce zahučelo — tak prudce, jako by nejdivočejší vichřice rvala střechu. Ale Matějovský již tu byl s druhým svazkem, již cpal do kamen třetí... Když vytahoval ze skříně čtvrtý, zaprskalo něco na plotně tak vztekle, že jej úlekem pustil na zem...

„Kriste Ježíši! Mlíko!" — zaúpěla současně Matějovská, která do té chvíle seděla na podnožce u druhé stěny světnice a dívala se vyjeveně na muže, jsouc jista, že se nadobro zbláznil...

Vystřídali si tak na chvilku úlohy, neboť nyní zase se díval Matějovský vyjeveně na ni, jak letí s hadrem k plotně, jak zachraňuje zbytek v hrnci pro zítřejší snídani a kvapně utírá rozpálenou plotnu. Přes všechen svůj chvat a kvap přišla přece jenom pozdě, neboť když dokončila svoji námahu, bylo ve světnici čoudu, že v něm hůl mohla stát.

Rozběhla se proto k oknu...

Třemi předlouhými skoky byl za ní Matějovský. Popadl ji za rameno a zařval jako rozkacený lev: „Vopovaž se, ženská nešťastná, sáhnout na vokno! Vopovaž se přivést mne do kriminálu! Sedni si zas na lajci a seď, 'dyž nevíš, voco 'de!" — —

Jeho zjev, jeho hlas — nezvyklé vzrušení v nezvyklý čas — i čoud ve světnici — to všecko zmámilo Matějovskou tak, že již ani nehlesla. Odplížila se na své místo ke stěně a pokašlávajíc usedla na podnožku...

Matějovský, uspokojen jsa její němou poslušností, vrátil se zase ke své práci. Nosil balíky papíru do kamen, která byla nabitá žhavým papírem k prasknutí — šťoural v nich pohrabáčem, aby papír líp hořel a popel propadal — a nedal si pokoje dříve, dokud nevecpal do okeničky posledního svazku...

Tehdy již, nejen pláty na plotně, ale i kachle byly do ruda rozžhaveny — a ve světnici vedro, že by v něm byly datle zrály...

Bylo k půlnoci...

Matějovský si utřel čelo, zarosené přebohatým potem — a zas takovým výhrůžným tónem přikázal ženě, aby jí ani nenapadlo otevřít okna... Jeho tón byl však zbytečný, neboť Matějovská byla vším, co od večera prožila, dlouhým bděním a nezvyklým horkem mdlá jako moucha na podzim. Vstala a beze slova se odvlekla k loži...

I Matějovský se odstrojil, zhasl a ulehl...

Ale ani jeden, ani druhý neusnul...

Převalovali se na postelích nejinak, než jako by to byla Záhořova lože... Nebylo také divu, neboť kamna, nabitá řežavým papírem, sálala do světnice jako slunce na rovník o rovnodennosti, a horko a dusno rostlo k nejzazší své mezi...

Ale ještě neskonale hůř, než jeho ženě, bylo Matějovskému. Teprve nyní se mohl zamysliti. Sotva však učinil, přepadl ho nejdivočejší děs... Revoluce, vzpoura! — Co ho to — pro Ježíše Krista! napadlo! V Praze je klid — vojsko na ulicích — nikdo se neodváží ani hnouti — — a on tu vyvede takovou věc! — — Šibenice! Nic jiného, než šibenice... Jen pomyslil — a už se viděl, jak se houpá na oprátce s vypoulenýma očima a vyplazeným jazykem... Brr! — A po těle mezi horkým mu vyrazil studený pot...

Nu — a... Nemohlo býti pochyb, že šibenice... Myšlenka se neodbytně vtírala znovu... Na frontách věší, v zázemí věší, ve městech věší — i ženy a děti věší... V Srbsku, v Rusku, v Rumunsku... Všude! — Šibenic plný svět... A v ten ráz viděl šibenici vedle šibenice — a na všech viselci... Jenom jedna jediná je prázdná — a k té ho vedou! — Svázaného. — Vedle něho jde kněz s krucifixem v ruce. Mžourá na něho po očku — a mžourají pitvorně všichni ti viselci a vyplazují na něho posměšně jazyk...

„...žíš-marjá!" — vyjekl a div leknutím nespadl s postele...

Všecko se v něm vzepřelo — a zrovna zavyla v něm touha zachránit se stůj, co stůj — za každou cenu! — Napadlo ho, že ho ještě nemají — že může krásně utéci... Ale brzo zahnal zpozdilou myšlenku... Dostanou ho, i kdyby utekl. Četníků je všude habaděj, čtyřikrát tolik, co jich bylo v míru — jak by ho tedy nedostali! Přes hranice také nemůže — a kdyby se mu nakrásně podařilo proklouznout, lapnou ho v Německu... Je to teď jedna ruka... Zatelegrafují — a už

je to! — A potom! Na Čecháčkovi si každý Němec rád schladí žáhu...

Přemýšlel horečně — až se zastavil u Doubravského...

Pan komisař... Takový hodný pán... Ten, jedině ten by ho mohl vytáhnout z bryndy, kdyby chtěl...

A zase mu po zádech přeběhl mráz, neboť si vzpomněl, jakže ho častoval nadávkami odpoledne u kašny, jak mu vyhrožoval... Bylo mu, jako by se pod ním prolomilo poslední tenounké prkénko, kterého se zoufale držel nad propastí — a nyní jako by letěl a letěl a letěl kamsi do neznáma, kde srazí vaz — anebo, kde ho čert vezme...

Opravdové slzy, velké jako hráchy, mu stouply do očí, brada se mu rozklepala, a on ve smrtelné úzkosti sepial ruce...

„O—če náš jen—ci na nebe—sích, posvěť se meno tvé..." blekotal v hrůze pošeptmo, protože se přece jenom bál, aby žena neslyšela, že se modlí. On, redaktor pokrokového listu... Jistě by mu to potom někdy vyčetla... Totiž — ano, je přece možné, že se z toho nějak vykroutí... A potom... Potom by ji musil buď zabít, anebo se hanbou propadnout do země....

Modlení ho přece jenom uklidnilo a vrátilo znovu myšlence na Doubravského

Snad by přece bylo možno s ním promluviti. — Tak pěkně se k němu ve „dvoraně" zachoval... Měl ho přece v rukou, četník stál vedle něho, takže se ani hnout nemohl — a tu on, pan komisař, přišel a pustil ho... A ještě mu říkal, aby spálil všecko podezřelé — a prozradil mu, že ráno k němu přijde do bytu na prohlídku. Nu, říkal by to, pustil by ho, kdyby mu chtěl ublížit? — — —

A zase se dostavil příval beznaděje...

Vzpomněl si, že mu odňal dopis redaktora Kulhánka — a tím že má v rukou hlavní důkaz, proti němuž jsou marné všecky vytáčky.

Matějovský se převalil na druhý bok a začal usilovně přemýšleti, zda by se přece jenom nějak šikovně nedostal z kaše. Redaktor Kulhánek! Že si s ním kdy co začínal. Jenom ten je vším vinen! — — V té chvíli bylo Matějovskému jako Pythagorovi, když objevil „oslí most"... To byla myšlenka! Klíč k zadním vrátkům, za nimiž sice byl také kriminál — ale přece jenom nehrozila šibenice... Ano, Matějovský byl Kulhánkem sveden — to bylo jasné jako slunce o polednách, a list, který byl v rukou komisaře Doubravského, nepopiratelným toho důkazem...

Matějovský se zase převalil na loži — a již si v duchu sestavoval obžalobu, s níž se u výslechu vytasí...

Začalo právě svítati — a jak tak Matějovský ležel na boku, padl jeho pohled na židli vedle postele. V té chvíli zkoprněl úlekem, neboť přes židli byla přehozena čamara a slovanská trikolora — a kousek dál na stole ležela poděbradka s vysokým a bojovně vztyčeným sokolím pérem....

V Matějovském hrklo jako ve starých hodinách...

Pan komisař mu přece říkal, aby zničil všecko, co by ho mohlo zkompromitovat — a on tu nechá učiněné důkazy svých starých hříchů, které by mu zatraceně ublížily, které by podstatně oslabily všecky jeho chystané výmluvy a poukazy na svedení Kulhánkem...

Vyjel v úleku z lože, a již byl u jarmary a navlékal se do všedního šatstva. Potom vklouzl do pantoflí, v nichž pracoval pravidelně v tiskárně a chodil po domácku stavením — a popadnuv čamaru, poděbradku a trikoloru, vyhrnul se ze dveří...

Ale! — —

Jako nespal celou noc Matějovský, nezamhouřila oka ani jeho žena. Dívala se na něho neustále po očku zpod peřiny, ani nedýchajíc a jsouc plna strachu, protože byla přesvědčena, že se pomátl na smyslech. Sotva vyšel ze světnice, posadila se na posteli a vydechla zhluboka. Bylo proč... Z její postele se valily ke stropu oblaka páry a nahé ruce se v jitřním šeru leskly přebohatým potem. Chvilku tak odpočívala — a potom se vyhoupla z postele, vklouzla do spodničky a jupky — a již otvírala okno... Do světnice proudem vhrkl čerstvý vzduch, který znatelně zmírnil tropickou atmosféru a osvěžil Matějovskou tak, že byla schopna kloudné myšlenky. A první, co ji napadlo, bylo, že se musí honem podívat za mužem, aby něco nevyvedl. Jen jí ta myšlenka bleskla hlavou, rozlehly se z dvorku úsečné údery, jako by tam někdo klepal sekerou do pařezu. Hnula se prudce od okna, přehodila přes ramena „salup" — a již chvátala chodbou k dvířkám... Když je otevřela, naskytla se jí podívaná tak zvláštní a neobyčejná, že leknutím zavrávorala....

Matějovský stál u špalku se sekerou v ruce a statečně sekal — do čamary... Vedle špalku se již válela rozsekaná poděbradka se sokolím pérem a atlasová slovanská trikolora, široká za dvě dlaně.

V Matějovské se v té chvíli zastavila všechna krev — ale nezastavil se jí jazyk.

„Blázne jeden bláznovská!“ — spustila zhurta na muže. — „Pro Krista Pána ukřižovanýho, jestli pak to někdo jakživ viděl! Zbrusu nový kabát takhle zkazit! Půl pátý stovky stál — takový hříšný peníze...“

Dál se ve svém lamentu nedostala, protože v té chvíli se obrátil Matějovský od špalku — a v jeho tváři bylo možno čísti celou škálu dojmů a niterných hnutí: uleknutí, strach, vztek i rozvášněné odhodlání k nejkrajnějšímu násilí, jen aby zamezil výstup — a hlavně donutil ženu mlčeti...

„Krucinál!“ — zahřímal — „Půjdeš domů, nebo nepůjdeš — co pak jsem ti už večer řek’!“ —

A aby dodal svým slovům náležitého důrazu, zvedl do výše sekeru a hnal se po ní.

Matějovská skočila zpátky do dvířek tak zčerstva, že až práh pod ní bolestně zapískl — dvířka honem za sebou připráskla a zašoupla jejich železnou závorku — neboť: ani Pán Bůh člověka před bláznem neuchrání.

Matějovský viděl její kvapný ústup, slyšel i zaskřípnutí závorky... Spustil zase sekeru níž a po tváři se mu rozlil blažený úsměv, který docela přikryl krvežíznivý výraz, který se v ní zrcadlil před chvílí... Potom se obrátil — a úlekem mu sekera vypadla z ruky...

Bylo proč! Za hradbou — za zděnou hradbou, která dělila dvorek od sousedova, zvedl se chochol zeleně měňavých per — a zase klesl... Událo se velmi rychle, v okamžiku — ale Matějovský v jitřním světle viděl dobře a byl si jist, že se nezmýlil... A zhrozil se, neboť v téže chvíli si vzpomněl, že mu včera Doubravský prozradil, že hned ráno pro něho přijdou četníci...

Matějovský zcela zapomněl, že právě v tom místě za hradbou je v sousedově dvorku hnojiště, po kterém se procházívá se zvláštní zálibou statný kohout, jediný pán patnáctičlenného slepičího harému, který se objevil za války — v době nadměrné drahoty vajec — v mnohém až dosud tichém městském dvorku... Zapomněl také, že už dávno nenosí četníci klobouků s kohoutími chocholy, nýbrž prušácké pikelhaubny... Přihodilo se mu po přestálých rozčileních a po probděné noci to, čemu se říká v odborném jargonu moderní psychiatrie — chorobné sdružení představ... Byl si jist tím, že zahlédl četníkovu hlavu — naprosto jist...

A třebaže až do té chvíle mu na mysl nepřišlo vězení, vybavil se nyní před jeho duševním zrakem obraz žalářní cely v plné hrůze. Šerá komora s opryskanými a ohmatanými stěnami — rohy plné kopuletých pavučin, chladná cihlová dlažba — v koutě u zdi tvrdá pryčna s půlkou bochníčku chleba a kameněným džbánem vody — a vysoko až u stropu malé, zamřížované a do pola zabedněné okénko. Mráz mu přejel po zádech... A hned v druhé chvíli ho posedla touha ujíti tomuto nebezpečí stůj co stůj. Zapomněl svého nočního rozjímání, na všechno zapomněl — i na polorozsekanou čamaru na špalku... Skočil k hradbě, přikrčil se a již ubíhal k vrátkám, vedoucím do zahrady. Přeběhl trávníkem pod stromy a se srdcem bušícím se podíval přes hradbu, není-li snad i tam postavena stráž — není-li obklíčen se všech stran. Za hradbou byla úzká ulička, která se plazila mezi zahradami a ústila do ulice na předměstí, odkud již nebylo daleko za humna. Ulevilo se mu, když viděl, že ulička je úplně prázdná. Nerozmýšleje se ani vteřinu, přelezl opatrně hradbu — a tak, jak byl — bez klobouku a v pantoflích se vydal na útěk...

Vyběhl z města na humna, kde se zastavil a rozhlédl... Nikde nebylo ani vidu, ani slechu po človíčku... Zubřany za ním ležely ještě zcela ospale v dolíku, jenom z několika pekařských komínů se kouřilo, a kohouti kokrhali do rána... Matějovský však dlouho nepostál. Strach ho nutil k pospěchu. Rozmyslil se záhy — a již se pustil přes pole a meze přímo k pasekovským lesům. — — — — —

Neuplynuly však ani dvě hodiny od výstupu, který měl se ženou — a již se městem šířila poplašná zpráva o jeho zmizení.

Matějovské přece jenom nedalo, aby nevyšla za chvíli zase na dvorek ohlédnouti se po muži. A když ho nenašla na dvoře, prohledala kůlnu, chlévky i zahradu — prohledala celý dům od sklepa až ke střeše, ale Matějovský nikde... I vyběhla s lamentem ze stavení a chvátala na policejní strážnici, aby oznámila komisaři Šípovi, že se jí ztratil muž...

A ku podivu! Třebaže bylo teprve půl sedmé — komisař Šíp již byl v kanceláři a dokonce i úřadoval. Zastihla u něho profesora Fouska, který byl právě tak všecek vyjevený, jako ona. Přiběhl sem asi půl hodinky před ní, a jeho zásluhou bylo tak časné úřadování komisaře Šípa, který jinak vynikal úzkostlivou dbalostí úředních hodin, z nichž zejména ctil dvanáctou a pátou, ale v neváženosti měl osmou a druhou.

(Pokračování.)

Tereza Svatová:

HORSKÁ ROMANTIKA.

(Pokračování.)

Krátký, zavalitý človĕk přijel s trakařem před mlýn. Těžký náklad dvou pytlů obilí cloumal jím se strany na stranu. Zardělý, trochu poďobaný obličej jeho měl jakýsi vyjevený výraz, modré, vypouklé oči přímo dětinsky se usmívaly. Na boží dárek, že zase veze, aby pantáta byl té dobroty a semleli mu obilí na dvojí mouku, vyřizoval nějak breptavě a opakuje slova. „Fanka že tuze nařizovala — na dvojí mouku — a otruby že si vezmou také, koze do pití." Pan otec se rozhovořil, ale človíček přešlapoval, krátce, jíkavě odpovídal a že musí domů, že se stmívá a Fanka že se sama v baráku bojí... A honem pytle do mlýnice odnesl, kšandu přehodil a s křesťanským pozdravením, pokud krátké nohy stačily, uháněl cestou ke vsi.

Pan otec se suše rozchechtal.

„Vidíte ho, otroka skrčeného," řekl, „uhání, jako by mu hlavu zapálil. Fanka se bojí v baráku — to aby bůh ví co ještě před nocí udělal; dře ho jako hovado a sama nic, jen sedět na prahu a civět do prázdna a v zimě obseďovat kamna, ačkoli je jako kyrysar."

„Fanka nařizovala — dvojí mouku —" opakoval posměšně; „bílou pro sebe a černou pro muže, šidí ho ve všem, v práci i jídle. On v létě pracuje v lomu a v zimě chodí s partou kácet dříví. A bývá prý na tu naši zimu dost chatrně oblečen, jak jsem slyšel. Loňské zimy strhla se u nich proto šarvátka. Dřevaři ze vsi zastavili se pro něj z rána, když šli do práce. Mrzlo jen praštělo, strejci byli zachumláni jako strašáci, a když vyšel v lehkém kalmuku a letní čepici, spustili hned, jestliže blázní vydat se do lesa v tomhle obleku? Vrátil se a přišel pak se starým vlňákem okolo krku, více nic. Hubovali, proč si nevzal ještě jeden kabát a když řekl, že jiný nemá než nedělní, spustili ještě více, křičeli a sakrovali, aby to Fanka slyšela. Ta honem, honem aby se zachovala, vyběhla hned a oulisně: „Tu máš hůl, Toníčku, mohl by ses smeknout, zapomněl's vzít si ji," a již byla zase vnitřku. Dřevaři zaholákali ji ještě pod oknem, pak celou cestu a celý den štvali Tondu proti ženě. Ať jen se nebojí, ať se nedá, ať tu hůl obrátí a pořádně ať Fanku seřeže.

K večeru pak zastavili se všichni v hospodě, Tondovi tam pořád připíjeli a když měl dost, zavedli jej domů. V baráku strhl se křik, rány padaly sem, padaly tam, těžko bylo usoudit, kdo koho bije. Za chvíli se rozletělo okno, na tři kusy přelámaná hůl vylétla do silnice — Fanka zvítězila a Tonda je od té doby zase jako oukropek."

Mlynář rozveselen vlastním vypravováním, díval se s úsměvem za světlou tečkou trakarníka mizejícího v šeru.

„Otrok těla," řekl po chvilce, „křivdu na křivdu na něm páchá, ale když chtěla po tom pardusu od něho pryč, byl by se prý zbláznil. Po kolenách za ní lezl, ruce spínal, brečel — a tak zůstala. Takový nepodobný skřeček a jen když má ženu jako almaru." —

Také na hastrmana jsem se pana otce zeptala, — rozesmál se, rozkašlal, a ten že u nich není. Toho že jistě Roudných odtud vypudili! Ale lesní ženky ty že tu bývávaly ještě za nebožtíka tatínka. Zůstávaly v hraničnem lese a sem na louku ke mlýnu chodily za měsíčných nocí tancovat. Někdy jich celé pásmo letělo od lesa; nesly se nad zemí až do prostřed louky a tu pak v kotoučích se točily a zpívaly. Za světlých nocí nebyl by žádný z mlečů odešel ze mlýna domů ani za celý svět. Raději proklimbal na pytlích nebo na lavici v šalandě mnoho hodin, přes to, že se jim stárek smával a vysvětloval — to bílé na louce že jsou mlhy a ten zpěv, to že splav zpívá. Najednou se však odtud ztratily, toulavý krajánek je vypudil. To stalo se tak: Krajánek šel za světlé noci od hořejšího mlýna sem k nám dolů. Byl starý známý a proto se těšil, že si u nás ze stárkem zahraje v karty. Měsíc svítil jako rybí oko, voda šuměla, krajánek spokojeně pokuřoval a byl rád, když se mu ve světle začernal náš starý mlýn. Najednou se však zarazil, na louce za splavem uviděl celé hejno bíle oděných ženských; držely se v kole za ruce, točily se jako ve víru a zpívaly vysokými hlasy. Krajánek jsa kurážný nebál se a přistoupil až k samé vodě. Dobře rozeznával hlasy i slova jak letěly k němu přes řeku:

„Pověz ty jen, lesní ženko,
nač je dobrá rozmarinka —
pověz ty jen, lesní ženko,
nač je dobrý křen..."

A ten verš opakovala strašidla třikráte za sebou.

Žádná hrůza však krajánka neobcházela a jak byl ferina, křikl přes vodu:

„Nač je to tedy dobré?“

Na to hned hlasy na louce ztichly, kolo se roztrhlo a bílý chomáč lesních ženek ubíhal vzhůru k lesu. Od té noci nikdy se tu již u mlýna neukázaly.“

Pan otec se smíchem dopověděl a žertovně dodal, věčná škoda jen že je, že se krajánek nedověděl, nač je dobrá rozmarinka a nač je dobrý křen? Dnes po letech radostně vzpomínám na strašidelný Mlýn v horském údolí, ze kterého širokým, vždy jasným okénkem díval se pan otec do okolního světa

* * *

K obvyklým cílům mých odpoledních procházek patřila kotlina uprostřed starého smrkového lesa, do jehož stromovité hlubiny padaly paprsky sluneční složitou cestou navrstvených větví a tím zahalovaly tichou samotu zvláštním, kouzelným polostínem světelným. Zjemnělý a jako dohasínající odlesk sluneční dotýkal se i povrchu tmavé nehnuté vody malého jezírka, do jehož hlatě olšový podrost zatkával své stíny, rozeklaná vrba smáčela svůj zelený vlas, zatím co drsným, nakloněným tělem téměř se dotýkala bělounkých závějí drobných vodních kvítků, blíže břehu spojených životem ve chvějný, nerozlučný celek. Dále do středu vodního zrcadla růže leknínu rozkládaly své nádherné žluté a bílé květy — řídce a jednotlivě rozvíraly tu své vábivé a jako roztoužené kalichy na měkkém podkladu tvrdě zelených, kulatých listů. Do této úplné samoty, do tohoto svěžího kouta ticha a zapomnění, do odlehlého světa lesního, spojeného s klenbou vesmíru jen blankytnými skvrnami oblohy nad převysokými stromy, přicházívala někdy štíhlá, ubledlá industriální učitelka z blízké německé osady. Neslyšně přiblížila se po měkkém mechu, tiše pozdravila, ruku podala, mírně promluvila všedními větami. Usedla k jezírku a s okem jasným a plným rozkoše pozorovala vodu, stromy, rostliny. Její oči, čelo, rty — celý ubledlý, drobný obličej byl plný myšlenek a touhy po výrazu citovém. Enthusiastka přírody. Někdy seděla dlouho mlčky v tiché rozkoši pozorování, někdy promluvila slovy básníka; sloky Lenauových „Schilflieder“ pochopeny a s přídechem sentimentálního vzrušení, plynuly krásně z jejích jemně zkrojených rtů. Jindy pověděla něco ze svých osudů. Jako nezámožná, vzdělaná dcera po profesoru z nedalekého Kladska, zapadla do českých hor na přání své matky, rodačky německé vesnice, kde přičiněním příbuzných dostalo se jí místa industriální učitelky. Vedle tohoto skrovného příjmu vydělávala si ještě krásnými ručními pracemi, které zasílala do obchodu v Berlíně, pak vyučovala pianu dcery a malé synky z blízkých mysliven. Poctivě doživila starou matku až k hrobu. Byla velice vzdělaná, ideální, ač v názorech poněkud opožděna a nemoderní. Míjela vše, co dělo se dole pod horami, jejím světem byla práce, hudba a kulturní minulost jejího kmene. Bohatá knihovna otcova nahrazovala jí všechen styk. Rozkvět svého národa pozorovala jen z dáli, chyb jeho neznala a velikost jeho měřila jen obsahem svazků literárních velikánů německých, jejichž poklady slovní i filosofické v sobě nahromadila. Na vše dívala se okem některého umělce neb literáta, každý dojem promítla stránkami neb větou některé nesmrtelné knihy. Bylo obdivuhodné, s jakou láskou a houževnatostí ulpívala na všem, co krášlilo a sílilo v minulosti její vlast — teplem horoucího cítění zalévala kde který kořínek jejího národního vzrostu. Její šťavnaté, zvýšené vlastenectví imponovalo mi do té míry, že trpělivě poslouchala jsem verše jejích oblíbených básníků, kterými mne hostovala za svých hojných vznětů.

Neironisovala jsem jejího básnického vytržení jako činíval vousatý, bodrý pan celní kontrolor z blízké celnice, který k nám do lesa přicházel na kousek hovoru. Tento rád nadšenou Němku poškádlil, posmál se sousednímu monarchovi, vesele vypověděl některý z jeho ztřeštěných kousků, jejichž planý obsah však učitelku nedojímal. Co byl jejímu srdci nějaký vojenský císař oproti slavnému Goetheovi, Schillerovi, Heinemu, Hebbelovi a j. S tichým úsměvem naslouchala veselému povídání rozesmátého úředníka a když se nejméně nadál, přetrhla jeho hovor . . .

Tichem lesa ozvaly se vzdálené vysoké hlasy, ve vlnách vzduchu rozlehl se starý sborový zpěv — zbožné sloky Marianské písně rozlehly se v korunách stromů. Cestičkou po nedalekém svahu lesním ubíralo se procesí poutníků; červené korouhve a bělavé šaty žen prokvitly mezi zelením.

Učitelka sedící v mechu se vztyčila, vypiala krk, rozšířila zraky a s rukou vztaženou a jako ve snu vydechla jediné slovo: „Tannhäuser!“ Rázem jsem pochopila její rozčilení — jistě si připomenula stejnojmennou operu Wagnerovu. Legendární postava dobrodružného německého rytíře vyplynula v její mysli za zvuku poutnické písně, nadšenou vzpomínkou poklonila se geniu svého proslaveného krajana. Pan celní kontrolor, neznaje ani

opery Wagnerovy, ani historie středověkého kajícníka, nepochopil jejího vzrušení a široce se rozhovořil o Vambeřických poutech, o poutnících, kteří ve stech a tisících hranice zde přecházejí. Neopominul pověděti také historku po všech horách známou — to, jak jedenkráte zpěvák a vůdce velikého procesí ovečky své zde přepočítával. Podle starého zvyku spočítal na rozmezí obou říší svoje poutníky, ale ať počítal jak počítal, jeden člen mu stále scházel. Poutníci polekáni rozbíhali se již do okolí, volali, hvízdali, avšak marně. Za nového součtu opět jedno číslo scházelo. Vůdce i ovečky byli nad tím již jako vyjeveny. V tom přišel k nim z lesa starý hajný z blízké hájovny a ten když uslyšel, oč běží, zasmál se a řekl vůdci: „Jestli pak, strýče, počítali také sebe?“ Tím se vše vyjasnilo, zpěvák při sčítání na sebe zapomněl.

Když pan kontrolor svoji veselou příhodu dopověděl, rozesmála se učitelka mimo svůj obyčej hlasitě a prohodila štiplavě slovo o českých poutnících. .

Kontrolor hodil po ní ostře okem a hned začal znovu vypravovat o německém sedlákovi ze sousední pruské vesnice, jak hlídal jedenkráte svého koně. „Celý kraj zjezdil i k nám do Čech si zajel; všude pátral, poptával se, ztraceného koně věrně popisoval, naříkal nad jeho ztrátou a teprve ke konci dne se vzpamatoval, když mu kdosi připomenul, že na tom koni snad sám jede? . . .“

Němkyně jako by přeslechla pointu vypravování, zdvihla ruce a nadšeně zadeklamovala o nedotčené kráse rozkvetlého lesního jezera.

Kontrolor rozčepýřen její nevšímavostí k anekdotě o pruském sedlákovi , dorážel znovu, ironickými slovy zesměšňoval její náhlý vznět. Vybízel, ať se jen přesvědčí, ať se poptá na nevinnou krásu této lesklé tůně; poslice Vaňorná že jí poví, jak jednou vylovila zde drobounké děťátko, které zavinuto v červenou peřinku, připlynulo až k samému břehu. Matku malé mrtvolky úřady nevypátraly; ta patřila jistě na druhou stranu hor, a tam také vedla stopa vrahů lesního mládence Tifky, zabitého v pohraniční vesnici v Prusku, kam zapadal v neděli za německými děvčaty. Zabili jej u muziky a sem ho pak přenesli a do jezírka hodili. Někdejší jeho principál, stařeček revírník, který dosud žije, pověděl by, jak mu bylo, když za časného jitra objevil zlatěkadeřavou hlavu mladíkovu mezi plovoucími květy leknínu . . .

V pohnutých chvílích dneška nebylo možno nevzpomenouti německé vlastenky a starého celníka, upřímného Recha, který se „súsedy“, přes všechen mnohaletý styk rád jim zasloužené polínko přiložil.

* * *

V bělounké, přízemní škole blízké menší osady zažila jsem mnoho radostného, vyslechla mnoho užitečného. Manželé řídících, oba již prošedivělí, jemní a přítulní, žili zde svůj tichý, povznešený život, život souladný, jasný a srozumitelný jako krásně vytvořený tón hudebního nástroje. V jejich chování nic nebylo rozčilujícího, nic dráždivého, všechno, co konali, mělo svoji pravou míru a jistou obřadnost.

Škola sama, dům pěkný, důkladný, na vysoké podezdívce, se sloupkovým portálkem uprostřed nad několika širokými stupni, s okny velkými a vždy třpytnými, hledícími do dvou ozdobných zahrádek, plných růžových stromečků, koulovitě sestřihovaných zimostrázových keřů, ostře vyhraněných kvetoucích záhonků a vypískovaných cestiček, připomínal spíše tichý chrámek nějaké neznámé církve, než učiliště vesnických dětí. A skutečně také zvláštní, kostelní ticho rozložilo se prostorami domu, když řídící a mladý, mlčelivý podučitel děti ze tříd vypustili.

Na rušnost a hovory mezi dnem nezbývalo obyvatelům jeho mnoho času, síly obou manželů sotva stačily na náplň práce, kterou jim bylo denně vykonati.

Řídící vyplniv to, co ukládalo mu jeho učitelské povolání horlivě oddával se v létě zcela své lásce k zahradnictví, v čemž věrnou pomocnicí mu byla jeho tichá, trpělivá choť. Zatím co on rouboval, přesazoval, vyřezával a jednotil byliny a stromy, zalévala a plela ona záhony květinové, pěstovala zeleniny, uhrabovala cestičky, česala ovoce bohatých keřů. Mimo to ošetřovala paní drůbež, poklízela byt, vařila stravu, zavářela plody zahrady i lesa, šila a pletla nekonečné páry jemných ponožek v nejkrásnějších barvách pro svoje krásné dva studující syny na vysokém učení pražském. V čistě poklizeném hostinském pokoji na poličce vysokého divanu měla vystavené jejich zajímavé podobizny. Dvě sličné, oduševnělé hlavy jaře hleděly do pokoje z plyšových rámečků. Láska k těmto nadějným hochům vzpružovala její sílu k práci, živila posvátný plamének mateřského sebeobětování. Rozhovořila se jedenkráte o tom. „To sílí a posvěcuje,“ řekla tiše s pohledem světice.

(Pokračování.)

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Pokračování.)

Jednou jsme zabírali opuštěné posice. Naše setnina šla zralým bobovým lánem s puškou přichystanou, aby se ubezpečila, že v něm není zálohy. Byla tam vskutku. Sotva chvilku harašily naše pravidelné kroky, vskočilo jich několik na druhém konci a prchalo a za chvilku zas. Poručík velel střílet, i zdvíhaly se pušky ledabylo, rány praskaly, ale nikdo nemířil a nikdo také z prchajících nepadl. Poručík jen pohrdlivě máchl rukou, já jsem však zaklel. A zase chrastila suchá nať pod nohama a pušky lhostejně všem sklesly, protože jsme již nikoho nečekali, čehož mi bylo skoro líto.

Tu se zastavil poručík a ukázal před sebe. Na dvacet kroků před námi ležel hoch s hlavou zvednutou, očima ustrašenýma. Bůh ví, proč neprchl včas. Bál se asi.

‚Vemte jej,‘ povelel důstojník.

A v tom hoch vskočil, a třeba byl skoro na dosah, dal se na útěk. Jsou lidé, kterým nebezpečí mate rozum. Zapletl se, padl, vstal a zase utíkal a zase padl, a kdykoli se ohlédl, bylo vidět, že mu slzy tekou. Dva se dali se smíchem za ním, pokřikujíce: ‚Zajíc! zajíc.‘ Bylo opravdu, jako když se zajíc s kopce v běhu přemetá. Smál jsem se také, ale namířil jsem, a ač mne okřikli, střelil jsem. Hoch vykřikl a svalil se. Honci se zastavili, řada mlčela, poručík řekl „bravo“. Hocha jsme našli dokonávajícího. Ležel na boku a upřel na mne strhaný pohled již bez slz a beze strachu, šeptaje si: „Matko.“

‚Pse!‘ slyšel jsem vedle sebe. Trochu mne zamrazilo, ale překročil jsem umírajícího a rozkřikl jsem se vztekle na svoje: ‚Dál, dobytku!‘

‚Hoch zůstal za námi. Snad ho nikdo nepohřbil, snad jej vrány oklovaly. A já jsem dostal medaili. A teď, co ti vyprávím, Vojto, vidím strhaný pohled a slyším jeho chroptící hlas: Matko! Ó rozumím teď tomu slovu. I má matka je již mrtva a jen ona jediná by mi dovedla i po tomto skutku ještě říci: „Mé ubohé dítě.“ Umřela. A obrazy neumírají.

Pak jsem vedl sám hlídku před svým oddílem, což bylo pro mne jako stvořeno. Plížit se, slídit, střílet, vyhledávat nebezpečí a nutit do něho i ostatní, lámat jejich odpor a smát se jim a nadávat, to mi lahodilo. Tak jsem shlédl pět s protivné strany. Kázal jsem lehnout, až by přišli na jistý dostřel, ale oni v poslední chvíli zabočili stranou. Zaklel jsem a vyskočil se zdviženýma rukama. Zdařilo se. Nezavolali mne, sami se přiblížili, a tehdy jsem se vrhl na zem a kázal střílet. Co měli dělat? Museli, nechtěli-li se dostat do jejich ohně, a nad to jsem byl za nimi a oni mne znali. Tak padli čtyři z těch tam a pátý zvedl ruce.

„Toho vezmeme s sebou,“ pravili a zavolali jej. Přišel a pravil, že dva z padlých jsou jen raněni, abychom je také vzali. Odepřel jsem. Chtěl jsem dál, ne nazpět. Naši mi domlouvali, že tu zajdou bez pomoci, ale to mne jen rozvzteklilo. ‚Dorazte je!‘ vzkřikl jsem, a když odepřeli, sám jsem je probodl.

Jak zaprosili, vidouce napřažený bodák!

Byl jsem za to povýšen. Co mi byl uhrančivý pohled našich? Co ubití? Byl jsem pán a chtěl jsem mstivě a hladově ku předu. Nebylo možno než po živých stoupat.“ —

„Dost! dost!“ zastřela si Vojta oči, „to je strašné.“

„Neutíkej, Vojto, neprchej před mou vinou, ještě není všecka! Dej mi aspoň to vědomí, že jsem ji neskryl, abych si zajistil dobrotu všech, že ji nosím na jméně a na čele. Snad si ji tak odtrpím snáze.“

Vojty nebylo.

Ustal zadýchán a oči se mu zatáhly stínem. Měl jít na náves, kleknout tam a vyznat přede všemi? Proč to? Jen aby mohl zůstat mezi lidmi, kteří jeho viny neviděli, na svých lidech nepocítili, a jimž tedy bylo snadno odpouštět? Je-li možno vinu odtrpět, je nutno trpěti, ne uhýbat utrpení.

Obešla ho na okamžik mrákota příliš bolestného vzrušení, ale neklesl. Zvedl se a odešel do lesů, nerozloučiv se. Opustil kraj a vracel se oklikami k východu. Nikdo nepochopil jeho útěku, jen Vojta, ale ta neopravila staré kovářky, když usoudila, že mladí těžko snášejí neštěstí.

V.

Šel od vsi ke vsi po celou zimu. Byl sedrán a zchátral tak, že stín v jeho očích nikdo nevykládal z nitra.

Jaro ho našlo již v rodném kraji. Viděl jej s lesnatého návrší, kde k smrti zemdlen usedl na pokraj lesa.

„Můj kraj — má vina — mé pokání,“ pomyslil a ustal, nemoha dál. Opřel se mdle o strom, díval se chvíli, jak se mu pruh pole za pruhem úží, až splývají jen v barvu, a usnul.

Probudilo ho teprve slunko, když se mu dotklo očí. Prohlédl, ale oslněn přivřel je zas a zvrátil hlavu na zem v malátném blahu. Dal se laskat vlahým vánkem, dýchal silnou zemitou vůni, promíšenou již výdechem trávy a fialek, poslouchal skřivánčí píseň, do níž chvílemi vběhl silný hvizd kosův, a zmámen silou rašení, šeptal si: „Jaro.“

I v něm jihly ledy a pohnulo se toužívé mládí po dlouhé, kruté zimě. I v něm něco pučelo a zpívalo, ač svázáno a utlačeno, ale zvedalo mu hruď a plnilo srdce, až roztála jeho mrazivá zima v proud slz, když položil tvář na zem, líbaje trávu i prsť a hladě ji bezcitnými, tupými pahýly rukou.

„Jak bych chtěl žít!“ zněla jeho jednotvárná, ale silná píseň, nenasytně opakovaná.

Neodešel se svého místa. Skrčil se v něm a opíraje bradu o kolena, díval se nyní čistým okem po krajině od keře ke kři, od meze k mezi a od vsi ke vsi, křise je v paměti láskou něžného milence, jenž dlouho meškal v dáli a po prvé se zadíval na její tvář. Byly v jejích rysech i myšlenky: to oráči rýhovali její líce jemnými vráskami zamyšlení o zmnožení života. Kdykoli se jeho pohled dotkl takového oráče nebo rozsevače, vzdychl si toužívě: „Hle, ženy, děti i starci slouží zemi a životu. Množíce jej prací svých rukou, snímají hříchy těch, kdo jej tam v dáli musejí ničit. Já však? Kdo sejme můj vědomý hřích? Jak zmnožím život já v náhradu? O kdybych měl ruce! Jak bych jimi dovedl milovat zem i život! Ruce!“

Dlouho se díval a navlékal vzdechy na nit touhy, až pak se zvedl na kolena, rozpial u vytržení zmrzačenou náruč k dálkám svých myšlenek v blouznivém pokračování zpovědi, již začal v horách.

„Ó, pane života! Miliony rukou pojí lidské myšlenky a srdce k zemi i k nebi — a já jsem vyloučen. Miliony jdou světem, neznajíce smyslu rukou, a já vyvržený jsem jej pochopil. Proč jsi mi otevřel oči? Abych dvojnásob trpěl a tím se kál? Ó, pane, chci se kát, vždyť si jdu pro větší bolest domů. Dovedl jsem zlomit svou zpupnou pýchu a chtivost, dovedl jsem se pokořit a ponížit a odříkat se a slabým sloužit, ale cítím se mimo Tvoje lidstvo a mimo Tvůj život bez rukou. Učiň mne člověkem, pane. Chci se radostně obětovat, ale chci, aby mé pokání nebylo jako služebnost bezzubého psa, chci, aby má služba byla vědomou pokorou síly a možnosti a lidskosti, ne odkopnutí slabocha. Chtěl bych pracovat. Dej mi ruce, o pane! Zasadím mrtvé konce v tvou zemi, a učiň zázrak, dej, ať vzpučí na nich ruce.“

Vydechl u vytržení, čekaje odpovědi; ale nepřicházela. Zněla skřivánčí píseň, hvizd sýkorek, povolávání oráčů, ale odpověď nepřicházela. Život si hovořil svoje a Radko pochopil a pokořil se.

„Myslíš, že to není ve mně potřeba oběti, ale touha mládí a jeho ubíjených sil? Že bych byl šťasten i v nejtrpčím přisouzení, kdybych jen měl ruce, jež by mne se životem spojily? Ano, ty víš: byl bych šťasten. A nesmím. Nuže neslyš, pane, mých proseb, viz jen moje viny a mou touhu, abych je odčinil. To mi dej, to není proti tvé spravedlnosti.“ — —

Slunce zapadalo v bezbarvém planutí, roztavivši nebe svou mladou silou. Radko ležel na kypré ornici a usínal znaven zápasem s jarem, jež v něm pučelo.

Sny však jsou někdy laskavy, i usínal šťasten, zdáloť se mu, že se mu v bezcitných pahýlech hýbe život, že vrůstají v zemi a spojují jej s tajemným klíčením a pučením přírody. V témže místě pak, kde zapadlo slunce, vynořila se jemná tvář, jediná zář a jediný jas, vztáhla bezpočetné ruce, myriady rukou po zemi a všemi ji hladila; kdekoli pak se dotkla, vyskočila zelená bytůstka a posadila se na hrudku. Byly jich lány a nivy a dívaly se do světlé tváře, přimykaly se k teplým prstům laskavých rukou a šveholily rozkošnou písničku:

Krásná noc,
jarní noc,
naše noc!
Jarní záře tvojí tváře
z temna k světlu volá nás.
Spějeme za tebou,
pějeme píseň tvou
vesele, radostně, výše a výš.
Výše a výš, tam tobě blíž,
až s tebou splyneme,
světlem tvým prolneme,
až námi vzplane zem
jediným plamenem
jako tvá líc
od jara do letnic.

Radko v snách poslouchal a díval se, díval. Tu i nad ním vzešel v korunách šumný pohyb. Miliony zářivých rukou hladily kmeny a haluze i nejtenčí větvičky. Kdykoli se dotkly pupenu, pukl, a z něho vyskočila tu jedna, tam celý hlouček zelených bytůstek. Všecky usedly na vět-

vích a houpajíce se na nich zpívaly tutéž hymnu šťastného zrození.

Radko ji zpíval s nimi. Tehdy se přihnaly zelené víly k němu jako větrem hnané plaménky, větve se k němu sklonily, a zelené víly po nich klouzaly k němu; i byl jako v jejich laskavém objetí, cítě jejich doteky a polibky. Nesmírná touha jej pronikla. Zachvěl se jako země, s níž splýval, a jeho píseň přezněla všecky, a ač zpívala slova díků a radosti, ve zvuku byla řeřavá prosba a úpěnlivé volání, jímž rázem zmlkl kraj, jako dotekem severáku.

„Proč pláčeš?“ tázaly se ty, jež se ho dotýkaly. „Proč pláčeš v noc zrození?“

„Ó proste za mne zlatou světlou tvář,“ šeptal Radko, „a zazpívám s vámi radostně. Proste, ať se mne tisíci svých dobrodějných rukou dotkne, aby mi jen dvě vzklíčily na několik dní. Hle, jak laskavě k vám zírá.“

„Miluje nás,“ ševelily vděčně.

„Jistě vás vyslyší, ó proste za mne.“

„Nejsi dítě země.“

„Proste přece.“

Dojímal je, i vzhlédly tisíce očí k zářivé tváři Života, jejíž laskavosti neubývalo. I Radko se k ní upial.

A z dálky zazněl hlas, jako by zazvonil dech o zlaté paprsky: „Mé ruce jsou laskavy ke všem, ale silny jen pro zemi. Hledej člověka. Až najdeš toho, jehož srdce je jak mé, nabude mých sil a vrátí ti ruce.“

„Jarní noc, laskavá noc,“ zazpívali zelení kol a kol, a Radko zaslzel. Slzy jeho tekly do prsti, a jimi zkropeny vyšvihly se nejbližší plaménky a vděčně pravily: „Jak silné slzy máš. Tak mraky nepláčí.“ — —

Vstal zvlhlý rosou, sláb a s mlhou v očích. Pohlédl po zemi, a hle: lány, včera ještě sytě hnědé, nabyly nového, lomeného tónu, a když protřel oči, viděl, že to z nitra tisíce zelených mečíků protalo zemi, aby se tudy vrátila krev hlubin do vzduchu, odkud byla vyssáta. Obrátil se — i les byl zkropen zelení, a za ním vycházelo slunce.

„Ó, zlatá tváři zlatého srdce!“

Sen jarní noci přešel mu jako stínový obraz vzpomínkou, a zůstala po něm naděje a strach a zmatek.

VI.

Pole se oživovala, vsi dýmaly, mezi všemi nejdýmněji jeho rodná. Těkal po střechách, vzpomínaje tváří, jež kryly; do každé se zadíval, hledaje srdce svého snu, ale nenašel. Vzpomínal i horských dědin, našel mnoho dobrých, vlídných a laskavých, ale nebylo mezi nimi tak zlatého a mocného, jaké hledal.

„Chci lásku jako slunce jasnou,“ zapochyboval, „a vždyť by se i slunce zatmělo přede mnou, kdyby mi vyšlo. Jako Vojtina tvář. A přece je ve mně pýcha a žádost. Ani má prosba není než chtivost, z níž se i můj dnešní první pohled narodil.“

Nezvedl již hlavy k slunci. Zadíval se na lidi k zemi sehnuté, práci oddané, a pokorně pravil: „Vím, že je mi třeba připodobnit se dříve těm nejmenším, ba samému zárodku lidskosti, než k tobě, pane, smím zvednout zrak a tvé lásky si vyžádat. Chci hledat dříve cestu k sobě.“ —

Vyšel k dědině. Chtěl se radovat, když šlapal známé stezky a meze, když míjel mezníky a přeskakoval příkopy, ale potlačil svou radost a úsilně myslil na lidi, od nichž šel přijmout utrpení.

U hromady kamení, jež byla na rozcestí nanesena ze sousedních polí a zarostla všecka šípkovím, zastavil jej pozdrav. Ohlédl se — na kameni seděla stoletá Brachtička ze sousední vsi.

„Odkud jdeš, chlapče?“

„Z vojny, babičko Brachtičko.“

„Jsi zdejší, když mne znáš; ale já tě neznám.“

„To tím, že stoletá jste sama v kraji, a nás mladých, bože můj! Však nás teď ubývá.“

Pokývala hlavou: „Nečítám, jen čekám.“

„Také tam máte někoho?“

„Sta, a co já vím, kolik? Všichni jsou stejně moji, vždyť už ani svých blízkých neznám.“

„Koho tedy čekáte?“

„Zdává se mi o něm, tedy čekám. Nevím koho.“

„To je těžké čekání. No, s bohem, babičko.“

„Podej mi ruku, ať vstanu a podívám se na tebe. Nevidím již dobře.“

„Ale musíte se sama chytit, nemám, čím bych vás zadržel.“

„Dej levou, ruka jako ruka.“

„To dobře povídáte, mám obě stejné.“

„Bezruký?“ — napřímila se, jak mohla nejvíc, aby naň viděla, a opakovala si maně: „Bezruký — bezruký. No chvála bohu.“

Byl překvapen, ale myslil, že ho poznala, a že o něm všecko ví, i přijal mlčky její radost a zadíval se k obloze, s níž planulo jarní slunko.

„Nemysli, hochu, že ti toho přeju, ne, ale zdává se mi o tobě. Sny posílá Bůh, a můj se opakuje. My staří si s pánem Bohem lépe rozumíme, proto k nám jimi hovoří.“

„Co se vám zdává, babičko?“

„Nač ti to budu říkat? Nechci křížit cesty Páně. Sám naplníš jeho vůli i bez mého slova. Buď s bohem. Už nebudu čekat na rozcestí, kudy k nám chodí svět. Budu se doma modlit za tebe i za jiné. Jdi, hochu, a nevzpírej se vůli boží, naslouchej často, když bude mlčet celý svět, snad k tobě promluví o tom, co mi naznačuje v snách. S bohem, bezruký. Chvála bohu, žes přišel. Jsem již příliš stará a nevím, přečkala-li bych ještě jednu zimu.“

Odcházela a Radko se dlouho díval, jak belhá ke vsi, v níž se její krev již tak rozplynula, že mohla celý svět stejně milovat. Usedl na její místo a přemýšlel o tom, jak boha uslyšet a poddat se mu. —

Do vsi došel k poledni. Byla, jak bývala, leda poněkud otřelejší, jako by nebylo času starat se o vzhled, když bylo tolik sil ztraceno. Náves byla prázdná, jen z nejbližších dveří vyšla děvečka, pohlédla naň a nepoznavši ho, běžela k studni pro vodu. Pak se naň teprv obrátila a zavolala: „Pojďte mi pomoct, však potom beztoho přijdete žebrat.“

„Jsem bezruký,“ odvětil.

„I v jedné ruce možno vodu nést.“

„Nemám.“

„Ukažte!“ postavila udivena putýnku. Zvedl pahýly.

„Opravdu. A ti vás, chudáku, pěkně zřídili. A čistě vás i z vojny pustili, jen co je pravda, žebráka na těle i šatem.“

„Chodím již dlouho světem.“

„Nemáte domova?“

„Jsem zdejší.“

Zahleděla se mu pozorně do přepadlých tváří a nejistě hádala: „Radko?“

Přisvědčil. A jí zchladly ihned oči. Shýbla se pro vodu a suše poznamenala: „To vy nežebráte. Myslila jsem podle šatu.“

„Žebrám,“ řekl tiše.

„Vy? Pan Radko?“

„Nejsem pán, jen žebrák.“

„Tak tedy i panství jste pozbyl? To je mnoho.“

„A dobře,“ dodal.

„Možná. Pomáhej vám pámbu.“

Hlas její zněl odmítavě, třeba se neušklíbla. Přijal to vděčně a zamířil k svému domku, z něhož za války odnesli matku, takže docela zprázdněl. Byl zamčen, okna oslepla prachem, zahrádka před nimi odumřela a zarostla pýřem, zeď byla poházena blátem.

„Co tam nahlížíte?“ vyšla naň ostře sousedka.

„Jsem Radko.“

„A, pan Radko! Tak budeme mít přece vzácného souseda? Velké potěšení. To se jdete podívat na Tomše? Také je už doma, bez nohy. No, klíče má starosta.“

Bouchla dveřmi. Otřásl se ne jejím posměchem, ale tím, že mu připomněla Tomše. Byl z jeho čety a věděl všecko. Nebude se tedy musit obci zpovídat. Zamířil k starostovi, chtěje uvidět domov, dřív než vezme osud na bedra.

Tomeš však vyběhl z hospody a křičel jako na poplach: „Vítej, pane Radko! Jaká čest, že se jdeš na nás podívat. Ale nejsme všichni, musíš počkat ještě, až je zmrzačí. Jde to bez tebe pomaleji.“

Radko stanul a neodpovídal; ze statků vybíhaly ženy a děti, a cítil, jak jej pohledy celé vsi svazují a bijí. Nevzepřel se, stál a poslouchal, jak napilý Tomeš bouří.

„Bojíš se mne, že mlčíš? Jsem žebrák, nemusíš, mám jen jednu nohu, nemohu tě kopnout. Víš, kde je druhá? Ani jsem ji nepřinesl domů pochovat. Tam mi ji uřízli a hodili do jámy, kde jsi mne střelil.“

„Já tebe?“ užasl.

„Zapřeš? Mně to chceš zapřít, který jsem viděl, když jsi do nás ze zadu bil, abychom šli na jatky?“

„Střelil jsem,“ vyznal Radko tiše.

„Slyšeli jste?“ vzkřikl Tomeš na ves. „Nezapírá, jen mne chce zapřít, protože jsem ještě trochu živ.“

„Nestřelil jsem po tobě,“ zavrtěl hlavou, „vím, na koho jsem mířil.“

„Kohos tedy zabil?“

„Záleského.“

„Chytil ses,“ zasmál se Tomeš škaredě, „ten je právě živ a zdráv.“

„Žije?“ vyjekl Radko.

„Ano, ale jen proto, aby ještě mohl padnout. My sprostí se nevracíme, to jen páni jako ty.“

Napilý stupňoval své výkřiky a konečně se vrhl na Radka pěstmi. Nebránil se mu, klesl na kolena a přijímal rány.

Děvečka, jež prvá Radka viděla, přiběhla až k nim. „Co ho biješ? To je hrdinství, tlouci bezrukého.“

Tomeš se zarazil, přehlédl Radka, jenž nevstával, ale pak začal znovu hulákat: „Pámbu zaplať aspoň za to. To je za mou nohu. Ale čím mi nahradí život? Jsem žebrák a pijan, čím mi to nahradí? Tím, že se ty zaň přimlouváš? Zvláštní, že zrovna ty se přimlouváš. Moje zkáza tě tak nebolí jako těch jeho několik ran, co brzo obolí. Jemu srdce za živa vytrhnout, bestii, ještě by neměl dost. Vem si jej, je-li ti ho líto!“ (Pokračování.)

✱

 FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Ruští spisovatelé za občanské války.
1918—1921.

(Pokračování.)

Alčevská Christina Aleksějevna, ukrajinská básnířka, která z mladší generace byla považována za nejnadanější (*1882), autorka tří básnických knih, zemřela v Charkově r. 1920.

Amfiteatrov Alexandr Valentinovič (*1862), kdysi z nejpopulárnějších ruských feuilletonistů („Novoje Vremja", „Rossija", „Rus"), carskou vládou často stíhaný a několikrát vypovídaný z Petrohradu, dramatik a skvělý novelista, zbyl v Petrohradě. Samostatně beletristicky pracuje velmi málo, feuilletonů nepíše, napsal jen čtyřaktové drama „*Vaska Buslajev*". Živí se tím, že pro „Světovou literaturu" (redigovanou M. Gorkým) překládá z románských jazyků, z francouzštiny (Octave Mirbeau) a z italštiny (Carducci, Goldoni a j.). Sepsal i rozsáhlý životopis ruského revolucionáře Germana A. Lopatina, ruského překladatele Marxa, pro propagační účele sovětské vlády.

Amfiteatrov V. A. (vlastním jménem Vladimir Kadašev), bývalý redaktor „Ruského Slova", od r. 1918 žil na ruském jihu, redigoval na Donu časopis donských kozáků, pak v Jaltě spolupracoval na různých jiných listech, psal povídky a dramata. Vydal knihu povídek „*Fantasti*", drama „Kouzelná svítilna" a několik dramatických drobností. V Jaltě začal tisknouti velký román „*Sady Hesperidek*", v němž pokoušel se umělecky zachytiti revoluční chaos a stíny občanské války. Evakuace Krymu násilně přetrhla tu práci, a spisovatel žije nyní v Řevnicích u Prahy.

Arcybašev Michajl Pavlovič, známý povídkář a dramatik, literárně pracuje velmi málo v posledních letech. Nějaký čas živil se z nouze novinařením v sovětských žurnálech, žije v Moskvě v těžké bídě, nemocen. V sovětském „Domě umění" občas čítal svoje práce. Chtěl se dostati do západní Evropy, ale marně. Bylo mu odepřeno povolení.

Averčenko Arkadij Timofejevič, nejpopulárnější dnes humorista, brzy po bolševickém převratu uchýlil se z Petrohradu na ruský venkov, a od počátku stíhal bolševickou vládu i její praktiky literární satirou, nejdříve dobromyslnou, později řezavou. Proto byl nucen uchýliti se před ní v bezpečí. Za postupu armády Denikinovy žil r. 1919 v Charkově, za Wrangla r. 1920 na Krymu. Psal velmi pilně do četných listů jižního Ruska feuilletony a satirické humoresky, z Krymu skoro týdně posílal svoje příspěvky do deníku „Poslední Novosti" (Paříž) a do humoristického týdeníku „Bič" v Paříži, který však loni v zimě zanikl. Na Krymu vydal knihu humoresek „*Nečistá síla*" a v Paříži nedávno 10 satir s názvem „*Deset nožů do zad revoluce*". Po evakuaci Krymu uchýlil se do Cařihradu, je spolupracovníkem tamního francouzského deníku „*Presse du Soire*" a řídí ruské divadlo „Hnízda přeletavých ptáků".

Azov Vladimir Aleksandrovič (vlastním jménem Aškenazi), satirik a feuilletonista, svým talentem Averčenkovi příbuzný, jehož drobných prós svazek vyšel u nás za války („*Barevná sklíčka*" v Knih. Zl. Prahy), žije v Petrohradě a pracuje ve „Svazu literátův a žurnalistů" — v domě Tolstého, v Trojické ulici. Je také spolupracovníkem „Světové literatury", pro niž redigoval překlady děl Rudolfa Hucha, německého pamfletisty a romanopisce. Společně s A. E. Kaufmanem vydává tam „*Věstnik literatury.*"

Balmont Konstantin Dmitrijevič, moderní lyrik, po bolševickém převratu až do polovice 1920 žil v Moskvě a sympatisoval s vládou sovětů, vystupuje občas v přednáškách, jako její básnický obhájce, a téhož roku v květnu vláda úředně slavila 30letí jeho činnosti literární. Dostav dovolení k cestě do Evropy, žije nyní v Paříži, kde vydal v poslední době již dvě knihy básní. Je spolupracovníkem deníku „Posl. Novosti" a j. listů, a jsa mimo dosah světské vlády, vystupuje proti ní nepřátelsky.

Baťuškov Fedor Dmitrijevič, literární historik a kritik, profesor západoevropských literatur na petrohradské universitě, zemřel v březnu 1920 v bídě, následkem vysílení po tyfu z hladu.

Bebutová Olga Georgijevna, kněžna, autorka několika románů, po revoluci říjnové r. 1917 žila na Kavkaze, odtud pak uchýlila se do Sevastopolu, kde sloužila jako úřednice v divadelním komitétu při Wrangelově armádě. Po pádu Wrangelově s ostatními uprchlíky z Krymu dostala se na Balkánský poloostrov a žije nyní v Srbsku.

Bělov Vadim, romanopisec a povídkář, žil až do začátku 1920 v Petrohradě. V květnu t. r. podařilo se mu uprchnouti přes Čudské jezero do Estonska, kde konal řadu populárních přednášek o sovětském Rusku, o životě v něm, mravech a kultuře, a jeho bohatý materiál vydáván pak v Americe, kde přispěl k vylíčení pravého stavu věcí. Sám usadil se v Revalu, kde napsal román „*Svobodná žena*" a je spolupracovníkem literárním tamního ruského deníku, dopisuje i do Rigy a do pařížských deníků ruských.

Bělyj Andrej (vlastním jménem Boris Nikolajevič Bugajev), z mladších lyriků silného nadání a mystických sklonů, žije stále v Moskvě, ač se přikloňuje spíše k sociálním revolucionářům než ke komunistům. Je z hlavních členů „Volného filosofického sdružení", a hojně činný přednáškově i literárně. Vydal knihu pohádek

„*Královna a rytíři*“, tři sdružené úvahy filosofické „*Na přelomu*“, sborník statí o rytmu, „*Symfonickou povídku o dětství*“ (první část románu „*Můj život*“), a tři básně „*Triptych*“. Povolení uchýlit se do ciziny bylo mu odepřeno.

Blok Aleksander Aleksandrovič, básník, jenž v nynějším sovětském Rusku považován je za nejsilnější individualitu poetickou, a jenž ve své básni „*Dvanáct*“ první snad vystihl všechen morální chaos revoluce, zvrátivší se ve zvířeckost a v ‚revoluci pro revoluci‘, žije v Petrohradě, veda tu život velmi uzavřený a samotářský. Rediguje překlady děl Heinricha Heine pro „Světovou literaturu“ Gorkého, v letech 1918—19 vydal řadu velkých básní, starších i nových, krom toho aktovku „*Ramses*“, několik statí v časopisech („*Poslední dni starého režimu*“ a j.), sbírku veršů „*Blesky umění*“, a posléze velikou báseň s názvem „*Odplata*“. V září 1920 na několika večerech v „domě umění“ recitoval ukázky z vlastní poesie, neboť takové veřejné produkce odměňují sovětské úřady zvláštními příděly jídla...

Boborykin Petr Dimitrijevič, nejstarší ze všech žijících spisovatelů ruských, romanopisec, povídkář a dramatik, jemuž letos v srpnu bude již pětaosmdesát (* 1836), loni 1920 na jaře šťastně se dostal ven z bolševického „ráje“, kde by byl zemřel hlady, a žil v Paříži, kde chutě pustil se do literární práce, jíž v Petrohradě byl nucen zanechat. V pařížském deníku „Obščeje Dělo“ otiskl loni nový svůj román „*Kdo jsem? zpověď řemeslné ženy*“, a něco ze svých bohatých vzpomínek životních a literárních, na nichž i nyní pracuje dál, ač churavý a skoro bezpomocný, ve svém útulku ve švýcarském Luganu. Úryvek z oněch vzpomínek „*Od Gercena až po Tolstého*“ vyjde v nejbližší době v knize, krom toho má Boborykin v rukopise (prý od r. 1915) zápisky z vojny „*Tanec šílenství*“, „*Zpověď starcovu*“ a několik povídek. Rovněž v rukopise chová knihu „*Inventář hlavních osob mých románů*“, jenž bude jistě zajímavým klíčem k rozsáhlé literární tvorbě spisovatelově. Řada švýcarských a francouzských spisovatelů, mezi nimiž je mnoho jeho osobních přátel a ctitelů, loni v zimě zahájila akci, aby mu zabezpečila hmotný klid a bezstarostné stáří.

Breško-Breškovskij Nikolaj Nikolajevič, syn „bábušky ruské revoluce“, která nějakou dobu žila i v Praze a v Podkarpatské Rusi, nemoha se smířiti s bolševickým regimentem, odstěhoval se počátkem r. 1919 do Oděsy. Odtud uchýlil se při postupu rudé armády na jih do Srbska, a žil do nedávna v Bělehradě. Jako pokračování svého románu „*Jeho Veličenstvo chám*“ vydal nedávno nový román „*Rudí a bílí*“ z nejnovější epochy ruské revoluce. V poslední době přestěhoval se do Paříže. (Pokračování.)

*

LITERATURA.

Ad. Heyduk: *Stesky na stezkách starého zpěváka.* Spisů sv. 60. Nákl. J. Otty v Praze. — Bohdan Kaminský: *Pohádka o nejšťastnějším člověku.* Sebr. spisů sv. 1. Nákl. „Unie“ v Praze. — Jan Opolský: *Z galerie zvířat.* Nákl. Zvířeny na Smíchově — *Republikánský přednašeč.* Sbírka vážných i rozmarných básní. Uspoř. Petr Fingal. Nákl. Českosl. podniků tisk. a vyd. v Praze.

„Můj den se naklonil, mé paprsky se ztrácejí“, toť intonace celé nové knihy Ad. Heyduka, lyriky až na málo výjimek nejpozdějšího data a právě proto tak zajímavé pro autora, jehož devadesátiny nejsou daleké. A opravdu je to jedině stín smutku, melancholie loučení, stesk a žal stáří, jimž podrobuje tu básník svou motivaci, jinak svěžestí a lehkostí formy neliší se tato pozdní lyrika nijak od nejmladších sbírek básníkových. Přečtěte si jen podivuhodnou sensitivu „Vůkol je ticho“, v níž je celý mistr na vrcholu svého tvoření. A jest několik básní téže skvělosti ve „Stescích“. Sám sebe jimi usvědčuje z nadsázky, zpívá-li jinde „Jsem stár a duší chor a hynu, můj západ přišel...“ Jinak nalézáme ve „Stescích“ známého Heyduka, skromného zpěváka, sivého ptáka v osamělém keři, po němž házeli hoši kameny, apostrofujícího svou píseň a hrdě vztyčujícího svůj čistý štít, za nímž nekryl se nikdy otrok, nýbrž žití paladin. Vzpomíná a želí odchodu těch, které miloval, stýská si pro uprchlé mládí a vidí příchod zimy, a právě tu, uprostřed nejsmutnější melancholie, ozve se nota vášnivého pěvce „Cymbálu a huslí“:

Ku geniů si sednem vínu
a zpijeme jím žíznivou svou duši
a vzlétnem omlazeni k nebes týnu.
A zapomenem svět a jeho žaly,
a vykoupáme ducha v zdroji krásy...

Má-li náš básník ještě tak mladistvé touhy, dlouho ještě nebude stár. I své Lidunky tu vzpomněl a věnuje jí cyklus sedmi dojemných, jedinečně cítěných písní. Třeba básník stupňoval své meditace až v samé loučení a odpuštění všem, jak činívají umírající, a zastavoval se u vlastního hrobu, zakončuje sbírku akordem síly, důvěry v další práci a touhy po tom, aby uzřel opětně sad v jarní míze, a jako by sám sebe napomínal a posiloval:

Když přepadne Tě stesků dav,
svou hlavu zvedni výš,
Tvé mysli prchne smrtihlav
a nevrátí se již! —

Vyciťuji, že tímto šedesátým svazkem není dílo Heydukovo ukončeno a že v brzku si přečteme pokračování dle ponauky, kterou si básník výše sám dal. — Bohdan Kaminský

zahajuje své Sebrané spisy humornou epikou, která by mohla být pohádkou, kdyby nebyla příliš dnešní, příliš ze života odkoukaná, vlastně odironisována, a čtete-li na konci, jak se královská svatba slavila a jak se tam zpívalo, že:

Nádherná byla kantáta,
byl skvělý „primo alto“,
jen tenor při vysokém C
tak nějak vedle bral to.

máte z celé básně plný dojem vtipné, škádlivé a znamenitě trefující ironie, která byla aktuální před několika lety a tu aktuálnost si podivuhodně i pro republiku zachovala. Fabule pohádková je zcela prostinká. Force básníkova však je v podrobnostech, v drobných scénkách, groteskních příhodách a líčeních, jež dovede v děj zasazovati. Bujný, na oko neviňoučký, ale v podstatě sršatý vtip je básníkovým kořením, které opulentně rozdává. Řekl bych, že celá kniha je roztomile rafinovaný lapák na ony čtenáře, jimž svazky veršů, omylem uchopené, padají s rukou. Dnes, bohužel, ani prvořadí básníci si netají úpadku záliby čtenářstva pro díla básnická, a zkušenosti knihovníků veřejných knihoven to potvrdí. Bezpochyby si Kaminský i s úvodem svých Spisů zažertoval, neboť čtenář, ať otevře „Pohádku“ na kterékoli stránce, je jí chycen, přimražen k četbě, k úsměvu z ní a k nejlepšímu požitku. Básník má své pilulky pro každého, pro vysoké i nízké pány, pro spisovatele i novináře, pro advokáty, pro studenty, pro ankety, komise, ministry, umělecké soutěže:

Vítězně z každé soutěže
prý vyjdou lidé tací (špatní),
i kdyby v soutěž zadali
jen list svůj očkovací.

Ježibabu a její brloh líčí jak nejslavnější pražskou jasnovidku, jež mluví s králem naprosto demokraticky, a jeho hrdina touží:

Než aby někdo zařídil
nám český salon: to jen
by chtěl, pak již by v životě
byl zcela uspokojen.

Nezáleží na tom, kdy byly knihy napsány a jak jsou staré, ale jsou-li dobré a mají-li důvod své existence. „Pohádka“ B. Kaminského patří k nim a bude to bezpochyby i celé jeho dílo ostatní. — J a n O p o l s k ý byl kdysi prohlašován za dědice Hlaváčkova. Jeho meditativní lyrika tlumená melancholií, jeho náladová symbolika a motivy krajinářské, plné sugesce, dávaly k tomu důvod. V „Galerii zvířat“ je však příliš realistou, jeho antropomorfismy jsou příliš všednodenní, komparace a paralely běžné, aby se hodil do rámečku, kdys sobě vyřezaného. K zoologické této poesii dal asi podnět odborný časopis „Zvířena“, kdež cyklus byl uveřejňován. Motivy jeho a jejich provedení je zde různé hodnoty, také několik vskutku básnických pies (Netopýři, Hlemýžď, Barry) upoutá, častěji však je šablonovitá pointa, bázlivý zajíc, král jelen, krákorající hrobově havran, sentimentální labuti, zavilý býk z krvavé arény, čáp filosof o jedné noze, opice a opičící se lidstvo a j. Ani přírodní postřehy nejsou vždy přesné: zkušenost lovců rozprášila pomluvu o babském srdci zajíce, voda je přece živlem rybě jako ptáku vzduch a nelze mluvit tu o eremitství v mlčení a v oblasti plynné (?!). Líčiti slavíka jako sentimentálního truvéra, neb drozda v lese zpívajícího kaskády, s nichž kane krev, svědčilo by teskné ideologii básníkově čistě expresionisticky. Poštovský holub nenosí depeší na šíji, kachny nelze střílet, stěhují-li se ve vysoké výši, a není možno kachnu střelit zároveň do boku a do čela. Přirovnání žab k básníkům není vkusné ani humoristicky. Některé chyby neměly by ve sbírce se spatřovati: si béřou (m. berou), básníci pohlíží k obloze (m. pohlížejí), žáby nachází úlevu (m. nacházejí), labuti uzříce se (!) v jezeře . . . byly žárlivy a j. — F i n g a l ů v „Republikánský přednašeč“ liší se ke svému prospěchu od rozmanitých deklamatorů vkusným a rozmanitým výběrem, třebas leckterého básníka zapomněl a nebásníka objevil. Pořadatel snažil se sbírce dáti tendenci rolnickou, ale stačí, dal-li ji idealisující věrnou notu národní. Umělecká úroveň mohla být jednotnější. Účelu svému býti pramenem vhodných textů k přednesu vyhoví úplně. —pa—

*

K a r e l Č a p e k: *Trapné povídky.* Nákladem Aventina v Praze. — Q u i d o M a r i a V y s k o č i l: *Tiché bouře.* Román. Nákladem Československých podniků tiskařských a vydavatelských v Praze. — K a r e l H l o u c h a: *Sluneční vůz.* Neuvěřitelná historie. Nákladem Jana Kotíka na Smíchově.

Je-li na Čapkových povídkách něco trapného, pak je to snad jen slabost a ubohost lidí, o nichž s oblibou vypravuje a o nichž vždy znovu a znovu čísti není věru radostno. Je tu otec s krutou bolestí oplakávající dítě, jež nebylo jeho, brutální muž posílající sám ženu k milenci, jenž mu pomáhá tak platiti výdaje společné domácnosti, dívka-mužatka, v níž naráz a marně vybuchne dozrálé ženství, vychovatelka Olga, která chce zapomenouti dusného ovzduší svého domova v objetí dotěrného a zdravého anglického učitele, majetný bratr, jenž poznává hořkost majetku, pro nějž k němu přicházejí ti, jež měl nejraději, atd., vesměs lidé rozbolení světem a bolící svět. Čapek tentokráte nefilosofuje, jak míval dříve ve zvyku, více vypráví, zachycuje atmosféru a náladu, všímá si drobných podrobností, zaujme místy novým a vhodným přirovnáním a získá si přízně zřejmou péčí o jazykovou plnost a čistotu, uvědomělostí, s níž k sobě řadí své

věty, v nichž je uváženo každé slovo. A nejsou-li všude náměty zcela nové, je nové aspoň jejich podání, takže přece jen rádi sáhneme po knížce, jíž prospívá i pěkná a diskrétní úprava zevní. — V rozlehlém románu vypravuje Vyskočil historii trojího pokolení: matky, která po vášnivých objetích lehkomyslného malíře stane se spořádanou chotí venkovského poštmistra, dcery, která nedožije pohádky své první lásky k švarnému poručíkovi, prožije vášeň mladého továrníka a stane se chotí podnikavého vůdce dělnictva, a vnučky, která podává ruku inteligentnímu synu zatím zchátralého svůdce své matky. Vyskočil zná vkus průměrného čtenářstva. Jest litovati, že toho dbal především při zpracování líbivého tématu, mohl vyzvednouti aspoň větší ideovou hloubkou. — Hlouchovo vypravování o cestě do záhadného území v nitru Asie, kde lidský důmysl triumfuje nad samou přírodou, chtělo býti co nejnapínavější. Hloucha však při tom předpokládá tolik odborných vědomostí i takové zásoby cizích slov, že se jeho neuvěřitelná historie stává jen únavnou. *—btk—*

*

Bělohorské motivy. Jubilejní anthologie z české poesie. Uspořádal Jaroslav Werstadt. Nákladem Al. Srdce v Praze.

Poněkud opožděně k smutnému výročí bělohorskému, ale včas k výročí staroměstské popravy vychází Werstadtova antologie, vybírající z moderní české poesie verše, jimiž čeští básníci — od Friče, Hálka a Nerudy až po Dyka — vzpomínali bělohorské pláně, na níž se na sta let rozhodlo o osudech českého národa. Werstadt proto vidí v Bílé hoře nejen dějiště bitvy, jejímž důsledkem bylo pevné postavení habsburského řádu nad našimi zeměmi, Bílá hora je mu symbolem smutných cest národa po celých tři sta let, je mu „východiskem, kořenem, základem jeho potomního nešťastného vývoje, jeho zbídačení duševního a hmotného". Proto nevybírá do své antologie jen básní, jež apostrofují přímo Bílou horu, nýbrž i básně, jež slov „Bílá hora" ani nevysloví, ale meditují, někdy teskně, někdy ironicky, nad životem národním, nad češstvím. Sám pak přiznává, že o tomto tématu meditovala nejen česká poesie, nýbrž i prósa a umění výtvarné a že do výboru byla pojata jen význačná jména českých básníků — a dodejme, že ani ta ne všechna. Výbor je doplněn i verši z r. 1917 a 1918, z let prvních záblesků nové doby a jejího slavného příchodu, ale na celkovosti a úplnosti pořadateli patrně mnoho nezáleželo, a to na škodu věci. *—btk—*

*

 TÝDEN.

* Dne 5. t. m. zemřela, nedočkavši se své blízké šedesátky (7. říj.) v Troji na Havránce nejmladší sestra Svatopluka Čecha Růžena Čechová, bývalá učitelka a spisovatelka menších prós i veršů, zejména mládeži určených. Skromná, jemná, sensitivní duše, prožehlá citem vřelého češství jako její velký bratr, teprve na svém odpočinku oddala se úsilněji literatuře a drobné její povídky a novelky tiskly rády naše beletristické časopisy. U Topiče vydala čtyři své knihy novelistické (Vlnami života, Děti chudého kraje, V paprscích touhy a Jejich ikony); mládeži věnovala knihu mravně výchovných povídek „V zahradě mládí". Čtenářové „Zvonu" čítávali se zájmem zejména její práce memoirové, v nichž zaznamenala věci velmi zajímavé z rodinného i literárního soukromí Čechova. Zesnulá se starší svou sestrou odkázala, jak známo, Havránku „Svatoboru" pro spisovatelský útulek, v němž má zůstati zachován pro příští časy interier Svatopluka Čecha jako museum, do něhož shromáždily obě sestry pravé poklady pietních památek, života i díla básníkova se týkajících.

*

* Pensijní fond Spolku čes. spisovatelů beletristů Máje v Praze konal dne 4. t.m. svou výroční valnou schůzi. Činnost jeho, omezující se zabezpečením staroby spisovatelstva, byla zkomplikována drahotními poměry dnešními. Zajištěná dosud roční pense nejvýš 1000 Kč, která před válkou byla v ročním rozpočtu jednotlivcově jistou položkou, dnes je peníz mizivě nepatrný. Proto Pens. fond hledal cesty k nápravě. Radostně uvítána zatím jen novinářská zpráva, že z „Národního fondu Masarykova" pamatováno na Pens. fond sumou Kč 200.000, i bude úkolem nového výboru rozřešiti otázku spisovatelských pensí a útulku společně s Májem, jak náleží. Spisovatelstvo doufá, že tu nebudou chyběti ani pomocné ruce našeho občanstva. Do výboru zvoleni: Fr. S. Procházka (předseda), A. E. Mužík (náměstek, A. Breska (pokladník), Jar. Zika Borotínský (jednatel) a Vít. Markus; za náhradníky F. S. Holeček a Em. Lešehrad; za revisory K. Babánek a Fr. Sekanina.

*

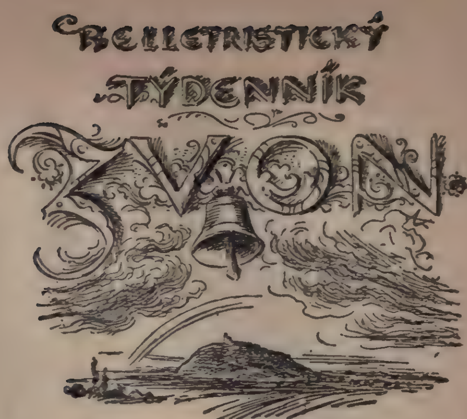
* V alpských lázních Gastýně zemřel v červnu t. r. spisovatel Tadeáš Rittner, rodilý Polák, jehož některé dramatické práce byly s úspěchem provozovány i na českých jevištích.

—btk—

V Praze, dne 14. července 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Pokračování.)

„Odpusť mi,“ zaprosil Radko.

Tomeš jako uštknut chtěl po něm skočit, ale uviděv Anuši, odešel proklínaje do hospody.

„Proč se dáte bít?“ otázala se zlostně Radka.

„Jsem vinen.“

Odvrátila se a on šel k starostovi. Ze zástupu dětí za ním zafičel kámen a hned na to se tam strhla rvačka. Přiběhl zpátky. Hoši ustali a nevraživě se rozcházeli, tak že neviděl než dvojí zlobu v tvářích.

Starosta již o něm věděl. Vítal jej chladně a hned pravil: „Peníze máte na hejtmanství, nemohl jsem jich schovávat, když jste tak dlouho nešel. Teď tu chcete zůstat? Pravda, máte zde domek — ale doma zde nebudete, to jste ostatně již zkusil.“

„Vím, a přece snad právě proto zde budu doma. Mohl by mi Petřík odemčít? Jen dnes, jen jednou.“

Starosta zavolal synka a dal mu klíče. Byl to jeden z těch, kteří se prve poprali pro hozený kámen.

Radko vkročil pohnut do chalupy. Necítil provlhlého chladu dlouho zavřených místností, díval se příliš dychtivě. Byl jiný pořádek v světnici, než býval, to asi tak sousedky porovnaly, když mrtvou vynesly. Za to kuchyňka byla, jak bývala, objala jej vroucně, nevyháněla ho chladným cizím slovem. Nemohl dál, bál se, aby ta laskavost nebyla novým pohledem setřena. I vyšel na dvůr a usedl na kamennou lavičku na náspu.

„Chtěl bys přijít ještě večer, Petříku? Pustí tě tatínek?“

„Co by nepustil? A kdyby po vás Lexa házel kamením, zbiju ho. Jsem silnější.“

„Tak mi tu ještě všecko dokořán pozotvírej, všecko od půdy po sklep, prosím tě.“

Teprve za chvíli po hochově odchodu se osmělil zase do chalupy. Vrátil se do kuchyňky, usedl na své místo, jak sedával naproti matce, a dlouho s ní v duchu hovořil, než se odhodlal projít ostatní kouty. Vše bylo, ale vše zprázdnělo: chlév byl pustý — kdož ví, kdo zdědil jejich kravku — sklep byl prázdný, půda vymetena, stodůlka rovněž, jen nářadí a postroje zůstaly. Na konec se odhodlal do své bývalé „panské“ světničky, kam chodívala matka jen uklízet. Snad sem začala chodit, když byl na vojně, snad tu na něj vzpomínávala — myslil si. Jistě tak. Vše bylo urovnáno, uhlazeno; často asi její ruka hladila věci, posílajíc mu svou něhu do dálek, ale ani jedinou nebylo hnuto, ani žádnou drobnůstkou na prádelníku. Tak tam stály obrázky, hrnečky, sošky, jak se tam nashromáždily z jejích poutí, a jak je tam kdysi nechával nevšímavě stát.

Něco však přece ho tam zarazilo: Docela vzadu se objevil obrázek na skle, Panna s děťátkem. Což byla matka ještě i za vojny kdes venku modlit se zaň? A kde? Na obrázku nebylo ani slůvka, aby se dohádal. Díval se naň dlouho a byl mu stále milejší pro tiché a zářivé oči, tak neskonale dobré, jež mu říkaly: i v nejhorší době jsme za tebou zřely.

Petřík ho našel u obrázku. „Čím vám mám pomoci, Radko?“ otázal se.

„Vezmi ten obrázek a pojď, postavíš mi jej na moje okénko.“

Vedl jej do chléva a tam si jej dal postavit, aby naň padalo světlo. Pak poprosil, aby zas všecko pozamykal, jak bylo, a klíče odnesl domů, že jich sám užívat nemůže a že bude bývat zde.

„Kde budete spávat?“

„Je tu lávka, vidíš. Leda bys mi na ni položil ploský kámen pod hlavu, jsou nějaké srovnány u plotu.“

„To bude tvrdé,“ mínil hoch, ale poslechl. „Jak sem budete chodit, když bude zamčeno?“

„Dvorem, ten může zůstat dokořán; nikdo mne neobere, nemám ničeho.“

„Pravda. Máte hlad? Mám s sebou krajíc. Maminka myslila, že to dnes bude s vámi zlé.“

„Dej mi a sedni si vedle mne tu na náspu.“

Vyprávěli si do prvních hvězd. Pak Radko osaměl, zazpíval tiše, tichounce a vybloudil zadem do polí. Táhla ho k sobě.

VII.

Začal žít doma jako na horách, ale nebylo mu tak lehko. Leckdy, když nabídl někomu pomoc, uslyšel tvrdý výsměšek, co že by to bylo, aby se pán snížil k chudákovi, že by jej darmo v posměch uvedl. Ba byla i tvrdší ještě odmítnutí, že sice odhodil zkrvavené ruce, že však by přece zůstala skvrna, kde by se dotekl.

Těžko mu bylo, ale přijímal prostě rány a přisvědčoval: „Máte pravdu, jsem vinen; nehněvejte se.“

Někdy však byla přece jeho pomoc přijata a dobrým pohledem splacena. Tehdy býval šťasten. Bylo to častěji a častěji, jak si lidé všimli jeho očí, až konečně směla mu poslovka nabídnout, že ho bude živit za kousek pole, který měl, a za posílky s poštou. Obec to mlčky trpěla, protože po vsi roznášela poštu sama, aby se nedotkla nevlídných. Pak jej přijal i hlásný na ponocování. Byl stár a těžko již obcházel dědinu, když ho noc přitiskla hlouběji k zemi než samo stáří. Sice mu někteří vyčítali, že prý přivolává jen neštěstí na obec, když ji dává vrahu na opatrování, ale druzí pravili, že bezrukému lépe slouží oči než starému, a že to dělá beztoho z ochoty; když se nic nestalo, utichly námitky.

Mnohým bylo těžko zapomínat, nejtíže Tomášovi. Jako by byl býval pokořen tam před hospodou při prvém setkání, pil zarytě a hromadil nenávist v sobě, vyšlehující zatím jen zlými poznámkami pro zjitření obce, aby se neutišila zloba proti krotkému trpiteli. Zdálo se, čím více se blížil Radko shovívavému odpuštění všech, tím krutěji že ho nenávidí, protože k němu se tak srdce neblížila, jemu výtek nesmlčovali, ač byl také žebrák.

Jednou, když nahromadil dosti záští, vyřítil se napilý k němu do chalupy. Našel ho na dvorku.

„Bestie!“ vykřikl, svolávaje hlasně lidi. „Tu si hovíš, zatím co se tvoje oběti tu i po světě vláčejí očistcem. Střádáš si krvavé peníze a přižebráváš po chudých, aby ti neubylo, abys jednou přece zas jen byl pánem!“

„Nemám ničeho,“ bránil se, „a všem bych rád pomohl, třeba svým životem.“

„Ty? Proč nechceš napravit můj život, když si jej zkazil?“

„Jak mohu?“

„Vrať mi nohu.“

„Nestřelil jsem po tobě, ale kdyby bylo možno, dal bych ti svou.“

Tomáš se opile smál: „Kdyby bylo možno! Neptej se a dej. Chce se mi jí, třeba po ní skákat nebudu. A děvče mi vrať.“

Radko vzhlédl překvapen.

„Ano, ty svatý pokrytče! Vím, že za ní nechodíš, sic bych tě zabil, kdybys chodil, ale přeces mi ji ukradl. Je jen děvečka, jak já byl čeledínem, ale mohli jsme se vzít, kdybych se byl vrátil zdráv. Takhle — co se žebrákem? Proto piju, vidíš. Propiju, co jsem na své noze vydělal, a budu prašivý žebrák, až mne to zmůže. Pak tě zabiju a spálím ti tu boudu. Teď ještě ne, teď mohu ještě někdy v pití zapomnět a utěšit se, ale pak, Radko, pak jsi můj! Pamatuj!“

Odbouřil.

Radko se odploužil do polí a tam se schoulil. Tam jedině mohl svou bolest vzíti jako do rukou a podívat se na ni. Že takto zničil Tomášův život? Ano, ano. Lhostejno, zda po něm vskutku střelil, skutečnost, že vůbec střelil, zabila Tomáše, raniviši jeho víru v život a dávajíc ráně hnisat zoufalstvím a nenávistí.

Položil hlavu do trávy, ta brala jeho bolesti. A druhého dne se zeptal dětí, jichž si ve vsi získal nejvíce, čí že to děvečku si chtěl Tomáš vzít. Pravily, že Anuši ze statku u studně.

Vyhledal ji, když šla na trávu, a prostě se jí zeptal, smí-li s ní mluvit o Tomášovi.

„Je dost smutných věcí, proč vybírat právě nejsmutnější?“ zamračila se.

„Protože nevím, jak jsi jej zamítla.“

Podívala se naň vážně, ale chladně, jako tehdy po prvé: „Nezamítla jsem ho.“

„Pravil mi.“

„On sám? On tobě?“

„Jsem tím vinen.“

Vzrušila se: „Stále se čímsi viníš, ale jedním jsi opravdu vinen. Pomáhals tropit, co tropí válka. Bere nám muže, vrací nám žebráky nebo zchátralce. Bere nám práci a nabízí za to peníze, lakomství a požitky. Podívej se, Radko, jsme v bohaté vsi. Touláš se po ní dni a noci a nevidíš, jak pustneme? Co z nás bude, až se vše zase

nějak srovná? Co bude z dětí? Myslíš, že bych si nebyla vzala Tomáše bez nohy? Že jsem se snad také zhlídla do nějakého měkčího života? Kdyby byl třeba bez rukou přišel jako ty, jen kdyby se mi byl vrátil dobrý. Ale pil. Nevěřil ve mne, proto pil dřív, než se zeptal. Duši a srdce vzala vojna těm, kterým nechala ruce. A ty chceš se mnou o něm mluvit? Nech toho. Je mi tě líto, neřeknu ti tvrdého slova, máš jich i tak dost, ale nech mne s tím."

„Neochromil jsem ho, Anušo, ale tím ostatním jsem vinen. Odpusť mi."

„Co tu s odpuštěním? Nech mne pracovat."

Radko odešel. Když šel Tomáš po prvé podle jeho domku, poprosil ho k sobě.

„Abych tě zabil? Je to svůdné, mizero!" ušklíbl se; byl střízliv.

„Jak budeš chtít, ale pojď."

Váhal, ale vešel přece.

„Tomši, Anuša tě nezamítá," pravil mu, hledě do země.

„To mi vzkazuje po tobě?"

„Pravila, že by si tě vzala, i kdybys byl bez rukou jak já, jen dobrý kdybys byl. Piješ."

„Proč mi to vytýkáš, když jsi tím vinen?" vzkypěl.

„Jsem vinen, vím, i chci ti nabídnout, co mohu. Nepij, pracuj, a já vám ustoupím z chalupy, beztoho v ní nebývám."

„Cožes to řekl?"

„Jako že rukou nemám a rád bych je měl, dostojím ti v slovu."

Tomeš ho beze slova odstrčil a odešel. Toho dne nebyl v hospodě, ale druhého pil tím víc. Radko vešel za ním a nepromluvil, než: „Prosím tě." Bylo to před lidmi, i rozzuřil se Tomeš, že ho sotva udrželi, a když Radko odešel, udeřil sklenicí o zem: „Zhořkne v hrdle všecko jako jed, když on se podívá, vrah proklatý. Nelze pít!" A odešel. I po druhé za ním vešel a pravil: „Bij mne raději, ale odpusť mi." A Tomáš se opět rozvzteklil do nepříčetnosti a opět utekl z hospody. Pak se tam neukázal týdny, dal se do služby a skoro se skrýval, hlavně před Radkem, neboť jeho pohled jej pobuřoval.

Radko to cítil, i vyhýbal se mu, ale kdysi se potkali u studně, a Tomšovi připadalo, že se usmívá. Uchytil nůž, aby jej ubil. Radko pochopil. Okamžik strachu jím škubl, že vztáhl pahýly proti němu, pak je ale spustil a s hlubokým smutkem hleděl na ostří, jež se nad ním již již sklánělo.

„Tomši!" vzkřikla v tom Anuša ve dveřích.

Upustil nůž.

Chytila jej za ruce, ač byl již hlasem odzbrojen.

„Musím, Anušo," oddychoval, nebráně se.

„Místo pití tohle?"

„Protože on snad myslí, že já pro tu jeho zatracenou chalupu, a já pro tebe, jen pro tebe."

„Nepils?"

„Ne — a nebudu."

„Tak pojď."

Odváděla jej zkrotlého, u dveří se jí však vyškubl: „Nechci milosrdenství, Anušo, jsem žebrák."

„Pyšný žebrák," řekla tvrdě, „a já prosit neumím. Chceš mne, jak jsem? Zlou?"

Dále Radko neslyšel, nechtěje jim kalit chvíle. Šel ke kostelu, aby tudy zmizel v polích. Ale kostelnička šla právě zvonit klekání, i zaprosil, jak býval zvyklý: „Smím za vás? Nepohněváte se?"

„Jsi, brachu, špatný zvoník," smála se.

„Kdybyste udělala na provaze oko, snad bych dovedl."

Neodřekla, nasmekla mu provaz do lokte a dodala: „Jenom dobře podtrhuj."

Zkusil, a zvonek zněl čistě jako jindy, i odešla, že zavře později, až opatří děti. Byl sám s hlaholem zvonu a dlouho se ho nemohl nasytit; až bylo lidem divno, jak dlouho dnes kostelnička vyzvání. Zvoníval pak ráno i večer, a byla to jeho nejmilejší práce. Při ní cítil, že vládne rukou, a zvon jej každým rázem o tom ujišťoval, každým zvukem mu život sliboval a vyprávěl o něm.

VIII.

Obec ovšem zvěděla i o tom, ale skoro se již nad tím nepozastavila, jen Záleská mu nemohla zapomnět syna, třeba posud žil, i vykřikovala, kdykoli se jí vhodná chvíle naskytla, že je divno, připomíná-li jim boha takový vrah a nelida, a strhla za sebou několik sousedek. Shlukly se v sobotu u kostela, aby jej očistily, než přijde den páně.

Radko je viděl a zatušil, co to, i ustal. Ale nemohl hned lokte vyprostiti ze smyčky, i uchytily jej ještě v ní a hrubě jím zalomcovaly, až zvon trhaně zahlaholil, jako volaje o pomoc. Zalekly se a ustoupily, ale již se naň vrhla Záleská, bijíc ho po hlavě. Nepromluvil, nebránil se.

(Pokračování.)

František Kubka:

TVÁ RUSKÁ DUŠE.

Když dohořely šílené polibky na mých rtech
a těla tvého bílé obrysy zanikly v temnu,
a v noci, plné jara,
kdy rozkvetla bíle střemcha a šeřík temný hrozen spustil k zemi,
já ležím sám, a ticho je po bouřích mých,
pak velká, nesmírná, jak moře, z něhož vzešla,
se ke mně blížívá
tvá ruská duše. —
Já dlouho nepochopil jí a tápal po tvém těle,
sta nalez krás — a jí se nedopídil. —
A nyní vládne jenom ona mnou,
nepřemožitelná,
jež přemohla mne... —
U vrat chrámů jsem stával a nechápal hučení zvonů,
u národů dějin jsem stál a neznal, co značí jich vření
a krvavý zápas,
u výhní vysokých pecí jsem stál a nerozuměl,
proč reptají massy,
já nechápal,
proč šílím při pohledu do velkých očí,
proč miluji. —
A nyní, za tichých půlnocí, když dohořely rty tvé
na ústech mých,
a těla tvého bílé obrysy zanikly v temnu,
a já dlím sám,
vypráví to vše mně denně duše tvá,
a pláče láskou. —

Tereza Svatová:

HORSKÁ ROMANTIKA.

(Pokračování.)

A opravdu se mi zdávalo, že vše, co bere do svých drobných, oddaných rukou, je požehnáno, posilněno a jako zalito teplou vláhou jejího něžného srdce. Kdykoli hovořilo se o synech, rozhořely se její dobré, světlé oči a opálené tvářičky, dosud svěží, zrůžověly mladistvě. Také řídící byl pln lásky, plánů a nadějí k dětem a rozhovořil-li se o povinnostech rodičů, vzplanuly šedé, energické oči jeho odhodláním a mluvil-li o výborném úspěchu studií svých synů, zachvíval se jeho hlas hrdostí a dojmutím. Skvěle odbyté státnice působily oběma rodičům rozkoš, avšak blížící se doktoráty naplňovaly je jistou starostí. Bylo dosti těžko pochopiti finanční rozpočet i při vší šetrnosti rodičů a skromnosti dětí, za nepatrného příjmu venkovského učitele. Řídící se ovšem potutelně usmíval, padlo-li nějaké slovo otázky s této stránky a říkával vesele — děti jeho že jdou cestou květy posetou a motýlové všech barev že oblétají jejich pěšinku. Nerozuměla jsem hned vtipu a teprve za čas pronikla jsem záhadu těchto slov. V delším styku a důvěrnosti sdělili mi tito šťastní lidé, čím skrovné příjmy svoje zvětšují, a zdálo se skoro neuvěřitelné, že skutečně květy a motýlové rozhojňují tento pramen. Veliké záhony a široké plochy rozlehlé zahrady za školou osázené všemi možnými druhy Begonií nesloužily řídícímu jen pro radost, ale nesly též svůj značný roční užitek. Pěstoval tyto zajímavé květiny odbornicky a sta a tisíce hlíz rozeslal lety do světa. Jméno jeho

jako pěstitele bylo známo všem milovníkům této mučenkovité tropické byliny, jejíchž třistatřicet druhů mne z úst řídícího přímo ohromilo.

Musila jsem zbystřiti všechnu pozornost, abych rozeznala aspoň povrchně druhy a odrůdy nejznámějších Begonií, rozprostřených přede mnou buď jako pruhy šarlatového sukna, nebo jako kropenatý kus starodávného batistu, nebo v barvě zažloutlé slonoviny, připomenul mi obdélník světlý kříž na sametu starého, pohřebního příkrovu. Časem zasvětil mne řídící i do tajemství různotvárných květů, do složitého ústrojí šťavnatých korunek, obalů, tyčinek, pestíků a blizen, upozornil na nepravidelnosti a odchylky výkvětů, lupenů, spodin i stonků. Zvěděla jsem, jakým způsobem byliny ty se rozmnožují, buď řízky, oddenky, anebo semenem; i jména světoznámých pěstitelů se jmény nejkrásnějších druhů nejsou mi od té doby cizí.

Nad těmi bujnými a jako živoucími záhony pronikla jsem kouzlo dvou těsně spiatých lásek: obětivé lásky otcovské a nadšené lásky vášnivého pěstitele.

Zcela protilehlé byly moje pocity, když jednoho deštivého odpoledne nedělního zavedli mne manželé do mansardy ve východním štítu školy umístěné, kde řídící živil druhý pramen příjmů, kde pěstoval svůj umělý chov motýlů. Jakási zmrtvělost, tiseň ve vzduchu, zvláštní pach jako v prostředí museálním vanuly zde ze stěn, pomůcek i předmětu samotného. Všechny ty bílé skřínky, lepenkové krabice, svazečky různých bylin, uschlé větve a větvičky, opadané květy, lahvičky s tekutinami, celá ta truchlivá pozůstalost z doby pučících a rodících se životů světa motýlovitého, zapůsobila ne nepodobně jakousi spojitostí se síní pohřební. Jako barevné stuhy z odložených věnců pestřily se na stěnách pokojíku dlouhé pruhy kartonů, pokryté hustými řadami rozložených tílek motýlů, motýlů všech velikostí a všech barev. Mrtvé životy těchto žalovaly tu jemnou, květovitou svojí krásou, nedotknutým pelem a ztrnulostí svých křidélek rozepiatých ve věčném nehnutí. Tisíce těchto bělásků, otakárků, modrásků, přástevníků, ostruháčků, baboček a pavích oček vypovídalo zde truchlivě, že „krátký byl jejich svět“.

Řídící zajímavě vyložil celý způsob umělého pěstování těchto delikátních tvorů a nakonec dodal, že věc sama o sobě vyžaduje veliké trpělivosti a péče, a není zrovna radostnou po stránce nuceného ničení nevinného života.

„Je mi jich často líto — co však zbývá činiti? Jest to práce, ke které nepotřebuji pomocníka a jest dobře honorovaná. Sbírky tyto dobře jsou placeny jako pomůcky vyučovací a jednotlivé vzácnější exempláře sběratelé a milovníci motýlového kultu rádi dobře zaplatí.

Tím projasnil se mi výrok řídícího, když jedenkráte humorně podotkl, „že motýlové oblétají životní pěšinku jeho synů“.

Jako fanatický plnitel povinností rodičů k dětem nenáviděl přímo zaměstnání, kde síla dětí na úkor jich zdraví jest využitkovaná. Proto horlil oproti leckteré výrobě drobného, horského průmyslu, netěšil se pranic z výroby knoflíčků, vlasových sítěk, sirkových škatulek a i krajkářstvím nebyl zrovna nadšen. „Kdyby se to vedlo s mírou,“ říkával, „ale ta honba za krejcarem svádí naše horáky k přehánění.“

Také paní řídící žalovala, jak děti do těchto prací jsou honěny, zatím co táta nebo máma někde lelkuje. Brzy poznala jsem z blízka smutný obrázek rodinný v blízké vesničce, kde panovalo knoflíčkářství. V těsné, dusné světničce kupa dětí promodralých tvářiček, tiše robících drobnými ručkami úmornou práci nitěných knoflíčků. Zatím co hubená, ustaraná matka a scvrklý bělohlavý děda přišívali vyrobené knoflíčky na modré pruhy papíru, statný a zdravý otec rodiny, s dýmkou v ústech sekal na dvorku baráčku větve chvoje a upravoval je v malé otýpky.

„Tak to vidíte,“ rozhorlil se řídící, když jsme odcházeli. „Kdyby šel pracovat do lomu, nebo klál v lese panském dříví, vydělal by denně kolikráte tolik než ti jeho ubožáci dohromady. Ale to vezme trakař, celé půldne po lese procourá a s trochou chvoje hraje si pak na špalku až do večera.“

Jindy za prázdného odpůldne zašli jsme dále, výše do hor mezi lesy, kde se vyráběly dřevěné krabice — od nejmenší škatulky lékárnické na masť, až po velké, úhledné, kulaté schránky na karlovarské oplatky. Tyto horské „lubovky“ posílají se z našich hor do celé říše a výroba jejich jest dosti zajímavá. Každé stavení, kde se hotoví, jest přímo prosáklé silnou vůní dřeva tak, že vstoupivší cizinec přímo se zajíká a musí ponenáhlu zvyknouti tomuto výparu. Není divu, nebo všude, kde je jen drobet místa, nahromaděn jest materiál na škatule; na dvoře, na síni, ve světnici — všude samé tenounce nahoblované pruhy, pentle, pentličky, některé k smíchu uzounké, bělounké, zavlhlé a vláčné, že se zdají býti látkové a ne samorostlé. Vprostřed světnice okolo stolu dělníci

malí, velcí, mužského i ženského pohlaví, ti pomocí primitivních strojků stáčejí a spájejí krabice a krabičky. Vyrobí jich denně na tisíce; celé sloupy velkých obstupuje stěny, na stěnách, stolech a lešeních pod stropem suší se tisíce menších a nejmenších a tak den ze dne výroba roste, počty se množí a prostor místnosti zužuje se a menší. Vzduch v takové dílně stává se nesnesitelným. Stůl se strojky se však trpělivě posunuje dále ke dveřím, tak že bezmála hrozí nebezpečí zasutí celé společnosti malých vyrabitelů.

Teprve za takových okolností přikročuje se k zabedňování a skládání krabic, až konečně vykolébá se veliký vůz s převysokým nákladem beden lehkého obsahu z temna lesní cesty a pozvolna sjíždí k pevné horské silnici vedoucí ke vzdálené stanici dráhy. Jásot dětí, dělníků jej vyprovází.

Za takového líčení protáhla mojí hlavou stará pohádka o tajemné práci horských pídimužíků.

„Z této výroby mají největší zisk majetníci zdejších lesů a překupníci,“ podotkl řídící špičatě, když hodně již po západu slunce sestupovali jsme z kopců.

Jindy vyjeli jsme nějakou míli dále, do oblasti takřka opředené krajkou paličkovanou. Jak míjeli jsme vesnice a vesničky níže položené, všude na zápražích, v oknech i zahrádkách samé sehnuté hlavy, ohnutá záda a zkřížené nohy na zemi sedících krajkářek velkých i malých. Bylo dojemno pohlížeti na některé drobné tělíčko v lehké jupičce nebo pouze košilce, jak se sklánělo nad poduškou, světlou hlavičku s copánkem hluboce přikloněnou, opálené ručky v jednom chvatu třeba již několik hodin. Leckde i krátce ostříhaná hlava chlapce zamíhala se na zeleném drnu některé zahrádky. Paní řídící vypravovala, jaké nádherné věci se zde pracují, to hlavně žákyně krajkářské školy; do vzdálených zemí i za moře do Ameriky že zasílají obchodníci jejich dílo.

„A ti bohatnou,“ vyhrkl zlostně řídící, „zatím co krajkářky nemají ze všeho jiného než nějaký ten parádnější hadr na sebe a pokažené zdraví.“ Hněval se, rezonoval a vykládal o ničení horského lidu, zde beztak ne dosti silného.

Uklidnil se teprve, když prošedše vesničkou, rozprostřenou při březích divoké Orlice, vystoupili jsme na můstek, vedoucí do nádvoří zajímavé zříceniny hradu, položeného v nádherné prostředí romantické krajiny. Vysoko nad lesy čněla jeho dobře zachovaná věž, ve které před staletími strádal a zemřel nepoddajný kněz kališnický Koranda, zde vězněný. Vzpomněli jsme na jeho prudký, odbojný zjev v historii náboženské, vzpomněli jsme i na slavného a moudrého pana Jiříka krále, jemuž druhdy pevný hrad tento náležel a byl svého času záštitou celého rodu Kunštátského.“

Nelze mi zapomenouti krásně prožívaných hodin ve společnosti těchto laskavých, ušlechtilých lidí, jejichž promyšlený, účelný život byl pln klidného jasu, krásných výsledků a požehnání.

Když jsme se po prázdninách loučili., zavedli mne manželé do kostela, naplněného dosud vůní kadidla po slavných nešporách, a zde v posvátné prostoře vyplněné ozlacenými oltáři a ztemnělými obrazy svatých zahrál řídící několik výrazných skladeb svých oblíbených autorů.

Jako syn starého kantora, vášnivého muzikanta, byl výborným hudebníkem, rád o hudbě hovořil, rád užíval při výkladu českých termínů, a znělo tak zvláštně, když místo slova tón řekl „zvěna“. Na rozloučenou zahrál mi na varhanách ruskou hymnu a „Svatý Václave“.

* * *

Pantátu Škeříka zamilovala jsem si od prvního spatření. Poznali jsme se na okraji lesa, kde popásal bílou kozičku a hned na moje oslovení srdečně se přiblížil, ruku podal a přátelsky „panímámo“ oslovoval. Hned také s úsměvem vyložil, že koza není jeho, on že žádného hospodářství nemá, že je „hodně starý již mládenec“ — ale hospodyně statku, kde žije na výměnku, že koupila si to mlsné zvířátko, že je nějak chorá, že pije kozí mléko jen, ačkoliv mají ve statku mléka jiného jako vody. Čeládka že kozu odstrkuje, nechce se s ní obírat, a tak že ji vyvádí raději sám sem k lesu, aby si trochu pomlsala. Proč že by člověk nevyhověl třeba i zvířeti? Jindy potkala jsem starého Škeříka zavoditého v pruhovaném fáči s děckem v náručí. Na moji otázku — co že se dal do chování, odvětil, že dělá dobrovolně chůvu. Klouček že patří čeledince v jejich statku a tuze že se před chvílí rozplakal. Máma že mu odešla na „trávu“, dlouho se nevrací a malá sestra hošíkova, že je už od chování celá utahaná a pláče také. Inu — že se tedy „zafačoval“ a chová. Když oni lidé nemají náhledu a pochopení, že za takových okolností jedno dítě trápí druhé. — (Dokončení.)

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

(Pokračování.)

Přecházel nyní rozčileně kanceláří a nevyspale zíval, byv probuzen trojí posílkou Fouskovou, které přirozeně nemohl nedbati... A sotva mu profesor Fousek s náležitou epickou šíří a profesorskou důkladností vypověděl, že se včera večer ztratil Matiáš Buffka — již tu byla Matějovská s lamentem, že se jí dnes ráno ztratil muž...

Komisař Šíp vyslechl pozorně její zprávu a zamyslil se důležitě, sbíraje dohromady všechnu svoji osvědčenou policejní ostrovtipnost — a konec konců velmi se mu zalíbilo v myšlence, že by oba případy mohly býti sepiaty jakousi tajuplnou, společnou nitkou, která by z dvojí práce učinila jedinou a tím nemálo všecko usnadnila. I zatvářil se jako Sherlock Holmes a vyjádřil svůj nápad několika větami, nepochybuje ani na chvíli, že svým bystrozrakem zrovna omráčí...

Profesor Fousek se však zachmuřil a zvedl do výše ukazovák pravé ruky...

„Nastojte medle!“ — pronesl velmi důrazně. — „Nezdá se mi, že by bylo správno a nutno těchto dvou případů uváděti ve vzájemnou souvislost, kdyžtě nevidím nejmenší příčiny k takovému počínání. Není tu zhola nic společného...“

To řekl proto, poněvadž věděl o včerejších událostech a vystoupení Matějovského od počátku až do konce líp, než jeho vlastní žena — a v hloubce svého c. k. profesorského srdce nemohl připustiti ani pouhou domněnku, že by se jeho tchán mohl dopustiti něčeho, co by ohrozilo jeho služební postup.

Ale dal si! Sotva dořekl poslední slovo, vyřítila se proti němu Matějovská jako poraněná lvice...

„Koukněme se na to!“ — spustila patheticky. — „Najednou nic společného! To by se každej vytáčel! Tady bylo moc a moc společnýho — od těch koz až do včerejška. Celej ten čas jste mýho potřebovali, aby za vás tahal kaštany z vohně — a najednou nic společnýho...“

„Je to tak, jak povídají!“ obrátila se resolutně na komisaře Šípa, který již přešlapoval s nohy na nohu ve smrtelné úzkosti, aby se mu strany neposekaly jazykem, a on nebyl na konec vtažen do nepříjemných soudů...

Ale právě tehdy dokázal profesor Fousek, že je mužem vzácné rozvahy. Uvědomil si včas nedostatečnost mužského jazyka proti ženskému a ustoupil na celé čáře s bitevního pole, poznamenav stroze, že se nechce příti a souditi o správnost svého názoru — že prostě vykonal svoji povinnost, oznámiv znepokojující událost, a že prosí, aby případu byla věnována povinná svědomitá péče...

Potom podal komisaři ruku a odešel...

Zanedlouho za ním vyšla i Matějovská, kterou již snadno Šíp upokojil.

Tehdy již letěla městem poplašná zpráva o dvou záhadných zmizeních, která srážela měšťany do hloučků a nutila je rokovati...

A že se tak dělo ve chvíli, kdy chvátal komisař Doubravský k hejtmanu Řehořci, aby ho zpravil o včerejších událostech a přiměl k návratu do úřadu, dověděl se i on... Udivil se v první chvíli — ale potom vesele luskl prsty a pohodil lehkomyslnou hlavou, raduje se z toho, že vedle úředních zpráv přinese starému i dva zajímavé klípky.

Bylo již půl osmé, když byl uveden k Řehořcovi, ale zastihl ho ještě v posteli. Z toho poznal, že zástupce císaře pána na okresu to myslí se svou nemocí náramně doopravdy... A již v druhé chvíli mu sám Řehořec potvrdil správnost diagnosy.

„Tak jdou, jdou!“ — spustil jaře. — „Je to vod nich tuze hezký, že se jdou podívat na stunavýho člověka... Já vím, co mně chtějí říc’, ale to mají marný! Už jsem jednou řek’, že stůňu — tak teda ležím a mám dovolenou... Vědí, to je tak: co řekne okresní hejtman, to je svatý — to musí respektovat každej, a von sám taky — a von v první řadě, protože jináč by bylo po autoritě... Tak! A íčko si sednou a povídají, co je novýho...“

Doubravský poslechl a usedl a v několika minutách obeznámil Řehořce s průběhem událostí od jeho odchodu z hejtmanství až do zmizení Buffkova a Matějovského...

Řehořce všecko náramně bavilo jako člověka, který se dívá z dálky. Na konec však zvážněl a začal Doubravskému raditi.

„Vědí, hlavní věc, je, aby toho zplašenýho redaktora dostali“ — vykládal důležitě... „Hned jak přijdou na hejtmanství, zatelefonujou si na strážmistra a pošlou všechny četníky do vokolí, aby ho někde sebrali — daleko von nebude. A jak ho budou mít, zavřou ho do kriminálu a držejí ho tam nejmíň tejden, aby jak se patří zkrotl. — Za jinejch poměrů bych to neudělal — vono je to hřích živit lumpa na erární ou-

traty... Ale, vědí, to mají tak! Když nešetří páni vod vojska, proč pak bychom šetřili my; je to beztoho jako když do moře plivne... Slyšeli už vo těch našich novejch kanonech? A vědí, že jedna ranka z takový potvory stojí hezkejch pár tisícovek — daleko víc, než my voba máme ročně dohromady gáže? Nu, řeknou, není to luxus, není to zbytečnost — plejtvání proti Pánu Bohu? — Na nás chtějí, abychom tu brali jeden arch papíru na dvakrát, abychom šetřili po šestácích — a tam se vyhazujou miliony! Slyšejí mi-li-o-ny! — To je hospodářství, fuj tajksl!" — — — —

V té chvíli na zdi proti hejtmanovu loži hrklo v pendlových hodinách, a jejich houslový hlas začal v odměřených přestávkách oznamovati osmou...

Hejtman Řehořec se zděsil...

„Tu to máme!" — vybuchl, vytřeštiv oči na ciferník. — „Osm tluče, a my tu klábosíme! Voni mně pěkně dbají na pořádek v ouřadě, z nich bude jednou čistej okresní hejtman! — Pamatujou si, ten muší bejt první v ouřadě a poslední jít z něho, protože jináč by to všecko bylo s nohama nahoru. Tak jdou, jdou už a neklábosejí! Zaučujou se! Jednou to tak vysoko taky dotáhnou — tak ať v tom umějí chodit, aby bylo vidět, že brali školu u starýho Řehořce a ne u ňákýho ševce! —"

Doubravský vyrazil ze dveří s kapesníkem u úst a odcházel s takovým chvatem, že by se byl v předsíni málem přerazil o smeták, kterého si tam v přítmí nevšiml. Potom upaloval náměstím a ulicí — ještě na hejtmanství ztrávil plnou hodinu v křeči neustále se vracejícího smíchu, než se úplně vzpamatoval z klasické lekce c. k. místodržitelského rady, který byl učiněnou personifikací služebních předpisů...

XVIII.

Bohužel však neinformoval komisař Doubravský hejtmana Řehořce zcela spolehlivě, ale ne svou vinou, neboť právě v době, kdy meškal u něho na besedě, udála se ona poslední příhoda, která vzrušila Zubřanské stejně mocně, jako všechny předchozí. Nemohl proto o ní Doubravský věděti, a že se jí nedověděl ani na zpáteční cestě, zavinil jeho překotný chvat. Všiml si, pravda, četných hloučků lidí, ale naprosto nemohl tušiti, že hovoří o jiném, než hovořili před půl hodinou — a tak se dověděl teprve o polednách, že Matiáš Buffka byl již nalezen...

Profesor Fousek totiž, jednaje po přísném příkazu Moudré Saloměny, která přečkala celou noc ve svém černém křesle s bílými porcelánovými cvočky, střídavě bdíc a omdlévajíc, zaměřil rovnou od komisaře Šípa do hotelu „U zlatého jelena", aby pohnul nájemce k důkladnější ještě prohlídce celého domu, než byla noční. Zde byl Buffka naposledy viděn, a poněvadž bylo vyloučeno, že by mohl zmizeti naprosto beze stopy, musila tato stopa býti zde. Usoudila tak Moudrá Saloména, která se zřídka kdy zmýlila ve svých závěrech — a ukázalo se záhy, že i tentokráte, byť polekána a znervosnělá, myslila obdivuhodně správně.

Nájemci nebylo sice dvakrát milé, že má — sotva se maličko vyspal — zase prolézati celý dům, které rozkoše již s dostatek užil o půlnoci, ale pro pokoj v domě a mír s Moudrou Saloménou bez reptání vyhověl Fouskově prosbě...

Začali se sklepy a prolezli každičký kout, nevynechavše ani nejtěsnější a přece tak důležité místnosti budovy — až na konec octli se v komůrce s projekčním aparátem... Ale kdyby si byli očí vykoukali, nic nenašli: nikde nebylo stopy, ani znamínka, ani náznaku...

Bezradni vyšli již i z komůrky — když tu k jejich sluchu zalehl podezřelý zvuk...

Druh se podíval vzrušeně po druhu, a oba napřímili uši, jako vybrakovaní vojenští hřebci při zazvučení trubky...

A hle! Zvuk se opakoval... Neurčitý, bzučivý, jakoby nesmírně vzdálený... Potom pojednou v napiatém tichu zjasněl do slov přerývaného monologu...

„Na mizině, na mizině... Biograf! — Neštěstí! — Takový film, takový... Tři tisíce pět set metrů — — osmdesát centimetrů..." — —

Tuze podivný hlas. Buffkův rozhodně nebyl, ale to profesora Fouska nezmátlo...

„To je on, nikdo jiný!" — vyhrkl a popadl nájemce za loket, třesa se na celém těle — snad vzrušením, snad strachem z přínosu příštích chvil...

Nájemce hotelu byl však mužem příliš střízlivým, aby se zaměstnával záhadou, kdože je anebo není původcem tajemného hlasu. Zdálo se mu mnohem důležitější vypátrati, odkud přichází. — Rozhlédl se, a v zápětí usoudil, že kolem dokola není místečka, kterého by nebyli prohlédli, vyjma schody na půdu, kterých si také o půlnoční prohlídce nevšimli... Pověděl o svém dohadu profesoru Fouskovi, který se po jeho slovech roztřásl ještě víc a začal si předůležitě zapínat kabát a uvolňovat límeček, který ho pojednou tyransky škrtil. Nájemce ho chviličku úkosem pozoroval, potom se ušklíbl a již stoupal po příkrých schodech vzhůru.

Profesor Fousek šel ovšem za ním, ale dbal náležité opatrnosti a všech pravidel dokonalého krytí...

A pohled, který se jejich zraku otevřel, byl přežalostný...

Na posledním schodu před zamčenými železnými dveřmi půdy seděl Matiáš Buffka, rozkládal rozčileně rukama a vedl sám s sebou rozčilený rozhovor o jakémsi neštěstí, které ho přivedlo na mizinu — o ztrátě koncese na biograf — a o filmu tři tisíce pět set metrů dlouhém... Příchozích vůbec nezpozoroval, jak byl cele do sebe pohroužen a zaujat svými utkvělými myšlenkami... A oni stáli před ním, pohlížejíce na něho zděšeně a obávajíce se jej vyrušiti v tušení, že prvním slovem, které pronesou, objeví ještě horší věci...

Odhodlal se posléze nájemce...

„Ale, ale — pane starosto — co pak tady děláte? Doma je od večera po vás taková sháňka!" — řekl dobrácky a dotkl se po sousedsku jeho ramene...

Ale Matiaš Buffka jenom zaúpěl a začal znovu odříkávati žalostnou litanii svých bolestných vzkřeků... Nejen, že jich vůbec nepoznal, nevnímal ani jejich přítomnosti... Jeho tvář byla jaksi nepřirozeně ruměná, a široce rozevřené oči těkaly s místa na místo, ale zřejmě bez cíle, na ničem nemohouce utkvěti — takový pohled vytrženého za sna, nebo blouznivého...

„Nastojte! Pane tcháne!" — polekal se nyní velmi opravdově profesor Fousek a uchopil ho za ruku. Zhrozil se však, neboť ruka Matiáše Buffky byla horká jako žehlička...

Nemohlo býti pochyb — byl velmi vážně churav — v horečce...

I shodli se oba nálezci velmi rychle, pochopivše, že není času na darmé řeči. Uchopili Buffku — každý s jedné strany v podpaždí — a nedbajíce jeho žalostných protestů a strachů o biograf, snášeli ho po schodech dolů — a nezastavivše se, vyšli s ním z hotelu a zamířili k jeho obydlí.

A že se tento podivný průvod ubíral městem právě ve chvíli, kdy všechno obyvatelstvo bylo vzrušeno dvěma záhadnými zmizeními, vzbudil až nepříjemnou pozornost. Se všech stran se sbíhali zvědaví, aby se pozeptali — a že se jim nedostalo od obou chvátajících průvodčích žádaného vysvětlení, podlehli slabosti lidské. Činili venkoncem nemístné poznámky o Buffkově porušené rovnováze, přičítajíce ji nestřídmosti a nedbajíce, že tak sami upadají v podezření, jako by patřili mezi cikánskou čeleď, která jenom podle sebe usuzuje o jiných. A že své poznámky vyslovovali až příliš hlasitě, musil je zaslechnouti profesor Fousek, který se proto zle rozčiloval a hrozil do vzduchu žalobami pro urážky na cti...

Nežaloval později, a nebylo také žalob třeba, neboť vinníci se sami zastyděli nad svými poklesky zanedlouho poté, když vracející se nájemce upokojil jejich zvědavost velmi obšírným výkladem.

Tehdy již chvátal profesor Fousek pro lékaře — a Moudrá Saloména hořekovala nad blouznícím Matiášem, uloženým do měkké postele...

Před tím se odehrála ještě menší, ale charakteristická episodka, zcela bezvýznamná, kdyby nebyla odhalila v profesoru Fouskovi hlubokého znalce ženské psychy. Když totiž vešli oba mužové s Buffkou do vrat domu, stála již Moudrá Saloména na nejvyšším stupni schodiště před bytem, aby náležitě uvítala příchod přednosty domácnosti. Pohlehla patrně telepathicky davové psychose, která řádila venku, neboť rozhodila theatrálně rukama nad hlavou, a zaúpěvši — „Panno Maria! Taková hanba!" — upadla do mdlob, dbajíc ovšem náležitě toho, aby se neskulila se schodů... A tehdy projevil profesor Fousek vzácnou duchapřítomnost...

„Paní tchyně!" — řekl studeným a řezavým hlasem, jako by od kathedry napomínal žáka-darebáka pohrůžkou špatné známky z mravů... „Zanechte nyní, medle nepřístojných projevův! Pan tchán je vážně churav, ana jím zmítá horečka. Spíše než výstupů, lékaře bude třeba..."

A na ta slova se Moudrá Saloména zvedla se země a krotká jako ovečka seběhla se schodů, aby se něžně ujala Matiáše. Učinila tak zbytečnou přítomnost nájemce hotelu, který jí byl nemálo vděčen a honem se hleděl ztratiti z dohledu, neboť právě se odehravší výjev působil na něho tak silně, že si div rtů neprokousl pohnutím. —

Ale tehdy ještě nikdo, ani sama Moudrá Saloména nepřikládala Matiášovu ochoření přílišného významu. Blouznil častěji a o biografu už dokonce často.

Teprve když se dostavil lékař, utvářila se situace vážněji. Hned, jak se na nemocného podíval, hrklo v Saloméně, neboť velmi dobře postřehla, že nápadně povraštil čelo a omezil obvyklý předhovor na nejdůležitější otázky, které se vesměs týkaly chorého a příčin, jimiž byl do přítomného stavu uveden. (Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Ruští spisovatelé za občanské války.

1918—1921.

(Pokračování.)

Brjusov Valerij Jakovlevič, kdysi výlučný básník aristokrat a symbolista, průkopník ruských dekadentů, hned po prosincovém převratu z r. 1917 přidal se k bolševikům, dříve než M. Gorkij, a dost těžce prý nese, že mezi nimi nedosáhl takové kariery jako Gorkij. Přes to však žije si skvěle v Moskvě, dvorní básník Leninův, a poslední zprávy o něm napovídají, že má naději státi se nástupcem Lunačarského na křesle komisaře lidové osvěty. Zatím je předsedou knihovního a literárního oddělení v tomto komisariátě (ministerstvu), reorganisoval knihovnu Rumjancevského musea, a má velké slovo v Státním nakladatelství bolševickém. Rediguje moskevské „*Sborníky proletářských poetů*“, pro „Světovou knihovnu“ rediguje překlady z Balzaca. Jinak básnicky, zdá se, není příliš plodný, neboť za poslední tři léta vydal r. 1920 jedinou knížku *Poslední sny, verše z let 1917—20*“ o 64 stranách.

Bunin Ivan Aleksějevič, lyrik ruské přírody a selského života, člen petrohradské Akademie, po převratu bolševickém zhnusen, uchýlil se na jih ruský, a r. 1919 redigoval v Oděse deník „*Jižní Slovo*“. Spolupracoval pak i na jiných několika listech, a r. 1920 přijel do Paříže. Zde píše drobné, jemné povídky i vehementní stati politicky zahrocené do „Obšč. Děla“, „Posledních Novostí“ i „Svobodné Mysli“. V pařížském nakladatelství „Ruská země“ vydal i dvě knihy povídek „*Vesnice*“ a „*Pán ze St. Franciska a j.*“ Je předsedou pařížského Svazu ruských literátův a žurnalistů, který loni intimně oslavil jeho 50. narozeniny.

Burcev Vladimír Lvovič, výborný ruský revoluční publicista, vrátil se z vyhnanství, v němž prožil skoro půli života, v březnu r. 1917, při první revoluci, do Petrohradu, redigoval historický měsíčník „*Byloje*“ (= Minulost), založil vlastní deník „Obščeje Dělo“ (= Věc obecná), a byl první, jenž upozorňoval na nebezpečí ruských bolševiků, burcoval před národním i kulturním jedem jejich. Slaboch Kerenskij za to na samém sklonku své vlády zastavil jeho časopis, za 4 dny na to, při převratu bolševickém, byl zatčen, a Kerenskij sám spasil se útěkem. Vysvobodiv se z vězení, Burcev uchýlil se do Paříže, kde obnovil svůj deník, a pracuje neúnavně publicisticky, vydal řadu brožur a publikací, v nichž snesl důkazy o německých intrikách válečných a revolučních, jichž vědomými nástroji byli právě hlavní vůdci ruského komunismu. Nyní chystá do tisku dva díly svých „*Vzpomínek*“, v nichž líčí historii ruského revolučního hnutí a myšlenkových proudů ruské inteligence od 70. let min. století.

Burenin Viktor Petrovič, satirický básník, kritik a feuilletonista deníku „Novoje Vremja“, prožil těžké martyrium v Petrohradě. Stár skoro osmdesát let (* 1841), neschopný práce, prostonal bez pomoci a bez záštity, nenáviděný „buržoasní novinář“ déle dvou let, a umíral doslova hlady, až ho smrt vysvobodila v lednu 1921.

Censkij S. Sergějev, v letech 1919—20 žil na Krymu, v Simferopoli vyšla v té době jeho povídka „*Směs*“. Co se s ním dále dělo, není známo, ani, je-li dosud živ.

Cetlin Michajl Osipovič (pseud. Amari), básník, od r. 1919 žije v Paříži, r. 1920 vydal tam knihu veršů „*Průzračné stíny*“, letos vyjde jeho báseň „*Děkabristé*“, a právě pracuje na antologii anglické poesie.

Černyj Sáša (vl. jménem Aleksandr Michajlovič Glikberg) žije v Berlíně, a tiskne verše v různých emigrantských listech a měsíčnících. Tiskne knihu satirických dialogů „*Pokračování hovorů*“ a cyklus lyrických básní „*Hledání, verše o vojně 1914—17*“, po nichž následovati bude další řada veršů, vzniklých v letech 1917—20.

Čirikov Jevgenij Nikolajevič žil v posledních letech na Krymu, velmi osaměle, a psal veliký román „*Rodina*“, čerpaje látku k němu ze života mužického a z ovzduší i nálad občanské války. Jen tu a tam přispíval drobnějšími črtami do „Ruského jihu“, nebo přednášel (o L. Andrejevu), a zabýval se pěstováním zeleniny. Při evakuaci Krymu uchýlil se nejdřív do Cařihradu, pak do Sofie, kde zatím žije, vyčkávaje času, aby se mohl přestěhovati do Paříže, neboť hodlá tam vydati knihu povídek „*Pohádky mládí*“ i román již zmíněný. Pro sofijské „Ruské sborníky“ napsal stať o L. Andrejevu, s nímž byl úzce spřátelen, a v poslední době zabývá se také psaním pohádek pro děti. — V dubnu 1921 otiskl v pařížském „Obšč. Děle“ otevřený list, kde s poukazem na smutnou tíseň vlastní i mnohých svých druhů literárních protestuje proti vykořisťování ruských spisovatelů, jejichž práce jsou v originále i v překladech (také česky!) vydávány různými nakladateli, aniž by se ptali a platili groš honoráře!

(Pokračování.)

LITERATURA.

Emil Tréval: *Síla lži.* Román. Knih. Zvonu sv. 34. — Nákl. Unie v Praze.

Román „Síla lži“, který plodný Emil Tréval poslal na knihkupecký trh téměř současně s romány „Průboj“ a „Kdo za pravdu hoří . . .“, provázen je mimovolnou reklamou, kterou mu

opatřilo pohoršení vznikající z jeho rozkouskovaného vycházení v Národních listech. Je-li práce čtena v celistvosti, není ovšem tak strašlivá, jakými se zdají její úryvky, čteny samy o sobě. Námět románu a množství jeho scén jsou ovšem nadmíru odvážné a také s odvážnou bezohledností ke čtenářově neinformovanosti o jistých specielních zjevech vypravované. Osou jest postava bisexuelní ženy, jejíž pohlavní zrůdnost jest zároveň příčinou zločinnosti a zejména obrovské prolhanosti, jejímž klamům sama podléha. Případ tedy velice výjimečný a velmi tendenčně vyhrocený s pomocí postav foliových, které zrůdnosti postavy hlavní se poddávají. Jako vždy jest příznakem díla Trévalova především strohost podání, které nedbá vnějších příkras, ale opírá se hlavně o železnou konstrukci logickou; dále nadmíru trefné vystižení figur v prvé řadě postav episodních. Osoby hlavní začasté nesou autorovu tendenci, ostatní však převzaty jsou přímo ze života a jsou ostře osvětleny, i když dějem se jenom mihnou, jako hned s počátku personál advokátní kanceláře. V závěru díla, kde nastupuje mnoho nových postav v soudním přelíčení, jest každý jednotlivec přímo karakterovou studií. Román Trévalův je s to, aby zvýšil u nás pozornost pro nový názor na psychopathologii.

Kaz.

*

Zikmunda Wintra *Sebrané spisy* z beletrie a z kulturních studií. Sv. XIV. *Ze školy a z kostela.* Nákladem J. Otty, spol. s r. o. — Pouhá tříšť drobných článků, přednášek, studií příležitostně vyžádaných, vznikem svým spadajících téměř v celé období Wintrova tvoření jest obsažena ve čtrnáctém svazku jeho spisů; ale každý z článků nese pečeť nejen znaleckého proniknutí, ale také podstatného zpracování a jest poutavý a poučný stejnou měrou. Téměř lépe než v obsažných vědeckých dílech Wintrových seznamuje se tu čtenář s realitou doby, oné důležité epochy na přechodu ze šestnáctého do sedmnáctého století; velmi názorně je tu uveden v Karlovu kolej, v život profesorů, rektorů, kněží, žáků i „žebráčků", nabude barvitého pojmu o kostele i škole, o farách, domech literních, o intimnostech života našich předchůdců, druhdy malicherných, přes to na výsost příznačných a s jejich lidstvím přes rozlehlost času sbližujících. Často se tu opět čtenář shledá s mistrem Bacháčkem, tímto vynikajícím mužem své doby, jenž dávno se stal oblíbencem čtenářů spisů Wintrových, jako — patrně — byl i miláčkem autorovým. Nepřestává býti znamenitým, třebas i slabé stránky jeho lidství jsou osvětleny — jest tím jenom bližším. A celý ten soubor studií Wintrových je knihou bohatého zrna.

Kaz.

*

 DIVADLO.

Národní divadlo majíc k výročí dne Husova k disposici Jiráskovu husitskou trilogii — „Husa", „Žižku" a „Roháče" v Kvapilově scénování, připojilo k němu letos další repertoární hry Jiráskovy „Lucernu" a „Otce" a nově studovanou „Vojnarku" a sestavilo z nich cyklus šesti večerů za sebou jdoucích, hledící k oslavě mistrových sedmdesátých narozenin. Doufáme, že není to definitivní vypořádání Národního divadla s významným jubileem; jest povinno ukázati dramatika Jiráska v celém jeho karakteru, a tu jest třeba provésti ještě dávnověké slovanské drama „Gera", předbřeznovou veselohru „M. D. Rettigovou" a hlavně drama z doby „Temna", „Emigranta", aby obraz byl ucelen. Cyklus nynější, k němuž přirozenou osou byla slavná husitská trilogie, zahájen byl památnou reprisou „Lucerny"; tato půvabná skladba národních motivů, hravá i hluboká, tklivá a utěšující, hrána byla p o s t é a vyvolala množství dojmů; s radostí pozdravovali jsme pí Hübnerovou (Klásková), Želenského (dvořan), Muška (Klásek), kteří tyto své úlohy hráli vskutku v celém stu představení; teskně jsme si vzpomněli dřívějších představitelů, Kvapilové, Vojana, Mošny, Čepely, Ryšavé, Jnnemanna, Kafky, kteří jeviště navždy opustili. Tomu, kdo pamatuje původní představení z dob premiéry, nevyhoví provedení dnešní; nikoli v jednotlivostech, neboť úlohy mají své povolané představitele, ale v celkové harmonii; souhra novými obsazeními byla vždy jen nastavována a bylo by nyní potřebí úplného přestudování, aby večer dostal rázovitou jednotnou barvu. — Ve velikých obrazech historických — jako již loni — nastoupili především noví představitelé úloh titulních, p. Deyl jako Hus, p. Vávra jako Žižka, zcela nově p. Jičínský jako Roháč. Představení by potřebovala téhož vyhlazení, jako „Lucerna". Lesku jejich napomáhala nálada obecenstva, které o těchto večerech má vlastně jedinou příležitost ponořiti se v Husitskou dobu, pocítiti její dech a oslaviti tak památku Husovu — neboť její oslavou vskutku representační jest jedině toto provedení trilogie. — Dojmem nejcelistvějším působil prostý a silný vesnický obraz „Otec", pro jehož postavy jednotliví představitelé s p. Hurtem v čele dovedou najíti přesvědčivé tóny. — Největší změny vykazovala „Vojnarka", jsouc nově obsazena v hlavních úlohách pí Rýdlovou a p. Steimarem; o provedení však budeme moci podati zprávu až příště.

A.

*

 TÝDEN.

Oslavy dne Husova v Praze byly letos hojné, ale rozptýlené a velikého významu, k němuž se připínají, rozhodně nedůstojné, nemajíce soustředivé páteře. Zevní stránka oslav Husových stále je trapnou karakteristikou a příliš věrným odrazem povrchního cítění u nás ve věci Husova kultu. Nejlépe je to viděti na oslavách, které se soustřeďují na Staroměstském náměstí u Husova pomníku. Tam vystřídají se nejrozmanitější korporace, každá se svou bohoslužbou, či spíše modloslužbou, protože není tu niterné, svaté, nadšené víry, která byla krví Husovy bytosti, a přestává se jen na vnějším projevu; zástupci spolků s květinami bezohledně lezou po pomníku a zavěsí věnec třebas některé postavě ze sousoší na krk, aby více vynikl, nechápajíce, že nevkusem, kterého se tím dopouštějí, profanují pomník a tím i heroa. A hlavně zde pouští stavidla své výmluvnosti kde jaký samozvaný řečník, jehož názory, život a zejména stranická příslušnost — ať politická, ať sociální — jsou zpravidla v příkrém rozporu s podstatou Husovy osobnosti a jeho učení — a jenom pro své tendence používá Husa za poddajný prapor. Letos dokonce utábořilo se (vedle ověnčené desky se jmény popravených pánů českých) několik jarmarečních stánků, z nichž v jednom velikým nápisem nabízely se ke čtení hlavně „Zločiny rodu Borgiů" — tedy nějaká krvácká literatura. To je trapné, to je hnusné — což toho nikdo necítí? Nikdo si toho nepovšimne? To i nenáviděné narozeniny bývalého císaře měly důstojnější ráz — a to proto, že byly oficiálně založeny. V naší republice vedle 28. října největším svátkem jest den upálení Husova, tím větším, že jsme mu dlužni jakousi satisfakci již z dob, kdy mistr Kodicillus dal mu zmizeti z kalendáře; a jest nepochopitelno, že vláda ve věci tak samozřejmé váhá! Vždyť nebylo by nutno, aby to byl svátek oslavovaný běžným způsobem nemyslících lidí — zahálkou, pitkou, požitky. Mohl a měl by býti ustanoven jako noremní den přísného řádu. Nynější dvojakost — kdy na jedné straně své hrnečky na Husově hranici přihřívá kde jaký šarlatán, obluzující lid sofismatickými frázemi, a na druhé straně oficiální svět památku Husovu přímo ignoruje — je hanbou nevýslovnou, zneuctěním Husa mnohem větším, než jaké kdy předcházelo. *Kaz.*

*

* Jiráskovy slavnosti s blížícím se srpnovým výročím vyvrcholují na všech stranách našich vlastí, i na Slovensku. Tak v neděli dne 10. t. m. připravilo Náchodsko svému slavnému krajanu hold vpravdě královský. Al. Jiráskovi slzely zraky, když ho Sokolové vysadili z auta a nesli na ramenou celým jásajícím městem, opraporovaným, ověnčeným, vyšňořeným národními barvami, hořícími v slunci, za hřmění výstřelů od staroslavného kdys Jiříkova hradu náchodského. I na jeho cimbuří vlály červenobílé prapory, po prvé prý od nepaměti. Historický průvod městem, sestavený ze skupin osobností z děl Jiráskových, byl skvěle aranžován, bez jediného kazu. Vtělené vidění minulosti. A tisíce tisíců lidu kolem, nikomu nevadil cejch politické strany. Zde byli bez cejchů, Češi s Čechy, bratři s bratry. Takové divy tvoří jedině myšlenka národnosti. Proč by tak nemohlo býti vždy? Den před tím položen základní kámen k „Jiráskově chatě" na temeni Dobrošova, péčí odboru Spolku čs. turistů za neméně četné účasti. Hezká hranice cihel ocitla se na vrcholu, trochu sice hranaté, ale praktické navštívenky účastníků! V divadle přednesen proslov a vypraven i dokonale sehrán „Gero". Za týden na to, dne 17. odhalen krásný pomník Jiráskův na Jiráskově cestě v rozkošném zákoutí u Hořic, v polovině srpna (19.-23.) připravil oslavu svému rodákovi Hronov. Ta spojena jest s výstavkou spisů, fotografií, rukopisů, obrazů a různých památek k životu i dílu Jiráskovu se vztahujících. Dny Jiráskovy buďtež po všech vlastech našich jednosvornou manifestací národní síly a starého, dobrého nadšení.

*

* Památky popravených českých pánů bylo 21. června t. r. vzpomenuto i v Sofii v saloně umělecké školy. Slavnostní přednášku před vzácnou společností, jíž se zúčastnili vedle vážených bulharských státníků a jiných význačných osobností i zástupce jihoslovanský, ruský a polský, proslovil čs. chargé d'affaires p. Kuenzl-Jizerský. *—btk—*

*

* Ve veřejné a universitní knihovně pražské má býti jako samostatný celek umístěna knihovna prof. dra Jar. Vlčka, která obsahuje mnohé vzácné unikáty a zejména cenné knihy psané nářečím slovenským. Ústav má už jen jedinou otázku: kde při svém katastrofálním nedostatku místa najde pro tuto koupenou knihovnu zvláštní místo. *—btk—*

*

* Od června t. r. začal ve Varšavě vycházeti nový literární list „Obnova" („Ponowa"), který si chce nestranně všímati všech literárních směrů, ani futurismus nevyjímaje. To bude pěkné mixtum-compositum! *—btk—*

*

* První dramatické zpracování „Psohlavců" dovolil Alois Jirásek režiséru p. Ant. Fenclovi. „Psohlavci" Fenclovi vynikají prý vysoko nad bezcenná zpracování jiná a vyčerpávají důležité scény románu ještě přesněji než jinak dobré Šípkovo libreto. Mají sedm obrazů. *—btk—*

V Praze, dne 21. července 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Svat. Karmen:

NÁLADA.

Obloha modrá jako tvé oči,
slunce má tvojich úsměvů krásu.
Silnice bílá krajem se točí
z města, jež v jitřním zalito jasu
sladce si hoví, do dálky někam
za hory, doly, za černé lesy;
vzhlížeje na ni, denně tu čekám,
čekám však marně... Mladosti, kde jsi?

RADOSTNÝ DEN.

Den plný jasu...
Je všude klid, jenž sladce konejší.
Má všechno kolem sváteční dnes krásu.
I hory v dálce jsou dnes krásnější.
Obláčky tiše modrým nebem plují
jak mořem loďky s bílým plachtovím.
Za nimi zřím a po nich pozdravuji
— koho, to nepovím...

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Pokračování.)

V tom se venku strhl hluk, a ženy vyběhly z věže, nechavše Radka v rukou Záleské.

Ze vsi zněla poutní píseň, již přinášel dav žen a starců i dětí.

„Co to? Kdo jsou to? Kam jdou večer? Hle, mají kříž a kostelní korouhve!" Tak znělo u kostela i ve vsi, odkud kde kdo přibíhal.

Jen Záleská nedbala, dorážejíc na Radka: „Střelils po něm, po mém synovi? Třebas jej chybil, ale já ti splatím za dobrý úmysl i za to, že nám przníš svaté místo!"

Zpěv již dorazil ke kostelu, a zástupy stanuly proti sobě. Zdejší poznali Bilanské i Hrušovské a zasypávali je otázkami, kam že tak pozdě procesím.

„Kdo u vás zvoní klekání?" otázal se šlachovitý stařec, co nesl kříž.

„Pes takový," vykřikla Záleská, „vrah a odpadlík, panský dráb Radko. Právě jsme přišly, abychom jej vyvrhly z domu božího, viselce takového."

„Slyšeli jsme, že bezruký."

„Bůh jej poznamenal po zásluze."

Stařec se vztyčil, obrátil se ke svým a zvedl vysoko kříž: „Pravda nás vedla! Jsme na místě a naše modlitba nebude bohdá nadarmo."

„Kde je? Kde?" ropotilo to v procesí, jež se tlačilo ke zvonici.

„Ustupte, zaslepené!" křikl stařec na ženy ve dveřích. „Bůh nepoznamenává, leda svůj nástroj, jenž slouží jeho záměrům. Válka nás hubí a modlíme se za její skončení. Bylo však zjeveno umírající stoleté Brachtičce, a ona řekla nám, že je marná naše modlitba, pokud nás bezruký z vůle boží nezavolá k ní hlasem zvonu. Umřela. Není v kraji bezrukého kromě vašeho Radka. A tento týden po tři dny již pravil nám hluchý Jakub, že slyší zvonit, ač nikdy neslyšel, a že zvonek zní, jako by dítě jím vládlo, trhaně a slabě, a uka-

zoval sem. Znáte jej a víte, že posud neslyší.“

Všichni bezděky pohlédli na jeho nehybnou tvář. Ta jistě neslyšela. A stařec neustával:

„Vyslali jsme k vám zvědět pravdu, a řekli nám, že vskutku Radko zvonívá. I poznali jsme, že se naplnilo proroctví. Klekněte!“

„Vrah je to, ne posel boží!“ křičela Záleská. „Po mém synu střelil, Tomáše zmrzačil, bezbranné ubíjel a dobíjel pro svůj prospěch a slávu, a teď na nás svolává boží soud.“

„Proroctví se naplnilo!“ zahřměl stařec, dera se k věži. „Kdo je před bohem vinen a nevinen? Zpátky! Na kolena, pravím! Nic není nářek jednoho proti nářku všech. Chceme mír. Pokoj a návrat k práci! Bůh slíbil a splní! Klekněte!“

Uviděv konečně Radka, jak posud zdrcen stojí pod zvony a ruku nemůže vyprostiti ze zauzleného provazu, poklekl stařec a jeho lidé s ním. I bylo rázem ticho.

„Neustupuj,“ pravil mu, „bůh tě zadržel. Zvoň! Zvoň nám a celé zemi, aby se naše modlitba se zvony nesla k nebi a našla cestu k Bohu. Zvoň!“

„Nejsem hoden.“ Hlas se mu zadrhl úzkostí, když k nim zvedl zkrvavenou tvář. Z jejich očí nesvítilo naň slunko jarní, ale žhavé před bouří.

„Zvoň nám, bezruký!“ volali.

„Svatý zabijáku, zvoň!“ vzkřikla Záleská.

Radko sebou škubl při jejím hlase, a zvon vydal osamělý úder. Hluchý Jakub, na kolenou k zemi skloněný, vskočil u vytržení: „Slyším! Zvonil!“

Vzrušení prošlo oběma zástupy. „Pryč s rouhačkou!“ vzkřikli, a Záleská prchala před hrozivou vlnou, jež k ní zamířila.

„Stůjte!“ zvedl opět stařec kříž. „Stůjte a nevyvolávejte boje, kde chceme prosit o mír. Radko Bezruký,“ obrátil se k němu.

„Necítím božího poslání, nechci se rouhat,“ prosil. Marně. Neustávali. „Nevzpírej se boží vůli, zvoň nám, zvoň!“ znělo k němu stále.

„Jsem sláb,“ sklesl pokořen.

„Podepřeme tě.“

Zástup klečel, korouhve vlály nad ním, a ze všech úst zněly modlitby, jež předříkával vášnivý stařec. Radko zvonil. Rysy bolestí a žalem strhány, oči smutny, stál a zvonil a zvonil, až mu tělo zmrtvělo a klesalo.

Odvázali jej, zavedli domů a za hlaholu písně odcházeli do ztemnělého kraje, slibujíce, že zítra se přijdou modlit zas a s nimi jiní.

Radko byl v horečce. Ležel po celý den a Petřík nepouštěl k němu nikoho, ač ho dnes chtěla vidět celá ves. Večer ho však neubránil. Přicházela procesí a chtěla jej vidět a slyšet, někteří vnikli do stáje a vyvedli jej, nemohl sám jít. Tak jej zavedli ke kostelu a drželi jej, aby mohl zvonit. I zvonil, třesa se mrazem, kdykoli naň modlitby dolehly prudčeji.

Toho večera poprosil Petříka, aby řekl otci, že by měl dát klíče od chalupy Tomšovi a Anuši, aby chalupa nebyla opuštěna.

A v noci zmizel, nikdo nevěděl kam.

Nastalo jitření. Jedni byli obviňováni, že jej vyštvali, Záleská dokonce, že jej snad ubila a skryla, ale když zvěděli o tom, co vzkázal starostovi, jali se jej hledat. Prošli lesy, doptávali se v sousedství, a rozšířili tak kol dokola rozruch, jenž se chystal propuknout až v násilnosti. Ale tehdy se rozkřiklo, že je válka zastavena, že nastalo příměří a jedná se o mír. Vzrušení se vybilo jiným směrem. Lidé se sice ještě rozbíhali dál a dál hledat, roznášeli pověst o zázraku, ale byla to vlna, tratící se již v širokých kruzích.

Radka nenašli. Přijalo jej obilí, do něhož zapadl zmučený, prose trávu, stromy, vzduch a ptactvo, zemi a nebe za milost, že se nově provinil. Tak se skrýval ve dne a prchal v noci, až dostihl kraje, kde ho neznali.

IX.

Byl opět toulavým žebrákem, ale smutnějším než dosud. Připadalo mu, že všecky jeho pokusy napraviti vinu působí jen nové zlo; připadalo mu, že jeho skutky jsou zvrhlé semeno, z něhož nemůže vzrůst než plevel. A rozhodl se, že půjde na poslední pouť, na místa, kde pozbyl své lidskosti, aby jí buď nabyl nebo životem zaplatil. Válka se skončila, měl cestu otevřenu.

Skončila se, ale viděl denně, že se i neskončila, že se jen rozbilo mohutné jednostranné napětí a že vře ve zlomcích tu a tam a jinde. Potkával veselé i smutné, dobré i dravce, kteří válku stopovali jako stádo vlků, aby obírali osláblé o vše, oč se dalo, potkával lidi, kteří chtěli začít žít, a jiné, kteří se chtěli začít mstít, potkával tvoření i rozvrat. Šel počítaje, čím to vším byl vinen, šel blíž a blíž místům, kde zhřešil nejvíce, do krajů válkou zpustošených, hledaje v nich své stopy.

Tam byl obraz změněn, i lidé v něm. Užasl, jak pronikavě milují lidé zem, kterou vzdělávali: mnoho se jich vracelo na poušť svých bývalých polí a do trosek svých

domů. Někteří snad již zakotvili jinde, a šli, jiní se vraceli jako žebráci do horší bídy, ale šli. Vraceli se na svou dlaň země, hotovi dáti jí znova svůj pot a spokojit se tím, co zaň vrátí, i kdyby bylo sebe míň.

On tu však byl jediným opravdovým žebrákem, neboť nebylo příživníků, kde nebylo mízy.

Tak došel kraje, kde pořídly dráhy i cesty, kde se vracející rozptylovali a volně táhli do osamělých prostor v hloučcích a párech. On jediný šel sám a sám, podivný, cizí zjev. Našel však vždycky sousto, jež provázel dobrý pohled.

Pak se počaly podobné hloučky objevovat i s protější strany, octl se v místech, kudy se armády převalily několikrát sem a tam, splakujíce vše, co se nezarylo do země. Radko se každého tiše ptal: „Koho jste ztratili ze svých, a kde?“ Neuslyšel, po čem toužil, a čeho se bál. Chápal, že „jeho lidé“ byli as tak z daleka široka přihnáni jako on a že zmizeli bezejmenní. Byl tím smuten. Ale jedno místo doufal přece najít i s lidmi, srostlo se zemí a žilo svým životem, a to hledal, když mezi lidmi své odpovědi nenacházel.

Našel na cestě ženu s třemi malými dětmi. Seděli na mezi němi, jen nejmenší robě žvatlalo: „Koníček umřel, koníček umřel.“ Vskutku, opodál stál malý vozík s trochou uzlů a u něho ležel nevypřažen hubený kostnatý koník, který as uvlekl již jen stěží tu hrstku hábů.

Radko se zastavil, žena k němu vzhlédla a vidouc bezrukého, zase malátně spustila hlavu: „Nemáme sami nic.“ Její pohled byl bezútěšně prázdný, jak písečná rovina.

„Ztratili jste tatínka ve válce?“ otázal se nejstaršího hocha.

„Nevrátil se.“

„A jedete domů?“

„Co je to domů?“ vzdychla žena těžkomyslně. „Dědina spálena, muž ztracen, i ten kůň nám padl, a tak vězíme v pustině. Snad tedy dojdeme domů, je-li to pod zemí, snad již brzo.“

„Pomohu,“ řekl tiše.

„Vy?“

„Jsem možná silnější, než byl ten kůň. Pojď, synku, vypřáhneme jej.“

Hoch vskočil se sestrou a za krátko uvolnili prostraňky a svlékli chomout se svého starocha, jenž teď vypadal nepatrňoučký, hotová hromádka kostí. Radko si dal upravit z postroje popruhy na ramena, opřel se a popojel.

Žena nevstala a zavrtěla hlavou, nač že to; raději prý zkrátit muka, než je prodlužovat.

„Co budou vědět děti o utrpení, než se obrátí den?“ namítl. „Pojď, posaď nejmenší na vůz, a bude hned šťastno. Dětské štěstí i neštěstí je jako motýl. Potáhnu, potlačíš, pojedem, dojedem.“

„Ano, mami,“ žvatlalo maličké, i poslechla trpně, a průvod se hnul. Radko táhl, dvě starší děti chvílemi pomohly a zase zaběhly za kvítkem, za ptákem kamsi, malé si libovalo mezi uzly, zejména když dostalo proutek a mohlo nového koníka pobízet.

Když odpočívali, Radko zpíval nebo vyprávěl, a než minul den, ženin pohled oživl, jako by byla voda písek spláchla a dala se objevit úrodné prsti.

„Kdo jsi?“ ptala se ho.

„Bezruký — nikdo. Co je člověk?“

„Kam jdeš?“

„Hledám lidi, abych se stal zase člověkem. Zhřešil jsem proti životu.“

Dlouho se naň potom dívala, než se zeptala, na které straně bojoval.

„Proti vám.“

„Byl bys mohl zabit mého muže?“

„Ano.“

„A byl bys ho zabil?“

„Tehdy ano.“

„On tebe také,“ vzdychla, a nemluvili již o tom.

K večeru našli osadu, kde dostali jíst. Tak putovali mnoho dní. Dva dni si museli mezi tím odpočinouti, když měly děti nožky odřeny a vůbec byly uondány. Ale když pak dojeli lesnatého kraje, všichni oživli, jako by byli ucítili dech domova.

„Zde jste doma?“ ptal se.

„Snad zase budeme,“ usmála se žena po prvé, a Radkovi se zdálo, že její pohled byl jasný, jako by ze zorané země vyrašilo mladé obilí.

Hvozdy byly krásné, ale srdce v nich chvílemi bolelo, když spatřili strašné jízvy, které jim plenivě zaťala válka. Tu široké průseky, tam požařiště, jinde stromoví dělostřelbou zpřerážené. Ale objevovala se i místa svěží a netknutá, jež hučela starým životem, a tam bylo krásně.

Dvě rozlehlé polní oasy projeli, a vzrušení přešlo s matky i na děti. Poznávaly kraj a věděly, teď že přijde říčka, pak křižovatka u pěti dubů, a pak již budou jako doma. Bylo tomu tak, třetí oasa byla již jejich domov.

Když se les otevřel a objevila se dědina, žena neodolala. Chytila maličké a spěchala, běžela na okraj lesa, kde padla na kolena a štkala a štkala, tisknouc drobečka k sobě. Děti plakaly s ní, nevědouce proč.

„Mami," poškubla ji dcerka za rukáv, „náš domek neshořel, vidím jej. Slyšíš, mami?"

Neslyšela. Jako zmámená se dala vést domů, a teprve když našla otevřené dveře, když vešla do síně a nahlédla do jizby, páchnoucí syrovou neobydleností, vzpamatovala se. Ale upokojit se nemohla. Stále cos hledala, stále vzpomínala, co tu vše bývalo a již není, a šukala z kouta do kouta, zapomínajíc cesty, Radka, dětí a všeho.

Nebyla ve vsi prvá, i přišli za ní sousedé a vítali ji: „Sama — bez muže? No, mnohos pozbyla, bude ti těžko."

„Pravda těžko, ale o to lehčeji, že aspoň dám dětem vyrůst k nebi, ne do země," připomínala si řeči bezrukého.

„Kdo to přišel s tebou?"

„Dobrý člověk. Bez něho by nás již asi nebylo."

„Divný pomocník, bez rukou," vrtěli hlavou.

„Pomáhá srdcem."

Radko pocítil na sobě pohled, jenž hřál. Odešel druhého dne, ač děti plakaly a zdržovaly jej. Nebylo zde čím pomoci, naopak, byl by víc jejich dobré vůle spotřeboval, než mohl oplatit.

Když se s nimi rozešel a osaměl v lesích, pomyslil, jak blízek již byl pohledu, jejž mu sliboval jeho sen kdysi. Jen slunce jim mělo v očích vyjít! Sklonil hlavu a nechal v sobě touhu volně kvést. Věděl již, že je to květ jednodenní, že opadne a plodu nezanechá, ale myslil, že pomíjivá, samotářská radost jednoho dne není takovým hříchem, aby jím nesměl zhřešit. Květ naděje však se rozvil tak prudce, že až se mu hlava zatočila. Kdyby se vrátil, snad by ho uvítal krásnější pohled, než jaký se s ním loučil, snad by konečně vyšlo v něm i slunce, jehož dosud v lidech nenacházel, a pak —. Utrhl květ a odhodil. Bál se ho. Zůstal po něm jen bolavý stonek, jímž ještě míza proudila.

Prošel oasami polí a viděl všude horečnou práci, jež doháněla, co bylo zameškáno, nebo napravovala zkázu. Pomyslil, jak by mu bylo, kdyby byl mohl zůstat s dětmi bez otce a přiložit ruce k dílu. Jak by byl svíral kleče, jak by se byl rozmachoval sekyrou, jak by od jitra do noci robotil a jak by jim z toho vzcházel život, jehož možná sami ani nedobudou. Snad by záchranou jejich životů nahradil ty, jež zničil. Jen ruce, ruce kdyby měl! — Proč nevyšlo slunce v jejich lících, když se loučili? Žalostná touha, marná naděje. Nevyšlo. Není dáno člověku tolik niterné síly a krásy, aby sluncem vyzařovala. Marno. Je lépe jít ke konci než k počátku. Snad potom uzří to, co marně hledal.

Opřel hlavu o strom a prosil: „Odejmi touhu a naději ode mne, pane života."

S večerem došel vsi tak chudé, že měli zvoničku na stromě. Prosil, aby směl zazvonit klekání, a oni mu srdečně vyhověli. I zvonil dlouho a vzpomínal.

Té noci sytě sprchlo po dlouhém suchu, i nechtěli ho propustit, když prý jim déšť přivolal; aby prý zůstal a byl zvoníkem a hlídal děti, když odejdou po práci.

„Nejsem dobrý člověk. Provinil jsem se, propusťte mne," prosil je. A odešel.

X.

Konečně došel svých bojišť. Poznal krajinu, ale nenašel v ní svých stop, mnohoť se změnilo; i vystoupil na pahorek, aby aspoň svou dědinu našel. Poznal ji, ale zarazil se. Tisíce lidí proudilo k jedinému místu opodál a slévalo se v pestré jezero s ostrovem uprostřed — s ostrovem smrti. Znal taková místa, jež znamenala vždy vražedné výbuchy válečné furie. Proč však sem přicházejí dnes lidé se všech stran? Želet všeobecného vraždění? Vzpomínat svých, kteří jsou po podobných hřbitovech rozmeteni světem? Nebo se kát za něco jako on a hledat odplatu? Bál se tolika lidí najednou, příliš náhle se zjevili. Pochopil však, že docházeje cíle musí na sebe vzít všechno, co mu osud uloží, a že musí chtít, aby bylo mnoho. I šel také k válečnému hřbitovu.

Vplynul do jezera. Ač se davy tísnily a vlnily, bylo ticho. Jen šepot občas zazněl, občas vzlyk a přidušený vzryv. Radko se šinul řadami, oči sklopeny, aby nezřel nikoho a každému dopřál pohledu na sebe. A bylo mu, že se ho vskutku všecky oči dotýkají, zimničné mrazení mu zapudilo krev z lící — zesínal.

„Znamenaný," šeptal si, aby slyšel to slovo dřív od sebe než od jiných.

Pak nemohl dál; dav zhoustl a sevřel jej, nesa jej ke kříži, u něhož stál řečník, aby mluvil o pomníku, jejž postavili padlým. On pochopil jen první slova: „Pro dobro budoucích se obětovali." Dál mu splynula řeč v nesrozumitelný hlahol, do něhož se dral tělem zástupu — cítil to — nářek země, smíšený s temnou hrozbou těchže slov: „Pro dobro budoucích! Pro dobro budoucích!"

(Pokračování.)

✱

Tereza Svatová:

HORSKÁ ROMANTIKA.

(Dokončení.)

A zase jindy sešli jsme se na silnici za vsí. Já šla domů z potulek s kytkou temně modrého hořce v ruce, on s malým řebříčkem na rameně a s košem naplněným rudými střapci jeřabin. S dobromyslným úsměvem ve vrásčité tváři honem vysvětloval, že jeřabinky nese si domů ne snad na kořalku, jakou tady lidé leckde po domácku si vaří, ale do zásoby na zimu že je nosí, aby ptactvo horské mělo si do čeho zobnout, až po venku již nikde ničeho nebude. To že on jeřabiny pěkně po půdě rozloží a když je zachumeleno a stromy jsou všude jako v kožichu, jeřabiny naváže na bidélko a vystrčí je z vikýře a to že kvíčaly, vrány a bůh ví jaká ještě havěť ptačí se slétne se všech stran a zobe a zobe, že je z toho jedna radost!

A tak oblíbila jsem si dědu Škeříka nejen proto, že vyhlížel jako vykrojený z obrázku hodně starého kalendáře, že ještě nosil vlasy dlouhé, pěkně za uši zčesané, bledě modré oči že měl dobré a rozumné, oblečen že byl selsky starodávně v kožené žluté kalhoty, sahající až do tvrdých, šněrovacích botek, „bakančat“, fasóny to u nás již dávno zapomenuté, vestu k tomu že měl prastarou manšestrovou, červeně a černě proužkovanou, vysokou s drobnými olověnými knoflíčky a košili že nosil starosvětsky u krku tkaničkami zavázanou, ale také proto, že měl své „ušlechtilé gesto, svůj krásný životní klad“, jak zvykli jsme si nyní říkati. Časem jsem se přesvědčila, jak hluboko dovedl nahlížeti do studnice života, jak dovedl spravedlivě ve všem dobré uznat, zlé odsoudit. Časem mnohé mi pověděl ze zapomenutých již událostí, ze zatemnělých historií těch velikých bílých statků, z příhod malebných, po kopcích rozběhlých chalup a chaloupek.

„Ani byste neřekla, panímámo, jaká smutná událost se přihodila tamhle v tom rozlehlém, bohatém statku pod lesem, zrovna tady před námi,“ řekl jedenkráte, když jsme seděli v rozhovoru na svahu nad vesnicí; „nic jináč než jak bývá v knihách vytištěno. Hospodyně toho statku žije tam skoro sama, s nikým se nepřátelí, o žádného nestojí a je do dneška tvrdá jako suk, ačkoliv ji před časem potkalo neštěstí ne jedno, ale kolikeré. Měla s mužem dvě děti, pěknou dospělou dceru a mladšího synka, ještě školáčka, když se to neštěstí přihodilo. Abych vám řekl krátce, holka se zakoukala do hajných syna a jináč nechtěla, než že si ho vezme.

„Kdybyste ze mne řemeny dřeli, já nepopustím,“ říkala, když jí rodiče vodili ženichy jednoho za druhým, „nebo skočím ze skály do Orlice — to uvidíte.“ A jako na vzdory scházela se s milým v lese, na polích, všude. Však nejednou jsem je vídal, jak se spolu vodili polem, za ruce se drželi, objímali a pořád znovu sem a tam se vyprovázeli.

Když se to do statku doneslo, staří zle řádili, holku zavírali, matka ji tloukla vším, co v rukou držela. „Radši tě zabiju, než bych dovolila, abys toho žebráka nám za syna přivedla,“ vyhrožovala neustále, a holka ne a ne jináč a někdy prý i matce rány oplácela. Sedlák by byl povolil, ale neplatil v domě mnoho, a tak peklo tam hořelo ustavičně.

Když bylo nejhůře rozhodla se holka, že ze všeho uteče tam, odkud není navrácení.

Smluvili se s milým, že se oba se světa zprovodí — a také úmysl svůj provedli. Bylo to zrovna o Božím hodě velikonočním, když se ve vlastním statku oba zastřelili, zatím co hospodáři a čeládka byli v kostele. Před očima malého bratra vydechli své uštvané duše. Dítě se vyděsilo jejich činem tak, že nějak na mozku se popletlo, a od těch časů není ani k učení, ani k práci. Selka všecko zatvrzele přežila, hospodář však se do roka oběsil.

A celou tu hrůzu zplodila touha po mamonu, smrtelný hřích lakomství — po pýše hřích nejprotivnější.“

„Proč jen, panímámo, bylina milosrdenství tak řídce na světě kvete?“ obrátil se Škeřík na mne, když vesnický románek svůj dopověděl.

A mávnuv svadlou rukou k zasmušilému statku mezi stromovím, dodal nějak tajemně, že pod těmi temnými krovy není pravého křesťanského pokoje, že ve statku občas straší. Když je vítr, přichází prý duch hospodářův ženu děsit. Ohlašuje se praskotem, lomezem a hlukem kroků. A tu prý vyjevená selka usedá na postel, béře růženec, modlí se a utěšuje vylekanou chasu: „Mlčte, mlčte, to nic není, to jen pantáta se přišel domů podívat.“ Přes to však jí čeládka ze stavení utíká, a tak bývá v noci většinou sama se svým zblblým chlapcem.

Pantáta Škeřík jako pravý horal věřil ve věci nadpřirozené a tvrdil neústupně, že děje se vše tak a ne jinak.

Za pozdního letního odpoledne sešli jsme se náhodou na hřbitůvku přilnutém k nevysokému kostelu na konci vesnice. Hřbitov přeplněný kříži a nevkusnými pomníky, s hroby zatonulými ve vysoké trávě, plný zeleně a bíle natřených plůtků okolo dětských hrobů, s několika zapadlými kameny náhrobními blíže černých mřížových vrat, rozkvétal právě všemi, nějak divoce rozhozenými květinami vesnických zahrádek; nočními fialami, kohoutky, měsíčky, tu a tam růžová stolístka prokmitla zelenem, nebo tuhý bílý kalich lilie zabělal se nad vlnou travní. Slunce zalévalo místečko ohraničené polorozesulým parkánem, kde v tichém odpočinutí spali sousedé několika vesniček, lidé dobří i zlí. Škeřík s čepicí smeknutou obcházel tiché hroby, někde dotkl se prsty země, žehnaje křížem pahrbky neb tvrdý kámen. „Co všechno přikreje zem, co křivd a rozporu srovná hrouda hrobu —“ řekl tiše, když jsme přešli okolo nákladného, silně ozlaceného náhrobku v nejzazším koutě hřbitova, kde nad pěstovaným, rozkvetlým záhonkem stály dvě ženy v modlitbu jako zapadlé. Stará temně a ponure hleděla ze zavití černého, žlutě květovaného šátku na hlavě, pohybujíc viditelně zapadlými pysky, mladá, podoby přímo dívčí, vyjeveně upírala modré oči do kvetoucího hrobu, jako by proniknouti chtěla až k jeho dnu. Bílý, krajkový šátek svezl se jí s hlavy, nazlátlé vlasy svítily v slunci.

Škeřík významným pohledem upozornil mne na obě. Když jsem vyšli ze vrat hřbitovních vypravoval: „To jsou selky ze sousední vesnice německé, vlastně samoty tří statků, kde největší z nich patří snad už po staletí jednomu rodu. Přezdívají tam u „Butterfrauchů“ a to jsou obě hospodyně, stará i mladá. Stará je Němkyně, mladá Češka, a ten co v hrobě odpočívá, byl poslední hospodář na té bohaté živnosti — syn staré a muž mladé. Krásný člověk, velký jako obr, vlasy jako zlato, oči modré, zuby jako smetana, vousy měkké, světlé a dlouhé, ačkoliv byl málo přes třicet let stár. Široko daleko rovno mu nebylo, a ženské se po něm zrovna bláznily. Češky i Němkyně. Ale on si vyvolil Češku, přes vůli matčinu, právě tu, co jste viděla u jeho hrobu. Přivezl si ji z kraje, někde od Litomyšle, z veliké bohaté vesnice, kde bylo pořád veselo tancem a muzikami, kde jezdily polem vlaky a bílými silnicemi projížděli vojáci v modrých kabátech, na vysokých koních, nebo mašírovali pěší s hlučnou muzikou v čele.

Děvečka, kterou si s sebou přivezla, vypravovala zrovna divy o veselosti jejich kraje a brzy jí odešla z hor domů. Mladé selce se čas na samotě líbilo, ale najednou, že tu nezůstane, ne a ne — že by se na těch smutných horách zbláznila! Sedlák těšil, sliboval, prosil i hrozil a nakonec začal pít a hodně. Německá máma hleděla manžele sbližovat, když nastaly hádky, ale nic platno, mladá že odejde, že nezůstane přes všechny prosby pěkného muže. Jako by byla na všechnu lásku k němu zapomněla, vyhýbala se mu za dne i za nocí. Stoly a truhly stahovala večer na dvéře sedničky kde spávala, neotevřela ať prosil jak prosil, a když jednou dveře sekerou rozrazil, vyskočila oknem a zůstala venku až do rána. Doktor z města, když o tom slyšel vypravovat, řekl, že je nemocná a že to přejde. Nepřecházelo však a tak jednoho časinkého rána našli mladého sedláka na sadě zastřeleného. V noci se v hospodě napil a potom u samého stavení se zastřelil. A tu se přihodilo, co žádný nečekal. Když stará hospodyně mladou zbudila a k mrtvole synově zavedla se slovy:

„Du hast den Francla todgeschlagen,“ padla s výkřikem na mrtvolu mužovu a řádila jako divá. Ani odtrhnout ji od mrtvého nemohli, tak se jí zželelo, když ho viděla před sebou ležet ztuhlého a smutně krásného i v hodině smrti.

A teď je dobře — smrt všechno vyrovnala, stesk a touha po veselejším domově přešly. Teď chodí každou neděli se starou tchyní k mužovu hrobu, kytky donáší, lampičky rozžehuje — jak jste právě viděla.“

Škeřík se pojednou zasmál a s mírným šelmovstvím v dobrých, zapadlých očích dodal, takové že jsou ženské. „Na dno srdce nikdy jim nevidíš! Proto jsem se nikdy neoženil a kvítí lásky nikde netrhal...“

„V každém skoro statku, v každé chalupě našla byste nějakou smutnou povídačku — protože je na světě bolesti více nežli radosti,“ hovořil cestou, „jako třeba tuhle!“

A ukázal přes silnici na stavení pěkně olíčené pod červenou novou střechou. „V téhle živnosti zabil před lety bratr bratra pro korec dědičného pole. Soudili se o ně a mladší prohrál. Ten den, kdy byla sporná role novým majitelem ponejprv osetá, zatloukl někdo pozdě večer na vrata a když vyšel hospodář vrata otevřít, vrazil mu někdo do prsou dlouhý, čistě nový nebozez. Ještě se do sednice připotácel a

když mu nástroj z rány vytáhli, za chvíli zemřel. Ani slova však nepromluvil, ačkoliv byl při dobrém vědomí; neprozradil vraha, kterého asi dobře poznal. Ani soudy z toho nebyly, a teprve když ten hodný bratříček umíral, vyznal se knězi i starostovi."

„A tak zase mamon, zase lakotnost a chtivost bohatství všechno zavinila. Věřte, že peníze jsou počátek vší nepravosti a člověk se zamaže jakmile jen o ně zavadí."

A stařík pohrdlivě mávl rukou, šťasten ve své chudobě, spokojen snad myšlenkou — „že chudých je království nebeské."

O tomto království blažených měl však svůj trochu potutelný a mudrlantský úsudek. „Já všude mám kostel, všude se můžu pomodlit, všude boha vzývat. Můj pánbíček je tak velký, že se do žádné církve vtěsnat nedá, chrám jeho je rozlehlejší než celý svět, a tak, ať se mu klaním způsobem jakýmkoli — všechno jest k úctě jeho nedostačitelné," říkával, když jsme si o všeličems nepochopitelném každý svým způsobem zamudrovali. Tu Škeřík rád o svých dvou sousedech si zavtipkoval. Soused s jedné strany byl přísný katolík, soused s druhé zarytý evangelík.

„Ten katolík je nebezpečný pytlák a ten evangelík pašer na život a na smrt — ale to oboum nevadí, aby se o „boží přikázání" pořád nehádali a články své víry eden druhému nepředhazovali," posmál se po jedné hádce svých fanatických sousedů. Jako dva kohouti, že byli hned v sobě; od rána že na sebe již číhají, pokřikují, vyčítají a obřadům církevním se posmívají. Křty, pohřby, procesí, kázání — všechno že si už navzájem vyčetli.

„U vás je hodně zlata, barev, muziky — viď?" křičel jeden; „a u vás zase všechno černé a hodně řečí," zase druhý — a už se na sebe hnali. Skočil jsem mezi ně, roztrhl je a povídám: styďte se, kamarádi, pán Bůh velký nade vším vás vidí, a vidí taky, když jeden číhá s flintou na hajného a druhý s klackem na „Gränzjägra". A vidí taky, když oba se židem vyděračem a přechovavačem partykujete..."

Zastyděli se a každý zalezl do svého baráku. To dnes, ale za pár dnů půjde zase všechno starou cestou: hádky o víru i náruživé darebnosti. Může se stát, že jednoho dne půjde ten anebo onen v poutech k soudu, znám pašery i pytláky, jak to u nich chodí — ať jsou víry jakékoli!"

Vypravování starého Škeříka mělo jiný ráz než veselé povídání pana mlynáře, jinou barvu a vůni než uměle pěstované begonie řídícího. To nebyly svinuté, nálevkovité kalíšky modrého genciánu, ani nevinné, rozjasněné hvězdičky bílé parnasie, to bylo již divoké, omamné koření, květy lidských vášní, které rozkvétají stejně na horách jako v rovinách, v slunečním žáru zemí jižních i v krutých mrazech krajů severních.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

Humoristický román. (Pokračování.)

Potom se již naklonil nad ložem a za hlubokého ticha zahájil prohlídku — velmi zevrubnou, podezřele zkoumavou a neobyčejně dlouhou. Skončiv ji, napřímil se, oddýchl a narovnal si skřipec...

„Nu, nemohu ještě říci nic přesného, počkáme, jak se věc vyvine" — pronesl takovým podezřele ledabylým uklidňujícím tónem, kterému se učí lékaři k prvnímu rigorosu... „Případ se sice zdá být poněkud vážnější. ale ještě není příčiny k obavám. Uvidíme! Přijdu se po poledni ještě podívat..."

A již, jako by šlo o pouhý kašel, bral se stolu klobouk a hůlku...

A že Moudré Saloména propukla v patheticky srdceryvné štkání, pronesl ještě několik uklidňujícírh slov — „že možná do týdne bude běhat jako chocholouš" — „a že si přece lidé musí občas postonat, aby doktoři neumřeli hladem..."

Potom vyšel s Fouskem...

Moudré Salomény však neuklidnil, byť se toho domníval. Neštkala sice již, nehořekovala — ale za to začala choditi kolem Matiáše po špičkách, čeho by se byl on sám jistě na smrt polekal, neboť až dosud v tomto domě chodil po špičkách pouze on...

Její tušení nebylo bezpodstatné, neboť s profesorem Fouskem, sotvaže se octli na ulici, hovořil lékař poněkud určitěji, než s ní. Na jeho opatrný dotaz pokrčil rameny a povídal: „Nechci vás lekat — je to španělská chřipka, nemoc vůči níž stojíme dosud bezradni, protož nevíme, kam s ní... Je toho už plno, propukla epidemicky a je patrně sdělná. Podle dosavadních zkušeností je proti ní stáří vzdornější než mládí, kde již mám několik případů úmrtí, kdežto u stáří ani jediného. Ale... Víte... Starý pán má siluon srdeční

vadu, trpí zkornatěním cev — a toho se obávám. Jinak bych se nikterak nad tím nepozastavoval... Dosud ovšem nehrozí nebezpečí..., Konečně, odpoledne uvidíme.“

Podal Fouskovi ruku — a již chvátal kamsi k jinému pacientu, toče si cestou v zamyšlení holí.

Fousek chvilku postál na místě jako přibit, uvažuje, má-li vůbec ženě pověděti o tchánově chorobě, když to ta nemoc je nakažlivá, a hrozí nebezpečí, že by mohla býti zavlečena i do jeho domu. A snad by byl stál ještě déle, kdyby ho nebyly vyrušily dva údery s nedaleké věže. Podíval se na ciferník hodin — a div mu nohy nepoklesly v kolenou úlekem... Ručičky ukazovaly půl desáté! O půl hodiny se zpozdil... Pustil z hlavy tchána i jeho nemoc a vzpomněl na nepřízeň ředitele Wiederšperka, který číhal jako rys na každý profesorský hříšek, jen aby mohl uplatniti svoji znamenitě vyvinutou mravokárnou vlohu. Uvědomil si ještě, že je tu téměř v dohledu oken ředitelny — a již se rozeběhl úprkem do gymnasijních vrat.

Zbytečně se polekal, neboť toho dne byl c. k. vládní rada Wiederšperk zcela nesvůj a pln nejkrutších obav. Doslechl se zmatených zpráv o včerejšku — o revoluci — věděl také od své služky, která zvěděla od hejtmanovic služky o náhlém onemocnění Řehořcově, a proto nyní seděl za stolkem v ředitelně a div neumíral hrůzou z dnů příštích...

Bál se zajíc zajíce — a oba zbytečně...

Profesor Fousek sice nedomyslil, jak by si měl počínati vůči churavému tchánu — a kdyby byl učinil, bylo by to bývalo zbytečné, neboť dřív než přišel ze školy domů, dověděla se již jeho Žofie o nemoci otcově od vyslané služky a vykonala již také první povinnou návštěvu. Přes to však nebyla by se dověděla o pravém stavu mužově Moudrá Saloména nikdy, kdyby byla čekala na zeťovo sdělení, neboť on pro samou školní práci, konference a sborové porady neměl ani chvilku pokdy, aby aspoň zakopl o práh domu tchánova...

Na štěstí však se dostavil záhy po obědě lékař, který se rozradoval, když byl zpraven, že Matiáš Buffka tvrdě spí od ranní prohlídky... Rozhovořil se ze široka, že spánek je lékem nade všechny léky — a že právě proto ho zdravý spánek páně starostův zcela uklidňuje... Potom opatrně si spočetl u spícího puls, zaposlouchal na srdci a vsunul teploměr do podpaždí... Po chvíli jej vytáhl, přečetl a již střásal rtuťový sloupec, hovoře při tom pološeptem, že „se to lepší“ — ačkoliv dosud není vyhráno... Ráno však že měl mnohem větší strach. A potom již se ozývaly stejné odborné výrazy, jako v hovoru s profesorem Fouskem: španělská chřipka, srdeční vada, nepříjemná kombinace — ale všecko byl opověděno mnohem eufemističtěji, jaksi upraveně pro jemnější ženský sluch přimíšením mnohých ujištění o uspokojivém vývoji, který dává nejlepší naděje... Upozornil také, že při procitnutí se jistě dostaví blouznění, kterého však není třeba se lekati... Zkrátka počínal si tak bezpečně a jistě, jako by již byl Buffku zpola vyléčil...

Po jeho odchodu přistavila Moudrá Saloména židli k posteli a usedla na ni, pozorujíc láskyplným okem spícího. Hlavou jí táhly všelijaké vzpomínky, a jak už bývá v podobných případech — jen pěkné, takže Matiáš se v jejich zrcadle jevil zcela přesvědčivě, jako řádný muž, starostlivý otec a bezúhonně věrný manžel...

A právě tehdy, snad pod suggescí milujícího pohledu, pohnul se Matiáš v loži a otevřel oči.

Upřel je na Moudrou Saloménu — a chvilku trvalo, než ji poznal. Potom se usmál a pohnul rty, jako by jí chtěl cosi říci...

Současně však ozvalo se zvučné zaklepání — a pohled Matiáše Buffky se mimoděk obrátil ke dveřím.

Jako by byla poslušna jeho pohledu, vstala Moudrá Saloména a učinila několik kroků vstříc neznámým příchozím...

Dveře se zcela nehlučně otevřely, a jimi vešli do světnice zkažený student Jan Mašek s redaktorem Tochorem. Oba byli bezvadně černě oblečeni, trochu pobledlí, počínali si s vybranou elegancí — a jejich řeč byla samá „milostivá paní“ a a samé „račte“ — —

— Že prý by rádi s panem okresním starostou vyměnili několik zcela důvěrných vět, týkajících se sice zájmů široké veřejnosti, ale přes to nesnášejících, aby předčasně...

Matiáš Buffka, který se na to díval z lože, pozoroval dobře, jak jeho žena jihne pod záplavou jejich zdvořilůstek — a již již chtěl na ni zavolati, aby ho nenechávala o samotě s těmito dvěma, protože jsou to darebáci, kterým není nic svato... Ale právě v té chvíli udělala před nimi jeho ctná choť pukrle a vyhopkovala ze dveří nejinak, než jako šestnáctiletá žabka...

Matiáš Buffka na to koukal jako vyjevený. Vlastním očím se mu nechtělo věřit.. Vždyť přece ona — Saloména je zná právě tak dobře, jako on — a nenechá ho tu

s nimi o samotě, s lidmi, kteří — nedopusť Bůh — jsou všeho schopni... Čelo se mu při té myšlence zarosilo studeným potem...

Ale příchozí nedbali jeho krutých rozpaků a počínali si, jako by byli doma...

Mašek tichým krokem přistoupil k jeho loži, rozhodil šosy císařského kabátu a usedl na židli, s níž před chvíli vstala paní starostová. Jen se stalo, vzal redaktor Tochor od stolu židli, postavil ji vedle židle Maškovy a stejným způsobem usedl. —

Potom oba, jako na povel uchopili kabáty za hedvábné vyložení, zatáhli, aby šat lépe padl — a současně zase položili ruce na kolena...

Buffka již cítil, jak mu pot stéká po těle, ale seděl, díval se a mlčel — a byl jaksi hrozně strachlivě zvědav, co že se bude díti dále...

Nedělo se však nic...

Oba hosté seděli jako přilepení na židlích — a jediné slůvko jim nevycházelo z úst. Jenom jejich pohled se jaksi škodolibě prohluboval...

Trvalo to hodnou chvíli, ale Buffka si přece jenom netroufal začíti sám.

Konečně se pohnul redaktor Tochor. Obrátil hlavu k Maškovi a pousmál se. Potom zvedl ruce a začal je prudce mnouti a dýchati si na ně, jako by mu bylo zašlo za nehty.

I Mašek se začal pousmívati...

Potom se ozvalo Tochorovo tiché pochechtávání — a první slova...

Byla to slova tichá, velmi tichá, ale v sluch Buffkův dopadala ranami hromu..

To, co povídal Tochor, bylo strašlivě neslýchané....

„Pane šéfredaktore ‚Nebeských Zvěstí‘, situace je velmi zajímavá“ — řekl Maškovi — „pan okresní starosta dosud nepostřehl, že má čest mluviti s nebožtíky...“

„Zajisté, zajisté“ — odtušil Mašek a pokývl hlavou tak zcela klidně, jako by šlo o spadlou hrušku...

V té chvíli rozrazilo Matiáše Buffku pekelné horko, a celá světnice se s ním zatočila do kolečka. Uvědomil si, že Tochor i Mašek opravdu již dávno umřeli... A že zároveň redaktor Tochor nepřirozeně vysoko zvedl bradu, zahlédl na jeho krku zmodralý proužek oběšence...

Zejména toto poslední bylo nad jeho síly. Natáhl se prudce v posteli a zaúpěl zděšeně.

V té chvíli mu bylo, jako by mu centnýř železa padl na prsa...

Zhroutil se do peřin a ztratil vědomí...

XIX.

Když znovu přicházel k sobě, vnímal s počátku jenom matný a nesrozumitelný šepot, přerušovný občas jenom tichým a hihlavým smíchem. Bylo mu při tom, jako by vyplouval z jakési tmavé hloubky na povrch jako plynová bublina ze dna rybníku za letního večera. Třásl se právě tak, jako ona, neboť ho mrazilo v zádech... Avšak šeptání ani tichý chichtot nepřestával... Matiáš se pomalu, pomalu rozpomínal — a první, nač zřetelně vzpomněl, byla návštěva Maškova a Tochorova. Při té myšlence vší silou stiskl oči v náhlé obavě, že snad tu ještě jsou — neboť — právě takovým tichým hihláním se smál redaktor Tochor...

— Ale bude to, pane šéfredaktore, lokálčička, která nám získá abonenty i mezi nejzatvrzelejšími odpůrci nebeského tisku — slyšel v téže chvíli Matiáš Buffka — a v zápětí zase takový tichý a posměšný chichtot...

To už mu nedalo — i otevřel oči...

V zápětí však je vykulil tak, že div mu nevypadly z důlků...

Bylo proč! Nejen že tu oba nebožtíci byli, nejen že se Tochor tichounce pochechtával a foukal si na prsty, jako by mu byla zima — to všecko už by Buffku nebylo tak přespříliš překvapilo, ale co tropil Mašek, přesahovalo už krajní mez dovoleného... Seděl zcela pohodlně — nohu přes nohu — na židli a pokuřoval cigaretu! Zde v ložnici — ve svatyni domácnosti, kde byly nejbělejší záclony v oknech... A dokonce právě v té chvíli, kdy na něho vyvalil Matiáš Buffka oči, oklepl si zcela nedbale popel na kožišinovou předložku u postele... Buffka zrovna ztuhl v pomyšlení, jaký že to bude výstup, až přijde Saloména a uvidí takovou spoustu — a jakýže podíl i on slízne...

V téže chvíli se však zvlášť vysoce zachichotal Tochor — a Mašek, odfouknuv mohutný kotouč dýmu přímo do záclon, se rozhovořil...

„Není třeba se strachovati mé cigarety, pane okresní starosto“ — řekl klidně — „neboť je pouze pomyslná, fiktivní — jako vůbec i my jsme fikce — zdání... Ovšem ne na více, než vy, neboť všecko je fiktivní. Svět vůbec neví, co je realita a co fikce. Tápou i největší učenci, mudrci, universitní profesoři... To proto, že jsou hmotaři, nevědoucí, že hmota je pouhou fikcí fikce. Nadělali strašného rámusu s atomy a molekulami — teď třeští zase o nějakých elekrontech a iontech... Ale

to je jenom hrubý materialismus. My víme, že není nic jiného, než světlo...

V tom smyslu jsme ovšem i my fikcí — totiž naše vnější podoba. Jsme prostě jsoucno, existence — kdežto tvar je závislý na vaší představě — jsme tedy zase fikcí fikce. Abych se vyjádřil přesněji: každý jev a každé dění je tedy se stanoviska naprosté objektivity velmi pochybné — jediné jsoucno je povýšeno nad každou pochybnost...“

Mašek umlkl, a že mu mezi řečí vyhasla cigareta, škrtl zápalkou o krabičku a zanítil ji znovu. Zápalku nedbale odhodil na kožišinovou předložku. Buffka vida to, uleknutě se vychýlil z postele, aby ji — hořící — zdvihl a zabránil tak poškození parádní předložky. Ale nesebral — a jen se na vrch hlavy udivil, neboť, třebaže zápalka ležela na nejdelších chlupech právě uprostřed předložky a hořela plným plamenem, nic se neškvařilo a nepáchlo... Plamen se podložky netkl. I pochopil Buffka, že Mašek přece asi jenom mluví pravdu...

Napřímil se zase, a tu ho napadlo, že vlastně dosud neví, cože mu podivní hosté chtějí...

„Ano! Promiňte, pane okresní starosto“ — ozval se v té chvíli zase Mašek — „zahovořil jsem se a pozapomněl na vlastní příčinu našeho příchodu.“ —

To pověděv, sáhl do náprsní kapsy a vytáhl obálku na vlas podobnou těm, v jakých jsou nejrůznějším provinilcům posílány od okresních soudů obsílky k přelíčení. Jediné, čím se od nich lišila, byla její velikost, která byla v obou rozměrech mnohem úctyhodnější. — A již ji položil na svrchnici před Matiáše Buffku.

„Tato jest tedy příčina naší návštěvy. Byli jsme pověřeni, abychom vám doručili půhon k předběžnému roku posledního soudu.“ — —

Mašek se odmlčel — a Matiáš Buffka náramně zuctivěl, neboť v té chvíli ho napadlo, že patrně oba tito lidé, kteří byli před svou smrtí v Zubřanech velmi maličtí, zastávají nyní v nebi nějaký vysoký úřad, takže by nebylo dvakrát radno si u nich rozlíti ocet.

V tom však se již usmál Mašek a řekl: „Mýlíte se ovšem, domníváte-li se, že snad jsme soudními sluhy, naše nebeské povolání je zcela jiné, jak jste mohl již postřehnouti...“

Po těch slovech byl Matiáš Buffka již úplně ohromen. Zpozoroval, že vlastně dosud vůbec nepromluvil, že jen p o m y s l i l — a již mu bylo odpověděno...

Jen se stalo, rozesmál se bláznivě redaktor Tochor a začal si mnouti rychle ruce, jako malé dítě, které má radost, ukrutnou radost z toho, že se konečně prozradilo, co ono už dávno vědělo, ale neřeklo.

Mašek se také pousmál, ale zcela jinak — shovívavě, a v zápětí poučil Buffku...

„Vám je, pane okresní starosto, podivno, že jaksi uhadujeme vaše myšlenky. Ujišťuji vás však, že váš údiv plyne pouze z naprosté neznalosti poměrů, v nichž žijeme. Nebešťanům je totiž dáno prohlédati až na dno srdcí, takže jim není tajna ni jediná myšlenka kteréhokoliv nebešťana jiného, nebo kohokoli z lidí. Specielně pro nebe je to znamenité zařízení, neboť jen tak je zabráněn vstup zlu do rajských zahrad...“

„Ježíši Kriste!“ — udivil se zcela upřímně Buffka...

„A to zase ne, pane okresní starosto“ — ohrazoval se rychle Mašek — „božské osoby jsou vyňaty z té privileje nebešťanů, neboť by tak byla ohrožena výsostná privilej boží vševědoucnosti....“

„Tak, tak,“ — vyrazil ze sebe Buffka, všecek se třesa hrůzou, že vypleskl cosi tuze hříšného — a aby věc zamluvil, dodal: „Tak vy jste, jeminánku, v nebesích?“...

„Na nebesích!“ — opravil ho Mašek a nafoukl se velmi důstojně...

„Na nebesích je to vůbec velmi odlišné od představ lidí — a nebeský pořádek už venkoncem neodpovídá pořádku tohoto světa. To jsou zrovna ukrutánské rozdíly. Nebe a země — to je učiněné přehodnocení hodnot, jak by řekl Friedrich Nietzsche... Tak příkladně, abyste tomu dobře rozuměl: nejsou na nebesích před tváří boží první ti, kteří se na zemi tvářili, jako by už měli předplacené křeslo v první řadě před božím trůnem. Dokonce ne! Ba, mohu vám prozraditi, že právě s největšími hlaváči to dopadlo zpravidla nejhůř. Tak hned papež Pius IX. je topičem v pekle. Myslil si na zemi bůhví jak si neposlouží „Syllabem“ — a tu máš: přikládá jím pod kotel, ve kterém se smaží oni pitomci, kteří donutili Galilea Galilei ke křivé přísaze... Nebo bližší příklad: císař František Josef! Toho od věčného zatracení uchránilo jen stáří a dokázaná slabomyslnost. A že byl z milnosti boží ponechán v nebi, za to děkuje jenom své dovednosti v umývání nohou, neboť se ukázalo, že může tak zastávati úřad podomkova pomocníka. Ale v celku to nemá špatné a prací se také nestrhá, neboť v nebi jsou většinou tak čistotní lidé, že ani nohou si od něho umýt nenechají... Naproti tomu ti, kterými bylo na této zemi nejvíce a nejfalešněji

pohrdáno, kteří byli nejvíce tupeni a posmíváni, jimž bylo nejsurověji láno — jsou v nebi na prvním místě! — Ano, to vás zejména udiví: skoro všechny nevěstky jsou tam...“

Matiáš Buffka se v nevěřícném úžasu napřímil na posteli...

„Nu, nedivte se tomu“ — uklidňoval ho pohrdlivým gestem Mašek. — „Právě ony tam mají protektorku, která svým zjevem a sladkou výmluvností dovede pohnouti i senát posledního soudu k přimhouření oka a shovívavosti, neboť má trumf nade všecky trumfy — že i jí před dvěma tisíci lety Kristus odpustil, poněvadž mnoho milovala... Tušíte snad, že je to— soudružka Maria z Magdaly...“

„Soudr... Soudružka?!“ — všecek se vyjevil Buffka. — „Co pak jsou v nebi také socialisti?“ —

„Většina! — Naprostá a zdrcující většina, pane okresní starosto“ — odtušil s vysoka Mašek — „a mohu vám prozraditi, že jejich vliv je velmi značný. Říkal jsem vám přece, že proti poměrům na této zemi je to v nebi všecko jakoby nohama vzhůru...“

„Svatý Jene z Nepomuku!“ udivoval se Buffka, spínaje ruce a potřásaje hlavou.

„Nu, vidíte! Voláte ho — a on je také socialisticky organisován!“ — zasmál se Mašek srdečně, a redaktor Tochor mu statečně přizvukoval. — „Právě s ním byla v nebi dlouhá a legrační historie... Když přišel do nebe, nesl se se svými pěti hvězdami hlavní alejí náramně sebevědomě a zaměřil přímo do paláce nejvzácnějších svatých... Nikoho se ani nezeptal; ba, div obyčejným nebešťanům odpověděl na pozdrav. — Ale udivte se! V paláci nejsvětějších nebylo pro něho místa... I šel uraženě do ústavu svatých patronů — ale i tam pochodil stejně... To už ho zarazilo a naplnilo ostýchavostí. Nicméně však se vydal po domech svatých bez portefuillu — to jsou takoví, kteří nejsou ani patrony lidí ani nemají nějaký zvláštní resort, jako ku příkladu má svatý Blažej, který pečuje o zdraví lidských hrdel, nebo svatý Peregrín, který má na starosti bolavé a rheumatické dolní končetiny. Ale ti ho také mezi sebe nepřijali a neznali se k němu ani svatí-bezejmenní...“

„Bezej...“ — koprněl Buffka...

„Hm... Promiňte, že mluvím v nebeském jargonu“ — podotkl s úsměvem Mašek — „hned vysvětlím. — To je tak — oni sice mají jména, ale ta nejsou jejich vlastní. Jsou to většinou ti, kteří byli nalezeni v římských katakombách, ale jejichž pravá jména upadla v zapomenutí, takže církvi, když jim vystavovala výučný list svatosti, nezbývalo nic jiného, než znovu je pokřtít... Ale zkrátka a dobře ani tito nechtěli Jana z Nepomuku mezi sebe přijmout. — Podal ovšem velmi řízný a důkladný protest, doložený přečetnými dobrozdáními a osvědčeními nejpřednějších zemských autorit, ani Prof. Pekaře nevyjímaje. Dopadl však velmi špatně neboť jeho stížnost není dodnes vyřízena, ačkoliv taková polovičatost není v nebi zvykem, není-li velmi vážných důvodů. Zde však takový důvod byl: odvolací komise posledního soudu odložila své rozhodnutí do vyřízení sporu o jeho svatost, který zatím propukl v jeho vlasti... Tehdy se vzdal Jan z Nepomuku poslední naděje — ale pifku měl. A že byl už na zemi duše podnikavá, která se ani na věčnosti neztratí, obrátil svou snahu v zcela jiný směr. Udělal z nouze ctnost, zapřel v sobě všecky aristokratické choutky a zdemokratisoval se. Nejprve zamýšlel založiti organisaci nebeských utopenců, ale záhy seznal, že je jich tuze málo — tak sotva na zcela bezvýznamný oposiční klub, jehož pomocí by se naprosto nedostal k veslu. Změnil proto záhy politické vyznání a chytil se rudých. Že měl bohaté finanční zkušenosti, byl organisací přikázán nebeské ústředně nemocenských pokladen, která se topila v ohromné spoustě pokladničních poukázek za křesťanské ctnosti z oboru sedmera skutků milosrdenství. A že záhy přivedl do pořádku zamotané finance, získal ve vedení strany nesmírný vliv — a lezl stupínek po stupínku výš a výš, až se stal tajemníkem výkonného výboru. Skuteční i titulární svatí se mu dlouho pro toto jeho pachtění posmívali, ale na konec je smích přešel... Jan z Nepomuku se totiž v poslední době snaží pohnouti vedení strany, aby vyvolalo generální stávku a snažilo se jí vymoci naprostého zrovnoprávnění všech nebešťanů zrušením titulu svatých a zákazem jeho užívání na zemi i na nebi... A jsou vážné obavy, že se mu podaří záměr uplatniti — a pak rozhodně dojde i k naprosté demokratisaci nebes, po níž baží. Je to ovšem pomstička s jeho strany, ale bohužel nemá skutkové povahy hříchu, takže mu svatí nemohou na kobylku — a božská vláda patrně nezakročí, aby se nevydala v nebezpečí ztráty nejsilnější strany, která ji až dosud podporovala...“

„Bože, Bože, to jsou věci! Stávky v nebi! Kdo to jaktěživ slyšel!“ — nevěřícně kroutil hlavou Buffka, ale v zápětí kajícně zkrotl...

Mašek se na něho přísně podíval, zvedl do výšky ukazovák a řekl káravě: „Pane okresní starosto, radím vám upřímně, abyste neprozrazoval tak naprosté neznalosti písem. Kdybyste je znal, věděl byste, že nebe už vidělo horší věci, než stávku. Genese, genese! pane okresní starosto, již ta vypráví o nebeské revoluci — a to dokonce o palácové revoluci, jíž chtěl Belzebub dosáhnouti změny dynastie — a tak tak, že se mu to nepodařilo! — Vždyť jenom tomu děkujeme za lidskou existenci, neboť se ukázala potřeba zalidniti nebe — to jest naplniti je živlem spolehlivějším, než jsou andělé a archandělé. Justice svatých jest pak jenom dalším důsledkem snahy zajistiti všemožně trůn favorisováním nejvěrnějších a nejspolehlivějších... Proto — jak říkám, dojde-li k stávce, bude ostrá — rozhodně však ji vyhraje většina..."

Po takovém poučení ovšem Buffka velmi pokrotl, a tuze ho mrzelo, že zas tak nešikovně naběhl. A nevěda, cože by měl činiti, když Mašek umlkl, sáhl po obálce, ležící před ním na peřině... Zvedl ji — a jak se tak na ni díval, napadlo ho, že přece k poslednímu soudu se mohou dostaviti jenom nebožtíci, kdežto on je přece ještě živ. I napřímil se zase a zadíval se tázavě na Maška...

Ten se však shovívavě usmíval — a posléze řekl: „Nu, pane okresní starosto, je přece nutno uvědomiti si pravý stav věcí. Váš závěr je sice správný — to je svatá pravda, že se živí nemohou dostati k poslednímu soudu, obesláni však mohou býti umírající. Uvážíte-li tedy všechny okolnosti — značně pokročilý věk, velmi silná srdeční vada a španělská chřipka, provázená horečkou za takových poměrů nedovoleně vysokou, uznáte zajisté sám, že tu patrně není nejmenšího nedopatření..."

To bylo pověděno velmi zřetelně, a proto — pochopitelně — se Buffka v první chvíli velmi zarazil. Ale jen na chvíli, neboť bezprostředně poté, byť to znělo sebe neuvěřitelněji — se s kritickou skutečností smířil. Zdálo se mu všecko tak přirozené, že se až sám podivil — protože se celý život tetelil hrůzou před smrtí a raději na ni nemyslil... A nyní, když takřka stojí na jejím prahu, je vše tak prosté a samozřejmé, že ho ani nenapadá třásti se hrůzou... Ano, velmi podivné to bylo, ale v celku příjemné. Jenom jediná věc ho sužovala — byl by rád věděl, jak to vlastně u posledního soudu vypadá... I zeptal se opatrně Maška, je-li tento soud opravdu tak spravedlivý, jak se o něm vypráví na zemi...

„Absolutně spravedlivý! Není spravedlivějšího soudního tribunálu!" — spustil s vysoka Mašek. „Jinak ovšem velmi málo odpovídá tento tribunál představám, jaké si o něm utvořili pozemšťané. To je učiněná nejapnost. Každá obydlená planeta má svůj soudní palác — budovy ohromné — a v každé z nich zasedá tolik soudů, kolik je na každé planetě národností. Soudní palác Země je třetí v řadě před nebeskou branou vpravo, a oddělení pro českou národnost je v prvním patře číslo dveří 28. — Konají se tu ovšem jenom tak zvaná předběžná přelíčení a jsou vynášeny pouhé předběžné rozsudky, proti nimž mohou býti podána odvolání, zmateční stížnosti — a podniknuty všechny jiné ještě nebeským právem dovolené zákroky, které nutně musí býti vyřízeny do soudného dne, který bude pouhou slavnostní formalitou potvrzení všech již prohlášených a v provisorní platnost vešedších rozsudků jedním vrzem... Soudní dvůr pro českou národnost slyne však v nebesích pověstí naprosté spravedlnosti a hlubokých znalostí právních, neboť se mu ještě nepřihodilo, aby musil svých rozsudků opravovati... Je to konečně pochopitelné, neboť jeho předsedou není nikdo jiný, než Jan Žižka z Trocnova. Měl jím sice původně býti Petr Chelčický z Chelčic jako nejpřísnější ze všech Čechů, ale ten před tváří boží ohlásil, že již na zemi zamítl a popřel oprávněnost každého soudu — a proto že by bylo s jeho strany nedůsledné, aby na nebesích jednal proti svému učení... Bylo z toho v nebi malé pozdvižení — a Ignác z Loyoly, který se dostal do nebe jakýmsi nedopatřením, dokonce vykřikoval krutě, kroutě očima vzhůru ještě po zemském zvyku, cosi o hříchu kacířské pýchy a setrvání v bludech i na výsostech. Byl však zakřiknut Kristem...

„Nesuďte, abyste nebyli souzeni, jsem řekl" — pravil Kristus pohněván — „ale ty a tvoji jste příliš soudili..."

„Pane, teď již po druhé jsi řekl!" — honem přichvátl si Chelčický. — „Jak tedy bych se mohl odvážiti..."

A Kristus, obrátiv se k němu s úsměvem, vzal ho za ruku — a odcházeje s ním do zahrad rajských, řekl: „Pojď dále a přebývej se mnou ve množství pokoje..."

(Pokračování.)

 FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Ruští spisovatelé za občanské války.
(1918—1921.)

(Pokračování.)

Čukovskij Kornel Ivanovič, literát a kritik, žije v Petrohradě, a organisoval r. 1919 pod mocnou záštitou M. Gorkého „Dům Umění" v rekvirovaném paláci a bytě milionáře Jelisějeva, jakožto útulek spisovatelů, učenců a umělců výtvarných. Zařízena tam i společná jídelna pro umělce a básníky na podkladě družstevním (obědy po 50 rublech, při nichž chřadli hlady a žaludečními potížemi), i zvláštní „studio", přednáškový seminář, kde přednášející i posluchači sedali v kožiších a kalоších, ale přec tam chodili, poněvadž nemrzli aspoň tak jako ve vlastních bytech. — Literárně Čukovskij pracuje ve Státním nakladatelství, pro něj redigoval *Sebrané spisy Někrasova* a napsal velkou studii o tomto básníku, zcela novou. Při „Světové knihovně" Gorkého rediguje anglické oddělení, v nakladatelství Gržebinově vede oddělení dětské literatury. Mimo to koná i přednášky, jednak ve zmíněném „Domě Umění", jednak pro rudou armádu a námořníky baltického loďstva.

Čulkov Georgij Ivanovič, literát duševně spřízněný s L. Andrejevem, autor lyrických obrázků, jenž budil kdysi velké naděje, žije v Moskvě a zpola ubit, beletristicky samostatně vůbec nepracuje. Je zaměstnán v divadelním oddělení komisariátu pro lidovou osvětu, pro nakladatelství Gržebinovo vydal knihu o básníku Ťjutčevu, a píše knihu o poesii Puškinově.

Damanskaja Augusta Filipovna, spisovatelka a žurnalistka, žila až do léta 1920 v Petrohradě, zaměstnána překládáním z cizích jazyků pro „Světovou literaturu" Gorkého (H. G. Wells, Jules Romain, Conrad Meyer, A. Bennet, C. Lemonnier). Pro státní nakladatelství překládala Romaina Rollanda. Nemohouc dále snášeti robotu, při níž padala hlady, utekla ze Pskova a šťastně se dostala do Revalu, kde vstoupila do redakce ruského deníku „*Narodnoje Dělo*". Uspořádala tam cyklus přednášek o skutečných poměrech a stavu kulturního života v Sovdepii, jenž způsobil sensaci. Hluboký dojem vyvolal její obrázek „*Dům Umění v Petrohradě*" (viz Čukovskij). Z Revalu přestěhovala se nyní do Berlína, kde vydala nedávno bystře a instruktivně psanou knížku „*Sovětské domky z karet*" (1921) s četnými a přesvědčivými doklady, jak vypadá rub sovětské vlády, zejména v oblasti vědy, literatury, umění. Tiskne delší povídku „*Voda nejde*" a chystá se vydati v novém vydání knihu drobných povídek „*Skleněná stěna*", a zároveň dokončuje román „*Hnízda ve vichřici*".

Dioneo Leonid Michajlovič (vlast. jménem Šklovskij) žije tou dobou v Londýně a je spolupracovníkem mnohých emigrantských listů. V Paříži vydal knihu „*Krvavé zory, deset studií*" (1920), v Londýně jinou knihu „*Za pět let*" (1914—19), a anglicky „*Russia under the Bolchewiks*". Ve štokholmském nakladatelství ruském („Severní ohně") tiskne knihu „*Dvanáct karakteristik*" a román „*Když bohové odešli*".

Doroševič Vlasij Michajlovič, velmi populární kdysi satirik a feuilletonista deníku „*Rossija*", pak moskevského „*Ruského Slova*", r. 1919 žil na jihu Ruska a konal tam přednášky o francouzské revoluci. R. 1920 žil na Krymu v trpké nouzi, na konec sklíčen mrtvicí, odkázán byl na veřejné dobrodiní, a několik literárních přátel již pozdě pokusilo se zahájiti pro něho pomocnou akci. Před samotným pádem Wrangelovým roznesla se zpráva o jeho smrti, avšak nepotvrdila se. Při evakuaci Krymu zůstal v Sevastopolu, co je s ním nyní, není známo. Pro literární tvoření byl poslední léta ztracen, ač nepříliš stár (* 1864).

Drozdov Aleksander Michajlovič, stálý spolupracovník revuí „*Věstnik Jevropy*", *Sovremennyj Mir*" a j., r. 1918 žil v Kijevě, r. 1919 v krajích, ovládnutých armádou Denikinovou. V únoru 1920 z Novorossijska evakuován do Paříže, později přesídlil do Berlína, kde žije dosud a pracuje literárně pro tamní i pařížské deníky ruské. Na Krymu za bolševického režimu napsal román „*Ukřižování*", v němž líčí vznik, živoření a zkázu jedné z četných dočasných vlád protibolševických, který vydal r. 1920 v Berlíně. V Berlíně vydal letos knihu „*Štěstí v záplatách*", povídkový cyklus o ruské ženě v době mírové, za revoluce i ve vyhnanství, v prostředí emigrantském. V berlínském měsíčníku „Letopisy ruské revoluce" tiskne studii „*Inteligence na Donu*".

Dymov Osip Isidorovič (vlast. jménem Perlman), beletrista a dramatik, jehož „každodenní" tragedie „*Ňu*" hrála se za války (1916) na Král. Vinohradech, uprchl z Petrohradu do Ameriky, a žije nyní v New Yorku, a rediguje literární část tamního deníku „*Nové Ruské Slovo*". Napsal řadu statí satiricky zahrocených proti vládě sovětů, po smrti Leonida Andrejeva (1919) psal zajímavé a bohaté vzpomínky na svoje styky s ním.

Erenburg Ilja, básník, žil po celou válku v Koktebelu na Krymu. Odtud uchýlil se r. 1919 před bolševiky do Gruzie, kde pořádal (v Tiflise, v Batumu) přednášky a recitace ruských poetů. Rusko-bulharské nakladatelství v Sofii nedávno vydalo jeho knihu „*Tvářnost vojny*".

Fedorov Nikolaj Ivanovič, beletrista a divadelní kritik i historik, žil v letech 1918—19

v Oděse, kde redigoval divadelní část deníku „*Južnaja Mysl*“ a v týdeníku „*Život*“ současně tiskl řadu statí o theorii a dějinách divadla. V lednu 1920 s armádou gen. Bredova byl evakuován do Polska, v létě se však vrátil na Krym a pracoval v tamních časopisech za vlády Wrangelovy. Nyní žije v Jugoslavii, v Bašce, a sbírá materiál k historii slovanského, zejména srbského divadelnictví.

Florinskij Timofej Dmitrijevič, vynikající slavista, profesor kijevské university sv. Vladimíra, známý i v našich vědeckých kruzích z několika svých návštěv a styků literárních, byl v Kijevě bolševiky zastřelen r. 1920 — ve věku 64 let.

Francev Vladimír Andrejevič, bývalý profesor varšavské university (ruské), slovanský filolog a literární historik, z častých návštěv v Praze a ze svých literárních styků mající četné přátele mezi českými slavisty, za války po ústupu Rusů z Varšavy žil v Petrohradě, maje živou účast na českém revolučním hnutí a na vojenské propagandě proti býv. Rakousku. Po bolševickém převratu uchýlil se na jih, a poslední dvě léta žil v Rostově na Donu, nemocný a duševně sklíčený. Pozván pražskou universitou, aby zaujal na ní katedru slavistiky, vydal se původně na cestu, ale z důvodů nedosti vysvětlených přerušil cestu a nucen vrátiti se do Rostova, kde za panství bolševického uvázl. Sklíčen nemocí, neschopen literárně a vědecky pracovati živoří. V posledních měsících není o něm bezpečných zpráv.

Gansenová Anna Vasiljevna, spisovatelka, žije v Petrohradě, živí se překládáním severských autorů (skandinavských) pro „Světovou literaturu“ Gorkého. Je sekretářkou „Všeruského spolku překladatelů“, r. 1919 byla uvězněna, a před zastřelením ji zachránilo jen zakročení Gorkého, jak sama ujišťuje.

Gessen Josif Vladimirovič, vynikající publicista, býv. hlavní redaktor kadetské „*Řeči*“ vydal r. 1918 v Petrohradě, již za bolševiků, knihu „*Hledáme sociální ideál*“. Když jeho list v srpnu 1918 byl zastaven, ujel do Finska, pracoval pak v tamních, skandinavských i amerických žurnálech, psal do londýnského týdeníku „*New Russia*“. Od začátku r. 1920 žije v Berlíně, a vydává tam deník „*Rul*“ (kormidlo). Pracuje na svých „*Vzpomínkách*“ a vydává v Berlíně „*Archiv ruské revoluce*“, kde vyšel i Kramářův návrh ústavy pro demokratické Rusko.

Gippius Zinajda Nikolajevna (vlast. jménem Merežkovská, choť D. S. Merežkovského), uprchla začátkem r. 1920 ze sovětského Ruska společně s mužem přes polskou Ostravici, a po romantických příhodách šťastně se dostali do Varšavy. Oba uspořádali řadu přednášek o poměrech v Sovdepii, o podstatě bolševictví, Gippius sama publikovala ve varšavské „*Svobodě*“ (ruský deník) i v listech pařížských úryvky ze svého deníku a řadu svých básní. Žije nyní s mužem v Paříži a vydavatelství tamní „Ruské země“ vydá její sborník povídek.

Gorélov Michajl Michajlovič (vlast. jménem Hakkebusch) vydával r. 1918 v Kijevě časopis „*Svět*“. Potom žil v Rostově a na jihu, po evakuaci Novorossijska přijel do Berlína, kde vydal knihu „*Čert u kormidla, poznámky o bolševictví*“ a společně s I. I. Kolyškem vydal dva svazky Gercena. R. 1920 vrátil se na Krym, odtud pak ještě před pádem Wrangelovým uchýlil se do Cařihradu.

Gorkij Maksim po převratu bolševickém na podzim r. 1917 postavil se příkře proti Leninovi a Trockému a jiným vůdcům sociální revoluce. Podroben persekuci, obrátil, a přijav úřad hlavního ředitele Státního nakladatelství a rozhodčího ve věcech literárních, stal se jakýmsi oficiálním hlasatelem a obhájcem sovětské vlády před světovým tribunálem, a zároveň protektorem ruských spisovatelů, umělců, učenců, jimž vskutku vymohl leckdy větší žvanec jídla, když padali hlady. Mnozí mu to ve své duševní pokleslosti vděčně kvitovali. Sám žije v Petrohradě, a za hranice proniklo mnoho zpráv o tom, jak knížecí nádherou se obklopil, jak jeho žena, jíž svěřen vrchní dozor nad petrohradskými divadly (sama byla slabou herečkou), vede skvělý dům, jaké hostiny pořádá pro cizí hosty, zatím co literáti-prosebníci čekají celé hodiny na zadním schodišti nebo v kuchyni. Gorkij sám má vrchní redakci „Světové literatury“, velce založeného podniku z největší části překladatelského, kde našli chudou obživu skoro všichni literáti, kteří dosud v Sovdepii zbyli. R. 1919 vydal knihu „Listy o revoluci“, kde šmahem hájí režim a systém bolševický, ač jsou známa jeho odchylná mínění, a dokonce i občasné srážky s bolševickými vůdci, kteří si ho však vydržují jako vydatný reklamní štít pro cizinu. (Viz jeho styky a korespondenci s H. G. Wellsem.) V nakladatelství Gržebinově vydal „*Vzpomínky na Lva N. Tolstého*“, a r. 1920 dvouaktové drama „*Dříč Slovotěkov*“, které po několika reprisách bylo vzato s repertoiru, pro svůj prý protirevoluční ráz. Nedávno četl v Klubu III. Internacionály svoje nové dílo „*Tunel*“.

(Pokračování.)

 LITERATURA.

Felix Téver: *Děti*. Román. M. B. Šárecká: *Žebrák lásky*. Knih československých spisovatelů sv. XVIII. a XIX. Nákl. Karla Beníška.

Felix Téver náleží k oněm šťastným představitelům českého písemnictví z desetiletí předválečných, jichž tvůrčí schopnosti zmo-

hutněly novou dobou. Nový jeho román — „Děti“ — po mém soudě předčí všecky jeho dosavadní práce. Auktor, jindy k romantismu náchylný, staví tu přísně na životě a ze skutečnosti tvoří umění. To dokázal ovšem již dříve, v jiných pracích svých; ale v „Dětech“ vybral — či vytvořil — si modely, jichž důsledné udržení v životnosti pod primátem umění jest obzvláště těžké. Neboť kreslí-li spisovatel typy zvláštní a podivínské, velice snadno uteče ze skutečnosti, maje snadné pole výmluv. „Děti“ jsou kronikou dvou pražských rodin, bohatého továrníka Brinse a chudého revidenta Kaliny. Obě rodiny jsou čtyřčlenné — otec, matka, syn, dcera — a tím mimoděk naskytují se folie. Ale je-li úkol snadnější v líčení boháčů, vždy poněkud šablonovitých, kde jen matka, přizpůsobující morálku požitkům lásky, jest vděčnější figurou — dokázal Felix Téver skutečnou mistrnost v zachycení prostředí rodiny Kalinovy, velmi složitého z neštěstí, chudoby a různých podivných povah. V popředí stojí starý Kalina, vzdorně připjatý k materialismu všednosti, v jehož zaslepenosti ničí ženu, kterou miluje; kontrastem jest jeho syn, stále vybuchující vzdorem a posléze přece končící kompromisně; a z pasivity bídy na konci života objeví se jako zjev velkého srdce matka. Mezi muži i ženami nejstatečnější jest dcera Milča, vítězící optimistickou vírou — ale nesouc tendenci díla ovšem nejvíce (ač na vtíravě) trpí stopami literární konstrukce. — Srovnáme-li „Děti“ s jinými kronikami pražských rodin, poslední dobou v románech zachycenými, shledáme, že dílo Téverovo vysoko nad něční životní zkušeností i uměleckou schopností, které bez násilí dovedou všední osudy přelíti v umělecký tvar a vzbuditi pro ně zájem. — Poněkud nevýhodně, v těsném sousedství téže sbírky, octl se vedle Téverových „Dětí“ román Maryše B. Šárecké „Žebrák lásky“. Vedle díla plného života stojí dílo úplně konstruované v cizím prostředí, jehož těžko ovládnouti; osoby nemají modelů, jsou to jen zosobněné úmysly spisovatelky, kteráž nebyla s to sděliti se čtenářem s dostatek svých předpokladů, aby ho přesvědčila o citech a důvodech, které osoby v příběhu vedou ke skutkům; a opouští příběh beze všeho řešení, takže zůstává jen citovým bludištěm. Sympatii získávají dílu místy ladný sloh a několik myšlenek, krásně vyslovených, svědčících o vážnosti duše, která psala. *Kaz.*

*

Jan Liška: *Humor lidu pošumavského.* — Václav Šlosar: *Pošumavským rájem.* Humoristický románek. Obojí nákladem Šolce a Šimáčka v Praze.

Liška vypsal ve své knížce „drobnosti ze skutečného života“, jak je nasbíral za svého čtyřicetiletého pobytu v zapadlých pošumavských vsích. Je to o málo více než hrstka veselých příběhů a anekdot, které sice nedovedou vykresliti některý lidový typ zvláště markantními rysy, ale u nichž je milá především bezprostřednost a prostota podání. Knížka nemá zřejmě literárních ambicí a také kolorit místní a časový jí chybí. Její humor je dobrácký a nevtíravý. — Pošumavským rájem dal Šlosar projíti jelimánkovi profesorovi Suchému s roztomilou studentkou Amálkou, z níž se později vyklube dceruška ředitele ústavu, na němž Suchý dostal definitivu. Není jinak možno, než že se oba mladí lidé do sebe zamilují, pro zvýšení kouzla ovšem po prvé, že si za bouřlivé noci padnou do náručí a že tatínek jim dá ochotně požehnání. Stejně je samozřejmo, že si pan profesor nejednou vše poplete a že jeho paní kvartýrská vyhraje terno, na něž vsadila do lutrije. Šumava byla vybrána jen jako zvláště pěkná kulisa prostého a prostoduše podaného příběhu, jehož konec (neboť o rozuzlení není lze mluviti) předvídati není nijak nesnadno. Kdyby byli oba mladí turisté chodili týden po Zbraslavi nebo po lesích kunratických, nedopadlo by to jinak. Šimůnkova kresba na obálce je nevkusná jako obyčejně. *—blk—*

*

Kniha Jobova. Z hebrejštiny přeložil Dr. Jindřich Hrozný. Nákladem J. Šnajdra v Kladně.

V knihovně východních knih, kterou pečlivě vede doc. dr. V. Lesný, vychází překlad knihy, která vyslovujíc po prvé v Starém zákoně určitě dualismus Boha a ďábla, vypisujíc básnickou a místy dramatizující formou boj principu dobra a zla o člověka, má v Písmě zvláštní místo i zvláštní literární hodnotu. Dr. Hrozný, bibliotekář pražské universitní knihovny a českobratrský kazatel, ujal se své práce jako svědomitý filolog i jako oddaný exegetik. Překlad jeho snad nemá všude té vroucnosti, jež sálá na nás z bible kralické, odchyluje se místy i výkladem smyslu od hebrejského originálu, citovaného v přepise na četných místech pod čarou, ale má pečeť práce svrchovaně pietní a poctivé.

—blk—

TÝDEN.

Dne 12. května t. r. zemřela v Madridě spisovatelka Emilie Pardo Bazány de la Rúa. Dosáhši věku téměř 70 let (narodila se 16. září 1852*) v La Coruña v severošpaň. provincii Galicii), zaujala nadáním, plodností i všestranností jedno z předních míst španělské literatury 19. stol. Cesta jejího literárního vývoje vede od sbírky básní *Jaime*, jimiž ulevila mateřskému srdci nad úmrtím dítěte, přes několik dramatických pokusů jednak ke kritickým studiím jednak k novele a románu. Její kritiky

*) Ottův Slav. N. XIX. 218 má chybně rok 1857.

a studie se týkají především literatury španělské a v ní zase na prvním místě rodné Galicie (De mi tierra), která si zachovala po věky svůj ráz („los gallegos"); dále se zabývají francouzským romanticismem i naturalismem a po prvé seznamují Španělsko s ruským realismem (La revolución y la novela en Rusia). Stejně ochotně se staví její pero do služeb i jiných námětů časových, na př. ženského hnutí, ba nevyhýbá se ani otázce vojenské (Al pie de la Torre Eiffel, Por Francia y Alemania). Její sensační životopis sv. Františka z Asisi (San Francisco de Asís) vyšel r. 1882. — Svých drobných i větších povídek a románů počítá Pardo Bazánová přes 500, ovšem i s pracemi uveřejňovanými v deníku El Liberal. Děj, čerpaný velkou měrou opět z Galicie, podává obratně a poutavě, třeba ne dost realisticky po vkusu naší doby. Do češtiny byly z drobnějších věcí přeloženy Alf. Pikhartem Karnarská svatá, Ve jménu otce, Kostelníkův zázrak, aj., H. Kosterkou: Zločin z pověry (vše v knihovně Besed lidu), z románu vydal Pikhart v knihovně Zlaté Prahy Úhelný kámen (La piedra angular) a Ullojský zámek (Los Pazos de Ulloa). — Asi před 10 lety se dostalo Pardo Bazánové stolice dějin současné literatury evropské a americké na Ateneu a na universitě v Madridě. *—lř—*

*

* Velikého úspěchu, jakého prý italské divadlo již dlouho nepamatuje, dobyla si v Římě v květnu t. r. nová opera Mascagniho „Piccolo Marat", jíž předpovídá kritika, že se stane stejně populární jako „Cavalleria rusticana", třebaže má chatrné libreto. Skladatel byl nadšeným obecenstvem čtyřicekrát vyvolán a teprve na výzvu divadelního ředitele ustalo posluchačstvo s dalšími ovacemi v hledišti. *—btk—*

*

* Orgán francouzských futuristů „L'Esprit Nouveau" — „ilustrovaná mezinárodní revue současné aktivity" — uspořádal anketu na téma, je-li třeba vypáliti Louvre? Kladných odpovědí bylo hojnost. Jiné mluví o prospěšnosti Louvru jako sbírce odstrašujících příkladů. Nejmírnější jsou pro zachování Louvru, ale potlačení školy krásných umění a metody i vkusu, podle nichž se vybírají obrazy pro Louvre. *—btk—*

*

* „Das literarische Echo", jež si počíná všímati literárního života v československé republice, věnuje v čísle z 1. května českému písemnictví tři poznámky. Zaznamenává s potěšením, že Richard Dehmel je systematicky uváděn v českou literaturu, zmiňuje se o sborníku vydaném k 50. narozeninám profesora Vlčka a mluví o oblibě Wedekindových dramat na českých scénách, kde prý je jejich hlavním průkopníkem dr. Otakar Fischer. Je však velmi pochybno, lze-li tvrditi, že na Smíchově slaví Wedekindův „Zámek Wetterstein" triumfy. Českou kritikou byla odsouzena téměř souhlasně tato hra řvavého buršáctví. *—btk—*

*

* Kdysi největší a nejrozšířenější ruský deník „Novoje Vremja", jenž přestal vycházeti v bolševickém Petrohradě, byl začátkem května t. r. obnoven synem původního zakladatele žurnálu M. A. Suvorinem v Bělehradě v Srbsku a začal znovu vycházeti. Je pravděpodobno, že redakce přesídlí do Petrohradu, až se v Rusku urovnají poměry, o čemž v době, kdy Lenin uzavírá kompromisy s kapitalisty a kdy se uvažuje o obnově soukromého vlastnictví, přece jen nepochybujeme. *—btk—*

*

* Liberecké nakladatelství Stieplovo začalo vydávati sbírku „Stiepels Schulausgaben tschechischer Autoren", kde vycházejí s úvodem, poznámkami a slovníčkem výbory z českých prozaiků a dramatiků. V posud vyšlých pěti svazcích byly vydány vybrané české (slovanské) pohádky a pověsti, Hálkova povídka „Pod dutým stromem", Bozděchův „Baron Goertz", vybrané práce novelistické A. V. Šmilovského, vybrané povídky Václava Beneše Třebízského. Ve sbírce má vyjíti i výbor prósy Jana Nerudy, jejž ohlašuje nakladatelství s příznačnou poznámkou: „Kann erst nach dem Freiwerden von Nerudas Werken, 22. August 1921, erscheinen." Současně začla týmž nákladem vycházeti sbírka školních tekstů anglických (English Texts) a francouzských (Collection d'Auteurs français). *—btk—*

*

Koncem května hrála Sarah Bernhardtová několikrát pohostinsky v Madridě a Barceloně. Její přijetí bylo triumfální. Přes svůj věk a úraz je prý dosud nedostižná v posunku a výrazu tváře, jimiž i beze slov dovede vyjádřiti nejrůznější hnutí mysli. Vystoupila v kusech, jež pro ni napsal manžel její vnučky. *—lř—*

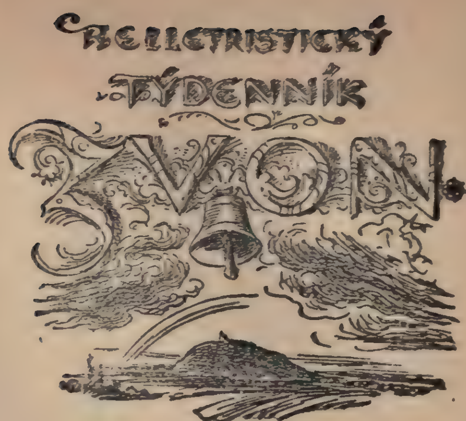
*

* Velmi cenná knihovna byla před několika týdny prodána v Paříži z pozůstalosti pana Julia Ecorrebevilla, předsedy mezinárodní hudební společnosti („Société internationale de musique"). Obsahovala velmi vzácné výtisky skladeb Bachových, Carrichiho a Courinových a zvláště cenná díla teoretická ze sedmnáctého a osmnáctého století, z nichž některá byla unikáty. Francouzské listy želí toho, že většina děl byla vydražena soukromými sběrateli a že knihovna nebyla zachována v celku pro obecný užitek. *—btk—*

V Praze, dne 28. července 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Otakar Auředníček:

STARÝ POHÁR.

Nádherný pohár přede mnou se stkví,
pod těžkým zlatem rudý hoří rubín,
a nahá žena vryta na něm tkví
tak krásná, jak zrozená ze snů hlubin.

Kdo z tebe, skvoste, život a smrt pil,
tvé zlaté dno naplnil révy krví?
Požitku básník tebe vybásnil
a k žhavým rtům tě toužebně zved prvý.

Jak vítězně jsi ohněm, zlatem hrál,
jak nejvýše jsi ve své stoupl ceně,
když, dávno tomu, vznešený dal král
tě v svatební dar spanilé své ženě.

Než největším jsi ohněm zahořel,
když s panošem královna touhou mroucí
s tvým vínem pili sladký lásky žel
a na týž okraj tiskli rty své žhoucí.

Až oheň tvůj pak náhle zcela zbled
a proměnil se v krve rubín rudý,
když královně král tebou podal jed
a sám šel do kláštera láskou chudý.

Tam z tebe denně zapomnění pil
a slzy své do tvého ronil vína,
žal stápěl v tobě, až se k smrti spil
do snu, v kterém se nic již nevzpomíná.

A po léta jsi pak se klidně stkvěl
jak zbožný odkaz na tabuli mnichů,
jak ze sebe bys byl tím smýti měl
tu žhavě rudozlatou barvu hříchu.

Než revoluce hrozná vichřice
ten celý klášter náhle rozmetala,
pěstěná ruka z věcí směsice
tě zchvátila a do Paříže vzala.

To krásný muž byl, mistr záletů,
jenž miloval boj nade vše a ženy,
ten dones hned tě hvězdě baletu,
byl noc pak mnohou u ní přeblažený.

Co uviděl jsi tehdy románů
velkých i malých, truchlivých i směšných,
příchod a odstup mnohých galánů
a celou galerii lásek spěšných!

Až když se jednou náhle zastřelil
u nohou hvězdy jeden z knížat prvý,
uprchla hvězda, tu jsi zase zbyl
sám na krbu tam podlit teplou krví.

Od komorné si vetešník tě vzal,
tam v šedé klenbě dřímal jsi čas dlouhý,
až v básníka teď komnatě jsi vzplál,
jenž tebou opíjí své sny a touhy.

Tvé zlaté dno převzacným vínem plá,
a žena nádherná, jež v sklo tvé vryta,
teď do mých snů vychází oživlá
a k smrti sladký pocel rtům mým skýtá...

Nádherný pohár přede mnou se stkví,
pod těžkým zlatem rudý hoří rubín,
a nahá žena vryta na něm tkví
tak krásná, jak zrozená ze snů hlubin.

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Pokračování.)

Smysly ho opustily, ale stál, nemoha klesnout. Probral se, padaje, až řečník končil a zástupy klekly. Zdálo se mu, že všecky zvony světa znějí, hluboce i stříbrnými hlasy, že tisíce srdcí bije v kov, rozhoupáváno člověkem, jenž stále volá do příboje zvuků: „Pro dobro budoucích.“ Pak ustalo vše, vlna jej nadnesla, někdo jej uchopil za paže a zašeptal: „ubohý“, a on nabyl jasných smyslů.

Prodral se ke stromu, tam bylo volněji a poněkud výš, tak že viděl přes hlavy na mrtvé pole. Žal, jenž se v něm zrodil z viny a ze slov řečníkových, nestačil se vylít němým pohledem a pohnul mu bezděky rty. Zpíval. Tiše, tichounce, zcela pro sebe zpíval tesknou píseň smrti, již tvořil od svého procitnutí v nemocnici do dneška, již však posud nenašel slov.

Blízcí se zastavili a ztichli. A Radkovi bylo jako v lese, kde do mlčení země svívá se vzdálený hukot korun. Hlas jeho sílil v sebezapomnění, až zasáhla píseň i nejzazší obvod lidského jezera. Nikdy tak nezpíval, neboť nikdy tak cele nepocítil jednotu života a smrti, minulosti a budoucnosti, nikdy se tak nepocítil strunou, napiatou mezi nimi a zvučící jejich rozmluvou.

Lidé stáli, nehnutě naslouchajíce. Čeho neprobudila v nich řeč, to budila píseň, a ať cokoli sem nesli v srdcích, ať smutek, hořkost, nenávist, vše opustilo mlčící srdce a našlo cestu z nitra. Hlavy se skláněly, oči vlhly, a slovo, jež marně hledali, zdálo se být obsaženo v teskné melodii neznámé písně. Mluvila za ně.

Radko dozpíval. Chvíli stál, nevěda, co činil, a co se kol něho dělo. Když však uviděl tisíce skloněných hlav kol sebe a kol rovů, zhroutil se a zaúpěl: „Zabíjel jsem, lidé, odpusťte! Nebo vemte můj život za všecky!“

Pláč propukl kolem. „Ubohý bezruký,“ neslo se od řady k řadě. On neslyšel.

Poblíž stál velmož jakýsi. I jeho se dotklo pohnutí davu, neměl však síly, aby propustil slzu v oko, jako jiní, a potlačil ji tím, že sáhl do kapsy a hodil Radkovi lesklou, zlatou minci. Nebyl sám, i padl druhý, třetí peníz, a jak se proud šinul volně kol Radka, padaly, pršely peníze k němu do trávy, některé z pýchy, ale přemnoho jako projev odpuštění.

Nevěděl o tom. Jeho sluch plnil šum vnitřní výčitky, jeho zrak zatemňovala bolest, a jedno jen cítil: jak ho hladí tisíce pohledů a vrývají se hned tázavě, hned laskavě a žádný se zlobou — až jeden jej proklál.

Pocítil jej, ač měl oči zavřeny. Vzhlédl — a hrůzou si zastřel oči: ona — právě ona stála před ním.

Jak rychle kráčel osud k němu! Jak rychle se naplňoval. Srdce se mu zastavilo bolestí, ale i radostí konce.

Shrbil se. Ona však neodešla. Byla zde ještě, když se odvážil oči odestřít, i padl tváří k zemi, stenaje: „Zabil jsem, zhubil jsem — vyznávám, a nelze mi odpustit. Ne pro dobro budoucích, pro zlobu minulých jsem zabil.“

Co byly všecky smírné pohledy tisíců proti tomuto jedinému? Ony míjely, ten však stál a tížil a bolel. — — —

Širý kraj vypil lidské jezero v proudech i krůpějích, až splynul ostrov smrti s břehem života. Jediná krůpěj zůstala, a pro tu Radko hlavy nepozvedal.

„Jsem tvůj,“ zachraptěl konečně, nemoha snésti jejího mlčení. „Jsem tvůj, a našlas mne dříve, než já tebe.“

„Nemám, čím bych tě ubila.“

„Hledej.“

„Setmělo se již.“

„Zardus mne tedy.“

„Ruce tvoří život, ne smrt.“

„Běda mi. Chtěl bych tvořit život za vše, co jsem zhubil, a nemám rukou. Pro zlobu minulých, ne pro dobro budoucích.“

Neodpověděla již a odešla. Radko osaměl zcela.

Usedl. Kol něho zazvonily mince, jež mu naházeli. Usmál se hořce a opřev se o strom, hleděl, jak nad černou rovinou vychází veliký a zarudlý měsíc a jak se menší a jasní, stoupaje výš, až postříbřil bílým světlem řídkou trávu na hrobech. Jak ticho bylo nyní v nich! Nevolaly o mstu, neplakaly pro život, dřímaly nehnuty a smířeny se vším. Pro zlobu nebo pro dobro — smrt vše vyrovnává. Proč jí tedy uhýbat? Jen pro několik dní naděje na chvilkové štěstí? Ne, štěstí je vlastně v tichu a v konečném smíru; ne v slunci, ale v chladném svitu měsíce; ne v životě, ale v smrti.

Tak myslil na mohylách, cítě se víc než na jejich prahu. — — —

Ráno šel do vsi.

Byla rozbita, i přestavovali ji. Tu a tam byl již položen krov a spravena střecha,

jinde zvedali teprve pobořené stěny, ale všude pracovali o přítrž, staří i mladí, zdraví i mrzáci, jen aby byli hotovi do podzimních plískanic, aby pak mohli ještě brambory sklidit, jež slibovaly po chudičké žni jedinou záchranu.

Radko zašel pod stromy na návsi. Mnoho mu připomínaly. Teď si tam hrály nejmenší děti, nemající nikoho, kdo by si jich všímal. Usedl mezi ně a za chvíli již byli maličcí jeho přáteli. Lezli mu po klíně, tahali jej za rukávy, ptajíce se, kam dal ruce, pak mu česali dlouhý vlas, a on vykládal, vymýšlel hry a písničky a všude měl oči, takže, kdo šel mimo, každý se aspoň na chvilku zastavil.

„To ten zpěvák od mohyl," řekl jeden, který ho poznal.

„Ach živote!" přisvědčoval druhý.

A ženy mínily, že, hle, bez rukou je, a přece dobrá chůva celého hejna.

Děti si diváků valně nevšímaly, leda když otec, matka přišli. Tu je zkrátka zpravili: „Strýc Radko si s námi hraje," a již byly zas u něho.

Pokud vykládal, oči na něm mohly nechat, jak to uměl, a když skončil, znělo k němu všemi druhy žvatlání: „Strýče Radko, tyce ato, ještě vykládej, zpívej, hrej si s námi, strýče Radko!" Navrhl, aby stavěli dům, když všichni všudy staví. To bylo něco. Hned snášeli dříví, kamení, písek a slámu, a on přiděloval práci: velkým dům, menším stodolu, drobkům plot a studnu, do které nosili vodu, nu, bylo práce dost a dost, až se kterýsi z nejmenších svalil přes plot a dal se do breku.

Radko přiklekl: „Eja, Michale, vykřičel jsi do země důlek, podívej se!"

To bylo neslýcháno, i zarazil se Michal, roztáhl ručky, zdvihl hlavu v týle, aby viděl pod sebe — ale důlku nevidí.

„Zblízka ho neuvidíš, ale klekni — no, důlek jako studánka, a jak ti pokapou slzy, naprší plný. Vidíš?"

„Kde?" hrabe se Miška na kolena a má kolem sebe hlavu na hlavě.

„No jak to mám vědět, když se mně jich tam tolik nahrnulo? Že ho zasypou!"

Důlek zmizel, nebylo ho, a všecky hlavičky se zdvihly nadudlány, ale Radko je na obrátku překvapil otázkou, kdo že z nich má nejdelší vlasy, ten s nejdelšími že studánku zametl. A všecky ručky se hnaly k hlavám a všecky hlavy se točily a všecky hlavy křičely: „já ne!" „Nevím, nevím," pochyboval Radko, „mně se zdá, že to byl sám Michal, ten má vlasy delší než já. Pojď se změřit." Sklonil se k zemi: „Chyť se mne kolem krku!" A přitulil kluka k sobě: měř, prý. Kluk natahoval svoje i jeho, Radko hlavou poškuboval, až se čelem drcli a Miška se šťastně rozesmál na celé kolo.

V té chvíli se však Radko zarazil — stála před ním ona.

„Právě děti sis vybral? A toto místo?" otázala se.

„Snad z nich budou lepší lidé," pravil krotce.

„A směješ se."

„Pro jejich smích. Děti nesmějí plakat."

Michal jej netrpělivě zatahal: „Proč se nesměješ, strýče?"

Usmál se naň, ale tak bolestně, že Michal zatřepal odmítavě ručkama a obrátil se k ní: „Jdi pryč, Heleno, jsi škaredá. Strýc se nesměje."

Helena sklopila hlavu a odešla.

Radko pak převedl děti ke stavbě a bylo kolem něho zase rušno.

Děti jej nasytily, a byl přijat do obce jako dobrý žebrák. — —

Večer se odplížil za ves, sklouzl do příkopu podle cesty a hledal nohama v trávě. Několikráte se vrátil sem a tam, až nahmatal něco tvrdého. Usedl a po chvíli vyhrabal zrezavělý bajonet. Namahavě jej dostal do klína, přitiskl jej k sobě a vracel se. Stanul u Heleniny chalupy pokraj vsi a dotkl se dveří. Tušil, že ona o něm ví, i čekal. Dlouho čekal, než vyšla.

„Vím, že jsi zde," pravila tvrdě. „Bylo by lépe, abys odešel, abys vůbec odešel."

„Přisahalas. Nesu ti zbraň." Pustil bodák, a ten se zabodl. „Je to týž, který jsem tenkrát — pohodil. Snad je na něm ještě krev."

Shýbla se prudce, vytrhla jej a sklonila se k němu v bledém měsíčním světle. Sevřela rukojeť, obracela čepel, jako by ji chtěla líbat i zabíjet jí, ale pak se bledá vzpřímila: „Není tu krev, jen rez."

„Ale může tam být i krev," vydechl a opřel se o stěnu, ruce spuštěny, oko odvráceno.

Neodpovídala, zírala naň, jak nastavoval hrdlo, a náhle odhodila bodák a vrávorala do dveří.

Prochvělo jím jasné zadrnčení oceli. „Heleno," lekl se jejího odchodu, „z daleka jdu pro tu ránu. Jen pro ni jsem žil, a tys mi ji přisahala, nenech mne čekat."

Neslyšela již. Zašla a její pláč nepronikl ven.

XI.

Radko zůstal ve vsi. Čekal.

Nechtě vrůstal do ní. Děti na něm visely, staří jej sledovali vlídně, protože uměl najít, čím pomoci, a sám jaksi ničeho ne-

potřeboval. Všude měl oči, takové dobré, milé oči, trochu smutné, když nebyl s dětmi.

Jediná Helena se mu vyhýbala. Teprve po čase přišla jednou na večer za ním pod stromy, kde si zrobil pro nejhorší nepohodu z několika odpadků střechu nad hlavou jako pro dětské hry. Nechtěl k nikomu do domu. Tam sedal dlouho do noci, kdy všecka ves již unavena spala, a bzučíval si smutné, divně teskné písně.

„Nezpívej, Radko!" řekla mu. „Jsi příliš blízko mé chaty, slyším tě."

„Nebudu již. Budu čekat mlčky."

„Proč se nevracíš domů?"

„Nemám domova; mám jen cíl a nemohu ho dosíci."

„Je toho třeba?"

„Není-li vykoupení, aspoň smír. Hle, na mohylách je krásně; zarostly travou, vítr jí provívá a tiše jim zpívá. Já čekám marně. Co jsem již pokusil, kudy se nachodil, marné naděje v sobě pohubil, abych došel cíle, a když jsem téměř u něho, čekám marně. Prosím tě, Heleno."

„Zdaž jsem já marně neprosila?"

„Nevzpomínej!"

„Zdaž má sestra drooná neplakala?"

„Oh nevzpomínej, Heleno — anebo ano. Možná, že to jest mi právě slyšeti, abych vypil kalich do dna. Mluv o ní a polož mi před oči ten krvavý bodák a dívej se naň také. Mluv o ní a vzpomínej, snad i na přísahu vzpomeneš a nenávist tvá bude vzpomínkami dosti silna, abys ji splnila. Ó bij, bij mne zvolna! Rychlá smrt je příliš krásná pro mne."

„Jsi obojetný," odmítla jej, „umíš se smát i plakat týmže dechem."

„Platím svým smíchem jediný dětský pláč."

„I mně jej příliš často připomínáš — vzplanula pojednou vášnivěji. — Lidi lze pohřbít, vzpomínky ne."

„Proč tedy nesplníš přísahy?"

„Mučíš mne, Bezruký. Nemohu, nechci jí splnit, i běž, vrať se, jdi kamkoli, mne však nech s pokojem."

„Proč nemůžeš, Heleno?"

„Protože bych s tebou i sebe musela vraždit — a naše dítě."

„Naše dítě?" zajíkl se.

„Ano, prokletý. Mé sestry nezabils, ač jsi ji vraždil. Ona žije, ale já jsem mrtva, protože jsem tvůj život prodloužila. Oh, tenkrát měls mi dát svůj nůž, tenkrát, abych nemusela počat ze své nenávisti a z tvé vilnosti, ze svého utrpení a z tvé zpupnosti; tenkrát, v okamžik mé smrti v tvých rukou! Byla bych vraždila. Pak? Musela jsem k ní, abych ji zachovala při životě, a bylo pozdě. Dlouho stonala, dlouho jsem čekala, abych ji mohla zavést k příbuzným do hor, a zatím nový život ve mně vzklíčil. Nesměla jsem zůstat s nimi tam, aby neviděli mé hanby, i vrátila jsem se — a našla jsem tu děda. Umíral mi v rukou; musela jsem zase žít, nesměla jsem umřít dřív. A pak jsem již nechtěla. Raději jsem chtěla čekat dne, až se budu moci vydat za tebou, abych se mstila. Povila jsem dítě, a pilo s mým mlékem zášť. Chovala jsem tvé dítě, ale nepoznalo něhy, aby nebyla smísena s prokletím, a přece ho nemohu zaškrtit ani pohodit, ač jsi v něm věčně se mnou, a mně se krev zvolna mění v žluč."

„Neviděl jsem ho posud," šeptal Radko.

„A neuvidíš."

„Vím. I to vím, že mé zlo mne v něm přežije z tvé vůle a nenávisti a msty. Jsem otrávený plod života a hubím, čeho se dotknu. Zemru-li, to dítě ponese mou kletbu dál na své krvi — a bude jako já. Z mé krve a z tvé vůle. A já jsem, bláhový, měl chvíle touhy a naděje, věříval jsem, že se lze vykoupit.

Poklekl před ní a čelem se sklonil až k zemi.

„Jsem zatracený. Půjdu odtud, nechceš-li mne zabit. Půjdu, abych předešel většímu zlu, abych svou přítomností nemnožil tvé nenávisti k dítěti. Ale prosím tě, Heleno, celou svou bytostí tě prosím, odpusť mi v tom dítěti. Je v něm i tvoje krev a bude ti mukou, až v něm uzříš vyrůstat moje zločiny. V něm není lásky, žel. Ó, učiň, aby poznal lásku, neníť života bez ní. Zachraň jej i sebe a zachraň život přede zlem, jež v něm vyrůstá — já nemohu. Půjdu, vyhnu se lidem a nevyhnu se smrti. Snad ji potkám."

„Neznám lásky k dítěti," pravila chmurně. „Je-li co ve mně, jsou to jen živočišná hnutí. Zabils ve mně schopnost lásky. Tebe jakési světlo přerodilo, takže budíš nyní lásku ve všech, ale já tím trpím a hořknu. I odejdi. Jdi pryč, nechci vidět, čím by mohlo být naše dítě, kdybys byl tenkrát býval dnešním Radkem, a nechci vidět, jak se mi v něm vracíš v tehdejší své podobě."

„Půjdu, Heleno. Odpusť mi v něm."

„Neumím ani zabíjet, ani odpouštět, zlomils mou sílu i dobro."

„Miluj jej. Láska je největší síla, ona tvoří život."

„Neznám jí." (Dokončení.)

Viktor Hánek:

Z CYKLU „MEZI POLIBKY“.

BÁSNÍKU F. X. SVOBODOVI.

OTEVŘENÉ OKNO.

Nech ještě okno otevřené,
je večer vlahý, večer snů.
Vždyť bylo jitro rozvichřené,
bouřilo ještě k polednu,

teď však už ticho je a milo,
jen z dálky měkce šumí les.
Hleď, všude měsíčně je bílo
a jako v pohádce sní ves...

Pojď, stul se v náruč moji
a k polibkům mi podej ret —
je chvíle, v níž se člověk bojí,
že moh' by ublížiti svět.

ADDAGIO.

Tichými cestami jsem šel
a duši plnou dojmů měl.

Vím, jiní přede mnou tu šli
a s šípků květ si utrhli.

Šli jiní též a jejich smích
kol kolem ještě neutich'.

A do soumraku den když has',
milenců zněl tu plachý hlas.

Pak lunou kraj když stříbrní,
zachytli mnozí o trní.

Cestami těmi já jsem šel
a duši plnou dojmů měl,

ne štěstí těch, ni jejich smích —
já sbíral velkou bolest jich!

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

(Pokračování.)

Proti takovému zakročení nemohlo ovšem býti námitek — a proto honem byla hledána jiná vynikající osobnost, až byl Žižka jednomyslně uznán za nejvhodnějšího. A že byly vyslovovány přece jenom jisté obavy strany jeho přísnosti, byli mu přidáni — Mistr Jan z Husince, který na sobě samém poznal hořkost nespravedlivého odsudku a Prokop Veliký, který přese všecku svoji přísnost dokázal před Naumburkem, že má srdce na pravém místě...

Je proto pochopitelno, že je neodvratně pro nebeskou blaženost ztracen každý, kdo před tímto soudem neobstojí. Se stížnostmi a odvoláními proti němu zachází ministr justice, svatý Pavel nejinak, než jako dobrý redaktor se špatnými rukopisy — hází je nečtené do koše.“

„Račte být opravdu, pane Mašku, báječně informován o nebeských poměrech v každém směru — a do takových podrobností...“ mnul si ruce Buffka a skláněl hlavičku na stranu, jda již za cílem vytčeným jeho zvědavostí.

„Bože můj, to je přece pochopitelné! Který žurnalista není důkladně informován! To patří prostě k řemeslu“ — velkolepě se nadnášel Mašek... „A je-li člověk šéfredaktorem jediného privilegovaného českého listu v nebesích, musí být důkladně informován o všem, neboť tisk je velmocí i na nebesích — a dokonce význam jednotlivých národností u božího trůnu je velmi posilován obratností jejich tisku. Veřejné mínění není ani v nebi bezvýznamným činitelem... A náš list — denník „Nebeské Zvěsti“ — mohu s pýchou říci, požívá dokonalé úcty pro svoji seriosnost. Zde, pan kolega Tochor, který je redaktorem

části pro západní Čechy, může má slova jenom potvrditi...“

Redaktor Tochor se v té chvíli zvlášť živě pohnul na židli a zahovořil nadšeně: „Už je to tu! He-he-he! Ano, zajisté! List velmi seriosní... Můj „Čistý Štít“ v Zubřanech byl sice také listem neúplatným a nepodkupným, perlou soudobé žurnalistiky — ale proti „Nebeským Zvěstím“ jenom pouhým stínem...“

A zase se tichounce rozesmál a jal si mnouti ruce se zvláštní horlivostí.

Matiáš Buffka zakýval přesvědčeně hlavou...

„Neračte mi zazlívati, slovutný pane“, — zahovořil s poníženou uctivostí k Maškovi — „ale je to tak pochopitelné, je-li člověk zvědav na svůj budoucí osud ve chvíli, když stojí — tak říkaje — na prahu věčnosti... Tím jistě pochopitelnější, cítí-li, že vlastně tento pozemský živůtek byl jenom vteřinkou v poměru k příští. Ale pro to všecko bych se ještě neodvážil obtěžovati vaši laskavost, kdyby právě vaše přítomnost u mého smrtelného lože mne nepřesvědčovala o zcela zvláštní vaší přízni... Vy ráčíte býti znamenitě obeznámen s nebeskými poměry a ráčíte míti výjimečně bohaté zkušenosti v tom směru, který mne zejména zajímá.... Abych se totiž zřetelně vyjádřil: velmi bych byl vděčen, kdybyste mi mohl aspoň z daleka naznačiti, jak asi přibližně vyzní výrok soudu, před nímž za krátko stanu...“

Tváří Maškovou přelétl zcela nezastřený posměšek — a redaktor Tochor se dokonce v záchvatu tichého smíchu svinul do klubíčka... Chvíli bylo napiaté a pro Buffku trapné ticho, ale potom se Mašek upiatě rozhovořil...

„Zdá se, pane Buffko, že si — z naprosté neznalosti poměrů — naprosto zvráceně vykládáte naši přítomnost.“ — Řekl a dlouze se odmlčel, přimhuřuje levé oko, aby se tím vydatněji popásal pravým na Buffkových rozpacích. — „Musím vám proto říci, že je na nebesích taková tradiční zvyklost, podle níž jsou vždy s půhonem před poslední soud vysláni pro obžalovaného právě ti, jimž bylo jím v pozemském žití nejvíce ublíženo... Pamatujete se snad, o čem jste hovořil s hejtmanem Řehořcem před oněmi domobraneckými prohlídkami, o kterých jsem byl odveden — a na ony řeči, které jste trousíval po Zubřanech o kolegovi Tochorovi, jste snad také dosud nezapomněl... Pochopíte snad nyní, že nelze míti naši přítomnost za důkaz zvláštní přízně. Je prostě povinným výkonem, k němuž jsme nebeským řádem určeni... A pokud se týče vaší zvědavosti, řeknu vám upřímně, že by bylo pro vás lépe, kdybyste nebyl zvědav. Nejsem sice v „Nebeských Zvěstech“ zpravodajem rubriky „Ze soudní síně“, nýbrž šéfredaktorem — ale přes to vám mohu podati velmi přesné zprávy, neboť není to těžké uhodnouti. Budete zcela určitě odsouzen k pláči a skřípění zuby na věky věkův. Zkrátka přijdete do pekla. Toho vám ovšem nemohu pověděti, jakého stupně trest vám bude přisouzen — zda budete zařazen k pekelné obsluze, či zda se vám dostane plného zaopatření v některém kotli, poněvadž to záleží na uvážení soudců, ale pravděpodobně vás poslední nestihne, poněvadž právě těchto dnů odchází do výslužby několik čertů, kteří musí býti nahrazeni, aby pekelná obsluha nevázla. — To je vaše štěstí, a proto můžete býti úplně spokojen.“

Matiáš Buffka však za jeho řeči bledl jako plátno, třásl se na celém těle — a když Mašek dokončil, zaštkal a zaúpěl, a potom jal se naříkati jako malé dítě. Bylo to zase tak podivné, neboť pojednou se k němu vrátila všecka stará hrůza, kterou cítíval od malička při myšlence na konec... Ale nedalo mu, aby se uprostřed pláče mezerami prstů nepodíval po svých hostech. Co však spatřil, naplnilo ho ještě větší bázní... Mašek seděl pohodlně na židli, uškleboval se a kroutil si cigaretu — a redaktor Tochor se smál jako satyr a se zvláštní horlivostí si foukal na překřehlé prsty... A tehdy začal Buffka skuhrati cosi o nebeské nespravedlnosti...

„S tou flintou pomalu!“ — zarazil ho po několika slovech Mašek... „To by se vám mohlo po čertech špatně vyplatit, pane starosto! Nezapomínejte, že tribunál posledního soudu je pověřen výsostnou plnou mocí! V důsledku toho je každé pochybování o něm pochybováním o spravedlnosti boží. Uvažte jenom, co znamená urážka majestátu na zemi, a promítněte to do věčnosti, abyste jenom zdaleka pochopil, jak jste si svou neopatrností ublížil. Jediná polehčující okolnost je tu, že jste tento hřích spáchal ve stavu umírajícího, takže se budete moci vymluviti na mrákotné pomatení smyslů. Přes to však vám radím, abyste v hřešení nepokračoval...“

Ale právě v té chvíli, kdy Mašek k němu takto promlouval, bleskla Buffkovi hlavou spasná myšlenka, a on jí bez váhání uposlechl...

„Příteli vzácný! Slovutnosti! Co vám to udělá...“ — sténal a zrovna se plazil po peřině poníženosti... „Co vám to udělá, ztratíte-li pro mne na nebesích dobré slovíčko — přimluvíte-li se tam za mne...

Jsme přece krajané, rodáci — jsme oba ze Zubřan..."

Nedomluvil však, neboť v té chvíli vyskočil Mašek se židle, jako by byl bodnut šidlem.

„Co pak vás to napadá!" — vykřikl pobouřen. — „Za svět ne! To bych si dal!" —

Rozčileně přešel ložnicí a zastavil se v nohou postele, kde se opřel loktem levé ruky o pelest.

„Nu, ano, mluvíte ještě o všem jako pouhý člověk, který je i ve věcech viny poučen jenom polovičatě... Nevíte proto, že bych pochodil jako Lazar, kdybych vám chtěl vyhověti, jako že mne to ani nenapadne... Přimluvit se! — — Však by už byla dávno církev vyloučila z textu písma celý ten příběh, kdyby věděla, jak celá věc byla definitivně skoncována... Lazar se — pravda — za boháče přimluvil, ale faktum je, že jeho přímluva nebyla zhola nic platná. Rozvířila jenom věc tak, že se o ní začalo na nebesích všude mluvit, až se donesla i k šafáři a poklasnému, kteří kdysi u bohatce sloužili. Jak se dověděli, tuze se zhrozili, že je jejich pán v pekle. Nu — a — panští služebníci! To je nace, která se ani na nebesích nezmění. Honem si začali vzpomínat, co jim kdy bohatec dobrého prokázal — ba, dokonce se přiznali i k tomu, že byli kdysi přistiženi při prodeji „tchoře" — a že jim on — bohatec, jsa právě v dobré míře — krádež velkomyslně odpustil. Ze všeho pak velmi hlasitě vyvozovali, že v případu Lazarově jde patrně o hrubé nepochopení, dokazujíce, že sice je možné, že bohatec nedovolil Lazarovi sbírati drobtů, padajících se stolu jeho, ale patrně jen proto, že nemohl připustiti — jako člověk vysoce sociálně cítící,aby se člověk sebe chudší snížil k úrovni psa... Toho se chytla sociální organisace nebešťanů a začala reptat, takže se celá věc dostala až k nejvyššímu dvoru, když vládní pokusy o ututlání naprosto selhaly... A tu bylo zle, protože židovská národnost nemá na nebesích právě na růžích ustláno. Ne snad že by byl dvůr proti židům zaujat, to dokonce ne, ale mají proti sobě nebeskou kamarilu. A je to pochopitelné, neboť světice i nebešťanky jim nemohou odpustiti, co napsal Mojžíš o slabším pohlaví do svých knih — a hlavně, jakže je omezil v přirozených právech... Radují se proto z každého židovského skandálu — a kde mohou, židy přitisknou ke zdi. Případ boháčův byl ovšem vodou na jejich mlýn. A že vliv nebeské kamarily je stejně mocný, jako každé pozemské, bylo záhy dosaženo zrušení prvního rozsudku — a celý případ přikázán k novému řízení odvolacímu tribunálu, který je mezinárodní. Nu, a stalo se! Rabínské synedrium, které je na nebesích soudním dvorem pro židovskou národnost, utrpělo fiasko, jakého nebylo v nebi pamětníka. Mezinárodní tribunál přijal výroky zaměstnanců bohatcových za prokázanou pravdu, zrušil rozsudek nad bohatcem a povolil mu přístup do věčné blaženosti, kdežto Lazara za pomluvu a neúmyslné na cti utrhání potrestal deportací do očistce..."

Mašek se vzrušeně utrhl od pelesti a zase přešel ložnicí...

„Ano!" — téměř se rozkřikl na Buffku, když se zase zastavil u jeho lože... „Tak se na nebesích vyplácí přímluva! Proto mne ani nenapadne, abych si pálil za někoho prsty..."

Matiáš Buffka se již neodvažoval ani muknouti. Díval se ztrnule na Maška, a po těle mu smrtelnou hrůzou naskakovaly pupence, velké jako napuchliny po komářím bodnutí...

Mašek však ještě neměl dost. Zjízlivěl a zjedovatěl...

„A to vám musím upřímně říci, že v mém případu by byly následky ještě horší!" — syčel na ubožáka... „Sám jsem uveřejnil v „Nebeských Zvěstích" devět článků o vašem trestuhodném životě... A teď bych se měl přimlouvat? — Za člověka, který navštěvoval za větrem nevěstince?"..

„Já, já?" — úpěl Buffka. — „Taková pomluva!" — —

„To se ví, pomluva!" — odsekával Mašek. — „Upřete mi snad, že jsem vás tam neviděl?"

„Ale já zcela nevinně, to Hroznata..." vzdychal umírající...

„Bodeť by ne! Hroznata, který nemůže loktem do rukávu!" — posmíval se Mašek... „Nakonec také Hroznata za vás hřešil pýchou i ve snu a nechal si stavět pomník v Zubřanech na rynku, co?"

„Ale, božínku, moje zásluhy!" — chytal se Buffka stébla na vodě...

„Jaké pak — pro Krista Pána?" — posměšně zkřivil pysky Mašek...

„Biograf! — Učiněná universita! — Osvěta! — Nádherné filmy..." chroptěl už Buffka...

Ale Mašek hřměl nad ním neúprosně: „Ano, biograf! — Semeniště mravní zkázy! Chumlání a ohmatávání holek chlapci potmě! — Universita pro zloděje! A hlavně: pramen k nacpávání vlastní kapsy vydřenými penězi dělníků a služek... Za to ještě věčnou blaženost! — Buďte rád, že teď půjde několik čertů do pense! Máte i v pekle štěstí..."

„Za všecko, za všecko — v pekle přikládat...“ přerývaně vyrazil ještě Buffka, tona ve studeném lepkavém potu...

A potom — —

Pojednou kráčel jakoby po stříbrné niti neobsáhlým prostorem vesmíru. Nad ním hloubka, pod ním hloubka, nalevo, napravo, vpředu i vzadu. Srdce mu tlouklo strachem z takové krkolomné chůze, ale zastaviti se nemohl, protože nohy samy se posunovaly kupředu. Zamhouřil aspoň oči...

„Matiášku! Matiášku zlatej!“ — slyšel za sebou hlas a div neztuhl leknutím, neboť byl to hlas Moudré Salomény... Hned ho napadla myšlenka, že to jistě se ona vydala za ním na cestu na věčnost... Ale nezaradoval se z toho — zděsil se, neboť si uvědomil, že za chvilku bude míti soudní opletačky k vůli proklatému nevěstinci — a jak svoji ženu znal, věděl, že by se neohlížela na nic a že by mu i v nebi nepěkně zatopila. Stiskl proto víčka ještě víc, a tváře se jako by neslyšel volání, pustil se v spěch...

Vtom ale sklouzl, rozhodil ruce a zvrátil se...

Padal...

A nad ním zahřměl hlas — docela jiný, než Saloménin — silnější, než jaký měl největší zubřanský zvon — hlas zrovna hromový.

Řekl jediné slovo...

„Vinen!“ — — —

Matiáš si ještě uvědomil: odsouzen na věky věkův! Je hotovo — konec...

A potom už nebylo nic, než tma, hlucho — svištění a fičení větru kolem uší v neustále prudším a prudším pádu...

XX.

Nářek, který spustila Moudrá Saloména nad mrtvým Matiášem, prorážel nebesa — a byla věčná škoda, že z něho nebožtík nic neslyšel, neboť by se jistojistě byl rděl nad ohromností jejích lží, které chrlila s bezpříkladnou neúnavností. Jejich právě minulý společný život byl v tomto řečnickém výkonu líčen jako nepřetržitý sled slunečných dnů nejharmoničtější shody — a Matiáš Buffka sám lkavě vychválen jako nejvzornější manžel, otec, muž a občan, jakému není rovného ve všech zeměpásech, a který proto by měl býti spálen, aby popelem mohli býti posypáni všichni ostatní za účelem duchovní meliorace.

Potom zalkal se zubřanské věže umíráček — a na umrlčím prkénku ve výklenku radnice objevilo se Buffkovo jméno. Záhy se sem začali sbíhati Zubřanští, aby zaraženě postáli a potom porokovali o této nové a překvapující, byť již očekávané události. Churavěl totiž Buffka plných dvanáct dnů, aniž se probral z hlubokého bezvědomí, do něhož upadl na nejvyšším stupni schodiště hotelu „U zlatého jelena“. Lékař, který v prvních dnech choroby utěšoval Moudrou Saloménu optimistickými hovory, brzo ustal v neupřímném počínání a přiznal barvu, poradiv jí, aby se připravila na nejhorší...

Celé město o tom vědělo, a přece je Buffkova smrt překvapila, poněvadž Zubřanští zpravidla uvěřili o těžce nemocném, že je mu zle teprve, když byl již na prkně...

Potom se objevil smuteční černý prapor na okresním domě, na hotelu „U zlatého jelena“ i radnici — a lidé se začali zajímati o hodinu Buffkovy smrti i pohřbu...

Zatím co se toto dělo na náměstí a v domě Buffkově, odehrálo se na hejtmanství zakončení historie druhého ztraceného — redaktora Matějovského, který stál, jak dovedl nejkajícněji, před rozhněvanou tváří uzdraveného hejtmana Řehořce...

Hejtman Řehořec stonal také dlouho — plných deset dní si hověl v posteli, krátě si čas pokuřováním z dlouhé dýmky a čtením nařízení, která došla v posledních měsících a k jejichž studiu při horlivém plnění úředních povinností neměl času. Pročetl je všechna — a co více: i strávil — ačkoliv se mu mnohá z nich zle příčila v žaludku. Hrozilo proto nejvážnější nebezpečí, že ho začne sužovati nuda.

Dostavil se však navýsost včas komisař Doubravský se zprávou, že je krajně třeba, aby začal zase úřadovat, poněvadž byl právě nalezen a dopraven do Zubřan původce jalové revoluce — Matějovský... A skutečně se mu podařilo takovou zprávou dostati hejtmana Řehořce s postele...

Doubravský mu však poněkud selhal, neboť Matějovský byl nalezen již dříve — ale jeho doprava do Zubřan vyžádala si několika dnů...

Byla to vzrušující a dlouhanánská historie...

Záhy — druhého nebo třetího dne po zmizení Matějovského — začala městem proskakovati pověst o podivuhodném objevení se bláznivého poustevníka v jeskyni v pasekovských lesích. Byla to zpráva s počátku velmi neurčitá, ale rozhodně zajímavá. Přinesly ji do Zubřan pasekovské ženské, které byly zpraveny dětmi. Za Pasekovem v zubřanských lesích byla skutečně jeskyně — a v ní, kde se vzal, tu se vzal, pojednou byl člověk vytřeštěného vzezření a jen tak polooblečený, že až chatrnost jeho odění budila soucit,

neboť bylo již chladno, noci studené — jimž dokonce les tepla nepřidal... V takové nepohodě přespával tam člověk v kupě mechu a suché trávy, snesených sem se všech okolních slunečných míst po mýtích. Ale co zejména zajímalo — žebral na dětech chleba a vyprávěl jim, že je ubohý pronásledovaný, že ho honí četníci a vojáci... A hned se dětí ptal, zdali neviděly někde nablízku těchto podezřelých lidí — a v zápětí prosil, kdyby snad spatřily, aby neváhaly honem přiběhnouti k němu do jeskyně a pověděti mu, aby se mohl včas ztratit...

Tak se dověděl o věci komisař Doubravský od pasekovského starosty, který jsa si vědom své úřední povinnosti, neváhal přichvátati s tak důležitou zprávou na hejtmanství. Jeho důkladnost a epická rozvláčnost zmátly Doubravského do té míry, že mu hlavou zabouřily důvěrné úřední zprávy o vyskytování se vojenských sběhů v lesnatých místech zázemí, kde se sdružují v tak zvané „zelené legie, polovojenské to organisace, za účelem krádeží a loupeží a jiných ještě činů, jimiž je ohrožován právní řád a bezpečnost občanstva. Vzpomněl i na velmi přísná ustanovení o bezodkladných zákrocích proti nim — a již již by se byl blamoval, kdyby si nebyl právě včas vzpomněl na Matějovského...

Vyslechl proto starostu a upokojil ho slibem, že věc důkladně vyšetří. Po jeho odchodu se zamyslil, ale nic kloudného ho nenapadlo. O polednách se setkal u oběda s profesorem Klímou a posteskl si mu do své svízele. A hle! Ten mu poradil. Řekl mu, že není radno chodit na zajíce s flintou — a proto, že by jistě četníci Matějovského splašili — že však chodí do gymnasia z Pasekova Havluc student, který jistě Matějovského zná — a ten že, náležitě byv poučen, nejlépe a v úplné tichosti zjistí potřebné. A že jeho rada byla vděčně přijata, vydal se ihned do školy, aby tam ještě studenta před skončením vyučování zastihl...

Došel právě včas, neboť při vstupu do školní budovy uvítal ho hlas zvonku, tetelící se radostí nad tím, že dnešní mučení je — chvála Pánu Bohu — skončeno... Postavil se proto ke schodišti a čekal — až se dočkal. Havluc student se ovšem nemálo polekal, když byl Klímou důvěrně zavolán a pozván, aby se asi za čtvrt hodiny dostavil k němu do bytu. A že žádný student, ani ten nejhodnější nemá nikdy čistého svědomí, stoupal v ustanovený čas s tlukoucím srdcem po schodech ke dveřím profesorova bytu. Teprve za nimi se mu ulevilo... Ujistil Klímu, že opravdu dobře zná pana redaktora Matějovského a že všecko provede k plné spokojenosti.

A třebaže patřil mezi nejprázdnější hlavy ve školních škamnách, osvědčil se v tomto případu znamenitě. Dík jeho dovednosti dověděl se druhého dne ráno Klíma a o polednách Doubravský, že jeho dohad byl naprosto správný...

Potom už šlo všecko jako na drátku...

Když se příštího dne ráno probudil na své improvisované posteli poustevník Matějovský, dávali mu dva četníci „šťastný dobrýtro!" — Matějovský — to se ví — že se lekl a vyskočil ze svého pelechu jako zajíc z pekáče. Ale neuspěl. Strážmistr ho srazil zpátky tak rázně, že dobrých pět minut nemohl popadnout dech, a závodčí zaujal u vchodu do jeskyně hrozivý postoj se zbraní v ruce... Vida to, vzdal se Matějovský každé naděje, že by se mu podařilo uniknouti, a začal se pod palčivým pohledem strážmistrovým třásti na celém těle... Ten skutečně stál nad ním jako vtělený anděl pomsty a v hloubi srdce litoval, že dopadený tak brzo vzdal se odporu. Po všech nepříjemnostech, které jim již Matějovský provedl, musili oba četníci z příkazu Doubravského vstávati ráno za tmy a vydati se do sychravé nepohody na takový kus cesty. Jaký div, že oba hořeli pomstychtivostí — a že se lehce dohodl strážmistr se svým podřízeným, že zmalují delikventu důkladně záda, jak jen dost málo se vzepře... Bohužel však — Matějovský na nic podobného ani nepomyslil... Několik hladných dnů zkrotilo ho dokonale. Všecka bujnost byla ta tam — a žaludek trvale šizený a proplachovaný křišťálovou vodou z lesního pramene počínal si v něm jako anarchista. I seděl Matějovský tiše a bázlivě jako oukropeček.

Proto se situace naráz obdivuhodně změnila...

Strážmistr ještě chvíli stál zamračeně, jako by se rozmýšlel — ale potom si odkašlal, odplivl a usedl na kupu mechu vedle Matějovského, k jehož nemalému překvapení začal takovou rozprávku... Že nemá vůbec příčiny, aby se jich lekal, poněvadž nepřicházejí ho zatknouti, nedonutí-li jich k tomu. Že je posílá pan komisař Doubravský, který by rád s ním mluvil se vzkazem, aby se jenom klidně vrátil do Zubřan, kde mu nehrozí ani kriminál, ani vyšetřování — a vůbec nic z toho, čeho se tak přespříliš obával...

(Pokračování.)

 FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

##Ruští spisovatelé za občanské války. 1918—1921.

(Pokračování.)

Goroděckij Sergěj Mitrofanovič, básník, syn známého historika, ještě za první revoluční vlády byl v létě 1917 poslán jako delegát z Persie do Tiflisu. Pracoval tam v místním sovětu, a zároveň vydával tam literární list „*Svobodná píseň*". Za německé okupace r. 1918 vydával umělecko-literární žurnál „*Ars*", kde tiskl vedle ruské také arménskou, perskou a gruzínskou beletrii v překladech, kritické a umělecké stati. V Tiflise také vydal knihu svých veršů „*Anděl Arménie*", organisoval místní „Cech poetů", jenž pak vydal básnický sborník „*Akmé*". Měl tu také účastenství v satirickém žurnále bolševickém „*Nart*" (Janek, jankovitý kůň), jediném satirickém listě, na jaký se ani v evropském Rusku bolševici nezmohli. R. 1919 žil Goroděckij v Batumu, kde vydal sborník překladové literatury východní „*Džejran*". R. 1920 byl v Baku, odtud pak vrátil se do Petrohradu, jako spolupracovník sovětského tisku.

Grabar Igor E., kritik a historik ruského umění výtvarného, zůstal také v Sovdepii, spíš z lásky ke všem těm pokladům uměleckým, jež nedalo mu srdce opustit, než z příchylnosti k novému regimentu státnímu. Jako odborník byl potřebný vládě jako sůl, a stal se vedoucím duchem při musejním oddělení lidového komisariátu osvěty, a všechnu svou péči věnoval nesmrtelným sbírkám Eremitáže, Zimního paláce v Petrohradě, Treťjakovské galerie, Rumjancevského musea a j. v Moskvě. Neméně staral se o důležitá musea ve velkých městech venkovských — aby neporozumění a zlá vůle provinciálních satrapů jich nerozkradla. Z jeho četných statí, politicky bezbarvých, ale odborně sytých a přesných, vychází na jevo, jak přehnány byly (bohudík!) zprávy o nešetrnosti k památkám uměleckým a architektonickým, o krádežích zlatých předmětův a obrazů v Eremitáži, v Treťjakovské obrazárně a jinde. Žije nyní v Rize, prý jen dočasně, jako umělecký expert, jenž měl hlavní slovo při jednání mírovém mezi Varšavou a Moskvou, a má odtud říditi návrat polských uměleckých památek do Ruska kdysi zavezených. Pak hodlá se vrátiti zase na své místo do Moskvy, a státi dále na stráži uměleckých pokladů svojí vlasti. Hrdina svého druhu!

Grebenščikov Georgij Dmitrijevič žil za občanských válek trvale na Krymu, teprve koncem r. 1920 přestěhoval se do Cařihradu, nyní žije v Paříži a pracuje pilně beletristicky. V Oděsse v časopise „Sjednocení" vyšla r. 1919 jeho výborná povídka „*Dřímota*", a samostatná delší povídka „*Vlčí život*", ale začátkem r. 1920 bylo třeba odložiti pero, a chopiti se fysické práce. Pracoval v lese i v městech, jako vozka, nakladač, nádeník, aby uhájil živobytí. Války světové účastnil se Grebenščikov jako voják, a v Karpatech napsal román „*Čurajevy*", který hodlal již M. Gorkij r. 1917 otisknouti v almanachu „*Parus*" (Plachta), ale nedošlo k tomu již, a tak román vyjde teprve letos v Paříži, přijat pro nový měsíčník „Soudobé zápisky". V knize vyjde tu i řada jeho povídek, porůznu psaných za války, nyní Grebenščikov jako spolupracovník „Obšč. Děla" tiskne tam obrázky a črty ze života ruských emigrantů, a povídku „*Pes se modlí*".

Gusev-Orenburgskij Sergěj Ivanovič žije v Moskvě jako spolupracovník bolševických listů. R. 1919 vydal v Kazani povídku veršem „*Za svobodu*".

Jablonovskij Aleksandr Aleksandrovič, nejlepší ze soudobých feuilletonistů, pracoval 1918 až 1919 v Kijevě, 1920 v Rostově, z Novorossijska evakuován „návštěvou ke králi anglickému" do Egypta, od prosince 1920 žije v Paříži.

Juškěvič Semen Solomonovič, za války horlivě činný, vydával v Petrohradě *Sebrané Spisy*, r. 1919 působil v Oděse, kde oslavil 25letí literární činnosti. R. 1920 žil v Kišiněvě, pak přes Paříž ujel do New Yorku, kde vydává znova své romány a dramata (sociální román ze židovského prostředí „*Naše sestry*" a j.).

Karějev Nikolaj Ivanovič, proslulý historik ruský, býv. prof. petrohradské university, jenž pobyl několikrát před lety v Praze, bydlil r. 1919 ve Smolenské gubernii, pak vrátil se do Petrohradu, kde živořil v útulku pro staré profesory. Zemřel více než 70letý (* 1850) nákazou krve od omrzlin na nohách, získaných tím, že na mrazu stával celé noci před krámkem, kde se vydávaly brambory.

Korolenko Vladimír Galaktionovič, sklíčen poměry, od převratu bolševického žije zcela samotářsky na vesnici poblíž Poltavy. Je nemocen, a píše „*Vzpomínky*" ze svého pohnutého života literárního i veřejného působení.

Kotomkin A. E., ruský básník, rodem ze sibiřských sedláků, zapsal se dobře v pamět naší čsl. armády svým veršovaným dramatem „*Jan Hus*", jež hráno po prvé v Ťjumeni a pak mnohokráte v Omsku, Irkutsku a po celé trati sibiřské. Napsal i historické drama „*Livonští rytíři*". Žije nyní v Praze, studuje české dějiny husitské doby.

Kuprin Aleksandr Ivanovič, po potlačení všeho nebolševického tisku r. 1918 pronásledován vládou a zachráněn dvakrát před smrtí přímluvou Gorkého, uchýlil se s armádou Judeničovou z Gatčiny do Finska, do Helsingforsu, a r. 1920 odjel odtud do Paříže. Ve Finsku vydal knihu povídek z posledních let, nyní v Paříži pracuje pilně literárně, a vydal tam

několik knih prací starších i nových. V Berlíně vyšel 5. svazek jeho *Spisů*, zahájených už v Moskvě.

Lazarevskij Boris Aleksandrovič r. 1918 žil v Kijevě a pracoval pro ruské i ukrajinské listy literárně. R. 1919 v Oděse v obvodu armády Denikinovy, v Zakavkazí konal serii přednášek, r. 1920 sloužil jako kontrolor na francouzském parníku, jezdil mezi Batumem a Marseillem. R. 1920 v Cařihradě vydal román „*Vdova po kapitánu*", nyní žije v Paříži. Za pobytu na Kavkaze napsal „*Dívky a ženy arménské*", v Paříži vytiskl velkou povídku „*Institutka*" (v „Obč. Děle"), a tiskne knihu povídek „*Noční pláči*", současně aktovku s týmž názvem. (Dokončení.)

LITERATURA.

Bohdan Kaminský: *Král pianistů* a jiné črty humoristické. — Sebraných spisů veršem i prosou sv. II. Nákl. Unie v Praze.

Jako ve verši svou zádumčivou notu a v novele soucit se ztracenými existencemi, tak v humoresce má Kaminský svůj osobitý ráz v ironisování sama sebe. Bera jako vypravěč na sebe slabůstky, hříchy, pošetilosti a domýšlivosti lidské, nutí čtenáře, aby tento sám sebe poznával, více, než kdyby mu mravokárně kázal. Naproti tomu pro jiné lidi má obdiv: tak pro „Krále pianistů". A tímto obdivem ho vylíčí tak, že vidíte figurku v celé její směšnosti. Tento způsob jest také základním tónem „Věčné lampy" a „Ideálního bytu"; vedle nich „Žena s pěti nohama" a „Píseň loučení" jsou satiry na společenské zjevy, námětem ne nové, ale vybavené vypichováním podrobností, jimiž auktor jim dává své osobité světlo. Nejpůsobivější u obecenstva budou asi „Zápisky potulného herce", grotesky, k nimž popud daly skutečné příhody, ale které bohatě byly fantasií vyšperkovány. Ale i pod groteskou chvěje se hluboký stesk bohémského života. Vůbec nesmíme při humoru Kaminského zapomínati na celou jeho tvorbu a poznáme pak, že humorista se světobolným veršovcem si neodporují, ale že jen trpká všednost života vyvolává jeho úsměvy, aby v určitou chvíli zakryly tajemství nitra. *Kaz.*

▪

„*Země a lidé*", svazek 15. až 19. Nákladem České grafické Unie a. s. v Praze.

„Tulákova knížka", kterou napsal J. Spirhanzl-Duriš, obsahuje kresby z Ruska a ze Sibiře, jak si je načrtal do svého zápisníčku zajatec a český legionář, zprvu snad jen pro své vzpomínky. Nemluví téměř o válce, která jej zavedla do cizího neradostného prostředí, proto však jest jeho vypravování tím prostší a upřímnější, proto jsou jeho líčení krajů a krajinných nálad tím věrnější, jeho vypravování o lidech, zvycích i příhodách tím poutavější. Cesta vedla autora z Uralu až do Vladivostoku. — Ve svazku 16. vypravují Wettstein a Pajeken o jihoamerických pralesích, a to Dr. A. K. Wettstein o pralese brasilském a Pajeken, známý již ze sv. 11., o svých loveckých dobrodružstvích ve Venezuele. Knížku přeložil a upravil Dr. Augustin Bayer. Doporučovati Sven Hedina pozornosti bylo by zbytečno. Sv. 17. obsahuje druhý díl jeho „Dobrodružných cest" (v úpravě Dra F. Štůly), zejména pak o tom, co zajímalo veškeré čtenářstvo již v dřívějších překladech ze Sven Hedina — o úsilných, ale marných pokusech cestovatelových, aby vnikl do Lhassy. 18. svazek obsahuje práci Jóna Svenssona, který je znám českému čtenářstvu již z drobnějších prací beletristických jako jeden z hlavních představitelů moderní islandské literatury. Autobiografická knížka „Nonni", v níž mladý Islanďan vypráví své příhody (přeložil prof. B. Dolák), vzpomíná na cestu, kterou podnikl v dětství z Islandu do Dánska a do Francie, bude zajímati zejména mládež.

Sv. 19. přináší několik vzpomínek amerického politika a horlivého sportsmana Theodora Roosevelta (Lovecké potulky po východní Africe), jenž podnikl r. 1909 loveckou výpravu do Afriky, kde je opravdu, pokud z vypravování soudíme, radostno loviti — kořist nejrůznějšího druhu je bohatá a zrak spatří za snesitelného podnebí přírodní krásy a zjevy, jež mu navždy utkví v paměti, právě jako odvážná dobrodružství. Náruživý lovec pak dovede svou radost a rozkoš i rozčilení sděliti s čtenářem. Proto patří Rooseveltova knížka, opět ilustrovaná a opatřená mapkou, plně do této zábavné sbírky. —*btk*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava české moderní krajky uspořádaná Státním ústavem škol pro domácký průmysl v Topičově salonu, červenec 1921. — Česká moderní krajka není cílem, položeným ve vzdálenou budoucnost. Je zde, výstava předkládá její růst a chod. Je to výstava prací škol krajkářských, jež chce Státní ústav škol pro domácký průmysl vésti na pravé a dobře vybudované cesty. Važme si toho, že uměleckoprůmyslové obrození české krajky je založeno na úvahách uměleckých, stylistických, že neřídí se jen a jen vrtochy mody, jež snáší třeba opačné idee. Jestli už krajkářství jako celý umělecký průmysl spočívá na základech povahy obchodní, pak i obchod může toto úsilí o českou moderní krajku uvítati jako živel oživující, moment pohybu.

Dekorativní talent, dekorativní schopnost je zde věc přirozená, předpokládaná — není třeba

o ní mluviti. Spíše třeba se zdržeti u stránky technické stylisace. Většina navrhovatelů moderní krajky nedosáhla ještě pravého stupně mysliti v materiálu a technice krajky, úplného porozumění pro způsob a prostředky, jimiž má býti návrh krajkové kresby uskutečněn. Všechny ty duchaplné vinutiny a výřezy, provedené neuvěřitelně trpělivou a něžnou prací ruční, musí býti vytvořeny z materiálu a techniky, v dané ploše lehce rozestřeny a s prázdnou plochou dokonale vyváženy. Krajka má jemný a průhledný podklad své struktury přiměřeně zdobiti; přesmíra dessinu působí snadno nekrajkově, příliš plošně, příliš malířsky. Většina navrhovatelů moderní krajky nejsou „čistými krajkáři“, nedovedou účin krajkové kresby odvoditi z materiálu a techniky s pravou ekonomií prostředků. K uskutečňování takových výsledků můžeme zatím voliti cestu kratší, odevzdáme-li návrhy kreseb krajkových k technickému překreslení člověkem technicky myslícím a cítícím, poslední schválení překresleného návrhu ponechávajíce původcům.

Emil Edgar.

 TÝDEN.

* Nové vydání ruských klasiků (Tolstoj, Dostojevskij, Gončarev, Turgeněv, Čechov atd.) začalo vydávati německé nakladatelství J. P. Ladyšnikova v Berlíně, jedno z těch vydavatelstev, které podporují touhu po dobré ruské knize v cizině, když v Rusku samém není na vydání ani vůle ani papíru ani peněz. Vedle něho bylo v Berlíně zřízeno nové nakladatelství ruských knih „Slovo“, ohlašující rovněž nová vydání ruských klasiků. *—btk—*

* Nedostatek papíru v Rusku dostoupil té výše, že (jak referuje „Krasnaja Gazeta“) došlo k zpracování papíru pobraného z různých archivů. K zpracování užívá se nezřídka nejen krásných starých vydání ruských klasiků, nýbrž i nenahraditelných státních listin a vládních aktů z 18. století. Papíru takto nabytého užívá se hlavně k psaní a k tištění novin. Často však stává se i, že na papíru, jehož se dosáhlo ze zpracování starých tisků klasických, vydává lidový komisariát pro osvětu nové přetisky děl klasických. Není nad šikovnost! *—btk—*

* Je zajímavo uvésti několik číslic z filmové výroby v Americe. V prvním čtvrtletí roku 1921 bylo ve Spojených státech severoamerických 414 filmových továren, které dodávaly své výrobky ve Spojených státech a v Kanadě existujícím 19.996 biografům. Majetníky továren jsou většinou akciové společnosti, jejichž jmění nezřídka přesahuje pět i deset milionů dolarů. Samy školy Spojených států mají skoro 6.500 vlastních biografů, ale biografických představení užívají hojně i školy, jež nemají vlastního projekčního přístroje. Filmové továrny dostávají denně průměrně 50 rukopisů filmových libret. Že americké biografy bývají často bohatým zdrojem příjmu pro různé dobročinné akce, je zřejmo na př. z toho, že Hooverově sbírce pro ulevení bídy evropských dětí daly na 700.000 dolarů. Výdělek biografů, divadel a kabaretů činí v Americe ročně asi miliardu dolarů. Ohromné peníze shltne reklama. Tak na př. filmový továrník L. Selznik vydá na ni do roka přes dva miliony dolarů. *—btk—*

* V Praze nebo v Berlíně má prý býti co možná záhy založeno americkou YMCou velké vydavatelství ruských knih, jejichž vydávání v Americe je znesnadněno příliš velikou režií, kdežto u nás bude lze vydávati cenná díla ruského písemnictví v originále a novou tiskovou metodou manulem bez sazby (patent „Unie“) za ceny značně levnější. Na Prahu se počítá tím spíše, že vývoz knih z Československa je mnohem snazší než z Německa, kde je třeba platiti velkou vývozní přirážku. Knihy mají býti dodávány hlavně do Ruska a to učebnice pokud možno zdarma, díla vědecká a beletristická za ceny výrobní. YMCA pomýšlí věnovati do podniku základní kapitál pěti milionů dolarů. Rukopisy děl, jež mají přijíti na řadu nejdříve, jsou prý již připraveny. *—btk—*

* Dvě biografické a literární studie vyšly nedávno v Paříži o autorech také u nás hodně známých: Emila Vinchona: „Maurice Rollinat“ a Alberta Thibaudeta: „La vie de Maurice Barrès“. *Aa.*

* Zprávu svou o odhalení pomníků na Růžovém paloučku a v Litomyšli doplňujeme uvádějíce, že oba pomníky zhotoveny podle návrhů prof. arch. Al. Meteláka a konstrukt. návrhů řed. inž. K. Preise za vedení odb. uč. K. Schneidra.

V Pittsburku otevřena v minulém měsíci dvacátá výroční internacionální výstava obrazů. Přisouzené tři medaile, zlatá, stříbrná a bronzová rovnají se cenám 1.500, 1000 a 500 dolarů. *—Aa—*

* Čechům v Ostravě má býti přikázáno tamější bývalé německé divadlo, náležející městu. Ostravští Němci však žádají za odstoupení náhradu čtvrt milionu korun a to je hlavní překážkou převzetí divadla v českou správu. *—btk—*

V Praze, dne 4. srpna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

POZDRAV
ALOISU JIRÁSKOVI

(1851–1921)

Nejvyšší cíl si vytyčit
a stavět kámen ke kameni,
by v oblak zved se jasný štít
do slunečného rozednění,
dát život velké výpravě
v zem zaslíbenou veda lid
a vkročiti v ni jásavě:
co může slavnějšího být?

S temena Řípu rajský kraj
kol kolem volný spatřit v kráse
a tisíciletou vzkřísit báj
a tělem učiniti zase,
a Amosovo věštění
zde v slastné skutečnosti žít
jak vítězství, jak splnění:
co může šťastnějšího být?

Znal's probuditi hrdiny,
by pomáhali Tvému dílu,
a poslal's do měst, v dědiny,
své knihy, a v nich českou sílu,
to Psohlavec tam pyšně stál
a Roháč v život vtělený,
tam jeho prapor s věže vlál,
roh Bratříků hrál ozvěny.

Tam římské drtil okovy
kostnický hrdina Tvůj smělý,
tam hradby čněly Žižkovy
a vozy tvrdým vzdorem hřměly.
Bijte, nežívte! Rozuměl
Tvůj národ živen odbojem,
by hradby stavěl ze svých těl.
Tvůj duch, Tvá vůle byly v něm.

A temna doba neblahá,
v níž jakby pod korou pře zrála,
jak strašná smrtí výstraha
mu v život před očima stála.
Pily se doušky dobrých vín,
ó, vinaři, z Tvé vinice,
než v jarý vtělily se čin
v poledním slunci zrajíce.

Jak děkovat Ti? — Ještě mrak
přes naše slunce přejde chvílí,
a kdesi ve tmách rudý zrak
podlitý zlobou zkázu šílí,
ale Tvá víra žije v nás,
Tvá láska srdce zahřívá,
Tvůj národ v síle jako hráz –
a mračna přejdou bouřlivá.

Ó, dočkáš se, že růžemi
palouček zavoní nám celý,
poslední svár v nich oněmí,
a pomine, co rve a dělí.
Tvou duší dýchá národ náš,
poslední strážeň přežije,
a z růží oněch jeho stráž
Ti sladkou kytku uvíje.

Fr. S. Procházka.

Karel V. Rais:

O AL. JIRÁSKOVI.

Oči českého lidu ze všech domovů jeho obracejí se zvláště letos do pometujských a poúpských luhů, do celého krásného Náchodska, jak by láskou rozníceny pátraly, nespatří-li tu na květnatých stráních, na pokraji starých lesů, v polích nebo v lučinách zadumaného stárnoucího poutníka, zvolna kráčejícího těmi luhy, jež učinil známými všude, kde česká srdce tlukou; pátrají, hledají, zda nespatří tu na známých, milých místech zamyšleného přítele svého, jejž tu před sedmdesáti lety venkovská maminka v nízké světnici do chudé jen kolébky ukládala, jenž tu rostl, selský synek malého pohorského města, jejž odtud rodiče těžce vypravili na vzdálené školy a jenž vyspěv, celý život v srdci nosil národ celý a teď žije v srdcích národa celého... Ačkoli celý život neúmorně pracoval, statků pozemských mnoho nenastřádal, ale za to vrací se bohat nesmírnou láskou, jež se za žádné pozemské poklady koupiti nedá, láskou národa.

Všechen národ ve všech zemích jeho těšil, sílil, povznášel, oslavil a jemu celému patří, ale rodný kraj a jmenovitě rodiště své jako nejvěrnější syn přitiskl si k prsám nejvroucněji. Řekni po českých vlastech: Hronov — a ozve se Jirásek; řekni: Jirásek — a ozve se ti Hronov.

Syn „podkostelních Jirásků“ z čísla 90., měl otce rolníka a pekaře, vytrvalého pěstitele zděděných polí, milovníka domácích zvířat, jmenovitě koní, kterouž lásku syn zdědil po něm. Otec byl vlastně vyučen tkalcem, pekařství naučil se od své ženy a o výuční list musil se dodatečně přičiniti. Znal jen starost a práci, touhy po radovánkách neměl, nekouřil, do hospody nechodil, nepil; lopotil se, ale živnost byla zatížena, dětí řádka a léta zvláště zlá, takže přicházelo nejedno hořké zklamání. Když po letech musil dědictví své prodati, z lítosti vyhýbal se pohledu na drahý krov. Od něho má syn lásku k rodné hroudě, lásku k drobnému lidu, jehož srdce srostlo s těmi hrudami, jimž dával mozoly své a od nichž nemohl se odtrhnouti — k tomu lidu, jenž si zachoval krásné tradice, po předcích zděděné a v nejhorších dobách, v nejtvrdším útlaku svou českou bytost a svůj krásný, jadrný jazyk.

Maminka, rozená Prouzová, z bílého domku s mansardovou střechou, javorem zastíněnou, a s podsíňkou (č. 20.), byla dobrý anděl domu, nejen ruce, ale i srdce jeho. Jedna z těch drahých maminek našich, jež pracovitostí svou a vroucností svého srdce vychovaly nám buditele i bojovníky národní. Bývaly ty maminky ženy prosté, upracované, ale s dušemi jako křišťál. Od jitřního šera do večerní tmy šukaly stavením, běhajíce z práce do práce, vždy čilé, ke každému srdečné, dobrotivé a dýchající pro své děti. Ačkoli ruce prací kameněly, ačkoli vrásek v tvářích přibývalo, oči vždy byly jasné, úsměvné a v srdcích vždy zůstalo tolik tepla, tolik smyslu pro něco krásnějšího, vznešenějšího, co není jen z tvrdého světa tohoto, že mohly tím na cestu životem bohatě podíleti děti své. Těžký úděl života přijímaly tiše, oddaně, vidouce v něm svatou povinnost — nežalovaly, neproklínaly, nezáviděly, ale milovaly a žehnaly. Kéž pevnost, pracovitost, vytrvalost otců našich, kéž vroucnost, čistota srdce a duší těch matek našich zůstávají s námi a zas bude více lásky v národě!

Jiráskova matka při těžké práci vychovala šest dětí a při všech starostech měla vždy v duši tolik jasna! Byla obdařena výbornou pamětí a zachovala si nejen co sama prožila, ale také co od jiných slýchala. Pamatovala časy zlé i dobré, těch prvých více, pamatovala léta míru i války a uměla o nich povídati. Za život utkvělo jí v mysli mnoho lidí z celého okolí, mnohé postavy zajímavé a uměla je bystrým slovem předváděti. Bývala horlivá čtenářka, milovala vypravování zkušenců a zachovala si množství tradic lidových, národního mudrctví, zpráv o krojích. Tichou snivost v duši, lásku k národní poesii, k minulosti, velikou paměť, vzácnou obraznost má syn po ní. Ne nadarmo už za útlého mládí plížíval se za ní, cupal kolem ní, při práci její u ní sedal, do sklepa i na půdu šoural se za ní, přihlížel, když v nístěji pod komínem zatápěla, kolem stavení, na zahradě ji věrně sledoval. Z duše její nejeden motiv, vzpomínka, drobnost přešla do práce jeho. Tradic od ní zachycených nebo po jejím příkladě nasbíraných je v dílech jeho bohatství veliké, ať zmíním se na příklad aspoň o jeho pohádkových dramatech „Lucerna“ a „Pan Johanes“, kde je jich jako kvítí v louce.

Maminka to byla, jež synovi, když byl na studiích a potom profesorem, všecky dopisy psávala, zlaté rady dávala, novinky z domova zvěstovala a hochu svému, potom i nevěstě a dětem jejich vroucí slova babiččiny lásky vzkazovala.

V tom milém domově byl ještě jiný pramen, z něhož vnímavý chlapec lačně pil: do pekařské domácnosti přicházelo mnoho lidí i z vesnic, zvláště v neděli; byli to rolníci, tkalci, formani, Češi i Němci, koňaři, jedoucí z trhu, a také vojáci pěší i jízdní se tu nejednou objevili; jezdili tudy páni v kočárech, páni úředničtí i duchovní a v pohostinné domácnosti podkostelních Jirásků nacházeli útulku, odpočinku i pocestní řemeslníci, obchodníci, mnozí z dáleka. Co tu poznal postav, co slyšel zajímavých i jadrných řečí, zkušeností, životního moudra, pěkných písní!

Pravidelně přicházeli na toulku besedníci hronovští a jejich hovory byly škola vzácná. Zde vnímavý hoch už v mladistvém věku slýchával pověsti o Rybrcoulovi — panu Johanesovi — jak chodívá na Kačenčiny hory, krásnou pověst o Turovu, o Žižkovi, o Jiříkovi z Poděbrad, o Koldovi z Náchoda, o Prusech, o Laudonovi atd. V pozdějších letech student, potom profesor a spisovatel usedal mezi ně a neposlouchal jen, ale vyptával se, zpovídal. V nové kronice „U nás“ je mnoho z jejich starých hlav. Jednou mi vesele vypravoval, jak se vesnického starce vyptával na myslivce Miliona a jak strejc, vypověděv všecko, co věděl, náhle se tajně přiklonil, na všecky strany se ohlédl a potom velmi důvěrně sděloval: „Víme, já tam chodil za holkou, ale to žádnej neví, to do ty kroniky nedávejte!“ Byl už jako mlíko, ale ještě měl starost, aby nikdo nezvěděl o jeho mladých spádech.

Škola, do níž Jirásek chodil, byla vystavěná r. 1688, tedy chatrná, dřevěná, nízká, pod šindelovou střechou; ale nebyla, jak na jedné škole okolní stálo napsáno, „učiteli pro soužení a dětem pro trápení“. Jirásek s největší vděčností vzpomínává na pana učitele, principála Vendelina Sagnera i na spomocníka Karla Janků, dosud žijícího, muže pilné, na svou dobu pokročilé, horlivé čtenáře.

Tehdy také ministroval a chrámová veleba, slavné obřady vánoční, velikonoční, Boží Tělo, hudba na kůru i zpěv lidový mladou mysl dojímaly, rozněcovaly, povznášely.

A jiný ještě velkolepý chrám na mladou duši působil: chrám boží přírody. Za otcem do polí běhával, dobytek na pastvu vyháněl, šťasten zíral po luzích i lesnatých stráních, proháněl se na pažitech, sluncem ozářených, poslouchal skřivánka a křepelku, tajemný šum zašeřelého lesa, pozoroval květy, brouky i motýly, nebo se rozhalekal, rozezpíval, až protější stráně odpovídaly. Někdy za jarního nebo letního nedělního dopoledne vykrádal se do polí a zde v svatém tichu, do něhož chvílemi zaléhala jen vzdálená, stlumená hudba kostelní, pohružoval se do vůně, šepotu, měkkého oddychování širé, spanilé přírody. I les ho lákával, nejen les jarní, kdy mladé břízky leskly se zlatou zelení a pod nimi kvetly petrklíče, lechy a plicník, nejen les, letní vůní prohřátý, ptačími písněmi a bzukotem hmyzu oživovaný, ale také les zachumelený, tichoučký, půda jeho pod sněhem, v němž chodilo se jako v mouce, kdy nad hlavou visely baldachyny snětí, ověšené rozčechranými šňůrami z jíní a s těžkými závěsy ledových ozdob. Bohatá horská příroda velkými i drobnými výjevy uchvacovala duši, opojovala, omamovala, povznášela, takže navždy zůstal její...

S otcem chodíval také do mlýnů, z jejichž ovzduší uchoval si nejednu vzpomínku na hovorné stárky, mládky, sekerníky, krajánky, jak toho máme sledy v povídce „V Pekle“, v „Černé hodince“, v „U nás“, v dramatě „Lucerna“ a j.

Veliký vliv na hocha měly také panáčkové komedie, jejichž principálové, hlavně Fink, přijíždívali s hubenou kobylkou a s obedněným vozem, v němž byla celá domácnost, ale také sbalené jeviště a bedny, ty tajemné skrýše, v nichž odpočívali všickni hrdinové i hrdinky z her Faust, Vilfing Štubenberský, Horia Glosko, Posvícení v Hudlicích, králové a princezky, rytíři a jejich družky, kmotr Škrhola, cukrament, přihlouplý Michálek, starý hrobník, pan Franc ze zámku a hlavně Kašpárek čili pimprle, ten obveselovatel starých i mladých.

A po divadlech loutkových přišla divadla živá, v nichž vystupovali ochotníci domácí a studenti, divadla, o něž nejvíce staral se milý pan Knahl, známý nám jako Antonín Kalina z knih „U nás“ a student, bratranec Adolf Prouza, malíři i režiséři.

Na divadle spatřil kusy Štěpánkovy, Klicperovy, Tylovy, tu vedle osob občanských shledal se zas i s rytíři a s jejich dámami. Od mladosti rád kreslil i maloval, umačkaný krejcar obětoval na papír, na barvičky a na pemzlíky, vykouzluje si jimi hlavně koně, tu starou lásku svou, potom vojáčky i celé boje a konečně přibyli k nim i rytíři v pláštích, brněních, v helmicích a vždy s dlouhými meči. Dovedným kreslířem a malířem byl starší bratranec Prouza a jeho umění bývalo Jiráskovou sladkou touhou. Nabytá dovednost kreslířská velmi mu později na cestách a při studiích k pracím prospívala.

Chlapcem jsa, miloval také hru na vojáky, s nimiž pořádával hojné cviky a potom i celá tažení, a jako na štětce a na barvičky, tak i na šavle, na luky, na prapory, na čáky obětován byl nejeden vyministrovaný groš.

Jedenáctiletého synka odvezl otec do vsi u Broumova, aby se naučil německy, vychodil čtvrtou třídu hlavní a potom pokračoval na benediktinském gymnasiu. Přišel tam národně již hodně uvědomělý a mezi cizím lidem se to vědomí ještě více utvrzovalo. Učitelé benediktini byli většinou Češi, někteří muži vlastenečtí, a dovedli i na německé škole na srdce svých sourodáků působiti v dobrém duchu českém. Divoký německý nationalism, pokořující nás, tupící, nenávidící, tenkrát ještě tak nebujel, jakož tehdy vůbec německá pýcha, zloba, nenávist nebyly jako dnes. Jirásek zachoval si v paměti některé zvláště zajímavé postavy kněžských učitelů a jistě v pozdějších kresbách užil nejednoho rysu z těch broumovských vzpomínek.

Na vyšší gymnasium odešel do Hradce Králové a v tom starobylém krajském a školském městě, na severovýchodě vlasti nejvýznačnějším, český obzor otevřel se mu šíř i výš. Tam spřátelil se také s Bohdanem Jelínkem, básníkem již tehdy osvědčeným, krasavcem, po němž nejedno srdce vzdychalo, a zůstali si věrni až do konce Jelínkova zlomeného života. Na něj a na bratrance Dra Prouzu Jirásek nikdy nezapomněl.

Ze studií gymnasijních zmiňuji se ještě o tom, že stále ještě pilně kreslíval, ba toužil státi se malířem a že pilně četl. Největší dojem učinil naň Mácha a Němcové „Babička". Když jako broumovský kvartán r. 1867 byl doma na svátcích, byla tu právě Kulasova divadelní společnost a u ní básník Václav Šolc, pěvec „Prvosenek", duch vzácně nadaný, ale rozháraným nitrem štvaný. Tak po prvé spatřil — českého básníka...

Dojmy z vojny rozrušily mladou mysl a hluboce se do ní zaryly, vždyť Hronovem prošly spousty německých vojsk a na náchodských stráních, v úvalech i v rovinách rozhoukala se děla, hřměly pušky, ržáli koně, stenali ranění. Student spatřil bojiště s celou zkázou a zhoubou a co viděl, nezapomněl nikdy. Pozdější výtečný líčitel bitev a bojišť zachytil jistě nejednu vzpomínku na svou pout po bojišti.

Doma rád hrával divadlo, studenty, milovníky a vystoupil v kusech, té doby všude po Čechách hraných, jako: v Divotvorném klobouku, v Oukladech a lásce, v Sedláku zlatodvorském, Břetislavu Bezejmenném, v Diblíku z hor, Preciose atd.

Na podzim r. 1871 šel do Prahy na filosofii a tenkrát stověžaté město, o němž dříve jen slýchával a čítával, po němž stále toužíval, spatřil po prvé. Ale nastal tam hmotný zápas. Jednu dobu písařil v advokátní kanceláři, jindy nemaje jiné rady byl nucen studovati doma a když byl v Praze rok poslední, učil na soukromém gymnasiu Dr. Made.

Není však mým úmyslem, abych Jiráska podrobněji sledoval na celé jeho životní pouti; to, co jsem pověděl, učinil jsem jen proto, abych naznačil, jak v domově, v rodném kraji tkvějí kořínky jeho lidské i literární bytosti. Jen o jedno musím ještě zavaditi: o milou, skrovnou sedničku v jeho rodném domku, o sedničku, pod jejíž nevysokým stropem mnoho hodin prosnil, kde nad knihami sedával, divadelním úlohám se učíval, kde potom psával prvé básně i prósu, ať jmenuji zvláště „Skaláky". Z té sedničky hledíval do milé zahrady, na její trávníky, rozkvetlé tisíci pampelišek — odtud snad jeho láska k lučinám, pampeliškami rozkvetlým — k vodě, vrbami vroubené, do luk a dál až na Jírovu horu, v noci naslouchával šumu starých štěpů i šplounající vody a v neděli rád patříval na silnici, po níž lidé scházeli od kostela, od lip, farářem Regnerem-Havlovickým zasazených, a kdy se tam objevovala také maminka v svátečních šatech, se salupem na ramenou, s hedvábným šátečkem na hlavě. Díval se dojat. Jak byla ta maminka milá, jak jí to slušelo...

* * *

Já jsem o Jiráskovi po prvé zvěděl snad asi r. 1875 ze Světozora a když se mi potom dostali do ruky jeho „Skaláci". R. 1877 chytl mne svěží povídkou „Markytánka", jež vycházela v Lumíru, a od té doby sledoval jsem již díla jeho napořád. Četl jsem Na Krvavém kameni, Na dvoře vévodském, Obětovaný, Ráj světa, Poklad atd. i se všemi pracemi drobnějšími. Tu již jsem také věděl, že je profesorem v Litomyšli, kde žije také Šmilovský. Jméno Jiráskovo šíř a slavněji proniklo, když r. 1878 ve Světozoru otiskoval „Filosofskou historii", půvabnou tu idyllu litomyšlskou, po dvou letech v Květech povídku „U rytířů" a později „Na staré poště". V nich bylo tolik tepla, svěžesti, vůně dobové, tak milé postavy, pevnou rukou vykreslené, k tomu tolik jarního dechu probouzející se vlasti, že čtenáře okouzlily. Těmi pracemi ze staré Litomyšle Jirásek jméno své s jménem starobylého,

milého města navždy spojil a k Náchodsku svému připojil Litomyšl.

Student z reálky litomyšlské pověděl mi později, že profesora Jiráska mají všickni rádi, že je muž neúmorně pracovitý, nadšený, ochotný, že je činný v národních spolcích, že i rád tančíval, nikoho nezarmoutí, že je ženat s bývalou slečnou Marií Podhajskou a má dvě rozmilá děvčátka. S podobiznou Jiráskovou seznámily nás naše illustrované listy.

R. 1888 dostal se do Prahy a teprve zde poznal jsem ho osobně. Pamatuji se jako dnes, jak jsme toho roku jednou za podzimkového chladného večera šli s bratrem od Národního divadla Ferdinandovou, nyní Národní třídou proti řadě chodců a náhle jsme se současně dotkli loktem; proti nám šel Jirásek. Poznali jsme ho oba hned. Sám šel, oděn v tmavý zimník, se zimní čepicí na hlavě. Přešel, my se zastavili a hleděli za ním, dokud v zástupu nezmizel.

Toho roku jsme ještě jednou za týden a sice v sobotu odpoledne chodívali do kavárny Slavie, do prvé místnosti vlevo. Tam jsem se s Jiráskem seznámil a sedávali jsme potom nejednou u společného stolu čtouce, hovoříce. Já sám byl jsem tehdy v Praze teprve druhý rok a byl jsem jí ještě všecek opit. Oči byly zmámeny Prahou kamennou a při tom stále spatřovaly někoho, o kom jsem dříve jen čítával. V Slavii byla zvláště příležitost poznati mnoho lidí veřejně známých, literátů, politiků, umělců výtvarných, hudebních, divadelních. Zde viděl jsem po prvé Ant. Dvořáka, Fr. Kolára, Mikoláše Alše, jednou vídeňského prof. Alberta a jednou také Masaryka atd. a vždy poznal jsem je jen dle podobizen.

Znám se tedy s Jiráskem třiatřicet let a nyní mám o tom vypráváti.

Když jsme letošního roku po vánocích dostali výzvu, abychom k jubileu Jiráskovu napsali vzpomínku, mluvili jsme o tom s prof. Thomayerem a ten pravil: „Co máme ještě psát, když jsme každý takové vzpomínky psali už několikrát? Jirásek je český spisovatel a gymnasijní profesor — jaké tu zvláštní zajímavosti? Práce, starosti a co jiného? Kdyby byl býval aspoň námořským loupežníkem!“ Pravda, nějakých bohatých zajímavostí, napínavých příběhů ani já vypráváti nemohu, protože jich v životě Jiráskově není a nebylo. Ačkoli je mistrným ličitelem bojů válečných i duševních, sám nijak bojovný není, vždyť ani žádných literárních půtek nesváděl a tedy ani tím se životopis jeho nestává poutavějším. Jen trochu drobností z tichého pilného života, trochu charakteristiky, chudá tříšť z dlouhých let bude v následujících řádcích.

Začali jsme tedy ve Slavii, odkud vycházívali jsme potom na večerní procházky po třídě, na nábřeží. Později kavárna přestala, ale večerní procházky zůstaly. Chodíval s námi také redaktor M. A. Šimáček a básník Ant. Klášterský. Uliční proudy lidí, jejich shon, šum a hluk, planoucí světla, hrkot a zvonění tramvaje v třídě s ozářenými krámy, tichá ukolébavka ztemnělé Vltavy, černé oblouky Kamenného mostu, ozářená okna Malé strany, Petřín, Strahov, hrad zapadající v tmách, temná zimní obloha, těžce nad nimi ležící, mne tenkrát omamovaly a nic mne tedy nemrzelo, že musím potom notný kus klusat domů. Povídalo se o denních věcech politických, literárních, vypravovaly se věci z minulého života a bylo nám veselo. Na těch procházkách zvěděl jsem ledaco, o čem Jirásek po letech psal v knihách „Z mých pamětí“, na př. jak v mnohaletém přátelském poměru je s Alšem, s Vrchlickým, Thomayerem, Sládkem, s Liškou, s Maudrem i s jinými milými známými z malířské akademie i z university, jak vzpomíná na milého Bohdana Jelínka, na Dra Prouzu, na Šmilovského, jaký byl konec života tohoto milého spisovatele; kmitla se nejedna episodka z hronovského domova, ze studií broumovských, pražských, kdy býval často těžký život, kdy se pod širokým raglánem nosívaly domů bochníčky chleba a prosté vařivo, jak někdy nebylo ani na to, kam se chodilo na laciné obědy, že zřídka mohlo se do kavárny nebo do hostince a že dobrý krajan, mistr cechu obuvnického Ticháček opatřil mu hodinu, zval ho s sebou do hospody i že také dva tovaryše jeho učíval, sedě u nich na verpánku.

Do Prahy si manželé Jiráskovi přivezli tři dcerušky, ale v Litomyšli zůstal jim hrobeček s dceruškou Mařenkou, jíž šlo na čtvrtý rok, když ji neštovice zhubily. K tomu hrobečku mysl otcova často, tuze často zalétává... Léta bydlili v pražské ulici Hálkově, v čísle 4., v druhém patře vlevo. Z předsíně byla vpravo kuchyň a byt rodiny, přímo šlo se do pokoje Jiráskova. Tam hned proti dveřím, vedle okna, z něhož byl výhled do zelena zahrady, stál stůl s pultem pro psaní stoje a nad ním visela Myslbekova madona, práce známá z vyšehradského hřbitova. Jirásek píše u stolu, míval na sobě nedlouhý rozhalený župan. Přiběhl třeba po jedenácté hodině ze školy a hned se dal do práce. Někdy, když byl třeba v největším napětí, ozval

se nenadále vpravo za dveřmi rychlý cupot, rachot, dětský smích, radostné výkřiky, bujná honěnka. Tatínek slyšel — — nejprve úsměv objevil se mu na rtech, tichá zář v očích, radost ze zdravých, dovádějících dětí, ale psal dál, až když někdy bylo hlučných radovánek přespříliš, když trvaly tuze dlouho, zaťukal nebo pootevřel dveře, nahlédl, žertovně zahrozil a vrátil se zas k práci.

Do tohoto bytu přinesly mu vrány ještě dvě dcerušky a syna, dnes již doktora práv.

Když se z ulice Hálkovy přestěhoval do Vávrovy, do nárožního domu č. 8., jenž patřil švakrovi Julia Zeyera Jungfeldovi a v němž Zeyer r. 1901 zemřel, měl Jirásek pod bytem hostinec a tu nejednou znívaly, ba, hřmívaly do pracovny hluk, zpěv, hudba, ale Jirásek dovedl pracovati i při tom, nevěděltť téměř, co jsou nervy a co umívají vyváděti. Nyní už léta bydlí v ulici Resslově, v přízemí domu č. 1., s vyhlídkou i na náměstí Riegrovo, na nábřeží, na hlaď vltavskou, na Hradčany, na Smíchov, na zelené stráně za ním, až na Bílou Horu. Nyní již psává sedě u stolu v prostřed pokoje, vkusného, ale beze vší nádhery. Knihovnu má velkou a zvláště milé jsou mu v ní knihy: Stránského „Republica Bohemiae", elsevirské vydání z r. 1634, prvé vydání Máchova „Máje" a prvé vydání Pravdových „Povídek z kraje". — V četbě má své miláčky, k nimž vždy občas se vracívá, jsou to hlavně: Mácha, Erben, Mickiewicz, Gogol, Turgeněv, Shakespeare. Z obrazů, jichž je po stěnách hojně, nejraději utkvívá na kresbách Alšových a na krajince od Mařáka. V jmenovaných třech bytech a potom arci na prázdninovém venkovském sidlišti tvořena byla největší díla jeho románová: Mezi proudy (III.), F. L. Věk (II.—V.), Proti všem, U nás, Bratrstvo, Temno, Husitský král, kromě prací menších a k tomu všechny hry divadelní. Pobyt pražský byl tedy bohatě požehnán.... V Praze stýkal se hlavně se starými přáteli svými, mezi něž přibyli jsme i my mladší.

Nejužší jeho kruh přátel počal se brzy po jeho příchodu do Prahy v neděli scházeti na vycházky a výlety, jež od té doby potrvaly do dneška, ač jsou již valně změněny.

Prvá léta chodilo druhů pět: duchaplný, vtipný Thomayer, srdečný, živý Vrchlický, upřímný Winter, jenž se tak rád zasmál z plných plic a rád hodil zdravý vtip nebo jaře vyprávěl jadrnou vzpomínku či historku, na niž právě přišel v archivních lejstrech, vážný Stupecký, často zasmušilý, ale jinak společník věrný, a Jirásek, vždy čilý, přátelský. V prvých letech pořádávali i výlety celodenní, drahou i pěšky a Jirásek zvláště rád vzpomínává na lesy křivoklátské, na hrad Jivno, jenž je též dějištěm v epopeji Mezi proudy, na hrad Tejřov na Žebrák a Točník. Kraj býval v plné nádheře, lesy hluboké, vonné, ptactvem oživované, výletníci byli v plné mužnosti, a k tomu historie všude tak mluvila!

Když Vrchlický v letech devadesátých býval churav, přestal se výletů účastniti. Asi na rozhraní tohoto století byl jsem na ty vycházky přizván já a rád jsem to uvítal. I chodíváme tak už přes dvacet let. Nejprve bylo nás po léta pět a výlety bývaly ještě dost daleké, na př. do podzimních, žloutnoucích lesů u Jiren, na jaře do Libiše, kde hnízdili čápi, a k Štěpánskému přívozu, kde bohatě kvetly sněženky, na Zbraslav a proti vodě pod stráněmi mladě zelenými ještě hodný kus. Největší výlet byl drahou k Třeboňským rybníkům; Winter byl tenkrát za svými studiemi v Jindřichově Hradci a v Třeboni jsme se sjeli. Chvíle, ztrávené na tvrdé hrázi pod staletými duby, jsou nezapomenutelné. Krásná byla také vyjížďka na Peruc, s kouzelnou vyhlídkou do Poohří a na modré Středohoří, potom do blízkého Slavětína s památným chrámcem se starožitnými malbami, se hřbitůvkem, na němž odpočívá bývalý zdejší farář Fr. Mudra, přítel Karla Havlíčka, jenž zde také u něho pobyl; v Slavětíně navštívili jsme také starého malíře Novopackého, s nímž milý byl pohovor a jenž obdařil nás potom každého krásnou kresbou svojí. Každoroční podzimní výlet býval na Bílou Horu a již za hodného šera zpátky ke Košířům, nad nimiž na tichém hřbitůvku v stráni roje světýlek teskně se kmitaly sychravým temnem. Za kvetoucími stromy kráčívali jsme přes Libeň do Troje, za javory, hořícími zlatem podzimku, do Motola, za prvým jarním kvítím do Hvězdy, za kvetoucími astrami a chrysantemami do Thomayerových zahrad u Říčan.

Šťastni, veseli bývali jsme na těch výletech a procházkách a všickni se již na nedělní výdech těšívali.

R. 1907, když byli jsme doma na prázdninách, přiletěla náhle zpráva, že milý náš profesor Fr. Stupecký byl v Chlumu u Sušice, kde dlel na letním sídle bratrově, náhle těžce raněn mrtvicí a v zápětí následovala zvěst druhá, že tam tiše skonal. Přátelé s žalem doprovodili ho k jeho olšanskému hrobu.

Zůstali jsme jen čtyři. Ale za nemnoho let po druhu svém od mladosti počal chu-

raveti Winter; dýchací ústrojí jeho bylo, snad z dlouholeté, ohromné práce v archivech, vážně chorobno. Každoročně jezdíval do Reichenhallu, ale po krátké vždy úlevě nemoc se opět zhoršovala. Býval roztomilý společník na procházkách i na přátelských večírcích družiny „Zvonu“, v níž býval nejbojovnější a rapíru vždy břitce broušeného. Těch večírků počal se nejdřív odříkati, překážel mu kouř, ale potom došlo i na nedělní vycházky. Přišel sice na místo schůzky, potěšil nás i sebe, ale doprovodiv nás obyčejně jenom na nábřeží, od Národního divadla vracíval se tramvají domů. O nemoci své nikdy mnoho nemluvil, všechnu pozornost od sebe odvracel, ale bylo na něm přece patrno, jak ho bolí, že po celotýdenní práci doma nemůže s námi užíti přírody a trochu si pohovořiti. S lítostí hledívali jsme za ním a nepřítomnosti jeho těžce jsme postrádali. Jeho upřímný pohled, jadrné slovo a srdečný smích tolik nám scházely.

Na jaře r. 1912 odjel zas do Reichenhallu, ačkoli mu Thomayer dost naznačoval, aby nejezdil; tam rozstonal se zápalem plic a dne 12. června skonal. Do Prahy vrátil se v rakvi a když ho na vinohradském hřbitově ukládali, neslzeli jsme jen my, ale množství lidí, kteří aspoň trochu to vzácné srdce ze školních síní nebo ze spisů znali.

Zůstali jsme tři. Z potomních výletů našich byl nejkrásnější na Roháčův hrad Sion a do Malešova. Tam v lesní hloubi, mezi zarostlými zbytky zříceniny hradu nejvěrnějšího z věrných, nejtvrdšího a nejstálejšího nepřítele ryšavého draka Zikmunda, vzpomínali jsme také na Wintra. Byl kouzelný den, všude mladá zeleň a v polích dokvétaly ještě jabloně...

Na naše procházky přizván byl potom ctihodný profesor české techniky, vážný, dobrý Kruis, ale nemnoho let s námi putoval a ještě v době vojny nás náhle opustil, I chodíváme tedy zas jen tři, ale stará jarost a veselost zmizela a procházky stávají se kratší a kratší. Jen Jirásek, letošní náš jubilant sedmdesátník, na nic nenaříká, stále švarně, bystře si vykračuje, ba na místo našich schůzek přicházívá dokonce furiantsky s viržinkou v ústech a bafčí si jako mladík.

Hned při těch společných výletech zmiňuji se, že jsme jich několik vykonali také sami dva nebo s dcerami. R. 1896 navštívili jsme spolu Svatopluka Čecha v jeho domečku v Obříství, odpočali si na jeho zahrádce, a milý básník vyprovodil nás potom notný kus cesty. R. 1897 v květnu, za nejkrásnějšího jara, kdy dokvétaly stromy a rozvíjel se již šeřík, vyjeli jsme si do Sobotky a odtud za jitra, zastavivše se u hrobu pěvce „Prvosenek“ pod zámečkem Humprechtem, jeli jsme na Kost, lesy a skalami vroubenou, odtud do Turnova a dál na Hrubou Skálu. Jasné nedělní jitro se nám sice zkalilo, kropil nás májový deštík, ale pobyt nad skalami při tom tichoučkém ševelu jeho, kdy staré stromy v hluboké rozsedlině dávaly si temena skrápěti jarní vlahou jako děti, aby lépe rostly, byl přece půvabný, zvláště když i Trosky, na nichž vláčely se kusy šedavých mlžin, stály stále před námi.

Téhož roku o prázdninách pozval mne Jirásek do svého kraje. Ve Skalici na mne čekal a potom putovali jsme do ratibořického údolí, k zámku paní kněžny, k mlýnu, k starému bělidlu, k Viktorčině splavu a dál na Ryzmburk, na Žernov, po těch místech, všem českým srdcím milých, básnickým perem Němcové tak čistě ozářených, a potom vozmo dál do Studnic, do farky, v níž pracovával Myslimír Ludvík, a k Červenému Kostelci, při čemž viděl jsem i horské hnízdečko Boušín, kde se starý faráříček Vondráček těšíval s včeličkami dušičkami. Milá byla jízda pod nebem plným hvězd, při Jiráskových vzpomínkách na místa a lidi, jež tak půvabně zachytil v prvé části svého díla „U nás“. Ráno zašli jsme k rodnému domečku a dál pod stínem Regnerových lip na hřbitov, kde zlatá maminka snila svůj sladký sen po práci a starostech, kde spali manželé Kalinovi — Antonín a Justynka. V domku č. 20 navštívili jsme starého pana Jiráska a dosud vidím láskyplný teplý pohled, jímž syn, spisovatel, utkvíval na prošedlé drahé hlavě otcově... Od Jiráskova letního bytu pod Jírovou horou, kde venku při sladkém šumu věkovitého buku tak rád psával, jeli jsme do Police, odpočali jsme si u Tomkova stolu, postáli u hrobu nešťastného Dra Prouzy, jenž v plné síle podlehl strašné nemoci, kterou si od pacienta přinesl, a putovali jsme dál přes Suchdol, kam právě v těch dobách bludní poutníčkové i zdaleka chodívali k zázračné studánce, dál do Skal a na Hvězdu, s níž otevřel se skvělý pohled na město Broumov a na vůkolí, v nichž studentík Jirásek ztrávil pět let v Němcích. Cesta naše pokračovala potom až do Kladska.

(Pokračování.)

Dr. *Jiří St. Guth-Jarkovský:*

DVA PENSISTÉ.

I.

Josef Řízný, odborový přednosta na odpočinku, Aloisu Bendovi, gymnasijnímu řediteli na odpočinku.

V Praze, 1. července 1920.

Drahý příteli,

Doufal jsem, že se s tebou sejdu o loňských prázdninách, kdy jsme slavili čtyřicítiletí své maturity, a byl bych rád s tebou o mnohém pohovořil i vzpomínal zašlých blahých dob. Nebylo mi tenkráte možno, jak víš — nikdo by nevěřil, co bylo v ministerstvu práce a myslí-li kdo, že se tam úředníci (mám na mysli úřednictvo vyšší a odborné) povalují, je na trpkém omylu. Potom události se hrnuly, přípravy k volbám vyžadovaly veškeré naší energie tak, že nebylo chvilky klidu a pokoje. Osmihodinná práce? Ach, Lojzíku milý, to ti je k smíchu, pro koho! Deset, dvanáct, ba až i šestnáct hodin býval jsem v permanenci a na psaní nebylo ani pomyšlení. Vždyť často ani telefonovat domů jsem nemohl. A kdyby nebylo presidiálního automobilu, co dní bych zůstal bez oběda . . .!

Za to teď je klid, ač nikoli pokoj, klid skoro hrobový, a jeden z prvních svých vzdechů ze svého odpočinku adresuji tobě — soudruhu v neštěstí? Nevím.

Poslyš.

Ode čtrnácti dnů, od patnáctého června tohoto roku jsem v pensi, za živa pohřben. Víš, že po převratu byl jsem jako úředník šesté diétní třídy povolán do našeho (teď už ne!) ministerstva a za půl roku povýšen na ministerského radu — kariéra, která nezpůsobila ani tolik rozruchu, poněvadž nebyla neobvyklá, jako spíše závisti mezi těmi, jež jsem proti své vůli přeskočil, třebaže v mém věku přece to nebylo nic zvláštního. Vždyť už za Rakouska byl jsem navrhován ku povýšení a jenom ministr-krajan mi to kazil! Ale sloužilo se mi pěkně, ministr byl můj spolubydlící ze studií, hodný hoch — však ho znáš, a vždycky se ke mně hlásil, třebaže byl o dvě léta níže, a potom vynikajícím poslancem. Přes to, že byl dobrý odborník, nebylo věci, o které by se byl se mnou neporadil. Vědělo se, že jsem jeho důvěrníkem, a podle toho lidé a zvláště kolegové se mnou jednali. To bylo nějakých poklon, nějaké uctivosti! Pane ministerský rado sem, pane ministerský rado tam, všude jen pan ministerský rada, tím spíš, když sekční šef byl jen politickou stvůrou, přicházející do úřadu jenom podpisovat, a když se vědělo, že budžetní položka na příští rok „druhý odborový přednosta“ určena je pro mne. Sluhové se mohli přeraziti a v horlivosti své už teď mne titulovali jakoby omylem o stupeň výš.

Přišly však obecní volby a křeslo mého ministra bylo otřeseno — až posléze prasklo. Nerad jsem se loučil s dobrým tím člověkem, jehož poslední ministerský skutek byl návrh na moje povýšení, který pak ještě dlouho ležel, nevím, na čí stole.

Následoval ministr politický a konečně v lednu tohoto roku byl jsem jmenován odborovým přednostou. Ochotní gratulanti mluvili už cosi o státním tajemnictví, ale zdálo se mi, jako bych z těchto slov vyciťoval trochu posměchu a škodolibosti. My staří, když pozorujeme úbytek mladistvé energie, býváme někdy tuze citliví.

Skutečně, státní tajemnictví mělo v tom svoji úlohu.

Najednou vyskytovaly se proti mně a mé úřední činnosti články v novinách jisté politické strany, plné lží a pomluv, které nestačil jsem vyvraceti ani já, ani později můj advokát. Věci naprosto bezvýznamné a nezávadné překrucovány a nadýmány, a protože moje choť má dvě akcie smíchovského pivovaru, noviny vytiskly článek s palcovým nadpisem „Odborový přednosta Josef Řízný vaří pivo“ a poznámkou o špinavých rukách článek končil. A tak podobně dále. Vedle toho články vynášející schopnosti poslance Nikňuby, který, mimochodem řečeno, je členem devíti správních rad a — darmo mluvit!

Po jednom takovém útoku dal si mne zavolat ministr, nový, politický, a spustil blahovolně:

„Chápu, pane odborový přednosto, že vás podobné útoky rozčilují —“

„Ale ani dost málo, pane ministře,“ začal jsem ujišťovati. „Mám nejen čisté svědomí, ale i vědomí vykonané práce . . .“

„Ovšem, ovšem — ale přece jen taková věc je nemilá, a kdybyste chtěl dovolenou na uklidnění — s největší radostí — neomezenou —“

„Ach ták!“ povídám. „Prosím.“

Ministr se zarazil, něco bleptal a já se poroučel.

Týden poté byl poslanec Nikňuba jmenován státním tajemníkem a studený vítr počal fičeti se všech stran. Jako by šuškání všelijaké jsem slyšel, sluhové už se neklaněli hluboko, ba skoro ani ne nízko, kolegové mne přestali navštěvovati v kanceláři, nedostával jsem k aprobaci žádných kusů, a můj psací stůl zel povážlivou prázdnotou. Cítil jsem, že půda mi praská pod nohama a neměl jsem již čeho se zachytit. Ministr se mnou vůbec už nejednal, všecko jen pan státní tajemník, pro něhož zřízena byla nádherná kancelář s velikým perským kobercem.

Konec konců vím, že do roztrhání sloužit nelze a ani mi to nenapadlo. Myslil jsem tak ještě dvě, tři léta, až se obecné poměry nějak urovnají a hmotné rozdíly aktivity a pense nebudou tak příkré. Pak že prostě složím úřad sám. Ale zatím byl jsem složen a věru nevím, proč . . .

Nikdy jsem našim sluhům nic zlého neudělal, ledaže jsem je přecpával cigaretami a doutníky, sem tam i ledajakou bankovkou, ale snad už je to v povaze lidské, že se těší z neúspěchu bližního: měl's vidět tu potutelnou tvář, se kterou presidiální otrok mi 10. června odevzdával povědomý modrý arch . . .

Bylo po vší slávě a nastalo trpkých pět dní, ve kterých jsem odevzdával úřad a musil ještě do kanceláře. Připadal jsem si a připadám si vůbec jako mrtvý lev, do kterého každý osel smí beztrestně kopnout. Všecky pozvánky rázem přestaly a ze sletových slavností, jichž letos tady byla celá řada, jako bych byl vyloučen a všecky výzvy na čestné členství hned tu, hned tam rázem umlkly. Na sletiště ani jsem nešel.

Nejen v úřadě přestalo všecko klanění, také na ulici pozdravy nebyly již tak uctivé, jako bývaly. Dříve jinak ne, nežli: Nejhlubší poklona, pane odborový přednosto — přese všecky demokratické vlny, které se přes nás převalují — teď jen tak ledabylé ‚Má úcta, Vašnosti‘, ba dokonce zaslechl jsem i smělé ‚Nazdar‘, které bývalo přec odjakživa z úřadů vyloučeno — slovem — staré železo.

Hned s počátku, když už pensi jsem cítil jako kouř z doutnající pejřky, uvažovali jsme se ženou o tom, nebylo-li by dobře, uchýlit se do mého rodiště, městečka východočeského, a jakmile pense došla, zajeli jsme si tam, porozhlédnout se a vyzkoumat půdu. Byli jsme odhodláni koupit si po případě i domek přes to, že doba teď na podobné věci není valně vhodná. Ale jaké pak šetření, když dceru máme dobře provdánu a o jiného netřeba se starat! — Ale už v Besedním domě, kde jsme sestoupili na oběd, pocítili jsme obrat. Jindy, to bývalo slávy, když jsem se v tom rodném hnízdě objevil: přicházel starosta s poklonou, jakmile zvěděl, že jsem tu, přednostové úřadu přišli s visitou, v černých šosatých kabátech a bílých rukavičkách, okresní soudce vytáhl na to i svůj staromódní cylindr a ovšem že téměř každá taková návštěva byla spojena s prosbou o nějakou protekci neb o nějaké místo v ministerstvu. Teď skoro celé dopoledne jsme seděli v besedním sále, zvěst o našem příchodu jistě se rozšířila po městečku — vždyť z nádraží bylo nám sem jíti přes celé náměstí a dobře jsem zahlédl v okně šedivou hlavu pana rady, kterému jsem ještě přede dvěma měsíci dopomohl k povýšení — ale živá duše nepřišla nás pozdravit. Hostinský kamarádsky mi poklepával po rameni s poznámkou, z níž nebylo mi nesnadno vycítit kus ironie:

„Tak pan odborový přednosta je na odpočinku! To dobře udělal. Sic je dosud mlád, ale ať něco ještě užije.“

Až po obědě přicházeli páni a staří druhové, patrně více ze zvědavosti, nežli na černou kávu, jak povídali. Švec Kopejtko, můj kolega z obecných škol, jináč poctivý chlap, ale takto protiva, holduje nejvýš kafi, ale nikdy ne černé kávě — přišel také s patrným zadostučiněním, že propast mezi ním a mnou, kterou já, na mou věru, nikdy neprohluboval, se zmenšila. Všichni bývali kdysi samá uctivost, ať nedím podlízavost, teď jen samé ‚Starý kamaráde‘ a zdejší mladý učitel, který brzo po převratu se stal řídicím, tuze po přátelsku na mne zase s tím ‚Nazdarem‘. Mé choti neřekl ani ‚Rukulíbám‘, nýbrž jenom ‚Dobrý den, paní Řízná‘. Bylo mi líto mé manželky. Také paní radová, když odpoledne, jakoby náhodou — ale vím, že vypočítanou — setkala se s námi na procházce, oslovila ji prostě „paní Řízná“, ještě k tomu s impertinentní poznámkou, že nezazlí, protože „paní odborová přednostová“ je trochu dlouhé a že by se nad tím zdejší demokraté zastavovali; přes to, že si u ní „paní radovou“ nemohou odvyknout a že se teď už ani nenamáhá, aby je to odnaučila. — Jenom po jedné stránce zdálo se, že pobyt můj zde byl by vítán: kde kdo žádal o příspěvek na to neb na ono, ať to bylo na stavbu tělocvičny nebo na polévkový ústav, na oltář svatého Antonína ve starém kostele nebo na sbor pro osvětové přednášky. Kde který spolek měl tu svého mluvčího a měl jsem na vybranou členství všeho druhu, nejspíše však zakládající.

Také ještě prosby za protekci se vyskytly, ale už nějak nesmělé, jako by prosebník cítil, že to je marné, teď že už nezmohu beztoho nic. Jeden z nich dokonce podotkl, asi z hlouposti, „dokud ještě mám ty známosti“. Rozumí se takřka samo sebou, že na nádraží nevyprovázel nás nikdo, a tak jsme odjížděli se smutkem v srdci a já s odhodláním, vůbec se sem už nevrátit. Dokud jsem něco mohl, byl jsem slovutný krajan, teď — onuce. V Praze snad zapadnu a ztratím se. Sami tam máme známé, jichž nevidíme třebas po léta.

Tak jsem si pensi nepředstavoval. Hmotně konec konců není nám zle i přes bídné časy, které jsou. Sice přestaly všecky drobné výhody ministerské kanceláře, pramen dobrých doutníků vyschl, sluha nedonáší ani masa, ani mléka, jež dodával ministerský konsum, přestaly ovšem i volné vstupenky, které tu a tam přece se nahodily — ale to by mi bylo to nejposlednější, kdybych necítil toho mravního pádu ze dřívější výše do dnešní své nicoty. Co je všecka moje dlouholetá práce úřednická, všecky ty hodiny přes čas, o nichž ani nikdo jiný nevěděl, nežli já, hlupák. A přece dřel jsem poctivě, až téměř do posledních chvil v sedmé třídě a teprve v posledních dvou letech ta „kariéra“, už na konci úmorné dráhy úřednické. Jinak je a bude těm nynějším třiceti- a čtyřicetiletým ministerským radům a sekčním šéfům, ...eh, darmo mluvit.

Ty už odpočíváš skoro dvě léta na svých vavřínech, je mi to tedy trochu jako útěchou v zarmoucení. Nejhůře, že moje choť nemůže se smířit s tou pensí a neustále mi vyčítá, proč jsem nic nepodnikl, abych se ještě udržel. Ale jak by to bylo možno — těžko je jí vykládat politické poměry. Proč prý jsem tedy nevstoupil do organisace? Třebas mezi bolševiky! Mluv pak se ženskými...

Věř mi, že jsou chvíle, kdy bych se raději ani neviděl na tom světě — když tak ministerský tajemník Sobotka mne potká a zakýve na mne rukou jako na starého kamaráda a sám mne osloví, nečekaje: „Tak, jak se odpočívá, pane přednosto?“ Neřekne ani odborový, jako bych byl jenom přednostou kanceláře nebo nějaké venkovské stanice. „To vám to závidím,“ dokládá farisejsky a s jízlivým úsměvem, jako že už mu nemohu vytýkat, že nechodí včas do kanceláře nebo že dělá špatné koncepty. Věř mi, že bych mu s chutí dal pár ..., tomu holobrádkovi. A zatím musím blahovolně poznamenat, že jsem teď šťasten a spokojen.

Nevím, dočkám-li se příští naší schůzky kolegů-maturantů za čtyři léta. Přijdu leda tenkrát, budeme-li všichni už pensisté. Nesnesl bych, aby kolega Petrlík, president sociálního soudu, pohlížel na mne s útrpností...

A ta nesmírně dlouhá chvíle, ta mne sklátí v předčasný hrob. Nemohu přece štípat dříví celý den a zájem pro četbu a literaturu ve mně ubila více nežli pětatřicetiletá kancelářská služba.

Tož s bohem, starý kamaráde, a piš mi brzo.

Tvůj starý

Josef.

(Dokončení.)

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Pokračování.)

Při takové rozprávce Matějovský jihl jako sníh na slunci — a když se ještě dověděl — že ovšem, kdyby se snad zdráhal vyhověti páně komisařovu pozvání, musili by oni — četníci — ačkoliv neradi, užíti brachiálního násilí — obrátil už docela a začal je přehorlivě ujišťovati, že byl tento — s panem komisařem vždycky zadobře — mu to udělá k vůli, když už to musí být... Pouze strany svého zevnějšku projevil jisté pochybnosti, zda by bylo přípustno, aby se objevil na hejtmanství v takovém stavu, v jakém byl překvapen páně komisařovým laskavým pozváním...

Ukázalo se však, že Doubravský pamatoval na všecko, neboť četníci měli nařízeno, aby s ním zašli k pasekovskému starostovi a z jeho garderoby opatřili nejnutnějším Matějovského...

Objevení se Matějovského v Pasekově vyvolalo nehorázný poprask. Nadějná zálesácká mládež vypravovala se právě přes pole do školy — a svolávala se ještě na návsi, když tu spatřila poustevníka v průvodu dvou četníků... Hned se strhl pokřik na všech stranách a ve chvíli se valil k starostově chalupě zástup, jako by šli medvědáři. Oba četníci měli co dělat, aby jim školáci nevlezli na záda, neboť v té době byla již autorita rakouské vojenské

moci tak otřesena, že ani docela malým dětem nenaháněla hrůzy...

Nahnal jim ji starosta, který po chvíli vyšel z branky statku na náves v dřevácích a s obuškem v ruce, aby s mnohým láním vyprovodil příští voličstvo své obce daleko za humna. A než se vrátil z kárné výpravy, byl již Matějovský přichystán na cestu... Nohy mu klektaly v holinkách starostových parádních vysokých bot a na těle se mu plandal neméně parádní šosák, do kterého by se byli vešli nejméně tři Matějovští...

Zpáteční cesta již uplynula bez zvláštních příhod... Kousek cesty před Zubřany propustili četníci Matějovského z bezprostřední ochrany — a jenom z povzdálí střehli bezpečnost jeho kroků. Delinkventa však ani nenapadlo, aby porušil posvátnost úmluvy. Šel sice velmi nenápadně se skloněnou hlavou a při zdech, vyhledávaje úmyslně tichá a málo navštěvovaná místa — ale nakonec přece jenom vklouzl do širokých vrat c. k. okresního hejtmanství a zmizel v přítmí jeho průjezdu...

Hovor, který potom vedl s Doubravským, byl velmi dlouhý a velmi obsažný a oplýval nejslavnějšími sliby. Nemohl Doubravskému zhola nic odepřít — a tak byl při tom statečný, že se odhodlal i dostaviti se před tvář rozhněvaného hejtmana Řehořce, arciže teprve po mnohém zdráhání a výmluvách, což bylo venkoncem pochopitelné u redaktora tak radikálně oposičního listu, jakým byla „Zubřanská Poselkyně"...

Odešel z hejtmanství asi o půl jedné — a tak se stalo, že prošel liduprázdnou ulicí i náměstím takřka nezpozorován, a neočekávaným návratem překvapil svou ženu do té míry, že plných deset minut stála uprostřed světnice beze slova s pootevřenými ústy a se lžicí v napřažené ruce jako žena Lótova. Potom lžíce padla — přesně doprostřed čela redaktora Matějovského, a za minutu poté zahájila Matějovská uvítací řeč... Že tato postrádala slavnostního rázu, bylo po všem, co předcházelo, zcela pochopitelno — a Matějovský také nebyl nikterak překvapen...

Co se potom dělo, způsobilo, že vzešla mezi Zubřanskými vážná pochybnost o mužnosti Matějovského. Zcela neprávem, neboť hned druhého dne podal zcela mimořádný důkaz své statečnosti: dostavil se na hejtmanství k Řehovcovu výslechu...

Bylo to boží dopuštění! — —

Hejtman Řehořec řval jako rozkacený lev, až se okna třásla, a až ho bylo na náměstí slyšet — a Matějovský — mlčel...

Doubravský, který tu stál třetí jako svědek, opíral se o stůl a držel se rukama jeho desky tak zoufale, až ho palce brněly, neboť bylo nutno udržeti vážnou úřední tvář — a to byla při hejtmanově láteření věc nad lidské síly, zejména proto, že Řehořec nebyl plných dvanáct dnů v úřadě — a toto bylo jeho první řízení... Všecka nadržená řeč se nyní z něho řinula jako proud vytaženými stavidly...

„Poslouchají, voni člověče jeden, voni mušejí bejt narozenej v neděli, protože mají štěstí jako šestinedělní dítě!" — vítal Matějovského, sotva schlíple vkročil do Řehořcovy svatyně. — „A největší štěstí jich potkalo, že jsou na vokrese, kde jsem já hejtmanem. Každej druhej by s nima nedělal žádný vokolky, pamatujou si to. Dal by zkrátka vystrčit voknem trám, a na tom trámu by jich pověsil! Rozumějí? — Ale já to neudělám, protože vím, že by žádnej provaz takovou vostudu nesnes' a každej by se s nima přetrh'..."

Přešel rázně světnicí a zastavil se těsně před provinilcem...

„Jenom to mně řeknou, jsou tak dobrej, jak jich mohlo něco podobnýho vůbec napadnout — to mně řeknou! Revoluce! Vědí voni, co to znamená? Vědí voni, že je to suspendování starýho pořádku a udělání novýho? A mohli voni udělat ňákej novej pořádek, když neměli ani zdání vo starým?"

Matějovský sebou hnul, jako by chtěl cosi namítnouti — ale hejtman Řehořec ho zarazil všemohoucím gestem...

„Nechají si vejklady, až se jich budu ptát!" — zahřímal... „Já vím, že to neměli ze sebe. Von už mně tady pan komisar povídal to jejich říkání vo ňákým druhým ještě splašenějším redaktoru, než jsou voni. Ale to mne ani nenapadne, abych se honil ještě po druhým bláznu, když mám jednoho po krk. A potom — každý lump, když něco vyvede a chytnou ho při tom, honem všecko svádí na ňákýho druhýho a vodí ouřady za nos. — — Voni zkrátka byli přistiženej a do nikoho jinýho mně nic není!"

V té chvíli bylo jaksi zvlášť zdvořile zaklepáno na dveře...

Řehořec honem zaujal důstojnější úřední postoj a zvučným „hé-rajn!" dovolil dveřím, aby se otevřely...

A když se stalo, objevila se v nich pravá ruka hejtmanova — sluha Hostaš...

„Tak, co pak nám nesou, Hostaš?" — zahovořil Řehořec na obrátku v nejblahovolnější tónině...

„Ráčejí poroučet, pane císařskokrálovský místodržitelský rado, pan okresní

starosta Buffka umřel. Zrovna mu zvoní hodinku..."

Hostašova novina vzrušila všechny přítomné — i Doubravský se pustil překvapeně stolu a šel o několik kroků blíže... Ale první se z překvapení probral Řehořec...

„Tu to máme!" — povídal, sprásknuv ruce... „Dej mu Pán Bů' nebe, ten se mně taky napil něco krve! Nu, ale už je tam — a co je pryč, nebručí..." dodal smírně a donutil tak komisaře Doubravského, aby se zase honem chytil stolu...

Hostaš se vytratil — a Řehořec zůstal stát uprostřed kanceláře v zamyšlení...

„Nic jinýho nezbejvá" — zahovořil posléze — „než se sebrat a jít kondolovat. Okresním starostou byl, v ouřadě byl potvrzenej, tak je to povinnost..."

„To má člověk ke všemu..." rozmrzele prohodil k Doubravskému, a spatřiv na jeho rtech úsměv, kterého přese všecko úsilí nedovedl potlačiti, dodal káravě: „Jenom se nesmějou, čeká to na nich taky — a až do toho vlezou, uvidějí, že to není med lízat..."

„A co teď s nima?" — obrátil se zase rozlíceně k Matějovskému. — „Voni ho mají beztoho na svědomí. Ta jejich revoluce ho dodělala!" —

Chvilku stál nad znovu zbledlým redaktorem — a potom pašovsky rozhodl: „Teď se seberou a jdou domů. My se tady s panem komisarem poradíme, co s nima. Ale to si pamatujou: ani na krok nesmějí z domu, s nikým nesmějí mluvit — a ten jejich plátek jim až do odvolání zastavuju! A dovím-li se vo nich jenom „píp", dostanou erární zavopatření! Jdou!" — —

Zsinalý Matějovský se hluboce uklonil a vyšel...

Potom zavolal Řehořec Hostaše, aby ho řádně okartáčoval, a když se stalo, navlékl si černé rukavičky — a vydal se na pout za oficielní povinností...

A Doubravský, jakmile Řehořec vyšel, svalil se na stůl v prudkém záchvatu křečovitého smíchu, neohlížeje se pranic na přítomnost Hostašovu, který tu stál celý vyjevený a s kartáčem v ruce, nedomnívaje se jiného, než že se pan komisař zbláznil, neboť vzdálena ho byla kacířská myšlenka, že by se takto mohl smáti jejich společnému nadřízenému a zástupci císaře pána na okresu.

Po chvíli však si uvědomil, že je pouhopouhý sluha, který musí být hluchý i slepý, je-li toho třeba, a který zejména nesmí strkati nos mezi pány. A když se stalo, přeopatrně — krůček za krůčkem se šoural potichu a pozpátky ke dveřím a proklouzl jimi beze zvuku jako had do předsíně, ponechávaje Doubravského i s jeho neutajitelným smíchem v rukou božích...

HLAVA PÁTÁ.

Obrácení hejtmana Řehořce.

XXI.

Třetího dne po těchto událostech připravovaly se Zubřany a Zubřanští k slavnému pohřbu. Celé město páchlo benzinem jako automobilová garáž, neboť v něm nebylo domu, v němž by nebyly vytaženy na světlo boží ženicí kabáty a ostatní potřebné rekvisity, uložené do té chvíle ve skříních, páchnoucích naftalinem a smolným dřevem... Nebylo divu, byltě Buffka nejen okresním starostou, nýbrž také radním staroslavného města — a hlavně: měšťanem „od kořene" a náčelníkem jednoho z nejstarších rodů. Chystal se proto, kde kdo byl... Policajti chodili od božího rána v parádních uniformách a se všemi metály, takže každý z nich vypadal jako rakouský generál v pensi. Městský i okresní zahradník měli plné ruce práce s výrobou věnců a úpravou katafalku v průjezdu Buffkova domu — a celá armáda metařů upravovala poslední cestu Matiáše Buffky... Purkmistr Slaba a všichni členové městského zastupitelstva si mohli paty uběhati, jen aby se nepřihodilo nejmenší nedopatření, které by mohlo třeba jen stínem porušiti průběh pohřbu, neboť věděli, že Moudrá Saloména má zlý jazyk a ostrý zrak, který ani hlubokým zármutkem nebude pozamžen...

Ale nejvíce ze všech pracoval toho dne děkan Novotný, který pamětliv příkazu, že je nutno mrtvé uctivě pochovávati, počítal od božího rána až do poledne, kolik že má požádati za tuto předepsanou uctivost. A že počítal podle vzorce z vyšší mathematiky: aby se vlk nažral a koza zůstala celá — nemohl dlouho vypočísti zaokrouhlenou číslici, která by nevrhla na jeho církevní důstojenství stín podezření zištné lakoty a svatokupčení — a přece neublížila jeho hluboké kapse... Zastavil se posléze na třinácti stovkách — a vstávaje od stolu, povzdychl si žalně s bolestně staženou tváří, že „dost možná se to bude zdát těm lidem ještě moc"... Ale to mu již nebránilo, aby, sešed dolů do kuchyně k obědu, nepožil daru božího v přesvědčení, že si ho dnes obzvlášť zaslouží...

V tu dobu již hlaholily všechny zbylé zubřanské zvony slavnou a velkou hranu, a Moudrá Saloména štkala a vysílala k nebesům hořké výčitky, že dovolila, aby po-

lovinu městských zvonů pobrala armáda na kanony.

Zkrátka — bezvadný průběh příprav naprosto nenasvědčoval tomu, že by právě o pohřbu velezasloužilého muže mělo dojíti k ohromným a neuvěřitelným výtržnostem, které by porušily důstojnou náladu, strhly zájem a pozornost Zubřanských zcela jiným směrem a způsobily, že by místo imposantního průvodu, v němž by kráčelo celé město, došla na hřbitov pouhá hrstka nejbližší přízně...

Teprve o půl druhé s poledne se objevily první hrozivé příznaky — a potom už se všecko řítilo jako lavina... V ten čas totiž se vyhrnul ze studentské kuchyně proud mládeže, která se s hlaholem a šumem rozlila městem, aby na rychlo svolala do školy i ostatní studenty... A za krátko chvátaly davy vzrušených těch lidiček se zapálenými zraky tam, kam zpravidla se vlekli tak, co noha nohu mine...

Ukázalo se později, že celé tohle pozdvižení spískala „náplava“...

Jak by také ne! — —

Do studentské kuchyně přiběhl asi o půl druhé za profesorem Klímou, který tu měl toho dne dozor, redaktor Prach s tváří rozjařenou a se dvěma telegramy v rukou...

„Klímo! Honem! Už je to tu! Kapitulace! Převrat! Naše vláda! První zákon! Pověření!“ — vykřikoval vesele, a potom se zatočil na podpatku do kolečka nejinak, než jako by se byl pomátl na rozumu.

Kuchařka, roznašečky i studenti koukali jako vyjevení, nevědouce, jak si všecko v hlavě srovnat, protože nepochopili ani zbla z toho, co Prach vykřikoval... Ten však se neohlížel na to, jaký vzbudil dojem. Popadl Klímu za ruku a již jej vlekl do vedlejší prázdné místnosti...

Nepobyli tam dlouho — jen tak asi, co by se deset otčenášů pomodlil. —

Potom se zase rozlétly dveře, Prach potřásl na prahu Klímovi pravicí, rozloučil se hlučným „Nazdar!“ se studenty a již vyběhl z místnosti...

Ale tehdy již bylo také zřejmo, že se děje něco kromobyčejného, neboť i profesor Klíma zářil jako český granát proti slunci. Usmíval se šťastlivě a oči měl plné slz.

„Hoši! Mládenci!“ — řekl pohnutě a slzy se mu třásly i ve hlasu... „Nechte teď všeho, zapomeňte, že máte žaludek. Udeřila hodina, které bude národ staletí žehnat! Rozběhněte se po městě a zavolejte všechny ostatní spolužáky a sejděte se rychle všichni do jednoho v kreslírně. Přijdu tam hned...“

A již měl u očí šátek a chvátal skoro po slepu ze dveří...

Za ním dravým proudem hrnuli se studenti s hlaholem a šumem, zanechávajíce v kuchyni nedojedené obědy a ženské, které spínaly ruce v údivu, cože to najednou všechny posedlo... Rozlili se městem — a netrvalo dlouho, již se sbíhali se všech stran do gymnasijní budovy.

Neuplynulo ještě ani čtvrť hodiny — a již byli v kreslírně všichni, i ti, kteří byli ještě dopoledne velmi těžce nemocní... Ale již tu byl také profesor Klíma v černém obleku s bílou vázankou a červenomodrobílou stužkou v knoflíkové dírce. Vešel do kreslírny, kde v ten ráz zavládlo hluboké ticho. Studenti stáli, ani nedýchajíce, neboť cítili příliš dobře, že si jich sem jejich milovaný profesor, pro kterého by byli s radostí skočili do ohně, nezavolal jen tak nadarmo...

Klíma vystoupil na podium a stoupl si za kathedru. Jediným pohledem přelétl učebnu, kde byla hlava na hlavě — a potom se obrátil tváří k oknu a zadíval se do modra...

„Hoši!“ — zahovořil pohnutě. — „Za dvě léta budou tomu tři století, kdy na Bílé hoře vydechla naposledy česká samostatnost pod zbraněmi soldatesky, najaté Habsburkem, ne prvním a ne posledním z tohoto rodu, který dal ve psí královské slovo a byl oddaným lokajem pomstychtivých násilníků na papežském stolci, kteří nikdy nezapomněli, že to byl před pěti sty lety náš národ, který první se zvedl proti zhanobení Kristova učení, který strhl jim s tváří masky a ukázal na ně jako na služebníky Antikristovy — a který po prvé otřásl jejich autoritou, skalou, která dávno pozbyla práva nazývati se Petrovou... Dva nejhorší nepřátelé našeho národa se sešli a podali si ruce ke společnému dílu. Znáte je, učil jsem vás, jak bylo mou povinností — — víte také, že od té chvíle začalo také naše dílo, které jsme si již zvykli s bolestí nazývati marným. Veliký svatý našeho rodu, poslední biskup Bratří — Jan Amos Komenský bloudí v cizině a klepe na dveře i na srdce mocných tohoto světa, aby se dovolal práva svému národu. Marně! Zklamali všichni, v něž bylo věřeno — a národ upadl v mrákoty. Zbyla jenom víra ve Věčnou Spravedlnost — a v ní zajat, pronáší Jan Amos ve svém Kšaftu prorockou větu... S jeho věrou v srdci bloudí nejlepší synové čeští desítky let v cizině — jejich postavy mizejí, stopy se ztrácejí v daleku — a soumrak zvolna a jistě se rozkládá nade vším. Jdou léta hlubokého temna, duchovního spánku a národního nevědomí. Potom svítá. Rodí se

genererace prvních vlastenců, generace prvních buditelů — z českého těla a z české krve vstává Dobrovský, Jungmann, Čelakovský — ústy Palackého hovoří k nám slavná minulost a zároveň Havlíčkem se hlásí přítomnost... Ale není v nás ještě pevné víry, nenadešla ještě hodina naší slávy. Ani jediný z nich se nedočkal — snili jenom krásně teskný sen, jemuž snad ani nevěřili příští. — — Teprve nad námi, nehodnými, nad pokolením malým rozpoutává se očistná vichřice. Vstává celý svět proti vládě násilí, aby se bil za ideu svobody i nejmenšímu — a hle! Z této země vychází nový poutník, aby ve jméno svého lidu zaklepal na dveře mocných a připomněl dávný dluh. Nedbá toho, že je mu spíláno ubohých, bídných a zrádných — jde s věrou Komenského v srdci a jde jeho cestou... — —

A včera, hoši, včera promluvily dějiny... Rakousko kapitulovalo, přijalo podmínky Wilsonovy — a dnes již není habsburské monarchie. Vláda věcí našich vrátila se do rukou našich, není nad námi cizozemce. Národní výbor v Praze se ujal vlády a vydal svůj první zákon. Jsme svobodni! A nehodni této svobody: já, vy i všichni s námi. — —

Hoši, modleme se, abychom se stali hodnými této milosti, která je nade všecko pomyšlení veliká, abychom dorostli své doby..."

Nemohl dále. Zvedl šátek k očím, opřel se loktem o kathedru a usedl, rozechvívaje se pláčem.

V téže chvíli kdosi vzadu začal — a již v druhé chvíli hřměla učebnou národní hymna...

Vzpamatovala Klímu. Vstal, utřel si oči a zadíval se na zpívající zástup...

Píseň dozněla — a profesor Klíma se dlouhou chvíli díval na své žáky. Podivné myšlenky se mu honily hlavou... Byl zřejmě činem žáků překvapen — a prudce rozhořříval...

„Hoši!" — zahovořil znovu... „Dnes je svátek nade všecky svátky: svátek zrušení nevolnictví duševního. Sedlák byl již dávno zbaven i roboty, ale český vzdělanec byl ještě stále pod jařmem. Učitel nesměl mluviti pravdu, nesměl učiti, jak mu velelo svědomí a přesvědčení — a vy jste vyrůstali ve lži. My jsme byli pokřivení a vy jste v našich rukou vyrůstali na křivo. Teprve dnes se smíme napřímiti a po prvé si smíme bez bázně říci pravdu... A jako tenkráte sedláci na znamení své svobody pochovávali potupně znamení svého otroctví, musíme učiniti i dnes. Jděte do tříd, strhejte se stěn obrazy posledních Habsburků, vyčisťte svou školu — srazte orla nad vchodem a potom jděte městem a odstraňte všechny stopy naší staleté hanby." — —

Ještě řádně nedopověděl — a již se hrnuli první ze dveří... Hnul se za nimi — a jemu v patách již vlekli Františka Josefa, který visel v kreslírně. Sborovnu studentům otevřel a vlastní rukou sňal se zdi císařepána... A že mu bylo třeba volné chvilky, v níž by mohl pohovořiti sám se sebou, zamkl se na klíč a posadil se na své místo za konferenčním stolem. Po chodbách a ve třídách hlučeli studenti, ale nestaral se již o to, co se venku děje. Zapálil — věděl, že hoří, ale byl tomu ze srdce rád. Nebylo mu ještě nikdy tak lehko u srdce...

Studenti zatím vykonávali obřad očisty — snad až příliš radikálně... Rozhodně by jich nebyl pochválil za to, že vylomili dveře a vnikli do svatyně ústavu — do ředitelny, třebaže tam pouze sňali se zdi Františka i Karla i s nádhernými rámy, představujícími bohatou spleť zlatých vavřínových větví... A sám milý Bůh ví, co by byl řekl svému nejmilejšímu žáku — oktavánu Hrudkovi za jeho nápad, aby všichni ti císařipáni byli před školou upáleni, který byl s nadšením přijat všemi třídami a hned uskutečněn... Ze školní dřevárny, jak se kůlna učeně jmenovala, bylo přes školníkův odpor vyneseno několik náručí dříví — a již hořela na ulici hranice důkladně proložená obrazy. Šum, který dříve zněl školou, rozlehl se nyní pod okny. Ale ani to nevyrušilo Klímy ze zamyšlení.

Pojednou však se ozval z chodby křik a nadávky...

Klíma pobledl a prudce vstal. — Uvědomil si v té chvíli učitelskou zodpovědnost, pochopil, že vypustil stádo hříbat — ale za svět by nebyl snesl, aby došlo k příhodě, která by mohla porušiti vznešenou krásu chvíle... Odemkl prudce dveře a vyšel do chodby...

Obraz, který spatřil, mu sice potrhl rty — ale radostí ho nenaplnil...

Po schodech klopýtal vzhůru c. k. vládní rada Bartoloměj Wiederšperk s podivně naraženým kloboukem a za ním s láním a nadávkami se hrnul zástup studentů. Objevení se Klímovo na nejvyšším stupni schodiště zarazilo pospěch posledních — nikoli však ostrou výmluvnost ředitele Wiederšperka, který právě — sotva popadaje dechu, dospěl na poslední schod. — Napřímil potlučená záda a bolestí zkřivil obličej, přes to však jal se honem zachraňovati autoritu...

„Pane profesore!“ — vypískl vysokým hláskem, rozsekávaje po svém zvyku každé slovo na slabiky... „Činím vás osobně zodpovědna za všecko, co se přihodilo — i za to, co se děje před ústavem!“

Avšak než mu mohl Klíma slovem odpověděti, ozvalo se se schodiště prudké zahlučení, tlumené nadávky a vyhrůžky — a nejsmělejší ze studentů se již drali vzhůru. —

Klíma, vida vážnost situace, jíž Wiederšperk patrně dosud nechápal, vyšel proti studentům a pohněvaně zaburácel: „Ticho! — a styďte se! Slova nechci slyšet! Chcete dnešní den poskvrniti uličnictvím? Všichni zpátky!“ — — —

A že to byl Klíma, nedočkal se odporu. Studenti schlípli — a zahanbeně se vraceli...

Wiederšperk však dosud nebyl spokojen...

„Zakazuji vám, pane profesore“ — sípěl — „zakazuji vám vkročiti do této budovy, dokud nebudou dnešní události nejpřísněji vyšetřeny. A netajím se vám přesvědčením, že sem již nevejdete...“

To již bylo i Klímovi mnoho. Napřímil se a změřil si ředitele tak, jako studenta, který nezná letopočtu bělohorské porážky. A již ťal zostra: „Vašeho zákazu zatím, pane řediteli, neuposlechnu — a pokud se týče zodpovědnosti, přijímám ji za vše, vyjma ony příhody, které byly jiným vyprovokovány. Radím vám pak velmi důtklivě, abyste se uchýlil do ředitelny a setrval tam pokud možno nejdéle...“

Dopověděl, obrátil se a chvátal do kreslírny, kde zanechal klobouk.. Chvátal, aby zabránil dalším možným nepříjemnostem, aby vzbouřenou mládeží nebyla překročována mez dovoleného v radostně vzkypělých hodinách...

Ředitel Wiederšperk byl jeho ostrou odpovědí zaražen — na chvíli... V druhé přemohl ho zase vztek a hněv proti nenáviděnému a buřičskému členu jeho vzorného sboru. Posykávaje obrátil se a zamířil do ředitelny, hotuje se cestou, jakže mu zítra zasolí... Před dveřmi ředitelny však stanul uleknutě — byly rozškvířeny... Stiskl kliku... Před jeho zraky objevil se obraz znesvěcené svatyně... Koberce byly schumlány — židle v neladu — na jeho psacím stole stopy po zablácených botách — a nad ním — hrůza hrůz! — po obou potentátech, starém i mladém, zbyla na stěně jenom hrstka pavučin...

A tehdy po prvé zamrazila c. k. vládního radu Bartoloměje Wiederšperka předtucha, že se děje něco, co se nepřihází každého dne...

Mezitím, co se toto dálo uvnitř budovy, odehrála se venku jiná a veselejší příhoda. Poněvadž hranice před gymnasiem byla zapálena právě o druhé s poledne, musil se k ní nachomýtnout hejtman Řehořec. Chvátal tudy k hejtmanství, které bylo od hranice vzdáleno, co by kamenem dohodil, v plném lesku své nejparádnější uniformy, neboť již byl oblečen k pohřbu Matiáše Buffky...

Hořící hranice a zástup studentů byly přirozeně věci, které nemohly ujíti jeho přebdělé pozornosti. Oheň na ulici! To byla nepřístojnost tak hrubého rázu, že ji nemohl odpustiti ani studentům, byť je miloval sebe více... Zamířil proto rovnou do zástupu...

„Copak to tu tropíte za darebáctví! To jste študenti? Vohníčky si dělat na ulici? Když už si je chcete dělat, tak jděte někam za humna, kde dobejvají brambory — a tady to rozházejte!“

Dopověděl rozhněvaně, svraštil čelo i obočí — ale nastojte! Ani jediný ze studentů nehnul rukou, aby vyhověl jeho rozkazu. Místo poslušnosti ozvalo se mručení...

„Tak bude to nebo to nebude!“ — rozpálil se Řehořec hejtmanským hněvem...

„Nebude, pane hejtmane“ — vykřikl smělec ze zástupu — „my tady pálíme Frantíky a Karlíky!“

„Co pálíte?“ — ptal se udiveně Řehořec, kterého bylo daleko, aby pochopil takovou neuctivou řeč hned o dvou hlavách císařského domu...

„Ale, všecky císařepány, co jich bylo ve škole — starý i mladý...“ rozšafně ho poučil kterýsi primán.

Hejtman Řehořec zrovna zavrávoral leknutím...

Tohle! — A pár kroků před hejtmanstvím!

Celý svět se s ním zatočil...

A když se probral z nehorázného překvapení, stál před ním komisař Doubravský — všecek udýchaný prudkým během.

Letěl sem, jakmile spatřil Řehořce oknem, odkud již čtvrt hodiny vyhlížel, číhaje na něho bedlivěji než kočka na myš.

„Slyšeli to, pane komisar?“ — spustil Řehořec, sprásknuv ruce, na příchozího. — „Slyšeli to, co tady ten pucek povídal?“—

„Pane rado, není času! Honem na hejtmanství! Důležité vládní telegramy! Rakousko kapitulovalo — monarchie se rozpadla — císař abdikoval...“ chrlil ze sebe překotně Doubravský, aby odvedl Řehoř-

covu pozornost od studentského kousku a uspořil mu možnou ostudu...

A pomohlo to...

„Pro Krista Pána, copa' to povídají..." lekl se Řehořec...

„Už je to tu!" — Doubravský na to...

„Vidějí! A já to pořád říkal, že to tak skončí!" — opáčil pojednou bohorovným tónem proroka. Ale v zápětí, uvědomiv si svoji úřední povinnost v tak důležité chvíli, podchytil levicí pozlacený kord, aby mu nepřekážel — a již chvátal chodníkem k hejtmanství, že mu Doubravský, ačkoliv byl mnohem mladší, sotva stačil.

Na hejtmanství skutečně byly telegramy, jejichž obsah i nervosní tón zdál se nasvědčovati všemu, co byl až dosud Řehořec slyšel...

„Tak, copak tomu říkají?" — obrátil se nepříliš jistě na Doubravského...

Ale ten jenom pokrčil rameny a nejevil chuti k obsáhlé rozprávce...

„Pane rado, bylo by snad dobře, kdybych vyhledal redaktora Pracha, který prý má velmi přesné zprávy o událostech. Telefonoval mi..."

„Nu, když myslejí" — svoloval blahovolně Řehořec — „ale to jim říkám: ne aby se tam zapovídali a zůstali mně tam!" — — —

Byla to venkoncem zbytečná obava, neboť Doubravský tušil správně, že věci nikterak nebudou míti v Zubřanech nejhladší průběh, a byl odhodlán, ukáže-li se toho potřeba, rázně zasáhnouti v pravé chvíli. Letěl proto k Prachovi — a srazil se s ním na náměstí. Ubíral se právě na radnici, dověděv se, že je tam shromážděno městské zastupitelstvo, aby projednalo ještě poslední podrobnosti Buffkova pohřbu. Chtěl je pohnouti k složení slibu nové vládě a ujednati nejnutnější...

Ukázal sice ochotně Doubravskému oba telegramy, ale za to se na něho podíval zcela nechápavě, když mu radil, aby hleděl v zájmu věci pokud možno jednání na radnici protáhnouti až do jeho příchodu. Ale Doubravský měl příliš nachvat, aby se zdržoval s výklady. Obrátil se a pospíchal zpátky k hejtmanství...

Doběhl, přelétl schody a vrazil do hejtmanovy kanceláře...

„Voni už taky — se mně zdá — ztratili hlavu!" — vítal ho rozzářený Řehořec mírnou výčitkou... „Copak nemůžou zaklepat, když sem jdou? — Nemušeli ani nikam chodit! Podívají se, už to tady máme! Zrovna to přinesli z pošty..."

A zamával Doubravskému před očima telegramem...

„Přečtou si to! Nová vláda — a hned první zákon. Nařízení! Bez parlamentu! A vidějí, taky to jde! Já to dycky říkal, že parlament je jenom pro zlost. Tak se mně to docela líbí — jakživ bych to nebyl řekl, že v tom budou v tý Praze tak umět chodit" — pochvaloval si spokojeně, když tu se před okny rozlehl junácký hlahol z dobrých sta hrdel a současně se ozvalo podezřelé šmátrání po zdi...

„Koho to zase čert bere!" — zahlučel Řehořec a zanechav telegram v rukou Doubravského, hrnul se k oknu...

Doubravský však za ním — a první vyhlédnutí oknem ho poučilo. Před hejtmanstvím stál zástup studentů kolem žebříku, po kterém již stoupali dva z nich...

„Prosímich, řeknou mně, kam to ti chlapci lezou..." udivoval se hejtman, nevzpomenuv v té chvíli na dvouhlavou potvoru, která byla umístěna právě mezi oběma okny jeho kanceláře.

Ale sotva byl poučen Doubravským, již otvíral okno...

Doubravský v úleku mu zadržel ruku.

„Nu, co pak?" — obrátil se k němu...

„Dyť je přivázanej, a ti chlapci to nevědí. To by se s ním dřeli do večera a eště by ho nedostali dolů. Na to se musí s fortelem!"

A již se nakláněl z okna, dotazuje se studentů, mají-li s sebou hůlku s „hákem"...

Sotva se objevil v okně, zavládlo v zástupu ztrnutí, a oba odvážlivci, kteří byli Řehořcovi na dosah ruky, div nesletěli leknutím se žebříku...

Pod okny bylo hrobové ticho — nikdo se neodvažoval ani špetnouti... Neboť autorita šedivé budovy a hejtmana Řehořce byla přece jenom ještě příliš veliká...

„Nu, tak to vidějí!" — obrátil se Řehořec k Doubravskému... „'Esli pak to není bezhlavost! Jdou sundavat vorla a nevezmou si na to pořádnou hůl... Jsou tak hodnej a skočejí vedle pro tu jejich špacírku."

Teprve tehdy se Doubravskému rozbřesklo v hlavě a duse se smíchem, odběhl do své kanceláře, aby přinesl hůlku, pro jejíž nošení do úřadu byl hejtmanem několikrát kárán a která se pojednou dožila tak výjimečné cti...

A když ji přinesl, vyklonil se Řehořec znovu z okna, uvolnil dvojím trhnutím spodní i horní upevnění zpuchřelého provazu na skobách — a již letěl dvouhlavý orel i s kopuletými vrabčími hnízdy dolů... Byl to jeho poslední let, neboť sebou třepl

o dláždění tak důkladně, až mu hlava ulítla . . .

Řehořec se napřímil a důstojně zavřel okno, nedbaje toho, že venku hlaholí radostně studenti a provolávají mu slávu. Byl povznesen nad takové malichernosti . . .

„Tak co tomu říkají?“ — zahovořil, ukazuje na telegram, který dosud držel Doubravský v hrsti . . .

„Pane rado, myslím, že by bylo dobře, kdybychom šli na radnici“ — ujal se konečně slova komisař.

„Prosímich k čemu pak? — Chtějí-li nám páni vod vobce něco, mají k nám zrovna tak daleko jako my k nim!“ — resolutně odmítal, vědom si své důstojnosti, Řehořec . . .

„Je tam Prach“ — trval neústupně na svém Doubravský — „který je pověřen vládou, aby provedl nejnaléhavější prvá opatření v Zubřanech, a myslím, že naše přítomnost je nutná . . . Musíme ostatně také do jeho rukou složiti slib . . .“

„A to mně povídají teprva íčko?“ — hrozil se Řehořec . . . „Poslouchají, z nich jakživ nebude pořádnej ouředník! Voni ho nechali jít na radnici? Copak ho nemohli pozvat k nám? Není tu parádní sál, kterej je k takovýmu ouřadování jako stvořenej? — — A když už by mušel jednat s purkmistrem, tak si moh’ pro něho poslat Hostaše.“ — —

„Vidějí!“ — ozval se znovu, přešed rozhněvaně kanceláří . . . „Nemohli si tady ti páni shorá vybrat šikovnějšího člověka . . . Je to pravda! Ňákej mandant tu muší bejt, aby zastupoval vládu, protože jináč bych nevěděl, komu já mám složit slib . . . Von je to z míry hodnej člověk, ale holt redaktor! Taky ho to mohlo napadnout, aby šel sem — když už je to takový . . .“

„Ale stát nemůžem’!“ — vyrušil se pojednou z úvahy . . . „Jít tam mušíme! Hodějí se teda do parády, ať jdem . . .“ —

Přece však Řehořcovi nedalo, aby ještě cestou nebručel do Prachovy nešikovnosti, kterou se cítil býti poškozen ve svých výsostných právech . . . Již minuli gymnasijní budovu a již již docházeli na roh náměstí, když tu vyrušilo hejtmana z bručivého rozjímání udýchané volání . . . Obrátil se rozmrzele — a hle! — Za nimi překotně chvátal c. k. vládní rada Bartoloměj Wiederšperk.

„Pane rado!“ — spustil přerývaně s nejžalostnější tváří. — „Učiněná revoluce! Anarchie! Velezráda! Vyložená urážka Veličenstva! Bude nutno nejpřísněji vyšetřiti! A všecko dokonce způsobil člen sboru — profesor Klíma . . . Obrazy našeho nejjasnějšího panovníka vyházeny ze všech tříd, sborovny — i z ředitelny — za mé nepřítomnosti . . .“

Hejtman Řehořec naslouchal Wiederšperkovu lamentu velmi netrpělivě. Teprve při posledních slovech ředitelových se vzrušil . . .

„Vidějí!“ — obrátil se k Doubravskému . . . „Na vobrazy jsem zapomněl jako na smrt. Ty muší Hostaš sundat hned, jak přijdem’ . . . Nezapomenou mně to připamatovat . . .“

Wiederšperk však, nepostihnuv smyslu hejtmanovy poznámky, sotvaže nalapal vzduchu, lamentoval dále: „I říšský znak srazili s budovy . . .“

Ale tehdy už přetekla Řehořcovi míra trpělivosti . . .

„Z toho si nic nedělají, pane rada!“ — položil mu ruku na rameno . . . „Mně ho sundali taky a nohu jsem si proto za krk nedal. ’Eště jsem jim pomohl! — Pamatujou si: co je pryč, to nebručí — a nezdržujou nás! My tady jdeme skládat slib nový vládě . . . Hodějí se radši do parády a chvátají taky, aby nepřišli poslední. Byla by to vostuda!“ — — —

A již se k němu obrátil zády a zmizel za rohem i s Doubravským, který se stěží zdržel smíchu . . .

Ředitel Wiederšperk zůstal stát uprostřed ulice s otevřenými ústy jako solný sloup . . .

Hejtman Řehořec . . . Komisař Doubravský . . . Sražené orly . . . Slib nové vládě . . .

Hlava se mu zatočila v poznání, že se děje cosi, čeho nedovede dobře chápati jeho rakušácky zkostnatělý mozek . . .

Díval se ještě dlouhou chvíli vytřeštěně na roh ulice — a potom se vrávoravě vrátil do ředitelny, aby se podíval na hrst pavučin na zdi . . .

Pozdě večer ho tam nalezl školník shrouceného na židli v hlubokém zamyšlení nad pomíjejícností všech věcí tohoto světa . . .

(Pokračování.)

E. Sokol:

BEZRUKÝ.

(Dokončení.)

Hleď na slunce a na zemi, v nich dříme oddanost, jež hřeje stejně dobré i zlé, ale v nich dříme síla, jež dává dobrému nad zlým vítězit. Bez ní by život zahynul. Nemysli na mne, vyrvi mne ze vzpomínek a mysli na zem a na slunce, na život. Jim dej mé dítě vychovat, snad je naučí tomu, čemu naučily mne, když jsem prohlédl.“

Odešla. Díval se smuten za ní, až zmizela v ztemnělé chatě. Tam někde spal jeho syn, jeho otrocky pyšná krev. Odcházeje bude mít jistotu, že nelze napraviti viny, že vina jednou do života vržená pronikne jak plíseň vše zdravé a moří, až umoří, čeho se dotkne. Dlouho se díval na Heleninu chýš a vkládal do pohledu všecku lásku, jíž byl schopen, aby utkvěla ve vzduchu kol a opředla stěny a dveře a okna a pronikla snad až ke kolébce. Kdyby byl mohl, krví by byl napojil zemi kol, aby z ní vešla láska v synka, až si bude na ní hrávat. Políbil ji místo toho a odešel z mlčící vsi.

Kam měl jít? Díval se do všech koutů světa a odnikud necítil volání, nikam nedovedl určit své cesty. Šel k řece, jež bystře proudila s hor, a šel dlouho proti vodě, než usedl. Vlna za vlnou míjela, šplounajíc na písčitém plochém břehu. Rozuměl jim dnes tak: „Spějeme, kam osud nakázal. Neznáme úchylky ani váhání od zrození do skonání, a život náš je krásný.“

„Tak kdyby bylo možno,“ pomyslil. „Zdaž pocítí taková vlna zlo, jež někdy způsobí? Ne. Jde podle svého zákona a nemůže jinak. Je v nich mír vyrovnání.“

Naslouchal jim a stesk mu sklonil hlavu.

— — — — — — — — — —

Na horách již od včerejška zuřila bouře. I teď tam ještě vzplávalo světlo dlouhých blesků. Na Radka zavälo odtud chladem. Pohlédl tam, je-li to snad volání, aby vystoupil někam, odkud by jej vichr smetl, jenž také nezná dobra a zla a žije svým zákonem. Voda mu pod nohama prudčeji zašuměla a přiblížila se mu skoro na dosah.

Vzrušilo jej to, ale ne již myšlenkou na smrt, nýbrž na možnost horského přívalu. S kolika strání to sbírá vodu tato říčka a jak se vzedme? Vědí to lidé a znají svou vodu? Včera nikoho nenapadlo sledovat bouři pro pracovní kvap, a hle, vody přibývá. Pozoroval upřeně, jak ubývá písčiny, a uvažoval. Ves leží na vyšším břehu a je tedy snad bezpečna, neboť rozlije-li se voda na druhou stranu, pozbude dravosti. Ale i tam byly chalupy.

Ta myšlenka ho vymrštila a hnala kvapně zpět. Zabušil na starostu a zavedl jej k vodě. I starosta se znepokojil o chalupy za vodou a myslil, že je nutno je varovat, neboť voda se zdýmala a začaly se na ní objevovat již i vývraty, trámy a desky jako znamení, že jí síly přibývá. Jak je však varovat? Kdo tam ještě půjde?

Radko se přebrodil a vzbouřil lidi. Vyběhli zmateni a žalostni. Někteří se pustili ještě i s dobytkem přes řeku, jiní se jali vynášet věci na půdu, vdova Michalčíkova dala Radkovi jen obě své děti, aby je přenesl, sama že zůstane. Pozbyla muže — co by si počala, kdyby i domu pozbyla? Bude jej hájit, klády odvracet, aby nebily do stěn. Přichystala si do oken tyče. Nedala jinak, i odkvapil Radko s dětmi v náručí a na zádech. Břědl těžko a nebyl by snad ani vyšel, kdyby ho nebyli u břehu chytili, tak náhle vody přibývalo. Odnesl děti dále proti vodě, kde byl břeh vyšší, a tam je složil. Do vsi nechtěly a plakaly a prosily, aby směly zůstat mamince blíž. Ostatně bylo tu již dětí hromada, celá ves se sešla k vodě s háky, aby zachycovala, co se dá, i nebál se o ně.

Děti ze vsi byly vodou zaujaty svým způsobem.

„Hele, tam plave bečka!“ křičely na staré dolů. „Chyťte ji! A tam vrátka! Kde pak je asi vepřík z toho chléva? A koukejte tam naproti na osyku, jak se proudem ohýbá a strachem třese! Vždycky se ohne a vzpřímí a zase ohne, ale listí ještě nenamočila. Oj, teď již jen co by rukou dosáhl. Stoupne-li voda o píď, stáhne ji k sobě, uvidíte.“

Hoch lehl na břicho a měřil na proutku, jak se osyka kloní hloub a hloub.

„Už, už!“ vzkřikli. „S dolení větvičky již kape. Jestli se dostane listí do vody, to ji tam stáhne celou, a je konec.“

„Proč?“ ptali se malí.

„To je jako by tě chytl napřed za vlásek, potom za dva a nakonec celou hrstí. To, pane, ohneš hlavu.“

„Ale to by se musela voda přelít ven,“ mínil malý.

Děti se zahleděly na břehy, kam již dávno byl upřen úzkostlivý pozor dospělých, neboť u brodu se již voda přelévala a i jinde mnoho nescházelo, a voda rostla nyní ne krokem, ale skokem. Vlny se rvaly

v březích zpěněny a spěchaly prudčeji a prudčeji. Pak je divoký úder vzedmul, zdvihl — a břeh zmizel. Ozvalo se jasnější zašumění a dál a dál se šířila kalná hladina, objímajíc stromy a keře, přilínajíc k domům. Ve chvíli bylo jezero na druhé straně a rozlilo se, kam oči v sivém měsíčném světle dohlédly.

Řečišti se na tu chvíli ulehčilo, ale zakrátko již jeho trysk zchvátil všecku jezerní hladinu a změnil ji v proud, jenž se široce valil do rovin, splakuje a sbíraje vše a stávaje se nebezpečným i dál.

To spatřily i děti, a hoch, co pozoroval osyku, poznamenal k děvčeti ze závodí: „Hano, chalupa vám odplave, uvidíš. To osyka se již nezvedá, jak ji to táhne.“

Hana se zadívala k chalupě a vidouc, jak je teď nizoučká, co jí voda shltla základy, zastrachovala se a dala se do křiku: „Mami! uteč na půdu, mami!“ Bratřík Ivko se dal do pláče, byl ještě maličký. Marně jej tišili, že ve světnici není voda, že mamince je tam líp než tu. Vytrhl se jim a plakal a volal, běže po břehu blíže k brodu, kudy vždy domů chodíval. Radko byl okamžitě za ním, ale nedoběhl a zděšeně vykřikl. Kus břehu se utrhlo a hoch zmizel, drže se křoviska. Lidé se ohlédli po výkřiku, ale pochopili teprve, když se Radko vrhl do vody.

Uchytil hocha, jenž se k němu přimkl vší silou drobných ruček. Radko stál pod břehem, bráně se jen skloněním těla rvavé síle vody; byl bezruký.

Deset mužů se rozběhlo k němu s háky a tyčemi, ale přišli pozdě. Radkovi se blížil prudce trám, a jemu nezbývalo než buď přijat náraz nebo uhnout do proudu. Uhnul a zavěsil se na břevno, jež narazivši do břehu otočilo se a zchváceno prudším středním tokem strhlo jej s sebou do samého středu řeky, kde letělo jak zdivočelý býk, jemuž stříká pěna kol boků.

Výkřik celé obce je provázel — bylo po všem; Radko byl bezruký a dítě bylo kámen na jeho krku. Přece však běžel s proudem, kdo mohl, aby snad někde mohl být účasten zázraku.

Radko slyšel a viděl jasně jako nikdy. Viděl smrt a ve výkřiku obce slyšel svou pohřební píseň. Ale viděl i dětská očka, vyděšená jako lapeného ptáčete a cítil měkké ručky na krku. I napjal se, pracuje nohama, aby se vyrval trysku středu a přiblížil se na dosah háků. Co však byla jeho námaha proti tomu, jak jej dravý proud vytrvale vssával z vod pobřežních? Cítil marnost a vzdal se.

Břehy míjely. Zmizela ves a zůstali jen lidé, běžící s nimi. I ti pak řídli. Nestačili mu, a věděl, že nadejde chvíle, kdy osamí zcela. A pak také pozbude sil a pohřbí s sebou ten pár ustrašených dětských očí. Kdyby jich nebylo, jak by vítal smrt, jež by jej zanesla bůhví kam do ciziny! Ale to dítě . . .

Rozhlížel se a tu v měnícím se světle zapadajícího měsíce a nastávajícího šeření spatřil před sebou těžkopádně plout mohutný vývrat. Plul volněji, i museli jej dohnat. I řekl hochovi: „Ivko, chyť se klády na chvilku, odpočinu si. Drž se dobře. Tak, a neboj se, strýc Andrej tě na břehu chytne, podám tě tam. Vidíš, jak běží s námi? Drž se.“

Hoch sice zaplakal, ale chytil se. Radkovi věřil, Radko mu nikdy neselhal. Radko se jeho pláčem zachvěl, ale tentokrát mu pláč jen zdvojnásobil síly. Chtěl kládu týmže způsobem přiblížit břehu, jak se dostala od něho. I vykřikl ze všech sil: „Andreji!“ a opustil dítě, visící na konci klády, a seč byl, sunul se na druhý konec, jenž měl narazit na vývrat.

Podařilo se mu. Kláda se opřela, on ji natočil k břehu. Volně se otáčela, poslouchajíc jeho tlaku, až se postavila napříč řeky. Tu objal konec, přitiskl jej k hrudi a vší silou odrazil se nohama od kmene, aby ji přihnal co nejblíž k břehu — a zmizel pod vodou.

XII.

Dítě vylovili, o Radkovi nikdo nevěděl, zbyliť již jen tři, kteří je po břehu provázeli, a ti zůstali s dítětem. Nevěděla ani Helena, jež v té chvíli přijela k nim na koni. Viděla záchranu dítěte a vzkřikla jen: „Žije? — A Radko?“ dodala, když Andrej přisvědčil. Pohlédli na řeku a máchli beznadějně rukou. Nedělá Bůh dvakrát zázraku.

Rozjela se dál po proudu, pátrajíc po hladině. Marně. Vlna a vlna, pěna a vír, trosky a tráva, nikde nic člověku podobného. Pobídla koně do trysku, ale pak si řekla, že ho musela již dávno předejet, plyne-li po vodě, a zastavila u rozsáhlého výmolu, kol něhož se řeka hnala, vrhajíc do něho jen boční vody a vše, co v nich plulo, aby vířilo v kolotání tak dlouho, pokud se zas náhodou nedotkne živého proudu.

Seskočila s koně a sedla na břeh. Nemohla se vrátit, bylo jí těžko. Hleděla zádumčivě do tůně.

Co bylo? Nic. Ticho vesmíru, proťaté zlým hukotem. Ani noc, ani den, ani bolest, ani klid — těžko.

Vír kroužil, a plynuly v něm v neladu desky a křoviny a pěna a třísky. Nepěkný pohled. Odvrátila se raději proti proudu, a ten ji probral z tesknoty podivnými věcmi, jež jí přinášel a jež jí chvílemi pohnuly v nejasném tváření a mámení.

„Strom tam plynul poblíž," vzpomněla si a vyhlédla do dálek, blíží-li se již. Ten jediný jej mohl zachránit. Byla to naděje slabá jak světlejší proužek obzoru na východě, ale nebylo jiného světla, i upínala se k němu.

Strom se neobjevoval. Že by se byl někde zachytil? Ta myšlenka ji zvedla se země a pudila proti proudu na zvědy. Konečně jej spatřila. Popoběhla, a hle, ve větvích visel cár šatu. Čí? Radkova halena snad? Napínala oči a zdálo se jí, že ne cár, ale člověk to tam zapleten v haluzích. Ano, jak pohnula vlna kmenem, zahrálo světlo na zsinalé tváři, a rozeznala i dlouhý vlas. Radko? Hledala dychtivě ruce — marně — i zavolala: „Radko!"

Nic se nehnulo. Voda se přelévala přes něj, jak se strom houpal, a on se nehýbal, bez života visel na větvích.

„Radko!" vykřikla a rozhlédla se po pomoci. Nebylo nikoho, jen koník ji sledoval krok za krokem.

Připadla jí strž. Což, kdyby byl vývrat vehnán do ní? Tam by se musel aspoň na okamžik zachytit. Jen kdyby byl vehnán.

Sledovala a měřila vzdálenost od břehu, uvažovala o proudech, ale musela se poddat, myšlenky nepohnuly kmenem ani o píď. Konečně byli u víru. Nedýchala. A oddechla. Kmen veplul, vzpříčil se a uvázl. Radko byl posud ve větvích. Vír mu vzal vlas a rozestřel jej stranou, a to byl poslední jeho pohyb.

Okamžik váhala přemýšlejíc, pak však svedla koníka k vodě, kde se břeh povlovně nížil, upiala mu pevně k šíji provaz, který s sebou vezla, sebe opásala druhým koncem a tišila koníka tak dlouho, až stál, jen ušima nepokojně stříhaje.

Vešla do vody. Půda jí mizela pod nohama, vír ji vzal, ale měla dosti síly, aby se udržela nad vodou, než ji dotočil ke koruně. Prodrala se větvemi k Radkovi, vyprostila jej, a objímajíc jej pevně, vytrhla z větví. Držela se ještě nohama kmene, ale cítila, jak ji břímě neodolatelně táhne do hlubin. I vzkřikla na koníka. Porozuměl. Provaz se napial, strhl ji, potopil na okamžik, ale pak i zvedl a vyvlekl na břeh.

Složila bezrukého na trávu, přiklekla k němu, roztrhla šat a naslouchala srdci. Nic. Chlad a ticho.

Mrtev? Byl by došel cíle a smíru, po němž toužil? Ano, nelze ho již proklínat ani nenávidět, lze mu mrtvému říci, že křísil láskou, jak zabíjel nenávistí, tvořil svou smrtí, jak ničil životem. I ji tak zabil a vzkřísil, i v ní zahubil a zase stvořil lásku, i v ní.

Sklonila se k němu, shrnula vlas s čela a dívala se mu do tváře. Mlád, svěží, a přece s hlubokými rysy utrpení, jež byly teď shlazeny v podivně teskný a v podivně šťastný úsměv — bez očí.

„Záříš bez očí, jako pracuješ bez rukou," šeptala, a tu ji přepadla úzkost. „Ožij, Radko, nesmíš umřít, třeba jsi toužil. Nesmíš, protože s tebou by umřela láska, veliká, tvořivá, jíž je třeba mně i mému synu, dědině a všemu světu. Ožij, Radko, vrať se, volám tě, jako jsem tě proklínala. Radko!"

Třela mu prudce hruď, v bezradné úzkosti uchopila jej i za kusé ruce a zvedala jej a kladla a opět třela a tiskla prsa, aby z nich vynutila dech. Pojednou se jí zdálo, že se její dlaně dotkl život. Vrhla se naň naslouchajíc — a vskutku, srdce bilo.

„Radko!" vzkřikla radostně.

Otevřel oči, pohlédl na ni, něco se mu zachvělo na rtech, ale omdlel zase.

Dovezla jej na koni před sebou. Dědina jí pomáhala složit jej a ona jej ošetřovala. Byl zle zkrvaven, nejen vyčerpán, a dlouho nepoznával nikoho kol sebe pro horečku, jež v něj vešla s životem.

— — — — — — — — — —

Když se po prvé vzpamatoval a uzřel nad sebou bílý strop, vzpomněl si na nemocnici. Bylo tu tišeji a útulněji a bylo mu blaze jako tam tenkrát, když po prvé hleděl z okna. Zde bylo okénko malé, ale zrovna u lože, kvítka na něm, v koutě stůl a lávky, polička, obrázky a v koutě u pece — kolébka.

Nebylo nikoho v jizbě, i nazvedl se dychtivě. Neviděl však. Byl sláb, aby přešel, ale touha byla mocnější, i spustil se na kolena a doplížil se tam. A uzřel svého hoška. Spal. Zatajil dech, aby ho neprobudil a mohl se déle naň dívat, na jeho hlavičku a ručky, na jeho čelo a vlásky, na očka a nosík, kypré rtíky a zdravou líc. Nemohl od něho očí odtrhnout, vtiskuje si v paměť všecky podrobnůstky, nejvíce tichý, vážný výraz, ležící na něm jako stín.

„Zlo — nebo utrpení?" myslil si a z obého mu bylo smutno. I obrátil se k oknu,

volaje modro a slunce a jas a krásu, dobro a lásku sem k synově kolébce. Když se naň podíval po druhé, zdálo se mu, že se rtíky usmívají a prstíky si hrají. Vděčně se poklonil k oknu a tiše se odploužil z jizby i z chaty na zahrádku, kde ulehl v trávě.

„Proč jsi nezůstal?" otázala se Helena, našedši jej tam.

Zavrtěl hlavou.

Pochopila a dotkla se jeho čela. Připamatovala mu tím sestru ošetřovatelku z nemocnice, i vzhlédl k ní vděčně. Zapomněl již na její jitřní pohled nad strží, a její nynější byl černý a neproniknutelný, ač pravila laskavě: „Ivko žije."

Nerozuměl hned, mísily se mu ještě sny se skutečností, ale přece pocítil takovou tichou radost, jaké ještě nepoznal. Helena odešla, ale přišlo za ní slunce, a to vše se mu spojilo v jediné radostné povznesení, takže musel složit ruce na prsa, aby skryl příliš jásavý tlukot srdce.

Pak za ním přišly děti; hrstka za hrstkou, až jich bylo kol něho jako mušek, snažících se bzučet co nejjemněji, ale bzučících zakrátko jako v plné pohodě. Ivan a Hana nepřišli, byli za vodou, ale mnoho se o nich mluvilo, a byl tu Mikulka, a ten po něm lezl jako lísavé kotě, což jej osvěžovalo a učinilo, že nepocítil výčitky pro svoje štěstí.

Večer přišla Helena a sklonila se k němu, hodlajíc mu pomoci do jizby. Odvrátil od ní tvář, bylať mu příliš blízko, a otázal se, smí-li odejít?

„Nesmíš ještě," zatvrdila se a vstala. „Nechceš-li dovnitř, zůstaň zde, jsi ještě sláb. Až budeš moci, půjdeš."

Přinesla mu sena, pokryla jej houní a on zůstal ještě tři dni a byl den ze dne smutnější. Třetího dne jí pravil: „Děkuji ti, Heleno."

„Zač?"

„Za dobrotu."

„Za život ne?"

„Bylo by bez něho bývalo líp. Půjdu, nevím kam. Ať však potkám cokoliv, nikdy nebudu mít jistoty a tehdy jsem ji měl. Nevím, v které chvíli, snad v poslední, co jsem měl ještě vědomí. Zdálo se mi, že jsem na rozhraní života a smrti. Pode mnou hučela smrt a držela mne studenou rukou. Nade mnou bylo tiché nekonečno. Zíral jsem v ně a smrt mi tiskla srdce a vyvolala proti mně vše, co mohla proti mně mít, aby mne odvrátila od tichého nekonečna: mou pýchu i otroctví, válku a všecky mé oběti, i tebe. Oh, jak jsi byla strašná! Jako v té chvíli tenkrát."

„Zadrž!" zakryla si oči.

„Tebe mi smrt přivolala nejjasněji: jak jsem vrazil k tobě. Tiskla jsi sestru v náručí. Ona zaplakala, ty jsi vzkřikla a já se smál. Kousla mne, když jsem ti ji rval z rukou, i probodl jsem ji a odhodil. Oh, ten její výkřik a sten! Vytrhlas mi bodák z ruky, ale bylas slabá, a já, zvíře krví opilé — oh, Heleno, tvůj pohled byl strašný, horší tvých slov, i prchl jsem a zahodil zbraň. Mstil jsem se pak za svou zbabělost všem. Smrt je krutá a nelítostná; vrátila mi to vše, abych pochopil, jak málem platím výkupné, a jak laskava je ona, že mne tak měkce bere na svůj klín. Ale v její nejmstivější chvíli zmizel tvůj strašný pohled a místo něho hledělo na mne zase dvé očí. Čí byly? Nevím. Temné jako tvoje, ale dobré, ba víc než dobré, krásné jako ony, co vracejí život. Stisk smrti na srdci mi povolil, že zabušilo, a slyšel jsem zřetelně své jméno. Pak zmizelo vše. Kdybych byl tehdy zemřel, byl bych odcházel s jistotou a šťasten, s pohledem lásky a odpuštění a smíření. — Proč jsi mne právě ty zachránila?"

„Proč?" opakovala jeho otázku a zadívala se do dálky. „Je tě ještě třeba."

„Neodčinil jsem, vím. To bylo jen slitování konce."

„Je tě tu třeba," opakovala, „za vodou zoufají, voda jim zničila domy."

„Nemám rukou."

„Zoufalství se nepřemáhá rukama."

Pohlédla naň, a četl v tom pohledu rozkaz, aby sňal smutek s jich duší, jako stírával pláč s dětských tváří. Ale četl i víc. V té chvíli nebyl pohled její temný a neprůhledný, naopak mluvil a zjevoval, až se zachvěl podivnou tuchou, při níž mu slastný mráz prochladil tělo. Ty oči pravily: „Sejmi s nich zoufalství, jako jsi odňal nenávist ode mne. Pro lásku jsem tě zachránila."

To byla strašná chvíle, toužebná jak ona prvá nad rodným krajem. Zápasila v něm s beznadějí, zatím co on se vší bytostí modlil: „Vím, pane života, proč mne stavíš do těchto bojů, proč mi nabízíš ruce, život, ba i lásku ještě: abych zvítězil nad sebou a vzdal se. Neboť není smrt pokáním, pokud nevím, co s životem ztrácím. Ó, pane, těžký boj jsi mi dal nakonec, přetěžký, vždyť jsem mlád a viděl jsem právě své a její dítě. Její nenávist roztála, na tváři mého dítěte byl úsměv. Díky ti, pane, za těžkou zkoušku. Půjdu. Vzdám se všeho a přijmu tíhu věčného stínu. Půjdu, když se mi zdá, že by mi mohla vyjít sladká tvář odpuštění nad obzor. Až na konec smí

vyjít. Tam na vlnách jsi mi to řekl. Tam byla pravda, nebyloť ničeho, co by obluzovalo srdce a duši. Půjdu."

XIII.

Zůstal, až pocítil, že je dosti silen na cestu. Pohlédl ještě ke dveřím, zda by ji neuviděl vyjít s dítětem v náručí, aby mu v otevřených očkách vyčetl budoucnost, ale nepřišla. I odešel do vsi.

Potkal jej starosta, zastavil jej, za ramena jej vzal a dlouho se naň díval. „Zdráv, Radko? Nuže mohu se tě zeptat, co jsem slyšel od Heleny za tvé nemoci. Její hoch je tvůj?"

„Řekla-li to, je," sklopil hlavu.

„Tys bodl její sestru?"

„I vaše starce jsem kázal vyštvat ze vsi a střílet jim pod nohy, aby rychleji běželi."

Starosta pomlčel, než mohl pokračovat. „Umřeli všelikde, i tu by byli sotva přežili. Ale proč ses vrátil?"

„Abych vzal odplatu, nemámť moci, abych vrátil život."

„A kdo by odplatil nám, Radko, kdybychom ti vzali život? Ne, ne. Přijali jsme tě nevědouce, a byl jsi dobrý. Zůstaň tedy. Chtěl jsem jen, abys věděl, a abychom si mohli prostě hledět do očí."

„Nikdo po mně nechce odplaty?"

„Nikdo."

„Těžko mi, starosto, přetěžko. Nemohu napravit."

„Zůstaň, tím napravíš."

Radko zavrtěl hlavou a odešel. Příliš hluboko v něm utkvělo odhodlání vzdáti se všeho, co jej chce ukolébat. Šel za vodu k Michalčíkům. Našel děti u kaluže. Ivko se k němu vrhl a objal mu nohy: „Strýče Radko, strýče Radko!" A vyznav mu tak lásku, hned dodal: „Máme tu rybičku, takovou malou; pojď, ukážu ti ji."

„Kde je maminka?" ptal se.

„Pořád pláče doma."

Obešel a uzřel, jak voda podemlela bok chalupy, až se přední stěna sesula a střecha visela v povětří. Michalčíková seděla na trámu jako bezduchá. Pohlédla naň a bylo patrno, že chce vstát, aby mu poděkovala, ale místo toho vypukla v žalobný pláč: „Co nyní, Radko? Co počnu? Muže jsem oplakala, věřila jsem, že je možno ještě žít. Ale teď? Chalupa padá, úroda odplavala, pán žádá za dřevo i za mouku peníze nebo práci, a nemám toho ani onoho. Mám děti a bídu a přemýšlím, je-li to dobře, žes mi Ivka zachránil. Snad by bylo líp, kdybychom byli všichni — umřeme jen pomaleji."

„Lidé jsou dobří, pomohou," pravil tiše.

„Ty bys snad, kdybys mohl, ale nemáš rukou, a ostatní jako by jich neměli."

„Lidé jsou dobří," opakoval Radko, „ale pojď, zatím sedni u dětí, urob Ivkovi udičku, ať loví a nepláče hladem. Pojď k dětem, než se vrátím. Zachránili ti lidé hocha, budu hledat, kdo by zachránil i tebe a ostatní. Pojď."

Zvedla se nejistě a chtěla hned zas usednout, pozbyvši víry, ale oči Radkovy byly tak pravdivé a dobré, že vešla do jizby a vynesla provázek, aby si s dětmi pohrála.

Radko šel k starostovi.

„Pomoci jim?" zahleděl se naň. „Lehko říci, ale ještě ani naše chalupy nestojí, pak přijdou brambory, a rukou je málo. A potom, z čeho pomůžeme? Chleba máme trochu, ale dřevo má jen pán, a peněz není. Vezmeme je k sobě raději, není jich moc."

Peníze utkvěly Radkovi v sluchu. Slyšel jich cinkot, viděl blyskot, ale kde? Kde? Chodil a vzpomínal, až se naklonilo k večeru. Zadíval se smutně do kraje. Chtěl zmizet v neznámu, a hle, cizí starost jej připoutala. Helenina slova ho k ní připoutala. Bylo mu těžko. Dětem lze vymýšlet pohádky, pro něž zapomenou života, ale starým? — Hleděl do dálky, tam kde čněl z roviny ostrůvek rovů kol stromu. A náhle mu probleskla vzpomínka hlavou: tam slyšel naposledy znět zlato a stříbro, tam se sypalo k němu do trávy, když spatřil po prvé Helenu. Což je-li tam ještě? Zavolal děti a šli k mohylám.

Radko vystoupil k pomníku a rozhlédl se. Rovy byly zelené a rovné, takže asi z dálky splývaly s rovinou, což ho dojalo.

„Proč jsi smuten, Radko?" ptali se hoši.

„Protože život všecko vyrovnává, i takové křivdy, co tu travou zarůstají, a já jsem tu posud nevyrovnán."

Nerozuměli mu. „Zazpívej raději," vyzvali ho.

Zazpíval píseň, jež tu nezněla od jeho příchodu do kraje. Hoši se dojati odvrátili. „Jsi pořád smuten," vyčetli mu, aby zapřeli slzy.

„A vy byste chtěli být veseli?"

„Aspoň trochu."

„Tak pojďte."

Zavedl je pod strom, aby hledali. Podivili se, ale začali přehrabovat trávu, a za chvíli byl již hřbitov pln jásotu: „Našel jsem rublík! Kopejku! Poltiník! A já zlatý! Jakživ jsem takového neviděl! Ukaž! Ej, tu zrají peníze na stromě a oprchaly, budeme na ně chodit."

Byla jich hezká hromádka a zvonila jim pěkně v rukou, jak si jimi pohrávali.

Zveselené poslal je Radko do vsi, aby dali všecko starostovi pro ty za vodou. A aby sami také zašli za vodu a pohladili tam zvlášť Ivka a Hanu Michalčíkovy. Za něho.

„Což se nevrátíš?"

„Dnes tu zůstanu. Je tu měkčeji než na návsi a noc bude vlažná." —

Osaměl.

Dlouho se díval do zšeřelého kraje, pak poklekl, poklonil se rovům a zaprosil: „Odpusťte mi. Ty hochu mladý, kterému jsem jméno matčino vehnal na rty kulí. Vy, bratří, které jsem zákeřně ubil a dobil, vy všichni, o nichž ani nevím, ale jimž jsem posílal smrt záštím otrávenou, odpusťte. Nechci již rukou, života ani lásky. Ponesu vaši pokutu, ale odpusťte."

Den usnul v tiché záři na západě a noc běžela tichým krokem přikrýt jej svými závoji. Hvězdy se rozjiskřily novolunní plností a Radko se na ně díval větvemi, na nichž se chvěly jako stříbrné pupeny před rozpukem.

V tom zašuměly travou tiché kroky, před ním stanul stín a oslovil jej.

„Tos ty, Heleno?" užasl. „Proč jdeš?"

„Děti mi pravily, i pochopila jsem, že chceš odejít."

„Musím."

„Pravila jsem, že je tě tu třeba."

„Našel jsem již pomoc těm za vodou."

„To je vše?"

„Bojím se, Heleno, života, protože život je radost, a já — bože můj, zde nemohu platit svou křivdu."

„Je tě tu třeba, Radko," opakovala neústupně, a on se zachvěl jejím hlasem.

„Bojím se tebe, Heleno."

„Bojíš se?"

„Abych v tvých očích neviděl víc než odpuštění, neboť jsem ubohý a nemám sil pro tento boj."

„Bojíš se lásky — a nenávisti ses nebál?"

„Toužil jsem po ní."

„Pak jsi páchal nový hřích. Kam přijdeš, lásku budíš; ano, Radko, budíš ji, protože je v tobě srdce jako jasná tvář, jež tisíci jemných rukou jímá duše, kterých se dotkne, a lásku k životu v nich roznécuje. Viděla jsem tvé srdce a byla jsem znovu zrozena. Všecka ves. Proč chceš odejít, aby zaniklo, co jsi rozséval?"

Její hlas horoucněl.

„Je tě tu třeba, Radko, neboť bída jde krajem a má křivý pohled. Před tebou ustoupí a nezaseje vzteku. Je tě tu třeba, Radko, protože tu poroste tvé dítě. Chceš je nechat růst jen svou bývalou krví a ne svým dnešním srdcem? Nenáviděla jsem je jako tebe a miluji je už. Nemohu ho nechat bez slunce, neboť i já se, Radko, bojím. Miluji je. A půjdeš-li, půjdu s ním za tebou. Jemu i mně je třeba tvého pohledu."

Ustala, užaslá Radkovým počínáním, neboť se vrhl na zem a líbal ji, prose ji za sebe vším dychtěním zvroucnělé bytosti.

Nikdy nepřijímal hlasu rozumem, ale srdcem, a to mu pravilo, že ne pro Helenina slova, ale pro její hlas je třeba lásky jeho dítěti a všem. A přece se zachvěl sladkou bázní při jejích slovech, jimiž mu nevědouc vzkřísila vzpomínky na tvář, jež tisíci jemných rukou se dotýká života. Ten obraz! Ten slib jasné tváře, jež se k němu tehdy přichvěla v snách, až najde člověka, jehož srdce by bylo tak všeobjímavé, že nabude rukou! V sobě jej hledat?

Proto se vrhl na zem a prosil a prosil, aby pán života nezřel veliké touhy, již v něm Helena rozžehla, ale aby svým laskavým zákonem o něm soudil.

„Radko," zavolala jej Helena jemně.

„Ó Heleno," zajíkal se.

„Odjedeš?"

„Bojím se."

„Hle, nepřišla jsem sama, tvůj hoch je se mnou. Ještě jsi ani ke mně hlavy nepozvedl a neviděls."

„Můj hoch!"

„Vem jej na lokte, než odpovíš. Je tma, ale hvězdy jiskří, uvidíš jej."

Pravila to tak něžně. Zvedl se a nevýslovné štěstí jej proniklo, když vztáhl své kusé paže, aby na ně přijal své dítě. Než na nich spočinulo, zajásal. Ucítilť v pažích napětí, jaké cítíval zdráv, ucítil sílu a svěžest a ne na lokte, ale do dlaní vzal robě, do rukou, jež poslaly jeho duši zprávu, jak heboučké a teplé jest dítě.

Měl ruce. I přivinul jimi hocha k sobě a smísil s jeho pláčem svůj šťastný, tichý smích.

„Mám ruce, Heleno," šeptal, „a mám v nich svou budoucnost."

„Láska jsou ruce," odpovídala šťastna. „Ona tvoří a udržuje život. Dávno jsi již měl její ruce, Radko, dávno, ale bál ses do nich život vzít."

„Již se nebojím."

Zřel vzhůru ke hvězdám a silou jeho zření i ona viděla tam zářivou tvář, která miliony jemných rukou je laskala a hřála a tiše jim pravila: „Život je cesta i cíl, život je radost i pokání, život je štěstí a smír pro ty, kdo mne zří a v sobě mají."

*

FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

Ruští spisovatelé za občanské války.
(1918—1921.)

(Dokončení.)

Majakovskij Vladimír Vladimirovič, bolševický básník výstředního kroužku moskevských „imažinistů“, duševně příbuzných futuristům formou, která rozbíjí všecky formy úmyslně, vynikající úmyslnou, až strojenou drsností a útočností proti „buržoasnímu umění“, nevyjímaje ani Puškina. Vydal soubor svých básní s názvem *„Všecek Majakovský“*, a konfusní skladbu *„150,000.000“*, jakousi hymnu síly sovětské vlasti.

M ňšikov Michajl Osipovič, bývalý feuilletonista „Nového Vremene“, byl jako buržoasní spisovatel, škodlivý nynější vládě, zastřelen (60letý) v městě Russe v novgorovské gubernii rudými vojáky.

Merežkovskij Dmitrij Sergějevič vydal roku 1918 v Petrohradě nový historický román *„14. prosinec“*, z povstání t. zv. děkabristů, který r. 1920 znova otiskoval ve varšavské *„Svobodě“* po zdařilém útěku ze Sovdepie. Nyní žije v Paříži, pracuje usilovně literárně i publicisticky i přednáškově proti bolševické vládě.

Michějev Sergěj, básník, býv. spolupracovník „Satirikona“, prožil r. 1918 v Charkově děsnou nouzi, r. 1919 uchýlil se do Jekatěrinodaru, kde zemřel skvrnitým tyfem.

Miljukov Pavel Nikolajevič, historik, státník a politik, r. 1919 v Kijevě vydal první svazek svojí *„Historie druhé ruské revoluce“*. Po vpádu Petljurovců celý náklad i rukopis spálen, podle neúplné kopie, doplněné autorem, vychází dílo nyní znova v Sofii. Žil v Londýně, nyní v Paříži, kde rediguje deník „Poslední Novosti“ jako vůdce levého křídla svojí velké a vlivné kdysi strany ruských „kadetů“. Vydal i několik sborníků svých statí anglicky psaných.

Naživin Ivan Fjodorovič v letech 1918—20 žil v Oděse a tam napsal několik knih a dramatických prací. V Rostově vydal 1919 knihu *„Co dělati?“*, první partie jeho vzpomínek vycházejí nyní v českém překladě (v Lid. Novinách) s názvem *„Bolševické tícholetí“*. Nár. divadlo zakoupilo jeho drama „Věčná pohádka“, dosud nehrané. Žil nějakou dobu v Čechách i v Praze, nyní v Dolních Rakousích. V rukopise má *„Vzpomínky na Lva N. Tolstého“*, a dvě dramata: *„Anno Domini 1947“*, a *„Pokušení na poušti“*, satiru na bolševiky, vystěhované na pustý ostrov Tichého oceánu.

Němirovič-Dančenko Vasilij Ivanovič, velmi populární a plodný autor románů cestopisných a historických, přes svůj pokročilý věk (* 1848) žije v Petrohradě a dosud pracuje literárně. Ještě r. 1920, stár 72 léta, vydal v nové redakci několik starších knih, které si vyžádalo Státní nakladatelství. Svoje *Sebrané Spisy* prodal nakladateli Gržebinovi.

Němirovič-Dančenko Vladimír Ivanovič, dramatik a zakladatel Uměleckého divadla v Moskvě, mladší bratr předešlého (*1858), žije tam stále. Byl dvakrát již vězněn, pronásledován různými šikanami, ale udržuje svoji družinu pro vděk obecenstva a pro lepší budoucnost ruského umění.

Ovsjaniko-Kulikovskij Dimitrij Nikolajevič, prof. literatury a literární historik, zanesen byl bouřlivou vlnou do Oděsy, a tam za okupace dobrovolnickou armádou (Denikinovou) redigoval „Jižní Slovo“ a spolupracoval ve „Sjednocení“. Když bolševici obsadili Oděsu, zůstal, a zemřel v listopadu 1920, nemoha v pokročilém věku svém (67 let) snášeti hlad a všecky svízele režimu.

Pogodin Aleksandr Lvovič, známý slavista, prof. charkovské univ., na jaře 1920 uchýlil se do Jihoslavie, a bělehradská universita nabídla mu místo lektora ruštiny. Zde napsal stručnou historii nového státu slovanského až do nejnovější doby (1918), a začal psáti podrobné *„Dějiny srbské literatury“*. Bydlí v Zemuni, a jako slavista přispívá platně i do srbských listů. Pro *„Srpski Glasnik“* napsal instruktivní stať o posledním *Desetiletí ruské literatury*, z níž čerpáno částečně i pro tento přehled.

Potapenko Ig. Nikolajevič, nejplodnější ze současných ruských beletristů, jenž do války zpravidla tiskl každého roku 1—2 romány vedle řady povídek, v posledních letech úplně se odmlčel. Až do loňska žil nuzně v Petrohradě, a ví se o něm pouze, že pro „Světovou literaturu“ Gorkého z nouze překládal historické romány Waltera Scotta. Začátkem r. 1921 z Petrohradu odjel kamsi na jih, kde se jeho stopa ztrácí.

Remizov Alekšěj Michajlovič žije trvale v Petrohradě, přimknul se ke komunistům, je členem repertoirní komise při divadelní sekci komisariátu osvěty, koná přednášky v „Domě literátů“, a vydal několik knih v letech 1919—20: tak knihu pohádek *„Sibiřský perník“*, povídky *„Zlatý řetěz“*, *„Císař Maxmilián“*. Svoje spisy prodal nakladatelství Gržebinovu.

Ropšin V. (vlast. jm. Boris Viktorovič Savinkov), romanopisec před válkou tak slibný, vydal za války pouze dvě knihy, v Moskvě 1918: *„Ve Francii za války“*, a *„Zápisky z ruské fronty“*. Zúčastnil se války i revoluce činně. R. 1919 žil v Paříži, kde vydal na obhájení Kornilova a proti Kerenskému pod vlastním jménem dvě politické brožury, nyní žije ve Varšavě, ztracen pro literaturu, v politickém objetí Poláků.

Rozanov Vasilij Vasiljevič, filosof staré generace a býv. vynikající člen redakce „Nového Vremene", zemřel po dlouhém strádání r. 1919 v Sergijevském u Moskvy žaludeční chorobou, stár 63 léta. Právo na vydání jeho spisů zakoupilo nakladatelství Gržebinovo.

Sologub Fedor Kuzmič žije v Petrohradě velmi nuzně. Jeho spisy, prodané Gržebinovi, tisknou se nyní v Lipsku pro sovětské Rusko. Napsal pokračování svého románu „*Čáry nebožtíkovy*", napsal od r. 1918 mnoho veršů, ale nic z nich netiskl. Pro „Světovou knihovnu" Gorkého přeložil drama Paula Claudela, Voltairovu „*Candidu*" a povídky Maupassantovy, redigoval spisy Schnitzlerovy.

Surgučev Ilja, nová naděje ruského dramatu, jehož „*Podzimní housle*" platily za nejúspěšnější drama posledních let (hráli je u nás Moskevští), žil v letech 1919—20 na Krymu. Ještě před evakuací Krymu uchýlil se do Cařihradu. Posledně vydal v Sofii 1921 v novém měsíčníku „Russkaja Mysl" aktovku („dramatický úryvek") „*Ženy*".

Šachmatov Aleksandr Aleksandrovič, akademik, největší a nejvšestrannější ze soudobých ruských slavistů, zemřel 16. srpna 1920 v Petrohradě 57letý. O jeho smrti *A. F. Damanská* (viz str. 629) teprve přivezla podrobnosti: Trpěl doslovně hladem 2 léta. Zemřelou matku sám vezl na sáňkách na hřbitov, sám jí vykopal hrob, z nezvyklé námahy se rozstonal, celé jaro i léto nemohl se vzpamatovati, a konečně, trpě žaludečními obtížemi z nemožné stravy, podlehl.

Teffi N. A. (vlastním jménem Naděžda Aleksandrovna Bučinská) vydala r. 1918 v Petrohradě knihu prós „*Včera*". Po zastavení „Ruského Slova" moskevského, jehož literární spolupracovnicí byla, nastoupila pouť do Kijeva, Oděsy, nyní žije v Paříži. Ve Štokholmu ruské nakl. „Severních Ohňů" vydalo dvě její knihy nových povídek „*Lada, kniha o lásce*", a „*Tak žili*". I v Paříži chystá se do tisku nová její kniha.

Tolstoj Alekšej Nikolajevič, povídkář a dramatik, až do podzimu r. 1918 žil v Moskvě. Tam vydal v naklad. „Severních Ohňů" knihu povídek „*Večery na Molčanovce*", pak vydal se na jih Ruska na literární tourné se svojí ženou *Natalií V. Krandijevskou* (básnířkou). Z jara 1919 žil v Oděse, a Francouzi při evakuaci města dopraven na Knížecí ostrovy u Cařihradu. Na jaře 1920 přestěhoval se odtud do Paříže. Ještě v Oděse vydal 1919 knihu nových povídek „*Mámení*", a tragedii „*Smrt Dantonova*", která je novým zpracováním staré německé tragedie Büchnerovy téhož jména (byla provozována ve Vinohradském divadle). V Paříži dokončil veliký román „*Putování po mukách*", jenž začal vycházeti již na Krymu, ale znova v plné redakci vychází nyní v pařížském měsíčníku „*Sovremennyja Zapiski*". V Paříži vyjdou v novém vydání jeho romány „*Chromý bárin*", „*Poklady země*", nová kniha povídek, a komedie „*Zlatá kniha o lásce*", kterou zakoupilo jako rukopisnou novinku Národní divadlo.

Trubeckoj Jevgenij Nikolajevič, kníže, býv. prof. movskevské univ., zemřel v Novorossijsku koncem r. 1919 skvrnitým tyfem z hladu.

Veresajev Vikentij Vikentěvič (vl. jm. Smidovič) byl r. 1918 nějaký čas ve službách bolševiků při Státním nakladatelství a vybíral vhodné „úryvky" (!) z Čechova, Ščedrina, Glěba-Uspenského pro sovětská vydání, pak odjel na jih, na Krym, a tam poblíž Feodosie překládal antické básníky. O jeho nynějším pobytu není nic známo.

Zajcev Boris Konstantinovič žije skoro stále ve svojí vsi v moskevské gub., napsal román „*Rafael*" z vlašského života, několik povídek a přeložil v próze Danteovo „*Peklo*" pro naklad. Gržebinovo. Několikrát snažil se o dovolení cesty do ciziny, ale marně.

Zenzinov Vlad. Michajlovič přes Ural a Sibiř dostal se r. 1919 do Evropy, v Paříži vydal knihu „*Zápisky revolucionářovy*", a v „Soudobých zápiskách" otiskuje *Deník* vzpomínek z dob sibiřského vyhnanství. Žije v Praze jako spolupracovník „*Volji Rossiji*".

Žilkin Ivan Vasiljevič i jeho žena spisovatelka Zinajda Vasiljevna žijí v Petrohradě. Nechali literatury, a slouží v jakémsi sovětském úřadě. Pověst o jejich zastřelení v Chabarovsku ukázala se býti předčasnou.

LITERATURA.

Michal Mareš: *Přicházím z periferie.* Nákl. „Revolty" v Praze. — Josef Nemasta: *Červený kohout.* Nákl. „Činu" v Praze. — Frant. Němec: *Zelené demonstrace.* Sešit básní. Nákl. Aventina v Praze. — Oldřich Zemek: *Hlas krve* 1914—1918. Nákl. Památníku Odboje v Praze. — Bohuš Stejskal: *Trýzněné mládí.* Verše. Nákl. Aventina v Praze. — Rudolf Krupička: *Práh srdce.* Básně. Nákl. „Knihovny" v Praze.

Přítel české tvorby básnické, této dnešní popelky, odstrkované i zapomínané zejména mládeží, která by se jí měla dál rozplameňovat po stránce etické i estetické, ponoří se rád do moderního básnického háje, z něhož vybírám si některé stromečky. Autor „Přicházející z periferie" domnívá se, že jen na předměstí je pravá žeň pro kresbu figurální, ale zapomíná, že básník má býti něčím víc než figuralistou. Připadá mi jeho tvůrčí mechanism jako fotografický aparát, který chytá jen a fixuje, co vidí. Autor rýmuje tuto směsici i s chybami:

ó sladké předměstské dění;
mizerné dláždění,
ženy bez pudru, šmínku.
Výčep lihovin —
čepují žitnou, rum a kmínku.

A následuje v jedné směsici výčet rozmanitého haraburdí asi dle Whitmanovy metody, jenž vyjmenoval na dvě strany různých jmen zemí a států na světě a myslil, že je to báseň. A tak se tu střídají nádraží a vlaky a lokomotivy, cukrovary, hydroelektrické ústředny, Liebknecht a Rosa Luxemburková, atd. a zcela autokriticky praví o sobě autor na str. 51. a 54.:

Má hlava je fotografický přístroj
s kotoučem filmů.

To se rozumí, že v tomto filmu nesmí chybět revoluce, která se začne pozítří? ne, dnes úderem třetí. „Svoboda. Dělnická republika" à la Trocký. Proto: „Zastavte stroje!" Pak už je méně divno, že kohouti mu kokrhají po židovsku „Kikirikiíí", že krásy všech věků klidně se snáší (!) s holandským mistrem Picasso (!) a že Leninův názor jde k Platonovi. Kam však jde autor bolševickou motanicí, je méně jasno. Kresby knížce připojené jsou patrně reprodukce panáků, které malují děti na zdi. — Mnohem vážněji a odpovědněji je míněna kniha Fr. Němce „Zelené demonstrace", ač není daleko mentality M. Mareše. I tu jsou oči, které žasnou u vytržení hned v úvodní básni, ale jeho apercepce není již tak mechanická. Kritisuje dění a uvažuje. Místy dospívá i čistě spirituální nálady (Jitřní modlitba v sadě). Rád vsouvá citáty z modliteb a katechismů do point, ale bez účinu zamýšleného. Zato dostihuje v komice svůj vzor, když na př. v básni povídá, že „František Němec se odstěhoval!", chybí jen udat ulici a číslo. Častěji jej i předstihuje, když čtenáři předkládá představu zmučených rukou ztuhlých s tou (!) bolestí nad očima, nebo srdcí zimou spících s rukama v kapsách! Jinde nedomyslíte se vůbec smyslu: O, nicméně chtěl bych se dotknouti světa, než aby žil; pohřbený léta hnil a klesal v ceně. Dost lehkomyslně zahrává si i se svými metaforami, na př. jeho jaro je:

bohatý pán, má zlaté koně,
laskavý bič a ten je z kvítí,
jen jak si sedne na jabloně,
už to v nich svítí.

Tedy pán se zlatými koni a s bičem sedící na jabloni, jaká groteska! Stejně falešný je příměr prostitutky, která prý nepatří nikomu, „jako květy strání a jako vonící zem tohoto sadu, jež nepatří nikomu". Stráně, kvítí, vonící zem i sad přece bezpečně komusi patří. Jak srovnat s tímto názorem poctivou jinak radu sršatým, „letošním nešťastným ochutnavačům mod", že z příšer zoufalství, ze spiklých pohledů a řečí nenávistných, ze schůzek, kde si zkřivenými hesly rezavá srdce otvíráte, nerodí se štěstí, že jen kdy „seje se práce, kvete chleba", že:

hladová ústa vrhají se
vždy k plné dlani, k plné míse
vždycky jen, kde je víc.

Pro tyto pravdy hodné zapamatování pro ty, jimž je autor blízek, prominu mu zkresleninu „Revolučního dne". Tenkrát (28. října), neznělo v Praze a nikde Hej rup! Tenkrát stáli na strážích Sokolové. Jinak kniha rytmicky kostrbatá, plná škaredých chyb (jako ohněmi). — K téže skupině řadím lyriku Bohuše Stejskala „Trýzněné mládí". Také zde je ideová linie přelámaná, ve vstupní básni praví autor, že sotvaže ráno otevře oči, vzpomínkou na svůj úděl hrubý, na denní pokrm jednotvárný zatíná zuby, aby nato již na str. 24. mohl říci, že miluje pojednou celou tu zemi se všemi radostmi, starostmi všemi. Autor je trýzněn patrně tím, že musí sloužit a že je v kasárně. A tu se rozpomíná na různé příhody dětství i mladosti, někdy hodně sentimentální, i na vzdálenou lásku. Volá na lidi:

Víte, vy lidé, že měsíc je červen?
nejen že kypí, že teče též krev —?

ale sám jako voják na dalmatském břehu nepodniká nic, aby netekla. Staré rekvisity: „láska je žárlivá, nedůvěřivá" vyjímají se tu špatně. Autor pověděl tímto svazkem velmi málo, ne-li nic. — Jiného timbru jsou další tři svazky nové lyriky, z nichž zejména knihu Krupičkovu „Práh srdce" kladu nejvýš. Pěkně vypravený i očím vkusný tento svazek je velmi dobře vystupňován. Začíná se přírodní erotikou k ženě, od níž přechází logicky k národu a domovině. V této části čtu krásnou, procítěnou hymnu na Říp, v níž básník mužně doznává:

Od břehů cizích kultur, poslední z posledních,
kolikrát zraněn skepsí, do vlasti své jsem tíh'?

aby konečně poznal velikost krásnou drahé domoviny, úsměv svých snů — lásku věčnou. To je mluva upřímného, poctivého srdce, bez pláštíku modního, bez rudé fángličky a špidlaté čepice s muří nohou. Věřím, že tento cit je v každém českém srdci, poněvadž je to zákon. Tak se rozeznávají ti praví a nepraví. Místy dal se autor ovládnout přespříliš Březinou (Blesky na horách, Kolozpěv), tu se jeho kosmičnost často zaměňuje za verbalism. Kniha je psána libozvukou češtinou, budiž jí to doznáno. — Titul „Červeného kohouta" Josefa Nemasty leckoho by dnes mohl omýlit tou červeností. Zatím verše jsou jednak prudkou, nacionální invektivou proti císaři a Gerovi, jednak v druhé části dojmy, popisy a touhy legionáře, jenž sběhl od nenáviděné služby do Ruska. Básník miluje zvučný, elegantní rým, zná figury básnické a nedělá chyb. I baladu umí podmalovat. Proto je mi milý. Má sic místy rozhorlené gesto, ale ono sluší jeho mladistvé bojovnosti, která je upřímná a poctivá. Neulejvá se. Druhá, ruská část je rytmicky volnější, někdy i příliš sentimentální (Kurgan na Uréle), ale i ty city jsou jistě za-

žité, jako byla protrpěná žaloba na domácí naši politiku, která zůstávovala

za každým krokem domů blíž
vždy jeden hrob a jeden kříž.

Vojáci rázu Nemastova milovali Rus, byli by ji zavedli jinam, než je dnes, a mohli se s ní loučit odjíždějíce mořem na cestu kolem světa:

Těžko lze uvěřit, že Ti již nepatříme,
milá Ty... milá... milá!

V témž ovzduší pohybuje se lyrický svazek Oldřicha Zemka „Hlas krve“, který vydává „Památník odboje“. O. Zemek vystihuje dobře náladu českých odvedenců, s níž šli sloužit císaři pánu. Patří také k mužům činu a ne k těm, kteří sloužili do roztrhání skládajíce rakušácké marše ad usum delfini. Již 5. března 1915 zpívá svou píseň sběhovu v Bělegradě. Verše Zemkovy nemají toho prudkého vření jako „Červený kohout“, jsou víc sentimentem vyvolávány než odbojem, řekl bych záznamy člověka trpícího a toužícího. Útěcha nám do Čech adresovaná:

Buď klidna, rodná země!
Ty budeš spasena svých věrných dětí shodou
i vůlí jejich pevnou, činorodou

byla asi širokým heslem českých přeběhlíků dřív ještě, než se sešikovali pod novými prapory. Dostal jsem sám z Ruska korespondenční lístek r. 1915 podobného téměř slovně obsahu, k vůli němuž jsem byl volán na policii. O. Zemek líčí také vervně legionářské boje a hněv Božích bojovníků u Zborova i jinde a je tu formálně blízek Rud. Medkovi. Také O. Zemek loučí se dojemně v závěrku s Ruskem na lodi v přístavu, zdraví volnou vlast a velebí odboj, který srazil Vídeň a černý Řím, by uskutečnil dávné ideály. Chvála anticipando, neboť u Říma se náš domácí „odboj“ zastavil. S tím ještě nejsme hotovi, naopak houseři římští zejména na Slovensku kejhají jako kdysi oni kapitolští.

—pa—

*

Dr. Em. Zítek: *Štěstí.* Román. Díl I.—IV. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze.

Čtyřdílný román Zítkův je z těch dobrých a poctivých děl beletristických, které šťastně obepluly úskalí, jaké se staví v cestu všem, kdo se snaží psáti pro lid. Vypravuje o lásce duchaplného a ušlechtilého spisovatele Dra Jana Dětmara k půvabné Iréně, dceři zámožného továrníka Horyny, kteráž láska věrností a čistotou srdce dovede překonati všechny překážky, jež jí staví do cesty hlavně nevlastní matka Irénina, která by si přála, aby výbava její dcery byla ozdobena hraběcí korunkou, a proto by ráda Irénu obětovala zhýralému kavalíru. K ústřednímu ději, jehož dějiště je v Praze asi z let devadesátých, jež je vykreslena živě a spolehlivě, připíná se řada příběhů vedlejších, které jsou stejně zábavné a dopadnou ovšem podle zásluhy i stejně šťastně. Spisovateli, jenž prošpikoval své vypravování nejedním duchaplným citátem, zdařila se mimo to výborně i nejedna povahopisná kresba i charakteristická a vkusná karikatura. Je to zejména dobrácký, až k neomalenosti upřímný lékař profesor Berka a jeho povozník a komorník Balabán, je to jemná a vážná matka Dětmarova, jež v lásce k svému nemanželskému synovi dožívá se slunného a moudrého stáří, je to typ židovského lichváře, v jehož spáry upadává utrácející hýsek hrabě Max z Hadic, jenž si přeje sňatkem s Irénou uzavříti výhodnou obchodní smlouvu, je to i poněkud potrhlý profesor Erben, jenž mluví „veleslavínskou“ češtinou, a jehož dceru si zamiluje poctivý kupčík Putička, aby s ní rovněž veplul do blaženého přístavu manželského. Jsou tu i jiné a jiné osoby, které se zdají leckdy ukazovati na živé vzory, a jejichž příběhy budou čteny jistě se zájmem četným čtenářstvem. Autorovi šlo, jak se v doslovu přiznává, o to, aby přinesl čtenáři (a hlavně snad čtenářce) několik okamžiků radosti z četby i ze života. Jeho svědomité práci, která se vyhnula všem banálnostem a neomalenostem při vší líbivosti, se to úplně podařilo.

—btk—

*

E. N. Čirikov: *Ozvěna mládí.* Řada novell. Z ruštiny přeložil Emerich Čech. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. — I. S. Turgeněv: *Tři podobizny.* Z ruštiny přeložil Jaroslav Ledecký. Světové knihovny č. 1454—55. Nákl. J. Otty v Praze.

Z Čirikova, jakož — myslím — z ruských autorů vůbec, bylo do češtiny přeloženo již mnohem více než třeba. Přes to pokládám přítomnou knihu za jednu z hodnotnějších prací Čirikovových. Deset novel, výpravným spádem nedožadujících se jinak zvýšené pozornosti čtenářovy, chce dokázati, že krásnou a čistou, pohádkovou lásku zná jenom mládí. Proto jsou vzpomínky všech vypravovatelů o mladém milostném blouznění tak teskné a důvěrně teplé, a proto je ozvěna mládí tak milá všem lidem unaveným životem, které tak dobře známe z vypravování ruských autorů. Mládí nežije v přítomné knize ovšem jen životem erotickým, je tu zachyceno i nezbytné hnutí revolucionářské. — Překladu jsem s originálem nesrovnával. Zvláštní stylistickou obratností nevyniká. — „Tři podobizny“ jsou zábavné čtení, knížka onoho razu, jaké „Světová knihovna“ zařaďuje ve svůj program, aby mohla býti strčena do kapsy pro ukrácení chvíle malou cestou vlakem a pod. Jsouc od Turgeněva, je dobrá. *—btk—*

*

TÝDEN.

První svazek „Sborníku věnovaného dějinám dělnického hnutí a socialismu", vydávaný Ústř. děl. knihkupectvím a nakladatelstvím v Praze, přináší literárně důležitý článek dra Zd. Tobolky „Případ Karla Sabiny", jímž je definitivně najisto postaveno, že Sabina byl od r. 1849 až do své smrti 1877 placeným nástrojem tajné policie (špiclem). Zrádcoval udavačsky nejlepší své přátele a způsobil mnoho zla v tehdejším národním hnutí českém. Vše to dokládají Sabinova akta v archivu bývalého rakouského ministerstva vnitra ve Vídni, která se stala teprve v této době badatelům přístupnými. Dr. Tobolka otiskuje tři dopisy Sabinovy z tohoto archivu, jež jsou samy nejpádnějším dokladem jeho viny. Nejbídnější kreaturou je udavač a anonymní pisatel. Zasluhuje-li někdo pro své zrady odsouzení, musí to platit o něm i jak o spisovateli. Nedovedu odloučit niternou povahu, mravní bytost člověka od jeho díla duševního. Nestojí-li ona za nic, zač může stát to, co vyrábí? Tak pohlížím na „Lyriku" Karla Sabiny, kterou emfaticky vydal Miloš Marten a ve skvostné úpravě vytiskl Lud. Bradáč. Byť byla domněle sebe znamenitější, vždy mi ji bude kazit ničemný charakter jejího tvůrce.

•

Pěknou pomůcku cestopisnou vydalo právě ministerstvo železnic s titulem „Rychlíkem od Šumavy k Tatrám" z pera Emericha Čecha. Spisek zpestřen hojnými fotografiemi a prakticky doložen i mapkou, naznačující, kudy vede jeho hlavní linka: z Brodu neb Karl. Var přes Prahu a Č. Třebovou do Bratislavy, a přes Olomouc do Žiliny a do Tatranské Lomnice. Spisek vyhoví praktické potřebě a jest i vkusně vytištěn.

*

Mezi oslavovanými svátky národními cizích států, které se mají uctívati v naší republice vyvěšením praporů, jest podle nařízení ministerstva školství a nár. osvěty (ze dne 28. června 1921, čís. 2835), také den 6. září „Svatá Stolice. — Korunování J. S. (čti: jeho svatosti) Benedikta XV." Soudím, že tento „svátek" zůstal jen nedopatřením z bývalého c. k. šimla, v němž se takové „svatosti" a „boží milosti" dobře vyjímaly. Jaký národní svátek tento den představuje, nikdo nepochopí.

*

* Velké úspěchy slaví v cizině pražská pěvkyně paní Julie Nessyová-Bächerová. Přední francouzské časopisy i londýnský „Daily Mail" přinášejí referáty o pronikavém úspěchu jejího samostatného koncertu v pařížském „Salle Gaveau". „Courier Musical", přinášeje podobiznu pěvkyně, píše, že paní Julie Nessyová podala ve skvělém koncertě důkaz nejvyspělejšího vkusu, takže prý jsou u ní splněny všechny podmínky nejslibnější pěvecké kariéry. *—btk—*

*

* Karolina Světlá zaznamenala ve svých vzpomínkách, že George Sandová navštívila svého času Prahu. Protože to bylo za éry Bachovy, přijela prý ovšem do Prahy incognito. Mimo Světlou, která měla zprávu od dra Čejky, jenž prý Sandovou prováděl po Praze, nedovídáme se od nikoho o této návštěvě. Nejnověji (podle zprávy Hanuše Jelínka v „Lumíru", roč. 48., čís. 5.—6.) popírá pravdivost tvrzení tohoto Jean Pozzi, jenž přednášel v Paříži na téma „Francouzové v Praze". Pozzi informoval o zprávě Světlé vnučku G. Sandové, která rozhodně trvá na tom, že Sandová nikdy v Praze nebyla, protože v její korespondenci ani v zápiskách není o zájezdu do Prahy, jejž ovšem nemínila ve Francii tajiti, nejmenší zmínky. Ověřiti zprávu Karoliny Světlé, zatím ojedinělou, stává se tak tvrdým oříškem pro české literární dějepisce. *—btk—*

*

* Jako dramatický autor přihlásil se fantastickou hrou sám komisař lidové osvěty v Rusku pan Lunačarskij. Zprávy, z nichž se dovídáme o tomto kuse, jsou tak roztodivné, že nemusíme nijak litovati, nebyla-li hra posud do češtiny přeložena. Že se tak stane s horlivou dojemností, až se dostane za hranice, nepochybujeme. *—btk—*

*

* Nakladatelství oblíbeného Brockhausova naučného slovníku (Brockhaus' Konversationslexikon) vypisuje ceny v úhrnné částce 7000 marek pro ty, kdo najdou nejlepší název pro tuto encyklopedii, jež má vyjíti v novém vydání. Každý účastník soutěže smí navrhnouti pro slovník jediný název nebo podnázev. Nakladatelství bude míti právo užíti pro slovník názvů, jimž se dostane prvních tří cen. *—btk—*

*

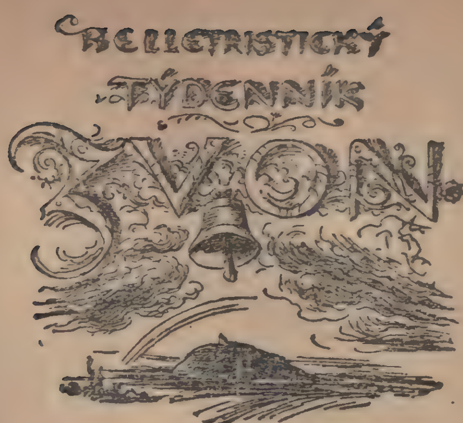
* Za 1000 franků lze si koupit bibliofilské vydání deseti bajek La Fontainových ilustrovaných Louisem Bouquetem. Bylo vydáno pouze pět výtisků na imperial-japonu. Dalších 10 výtisků bez barevných ilustrací stojí 750 franků; dalších 20 bez obrázků jest po 500 francích, posledních 350 exemplářů na velínu po 300 francích. V našich penězích tedy vesměs slušné sumičky. *Aa.*

K dvojčíslu tomuto připojena je podobizna Al. Jiráska, provedená neotypií podle nejnovější fotografie firmy Drtikol a spol. v Praze.

V Praze dne 11. srpna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel de Wetter:

BALLADA O STARÉ LODI.

Hluboko na dně mořských vod
loď stará odpočívala...
Před věky palba nepřátel
ji v boji za vlast sklála.

To v blescích a dýmu a rachotu děl
jí dali smrtící ránu...
Však hrdě, s vlajkou vztyčenou
klesla v hloub oceánu! —

Břeh rodný byl dobyt. A nepřátel
tam řádily msty a vzteky —
Vlast všechnu cizák opanoval
a zotročil na dlouhé věky.

Loď stará o tom doslechla zvěst
a hlubé cítila žaly —
a hořem se chvěly kosti všech,
kdož s ní kdys umírali...

Rok mnohý přešel. Na dně vod
loď mrtvá tlela v stínu —
ji opřed smaragd mořských řas,
jak břečtan zříceninu.

A zlativých chaluh opial ji květ
i kalich mořských růží,
jí v nitru ryb mořských hnízdil rod
s korýšů pestrou druží.

A na přídě, kol hlavy lví,
jíž cizák kdys děsil se z dáli,
korálů trsy krvavě
jak hlohy rodných niv plály.

A kostry plavců, z nichž šatu spaď cár,
v společné rakvi tu tlely —
tu velitel, plavci i vojáci,
již hrdi pro vlast mřeli.

Z nich mnohý v lebce vrytu měl
nejednu jízvu a ránu,
a mnohý v pěsti rzivou tisk' zbraň,
jak vlasti na obranu — —

Tak tleli spolu s druhem druh,
v sen chmurný pohrouženi —
jako by mlčky čekali
své země na vzkříšení...

Rok mnohý přešel — — Ó, slyš, jen slyš,
co větry od břehů vanou!
Lid rodný se zveď a osvobodil
zem svoji ušlapanou.

Svůj okov zlomil staletý,
otroctví střásl bědu,
a vítěz vztyčil v slunci vstříc
posvátný prapor dědů! —

Ó, zlatá zvěst, jíž po moři
v dál jitřní vítr věje! —
Ji slyší loď stará na dně vod
a všechna citem se chvěje.

Ji slyší loď stará a okřívá
stem srdcí buší jak kdysi...
Vlast volna! To nových dává ji sil!
Vlast volna! — To z mrtvých ji křísí!

A velitel, plavci a vojáci,
za hlavou zvedá se hlava —
Vlast vstala! — To volá je z mrákoty —
Vlast vstala! — To život jim dává!

Jsou vztyčeny stěžně — ó, divů div! —
plachty se napínají —
a lanoví praští vesele
a pestré vlajky vlají. —

A rachotí kotvy — Výš a výš
loď stará ze dna stoupá —
a z hlubin se noří na povrch vod
a pyšně se na vlnách houpá...

Tam v jitra lesku nachem plá
a stkví se bez jízvy a rány,
a plachty, co jich napiato má,
ze stříbra zdají se tkány — —

Otčiny vlajka vítězně
větrů se třepetá chvatem,
a stará lví hlava na přídě
čistým se svítí zlatem...

A na palubě, na ráhnech
oživlí mrtví smělci —
je každý plavec na místě
a u děl dělostřelci.

Hle, v dáli rodné země břeh
se zved, pln jarní krásy — — —
A jitřní vítr vane sem
domovských zvonů hlasy....

To vlast je — to vlast! A velitel
trojrohý klobouk snímá
a pozdrav k břehům kvetoucím
svobodné zemi hřímá...

A všechno mužstvo, jak jeden muž,
čapkami kyne a mává,
a s paluby i s lanoví
čest rodné zemi vzdává...

A z daleka slyšet, jak zdraví je vlast,
dnů lepších zalita zoří. — —
Pak stará loď tiše, jako stín,
do mořských hlubin se noří...

Šťastna se s mrtvými navrací
v zelené podvodní kraje...
Teď ráda tam ztlí! Vždyť živa je vlast,
vlast navždy svobodna je!

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

NESMÍŘITELNÍ.

Přítelkyně Miloslava vyprávěla ráda o svých zažitcích v mládí. Byla zcestovalá, sčetlá a měla zvláštní osobitý vid. Z událostí na povrch všedních vykutala často kovy překvapující ryzosti.

Nejraději vyprávěla o zažitcích svého ranného mládí, kdy ještě byla v lůně své rodiny. Hle, jeden z jejích příběhů.

Sestra má Rezi měla malého, trojbarevného kocourka, roztomilé, hravé zvířátko a výtečného myšolapka. Kocourek však měl vadu vychloubačnosti a projevoval ji tím, že každou lapenou myš přinesl do pokoje a položil ji některé z nás k nohám, jako vítěz trofej. Abychom jen uznali jeho junáckou zdatnost.

Pohled na myš byl mi však odjakživa nejprotivnějším a hlava se mi vždy z toho až zatočila hnusem. Odháněla jsem triumfátora, utíkala před ním, což povzbuzovalo hravost zvířete k prosledům. Rezi, která se myší nebála, provázela mé útěky posměšným: Utíkej, Káčo . . .!

Nejsem nepřítelkyní zvířat, ale byly situace, kdy vzala jsem věc sumárně. Vyťala jsem čipernému kocourkovi několik pohlavků, abych měla pokoj.

Jednoho odpoledne byla jsem sama doma v příjemně zasněné náladě nad dobrou knihou. Pojednou zaslechnu známé a obávané zavrčení kocourovo, neklamné znamení, že kocour nese v zubech myš. A už vklouzl pootevřenými dveřmi náš kocour. Mráz mne obešel, vzkřikla jsem a dupla nohou. Polekaný kocour pustil myš a zalezl pod skříň. Myš jako opilá plazila se po zemi, a já ve zmatku vyskočila jsem na židli a křičela na kocoura. Zvíře polekané vyrazilo do druhého pokoje, já skokem za ním. Lákám kocoura, volám, ale tím více zalézal, zlomyslník. Popadla jsem hůl a šťourala po všech koutech a úkrytech, hubovala jsem, dupala, prováděla v panice věci zvrácené. Kocour přebíhal z úkrytu do úkrytu, z pokoje do pokoje, já za ním. Konečně vehnala jsem zvíře do kouta za kamna, odkud neměl východu. Pomstychtivost ve mně jen vařila. Počkej, kocourku!

Ze tmy za kamny svítily na mne zelené oči. Vytáhla jsem provinilce za kůži na krku ven. Cítila jsem v dlani, jak mu srdce divoce tluče. Ani netikal a přece v kalných zřítelnicích jeho viděla jsem přímo smrtelnou úzkost.

A náhle mne hněv přešel, hůl vypadla mi z ruky.

Rozvaha mne ovládla.

Jakým právem rozčiluji se nad tím, k čemu příroda zvíře stvořila a svým zákonům podrobila? Poslušno svého pudu, vedlo si zvíře tak, jak mu bylo vrozeno. Nebylo tu volby, nebylo úmyslnosti, nebylo viny. Trest byl by tu nespravedlností, barbarstvím.

Neboj se, kocourku!

Místo slibovaného výprasku pohladila jsem hlavu kocourovu, vnesla jsem jej do pokoje, kde zanechal myš, a zamkla jej tam. Ať si Rezi po něm poklidí.

Byla jsem nadále ke kocourovi vlídnější a promíjela mu další neplechy.

Avšak zvíře nikdy ke mně nepřilnulo tak, jako k Rezi, za níž běhalo jako pejsek. Mé přátelství jen přijímal, ale neopětoval. Zachovával chladnou reservu.

Nezapomněl nikdy a neodpustil výprasků, jichž se mu ode mne kdysi dostalo. Snad cítil neoprávněnost jejich a zatvrdil se.

Setkala jsem se v životě s lidmi, kteří, bylo-li jim ublíženo, ať oprávněným ať neoprávněným způsobem, nezapomínali a neodpouštěli nikdy.

Zda i jejich nesmiřlivost netryskala z atavistického pudu, jemuž otročili nejsouce s to, aby překonali jej rozumem, intelektem neb kulturou srdce?

Kočičí povahy.

FUŠERKA.

Doktor Neměl byl člověk neposedné krve. Sotva se někde usadil, ohřál, praxi si vyzískal, už to s ním šilo, aby byl o dům dále, aby to vzal zas od repetice. Byl postupně pokladničním, panským, lázeňským, lodním, obvodním lékařem a byl právě na sedmé stanici, když octl se v třiceti osmi letech bez pevného platu, jako pouhý lékař praktický v Prouhonicích, větší pohorské vesnici.

Byl poněkud znaven, poněkud vyčerpán. Přes to sám nevěřil, že Prouhonice budou definitivním jeho působištěm. Ale osud nastražil mu něco, co ho tu pevně drželo. A to něco takového, co by jiného tím rychleji vypudilo. Důkaz, že v doktoru Nemělovi žil duch oposiční. Strašně rád plaval proti proudu a hádati se, škorpiti, souditi bylo jeho denním chlebem.

V sousední obci Džbánu byl nejen pivovar s pivem jako malvaz (a doktor Neměl pil za každého počasí), ale Džbán obývala počestná fušerka Housková, která si zde zařídila pro svou rozsáhlou praxi hojičskou úředně neschválené sanatorium, koupele s masáží, kterou prováděla rodina Houskova, totiž táta Houska, emeritovaný obecní pastucha a notorický alkoholik, matka Houskova, vlastní hlava rodiny, a dcera Bedra, ovdovělá Bobková, bezdětná a ještě mladá. Prapor rodinné slávy třímala pevně matka Houskova, zavalitá a měchatá, s ohněm v tváři. Otec pomáhal málo, maje, dokud se nenapil, třaslavé, slabé ruce. Bedra spíše si namlouvala, než aby tuze pomáhala. Byla silná, pihovitá a měla načervenalý nos.

Přirozeným způsobem byla rodina Houskova diplomovaným lékařům solí v očích, a doktor Neměl by nesměl býti sudičem, míti kůži jako hroch, aby nezahájil ihned veselou vojnu proti fušerce, ubírající mu pacienty před nosem.

Jako rozvětřený ohař vrhl se doktor Neměl po stopách léčitelské činnosti fušerky Houskové, udání na okresní soud i na hejtmanství jen pršela, a doktor skládal přísahu za přísahou, že bába Housková věděla, že tím neb oním léčením nemocného na zdraví poškodí, že jednání její tedy bylo dolosní, jak zákon vyžadoval. Na vrchol však zloba jeho dospěla, když okresní komisař od hejtmanství Dlabač stavil se kdysi u něho, aby mu cestu k sanatoriu Houskové ukázal, a doktor, domnívaje se, že běží o nějaké vyšetřování proti bábě, ochotně mu vyhověl, a v zápětí se ukázalo, že milý Dlabač šel k bábě na lékařskou poradu. Měl totiž komisař zastaralý rheumatismus v levé patě (okresní lékař nazval to Achillodynií) a snad nedbal rad lékařských, snad neměl dosti trpělivosti v léčení, tvrdil všude, že nikdo mu nepomohl než bába Housková „paumšajtismem“ a zázračnou mastí zelenou. A milou bábu chválil za to do nebeského království. A doktora Neměla bral ďas. Sám komisaře k bábě vedl. Pil na zlost, až se hory zelenaly a po každé sklenici džbánského přisahal krutou pomstu opovážlivé bábě.

Byla několikráte zavřena, ale to jen tím více rozšířilo po kraji její věhlas. Pěšky i vozmo, z českých i německých krajů,

hlavně v neděli, putovala k zázračné bábě celá procesí chorobných. Starý Houska uměl trochu německy a, byl-li střízliv, i s kovaným Němcem se domluvil a oběma ženským pomáhal.

Tohoto návalu lidí využitkoval podnikavý obchodník Flekeles a zařídil si zrovna proti „sanatoriu" obchod smíšený a výčep lihovin. Příbuzní nemocných se tu stavovali, kupovali, popíjeli, ba i bába Housková prý tu v sladké rosoličce mnohý zlatník utopila. Žid zářil a obskakoval fušerku jako modlu. Objednával pro ni speciality rosolek až z Haliče.

Na tohoto připadl konečně doktor Neměl, zda by mu bábu nevydal. Objednávai u Flekelesa spousty lihovin, aby vyzvěděl, kdo a kdy k bábě chodí. Chytrý obchodník hrál hru obojetnou. Sem tam sice něco prozradil, ale rozhodně více sloužil Houskové než doktorovi. Řekl kdesi, že z Houskové má pět zlatých denního výdělku, ona i její návštěvníci byli jeho nejlepšími zákazníky. Sám bral ovšem k nemocným členům své rodiny doktora a ne bábu.

Pro nezdařené léčení v jednom případě povedlo se doktorovi přivésti bábu na osm dní do vězení. Ale ani tam její praxe nepřestala, lidé podpláceli dozorce a vnikali za ní do cely na poradu. I vězeňskému dozorci vzala krtičnaté dítě do léčení.

Co bába seděla, doktor Neměl vítězoslavně pil. Notně napilý odebral se jednoho odpoledne ku Flekelesovi na dorážku.

Žid přijal doktora velmi chladně, pociťoval, co bába byla vzdálena, úbytek příjmů velmi citelně.

Doktor zapovídal se v krámě, popíjeje slivovici, kalíšek za kalíškem. Chlubil se, jak na bábu vyzrál, a hrozil, co ještě jí dále provede.

Pojednou se Flekeles polekal. Doktor uvázl v řeči, zamumlal, vytřeštil oči, zamával několikráte rukama a poroučel se k zemi.

Mrtvice!

Flekeles vyletěl z krámu, jako by ho vystřelil a přímo do „sanatoria".

Zabouřil na okno. Vyběhla Bedra, že co se stalo. Flekeles, že doktorovi se udělalo na nic, snad mrtvice.

Ani nedokoktal, a už letěla Bedra před ním. Vrazila do krámu jako hrom a omakavši hlavu doktorovu, rovnou do přístěnku k paní Flekelesové.

Bedra se rozhlédla. Paní Flekelesová zrovna žehlila. Bedra se vrátila zase do krámu.

„Přeneseme ho na divan!"

Velela jako generál a ruče chopila ležícího doktora za nohy. Flekeles chytil ho pod paždí, paní Flekelesová také pomohla a tak dovlékli doktora na divan.

Položili ho, a Bedra rozepnula mu límec a vestu. Pak rychle a obratně doktora zula i ponožky stáhla.

„S dovolením!" řekla k paní Flekelesové a chopila se horké cihličky. Přidržela si levou prsty a cihličkou počala jezditi po šlapadlech bezvědomého, až se mu svaly lýtkové rozehrály a nohy kroutily.

To doktora zachránilo. Probral se a začal nadávat, kdo že mu to žehlí šlapadla?

Bedra však nepovolila, dokud doktor zcela k sobě nepřišel, načež ho napolo donesla sama do „sanatoria" a uložila na postel.

Jako by věděla, že ošetřuje svého nastávajícího muže. Neboť duchapřítomnost mladé vdovy zaimponovala doktorovi tak, že si vdovu Bobkovu brzy nato vzal. Fama ovšem pravila, že si vlastně energická Bedra vzala jeho. Ale to bylo jedno.

A když do roka trhan Houska zemřel v deliriu, přestěhoval se doktor Neměl ke tchyni do Džbánu a pomáhal jí v praxi. A všichni pili dále, on pivo, ženské rosolku.

A kdo z nich nezemřel, žije dosud.

Jan Starý:

SEN.

Čas prošel. Jiných světel zemí,
kosatci, máky, liliemi
Tvůj zjev pln vážné něhy spěl.
V snu požehnaném jsem jej zřel.

Trhalas květy — k čí, ach, zdobě?
Ne mřít šly, jak je bralas k sobě.
Tvé paže nesledoval stín,
ten s tělem leh' tmy do hlubin.

Mé srdce ve svém stesku stálém
však dosud chřadlo zemským žalem,
ztrýzněné bouří výčitek
svým bolům nenalezlo lék.

Vzlyk tajíc v třesu křečovitém
šlo za vzpomínky Tvojí kmitem,
pátralo v líci, šeru řas
po stopách muk, jež trpělas.

Úzkostí spiato číst se bálo
znak žárů, v nichž Tvé lidství splálo,
děsíc se v paměti Tvé sled
zoufalství stihnout, hrůz a běd.

Však Tys jen květy vila němě
a truchlivé kdes v dálkách Země
ty lilje bílé v klínu Tvém
posledním byly symbolem.

Karel V. Rais:

O AL. JIRÁSKOVI.

(Pokračování.)

Roku 1899 o svátcích svatodušních byli jsme v krajině naší, v Miletíně, kde měla býti odhalena deska na rodném domku básníka Kytice, Karla Jaromíra Erbena. Z Prahy jela celá družina: Vrchlický, Herites, Herrmann, Procházka, Štech, Bílý, Metelka, Jirásek s členy rodin svých a kromě pěkné slavnosti každému zajisté utkvěla v paměti zpáteční cesta přes horu Zvičinu a potom vedle hradu pana Kryštofa Haranta z Polžic, Pecky. Byla noc přímo čarovná, plný jasný měsíc svítil nad lesnatou kopčinou, z níž v dáli vystupoval temný Kumburk a na severu bledošedé báječné hradby krkonošské; modrošedé lesy se ani nehnuly, rosa třpytila se v lukách, jež kořenně dýchaly, a ten Harantův hrad, vznešeně zamlklý, stále nás němým pohledem vyprovázel... V řadě povozů jeli jsme s Jiráskem sami dva a pod dojmem toho všeho ani do řeči nebylo. Z rodiště nejnárodnějšího básníka jsme jeli, se Zvičiny valnou část vlasti jsme shlédli, a teď to pohádkové údolí, měsícem zatopené a se stálým vážným pohledem památného hradu, s těžkými zkazkami minulosti — — kdež mohla ústa mluviti!]

V Miletíně byli jsme potom ještě jednou, r. 1902, když krajané postavili tam velkému rodákovi pomník. Tenkrát Jirásek zajel se mnou až k nám, jenom že já nemohl jsem mu tam už ukázati rodnou střechu a rodiče oba spali už na hřbitově...

R. 1899 byli jsme s Jiráskem a s Thomayerem na slavnosti stých narozenin Čelakovského v Strakonicích.

O prázdninách 1900 vydali jsme se s Jiráskem na cestu na jih. Stavili jsme se ve Vídni, v Štyrském Hradci, kde rozechvěni postáli jsme též u chrámu, v němž pohřben je Ferdinand II., okřáli jsme v milé bílé Lublani, v Postojně, několik dní pobyli jsme v Terstu, odkud jeli jsme do Benátek. Jirásek už jednou před tím v Italii byl a sice se Stupeckým; jeli tenkrát přes Švýcary k Milánu a nejednou mi potom říkal, jak rád na tu cestu vzpomíná, zvláště na jezera severoitalská. Teď tedy plavili jsme se do Benátek po moři. Z Terstu vyjeli jsme o půlnoci a téměř celou cestu ztrávili jsme na palubě. Byl začátek srpna, dni jasné a hrozně horké, proto noční mírný jen chládek a obloha, hvězdami posetá, tolik lákaly. Chvílemi leželi jsme na lavičkách a při měkkém šplíchotu vln hleděli jsme tam vzhůru k nim. Letní noc se brzy k ránu projasňovala a užili jsme podívánky překrásné. Co dělo se na obloze východní, jaké divadlo barev, vypověděti nelze, a druhý čar nastal, když na straně protější počaly bílé Benátky vystupovati z moře... Zpáteční cestu konali jsme přes Celovec, přes Bled, odkud zajeli jsme až za Bystřici, k jezeru Bochyňskému, k pramenům Sávy.

Když byli jsme zase v domovech, Thomayer se Jiráska ptal: „Vrátili jste se spolu?“ Říkává totiž, že i nejlepší přátelé vracívají se z cest každý zvlášť, protože se cestou poškorpí. My vrátili jsme se však svorně, jak jsme z domova vyjeli. A tu mi Jirásek z Hronova psal: „Mně v paměti (pán Bůh nedej v hlavě!) ostala ta voda. Asi po tři rána, když jsem se probudil, myslil jsem, že mám pod okny jezero nebo moře. Nemohl jsem se vzpamatovat, kde jsem. Počasí je tu krásné, ale svízel — vojsko. Pod okny hlavní stráž — — Už i na dvoře cvičila setnina, až jsem strhl rámus a tak to odtáhlo za stodolu, ale proto přece jsme jako v kasárnách. A ty nadávky pp. důstojníků! Nepokoj velký — Píši při tom pokračování*) (to dopadne!) a na jiného není pomyšlení.“

*) IV. díl „F. L. Věka“.

Ještě se zmiňuji, že jsme s Jiráskem a každý s dcerou byli v máji 1900 také v Drážďanech, vykonavše cestu z Litoměřic parníkem, spolu že byli jsme také v Litoměřicích, když se Svatobor staral o pomník Máchův, a r. 1909 jeli jsme zase se svými na jih, ale jeden o druhém vůbec nevědouce, až na zpáteční cestě v Řece na nádraží jsme se náhodou setkali a jeli jsme potom společně; svorně jsme zas pobesedovali u dobrého pana Paternosa v Postojně. Jirásek kromě těchto výletů vykonal ovšem i jiné. Po Čechách naputoval se za účelem svých prací a zmiňuje se o tom v Pamětech. Prochodil Chodsko, jižní Čechy, Orlické hory, Německobrodsko a Čáslavsko atd., byl v Bavořích, v severním Německu, třikrát na Slovensku za studiemi k Bratrstvu (po třetí přes Krakov) a v době vojny několikráte v Uhrách za synem. Na těch cestách bývali jsme veseli, večer rádi jsme pobesedovali a oddělili jsme se jen jednou v Terstu a to na chvíli, kdy Jirásek neodolal touze zajíti do italské restaurace a ochutnati taliánských jídel. Já se toho bál, protože jídlo, upravené na oleji, mi nejede. Ještě dosud rád si mne tím dobírává. Ani vína jsem tam nepil, marny byly všecky rady a naučení zkušenců, zůstal jsem věren pivu.

* * *

Jirásek byl od mládí čtenář, pěkná knížka dovedla ho nadobro zajmout, i není divu, že si někdy pomyslil: „Kdybych také já něco takového dovedl!“ V Pamětech vypravuje, že už jako chlapec složil divadelní hru; po letech jako nastávající kvartán napsal jiný „kus“, o němž však v Pamětech pomlčel; jeho děj byl z hronovské příhody roku 1866. Později sepsal si i venkovskou povídku, s dějem také z domácího okolí, ale titul již zapomněl.

Na světlo boží přišla práce Jiráskova po prvé ve Světozoru r. 1871, to když v Hradci ukončoval gymnasium. Byly to baladické verše „Žena podloudníkova“. V pusté horské noci matka s dítětem čeká návrat muže podloudníka. Úzkost vyhnala ji konečně z chatrče do tmy. Tu je slyšeti, že někdo prodírá se houštím, a žena letí v ústrety. Ale, hrůza — to kamarád podloudník nese mrtvého druha — manžela, otce.

„Nad podloudníkem žena v pláči.
Přes mraky černé měsíc kráčí
nad smutným lesa oudolím.“

Prvou povídku „Dvorský“ přinesl též Světozor hned roku následujícího. Básně psával však ještě později, asi dvě léta za pobytu litomyšlského. Prvou knihou Jiráskovou byla povídka „V sousedství“, jež vyšla v Laciné knihovně Ottově, prvá povídka historická „Viktora“, z času bělohorské bitvy a vydala ji Ottova Ženská bibliotéka; prací těch i některých jiných do Sebraných spisů nepojal. Že v prvých dílech jeho bývalo dost romantiky, je přirozeno a pochopitelno, ale realistická místa byla hned s počátku té síly, že vlastně práce držela a získávala jim přízně.

Když jsem se ho jednou ptal, co ho přivedlo k psaní historických povídek, odpověděl: „Abych pravdu řekl: nevím. Měl jsem rád dějiny, ale to jediné to nebylo. Nu, jak bývá — „pudilo“ mne to, jak staří říkali.“

Již v Lumíru r. 1874 (str. 345) má básně „V bouři“ a třetí z nich zní:

„Tak často na útržek šedý
praporů svatých pozírám,
a hanbu synů, prach ten šedý
se zbraně otců utírám.

A počítám ty skvrny rudé,
mou duší předků píseň zní,
a smuten ptám se, jak to bude,
až přijde boj ten poslední.“

Zmínil jsem se již, že tvůrčí klid Jiráskův je hoden obdivu; pracuje snadno a rychle, obyčejně hned pro tisk, aniž mnoho škrtává a jenom někdy, zvláště v pozdějších letech něco přepisovával. Látku nosíval ovšem už dříve v hlavě, někdy dlouho, třeba léta (na př. látku k „Lucerně“, k „Bratrstvu“) a nemívá ji napřed podrobně rozvrženu, teprve při práci samé se vyhraňuje. Je to možno jen při veliké duševní síle a náramné paměti. Historické poznámky, bohaté zápisky detailu se mu během let arci hromadily a při některých dílech mívá jich spoustu.

Prvé práce své dával do tisku hotové, teprve r. 1877 román „Na dvoře vévodském“ zasílal Světozoru jen po kusech. „Měl jsem tam už kredit,“ pravil s úsměvem. Od té doby všecky práce své, ovšem kromě dramat, zasílal redakcím po částech a stávalo se, že současně psal do listů dvou, ba snad i do tří a někdy šlo to s pokračováním hodně do tuha. Na př. r. 1880 velkou historickou novelu „Ráj světa“ v Lumíru a historický obraz „Obětovaný“ v Osvětě psal současně a k tomu byl právě po nemoci oční, r. 1881 zase tak „Poklad“ a „Rybnikář“, 1883 „V cizích službách“ v Osvětě a „Johanka“ v Lumíru, potom „Hejtmanská sláva“ v Květech a „Pandurek“ ve Světozoru, r. 1887 prvý díl velikého obrazu „Mezi proudy“ ve Světozoru,

„Povídku z archivu“ v Zlaté Praze, „Stromy“ v Květech, též článek „České chalupy“ tamtéž a do díla „Čechy“ napsal cestopis „Orlické hory“, v němž snad po prvé u nás tak podrobně celou krásu a ráz milých oněch hor vylíčil.

Pravil jsem, že se mu pracuje lehce, rychle, že neví, co jsou nervy, únava, ale nejednou jsem nad tím trnul. Vím na př. již z nejnovější doby, jak počínaje v Národní Politice tisknouti román „Husitský král“, měl sice napsán kus napřed, ale přece ne takový, aby se každý jiný spisovatel úzkostně nechvěl, že jedné chvíle nebude míti dál. Když jsem to však podotkl, pravil: „Nebojím se, že nestačím!“ A stačil, klidně stačil. Nikde v tom díle, na těch téměř pěti stech stranách není známky nějakého spěchu.

Jirásek téměř každoročně uveřejňoval v časopisu novou velikou práci, ale k tomu považme, že ještě všecka svá dramata vytvořil mezi tím. Tiše budoval, a ani nejbližší přátelé nezpozorovali a nezvídali dříve, dokud nebývalo dílo ohlášeno. Při tom je známo, že právě jeho díla vynikají vzácnou věrností dobovou, že vždy velmi dbal dějinné pravdy, i uznáme, že k tomu bývalo třeba mnohých studií a že nasnášel se mnoho. Když se naň někde pro něco sotili, říkával: „Vše mám doloženo.“ Jindy bývala mu zas ta velká láska k pravdě přímo, nepřímo vytýkána, jako by neměl volného básnického rozmachu, vzletu, fantasie, ale Jirásek je příliš také historikem, ctitelem velikých dějů a postav minulosti naší, že příčilo by se mu historickou pravdu bez míry rozvraceti a postavy, historií vytesané, zkreslovati.

Ta veliká, obsáhlá tvorba umožňována byla také tím, že materiál se mu po léta života hromadil, že při studiu k práci jedné narazil třeba na motiv nový. Jako již za chlapectví měl pro vše bystré oči a pamět, tak bylo po celý život. Co milých obrázků krajin a zvláště co výrazných postav utkvělo mu v paměti! Vzpomeňme jen na Litomyšl: Jda do ní, mnoho o ní nevěděl, ale pílí svou poznal ji od základu až na ty hřebeny střech i se všemi živými a mrtvými. Nebyl člověk, jenž by se byl lidem vyhýbal, naopak, rád byl mezi nimi, ba vyhledával je. V Pamětech nejednou se zmiňuje, co tu, onde slyšel, jak mu to v mysli utkvělo a jak toho užil. Lísteček tu, zrníčko tam — co se toho za léta nashromáždí! Jiní lidé také vidí, co se děje, také nejedna zajímavost se jim v hlavě zachytí, ale zůstane nanejvýš drobnou vzpomínkou a dále z toho není nic, protože chybí životodárná síla, vláha, zář a teplo básnického ducha. Když Němcová napsala Babičku, leckdo se domníval, že je to něco jako rodinná kronika, půvabné vzpomínky; ovšem, vzpomínky byly, ale to byla jen jádra, to ostatní skvělé, půvabné vyrostlo v básnickém jejím duchu.

Jirásek v Heberově díle o českých hradech při popisu Křivoklátu našel, že se tam chovaly šaty krále Václava a potupná kolébka. Jádro se v mysli uchytlo, ale čeho bylo dále třeba, aby z toho vyrostl dramatický obrázek „Kolébka“ i se všemi živými drobnými lidmi svými!

Nebo: V Sedláčkových Hradech a zámcích dočetl se o různých robotách na panství litomyšlském a také toho, že sousedé předměstí Záhraďského bývali povinni při příjezdu páně ohně a světel v zámku opatřovati. To uvázlo v paměti, ale jak dlouho trvalo, než z motivku vyrostla pohádka „Lucerna“. Jirásek jako chlapec slýchal, že Rybrcoul čili pan Johanes chodívá na Kačenčiny hory za českou Kačenkou, ale čeho bylo třeba, aby z toho vyrostla dramatická pohádka „Pan Johanes“, v níž je ukryt český program národní a z níž dýchá tolik vroucích rad i břitkých výstrah nám všem. Tak bych mohl také naznačiti základní kořínek „Vojnarky“, „Otce“ i „Samoty“. Motivek vždycky v duchu zaklíčil, vyrůstal stonek, ale tu musila působiti básnická síla, tu bývalo třeba správného dobového ovzduší a Jirásek nespokojoval se s prameny tištěnými, ale sahal i k původním. Na příklad: V „Temnu“ je mnoho podrobností ze starých posledních vůlí v zemských deskách (Libri testamentorum) a z knih svědectví v archivu městském (Libri testimoniorum); slavnost svatojanská na vodě je na základě zápisků mnicha ze zrušeného kláštera sv. Kříže atd. A postavy? Mnoho dala historie, v níž jasně jsou vyrýsovány, ale při jiných bylo třeba sahati i do života. Je jich zástup ohromný a jistě že valné jich řady navždy zůstaly čtenářům v hlavě, protože mluví životní pravdou a nejsou z papíru, nevyrostly jen z hlavy. Jirásek umí zvládnouti celé davy určitých, výrazných, živých lidí, ať připomenu jenom Věka nebo Bratrstvo.

Modely postav nežily vždy zrovna tam, kam v práci jsou postaveny, ale kde se básníkovi hodily. Je na př. známo, že aktuár Roubínek ve Filosofské historii je až z Milevska a Jiráskovi pověděl o něm přítel malíř E. K. Liška (R. Svobodová má tutéž postavu v Tulipánkách, z vlastního poznání), ve „Skalácích“ byl modelem k salakvardovi Alšův strýc Tomáš Fanfule, ctitel „zlaté koňské nohy“, model pana

Tiburcího v „Maryle“ je z Litomyšlska, v „Setníku Kmínkovi“ byl jím jiný Alšův strýc, hejtman mirotické gardy, jejž mu mistr Mikoláš sám nakreslil, v „Samotě“ jsou figurky ze Skalice, z Kutné Hory a j. Motiv k povídce „Ančár“ měl Jirásek od matky, motivy ke kresbám „Černá hodinka“, „Stromy“ porůznu byly nasbírány atd.

Výraznost a životnost Jiráskových postav jest hlavní příčinou, že se nám stal tak blízkým, ona jest také příčinou, že některé obrazy, jež byly především výtvorem jeho ducha, působí jako „opravdická“ skutečnost. Ač pracoval na základě pravdy, přece nekopíroval, ale tvořil, ač čtenářstvo věřívá, že bylo všecko na vlas, jak vypravuje. Název „U rytířů“ dal Jirásek tomu domu sám, děj si z určitých motivů upravil, milé postavy sem svedl, ale dnes se tomu domu všeobecně říká „u rytířů“ a obraz působí pravdivě, životně, mile a v tom jest jeho síla.

Slavnosti Majáles obnoveny byly jen na základě jeho práce. Postřekovský starý Přibek, jehož Jirásek při návštěvě Chodska poznal a mysle na něj vykreslil praporečníka Přibka z „Psohlavců“, na konec snad sám věřil, že tím praporečníkem býval on sám nebo aspoň jeho předek, právě takový jako on. V kronice „U nás“, ač je tu Jirásek pravdě snad nejblíže, je přece mnoho vytvořeno jeho duchem básnickým, ale čtenáři jsou a budou tím vším tak okouzleni, že věří, že bylo všecko, jak vylíčeno. To dělá životní síla jeho děl. Je v nich a kdyby v nich nebyla, marno bylo by vykládati, že v nich je.

Vedle jeho pravdivého ovzduší a kresby postav jsou ještě další vlastnosti jeho prací, jež poutávají: je to lahoda jeho slova, jeho mateřštiny, jeho přiléhavá mluva osob a někdy i jistá líbeznost, jasnost, poetická snivost, konečně teplý, srdečný, vroucí vlastenecký duch, který vniká do srdce. Jak líbezné a milé jsou též proto ty práce litomyšlské a ta jeho „Maryla“, „F. L. Věk“ a „U nás“!

Nevítězívá vždy dějem, ten bývá někdy dost jednoduchý, prostý, ale vůní doby, lahodou slova, živými postavami, básnickou náladou. Nelze tu nepřipomenouti i jeho svěžích prací rokokových. Nad idyličtější práce zdvíhá se ovšem trilogie „Mezi proudy“, „Proti všem“, „Bratrstvo“, „Temno“, „Husitský král“.

Když jsem se Jiráska ptal, kterou svou knihu psal nejraději, zamyslil se, ale brzy odpověděl s tichým úsměvem: „Inu — U nás!“ a z očí mu zahřálo. Nedivím se — srdce chvělo se při ní láskou k rodnému kraji a nejteplejšími vzpomínkami. Tu lásku lze cítiti hned v úvodě jejím i v úvodě k Pamětem. První vnitřní popud k ní stal se, když o prázdninách pod Jírovou horou naslouchal měkkému ševelu starého buku v stráni a když utkvíval pohledem na rozkvetlých lukách, na proudící vodě, na městě, sluncem ozářeném, na vrších a lesích za ním. Při tom pohledu přišla vzpomínka na událost, o níž sám dávno slýchával, ale o níž se již nemluvilo, vzpomínka vybavovala jiné a jiné a již tu byla touha zachytiti mizející minulost, celé ovzduší pod starými vrchy v prvé polovině XIX. století i se všemi lidmi, jak tu tehdy žili. Vznikla a již se utišiti nedala.

Práci označil slovy „nová kronika“. Staré kroniky vyprávěly jen o panovnících, o jejich politických pletkách, o vojnách, krvavých bojích, ale hrdinou Jiráskovy nové kroniky jest sám lid náš pracující, trpící, dychtící a ti, kteří ho v těžkém životě těšili a vedli . . .

Při své nesmírné plodnosti jest Jirásek umělec nadmíru svědomitý, s ohnivou silou stoupající stále výš a ani největší nepřátelé nemohou mu upříti, že historickou románovou prósu českou dovedl nejvýše, dav jí díla skutečně monumentální.

Při čisté, velebné kráse své působí knihy jeho také teplem, jež z nich dýchá a probouzí, oživuje, povznáší — teplem lásky k národu. Jirásek děl svých netvořil tendenčně, to, co z nich vane, zní, ba někdy hřímá, jest sama minulost, ovšem i se záchvěvy básníkova srdce, jež ji prociťuje. Vedle plamenů umění i ta buditelská mluva jeho knih stala se požehnáním tak jako v přírodě vlahé jarní vánky z poledni a jako bohaté deště májové. Poněvadž v knihách svých téměř celé dějiny naše obsáhl, minulost mluví z nich celou zkušeností svou, radami a výstrahami, jest v nich celé české svědomí, ale ze všeho nejmohutněji zvon minulosti volá: „Zmužilí, čistí, silní buďte, k sobě stůjte, cizímu sousedu nevěřte, protože nikdy a nikdy s vámi dobře nesmýšlel!“ —

O divadle mi pravil: „Miloval jsem je, hořel jsem po něm od mladosti; na ně myslil jsem i pak, ale že jsem byl daleko od pražského jeviště, nepsal jsem. Ale hned po příchodu do Prahy napsal jsem „Vojnarku“. Nečetl jsem jí nikomu a ani žádný z pozdějších kusů. Jen některé jsem dal přečísti Thomayerovi, „Otce“ Vrchlickému, „Husa“ Wintrovi („Pana Johanesa“ a „Roháče“ četl jsem v rukopise také já). „Vojnarku“ přijal řed. Šubert, myslím, ne bez váhání; na rozhodnutí nečekal jsem dlouho, ale na provedení. Stroupežnický

uvítal ji velmi vřele. Herci hrávali mé hry rádi a s představeními býval jsem zpravidla celkem spokojen, s některými výkony hereckými obzvláště a často si vzpomínám na Mošnu, na Vojana, na pí. Kvapilovou."

* * *

Z Jiráskova života podávám ještě následující: V Praze na studiích ve volné chvíli rád chodíval do Akademického spolku a za čas — ovšem bylo-li na to — s přáteli do kavárny (do Staroměstské, k Ungrům, do Národní, do „Slavie", u nábřeží, v ulici Karoliny Světlé, kde je teď zlatnická škola), ba i do hostince „u anglické královny", kde dávali, jak vyzkoumal E. K. Liška, veliké porce, zvláště roštěné, a té je Jirásek ctitelem. R. 1873 navštívil ho v Praze otec a sice přijel na Jungmannovu slavnost. Když byl potom mladý filosof doma na prázdninách, měl tam na oslavu Jungmannovu řeč a sice na zahradě nynějšího hotelu U Sokola. V Litomyšli napsal spolkům nejeden proslov, a poučné přednášky míval v Besedě, ve Spolku paní a dívek, o sjezdu profesorstva; slavnostní řeč pronesl, když litomyšlská reálka a gymnasium byly sloučeny a když pěvecký spolek Vlastimil slavil své jubileum. Drobné práci národní se tedy nevyhýbal. Se svou pozdější chotí měl známost dva roky; svatba byla v srpnu r. 1879 a byli na ní oba jeho rodiče. Matka ho tam potom navštívila ještě jednou. Když rodiče byli poměry donuceni majetek svůj prodati, odstěhovali se nejprve k dceři Heleně, provdané na Zbečníku, později vrátili se do Hronova a sice do domku někdy dědova, se strany matčiny, č. 20, kde žili již bez starosti. Syn vykonal svou povinnost, ačkoli sám po růžích nechodil; sám však nikdy o tom nemluví. R. 1885 jel s maminkou, jež na stará léta trpěla zákalem očním, k operaci do Prahy a sice k prof. Schöblovi. Prohlédla — a radostně zas objala milé hlavy dětí i vnoučat svých. Brzy však odešla navždy; zemřela šestašedesátiletá dne 12. února 1887.

Vzpomíná na ni vroucně — dala dětem svým, co jen mohla, synovi Aloisovi z vlastního srdce mnoho. Když již žil nadobro v Praze, otec navštívil ho tam o jubilejní výstavě. Dočkal se ještě synových padesátin a poznal, jak ho národ ctí; i v Hronově milý stařec viděl, jak rodné město syna jeho miluje a jím se pyšní. V památný den zajásalo prapory i kvítím a večer zaplanul září světel. To byla as největší radost otcova na zemi. Když se mi Jirásek o tom zmínil, oči jeho pověděly, jakým štěstím bylo mu, že se otec toho dočkal, a jak ho to vědomí stále blaží. Otec zemřel v Hronově dne 8. listopadu 1901, maje věku 79 let.

(Nejstarší sestra Helena zemřela roku 1913 u věku 69 let, bratr Antonín, nejmladší, r. 1917 padesátiletý, bratr Josef r. 1920, maje 74 léta; žije bratr Adolf, řezník, šedesátiletý, a sestra Božena, provdaná Habrová, čtyřiašedesátiletá.)

Maminka pochována byla ještě na hřbitov u kostela, otec již na novém; když byl hřbitov u kostela zrušen, byly též ostatky její přeneseny do hrobu mužova. Tak se věrní manželé opět sešli. Rodiče odešli, ale domov zůstal domovem; duše rodičů a všech starých známých obletují dál milého syna a rodáka, když se k nim každoročně vracívá. Na počátku vojny, nemaje tam jiného letního bytu, zakoupil si vilový domeček se zahradou i kouskem lesa; tam od jara hledává oddechu i pokoje k práci.

V rodině jest šťasten; milá, tichá, skromná choť šla vždy věrně po jeho boku a oddaně žijíc rodině své, snažila se muži svému snímati starostí, odstraňovati nepříjemnosti, zjednávati mu klidu k práci a posilovati ho v ní. Jirásek je si toho vděčně vědom. Dětem svým žil a také pro ně vytrvale pracoval. V posledních letech jest mu radostí vnučka, při jejímž dětinném šveholu šťasten okřává. Děti, budoucnost národa, měl vůbec vždycky v lásce a také pro ně rád psával a daroval jim nejednu krásnou knihu, ať jmenuji jen básnicky napsané „Staré pověsti české". —

Dostav se nadobro do Prahy, chodíval večer do přátelských společností, protože choroba oční nedovolila mu při lampě pracovati; býval u t. zv. „Dlouhého stolu", což bývala společnost literátů, výtvarníků, žurnalistů, po dlouhá léta k „stolu historickému", jehož členy kromě něho bývali Čelakovský, Emler, prof. Ant. Truhlář, bibliotekář Patera, prof. Kalousek, ředitel archivu Nováček, Zikmund Winter. Jednou v týdnu, a to ve středu, bývali někteří z těchto pánů také společníky W. W. Tomka v Měšťanské besedě, v létě na Žofíně. Tomka, historika i učitele svého, byl Jirásek vždy vděčným ctitelem. Již v Litomyšli spoutalo ho přátelství s kolegy profesory Wenigem a Šimkem a poměr ten trvá dosud nezměněn; také s těmito milými druhy se scházíval a scházívá.

V povinnosti učitelské míval práce mnoho a velkou úlevou stalo se mu, když mu ubyla čeština a němčina s mnohými namáhavými opravami úkolů a zůstala jen historie se zeměpisem. Také ve škole pracoval, jak jen mohl, a davy bývalých žáků

vděčně vzpomínají na jeho slova laskavá, nadšená i povzbuzující. Býval jsem nejednou svědkem, jak se k němu hlásili a jak vzpomínali milých jeho hodin.

Věru, když jsem někdy náhodou vídával Jiráska kráčejícího do školy nebo ze školy, když jsem ho vídával na procházce nebo večer v divadle či v přátelské společnosti, často jsem si myslíval, kdyže vlastně všecko své veliké literární dílo tvoří, kdyže koná všecky ty obsáhlé podrobné studie, ve všech knihách přec tak patrné. A měl jsem pro to bezmezný obdiv. V posledních letech svého působení učitelského míval částečnou neb i úplnou dovolenou; v pensi jest od r. 1904.

Po r. 1896 začali jsme do přátelské společnosti, v níž kromě Jiráska býval Vrchlický, Stupecký, Winter, Eduard Jelínek, choditi spolu s M. A. Šimáčkem, a když pak r. 1900 založen byl náš časopis „Zvon", scházívala se jednou týdně celá jeho značná družina; část té naší společnosti bývá tak dosud věrně jednou v témdni pohromadě. Jirásek scházívá málokdy a léta mu na čilosti, veselosti pranic neubrala. Pravda, dříve píval pivo, dnes se ho však odříkává a pije číši vína; cigárko miloval vždy, za mlada i dýmku, a dosud za dne i večer nějaký doutník vykouří, portoriko nejčastěji. Mám vůbec za to, že ten doutník je vlastně jeho jediným blahobytnickým požitkem.

A když jsem již při požitcích, povím také, co rád jídal. Namlsán nebyl nikdy; doma v Hronově bývalo masa poskrovnu a to leda v neděli, kyselo mu chutnalo, také bramborka („drn"), též bramborové „kramfleky", slivová nadívajna a poplamenice, za to „regment" (jako slejšky, zalité vejci) tuze ne. Když byl v Němcích, jídávali tam také polévku „kramatyku", uvařenou z kůrek a ze suchého chleba a zbystřovali ji kořalkou; tu kramatyku okusil však jen jednou. Ani teď nevybírá, ale je milovník kávy, bílé i černé, a v době válečné se mu někdy po nedělní číšce pravé černé stýskávalo.

Zdraví má dosud výborné, je horský souček, vykračuje si stále švarně a vydrží víc, než my mladší. Nikdy mnoho nestonal: r. 1879 počalo trápení s očima, kteráž choroba mučila ho mnoho let, a každý chápe, co to pro spisovatele znamenalo, rok po tom onemocněl tyfem, což byla vlastně jediná vnitřní těžká nemoc, jež ho přepadla; r. 1905 trpíval závratěmi, čehož příčinou bylo choré ucho. Teď je zdráv a dej mu toho Pánbůh ještě na mnohá a mnohá léta, protože si toho plně zasloužil a protože jsa zdráv, odpočívat nebude, ale bude stejně svěže psáti dál. Teď pracuje na dalších částech „Husitského krále", jehož budou ještě dva díly (celkem 5 dějství), a také pro divadlo by rád ještě psal.

Bez nepříjemností, trpkostí za práci svou ani on se neobešel. Zprvu bývaly spíše veselé a vypravuje o tom v Pamětech. Jednou přiběhla na maminku nějaká matka, poplašená shodou jména, protože se ta dívka v povídce „dopustila".

Větší nepříjemnosti uměla způsobiti lidská nepřejícnost, závist. Takové věci jsou už v našem životě obvyklé, lidem blízkým podobná mimořádná činnost, zvláště provází-li ji trochu zdaru, působívá těžkou hlavu a hořké chvíle. Když byl Jirásek profesorem na reálce, překáželo jeho řediteli i to, že byl redaktorem Ottovy Laciné knihovny, a naložil mu proto práci v knihovně ústavu, což tak zhoubně působilo na jeho oči. Jindy jiný laskavý pán v zemské školní radě, když běželo o to, aby se Jirásek dostal do Prahy, řekl: „Jen kdyby ten člověk tolik nepsal!" Na kněze, jak sám pravil, si celkem naříkat nemůže a má mezi nimi nejednoho dobrého přítele i ctitele. Sympatie jeho k husitství, k českobratrství, soucit s pronásledovanými evangelíky jim nepřekážely, ač ovšem v klerikálních listech se nejednou pořádně rozhněvali a rozkřičeli. Odpovídal jim jen jednou, to když r. 1891 „Hlídka literární" spílala pro I. část trilogie „Mezi proudy" a dotkla se i jeho povolání učitelského (Lumír, 1891 č. 14.). Jirásek jim tam vyjmenoval řadu svých pramenů a pravil, že užil všeho bez tendence, ba ztlumil leckterou křiklavou barvu starých pramenů, popisujících poměry kněžské koncem XIV. století. Když se po letech klerikální listy hněvaly na „Temno", již těch věcí vůbec nečítal.

V jiné kritice literární zažil také ledačeho zase s jiných hledisk, ale přešel přes vše mlčky, znaje, že každý náš spisovatel, získá-li si trochu pozornosti, musí si proběhati svou krvavou ulici buď za živa nebo po smrti a že nesmí tedy býti příliš citliv. Jenom zúmyslná nepravda a zloba dojímávaly ho, i raniti dovedly, ale práce zahojila zas vše. Šel si po svém klidně dál a dobře tak učinil.

Politicky býval horlivý Staročech; k Palackému i k Riegrovi pohlížel s čistou úctou. Riegra mívali jsme potom v Praze příležitost poznati i v starých letech jeho jako předsedu Svatobora a budeme si do smrti vážiti, že nahlédli jsme zde do vzácné duše jeho, jež vždy jen na dobro národa myslila.

V době punktační Jirásek přešel k Mladočechům, aniž by mu však úcty k starému vůdci ubylo. Jirásek byl vždy věrný státoprávník a kdo při státním právu pevně stál, byl jeho muž. On, historik, věděl, co státní právo stále znamená, ono že „země koruny české" stále poutá, a doba dala mu za pravdu. —

Pro úplnost ještě poznamenávám, že Jirásek píše rychle a proto má rád pera měkká; psává i perem brkovým a nepíše rád na papíře bělostném, ale přišedlém, k čemuž volívá si ‚papír ruční'. Za mladších let mnoho pracoval večer, ba v tiché pozdní noci, což zvláště v létě míval v oblibě. Nyní pracuje se mu nejlépe dopoledne.

* * *

O prázdninách r. 1914 zatřásla se Evropa výbuchem války. Prvé zprávy, zvěstující, jak jedna evropská moc za druhou povstávala a přidávala se na tu či na onu stranu, rozchvívaly jako nikdy nic před tím. Věděli jsme, že v té vojně světové vybojován bude také zápas mezi Germánstvem a Slovanstvem a že bude také rozhodnut osud národa našeho. Zaplály ohnivé naděje, ale ozývali se také sýčkové. Nadšenci věřili a doufali v nevyčerpatelnou sílu obra ruského i v houževnatost anglickou, ale chladní soudcové mluvili o kolosu na hliněných nohách, o střízlivosti a vypočítavosti anglické. Na Francouze se tehdy tuze nespoléhalo, byvaloť vojsko jejich podceňováno. Byli jsme v stálém bezměrném rozčilení, lapali jsme zprávy, kde se dalo; denně v podvečer po všechna léta válečná čekávali jsme na Václavském náměstí na telegramy. Přicházeli přátelé a svěřovali, co ze světa zvěděli. Krev kypěla, fantasie pracovala úžasně. V německých obchodech visely hojné obrázkové časopisy a pohlednice s potupnými obrázky a nejhanebnějšími výšklebky Slovanstvu. Naši pražští nepřátelé měli hlavy až u nebe, pýcha jejich byla příšerně naduta. Městem bzučívaly hrozby, jak s námi zatočí. Ale ta rozdivená zpupnost netrvala dlouho. Ačkoli všecky zprávy o velikém francouzském vítězství na Marně byly u nás naprosto zamlčeny, potlačeny a úřední zprávy německé byly stále stejně nabubřelé, mapa nám aspoň naznačila pravdu: nepřemožitelná, vítězná armáda německá notně byla odpálena. Bludný úsudek o vojsku francouzském se rázem změnil, srdce si vydechla, hlavy se povznesly, německá hrdá mluva zkrotla. Potom to začalo v Rusku. Německé ohromné vlny, rychle zaplavující ruské roviny, náhle odletěly od Visly až k Odře a proudy molodců valily se přes Halič. Po všem hrozném napětí a starostech jihlo v prsou. Nejnadšenější, nejbujnější zprávy jen jen pršely. My vzpomínávali jsme na velké zemřelé, na Nerudu, na Sv. Čecha, Vrchlického, Sládka, litujíce, že se nedočkali. Zvláště na Mikoláše Alše jsme myslívali, na jeho proroctví: „Nebude líp, dokud kozáci nebudou na Staroměstském rynku!" Jak by se byl teď mistr Mikoláš smál, jak by se byl rozezpíval!

(Dokončení.)

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

XXII.

V zasedací síni zubřanské radnice byla právě důvěrná porada. Radili se moudří otcové města o nástupnictví po nebožtíku radním Buffkovi . . . A že to byl problém velmi choulostivý, nemohli býti pořád hotovi. Redaktor Prach chodil nervosně chodbou sem a tam, zřejmě pohněván... Dvakrát již poslal sluhu, který stál u dveří na stráži jako Cerberus, k purkmistrovi se vzkazem, že přichází s věcí na výsost důležitou a neodkladnou — a dvakrát mu Slaba velkomožně vzkázal, aby počkal — až budou hotovi. Odhodlal se konečně po třetí k válečné lsti. Užil vší své výmluvnosti a pohnul — již velmi neochotného sluhu, aby se ještě jednou vypravil k purkmistrovské výsosti. A když se stalo, nevyčkal již jeho návratu, nýbrž bez váhání vrazil za ním . . .

Nejsilnější pero nevylíčí ohromné zděšení, které zavládlo v zubřanském parlamentu, když se v něm — uprostřed nejdůvěrnějšího rokování, objevila hlava „náplavy". Purkmistr doslova zkameněl — a výborstvo se podobalo lovcům pečených ptáků. Sluha pak, který byl právě uprostřed cesty k předsednickému stolku, ztuhl jako roubík v předtuše hromobití, které se snese na jeho hlavu.

Prach však nedbal ničeho. Rázným krokem přešel místnost, vystoupil na podium a stanul za předsednickým stolkem.

„Pánové!" — spustil neprodleně zostra. „Je mi srdečně líto, že jsem nucen pře-

rušiti vaše rokování, a ještě více, že si musím stěžovati do bezpříkladné neochoty, s níž jsem se setkal. Přicházím jako vládní pověřenec — a žádám vás proto, abyste věnovali pozornost mým slovům. — — Na italské frontě došlo ke katastrofě, která měla v zápětí naprostý rozklad armády — a v důsledku toho Rakousko kapitulovalo, přijalo veškery podmínky Dohody, a císař se vzdal trůnu . . . Poněvadž mezi přijatými podmínkami jest i ona, která diktuje uznání české státní samostatnosti, ujal se v Praze vlády rozšířený Národní výbor a vydal proklamaci, již vám přečtu a která je zároveň prvním naším zákonem . . . Ale poněvadž nechci vás nyní dále rušiti ve vašem rokování, žádám pana purkmistra, aby ustanovil hodinu večerní schůze, v níž bychom se uradili o nejdůležitějším . . . Jsem totiž pověřen, abych provedl první opatření, z nichž nejnaléhavější jest rychlé převedení moci úřadů v poslušnost české vlády. Žádám proto, pane purkmistře, vás — i vás, pánové, abyste v mé ruce složili slib . . ."

„Já nemůžu mluvit . . . Já se celej třesu!" — spustil purkmistr Slaba, přetnuv vysokým hláskem Prachovu prudkou výmluvnost . . . „Je to ale drzost, co? — Vletí si sem jako do holubníku a začne nám tu dělat splašený vejklady, jako před dvouma tejdny ten druhej blázen . . ."

„Človíčku, co pa' si myslíte, že jsme spadli s měsíce" — obrátil se vztekle proti Prachovi . . . „Odkudpak jste přiběh'? Víte, kde jste? — Já vás dám vyvést! To je ale náramná drzost . . ."

Oddychl a obrátil se zase k svým . . .

„Slyšeli jste to dobře — my máme skládat slib . . ."

„Halt!" — zahřmělo v té chvíli zasedací síní — a ve dveřích stál hejtman Řehořec v plné parádě — a vedle něho komisař Doubravský . . .

„Halt, pane purkmistr!" zahlaholil ještě jednou — a již se slavnostně hrnul sálem k předsednickému stolku . . .

To bylo překvapení ještě větší prvního . . . Radní i výboři byli v Jiříkově vidění — a purkmistr lapal po vzduchu nejinak, než jako by se dusil slovy, která mu hejtman svým neočekávaným výkřikem zarazil v hrdle . . .

A k dovršení všeho mířil Řehořec právě k němu. Na dva kroky před ním se zastavil . . .

„Vědí voni, pane purkmistr, kdo já jsem?" zahoukal velmi rozhorleně . . .

„O-kres-ní . . ." pokoušel se Slaba o řeč, ale s takovou námahou, že Řehořcova trpělivost byla vyčerpána prvním slovem.

„Okresní hejtman! Mají pravdu! To je jejich štěstí, že to vědí!" — zabouřil z plných plic . . .

„A pamatujou si, že v Zubřanech je první persona okresní hejtman, druhá okresní starosta, kterej je, chudák, nebožtík — a potom teprva přijdou voni . . . Rozumějí? — Už jsem jim to kolikrát řek' a pořád si to nemůžou zapamatovat..."

Dopověděl, a nechav Slabu s otevřenými ústy stát, obrátil se k Prachovi . . .

„Copak by tomu řekli" — zahovořil nyní nadmíru srdečně — „kdybych jim pověděl, že sem chvátám za nima . . . A hádají proč?" — —

„Tuším, že se nemýlím, pane hejtmane!" — s úsměvem prořekl Prach . . .

„Potom teda tušejí dobre" — hlaholil Řehořec, zřejmě uspokojen. „K nám už taky přišel ten telegram. A když mě potom tady pan komisar povídal, že voni mají to pověření shora, tak jsem sem chvátal . . . Ale — to jim muším říc' zrovna, že, když už chtěli začít ouřadovat, měli jít rovnou na hejtmanství a ne na rathaus..."

Řehořec se odmlčel — a ohlédl se po Doubravském . . .

„Abych teda začal, ne?" — prořekl . . .

A když Doubravský přikývl — udála se ona slavná příhoda, jakou se v památném dnu nemohla pochlubiti ani Praha . . . Snad se v hejtmanu Řehořci ozvala krev neznámého rytířského předka, snad svému úřednímu titulu rozuměl středověce — Bůh sám ví, jaká byla toho příčina — ale stalo se . . .

Řehořec odhrnul vestu, rozepial přesku na břiše — a již držel v hrsti svůj pozlacený kord . . .

„Tak tady mají tu kosinku" — spustil slavnostně, klada problematickou zbraň na stůl před Pracha — „a já jim slibuju jako zástupci naší nový vlády věrnost a poslušnost a spravování ouřadu dál podle svýho nejlepšího svědomí. A aby se to nemejlilo, vezmu hned jedním vrzem i to druhý. Mušel bych jich s tím zlobit za tři dny — a voni budou mít íčko plný ruce práce — tak myslím, že jim to takhle bude milejší. Za tři dny budu mít už dvě léta přesloužený. A to vědí, každej starej člověk si rád vodpočne. Tak jsou tak hodnej, až budou nahoru voznamovat, že jsem složil slib, připíšou k tomu hned, že jsem zažádal do pense. Ale nezapomenou poznamenat, že to ne snad proto, že bych nechtěl dál sloužit . . . To ne! Já jsem od srdce rád, že už čert vzal ten nepořádek —

to už nebyl štát — to bylo s . . . . . . ! Každej feldvébl si myslel, že může okresního hejtmana komandovat . . . Ale už jsou tu léta — a potom, abych jim upřímně řek': do toho novýho světa už se taky dobře nehodím. A můžou hned za mne navrhnout tady pana komisara. — Je tady zapracovanej, a to je hlavní věc. Že ze začátku eště leccos vyvede, to je jistý — ale každý začátky jsou zlý. A jednou začít muší!“ — —

Když hejtman Řehořec domluvil, byla situace krajně napiatá . . .

Redaktor Prach se držel křečovitě židle, aby nepadl — a komisař Doubravský za Řehořcovými zády vystupoval na špičky a byl zadržovaným smíchem nafouklý jako milostně roztoužený holub . . . Zubřanské zastupitelstvo však sedělo ztuhle, neodvažujíc se porušiti slavnostní chvíli ani vydýchnutím — a purkmistr Slaba se díval vyjeveně na Pracha i na Řehořce . . .

Ale právě tehdy se zachoval Prach nadmíru statečně. Přemohl své pohnutí, vzal hejtmanův kord se stolu a podal mu jej s tak vznešeným gestem, že sám Řehořec mohl na něm oči nechat . . .

„Pane okresní hejtmane,“ — zahovořil vážně a důstojně — „musím vás požádati, abyste přijal jménem Národního výboru, naší prozatímní vlády, z mých rukou nejen zbraň, ale také potvrzení v úřadu. Přijímám s díky váš slib a je mi ctí, že mohu vyhověti vašemu přání a doporučiti vaši přednešenou žádost k nejpříznivějšímu vyřízení. Do té doby však, než bude vyřízena, ukládám vám, abyste setrval na svém místě a plnil své povinnosti se stejnou svědomitostí, jakou jste osvědčoval až dosud.“ — —

Hejtman Řehořec se na něho díval nábožně a dlouhou chvíli setrvával v němém obdivu . . .

„Na mou duši, jak jsem jeden na světě“ — vyrazil posléze na výsost uznale — „věřejí mně, že bych to v nich nebyl jakživ hledal! Jak voni v tom umějí chodit, to je jedna radost! Zrovna je jich škoda pro Zubřany . . . Já taky hned říkal tadle panu komisarovi, když jsem se dověděl, že voni jsou vládou pověřenej, že to nemohlo přijít do lepších rukou. Nu, jsou 'eště mladej člověk a můžou to daleko připravit. A jsou na to pyšnej! Vědí, to se jim už po druhý nestane, aby jim okresní hejtman skládal slib . . .“

„Ale, abych nezdržoval —“ vzrušil se pojednou a již se obrátil k purkmistru Slabovi . . . „Tak! A teď můžou skládat voni slib! A vemou to jako purkmistr hned za celý zastupitelstvo . . . Páni vstanou na znamení souhlasu!“ — — —

Ozval se šramot židlí a šoupání podrážkami . . . A co by se nebylo podařilo sebe delší vlastenecké řeči Prachově, dokázal pouhý pokyn Řehořcův . . . Zubřanské obecní zastupitelstvo povstalo, a Slaba přiškrceným hláskem sliboval po příkladu Řehořcově poslušnost nové vládě . . .

Tehdy již bylo Prachovi veselo. Přijal náramně povýšeně slib a nejmilostivěji potvrdil v úřadu purkmistra s celým zastupitelstvem, přikazuje ihned, aby všecko občanstvo bylo nejrychleji zpraveno o převratu . . . A že purkmistr si nevěděl hned rady, ujal se slova Řehořec . . .

„Já jim teda povím, jak to mají zaonačit!“ — spustil . . . „Zavolají sem dva policajty — každej ať si vezme buben — a půjdou čerstva po městě a vybubnujou, že z mýho a jejich nařízení se musí všecko občanstvo do hodiny shromáždit před radnicí. A my jim tady potom s balkonu povíme, co a jak!“

„Ale pohřeb!“ — zaúpěl Slaba vzrušeně. „Pan okresní starosta má pohřeb — a naše zastupitelstvo se přece musí zúčastnit!“ —

„Pane purkmistr!“ — vyřítil se proti němu Řehořec — „funus sem, funus tam! Pošlou zkrátka dva nebo tři vejbory jako deputaci — a je odbyto! Já taky nemůžu jít, protože to, vo co 'de, je důležitější, než milion funusů! Pamatujou si to!“ — — —

Nemohlo býti jinak, než že se stalo zase podle jeho přání . . .

Ze širokých radničních vrat vyšli dva tamboři-policajti, a netrvalo dlouho — a již ze rozlehlo z obou cípů náměstí víření jejich bubnů. Potom znělo v ulicích — a brzo se přestěhovalo do předměstí . . .

Brzo za nimi vyšla tříčlenná pohřební deputace, které se převelice zhrozila Moudrá Saloména, neboť považovala v hloubce svého zármutku takovou nevšímavost za Slabovu mstu na nebožtíku muži.

Shromáždění na radnici však již v ten čas dávno zapomněli na Buffkův pohřeb. Rozhořelo se v nich zatím zapomenuté zubřanské vlastenectví, neboť redaktor Prach se rozhovořil tak, jako by tu ani nebylo hejtmana Řehořce. A ten stál vedle něho, poslouchal jako oni a ani ho nenapadlo, aby Pracha zakřikl nebo napomenul . . . Ba dokonce, když řečník mluvil o habsburské rodině, povídal Řehořec zcela bezostyšně k Doubravskému: „Je to hlava! Věřejí, že jsem to sám nevěděl, jaká to byla banda?“ — — —

Tehdy nikdo ze Zubřanských přítomných nevěděl, zda bdí, či sní — a sám Slaba se štípl do stehna, aby mohl uvěřiti . . .

Narychlo byla potom ještě ujednána schůze zástupců všech veřejných korporací a spolků na sedmou hodinu večerní ve dvoraně „U zlatého jelena" — a určeno, kdo má nepřítomným oznámiti usnesení... Bylo již nutno spěchati, nebo před radnicí se hromadil zástup, který vůčihledě rostl. Jeho zvědavost byla krajně napiata, neboť — dík studentům a profesoru Klímovi — proskočily již městem první poplašné zvěsti o revoluci — a na domu výrobce likérů a věrného Rakušana Fredyho Blocha visel první prapor, který skoro věrojatně pověst potvrzoval. Byla to — slovanská trikolora, tři lokte široká a poctivě měřených devět metrů dlouhá. A Fredy Bloch sám chodil před domem sem a tam, toče se jako holub na báni, jenom aby bylo se všech stran vidět, že má v knoflíkové dírce panslávskou kokardu... Zároveň z výkladců jeho krámu zmizely ohromné mapy s napíchanými praporečky „vítězných armád" na Piavě, na Marně i na Rusi...

Ale právě tehdy se stalo...

Hejtman Řehořec, který stál u okna, zatím co se ostatní ještě radili, a vyhlížel do náměstí — pojednou prudce zaklel a již se hrnul ven...

Na chvilku zavládlo velmi nepříjemné ticho a ztrnutí zmocnilo se všech.

Ale jen na chvíli, nebo v druhé již skočil Doubravský k oknu a prudce otevřel obě křídla...

Do ticha zasedací síně zaletěl zvenčí hlas — mohutný a známý — hlas redaktora Matějovského...

„Lidičky zlatí, mějte rozum!" — hlaholil uprostřed zmlknuvšího náměstí... „Mějte rozum! Neblázněte s revolucí. Víte přece, že mně se to nepovedlo — a měl jsem vás všechny za sebou, celé město! Co pak je to možný? Pár chlapců, študentů — chodí ještě do školy — vzpomenou si něco — a vy jim honem sednete na lep s celou radnicí... Do kriminálu, do neštěstí vás přivedou! Pamatujte se! Máte děti! Co pak se to může povést houfu kluků, když nám se to nepovedlo? — Sousedi, pro Boha, rozejděte se..."

V tom zmlkl — a Prach, který právě doběhl k oknu, u něhož se popadal za břich Doubravský, spatřil scénu, na jakou se celý život nezapomíná...

Hejtman Řehořec totiž právě doběhl k místu, kde řečnil Matějovský, a rozraziv kruh seskupených posluchačů, stanul před ním s tváří, jaká slušela pouze rozhněvanému Bohu. Matějovskému ovšem v ten ráz vyschl pramen výřečnosti a stál jako zhypnotisovaný brejlovec před fakirem.

Za to hřměl již Řehořec...

„Poslouchají, voni jeden prachzatracenej člověče, voni dycky mušejí dělat všecko vobráceně! Kdo pak jich sem pozval, řeknou mně poctivě! Nevědí, co jsem jim nařídil? Že mají bejt doma a že nesmějí přes práh vytáhnout paty? — A voni si proti mýmu zákazu smyslejí zase vykládat rozumy?"

„Pane rado!" — zaúpěl vzpamatovavší se Matějovský — „já to myslil dobře..."

„Alamarš! Pakujou se mně tuvocaď!" rozmáchl se prudce Řehořec, ukazuje pravicí do ulice za kostel. — „Ať jsou už doma, nechtějí-li si to u mě zkazit docela..."

A Matějovský se poslušně obrátil čelem vzad a upaloval k domovu, až se mu za patami prášilo...

Hejtman Řehořec vida to spokojeně zachrul a obrátil se k zástupu...

„Blázen jeden bláznovská!" — zahučel ještě jako odtahující bouřka. — „Člověk aby nedělal nic jinýho, než hlídal takovýho koléra, nebo by zase všecko splašil." — A potom řekl velmi hlasitě k neustále udivenějším Zubřanským: „Vy tady zatím počkejte, až se sejdou všichni. Já sem potom přivedu pana vládního zástupce — pana redaktora Pracha, a ten vám z gruntu vyloží, co a jak je to s tou novou vládou..."

A již sestupoval se stupňů kašny a za hlaholivého provolávání slávy a „Nazdarů" se ubíral majestátně do radnice...

Sotva zašel, ozvaly se s věže zubřanského chrámu všecky zbylé zvony a zároveň sem z ulice zalehly první takty smutečního pochodu...

Pohřeb Matiáše Buffky! — uvědomili si všichni přítomní, a jejich pohledy zamířily do rohu náměstí, kde se nutně musil objeviti smuteční průvod...

Ale právě v té chvíli — kde se vzal, tu se vzal — vyrazil z téže ulice na náměstí ohromný zástup rozveselených studentů... Celé gymnasium... A za nimi již se ukázal černý křížek se smutečním florem, hlavy kobyl, ozdobené bílými vysokými chocholy, a potom pohřební vůz, celý stříbrný a zasklený, s převysokým kozlíkem vpředu, na němž trůnil parádně oblečený kočí s čákou na dvě facky, ozdobenou tak přebohatě falešným pštrosím peřím, že mu ji mohl směle závidět každý rakouský ministr. Všecko zcela tak, jako o každém pořádném „velkém pohřbu" — až na onen zástup studentů, který rozhodně nepatřil k zvyklostem. A ještě něco rušilo obvyklý vážný dojem... Strašlivý hřmot, pro

který nebylo ani slyšeti hudby, která kráčela ve čtyřech osmistupových řadách hned za křížkem. Bylo to, jako by jely náměstím drkotajíce nejméně tři vozy, naložené vrchem železnými tyčemi a obručemi. A čím se sunul průvod blíž, tím byl hřmot silnější a silnější, že až uši zaléhaly. Ale teprve, když došel zcela blizoučko k davu, shromážděnému před radnicí, ukázalo se, jakáže byla příčina nezvyklého hřmotu... Studenti! — Cháska nevycválaná! — Přivázali oni pěkně všechny sejmuté a posbírané dvouhlavé orly, symboly „nepomíjejícího“ Rakouska a „nezrušitelné“ vlády Habsburků nad ním, na provázky a vlekli je nyní po dláždění náměstím. Bylo těch potvor dobře padesát — že až se lidé udivovali, kde se jich v Zubřanech tolik vzalo — a udivovali se ještě více nad tím, kdeže studenti tak rychle sehnali takovou spoustu provázků, neboť provazník Kaprle — v zástupu přítomný — hned odborně poučil kolemstojících, že to je samé poctivé předválečné zboží, nic aušusového — toho papírového, jakého je habaděj... Ale orlům dobře nebylo. Ten drkotal po dláždění na břiše, ukazuje ošklivá, nepomalovaná a rezivá záda — onen zase lezl blátem po zádech, vyplazoval jazyk, jak jej škrtil provázek, a mžoural zoufale k nebesům bezcitným a nemilosrdným... A všichni ti orlové byli náramně potlučení... Hudba šla za nimi a hrála „trauermarš“...

Za hudbou šli zpěváci — a za nimi se klátil děkan Novotný, který byl v obličeji fialový vztekem nad takovou nestydatostí — nad takovým zločinem rušení náboženství... Potom drkotal pohřební vůz — a za ním omdlévala do zelena zbledlá Moudrá Saloména nad potupou, nad hanbou, nad urážkou celého měšťanského rodu „od kořene z rynku“ s dvanácti koleny...

„Náramně to tu ženskou sebralo“ — povídal soucitně hejtman Řehořec, vyhlížející z okna radnice, když se průvod bral kolem, míně tím zármutek nad ztrátou — ale ani Doubravský, ani Prach, kteří stáli vedle něho, neměli síly, aby ho vyvedli z bludu...

Zatím na náměstí nastalo živé pohnutí. Účastníci pohřbu se zvědavě poptali, proč že tady civí taková spousta lidí — a když se dozvěděli, honem nechávali pohřeb pohřbem a stavěli se na kraje davu... Od brány se vrátily i deputace spolků — a pod branou se oddělili i studenti, kteří zamířili ke stoce, kde za ječivého hlaholu falešně zpívané „hymny rakouských národů“ utopili nebohé orly ve smrduté vodě zubřanských splašek...

Pohřeb sám se zvolna pohyboval dál ke hřbitovu, ale jeho průvod byl velmi — velmi ubohý. Šli jenom muzikanti, zpěváci a kluci ministranti — přízeň a pár bab, ale i ty by byl každý lehce na prstech spočetl...

V ohybu cesty se podíval děkan Novotný zpátky — a div divoucí, že neztuhl na solný sloup, jako kdysi dávno ona škodolibá ženská, která chtěla aspoň očkem zahlédnout, jak se její sodomské a gomorhské Bohu nemilé sousedky smaží v sirném dešti Hospodinově... Zhaslá svíčka se mu zvrátila v ruce opáleným knotem k zemi — a když zase vykročil, vzdychl si přebolestně, neboť pochopil, že ráno počítal po čertech špatně — že leda blázen by mu zaplatil třináct stovek za tak mizerný funus...

XXIII.

Pohřeb ještě daleko nedospěl ke vratům hřbitova, když v zástupu před radnicí se projevilo živé pohnutí. Pohledy všech se obracely k radničnímu balkonu, který odedávna byl nejslavnostnějším zubřanským řečništěm. Otevřely se tam právě dveře, a na balkon vyšli nejváženější hodnostáři: hejtman Řehořec, purkmistr Slaba, komisař Doubravský, čtyři radní — a redaktor Prach, o jehož nové hodnosti se šířila po Zubřanech dost nejasná a neurčitá zpráva... Ale hned, jak vyšli před tvář shromážděného lidu, bylo zřejmo, že na pověsti je pořádný kus pravdy, neboť Prach stál uprostřed. Po pravici měl Řehořce, na levé straně byl Slaba — a ostatní stáli v uctivé řádce vzadu....

Když zavládlo na náměstí hrobové ticho, zahovořil hejtman Řehořec...

„Nechal jsem vás sbubnovat“ — vpadl po svém zvyku in medias res — „abych vám pověděl, že v Praze došlo k nastolení nové vlády, která — dá Pán Bůh — bude lepší, než ta stará, která se musila poděkovat i s císařem pánem, protože vojnu docela prohrála a byla nucena kapitulovat. Kdo z vás je, anebo byl voják, ví dobře, co to znamená — a kdo to neví, tak mu to řeknu: je to jako bankrot, při kterým se přijde o všecko. Je teda revoluce a převrat. Co to znamená, poví vám tedy pan vládní zástupce — pan redaktor Prach — a dávejte na to pozor! Já vám chci ještě jenom říc’, že všechny ouřady i městský zastupitelstvo už složily slib věrnosti a poslušnosti — a proto nesmí bejt žádný výtržnosti. Všecko musí jít jako za stara,

a kdyby někdo chtěl dělat rámus a nepořádek, tak ho zavřu, až bude černej!"

„Tak!" — ulehčil si... „A íčko jim to povědějí voni!" — dodal, obrátiv se k Prachovi, který se dusil hrdinským sebepřekonáváním....

Ale Prach nebyl naprosto schopen delší řeči po všem, co předcházelo. Přečetl proto zvučným hlasem telegram Národního výboru, obsahující ve formě prvního zákona nejdůležitější směrnice, nutné, aby nezavládl nejkritičtější chaos. Potom zhruba naznačil pravý stav věcí — a jednaje podle úrady s profesorem Klímou, vyzval všechny spolky a politické organisace, aby vyslaly večer do dvorany „U zlatého jelena" své deputace ke schůzi, jíž se zúčastní mimo ně také zástupci úřadů a celé městské zastupitelstvo, aby vzájemnou dohodou byl sestaven místní národní výbor, k němuž při nejbližší příležitosti budou přibíráni i zástupci venkova. Naznačil ještě, že příští den bude dnem svátečním a dnem oslavy — a potom již jenom dlouze vybízel přítomné, aby zachovali naprostý klid, udrželi kázeň a pořádek, jak toho velikost právě míjejících chvil vyžaduje...

Zubřanští z jeho výkladu nezmoudřeli. Bylo proto jejich volání slávy, k němuž byli vyzváni, velmi mdlé a nehlučné — a když radniční balkon osiřel, stáli pod ním, jako by čekali ještě na něco... I to bylo pochopitelné... Zubřanská vnímavost potřebovala vždy nejméně desetkráte výkladu, než jí vzešlo jasno — a tentokráte byla jaksi bojácně přitvrdlá, neboť ještě nevyvětrala z paměti nepodařená revoluce Matějovského, která začínala se zcela jinou prudkostí — a na konec se přece ukázalo, že byla pro kočku.

Ale i na to bylo pamatováno včas. V zástupu již čekala „náplava", kterou narychlo svolal profesor Klíma vzkazy po studentech — a ta se nyní ujala drobné práce. Vykládala všecko tajemné, přesvědčovala nedůvěřivé a posilovala malověrné. Byla to sice Sisyfova práce — a třebaže již byla konána s novinami v rukou, kde všecko stálo černé na bílém, pokračovala tuze pozvolna... Klíma byl za hodinu zchvácen neustálým pobíháním od hloučku k hloučku, pot se z něho jen řinul — ale Zubřanští ještě pořád stáli — pomračení a nedůvěřiví a plní obav, aby zase do něčeho nevlezli tak hloupě, jako posledně...

Zcela jinak se choval hejtman Řehořec, do něhož vjel neuvěřitelně silný revoluční duch...

Byl pojednou uchvácen neobyčejným nadšením, všecko se mu obzvlášť zalíbilo, neboť postřehl, že to, čeho se již měsíce bál, co tušil a čekal s nepříjemným mrazením v zádech — když pojednou je tu, ukazuje se zcela jiné, než se dohadoval. Starý a kostnatý byrokrat v něm vycítil, že je tu při práci pevně ztmelená organisace, že něčí zkušené ruce již dávno na věci pracovaly, že všechen vnější chaos je jenom prudce vzkypělou pěnou, pod níž již pracuje stroj... Snad stroj, který ještě správně nedobíhá, který ještě tu a tam potřebuje přitáhnutí šroubů a matic, jako každý, který se napoprvé rozběhl v chod — ale stroj, který je úzkostlivě pozorován a obsluhován řadou zkušených lidí. To ho naplňovalo uspokojením a radostí... Velmi se mu také líbilo volání k pořádku, ke kázni...

Zkrátka — hejtman Řehořec nebyl by dovedl pověděti, co to všechno v něm hraje — a zejména jedna složka jeho radosti byla tak podivná, že jí neznal jména. Bylo mu prostě uprostřed všeho tak, jako by po prvé v životě směl volně dýchat z plných plic, něco ho hřálo tak, že měl chuť provésti nějakou neuvěřitelnou věc — kozelec, přemet, nebo někoho popadnouti kolem krku a vlepiti mu hubičku — zkrátka něco, co za obyčejných okolností okresní hejtman nedělá, a co by proto vzbudilo nehorázné překvapení...

Neučinil však nic ukvapeného, zdržel se — ale kromobyčejná potřeba sdílnosti mu přece jenom nedala, aby se o návratu s balkonu do zasedací síně radnice nenaklonil k Prachovi a neprořekl srdečně: „Tak, co myslejí — nebylo by dobře, kdyby se šli s náma kouknout na hejtmanství na tu jejich ouřadovnu? Musejí tam zejtra beztoho přijímat sliby vostatních ouřadů — tak aby aspoň věděli, kde to je..."

Prach se podíval na Doubravského — a když tento na něho šelmovsky mrkl levým okem, ochotně přisvědčil...

Vyšli z radnice a ubírali se náměstím, prodírajíce se mezi hloučky živě hovořících Zubřanských a vzbouzejíce kromobyčejnou pozornost. Nebylo také divu, neboť nebylo vídáno ani slýcháno, že by hejtman Řehořec někoho tak uctil, jako právě učinil Prachovi, vstaviv ho o chůzi náměstím mezi sebe a komisaře Doubravského...

V povznesené náladě vstoupili do Řehořcovy kanceláře...

„Tak jenom jdou dál a prohlídnou si to" — zahovořil hejtman, ubíraje se před Prachem ke dveřím konferenční síně... Sáhl po klice, otevřel — ale v ten ráz stanul na prahu jako přibit.

Obrátil se po chvíli s nepopsatelným výrazem v tváři...

„Počkají!" — zahovořil skoro tragicky. „'Eště tam nemůžou, voni jsou tam 'eště voba! Nesmějí se zlobit, ale v tom kvaltu na to člověk zapomněl jako na smrt!" —

„Hostaš!" — zahoukl proti dveřím do předsíně — „jdou sem!" — —

Na ten hlas vklouzl do kanceláře sluha jako duch — všecek hříšný a vyjevený...

„Račejí poroučet, pane císařskokrálovský rado..." zašveholil...

„Hostaš, pamatujou si, že vode dneška jenom rada! To císařskokrálovský si můžou nechat vod cesty. Rozumějí?" — poučoval Řehořec s hlubokou opravdovostí... „Co bylo, bylo — ale už není! Jdou sem!" —

Sluha přicupital drobounkými krůčky a celé jeho vzezření nasvědčovalo tomu, že je dokonale přesvědčen o náhlé a nevysvětlitelné Řehořcově pomatenosti. Hejtman však nevěnoval nejmenší pozornosti jeho zneklidnění.

„Vezmou tu židličku a jdou za mnou!" zavelel a již se ubíral vážným krokem do konferenční síně.

Za ním klopýtal starý dobrý Hostaš se židličkou, co mu nohy stačily... Ale také Doubravskému a Prachovi nedalo, aby nepřihlíželi otevřenými dveřmi, cože se bude díti...

Hejtman Řehořec přešel po měkkém zeleném koberci, vyrobeném z téhož sukna, jakým byl potažen pověstný dlouhý zelený stůl — a zastavil se před stěnou, na níž — nad ozdobnější policí, obsahující sbírku vázaných zákoníků — visely v širokých zlacených rámech podobizny obou Habsburků, pod nimiž Rakousko neslavně doklepalo... V rozích místnosti u téže stěny stály dvě mohutné a hluboké skříně — archiv nejdůležitějších aktů a knih politické správy.

„Tak si, Hostaš, postavějí tadle židličku a kouknou se nahoru! Vidějí ten vobraz?" — ptal se Řehořec důležitě své pravé ruky, ukazuje prstem na Karla Habsburka.

„Račejí poroučet — vidím, pane cí — — pane rado!" pletl se ještě Hostaš...

„To je dobře! Vylezou si teda na tu židličku a sundají ho!" — nařídil všemohoucně hejtman...

Hostaš třesoucíma se nohama vylezl nahoru a vztáhl k rámu obě ruce skoro mešně obřadným a nábožným gestem... Obraz se pohnul na stěně, skřípl, jak jeho kroužek vyklouzl ze skoby — a již se ozval lehoučký a tenký šum, jak se trhaly pavučiny — poslední jeho pouto...

„Tak!" — ozval se zase Řehořec... „A íčko s nim slezou dolů!" — —

A Hostaš po krátkém balancování na židličce těžce došlápl na podlahu...

„A íčko jdou a strčejí ho támhle pod almaru!" — kázal Řehořec...

Starý, dobrý Hostaš div leknutím obrazu nepustil na zem, slyše takové strašlivé rouhání z hejtmanových úst. Stál jako solný sloup a jenom vyvalil oči na Řehořce. Ale ten byl neúprosný...

„Nu, tak dělají, když jim to nařizuju!" — zahartusil...

A chudák Hostaš učinil několik vrávoravých kroků, ohnul se před skříní a třesoucíma se rukama dokončil ponížení jeho veličenstva, položiv je tváří do několikaletého smetí. Když se vzpřímil, stál tváří v tvář hejtmanu Řehořcovi, vztyčenému v bohorovné póse.

„Mit dem Kaiser haben wir nichts mehr zu tun! — Pamatujou si to, Hostaš! Ten to projel! 'Íčko nám budou poroučet 'inčí páni. Máme novou vládu, a zejtra jí budou skládat slib... Zkrátka se říká tomu, v čom jsme, revoluce!" — poučil radikálně ztuhlého sluhu...

„Panenko Maria svatohorská, to jsou čistý věci" — vyjelo z Hostaše.

„Nu, co pak se jim to nelíbí?" — zahoukl Řehořec.

„Račejí poroučet — líbí, pane cí — s — rado!" — přichvátl si umučený sluha.

„Tak vidějí! Mně taky!" — spokojeně ho ujistil Řehořec... „A 'íčko jdou a sundají taky starýho a strčejí ho pod druhou almaru. Na ty hřebíky pověsíme zejtra někoho docela jinýho..."

Potom spokojeně postál, až Hostaš vykonal nařízenou práci a vyšoural se se židličkou z místnosti.

Vyšel za ním...

„Tak už sem můžou jít!" — zahovořil ze široka na prahu — ale v zápětí ztuhl nad podívanou, která se mu naskytla... Doubravský ležel hořejší polovicí těla na stole, zmítaje se v křeči — a naproti němu seděl shrnut v židli Prach, popadaje se za břicho a slze smíchem... U dveří stál Hostaš a díval se vytřeštěně na oba...

„Hostaš! Co pak voni tu 'eště chtějí? Můžou jít!" — zahoukl, zachmuřiv se, aby zachránil situaci...

A když vyklouzl — obrátil se k oběma provinilcům a poškrábal se v týle...

„Že voni, pane komisar, jsou blázen, to už vím dávno!" — začal bez obalu... „Ale jim se, pane vládní zástupce, divím! — Mladý lidi! — Co pak se nemohli před sluhou udržet? Pamatujou si, že si jednou vzpomenou na Řehořce! Autorita je nade všecko. Doma, nebo mezi svýma si můžou dělat, co chtějí — ale ouřad je ouřad.

V ouřadě jich, abych tak zrovna řekl — nikdo nesmí vidět v podvlíkačkách, nebo mají po ouctě a po vážnosti, a každý diurnista se vopováží s nima vorat. Vzpomenou si jednou, že jsem jim to povídal..."

Ale ani Prach, ani Doubravský si nechtěl Řehořce pohněvati. Utajili prudký smích, ovládli se — a již o překot se jali dobráka ujišťovati, že jenom upřímná radost ze všeho je tak zmohla — a že by jim křivdil, kdyby se snad domníval jiného. Zejména Prach užil vší své výmluvnosti, aby ho ujistil o své úctě a vážnosti.

Řehořec ještě chvilku broukal, ale dal se nakonec přesvědčiti.

I slunečná pohoda se vrátila...

Vešli všichni tři do konferenční síně, zbavené tísně minulosti — a radili se o postupu a akcích, které by měly býti podniknuty v nejbližších dnech. A tu se znamenitě osvědčil Řehořec, jehož smysl pro formy, formality a vysokou důstojnost každého veřejného podnikání byl nedocenitelný — aspoň v Zubřanech. Znal všemu radu, každý problém rozťal jako gordický uzel — a Prach i Doubravský, byť chvílemi se sotva zdrželi smíchu, musili konec konců po každé uznati — že sice jeho rady jsou strašlivé pod zorným úhlem veliké chvíle — ale po uvážení všech poměrů a okolností jedině stylové a možné.

Odešli posléze, opustivše Řehořce, aby připravili nejnutnější k večerní ohlášené schůzi — a sotva odešli padesát kroků od hejtmanství, byli poučeni, že v dané chvíli je přítomnost Řehořcova pro Zubřany pravým štěstím — a že on sám, byť to bylo sebe neuvěřitelnější, přes svoji byrokratickou zkostnatělost a tuhost přečnívá o několik hlav i nejradikálnější zubřanské vlastence...

Zastavil je pekař Kostřec...

„Nezlobějí se, pane redaktor, že jsem tak smělej a zastavuju jich" — povídal tajuplně — „ale já bych se jich přece jenom tuze rád na něco zeptal..."

A když mu dodal Prach odvahy, vyjelo z něho zcela neomaleně: „Nu, vědí, 'esli je to jako s tou revolucí pravda... Nic mně nemají za zlý — ale já byl u Matějovskýho, a ten se prachzatraceně vošívá a pořád si vede stejnou: že jako nic neříká, že mlčí, protože se už jednou spálil a nemá do toho po druhý chuť... A tak mně to nedalo, abych si na nich nepočkal... Vědí, pane redaktor, ruzumějí mně, já to s nima myslím dobře — a proto jim radím upřímně: rozmyslejí si to všecko jak se patří, aby nevlezli do ňáký sakramentský kaše a nevtáhli nás tam s sebou... Je to velká zvodpovědnost!" — — —

Prach na něho vyvalil oči — a Doubravský se rozchechtal až kašlal...

„Mistře výtvarníku a živiteli!" — procedil posléze oslovený podrážděně sevřenými zuby... „Nemějte mi za zlé, poradím-li vám stejně upřímně, jako jste učinil právě vy: bojíte-li se výprasku, nechoďte k muzice, a budete proti ostatním ve výhodě, že ušetříte podrážek!" —

Dořekl, obrátil se k vyjevenému pekaři zády a odcházel pohněván s chechtajícím se Doubravským...

Teprve na náměstí se probral z prudkého vzkypění...

„Zatracený chlap!" — ulehčil si — „Jak on dovede po zubřansku hloupě zkalit člověku radost... Víš, na koho jsem si teď vzpomněl? — Na Maška! — Věčná škoda, že tu není. Dostalo by se mu zadostučinění, v jaké snad sám ani nevěřil, třebaže to prorokoval — že se Zubřanští budou druh druha ptát, je-li to pravda, až to přijde... A hle, ono se to naplňuje do písmene!" —

Doubravský však zavrtěl hlavou: „My všichni jsme Maškovi nerozuměli — a bylo by omylem domnívati se o něm, že sám svým slovům nevěřil. Znal své Pappenheimské příliš dobře — a proto se každé jeho slovo naplňuje; ale znal také dobře nás — a proto hovořil tak, jako by vtipkoval, poněvadž bychom se mu byli vysmáli, kdyby byl hovořil vážně... Byli jsme do jisté míry také Zubřanští — a nemohlo ani být jinak, neboť jsme byli „zubřanskou náplavou". — A právě proto je nám dnes tak lehce možno věřiti i radovati se. Nás nepřepadne nejmenší pochybnost — a víc než to — ani starostlivost nás nezkruší, ačkoliv je dosti příčin. A to všecko pouze proto, že jsme v Zubřanech, kde — ručím za to — jistě není mezi usedlými ani padesát spravedlivých, kteří uvěřili bez pochybování, ačkoli si již všichni mohli přečísti pražské noviny."

Prach neodpověděl na výklad Doubravského ani slovem. Cítil příliš dobře, že je v jeho řeči mnoho pravdy, a právě proto ho znepokojila... Rozešli se posléze, aby obstarali nejnaléhavější věci — ale Prachovi již se nevrátila slunečně vzrušená nálada... Doubravský mu příliš připomenul tísnivou skutečnost — tíhu okolí a duchovní tupost prostředí: starodávné, zatuchlé a prohnilé Zubřany a úzkolebé měšťánky v nich, kteří se třesou jenom o to, aby jejich každodenní pohodlíčko neutrpělo újmy — aby ani spánek po obědě nebyl ohrožen... Svoboda, samostatnost — ano, pro tyto pojmy bylo

možno horovati i zde, láska k velkým a silným slovům byla i v Zubřanech doma — ale — košile i nadále zůstala jim blíž tělu, než kabát... A neúprosná vzpomínka na Maška mu říkala, že tohle není jenom v Zubřanech — že takových Zubřan je po Čechách i na Moravě plničko — a že vlastně Zubřanských je v osvobozené vlasti dobrých devadesát procent...

Přišel proto mnohem zamlklejší do večerní schůze, že až překvapil i profesora Klímu, který v plném rozjásání se vzdal všech pochyb, a byl by objímal na potkání každého — ani Hroznaty nebo Slaby nevyjímaje. Za to vzbudil úctu u hejtmana Řehořce vážným vystoupením a zahladil tak úplně nepříznivý dojem zbylý v něm z odpolední návštěvy na hejtmanství.

A dokonce! Jeho neusměvavost a klid působil mocně i na Zubřanské, kteří naslouchali jeho větám se zvláštní pozorností a zájmem, takže pod nimi pozvolna tály ledy nedůvěry a bázně, a do srdcí stěhoval se blažený a radostný pocit jistoty. Bylo již k půlnoci, když skončil obsáhlou a zevrubnou přednášku — jíž dík umřelo i poslední tomášství a šavlovství...

Ovšem! Neposlední zásluhu měl také hejtman Řehořec — toho dne první Šavel, proměněný na Pavla — neboť jeho viditelná a spokojená přítomnost zvlášť mohutně potlačovala každou pochybnost. —

XXIV.

Potom se celý týden topily Zubřany v záplavě praporů. Nejdříve se objevily české, které tu a tam byly zpestřeny slovanskou trikolorou. Ale již druhého a třetího dne šířil se obzor barevného poznání spřátelených mocí a velmocí obdivuhodnou měrou. V oknech i na domech se objevily prapory Francie, Italie, Anglie, Srbska — ba dokonce se nalezl bodrý Zubřaňan, kterého potkalo štěstí, že po komsi zdědil starý ročník Batovcova kalendáře — a ten vyvěšil z okna dost pravděpodobný prapor Japonska... A to byl rekord, který nemohl zůstati nepřekonán. Vypukla epidemicky chorobná touha po exotických praporech, která způsobila, že purkmistr Slaba honem dal obarviti celé stůčky plátna, do té chvíle bedlivě schovaného, všemi barvami vidma — a neprohloupil. Ve dvou dnech rozprodal s nekřesťanským výdělkem celý sklad — a Zubřany posedlo vedle fangličkového ještě barevné šílení...

Hroznata si honem vypůjčil onen ročník Batovcova kalendáře a chodil s ním po městě, určuje kde jaký prapor — a poučuje neznalých... Dík jeho zakročení bylo by pak málem došlo ke krveprolití k vůli rumunskému a bulharskému praporu, jichž si poněkud špatně všiml...

Ale i toto prudké vzkypění pominulo... Plátna byla drahá, a konec konců ani sklad Slabův nebyl nedoberný. Epidemie fangliček a barev utuchla, aby byla vystřídána jinou... Zubřany propadly vášni veřejného řečnictví. Schůze stíhala schůzi, a tábor byl pořádán za táborem. Nebylo problému, nebylo časové bolesti, nebylo jediné veřejné otázky, aby nejen cele nezaujala bodrých Zubřanských, ale aby se také nepokusili o radikální řešení. Ovšem pouze slovem...

Nejpamětihodnější zůstala ona schůze znovu oživšího „Spolku přátel pokroku“, na níž se obšírně rozřečnil Hroznata o thematu, která státní forma by byla „pro nás“ nejvhodnější — zda monarchie nebo republika — a v případu prvém, který z pretendentů by byl pro nás nejvýhodnější... Při louskání tohoto prožluklého ořechu osvědčil se rozhodným a vášnivým monarchistou s vyjádřenými sklony k demokracii, neboť sáhodlouhou řečí vyvodil, že — „jináč u nás nemůže bejt pořádek, než ’dyž si vopíšeme englikánskou ústavu a zvolíme si za krále někerýho ruskýho velkoknížete...“ Nezůstal však dlužen ani zdůvodnění, neboť přesvědčivě ukázal na to, že „takovej velkokníže rád takový místo veme při tý patálii, jaká íčko je v Rusku — a na druhý straně ta englikánská ústava, na kerou by mušel přisahat, že by mu zase jako zatraceně překážela, ‘dyby tady chtěl zavádět ňáký ruský móresy“. A jistil, tluka se kovářskou pěstí do mohutných prsou, že Národní shromáždění — udělá-li po jeho — vyhraje zrovna terno, neboť zajistí pořádek doma a udělá si dobré oko na východě i na západě...

Pohříchu ukázalo se zakrátko, že Národní shromáždění Hroznatova terna nevyhrálo, prohlásivši republiku; ale to mu nikterak nepřekáželo, aby se do rána nevybarvil na nejvášnivějšího republikána a nehlásal po městě, že „to ’dycky říkal, že mušíme bejt republika.“

Zkrátka — zubřanství slavilo orgie...

(Pokračování.)

*

L. Dymeš:

MÉ MATCE.

Jak marnotratné bylo slunce v den Tvé svatby
a s jakým gestem žhavý rozlévalo proud!
Co vzácné ze země tu vyrazilo satby,
co vůně bylo tu a krásných obrazů!

A Tebou prolínalo cele
a hřálo, zářilo Ti na cestu,
a líbalo Tě v nadsmyslném žáru po celičkém těle,
jak vlastní, Sluneční svou nevěstu . . .

Tys byla bílá, pleti průsvitavé,
a Sen jakýsi zpříma hlavu Tvoji nes',
Tvé oči byly sině popelavé,
jak pel by nedotčených blankytů byl na ně kles — — —

A druhý den jsi byla v nové domovině
a sama po svatební noci vyhlížela ven:
proud lijavce se řinul ze špinavých mračen,
jak chtěl by vzpomínku Ti z duše vyrvat na včerejší den. —

Já chápu dobře, proč jsi mřela steskem
a vím, proč v tichu
tak beznadějně plakalas:
prchalo mládí Tvoje se slunečním leskem —
a smutek s deštěm musil potřísniti líchu,
by vzešel nový Klas . . .

Dr. *Jiří St. Guth-Jarkovský:*

DVA PENSISTÉ.

(Dokončení.)

II.

Alois Benda, gymn. ředitel v. v. Josefu Říznému, odborovému přednostovi v. v.

Starý Hrádek, 14. VII. 20.

Milý Pepíku,

Promiň, prosím, že píši teprve dnes, bezmála čtrnáct dní poté, co dostal jsem Tvůj milý sice, ale přece trochu nemilý list. Nemáš pojmu, co mám práce, přese všecken svůj „odpočinek". Předem pořádám, už skoro několik let, svoji korespondenci a svoji knihovnu, kterou katalogisuji, zásuvku po zásuvce, oddíl po oddíle, každý den něco. Třeba že to obé, jak korespondence, tak knihovna, není nic světoborného, přece jsou v tom některé věci poutavé, a chci-li to odkázati Museu, rád bych, aby bylo všecko v náležitém pořádku. Potom jsem jednatelem, a jak to už bývá, duší zdejší Literární jednoty, ve které ročně mívám dvě obligátní přednášky o nejnovějších českých publikacích — a mnoho neobligátních, když je mi zaskočiti za ty, kteří nedostojí slovu; mimo to a přede vším ostatním pořád ještě se pletu do literatury a pera jsem neodložil — naopak, teď teprve s chutí js m se pustil do své oblíbené práce, do srovnavacího slovanského slovníku, o němž pracuji po léta, nehledě ke článkům a sta-

tím příležitostným, a zdejší „Zájmy českého lidu", dobrý venkovský list, co chvíle mne bombarduje, chtě posudky o nových knihách. A ještě něco — horribile dictu — učím, učím zas, jako před pensí, třebaže jenom osm hodin v témdni, vypomáhaje za nynějšího nedostatku učitelských sil na zdejším, dříve „svém" ústavě; to je mi však spíše rekreací nežli námahou a prací a mezi mládeží mládnu. Poručnictví nezletilých dítek po mém zesnulém bratru a švakrovi zabírá mi také drobet času — a tak vidíš jen zhruba, že do dlouhé chvíle sobě stěžovati nemohu. Naopak, nezřídka bych si přál, aby den měl více nežli čtyřiadvacet hodin, a to právě, myslím, udržuje mne při zdraví a poměrné svěžesti. Byl bych sice mohl odpovědít už dřív — učení na ústavě teď o prázdninách odpadá — ale nechtěl jsem tě odbýt jen několika řádky. Dnes je deštivý den, jako stvořený k delšímu pohovoru a k rozjímání, denní moje úkoly jsou hotovy. Literární jednota také má prázdniny, které ze starého zvyku zachvacují i mne, a tak mohu klidně vrátiti se k Tobě.

Roztrudil mne Tvůj dopis, poněvadž trudu Tvého je tam zbytečně mnoho a žádné radosti, kterou přece bys měl míti dosáhna ve zdraví odpočinku, jemuž ne bez práva říkají zasloužený, po dlouholeté práci úřednické. Fortunae suae quisque faber, s oblibou nám říkával nebožtík starý profesor Dusil, piarista, třebaže sám špatně si dovedl štěstí svoje ukovat: vzpomínám jen, jak školník Kalvach vodíval jej za černých nocí z hospody domů a jak potom bídně zahynul v deliriu tremens. Ostatně — bůh ví, jaké smutky zapíjel . . . Ale přece nic není krásnějšího, nic sladčího ve světě nežli pense, když tak pojednou, po dlouhých letech úřednického či jakéhokoliv služebnického jha pojednou jsi volný a svobodný jako v povětří pták. Žádné hodiny nejsou Tvými pány, žádný zvonek není ti bičem, který tě honí do práce, není nepříjemných Einlaufů, jak doposud říká náš starý soudní rada, není urgencí, není návštěv úředních, ba skoro už ani neúředních, není nevlídných představených, není morousovitých inspektorů, není výtek, není nosů — po pochvalách také se mi nestýská, neboť na ty býval náš představený úřad vezdy tuze skoupý a Tvůj asi také, abychom příliš nezbujněli, — sumou, sladká svoboda, takže můžeš vstávat, kdy chceš (vymínil jsem si svoje výpomocné učební hodiny nejdříve od desíti!), dělat, co chceš, jít na procházku, kdy se ti zlíbí, aniž báti se, že představený se bude v tvé práci prohrabávati jen proto, aby ti v ní našel svůj chlup. Což necítíš půvabu toho všeho?

Já již půldruhého roku v této sladkosti se topím a byl bych dokonale šťasten, kdyby nebylo růže bez trnů. A trn můj je velmi ostrý. Už pátý rok chodívám sobotu co sobotu na zdejší hřbitov — v sobotu, krásnou, májovou, to bylo, co odešla mi moje Emilie, po zprávě, že padl nám jediný syn, můj Lojzík, moje naděje a moje pýcha. Nic na světě mne teď nečeká, nežli cesta za nimi oběma, cesta už asi blízká, a to jediné mne uklidňuje . . .

Hned po převratu zažádal jsem do pense. Sice hmotně mne to značně poškodilo a fysicky necítil jsem toho nezbytné potřeby, ale příčiny byly mnohé. Předně v mém osamění byl mi můj ředitelský byt tíhou čím dál více nesnesitelnou, obraz mé ubohé Emilie stále mne tam pronásledoval a odevšad její oči se po mně obracely plny bolesti. A pokoj Lojzíkův . . . ale co bych Ti líčil takové věci a drásal ještě k tomu Tvoje nitro! — Pak jsem cítil, že nevpravím se tak snadno do nových poměrů, do studentských rad a do volnosti služební, třebaže sám nikdy jsem nebyl karabáčníkem. Vždyť zemský školní inspektor krutě mi vytýkal přílišnou shovívavost nejen vůči studentům, ale zejména vůči profesorskému sboru, protože trpím, aby ve sborovně byly vyloženy noviny, a z doutníkového oharku na okně ležícího že usuzuje, že dokonce se i kouří v místnosti tak posvátné jako je sborovna! Ale když u nás primáni mermomocí žádali účastenství při konferenci a dva mladí suplenti tuto žádost podporovali, a když se ke mně dostavila tercianská deputace s kategorickou výzvou, aby profesor Syrový, člověk venkoncem roztomilý, poctivý pracovník a spravedlivý, byl okamžitě propuštěn, protože té hodiny dal dvěma žákům, mimochodem řečeno, bohupustým lenochům, známku nedostatečnou, když celé nižší gymnasium žádalo zavedení akademické čtvrti a redukci vyučovací hodiny na 35 minut, aby v přestávkách na chodbě ústavu mohly býti pořádány sportovní závody, když v mladší části sboru ozývali se hlasové po důkladné reformě dosavadního poměru ředitele a profesorstva, — a když posléze moje referáty nedocházely shůry žádné odpovědi, cítil jsem, že moje síly ani nestačí a rychle jsem se rozhodl. Přes to, že profesorský sbor velmi

naléhavě mne prosil, abych setrval a v deputaci jeho byl dokonce jeden z těch dvou nejmladších supplentů, nevyhověl jsem jejich prosbám, z části snad upřímným, ani když ve zdejších „Zájmech českého lidu" se ocitl o mně úvodní článek, velmi lichotivý, v němž jsem byl stavěn proti „rakušákům" známého druhu. Vděčný pisatel — dodnes nevím, kdo to byl — tam vzpomínal, kterak už za Thuna jsem před očekávanou inspekcí mlčky a potají vyměňoval zpěvníky s poškrtanou rakouskou hymnou za čisté exempláře, kterak jsem udání přehorlivých profesorů nedbal a v soukromí ředitelny tlumíval rozumně nebezpečná extempore naší mládeže — a mnoho jiných věcí, které se u mne rozuměly samy sebou a jež za žádnou zásluhu nikdy jsem si nepokládal. Nevyhověl jsem tedy, poněvadž jsem se těšil na svoji svobodu.

Jsou také, kteří si mne teď v pensi nevšímají, ačkoli dříve se klaněli. Tomu my, kantoři, jsme zvyklí už z aktivity. Uděláš studentovi bůh ví jaké dobrodiní, a sotvaže dostal maturitní vysvědčení, nejen že ti zapálí pod nosem cigárko, fouká na všecky strany, šermuje hůlčičkou, jako by všecky vzpomínky na svoji dosavadní nemohoucnost zahnati chtěl, a se zvláštním gustem, potká-li tě, tě ignoruje. A drazí rodičové našich studentů? Pokud mají hocha na ústavě, jsou samý kompliment, ale poté sotva si tě všimnou. Tož toho zase nevšímal jsem si a teď teprve nevšímám si já.

Jakmile jsem byl propuštěn ze služeb drahé republiky — a nestálo to mnoho práce — honem jsem se vystěhoval, abych vyklidil byt nedočkavému nástupci. Ani mne nenapadlo utíkat z místa svého starého působení: najal jsem si tu domek a žiji tady klidně a pokud možno šťastně, pokud totiž nemyslím na obě drahé bytosti, které mi odešly a už se nevrátí.

Smím-li Ti radit, tož Ti radím: zůstaň jen klidně v Praze, neutíkej odtamtud, máš pravdu, že se tam ztratíš snáze, nežli kdekoli na venkově a pak změna prostředí sotva by na Tebe působila příznivě. Jsi příliš uvyklý Praze a venku bys teprve cítil svoji nezaměstnanost, což je nejhorší. Leda počátkem jara si odjeď, potěš se přírodou, která i pro náš pozdní věk nepřestává mít svoje půvaby, a vrať se pak do Prahy „na saisonu", někdy v říjnu, kdy dny se povážlivě krátí a listí padá. Nemyslím, aby ses účastnil recepcí a hostin jako dosud, to by tě asi otravovalo, ale najdi si nějaké zaměstnání — nějaké správní radovství — budeš všude vítán a máš k tomu teď pouta uvolněná — a těš se ze své svobody, toho nejvzácnějšího po zdraví statku, kterého tolikráte jsme závidívali našim sedlákům. Nač se tolik trudit, když máš nejvíce příčiny k radosti a potěšení? Neznám lepšího stavu nežli pensisty — pokud chudáci nemusíme se starat o četnou ještě rodinu. Nemluvím také o nešťastných staropensistech, za svou poctivou práci odsouzených takořka umírat hlady, aniž vůbec o hmotné stránce výslužby, ale nic nemůže býti slastnějšího pro starého ouřadu, nežli pense, pakli se na ni po celý život a celé své působení náležitě připravoval. To my arci někdy neumíme a vzpomínám toho starého biřice, inspektora, c. k. pozorováka, jak mu říkal nebožtík profesor Hron, jak chodil vejru jsa podoben po ulici hledaje duši, která ho pozdraví. Jako Erasmus Rotterdamský napsal Encomion moriae, chválu bláznovství, tak s chutí bych napsal Chválu výslužby, kdybych to dovedl. Chval Boha, že jsi se dočkal této chvíle a blázen ouřada, který táhne až do poslední chvilky a pak mu už nezbude nežli natáhnout jedenáctky. Nemohu se dost navelebit svého odhodlání, že odešel jsem ještě včas — každý den ztrávený v pensi ve zdraví vyváží léta bývalého dření. Jsem šťasten proto, že nejsem nenáviděn a že pracuji. Chceš-li se o tom na vlastní oči přesvědčil, přijeď s milostivou paní a pobuď u mne jak dlouho Vám bude libo. Moje stará Kačenka, která pamatuje moji Emilii jako děvče, a u nás žila a zestárla, vede mi domácnost, takže nebude Vám, doufám, u nás zle.

Tvůj starý kamarád

Alois.

*

FEUILLETON.

Josef Müldner:

Kritika kritiky.

Nevím, je-li v písemnictví kteréhokoliv jiného národa napiatější a trapnější vztah mezi tvorbou původní a kritikou. A můžeme-li již používati dobra tak dokonalého, jakým jest nebo býti má dobro knižní, myslím, že naše revue a listy jsou v prvé řadě povolány k tomu, aby zmírňovaly napětí.

Není účelem těchto řádků, vyvolati osobní útoky. Jsem veden pouze snahou, pronésti otevřené, mužné slovo autorovo o kritice, a myslím, že nemluvím pouze za sebe.

Neoblékl jsem nikdy rukavic, abych šel ke kritikovi s knihou vkusně vázanou a opatřenou otrockou dedikací. Je mi k smrti nudno čísti kritiky o sobě a přiznávám, že o jich většině se vůbec nedovím. Nelámu tudíž kopí pro sebe! V „Posledním Kentauru“ zastal jsem se umělce, jejž naše t. zv. kritika zničila. V literárně-historických svých studiích o J. Vrchlickém a J. Arbesovi (v knize „Ostrovy“, pro tisk připravené), pokračuji na této dráze, vytýkaje osobní zavilost, žárlivost, doktrinářství nebo nepovolanost kritiků, kteří, postrádajíce buď náležité úcty nebo erudice, měli by se jiné práce chopiti.

Je mnoho našich autorů, kteří mohou svým kritikům dokázati, že kritikové jejich prací vůbec řádně nečtli. Ano, jsou i tací kritikové, jimž lze matematicky dokázati, že, i kdyby četli celý svůj život, nebyli by fysicky s to, aby pročetli všechna díla, o nichž ve svých kritických nebo vědeckých pracích hovoří, nebo o jejichž znalost hledí opírati oprávněnost kritické své existence.

Jak se vzdálila kritika snu o poslání umělecké kritiky, jež je výtvorem ducha neméně tvořícího. Přestala býti hlubokým krásným projevem umělce o umělci, slovem povznášejícím a výchovným. Stala se, bohužel, často dýkou v rukou zákeřníků, osobním vztahem odsuzujícího k odsuzovanému, a nikoliv posuzujícího k posuzovanému; stala se vztahem osobním. A tu jest samozřejmo, že v kritice tohoto druhu příkaz noblesy neplatí. Právě naopak: závistivá neplodnost trhá a rve stůj co stůj. Každý kritik bez rozdílu žádá po našem autorovi kritičnost: budiž! Já však žádám po každém kritikovi objektivitu a tvorbu původní, jíž by prokázal, že se chce měřiti s námi zbraní stejnou.

Čtete kritika X. řadu let: je nesmírně přísný a vážný. Málokterá práce původní našla v něm, neřku-li již kritika, tedy alespoň shovívavého a uznalého čtenáře. A po letech kritik napíše román. Napíše drama. Tiskne se nebo hraje se pouze z úcty ke kritikovi, nikoliv z úcty k němu jako umělci, a práce — propadne! A může-li si kritik činiti nároky na úctu ke své osobě jako umělci, žádám, aby přiznával totéž právo autorovi, jenž tvorbou původní je živ, jí dýchá a umírá...

Úpadek české kritiky nevězí vždy jenom v nedostatku erudice, jak pozorujeme hlavně v žurnálech, a nevězí vždy jenom v povýšenosti kritiky pseudonymní nebo i podpisované známými či neznámými jmény. Datuji jej z dob, kdy literární boje zanesly zájmy osobní do našeho umění: a nemíním tím tudíž pouze literaturu. A úpadek české kritiky vidím především v osobním vztahu kritikově k autorově osobě, jenž se zračí i v jeho posudku. Není už téměř kritika, který by přistoupil k české knize s láskou. Není proto divu, že na úpadku české knihy má do značné míry lví podíl osobní, klikařská a nepřátelská kritika.

Dnes je inteligentní čtenář objektivnějším kritikem než kritik sám. Je povinností kritiky nové, obrozené a vymanivší se z úzkého a nedůstojného okruhu zájmů osobních posilovati tvůrčí duchy v našem uměleckém životě a buditi úctu k české knize, jež byla kdysi denním chlebem našich otců a praotců. A jdu-li dále, v neúctě k české knize, šířené tak, jak si ji vzala některá kritika za svůj úkol, vidím i úpadek idealismu všech našich vrstev národních, počínaje mládeží školní. Oč záslužnější práci vykonává po této stránce na př. literární referent známého pražského deníku, který je o to poctivější a skromnější, oč troufalejší jsou tak zv. kritikové z profese, neboť budí ve statisících čtenářích lásku k české knize původní a v každé knize hledá její plus.

Čtenářstvo neví často, jaké průpravy je třeba k povolání kritikovu. Jeť literatura něco, čemu rozumí každý, kdo se naučil číst a psát. Kritik dnešní není umělcem: je čtenářem, osobně a často stranicky již předem proti knize zaujatým. Literatura je něco, co sbližuje i bezvýznamného, neproduktivního kritika s významným umělcem. Tím, že se jeho jméno vyskytuje ve spojitosti s jménem umělce, o jehož knize píše, kritik roste, nabývá významu a smělosti. Dostoupí-li ve svém nepřátelství stupně ctižádostivosti, trhá umělce největšího, aby tak nepřímo postavil sebe sama nad autora. Kolik lidí u nás nabylo touto svou činností slávy!

A přece takovýto kritik zapomíná, že dobrá kniha přežije slaboduchého, i sebe zavilejšího kritika. Jeho jméno zmizí, ale kniha zůstane. A proto bych doporučoval této „kri-

tice“, aby se osvobodila od všech osobních příměsků a stala se opět souhrnem čistých, ryzích a uměleckých projevů duší kráse sloužících. Kritikové mají své oblíbence, své kroužky, své „kliky“. Taková klika seskupí se kolem časopisu (zhusta kritika), jemuž, bohužel, bývá často i podnětem k založení. Jedni autoři jsou vynášeni do nebes, jiní biti. A tu je přirozeno, že někdy bývají, poněvadž rozhoduje příslušnost ke kroužku, chváleny knihy prázdné a bez ducha a trhány knihy, jež přinášejí novou notu.

Stojím stranou všech stran a literárních skupin. Píchám do vosího hnízda, ale mlčeti nemohu. A stojím na straně české kultury, a na straně čtenářů, kteří mají právo žádati, aby kritika jim nalévala vína čistého. Býti kritikem není výsadou: je odpovědnou povinností. Co mám říci o kritikovi, který napsal o vážené autorce, že její dílo je hadrem? Co o kritikovi, který dnes prosí p. X. o knihu pro knihovnu, již vydává, aby ho zítra prohlásil za člověka do literatury vůbec nepatřícího? Co říci o kritikovi, který na posměch všem kolegům psal zásadně Schakespeare a ve svém úřadě si pletl „i“ a „y“? Jaké mravní hloubky je kritik, který dnes napíše o knize p. Z. do časopisu článek, a zítra v témže časopise tutéž knihu téhož autora strhá — pod pseudonymem?! Co říci o kritikovi, jenž napíše o knize veršů r. 1911: „jeho poesie je suchá, studená, drsná, jeho verš zaskřípne —“, a o téže knize veršů, trhaje už jinou knihu jeho a zapomínaje co kdysi psal, napíše r. 1920 jinde: „jeho, lyrika byla zajímavá, důvěrně tlumených barev a palčivého ironického tónu, psaná stručným, sevřeným slohem?!“ Co si má soudný čtenář mysliti o kritikovi, který dramatu p. Y. vytýká tak přesvědčivě, jako by tomu sám věřil, „nedramatičnost“, ač dramatičnost jeho byla všeobecně oceněna jako největší přednost? Jak ztrestati kritika, který za Rakouska jako udavač zvlášť nápadným způsobem v listech označí člena českého spolku spisovatelského, jedoucího v stejnokroji vojenském do venkovského města jako delegát, a který je proto volán k „rapportu“?

Co škod, bídy a mrzutosti natropila u nás nesvědomitá kritika lidí, kteří jsou pravé, ryzí kritice právě tak vzdáleni, jako uměleckému tvoření vůbec. Nevycházejí z umělecké půdy, společné autorům i kritikům, k literatuře nevede jich láska k umění a touha šířiti dobro, ale ctižádost, závist a negace. Nepřicházejí množit, ale ubírat, ne získávat, ale odpuzovat, ne prospívat, ale škodit. Stalo se u nás, bohužel, zvykovým omylem, udíleti často místa redaktorská lidem, kteří nemají s literaturou pranic společného a kteří teprve redaktorováním dostávají se do literatury, místo aby, jak se sluší, byla místa tak odpovědná svěřována lidem o české písemnictví a umění zasloužilým.

Co však především chybí naší kritice, jest především odstup kritiků od osoby autorovy. Mnozí naši spisovatelé byli by známější v Čechách, kdyby byli bývali měli štěstí naroditi se v cizině, psáti jejím jazykem a — býti do češtiny překládánu; byli by v těchto, třeba i, jak u nás zpravidla se překládává, špatných a nedokonalých překladech svých děl u nás známější a slavnější, než jsou jako autoři domácí. Tuto naši nectnost, uznávati jen zboží došlé z ciziny, vytýkal nám již J. A. Komenský!

Všímej si, prosím, kritických posudků našich literárních děl: každému předpisují, jak a co má psáti, jak děj zauzliti a vyvrcholiti. Autora, jenž své dílo krvavě prožil, nazvou papírovým a naopak! Líčíš-li ve své básni nebo povídce hrůzu, uvedou tě s oblibou a blahovolnou šetrností v určitý vztah k Poeovi; líčíš-li tragedii psa, napodobíš vlastně J. Londona; píšeš-li román na moři, je to Pierre Loti; píšeš-li román fiktivní, je to J. Verne nebo Wells . . . Ale nikdy, nikdy to nejsi ty, ty sám, jako osobitá individualita. A poněvadž ve světě není, o čem by se už nebylo bývalo jednou psalo, nebudeš nikdy umělcem, nebudeš nikdy svým, ale pouhým českým napodobovatelem autora cizího. A tak maně mne napadá nespravedlivá výtka vržená kritikem J. Arbesovi, který viněn z plagování J. Vernea. A bylo přece povinností kritikovou přesvědčiti se, že dílo Arbesovo napsáno bylo — několik let před románem J. Vernea!

Houževnatá trpělivost, s jakou naši autoři naslouchali nemožným a nakrouceným požadavkům svých kritiků, vzbudila u těchto již dávno jistě zasloužený obdiv; s ubýváním kritiků-umělců ubývá kritice i na věcnosti jejího obsahu. A prázdnotu nutno zastírati; proto řemeslný kritik vytýká vše, napořád: píšeš-li o člověku, vysnivším si svůj pohanský svět, vytkne ti, že nic nepíšeš o jeho poměru — k bohu! A vytýkati dá se vždy i tam, kde jinak — nic se vytknouti nedá. Je to tím snazší, chce-li se vytýkati zúmyslně. Odstup osoby je jinde samozřejmým příkazem; u nás osobní pobliží je velkým nedostatkem, ale i nejlacinější zbraní útoku. Což proto, že náš autor je Čech, je bližší českému kritikovi jako umělec? Propast zůstává nezměněna! Avšak českému kritikovi se zdá, že český autor je mu více poddán, že jest v poměru k němu, kritikovi jako žák k učiteli. A tento kritik mentoruje, napomíná, haní, smlouvá se s autorem, opravuje ho a durdí se naň.

České dílo literární, poněvadž je domácího ražení, zdá se kritikovi býti ve stavu tvárném, jež lze měniti podle libosti aneb špatné či dobré vůle posuzujícího. I neplodný a mělký kritik, který sám nic stvořiti nedovede, chce mít

zásluhu o písemnictví. Avšak díla cizí — to je něco zcela jiného! Ta přijímá a posuzuje jako dílo, t. j. věc hotovou, neměnnou, neboť osoba autorova má kouzlo ciziny a je ve vzdálenosti i oblibě, jež vynucují i jeho úctu. Réserver la distance, je-li neschopnost její největším nedostatkem našich lidí, platí zvýšenou měrou o kriticích.

Pouze naše kritika tvrdí, že je v našem uměleckém světě málo původních, tvůrčích duchů: jsou tu i proti její vůli. A jsou mezi nimi mnozí, které úroveň jejich děl povznáší mezi spisovatele světové, i když je doma ubíjejí. Vytýkati nepůvodnost jest nejobvyklejším prostředkem naší závistivé kritiky nebo kritické závisti. Vím, že mnozí strhnou pokřik, že chci obmeziti svobodu slova a že chci, aby se chválila i věc bezcenná. Myslím však, že lidé dobré vůle mi porozuměli: právě naopak, kritika, jak se u nás až na některé čestné výjimky provádí, je řemeslným zneužíváním svobody slova.

Ozdravění těchto poměrů jest nutno.

V Praze dne 16. července 1921.

LITERATURA.

Karel Červinka: *Okolo lesů a pasek.* Nákladem Československých podniků tiskařských a vydavatelských v Praze. — Jaroslav Wiesner: *Vášně a bolesti.* Týmž nákladem. — Karel Beneš: *Dýka.* Malé prosy. Nákladem Frant. Švejdy v Praze.

Třetí ze souborného vydání Červinkových knih dějstvuje většinou na venkově. Venkovská ústraní ve stínu lesů, vonících za ranní rosy i pod přívalem deštů, lesní mýtiny s vysokou travou a rozkvetlé vřesem, háje prostoupené sychravými mlhami i bílé cesty táhnoucí se hvozdy oživil si Červinka prostými a poctivými lidmi, dal jim dějiště jejich lásek i jeviště jejich radostí a starostí. Nesnaží se upoutati dějovou bohatostí a napínavostí. Jde mu především o kresbu lidu, jejž dobře zná a mezi nímž rád prodlí. Úvodní povídka „Léto“ vypravuje o mladém adjunktovi, jenž je postaven mezi dvojí lásku: k zdravé a prosté dceři hajného a k rafinované a vášnivé dceři správcově, jež ovšem se stává nakonec ženou lesního. Jinde líčí duševní stavy honce hnaného domů v bolestné touze překvapiti ženu při nevěře, učitele, jemuž cestou přešlo půvabné dívčí stvoření, aby se s nim již nikdy nesetkal, starosti advokátního písaře, z čeho uživí rodinu, když prohýřil v pitce svou měsíční mzdu, utrpení válečného „samozásobitele“ atd. Prostota podání, znalost povah, duševní analysa a přímo vůně venkova, jež z knihy vane, získávají zájem. — Jaroslav Wiesner vypravuje v pěti povídkách své knihy o lidských vášních a o utrpení, které přinášejí: o matce zoufající nad smrtí dítěte, o vášnivé dceři pytlákově, vraždící svou sokyni v lásce, o prvním bolestném zklamání v mladé lásce, kdy se milenci, před jehož touhou do ciziny prchla, vrací milenka jinými popleněná, o minulosti, jejíž vzpomínky hrozí přítomnost zničiti, o touze po prknech, jež znamenají svět a jež přinášejí stejně slávu jako zmar. Příběhy čtou se svěže a zábavně. Svérázného je u nich nemnoho. — Nepatrná knížečka Benešova pokouší se o jakési básně v próse podané slohem telegrafickým, takže ne neprávem připomíná Petra Altenberga. Obsahuje většinou vzpomínky dosti osobní a diskretní, v nichž však je také vše, čím dovede poněkud zaujmouti. Jinak jsou to nedomyšlené, nepříliš osobité a nedozrálé pokusy, z nichž lze vyčísti sotva více než autorovu touhu vydati vkusně vypravenou knížku se strašidelným dřevorytem Arnošta Ráže. *—btk—*

*

Adalbert Chamisso: *Petr Šlemil.* Podivný příběh. Překlad opatřil a literární rozbor připojil František Tichý. Knihy nové vlajky sv. IV. Vede a vydává St. Klika. — L. Capuana: *Chorobná láska.* Povídky. Přeložil V. Jiřina. Světové knihovny sv. 1526—28. Nákl. J. Otty. — Petr Dmitrijevič Boborykin: *Čtyři povídky.* Spisů sv. 1., Ruské knihovny sv. LXXV. Nákl. týž. — Max Glass: *Odpoutané lidstvo.* Román. Přeložil Fr. Soldan. Vydal Václav Zívr. — C. N. a A. M. Williamsonovi: *Svatební den.* Z angličtiny přel. Karel Weinfurter. Stýblovy knihovny vybrané četby sv. XXIX. Nákl. B. Stýbla. — Tadeusz Konczyński: *Poslední hodinka.* Fantastický román. Autor. překlad z polštiny od Jakuba Rydvana. Nákl. Emila Šolce a Šimáčka v Praze. — Viktor Hugo: *Poslední den odsouzencův. - Claudius Gueux.* Přel. Vojt. Konst. Blahník. Nákl. Šolce a Šimáčka v Praze.

V překladatelské epidemii, která u nás panuje, jest podivením, jak pozdě se nám dostává v řádném stlumočení „Podivuhodný příběh *„Petra Schlemihla“* od Adalberta de Chamisso, práce, která své době přišla vhod jako romantická báchorka, a která — ojedinělá v tvorbě svého spisovatele — zjednala si trvalé místo ve světovém písemnictví jako bolestná autopsychografie, diskretně zahalená v ironickou tvorbu báchorky. Překlad, kterého se nám konečně dostává, vznikl zajímavým způsobem: společnou prací žáků s profesorem na střední škole; jest vhodně doplněn literárním rozborem, jakého dílo takového významu potřebuje. — Výbor povídek Luigi Capuany ukazuje nám mimoděk, jak v Italii spisovatelé starší generace i v drobné práci vynikají nad dnešní produkci; Capuanovy práce tuto nám podané ve velmi dobrém překladu jsou přímo vzorem drobné povídky koncisností formy, jiskřivostí podání,

životným obsahem a působivým vypointováním. — Rovněž „Čtyři povídky“ Boborykinovy jsou četbou, po níž nelitujeme zmařeného času. Nejde tu ovšem o mistra, který by se rovnal svým velkým krajanům romanopiscům, ale jsou to plody realismu v nejlepším smyslu toho slova, realismu, který nečiní vnějšek, správně odpozorovaný, věcí hlavní, ale zachovává jej toliko jako rámec, zdůrazňující logiku duševních pochodů a životních krisí. A třeba neslevuje nic z nahosti kruté pravdy neklesá přece nikde k trivialitě. — Německý román „Odpoutané lidstvo“ seznamuje nás částečně s poválečným smýšlením Německa a s jeho zmatky. Je zcela vhodno informovati se také s této strany; bohužel, „Odpoutané lidstvo“ jest román podaný beze všeho vypravovatelského umění, oním starobylým způsobem, kde na př. prostý fakt „X. šel po ulici“ vypravuje se rozvláčně na třech stránkách s násilným nakupením obrazů a pojmů; četba, ve které nepoznáte, že jste něco propásli, když omylem přeskočíte několik stránek. Jakým tu mistrem vedle takového povídání je „starý“ Viktor Hugo. „Poslední den odsouzencův“ i „Claudius Gueux“, malé episody vedle jeho velkých románů, při vší své obšírnosti, se kterou podávají prostý příběh, poutají každým slovem, podmaňujíce železnou logikou, spracovávajíce duši čtenářovu a zanechávajíce jí trvalé zúrodnění. — Williamsonových „Svatební den“ jest četbou, která dobrodružnou spletí příhod uchvacuje široké vrstvy čtenářstva. Horoucí lásky, záhadní cizinci, strašidelné komnaty, rodinná tajemství, pověrečné věštby — to jsou prostředky dosti opotřebované; ale přece nelze práce toho druhu podceňovati, neboť umění dějové komplikace je v dnešní literatuře stále vzácnější. Při tom romantika „Svatebního dne“ je připoutána k malebnému skotskému prostředí a všecky postavy zde vystupující jsou kresleny přesně a rázovitě. Tím nabývá práce podstaty a ceny — kdežto romantika „Poslední hodinky“ vyzní mátožně a na prázdno, protože nemá pevné půdy ani lidí z masa a krve. Je to ovšem smělá fantasie o posledních dnech naší zeměkoule a její záchraně, a dobrodružností i vítězným optimismem bude vítána čtenářstvu, které v nedostatku originálů bere za vděk náhražkami.

Kaz.

*

Vídeňské České srdce vydalo vídeňským dětem „pravou československou“ knížku „Studánku“, která má působiti dětem vlasti vzdáleným potěšení a přiváděti je blízko k našemu českému sluníčku. Pořadatelé vybrali, co se z nejlepších autorů českých jim hodilo, a je toho hodně. Dvě stě básní a článků. Také několik vhodných ilustrací vloženo. Výběr je pečlivý, na nic nezapomenuto. Ale pochybuji silně, že by autor článku „Ruce“ vystihl jím povahu socialismu. Je ještě dnes možno pokládat práci „bílých rukou“ za snazší, méně cennou než práci rukou černých a rozpraskaných? Nejsou dnes tyto černé ruce na tom mnohdy lépe než ty ruce bílé? Ne každý, kdo má bílé ruce, je milionář, jako zase není každý chudák, kdo má ruce černé. Takové bludné nauky nepatří do čítanek, které mají vychovávat k pospolité lásce a úctě ze vzájemné práce, ať je duševní nebo tělesná. Kdyby i ty černé ruce zbělely, čím by topily? A kdyby i ty bílé ruce zčernaly, kdo by uměním a literaturou potěšoval srdce, sestavoval „Studánky“, a technickými předpravami těm černým opatřoval práci?

—och—

 DIVADLO.

Komedie na faře. Tři scény. Napsal H. Lautensack. Přeložil Zd. Grygar. Po prvé na městském divadle Král. Vinohradů dne 9. srpna 1921. —

Německý autor nevytyčil si v této hře vysoký cíl umělecký. Vypadá to spíše, jako by bolestné a nepřirozené otázky celibátu katolického duchovenstva zneužíval ku pranýřování svých truchle komických figur, faráře, kaplana i obou kuchařek, permanentní i náhradní. Všude zůstává autor jen na povrchu, není tu vášní, jsou tu jen choutky, nejsou tu duševní boje, nýbrž opatrnické, banální omluvy a vytáčky. Náboženská ethika se překrucuje na okrášlení pudových neb alkoholických aktů, které vyznačují jednající osoby na jevišti slovem i pohybem co nejdrastičtěji. Zabíhá to místy až do blasfemie. Fabula děje je prostinká. Farská kuchařka octne se v požehnaném stavu a farář pošle ji na několik měsíců z fary. Náhradnice její vstupuje věrně v její šlépěje, svede kaplana i faráře a když prvá kuchařka se vrátí, nastoupí zase ona touž několikaměsíční dovolenou. Možno mysliti si méně obsahu? Méně idey? Zdivadelnělá pikantní anekdota bez veškerých dramatických konfliktů. Úlohy hry rozděleny byly vhodně. Faráře hrál p. Hlavatý s patřičnou stupidností, odlitek jeho kaplana p. Vojta drasticky přihlouple, kuchařku číslo prvé Ambrosii pí. Ptáková řízně a kuchařku číslo druhé Irmu pí. Baldová s náležitou porcí nestoudnosti. Výprava byla prostá, týž farní pokoj nějaké německé vesnice s opotřebovaným nábytkem. Obecenstvo, přes úmorné vedro hojně shromážděné, kvitovalo každou raffinovanou naivnost na jevišti vděčně, zvláště přítomný dámský svět projevil pro kluzkosti dialogu i situací kongeniální „počuch“. Režii měl p. Hlavatý. Překlad oplývá drastičnostmi.

Et.

*

TÝDEN.

* Dne 4. září t. r. oslaví předseda správní rady „Unie“ Jan Vilím padesát let své práce životní. Jan Vilím není spisovatelem ani výtvarníkem tvořícím, s českou knihou však úzce souvisí. Je to především jeho zásluhou, že obrazový tisk nepřestal u nás na chudých reprodukčních prostředcích starých „Květů“ a „Světozora“, že umělci a přátelé umění, dříve na dřevoryt a litografii, nejvýše na lept a mědirytinu odkázanému, dal a rozšířil tolik nových způsobů reprodukčních, že jsme kolikráte na rozpacích, který z nich vybrati, který rázu a technice vybraného díla více hoví, vystihuje vzdušný, lehce zaprášený pel povrchu nebo mazlavý, špachtlí vydlabávaný a prohnětený způsob malby. Vilím je spolutvůrcem moderní umělecké slávy. Roku 1920, na jubilejní výstavě „České grafické Unie“, přehlíželi jsme dílo Vilímovo naposledy ve velkém, než přece neúplném přehledu (bez prvých let pracovních), dnes připomeňme si stručně, bez podrobné souvislosti, podíl Vilímův na této práci.

Jan Vilím vyrostl v době přechodu, kdy se grafika přesouvala z práce umělecké do práce řemeslné a fabriční. Nejvlastnější počátky jeho spadají do doby posledních rytců. To byli lidé osobní ctižádosti, individuality s uměleckořemeslnými aspiracemi. Vilím se tehda poctivě vyučil dřevorytectví v závodě Zibickerově v Praze, v době, kdy už dřevoryt pomalu ale jistě dožíval, nejčastěji odsouzen k úloze ilustrační, přizpůsobován tiskové stránce knihy nebo časopisu, k němuž se připínal. V životě a povaze Vilímově není eklektického, historickyantikvárního rysu, vlastního rytcům oné doby; z duševního prostředí oné generace odborné zachovala si upevněná, jadrná a odborně zvídavá individualita Vilímova jiné vlastnosti: hlubokou oddanost svému oboru, hluboké porozumění pro výtvarné umění, technickou solidnost a obratnost.

Když se r. 1886 vrátil z ciziny do Prahy, musil dřevorytec Jan Vilím dřevoryt opustiti a závod, s dřevorytcem J. Šimáněm do života uvedený, založiti na moderním základě, na zinkografii a fotochemigrafických způsobech reprodukčních vůbec. Roku 1889 zakládá si Jan Vilím nový závod grafický, na širokých základech a provádí autotypický tříbarvotisk s výsledky překvapujícími. Závod ten je nyní součástí Unie.

Rokem 1900 počíná se nová fáse působení Vilímova. Koncentrační snahy národohospodářské vedly r. 1900 k založení „Unie“, která měla opatřovati knihy a umělecká díla na širším základě hmotném a organisačním a v budoucnosti soutěžiti s cizinou. V „Unii“ nalezly schopnosti Vilímovy pravou půdu, součinnost poskytla mu dvě možnosti: možnost většího průmyslového uskutečnění a možnost působiti do šíře a do dálky; Vilím přispěl zase nejvíce k tomu, že se z „Unie“ nestala jen velká fabrika bez odborných a vývojových ideálů a ctižádosti.

Od té doby souká Jan Vilím svou nit života stále pevněji a mohutněji. Rozrůstá lidsky, odborně i organisátorsky. V památníku, který vydala „Unie“ k svému jubileu, je pověděno, co tento silný jednotlivec pro „Unii“ vykonal, i napověděno, co v těžkých dobách zmohl. Jen za vedení Vilímova mohla „Unie“ pomýšleti na tisk velkých děl obrazových, jako je dílo Manesovo, Mařákovo, Úprkovo, Myslbekovo, Hynaisovo, Schwaigrovo a Kodex Vyšehradský. Netrvá dlouho, Vilím sjednává „Unii“ čelné postavení v průmyslu grafickém. Heliogravura počala se tu po prvé v Čechách pěstovati, světlotisk zveleben novými procedurami, jež se nejedním bodem stýkají s prací Klíčovou. Vilím kombinuje litografii s ostatními druhy reprodukční techniky; experimenty s asfaltem (chemicky sráženým zrnem na kamenu) dospěl ku své ortotypii. Roku 1913 zavádí v „Unii“ nový druh tisku obrazového, měditisk z hloubky, jemuž „Unie“ dala vlastní patentované pojmenování neotypie. To už dobyl „Unii“ největší ceny za hranicemi, klestil „Unii“ dráhu do ciziny; Jan Vilím vyhrával soutěže nejen na půdě výstavní, nýbrž také na půdě praktického zahraničního nakladatelského podnikání. Tak r. 1913 v Petrohradě soutěž na barevnou reprodukci ruských ikon. Bankovky tiskly se v „Unii“ pro cizinu (pro Černou Horu) už před válkou, po převratu naše bankovky, kolky a známky a srbské dináry. Vilím pilně sledoval odborný pokrok v cizině a výsledné pochody reprodukční přenášel k nám domů. Tak získán nedávno z Holandska nový způsob knihtisku (manul), který bude znamenati neobyčejné zlevnění a urychlené zpracování nových vydání knižních.

To ještě není Vilím celý. O druhém Vilímovi mohu, pochopitelně, pověděti nejméně. Nemohl jsem zblízka sledovati, jak z šéfa reprodukčního oddělení vyrůstal „Unii“ právě v dobách tísně čelný průmyslový vůdce a organisátor.

Průmyslník Jan Vilím patří „Unii“, knižnímu a uměleckému trhu; odborník Jan Vilím patří nám všem, hlavně odboru umělecké reprodukce české, jíž právě od Vilíma vyšel nám nejeden dobrý vyučenec. Životní práce Vilímova představuje několik krásných stran naší odborné historie, shrnujících v sobě mnoho nabádavého poučení o tom, jak se dříve pracovalo a co zmohl jediný člověk za pomoci svých pracovníků. Vilím je množitelem odborné říše, Vilím je odborným ideálem. *Emil Edgar.*

*

* Zajímavou zprávu o domnělé Havlíčkově parafrázi hymny „Kde domov můj“ v č. 31. otištěné zasílá nám p. Václ. Černý z Č. Čermé,

z níž otiskujeme: Parafráze otištěna byla ponejprv již r. 1849 v humoristicko-satirickém časopise „*Brejle*", jejž od 19. února t. r. vydával a redigoval v Praze Bedřich Moser a to v čís. 24. tohoto časopisu vydaném dne 9. května, tedy právě den před tím, než nad Prahou vyhlášen opět stav obležení pro pokus o t. zv. spiknutí májové. Báseň má v „*Brejlích*" nápis Sídlo absolutismu, a autor není podepsán, jakož vůbec jsou bez podpisu všecky veršované i prosaické články a příspěvky tohoto časopisu. Ale z toho, že vyšla v „Brejlích", možno usuzovati téměř s naprostou jistotou, že nelze ji připisovati Havlíčkovi, ačkoli tak činí i Lad. Quis ve svém vydání Spisů Karla Havlíčka ve sbírce „Čeští spisovatelé XIX. století", nezjistiv ovšem dobu a místo prvního jejího uveřejnění a přetisknuv ji pouze ze psané sbírky básnických prací Havlíčkových. Havlíček vydával současně s „Brejlemi" (od 7. ledna 1849) svůj vlastní satiricko-humoristický časopis „*Šotek*" jako týdenní přílohu k Národním Novinám a jistě nebyl by své verše otiskoval v „Brejlích", jež rázem své satiry jeví se, abychom tak řekli žurnalistickým hlasatelem strany radikálně demokratické, kterou Havlíček v Národních Novinách i v Šotku — tu satirou a vtipem — rázně potíral. Kdo však jest pravým autorem této parodie, jež má v předcházejících číslech „Brejlí" řadu neméně zdařilých blíženců parodujících rovněž výstižně různé lidové písně a popěvky, lze se dnes již jen stěží dohadovati. Jan Neruda ve vroucím nekrologu věnovaném v *Hlase* ze dne 24. února 1864 předčasně zemřelému staršímu příteli píše, že Moser obsah svého satiricko-politického listu vyplňoval sám ve spojení s doktorem práv Václavem Kremlou, a hodnotí vysoce ostrou, kousavou, jako jed se zažírající satiru Moserovu, která prý bodala vždy v nejcitlivější místa a otřásala mocně i tím, kdo byl k ní v poměru pouhého čtenáře, vrývajíc se mu trvale v pamět. Spoléhajíce na zprávu a úsudek tohoto jistě kompetentního znalce a pamětníka, nezmýlíme se snad ve svém dohadu, připíšeme-li autorství zmíněné básně nikoli Havlíčkovi, nýbrž Bedřichu Moserovi.

Text z deníku Plánkova vypsaný je dle prvotisku z „Brejlí" místy porušen: ř. 5. hody drží (nikoli hady), ř. 13. otrok kde jen jeden není (nikoli otrokem kde jeden nejni), ř. 26. nezahnal pověry sen (nikoli nezhasnul).

*

George Sand a Čechy. Jean Pozzi, konaje letos Pařížanům přednášku o „Francouzích v Čechách", důrazně popřel pravdivost zprávy Karoliny Světlé, podle níž také spisovatelka George Sand na svých cestách navštívila Prahu. „Lumír" v č. 5.—6. přináší o tom zprávu, na niž „Zvon" v č. 47—48. navazuje tuto poznámku: „Ověřiti zprávu Karoliny Světlé, zatím ojedinělou, stává se tak tvrdým oříškem pro české literární dějepisce." — Tvrdý ten oříšek trvám jest rozluštěn. V „Časopise pro moderní filologii a literatury" (r. III., str. 443) otištěny jsou dva dopisy George Sanda naší Žofii Podlipské, nalezené v její pozůstalosti. Prvý je dán v „Palaiseau, Seine-et-Oise. 14. Février 1865" a George Sand, omlouvajíc právě nedostatkem české autopsie vady svého „Consuela" (s dějištěm i v Čechách), prohlašuje v něm přímo: Je n' avais ni la liberté ni le moyen d'aller en Bohême et je me disais que si je commettais quelques erreurs, la Boh me me les pardonnerait à cause de l' intention sinc re et de la sympathie fervente." („Neměla jsem možnosti ani peněz, abych přišla do Čech, a říkala jsem si, spáchala-li jsem nějaké chyby, Čechy mi je odpustí pro mou upřímnou vůli a vroucí k nim náklonnost.") Teď by již stačila tečka: George Sand sama prohlašuje, že nebyla vůbec v Čechách, tedy ani v Praze; ale činí tak náhodou právě sestře Karoliny Světlé, kterou Čejka patrně mystifikoval. Lékař Josef Čejka je znám literatuře jako veliký horlitel pro George Sanda (s Boženou Němcovou) a romantik, vroucí přání snad tu bylo otcem smyšlenky; Čejka zemřel r. 1862, Sandův list je z r. 1865, zaráží tedy ta okolnost, že Světlá o něm ani r. 1880 neměla tušení, jinak by jistě zprávu Čejkovu byla přijala opatrněji. A kdyby pan Pozzi byl znal tento autentický list Sandův, nebyl by jistě vnučku její dotazem svým snad pokoušel; ta ovšem naň odpověděla, jak musila, záporně.

* *Fr. Frýdecký.*

* Běloruský časopis „Naše dumka" stanovil čtvrtletní předplatné na — 3 libry mouky. Také ukázka blahobytu v Rusku.

* *—btk—*

* Šestistého výročí Dantovy smrti bylo důstojně vzpomenuto i v Anglii londýnskými slavnostmi, které v prvním týdnu května pořádal slavnostní výbor za předsednictví italského velvyslance. Se slavnostmi byla spojena výstava rukopisů, knih a děl výtvarných, které se týkají Danta. Výstava tato byla uspořádána v University College v Londýně.

* *—btk—*

„Dějiny francouzské estetiky 1700—1900" vydal v Paříži T. M. Mustoxidi. Kniha je analogická s německou estetikou Lotzeovou, ve Francii však prvá svého druhu.

* *—Aa—*

* Dosti zapomenutá jména anglických básníků Wordswortha a Coleridgea, kteří měli přece nesporný vliv na poesii francouzské revoluce na počátku XIX. století, připomíná Pierre Mélèse ve své kritické studii „Les Poètes lakistes". *Aa.*

V Praze, dne 25. srpna 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

JABLOŇ NA HŘBITOVĚ.

Hřbitovem známým toulaje se,
jak zvyk sem kroky moje nese,
co nových hrobů tady denně zřím!
Co divů v každém z nich se tají —
mně o tom řečí vykládají,
jíž já jen ze všech živých rozumím.

Zde minulost těch zašlých lidí
zrak zas v těch hrobech pláti vidí.
Tu věrná láska, lítost, marný žel,
zde slzy, které neplakány,
zde naděje, jež oklamány,
i vzdech, jenž marně za tím mrtvým spěl.

Zde zase lež a řvoucí pýcha
žár do titulů prázdných dmýchá
a kolem jdoucí k úctě vybízí,
tam jméno sotva načrtané,
však víra v lidstvo z něho vane,
ač odměnu zde žádnou nesklízí.

Ty květy, tráva, stromy, keře,
vše z rukou Lásky vznik svůj béře,
ne deštěm, slzami jsou roseny,
a aby srdce, jež je včera lkalo,
zas nové dneska vystřídalo,
a věčné jsou těch slzí prameny.

Tu plné jsou a rudé růže,
jež láska jen zde sázet může,
jak trpělivou, stálou duší svou
by chtěla k dnu až proniknouti
a polibkem tam žhoucím lnouti
v tu hruď, už dávno, dávno setlelou . . .

Ty rudých květů barvy žhoucí,
toť vášně věčně nehynoucí,
ty k živým zpátky z hrobu blýskají,
vzduch plní kol tak divnou vůní
a v srdci živých z hrobů tůní
zas mocným, prudším žárem tryskají.

Však jaký obraz divný, nový — —
zde nad hrobem keř jabloňový
své větve sklání dolů hluboce,
a z hustých listů svěží spleti
tu chodci možno uviděti
drobounké, bledé, choré ovoce.

Ó, jaký mrtvý tady leží,
že v hlíně, jež se nad ním věží,
strom živný, štědrý tu se ujímá?
Či po smrti snad ještě touží,
dát, koho hlad a bída souží,
chléb rukama vždy darů plnýma?

Vy dobří, vše jste porozdali,
vy nuzní, vše jste od nich vzali!
Ty marné lásky pozdní symbole!
Jak trpká, mrazná je ta šťáva,
již keř ten hlady mroucím dává,
to chudé sousto duchů na stole!

Ne, nedozrají tyto plody!
Zde, mrtví, vaše noční hody,
tu zapomnění doušek kyne vám.
Kdo z živých okusí ho lidí,
víc losu šťastných neuvidí,
a prahne po něčem, co neví sám.

To bujný onen strom snad ráje,
z něhož, jak stará praví báje,
plod nesmrtelna moh' se urvati.
Či poznání snad strom to vskutku?
Jde člověk dále v trapném smutku —
a nemá sil ty plody trhati.

K. Šípek:

JEDNOU JEDINKRÁT.

V půli července r. 1914 do našich lázní v středočeské nížině přijela panička s párkem dětí. Pětiletý klučina byl roztomilý plavovlásek živé letory, dcerka o dvě léta mladší měla vlásky úplně lněné a byla jaksi ztuhlá, o značné poznání méně živá, s pohyby mechanicky natažené loutky a neochotné, neúsměvné řeči. Mamince šlo na pětadvacátý rok. Rodem z východních Čech, provdána byla v Brně za majetníka velké drogerie. Nevznosně, leč způsobně urostlá, mírně oblých forem, výrazem tváře vlídně úsměvné, bez záludu koketnosti, činila dojem spíš děvčete než paničky. Připomínala mi „Slečinku" z Bozděchových novelek, karakterisovanou francouzským popěvkem: „Uměla povídat, ráda se smála, zpívala, tančila, s dětmi si hrála."

Tak tomu u ní bylo. Děti, její děti byl všechen její svět. Hrála si s nimi, laskala je, vodila po procházkách a k cukráři, na jehož výrobcích pomlsávaly si děti a také ona sama.

K lázeňské společnosti se nedružila. Byla od ní oddělena i bytem. Nová secesní budova s verandou, otevírající se pohledem do zeleně lázeňského parku, obsazena byla úplně. Brněnské paničce s dětmi vykázali pokoj ve staré lázeňské budově. Jejím bytovým sousedem byl poručík místní jízdecké posádky. Dveře, spojující jejich pokoje, zabarikádovány byly skříněmi s obou stran. Na chodbě se ovšem potkávali i na schodech, ale k vzájemnému pozdravování došlo, až když poručík zvěděl, že panička je z Brna, kde začala loni jeho důstojnická služebnost. Dával se do řeči s ní i s dětmi, a vraceje se před polednem ze cvičení, sázel jejího drobného kudrnáče do sedla a také se nabízel, že vyučí ji v jízdě na koni. Ona ho úporně odmítala, přestávajíc na tom, že klusáka krmila cukrem i chlebem, odvděčujíc se mu tak za synkovu jízdeckou kratochvíli.

Za odpolední promenády v lázeňském sadě připojoval se oficírek k matce i dětem, které k němu lnuly pro jeho hovornou vlídnost a ovšem také pro jeho strůjně zdobný vzhled.

Paničce vítán byl možností rozprávek o její moravské domovině. Vzpomínali na Lužánky, na Písárky, na lesnaté brněnské okolí. Byl tak jinošsky svěží, nezkušený, do mužnosti teprve dozrávající. Připadal jí jako dorostlý mladší bratr, s nímž možno je hovořiti zcela nezávadně. Lázeňská společnost, na procházkách je potkávající, soudila ovšem jinak. Jazyky zešpičatěly ironickými komentáři, zlomyslným klevetěním.

Do poklidné lázeňské idyly zadula z čista jasna znepokojující zvěst o možné blízkosti válečného nebezpečí. Na krátko zažehnána byla falešnou telegrafickou depeší, že v Bělehradě přistoupili na podmínky krutého ultimata vídeňské vlády. V lázeňské jídelně oslavili důstojníci banketem mírový obrat. Ale ještě v hodovní síni při šampaňském zastihla je štafeta od plukovního velitelství, že nařízena je částečná mobilisace, postihující devátý armádní sbor, k němuž jejich jízdní pluk náležel. Po uklidňující sobotě následovala rozčilená anenská neděle s vylepenými nárožními plakáty, že krvavý rozruch je nezadržitelně na postupu. Lázeňští hosté se rozjížděli co nejchvatněji. Od pláče zardělé, opuchlé oči marně snažily se vyčísti z nárožních tiskovin krůpěj útěchy. Děti brněnské paničky hrály si bezstarostně na chodbě, kde poručíkův sluha s ulekaným výrazem v tváři cosi cídil, brousil a do zavazadel skládal. Panička seděla v pokoji všecka zhroucená, i její oči byly od slz opuchlé a v její lebce jako neodbytná moucha stále nezodpověděna byla otázka, proč probděla v slzách předchozí noc a čím že je jí ten, který ještě včera připadal jí bratrem, synem nebo vůbec pokrevencem. Její oči byly pláčem zkalené, sluchové ústrojí však napjatě naslouchalo, až soused vyjde z pokoje. Konečně šavle zabřinkala, ostruhy zacvrnčely. Pospíšila si na chodbu zároveň s ním. Na vyděšený její dotaz odpověděl nevrle: „Tak jest. Válka." Zasalutovav, spěchal ke schodišti. Ona odvrávorala do svého bytu, aby mokřila dál své kapesníky. Jeho nevlídná jednoslabičnost zvýšila ještě její hoře. Nedoufala, že se ještě setkají. Znala jeho jméno rodové a křestné, že pochází ze Svitav, kde má jeho otec výnosnou koželuhárnu, matku že ztratil sedmnáctiletý, vojenskou průpravu že získal v důstojnické škole v Moravské Hranici a nejmilejší jeho opera že je Carmen. To bylo vše, co o něm věděla.

V pondělí odpůldne, když vyšla s dětmi do lázeňského sadu, připojil se k nim opět. Byl dobře naladěn, smál se, žertoval, ale tvář jeho se jaksi změnila, ztvrdla a kolem rtů klikatil se přes tu chvíli cynický úšk1e-

bek. Byla to maska válečné neohroženosti. Odjezd švadrony určen byl na pátek. Když se rozcházeli, zeptal se jí po německu, věnuje-li mu před odjezdem poslední noc? V otázce nebylo za mák něhy, zněla jako rozkaz a také nečekal, co na ni tázaná odpoví. Dotkl se štítu čapky a odešel.

Ve středu přijel pro rodinu brněnský drogista. Byl zralý čtyřicátník, zmítaný děsivým pomyšlením, že by i po něm mohla sáhnouti rozpoutaná válečná litice. Svá tři léta vysloužil před lety u zdravotního sboru. Rád vzpomínal na tu dobu mladické bezstarostnosti, prožitou v sanyťáckém kabátě. Přezdívali jim sice „hrobařů", ale služba byla snesitelnější než u ostatních trup, a méně vyběračné pražské děvy braly zavděk i hrobařem. Nyní však, když vycenila svůj hrozný chrup bohyně války Bellona, nebyla vojenská uniforma pranic lákavá. Drogistovi zavrtalo se do myšlenek pořekadlo: Kdo komu jámu kopá, sám do ní padá. Své ženě, když se v Lázních setkali, nezatajil ovšem, co jej tíží na duši. Rozjímal o tom v nekonečných samomluvách a mysle toliko na sebe, neuznamenal změny v ženině vzezření. Neznepokojila jej chorobná opadlost, pobledlost její tváře, nervosní, zamlklý neklid jejího chování. Slzy, které jí chvílemi po lících stékaly, přičítal na vrub zájmu o jeho příští osud, který ji pravděpodobně učiní vdovou a zničí její dosavadní bezstarostný blahobyt. Nechybělo mnoho, že byl by se i sám nad sebou rozplakal.

Určil, že domů do Brna vrátí se rodina hned zítra, ve čtvrtek. S tím však nebyly srozuměny děti. Nechtěly si dát ujít podívanou na páteční okázalý odjezd zdejší švadrony. Děti žadonily, zejména hošík přál si viděti poručíkova koně, květy ozdobeného, v jehož sedle se pyšníval. Slyše o důstojníkovi v sousedícím pokoji, zatoužil drogista vyslechnouti jeho mínění o možnosti svého rukování. Vyšed na chodbu, našel tam poručíkova sluhu, s nímž dal se do řeči. Podaroval jej několika doutníky, čímž stal se prefatýn vláčnější, hovornější.

Když se po chvíli důstojník do bytu vracel, na upozornění sluhovo pozval brněnského krajana-civilistu do pokoje. Obavy jeho rozplašil lehkovážným smíchem, aby byl bez starosti, že vojna bude vyhrána i bez drogistova spolupůsobení. Do vánoc že bude po všem. Poručík uctil hosta dvěma kalíšky gdánské vodky a pozval jej na partii francefúsu.

Uklidněn, vrátil se drogista k rodině, blahořeče náhodě, která jej seznámila s fešáckým, neohroženým důstojníkem. Děti byly rozradostněny, že uvidí parádní odjezd do války, panička úporně mlčela, jen občas skrytě vzdychla a přetřela kapesníkem zvlhlou líc. Večer uložila děti a čekala na manžela, jenž vrátil se k jedenácté z lázeňské restaurace, kde v sousedící jídelně shromáždili se důstojníci místní posádky k hostině na rozloučenou. Bylo rozjařeně hlučno ve večeřadle, pronášely se přípitky, číše zvonily, hřmělo hrdinné hurá i německé písně válečné hlaholily v začouzeném ovzduší dýmem z cigaret. Drogista přišel pln bohatýrského odhodlání, naplněn černožlutým patriotstvím, jež mu neochvějně zaručovalo „slávu vojska vítěznou". Vlezl na lože, které sdílel se ženou, obrátil se na bok ke zdi a v minutě chrupal. Panička, ležíc vedle, bděla. Nevzdala se myšlenky na noční schůzku. V její duši byla manželská pronevěra dokonána. Jen poručík chyběl, aby přijal hold horečně rozechvělého těla. Jak to bylo zvláštní! Byli do něho zamilováni oba: ona i její muž.

Časné jitro srpnové bělilo okna, když se horoucně očekávaný vrátil od hodokvasu. Slyšela, jak odkládá šavli, jak se hřmotně zouvá a rychle odhazuje součástky uniformy, aby už už byl v posteli. Zvuky, které se v zápětí ozvaly, nezadaly nic zdravému chrupotu drogistovu.

V následující poledne naplnilo se náměstí přečetným diváctvem, které nastupující vojíny-jezdce pozdravovalo povzbudivým, lítostivým voláním, máváním i očima, namnoze zaslzenýma. Bojovníci ozdobeni byli pugéty, i koně měli za ohlávkami květiny. Některý jezdec sotva držel se v sedle, jak hojně si dopoledne zavdával na kuráž. Velitel škadrony objížděl seřaděné oddíly, svítě zlobně očima. Nástup neděl se mu dost rychle a přesně. Vůči opilým byl bezmocný. Pozavírat je nemohl. Musil vzít zavděk, udrží-li se jakž takž v sedle. Byly mezi nimi i poddůstojnické šarže. Poslední se svým oddílem přijel poručík. Ten nikdy neměl naspěch. Dochvilnost nebyla jeho ctností, což pedantsky přesného rytmistra rozčilovalo. Ale ani promeškané chvíle nesnažil se dohoniti. Postřehnuv v davu diváctva brněnskou rodinu, seskočil poručík s koně, hodil uzdu trubači a šel se rozloučiti. Pocelovav děti, políbil galantně ruku paničce a stiskl pravici manželovu. V okamžiku, kdy chtěl se vrátiti do sedla, zavěsila se mu panička na šíji a líbala jej s náruživou horoucností, mokřenou slzami, které při srdceryvném štkání z očí jí řinuly. Byl to okamžik škodolibého rozveselení, jenž

zmocnil se diváků i vojínů v této heroicky pohnuté chvíli. Jen ve tváři dvou osob nezrcadlil se tento výjev rozveselující reflexí. To byl komandant škadrony a manžel drogista. Rytmistr zavrčel s nevrlým opovržením svou vídenáčtinou: „Na só was!“ A drogista hledal místo, kde by se propadl do země. Nezajímal ho pak již melancholicky odtroubený jenerálmarš, ani komandantovo „dreimal hoch“, provolané „nejvyššímu vojenskému pánovi“. Se ženou slova již nepromluvil. Povečeřel sám v lázeňské restauraci, kde bylo placho a kde jej míjel i hostinský, respektuje nevyhnutelnost jeho osamění. Noc přespal v pokoji po poručíkovi. A když rodinu za časného sobotního jitra odvážel lázeňský kočár ke dráze, seděl drogista na kozlíku vedle kočího. V lebce mu trčela jediná myšlenka: „Rozvod.“ Ani minuty nechtěl býti pod střechou s tou nestoudnicí. Nebýt dětí, byl by dobrovolně hlásil se k hrobařům v tu chvíli.

— — — — — — — — — — — — — — —

Po pěti letech objevila se brněnská paní v našich lázních opět. Přijela sama. Nikdo jí neznal, hosté lázeňští byli vystřídáni novými vrstvami pacientů, lidem domácím vymizel z paměti pohoršlivý výjev při loučení s vojáky.

Drobet zestárla, povadla, kštici měla však stejně zlatou a od přírody mírně zkadeřenou jako druhdy. Rozjasněnýma očima zírala na svět. Proběhla sadem, žádnou stezičku si neodpustila, žádný pohled do krajiny, kde který strom ji upoutal i čápi na komíně, kteří právě obědvali. Na konec požádala za dovolení, aby směla přisednouti na lavičku, kde jsem právě dočtenou knihu vkládal do kapsy. Znali jsme se od dřívějška toliko od pohledu. Rozpomněla se patrně na mne a zachtělo se jí hovoru, proto přisedla. Pravila, že prožila zde jednu jedinou romantickou příhodu svého života. A že odpykala ji tvrdou pokutou. Sotva že před pěti lety do Brna se vrátili, odloučil ji manžel-drogista od dětí. Jeho svobodná sestra odstěhovala ji do Moravské Třebové, kde druhá starší sestra provdána byla za majetníka závodu na obstarávání pohřbů. Měli obchod s rakvemi, s voskovými svícemi, s dělanými smutečními věnci i rostlými květinami. Proseděla celé dny mezi těmito rekvisitami posledních věcí člověka. Lidé, kteří přicházeli kupovat a vyjednávat, byli zamlklí, málomluvní, anebo zase do široka rozpovídaní, sdílní, stříkajíce uslzenými brvami jako kropáčem.

Svakyně a její manžel byli úplně přizpůsobeni svému obchodu. Podmračení, s truchlivým přízvukem ve hlase jako při rekviích. Večery byly zamlklé, nevlídné. Přednosta domácnosti pokuřoval z dýmky, četl německé noviny brněnské nebo vídeňské, a když oznamováno v nich bylo tučnými literami nějaké vítězství spojeneckých vojsk, vzplanulo jeho nitro patriotským vznětem. Tu se rozřečnil a někdy i rozezpíval. Dětí v domácnosti nebylo. Nedělní odpolední vycházky měly vždy týž směr. Na hřbitov, jenž rozkládal se na výšině, zvané Křížová hora, pojmenované po třech křížích na temeni, k němuž šlo se od hřbitova ještě kus strmou pěšinou. Od této místní Kalvarie byl pěkný rozhled po okolí chlumnatém, mírně zvlněném.

Železniční trať vedla k Prostějovu, spojení se světem obstarával však omnibus, párem koní tažený, jenž dvakráte denně jezdil do železniční stanice svitavské. Při jméně toho města rozbouřila se dosud nedosycená krev brněnské paničky, která nepromyšleným skutkem kompromitovala sebe, manžela i poručíka, jenž ani slůvkem nezapátral po dalších jejích osudech. Nebylo myslitelno, že by jí byl psal do Brna. Tolik bylo jisto, že je od manžela zadáno o rozvod, a až bude vyřízen, že se provinilá odebéře k rodičům do východních Čech. Zatím odtamtud neozval se nikdo ani slůvkem. Jistě jsou na ni rozhořčeni. Nezatoužila po svém domově rodném ani manželském, a co jí bylo nejvíc na podiv, že nezastesklo se jí ani po dětech. Byly jí stejně lhostejny jako manžel, jsouc přesvědčena, že se v manželský svůj domov nikdy již nevrátí.

Jednoho podzimního jitra překvapil ji svak pohřebník nabídkou, aby jela s ním do Svitav. V Třebové chystal se okázalý pohřeb, k němuž bylo třeba nákupů. Jelo se v nájemném kočárku a zamlklý jindy průvodce její cestou se rozhovořil. Pravil, že je stihl oba stejný osud. Sňatkem že dostali se do rodiny krkavců hamonivých, mamonivých, kteří nikdy nepoznali lásky ani ušlechtilejšího citu. Takový že je drogista, taková jeho žena i její svobodná sestra. On že mohl býti jiným člověkem, kdyby se byl jinak oženil. Vyprávěl, že měl také svůj román, lásku kolik let se vlekoucí, která učinila jej otcem. Paternitu nevyrovnal však sňatkem, nýbrž peněžitým odbytným, když rozhodl se pro rozumový sňatek se sestrou drogistovou. Litovati toho že bude do smrti.

Vyslechl podrobnosti lázeňského dobrodružství paniččina a předpověděl jí, že se

konec konců k drogistovi vrátí, poněvadž hrozba rozvodem je planý tlach a smírnému skoncování že dá lakomý manžel přednost už pro láci.

Ve Svitavách ukázal svak paničce koželuhárnu, i otce poručíkova na ulici spatřili. Pohřebník uctivě zdravil a majetník koželuhárny prohlížel si mladou ženu velmi zálibně.

Před vánocemi přijel pro provinilou dceru otec. Choval se velmi odměřeně a také matka uvítala ji doma studeně. Mladší svobodná sestra uštěpačně bodla ji otázkou, kdy že bude prohlášen rozvod. Horšila se na ni, že přestane možnost zajíždět do Brna, kde u ní občas pobývala. Brzy došlo mezi sestrami k úplnému rozkolu. V místě zřízen byl lazaret pro raněné vojíny. Řídil jej absolvovaný medik, jejž válka povolala z nemocniční služby v Praze do uniformy vojenského nadlékaře. Uvyklý pražskému životu, očividně nudil se v zapadlé venkovské štaci, kde statkářská domácnost rodičů brněnské paničky byla jedinou honorací. Pozvali jej na taroky, jichž účastnila se i svobodná dcera, a při večeřích, k nimž býval přizván, bavil společnost klípky a klepy z pražského ovzduší, v němž prožil hodnou řadu studijních semestrů. Kronika společenských pikantností zamlouvala se mu líp, než studnice vědy Aeskulapovy. Slečně partnerce od tarokového stolu počal se ovšem dvořiti. Dálo se to arci v míře mnohem omezenější, než jak byl uvyklý z galantních styků s pražskými sklepnicemi a ošetřovatelkami z nemocnic. Ale dvojsmyslné narážky v rozprávkách byly příměskem, jimiž slečna statkářova nikterak neopovrhovala. Proto se mu za jeho boccaciady revanšovala sestřiným příběhem, za který brněnská panička pykala vyhnanstvím mezi rakvemi a smutečními rekvisitami.

Nadlékař obdivoval se bezohledné neohroženosti drogistovy ženy a nemohl se dočkati, až se s ní seznámí. Při štědrovečerním stole měl ji po pravici, po levici seděla její sestra, která snažila se upoutati jej švitořivou hovorností, kdežto panička trvala v upjatém mlčení. Její oči hleděly lhostejně, v její pobledlé tváři nebylo stopy po úmyslu líbiti se, flirtovati. Tato negace koketnosti uváděla krev lékařesvětáka do varu. Jednoslabičné odpovědi, kterými kropila plamínky jeho pokusů o zapředení rozmluvy s ní, činily mu ji tím žádoucnější. Přítulná vláčnost, s jakou vycházela mu v ústrety její sestra, znechucovala mu pokus o získání této mety, tak snadno dobytelné. Slečna, když postřehla, kam klonį se jeho zájem, zabrzdila ihned svoji výmluvnost. Ve večeřadle zavládlo ticho, kteréž neplašili ani staří rodiče, podřimující nad štědrovečerními zákusky. Vánoční zpěv: „Pokoj lidem dobré vůle na zemi!“ nezněl pro tuto síň, neboť po odchodu hostově rozešly se sestry v nevůli beze slova.

Nadlékař nevzdával se naděje, že přízně brněnské paničky dobude. Neselhalo mu dosud u žádné ženy, o kterou stál. A tady počítal s temperamentem prudkým, snadno zážehným, když troufala si zkompromitovati sebe i milence tváří v tvář škodolibosti davu. Ale v tom právě byl na omylu ve svých výpočtech. Ona byla schopna učiniti to jen pro jednoho. Pro toho, s nímž ji osud svedl, jenž k ní pronesl velitelsky suggestivní slova, která jiní pronášejí prosebně, něžně, láskyplně. Od štědrého večera nadlékař do statkářova domu nevkročil.

Připojil se k brněnské paničce, kdykoli se s ní venku setkal. Byl do ní ode dne ke dni zamilovanější. Měl naději dostati se služebně do Pešti. Znamenalo to povýšení i hmotné zlepšení. Nabízel jí, aby odjela do Uher s ním, že se tam dají po sedmihradsku oddat. Zavrtěla hlavou a s klidným úsměvem odpověděla, že na nový sňatek vůbec nepomýšlí. A když rozčileně namítl, jaký život ji to čeká, když v rodném domově je tak nehostinno, rodiči lhostejni, nevrlí, vlastní sestra znepřátelená, pokrčila rameny a usmívajíc se, odpověděla, že jí vždy ještě zbývá možnost vrátiti se tam, odkud přišla, a prodávati dál rakve.

Vojenský lékař o své újmě zajel si do Brna, vyhledal drogistu, aby se ho otázal, jak pokročilo jednání o rozvod. V zřejmých rozpacích odpověděl manžel vyhýbavě. Zalekl se uniformy i energického naléhání toho, jenž v ní vězel a jevil nepokryté odhodlání státi se jeho nástupcem v manželství.

Nadlékař přeložen byl služebně do Pešti, odkud posílal téměř týdně roztoužené dopisy, v nichž snažil se dosíci toho, oč byl se marně ústně u paničky ucházel. Zůstávajíce bez odpovědi, dopisy konečně docházeti přestaly. Život na statku zjasnil se teprve v létě, kdy drogistova svobodná sestra přivezla paniččiny obě děti. Rodičům vrátili vnoučkové měkkou blaženost stařeckých let i naději, že rozvadění manželé opět se sejdou. Věštba třebovského pohřebníka blízka byla vyplnění.

I rozhněvané sestře vrátila se řeč, když místo nadlékaře vídala po boku paniččině děti.

Po třech letech rozluky vrátila se do brněnského domova, a když dvě léta na to dlela opět s dětmi u rodičů v Čechách, odhodlala se k zájezdu do našich lázní. Pobyla jen přes oběd, a když jsem ji doprovodil k odpolednímu autobusu, slíbila, že mi bude psáti. Poslala mi pohlednici z rodného domova. Domníval jsem se, že tím splněn je její slib, leč v říjnu došel od ní list v obálce, adresovaný z Brna. Psala, že ten týden setkala se na ulici s poručíkem, jenž stal se jejím osudem. Byl v občanském šatě, vzpomínal s úsměvem minulých chvil, a poněvadž stávali se nápadnými mimojdoucím, vybídl ji, aby zašli spolu do kavárny. Zavedl ji však do svého mládeneckého bytu, kde ji uctil vínem a kde se naplnilo, oč ji kategoricky požádal před pěti léty. Setmělo se úplně, když ji vyprovodil k domovním vratům, a podav jí ruku na rozloučenou, nepozval ji, aby přišla po druhé. Připojila, že je i tak šťastna, že se vyplnila nejhoroucnější touha jejího života.

„Byl to můj osud,“ dodala, „a já neměla klidu, dokud se nenaplnil.“

Karel V. Rais:

O AL. JIRÁSKOVI.

(Dokončení.)

Ale potom přišel průlom u Gorlice... Naděje, vypiaté do největší výše, poklesly, ale přece ne hluboko; po tom, co se již stalo, věřilo se, že poměry opět se obrátí, že je to jen zlá chvíle. Ale po Gorlici vzepiala se a zasyčela nepřátelská nenávist, msta. Nastalo zatýkání. Kruté, hrozné to byly dni — všickni je pamatujeme, jest jen třeba trošku se zamysliti. Zdá se však, jako by se mnozí našinci neradi rozpomínali...

Tenkrát, v tom prvém roce vojny, přimkli jsme se všickni k sobě, byli jsme svoji, duchem sliti, druh co druh. Tenkrát jsme dobře věděli, cítili, že jeden na druhém visíme, že jsme rodina jediná, stejně trpící i doufající, ať se nám hlásávalo, co chtělo. Ač v úzkostech postaveni, cítili jsme, že pojíce srdce k srdci, stojíme pevně a zahynouti nemůžeme. Ach, krásná byla ta doba národní jednoty, národní lásky, vespolné upřímnosti!

Tenkrát zněla k nám s jevišť, jmenovitě s jeviště Národního divadla, vroucí slova Jiráskova Jana Žižky a Jana Husa, tenkrát zvláště sílila srdce a zdvíhala hlavy hudba Smetanova, jmenovitě Libuše a Má vlast. Tenkrát v té dlouhé řadě těžkých neděl skláněl se tupený, ale věřící národ do zpěvů a statí Nerudových a Čechových, do elegií Třebízského, do písní Heydukových, Krásnohorské, Vrchlického, Sládkových, hlavně však do výmluvných, těžkých knih Jiráskových, do jeho Psohlavců, do husitské trilogie Mezi proudy, do knihy Proti všem, do Bratrstva a F. L. Věka. Tenkrát ukázala se buditelská síla a zároveň útěcha Jiráskových spisů nejzřejměji; nekázal v nich, nehorlil, nenabádal, ale působil pravdou minulosti, silou dějů, jejich příčinami a následky. Kdo viděl nebo četl Gera, dobře slyšel výkřik ze severní dáli: „Nevěřte nikomu, zvláště těm zde ne! Nedejte se oklamati, olichotiti, znesvářiti, k sobě stůjte, tvrdi buďte!“ Žižka otcovsky radil: „Na vlastní sílu spoléhejte, hádek se varujte, svatý cíl před očima mějte, dobrého rozumu se držte, zradu proklejte, osobního prospěchu nedbejte!“ A Hus vzkazoval: „Boha se bojte, jako bratři se milujte, pravdy poznané se držte, pro ni ani smrti se nelekejte, sebe vzájemně ochraňujte!“ A Roháč volal: „Vždy vaše chyba byla, že jste měkli, slibům věřili, že jste se dávali oklamati, že jste nezůstali pevni, neoblomni, jednotu trhali, na osobní prospěch myslili, že jste zapomínali!“

Výstraha: Nezapomínejte! zhluboka duní z mnoha spisů Jiráskových, poněvadž nikde se nezapomínává jako u nás. Býváme, kam vítr, tam plášť. Dnes pro někoho hoříme, zítra po něm plijeme; dnes proklínáme, zítra voláme Sláva! Dnes Hosanna! zítra Ukřižuj! Jsme lehce vznětlivi, ale hoříme jako pejřavka.

Tenkrát ke knihám Jiráskovým přibylo „Temno“, v němž tak silně zachycena je doba největšího našeho útlaku a ponížení. Vzbudilo nebývalý hněv a tvrdý vzdor...

Zanedlouho po té knize, v níž Jirásek hromově připomněl, jak jsme nepřáteli byli zdeptáni, přišlápnuti, počal mluviti o době veliké, kdy národ povýšil na trůn svého Jiříka, svého husitského krále. Ale tu stará zášť spustila zas svou ruku a umlčela slova naděje, síly, nezlomné víry. Marna byla však už snaha dusiti — jednota národní a pevná víra se již ničím zničiti nedaly. Staletí u nás takových nebylo! A nebyly jen doma, ale také u našich v poli. Národ s obdivem slyšel o synech svých, nelekajících se pro národ ničeho. Duch dávných otců vstoupil do nich. Odvážní,

vytrvalí pracovníci za hranicemi obětovali se ohnivě a zdar je provázel. Již jsme tam měli celé armády statečných synů, kteří věděli, že udeřila naše hodina, a rádi dávali i životy.

Potom ve chvílích, kdy bylo třeba rozhodné přímosti, nekolísavosti, v máji 1917. rozletěl se vlastí manifest českých spisovatelů — slovo mužné a přímé. Jirásek podepsal prvý, dále řady jiných. A dne 13. dubna 1918 byla památná národní schůze v Smetanově síni pražské, kde kromě politiků a zástupců drahých hostí jihoslovanských za národ promluvil Jirásek: „Blahořečím, že ve velké, těžké chvíli jsme se našli, že jest jeden jediný náš cíl, že všichni jsme za jedno v lásce a věrnosti svému právu všem spravedlivému, že jsme si svorně vědomi, čím jsme povinni své minulosti, sobě i svým potomkům a že bohdá zachováme i my, co přikazuje píseň prve hlaholivší: Nepřátel se nelekejte, na množství nehleďte a hlediž a drž se každý šiku svého.“

Potom jménem zplnomocněných zástupců našeho národa navrhl projev, v němž slavně zněla slova: „V pevné, nezlomné důvěře v konečné vítězství nejsvětějších práv svých, v důvěře ve vítězství spravedlnosti, ve vítězství práva nad násilím, svobody nad porobou, demokracie nad výsadami a pravdy nad klamem, ve velikém rozhraní dějin světových zvedáme ruce své a při drahé památce předků, před očima vzkříšeného národa a nad hroby padlých v mohutném souzvuku všech duší svých slibujeme dnes a pro všecku budoucnost: Zůstaneme, kde jsme stanuli! Věrni v práci, věrni v zápase, věrni v utrpení, věrni až do hrobu. Vytrváme, dokud nezvítězíme! Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa! Zdráv buď, národe československý! Zůstávej ratolestí rostoucí, přijdiž Tvůj čas! Rostiž a vzkvétej svobodný ve vlastech Svých a ve velké bratrské rodině národů světa pro štěstí Svoje i pro blaho příštího osvobození lidstva!“

Byla to schůze nezapomenutelná; přítomní jásali i plakali. Jirásek přednášel projev s vroucností, a když sám povznesl ruku k národní přísaze, učinili tak rázem všickni přítomní.

Jirásek byl také mluvčím při divadelních slavnostech květnových. Tehdy pravil: „Naši milí a vzácní hosté se bohdá přesvědčí, že naše slovanská láska neustydla ani neochabla. A bratři Slováci — dnes skoro jen mlčky smějí stisknouti nám ruku. Ale proto přece zůstává pravdou, co řekli před padesáti lety. A dnes my jim to opakujeme: ‚My vaši jsme, vy naši jste a národ český nedopustí, aby hynuli ti, kteří jsou jeho.‘ A i my věříme a opakujeme slova Hurbanova, že také pod Tatrami svitne den svobody!“

Po převratu Jirásek stal se členem Národního shromáždění, a když prvý zvolený president republiky po velikém díle osvoboditelském v cizině vracel se konečně domů, do Prahy, Jirásek v nádraží slavnostně jej uvítal jménem národa.

Ejhle, muž vyšlý ze skrovných poměrů horského kraje, profesor, spisovatel, stal se v dobách velikých mluvčím národním! Čím se to stalo? Jen významem jeho práce literární, velikým dílem životním, prodchnutým nekonečnou láskou k národu a k jeho vlastem. Od mladosti po celý věk myslil na ten národ, jemu dával všecku svou ohromnou píli a nezkrotnou snahu svou jíti stále v před a výš. Ovšem — „žádný neví, co to krve stojí!“ Bohu dík, že dal tomu muži zdraví železné, neboť veliké to dílo vyžadovalo nejen mnoho práce, ale také mnoho utrpení tvůrčího. Není snadno promysliti a procítiti celou minulost národa svého! Nebývala vždy utěšena, slavna, mnoho je v ní bolesti. A nebyli vždy vinou neštěstí našeho jenom nepřátelé naši, často my sami jsme si je zavinili. —

A my teď? Zamysleme se přece trochu! Nezměnili jsme se od té doby, co jsme v Praze i po vší vlasti přisahali?

U Jiráska a z jeho díla se učme i posilujme a pracujme — každý na svém místě! Každý nemůže být předákem národním, ale v okruhu svém, tam, kam ho osud postavil, může vždy vykonati mnoho dobrého a krásného. Dnes lidi tichá práce netěší, ale ženou se za věcmi veřejnými. Vojna byla příčinou, že si příliš všímali událostí světových, velikých a své vlastní drobné povinnosti odvykali. Noviny staly se lidem vším, ale následek toho jest, že se potom mnoho mluví, ale jen mluví. Také se lidé ženou za lecčím mámivým, oslňujícím, co se zdá pohodlným a rozhodně lepším než práce. Ale v tom všem není účel života, jenž vpravdě těší jen potud, pokud nás žene snaha a práce; ty-li nás opustí, zle je. Zahálka, sebe lesklejší, je klamné lákadlo. N e z a p o m e ň m e, ž e j s m e z a d í l o, k t e r é z ů s t a v í m e, z o d p o v ě d n i t ě m, k t e ř í p ř i j d o u p o n á s! Otče, matko, nezapomeňte, že děti vaše budou vás také jednou souditi! Učiteli, pamatuj, že budou tak činiti žáci tvoji! Pracovníku veřejný, věz, že bude tě souditi celý národ. Soud budoucích je přísný soud! Žijme tak, aby budoucí nám žehnali a ne aby nás proklínali!

Praví se, že u mladých národů, kráčejících bystře vpřed, to poslední, co se do-

stavuje, bývá klidný, vážný rozum. Nuže, než se za něčím rozletíme, rozumně uvažujme. Citu, nadšení míváme až nazbyt, kéž i rozumu přibude! W. W. Tomek jednou při slavnostní příležitosti, konče promluvu svou, připomněl slova starého zkušence: „Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil!“ Jsou to slova na pohled lehká, ale je v nich vážné naučení!

Fr. Palacký na konci života svého národu posílal odkaz svůj: „Nyní jest na nás, abychom se vzdělávali a dle zdravého rozumu jednali!“

Alois Jirásek při pražské oslavě své vážnou promluvu končil: „Dožil jsem se velkého štěstí, dočkal jsem se osvobození našeho národa československého, a teď abych s Komenským pověděl, kdy čas mne podává k termínu věčnosti, teď na konci svého života mám jen jedno toužebné přání: Aby, nač jsme v nedávné krásné minulosti tu, v těchto místech přisahali, aby ten společný náš ideál zůstal nám všem, všem vrstvám našeho národa i do budoucna, aby nad všechny rozpory stran, nade všecko bylo nám blaho a zdar naší republiky, aby naše mladé generace šly za tímto ideálem, aby rostly z velkých myšlenek našich dějin, aby se vyvarovaly našich pochybení a utvrzovaly naši vybojovanou samostatnost na základech zdravého češství, na základě demokratismu a sociální spravedlnosti!“

František Kubka:

DUŠE JEDNOHO SADU V CHARBINĚ.

(SVÉ ŽENĚ.)

Nikdy nezapomeneme na onen malý sad v Charbině. — Nic v něm nebylo. — Několik laviček, dvě tři cesty, a uprostřed překrásná ruská církev — „Iverské Boží matky“. Kostel černé Madonny, která v temné mosaice shlížela na záhon bledých mandžuských květin, které nevoní. — Byl to vojenský kostel. — Vystavěný pro ruské vojáky, jež zde v Číně ochraňovali státní zájmy Petrohradu — proti Číňanům, Chunghusům, proti všem. — A uvnitř v kostele bylo sta a sta jmen. Těch, kteří ve světové válce padli „za víru, cara a otčinu...“ Nejdříve plukovníci, kapitáni... a nejníže masy, temné tragické masy řadových vojáků.

A později zde pochovali u stěny i bojovníky z války občanské, a na stěnách napsali jména „zvířecky ubitých na říčce Chor...“ Temný ruský osud ležel nad bílou a orientálně veselou církví... Vždy v sobotu a v neděli hučely veliké zvony, ponuré kolokoly a trilkovaly malé zvonečky... jako když bouří jedou saně...

Nikdy nezapomeneme na onen malý sad v Charbině...

Na sladké večery, kdy jsme zapomínali že žijeme. — Nebe bylo bledé a nebylo hvězd a měsíce. — Sem nechodil nikdo. — Uvnitř, v kypícím městě, bývali jsme sami. — Prošel jen otec Sergěj, veliký, krásný pop, Jihorus, jenž tak hlubokým hlasem zpíval nedělní službu v církvi, a jeho stín rostl v perspektivě cest do výše stromů. — V čínských kasárnách hlučelo to jak reje hmyzů nad bahny. — Protáhlá čínská píseň, naříkavá, vždy n ukončená, rozdrásala noční ticho. — A čínské husle zakvílely jak rozmazlené, nemocné dítě...

Z blízké čechoslovácké garáže vyjelo auto a jak bílé mátožné vějíře rozkládalo před sebe na cestu zář reflektorů... A bylo zase ticho... Jen nad vchodem do církve svítila matná žárovka a osvěcovala hluboký staroslověnský žalm, jenž zpíval do temna noci...

To byly svaté večery... V středu světa. V hlubinách odluky od všeho hybného, zmateného, rychlého... Vlny věčnosti vycházely ze zvuků čínské písně, ze vzlyku čínských huslí... Vlny věčnosti zatopovaly zelené báně pravoslavné církve. —

Duši sadu kolébala věčnost...

A venku, za sadem, došumívalo město... Obrovský trh Dalekého východu — Charbin... Byly to poslední zvuky, nežli pohasl den. — Po špatně osvětlených ulicích šel do opiové skrýše kuli... Šel přenésti se do blaha mandarinů, boldychánů a bohů... Od úsvitu nosil bedny, vaky, nosil železné trámy a nábytek... K mdlobě udýchán jde si vysnít život někam do dřevěného průjezdu, kde svítí červený lampion a páchne zpuchřeným zelím... — A nedaleko řval gramofon, bubny a pistony. — „Šaraban...“. Píseň o Kazani. — Píseň o tom, jak opouštělo ruské vojsko Kazaň... Píseň o lenosti,

netečnosti. Kde se smál ruský člověk, otrávený revolucí, sám sobě...

A zase cikánský pochod, sentimentální romance... A opět „Šaraban". —

V brlozích svých hučelo veselí Číňanů... Zvuky gongu a huslí. — A nad Fudziadzianem, „městem štěstí", svítila kopule největšího čínského divadla. — Tam radoval se ze života čínský kupec. Tentýž chladný, jízlivý směnárník, jenž měnil zlato bývalým ruským důstojníkům i interventům na jeny a dajany... Týž střízlivý počtář, jenž ničil ruský obchod, rozlil ruskou měnu a zkazil ruskou duši. — Čínský směnárník, jenž vyučoval lichvě, spekulaci, jenž řídil tanec ruského rublu s tak závratnou rychlostí, až rubl se utancoval a padl a zmizel...

A přišel úlisný japonský kupec, klaněl se a ruce si mnul a přinesl svou jenu... A lidé byli přes noc žebráky neb zločinci. Ruský generál, kupec i číšník, žebrák i úředník, Japonec, Rus, Číňan, žid i Američan — vše spekulovalo... Miliony mizely v stěnách čínského Fudziadzianu. — A za ně nedostal ruský člověk nic, než znalost kursů...

Při zvucích bubnů, pistonů, za řevu kokotek — tancoval nový peníz ruským Charbinem i čínským Fudziadzianem... A idealism lidí, kteří kdysi dovedli umírat s vášní Kalajevů — tiše umíral pod stoly směnárníků...

Ale o tom nevěděla duše našeho sadu, viď? —

Leč, tušila snad tuto hrůzu... Neboť nikdy nebylo tolik lidí po cestách sadu, jdoucích do církve. — Nikdy se tolik Rusové nemodlili jako tehda. — Z krve a zoufalství, ze znemravnělosti a bídy rodila se víra. — Mystika ruských bohonosců... V rudé Moskvě postavili ideologové revoluce myšlenku bohomaterialismu. — Cukr, chléb, železo a dřevo stalo se bůžkem hledajících mas. — Po dlouhé krvavé pouti došla revoluce do filosofie hladu a živočišných potřeb. — Hmota měla být zbožněna — hmota měla vytvořiti náboženství revoluce: náboženství hladu. — A ruský člověk jal se hledati boha mimo hmotu. — Starý křesťanský bůh byzantských ikon měl nakrmiti duši. — Hladové tělo žádalo duševního pokrmu. Kajícnost revolučních epigonů vyrůstala z prolité krve. Země ztratila boha. Kde jej nalézti? Kde nalézti nového boha v době vražd, bratrských vojen a šílenství hladu? —

A v církvích ležely u země temné zástupy a bily čelem o mramorovou podlahu a z chóru a od klirosu nesly se staré slovanské hymny o lásce. — Po vraždách a bojích láska. Prostý, mužický, křesťanský bůh... Onen „Christos", jenž neviditelný šel mezi „Dvanácti" rudými gardisty v básni Alexandra Blocha. —

Nová mystika rodila se z revoluce. Proti bohamaterialismu vztyčen pravoslavný kříž dobrovolného utrpení, soucitu a lásky...

„Není větší lásky nad tu, jež duši položí za bratra svého..."

A nad naším sadem zvonily zvony smíru. — —

A zase byly jiné dni, kdy padaly sem ozvuky bojů... Kolem vedli někam do vězení skupinu arestovaných dělníků, sedláků a žen. Prachem ulic vedli ruští lidé ruských... A přikázali vojákům — kteří byli titíž sedláci a dělníci — zpívat veselou vojenskou píseň. — A strašně se jim hlas lámal v hrdle a píseň zněla v mol...

Za několik měsíců pohřbívali u kostela původce tohoto arestu, ubitého s celým štábem, kdesi nad Amurem...

A potom se chvěl náš sad novou bolestí. — Z čínských kasáren vozili za nocí mrtvoly vojáků, kteří zemřeli na choleru. — Sad náš byl prosycen chloroformem a výpary vápna...

A tehda jsme se vídali s šílenou láskou... Kolem nás, nad námi nesl se tajemný mor... Divoká trpkost byla v našich polibcích. — Neskonalá touha po životě, jenž nikdy nebyl tak drahým, tak sladkým...

Z Fudziadzianu vyšel čínský démon... Skrčení a shrbení shlukovali se kuliové, dělníci a žebráci u plotů a vyprávěli si hrdelními hláskami svého tajemného jazyku o choleře... O tom, jak umíraly celé rodiny — a jak je chytře schovávali před sanitní policií: do komínů, pod podlahy... Vždyť nelze spalovat mrtvých! A strašný puch ležel nad městem, jak mrak. — Cítili jsme puch, kterého skutečně nebylo. Viděli jsme nemocného v každém člověku. — Obrovskými zraky díval se na svět lidský strach a láska k životu. — V kasárnách, nedaleko od Čechů, umírali čínští vojáci. — Důstojníkům vstřikovali morfium na uklidnění, vojáky prostě vynesli a dali jim zemřít... Zahynul i jeden český voják... Smrt rostla strašným vedrem a vyslala pomocné myriady much, aby jí připravovaly cesty... Vedro vyssálo poslední šťávu z trav a listí a mdle visely větve pokryté žlutým prachem... A umíralo se mezi Číňany, a umíralo se i mezi bílými — a cholera stala se zvykem... Zvykem, jakým se stane vojna, žalář, revoluce, nemoc... A tak i zanikla...

Náš sad však ještě dlouho byl zabílen vápnem a páchnul chloroformem....

Zimní sad byl však nejtajemnější... Sníh ležel na stromech, sníh na cestách a stříbrnými jiskrami drtil se pod nohama. Zelené báně církve měly bílé čapky a kolem říms visely ledové krápníky. — Mosaika černé Boží matky byla potažena šedivou mlhou jíní. Vrány přilétaly hladově ze stepi a kroužily kolem zvonů...

Stával jsem v podvečer, když už z hlubin temněmodrých nebes zářily veliké ruské zimní hvězdy, pod kůrem a slyšel písně liturgické mystiky a prostého lidství... Tehda už byl jsem duševně zasnouben s ruskou svou bytostí. — Tvůj alt jsem slyšel ve sboru a cítil jsem se tam kdesi u Jasné Poljany, mezi svými předky za vesnické mše, kdy mužicky prostě chodí mezi nimi váš ruský Christos, kdy z chat do mrazivého večera voní čerstvě pečený chléb, kdy řičí malý koník, ženoucí se v oblaku vlastní páry někam do neznáma, se saněmi, po široké, hladké cestě, ledově čisté, jak vaše duše... Byly to chvíle mystických zásnub s ruskou duší... Do nitra padaly odlesky severních září nad tundrou, mléčné světlo bílých nocí v orlovské a tulské gubernii, zemská vůně mužických těl, mužických chat a mužických koní, byly to chvíle splynutí rovin a věčna, člověka a boha — za zářících a temných zvuků liturgií Archangelského a Čajkovského a Česnokova...

A potom jsme chodívali zimním sadem, opuštěným, zmrzlým do nejhlubších kořenů... A jen naše polibky pálily — a jen naše těla byla teplá... — —

A poslední ruská paseka přišla do sadu... Bylo již plaché, nezvučné, nevonící mandžuské jaro. — Sad byl pln lidí, veselých, svátečních lidí, radujících se, že přišla Veliká noc. — Ženy nosily do kostela „kuliče", velkonoční bábovky k pohanskému obřadu požehnání, nesly vajíčka a kočičky do kostela, nesly tam smířená a o Paschu se vším světem sbratřená srdce.. Všechna okna církve žlutě se leskla a zvony hudly, zpívaly, jásaly nekonečnou píseň jara, vzkříšení, lásky a štěstí, jak ji dovede zpívat jen ruský zvon.... A zatím co vše slavnostně šeptalo „Christos voskres" — a zatím co vše se líbalo — — stalo se nám dvěma jistotou, že půjdeme spolu životem, nekonečně trpkým a nekonečně krásným, jako ona bolestná radost opuštěného ruského národa, slavícího Vzkříšení...

A brzy viděla duše sadu svůj bílý obrys, stoupající na schody chrámu... Veselá, radostná, přímo nebeským štěstím hýřící píseň chóru, pozdravující bílou nevěstu pod zlatou ruskou korunou, v zlomcích pronikla i do sadu...

A když jsme potom, když už nalezeno bylo nové útočiště pro mladé naše štěstí, když jsme šli se podívat na náš sad — — byl prázdný, bez duše... Nic nemluvilo k nám se stromů, z báně chrámové, nic nezpívalo po cestách a v travách...

Duše sadu zmizela s námi...

Proto nediv se, když tak často v nás se ozývá...".

Jan Vrba:

„ZUBŘANY".

(Pokračování.)

Současně však vynucoval si pozornost ještě jiný zjev. Zatím, co si zubřanští starousedlíci v pocitu plné bezpečnosti krátili čas jalovým povídáním Hroznatů, Slabů, Kostrců a Kabourků, vřelo v ústraní předměstských hospůdek temné úsilí, které zatím silo pouze nespokojenost a sbíralo síly tam, kde jich nikdo nehledal — ale již již i zvedalo hlavu, aby namířilo čelem proti nejpevnější baště „měšťanství od kořene i od pařezu" — proti zubřanské radnici... Přijížděli sem v sobotu večer a v neděli cizí lidé, kteří řečnili po hospůdkách a se zapálenými zraky slibovali hory a doly, jenom až vyhrají — až přijde čas, kdy budou soudit oni... A s mesianským gestem prorokovali, že naplnění toho času jest již nedaleko...

Zubřanští měšťané se ovšem těmto prorokům s chutí posmívali, mžourajíce při tom po své solidně postavené radnici — a ani zdaleka jich nenapadlo, aby se nad jejich hrozbami a věštbami zamýšleli. Pýcha je tak zaslepila, že nedbali ani nutné opatrnosti a mimoděk způsobili, že sbírání sil k boji v Zubřanech nabylo zcela jiného rázu, než kdekoli jinde. Aniž kdo věděl, jakže se vlastně stalo, hotovila se předměstí k válečnému tažení proti městu; obratní agitátoři postřehli lokální zvláštnosti a využili jich k svým záměrům, obětujíce tak znovu věčné pravdě o posvěcující moci účelu na každý prostředek.

To již byla věc vážnější, která trochu měšťany zarazila. Ne na dlouho, neboť záhy si uvědomili, že ani moc pekel ničeho

nezmůže proti prvním dvěma sborům nejtěžších poplatníků, proti sborům, které vlastně dělají radnici... Ano, i kdyby třetí sbor praskl, nepřihodí se nic jiného, než že schůze obecního zastupitelstva budou zajímavější bezmocným a křečkovitě prskavým vztekáním se třetinové oposice... To bylo možné, ale vláda nad městem? — —

Zubřanští měšťané zvedli znovu hlavy převysoko — a Slaba ji nosil jako čistokrevný arabský hřebec...

Jediná „náplava" stála jaksi stranou všeho toho vzruchu a šumu. Plynul kolem ní, nedotýkal se jí, nestrhoval jí do proudu. Stála na vrcholu své moci — Prach, Doubravský a Klíma byli v čele místního i okresního národního výboru a hospodářské rady — ale to všechno jako by nic neznamenalo. Nová temná síla, kterou zrodilo revoluční zavření, odsunula „náplavu" stranou. Byla pojednou zase uzavřeným a ostře ohraničeným celkem, jak tomu bývalo dříve — s tím rozdílem k horšímu, že ani na jedné, ani na druhé straně nebylo proti ní nenávisti. Podobala se balvanu, s nímž marně dlouhá léta zápasil proud, aby jím hnul, aby jej odplavil — a když poznal marnost své námahy, uhnul sám stranou — a nyní zvolna k němu nanáší bahno a plovoucí úlomky dřeva, aby jej spojil se zemí a učinil — břehem.

Ke všemu ještě docházelo uvnitř jí samé k rozkladu...

Prach, který byl posledními událostmi tak důrazně postaven jí v čelo, pojednou pozbyl všeho zájmu na radostech i bolestech trpasličího mraveniště, v němž žil. Volala na něho zdaleka Praha, kde bouřil a vřel zcela jiný život — Praha, která po staletích znova zvedala hlavu a jasnila čelo — královna zbavená koruny, která jenom hlavu tížila — ale radostně hrdá a pyšná matka svých dětí... Netajil se tím — a když oznámil kteréhosi dne ve spěchu Klímovi nepříliš vzdálený den své promoce, pochopili všichni, že doúčtoval se zubřanskou kapitolou svého života, s episodou, do které zaběhl zcela náhodně z mladické hlouposti.

Sešli se proto ještě téhož večera v hospůdce u otce Žahoura, kde jim Klíma pověděl, že již dávno věděl o Prachově rozhodnutí — již před převratem — a že proto je marné cokoliv podnikati, aby byl od svého záměru odvrácen. Prozradil jim i mnohé z toho, co věděl o jeho minulosti — a způsobil tak dokonalé poklesnutí nálady ve sboru, který se sešel s pevným úmyslem uděliti kárnou lekci liknavému náčelníku. Pohovořili si proto malátně o všem, co se děje, postýskali si — a posléze přiměli Klímu k tomu, aby se uradil s Prachem zejména o osudu „Probuzení" a zjistil přesně dobu jeho pobytu v Zubřanech, aby snad nebyli všichni z nenadání překvapeni jeho odjezdem.

A Prach, když Klíma k němu zašel, prozradil, že zradí Zubřanské i s jejich náplavou právě o Novém roce, kdy se odebéře do Prahy, aby nastoupil povinnou praksi před ujetím se advokátní kanceláře, kterou mu již rozradovaný otec zajistil — dokonce i s nevěstou. V průběhu hovoru se ukázalo, že si Prach vlastně svoji kancelář vyžení přes to, že od otce dostane věnem peníz rovný její ceně...

Idealista profesor Klíma se dlouze odmlčel a nemohl utajiti své rozmrzelosti a nechuti, která ještě byla zvyšována Prachovou radostností. Vstal posléze mlčky a jaksi štítivě podával redaktoru na rozloučenou ruku.

Ale Prach si počínal tak, jako by byl slepý. Vyjevil mu, že nyní bude vydávati „Probuzení" ve lhůtách čtrnáctidenních, aby ročník skončil s kalendářním rokem — a příští redakce neměla zvláštních obtíží s přejímáním... Po stránce finanční pak osvědčil nezištnost v Zubřanech neslýchanou. Nejen, že nabízel „náplavě" zavedený a aktivní list darem — vzdával se i větší části redakčního inventáře, jenom aby list i pro příště zajistil...

Klíma mu povinně a hodně mdle poděkoval...

Tu posléze Prach luskl prsty a vesele se rozesmál.

„Jak teď asi stojím nízko v ceně při vší své velikomyslné šlechetnosti před pohledem vašich ideálních očí!" — řekl tak, jako by se mu byl podařil dokonalý šprým. — „Jsem jistě člověk zištný, který nemá dosti na mamonu, jehož se mu dostalo z radosti otcovské, a proto se honem žení s jiným žokem peněz... Ne, nezapírejte, vím to, budou tak soudit všichni — ale — co je mi do nich! A co je mi dnes do celých vašich Zubřan..."

„Sedněte si, prosím vás, aspoň na chvilku. Rád bych se jednou vypověděl," vtiskl skoro násilím Klímu na židli a prudce přešel místností...

„Víte tak dobře, jako já, že jsem se do Zubřan dostal čirou náhodou, znáte moje quasi-milostné dobrodružství i jeho rozuzlení — a není vám tajno ani, kdo mi ukázal cestu z této země egyptské. Lhal bych ovšem, kdybych řekl, že se mi tu nelíbilo. Naopak, byl jsem tu velmi spokojen — a tím spokojenější, poněvadž

jsem věděl, že můj pobyt zde je časově vymezen. V tom je tajemství mnohé mé lehkomyslnosti i lehkosti v jednání. Žil jsem sice v Zubřanech, ale nikdy jsem s nimi nesrostl — a také ani na chvíli mi nepřirostly k srdci. Díval jsem se na ně nejčastěji jako pouhý veselý divák. Proto také dnes vidím mnohem líp, než vy všichni. Kolem vás vzkypěl převrat, který vás na chvíli vynesl a dal vám za pravdu — práce byla korunována zdarem, a vy jste myslili, že nyní se k vám všechno pohrne, že vás budou lidé nosit na rukou — nebo snad dokonce, že se vám budou klanět jako židé na poušti zlatému teleti. A jste konsternováni, že se nic takového neděje... Cítíte pojednou, že stojíte stranou, že život se řítí mimo vás — že vstává cosi nového a silného, čemu ještě ani dobře neznáte jména, co je chaotické a temné — ale s čím bude nutno se vyrovnati... A vy, místo abyste se radovali — se děsíte! — — —

Milý příteli, je nejvýš na čase, abychom si všichni uvědomili, že jsme prostě vykonali svůj úkol — a abychom si našli nový. Již jsem jednou s vámi hovořil o největším předválečném hříchu inteligence, která — třeba byla zproletarisovaná stejně jako dnes, bála se a štítila se jíti mezi lid, aby si neumazala kabátu a neztratila zdání panskosti. A dneska hrozí nebezpečí ještě horšího nepochopení doby. Všecko staré vezme čert, vezme i Zubřany — ale na tom záleží, aby se narodilo cosi lepšího, než nové Zubřany — Bůh mi hřích odpusť — Zubřany republikánské! To by byl zmetek, jakého dosud svět neviděl! — — Ale nový úkol, který čeká inteligenci, je větší, než byl starý nenaplněný! Doba jalového akademického idealismu je ta tam, svoboda nám otevřela nová pole k činnosti, a státní samostatnost nám ukládá povinnost praktického vytěžení všech svých schopností k prospěchu celku, neboť soutěžíme ve světové aréně jako celek — a v něm jeden každý z nás. Proto je naše místo v zástupech! Musíme mezi lid, který čeká, aby byl veden. V něm je naše síla — a jeho síla v nás. Dovedeme-li to pochopiti, dovedeme-li přikročiti k této spolupráci, vykonáme netušené divy — ale zůstaneme-li stát, jako zůstává stát zubřanská náplava, budeme-li čekati na oslavný tanec kolem zlatého telete, odvrátí se lid s odplivnutím — a jeho temná síla se přelije přes břehy — a to bude počátek konců... Rusko, příteli, tam už to letí střemhlav do propasti!" — —

Prach se odmlčel — a profesor Klíma vstal zřejmě velmi znechucen. Podíval se na dveře — a chvíli bylo trapné a napiaté ticho. Jižjiž se zdálo, že beze slova vyjde ze světnice. Stál však také Prach v napiatém vyčkávání s očima upřenýma na Klímu a s tváří, v níž se ani sval nepohnul, aby prozradil, co se v redaktoru děje... Klímovi však přece nedalo...

„Pěkně jste mi to vyložil" — řekl trpce a zkřivil rty k posměšku — „nezazlívejte mi však, že nedovedu dobře pochopiti vaše splývání se zástupy, vaši chůzi mezi lid s advokátní kanceláří, se ženou ze zazobané rodiny a přívažkem nějakého sta tisícův — —"

„Nečekal jsem jiného projevu od vás —" zasmál se nyní vesele Prach. — „A jistě vás překvapí, řeknu-li vám, že původcem mého rozhodnutí jste byl sám..."

A když se Klíma udiveně a trochu i uraženě napřímil, pokračoval: „Vzpomeňte si jenom na hovor, který jsme spolu vedli před časem na průseku v pasekovských lesích — na to, co jste mi tehdy řekl o stádu, které se požene k plnému žlabu... S tím stádem se mi nechtělo běžet. A splynutí se zástupem, službě lidu, nebo celku? — I tomu rozumím jinak — méně doslovně... Sloužícímu za mzdu se může časem i poručiti — a náš lid si rád za poroučí. A proto jsem zatoužil po samostatnosti a zabezpečení, abych se takovým hořkým chvilkám vyhnul... Chce se mi sloužiti s radostí, a radostná může býti pouze dobrovolná služba. Chce se mi pracovati, ale ne robotovati na práci nařízené! A hlavně: chce se mi svoji nejlepší práci přinášeti darem — a ne živiti se jí... Ve vašem ideálním nazírání jsou peníze kapitalistickou ohavností, s praktického hlediska jsou prostředkem k umožnění práce, za kterou se neplatí mincí, nýbrž zpravidla na počátku nadávkami a později uznáním, které má asi stejnou cenu, protože je také zdarma."

„Ale nechme toho! Chce se mi prostě ze Zubřan. Jsem pražské dítě a toužím už domů, kde je nyní život v prudkém rozpuku, kde slunce jasněji svítí, a kde vlna radosti se vzpíná po letech a staletích utrpení nejprudčeji. Je to snad hřích? Jací jste vy sobci! — Proč bych tu měl zůstati? Abych konal práci za vás?" — —

Odmlčel se — a Klíma se váhavě posadil...

„Ne," řekl v zamyšlení. „Ale toho se bojím, že nebudete poslední. Vy jdete sám, a já vám rád věřím, že k větší práci — ale za vámi poběží mnozí jiní, ten za plnějším žlabem a onen, poněvadž bude zavolán, aby lépe uplatnil své schopnosti. Co potom

bude? — Odejdou právě ti, kteří již znali své prostředí. a ti, kteří přijdou?" — —

Prach jenom pokrčil rameny... Chtělo se mu sice říci, že snad právě to bude dobré, že Zubřanům ani Zubřanským neuškodí příliv radikálnějšího živlu, který snáze pronikne k jádru problému, neobtížen styky a zvyklostmi — ale mlčel... Viděl před sebou zralého padesátníka, svobodného člověka, který snad ani neměl jiné lásky, než onu bolestnou ke všemu českému, který neznal jiného pohledu, než ten, kterého nabyl neustálým zahlížením se do dějin... Nechal jej roztesknělého odejíti, slíbiv, že v nejbližších dnech k němu zajde, aby se ještě o časopisu uradili, dřív než zpraví ostatní.

Po jeho odchodu přecházel dlouho prudce světnicí, až posléz v zamyšlení se zastavil u okna...

Viděl před sebou celé zubřanské náměstí, vroubené loubím a křičící k zamračenému nebi zborcenými liniemi křivolakých starodávných štítů. Znal tento pohled, snad tisíckrát se před ním zastavil, ale dnes po prvé se mu zdálo, jako by se celé město hroutilo pod úderem jakési ohromné silácké pěsti. Toto město, které od svého vzniku až do nedávna bylo železně silné, kterým tisíc let nedovedlo nic zatřásti — ale které samo drtilo každého, kdo vešel do jeho zdí... Které vytvořilo stejně hejtmana Řehořce, jako purkmistra Slabu a jako Matiáše Buffku... Které sice dovolilo svému děcku i vzbouřiti se, ale potom po zákonu Absolonově popadlo takového Maška bolestně za pačesy... A toto město — nemohlo býti pochyb — zplodilo i profesora Klímu...

A nyní pojednou...

Přežilo se? — Vymře? — Vstane z mrtvých? —

Tolik, tolik se podobalo ve ztišeném večeru zřícenému stavení, v němž se znenadání zhroutily všechny prohnilé trámy...

Tisíc myšlenek, tisíc otázek naléhalo — ale Prachovi se již nechtělo řešiti ani jediné.

Rozchodil se místností a úsilně začal přemýšleti o Praze...

„Zlatá! Stověžatá!" — říkal si a v duchu si sliboval, jak že se tam rozežene do práce. Zcela jiný život to bude. Solidnější, rozumnější...

Ale staré pendlové hodiny na stěně, solidní kus zubřanského původu, koupený v kterési dražbě, dívaly se na něho se stěny pánovitě civějícím ciferníkem a posmívaly se mu monotonním cvakáním, jako by dobře věděly, co si jejich pán bál přiznat: že jeho touha po novém životě a po práci je jenom maskou, kterou kryje svůj útěk z prokletého města, které ho jižjiž začínalo přemáhat — a které, třeba již leželo v posledním tažení, přece nad ním vyhrálo.

Prach se bál Zubřan, na nichž ležela posměvačná otázka po výsledku práce...

Odpověděti na ni se mu nechtělo...

Odpovídaly však za něho prázdné a vzdutě vyklenuté oblouky loubí a pod nimi silná dlažba ze žulových ploten, že nebyl víc, než pouhým chodcem, který tu nadarmo obrousil několik tuctů podrážek...

XXV.

Nevydržel v Zubřanech ani do Nového roku, jak slíbil profesoru Klímovi. Počátkem prosince ho posedla horečná touha po Praze — a po děvčeti! Přihodilo se mu, co se pravidelně přihází těm, kdož se pozdě zamilují, anebo těm, kteří pro jedno kvítí příliš dlouho vzdorovali druhému. Uposlechl otcovy rady a byl ochoten uzavříti „rozumový" sňatek s dívkou, kterou znal ještě z domova, poněvadž se obě rodiny odedávna přátelsky stýkaly — a proti níž nemohl nejmenšího namítnouti. Ale byl přece jenom básníkem. Dokázal to hned na dvakrát... Po důkladném rozhovoru s otcem vyjevil, že sice přistupuje na jeho návrh, ale přes to pokládal za správné a nutné, aby jeho snoubenka byla nejšetrněji zpravena o jeho minulosti...

„Řeknu ti to, tatínku, upřímně. Božka sice byla ohromná husa, vím to dnes příliš dobře — ale přes to přese všecko mi srdce důkladně poplenila; tak poplenila, že tam už neporoste, čeho dřív bylo plno. — Ožením-li se, bude to jenom klidné, zvykové soužití — nic víc!" —

Řekl to tak tragicky, jako by to bylo pravda...

Starý pán však syna vyslechl, aniž mrkl okem. Považoval jednání se synem za napravování hříchu, neboť v rozhořčení — po jeho útěku do Zubřan — vzdal se činnosti a uchýlil se do soukromí, čímž vlastně synu připravil tyto obtíže. Znal však život se všech stran, a proto věděl, že by bylo marné synu vykládati. Poznamenal jenom opatrně, že by však bylo vhodné vykonati návštěvu v přítelově rodině.

A nemohl učiniti v zamotané historii znamenitějšího tahu. (Dokončení.)

✱

 FEUILLETON.

Cyril Straka:

Z tajů knihovny strahovské.

O letošních svátcích velikonočních navštívil strahovskou knihovnu v průvodu legačního rady Dra F. Chvalkovského delegát čínské republiky Hain-Jou-Kia, rada presidenta čínského. Netaje obdivu nad nádhernou úpravou filosofského sálu knihovny a nad literárními památkami, otázal se, nemá-li snad náhodou knihovna nějakých čínských památek. Ukázána mu byla řada starých čínských tisků z druhé polovice XVII. století, obsahu většinou hvězdářského, které byly kdysi patrně majetkem jesuitské hvězdárny pražské v Klementinu, ale odloženy byvše ředitelem Steplingem, dostaly se do privátní knihovny astronoma Ant. Strnada a po něm s jinými jeho knihami do knihovny strahovské. Z těch nejvíce upoutal jeho pozornost tištěný rukopis (věrné napodobení původního rukopisu kamenotiskem) „L i b e r o r g a n i c u s A s t r o n o m i a e E u r o p a e a e apud Sinas restitutae sub Imperatore Sino-Tartarico Cám Hý appellato, auctore P. Ferdinando Verbiest, Flandro-Belga, Brugensi e Societate Jesu, Academiae astronomicae in Regia Pekinensi praefecto, Anno Salutis MDCLXVIII." (Soubor evropské astronomie, u Číňanů za čínsko-tatarského císaře Cám Hý řečeného obnovené, od P. Ferd. Verbiesta, Belgičana z Brug, z Tovaryšstva Ježíšova, ředitele hvězdářské akademie v královském Pekinu, L. P. 1668.)

Otázán byv, proč právě tato kniha těší se zvýšenému jeho zájmu, odvětil sympatický host evropského vzdělání, že právě před 14 dny ukazován mu byl týž spis jako veliká vzácnost v Londýně, kde ředitel orientální knihovny britské prohlašoval jej za jediný známý exemplář v Evropě, a nyní prý v krátké době vidí exemplář druhý spisu toho i v Číně vzácného. Strahovský exemplář jest nad to tím zajímavější, že text na dvou místech opravován jest vlastní rukou Verbiestovou.

Ve spise tom líčí P. Verbiest, kterak po čtyřletém pronásledování křesťanů v Číně povolán byl r. 1668 z vězení pekinského ke dvoru císaře Cám Hý-a, aby veřejnými pokusy dokázal, že evropské hvězdářství stojí na vyšším stupni nežli zastaralé umění astronomů čínských a arabských. Verbiestovi podařilo se před učenými mandariny nejen dokázati, že kalendář od čínských hvězdářů na osmý rok vlády císaře Cám Hý-a vydaný chybně ke dvanácti měsícům řadí měsíc třináctý, nýbrž předvedl i k úžasu všech diváků na pekinské hvězdárně pokus, že stín tyče libovolné délky od mandarinů vytyčené padne příštího dne v ten směr a v určenou hodinu že bude na vlas té délky, kterou on den před pokusem vypočítá a předem naznačí. Když nepřátelé misionářů evropských byli takto umlčeni, jmenován byl P. Verbiest ředitelem pekinské hvězdárny a těšil se od té doby neobyčejné přízni vladařově.

Výše uvedená kniha provázena jest právě vyobrazením této hvězdárny jakož i četnými obrazy různých astronomických nástrojů s čínskými vysvětlivkami, jež P. Verbiest v čínském stylu na hvězdárně sobě svěřené byl zařídil. Co do úpravy tištěna jest ve formě knih skládacích (libri plicatiles) po způsobu našich pohledových alb, takže po evropsku sešitá má nyní střídavě dvě strany při rozevření popsané, další dvě zase prázdné. Zavázána jest v desky z čínského žlutého hedvábí s dessinem, podlepené papírem. Vyšla též, ač s některými obměnami, tiskem v Evropě, v obšírnějším díle „Astronomia Europaea sub imperatore Tartaro-Sinico Cám Hý appellato ex umbra in lucem revocata" v Dilingen, nákladem Jana Kašp. Bencarda r. 1687, ale pouze s jediným obrazem pekinské hvězdárny.

O jiném, drobnějším tisku knihovny strahovské, jenž jest ediktem téhož císaře z dynastie mandžurské, kterým přeje se křesťanům svobodné vyznávání víry po celé říši čínské, pravil týž host z dálného východu, že tento list jest ještě vzácnější nežli spis výše uvedený a že výtisk ediktu i v samé Číně stěží bude znám nebo zachován.

 LITERATURA.

M i r o s l a v R u t t e: *Strach z duše.* Essaye 1919—1920. Nákladem Aventina v Praze.

Není lacinější a snazší věci nad essaye, které přeplňují sloupce časopisů kulturních i besídky velkých listů politických začasté tehdy, když se chce o něčem něco říci a neví se co, nebo když se chce vůbec něco říci, aby nezůstalo místo prázdné. Essay nahradí odborný článek, nepotřebuje fakt, stačí k ní trocha ne-li duchaplnosti, aspoň povídavosti autorovy, nahradí posudek, studii a kdoví co ještě. Setkáme-li se přes to s essayem hutným, vtipným a k jádru věci pronikajícím, působí nám to potěšení tím větší. Takové essaye najdeme i v této knížce. Pan Rutte je individualista a nacionalista: to je zřejmo s každé stránky, a nemáme, proč se s ním neshodovati, poví-li nám pěkně a vybraně, že umělec má býti věštcem a dobyvatelem, že není umění mimo osobnost, že ke kultuře rozumu je připojiti kulturu srdce, že je u nás třeba nacionalismu jako mravního korektivu, že náš internacionalismus by vedl jen k posílení nacionalismu nepřátel. Shodujeme se i s leckterým nápadem, jejž má p. Rutte při čtení Leninovy knihy, ač ji čte, jakož essayista musí číst, zaujatě,

potěší nás připomenutím radosti z hudby Smetanovy, ze sletových cvičení. A potěší nás především jako básník sytým a plným slovem, jež duši a srdce vyzařuje. Tam, kde filosof ustupuje básníku, najdeme nejkrásnější místa knížky. —*btk*—

*

Fr. Jar. Kubiček: *Rozesmaliéda a jiné práce.* Uspořádal a úvod napsal Miloslav Hýsek. Světové knihovny č. 1501—07. Nákl. J. Otty v Praze.

Přítomná knížka se druží k těm pečlivým a bibliograficky důležitým pracím, jimiž doc. dr. Hýsek zaznamenává literární život na Moravě. Přináší upozorňující ukázky z mladého autora ze skupiny moravských studentů-literátů, sdružených kolem olomoucké „Hvězdy" a přecházejících od kosmopolitismu k slovanskému nacionalismu. Výbor přináší práce zajímavé jako práce představitele skupiny i jako individuality, jíž brzká smrt nedala vyhraniti se ještě ostřeji (Kubíček, Hanák od Prostějova, narodil se r. 1838 a zemřel šestadvacetiletý). Činnost jeho byla všestranná: byl básníkem lidových pověstí, lyrikem milostným i vlasteneckým, břitkým satirikem na svou dobu neobyčejně obratné formy, byl romanopiscem a novelistou, autorem próz, cenných dnes spíše autobiograficky a literárně-dějepisně než literárně, byl žurnalistou, jehož zdraví zlomila persekuce vedoucí do žaláře, byl feuilletonistou, překladatelem, politickým úvodníkářem, redaktorem a dopisovatelem. Hýsek sebral z časopisů význačné ukázky jeho činnosti, jež by měly býti pobídkou k souboru prací autora, jenž je literárním typem. K výboru je připojen výstižný úvod s bibliografií prací Kubíčkových a o Kubíčkovi, s informací o zásadách vydavatelských a s četnými vysvětlivkami. —*btk*—

*

Louis Dumur: *Nach Paris!* Román. Autorisovaný překlad Arnošta Procházky. Nákladem vydavatelstva „Knihovny". — Carl Spitteler: *Poručík Konrád.* Obraz. Se svolením spisovatele přeložil Josef V. Kavka. Nákl. Jana Laichtra. Sbírka krásného písemnictví XXVIII. — Lily Braunová: *Milostné dopisy markýziny.* Přeložila Hedvika Pacovská. Nákl. Gustava Voleského. — D. N. Mámin-Sibirjak: *Privalovské miliony.* Román. Přeložili dr. J. K. Bečka a dr. J. K. Zdichynec. Nákl. Zemědělského knihkupectví A. Neuberta.

„Nach Paris!" náleží k oné literatuře, líčící hrůzy války, kterou zahájil Barbusse, v níž pokračoval Loti a j. Ze všech věcí toho druhu, které jsem až dosud četl, byl mi tento „román" nejzajímavější. Nesestavuje pouhá fakta, ale kreslí mentalitu, zvedá podstatu. Zakládá se ovšem také na skutečnostech, líčí zevrubně a malebně německou mobilisaci, shrnuje nejen výroky novin a státníků německých, ale i německých filosofů a vědců, obhajujících ničemnosti válečné; a na zrádný základ navíjí, co nejhoršího si fantasie může vymysliti, obviňuje z toho všeho Němce. Rozvinují se tu příšerné obrazy surovosti, vraždění bezbranných, loupeží, šílené zuřivosti, prznění a jiných a jiných hrůz. Vše to zajisté tak doslova nebylo, ale: jisté jest, že toto všecko v prušácké duši jest, autor jen vyslovil, co v ní podvědomě žije. A jisto jest, že takto nyní Němci před světem vypadají a jest jejich věcí — a bylo by to prací dlouhých let pokání — aby dokázali, že takými nejsou. — Švýcarský, Nobelovou cenou vyznamenaný spisovatel Spitteler, píšící německy, ve svém „obraze" uzavírá dějiny jediného dne v nepřetržitém rozvoji; jest to líčení ze švýcarského venkova, podané s výborným realismem, které — v podobě až příliš nápadné s německými venkovskými novelami uvádí nás do rodiny, jejíž čtyři členové se nenávidí, aniž se čtenář dovídá proč, stále se urážejí, ubližují si, přímo na sebe štěkají; nakonec je k tomu přidána hospodská rvačka s dozvuky, vraždou, a několika zraněními. Vše líčeno velmi mistrně, ale když čtenář dočte se až do třetiny knihy, má těch bezdůvodných surovostí zrovna dost. — V „Milostných dopisech markýziných" obráží se rokoková předrevoluční Francie. Markýze dopisují milenec ideální a milenec poživačný, stoupenec encyklopedistů a sansculotte, Beaumarchais a čelné osobnosti politické, vystupuje tu Mesmer i Cagliostro. Forma dopisová má za následek konec trochu nelogický. Celek je dovedně sestaven z bohatých pramenů dějinných, zejména Tainea. V knize je mnoho francouzských citátů nepřeložených a mnoho narážek na zvyky neb příznaky doby, které by potřebovaly vysvětlivky pod čarou. Překladatelka patrně na to nestačila, a kniha je proto na mnoha místech nesrozumitelna. — „Privalovské miliony" jsou pravý ruský román širokého toku; není ovšem tak scelen ideovým základem jako slavná díla ruská, jest více jen líčením, rozbíhajícím se do podrobností, a zdá se, že autor má někdy tak daleko k energii činu jako jeho váhavý rek. Ale je tu zajímavé ovzduší uralské a ovšem množství zajímavých postav. Líčení patriarchální rozkolnické domácnosti působí silnou poesií. Překlad jest velmi podivný: oplývá patrnými rusismy a jest mu příznačnou syntaktická neobratnost. Uvádíme tyto doklady: „ale obyčejně však . . .", „osm masivních kolon (patrně sloupů) z šedého mramoru s bronzovými paticemi . . ." (patrně patkami); „nahnilý vzduch patrně tvořil nezcizitelnou(!) součástku . . ."; „měl dvakrát (m. dvojnásob) nepříjemný pocit: po prvé pro ty lidi, kteří lezli z kůže(?!), aby nahromadili tento obraz paláce . . ."; „býti v okolnosti"; „za smíchu, vyvolanému . . .".

Již z těchto dokladů patrno, že překlad nebyl ani revidován v rukopise, ani korigován v tisku; tiskových chyb jest množství. *Kaz.*

DIVADLO.

Liják. Veselá hra o čtyřech dějstvích. Napsal Petr Petrovič, přeložil Jan Hudec. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 24. srpna 1921. — Travestie idey z Mony Vanny, fraška z jediného v obměnách stále se opakujícího motivu a dosti kompromisního rozřešení. Sedlák Marič za nepřítomnosti své ženy poskytne ve svém domě před lijákem útulek Máři, ženě Nikolově a sám přespí na seníku. Než Mára ráno odejde, ví však o tom už celá ves, a matka Mářina Pela přijde si pro dceru s tou novinou. Pro hanbu nechtějí ženy z domu. Přikvapí rozkacený Nikola a sehráv scénu žárlivosti, zakáže Máři návrat domů. Obě ženy, nevědouce kudy kam, zůstanou u Mariče. Vrátí se žena Maričova Stana, později i její matka Jána a všecky ženy zahrají domnělému hříšníku takovou skočnou, že je mu z toho až k zbláznění. Nakonec přijde i tchán. Nikdo ovšem v nevinu Maričovu nevěří. Až objeví se dobrá víla, cikánka, která trýzněnému Maričovi prozradí, že jeho žena skryla se před lijákem u jiného muže ve vsi (?) a Nikola že skryl se z téže příčiny v její náruč. Hra končí vzájemným kompromisem, odpuštěním a není tedy rozuzlením zápletky. Mimo pěkně propracovanou postavu Maričovu jsou ostatní osoby hry dělány na jedno brdo, třtiny ve větru nejbanálnějšího myšlení se klátící. Situace opakují se do omrzení. Hlavní úlohu sehrál p. Vojta s náramnou vehemencí hlasovou i mimickou velmi pěkně, ač místy vyčerpán chabnul. Nevděčnou a jedinou pasivní roli hry (Máru) zahrála pí Friedlova s něhou, o aktivní role satanících žen rozdělily se dámy Pačová (Stana), Benoniová (tchýně Jána), Ptáková (tchyně Pela). Žárlivce Nikolu, jenž na konec zkrotne, sehrál s chutí p. Štěpánek, starého Marka velmi pěkně p. Vrbský. Všeobecnou samičku, cikánku, sehrála sl. Gabrielová svůdně. Výprava hry vyhovovala, selská světnice a nádvoří. Podiv budilo, že selky i za všedních dnů v parádním kroji si chodí, kdežto mužové jen v plátěnkách. Obecenstvo přijímalo drastické scény vděčně, potlesk byl hlučný. Dialog místy byl křikem až nesrozumitelný, souhra byla na měnivé úrovni. Režii měl p. Vydra. *El.*

TÝDEN.

* Dne 25. srpna zesnul v Novém Městě nad Medhují spisovatel Jindra Imlauf u věku 41 let, protrpěných těžkými celoživotními chorobami. Byl samoukem v pravém slova rozumu, neboť nemohl od nejútlejší mladosti učiti se než mimo školu. V povídce své „Anna z Paslíkova“, vylíčil drásajícími črtami tuto svou žalnou mladost. A přece probíjel se svým nesporným talentem houževnatě a vytrvale. Jediné, což poutalo jeho vývoj, bylo chmurné ovzduší, v němž se tvorba jeho pohybovala. Rád kreslil grotesku, zálibně maloval mrzáky a ubožce. Psal prožité muky a nemohl dobýti popularity. Čtenářové Zvonu jej znají z povídek „Honzíček a Marjánka“, tragikomedie „Jiskra“ a intimního obrázku „Pucmacharka“. Knižně vydal „Jas a stín ženy“, „Tesknice“, charakteristického „Churavce“ a román „Samojeda“. Psal cestopisné barvité články „Za ruskou hranicí“ z autopsie a vydal odborně fotografickou příručku ze svých důkladných amaterských zkušeností. Smrt byla zde vykoupením.

*

* Mimo široce populární oslavy Jiráskovy v Hronově a všude po republice přinesl srpen ještě dvě pěkné literární oslavy, den Jos. Holečka (13. a 14. srpna) ve Stožicích u Vodňan, kdež odhalena na rodném domě Holečkově pamětní deska od F. Čiperky, a v týchž dnech vzpomněla Kardašova Řečice na svého rodáka Jaromíra Hrubého, spisovatele, novináře a pilného překladatele z ruštiny († 3. února 1916). Za účasti novinářů odhalena tu rovněž pamětní deska, již provedl Lad. Šaloun. Obě oslavy byly vítanými příležitostmi okolního lidu, aby zažil zas jednou něco jiného, než bývají tlachy politických schůzí a stranické tahanice. *—pa—*

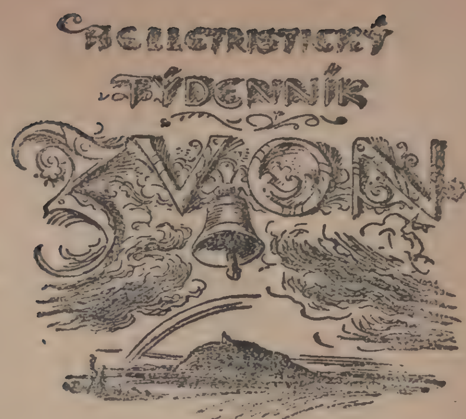
*

Záhřebské deníky donesly zprávu, že 4. srpna t. r. zemřel výborný chorvatský básník Josip Milaković, který zaslouží si srdečné zmínky v českém literárním listě již pro svoje poetické nadání i pro vřelou průkopnickou práci, jíž šířil znalost o českém národě a českém písemnictví ve své vlasti. Bylo mu letos právě šedesát let. Byl básník a žurnalista-slavista. „*Vienac*“, „*Prosvjeta*“ a sarajevská „*Nada*“ po léta přinášely jeho vlastní verše i dobré překladové ukázky z české epiky i lyriky, krom toho denní listy chorvatské mnoho jeho článkův o českém kulturním životě, zejména literárním. Josip Milaković psal výborné verše a povídky i pro mládež, zabýval se jihoslovanským folklorem, vydal i antologii z chorvatských národních písní („*Naša pjesma*“). Ukázky z jeho vlastní básnické činnosti svého času otiskoval „Slovanský Přehled“, bohužel zašlý a dosud nevzkříšený, ač se blíží již tříletí naší státní samostatnosti. *vč.*

V Praze, dne 8. září 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Maryna Fričová:

CHRÁM DIANIN.

Babička Firbasová byla dcera ze statku, z vesnice kdesi v černokosteleckých lesích.

Patnáctiletou dali ji do Prahy, k tetě ouřednici, na cvik.

Ve veliké zájezdní hospodě, kde bývalo sto obědů denně, učila se vařit, u ‚frajlajn‘ Tóny šít.

Zadíval se tu do ní, holčičky v zelené krinolince, mladý, vytáhlý student, sledoval ji z povzdálečí, když chodívala z vaření nebo ze šití, celé noci prochodil na chodníku před přízemním bytem tetiným, v úzké uličce starého města.

Teta přimhouřila oko nad tichým, nesmělým románkem mladičké neteře, ale strýc, kontrolor, chodíval ve vysokých botách po pokoji a zlobíval se: „Ten osel už je tam zas!“

Student sezval kolegy, pořezali kdesi za noci celé náruče růží, aby jimi ověnčil okna svého děvčátka.

Pak přijel náhle pro Aninku její pantáta. Odjela na otcově košatině, ani pohledem se se studentem rozloučit nemohla.

Nikdy s ním nemluvila, ani jediné psaníčko neodvážil se jí podstrčiti, jen vzdychal a pod okny chodil, ale Aninka doma přece vzpomínala... Tenkrát začala vyšívat na tvrdém, propíchaném papíře obrázek, bílý chrámek Dianin s řadou stíhlých sloupů v průčelí, postavený na brčálově zelené loučce, na níž tančily pastýřky s buclatými amoretky. Vzorek přivezla si od frajlajn Tóny.

O posvícení byla u muziky. A tu se kolem ní počal otáčet mladý kupec z městečka. Byl hezký, statné postavy, s malými knírky pod nosem. Ale kdeže mohl se přirovnati ve svém neohrabaném, šosatém kabátě, se svýma velikýma, omrzlýma kupeckýma rukama štíhlému, bledému studentu, kdeže zůstaly kupcovy nebroušené lichotky, v nichž bylo právě tolik upřímnosti, kolik scházelo jim na poetičnosti a jemnosti, za vzývajícími, zbožnými, toužebnými zraky pražského ctitele Aninčina.

Jejím šestnácti letům chtělo se snů o princi se zlatou hvězdou, o princi, přijíždějícím pro svou vyvolenou na koni bílém jako peří labutí. — Ach, co všecko ona tenkráte čekala od života!

A zatím přišel o ni říkat kupec z městečka v šosatém kabátě, který vážil cukr na libry a kupoval si přízeň dětí cukrovými „tyčinkami“!

Nechtěla ho, nechtěla a jednou, když za ní zase přišel, dodala si odvahy a řekla mu na zahradě:

„Pane Firbase, udělejte mi něco k vůli!“

„Udělám, Aninko, všecko udělám!“

„Tak jděte domů a už k nám nechoďte!“

Zůstal na chvíli zaražen, zčervenal, vytáhl ze šosu veliký, modrý šátek, otřel si v rozpacích obličej. Ale v té chvilce již vrátil se široký kupecký úsměv na jeho zdravou, růžovou tvář a zeptal se zcela klidně:

„A proč pak, Aninko?“

Aninka se rozhněvala.

„Protože jste blázen!“ vyhrkla, oči plné hněvivých slzí a chystala se utéci.

On však, nepřestávaje se usmívati, zachytil ji za ruku.

„Aninko, za tohle slovo vás mám ještě tisíckrát radši!“

Aninka vzdorovala dál, chodila se v podvečer modlit ke kapličce do lesa, k sv. Floriánu o pomoc, na obrázek Dianin skrápla mnohá poklamaná slzička.

Bývalo jí ubohého zamilovaného kupečka líto, a když odcházíval všecek zkroušený, zesmutnělý, myslívala si, že si ho přece jen vezme. Jakmile však přijel

s novou nadějí, s tím věčným spokojeným úsměvem, bylo po všem.

Doma však naléhali, domlouvali, co že proti němu má. Aninka všelijak se vytáčela, vymlouvala. Jednou už, nevědouc kudy kam, řekla: „A když on pořád nosí tu šerednou červenou vestu s blýskavými knoflíky!"

Matka Anínčina hned se chytla: „A když bude nosit jinou, tak si ho vezmeš?"

Aninka se rozesmála: „No, pak ano!"

A příště přišel Firbas v nové, pěkné vestě s kapsičkami, se zlatým řetízkem na ní.

Aninka byla chycena. Už se nezdráhala. Usilovné ucházení kupcovo lichotilo její ješitnosti, kamarádky ve vsi i v městečku jí záviděly, sláva svatebního dne začala ji vábit.

A ještě něco rozhodlo.

Jednou, krátce před svatbou, hrály si malé sestry Anínčiny na dvoře s mýdlovými bublinkami.

I Aninku-nevěstu zlákaly lehounké balonky z mýdlové pěny, vznášející se v duhových barvách v záři sluneční.

„Ukaž, je-li mi souzeno se vdát!" řekla a vypůjčila si sestřiččino stéblo.

„Praskne-li, tak si Firbasa nevezmu!" pomyslila si. A bublinka letěla, letěla, až se rozplynula kdesi mezi plaňkami plotu.

A tak se Aninka Müllerová stala paní kupcovou. Dva žebřiňáky, vrchem naložené, převezly její výbavu do kupcova domu. Mezi sněžným prádlem zastrčen byl i nedokončený chrámek Dianin, jako symbol nedožitého Anínčina mládí, nedosněných pohádek.

Firbas byl hodný člověk, pak přišly na pomoc zvyk, společně ztrávená léta, děti, společné starosti, život přetékal přes jejich hlavy i srdce, a obrázek ležel uschován, zapomenut na dně prádelníku.

Aninka nerada si naň vzpomněla. Zabolelo to vždycky nesplněnou touhou, zahozeným snem.

Kdysi, to už byla Aninka kolik let vdaná, přijela ji navštívit pražská teta. Mezi dárky dětem přivezla i pro Aninku novinu, že ten „její" student je úředníkem u magistrátu a bude se ženit s dceruškou pana rady.

Mladá žena se té zprávě jen smutně, nezúčastněně usmála. Bylo tehdy tolik jiných starostí! Muž jezdil do Prahy za obchodem, jí zbyla domácnost, malé děti jako stupínky, i starost o krámek. Kdeže zbylo času na vybledlou siluetku první lásky!

A přece si večer téhož dne, když zavřela krám, uložila děti, Aninka vyběhla na pokojíček, hledala rychle pod kupami pečlivě složeného prádla....

Rozvinula bílý hedvábný papír, zadívala se černýma očima na pestrá políčka obrázku Dianina....

Venku šuměla tisícerými hlasy letní noc, měsíc visel nad městečkem, na tyrkysové obloze, jako čistě vyleštěný stříbrný štít, černé bezy kvetly v zahradách, podobné bílým, rozevřeným dlaním. Vítr lehounce šelestil mezi stromy a travinami, přinášel vůně kvetoucích luk, zrajících lánů.

Aninka se dívala, dívala a její duše mluvila k obrazu, k minulosti, k odvátým dechům mladých snů:

„Mluvte na mě, mluvte na mě, řekněte mi něco silnějšího, než jsou moje dnešní starosti!"

Mlčelo však bílé sloupořadí chrámu, mlčela bohyně se srpkem měsíčním ve vlasech, mlčely načesané pastýřky, mlčela arkadická krajina...

Cosi vyprchalo. Kouzlo zmizelo. Je jasno, střízlivo, ostré světlo padá na všecko.

Bolest křivdy, bolest čehosi zašlapaného, udušeného se ozve... Aninka se vzchopí, rychle ukládá obrázek a šeptá si zatrpkle: „Ne, už ho nedožiju! Co tam, to tam!"

A když po čase nejstarší dceruška, pomáhajíc matce při úklidu, nalezla jej všecka okouzlená údivem, a prosila maminku, aby jí jej dovolila došít, vytrhla jí ho matka prudce z ruky. — „Tomu ty nerozumíš!" odbyla polekanou dcerku.

Z jedné cesty vrátil se Anin muž nějak nesvůj; začal doktorovat, řadu neděl prostonal, až tu posléze, ve třiceti letech, zůstala Aninka sama se sedmi dětmi.

Teď teprve začaly starosti, klopotná léta. Díky Bohu, děti byly hodné, všecky se jí vydařily, odvděčily se matce za to, že se jim obětovala, že se nevdala po druhé, že se po léta otáčela v malinkém, temném krámečku sama, s jediným jen učedníčkem, že se dávala všecka, že dávala víc než měla, ze všech sil a nad ně, že všem pomohla založiti si dobrou existenci, že dcery vyvdala, syny na studiích vydržela.

Odstěhovala se ke svému nejmilejšímu synu, cukrovarskému úředníku, do hezkého domku, postaveného na malém pahorku u lesa, s dřevěnou, řezanou pavláčkou, věncem jeřábů kol dokola ovinutou, hrála si s vnoučaty „na skládané ručičky".

Občas se vypravila, zajela si do tichého městečka, kde život prožila, na hřbitůvek, polovymletý vodou, kam muže pochovala, objela všecky své syny a dcery a všecka potěšena, zpyšnělá, rozradovaná vrátila

se do domečku s pavláčkou, s nejnovějšími fotografiemi svých dětí a vnoučků.

A teprve teď, na samém konci, na svém slunném výminku, pochopila, že život její, proudící v jejích dětech a vnucích dál do neznámého budoucna, do nových životů a k novým smrtím, dostoupil přece svého vyvrcholení, že přelomený stromeček jejího mládí ujal se v nové půdě, zarostl v mohutnou, zelenou klenbu, pod níž tak sladce šeptala se její modlitba večerní.

A tenkrát vzpomněla si babička Firbasová po letech znovu na obrázek, před půl stoletím začatý.

Tichounce, tajně, jako by se za to před synem a snachou styděla, vyňala jej ze své truhličky, shledala si barevnou vlnu a denně teď sedávala na dřevěné pavláčce synova domu a došívala, sobě pro radost a vnučkám na památku. Děti se trochu podivily, ale tušíce jakýsi skrytý románek babiččina srdce, neodvážily se slovem dotknouti zetlelého, vybledlého jeho tajemství. A všichni se zájmem sledovali, jak přibývá brčálové loučky, jak pod suchoučkými, třaslavými prsty stařenčinými vyrůstá křehká gracie pastýřek, v živůtcích hluboko vystřižených, na vysokých špalíčkách koketních střevíčků.

Babička pracovala chvatně, jako by se bála, že smrt překvapí ji dříve, než dokončí vyšívání bývalé Aninky Müllerové.

V zimě se rozstonala, hlava ji bolela, celé tělo měla jako rozlámané.

Z horeček mluvila jen o obrázku, prosila snachu, aby jí ho podala, že ho musí došít, že by neměla v hrobě pokoje.

Všem nad ní srdce bolelo, ale nikdo nepochopil, neporozuměl stařenčinu stesku.

S jarem se trochu pozdravila a sotva ji prvně vynesli na její pavláčku, do rozkvetlých trav a jarně rozpovídaných jeřábů, musili jí přinést obrázek, košíček s vlnou a babička, přemáhajíc slabost nemocí vymořeného těla, nedbajíc proseb a domluv snašiných, šila a šila...

Snacha tajně, aby babička nevěděla, chtěla jí na obrázku pomoci. Ale babička druhý den to poznala a hněvala se na snachu, jako kdysi na svou malu dcerku.

„Tomu ty nerozumíš!“ — A vystříhala pěkně zas všechny snašiny stehy.

Ten den, kdy obrázek dokončila, byl svátkem stařenčina života.

Teď se již smrti nebála a ráda o ní hovořila.

„Ano, jsem už unavena a na hrob myslím, jako dítě, které se celý den toulalo, myslí večer na svou postýlku!“

V almaře, plné pěkného, důkladného šatstva, které v prvé době manželství muž z Prahy jí navozil a které babička po léta šetřila a opatrovala i s šedým hedvábím svých svatebních šatů, určených za rubáš pohřební, měla dávno připraveny obálky: pro kněze, pro učitele, pro kostelníka, pro zpěváky, na rakev.

Jinou si teď vymyslila práci: po celé léto otrhávala růže — sobě do polštářku do rakve.

„Nechci ležet na hoblovačkách, chci po smrti ležet na růžích!“ A tak zase tu sedávala. Na okraji pavlače ležely kytice jeřábů, na schůdkách seděly děti a navlékaly červená zrnka na šňůry.

Nad nimi, v měkkém světle, sedávala babička na nízké stoličce v čistých, nažehlených šatech, s malinkou, pečlivě uhlazenou hlavičkou, se starodávným velikým hřebenem, zasazeným jako koruna nad malým kotoučkem zeřídlých vlasů.

A její tvář byla jako její duše: jako temně modré nebe. Každý obláček vidíš po něm plouti.

* * *

Začínal opět podzim s mlhami, jako chladné mléko bílými, houlícími se po strniskách, po lukách pokosených, se smutným klidem, rozprostřeným po kraji od rozepiatého, pošedlého blankytu až po ustydající zem.

A v tu dobu se babička Firbasová znovu rozstonala. Marně ji syn a snacha konejšili. Nedala jinak, všecky své děti svolala. Sjely se i s vnoučaty. Domeček jim nestačil, kolem lože babiččina bylo jako v úle.

Stařenka se jen usmívala, šedou hlavičkou kývala, všem řekla milé slovíčko, všecky pohladila, každému určila něco na památku.

„Tak jste se sletěly jako ptáčkové!“ říkala jim. Den před smrtí dala se zaopatřit. Připravila se k tomu jako ke slavnosti.

A po odchodu knězově se všemi se rozloučila, poprosila je, aby jí odpustili, jestli jim kdy ublížila, poděkovala jim, že jí nikdy nezarmoutili, že jí byli k pýše a potěše.

Kolem ozývalo se tlumené štkání jejích dětí, v pološeru leskly se udivené, nechápající oči vnoučat, jimž babička připadala jakási jiná, divná, vznešenější a krásnější, ale také cizejší než jindy; babička však, bílé, suchoučké ruce na prsou majíc sepiaty, se usmívala a říkala si potichu, jako k sobě jen:

„Tak, už jsem se se vším pozemským rozloučila a teď se musím připravit na tu krásu a radost, až předstoupím před trůn

boží, až Pán Bůh mi zavolá mého muže a já mu řeknu: Dobře jsem ti ty děti vychovala, dobrému jsem je naučila a vydařily se nám!“

* * *

Její hrob na hřbitově v rodném babiččině kraji, vedle muže, kam na její přání ji po smrti převezli, je jediným záhonem květin, které děti na vděčnou vzpomínku sázejí a ošetřují...

A vyšívaný chrám Dianin dodnes visí na stěně bývalé stařenčiny světničky.

Zamýšlí se teď pod ním světlovlasá hlavička její pravnučky...

Marie Calma:

ĎÁBEL A PSYCHÉ.

(Z pohádek pro velké.)

Bylo to kouzlo. Zvon, jenž údery svými ohlušuje vše. Těžká, omamující vůně, z ní tíha na víčkách, na ústech sladká touha po polibcích, těžké sny a z nich probuzení s nevolností, jako po narkose.

V jednom z těch probuzení, ještě v polospánku, zadívala se Psyché do své duše. Byla to jasnovidná chvíle. Procházka minulem se zastávkami u význačných míst. — Slabostí nebylo. Ona nikdy nebyla slába, nepodléhala vlivům. Co se k ní lidí přiblížilo! Ale nezachytila si jich. Věděla, že přiblížením i ti nejzajímavější ztrácejí. A zůstanou za světly ramp, oděni duhou představ. Je tak lépe pro ně i pro ni. Jsou zde vždy a nikdy nezklamou. Plují jako beránci po nebi vzpomínek, kde vychází a zapadá slunce nad nevšedními dny. Tak si ona lidi krášlí, vymýšlí a uchovává. Nic od nikoho nechce a proto vše se jí nesobeckostí zprůzrační. Co rozdá, jako by nedávala, tak je to samozřejmé. Úsměvy, pohledy, stisky rukou a slova přímého a čistého povzbuzení — proč je nechat, mohou-li potěšit? Napovíš jí myšlenku, a ona ji zadýchá, aby rostla. Vyzpovídáš se jí a ulehčí se ti na srdci. Vír vášně tebou zatočí, a ona zklidní tvou hladinu.

Taková byla Psyché, než přišel ďábel. Malá, bílá, z mramoru bez poskvrny. Stála na nejvyšším podstavci, kam nedosahovala chtivě vztažená ramena žádostivých. Měla bílé, malé nožky a panenská ňadra. Když šla, vlnilo se její tělo rytmem nálady. Její chůze dovedla vyjadřovat smutek i radost, vášeň i něhu. Svítilo-li slunce, bylo ho nejvíc v jejím úsměvu, dovedla být všude tím, čím je cypřiš římskému sloupoví, smuteční vrba hřbitovům a břečťan rozvalinám. Dekorací, bez níž obrázek ztrácel by půvabu. Slibem, bez něhož by budoucnost zpochmurněla. —

U malé Psyché, bílé a bez poskvrny, zastavil se ďábel. Za časného rána, dokud se slunce prodíralo ještě oparem mlh, a ona brouzdala své bosé nožky orosenou travou. Neoslovil jí. Pohled je výmluvnější slova. Podali si ruce. Ďábel v mužné podobě a Psyché — děvčátko.

Psyché si řekla: „Přišel ten, kterému nutno dáti vše, co kdy všem jsem rozdávala. Jemu jedinému. Vždy on je moc, a té je nutno se vzdát.“ —

Bosé nožky schovala cudně pod sukénku, hlavička na něžném stonku krčku rozkývala se, vyzvánějíc svůj pozdrav: „Čekám, pojď, vyrostla jsem pro tebe u cesty — pro tebe jsem se v rose vykoupala, pro tebe mne slunce ožehlo do krásy.“

Ďáblovi bylo na chvíli lidsky blaze. Zachtělo se mu po prvé snu místo skutečnosti. A proč by si ďábel nemohl zasníti o dobru, potká-li Psyché, když i dobří lidé rádi si někdy pomyslí na hřích?

Psyché s ďáblem dali se jednou cestou. Ona malá, bílá, on mužný a silný. Aby se sobě zalíbili, zahonosili se svými přednostmi. Ona rozvinula všechen svůj půvab. Svůdně šla lesem, její smích zněl písní, její krok byl opojivý tanec a její dotek vůně, rozpuštěná sluncem a větrem roznášená. Každé její slovo bylo slibem, každý pohled splněním. —

A mužný ďábel rozvinul dar své síly. Odklízel z cesty balvany a stromy vyrvané z kořenů, chtělo se mu zničiti vše, aby zůstala jen Psyché a on.

Zadržela ho, aby mu dokázala, že, zničí-li vše, zahyne i její půvab. Říkala mu, že je potřebí květů, aby ona mohla býti krásnou uprostřed nich, že je potřebí slunce, aby zahořely její vlasy, a nebe, aby zmodřelo a prohloubilo se její oko. Nechápal, ale cítil, že Psyché má pravdu. Zanechal ničení a přestal být sám sebou. Dobrý, zamilovaný ďábel a dárkyně uvědomělé krásy, drobná Psyché.

Šli spolu dlouho. Ale mohlo-li to trvat věčně? Ďábel, kterému se zdá o dobru,

Psyché, která mezi lidmi vyvolila ďábla. A každý sen končí probuzením. Psyché probudila se k poznání, že se oddálila ode všech, aby sloužila ďáblu. Schoulila se malá a bílá a chvěla se zimomřivě. Ubíhala lesem, kde najednou místo květů bylo jen trní. Její nožky orosily se krví, a ruce hledaly cestu ze tmy, narážejíce na překážky, protože zatím nastala dokola noc. Šatečky byly na cáry rozedrány, a duše vyloupená, dokořán zotevírána, a se všech stran čišel do ní chlad.

I ďáblovo probuzení bylo neobvyklé. Leknutím div nezkameněl uprostřed cesty. Viděl již tolik žen, tolik byl milován a tolik miloval sám. Což Psyché nebyla ženou? Měla všecky půvaby žen, ale ještě něco, co bylo nad ně, lákalo i zmrazovalo. Byla žhavá jako oheň a chladná jako lesní pramen. Víc než žena. Když se blížil unikala, když odcházel přicházela vstříc. Duše přírody v podobě ženy, tajemství země v číši z křišťálu, příliš křehká a příliš čistá pro zlou sílu ďábla — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Psyché se chvěje a bojí. Aby nepotkala ďábla, aby ji znovu neuštknul svou ničivou silou. I ďábel se bojí. Aby se mu zase nezachtělo snít o dobru, kdyby potkal Psyché, nebo milovat ji jen jako jednu z žen.

Proto končí pohádka o nich uprostřed cesty a ve tmě kde zmizeli.

Jan Vrba:

„ZUBŘANY“.

Humoristický román. (Dokončení.)

Prach poznal svoji smluvenou snoubenku, kterou pamatoval jako vytáhlé vyžle — a byl překvapen — ne sice krasavicí — ale velmi příjemnou bytostí, s kterou se nemohla Božka, která mu „poplenila“ srdce, ani zdaleka rovnati. Bylo to děvče, které snad již mělo první svá bláznovství za sebou, ale jejíž duševní obzor byl hotovou procházkou po horách — proti Božčinu plouhání se dolíkem...

Výsledek nemohl býti jiný, než že Prach po dvou, třech návštěvách již hořel jako došková střecha. A popadne-li tato hloupost člověka jen trochu opožděně — třeba ve třiceti letech jako jej, je schopen tropiti hlouposti, kterých by nebyl vyváděl ani v kvintě, která je po této stránce proslulá na každém gymnasiu.

Daleko však bylo Pracha, aby se přiznal aspoň sobě samému. Nedovedl býti upřímný ani zde. Cítil, že cosi zrazuje, že propadá sklonům, kterým se kdysi bujně posmíval — ale ohražoval se proti takové myšlence horováním o práci...

Počátkem prosince už neměl v Zubřanech stání. Vydal rychle poslední dvě čísla „Probuzení“, oznámil změnu redakce i vydavatelství a postoupil profesoru Klímovi všechny své funkce i úřady. Obřadně se rozloučil i s hejtmanem Řehořcem a komisařem Doubravským a již si chystal zavazadla...

Tehdy se vzdal Klíma i poslední bláhové naděje, že by ho bylo možno na sebe kratší čas pozdržeti. Byl to odchod, který se nápadně podobal útěku. Nesmlčel mu toho však, třebaže uznal z mnohé jeho důvodů a dopátral se i poslední a nejsilnější příčiny. Doprovodil ho na nádraží — a tam, v prázdné čekárně — než přijel o hodinu zpožděný vlak — mu pověděl poslední přátelsky upřímné věty...

„Všechno jsem pochopil“ — řekl hořce — „ale právě proto mám právo žádati, abyste přiznal, že utíkáte, poněvadž jste prohrál, třebaže jste bitvu dovedl k zdárnému konci. Ale pomatujte si, že tím jste ublížil naší věci víc, než kdybyste se jí nebyl vůbec ujal. Zvykli si na vás všichni, byl jste autoritou, které byly odpuštěny i chyby — a nyní jste všecko vydal všanc novému tápání ve chvíli, kdy všecko vře. A hůř, než to; zanechal jste tu mnohé poučky — které ohrozí i vykonanou práci, poněvadž se jim dostane příliš jednostranných vykladačů... Vy prostě odjedete. Staré Zubřany padnou již bez vás — o tom není sporu, ale otázkou je, cože tu vyroste...“

Prach poslouchal netrpělivě, časem propověděl skoupou větu, cítě, že každá vlekle míjející vteřina jej odcizuje nejen Zubřanům, ale i tomuto dobrému člověku, jehož bolesti nechápal a kterému dobře nerozuměl. Nechtěl ani, poněvadž by byl musil přiznati, že jeho bázeň má zdravý podklad — že pro budoucno více než na Praze záleží na všech těch Zubřanech, kolik je jich rozseto po celé oblasti nového státu, který bude zabezpečen jen tehdy, dorostou-li nové generace všech těch Zubřanských své doby, vyzují-li se ze střevíců, v nichž chodili potichu otcové i dědové...

Nechtělo se mu o tom přemýšleti, a byl rád, když se posléze přiloudal vlak...

Stiskli si ruce jako lidé, kteří se loučí na věčnou neshledanou — a Prach pružně vyskočil na stupátko... A sotva uložil a rozvěsil v kupé své věci, již se vlak hnul.. Nedalo mu, aby nevyhlédl...

Na peronu stál profesor Klíma a díval se za rozjíždějícím se vlakem. Snad ani Pracha v okénku neviděl... Nehnul rukou, nehnul kloboukem — jenom stál, jako by byl vryt do země... A stál tam dlouho a dlouho se díval... Prach ho zahlédl ještě, když v dálce se vlak zatáčel k lesnaté stráni...

Jeho tichý postoj způsobil, že se Prach přece jenom zamyslil. A bylo tomu tak, jako by hodně opožděně a proto také marně zpytoval svědomí... Vzpamatoval se teprve, když mu průvodčí položil ruku na rameno, žádaje na něm lístku... Tehdy již byly Zubřany daleko... a vlak právě dojížděl do malé vesnické staničky... Podal průvodčímu jízdenku — a když zase osaměl, usedl na lavici, oddychl si zhluboka a udělal nad Zubřanami poslední velký kříž...

Kola zase zacvakala drobnými nárazy ve s atích kolejnic, okna zadrnčela — ale všecko nějak veseleji, radostněji — a parostroj sám při výjezdu ze staničky udatně zasupal, jako by věděl, že veze ztraceného a opět nalezeného syna do otcovské náruče... Prach se zase zamyslil! — ale jeho myšlenky byly již růžové — Po sedmi letech domů! Vzpomínal mládí, vzpomínal trudných dnů svého vyhnanství — svého rozchodu s otcem a úmorné práce — ale jaksi mu ničeho z toho nebylo líto...

Šeřilo se již, když vyšel v otcově průvodu z nově pokřtěného Wilsonova nádraží...

Radostně vzrušená Praha ho uvítala řinčením zvonců tramvají, houkáním automobilů, halasem a pokřikem. Na domech visely zase prapory, v oknech i za výklady obrazy a sochy význačných činitelů odboje. A všude na ulicích mračna lidí...

Potom vběhl do přichystaného pokoje, kde se rychle umyl a převlékl...

A již vstoupil do osvětlené jídelny...

Zarazil se hned na prahu, neboť v téže chvíli vstal od stolu kapitán francouzských legií, o jehož přítomnosti v otcovském domě neměl tušení...

Sluncem do snědа ožehnutý důstojník však vyšel na tři kroky jemu vstříc, potom stanul, založil ruce na prsou, a jaksi podivně se ušklebuje — se uklonil...

„Promiňte, pane" — zakoktal Prach — „vyrušil-li jsem vás... Nevěděl jsem..."

„Že tu najdu nebožtíka... To je pochopitelné!" — vskočil mu do řeči podivný cizinec... „Ale já jsem již měl potěšení přečísti si s pohnutím svůj nekrolog, v němž — mírně řečeno — byly moje zásluhy velmi přeceněny..."

Prachovi naskočila leknutím husí kůže.

„Blázen to snad není?" — bylo první, co ho napadlo.

Chvíli stál bezradně, nevěda co počíti — ale potom pojednou ho začalo lehce mraziti v kříži jako před horečkou...

„Neračte — snad býti..." koktal a mátl se. „Nejste... Nejsi pro Boha živého — Mašek?"

„Ale nech Pána Boha na pokoji a pojď a obejmi aspoň mého ducha, když už jsi mne připravil o tělesnost..." zahlaholil Mašek, rozpřahuje náruč...

A když se byli objali a pocelovali, zahartusil znovu: „Toho jsem si však, člověče, nezasloužil, abys mne zrovna ty odpravil na věčnost. Mám za sebou Zborov, tři dny a tři noci jsem stál na Marně v nejkapitálnější patálii — ale žádný Němec si netroufal ukládati mi o život... Patrně proto, že mne už tvá přátelská pravice dávno pochovala..."

„Ale prosím tě, řekni mi — jak jsi se tu ocitl?" — ptal se Prach, ještě všecek zkoprnělý.

„Miláčku! To byla dlouhá cesta — a dost obtížná..." usmál se Mašek. „Nelze ji vylíčiti jen tak na obrátku. Stručnými slovy pověděno — potloukal jsem se napřed do omrzení po bratrském Rusku, které si věru zasloužilo lepšího údělu, potom pro změnu jsem cestoval Sibiří — a že mi tulácká touha nedala, vypravil jsem se s poselstvím do Spojených států, odkud mne zase poslali do Francie. Tam jsem zažil menší dobrodružství, o kterém jsem se již zmínil — a právě jsem měl všecko schystáno k výpravě do slunečné Italie, abych i tam okoukl způsoby moderního válčení, když tu přišel konec — a mé válečné vzdělání přese všecku upřímnou snahu zůstalo přece jenom neúplné. — Do Prahy jsem už přijel zcela pohodlně — a když jsem hledal byt, vzpomněl jsem na tebe... Zašel jsem k vám — a už jsem tu zůstal... Tvůj otec je do mne zamilován a přeceňuje mé zásluhy o tvé polepšení — o kterém mi již mnoho vyprávěl..."

„Hm... totiž..." rozpačitě zrudl Prach.

„Vím, budeš se ženit — vyprávěl mi. A řeknu ti upřímně, že mne to naprosto nepřekvapilo. Oceňoval jsem vždycky s plným pochopením tvé měšťácké sklony, i když jsi se tomu bránil — a jsem proto

zcela spokojen, že jsem tě tak správně odhadl. Nic si z toho nedělej. Dnes, kdy jsme samostatní, je zcela záslužnou prací starati se armádě o brance. — A žena? — To je nejlepší zaopatření pro stáří...“

„Nechme toho však“ — zasmál se, vida Prachovy rozpaky. „Ocitl jsem se ve vlasti — a nediv se, že se srdci zachtělo zase jednou pohovořiti po staru... Abych však nezapomněl a nezapovídal se — prosím tě, pověz mi, kde jsi se dověděl o mé smrti, že jsi psal nekrolog, který mne opravdu pohnul k slzám. Tvůj otec mi o tom nedovedl pověděti nic bližšího, než to, že jsi jistojistě tvrdil, že jsem nebožtík. — Počkej!“ — zarazil v proudu řeči Pracha, který již se chystal přichvátati s výkladem... „Musím ti ještě říci, žes mi tím nepěkně zatopil. Tvůj otec, když jsem se mu představil, div mne nedal zavřít jako podvodníka — jenom legionářský stejnokroj mne uchránil té ostudy. Musil jsem se legitimovati a podstoupiti výslech horší, než na policejním] ředitelství...“‘

„Tak zlé to, pane kapitáne, přece nebylo...“ ohražoval se starý pán, vcházeje právě do místnosti. „Ale překvapen jsem byl, to je pochopitelné — tím spíše, že jsem vás nemohl poznati... Jiný vzhled, osmahlá tvář — o potom! Dosud se mi nedostalo cti uvítati ve svém příbytku ducha!“

„Ale, drahý Mašku, stejně bych se mohl tázati já tebe, jakým právem jsi živ —“ ohražoval se Prach.

„Tak!“ — udivil se Mašek.

„Zcela přirozeně“ — rozesmál se Prach a začal vysvětlovati, zatím co služebná chystala stůl. — „Vlastníma očima jsem četl úřední oznámení, které došlo od pluku na zubřanské hejtmanství a bylo velmi přesvědčivé, neboť dle něho jsi padl při přebíhání k nepříteli. A konečně — zde tatínek, který si pečlivě schovával od počátku války všechna čísla svého žurnálu, ti může posloužiti seznamem ztrát, ve kterém jsi rovněž uveden mezi padlými. Způsobil jsi dokonce vašim nepříjemnost, neboť byla u nich, tuším, provedena domovní prohlídka — a otec byl několikrát volán na hejtmanství...“

„F—f—íí—t!“ hvízdl si chápavě Mašek a ťukl se prstem do čela. „Už mi, milá brachu, svítá... To ne já, ale Nový — chudák enthusiast Nový je pod drnem! Máš pravdu, ten měl moji umrlčí visitku v kapse. Proto jsem ho marně hledal v našich seznamech...“

Odmlčel se, ale vida, že se na něho oba přítomní dívají zcela nechápavě, vysvětlil: „Byl to zcela hloupý nápad — ještě v rakouských zákopech. Již ani nevím, kdo byl jeho původcem — a pokud se pamatuji, byla celá věc podnikána k vůli několika ženatým... Zbrklost, jejíž realisace byla možna jen v zákopech... A tam jsme si ze stejně hloupého nápadu — pro legraci — vyměnil svůj identitní kapslík s Novým. — To je podklad celé historie mé smrti, který mi ovšem ukládá za povinnost zpraviti příbuzné Nového o jeho smrti...“

Sotva dopověděl, přetrhl rozpovídaným přátelům hovor starý pán pozváním ke stolu.

Zacinkaly příbory a zavládlo ticho, přerušované pouze šumem pohybů nebo zašramocením židle. Takový podivný kvap, že se starý pán nezdržel smíchu, chápaje dobře spěch obou přátel, kteří po dlouhém odloučení měli nepřebernou zásobu otázek a látky k hovoru...

„Nebudu vám dneska překážet“ — ujistil oba — „vím, že do rána nebudete s vyprávěním hotovi!“

A nemýlil se.

Sotvaže byly odklizeny příbory, a on odešel, rozložil se Mašek pohodlně v židli, zapálil si cigaretu, a přehodiv nohy křížem — udeřil na nejžádoucnější strunu...

„Tak — a teď mi povídej, co je nového v Zubřanech. Začni třeba s čestným soudem, o kterém jsi mi psal do pole. Došlo mne právě jedno jediné psaní, takže o konci nemám potuchy...“

„Můj milý!“ — začal s velikým gestem Prach. „To je celá kronika...“

A již s chutí začal vyprávěti...

Byla to předlouhá rozprávka, která se protáhla dlouho do noci a která pokračovala ještě druhého a třetího dne, neboť Mašek, ačkoliv byl ze Zubřan, nevěděl mnoho z toho, co čtenář již dávno a dávno zná....

KONEC
dílu třetího a posledního.

*

LITERATURA.

E. Sokol: *Zlaté rouno*. Román. Nákladem Karla Beníška v Plzni.

V rozsáhlém románě (555 str.) vypravuje Sokol historii několika studentů a studovaných a prováděje paralelu s řeckým mythem až do podrobností, sleduje plavbu mladých Argonautů do barokní Prahy, města přístavního Kolchidy životní, za zlatým rounem — pokladem života. Seskupil tu nejrůznější typy: cynika Prusa, žongléra slov, hlasatele vlastní morálky a životní negace, končícího v šílenství a v objetí smyslné Lucily, ušlechtilého redaktora Dvořáka, bojujícího za poctivost a dobro, milého a dobrého hocha Durycha a se stupně k stupni klesajícího ubožáka a ničemy Koubelky, jejichž partnerkami vedle Lucily jsou prostá a něžná Zorka, silná a statečná Ema, krásná svůdnice Malva, a životem zdeptávaná kandidátka profesury Fanča, k nim se druží marodéři: starý chlípný bankéř a advokát lovící v kalných vodách. Román, jenž zprvu a ve svém středu až unavuje svou statikou, vyplněnou úvahami a komentáři inženýra Prusa, v němž se stále potýká pesrozum s podruhem-vášní, nerozhodnou náklonností Zorčinou a Eminou, končí se dramaticky spádně: Zorka zklamaná Prusem pokusí se o sebevraždu, je zachráněna Durychem a spočine v jeho objetí právě tak, jako Ema v náruči Dvořákově. Ideový boj vede jediný Dvořák v soudní rubrice svého žurnálu, boj, v němž vítězí dlouho jen teoreticky. Vnějšího děje má román nemnoho a předpokládá čtenáře kultivovaného a vytrvalého, nemá-li místy unaviti přemírou děje vnitřního i episod, jež ústřednímu pásmu výpravnému spádu ani napětí nepřidají. *—btk—*

TÝDEN.

* Mezi přípravami na příští Olympiadu, jež má býti pořádána roku 1924 v Paříži, jest i výzva francouzské vlády k známému dramaturgovi Antoinovi, aby uspořádal mezinárodní dramatickou soutěž na nejlepší hru. Drama, jež bude poctěno v této soutěži první cenou, bude ve dnech Olympiady provozováno ve zvláštním, k tomu účelu vybudovaném amfiteatru (pod širým nebem). Obrovské toto divadlo bude státi nedaleko místa vyhrazeného tělocvičným závodům. Zúčastní se i naši dramatikové této soutěže? *—btk—*

*

Zygmunt Sarnecki je tou dobou nejstarší ze žijících polských spisovatelů. Rodák z Holodek v bývalé gubernii podolské, která nyní patří k Polsku, dosáhl loni v listopadu 83 let. Až do polovice devadesátých let byl redaktorem literárně-uměleckého týdeníku krakovského „Świat", ale i potom literárně pracoval na novelách i pracích dramatických. V poslední době žil v poměrech dosti stísněných, a tak usneseno určiti mu státní rentu doživotní, jež podle zpráv časopisů bude vyměřena v částce ročních nejméně 40.000 marek polských, což by vzhledem na tíživou drahotu bylo hodně skrovné. (Podle současného stavu valuty polské ne víc než naše 2—3 tisíce Kč.) *vč.*

*

* *Ludwig Thoma*, rozmarný humorista a břitký satyrik, jenž pod pseudonymem Peter Schlemil přispíval zejména do mnichovského „Simplicissima" veršíky ostře zahrocenými zvláště proti měšťáckému šosáctví, zemřel ve věku 54 let po operaci žaludku 26. srpna t. r. Do češtiny byly vedle různých drobnějších prací přeloženy jeho gaminské „Zápisky uličníkovy". Na scéně Národního divadla hrála se s úspěchem nedlouho před válkou jeho satyrická komedie „Morálka" (poněkud obdobná s Krupičkovým „Velkým stylem"), jež vyšla rovněž tiskem právě jako jeho „Lokálka". Německá kritika a literární historie řadila tohoto typického Bavoráka mezi nejlepší a nejsvéráznější současné německé humoristy. Válka změnila bývalého radikálního socialistu v divokého nacionála a antisemitu. *—btk—*

*

* Listy věnované filmu s oblibou zaznamenávají jména vynikajících lidí, zvláště spisovatelů, kteří nepokrytě vyslovili filmové produkci své sympatie a zvláště těch, kdo slíbili pro film napsati libreto. Francouzské listy staví v řadu těchto stoupenců v poslední době zejména Marcela Prévosta, Jeana Richepina, Henryho Bataille, Henryho Bernsteina a Pierra Wolffa. Již z našich dřívějších záznamů na těchto místech je zřejmo, že moderní písemnictví přichází s filmem ve styk stále užší! Je-li to tvorbě spisovatelské ku prospěchu, ukáže teprve budoucnost. Při zálibě, již jeví dnešní obecenstvo ve filmech jen dějově napínavých, lze o tom zatím pochybovati. *—btk—*

*

* Hrou, která se hrála před svým provedením v originále dříve v překladě, bude komedie „Zlatá kniha o lásce" od *Alekséje Nikolajeviče Tolstého*. Komedií touto, hrající koncem 18. století, zahájí novou sezónu pařížská scéna „Théâtre de vieux Colombier". V příští sezóně má býti uvedena i na prkna pražského Národního divadla v překladu V. Červinky. *—btk—*

*

* Zajímavou knihu vzpomínek na *M. J. Saltykova-Ščedrina* vydal *V. Obolenskij* v Paříži v šestém svazku tam vycházejících „Sovremennych zapisok". *—btk—*

V Praze, dne 15. září 1921.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.